

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון - [CC BY-NC-SA 2.5](#) אסור בשימוש מסחרי

וספרי ויקיטקסט תחת רשיון [GNU Free Doc. License](#)
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל' פנחס ראובן שליט"א
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל ויקיטקסט

טור - אבן העזר - בית יוסף

• [הלכות פריה ורביה](#) • [הלכות אישות](#) • [הלכות קדושין](#) • [הלכות כתובות](#) • [הלכות גיטין](#) • [הלכות מאון](#) • [הלכות יבום](#) • [הלכות חליצה](#)

הלכות פריה ורביה

- [סימן א - דיני פריה ורביה, ושלא לעמד בלא אשה](#)
- [סימן ב - שישתדל כל אדם לקח לו אשה הגונה](#)
- [סימן ג - דין בן שהוא ספק לכהנה](#)
- [סימן ד - מי הם האסורים לבא בקהל, ואיזהו הנקרא ממזר](#)
- [סימן ה - דין פצוע דכא וכרות שפכה](#)
- [סימן ו - נשים האסורות לכהן ודין אשת כהן](#)

הלכות אישות

- [סימן ז - דין אשה שנשבית, ואיזו היא נקראת חללה](#)
- [סימן ח - בכל ספק הולך אחר הזכר](#)
- [סימן ט - איזו אשה נקראת קטלנית](#)
- [סימן י - איזו גרושה מתרת לחזר לבעלה](#)
- [סימן יא - אשה הנחשדת על אשת איש](#)
- [סימן יב - עדי גט וכן עדים שהעידו מיתת הבעל אם רשאים לשא האשה ההיא](#)
- [סימן יג - גרושה או אלמנה צריכה להמתין תשעים יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חברו ...](#)

- [סימן יד - שלא ישא אשה בימי האבל](#)
- [סימן טו - אסור ערוה דאוריתא ודרבנן](#)
- [סימן טז - אסור כותית ושפחה](#)
- [סימן יז - התר אשת איש שמת בעלה](#)
- [סימן יח - קדושין במי תופסין](#)
- [סימן יט - סוקלין על חזקה שהיא בחזקת ערוה](#)
- [סימן כ - באיזה ביאה חייב הבא על הערוה](#)
- [סימן כא - להתרחק מן העריות](#)

- סימן כב - אסור יחוד, ועם מי אסור להתייחד
- סימן כג - אסור הוצאת זרע לבטלה ודברים המביאים לכך
- סימן כד - אין ישראל חשודים על הרביעה ועל הזכר
- סימן כה - לגדר גדר שלא להרבות בתשמיש, וכיצד יתנהג בשעת תשמיש

הלכות קדושין

- סימן כו - שלא לקדש בביאה, ואסור ביאה על הפנויה אפלו אם יחדה
- סימן כז - כיצד לשון הקדושין, ושיאמר הוא ויתן הוא
- סימן כח - המקדש בגזל בפקדון או במלוה, ובאסור הנאה דאורייתא ודרבנן
- סימן כט - שצריך לתן הכסף במתנה שלמה, ודין המקדש במשכון או במנה
ונמצא חסר או רע,

- סימן ל - לאיזה מקום צריך לתן הכסף, ודין אם קדשה בככר
- סימן לא - שאין מקדשין בפחות משה פרוטה, ואם צריך שומא
- סימן לב - כיצד האשה מתקדשת בשטר
- סימן לג - כיצד האשה מתקדשת בביאה
- סימן לד - ברכת הארוסין, ואם צריך עשרה
- סימן לה - דיני שליחות לקדושין
- סימן לו - כל דיני שליחות לאשה
- סימן לז - כל דיני קדושי קטנה
- סימן לח - המקדש על תנאי וכל דיני תנאי
- סימן לט - המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ומומין, ועל מי להביא

ראיה אם נמצאו,

- סימן מ - דין המקדש לאחר זמן, כגון לאחר שתלד ודומין
- סימן מא - דין המקדש שתי אחיות, או הרבה נשים והיו בהם נכריות.
- סימן מב - אין מקדשין אלא לרצון האשה ובפני שני עדים
- סימן מג - אין קדושין לקטן, ודיני קטן וקטנה אם הגדילו
- סימן מד - קדושי חרש שוטה וקטן, עריות וחביבי לאוין
- סימן מה - שחוששין לסבלונות ולכתבה
- סימן מו - דיני קלא בקדושין, ואם מבטלין הקול
- סימן מז - עדים המכחישים זה את זה בקדושין; או היא אומרת: נתקדשתי,

וחזרה

- סימן מח - אמר לה קדשתיך, והיא אומרת: לא, או להפך
- סימן מט - קדש אחת מחמש נשים וכל אחת אומרת אותי קדש
- סימן נ - מתי חוזרין הקדושין והסבלונות, ודיני קנסות
- סימן נא - דברים שנקנו באמירה אם נתנו לכתב
- סימן נב - הפוסק מעות לחתנו ואינו רוצה לתן לו
- סימן נג - דין הפוסק לבנו או לבתו, אם קנו, ודין אם נפלה לפני היבם, ודין

מתה הבת,

- סימן נד - דין הפוסק לבנו או לבתו, ומת
- סימן נה - דין ארוסה לענין מזונות וקבורה וירשה, ואם יש לה כתבה
- סימן נו - כמה זמן נותנין לארוסה

- [סימן נו - היה לה חצר בדרך ונכנסה עמו](#)
- [סימן נח - כמה כסות יתן לבתו](#)
- [סימן נט - המשיא בנו גדול בבית, קנאו](#)
- [סימן ס - דיני השושבינות](#)
- [סימן סא - חפה לענין מה קונה](#)
- [סימן סב - מתי מברכין ברכת חתנים, ואם אוכלין בהרבה בתים](#)
- [סימן סג - בעילת מצוה וברכתו](#)
- [סימן סד - זמן נשואי בתולה וברכתה, ואלמנה, ואם אינו רוצה לעשות סעדה](#)
- [סימן סה - מצוה לשמח חתן וכלה, ודין מת וכלה](#)

הלכות כתובות

- [סימן סו - כמה דיני כתבה](#)
- [סימן סז - דין כתבת אלמנה, וחרש שוטה וקטן היא או הוא, וגר שנתגר](#)
- [סימן סח - כיצד טענת בתולים, ומתי נאסרת ומפסדת כתבתה](#)
- [סימן סט - במה מתחייב האדם לאשתו ובניו](#)
- [סימן ע - דין חיוב מזונות אשתו, ואם חיב להשכיר עצמו](#)
- [סימן עא - שחיב לזון בניו ובנותיו כשהם קטנים](#)
- [סימן עב - דין המדיר את אשתו מלהנות](#)
- [סימן עג - שחיב בכסות ומדור וכלי בית לאשתו](#)
- [סימן עד - המדיר אשתו מכמה דברים](#)
- [סימן עה - חלוק הארצות לענין נשואין, ודיני ארץ ישראל](#)
- [סימן עו - חיוב עונה](#)
- [סימן עז - דיני מורד ומורדת, או אומרת: מאיס עלי](#)
- [סימן עח - חיוב פדיונה](#)
- [סימן עט - חיוב רפואתה](#)
- [סימן פ - מעשה ידיה שהיא חיבת לבעלה, ודיני מיניקה ושאינה רוצה לעשות](#)

מלאכה,

- [סימן פא - המקדיש מעשה ידי אשתו](#)
- [סימן פב - נדרה שלא להניק, ודין מיניקה שנתגרשה](#)
- [סימן פג - חבלת אשת איש למי הוא](#)
- [סימן פד - דיני מציאת האשה](#)
- [סימן פה - דין נכסי מלוג וצאן ברזל](#)
- [סימן פו - שלא לקבל פקדונות מנשים עבדים וקטנים](#)
- [סימן פז - שאין חזקה בנכסי אשת איש](#)
- [סימן פח - כל היוצאת מתחת בעלה במיתה או בגט או במאון נוטלת נכסים](#)
- [סימן פט - חיוב קבורת אשתו](#)
- [סימן צ - דין הבעל יורש את אשתו, ומה הוא שאינו יורש](#)
- [סימן צא - אשה שהכניסה מלוה לבעלה ומחלה](#)
- [סימן צב - האיש שסלק עצמו מפרות נכסי אשתו ומירשתה](#)
- [סימן צג - דין מזונות האלמנה](#)
- [סימן צד - חיוב דירת אלמנה וכסותה](#)

- [סימן צה - חיוב מעשה ידיה ליורשים](#)
- [סימן צו - שבועת אלמנה וגרושה על כתבה](#)
- [סימן צז - שאין הבעל יכול להשביע אשתו בטענת ספק](#)
- [סימן צח - פטרה משבועה או יחד לה מטלטלין, גובה בלא שבועה](#)
- [סימן צט - שמין לאשה אלמנה בגדיה](#)
- [סימן ק - כתבה ממה נגבית, וכל יתר דיני כתבה](#)
- [סימן קא - עד כמה גובה כתבתה](#)
- [סימן קב - דין גבית חוב וכתבת אלמנה](#)
- [סימן קג - אלמנה שמוכרת נכסים לכתבתה, אם צריכה למכר על פי בית דין](#)
- [סימן קד - בית דין שמכרו וטעו, וכן שאר שלוחין](#)
- [סימן קה - דין המוכרת ומוחלת כתבתה](#)
- [סימן קו - הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא](#)
- [סימן קז - הכותב כל נכסיו לאשתו אם קנתה, ויצא עליו שטר חוב](#)
- [סימן קח - דין שכיב מרע שאמר: תטל אשתי כאחד מן הבנים](#)
- [סימן קט - שכיב מרע שאמר: תנו מאתים זהובים לאשתי בכתבה](#)
- [סימן קי - שכותבין שובר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה](#)
- [סימן קיא - דין כתבת בנין דכרין](#)
- [סימן קיב מזונות הבנות, ממה נזונות ועד כמה, וכל דיניהם](#)
- [סימן קיג עשור נכסים ממה נגבים](#)
- [סימן קיד - דין מי שקבל עליו לזון בת אשתו וחברו](#)
- [סימן קטו - דיני היוצאת בלא כתבה והמפסדת כתבתה](#)
- [סימן קטז - דין כתבה ותנאיה, ודין הנושא אשה באסור](#)
- [סימן קיז - דין כתבה באשה שאין לה וסת או שאר מומין, ודין קטלנית](#)
- [סימן קיח - תקנת נשואין של קהל טוליטולה, ודיני נדוניא](#)

הלכות גיטין

- [סימן קיט - מה דבה ימצא באשה שתתגרש](#)
- [סימן קכ - שאין לכתב הגט אם לא שמע מפי המגרש](#)
- [סימן קכא - צריך להיות בדעתו מכתובה עד נתינה](#)
- [סימן קכב - אמר לכתב הגט וטעה או נאבד](#)
- [סימן קכג - מי ראוי לכתב הגט, ונכתב ונתן בשבת](#)
- [סימן קכד - על מה נכתב הגט](#)
- [סימן קכה - במה נכתב הגט, ותקון הכתיבה והקלף](#)
- [סימן קכו - נסח לשון הגט ודקדוק אותיותיו](#)
- [סימן קכז - שצריך להזכיר הזמן בגט, ודין קדימה ואחור](#)
- [סימן קכח - שצריך להזכיר בגט מקום דירת הבעל ואשה ועדים](#)
- [סימן קכט - דיני שם](#)
- [סימן קל - דיני עדי הגט וחתימתו, ואם אינם יודעים לקרות או לחתם](#)
- [סימן קלא - צריך שיהיה כתיבתו וחתימתו לשמה](#)
- [סימן קלב - שצריך להזכיר שם האיש ואשתו](#)
- [סימן קלג - צריך שימסר הגט בפני שני עדים כשרים](#)

- סימן קלד - צריך שיבטל הבעל כל מודעות
- סימן קלה - צריך לקרות הגט קדם נתינה ולאחריו
- סימן קלו - דין איזה לשון צריך שיאמר בשעת הנתינה, והמגרש בשבת
- סימן קלז - צריך שיתירנה התר גמור
- סימן קלח - דין נתינת הגט מידו
- סימן קלט - דין קבלה מידו, ואם זרק לה ולחצרה
- סימן קמ - דין שליח להולכה וקבלה והובאה
- סימן קמא - דין השליחות והחזרה ממנו
- סימן קמב - דין המביא גט בחוצה לארץ
- סימן קמג - דין המגרש על תנאי
- סימן קמד - דין תנאים, ואם יש טענת אנס בגט
- סימן קמה - דין שכיב מרע, ואם עמד ומת מחמת מקרה רע
- סימן קמו - דין המגרש לאחר זמן, ומי שנתגרשה על תנאי
- סימן קמז - אין כותבין תנאי בגט, ואם כתבו מה דינו
- סימן קמח - דין המגרש בגט ישן, והמגרש בתנאי, ושלא יתיחד עמה
- סימן קמט - דין המגרש את אשתו ואחר כך בא עליה או נתיחד עמה
- סימן קנ - דין פסול גט שאם נשאת בהן
- סימן קנא - הסופר שטעה בגט ובשובר
- סימן קנב - דין שני עדים אומרים שנתגרשה, והאומרת: אשת איש הייתי

ונתגרשתי

- סימן קנג - דין המוצא גט בשוק למי יחזיר אותו
- סימן קנד - למי שכופין להוציא בגט, בין איש בין אשה, וסדר כתיבת הגט

ונתינתו

- סדר הגט ובו דיני העדים והבעל והסופר והאשה, וכל פרטיו

הלכות מאון

- סימן קנה - עד איזה זמן הקטנה ממאנת, ויתר דיני מאון

הלכות יבום

- סימן קנו - איזה נקרא זרע קימא לפטור מן היבום
- סימן קנז - דיני גרים ומשמד, ואיזה נקרא אח ליבום
- סימן קנח - באיזה אופן אשה נאמנת להתיבם, ואם עד אחד נאמן
- סימן קנט - יבמה שנתקדשה לזר אם יש זקה לאסר בקרובותיו
- סימן קס - חיוב מזונות היבמה וקבורתה, ודין נכסיה וירשתה
- סימן קסא - מי שהיו לו אחים רבים ונשים רבות שמתו אחיו ונפלו נשותיהם

לפניו

- סימן קסב - דיני צרת היבמה וקרובותיה
- סימן קסג - המיבם זוכה בנכסי המת, וטענת בני היבם

- סימן קסד - שהיבמה לא תתיבם ולא תחלץ תוך שלשה חדשים, ודין אם נתיבמה ונמצאת מעוברת
- סימן קסה - איזה מהם קודם או חליצה או יבום
- סימן קסו - מצות יבום שתלך היבמה אחר היבם, ושיקדשנה, ואם כונס בביאה באיזו ביאה ...
- סימן קסז - דין יבם קטן וחליצתו וכן קטנה
- סימן קסח - משכנסה הרי היא כאשתו, ועל מי חיוב כתבתה

הלכות חליצה

- סימן קסט - כל דיני חליצה בפרטות
- סדר חליצה בקצרה
- סימן קע - דין גט אחר גט ומאמר אחר מאמר
- סימן קעא - דין שתי יבמות חרשות או קטנות
- סימן קעב - דין יבם סריס וחרש שוטה וקטן וטמטום, וכן היבמה
- סימן קעג - דין יבמה האסורה ליבם באסור כרת, ודין צרתה, וסוטה וצרתה, וקטנה שמאנה,
- סימן קעד - דין האסורה ליבם באסור לאו ועשה
- סימן קעה - דין יבמה שהיתה אסורה והתרה
- סימן קעו - דין יבמה שאינה בת יבום משום ספק זקוקה, ודין נשי התערובות

הלכות פריה ורביה

סימן א - דיני פריה ורביה, ושלא לעמד בלא אשה

יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא שהוא חפץ בטוב בריותיו וכו' לכן חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות שכל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים וכו' וכאילו ממעט את הדמות: בפי' הבא על

יבמתו (דף סג). ומה שכתב וגורם לשכינה שתתלק מישראל: יליף לה התם מקראי. ואיתא תו התם אבא חנן אמר משום ר' יוסי חייב מיתה שנאמר ובנים לא היו להם, הא היו להן בנים לא מתו. ולא ידעתי למה השמיטו רבינו: **וכל מי ששרוי בלא אשה שרוי בלא טובה בלא ברכה בלא תורה בלא חומה בלא שלום**: כולו מיייתי התם מקראי (דף סב), ואיתא תו התם שרוי בלא שמחה ורבינו כתב בלא דירה במקום בלא שמחה ולא ידעתי טעמו: **ואמר רבי אלעזר כל מי שאין לו אשה אינו אדם**: ג"ז שם (דף סג.) ומיייתי לה מדכתיב זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם: **וכיון שנשא אשה עונותיו מתפקקין שנאמר מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מיי**: ומצוה גדולה היא שאין מוכרין ס"ת אלא כדי ללמוד תורה ולישא אשה: בפ' בני העיר (דף כז.) : **ומצוה על האדם לישא אשה בן י"ח שנים דתנן בן י"ח לחופה**: פ"ה דאבות והרמב"ם כתב בפ' ט"ו מה' אישות (פ"ט מהל' אישות) אימתי האיש נתחייב במצוה זו מבן ט"ז או מבן י"ז שנה וכ' ה"ה בכאן מצאתי נוסחאות חלוקות בספרי רבינו ויש מהן שכתוב מבן י"ז ובמס' אבות שנינו בן י"ח לחופה ונ"ל שאם הנוסחא הכתובה מבן י"ז היא אמיתית שפירושה משעברה שנת שבע עשרה והוא בן י"ז שלימים ומכל מקום האמיתית היא לפי דעתי מבן י"ח כלשון המשנה ופירושו משנכנס לכלל י"ט, עד כאן לשונו. ומה שאמר רבינו **אבל המקדים לישא כשהוא בן שלשה עשרה מצוה מן המובחר**: כן משמע מההיא דמייתי בסמוך ואי נסיבנא בר ארביסר הוה אמינא גירא בעיניה דשטנא ומשמע לרבינו דהיינו בן י"ג שלימות שנכנס בשנת ארבע עשרה. וכל זה בארצותיהם החמות אבל אנו אין לנו אלא דברי המשנה בן י"ח לחופה: **אין לישא קטנה שאינה ראויה לילד**: כאמור מפורש בסי' כ"ג: **תנו רבנן המשיא בניו ובנותיו סמוך לפרקן וכו'**: בפ' הבא על יבמתו (דף סב) ובפרק הנשרפין (דף עו): **ואמר אביי הא דעדיפנא מחבראי משום דנסיבנא בר שיתסר וכו'**: בפ"ק דקדושין (דף כט.) אלא שבספרים דידן כתוב זה בשם רב חסדא: ומ"ש **אבל קודם י"ג לא ישא דהוי כזנות**: כן כתב הרמב"ם בסוף הלכות איסורי ביאה בפרק כ"א הלכ' כ"ה וטעמו מדאמרינן בריש פרק חרש דקטן לא תקינו ליה רבנן נשואין ובסוף פרק האשה רבה אמרינן דאשת קטן פטורה מן החליצה ומן היבום ומשמע ליה ז"ל דכיון דלא תקינו ליה נשואין הוי בעילתו בעילת זנות. ולפי דבריו הא דתנו רבנן ביבמות (דף סב.) המשיא בניו סמוך לפרקן וכו' היינו בן י"ג שלימות אבל התוספות כתבו בסוף פ' האשה רבה אע"ג דלא תקינו רבנן נישואין לקטן מכל מקום אור"י דליכא איסורא דלא חשיבא ביאת זנות ומצוה נמי איכא להשיא אשה לבנו קטן כדאמרינן בהנשרפין

(דף עו.) (דעליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך וכו' וכן כתוב בפי' הבא על יבמתו ובפי' הנשרפין וכן דעת רש"י בפרק הנשרפין אהא דהמשיא אשה לבנו קטן עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה וכולי מיתבי המדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה והמשיאן סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך וגומר סמוך לפרקן שאני פירש רש"י סמוך לפרקן עדיין קטנים הם סמוך לפרקן שאני דלאו היינו קטן כולי האי דמשום שנה או חצי שנה לא תזנה עליו : **ובשום ענין לא יעבור עשרים שנה בלא אשה דאמר רבא וכן תנא דבי רבי ישמעאל עד עשרים שנה הקדוש ברוך הוא ממתין לו לאדם כולי :** בפ"ק דקדושין (דף כט) : **וכתב א"א ז"ל רווק שעברו עשרים שנה ואינו רוצה לישא ב"ד כופין אותו לישא כדי לקיים מצות פריה ורביה :** בפרק הבא על יבמתו (פ"ו סי' י"ד) : **ומיהו מי שאי אפשר לו ללמוד אם ישא אשה וכו' :** בפ"ק דקדושין תנו רבנן ללמוד תורה ולישא אשה ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ואם אי אפשר לו בלא אשה ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה ורבי יוחנן אמר ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה ולא פליגי הא לן והא להו. וכתב הרא"ש סימן מ"ב דכולהו מודו דאם אי אפשר לו ללמוד אם ישא אשה ילמוד ואח"כ ישא אשה : **לשון הרמב"ם זכרונו לברכה ואם עוסק בתורה וטריד בה ומתירא לישא אשה וכו' מותר להתאחר וכולי :** בפרק ט"ו מהל' אישות (פ"טו מהל' אישות) ותחלת דבריו מבואר בברייתא שכתבתי בסמוך אלא שיש לתמוה למה לא כתב שאם אי אפשר לו בלא אשה ישא אשה תחלה ונראה לי שמה שכתב בסוף דבריו והוא שלא יהא יצרו מתגבר עליו ארישא נמי קאי :ומה שכתב **מי שחשקה נפשו בתורה תמיד כבן עזאי וכו' :** בפרק הבא על יבמתו תניא בן עזאי אומר כל שאינו עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים וממעט את הדמות אמרו לו אתה נאה דורש ואין נאה מקיים אמר להם מה אעשה ונפשי חשקה בתורה : **ואומר א"א ז"ל הא דאמרינן ואם אי אפשר לו ללמוד וכולי קצבה לאותו לימוד לא ידענא וכו' :** בפרק קמא דקדושין (דף כט.) אצל מה שכתב דכולהו מודו דאם אי אפשר לו ללמוד אם ישא אשה ילמוד ואחר כך ישא אשה כתב כן : **כיון שיש לאדם זכר ונקבה קיים מצות פריה ורביה :** בסוף פרק הבא על יבמתו (דף סא.) תנן לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא אם כן יש לו בנים בית שמאי אומרים שני זכרים ובית הלל אומרים זכר ונקבה שנאמר זכר ונקבה וידוע דהלכה כבית הלל : **היה הבן סריס או הנקבה אילונית לא קיים פריה ורביה :** הבן סריס מבואר שם (דף סב) בברייתא ומינה נשמע לבת אילונית והכי איתא בירושלמי וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מה' אישות (פ"ו מהל' אישות) : היו

לו בניס ומתו לא קיים פ"ו אבל אם מתו והניחו בניס וכו': שם איתמר היו לו בניס ומתו רב הונא אמר קיים פ"ו ר' יוחנן אמר לא קיים ואיתותב רב הונא מדתניא בני בניס הרי הן כבניס מת אחד מהם או שנמצא סריס לא קיים פריה ורביה ואמרינן תו התם בני בניס הרי הן כבניס סבר אביי למימר ברא לברא וברתא לברתא וכ"ש ברא לברתא אבל ברתא לברא לא אמר ליה לשבת יצרה בעינן והא איכא דכ"ע מיהת תרי מחד לא. ומפשט דברי רבינו נראה שאם הבן ובת מתו והניח כל אחד מהם בן קיים המצוה כיון דמכח זכר ונקבה קא אתו ונראה דה"ה נמי אם הניח כל א' מהם בת (וכן משמע דברי התוספות פרק הבע"י) אבל הרמב"ם בפט"ו כתב בד"א כשהיו בני הבניס זכר ונקבה והיו באים מזכר ונקבה אע"פ שהזכר בן בתו והנקבה בת בנו הואיל ומשני בניו הם באים הרי קיים מצות פריה ורביה. ובתרומת הדשן סי' רס"ב כתב לפרש דברי התלמוד והתו' ע"פ דעת הרמב"ם : **היו לו בניס בכותיותו ונתגייר הוא והם קיים פריה ורביה**: שם איתמר היו לו בניס בכותיותו ונתגייר ר' יוחנן אמר קיים פריה ורביה ור"ל אמר לא קיים וידוע דהלכה כרבי יוחנן ומפרש בגמרא טעמיה משום דכתיב בעת ההיא שלח מרודך בלאדן בן בלאדן אלמא אית להו חייס להתייחס אחר אביהם ודקדק רבי לכתוב ונתגייר הוא והם וכך הם דברי הרמב"ם בפ' ט"ו מה' אישות לומר דאם לא נתגייר אלא הוא לא קיים דבניס עכו"ם אינם עולים לו לקיים מצות פריה ורביה וכ"כ הרב המגיד : גרסינן בירושלמי פ"ב דיבמות אמתניתא דמי שיש לו בן מ"מ פטור את אשת אביו וכו' ובנו הוא לכל דבר אפי' לפריה ורביה כתב הריטב"א פי' דאפי' בבן ממזר יצא ידי פריה ורביה עד כאן לשונו ומצאתי כתוב על בן חרש ושוטה לא ידענא אמאי לא קיים מצות פריה ורביה וכי גרע מעכו"ם שנתגייר דקי"ל כר"י דאמר קיים והאי נמי אי משום שבת יצרה איכא שבת ויכול לישא אשה ולהוליד בן חכם ואי משום דרב אסי דאמר עד שיכלו נשמות שבגוף האי נמי נשמה יש לו ובר מצות היא ופקחים מוזהרים עליו דאי הוי כבהמה חשיב שחיתתו אפילו עומד על גביו כשחיתת עכו"ם וקוף עכ"ל : **אבל עבד שהיו לו בניס ונשתחרר הוא והם לא קיים**: בפרק הבא על יבמתו (דף סב.) א"ר הכל מודים בעבד שאין לו חייס דכתיב שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור : **ואף על פי שקיים פריה ורביה אסור לו לעמוד בלא אשה דא"ר נחמן אף על פי שיש לאדם כמה בניס אסור לו לעמוד בלא אשה וכו'**: אהא דתנן לא יבטל אדם מפריה ורביה אא"כ יש לו בניס דייק בגמרא הא יש לו בניס מפריה ורביה בטיל מאשה לא בטיל מסייע ליה לרב נחמן אמר שמואל דאמר אע"פ שיש לו לאדם כמה בניס אסור לעמוד

בלא אשה שנאמר לא טוב היות האדם לבדו ואיכא דאמרי הא יש לו בנים בטיל מפריה ורביה ובטיל נמי מאשה נימא תיהוי תיובתא דרב נחמן אמר שמואל. לא, אין לו בנים נושא אשה בת בנים, יש לו בנים נושא אשה דלאו בת בנים, נ"מ למכור ס"ת בשביל בנים. וגרסי' תו בגמרא (דף סב.) מתניתין דלא כרבי יהושע דתניא ר"י אומר נשא אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו שנאמר בבקר זרע את זרעך וגומר ופרש"י מתניתין דקתני לא יבטל אא"כ וכו' הא אם יש לו יבטל דלא כרבי יהושע א"ר מתנא הלכה כר' יהושע. וכתב הרי"ף והרא"ש שם סי' ט' והא מלתא דרבנן היא אבל דאורייתא כיון שיש לו זכר ונקבה קיים פריה ורביה. וכ"כ הרמב"ם בפט"ו מהלכות אישות. וכתב הרא"ש שם וז"ל בכל הספרים כתוב מתניתין דלא כרבי יהושע והרי"ף לא כתבה והביא על מתני' דלא יבטל אדם מפריה ורביה מימרא דר"נ דאסור לעמוד בלא אשה אף על פי שיש לו כמה בנים משמע דס"ל דאיתא למתניתין ודרבי יהושע ורב נחמן וכדמפרש תלמודא נ"מ למכור ס"ת כלומר לעולם יש לו ליקח אשה בת בנים כרבי יהושע אם ספק בידו אבל אם אין ספק בידו אם אין לו בנים ימכור ס"ת ויקח אשה בת בנים ואם יש לו בנים אינו מחוייב למכור ספר תורה כדי שיקח אשה בת בנים אלא יקח אשה שאינה בת בנים ואל יעמוד בלא אשה כדרב נחמן. אבל לפי הספרים דגרסי מתניתין דלא כרבי יהושע משמע דפליגי ולרבי יהושע אפי' קיים פריה ורביה ימכור ס"ת לישא אשה בת בנים, אלא דהא איכא לרבי יהושע בין שיש לו בנים ובין אין לו בנים, אם נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה, אם אין לו בנים חייב לגרשה כדי לקיים פריה ורביה ואם יש לו בנים אינו חייב לגרשה דרבי יהושע לא קאמר אלא לכתחלה ישא אשה בזקנותו שהיא בת בנים אבל אינו חייב לגרשה אם אינה בת בנים עכ"ל. ואין בדבריו הכרע. ומ"ש רבינו דמסקנת הרא"ש כלישנא בתרא: נראה דהיינו מדכתבה באחרונה ועוד שכתב דבכל הספרים כתבו מתניתין דלא כר' יהושע ובתרומת הדשן סי' רס"ג כתוב על מי שקיים מצות פריה ורביה ונתאלמן ורוצה לישא אשה ולכן רוצה לישא אשה שאינה בת מריבה אבל אינה בת בנים ואם לא ימצא אשה כזו דעתו לימנע מלישא אשה ועיין שם. ונ"י כתב (בפרק הבע"י דף רכ"ד ע"א) כלשון הזה סבר' דרבוותא דהא דרבי יהושע מדרבנן דאילו מדאורייתא כל שקיים פריה ורבי' נפטר וה"ה נמי במכיר עצמו שאינו ראוי להוליד פטור אלא שנושא אשה שאינה בת בנים מפני החטא כדרב נחמן ומסתברא דכשראוי להוליד מוכר ס"ת משום דרבי יהושע ואע"ג דהוי מצוה דרבנן דלא אפקי' הכא מס"ת אלא לענין אשה שאינה בת

בנים וכן הלכה הריטב"א ז"ל עכ"ל. כתב נ"י אם יש לו בנים אפ"י מפנויה כיון שקיים פריה ורביה רשאי לבטל ואין כופין משום הא דרבי יהושע: **נושא אדם כמה נשים דאמר רבא נושא אדם כמה נשים וכו'**: בסוף פרק הבא על יבמתו (דף סה.) וכתב הריב"ש והיכא דאיפשר ליה למיקם בסיפוקייהו ורוצה לישא אחרת הדבר ברור שאינה יכולה לומר תן לי כתובתי או תן לי מטלטלים לאחריות כתובה ונדוניא וכן היכא דלא איפשר למיקם בסיפוקייהו והוא רוצה לגרשה כדי שישא אחרת והיא אינה רוצה להתגרש אינה יכולה לתבוע נדוניא וכתובה ולא מטלטלין לאחריות אלא תקבל גיטה ואח"כ תתבע כתובתה ואם אינה רוצה אין מונעין אותו מלישא אשה אחרת עליה וכתב עוד ואם שהתה עמו י" שנים ולא ילדה והוא רוצה לישא אשה אחרת אי לא אפשר למיקם בסיפוקייהו והיא רוצה להתגרש יוציא ויתן כתובה אם יש לו ואם אין לו תהיה עליו חוב כתובתה עד שיהיה לו והנה בא בכאן אדם אחד מעירכם שיש לו שם אשה שהיא זקנה ושהתה עמו כמה שנים ולא ילדה לו מעולם ורוצה לישא אשה ובהיותינו נועדים קהל בשעת הקידושין מנעתיו בפני כולם עד שנתחייב בקנין ובכח נידוי ללכת אל ארצו קודם פסח ויגרש אשתו ראשונה אם תרצה להתגרש ויתפטר עמה ובכתובתה למראית דייני העיר ההיא עכ"ל: ומ"ש ומ"מ נתנו חכמים עצה טובה שלא ישא אדם יותר מד' נשים וכו': בפ' החולץ (דף מד.) וכתב נ"י בפרק החולץ (דף יז.) בשם הריטב"א שאמר בשם רבותיו דבמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת על אשתו דאומדנא דמוכח היא דאדעתא דהכי אינסבא ליה דלא לינסוב אחריתי והוה ליה כחמר שאינו רשאי ליעשות גמל: ומ"ש רבי' ובמקום שיש תקנה שלא ישא אלא אחת הולכים אחר המנהג: פשוט הוא וכתב נ"י שם בשם הריטב"א בתוס' כתבו כי ר"ג החרים על הנושא אשה על אשתו וחייבין לכוף על החרם שלו אבל ביבמה לא החרים עכ"ל: וכתב הרשב"א בתשובה מן הדומה שלא תיקן ר"ג בכל שא"כ אפילו נשים שאדם חייב לגרשן ואפילו במקום שב ואל תעשה כאשה ששהתה עם בעלה עשרה שנים ולא ילדה סבור אני שלא תיקן בזה הרב ז"ל ומ"מ בין תיקן בין לא תיקן אותה תקנה לא פשטה בכל גבולתינו ולא בגבולות פרובינצי"א הסמוכים לצרפת לא שמענו שפשטה ומעשים במקומינו בתלמידי חכם ואנשי מעשה שנשאו אשה על נשיהם ואחרים רבים ולא חשש שום אדם בדבר זה מעולם עד כאן לשונו וכתב מהרי"ק בשמו בשורש ק"א שלא התקין רבינו גרשון אלא עד סוף האלף החמישי: וכתב עוד שם בארוסה לית ביה תקנת ר"ג וכתוב בכתבי ה"ר איסרלן סימן רנ"ו מי שהמירה אשתו נוהגי

באוסטרלייך להצריכו לגרשה כשירצה לישא אחרת ומזכה לה גט עיי
אחר דזכות הוא לה שתזנה פנויה ולא אשת איש אבל ברינו"ס לא קפדי
ונושאיין אשה אחרת בלא גירושין דס"ל דאהכי לא תיקן הגאון עכ"ל :
וכתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ג סי' ז' שטוב לעשות תקנה בחרמות
ונדוים על מי שישא אשה על אשתו : ולענין נשבע שלא ישא אשה אחרת
ושהתה י' שנים ולא ילדה עיין בסי' קי"ח : **אשה אינה מצווה על פרי'
ורביה** : פלוגתא דתנאי ס"פ הבא על יבמתו (דף סה) והלכה כת"ק דאמר
הכי : **ומ"ש לפיכך אם שואלת גט בטענה שאינה ראוי' ליבנות ממנו אין
שומעין לה כאשר יתבאר לקמן** : בסימן קנ"ד :

סימן ב - שישתדל כל אדם לקח לו אשה הגונה

לא ישא אדם אשה אלא הוגנת לו : ר"פ י' יוחסין (דף ע.). ומ"ש פי' שלא
יהא בה שום פיסול כן פרש"י שאינה הוגנת לו פסולה לו ועיין בתשובת
הריב"ש סי' ט"ו. **ומ"ש שכל הנושא אשה שאינה הוגנת לו כשהקב"ה
מעיד על השבטים אינו מעיד עליו וכו' עד יחסותא דבבל שתיקותא --**
הכל שם (דף עא :). **מ"מ משפחה שנתערב בה ספק פסול א"צ לרחקה
שכולן טהורין לעתיד לבא** : (שם) אריב"ל כסף מטהר ממזרים שנאמר
וישב מצרף ומטהר כסף וגוי מאי מגישי מנחה בצדקה א"ר יצחק צדקה
עשה הקב"ה עם ישראל משפחה שנטמעה נטמעה ואמרי' בתר הכי דרבי
יוחנן נמי סבר לה כרבי יצחק וקאמר עלה אביי אף אנן נמי תנינא (משנה
עדיות פ"חמ"ז) משפחת בית צריפה היתה בעבר הירדן וריחקה בן ציון
בזרוע ועוד אחרת היתה שם וקרבה בן ציון בזרוע כגון אלו אליהו בא
לטמא ולטהר לרחק ולקרוב כגון אלו דידעינן אבל משפחה שנטמעה
נטמעה. ופרש"י אליהו בא לעתיד לבא דכתיב והשיב לב אבות על בנים
זה מבני בניו של זה דיודעים שהכל מחזיקים אותם בפסולים שנתקרבו
בזרוע אבל משפחה שנטמעה מחמת שלא נודע פיסולה נטמעה. וגרסי' תו
התם (קידושין דף עא :) **ת"ר ממזרים ונתינים טהורים לעתיד לבא דברי
רבי יוסי**. ר"מ אומר אין טהורים. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה
כרבי יוסי. ומפרש התם טעמא דרבי יוסי משום דכתיב וזרקתי עליכם
מים טהורים וטהרתם וכו' כשהוא אומר אטהר אתכם הוי אומר אף מן

הממזרות. וכתב הר"ן (פ"י יוחסין דף תרנ"ד) אהא דאמר אביי אף אנן נמי תנינא משפחת בית צריפה היתה בעבר הירדן וכו' מכאן נראה שאף בזמן הזה משפחה שנטמעה נטמעה כלומר שמי שיודע פיסולה אינו רשאי לגלותו אלא יניחנה בחזקת הכשרה ולעתיד לבא אע"פ שיודע הדבר תהא כשרה. ומיהו איפשר שראוי לגלות לצנועים כדי שלא ידבקו בהם ואע"פ שאם היו נדבקים בהם בלא ידיעה לא היה שם איסור כלל אבל מפני שאין הזרע מוכן לקדושה וטהרה שאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על משפחות מיוחסות שבישראל כשר הדבר לגלותו לצנועין. והיינו דגרסי בגמ' (שם עא:) תניא עוד אחרת היתה שם ולא רצו לגלותה אבל חכמים מוסרין אותה לתלמידיהם פעם אחד בשבוע ונ"ל שהוא מן הטעם שכתבתי ומש"ה היודע עכשיו פיסול משפחה שנטמעה אינו חייב לגלותו ולא רשאי אלא לצנועים ותמהני דמשפחה שנטמעה מוישב מצרף ומטהר כסף ילפינן לה וקרא ודאי לעתיד הוא דכתיב כדאמרינן בגמרא (שם ע:) כשהקב"ה מטהר את השבטים שבטו של לוי מטהר תחלה שנאי וישב מצרף ומטהר כסף וטיהר את בני לוי והיינו לעתיד אבל בזמן הזה מנ"ל ולקמן אפרש עכ"ל. ואח"כ כתב וז"ל כתב הרמב"ן דהא דתנן כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב משום פסולי עבדות וחללות קאמר, עבדים לפי שאינם מכלל ישראל, וחללים לפי שמטהר שבט לוי ואינן נדחין מקהל, אבל פיסול ממזרות ונתינות הא איפסיקא הלכתא כר' יוסי דאמר שהן טהורות לעתיד לבא ומשמע אפילו בידועים דאילו אותם שנטמעו השתא נמי טהורים הם שאפילו היודעים בהם אינם מעידים בהם לפי שהם טהורים מן התורה וכן משמע כל הסוגיא דר"מ ור' יוסי לאו במשפחה שנטמעה פליגי אלא משפחה שנטמעה נטמעה ד"ה ופלוגתייהו בידועים הם ע"כ. ותמהני דמדאמר רב יוסף אי לאו דאמר רב יהודה וכו' משמע דפלוגתייהו בשאינם ידועים היא דאי בידועים מאי אתי לאשמועי' ועוד תמהני דודאי ריב"ל דאמר כסף מטהר ממזרים לית ליה דר' יוסי אי ר' יוסי אפילו בממורים ידועים קאמר דא"ה כסף למה לי ונטמעה ל"ל וכולה סוגיא כפשטה עלה רהטא דמשפחה שנטמעה שנטמעה בממזרים קאמר אלא ודאי משמע דפלוגתייהו דר"מ ור' יוסי במטומעין היא ופשיטא לן שאין בין עולם הזה לימות המשיח לענין מצוה כלום וכי היכי דחזינן דאליהו לא יגלה משפחות המטומעים אע"פ שכולן יהיו גלויות לפניו אף אנו אין עלינו לגלותן ולא רשאיין בכך. ואף לרב רבי יונתן הכהן מצאתי בפירושו הלכה כרבי יוסי דמשפחה שנטמעה נטמעה ואפשר עוד לומר דרבי יוסי אף בודאין קאמר ואיהו ומאן דפסיק כותיה לית להו בנטמעה מידי אלא לדברי המכשיר מכשיר אף בודאין ולדברי

הפוסל פוסל אפילו במטומעין. ומיהו מ"ד כסף מטהר ממזרים דמשפחה שנטמעה נטמעה לא ס"ל כר"י אלא כר"מ דודאין פסולין לעולם אבל מטומעין אין אליהו עתיד לגלותן וכיון דחזינן אמוראי טובא דאזלי בהך שיטתא ריב"ל ור' יוחנן ואביי דהוא בתרא דאמר אף אנן נמי תנינן נקטינן כותייהו במטומעין. ונראה שזהו דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בסוף ספר שופטים בימי מלך המשיח וכו' ואינו מייחס ישראל אלא לשבטיהם אבל אינו אומ' על שהן בחזקת כשרות זה ממזר וזה עבד שהדין הוא שמשפחה שנטמעה נטמעה ע"כ וכיון שאין אליהו עתיד לגלותן אף היודעים בהם אין מגלין אותם שאין בין העה"ז לימות המשיח לענין זה כלום עכ"ל. והרא"ש בפ"ד דקידושין (סימן א') כתב כדברי ה"ר יהונתן דרבי יוסי בפיסול מטומע שאינו ידוע איירי כדאמרי' לעיל משפחה שנטמעה נטמעה וכך הם דברי רבינו. ובהגהות מרדכי דפ"ק דיבמות כתוב בשם א"ז דרבא דאמר התם והיא עמוקה משאול וכולי פליג אדשמואל וסבר כר"מ דאין טהורים לעתיד לבא ולפי זה ליתא לדשמואל דפסק כר' יוסי ואמר שיש להתרחק ממשפחות שאינן ידועות. ואין לדחות דברי כל רבוותא דפסקי הלכה כרבי יוסי מקמי א"ז. ועוד דכיון דתלמודא קאמר סתמא אמר שמואל הלכה כר' יוסי ולא אייתי מאן דפליג עליה משמע דס"ל דהלכה כוותיה וההיא דרבא דיבמות איכא לפרושי בענין דלא פליג אדשמואל: **בד"א לישראל אבל כהן לא ישא מהן וכדלקמן:** בסימן זה **וכל הארצות שתמן בחזקת כשרות עומדות וכולי:** בפרק י' יוחסין (דף עב.) אממר שרא לרב הונא בר נתן למינסב איתתא מחוזייתא א"ל רב אשי מאי דעתך דאמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים כל ארצות בחזקת כשרות הן עומדות והא בי רב כהנא לא מתנו הכי ובי רב פפא לא מתנו הכי ובי רב זביד לא מתנו הכי אפ"ה לא קיבלה מיניה משום דשמיע ליה מרב זביד דנהרדעא ופרש"י זו דברי ר"מ מתני' דקתני דעלו פסולין לא"י ומשמע דאין כל הארצות בחזקת מיוחסות חוץ מבבל כדאמרי' בריש פירקא (דף ע) דמסייע לר"א דאמר ייחס עזרא את בבל. מחוזייתא ואין מחוזה בתוך גבול בבל אמורים לענין יוחסים. והא בי רב כהנא לא מתנו הכי משמיה דשמואל אלא כדאמרי' לעיל כל הארצות בחזקת פסלות וא"ר יהודה אמר שמואל כל הארצות עיסה ע"כ ואהא דתנן (שם דף עו.) התם הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ד' אמהות שהן ח' אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכ"א כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות איני והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב משנתינו בשקרא עליה ערער מאן דמתני הא לא מתני הא א"ד אר"י א"ר זו דברי ר"מ אבל חכ"א כל

משפחות בחזקת כשרות הן עומדות. א"ר חמא בר גוריא א"ר אם קרא עליה ערער צריך לבדוק אחריה. וכתב הרא"ש אההיא דכל הארצות בחזקת כשרות הן עומדות לכאורה נראה דאף ע"ג דעביד אמימר עובדא לקולא דלית הלכתא כוותיה דרב אשי דהוא בתרא פליג עליה ועוד דכולהו אמוראי דלעיל איירי בפיסול יוחסין דשאר ארצות ואפי' בא"י להשיא אשה צדיך בדיקה וכן פרש"י בפ"ב דכתובות (דף כד) אני כהן וחבירי כהן נאמן להאכילו תרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דמשום מעלה דיוחסין צריך לבדוק אחר כל אדם קודם ששיאוהו אשה. והקשה עליו ר"ת מהא דאמרי' בפרקין (קידושין דף עו) במתני' דקתני הנושא אשה צריך שיבדוק בד' אמהותיה דדוקא כהן בודק אבל אשה אינה בודקת דלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין, ופר"ת דלהשיאו אשה דהתם היינו אשה בדוקה מד' אמהות כדתנן לקמן הנושא אשה כהנת צריך לבדוק וכו' ואז אין צריך לבדוק אחר בתו ומותרת לכהן המשמש ע"ג המזבח ובנו משמש ע"ג המזבח בלא בדיקה וה"ק אינו נאמן להשיאו אשה בדיקה להתיר בנו ובתו אבל ליוחסין שאין בו צד כהונה לא בעי בדיקה והביא ראיה מהא דאמרינן בפ' החולץ (דף מה.) זיל גלי או נסיב בת מינך ואי ליוחסין בעי בדיקה מה יועיל לו הגלות והא לא יתנו לו אשה עד שיבדקו אחריו. ועוד קאמר התם נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול בניך -- אלמא דבנים ממילא כשרים ולא בעי ראיה, עכ"ל. וכך הם דברי התוס' ספ"ב דכתובות בשם ר"ת. והר"ן כתב בפ"ב דכתובות נראין דברי ר"ת דלהשיאו אשה לאו דוקא אלא ה"ק אינו נאמן להשיאו אשה בד' אמהות לענין שיעשו בניו כבודקין לגבי המזבח ולדוכן ולסנהדרין דלכל הני בודקין כדאיתא בפרק י' יוחסין, עכ"ל: ומ"ש רבי על דברי ר"ת **ומשמע מדבריו דליוחסי כהונה בעי בדיקה**: כלומר אע"ג דמדכתב בפירוש שאין בנו כשר לשמש ע"ג המזבח וכו' א"כ ישא אשה בדוקה משמע דדוקא להכי הוא דבעי בדיקה אבל היכא שאינו חושש אם ישמש בנו ע"ג המזבח אינו צריך בדיקה כלל ואפילו מפיסולי כהונה, מ"מ מדכתב אבל ליוחסין שאין בו צד כהונה לא בעי בדיקה משמע דכל היכא דאיכא צד כהונה בעי בדיקה, דאל"כ הכי הוה ליה למימר אבל כל היכא שאינו חושש אם בנו ישמש ע"ג המזבח לא בעי בדיקה. ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם -- היא בפ"כ דהלכות איסורי ביאה (פ"כ מהל' איסורי ביאהה"א). ואע"ג דלתרומה דרבנן לא מצריך הרמב"ם בדיקה ולר"ת איפשר דגם לתרומה דרבנן מצריך בדיקה כיון דלתרומה דאורייתא מצריך בדיקה -- כתב על מאי דמשמע מדברי ר"ת דליוחסי כהונה בעי בדיקה "וכ"כ הרמב"ם" לומר דלדברי שניהם שם בדיקה ליוחסי כהונה

בעינן, ושלא כדעתו ז"ל שסובר דלא בעינן שום בדיקה כלל ואפילו לתרומה דאורייתא. ועוד אכתוב בסוף סי' ג' דברי הרב המגיד על דברי הרמב"ם: **ומה שהכריע רבינו** דאין צריך בדיקה כלל מדמסיק אבל חכ"א כל המשפחות בחזקת כשרים הן -- אינו הכרע, דאיכא למימר דכי בעי קריאת ערער דוקא בחשש ממזרות מפני שמכירין ישראל ממזרים שביניהם אבל בחששת חללות אפ"י לא קרא עליה ערער צריך לבדוק וכמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל. ומ"מ כתב שאחרים סוברים כדברי רבינו דלרבנן דקי"ל כותייהו אפילו בחללות א"צ לבדוק כל זמן שלא קרא ערער וכך הם דברי הרמב"ם בפירוש המשנה ובפ"ב מהא"ב אלא שהוא סובר דלתרומה דאורייתא בעי בדיקה ורבינו סובר דלא בעי: **ומ"ש רבינו** דאפשר דאע"ג דלחכמים א"צ בדיקה הלכה כסתם משנה שצריך בדיקה לכהונה באשה -- אין לו טעם, דכיון דא"ר יהודה א"ר זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים וכו' משמע ודאי דלאפוקי מתנאי מהלכתא אתי, וזהו דעת הר"ף והרא"ש שהשמיטו משנה זו משום דלר"מ היא ולית הלכתא כותיה. ומיהו תמיהא לי שה"ל לכתבה ללמדנו היכא דקרא עליה ערעור כמה אמהות צריך לבדוק ואפשר לומר שהם מפרשים דכי א"ר אם קרא עליה ערעור צריך לבדוק אחריה לא בדיקה דד' אמהות קאמר אלא בבדיקה כל דהו סגי: **כתב הרמב"ם ז"ל אע"ג שכל המשפחות בחזקת כשרות הן ומותר לישא מהם לכתחלה שתי משפחות מתגרות זו בזו תמיד וכולי עד שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים -- הכל פ"ט מהא"ב (פ"יט מהל' איסורי ביאה"יז): ומ"ש שתי משפחות מתגרות זו בזו תמיד: בר"פ י' יוחסין (עא:) אריב"ל אם ראית ב' משפחות המתגרות זו בזו שמץ פיסול יש באחד מהם ואין מניחין אותה לדבק בחבירת'. ואיתא תו התם אמר רב יהודה אמר רב אם ראית ב' בני אדם שמתגרין זה בזה שמץ פיסול יש באחד מהם ואין מניחין אותן לדבק אחד בחבירו. ופרש"י ואין מניחין אותן מן השמים לידבק בחבירו לכך הטילו מן השמים מריבה ביניהם: **ומ"ש או משפחה בעלת מצה ומריבה תמיד או איש שהוא מריבה תמיד עם הכל וכולי: נראה שלמד כן מדגרסינן בר"פ י' יוחסין (ע:)** א"ר יהודה אמר שמואל ת' עבדים היו לפשחור בן אמר וכולן נטמעו בכהונה וכל כהן שיש בו עזות פנים אינו אלא מהם ואע"ג דאמר'י התם ופליגא דרבי אלעזר דאמר אם ראית כהן בעזות מצח אל תהרהר אחריו שנאמר ועמך כמריבי כהן ואפשר דע"כ לא פליג ר"א אלא בכהן אבל מי שאינו כהן שיש בו עזות מצח מהרהרין אחריו: **ומ"ש וכן כל הפוסל אחרים תמיד כגון שנותן שמץ פיסול במשפחות וכו' שכל הפוסל במומו פוסל: שם ברייתא****

ומימרא דשמואל: **ומ"ש וכן מי שיש בו עזות פנים ואכזריות** -- בפרק הערל (דף עח) נתינים דויד גזר עליהם שנאמר ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם והגבעונים לא מבני ישראל המה פייסינהו ולא איפייסו אמר ג' סימנים יש באומה זו רחמנים ביישנים גומלי חסדים כל שיש בו ג' סימנים אלו ראוי להדבק באומה זו: **ומ"ש כל שקורין לו ממזר או נתין וכו' חוששין לו ולמשפחתו**: כתב ה"ה בסוף פ"ק דכתובות (י"ד:): מחלוקת תנאים בברייתא ופסק רבינו כת"ק דאמר כל פיסולא דקרו ליה ושתיק פסול ומפרש רבינו שהוא כמו משפחה שקרא עליה ערעור דבבדיקה סגי לה דלא ליהוי האי דשתיק טפי מעדים שהעידו שנתערב במשפחה זו פיסול ובהשגות א"א כל אלו שאמרו על שתיקיהן שהן פסולין לא אמרו אלא בדורות הראשונים שהיו ב"ד נזקקין על החרפות שהיה אדם מחרף את חבירו עבד יהא בנדוי ממזר סופג את המ' וזה ששתק ולא צוח לב"ד כבר הודה אבל עכשיו השותק על המריבה הרי הוא משובח אא"כ קורין שלא בשעת מריבה עכ"ל והרמב"ן והרשב"א כתבו חילוק אחר ואמרו שלא נאמרו דברים הללו בפיסול שתיקה אלא במי שנסתפק בפיסול כגון משפחה שנטמע בה פיסול או ספק פיסול אבל משפחה שבחזקת כשרה עומדת כל דשתיק מיוחס טפי ע"כ אין לדבריהם ולא לדברי הר"א הכרח בגמרא עכ"ל והר"ן בספ"ק דכתובות כתב דבריהם ודברי הר"א ולא הכריע ורבינו כתב בסמוך בשם ר"י כיוצא כדברי הרמב"ן והרשב"א: **ומ"ש וכן משפחה שקרא עליה ערער**: בפ"י יוחסין מימרא דרב חמא בר גוריא א"ר כתבה רבינו לעיל בסמוך ומפרש הרמב"ם דקרא עליה ערער היינו שיעידו ב' שנתערב בה ממזר וכו' אבל רש"י פירשש קראו עליה ב' עדים שמץ פיסול ולא שמעידים עדות גמורה אלא יציאת קול: **ומ"ש לא ישא אשה ממנה עד שיבדוק עליה ד' אמהות שהן ח' וכו'**: משנה פ"י יוחסין (דף ע"ו) הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ד' אמהות שהן ח' אמה ואם אמה וכו' לויים וישראלים מוסיפים עוד א': **ומ"ש אבל א"צ לבדוק במשפחת האב של אשה וכו'**: שם בגמרא מ"ש בנשי דבדקינן ומ"ש בגברי דלא בדקינן נשי דכי מיבזיין בהדי הדדי בעריות הוא דמיבזיין אם איתא דאיכא מלתא לית לה קלא גברי דכי מבזו בהדי הדדי ביוחסין הוא דמבזו אם איתא דאיכא מלתא אית לה קלא: **ומ"ש ואשה הניסת להם אינה צריכה לבדוק שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין וכו'**: שם ופרש"י לא הוזהרו כשרות כהנים לינשא לפסולים כגון חללי גירי וחרורי וכיון דלא הקפידה תורה עליהם ליוחסין רבנן לא עבדי בהו מעלה לא צרכינהו בדיקה ואפי' מחמת ממזרות ושתיקות דדוקא כי מתחזק איסורא ביה אבל לחששא ולמיבדק לא

אצרכינהו : ומ"ש רבינו ומ"ש כל שקורין לו ממזר או נתין וכו' פר"י
דהיינו דוקא שנתערב במשפחות ממזר או נתין וכו' : כבר כתבתי בסמוך
שכיוצא בדברים אלו כתבו הרמב"ן והרשב"א ונוסחת ספרים דידן פר"י
היינו דוקא כשנתערב ממזר או נתין ושותק אז הוי הוכחה ובקצת ספרים
כתוב פר"י היינו דוקא כשנתערב במשפחות ממזר או נתין ואחד מן
המשפחה קורא אותו ממזר או נתין ושותק אז הוי הוכחה. וגירסא זו
נכונה ועדיין צריכה תיקון והנכון לגרוס פר"י היינו דוקא כשנתערב
במשפחה ממזר או נתין ואחד מן המשפחה קוראים אותו ממזר או נתין
ושותק אז הוי הוכחה וכתב עוד הר"י ויש כאן שטה אחרת לומר דכי
אמרינן ממזר צוח וחלל שותק איכא בינייהו שתיקה לחודה אינו ראייה
לפיסול אלא כשצווח על פיסול אחר דכיון שצווח בהאי ושתיק בהאי
מוכח דמשום דקושטא הוא שתיק ולת"ק כל שתיקה פוסלת ובלבד
שקראו אתו בפיסול אחר מתחלה וצווח ולפי שטה זו איפשר שאפילו
במשפחה שעומדת בחזקת כשירה חיישינן דכיון דבפיסול אחד צוח
ובפיסול אחד שותק מוכח דבהאי דשותק אודויי אודי ע"כ : **לעולם**
ישתדל אדם לישא בת ת"ח וכו' עד ארור שוכב עם כל בהמה : הכל ס"פ
אלו עוברין (דף מט.) אלא שבמקום מ"ש רבינו ואל ישיא בתו לע"ה שהן
שקץ וכו' כתוב בנוסחי דידן בגמרא ואל ישא בת ע"ה וגבי משיא בתו
לע"ה תניא התם שהוא כאילו כופתה ומניחה לפני ארי מה ארי דורס
ואוכל ואין לו בושת פנים אף ע"ה מכה ובוועל ואין לו בושת פנים. ופרש"י
גדולי הדור אנשי מעשה וצדיקים. בת גבאי צדקה שאין ממנין אלא
טובים ונאמנים. נשותיהם שרץ שאינן זהירות במצות. עם כל בהמה
שדומות לבהמה שאין להן לב להבין שהיא חייך ואורך ימיד : ומ"ש רבינו
ולא בכל ע"ה קאמר אלא במי שהוא חשוד לעבור להכעיס : נראה שטעמו
מפני שכתב שם הרא"ש אהא דא"ר אלעזר עם הארץ מותר לנוחרו ביום
הכפורים דנראה כדפירש ר"י דמיירי במכיר וכופר כדי להכעיס והוא רע
לשמים ורע לבריות דהוי הריגתו פקוח נפש עד כאן. וסובר רבינו דאמאי
דתניא שהן שקץ ונשותיהם שרץ נמי קאי ואין דבריו נוחים לי אלא אפילו
אינו עובר להכעיס אלא לתאבון או שאינו בקי בדקדוקי מצות הם שקץ
ונשותיהם שרץ וכו' קרינן ביה וכך הם דברי רש"י שכתב נשותיהם שרץ
שאינן זהירות במצות ואף הרא"ש בשם ר"י לא אמר אלא אהא דאר"א
עם הארץ מותר לנוחרו ביום הכפורים אבל אהם שקץ ונשותיהם שרץ
לא דאפילו עם הארץ שאינו עובר להכעיס בא לכלל זה כדאמרן : **לא ישא**
אדם אשה לא ממשפחת מצורעין ולא ממשפחת ניכפין והוא שהוחזקו
ג"פ : בס"פ הבע"י (דף סד) : ע"ה לא ישא כהנת ואם נשא אין זיווגם עולה

יפה וכו' אבל ת"ח שנשא כהנת הרי זה נאה ומשובח וכו': ס"פ אלו עוברין (דף מ"ט). לא ישא בחור זקנה: כ"כ הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה בפרק כ"א (פ"כא מהל' איסורי ביאה) וכתב ה"ה דהיינו מדמשמע במתני' פרק הבע"י דמי שלא קיים מצות פריה ורביה אינו נושא אשה דלאו בת בנים ובפרק מצות חליצה (דף קא.) אמרו משיאין לו עצה מהוגנת לו שאם הוא ילד והיא זקנה הוא זקן והיא ילדה אומרים לו מה לך אצל זקנה מה לך אצל ילדה כלך אצל שכמותך: ומ"ש ולא זקן ילד שדבר זה גורם לזנות: כן כתב הרמב"ם בפרק הנזכר והוא מדגרסינן בפרק הנשרפין (דף עו.) אל תחלל את בתך להזנותה זה המשיא בתו לזקן: לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה: ברייתא בפרק החולץ (דף לז) וטעמא משום דכתיב לא תחרוש על רעך רעה וכו'. ומ"ש בשם הרמב"ם שאם הודיעה תחלה שהוא נושא אותה לימים מותר -- בפרק כ"א מהא"ב ולא ידעתי למה תלאה רבינו בהרמב"ם שהרי מבואר הוא בפרק החולץ: לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת וכו' ואדם גדול ששמו ידוע וזרעו מפורסם אחריו מותר: ריש פרק החולץ (שם):

סימן ג - דין בן שהוא ספק לכהנה

מי שבא ואמר כהן אני אינו נאמן אפי' בזמן הזה ואין מעלין אותו לכהונה עד סוף הסימן הכל מדברי הרמב"ם בפרק כ' מהא"ב ותחלת דבריו מבוארים במשנה פ"ב דכתובות (דף כג:) שאין אדם נאמן על עצמו לומר כהן אני: ומ"ש שאינו נאמן לקרות בתורה ראשון פ"ב דכתובות (כה:) אהא דגרסינן התם ההוא דאתא לקמי' דריב"ל א"ל מוחזקני בזה שהוא לוי א"ל מה ראית שקרא שני בב"ה בחזקת שהוא לוי או בחזקת שהוא גדול א"ל שקרא לפני כהן והעלו ריב"ל ללוי על פיו כלומר לתת לו מעשר ראשון כ' הר"ן (פ"ב דכתובות דף קע"ט ע"ב) שמי שבא ואמר אני כהן או לוי אין נותנין לו רשות לקרות בתורה כדינו שהרי מעלין מקריאת התורה לתרומה וכ"כ הרמב"ם בפ"כ מהא"ב והרמ"ך כתב עליו תימא דמנהגינו להאמינו לקרות בתורה ראשון וכן הדין נותן דלא איכפת לן אם יקרא ראשון מאי אמרת שמא יעלו אותו מקריאת התורה לתרומה כולי האי

לא חיישינן בתרומה דרבנן ע"כ ואיפשר שמנהגינו הוא עכשיו לפי שאין תרומי מצויה עכשיו בינינו ואעפ"כ דברי הרמב"ם עיקר עכ"ל גם ה"ה קיים דברי הרמב"ם והביא דברי הרמ"ך וכתב עליהם ואני אומר אין מביאין ראיה ממנהג בטעות ומכל מקום איפשר לומר שמפני שאין אנו נוהגים כלל בארצותינו בתרומה לא חששו להאמינו בקריאת התורה ואעפ"כ אין ראוי לעשות כן עכ"ל: כתב הר"י שלמה בן הרשב"ץ אם יעיד אחד מהאנוסים שא' מהם מוחזק בכהונה מעלין אותו לקרות בתורה ואין חוששין שמא אמו כותית שכל האנוסים נזהרים מלהתחתן בעכו"ם ולא חיישינן למיעוטה דכל דפריש מרובה פריש עכ"ל: ומ"ש אבל אוסר עצמו בגרושה זונה וחללה ואינו מטמא למת כתב עליו הרב המגיד (פ"ב מהא"ב) וזה פשוט משום דשוינהו לכל פסולי כהונה אנפשיה חתיכה דאיסורא: ומ"ש והנבעלת לו ספק חללה כתב עליו הרב המגיד ביאורו והנבעלת לו מפסולי כהונה כגון גרושה זונה הוא ספק תללה וזרעה ספק שמא ישראל הוא ואין כאן חילול כלל: ומ"ש ואם הוא מל"ת כיצד כגון שהיה מל"ת ואמר זכורני כשהייתי תינוק מורכב על כתפו של אבא וכו' מעשה פ"ב דכתובות (דף כו) ודע דאיתא באותו מעשה והוציאוני מבית הספר וכך כתבו הרמב"ם ונראה מדברי התוס' דבעינן שיאמר כן דאל"כ חיישינן דלמא עבד כהן הוא ורבינו שהשמיטו נראה דמשמע ליה דמעשה שהיה כך היה ולא דוקא: ומ"ש אבל אם עד אחד מעיד עליו נאמן להאכילו בתרומה בזמן הזה וכו' כתב הרב המגיד מתבאר בפ"ב דכתובות דלתרומה דדבריהם מעלין על פי עד אחד וכן לשאר הדברים: ומ"ש ואפילו אביו נאמן עליו שם (דף כה:) רבי העלה בן ע"פ אביו לכהונה ואע"ג דר' חייא פליג עליה הלכה כר' וכתב הרב המגיד שדעת הרמב"ם וקצת מפרשים דאפילו מכירין שהוא אביו נאמן ושלא כדברי הרמב"ן שפירש דהא דרבי בשאינו ידוע שהוא אביו ומ"ה מגו דמצי אמר שהוא רחוק ממנו ויהיה כעד א' ויאכילנו בתרומה נאמן ג"כ לומר שהוא בנו ומאכילו ואינו נאמן להשיאו אשה אפילו להצטרף עם אחר כיון שאין בידו בלבד להשיאו אשה צריך שיהיו המעידים שנים וכשרים אבל מי שידוע שהוא אביו אפי' רבי מודה שאינו נאמן להאכילו תרומה דכיון דאיכא סהדי שהוא אביו שמא בן אחת מן הפסולות הוא ואביו שהוא קרוב לו אינו נאמן עליו אלו דבריו ז"ל: ומ"ש ואפילו משטרות מעלין לכהונה בזמן הזה וכולי שם (דף כד:) איפלגו אמוראי אי מעלין משטרות ליוחסין ופסק כמ"ד אין מעלין משום מעלות יוחסין ומשמע דע"כ לא פליגי אלא ליוחסין אבל לתרומה דדבריהם פשיטא דמעלין ואמרינן בגמרא ה"ד אילימא דכתב ביה אני פלוני כהן חתמתי עד מאן קא מסהיד

עליה לא צריכה דכתיב ביה אני פלו' כהן לויתי מנה מפלוני וחתימו סהדי וכתב הר"ן (בפרק ב' דכתובות דף תע"ט) אילימא דכתב ביה אני פלוני כהן חתמתי עד מאן קא מסהיד עליה כלומר ופשיטא דאין מעלין הימנו ליוחסין מיהו לתרומה דרבנן מהימן דלא גרע ממסיח לפי תומו דמכשרינן לקמן ומהדרי' לא צריכא דכתב ביה אני פלוני כהן לויתי מפלוני כהן וחתימו עדות וכתב הרא"ש זכרונו לברכה דהא דפליגי דוקא בלישנא דידיה כי האי דאמר אני פלוני כהן אבל בלישנא דסהדי ודאי מהימני וכי פליגי נמי דוקא בהך דשייך למידק בשמא דיליה לפי שהמלוה תלוי בזה אבל אינך מילי דמתני בשטרא בשמא דידיה ודאי לא מסהדי סהדי עליהו אלא דאיהו אמר להו הכי וכן נראה דעת הרשב"א אבל הרמב"ם כתב דאפילו בלשון עדים נמי מספקא לן וטעמא דמילתא לפי שאפשר שהסופרים סומכין על שמות בני אדם כפי שהם מוחזקים בעיר וכיון דחזו ליה דאוכל תרומה וקורין אותו כהן קארי ליה הכי (ע"ל סי' ב' מאיזה דבר מעלין אותו ליוחסין): ומ"ש בד"א בזמן הזה אבל אין מעלין משטרות להחזיקו בכהן לשמש על גבי המזבח כבר נתבאר בסמוך שפסק כמ"ד אין מעלין משטרות ליוחסין ומבואר בדברי הרב"ם פי' כ' מהא"ב איזהו כהן מיוחס כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן ופלוני בן פלוני הכהן עד איש שאינו צריך בדיקה והוא כהן ששימש על גבי המזבח שאילו לא בדקו ב"ד אחריו לא היו מניחין אותו לעבוד: ומ"ש וכן מי שהעידו עליו שראוהו שנושא כפיו הוא בחזקת כהן בזמן הזה כלומר לאכול תרומה בזמן הזה שהוא מדבריהם והוא ברייתא בפ"ב דכתובות (כה:): חזקה לכהונה נשיאת כפים ומוקי לה לתרומה דדבריהם אבל לא ליוחסין: ומ"ש אפילו באו שנים לפנינו וכל אחד מעיד על חבירו שהוא כהן נאמנים ולא חיישינן לגומלין משנה שם (דף כג:): ומ"ש נאמן הגדול לומר זכורני כשהייתי תינוק שראיתי לפלוני טובל ואוכל בתרומה וכו' גם זה משנה (שם דף כח:): ומפרש בגמרא דעדות זה לא מהני אלא לתרומה דרבנן: מי שבא ואמר כהן אני ועד אחד מעיד שיודע באביו שהוא כהן אין מעלין אותו לכהונה על פיו וכו' אבל אם הוחזק אביו בכהן או שהעידו עליו שנים שהוא כהן הרי הוא בחזקת אביו הרב המגיד האריך לתת טעם לדברי הרמב"ם ז"ל בדינים אלו וביאר מהיכן למד לפסוק כן: מי שהוחזק אביו בכהן ויצא עליו קול שהוא בן גרושה חוששין לקול ומורידין אותו בא עד אחד והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה על פיו באו אח"כ שנים והעידו עליו שהוא חלל מורידין אותו בא אחר כך עד אחד והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה על פיו וכו' מבואר הטעם בדברי הרמב"ם שכתב בלשון הזה מעלין אותו

לכהונה שזה האחרון מצטרף לעד ראשון והרי שנים מעידים שהוא כשר ושנים מעידים שהוא פסול ידחו אלו לאלו וידחה הקול שהשנים כק' וישאר כהן בחזקת אביו ודין זה פלוגתא דתנאי בפ' חזקת (לב.) ובפ"ב דכתובות (דף כו.): דמר סבר מצטרפין לעדות אע"פ שלא העידו כאחד ומר סבר אין מצטרפין וקי"ל בעלמא כמ"ד מצטרפין וכתב הרב המגיד יש מן המפרשים שאומרים דדוקא לתרומה דרבנן מעלין אבל לתרומה דאורייתא כיון דתרי ותרי נינהו לא אמרינן אוקי מילתא אחזקה באיסורא דאורייתא וזה דעת הרשב"א ז"ל ע"כ. והר"ן פ"ב דפתובות (דף ת"פ ע"ב) כתב ג"כ דעת הרשב"א ז"ל ומיהו כתב דאי כל תרי ותרי ספיקא דרבנן הוא כלומר דמדאורייתא אפי' בתרי ותרי אמרינן אוקי מילתא אחזקה אלא דרבנן אחמור דלא נימא הכי אפשר להקל ולומר דכי אחמור היינו דווקא בא"א א"נ לעבודה וכעובדא דינאי אבל בתרומה לא החמירו: מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים וילדה וכו' עד והם אינם מטמאים לו משנה וגמרא בס"פ נושאים על האנוסה (דף קי.): ומ"ש בד"א בזמן שבאים מכח נשואין אבל בזנות משתקין אותו מדין כהונה וכולי שם בגמרא: אע"פ שהאב נאמן על בנו וכולי אינו נאמן ליוחסין בפ"ב דכתובות (דף כ"ה.): תניא הרי שבא ואמר בני זה וכהן הוא נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דברי רבי ולשון הרמב"ם בפ"כ מהא"ב כך הוא כהן מיוחס שאמר בני זה כהן הוא אין מעלין אותו ליוחסין על פיו עד שיביא עדים שהוא בנו וכתב הרב המגיד ששאלו למפרשים למה צריך שום עדות להשיאו אשה דהא ודאי לא חיישינן לנתין וממזר דכל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות ולפסולי כהונה ליכא למיחש דלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים ואפשר דלדברי רבי מי שבא ואמר שהוא ישראל צריך ראייה לענין יוחסין ואף ע"פ שכל המשפחות בחזקת כשרות ה"מ במי שיש לו חזקת משפחה אבל יש מן המפרשים שכתבו דלהשיאו אשה לאו דוקא אלא שאינו נאמן ליוחסין שכל כהן שהוא בודק אינו נושא בתו וכן המשפחות הבדיקות כגון של דוכן ושל מזבח ושל סנהדרין אינן נבדקות בו כדי שתהא משפחת בדוקה אבל אם לא רצו לבדוק ולהחזיק משפחתן בדוקה לאחד מדברים אלו הרי הוא נושא שכל אדם בחזקת כשרות עד שיפסל ואיפשר שאף זה הוא דעת רבינו שלא כתב להשיאן אשה אלא ליוחסין עכ"ל: היה הוא ואשתו בחזקת מיוחסין ויצא הוא והיא למ"ה וכו' עד צריך להביא ראייה על האשה שהיא מיוחסת ועל הבנים שהם בניה משנה וגמ' בפ' יי יוחסין (פ:) ומ"ש שחזקה זו אפילו ליוחסין שם פלוגתא דרבי יוחנן ור"ל והלכה כרבי יוחנן דאמר אף ליוחסין סמכינן בכרוכין: ומ"ש שהרי שורפין

וסוקלין על החזקה הכי איתא בגמרא על הא דא"ר יוחנן (דף פ.) אפילו ליוחסין ואזדא ר"י לטעמיה דאמר מלקין וסוקלין ושורפין על החזקות:

סימן ד - מי הם האסורים לבא בקהל, ואיזהו הנקרא

ממזר

אליו שאין ראויין לישא או מחמת פסול יוחסין וכו' ישראל אסור בממזרת איסור ממזר מפורש בתורה ואיסור נתינה משנה בפרק הערל (דף עח:) ובכמה דוכתי: ומ"ש ואסור בעמוני ומואבי מצרי ואדומי איסור אומות אלו מפורש בתורה: ומ"ש ממזרים ונתינים אסורים איסור עולם וכולי עד אבל בן בנו מותר משנה בפי' הערל (שם): מצרית מעוברת שנתגיירה בנה מצרי שני מבואר שם: ישראל שבא על אחת מאלו הולד כמותה משנה בקדושין פי' האומר (סו:) כ"מ שאין לה עליו ולא על אחרים קידושין הולד כמותה ואי זה זה וזה וזה שפחה וכותית: ומ"ש ואחד מאלו חוץ מממזר הבא על בת ישראל הולד כשר לקהל אלא שפגום לכהונה בפרק החולץ (דף מה:) אסיקנא הלכתא עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. וכתב הרי"ף ואיכא מרבנותא דמסיימי בה דהא דאמרי' הולד כשר ה"מ לישראל אבל לכהונה הולד פגום דאי ברתה היא אסורה לכהן וחזינן לרבנותא אקריני דפסקי דלא מסיימי הולד פגום ואנן מספקא לן אי הוי פגום אי לא וה"ה כתב בפט"ו מהא"ב שגם הרמב"ן העלה הדבר בספק וכתב ואם נשאה אין מוציאין מידו והולד ספק חלל והרמב"ם סתם וכתב הולד כשר משמע דפשיטא ליה שאינו פגום. והרא"ש כתב על דברי הרי"ף איני רואה כאן מקום שיפול בה ספק מדקאמר לעיל סתמא דתלמודא וכולהו אמוראי מודו דהולד פגום לכהונה ק"ו מאלמנה וכו' וכיון דק"ו לית ליה פירכא ליכא מאן דפליג עליה ורבינו סתם הדברים כדעת הרא"ש ז"ל: נתגיירה אחת מאלו וניסת לישראל או שנתגייר אחד מאלו ונשא אשה ישראלית הולד הולך אחר הפסול. נראה דהיינו מדתנן בקדושין פרק האומר (דף סו:) כל מקום שיש קדושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום: ומ"ש לפיכך גר עמוני או מצרי שני שנשא ישראלית הבת כשירה שאחר אי זה מהם שנלך היא כשרה וכולי כלומר דבגר עמוני כי שדית לבת בתריה כשרה דהא קי"ל (יבמות עו:) עמוני ולא עמונית וכן

מצרי שני כי שדית נמי לבת בתריה כשרה דהא שלישיית היא: מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנו שני. בפי הערל (דף עח:) פלוגתא דאמוראי ופסק הרמב"ם בפ"ב מהא"ב כרב דימי דאמר בנו שני הוי וכן פסק הרא"ש ומפרש בגמרא טעמא משום דכתיב אשר יולדו הכתוב תלאן בלידה ופרש"י בלידה הלך אחר האם ולפי זה מצרי ראשון שנשא מצרית שניה הולד שלישי שהכל הולך אחר האם וכ"כ ה"ה בפי"ב מהלכות איסורי ביאה בשם הרמב"ן ז"ל וכך הם דברי רבינו אבל הרמב"ם בפרק הנזכר פסק דמצרי ראשון שנשא מצרית שניה הולד שני שנא' אשר יולדו הכתוב תלאן בלידה וכתב הרב המגיד שהרמב"ם מפרש דהא דמייתי מדכתיב יולדו וכו' ה"ק כיון דכתיב אשר יולדו דור שלישי וא"א ללידה בלא אב ואם אלמא בעי' שיהא שלישי לאב ולאם וכל שאינו שלישי לאב ולאם אינו מותר: עמוני שנשא מצרית הולד עמוני ומצרי שנשא עמונית הולד מצרי שבאומות הלך אחר הזכרים נתגיירו הולד הולך אחר פגום שבשניהם וכולי מימרא בפרק הערל (דף ע"ח:) ובקדושין פרק האומר (דף ס"ז) ב"ה ודייק בגמרא על הא דקתני הלך אחר הפגום שבשניהם במאי אילימא במצרי שנשא עמונית מאי פגום שבשניהם איכא עמוני ולא עמונית אלא בעמוני שנשא מצרית אי זכר הוי שדי בתר דידיה ואי נקבה הויא שדי בתר דידיה ופרש"י במצרי שנשא עמונית וקאמר הולד הולך אחר המצרי ואסור עד דור ג' דאילו עמונית שרי ומאי פגום איכא בצד האחד דקאמר נתגייר ואתרווייהו קאי לשון רבי ומשמע דבמידי דמשכחת פגום לגבי תרווייהו קאמר והכא גבי אם ליכא פגום אי זכר הוי שדי בתר עמוני ואיסור זכרים אסור לעולם ולא אמרינן שדי בתר מצרי ויהא דור ג' מותר ואי נקבת היא שדית בתר מצרית ולא בתר עמוני למשרייה משום ולא עמונית עכ"ל וא"כ מ"ש רבינו גר מצרי שנשא גיורת עמונית וילדת בן דינו כעמוני להיות אסור לעולם אינו מכוון ומצריך להגיה ולכתוב דינו כמצרי וכך הם דברי הרמב"ם בפי"ב מהל' א"ב: ומה שאמר ובשאר כל העכו"ם מיד לאחר שנתגייר הרי הוא כישראל מיד כן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהלכות איסורי ביאה ופשוט הוא: כתב הרמב"ם והאידינא בין מצרי בין עמוני מותרין מיד וכו' בפ"ב מהלכות איסורי ביאה: ומ"ש בשם הרא"ש הוא בפרק הערל והא דעמוני ומואבי מותרים מפרש בפרק ד' דמסכת ידים ומייתי לה בפי' תפלת השחר (כח.) וטעמא משום דעלה סנחרב ובלבל את כל העכו"ם ומשמע להרמב"ם דה"ה למצרי וכן מפורש בתוספתא דקידושין פ"ה והרא"ש סובר דמצרים שבו למקומן שנתן להם הכתוב קצבה כדכתיב מקץ מ' שנה אקבץ מצרים מן העמים אשר נפוצו שם אע"ג דגבי עמון נמי

כתיב ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון לא נתן להם קצבה והכי תניא בתוספתא דידיים בתר עובדא דגר עמוני שהודה ר"ג לרבי יהושע והתיר לבא בקהל א"ל רבן גמליאל לרבי יהושע גר מצרי כיוצא בו א"ל למצרים נתן קצבה שנאמר מקץ מ' וכתב הרב המגיד בפ' הנזכר שכן דעת הרמב"ן: עבד שהוטבל לשם עבדות אסור בישראלית וישראל אסור בשפחה שהוטבלה לשם שפחות בין אם הוא שלו או של אחר פשוט הוא: ומ"ש ולאחר ששחררו רבו או הפקירו או שהניח לו רבו תפילין או שהיה רבו ש"צ וקראו לעלות לתורה הרי הוא כישראל לכל דבר בפרק השולח (דף מ.) אמרינן דהמפקיר עבדו יצא לחירות ואמרינן שאם הניח לו רבו תפילין יצא לחירות ומשמע נמי התם דה"ה אם היה רבו ש"צ וקראו לעלות בתורה יצא לחירות ומ"מ יש לתמוה על רבי שכתב הרי הוא כישראל לכל דבר דמשמע דמותר לישראל דבמפקיר עבדו אמרי' התם בגמרא דצריך גט שחרור ובהניח לו רבו תפילין ובאמר לו רבו לקרות בתורה בציבור כתב הרמב"ם דצריך גט שחרור וכתב רבינו דבריו בטור יורה דעה סי' רס"ז וכיון דמעוכב גט שחרור הוא היאך מותר בבת ישראל וי"ל דס"ל דכל היכא דאמרינן יצא לחירות וצריך גט שחרור מותר בבת ישראל מהטעם שכתב הרא"ש שם גבי משיא עבדו ואכתוב דבריו בסמוך ואכתוב שהרמ"ה חולק בדבר: ומ"ש אבל אם הוא בעצמו הניח תפילין לפני רבו או קרא לפניו בתורה לא יצא לחירות ברייתא (שם) בפרק השולח: ומ"ש ואם השיאו רבו ישראלית או אפילו הוא בעצמו נשאה לפני רבו תופסין הקידושין וכו' שם א"ר זירא עבד שנשא בת חורין בפני רבו יצא לחירות א"ל רבי יוחנן כל כך יש בידך ואני שונה הכותב שטר אירוסין לשפחתו רמ"א מקודשת כלומר וחכמים פליגי עליה ואמרי אינה מקודשת הב"ע בשרבו השיאו אשה ומי איכא מידי דלעבדיה לא מעביד ליה איסורא ואיהו עבד איסורא א"ר נחמן בר יצחק הב"ע דא"ל צאי בו והתקדשי בו ר"מ אומר יש בלשון הזה לשון שחרור ורבנן סברי אין בלשון הזה לשון שחרור והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל מסיימי בהא דא"ר זירא א"ר ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו שטר שחרור וכתב הרא"ש נ"ל דהא דמצריכנא ליה גט שחרור משום שלא יאמר האדון לא שחררתיו ועבדי הוא אבל ודאי אגן אזלינן בתר אומדן דעת' דודאי שחרריה ומפקעינן אותו ממנו ומותר בבת חורין מדלא קאמר ואסור באשתו עד שישחררנו והרמ"ה לא פי' כן עכ"ל ודברי החולק על זה כתבם רבי' בטור י"ד סימן רס"ז וכאן סתם דבריו כדעת הרא"ש. ויש לתמוה על מ"ש דהיכא דהוא בעצמו נשאה לפני רבו דינו שוה להשיאו רבו אשה דהא משמע בגמ' דדוקא בשרבו השיאו אשה משום דאי לאו דשחרריה

לא הוה עביד איסורא בעבדו להשיאו אשה אבל נשא אשה בפניו לא יצא לחירות וכן כתבו בהדיא הרי"ף והרא"ש ז"ל וכ"כ רבינו בטור י"ד סי' רס"ז ואפשר לומר שסובר רבינו דאע"ג דלא יצא לחירות מ"מ לענין איסור א"א חיישינן דאי לאו דשחרריה לא הוי שביק ליה למעבד איסורא קמיה והלכך אמרי' דקידושין תופסין לו בה מספק ולפ"ז אסור לשהות עמה עד שישחררנו ומ"מ דבריו סתומים ביותר וצ"ע: איזהו ממזר זה הבא על אחת מכל העריות וכו' בס"פ החולץ (דף מ"ט) איפלגו תנאי במילתא ופסקו הפוסקים כשמעון התימני דאמר הכי ומ"ש חוץ מהבא על הנדה שם מימרא דאביי וכתב הרמב"ם בפט"ו מהא"ב שולד הבא מן הנדה אע"ג דממזר לא הוי פגום מיהא הוי וכך מפורש: כתב ר"י בנכ"ג ח"ב נדה הבא עליה אין הולד ממזר וכן סוטה שאסורה לבעל' אם בא עליה פשוט בקידושין פ' האומר (סח:) ובפ' החולץ (מט.) ופ"י ר"ח דמסוטה הוי ממזר מדרבנן מידי דהוי אאשה שהלך בעלה למ"ה ונשאת ובא בעלה עכ"ל: כתב הרמב"ם היה בעלה במדינת הים וילדה ה"ז בחזקת ממזר כלומ' אם שהה שם יותר מ"ב חודש שאין הולד משתהא במעי אמו יותר מ"ב חדש בפט"ו מהא"ב וטעמא מדגרסי' בפרק הערל (פ:) עבד רבה תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למ"ה ואשתהי עד תריסר ירחי שתא ואכשריה: ומ"ש רבינו בשם בה"ג שאינו בחזקת ממזר שאנו תולין לומר שמא בצנעה בא ובעל וכתבו הרא"ש בר"פ י' יוחסין ונראה מתוך דבריו שאין דברו בה"ג נראים לו ועיין במה שכתבתי בסוף טור זה ובתשובת המיימונים דשייכי לספר נשים ובהגהות מרדכי דיבמות פ"ט: אשת איש שיצא עליה קול שהיתה מזנה תחת בעלה וכולי עד חוששין אף לבנים כ"כ הרמב"ם בפ' ט"ו מא"ב ואצל מ"ש שרוב בעילות אצל הבעל כתב ומותר לישא בתה לכתחלה וכתב ה"ה בסוטה פ' ארוסה (כז.) והלכתא ישא אדם בת דומה ולא ישא דומה מ"ט רוב בעילות אחר הבעל ופ"י דומה חשודה ופ"י רבינו חוששין לה משום זונה פ"י וכהן חושש לה מדין תורה וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור עוד י שם בגמ' בעי רב עמרם היתה פרוצה ביותר מהו וסלקא בתיקו ופסק רבינו לחומרא וכן עיקר דאמרינן התם דאיכא למ"ד דודאי חוששין עכ"ל האשה שהלך בעלה למ"ה ונשאת והרי בעלה קיים הולד מהשני ממזר גמור ומות' בממזרת ואם הראשון חזר ובא עליה וילדה הוא ממזר מדרבנן משנה פ' האשה רבה (פז:): ומ"ש ואסור בממזרת גמורה שם בגמ' (פט:): ומפרש התם אמאי קרי ליה ממזר לאוסרו בבת ישראל: ומ"ש ומותר בממזרת דרבנן כיוצא בו כ"כ הרמב"ם בפרק ט"ו מהא"ב שממזר של דבריהם מותר לישא ממזרת של דבריהם ומבואר בדברי הרמב"ם

בפ"י מהלכות גירושין ופט"ו מהא"ב דהא דהולד מראשון ממזור דוקא כשבא עליה קודם שגירשה השני אבל אחר שגירשה השני לא גרע ממחזיר גרושתו אחר שנשאת ונתגרשה שלא מצינו בהתקנת חכמים לומר הולד ממז' :מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על א"א הולד ממזר בפ' החולץ (דף מ"ה) אמר רב יהודה מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל אותו ולד אין לו תקנה ואסיקנא כי אתמר דרב יהודה כגון שבא על א"א ונמצא צד חירות שבו משתמש בא"א ופרש"י ואע"ג דאי כולו עבד הולד כשר הכא ממזר משום צד חירות דהוי כשאר ישראל הבא על א"א דהולד ממזר וכתב הרמב"ם שאסור אפילו בשפחה וכולי בפט"ו מהא"ב ופשוט הוא: ישראל שנשא ממזרת או ממזר שנשא ישראלית הולד ממזר לעולם בקידושין פרק האומר (סו:) תנן כ"מ שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום שבשניהם ואי זה זה אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין: ומ"ש לעולם בפ' הערל (עח:) תנן ממזרים ונתינים אסורין איסור עולם: עכו"ם ועבד שבאו על הממזרת הולד ממזר כ"כ הרמב"ם בפ"ו מהל' א"ב וכתב ה"ה זה פשוט שהולד כמוה ומתבאר בקידושין פרק האומר בסוגיא ע"כ ונראה דהיינו מדאמר"י התם בסוף פירקא (סח.) אהא דתנן הבא על שפחה ועכו"ם ולדה כמוה מנ"ל דכתיב כי תהיינה וילדו לו כל היכא דקרי ביה כי תהיינה קרינן ביה וילדו לו וכו' וכיון דעכו"ם ועבד לאו בני הויה ניהו לא קרינן בהו וילדו לו: ומ"ש ואם באו על בת ישראל הולד כשר בין בפנויה בין בא"א מסקנא דגמ' בפ' החולץ (מה:) ומ"ש ופגום לכהונה נתבאר בתחלת סימן זה ממזר הבא על העכו"ם הולד עכו"ם ואם נתגייר הרי הוא כישראל ואם בא על שפחה הולד עבד נשתחרר הרי הוא כשאר עבד המשוחרר בקידושין ס"פ האומר (דף סט) תנן כל מי שאין להלא עליו ולא על אחרים קדושין הולד כמותה ואיזה זה ולד שפחה ועכו"ם ר' טרפון אומר יכולין הממזרים לטהר את עצמן כיצד ממזר שנשא שפחה הולד עבד שחררו נמצא בן חורין ואע"ג דרבי אלעזר פליג עליה משמע בגמ' דהלכה כר' טרפון דרבנן סברי כותיה וכן פסקו הפוסקים: ומ"ש לפיכך ממזר נושא שפחה לכתחלה וכו' שם מסקנא דגמ' וז"ל הרמב"ם בפט"ו מהא"ב על זה לא גזרו על השפחה לממזר מפני תקנת הבנים וכתב הר"ן וא"ת ממזר אמאי מותר בשפחה שהרי חייב הוא בכל לאוין שבתורה ומחייב בשאר לאוין דחיתון תירץ ר"ת דלאו דשפחה שאני דלא אמר רחמנא לא תקח שפחה ומדאפקיה בלשון לא יהיה קדש משמע שאין ממז' בכלל כיון שיצירתו בעבירה קדש ועומד הוא ע"כ וכתבו הרי"ף והרא"ש על הא דאמר"י דיכולין ממזרים

לטהר את עצמם ודווקא ממזר לשפחה אבל ממזרת לעבד לא דעבד אין לו חייס: כתב רבי ירוחם שפחה זו שהתיר ר' טרפון לישא אותה הממזר צריכה שתקבל עליה המצות שהיא חייבת בה ותטבול לשם עבדות שאל"כ כותית היא ולא היה מתיר ר' טרפון לממזר לנשאה. כתוב בהגהות מרדכי פ"ק דיבמות עכו"ם שבא על אמו והוליד ממנה בן ונתגייר מותר לבא בקהל והביא ראיה לדבר (וכ"כ בא"ז): גר ועבד משוחרר מותרים בממזרת בפי"י יוחסין (דף ע"ג) פלוגתא ואסיקנא והלכתא גר מותר בממזרת והולד ממזר וטעמא דמותי בה משום דקהל גרים לא אקרי קהל וה"ה לממזר בגיורת שהולד הולך אחר הפגום וכן פסק הרמב"ם בפ"ט מהא"ב: ומ"ש ואפילו היתה הורתו ולידתו בקדושה וכולי אפ"ה מותר בממזרת ודוקא עד י' דורות אבל מכאן ואילך אסור וכו' ברייתא בפי"י יוחסין (עה.) גר עד י' דורות מותר בממזרת מכאן ואילך אסור בממזרת וי"א עד שישקע שם עכו"ם ועכו"ם ממנו ופסק הרא"ש כת"ק אבל הרמב"ם בפט"ו מהא"ב פסק כיש אומרים ורבי סתם דבריו כדעת הרא"ש: גר שנשא בת ישראל או ישראל שנשא גיורת הולד הוא כישאל לכל דבר כלו' ואסור בממזרת כ"כ הרמב"ם בפט"ו מהא"ב וכתב ה"ה זה פשוט שאם גר הוא שבא על בת ישראל לא גרע הבן מעכו"ם שבא על בת ישראל שהולד כשר ואסור בממזרת ואם ישראל שבא על הגיורת הרי יש קדושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר עכ"ל אבל הר"ן בפי"י יוחסין הביא דברי הרמב"ם וכתב עליהם לא ידעתי מנין לו דאע"ג דעכו"ם הבא על בת ישראל הולד ישראל גמור ואסור בממזרת התם היינו טעמא לפי שא"א לו להתייחס אחר אביו דלמשפחותם לבית אבותם בישראל הוא דכתיב אבל זה שאביו ישראל גמור למה לא יתיחס אחר אביו ויהיה נדון כגר דמותר בממזרת והרי כאן יש קדושין ואין עבירה והולד הולך אחר הזכר וצ"ע עכ"ל: ממזר נושא ממזרת בד"א בשניהם ודאין וכולי בפי"י יוחסין (ד' ע"ד) תנן כל האסורין לבא בקהל מותרים לבא זה בזה ר' יהודה אוסר ר"א אומר ודאן בודאן מותר ודאן בספיקן וספיקן בודאן וספיקן בספיקן אסור אלו הן הספיקות שתוקי ואסופי וכותי א"ר יהודה אמר רב הלכה כר"א ואמרינן בגמ' דממזר מותר בשתוקי מדאורייתא דכתיב לא יבא ממזר בקהל ה' בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא אלא שחכמים עשו מעלה ביוחסין ואסרוה: יבמה שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונתיבמה וילדה וכו' הולד כשר משנה בפי' החולץ (לה:) והטעם פשוט דממ"נ כשר הוא: ומ"ש והשני ספק ממזר כלומר אם יבא עליה יבם אח"כ ונתעברה וילדה אותו ולד הוי ספק ממזר ואסור בממזרת ובבת ישראל וכך מפורש

בברייתא לראב"י באוקימתא דרבא דמוקי לראב"י כר"א דאיפסקא הלכתא כותיה בפי"י יוחסין (עד.) פנויה שנתעברה וילדה אם אינה לפנינו לבודקה או שהיא שוטה או שהיא אלמת וכו' עד ואסור בקרובות אותו פלוני מדברי הרמב"ם בפט"ו מהא"ב וקצת דברים אלו מבוארים בפי"י יוחסין (סט.) דתנן התם איזהו שתוקי כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי ומפרש בגמ' מאי בדוקי שבודקין את אמו ואם אמרה לכשר נבעלתי נאמנת ואע"ג דאיכא רוב פסולים אצלה אמר רבא הלכה כאבא שאול וסובר הרמב"ם ז"ל שאף ע"פ שנאמנת להכשיר אינה נאמנת לפסול וכתבו הר"ן וה"ה דטעמו משום דלהכשר היינו טעמא דמהימנא משום דמדאורייתא נמי כשר דדי"ת שתוקי כשר אבל לפוסלו ולהתירו בממזרת לא והיינו דבגמ' לא אמרי' בודקין את אמו אי אמרה לכשר נבעלתי או לפסול נבעלתי אלא אמרי' בלחוד דאי אמרה לכשר נבעלתי מהימנא וכ"כ נ"י בפרק אלמנה לכהן גדול שאינה נאמנת לפסול ועיין בכתבי מהר"ר איסרלן סי' ל"ז: ומ"ש אפילו מודה אותו פלוני שנבעלת לו וכו' פשוט בטעמיה: ומ"ש רבינו ואם אומרת לכשר נבעלתי נאמנת ומ"מ אין מחזיקין אותו בבנו ודאי ליורשו היינו דוקא בשאין אותו פלוני מודה שהוא בנו אע"פ שמודה שנבעלה לו שאילו היה מודה שהוא בנו היה בנו ודאי ליורשו וספק לענין יבום כמבואר בדברי הרמב"ם פרק ג' מהלכות יבום (וע"ל סי' ק"ט יתבאר דין זה): ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה וכו' בס"פ אלמנה לכ"ג אתמר הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי אמר רבא מסתברא מילתיה דרב דדיימא מעלמא אבל לא דיימא מעלמא בתר דידיה שדינן ליה איכא דאמרי בבא עליה כולי עלמא לא פליגי דבתר דידיה שדינן ליה והכי אתמר ארוסה שעיברה רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי אמר רבא מסתברא מילתיה דרב דלא דיימא מיניה ודיימא מעלמא אבל דיימא מיניה אע"ג דדיימא מעלמא בתר דידיה שדינן ליה וכתב הרי"ף ההיא שמעתא קא הוינן בה בפי"י יוחסין (דף עה:): ואסיקנא הכי רב אמר הולד ממזר לא ממזר ודאי הוי אלא ספק ממזר ואסור בממזרת ושתוקי דאמר שמואל בדוקי הוא דבדקינן לאימיה ואי אמרה לכשר נבעלתי דהוא ארוס נאמנת והלכתא בהא כשמואל דקם ליה כאבא שאול אבל ודאי אי בדקינן לה ואמרה לא ידענא הולד ספק ממזר הוי ובהא לא פליג שמואל עד כאן וגרסינן בסוף פרק קמא דכתובות (דף יד) ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף היא אמרה מיניה והוא אמר אין מינאי אמר רב יוסף למאי ניחוש לה חדא דהא קא מודה ועוד הא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן

גמליאל דאמר היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכשר הוא נאמנת א"ל אביי ובהא כי לא מודה מכשר ר"ג והא א"ל שמואל לרב יהודה שיננא הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים אצלה והכא רוב פסולים אצלה ולטעמיך תיקשי לך היא גופה הלכה ואת לא תעביד עובדא אלא מאי אית לך למימר הא לכתחלה הא דיעבד והא נמי כדיעבד דמי ופרש"י ארוסה הכל פסולים אצלה חוץ מן הארוס הא לכתחלה אם בא כהן לימלך לב"ד לא שרינן ליה לכונסה אא"כ היו רוב כשרים אצלה דיעבד אם נשאה כהן ולא נמלך לא מפקינן לה מיניה. והא נמי כדיעבד דמי שנתעברה ואתה בא לפסול העובר ולאוסרה על הארוס דאם אין אתה מאמינה הרי אתה מוציאה מבעלה: וכתב הר"ן הא דקאמר ועוד הא א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג לאו למימרא דאפילו כי לא מודה ארוס אלא שמכחיש דאיהי מהימנא לר"ג דהא ה"ל ברי וברי ור"ג בברי וברי לא מכשר אלא ה"ק ועוד דאפי' ליתיה קמן הא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג וכ"כ הרא"ש ז"ל וכ"כ נ"י בס"פ אלמנה וכתב עוד הר"ן ואת"ל מאי תו הוי כדיעבד אי לגבי עובר לכתחלה הוא דומיא דפנויה ואי לגבי אשה דיעבד ממש הוא יש לומר דה"ק כיון שאילו אתה פוסל העובר משום ספק ממזר אף הוא לבו נוקפו ופורש ממנה אף לגבי ולד נמי כדיעבד דמי וכך מטין דברי הר"ן ז"ל אי נמי דכיון דאילו פסלינן ליה אפילו מלבא בקהל לגבי עובר נמי כדיעבד דמי אבל לגבי אשה כיון שאינה נפסלת אלא לכהונה לכתחלה הוא והראב"ד ז"ל פי' דלגבי אשה נמי כדיעבד דמי משום דארוסי לאו דיעבד גמור הוא דאכתי מחסרה מסירה לחופה ולכתחלה נמי לא הוי שכבר נתארסה ומשום הכי אמר דכדיעבד דמי אבל לא הוי דיעבד ממש עכ"ל והשתא מ"ש רבינו אם היא אומרת שמהארוס נתעברה אם הוא מודה או שאינו בפנינו הולד כשר מבואר בעובדא דההוא ארוס וארוסתו חדא דהא קא מודה ועוד הא אמר רב יהודה הלכה כר"ג כלומר ואי ליתיה קמן נאמנת: ומ"ש ואם אינו מודה אלא מכחישה שאינו ממנו הוי ממור ודאי מבואר במה שכתבתי בשם הרא"ש והר"ן דלאו למימרא דאפילו כי לא מודה ארוס אלא שמכחיש דאיהי מהימנא לר"ג דהא הוי ליה ברי וברי ור"ג בברי וברי לא מכשר וכן כתב נ"י בפרק אלמנה לכהן גדול בשם הריטב"א וכן כתב הרמב"ם בפט"ו מהא"ב ז"ל ואם הכחישה הארוס ואמר מעולם לא באתי עליה הרי הולד ממזר שאפילו היה בחזקת בנו ואמר בני זה ממזר נאמן: ומ"ש ואם אינה בפנינו לשאול אותה או שאומרת איני יודעת ממיהוי ספק ממזר מבואר במה שכתבתי בשם הר"ן ז"ל אי בדקינן לה ואמרה לא ידענא הולד ספק ממזר הוי ובהא לא

פליג שמואל וכ"כ נ"י בפרק הניכר דהיכא שלא נבדקה אמו או שהיא אלמת או שוטה הולד ספק ממזר אפילו לשמואל דלא מכשיר ליה אלא בבדיקת אמו: ומ"ש והאשה אינה בחזקת זונה אלא נאמנת לומר לארוס נבעלתי אפי' כשהוא מכחישה ואם נשאת לכהן לא תצא והולד ממנו כשר כן כ' הרמב"ם בפ' הנזכר וכתב ה"ה הכי משמע בפ"ק דכתובות גבי ההוא ארוס וארוסתו דאמרינן התם דאפילו לא הוה מודה הוה מכשר בדיעבד ומ"מ אינו מודה דהתם כגון דליתיה קמן דלשייליה הוא דאי מכחיש לה ברי וברי הוא ואע"פ כן דעת רבי שאינו נאמן לפסלה לעלמא אפי' במכחישה אבל ודאי לגבי דידיה במכחיש שוייה אנפשיה חתיכה דאיסורא דהא ליכא גביה אלא חד ספק שמא באונס שמא ברצון וספיקא דאורייתא לחומרא עכ"ל: ומ"ש היו העם מרננים אחריה שזינתה עם ארוסה וכו' עד הולד כשר גם אלה דברי הרמב"ם בפרק הנזכר וכתב ה"ה דעת רבינו הוא שכל זמן שלא נבדקה שהולד ספק ממזר לכולי עלמא ה"מ בשלא ראינו שבא עליה ארוס אבל היכא שבא עליה ארוס ולא דיימא מעלמא דאיכא תרתי לטיבותא אינה צריכה אלא כל היכא דליכא אלא בחדא מיניוהו כגון שלא ראינו שבא עליה ארוס אע"ג דלא דיימא מעלמא או שבא עליה ודיימא מעלמא צריכה בדיקה ואם לא נבדקה הרי הוא ספק ממזר ונראה שהוציא זה מלישנא קמא דאתמר בפרק אלמנה לכהן גדול הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי אמר רבא מסתברא מילתיה דרב בדיימא מעלמא אבל לא דיימא בתר דידיה שדין ליה ואע"ג דקי"ל כשמואל ה"מ בנבדקה אמו אבל בלא נבדקה אפי' שמואל מודה ופסק רבינו כלישנא קמא לחומרא עכ"ל: ומ"ש ואם נבדקה ואומרת לארוס נבעלתי הולד כשר כבר נתבאר בתחלת הדברים עיין ברבינו ירוחם נכ"ג חלק ד': כתב נ"י בפרק אלמנה לכהן גדול היכא שהבעל טוען בברי שהוא כשר והיא מכחישתו י"א דהולד ספק ממזר כיון דברי וברי הוא וי"א שאם הוא טוען שלא זזה מתוך ידו הוא נאמן להכשירו דכיון שהאמינתו תורה לפוסלו כ"ש שנאמן להכשירו דאיתא לאמו חזקה דכשרות והיא לאו כל הימנה לפוסלו אפילו טוענת שהיא שוגגת וכ"ש אם טוענת שהיא מזידה שאינה נאמנת על עצמה וכתב הריטב"א דטעמא דמסתבר הוא עכ"ל: א"א שאמרה על העובר שאינו מבעלה אינה נאמנת לפוסלו כ"כ הרמב"ם בפט"ו מהא"ב וכבר נתבאר טעמו אצל דין פנויה שנתעברה וילדה: ומ"ש אבל האב שאומר על העובר שאינו ממנו וכו' נאמן לפוסלו והוא ממזר ודאי ואם יש בנים לבן אינו נאמן ואם היא אומרת מעכו"ם או מעבד נתעברתי הולד כשר וכו' כל זה מדברי הרמב"ם בפט"ו מהא"ב והוא מדתנן בפ' י" יוחסין (דף עד:)

האומר בני זה ממזר אינו נאמן רבי יהודה אומר נאמן ובגמרא מ"ט דרבי יהודה דתניא יכיר יכירנו לאחרים מכאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר בני זה בכור וכשם שהוא נאמן לומר בני זה בכור כך נאמן לומר זה בני בן גרושה ובן חלוצה וחכ"א אינו נאמן וכתבו הרי"ף והר"א ז"ל ואיפסיק הלכתא בהדיא כר"י בפ' יש נוחלין (קכז:) ובפ' החולץ (מז.) נמי אמרינן מעשה באחד שבא לפני ר"י ואמר נתגיירתי ביני לבין עצמי א"ל יש לך עדים א"ל לא יש לך בני א"ל הן א"ל נאמן אתה לפסול עצמך ואין אתה נאמן לפסול בניך ואקשינן ואבנים לא מהימן והתניא יכיר יכירנו לאחרים מכאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בן גרושה ובן חלוצה אמר רב נחמן בר יצחק ה"ק ליה לדבריך עכו"ם אתה ואין עדות לעכו"ם והלכה כרב נחמן בר יצחק משום דאמר עכו"ם הוא ואין עדות לעכו"ם אבל ישראל מהימן וה"מ אבנו אבל אבן בנו לא מהימן כדתניא רבי יהודה אומר נאמן הוא על בנו קטן ואינו נאמן על בנו גדול וא"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא קטן ויש לו בניו זהו גדול גדול ואין לו בניו זהו קטן וכן הלכתא עכ"ל ומתוך דברים אלו יתבאר לך שמה שכתב ואם יש בניו לבן אינו נאמן אפילו על עצמו של בן קאמר דאינו נאמן וכן כתבו התוס' וכ"כ ה"ה פט"ו מהא"ב ועל מ"ש ואם היא אומרת מעכו"ם או מעבד נתעברתי הולד כשר כתב ה"ה לא מצאתיו מבואר אבל הטעם הוא ממה שכבר נזכר למעלה שהיא נאמנת בשתוקי להכשיר אפילו ברוב פסולים אצלה והוא הדין שיכולה ודאי לתלות בעכו"ם דהא ולד זה ספק מעכו"ם וכשר ספק מישראל וממזר ובכל ספק היא נאמנת להכשיר ע"כ: כתבו הגהות מיימון בפט"ו מהא"ב פסקו בהלכות גדולות וכן ר"ת דהא דפסקינן הלכה כרבי יהודה דוקא היכא דאיכא בכור כי ההיא דשלת רבי אבא לרב יוסף האומר על תינוק בין הבנים זה בני בכור נאמן כרבי יהודה ואע"פ שעל ידי שעושה בכור לזה הקטן פוסל הגדול ועושה אותו ממזר דלזה האמינתו תורה דכתיב יכיר אבל במקום שאין בכור דליכא יכיר לא מהימן לשווייה ממזר ואפילו אשתו פרוצה ביותר דרוב בעילות אחר הבעל ולר"י נראה דהלכה כר"י לגמרי דנאמן לומר ממזר הוא אפילו בלא הכרת בכורה כדמוכח בהחולץ ע"כ והוא מדברי התוספות פרק יש נוחלין (דף קנד) ופי' י' יוחסין (עד.) והרא"ש האריך בדבר בפרק יש נוחלין והעלה כדעת ר"י דבכל גוונא מהימן כתב רבינו ירוחם ח"ד נכ"ג בשם הרמ"ה על ההיא דנאמן אב לומר זה בן גרושה כו' דוקא דלא הוה ליה חזקה דכשרות אפומא דאבוה אבל הוה ליה חזקה דכשרות אפומא דאבוה לא מהימן למפסליה אלא

בסהדי :כתב הרמב"ם האומר על עצמו שהוא ממזר נאמן לאסור עצמו בבת ישראל ואסור בממזרת וכו' בפרק ט"ו מהא"ב וכתב ה"ה זה דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא ודנין בו להחמיר: ומ"ש ואם יש לו בני בנים וכו' כבר נתבאר כיוצא בזה שהוא נאמן על עצמו ואינו נאמן על בניו. אסופי שנאסף מן השוק הוי ספק ממזר מבואר בפרק עשרה יוחסיו ומ"ש וכגון שאין הוכחה שלא הושלך לשום מיתה אבל אם יש הוכחה שלא הושלך לשום מיתה וכו' אין בו משום אסופי הכל מבואר שם : האסופי כל זמן שהוא בשוק בא אחד ואמר בני הוא ואני השלכתיו נאמן וכן אם באת אשה ואמרה בני הוא נאמנת וכו' שם א"ר אבא אמר רב כל זמן שבשוק אביו ואמו נאמנים עליו נאסף מן השוק אין נאמנין עליי מ"ט אמר רבא הואיל ויצא עליו שם אסופי ואמר רבא ובשני רעבון אע"פ שנאסף מן השוק אביו ואמו נאמנין עליו ופרש"י בשני רעבון שהרבה נשלכין לא רצו חכמים לפוסלן מחמת יציאת קול ואמאי דאמרינן אביו ואמו נאמנין עליו כתב הר"ן כלומר אביו או אמו והכי איתא בירושלמי וכך הם דברי הרמב"ם בפט"ו מהא"ב וכך הם דברי רבינו: נמצא בעיר שיש בה עכו"ם בפ"ב דמכשירין (דף פג) תנן גבי עיר שישראל ועכו"ם דרים בה מצא בה תינוק מושלך אם רוב עכו"ם אם רוב ישראל ישראל מחצה על מחצה ישראל ובסוף פ"ק דכתובות (ד' טו): מיייתי לה ואיתמר עלה אם רוב ישראל ישראל א"ר לא שנו אלא להחיותו אבל ליוחסין לא ופרש"י ל"ש דאם רוב ישראל ישראל אלא להחיותו ב"ד מצווין לפרנסו משום וחי אחיך עמך: ומ"ש רבינו ה"ז ספק עכו"ם לענין יוחסין כך הם דברי הרמב"ם בפרק ט"ו מהא"ב ורש"י פ"י אם בת היא אסורה לכהן ואפי' ליכא למיחש משום אסופי כגון דאמר ב"י יוחסין ג משלטי הדמיה תלי פיתקא תלי קמיעא מיהו חיישינן שמא בת עכו"ם היא ולמאן. דאמר גיורת פסולה לכהונה אפי' קטנה אסורה זו לכהן דתרי רובא בעינן ליוחסין: ומ"ש קדש אשה צריכה גט מספק פשוט הוא: כתב ה"ה הטעם משום דאיכא מקצת עכו"ם ומקצת ישראל קבועים בעיר וכל קבוע בין מועט בין מרובה כמחצה על מחצה דמי כדאיתא התם בכיוצא בזה ע"כ כלומר בא ליתן טעם למה כתב הרמב"ם דאף ברוב עכו"ם קדש אשה צריכה גט מספק: ואיתא תו התם בגמרא אם רוב עכו"ם עכו"ם אמר שמואל ולפקח עליו את הגל אינו כן אם רוב עכו"ם עכו"ם למאי הלכתא א"ר פפא להאכילו נבלות אם רוב ישראל ישראל למאי הלכתא אמר רב פפא להחזיר לו אבידה מחצה על מחצה ישראל למאי הלכתא אמר ריש לקיש לנזיקין ופרש"י ולענין פקוח נפש אינו כן דאפי' ברוב עכו"ם מפקחין דאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב: למאי הלכתא כיון

דאמר שמואל מפקחין עליו את הגל אלמא לאו עכו"ם הוא לכל מילי ולמאי הלכתא תשיב ליה עכו"ם: להאכילו נבילה בידים וכ"ש שלא יחזירו לו אבידה: ולניזקין להחזיר לו אבידה. רבותא היא דמוציאין מיד ישראל הזוכה בה: למאי הלכתא. להחזיר לו אבידה לא מצית אמרת דא"כ למאי הלכתא פלגינהו מהדדי: ומ"ש רבינו על דברי הרמב"ם ונראה דאפילו ברוב עכו"ם מפקחין עליו את הגל בשבת פשט הגמרא מבואר כדברי רבינו וכבר כתב הרב המגיד בפט"ו מהא"ב שכן דעת הרמב"ן והרשב"א ודעת הרבה מן המפרשים ז"ל ושיש הרבה מן המפרשים סוברים כדעת הרמב"ם ז"ל וכתב עוד שהרמב"ם עצמו נשאל על מה שכתב דאין מפקחין עליו את הגל בשבת אלא במחצה על מחצה והשיב דאדרבי יוחנן סמכינן דא"ר אסי א"ר יוחנן ט' עכו"ם וכו' מפקחין וכו' ובענין במה שקשה עליו במ"ש דמחצה על מחצה מצווין להחיותו לא כתב כלום ונ"ל דטעמא דהרמב"ם משום דקשיא ליה כי בעי אם רוב ישראל ישראל למאי הלכתא לימא להחיותו אלא ודאי משום דמשמע ליה דאפילו במחצה על מחצה מצווים להחיותו בעי אם רוב ישראל ישראל למאי הלכתא דאי להחיותו מאי איריא רוב ישראל אפילו מחצה על מחצה נמי וכבר הרגישו התוס' בקושיא זו וישבוה לפי דרכם וגם בדברי רש"י נרמזה והרמב"ם לא נראו לו דבריהם ופירש כמו שכתבתי ולפי זה כי אמר רב לא שנו אלא להחיותו וכולי בין לרוב ישראל בין למחצה על מחצה קאי וברוב ישראל אשמעינן דליוחסין לא ובמחצה על מחצה אשמעינן דמצווין להחיותו ואין להקשות על פירוש זה כי בעי אם רוב עכו"ם עכו"ם למאי הלכתא לימא שלא להחיותו דא"כ לשתוק מתניתין מרוב עכו"ם וממילא ידענא דאין מצווים וכו': שתי נשים אחת כשרה ואחת פסולה שילדו כאחד וכולי נאמנת החיה לומר זה בן הכשרה וזה בן הפסולה וכו' בפ' י' יוחסין (ד' עג:): תנו רבנן נאמנת חיה לומר זה כהן וזה לוי זה נתין וזה ממזר בד"א בשלא קרא עליו ערער אבל קרא עליו ערער אינה נאמנת ופרש"י נשים שילדו בבית אחת אשת כהן ולוי נתין וממזר. שלא קרא עליו ערער שלא יצא מעורר על הולד לומר זה בנה של אשת ממזר ובגמרא הוי בה ערער דמאי אילימא חד והאמר ר' יוחנן אין ערעור פחות משנים אלא ערער תרי. ואיבעית אימא לעולם ערער חד וכי א"ר יוחנן אין ערעור פחות משנים ה"מ היכא דאית ליה חזקה דכשרות אבל היכא דליכא חזקה חד נמי מהימן ופסקו הרי"ף והרא"ש כלישנא בתרא וכן פסק הרמב"ם בפרק ט"ו מהא"ב וכתב הרי"ן נאמנת חיה וכולי ולא מדניא אלא דהימנוה רבנן לפי שעל הרוב א"א בענין אחר: כל אלו הספיקות כגון ספק ממזר וכולי אסורים זה בזה ואם נשאו

יוציאו והולד כאבותיו ואין להם תקנה אלא שישאו מהגרים והולד הולך אחר הפגום וכולי כל זה דברי הרמב"ם בפ' ט"ו מהא"ב: ומ"ש שאסורים זה בזה כבר נתבאר דאיפסקא הלכתא בפרק י' יוחסין (ד' עד) כרבי אליעזר דאמר הכי: ומ"ש ואין להם תקנה אלא שישאו מהגרים כבר נתבאר דגר מותר מממזרת: ומ"ש שהולד הולך אחר הפגום הוא מדתנן בקידושין פ' האומר (עד י) כ"מ שיש קדושין ויש עביר' הולד הולך אחר הפגום שבשניהם: ומ"ש רבינו כותים עם אלו נמשך אחר לשון המשנה דקדושין פרק האומר וכבר כתב שם הרמב"ם שמה שנשנה שם כותים הוא בזמן שלא היה הכותי' אצלם כעכו"ם אבל היום הם כעכו"ם לכל דבריהם ומטעם זה לא הזכיר כותי כלל בהא"ב ודעת רבינו שלא עשאו כעכו"ם אלא להחמיר עליהם ולא להקל להכשיר פיסולם ולזה הדעת נוטה: ומ"ש וממזרים ונתינים ודאי מותרים אלו באלו בפרק י' יוחסין (דף עד): תנן דלר"א דאיפסקא הלכתא כוותיה ודאן בודאן מותר ופרש"י כגון ממזרים ונתינים וכ"כ הרמב"ם בפט"ו מהא"ב וז"ל ממזרים ודאי ונתינים מותרין לבא זה בזה והולד ממזר ומשמע דטעמא משום דנתינים לא הוו בכלל קהל והטעם שהולד ממזר מדתנן בקדושין פ' האומר כל מקום שיש קדושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום שבשניהם וכתב עוד הרמב"ם בפרק הנזכר שתוקי ואסופי מותרים בנתינים ובשאר גרים והולד ספק ואין כן דעת רש"י שפירש הא דא"ר אליעזר בפרק י' יוחסין ודאן בספיקן וספיקן בודאן אסור ממזרי' ונתיני' בשתוקי ואסופי ושתוקי ואסופי בממזרי' ונתיני' וכ' הר"ן שהוא תמה על הרמב"ם שהתיר וכתב ואפשר דלטעמיה אזיל שכתב בפ"ב שאיסור הנתינים אינו אלא מדבריהם ולפיכך הורה להקל בשתוקי ואסופי שתולין לומר ממזרים הם ומותרים בנתינים וגם ה"ה כתב דעת רבינו שכיון שהנתינים גרים גמורים מן התורה וכפי שיטתו שכתב בפ"ב אלא שדוד גזר עליהם לא גזר אלא לבא בקהל ודאי אבל בשתוקי ואסופי לא: כתב הרמב"ם יראה לי שכל מדיני' שיש בה שפחה או כותית שראויים לילד וכולי בפט"ו מהא"ב וכבר נתן ה"ה טעם לדבריו: ודין הכתובה אם עברה וניסת אחד מאלו לאסור לה יתבאר לקמן בדין היוצאת בלא כתובה סימן קי"ז: כתב רב נטרונאי בתשובה על מא"יני' שפרשו מדרכי ישראל והם פרוצים בעריות ואין כותבין כתובות ולא גיטין ולא חולצין ולא מייבמין כיון שהיו פרוצים בעריות ולא כתבו גיטי נשים בניהם ממזרים וא"א לקבלם ולהכניסם בקהל שמא יתערבו בישראל וישאו נשים וישאו בניהם לבנות ישראל ומרבי' ממזרי' בישראל לפיכך א"א לקבלם כל עיקר וכתב עוד אם באים אבות וחוזרים בהם ומקבלים עליהם עול מצות כשאר ישראל

קבלו אותם שנולדו מטיפה קדושה ונולדו בכשרות ובדקו בולדותיהם ודקדקו בהם וכל מי שיש לו שמץ פיסול הכריזו עליו והפרישוהו ויהיה מובדל מישראל עכ"ל מצאתי כתוב בתשוב' סי' ל"ג שהשיב רבי' שמשון על הקראים שאסור להתחתן בהם לפי שנשותיהם מקודשות להם בכסף או בביאה ומגרשין נשותיהם שלא כדין ומשנין מטבע שטבעו חכמים בגיטין ונשאות לאחרים בחיי הבעלים נמצאים הבנים ממזרים מא"א עכ"ל וכן משמע בפרק י' יוחסין (עה:) דקאמי דכותים למ"ד גירי אמת הם וכהנים שנטמעו בהם כשרים היו מפני מה אוסרים מפני שהיו מיבמים את ארוסות ופוטרם את הנשואות ור"ע לטעמיה דאמר יש ממזר מחייבי לאוין:

סימן ה - דין פצוע דכא וכרות שפכה

פצוע דכא וכרות שפכה אסורים לישא ישראלית ומותרין בגיורת ומשוחררת משנה בפרק הערל (דף עו.) פצוע דכא וכרות שפכה מותרין בגיורת ומשוחררת ואינם אסורים אלא מלבא בקהל שנאמי לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה': ומ"ש ואפי' כהן פצוע דכא וכן מותרים בנתינה שם בעי מרב ששת פצוע דכא כהן מהו בגיורת בקדושתיה קאי ואסור או דלמא לאו בקדושתיה קאי ושרי א"ל רב ששת תניתוה פצוע דכא מותר בנתינה ואי ס"ד פצוע דכא בקדושתיה קאי קרי כאן לא תתחתן בס' ודחי רבא אטו התם משום קדושה ולא קדושה היא דילמא מוליד בן ואזיל פלח לעכו"ם הוא וה"מ בעכו"ם כי מגיירי מישראל שרי ורבנן הוא דגזרו בהו וכי גזרו רבנן בכשרים בפסולים לא גזרו רבנן הדר אמר רבא לאו מילתא הוא דאמרי בעכו"ם לית להו חתנות נתגיירו אית להו חתנות כלומר הלכך כיון דבנתגיירו אסרה תורה ואפ"ה פצוע דכא מותר בנתינה אלמא לאו בקדושתיה קאי ואיפשטא בעיין דפצוע דכא דהוא כהן מותר בגיורת דלאו בקדושתיה קאי וכן פסק הרמב"ם בפט"ז מהא"ב וכ"פ הרא"ש ז"ל וכתב ה"ה דאף על גב דהא דרבא בתרייתא לאו הלכה היא לדעת רבינו וכמו שנתבאר פי"ב דנתינים כיון שנתגיירו מותרים ד"ת וכסברא קמייתא דרבא מ"מ כיון דרב ששת הוה פשיטא ליה להיתירא ורבא דהוה דחי ליה הדר ביה מ"מ קי"ל כהתירא ומותרים

בגיורת ופשטא דמתניתין הכי הוא דקתני מותרים בגיורת סתם לא שנא כהן ולא שנא ישראל אבל בממזרת סבור רבינו שהוא אסור דאי לא אדתני מתניתין מותרים בגיורת ליתני בממזרת דהוי רבותא טפי אלא מתניתין לא תני אלא גיורת דקהל גרים לא איקרי קהל אבל לענין ממזרת בקדושתיה קאי ולא ילפינן ממזרת שהוא לאו השהו בכל מגיורת לכהן דלא מפרש לאויה בקרא ואין איסורו שוה בכל והמפרשים חולקים בזה יש מי שפירש שהוא מותר אפילו בממזרת וכן דעת הראב"ד והרשב"א ז"ל ובעל המאור אוסרו בגיורת כשהוא כהן וכסברא דרבא קמיינתא דדחי לפשיטותא דרב ששת ע"כ והרי"ף השמיט בעיא זו ומאי דאיתמר עלה ומשמע לכאורה דכבעל המאור ס"ל: ומ"ש רבינו ואינו נראה דהא דשרי בנתינה דריש לה מקרא לא יבא ממזר וכו' לא מצאתי בגמרא שידרשו כן מפסוק זה ואולי מפני שהוא סובר דנתינים אסורים מדאורייתא עלה על דעתו שאי אפשר להתיר פצוע דכא בנתינה אלא מדרשא דהאי קרא וכבר נתבאר בסימן שקודם זה שהרמב"ם סובר דנתיניי אינם אסורים אלא מדרבנן וא"כ אין בתינה מותרת מטעם דרשת הפסוק אלא מפני שלא גזרו עליה וכ"כ הוא עצמו ז"ל בהדיא בפ"י מהא"ב וז"ל ואפי' נתינה או אחת מן הספיקות מותרת לו הואיל ופצוע דכא אסור לבא בקהל לא גזרו בו על הנתינים ולא על הספיקות אבל אסור בממזרת ודאית שהרי אסורה מן התורה ע"כ: כתב רבינו ירוחם בנכ"ג ח"ד נראה דמאחר דעכשיו עשאו עכום גמורים דבין כהן בין ישראל אסורים בנתינה אפילו שהם פצוע דכא וכרות שפכה עכ"ל ואין דבריו מכוונים ולשון דעשאו כעכו"ם גמורים לא אשכחן גבי נתינים אלא גבי כותים וגבי נתינים לא אמרו אלא דדוד גזר עליהו וברייתא דפצוע דכא מותר בנתינה בתר גזירה דדוד איתניא ואפי"ה שריא: ואי זהו פצוע דכא כל שנפצע הגיד כו' משנה שם (דף ע.) איזהו פצוע דכא כל שנפצעו בצים שלו ואפילו אחת מהם וכרות שפכה כל שנכרת הגיד ובגמרא (ד' עה:) ת"ר איזהו פצוע דכא כל שנפצעו בצים שלו ואפילו אחד מהם ואפי' נקבו ואפי' נמוקו ואפי' חסרו אמר רבא פצוע בכולן דך בכולן כרות בכולן פצוע בכולן בין שנפצע הגיד בין שנפצעו בצים בין שנפצעו חוטי ביצים בין שנידך הגיד בין שנידכו ביצים בין שנידכו חוטי ביצים כרות בין שנכרת הגיד בין שנכרתו ביצים בין שנכרתו חוטי ביצים ופרש"י נפצעו כמו פצע מכת חרב וסכין נמוקו מחמת מכה נמוקו והוקטנו מאליהן ואפילו חסרו כל שהו: וכתב נ"י נקבו פרשו בו נקב שאין בו חסרון דהיינו סתם נקב והיינו דלבתר הכי קתני חסרו ומיהו כתבו בתוספות דדוקא מפולש דהיינו סתם נקב וכ"כ בספר המצות ל'

הריטבי"א ז"ל עכ"ל וכ"כ המרדכי וכתב נ"י עוד חסרו אפילו כל שהוא ולא מעצמן קאמר אלא קאי אנמוקו כלומר שמחמת מכה או מעוד נמוקו והוקטנו מאליהן וגרסינן תו התם א"ר יהודה אמר שמואל פצוע דכא בידי שמים כשר ומייתי לה מקראי ופירש"י בידי שמים על ידי רעמים וברד או ממעי אמו ומשמע התם מדבריו דאם אירע בו חולי ונסתרס פסול וכ"כ הרא"ש ז"ל בשמו וכתב שכן משמע בירושלמי דליקוי ע"י חולי חשוב בידי אדם אבל הרמב"ם בפ"ו מהא"ב כתב דמחמת חולי הוי בידי שמים וכשר: ור"ת מכשיר אם נטלה ביצה אחת אפילו בידי אדם וכו' שם (דף עה) ת"ר איזהו פצוע דקה כל שנפצעו בצים שלו ואפי' אחת מהן וכו' א"ר ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו אלא כסריס חמה וכשר וכתבו התוספות כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו אלא כסריס חמה וכשר תימא דהא אמר מר כל שנפצעו ביציו ואפילו אחד מהן וליכא למימר דהכא בידי שמים דאם כן אפי' שניהם נמי ועוד דבידי אדם נמי הא חזינן כמה בני אדם שכורתין מהם ביצה אחת ומולידין ואומר ר"ת שיש לחלק בין ניטלה הביצה לפציעה דכשניטלה לגמרי מוליד מידי דהוי אניטל הטחול כשר' וניקב בסומכי טרפה (חולין נה): והא דאמרינן לקמן בין שנכרתו ביצים בין חוטי ביצים היינו דוקא שניהם אבל נכרת אחד מן הביצים כשר ואף את"ל דרבי ישמעאל לפלוגי אתא הלכתא כותיה כיון ששמע מפי חכמים בכרם ביבנה דהוי סמכי כדאמרינן בהחולץ (מב): ובירושלמי נמי משמע דכשר אבל משמע דאין מוליד דא"ר זירא שמעתי שהלכה כרבי ישמעאל ואמר נמי שמואל התם אם יבא לפני בעל ביצה אחת אני מכשירו אמר רב יודן בר חנינא ובלבד של ימין אר"י שיש לפרש בתרי גווני כלוי דוקא שניטלה האחת והאחת שלימה כשירה אבל נפצעו אפילו אחת גרע טפי כדפרישית אבל יותר נראה לר"י לפרש שהם ב' תיבות ובלבד של ימין וחומרא גדולה היא זו וטוב להזהיר הרופאים לחתוך של שמאל אם אפשר והרא"ש הביא כל זה בפסקיו וכתב עליו וראיתי בירושלמי ומוכח שם דרבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא איירי בידי שמים וכן צריך להיות דאי בידי אדם איירי ואינו מוליד היאך יהיה כשר מי גרע מההוא גברא דאסתים גובתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים דפסול לפי שאינו מוליד אבל גמרא דידן יכול ר"ת לפרש דאיירי בידי אדם ולענין פסק הלכה אין לו ראייה מן הירושלמי והרי"ף שהביא כצורתה ולא פסק כמאן הלכה אין לעמוד על דבריו שמא הוא סבר דפליגי והלכה כרבנן או שמא סבר דלא פליגי כדפירש ר"ת והדעת נוטה דסובר דפליגי דאי סבר דלא פליגי לא היה סותם דבריו דמילתא דצריכה טעמא

היא עכ"ל וכ"נ שהוא דעת הרמב"ם דאין הלכה כר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא שהרי סתם ולא חילק וכתב נ"י שכן דעת בעל ה"ג והרמב"ן והרשב"א והרא"ה והריטב"א ז"ל וז"ל ה"ה יש מפרשים שפירשו דרבי ישמעאל בחסר ביצה אחת בידי שמים היא והוא הדין לשתיהן אלא דחסר לגמרי לא שכיח ולפי פירוש זה הלכה כרבי ישמעאל דלא פליג את"ק וכן יתבאר בסמוך דבידי שמים בכל גוונא כשר ובידי אדם בכל גוונא פסול וכ"כ בה"ג וכן דעת הרמב"ן והרשב"א שלא כדברי קצת מפרשים שלא היו מכשירים ניטלה אחת לגמרי בידי אדם שלא כדעת רבינו עכ"ל: בראש הגיד יש בשר ובחיבורו לגיד הוא גבוה ומקיף סביב הגיד ונקרא עטרה וכולי ואותו הבשר אינו דינו כשאר הגיד שאפילו אם נחתך כולו ולא נשאר אלא מלא החוט על פני רוב העטרה לצד הגוף כשר שם במשנה (דף ע"י) ואם נשתייר בו מן העטרה אפילו כחוט השערה כשר ומפרש בגמרא (דף עה:) מלא החוט שאמרו על פני רובה וכלפי רישא ופירש רש"י וכלפי רישא לצד גופו נשתייר מלא השערה ע"פ רוב הקיפה אבל אם נחתכה כלפי הגוף ונשתייר מלא החוט של העטרה ע"פ היקף כל הגיד כלפי קרקע פסול והרמב"ם כתב בפ"ו מהא"ב וז"ל ואם נכרת מראש העטרה ונשתייר ממנו אפילו כחוט השערה מוקף לכל הגיד כשר וכתב ה"ה ודוקא שמקיף החוט לכל הגיד אבל לרובו בלבד פסול כדאיתא התם ע"כ נראה שהיו גורסים בגמרא מלא החוט שאמרו על פני כולה וכן מצאתיה בפסקי הרא"ש ז"ל. ויש לתמוה על רבינו שכתב כדאיתא בנסחא דגמרות דידן ולא חשש לנסחת הרמב"ם והרא"ש ז"ל: ומ"ש לפיכך ניקב למטה מהעטרה לצד קרקע כשר נקבה עטרה עצמה אם הנקב גדול שש"ז יוצא משם כשרואה קרי פסול ואם לאו כשר שם (דף עו.) אמר רב יהודה אמר שמואל ניקב ונסתם כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואם לאו כשר הוי בה רבא היכא אילימא למטה מעטרה אפי' נכרת נמי אלא בעטרה עצמה ופי' רש"י ניקב נקב קטן שנסתם בכל שהו ואין ניכר רואין אם גדול כ"כ שאם האיש הזה נקרי נקרע ומרחיב הנקב מחמת דוחק הזרע שמתאסף פסול: היכא אי נימא למטה מעטרה וכו' דהא בראש הגיד למעלה מעטרה ליכא לאוקומי דהתם ודאי לא מיקרע שאין הזרע דוחק ומתאסף אלא אצל נקב יציאתו: ומ"ש נסתם הנקב חוזר להכשירו שם ת"ר ניקב פסול מפני שהוא שותת נסתם כשר מפני שהוא מוליד וזהו פיסול החוזר להכשירו ופרש"י מפני שהוא שותת שמחמימות התאוה דרך הנקב יציאתו אין יורה כחץ וקי"ל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינו מזריע: ניקב נקב מפולש בראש הגיד בענין שבעליונו של גיד וכו' שם (דף עה.) ניקב למטה שכנגדו למעלה מעטרה סבר רבי חייא בר אבא

לאכשורי א"ל רב אסי הכי אמר אריב"ל עטרה כל שהוא מעכבת וכתבו התוספות ניקב למטה מן העטרה שכנגדו למעלה מן העטרה אומר ר"י דעל גב גיד העטרה מארכת ובתחתונו של גיד הולכת ומתקצרת לראש הגויה וקאמר ניקב למטה מן העטרה בעליונו של גיד ובנקב מפולש והוי בתחתונו של גיד למעלה מעטרה לפי שמתקצרת שם וקאמר סבר רבי חייא לאכשורה כיון דמצד אחד דהיינו בעליונו הוי למטה מעטרה ומסיק דעטרה כל שהוא מעכבת ופסול כיון דמצד אחד הוא למעלה מן העטרה ונראה דנקב מפולש בעינן דאין לומר אפילו לא ניקב אלא עד חלל הגיד ואפילו למטה מהעטרה פסול כיון שאם היה ניקב מעבר אל עבר היה בצד אחד למעלה מעטרה דהא מכשרינן בסמוך כקולמוס וכמרזב וכיון דאפילו נחתך לגמרי כשר כל שכן ניקב ע"כ: ורש"י פירש ניקב למטה מעטרה בסוף הגיד כלפי קרקע והולך הנקב באלכסון ויוצא כנגדו למעלה מן העטרה כלפי הגוף כתב המרדכי ואין נראה לר"י דשכנגדו לא משמע שניקב באלכסון ועוד כיון דניקב הגיד למעלה מן העטרה פשיטא דפסול דהא לא בעינן שיהא הנקב מעבר אל עבר אלא אף ע"פ שלא ניקב אלא מצד אחד ולמעלה מהעטרה עד חלל הגיד גובתא דשכבת זרע נראה שהוא פסול: נחתך מהגיד למעלה מהעטרה בשיפוע וכו' שם אמר רב הונא כקולמוס כשר כמרזב פסול האי שליט ביה אוירא והאי לא שליט ביה אוירא ורב חסדא אמר כמרזב כשר כקולמוס פסול האי גריר והאי לא גריר אמר רבה כותיה דרב הונא מסתברא א"ל רבינא למרימר הכי אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא והלכתא בין כקולמוס בין כמרזב כשר ההוא עובדא דהוה במתא מחסיא שפייה מר בר רב אשי כקולמוס ואכשריה ופירש רש"י כקולמוס כחיתוך קולמוס שמחתכין את חודו באלכסון לכתוב בה: כמרזב שנחקק כסילון ויש לו דפנות משני צדדין והחקק באמצע כמין צנור: כמרזב שליט בה אוירא הרוח נכנס לתוך הדפנות ומתקרר הגיד לתוכו ואין הזרע מתבשל: כקולמוס לא שליט אוירא בתוך הגיד ומתבשל הזרע בחימום כהלכתו: ההוא עובדא דהוה כמרזב שפייה חתך הברש מכל צד ונטל דופני מרזב ועשאו כקולמוס ואכשריה כרב הונא ע"כ וכתב הרא"ש פירש רש"י ההוא עובדא דהוה כמרזב וא"כ משמע דלית הלכתא כפיסקא דמר זוטרא דמכשר בתרווייהו והך עובדא כרבא דאמר כותיה דרב הונא מסתברא ע"כ כלומר דהא פשיטא דהלכה כהאי עובדא אי משום דמעשה רב ואי משום דמר בר רב אשי בתרא הוא והלכה כבתראי ומאחר שפרש"י דהאי עובדא הוה כמרזב ושפייה כקולמוס להכשירו אלמא כמרזב פסול כרב הונא והרמב"ם בפרק י"ו מהא"ב פסק דבין כקולמוס בין כמרזב כשר כפיסקא דמר זוטרא וצ"ל

שהוא מפרש שהוא עובדא לא כמרזב היה שאילו כן היה הכשירו בלא שיפוי אלא נגע היה לו והוצרכו לחתכו וחתכו כמין קולמוס והכשירו והוא הדין אם היה חותכו כמרזב היה מכשירו אלא דחדא מינייהו עבד ולא איצטריך תלמודא למיכתב האי עובדא אלא לאפוקי מרב חסדא דפסל בכקולמוס. עיין ברבינו ירוחם נכ"ג ח"ד בדינים דשייכים לסי' זה: המטיל מים משני מקומות וכולי שם (דף עו.) אמר רבה בר רב הונא המטיל מים משני מקומות פסול ואסיקנא דלית הלכתא כותיה: נסתם מקום הזרע ויוצא במקום יציאת מי רגלים וכו' שם (דף עה:) ההוא עובדא דהוה בפומבדיתא אסתתים גובתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים סבר רב ביבי בר אביי לאכשורי אמר רב פפי משום דאתיתו ממולאי וכו' במקומה מבשלה שלא במקומה לא מבשלה פרש"י מתבשל ש"ז ונגמר להוליד ולעשות פרי. וכתב הרא"ש וע"י חולי ולקוי בא ולא ממילא דלא גרע מכרות שפכה בידי שמים דאינו מוליד וכשר וכ"כ בתשובה כלל ל"ג וז"ל על מי שלא היה לו נקב בפי האמה אלא סמוך לכיס יש לו נקב ודרך שם יטול מימיו וגם אין לו כי אם ביצה אחת איכא לספוקי אם הוא מוליד או אם אינו מוליד אם הגיד חלול ועובר הזרע על פי האמה וחוזר לנקב ויוצא אז אינו יורה כחץ אלא שותת ואינו מזריע אבל אם מן הנקב והלאה אין הגיד חלול אפשר שהוא יורה כחץ דרך אותו נקב ואף על פי שאינו מזריע בעומק הרחם אפשר שמתחמם וראוי להזריע מידי דהוה אברזא דחביתא דאיתא בגמרא ומכל מקום אין קפידא בזה להתירו בקהל דבין מזריע ובין אינו מזריע ראוי לבא בקהל דגרסינן בפרק הערל אמר רב יהודה אמר שמואל פצוע דכא בידי שמים כשר ובירושלמי נמי מוכח דכשר לבא בקהל אף ע"פ שאינו מוליד וההוא עובדא דאיסתתים גובתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים וכולי ומסיק דפסול דשלא במקומה לא מבשלה איכא למיפרק דאיסתם בידי אדם ע"י מכה ומיהו בספר המצות מפרש סבר לאכשורי לא על האיש קאמר אלא על הבנים קאי דצא ובדוק מאין הם דבעל האשה אינו מוליד והאיש הלזה כשר לבא בקהל עכ"ל: כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח סי' צ"ד על מי שיש לו נקב בגיד מן הצד ואינו מזריע אלא דרך אותו נקב כל שמוציא זרע דרך נקב שבעטרה פסול וכופין אותו להוציא ואינו יכול לישא אלא גיורת אמנם אם הנקב אינו בגיד עצמו אלא בקרום השני של ערלה המל אותו לא פרע אלא נקב הערלה השנית ונשאר מכסה על כל העטרה וראש הגיד ומשתין דרך אותו נקב חייב לפרוע והרי הוא כאילו לא מל וחייב כרת אם אינו פורע ולענין גירושין אם אינו רוצה לפרוע אם שהתה עשר שנים כופין אותו לגרש ויתן כתובה עד כאן לשונו: כתב ה"ר

אליעזר בניקב הגיד דפסול וכו' לאו אגברא קאי אלא אולד קאי וכו' ז"ל המרדכי בפרק הערל פירש הרא"ם בספר יראים ניקב פסול פירוש הולד הנולד מאשתו פסול וממזר הוא דדבר ברור הוא שאינו מוליד אבל האדם כשר הוא לבא בקהל שאינו אלא עקור ואינו כרות שפכה דאם הוא כרות שפכה היכי תניא נסתם כשר וזהו פיסול החוזר להכשירו דתניא בספרי פצוע דכא חוזר כרות שפכה אינו חוזר זו היה מהלכות הרופאים אבי"ה עכ"ל. ואין נראה כן מדברי הפוסקים אלא דאגברא גופיה קאי וברייתא דספרי את"ל דפליגא אאידיך ברייתא פשיטא דכבריינתא דאיתא בתלמודא דידן נקטיה אי נמי ההיא ברייתא תברא בצדה דקתני זו היא מהלכות הרופאים אלמא לענין הלכות הרופאים מיתניא ולא הודו להם חכמי ישראל אלא ס"ל דכרות שפכה נמי חוזר וכדתניא בברייתא בגמ' דידן: אסור לפצוע הגיד או הבצים וכולי דברי רבינו סתומים שהביא ראיה מדכתיב ובארצכם לא תעשו ולכי זה היה לנו לומר שאין איסור זה נוהג אלא בארץ והרמב"ם בכי"ו מהח"ב כתב וז"ל אסור להפסיד איברי זרע בין באדם בין בבהמה חיה ועוף אחד טמאים ואחד טהורים בין בארץ בין בח"ל אף ע"פ שנאמר בארצכם לא תעשו מפי השמועה למדו שדבר זה נוהג בכל מקום וענין הכתוב לא יעשו זאת בישראל בין בגופו בין בגוף אחרים וכל המסרס לוקה מן התורה בכל מקום: וכתב הרב המגיד אסור להפסיד אוברי הזרע וכו' בהרבה מקומות ומהם בת"כ בביאור אין לי אלא בהמה חיה ועוף מנין תלמוד לומר בארצכם אין לי אלא בארץ בחוץ לארץ מנין ת"ל בארצכם לא תעשו בכ"מ שאתם שם ומנין אף באדם ת"ל בכס עכ"ל. ופ"ח שרצים (קי.) תניא מנין לסירוס באדם שהוא אסור ת"ל ובארצכם לא תעשו בכס לא תעשו ופרש"י לא תעשו קרי ביה לא תעשו. וכתבו התוס' ת"ל ובארצכם לא תעשו מכס קא דריש והא דאמרינן בחגיגה פ' אין דורשין (יד:) שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להו בארצכם לא תעשו כל שבארצכם לא תעשו התם מארץ קא דריש כדמפרש בשאלתות דרב אחאי פרשת אמור ס"י ק"ה דהא חובת הגוף הוא מה לי בארץ מה לי בח"ל הילכך האי בארץ לכל אשר בארץ אתא והכא מכס קא דריש כדפרישית עכ"ל ולזה נתכוון רבינו אלא שה"ל לפרש ולא לסתום: ואפילו המסרס אחר המסרס לוקה כגון אם אחד כרת הגיד ובא אחר וכרת הבצים או נתקן וכו' כל זה לשון הרמב"ם בפרק הנזכר והוא מימרא דרבי יוחנן בפרק שמנה שרצים (דף קיא) ויליף לה מקרא: כתב הרמב"ם בפרק הנזכר המסרס את הנקבה בין באדם בין בשאר מינים פטור וכתב הרב המגיד בתורת כהנים רבי יהודה אומר אין הנקבות בסירוס וכן מבואר בפרק שמנה שרצים ופ"י רבינו חיובא הוא

דליכא הא איסורא איכא מדלא תנא מותר לסרס הנקבות ולזה כתב רבינו פטור עד כאן לשונו: ואסור לשתות כוס של עיקרין אפילו אין מכוין אלא לרפואה וכן אסור להשקותו לבהמה ואשה מותרת לשתותו כדי שלא תלד כן כתב הרמב"ם בפרק הנזכר וכתב ה"ה הסוגיא שבפרק שמנה שרצים (קי:): מתבאר זה דכל היכא דלא נגע באיברים ממש לא מחייב ושם מבואר דאסור הוא שאמרו שם לירקונה רפואה פלונית ומעקר והעמידוה דוקא באשה ובתוספתא פ"ח מיבמות האיש אינו רשאי לשתות כוס עיקרין שלא יוליד והאשה רשאי לשתות כוס עיקרין שלא תלד עד כאן לשונו וכ"מ בסוף פרק הבע"י (סה:): דאשה מותרת לשתות כוס של עיקרין שלא תלד וכתב הר"ן בפרק שמנה שרצים בשם השאלתות דהא דאסור לשתות כוס של עיקרין אף על פי שאינו מכוין אלא לרפואה אע"ג דקיי"ל כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר ה"מ לענין שבת אבל בשאר מיילי כרבי יהודה קיימא לן והקשו עליו בתוס' דמשמע בכמה דוכתי דליכא פלוגתא בין שבת לשאר איסורים דבכולהו קיימא לן כרבי שמעון דדבר שאין מתכוין מותר והכא מ"ה אסור דהוי פסיק רישיה דודאי מעקר ואפילו לדברי הערוך פאומר דבפסיק רישא דלא ניחא ליה מודה רבי שמעון איכא למימר דה"מ לענין שבת משום דכתיב ביה מלאכת מחשבת אבל באיסורי דעלמא לא: כתב הרמב"ם הרי שכפה את האדם ושיסה בו את הכלב וכולי בפרק י"ו מהא"ב: אסור לומר לעכו"ם לסרס בהמה של ישראל וכולי בפרק הפועלים (דף צ.) איבעיא להו מהו שיאמר אדם לעכו"ם חסום פרתי ודוש בה מי אמרי' כי אמרינן אמירה לעכו"ם שבות ה"מ לענין שבת דאיסור סקילה אבל חסימה דאיסור לאו לא או דילמא לא שנא ת"ש דשלחו לאבוה דשמואל הלין תורי דגנבין ארמאי ומגנחין יתהון מהו שלח להו הערמה איתעביד בהו אערימו עלייהו ויזדבנון אמר רב פפא בני מערבא דשלחו לאבוה דשמואל הכי סברי לה כרבי חידקא דאמר בני נח מצווים על הסירוס וקא עברי משום ולפני עור לא תתן מכשול סבר רבא למימר ימכרו לשחיטה א"ל אביי דיין שקנסת עליהם שם מכירה בעולם פשיטא בנו גדול כאחר דמי בנו קטן מאי רב אחי אסר ורב אשי שרי מרימר ומר זוטרא ואמרי לה הנהו תרי חסידי מחלפי אהדדי ופירש רש"י ומגנחין יתהון מסרסים אותם ואח"כ מחזירין לבעלים ומחמת אהבת בעליהם ישראל גנבום העכו"ם שהוא מכירו ומסרסו כדי שיהא יפה לחרישה ויזדבנון ולא יהנה ישראל בעבירה הוא עשה כדי שיהא יפה לחרוש לפיכך יקנסוהו שלא יחרוש בו. מחלפי אהדדי שוורים שלהם שגנבום עכו"ם מכיריהם וסרסום וכתבו התוספות מחלפי אהדדי שלא מדעתן היו

מסרסים אותם ומכל מקום היו מחליפין שמא לא יאמינו העולם שהיה שלא מדעתם או משום שלא יאמרו אחרים לעכו"ם לעשות כן ויאמרו שלא מדעתנו עשו עכ"ל וכתב הרא"ש וז"ל כתב הראב"ד דהך בעיא דחסימה לא איפשיטא ואזלינן לקולא ונראה דאיפשיטא שפיר בעיא דחסימה ושינויא דרב פפא דמוקי בני מערבא כרבי חידקא ליתא דהא אביי ורבא ורב אשי ומרימר ומר זוטרא והנהו תרי חסידי אית להו דאבוה דשמואל ולית הלכתא כר' חידקא דהא כמה תנאים פליגי עליה פרק ארבע מיתות הלכך אבוה דשמואל לא סבר כר' חידקא אלא משום דאמירה לעכו"ם קאסר ע"כ וכ"כ הרמב"ם בפיי"ו מהא"ב וכתב נימוקי יוסף שכן הסכימו האחרונים ומכללם הרשב"א והר"ן ובפלוגתא דאביי ורבא כתב הרא"ש הלכתא כאביי דנראה לי שקבל רבא דבריו וכן דעת הרמב"ם שסתם וכתב קונסין אותו ומוכרה לישראל אחר ובבנו קטן פסק הרמב"ם כמאן דאסר וכתב הרב המגיד שיש מי שפסק כרב אשי וכן הם דברי רבינו כתבו הגה"מ בפרק הנזכר ישראל שיש לו שור קטן מותר ליתנו לעכו"ם למחצית שכר אף על פי שהעכו"ם ודאי יסרסנו דלפני עיור לא תתן מכשול לא שייך הכא דלא קי"ל כמ"ד בן נח מצווה על הסירוס ואמירה לעכו"ם לא שייך הכא דלא עביד רמז וגלוי דעת לסרסו מידי דהוה אעכו"ם שבא לכבות שאין צריכין לומר אל תכבה עד כאן לשונו ויש לתמוה דמ"ש מהלין תורא דגנבי ארמאי ומסרסין אותם דאיבעיא לן בפרק הפועלים ופסקו הפוסקים לאיסור ול"נ דאפשר למשרי משום דכיון דיש לעכו"ם חלק בו אמרינן עכו"ם בדנפשיה קא עביד ובכה"ג ליכא למקנם משום הערמה ובתרומת הדשן סי' רנ"ט כתב אם מותר למכור לעכו"ם תרנגולים זכרים שהוא יודע שאינו קונה אותם אלא לסרסם הא מילתא תליא בפלוגתא דסמ"ג פסק כרבי חידקא וריצב"א וכן אשירי פרק הפועלים פסק דלא כרבי חידקא ואפילו לסמ"ג יש לצדד קצת להתיר אם העכו"ם הקונה אינו מסרסו בעצמו אלא מוסרו לעבדו או לשפחתו

לסרסן:

סימן ו - נשים האסורות לכהן ודין אשת כהן

כהן הדיוט אסור מן התורה בגרושה זונה וחללה מפורש בחורה וכתב הדיוט דאילו גדול אינו אסור באלו בלבד דאף באלמנה אסור כמו שמפורש בתורה. ומ"ש ואסור בחלוצה מדרבנן בכמה דוכתי תנן דחלוצה אסורה לכהן ובפרק כיצד (דף כ.) אמרינן דאינה אסורה אלא מדרבנן: ומ"ש לפיכך אם עבר ונשא ספק חלוצה אין צריך להוציא בפרק כיצד (כד.) חלוצה דרבנן וספק חלוצה לא גזרו ביה רבנן: ומ"ש אבל בגרושה אפילו אינה אלא ספק גירושין צריך להוציא כ"כ הרמב"ם בפ"ז מהא"ב וכתב דה"ה לספק זונה וספק חללה וכתב ה"ה זה פשוט דספיקא דאורייתא הוא ומתבאר בהרבה מקומות ולקמן בסימן זה אכתוב כיצד כופין אותו להוציא: ומ"ש ואפילו ריח הגט פוסל בכהונה ה"ד ריח הגט כגון שאמר לה הרי את מגורשת ממני וכו' בפרק האשה רבה (דף צב צד) ודריש לה מדכתיב ואשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה וזהו ריח הגט שפוסל בכהונה: ומ"ש אבל אם נתן לה גט על תנאי ולא נתקיים התנאי אינו גט ולא פוסל מחלוקת ב"ש וב"ה בפרק הזורק (דף פא) במשנה והלכה כב"ה דאמרי הכי וכתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ה סימן כ"ג דלכתחלה נמי יכול הכהן לגרש על תנאי: אשה שיצא עליה קול שנתקדשה לפלוני וכפי הדין לא היתה צריכה גט וחששו לו וגרשה אם נפסלה לכהונה יתבאר בתשובת הרא"ש ובתשובת הרשב"א שאכתוב בסימן י"ג ובמרד' דקידושין בפרק האומר כתב הריב"ש בסימן שמ"ח אשת כהן שיש בה ריח גט והיא יושבת תחת בעלה כופין אותו להוציא ושם כתב כיצד כופין: קטנה שמיאנה בבעלה מותרת לכהן ואם גרשה אסורה משנה בפרק ב"ש (דף קח) הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה נתן לה גט הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה: ומ"ש ואם אחר שגירשה החזירה ומיאנה בו מותרת לכהן כ"כ הרמב"ם פ"ז מהא"ב וטעמו מדתנן התם (שם) נתן לה גט והחזירה מיאנה בו נישאת לאחר נתאלמנה או נתגרשה מותרת לחזור לו אלמא אתי מיאון דידיה ומבטל גיטא דידיה וכיון דמבטל ליה לענין זה משמע דמבטל ליה לענין פיסול כהונה: ומ"ש ונראה לי דה"ה נמי אם אחר שגירשה נשאת לאחר ומיאנה בו מותרת לכהן ואע"ג דקי"ל מיאון דחבריה לא מבטל גיטא דידיה ה"מ לענין שלא תחזור לו וכו' אבל לענין להתירה לכהן אין חילוק בין מיאון דחבריה למיאון דידיה אע"ג דלכאורה דברי רבי דברי טעם מ"מ י"ל דכיון דלענין שלא תחזור לו לא אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דידיה ה"ה לענין פיסול כהונה דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים לומר לענין זה אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דידיה ולענין זה לא אתי: יצא קול

פלוני כהן גירש את אשתו והרי היא יושבת תחתיו ומשמשתו אין מוציאין מידו וכו' פשוט בסוף פרק הזורק (דף פא) ואמרינן בהמגרש (פט). (דלקלא דבתר אירוסין נמי לא חיישינן וטעמא דאם ניסת לכהן אחר תצא מבואר משום דלגבי דידיה הוי קלא דמקמי נשואין: יצא קול פלוני כהן כתב גט לאשתו אם קורין באותו מקום לנתינת הגט כתיבה הוי כאילו יצא הקול פלוני גירש את אשתו וכו' ג"ז שם ומפרש בגמרא שאם באותו מקום קורין לנתינה כתיבה אע"ג דלכתיבה לחודא נמי קרי כתיבה מחמרינן למיחש לקלא ואמרינן כתב ונתן קאמרי ותצא מפני חשד הקול. וכתב הר"ן וטעמא מפורש בתוספות לפי שקול זה לא לחנם יצא אלא לאסרה על בעלה וכיון שהכתיבה אינה כלום ודאי משום נתינה יצא הקול והרמב"ם בפ"ז מהא"ב כתב סתם יצא עליו קול איש פלוני כתב גט לאשתו או נתן גט לאשתו והיא יושבת תחתיו ומשמשתו אין מוציאין אותה מתחת בעלה ואם נשאת לכהן אחר תצא מן השני עכ"ל ולא חילק בין אי קרו לנתינה כתיבה ללא קרו וכבר תמה עליו הר"ן ויש לתמוה על ה"ה שלא הרגיש בזה: יצא קול על אשה שנתקדשה ונתגרשה מיד חוששין לקול לאוסרה לכהן ודוקא שיצא הקול בלא אמתלא וכו' בפרק בתרא דגיטין (דף פח) תנן יצא שמה בעיר מקודשת ה"ז מקודשת מגורשת הרי זו מגורשת ובגמרא ואסריי לה אגברא והא אמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה הכי קאמר יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת ומגורשת ה"ז מגורשת מ"ט קול ושוברו עמו ופ"י רש"י ואסרינן לה אגברא בתמיה ואמגורשת קאי אשת כהן שיצא עליה קול שגרשה בעלה קתני מתניתין חיישינן לקלא ואסרינן לה והא אמר רב אשי כל קלא שיצא על האשה משנשאת ולא יצא עליה קול קודם נישואין לא חיישינן ליה ה"ק וכו' האי קול דמגורשת ארישא קאי אשה פנויה שיצא עליה קול מקודשת חיישינן לה ואסורה לינשא אלא לאותו איש חזר ויצא עליה קול מגורשת שגירשה אותו פלוני שיצא עליה קול קדושין ממנו ה"ז מגורשת ומותרת לכל מ"ט הרי קול שחששנו לו תחלה שוברו עמו עכ"ל: ב"ה ואיני יודע למה כתב רבינו מיד דאפילו לא יצא הקול שנתגרשה מיד נמי חוששין לה וכן משמע מפירש"י ושם י"ל דלרבנותא נקטיה דאף על גב דלא עבדי אינשי דמגרשי מיד חוששין לה: ומ"ש ודוקא שיצא הקול בלא אמתלאה וכולי שם במשנה מסיים ותני ובלבד שלא יהא שם אמתלאה אי זו היא אמתלאה גירש איש פלוני את אשתו על תנאי זרק לה קידושיה ספק קרוב לו ספק קרוב לה זו אמתלאה ופירש"י גירש פלוני את אשתו על תנאי זהו שובר של גרושין שמא לא נתקיים התנאי זרק לה קידושיה או הגט ספק קרוב לו וכו' זהו

אמתלאה של קידושין הוא הדין נמי איפכא: ומ"ש רבי' ואם יש אמתלאה בגירושין ולא בקידושין חוששין לקול הקידושין לאוסרה לעלמא ואין חוששין לקול הגירושין לאוסרה לכהן פשוט. הוא: ומ"ש ודוקא שיצא האמתלאה עם הקול מיד אבל אם יצא הקול ברור ולאחר זמן יצא האמתלאה אינה מבטלת הקול שם לא אמרו דבר זה הוא אמתלאה לא אמרו והא לא אמרו כלום לאפוקי מדרבה בר רב הונא דאמר אמתלאה שאמרו אפילו מכאן ועד עשרה ימים קמ"ל לא אמרו הוא דהויא אמתלאה הא אמרו לא הויא אמתלאה ופירש"י קמ"ל לא אמרו דבר זהו אמתלאה וה"ק לא גמרו הדבר להוציא קול מקויים ומסויים אלא הוציאו שובר עם הקול כגון נתקדשה פלונית בספק הוא דהוי אמתלאה אבל אמרו דבר מקויים ומסויים תו לא מהני אמתלאה: ומ"ש ואם אח"כ נתברר שהקול שקר מבטלין אותו כלומר ואפילו לא היה שם אמתלאה בפי הנזכר איפליגו אמוראי אי מבטלין קלא או לא וכי הרא"ש שפסק הר"מ דמבטלין קלא: ומ"ש וכל קול שלא הוחזק בב"ד אינו קול לאסור בשבילו מימרא דרב אשי שם כ' בא"ח כ' רב נטרונאי כהן דנסיב גרושה או אחת מהפסולות ושמיתו יתיה תרי תלתא זימני ולא שבקה ואמר לא ניחא לי דליהוי כהן משמתין ליה לעולם עד דפריש מינה ומגרש לה דאמרינן וקדשתו בעל כרחו ובתשובה אחרת לגאון מתבעי לאפרושינן ואכרוזי עליהו דליפרשו כהנים מינייהו דלא ליתקלו בהו למתבעי לשמותיה עד דפריש מינה ואלקויה ואי חיישינן דאזיל לדוכתא אחרינא ופריש ידיה קייצין ליה לראש אצבעותיה וקבעין ביה מומא דלא ליפרוס ידיה והרמב"ם כתב בפתיחה שלחה בנא אמון על כהן שנשא גרושה והחרים שניהם במצרים ואלקהרא ושלח הפתיחה למקום שעשה המעשה רע ושיחרמו אותם בשמם והחרים כל בר ישראל ובת ישראל שישא ויתן עמהם ויאכל וישתה וישב עמהם תוך ד' אמות ומי שיכנס עמהם לשמחה ולאבילות שיהיה כהם ומי שישתתף עמהם בחיים ובמותם וחייב לסקול ארונם כשימותו וקבורתו יהיה בלא צידוק הדין ולהראות שמחה וששון באבדם וצוה לנשים בתכלית האזהרה מלהכנס עם הזונה בשום מקום ואפי' לבית המרחץ וכזה ראוי לנו השומעים בקול הרב שנפריש ונבדיל כל הקמים עליו ועוברים על מצוה ממצותיו ולא נניח בינינו וביניהם שתוף ולא שייכות בשום ענין ולא בשום פנים עד שישובו לשי"ת וכשישובו יגרשנה ויבאו שניהם לב"ד וילקה כל אחד מהם מכת מרדות וישבע כלא' מהם בס"ת המקודש שלא ישובו לעשות כמעשה הזה לעולם ולא ישא נשים בעבירה לעולם ויתודו את עונם ברבים כמו שמרו ברבים אז נתיר להם החרם ואם יתמידו במרים תודיעוני כדי שיצאו

הפתיחין לעיירות הקרובות והרחוקות ותחדשי עוד עליהם החרם ברבים אם לא ישובו כי לא יתכן להתרשל בכמו המעשה הרע הזה הגדול להרים יד במרי ולכפור במשה ובתורתו הקדושה בגלוי ובפרהסיא ונתעלם מזה וחלילה לשם יתי' שנסביר פנים בזה או שנפחד משום אדם או נעשה לכבודו ובעל הרחמים ארך אפים יחזירם למוטב עכ"ל: וכבר כתבתי בסימן זה שהריב"ש בס"י שמ"ח כתב כיצד כופין: כהן שגירש לאשתו לא תדור עמו במבוי וכו' בספ"ב דכתובות (דף כז) תניא המגרש את אשתו לא תנשא בשכונתו אם היה כהן לא תדור במבוי זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נדון כשכונה ופרש"י לא תנשא בשכונתו לפי שמכרת ברמיזותיו וקריצותיו שמא יבואו לידי עבירה ואם היה כהן אכילו לא נשאת לא תדור עמו במבוי שמא יבוא עליה וכהן אסור בגרושה. וכתבו התוס' לא תדור עמו במבוי דכיון דפנויה היא קיל ליה אבל אם נשאת אין צריך להרחיק אלא כדי שכונה דהיינו ג' בתים דכיון דנשאת חמירא ליה ע"כ נראה דס"ל דמבוי גדול משכונה אבל הרא"ש סובר בהפך דשכונה גדולה ממבוי וכן הכריע הר"ן ז"ל: ומ"ש ואם היו דרים בשכירות או בחצר של שניהם היא נדחית מפניו ואם החצר שלה הוא נדחה מפניה פשוט שם: ומ"ש לוח ממנה קודם שגרשה וכו' אפי' גרשה מן הארוסין נמי שם ומה שיש לדקדק במה שכתב מנגדין להו אכתוב בס"י קי"ט בס"ד: איזו היא זונה זו היא שנבעלה לאחד מן העריות ל"ש חייבי מיתות ב"ד ל"ש חייבי כריתות וכו' אבל הבא על חייבי לאוין אפילו חייבי לאוין דשאר לא עשאה זונה כיון דתפשו בהו קדושין בפרק הבא ע"י (דף סא) תנן וחכ"א אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות וכתב הרא"ש כגון חייבי כריתות דלא תפסי בה קדושין או עכו"ם ועבד אבל חייבי לאוין דתפסי בה קדושין לא הויא זונה והא דעכו"ם ועבד פסלוה מבואר בגמרא פרק אלמנה לכ"ג (עה:) ופ' י' יוחסין (עה:) ובסוטה פרק ארוסה (מה סח:) ורש"י פי' ושנבעלה בעילת זנות כגון ישראלית הנבעלת לפסול לה וכתבו עליו התוס' וא"א לומר כן דמחייבי לאוין דתפסי בה קדושין לא הויא זונה אלא מחייבי כריתות כדפי' בהחולץ (דף מט.) אבל הרמב"ם כתב בפ"ח מהא"ב שהנבעלת לאחד מאיסורי לאוין השוין בכל או מאיסורי עשה ואין צ"ל למי שהיא אסורה לו משום ערוה או לעכו"ם ועבד ה"ז זונה והראב"ד השיג עליו וכתב שאין זונה אלא מחייבי כריתות או מעכו"ם ועבד שאין בהם קדושין וכתב הרב המגיד שטעמו של הרמב"ם מדתניא בפ' אלמנה לכ"ג (דף סח) בן ט' שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתין חלל וממזר שבאו על כהנת לוייה וישראלית פסלוה מה"מ אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא ובת כהן כי

תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה אשכחן כהנת לוייה וישראלית מני"ל מבת ובת אשכחן לתרומה לכהונה מני"ל ק"ו מגרושה ומה גרושה שמותרת בתרומה פסולה לכהונה זו שאסורה בתרומה אינו דין שאסורה לכהונה והוקשו וכי מזהירין מן הדין ותירצו גלוי מילתא בעלמא הוא ומפורש בפרק י' יוחסין (דף עד:) שהיא זונה מחייבי כריתות וכן נתבאר בהרבה מקומות בחייבי לאוין כגון פצוע דכא וכרות שפכה עכ"ל והרי"ף כתב ברייתא זו ומאי דאיתמר בגמרא עלה בפרק אלמנה לכ"ג וכתב הרב המגיד קצת סמך לדעת הראב"ד ואיני יודע היאך אפשר להראב"ד ולתוספות ולהרא"ש לדחות ברייתא זו דגר עמוני וכו' דקתני להדיא דחייבי לאוין וחייבי עשה פסלה מן הכהונה והיינו ודאי מטעם שעשאוה זונה ועוד שהרי הרא"ש כתב ברייתא זו ומאי דאיתמר עלה בגמרא פרק אלמנה לכ"ג וצריך עיון ודע שכתב הרמב"ם בפרק הנזכר שהנרבעת לבהמה אף על פי שהיא בסקילה לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה והבא על הנדה אף על פי שהוא בכרת לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה שהרי אינה אסורה להנשא לו וכן הבא על הפנויה אפילו היתה קדשה שהפקירה עצמה לכל אע"פ שהוא במלקות לא נעשית זונה ולא נפסלה מן הכהונה שהרי אינה אסורה להנשא לו עד כאן לשונו: ודין נרבעת לבהמה פשוט פרק הבע"י (דף נט) ובסוטה פרק ארוסה (כו:) ודין הבא על הנדה כתב הרב המגיד שהוא מתבאר ממה שאמרו פרק הבע"י (דף סב.) מאלה אתה עושה חלל ואין אתה עושה חלל מנדה ואם איתא דהבא על הנדה זונה משוי לה הרי הולד חלל ממנה ובכלל אלה היא וכן כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף וק"ע והאריך להוכיח כן: וכתב הרא"ש בפרק הנזכר וזה לשונו אע"ג דמקריא זונה מחייבי כריתות הבא על הנדה לא הויא זונה דהא תפסי בה קדושין וכהן שבא על אשתו נדה לא שויה חללה דתניא את אלה לא יקח מאלה אתה עושה חלל ואין אתה עושה חלל מנדה ע"כ ובתשובה כלל נ"ט האריך עוד להוכיח כן. ודין בא על הפנויה בפרק הנזכר (סא:) אסיקנא דלית הלכתא כר"א דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה: ומ"ש אפילו היתה קדשה הוא דלא כר"ע דאמר בפרק הנזכר (דף סא) זונה זו המופקרת אלא כחכמים דאמרי אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות: ומ"ש רבינו בין באונס בין ברצון בין בזדון בין בשוגג בין כדרכה בין שלא כדרכה משהערה בה משנה בפי הבע"י (דף נג:) ומ"ש ובלבד שתהא מבת שלשה שנים ויום אחד ומעלה ויהיה הוא מבן תשע שנה ויום אחד ומעלה פשוט הוא במשנה בפרק יוצא דופן (מד מה.) ובכמה דוכתי דפחות משנים אלו אין ביאתן ביאה: ומ"ש חוץ מהבא על הנדה וכולי אבל

בא על חייבי לאוין וכו' כבר נתבאר: ומ"ש חוץ מבא על היבמה שעשאה זונה וכו' בפרק האשה רבה (דף צב) אמר רב דלא תפסי קידושין ביבמה לשוק וכיון שתלה הרא"ש עשיית זונה באין קדושין תופסין בה ממילא משמע דנעשית זונה אבל קשה דכיון דאסיקנא התם דהלכה כשמואל דאמר צריכה גט מספק ה"ל לכתוב שהבא על היבמה עשאה ספק זונה: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם וכן מ"ש דנבעלת לבהמה לא עשאה זונה כבר נתבאר: גיורת ומשוחררת אפילו נתגיירו ונשתחררו פחותה מבת ג' שנים ויום אחד הויין כזונות ואסורות לכהונה בפרק הבא ע"י (דף ס'.) תניא רשב"י אומר גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד כשרה לכהונה שנאמר וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם והרי פנחס עמהם ורבנן לעבדים ולשפחות אמר רבי יעקב בר אידי אריב"ל הלכה כרשב"י וכתבו הרי"ף והרא"ש וליתא לדרי' שמעון בן יוחאי דאמרינן ההוא כהנא דנסב גיורת פחותה מבת ג' שנים ויום אחד א"ל רב נחמן בר יצחק מאי האי אמר ליה דאמר רב יעקב בר אידי אמר יהושע בן לוי הלכה כרבי שמעון בן יוחאי א"ל זיל אפיק ואי לא מפיקנא לך רב יעקב בר אידי מאוניך וכתב הרא"ש ואע"פ שלא נבעלה קרויה זונה לפי שהעכו"ם עובדי כו"ם שטופי זימה הם ובניהם ילדי זנונים המה נראה מדבריו דמשום זונה מיפסלא וכן כתב הרמב"ם בפ"ח מהא"ב והראב"ד כתב עליו אינו משום זונה אלא משום דכתיב בתולות מזרע ישראל וכתב הרב המגיד טעם לדברי הרמב"ם וכתב שהרשב"א הסכים לדברי הראב"ד ורש"י הסכים לדעת הרמב"ם ושכן נראה עיקר: אשת כהן שנבעלה אפי' באונס אסורה לו ולוקה עליה משום זונה ומשום טמאה בפרק הבא על יבמתו (דף כו) אמר רבה אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום זונה משום זונה אין משום טמאה לא אימא אף משום זונה איכא דאמרי אמר רבה אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טמאה משום טמאה אין משום זונה לא אלמא באונס לא קרינן בה זונה ופרש"י משום טמאה. אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטי שנבעלה ופסק הרמב"ם בפרק י"ח מהא"ב כלישנא קמא וכתב הרב המגיד טעם למה פסק כלישנא קמא וכתב עוד הרב המגיד שמדברי הרמב"ם בפ' א' נראה שסובר שאינו חייב מלקות משום לאו דאחרי אשר הוטמאה מפני שהוא לאו שבכללות ונדחק ליישב לשונו שכתב בפרק י"ח לוקה עליה משום טמאה והניח הדבר בצ"ע: אשת ישראל שנאנסה אע"פ שמותרת לבעלה אסורה לכהונה מימרא דרב עמרם בפ' הבא על יבמתו (שם) ופי' רש"י אע"פ שמותרת לבעלה. דכתיב והיא לא נתפסה אסורה הא נתפסה מותרת: פסולה לכהונה. אם מת בעלה לא תנשא לכהן: אשת כהן

שאמרה לבעלה נאנסתי או שגגתי וכולי עד כדי לצאת ידי ספק הכל דברי הרמב"ם בפרק י"ח מהר"ב ותחלת דבריו מבואר במשנה סוף נדרים (דף צ:) דתנן התם בראשונה היו אומרים שלשה נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך וכו' חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומתקלקלת על בעלה אלא האומרת טמאה אני לך תביא ראייה לדבריה ובקדושין פרק האומר (דף סו.) אשתו זנתה בעד אחד מהו כלומר אמר לו עד אחד אשתו זנתה מהו אמר רבא הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים ואיתא תו התם ההוא סמיא דהוי מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל וא"ל חד גברא אשתו זנתה וא"ל שמואל אי מהימן לך זיל אפקיה ופירש רבא דה"ק אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקיה ואי לאו אינו צריך להוציאה. ומ"ש ואשורה לכהן אחר בעדותה וכו' בהוף נדרים (דף צ) אמרינן שהאומרת טמאה אני לך אע"פ שאינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה כמו שנתבאר אם נתאלמנה או נתגרשה אסורה לאכול בתרומה ומשמע להרמב"ם דה"ה לינשא לכהן דמאי שנא והראב"ד כתב בהשגות שאם אמרה לאחר מיתת בעלה לא אמרתי אלא כדי שיגרשני בעלי אם היתה קטטה ביניהם ה"ז נאמנת וה"ה דחה דברי הראב"ד ונתן טעם לומר שאפשר שאין לסמוך כאן על נתינת אמתלא ודע שמ"ש אם היא נאמנת לו או העד נאמן לו יוציא כדי לצאת ידי ספק לאו דוקא בכהן דה"ה בישראל דהא ההוא סמיא לא משמע דהוה כהן וכ"כ הרמב"ם דין זה בפרק כ"ד מהלכות אישות סתם ולא חילק בין כהן לישראל וגם רבינו בסי' קט"ו כתב כן סתם ולא חלק: כתב המרדכי בפ"ב דכתובות מעשה באשה שהלכה בדרך עם ב' יהודים וכשבאו ביער ישבו לנוח ובא האחד ותקפה והשני נטמן וצעקה ואין מושיע לה ובאת לפני רבותי וספרה המאורע והתירוה לבעלה משום מגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי ורבינו שמחה אסרה משום דכיון דעברה על דת ונתיחדה שמא הפסידה המגו שלה ועיין שם: כהן שקדש אשה בין גדולה בין קטנה ולאחר זמן בא עליה וטען שלא מצא לה בתולים נאסרה עליו מספק וכו' בפ"ק דכתובות (ט.) אמר רבי אלעזר האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאסרה עליו ואמאי ספק ספיקא הוא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואת"ל תחתיו ספק באונס ספק ברצון לא צריכה באשת כהן כלומר שהאונס אסור בה הלכך חד ספק הוא: וכתבו התוספות וא"ת ונוקמה אחזקה שהיא כשרה לכהונה ונימא דלא תחתיו זינתה וי"ל דאדרבה אית לן למימר דהשתא נבעלה דאוקמה אחזקת הגוף שהיתה בתולה עד כאן לשונו: ואם קידש ובעל מיד נראה שאפילו אשת כהן מותרת דהא כיון דודאי לא תחתיו נבעלה שריא והכי דייק לשון רבינו ולשון הרמב"ם

שכתבו ולאחר זמן בא עליה ונראה דה"ה לבא עליה לאחר זמן ועדים מעידים שלא נפרד הימנה בכל אותו זמן בענין שאין לספק שנבעלה לאחר באותו זמן דאפילו היא אשת כהן שריא : וכתב ה"ה בפיי"ח מהא"ב דע שם נתבאר שהאשה נאמנת לומר מוכת עץ אני או משארסתני נאנסתי לענין ממון הכתובה ויש מן המפרשים סבורים שה"ה להיות נאסרה עליו שאם טענה בברי דבר המתירה שהיא מותרת ולא אמרו נאמן לאסרה אלא במכחשת וטוענת בתולה שלימה נבעלתי א"נ בשותקת אבל במודה וטוענת שנאנסה קודם שנתארסה באשת כהן או שטוענת מוכת עץ אני מותרת וי"מ חלוקים עליו בזה ואומרים דלענין איסורא בכה"ג דליכא אלא חד ספיקא אסורה היא ואין משגיחין על דבריה וזה נראה דעת רבינו והראשון דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכבר שאלו למה אמרו שאין כאן אלא ספק אחד והלא שמא מוכת עץ היא ויש כאן ב' ספיקות ותירצו שמוכת עץ דבר שאינו מצוי הוא ואין חוששין לו :אשה שקינא לה בעלה ונסתרה ולא שתתה אסורה לכהן משום ספק זונה וכו' כל זה דברי הרמב"ם בפיי"ח מהא"ב וכתב הרב המגיד כבר נתבארו בהלכות סוטה פ"א ופ"ב הנשים שאינם שותות אחר קינוי וסתירה ושם נתבאר שכל אלו שהזכיר אותן רבינו כאן בכלל הן אסורות על בעליהן בין ישראל בין כהן וביאר רבינו בכאן שאם מתו בעליהן ולא גרשום שהן אסורות לינשא לכהן ומבואר בפ"ק דסוטה (ב.) במשנה ובהרבה מקומות שם במסכת שאמרו אסורה לביתה ואסורה בתרומה ואמרו באותן שבית דין מקנין להם לא להשקותן אמרו אלא לפוסלן מן הכהונה ואמרו שם (כח.) ונטמאה שלשה פעמים אחד לבעל ואי' לבועל ואחד לכהונה ופשוט הוא שם שכל שאסורה לבעלה מחמת קינוי וסתירה אסורה לבועל וכן אסורה לכהונה כנזכר פ"ב מהלכות סוטה עכ"ל :אשה שיצא עליה שם שהיא מזנה אין חוששין לה לפסלה לכהונה בסוף גיטין (דף פח) אמר רבא יצא לה שם בעיר שמזנה אין חוששין לה מ"ט פריצותא הוא דחזו לה ופרש"י שם מזנה לעכו"ם ולעבד שפוסלים אותה מן הכהונה אין חוששין לה לאסרה לכהונה. פריצותא בעלמא הוא דחזי ששיחקה בשוק או מיעך לה בין דדיה :פנויה שראוה שנבעלה והלך לו הבועל או אם באת לפנינו מעוברת ואומרת שלכשר נבעלה נאמנת והיא ובתה כשרות לכהונה וכו' בסוף פ"ק דכתובות (דף יג) תנן ראוה מדברת עם אחד אמרו לה מה טיבו של זה איש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חייין אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חייין

אלא הרי זו בחזקת מעוברת מנתין וממזר עד שתביא ראיה לדבריה ואיפסק בגמרא הלכתא כרבן גמליאל ופירש רש"י נאמנת וכשרה לכהונה ולא מספקין לה בנבעלה לפסול לה ובגמרא אמר רבי יוחנן לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה פירוש אם העובר הזה נקבה תנשא לכהונה ורבי אלעזר אומר לדברי המכשיר בה פוסל בבתה ופסקו הפוסקים כרבי יוחנן ואמרינן בתר הכי אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא הלכה כרבן גמליאל ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים אצלה ומתמהינן עלה הלכה ואת לא תעביד עובדא ומסיק הא לכתחלה הא דיעבד ותנן תו התם (יד:): א"ר יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן המעיין ונאנסה א"ר יוחנן בן נורי אם רוב העיר משיאין לכהונה הרי זו תנשא לכהונה ובגמרא א"ל רבא לרב נחמן ר"י בן נורי דאמר כמאן אי כר"ג אפילו ברוב פסולים נמי מכשר אי כרבי יהושע אפילו ברוב כשרים נמי פסול א"ל הכי אמר רב יהודה אמר רב בקרונות של צפורי היה מעשה כדרבי אמי דאמר והוא שהיתה סיעת בני אדם כשרים עוברת לשם וכדרבי ינאי דאמר נבעלה בשעת קרונות כשרה לכהונה אבל פירש אחד מצפורי ובעל הולד שתוקי כי הא דכי אתא רב דימי אמר זעירי א"ר חנינא הולכין אחר רוב העיר והוא דאיכא רוב סיעה בהדה ואין הולכין אחר רוב העיר גרידתא ולא אחר רוב סיעה גרידתא מ"ט גזרה רוב סיעה אטו רוב העיר ורוב העיר כמי אי דקא אזלי אינהו לגבה כל דפריש מרובא פריש לא (צריכא) דקא אזלה איהי לגבייהו דהו"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ומי בעינן תרי רובי והתניא ט' חניות מוכרות בשר שחוטה וכו' מעלה עשו ביוחסין ופי' רש"י בקרונות של צפורי. ביום השוק שסיעות ושיירות ממקום אחר באות שם: וכדרבי אמי. דהשתא איכא רוב סיעה רוב העיר: בשעת קרונות. שהשיירות באות לעיר כשרה לכהונה כדקאמר והוא שהיתה סיעה של כשרים עוברת שם דאיכא למימר מהם היה: אבל פירש אחד מצפורי. דידעינן וודאי דמן העיר היה אע"פ שצפורי עיר שרובה משיאין לכהונה: הולד שתוקי. דבחד רובא לא מכשר: מ"ט. אחר רוב סיעה לא: גזרינן אטו רוב העיר. דקביעי ופסקו הר"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל כי האי מסקנא דבעיא תרי רובי משמע דס"ל דכי שני רב יהודה בקרונות של צפורי היה מעשה לאוקומי לרבי יוחנן בן נורי כר"ג הוא דשני הכי ודלא כרש"י שפי' דכר' יהושע מוקים ליה והכריחם לפרש כן כי היכי דלא תקשי הלכתא אהלכתא דאיפסיקא הלכתא בגמרא כר"ג והדר איפסיקא הלכתא כרב יוסי אליבא דרבי יוחנן בן נורי הילכך ע"כ לפרושי דר"י בן נורי אתי כר"ג ומה שיש לדקדק על זה אכתוב בסמוך בס"ד: וכתב הרא"ש גבי הא דבעינן תרי רובי ומיירי

בדלא טוענת ברי הילכך בעינן תרי רובי אפילו לר"ג וזה לשון הר"ן והך שמעתא בשאינה טוענת היא דאי בטוענת הא פסקינן לעיל בסמוך הלכה כר"ג אפילו ברוב פסולים אלא דלכתחלה משום חומרא בעלמא בעינן רוב כשרים. ומיהו משמע דאפילו לכתחלה בחד רובא סגי ודיעבד אפילו חד רובא לא בעינן דאפילו ברוב פסולים מכשרינן אבל בסוגיא דהכא בשאינה טוענת עסקינן וסתמא דמילתא הכי איתא דתינוקות הות ולא ידעה למטען ואנוסה הות ולא ידעה מאי וכיון דהוה ליה שמא אפילו לר"ג בעינן תרי רובי ואפילו בדיעבד דבסוגיא דהכא לא מפלגינן בין לכתחלה בין לדיעבד ונמצא פסקן של דברים דבטוענת ואומרת לכשר נבעלתי קיימא לן כר"ג דמכשר ואפילו ברוב פסולין מיהו דוקא דיעבד כלומר שאם נשאת כבר לכהן אפילו ברוב פסולין לא תצא וכן נמי נאמנת להכשיר העובר לפי שלא החמירו בו כלל שאם היו מחמירים בו לבא בקהל לא היה לו תקנה ולפיכך דין הולד כדין האשה שנשאת מיהו לכתחלה אין מתירין האשה להנשא לכהן אלא דוקא ברוב כשרים כדאמרינן לעיל הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים ומיהו בחד רובא סגי אבל כשאינה טוענת כסוגיין דהכא לא אשכחן פלוגתא בין לכתחלה לדיעבד הילכך אפילו נשאת תצא אלא היכא דאיכא תרי רובי כשרים אבל הרמב"ם כתב בפ"ח מהא"ב דאפילו טוענת בעינן תרי רובא להתירה להנשא לכתחלה ובדיעבד אפילו חד רובא לא בעינן כיון שהיא טוענת ואומרת לכשר נבעלתי וכשאינה טוענת אפילו נשאת כל היכא דליכא תרי רובי תצא ותמהני עליו דכיון דסוגיין דהכא בשאינה טוענת ועלה אמריי דבעי תרי רובי ולא מפלגי בין בתחלה לדיעבד מני"ל דבטוענת נבעי לכתחלה תרי רובי דנהי דלעיל אמריי אפי' בטוענת דלא נעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים היינו דבעי חד רובא אבל תרי רובי מני"ל דכיון דמדינא אפילו ברוב פסולים כשר בטוענת נהי דמשום חומרא בעלמא אמר דלא נעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים מ"מ משמע דבחד רובא סגי דברובא דלא בעיא ליה אלא משום חומרא בעלמא לא משמע דנגזר ביה אטו קבוע דנבעי מש"ה תרי רובי עכ"ל וכתב ה"ה שדעת הרמב"ן והרשב"א כדעת הר"ן וטעמו של הרמב"ם ז"ל נ"ל שהוא משום דמשמע ליה דעובדא דתינוקת דרבי יוחנן בן נורי כשנבדקה ואמרה לכשר נבעלתי הוא דאל"כ מאי יהא דא"ל רבא לרב נחמן ר"י בן נורי דאמר כמאן אי כר"ג אפי' ברוב פסולים נמי מכשר וכולי מאי שיאטא דר"ג ורבי יהושע הכא התם בשנבדקה הכא בשלא נבדקה הלכך ע"כ דהא דר"י בן נורי נמי כשנבדקה היא וכיון דאסיקנא בה דבעינן תרי רובי א"כ כי אמרינן בדרי"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים אצלה היינו

עד דאיכא תרי רובי כדמפרש בדרי"י בן נורי וא"ת היכי אפשר לומר דלאוקמי לדרי"י בן נורי כרבן גמליאל שני רב יהודה בקרונות של צפורי היה מעשה הא מעיקרא קשיא לן אי דרבן גמליאל אפילו ברוב פסולים נמי מכשר ור"י בן נורי מצריך רוב והיכי מהדר דרי"י בן נורי מצריך תרי רובי דכ"ש דיקשה טפי ונ"ל דכי אהדר בקרונות של צפורי היה מעשה לא סיים מילתיה עד דמסיק ואמר מעלה עשו ביוחסין וה"ק לעולם ר' יוחנן בן נורי כר"ג ס"ל והא דמכשר ר"ג אפילו ברוב פסולים היינו מדינא אבל משום דמעלה עש ביוחסין מודה ר"ג דלא מתכשרא עד דאיכא רוב כשרים וכדא"ל שמואל לרב יהודה ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים ולא רוב אחד בלבד קאמר אלא תרי רובי נמי מצרכי ר"ג ור"י בן נורי משום מעלה דיוחסין וכדאמר רב יהודה בקרונות של צפורי היה מעשה ולענין מה שכתב הרמב"ם דבשאנה טוענת אפילו נשאת תצא כל היכא דליכא תרי רובי פשוט הוא דע"כ לא הכשיר ר"ג אלא כשנבדקה ואמרה לכשר נבעלתי אבל בשלא אמרה כן לא וכבר כתבתי כן בסי' ד' גבי ארוסה שנתעברה בשם הרי"ף והמפרשים ז"ל ומשמע להרמב"ם דאפילו ברוב אי כשרים תצא עד דאיכא תרי רובי ומשמע מדקדוק לשונו דאפילו בדאיכא תרי רובי נמי לכתחלה לא תנשא משום מענה דיוחסין דלא עדיף אינה טוענת בתרי רובא מטוענת בחד רובא: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם ז"ל היא בפרק י"ח מהא"ב: ומ"ש לא תנשא לכתחלה היינו לכהן וכן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל: ומ"ש רבינו ונראה דאפי' אם נתעברה בעיר אם הלך הבועל אליה תנשא לכתחלה וכו' דברי רבינו הם לפי הגירסא שכתבתי לא דקאזלה איהי לגבייהו דהו"ל קבוע אבל רש"י כתב ומשני איכא דאזלא לגבייהו ול"ג מאי איכא יש שהולכת היא אצלו והו"ל קבוע הלכך אפילו ברוב כשרים או רוב העיר או רוב סיעה פסול ומשום תרי רובי אכשרה דליכא למגזר מידי וכן נראה שהוא דעת התוספות שהיו גורסים דילמא אזלה איהי לגבייהו וכ"כ הריטב"א ז"ל פירש אחד מצפורי ובעל הולד שתוקי פירוש אע"פ שפירש ודאי ואזל איהו לגבה דתרי רובי בעינן וכולה סוגיא רהטא להדיא דהא אפילו שידעו ודאי דהך דנבעלה הוה חד רובא דכשרות לא מכשרינן לה כלל ולא כמאן דמפרש דכל היכא דידיעין דאזלי בני העיר לגבה בהכי סגי ולא בעינן תרי רובי אלא היכא דלא ידעינן אי אזלי אינהו לגבה וליתיה כלל להאי פירושא עכ"ל וגם הרשב"א כתב הולכים אחר רוב העיר והוא דאיכא רוב סיעה בהדה פי' והוא שלא נודע מאיזה מקום פירש אם מן העיר אם מן הסיעה אבל אם נודע שפירש מן העיר אין רוב סיעה מסייעת וכן הדין ברוב סיעה עכ"ל וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל שסתם וכתב דנבעלה בעיר

לא תנשא לכהן לכתחלה ולא חילק בין אזלא איהי לגבייהו לאזלי אינהו לגבה ונראה מדבריו דאפילו בדאיכא תרי רובי רוב עיר ורוב סיעה כל שנבעלה בעיר לא תנשא לכתחלה דאפילו אזל בעל לגבה חשיב כקבוע גזרה אטו היכא דאזלה איהי לגביה ולא מכשרינן לה בתרי רובי חלא כשנבעלה בפרשת דרכים או בקרנות שבשדות שהכל עוברים שם והיו רוב העוברים שם כשרים ורוב העיר שפירשו אלו העוברים ממנה כשרים: ומ"ש רבינו ע"פ גרסתו ושיטתו וסתמא נמי שאין ידוע מי שהלך למי תנשא לכתחלה נראה שטעמו דכיון דאין זה מן הדין אלא משום מעלה בעלמא כל היכא דלא ידעינן אזלינן לקולא כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ב סי' ט"ז על כהן שבא על פנויה אלמנה וילדה ממנו בן נ"ל שכשר לכהונה אע"ג דבפ"ק דכתובות פריך לר"י דאמר לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה מדתניא בד"א בעדות אשה בגופה אבל בעדות אשה בבתה הולד שתוקי מאי לאו שתוקי ופסול לא שתוקי וכשר ומי איכא שתוקי וכשר אין כדשמואל דאמר יי כהנים ופירש אחד מהם ובעל הולד שתוקי שמשתקים אותו מדין כהונה אלמא אפילו לר"י דמכשיר בבתה מודה שפסול לכל דין כהונה לשמש ע"ג המזבח ולישא כפיו אלא שהוא כשר לענין זה שאינו פוסל בביאתו י"ל דה"מ היכא שאין הבועל לפנינו דבהכי איירי פלוגתא דר"ג ורבי יהושע כדמשמע התם גבי עובדא דארוסה וארוסתו וכ"ש לענין זרעו מיוחס אחריו דאינו אלא מעלה כיון דשניהם מודים קרינן ביה זרעו אחריו ואין לומר מדאפקרה נפשה גבי בועל אפקרה נפשה גבי עלמא ואע"ג דאמרינן בפרק החולץ הכל מודים בבא על חייבי כריתות שהולד פגום וסתם פנויות בזמן הזה בחזקת נדות הן דהיא מחייבי כריתות דהא איפסיקא התם הלכתא כראב"י דאמר מאלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל מנדה:

הלכות אישות

סימן ז - דין אשה שנשבית, ואיזו היא נקראת חללה

שבויה שנשבית יתירה מבת ג' שנים ויום אחד אסורה לכהן שהיא ספק זונה שמא נבעלה לעכו"ם בפ"ב דכתובות (כב:): ומ"ש יתירה מבת ג' שנים ויום א' פשוט הוא דפחות מכאן אין ביאתה כלום כמבואר בכמה דוכתי (כתובות יא. נדה מד:): ומ"ש ואם יש עדים שלא נבעלה לעכו"ם אפילו אשה או עבד או שפחה וכולי משנה שם (כז.) אם יש לה עדים אפילו עבד ואפי' שפחה נאמנים ובגמרא דאפילו שפחה דידה מהימנא ורמינהו לא תתייחד עמו אלא בפני עדים ואפילו עבד ואפילו שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בשפחתה אמר רב פפי בשבויה הקלו רב פפא אמר הא בשפחה דידה הא בשפחה דידיה רב אשי אמר הא והא בשפחה דידה ושפחה מחזא חזיא ושתקה התם דשתיקתה מתירתה לא מהימנא הכא דשתיקתה אוסרתה מהימנא השתא נמי אתיא ומשקרא תרתי לא עבדא לימא כתנאי זו עדות איש ואשה תינוק ותינוקת אביה ואמה אחיה ואחותה אבל לא בנה ובתה עבדה ושפחתה ותניא אידך הכל נאמנים להעידה חוץ מהימנא ובעלה דרב פפי ודרב אשי תנאי היא דרב פפא לימא תנאי היא אמר לך רב פפא כי תניא ההיא במסיחה לפי תומה כי הא דכי אתא רב דימי אמר מעשה בא לפני רבי יהושע בן לוי באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואמי נשבינו לבין העכו"ם יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקט עצים דעתי על אמי והשיאה לכהונה על פיו ופסק הרי"ף כרב פפא וכן פסק הרמב"ם בפ"ח מהא"ב כתב הרא"ש יש פוסקים כרב אשי דבתרא הוא והרי"ף פסק כרב פפא וכן מסתברא דברייתא קמייתא מסייע ליה ובתרייתא מוקי לה במסיחה לפי תומה וכתב עוד וכן הלכתא דבנה ובתה ועבדה ושפחתה לא מהימנא אלא במסיחים לפי תומם אבל בעלה אפילו מל"ת לא מהימן וגם הרי"ן כתב שהראב"ד פוסק כרב פפי ורב אשי והרי"ף והרמב"ם פסקו כרב פפא משום דלרב פפי ורב אשי תנאי היא ורב פפא מצי אמר ככולהו הלכך נקטינן דתינוק ותינוקת אביה ואמה אחיה ואחותה מהימני אפי' מתכוונים להעיד אבל בנה ובתה ועבדה ושפחתה לא מהימני אלא במסיחים לפי תומם והיא או בעלה לא מהימני אפילו במסיחים לפי תומם עכ"ל: וכתב הרשב"א דטעמא דלא מהימני היא ובעלה אפילו במל"ת משום דחיישינן דילמא איערומי קא מערמי להראות עצמן כמל"ת ואינם אלא מתכוונים: וכתב עוד הרי"ן ויש לתמוה על הרמב"ם שכתב בפרק הנזכר דבקטן בעינן שיהא מל"ת ואמאי והא ברייתא דזו עדות אשה תינוק ותינוקות במתכוין להעיד הוא מדקתני אבל לא בנה

ובתה וש"מ דתינוק אפילו מתכוין להעיד נאמן בעדות זו ע"כ וגם ה"ה תמה על הרמב"ם בזה ומיהו הרא"ש סובר כדעת הרמב"ם שכתב בתשובה כלל ל"ב וז"ל ודאי אם היתה הנערה כבת עשרה שנשבת עמה מסיחה לפי תומה מעצמה בלא כוונת עדות שתדיר היתה עמה היתה מותרת לבעלה כהן דאפילו בנה ובתה הקטנים נאמנים להעידה כדאיתא בירושלמי פ"ב דכתובות וכתב עוד הרא"ש בתשובה הנזכר דהא דשרינן במל"ת צריך שיהא אצלה מתחלה ועד סוף כההוא עובדא שנשבה הוא ואמו ואמר יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקט עצים דעתי על אמי אלמא בעינן שהעד המעיד יהיה תמיד עמה כתב ה"ה בפ"י מהא"ב מסתברא לי שהעכו"ם או הפסול בעבירה מן התורה כשם שהם פסולים לעדות אשה לומר שמת בעלה כך פסולים לשבויה ואם היו מסיחין לפי תומם אפשר שהם כשרים כמו שכשרים לעדות אשה והרי הן בכלל הכל נאמנין להעידה חוץ מהימנה ובעלה דאוקימנא במסיחין לפי תומם וזה החלק האחרון צריך לעיין עכ"ל: והרא"ש כתב בתשובה כלל ל"ב על השבויה בעדות עכו"ם אשר כתבת שתשובת רב פלטוי גאון שהתיר שבויה לכהן בעדות עכו"ם מל"ת שהעיד עליה שלא נטמאה מכח ק"ו לאיסור כרת התרת לאיסור לאו לא כ"ש מאד תמהתי על דבריו מהיכן הרגלים דלא משתמע בשום מקום בתלמוד שיהא עכו"ם נאמן בעדות אשה שבויה דגרסינן בפ"ב דכתובות לימא כתנאי זו עדות איש ואשה תינוק ותינוקת וכו' ומשני כי תניא ההיא במסיחה לפי תומה אלמא דוקא שפחה מסיח לפי תומה מהימנא אבל עכו"ם מסיח לפי תומו לא מהימן והכל נאמנים דברייתא קאי אבנה ובתה ועבדה ושפחתה דקא מפקא ברייתא קמייתא אבל עכו"ם לא מצינו בשום מקום שיהא נאמן וק"ו של גאון פריכא הוא דאשה עצמה תוכיח דנאמנת לומר מת בעלה שתנשא ואינה נאמנת לומר טהורה אני כשיש עידי שבויה וכן ע"פ בת קול משיאין משא"כ בשבויה אלא חכמים סומכים על אשה דיקא ומינסבא מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה ע"כ: ואם עד מפי עד מעיד שלא נטמאת אפשר שהוא נאמן כמו בעדות אשה שמת בעלה: היו השבויות שתים וכל אחת מעידה על חבירתה נאמנות ולא חיישינן לגומלין משנה שם (כג:): כהן שמעיד על השבויה שהיא טהורה לא ישאנה וכו' ואם פדאה והעיד בה ישאנה וכולי ברייתא פרק אלו נערות (לו). (אשה שאין לה עדים שנשבת ובאת לפנינו ואומרת נשבתי וטהורה אני נאמנת וכולי משנה פ"ב דכתובות (כב.)): ומ"ש ואפילו היא אומרת יש לי עדים שטהורה אני א"צ להמתין וכולי ברייתא שם: ומ"ש בשם הרמב"ם דאפי" יצא קול שיש עליה עידי טומאה הוא בפרק י"ח מהא"ב וטעמו

מדאמרינן בפ"ב דכתובות (כג י) גבי בנתיה דמר שמואל והאיכא עדים במדינת הים השתא מיהת ליתנהו קמן עדים בצד אסתן ותיאסר ואסיקנא דעידי טומאה אתמר ופירשו התוספות דה"ק והא יצא הקול דאיכא עידי טומאה במדינת הים וכ"כ הריטב"א וכתב דאפילו אתחזק קול זה בב"ד שריא: התירוה ואח"כ באו עדים שנשבית אפי' לא נשאת עדיין תנשא בפ"ב דכתובות (שם) תנן אמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת ואם משנשאת באו עדים לא תצא אמר אבוב דשמואל לא נשאת נשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא אף על פי שלא נשאת הא לא תצא קתני לא תצא מהיתרה הראשון: ומה שכתב ואפילו נכנס השבאי אחריה וכו' פשוט שם בעובדא דבנתיה דשמואל: ומשמרין אותה עד שתפדה גם זה שם גבי עובדא דאבוב דשמואל: ומה שכתב ואם באו עידי טומאה אפילו יש לה כמה שנים תצא ברייתא שם: כתב הרמב"ם אפילו יש לה עד אחד שמעיד שהיא שבויה היא נאמנת אבל אם יש ב' עדים שנישבית אינה נאמנת וכו' בפ"ח מהא"ב וטעמו מדתנן בפ"ב דכתובות אמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת ואם יש עדים שנישבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת ומשמע ליה ז"ל דכיון דנקט עדים לשון רבים תרי מיהא בעי וכו' הרא"ש בתשובה כלל י"ב על השבויה הזאת חזרתי על צידי צדדים למצא לה פתח היתר ונלאיתי למצא כי אחרי שנודע לבעלה כי היתה בין העכו"ם ושלח שלוחים אחריה הרי כאן עידי שבויה כי עידי שבויה האמור"י בתלמוד לאו דוקא שראוה שנישבית אלא שידוע ששהתה בין העכו"ם: היו שני עדים שנישבית ועד אחד מעיד שנטמאה ועד אחד מעיד שהיא טהורה מותרת וכו' בפ"ב דכתובות (שם) תנו רבנן אני טמאה וחברתי טהורה נאמנת אני טהורה וחברתי טמאה אינה נאמנת ואוקמוה רב פפא דאיכא עדים שנישבית ואיכא עד דמפיך כל מה שהיא אומרת וברישא אמר לה עד לא כי אלא את טהורה וחברתיך טמאה איהי שויתא לנפשיה חתיכה דאיסורא וחבירתה משתריא אפומא דידה דבשבויה האמינו חכמים עד אחד להקל אפילו עבד ואפילו אשה וכל מקום שנאמן בו עד אחד הרי הוא כשנים ואין דברי אחד שכנגדו לטמא עומדים במקום שנים וסיפא קתני אני טהורה וחברתי טמאה אינה נאמנת כלל משום דאמר לה עד את טמאה וחבירתך טהורה איהי כיון דאיכא עד לאו כל כמיניה חברתה משתריא אפומא דעד וכתב הר"ן וא"ת בשלמא רישא חבירתה משתריא אפומא דידה לפי שהיא העידה תחלה בב"ד ואיכא לאוקמוה שהתירו חבירתה על פיה תחלה קודם שבא העד המכחישה אבל סיפא היכי משתריא אפומא דעד כיון שהיא אמרה תחלה חבירתי טמאה והא ה"ל עד אחד בהכחשה ועד אחד בהכחשה לאו כלום היא

אפילו היכא דאין עד אחד נאמן כבי תרי כדמשמע פרק האשה שלום (ק"ז:) ובסוטה פרק כשם (לא:) י"ל דה"נ בדאתא עד המטהר בתחלה והתירוה על פיו עסקינן ואע"ג דאמרינן וא"ל עד את טמאה וחבירתיך טהורה לאו דוקא אלא סירכא דרישא נקט ואחרים אומרים דלא צריכים להכי אלא בשבויה הקלו דאפילו עד אחד בהכחשה דעד פסול מהימן והרמב"ן ז"ל כתב עוד בפ"ח מהא"ב דאפילו אשה מתירתה אעפ"י שעד כשר מכחישה ומשמע דמפיק לה מרישא דקתני אני טמאה וחברתי טהורה נאמנת דמשתריא חבירתה אפומא דידה אע"ג דאיכא עד כשר דקא מפיד מיפך וקאמר את טהורה וחבירתיך טמאה וסתמא קתני אע"פ שלא התירו חבירתה אפומא דידה תחלה אלמא בשבויה הקלו להתירה אפילו ע"פ אשה אע"פ שמכחישה עד כשר עד כאן לשונו: האב שאמר על בתו שנשבית ופדיתיה אינו נאמן לאוסרה בין אם היא קטנה או גדולה וכו' משנה וגמרא בקדושין פרק האומר (סד.): אשה שנחבשה בידי עכו"ם וכו' בפ"ב דכתובות (כו:) תנן האשה שנחבשה בידי עכו"ם ע"י ממון מותרת לבעלה על ידי נפשות אסורה לבעלה ובגמרא אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על עכו"ם אבל יד עכו"ם תקיפה על עצמן אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה ע"י נפשות אסורה וכו' אמר רב כגון נשי גנבי ולוי אמר כגון אשתו של בן דינאי אמר חזקיה והוא שנגמר דינן להריגה ורבי יוחנן אמר אף על פי שלא נגמר דינן להריגה ופרש"י ע"י ממון מותרת לבעלה. דמרתתי להפסיד ממונס ואינן מפקירין אותה: ע"י נפשות. שהיתה נדונה למות: אסורה לבעלה. דהואיל ונוהגין בה הפקר חוששין שמא נתרצית באחד מהם: ל"ש. דע"י ממון מותרת לבעלה: אלא שיד ישראל תקיפה על העכו"ם. ויראים לעשות שלא כדין שמא יפסידו ממונס: הני נשי דגנבי. שבעליהן נתלין ודרך המלכות להפקיר ביתם ונשיהם: בן דינאי. רוצח היה אבל נשי דגנבי הגונבים ממון לא מפקרי וכתבו התוספות והרא"ש והר"ן על ידי ממון מותרת לבעלה אפילו היא אשת כהן וכן מוכח בגמרא ע"י נפשות אסורה לבעלה אפילו הוא ישראל דחיישינן שמא מחמת פחד נפשה נתרצית להם למצא חן בעיניהם. וכתבו עוד הרא"ש והר"ן אבל יד עכו"ם תקיפה על עצמם אפילו על ידי ממון אסורה פירוש לבעלה כהן כיון שאינן יראים להפסיד ממונס חיישינן שמא יאנסוה ובפלוגתא דחזקיה ורבי יוחנן פסקו הלכה כחזקיה שהיה רבו של ר' יוחנן וכך הם דברי רבינו ובפלוגתא דרב ולוי פסק רבינו כלוי שהיה גדול ממנו והריטב"א פסק כרב אבל הרמב"ם בפ"ח פירש באשת כהן דוקא אבל באשת ישראל אפילו ע"י נפשות מותרת דלא חיישינן שמא נתרצית. וכתב הר"ן שכך פירשו ר"ח

והגאון ז"ל וגם הרב המגיד כתב פירשוה כל הגאונים דוקא אם היה הבעל כהן והוא הדין לינשא לכתחלה לכהן אבל לישראל ודאי לא חיישינן שמא נתרצית וכן הכריחו כל האחרונים ז"ל עכ"ל וכתב עוד ה"ה ובגמרא אמרו ע"י נפשות כגון נשי דגנבי ולוי אמר כגון אשתו של בן דינאי ולא נזכר בהלכה ובדברי רבינו ונראה שהם מפרשים שנשי אלו הרוצחים והגנבים נתפסות למלכות מחמת שיודעות במעשה בעליהן ומסייעות אותם והרי הן ספק שמא תמותינה ע"י המלכות ולזה לא הוצרכו להזכיר כן אבל י"מ שכתבו שאף על פי שאין לנשים חשש מיתה כיון שבעליהן נתפשין להריגה אין המלך מקפיד על נשיהם וזה דעת רש"י: עוד שם בגמרא אמר חזקיה והוא שנגמר דינן להריגה ור"י אמר אף על פי שלא נגמר דינן ובהלכות לא הזכירו זה נראה שדעתם לפסוק כרבי יוחנן וזה דעת רבינו עד כאן לשונו: וכתב בהגהות מרדכי דכתובות היכי דאיכא דיני עכו"ם בעיר אפילו תקפה ידם עלינו מותרת ואין כראה כן מדברי הפוסקים דלא חילקו בכך וכתב הר"ן ומ"מ מאי דאמרינן דיד העכו"ם תקיפה על עצמן דאפילו על ידי ממון אסורה לכהונה כיון שאינו מתירא מהפסד ממונו דוקא בשנחבשה אבל אשת כהן שנתיחדה אע"ג דלא שייך בה הפסד ממון כלל שריא כיון שאינה מסורס בידו כמו שנחבשה אפילו בלא הפסד ממון לא מתסרא וכן מטין דברי הרמב"ם בפ"ח מהא"ב ע"כ וכן כתב הרב המגיד בפרק הנזכר וז"ל וממה שכתב רבינו כיון שנעשית ברשות עכו"ם נאסרה ולא כתב כיון שנתיחדה עם העכו"ם משמע דדוקא כשהיא חבושה תחת ידם אבל נתיחדה מדעתה ואינה מעושות בידיהם מותרת ואין אוסרין אותה ביחוד בלבד והסוגיא שבפרק אין מעמידין (כג.) דמשמע דעל ידי יחוד אוסרין אותה כבר פירשה בעל התרומה בשם ר"י דלמסקנא בנתיחדה מדעת לא אסרינן לה וכך פי' הרשב"א ז"ל שם עכ"ל וכ"כ התוספות והרא"ש בפרק אין מעמידין וכ"כ עוד הרשב"א בתשובה סי' אל"ף ורנ"א וכ"כ עוד הרא"ש בתשובה כלל ל"ב על יהודי שחייב לעכו"ם מעות והלך לו היהודי ונשאר העכו"ם עם אשתו בבית אוכל ושותה וישן בבית וידו תקיפה עליהם ויצא על האשה חשד בעיר אין לחוש על אותו חשד לאוסרה על בעלה דאפילו נסתרה קי"ל דאין אוסרין על היחוד ולא דמי להא דתנן בפ"ב דכתובות האשה שנחבשה בידי עכו"ם וכו' דהיינו דוקא נחבשה שנתמשכנה לו עבור אותו ממון והיא בבית העכו"ם הלכך כיון דיד העכו"ם תקיפה על עצמם ואינו ירא שמא יפסיד ממונו ובהאי עובדא דלא נחבשה אפילו אי בעלה כהן שרית ליה ואי משום דיצא עליה שם חשד בעיר הא א"ר אשי (גיטין פח.): קלא דבתר נשואין לא חיישינן עכ"ל וכתבו הגה"מ בפ"ח מהא"ב

ובתרומת הדשן בשם הר"ם דאשת כהן שנחבשה בידי עכו"ם ויהודים נכנסים ויוצאים אצלה דשריא לבעלה והביא ראייה לדבר : אשה שנחבשה מחמת שגנבה והודית והיתה הסכמת הכל שאחת דתה להמית ואח"כ הצילוה ע"י ממון אם היא מותרת לבעלה בכתבי מה"ר איסרלן סי' צ"ב וכתבו עוד ההגהות שם תשובת רשב"א דישראל שהמיר הוא ואשתו שהוא מותר בה אבל אם המירה לבדה בלא בעלה אסורה לו וכתבו עוד תשובת הרא"ש כלל ל"ב סי' י" על נשים שהמירו בשעת הגזירה מפני אימת מות וכאשר מצאו נס והמלטה חזרו לדת האמת מותרות לבעליהן ובהג"הת מרדכי דקדושין כתב תשובה אחת על אשת ישראל שנאנסה להמיר ולא שמענו שבקשה טצדקי להנצל ואח"כ השתדלו אביה ואמה והחזירוה וכתב הדשן סי' רמ"א האריך בדין נשים הנמלטות מהגזירה אם מותרות לבעליהן ולכהונה ומהר"י קולון כתב בשורש ק"ס על אשת כהן שהלכה לבית העכו"ם ואמרה להמיר דתה ואח"כ חזרה בה והתירה לבעלה האריך הרבה בדינים אלו והגה"מ דכתובות כתב ג"כ בזה באורך וגם בסוף הגה"מ דקידושין כתוב בזה ובת"ה סי' רמ"א ורמ"ב האריך הרבה בכמה חילוקים בדינים אלו ובתשובת ה"ר דוד הכהן בית י"ח האריך ג"כ בדינים אלו ובר"י נתיב כ"ג ח"א : עיר שבא במצור ונכבשה כל כהנות שבה פסולות וכו' משנה בפרק ב' דכתובות (כז.) עיר שכבשה כרקום כל כהנות שבתוכה פסולות ובגמרא ורמינהי בלשת שבאה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך א"ר מרי לבעול יש פנאי לנסך אין פנאי רבי יצחק ברבי אלעזר משמיה דחזקיה אמר כאן בכרקום של אותה מלכות כאן בכרקום של מלכות אתרת של אותה מלכות נמי אי אפשר דלא ערקא חדא מינייהו א"ר יהודה אמר שמואל במשמרות רואות זו את זו א"א דלא ניימא פורתא א"ר לוי כגון דמהדר למתא שושילתא וכלבא וגוזא ואווזא אמר רב אידי בר אבין אם יש שם מחבואה אחת מצלת על הכהנות כולן בעי רב ירמיה אינה מחזקת אלא אחת מהו ומאי שנא משני שבילין אחד טמא וא' טהור וכו' הכי השתא התם ודאי איכא טומאה הכא מי יימר דאיטמי בעי רב אשי אמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי מהו מי אמרינן מה לי לשקר או לא ומ"ש מההוא גברא דאגר חמרא לחבריה וכו' הכא ודאי איטמי חששא הוא ובמקום חששא אמרינן ופרש"י לבעול יש פנאי דתקיף להו יצרייהו. רבי יצחק בן אלעזר אומר אף בבעולה פעמים שהן מותרות : כרקום של אותה מלכות. אינו רוצה להשחית את בני העיר וכשכובש עיר הסמוך לממשלתו שומרה והיא לו למס עובד : משמר. מקום מעמד השומרים שהעמיד המלך שלא

יחבל אדם באנשי העיר: דמהדר למתא וכו'. שמו סביבות העיר שלשלאות של ברזל שישמעו קול בהכשל איש רץ עליהם וכלבים ואווזים צועקים: וגווא. מקלות וקסמים להכשל בהם וכתב הרא"ש קי"ל כשינויי דרב מרי דבמסי עכו"ם (עא.) רמי מתניי אהדדי ומשני להו כדרב מרי ולא כשינויי אחרינא ולכך לא הביא הרי"ף סוגיא זו לפי שאינו מחלק בין אותה מלכות למלכות אחרת אלא בכל ענין הכהנות אסורות והיין מותר ובעיא דאין המחבואה מחזקת אלא אחת הרי"ף פסק לקולא כיון דדחי תלמודא הכא מי ימר דאיטמא אלמא דמקילינן בה דאמרינן בכל חדא וחדא שמא נחבאת ואת"ל לא נחבאת שמא לא נטמאה ויש שפסקו דלא תנשא לכהן ואם נשאה לא תצא ומסתבר כרב אלפס דקל היה לחכמים בדבר זה ובעיא דלא נחבאתי ולא נטמאתי גם כן פסק הרי"ף לקולא והר"ן כתב וז"ל נראה מדברי רש"י דרבי יצחק בן אלעזר לאו לתרוצי מתניתין אתי דלא מיתרצא אלא כדרב מרי ור"י בן אלעזר אתא לאשמעינן דמתניתין דוקא בכרקום של מלכות אחרת דמתוך שהמלך יודע שלא תעמוד העיר בידו כיון שהוא במלכות אחרת מפקיר הכל ומשום הכי כהנות שנמצאו בתוכה אסורות אבל בכרקום של אותה מלכות דעתו של מלך שישתעבד ולו בני אותה העיר ולפיכך אינו מפקיר ממונם ונשיהם אדרבה שומר אותם ולישנא דכאן וכאן לאו דוקא נראה שהזקיקו לפרש כן משום דבעכו"ם פ' השוכר מקשי ממתניי דהכא למתניתין דהתם דבולשת ולא מייתי להא דרבי יצחק כלל אלמא דלאו לתרוצי מתניתין להדדי אתא אלא לאפלוגי בדינא דכהנת והוה ליה כאילו אמר ל"ש אלא בכרקום של מלכות אחרת ועוד שהר"ב ז"ל גורס בכרקום של אותה מלכות נמי א"א דלא מישתמיט חד מינייהו ובעיל ואם איתא דלתרוצי מתניתין אתי הוה ל"ל א"א דלא משתמיט חד מינייהו ומנסך אלא ודאי לאו לתרוצי איתמר אלא לאיפלוגי בדינא דכהנת ובירושלמי נמי משמע הכי דמפליג בין כרקום אותה מלכות לכרקום של מלכות אחרת בלאו רומיא דמתניי אהדדי אבל ר"ח פ"י דלתרוצי למתניתין אתא והכי קאמר דלא מפלגינן בין לבעול ולנסך אלא מתניתין דהכא בכרקום של אותה מלכות שיש להם פנאי לפי שאין מתיראין ומתניתין דבולשת בכרקום של מלכות אחרת שאין להם פנאי לפי שלבם רדוף עליהם ויראים הם שמא יבואו עליהם אויבים ומקשינן בגמרא ובכרקום של אותה מלכות אמאי אסורות והא א"א דלא משמטת חדא מינייהו זו היא גרסתו של ר"ח כלומר וכיון שכן איכא למיתלי לקולא ולמימר דכולהו מותרות כדאמרינן לקמן דאם יש מחבואה אחת מצלת על כולן ויש הוכחה לפי זה בירושלמי ולפי גמרתינו יותר נראה לי פירושו

של רש"י ולענין הלכה הרי"ף הביא משנתינו כצורתה ובפרק השוכר כתב ג"כ מתני' דבולשת כצורתה ולא הביא הא דרב מרי ולא הא דר"י בן אלעזר משמע דסבירא ליה דלא מפלגינן בין כרקום של אותה מלכות לכרקום של מלכות אחרת אלא לבעול יש פנאי לנסך אין פנאי וכדרב מרי ואיפשר שטעמו משום דהתם בפרק השוכר כי פרכי' מתני' דהכא למתני' דהתם לבולשת מייתי פירווקיה דרב מרי ולא מייתי לדברי ר' יצחק אלמא ליתא לדר' יצחק לא לענין כהנות ולא לענין יין נסך ולא נהירא דהיכא דחית הא דרב יצחק מקמי דרב מרי דהא ר' יצחק משמיה דחזקיה קאמר לה ורב יהודה משמיה דשמואל ולוי שקלו וטרו לתרוצי להא דרב יצחק ור' אבא בר זבדא ור' יהודה נשיאה ורבנן משמע נמי דהכי ס"ל ואי אפשר למידחינהו לכולהו והרמב"ם בפ"ח מהא"ב חלק בדין הכהנות בין כרקום של אותה מלכות לכרקורם של מלכות אחרת ע"פ דרכו של ר"ח ובפ"ב מהמ"א לענין יי"נ לא חלק ונראה שהוא מפרש כפרש"י דר' יצחק לא אתא לתרוצי מתני' דמודה לרב מרי דלעולם לנסך אין פנאי אלא דאף לבעול אתי לאיפלוגי דהא דאמרינן יש פנאי ה"מ בכרקום של אותה מלכות אבל בשל מלכות אחרת לא הילכך נקטינן כרב מרי דלנסך בכל ענין אין פנאי לבעול מפלגינן בין כרקום של אותה מלכות לכרקום של מלכות אחרת כר"י בן אלעזר עכ"ל הר"ן ז"ל. וה"ה כתב שהרמב"ן והרשב"א סוברים כדעת רי"ף ותמה הוא ז"ל עליהם היכי איפשר לדחות כל הנך רבנן מקמי רב מרי ועל דברי הרמב"ם כתב איפשר שהוא פוסק כרב מרי בדין היין נסך מפני שבעכו"ם לא הזכירו תירוץ אחר ואם איתא דבכרקום של אותה מלכות היו אסורות אפילו בשעת מלחמה היה להם להזכיר שם ופסק בדין הכהנות כסוגין דהכא משום דכולהו הני אמוראי ס"ל דבכרקום של מלכות אחרת שהן מותרות והולכין כאן וכאן להקל מפני שהכל חשש של ספק הוא וסוגיין דמכרען הכי כל חדא בדוכתא ובירושלמי נמי משמע הכי ואיפשר נמי דרב מרי הוה מוקי להו לתרוייהו מתני' בכרקום של אותה מלכות ולא היה פליג בכרקום של מלכות אחרת לאסור הכהנות ע"כ ודע שאצל גדוד של מלכות אחרת סיים הרמב"ם וכתב ואם שבו נשים ונעשו ברשותן אע"פ שרדפו אחריהם ישראל והצילו אותם מידם הרי הן אסורות ודבריו מבוארים דלא אמרו אין פנאי לבעול אלא בגדוד של מלכות אחרת שפשט ושטף ועבר שבעודם בעיר טרודים לשלול שלל ולברוח ומתוך כך אין פנאי לבעול אבל כששבו הנשים ונעשו ברשותן כבר יש להם שם שביות ואף על פי שלא היה להם פנאי לבעול שתכף שברחו רדפו ישראל אחריהם והצילו הנשים מידם לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים וכל שנעשו ברשותם פסולות ונראה עוד מדבר

הרמב"ם דאפילו גדוד של מלכות אחרת אם היה שוקט ובוטח ואינו נחפז לברוח יש פנאי לבעול הוא וכל כהנות שבעיר פסולות שלא אמרו אלא בשפשט ושטף ועבר: ועל מ"ש הרמב"ם שאם היתה בעיר מחבואה אחת אפילו אומרת לא נחבאתי ומ"מ טהורה אני מצלת כתב הר"ן מכלל דס"ל דלא מטהרין לה אלא כי אמרה טהורה אני במגו דנחבאתי אבל סתמא לא ולי נראה דכל שיש מחבואה אחת שם אינה צריכה לומר נחבאתי אלא מסתמא תליא בה והביא ראיה לדבר מהגמ': אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה מותר לדור עמה בחצר וכו' בפ"ב דכתובות (כז:) אהא דתנן א"ר זכריה בן הקצב המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו עכו"ם ועד שיצאו אמרו לו אין אדם מעיד על ידי עצמו תנא אע"פ כן ייחד לה בית בחצרו כשהיא יוצאה יוצאה בראש בניה וכשהיא נכנסה נכנסה בסוף בניה ופ"י רש"י כשהיא יוצאה והוא בחצר יוצאה בראש בניה שיהיו הבנים עמהם שלא יתייחדו וכשהיא נכנסת נכנסת בסוף בניה כדי שלא יהא בחצר והבנים מבחוץ ונראה מדברי הרמב"ם בפ"ח מהא"ב דדוקא בשלא נאסרה עליו אלא מספק אבל כל שיש עדים שנטמאת אסורה לדור בחצרו: איזו היא חללה זו שנולדה מאיסורי כהונה וכו' ברייתא פרק י' יוחסין (דף עז) ומייתי לה מקרא: ומ"ש הולד חלל ל"ש הוא זכר ל"ש היא נקבה ברייתא שם ודריש לה מדכתיב לא יחלל זרעו מי כתיב בנו זרעו כתיב: ומ"ש והיא עצמה נתחללה בביאתו ג"ז ברייתא שם ודרש לה מקרא ומ"ש משהערה בה בין שבא עליה בשוגג בין במזיד או שבא עליה באונס או ברצון משנה פרק הבע"י (דף נג:) ומ"ש והוא שיהיה כהן מבן ט' ויום אחד ומעלה והנבעלת מבת ג' שנים ויום א' ומעלה זה פשוט בכמה דוכתי דביאת קטן פחות מבן ט' לאו ביאה היא וכן ביאת פחות מבת ג': ומ"ש אבל כהן שקדש אחת מאיסורי כהונה ונתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין לא נתחללה וכו' משנה בפרק הבא על יבמתו (דף נו:) אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט נתאלמנו או נתגרשו מן הנשואין פסולות מן האירוסין כשרות: ומ"ש מן הנשואין אע"פ שלא נבעלה נתחללה כ"כ הרמב"ם בפ"ט מהא"ב וכתב ה"ה שלמד כן ממה שאמרו סתם מן הנשואין פסולות ולענין כתובה אמרו שכל אלמנה מן הנשואין היא בחזקת בעולה וכ"ש באיסור של תורה עד כאן לשונו ול"נ דמייתורא דמתניתין דקתני מן הנשואין פסולות שהיא משנה שאינה צריכה למד הרמב"ם דהיינו לומר דכיון שנכנסו לרשות הבעל לנשואין אע"פ שלא נבעלו פסולות מצאתי כתוב אם קודם שנתעברה היו הכל מרננים אחריה ויצא קול שהיא מזנה יש לספק להכשירו לכהונה מדאמרינן בפ' ארוסה אשה מזנה בניה כשרים דרוב בעילות אחר הבעל משמע דאי לאו האי

טעמא חוששין אף לבתה והכא לא מהני האי טעמא כיון דאשת כהן היא אם איתא שזינתה מהאי ינוקא הויא זונה אפילו זינתה באונס ואסורה לכהן וכשחזר ובא עליה הכהן שויא חללה והבן חלל: כהן שבא על א' מן העריות אין הולד חלל וכו' בפי"י יוחסין (דף עז:). אהא דתנן אין חללה אלא מאיסורי כהונה א"ר אשי הלכך כהן הבא על אחותו זונה משוי לה חללה לא משוי לה חזר ובא עליה עשאה חללה ופרש"י חזר ובא עליה או הוא או כהן אחר עשאה חללה שהרי אסורה לו משום זונה שאינו נוהג אלא בכהונה: ומ"ש וכן אם בא על יבמה או גיורת או משוחררת הולד חלל טעות סופר יש כאן וצריך להגיה וכן אם בא על יבמה לשוק אבל הבא על גיורת או משוחררת הולד חלל והכי קאמר וכן אם בא על יבמה לשוק דינו כדין בא על אחותו דבביאה ראשונה אין הולד חלל לפי שאינה מאיסורי כהונה אבל עשאה זונה לפי שאין קדושין תופסין בה ואם חזר ובא עליה הולד חלל כמו באחותו אבל הבא על גיורת ומשוחררת כיון שהיא מאיסורי כהונה אפילו מביאה ראשונה נעשית חללה והולד חלל: חלל שנשא כשרה זרעו ממנה חלל עד סוף כל הדורות וכו' אבל בתה של אותה הבת כשרה לכהונה אם נישאת לישראל וכו' משנה פ"י יוחסין (שם) בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם ישראל שנשא חללה בתו כשירה לכהונה חלל שנשא בת ישראל פסולה מן הכהונה ופרש"י לעולם. בת בנו ובת בן בנו עד סוף כל הדורות של חללים זכר בן זכר בת האחרון פסולה: אבל בת בתו מישראל כשרה דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרינן בתה של חללה מישראל כשרה לכהונה: עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל אע"פ שהולד כשר לבא בקהל פגום הוא לכהונה והיא נתחללה בביאתו בפרק החולץ (דף מה.) ופרש"י בנו פגום לכהונה לאו דוקא דהא פשיטא בן העכו"ם לאו כהן הוא ואי משום דלא ישא כהנת כיון דמותר בישראלית מותר נמי בכהנת דאין קדושה בנשים דאפילו כשרות מותרות לינשא לפסולים אלא משום בתה נקט דאם תלד בת פסולה לכהונה: ב"ה ומ"ש רבינו נתחללה בביאתו אינו מדוקדק דאין חלל אלא מאיסורי כהונה אלא הכונה לומר שנפסלה לכהונה בביאתו לפי שעשאה זונה: כהן הבא על ספק גרושה או ספק חלוצה וכו' זה מדברי הרמב"ם שכתב בפ"י ט מהא"ב וז"ל כבר ביארנו שהחלוצה אסורה לכהן מדבריהם לפיכך כהן שבא על החלוצה ה"ז חללה וזרעה מכהן חללים והכל מדבריהם כהן שבא על ספק זונה כגון ספק גיורת או משוחררת או שבא על ספק גרושה וכן כ"ג שבא על ספק אלמנה ה"ז ספק חללה וולדה ספק חלל נמצאו החללים ג' חלל מן התורה וחלל מדבריהם וספק חלל וכל ספק חלל נותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים אינו אוכל בתרומה ואינו מטמ'

למתים ונושא אשה הראויה לכהן ואם אכל או נטמא או נשא גרושה מכין אותו מכת מרדות וה"ה בחלל של דבריהם אבל חלל של תורה בודאי הרי הוא כזר ונושא גרושה ומטמא למתים שנאמר אמור אל הכהנים בני אהרן אע"פ שהם בני אהרן עד שיהיו בכיהונם עכ"ל: ומ"ש שכהן אסור בחלוצה מדבריהם כבר נתבאר בסימן שקודם זה: ומ"ש וכל ספק חלל נותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים וכו' במשנה פרק נושאין (דף צט) שנינו דמי שהוא ספק ישראל ספק כהן נותנין עליו חומרות הללו וביאר הרב שאע"פ שאינו לוקה מכין אותו מכת מרדות דלא גרע מאיסור של דבריהם: ומ"ש וה"ה בחלל של דבריהם כתב הרב המגיד פשוט הוא שלא באו חכמים להקל עליו להתירו במה שישראל מותר אלא להחמיר עליו ועל מ"ש אבל חלל של תורה הרי הוא כזר כתב ה"ה מבואר בהרבה מקומות מהם בת"כ: גר שנשא גיורת וילדה בת וכו' משנה בפרק י' יוחסין (דף עו.) (ראב"י אומר ישראל שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה וכן גר שנשא בת ישראל אבל גר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה אחד גרים ואחד עבדים משוחררים אפילו עד עשרה דורות עד שתהא אמן מישראל ר' יוסי אומר אף גר שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה ובגמרא בא לימלך מורין לו כראב"י נשא אין מוציאין ממנו כר' יוסי וכתב הרמב"ם אצל בת גר וגיורת דאם נשאת לא תצא דטעמא הואיל והורתה ולידתה בקדושה ופשוט הוא דאלי"כ אפילו נשאת תצא שכבר נתבאר דגיורת אפילו פחותה מבת ג' פסולה לכהונה הכהנים דוקא הוזהרו וכולי אבל הכהנות לא הוזהרו וכו' מימרא דרב יהודה אמר רב בפרק יש מותרות: ומה שכתב לפיכך כהנת מותרת בגר ועבד משוחרר בפרק עשרה יוחסין (עב:): משפחה שנתערב בה ספק חלל כל אלמנה שמאותה משפחה לא תנשא לכהן וכו' זה לשון הרמב"ם בפ"ט מהא"ב משפחה שנתערב בה ספק חלל כל אלמנה מאותה משפחה אסורה לכהן לכתחלה ואם נשאת לא תצא מפני שהן שתי ספיקות שמא זו אלמנת אותו חלל שמא אינו אלמנות ואת"ל שהיא אלמנתו שמא חלל הוא שמא אינו חלל אבל אם נתערב בה חלל ודאי כל אשה מהן אסורה לכהן עד שיבדוק ואם נשאת תצא והוא הדין אם נתערב בה ספק ממזר ודאי שאשת ממזר ואשת חלל לכהונה אחד הוא וטעמו מדתנן בפ' בתרא דעדיות (דף ו) ומייתי לה בספ"ק דכתובות (דף יד) העיד ר' יהושע ור' יהודה בן בתירא על אלמנת עיסה שהיא כשרה לכהונה אמר להם קבלנו עדותכם אבל מה כעשה שגזר ריב"ז שלא להושיב בתי דינין על כן הכהנים שומעים לכם לרחק אבל לא לקרב ודברי הרמב"ם בפ"י עיסה כפירוש התוספות וכתב הר"ן שכן עיקר: ומ"ש שאם נשאת לא תצא כתבו הר"ן והרב המגיד דהיינו

כרי"ג דכיון דתרי ספיקי איכא מדינא כשרה אלא שהכהנים נהגו בו סלסול: ומ"ש אבל אם נתערב בה חלל ודאי וכו' כתב המגיד זו היא משנתנו ב"י יוחסין (דף עו) דהנושא אשה כהנת צריך לבדוק ד' אמהות הנזכר למעלה שהיא בשקרא עליה ערער שהעידו שנטמע בה אחד מן הפסולין ומ"ש עוד הרמב"ם וה"ה אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי וכולי אכולה מילתא דלעיל קאי שאם נתערב בה ספק ממזר לכתחלה אסור לישא ישראל מאותה משפחה ואם נשאת לא תצא מפני שהן שתי ספיקות כמו באלמנת חלל ואם נתערב בה ודאי ממזר כל אשה מהם אסורה לישראל עד שיבדוק ואם נשאת תצא אבל הראב"ד פירש במסכת עדיות דלא אמרו אלמנת עיסה כשרה אלא כשנתערב בה ספק חלל שאינו מפסולי קהל אבל אם נתערב בה אחד מספק פסולי קהל כגון ספק ממזר ספק נתין ספק עבד אותה העיסה אינה כשרה אף על פי שהיא ספק ספיקא והכי איתא בכתובות והתם מפרש טעמא ע"כ ואמת הדבר דתניא בספ"ק דכתובות אי זו היא אלמנת עיסה כל שאין בה לא משום ממזרות ולא משום נתינות ולא משום עבדי מלכים ומ"מ אין משם ראייה שהרי העמידה במסקנא דה"ק אי זו היא אלמנת עיסה כל שאין בה לא שתוק ממזרות ולא שתוק נתינות ולא שתוק עבדי מלכים ולא שתוק חלל ומשמע מדברי הרמב"ם דע"כ לא קאמר דמשפחה שנתערב בה ספק חלל דאם נשאת לא תצא אלא באלמנה דאית לה חזקת כשרות דגופה אבל בבת דלית לה חזקת כשרות דגופה תצא ודייק לישניה דסבר הכי דברי שא גבי ספק נקט אלמנה ובסיפא גבי ודאי דאפילו נשאת תצא כתב כל אשה מהם אסורה כדי לכלול גם הבת דבכלל אשה בין אלמנה בין בת וכך כתבו התוספות ג"כ ומיהו עוד כתבו התוספו' שר"ת סובר דגם הבת כשירה:

סימן ח - בכל ספק הולד הולך אחר הזכר

כהנים לויים וישראלים מותרים זה בזה משנה פ"י יוחסין ומ"ש והולד הולך אחר הזכר וכו' משנה בקידושין פ' האומר (ד' סו): ומ"ש ישראל וחללי גירי וחרורי מותרים זה בזה ג"ז שם במשנה: ומ"ש וגר ומשותרר שנשא לוייה או ישראלית או חללה הולד הולך גם כן אחר הזכר בחללה אשמעינן דאין הולד חלל אלא הולך אחר הזכר כדין ישראל שנשא חללה

שבתו כשרה לכהונה כמו שנתבאר ובלויה אשמעינן שאין הולד לוי ולמדנו שהוא הולך אחר הזכר מדתנן בקידושין פרק האומר כל מקום שיש קדושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר וישראלית כדי נסבה אבל הרמב"ם כתב פרק י"ט מהא"ב כלשון הזה הגר והמשוחרר שנשא לוייה או ישראלית או חללה הרי הבן ישראלי ולדידיה לוייה וישראלית נמי איצטריך ליה לאפוקי מדרי' יהודה דאמר בפרק י' יוחסין (עז.) בת גר זכר כבת חלל זכר ויש לתמוה למה כתב שנשא לוייה או ישראלית וכו' ולא כתב ג"כ שנשא כהנת שהרי לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים כמו שנתבאר בסימן שקודם זה: ומ"ש ל"ש גר שנשא ישראלית או ישראל שנשא גיורת כלו' גם ישראל שנשא גיורת הולך אחר הזכר ואין לולד דין גר כמו שנתבאר בסימן שקודם זה דישראל שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה: ומ"ש וכן כל הניסת באיסור הולד הולך אחר הפגום וכו' עד הולד ממזר משני בקידושין פרק האומר: ומ"ש ולד שפחה ועכו"ם ולדן כמותן שם במשנה. ומ"ש ל"ש נתעברו מכשר או מפסול ודין הכתובה באחד מאלו שעברו ונשאו לפסולים יתבאר לקמן בדין היוצאה בלא כתובה סימן קי"ו:

סימן ט - איזו אשה נקראת קטלנית

אשה שנשאת לשנים ומתו לא תנשא לשלישי וכו' — בסוף פרק הבא על יבימתו (יבמות סד:) אמרינן דפלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבי היא. דלרבי שמעון בן גמליאל לשלישי תנשא, לרביעי לא תנשא; ולרבי לשני תנשא, לשלישי לא תנשא. ומסיק התם דהלכה כרבי: **ומה שכתב** רבינו בשם הרא"ש שכופין אותו להוציא דחמירתא סכנתא מאיסורא וכולי בריש פרק נערה שנתפתתה (כתובות סימן ג') כן כתב נימוקי יוסף בסוף פרק הבא על יבימתו וזה לשונו: "כתב הריטב"א (סד: דיבור המתחיל 'נשואין') אף על גב דבעי למינסב אתתא קטלנית [ולאחזוקי בנפשא] לא שבקינן ליה דהא איסורא הוא ובכלל "שופך דם האדם" (בראשית טו) ומנדין אותו בבית דין עד שיגרש. וכן ראינו לרבינו שעשה מעשה". עד כאן לשונו: **אבל הרמב"ם** כתב (בפרק כ"א מהלכות איסורי ביאה) שאם נשאת לא תצא ואפילו נתקדשה יכנוס. וכתב הרב המגיד

שטעמו לפי שאין להוסיף על גזרות של דבריהם ומשמע לא תנשא היא לכתחילה אבל דיעבד לא וסובר ז"ל נתקדשה ש(?) הקידושין ככניסה וכיוצא בזה כתוב בתשובה להרמב"ן (במיוחסות) סימן קכ"א. **והרשב"א** כתב בתשובה (חלק ג' סימן שס"ד) על דברי הרמב"ם "חזרתי על כל צדדים ולא מצאתי לי מקום שיסמוך עליו זולתי שאני מדמה אולי סמך על מה ששנו סתם לא תנשא ולא סיימו בה ואם נשאת (לא) תצא. או שסמך על דאביי (יבמות ס"ד:) דאף על גב שהיה סבור דבמילה פליגי אבל לא בנישואין וע"כ נשא -- מ"מ הא שמע דרב יוסף רביה וכן רבה רביה פסקו הלכה בנישואין ומלקיות כרבי, ואפילו הכי לא גירש אחר שנשאה. וכן רבא דתפיס עליה ואמר מי איא(?). עביד עובדיה בנפשיה הכי ואפילו הכי לא אפקוה מיניה. ואי נמי מדאמרין בשלהי פרק כיצד (יבמות כ"ו. (מאי לאו מיתה אמיתה וגירושין אגרושין ולא כרביי(?), ודחו לא. מיתה אגרושין וגירושין אמיתה -- דאלמא מיתה אמיתה וגירושין אגרושין לא ישא ובודאי כשנתגרשה משנים אף על פי שלכתחלה לא תנשא לשלישי, וכדעת קצת מגדולי הראשונים ז"ל, ואפילו הכי אם נשאת ודאי לא תצא. ומינה דמיתה אמיתה נמי אם נשאת לא תצא. לבד זה מצאתי ולא נתיישרה בו דעתי" עד כאן לשונו: **והריב"ש** (כתב שדעת הרמב"ם נכון והביא סעד לדבריו. וכתב דאפילו אם התרו בו בית דין והמרה את פיהם - אין כופין להוציא: **ודע** דאיתא בגמרא סוף פרק הבא על יבמתו (סד:) אהא דאמרין דלא תנשא לשלישי לרבי או לרביעי לרבן שמעון בן גמליאל מאי טעמא. אמר רב מרדכי מעין גורם. ורב אשי אמר מזל גורם. מאי בינייהו איכא בינייהו דאירסה ומית אי נמי דנפל מדיקלא ומית. פירש רש"י (דיבור המתחיל 'אי נמי') דנסבא וסליק לדיקלא ונפל ומת למאן דאמר מעין גורם - לא הוחוזה(?). ז שהרי מעיינה לא גרם לו שימית שהרי לא מת מחולי. והרב המגיד כתב בפרק כ"א מהלכות איסורי ביאה "פירש אחד מן הראשונים: לא נשאה אלא אירסה ומת או שמת על ידי נפילה מן הדקל. למאן דאמר שמעיינה גורם שמביאה המשמש עמה לידי חולי ומת - ליכא. למאן דאמר מזל גורם - איכא. וקימא לן כרב אשי דבתרא הוא. ולזה סתם רבינו דבכל גווגא לא תנשא לשלישי וגם בהלכות לא הזכירו סוגיא זו. וכן פסק גם כן הרשב"א בתשובה: (חלק ז' סימן שי"א) **וכתב הרא"ש** בתשובה (כלל נ"ג) פירוש מזל גורם "נראה לי דהאשה מזלה רע שאנשיה מתים ודבר זה תלוי במזל כי חיי האנשים ופרנסתן תלוי במזל אם נולד בשעה שיש לו להיות עשיר או עני והאשה כלואה בבית ואינה יכולה להתפרנס על ידי עצמה אם לא שהבעל מפרנסה. ונגזר על אשה זו שימותו בעליה כדי שתחיה כל ימיה בעוני ואין

מי שיפרנסנה. אבל אין לפרש שנולדה באותו מזל שימיתו בעליה דלא מצינו בתלמוד (שבת קנו: מועד קטן כ"ח.) שיהא תלוי במזל אלא או עשיר או עני או אורך ימים וכיוצא מה(?) אבל דברים אחרים אינו תלוי במזל" עד כאן: **ובתשובות להרמב"ן** (סימן קכ"א) על אחד שהתיר אשה קטלנית לשלישי "איני יודע על מי סמך המתיר הזה שכבר נפסקה הלכה כרבי. ודן אני את המתיר קצת לזכות כי שמא לא מת הראשון או השני על מטתו אלא שמא נפל אחד מהם ומת או שמא טבע ומת ופסק כמאן דאמר מעין גורם. ועם כל זה איני אומר שהוא כן - דלית הלכתא אלא כרב אשי דסבר מזל גורם, ובין שמת על מטת או נפל וטבע -- הרי זו אסורה לשלישי. וכן תמצא בהלכות הרי"ף ז"ל (יבמות כ.). וכן כתב בתשובות הרשב"א (שם) "**ובתרומת הדשן** (סימן רי"א) כתב על מעשים בכל יום שחכמים גדולים ואנשי מעשה לא קפדי לישא אשה שמתו לה ב' אנשים ואין מוחה בידם "יראה דלא שפיר עבדי דלא קפדי, דהא אשירי(?) כתב דכופין אותו להוציא וגם הרמב"ם כתב לאסור לינשא לשלישי. אמנם באור זרוע (סימן תשלח) כתב הא דקבעינן הלכתא כרבי, לשלישי לא תנשא -- לא לאוסרה ולא לודאי חששא אלא לספק חששא עד כאן. ואפשר דאהני מילי דאור זרוע סמכי עלמא ולא חששי לספק חששא כמו שאין אנו נזהרין מכמה מילי דאזהירו רבנן עלייהו משום חשש סכנה. וגם מתוך שאנו מתי מעט וצריכין אנו לישא מאשר נמצא דשו בה רבים (עיין שבת קכט:) וישומר פתאים ה(תהילים קטז ו). וצריך עיון אי שייך למימר האי טעמא דשומר פתאים לתלמיד חכם שהוא יודע ומכיר ונזכר למופלא בדורו אפילו באיניש דעלמא קשה הדבר לצדד כל כך להתיר הואיל ואיכא חשש סכנה דאמרינן בפרק אין מעמידין (עבודה זרה ל.) פירוקא לסכנתא?! בתמיה. אבל נראה דנזקקין אנ(?) לדקדק משום עיגונא דנשים ילדות דאיתרע בהו כי האי מילתא אם היו אסורות להנשא היה לחוש שמא חס וחלילה תצאנה לתרבות רעה. ושמעתי במקצת מדינות בודים סברות מלבם לחלק היכא דמת בשנוי אויר בדבר או אם נהרג ונשרף בגזרה עם הצבור כהאי גונא לא שייך לומר מזל גורם דמכת מדינה הוא וקצת יש ראייה לדבריהם מפרק המקבל בבא מציעא קה: דמכת מדינה לא תלינן בחזקא דגברא" עד כאן. וכתב עוד תרומת הדשן דבספר חסידים (סימן תס"א) משמע דסבירא ליה דמקום גורם, אמנם משמע דקיי"ל כרבן שמעון בן גמליאל דלרביעי לא תנשא. וכתב עוד דבר תמוה דלחמישי אינו מזיק, ולכך נראה דליכא למסמך עליה. עד כאן לשונו: **והריב"ש** () כתב "מה ששאלת אם מת אחד מהן במגפה עובדי טובא ידענא שנעשו בזה להקל ולא היו מוחים בידם חכמי הדור. ונראה

לי סמך להקל מדתנן בפרק המקבל (שם) אם מכת מדינה היא מנכה לו מחכירו וכו'. ומכל מקום צריך שתהיה המגפה חזקה שרוב אנשי העיר ימותו בה כדאמרינן בההיא היכי דמי מכת מדינה? אמר רב יהודה כגון דאשתדוף רובא דבאגא. או אפשר דדיינינן ליה בדבר כההיא דתנן בפרק ג' דחענית (יט.) אי זהו דבר עיר המוציאה ת"ק רגלי וכו'. וכן שימות מחולי המגפה ולא מחולי אחר אם כן הוה ליה כההיא דאיבעיא לן התם (בבא מציעא קו.) של כל העולם בשדפון ושלו בירקון וכו' וסלקא בתיקו. והכא אפשר דאזלינן בה לחומרא למיסר משום סכנתא" עכ"ל: **ומה שכתב רבינו ואם הכיר בה יש לה כתובה וכו'** בריש פרק נערה שנתפתתה כתב (כתובות סימן ג') שיש מדקדקים מהגמרא דאין לה כתובה משני משום דאיגלאי מילתא למפרע דקטלנית היא. והוא ז"ל דחה דבריהם והעלה דמשני יש לה כתובה, ומשלישי אם לא הכיר בה אין לה כתובה. ואם הכיר בה יש לה כתובה. ורבינו ירוחם [כתב:] (מישרים נכ"ג ח"ח סב.) שיש אומרים שמשני אין לה כתובה: **ואיש שמתו לו שתי נשיו אין צריך למנוע מלישא השלישית** כן כתב הרא"ש בתשובה (כלל נ"ג) (סימן ח'). ונתן טעם משום דאם איתא דמדה זו באנשים לא הוו שתקי חכמים מלדבר

סימן י - איזו גרושה מתרת לחזר לבעלה

המגרש אשתו ונשאת לאחר וגירשה או מת אפי' לא נשאת לאחר וכו' בפ"ק דיבמות (דף יא:) ר' יוסי בן כיפר אומר משום ר"א המחזיר גרושתו מן הנישואין אסורה מן האירוסין מותרת וחכ"א אחת זו ואחת זו אסורה וידוע דהלכה כחכמים. וכי הרא"ש בתשובה כלל ל"ה על אשה שיצא עליה קול שלא בב"ד שנתקדשה והכריחוהו קרוביה לגרש ונשאת לאחר וגרשה ורוצה לחזור לראשון מילתא דפשיטא שהיא אסורה כי היודע שנתגרשה מה יודע שהגירושין לא היה אלא לרווחא דמילתא וכ"ת יכריזו שלא היתה צריכה גט איכא דשמע בגיטא ולא שמע בהכרזה כדאמרינן בחליצה (יבמות לו:) איכא דשמע בחליצה ולא ידע בהכרזה וע' בתשובת הרשב"א שכתבתי בסי' י"ג ובמרדכי דקידושין פרק האומר: ומ"ש רבינו ואסור לו לדור עמה בכל השכונה ואם גרשה השני

או נתאלמנה מותר לדור עמה בשכונה וכו' יתבאר בסי' קי"ט
בס"ד: ומ"ש ואם לוח ממנה קודם לכן דינה כדפרישית לעיל וכו' בסי' ו'
ויתבאר עוד בסימן קי"ט: ומ"ש אבל אם זינתה אחר הגירושין מותרת
לחזור לו מבואר במשנה ספ"ב דסוטה (דף יח:) וכתבו הרי"ף והרא"ש
דפ"ק דיבמות דטעמא משום דהויה ואישות דכתיב בה הויה דכתיב והיתה
לאיש אחר דהיינו קידושין אישות דכתיב או כי ימות האיש האחרון וכו'
לא יוכל בעלה הראשון וכו' משמע דבכה"ג קאי בלא יוכל אבל מזנה
לא: המוציא אשתו משום ש"ר שיצא עליה או מפני שהיא איילונית או
שהיא נדרנית לא יחזיר ודוקא שאמר לה משום ש"ר וכו' משנה בפרק
השולח (דף מה:) המוציא את אשתו משום ש"ר לא יחזיר משום נדר לא
יחזיר ופירש"י משום ש"ר. שיצא עליה לעז זנות: משום נדר. שנדרה
ואמר אי איפשי באשה נדרנית לא יחזיר ואפילו נמצאו דברים בדאים או
הנדר התירו חכם: ובגמ' א"ר יוסף בר מניומי א"ר נחמן והוא שאמר לה
משום ש"ר אני מוציאך משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום
קלקולא אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא מצי מקלקל לה
איכא דאמרי א"ר יוסף בר מניומי א"ר נחמן צריך שיאמר הוי יודעת
שמשום ש"ר אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי שלא
יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים הילכך צריך למימר לה הכי
תניא כלישנא קמא תניא כלישנא בתרא ופירש"י משום נדר אני מוציאך.
בההיא אסרו רבנן להחזיר ואי לא אמר מותר להחזיר: קסבר. רב נחמן
טעמא דמתני' משום קלקולא שלא יקלקלנה על בעלה לאחר שתינשא
לאחר ויאמר אילו הייתי יודע שהדברים בדאים או שהנדר יש לו התרה
אפילו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשיך וכן אמרתי בשעת גירושין
שמפני כך אני מוציאך וכשגרשתיך היה בדעתי להחזירך אם ימצאו
דברים בדאים ונמצא גט בטל ובניה מן השני ממזרים לפיכך אומרים לו
קודם גירושין הוי יודע שלא תחזירנה עולמית ושוב אינו נאמן לומר כן
שכיון שידע שאסור לו להחזירה אפי' לא תינשא לאחר ולא חש להמתין
ולברור אחר הדברים גילה שלא היתה חביבה עליו: ואי לא לא מצי
מקלקל לה. שהרי לא אמר שמוציאה משום ש"ר וכיון דלא מצי לקלקלה
משניסת לא אסרו לו להחזירה עד שלא ניסת: וצריך שיאמר וכו'. חכמים
תקנו למוציאה שיאמר לה כן ומיהו בין אמר בין לא אמר לא יחזיר:
קסבר. טעמא דלא יחזיר משום קנס הוא שלא יהו בנות ישראל וכו':
ופסק הרי"ף כלישנא קמא וגם הרא"ש כתב וכן הלכתא כלישנא קמא
כטעם סיפא דאילונית דהוי מטעם קלקולא וכן בפ' הבא על יבמתו (סה).
(גבי נשאת לרביעי והיו לו בנים חייש תלמודא לקלקולא וגם הרשב"א

הכריע מסוגיא דגמרא דהלכה כלישנא קמא וכ"כ ה"ה בשמו ובשם הרמב"ן ובסמוך אכתוב דעת הרמב"ם בזה וגבי אילונית תנן בפרק השולח (מו:): המוציא את אשתו משום אילונית רבי יהודה אומר לא יחזיר וחכמים אומרים יחזיר ובגמרא למימרא דרבי יהודה חייש לקלקולא ורבנן לא מיישי לקלקולא והא איפכא שמעינן להו דתנן המוציא את אשתו משום ש"ר ומשום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר כל נדר שלא ידעו בו רבים יחזיר אמר שמואל איפוך אביי אמר לעולם לא תיפוך ורבי יהודה בההיא סבר לה כר"מ וכו' אמר רבא דר' יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן ל"ק אלא אמר רבא דר' יהודה אדר' יהודה ל"ק כדשנין דרבנן אדרבנן ל"ק מאן חכמים ר"מ דאמר בעינן תנאי כפול והב"ע בדלא כפליה לתנאיה וכתב הרא"ש הא דאמרי רבנן יחזיר מוקי לה רבא בדלא כפליה לתנאיה הלכך אפ"י לעז ליכא ורישא בדכפליה לתנאיה ודברי רבי בפ"י כפליה לתנאיה נכון וכך הם דברי הרמב"ם בפ"י המשנה: ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה שאע"פ שלא כפל דבריו אינו יכול להחזירה כך כראה מדברי הרמב"ם בפ"י מה' גרושין שסתם וכתב דמוציא את אשתו משום ש"ר ומשום נדר ומשום אילונית לא יחזיר ולא חילק בין כפליה לתנאיה ללא כפליה ויש לתמוה עליהם דהא כיון דלשנויי רומיא דמתניי דרבנן אדרבנן אוקמה רבא במתניתין דאילונית בדלא כפליה משמע בהדיא דכל היכא דלא כפליה יחזיר ועל הרי"ף יש לתמוה יותר שכתב מתניי דמוציא את אשתו משום ש"ר ונדר ומתניתין דמוציא את אשתו משום אילונית כצורתן ולא כתב עליהם כלום והא ודאי רמי רבנן דמשום שם רע ונדר ארבנן דאילונית וליישב זה יש לדקדק אביי אמאי לא הוה קשיא ליה דרבנן אדרבנן כי היכי דקשה ליה דרבי יהודה אדרבי יהודה וכן איכא למידק על מאן דרמי אמאי אמר אלמא רבי יהודה לא חייש לקלקולא ולא סיים ואמר ורבנן חיישי לקלקולא ומתוך כך משמע דלא קשיא לן אלא דרבי יהודה אדרבי יהודה אבל לא דרבנן אדרבנן וטעמא משום דעל מתניי דמוציא אשתו משום ש"ר ומשום נדר אתמר והוא שאמר לה משום ש"ר ומשום נדר אני מוציאך משמע דאי לא אמר לה הכי אע"ג דידיעין ודאי דלא מגרש אלא משום שם רע ומשום נדר יחזיר והשתא אתיא שפיר מתניי דאילונית דאמור בה רבנן יחזיר דההיא בדלא אמר לה משום אילונית אני מגרשך היא ומש"ה אמור רבנן יחזיר אבל דר' יהודה אדרבי יהודה קשיא דהשתא דמתניי דש"ר ונדר דעסקינן בדאמר לה משום ש"ר ונדר אני מוציאך א"ר יהודה דנדר שלא ידעו בו רבים יחזיר ולא חייש לקלקולא גבי משום אילונית דבדלא אמר לה כלום עסקינן חייש רבי יהודה לקלקולא ושמואל אמר

איפוך ומתניתין דמוציאה משום ש"ר ונדר משום אילונית תרוייהו בדלא אמר לה ובתרוייהו א"ר יהודה יחזיר ורבנן לא יחזיר ואביי אמר לעולם לא תיפוך וכדאוקימנא מתניי דמשום ש"ר ונדר בדאמר לה ודאילונית בדלא אמר לה ודקשיא לך דר' יהודה אדר' יהודה תריץ דר' יהודה חייש לקלקולא וטעמיה במתניי דמשום ש"ר ונדר משום דס"ל כר"מ ור"א ודרבנן אדרבנן ל"ק מידי דכאן בשאמר לה כאן בשלא אמר לה ורבא אקשי ליה לאביי דמשמע דמודה ליה לשמואל דלא אפשר לתרוצי מתנייתא תרוייהו בדאמר או תרוייהו בדלא אמר וכדמתרץ להו שמואל אא"כ נימא איפוך ואיהו אתא לאיפלוגי עליה דשמואל ועליה דאביי ואמר דבלא איפוך נמי מתרצי שפיר אפי' את"ל דתרוייהו בדאמר או תרוייהו בדלא אמר ומאן חכמים ר"מ דאמר בעינן תנאי כפול וכאן בכפל כאן בדלא כפל וכיון דמתנייתא מיתרצן שפיר הא בדאמר הא בדלא אמר וכדמשמע בגמרא דמתנייתא דמשום ש"ר ונדר אוקי בדאמר ומתנייתא דמשום אילונית לא אוקימנא במידי ולא צריכינן לאוקמינהו דוקא כמ"ד בעינן תנאי כפול אית לן למימר דרבא נמי הכי ס"ל ולא אתא אלא לאיפלוגי אשמואל ואביי דמשמע להו דלא אפשר לתרוצי הני מתנייתא תרוייהו בדאמר או תרוייהו בדלא אמר אא"כ לימא איפוך דבלא איפוך אפשר לתרוצינהו ומאן חכמים ר"מ דאמר בעינן תנאי כפול. והשתא שפיר עבוד הני רבוותא דלא כתבו הב"ע בדלא כפליה לתנאיה דההוא תירוצא לחורפא בעלמא אתמר אבל לקושטא דמלתא תרוייהו בדלא כפליה לאנאיה וכאן באמר כאן בדלא אמר ודברי הרי"ף מבוארים דעל מתניי דמשום ש"ר ונדר כתב והוא שאמר לה וכי ועל מתניתין דמשום אילונית לא כתב כלום וממילא משמע דבלא אמר לה היא דאילו אמר לה בהא נמי לא יחזיר כמו במשום ש"ר ונדר וז"ל הרמב"ם בפ"י מה' גרושין המוציא את אשתו משום ש"ר או משום שהיא פרוצה בנדרים אומרים לו הודיעה שמפני זה אתה מוציאה כדי ליסרה ודע שאין אתה מחזירה לעולם ומפני מה המוציא את זולא יחזירה לעולם גזירה שמא תנשא לאחר ותעשה תשובה ותהיה צנועה תחתיו ויאמר הראשון אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקיים שנמצא הגט בטל למפרע לפיכך אומר לו גמור בלבך לגרשה שאין חוזרת לך לעולם וכן המוציא את אשתו משום אילונית או משום שרואה דם בכל עת תשמיש ה"ז לא יחזיר לעולם שמא תנשא האילונית ויהיו להבנים ותתרפא הנדה ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצא הגט בטל והבנים ממזרים עכ"ל. ואע"ג דבאילונית לא כתב שאמר לה כלום צ"ל דבדאמר לה הוא דקאמר לא יחזיר וכן משמע

מדכתב וכן המוציא את אשתו משום אילונית וכו' ולישנא דוכן משמע שהוא שוה ממש למוציא משום ש"ר ונדר הלכך כיון שמוציא משום ש"ר ונדר לא אמרי' דלא יחזיר אלא בדאמר לה שמוציאה משום ש"ר ונדר משום אילונית נמי לא אמרו דלא יחזיר אלא בדאמר לה דוקא אבל לא אמר לה יחזיר וה"ה כתב דין האילונית משנה המוציא את אשתו משום איילונית ר' יהודה אומר לא יחזיר וחכ"א אומרים יחזיר ואמרו בגמרא מאן חכמים ר"מ ומתוך כך הלכה כר' יהודה וק"ק למה לא ביאר רבינו דוקא בשאמר לה דמשו"ה מוציאה דהא ודאי באילונית ליכא משום פריצותא אלא משום קלקולא אי אמר לה אין ואי לא לא ואפשר דאילונית כיון שהוא מום גדול סתמו כפירושו ואע"פ שלא אמר לה יכול לקלקלה ולהוציא לעז עליה ולפיכך לא יחזיר וזהו שבגמרא לא הזכירו והוא שאמר לה גבי אילונית ודין הרואה דם הוא בספ"ק דנדה (יב:) ואף כאן הוא משום קלקולא ואפי' לא אמר לה סתמו כפירושו כמו שכתבתי באילונית זה נ"ל לדעתו אבל הרמב"ן והרשב"א כתבו דרך פשיטות פ"ק דנדה דבאילונית דוקא שאמר לה מפני כך אני מוציאך ולפי שעדיין הוא היה יכול לקיים האילונית הלכך אין סתמו כפירושו אבל ברואה דם מחמת תשמיש י"ל שכיון שלא היתה יכולה לשמש כלל סתמו כפירושו ע"כ דבריהם עד כאן לשונו ויש לתמוה עליו במה שכתב שהרמב"ם פסק כר' יהודה משום דאמרינן מאן חכמים ר"מ יהא כיון דשנה רבי לדר"מ בלי חכמים משמע דסבר דהלכתא כותיה בהא ועוד דאמרי' מאן חכמים ר"מ דאמר בעינן ת"כ וכיון שהרמב"ם סובר דהלכה כר"מ דאמר בעינן ת"כ וכמו שכתב ה"ה עצמו לדעת הרמב"ם בפ"ו מהלכות אישות הו"ל לפסוק כחכמים בין במוציא משום ש"ר ונדר בין משום אילונית דבכולהו אי כפליה לתנאיה לא יחזיר ואי לא כפליה יחזיר ועוד דאם איתא דכר' יהודה ס"ל ה"ל למיפסק נמי במוציא משום ש"ר ונדר כר"י דאמר כל נדר שלא ידעו בו רבים יחזיר ועוד דהרי"ף משמע שפוסק כחכמים שהרי כתב המשנה כצורתה סתם ואין לומר דהרמב"ם פליג עליה דהרי"ף כל היכא דאפשר הילכך כמו שפירשתי עיקר ומדברי הרמב"ם שפתבתי נראה שהוא פוסק כתרי לישני וכ"כ ה"ה וז"ל רבינו פסק כלישנא בתרא לחומרא דאפילו לא אמר משום ש"ר או מפני נדר לא יחזיר ופסק כלישנא קמא ג"כ דחייש לקלקולא כיון שאמר לה ואפשר שהוא מפרש דלישנא בתרא מוסיף על לישנא קמא להחמיר שאע"פ שלא אמר לה לא יחזיר ומיהו בשאמר לה ג"כ איכא משום קלקולא ולעולם לכולהו לישני כל היכא שאמר לה מפני מה מוציאה איכא למיחש לקלקולא וצ"ל שהביאו לפי זה סוגיין דהתם דמשמע בהדיא דחיישינן לקלקולא ובהלכות לא

כתבו אלא לישנא קמא וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שסמכו על סוגיא זו דאתיא ללישנא קמא וכן הסכימו הם ז"ל ורבינו סבור דאם איתא דלישנא קמא בלחוד אתיא הו"ל לפרושי כי מקשי התם דרבנן אדרבנן ולמימר הניחא ללישנא בתרא אלא ללישנא קמא מאי איכא למימר אלא משמע דלכולהו לישני קאמר דהא מתניתין סתמא מיתניא ל"ש אמר לה ול"ש לא אמר לה כנ"ל בדעת רבינו ופירשו הרבה מפרשים שקלקול זה אינו קלקול גמור שכיון שלא התנה ממש אינו יכול לקלקלה אלא חשש לעז הוא וכן עיקר עכ"ל: אבל איש שהוציא אשתו משום נדר שנדר יכול להחזירה שם אהא דתנן א"ר יוסי בר רבי יהודה מעשה בצידן וכו' חסורי מחסרא וה"ק במה דברים אמורים בשנדרה היא אבל נדר איהו יחזיר וא"ר יוסי בר רבי יהודה מעשה בצידן וכו': כתב הרמב"ם בפ"י מהלכות גירושין במוציא את אשתו משום ש"ר ונדר או משום אילונית או רואה דם מחמת תשמיש אם עבר והחזיר קודם שנתקדשה לאחר לא יוציא והוא מסקנא דגמרא פ"ב דיבמות (כה.) דאם כנס לא יוציא וכתב ה"ה ופ"י כניסה זו י"ל דוקא נשואין וי"ל אפילו בקדושין בלבד ולמטה יתבאר בסמוך בדין השליח ע"כ וז"ל בדין השליח יש בירושלמי נסחאות חלוקות והאחד הוא קדש אין אומרים לו שיכנוס אלא שלא יכנוס אם כנס אין מוציאין מידו וזו הנסחא שכתב הרמב"ן ז"ל אבל הרשב"א מצא נסחא אחרת קדש כמי שכנס אמרו לו שלא יכנוס וכנס מוציאין מידו ופירש הוא ז"ל אמרו לו וכנס אחר התראה קונסין אותו ומוציאין מידו עכ"ל ואיכא למידק כיון דקידש כמי שכנס דמי למה יאמרו לו שלא יכנוס ואף אם אמרו לו וכנס אחר התראה למה מוציאין מידו וי"ל דהא דאמרו לו שלא יכנוס בשלא קדש היא א"נ אע"ג דכמי שכנס דמי ואין מוציאין מידו אם נראה לב"ד לומר לו שלא יכנוס ועבר וכנס קונסין אותו ומוציאין מידו ותשובה זו דהרשב"א אכתוב באורך בס"ס י"א והא דאמרו לו שלא יכנוס וכנס כתב רבינו בסי' קמ"א והריב"ש (סי' רמב) הביא גירסאות אלו וכתב כיון שיש חילוק בנוסחאות ספיקא הוי ומספיקא אין כופין להוציא וכתב עוד והיכא שהתרו בה ולא התרו בו הדבר פשוט שאין כופין אותו ונ"י כתב על דין זה ופירשו בירושלמי דכל היכא דאמרינן כנס לא יוציא היינו כשכנס ממש אבל לא בשקדש בלבד וזה אינו כפי שום אחת מהנסחאות הנזכר ויש לפרשה בדוחק ע"פ גירסת הרמב"ן וכתב עוד והיכא דהחזירה בעל וחזר וגירשה אמרו בירושלמי שמותר להחזירה שאל"כ אתה מוציא לעז על בניה פי' שיצא לעז על הבנים שהיו לה אחר שהחזירה וש"מ דכי ליכא בנים לא יחזיר וכ"כ הריטב"א בשם הרמב"ן עד כאן לשונו ונזכר זה גם בדברי ה"ה בפרק הנזכר: כתב הרמב"ם בפ"א

מהלכות גירושין חרש שגירש ברמיזה כמו שביארנו והלכה ונתקדשה לחרש אחר ואצ"ל לפקח אסורה לחזור לבעלה החרש אבל אשתו של פקח שנתגרשה והלכה ונשאת לחרש ונתגרשה מותרת לחזור לבעלה הפקח וכתב הרב המגיד שהראב"ד השיגו דבירושלי פרק חרש גרסינן אשתו של פקח שגרשה הפקח והלכה ונשאת לחרש או לפקח קורא אני עליה לא יוכל בעלה וכולי והוא ז"ל כתב שנוסחת הרמב"ם היתה איני קורא עליה לא יוכל בעלה וכו' והכריע שכך הוא נוסחא האמיתית. המוציא את אשתו משום שרואה דם מחמת תשמיש אם רשאי להחזירה ביאר רבינו בסימן

ק"יז:

סימן יא - אשה הנחשדת על אשת איש

הנחשד על האשה והוציאוהו ב"ד מבעלה על זה לא ישאנה הנחשד ואם נשאת אם יש עידי טומאה תצא וכו' בפ"ב דיבמות (כד:) תנן הנטען על א"א והוציאוה מתחת ידו אע"פ שכנס יוציא ובגמרא אמר רב ובעדים מיתיבי בד"א בשאין לה בנים אבל יש לה בנים לא תצא ואם באו עידי טומאה אפי' יש לה כמה בנים תצא רב מוקי למתניתין ביש לה בנים ויש לה עדים ומתניתין קשיתיה מאי איריא דתני הוציאוה ליתני הוציאה אלא כל הוציאוה בב"ד וב"ד בעדים הוא דמפקו ואבע"א האי מתניי רבי היא דתניא רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר א"ר הואיל ומכוער הדבר תצא רוק למעלה מן הכילה או מקום מנעלים הפוכים תחת המטה אמר רב הואיל ומכוער הדבר תצא והלכתא כותיה דרב והלכתא כותיה דרבי קשיא הלכתא אהלכתא ל"ק הא בקלא דפסיק הא בקלא דלא פסיק קלא דלא פסיק וליכא עדים כרבי קלא דפסיק ואיכא עדים כרב וקלא דלא פסיק עד כמה אמר אביי יומא ופלגא ולא אמרן אלא דלא פסיק ביני וביני אבל פסיק ביני ביני הא פסק ולא אמרן אלא דלא פסק מחמת יראה אבל פסק מחמת יראה מחמת יראה הוא ולא אמרן אלא דליכא אויבים אבל איכא אויבים אויבים הוא דאפקיה ליה לקלא וכתב הרי"ף אמר רב ובעדים כלומר אם הוציא אותה בעלה בעידי טומאה מחמת זה הנטען מוציאין אותה מתחת ידו אבל אם הוציא אותה בעלה בלא עידי טומאה אלא בעידי דבר מכוער בלבד וכנסה זה הנטען אין מוציאין אותה מידו

ואותבינן עליה מהא דתניא בד"א בשאין לה בניס מן הנטען הוא שמוציאין אותה מידו אבל אם יש לה בניס מן הנטען לא תצא ואם באו עידי טומאה אפילו יש לה כמה בניס תצא דאלמא מפקינן לה מן הנטען בלא עידי טומאה ואוקמוה רב כרבי דתניא רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר וכו' קשיא הלכתא אהלכתא דהא רב לא מפיק מן הנטען אלא בעידי טומאה ורבי מפיק לה בעידי דבר מכוער ל"ק בקלא דפסיק עבדינן כרב ולא מפקינן לה אלא בעידי טומאה ובקלא דלא פסיק עבדינן כרבי ומפקינן לה בעידי דבר מכוער. ושמעינן מהא דתניא בד"א שאין לה בניס דהיכא דאית לה בניס מן הנטען אע"ג דאיכא עדים בדבר מכוער לא מפקינן לה מיניה אבל אי איכא עידי טומאה שזינתה עמו תחת בעלה מפקינן לה מיניה ואף על פי שיש לו כמה בניס וה"מ מבעל שהוא הנטען אבל מבעל עצמו לא מפקינן לה אלא בעידי טומאה בין יש לה בניס בין אין לה בניס כדגרסינן בקידושין פרק האומר (סו.) איבעיא להו אשתו זנתה בעד אחד מהו אמר רבא הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משני עדים ורש"י פירש אהא דאמרינן הואיל ומכוער הדבר תצא מן הבעל וכתב הרא"ש קשה לר"ת דהא אין האשה נאסרת על בעלה אלא ע"י קינוי וסתירה אבל בלא קינוי אפי' נסתרה בעדים שריא ועוד דקי"ל דבקלא דבתר נשואין לא חיישינן ומפרש ר"ת תצא מן הרוכל אם גירשה הבעל ונשאה הרוכל אבל מבעל לא מפקינן אלא בעדים וכן מוכח סתמא דתלמודא דקאמר כל הוציאוה בב"ד וב"ד בעדים הוא דמפקו אלמא דדבר פשוט הוא דלא מפקינן מבעל אלא בעדים (ומנטען מפקינן בקול) כשאין לה בניס מן הראשון וכי קאמר נמי ואבע"א מתני' רבי היא לא שביק להאי סברא דמעיקרא לא מפקינן מבעל אלא בעדים אלא הי"ק הך מתני' דמפקינן מנטען בקול רבי הוא ורב ס"ל כמתניתין דקתני הוציאוה דמשמע בעדים ואפי' מנטען לא מפקינן אלא בעדים אף כשאין לה בניס מן הראשון וכן פירש ר"ח ובה"ג דתצא מרוכל אבל מבעל לא מפקינן אלא בעדים ובשאלתות דרב אחאי אי איכא דבר מכוער בבי' עדים וקלא דלא פסיק מפקינן לה בין מבעל בין מבעל דתניא רוכל יוצא וכו' ור"ת חזר לפרש כפי' השאלתות דהא דאמר רב בעדים היינו דאיכא עדים בדבר מכוער ופלוגתא דר' ורבנן ברוכל בדבר מכוער בלא עדים אלא בקול ומיהו בבעל שראה דבר מכוער לא משוינן לה אנפשיה חתיכה דאיסורא בהכי אלא בדבר מכוער בעדים דאיכא לעז טפי שיתפרסם ויצא הקול וקשה לפירושו כל מה שהקשינו תחלה דלקלא דבתר נשואין לא חיישינן ועוד דאין האשה נאסרת על בעלה אלא בקינוי וסתירה ועוד מאי פריך מהאי ברייתא בד"א כשאין לה בניס נימא דמיירי בעידי דבר מכוער

ותירץ ר"מ דהא דאמרינן בפ"ק דכתובות (ט.) ובשמעתא דפתח פתוח ולטעמיך קינוי וסתירה עדים לאה"ק אין האשה נאסרת לבעל בעד אי' אלא בשני עדים וקינוי וסתירה אפי' בעד אחד ופתח פתוח כשני עדים דמי ה"נ נאמר אם יש עדים שראו דבר מכוער כשני עידי טומאה דמו והא דקי"ל דלקלא דבתר נישואין לא חיישינן היינו בלא עדים אבל היכא שיש עדים שראו דבר מכוער רגלים לדבר כאילו ראוה שנבעלה ואסרינן לה אבעלה כפתח פתוח או כעד אחד אחר קינוי וסתירה ושפיר פריך מהא דתניא בד"א בשאין לה בנים מן הראשון דע"כ מיירי בשאין עידי כיעור דאי איכא עידי כיעור אפי' יש לה כמה בנים תצא כמו בעידי טומאה והא דקתני סיפא ואם באו עידי טומאה היינו אפי' לא ראו שנבעלה וראו דבר מכוער עידי טומאה קרי ליה ואבע"א מתני' רבי הוא וה"ק הך מתני' דאסרה בלא עדים שראו דבר מכוער ר' הוא דאמר אפי' בלא עדים אלא הבעל לחודיה ראה רוכל יוצא תצא ואסור לקיימה ופליגי רבנן עליה ואמרי לא מפקינן לא מבעל ולא מבעל ומסיק הלכתא כותיה דרב בקלא דפסיק כלומר הא דקאמר רב ובעדים שראו דבר מכוער דוקא אבל אם הבעל לבדו ראה דבר מכוער לא מפקינן היינו בקלא דפסיק אבל בקלא דלא פסיק סגי בראיית הבעל לחוד ולי נראה מתוך דברי השאלתות שכתבו ואי איכא דבר מכוער בשני עדים וקלא דלא פסיק מפקינן מבעל ומבעל דתניא רוכל יוצא וכו' שלא כיוונו לדברי ר"ת דלרב מפקינן בעידי דבר מכוער מבעל דא"כ מאי האי דקאמר ואי איכא דבר מכוער בשני עדים וקלא דלא פסיק תרוייהו למה לי והלא בעידי כיעור לחוד בלא קלא מפקינן ובקלא דלא פסיק בלא עידי כיעור מפקינן רק שהבעל ראה דבר מכוער ולכן נ"ל שהשאלתות מפרשים דברי רב בעידי טומאה וברייתא בעידי דבר מכוער ר' סבר דבעידי דבר מכוער מפקינן מבעל ורב סבר דלא מפקינן מבעל אלא בעידי טומאה ופסק תלמודא הלכתא. כרב בקלא דפסיק שאם ראו עדים דבר מכוער וגם יצא הקול אם הוא קלא דפסיק לא מפקינן לא מבעל ולא מבעל וכותיה דרבי בקלא דלא פסיק ובעידי כיעור אבל בראיית הבעל לחוד אפילו בקלא דלא פסיק לא מפקינן ועידי דבר מכוער וקלא דלא פסיק חשיב כפתח פתוח או עד אחד אחר קינוי וסתירה ובהכי רוותא שמעתא דלא מסתבר כלל דלימא רב בעדים סתם אי לא איירי בעידי טומאה וגם לא מסתבר לפרושי ואם באו עידי טומאה דברייתא בעידי כיעור וכך היא שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל עכ"ל הרא"ש ז"ל: ויש לתמוה עליו שהרי לפי שטה זו שפי' דברי השאלתות דבקלא דלא פסיק ועידי כיעור מפקינן לה מבעל ולהרי"ף והרמב"ם לא מפקינן לה מבעל אלא בעידי טומאה כמבואר בדברי הרי"ף שכתבתי בסמוך דכל

שקלא וטריא דרב ורבי וברייתא ומסקנא דגמרא עלייהו לא הויא אלא לענין אם מוציאין אותה מנטען אבל מבעל אין מוציאין אותה אלא בשני עידי טומאה וכך הם דברי הרמב"ם בפכ"ד מהלכות אישות ופ"ב מהלכות סוטה וא"כ היאך כתב הרא"ש על פירושו בדברי השאלתות וכך היא שיטת הרי"ף והרמב"ם וצ"ל דלא כתב כן אלא משום דלפירושו בדברי השאלתות בעדים דקאמר רב היינו בעידי טומאה וגם עידי טומאה דברייתא עידי טומאה ממש וכך מפרשים ג"כ הרי"ף והרמב"ם דלא כר"ת שחזר בו ופירש דבעדים דקאמר רב וכן עידי טומאה דברייתא היינו עידי דבר מכוער אבל במסקנא פשיטא דאיכא בינייהו דלפירושו בעידי כיעור וקלא דלא פסיק מפקינן מבעל ולהרי"ף והרמב"ם לעולם לא מפקינן מבעל אלא בעידי טומאה ואף בדברי רב איכא בינייהו דלפירושו רב כי אמר ובעדים לענין להוציא אותה בין מבעל בין מבעל אמרה ולהרי"ף והרמב"ם ז"ל לא אמרה אלא לענין להוציא אותה מבעל אבל לענין להוציא אותה מבעל לא איירי ביה רב ולא סוגיא דגמרא. ומעתה יתבאר לך שמה שכתב רבינו דלהרי"ף בשיש בקול ממש אם יש עידי כיעור מוציאין בין מבעל בין מנחשד נמשך אחר פשט לשון הרא"ש לפום ריהטא שכתב אחר פירושו דברי השאלתות וכך היא שיטת הרי"ף. והרא"ש (והרמב"ם) ועלה על דעתו שלגמרי משה אותם ולא חשש לבדוק אחריו וכבר נתברר האמת שלא השוה אותם אלא לענין ובעדים דקאמר רב שהן עידי טומאה ולא עידי כיעור כמו שעלה על דעת ר"ת ולשון הרא"ש דייק הכי שלא כתב וכן דעת הרי"ף והרמב"ם אלא וכך היא שיטת הרי"ף והרמב"ם דמשמע שאינו משה אותן אלא לענין פ"י שיטת דברי רב ולא לענין הדין ועוד יש להוכיח כן מתוך דבריו שעל מה שכתב ובהכי רווחא שמעתא דלא מסתבר כלל דלימא רב בעדים סתם אי לא איירי בעידי טומאה וכו' ואח"כ כתב וכך היא שיטת הרי"ף והרמב"ם משמע בהדיא דלא אמר וכך היא שיטת הרי"ף והרמב"ם אלא לענין זה בלבד. והמרדכי כתב שהר"ם כתב לקיים דברי השאלתות וכתב אחר שדברי השאלתות מיושרים מי יחלוק עליהם להקל ועוד שכל דבריהם דברי קבלה וכדי לסמוך עליהן כמו התלמוד ואף המיי"ב בפכ"ד דאישות כתב כדבריהם ע"כ ודברי תימה הם שהרי המיימוני חולק הוא על דברי השאלתות כמו שנתבאר. והרשב"א בתשובה כתב וזה לשונו ר"ת והרי"ף ור"ת הסכימו שאין מוציאין אשה מבעלה אלא בעדים ל"ש יש להבנים ל"ש אין לה בנים וקלא דלא פסיק מנטען ולא מבעל ורב אחאי ורש"י סוברין דאפילו מבעל מפקינן בקלא דלא פסיק וכשאין לה בנים מבעל והוא דליכא אויבים וכדעת הרי"ף והגאונים הנזכר אני סובר עכ"ל כתב

דעת ר"ת בדבריו הראשונים וגם התוספות כתבו כן בשמו ולא כתבו מה שחזר ופיי בפיי השאלות ונ"ל משום דמשמע להו ז"ל שמה שחזר ופירש דברי השאלות אתא לפרושי אבל דעתו אינו כן אלא כדבריו הראשונים ועליהן הוא סומך וזה שלא כדברי רבינו שכתב דלדעת ר"ת עדי כיעור אסורה לבעל ומיהו המרדכי כתב כלשון הזה ושוב חזר בו ר"ת והודה לדברי השאלות וזה כדברי רבינו ומ"מ כתב דלר"י נראה כדברי ר"ת הראשונים דכולה שמעתא קשה לדבריו האחרונים וגם במ"ש רבינו אחר מ"ש שיטת הרי"ף כפי מה שעלה על דעתו וכן היא מסקנת הרא"ש ז"ל יש לדון שאע"פ שהרא"ש כתב אותה שטה לפרש דברי השאלות כתב כן לאפוקי ממה שפר"ת בהם ואין משם הכרע שיסבור הוא ז"ל כן ואפשר כדברי הרי"ף והרמב"ם ס"ל וכ"כ בתוספות בשם ר"י דלעולם לא מפקינן לה מבעל אלא בעידי טומאה ממש וכתב נ"י שכן דעת הרא"ה והריטב"א ז"ל וגם הרא"ש כתב בתשובה כלל ל"ב סי' י"ד על א"א שזנתה בעד אחד וגם קלא דלא פסיק דע כי בע"א אין א"א נאסרת אלא לאחר קינוי וסתירה כדאיתא פ"ג דקדושין (סו.) אין דבר שבערוה פחות מבי' ובקלא דלא פסיק פסקו ה"ג ור"ת דלא מפקינן מבעל דלקלא דלבתר נשואין לא חיישינן ובשאלות דרב אחאי פסק דבקלא דלא פסיק מפקינן מבעל ור"י הכריע כדברי ה"ג וכן פוסקין עכ"ל ואע"פ שראה רבינו תשובה זו לא נמנע מלכתוב שמסקנת הרא"ש כאותה שטה שכתב בפסקים משום דמשמע ליה ז"ל שאותה שטה שכתב בפסקים אחר שהשיב אותה תשובה אמרה וכ"כ ז"ל על אותה תשובה וז"ל ועתה כשלמדנו יבמות דקדק א"א נר"ו לשון השאלות ופירש בע"א וז"ל מתוך דברי השאלות שכתבו ואי איכא דבר מכווער וכו' נ"ל שלא כיוונו לדברי ר"ת וכו' עד ובהכי רווחא שמעתא דלא מסתבר כלל דלימא רב ובעדים סתם אי לא איירי בעידי טומאה עכ"ל ולפי מ"ש בסמוך י"ל דלא לפסק הלכה אמרה אלא לחלוק על פר"ת בדברי השאלות ואע"פ שכתב בתשובה סימן י"ג שראה את הר"מ פוסק ודן כפר"ת בדברי השאלות הרי חזר וכתב בתשובה זו דסוגיין דעלמא פוסקין כה"ג ור"י וכן בדין דבעלי שטה זו הם רוב בנין ורוב מנין ועיין בתשובת הגהות מיימוני דשייכי לספר נשים: ומ"ש רבינו בנחשד ועבר ונשאה אם יש לה בנים מהבעל לא תצא ואם אין לה בנים מהבעל תצא הוא על פי פרש"י דאהא דתניא בד"א בשאין לה בנים אבל יש לה בנים לא תצא כתב בד"א דאם כנס הנטען יוציא בשאין לה בנים מן הראשון אבל יש לה בנים מן הראשון לא תצא דכי מפקינן לה קא מחזקינן לקלא קמא ועבדינן להו ממזרים אבל הרי"ף כתב בד"א בשאין לה בנים מן הנטען הוא שמוציאין אותה

מידו אבל יש לה בנים מן הנטען לא תצא וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות סוטה וכתב הרא"ש בתשובה דאע"ג דמסתברא כפרש"י כל הארצות פוסקין ודנין ע"פ הרי"ף והרמב"ם ז"ל וכתב עוד בתשובה (כלל ל"ב סי' י"ב) על הנטען על א"א ונתארמלה אין כאן מקום הראוי להסתפק דמאי נ"מ אם גרשה או מת אם יש עדי טומאה תצא ואם יש עדי כיעור וקלא דלא פסיק וליכא אויבים תצא: ומ"ש רבינו דבדבר מכוער בקלא דלא פסיק אע"פ שלא ראו עדים אלא שהבעל ראה אותו תצא מהנטען מתוך דברי הרא"ש שכתבתי נתבאר שאין דברים הללו אמורים אלא לפר"ת בפי דברי השאלתות אבל לדברי כל שאר פוסקים ראיית הבעל אינה מעלה ולא מורדת לענין זה וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות סוטה ז"ל באו עליה עדים שנסתרה עם איש זה ובאו ומצאו דבר מכוער כגון שנכנסו אחריו ומצאו חוגרת חגורה וכו' אם הוציאה בעלה בדבר מכוער כזה ה"ז לא תנשא לנטען אלא אסורה עליו ואם עבר ונשאה והיה לה בנים ממנו לא תצא ואם לא היה לו בנים תצא בד"א כשרננו העיר עליה ועל הנטען יום ומחצה או יותר ואמרו פלוני זינה עם פלונית ולא פסק הקול וכו' נראה מדבריו בהדיא דכל שלא באו ב' עדים בדבר מכוער לא תצא מנטען: ומ"ש רבינו גבי דבר מכוער מנעלים הפוכים תחת המטה לישנא דברייתא נקט ומקשי עלה בגמרא ליחזי דמאן נינהו ומסיק אלא מקום מנעלים הפוכים תחת המטה ופרש"י מנעלים הפוכים פיהם למטה ודאי של נכרי הם והפכו כדי שלא יכיר הרואה מקום מנעלים הפוכים ניכר מחום הפיכתו בעפר שתחת המטה והא דתניא חוגרת בסינר פרש"י הוא כעין מכנסים שהיו הנשים חוגרת לצניעות ואמאי דתניא רוק למעלה מן הכילה פרש"י ארוכל יוצא קאי ומצא בעל רוק למעלה מן הכילה שעל מעתו מי זרק הרוק למעלה כי אה השוכב ופניו למעלה הילכך זינתה זו ורקקה בשעת תשמיש. והרמב"ם כתב בפכ"ד מהלכות אישות גבי דבר מכוער כיצד כגון שהיתה בחצר לבדה ורוכל יוצא ונכנסו מיד בשעת יציאתו ומצאו אותה עומדת מעל המטה והיתה לובשת המכנסים או חוגרת אזור או שמצאו רוק לח למעלה מן הכילה או שהיו יוצאין ממקום אפלאו מעלין זה את זה מן הבור וכיוצא בו או שהיו מנשקין זה את זה או מגפפין זה את זה או שראוהו מנשק ע"פ חלוקה או שנכנסו זה אחר זה והגיפו הדלתות וכיוצא בדברים אלו אם רצה הבעל להוציא תצא בלא כתובה ודברים הללו איתנהו בירושלמי פרק המדיר ואע"פ שבפ"ב מהלכות סוטה גבי דבר מכוער לא כתב אלא חוגרת חגורה ורוק למעלה מן הכילה כבר כתב וכיוצא בזה כדי לכלול גם שאר דברים שכתב בפי כ"ד מהלכות אישות ומ"מ משמע שאם לא היה

כיעור בדברים אלו וכיוצא בהם לא תצא מנטען אפי' אין לה בנים אפי' הוא קלא דלא פסיק וכן מצאתי בתשובה בשם ריב"א וחביריו וכן נראה מדברי הרי"ף והרמב"ם דתרתני בעינן עידי כיעור וקלא דלא פסיק אבל מדברי הרשב"א בתשובה ס"י תקצ"ו לא משמע הכי שכתב על מי שחשוד בא"א ונפטר הבעל ובקש זה הנחשד לישא אותה אם אותו קול של רינון הוא קול שאינו פוסק כגון שעמד יום תמים וחצי יום לא יכנוס ואע"פ שאין שם לא עידי טומאה ולא עידי דבר מכוער ויש מן הגדולים שאמרו שאם כנס יוציא ויש להם ראייה ביבמות על מה שיסמכו וקרובים דבריהם להיות כן עכ"ל: כתב הרמב"ם בפ"ב מהלי' סוטה על דבר מכוער אם לא היה רינון לדבר זה בעיר או שפסק הקול שלא מחמת יראה אם נשאת לנטען לא תצא ואפילו אין לה בנים אפילו בא עד אחד שזנתה עמו לא תצא ע"כ: כתב הרשב"א בתשובה ס"י אלף ורנ"א הגפת הדלתות שאמרו אין זה יחוד עד שיהא בית נעול דתרעא טריד דירוש' שער נעול במנעול משמע וכדמשמע התם בירושלמי בפ' המדיר דגרסי' התם תרעא טריד סוטה מוגף צריכא: וכתב עוד והתם בפ' המדיר אמרו בכל הנך דאמרו התם וכולן אם הביאה ראייה לדבריה נאמנת ואין לך ראייה לדבריה יותר מזה שלא נתיחדה לרצונה אלא מתוך האונס ואמאי דאמרינן הא בקלא דפסיק פרש"י שיצא קול אחר לומר שקר הוא הלעז וכך הם דברי רבי' ועל מאי דאמרינן אויבים הוא דאפיקו לקלא כתב המרדכי א"נ אם ע"י אויבים לא פסיק לאו כלום הוא אע"ג דמעיקרא לא יצא ע"י אויבים: כתב נ"י בשם הריטב"א נראין הדברים דכי פסיק ביני ביני אם שתק קול ההפסק וחזר הקול הראשון ונמשך יומא ופלגא לא פסיק חשיב לאסרה עליו וכתב עוד דכל היכא דאיכא בעיר אויבים בין לנטען בין לנטענת אפילו נמשך הקול יומא ופלגא ויותר בלא שום הפסק לאו קלא הוא ושריא ואיפשר דאפילו לכתתלה לא חיישינן לה לאוסרה על הנטען עכ"ל ודברים מבוארים בגמרא הם ולא אתא לאשמועינן אלא דלכתתלה נמי שרי: כתב מהרי"ק שורש קל"ה על נטען על אשת איש ואח"כ גירשה בעלה ואבי הנטען השביע שלא ישאנה ויצא קול שקידשה לא ביארת שאלתך האם על ב"ד אצווין להפרישו או אם האשה תובעת שיוציאנה כיון שאין יכול לכנסה מרמה השבועה אם על ב"ד היתה השאלה הלא ידוע הוא הדברים המכוערים שזכרו בתלמוד ואותם שהוסיף רמב"ם ור"מ ע"פ הירושלמי ולדון מה יקרא דומה לאותם הנזכרים בתלמוד בבלי וירושלמי הלא אין זה תלוי כ"א בשיקול דעת הדיין ואולם כדי להרבות בחקירות בכל כיוצא נלע"ד שלא מן השם הוא ואין כבוד אלהים חקור דבר זה אך למעלים עין בהתגלע הדבר ע"י עדים

שראו דבר מכוער ח"ו אלא נלע"ד דבזה מצווים להפרישו בגט ואם לא ירצה הנטען לשמוע לישמתיה עד דמגרש לה מק"ו דמקדש תוך ג' חדשים לאחר מיתת הבעל ומ"מ כדי להסתלק מכל ספק היה נלע"ד לעשות כמו שכתב ר"ת גבי האומרת מאים עלי תגזרו באלה חמורה על כל איש ואשה מזרע ישראל שלא יהיו רשאים לדבר עמו ולישא וליתן אם לא יגרש ואם האשה רוצה שיוציאנה כיון שאין יכול לכנסה נלע"ד שהדין עמה ויעשו ב"ד דרך בקשה ואם לא יאבה שמוע לדברי חכמים נלע"ד שיכולים לכופו אם היא באה מתמת טענה דחוטרא לידא ומרא לקבורה ע"כ: כי המרדכי דעידי כיעור דאמרן אף ע"פ שלא ראו בבת אחת אלא בזה אחר זה ואע"ג דכיעור דחזא האי לא חזא האי הא קי"ל (סנהדרין ל:) בהלואה אחר הלואה דמצטרפין ואע"ג דאמנה דמסהיד האי לא מסהיד האי מיהו תרוייהו אמנה קא מסהדי ה"נ תרוייהו אדבר מכוער קא מסהדי וכן משמע בירושלמי פ"ק דסוטה עכ"ל וכן משמע פ"ב דכתובות (כו:) דכי היכי דמצטרפי לעדות ממון מצטרפין לענין איסור לדידן דקי"ל כר"י בן קרחא דאמר אפילו ראו זה אחר זה מצטרפין דמוקי התם דפליגי רשב"ג ור' אלעזר אי מצטרפים ב' העדים להאכילו תרומה על פיהם וקאמר דפליגי בפלוגתא דר"י בן קרחא ורבנן והרי אכילת תרומה איסורא הוא אלא ודאי לר"י בן קרחא לעדות מילתא דאיסורא נמי מצטרפין אבל בפי מי שאחזו כתב הרי"ף תוספתא דקתני בה ראוה שנים שנתיחדה עמו צריכה הימנו גט שנים אחד שחרית ואחד בין הערבים זה היה מעשה ואמרו אין מצטרפין וכתב עליה הר"ן דאע"ג דלגבי ממון קי"ל בפרק זה בורר דהלואה אחר הלואה והודאה אחר הודאה מצטרפין לגבי אישות דשייך בדיני נפשות בבת אחת בעינן להו עכ"ל. ויש לחלק בין דיני אישות למילי דאיסורא: כתוב בהגהות מרדכי דקדושין אעשה בכהן אחד שהיה חושד את אשתו מאיש אחד ופעם אחת ראה אותה נכנסה עמו לסתר וסמך אזנו לכותל ושמע קול נשימתם כדרך משמשים מטותם ואסרה ה"ר יתזקאל ומהר"ם אומר להיתר דאיכא למימר שלא היה שם כי אם מיעוד שדים ושגעון כיון שלא ראה גוף המעשה והביא ראיה מרוכל עכ"ל ובתשובת הר"מ שבסוף תשובת הרשב"א תתל"ב ותתל"ג כתוב ענין זה באורך בתשובת הרשב"א סימן אלף וקפ"ז כתוב דברים דשייכי לענין זה עיין עליו ועיין בהגהות מרדכי דיבמות פ"ט ובתשובת מיימוני דשייכי לספר נשים: כתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות סוטה כל אשה שהיה לה קינוי וסתירה ולא שתתה מי המרים בין שלא רצה בעלה להשקותה בין שלא רצתה היא בין שבא לה עד טומאה או הודית או שהיתה מאלו הנשים שאינם ראויים לשתות או שקנאו לה ב"ד הואיל ונאסרה על בעלה מ"מ

הרי היא אסורה על זה שנתייחדה עמו לעולם כדרך שהיא אסורה על בעלה ואם עבר ונשאה מוציאין אותה מתחתיו בגט אפילו היה לה כמה בנים ממנו מפי השמועה למדו כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל אבל אם לא קדם קינוי ובאו עליה עדים שנסתרה עם איש זה ובאו ומצאו דבר מכוער כגון שנפנסו אחריו ומצאוה חוגרת חגורה או מצאו רוק למעלה מן הכילה וכיוצא בזה אם הוציאה בעלה בדבר מכוער כזה הי"ז לא תינשא לנטען אלא אסורה עליו ואם עבר ונשאה והיו לה בנים ממנו לא תצא ואם לא היו לה בנים תצא בד"א כשרננו העיר עליו ועליה יום ומחצה וכו' אבל אם לא היה רנון לדבר זה בעיר או שפסק הקול שלא מחמת יראה אם נשאת לנטען לא תצא אע"פ שאין לה בנים אפילו בא עד אחד שזנתה עמו לא תצא: מ"כ על מי ששאל על בתו שהיתה נשואה לראובן וחשדה משמעון ונתגרשה מראובן מרצונו ונשדכה לשמעון ואומר שאסורה לו כדתנן הנטען מן האשה והוציאו מתחתיו אף על פי שכנס יוציא ונראה לי ולכל חבירי בדבר שאין זה נטען דאפילו לה הוא שינויא דאין לה בנים ואיכא עדים דמודה רב מכל מקום לפי ההוא שינוייה הוציא קתני משמע הוציאה הבעל משום ההוא שם רע ואפילו הכי אינה נאסרה על הנטען אלא כי ההוא ש"ר דפירש רבי ברוכל יוצא וכולי והוציאה בעלה משום ההוא שם רע או בכיוצא בו ולשינוייה אחרינא דמוקי מתניתין כרבי והלכה כוותיה בקלא דלא פסיק אינה יוצאת אלא בשרוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר והוציאה הבעל משום האי קול שאם לא הוציאה משום שם רע זה לא תצא מן הבעל דלרבי הוציאה תנן תדע דאמרינן בפרק המגרש (פט.) יצא לה שם מזנה בעיר קודם שתינשא לכהן אין חוששין לה ואפילו בקלא דלא פסיק אבל אם היה רוכל יוצא והיא חוגרת בסינר חוששין לה דזונה לכהן בלא נשאת כנשואה לנטען דהיכא דאמר בעל אי לא מפיק מבטלינן קלא להחמיר גבי מזנה לכהן איכא למימר הכי והכא אי ליתא לקלא כדפירשתי אינו נטען ועוד שאינה נאסרת בקול זה אא"כ הוציאה הבעל מחמת זה וצריך שיאמר בשעת גירושין משום ש"ר אני מוציאה או לישנא אחרינא כוותיה ובזאת האשה לא היה זה ולא קול האוסר על הנטען ולא איתחזק בב"ד ואין לחלק בקולות היכא דמתסרא לכל העולם בעינן ב"ד היכא דלא איתסרא אלא לנטען לא כ"ש שאם אמר אדם משום ש"ר אני מוציאך ולא היה הקול כדפרישית לא היתה אסורה לנטען דאיכא למיתלי בפריצותא כדמפרש במזנה אין חוששין לה אלא שזה האדם מקפיד על זבוב שנפל לתוך כוסו ולכתחלה מותרת לינשא לשמעון ועוד שראובן ושמעון היו אויבים ואפי"ה היה הקול כקול דרוכל בטל הקול ולא הלכה אני אומר

שאם כן אין לך נטען אלא אפי' לזות שפתים אין כאן ועוד מאחר דלא איתחזק לאו קלא הוא והא קמי נישואין בע"כ ונראין הדברים קל וחומר באיסור כרת התרת באיסור לאו לא כ"ש שהרי אילמלא לא היה האונס לבת שבע היתה אסורה לדוד אבל האונס התירה דלגברא נמי שריא אבל היכא דלגברא אסירא אילו היה יודע בעל לבועל נמי אסורה מן התורה יעקב בר' מאיר: היכא דאיכא דבר מכוער וקלא דלא פסיק וכנסה הנטען כיצד מוציאים אותה מידו כתב הרשב"א בתשובה אכתבנה בסוף סימן י"ז כתבו התוספות בפרק קמא דסנהדרין (ח.) צ"ל לפירוש רבינו תם שהיא מותרת לבעלה כשלא כיוונו עדותן או כשהוכחשו דאי לאו הכי מיחייב ק' סלעים הא לא קרינן ביה ולו תהיה לאשה יש ללמוד מכאן דאי אתו עדים ואמרו אשת פלוני זינתה דבעינן דרישה וחקירה לאוסרה על בעלה וסברא הוא דלא גרע מגזילות וחבלות וכך כתב נ"י וכך כתב סמ"ג במ"ע סימן מ"ח וזה לשונו בשם רבינו יעקב אמרו ששנים שהעידו על אשת איש שזינתה שצריכים דרישה וחקירה לאוסרה על בעלה וכתבוהו הגהות מרדכי ד והגהות מיימון פרק כ"ד מהלכות אישות ובתוכפות ספ"ק דמכות (ז.) נמי חשיב לדיני נשים דיני נפשות והרא"ש ג"כ כתב בתשובה כלל מ"ו סימן ד' וז"ל תחלה אני כותב שלא כהוגן עשו שקבלו העדות שלא בפני האשה ושלא בפני בעלה שכבר נשאה שיבא בעל השור ויעמוד על שורו ועוד היה ראוי שעדות זו תתקבל בפני גדולי ישראל הבקיאים בדרישה שידרשו ויחקרו היטב כדי שלא לאסור אשה על בעלה דתניא בשילהי יבמות (קנב:) אין בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה דברי ר"ע רבי טרפון אומר (בגדול) בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה וקא מיפלגי בדברי חנינא דאמר דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומפני מה אמרו בדיני ממונות לא בעי דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ובהא קא מיפלגי מ"ס כיון דאיכא למשקל כתובה כדיני ממונות דמיא ומ"ס כיון דקא שרינן א"א לעלמא כדיני נפשות דמיא ובנדון זה לאסור אשה על בעלה הכל מודים דבעינן דרישה וחקירה ולקבל העדות בפני בעלי דינין ובפני גדולי ישראל שידעו לחקורו לדרוש ולא להסתיר עצה במחשכים ולהוציא לעז על האשה היושבת תחת בעלה ואף בדיני ממונות אין מקבלים עדות אלא בפני בעל דין וכתב ריב"א שאם קבלו שלא בפני בעל דין אינה עדות לדון על פיו וראוי להעניש לכל מי שהיה באותו עצה ובאותו ועד לקבל עדות של לעז ופגם של אשה היושבת תחת בעלה שלא בפניהם עכ"ל וכתב נ"י בסוף יבמות והלכה כת"ק דאמר אין בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה וכן פסקו הגאונים וא"ת היכי פסקו כמ"ד דאין

בודקין דהא טעמיה הוא משום כתובה דאית לה למשקל ולא תקנו בכתובה דרישה וחקירה והלא עיקר עדות להתירה לשוק הוא והוא עדות א"א דהויא דיני נפשות ובתר הכי אתי דין שתטול כתובה וכיון דשריותא קדים לא תשריי ולא תשקול תירץ הרמב"ן דהשתא בזמן הזה טפי דמיא הא עניינא דעדות אשה לדיני ממונות מלדיני נפשות דהא רובא דנשי אית להו כתובה הילכך אפילו ארוסה דלית לה כתובה לא מפלגי בה דאילו דיני נפשות ליתנהו בזמן הזה עכ"ל ולדברי המרדכי שכתבתי לעיל בסמוך שאע"פ שלא ראו העדות הכיעור או הטומאה בבת אחת מצטרפין כיון דלדיני ממונות מדמי לה היה נראה לומר דלא בעי דרישה וחקירה ויש לדחות דדרישה וחקירה שאני דלכל מילי צריך דרישה וחקירה אלא שאמרו דבדיני ממונות לא ליבעי כדי שלא תנעול דלת בפני לוין והכא לא שייך למימר הכי והרשב"א כתב בתשובה לעיקר הדין ולהלכה למעשה כך נ"ל באמת דעידי קידושין אין צריכין דרישה וחקירה דהשתא מיהא לאו אדיני נפשות קא מסהדי משא"כ לר"ע בעידי מיתה דהיא אסורה לכל והבא עליה במיתה והשתא ע"פ עד זה שרינן לה לעלמא ואע"ג דבקידושין אפשר דאתי לידי נפשות השתא מיהא לאו אנפשות קא מסהדי וכולהו סוגיות משמע ודאי דלא בעי דרישה וחקירה בעידי גיטין וקידושין ולפיכך ישנן בב"ד הדיוטות וכדאמרינן בהמגרש (פח:) אן שליחותייהו עבדינן מידי דהוי אהודאות והלואות וכן כתבו כל רבותינו מורי ה"ר יונה גם מורי הרמב"ן ז"ל ותדע לך (ממתניתין גיטין פו.) גיטין פסולים ואם נשאת הולד כשר וחד מינייהו אין בו זמן וכן לגבי קידושין דאמרינן (יבמות לא:) דאין כותבין בו זמן דהיכי עביד וכו' אלא גיטין וקידושין ליתנייהו בדרישה וחקירה דאף הם כדיני ממונות דבדידהו נמי איכא משום נעילת דלת ותדע לך מדמכשרינן כותב שנה שבוע ועוד שהרי אמרו שתקנו זמן בגיטין משום פירות או משום בת אחותו וההיא דפרק היו בודקין לא ידענא מאי קא דייק מינה דהא לאו בעידי קידושין היא אלא במי שנתקדשה כבר ובאו עדים ואמרו נערה המאורסה זו זינתה ועדות זו צריכה דרישה וחקירה דבנפשות קא מסהדי ע"כ. דין אשה שאמרה לבעלה טמאה אני או שא"ל עד אחד אני ראיתיה שנטמאת נתבאר בסימן ו' ויתבאר בסימן קי"ו ודין קינא לה ונסתרה או נסתרה בלא קינוי יתבאר סימן קע"ח בס"ד : המוציא את אשתו משום ש"ר אם מותר להחזירה נתבאר בסימן שקודם זה: הוציאה הבעל בעידי כיעור וניסת לאחר וגירשה לא תינשא וכו' ואם נשאת לא תצא אפילו אין לה בנים כ"כ הרמב"ם בהלכות סוטה פ"ב והוא ברייתא פ"ב דיבמות (כד:) ועיין במה שאכתוב בסוף סימן זה בשם רבינו ירוחם כתב הרא"ש

בתשובה אותם שאמרו חכמים לא יכנוס אפילו באותה מבוי ראוי שלא תדור כ"ש שלא תשמשנו בביתו וכתב עוד בתשובה אחרת על לאה שהלך בעלה למ"ה ובא עד אחד והעיד עליו שמת והלכה ונשאת ומת הבעל השני ואח"כ נכנסה בבית ב"ה אחד לשרתו ויצא קול שנתיחדה עמו ואחר כל זה בא בעלה הראשון וגירשה אם יכולה לדור בבית ב"ה לשרתו כאשר בתחלה נ"ל שמותר להיות עמה בבית דמה שיצא עליה קול שנתיחדה עמו בעודה א"א לא נאסרה עליו אחר שגירשה בעלה בשביל אותו קול דאף על בעלה לא היתה נאסרת בשביל קול כדאמרינן פ"ק דכתובות (ט). (ואמרי' נמי בשלהי גיטין (פח:) דלא חיישינן לקלא דבתר נשואין וכיון דלא נאסרה לבעלה אף לבועל אינה נאסרת זהו אם אומר שלא בא עליה אבל יש להזהירו ולומר לו הוי יודע שאם באת עליה אסורה דלגבי דידיה הוי בעדות אע"פ שלא נאסרה על בעל בידיעתו מ"מ הוי חתיכה דאיסורא גביה דידיה וראיה מפ"ק דכתובות גבי מעשה דדוד ובת שבע: הנחשד משפחה וכותית ונתגיירו ונשתחררו לא יכנוס ואם כנס לא יוציא משנה בפ"ב דיבמות (דף כד:) וכתב הרשב"א בתשובה אפשר שאפילו לא כנס בנשואין אלא שקדש אין מוציאין מתחת ידו שכל שצריכה גט מוציאין קרי ביה ואין מוציאין בדיעבד ובסוף סי' י' נתבאר דעת המפרשים בזה וכתב רבינו בסי' קמ"א בשם הרא"ש דכל היכא שהתרו בו ועבר וכנס לא מיקרי דיעבד ומפקינן לה מיניה וכתב נ"י פ"ב דיבמות אהא דתנן ואם כנס לא יוציא דברננה לא יוציא ולא דוקא רננה אלא אפי' בא על השפחה ועל הכותית בודאי ובתוספתא קתני לה הכי בהדיא וטעמא דלא יוציא דכיון שנתגיירו וקבלו עליהם חזקה הוא דאגב אונסייהו גמרו וקבלו דגמרא גמיר לה דאחד האיש שנתגייר לשם אשה ואחד האשה שנתגיירה לשם איש גמורים הם וכיון דגירות מיהא הויא ומותרת היא לו ל"ש יש לה בנים ממנו או אין לה בנים לא יוציא וכ"כ הרמב"ן ז"ל עכ"ל כתוב בתשובת הרשב"א סימן אלף ור"ה על ראובן שהיה נשוי אשה וקנה שפחה ונתעברה ממנו ואח"כ גיירה ולא פירש ממנה צריכין הקהל למחות בידו ובסימן אלף ורל"ז כתב דינים דשייכי לסימן זה וכתב עוד הרשב"א שאלת הנטען מן הכותית דתנן ה"ז לא יכנוס ואם כנס לא יוציא אם עמד זה וגירש מהו שיחזיר כיון שגירש ובא לכנוס ה"ז כלכתחלה או דילמא כיון שכנסה הרי זה כדיעבד ואפי' שגירש לא יצא מהתירו הראשון ואמרת שמצאת בירושלמי גבי הנטען מן האשה לא ישא אמה גירשה מהו שיחזיר אם אתה אומר כן לא נמצא לווה על בניה ולפי זה נראה דוקא בשיש לו בנים ממנה ומשום לעז בנים הא לא היה לו בנים ממנה לא יכנוס תשובה טעמא דלא יכנוס לכתחלה אינו אלא משום לזות שפתים שלא

יאמרו בשביל זה נתגיירה וזהו הפירוש הנכון אע"פ שרש"י לא פירש כן וע"כ היה מן הדעת שתהא מותרת לחזור לו דכיון דמעיקרא לא חששנו לרננה כ"כ שיוציאנה מיהו אותה רננה כבר נתבטלה ומעתה בנישואין השניים אין כאן רננה ואפילו היה כדבריך שמצאת כן בירושלמי גבי הנטען מן האשה לא ישא את אמה אינה דומה לזו דהתם בכל עת ישנו לחשש שמא תבוא בתה אצלה ואף על פי שאותו הירושלמי שאמרת לא ידעתי בשום מקום אבל מה אעשה וגבי הנטען מן השפחה ומן הכותית עצמן הוא בירושלמי וזה מבואר לפי דעת הירושלמי דנישואין שניים כראשונים כל שאין לו בנים ממנה לא יכנס וכ"כ הרמב"ן בחדושו ואע"פ שלא היה כן משיקול דעתי אין בי כח להורות כנגד דברי הירושלמי וגדולה מזו נ"ל מגירסת הירושלמי הנמצאת בספרי שאם אמרו לו אל תכנס ועבר וכנס מוציאין מידו כיון שעבר ע"ד ב"ד שכך אמרו שם קידש כמי שכנס אמרו לו שלא יכנס וכנס מוציאין מידו כך היא הגירסא הנמצאת אצלי אלא שבחדושי הרמב"ן אינה כן אלא כך קידש אין אומרין לו שיכנס אלא שלא יכנס כנס אין מוציאין מידו וגירסת ספרינו נ"ל יותר נכונה דה"ל כאותה שאמר פ"ב דכתובות לא נשאת נשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא לא תצא מהתירה הראשון אע"פ שיש לחלק דהתם ברשות ב"ד קדש אבל הכא שלא ברשות קדש כל שלא כנס ממש לא יכנס עכ"ל ובפ"י מהלכות גירושין כתב ה"ה דברים אלו ואכתוב דבריו בסימן שאחר זה ועיין במה שכתבתי בסוף סימן י'. כתב ר"י בנתיב כ"ג ח"ב כל מקום שאמרנו אסורה לבעל תצא אם גירשה הבעל וכנסה הבעל או הנטען תצא ממנו שבכל מקום שכופין לבעל להוציא כופין לזה ואפילו שבא אחר ופסק הענין כגון שגירשה הבעל או מת ונשאה אחר וגירשה או מת ואח"כ נשאה הנטען תצא ממנו וכ"מ שאמרנו בבעל לא תצא אם גירשה הבעל או מת וכנסה הנטען לא תצא ממנו ולעולם לכתחלה לא יכנס נטען אפילו בכל אותם המקומות שאמרנו שלא תצא אם כנסה בדיעבד אפילו נשאת לאחר קודם הנטען לעולם לא יכנס לכתחלה. ומרי"ף נראה שאם הוציאה בעלה בדבר מכוער ונשאת לאחר ונפסק הקול ואח"כ גירשה שני לא תנשא לנטען לכתחילה ואם נשאת לא תצא ונראה שאפי"ה היה בענין דאמרינן לגבי בעל תצא מאחר שהפסיק הקול האחר שנשאת לא תצא אבל לראשון הסכימו כמה פוסקים וכ"כ הרמ"ה

עכ"ל:

הרמ"ה

סימן יב - עדי גט וכן עדים שהעידו מיתת הבעל אם רשאים לשא האשה ההיא

המביא גט ממדינת הים שצריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ וכו' משנה בספ"ב דיבמות (דף כה:): המביא גט ממדינת הים ואמר בפ"נ ובפ"נ לא ישא את אשתו מת הרגתיו הרגנוהו לא ישא את אשתו ובגמרא (שם) טעמא דממדינת הים דעליה קא סמכינן אבל מא"י דלאו עליה קא סמכינן כלומר דבא"י אינו צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם ישא את אשתו ואמאי דתנן הרגתיו לא ישא את אשתו אמרינן בגמרא הוא ניהו דלא ישא את אשתו אבל לאחר תנשא ולא אמרינן רשע הוא והתורה אמרה אל תשת ידך עם רשע כדרבא דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע ודע דהיינו דוקא בעד אחד המעיד אבל אם היו ב' עדים מעידים מותר אחד מהם לישא אותה שאין שנים מצויים לחטוא בשביל אחד כדאיתא בירושלמי וכתבו הרי"ף בפרק הנזכר אצל החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה לא ישאנה וכן מפורש בדברי הרמב"ם בפ"י מה' גירושין שכתב וז"ל העד האחד שהעיד לאשה שמת בעלה ונשאת על פיוהרי זה לא ישאנה וכ"כ בתוס' והר"ן בפ"ב דכתובות והא דתנן הרגנוהו לא ששנים מעידים כן אלא כלומר שהרגו עם אנשים הרבה: ומ"ש ואם כנס לא יוציא שם מסקנא דגמרא אליבא דרב אשי (דף כה:): ויתבאר בסמוך: ב"ה כתב רבינו בסי' קפ"א בשם תשובת הרא"ש ז"ל שאע"פ שיש עדים המכירים חתימת הגט אם לא היו במעמד נתינת גט צריך השליח לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואסורה לו: אשה שנדרה הנאה מבעלה ולא הפר לה ובאת לפני החכם להתירה וכו' משנה (שם) החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה הרי זה לא ישאנה מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד ובגמרא אוקימנא מתניתין דקתני החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה לא ישאנה ביחיד מומחה דקיי"ל דמצי מיפר וכיון דיחיד הוא אתי לידי חשדא אבל בי דינא דבי תלתא לא חשידי כדתנן מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד כ' רבי ירוחם בשם הרמ"ה דוקא אסרה אבל אם התירה על בעלה וגירשה מותר לישא אותה החכם ואפילו התירה יחיד ואפילו הדיוט: ומ"ש ואם כנס לא יוציא מסקנא דגמרא שם אליבא דרב אשי וכתבו הרמב"ם בפרק י' מהלכות גירושין על שליח שהביא גט ועד המעיד שמת בעל וחכם שאסר את האשה בנדר על בעלה וכתב הרב המגיד כן פירש רש"י דהא דאמרינן

אם כנס לא יוציא אכולהו קאי וכן דעת רב אחא וגם הרמב"ן בטל דעתו שהיה סבור שעד המעיד לאשה אפילו כנס מוציא והסכים לדעת הראשונים והרשב"א ז"ל מחמיר בדין העד: וכתב עוד ויש בירושלמי בזה נסחאות חלוקות האחת היא קדש אין אומרים לו שיכנוס אלא שלא יכנוס ואם כנס אין מוציאין מידו וזהו הנוסחא שכתב הרמב"ן אבל הרשב"א מצא נסחא אחרת קדש כמי שכנס אמרו לו שלא יכנוס וכנס מוציאין מידו ופירש הוא ז"ל אמרו לו וכנס אחר ההתראה קונסין אותו ומוציאין מידו עוד בירושלמי גירש מהו שיחזור אם אומר את כן לא נמצא מוציא לעז על בנה פירוש אם אתה אוסרה להחזירה נמצא מוציא לעז על בניה וכ"כ הוא ז"ל ונראה שהיה לה בנים מכניסה ראשונה לפי הירושלמי הזה עכ"ל ותשובת הרשב"א בזה באורך כתבתי בסימן שקודם זה וכתבתי בסוף סימן י' כל זה כתב רבינו בסימן קמ"א בשם הרא"ש דכל היכא שהתרו בו ועבר וכנס לא מיקרי דיעבד ומפקינן לה מיניה ועיין שם: וכל אלו שאסורים לישא משום חשד וכו' מותרת לינשא להם וכו'. פ"ב דיבמות (דף כו.) במשנה וכולן שהיו להם נשים ומתו מותרת לינשא להם ובגמרא. מתו אין נתגרשו לא והתניא אפילו נתגרשו ל"ק הא דהואי קטטה הא דלא הואי קטטה ואבע"א הא והא דלא הואי קטטה הא דארגיל הוא הא דארגילה היא: ופרש"י נתגרשו לא. ועיי שנתן עיניו בזו שהתיר גירש את אשתו: הא. דקתני אפילו נתגרשו כגון דה"ל קטטה מקמי הכי דעדיין לא נתן דעתו על זאת: הא. דקתני נתגרשו לא בדארגיל הוא קטטה שהוא התחיל להקניט את אשתו והא דקתני אפילו נתגרשו בדארגילה היא קטטה שהיא הקניטרו תתלה וכתב הרמב"ם כלישנא בתרא וכך הם דברי רבינו כתב נמוקי יוסף וכולן שהיו להם נשים ומתו לאחר זמן מותרות לינשא לו שהרי בשעה שהעיד העד או שאסרה החכם היתה אשתו קיימת ולא לישא את זו נתכוין ומיהו אם היתה חולנית כשהעיד חיישינן וכן משמע בירושלמי ע"כ [%א] ודע דאיתא תו במתניתין וכולן שנשאו לאחרים ונתאלמנו או נתגרשו מותרות לינשא להם ופסקה הרמב"ם בפרק הנזכר ואיני יודע למה השמיטה רבינו: ומ"ש כולן מותרות לקרובותיהם וכו' שם במשנה:

סימן יג - גרושה או אלמנה צריכה להמתין תשעים יום טרם שתנשא, ושלא ישא מינקת חברו ומעוברת חברו

כל הנשים שמתו בעליהן או גרשום לא יתארסו עד שיהו להם שלשה חדשים אחר מיתת הבעל או אחר הגירושין משנה בפרק החולץ (דף מא) ואע"ג דרבי יהודה ורבי יוסי פליגי במתני' ואמרו הנשואות יתארסו וא"ר יוחנן דהכי הלכתא פסקו הפוסקים כת"ק שהוא ר"מ וכתבו הרי"ף והרא"ש דטעמא משום דאמרינן בתר הכי בגמרא דהדר ביה ר' יוחנן ועוד דקי"ל הלכה כר"מ בגזירותיו כדאיתא בפרק אע"פ (ס:) ומ"ש חוץ מיום המיתה והגירושין. מסקנא דגמרא שם (דף מג.) צריכים להמתין ג' חדשים חוץ מיום שמת בו וחוץ מיום שנתארסה בו והא דלא יתארסו היינו שלא יתקדשו אבל לשדך מותר וכן מבואר בתשובת הרא"ש בתחלת כלל צ"ג ועיין שם וכן בתרומת הדשן סימן רי"ז ומ"מ צריך להזהר מלתת רשות לשדך אם לא ע"י שישבע המשדך שלא יכנוס בבית המשודכת עד סוף הזמן כדי שלא יבואו לידי תקלה וטעמא דצריכות להמתין ג' חדשים אמר שמואל משום דאמר קרא להיות לך לאלקים ולזרעך אחריד להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני ופירש"י ולזרעך אחריד. שאין השכינה שורה אלא על הודאין שזרעו מיוחס אחריו רבא אמר גזירה שמא ישא אחותו מאביו וייבם אשת אחיו מאמו ויוציא את אמה לשוק ויפטור את יבמתו לשוק פי' אם לא תמתין האשה אחר בעלה ג' חדשים אפשר שתהא מעוברת מבעלה הראשון ואומרים בנו של אחרון הוא ופעמים שישא בתו של ראשון שלא מאמו ונמצא שנשא אחותו מאביו ואפשר שימות בנו של אחרון בלא זרע ומייבם זה אשתו בחזקת שהוא אחיו מאביו והוא אינו אלא אחיו מאמו ואפשר שימות זה האחרון בלא בנים ואשתו זקוקה ליבם ומדמין שזה בנו הוא ומוציא את אמו לשוק בלא חליצה וגם אפשר שימות בנו של ראשון בלא זרע ואין לו אח אחר מן האב אלא זה והם מדמין שזה בנו של אחרון הוא ואין לאותו המת אח ליבם את אשתו ונמצא יבמתו נפטרה לשוק בלא חליצה ומכאן משמע בהדיא דמחזיר גרושתו אינה צריכה להמתין וכ"כ בסמ"ק והריב"ש בתשובה סימן תס"ב כתב מיהו גר וגירות שהיו נשואים כנתגיירו צריכים להמתין שלשה חדשים מלזקק זה לזה כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה כדתניא בפרק החולץ: ומ"ש אפילו נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין שם במשנה (דף מא): ומ"ש אפילו היתה לה כעס עם בעלה או שהיה הוא אוהיא חולה וכו' כולן צריכות

להמתין ג' חדשים ברייתא שם (דף מב:) ובפרק אע"פ (דף ס:) הרי שהיתה רדופה לילך לבית אביה או שהיתה לה כעס בבית בעלה או שהיה בעלה חבוש בבית האסורים או שהלך בעלה למ"ה או שהיה בעלה זקן או חולה עקרה וזקנה אילונית וקטנה והמפלת אחר מיתת בעלה ושאינה ראויה לילד כולן צריכות להמתין ג' חדשים דברי ר' מאיר מסיק בפי' אע"פ דהלכה כר' מאיר בגזירותיו ופרש"י הרי שהיתה רדופה רוב ימיה להיות בבית אביה וכו' כל אלו אין דרכן להתעבר: שאינה ראויה לילד. שנעקר בית הריון שלה: בגזירותיו. בכל מקום שהוא מחמיר מדרבנן דאע"ג דאין כאן להבחין ביו זרעו של ראשון לשל שני דהא לא מיעברא לא פלוג רבנן בתקנת גזרות שלהם בין אשה לאשה וגזרו סתם שתמתין כל אשה ג' חדשים כתב רבינו בסימן קס"ד דיבמה שמת היבם צריכה להמתין ג' חדשים אחר מיתת היבם כתב הריב"ש בתשובה סימן ר"מ דאשת סריס אדם נמי צריכה להמתין ג' חדשים כתב רבינו ירוחם בנכ"ב בח"ה מיאנה בבעלה בקטנותה ונשאת לשני בתוך ג' חדשים הולד דשני הוא והרי הוא בנו לכל דבר פשוט בפרק נושאין (ק:) וכ"כ הרמ"ה עכ"ל ובכנ"ג ח"ג כתב קטנה שיוצאה במיאון אינה צריכה להמתין פשוט בפ"ד אחין (לד:). ואם נשתהא הגט בין כתיבה לנתינה כתב הרי"ף שמונין ג' חדשים משעת כתיבה וכו' בפ"ב דגיטין (דף יח.) איתמר מאימתי מונין לגט רב אמר משעת נתינה ושמואל אמר משעת כתיבה וקאמר תלמודא תניא כוותיה דרב ותניא כוותי' דשמואל וקאמר בתר הכי רב כהנא ורב פפי ורב אשי עבדי משעת כתיבה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי משעת נתינה וכתב הרא"ש רב אלפס לא הביא אלא תניא כוותיה דשמואל וכתב וכן הלכתא ודבריו תמוהין למה פסק הלכת' כשמואל הא קי"ל הלכתא כרב באיסורי ועוד דרב פפא ור"ה בריה דרב יהושע דאינון אמוראי בתראי עבדי כרב ויש ספרים שכתוב בהם והלכתא משעת כתיבה משמע דהרי"ף אינו גורס אותו מאחר שלא כתבו בהלכותיו ובכל אשכנז וצרפת נהגו משעת נתינה כרב עכ"ל והרמב"ם פי"א מה"ג פסק כשמואל דאמר משעת כתיבה ואפשר שהיה גורס כגירסת ספרים דידן דגרסינן והלכתא משעת כתיבה ואפילו אם לא היה גורס כן י"ל דכיון דרב אשי דהוא בתרא טובא ומאריה דתלמודא הוה עביד משעת כתיבה הכי נקטינן ואפשר שזה היה טעמו של הרי"ף ז"ל ועוד שבירושלמי פי' החולץ כ"כ בפרוש וכן פסק סמ"ג וכן דעת הרשב"א והר"ן וריב"ש ז"ל וגם בס' אורחות חיים הביא סברת הרי"ף בלבד: מעשה באחת שנתגרשה ויצא קול של פיסול על הגט והצריכה ר"ת גט אחר מפני הלעז וכו' ולא הצריכה להמתין ג' חדשים וכו' ור"י אומר שצריך להמתין ג' חדשים אחר

הגט השני מחלוקת ר"ת ור"י כתבו התו' והרא"ש והר"ן והמרדכי בסוף גיטין (צ.) וכתב ה"ה בפ"ט מהלכות אישות שני"ל דינו של ר"ת אמת: ומ"ש רבינו וכן היא מסקנת א"א ז"ל אע"פ שהרא"ש לא הכריע בין ר"ת לר"י משמע לרבינו דמדהביא דברי ר"י שהוא דוחה דברי ר"ת ולא כתב עליו כלום נראה שהוא סובר דדחייה נכונה היא וכ"כ בפ"י בתשובה כתבתי בסימן י' וכן נראה מדברי הרשב"א וכ"כ בהדיא בתשובה ודאי משני היא מונה שהוא היא מתגרשת בו וכל גט שב"ד מצריכין ליתן ממנו מונה ובתשובה אחרת כתב והיא בתשובות להרמב"ן סימן קל"ב מסתברא אחר שיצתה בגט צריכה להמתין ג' חדשים ואין לך יוצאת בגט שאינה צריכה ואע"פ שאין קידושיה קידושין גמורים ויכולה לצאת בלא גט שהרי קטנה שהשיאוה אמה ואחיה הכל יודעין שיכולה למאן ואפ"ה כל שיצאה בגט צריכה להמתין וכ"ש זו שיצא עליה קול והצריכתה אותה גט יאמרו קמו רבנן בקידושין וקידושי מעליא הוי ואפ"ה לא אצרכוה לאמתוני ואע"ג דלרווחא דמילתא הוציאוה בגט נמצאת מצריכה כרוז ואפ"י דנכריז איכא מאן דשמע בקידושין ובגירושין ולא שמע בהכרזה וכההיא דריש פרק החולץ (לו.) וכיוצא בזה בתשובה אחרת בסימן תק"ן וכ' בתשובה אחרת על אלמנה שיצא עליה קול שנתקדשה לראובן והלכו אוהביה אצל ראובן וקבלו גט ממנו ואותו ראובן נשבע לאחר נתינת הגט שאותו קול היה שקר ושלא חדשה מעולם נ"ל פשוט שהיא אסורה בקרוביו והוא אסור בקרובותיה ואין השבועה עושה כלום דכל שנתן גט מעצמו כופין אותו אפ"י ליתן כתובה כדאיתא פ' האומר כ"ש שהיא אסורה לינשא תור ג' חדשים ובתשובה אחרת כתב וז"ל כבר נשאלתי על דבר זה בלשון רחב ומבואר שכך היה המעשה שנערה היתה משודכת לבן ראובן ולא נתקיים המעשה ואח"כ שדכה אביה ליהודה ונתקדשה לו קידושין ודאין ואתר הקידושין עמד ראובן ואמר שהוא היה שליח בנו לקדשה בפני אביה ולא מיחה ושקדשה בפני ב' והאחד מת והנערה ואביה מכחישים אותה ואותו עד שאמר בפניו קדשה זו ודאי לא היתה צריכה גט דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא ועוד דאינו נאמן לומר דבנו עשאו שליח דלא חציף אינש לווי' לאבוה שליח (עי קידושין מה:) ועוד שאפילו קול שחוששין לו לאחר אירוסין לא חיישינן ומי שאמר שגירש בגט שלא כראוי עשה שאין כאן בית מיחוש כלל וכל שלא היתה צריכה גט ממנו אפ"י נתן לה גט אותו גט אינו פוסל לכהונה שזו לא נתגרשה מאישה אלא מאיש שאינו אישה וכאותה ששנינו פרק האשה רבה (נב.) שדרש ר"א בן מתיא וכאותם גיטים שבריש פרק כל הגט (כד.) ואין חוששין משום הרואים דכל שהגט אינו גט חספא

בעלמא הוא ואינו פוסל לכהונה וכל שאינו פוסל לכהונה שהוא דבר תורה כ"ש באשה זו שאינה צריכה גט כלל שאינה מעכבת מלינשא מיד משום גזירותיו דר"מ דזו ודאי אינה בכלל הגזירות ואם נפשך לומר הרי שנינו בפ' האומר (סה.) קדשתני והוא אומר לא קדשתוך ואתמר עלה בגמ' א"ר כופין אמאי לימא לא ניחא לי דאיתסרא בקרובותיה ואם איתא היכי מיתסר הוא בקרובותיה והלא הוא צווח שאינה אשתו לא היא דשאני התם כיון שהיא אומרת שנתקדשה לו ואפשר שהוא כדבריה הרי הוא בספק גט אבל לאחר שנתברר שלא היה בדברי ראובן זה כלום מאותן הטעמים הגלויים גט זה שנתן שגעון בעלמא היא ואין בו ממש ולא חיישינן ליה לכלום לא לאסרה לכהונה וכ"ש להצריכה ג' חדשים עכ"ל עיין במרדכי דקידושין פרק האומר כתב רבינו ירוחם כל אשה המתגרשת מחמת קול שיצא עליה שנתקדשה מותרת לינשא מיד ואינה צריכה להמתין ג' חדשים פשוט בתוספות פרק המגרש (צ.) וכן מוכח שם עכ"ל: ואפילו אחר ביאת זנות כגון שנאנסה או נתפתתה וכו' ודוקא גדולה אבל קטנה שנאנסה או נתפתתה או יוצאת במיאון אינה צריכה להמתין וגירות שנתגיירה וכו' בסוף פרק ד' אחין (לד:) אמר שמואל וכולן צריכות להמתין שלשה חדשים חוץ מגירות ומשחררת קטנה אבל קטנה בת ישראל צריכה להמתין ג' חדשים במאי אי במיאון והאמר שמואל דלא בעיא ואי בגט הא אמר שמואל חדא זימנא אלא בזנות דגזרו רבנן קטנה משום גדולה ל"א אמר שמואל כולן צריכות להמתין ג' חדשים חוץ מגירות ומשחררת גדולה וקטנה בת ישראל אינה צריכה להמתין ג' חדשים במאי אי במיאון הא אמר שמואל חדא זימנא אי בגט הא אמר שמואל דבעיא דאמר שמואל מיאנה בו אינה צריכה להמתין ג' חדשים נתן לה גט צריכה להמתין ג' חדשים אלא בזנות וזנות בקטנה לא שכיח גירות ומשחררת דשכיחי בהו זנות ליגזור הוא דאמר כר' יוסי דתניא הגירות והשבוייה שנפדו ושנתגיירו ושפחה שנשתחררה צריכות להמתין ג' חדשים דברי ר"י ור' יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד ותניא תו אנוסה ומפותה צריכות להמתין ג' חדשים דברי ר"י ור' יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד ואסיקנא דטעמא דר' יוסי משום דאשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר ואידך חיישינן שמא לא נתהפכה יפה יפה וכתב הר"ף על ברייתא דאנוסה ומפותה חזינן למקצת רבוותא דפסקי בהא הלכתא כר"י ואנן לא ידעינן מהיכן גמרי להאי פסקא דהא קי"ל ר"י ור' יוסי הלכה כר' יוסי וכתב הרא"ש על זה וז"ל והר"ה כתב כיון דמחמירים כולי האי בהבחנה דפסקי כר"מ דעקרה וזקנה ושאינה ראויה לילד צריכות להמתין ואין הלכה כר"י במה שמיקל בענין זה כ"ש דאין הלכה כר' יוסי בהא שהוא

מיקל יותר וחיישינן שמא לא נתהפכה יפה יפה ועוד דשמואל בלישנא בתרא לא ס"ל כר' יוסי באנוסה ומפותה מדלא קא ממעט אלא קטנה בת ישראל בזנות אבל גדולה צריכה להמתין אע"ג דבגירות ומשחררת סבר שמואל כר' יוסי באנוסה ומפותה מיהא כר"י ס"ל ולא מטעמיה אלא משום דגזר בגדולה בת ישראל זנות אטו נישואין ובקטנה דלא שכיח בה זנות לא גזרו בה אבל בגירות ומשחררת אפילו גדולה לא החמירו בהבחנה דידה למגזר זנות אטו נישואין אבל בנישואין אפילו גר וגירות צריכות להמתין כדתניא בפי' החולץ ובשבויה לא סבר שמואל כר' יוסי שהרי לא הזכיר אלא גר וגירות כיון דבת ישראל היא מחמיר בה כר"י ע"כ ורבינו סתם כל דבריו אליבא דהרא"ש ז"ל. ומ"ש בשם הרמ"ה דשבויה אפילו גדולה אינה צריכה להמתין טעמו משום דסבר דהלכה כר' יוסי בהא נמי והרמב"ם בפ"א מה' גירושין פסק באנוסה ומפותה כדעת הרי"ף שפסק כר' יוסי וכי' ה"ה שיש מן האחרונים שהסכימו לדברי הגאונים הפוסקים הלכה כר' יהודה אבל מדברי הרמב"ן והרשב"א נראה שהסכימו לדעת הרי"ף כתב הריב"ש בסי' רצ"ז שהמזנה תוך ל' יום לגירושין או לאלמנה אין קונסין אותם מפני שעברו על גזירת חכמים שלא תינשא עד צ' יום ואין מענישין אותם אלף מפני הזנות עצמו. וכתב בסימן ל"א שפילגש מיוחדת לאיש שרוצה ליכשא לאחר אפילו לר"י צריכה להמתין צ' יום וכן כתב הר"ן בתשובה סימן ס"פ: [ג%] שפחה שנשתחררה וגירות שנתגיירה ממתנינן צ' יום אפילו גר ואשתו שנתגיירו מפרישין אותן צ' יום כדי להבחין בין זרע שנזרע בחדושה לזרע שלא נזרע בקדושה הממאנת אינה צריכה להמתין לא גזרו אלא בגרושה וכן המזנה אינה צריכה להמתין מפני שמשמרת עצמה שלא תתעבר וכתב ה"ה שפחה שנשתחררה וכו' פי' דברי רבינו הם בשפחה וגירות שהיו נשואות לבעלים בעכו"ם ובעבדותן הא לאו הכי אינן צריכות להמתין שאע"פ שהן בחזקת מזנות אשר מזנה משמרת עצמה שלא תתעבר וכר"י דאמר הכי והכרח הוא שהוא סובר כן דבשאינן נשואות פלוגתא הוא דר' יהודה ור"י וכן נחלקו באנוסה ומפותה ואחר שרבינו פוסק כר"י באנוסה בת ישראל וכדעת ההלכות שהרי בפירוש פסק כן שם שמואל כלישנא בתרא וכ"כ המפרשים בודאי בגירות ושפחה שאין להם בעלים אין צריך להמתין ג' חדשים אע"פ שיש להם חלוקים באנוסה ומפותה וזהו שלא כתב רבינו בשבויה צריכה להמתין לפי ששבויה א"א שתבעל אלא בזנות ולא הוצרך רבינו לפרש כאן דדוקא כשהיו נשואות לפי שסמך לו על מ"ש בסמוך וכן המזנה אינה צריכה להמתין ואם אין דעתו כן איני יכול להלוס דברו לפי הגמרא עכ"ל ויש לתמוה שאם זה היה דעת הרמב"ם ה"ל לכתוב דין

שפחה וגיורת בשאינן נשואות ויפסוק כר' יוסי דאינן צריכות להמתין ולכן נראה שאפשר לומר דאע"ג דפסק הרמב"ם כר' יוסי באנוסה ומפותה מ"מ בגיורת ומשוחררת לא פסק כוותיה אלא כרבי יהודה דאמר צריכות להמתין וטעמיה מדתניא בפ' החולץ גר וגיורת צריכות להמתין ג' חדשים וההיא בפשטא כר' יהודה אתיא : ואם קדש או נשא תוך ג"ח צריך לגרש וכו' וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל נ"ד סי' ז': ומ"ש ואם קידש תוך ג"ח וברח לא משמתין ליה וכו' בר"פ החולץ (דף לז.) אתמר קדשה בתוך ג' וברח פליגי בה רב אחא ורפרס חד אמר משמתין ליה וחד אמר עירוקיה מסתייה הוה עובדא ואמר להו רפרס עירוקיה מסתייה ופירש"י קידש בתוך ג'. שום אלמנה או גרושה: עירוקיה מסתייה. לא בעינן למכפייה דלכתוב גט דגלי אדעתיה דלא בעי לכנוס עד זמנו וכתב נ"י על זה כתבו מן המפרשים דמדבריו נראה שאילו כנס ממש כייפינן ליה בשמתא עד שיגרש או יהא בנידוי עד שיגיע זמנו לכנוס וכ"כ הראב"ד ז"ל והוסיף עוד לומר שקונסין אותו לאחר זמנו שלא יכנוס עד שיעברו עליו כמנין הימים שעמד עמה בתוך צ' יום ואין זה דעת התוס' ודעת אחרים מן המפרשים וכתבו דיינו שנכוף אותו לגרש בגט עד זמנו בלבד ויש שפירשו דאכ"י בשכנס נמי עירוקיה מסתייה וקדשה לאו דוקא ודכ"ע אם קדש ולא כנס משמתין אותו עד שיגרש או יעמוד בנדויו כל צ' יום והרמב"ם נראה שהוא סובר שמנדין אותו מפני שעבר אדרבנן אבל אין כופין אותו להוציא ואפילו בכונס אלא שמפרישין אותו וכשברח עירוקיה מסתייה להצילו מן השמתא דעבר אדרבנן וכתבו עליו דאינו מחוור עכ"ל. וכתב עוד והא דמשמתין למקדש או כונס תוך ג' חדשים כיון שעברו ג' חדשים ונמצאת שאינה מעוברת שרינן ליה וכנס לה אבל אם נמצאת מעוברת עומד בנדוי עד שתלד ותניק כ"ד חדש או עד שיגרש ודעת קצת רבותי דכל שהיא קטנה ואינה ראויה לילד שאין המתנתה אלא משום גזירה דר"מ אם עבר וקדש או כנס לא כייפינן לגרש ולא משמתין ליה אאיסורא דעבד כדי שלא יוציא אלא כופין אותה להפרישה ג' חדשים כיון שזמנו קצוב ובתוספות מגמגמים בזה הריטב"א ז"ל עכ"ל וז"ל הרמב"ם פ"א מה"ג המארס בתוך צ' יום היו מנדין אותו אירס וברח לא היו מנדין אותו כנס בתוך צ' מפרישין אותה עד אחר זמן ויעמוד עם אשתו וכתב ה"ה לדברי רבינו אין מכריחין אותו לגרש לא באירוסין ולא בכניסה אלא מנדין אותו מפני שעבר על גזירת חכמים ואם ברח הועיל לו להצילו מן הנדוי ובהשגות כתוב אומר אני מנדין אותו עד שיגרש וכו' ואין בדבריו הכרח ומ"מ י"מ שסוברים כדעתו שהנידוי הוא עד שיגרש וכופין אותו לגרש ואם ברח עירוקיה מסתייה: ומ"ש אבל כנס

לא סגי ליה בלא גירושין יש מן המפרשים סוברים כן וי"א דה"ה לכונס אם ברח עירוקיה מסתייה ומ"ש ונ"ל שמפריש אותה אחר צ' כימים שעמד עמה בתוך צ' היא חומרא יתירא ואין לה סמך בגמ' וכבר נחלקו עליו בזה הרמב"ן והרשב"א ז"ל ודברי רבינו נראין להקל בשל דבריהם עכ"ל ומדברי הר"ן בתשובה שאכתוב לקמן בסימן זה נלמוד שיש לסמוך על הרמב"ם בזה וכן נ"ל לפסוק דכדאי הם הרמב"ם והר"ן לסמוך עליהן וכל שכן דמידי דרבנן הוא כתב הריב"ש בתשובה סי' ר"ב על אשה שנתגרשה מחמת שהיה בעלה סריס אדם וקדשה אחר תוך ג"ח והשיב עברין הוא דקי"ל כר"מ שגזר בכל הנשים לכן עכ"פ או ילך לו או תנדהו אף אם לא תרצו להחמיר עליו. לכוף אותו לגרש והשתא מ"ש רבינו אם קדש או נשא תוך ג' חדשים צריך לגרש ומשמתין ליה אי לא מגרש ואם קדש בתוך ג"ח וברח לא משמתין ליה ואין כופין אותו ליתן גט כיון שגילה בדעתו שאינו רוצה לכונסה כבר נתבאר שיש מפרשים שסוברים כן משמע דברי רבינו שהוא סובר כדברי רש"י והמפרשים הסוברים דלא אמרי' עירוקיה מסתייה אלא בקדש דוקא אבל אם כנס לא סגי ליה בלא גירושין: ומ"ש גבי משמתין ליה עד שיגרש אבל אין כופין אותו בשוטים מבואר בתשובות הרא"ש כלל נ"ג סי"ו וז"ל והם דקשיא לך למ האין כופין בשוטים הנה ידעת דברי ר"ח שהביא ראיה מן הירושלמי שאין מעשין אלא לפסולות ואף לדברי רש"י שפי' דכל כפייה היא בשוטים יש לחלק דשאני הכא שאין גט זה אלא לזמן: ומ"ש ואפילו אם כהן הוא שתאסר עליו צריך לגרש נלמד מדברי השאלתות שכתבו גבי מעוברת חבירו כמו שאכתוב בסימן זה: ומ"ש רבינו שהורה ה"ר יחיאל ב"ר יוסף שלכתחלה אומרים לו ברח וכו' אהא דאמר בר"פ החולץ עירוקיה מסתייה כ' הרא"ש פירש"י ולא בעי' למכפייה למיהב גיטא דגלי בדעתיה שאין רצונו לכנוס עד זמנו משמע מתוך פירושו דלכתחלה נמי אמרינן ליה ערוק דסגי בגילוי דעתו שאין רצונו לכנוס וכן הורה ה"ר יחיאל ב"ר יוסף מפריז ז"ל מארץ היום מ"כ: ומ"ש רבינו בשם הרא"ש ויראה דבריחה זו צריכה שתהיה למרחוק וכו' כך כתב בפרק הנזכר: ב"ה ואין נראה כן מדברי הפוסקים שסתמו דבריהן ומ"ש לא מסתבר וכו' דא"ה בטלת תקנת חכמים אינו טענה דהרבה צער הוא לו שיניח מלאכתו בעירו וילך לו בורח לעיר אחרת: וכתב רבי' ירוחם אם עברה ונשאת תוך ג"ח בדקינן לה בכל מיני בדיקות אם היא מעוברת ואע"ג דאמרינן דאין בודקין נשואות כדי שלא תתגנה על בעלה הכא שנשאת שלא ברשות תתגנה ותתגנה כ"כ הרמ"ה בפרק החולץ עכ"ל: וענין בדיקה זו בפרק הנזכר: לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ברייתא בפרק החולץ

וטעמא מפרש התם בגמרא (מב.) :ומ"ש עד שיהא לולד כ"ד חדש חוץ מיום שנולד בו ויום שנארסה בו מסקנא דגמרא שם (דף מג.) וכתב המרדכי שם בשם מור"מ דכ"ד חדש מלאים בע"י ואם שנה מעוברת לתינוק ובהגהה הפ' הנזכר כתב שיש גדולים שפירשו דכ"ד חדשים בחדשי הלבנה דהיינו אחד מלא ואחד חסר שהם תש"ת ימיס ובהגהות מרדכי דקדושין כתוב נ"ל דלאותם דמפקי ב' שנים מנא תבשל הם כ"ד חדש י' ימים כ"ח שעות ר"ד חלקים אבללאותם המפרשים דמפקי ב' שנים מן הנביא שמואל דב' שנים ינק מאמו א"כ שתי שנים הוי כמו שהם אם מעוברת אם שלימות אמנם לפי מסקנא דפרק בתרא דערכין (לא:) נראה שאין מחשבין אלא כ"ד חדש של לבנה ע"כ והגהות מיימון כתבו בפ"א מהלכות גרושין מדתלו רבנן בחדשים ולא אמרו שתי שנים ש"מ חדש העיבור סליק למנין כ"ד חדשים דקים להו לרבנן דתינוק סגי ליה ביניקת כ"ד חדש ואפילו אם השנה מעוברת ובת"ה סי' רי"ו האריך בדין זה עיין עליו ובכתבי מה"ר איסרל"ן סי' פ"ב וקע"ח ולענין הלכה נקטינן כדברי ההגהות דמסתבר טעמייהו: ומ"ש ל"ש אם היא אלמנה או גרושה כתב כן לאפוקי ממה שפסק רבינו שמשון דגרושה אינה צריכה להמתין כ"ד חדש דלא משעבדה להניק את בנה וכתבו התוספות הרא"ש והר"ן והמרדכי בפ' אע"פ והגהות מיימון בפ"א מהלכות גירושין שר"ת חלק עליו ואסר אף בגרושה והביא ראיה לדבריו וכ"פ בשאלתות וכן דעת הרמב"ם בפ"א מהלכות גרושין שלא חילק וכתב ה"ה שכן נראה מן הגמ' דמניקה דומיא דמעוברת ולזה הסכים הרשב"א ז"ל וכתב ומיהו בגרושה דוקא בשהניקתהו קודם שנתגרשה עד שהכירה אבל קודם הזמן לא דהא אי בעיא לא תניק אותו כלל ואפילו בשכר עכ"ל : וכתב בהגהות מרדכי פרק החולץ (דף תס"ג) מניקה שנתעברה בזנות בא מעשה לפני ה"ר מרדכי טור"משא והתירה ואמר דאפילו ר"ת האוסר הוי משום שכופה אבי התינוק ובזנות מי יכוף ולכן התירה ולא הודו לו חכמים דמ"מ ב"ד יכופו אותה והביא ראיה לאסור מדברי התוס': ומ"ש אפילו אם גמלה הנער או נתנתו למניקת אסורה אפילו נשבעה המניקת או נדרה ע"ד רבים וכו' כתובות (דף ס:) ת"ר נתנה בנה למניקה גמלתו או מת מותרת לינשא מיד רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע סבור למעבד עובדא כי הא מתניתא אמרה להו ההיא סבתא בדידי הוה עובדא ואסר לירב נחמן איני והא רב נחמן שרא להו לבי ריש גלותא שאניבי ריש גלותא דלא הדרי בהו ואסיקנא והלכתא מת מותרת גמלתו אסורה ופירש"י דבי ריש גלותא. אלמנות שהיו בהן מניקות ונתנו בניהם למניקה והתירום לינשא: דלא הדרי בהו. מניקה שפסקה להניק בניהם יראה

לחזור בה לפי שבני אדם מאויימים הם אבל באינש אחריני דלמא הדרא בה המניקה וחוזר הבן אצל האם ומסתכן וז"ל הרא"ש אפילו נתנה בנה למניקה או גמלתו אסורה לינשא עד כ"ד חדש דחיישינן שמא תמהר לגמלו כדי שתנשא ויסתכן הולד וכן נתנו למניקה חיישינן שמא תחזור בה המניקה והא דשרא רב נחמן לנשי דבי ריש גלותא אלמים וחזקים היו ולא היו רשאות לחזור ודבר ידוע דלא אתי למישרי באשה אחרת אבל שאר נשים אפילו נשבעה המניקה או הדירה ע"ד רבים שלא תחזור בה אסור דאתי למיחלף ולמשרי היכא דלא נשבעה וכ"כ שם המרדכי בשם ר"י הזקן דאין להתיר ע"י שתתן המניקה ערבון גדול שלא לחזור בה ולדמות ע"י כן לדבי ר"ג כי דבי ר"ג לפי שהכל יראים מהם היו ידועים וניכרים ואין לגזור בהן אטו שאר בני אדם כי החילוק שבינם לשאר בני אדם מפורסם וידוע לכל אבל לשאר בני אדם אין להתיר ע"י שום ערבון דלא כ"ע ידעי באותו ערבון ויבא להתיר בלא ערבון וכ"כ הריב"ש שם וכתב ואין לנו לחוש לחרבן ביתו ולא לקלקול הבחורה דלא עקרינן תקנתא דרבנן מפני הני טעמי וכתב עוד הרא"ש בתשובה כלל נ"ד כבר היה באשכנז באחד מגדולי הארץ והורה ה' למעשה באשה מניקה ששכרה מניקה לבנה והדירה ע"ד רבים שלא תחזור בה והתירה לינשא תוך כ"ד חדש וחלקו עליו כל חכמי אשכנז והחזירוהו מדבריו והוא הביא ראיה לדבריו מדבי ר"ג דמחמת יראתם לא הדרה המניקת הנזכר כיון דהדירה ע"ד רבים ליכא למיחש לחזרה ומורי הר"ח גם הוא נחלק עליו והאריך בתשובה וכתב דלית הלכתא כרב נחמן דשרא לבי ר"ג מדמסיק תלמודא הלכתא מת מותרת גמלתו אסורה אלמא דס"ל לתלמודא דאין שום צד היתר דאי הוה שום צד היתר לישמעין הא וכל שכן מת ועוד הביא ראיה לדבריו ממה שהשמיטו הרי"ף ז"ל ולא הביאו בהלכותיו עכ"ל: ומ"ש רבי אפילו אם נשבעה לאדם גדול כמו אלו שהולכים בחצר המלך וכו' כן כתב בתשובה הנזכרת וגם בסוף כלל י"ח משום דאף רב נחמן לא התיר אלא בר"ג שהיה יחיד בארץ שלא היה כי אם ר"ג אחד והיה כמו מלך בישראל אבל אם באנו להתיר לכם אנשי בית המלך נמצא שנעקור תקנת חכמים וה"ה כתב בפ' י"א מהלכות גרושין על הא דרב נחמן שרא לדבי ר"ג יש מפרשים שפסקו כן ואמרו דלאו דוקא לדבי ר"ג אלא לכל הדומה להם בזה ויש מי שכתב שאפילו באיש דעלמא אם בשבעה מניקת להניקו כל ימי הנקתו שמותר ואין זה עיקר שרבינו וההלכות לא הזכירו הא דר"ג או שהם סבורים שאינה הלכה או שלא אמרו אלא בדרי"ג בדוקא שנודע לכל פחדם על הבריות וכתב הרשב"א בתשובה סי' תש"ך נראה שאפי' לר"ג כל שהניקתו האם עד שמכירה לא

תנשא אלא כופין אותה ומניקתו מפני סכנת הולד כמו שנוכר פרק כ"א מהלכות אישות עכ"ל וגם הר"ן כתב בפרק אע"פ שיש מי שכתב דלאו דוקא דבי ר"ג אלא כל כיוצא בו ואחרים התיירו עוד אפילו לאיניש דעלמא אם נשבעה המניקת להניקה כל ימי ההנקה ולא נ"ל כן דבגמרא אמרי' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו סברי למעבד עובדא כברייתא וכו' וא"ל רב פפי ואתון לא תסברוה מהא דתניא כו' כלומר דאע"ג דאין כאן להבחין בין זרעו של ראשון דהא לא מיעברא לא פלוג רבנן וה"נ לא פלוג רבנן במניקה שמת בעלה בין שהיא מניקתו בין שאינה מניקתו ומעתה ק"ל כיון דאפי' בשאינה ראויה לא פלוג אמאי מפלגי בדבי ר"ג אלא ודאי צ"ל דשאינה ראויה לילד וכיוצא בה לית לה קלא ואתי לאחלופי אבל דבי ר"ג קלא אית להו ומעתה אין להתיר בנשבעה דהא לית לה קלא והרי"ף לא כתב הא דר"ג ולא הרמב"ם בפ"א מה' גרושין ולא ידעתי למה שאין לדחותה מהלכה מדתניא הרי שהיתה רדופה וכו' דאלמא לא פלוג רבנן בהא דרב נחמן גופיה דפסק כר"מ שרי להו לדבי ר"ג אלא ודאי היינו טעמא משום דדבי ר"ג קלא אית להו ולא אתי לאיחלופי ואפשר שהשמיטו זה משום דס"ל דדוקא ר"ג ואין לנו כיוצא בו עכ"ל ובתשובה כתב בסי' נ"ח הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו ההיא דר"ג אין ספק שדעתם הוא שאין ללמוד ממנה וכמה מעשים באו לידי בדבר זה ואסרתי אע"פ שהיו רוצים לעשות בענין כמה חזוקים וכל מי שמבקש עילה בדבר זה להקל אינו אלא פורץ גדרם של חכמים ולפי' בנדון זה אם אין כאן אלא אירוסין בלבד כמו שנראה מכתבך ראוי להפרישו ממנה אבל אין כופין אותו לגרש שאע"פ שיש מי שסובר כן כיון דבפי' החולץ לא שנינו אלא ואם נשאת יוציא אין לנו אלא בנשא אבל במארס לא וזהו דעת הרמב"ם וראוי לסמוך עליו אבל אם נשאה כופין אותו לגרשה עכ"ל: ומ"ש אבל אם מת הולד כבר נתבאר בסמוך דהכי אסיקנא בגמ' מת מותרת: ומ"ש או שגמלתו בחיי הבעל או שאינה חולבת לעולם וכו' או שפסק חלבה בחיי בעלה או ששכרו לה מניקת בחיי בעלה כתב א"א הרא"ש שאינה צריכה להמתין ז"ל הרא"ש בפרק אף על פי היכא שגמלתו בחיי בעלה בראה שמותרת לינשא דליכא למיגזר מידי ולא גזרינן אטו לא גמלתו בחיי דכה"ג לא גזרינן דא"כ היכי שרא לדבי ר"ג ליגזור אטו לא נתנתו למניקת אלא לא גזרינן אלא שמא תחזור בה המניקה או שתמהר לגמלו דודאי מינכר בין נתנה למניקה ובין לא נתנה ובין גמלתו ללא גמלתו וכן משמע הלשון מניקת שמת בעלה שהיתה מניקתו כשמת בעלה ומטעם זה נראה להתיר אשה שדדיה צמקו ואינה רגילה להניק לעולם או שפסק חלבה בחיי בעלה ושכרו לה מניקת בחיי

בעלה עד כאן לשונו ומשמע דושכרו לה מניקת אדלעיל קאי שצמקו דדיה או פסק חלבה ולא מילתא באפי נפשה הוא ורבינו שכתב או ששכרו לה נראה שמפרש דמילתא באפי נפשה הוא וכתב הרא"ש בתשובה כלל נ"ג מ"ש בספר המצות בתשובת הגאונים שאינה נקראת מניקת חבירו אם פירשה מלהניקו ונתנתו למניקת ג"ח קודם מיתת הבעל אם הלכה נקבל ואפשר שזהו טעמם של גאונים שלא מצינו בתלמוד אלא מעוברת חבירו ומניקת חבירו ומשמע הלשון שמת בעלה והניחה מעוברת ומניקה וכיון שהיתה מניקה בשעת מיתת בעלה החמירו בה חכמים שלא תנשא בכל צד אלא אם מת הולד אבל אם פסקה מלהניק ונתנה בנה למניקת בחיי בעלה לא מיקריא מניקת חבירו ולא חלה עליו תקנת חכמים אבל לא ידעתי טעמיה למה צריך ג' חדשים קודם מיתת בעלה ושמה היה ידוע אצלם שבתוך ג' חדשים אפשר שיחזור החלב לאשה אבל כשפסקה ג' חדשים מלהניק אפשר שצמקו דדיה ולא ישוב החלב אף אם תרצה להניק וכתב עוד הנה כתבתי לך זה פעמים מה שקבלתי מרבותי לפי סברת התלמוד ועל מה שכתבת שר"מ מקוצי כתב בחבורו שאם פסק חלבה ג' חדשים קודם מיתת הבעל דלא מקרי מניקת בעלה ומותרת לינשא על זה כתבתי ותבררו הישר בעיניכם כי רציתי להסתלק מן הדבר כי לא אורה להתיר מה שקבלתי מרבותי לאסור אמנם תליתי הדבר בך אם תרצה לסמוך בשעת הדחק על מה שכתב הר"מ ז"ל בשם הגאונים הרשות בידך אמנם חדשת דבר בכתבך שכתבת שלפעמים היתה מניקה בתענוג לבתה באותן ג' חדשים ולשון ר"מ הוא כך שאינה נקראת מניקת חבירו אם פירשה מלהניקו ונתנתו למניקת ג' חדשים קודם מיתת הבעל ומאחר שלא מצינו התרה אא"כ מת הולד ובאנו לסמוך על הר"מ בשם הגאונים צריכין אנו לדקדק בלשונו שכתב אם פירשה מלהניק דמשמע פירשה לגמרי ופסק חלבה ואינה מניקה כלל וע"ז כתבתי טעם לדברי הגאונים וזו האשה לא פסק חלבה שהיתה מניקה לפעמים אף לדברי הגאונים ז"ל איני רואה היתר ומה שכתבת שמעכשיו צמקו דדיה כי אינה מניחה אותו אפ"ה אסרו חכמים דחששו דכל אשה תגמול את בנה כדי שתנשא ולא רצו להתיר אלא מת בנה ואף בזה יש אוסרים משום עובדא דההיא שוטה שחנקה את בנה הרי מצינו שמאד החמירו חכמים בדבר מי יפרוץ אשר גדרו וכתב עוד שם ועל המניקה אם היא אשה שיש לה חלב להניק את בנה אפילו לא הניקה דלא פלוג רבנן בכל אשה שראויה להניק בין הניקה בנה בין לא הניקה לא תנשא אבל אשה שיש לה צמוק שדים ואינה מניקה בשום פנים אותה ודאי לא מקריא מניקה ואינה צריכה להמתין כ"ד חדש עכ"ל: וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' תסי"ג וז"ל

הר"ן בתשובה סימן י"ב על דברי הר"מ מקוצי שכתב בשם תשובת הגאון שאין קרוי מניקת חבירו אם נתנה בנה למניקה ג' חדשים קודם מיתת בעלה והיא לא הניקה כלל בתוך הג' חדשים ואף ע"פ שאיני יודע בגמרא סמך לדברי הגאון מכל מקום דברים ברורים הם בטעמם וכל שכן שהן דברי קבלה וכנ"ל בטעמו של גאון שכיון שתקנה זו שתקנו חכמים שלא ישא אדם מניקת חבירו מפני תקנת הולד נתקנה היכא שאין לולד תקנה אין לאסור אשה מלהנשא וידוע הוא בדרכן של נשים שפוסקות קצת זמן מלהניק נפסק חלבן ואין ראויות עוד להניק והזמן הזה שקצב הגאון ז"ל אפשר שהלך בו אחר רוב נשים שיש שנפסק חלבן בהפסק חדש ויש בהפסק ז' שבועות ויש בהפסק ב' חדשים אבל אחר שלשה חדשים סבור הגאון ז"ל שרובן נפסק חלבן ולא ישאר לאשה חלב אחר הפסק שלשה חדשים אלא לאחת מני אלף ולמה שהוא מיעוטא דמיעוטא לא חיישינן ולא עבדינן תקנתא ואפשר ג"כ שנסמוך קצת השלשה חדשים להא דאמרינן בפי' אע"פ (ס:) לענין מעוברת שהחלב נעכר לאחר שלשה חדשים וכיון שזו שפסקה ג' חדשים בחיי בעלה אינה ראויה להניק את בנה בשעה שמת בעלה אינה קרוי מניקת חבירו ואין תקנה לולד בעיגונה זהו דעתי בתשובת הגאון ז"ל וכיון שהאיסור הזה אינו אלא מדבריהם ראוי לסמוך על זאת התשובה הלכה למעשה עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה שאלת האשה שנתאלמנה והניח בעלה מעוברת וילדה ותוך ל' יום ללידתה פסקה מלהניק את בנה ונתנה בנה למניקה ותוך ששה לאלמנותה היא רוצה לינשא להבעל הודיענו אם מותרת אם לאו דהא איפסיקא הלכתא גמלתו אסור או דילמא התם בשהניקה אותו עד צ' יום שכופה ומניקתו מפני הסכנה אבל תוך זמן לא דסכנה ליכא תשובה נ"ל שלא נאמרו דברים אלו אלא בגרושה שיצאה שלא לרצונה ושיש לו אב למסמס ליה ביעי אבל אלמנה לעולם לא עד כ"ד חודש ותדע לך מדתניא נתגרשה אין כופין אותה להניק ואם היה מכירה כופה ומניקתו מפני הסכנה ואם איתא ליתני נתאלמנה או נתגרשה אין כופין אותה להניק ועוד תניא מניקה שמת בעלה בתוך כ"ד חדש הי"ז לא תנשא ולא תתארס עד כ"ד חדש ומדקתני התם שמת בעלה בתוך כ"ד חדש משמע כל שמת תוך זמן זה ואפילו מת ביום שנולד ועוד תדע מדתניא התם נתנה בנה למניקה גמלתו או מת מותרת לינשא מיד וגרסיי התם רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע סבור למעבד עובדא כי הא מתניתא אמרה להו ההיא סבתא בדידי הוה עובדא ואסר לי רב נחמן א"ל רב פפי ואתון לא תסברוה מהא דתניא וכו' אלמא אף במניקה שמת בעלה גזרינן נמי בכל צד כיון דמקשי מהא רב פפי לרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ואף הם הודו ואמרו

לאו אדעתין ולא מפקי מינה אלא מת ודבי ר"ג דמסתפי אינשי מינייהו ולא הדרי בהו ואי לא דמתפרשי הני תרתני בגמרא להיתירא אף אינהו הוה אסרי בגזירותיו של ר"מ הא כולהו אחריני אסירי עד כאן לשונו כתב בתשובת הריב"ש סימן תס"ב דאשה שמת בעלה והניחה מעוברת וילדה ולא הניקה את בנה שגם זו צריכה להמתין כ"ד חדש דכיון שזו נאסרה משום מעוברת חבירו דסתם מעוברת למניקה קיימה אפילו נתנה בנה למניקה אח"כ איכא למיגזר אטו לא נתנה ומשמע מדבריו שם ובסי' י"ג דה"ה לגרושה שילדה ולא הניקה את בנה וכתב בסוף דבריו ומה ששאלת איך נוהגים כאן אין לומר מנהג בדבר כזה שאינו תמידי אך כשאני נשאל מזה אני מורה להם לאיסור ואף אם אפשר שהורה איזה מורה הגס לבו בהוראה להקל ועשו מעשה על פיו פעם אחת כשקרה באיזה זמן אין זה מנהג ואיני חושש לו לפי שנאמר שהורה שלא כהלכה עד כאן לשונו ומדברי הרשב"א שכתבתי בסי' זה שכתב ה"ה בשמו ובגרושה שרי כה"ג ואפילו התחילה להניקו בעודה תחת בעלה אם אינו מכירה שרי וראיתי מורים עושים מעשה כדברי הרשב"א ולא מחיתי בידם כיון שיש להם אילן גדול על מי שיסמכו ועוד דמידי דרבנן הוא כתב ה"ה בהלכות אישות פ"ח על מה שכתב הרמב"ם יורש שאמר לאלמנה טלי מעשה ידיך במזונותיך אין שומעין לו אבל היא שרצתה שומעין לה דבר פשוט הוא וכן כתבו מן המפרשים ואמרו שאפילו היתה מניקה יכולה היא לומר איני מניקה אלא בשכר ויכולה היא לתבוע כתובה לאלתר ואע"פ שאינה רשאה לינשא תוך כ"ד חדש ללידת הולד וכן הסכים הרשב"א ז"ל עכ"ל וכ"כ בת"ה ס"י רי"א שאם באה לגבות כתובתה מיד מגבי לה: עבד ונשאה או קדשה יגרשנה וכו' בר"פ החולץ תניא לא ישא אדם מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית דר"מ וחכמים אומרים יוציא ולכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס אמר רבא ולדברי חכמים יוציא בגט ופרש"י לדברי חכמים דאמר לכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס מיד עד שיגיע הזמן יוציא בגט ולא סגי ליה בהפרשה בעלמא ואסיקנא דאפילו אם הוא כהן שמגורשת אסורה לו לא עביד ליה תקנתא לומר דליסגי ליה בהפרשה אלא יוציא בגט ולא יחזיר עולמית: ומ"ש רבינו שאם קדשה יגרשנה התוספות והרא"ש כתבו שם שה"ר יוסף מאורליני"ש הורה באחד שקידש מניקת חבירו שלא להצריך גט אלא להפריש בעלמא כיון דבלאו הכי אסירא ליה דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה דדוקא בנשא הוא דאמרינן הכא דבעיא גט והם ז"ל חלקו עליו וכן כתבו ההגהות מיימוניות פרק י"א מהלכות גרושין בשם סמ"ג שה"ר יוסף מאורליני"ש הורה להתיר במקדש מניקת חבירו ולא הודו לו כל גדולי הדור וכן כתב השאלתות

מעוברת או מניקת חבירו אי עברה ואינסבא או קידשה מפקינן לה בגט מיניה אפילו הוא כהן וכן כתב הריב"ש (סי' רי"ו) פרש"י עירוקיה מסתייה ולא בעי למכפייה למכתב גיטא דגלי דעתיה דלא בעי לכנוס עד זמניה נראה מדבריו שאם לא ברח מנדין אותו עד שיגרש אפי' באירס וא"כ בנדון זה שלא גילה דעתו שאינו רוצה לכנוס אף אם יברח עתה מנדין אותו עד שיוציא כדעת רש"י והראב"ד וכל האחרונים עכ"ל: ועיין בתרומת הדשן סימן רי"ו ומיהו הרמב"ם פסק בפרק הנזכר כדברי הר"י מאורליני"ש שאם אירס מעוברת או מניקה אין כופין אותו להוציא ולא לכנוס עד אחר זמן היניקה או עד שימות הולד וכתב ה"ה זה יצא לרבינו ממה שאמרו שם ואם נשא יוציא משמע דוקא נשא אבל קדש לא וכבר כתבתי שהר"ן כתב שראוי לסמוך על דברי הרמב"ם וכתבתי שנראה לו לפסוק כן וכתב הריב"ש בתשובה סי' ש"ס שנראה מדברי הרמב"ם שמנדין אותו משום דעבר אדרבנן שכן כתב הוא ז"ל במאירי בתוך תשעים של הבחנה: ומ"ש רבינו וצריך ליתן לה כתובה אם תתבענה לו כן כתב הרא"ש בתשובה שאכתוב בסמוך: ומ"ש וצריך לכתוב לה כתובה אחרת זה פשוט ואפילו לא פרע לה כתובה כשיגרשה אין אותה כתובה עולה לה לפי שכבר נמחל שעבודה וכדאמר ר' אסי בפ"ק דמציעא (יז.) ופרק הכותב (פה.): ומ"ש בשם הר"מ מרוטנבורק שאפילו אם הדיר הנאת תשמיש עליו ע"ד רבים עד שעה שיגיע זמנו לכנוס אפי"ה צריך להוציא כ"כ בשמו הרא"ש והמרדכי בר"פ החולץ ותשובת מיימונית דשייכי לספר נשים: ומ"ש ואם ברח והרחיק נדוד עד מקום שאינו יכול לחזור תוך כ"ד חדשים אין צריך להוציא כ"כ הרא"ש שם גבי מקדש אלמנת חבירו תוך שלשה וברח דאמרי' עירוקיה מסתייה יראה דבריחה זו צריכה שתהיה למרחוק וכו' וכן המקדש מעוברת או מניקת וברח לפי משך הזמן ולפי ההרחקה והרמב"ם כ' בפ"א מהלכות גירושין על מעוברת ומינקת נשא וברח ואח"כ בא וישב עם אשתו אין בכך כלום וכתב ה"ה לפי דעת הר"א שאמר למעלה דבכונס תוך שלשה אפילו ברח כופין אותו להוציא כ"ש הכא שכופין אותו להוציא אבל רבינו סובר דלכל גוונא עירוקיה מסתייה עכ"ל: כתב מהרי"ק בשורש קל"ה שנשאל מהר"ם על מי שקידש תוך ג' חדשים והיא נדה וטרם שתטהר מנדתה עברו שלשה חדשים והשיב לאסור: שאלה לא"א הרא"ש ז"ל הבא על נערה ונתעברה ממנו וכו' בכלל כ"ג סימן ח'. כתב הרא"ש בתשובה כלל נ"ג סי' ה' שנשאל על הנושא מעוברת חבירו ומינקת חבירו כשמגרשה אם יש לה כתובה והשיב כיון דגט כריתות יהב לה גביית כתובתה תלוי בדעתה ואם תרצה תתבע כתובתה כשאר כל הנשים המת רשות ואם

תרצה לחזור אליו יכולה לומר לא אחזור אא"כ תכתוב לי כתובה אחרת
עין בתשובת הריב"ש כי שם תמצא לקח טוב בדינים שבסימן הזה:

סימן יד - שלא ישא אשה בימי האבל

אסור לו לאדם לארס תוך שלשים יום של אבילות ומי שיש לו בנים
קטנים ואין לו מי ישמשנו מותר לכנוס אפי' תוך ז' וכו' כל סימן זה
נתבאר בטור יורה דעה סי' שצ"ב:

סימן טו - אסור ערוה דאורייתא ודרבנן

אלו שאינן בני קידושין מחמת ערוה מהן מן התורה ומהן מדרבנן וכולי
אין דברי רבינו מדוקדקים דאותן שהן מדרבנן בני קידושין הן שהרי
קידושין תופסין בהם אלא שאסור לישא אות' וכך ה"ל לכתוב אלו נשים
אסורות משום ערוה : ומ"ש דאותם שאכורות מחמת ערוה אינן בני
קידושין מבואר בפ"ב דיבמות ובכמה מקומות דחייבי כריתות לא תפסי
בהו קידושין: אמו אסורה לו מן התורה ואם אמו אסורה לו מדרבנן וכו'
בפ"ב דיבמות (דף כא:) ת"ר מה הם שניות אם אמו ואם אביו ואשת אבי
אביו ואשת אבי אמו ואשת אחי האב מן האם ואשת אחי האם מן האב
וכלת בנו וכלת בתו ופירש"י אמו. כתיבא וגזרו רבנן עלאם אמו כדי שלא
יפגע באמו וגזרו נמי באם אביו משום אם אמו ואע"ג דגזירה לגזירה היא
כדאמרינן לקמן משום דתרוייהו אימא רבתי קרי להו. ואשת אבי אביו.
משום אשת אביו הכתובה בתורה ואשת אבי אמו ואע"ג דאינה אם אמו
(דאשת אבי אמו) גזירה משום אשת אבי אביו דתרוייהו אבא רבא קרי
להו הילכך חדא הוא : ואשת אחי האב מן האם. דמן התורה ערות אחי
אביך כתיב ואמרינן בהבא על יבמתו (נד:) דבאחי אביו מן האב קמישתעי
אבל אם היה אחיו של אביו מן האם שריא וגזרו רבנן עליה משום אשת

אחי אביו מן האב: ואשת אחי האם מן האב. כגון נפתלי אחי יוכבד מאביה ונשא אשה אסורה לאהרן משום שניה ואע"ג דאשת אחי אמו לא כתיבא גזרו בה רבנן היכא דהוה אחי אמו מן האב גזירה משום אחי אביו מן האם דהוי נמי שניה ואיכא צד אב אבל אם היה נפתלי אחי יוכבד מן האם ולא מן האב מיבעיא לקמן בגמ' אי גזרו רבנן עלה אי לאו: וכלת בנו. גזור משום כלתו: וכלת בתו. מפרש לקמן טעמא גזירה משום כלת בנו והא דכתב רש"י דאיבעיא לן בגמ' אי גזרו על אשת אחי אמו מן האם או לא אסיקנא בגמ' דגזרו עלה וגרסינן תו בגמ' (שם) אמר רב ארבעה נשים יש להם הפסק נקט רב בידיה תלת אשת אחי האם מן האב ואשת אחי האב מן האם וכלתו וזעירי מוסיף אף אשת אבי אמו ורב מ"ט לא חשיב ליה מיחלפא ליה אשת אבי אביו וזעירי להתם שכיח דאזיל להכא לא שכיח דאזיל כלתו דאורייתא היא אימא כלת בנו וכלת בנו יש לה הפסק והא תניא כלתו ערוה כלת בנו שניה וכן אתה אומר בבנו ובן בנו עד סוף כל הדורות אלא אימא כלת בתו דלא אסרו כלת בתו אלא משום כלת בנו ופרש"י ארבעה נשים שניות יש להן הפסק שלמעלה מהן ולמטה מהן מותר אבל האחרות כגון אם אמו אין להם הפסק שלמעלה הימנה עד סוף כל הדורות הוי נמי שניה וכן אשת אבי אביו אם אבי אביו למעלה מהן עד לעולם אסור כגון אשת אבי אביו ואם אבי אביו: ונקט רב בידיה תלת. לפרושי תלת מהנך ארבעה אבל רביעית לא הוי ידע מאי היא אבל גמרא הוה גמיר דארבע נינהו: אשת אחי האם מן האב היא לבדה שניה אבל אשת אחי אם אמו מותרת: ואשת אחי האב מן האם לבדה שניה אבל אשת אחי אבי אביו מן האם מותרת וטעמא משום דלא שייכא בה ערוה דאורייתא אבל אם אמו דשייכא בדורותיה ערוה דאורייתא כגון אמו ואשת אבי אביו יש בדורותיה אשת אב דאורייתא ואם אביו נמי אע"ג דלא שייכא בדורותיה ערוה דאורייתא אין לה הפסק ואסורה אף אם אבי אביו דמחלפא באם אם אמו: וכלתו לקמן מוקמי לה בכלת בתו דחשבינן לה לעיל בשניות קאמר רב דיש לה הפסק הואיל ולא שייכי בה איסור כלה דאורייתא הילכך כלת בתו בתו שריא אבל כלת בנו אין לה הפסק וכלת בן בנו אסורה הואיל ושייכא בדורות הללו איסור כלה דאורייתא: אשת אבי אמו יש לה הפסק ושריא אשת אבי אביו אמו הואיל ולא שייך בדורות הללו אישות אב דאורייתא: התם שכיח דאזיל למשפחת אביו אדם רגיל לילך וידוע שיש שם קורבה יותר מאמו הילכך לא מחלפי וכתב הרי"ף והרא"ש דאיתא בירושלמי תני בר קפרא מוסיף אם אבי אביו ואם אבי אמו. והשתא מה שכתב רבינו אם אמו אסורה לו מדרבנן מבואר בבבלייתא שכתבתי בסמוך: ומ"ש וכן

אם אמו עד עולם מבואר בדברי רב דאמר ד' נשים יש להם הפסק משמע דאינך אין להם הפסק וטעמא כדפרש"י משום דשייכי בדורותיה ערוה דאורייתא: ומ"ש ואם אבי אמו אסורה לו מדרבנן מבואר בירושלמי שכתבתי: ומ"ש אבל אם אבי אמו ואם אבי אמו מותרת טעמא משום דכיון דלא שייך בדורותיהן ערוה דאורייתא יש להם הפסק ולי הירושלמי מוכיח כן דקתני בר קפרא מוסיף וכולי משמע דהני בלבד הוסיפו: ומ"ש אם אביו אסורה לו מדרבנן מבואר בבבלייתא שכתבתי בסמוך: ומ"ש וכן אם אבי אמו ואם אבי אמו רב כדבסמוך וכבר פירש רש"י טעמא דאף ע"ג דלא שייך בדורה ערוה דאורייתא אין לה הפסק ואסורה אף אם אבי אביו דמחלפא באם אם אמו: ומ"ש אם אבי אביו אסורה לו מדרבנן מבואר בירושלמי שכתבתי בסמוך: ומ"ש אבל מכאן ואילך כגון אם אבי אביו או אם אבי אביו מותרת היא לו מהטעם שנתבאר בסמוך דלא שייך בדורותיהן ערוה דאורייתא וכדדייק לישנא דירושלמי ודינים אלו כך כתבם הרמב"ם בפ"ח מהלכות אישות וכתב בתרומת הדשן סימן רי"ד דבן בנה של דינה אסור באשת יעקב דכשניה חשיבא ליה ול"מ לדעת ראבי"ה בהגהות מיימון שפסק דלא כזעירי אלא אפילו לדעת הרמב"ם וסמ"ג וא"ז ואשירי שפסקו כזעירי נידון דידן כיון דלגביה דידיה קורבה דאב היא אף על גב דלגבי אב קורבא דאם היא מ"מ שכיח טפי דאזיל לגביהו מלקורבא דאם דיליה. בכתבי מה"ר איסרלן סימן קע"ב כתב ליישב קושיות בדברי סמ"ג בדיני שניות: אשת אביו אסורה לו מן התורה בין שהיא אשתו מן האירוסין וכו' בין כשמת אביו או גירשה מבואר במשנה פ"ד מיתות: ומ"ש אבל אם אנס אביו אשה מותרת לו פלוגתא דר' יהודה ורבנן במתניתין ר"פ נושאים והלכה כת"ק דשרי באנוסת אביו ובמפותת אביו: ואשת אביו אסורה לו מדרבנן מבואר בבבלייתא שכתבתי: ומ"ש וכן אשת אבי אביו עד עולם כבר נתבאר בדברי רש"י שכתבתי בסמוך דטעמא משום דיש בדורותיהן ערוה דאורייתא דהיינו אשת אביו ומ"ש ואשת אבי אמו אסורה לו מדרבנן מבואר בבבלייתא שכתבתי ומ"ש אבל מכאן ואילך כגון אשת אבי אביו אמו או אשת אבי אמו מותרת לו היינו כזעירי דאמר אשת אבי אמו יש להם הפסק ואע"ג דרב לא חשיב לה משום דמחלפא ליה באשת אבי אביו כיון דרב נמי גמיר דד' נשים יש להם הפסק כיון דלא משכחת לה ד' בלא האי דזעירי הכי נקטינן ולא חיישינן למאי דחייש רב ותו דהא תלמודא יהיב טעמא לזעירי דלא למיחש לטעמא דרב כיון דמידי דרבנן הוא נקטינן כזעירי דמיחל וכן פסק הרמב"ם בפ"א מהלכות אישות וכך מטין דברי הרי"ף והרא"ש וטעמים הללו כתבו הגהות מיימון ואע"פ

שכתבו שרא"מ פסק דלית הלכתא כזעירי לא דחינן דברי הרמב"ם ורבינו המפורשים ומאי דמשמע מדברי הרי"ף והרא"ש מקמי רא"ם: אחותו אסורה לו מן התורי ל"ש אחותו מאביו או מאמו מפורש בתורי ערות אחותך בת אביך או בת אמך: ומ"ש בין אחותו מן הנשואין או מן הזנות אפי' בא אביו על הערוה והוליד ממנה אחותו היא וחייב עליה בפ"ב דיבמות (כג.) יליף לה מקראי: ומ"ש חוץ מאחותו מן השפחה ומן הכותי שם יליף לה מקרא: ומ"ש בד"א שפחה דעלמא אבל אם בא אביו על שפחתו והוליד ממנה אחותו היא בפ"ב דיבמות כתב הרי"ף הא דתנן מי שיש לו בן מכל מקום בנו הוא לכל דבר חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הכותית קא אמרי רבוותא ה"מ שפחה דאחרים דומיא דכותית דלית ליה קנין בגווה אבל שפחה דידיה לא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ואתמר משמיה דרב נטרונאי הכי דאם בא על שפחה דידיה וילדה ממנו בת אף על גב דלא נקיטא גט חירות בתו היא דהא אמרי רבנן אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ואם בא עליהחייב משום בתו ואם בא עליה חייב משום אחותו וחזינן לגאון אחר דמספקא ליה מילתא ומתוך דבריו נקטינן בהא מילתא לחומרא לגבי איסורא והרמב"ם בפ"י מהלכות גירושין כתב שדברי הגאונים בזה רחוקים מדברי ההוראה מאד שלא אמרו חכמים חזקה זו אלא באשתו שגירשה בלבד אבל בשאר כל הנשים הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות ואצ"ל בשפחה או כותית שאינה בת קדושין שאין חוששין להם כלל והרי הבן בחזקת עכו"ם ועבד עד שיודע בודאי שנשתחררה אמו או נתגיירה וכתב עוד בפרק ט' מהלכות עבדים ישראל שבא על שפחה כנענית אע"פ שהיא שפחתו ה"ז הולד כנעני לכל דבר ונמכר ונקנה ומשתמשים בו כשאר עבדים עכ"ל והרא"ש כתב בפ"ב דיבמות ורואה אני את דברי רב נטרונאי מהא דאמרינן בפרק השולח (לט:) א"ר זירא אמר רב עבד שנשא אשה בפני רבו יצא לחירות וכו' הילכך הבא על שפחתו ודאי שחררה מעיקרא ולא מפלגי בין בא עליה דרך נשואין בין בא עליה דרך זנות והרמב"ם לא נראו לו דברי הגאונים ואין דבריו נראין עכ"ל: והרב המגיד בפרק ד' מהלכות נחלות האריך להחזיק דברי הרמב"ם וכתב שהרשב"א הכריע כדברי הרמב"ם בראיות ברורות: וכתב עוד שם הרב המגיד דהא דמשמע בפרק השולח דכותב שטר אירוסין לשפחתו הרי היא בת חורין משום חזקה דלא עביד איסורא שטר אירוסין שאני דמשמע ממעשיו שהוא רוצה אותה דרך אישות אבל בבאא עליה שלא בקדושין אדרבה משמע ממעשיו שהוא רוצה בזנות ורבינו סתם דבריו כאן לדעת הגאונים והרא"ש ז"ל: ומותר בבת אשת אביו שיש לה מאיש אחר ואפילו חורגה הגדלה בבית מותרת

לאחין וכולי בפ"ב דיבמות (דף כא) תניא דחורגו מותר בבתו ואף על גב דגרסינן בירושלמי חורגות הגדלים בבית אחד אתא עובדא קמיה דר' חנינא ואמר יסבון באתרא דלא חכמין לון בגמרא דילן בסוף משוח מלחמה (מג:): אמרו חורגה הגדלה בין האחין אסורה מפני מראית העין ולא היא דקלא אית להו ואע"פ שכתב הרא"ש שר"ח ובעל הלכות כתבו כדברי הירושלמי נמוקי יוסף בשם הריטב"א פסק כמסקנת גמרא דידן וכן נראה שהוא דעת הרי"ף והרא"ש וכן נראה גם מדברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות א"ב: בתו אסורה לו מן התורה וכן בת בנו ובת בתו בפרשת אחרי מות ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ואע"ג דלא כתיב בהדיא איסור בתו אתיא מקל וחומר ובתבת בנו ובת בתו או בת בנו או בת בן בנו או בת בן בתו אסורות לו מדרבנן אבל מכאן ואילך כגון בת בת בת בנו ובת בת בתו כתב הרמב"ם שהן מותרות לו ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל כך היא הנסחא האמיתית בדברי רבינו ובקצת נוסחאות יש חסרון הניכר: ומ"ש ובת בת בנו ובת בתו וכו' אסורות לו מדרבנן בפרק ב' דיבמות (דף כב) תני ר' חייא שלישי שבבנו ושבבתו שניות ופרש"י שלישי שבבנו בת בן בנו דהא בת בנו ערוה ושבבתו בת בן בתו שהרי בת בתו ערוה הילכך בת בן בתה שנייה: ומ"ש אבל מכאן ואילך וכו' כתב הרמב"ם שמותרת לו ולא נהירא לאדני אבי ז"ל אבל כולן אסורות לו עד עולם שם בגמרא איבעיא להו שניות דרבי חייא יש להם הפסק או לא ובעי למיפשט דאין להם הפסק ודחי להו הפסק הרמב"ם בפרק ב' מהלכות אישות לקולא וטעמו משום דספיקא בדרבנן הוא והרמב"ן כתב דלא איבעיא לן אשלישי שבבנו ושבבתו דהנך ודאי אין להם הפסק אלא אשאר שניות דתני רבי חייא כדאיתא התם בגמרא הוא דאיבעיא לן והקשה הרב המגיד על פירוש זה אבל הרא"ש כתב על פירוש זה והכי נמי אמרינן בירושלמי אברהם אסור בכל נשי ישראל שרה אסורה בכל אנשי ישראל וכתב עוד ממה שכתב הרי"ף ולא איפשטא בהדיא משמע דאזלינן לחומרא ואע"ג דד"ס הוא משום דתלמודא שקיל וטרי למיפשט להתירא ודחי ליה אלמא דעת בני הישיבה לחומרא וקרי להו ולא איפשטא בהדיא וכן כתב בספר חפץ לאיסורא וכ"כ הרמ"ה ז"ל והרמב"ם כתב דכל שניות דר' חייא יש להן הפסק וממ"נ כ' דלא כירושל' דאברהם אסור בכל נשי ישראל אלמ' דבנו ובתו אין להם הפסק הילכך נראה דכולהו אין להם הפסק עכ"ל: בת אשתו אסורה לו מן התורה וכו' מפורש בתורה בפרשת אחרי מות ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח: ומ"ש ודוקא בת אשתו מן הנשואין אבל בת אנוסתו מותרת לו לאחר מיתתה בר"פ נושאין (דף צו) תנן נושאין על האניסה ועל המפותה

ופירש רש"י לאחר שאנס ופתה אשה מותר לישא בתה ואחותה ואמה ובנמרא (שם) ורמינהי הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה מדרבנן וכל היכא דאיכא איסורא מדרבנן תני נושאינן לכתחלה כי תנן מתניתין לאחר מיתה ופי"י רש"י מדרבנן משום גזירה שמא לאחר שישא בתה יזנה עם הראשונה: לאחר מיתה. שמתה האנוסה והמפותה דתו ליכא למיגזר מידי: ומ"ש ובת בת אשתו ובת בת אשתו אסורה לו מדרבנן בפרק ב' דיבמות תני ר' חייא שלישי שבבן אשתו ושבת אשתו שניה: ומ"ש אבל מכאן ואילך וכו' כתב הרמב"ם שמותרת לו וא"א ז"ל כתב שהן אסורות לו עד עולם כבר כתבתי בסמוך דאיבעיא לן בגמרא (שם) שניות דרבי חייא אם יש להם הפסק ולא איפשטא פסק הרמב"ם לקולא והרא"ש לחומרא: אם אשתו אסורה לו מן התורה וכן אם אשתו ואם אבי אשתו מהמקרא שכתבתי דסמוך ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח: ומת שכתב אבל אם אשתו ואם אבי אשתו ואם אבי אבי אשתו אסורות לו מדרבנן ג"ז בפרק ב' דיבמות (שם) רביעי שבחמיו ושבחמותו שניה ופי"י רש"י רביעי שבחמיו. דור רביעי שבחמיו היינו אם אשתו חמיו והוא דור רביעי לאשתו ואשתו בכלל: ושבחמותו אם אשתו חמיו שניה דאם חמיו ואם חמותו ערוה שהם בכלל אשה ובת בנה אשה ובת בתה הילכך אמו שניה: ומ"ש מכאן ואילך וכו' כתב הרמב"ם שמותרת וא"א כתב שאסורות לו לעולם כבר נתבאר בסמוך דאיבעיא לן בגמרא שניות דרבי חייא אם יש להם הפסק ולא איפשטא ופסק הרמב"ם לקולא והרא"ש לחומרא: אחות אביו ואחות אמו אסורות לו מן התורה מקרא מפורש בפרשת אחרי מות ובפרשת קדושים: ומ"ש ל"ש היא אחותו מן האב או מן האם כלומר בין שהיא אחות אביו מן האב או מן האם וכן בין שהיא אחות אמו מן האב או מן האם אסורות מן התורה ובר"פ הבא על יבמתו (דף נד:) יליף להו מקרא: ומ"ש ומותר בבת אחי אביו ובבת אחי אמו אחי אביו ואחי אמו מותר באשתו ובבתו ירושלי' כתבוהו הרי"ף והרא"ש בפרק שני דיבמות: ומ"ש אבל הוא אסור מן התורה באשת אחי אביו ומדרבנן באשת אחי אמו ודוקא שהוא אחי אביו. מן האב אבל אשת אחי אביו מן האם ואשת אחי אמו בין מן האב בין מן האם אין אסורות אלא מדרבנן כך היא הנוסחא האמתית בדברי רבינו וכל זה נתבאר בברייתא ובמסקנא דגמרא שכתבתי בראש סימן זה: ומ"ש ומכאן ואילך כגון אשת אחי אביו מן האם ואשת אחי אמו בין מן האב בין מן האם מותרות ג"ז נתבאר לעיל בהא דאמר רב ארבע נשים יש להם הפסק: ומ"ש ובאשת אחי אביו מן האב ואחות אבי האב בין מן האם בין מן האב ואחות אם

האם פסק ר"י שהן אסורות מדרבנן ובשאלות פרק אחרי סימן צ"ה פסק שהן מותרות וכו' בפרק ב' דיבמות (דף כ:) שלח ליה רב משרשיא מתוסניא לרב פפי ילמדנו רבינו אשת אחי אבי האב מן האב ואחות אבי האב מהו מדלמטה ערוה למעלה נמי גזרו ביה או דילמא הא אתפליג דרתא ופירש"י אשת אחי אבי האב מן האב דהא אמרן לעיל אשת אחי האב מן האם יש לה הפסק דהיינו התירא לאשת אחי אבי האב מן האם דלמטה דידה לאו ערוה היא אלא שניה וכי קא מיבעיא ליה באשת אחי אבי האב מן האב דלמטה דידה ערוה (אשת אחי האב מן האב וכן אחות אבי האב בין מן האב בין מן האם דלמטה דידה ערוה כגון אחות האב : איתפליג. נתרחק קורבה : ת"ש מה הן שניות ולא קא חשיב להו בהדייהו תנא ושייר אממר אכשר באשת אחי אבי אביו ובאחות אבי אביו אמר ליה רב הלל לרב אשי לדידי חזיא לי שניות מר בריה דרבינא וכתיבן שיתסר לאיסורא מאי לאו תמני דמתניתין ושית דבי ר' חייא והנך תרתי אמר ליה ולטעמך אי הוה כתיבן לאיסורא (להתירא) מי הוה סמכת עלייהו דמר בריה דרבינא מי חתים עלייהו השתא נמי דכתיב לאיסורא ולא מר בריה דרבינא חתים עלייהו וכתבו התוספות פסק ר"ח הלכה כאמימר וכן בשאלות וכן משמע דסבר רב אשי ונראה לר"י דאין הלכה כאמימר דסוגיא דתלמודא כהחולץ דלא כותיה והרא"ש כתב שתי הסברות ולא הכריע ועכ"ז משמע לרבינו דכדברי ר"י ס"ל מדהביא דבריו לבסוף והרמב"ם בפרק א' מהלכות אישות לא מנה הני תרי במנין השניות משמע בהדיא שהוא פוסק כאמימר והרי"ף השמיט האי בעיא ומאי דאיתמר עלה וכתב הגהות מיימון דמדדילג דברי אמימר משמע דס"ל דלית הלכתא כותיה ואין דבריהם נראין כלל אלא מדהשמיט בעיא זו ומאי דאיתמר עלה ולא כתב אלא ברייתא דמה הן שניות וברייתא דרבי חייא משמע בהדיא דהנך דוקא אסירי וכל אינך שרי ואע"פ שכתבו הגהות שהרי"ף נראה שסובר כדברי ר"י העלו דכיון דלא איתמר בהדיא דלאו הלכה כאמימר והנך תרתי דאכשר אמימר איבעיא לן בגמרא ולא איפשטא ובשל סופרים הלך אחר המיקל : ב"ה ומ"ש רבינו אחות אם האם אע"פ שלא נזכר בגמרא איכא למגמרי מהנך תרי דלמטה מינה ערוה כי הנך שהרי אחות אמו אסורה מן התורה : כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ב אשת אחי אם אמו מן האם נראה לי שמותרת דאשת אחי האם קא מיבעיא ליה אבל אשת אחי אם אמו מן האם שריא אע"ג דבעי תלמודא שניות דרבי חייא אם יש להם הפסק ולא איפשטא מכל מקום אשת אחי האם מן האם אינן בכלל שניות דא"ר חייא ונהי דתלמודא פשיטא ליה לאיסורא מ"מ נראה שיש להם הפסק כיון דאמימר מכשר

באשת אחי אבי אביו כל שכן באשת אחי אם אמו ואפילו לר"י דפסק דלית הלכתא כאמימר התם איכא ערוה דאורייתא אבל הכא מודה עד כאן לשונו ויש לתמוה עליו למה הוצרך ללמדה מדיוקא ולא כת שהיא חדא מארבע נשים שיש להם הפסק דאמר רב ועוד דמכלל דבריו משמע דלא שריא אלא באשת אחי אם אמו מן האם ולא באשת אחי אם אמו מן האב ומההיא דא"ר ארבע נשים יש להם הפסק הא נמי שריא: אשת בנו אסורה לו מן התורה ואשת בן בנו אסורה לו מדרבנן אבל מכאן ואילך כגון אשת בן בתו מותרת לו כל הדינים הללו וטעמם נתבאר במ"ש בתחלת סימן זה וגרסינן בירושלמי פ"ב דיבמות אמתניי דמי שיש לו בן מ"מ פוטר את אשת אביו וכו' בנו הוא לכל דבר אפילו לפ"ו ולשניה וכתב הריטב"א פירוש דאפי" בבן ממזר יצא ידי פריה ורביה ולשניה נמי שהוא אסור בכלתו של בן וכיוצא בהן עכ"ל: אשת בן אשתו מותרת לו ובן אשתו מותר באשתו ברייתא בפרק ב' דיבמות (דף סא.) (מותר אדם באשת חורג' וחורגו מותר באשתו: אשת אחיו אסורה לו בין מן האב או מן האם בריש פרק הבא על יבמתו (דף נה.)) יליף לה מדכתיב ערות אחיו הוא בין מן האב בין מן האם: ומ"ש בין מן הנשואין בין מן הזנות כבר כתבתי בסימן זה דבפרק שני דיבמות יליף מקרא דאחותו מן הזנות אסורה לו ומינה איכא למילף לאחיו ולשאר כל העריות כגון אחות אם ואחות אב ובתו ואחות אשתו וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות איסורי ביאה: ומ"ש אלא שאשת אחיו מן האם אסורה לו מן התורה לעולם ואשת אחיו מן האב מותרת לו אם מת אחיו בלא בנים מבואר הוא: שני חורגין הגדלין יחד בבית מותר כל אחד באשת חבירו וכו' נראה שהוא מפרש כן בההיא דירושלמי שכתבתי בסימן זה חורגין הגדלין בבית אחד יסבון באתר דלא חכמין להון וכיון דבסוף פרק משוח מלחמה (מג.) (אסיקנא דחורגה הגדלה בין האחין מותרת ולא חיישינן למראית העין ממילא משמע דה"ה לשני חורגים הגדלים יחד בבית שמותר כל אחד באשת חבירו ושלא כדברי הירושלמי: אשת חמיו אסורה לו בפ"ב דיבמות (דף כא.): תניא מותר אדם באשת חמיו וכתבו התוס' ירושלמי אשת חמיו אסורה מפני מראית העין ואם תאמר תורה הוא הרי דוד שנשא רצפה בת איה וקאמר נמי שני חורגין שגדלו בבית אסורים מפני מראית העין רבי חנינא מומר יסבון באתר דלא חכמין לון ותעשה בפרובינסי"א באחד שהיה טבח טבוח ויינו מזוג לישא אשת חמיו ואפסדיה ר"ת לסעודתיה ואף על גב דשמעתין שרי להו שמא אחר כך אסרום ומיהו בסוף פרק משוח מלחמה מוכח סוגיא דלא חיישינן למראית העין גבי חורגה הגדלה בין האחים והרא"ש כתב על דברי הירושלמי כך כתוב בפר"ח ובעל הלכות

נמי כתב כן וגם אסר אשת חתניה ובשמעתין שרי לתרווייהו ושמא אחר כן אסרו ומיהו בגמרא דידן בס"פ משוח מלחמה גבי חורגה הגדלה בין האחין משמע דלא חיישינן למראית העין משום דקלא אית לה ומעשה היה בפריבנסיי"א באחד שהיה טבח טבח ויינו מזוג וכולי שמא בחורגה הגדלה בין האחין אית לה קלא כדמשמע בגמרא דידן ואין לחוש מפני מראית העין אבל באשת חמיו לית לה קלא ואיכא למיחש למראית העין וכן מסתבר עכ"ל. והרי"ף סתם וכתב מותר אדם באשת חמיו כדתניא בגמרא דידן ולא חשש לדברי הירושלמי וכ"נ שהוא דעת הרמב"ם שלא מנה אשת חמיו בכלל האסורות וכתב נמוקי יוסף (פ"ב דיבמו') בשם הריטב"א שהרמב"ן ורבים מרבתינו ז"ל התירו וכן עיקר וכן המנהג בכל ספרד עכ"ל: ומ"ש רבינו וגם חמיו אסור באשתו כבר כתבתי בסמוך שבעל הלכות כתב כן וטעמו דכי היכי דאיכא למיחש באשת חמיו משום מראית העין שנראה לנושא חמותו ה"נ לא ישא חמיו את אשתו מפני שנראה לנושא בתו ומ"מ אין דבר זה מוכרח אף לדברי האוסרים באשת חמיו ע"פ הירושלמי איכא למימר הבו דלא לוסיף עלה: ומותר באשת בן אחיו ובאשתבן אחותו ירושלמי כתבוהו הרי"ף והרא"ש בפ"ב דיבמות: אחות אשתו אסורה לו מן התורה כל זמן שאשתו קיימת בפרשת אחרי מות ואשה אל אחותה לא תקח לצרור עליה בחייה: ומ"ש ל"ש אם היא אחותה מן האב או מן האם פשוט בפרק האשה רבה (ד' צו) במשנה ובפי' הבא על יבמתו (ד' נה.) יליף לה מאשת אח: ומ"ש ואפי' גירש את אשתו אבל לאחר מיתתה מותר באחותה כן משמע ודאי מדכתי' בחייה וכן מבואר במתניתין פרק האשה רבה. כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח המקדש אשה על תנאי ולא נתקיים התנאי ונתבטלו הקדושין מותר לישא אחותה ומעשה באחד שקידש בתו שלא מדעתה ונמצאת בוגרת וביטל הר"ש ב"צ הקידושין ולא הצריכה גט והתיר קרובותיה למקדש עד כאן לשונו: הלכה אשתו למדינת הים ובאו ואמרו לו שמתה ונשא את אחותה ואחר כך באה אשתו אם היתה אשתו נשואה לו מותרת לחזור לו וכולי היתה ארוסתו ואמרו לו שמתה ונשא אחותה וכולי היתה אחות אשתו נשואה והלכה אשתו ובעל אחות אשתו ואמרו לו מתה אשתו וכולי בפי' האשה רבה (דף צד:) תנן מי שהלכה אשתו למדינת הים ובאו ואמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה ואח"כ באת אשתו מותרת לחזור לו הוא מותר בקרובות שניה ושניה מותרת בקרוביו ואם מתה ראשונה מותר בשנייה ופרש"י ומותרת לחזור לו. דקדושי שניה אינה כלום והרי הוא כזנות ואמרינן בגמרא ושכב איש אותה שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה: ומות' בקרובות שניה לישא בתה

דקי"ל נושאים על האנוסה ועל המפותה. ובגמרא (שם) ואע"ג דאזיל אשתו וגיסו למדינת הים דאהני הני נישואין דקא מיסתרא אשת גיסו אגיסו אפי"ה אשת גיסו אסירא אשתו שרוא ולא אמרינן מתוך שנאסרה אשת גיסו אגיסו תיאסר אשתו עליו לימא מתניי לא כרבי עקיבא דאי כרבי עקיבא ה"ל אחות גרושתו דתניא כל עריות שאמרו אין צריכין הימנו גט חוץ מא"א שנשאת ע"פ ב"ד ור"ע מוסיף אף אשת אח ואחות אשה וכיון דאמר ר"ע בעיא גט ממילא איתסרא עליה דה"ל אחות גרושתו ולא איתמר עלה האי אשת אח ה"ד כגון שקידש אחיו את האשה וכו' והאי אחות אשה ה"ד כגון שקידש אשה והלכה למדינת הים ושמע שמתה עמד ונשא אחותה דאמרי אינשי הך קמייתא תנאי ה"ל בקדושין והא שפיר נסיבא אלא נשואין מי איכא למימר תנאי ה"ל בנשואין וכתב הר"י הילכך ה"ל מתניתין כותיה וכיון דמתניתין כותיה הלכתא כוותיה ואע"פ שכתב הרא"ש עמקו ממנו דברי הר"י שפוסק כר"ע נגד רבנן משום דדחיק לאוקומי מתניתין כוותיה דכ"ש דאתיא כרבנן וכו' כבר הביא הוא ז"ל ראיה דהלכה כר"ע ופרש"י מי איכא למימר תנאי הוה ליה בנשואין הא כולי עלמא ידעי דאין אדם משים בעילתו בעילת זנות הילכך קים להו דנישואי שניה אינה כלום והשתא מה שכתב רבינו אם היתה אשתו נשואה לו מותרת לחזור היינו סתם מתניי דקתני אשתו מותרת לחזור לו. ומ"ש היתה ארוסתו וכו' ונשא את אחותה וכולי אסור בשתיהן היינו כרבי עקיבא דמצריך גט לאחות אשה ואוקימנא כגון שקדש אשה וכו' דאמרי אינשי הך קמייתא תנאי הוה ליה בקידושיה והאי שפיר נסיב ומ"ה צריכה ממנו גט שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט וכיון דצריכה גט איתסרא עליה ארוסתו שלא יאמרו שהא נושא אחות גרושתו וכן כתב הרמב"ם בפ"י מהלכות גירושין: ומ"ש דאין זנות שמזנה עם אחותה אוסר אשתו עליו וכו' שם בברייתא ושכב איש אותה אותה שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה: ומ"ש וכן בכל הקרובות הנאסרות על ידי אשתו אם מזנה עמהם לא נאסרה אשתו עליו שם בברייתא (דף צה) לא נחלקו ב"ש וב"ה בבא על אחות אשתו שלא פסל על מה נחלקו בבא על חמותו שב"ש אומרים פסל וב"ה אומרים לא פסל ואע"ג דרבי יהודה פליג ואמר דהבא על חמותו לכ"ע פסל את אשתו הא אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כרבי יהודה: ומ"ש מתה הראשונה מותר בשניה פשוט דבין שהיתה אחות נשואתו בין שהיתה אחות ארוסתו כיון שמתה הראשונה פקע ליה איסור אחות אשה ומתר בשניה וכל שכן שאם מתה השניה מותר בראשונה אע"פ שהיתה ארוסתו דליכא למיחש תו לשמא יאמרו נושא אחות גרושתו דכיון שמתה שנייה

פקע ליה איסור אחות אשה: ומ"ש א"ל מתה אשתו ונשא אחותה ואחר כך א"ל קיימת היתה וכו' שם במשנה (דף צד:) אמרו לו מתה אשתו ונשא את אחותה ואח"כ אמרו ליה קיימת היתה ומתה הולד הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר רבי יוסי אומר כל שהוא פוסל ידי אחרים פוסל על ידי עצמו וכל שאינו פוסל על ידי אחרים אינו פוסל ע"י עצמו ובגמרא (דף צה) מאי קאמר רבי יוסי א"ר אמי ארישא ניסת ע"פ ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן ע"פ עדים תצא וחייבת בקרבן יפה כח ב"ד שפטרה מן הקרבן וקאמר ת"ק ל"ש ע"פ עדים דאשת גיסו שריא ול"ש ע"פ ב"ד דאשת גיסו אסירא אשתו שריא וקאמר ליה רבי יוסי על פי ב"ד דפוסל על ידי אחרים פוסל על ידי עצמו על פי עדים דאינו פוסל על ידי אחרים אינו פוסל על ידי עצמו רבי יצחק נפחא אמר לעולם אסיפא הא דאזלי ארוסתו וגיסו הא דאזלי אשתו וגיסו וקאמר תנא קמא לא שנא אשתו וגיסו ולא שנא ארוסתו וגיסו אשת גיסו אסירא ואשתו שריא וקאמר ליה רבי יוסי אשתו וגיסו דליכא למימר תנאה הוה ליה בנישואין דאינו פוסל ע"י אחר אינו פוסל ע"י עצמו ארוסתו וגיסו דאיכא למימר תנאה ה"ל בקדושין ופוסל ע"י אחרים אף פוסל ע"י עצמו אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי מתקיף לה רב יוסף ומי אמר שמואל הכי וכו' אמר ליה אבבי וממאי דכי אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אדרבי יצחק נפחא ודילמא אדרבי אמי ופרש"י אדר' אמי האי כל שאינו פוסל ארישא קאי דאיירי באינו פוסל ע"י אחרים דאיירי לעיל בנשאת ע"פ עדים תצא וההיא מותרת לבעלה וקתני סיפא ואח"כ באת אשתו מותרת לחזור לו: ל"ש ע"פ עדים. שאמרו ומתה אשתך ולאחות אשתו אמרו מת בעלך דאשת גיסו שריא לחזור לבעלה: ל"ש על פי עד אחד. דאשת גיסו אסורה אשתו שריא וקא"ל ר' יוסי בע"פ בית דין פליגנא עלך דהואיל ופוסל על ידי אחרים פוסל על ידי עצמו אבל בע"פ עדים מודינא לך: לעולם אסיפא כדנקיט ואזיל סידרא דמתניי בנשאת בע"א ומאי פוסל ואין פוסל איכא: חדא דאזיל אשתו וגיסו למ"ה וחדא דאזיל ארוסתו וגיסו. וקא"ל רבי יוסי אשתו דליכא למימר תנאה ה"ל להאי באשתו ראשונה וכ"ע ידעי דנישואי שניה טעות הן ולא אתי למימר גירשה בעלה ונשאה זה דהא אפילו גירשה בעלה אסורה להאי ומידע ידעי דסהדי אטעיניהו אינו פוסל ע"י גיסו כשאר אשה הנשאת בעד אחד דהתם הוא דאתי למימר גירש זה וכולי ואי מחזירה אמרי זה מחזיר גרושתו מן הנישואין אבל הכא לא הילכך אין פוסל נמי ע"י עצמו אבל היכא דהואי קמייתא ארוסתו דאיכא למימר תנאה ה"ל בקדושין סברי אינשי דנישואי שניה נישואין גמורין דאמרי אע"פ שהיתה ארוסתו גירשה בעלה ונשאה זה ואי משום אחות

אשה תנאי ה"ל בקדושי ראשונה ולא נתקיים ואי הדרא אשת גיסו לבעלה אמרי אינשי מותר להחזיר גרושתו משניסת הילכך הוא פוסל ע"י אחרים והואיל ואהנו מעשיו פוסל נמי ע"י עצמו ולת"ק טעמא דהניסת בע"א אסורה לחזור לא משום שמא יאמרו זה מחזיר גרושתו משניסת אלא דקנסוה רבנן משום דלא דייקא שפיר הילכך כל מאן דנסבה פסל לה אקמא כתבו הר"י ור"א"ש ואיסתפק לן בגמרא דהא דאמר שמואל הלכה כרבי יוסי אליבא דמאן אי אליבא דרבי אמי או אליבא דר' יצחק נפחא וכיון דלא איתברר כמאן פסק לא שרינן לאשת גיסו אגיסו מספיקא ע"כ וכתב הר"א"ש על זה וז"ל כתב הראב"ד ודוקא כשנשאת לו אשת גיסו ע"פ ב"ד דבהא אסר רבי יוסי לשינויא דרבי אמי אבל אם ניסת לו ע"פ עדים אשת גיסו מותרת אגיסו ואשתו מותרת לו דבהא אפילו לרבי אמי שרי רבי יוסי כדאזיל אשתו וגיסו ואע"ג דאשה שהלך בעלה למדינת הים בעלמא אסורה לחזור לו אפילו בעדים לא אמרי' מינס אניסא התם הוא דאיכא למימר גירש זה ונשא זה אבל הכא כיון דאחות אשתו היא לא מיתסרא בלתיא דנפשה אלא משום דאתי לאיחלופי באשה אחרת שהלך בעלה למדינת הים מסתייה דגזרינן בה בעד אחד דדמיא לפשיעותא אבל כשנשאת בעדים לא גזרינן בה דהא ודאי ב' עדים שישקרו מילתא דלא שכיחא היא והשיב עליו הרמב"ן ודאי אשת גיסו שנשאת ע"פ עדים לר' יוסי מותרת בין לשינוייה דרבי אמי בין לשינוייה דרבי יצחק נפחא ומיהא אי מתניתין כר' אמי מיתוקמא לא קי"ל כר"י אלא בכל שפוסל ע"י אחרים פוסל על ידי עצמו דהא נמי פלוגתא דידיה ודת"ק אבל במאי דקאמר על פי עדים דאינו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו ובהא מודה לת"ק בדבר זה לא פסק שמואל הלכה כרבי יוסי כי לא פסק אלא באשתו ע"פ בית דין דפליגי ביה אבל במה שרבי יוסי ות"ק מתירים אשת גיסו על פי עדים היינו משום דסברי כר"ש דמפליג באשה שהלך בעלה למדינת הים בין נשא' על פי ב"ד ובין נשאת בעדים ואנן קי"ל דלא עבדינן עובדא במאי ה"ל למיעבד הילכך על פי עדים נמי אסירא שמא יאמרו גירש זה ונשא זה וכן באשת גיסו אע"ג דלא שייך למימר גירש זה ונשא זה כשבאת אשתו עם גיסו מ"מ זימנין דאתי גיסו תחלה ושייך למימר גירש זה ונשאה זה שמא מתה אשתו וצריכה גט ואף אם תבא אשתו אח"כ כיון שכבר נתן גט לאחותו נאסרה אשתו עליו כי הרוא' שגירש אחותה שמא אינו יודע שזו היתה אשתו תחלה ויאמר זה נושא אחות גרושתו הילכך חיישינן לפירוקא דרבי אמי לאסור אשת גיסו אגיסו אפילו נשאת בעדים אליבא דהלכתא דלא מפליגינן בין עד אחד לשני עדים וחיישינן נמי לדר' יצחק נפחא למיחש לתנאה ואחיו שקדש

אשה וכן הוא שקידש אחות אשה כל הדרכים האלה בה וכן הלכתא עכ"ל וכך הם דברי רבינו במסקנת הרמב"ן והרא"ש ועיין במ"ש רבי ירחום בנכ"ג ח"ב בשם הרמ"ה וכתבו התו' בפרק הנזכר דהא דשרינן באמרו לו מתה אשתך לישא אחותה היינו דוקא כשאמרו לו שני עדים שמתה אשתו אבל כשאמר לו עד אחד על מיתת אשתו אין יכול לישא אחותה ומדברי רש"י לא משמע כן וה"ה בפ"י מהלכות גירושין כתב כדברי התוספות: הבא על א"א והיא אחות אשתו ומתה אשתו אח"כ גם מת בעל האשה אם אסורה לו מטעם דנאסרת לבעלה כיון דבלא"ה היתה אסורה לו תמצא בכתבי מה"ר איסרלן סימן כ"ט: איזו עריית אם נשאו לאסור להן אימתי צריכות גט ואימתי אינם צריכות עיין ברבינו ירוחם נ"ג ח"ב: כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ב על ראובן שהיתה לו פלגש והיו עוררין לומר שהיתה עמו בקידושין והוטל חרם על כל מי שידע שהיה ביניהם קידושין שיעיד בב"ד ולא בא שום עדות על זה כלל שהיא מותרת לבן אחיו וליתר קרוביו כדתנן (יבמות צז.) נושאין על האנוסה ועל המפותה ומותר אדם באנוסת אביו ובמפותת אביו אבל אם יש עדים שאמרה האשה קדשני ראובן בפני שני עדים והלכו למדינת הים נאסרה בקרובי ראובן על פי דיבורם אבל אם אמרה קדשני בסתם ולא אמרה בפני שני עדים אין בדבורה כלום דקידושין שלא בפני עדים לאו קדושין נינהו ואפילו האיש והאשה מודים שאין דבר שבערוה פחות מבי' עכ"ל:

סימן טז - אסור כותית ושפחה

כותית אע"פ שאין בה לאו אסורה מדרבנן כלומר דרך זנות קאמר שאין בה לאו דלא אסרה תורה אלא דרך אישות ואע"פ שאין לאו בדרך זנות אסורה מדרבנן והכי אמרינן בפרק אין מעמידין (לו:): אהא דקאמר דגזור על בנותיהם ומקשי בנותיהם דאורייתא היא דכתיב לא תתחתן במשני דאורייתא אשה דרך חתנות ואתי אינהו וגזור אפילו דרך זנות: ומ"ש ואם בא עליה בזנות דרך מקרה מכין אותו מכת מרדות ואם יחדה לו בזנות חייב עליה מדרבנן משום נשג"ז כ"כ הרמב"ם בפ"ב מהא"ב וכתב ה"ה הבא על הכותית דרך זנות מכין אותו מכת מרדות מד"ס בפרק הרואה (דף נח:): ר' שילא חזייה לההוא גברא דבעל כותית

ונגדיה : ומ"ש ואם יחדה לו וכולי בפרק אין מעמידין אמרו ישראל הבא על הכותית הל"מ הבעל ארמית קנאין פוגעין בו אלא דאורייתא בפרהסיא וכמעשה שהיה ואתו אינהו וגזור אפי' בצנעה והקשו בצנעה נמי ב"ד של חשמונאי גזרו ישראל הבא על הכותית חייב משום נשג"ז ותירצו התם דמייחד לה אבל הכא אקראי בעלמא ע"כ בגמרא לפי גירסת רבינו ויש שם גרסאות אחרות עכ"ל : כתב הרמב"ם ז"ל בא על הכותית משארהעכו"ם דרך אישות לוקה מן התורה וכו' בפיי"ב מהא"ב ומ"ש רבינו ונ"ל שאינו אלא בז' עכו"ם דלא קי"ל כר"ש וכו' ואפילו ז' עכו"ם אין לוקין משום לא תתחתן אלא לאחר שנתגיירו וכו' הוא מקשה על דברי הרמב"ם שתי קושיות חדא על מה שכתב דעל שאר העכו"ם נמי לוקה דהיינו לר"ש ולא קי"ל כותיה אלא כרבנן דאמרי דלא נאמר לא תתחתן אלא בז' עכו"ם דוקא ועוד דאפי' בז' עכו"ם אסיק רבא בפי' הערל (עו:) דבעכו"ם לא שייך בהו חתנות וקרא דלא תתחתן בנתגיירו דוקא הוא וי"ל דהרמב"ם פסק בהא כר"ש מדאמרי' בקדושין ס"פ האומר (סח.) כותית דולדה כמוה מנ"ל א"ר יוחנן משום רשב"י דאמר קרא כי יסיר את בנך מאחרי וכו' ההוא בשבעה עכו"ם כתיב שאר עכו"ם מנ"ל אמר קרא כי יסיר לרבות כל המסירין הניחא לרבי שמעון דדריש טעמיה דקרא אלא לרבנן מאי טעמייהו וכולי ומדחזינא דסתמא דתלמודא כר"ש אלמא הלכתא כותיה וכיון דדרשינן טעמא דקרא אית לן למימר דלא אסרה תורה להתחתן משום כי יסיר אלא בעכו"ם דבני הסרה נינהו אבל בגירותן דלאו בני הסרה נינהו לא והא דאמרינן בפרק הערל בעכו"ם לית להו חתנות נתגיירו אית להו חתנות אליבא דרבנן קאמר אבל לר"ש הוי איפכא דלא נאמר לא תתחתן אלא בעכו"ם דוקא ואפילו תימא דאליבא דכ"ע אמר הכי לא קי"ל כמסקנא דרבא אלא כדהוה ס"ד מעיקרא דלא נאמר לא תתחתן אלא בעכו"ם דוקא משום דסוגיין דתלמודא סבר הכי דבקדושין ס"פ האומר קאמר כותית דולדה כמוה מנ"ל אמר קרא לא תתחתן בם וכן אמרו בפרק אין מעמידין בנותיהן דאורייתא נינהו דכתיב לא תתחתן בם וכבר נדחקו התוספות ליישב זה כמו שאכתוב בסמוך והרמב"ם תפס עיקר כפשט הסוגיא דמלא תתחתן גופיה נפקא ליה וה"ה כתב על דברי הרמב"ם ומה שאמר רבא בפרק הערל בגירותן אית להו חתנות בעכו"ם לית להו חתנות כבר תרצוה המפרשים ובודאי בעכו"ם כל דרך אישות איכא למימר דאיכא לאו דאורייתא עכ"ל ורש"י כתב בריש קדושין נתינים גבעונים שמלו בימי יהושע ואמרי' ביבמות דוד גזר עליהם וכו' עליו הר"ן ולפי זה איסור נתינים אינו אלא מדבריהם ולפי זה לא קי"ל כרבא דאמר התם בפי' הערל

דלאו דחתנות דכתיב בשבעה עכו"ם בגירותן נמי הוא אלא כל מי שנתגייר מהם מותר לבא בקהל חוץ מן הנתינים מפני שדוד גזר עליהם וזה דעת הרמב"ם בפ"ב מהא"ב אבל אחרים סוברים דז' עכו"ם בגירותן נמי אסירי וכדרבא מיהו היינו דוקא אותם שמתגיירים בעצמם אבל בניהם מותרים ובא דוד וגזר על הנתינים לעולם ואף רש"י עצמו כ' בפ' ד' מיתות כותי בלא תתחתן וכן הנתין וכ"כ בפ' אלו הן הלוקין (כא.) (עכ"ל: ומ"ש רבינו ואינו לוקה עד שיבעל ואז לוקה עליה משום לא תקח הוא סיוס דבריו שכתב דעכו"ם לא שייך בהו חתנות וכ"כ מפני שכתבו התוס' בפרק הערל אהא דאמרינן דבעכו"ם לית להו חתנות והא דפריך בפרק אין מעמידין בנותיהם דאורייתא נינהו דכתיב לא תתחתן במ אסיפא דקרא סמיך דכתיב בתו לא תקח לבנך וכן בשלהי האומר בקדושין ול"ג התם לא יהא לך חיתון בהם דלשון זה משמע דמלא תתחתן דריש ור"ת הגיה לא יהא לך ליקוחין בהם דמלא תקח דריש כדפ"י ואיירי בעכו"ם כדדרשינן כי יסיר לרבות כל המסירין דלא שייך בגירות עכ"ל: ואם בא אליה בפרהסיא לעיני עשרה מישראל קנאין פוגעין בו בפ' הנשרפין (פב.) (תנן הבועל ארמית קנאין פוגעין בו ובפ"ב דעכו"ם (ל:) אמריי ישראל הבא על כותית הל"מ הוא הבועל ארמית קנאין פוגעין בו דאורייתא בפרהסיא וכמעשה שהיה ואתי אינהו וגזר אפילו בצנעה: ומ"ש דפרהסיא הוא לעיני יי מישראל כ"כ הרמב"ם בפ"ב מהא"ב וכתב ה"ה שלמד כן מדאמרינן (ו.) גבי פרהסיא דקידוש השם אין פרהסיא פחות מי' ב"א ואמרו שם דכולם ישראל וכתב עוד ה"ה בהשגות א"א בד"א שהתרו בו ולא פירש אבל אם לא התרו לא אמרינן הרי אלו משובחין ע"כ וי"ל שכל שהוא מזיד אין צריך התראה שלא מצינו התראה אלא לחייבי מיתות אבל זו הלכה הוא ואינן רשאים אלא בשעת מעשה ולא מצינו בפנחס שהתרה בזמרי ומ"מ יראה לי שמה שאמרו (סנהדרין פב:) גבי זמרי שהיה לו לפרוש ולא פירש הוא כשהתרה בו פנחס עכ"ל: ומ"ש והוא שמעצמו יקנא לה' ויפגע בו אבל אם בא לב"ד לשאול אין רוורין לו לעשות ואין רשאים לפגע בו אלא בשעת מעשה וכו' עד אין הבועל נהרג עליו מימרא דרבי יוחנן בפ' הנשרפין (דף פב:). כתב בא"ח בשם הרמב"ן ישראל הבא על הכותית כיון שהוא מחייבי מיתה מתכוונת להנאתה יהרג ואל יעבור ונ"ל דהיינו דוקא לבא עליה בפרהסיא עד כאן לשונו: ומ"ש לא פגעו בו קנאים ולא הלקוהו ב"ד הרי ענשו מפורש בקבלה שהוא בכרת שנאמר כי חלל יהודה את קדש יי' אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת יי' לאיש אשר יעשנה ער ועונה וכו' שם ומסיים בה אם

ת"ח הוא לא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתלמידים אם כהן הוא לא יהיה לו בן מניש מנחה ליי צבאות וכתב הרמב"ם עון זה אע"פ שאין בו מיתת ב"ד אל יהי קל בעיניך וכי בפיי"ב מהא"ב ובפ"ב דערובין (יט.) אמרו שאברהם אבינו אינו מניח שום ישראל מהול ליכנס לגיהנם חוץ מהבא על הכותית: ומ"ש שבנו מן הערוה בנו הוא לכל דבר ובנו מן הכותית אינו בנו מבואר במשנה פרק ב' דיבמות (דף כב:): ושפחה שהוטבלה לשם עבדות אסורה לבן חורין וכי ז"ל הרמב"ם בפיי"ב מהא"ב העבדים שהטבילו אותם לשם עבדות וקבלו עליהם מצות שהעבדים חייבים בהם יצאו מכלל העכו"ם ולכלל ישראל לא באו לפיכך השפחה אסורה לבן חורין אחד שפחתו ואחד שפחה חבירו והבא על השפחה מכין אותו מכת מרדות מד"ס ולא חייבה תורה מלקות בשפחה אא"כ היתה נחרפת לאיש עכ"ל: גם בזה כתב הרמב"ם אל יהי עון זה קל בעיניך וכי בפרק הנזכר: ומ"ש והבא על השפחה אפילו בפרהסיא אין קנאין פוגעין בו ז"ל הרמב"ם בפ' הנזכר הבא על השפחה אפילו בפרהסיא ובשעת העבירה אין קנאין פוגעין בו כו' וכן אם לקח שפחה דרך חתנות אינו לוקה מן התורה שמעת שטבלה וקבלה מצות יצאת מכלל עכו"ם עכ"ל כתב בא"ח בשם הגאונים בר ישראל שנתפש עם שפחתו הי' מוציאין אותה ממנו ומוכרים אותה ומפזרים דמיה לעניי ישראל והיו מלקין אותו ומגלחין שערו ומנדין אותו ל' יום עכ"ל: ומ"ש נתערב ולד ישראל בולד שפחה שניהם עבדים וכי עד סוף הסימן הכל דברי הרמב"ם בפרק הנזכר וכי ה"ה נתערב ולד ישראלית זה פשוט ומתבאר בפ' נושאין (צט.) במשנה כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה ובגמרא ועל מ"ש הרמב"ם היו התערובות בנות וכולי כתב ה"ה זה פשוט ונראה מדברי רבינו שאין כופין האדון לשחרר שתיהן שע"כ לא אמרו בגמרא שכופין לשחרר עבד אלא מפני ביטול ורביה שהרי אינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין ואשה אינה מצווה על פריה ורביה. ומ"מ נראה שאינו יכול להשתעבד בהן כלל מספק שהמע"ה וכל אחת באה מכחה אבל אם היה שתיהן בנותיו כגון האב שבא על שפחתו וילדה לו ונתערבה בתה עם בתו יש לו בהן הזכות שיש לאב בבתו ממ"נ וגם זה פשוט עכ"ל: כתב רבינו ירוחם בנכ"ג ח"ב זרע שפחה וזרע כותית אינו קרוי זרעו ומותר בקרובים וישראלית שילדה מן העכו"ם קרוי זרעה ואסור בקרובים פשוט בפרק כיצד וכן בירושלמי עכ"ל:

סימן יז - התר אשת איש שמת בעלה

אשת איש בכלל עריות ולא תפשי בה קדושין בד"א בודאי א"א אבל ספק א"א כגון שקבלה גט או קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה וכולי כל זה פשוט: אשת איש שקבלה קידושין בפני בעלה מקודשת וכו' האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת וכו' בסוף גיטין (ד' צ) אמר רב הונא אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מקודשת כדרב המנונא דאמר האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה: ומ"ש אבל אם נתקדשה לאחר שלא בפני בעלה שם בגמ' שלחו ליה מבי רב לשמואל יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקידשה מהו שלח להו תצא והעמידו דבר על בוריו והודיעוני מאי היא דאי מיגליי מילתא דקידושי קמא קידושי מעליא הוי לא צריכה גט משני ופליגא דרב הונא דאמר אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מקודשת וכדרב המנונא דאמר האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת ואידך כי איתמר דרב המנונא בפניו שלא בפניו מעיזה ומעיזה וכתב הרא"ש ואידך כי איתמר דרב המנונא וכו' רב הונא גופי' מודה בהכי במתני' פ"ב דכתובות ואם יש עדים שהיתה אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת אלא סבר דמהני מיהא שלא בפניו לאסרה אקמא והלכתא כשמואל בהא דשלא בפניו לא מיתסרא כלל דמעשה רב ושמואל עבד עובדא הכי ועוד דרב המנונא דוקא בפניו קאמר וכן מוכח סוגיא דשמעתין בפ"ב דכתובות (כב:) שלא בפניו מעיזה וכיון דמעיזה לא מהני כלל אפילו לאסרה אקמא ע"כ וכן פסק ג"כ בתשובה סוף כלל מ"ד וכתב הרשב"א בתשובה סימן אלף ורנ"ג שאף על פי שהתחילה להעיז פניה שלא בפני בעלה אינה עשויה להחזיק שקרא השתא בפני בעלה והביא ראיה לדבר: וכתב עוד בסי' תקס"ח שהארוסה והנשואה דין אחד להם בדינים אלו: וכתב רבינו ירוחם על אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר בפני בעלה מקודשת וצריכה גט מראשון אם תשאר עם השני ואם לא ירצה לגרשה שני מקודשת לו ומותרת לו כי מאחר שהיה בפני בעלה והוא לא ערער הרי הוא כמו אם אמרה נתגרשתי ממנו עכ"ל ויש לתמוה עליו למה כתב והוא לא ערער דמשמע שאם ערער אינה נאמנת והא ודאי ליתא דחזקה דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה אפי' במערער הוא: ומ"ש או אפילו בפניו ויש עד אחד שמעיד כדבריה אינה נאמנת וכו' בפרק ב' דכתובות (דף כג.) ובפרק התקבל (דף סד.) וכתב רבינו בסימן קנ"ב ואפילו אם

הוא בפניו אם היה קטטה ביניהן או שתובעת כתובתה דאיכא למימר שאומרת כן כדי לגבות כתובתה אינה נאמנת והם דברי התוספות והרא"ש פ' האשה שלום ולא חשש רבינו לכתוב זה כאן לפי שסמך על מ"ש בסי' הנזכר וכתב ה"ה בפ"י מהלכות אישות שאע"פ שיש חולקים בזה יש לחוש לסברא זו. כתב הר"ן בפ"ב דכתובות ומיהא לחומרא איכא למימר דחיישינן למאן דס"ל כשמעתין דהא דרב המנונא אפילו שלא בפניו הוא להצריכה גט משני דהא אמרינן בפרק המגרש דרב הונא ס"ל דלרב המנונא שלא בפניו נמי אינה מעיזה הלכך לחומרא חיישינן לדרב הונא דהתם ולר' אושיעא דס"ל הכי בשמעתין וזהו דעת הרמב"ן ז"ל אבל דעת הרי"ף אינו נראה כן שהוא לא הביא לדרב הונא כלל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות אישות ומ"מ כל בפניו נאמנת אפילו להנשא לכתחלה וכן דעת הרמב"ם בפ"ב מה' גירושין והכי מוכח בפרק האשה שלום (ק"ז.) וכיון דמהימנין ליה לינשא לכתחלה ה"ה דמהימנין לה ליטול כתובה שמספר כתובה נלמד שכך כותב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב לכי וכדתנן ביבמות התם ומיהא דוקא בעיקר כתובה אבל בתוספת לא דמדרש כתובה ליתא אלא בעיקר כתובה והכי מוכח בפ' הכותב (פט.) וכמו שאכתוב שם בס"ד ויש חולקים ואומרים דהא דרב המנונא לא סגי' אפי' בפניו לינשא לכתחלה וכבר כתבתי זה בפ' התקבל בס"ד עכ"ל ובפ' התקבל כתב ולהימנא לדידה מדרב המנונא וכו' מהא משמע דהא דרב המנונא אפילו להתירה לינשא לכתחלה סגי' וה"נ מוכח בפרק האשה שלום וכן דעת הרמב"ם בפ"ב מהלכות גירושין ואחרים כתבו דרב המנונא לא אמר אלא בדיעבד אבל להתירה לכתחלה קשה הדבר לאומרו ובפרק המגרש כתב יצא עליה קול מראשון וכו' לא צריכה גט משני דלא כרב הונא דאמר א"א שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר אפי' שלא בפני הבעל מקודשת כלומר להצריכה גט דאיכא למיחש דאי לאו דראשון גירשה לא היתה מקבלת קדושין מאחר זהו דעת הרי"ף לדחותה לדרב הונא ומ"מ אם קבלה קדושין מאחר בפני בעלה הכל מודים דמקודשת דה"ל כדרב המנונא דאמר האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת והכי מוכח בגמרא עכ"ל: והרמב"ם כתב פ"ד מהלכות אישות אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר בפני בעלה ה"ז מקודשת לשני שהאשה שאמרה לבעלה גירשתני בפניו נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה אבל אם קדשה אחר שלא בפני בעלה אין קדושין תופסין בה עד שתביא ראיה שנתגרשה קודם שתקבל הקדושין כל שלא בפניו מעיזה וכתב ה"ה א"א שפשטה ידה וכו' בסוף המגרש אמר רב הונא א"א שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר מקודשת וכדרב המנונא

וכו' ואמרו שם דשמואל פליג אדרב הונא וכי איתמר דרב המנונא דוקא בפניו אבל שלא בפניו מעיזה ומעיזה ופסק רבינו כשמואל וכן נראה מן ההלכות ויש מי שכתב שחוששין להא דרב הונא ואף שנתקדשה שלא בפניו צריכה גט וכבר העלה הרשב"א ז"ל בפרק התקבל כדעתו של רבינו ובדין האשה שאמרה לבעלה גירשתני כתוב בהשגות א"א אני אומר אינה נאמנת אלא שתופסין בה קדושין אבל לא לינשא ולא ליטול כתובה ע"כ וכדעתו סברו קצת מפרשים ז"ל אבל כבר הכריחו הרמב"ן והרשב"א ז"ל בראיות שנאמנת אף לינשא ודעת הרמב"ן שנוטלת כתובה ולא תוספות ע"כ ובפרק י"ב מהלכות גירושין כתב הרמב"ם דהא דאמרין דנאמנת אשה לומר לבעלה גירשתני משום חזקה דאינה מעיזה ה"מ היכא דליכא דמסייע לה אבל היכא דאיכא דמסייע לה מעיזה ומעיזה וכדאמרין בפ"ב דכתובות ובפ' התקבל. בא"ח כתוב בשם הרמ"ה דכי אתמר דרב המנונא לאו לחומרא איתמר מיהו מסתברא דה"מ בדורות הראשונים אבל האידנא דנפיש חוצפא ופריצותא בעלמא איתרע חזקה דרב המנונא ולא עבדין בה עובדא אלא לחומרא וכתב עוד בא"ח שיש מי שאומר דהא דרב המנונא ודרב הונא מיירי באיש ואשה דאתו מעלמא ואין עדות ברורה שהיא אשתו אלא בחזקה דאתיא חזקה בתרייתא ומבטל קמייתא דאתי דרבנן ומבטל דרבנן אבל אי ידעינן בעדות ברורה שהיא אשתו ליתא לא לדרב הונא ולא לדרב המנונא ע"כ ואין דבריו נראין לי דהאי חזקה לאו דרבנן היא אלא דאורייתא דהא סוקלין ושורפין על החזקות וגם כל הפוסקים והמפרשים שראיתי נראה שהם חולקים עליו ומש"ה לא אישתמיט חד מינייהו לפלוגי בהכי וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל מ"ד סי' ב' על אשה שהיתה בחזקת נשואה ונשאת לאחר ואין לה לא גט ולא עדות וראיה שנתגרש מן הראשון ואומרת לו גרשתני אם היה הראשון בעיר כשנשאת לשני מותרת לשני כיון שנשאת לו בפני בעלה דאמר בשלהי גיטין א"ר הונא אמר רב א"א שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר מקודשת וכדרב המנונא וכו' ואם לא היה בעלה בעיר אסורה לשניהם דתנן בפ"ב דכתובות האשה שאמרה א"א הייתי וכו' ואם יש עדים שהיתה א"א והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת וזו שהיתה בחזקת נשואה כיש עדים שהיתה אשת איש דמי ולא מהימנא לומר גרושה אני ואף אם הבעל הראשון בכאן עתה והיא אומרת בפניו גירשתני לא מהימנא והא דקאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני שנאמנת ה"מ קודם שנשאת לאחר אבל זו שכבר נשאת מעיזה ומעיזה שלא תעשה עצמה זונה הילכך תצא מזה ומזה ע"כ: ב"ה ובסימן קצ"ב כתב רבינו דה"ה אם נתקדשה קודם שבא בעלה אינה נאמנת לפי"ז מ"ש

הרא"ש כדי שלא תעשה עצמה זונה לאו למימרא דבכה"ג דוקא הוא דאינה נאמנת אבל אם נתקדשה בלבד תהא נאמנת דאפי' נתקדשה בלבד אינה נאמנת אלא מפני שהשאלה היתה בנשאת כתב כן : האומרת לבעלה גרשתני והוא מכחישה ובי' עדים אומרים נתגרשה ובי' אומרים לא נתגרשה עיין בסי' קצ"ב : אשה שהלך בעלה למ"ה והעידו עליו שמת אפילו עד אחד אפילו העד עבד או שפחה או אשה או קרוב מותרת לינשא ואפילו עד מפי עד או אשה מפי אשה או עבד או שפחה כשרים לעדות זה משנה בסוף יבמות (קכב.) הוחזקו להיות משיאין עד מפי עד אשה מפי עבד מפי שפחה וכתב הר"ן בפרק שבועת העדות שאם עד אחד אמר לאשה בינו לבינה מת בעליך אינה צריכה שוב לעדותו אלא באה לב"ד ואומרת מת בעלי אבל אם בא העד שאמרה בשמו מת ואמר שלא אמר מת ודאי דבכה"ג לא מהימנא שכך הדין בכל עד מפי עד אם הראשון כפר אין הב' האומר בשמו נאמן והביא ראיה לדבר בפרק המדיר כ"כ בשם הרמב"ן וכתב בסוף דבריו וכך קבלתי דין זה ואע"פ שממ"ש (שם הר"ן בשם הרשב"א והירושלמי נראה שאפשר לדחות ראיית הרמב"ן ז"ל לא שבקינן מש"ה קבלת הרמב"ן ז"ל ודעתו ודעת הר"ן ז"ל) כתב מהרי"ק בשורש ל' אין לנו להקל משום עיגונא אלא במקום שהקילו חכמים ונתן טעם למה הקילו חכמים באיסור אשת איש ועיין בתשובת הריב"ש סי' שע"ח : ומ"ש ופסולי עדות אם פסולים מדרבנן וכו' כשרים לעדות זה אבל פסולי עדות דאורייתא פסולים מימרא בספ"ב דיבמות (ד' כה :) : ומ"ש ואם משיחין לפי תומן כשרים כ"כ הרי"ף והרא"ש בסוף יבמות וטעמא משום דלא גרע מעכו"ם וכן פסק הרמב"ם וכתב הר"ן בתשובה סי' ג' דלפי דעתם ז"ל ה"ה לישראל מומר לעכו"ם ולכל התורה כולה שהוא נאמן במל"ת ואף לרשב"א ראיתי במעשה אחד שבא לפני מישראל מומר שאמר לפי תומו שמת והוזכרה שם סברת הרי"ף כי לפי מה שהוא תופס בפשיטות דברי הרי"ף אין חילוק בין פסול לעבירה לישראל מומר ומ"מ יש שחלקו על הרי"ף עכ"ל כ' הרא"ש בתשובה כלל כ"ב סימן ה' עדות זה נ"ל טוב כיון שחזר בתשובה וכן עשינו מעשה באשכנז בשעת הגזירות התרנו נשים ע"פ עדות בעלי תשובה וכתבתי על זה תשובה גדולה ובכלל נ"ד סי' א' כתב וז"ל אמנם עדות העדים צריך דרישה וחקירה אם ידוע שהיו אנשים טובים והגונים בשעת הגזירות ועתה שבו כהוגן אם אונס נפשות חטאו וכאשר מצאו נס והמלטה שבו מיד לא נפסלו ואף אם מצאו מקום ושעה לימלט ולא עשו ואכלו נבילות לתיאבון ונפסלו להעיד על מה שראו באותה שעה ומ"מ מה שמעידים על הריגתם זה היה בשעת הגזירה ועדיין לא נשתקעו בין העכו"ם ובאותה

שעה היו כשרים להעיד ואף אם אח"כ אכלו נבילות ואח"כ שבו הי"ל תחלתו וסופו בכשרות כמי שהיה ידוע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו דכשר להעיד אמנם צריך לדקדק הרבה בעדות לאפוקי ממונא כי יש הרבה מן האנוסים שאף קודם הגזירות היו חשודים ודאי בעדות עגונא היה לנו לקבל עדותן אך בהוצאת ממון צריך לדקדק וצ"ע עכ"ל ואותה תשובה גדולה הנ"ל באה לידי וכתוב בה עוד אחר שהמירו לא היה להם עוד עת מלחמה וראה וידע ולא אמר בדדמי וראה מפ' האשה שלום (קטו.) דא"ר אידי אשה כלי זיינה עליה אלמא דבמלחמה קטנה דאינה יריאה ואינה בורחת לא אמרה בדדמי: ריקים הממירים וחוזרים אך לא תשובה גמורה אם דינם כחומרים או כרשעי ישראל לענין עדות אשה בכתבי מה"ר איסרלן סי' קל"ח ור"כ ורכ"א וכתוב עוד בכתבים הנזכר סימן רנ"ד הך איתתא שריא ויכול מר להתירה אך בקנאי זה אם ידוע למר שהועד העדות בלי רמיה כי איני מכיר העד אם הוא מן הריקים הפוחזים דלא חיישינן במידי לאסהודי שיקרא וכ"ש כה"ג דסבורים שבודאי לא יבואו לידי הכחשה מחמת ריחוק הדרך לכן אם נראה למר שיש שום עיקול ונכול ועוקבא בהעדאת עדות זו כגון אם יחשדוהו להעיד וכה"ג איני נמנה להתיר כלל שלא להחזיק ידי רשעים הבאים לפרוץ גדר וגזירות חכמים עכ"ל: ומ"ש רבינו בא אחד ואמר הרגתיו תנשא וכו' פלוגתא דתנאי בספ"ב דיבמות (דף כה) והלכה כת"ק דאמר הכי: כתב אדוני אבי ז"ל בתשובה כלל נ"א סימן ה' אם שנים מעידים שמת אפי' אם יש הכחשה בדבריהם משיאין את אשתו וכו' לא ידעתי למה תלה דין זה בתשובת הרא"ש שהרי משנה שלימה היא בפ' האשה שלום אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג ר"מ אומר הואיל ומכחישות זו את זו הרי אלו לא ינשאו ור' יהודה ורש"א הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים הרי אלו ינשאו וידוע דהלכה כר' יהודה ור"ש והרא"ש עצמו בתשובה ממשנה זו הביא ראיה ועיין בתשובת הר"ן שאכתוב בסי' זה אצל כל הבא להעיד על עדות אשה צריך דרישה וחקירה: אם עד אחד נאמן לומר מת במלחמה או בדבר יתבאר לקמן בסי' זה. אפילו לא שמעו אלא קול שאמר פלוני מת והלכו שם ולא מצאו שום אדם משיאין את אשתו בסוף יבמות (ד' קכב): ומ"ש והוא שראו צל צלו וכו' שם בגמרא ודילמא שד הוא שראו לו דמות אדם אינהו נמי דמו דחזו ליה בבואה אינהו נמי אית להו בבואה דחזו ליה בבואה דבבואה ודילמא צרה הואי תנא דבי רבי ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנים אע"פ שאין מכירין ופרש"י בבואה דבבואה. צל צלו: בשעת הסכנה. שאדם מסוכן כגון מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב

גט לאשתי כותבין ונותנים וסמכינן עליה בכל דבריו שאומר אני הוא פלוני בן פלוני וה"נ כשעת הסכנה דמי שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה: ומ"ש בשדה או בעיר בבור וכיוצא בו וכולי כ"כ התוס' והרא"ש שם דחזו ליה בבואה בירושלמי הדא דתימא בשדה אבל בעיר אפילו לא ראו בבואה של אדם והא דתנן מי שהיה מושלך לבור ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו וא"ר נתן והוא שראו בבואה של אדם א"ר בון מזיקין מצויין בבורות כדרך שהן מצויין בשדות וכ"כ ה"ה בפ"ג מהלכות גרושין בשם הרמב"ן והרשב"א וכתב דהכי איתא בתוספתא וכתב שהרמב"ם לא הזכיר מדין זה כלום ולא נתבאר לו למה ואיפשר שטעמו מפני שסובר כסברת הגאון דבסמון דהאידינא לא בקיאינן בבבואה דבבואה: כתב הגאון האידינא לא בקיאינן בבבואה דבבואה היכי הוי הילכך לא עבדינן בה עובדא כ"כ רבינו ירוחם בשם גאון ובשם הרמ"ה ונמוקי יוסף כתב שהריטב"א כתב בשם רבו דכיון דלא חיישינן לצרה בשעת הסכנה ה"ה דלא חיישינן לשד כלל אף ע"ג דלא חזו ליה בבואה דבבואה ולהכי מייתי הא דרבי ישמעאל לתרוצי אפילו קושיא דשד: כתוב בשטר איש פלוני מת איש פלוני נהרג פליגי בה וכולי וא"א הרא"ש הביא דברי שניהם בסוף יבמות ולא אסיק כחד מינייהו וגם הרי"ף הביא שם דברי שניהם ולא אסיק כחד מינייהו וגם סמ"ג עשה כן וכתב נ"י בשם הריטב"א לא פסק הרי"ף ז"ל הלכה כמאן אבל בפרק מי שאחזו כתב הא דתניא כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות ואוקימנא בעדות אשה דאקילו בה רבנן אבל בשאר עדיות לא דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם וגם הרי"ן כתב בר"פ מי שאחזו הרי"ף כתב בפ"ב דיבמות ירושלמי מצאו כתוב בשטר איש פלוני מת איש פלוני נהרג וכולי ולא פסק שם הרי"ף כלום ושמא סמך על מ"ש כאן ובעדות אשה אפילו מפי כתבם מהני וכן דעת הרמב"ם בפ"ג מה"ג וגם הרא"ש ז"ל שסובר כן שגם הוא כתב בר"פ מי שאחזו דבעדות אשה אפילו מפי כתבם מהני וכ"כ בהגהות מרדכי פרק האשה ועיין בהג"ה הנזכר פ"ק דיבמות וכתב רבינו ירוחם דאיתא בירושלמי שאם כתוב כך בשטר בלא חתום אין משיאין אשתו זולתי אם מצאו עד בכתב עד כאן לשונו וכתב נ"י בשם הריטב"א בסוף יבמות על הא דמצאו כתוב בשטר איש פלוני מת וכולי משיאין את אשתו וכ"כ הרמב"ם ודוקא בשנתקיים כתב ידו של אותו עד אבל קצת המפרשים ובכללם הרמב"ן ז"ל כתבו דאפילו בשאינו מקויים נמי כיון דקיום שטרות דרבנן הוא הכא אוקמוה אדינא דאורייתא וטעמא דמסתברא הוא בעיני מורי ומיהו כל כיוצא בזה נראה שאין לו לדיין אלא מה שענינו רואות ע"כ וגם הרי"ן

בר"פ מי שאחזו כתב בשם הרמב"ן חזינן בה פלוגתא איכא מ"ד דוקא היכא דמקויים אבל אין עדים מצויין לקיימו אין משיאין ואיכא מ"ד אע"ג דאין עדים מצויין לקיימו דכיון דקיום שטרות דרבנן בעדות אשה לא תיקון רבנן והדין סברא עדיפא טפי הילכך אפילו בע"א מפי כתבו ואע"פ שאינו מקויים משיאין ע"כ וה"ה כתב על דברי הרמב"ם שכתב בהא דמצאו כתוב בשטר מת פלוני משיאין את אשתו ונודע שזה כתב ישראל אפשר שכונתו הוא למעוטי אם הוא כתב עכו"ם והטעם לפי שלא הוכשר עכו"ם אלא במל"ת אבל לא כתבו לפיכך צריך שיודע שהוא כתב ישראל אבל אין צריך שיתקיים שיכירו מי הוא שכתבו שא"כ היה אומר רבינו והוא שיתקיים או שנודע מי כתבו כלומר אפי' בע"א שיעיד שפלוני כתבו אבל הרשב"א כתב שנראה שרבינו סובר דדוקא בשנתקיים אותו כתב והוא ז"ל הסכים לדעת האומרים שאפילו בלא מקויים משיאין עכ"ל: ב"ה ומ"ש שלא הוכשר עכו"ם אלא מל"ת אבל לא כתבו אין לו טעם שאם כתבו כתיבה בדרך מסל"ת למה יגרע: ומ"ש רבינו וכן מי שנשתתק בודקין אותו וכו' ז"ל הרמב"ם בפרק הנוזכר וכן מי שנשתתק ובדקו אותו בדרך שבודקין לגיטין ונמצאת דעתו מכוונת וכתב שמת פלוני ב"פ סומכין לכתובתו ותינשא עכ"ל והוא ממ"ש בסמוך דאיתא בר"פ מי שאחזו (עא.) (כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות ואוקמינן בעדות אשה דאקילו בה רבנן וכיצד בודקין לגיטין יתבאר בסימן קכ"א בס"ד מצאתי כתוב שהשיב רבי משולם על ראובן שהלך בסחורה ולא חזר ושמעו שנהרג שם ולא בא אפילו עכו"ם מל"ת לומר אני ראיתיו הרוג כיון ששמעו מפי עכו"ם שנהרג מכיון שלא נשמע עליו שהוא קיים סומכים עליהם ומשיאין את אשתו ובתשובה להרמב"ן סי' פ' כתוב מה ששמעה שמת בעלה נראה שלא שמעה כן אפי' מפי עד אחד אלא קול הברה בעלמא שיצא בעיר ואם הדבר כן אינה מותרת לינשא לאחר בקול וכן כתב בתרומת הדשן סימן ר"מ: אפילו שמעו מן התינוקת שאמרו מת פלוני בן פלוני וכו' ואין סומכים עליהם להשיא את אשתו אלא א"כ יאמרו כך וכך סופדים היו שם בסוף יבמות (ד' קכ"א:): תנן אפילו שמע מן הנשים אומרות מת איש פלוני דיו רבי יהודה אומר אפי' שמע מן התינוקות הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פלוני בין מתכוין ובין שאינו מתכוין ובגמ' ודילמא לא אזלי אמר רב יהודה אמר שמואל דקאמרי הרי אנו באים מלספוד ולקבור את איש פלוני ומתני' ה"פ הרי אנו הולכין לבתינו שבאנו מלספוד ודילמא קמצא בעלמא שכיב ליה ואסיקו ליה על שמיה דקאמרי כן וכן רבנן הוו סתם וכן ספדנים הוו התם ופירש"י קמצא בעלמא או נמלה

המיתו התינוקות והעלו לה שם איש פלוני כדרך שהתינוקות משחקין ונראה מדברי רבינו שהוא מפרש שלא הצריכו לומר כן וכן רבנן וספדנים הוו התם אלא באומרים הרי אנו באים מלספוד ולקבור את איש פלוני אבל אם אמרו מת פלוני משיאין את אשתו אע"פ שלא אמרו דבר אחר אבל אין כן דעת הרמב"ם שכתב בפיו"ג מהלכות גירושין כבר אמרנו שעד מפי עד כשר לעדות אשה בד"א ששמע מפי בן דעת שמת פלוני כגון עבד או שפחה אבל אם שמע מפי שוטה או מפי קטן אינו מעיד ואין סומכין על דבריהם שמע מין התינוקות שהם אומרים עכשיו באנו מהספד פלוני כך וכך ספדנים היו שם ופלוני החכם ופלוני עלה אחר מטתו כך וכך עשו במטתו ה"ז מעיד מפיהם ע"פ הדברים האלו וכיוצא בהם ומשיאין את אשתו עכ"ל ולישנא דמתני' הכי דייק דגבי נשים נקט אומרות מת איש פ' וגבי תינוקות נקט הרי אנו הולכים לספוד וכו' ואם איתא ליערבינהו וליתני אפילו שמע מן הנשים או מן התינוקות מת איש פלוני דיו ואפשר דמ"ש ואין סומכין עליהם וכו' אא"כ יאמרו כך וכך ספדנים היו שם וכו' אכל מאי דקאמר לעיל קאי בין לשמעו שאמרו מת איש פלוני בין לשמעו מהם שאומרים הרי אנו באים מקבורתו ויותר נראה לומר שנסתת הספרים בדברי רבי' שכתב בה ואם שומעים מהם אינה מכונת וצריך למחוק הוי"ו ולכתוב אם שומעים מהם ועיין בכתבי מהר"י איסרלן סימן ר"כ ואהא דתנן אפי' שמע מן הנשים אומרות מת איש פלוני היו פרש"י אפי' שמע מן הנשים שלא היו מתכוונות להעיד ומסיקות לפי תומן דיו ויכול לילך להעיד ולהשיא את אשתו וכתב ה"ה בפרק הנזכר דאיתא בתוספת אפי' שמע קול מקוננות שמזכירתו בין המתים אין עדות גדולה מזו וכתב הרשב"א ז"ל עכ"ל ועל זה אני סומך למחות ביד אשה שנתעלם בעלה ואין עדות להתירה ויש אומדנות המוכיחות שמת שלא תספידנו כיון שאינה מותרת לינשא ע"פ אותם אומדנות וכן אני מוחה מלומר עליו השכבה כדי שלא יבואו להשיא את אשתו וכיוצא בזה מצאתי להריב"ש בתשובה סימן תק"ח על אשה שנתעלם בעלה ובא עד אחד והעיד ולא היה בעדותו כדי להתירה ושמע שהיתה קוראה למקוננות לספוד לבעלה ולבכותו ושלת לברורים למחות בידה וכן עשו בקנס שמו עליה והעיד עדים ואח"כ שמע שלבשה שחורים ואמר שגם זה ראוי למנוע לה: עכו"ם שמסיח ל"ת שמת ואינו מכוין לשם עדות משיאין את אשתו וכן השומע ממנו ובא והעיד וכו' כיצד מל ת כגון שאמר אני ראיתי לפלוני שמת כמה נאה היה וכו' שם במשנה בעכו"ם אם היה מתכוין אין עדותו עדות ובגמרא א"ר יוחנן לא כך היה מעשה באושעיא ברבי שהתריס עם פ"ה זקנים אמר להם ל"ש אלא שנתכוין להתיר אבל בנתכוין להעיד עדותו

עדות ולא הודו לו חכמים אלא מתנני דקתני ובעכו"ם אם היה מתכוין אין עדותו עדות היכי משכחת לה כלומר היכי משכחת לה דלא נתכוין להעיד ולא להתיר במסיח לפי תומו כי ההוא דקאמר ואזיל מאן איכא בי חיואי שכיב חיואי ואנסבה רב יוסף לדביתהו ההוא דהוה קאמר ואזיל ווי ליה לפרשא זריזוא דהוה בפומבדיתא דשכיב ואכסבה רב יוסף ואיתימא רבה לדביתהו ופירש"י מאן איכא בי חיואי מי מאלשי ביתו של בי חיואי שישמע דברי דשכיב חיואי וכתב הרא"ש בתשובה כלל י"א כל הנך עובדי דפרק בתרא דיבמות דמל"ת נאמן לא משמע שעכו"ם אמר דבריו בפני ב"ד אלא השומעים דברי העכו"ם באו והעידו לפני ב"ד וקבלו עדותן והתירו נשותיהן: ומ"ש רבינו או שנראה שאמר כן כדי שירא מפניו כגון שאמר עשה דבר פלוני ואם לא אהרוג אותך וכו' בפרק האשה בתרא (שם) ועיין בכתבי מהר"י איסרלן סימן רכ"ג וז"ל הרמב"ם בפ"ג מהלכות גרושין אפי' עכו"ם המל"ת נאמן ומשיאים על פיו כמו שיתבאר ואם נתכוין להעיד אינו נאמן ובפ"ג כתב כבר אמרנו שעכו"ם שהסיח לפי תומו משיאין על פיו כיצד היה העכו"ם מל"ת ואמר אוי לפלוני שמת כמה היה באה וכמה טובה עשה עמי או שהיה מסיח ואומר כשהייתי בא בדרך ונפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת ותמהנו לדבר זה כיצד מת פתאום וכיוצא בדברים הללו שהם מראין שאין כוונתו להעיד ה"ז נאמן וישראל ששמע מעכו"ם המל"ת מעיד ששמע ממנו ותינשא על פיו עכ"ל וכתב הריב"ש בתשובה ס"י שע"ז במה שדנת בענין האשה שלא להתירה בעדות עכו"ם לפי שלא נראה לך שיהיה מל"ת מחמת שהוא שאל במאי עסקיתו והעכו"ם השיב לו דברינו ביהודי ששמו כך שהיה עמכם ספינה אם הוא חי או מת ונראה לך שזה כמו ששאלוהו ואת מה בידך כל שבא לב"ד ואמר אפילו מעצמו בלא שאלה נקרא מתכוין להעיד ואין עכו"ם נאמן בענין זה אבל אם לא בא לב"ד ואמר מעצמו איש פלוני מת כמספר בדריס מל"ת נקרא ואינו צריך שיאמר בדבריו כל אותם הדברים שהזכיר הרמב"ם שהוא לא הביאם אלא לרווחא דמילתא לומר שבזה נכיר שאינו מתכוין להעיד וכמו שהזכירם בגמרא בקצת עובדי עכו"ם מל"ת אלא כל שאמר איש פלוני מת מעצמו כמספר בדברים זהו מל"ת ואף אם לא דבר דבריה אחריה כ"א דבר זה לבד דומא דההיא עכו"ם דאמר מאן איכא בי חיואי שכיב חיואי שאע"פ שהיה מבקש אנשי ביתו שישמעו דבריו וגם לא סיפר דברים אחרים אלא שאמר שכיב תיואי נקרא מל"ת כיון שלא בא לב"ד וגם לא אמר כן בתשובת שאלה וכן באידך עובדא מאן איכא בי חסא טבע חסא אבל כל ששאלוהו מתחלה לא מיקרי מל"ת ואכילו שלא בא בב"ד ואפילו יספר כמה דברים אחרים שנראה שאומר

אמת וזה מבואר בגמרא גבי עובדא דפונדקית א"כ בזה הנדון נוכל לומר שכיון שאין זה בא לב"ד וגם לא אמר זה כמשיב על שאלה קדמה לדבריו אבל הוא התחיל לומר להם במאי עסקיתו נראה שמעצמו היה רוצה לספר להם כל מה שהיה יודע בענין האיש ההוא לפי שהבין מדבריהם שהיו מדברים בו וכן כראה מדבריו שלא הבין הוא שישאלוהו כלל אם הוא חי או מת שא"כ ה"ל להשיב מת הוא אבל השיב להם היאך אתם אומרים שהוא חי נראה שאינו תשובה שאלה אלא כמתמיה מעצמו וחולק על דבריהם והאריך בדבר ובסוף כתב אלא שבנדון זה שהוא תלוי בסברא אם נאמר שהוא כמשיב על שאלה או לאו ודבר זה תמוה הוא מאוד שהרי אם אין זה מל"ת אין כאן עדות כלל ואם נשאת תצא היה ראוי שלא להתירה אלא בהסכמת רוב חכמי הארץ השוכנים בגלילותנו רוב מנין ורוב בנין לא שיסמוך תכם אחד על סברתו להתיר עכ"ל: ובתשובה אחרת סימן ש"פ כתב וז"ל מאי דאמר מר שעדות המלח אינו מל"ת לפי שלא היתה התחלת שיחתו מן המת שמה שאמר ליהודי ולעכו"ם ממה אתם מדברים נראה ששמע והבין ממה דברו אני תמה והלא מעדות זו אינו נראה שעכו"ם הבין דבריהם אדרבא נראה שלא הבין שהרי שאל להם ממה הם מדברים וא"כ אין לנו לומר שהבין דבריהם כדי שנא' שלא יהיה לו דין מל"ת שאם באנו לחוש א"כ בכל עכו"ם נחוש כשנראה עכו"ם מספר במיתת יהודי מעצמו שמא יהודי דבר עמו והלך לו וכי בפונדקית כשראתה אותם נחוש שחשבה בלבה שלשאול פיה על חביריהם היו באים שהניחוהו אצלה חולה אלא שאין לנו אלא מה שענינו רואות ואזנינו שומעות בעדותו או בסיפורו וכל שהוא מל"ת לפי דברי העד אין לנו לחוש ולומר אולי הוא שמע דבריהם וספיקם ונתכוון להסיר ספיקם אא"כ יש בדבר הוכחה שהוא מכוין לאיזה דבר שבעבורו משקר כההיא דאספסתא (יבמות קכא:) והוא דקומטריסין (גיטין כח:) ואפילו אם נאמר ששמע דבריהם כל שלא שמע שאלת היהודי לעכו"ם מאי נ"מ שהרי כיון שהם היו מסופקים ג"כ כשמסיחים לפי תומן ודרך סיפור אם עכו"ם שומע דבריהם ויבא בס' הוא בתוכם לספר עמהם מבלי ששאלוהו דבר למה לא יקרא זה מל"ת והלא אין זה מתכוין להתיר ולא מתכוין להעיד ולא שואלין אותו ומשיב ואם מפני שנתכוין להסיר הספק שנסתפק להם כיון שלא שאלוהו עליו לא יצא מידי מל"ת שהרי גם הוא חושב שאין בספיקם שום נפקותא אלא שהם מספרים כאשר יספר איש אל רעהו איך קרא לשר פלוני במלחמה פלונית וזה אומר בכה וזה אומר בכה שאינם אלא סיפור דברים והשלישי השומע מחלקותם ואומר לא כך היה מעשה אלא כך היה הנה הוא ג"כ מספר

דברים ומל"ת א"כ שאלו את פיו שאז יש לחוש שהוא מתכוין להעיד ואם מתכוין להסיר הספק היה פסול א"כ כל מל"ת היה פסול שהרי הוא מתכוין להודיע מה שהם לא היו יודעים אבל היו סבורים הפך דבריו ומה לי נתכוין להסיר הספק ומה לי נתכוין להסיר הודאי ומביא כמה ראיות לדבר וכי שכן נראה מדברי הרמב"ם שאינו פסול אלא במתכוין להעיד אע"פ שהביא בדבריו שאומר עכו"ם אוי לו לפלוני שמת כמה היה נאה וכו' איני חושב שאמר הרי לעיכובא דהא משמע בגמרא מעובדא דחיואי וחסא דכל שאמר העכו"ם מעצמו בלא שאלה איש פלוני מת בזה די דהא לא קאמר אלא שכיב חיואי טבע חסא והביא עוד ראיות בדבר ובסוף כתב אם כן בנדון שלפנינו נראה שיהיה עדות עכו"ם מל"ת ואפילו אם שמע דבריהם מתחלה כל שלא שאלוהו וכ"ש שבכאן אין הוכחה שהבין ממה היו מדברים וכו' אבל בכאן אין אנו צריכין אלא שיהיה לנו הוכחה שמה שאמרו למלח אנו מדברים באיש פלוני שי"א שמת שלא יהיה זה כשאלה למלח וכיון שהמלח התחיל לומר להם ממה אתם מדברים נראה דברי היהודי והעכו"ם למלח אינה שאלה אלא תשובה לשאלתו וכן נראה שהמלח לא הבין מתשובתם שישאלו את פיו אם חי אם מת הוא אבל אמר להם איך אתם אומרים שהוא חי נראה שאינו תשובת שאלה אלא כמתמיה מעצמו וחולק על דבריהם ואפשר שאם היה שהיהודי והעכו"ם התחילו לומר למלח ראה אנו מדברים אם הוא חי או מת והמלח אומר אני יודע שמת שזה לא יקרא מסיח לפי תומו אלא הוי כנשאל ומשיב אבל כשעכו"ם שואל תחלה ואומר במה אתם מדברים נראה כי מה שהשיבו לו בפלוני אנו מדברים וכו' אינה שאלה כלל אלא תשובה לשאלתו ששאל להם ומ"מ כל זה אני אומר בנושא ונותן לפי ההלכה וסוגית התלמוד והסברא אבל למעשה לבי נוקפי לחומרת א"א שהרי אין זה ברור כ"כ להתיר א"א לעלמא ודי לנו בהיתר מסיח לפי תומו כשיהיה לנו ברור שיהיה מל"ת גמור אבל כל שיש להסתפק בסיפורו אם הוא נשאל ה"ז ספיקא דאורייתא ואוקי איתתא בחזקת איסורא שהרי איפשר כל מה שהתירו בבכורות הוי משום דהוי איסורא דרבנן וכו' אבל באיסורא דאורייתא וכו' וכ"ש הכא שאפשר לומר שדרך כל השומעין ספורים להגיד מה שהן יודעים בסיפור ההוא ועוד שכמה גדולי הדור כתבו בנדון זה ודנו לאיסור שאין זה מל"ת ומי יקל כנגדן ולכך חוכך אני בזה להחמיר עכ"ל והר"ן כתב בתשובה סימן ג' לענין מה שאמרת כי עכו"ם שבא לפנינו ואמר מל"ת איש פלוני מת לבד אם נאמר שהוא מכוין להעיד כל זמן שלא יקדים דברים אחרים דומיא דמאן איכא בי חסא או חבל על פלוני ודומיהם אין ספק שכל מי שמתכוין להעיד אומר אותו דבר

לבדו ומי שהוא אומר מל"ת אינו אומר אותו דבר לבדו אלא בקשר ענין לפניו או לאחריו וכל שלא אמר כן אינו אומר כמספר בדברים אלא כרוצה להודיע אותו דבר לבד ואינו נאמן וכו' עובדי דגמרא הכי איתנהו והכי מוכחא עכ"ל וה"ר דוד הכהן בבית כ"ע"ש בתשובותיו החזיק בדעת זו של הר"ן והאריך מאוד להוכיח שהפוסקים סוברים כן ושלא כדברי הרר"י טאטיצ"ק שחלק עליו ונדחק ה"ר דוד הכהן ז"ל בתשובה להרמב"ן ובתשובת מהר"ם ובתשובת מהר"ק לישבם לדעתו. והרר"י טאטיצ"ק ז"ל כתב לי כי ראיות הר"ן בתשובה זו הן חלושות דאפשר לומר בכלן מעשה שהיה כך היה ושכל בתי דינים שהיו בסאלוני"ק בימי איתני גאוני עולם שהיו בה פשט המנהג להתיר באומר העכו"ם איש פלוני בן פ' או ממקום פלוני מת אע"פ שלא יקדים שום דבר אחר ובלבד שלא יתכוין לא להתיר ולא להעיד ע"כ וכך הם דברי הריב"ש בתשובה שכתבתי בסמוך וכן אמר לי מורי הרב הגדול ה"ר יעקב בי רב ז"ל שהוא מורה להתיר בפשיטות ומעשה בא לפניו באחד שהעיד שהיהודי זימן ישמעאלים לסעוד אצלו ושאל היהודי לחבירו שמעת מה נעשה מפלוני ופלוני והשיבו הישמעאלים אנו מכירים מי הרגם והתיר נשותיהם ע"פ עדות זו כיון שלא שאלו לעכו"ם והם השיבו מעצמם והביא ראיות מתשובת הריב"ש שכתבתי וגם מתשובת מהר"ק סימן קכ"א וכ"נ בתשובת מהר"ם דאיתא בתשובת מיימו' דשייכי לספר נשים שכתב למה לא יחשב מסיח לפי תומו אי משום דקאמר למה אינכם מביאין אותו יהודי שנהרג כי הוא שוכב באותו מקום הדר אמר ואני הייתי לוקח ליטרא מכס ומביאו בעגלה שלי קא חיישיתו משום שהזכיר ממון בעדותו אדרבא כ"ש דאלים סהדותיה טפי משאר מל"ת האומר פלוני מת או נהרג סתמא דלא עביד לגלויי שנסתפקתם מאחר שהקרובים הוציאו קול בכל העיירות שמסביב דדמי קצת לאיה חבירינו לא דמי דהתם שיילי לה בהדיא אבל הכא דלא שיילי להאי גוסי מיקרי שפיר מסיח לפי תומו אף על גב דידע שמחפשין אותו דאל"כ היכי מהימנין לשום עכו"ם מל"ת בעדות אשה שהלך בעלה למדינת הים נימא דילמא משקר ולפי שידע שהלך בעלה למדינת הים וא"א לה לינשא עד שיעידו לה שמת אומר כן כדי לקלקלה אלא ודאי לא פלוג רבנן בין עכו"ם המכיר בדת יהודית ויודע שישיאוה ע"פ ובין עכו"ם שאינו מכיר אלא סמכינן אכל עדות עכו"ם שבשעה שבא לפנינו הוא מל"ת מאליו מהימנין ליה מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה וכו'. כתב רבינו ירוחם (נכ"ג ח"ג) בשם הרמ"ה עכו"ם מסיח לפי תומו משיאין את אשתו דוקא דליכא חששא דשקרא אבל היכא דאיכא חששא דשקרא שמא אשתו אמרה

לעכו"ם שיאמר כן אין מתירין אותה לינשא וכתב עוד דאין עכו"ם מל"ת נאמן אלא דוקא במקום שעד אחד ישראל או אשה נאמנים אבל במלחמה וכיוצא בדברים שאין עד אחד נאמן אין עכו"ם נאמן. וכתב במהרי"ק בשורש קכ"א אשר גמגמת שלא להחשיב העכו"ם הרודפים מל"ת מפני שכבר הגיד השופט אל הרודפים כל הענין לע"ד שהדעת מכרעת שלא לחלק בכך דהתם נמי במה שכתב מהר"מ דחשיב מסיח לפי תומו ולא דמי לאיה חבירינו היו העכו"ם יודעים שהיו מחפשים אותו הקרובים ואפ"ה חשיב מל"ת כיון דלא שיילי להאי עכו"ם גופיהואע"ג דהגידו לו שאר עכו"ם שהיו מחפשין אותו וכן משמע קצת בפרק הגוזל בתרא (קיד:): דשפיר מיקרי מל"ת אע"ג דידע הענין ואפילו שמעה מפי הבעלים עצמן כיון שלא אמרו לה דבר ולא שאלוה להעיד להם ה"נ נראה להתיר אע"פ שנראה שע"י רדיפת היהודים בנקמת דם השפוך נתעורר אותו העכו"ם לומר להם הנה נתפס וכולי והנה הוא הרג היהודי וכו' וכתב עוד דסמכינן אעדות עכו"ם היכי דפשיטא לן שאיט מתכוין להעיד כי הכא דאנן סהדי דאם היה יכול לכפור ולומר שלא הרגו שהיה עושה דפשיטא שאם לא היה אמת שהרגו לא היה מודה שהרגו כדי לחייב את ראשו למלכות ואפילו את"ל שסמך על דברי השופט שאמר לו שלא יגיענו היזק בדבר רק שיאמר האמת מכל מקום למה היה לו לשקר ולומר שהרגו אם לא הרגו והאריך בדבר הזה: וה"ר דוד הכהן כתב בתשובה על מעשה שהיה שתוגר אחד אמר ליהודי אחד ממשה סוסי לא שמעת ממנו כלום אמר היהודי לא שמעתי ממנו דבר אמר התוגר דעו כי הרגו תוגר פלוני דאף אם היינו אומרים שכל עכו"ם האומר פלוני מת בלי שישאלוהו נקרא מסיח לפי תומו מ"מ בנידון דידן פשיטא דלא חשיב מל"ת דהואיל ושאל לא שמעת ממשה סוסי כלום נראים הדברים כתשובת שאלה ואע"פ שלא שאלוהו מכל מקום נראה שידע שאבד זכרו והם לא ידעו מה נעשה ממנו ולכן שאל הוא עדיין לא שמעת ממנו כלום שהוא רוצה להשיב על שאלתם ובקשתם דכי היכי דבפונדקית חשבינן בכיתה כאילו התחילה היא להודיע להם קודם שישאלוה איה חבירינו הכא נמי יש לומר שמה שהיה מבקשים לדעת מה נעשה ממנו שאבד ויודע התוגר ואמר לא שמעתם כלום מה שאתם חוקרים ודורשים לא שמעתם כלום ועדיין אתם מבקשים לדעת והיהודי הישיב לו לא ועדיין אנו מבקשים לדעת ממנו וא"כ הרי הוא משיב על שאלתם ואומר להם שהרגו תוגר פלוני דכה"ג לא הוי מל"ת ע"כ: ותשובת מהר"מ ומהרי"ק שכתבתי בסמוך הם נגד דבריו והוא ז"ל מסכן עצמו לחלק בי התשובות הנזכר לנדון דידיה ולא נראו דבריו בעיני וגם הרר"י טאטיצק נר"ו התיר באותו

מעשה דממשה סוסי כמבואר בתשובת הר"ד הכהן ז"ל הנזכר ועוד האריך בדינים אלו הר"ד הכהן בתשובה בית כ' ובית כ"א עיין עליו ועיין בכתבי מה"ר איסרלן סימן קס"א. כתב מהרי"ק בשורש קכ"א על אשר כתבת דלא מצינו עכו"ם מפי עכו"ם במל"ת נלע"ד שיש להביא ראיה שהוא נאמן מק"ו וכו' וכ"כ גם בת"ה סי' רל"ט וכתב שמאחר שהעכו"ם האחרון סיפר הדברים במל"ת אע"פ שלא הגיד היאך שמע אותה שמועה מהעכו"ם חבירו אם במל"ת ואם בדרך התפארות וכיוצא איתתא שריא: ב"ה וכ"נ מדברי הרמב"ם בתשובה ההיא בעלה שאכתוב בה בסמוך לקמן: ועיין בכתביו סימן רכ"ג וגם הר"ן בתשובה סימן ג' התיר בעכו"ם מפי עכו"ם ושלא כדברי הריב"ש שאסר ומ"מ משמע מדברי הר"ן שהוא מצריך שיגיד העכו"ם השני שגם העכו"ם הראשון היה מל"ת שכתב ז"ל ועכו"ם מפי עכו"ם ששמע הדברים נראים ומטין דכל שהוא אומר מל"ת ששמע מפי עכו"ם אחד מל"ת שפלוני מת הרי הוא כאשה מפי אשה כתב בהגהות מרדכי דסוף יבמות מעשה בעכו"ם שאמר בשעה שנדוהו למיתה מעולם לא פשעתי כ"א פעם אחת הרגתי יהודי בין ניקולא לאורוי"ק שהיה מוליך י' ליטרין ששלחה מרת יהודית לאחיה בניקולא והתירו אשתו משום מל"ת ע"י ששאלו לה אם שלחה המעות ואע"פ שלא הזכיר שם היהודי כדאמרינן פרק ב' דיבמות (קפא:) בעובדא דפרשא זריזא דפומבדיתא. כתוב בהגהות מרדכי דכתובות על שלשה עכו"ם מסיחים לפי תומם שהרגו לפלוני ואחר ימים בא יהודי שהמיר ושב ולא בכל לבו כי אם בתשובה של רמיה כמו שעושין אותם ריקים הסובבים בעיירות פעמים נראים יהודים ופעמים נראים כעכו"ם והגיד ראיתו חי בצרפת ושלחו יהודי אחד עמו לראות אם יש ממש בדבריו ויבוקש הדבר ולא נמצא והתירה הר"מ ועיין שם וכתוב בהגהות מרדכי דקידושין עכו"ם המל"ת ואמר הרגתי פלוני נאמן ושריא אתתא לאנסובי דכי היכי דבישראל אין חילוק בין אמר מת ובין הרגתו דמהימן כדתנן בפ"ב דיבמות ה"נ גבי עכו"ם המל"ת וכן כתב בתשובת מיימו' דשייכי לסדר נשים וסיים בה וליפא למפסליה משום דילמא למירמא אימתא ליהודים הוא דקאמר הכי כיון דלא מוכחא מלתא מתוך דבריו לא מקמי הכי ולא בתר הכי דלמירמא אימתא אמר הכי לא תלינן להחמיר ומהימן שאם באנו להחמיר כך היכי סמכו על שום עדות עכו"ם מל"ת לימא דילמא לא מת ולקלקל האשה מתכוין או למצוא חן כדי שייטיבו לו האשה וקרוביה לאחר זמן אלא ודאי לא חיישינן למידי בכל מל"ת היכא דלא מוכח מתוך דבריו דמשקר. וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל י"ח והביא ראיה לדבר וסיים בה והיהודי שחמר מפי העכו"ם יבא לב"ד ויעיד ויתירוה בתשובת הר"ד

הכהן הביא כמה דינים וחילוקים בדיני עדות אשה ובפרט בעכו"ם מל"ת והחמיר מאד להוציא דברי העכו"ם מחזקת מל"ת ויש לי גמגומים על דבריו דאין לנו להוציא דברי עכו"ם מחזקת מסיח לפי תומו כמבואר בתשובת מהר"ם דשייכי לספר נשים ובתשובת מהרי"ק שורש קכ"א ובת"ה סימן רל"ט: כתב הרמב"ם יצא ישראל ועכו"ם מעמנו למקום אחר וכו' בפיי"ג מהלכות גרושין וכתב הרשב"א בתשובה על דברי הרי"ף והרמב"ם והרז"ה שאמרו דבעי קברתיו בע"א וגבי עכו"ם המל"ת אבל מקצת מן האחרונים אמרו שהוא נאמן באומר מת סתם ולא אמר קברתיו ואע"פ שאין דעתי מכרעת כך דעתי נוטה מפני שיש בזה כמה ראיות מגמרא ומהירושלמי ומ"מ מי יקל ראשו להקל בדבר של ערוה כנגד אבות העולם אין לנו אלא לשית לב לדעתם ע"כ וכ"כ הריב"ש בתשובה סימן שע"ג גבי עכו"ם שלא אמר קברתיו כיון שיצא הדבר מפי הרי"ף והרמב"ם להחמיר ראוי לחוש לדבריהם כמ"ש הרשב"א בתשובה ומי לא יחוש אחריו וכי הרי"ף והרמב"ם קטלי קניי באגמא נינהו הלא הם גאוני עולם ועמודי ההוראה ומי יתיר לשוק אשה שהיא ערוה לדעתם חלילה עכ"ל וכיוצא בזה כתב הר"ן בתשובה שאכתוב לקמן בסוף סי' זה. ומ"מ משמע לי מדברי הרמב"ם שלא הצריך שיאמר קברתיו אלא בעכו"ם אבל לא בישראל ודלא כמשמע מתשובת הרשב"א שכתבתי בסמוך ואפשר דמאי דנקט בתשובה הנזכר עד א' להרז"ה נקטיה ולא להרי"ף והרמב"ם ובתשובת הרשב"א סי' תתק"ף כתוב שהשיב במעיד על אשה שצ"ל מת וקברתיו שכל שראו אותו שטבע או שירד במלחמה או כיוצא בזה סומך ואומר על דרך הדמיון ומ"מ אם נשאת לא תצא ויש מי שהתיר בלא אמר קברתיו והראשון עיקר עכ"ל היא כתובה בקיצור ודברי הרשב"א ככתבה וכלשונה כתבתי בסמוך ועוד כתב שם אם בא ישמעאל תחלה ואמר מסיח לפי תומו מת והתירוה לינשא ואח"כ באו ב' ישמעאלים ואמרו מסיח לפי תומם לא מת נראה לכאורה דתצא כמ"ש בשאר הפסולים דאזלין בתר רוב דעות ודעתי נוטה יותר דלא תצא ונתן טעם לדבר ותשובה זו כתב ג"כ בקיצור ושרי ליה מאריה למי שקיצרה כי בתשובה להרמב"ן כתובה באורך בסי' קכ"ח וז"ל אם העכו"ם הראשון העיד לפי תומו והתירוה על פיו להנשא הדברים פשוטין שמבטלין דבריו ומוציאין אותה מהיתירה ע"פ ב' הישמעאלים הבאים באחרונה שאומרים לא מת כדרך שאמרו בפסולי עדות כגון נשים ועבדים שהולכין בהן אחר רוב דעות אלא שיש לדון בדבר לפי שי"ל שא"א כן בישמעאלים ועכו"ם אלא כיון שהתירוה ע"פ עכו"ם אחד מסיח לפי תומו אע"פ שבאו אח"כ ק' עכו"ם אפילו מסיחים לפי תומם אין מוציאין

אותה מהיתרה הראשון ואינם דומים לשאר פסולי עדות לפי ששאר פסולי עדות וכו' דעתי בזה אלא שאני חוכך אם הדין כן אלא לזה קצת דעתי נוטה אלא שראיתי הסכמת כל רבותי כסברא ראשונה שלא חילקו בין עכו"ם לשאר פסולים ולולי ששלוחך נחוץ הייתי מתבודד להתבונן בדבר זה ואנו מסכימין דעתינו לדעת אחר שכולם מורים כן עכ"ל. ועיין במרדכי פרק האשה בתרא ועיין בהגהות מרדכי דכתובות וה"ה כתב בפרק בתרא דיבמות (קכב.) מעשה בישראל ועכו"ם שהיו מהלכין בדרך ובא עכו"ם ואמר חבל על יהודי שהיה עמי שמת וקברתיו והשיאו את אשתו שוב מעשה בקולר של בני אדם שהיו מהלכים באנטוכי ובא עכו"ם אחד ואמר חבל על קולר בני אדם שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהם ועוד שם מעשה אחת כיוצא באלו ובכולם נזכר קברתים וסובר רבינו שבדוקא הוא והרשב"א נראה שסובר כדעת רבינו שהוא מצריך בכל עכו"ם המל"ת שיאמר קברתים והשיב עליו מהמעשים הנזכר שם בעכו"ם מאן איכא בי חסא מאן איכא בי חיואי שכיב חיואי ואסבה רב יוסף לדביתהו וכתב דלאו דוקא הזכירום כאן ואני אומר שאף רבינו סבר שאין צורך בעכו"ם המל"ת ואומר מת פלוני שיאמר מת וקברתיו וכן מבואר בדבריו למעלה שכתב היה העכו"ם מל"ת ואומר אוי לו לפלוני שמת ולא הזכיר שם קבורה וכ"כ ואפילו היה העכו"ם הוא שהסיח לפי תומו ואמר טבע פלוני בים הגדול ונשאת על פיו לא תצא וכמה מקומות בדבריו שמוכיחין כן אבל בכאן הוכיח שצ"ל קברתיו לפי שאין העכו"ם מזכיר שם היהודי אלא שאומר איש יהודי שהיה עמי ואנו יודעים שהיה פלוני צריך שיאמר קברתיו והטעם בזה שאמר שבלא הזכרת השם די מה שאין כן בשאר מקומות הצריכו שיאמר דבר ברור ממיתה וקבורה ואפילו ת"ל שיש להשיב על זה מ"מ כך הוא כוונתו של רבינו כמ"ש עד כאן לשונו וכ"כ הר"ן בתשובה שאין ספק שכל שהעכו"ם מכירו א"צ שיאמר אלא מת בלבד והיינו עובדא דבי חיואי ובי חסא ואין בזה ספק ואפי' לדברי הרמב"ם ז"ל שכ"כ הוא ז"ל בכל כיוצא בזה בפרק אחרון מהלכות גירושין כל שהוא מכירו אינו צ"ל אלא מת בלבד אבל כשאינו מכירו הוא שסובר הרב ז"ל דלא סגי עד דאמר קברתיו מפני שהמעשים שבאו בגמרא בכיוצא בזה בכולם יש בהם קברתיו כדאמרינן חבל על סי בני אדם שהיו מהלכין באנטיוכא וחבל על קולר של בני אדם שהיו מהלכין בכרקום של ביתר וכו' וחבל על יהודי אי' שהיה עמי בדרך ומת וקברתיו ואמרינן נמי פונדקית כותית היתה וכו' וזה קבר שקברתיו בו כלומר שאינו מכיר אותו איש שאמר עליו שמת אלא אומר איש יהודי שהיה עמו וכיוצא בזה לא סגי עד דאמר קברתיו ואע"ג דאיכא למימר

בכל הני דמעשה שהיה כך היה ולא דבעינן קברתיו סובר הרב ז"ל דאם איתא א"א דלא משתמיד תנא ולימא בחד מינייה מת בלחוד אלא ש"מ דנהי דבמכירו סגי במת בלחוד באינו מכירו בע"י דאמר מת וקברתיו וזה דעתו של הרב ז"ל בזה וטעמא דמילתא שיותר אדם בקי במי שהוא מכירו מבמי שאינו מכירו הלכך במכירו כל שאמר מת בלחוד סגי אע"ג דלא אמר קברתיו ולא חייש דאמר בדדמי אבל כשאין מכירו חיישינן דאמר בדדמי לפי שאין הדברים ברורים במי שאינו מכירו עד דאמר קברתיו וכבר חלקו מן האחרונים בזה על הרב ז"ל אבל דברי הרב נכונים בפשוטן של שמועות אבל מכל מקום במכירו במת סגי וא"צ שיאמר ראיתיו שמת אלא כל שאומר מת די וכהני עובדי דבי חיוחי ובי תסא ע"כ וכן כתב הריב"ש בתשובה סימן שע"ת שלא הצריך הרמב"ם לומר קברתיו אלא כשאין העכו"ם מזכיר בשם כי כן מזכיר בגמרא בהנהו עובדי דאבא יודן בכולהו קברתיו והנה הכי הווי שלא היה עכו"ם מזכיר המתים בשם אבל כשאמר העכו"ם מל"ת איש פלוני מת חלילה לרב ז"ל שיצרך קברתיו שהרי באותו פרק עצמו כתב כיצד משיאין ע"פ עכו"ם מל"ת ולא הזכיר כלל קברתיו וכן בכמה מקומות בפרק ההוא ובפרק שלפניו כי הרב ז"ל אינו סובר שנאמר בכל הנהו תלת עובדי מעשה שהיה כך היה ועשה זה החילוק ומיהו אין החילוק ההוא נכון וכולי וכשמזכיר בגמרא קברתיו מעשה שהיה כך היה עכ"ל גנ"י כתב שהרשב"א והריטב"א תמהו על דברי הרמב"ם ולתקן דבריו כ' הריטב"א דכל היכא דעכו"ם מכריז ואמר מאן איכא בבי פלוני בזה סגי בלא קברתיו דכיון דמעיל נפשיה לאכרוזי ולמימר הכי אי לאו דקים ליה הכי דשכיב לא הוה אמר אבל בעכו"ם מל"ת דעלמא חיישינן דלמא אמר בדדמי וצריך שיאמר קברתיו וטעמא דמסתברא היא עכ"ל ועיין בכתבי מה"ר איסרלן פי' רכ"ג וכתב עוד הריב"ש בתשובה שאפילו למצריכין שיאמר קברתיו ודאי קברתיו לאו דוקא אלא כל שנתעסק בטלטול ממקום למקום כדרך המתים ולא היה נודד כנף ופוצה פה ומצפצף או שהוא לא נתעסק אלא שמעיד שנתעסקו בו אחרים בהא סגי דהשתא ליכא למיחש למידי שכיון שנתעסקו בו הכירוהו וליכא למיחש דאמר בדדמי וכן ליכא למיחש שלא מת אלא שמתו ליה ברומחא או בגירא וכן במים אפשר שהמים בלבלוהו וסבר שמת התעסקו בו וראו בטוב שמת אבל באומר הכרתיו לבד לא סגי במלחמה או במים והרי"ף שהוא בעל סברא זו דבעינן קברתיו במלחמה כתב כן בכ"י דבמים דוקא כדאמר אסקוה לקמאי וחזיתיה לאלתר ואשתמודענא ליה דאיהו פלוני וה"ה למלחמה היכא דאמר מת וקברתיו עכ"ל. והביא ראיה לדבריו דהא בכ"י אמרינן (יבמות קטו) דמים

כמלחמה דמי ואיך יחלוק הרי"ף אלא ודאי דאסקוה אגישרא דשביסתנא דההוא דטבע בדיגלת הוי כמו קברתיו כיון שנתעסקו בטלטולו כמו שכתבתי ע"כ וכ"כ הרי"ן ז"ל בתשובה סימן ג' וז"ל ומ"מ הוו זהירין בדבר דלא בעינן דאמר וקברתיו ממש אלא כל שאמר דברים שהן ברורים שאין ספק בהם דאמר בדדמי סגי כגון דאמר אני נגעתי בו לאחר שמת או שיניתיו ממקום למקום וכיוצא באלו וכדאמרי' בפרק האשה שלום כגון דאמרי אשקינהו קמן וחזנהו לאלתר וכו' כבר יצא להתיר בכיוצא בזה על ידינו ועל יד חברינו אבל מכל מקום צריך דקדוק גדול בעדות זה כדי שלא יהא בו שום צד דאיכא למימר בדדמי אמר ע"כ וכ"כ בתשובה אחרת וסיים בה עכו"ם זה שאמר שראה אותו מת על שפת הים ושאל לצופה המגדל כמה יש שהגיע ליבשה וא"ל כמו ו' ימים כל כה"ג ודאי לאו משמע דאיכא למיחש דאמר בדדמי והוי יודע שיש מקומות שצריך שיאמר קברתיו לדברי הכל אם אמר מת במלחמה או ענין שהוא כמלחמה ונדעת הרי"ף אפילו שני עדים מעידים שמת במלחמה צריך שיאמרו וקברנוהו וכן אם יש רעב בעולם ובאה ואמרה מת אינה נאמנת עד שתאמר וקברתיו וכתב כל זה לקמן בסי' זה ומשמע מדברי הרי"ף בפי' האשה שלום גבי בעיא דע"א במלחמה דטבע במים שאין להם סוף צריך שיאמר קברתיו וכתב הריב"ש על עד שהעיד שראה את מכלוף מת על שפת הים לדעת הרי"ף שמצריך קברתיו אם לא אמר קברתיו אם נשאת תצא כיון דחיישינן דאמר בדדמי אין כאן עדות ברור שמת דהא ס"ל לרב ז"ל דבעינן דע"א במלחמה קברתיו היא דאי בלא קברתיו פשיטא דלאו כלום הוא דהא אפילו משני עדים ס"ל לרב ז"ל דבלא קברתיו לאו כלום הוא דומיא דאשה עצמה דקתני מתני' דבלא קברתיו אינה נאמנת ואינה נאמנת לגמרי משמע ומ"ש הרמב"ם דע"א במלחמה או במים שלא אמר קברתיו אם נשאת לא תצא דעת אחרת יש לו דס"ל דבעינן בלא קברתיו אבל בקברתיו פשיטא דמהני ולא איפשיטא בעינן וכיון דלא איפשיטא אמרינן בה לא תנשא ואם נשאת לא תצא כמו שכתב ז"ל וכן בע"א דקטטה וכן בהחזיקה היא מלחמה בעולם משום דהוו בעינן ולא איפשיטו אבל בכל שאר דחיישינן דאמרינן בדדמי אם נשאת תצא שבכל פרק י"ג לא כתב הרב אם נשאת לא תנא אלא באלו שזכרתי דלא איפשיטו בגמרא ובמים שאין להן סוף נראה שכל האחרות אם נשאת תצא ס"ל א"כ לדעת הרי"ף דפשיטא ליה דבעינן קברתיו אם לא אמר קברתיו אם נשאת תצא וכבר כתבתי לך שאין הכרתיו מועיל כמו קברתיו א"כ עלה בידינו בנדון שלפנינו שאף אם יהיה עדות המלח עדות הנה לדעת הרי"ף כיון שלא אמר קברתיו נראה שאם נשאת תנא

ולדעת הרמב"ם לא תנשא ואם נשאת לא תצא אבל משום דאשתהי אם נשאת תצא עכ"ל: התחיל העכו"ם להסיח לפ"ת וחזרו ושאלו לו וכו' בסוף יבמות (דף קכב:) תנן מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים וחלה אחד מהם והניחוהו בפונדק בחזרתם אמרו לפונדקית איה חבירינו אמרה להם מת וקברתיו והשיאו את אשתו בגמרא אמר רב כהנא פונדקית כותית היתה ומל"ת זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו והא איה חבירינו קאמרי לה כיון דחזיתנהו בכתה אמרו לה איה חבירינו אמרה להם מת וקברתיו וכתבו הרי"ף והרא"ש שמעינן מהא דהיכא דמתחיל העכו"ם ומל"ת אע"ג דהדרין ומגלינן למילתא מיניה שפיר לא נפיק מתורת מל"ת אלא נאמן ומשיאין על פיו וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מה' גרושין ודברי רבינו ירוחם בזה כמעורבבים וכתב נ"י בשם המפרשים דכן נמי יש לנו לומר דכי היכי דכל שהתחיל לומר במל"ת אע"פ ששאלוהו לבסוף והגיד ע"פ שאלתם נאמן כן נאמר דכל שאומר לו איה פלוני שהלך עמך שהנקנו כאן כל מה ששייב להם מכאן ואילך אינו נדון כמסיח לפי תומו וכן כתב הרב המגיד בשם הרשב"א ז"ל ונראה דהיינו לומר שאע"פ שאחר כך אמר העכו"ם חבל עליו כמה היה נאה או גבור וכשהלכנו למקום פלוני נפל ומת פתאום ותמהנו לדבר וכיוצא בדברים אלו שהם דברים מל"ת כיון ששאלוהו עליו תחלה אינו נדון כמל"ת. וכתוב בת"ה סימן רל"ט דהא כששואלין את העכו"ם והוא משיב לא חשיב מל"ת היינו כששואלין אותו ישראל משום דמרגיש שיש להן נפקותא בדבר ומשקר אבל אם שואל אותו עכו"ם שלא בפני ישראל והוא משיב חשיב שפיר מל"ת ואין נראה כן מדברי הר"ן שכתב בתשובותיו שנשאל על אשה שהלך בעלה זה כמה שנים למונפי"אליר והמיר שם ויש כאן עדים מכירים אותו ושמו ושם עכו"ם וזה כמה בא הנה מומר מן הארץ ההיא והגיד שמת פלוני המומר בעת הדבר ולא אבו ב"ד להתירה להנשא וכראותה כן שכרה שליח עכו"ם ללכת בהר וכתב עכו"ם בידו שיביאנו ליד אשת המומר ולא גלתה לו שמת ודברי הכתב שראובן קרובה מודיע בכתבה הוא כי האשה מתחננת לו שיתירה בגט כדי שתנשא והיא התניתה עם השליח הנזכר שיביא הכתב לבעלה המומר ויביא כתב עדות מגזבר החצר שיעיד עליו שהגיע שם והשליח הלך שם עם הכתב ושב והביא בידו מגזבר החצר הגזבר מעיד לראובן הנזכר שזה השליח הגיע שם וכי לא היה יכול להשיב לו מענה ממי שנשתלח לו כי מת הוא והשליח ג"כ אמר לשולחיו מת האיש אשר שלחתם אותי אליו כי הלכתי למונפי"ליאר ושאלתי בית דירתו ואמרו לי שמת והראו לי ביתו והלכתי שם ומצאתי אלמנתו שנשאת לעכו"ם אחר ואמרה לי שמת פלוני בעלה

הראשון ונתתי לה הכתב וצותה לקרותו ואחר השיבתו לי ואמרה כבר מת האיש ההוא ותכף הלכתי לגזבר העיר אשר אמרתם והגדתי לו כי אני שליח פלוני ששלחני ראובן ואמרה לי אלמנותו הנשואה לאחר כי הוא מת ולא רצתה לעשות לי מענה בבקשה ממך עשה לי כתב עדות שהגעתי הנה ענה הגזבר ואמר להתנצלותה אדרוש ואחקור בדבר אם מת האיש ההוא ואקבל עדות ושלח בעד אנשים ושאלם במיתת פלוני המומר ומקצתם אמרו שהיו בקבורתו וקברוהו והשיב בכל זה תושש אני הרבה ואיני מוצא צד היתר כי אין ספק שכל מה שהשיבו אותם האנשים בפני הגזבר שנתכוונו להעיד שהרי הגזבר שלח בעדם כדי לקבל עדות מהדבר ולפיכך אף ע"פ שאמרו שהיו בקבורתו וקברוהו לא סמכין עליהו כיון שהיו מתכוונין להעיד וכן דברי אלמנותו שאמרה שמת האיש פלוני בעלה הראשון אינם מספיקין אצלי כלל חדא דכיון שאמרו אלו דבשעת הדבר מת אלמנתו לא עדיפא מע"א בדבר דלא מהימן עד דאמר קברתיו ועוד כי מן הנראה כשאמרה אלמנתו לשליח זה שמת האיש פלוני בעלה הראשון שזה השליח שאל אותה עליו וכך נראין הדברים מתוך דברי השליח שהוא אומר והלכתי לביתו ומצאתי אלמנתו שנשאת לעכו"ם אחר ואמרה לי שמת פלוני בעלה הראשון והדבר רחוק בעיני שהתחילה הכותית ההיא לומר לאיש אשר לא הכירה מעולם שבעלה הראשון מת אם לא שהוא שאלה עליה כי כן היה ענין שליחותא וכל כה"ג לא הוי מל"ת דכל ששואלין לעכו"ם אחד על פלוני היכן הוא והוא משיב מת אין זה מל"ת וכדאמרינן בסוף יבמות והא קאמרי לה איה חבירינו ואע"פ שנראה מתוך לשון השאלה שהשליח לא אמר לה דבר אלא שהיא התחילה מעצמה מפני שהדבר רחוק בעיני אני תולה זה לקיצור בלשון או שהשליח מרגיש בדבר וכיון לומר הדברים בענין שיועילו בדיני ישראל אם אולי גלה איש אזנו בזה ומכל אלו הצדדין איני רואה לאשה זו צד היתר עדיין ע"כ. וכתב עוד בתשובה הנזכר ודברי שליח זה אינם אצלי דברי מל"ת כלל כיון דשייך האי שליח בהאי מילתא וכדאמרינן בפ' כל הגט (כח:) דלמלתא דשייכי בה עבידי לאחזוקי שקרייהו ואפילו מל"ת אינו נאמן וגוי ועכו"ם זה ג"כ אע"פ שאין שכירותם תלוי בדבריו עביד הוא לאחזוקי ולומר שהוא נאמן לשולחיו ועשה שליחות ביותר מה שמוטל עליו ע"כ. וכתב עוד שם עוד אמרתי אגלה אזנו שאפילו היה כאץ עכו"ם מל"ת ככל דיניו שאומר איש פלוני מומר שהיה שמו כך שהיה דר במקום פלוני מת במקום פלוני אין מתירין את אשתו עד שנדע שבעלה של זו היה דר באותו מקום הא לאו הכי כיון ששיירות מצויות חיישינן דלמא איכא גברא אחרינא דשמיה הכי. והא דאסיקנא בפ' האשה שלום

(קטו): דלתרי יצחק ר"ג לא חיישינן התם משום דהוחזק חד יצחק ר"ג בקורטבא ואמרינן כאן נמצא וכאן היה עכ"ל. וכתב עוד בסי' מ"ז על מי שהעיד שא"ל מומר אחד שיש לו אח בארגון שמו משה די קשטרי"ש ואח"כ מת אותו מומר מה שאמרת שאין עדות זה מספיק להתיר אשת משה די קשטרי"ש לשוק דהא תנן (ב"ב קל"ד) האומר זה אחי אינו נאמן וגם מה שהעיד שא"ל עכו"ם אחד שאותו מומר היה אחיו של משה די קשטרי"ש אין כאן עדות כלל לפי שאינו בתורת עדות אין קורטא קאמרת דלזכותו בנחלה אינו בתורת עדות אבל לענין מל"ת שהוא כשר בעדות אשה מסתברא דסגי עכ"ל: וכתב עוד שם מה שכתבתי ואתד מהעדים שהי' מטורף בדעתו איני סובר שהגיע לכלל שטות שא"כ תמהני למה נתקבל: כתב הרמב"ם ז"ל שמע מערכאות של עכו"ם הרגנו לפלוני אינן נאמנים בפיי"ג מהלכות גירושין והוא בפרק כל הגט (כח): דתניא התם שמע מקומטרסין של עכו"ם איש פלוני מת איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו והא קי"ל מל"ת מהימן ה"מ במילתא דלא שייכי בה אבל במילתא דשייכי בה עבידי לאחזוקי שקרייהו ופירש"י דלא שייכי בה. שאינה תפארת להן: דשייכי בה. כי הא שמתפארים שהרגו בדין עבידי לשקר ולומר נהרג אע"פ שלא ראוהו יוצא לידון וכתבו זה הרי"ף והרא"ש בסוף יבמות משמעליה להרמב"ם דלא שייכי בה אלא כשאומרים שמת או נהרג על ידם אבל אם אומר שנהרג ע"י אחרים אפילו אותם אחרים גם הם ערכאות לא שייכי בה מיקרי ורבינו סובר שכל האומרים שנהרג ע"י ערכאות אפי' ערכאות אחרים שייכי בה מיקרי שכשאחד מהערכאות הורגי' התפארות וחוזק הא לכל הערכאות וקצת נראה כן מדברי רש"י ומ"מ איני יודע למה תלה הדבר בהרא"ש שהרי הרא"ש העתיק לשון הגמרא ומה שיפרש הרמב"ם בדברי הגמ' נפרש בהרא"ש. כתוב בכתבי מהר"י איסרלן סי' ל"ד נשי הקדושים מאוסטרייך התרו ע"פ עכו"ם דדוקא שמע מקומטרסין גופייהו אין משיאין אשתו משום דאינהו דהעלילו ודנו עבידי לאחזוקי שקרייהו שהרגו בדין כדפירש"י אבל שאר עכו"ם לא. כתב נ"י בסוף יבמות דעכו"ם מל"ת אינו נאמן מדין עדות דעכו"ם לאו בר עדות הוא כלל אלא משום דקי"ל דקושטא קאמר כיון דמל"ת ומשום עיגונא הקילו בה ואין לנו לחוש שמא תשכור עכו"ם שיאמר כן מל"ת אעפ"כ יש לו לדיין לדקדק בזה יפה אם נראה בדבר רמאות הרשב"א ז"ל עכ"ל כתב הר"ן כתשובה סימן מ"ז שעכו"ם שאינו מל"ת כשם שאינו נאמן להתיר כך אינו נאמן לאסור אם מכחיש למי שאומר שמת ועיין בהגהת מרדכי דסוף יבמות: בא אחד ואמר אמרו לי כשתלך למקום פלוני אמור להם שמת יוסף ב"ש וכו' בר"פ האשה שלום

(קטז): יצחק ר"ג בר אחתיה דרב ביבי הוה קאזיל מקורטבא לאספמיא ושכיב שלחו מתם יצחק ר"ב בר אחתיה דרב ביבי הוה קאזיל מקורטבא לאספמיא ושכיב מי חיישינן לתרי יצחק או לא אביי אמר חיישינן רבא אמר לא חיישינן וידוע דהלכה כרבא וכן פסקו הפוסקים ופירש"י מי חיישינן לתרי יצחק. היכא דלא הוחזקו ב' יוסף בן שמעון בעיר אחת: רבא אמר לא חיישינן. הואיל ולא הוחזקו אבל היכא דהוחזקו מודה כדאמרינן לקמן וכ"כ הראב"ד בהשגות פ"ג מה"ג וכתב עליו הרב המגיד ואני אומר שאף בהוחזקו אם ידוע שהאחד קיים משיאין אשתו של זה ושוט הוא אבל אם היה כאן ב' ואין ידוע באחד מהם שהוא חי בודאי אין משיאין אשתו של אחד מהם ואם נשאת תצא והו"ל ספק א"א וגם רבינו יודה בזה עכ"ל והתוס' כתבו דמיירי דלא הוחזקו תרי יצחק ובשכיחי שיירתא דאי לא שכיחי שיירתא ולא הוחזקו התנן בפ"ק דבבא מציעא דכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר ואי שכיחי שיירתא והוחזקו תרי יצחק אמאי לא חייש רבא דהא לקמן גבי ענן בר חייא חייש רבא כיון שהוחזק שם ענן אחר ובפרק כל הגט (כו.) דהא דתנן המביא גט ואבד ממנו אם מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול ורמינהו מצא גיטי נשים וכו' הא אמר תנו נותנין ואפי' לזמן מרובה אמר רבא ל"ק כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות ואפילו במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו ב' יב"ש בעיר אחת ר"ז רמי מתניי אברייתא ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות א"ד והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת הוא דלא נהדר והיינו דרבה וא"ד אע"ג דלא הוחזקו לא נהדר ופליגא דרבה ופסק הרי"ף לחומרא כלישנא בתרא דר' זירא וכתב על זה הרא"ש ועובדא דיצחק ר"ג ע"כ מיירי דלא הוחזקו ושכיחי שיירתא ופליגי אביי ורבא בפלוגתא דרבה ורבי זירא רבא סבר כרבה דלא חיישינן עד דאיכא תרתי שיירתא והוחזקו ואביי כרבי זירא ופסק הרי"ף שם הלכה כרבה ואיפשר דהכא פסק הרי"ף לחומרא ולא מהדרינא גט לבעל כגרש בו כיון דאיפשר שיכתוב גט אחר אבל בעובדא דיצחק ר"ג אי חיישינן לתרי יצחק צריכה להתעגן כל ימיה פסק לקולא כמו שמצינו שהקילו הרבה קולות בעדות אשה ועל חומר שהחמירו בסופה סמכו והקילו בתחלתה משום דאשה דייקא ומינסבא ע"כ ועיין בתשובת הריב"ש סימן תק"ח וכתב הרא"ש בתשובה כלל נ"א על עד שהעיד שמכלו"ף בן מלו"ל נהרג קרוב לפא"ס ניכר מתוך עדותו של העד שהכיר אותו האיש הנקרא מכלוף בן מלול בטביעות עין אך לא ידע אם הוא בעלה של אשה זו וגם לא העיד על שם מקומו יש לחפש לה היתר כיון שידוע שהיה שם בעלה של אשה זו

מכלו"ף בן מלו"ל ואין מכלוף בן מלול אחר בעיר נ"ל דאיתתא שריא לינשא וראיה מעובדא דיצחק ר"ג והוא דומה לנדון זה שהרי המעידים לא העידו כי אם על שמו אבל לא הכירו לא את מקומו ואת אשתו אלא כך היה שם האיש שנפטר בכאן שאילו העידו עדות גמורה שידעו שהיה בעלה של אותה אשה בהא לא הוה אמר אביי חיישינן לתרי יצחק אלא ודאי ההוא עובדא הוא דלא הוחזקו שני יצחק ובשכיחי שיירתא והלכתא כרבא הילכך בנדון זה אפילו אי שכיחי שיירתא אם לא הוחזק מכלוף בן מלול אחר אתתיה שריא לינשא וכן מצאתי בחבורו של הרמב"ם שכתב בא אחד ואמר אמרו לי ב"ד או אנשים כשתלך למקום פלוני אמר להם שמת יצחק בן מיכאל ובא השליח ואמר לנו והשליח אינו יודע מי הוא זה הואיל ואנו יודעין פלוני הידוע בשם זה אשתו מותרת ואין אנו חוששין שמא יצחק בן מיכאל אחר שמת ועוד כתב ישראל שאמר שמת יהודי עמנו כך וכך צורתו וכך וכך היו הסימנים אין אומרים באומד הדעת זה הוא פלוני עד שיעיד העד שהוא פלוני ויכיר שמו ושם עירו אבל אמר אחד יצא עמנו ממקום פלוני מחפשין באותה העיר אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו עכ"ל. וכתב שם בתשובה שהיה מי. שחלק על הרא"ש בדין זה דלא דמי לההיא דיצחק ר"ג דשאני התם דקאמר דהוה אזיל מקורטבא לאספמיא ובאותו פעם לא היה שם חי שהלך מקורטבא לאספמיא זולתו ועוד כי אמר רבא לבדוק כ"ע היינו לומר שכל ארץ נהרדעא אינה צריכה בדיקה דהיינו כל היכא דאזיל קבא דנהרדעא אבל נהרדעא גופא וכל עיירותיה צריכה בדיקה אפילו אליבא דרבא והילכך מכל הני משמע דצריכין אנו לידע שום סרך שהיא זה בעלה של זו או שיצא מכחן ועוד כי רי"ף פסק דבעינן תרתי לטיבותא לא הוחזקו שני יוסף ב"ש ולא שכיחי שיירתא ואף מה שהביא מר מדברי רמב"ם ז"ל שבא אחד ואמר אמרו לי ב"ד או אנשים לך אמור שמת יצחק בן מיכאל סמך על ההיא דיצחק ר"ג וכשיהיה ניכר שמת יצחק בן מיכאל באותו המקום ואין שם אחר והראייה דאייתי מר מדבריו בא אחד ואמר מת איש יהודי עמנו וכו' ולפי דברי מר הוה ליה למימר עד שיאמר ששמו פלוני אלא ש"מ שצריך העד שיכיר שהוא זה והשיב הרא"ש על מה שאמר שבאותו הפרק לא היה מי שהלך מקורטבא לאספמיא זולתו תמהתי וכי הושיבו שומרים על הדרכים או סגרו שערי קורטובא שלא יצא אדם משם ועל מה שאמר דנהרדעא גופא ועיירותיה צריכה בדיקה השיב דקדק בסוגיא ותמצא דברי כנים דרבא לא מצריך בדיקה כלל דעל עובדא דיצחק ר"ג קאמר רבא לא חיישינן לתרי יצחק ולא מצריך בדיקה כלל והביא עוד ראיות לדבר ועל מה שאמר דרי"ף בעי תרתי לטיבותא השיב

לדבר־ך תיקשי לרייף דידיה אדידיה שפסק ביבמות כרבא דלא חיישינן לתרי יצחק נראה מתוך דבריו שבגט שאיפשר לבעל לכתוב גט אחר עבדינן לחומרא אבל בפלוגתא דאביי ורבא דאי חיישינן לתרי יצחק צריכה להתעג כל ימיה פסק דלא חיישינן לתרי יצחק דהרבה חשו חכמים לתקנת עגונות והתירו בעד אחד מפי עד וכו' הרי אתה רואה שכמה קולות הקלו חכמים משום תקנת עגונות וגם סמכו על זה שמתוך חומר שהחמרת עליה בסופה דייקא ומנסבא לכך לא חש הרייף ז"ל להחמיר בכאן וכן ראוי לכל מורה לחזור על כל צדדין להתיר ועוד אני אומר דאתתא דא לכ"ע שריא כי נמצאו הרוגים ואין דרך לעמוד על אם הדרך אלא מוליכים אותו למקום יחוד והורגין אותם ואין לדבר אלא מקומו ושעתו ואנו תולין אלו האנשים הלכו שמה ומצאום רוצחים שמה והרגום הילכך לא שכיחי שיירתא ולא הוחזקו ואינו קרוי שיירתא מצויין אלא בשווקים היכי דמזבנא כיתנא או בי דינא דרב הונא שהכל באים שם לדון עכ"ל ובתשובת הריב"ש סימן תק"ח על מי שהעיד שאברהם פרא"ח ממלכות קשטיליי"א מא אסורה כיון שלא הוזכר שם עירו והאריך בדבר עיין עליו וגם בתשובת הר"ן שכתבתי לעיל בסמוך ומהר"י קולן כתב בשורש קפ"ה נלע"ד דאע"ג דלא נמצא בשום עדות ששמעו משום אדם שאומר שמת ר' דוד בר שלמה מעיר לענברט אלא סתם אמרו שמת ר' דוד בר שלמה מרוסיא ולא הזכירו שם עירו בפרטות והרי כתב הרמב"ם בא עד ואמר אמרו לי ב"ד או אנשים כשתלך למקום פלוני אמור להם שמת יצחק בן מיכאל דמשמע דוקא כשאמרו לו ב"ד או נשים כשתלך למקום פלוני אמור להם וכו' הוא דאין חוששין ליצחק בן מיכאל אחר דודאי כיון שחמרו לו כשתלך למקום פלוני מוכיחים הדברים שאותו יצחק בן מיכאל שמת הוא העומד באותו העיר שזה הולך שם דאי לא תימא הכי למה תלי שליחותו בהליכתו לאותו מקום ומשום כך אשתו מותרת דאיכא למימר דאי הוה יצחק בן מיכאל אחר באותו העיר שהיה כבר ידוע לאנשי העיר משמע שאין לומר כן כשלא נודע שם העיר בפרטות דחיישינן ליצחק בן מיכאל אחר באחד מהמקומות ואפילו נודע להם שהמה ממלכות פלוני כגון רוסיא או כיוצא בה דהא א"א לבדוק בכל המקומות וליכא למיקם עלה דמילתא וכן כתב רבינו ישעיה מטרני בהדיא בפרק האשה שלום ז"ל באועדים והעידו שמת יוסף ב"ש מעיר פלוני מתירין את אשתו ואין חוששין שמא יוסף ב"ש אחר היה באותו העיר וכו' עד אם יאמרו העדים יוסף ב"ש מת ולא ידעו מאי זה עיר היה אע"ג דלא הוחזק יוסף ב"ש אחר בעיר הזאת חוששין ליוסף ב"ש אחר בעולם ואין מתירין אשתו של יוסף ב"ש הידוע לנו עכ"ל והרי לך בהדיא

שצריך להזכיר שם עירו ולא סגי בהזכרת שמו ושם אביו ואע"ג דלא הוחזק לנו אחר בעירו שיהא שמו כן מ"מ נלע"ד דהכא איכא כמה וכמה הוכחות דאותו ר' דוד בר שלמה היה בעלה של דבורה העומדת בלענבערט בארץ רוסיא דודאי שריא לאינסובי חדא שהרי העד זה ר' אברהם בר' יודא שהגידו לו שם שאחי בעל אחותו של אותו ר' דוד בר שלמה שמת בעיר פוליצ"א מאי ציצולי"א היה נקרא שמו יונה ולפי דברי רבי אברהם האמת כן הוא שאחי בעל אחותו של ר' דוד הנזכר נקרא שמו כן וגם העיד ר' אברהם הנזכר שהגידו לו שם איך היה לה בן לאותו דוד הנזכר שנקרא שמו שלמה וגם העיד ר' אברהם הנזכר שמצא כתוב בתוך ספר רבי דוד הנזכר שהיה שולח לו אחיו ר' חיים וכותב לו שנפטרה אמם ושיתאבל עליה ויאמר עליה קדיש והגידו לו שכן עשה שאמר קדיש בעבור אמו והנה ר' אברהם מכיר אחיו ושמו רבי חיים ועוד העיד ר' אברהם שאמר רבי אליהו איך ידע שאותו רבי דוד היה לו אשה אחרת בארץ רוסיאה שכן הגיד לו בסוף ר' דוד הנזכר והרי לנו כמה אמתלאות שאותו ר' דוד שנפטר בפוליצ"א שהוא בעלה של דבורה העומדת בלנבר"ט בארץ רוסיאה ואם באנו לחוש ולומר שמא אינו בעלה של דבורה הנזכר יצטרך לומר ששני דוד בר שלמה היו ושניהם היו מרוסיא ושניהם הלכו בציניליח ושניהם לקחו ב' נשים ושניהם היו להם אחות נשואה ואחי בעלה היה נקרא יונה ושניהם היה להם בן שנקרא שלמה וגם אח שנקרא חיים וגם יצטרך לומר שלשניהם היה להם אם שנפטרה בהיותם בציציליא ופשיטא דלכולי האי ליכא למיחש עכ"ל והביא ראיה לדבר הרי שכתב בהדיא דלא התיר הרמב"ם אלא בשאמרו לו כשתלך למקום פלוני שמוכיחים הדברים שאותו יצחק בן מיכאל שמת הוא העומד באותו העיר שזה הולך לשם משמע שאין לומר כן כשלא נודע שם העיר בפרטות דחיישינן ליצחק בן מיכאל אחר באחד המקומות וכ"כ רבי ישעיה מטרני בהדיא וכמו שהביא מהרי"ק בתשובה שכתב בסמוך וזה שלא כדברי הרא"ש ז"ל ומה שיש לדקדק על דברי מהרי"ק בזה אכתוב בסמך וגם דברי נ"י הם שלא כדברי הרא"ש ז"ל שכתב על הא דיצחק ר"ג עובדא הכי הוה שידוע היה כי יצחק ר"ג יצא מקורטב"א ושלחו מאספמיא איש אחד ששמו יצחק ר"ג מת בעירם והעידו הבאים עמו שיצא עמהם מקורטבא לאספמיא אבל לא היה העדים ולא אנשי אספמיא מכירין שיהא הוא אותו יצחק של קורטובא והיינו דאמרינן מי חיישינן שמא יצחק ר"ג אחר בא ממקום אחר לקורטבא ויצא והלך לאספמיא ומת שם או לא חיישינן אביי סבר חוששין משום דשיירות מצויות היו ורבא סבר כיון שהעדים שראו שמת באספמיא ראו שאותו יצחק של קורטבאיצא

עמהם ובא לאספמיא לא חיישינן שמא אחר הוא שבא לקורטבא והוא הוא שבא עמהם לאספמיא ואותו של קורטבא אזל לעלמא אלא אמרינן כאן נמצא בקורטבא וכאן היה ואין תולין באדם שאינו ידוע כיון דלא היה בקורטבא יצחק ר"ג אלא אחד ע"כ וגם המרדכי כתב והבא להעיד עלהשם לבדו לא סגי אם לא מזכיר ג"כ שם עירו כי הרבה שמות שוים עכ"ל ומיהו יש לדתות דכשאונו מזכיר שם אביו אלא שמו בלבד מיירי : ב"ה ואפשר דגם להרא"ש אע"פ שהזכיר שמו ושם אביו צריך שם עירו וכההיא דמכלוף בן מלול אע"פ שכתב שלא העיד על שם מקומו כיון שהעיד שנהרג קרוב לפאס ולא הוחזק בפאס מכלוף בן מלול אחר הוי כמזוכיר שם עירו וכ"ג ממה שהביא ראיה שהרמב"ם שכתב אמר אחד יצא עמנו ממוקום פלוני דמתפשין באותה העיר משמע דבכה"ג הוה עובדא דמכלוף בן מלול דאי לא מאי ראיה מייתי ור' ירוחם כתב בעובדא דמכלוף בן מלול שהיום כד ימים היה דר במקום פלני ויצא משם והרגוהו בדרך עכ"ל הרי שהזכיר שם עירו : כתב בתשובת הרמב"ם ראובן היה נושא ונותן בחוץ ויצא לישא וליתן כמנהגו בכפרים של עכו ובאו אצל יהודי אחד והפקיד כליו שם ולקח מהם מקצת והלך למכור בעיר אחרת המתין ג' ימים ולא בא אז הביא שאר כליו לאשתו שאלוהו עליו אמר הלך ולא חזר לימים עברו יהודים מבני עכו דרך שם אמרה להם כותית אחת ואנה אתם הולכים אמרו לה לכפר פלוני אמרה להם לא תזיזו מכאן לכו וחזרו לבתיכם שמא יארע לכם מה שאירע ליהודי אחד שאלוה מהאירע לו אמרה יצא מעיר פלוני ללכת לעיר פלוני יצאו אחריו והרגוהו. שאלוה מאין תדעי זה האיש אמרה הוא היה מודעתנו כשהיה בעכו ועושה מלאכתנו וסיפרה להם דמותו וכשבאו העדים השומעים לב"ד שבעכו השיאו האשה על פיהם ויש אצלינו מי שממחה בדבר ויביא ראיות והם יגיעו אל שער דינו של אדונינו ויורנו לקבל שכרו מהשם יתברך תשובה זאת האשה מותרת לינשא שזו הכותית מסיחה היא ל"ת ואע"פ שחזרו ושאלו אותה כמעשה עיר התמרים ואע"פ שלא הזכירה אותו בשמו כמעשה דציידין ואנטוכיא וכל אלו הדברים חוזרים לעיקר אחד והוא שאין מדקדקין בעדות אשה עגונה וכל המחמיר ודורש וחוקר בדברים אלו לא יפה הוא עושה ואין דעת חכמים נוחה הימנו שעיקר תקנתם בעיגונא הקלו משום עיגונא דאיתתא עכ"ל ויש לתמוה על תשובה זו ואם הרמב"ם היה המשיב שזה סותר מ"ש בפ"י"ג מהלכות גירושין ישראל שאמר מת איש יהודי עמנו במקום פלוני כך וכך צרתו וכך היו סימניו אין אומרים באומד הדעת פלוני הוא וכו' וצ"ל שמה שסמך בתשובה להתיר אותה אשה הוא על מה שאמרה הכותית שאותו

יהודי שהרגו היה עושה מלאכתה כשהיה בעכו ונודע להם שאותו היהודי היה עושה מלאכתה וכמעשה דאנטוכיא א"נ שלא חסר שום יהודי מעכו כי אם זה ואע"פ שפשט דברי השאלה והתשובה בסתם צ"ל שדבר ידוע היה ביניהם שכך היה מעשה ולא הוצרכו לפרש וידיין יש לתמוה שלא הוצרך שיאמר קברתיו כמו שהצריך בחיבורו והר"י שג"י"ש נר"ו תירץ דלא הצריך הרמב"ם שיאמר קברתיו אלא כשעכו"ם נמצא בעת מיתתו או הריגתו דחיישינן דלמא אמר בדדמי כי הנהו עובדי דיצא עכו"ם וישראל מעמנו וכו' וההיא דקולר של בני אדם וכולי בנמצא עכו"ם בעת מיתת הישראל אבל היכא שלא נמצא שם העכו"ם בעת ההריגה מודה הרמב"ם שא"צ שיאחר קברתיו. כתוב בתשובות מהר"ק שורש קע"ו על אחד שהעיד פלוני בן פלוני מת אע"פ שהם לא היו מכירין אותו ולא יודעים שמו כי אם על פיו פשוט דמהני ואפילו בפעם אחד שאומר ששמו כך דיבכך והביא ראיה לדבר ואם נפש אדם לומר הרי כתב הרמב"ם ישראל שאמר מת איש יהודי עמנו במקום פלוני וכך וכך צורתו וכו' אין אומרים באומדן הדעת שהוא פלוני עד שיעיד העד שהוא פלוני ויכיר שמו ושם עירו ע"כ משמע דבעינן שמזכיר שם עירו בעדותו וה"נ תניא בתוספתא אין מעידין עליו עד שיהיו מכירין שמו ושם עירו נלע"ד דהיינו דוקא היכא שאין מזכיר שם אביו אז צ"ל יוסף שממקום פלוני אבל אם אמר יוסף ב"ש מת אז אין צריך להעיד על המקום דטפי איכא היכירא בשם אביו מבשם מקוחו ותדע דכן הוא שהרי הרמב"ם עצמו כתב מצא כתוב בשטר מת פלוני בן פלוני ונודע שהוא כתב ישראל ה"ז תנשא אשתו וכ"כ בסמ"ג עוד כאב הרמב"ם וכן מי שנשתתק ובדקו אותו וכו' עד וכתב שמת פלוני בן פלוני תנשא אשתו ע"כ הרי שלא הזכיר שם העיר מאחר שהזכיר שם האב ומה שכתב הרמב"ם ראו אחד עומד מרחוק ואומר שהוא פלוני בן פלוני ממקום פלוני והרי נשכו נחש והרי הוא מת והלכו ומצאוהו שנשתנה ולא הכירוהו משיאין את אשתו ע"כ אפילו נאמר דדוקא נקט ממקום פלוני ואפילו שהזכיר שם אביו פשיטא די"ל דדוקא נקט התם צריך לברר העדות יותר שהרי כשמצאוהו מת לא מצאוהו בצורת אותו האיש שהזכיר ואם לא שהזכור שם מקומו היה לנו לתלות בתרי יוסף ב"ש כיון שאין אנו מכירין אותו בצורתו ולא היינו תולין בהשתנות דנשיכת נחש אבל עכשיו שהזכיר שם עירו יש לנו לתלות יותר בהשתנות הצורה מחמת הנשיכה משנתלה בתרי יוסף ב"ש הדריס בעיר אחת מאחר שלא הוחזקו ואין אנו יודעים אלא זה שהוא בעלה של זו אבל היכא שהעדים הכירוהו בצורתו פשוט דסגי בשמו ושם אביו וכן מוכיח מתוך תשובת רבי יואל וששאלת על האשה אם מותרת לינשא

אומר אני אחרי שר' יוסף מעיד מפי עד שמת רבי אשר ברבי יוסף אשתו מותרת לינשא משמע בהדיא דא"צ להזכיר שם העיר כי אם שמו ושם אביו ע"כ נראה שהוא סובר כדברי הרא"ש בהוא דמכלוף בן מלול שאע"פ שלא הזכיר שם עירו כיון שהזכיר שמו ושם אביו משיאין את אשתו ולא חיישינן לאחר ששמו ושם אביו כשמו ושם אביו ויש לתמוה עליו שהרי כתב בשורש קפ"ה שצריך שיזכיר שם עירו וכתב שכך הוא דעת הרמב"ם וכמו שהעתקתי בסמוך ובתשובה זו כתבתי דלדעת הרמב"ם כיון שהזכיר שמו ושם אביו אף ע"פ שלא הזכיר שם עירו משיאין את אשתו וצ"ל דספוקי מספקא למהרי"ק אי סגי להרמב"ם בשמו ושם אביו או אי מצריך נמי שם עירו ובשורש קפ"ה אמר דאפילו את"ל דלא סגיליה להרמב"ם בשמו ושם אביו עד שיזכיר שם עירו ההיא איתתא שריא דכל הנהו הוכחות דמייתי התם עדיפי משם עירו ובתשובה זו שבשורש קע"ד תפס דעת הרמב"ם ע"פ מאי דמשמע מפשט אותם לשונות שהביא דכל שמזכיר שמו ושם אביו א"צ להזכיר שם עירו וסיוס בה דאפילו אם תמצא לומר דסבר הרמב"ם שצריך להזכיר שם עירו הי"נ כבר הזכיר שם עירו שהרי סיים וכתב עוד ראייה ממה שאמר הרמב"ם בא א' ואמר אמרו לו ב"ד או אנשים כשתלך למקום פלוני אמור. להם שמת יצחק בן מיכאל וכו' הרי לך שדי לנו במה שהזכירו יצחק בן מיכאל ואפילו שלא הזכירו עירו וכתב דשאני התם שאמרו לשליח כשתלך למקום פלוני אמור להם וכו' דנראה מתוך דבריהם דמאותו מקום פלוני הוא מדשלחו זה לאנשי אותו המקום אתי שפיר הכא שאמרו לו אתה מנחם שאתה מבני מדינה תלישז"ה כלום אתה מכיר אחד מבני פלוני וכולי. כתוב בתשובת הרא"ש כלל נ"א סי' ב' על תלמיד אחד שבא לטוליטולא ללמוד לפני הרא"ש והעתיק התוספות שחיבר הרא"ש אחר כן יצא לשוב לארצו ואח"כ בא תלמיד אחד ממירקא והעיד שעבר עליו תלמיד אחד ששמו רבי אשר וסיפר לו שבא מטוליטולא ושלמד לפני הרא"ש והראה לו תוספות הרא"ש ואחר ימים נפטר והתיר הרא"ש אשת רבי אשר מרוסיא על פי עדות זו ותשובה זו כתבה רבינו באורך בסוף סימן קי"ח וביאר תשובה זו מהרי"ק בשורש קפ"ה: כתב הרמב"ם ישראל שאמר מת יהודי עמנו במקום פלוני וכו' בסוף הלכות גרושין כ"כ הרא"ש בתשובה שם סי' א' על אחד שאמר שהוא מכיר למכלוף בן מלול שהיה בינוני בקומה פניו אדומים ועיניו שחורים ונהרג בפא"ס וקרינו זה הכתב על אשה פלונית והכירה הצורות והשם שזכרנו שהוא היה בעלה והשיב ניכר מתוך עדותו של העד שהכיר אותו האיש הנקרא מכלוף בן מלול בטביעת עין אך לא ידע אם הוא בעלה של אשה זו וגם לא העיד על

שם מקומו ומה שהאשה אומרת שהיא מכרת בצורת דמות תבניתו שהיה בעלה לא סמכין על הולא סמכין אסימנין באיסורא דאורייתא כדאמר רב אשי בפ"ק דמציעא (יא:) ואפילו אי סימנין דאורייתא סימנין כי הני לאו סימנין נינהו כדאיתא בפרק אלו מציאות (כז:) כי יש הרבה ב"א בענין זה יש ארוכים ויש קצרים ויש בינונים ופניו אדומים ועיניו שחורות ורבינו כתב על דברי הרמב"ם וטעמא משום דקיי"ל סימנין לאו דאורייתא וכו' למר דאפילו היו סימנין יותר חשובים מאלו דמכלוף בן מלול לא סמכין עליהו ולקמן בסמוך יתבאר ע"י איזה סימנין משיאין אשה: ומת שאמר עוד הרמב"ם אבל אם אמר שיצא עמנו מעיר פלוני ומת מחפשין בכל העיר וכו' כתב ה"ה דהכי איתא בתוספתא אין מעידין עד שמכירין שמו ושם נזכרו אבל אמרו אי יצא מעיר פלוני מפשפשין באותה העיר אם לא יצא אלא הוא תנשא אשתו ע"כ. ועיין בתשובת הרא"ש בתחלת כלל נ"א: וכתב הר"ן בתשובה סימן ל"ג שנשאל על אי שהיו קורים אנבונטי ניבוט דמאישטרי איצא"ק די ויגיר ויצא חוץ מעירו ואח"כ העידו ששמעו ממי שאמר שאיש אי ניבוט דמאישטרי יצחק די ויגיר היה במקום פלוני ומת ואמר סימניו ותארו אלא שאמר שהיה נקרא שמו חיים והאריך בתשובה עיין עליה וכתב עוד באותה תשובה שאף על פי שאמר באותה תוספתא אין מעידין עד שמכירין שמו ושם עירו לא בא למעט אלא שאין סומכין על אומד הדעת כגון שמעידין על גופו דאריך וגוף וכן למעט שאין סומכין על עדות שמו בלא שם עירו אבל ודאי כל שמעיד בדבר ברור שא"א לספק באחר משיאין את אשתו ואף על פי שלא הוזכר שמו ודבר ברור הוא זה מדאמרינן בפרק האשה שלום (קטו:): אלא היכי דמי כגון דאמרי אסקינהו קמן וחזינהו לאלתר וקא חמרי סימנין וכו' וכתוב בתשובת מהר"ם בתשובות מיימונית דשייכי לסדר נשים אחר שעכו"ם לא העיד בפירוש פלוני נהרג אלא אמר היהודי מעיר פלוני בסתם יבדק שלא יצא מחותה העיר שום יהודי הדר שם שלא חזר כי אם זה דאפילו לרבא דלא חייש לתרי יצחק הכא חייש כיון שלא הזכיר שמו או בשום סימן אחר מובהק שנוכל לידע מתוך כך בבירור שהוא ע"כ: יש נשים שאין סומכין על עדותן וכו' משנה בפרק האשה שלום (דף קיז:) הכל נאמנים להעיד חוץ מחמותה ובת חמותה ויבמתה ובת בעלה בברייתא ובגמ' דאשת האב הרי היא בכלל בת הבעל כלה הרי היא בכלל חמותה כלומר כשם שבת הבעל אינה מעידה לאשתו האב כך אשת האב אינה מעידה לבת הבעל וכשם שאין החמות מעידה לכלתה משום דסניא לה כך הכלה אינה מעידה לחמותה דסניא לה דכתיב כמים הפנים לפנים וכו': ומ"ש ואפילו אינה חמותה עתה אלא מצפה להיות חמותה כגון

שהיא אם יבמה ולא אם בעלה שם בעיא דלא איפשיטא והרי"ף השמיט בעיא זו וגם הרמב"ם לא הביאה וכתב ה"ה ולא נתברר לי בזה טעם נכון באיך לומר שסמכו על פשט המשנה שאם בגמי לא סמכו ונסתפק להם אנו היאך נסמוך וכ"ש להקל וצ"ע עכ"ל והרא"ש הביא הבעיא וכתב דלא איפשיטא וסובר רבינו דכיון דשפיקא היא נקטינן לחומרא וכדברי ה"ה וכ"כ רבינו ירוחם ולי"נ דטעמא דהרי"ף והרמב"ם דכיון דרבנן קא מהדרי להקל בעדות אשה בכמה דברים בהא נמי דחששא בעלמא היא שמא יקלקלנה במילתא דעבידא לאיגלווי נקטינן לקולא: ומ"ש ואפי' באה ואמרה מת בעלי ואחר כך מת חמי וכו' משנה שם: כל הבא להעיד על עדות אשה א"צ דרישה וחקירה פלוגתא דתנאי בסוף יבמות (דף קכב:) וכתבו התוספות שר"ח פסק כמ"ד אין בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה גם נ"י כתב שכן פסקו הגאונים וכ"פ הרא"ש וכ"פ הרמב"ם בסוף ה"ג. וכתב הר"ן בתשובה סימן מ"ו מסתברא דעדי נשים המוכחשים בבדיקות כשרים כשם שכשרים בדיני ממונות ועפ"ז כתב שאם ע"א העיד שיבמה של זה שמו אברהם מת ועד א' מעיד שיבמה של זו שמו שמואל מת כיון שנראה מדברי כל הבקיאים בבעלה של זו ומכירים אותו שלא היה לו אלא אח אחד מותרת. וכי עוד הרמב"ם שם כבר הודענו שהעד שאמר שמעתי שמת פלוני אפילו שמע מאשה ששמע מעבד ה"ז כשר לעדות אשה ומשיאין על פיו אבל אם אמר העד או האשה או העבד מת פלוני ואני ראיתיו שמת שואלין אותו היאך ראית ובמה ידעת אם העיד בדבר ברור נאמן ואם העיד בדברים שרובן למיתה אין משיאין את אשתו שאין מעידין על האדם שמת אלא כשראוהו שמת ודאי ואין בו ספק וכי ה"ה מה שאמר בכאן שאם אמר העד ראיתי שמת שואלין אותו כיצד דבר ברור הוא שאע"פ שכשהוא אומר שמעתי שמת אין אנו יודעין האומר ראשון כיצד היה יודע שמת ועל מה היה אומר כן אין דנין אפשר משאי אפשר דהכא כיון דאפשר ודאי שואלין אותו שיש לחוש שהוא אומר בדומה לו והראיה מעד א' במלחמה דחיישינן ליה כמו שיתבאר ונראה שרבינו הוציא זה ממה שאמרו בפ' בתרא דיבמות מעשה באדם אחד שבא להגיד עדות אשה לפני ר' טרפון א"ל בני היאך אתה יודע בעדות אשה זו דקדק עמו ב' וג"פ וכיון דבריו והשיא ר' טרפון את אשתו ואמרו שם דתנאי נינהו דתניא אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה ר"ט ור"ע אומרים בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה ואע"ג דקי"ל כת"ק ע"כ לא פליגי אלא בדרישה וחקירה אבל לומר כיצד היה כ"ע מודו דאי לא לימא ת"ק אין בודקין עדי נשים כלל ועוד דאין להקל אלא במה שאמרו חכמים בפירוש ואפשר שהם טועים ג"כ בדברים

שאמרו חכמים שאין דנין אותם כמת והם סבורים שמת כמו שיתבאר בסמוך עכ"ל כתב הר"ן בתשובה ס"י מ"ז על אדם א' שהיה מערער על אשה אחת לומר שהיא זקוקה ליבם ואח"כ הוא בעצמו בפני ב"ד העיד ששמע שמת זה זמן רב שסומכים עליו להתיר שכל שלא העיד בב"ד חוזר ומגיד בב"ד אע"פ שמכחיש דבריו הראשונים. וכ"כ בתשובות המיימוני דשייכי לכפר נשים (כז:): ומעידין לאור הנר ולאור הלבנה וכו' משנה סוף יבמות (שם): ראו אחד שאמר על עצמו שהוא פב"ב וכולי משיאין את אשתו גם זה משנה שם: אין מעידין עליו אא"כ ראו פרצופו שלם עם פדחתו וחוטמו משנה וגמרא שם (דף קכ:): וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה זה הפרצוף פנים הם הלחיים עצמם ואיך משגיחין לא על העינים ולא על הפה: וכתב ר"ת דוקא כשאין שם אלא הראש או אין יכולין להכירו בטב"ע וכו' אבל אם כל גופו שלם אפילו אין כאן פרצוף ופדחת וחוטם יכולין להכירו בטביעות עין או ע"י סימנין מובהקים שיש להם בגופו כן כתבו שם התוס' והרא"ש ונ"י בשם ר"ת וכתב נ"י על זה שאינו נכון בעיני הרשב"א והרא"ה והריטב"א דהא מתני' סתמא קתני ואפילו כל הגוף שלם ולא עוד אלא דכיון דקתני אפילו יש סימנין משמע שאע"פ שגופו שלם ויש בו סימנין אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם ומיהו ודאי אם יש להם סימן מובהק בגופו מעידין עליו בכ"מ שבגופו וכדאמרינן בפרק האשה שלום (קטז.) גבי עובדא דב' ת"ח דקאמר דאסימנים סמכינן כלומר בסימנין מובהקין והכי מוכח בגמרא לקמן דאיפליגו בשומא אי הוי סימן מובהק ע"כ וגם הריב"ש כתב שדברי ר"ת דחויים והשיג עליו וכתב שכן השיגו הרשב"א ומ"ש רבינו דע"י סימנין מובהקין בגופו משיאין יתבאר בסמוך: ומ"ש ושומא לא הוי סימנין מובהקים להכיר על ידה כו' שם ובפ"ב דמציעא (כז:): תניא אין מעידין על השומא ר"א בן דהבאי אומר מעידין ופסקו הפוסקים הלכה כת"ק ופירש"י בפ"ב דמציעא אין מעידין על השומא המעידין על האשה להשיאה ואמרו סימן היה בו שומא באבר פלוני: ומ"ש ואם אין מכירין אותו בטביעות עין אפ"י יש להם סימנין בכליו ובגופו אין סומכין עליהם אם אינם מובהקין האי אם אינם מובהקים דקאמר דמשמע שאם הם מובהקים מעידין עליהם אסימנין דגופו קאי אבל סימנין דכליו אפילו מובהקים לאוכלוס הם וכמו שיתבאר בסמוך ודין זה משנה שם אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם ואע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו ובגמרא למימרא דסימנין לאו דאורייתא ורמינהו מצאו קשור בכיס וכו' אמר אביי ל"ק הא ר"א בן דהבאי הא רבנן דתניא אין מעידין על השומא וכולי מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ס סימנין דאורייתא ומ"ס סימנין

דרבנן אמר רבא דכ"ע סימנין דאורייתא הכא בשומא מצויה בבן גילו קא מיפלגי וא"ד אמר רבא דכ"ע סימנין דרבנן והכא בשומא סימן מובהק קמיפלגי ולהך לישנא דאמר רבא סימנין דאורייתא הא קתני אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו גופו דארוך וגוץ כליו דחיישינן לשאלה ואי חיישינן לשאלה חמור בסימני אוכף היכי מהדרין לא שיילי אינש אוכפא דמסקיב ליה לחמרא ואבע"א כליו בחיורי וסומקי. וכתבו הרי"ף והרא"ש לישנא בתרא דרבא דאמר דכ"ע סימנין דרבנן ומשמע לכאורה דס"ל דאין משיאין את האשה ע"י שום סימן דכיון דסימנין דרבנן לא סמכינן עלייהו אלא לענין ממון אבל לא לענין איסור וכ"נ שהוא דעת הרמב"ם שכתב בה' נחלות פ"ז אם באו עדים שנפל לגוב אריות ונמרים או שראוהו צלוב והעוף אוכל בו או שנדקר במלחמה ומת או שנהרג ולא הכיר פניו אבל היו לו סימנין מובהקים בגופו והכירו אותו בכל אלו הדברים וכיוצא בהן אם אבד זכרו אח"כ יורדין לנחלה בעדות זה אע"פ שאין משיאין את אשתו שאני אומר שלא החמירו בדברים אלו אלא מפני איסור כרת אבל קשה על זה מההיא דבי ת"ח דפרק האשה שלום דקאמר דסמכינן אסימנין וגם מדאמריי דפליגי בשומא אי הוי סימן מובהק אלמא דבסימן מובהק מיהא משיאין אשה לכ"ע וכמו שכתבתי בסמוך בשם נ"י ולכן נ"ל דיש סימנים מובהקים טובא דלד"ה הוו דאורייתא ומשיאין אשה על פיהם ולא נחלקו הני תרי לישני דרבא אלא בסימנין מובהקים קצת ובהני הוא דפסקו הרי"ף והרא"ש כלישנא בתרא דסימנין דרבנן אבל בסימנין מובהקין לגמרי לא נחלק בהם שום אדם דהוו דאורייתא וכדמוכח בהדיא הא דקאמר בלישנא דסימנין דרבנן דפליגי בשומא אי הוי סימן מובהק אלמא אפי' למ"ד סימנין דרבנן יש סימנין מובהקין שמשאין על פיהם וכ"כ התוס' בפי' האשה שלום גבי ההיא דשני ת"ח ואי סימנין לאו דאורייתא איירי הכא בסימנין מובהקין דהוו דאורייתא ואע"ג דהא דשני ת"ח איכא לדחויי ולמימר דלאו ראייה היא וכמ"ש הם ז"ל בתירוץ שני דהתם דמהני סימנין היינו בדאית להו נמי טביעת עין בגווייהו מ"מ ההיא דקאמר דפליגי בשומא אי הוי סימן מובהק מכרעת ודאי ועוד ראייה מדמוקי רב אשי בפ"ק דמציעא (יח:) ובפי' כל הגט (כז.) הא דתנן המביא גט ואבד ממנו אם מצאו לאלתר כשר כגון דקאמר נקב יש בו בצד אות פלוני דהו"ל סימן מובהק ודוקא בצד אות פלוני אבל נקב בעלמא לא מספקא ליה סימנין אי דאורייתא או דרבנן ופירש"י ודוקא נקט רב אשי בצד אות פלוני דהוי סימן מובהק דאין עדות ברורה מזו: מספקא ליה סימנין דאורייתא או דרבנן. הא דאמרינן באלו מציאות שמחזירין אבידה בסימנין ואיבעיא לן התם

דאורייתא או דרבנן לרב אשי נמי מספקא ליה הילכך באיסור א"א לא סמכינן הרי בהדיא דאע"ג דרב אשי לא שרי באיסור א"א ע"י סימנין דאיבעיא לן אי הוה דאורייתא או דרבנן מ"מ ע"י סימנין מובהקין לגמרי שרי ואין לדקדק מדכתבו התוס' בפרק כל הגט אהא דקאמר מספקא ליה סימנים מן התורה או מדרבנן הא דמהדרינן אבידה מן התורה היינו בעדים ואם איתא למה להם לתוספות לומר בעדים הל"ל בסימנים מובהקים לגמרי די"ל דסימנין מובהקין כי הני היינו עדים וכדכתב רש"י אין עדות ברורה מזו וכן מבואר בדבריהם פ"ק דמציעא שכתבו סימנין דרבנן מדאורייתא צריך עדים או סימן מובהק גט נמי דאיסור הוא לא מהדרינן אלא בסימן מובהק הרי בהדיא דאפילו את"ל סימנין דרבנן סימנין מובהקין ביותר הוה דאורייתא וכ"כ ה"ה בפ"ג מה"ג על מ"ש הרמב"ם מצאוהו הרוג או מת אם פדחתו וחוטמו ופרצוף פניו קיימים והכירוהו בהם שהוא פלוני מעידין עליו ואם ניטל אחד מאלו אע"פ שיש להם סימנין בגופו ובכליו אין מעידין עליו שמא אחר הוא ע"כ כבר כתבתי בה' גזילה ואבידה שיש מיני סימנין מובהקין ביותר שהם מן התורה בכ"מ ואף כאן מעידין עליהם וכ"כ הרמב"ן והרשב"א וכן מוכיח בסוגיא בביאור דאמר הכא בשומא סימן מובהק קא מיפלגי ורבינו לא נתכוון בכאן אלא לסימנין שמחזירין עליהם אבידה ואעפ"כ אין מעידין עליהן כאן עכ"ל וע"פ זה צריך לפרש מ"ש בפרק ז' מהלכות נחלות שאם היו לו סימנין מובהקין בגופו והכירו אותם היינו דוקא במובהקין קצת בגוונא דהנך סימנין דתרי לישני דרבא דקי"ל כלישנא בתרא דהוה דרבנן אבל בסימנין מובהקין לגמרי דלכ"ע דהוה דאורייתא משיאין אשה על פיהם וכך יש לדקדק מלשונו בפ"ג מה"ל גירושין שכתב אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו ואפילו שומא ומדנקט ואפי' שומא משמע בהדיא דהנך סימנין דקאמר דאין מעידין עליהם בסימנין דומיא דשומא דלאו סימן מובהק הוא לרבנן דפליגי אר"א בן דהבאי אבל בסימנין מובהקין ביותר מעידין עליו והשתא איכא למידק למה סתמו הפוסקים דבריהם ולא כתבו בפירוש דבסימנין מובהקין ביותר משיאין אשה על פיהם וי"ל דהרי"ף והרא"ש סמכו על מה שכתבו ההוא עובדא דב' ת"ח דפ' האשה שלום דאמרינן בה דאסימנין סמכינן וכן סמכו על מה שכתבו בפרק כל הגט ההוא דנקב יש בו בצד אות פלוני וכן מבואר בדברי הרא"ש בתשובה והביאה רבינו סוף ס"י קי"ח סימני גופו כגון אריך וקטין חיור וסומק לא הוי סימן אבל אם היה חסר א' מאיבריו או יתר בידיו או רגליו או שום שינוי באחד מאיבריו הוי סימן מובהק והרמב"ם י"ל שסמך על מ"ש בפ"ג מהלכות גירושין הא דמחזירין גט ע"י סימן דנקב יש בו בצד אות

פלוני וכן י"ל שסמך על מ"ש בפייג מהלכות גירושין אם השליכוהו בים והשליכו מצודה אחריו והעלו ממנו אבר שאי אפשר שינטל מן הח. ויחיה ה"ז מעיד עליו שמת ומשיאין את אשתו וע"כ בשיש להם סימן מיבהק באותו אבר שהוא של אותו אדם דאל"כ הא איכא למיחש דלמא אבר דאחר הוא כדחיישינן בפרק האשה שלום (קטז.) בעיבדא דחרוכא וכ"כ נ"י ודקדק מדכתב הרמב"ם אבר אחד ממנו נראה שניכר להם בודאי שהיה האבר ממנו וכ"כ ה"ה ז"ל והרד"ך ז"ל כתב בתשובה שסמך על מ"ש הנהו עובדי דסוף יבמות (קכב.) דקולר ב"א שיצאו ממקום למקום והסיח עכו"ם לפי תומו קולר בני אדם שהלכו ממקום פלוני למקום פלוני נהרגו וקברתים והשיאו את נשותיהם ודס' בני אדם שהיו מהלכין לכרקום ביתר ובא עכו"ם מל"ת ואמר חבל על ס' בני אדם שהיו מהלכין בדרך ביתר ומתו וקברתים והשיאו את נשותיהם וכיון דבהני עובדא אף ע"ג שהעכו"ם לא היה בקי לא בהם ולא בשמותיהם השיאו נשותיהם ע"י אמירת העכו"ם שאמר שהיו הולכים למקום פלוני כ"ש היכא דיהיב ביה סימן מובהק ביותר שמשיאין על ידו ירבינו ירוחם כתב לא סמכינן אסימנים אפילו מובהקין לעדות אשה אלא בדבר ברור שאינו נמצא כך בגוף אחר וכתב הרמ"ה ומסתברא דכיון דספק הוא אם נשאת בסימן שאינו מובהק לא מפקינן לה מבעלה עכ"ל ונראה דהאי שאינו מובהק דקאמר היינו שאינו מובהק לגמרי ומ"מ מובהק קצת הוא ולהכי קרי מובהקין בתחלת דבריו דאם אינו מובהק כלל אפי' נשאת תצא: ובעל העיטור כתב באות ק' ומסתברא דליכא סימן מובהק אחרינא בגופו אלא הכרת פנים דהא קי"ל סימנין דרבנן ואפילו שומא לאו סימן מובהק הוא ואין מעידין עליה וההוא שינויא דמשני גופו דאריך וגוץ אליבא דמ"ד סימנין דאורייתא הוא ודחייתא הוא ולא סמכינן בשום סימן אחר אלא על פרצוף פנים עם החוטם עכ"ל נראה שהוא סובר שכל הסימנין דרבנן ואפילו מובהק שבמובהקין אבל א"א לומר כן שהוא עצמו כתב במאמר עשירי גבי המביא גט ואבד ממנו מסתברא דוקא נקב בצד אות פלוני אבל תיבה פלוני לא דמספקא לן סימנין אי דרבנן אי דאורייתא ובדאורייתא בעיא סימן מובהק ואזלינן לחומרא ע"כ לכן צ"ל שמ"ש באות קוף ה"פ הא דתנן אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו אין מעידין עליו מסתברא דלא קא מיירי אלא בדליכא סימנין מובהקין אלא הכרת פנים בלבד אז אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אבל אם אין שם פרצוף הפנים עם החוטם אע"פ שיש לו סימנין בגופו אין מעידין עליו כיון דסימנין שבגופו אינם מובהקים וקי"ל סימנין דרבנן ולא דוקא שאר סימנין שאינם מובהקים אלא אפילו שומא באבר פלוני דהוי כמו סימן מובהק

מידי דהוה אנקב בצד אות פלוני אפי"ה אין מעידין עליו משום דקי"ל כרבנן דשומא לאו סימן מובהק הוא ב"ה והר"י הר"ר אליה מזרחי ז"ל ה"ה האריך בתשובת להוכיח שסברת בעל העיטור הוא כמו שכתבתי: וכתב ה"ר דוד הכהן ז"ל בתשובה אפילו לרבנן דסברי דשומא לאו סימן מובהק הוא קאמרי דיש סימנין דהוה מובהקין ואפשר נמי דשומא נמי אם פרט וצמצם השומא שאמר שיש סומא במקום פלוני באבר פלוני סימן מובהק חשבינן ליה ויכול להיות שלזה דקדק רש"י ז"ל בדבריו ופי' באלו מציאות סימן היה בו שומא באבר פלוני ולא פי' לומר באבר פלוני במקום פלוני. ודע שכתב נ"י בסוף יבמות והכי הלכתא שמעידין בסימן מובהק בין בגופו בין בכליו כדאמרינן גבי גט מצאו קשור בכיס בארנקי ובטבעת או שמצאו בין כליו כשר ומתני' דהכא מיירי בשאינו סימן מובהק כגון ארוך וגוץ וכליו בחיורי וסומקי עכ"ל וגם הר"ן כתב בפ"ב דמציעא יש מי שאומר דלמסקנא לא חיישינן כלל ואפילו ממשאיל לשואל דכי משנינן כליו בחיורי וסומקי הדריה מפירוקי דחיישינן לשאלה לגמרי ולפי"ז בסימנים מובהקים בכליו מעידין עליו לכ"ע ואפילו למ"ד סימנין דרבנן דלשאלה לא חיישינן עכ"ל ודבריו אלו לאו דסמכא אינון כיון שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש ובעל העיטור שהם עמודי ההוראה חולקין עליהן וכתוב בכתבי מה"ר ישראל ס"י רכ"ד דאפילו ק' סימנין שאינם מובהקים גמורים לא מצטרפין להתיר ועיין עוד שם בסימן קס"א כתב הריב"ש בתשובה ס"י ש"כ דבסימנין בגופו ובכליו שלא בפרצוף הפנים עם החוטם אם נשאת תצא ועיין במה שכתבתי לעיל בסמוך בשם רביצו ירוחם והרמ"ה. כתוב בתרומת הדשן סימן רל"ט על עכו"ם שמל"ת ואמר שסמוך לאותו כפר נהרג יהודי אחד שהיה לו עין אחת עורת וסתומה ומאותו עין יצא לו פצע וצלקת עד סמוך לפה וקודם לכן נאבד יהודי אחד שהיו בו סימנים הללו והתיר אשתו ע"פ עדות זה משום דאיתא בא"י שהגידו עכו"ם מצאנו הרוג וקברנו אותו והגידו לפי תומם עד פרצופו וחוטמו ופדחתו ושערו ועל חוטמו היה גבשושית וכן היה כמו שהגידו ביהודי הנאבד והתיר את אשתו דגבשושית על חוטמו סימן מובהק הוא וסמכינן עליה אפילו למ"ד סימנין דרבנן והני סימנין עדיפי מגבשושית על החוטם. ועיין בכתביו סימן רכ"ד. וכתב עוד אע"ג דכתב א"י במקום אחר בשם רבינו שמחה ורבינו נתן דאין מל"ת נאמן אלא כשאמר נהרג או מת משום דלא צריך טביעות עין אבל מצאתי פלוני הרוג עם סימנין היכא דאיכא למיחש דלמא אחר הוא וצריך טביעות עין וכל טביעות עק צריך עיון וטביעות עין זה במל"ת שאין דעתו להעיד אלא שאומר אותו וממילא לא סמכינן עליה דבשלמא ישראל שמתכוין להעיד

איכא למימר נתן בו טביעות עין בכוונה עד כאן לכאורה משמע מכאן דעכו"ם המל"ת ע"י סימנין לא סמכינן עליה ואפילו הם מובהקים אמנם כי דייקינן שפיר נוכל לומר דעם סימנין שאינן מובהקים קאמר ור"ל דע"י אותם סימנים הכירו בטביעת עין דכה"ג גבי ישראל המתכוין להעיד מהני ועוד נראה דאפילו אם רצה לומר סימנין מובהקין מ"מ אין ראייה מהכא לנדון דידן דהלשון מוכיח דאיירי בענין זה שהעכו"ם הכיר אותו כבר בחייו ועכשיו כשנמצא הרוג נסתפק והכירו ע"י סימנין וטביעת עין לכך לא מהניא אפילו סימנים מובהקים משום דכיון דאינו מכיון להעיד אמרינן דלמא לא נתן עיניו לדקדק יפה אם אותם סימנים מובהקים ומכוונים ממש כמו שראה אותן באיש הזה בחייו ואפשר כשראה הדומה לאותן סימנים היה סבור בודאי שהוא האיש שהכיר בו בחייו בסימנים הדומים לאלו אבל בנדון דידן שהעכו"ם לא היה מל"ת שהכיר היהודי אלא אמר שפלוני שהיו בו אלו הסימנים נהרג ודאי סמכינן עליה כתב ה"ר דוד הכהן בתשובה על יהודי שהלך לבקש יהודי אחד שטבע בנהר ומצא איש אחד מת ויען לא היה בו שום טביעות עין חתך ידו והביאה לעיר אולי יכירוהו וקבר שאר הגוף ואשה אחת אומרת אין זאת אלא ידו של פלוני שאמרו עליו שנטבע בנהר שהיה לו רושם באצבעו מצד איזה חולי שנחלה אצבעו ונשאר מעט עקום וכן הוא ביד הזאת שאשתו של אותו שאמרו שנטבע בנהר שריא דעקמומית האצבע ורושם בצדו או עליו סימן מובהק הוא וסמכינן עליו אפילו איסורא דאורייתא. כתוב בכתבי מה"ר ישראל סימן רכ"ד שאם היתה חוטמו שקועה הרבה כמו חרוס דקרא דהיינו שכוחל שתי עיניו כא' הוי סימן מובהק טפי מגבשושית על החוטם אבל אם היה קצת עמוקה לא הוי סימן מובהק ועיין בתשובת הר"ן שאכתוב בסימן זה שלא התיר ע"י הכרת סימנין ורשמים שבגופו: אין מעידין עליו אא"כ ראה אותו תוך ג' ימים למיתתו משנה בסוף יבמות (דף קכ.) אין מעידין עליו אלא עד ג' ימים. וכתב המרדכי אומר ר"ת דהך בבא קאי על האי דלעיל מינה דאין מעידין אלא על פרצוף הפנים עם החוטם ואההוא דוקא קאמר דאין מעידין לאחר ג' ימים על אותו שאין לו אלא פרצוף עם החוטם ולא יותר אבל היכא דאית ליה שפתים וסנטר מעידין עליו אפילו לאחר כמה ימים אם מכירין אותו: ומ"ש בד"א שהוא ביבשה אבל אם היה במים אפילו שהה שם כמה ימים מעידין עליו וכו' והוא שראוהו מיד אחר עלייתו מן המים וגם שאין בו מכה וכו' שם בגמרא (דף קכא) ההוא גברא דטבע בדגלת ואסקוה אגישרא דשביסתנא ואסבה רבא לדביתהו אפומא דשושביניה בתר ה' יומי ומסיק התם דהא דבתר תלתא יומין מעידין עליו

היינו משום דמיא צמתי והאמרת מיא מרזו מכה ה"מ היכא דאיכא מכה אבל היכא דליכא מכה מיצמת צמית וה"מ דכי חזיוה בשעת"י אבל אשתהי מתפח תפח ופרש"י צמתו. צומתים צורת הפנים ואין מניחין אותו לתפוח ולהשתנות: היכא דאיכא מכה. מקום המכה מרזו מכבידין הכאב ונופח: מתפח תפח. לאחר שעולין אותו ליבשה ומשתנית צורתו וכתב נ"י על זה נראה הדברים דה' יומי לאו דוקא אלא ה"ה אפילו זמן מרובה כל שהוא בתוך המים אינו משתנה מן הסתם ובירושלמי עשה מעשה לאחר י"ז יום ובגמרין מעשה שהיה כך היה וכ"נ דעת הרמב"ם ז"ל אבל מלשון הרי"ף משמע שהוא מחמיר שכתב אבל במים אפשר שישהא אפילו ד' וה' ימים ואינו משתנה וז"ל הרמב"ם בפרק י"ג מה' גרושין טבע בים והשליכו הים ליבשה אפילו אחר כמה ימים אם הכירו פניו וחוטמו מעידים עליו שאינו משתנה במים אלא לאחר זמן מרובה וכתב ה"ה טבע בים שם בגמרא ובירושלמי מעשה באחד שנפל לירדן ועלה לאחר ק' יום והכירו שצרפתו צנה והשיאו את אשתו עכ"ל וכתב עוד נ"י וה"מ היכא דאסקוה וחזיוה בשעתיה זה הלי מוכיח שלא שהה כלל אחר שהיה ביבשה אבל אם שהה במים ג' ימים ושהה אפילו שעה אחת אחר שעלה ליבשה אין מעידין עליו והכי אמרינן דאי אישתהי כלל מתפח תפח ומשתנה וכסבורין שהוא ראובן ואינו אלא שמעון וכ"נ מדברי הרי"ף שאין מעידין עליו לאחר שעה אחת ומדאמרינן מתפח תפח ולא אמרינן הא תפח שמעינן שאפילו אין אנו מכירין שנתפח אין מעידין עליו כי שמא נתפח ואינו ניכר כ"כ הריטב"א ז"ל אבל לשון הרמב"ם אינו נראה למפרשים ז"ל שהרב כתב ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן המים שעה ונתפח אין מעידין עליו דלשון ונתפח משמע ונתפח כבר וכפי זה משמע מדבריו שאם אינו נפוח מעידין עליו עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפרק הנזכר ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן הים י"ב שעות ונתפח אין מעידין עליו שהרי נשתנה כך כתוב בנוסחאות שלנו וסמ"ג כתב בלשון הזה ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן הים אחר כ"ד שעות ונתפח אין מעידין עליו שהרי נשתנה אבל מדברי נ"י שכתבתי נראה שהוא גורס בדברי הרמב"ם אם שהה ביבשה שעה והריב"ש כתב בתשובה סימן שע"ח בשם הרשב"א ז"ל נראה מדברי הרי"ף שלא ישתהה כלל אלא שראו אותו בשעה שעלה מן המים אבל הרמב"ם כתב ואם שהה ביבשה שעות נראה מדבריו שאינו צריך להיות שם ממש כשהעלוהו מן המים אלא לזמן מועט בשעה חדא עכ"ל הרשב"א ז"ל ה"ה ואם שהה שם וה"מ דכי אסקוה חזיוה בשעתיה אבל אישתהי מתפח תפח ופי' רבינו שאין צריך לאלתר ממש אלא באותה שעה וזהו שלא אמרו בגמרא חזיוה

לאלתר אלא בשעתיה וממ"ש ונפח נראה שהוא מפרש מתפח תפח לאחר מכאן אבל אם נראה שאינו נתפח אין חוששין לו שהרי התפיחה היתה נראית חבל הרשב"א כתב שאין לשון הגמרא מורה כן אלא אומר שמא תפח ואינו ניכר וכתבו הרמב"ן והרשב"א שבדין זה אין הפרש בין תוך ג' לאחר ג' שאפילו תוך ג' כיון שעמד במים אם העלהו ואישתהי מתפח תפח עכ"ל. וכתב הר"ן בתשובה סימן ע"א שמה שכתוב בקצת ספרי הרמב"ם כ"ד שעות הכ"ד טעות סופר הוא. וכתב שהטעם שכתב הרמב"ם אם שהה שעות משום דאמרינן בגמרא דה"מ לכי אסקוה חזיוה בשעתיה משמע דדוקא כשראוהו באותה שעה אבל בששהה עד שעה שניה דהיינו שעות חיישינן ולא שריא ליה ומה שתמהת עניו ומ"ש ונתפח דמשמע דוקא נתפח ובגמרא לא משמע הכי יפה דקדקתם וכבר הקשה עליו הרשב"א ואפשר שהרב ז"ל תפס לו הלשון האמור בגמרא אבל אישתהי מתפח תפח כלומר דודאי תפח ואף לזה כיון הרמב"ם לומר דכיון ששהה שעות ודאי תפח עכ"ל והריב"ש כתב בתשובה סימן ש"ף שאע"פ שיש לחלק ולומר דהא דבמיא חזיוה בשעתיה בעי לא נאמר אלא במי ששהה במים אחר מותו יותר משלשה ימים לפי שכיון שעמד יותר משלשה ימים כבר נפסד אלא שצמתוהו המים ומנעוהו מלהשתנות ומיד לאחר שעה שיוצא מן המים הוא משתנה אבל מי שלא עמד שלשה ימים במים אחר מותו אפשר דלא אמרינן ביה מתפח תפח אלא לעולם מעידין עליו עד שימלאו לו ג' ימים מעת מותו ואף לשון הרמב"ם בזה אפשר לפרשו כן אלא שהרמב"ן והרשב"ם כתבו בפשיטות דאפילו לא שהה במים ג' ימים בעינן דאסקוה וחזיוה בשעתיה דכל שמת במים משתנה אחר שעה אחת שיוצא מן המים ואם כן אין ראוי להקל וכתב עוד היכי דאישתהי אם נשאת תצא ואף אם יש ספק אי אישתהי אי לא אישתהי תצא כדעת הרשב"א בנסתפק לאחר ג' אלא דבאשתהי בוודאי אין כאן עדות כלל והבא עליה בחטאת קאי ובניה בחזקת מחזרים ובספק אישתהי אפשר שאינו כן אבל מ"מ אם נשאת תצא דספיקא דשנים אומרים מת ושנים אומרים לאמת דאם נשאת תצא אלא אם נשאת לאחד מעידיה ואומרת ברי לי ולקמן בסימן זה אכתוב תשלום תשובה זו: ב"ה והרב רבינו אליה מזרזחי זל ה"ה כתב בתשובה כשראה אותו מת מוטל על שפת הים אנו תולין שבאותו עת פולטו הים ומעידין עליו. ומדברי ר"ן שאכתוב בסמוך נראה שסובר כריב"ש וכן דעת הרשב"א בתשובה: כתב הר"ן בתשובה שם שנשאל על מימו"ן מאלק"י שהיה בספינה שנטרפה זה כמה שנים ועתה בא עכו"ם ואמר מל"ת כי הוא היה מכיר מימון מאלק"י והכירו על שפת הים והכירו בפרצוף פניו עם חוטמו וגם סימן אחד שהיה בראשו

וסימן אחר מצלקת שהיה בזרועו ושאלוהו כמה ימים יש מזמן הטביעה עד שראהו ואמר כמו ששה שבתות עוד נשאל אם ידע הזמן שהגיע ליבשה ואמר שדבר זה שאל לצופה המגדל ואמר לו כמו ששה ימים והשיב שכיון שלא העיד דחזיה בשעתיה אין להתיר אשה זו ואפילו לפי מה שכתבו התוספות על אין מעידין אלא עד ג' דיכול להיות דהיכא דאין ידוע מתי נהרג אין תולין אלא בתוך ג' ימים מסתברא לי שאינו ענין לנדון זה דכיון שאין שיעורו אלא שעה אחת אין לתלות ולומר שתוך אותה שעה שנפלט ראהו שיותר מצוי ששה יותר משעה אחת ועוד שאפילו נקל לומר דתלינן לקולא ואמרינן דלמא בשעתיה חזייה עדיין אין להתיר אשה זו שהרי עכו"ם זה אומר שצופה המגדל הגיד לו כמו ששה ימים עברו שפלטוהו המים ומה שנסתפקתם לומר שאולי אין לחוש לדברי הצופה הזה דעכו"ם אינו בן עדות כלל ואפי' במסל"ת אין בזה מקום לספק כלל דל"מ הכא דאין עכו"ם זה מכחישו לצופה המגדל אלא אפי' היה מכחישו ואומר שלא לתר פלטוהו המים אכתי לא תנשא דה"ל כאותה ששנינו אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת ה"ז לא תנשא עכ"ל ונראה מדבריו שאותם סימנים שאמר העכו"ם שהיה לו בראשו ובזרועו לא חשיבי סימנים מובהקים לגמרי דא"כ דאע"פ שנשתהה ה"ל למשרי אשה זו. והר"ד הכהן בתשובה בית ח' כתב מל"ת נאמן להקל ולא להחמיר: ואפי' אם היה ביבשה אם אינו חבול בפניו מעידין עליו אפילו לאחר כמה ימים ע"י ט"ע שלגופו וצורתו וכן כתבו התוס' והרא"ש בפרק בתרא דיבמות בשם רבינו תם ונמוקי יוסף כתב שאין זה מחוור בעיני הרשב"א והריטב"א והרא"ה: ומ"ש ואפי' היה חבול בפניו שאין מעידין עליו אלא עד שלשה ימים אם מצאוהו הרוג ומכירין אותו בט"ע ואין יודעין מתי נהרג תולין שנהרג תוך שלשה ימים ומעידין עליו גם זה כתבו התוס' והרא"ש בשם ר"ת וה"ה כתב בפ"ג מה' גירושין שהרשב"א כתב היכא דאשכחיה ואשתמודעה ולא ידעי אי הוה תוך ג' או אחר ג' איכא למימר דאין מעידין עליו דה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא ואיכא למימר דחששא דרבנן הוא ולקולא ולישנא דמתני' מכרעת לחומרא והניח הדבר בצ"ע ריך תלמוד וגם הריב"ש כתב בתשובת הרשב"א ס"י שע"ז הניח הדבר בצ"ע וגם התוס' לא כתבו בבירור אלא ויכול להיות עכ"ל וכ"כ הר"ן בתשובה ונ"י כתב שהריטב"א כתב דמסתברא לקולא כיון שאין נראה לנו שום שינוי פנים ושמה נתפח חששא דרבנן וכתב הוא ז"ל ויש חוששין להחמיר אף בזו וכתב בשם רבו הרא"ה כי לפי דברי התוס' היכא שיצא קול איש פלוי מת ולאחר ג' ימים מצאוהו מת והכירוהו שהוא אותו פלוני משיאין את אשתו ממ"נ אם הקול הוא אמת אין אנו

צריכין עדות אחרת ואם הקול אינו אמת הרי אינו לאחר גי' נפל לגוב אריות אין מעידין עליו וכו' נפל לחפירה מלאה נחשים ועקרביה וכו' בסוף יבמות (דף קכא.) ת"ר נפל לגוב אריות אין מעידין עליו לחפירה מלאה נחשים ועקרבים מעידין עליו ר' יהודה בן בתירה אומר אין מעידין עליו חיישינן שמא חבר הוא ות"ק אגב איצצי מזקי ליה ופרש"י אגב איצצא שדוחקין כשעומד עליהם אבל גוב אריות רחב הוא ואין עומד עליהם ופעמים שאינם רעיבים ואינם אוכלים אותו וידוע דהלכה כת"ק: ומ"ש או לתוך כבשן האש או לתוך יורה מלאה יין או שמן מרותחת על האש מעידין עליו ג"ז ברייתא שם וכתב ה"ה בפ"ג מה"ג בשם הרשב"א מסתברא בתוך כבשן האש שלא יוכל לעלות ממנו כגון שהוא עמוק הא לתוך מדורה אין מעידין עליו שמא יצא משם לשעה אי נמי לתוך מדורה והוא ששהה עליו כדי שישרף ע"כ וכתב עוד בשם הרשב"א ונפל ליורה של מים לא נזכר אם מעידין עליו אם לאו ומדברי רש"י נראה שמעידין עליו וכן נראה בירושלי' דמים ויין לגבי האי חד דינא אית להו עכ"ל: ראוהו צלוב או מלא פצעים וכו' משנה שם (ד' קכ.) אין מעידין עליו עד שתצא נפשו אפי' ראוהו מגויד וצלוב והחיה אוכלת בו ופרש"י אפי' ראוהו מגויד. לשון גודו אילנא מנותח ומלא פצעים וחבורות חרב או צלוב על הצליבה או חיה דורסתו ואוכלת בו אין מעידין עד שיראו שתצא נפשו ובגמרא למימרא דמגוייד חי ורמינהו וכו' אמר אביי לא קשיא הא רשב"א הא רבנן דתניא מעידין על המגוייד רשב"א אומר אין מעידים מפני שיכול לכוות ולחיות רבא אמר בסכין מלובנת וד"ה ופרש"י מלובנת באש שמתוך המכוה מתרפא והרמ"ה פוסק כתנא קמא ומתניתין בסכין מלובנת וד"ה כאוקימתא דרבא אבל אם לא ידענו שהסכין היתה מלובנת ולא נכוח מעידין עליו כת"ק והרי"ף והרא"ש כתבו המשנה כצורתה ולא כתבו מאי דאיתמר עלה בגמרא משמע דס"ל דרבא ה"ק טעמא דמתני' משום דכל שראוהו מגוייד חיישינן שמא בסכין מלובנת היה וחינ מעידין עליה לד"ה וברייתא בשידעו שלא היתה מלובנת וזהו שכתב רבינו על דברי הרמ"ה ואין נראה כן מדברי א"א הרא"ש ז"ל וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם שגם הוא סתם דבריו בפ"ג מה"ג וכתב ראוהו צלוב והעוף אוכל בו אע"פ שדקרוהו או ירו בו חצים אינו מעיד עליו שמת וז"ל ה"ה שם רבינו לא הזכיר דין מגויד כלל ובגמרא הקשו למימרא דמגוייד חי וכו' והרשב"א כתב היכא דראוהו מגוייד ואין ידוע אם בחרב מלובנת אם לאו אזלינן לחומרא ואין מעידין עליו וכן מפורש בירושלמי ואני אומר שאין נראה כן מן הגמרא מדקתני מעידין על המגוייד ואם בסתם מגוייד אין מעידין עד שידעו בודאי שלא

היה בחרב מלובנת לא הל"ל מעידין על המגוייד ורבא נמי הל"ל בחשש סכין מלובנת וד"ה אלא משמע דלרבנן מעידין על המגוייד בסתמא כל זמן שלא נודע שנתגייד בחרב מלובנת אבל בידוע אין מעידין והירושלמי פליג אגמרא דידן כן נראה לי ומתוך לשון ההלכות נראה כדברי הירושלמי שכתבו משנה כפשוטה ולא הביאו כלל משמע דמסתמא אין מעידין ויש תימה על רבינו למה לא כתב מזה כלום עד כא לשונו. ואין דברי הרב המגיד נראה לי שמה שהוקשה לו מדקתני סתמא מעידין עלן המגוייד וגם מדלא אמר רבא בחשש סכין מלובנת הלא התלמוד מלא מדברים כאלה שהם סתמים ונ"ל דמיירי בדבר פרטי והכרעת הירושלמי דלא לפלוג אתלמודא דידן הכרעה היא ודאי דכל היכא דמצינא לפרושי בגוונא דלא ליפלוג עדיף טפי אעפ"י שהפירוש יהיה דחוק קצת. ומה שתמה על הרמב"ם למה לא כתב מזה כלום זהו לפי מה שהוא סבר שלא הזכיר דין מגוייד כלל אבל לפי האמת כבר הזכירו במה שכתב אעפ"י שדקרוהו או ירו בו חצים ואם תאמר דמ"מ יש לתמוה עליו למה לא ביאר דבריו אי מיירי דוקא ברומח או חץ מלובנים ואי בשאינם מלובנים מאיזה טעם אין מעידין עליו אם דקרוהו במקום דלא חיי אין מקום לתמיה זו שגם הוא כתב דין המשנה כצורתה כמו שעשה הרי"ף וכמו שאנו מפרשים בהרי"ף דטעמו משום דחיישינן דילמא בסכין מלובנת נתגייד כך נפרש בהרמב"ם: בד"א בשאין מעידין על מי שחיה אוכלת בו במקום שאין נפשו יוצאת בו אבל אם ראוהו וכו' מעידין עליו שם (דף קכ) מימרא דרב יהודה אמר שמואל: ראוהו שנשחט בו ב' או רוב ב' מעידין עליו ג"ז מימרא שם: ראוהו שנפל למים שאין להם סוף והרי הם גדולים כ"כ וכתב שם במשנה (דף קכא) נפל למים בין שיש להם סוף בין שאין להם סוף אשתו אסורה דר"מ אר"מ מעשה באחד שנפל לביר גדול ועלה לאחר ג' ימים א"ר יוסי מעשה בסומא שירד לטבול במערה וירד מושכו אחריו ושהו כדי שתצא נפשם והשיאו את נשותיהם ובגמרא ת"ר נפל למים בין שיש להם סוף בין שאין להם סוף אשתו אסורה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים מים שיש להם סוף אשתו מותרת ושאין להם סוף אשתו אסורה היכי דמי מים שיש להם סוף אמר אביי כל שעומד ורואה מד' רוחותיו ופרש"י אשתו אסורה שמא לאחר פרישת משם יצא והלך לו דסבר ר"מ אדם יכול לחיות ולשהות במים יום או יומים מערה מלאה מים שיש להם סוף הם ופליג ר' יוסי ואמר אשתו מותרת דקסבר אין אדם יכול לשהות במים כ"כ ואי משום שמא יצא לאלתר אין זו חששא דהא אי נפיק הא חזו ליה אבל במים שאין להם סוף מודה רבי יוסי דאסורה שמא יצא לאלתר למרחוק ולא ראוהו: מד' רוחותיה. כגון

מערה מלאה מים והרואה שנפל שוהה שם בכדי שאין יכול להיות חי בתוך המים ובא לו עכ"ל וידוע דהלכה כחכמים ועיין בתשובת הרא"ש כלל ר"א סימן ד': ואם עד אחד אמר ראיתיו מיד אחר שהועלה והכרתיו ע"י סימנין שהיה לו בגופו נאמן וכו' בד"א שראהו העד שנפל שם וכו' בר"פ האשה שלום איבעיא להו עד אחד במלחמה מהו ת"ש מעשה בבי' ת"ח שהיו באים עם אבא יוסי בן סימאי בספינה וטבעה והשיא ר' את נשותיהם על פי נשים והא מים כמלחמה דמי ונשים אפי' ק' כעד אחד דמיא וקתני השיא ותסברא מים שאין להם סוף נינהו ומים שאין להם סוף אשתו אסורה אלא ה"ד דאמרי אסקינהו קמן וחזנהו לאלתר וקאמרי סימנים דעלייהו סמכינן וסיים הרי"ף בזה וליכא למיגמר דסמכינן אנשים וה"ה לעד אחד ולא איפשיט בעיין אלא מיהו כיון דאמרינן בפרקא דלקמן ההוא גברא דטבע בדגלת ואסקוה אגישרא דשביסתנא ואסבא רבא לדביתהו אפומא דשושביניה לבתר ה' יומי שמעינן דעד א' במים שאין להם סוף נאמץ ודוקא היכא דאמר אסקוהו לקמיה וחייתיה לאלתר ואשתמודענא ליה דאיהו פלוני וכדאסיקנא למעשה דשני ת"ח שהיו באים עם אבא יוסי בן סימאי וכדאמרינן בההוא גברא דטבע בדגלת ואסקו' אגישרא וה"ה לעד א' במלחמה היכא דאמר מת וקברתיו ואי לא קא מסהדי הכי ואפילו תרי סהדי לא סמכינן עלייהו וכ"ש עד א' או אשה חיישיכן דילמא אאומד דעתא קא מסהדי וכן הלכתא עכ"ל וכתב הרא"ש על זה מ"ש הרי"ף דתרי סהדי מסהדי באומדא לא משמע כן בגמ' מדקאמר והא מים דכמלחמה דמי וק' נשים כעד אחד דמו משמע אי הוו כשני עדים לא אמרי בדדמ וכן מסתברא דבתר סהדותא דתרי סהדי לא דייקינן והראב"ד כתב דעד אחד במלתמה לא בעינן מת וקברתיו ומנסבינן לה לכתחלה ודייק לה מעובדא דחסא דפרק בתרא דאינסב' אפומא דחד סהדא דאמר מאן איכא בי חסא טבע חסא ולא אחקוה אפי' במים שאין להם סוף אלמא במים שיש להם סוף אפילו לכתחלה מנסבין לה ואפילו לא אמרה קברתיו אינו נ"ל ראייה דמים שיש להם סוף לא דמו למלחמה דלא שייך למימר בהו בדדמי דכיון שעומד ורואה כל סביבות המים ושהה כדי שתצא נפשו ודאי מת ויראה הא דבעינן ואסקינהו קמן וחזנהו לאלתר היינו לאותם שראו הטביעה דהנהו אמרי בדדמי דכיון שראו שנפלו למים בדבר מועט יאמרו שאלו הם שנפלו למים אבל מי שלא ראה הטביעה ומצאו שמת ואמר שמכירו בטביעות עין לחודיה נאמן ואין מדקדקין אחריו ואותן שראו הטביעה היינו משום דאמרי בדדמי וכן פ"י ר"י הא דבעינן הכא סימנין ולא סגי בטביעות עין לחוד היינו משום דראו הטביעה ואמרו בדדמי וכ"כ הרז"ה

ור"ח פירש מדבעינן הכא סימנין שמעינן דאשה וע"א בספינה שטבעה והכירוהו מת לא מהימני וכ"ש עכו"ם מל"ת ונהגו האידנא להתיר נשי אנשים שטבעו ע"י הכרה בטביעות עין בלא סימנים ואפשר דמיירי הכא בשלא נמצא הגוף שלם דאכלום כוורי ולא נשאר מהם אלא מה ששנוי במשנה פרצוף הפנים עם התוטם אבל גופן שלם מכירין אותו ואפי' אחר כמה יומי מהני טביעות עין וכן פר"ת לקמן גבי אין מעידין אלא עד ג' ימים ולמאי דפרישית שיש חילוק בין אותם שראו הטביעה לאחרים ניחא עכ"ל הרא"ש וסתם רבינו הדברים לדעתו והרמב"ם כתב בפ"ג מה"ג וז"ל כבר הודענו שהעד שאמר שמעתי שמת פלוני אפילו שמע מאשה ששמעה מעבד ה"ז כשר לעדות אשה ומשיאין על פיו אבל אם אמר העד או האשה או העבד מת פלוני ואני ראיתיו שמת שואלין אותו היאך ראית ובמה ידעת שמת אם העיד בדבר ברור נאמן ואם העיד בדברים שרובן למיתה אין משיאין את אשתו שאין מעידים על האדם שמת אלא כשראוהו שמת ודאי ואין בו ספק כיצד ראוהו שנפל לים אפילו טבע בים הגדול אין מעידין עליו שמת שמא יצא ממקום אחר ואם נפל למים מקובצים כגון בור או מערה שעומד ורואה כל סביביו ושהא כדי שתצא נפשו ולא עלה מעיד שמת ומשיאים את אשתו וכתב עוד עד אחד אומר ראיתיו שמת במלחמה או במפולת או שטבע בים הגדול וכיוצא בדברים אלו שרובן למיתה אם אמר קברתיו נאמן ותנשא על פיו ואם לא אמר קברתיו לא תנשא ואם נשאת לא תצא וכתב הרב המגיד עד אחד אומר ראיתיו שמת במלחמה וכו' בפרק האשה שלום איבעיא להו עד א' מהו ת"ש מעשה בב' ת"ח וכו' וכמדומה לי שכוונת רבינו וההלכות היא לפרש דבעיין בשלא אמר מת וקברתיו אבל באומר מת וקברתיו לא איבעיא להו דאם איתא דמת וקברתיו קא איבעיא להו מאי קא דחו בההיא דב' ת"ח כגון דאמרי אסקינהו קמן ומאי הוה כשאמרו אסקינהו קמן ואמרי סימנים והא בעד אחד כי אמר מת וקברתיו דחיישינן דלמא משקר א"נ דבעיין בכל גווני היא ומיהו כי אמר מת וקברתיו לא חיישינן וזה מהנך עובדי אבל כי לא אמר מת וקברתיו ה"ל בעיא ולא איפשטא וזה שכתב רבינו לא תנשא ואם נשאת לא תצא אבל המפרשים כתבו שכוונת ההלכות בדרך אחרת ומ"מ כוונת רבינו כך היא כמו שכתבתי ולא הסכים רבינו עם ההלכות שכתבו שאפילו בב' עדים חיישינן דאמרי בדדמי ואדרבה נראה מתוך דבריו דבב' עדים שאמרו מת סתם נאמנין כל שמעידין על המיתה ואף הרמב"ן ז"ל כתב על דברי ההלכות שחומרא יתירא היא ויש בזה שטה אחרת לומר דע"א במלחמה נאמן אפילו באומר מת בלבד ומשיאין אותה לכתחלה דבעיין אע"ג דלא איפשטא

הכא איפשטא בדוכתא אחרינא ושטת רבינו עיקר ומתבאר מדבריו ג"כ שמים שאין להם סוף שא"א לעמוד על בוריו של דבר לעולם אינו מעיד העד עד שישהה כדי שתצא נפשו ולא חיישינן דאמר בדדמי וזהו שכתב רבינו או שטבע בים הגדול וכן עיקר עד כן לשונו : ומ"ש שמתבאר מדבריו שמים שאין להם סוף לעולם אינו מעיד העד עד שישהה כדי שתצא נפשו כו' היינו לומר דמש"ה אם נשאת לא תצא ואף על פי שבמים שאין להם סוף לא מהני לשהות עד שתצא נפשו היינו לאסרה להנשא לכתחלה אבל לענין אם נשאת לא תצא ודאי מהני וצריך לומר לדעת ה"ה דאם ברי לנו שלא שהה ועמד עד כדי שתצא נפשו תצא : ניסת ע"י שהעידו עליו במים שאין להם סוף לא תצא בסוף יבמות (קכח:) גבי עכו"ם מל"ת ההוא דהוה אמר ואזיל מאן איכא בי חסא טבע חסא א"ר נחמן האלקים אכלו כוורי לחסא מדיבוריה דרב נחמן אזלא דביתהו דחסא ואינסיבא ולא אמרו לה ולא מידי א"ר אשי ש"מ הא דאמור רבנן מים שאין להם סוף אשתו אסורה ה"מ לכתחלה אבל אינסיבא לא מפקינן לה וז"ל הרמב"ם בסוף הלכות גרושין וכן האשה שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה בים או במים שאין להם סוף ולא עלה ואבד זכרו ונשתכח שמו הרי זו לא תנשא על עדות זו כמו שביארנו ואם נשאת לא תצא ואפילו היה העכו"ם שהסיח לפי תומו ואמר טבע פלוני בים ונשאת על פיו הרי זו לא תצא וחכם שהתירה מנדין אותו וכתב הרב המגיד אין חילוק בזה בין אחד לבי' דבכל גווני שאין מעידים על המיתה אלא על הטביעה במים שאין להם סוף אסורה לכתחלה ואם נשאת לא תצא גבי עכו"ם המסיח לפי תומו דהוה אמר ואזיל מאן איכא בי חסא טבע חסא וכו' ונראה שמכאן הוציא רבינו דבעיין דלא איפשיטא לומר שאם נשאת לא תצא דהא הכא דאמרינן בברייתא אשתו אסורה ואסקינן דלכתחלה קאמרינן ואם נשאת לא תצא וכ"ש במאי דמספקא להו : ומ"ש וחכם שהורה להשיאה לכתחלה מנדין אותו מתבאר שם בגמרא בעובדא דההוא גברא דטבע באגמא דסמקי ועיין בתשובת הריב"ש סימן שע"ט ובתשובת המיימוני שבסוף ספר נשים דין אשה שטבע בעלה במים שאין להם סוף והלכה ונשאת בלא הוראת חכם עיין בהגהות מרדכי סוף יבמות כתב ר"י בשם הרמ"ה ה"ה בכל מה שאמרו אין מעידין המורה בהם להיתר מנדין אותו אפילו היכא דאם נשאת לא תצא כתוב בתשובות להרמב"ן סי' קכ"ח צריך לחקור אם ראה שטבע ממש ושהה כדי שתצא נפשו ולא ראה או שמא ראה ספינה מטורפת בים וחשבה להשבר או שראה שנשברה ספינה בלב ים כי רוב העולם קורין לדברים האלו טביעה ואין מדקדקים בין שנשברה במקום רחוק מאוד מהעיר שיחשבו הרואים שאי אפשר למי

שנפל שם להנצל ולצאת אל היבשה ובין שראוהו טובע ממש וכסהו המים ושהה עליו ויש הפרש גדול בין זה לזה אפילו במים שאין להם סוף כי במעיד שטבע ממש ושהה עליו אם נשאת בדיעבד לא תצא כמו שאמרו בסוף יבמות ואם אינו מעיד אלא שנשברה ספינה בלבד זה אינו כלום ואפילו נשאת תצא כי שמא ניצל ע"ג עץ או קורה כדרך שניצולים הרבה פעמים ובספינה המטורפת בים הרי הוא בחזקת חיים לכל דבר ואם נשברה נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים כדאיתא בפרק כל הגט עכ"ל ועיין בתשובת הריב"ש סימן תק"ח שאכתוב בסימן זה: נפל למים שיש להם סוף ושהה שם כדי שתצא נפשו תנשא לכתחלה כבר נתבאר בסמוך שזה דעת רבי יוסי וחכמים דקי"ל כוותיהו. כתב המרדכי בסוף יבמות בתשובה ה"ר אליעזר מוורדן דקדק מדקאמר מים שאין להם סוף אשתו אסורה ולא קאמר אסורה לעולם ש"מ דלאו לעולם קאמר וכן נראה שתלו רבותינו על חכמי הדור ויראי שמים שיתבוננו וישכילו על ענין המאורע והאריך למצוא עלילה להתיר אשה שנתעגנה ד' שנים כי נטבע בעלה וחזקות מוכיח שנטבע כי הכלים אשר אתו בספינה נמצאו על שפת הים ועל זה המשמעות יש לתמוה וה"ר אברהם כתב דקשה בעיניו להתירה וכ"נ לר"ב וכ"כ ראבי"ה דחזינן דראוי לשמת המתיר כעובדא דרב שילא ולא קבעו חכמים זמן לדבר ואין בידינו לבדות דברים מלבנו בלא ראיה ונתת אמתלאות כי במקום שרצו חכמים להתיר פירשו הדברים כגון עד מפי עד ומסיח לפי תומו ופסולי עדות ויש מקומות שהחמירו חכמים ולא חשו לעיגון כגון במים שאין להם סוף וכן בראוהו מגוייד או צלוב והחיה אוכלת בו ולא אזלו בתר אומדנא דשכיח ומה שלפעמים הקלו משום עיגונא מפורש בפי' יש בכור (מו:) כי אקילו בסופה פי' אחר שנחקר העדות יפה בטביעות יפה אבל בתחלה פירוש בגוף העדות לא הקילו וה"נ מוכח כולה שמעתין דריש פרק האשה שלום דתלינן לחומרא דאיכא דעבדא לה סמתרי וחיי ואמרינן כי היכי דלדידך איתרחיש ניסא וכו' ואמרי' נמי איניש אחרינא אתי לאצולי וכו' ואף ע"ג דלא שנינן אסורה לעולם אורחיה דתלמודא למתני אסור סתם ופתרונו לעולם עכ"ל והנך רואה כמה רברבי חולקין על רבי אליעזר מוורדן בטעמים נכונים וברורים ודברי רבי אליעזר אין להם על מה שיסמוכו וכל הגס לבו בהוראה להתיר אשה ע"פ אותה תשובה עתיד ליתן את הדין לכן שומר נפשו ירחק ממנה כתב המרדכי בסוף יבמות אם נפל למים שאין להם סוף על פי עדים נחתי יורשים לממון דגבי ממון אמרינן מיית וגבי איסור כגון לינשא אחמור ולא דמי לאין האחים נכנסין לנחלה על פיה לא על פיה נחתי כי אם על פי המסיחים עד כאן לשונו: וזה לשון

הרשב"א בתשובה אם לא היתה ראויה לינשא לכתחלה אלא שאם נשאת לא תצא י"ל שאינה גובה שאין אני קורא בה לכשתנשאי לאחר כל שאינה יכולה לינשא לכתחלה וי"ל דכל שאם נשאת לא תצא אף היא גובה כתובתה דשפיר קרינן בה לכשתנשאי לאחר שכבר נשאת לא תצא וזה נ"ל יותר והיתום אינו יכול לירד לנכסים דאין היורשין נכנסים לנחלה אלא ע"פ שני עדים אבל אם היה האב חייב למלמד והיה דבר ברור שחייב לו ושלא פרע כגון שהיה תוך זמן בזה מגבין הא לאו הכי לא דמלוה ע"פ היא ואינה גובה בכי הא אפילו מן היורשים דשמא פרעו אב עכ"ל: ומ"ש וכן אם נפל למים שאין להם סוף ובאו להעלותו והעלו ממנו אבר וכו' שם במשנה (דף קכא.) (מעשה בעסיא באחד ששללוהו לים ולא עלה בידם אלא רגלו אמרו חכמים מארכובה ולמעלה תנשא מארכובה ולמטה לא תנשא ופרש"י מארכובה ולמטה הואיל ויכול לחיות לא תנשא שמא יצא ולא ראוהו דמים שאין להם סוף הם וז"ל הרמב"ם בפ"ג מה' גירושין אם השליכוהו בים והשליכו מצודה אחריו והעלו ממנו אבר שא"א שינטל מן החי ויחיה ה"ז מעיד עליו שמת ומשיאין את אשתו וכתב ה"ה שם מעשה באחד ששללוהו לים ולא עלה בידם אלא רגלו וכו' והרשב"א כתב מסתברא שקשרוהו ברגלו והעלוהו אבל אם השליכוהו והשליכו מצודה בים ולא עלה בידם אלא רגלו או אפילו כל גופו בלא ראשו אין משיאין את אשתו דחוששין שמא זה הלך לו ממקום זה ורגל זה מאדם אחר היה והביא ראיה לזה שחוששין שמא אותו הלך לו וזה שהעלו אחר הוא והביא דברי רבינו וכתב עליו ושמא שלא נתעלם מן העין עד שעלתה רגלו בידו קאמר עכ"ל וכ"נ שרבינו כוונתו הוא בשידוע להם שאותו האבר הוא מאותו האיש וזהו שכתב והעלו ממנו אבר שידוע שהוא ממנו האבר ההוא וכתבו הרמב"ן והרשב"א בדין המשנה שלא התירו אלא לאחר י"ב חדש לפי שידוע שטריפה אינה חיה י"ב חדש וכן אמרו בירושלמי עכ"ל: וז"ל נמוקי יוסף הא דאמרינן תנשא משום דכיון ששללוהו הם ברגלו הא ודאי רגלו הוא אבל אדם שנפל לים והשליכו מצודה והעלה רגל אחד מן הארכובה ולמעלה אין מעידין עליו אלא אם כן יש להם בו סימן מובהק שאני אומר רגל אחר הוא כדמוכח מההוא עובדא דההוא חרוכא ומההיא דשני ת"ח וכו' ומיהו סימן מובהק בידו או ברגלו או באחד מאיבריו אין לך סימן גדול מזה וזהו מ"ש הרמב"ם שאם השליכו אותו לים והשליכו מצודה והעלו אבר אחד ממנו שמשיאין את אשתו ומדקאמר אבר אחד ממנו נראה שניכר להם בודאי שהוא האבר ממנו עכ"ל כתוב בהגהות מרדכי דכתובות נפל למים שאין להם סוף גובה כתובתה כתב ה"ר שלמה בן הרשב"ץ מי שאבד זכרו אין אשתו

נשאת אשה שנתעלם בעלה והתירה רב אחד ונשאת ואח"כ בא רב אחר ואסר מה משפטה בכתבי מה"ר איסרלי"ן סי' קל"ט: עיר שהקיפוח כרקום וכו' ואפי' על מי שבעיר שכבשה כרקום משנה בפי' וכו' כל הגט (דף כח:) ג' דברים אמר ר' אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו על עיר שהקיפוח כרקום ועל ספינה המטורפת בים ועל היוצא לידון שהם בחזקת קיימים אבל עיר שכבשה כרקום וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג נותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה ודע דאיתא בגמרא (שם) על מתני' א"ר יוסף ל"ש דיוצא ליהרג נותנין עליו חומרי חיים אלא בב"ד של ישראל אבל בב"ד של עכו"ם כיון דגמיר ליה דינא לקטלא מיקטל קטיל ליה א"ל אביי ב"ד של עכו"ם נמי מקבלי שוחדא א"ל ה"מ מקמי דלחתום פורסי שמנג פירוש דין גדול שלהם בתר דחתים פורסי שמנג לא שקלי איכא דאמרי א"ר יוסף ל"ש אלא בב"ד של עכו"ם אבל בב"ד של ישראל כיון דנפק ליה דינא לקטלא קטלי ליה והרי"ף לא כתב בהלכותיו הני תרי מימרי דרב יוסף וכתב הרא"ש ויראה דס"ל דבב"ד של ישראל הלכה כלישנא קמא לחומרא דנותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים דברייתא מסייע ליה ובב"ד של עכו"ם איפשר דלא פליגי הני תרי לישני לישנא בתרא בדלא חתים פורסי שמנג ואף אם פליגי הלכה כלישנא קמא לקולא כיון דתניא כוותיה בב"ד של ישראל ובלבד שיהא ישראל מעיד שיוצא ליהרג עכ"ל ולפי זה לא הוי ליה לרבינו לסתום דבריו אלא לפרש דיוצא ליהרג מבית דין של עכו"ם וחתים פורסי שמנג משיאין את אשתו אלא שחש להרשב"א שכתב בחדושו כיון דלא איפסיקא הלכתא בהדיא בגמרא כהאי לישנא או כהאי לישנא נקטינן לחומרא ובין בבית דין של ישראל בין בב"ד של עכו"ם נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים ואפי' חתים פורסי שמנג עכ"ל. והרמב"ם נראה שפוסק כלישנא בתרא שכתב בה' גירושין פרק ג' והיוצא ליהרג מב"ד של עכו"ם נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים ונראה לי שזה היה דעתו של הרי"ף ומשום דהשתא בעונותינו אין בית דין הורגין ועונשין אלא בב"ד של עכו"ם סתם וכתב המשנה כצורתה דיוצא ליהרג נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים: עד א' אומר מת והתירוה לינשא וכו' בפי' האשה שלום (דף קיז) תנן עד אחד אומר מת ונשאת ובא אחר ואמר לא מת הרי זו לא תצא ובגמרא טעמא דנשאת הא לא נשאת לא תנשא והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים ה"ק עד אחד אומר מת והתירוה לינשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהיתירה הראשון: ומ"ש אלא משום לזות שפתים לא תנשא בפי' דכתובות (דף

כב) דלכתחלה לא תנשא מהאי טעמא וז"ל הרא"ש בפרק האשה שלום מתקנתא דרבנן שריא לינשא אלא דקאמר תלמודא בפ"ב דכתובות דטוב הוא שלא תנשא משום הסר ממך עקשות פה עכ"ל: בי"ה והרמב"ם בפ"ב מהלות גרושין השמיט הא דלא תנשא משום לזות שפתים אדרבא כתב ותנשא וטעמו משום דהיינו למאי דפריש אביי מימרא דר"י אבל רבא מפרש לה התם בגונא אחרינא ולפום האי פירושא דרבא לא צריכינן למימר הכי: ומ"ש אבל אם בא השני קודם שהתירוה לא תנשא כן משמע בהדיא מדאוקימנא שבא העד שאמר לא מת אחר שהתירוה לינשא הא אם בא קודם שהתירוה לא תנשא וכ"כ רש"י וז"ל ודוקא התירוה קודם שיבא עד שני המכחישו אבל בא קודם שיתירוה מודה עולא דלא סמכינן אקמא ולא אחשבינן כתרי וכתב ה"ה בפ"ב מה"ג וה"ה לאשה אומרת מת והתירוה. לינשא על פיה ואח"כ באה אשה אחרת ואמרה לא מת לא תצא מהתירוה הראשון וזה מוסכם וכתב נ"י דהא דעולא דכל מקום שהאמינה תורה עד אפי' אשה במשמע דהא האמינה תורה כדאמרינן הכא עדות אשה הוי עדות בענין זה וא"כ אפי' בא עד כשר אחר שהתירוה לינשא על פי האשה להכחישה הוי ליה חד ועדותה שהיה ראשון חשוב כבי' ואין עדות של אחד במקום שנים וכן משמע בפ' האשה שנתארמלה (כג:) גבי את וחבירתך טמאות דחשיבא עדות אשה כעד כשר ובירושלמי נמי גרסינן גידל בר מנימין בשם רב כל מקום שהכשירו עדות אשה כאיש האשה מכחשת את האיש ויש מי שאומר דאשה לגבי עד כשר אפי' שהתירוה על פיה או אפי' נשאת תצא כיון שעד כשר מכחישה ושאני התם גבי את וחבירתך דבשבויה הקלו וכן דעת הרמב"ם שכתב אשה אומרת מת או שהיא אומרת מת בעלה ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא והרמב"ן מודה לו כשהתירוה ע"פ עצמה שאמרה מת בעלי שתצא אבל חולק עליו כשהתירוה ע"פ אשה מן הטעם שאמרנו עכ"ל וה"ה בפ"ב מה"ג כתב שטעמו של הרמב"ם מדאמרינן בתירוצא דואבע"א שאכתוב לקמן בסמוך שתי נשים כעד אחד דמיין דכיון שהורע כח הנשים לגבי עד כשר הכי נמי הורע כח אשה לגבי עד כשר והירושלמי סובר רבינו דאתי כלישנא קמא דגמרא דילן וכתב עוד אבל הרמב"ן והרשב"א חולקין עליו באשה אומרת מת שלא תצא מהתירוה הראשון ומודה בהיא עצמה ונראה דאף רבינו מודה בשתים אומרות מת והתירוה על פיהן שאם בא עד אחד אח"כ לא תצא מהתירוה הראשון דאם לא כן לישמעינן רבינו בשתי נשים ואפי' לפי מה שסברו הרמב"ן והרשב"א כדעת רבינו איפשר שהוא כן עכ"ל. לקמן בסמוך סתם רבינו דין זה כדעת הרמב"ם ז"ל: כתוב בתשובה להרמב"ן סימן קי"ט כל הנשאת ע"פ עד

אחד אינה יכולה להנשא אלא ברשות ב"ד וכל שלא עמדה בפני ב"ד אין דברי העד כלום וכן נראה מתשובת ריב"ש שאכתוב בסימן זה והר"ן בתשובה סימן נ"ב כתב שאפילו נשאת מעצמה על פי ע"א בלא הוראת ב"ד ואח"כ בא ע"א ואמר לא מת לא תצא וכ"כ בתשובת ה"ר דוד הכהן בית ח'. וכתב הר"ן עוד שם על עדות אשה שהיה בה להקל ולהחמיר וכתב שדעתו להקל אמנם מאשר הדבר חמור מאד על הבעל מוטל לחוש לעצמו וירבה חקירות ובדיקות שכל מה שהקלו חז"ל בדברים הללו הוא על סמך שהאשה עצמה תרבה בדרישות וחקירות עד שתעמוד על אמתתן של דברים וכן המצוה הזאת על גדולי העיר לדרוש ולחקור בענין כדי שיצא לאמתו עכ"ל ועיין במרדכי פרק האשה בתרא ובהגהות מיימון פ"ג מהלכות גירושין כתב רבינו ירוחם אם אחר שנשאת יצא קול שבעלה חי אין מוציאין אותה מתחת בעלה אלא בראיה ברורה ועיין עוד שם: ומ"ש ואם באו שנים פסולים לבסוף ואומרים שלא מת חשובים כאחד ואם התירוה קודם שבאו לא תצא מהתירה הראשון לא התירוה עד שבאו לא יתירוה אשה אומרת מת ושתיים אומרות לא מת אע"פ שנשאת תצא שם במשנה עד אחד אומר מת ושנים אומרים לא מת אע"פ שנשאת תצא ובגמרא פשיטא דאין דבריו שכ אחד במקום שנים לא צריכא בפסולי עדות וכדרכי נחמיה דתניא רבי נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד ואיבעית אימא כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא אפילו מאה נשים כעד אחד דמיין אלא כגון דאתאי אשה מעיקרא ותמצה לדרכי נחמיה הכי ר' נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד אבל ב' נשים באיש אחד כפלגא ופלגא דמי ופירש"י ע"א אומר מת. ובאו עדים ואמרו לא מת פשיטא דמודה עולא דלגבי תרי חשיב כחד ובטל ולא אמרינן תרי ותרי נינהו: בפסולי עדות. ואע"ג דשנים שאמרו לא מת נשים היו הרי עד ראשון בטל אצלו ואיצטריך לאשמועינן כה"ג: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד. אין שם תורת עדות כי היכי דחד חשיב פסולי עדות נמי חשיבי הילכך הלך אחר רוב דעות ואין עליך לבדוק אם כשרים אם פסולים: ועשו שתי נשים באיש אחד. שתי נשים שהכחישו עד אחד ואמרו לא מת: כשני אנשים באיש אחד. שהראשון בטל ואפי' ניסת תצא: כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא. והתירוה על פיו אפי' ק' נשים כעד אחד דמיין וכי היכי דעד אחד בטל דאמרינן ראשון הרי הוא כשנים ואין דבריו של אחרון במקום ב' ק' נשים נמי בטלו לגביה ובכה"ג לא אשמועינן מתניתין דתצא אלא מתניתין דקתני אע"פ

שנשאת תצא כגון דאתאי אשה מעיקרא ונשאת על פיה ואשמועינן מתניתין דתצא ע"פ שתי נשים הבאות אח"כ ולא מוקמינן קמייתא במקום עד כשר ואע"ג דאחשבינה כתרי למשרי על פומה: כי פלגא ופלגא. בעד אחד אומר מת והתירוה לינשא ובא א' ואמר לא מת דאמרינן במתניתין לא תצא מהתירה הראשון עכ"ל והרי"ף כתב שני התירוצים ולא הכריע ומשמע דהלכה כתירוצא דואב"א דבתרא הוא וכך הם דברי רבינו וגם הרמב"ם פסק כלישנא בתרא שכתב פי"ב מה"ג באו שנים ואמרו לא מת אע"פ שנשאת תצא בד"א בשהיה הא' שנשאת על פיו כמו שנים שבאו והכחישו אותו כגון שנשאת ע"פ איש ובאו ב' ואמרו לא מת או שנשאת ע"פ אשה או ע"פ עצמה ובאו ב' נשים או שני פסולים של דבריהם ואמרו לא מת אבל עד כשר אומר מת ונשים רבות אומרות לא מת או פסולים אומרים לא מת הרי זה כמחצה על מחצה ואם נשאת לאחד מעידה והיא אומרת ודאי מת ה"ז לא תצא ע"כ ודבריו מבוארים שהם כתירוצא דואבע"א וכ"כ הרשב"א בתשובה ועיין במרדכי דכתובות פי"א כי שם האריך בדינים אלו. ורבינו ירוחם ג"כ האריך בדינים אלו ומ"ש ואם נשאת לאחד מעידה וכו' נלמד מהדין שיתבאר לקמן בסמוך וכתב ה"ה רבינו פסק כלישנא בתרא ונראה שפירושו כשבאו בבת אחת העד כשר והשני נשים ונפקא מינה ללישנא בתרא מה שכתב הוא כשנשאת לאחד מעידה ומכל מקום ודאי שאף הוא סובר שאם בא העד הכשר בתחילה והתירוה על פיו ואח"כ באו הנשים המכחישות שלא תצא מהתירה הראשון דכיון דפלגא ופלגא נינהו הוה ליה קמא כתרי ואין דבריו של אחד במקום שנים וכן פירש רש"י ואיפשר שרבינו לא הוצרך לבאר זה מפני שסמך לו על מה שכתב בתחילה בשני עדים שהולכין אחר הראשון וכאן כתב הרי זה כמחצה על מחצה ור"ל דתרתני נ"מ ואף הוא מפרש כפי רש"י ומצאתי לרשב"א שכתב פרק האשה רבה אבל הרמב"ם פירש כפלגא ופלגא כשתי נשים המכחישות זו את זו ואע"פ שהתירוה לינשא תצא מהתירה הראשון אבל אם נשאת לא' מעידה ואומרת ברי לי לא תצא וגם הרמב"ן כתב כן בשם רבינו ובודאי שלשון הגמ' דאתא עד כשר מעיקרא ק' נשים כעד אחד דמיין מורה כדברי רש"י ולפי שיטת הרמב"ן שאמר בעד אחד ועד אחד כשבאו שניהם ה"ז תצא אפילו לאחד מעידה הכרח הוא לפרש כפירוש"י שאם בשבאו שניהם כא' לא נפקא לן מידי עכ"ל. ועיין במרדכי פרק האשה רבה ובתשובת הרשב"א סימן תשמ"ח דברים דשייכי לדינים אלו ובסוף כתב וכל עד מפ"ע נראה שאינו נאמן לפסול העדות הראשון ואפילו שנים מעידים מפי שנים העד הראשון ה"ל כתרי אלא שיש להחמיר למעשה עכ"ל וכ"כ בתשובה

להרמב"ן סימן קי"ט עיין עליו וכתב הריב"ש בסי' שע"ט במקום שאמרו אם נשאת לא תצא דבר ברור הוא שלא נאמר בו אם התירוה ב"ד לא תצא מהיתרה ושתינשא לכתחילה ואע"פ שכשהתירוה התירוה כדי כיון שאח"כ נולד ספק בהיתרה: ומ"ש עוד רבינו שתיים אומרות מת ואחת אומרת לא מת אע"פ שלא נשאת תינשא שם במשנה ב' אומרים מת ועד אומר לא מת אע"פ שלא נשאת תינשא ובגמ' מאי קמ"ל בפסולי עדות וכדרכי נחמיה דאזלינן בתר רוב דעות היינו הך מ"ד כי אזלינן בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא קמ"ל וכתב הרא"ש ע"ז קמ"ל דאפילו לקולא ואע"פ שלא התירוה עדיין לינשא תינשא: אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת וכו' או שנים אומרים מת וב' אומרים לא מת בכולן לא תינשא וכו'. דין שנים אומרים מת וב' אומרים לא מת בפ"ב דכתובות ב' אומרים מת וב' אומרים לא מת ה"ז לא תינשא ואם נשאת לא תצא ר' מנחם ב"ר אומר תצא וידוע דהלכה פת"ק ואמרינן עלה בגמ' מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי א"ר ששת כגון שנשאת לאחד מעידיה היא גופא באשם תלוי קיימא באומרת ברי לי ופירש"י לאחד מעידיה שאמרו מת דאין אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו וזה אומר ברי לי: באומרת ברי לי. אין לבי נוקפי שברי לי אילו היה קיים היה בא וכתב הר"ן נראה שהזקיקו לומר כן דאילו באומרת ברי לי שמת תיפוק ליה שאשה שאמרה מת בעלה נאמנת ואין פירושו מחזור בודאי כיון שאינה יודעת הדבר בבירור באשם תלוי קיימא אלא ודאי ה"פ באומרת ברי לי שראוהו שמת וכי אמרינן שהאשה שאמרה מת בעלי נאמנת היינו בדליכא עדים דמכחשי לה עכ"ל ויש טעות סופר בדברי רבינו שכתב והוא אומר ברי לי וצריך להגיה והיא אומרת ברי לי. ודין אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת או עד אומר מת ועד אומר לא מת שהוא שוה לדין ב' אומרים מת וב' אומרים לא מת כ"כ הרמב"ם בפ"ב מה"ג וז"ל באו שנים כאחד זה אומר מת וזה אומר לא מת אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת ה"ז לא תינשא ואם נשאת תצא מפני שהיא ספק ואם נשאת לעד שהעיד לה והיא אומרת ברי לי שמת ה"ז לא תצא וכתב ה"ה באו שנים כאחד וכו' משנה פ' האשה שלום עד אומר מת ועד אומר לא מת אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת ה"ז לא תינשא וממה שלא אמרו ואם נשאת תצא דקדק רבינו שאם נשאת לאותו עד האומר מת והיא אומרת ברי לי הוי כשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שאם נשאת לאחד מעידיה לא תצא וכ"כ בירושלמי וכ"כ רבינו ירוחם וכתב עוד ה"ה שהרמב"ן חלק בזה ואמר דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא והביא ראיה לזה ודחה ה"ה ראייתו וקיים דברי הרמב"ם ז"ל ודעת

הרא"ש בזה אכתוב בסמוך : וכתב הר"ן בפ"ב דכתובות אהא דאמרינן דבתרי ותרי אם נשאת לאחד מעידיה לא תצא ואע"ג דאמרינן בפ"ב דיבמות מת הרגתיו הרגנוהו לא ישא את אשתו ה"מ כשהיא ניתרת על פי עד אחד דחיישינן שמא עיניו נתן בה אבל ע"פ שנים כיון דאתתא לבי תרי לא חזיא ואיכא חד דאיכא למימר ביה אין אדם חוטא ולא לו אפילו אותו שנשאת לו מצטרף לו וזה שלא כדברי ר"ח שכתב דמיירי בדאיכא ג' עדים דהוי תרי בר מהאי דנסבא עכ"ל : וה"ה כתב בפ"ב מה"ג שהרשב"א כתב דברי ר"ח וכתב ה"ה עליו ואין נראה כן דעת רבינו שהרי אפילו בעד ועד כתב שאם נשאת לאותו שאומר מת לא תצא וכן ודאי נראה דלא בעינן ג' דאם איתא הו"ל לפרושי בגמ' וה"ז לא ישא את אשתו אינו אלא בעד אחד אבל בתרי לא חיישינן ואע"ג דאיכא תרי לגבייהו לא אמרינן האי דנשאה כמאן דליתיה דמי ותדע לך דאכילו בחד אם כנס לא יוציא כמו שיתבאר פ"י כדעת רובי המפרשים ולא אמרו אלא לכתחילה ומשום חשדא לא אמרינן כמאן דליתיה דמי כנ"ל עכ"ל והרא"ש כתב בתשובה כלל ל"ב כ"י ד' וכלל נ"א סימן ו' דעד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת קודם שהתירוה להינשא אם עברה ונשאת פשיטא דתצא ואפילו נשאת לעד שמעיד שמת דאוקי חד לגבי חד ואוקי אתתא בחזקת א"א ואפילו למ"ד בשנים אומרים מת ובי' אומרים לא מת אם נשאת לאחד מעידיה לא תצא שאני התם דאיכא תרי סהדי דמפקי לה מחזקת א"א אבל הכא דליכא אלא חד סהדא מודה ע"כ : נשאת ע"פ עד כשר ואח"כ באו שנים ואמרו לא מת וכו' זה פשוט במה שכתבתי דאמתנני דעד אומר מת ושנים אומרים לא מת אע"פ שנשאת תצא אקשינן פשיטא דאין דבריו של אחד במקום ב' משמע בהדיא דבמקום שנים אין חוששין לדבריו של אחד כלל אפילו אומרת ברי לי ונשאת לאחד מעידיה תצא ובפ"ב דכתובות לא שרי בנשאת לאחד מעידיה אלא בתרי ותרי והירושלמי בחד וחד אבל בחד אומר מת ותרי אמרו לא מת הא ודאי לא : ומ"ש או נשאת ע"פ אשה ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת אפי' נשאת לאחד מעידיה תצא כבר כתבתי בסי' זה מחלוקת הפוסקים בזה ודברי רבינו כדברי הרמב"ם : כתב הר"ן בתשובה סימן נ"ב אם שנים מעידים ששמעו כל אחד מהם מפי אחר שמת פלוני ועד אחד מעיד ששמע מפי אחר שהוא חי דאתתא שריא דקיי"ל בס"פ האשה שלום (ק"ז) : דבפסולי עדות אזלינן בתר רוב דעות בין לקולא בין לחומרא כתב הרמב"ם בפרק הנזכר אשה אומרת לא מת ובי' נשים אומרות מת ה"ז תינשא וכן אם אמרו י' נשים לא מת וי"א מת ה"ז תינשא שאין אומרים שנים כק' אלא בעדים כשרים אבל בפסולים הלך אחר הרוב בין להקל בין להחמיר והוא

פשוט ממה שכתבתי בסמוך פרק האשה שלום (ק"ז): בפסולי עדות וכרבי נחמיה דאמר הלך אחר רוב דעות כתב הריב"ש בתשובה ס"י תק"ח אף אם היה לה עדות מספיקא לא היה לה להנשא כי אם בהיתר ב"ד כיון שאין לה זולתי עד א' אף אם נתקבל העדות בב"ד כמו שמוכיח בפ' האשה רבה (צב.) ומבואר הוא שם בתשובת הרא"ש וכ"ש שאין לה עדות כלל שיספיק בהיתירה כדאיתא בתוספתא בכה"ג אין מעידין וכל הנהו דתנא בהו אין מעידין בברייתא ובמתני' אם נשאת תצא כדמוכח בכמה דוכתי בפרק האשה זוטא ועוד שהתרו בה הברורים לבלתי תינשא בעדות זה ולזה ראוי ליסרה ולעשות בה משפט נואפת ותצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה וצריכה גט גם משני כיון שנשאת ועבדא איסורא ואף אם לא נבעלה לא פלוג רבנן וכ"כ הרא"ש ז"ל אע"פ שאינו צריך לפנים עכ"ל וכ"כ עוד בסי' שע"ט דכל הנך דקתני בהו אין מעידין אין כאן עדות כלל ואם נשאת תצא וכן בהנהו תלת דר"א בן פרטא שנותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים אם נשאת תצא ואע"ג דחד מינייהו ספינה שאבדה בים אין זה טבע במים שאין להם סוף שאם נשאת לא תצא דטבע במים שאין להם סוף מעיד שטבע בים ושהא שיעור שתצא נפשו ואז הצלתו ע"י מחילה של דגים או שיצא במקום רחוק הוי מיעוטא דמיעוטא דלא שכיח ומש"ה אמרו שאם נשאת לא תצא וא"כ לפי מאי שכתבתי היכא דאישתהי אם נשאת תצא ואף אם יש ספק אי אשתהי אם נשאת תצא כדעת הרשב"א בנסתפק לאחר ג' אלא דבאשתהי בודאי אין כאן עדות כלל והבא עליה בחטאת קאי ובניה בחזקת ממזרים ובספק אישתהי איפשר שאינו כן אבל מ"מ אם נשאת תצא ואם היה בכאן מי שמעיד בטביעה במים שאין להם סוף אז לא היתה אסורה אלא מדרבנן לכתחלה אבל בכאן אין מי שמעיד על הטביעה אלא שאומר שאחר יום שנהפכה הדוגיא ראה מכלוף מת על שפת הים ואינו אומר בפ"י שמכלוף היה בדוגיא ושהוא ראה בטביעתו ושהא שיעור שתצא נפשו עכ"ל ובמה שכתב שכל מקום שאמרו אין מעידין אם נשאת תצא נראה מדברי ר"י בשם הרמ"ה שהוא חולק בדבר: האשה בעצמה נאמנת לומר שמת בעלה ותינשא או תתיבם על פיה ונותנין לה כתובה משנה פרק האשה שלום (דף ק"ז): ומ"ש ואם תתיבם נכנס היבם לנחלה על פיה שם (דף ק"ז.) אמר רב חסדא נתיבמה יבמה נכנס לנחלה על פיה דיקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם: בד"א שאומרת מת בעלי והתירוני לינשא לבד אבל אם אומרת תנו לי כתובתי והתירוני לינשא וכ"ו שם אמר רב נחמן באה לב"ד ואמרה מת בעלי התירוני לינשא מתירין אותה לינשא וכ"ו ונותנין לה כתובתה תני לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה מאי טעמא

אדעתא דכתובה אתאי. וכתב נ"י בשם הריטב"א מסתברא דה"ה אם הביאה היא עד אחד לב"ד כמת בעלה והיא תובעת כתובתה דאמרינן אדעתא דכתובתה אתאי ולא שריי לה עכ"ל ואין דבריו נראה בעיני וגרסינן תו בגמרא (שם) איבעיא להו התירוני להנשא ותנו לי כתובתי מהו כיון דאמרה כתובה אדעתא דכתובה אתאי או דלמא כל מילי דאיניש אמר להו לב"ד ואת"ל כל מילי דאית ליה לאיניש קאמר להו לב"ד תנו לי כתובתי והתירוני להנשא מהו הכא ודאי אדעתא דכתובה אתאי או דילמא משום דלא ידעה בהי משתריא תיקו כך היא גירסת הרי"ף ופרש"י דלא ידעה בהי משתריא וכיון דהזכירה נשואין גליא דעתה דלמשריא אתאי והא דאמרה ברישא תנו לי כתובתי שמא כסבורה היתה שזו התרתה ופסק הרמב"ם בפ"יו מהלכות אישות באה ואמרה מת בעלי התירוני לינשא ותנו לי את כתובתי מתירין אותה להנשא ונותנין לה כתובתה מפני שעיקר דבריה על עסקי נשואין היא אבל אם באה ואמרה תנו לי את כתובתי והתירוני להנשא מתירין אותה ואין נותנין לה כתובתה ואם תפסה אין מוציאין מידה וכתב ה"ה דבאמרה התירוני לינשא ותנו לי את כתובתי פסק כאת"ל כדרכו בכל התלמוד ובאמרה תנו לי את כתובתי והתירוני לינשא היא בעיא דלא איפשיטא ופסק ככל תיקו שבממון שאם תפסה אין מוציאין מידה כדעתו ז"ל עכ"ל ולא שת לבו ליישב למה באמרה תנו לי כתובתי והתירוני לינשא פסק דמתירין אותה והלא כיון דסלקא בתיקו ה"ל למיפסק בה לחומרא ושמא י"ל דס"ל ז"ל דכיון דמדינא אתתא מהימנא לומר מת בעלי אי משום דמילתא דעבידא לאיגלווי הוא אי משום מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה וכו' כי איבעיא לן בתנו לי כתובתי והתירוני לינשא אי חיישינן דמשום כתובה קאמרה ספיקא בדרבנן היא ולקולא והרא"ש לא גריס אם תמצא לומר וא"כ קמו להו תרי בעיי בתיקו ומשמע לרבינו דספיקא בדאורייתא היא לחומרא: ומ"ש רבינו אלא שיש חילוק ביניהם לענין הכתובה כדלקמן הוא בסימן ק'. כתב רבינו ירוחם (נכ"ג ח"ג) שוטה שבאה ואמרה מת בעלי פשוט פרק האשה שלום וכ"כ הרמ"ה ודוקא שיודעת בטיב נישואין ואלמנות: יש לה צרה אין עדותה מועיל להתיר צרתה משנה שם (ק"ח): האשה שהלכה היא ובעלה למ"ה ובאה ואמרה מת בעלי תנשא ותטול כתובתה וצרתה אסורה היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה דברי רבי טרפון ר"ע אומר לא זו הדרך מוציאתה מידי עבירה עד שתהא אסורה להנשא ואסורה לאכול בתרומה ובגמרא א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון: באו שתי הצרות אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת זו שאומרת מת תנשא וכו' משנה שם (דף ק"ז): ומ"ש אחת אומרת מת

ואחת אומרת נהרג שתיהן מותרות ג"ז שם במשנה אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג ר"מ אומר הואיל ומכחישים זו את זו הרי אלו לא ינשאו רבי יהודה ורבי שמעון אומרים הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים הרי אלו ינשאו וידוע דהלכה כרבי יהודה ורבי שמעון לגבי ר"מ אי משום דרבים נינהו אי משום דר"מ ור' יהודה הלכה כרבי יהודה: בד"א שהיא נאמנת על עצמה כשיש שלום בינו לבינה ושיש שלום בעולם אבל יש קטטה בינו לבינה וכו' משנה ר"פ האשה שלום (דף קיד:) ובגמרא ה"ד קטטה (דף קטז.) בינה לבינה באומרת לבעלה גרשתני ולהימנה מדרב המנונא דא"ר המנונא וכו' באומרת גרשתני בפני פלוני ופלוני ושאלנא ואמרו להד"מ: ומ"ש ל"ש התחילה היא הקטטה או שהתחיל הוא שם מ"ט דקטטה רב חנניא אמר משום דמשקרא רב שימי בר אשי אמר משום דאמרה בדדמי מאי בינייהו א"ב דארגיל הוא קטטה וכתב הרא"ש ועבדין לחומרא וכ"נ שהוא דעת הרי"ף שהשמיט מחלוקת זה משמע דבכל גוונא דאיכא קטטה לא מהימנא וגם ה"ה כתב בפ"ג מהלכות גירושין על מחלוקת זה וקי"ל לחומרא דחיישינן דמשקרת ואפילו אמרה מת על מטתו וקברתיו אינה נאמנת וזהו שסתם רבינו וכתב שזו הוחזקה שקרנית ע"כ לשונו: ומ"ש ואפילו אם עד מסייעה אינה נאמנת שם (דף קיו:) איבעיא להו עד אחד בקטטה מהו ופירש רש"י קטטה בינו לבינו והלך למדינת הים ובא עד אחד ואמר מת מי מהימן ולא איפשיטא ומשמע דלחומרא נקטינן לה והרמב"ם כתב בפרק י"ג מהלכות גירושין האשה שאמרה לבעלה גרשתני בפני פלוני ופלוני ובאו אותם העדים והכחישוה ואח"כ הלכה היא ובעלה וכו' בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה לא תנשא שמא היא שכרה אותו ואם נשאת לא תצא שהרי יש לה עד וכתב ה"ה ויש קצת תימא בזה שהרי הוא סובר דטעמא דעד אחד משום מילתא דעבידא לאיגלווי כמו שאכתוב בארוכה בסוף הפרק וא"כ אפילו לכתחלה תנשא ואולי שאע"פ שהוא סובר שהטעם כן הוא לא סמכינן עליה היכא דנפקא לן מידי לענין דינא כיון דבגמרא לא איפשיטא. ומ"מ יש תימא מאין הוציא זה שמא שכרה אותו שכתב כיון שלא נזכר בגמרא עד כאן לשונו: ומ"ש וכן אם יש מלחמה ואמרה מת אפילו בסתם כלומר שלא אמרה מת במלחמה אינה נאמנת אע"פ שיש שלום בינו לבינה שם במשנה (דף קיד:) ובגמרא (שם) אמר רבא מ"ט דמלחמה משום דאמרה בדדמי ס"ד כל הני איקטול והוא פליט ואת"ל כיון דשלום בינו לבינה נטהרה וחזיא זימנין דמחי ליה בגירא או ברומחא וסברה ודאי מית ליה ואיכא דעביד ליה סמתרי וחיי: ומ"ש ואפילו לא ידענו שיש מלחמה אלא על פיה וכו' שם בעיא דלא איפשיטא וכתב

הרא"ש ועבדינן לחומרא וכן נראה שהוא דעת הרי"ף שהשמיט בעיא זו וכתב סתם במתניתין דקתני מלחמה בעולם אינה נאמנת ומדסתם ולא חילוק משמע דבכל גוונא אינה נאמנת אפילו החזיקה היא מלחמה והרמב"ם פסק בפ"ג מהלכות גרושין דלא תנשא ואם נשאת לא תצא ושעמו נראה שהוא כטעם שכתבתי אצל תנו לי כתובתי והתירוני לינשא: כתב הרמב"ם כיון שיש מלחמה בעולם אפי"א אומרת מת וקברתיו אינה נאמנת ז"ל הרמב"ם בפ"ג מהל' גרושין אם היתה מלחמה בעולם ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת ואע"פ שהיה שלום בינו לבינה תסמוך דעתה על דברים שרובן למיתה ותאמר מת כגון שנהרגו ראשונים ואחרונים שהיה בעלה באמצען שהרי היא אומרת מאחר שנהרגו אלו ואלו נהרג הוא בכללן לפיכך אינה נאמנת ואפילו אמרה מת במלחמה וקברתיו אבל אם אמרה מת על מטתו נאמנת עכ"ל ופשטא דגמרא לא משמע כן דגרסינן ר"פ האשה שלום (דף קיד.) אמר רבא רעבון גריע ממלחמה דאילו מלחמה כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימנא הא מת על מטתו מהימנא ואולי גבי רעבון עד דאמרה מת וקברתיו ופרש"י מת וקברתיו דאילו במלחמה סברה שמא ברח וניצל אבל ברעב היא סבורה איך יחיה. וכתב נ"י הא מת על מטתו מהימן שלא חששו שאמרה בדדמי כה"ג אלא כשהיא יראה לשהות עמו ושבקה ליה ואתיא כי ההיא דרעבון דשבקה לגברא מפחד רעבון וכשלא הניחה לו שום מאכל והניחתו חולה אמרה בדנפשה ודאי מת ובמלחמה כי חזיא ליה במלחמה שהוא מוכה חרב יראה גם לנפשה ואתיא ואמרה דמית דדמי לה דכהאי גוונא לא חי אבל כששב לביתו מקום שאין שם פחד ולא שבקה ליה הא ודאי כשאמר' מת על מטתו היינו משום דחזיתיה דמת ממש וכן ברעבון כשאמרה מת וקברתיו היא נאמנת דלא אמרה קברתיו בדדמי ואנן לא חיישינן בכולה שמעתין דמשקרת במתכוין עכ"ל ומשמע דכיון דרעבון גרוע ממלחמה וברעבון נאמנת כ"ש שנאמנת כשאמרה במלחמה מת וקברתיו וכתב נ"י שכן כתבו הרשב"א והריטב"א ז"ל ושכתב הרשב"א שמן הטעם הזה לא נראו בעיניו דברי הרמב"ם וזהו שכתב רבינו ואינו נראה כן בגמרא וכו' וכבר יש יישוב זה ה"ה לדעת הרשב"א וכתב דלדעתו ז"ל הכי פירושו דאילו מלחמה כי אמרה מת במלחמה אינה נאמנת בשום גוונא בין אומרת קברתיו בין אינה אומרת הא אומרת מת על מטתו אע"פ שלא אמרה קברתיו נאמנת ואילו ברעבון כי אמרה מת על מטתו ושלא מחמת רעב אינה נאמנת עד שתאמר מת וקברתיו וי"ל לדעתו ז"ל שהטעם הוא דאע"ג דאנן לא חיישינן דמשקר' כי אמרה מת במלחמה אע"ג דאמרה קברתיו חיישינן לה ומשמע שהרשב"א חולק בזה ואומר

דבאומר' מת בעלי במלחמה וקברתיו דלעולם לא חיישי דמשקרת אלא דאמרה בדדמי והביא ראייה שהרי ברעבון כי אמרה מת וקברתיו נאמנת ומשמע אפ"י באומרת מת ברעב א"כ כ"ש במלחמה באומרת קברתיו שהיא נאמנת עכ"ל וכתב עוד ה"ה כך נראה מן ההלכות כשטת רבינו דהוא במת וקברתיו אינה נאמנת דדוקא עד א' נאמן אבל היא אינה נאמנת עכ"ל ול"נ דאין הכרע בדברי הרי"ף שאע"פ שפסק עד א' אומר מת במלחמה וקברתיו נאמן אין להוכיח משם דדוקא עד אחד נאמן אבל היא אינה נאמנת דאיכא למימר דהיא ועד אחד שוים אלא דמשום דבעיא בגמרא הוא בעד אחד כתבה הרי"ף בעד א' ומינה נשמע להיא עצמה ואדרבה אי איכא למידק מדברי הרי"ף איפכא איכא למידק דהא בעיא דעד אחד הכי איתא בגמרא טעמא דעד אחד מהימן משום דמילתא דעבידא לאיגלווי על משקר ה"נ לא משקרא או דילמא טעמא משום דהיא דייקא ומינסבא והכא זימנין דסנייא ליה ולא דייקא וכיון דפסק הרי"ף דנאמן א"כ קם ליה טעמא משום דבמילתא דעבידא לאיגלווי לא משקר וכ"ש דהיא עצמה לא משקרת דבלאו טעמא דעבידא לאיגלווי מתוך חומרא שהחמרת עליה בסופה לא משקרת. אמרה מת בצמא נראה שדינו כאומרת מת ברעבון: ואם יש מלחמה בעולם ובא ע"א ואמר מת במלחמה וכוי שם (קטו.) בעיא דלא איפשיטא וכתבו הרי"ף והרא"ש דאע"ג דלא איפשיטא הכא איכא למיפשטא מדאמרינן בההוא פירקא גבי מים שאין להם סוף דע"פ ע"א מוציאין את האשה איכא למיגמר דה"ה דע"א במלחמה נאמן והוא שיאמר קברתיו וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מהלכות גרושין וז"ל עד אחד אומר ראיתיו שמת במלחמה או במפולת או שטבע בים הגדול ומת וכיוצא בדברים אלו שרובן למיתה אם אמר קברתיו תנשא על פיו ואם לא אמר קברתיו לא תנשא ואם נשאת לא תצא ודברי ה"ה על זה כתבתי לעיל בסי' זה אצל ע"א במים שאין להם סוף והטעם שפוסק הרמב"ם בכל אלו הבעיות דאם נשאת לא תצא כתבתי ג"כ בסי' זה אצל האשה שאמרה תנו לי כתובתי והתירוני לינשא. המרדכי כתב בפרק האשה בתרא גבי עד אחד במלחמה מהו תיקו פר"ח וראב"ן לחומרא דספק דאורייתא הוא ומיהו נראה לראב"ה דאם נשאת לא תצא מדמדמי ליה תלמודא למים שאין להם סוף ועוד ראייה מירושלמי עכ"ל. וכתב עוד וכל מה שאמרנו שאין נאמן במלחמה כגון שהוא הולך להלתם או להרוג או ליהרג והיה בתוך המלחמה אבל אם הלך סמוך למערכי המלחמה לקנות שלל וביזה בהא לא אמרה בדדמי שהרי ניהוג הוא שבני אדם ההולכים בלא כלי זיין לראות המלחמה שאין מקפידים עליהם הלכך לא אמרה בדדמי ועוד לא אמרינן מת במלחמה

אא"כ נהרג או מת במלחמה כדאמרינן בהאשה דאילו אמרה מת על מטתו מהימנא אלמא דוקא מת במלחמה קאמר ואם מת או נהרג ברחוק מקום שלא היתה המלחמה אינו מת במלחמה וכן משמע בירושלמי פרק האשה שלום וכתב עוד דבמקום שאמר העד אפי' בשעת המלחמה ראיתיו הרוג אח"כ והכרנו יפה יפה בטביעות עין בהא לא איבעיא לן דפשיטא דנאמן דלא גרע עד אחד מאשה דאי אמרה מת על מטתו נאמנת דלא שייך למימר בה בדדמי דלא שייכא אלא בהריגה שיש לאמרה על הספק אבל באמיתות הדבר מה לי עת מלחמה מה לי עת שלום וסברת הלב הוא דלא שייכא אותו בעיא בעכו"ם שחין נאמן אלא במל"ת דבשלמא ישראל המתכוין להתיר י"ל דבשעת מלחמה נתן לבו להעיד ולהתיר על הנדמה ודבר ההווה להיות אבל עכו"ם שמספר מעשה לפי תומו ולא שם כוונתו לשם אותו דבר אינו אומר את הנדמה כי אם כאשר ראה אמת בזה עכ"ל וכן הסכימו ה"ר נתן ורבינו שמחה אך בזה נסתפקו וגמגמו היכא שהעכו"ם סבר שראהו צף היאך נותן טביעות עין בכונה עכ"ל : וכתב הר"ן בתשובה עד שמעיד מת פלוני בשעת הדבר לא מהימן עד דאמר מת וקברתיו לפי דעת הרי"ף שכתב אהא דאיבעיא לן עד אחד במלחמה מהו אע"ג דלא איפשיטא בדוכתא איפשיט' מההיא עובדא דדגלת דבפרק האשה בתרא (קכא.) דבמים עד אתד נאמן אף במלחמה כן וסובר הרב ז"ל דכיון דלא איפשיטא לן אלא מההוא עובדא דוקא כי ההיא עובדא דליכא למימר בדדמי דהא אסקינהו אגשרא דשביסתנא וכדאיתא התם ודכוותה נמי בעד א' במלחמה דוקא באומר מת וקברתיו וכן דעת הרמב"ם בפרק אחרון מהלכות גירושין ע"א אומר שמת במלחמה או במפולת או שטבע בים הגדול ומת וכיוצא בדברים אלו שרובן למיתה אם אמר קברתיו נאמן ותנשא על פיו וכו' דס"ל ז"ל דכי היכי דבאשה עצמה חיישינן דאמרה בדדמי כל היכא דאיכא למיתש הי"נ בעד אחד וכיון שכן עד אחד שמעיד מת פלוני בשעת הדבר לא מהימן דחיישינן דילמא אמר בדדמי כדחיישינן באשה עצמה וכדאמר ר"פ האשה שלום (קיד:) דבר אמרי לה הרי היא כמלחמה ואמרי לה אינו כמלחמה וכיון דלא איפשיט' בגמרא נקטינן לחומרא בשל תורה שכן דרך הגאונים וכ"פ הרמב"ם בפרק הנזכר שכתב היה דבר בעולם ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת וכו' וכיון דלגבי אשה עצמה נקטינן דדבר הרי הוא כמלחמה הי"נ עד אחד עד דאמר וקברתיו ואל יקשה בעיניך שאם באנו להשוות עד אחד לאשה עצמה אם כן אפילו עד אחד במלחמה אפי' אמר מת וקברתיו לא יהא נאמן שכך הדין באשה עצמה במלחמה לפי דעת הרב ז"ל שכך כתב בפרק הנזכר שהאשה שאומרת מת בעלה במלחמה אינה נאמנת ואפי' אומרת

מת וקברתיו שזו אינה קושיא שכשאנו משוים עד אחד לאשה עצמה אין
אנו משוין אותם אלא לענין דכי היכי דחיישינן באשה עצמה דאמרה
בדדמי הי"נ חיישינן בעד אחד לפי דעת הגאונים ז"ל ונ"מ לנדון זה של
דבר אבל לא שנשוה אותם לגמרי דבאשה עצמה חיישינן דמשקרא לפי
דעת הרמב"ם ז"ל ובע"א לא חיישינן אלא דאמר בדדמי ומכל מקום כיון
דאסיקנא בגמרא דבאשה עצמה דבר הרי הוא כמלחמה הדבר ברור לפי
שטת הגאונים דע"א בדבר לא מהימן עד דאמר מת וקברתיו ולפיכך
בנדון שלפנינו אין להתיר אשה זו מפני דבריו של אותו מומר שהיה מל"ת
כיון דלא אמר מת וקברתיו וכ"ש לפי דברי ר"ח שכתב דבעיא דע"א
במלחמה לא איפשיטא שלפי דבריו אפילו באומר מת וקברתיו לא
מהימן. וכבר ידעת שיש חולקים על דברי הרי"ף וסוברים דעד א'
במלחמה אף על גב דלא אמר קברתיו מהימן וטעמייהו משום דבעיין דעד
אחד במלחמה ליתא משום דחיישינן דעד אחד אמר בדדמי אלא משום
דמספקא לן אי טעמא דעד אחד משום דמילתא דעבידא לגלויי היא לא
משקר הי"נ לא משקר או דילמא משום דהיא דייקא ומינסבא והכא כיון
דאיכא מלחמה בעולם לא דייקא ומינסבא אבל לומר בדדמי לא חיישינן
ולאו מש"ה מספקא לן הלכך כיון דחזינן בעובדא דדגלת דעד אחד מהימן
אלא טעמא דעד אחד לאו משום דהיא דייקא ומינסבא דהא במים לא
דייקא דמים כמלחמה דמו אלא ע"כ טעמא דעד אחד משום דמהימן הוא
וכיון דמהימן אפילו בשאינו אומר קברתיו סגי דלא חיישינן דאמר
בדדמי זהו טעמן של בעלי סברא זו ובודאי שדברים נכונים הם וקרובים
אל הדעת אבל מאחר שהרי"ף והרמב"ם הסכימו דכל במלחמה ודכוותה
חיישינן לעד אחד דאמר בדדמי מי יקל את ראשו להקל באיסור א"א
כנגדם וכ"ש שר"ח מחמיר בדבר יותר דלדידיה אפילו באומר מת
וקברתיו לא סגי וכמו שכתבתי הילכך בנדון זה אין לסמוך על דברי אותו
מל"ת שמת פלוני בעת הדבר דכיון דאפילו בעד אחד גמור בעינן דאמר
קברתיו כ"ש בעכו"ם מל"ת עד כאן לשונו: וכתב הרי"ף דה"ה נמי בשנים
במלחמה דאינם נאמנים אא"כ אומרים מת וקברנוהו והראב"ד כתב
דאפילו אחד נאמן אפילו אם אינו אומר קברתיו וא"א הרא"ש כתב
דאחד אינו נאמן אא"כ אומר מת וקברתיו אבל שנים נאמנים אפילו
אינם אומרים קברנוהו הכל נתבאר בארוכה בסי' זה אצל עד אחד במים
שאין להם סוף: ואם יש רעב בעולם ובאה ואמרה מת אינה נאמנת אפי'
אומרת מת על מטתו עד שתאמר מת וקברתיו מימרא דרבא ר"פ האשה
שלום כתבתיה בסמוך: ואם באה ואמרה מת תחת המפולת שנפלה עליו
או שיש שילוח נחשי' ועקרבי' ואומרת שנשכו נחש או עקרב או שיש דבר

בעולם ובאה ואמרה שמת וכו' שם מפולת הרי הוא כמלחמה דאמרה בדדמי שילוח נחשים ועקרבים הרי הן כמלחמה דאמרה בדדמי דבר אמרי לה הרי הוא כמלחמה ואמרי לה אינו כמלחמה אמרי לה הרי הוא כמלחמה דאמרה בדדמי ואמרי לה אינו כמלחמה דסמכה אדאמרי אינשי שב שנין הוה מותנא ואיניש בלא זימנא לא אזיל ופרש"י מפולת. שנפל הבית עליו או בא רוח סערה והיה מפיל כל בתיה עיר: ועל שילוח נחשים כתב ר"י דוקא כשהיו משולחים ברוב בני אדם אבל אם נשך אחד מהם ובאה אשתו ואמרה מת בעלי נאמנת ובדבר פסק רבינו כלישנא דמחמיר וכ"פ רבינו ירוחם אבל הרמב"ם פסק בפ"ג כלישנא דמיקל וכתב הרב המגיד דטעם משום דבתרא הוא וכתב עוד רב המגיד ובכולן אם אמרה מת על מטתו נאמנת דומיא דמלחמה ופשוט הוא בדברי רבי ואם אמרה באלו מת וקברתיו הרי הוא כאומרת מת במלחמה וכפי השיטות הנזכרות למעלה עכ"ל: ואם אומרת עישנו עלינו את הבית והוא מת ואני נצלתי אינה נאמנת נפלו עלינו עכו"ם או לסטים הוא מת ואני נצלתי נאמנת שאין דרכן להרוג נשים שם. ופירש"י עישנו עלינו את הבית. הציתיהו באש ונתמלא הבית עשן ואני ברחתי והוא נשאר שם ומת אינה נאמנת דאמרינן כשנתמלא עשן ברחה ולא המתינה עד שתראהו מת ואיכא למימר כי היכי דלדידה אתרחיש ניסא לדידיה נמי איתרחיש ניסא וגבי נפלו עלינו עכו"ם כו' כי כיון דמלחמה קטנה היא דאיהי הוה בהדיה לא אמרה. בדדמי אלא נטרה וחזיא ליה דמית דאשה לא מסתפיא מליסטין כדרב אידי דאמר אשה כלי זיינה עליה ועיין בהגהות מרדכי דיבמוי פ"ט גרסינן בר"פ האשה שלום (קטז.) ההוא גברא דבשלהי הלוליה איתלי נורא בי גנני אמרה ליה דביתהו חזי גברא אתו חזו גברא חרוכא דשדי ופסתא דידא דשדי סבר רב חייא בר אבין למימר היינו עישנו עלינו בית אמר רבא מי דמי וכו' ורב חייא בר אבין גברא חרוכא דשדי אימור אינש אחריני אתא לאצולי וכו' ומשמע מדברי הרי"ף והרא"ש דהלכה כרב חייא בר אבין וכתב נימוקי יוסף שכן כתבו רוב הראשונים ורבינו ירוחם בשם הרמ"ה האריך במעשה זה: בא בעלה אחר שנשאת וכו' תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה וכו' ר"פ האשה שהלך בעלה למ"ה ובאו ואמרו לה מת בעליך ונשאת תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה אין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות על זה ועל זה ואם נטלה מזה ומזה תחזיר והולד ממזר מזה ומזה לא זה וזה מטמאין לה ולא זה וזה זכאין לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונה ובת לוי מן המעשר ובת כהן מן התרומה ואין יורשים של זה ויורשים של זה יורשים כתובתה

ואם מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין ר"ש אמר ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה ואין הולד ממנו ממזר ואם נשאת שלא ברשות ב"ד מותרת לחזור לו וכתבו הרי"ף והרא"ש אוקימנא לרישא דמתני' דקתני תצא מזה ומזה שנשאת ברשות ב"ד ובעד אחד דאי אית לה שני עדים לא צריכה לב"ד ומש"ה תצא מזה ומזה וסיפא דקתני נשאת שלא ברשות ב"ד מותרת לחזור לו שלא ברשות ב"ד אלא בשני עדים ולפיכך מותרת לחזור לו דהויא לה אנוסה דאמרינן מאי הוי לה למיעבד וכן אמר רב ל"ש אלא שנשאת בע"א אבל נשאת בבי עדים לא תצא מהיתירא של בעל הראשון ולית הלכתא הכין אלא ל"ש נשאת ע"פ ב"ד ובעד אי ל"ש נשאת ע"פ בי עדים תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה דאמרי' לקמן רב פפא סבר למיעבד בה עובדא דמאי ה"ל למיעבד ולהחזיר לבעלה א"א שנשאת בעדים א"ל רב הונא בריה דרב יהושע והא אן תנן כל הני מתנייתא א"ל ולאן שנינהו א"ל ואן אשינויאי ניקום ונסמוך דאלמא לית הלכתא כרב דאמר לא תצא מהיתירא של בעלה הראשון ולא כר"ש דאמר נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו ואע"ג דאמר רב הכין הלכתא לא סמכינן עליה עכ"ל וכ"פ הרמב"ם בפ"י מה' גירושין וכתב נמוקי יוסף ונשאת משמע אפי' נכנסה לחופה ולא נבעלה וכ"כ הריטב"א ז"ל ע"כ : וכתב עוד בשם הרשב"א ואין לה כתובה שם כתובה מנה מאתים תוספת ונדוניא דהא עוברת על דת היא ובעוברת על דת וחברותיה אמרינן בכתובות (קא.) שאין להן תוספת ובזו אף נדוניא מפסדת כדמוכח בגמרא ולא פירות פירשו בירושל' וכן רש"י שאין מוציאין ממנו פירות שאכל דאע"ג שאינו חייב בפרקונה היינו משום דקנסו רבנן לדידה אבל מה שאכל הוא קודם שבא הראשון כדין אכל וכן פירשו בירושלמי דמה שאכל לאחר שבא הראשון תוציא ממנו ולא מזונות ואפי' מה שלותה ואכלה תחתיו ולא מן היורשים דכיון שאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה ולא בלאות נכסי צ"ב שבלו לגמרי שלא יפחתו לו אבל בלאות הקיימים נוטלתם ויוצאה כדאמרינן בשלהי אלמנה ניזונית (שם) היוצאת משום ש"ר נוטלת מה שבפניה ויוצאה כדמפרש טעמא התם דאם היא זינתה בלאותיה לא זנו וכ"כ הרי"ף בהלכות וכ"כ הרמב"ם בפ"י מה"ג אבל רש"י פי' אפי' שחקי בגדים שהיו לה תוציא משם ואינו מחוור בעיני המפרשים. ואם נטלה תחזיר ואפי' נטלה שלא בעדים דלא מהני לה שום מגו. דמאי דקא תספה חספא בעלמא הוא ופירשו בירושל' דדוקא מה שנטלה לאחר שבא ראשון אבל מה שתפסה קודם לכן לא תחזיר ואפילו תפסה בעדים כיון דקודם לכן תפסה והולד ממזר אם ילדה משני ממזר גמור הוא ואם החזירה הראשון

וילדה הוי ממזר מדבריהם ואסור בבת ישראל ואסור בממזרת כדאיתא בגמרא וקנסא בעלמא הוא להחמיר לעשות סייג לתורה ולא זה וזה מטמאים לה ואפילו בעלה הראשון שאשתו גמורה היא ומטעמא דפרשינן בגמרא דאין כהן מטמא לאשתו פסולה וזו פסולה היא לו מן התורה דאשת כהן אפילו נאנסה אסורה לבעלה ומ"מ הראשון יורש אותה דע"כ לא קנסו לבעל שלא חטא אלא במציאתה ובמעשה ידיה כדי שישנאה אבל בירושתה דאחר מיתתה לא קנסוהו כלל והיינו דלא קתני אינו זכאי בירושתה: נפסלה מן הכהונה. משום זונה מן המעשר קנסא וכן תרומה אין יורשין של זה וכו' יורשין כתובתה בגמרא מפרש כתובת בנין דכרין חולצין אחיו של ראשון חולץ מדאורייתא ורבנן גזור דלא ייבם והשני מדרבנן חולץ משום שמא יאמרו נשא זה וגירש זה וכו' כדמפרש בגמרא עכ"ל ובדין הבלאות כתב הרא"ש בדברי הפוסקים ודלא כרש"י ובדין הפירות כתב הירושלמי שכתב נמוקי יוסף ובאם נטלה מזה ומזה תחזור כתב ג"כ הירושלמי הנזכר לעיל והרב המגיד כתב בפרק י' מהלכות גרושין לא נתבאר זה הירושלמי בהלכות וגם רבינו לא הזכירו עכ"ל: ומ"ש כ"י והולד ממזר מזה ומזה מפורש בגמרא ונתבאר בדברי הרמב"ם בפ"ו מהלכות גרושין ופט"ו מהא"ב דהא דהולד מן הראשון ממזר מד"ס דוקא בשבא עליה קודם שגירשה השני אבל אחר שגירשה השני לא גרע ממחזיר גרושתו אחר שנשאתו נתגרשה שלא מצינו בה תקנת חכמים לומר הולד ממזר: ב"ה ולפ"ז צריך לפרש שמ"ש רבינו ואם החזירה הראשון הולד ממזר מרבריהם הינו דוקא בשהחזירה קודם שגירשה השני: ומה שכתב נמוקי יוסף שהראשון יורש אותה כן כתב ה"ה בפרק י' מהלכות גירושין בשם הרשב"א ז"ל: כתב הריב"ש בתשובה סימן תק"ח כיון שנשאת ועבדא איסורא תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואף על פי שלא נבעלה כ"כ הרא"ש ואע"פ שאינו צריך לפנים וכבר כתבתי זה לעיל בסימן זה: ואם אחר שנשאת אמרו לה בעלה היה קיים ומת בן שנולד לה קודם שמת ממזר מן התורה ושנולד אחר שמת ממזר מדרבנן משנה שם (דף צב) אמרו לה מת בעליך וניסת ואח"כ אמרו לה קיים היה ומת הולד הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר: ומ"ש רבינו שהאחרון ממזר מדרבנן ומ"ש ואם לא ניסת לשני אלא נתקדשה לבד ובא בעלה אינה צריכה גט מהשני ומותרת לחזור לראשון וכן מותרת לשני אם מת הראשון או גירשה ג"ז משנה שם: כתב הרשב"א שאלת רחל באה ואמרה פנויה אני ונתקדשה לשמעון לשם פלגש בלא כתובה ושהתה עמו כמה ימים ונתיחדה עמו ואח"כ נודע בעדים שכבר נתקדשה לראובן זה שנים ואחר כל זה נודע שהביא לה אחיה מראובן בעלה הראשון גט לאחר

זמן קידושי שני מה יהיה הדין תשובה אשה זו צריכה גט בין מראשון בין משני ומה שאמרו התלמידים שאינה צריכה גט משני טעות הוא ומשנה שלימה שנינו (יבמות פז:) האשה שהלך בעלה ונשאת ואחר כך בא בעלה תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ואם מפני שלא נכנסה עמו לחופה ושמא רוצים לומר דאין זו אלא כמי שא"ל שמת בעלה ועמדה ונתקדשה שאינה צריכה גט משני כמו שאמרו ביבמות (צב.) (ובסוף גיטין (פט.) גבי יצא עליה קול שנתקדשה ועמדה ונתקדשה זה אינו דאשה זו כיון שנתיחדה אצלו לאחר הקדושין הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה וכ"ש זו שמתחילתה לא נתקדשה לו אלא על דרך שתהיה לו בקידושין לבד ואינה מחוסרת מסירה לחופה שהכל יודעין למה נכנסה עמו לבית הסתר וגדולה מזו אמרו בפי' הזורק (פא:) המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק ב"ה אומרים צריכה ממנו גט שני ואע"פ שמן האירוסין אינה צריכה ממנו גט שני מפני שאין לבו גס בה זו אינה דומה לזו לפי שאותה אינה אלא במתיחד עמה לאחר גרושין דכיון שנתגרשה קודם שהיה לבו גס בה חזקה לא בא עליה אבל אם נתיחד עם ארוסתו אע"פ שאין לבו גס בה כיון שהיא עתידה להיות לו נותן דעתו עליה ובא עליה וכמו שאמרו בירושלמי פרק הזורק מן האירוסין אינה צריכה ממנו גט שני מפני שאין לבו גס בה והארוסה שביהודה הרי היא כנשואה והטעם מפני שביהודה היו מיחדים החתן וכלה כדי שיהא לבו גס בהוחזקה שהוא בא עליה וכל שכן שנכנסה עמו שהיא ודאי צריכה גט משני כדין מי שעמדה ונשאת כיון שנתיחדה עמו אחר הקדושין ולא עוד אלא שחמורה היא מאשה שהלך בעלה למדינת הים ועמדה ונשאת דהתם אינה צריכה גט אלא מן הקנס אבל כאן צריכה גט מן הספק דכיון שידע זה השני שיש עדים שנתקדשה כבר לראובן וראה הגט ביד האשה שגרשה ראובן נודע הוא שאין קדושין תופסין בא"א וגמר ובעל אחר גרושין הראשון לשם קדושין כדאמרינן במקדש את הקטנה דהיכא דבעל אחר שגדלה ועמדה ונתקדשה לשני אינה צריכה גט מפני שאדם יודע שאין קדושי קטנה כלום ובוועל לשם קדושין כסברתו של רב בפרק המדיר (עג.) (ובפרק ב"ש (קי.) (וקי"ל כותיה ובודאי אע"פ שהיא אסורה לו מונטמאה ונטמאה מ"מ קדושין תופסין בה מן התורה הילכך אינה יוצאה בלא גט מן הספק הזה ואם יש עדים שנתיחדה עמו אחר שגרשה צריכה גט ממנו כמו ששניצו המגרש את האשה ולנה עמו בפונדק שצריכה גט שני ומה שטען זה המקדש השני שלא נתייחד עמה לשם נשואין ולפיכך יכול הוא לכנוס אין ממש בטענתו כמו שאמרנו שהיחוד הרי הוא כביאה להחמיר עליו ואסורה היא לו ומי שהביא ראיה לאסרה עליו מהנטען מא"א והוציחוה

מתחת ידו אע"פ שכנס יוציא ראייה נכונה היא שזה שכנסה וקדשה והיא יושבת בחדר יותר הוא מדבר מכוער וקלא דלא פסיק וקרוב הדבר לעידי טומאה ולפיכך אם הוא כונסה אצלו לאחר מכאן כופין ומייסרין אותו בשוטים ומנדין אותו עד שיוציאנה שזו פסולה היא לו לכל הפחות מדרבנן דקי"ל דמעשין לפסולות ואסור הוא להתיחד עמה כלל ואם נתיחד עמה מלקין אותו דקי"ל מלקין על הייחוד עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף קפ"ט על אשה שנתן לה המשודך טבעת וחשבה שלא היו קדושין והלכה ונשאת אשה זו מקודשת גמורה היא לראשון ותצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה וא"ת אנוסה היא זו שלא ידעה שתהא אסורה להנשא הא ליתא דה"ל למידק וא"ת א"כ מיכל איך הותרה לדוד התם אנוסה גמורה היתה או שאנסה שאול והשיאה לפלטי והיא ע"כ נבעלה א"נ התם טעות גמור של הוראה היא שהורו לה ב"ד של שאול במלוה ופרוטה דעתה אמלוה ועל הוראה זו נסמכה וטעות כזה כאונס הוא עכ"ל דין האשה שהלך בעלה למ"ה ונשאת ואח"כ בא בעלה לענין כתובה וממון מבואר בפי האשה שהלך בעלה ובדברי רביי בס"י קט"ו:

סימן יח - קדושין במי תופסין

חייבי לאוין וחייבי עשה כ"ש שניות דרבנן תפסי בהו קדושין וכו' בפי אלו נערות (דף כט.) בפי האשה רבה (דף צב:) ובקדושין פי האומר (דף סח.) ובכמה דוכתא אמרינן דרבי עקיבא סבר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין וחכמים פליגי עליה והלכה כותייהו דרביס נינהו והכי סתם לן תנא בקדושין פי האומר וכן פסק הרמב"ם בה' אישות פ"ד ומ"ש ואפי' מקדש יבמה לשוק נמי כלוי דאיפלוגי בה אמוראי בפרק האשה רבה דרב אמר אין קדושין תופסין בה ושמואל מספקא ליה ומש"ה מצריך גט והלכה כשמואל כאשר יתבאר לקמן בע"ה בס"י קנ"ט:

סימן יט - סוקלין על חזקה שהיא בחזקת ערוה

מי שהוחזק בשאר בשר דנים ע"פ חזקה זו אע"פ שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב ומלקין וחונקין וסוקלין על חזקה זו וכו' מימרא וברייתא בסוף קדושין (דף פ.) ופסק הרמב"ם בפ"א מהלכות איסורי ביאה: איש ואשה שבאו ממדינת הים וכו' אם הוחזק בעיר שלשים יום וכו' ממימרא דרב בב"ב פסקה הרמב"ם בפ' הנזכר:

סימן כ - באיזה ביאה חייב הבא על הערוה

הבא על אחת מן העריות או שבעל ביאה אסורה עריות הם אותם שחייבין עליהם כרת בעל ביאה אסורה הן חייבי לאוין וחייבי עשה: ומ"ש בין כדרכה בין שלא כדרכה משהערה בה חייבים שניהם משנה ריש פ' הבע"י (דף נג:) ומ"ש בין שהיו שניהם שוכבין או עומדין כך כתב הרמב"ם בפ"א מהא"ב: ומ"ש ומה היא העראה משהכניס העט' מהגיד וכו' שם (דף נה:) פלוגתא דר"י ושמואל ופסק כר"י דאמר הכי וכן פירש הרמב"ם בפ"א מהא"ב ופשוט הוא דהלכה כר"י לגבי שמואל: ומ"ש אע"פ שלא גמר ביאתו ולא הוציא זרע חייבי בר"פ הבע"י: ומ"ש חוץ משפחה חרופה שם (דף נה:) בברייתא ובפרק ד' מחוסרי כפרה (דף כ:) במשנה: ומ"ש אבל מי שבעל בלא קושי באבר מת והכניסו בידו אין חייבים כלום בפ"ב דשבועות (ית.) אמר רבא זאת אומרת המשמש באבר מת פטור ואף על גב דאביי דחי ליה ידוע דהלכא כרבא וכן פסק הרמב"ם בפ"א מהא"ב: ומ"ש בשם הרמב"ם שמכין אותו מכת מרדות כן כתב בפ' הנזכר ומ"ש ואם בעל בעילת איסור במתעסק וכו' חייב חטאת מימרא דשמואל בפ' ד' מיתות (דף סב:) המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה: ומ"ש אבל הבא על הערוה והיא מתה פטור בפרק הבא עליבמתו (דף נה:) ומ"ש והבא על הטרפה וכו' בפרק הנשרפין (דף עח.) אמר רבא הרובע את הטרפה חייב: ומ"ש אפילו נשחטה ברוב שנים וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"א מהא"ב וכתב הרב המגיד שהוא נלמד מדאמרין בפרק העור והרוטב (קכא:) שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה הבא על אחת מן העריות דרך אברים או שחבק או שנשק

ונהנה בקירוב בשר הי"ז לוקה מן התורה וכולי כ"כ הרמב"ם בפכ"א מהא"ב וכ"כ בספר המצות שלו וכתב דהכי איתא בספרא והרמב"ן חלק עליו בהשגותיו וכבר האריך הרב המגיד בזה בפרק הנזכר: נשים המסוללות זו בזו כל זה לשון הרמב"ם בפכ"א מהא"ב וכתב ה"ה נשים המסוללות וכו' כמעשה ארץ מצרים ומה היה עושים נושא האיש לאיש והאשה לאשה ומבואר בפרק הערל (דף עו.) שאין הלכה כרב הונא דאמר נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהינה וכתבו התוספות פי' ריב"ן המסוללות מטילות שכבת זרע שקבלו מבעליהן ולא יתכן דבפרק במה אשה אמרינן דשמואל לא שביק לבנתיה דגניין בהדי הדדי וכו' ורש"י פירש המסוללות דרך תשמיש זכר ונקבה משפשפות נקבתן זו לזו: כל אשה האסורה אם היא בת ג' שנים ומעלה גדול הבא עליה חייב והיא פטורה וכו' וכן אשה גדולה שבא עליה קטן אם היה בן ט' שנים ומעלה היא חייבת והוא פטור וכו' כל זה מדברי הרמב"ם פ"א מהא"ב והיא משנה פרק יוצא דופן (דף מד:) ואיתא בפ"ק דקדושין (דף י.) (ומ"ש היה אחד מהם ער ואחד ישן וכו' אחד מזיד ואחד שוגג וכו' משנה בכריתות פרק ד' מחוסרי כפרה (דף יא.) (ומ"ש אחד אונס ואחד רצון האונס פטור פשוט הוא ואין העדים המעידים צריכים שיראו כמכחול בשפופרת וכו' בספ"ק דמכות (דף ז'.) כל זה הסימן אע"פ שרובו אינו נוהג בזמן הזה כתבו רבינו פדי להודיע חומר הדברים ומשפטן:

סימן כא - להתרחק מן העריות

צריך אדם להתרחק מן הנשים מאד מאד ואסור לו לקרוץ בידי וברגליו וכו' כל זה מדברי הרמב"ם בפרק כ"א מהלכות איסורי ביאה: ומה שכתב ואסור להסתכל בנשים שעומדת על הכביסה בפרק חזקת (דף נז): ומה שכתב ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה וכו' בפרק קמא דעבודה זרה (דף כ): ומה שכתב פגע אשה בשוק אסור להלך אחריה וכו' בפרק הרואה (דף סא.) ובסוף קדושין (דף פא.): "רב ורב יהודה הוי אזלי באורחא אתת האי איתתא קמייהו א"ל דלי כרעך מקימי גיהנם". ופירש רש"י: "דלי כרעך. מהר ללכת שנקדמנה": ומה שכתב ולא יעבור בפתח אשה זונה אפילו ברחוק ד' אמות בפרק קמא דעבודה זרה (דף יז.) ומה

שכתב והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה וכו' בפרק במה אשה (דף סד) ובפי' מי שמתו (דף כד.) ומה שכתב ואסור לשמוע קול ערוה או לראות שערה וכו' פרק מי שמתו (דף כד.) :ומה שכתב והמתכוין לאחד מאלו הדברים מכין אותו מכת מרדות, זה לשון הרמב"ם פרק כ"א מהלכות איסורי ביאה: "אסור לאדם לקרוץ בידיו וברגליו או לרמוז בעיניו לאחד מן העריות או לשחוק עמה או להקל ראש ואפילו להריח בשמים שעליה או להביט ביופיה אסור ומכין למתכוין לדבר זה מכת מרדות והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ונתכוין ליהנות כמי שנסתכל במקום התורף ואפילו לשמוע קול ערוה או לראות שערה אסור" עכ"ל. ואף על פי שהזכיר מכת מרדות קודם איסור שמיעת קול ערוה וראיית שערה משמע לרבינו דאהני נמי מכין אותו מכת מרדות דמאי שנא: ומה שכתב ואלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין, כן כתב הרמב"ם בפרק הנזכר. כתוב בא"ח בשם הר' יונה: אסור להסתכל באשת איש מן התורה שנאמר (במדבר טו לט) "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". ואסור להסתכל בפנויה מדברי קבלה, שנאמר (איוב לא א): "ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה". וכל המסתכל באשת איש מכשיל ומכחיש כח יצרו הטוב והודו נהפך עליו למשחית שכך אמרו ז"ל (סנהדרין צב. ע"ש): "כל המסתכל בעריות קשתו ננערת" ואשר לא נשא עיניו אל אשת איש זוכה ותחזינה עיניו בנועם ה' מידה כנגד מדה שכך אמרו ז"ל: כל הכובש עיניו מן העריות זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר (ישעיהו לג טו): "עוצם עיניו מראות ברע" ונאמר אחריו (שם, ז): "מלך ביפיו תחזינה עיניך". ואסור מן התורה להרהר באשה ואפילו פנויה, וחמור הרהור פנויה ממגעה שעל הרהור עובר בלאו מן התורה שנאמר (דברים כג ל): "ונשמרת מכל דבר רע" ופירשו רז"ל (דף כ) שלא יהרהר ביום ויבא לידי טומאה בלילה. עכ"ל: לא ילכו בנות ישראל פרועות ראש בשוק וכו' בפי' המדיר (דף עב). ומותר להסתכל בפני הפנויה לבודקה אם היא יפה שישאנה וכו' ולא עוד אלא שהוא ראוי לעשות כן וכו' כן כתב הרמב"ם בפרק כ"א מהלכות איסורי ביאה והוא בריש פרק ב' דקדושין (דף מא.). : "אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה שמא תתגנה עליו ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך" והראב"ד כתב על דברי הרמב"ם: "חכמים אמרו האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי אתתא לידבר עם הארץ בהדיה דלמא מחלפי לה מיניה אלמא אין דרך תלמיד חכם בכך", עד כאן לשונו. וכבר השיב עליו הרב המגיד יפה, ונתקיימו דברי הרמב"ם ז"ל: וכן מותר לאדם להביט באשתו אף על פי שהיא נדה והיא ערוה לו וכולי כן כתב הרמב"ם בפרק כ"א מהלכות איסורי ביאה. וכתב הרב המגיד: בפרק אלו

מותרים (דף כ.): "המסתכל בעקבה של אשה הויין ליה בניס שאינם מהוגנים. אמר רבי יוסף ובאשתו נדה; אמר ריש לקיש עקבה דקתני מקום התורף שהוא מכוון כנגד עקבה". משמע הא בשאר מקומות מותר. וכן אמרו שמותר לאשה להתקשט בימי נדתה כדי שלא תתגנה על בעלה; אלמא שמותר להסתכל בה. ומה שכתב **אבל לא ישחוק ולא יקל ראש עמה** באבות דרבי נתן (פ"ג): **ואסור להשתמש באשה כלל בין גדולה בין קטנה** וכו' בפרק עשרה יוחסין (דף נו.): ומה שכתב **באי זה שמוש אמרו ברחיצת פניו ידיו ורגליו** כן כתב הרמב"ם בפרק כ"א מהלכות איסורי ביאה. וכתב הרב המגיד שלמד כן מהירושלמי ומבואר בכמה מקומות שהיו משתמשין בשפחות ואמרו "אמתיה דר"ם וכו' ע"כ: ומה שכתב **אפילו ליצוק לו מים לרחוץ** בסוף קדושין (דף פא): "רב אחא בר אבא איקלע לבי רב חסדא חתניה שקליה לבת ברתיה אותביה בכנפיה. אמר ליה עבר מר אדשמואל דאמר אין משתמשין בנשים. אמר ליה כאידך דשמואל סבירא לי, דאמר הכל לשם שמים". וכתבו התוספות: "ועל זה אנו סומכים שאנו משתמשים בנשים". כתב המרדכי בפרק אף על פי: "הר"ש בר ברוך אומר אף על פי שאין משתמשין באשה, דרך שפחות שרי, כדאמר [ב]אביגיל (שמואל א כה מא): "לרחוץ רגלי עבדי אדוני". והא דמשמע בירושלמי דאסור, היינו דברים שליחוד במקום יחוד, אבל במרחץ כיון שרוב בני אדם מצויים מותר. מכאן לכותיות ושפחות מותרות לרחוץ אותנו במרחץ. "עכ"ל. ואני אומר, נשתקע הדבר ולא נאמר ודבר זה אסור להעלותו על לב ואין ספק אצלי שאיזה תלמיד טועה כתב כן מעצמו ותלה הדבר ברבו: "החשוד על שום אחת מהעריות דין הוא שיתרו בו שלא יעבור על פתח ביתה ואם יעבור ילקו אותו פשוט בפרק ר"ג (דף נב) ובפרק קמא דקדושין (דף יב)" עד כאן לשון רבינו ירוחם: **ואין שואלים בשלום אשה כלל ואפילו ע"י שליח ואפי' ע"י בעלה** וכו' גם זה בפרק עשרה יוחסין (דף נו). ומה שכתב **אבל מותר לשאול לבעלה איך שלומה** כן כתבו שם התוספות, מדאמר בפרק הפועלים (דף פז.): "שואלים לאיש בשלום אשתו": **המחבק או המנשק אחד מן העריות שאין לבו של אדם נוקפו עליהם** וכו' כן כתב הרמב"ם בפרק כ"א מהלכות איסורי ביאה. וכתב הרב המגיד על זה בפרק קמא דשבת (דף יג.): "עולא כי הוה אתי מבי מדרשא היה מנשק לאחתיה אבי ידיהו ופליגא דידיה אדידיה דאמר עולא אמרין לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב": **כיצד האב מותר לחבק לבתו ולנשק ולישן עמה בקירוב בשר וכן האם עם בנה כל זמן שהם קטנים הגדילו שיש לבת י"א שנים** וכו' בסוף קידושין (דף פ) תנן: "מתיוחד אדם עם אמו ועם בתו

וישן עמהם בקירוב בשר. הגדילו, זה ישן בכסותו וזה ישן בכסותו" ובגמרא: "וכמה? אמר רב אסי תינוקת בת ט' שנים ויום אחד תינוק בן י"ב שנים ויום אחד. איכא דאמרי תינוקת בת י"ב שנים ויום אחד ותינוק בן י"ג שנה ויום אחד. וזה וזה כדי שיהו שדים נכונו ושערך צמח. " כך היא גירסת רש"י והרי"ף, אבל הרא"ש הקשה על גירסא זו וכתב שהיא משובשת וכתב ויש אומרים: "איכא דאמרי תנוקת בת י"א שנה ויום אחד תינוק בן י"ב שנה ויום אחד וזה וזה כדי שיהו שדים נכונו" וכו'. פירוש: זה וזה קרובים לשדים נכונו וכו' שהיא שנה הסמוכה לגדלות. והרמב"ם כתב בפרק כ"א מהלכות איסורי ביאה: "הגדילו ונעשה הבן גדול והבת גדולה עד שהיו שדים נכונו ושערך צמח, זה ישן בכסותו והיא ישנה בכסותה", ובפירוש המשנה כתב כגירסת רש"י והרי"ף. ויש בקצת ספרי רבינו טעות סופר והגירסא הנכונה בדבריו: "הגדילו, שיש לבת י"א שנה ולבן י"ב שנים" והיא כגירסת הרא"ש: ומה שכתב **ואם הבת בושה לעמוד לפני אביה ערומה וכן אם האם בושה לעמוד ערומה בפני בנה אסור אפילו הוא קטן**, שם: "אמר רב חסדא לא שנו אלא שאינה בושה לעמוד לפניו ערומה אבל בושה לעמוד לפניו ערומה אסור. מאי טעמא? יצר אלבשה". ופירש רש"י: "בושה לעמוד לפניו, בידוע שיש בה טעם ביאה" ואף על גב דלא איירי רב חסדא אלא בבת לגבי אב למד משם הרמב"ם לאם לגבי בנה, וכתב בפרק כ"א מהלכות איסורי ביאה: "וכן אם האם בושה לעמוד בפני בנה ערומה, ואף על גב שהם קטנים, משהגיע להכלם מהם אין ישנים עמהם אלא בכסותן", ואחריו נמשך רבינו. והרי"ף גורס: "אמר רב חסדא לא שנו אלא שבושה לעמוד ערומה אבל לא בושה לעמוד ערומה לא". וכתב הר"ן שאין גירסת הספרים כן אלא כמו שכתבתי לעיל, והיא גירסת הרמב"ם והרא"ש: ומה שכתב רבינו **שאם נתקדשה אפילו היא קטנה אסורה** שם: "רב אחאי איקלע לבי רב חסדא חתניה שקליה לבת ברתיא אותבה בכנפיה אמר ליה לא סבר לה מר דמקדשא?" ופירש רש"י "אין אדני יודע שהיא מקודשת ויש לו להתרחק מאשת איש?" ומשמע התם דקטנה היתה. והרי"ף כתב אהא דאמר רב חסדא לא שנו אלא שבושה לעמוד לפניו ערומה וכו': "אמר רבא לא אמרן אלא דמקדשה אבל לא מקדשה לית לן בה", וכתב הר"ן על זה: "תמהני דבגמרא הכי גרסינן: 'רב חנן איקלע לבי רב חסדא חתניה שקליה לבת ברתיא אותבה בכנפיה' ומעשה זה אף על פי שהביאוהו על משנתו נראה שאין לו ענין לישן עמהם בקירוב בשר דתנן, ועוד דבתו תנן בתו לא תנן, ובהאי עובדא לא מדכרינן רבא כלל, ועוד שפשט מעשה זה מראה דהיכא דמקדשא אף על גב דליכא שדים נכונו ואפילו

בבתו אסור. אם בתו ובת בתו שוות בדיניהם, אבל נראה שגירסא אחרת היתה לו להרי"ף ז"ל. עד כאן לשונו: והרא"ש כתב על דברי הרי"ף: משמע דקאי לבושה לעמוד לפניו ערומה ולא ראיתי גירסא זו בספרים. גם מעובדא דרב אחא בר אבא דשקליה לבת ברתיה בכנפיה וכו' ואמר ליה רב חסדא חתניה לא ידע מר דמקדשא, משמע דכי מקדשא בכל ענין אסור. עד כאן לשונו. והרמב"ם כתב בפכ"א מהלכות איסורי ביאה: "ואם היתה הבת בושה לעמוד לפני אביה ערומה או שנשאת אין ישנין עמהם אלא בכסותן", וכתב הרב המגיד: "מה שכתב רבינו 'או שנשאת' לאו דוקא שאפילו נתקדשה בלבד אסור, כנזכר בגמרא" עכ"ל: כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף קפ"ח אהא דאמרין בפרק קמא דשבת (דף יג.) "עולא הוה מנשק לאחתיה אבי ידיהו ופליגא דידיה אדידיה דאמר עולא כל שום קריבה בעלמא אסור משום לך לך אמרין לנזירא" וקיימא לן כי הא בתרייתא, לא אסרו בהן אלא קריבה המביאה לידי הרגל עבירה כישן עמהם אפילו הוא בבגדו והיא בבגדה אי נמי בנשיקה ואפילו אבי ידיהו, וכן אפילו הושטת כלי מיד אשתו נדה לידו אסור, לפי שלבו גס בה ובקריבות מועט איכא למיחש להרגל עבירה, אבל בשאר נשים שאין לבו גס בהן בדברים אלו כגון הושטת כלי וכיוצא בו אין בהם משום הרגל עבירה לפי שאין לבו גס בה:

סימן כב - אסור יחוד, ועם מי אסור להתיחד

אסור מן התורה לאיש שיתייחד עם הערוה וכו' בסוף קדושין (דף פ:). א"ר יוחנן משום רבי ישמעאל רמז לייחוד מן התורה מנין שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמך וכו' והכי איתא בפ"ב דסנהדרין (דף כא:). ומסיק התם דדוד גזר על ייחוד פנוייה ובפרק אין מעמידין (לז:). גרסינן יחוד דבת ישראל דאורייתא היא דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק רמז לייחוד מן התורה מניין שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמך וכו' ייחוד דאורייתא דא"א ואתא דוד וגזר אפילו אייחוד דפנוייה ואתו שמאי והלל וגזור אפילו אייחוד דכותית כתב הרמב"ם בפכ"א מהא"ב איסור יחוד העריות מפי הקבלה וטעמא שאע"פ שאמרו ייחוד דאורייתא לאו למימרא שהוא כתוב בתורה שהרי אמר רמז לייחוד מן התורה מניין

ולשון רמז מוכיח שאינו מפורש אלא רמז בעלמא ומ"ש שתהא מבת ג' שנים ומעלה כ"כ הרמב"ם בפכ"א מהא"ב ופשוט הוא דכיון דבציר מהכי לא חזיא לביאה לא חיישינן לייחוד דילה: ומ"ש חוץ מן האב שמותר להתייחד עם בתו וכו' משנה בסוף קדושין: ומ"ש והבעל עם אשתו נדה וחתן שפירסה אשתו נדה קודם שבעל אסור להתייחד עמה וכו' כבר נתבאר בטור י"ד סי' קצ"ב. והמתניח אפי' עם פנויה וכו' מלקין אותו אבל היא לא נפסלה וכו' והמתניח עם אשת איש אין מלקין אותו וכו' בסוף קדושין (דף פא:). אמר רב מלקין על הייחוד ואין אוסרין על הייחוד אמר רב אשי לא אמרן אלא בייחוד פנויה אבל בייחוד דא"א לא שלא תהא מוציא לעז על בניה ופרש"י מלקין על הייחוד. מרדות: ואין אוסרין א"א. על בעלה מחמת ייחוד וכתבו התוס' מלקין על הייחוד פירש בקונטרס דמיירי בפנויה דהכי מוקי לה בסמוך ואין אוסרין על הייחוד מיירי בייחוד אשת איש וקשה דא"כ לצדדין קתני רישא בפנויה וסיפא כאשת איש ונראה לפרש דסיפא נמי מיירי בפנויה ולאוסרה לכהן משום זונה עכ"ל וכך הם דברי רבינו: כתב הריב"ש בסי' רס"ה על אשת איש שטענה על איש אחד שהוא רודף אחריה והוא מכחישה שאין להאמינה כדי לייסרו ולהענישו אבל כדי להפרישם מאיסור יגזור עליו נידוי לבד ידבר עמה מטוב ועד רע וכן שלא ידורו בשכונה אחת ואם הוא מוחזק בעיניהם לחשוד על העריות ראוי לגעור בו בנזיפה ולאיים עליו שאם לא יתנהג כשורה יבדילוהו מביניהם לרעה וידחוהו בשתי ידים כמו שאז"ל (קדושין שם) מלקין על לא טובה השמועה וכמ"ש הרמב"ם בפכ"ד מהלכות סנהדרין יש לב"ד בכל מקום ובכל זמן להלקות אדם ששמועתו רעה וכו' וכיוצא בזה כתב מהרי"ק בשורש קכ"ט בפנויה הטוענת על איש שבא עליה בשעת עילופה והבטיח אותה שישאנה שאינה נאמנת: כתב מהרי"ק בשורש קפ"ח אין ע"א נאמן בהכחשה ואם העיד בדבר על חברו אינו נאמן לא לבייש ולא להרחיק חברו שהעיד עליו ואפילו לשנוא אותו אינו נאמן ואפילו היה המעיד אדם כשר וכל שכן אשה שאמרה שנתעברה מפלוגי שאין להאמינה ואין שייך בכהאי גוונא מלקין על לא טובה השמועה דהיינו דוקא בקלא דלא פסיק לאפוקי הכא שיצא הקול מן הפרוצה שאין להאמינה ולמנוע לקראו לס"ת: וכתב עוד שיש פי' אהא דאמר (נדה ס.) האי לישנא בישא אע"ג דלקבולי לא בעי למיחש ליה בעי: כתב הרמב"ם לא תתייחד אשה אחת עם אנשים הרבה עד שתהיה שם אשתו של אחד מהם וכולי בפכ"ב מהא"ב וטעמו משום דבסוף קדושין תנן לא יתייחד איש א' עם ב' נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם ב' אנשים רש"א אף איש אחד מתייחד עם ב' נשים בזמן שאשתו עמו

וישן עמהם בפונדק מפני שאשתו משמרתו ופירש רש"י עם ב' נשים. מפני שדעתן קלה ושתייהן נוחות להתפתות ולא תירא זו מחברת' שאף היא תעשה כמותה: עם ב' אנשים. שהאחד בוש מחבירו ובגמרא אבל אשה אחת מתיחדת עם ב' אנשים אמר רב יהודה אמר רב ל"ש אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו בי' נמי לא ואמר רב מי יימר דכשרים כגון אן אלא כגון ר' חנינא בר פפי ותביריו וכיון דרב לא הוה מחזיק נפשיה בכשר לענין זה אין כאן כשרים ולפיכך סתם וכתב לא תתיחד אשה עם אנשים הרבה וכ"כ ה"ה ומשמע דסבירא ליה להרמב"ם דר"ש לאו לאיפלוגי אתא אלא לפרושי ומש"ה פסק דבזמן שאשתו של אחד מהם שם מותר להתיחד אשה אחת עם אנשים הרבה וה"ה לאיש אחד עם נשים הרבה ואפי' את"ל דפליג את"ק משמע דהלכה כמותו מדמוקי סתם תלמודא בריש פ"ב דעכו"ם (כה:): מתניתין אליביה ויותר נ"ל שהוא גורס בזמן שאשתו עמו ישן עמהם בפונדק מפני שאשתו משמרתו וכן גירסת הרי"ף והרא"ש ולא מדברי ר"ש הוא אלא סתם מתניתין היא דקתני הכי ומה שתמה עליו רבינו דמאי נ"מ שאשתו של א' מהם שם אכתי איכא למיחש לאחריני י"ל דכיון דאשתו של זה לא תזנה מפני בעלה שהוא שם חבירתה ג"כ לא תזנה שתירא שזאת ובעלה יגלה סודה: ומ"ש רבינו וא"א ז"ל כתב שאשה אחת מתיחדת עם ב' אנשים כשרים וכו' שכתב מתניתין דלא יתיחד ומאי דאיתמר עלה ל"ש אלא בכשרים אבל בפסולים אפילו בי' נמי לא אמר רב יהודה א"ר ל"ש דאשה אחת מתייחדת עם ב' אנשים אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו ג' שמא יצטרך אחד מהם להטיל מים ונמצא מתייחד עם הערוה והרי"ף כתב ההיא דל"ש אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו בי' עשרה נמי לא והשמיט הא דל"ש אלא בעיר וכו' ולא ידעתי למה וכו' הראב"ד בספר בעלי הנפש שיי"א דכי אמרי' דאשה מתייחדת עם שני אנשים כשרים ה"מ ביום אבל בלילה לא ישן עמה בבית אחד עד שיהיו שם ג' אנשים מפני שהוא דומה לדרך דאמרינן לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו ג' שמא יצטרך א' מהם לנקביו ונמצא זה מתייחד עם הערוה וה"נ חיישינן דילמא אדנאים חד מינייהו אזיל חד ועביד איסורא ומסתברא כוותיה ומיהו שמירת נשים לא בעיא ממעשה דר' יהושע שהלך לפדות ריבה אחת הוא ותלמידיו ובלילה השכיבה למרגלותיו עכ"ל כתב מהרי"ק בשורש קפ"ט הגם דלפוסקים אחרונים בעינן ג' אנשים כשרים ויש דמצריכים ג' ת"ח כיון שפשט הדבר עכשיו ללכת אשה עם ג' אנשים כל דהו וכהיתרא דמי להו אע"ג דלאו מן אולפנא הוא מ"מ דבר פשוט שאין לנדות וגם לא להבדיל ולא לבייש על כך כי אם אחר התראה ואזהר': ומ"ש ורש"י מתיר לאיש אחד עם נשים הרבה

אא"כ עסקו עמהם וכו' שם אהא דתנן כל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים פירש"י כל שעסקו עם הנשים. שמלאכת אומנותו נעשית לנשים והנשים צריכות לו: לא יתייחד עם הנשים. אפילו עם נשים הרבה לפי שלבן גס בו וכולן מחפות עליו ואילו אינש אחרינא בין שתי נשים תנן אבל עם ג' או ד' שפיר דמי וכתבו התוספות ע"ז וקשה להר"ם דאמרינן לעיל אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חיישינן משום יחוד משמע דאסור להתייחד עם נשים הרבה לכ"ע לכן נ"ל לא יתייחד עם הנשים אפילו אשתו עמו דשרינן לעיל דכיון דהוי רוכל איכא חששא טפי עכ"ל ופירוש זה כתב הרא"ש בשם ר"ת וכתב עוד הרא"ש שר"ח פי' כל שעסקו עם הנשים אע"פ שנושא ונותן תמיד עמהם לא יתייחד עמהם משמע שר"ל אע"פ שהיה ראוי להתירו לו משום דבעבדתייה טריד או משום שאינו יכול ליזהר אפ"ה אסור עכ"ל ונראה שזהו דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפכ"ב מהא"ב אפילו איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים אסור לו להתייחד עם הנשים כיצד יעשה יתעסק עמהם ואשתו עמו או יפנה למלאכה אחרת: ב' בתים זה לפנים מזה ונשים בפנימי ואנשים בחיצון או בהפך וכו' שם מסיק אביי דבין אנשים מבפנים ונשים מבחוץ או בהפך חוששין לייחוד ונראה מדברי רש"י דבסתמא חיישינן שמא יצא או יכנס איש אחר ויתייחד עם הנשים אבל הרמב"ם כ' בפכ"א מהא"ב ופירשה אשה אחת לבין אנשים או איש אחד לבין הנשים אסורים משום ייחוד משמע דבפירשה דוקא הוא דחוששין משום ייחוד אבל כל זמן שלא פירשה אין חוששין משום ייחוד: מי שאשתו עמו מותר להתייחד עם הנשים וכו' משנה שם כתבתי בסמוך ומ"ש אבל ישראלית לא תתייחד עם עכו"ם אע"פ שאשתו עמו כו' משנה וגמרא רפ"ב דעכו"ם (דף כב.) : אשה שבעלה בעיר אין חוששין להתייחד עמה וכו' מימרא בסוף קדושין (דף פא.) וכתב בתרומת הדשן סימן רמ"ד שאם קינא לה בעלה מאותו האיש חוששין לה משום ייחוד אע"פ שבעלה בעיר: כתב הרמב"ם ואם זה גס בה כגון שגדלה עמו וכולי לא יתייחד עמה אף על פי שבעלה בעיר בפכ"ב מהא"ב ודבריו מבוארים בסוף קדושין (שם) בעובדא דרב יוסף עם רב ביבי: בית שפתחו פתוח לר"ה אין חשש להתייחד שם עם הערוה מימרא שם: מותר להתייחד עם שתי יבמות או עם ב' צרות וכו' וכן עם אשה שיש עמה קטנה וכו' הכל מימרא שם ובספרי רבינו כתב קטנה שיודעת טעם ביאה אינה מוסרת עצמה לביאה בלא וי"ו טעות סופר הוא שלשון הגמרא הוא ואינה מוסרת עצמה לביאה בוי"ו ופירש רש"י שיודעת טעם ביאה. כלומר מה היא ביאה שתדע לספר דברים בשוק: ואינה מוסרת עצמה לביאה. מתוך שהיא קטנה עדיין לא לבשה יצר הרע הילכך אין כאן משום דעת קלה

שלא תהא נוחה להתפתות. כתב הרמב"ם ז"ל תינוק פחות מבן ט' שנים מותר להתייחד עם הנשים וכו' פכ"ב מהא"ב. ומ"ש אנדרוגינוס אינו מתייחד עם הנשים גם זה שם והוא מבואר בתוספתא פ' בתרא דבכורים. ומ"ש ואם נתייחד אין מכין אותו מכת מרדות לפי שהוא ספק גם אלה דברי הרמב"ם ודינו פשוט בטעמו: ומ"ש אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינוס ועם הטומטום כל זה לשון הרמב"ם שם ותמהני דבתוספתא דבכורים פרק בתרא תניא דאנדרוגינוס אינו מתייחד עם האנשים ושמא נוסחא אחרת היתה להרמב"ם בזה: תקנו חכמים שיהיו הנשים מספרות זו עם זו בבה"כ כדי שלא יכנוס שם איש ויתייחד עמהם בפ"ב דסנהדרין (דף יט:). ומ"ש ולא תלך אשה בשוק ובנה אחריה וכו' ג"ז שם התקין רבי יוסי בצפורי שלא תהא אשה מהלכת בשוק ובנה אחריה משום מעשה שהיה ופירש"י ובנה אחריה בנה הקטן לא ילך אחריה אלא לפניו משום מעשה שהיה שגנבוהו פריצים מאחריה ונתנוהו בבית וכשחזרה ולא ראתהו התחילה צועקת ובוכה בא אחד מהם ואמר בואי ואראנו לך ונכנסה אחריו ועינו אותה: אין ממנים אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר בחצר שיש בו נשים כן כתב הרמב"ם בסוף א"ב וכתב ה"ה דהכי איתא בירושלמי פ"ק דכתובות: לא ימנה אדם אפוטרופוס על ביתו שלא ינהיג אשתו לדבר עבירה ברייתא פ' הרואה (דף סג.): לא ידור ת"ח בחצר שיש בו אלמנה וכו' אלמנה לא תגדל כלב בפ' אין מעמידין (דף כב:) ופרק איזהו נשך (דף עא:) ארמלתא לא תרבי כלבא ולא תשרי בר בי רב באושפיזא וכתב בהשגות הראב"ד ולא ידור ת"ח בחצר שיש בו אלמנה הפריז על מדותיו שלא אמרו חכמים אלא שלא יתאכסן עמה וכתב ה"ה ע"ז איפשר שרבינו סובר שהתאכסנות שהוא בדרך מקרה כל שאין שם יחוד מותר וכדמשמע בפרק כיצד מעברין (דף נג:) אריב"ח פעם אחת נתאכסנתי אצל אלמנה אחת וכן משמע בחולין גבי הנותן לפונדקית אבל לא אמרו אלא דירה שהוא קבע והוא בחצר אחד עכ"ל: ומ"ש ולא תקנה אשה עבדים זכרים קטנים מפני החשד ברייתא בפרק איזהו נשך (עא:) האשה קונה שפחות ואינה קונה עבדים מפני החשד ומ"ש לאסור אפילו קטנים הם דברי הרמב"ם שם ובסוף הלכות עבדים כתב שאינה אסורה לקנות אלא מבן ט' ומעלה דבבבציר מהכי ליכא חשד ורבינו כתב בטור י"ד בסי' רס"ו דנ"ל דאפילו פחות מבן תשע אסור וכבר השבתי עליו בסימן הנזכר: מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות וכו' וכן אשה לא תלמד קטנים וכו' משנה בסוף קידושין (דף פב.): ומ"ש ואם יש לו אשה וכו' עד סוף הסימן הכל דברי הרמב"ם בפכ"ב מהא"ב ומ"ש ה"ה בביאור דבריו כתבתי בטור י"ד סימן רמ"ה כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ב סימן

ט"ו שכשאל על פנויה המשמשת בבית ראובן ויצא קול שמתיחד עמה אם יכולים בני משפחתה למחות שלא תעמוד אצלו כי הוא פגם להם שתהיה פלגשו והשיב לא מיבעיא בני משפחתה שיכולים למחות אלא ב"ד כופין אותו להוציאה מביתו כי דבר ידוע הוא שהיא בושה לטבול ונמצא בועל נדה עכ"ל וכתב רבינו בסי' כ"ה:

סימן כג - אסור הוצאת זרע לבטלה ודברים המביאים לכך

אסור להוציא ש"ז לבטלה בפרק כל היד (דף יג.) (ומ"ש לא יהא דש מבפנים וזורה מבחוץ כן משמע שם ובפ"ד אחין (לד:) ומ"ש ולא ישא קטנה שאינה ראויה לילד שם (יג:) ופרש"י והטעם מפני שהוא בטל מפריה ורביה כל ימי קטנותה: ומ"ש ואלו שמנאפין ביד לא די לו באיסור הגדול שעושה אלא שהוא בנידוי ועליהם נאמר ידיכם דמים מלאו וכאילו הורג הנפש ואסור לאדם שיקשה לדעת או שיביא עצמו לידי הרהור כל זה מדברי הרמב"ם פכ"א מהא"ב וכתב ה"ה בפרק כל היד (שם) אמר רבי אלעזר מ"ד ידיכם דמים מלאו אלו המנאפים ביד תנא דבי רבי ישמעאל לא תנאף בין ביד בין ברגל ולעיל מיניה א"ר המקשה עצמו לדעת יהא בנידוי א"ר אמי כל המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה ומדברי רבינו נראה שמה שאמרו יהא בנידוי שחכמים נדו כל מי שיעשה כן וזהו שכתב בנידוי יושב אבל הרמב"ן כתב פירשו בתוסי' לא שהוא מנודה מעצמו בנידוי של רבותינו אלא שב"ד מצווין לנדותו ועד שינדותו אינו מנודה כך פירש רבינו יעקב עכ"ל וכן פירש הרשב"א ז"ל משמו עכ"ל ומ"ש ואם יבא לידי הרהור יסיח עצמו מדברי הבאי לד"ת וכו' כ"כ הרמב"ם פכ"א מהא"ב והוא על דרך מה שאמרו (סוכה נב) בגמרא אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש: לפיכך אסור לישן על ערפו וכו' בפרק היה קורא (דף יג) ובפרק כל היד (דף יד): ולא יסתכל בבהמה חיה ועוף כו' ספ"ק דעכו"ם (דף כ): ומותר למרביעי בהמה להכניס כמכחול בשפופרת וכו' בפרק הפועלים (דף צא.) : כתב הרמב"ם אסור למי שאינו נשוי לשלוח יד במבושיו וכו' כל זה דברי הרמב"ם בפ' כ"א מהא"ב והוא בפ' כל היד וכבר כתבתי בזה

בטור א"ח ס"י ג' כתוב בספר הזוהר שחמור עון הוצאת זרע לבטלה מכל שאר עבירות שבתורה לכן צריך ליזהר ממנו מאד: כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ג ס"י ג' ששאלת אשה שיש לה אוטם ברחם בענין שאין השמש דש כראוי לו ומתוך האוטם פעמים שהוא דש בחוץ ולעולם הוא זורה בחוץ יראה שהוא אסור כיון דלעולם הוא זורה בחוץ קרינן ביה ושחת ארצה ואף ע"פ שלפעמים הוא דש מבפנים מכל מקום כיון דלעולם הוא זורה בחוץ אסור וגרוע ממשמש במוך דהתם הוא משמש כדרך כל הארץ אף ע"פ שאין זרעו ראוי להזריע מידי דהוה עקרה זקנה וקטנה עכ"ל: אסור לרכוב על בהמה בלא אוכף פ"ב דנדה (יא:) וספר מצות קטן ס"י רצ"ב:

סימן כד - אין ישראל חשודים על הרביעה ועל הזכר

ישראל לא נחשדו על משכב זכור ועל משכב בהמה וכו' בסוף קדושין (דף פא:) אמר רב יהודה אמר רב אסי מתיחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אסור להתיחד עם כל עריות שבתורה ואפילו עם בהמה תנן מתיחד אדם עם אמו ועם בתו תנאי היא דתניא אמר ר"מ הזהרו בי מפני בתי אמר רבי טרפון הזהרו בי מפני כלתי ופרש"י מתיחד אדם עם אחותו. לפרקים אבל אינו דר תדיר בייחוד אצלה: ודר עם אמו או עם בתו. דלא תקיף יצרא עליהו דאהני ביה אנשי כנסת הגדולה דלא מגרי בקרובות מכי כחלינהו לעייניה אמר ר"ט לאנשי ביתו הזהרו בי להיות עמי ועם כלתי שלא אתיחד עמה וגרסינן תו בגמרא (שם) אפילו עם בהמה אביי מכלי לה מכוליה דברא רב ששת מעבר ליה מצרא ובתר הכי תנן רבי יהודה אומר לא ירעה רווק בהמה ולא ישנו ב' רווקים בטלית אחד וחכמים מתירים ובגמרא תניא לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה וכתב הרא"ש פסקו התוספות דהלכה כרב אשי שנראה שהיה גדול משמואל ואף על גב דכל הני אמוראי דבסמוך מחמרי אפילו בבהמה איכא למימר דמחמירין על עצמן היו והמתעי"ב עכ"ל. והר"ן כתב כיון דמותבינן לשמואל ממתניתין ומשני תנאי היא הוה ליה סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם ולפיכך פסק כן הרמב"ם בפכ"ב מהא"ב ובמתניתין דלקמן נמי תנן רבי יהודה אומר לא ירעה רווק בהמה וכי וחכמים מתירין וליכא למימר דסתם ואחר כך

מחלוקת הוא דברי שא תנן מתיחד עם אמו ומשמע דכ"ש עם בהמה מדאמר שמואל ואפילו עם בהמה דדילמא רועה שאני מפני שהוא רועה תמיד ברבייתא ומש"ה א"ר יהודה לא ירעה רווק זה נ"ל אבל תמהני משום דחזינן בגמרא אמוראי טובא דסברי לה כשמואל אלא שהרמב"ם כתב בפכ"ב מהא"ב דמדינא שרי וחכמים הללו מחמירין על עצמן היו עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפרק הנזכר אסור להתיחד עם ערוה מן העריות חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתה והבעל עם אשתו נדה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה לפיכך אין אסור להתיחד עמהן ואם נתרחק אפילו מייחוד זכר ובהמה ה"ז משובח וגדולי החכמים היו מרחיקין הבהמה כדי שלא יתיחדו עמה עכ"ל וכן הם דברי רבינו: העכו"ם חשודים על הכל לפיכך אין מוסרין להם תנוק ללמדו ספר או אומנות בשלהי פרק אין מעמידין (דף טז) ובפ"ק דשבת (דף יז) גזרו על תינוק עכו"ם שיטמא בזיבה שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור: ומ"ש ואין מעמידין בהמה בפונדקאות העכו"ם משנה בפ"ב דעכו"ם (דף כב) ומ"ש אפ"י זכרים אצל זכרים ולא נקבות אצל נקבות וכן מ"ש ואין מוסרין בהמה לרועה וכו' מפני שכולם מנאפים כשיבא הזכר לשכב עם הנקבה ישכב עם הבהמה הכל שם וכ"פ הרמב"ם בפכ"ב מהא"ב ופרש"י דטעמא דאסור משום דבני נח נאסרו על רביעת בהמה דכתיב והיו לבשר אחד יצאו בהמה וחיה ויש כאן משום ולפני עור: ומ"ש שר"ת פסק שמותר להעמיד בהמות אצלם כתבו התוס' והרא"ש שטעמו משום דס"ל דהלכה כר' פדת למוקי מתניתא דחיישינן לרביעה כרבי אלעזר והלכתא כרבנן דלא חיישי לרביעה והר"ן כתב על מתניתין דאין מעמידין בהמה בפונדקאו' העכו"ם ומסתבר' דה"מ במקומו' שהעכו"ם תשודים על הרביעה אי נמי בסתם עכו"ם אבל כגון עכו"ם שבמקומות הללו שאין חשודים בה אדרבה מכין ועונשין עליה מותרת וכ"כ ה"ה בפכ"ב מהא"ב וכתב ועל זה נהגו היתר במקומותינו:

סימן כה - לגדר גדר שלא להרבות בתשמיש, וכיצד יתנהג בשעת תשמיש

כתב הרמב"ם אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב בני אדם לפרוש ממנו יותר מן העריות וכו' עד באהבתה תשגה תמיד בסוף הא"ב: ואשתו של אדם מותרת לפיכך כל מה שירצה לעשות באשתו עושה בועל בכל עת שירצה וינשק בכל אבר שירצה כל זה לשון הרמב"ם בפרק כ"א מהא"ב וכתב כן מדגרסינן בספ"ב דנדרים (דף כ:): א"ר יוחנן בן דהבאי חגרים מפני מה הויין מפני שהופכים שולחנם אלמים מפני מה הויין מפני שמנשקים על אותו מקום חרשים מפני מה הויין מפני שמספרים בשעת תשמיש סומים מפני מה הויין מפני שהסתכלין באותו מקום א"ר יוחנן זו דברי רבי יוחנן בן דהבאי אבל אמרו חכמים אין הלכה כיוחנן בן דהבאי אלא כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה ואמרי' תו התם ההיא דאתאי לקמיה דרבי א"ל ערכתי לו שלחן והפכו כלוי שבא עליה שלא כדרכה א"ל בתי התורה התירתך לו וכן אמר רב לאיתתא אחריתי דאתאי לקמיה ופסק הלכה כחכמים וכו' וכרב ומ"מ כתב שיזהר שלא יוציא ש"ז לבטלה כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא ודרי' יוחנן אדרי' יוחנן דא"ר יוחנן בפי' כל היד (יג:): הוציא ש"ז לבטלה חייב מיתה וכ"כ התוס' בשם ר"י בחד תירוצא כמו שאכתוב בסמוך: ומ"ש רבינו בשם ר"י דאפי' בהוצאת ש"ז נמי מותר וכו' בספ"ד אחין (ד' לד:): אהא דקאמר דמעשה ער ואונן הוה הקשו התוס' מהא דשרי בדברים שלא כדרכה ואור"י דהתי' איירי בלא הוצאת זרע דשרי דכיון דליכא השחתת זרע לא הוי כמעשה ער ואונן ועוד אומר ר"י דלא הוי כמעשה ער ואונן אלא כשמתכוין להשחית זרע ורגיל לעשות כן תמיד אבל באקראי בעלמא שמתאוה לבא על אשתו שלא כדרכה שריא וכתב הרא"ש שם דהאי שינויא בתרא עיקר ודבר קשה הוא להתיר לו להכשל בהוצאת זרע לבטלה אפילו באקראי ושומר נפשו ירחק מזה ומכיוצא בו וכבר כתבתי בזה: ב"ה ואילו היה ר"י רואה מ"ש הזהר בעונש המוציא זרע לבטלה כי הוא גדול משאר עבירות שבתורה לא היה כותב זה שכתב: ודע שכתב רבינו בטור א"ח סימן ר"מ דהא דא"ר יוחנן אין הלכה כיוחנן בן דהבאי אינו אלא הפיכת השלחן אבל כל האחרים אסורים והפיכת השלחן נמי שהתירו פי' הראב"ד דוקא שהיא מתרצה לו אבל אם הוא כופה אותה לכך אני קורא עליו גם בלא דעת נפש לא טוב כתבו רבינו בסוף סימן זה עוד מדברי הרמב"ם מדת חסידות שלא יקל ראשו בכך ושיקדש עצמו בשעת תשמיש וכו' הכל בפכ"א מהא"ב: ואיזה עונה האמורה הטיילים וכו' עד ות"ח מליל שבת לליל שבת בפרק אע"פ (דף סא:): ויתבאר בסימן ע"ו בס"ד: ומ"ש וכל אדם חייב לפקוד את אשתו בליל טבילתה ובשעה שהוא יוצא לדרך בפי' הדר (ק י) ובפרק הבע"י (דף

סב.) :כתב עוד הרמב"ם בענין ריחוק התשמיש שכבת זרע הוא כח הגוף ומאור העינים וכולי עד לא לפנייהם ולא לאחריהם הכל פ"ד מהלכות דעות: אף כשישמש בשעת העונה לא יכוין להנאתו וכו' לא יבעול אלא מרצונה בספ"ב דנדרים (כ:) אמרינן דקרא דוברותי מכם המורדים והפושעים בי אלו בני ט' מדות וחד מינייהו בני אנוסה (ובסוף עירובין:) אסור לאדם שיכוף אשתו לדבר מצוה: ומ"ש ואם אינה מרוצה יפייסנה עד שתתראה פשוט הוא ובסוף עירובין (שם) אמרו למדנו ד"א מהתרגול שמפייס ואח"כ בועל ויהיה צנוע מאד בשעת תשמיש ולא ישמש בפני כל חי בפרק כל היד שכתב כמו בסמוך: ותינוק שאינו יודע לדבר כבהמה דמי והא דאסור בפני כל חי דוקא בנעור וכו' כל זה נתבאר בטור א"ח סימן ר"מ: ומ"ש ויש להסתפק אי סגי בהפסקת מחיצת י' ומסתברא דלא מהני וכו' נראה דסברא הפוכה היא זו טעמא משום צניעות במחיצות י' מוצנע הוא ושמא יש לומר דאע"ג דבמחיצת י' הוא סמוי מעין היושב חוץ למחיצה מחוץ מכל מקום מרגיש הוא בשעה שהלה משמש וכיון שכן אין כאן צניעות: בית שיש בו ס"ת לא ישמש עד שיעשה בפניו מחיצה י' ואם יש לו בית אחר צריך שיוציאנו ואם יש בו תפילין וכו' אסור עד שיתן אותם כלי בתוך כלי והוא שלא יהא הכלי מיוחד לו וכו' ואם פירש טלית על הארגז חשוב ככלי תוך כלי הכל סוף פרק מי שמתו (דף כה: כו.) :ומ"ש דחומשין וספרי תלמוד אסור עד שיתן אותם כלי בתוך כלי כן כתב הרא"ש שם: ויעשה הדבר באימה וביראה לא בתחלת הלילה וכו' כדאיתא בנדרים פרק אלו מותרים (דף כ) שאלו לאימא שלום וכו' בסוף הפרק: גרסינן במסכת כלה הוא למטה והיא למעלה זו דרך עזות וכו' ואל יספר עמה לא בשעת תשמיש ולא קודם לכן וכו' ובספ"ב דנדרים (דף כ.) אהא דקאמר חרשי' מפני מה הויין מפני שמספרים בשעת תשמיש רמי מדתניא שאלו את אימא שלום אשתו של ר' אליעזר מפני מה בניך יפיפין ביותר א"ל אינו מספר עמי לא בתחלת הלילי ולא בסופה אלא בחצי הלילה וכשהוא מספר עמי מגלה טפח ומכסה טפח כלומר אלמא מספר היה בשעת תשמיש ומשני הא במילי דתשמיש הא במילי אחרנייתא ומדלא שני הא קודם תשמיש הא בשעת התשמיש משמע דל"ש קודם תשמיש ל"ש בשעת תשמיש לא יספר עמה: ומ"ש ואם סיפר עמה עליו נאמר מגיד לאדם מה שיחו אפילו שיחה קלה שבין אדם לאשתו וכו' בפ"ק דחגיגה (דף ה:) :ומ"ש אבל בעניני תשמיש יכול לספר עמה כבר כתבתי בסמוך דהכי מסיק בפ"ב דנדרים (דף כ:) :ומ"ש כדי להרבות תאותו כ"כ הרא"ש שם והר"ן כתב דבמילי דתשמיש שרי כדי לרצות וזהו שכתב רבינו בסמוך או אם היה לו כעס עמה וצריך לרצותה

וכו': ומ"ש כדאיתא בברכות פרק הרואה (בדף סב.) רב כהנא עאל גנא תותי פוריה דרב וכו' בפרק דחגיגי (דף ה:) נמי איתיה: כתב הרמב"ם אסור לשמש בשווקים וברחובות ובגנים ובפרדסים וכו' בפרק כ"א מהא"ב: וכתב ה"ה בפרק נגמר הדין (מו.) מעשה באחד שהטיח באשתו תחת התאנה והלקוהו: אסור לשמש מטתו ביום ובלילה לאור הנר ובבית אפל מותר ביום ות"ח וכו' בפרק כל היד (דף יז י) וכתבו הגהות מיימון בפ"ד מהלכות י"ט שדקדקו התוספות שבלילה אסור לשמש אצל הנר אפילו על ידי האפלת טלית: אסור לשמש בשני רעבון אלא לתשוכי בנים בפ"ק דתענית (דף יא.) אכסנאי אל ישמש עד שיבא לביתו בסוף פ' אע"פ (ד' סה.): ומדברי הראב"ד צרי' לברר אי זו מחשבה נכונה וכו' בספר בעלי הנפש: ומ"ש כמו שאמרו חו"ל ג' חדשים הראשוני קשה לאשה וכולי עד מלובן ומזורז וכולי בפ' המפלת (דף לא.): ומ"ש כענין שאמרו חכמים אבר קטן יש באדם מרעיבו משביעו בפ' החליל (דף נ"ב.): ומ"ש וע"ז אמרו ז"ל המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי בפ' כל היד (דף יג:) ונתבאר בסי' כ"ג ומ"ש ויש עוד מחשבות המפסידות את שכרו והם בני ט' מדות בני אנוסה בני שנואה וכו' בספ"ב בנדריים (כ.): ומ"ש ע"א בני מריבה פי' יש שגורסין בני מריבה במקום בני מורדת: ותניא לא תתורו אחרי לבבכם מכאן א"ר נתן שלא ישתה אדם בכוס זה וכו' ואמר רבינא לא נצרכה אלא אפילו לשתי נשיו ג"ז בסוף פ"ב דנדריים: ומ"ש בני חצופה שתובעו בפה וכו' אבל מי שאשתו מרצה אותו בדברי רצוי וכולי ע"ז ארז"ל שיבואו ממנה בנים חכמים וכו' שם ובפרק בתרא דערובין (ק:) ומ"ש וכל אלו המדות אפילו צריכין לפ"ו כגון שאינה מעוברת וכו' נתבאר בטור א"ח סי' ר"מ: ומ"ש ויש עוד דברים אחרים שפוגמים המעשה וכו' מהן שפי' בנדריים א"ר יוחנן בן דהבאי וכולי בסוף פ"ב דנדריים: ומ"ש דהא דא"ר יוחנן אין הלכה כרבי יוחנן בן דהבאי שאוסר אינו אלא על הפיכת שלחן אבל כל האחרים אסורים אין נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב רבינו בתחלת סימן זה שכתב מנשק כל אבר שירצה: ומ"ש שהרי אמרו אף ברגלים חוטא זה הבוועל ושונה וכו' בפרק בתרא דערובין (דף ק:) ומ"ש ויש מקשין מהא דאמרינן יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת בפרק חלק: ומ"ש כדאיתא בפסחים אמר רבא חייב אדם לשמח את אשתו בדבר מצוה אפילו שלא בשעת עונתה ואפילו היא מעוברת וכשהיא צריכה לאותה מעשה קאמר בפרק אלו דברים (עב:) וכשהיא צריכה לאותה מעשה פי' רש"י אם רואה שהיא תתאוית לו: ומ"ש א"ר יהושע בן לוי היודע באשתו שהיא יראת חטא ואינו פוקדה נקרא חוטא ביבמות (סב.): ומ"ש ר"א אומר יפתנה בשעת תשמיש פי' אבל אינו צריך

להוסיף על עונה הקבוע לה ר' יהודה אומר ישמחנה בדבר מצוה כלומר יוסיף לה על עונתה אם רואה שהיא מתאוה לו:

הלכות קדושין

סימן כו - שלא לקדש בביאה, ואסור ביאה על הפנויה אפלו אם יחדה

אין האשה נחשבת א"א אלא ע"י קידושין שנתקדשה כראוי אבל אם בא עליה אדם בלא קדושין לשם זנות לוקה משום לא תהיה קדשה כ"כ הרמב"ם בתחלת הלכות אישות והראב"ד כתב בהשגות אין קדשה אלא מזומנת והיא המופקרת לכל אדם אבל המיחדת עצמה לאיש אחד אין בה מלקות ולא איסור לאו והיא הפלגש הכתובה בתורה וכתב ה"ה שכן כתבו קצת המפרשים ובסוף תשובות להרמב"ן כתוב בדין הפלגש: ומ"ש רבינו והיא זונה האמורה בתורה לכאורה משמע דהיינו כר"א דאמר בס"פ הבע"י (דף נט:) פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה ותימא דהא לא קי"ל כותיה ולא כר"ע דאמר התם זונה זו מופקרת אלא כחכמים דאמרי אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות כלומר שנבעלה לפסול לה כגון א' מכל העריות או בת ישראל לנתין וממזר וכן פסק הרמב"ם בפ"ח מהא"ב שהבא על הפנויה אפילו היתה קדשה שהפקירה עצמה לכל לא נעשית זונה ולא נפסלה מן הכהונה וכך הם דברי רבינו עצמו בסימן ו' ונ"ל שמה שאמר כאן רבינו והיא זונה האמורה בתורה לאו למימרא דזו היא זונה האמורה בתורה לאסרה לכהן אלא לומר שנקראת זונה בכתוב כדאשכחן בתמר (בראשית לח) זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה לזנונים אע"ג דפנויה היתה קרי לה זונה ולא משמע ליה דמשום דשומרת יבם היתה חשובה כא"א למקרייהו זונה

דלא הוה יבום קודם מ"ת אפילו את"ל שהיו נוהגים ליבם קודם מ"ת כדמשמע מדכתיב בא אל אשת אחיך ויבם אותה מ"מ לא היה הכתוב קוראה בשם זונה כיון שעדיין לא ניתנה תורה אי לאו משום דאפילו ביאת פנויה מקריא זנות לענין השם בלבד אבל לענין זונה האסורה לכהן אין זונה אלא גיורת ומשוחררת וכו' וכדברי חכמים ואי זו ילפותא היתה לה שממנה למדו זונה האמורה בכהן אינה כזונה דגבי תמר :ומ"ש ואפילו לא בא עליה לשם זנות אלא לשם אישות כו' אינה נחשבת כאשתו כו' זה פשוט ודייק לכתוב בינו לבינה שאילו היה בפני עדים כיון דלשם אישות בא עליה ה"ל מקדש בביאה :ומ"ש בשם הרא"ש פנויה המשרתת בבית ראובן תשובה כלל ל"ב סימן ט"ו וכתבתיה בסוף סימן כ"ב :ומ"ש ואפילו אם הכניסה לחופה אינו קונה להיות כאשתו ור"ח כתב שאם הכניסה לחופה צריכה גט מספק בריש מסכת קדושין (דף ה.) אמר רב הונא חופה קונה מק"ו ומסיק דאתיא מבינייא משלשתן מכסף ושטר וביאה ופריך תלמודא מה להצד השוה שבהן וכו' ושני רב הונא ופריך רבא על מילתיה דרב הונא שתי תשובות ושנינהו אביי וכתב הרא"ש פסקו התוספות דלא כרב הונא מדפריך סתמא דתלמודא לעיל (ג.) לרב הונא דאמר חופה קונה משמע דרב הונא אמר הכי ולא ס"ל כוותיה וגם הר"י לא הביא דברי רב הונא משום דס"ל דלאי הלכתא נינהו וכן פסק הרמב"ן ז"ל דלא כרב הונא דהקשה רבא על דבריו אע"ג דשנינהו אביי הלכתא כרבא ועוד דשינויי דאביי לאו אליבא דהלכתא סלקי לזה הסכימו כל הפוסקים ודלא כר"ח שכתב והא דרב הונא ספק הוא דהא פירק כל מה שמקשו עליה עכ"ל. והר"ן כתב בגמרא מעיקרא הכי אמרינן מניינא דרישא למעוטי מאי למעוטי חופה כלומר דוקא בג' דרכים הללו נקנית אבל אם נכנסה לחופה אינה מתקדשת בכך ולרב הונא דאמר חופה קונה מק"ו למעוטי חליפין והר"י לא כתב מאי דאמרינן בגמ' דמניינא דרישא למעוטי חופה וכתב דלמעוטי חליפין אתי כדאמרינן בגמרא אליביה דרב הונא ואעפ"כ לא כתב לדרב הונא דאמר חופה קונה מק"ו וסובר הרמב"ן דרפויי מרפי בידיה וכדברי ר"ח שאמר דספיקא היא משום דאפריק אליביה דרב הונא בגמרא כל מאי דאקשו עליה ומיהו ליכא למסמך עלה לגמרי מדאמרינן בגמרא מניינא דרישא למעוטי מאי למעוטי חופה ולפיכך הסתלק מן הספק ולא כתבה לדרב הונא ולא כתב ג"כ מאי דאמרינן דמניינא אתי למעוטי חופה אבל מר יהודה גאון ז"ל כתב בפסוקות שלו דליתא לדרב הונא וכ"כ בעל הלכות גדולות ז"ל ודומה לי שאף הר"י כך היה דעתו שמכיון שהביא משנתינו שנשנו בה ג' דרכים ממילא משמע דגמרא הכי נקיט דחופה אינה קונה שאי אפשר

לטעות ולומר שחופה תהא מכללן אבל חליפין מתוך שאפשר לטעות ולומר שאף הם קונים מדין כסף לפיכך הוצרך לכתוב למעוטי חליפין ולא מצאתי ג"כ להרמב"ם ז"ל שפסק בחופה ודבריו מטין שחופה אינה קונה אבל מאחר שר"ח מספק אותה עלינו א"א להקל בה עכ"ל וגם הרשב"א כתב בתשובה ס"י אלף רי"ט שיש לחוש לדברי ר"ח שהוא רב מובהק וכ"ש בדבר שבערוה: ומ"ש ומשנתקדשה נחשבת כא"א לחייב הבא עליה וצריכה גט זה פשוט: ומ"ש אבל אינה תשובה כא"א לכל דבר כאשר יתבאר לקמן בסימן נ"ה: דבר תורה היא מתקדשת בכסף או בשטר או בביאה משנה וגמרא בריש קידושין (דף ב): ומ"ש אבל חכמים אסרו לקדש בביאה משום פריצות ולא עוד אלא שהמקדש בביאה מלקין אותו אבל קידושיו קידושין ואפילו המקדש בכסף או בשטר ולא שידך תחלה או אפילו שידך תחלה וקידש וכו' בפרק קמא דקדושין (דף יב:): ההוא גברא דקדיש בשוטיתא דאסא בשוקא שלחה רב אחא בר רב הונא לקמיה דרב יוסף כי האי גוונא מאי שלח ליה נגדיה כרב ואצריך גיטא כשמואל דאמר חיישינן שהא שו"פ במדי דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה ועל דמקדש בלא שדוכי ועל דמבטל גיטא וכו' ועל חתנא דדייר בבית חמיו נהרדעי אמרי בכולהו לא מנגיד רב אלא על דמקדש בביאה בלא שידוכי ואית דאמרי ואפילו שידוכי נמי משום פריצותא ופסק הרמב"ם בפרק ג' כלישנא קמא דאכל הנהו מנגיד רב והרא"ש כתב ועל נהרדעי סמכי האידנא חתנים הדריס בבית חמיהם אע"ג דרב יוסף לית ליה הא דנהרדעי דהא אמר נגדוה כרב וכן רב יהודה לקמן בפרק י' יוחסין ע"כ ומשמע לרבינו דמכיון שכתב ועל נהרדעי סמכי האידנא דהכי סבירא ליה דהלכתא כנהרדעי ואינו מוכרת בדבריו דהא אפשר דסמכו וליה לא סבירא ליה שהרי כתב דרב יוסף ורב יהודה לית להו דנהרדעי: כתב הרא"ש בר צמח תשובה ראוי לייסר מקדש זה דרב מנגיד מאן דמקדש בלא שידוכי אלא שיש ללמד זכות שלא נאמר זה אלא כשהקידושין חלין בודאי או בספק אבל היכא דליכא קידושין כלל לא כיון דלא אהנו מעשיו ומ"מ אם יחזיק ברשעתו ויוציא לעז ראוי לנדותו ולהכותו על זה וכתב עוד על מי ששידך אשה ואח"כ נשאת לאחר וטען זה שקידשה בביאה בלא עדים אין בדבריו כלום ומ"מ ראוי לגעור בזה שהע"ז פניו לומר שקידש בביאה עכ"ל:

סימן כז - כיצד לשון הקדושין, ושיאמר הוא ויתן

הוא

בכסף כיצד נותן לה בפני ב' פרוטה או שוה פרוטה פ"ק דקדושין (ה:): ומ"ש שמשקל חצי שעורה כסף הוי פרוטה כ"כ הרי"ף ז"ל שם: ומ"ש ואומר לה הרי את מקודשת לי או הרי את מאורסת לי או הרי את לי לאנתו ברייתא שם (ו.): ומ"ש וכן בכל לשון שמשמעו לשון קדושין ודאי באותו מקום שם (דף י) איבעיא להו חרופתי מהו תא שמע האומר חרופתי מקודשת שנאמר והיא נחרפת לאיש ועוד ביהודה קורין לארוסה חרופה ופרכינן ויהודה ועוד לקרא ומסקינן אלא ה"ק האומר חרופה ביהודה מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה וכתב הרא"ש וכן בכל הלשונות של אירוסין שבכל מקום ומקום וכ"כ הרמב"ם בפ"ג ז"ל ויש לאיש לקדש האשה בכל לשון שהיא מכרת בו ויהיה משמע הדברים באותו הלשון שקנאה ומיהו בענין חרופתי כתב הרמב"ם בפרק הנזכר ה"ז מקודשת סתם ומשמעו בכל מקום ותמה עליו הר"ן דכיון דבעיא היא בגמרא חרופתי מהו ולא איפשטא שתהא מקודשת גמורה אלא ביהודה נהי דמעיקרא הוה סבירא ליה דמקודשת למאן דאמר דבחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר כיון דלא סליק הכי ואידחי ליה היכי נסמוך אהא ונימא דמקודשת גמורה ולא ניחוש לקדושי שני דהא ודאי לא נהירא ומ"ה משמע דחרופתי הויא ספק מקודשת ע"כ וה"ה כתב שהעלה הרשב"א כדברי הרמב"ם דחרופתי הרי הוא כאחד משאר לשונות: ב"ה והריטב"א כתב בחידושי שטעמו של הרמב"ם ז"ל משום דהאי תנא דקתני דלא הויא מקודשת אלא ביהודה משום דנחרפת דקרא אין ל' קידושין דבשפחה כנענית הכתוב מדבר ואנן קי"ל דבחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר דשייך צד קדושין בה והוי נחרפת לישנא דקדושין: ומ"ש ובלבד שהיא תבין שהוא לשון קידושין ואם היה מדבר עמה על עסקי קדושין ונתנו לה אפילו בשתיקה הווי קדושין והוא שעדיין עסוקים באותו ענין וכ"ש אם אמר לה לשון קידושין ודאי אלא שאינה מבינה אותו דהווי קדושין יתבאר בסמוך: אמר לה הרי את אשתי הרי את זקוקתי וכולי ברייתא שם וכתב הרשב"א בתשובה אין אשתי כנשואתי שאילו האומר הרי את נשואתי לא שמענו שתהא מקודשת דלא תקרא נשואה עד שתבעל או עד שתכנס לחופה: ב"ה ויש לתמוה עליו ממה שכי' ברייתא הוי את לי לאנתו ה"ז מקודשת ותניא תו שאם אמר הרי את אשתי ה"ז מקודשת והתם אשתי משמע שהיא נשואה ממש ואפילו למה שרוצה לחלק בין זו לזו הול"ל שהיא ספק מקודשת ושמה

גם הוא ז"ל כך דעתו לומר שאינה ודאי מקודשת אבל מידי ספיקא מייהא לא נפקא: אמר לה הרי את מיועדת לי מיוחדת לי וכו' כל הני ובעיא לן התם ואמרינן עלה במאי עסקינן אילימא בשאין מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה מנא ידעה מאי קאמר לה ואלא במדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה אע"ג דלא אמר לה נמי דתנן היה מדבר עם האשה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש ר' יוסי אומר דיו ר' יהודה אומר צריך לפרש ואמר רב הונא אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אמרי לעולם דמדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה ואי דיהיב לה ושתיק ה"נ הכא במאי עסקינן דיהיב לה ואמר לה בהני לישני והכי קמיבעיא ליה הני לישני לקידושי קאמר לה או דלמא למלאכה קאמר לה תיקו וכתב הר"ן הילכך נקטינן דבהני לישני דמספקא לן בהו כל שלא היה מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה ליכא למיחש לה כלל דהא לא ידעה מאי קאמר לה ואי אמרה דידעה ולשם קדושין קבלינהו ספיקא הוי משום דלא ידעינן אם יש במשמע לשונות הללו לשון קדושין או לא ובאידיך לשונות אחריני דלעיל דאיפשיטא לן דמהני כגון לקוחתי קנויה לי והנהו אחריני דוקא במדבר עמה על עסקי קדושיה דידעה מאי קאמר לה א"נ דאמרה לשם קדושין קבלינהו הא לאו הכי לא שאין האשה מתקדשת אלא לדעתה עכ"ל וכ"כ ה"ה בפ"ג וז"ל ודע שאלו הלשונות מועילים והוא שתהא האשה מכרת בהם אע"פ שאינו מדבר עמה על עסקי קדושין ואם אומרת שאינה מכרת בהם כיון שלא א"ל לשון הקדושין שכל הנשים יודעות ומכירות ולא היה מדבר עמה על עסקי קדושיה אינה מקודשת אבל היה מדבר עמה על עסקי קדושיה ודאי לא גרע מאם שתק ולא אמר לה כלום שהיא מקודשת וכל זה מתבאר בדברי רבינו שכתב בסמוך בכל לשון שהיא מכרת בו וכן העלה הרשב"א ז"ל עכ"ל. וכך הם דברי רבינו שכתב לעיל בסמוך ובלבד שהיא תבין שהוא לשון קדושין ואם היה מדבר עמה על עסקי קדושיה וכו' והא ודאי דלא קאי אאומר הרי את מקודשת דהא ודאי כ"ע ידעי דלשון קדושין הן ואי אמרה דלא ידעה דלשון קדושין הוא לא מהימנא אלא אשאר לישני קאי ודברי רבינו ירוחם בשם רבו שכתב שם דאינה מקודשת צ"ע והרא"ש כתב הני לישני דברירא לן דהוה לשון קדושין לאו כל כמיניי למימר לא הוה ידענא דהוה לשון קידושין וכל אלו הספקות כשהיה מדבר עמה על עסקי קדושין ואם לאו אין בהם ממש עכ"ל ונראה מדבריו שהוא חולק על מה שכתבתי בסמוך בשם המפרשים דכל הנך לישני דאיפשיטא לן דמהני אם לא היה מדבר עמה על עסקי קדושיה צריך שתאמר שהיא מכרת בהם לשם קדושין ואם אומרת שאינה מכרת אינה מקודשת

ולהרא"ש אפילו אומרת שאינה מכרת מקודשת ואיפשר דהרא"ש מודה לשאר מפרשים בענין האשה המתקדשת ואיהו לא איירי אלא בדין האיש המקדש דכיון שהוא הוציא מפיו לשונות הללו חזקה לשם קדושין הוציא אבל האשה שומעת דבריו וחזקה שאינה מכרת באותן לשונות שהם לשם קדושין ומ"ה צריך שתאמר שהיא מכרת ומ"מ יש לתמוה על רבינו שלא הזכיר סברת הרא"ש בזה כלל כתב המרדכי בריש קדושין היה מדבר עמה לאו דוקא עמה אלא ה"ה אם מדברים עם אחרים בפניה גרסינן בגמרא (שם) על הך מתניתין דהיה מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה וכו' רבי יוסי אומר דיו א"ר יהודה אמר שמואל והוא שעסוקים באותו ענין וכן א"ר אלעזר א"ר אושעיא כתנאי ר' אומר והוא שעסוקים באותו ענין רבי אלעזר ברי"ש אומר אע"פ שאין עסוקים באותו ענין מנא ידעה אמר אביי מענין לענין באותו ענין ופרש"י והוא שהיו עסוקים. בדבר עסקי קדושיהם עד שעת נתינה: מנא ידעה. כיון דבשעת נתינה לא היו עסוקין בדיבור הקידושין מנא ידעה שלשם קדושין הוא נותנה לה שתמצא אע"פ שדברו כבר בכך הרי פסקו אותו עסק: מענין לענין. שפסקו מלדבר בקדושין ממש והיו מדברים בדברים אחרים ומיהו לדבר צרכי זיווגם היו כמו כמה יש לך נדוניא וכמה יש לך שדות להתפרנס מהם וכתב הר"ן הלכה כרבי מחבירו וכן דעת הר"י והרא"ש שסתמו וכתבו והוא שעסוקים באותו ענין וכך הם דברי רבינו וכ"נ מדברי הרמב"ם פ"ג וכתב ה"ה שכן דעת בעל העיטור ושהרשב"א כתב שהיא מקודשת והביא ראיה מן התוספתא ואם לא היו עסוקין כלל בזה ונתן לה כסף סתם אינה מקודשת אע"פ שהוא אומר לקדשה נתכוונתי וכתב הרשב"א שאפילו חזר ואמר לה הרי את מקודשת לי והיא רוצה צריך שיטול הכסף ממנה ויחזור ויתננו לה בתורת קידושין עכ"ל הרב המגיד והמרדכי כתב בס"פ האיש מקדש בשם תשובת הר"מ לפי העדות שלא בחנו דבריה אם נתרצית תחלה להתקדש לו ואע"ג דבעידנא דיהיב לה לא שמעו מפיו אז ודאי צריכה גט כדאיתא פ"ק דקדושין היה מדבר עם האשה וכו' רבי יוסי אומר דיו והלכה כרבי יוסי ומסיק והוא שעסוקין באותו ענין ואפילו מענין לענין ובאותו ענין מיהו ה"מ כשנתן לה בשתיקה ולא דבר מאומה אבל הכא מיירי בשדבר כשנתן לה ומשמע בלשון הזה לשון סבלונות וק"ל חוששין לסבלונות אפילו לזמן מרובה ואם אין עדים שנתרצית אלא שניהם יודעים שקבלה והיא מודה שנתרצית קודם צריכה גט או אפילו לא דבר עמה כלל כי אם בשעה שנתן לה היה בלבו לשם קדושין וגם היא קבלתם לשם קדושין שלא גרע מגמר להוציא פת חטים והוציא פת סתם דאזלינן בתר מחשבתו ואינו אסור אלא בפת חטים ועוד נ"ל

כיון דאמר אני נותן לך בשביל אהבה וחבה שיש לחוש לקדושין ושמא כך ר"ל ע"מ שיהיה אהבה וחבה בינינו ותהיה אהובתי דלא גרע האי לישנא ממיוחדת לי מיועדת לי עזרתי נגדי צלעתי סגורתי תחתי תפוסתי לקוחתי חרופתי ואם כן אהובתי נמי איכא לספוקי ואם כן אם היה דעת שניהם לקדושין צריכה גט עכ"ל: עיין בהגהות מרדכי בסוף גיטין: אמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי אינו כלום שם (דף ה:): אמר שמואל בקדושין נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת הרי את מאורסת הרי את לאנתי ה"ו מקודשת א"ל רב פפא לאביי למימרא דסבר שמואל ידים שאין מוכיחות הויין ידים והתנן האומר אהא ה"ז נזיר והוינן בה ודילמא אהא בתענית קאמר ואמר שמואל והוא שהיה נזיר עובר לפניו טעמא דנזיר עובר לפניו הא לאו הכי לא כלום והכא נמי כיון דלא אמר לי ידים שאין מוכיחות נינהו שאין כאן הוכחה גמורה דלדידיה קדשה הב"ע דאמר לי. ובתשובת להרמב"ן סימן ק"ל משמע דספוקי מספקא ליה היכא דלא אמר לי אם היא מקודשת ואותה תשובה מצאתיה בתשובת הרשב"א (סימן תשע"ד ואלף רל"ד) ועיין בהגהות מרדכי בסוף גיטין. והר"ן כתב שיש מי שאומר דאע"ג דק"ל דידיהם שאין מוכיחות לא הויין ידים אפ"ה לענין גיטין וקדושין אזלינן לחומרא וה"ל ספק מקודשת והוא ז"ל דחה דבריו והעלה דחי לא אמר לי פשיטא לן דלא הוו ידים כלל והרא"ש גם כן העלה דאי לא אמר לי אף גיטא לא בעיא וכן כתב הרב המגיד בפ"ב וז"ל ואם אמר הרי את מקודשת ולא אמר לי כתב הרמב"ן והרשב"א ז"ל והרבה מן המפרשים שאינה מקודשת ע"כ וכתב רבינו ירוחם בנכ"ב ת"ה שכן נראה עיקר וכן נראה שהוא דעת הרי"ף והרמב"ם שסתמו וכתבו שאומר הרי את מקודשת לי משמע דכל דלא אמר הכי אין חוששין לו: "ב"ה והריב"ש כתב בסימן י"ח אין חוששין לה להצריכה גט כמו שהסכים הרמב"ן וכל האחרונים ע"כ ולפי זה אותה תשובה הכתובה בשם הרמב"ן או בשם הרשב"א לאו דסמכא היא: והרא"ש בתשו' (כלל ל"ו סי' ד') האריך מאד בדבר ובסוף דבריו כתב וז"ל הרי כתבתי לכם כל דברי הגדולים אשר דעת כולם מסכמת דבקדושין היכי דלא אמר לי דלא הוי קדושין וכן הביא הרי"ף ז"ל דברי שמואל נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי וכו' משמע הא לא אמר לי אין כאן בית מיחוש הלכך בנדון זה שלא דברו בפני עדים על עסקי הקדושין אלא אמר בסתם הילך קידושין לבתך ולא פריש למי קדשה אין כאן בית מיחוש ואינה צריכה גט וראיתי מה שכתבתם דברי החולקים והאומרים שצריכה גט ואיני רואה בדבריהם ממש ועיקר שיהא כדאי להשיב עליהם עכ"ל ורבינו כתב תשובה זו

בקיצור בסימן ל"ז וכתב הריב"ש בסי' רס"ו על מי שאמר כשנתן לה הטבעת הריני נותנו לך בתורת קדושין ולא אמר הרי את מקודשת לי אין כאן ידים אלא דבור שלם שכיון שהזכיר שהוא הנותן לה בתורת קידושין כבר נראה מלשונו שהוא המקדש והיא המתקדשת דלא שביק איניש מצוה דנפשיה ומידי דרמי עליה ואפילו אם ידענו שהוא נעשה שליח לאחר והיא נעשית שליח לאחרת אפ"ה אמרינן דלא שביק איניש מידי דרמי עליה ועביד מידי דלא רמי עליה כתב מורי הר"י בי רב ז"ל שכתב ה"ר דוראן בתשובה קח טבעת זו קדושין על בתך שאינו כלום שאינו מוכיח בדברים אלו שהאשה הוא מקדש וכתב עוד בתשובה דבעינן שיאמר לשון שיוכיח להבא כדמוכח בפי השולח (לב:) גבי ביטול גט אהא דאיבעיא לן הרי הוא חרס מהו והכא שאמר קידושין הן ולא אמר קידושין יהו או הן קידושין אינו כלום: כתב המרדכי בפי האומר על פריץ שנכנס בבית נערה אחת עם ב' עדים ונכנס עמה בדברים ונתן לה טבעת ולא הזכיר שום קידושין עד לאחר שעה אז אמר הווי עלי עדים שקדשתיה ואחד מהעדים אמר אני ראיתי נתינת הטבעת והשני אמר אף נתינת הטבעת לא ראיתי כי גוף הפריץ הפסיק ביני לבניה ועיין שם ומ"ש ואם היה מדבר על עסקי קידושין הווי ודאי קידושין כ"כ הרא"ש דמסתברא דמה שהיה מדבר עמה שתתקדש לו הווי טפי הוכחה מנזיר עובר לפניו: "ב"ה ועיין בהגהות מרדכי סוף גיטין: וכתב הרמ"ה אבל אם קידש אשה אחת קידושין גמורי' ואמר לאחר בפניה תהא מקודשת ולא אמר לי ידים מוכיחות נינהו וכולי נראה שטעמו משום דמדמי ליה לנזיר עובר לפניו דאמרינן דהווי ידים מוכיחות וכ"כ רבינו ירוחם בשמו ומדכתב וחוששין לקדושין משמע דאינה מקודשת גמורה ונראה שהטעם מפני שיש לחלק ביניהם דהתם כיון שאומר אהא ונזיר עובר עליו מוכחא מילתא ודאי דאהא נזיר קאמר אבל הכא כיון דקידש לעצמו אחרת בפניה כי אמר לאחרת תהא מקודשת לא מוכחא מילתא כולי האי דלעצמו קאמר דאיפשר דלחבירו הוא רוצה לקדשה שהוא כבר קידש אחת ותרתיה למה ליה הילכך ספיקא הוויא: אמר לה הריני אישיך הריני בעליך הריני ארוסיך אינו כלום מימרא דשמואל (שם דף ה:) ומפרש טעמא בגמרא משום דכתיב כי יקח ולא שיקח את עצמו. ומ"ש אפילו היה מדבר עמה על עסקי קידושין כ"כ שם הרא"ש וטעמא משום דהני לישני גריעי מנתן לה בשתיקה. וכתב רבינו ירוחם שיש חולקים ואומרים שהיא מקודשת ודאי וי"א שהיא מקודשת מספק: נתנה לו היא ואמרה הריני מקודשת לך בזה אינה מקודשת ואם נתן הוא ואמרה היא וכו' שם ת"ר כיצד בכסף נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי ה"ז מקודשת

אבל היא שנתנה ואמרה הריני מקודשת לך אינה מקודשת ובגמרא פריך דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא ומסיק בתירוצא בתרא הא נתן הוא ואמר הוא מקודשת נתנה היא ואמרה היא אינה מקודשת נתן הוא ואמרה היא ספיקא הוי וחיישינן מדרבנן וכתב הרא"ש על הא דנתן הוא ואמרה היא ומיירי שלא דבר עמה תחלה על עסקי קדושיה דאילו דבר עמה תחלה אפילו נתן לה בשתיקה מקודשת ובשביל אמירתה לא גרע ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה גם רבינו ירוחם כתב כן בשמו וטעמא דמסתבר הוא: ומ"ש ואם נתנה היא ואמר הוא וכו' בפרק הנזכר בעי רבא הילך מנה ואקדש אני לך מהו ואמר מר זוטרא משמיה דרב פפא מקודשת ומסיק דהיינו דוקא באדם חשוב דבהווא הנאה דקא מקבל מתנה מינה גמרה ומקנה נפשה ופרש"י ואקדש אני לך. והוא קבלו ואמר לה התקדשי לי בכך וכ"כ הרא"ש בראש הפרק דהכא כשאמר הוא מיירי וכ"כ הרמב"ם בפ"ה וזה לשונו אמרה לו הילך דינר זה במתנה ואתקדש לך ולקחו ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה אם אדם חשוב הוא הי"ז מקודשת שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה ובהנאה זו היקנת עצמה לו: ומ"ש רבינו בשם הרא"ש וצריך חקירת חכם וכולי שם בראש הפרק וכתב הר"ף אברייתא שכתבתי בסמוך וכן אם נתנה היא ואמר הוא לא הוי קדושי כלום ודוקא באדם שאינו חשוב וכן כתבו הרא"ש והר"ן ומבואר הוא בדבריו שהרי כתב לקמן בסמוך דאם אדם חשוב הוא מקודשת: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם שאם נתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת נתן הוא ואמרה היא מקודשת מספק הוא בפ"ג וכיון שראה רבינו שסתם דבריו בנתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת עלה על דעתו דלא שאני ליה להרמב"ם בין אדם חשוב לשאינו חשוב ואין ספק שנעלם מעיני רבינו מ"ש בפ"ה והעתקתיו בסמוך שאילו ראה אותו ודאי הו"ל להבין דמ"ש בפ"ג אינה מקודשת היינו דוקא באדם שאינו חשוב אבל באדם חשוב מקודשת וסמך על מ"ש בפ"ה ויש לתמוה על רבינו כיון שלא ראה דברי הרמב"ם בפ"ה ומפני כך עלה על דעתו דסבר דבין באדם חשוב בין בשאינו חשוב אינה מקודשת למה לא הקשה עליו דא"א לומר כן דהא בגמרא אמרינן בהדיא דבאדם חשוב מקודשת. ומ"ש עוד בשם הרמב"ם נתן הוא ואמרה היא מקודשת מספק שנראה שגם בזה סברתו היא סברא מחודשת תימה שהרי גם הוא פסק כן בסמוך ואם מפני שהו"ל לכתוב שאם היה מדבר עמה על עסקי קידושין הווי ודאי קידושין זו אינה קושיא דכיון דלא נאמר כן בגמרא ע"ז לא כתבו שכבר נודע דרכו של הרב ז"ל שאינו אלא מעתיק דברי הגמרא ועוד דאיכא למימר שסמך על מ"ש באותו פרק עצמו שאם היו עסוקין באותו ענין ונתן ולא פירש ולא אמר

דבר דיו והיא מקודשת הרי נתבאר דאין כאן חילוק סברות כלל אלא סברתו הראשונה שכתב היא מוסכמת גם מהרמב"ם ז"ל ואין להעלות על לב שיחלוק אדם עליה לפי שהוא תלמוד ערוך כמו שנתבאר ודברי הרשב"א בכל דינים אלו בתשובה סוף סימן ר"י"ג: וכתב הר"ן וטעמא דשאני לן בין נתן הוא ואמרה היא לנתנה היא ואמר הוא משום דבשלמא נתן הוא ואמרה היא כיון שבשעת נתניה אמרה היא והוא שתק הרי הוא כמסכים לדבריה ואע"פ שלא פירש ה"ל כמדבר עמה על עסקי קידושין ונתן לה קדושיה ולא פירש דקי"ל כרבי יוסי דאמר דיו הילכך איכא למימר דהו"ל כנתן הוא ואמר הוא אבל נתנה היא ואמר הוא כיון שאינו חשוב ליכא למימר דקרינן ביה כי יקח ומש"ה ליכא לספוקי דליהוי קידושי אבל בה"ג כתב דנתנה היא ואמר הוא הוי נמי ספיקא ולא נראו דבריו עכ"ל: כתב הריב"ש בסי' ה' על אירוסין שנעשו בנימוסי העכו"ם אין ספק שאין בהם חשש קידושין אף אם יהיו בפני עדים כשרים שהרי לא נתקיים בהם נתן הוא ואמר הוא ואף אם נאמר שכיון שנתקבצו יחד להתארס הוי כמדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה ולא פירש דקי"ל דיו מ"מ בכאן הרי לא נתן לה כלום רק שהכהן מברך אותם בקול גדול ונותן טבעת לכל א' תשלום תשובה זו אכתוב בסוף סימן קמ"ט: וגם ה"ר דוד כהן כתב בתשובה בית כ"ד להתיר וכ"כ בתרומת הדשן סימן ר"ט: כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח יהודי נשא כותית ונתגיירה עמו בלא קדושין וכתובה ואח"כ הלך והניחה אינה צריכה גט שאפילו יאמר שבא עליה לשם קידושין כיון שלא נתיחד עמה בעדים אינו כלום ולא כתב ר"ח שצריכה גט מספק אלא אם הכניסה לחופה וכאן אין שום חופה:

סימן כח - המקדש בגזל בפקדון או במלוה, ובאסור הנאה דאורייתא ודרבנן

הכסף שמקדש בו צריך שיהיה שלו אבל אם גנב או גזל קודם שנתיאשו הבעלים אפילו שידך אותה תחילה אינה מקודשת וכו' בפרק האיש מקדש (דף נב:): ההוא גברא דחטף זוזי מחבריה ושדא לה א"ל מיקדשת לי אתא לקמיה דרבא א"ל לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזלה יאוש

בעלים הוי וגרסיי תו התם (שם) ש"מ ממתניתין קדשה בגזל אינה מקודשת אפילו בגזל דידה מיתבי קדשה בגזל בחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה וקדשה מקודשת התם בגזל דידה הא מדקתני סיפא או שחטף סלע מידה מכלל דרישא בגזל דעלמא עסקינן פרושי מפרש קדשה בגזל ובחמס ובגניבה כיצד כגון שחטף סלע מידה וקדשה בו והא מתניי דגזל דידה וקאמר רב אינה מקודשת לא קשיא הא דשדיך. הא דלא שדיך ופרש"י בגזל דידה. כיון דקבילתיה אחילתיה: הא. דקתני מקודשת בדשדיך מקמי הכי ונתרצית להתקדש לו דאי קבלתיה לגזל דידה בשם קידושין אחילתיה וכתב הרי"ף והרא"ש שמע מינה דגזל דעלמא היכא דלא נתיאשו מהם הבעלים אינה מקודשת כלל בין שדיך בין לא שדיך וגזל דידה בדשדיך הווי קידושין ובדלא שדיך לא הווי קידושין ובפרק קמא דקדושין (דף י"ג): גרסינן ההיא אתתא דהוה קא מזבנא וורשכי אתא ההוא גברא חטף וורשכי מינה אמרה ליה הבא ניהלי אמר לה אי יהיבנא לך מיקדשת לי שקלתיה ואישתיקה אמר ר"נ יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי איתביה רבא לרב נחמן קדשה בגזל ובחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה וקדשה מקודשת התם בדשדיך ומנא תימרא דשאני לן בין שדיך בין לא שדיך דתניא אמר לה כנסי סלע זו שאני חייב ליכי וחזר ואמר לה התקדשי לי בזו בשעת מתן מעות רצתה מקודשת לא רצתה אינה מקודשת לאחר מתן מעות אפילו רצתה אינה מקודשת מאי רצתה ומאי לא רצתה אילימא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאמרה לא הא אישתיקא הווי קדושין ונתני מקודשת סתם אלא רצתה דאמרה אין לא רצה דאישתיקא וקתני דאינה מקודשת מ"ט יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי ואלא קשיא הך דקדשה בגזל ובחמס וכו' אלא לאו ש"מ הא דשדיך הא דלא שדיך. ופרש"י גזלן דלא יהיב דמי. חמסן דיהיב דמי אבל לא נתרצו בעלים למכור: בדשדיך. שדבר בה קודם לכן ונתרצית להתקדש לו דהתם כי שתקה משום דניחא לה הוא: לא רצתה דאישתיקא. וקיבלתיה ואפי"ה אינה מקודשת דדידה שקלה ולאחר מתן מעות אפי"ה רצתה דאמרה אין לא מיקדשא דמעיקרא קיבלתיה בחובה וכי הדר אמרה לא יהיב לה מידי וז"ל הרי"ף והרא"ש ההיא אתתא דהוות מזבנא וורשכי וכו' א"ר נחמן יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי ואי קשיא לך הא דתניא קדשה בגזל ובחמס וכו' מקודשת התם בדשדיך ובדלא שדיך נמי לא אמרן אלא היכא דשקלה ליה ושתקה אבל אי אמרה אין ושקלה ליה אע"ג דלא שדיך קידושיה קידושין דתניא אמר לה כנסי סלע זה שאני חייב ליכי וכו' אלא לאו רצתה דאמרה אין לא רצתה דאישתיקא ואוקימנא בדלא שדיך ולפיכך לא הויא מקודשת וכי אמרה

אין מיהא הויא מקודשת אלמא בדאמרה אין אפי"ג דלא שדיך קידושיה קידושין בין בחוב דילה בין בגזל דילה וכן הלכתא ודוקא בגזל דילה אבל בגזל דעלמא אפי"ג דשדיך לא הוו קדושין אפי"ג קדשה ביה לבתר דקניא ביאוש בעלים דה"ל כדידיה עכ"ל וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ה וז"ל המקדש את האשה בגזל או בגניבה או בחמס אם נתיאשו הבעלים ונודע שקנה אותו כבר ביאוש ה"ז מקודשת ואם לאו אינה מקודשת גזל את האשה או גנבה או חמסה וחזר וקדשה בגזל ובגנבה ובחמס שלה ואמר לה הרי את מקודשת בו אם קדם ביניהם שדוכין ונטלה ושתקה ה"ז מקודשת ואם לא שידך אותה מעולם אפי"ג ששתקה כשנתן לה דברים אלו בתורת קידושין אינה מקודשת ואם אמרה הן הרי זו מקודשת החזיר לה חוב שהיה לה אצלו ואמר לה הרי את מקודשת בו קודם שתטלנו ונטלתו ושתקה אם היה ביניהם שידוכין הרי זו מקודשת ואם לא שדיך אינה מקודשת עד שתאמר הן ואם א"ל אחר שנטלה החוב שלה הרי את מקודשת בו אפילו אמרה הן אינה מקודשת בו שהרי לא הגיע לידה ממנו כלום אלא שלה נטלה וכבר נפרעא חובו משעה שנטלה ואינה יכולה לחזור ולתובעו בחוב פעם אחרת עכ"ל: וכתב ה"ה ודפ שאם אחר שהחזיר לה גזלתה א"ל הרי את מקודשת לי בה אפילו אמרה הן אינה מקודשת דדומה להחזיר לה את החוב ומבואר למטה וכן השוו אותה בגמרא בפירוש ודבר פשוט הוא שכיון שבשעת חזרה נתן לה בתורת השבה אחר שיבא לידה והוא שלה במה תתקדש בו עכ"ל ואצל גזל דאחרים כתב הטעם שכשנתיאשו הבעלים הוי מקודשת אפי"ג דקי"ל (ב"ק סו סז.) יאוש בלבד אינו קונה הכא שהוא ביד האשה הרי יש כאן יאוש ושינוי רשות כשהוא בידה כיון דקנאתו היא אף הוא קונה אותה עכ"ל. והשתא כל דברי רבינו מבוארים אלא שיש לתמוה למה הוצרך לכתוב בשם הרמ"ה מ"ש דהא תלמוד ערוך הוא ודע שיש בקצת נוסחאות מספרי רבינו חסרון ניכר בבי' מקומות אחד אצל מ"ש אבל אם שידך תחלה וכשאמר לה התקדשי בזה ונתנו בידה וכו' צריך להגיה ולכתוב אבל אם שידך תחלה או אפילו לא שידך תחלה וכשאמר לה התקדשי לי בזה ונתנו בידה וכו' השני אצל מ"ש קבלתו בשתיקה ולא שידך תחלה אינה מקודשת צריך לכתוב אבל אם לאחר שנתנה בידה א"ל התקדשי לי בו ואמרה אין אינה מקודשת דברי הריב"ש בדינים אלו בסימן ק"ע. כתב רבינו ירוחם מוכח בפרק מרובה (שם) שאם קדשה בגזילה אחר יאוש לחוד מקודשת מדרבנן ואהא דאמר רב נחמן יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי כתב הר"ן (פ"ק דקדושין דף תרכ"ז) בשם הרשב"א דטעמא דמילתא הוא דקא מפרש דמשי"ה הוא דלא הוי קדושין

ומיהו אפילו אמרה בתר הכי דלשם קדושין קבלתינהו לא מהני דשמו חכמים דעתה דלא ניחא לה לאיקדושי בגזל דידה אלא בדשדיך או דאמרה אין בהדיא דהני גווני מהניא גביה כי היכי דתקדוש ביה והכי מוכחא ברייתא דקתני לא רצתה אינה מקודשת לגמרי משמע ואפילו פירשה דעתה אח"כ שנתכוונה לשם קדושין עכ"ל. ואמאי דאמרינן גבי א"ל כנסי סלע זה שאני חייב ליכי וכו' דאינה מקודשת אלא בדשדיך א"נ בדאמרה אין כו' היינו דוקא בדאמר לה מעיקרא כנסי סלע זה שאני חייב ליכי אבל א"ל כנסי סלע זה סתמא וחזר ואמר לה התקדשי לי בו אע"פ שהוא חייב לה סלע מקודשת ולא אמרינן דלפרעון קבילתיה אבל כל שהזכיר לה פרעון החוב אע"פ שחזר ואמר לה לא לשם פרעון אני נותנו לך אלא לשם קדושין אמרינן דמסתמא לשם פרעון שקלתיה והיינו דקתני וחזר ואמר לה התקדשי לי בו כלומר חזר בו מדיבורו הראשון ואמר שלא יהיה לשם פרעון אלא לשם קדושין אבל מדברי הרמב"ם בפ"ה נראה שאינה חזרה ממש אלא שבתחלה אמר כנסי סלע זה שאני חייב ליכי והוסיף ואמר התקדשי לי בו ואפילו בכה"ג בדשדיך א"נ אמרה אין מקודשת וכ"נ מדברי בה"ג ז"ל ולפי"ז אפשר דהיכא שחזר בו ואמר לא לשם פרעון אני נותנו לך אלא לשם קדושין דמקודשת אע"ג דלא שדיך עכ"ל וכ"כ ה"ה בפ"ה בשם הרשב"א דלדברי בעל הלכות והרמב"ם אפשר שאם חזר ואמר לה לא לשם פרעון אלא לשם קדושין וקבלתו ושתקה מקודשת ואפילו לא שידך וצריך תלמוד ומ"מ כשלא הזכיר בתחלה פרעון אלא שהוא חייב לה מנה והגיע זמנו ואמר הרי את מקודשת במנה זו ונטלתו ושתקה מקודשת אע"פ שלא שדך ואע"פ שאמרה לא נתכוונתי להתקדש אלא כדי להפרע מחובי קבלתיו אינה נאמנת עכ"ל וכתב עוד ה"ה על מ"ש הרמב"ם ואם א"ל אחר שנטלה החוב שלה הרי את מקודשת בו וכו' אינה מקודשת דע שאין חילוק בזה בין שדך ללא שדך שכיון שבא לידה בתורת פרעון במה תתקדש אח"כ וכן מתבאר בדברי רבינו ופשוט הוא עכ"ל. ואהא דאמרינן בפ"ב דהא דקדשה בגזל דידה מקודשת היינו בדשדיך ופירש"י דכי קבילתיה לגזל בידה לשם קדושין אחילתיה כתב הר"ן (ד' תרמ"ה ע"ב פ"ב דקדושין) לפ"ז נראה שנתקבלה קדושין ונתקבלה גזלתה אבל בירושלמי אמרו רוצה היא מקודשת ויהא חייב לה סלע. כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף רכ"ז על האומר לאשה הלויני דינר על משכון זה ונתנה לו הדינר ובשעה שנתן לה המשכון אמר לה התקדשי לי בזה וקבלתו ושתקה מסתברא לי שהיא מקודשת אלא שבזה ראוי להחמיר ואם קבלה קדושין מאחד אחד מגרש ואחד נושא ולמי מהן שתנשא צריכה ממנו קידושין

אחרים עכ"ל ובתשובה אחרת כתב שנשאל על אשה שאמרה לאיש אחד שיתן לתקן טבעתה לאומן וכאשר נעשה אמר אראה אם יכיל אצבעך ואמר בפני עדים הרי את מקודשת לי ואמרו לה העדים ראי מה את עושה והיא נרתעת לאחוריה וצעקה וחרפה האיש ההוא והשיב שאין בזה חשש של כלום לפי שהעדים כבר מעידים שהטבעת שלה היתה ואפילו קדש בו והיא קבלתו דרך שתיקה אינה מקודשת בדלא שדיך כדאמרינן בפ"ק דקידושין בעובדי דזורשכי וכ"ש זו שצעקה מיד כששמעה עכ"ל: א"ל כנסי סלע זה בפקדון וחזר וא"ל התקדשי לי בו וכו' ואם אחר שנתנו לידה בתורת פקדון א"ל התקדשי לי בו וכו' בד"א שבא לידה בתורת פקדון אבל בא לידה בתורת קדושין וכו' הו' ספק קדושין בפ"ק דקידושין (יב:). ההוא גברא דקדיש בציפתא דאסא אמרו לו והא לית בה שוה פרוטה אמר להו תקדוש בד' זוזי דאית בה שקלתה ואישתיקה אמר רבא הוי שתיקותא דלאחר מתן מעות וכל שתיקותא דלאחר מתן מעות לאו כלום היא אמר רבא מנא אמינא לה דתניא א"ל כנסי סלע זה בפקדון וחזר וא"ל התקדשי לי בשעת מתן מעות מקודשת לאחר מתן מעות רצתה מקודשת לא רצתה אינה מקודשת מאי רצתה ומאי לא רצתה אילימא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאמרה לא מכלל דרישא כי אמרה לא נמי הו' קדושי אמאי והא קאמרה לא אלא לאו רצתה דאמרה אין לא רצתה דאשתיקא משתק ושמע מינה שתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום היא קשו בה בפום נהרא משום דרב הונא בריה דרב יהושע מי דמי התם בתורת פקדון יהביבהו ניהלה סברה אי שדינא להו ומתברי מחייבנא בהו הכא בתורת קידושין יהבינהו ניהלה אם איתא דלא ניחא לה לשדינהו פריך רב אחאי אטו כולהו נשי דינא גמירי ה"נ סברה אי שדינא להו ומתברי מחייבנא באחריותיהו שלחה רב אחא בר רב לקמיה דרביבא כה"ג מאי שלח ליה אנן לא שמיע לן הא דרב הונא בריה דרב יהושע אתון דשמיע לכו חושו לה וכתב הרא"ש והא דלא חש לה משום דשמואל דאמר חיישינן שמא שוה פרוטה במדי שאני הכא שחזר בו ממה שרצה לקדשה בפחות משוה פרוטה וגם היא לא נתרצית כשאמר לה שאינו שוה פרוט' והר"ן כתב דאפשר דציפתא דבר שאין מתקיים הוא ובהא לא חייש שמואל וכדברי הרמב"ם א"נ דבציפתא ליכא למיחש שהרי מתחלה היה דעתו לקדשה בזוזי דאית בה כלומר בה ובמה שבתוכה אלא שהם חשבו שלא היה שם כי אם הציפתא לבד ואמרו לו והא לית בה ש"פ וא"ל אנא נמי תקדוש בד' זוזי דאית בה אמרי הלכך לציפתא ליכא למיחש שהוא לא נתכוון לקדשה בציפתא לבד דלא ניחא ליה בקידושי ספק עכ"ל: ופירש"י בציפתא דאסא. מחצלת של הדס: בד' זוזי דאית בה. כרוכים

היו בה: שקלתא. כלומר נקטא לה ולא השליכתם: ואישתיקא. בשעת מתן מעות אם קודם שקבלתו אמר לה התקדשי לי בו מקודשת דכי קבלתיה אדעתא דהכי קבלתיה: דשתקה משתק. ולא רצתה דקאמר ה"ק לא אמרה רוצה אני לאו כלום דהאי דשתקה משום דלא איכפת לה הוא וכתבו הרי"ף והרא"ש אהא דמסיק אתון דשמיע לכו חושו לה הלכך לאפוקה צריכה גט ולעיולה צריכה קידושי אחרניי ולא סגי בהנהו קידושי אבל הרמב"ם בפ"ה פסק דשתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום הוא בפקדון כרבא וכתבו הרי"ן וה"ה דטעמא משום דהא קאמר רבינא דאינהו לא חיישי לרב הונא בריה דרב יהושע אלא דשלח ליה שהם יחושו לעצמם מפני שהם חייבין בכבודו וקבלו הדבר מפיו וכתב ה"ה שכתב הרשב"א דטעמא דמסתבר הוא וכתב הריב"ש בסימן ק"ע שכן הסכימו האחרונים ושי"א דשתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום הוא אפילו בדשדיך ושכן דעת הרמב"ן וכ"כ עוד הרי"ן (פ"ק דקידושין) וז"ל ובכה"ג ליכא לאפלוגי בין שדיך ללא שדיך דהא בהאי עובדא דציפתא גופיה כבר נתרצית לו שהרי קבלה ציפתא דאסא לשם קדושין ומשמע ודאי דלא גרע זה משדיך ואפ"ה אמרינן דאע"ג דא"ל התקדשי בד' זוזי דאית בה דהויא שתיקה דלאחר מתן מעות ולא הוי קדושין עכ"ל וז"ל הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר נתן לה אגודה של הדס וכיוצא בה וא"ל הרי את מקודשת לי בזו וקבלה אותו אמרו לו והלא אין בה ש"פ ואמר תתקדשי בד' זוזין שיש בתוכה אם אמרה הן ה"ז מקודשת ואם שתקה אינה מקודשת במעות אלו שהשתיקה שלאחר מתן מעות אינה מועלת כלום ותהיה מקודשת מספק מפני האגודה שמא תשוה פרוטה במקום אחר עכ"ל וכתב ה"ה ויש חולקין (הוא הרא"ש והרי"ן פ"ק דקדושין) ואומרים דהכא ליכא למיחש להכי שלא היתה דעת המקדש לקדשה באגודה אלא בד' זוזים שהיו בה ודברי רבינו נראין לו עיקר להחמיר עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם דוקא דשקלתינהו ואישתיקא אבל זרק לה קדושין אפי' לתוך חיקה וכו' לא נמצא כן בדברי הרמב"ם וטעות סופר יש כאן וצריך להגיה ולכתוב הרמ"ה: היה לו פקדון בידה וכו' בפ' האיש מקדש (מז.) תניא האומר לאשה התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או שנאבד אם נשתייר ממנו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת: ומ"ש רבינו או שהשאילה חפצים כן משמע שם בגמרא ומ"ש בשם הרא"ש דוקא שאינה יודעת סכום הפקדון וכו' שם כתב כן: היה לו מלוה אצלה אפי' היא בשטר וא"ל הרי את מקודשת לי במלוה שיש אצלך אינה מקודשת כו' מימרות אמוראים בפ"ק דקדושין (ו): ובפרק האיש מקדש דאמרי המקדש במלוה אינה מקודשת משום דלהוצאה

ניתנה: ומ"ש אפילו עדיין המעות בידה וכו' כן פרש"י שם וכ"כ הרא"ש והר"ן וכתב עוד הר"ן וכיון דלהוצאה ניתנה ה"ל כדידה ולא יהיב לה מידי ואיהי אין דעתה על הנאת מחילת מלוה אלא אזוזי ולא יהיב לה מידי והרמב"ם כתב בפ"ה כ"ל הזה המקדש במלוה אפי' בשטר אינה מקודשת כיצד כגון שהיה לו אצלה חוב דינר וכו' מפני שהמלוה להוצאה ניתנה ואין כאן שום דבר קיים ליהנות בו מעתה שכבר הוציאה אותה דינר ועברה הנאתו עכ"ל כלו' דכיון דלהוצאה נתנה אפי' שעדיין המעות בידה ה"ל כאילו כבר הוציאה ואין כאן שום דבר קיים ליהנות בו: ומ"ש ל"ש מלוה ל"ש שכירות הכי משמע בפרק האיש מקדש דתניא עשה לי שירי' נזמים וטבעות ואקדש אני לך כיון שעשאן מקודשת דר"מ וחכ"א אינה מקודשת עד שיגיע ממון לידה כלומר ממון אחר אבל בשכר פעולתו אינה מקודשת ואוקימנא לפלוגתייהו בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף או אינה אלא לבסוף דרבנן סברי יבנה מתחלה ועד סוף כלומר דכל פרוטה כשנגמרה נתחייב בה בעל המלאכה לפועל הלכך כשמחזירו לו ה"ל מלוה למפרע א"נ פליגי באומן קונה בש"כ ורבנן סברי אינו קונה בשבח כלי הלכך ה"ל מקדש במלוה ואינה מקודשת: ומ"ש אפילו הגיע זמן השכירות והמלוה לגבות כך משמע ודאי מהא דתניא עשה לי שירים נזמים וכו' דהא כשעשאים ונתנם לה הרי הגיע זמן לגבות שכירתו ואפ"ה אמרו חכמים דאינה מקודשת: ומ"ש ואפילו החזיר לה השטר כתב הר"מ ז"ל שאינה מקודשת ואפי' יש בו שוה פרוטה וכו' זה נלמד ממה שיתבאר בסמוך בהתקדשי לי בשטר חוב זה דאיפלגו בה תנאי וע"כ לא פליגי אלא באומר לה בשעת קידושין התקדשי לי בשטר חוב זה אבל כל שלא אמר לה כן בשעת קידושין לכ"ע אינה מקודשת וכ"כ רבינו ירוחם בשם הרמ"ה: ומ"ש אבל אם א"ל התקדשי לי בשטר חוב זה ונתנו לה שמין את הנייר וכו' בפרק האיש מקדש (דף מח) על הא דאמר רב המקדש במלוה אינה מקודש' אמרינן לימא כתנאי התקדשי לי בשטר ר"מ אומר אינה מקודשת ור"א אומר מקודשת וחכ"א שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת האי שטר ה"ד אלימא ש"ח דאחרים קשיא דר"מ אר' מאיר דאמר באידך ברייתא דמקודשת אלא בשטר חוב דידה ובמקדש במלוה קא מיפלגי ודחי הב"ע כגון שקדשה בשטר שאין עליו עדים ור"מ לטעמיה וכו' ומשמע דכיון דבעינן לאוקמא מעיקרא בשטר חוב דידה ובמקדש במלוה אפי' דדחי לה לאוקמה לדרב כר"מ מ"מ ילפינן מינה דבשטר חוב דידה אם יש בו שוה פרוטה מקודשת וכתב הר"ן שיש מי שאומר כן וגם ה"ה כתב בפ"ה שיש מי שכתב שאם היתה מלוה בשטר והחזיר לה השטר בשעת הקדושין ויש בנייר שוה

פרוטה ה"ז מקודשת דה"ל כמקדש במלוה ופרוטה וכן נזכר בגמרא באוקימתא אחת שעשו שם על ברייתא אחת וכ"נ מדברי הרמב"ן והרשב"א ורבינו לא הזכיר חזרת השטר וגם בהלכה לא נזכר כלל ואפשר שאף הוא ז"ל יודה בזה שא"כ היה דעתו כשהזכיר דין המשכון ה"ל להזכיר זה עכ"ל: ומ"ש ואם לאו הוי ספק קדושין נראה דהיינו מדאמר שמואל חיישינן שמא ש"פ במדי: ומ"ש אבל אם אמר לה התקדשי לי בהנאת מחילת מלוה מקודשת ואפילו לא מחל לה המלוה אלא אמר לה הרי את מקודשת לי במה שאני מרויח לך הזמן מקודשת וכולי ואסור לעשות כן משום ריבית בפ"ק דקדושין (דף ו:): אמר אביי המקדש במלוה אינה מקודשת בהנאת מלוה מקודשת ואסור לעשות כן משום הערמת ריבית האי הנאת מלוה ה"ד אילימא דאזקפה דא"ל ד' בה' הא רבית מעליא הוא ועוד היינו מלוה לא צריכא דארווח לה זימנא ופירש"י דאזקפה. מעיקרא ד' בה' והשתא אמר לה התקדשי לי בזוזי חמישי: רבית מעליא הוא. ואמאי קרי לה הערמת רבית: ועוד היינו מלוה. שאף הזוז הזה כבר מחוייבת ועומדת: לא צריכא דארווח לה. זמן הלואתו וא"ל התקדשי בהנאה זו שאת היית נותנת פרוטה לאדם שיפייסני על כך או לי ואפילו לאגר נטר לא דמי כלל ואם פירש לה כך מקודשת והערמת רבית הוא דהויא ולא רבית גמור דלא קץ לה מידי ולא מידי שקיל מינה וכ"ש אם מחל לה כל המלוה ואמר לה התקדשי לי בהנאת מחילה זו דהשתא הוא דקא יהיב לה הך פרוטה דהנאת מלוה אבל כי מקדש לה בעיקר המעות לא מידי יהיב לה שכבר הם ברשותה והם שלה: והר"ן כתב דאפשר דכל שמחל המלוה עצמו אפילו א"ל בהווא הנאה דעתה אזוזי ומש"ה נקיט לה בגמרא בארווח לה זימנא דליכא אלא הנאה גרידא ולא נקטה במחילת כל המלוה ורבינו סתם דבריו כדברי רש"י דאי א"ל התקדשי לי בהנאת מחילת מלוה מקודשת וכ"פ הרא"ש ז"ל ובפרק המדיר (עד.) כתב רש"י המקדש במלוה שמחל לה המלוה שהיתה חייבת לו וכתבו התוספות על זה ולפירושו צריך לחלק בין מקדש במחילת מלוה למקדש בהנאת מחילת מלוה דמקודשת כדאמריי בפ"ק דקדושין ולר"י אין נראה דשמא אין לחלק והכא יש לפרש דמיירי כגון דאמר לה התקדשי לי במעות מלוה שאת חייבת לי דהתם ודאי אינה מקודשת עכ"ל ולענין מה שפרש"י בארווח לה זימנא כן פירשו הר"י והרא"ש ז"ל והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה המקדש בהנאת מלוה ה"ז מקודשת כיצד כגון שהלוה אותה עתה ק"ק זוז ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת זמן שארווח לך במלוה שתהיה בידך כך וכך יום ואיני תובע ממך עד זמן פלוני ה"ז מקודשת שהרי יש לה הנאה מעתה להשתמש במלוה זו עד סוף זמן

שקבע ואסור לעשות מפני שהוא כרבית ופירשו רבותינו בהנאת מלוה דברים שאין ראוי לשמעם עכ"ל: וכתב הר"ן נראה שהוא דוחה דברי הר"י וסובר שאילו הלוח אותה כבר אע"פ שהוא מאריך לה עכשיו הזמן כיון דהשתא לא יהיב לה מידי אינה מקודשת ולא ידעתי למה שאפילו הוא מלוה אותה עכשיו אינה מקדשה במעות עצמן אלא בהנאת מלוה זו וכיון שכן אפי' קדמה מלוה לקדושין מה בכך והרי מ"מ הוא מהנה אותה עכשיו בהרוחת זמן שהוא שוה לה פרוטה וכל שהוא מהנה כיוצא בזה מקודשת אע"פ שאינו נותן לה כלום מיד ליד דהא שחוק לפני רקוד לפני ואדבר עליך לשלטון לא יהיב לה מידי ואעפ"כ מקודשת למ"ד אינה לשכירות אלא לבסוף כדאיתא לקמן פ' האומר (סג.) וה"ה כ' רבי' לא ישרו בעיניו דברי ההלכות דא"א שתועיל יותר הנאת מלוה ממלוה עצמו וכיון דבשעת הקידושין אינו נותן לה דבר לא עדיף הרוחת זמן ממלוה גופה וכן דעת ר"ח ז"ל והרמב"ן והרשב"א ז"ל מסכימים לדעת ההלכות וראיתי לחוש לדבריהם ע"כ: ומ"ש רבי' ובעל העיטור כ' שאין בו איסור אלא א"כ אמר לה הריני מלוה לך מנה עד זמן פ' וכו' פירושו ובעל העיטור חלק על פי' זה בהנאת מלוה דא"כ היכי מסיים בה שאסור לעשות כן והלא כיון שאינו אומר כן בשעת הלואה וגם עתה אינה נותנת לו דבר וגם לא קץ אין כאן איסור כלל אלא אם א"ל כן בשעת הלואה דאז ודאי איסורא איכא ומ"מ רבית גמור לא הוי כיון דלא קץ בהדיא ד' בה' היינו דמסיים בה ואסור לעשות כן משום הערמת רבית מ"מ למדנו מדברי בעל העיטור שהוא מפרש הא דארוח. לה זימנא כדברי ר"ח והרמב"ם ז"ל וזהו שכתב רבינו על דבריו וכן כתב ר"ח שאם היה לו מלוה בידה ומרויח לה זמן ומקדש בה אינה מקודשת וכולי. והתוספות הקשו על פרש"י דכה"ג רבית גמורה היא ואמאי קאמר דאינו אסור אלא משום הערמת רבית ופר"ת דאיירי הכא שהיתה חייבת מעות לאדם אחר והגיע זמנו לפרוע ובא זה ונותן פרוטה למלוה לארווחי לה זמנא וקדשה באותה הנאה כלומר שאמר לה בשעת מתן מעות התקדשי לי בפרוטה זו ואסור לעשות כן אע"ג דלאו רבית הבא ממלוה ללוה הוא משום דהוי כחזר ונוטלו מן האשה: כתב הר"מ וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא אם קדשה בהרוחת זמן דמעיקרא הוי ספק קדושין וכו' כלומר היכא דבשעה שהלוה לה אמר הרי את מקודשת לי בהנאת הרוחת זמן שארויח לה במלוה זו וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פשיטא שהיא מקודשת בודאי לד"ה אבל היכא דקודם לכן היה לו מלוה בידה ועכשיו א"ל הרי את מקודשת בהנאת הרוחת זמן שאני מרויח לך באותה מלוה שאת חייבת לי וכדברי רש"י והר"י ז"ל דבהא פליגי ר"ח והעיטור הוי ספק קדושין וכו': אבל

אם היה לו משכון ממנה במלוה שיש לו אצלה וקידשה בו מקודשת ואפילו משכנה בשעת הלואה ואפילו לא החזיר לה המשכון וכולי בפ"ק דקדושין (יט.) אמר רבא אמר רב נחמן המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדברי יוסי ברבי יהודה דאמר גבי אמה העבריה מעות הראשונים לאו לקדושין ניתנו וכו' וכתבו התוספות והרא"ש אין לפרש דמשכנו שלא בשעת הלואתו דקני ליה כדברי יצחק דא"כ הו"ל להביא ההוא דרבי יצחק אלא אפילו משכנו בשעת הלואה איירי דומיא דאמה העבריה ונראה דאפילו אינו מחזיר לה המשכון אלא שא"ל הרי את מקודשת לי במלוה שאת חייבת לי על המשכון שלך שבידי מקודשת אף ע"פ שהמשכון עדיין בידו דהא המקדש במלוה שיש עליה משכון קאמר ולא המקדש במשכון וכתבו עוד התוספות וא"ת כיון דמקדש בהנאת מחילת מלוה אפילו בלא משכון אמרי' לעיל דמקודשת ולמה אנו צריכין ללמוד מרבי יוסי וי"ל דהיכא דאיכא משכון גרוע טפי דסלקא דעתך דלא סמכה דעתה כיון שאינו מחזיר לה משכון קמ"ל מילתא דר' יוסי דמקודשת והר"ן כתב דאינו מחזור דלא אמרו דמקודשת אלא דוקא כשהחזיר לה המשכון דומיא דההיא דר"י בר יהודה וכ"כ הרמב"ם בפ"ה וז"ל היה לו אצלה מלוה על המשכון וקידשה באותה המלוה והחזיר לה את המשכון ה"ז מקודשת שהרי היא נהנית במשכון מעתה והרי הגיע הנאה לידה וכתב ה"ה היה לו מלוה אצלה וכו' פ"ק אמר רב נחמן המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת ופירוש במלוה הוא מקדשה ומחזיר לה את המשכון ויש שהיו סבורים לומר אפילו אינו מחזיר המשכון בשעת הקדושין היא מקודשת ודעת רבינו עיקר וכן הסכים הרשב"א ז"ל וכ"נ מדברי הרמב"ן ז"ל דבעינן חזרת המשכון עכ"ל. וכבר כתב רבינו סברא זו בסמוך בשם הרמ"ה ויש לתמוה עליו למה לא כתב שגם הרמב"ם סובר כן וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה אפילו לא הזכיר לה משכון בשעת הקדושין כיון שהחזירה בשעת הקדושין או שהיה ברשותה מקודשת: וכתב עוד דוקא דמטא לידיה דמקדש בתורת משכון אבל אי לא מטא לידיה בתורת משכון וכו' אינה מקודשת כ"כ רבינו ירוחם בשמו וכתב עוד מוכח בפ"ק דאם הקנה לה משכון שלו כגון שאמר לה התקדשי לי בכך וכך מעות ותזכה בהם גוף משכוני ה"ז מקודשת אפילו משכון שלו עכ"ל. ועיין בסימן כ"ט: ואם יש לו מלוה אצל אחרים ויש לו משכון מהם וקדשה בו גם בזה כתב הרמב"ם שבכל ענין מקודשת וא"א ז"ל כתב דוקא שמשכנו שלא בשעת הלואה וכו' ברייתא בפ"ק דקדושין (ח:) קדשה במשכון מקודשת ומוקי לה במשכון דאחרים וכדרי' יצחק דאמר ב"ח קונה משכון ופירש"י במשכון דאחרים שהיה בידו

וקדשה בחוב שיש לו עליו הילכך מקודשת שהמשכון עצמו קנוי לה וכתבו התוספות אף ע"ג דרבי יצחק איירי במשכנו שלא בשעת הלואתו מצינו למימר כיון דבעל חוב קונה משכון שלא בשעת הלואה קנין גמור עד שיפדה בשעת הלואה נמי אלים שעבודיה ליחשב ממון לקדש בו האשה וכן צריך לפרש בפרק השולח (לו.) (ובפרק כל שעה (לא.)) והרא"ש הביא דבריהם וכתב אח"כ ומיהו צריך לדקדק בס"פ האומנין (פא:) דבס"פ שבועת הדיינין (מד.) (משמע דמשום דרבי יצחק לא הוי אלא ש"ש ודלא כרש"י שפירש בס"פ האומנין דלרבי יצחק קונה המשכון להתחייב באונסין דלא משמע התם הכי ור"ח פי' שם דלא להתחייב באונסין וצריך לדקדק אמאי קנאו להיות עליו ש"ש אי חשיב קנין גמור באונסין נמי ליחייב ואי לא חשיב קנין אפילו ש"ש לא הוי אלא ודאי היינו שכרו דקני ליה להיות ממונו לקדש בו את האשה וכן פר"ת ולפום האי טעמא לא נוכל לפרש בשמעתין דבשעת הלואה דכיון דשלא בשעת הלואה לא הוי אלא ש"ש משום שנהנה שיוכל לקדש בו א"כ בשעת הלואה אין לו כח זה וכן משמע לקמן פ"ב הלכך לא איירי הכא אלא במשכנו שלא בשעת הלואתו והר"ן ז"ל כתב והא דרבי יצחק בכל ענין הוא אפילו משכנו בשעת הלואתו וכמו שכתבתי במקומות אחרים בס"ד והרמב"ם כתב בפ"ה וז"ל היה לו משכון על חוב שיש לו אצל אחרים וקדש בו אשה אע"פ שאינו שלו ה"ז מקודשת לפי שב"ח יש לו מקצת קנין בגופו של משכון וכתב ה"ה ברייתא שם פרשוה בין במשכנו בשעת הלואתו בין משכנו בשלא בשעת הלואתו וכן העלה הרמב"ן ז"ל במסכת שבועות עכ"ל: ומ"מ יש לתמוה על מה שכתב רבינו גם בזה כתב הרמב"ם שבכל ענין מקודשת שאינו מוכרח לפרש כן בדבריו דאף על גב דסתם ולא חילק איכא למימר דלישנא דברייתא נקט ואזיל כמנהגו ואם היינו מוכרחים לפרש בגמרא דבמשכנו שלא בשעת הלואתו דוקא איירי היינו מפרשים גם בדבריו כן ואיפשר שלפי שראה רבינו שאין דברי הרא"ש מוכרחים נקט ליה סתמא דהרמב"ם כאילו מפרש דלא שאני ליה ומ"מ לשון גם בזה כ' הרמב"ם שכתב רבינו אינו מדוקדק שמלשון זה נראה שבדין הקודם לזה נחלקו אם בעינן שמשכנו שלא בשעת הלואתו והרמב"ם הוא לבדו שכתב דאפי' משכנו בשעת הלואתו מקודשת ואינו כן דבדין הקודם לכ"ע אפי' משכנו בשעת הלואה מקודשת כמו שנתבאר ולכן צ"ל דה"ק כתב הרמב"ם שגם בזה בכל ענין מקודשת כתב המרדכי בפ"ק דקדושין כתב ראבי"ה קדשה במשכון דאחרים דקני ליה מולך תהיה צדקה וה"מ במשכון דישראל דבר צדקה הוא וכגון שמשכנו שלא בשעת הלואתו דהכי אוקימנא לההיא דרבי יצחק בפ' האומנים אבל במשכונות של עכו"ם לא

כדאיתא בפרק כל שעה דהלכה כרבנן לא כר"מ עכ"ל: היה לו מלוה על אחרים ואמר לה הרי את מקודשת לי בחוב שיש לי ביד זה במעמד שלשתן מקודשת אפילו הוא מלוה ע"פ כ"כ הרמב"ם בפ"ה וטעמו מדתניא בפרק האיש מקדש (דף מז:): התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים והרשה עליהם ר"מ אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת ומוקי לה בגמרא בשטר חוב דאחרים ובמלוה בשטר ובמלוה ע"פ קא מיפלגי במלוה בשטר פליגי בדשמואל דאמר המוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול ר"מ לית ליה דשמואל ורבנן אית להו דשמואל הילכך לא סמכה דעתה סברה אזיל ומחיל ליה ובמלוה ע"פ פליגי בדרב הונא אמר רב דאמר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה מ"ס ה"מ בפקדון אבל במלוה לא ומ"ס ל"ש מלוה ל"ש פקדון וכיון דקיי"ל דמילתא דרב הונא הויא בין במלוה בין בפקדון ממילא קם לה הלכתא כמ"ד מקודשת. וכתב הר"ן ויש מי שלמד מכאן דאפילו שמואל מודה דבמעמד שלשתן אינו יכול למחול דאם איתא דיכול למחול היכי אמרינן דטעמייהו דרבנן דאמרי אינה מקודשת משום דכי אמר רב בפקדון אבל במלוה לא דאלמא אי. ס"ל דאפילו במלוה אמר מקודשת ואמאי והא יכול למחול דמשום ההוא טעמא אמרינן במלוה בשטר דאינה מקודשת ועוד אמאי דחקו לאקומי רבנן דלא כהלכתא דסברי דדוקי בפקדון אבל במלוה לא הל"ל דכ"ע אית להו דרב בין במלוה בין בפקדון וקמיפלגי בדשמואל דמ"ס יכול למחול ומ"ס אין יכול ואחרים דוחים ראייה זו וסוברים דאפילו במעמד שלשתן יכולין למחול ואיפשר שזה היה דעת הר"י שהשמיט כל זה ומדהשמיט משמע ודאי דס"ל יכול למחול ואינה מקודשת אבל הרמב"ם כתב בפ"ה מה' אישות דבמעמד שלשתן מקודשת אלמא ס"ל דאינו יכול למחול ולא נתבאר בדבריו שם מהו דעתו במקדש במלוה בשטר דאחרים ע"כ והתוספות כתבו דמודה שמואל דבמעמד שלשתן דאינו יכול לימחל וכדברי הרמב"ם ז"ל וגם ה"ה כתב יש מי שכתב שאפילו במעמד שלשתן אינה מקודשת ודבריהם בזה ארוכים וראוי להחמיר ע"כ. וכתב רבינו ירוחם דלמ"ד מקודשת היינו מדרבנן כיון דמעמד שלשתן תקנתא דרבנן היא עכ"ל ואינו מוכרח דהא איכא למימר כיון דתקינן רבנן נקנו לה המעות וכיון שנקנו לה ה"ל כאילו נתן לה כסף והויא מקודשת דאורייתא וכתב עוד הר"ן אהא דאמרינן במלוה ע"פ פליגי דבמלוה דאחרים ליכא למימר דדעתה אזוזי דלא אמרינן הכי אלא במלוה דידה שכבר היתה מחוייבת לו אבל כשהוא בא לקדשה במלוה דאחרים אין דעתה להתקדש בזוזי אלא בהנאה דאית בה: ומ"ש רבינו אבל אם לא אמר לה במעמד שלשתן אפילו היא מלוה בשטר והקנה

לה השטר וכו' אינה מקודשת טעמו מבואר במה שכתבתי בסמוך דאוקמוה דבמלוה בשטר פליגי בדשמואל וכיון דקיי"ל דהלכתא כשמואל ממילא קמה לה הלכתא כמ"ד אינה מקודשת משום דלא סמכה דעתה וה"ה כתב בפ"ה שאע"פ שלא נתבאר דין זה בדברי הרמב"ם יש לדקדק קצת מדבריושגם הוא סובר שאינה מקודשת וכתב שיש מחמירים ואומרים שהיא מקודשת ושראוי להחמיר: ומ"ש רבינו אלא שמין בנייר אם יש בו ש"פ מקודשת ודאי וכו' הוא נלמד ממ"ש לעיל בסי' זה גבי א"ל התקדשי לי בש"ח זה ונתנו לה אבל הר"ן כתב דל"ל בהא שמין את הנייר משום דנייר של לוח הוא כדתנן שהלוח נותן לו את השכר ואי מחיל ליה ע"כ מהדרא ליה ניירא: היה לו מלוה אצלה ונתן לה עתה פרוטה וכו' בר"פ האיש מקדש (דף מו.) אמר רבא ש"מ מדרבי אמי המקדש במלוה ופרוטה דעתה אפרוטה וכתבו הר"יף והרא"ש דהכי הלכתא וכ"פ הרמב"ם בפרק ה' לפיכך אם אמרה לו עשה לי שירים נזמים וטבעות וכו' אלעיל קאי שכתב המקדש במלוה שיש לו אצלה אינה מקודשת והשתא קאמר דלפ"י אם א"ל עשה לי שירים ונזמים וכו' אינה מקודשת משום דה"ל מקדש במלוה ודין זה איתא בפ' האיש מקדש (דף מח.) דקתני התם בברייתא עשה לי שירים נזמים וטבעות כיון שעשאן מקודשת דברי ר"מ וחכ"א אינה מקודשת עד שיגיע ממון לידה ואוקימנא דכ"ע מקדש במלוה אינה מקודשת והכא בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף קא מיפלגי ואבע"א דכ"ע דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והכא באומן קונה בשבח כלי קמיפלגי ואיבע"א דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי והב"ע כגון שהוסיף בה נופך משלו דמ"ס מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה ומ"ס דעתה אמלוה ופרש"י ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף. כל פרוטה ופרוטה כשנגמרה תתחייב בה בעל המלאכה לפועל בשכירות עשיית המלאכה הלכך כשמחזירין לה ה"ל מלוה למפרע: והכא באומן קונה בשבח כלי וכו'. כלומר הכא בשלא התנה להיות שכיר ימים אלא קבלן שקבל עליו לגמור המלאכה בכך וכך ובאומן קבלן וכשמשיביו ועשה מן הזהב כלי קונה לזכות בכלי כשהוא משיביו קמיפלגי ר"מ סבר אומן קונה בשבח כלי ואין בזו לומר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף דכל מה שמשיביו אינו מלוה על הבעלים אלא בכלי הוא זוכה וכשמחזירו לו בשכר הקצוב ההיא שעתא הרי הוא כמוכרו לו: אין אומן קונה וכו'. והרי הוא כשאר שכירות ופסק הרא"ש דישנה לשכירות מתחילה עד סוף וכ"פ הר"יף בפ"ק דעכו"ם ובקדושין פרק האומר כן פסק הרמב"ם בפ"ה מהלכות אישות ובענין אומן קונה בשבח כלי כתב הרא"ש בפ' האיש מקדש הר"יף פסק בפרק הגוזל קמא גבי הא דא"ר אסי ל"ש אלא שנתן לחרש שידה תיבה

ומגדל לנעוץ בהן מסמר ושברו אבל נתן לחרש עצים לעשות מהן שידה תיבה ומגדל ועשה מהן שידה תיבה ומגדל ושברן פטור מ"ט אומן קונה בשבח כלי דלית הלכתא כרב אסי משום דמייתי התם על מילתיה דרב אסי לימא כתנאי עשה לי שירים נזמים וטבעות וכו' מאי לאו בהא קמיפלגי מ"ס אומן קונה בשבח כלי ודחי לא דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי אלמא ליתא לדרב אסי ונ"ל דאין זו ראייה משום דבעי למידחי הוא דאמר כתנאי הוצרך לומר דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי דאי אומן קונה א"כ לכ"ע מקודשת וכן פר"י ור"ת פסק כרב אסי דאמר אומן קונה בשבח כלי ולהך אוקימתא הלכה כר"מ עכ"ל והר"ן כתב בפרק האיש מקדש דנקטינן דאין אומן קונה בשבח כלי וכדברי הרי"ף וכן דעת הרמב"ם שפסק בפ"ה שהאומר הרי את מקודשת לי במלאכה זו שעשאה עמד ועשה אינה מקודשת אא"כ נתן לה פרוטה משלו ודע שיש בקצת ספרי רבינו חסרון הניכר שאצל מ"ש דקי"ל אין אומן קונה בשבח כלי צריך לכתוב וה"ל מלוה וכ"כ הרי"ף אבל ר"י כתב דאומן קונה בשבח כלי ואין כאן מלוה ועיין ברבינו ירוחם: קדש במלוה ובעל סתם בפני עדים צריכה גט וכו' בפרק המדיר (עד.) אמר עולא אר"א המקדש במלוה ובעל על תנאי ובעל בפחות מש"פ ובעל ד"ה צריכה הימנו גט כלומר משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אמר רב יוסף בר אבא אמר רב מנחם אמר רב אמי המקדש בפחות משוה פרוטה ובעל צריכה גט בהא הוא דלא טעי אבל בהנך טעי ופירש"י ר' אמי פליג אדר"א ואמר המקדש בפחות משוה פרוטה ובעל הוא דצריכה גט אבל המקדש במלוה או ע"ת ובעל אינה צריכה הימנו גט משום דבהנך טעי כסבור יודעת היא שאין עליה נדרי' לכן היא נשאת וכי בעיל אדעתא דקדושי קמאי בעל ולא לשם קידושין: במלוה אין הכל בקיאין בהלכות קדושין והרי"ף כ' הא דמקדש בפחות משוה פרוטה ובעל צריכה הימנו גט והשמיט דין מקדש במלוה ובעל משמע דס"ל דאינה צריכה גט משום דאין הכל בקיאין בה' קדושין וכדר' אמי וכ"כ הרא"ש שכ"נ מדברי הרי"ף דמקדש במלוה ובעל אינה צריכה גט אבל הרמב"ם פסק כר"א שכתב בפ"ז המקדש על תנאי וכנס ובעל סתם ה"ז צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא ביטל התנאי כשבעל או כשנכנס וכן המקדש בפחות משוה פרוטה או במלוה וחזר ובעל סתם בפני עדים צריכה הימנו גט שעל בעילה זו סמך ולא על אותן קדושין פסול"י חזקה הוא שאין אדם מישראל הכשרים עושה בעילתו בעילת זנות והרי בידו לעשות בעילת מצוה עתה עכ"ל. וכתב הר"ן וז"ל הרמב"ם השוה מקדש במלוה לפחות משוה פרוטה שבשניהם הוא סובר שצריכה גט בודאי ולא ידעתי למה פסק כן במלוה שאפילו הוא סומך על מימרא

דעולא אר"א מנלן דבמלוה אמר דצריכה גט בודאי ואע"ג דאמר לה בהדיא פחות משוה פרוטה הא כייל נמי בהדה על תנאי ובעל ולמסקנא דשמעתין אינה צריכה גט אלא מספק ואפי' נאמר דר"א כאביי ס"ל דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וצריכה גט דקאמר בכולהו מן הודאי קאמר אכתי היכי נסמוך עלה לקולא שאם בא אחר וקדשה לא נחוש לקידושא כיון דרבי אמי פליג עליה ואמר אבל בהנך טעי ומש"ה מחוורתא דפסקא דפחות משוה פרוטה צריכה גט אבל במלוה ה"ה כעל תנאי וצריכה גט מספק ע"כ: והשתא מ"ש רבינו דודאי לשם קדושין בעל נמשך אחר פשט דברי הרמב"ם ז"ל דמשמע לכאורה דסבר הכי וכמ"ש הר"ן אבל מאחר שהר"ן נראה שסובר שאינם קדושין מידי ספיקא לא נפקא וכך היא מסקנת הרא"ש ז"ל שכתב שראוי להחמיר וכבר כתבתי שכן העלה הר"ן וגם דברי הרמב"ם כך נ"ל לפרשם דצריכה גט מספק קאמר מדכתב צריכה גט ואם איתא ה"ל לכתוב ה"ז מקודשת ועוד הא כיון דעל מקדש על תנאי ובעל סתם כתב וכן המקדש בפחות מש"פ או במלוה ובעל סתם צריכה גט ובמקדש ע"ת ובעל סתם לא הצריך גט אלא מספק וכדמוכח מדכתב שמא ביטל התנאי כשבעל א"כ גם במקדש בפחות משוה פרוטה או במלוה ובעל סתם לא הצריך גט אלא מספק וא"ת בפחות משוה פרוטה ובעל סתם למה לא פסק שתהא מקודשת קידושי ודאי כיון דתרי לישני שוו בה י"ל שהוא ז"ל מפרש דצריכה גט דקאמר היינו מספק מדלא קתני ה"ז מקודשת ואפילו את"ל דצריכה גט דקאמר היינו לומר שהיא מקודשת קדושי ודאי מאחר דאיתא התם בגמרא א"ר כהנא משמיה דעולא דעולא המקדש ע"ת ובעל צריכה ממנו גט איכא למימר דמשמע ליה ז"ל דהאי מימרא פליגא אתרי מימרי קמאי וסבר דמקדש בפחות משוה פרוטה או במלוה ובעל סתם אינה צריכה גט דאין לך צריכה גט אלא מקדש על תנאי ובעל סתם וכיון דפלוגתא היא פסק בה להחמיר: כתב הרא"ש בפרק המדיר דהא דאמרינן דבועל לשם קדושין היינו בדאיכא עידי יחוד דאמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה: מי שלקח מפירות חבירו בלא דעתו וקדש בהם אפילו מצאו חבירו וכו' אינם קדושין בפרק האיש מקדש (דף נב:) גבי ההוא דקדש בפרומא דשכרא: ומ"ש בשם הרמב"ם שאם קידש בדבר שאין מקפיד עליו הוי ספק קדושין בפ"ה מהלכות אישות כתב כן: כ"י הרמב"ם אריס שנטל מן הפירות וקדש בהם אינם קדושין ואם נטל במדה וקדש הוי קדושין ומי שיש לו סחורה בשותפות עם חבירו ולקח בלא דעת חבירו וקדש בהם אינם קדושין וכו' בספרי הרמב"ם שבידינו אין כתוב אלא ממי שיש לו סחורה בשותפות וכן כתוב בפ"ה ותחלת הדברים אינם כתובים שם ומ"מ הדין

דין אמת והכי איתא בפרק האישי מקדש (שם) ההוא אריסא דקדיש במוזא דשמכי אתא לקמיה דרבא א"ל מאן פלג לך וה"מ במוזא אבל כישא מצי אמר ליה אנא שקל כישא שקיל את כישא כי פרש"י מוזא דשמכי. מלא יד בצלים אבל כישא אגודה שדרך הירק להיות מתחלק באגודות וכל אגודות הן שוות אני נטלתי אחת טול אתה אחת והרי"ף כתב בפירוש מוזא דשמכי ראשי הבצלים ולפי שיש בהם גדולים וקטנים אמר מאן פלג לך וכתב ה"ה על פירוש זה וזהו שכתב רבינו הואיל וצריך שומת ב"ד וכתב הר"ן יש מי שאומר דאפילו במוזא אם היה שוה ב' פרוטות מקודשת שהרי אחת מהם שלו ולא נהירא אלא שאפילו היה שוה כמה אינה מקודשת דכיון דא"ל התקדשי לי בזה במוזא קדיש בפלגא דמוזא לא קדיש עד שיאמר לה התקדשי לי בחלקי שבמוזא וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ה וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ם והרשב"א ז"ל: השואל חפץ מחבירו וקידש בו כתב בעל העיטור איכא מאן דמדמי ליה למתנה על מנת להחזיר וכו' ור"ש כתב בתשובה שהיא מקודשת כל זה הביא הרא"ש בפסקיו פ"ק דקידושין: ומ"ש וא"א ז"ל כתב אם השאילו החפץ וכו' בפי הנזכר והאריך להביא ראיה לדבריו. ובתשובותיו כלל ל"ה האריך ג"כ בזה ובס"פ יש נוחלין הזכיר קצת מזה והריב"ש בסימן ק"ע כתב בזה וגם בתרומת הדשן סי' ר"י כתב בזה וגם בתשובת המיימוני שבסוף ספר נשים ובהגהות מרדכי דקידושין וע' ברבינו ירוחם: כתב הרשב"א בתשובה סי' אל"ף ורמ"א על מי שרצה לקדש אלמנה ולא היה לו טבעת ואמרה לו בת האלמנה הרי לך טבעת וקבלו וקדשה בו איני רואה להתירה בלא גט דשמא טבעת זו במתנה נתנה לו הבת ושלה הוא וע"מ להחזירו לה נתנתו לו ואע"פ שאיפשר לומר דמן הסתם כל מה שיש ביד האשה מתכשיטין וכיוצא בהן של בעל ואין לה רשית בהם ליתנם לאחרים מכל מקום מידי ספק אינו יוצא והוא בתשובה להרמב"ן סי' קמ"ד: וכתב הרמב"ם המקדש באיסורי הנאה' אפילו דרבנן כגון חמץ בשעה ששית אינה מקודשת עברו ומכרו וקדש בדמיו מקודשת אפילו באיסורי דאורייתא חוץ מדמי עכו"ם בפ"ה: ומ"ש המקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת פשוט במשנה פרק האישי מקדש (דף לו.) ומ"ש שאפילו באיסורי הנאה דרבנן אינה מקודשת היינו מדגרסינן בפ"ק דפסחים (ז.) גבי חמץ בערב פסח ונבטליה בשית כיון דאיסורא דרבנן עליה לא מצי מבטיל ליה דלאו ברשותיה קיימא דא"ר גידל אמר רב המקדש אשה בחמץ מו' שעות ולמעלה ואפי' בחטי קרדנייתא דשרירן ויבישין אין חוששין לקדושיו דאיסורי הנאה נינהו ופירש"י מו' שעות. מתחלת שש: קרדנייתא. הגדלים בהרי אררט וקשים הם מאד ואפ"ה

אין חוששין לקדושין אם בא עליהם מים. וכתב הר"ן שהקשה עליו ר"ת דע"כ מו' שעות מסוף ו' משמע (וכ"ת) היכי מוכח דבאיסורא דרבנן בלחוד לאו ברשותיה קאי י"ל דה"נ איסורא דרבנן הוא דחטי קרדנייתא חמץ נוקשא הוא ולא מיתסר אלא מדרבנן הילכך מייתי ראייה לחמץ דאורייתא בשעות דרבנן דלאו ברשותיה קאי מחמץ דרבנן בשעות דאורייתא ולפ"ז אפשר דחמץ דרבנן בשעות דרבנן חוששין לקדושין וכן דעת הרמב"ם ז"ל ע"כ : והרא"ש כתב בס"פ האיש מקדש מוכח בשמעתין דהמקדש באיסורי הנאה דרבנן מקודשת מדאמרינן תניא המקדש בחולין בעזרה ר"ש אומר מקודשת אלמא חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא מיהו אשכחן בפ"ק דפסחים אמר רב גידל המקדש בחטי קרדנייתא מו' שעות ולמעלה אין חוששין לקדושיו ואע"ג דחטי קרדנייתא קשים וחימוצו דרבנן ויש לחלק משום דחמץ בפסח עיקרו דאורייתא אבל חולין שנשחטו בעזרה לרבי במעון איסורו מדרבנן והתם נמי פעמים מקודשת כמו שפירש ר"ח דוקא מו' שעות ולמעלה ואע"ג דחטי קרדנייתא חימוצו מדרבנן מ"מ איסור חמץ הוי מדאורייתא למעלה מו' שעות אבל בשעה ו' דאיהו חמץ דרבנן וגם חטי קרדנייתא דרבנן חוששין לקדושיו ודלא כפרש"י שפירש מתחלת ו' ולמעלה דלישנא משש ולמעלה מסוף ו' משמע והא דאמר בריש כל שעה (כא.) לא נצרכה אלא לשעות דרבנן וכי הא דאמר רב גידל וכו' הכי מייתי ראייה כי היכי דבשעות דאורייתא וחמץ דרבנן אין חוששין לקדושיו ה"נ בחמץ דאורייתא ושעות דרבנן עכ"ל וכתב עוד הר"ן בפ"ק דפסחים אבל הרמב"ן כתב דמתחלת שש אפילו בחמץ דאורייתא חוששין לקדושין דכיון דלבתר איסורא מבדל בדילי אינשי מחמץ ובשש הכל עסוקים לשורפו לא משמע להו לאינשי דמיתסר בהנאה ואי אמרת דבשש אין חוששין לקדושיו אתו למימר הכי בד' וה' ואתו למישרי א"א ומש"ה נקט בו' שעות ולמעלה דוקא ונ"ל דמש"ה נקט משש שעות ולמעלה דאילו מחמשה ולמעלה איכא למיחש דלמא הנך קדושי בה' הוו אלא דטעו בין ה' לוי' אבל מו' ולמעלה ליכא למיחש למימר דה' הוי וטעו בין ה' לז' שבה' חמה במזרח ובז' חמה במערב הילכך בו' שעות חוששין לקדושיו אפ"ה שפיר מייתי ראייה דמאי דאסרוה רבנן עליה לאו ברשותיה קאי כיון דאמרינן דנוקשה מו' שעות ולמעלה אין חוששין לקדושיו והרז"ה השיב על הר"י"ף שהביא הא דרב גידל א"ר בהלכותיו ואמר דרב לטעמיה דס"ל כרבי יהודה דאמר חמץ מו' שעות ולמעלה אסור מן התורה ומתסר נמי בהנאה ומש"ה אין חוששין לקדושיו אבל אנן דקי"ל כר"ש דאמר דבין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום חוששין לקדושיו ואין

דבריו נכונים מטעם שכבר כתבתי בחדושי דאפילו ר"ש מודה דחמץ מו' שעות ולמעלה מתסר בהנאה מדאורייתא עכ"ל וה"ה כתב וז"ל מ"ש רבינו ואפילו היה אסור מדבריהם למדו מאיסור החמץ בשעה ו' שמפורש בפסחים בפ"ב שאפילו בזמן שאיסורו מדבריהם אינה מקודשת וה"ה דשאר דברים וכבר תירצו המפרשים הסוגיא שהיא גבי חולין שנשחטו בעזרה בסוף האיש מקדש שנראה שהוא קשה על דין זה וכן הסכים הרמב"ן שבכל איסורי הנאה אינה מקודשת עכ"ל. נראה מדבריו דלהרמב"ם בכל איסורי הנאה דדבריהם אינה מקודשת ואפילו אין בהם שום צד דאורייתא וכ"נ מדברי רבינו שאחר שהביא דברי הרמב"ם כתב וא"א כתב המקדש באיסורי הנאה דרבנן וכו' או בשאר איסורי דרבנן מקודשת משמע דס"ל דלהרמב"ם בכל איסורי דרבנן אינה מקודשת והרא"ש פליג עליה ואין נ"ל כן משום דאי הוה ס"ל להרמב"ם הכי ה"ל לסתום ולכתוב ואפילו היה אסור בהנאה מדבריהם ולמה לו לפרש ולומר כגון חמץ בשעה ו' ומדכתב הכי משמע ליה דהיינו לומר דדוקא איסור דרבנן כי האי דהוי חמץ דאורייתא ושעות דרבנן וה"ה לשעות דאורייתא וחמץ דרבנן אבל חמץ דרבנן ושעות דרבנן חוששין לקידושיו וכן משמע מדברי הר"ן שזו היא דעת הרמב"ם ז"ל: ומ"ש עוד הרמב"ם עבר ומכרו וקדש בדמיו מקודשת וכו' משנה וגמרא בס"פ האיש מקדש (דף נו:): ומ"ש בשם הרא"ש המקדש באיסורי הנאה דרבנן כגון חמץ בשעה ו' או בשאר איסורי דרבנן מקודשת כבר כתבתי לשון הרא"ש בזה ומשם יתבאר לך שדברי רבינו סתומים הם מאד שסתם וכתב דלהרא"ש בחמץ בשעה ו' מקודשת וה"ל לפרש דהיינו דוקא בחמץ דרבנן אבל בחמץ דאורייתא אף בשעה ו' אינה מקודשת דומיא דחמץ דרבנן בשעות דאורייתא: ומ"ש והמוכר איסורי דאורייתא ומקדש בדמיהן דמקודשת דוקא בשמכרו לעכו"ם או לישראל ויודע הלוקח שהוא איסורי הנאה וכו' ז"ל הרא"ש בס"פ האיש מקדש אהא דאמרינן מכרן וקידש בדמיהן מקודשת וא"ת והא הני זוזי לאו דידיה נינהו שצריך להחזיר הדמים כיון שמכר לו איסורי הנאה וי"ל דמיירי בשמכרו לעכו"ם או לישראל והכיר בהם דהוו מעות מתנה ירושלמי מכרן וקדש בדמיהן מקודשת רבי חגי בשם ר' זעירא שאין תופסין דמיהם א"ר חנינא זאת אומרת שמקדשין בגזל פי' לפיכך היא מקודשת לפי שאין תופסין דמיהן לאיסור ודייק מינה רבי חנינא שמקדשין בגזל דמאחר שאין דמיהם נכנסים תחתיה לאיסור נשארין אסורים והמעות גזל הם בידו ואבן דקי"ל קדשה בגזל לפני יאוש אינה מקודשת צריך לאוקמה כדפרישית ואי לאו הירושלמי דמחשיב ליה גזל לא הוה ק"ל מידי דהאי דמי לאו גזל הם בידו כי בתורת

מקח באו לידו ואף על גב דמקח טעות הוא ישלם מביתו אבל הני זוזי להוצאה ניתנו לו עכ"ל והר"ן כתב לדברי רש"י בפ"ק דחולין היינו טעמא דמקודשת אף על פי שהיו הדמים אסורים למקדש משום דכיון שהיא מותרת ליהנות בהם וקנאתן מחמתו מקודשת אבל בירושלמי גרסינן רבי חגי בשם ר' זעירא בשאין תופסין דמיהם א"ר חנינא זאת אומרת שמקדשין בגזל ומסתברא דלדין דק"ל דקדשה בגזל לפני יאוש אינה מקודשת כי תנן מכרן וקדש בדמיהן מקודשת דוקא בשידע לוקח שהם איסורי הנאה ולקח א"נ בשמכרן לעכו"ם או אפשר דאפילו במוכר לישראל כיון שהלוקח נתן דמיהן למוכר להוציאם הלואה הן בידו ומקדש בהם אע"פ שהוא חייב לשלם מביתו מפני שמקחו מקח טעות עכ"ל": ב"ה ומ"ש באחרונה דאפילו במוכר לישראל מיירי עיקר דדברים של טעם הם ולפחות מידי ספיקא לא נפקא: כתב הרא"ש בפסקיו בפ"ק דב"ק לרבי יוסי הגלילי בכור בזמן הזה אפילו תם הוי ממון בעלים לקדש בו את האשה ולרבנן אפילו בכור בעל מום חי בזמן הזה לא הוי ממון בעלים לקדש בו את האשה ויש שפסקו כרבי יוסי הגלילי ומיהו נ"ל דמשמע דהלכה כרבנן וצ"ע עכ"ל כתב רבינו ירוחם בשם הרשב"א שכל צבור יש להם כח לעשות הסכמה ביניהם דכל מאן דמקדש בלא עשרה שלא יהיו קידושיו קידושין והריב"ש כתב בתשובה סי' שצ"ט שיכולים הקהל לתקן שכל מי שיקדש שלא בידיעת נאמני הקהל ובפניהם ובפני עשרה יהו קידושיו מופקעין ובטלים ומעתה באותו זמן מפקירים הקהל כסף או שוה כסף שיקדש בו והמקדש כנגד תקנתא זו אין קידושיו קידושין ואינה צריכה גט זהו מה שני"ל להלכה אבל למעשה הייתי חוכך להחמיר ולא הייתי סומך על דעתי זה לחומר הענין להוציאה בלא גט אם לא בהסכמת כל חכמי הגלילות כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא עכ"ל: וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' אלף ר"ו ששורת הדין רשאים לעשות כן ובלבד שיסכימו בכך אנשי העיר ואם יש ת"ח שם צריך לעשות מדעתו ומעשה היה בעירנו ודנתי בדבר לפני רבותי ומורי הרמב"ן הודה לדברי ומ"מ עוד צריך להתיישב בדבר עכ"ל וזה לשון הר"ר שלמה בן הר"ש בר צמח בתקנת הפקעת הקידושין לא נעשה בה מעשה לעולם וכבר נשאל לראשונים ולא סמכו לעשות בה מעשה וכ"כ א"א בתשובה והרשב"א בסי' תקנ"ח כתב וז"ל אילו רצו לתקן הקהלות או קהלה וקהלה לגדור בפני תקלות אלו יעשו תקנה במעמד כולם ויפקיעו מעתה ועד עולם או עד זמן שירצו כל ממון שינתן לשום אשה מקהלם הפקעה גמורה הפקר גמור אא"כ תקבלם האשה מדעתה ומדעת אביה או בפני פלוני ופלוני וכן מצאתי לרב שרירא גאון שכן נהג הוא ואבותיו ואמר לצבור אחד לנהוג

כן וכן ילמד אדם בתוך ביתו וילמד לנערותיו לאסור על עצמן על דעת המקום ועל דעת הרבים בלא שום פתח היתר וחרטה כל ממון שינתן לה בתורת קידושין אפילו תקבלם מדעתה אם לא בפני פלוני ופלוני וכך הודעתי אני פעמים לבנות עירנו עכ"ל הרשב"א ובסי' תר"ב כתב אשה שנדרה הנאה מראובן ואמרה כל נכסי פלוני עלי כקרבן ואח"כ בא אותו ראובן וקידשה נראה בעיני פשוט שאינה מקודשת וכן הנהגתי אני במקומי להסיר המכשלות מפני הרמאין. ומה ששאלת אם אמר כל שיגיע לידי משל פלוני באיזה צד הרי הקדש תיכף שיגיע לידי בזה אני חוכך לאיסור והוא ליה ספיקא בדאורייתא וצריכה גט. ובסי' תר"ג כתב על אשה שנדרה הנאה מפלוני וקדשה בשטר דמקודשת: כתב מהרי"ק בשורש כ"ד קהל שעשו תקנה בחרם ששום בר ישראל לא יקדש אשה בפחות מ"י בני אדם ועבר א' וקידש בפחות מ"י קידושיו קידושין וה"ה למקדש שעובר על חרם ר"ג וכ"כ הר"ש בר צמח בתשובה וכ"כ בא"ח בשם הרשב"א:

סימן כט - שצריך לתן הכסף במתנה שלמה, ודין המקדש במשכון או במנה ונמצא חסר או רע,

הכסף של הקידושין צריך שיתנהו לה במתנה גמורה ואם נתנו לה על מנת שתחזירהו לו אינן קידושין וכו' מימרא בריש קידושין (דף ו') הילך מנה על מנת שתחזירהו לי באשה אינה מקודשת לפי שאין אשה נקנית בחליפין ופירשו התוספות והרא"ש לפי שדרך הוא להחזיר הסודר שמקנין בו הלכך אי אמרת דקני אתי למימר אשה נקנית בחליפין לפיכך אפקעו רבנן לקידושין אע"ג דמדאורייתא הוי מקודשת וז"ל הרמב"ם בפ"ה אינה מקודשת בין החזירה בין לא החזירה שאם לא החזירתו לא נתקיים התנאי ואם החזירתו הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום כתב רבינו ירוחם יש מפרשים שאם נתן לה מתנה לזמן ידוע ואמר לה תהא מקודשת לי בהיא הנאה שאת נהנית באותו זמן דהויא מקודשת וי"מ דאינה מקודשת וראשון נראה עיקר עכ"ל: אמרה לו תן מנה לפלוני ואקדש אני לך וכו' שם אמר רבא תן מנה לפלוני ואקדש לך מקודשת מדין ערב ערב לאו אע"ג דלא מטי הנאה לידיה קא משעבד נפשיה האי

איתתא נמי אע"ג דלא מטי הנאה לידה קא משעבדא ומקניא נפשה
ופירש"י ואקדש אני לך. וכשנתנו לו א"ל התקדשי לי מקודשת ואע"ג
דלא מטי הנאה לידה: מדין ערב. ממה שמצינו בתורה שהערב משתעבד
למלוה אנו יכולין ללמוד וגם הרמב"ם כתב בפ"ה דהא דמקודשת כשא"ל
התקדשי לי בהנאת מתנה שנתתי על פיך וכתב ה"ה כ"כ הרשב"א והכרח
הוא דאי לא אמר הוא לא עדיף ודאי כשנותן לאחר על פיה מכשנותן לידה
ואמרה היא שאינה אלא קידושי ספק וגם הר"ן כתב שכדברי הרמב"ם
ז"ל עיקר וכן כתב רבינו ירוחם וכתב אי נמי מיירי במדבר עמה על עסקי
קידושיה ובסימן ל' יתבאר לטעמא דמקודשת משום דאיהי אמרה ליה
מעיקרא תן מנה לפלוני ואקדש אני לך אבל אם התחיל ואמר לה
התקדשי לי במנה ואמרה לו תנהו לפלוני או לאבא או לאביך אינה
מקודשת כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף רכ"ד דה"ה אם אמרה הלוא
מנה לפלוני ואתקדש אני לך מקודשת אבל אם א"ל הרויח לפלוני זמן
ואתקדש אני לך אינה מקודשת: אמרה תן מנה לפלוני ואקדש אני לו כו'
שם (ז.) תן מנה לפלוני ואקדש אני לו מקודשת מדין ערב ומדין עבד כנעני
ערב לאו אע"ג דלא מטי הנאה לידה משעבד נפשיה האי אתתא נמי וכו'
מי דמי ערב הא דקני ליה קא חסר ממונא האי גברא קני להאי אתתא
ולא חסר מידי עבד כנעני יוכיח דלא חסר ממונא וקא קני נפשיה מי דמי
התם הך דקא מקני קא קני הכא האי אתתא קא מקניא נפשה ולא קניא
ולא מידי ערב יוכיח אע"פ דלא מטי הנאה לידה משעבד נפשיה וכתב
הרמב"ם בפ"ה דהיינו דוקא כשקדשה אותו פלוני ואמר לה הרי את
מקודשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך וכתב ה"ה יש מי שפירש
כשאותו פלוני מינה שליח את זה לקדש לו אשה הא לאו הכי אפילו
הודיעו לבסוף ונתרצה כיון שבשעת הקידושין לא היה יודע בהם אינה
מקודשת אלו דבריהם והרשב"א תמה על רבינו למה הוצרך לפרשה
כשאמר מי שנתקדשה לו הרי את מקודשת בהנאת מתנה שקבלתי
ברצונך. עוד כתב אדרבה לכאורה משמע דכל כה"ג קרוב הוא להיות
כהילך מנה ואתקדש אני לך דאינה מקודשת אלא באדם חשוב בדוקא
וצ"ע עכ"ל. ודברי תימא הן דהא ע"כ אם נפרשה שזהו שליח ודאי היה
אומר לפלוני התקדשי בהנאת מתנה זו שנתתי לו ברצונך שאם לא אמר
לה השליח כלום היאך יפה כחו יותר ממשלחו וכבר נתבאר בפ"ג שנתן
הוא ואמרה היא שאינה אלא קדושי ספק כ"ש בכה"ג אלא ודאי כשא"ל
השליח הוא א"כ יפה פירש רבינו שאין כאן צורך שליח וזהו שלא נזכר
בגמרא אלא שאותו פלוני א"ל כן ולא הוצרכו להזכיר מפני שכבר ידוע
שהמקדש צריך שיאמר הרי את מקודשת והקושיא שהקשה הוא ז"ל

דלכאורה משמע דכה"ג אם אינו אדם חשוב אינה מקודשת אני אומר לדבריו א"כ יפה כח השליח ממשלחו שכשהשליח מקדשה בכה"ג מקודשת וכשהמשלח אומר כן לא תתקדש וזהו תימא אלא ודאי יש חילוק בין ההיא דבעינן אדם חשוב הילך מנה משלה והיא חסרה ממון ולפיכך בעינן אדם חשוב בדוקא ושלא בחשוב במה תתקדש אבל כאן אינה חסרה ממון כלל והיא נהנה שמתקיימת מצותה בממון של אחרים כך נ"ל עכ"ל ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה מבואר מתוך מה שכתבתי אמרה לו הילך מנה וכו' ג"ז מימרא שם: ומ"ש כדפרישית לעיל הוא בסימן כ"ז: א"ל הילך מנה והתקדשי לפלוני וכו' שם הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני לאו אף על גב דלא חסר מידי קא קני נפשיה האי גברא נמי אף על גב דלא חסר מידי קני להאי איתתא ופירש"י הילך מנה והתקדשי לפלוני. והוא שלוחו אלא שמקדשה משלו מקודשת ואע"ג דממונא לאו של משלח הוא: מדין עבד כנעני. שאחרים פודין אותו בממונם והוא קונה עצמו ויוצא לחירות ואע"ג דלא חסר איהו בהאי ממונא מידי וז"ל הרמב"ם בפ"ה א"ל הילך דינר זה במתנה והתקדשי לפלוני וקדשה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו הבאה ליך בגללי הרי זו מקודשת אע"פ שלא נתן לה המקדש כלום וכתב ה"ה מימרא שם ופירשוה קצת מפרשים בשזה שליח אותו פלוני כמו שפירשו בזה שלמעלה וכבר הוכחתי בסמוך דעת רבינו עד כאן לשונו והר"ן כתב אחר דברי רש"י והרמב"ם כתב כגון שקדשה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו הבאה ליך בגללי ולפי זה אינו צריך להעמידה שיהא האומר זה שליח אותו פלוני עד כאן לשונו וכך הן דברי הרא"ש שכתב הילך מנה והתקדשי לפלוני ועשאו פלוני שליח אלא שנותן המנה משלו או כשלא עשאו שליח ואמר המקדש הרי את מקודשת לי במנה שנתן ליך פלוני מקודשת עכ"ל וכך הם דברי רבינו: א"ל התקדשי לי בדינר ונתן לה משכון עד שיתן הדינר אינה מקודשת מימרא שם (ח.) ויהיב טעמא משום דמנה אין כאן משכון אין כאן וז"ל הרמב"ם בפ"ה אינה מקודשת לפי שלא הגיע הדינר לידה ולא המשכון נתן להיות שלה וכתב ה"ה בשם הרשב"א שאפילו א"ל הריני חייב לך מנה בקנין והתקדשי לי בו אינה מקודשת שאין כאן מנה אלא מלוה ולא קנה ואפילו כתב לה שטר עליו אינה מקודשת וכ"כ הרמב"ן עכ"ל וז"ל הר"ן (פ"ק דקידושין דף תרכ"ד) כתב הרמב"ן דאפילו היכא דא"ל קנה משכון זה בשיעבוד מנה והתקדשי לי בו ומשכנו אינה מקודשת דנהי דקניה ליה משכון לה היא שיעבודא אינה מקודשת בכך דמנה אין כאן כלומר דעיקר שיעבודא דמנה גבי לוח הוא ולא גבי אשה ומשכון נמי אף על גב דגבי

אשה הוא הרי הוא כאילו משכון אין כאן שאין המשכון אלא להבטחת השיעבוד וכיון דמנה אין כאן גבי אשה משכון נמי אין כאן אבל הראב"ד פירש דה"ק מנה אין כאן שהרי לא נתחייב לה בו דמילי בעלמא נינהו וכיון דמנה אין כאן משכון אין כאן דלא קניא ליה למשכון במידי דמאי יהבה ליה דקניא לה משכון אבל היכא שנתן לה משכון וא"ל קני במשכון זה שיעבוד מנה והתקדשי לי מקודשי ע"כ ודברי רבינו ירוחם בזה כתבתי בסי' כ"ח: א"ל הרי את מקודשת לי במנה ונתן לה דינר מיד הרי זו מקודשת מיד וישלים וכו' אבל אם א"ל במנה זו וכו' היה בו דינר רע או של נחושת וכו' שם אר"א התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים מ"ט כיון דאמר לה מנה ויהיב לה דינר כמ"ד לה על מנת דמי וכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי מיתבי התקדשי לי במנה והיה מונה והולך ורצה אחד מהם לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו הב"ע דאמר במנה זו הא מדסיפא במנה זו רישא במנה סתם דקתני סיפא א"ל התקדשי לי במנה זו ונמצא מנה חסר דינר או דינר של נחשת אינה מקודשת דינר רע ה"ז מקודשת ויחליף לא רישא וסיפא דאמר במנה זו ופרושי קא מפרש רצה אחד מהן לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו כיצד כגון דאמר לה במנה זו רב אשי אמר מונה והולך שאני דדעתה אכוליה האי דינר של נחשת ה"ד אי דידעה ביה הא סברה וקבלה לא צריכא דיהביה ניהלה בליליא אי נמי דשכיח ליה ביני זוזי האי דינר רע ה"ד אי דלא נפיק היינו דינר של נחשת אמר רב פפא כגון דנפיק על ידי הדחק ופירש"י מונה והולך שאני. ואע"ג דאמר במנה סתם כיון דחזיתיה מונה והולך דעתה אכולה אבל כי לא נתן לה אלא דינר וקבילתיה ודאי לשם קידושין קבילתיה ועל מנת שישלים: דאשתכח ביני זוזי. ולא הכירה בו מתחלה שהיה מעורב ביניהם ופסק הרא"ש כר"א דאמר התקדשי לי במנה ונתן לה דינר ה"ז מקודשת וישלים וסיים בה וה"מ דא"ל מנה סתם אבל אם אמר לה מנה זה או אפי' מנה סתם והיה מונה והולך ורצה אחד מהן לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו נראה שהוא סובר דרב אשי לאו לדחויי אוקימתא קמייתא אתא אלא לומר דשפיר איכא לאוקמה לברייתא אפילו במנה סתם וטעמא משום דמונה והולך שאני אבל אה"נ דלדידיה נמי לא אר"א אלא במנה סתם אבל במנה זה לא אבל הרי"ף אחר שפסק כר"א כתב וה"מ דא"ל מנה סתם אבל אם אמר לה מנה זה והיה מונה והולך ורצה אחד מהן לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו. וכי הר"ן (בפ"ק דקידושין דף תרכ"ד) נראה שהרי"ף סמך אאוקימתא קמייתא ודחה לאוקימתא דרב אשי משום דאוקימתא קמייתא היא לישנא דגמרא וכן דעת הרמב"ם בפרק ז' ומ"מ

נראה דעת הרמב"ן דבמנה זה כל שנמצא חסר דינר לא בעיא חזרה דממילא בטלי קידושין וזה שלא כדברי רש"י שכתב עלה דהא דאמרין השתא במנה סתם לא הוו קידושין במנה זה מיבעיא כלשון הזה השתא במנה סתם תניא ליה דיכולים לחזור כל זמן שלא קבלה את כולו במנה זה ונמצא חסר דינר דהשתא לא קבלה את כולו מיבעיא דמצי הדרא אלמא דס"ל ז"ל דאפילו במנה זה ונמצא חסר דינר בעיא חזרה ונראה שהזקיקו לומר כן דאם איתא דאפילו מן הסתם בטלו קידושין מאי פריך במנה זה מיבעיא וכו' ואף על פי כן אין דבריו מחוורין דכיון דא"ל במנה זה ומנה אין כאן בטלי קידושין וכו' עכ"ל ורבינו סתם דבריו כדעת הרא"ש שפסקה לדרב אשי דכל היכא דמונה והולך אפילו במנה סתם אינה מקודשת עד שישלים כל המנה: ומ"ש ואם אמר לה דינר החסר יהא עלי במלוה מקודשת פשוט הוא מהא דר"א דבסמוך. כתב רבינו ירוחם התקדשי לי במנה סתם ולא אמר זה ונמצא חסר דינר מחלוקת בפרק האיש מקדש (יז.) וי"מ דאינה מקודשת ואפילו רצה המקדש לתת הדינר והרמב"ן כתב דמקודשת וכתב לפיכך לא כתבה רבינו דדייקין לה ממנה זה דדוקא מנה זה אינה מקודשת הא מנה סתם מקודשת עכ"ל וכו' ה"ה בפ"ז בפי' האיש מקדש אמרו בגמ' דפליגי ת"ק דברייתא וי"א באומר לה התקדשי לי במנה ונתן לה מנה חסר דינר סבר ת"ק דאינה מקודשת ואמרו שם אלא הא דאמר ר"א התקדשי לי במנה ונתן לה דינר מקודשת וישלים לימא כתנאי אמרה לשמעתי ותירצו מנה חסר דינר כסיפא לה למתבעיה מנה חסר צ"ט לא כסיפא לה למתבעיה ויש פוסקים כת"ק וכל שנתן לה מנה חסר דינר אינה מקודשת וזה דעת הרשב"א ז"ל אבל הרמב"ן פסק כיש אומרים ודקדק כן מן הברייתא שהביאו בפ"ק וזהו שבהלכות לא הביא סוגיא זו שבפי' האיש מקדש וזה ג"כ דעת רבינו שלא חלק וכתב ונתן לה אפילו דינר א' וכו' עכ"ל וכל זה הביא הר"ן בפ"ק דקידושין והרא"ש הביא הסוגיא זו בפי' האיש מקדש ופסק הלכה כת"ק ואעפ"כ לענין הדין אינו חולק על פסק הרמב"ן שהוא ז"ל גורס בדברי ת"ק מקודשת ואהא דאוקי רב פפא דינר עב דנפיק ע"י הדחק כתב הר"ן כלומר דכיון דנפיק ה"ז מקודשת דמסתמא לא קפדה כל שהחליפו ואיפשר שאין הקידושין תלויין בכך ואע"פ שלא החליפו מקודשת אלא שיש לו להחליפו מדין חוב בעלמא עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה ואם א"ל בתר הכי התקדשי לי בו ושתקה הוי ספק קידושין נראה שהטעם משום דאיכא למימר דכיון דשתקה הרי היא מתרצה להתקדש בו כמו שהוא ואיכא למימר דעל דבריו הראשונים היא סומכת שא"ל במנה דמשמע מנה יפה שאין בו שום דינר רע והא דשתקה לפי שאינה חוששת

להשיבו דבר כתב הרשב"א בתשובה באדם שלקח טורניש ונתן לאשה ואמר לה הרי את מקודשת לי במנה זה דאינה מקודשת וראיה מדאקשינן השתא במנה סתם לא הוה קידושין במנה זה לא כ"ש ופירש"י במנה זה ונמצא חסר דינר עכ"ל": "ב"ה קידש אשה ונתן לה כלי ואמר לה הרי את מקודשת לי בטבעת זו בתשובה להרמב"ן סי' קל"ז: הוא אומר התקדשי לי במנה והיא אומרת לא אתקדש לך אלא במאתים וכו' תוספתא כתבוה הרי"ף והרא"ש בפ"ק דקידושין והרמב"ם בפ"ז ופי' הר"ן זה אומר לאשה התקדשי לי בדינר זה ע"מ שאשלים לך מנה והיא אומרת ע"מ שתשלים לי מאתים והלך זה לביתו וזו לביתה ולא הסכימו ביניהם ואח"כ תבעו זה את זה וקדשו ונתן לה הדינר אם האיש תבע את האשה יעשו דברי האשה וישלים לה מאתים ואם האשה תבעה את האיש יעשו דברי האיש ולא ישלים אלא מנה: אמר לה התקדשי לי בכוס זה והיה בו מים וכו' בפ' האיש מקדש (דף מח) ת"ר התקדשי לי בכוס זה תנא חדא בו ובמה שבתוכו ותניא אידך במה שבתוכו ולא בו ותניא אידך בו ולא במה שבתוכו לא קשיא הא במיא הא בחמרא הא בציהרא ופירש"י בו במה שבתוכו. בשניהם זכתה דמצטרפי לשוה פרוטה: בו. קדשה ולא במה שבתוכו במיא דלא חשיבי ולא היה דעתה אלא בכלי: בחמרא. במה שבתוכו ולא בו דעבידי למשתייה ומהדר כוס למאריה: בציהרא. ציר דגים שעשוי לימים רבים לטבול בו והכוס צריך לשומר בו ובמה שבתוכו וי"א ציהרא שמן לשון יצהר והתוס' כתבו שר"ת פירש במיא בו ובמה שבתוכו שהמים בטלים לגבי הכוס בחמרא בו ולא במה שבתוכו שהיין חשוב ואינו בטל לגבי הכוס ומכל מקום אינו חשוב כ"כ שנאמר שדעתה תהא על היין אבל בציהרא במה שבתוכו דחשוב יותר מן הכוס אבל לא בו דהכוס אינו בטל לגבי יצהר וכי הרא"ש שר"ח פירש כדברי רש"י והרמב"ם בפ"ה כ' כדברי רבינו תם ואמאי דאמרינן במה שבתוכו ולא בו כתב ר' ירוחם ומיירי בכוס של חרס: האומר לאשה התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש או בהפך כתב רבינו בסי' ל"ח: היו לו מיני כלים או מיני מאכל או שאר כל דבר ובאה אשה ואמרה תן לי מהם וכו' בפ"ק דקידושין (ד' ט.) ההוא גבר' דהוה מזבין חומרי פתכייתא אתאי ההיא איתתא אמרה ליה הב לי חד שוכא אמר לה אי יהיבנא לך מיקדשת לי אמרה ליה הבה מיהבא א"ר חמא כל הבה מיהבא לאו כלום הוא ההוא גברא דהוה שתי חמרא בחנותא אתאי ההיא איתתא א"ל הב לי חד כסא א"ל אי יהיבנא לך מיקדשת לי א"ל אשקויי אשקויין א"ר חמא כל אשקויי אשקויין לאו כלום הוא ההוא גברא דהוה שדי תמרי מדקלא אתאי ההיא איתתא א"ל שדי תרתי א"ל אי שדינא

לך מיקדשת לי אי"ל שדי משדי אי"ר זביד כל שדי משדי לאו כלום הוא איבעיא להו הב שדי אשקי מהו ואסיקנא הלכתא דאינה מקודשת ופירש"י מיקדשת לי לשון שאלה וכתבו התוס' והרא"ש דאייתי תלמודא הני תלת עובדי לאשמועינן דבין במידי דמיכלא בין במידי דמשתיא בין במידי אחרינא לאו כלום הוא וזהו שכתב רבינו היו לו מיני כלים או מיני מאכל או שאר כל דבר: ומ"ש אם אמרה הן ונתן לה ה"ז מקודשת כ"כ הרמב"ם בפ"ד ופשוט הוא שהיא מקודשת אלא שיש לתמוה למה הצריך שתאמר הן דאפילו שתקה וקבלה משמע נמי דמקודשת וכ"נ ממ"ש רבינו בסמוך בשם הרא"ש וממה שאכתוב בשם הרמב"ן ז"ל ומיהו לפי מה שאכתוב בשם הרשב"א אתי שפיר: ומ"ש רבינו שרצונה לומר רק תתן פעם אחת ולא נתרצית בקידושין כלומר שרצונה לומר תן לי בלבד ולא תשחק בי בדבר אחר וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ד: ומ"ש בשם הרא"ש אם אמר בשעה שנתנו לה הרי את מקודשת לי וקבלה מקודשת שם בפסקיו כתב שכך נ"ל ושכן מצא בשם הראב"ד ז"ל וה"ה כתב על המעשים הנזכרים כתב הרמב"ן מפני שהוא אמר תחלה בלשון שאלה ואפילו חזר ואמר לה בשעת נתינה התקדשי לי והיא אמרה אחת מהלשונות האלו אינה מקודשת אבל אם שתקה ודאי מקודשת עכ"ל והר"ן כתב איכא מ"ד דטעמא דאינה מקודשת משום דאדיבורא קמא סמכה דאמרה ליה מעיקרא הב שלא לשם קידושין אבל אי אי"ל איהו מעיקרא אי יהיבנא מיקדשת לי ואמרה הב אי"נ הבה מיהבא כדקאמר איהו קאמרה ומקודשת וכן נמי אפי' היכא דאמרה איהי מעיקרא הב אם חזר ואמר לה בשעת נתינה התקדשי לי בו ואיהי אמרה הב או הבה מיהבא מקודשת אבל הרשב"א סובר דאפי' לא אמרה איהי מעיקרא מידי כיון דאי אמר לה בלשון שאלה אי יהיבנא לך מיקדשת לי ואיהי לא אהדרא ליה אין מקדשנא לך אלא אי"ל הב או הבה מיהבא אפי' חזר וא"ל הרי את מקודשת לי בזה לא מהני ולא מידי דעיקר טעמא דאינה מקודשת היינו משום דכיון דבלשון שאלה קא"ל אם איתא דארציא הוה לה לאהדורי אין מקדשנא לך מדלא מהדרא הכי אלא אמרה הבה מיהבא ודאי הכי קאמרה בקידושי לא ניתא לי אלא במתנה ולפיכך אם חזר ואמר התקדשי לי אינה מקודשת ולי נראה כל שלא אמרה בלשונות האמורים בגמרא איכא לספוקי בלשון קידושין וצריכה גט שכל כיוצא בזה אין לנו אלא מ"ש חכמים עכ"ל:

סימן ל - לאיזה מקום צריך לתן הכסף, ודין אם

קדשה בככר

אין צריך שיתן הקידושין לתוך ידה ממש אפילו זרקו לה מדעתה לתוך חיקה או לתוך חצרה המשתמרת לדעתה אפילו אינה עומדת אצלו ואם היא עומדת ברשות הבעל צריך שיתנם לתוך ידה או לתוך חיקה בגיטין רפ"ח (דף עז.) תנן הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה ה"ז מגורשת זרק לה בתוך ביתו או בתוך חצרו אפילו הוא עמה במטה אינה מגורשת לתוך חיקה או לתוך קלתה ה"ז מגורשת ופירש"י והיא בתוך ביתה. של נכסי מלוג וזרקו לה על גבי קרקע: ה"ז מגורשת. דקנתה לה חצרה כאילו נתנה בידה: לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת. אפילו היא בתוך ביתו ובגמי (שם): והיא בתוך ביתה אמר עולא והוא שעומדת בצד ביתה ובצד חצרה רב אושעיא אמר אפילו היא בטבריה וחצרה בצפורי והא היא בתוך ביתה ובתוך חצרה קתני ה"ק והיא כמי שבתוך ביתה וחצרה דכיון דחצר משתמרת לדעתה היא מתגרשת ופי" רש"י חצר משתמרת לדעתה כלומר על פיה וצויה וכתבו הר"י"ף והרא"ש והלכתא כעולא דהכי אסקה רב אשי בפ"ק דמציעא (יא): דא"ר אשי חצר אתרבאי מידה ולא גרע משליחות גבי גט דחוב הוא לה אין חבין לאדם אלא בפניו הילכך בעינן שתהא עומדת בצד ביתה בצד חצרה גבי מתנה דזכות הוא לה זכין לאדם שלא בפניו ע"כ ובפ"ק דמציעא (דף יא.) אהא דתנן ראה אותם רצים אחר המציאה וכו' ואמר זכתה לי שדי זכתה לו א"ר יהודה אמר שמואל והוא שעומד בצד שדהו ותקני ליה שדהו דא"ר יוסי בר חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ה"מ בחצר המשתמרת אבל בחצר שאינה משתמרת אי עומד בצד שדהו אין ואי לא לא פריך רבי אבהו מעובדא דר"ג וזקנים ודחי ליה דמטלטלי אגב מקרקעי אקני להו מתורת חצר ורב פפא משני שאני מתנה דדעת אחרת מקנה אותה ופריך מגט דדעת אחרת מקנה אותו ואמר עולא והוא שעומדת בצד ביתה ובצד חצרה ומסיק רב אשי חצר משום יד איתרבאי ולא גרע משליחות גבי גט חוב הוא לה ואין חבין לאדם אלא בפניו וכתב הרא"ש הילכך בעינן עומדת אפילו בחצר המשתמרת גבי מתנה דזכות הוא לה זכין לאדם שלא בפניו והלכך מועיל במציאה ובמתנה חצר המשתמרת אפילו אין עומד בצד חצרו דזכין לאדם שלא בפניו ומטעם שליחות אבל חצר שאין משתמרת אם אין עומד בצדה במציאה לא קני דאי אפשר להיות מטעם

שליחות אבל במתנה מסכמת דעת המקבל בכל מקום שיתנהו הנותן שיזכה לו המקום ושמירת הנותן חשובה לו כשמירתו הילכך קני אפי' אין עומד שם והרי"ף לא הביא דברי רב פפא ומתוך דבריו משמע שאין מחלק בין מציאה למתנה וסבר כשינויא קמא דמטלטלי אגב מקרקעי הקנה להם ויותר נראה כאשר כתבתי דרב פפא בתראה הוא וגם רב אשי מתרץ דבריו מה שהקשה מגט למתנה עכ"ל ומשמע דקדושין למתנה דמי דהא דעת אחרת מקנה אותה וא"כ אפילו לחצרה שאינה משתמרת מקודשת אפילו אינה עומדת בצדו לדעת הרא"ש ז"ל ורבינו שכתב דבעינן שתהא משתמרת לדעתה נראה שהוא כדעת הרי"ף דאי להרא"ש אפילו בחצר שאינו משתמרת נמי הויא מקודשת ויש לתמוה עליו למה סתם דבריו שלא כדעת הרא"ש ועוד דאפילו להרי"ף לא בעינן אלא שתהא משתמרת ואפילו שלא לדעתה ולמה הצריך שתהא משתמרת לדעתה וז"ל הרמב"ם בפ"ד מהלכות אישות המקדש את האשה בכסף או בשטר אינו צריך שיתן הקדושין לתוך ידה אלא כיון שרצתה לזרוק לה קדושין וזרקן בין לתוך ידה בין לתוך חיקה או לתוך חצרה או לתוך שדה שלה ה"ז מקודשת ולכאורה נראה מתוך דבריו לתוך חצרה בכל גווני מקודשת אפילו אינה משתמרת ואינה עומדת בצדה ואף על גב דלענין מתנה כתב בפ"ד מה' זכיה דבחצר שאינה משתמרת בעי' שיהא עומד בצד חצרו וכדעת הרי"ף איפשר דקידושין עדיפי ממתנה ויותר נראה לומר שקיצר בהלכות אישות בזה וסמך על מ"ש בה' זכיה כתוב בתשובות הגהות המיימוני שבסוף ספר נשים על ראובן שקידש לאה וזרק לה קידושיה לתוך חיקה ונענעה בגדיה להשליך הקידושין ממנה תוך כדי דיבור נראה שכיון שחצר שקידש שם אינה שלה אפילו זרק לה הקידושין לתוך ד' אמותיה אינה מקודשת אבל אם זרק לתוך חיקה אף על פי שראו העדים שנענעה בגדיה והשליכה טבעת הקידושין מעליה אין לדמותו להא דאמרינן בפ"ק (ח:) נטלתו וזרקתו וכו' אינה מקודשת וכו' דשאני הכא דשמעו העדים דאיהו אמרה לו מעיקרא פלוני הוא וקדשני וכו' ואף על גב דאמרה לא היה בלבי אלא לשחוק ולהתלוצץ עמו דברים שבלב ניהו ואף על גב דאיכא למימר דאנן סהדי דלא נתכונה אלא להתלוצץ ובכמה דוכתי אזלינן בתר אומדנא משום חומרא דא"א לא נסמוך על זה וליכא אומדן דעתא דמוכח כיון דאיכא למימר איתתא בכל דהו ניחא לה אמנם כיון שהעדים לא ראו אם נפלה טבעת הקידושין בחיקה אינה צריכה גט ואפילו אם היא יודעת שנפל לתוך חיקה והאריך עוד בדבר ואכתוב עוד תשובה זו בסימן מ"ב. כתוב בהגהות מרדכי דסוף בשם ר"ג מה שהעד אומר שראה שלקח ידיה בע"כ ונתן את הטבעת בידה מאחר שלא זרקה

צריכה גט ואע"פ שיש עדים שלא דבר עמה בשעת נתינה כיון שדבר עמה תחלה הוי קידושין: השאיל לה הבעל מקום חשוב הרי הוא כשלה וכו' מבואר בהזורק בעובדא דההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו אזל גיטא נפל בפיסלא: ומ"ש היה במקום שהשאיל לה מקום חלוק בפני עצמו וכו' מבואר שם בעובדא הנזכר ובסימן קל"ט יתבאר בס"ד: היתה עומדת בסימטא או בצידי ר"ה וזרק לתוך ד' אמותיה מקודשת ואם נשאר תוך ד' אמותיו אינה מקודשת אפי' נכנסה היא לתוך ד' אמותיו וכו' בהזורק תנן גבי גט היתה עומדת בר"ה וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת וכן לענין קידושין ובגמ' ה"ד קרוב לו ה"ד קרוב לה א"ר ד' אמות שלה זהו קרוב לה ד' אמות שלו זהו קרוב לו ה"ד מחצה על מחצה א"ר שמואל בר יצחק כגון שהיו שניהם עומדים בארבע אמות וליחזי הי מינייהו קדים רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הכא בשתי כתי עדים עסקינן אחת אומרת קרוב לו אחת אומרת קרוב לה רבי יוחנן אמר קרוב לה שנינו אפי' מאה אמה קרוב לו שנינו אפילו מאה אמה ה"ד מחצה על מחצה אמר רב שמן בר אבא לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן הוא יכול לשומר והיא אינה יכולה לשומר זהו קרוב לו היא יכולה לשומר והוא אינו יכול לשומר זהו קרוב לה שניהם יכולין לשומר שניהם אין יכולין לשומר זהו מחצה על מחצה וכתב הרא"ש דר"י לא אתא לאיפלוגי אדרב אלא בפירושא דמתני' אבל לענין דינא לא פליג עליה דשפיר אית ליה דאם זרק גט לתוך ד' אמותיה שהיא מגורשת דהא ר"י גופיה אמר הכי בפ"ק דמציעא ולפיכך פסק רבינו כוותיה דתוך ד' אמותיה מקודשת ותוך ד' אמותיו אינה מקודשת: ומ"ש אפילו נכנסה היא לתוך ד' אמותיו כיון שקדם הוא לתוכן זכה בהם והם שלו כן משמע מדאמרינן וליחזי הי מינייהו קדים וכ"כ שם הר"ן דמהא שמעינן שכל הקודם לבא בד' אמות זכה בהם ואין לחבירו הבא אח"כ זכות בהם כלל ע"כ וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ה מהלכות גירושין ואף על גב דבמתני' תנן היתה עומדת בר"ה כתב רבינו היתה עומדת בסימטא או בצידי ר"ה משום דרב אשי אית ליה בפ"ק דמציעא דבר"ה לא תקנו ד' אמות וא"כ ע"כ לומר דר"ה דקתני מתני' היינו סימטא או צידי ר"ה וכ"כ התוס' והרשב"א ז"ל ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם הוא בפ"ד מהלי אישות ומה שהשוה הרמב"ם ר"ה לרשות שאינו של שניהם כתב ה"ה שהטעם מפני שהם מוקשים לענין מכירה כדאיתא בפרק הספינה (פה:): אבל הר"ן תמה עליו מפני שהוא ז"ל כתב בפ"ז מהלי גזילה שאין ד' אמות קונות בר"ה אלא בסימטא: ומ"ש כיצד קרוב לו וקרוב לה כל שהוא יכול לשומר וכו' מבואר דהיינו כר"י ומשמע

דס"ל ז"ל דרב ור"י פליגי לענין דינא והלכה כר"י דק"ל כוותיה לגבי רב ועוד דבגמרא תניא כוותיה דר"י ובסי' קל"ט בס"ד יתבאר דעת הרמב"ם לענין גירושין ופירוש המפרשים בו וגם יתבאר שם דעת הרי"ף: א"ל התקדשי לי במנה זה ונטלתו וזרקתו לאור וכו' בפ"ק דקידושין ת"ר התקדשי לי במנה נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד אינה מקודשת הא שדיתינהו קמיה הוי קידושין הא קאמרה ליה שקול לא בעינא לא מיבעיא קאמר ל"מ שדיתינהו קמיה דלא הוי קידושין אבל זרקתו לים או לאור אימא כיון דמיחייבת בהו קידושי קדיש נפשה והא דקא עבדה הכי סברה אבדקיה להאי גברא אי רתחנא הוא אי לא קמ"ל ופירש"י נטלתו וזרקתו לים בפניו לומר איני רוצה וכ"כ הרמב"ם בפ"ד א"ל התקדשי לי בדינר זה נטלתו וזרקתו לים בפניו או לאור או לדבר האבד אינה מקודשת ומ"מ יש קיצור בדברי הרמב"ם שהיה לו לכתוב ואצ"ל אם זרקתו בפניו למקום שאינו אבד ודברי ריב"ש בדין זה בסי' ק"ע: אמרה תנהו לפלוני או לאבא או לאביך וכו' שם ת"ר התקדשי לי במנה תנם לאבא ולאביך או לפלוני אינה מקודשת ע"מ שיקבלום לי מקודשת ופירש"י אינה מקודשת ואינו דומה לתן מנה לפלוני ואתקדש לך דהתם איהי קאמרה ליה מעיקרא אבל כאן משטה היא בו כלומר תן מעותך לאחרים וכ"כ תוס' והר"ן: ומ"ש רבינו א"ל התקדשי לי במנה שנתתי להם אינה מקודשת פשוט הוא דכיון דטעמא דאינה מקודשת משום דמשטה היא בו כי הדר אמר התקדשי לי מאי הוי: ומ"ש גבי שיקבלום לי מקודשת אפי' לא חזר ואמר התקדשי לי פשוט הוא דכיון שא"ל תחלה התקדשי לי מה צורך לחזור לומר התקדשי לי: א"ל התקדשי לי במנה אמרה לו תנהו על הסלע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת ברייתא שם ופירש"י אם היה סלע שלה מקודשת. שחצירו של אדם קונה והרי הוא כמי שקבלתו והתוספות הקשו עליו וכתבו דנראה לפרש דאין הטעם תלוי בקנין חצרה אלא כשהסלע שלה סמכה דעתה ומ"ש אם הסלע של שניהם הוי ספק קידושין שם בעיא וסלקא בתיקו: ומ"ש בשם התוס' כ"כ הרא"ש בפסקיו ונראה שכל זה נכלל במה שכתבו התוס' משום דכשהסלע שלה סמכה דעתה: ומ"ש רבינו לעיל בשם הרמ"ה נראה שהוא כפירוש זה דטעמא דאינה מקודשת משום דכשא"ל תנהו על הסלע סתם הוי כאילו אמרה איני חפצה בקידושין הילכך אפי' נתנועל סלע שלה לאו כלום הוא וכשאמרה תנהו על סלע שלי הוי כאילו היא חפצה בקידושין ומשמע לי דמ"ש הרמ"ה כגון שיחדה לו הסלע לאו למימרא שצריך שתאמר לו על סלע פלוני אלא אפילו אומרת סתם תנהו על סלע שלי מקודשת ויחדה דנקט היינו לאפוקי אומרת תנהו

על הסלע ולא אמרה שלי והכי דייק סיפא דלישניה שכתב אבל אם אמרה ליה תנהו על הסלע סתם דמשמע דבהאי גוונא דוקא הוא דאינה מקודשת ואם לא תפרש כן קשיא דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא והיכא דאמרה תנהו על הסלע סתם וזרקו לתוך חיקה בשתיקה לא נתבאר דעת הרמ"ה אם הוא כדעת התוספות והרא"ש שיכולה לומר בתורת מתנה קבלתיו או אמרינן דכיון דשתקה ודאי סמכה אדבריו הראשונים שא"ל התקדשי לי וזה נראה יותר: התקדשי לי בכך זה תנהו לכלב אינה מקודשת היה שלה מקודשת גם זו ברייתא שם: ומ"ש אינו שלה ורץ אחריה לנשכה מיבעיא והוי ספק שם: ומ"ש התקדשי לי בכך זה תנהו לפלוני עני אינה מקודשת אפילו בעני המוטל עליה לפרנסו שם ומפרש טעמא משום דאמרה ליה כי היכי דמחייבנא ביה אנא מחייבת ביה את וכתב הר"ן כלב רץ אחריה לנושכה מהו מפרש בגמרא מי אמרי' בההיא הנאה דקא מציל לה מיניה גמרה ומקניא נפשה או דילמא אמרה ליה חיובי מחייבת לאצולין וסלקא בתיקו ולחומרא ואע"ג דבתנהו לעני פשטינן בסמוך דאפילו עני הסומך עליה אינה מקודשת משום דאמרה ליה כי היכי דמחייבנא ביה אנא מחייבת ביה את ואפילו הכי מספקא לן משום דאיפשר דהצלה דגופא חשיבא לה טובא וגמרה ומקניא נפשה: כתב א"א ז"ל י"א אם אמרה תן ככר לכלב וכולי ואקדש אני לך שהיא מקודשת וכו' ונ"ל שאינה מקודשת וראוי להחמיר בדבר כל זה דברי הרא"ש בפסקיו שם ושם ביאר מאיזה טעם נ"ל שאינה מקודשת וסיים וכתב יען ראיתי מקצת גדולים שכתבו דמקודשת מדין ערב כתבתי הנ"ל ודעתי נוטה דלא דמי לערב כלל וראוי להחמיר בדבר עכ"ל ז"ל הר"ן (פ"ק דקדושין ע"א ד' תרכ"א) כתב הרמב"ן דמאי דאמרינן תנהו על הסלע תנהו לכלב אינה מקודשת לאו בחד גוונא אינהו דבתנהו על הסלע אפילו אמרה ואקדש אני לך לאו כלום הוא דלאו מידי עביד אפומה אבל בתנהו לכלב אילו אמרה ואקדש אני לך מקודשת שכיון שהוציא ממון על פיה מקודשת מדין ערב ואחרים כתבו דלעולם לא מחוייב מדין ערב אלא במוציא ממון מרשותו לרשות אחר בן דעת לפי שבזכותו של זה נתחייב זה מדין ערב אבל במוציא ממון לאיבוד כי הכא אף ע"ג דאמר בהדיא ואתחייב אני לך לא מהני וכן זרוק מנה לים ואתקדש לך לאו כלום הוא וכן דעת קצת חכמי הצרפתים והרשב"א ז"ל עכ"ל. וה"ה בפ"ד הביא שתי סברות אלו. כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ה סי' י"א שנשאל על לאה שאמרה לראובן תן לי מה שאתה חייב לי ונתן לה ג' פשיטים וכשנתנם בידה אמר הרי את מקודשת לי והיא כששמעה כן השליכה המעות מידה והרימה קולה וצעקה איני חפצה להתקדש לך ומרטה בשערה ושרטה

בפניה וצעקה אוי ואבוי והשיב יראה לי דאין כאן בית מיחוש כיון שהעדים מעידין שלא נתרצית בקדושין וזרקתן לאלתר מידה ואפילו קול של קדושין לא יצא לה בעיר שהרי יצא שוברו עמו עד כאן וכתב רבינו בסימן מ"ב: ב"ה דין בת גדולה שקדשה מי שאינו הגון לה והיא אומרת שמואסת בו עיין בתשו' הרא"ש שכתבתי בסי' כ"ד:

סימן לא - שאין מקדשין בפחות משה פרוטה, ואם צריך שומא

אין מקדשין בפחות משה פרוטה פשוט בפי קמא דקדושין (דף יב.) אין אשה מתקדשת בפחות משה פרוטה ומ"ש ומיהו אם קדשה בחפץ סתם אין צריך לשום אותו תחלה אם שוה פרוטה וכו' שם (דף ז) ההוא גברא דאקדיש בשיראי רבה אמר לא צריכי שומא רב יוסף אמר צריכי שומא אי דאמר לה בכל דהו כ"ע לא פליגי דלא צריכי שומא אי דא"ל חמשין ולא שוו חמשין הא לא שוו כי פליגי דא"ל חמשין ושוו חמשין רבה אמר לא צריכי שומא דהא שוו חמשין רב יוסף אמר צריכי שומא כיון דאיתתא לא בקיאה בשומא לא סמכה דעתה איכא דאמר בכל דהו נמי פליגי רב יוסף אמר שוה כסף ככסף מה כסף דקיץ אף שוה כסף דקיץ ואסיקנא והלכתא שיראי לא צריכי שומא ופרש"י צריכי שומא. וכיון שלא שמאום תחלה אינה מקודשת כדמפרש ואזיל: בכל דהו. התקדשי לי בהן כמו שהן דלא צריכי שומא דבציר מפרוטה לא שוי אי דאמר התקדשי לי בחמשין זוז והרי לך אלו בדמיהן ושוו חמשין מיהו לא שמאום בקיאה קודם לכן עכ"ל ומתבאר מדברי הר"ן דבכל דהו דאמרינן היינו לומר שקדשה סתם וכ"כ הר"ש בר צמח בתשובה: ומ"ש רבי בשם ר"ת כ"כ התוס' והרא"ש בשמו שדקדק כן מדאצטריך תלמודא למפסק הכא הלכתא כרבה לגבי רב יוסף אלא ודאי אתא לאשמועינן דדוקא שיראי הוא דלא צריכי שומא אבל אבנים טובות ומרגליות צריכי שומ' ולפיכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן וכתב הרא"ש ע"ז ומיהו לא ברירא לי האי טעמא למה נהגו העולם להסיר האבן מן הטבעת דהא אמרינן בכל דהו לא פליגי ללישנא קמא ואין דרך לתת שומא לטבעת של קדושין עכ"ל ואין להקשו' אמאי לא ברירא ליה האי טעמא הא כיון

דללישנא בתרא בכל דהו נמי פליגי ומסתמא הלכתא כלישנא בתרא די"ל
דהא דפסק ר"ת דאבנים טובות ומרגליות צריכי שומא ע"כ כלישנא קמא
אתי דטעמא דרב יוסף משום דלא סמכה דעתה הוא וע"כ לא פליג רבה
עלי אלא בשיראי אבל באבנים טובות מודה אבל ללישנא בתרא דטעמא
דרב יוסף משום דבעינן שוה כסף דקיץ ורבא פליג עליה וסבר דלא בעינן
מידי דקיץ והלכתא כותיה לא שני לן בין אבנים טובות לשיראי וכיון
דפסק ר"ת כלישנא קמא אתי שפיר דמותיב על ההוא מנהגא מלישנא
קמא ולפי מ"ש הר"ן (פ"ק דקדושין דף תרכ"ד) דברי ר"ת אין מקו'
לתמיהת הרא"ש שכתב כלשון הזה אור"ת דמש"ה נקט שיראי לפי
ששומתן ידועה לעולם קצת ואין הדבר מצוי לטעות בהם כ"כ ביותר
משויין הרבה כמרגליות ואבן טובה שיש שאינה שוה אלא מעט ואפשר
שהיא סבורה כמה וכמה בהא אפי' רבה מודה דאע"ג דלא אמר לה דשויה
חמשין אלא א"ל בכל דהו דצריכי שומא ולפיכך פירשו שיראי כדי שלא
לטעות בדבר זה ואמר ר"ת שלפיכך נהגו שלא לקדש בטבעת שיש בה אבן
עכ"ל. וכתב עוד הרא"ש ור"י אומר דמה שהוצרך לפסוק כאן כרבה
משום דרב יוסף הביא כמה ראיות לדבריו ע"כ כלומר ולפי זה אין ראיה
לפסק ר"ת וגם התוס' כתבו טעם זה ועוד טעם אחר למה הוצרך לפסוק
כרבה ולשום אחד מהטעמים אין ראיה לפר"ת והרמב"ם כתב בפ"ז
כלשון הזה אמר לה הרי את מקודשת לי בבגדים אלו שהם שוים חמשין
דינרין והיו של משי וכיוצא בהם שהאשה מתאוה להן אם היו שוין נ' זוז
ה"ז מקודשת משעת לקיחה ואינן צריכין שומא בשוק ואח"כ תהיה
מקודשת כדי שתסמוך דעתה אלא הואיל והן שוין כמו שאמר לה ה"ז
מקודשת משעה ראשונה ואם אינן שוין אינה מקודשת עכ"ל: וכתב הר"ן
אהא דאסיקנא והלכתא שיראי לא צריכי שומא ומקשו הכא אמאי פסק
כהאי לישנא הל"ל הלכתא כרבה ולפיכך נראה מדקדוק הלשון דדוקא
שיראי הוא דלא צריכי שומא אבל איכא מידי דצריך שומא ומתוך דברי
הרמב"ם נראה דשיראי מתוך שהאשה מתאוה להן גמרה ומקניא נפשה
כל היכא דשוה כדקאמר אבל במידי אחרינא לא ולפי זה למעוטי דברים
שאין האשה מחמדתן נקט שיראי ור"ת אמר דמ"ה נקט שיראי לפי
ששומתן ידועה לעולם קצת אבל דברים שרגילין לטעות בשויין הרבה
כמרגליות ואבן טובה צריכי שומא. וכתב עוד הר"ן ודברים שצריכים
שומא כפי הסברות שכתבנו נראה מלשון רש"י שאם קדש בהם את
האשה קודם שומא אינה מקודשת שהרי כתב לרב יוסף דאמר דצריכי
שומא כיון דלא שמאום תחלה אינה מקודשת ומינה לדין במידי דצריך
שומא אבל מדקדוק לשון הרמב"ם נראה דס"ל דאפילו רב יוסף לא פליג

אלא לומר שאינה מקודשת משעה ראשונה אבל לאחר שומא מודה דמקודשת ואע"ג דבשיראי לא נפקא לן מידי דהא איפסקא הלכת' דלא צריכי שומא נ"מ מיהת לאותם דברים שכתבנו למעלה דצריכי שומא אבל אחרים אומרים דמאי דאמרי' שיראי לא צריכי שומא לא אתי למעוטי מידי והא דנקט שיראי ולא אמר הלכתא כרבה היינו משום דאיכא לישנא אחרינא בגמרי' דבכל דהו פליג רב יוסף ואילו אמר הלכתא כרבה אתי למטעי דבכל דהו דוקא הלכתא כותיה ומ"ה אמר והלכתא שיראי לא צריכי שומא דמשמע בשום ענין אפילו א"ל בחמשין ושוה חמשין וכ"ש בסתם ע"כ: כתב הר"ש בר צמח בתשובה על המקדש בטבעת ונמצאת של נחשת אין זה מספיק לבטל הקידושין כיון שלא אמר לה שהיא של כסף אלא שקדשה סתם והיא סברה שהטבעת היה של כסף ה"ל דברים שבלב דהא אסיקנא דאי אמר בכל דהו לא צריכי שומא ופירוש כל דהו בסתם כיון שהן שוים פרוטה אבל יש מי שאמר שאם נמצאת טבעת של נחשת אינה מקודשת ושמא טעמא דכיון שאין רגילות בשל נחושת הוי כמפרש והדבר צריך הכרע עכ"ל ועיין בתשובת המיימוני דשייכי להלכות נשים. ובמרדכי פ"ק דקדושין (ד' תרכ"ט ע"א) ז"ל א"ח אם קדשה בטבעת ואח"כ נמצא שאינו של זהב אלא של כסף מזהב או של נחשת אומר הר"ם שהקידושין פסולים אלא א"כ אמר הרי את מקודשת לי בטבעת זו במה ששוה ואפילו אינו שוה אלא פרוטה שלכך נהגו עולם לומר לעידי הקידושין בשעת קידושין טבעת זו שוה פרוטה בפני האשה שאם יהיה אף מנחשת אין זה טעות משהודיעו לה וכתב הרשב"א בתשובה המקדש בטבעת מוזהב ולא אמר כלום שמא בכל דהו ניחא לה ועוד עכשיו נהגו בנות ישראל הצנועות שמכסות פניהן בשעת קדושין ואין מדקדקין אם בפרוטה אם בתרקבא ולפי זה צ"ל שאפילו קדשה בטבעת כסף שאינו מצופה זהב תהא ספק מקודשת ע"כ קרוב בעיני שאם היא גדולה שמתקדשת על ידי עצמה והיא כסתה פניה ולא ראתה הטבעת שתהא בודאי מקודשת ומכל מקום לצאת ידי ספק ראוי שיחזור ויקדשנה ואפילו באותו טבעת ואפילו לא יטלנו ממנה דה"ל כפקדון ואפילו אי שתקה מקודשת דלא גרע מדשדיך ולענין כתובה שכתב לה אם הוא אתרא דכתבי והדר מקדשי א"צ לחזור ולכתוב ואם הוא אתרא דמקדשי והדר כתבי כשהחזירה ע"מ שתהא כתובתה הראשונה קיימת ודוקא לעיקר כתובה אבל תוספות אין לה וכההיא דס"פ הכותב (צ:) עכ"ל. ועיין בתשובה שכתבתי בסימן נ"ח כתב המרדכי בריש קידושין אם אמר התקדשי לי בזהב של טבעת אפילו יש בו אבן או אפ"י יש לחוש שיש תחתיו בדיל או עופרת מקודשת כיון שפירש בזהב

שבו לא סמכה דעתה כ"א הזהב שבו ומקודשת. תנן בפרק האיש מקדש (מח:) התקדשי לי בדינר של כסף ונמצא של זהב או של זהב ונמצא של כסף אינה מקודשת ומוקי לה בגמרא כגון שאמרה לשלוחה צא וקבל לי קידושי מפלוני שאמר לקדשני בדינר של כסף והלך ונתן לו דינר של זהב ועיין ברבינו ירוחם אם קדשה בכוס של כסף מצופה זהב עיין ברבינו ירוחם בנתיב כ"ב בח"ד תניא בפ"ק דקדושין (א.) (עגל זה בה' סלעים לפדיון בנו בנו פדוי ואוקימנא בדלא שוה ה' סלעים ואפ"ה בנו פדוי בדקבליה כהן עלויה כי הא דרב כהנא שקל סודרא מבי פדיון הבן אמר לדידי שוה לי ה' סלעים א"ר אשי לא אמרן אלא רב כהנא דגברא רבה הוא ומיבעיא ליה סודרא אבל כ"ע לא וכתב הר"ן ונראה דה"ה למי שדרכו להתיקר באי זה חפץ שנותן בו לפעמים דמים הללו דמהני ומיהו משמע דבעינן שיהא דרכו להתיקר בכיוצא בזה עד כדי דמים הללו הא לאו הכי לא מצי אמר לדידי שוה לי אלא שיש לתמוה על הרמב"ם שכתב בנו פדוי ולא חלק בין אם דרכו להתיקר בו או לאו ומ"מ אני מסתפק במקדש בדבר שאינו ש"פ אי מציא אמרה לדידי שוה דאפשר דכיון דלא שוה מידי לאו כל הימנה לתת עליו תורת כסף והכא שאני דכיון דודאי ממונא הוא כי אמרה לדידי שוה לי מהני ומיהו פשיטא לי דכשאין העדים יודעים שדרכה להתיקר בו לא מהני דה"ל כקדושין בלא עדים דלא מהני אפילו שניהן מודים עכ"ל: קדשה בדבר שאינו ש"פ הוי ספק קידושין בפרק קמא דקדושין (יב.) אמר שמואל קדשה בתמרה אפילו עומד כור תמרים בדינר מקודשת חיישינן שמא ש"פ במדי והא אגן תנן בפרוטה ל"ק הא בקדושי ודאי הא בקדושי ספק וכתב רבי ירוחם בשם התוס' שאין זה ספיקא דאורייתא ופרש"י אם ש"פ במקומה הוי קדושי ודאי אם בא אחר וקדשה אח"כ מותרת לראשון ואינה צריכה גט משני ואם אינו ש"פ במקומו קדושי ודאי לא הוי לבטל קדושי שני אבל קדושי ספק הוו ואינה מותרת לאחר בלא גט דחיישינן שמא ש"פ במדי: ומ"ש ואם רוצה לקיימה צריכה קדושין אחרים פשוט הוא: ומ"ש ואם קדשה אחר קדושין גמורים יגרש ראשון ונושא שני אבל לא יגרש שני וישא ראשון הטעם משום שצא יאמרו גירש ראשון ונשא שני ונמצא זה מחזיר גרושתו וכמו שאמרו בפ' המגרש (פט.) (גבי יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלו' ובא אחר וקדשה וכו') וכתב מהרי"ק בשורש פ"ד שזה שכתב רבינו אם קדשה אחר יגרש ראשון ונושא שני היינו דוקא כשאין שם אלא קדושין אבל היכא שבא עליה השני טרם תתגרש מן הראשון הרי נאסרה על הראשון מספק כדין א"א שזינתה תחתיו וכשם שנאסרה לבעל כך נאסרה לבעל וכתב דאפילו נשאת ע"פ הוראת חכם אסורה לזה ולזה

ומשמע בגמרא דרב חסדא ורבנן לית להו דשמואל וכתב הר"ן דמשי"ה פסק בעל הלכות דלא כשמואל אבל הר"ף והרא"ש פסקו כשמואל וכ"פ הרמב"ם בפ"ד וכתב ה"ה שכן דעת הגאונים והרמב"ן והרשב"א ז"ל: ומ"ש בשם הרמ"ה שהולד כשר נראה שטעמו מפני שהוא סובר כדברי ר"י שאכתוב בסמוך: ומ"ש והטעם משום שמא שוה פרוטה בשום מקום דברי רבי פה בלתי מסודרים שלשון זה לא ניתן ליכתב כאן שאין לו קשר וענין עם הסמוך לו וארישא דמילת' קאי וכך ה"ל לכתוב קדשה בדבר שאינו ש"פ הוי ספק קדושין והטעם משום שמא ש"פ בשום מקום וצריכה גט מספק וכולי: ומ"ש בשם הרמב"ם בפ"ד כתב שכך נראה לו ושהוא דבר של טעם וראוי לסמוך עליו וכתב ה"ה בשם הרמב"ן שהדברים נראים ומתקבלים ויש חולקין עכ"ל. והרא"ש כתב חיישינן שמא שוה פרוטה במדי חומרא דרבנן בעלמא הוא דמדאורייתא אין להקדש אלא מקומו ושעתו וכן למקח וממכר והא דקרי לה קידושי ספק לא משום שיהא בו ספק מדאורייתא אלא קידושי דרבנן נינהו ועשאוהו כמו ספק שאינה מותרת לאחר בלא גט וגם הראשון צריך לקדשה קידושין אחרים ודאים והרמב"ם ז"ל כתב שאם קידש בתבשיל או בירק וכיוצא בהם כל דבר שאין מתקיים אם לא היה שוה פרוטה באותו מקום אינה מקודשת כלל שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד ולא יהא שוה כלום ומתוך דבריו משמע שאם היינו יודעים ששוה פרוטה במקום אחר מקודשת מדאורייתא כיון דאי אית לה אורחא להתם שויא לה פרוטה והא דקרי להו קידושי ספק משום דאמר שמואל שמא שוה פרוטה במדי ואין ידוע לנו ששוה פרוטה בודאי במקום אחר ומחמת זה כתב שאם הוא דבר שאינו מתקיים להגיע למקום היוקר אינה מקודשת כלל מדאורייתא ור"י פירש אפי' ידוע ששוה פרוטה במקום אחר דאין להקדש אלא מקומו ושעתו והא דנקט חיישינן שמא שוה פרוטה במדי לרבותא נקט דאפילו בכה"ג אמרו רבנן דהוה קידושין גזירה אטו אותו מקום ששוה פרוטה א"כ אין חילוק בין דבר המתקיים ובין דבר שאין מתקיים כיון דמשום גזירה הוא ומסתבר כדברי ר"י דאשה לא מקניא נפשה בפחות משהו פרוטה במקומה עכ"ל. וכתב מהר"ק בשורש פ"ד שכך היא דעת רש"י. וז"ל הר"ן כתב הרמב"ם בפ"י דכי אמרינן דקידושי ספק הוי ה"מ בדבר המתקיים שאם היה לה דרך למדי איפשר להוליכו שם ויהיה שוה פרוטה שם אבל בדבר שאין מתקיים ליכא למיחש כלל דהא הכא לא שוה מידי וקודם שיגיע למקום היוקר יפסד אבל לפי מה שכתבו בתוס' נראה דאפי' בדבר שאינו מתקיים חיישינן שהם פירשו דמשום גזירת הרואין נגעו בה דשמא יש כאן אחד

מאנשי מדי ואם יראה שאין אנו חוששין להם כאן אף במקומו לא יחוש להם וכתב הרמב"ן וכן בתוס' דהא דאמרינן חיישינן לאו למימרא דאי ידעי' בודאי ליהוי קידושין גמורים אלא לומר דאפי' בסתמא חיישינן שמא ש"פ במדי אבל אה"נ דאפילו ידעינן דשוה פרוטה במדי לא הווי קידושין גמורין כיון דהכא לא שוה דהא לעניין גזל דגר אמרינן בהגוזל קמא (קג.) דבפחות מש"פ אפי' בגזילה קיימת א"צ להוליך אחריו דאין חוששין שמא תתייקר ולא חיישינן נמי שמא שו"פ במדי ומביא אשם ומתכפר לו אלמא אין לממון אלא מקומו ושעתו כדאמרינן בערכין לגבי הקדש אלא חומרא דרבנן בעלמא באיסור א"א ולשון הא בקידושי ספק לפ"ז לא אתי שפיר לפיכך נ"ל דאי שוה פרוטה במדי קידושי תורה הן דכיון שהיא נתרצית בהם ושון פרוט' באיזה מקום ואילו ידעו העדים שדרכה לתת פרוטה באותו דבר ה"ל כאילו אמרה לדידי שוה לי כדאמרינן לגבי ה' סלעים של פדיון בכור וכדאיתא לעיל עכ"ל. וה"ה כתב בפ"ד שהרשב"א כתב בזה כדברי הרמב"ן ושכן מורה לשון הרמב"ם וכ"נ מדברי התוס'. כתב מהרי"ק בשורש פ"ד דאפילו לדברי הרמב"ם דוקא תבשיל או ירק שאינו יכול להגיע למקום היוקר בשום צד ע"י שום תיקון אבל תאנה אפילו לחה מ"מ יכול ליבשה בחמה ולהגיעה למקום היוקר ושם תשוה ש"פ: כתב הרמ"ה אי קדיש במידי דלא ידעינן השתא אי הוה ש"פ בעידן קידושין או לא וכו' אבל לא אסרינן לה ע"פ אשה או קרוב שאומרים שהיו יודעים שהיה ש"פ באותה שעה. הכל מתבאר מעובדא דאיתא בפ"ק דקידושין (יב.) ההוא גברא דקדיש באבנא דכוחלא יתיב רב חסדא וקא משער לה אי אית בה ש"פ אין ואי לא לא אמרה ליה אימיה והא ההוא יומא דקדשה הוה בה ש"פ א"ל לאו כל כמיניך דאסרת לה אבתראה אמרו ליה רבנן לרב חסדא הא איכא סהדי באידית דידיעי דבההוא יומא הוה ביה ש"פ השתא מיהא ליתנהו קמן וכתבו התוס' והאיכא סהדי באידית אין לפרש דליחוש דשמא איכא סהדי באידית דא"כ אין לדבר סוף דלעולם איכא למיחש והא נמי ליכא לפרש והא איכא סהדי דידיעי דבההוא שעתא הוה ביה ש"פ דפשיטא דעל זה ראוי להחמיר אלא נראה לפרש והאיכא סהדי כלומר יצא הקול שיש עדים באידית או במדינת הים וכ"כ הר"ן ז"ל וכתב עוד וקלא דלא איתחזק הוא דאי איתחזק אפי' רב חסדא מודה דחיישינן ליה כדאיתא בפ' המגרש (פט.) אלא ודאי קלא דלא איתחזק הוא ומש"ה לא חייש לה רב חסדא עכ"ל. ומשמע דס"ל להרמ"ה דהלכה כרב חסדא ואע"ג דאיתמר עלה אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא כלומר להתירה משום דאיכא סהדי באידית ואמרינן דאשתיייר מההוא משפחה בסורא ופרשי

רבנן מינייהו משום דס"ל דאביי ורבא מ"מ כיון דרב חסדא עביד עובדא נקטינן כוותיה: [ב"ה] יש כאן ט"ס וכך היא הנוסחא הנכונה: ומשמע דס"ל להרמ"ה דלית הלכתא כר"ח משום דאיתמר עלה אביי ורבא לא סבירא להו הא דר"ח כלומר להתירה משום דאיכא סהדי באידית ואמרי דאשתייר מההיא משפחה בסורא ופרשי רבנן מינייהו משום דס"ל כאביי ורבא הילכך אע"ג דר"ח עבד עובדא לא עבדינן כוותיה ע"כ היא הנוסחא הנכונה. וי"ל בדברי הרמ"ה שבתחלה כתב דאי אית בה השתא ש"פ הו קידושי ודאי עד שיתברר בעדים שלא היה בה בשעת הקידושין ש"פ והיאך כתב אח"כ שאם א"א להתברר בעדים שהי' בה ש"פ חיישינן לה דמשמע שהיא ספק מקודשת והרי דבריו סותרים זא"ז דברישא משוי לה מקודשת ודאי ובסיפא משוי לה מקודשת מספק ונ"ל דמ"ש ברישא לאו לחומרא דהו קידושי ודאי ממש שאם יקדשנה אחר לא יחושו לקידושיו ואפשר דחשיב להו קידושי ודאי משום דמסתמא כדשוי השתא הוה שויא בשעת הקידושין ומ"ש ואם א"א להתברר ע"י עדים שהיה ש"פ בשעת הקידושין ט"ס יש כאן וצריך למחוק תיבת אי והכי פירושו ואי אית בה השתא הו קידושין עד דמתברר בסהדי דבעידן קידושין לא הוה בה ש"פ וממילא משמע דאי לית בה השתא ש"פ אמרינן דמסתמא בשעת הקידושין לא הוה בה ש"פ ושריא לעלמא ואהאי משמעושתיה קאי ואמר דה"מ כשאין אנו יודעין שיש עדים שהיה ש"פ בשעת הקידושין אבל אם אפשר להתברר שהיה ש"פ בשעת קידושין חיישינן לה לא מיבעיא אם יש עדים אלא אפילו יצא קול שיש עדים שיודעים שהיה ש"פ חיישינן להו דכיון דיצא הקול שיש עדים בכך חשיב אפשר להתברר ועדיין י"ל דכי לית בה השתא ש"פ מאי הוי ליחוש דלמא בשעת הקידושין הוה ש"פ וי"ל דלא מחזקינן איסורא כיון דלית בה השתא ש"פ מסתמא גם בשעת קידושין לא הוה בה ש"פ והעמד אשה על חזקתה שהיתה פנויה. וא"ת אכתי נמי אמאי שרי לה ליחוש לה שמא ש"פ במדי וכדשמואל וי"ל דהרמ"ה ל"ל דשמואל ואע"ג דרבינו פסק לדשמואל לא נמנע מלכתוב דברי הרמ"ה למגמר מיניה מילי אחרינא שבא בדבריו ואיכא למידק על מ"ש דהרמ"ה ל"ל דשמואל שהרי כתב רבינו בסוף סי' זה בשם הרמ"ה דאי קדיש במידי דיקיר וזיל אפי' אין בו ש"פ חיישינן ומשמע דטעמא משום דילמא ש"פ במדי וכדשמואל וי"ל דהתם לאו משום דס"ל כשמואל הוא אלא כיון דמידי דיקיר וזיל הוא חיישינן דלמא בההיא שעתא הוי ש"פ וזיל השתא ועוד י"ל דשפיר מצי סובר הרמ"ה כשמואל והב"ע בדבר שאינו מגיע למקום אחר עד שיפסד וכהרמב"ם (ועיין בתשובת הרב זלה"ה בסי' פ' שהאריך עוד בזה): א"ל התקדשי לי בתמרה

זו וכו' בפרק האיש מקדש (דף מו) תנן האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו אם יש בא' מהם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת בזו ובזו ובזו אם יש בכולן ש"פ פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהם ש"פ ופירש"י אם יש באחת מהם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת דכיון דאמר התקדשי התקדשי כל חדא וחדא הוו קידושין באנפי נפשיהו ובגמרא היתה אוכלת ראשונה ראשונה אהייא אילימא ארישא מאי איריא אוכלת אפילו מנחת נמי אלא אסיפא ואפילו בקמייתא והא מלוה היא ופירש"י אלא אסיפא דחשיבא ליה כללא קאמר דאם היתה אוכלת ראשונה וכו' וכי איכא בחדא שוה פרוטה מיהת מיקדשא: ואפילו בקמייתא. אפילו הראשונה או השנייה שוה פרוטה אע"ג שאין באחרונה שוה פרוטה מקודשת: והא מלוה היא. כיון דקידושין לא גמרו עד שתקבלם כולם והיא כבר אכלה את הראשונה קודם שתזכה בקידושיה הרי זו הראשונה מלוה גבה ופריש רב אמי לעולם אסיפא ומאי עד שיהא באחת מהם שוה פרוטה עד שיהא באחרונה שוה פרוטה וגרסינן תו בגמרא (דף מו: מז) אמר רבא ל"ש אלא דאמר לה בזו ובזו אבל אמר לה באלו אפילו אוכלת נמי מקודשת כי קא אכלה מדנפשה קא אכלה ופרש"י ל"ש היכא דאוכלת ראשונה ראשונה דאין מצטרפת לפרוטה אלא דא"ל בזו ובזו דלא גמרי קידושין ולא נקנה לה עד נתינה אחרונה שהיא גמר דיבורו וכבר היו הראשונות מלוה אבל באלו מקבלת הראשונה לא באת לידה בתורת מלוה דמשנגמר הדבור הקנס לה בתורת קדושין וכי אכלה מדידה קא אכלה ואפילו אכלה ראשונה ראשונה מקודשת אם יש בכולם שוה פרוטה ע"כ ודבר פשוט הוא דכל אינה מקודשת דאמרין הכא היינו לומר דאינה מקודשת בודאי אבל מכל מקום מקודשת מספק דחיישינן שמא שוה פרוטה במדי: ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה דה"ה אם אמר בזו ובזו וגמר דבריו קודם שקבלה אותם כולן מצטרפות אפילו אכלה ראשונה ראשונה דברים ברורים הם בטעמם ומתבארים מתוך דברי רש"י שכתבתי: ומ"ש בשם ר"י היינו לומר שאע"פ שגמר כל דבריו קודם שקבלה אותם וכשקבלה אותם היתה נוטלת מיזו ראשונה ראשונה ואוכלת אינם מצטרפות ואם אין בנשארות באחרונה שוה פרוטה אינה מקודשת כיון שחלקן זו מזו כלומר שלא אמר לה התקדשי לי באלו וע' בר"י: אמר לה התקדשי לי חציך בחצי פרוטה וחציין בחצי פרוטה וכו' בפרק קמא דקדושין (דף ז.) בעי רבא חציך בחצי פרוטה וחציין בחצי פרוטה מהו כיון דאמר לה חצי פרוטה פסקה או דילמא מונה והולך הוא אם תמצא

לומר מונה והולך הוא חצייד בפרוטה וחצייד בפרוטה מהו כיון דאמר לה בפרוטה פרוטה פסקה למלתיה או דילמא כל ביומיה מונה והולך הוא חצייד בפרוטה היום וחצייד בפרוטה למחר מהו כיון דאמר לה למחר פסקה או דילמא הכי קאמר לה קדושין נתחלו מהאידינא ומגמר לא נגמרו עד למחר שני חצייד בפרוטה מאי הכא ודאי בחד זימנא קאמר לה או דילמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל תיקו בעי רבא שתי בנותיך לשני בני מהו בתר נותן ומקבל אזלינן והא איכא ממונא או דילמא בתר דידהו אזלינן והא ליכא תיקו. בעי רב פפא בתך ופרתך בפרוטה מהו מי אמרינן בתך בחצי פרוטה ופרתך בחצי פרוטה או דילמא בתך בפרוטה ופרתך במשיכה תיקו. בעי רב אשי בתך וקרקעך בפרוטה מאי בתך בחצי פרוטה וקרקעך בחצי פרוטה או דילמא בתך בפרוטה וקרקעך בחזקה תיקו. וכתב הרא"ש בשם ר"ח דכל הני בעיות עלו בתיקו ועבדינן בו לחומרא והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ג דחצייד בחצי פרוטה וחצייד בחצי פרוטה או חצייד בפרוטה וחצייד בפרוטה מקודשת ודאי סברתו בזו דזו היא שיטת הגאונים דכל את"ל פשיטותא הוא ואם כן נפשטו שני בעיות הראשונות דכל ביומיה מונה והולך הוא ונראה דבכאן אי אפשר לומר כן דבעיא אחרונה שני חצייד בפרוטה לא קיימא אבעיא ראשונה ולא שייך בה את"ל ובה מסתברא למימר דמקודשת יותר מכולן כדקאמר תלמודא הכא ודאי בחד זימנא קאמר או דילמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל וכיון דעלתה בתיקו כ"ש הראשונות ואין אשה מתקדשת כלל לחצאין אלא ספק עכ"ל הרא"ש ז"ל והר"ן כתב קושיא זו בשם הראב"ד ויישב אותה לדעת הרמב"ם והרב המגיד כתב קושיא זו בשם הראב"ד והרשב"א וכתב שאין דבריהם מוכרחים דכיון דחזינן בגי' דבהני אמרי את"ל מקודשת ובתר הכי בעי הא דשני חצייד בפרוטה משמע דאינהו ידעי בדקדוק הלשון טפי מינן ואעפ"כ יש להחמיר כדבריהם ז"ל ואם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט עכ"ל וכתבו התוספות חצייד בפרוטה היום וחצייד בפרוטה למחר כך א"ל בפעם אחת ע"כ כלומר דאי א"ל היום חצייד בפרוטה והדר א"ל למחר וחצייד בפרוטה פשיטא דאינה מקודשת וכתב הר"ן ז"ל והך בעיא קמייתא לא כשא"ל עכשיו חצייד בחצי פרוטה ושתק וחזר וא"ל לאחר שעה חצייד האחת בחצי פרוטה דבכה"ג פסקה ליה למלתיה ולא כלום הוא אלא כשא"ל כן זה אחר זה מיד תוך כדי דיבור וכן נמי הא דאמרינן כל ביומיה מונה והולך הוא לאו כשא"ל חצי דיבור בבקר וחצי הדיבור בערב אלא שנתן לה ב' פרוטות כא' ואמר ליה התקדשי לי עכשיו חצייד בפרוטה וחצייד האחרת התקדשי לי בפרוטה האחרת וקא מיבעיא לן אי אמרינן דגמר בדעתיה

לקדשה פלגא השתא ולא מהני או דילמא מונה והולך דהכי קאמר נתחלו מהאידינא ולא נגמרו עד לאורתא כך פירשו ולי נראה כי אמרינן כל ביומיה היינו בסתם ולמעוטי חציין בפרוטה למחר אתינן וה"ה לאומר וחציין בפרוטה לערב דחד טעמא הוא ונקט למחר רבותא דאפילו בכה"ג איכא לספוקי דמקודשת אי נמי דהכי אורחא דמילתא טפי עכ"ל. וכתבו התוספות חציין בפרוטה וחציין בפרוטה וא"ת ואמאי לא יועיל והא לא אמרינן לעיל דלא פשטי קדושין בכולה אלא משום דאיכא דעת אחרת ואינה מתרצית אלא למה ששומעת אבל אם היינו יודעים שמתרצית בכולה פשטי קדושין בכולה והכא גלי דעתה שהיתה מתרצה בכולה וי"ל דאי הוה מיירי דא"ל בלשון קדושין אה"נ דהווי פשטי קדושין בכולה אבל הכא איירי דא"ל הרי את מאורסת לי או בחד לישני דלעיל עכ"ל. ואין כן דעת הפוסקים שלא חילקו בכך והרמב"ם ורבינו כתבוה באומר בלשון קדושין ולענין קושית התוספות י"ל דכשא"ל תחלה חציין בפרוטה ליכא גלוי דעת שהיא מתרצית בכולה וכי הדר אמר לה וחציין בפרוטה דאז גלי דעתה שהיתה מתרצית בכולה מאי הוי דילמא בשעת אמירת וחציין בפרוטה קמא לא נתרצית אלא לחציה והשתא הוא דהדרא בה ונתרצית: הרי את מקודשת לי לחציי מקודשת אבל אם אמר חציין מקודשת לי וכו' שם אמר רבא התקדשי לי לחציי מקודשת חציין מקודשת לי אינה מקודשת ויהיב טעמא משום דאתתא לגבי תרי לא חזיא אלא גברא מי לא חזי לבי תרי וה"ק לה דאי בעינא למינסב אחריתי נסיבנא ופרש"י איתתא לבי תרי להנשא להם אי אפשר הילכך האי לא קדיש אלא פלגא וחצייה נשאר לאחר א"כ אינה מקודשת להם: ומ"ש או את מקודשת לי ולפלוני אינה מקודשת כ"כ הרמב"ם בפ"ג והוא נלמד ממה דאמרינן אתתא לגבי תרי לא חזיא: מי שחציו עבד וחציי בן חורין שקדש בת חורין הווי ספק קדושין וכו' בפרק השולח (דף מג.) בעיא וסלקא בתיקו: המקדש מי שחציה שפחה וחציה בת חורין הווי קדושין לחייב עליה אשם וצריכא גט חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה ואח"כ קדשה אחר שניהם הווי ספק קידושין וכו' יתבאר בסוף סימן מ"ד: קדשה בפחות משוה פרוטה ושלח לה אח"כ סבלונוי לא חיישינן שמא שלח לה לשם קדושין משנה בפרק האיש מקדש (דף נ.) : ומ"ש ואפילו ספק קדושין לא הוי כ"מ בתוספתא הביאה הר"ן המקדש בפחות מש"פ אע"פ ששלח לה סבלונות לאחר מכאן לא עשה ולא כלום שעל מנת קידושין הראשונים שלח וכ"מ ברמב"ם וש"פ: ומ"ש בשם הרמ"ה ודוקא דקדיש בכספא וכו' פשוט הוא דחיישינן שמא שוה פרוטה במדי וכדשמואל וכומו שנתבאר בסי' זה: ב"ה אבל איכא למידק דבכסף

נמי אפילו הוא פחות מחצי שעורה איכא למיחש שמא ש"פ במדי ואפשר דשיעור קידושין הוי חצי שעורה כסף כל כסף פחות מחצי שעורה אפי' שוה טובא מדברים אחרים אין כאן שיעור כסף שהצריכה תורה לקדושין: ומ"ש אבל אם קדשה בפחות משהו פרוטה ואח"כ בא עליה סתם בפני עדים צריכה גט שודאי בעל לשם קדושין בפרק המדיר (דף עד). מימרות אמוראים וטעמא משום דאדם יודע שאין קדושין פחות מש"פ כלום וגמר ובעל לשם קידושין וכן פסקו הרי"ף והרא"ש וכ"פ הרמב"ם בספ"ז: ומ"ש ואח"כ בא עליה בפני עדים וכ"כ הרא"ש שם וז"ל והא דאמרינן דבועל לשם קדושין היינו בדאיכא עידי יחוד דאמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה: ומ"ש שודאי בעל לשם קידושין כן כתב שם הר"ן וכתב הרא"ש וכן משמע מדברי רש"י מתוך דברי התוספות וכן מסתבר ואע"פ שכתב שיש גדולים שאמרו שצריכה גט מספק וראוי להחמיר נראה דלא קאי אלא למקדש על תנאי ובעל אבל במקדש בפחות משהו פרוטי ובעל שכתב את"כ נראה דלדברי הכל הוי קדושי ודאי: אם אשה מתקדשת בקרקעות עיין בהר"ן בריש קדושין ובתוספות עלה ה' דיבור שכן פודין בו הקדשות ובתשובת הרשב"א סימן אלף רכ"ו:

סימן לב - כיצד האשה מתקדשת בשטר

בשטר כיצד כותב לה על הנייר או על החרס אף ע"פ שאין בו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי וכו' בריית' ומימרא בפ"ק דקידושין (ט.) (ב"ה וכתב הר"ן דהא דאמרינן כתב על החרס מהני דוקא בדלית ביה עדים אבל אי אית ביה עדים פסול גזירה דלמא אתי למסמך עליה בעדי חתימה בלחוד והוי ליה מזויף ופסול אפילו לר"א: (וכ"מ בד"מ קס"ב) ומ"ש ואם כתבו שלא לשמה אינם קדושין שם בעיא דאיפשיטא וטעמא משום דכתיב ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה מה יציאה בעיא לשמה אף הויה לשמה: כתבו שלא מדעתה רבא ורבינא אמרי מקודשת רב פפא ורב שרביא אמרי אינה מקודשת ומפרש טעמא בגמרא דמ"ד מקודשת משום דמקיש הויה ליציאה מה יציאה לשמה שלא מדעתה אף הויה וטעמא דמאן דאמר אינה מקודשת משום דמה יציאה בעינן דעת מקנה אף הויה בעיא דעת מקנה וטעמו של הרי"ף שפסק כרב פפא ורב שרביא מבואר

בדבריו שם וכתב הרא"ש שיש לדחות ראייתו וגם הר"ן כתב שיש מי שפירש בענין שאין ראוי לפסוק כן ודברי ר"ח ודברי בה"ג כתבוה שם הרא"ש והר"ן ז"ל והרמב"ם בפ"ג כתב כדברי הר"ן וכתב עוד בפרק ההוא דהיכא דשויה שליח כותבו מדעת השליח וכתבו הר"ן וה"ה שנחלק עליו הרמב"ן ואמר דאין כותבו אלא מדעתה (וע"ל ר"ס ל"ו) כדאמרינן (גיטין סו:) גבי גט דאפי" באומרת אמרו גט פסול או בטל וה"נ מהתם גמרינן מה התם דעת מקנה בעינן ולא שלוחו אף כאן דעת מקנה ולא שלוחו ואפילו באומרת אמרו: ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה אפי" שהשטר פסול לקדש בו שמין הנייר וכו' גם רבינו ירוחם כתב כן בשמו" ב"ה ודבריו מפורשים בגמרא פ' האיש מקדש עלה מ"ח התקדשי לי בשטר וחכ"א שמין את הנייר אם יש בו ש"פ מקודשת ואוקימנא לה בשכתבו שלא לשמה ולא מדעתה להסתפק בפירוש דבריו דכיון דלא קדשה בשטר זה לשם כסף אפילו ש"פ אינה מקודשת ולא בא להכשיר אלא כשרוצה לקדשה בו משום כסף וה"ק אף ע"פ ששטר זה שכתבו שלא מדעתה פסול לקדש בו בתורת שטר אם בא לקדשה בו משום כסף שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת כלומר יכול לקדשה בו בתורת כסף ואם אין בו שוה פרוטה וקדשה בו הו"ו ספק קידושין משום דחיישינן שמא שוה פרוטה במדי ואפשר דאפילו בקדשה בו בתורת שטר קאמר דאם יש בו שוה פרוטה מקודשת מתורת כסף וזה נראה יותר מדקדוק הלשון: גרסינן בגמרא שם בשטר כיצד כתב לה על הנייר או על החרס אף על פי שאין בו ש"פ בתך מקודשת לי בין על ידי אביה בין ע"י עצמה מקודשת וכו' הרשב"א בתשובה ע"ז דילמא בכותב בתך פלונית היא לכשת"ל דאף להזכרת השם הוקשו הויה ליציאה וכן הוא בתשובה אצלי עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה סימן ת"ר דשטר קידושין כשר במחובר וכן משמע בתוספתא אבל אין נראה כן דעת רש"י בפ"ק דגיטין (ט:) ובסימן תר"ג כתב דבירושלמי איפליג בשטר קידושין שכתבו באיסורי הנאה אם היא מקודשת והאריך בדבר כתב ר"י פשוט בפ"ד אחין (לא:) שאף על פי שאין

שאר	בו	זמן	כשר	:
-----	----	-----	-----	---

סימן לג - כיצד האשה מתקדשת בביאה

בביאה כיצד הרי את מקודשת לי בביאה או באחת מהלשונות כלומר מהלשונות הנזכר בסימן כ"ז: ומ"ש ונתייחד בפני עדים כ"כ הרמב"ם בפ"ג וכתב ה"ה בפרק הזורק (פא:): אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה ופשוט הוא שכל האומר שעל דעת לקדשה בפני עדים מתייחד עמה הן הן עידי ביאה: ומ"ש ובעלה כו' הכי משמע בגמרא פ"ק דקידושין (ט:): וכן כתב הרמב"ם בפ"ג. ומ"ש הויא לה כארוסה לכל דבר שאינו יורשה ואינו מטמא לה שם (דף י.) איבעיא להו ביאה נישואין עושה או אירוסין עושה נ"מ ליורשה ולטמא לה ולהפר נדריה ובעו אביי ורבא למיפשטא דאירוסין עושה ודחי להו תלמודא וכתב הרא"ש בשם הרמב"ן דהלכה כאביי ורבא ואע"ג דדחי להו תלמודא פשטא דמתניתין כותיהו משמע ותו מייתי ברייתא דיוחנן בן בג בג למיפשט דנישואין עושה ודחי לה רב נחמן ורבינא דלעולם אירוסין עושה והלכתא כוותיהו עכ"ל: ומ"ש ואם לא גמר ביאתו לא הו קידושין עד גמר ביאה וכו' שם איבעיא להו תחילת ביאה קונה או סוף ביאה קונה נ"מ כגון שהערה בה ופשטה ידה וקבלה קידושין מאחר אמר אמימר משמיה דרבא כל הבועל דעתו על גמר ביאה וכתב הרא"ש ודוקא כשנגמר ביאתו אז אמרינן דעתו על גמר ביאה ואם קודם גמר ביאה קבלה קידושין מאחר מקודשת לשני אבל אם הערה בה ופירש ולא גמר ביאתו מקודשת וכן אם קודם ביאה אמר אני רוצה שתתקדש בהעראה מקודשת דאמרינן בפרק הבא על יבמתו (נה:): דאשה נקנית בהעראה דילפינן קיחה קיחה מעריות עכ"ל וכתב ה"ה בפ"ג שכן דעת בעל הלכות ושכן נראה דעת הרמב"ם ושכן עיקר. כתב רבינו ירוחם בפרק הבא על יבמתו (נד.) דביאת שוגג לא קנה באשה. דין המתייחד עם האשה פנויה אי חיישינן לקידושין יתבאר באורך בסי' קמ"ט:

סימן לד - ברכת הארוסין, ואם צריך עשרה

המקדש האשה מברך פ"ק דכתובות (דף ז'): מברכין ברכת אירוסין בבית אירוסין: ומ"ש וכן אם קדשה ע"י שליח מברך השליח כן כתב הרמב"ם בפ"ג וכן משמע מדסתים ותני מברכין ברכת אירוסין בבית אירוסין ומקדש ע"י שליח בכלל בית אירוסין הוא: מאי מברך אקב"ו על העריות וכו' בפ"ק דכתובות (שם) ופרש"י ואסר לנו את הארוסות מדרבנן שגזרו

על הייחוד של פנויה ואף ארוסה לא התירו עד שתכנס לחופה ובברכה כדפרישית כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואדרבנן נמי מברכין וציונו ואסר לנו כדאשכחן בנר חנוכה והתיר לנו את נשותינו הנשואות לנו ע"י חופה וקידושין וכתב הר"ן שר"ת הגיה בנוסח הברכה והתיר לנו את הנשואות לנו ורבינו האי כתב והתיר לנו ע"י חופה וקידושין ואין מנהג בישיבה לומר את הנשואות ופי" ע"י חופה וקידושין אף על פי שקידושין קודמין לחופה היינו ע"י חופה וקידושין שקדמו להם. וכתב בספר העיטור שעיקר הנוסחא הוא על ידי חופה בקידושין בבי"ת אלא מפני שהדוקנים קראום לבי"ת ההוא רפה מפני שהיא סמוכה לה"א שהיא מאותיות אהו"י ומרפות בג"ד כפ"ת טעו הסופרים וכתבו בו"י עכ"ל: ומ"ש בשם הרא"ש ונהגו לומר מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין כ"כ בפסקיו שם והר"ן כתב בשם הרמב"ן שאין חותמין מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין. אף ע"פ שכתוב במקצת נוסחאות לפי שאינו ראוי לברך על החופה שאינו נעשה עכשיו ועוד שמקדש ישראל הוא מעין הפתיחה שקדשם בכל עסקי נישואין לפיכך אין לחתום אלא מקדש ישראל בלבד וכי רבי האי גמרא הוא מקדש ישראל וכך חותמין בשתי ישיבות מימות חכמים הראשונים ועד עכשיו ותוספת זה שאתם מוסיפין גריעותא היא שאין קדושת ישראל תלויה בכך ונאה לכם לחזור להלכה ולמנהגינו בהסכמת הכל עכ"ל רבינו האי ובהלכות רבינו ז"ל מצאתי בא"י מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין ובכתב ידו נמחק ע"י חופה וקידושין ועיקר עכ"ל הרמב"ן ז"ל וכך היא נוסחת הרמב"ם בפ"ג בא"י מקדש ישראל וכן אנו נוהגים. וכתוב עוד בנוסח הרמב"ם בתחלת הברכה בא"י אקב"ו והבדילנו מן העריות וכי ה"ה גירסא נכונה היא והוא על מה שאמרו קדושים תהיו הו"ו פרושים מן העריות וכתב הר"ן וא"ת היכן מצינו ברכה כגון זו שמברכים על האיסור והלא אין מברכין שאסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השחוטה ועוד למה אין מברכין במטבע קצר אשר קדשנו על הקידושין כמו שמברכין על כל המצות במטבע קצר על המילה ועל השחיטה י"ל דודאי אין ברכה זו ברכת המצוה ממש שא"א לברך כפי מה שראוי לברך בברכת המצות שאין לברך בשעת הקידושין אשר קב"ו על הקידושין משום דאין מברכים על המצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה כי הא דאכתי מחסרא מסירה לחופה ובשעת כניסתה לחופה א"א לו לברך על קידושין וחופה כיון שכבר קידש מזמן מרובה וכשבא לקדש ולכנוס כאחת נמי לא ראוי לתקן לו ברכה בפני עצמה כדי שיהא תופס ברכה שוה לכל וכיון דברכת המצוה ממש א"א לא רצו להוציא מצוה זו בלא ברכה כלל ותקנו לברך בה על קדושתן של ישראל

והיינו שהקב"ה בחר בהם וקדשם בענין זווג באסור להם ובמותר להם והיינו שצונו על העריות וכדי שלא יטעה השומע לומר שבקידושין אלו בלבד הותרו המותרות הוצרכו לומר ואסר לנו את הארוסות בלאו דלא תסור והזכיר היתרן דהיינו ע"י חופה וקידושין עכ"ל והרא"ש הקשה ג"כ קושיות אלו ותירץ נ"ל כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה כי פריה ורביה היינו קיום המצוה ואם לקח פלגש וקיים מצות פריה ורביה אינו מחויב לקדש אשה והילכך לא נתקנה ברכה במצוה זו ואף בנושא אשה לשם פריה ורביה כיון שאיפשר לקיים מצות פריה ורביה בלא קידושין וברכה זו נתקנה לתת שבח להקב"ה אשר קב"ו להבדילנו מן העמים וצונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות והזכירו בו היתר נשואות בחופה וקידושין ואיסור ארוסות שלא יטעה אדם לומר שהברכה של קידושין נתקנה להתירה לו לכך הזכירו חופה לומר דדוקא ברכת חופה היא המתרת הכלה ולה"נ הקדימו חופה לקידושין לומר התיר לנו את הנשואות ע"י חופה שאחר ברכת הקידושין ע"כ: כתב הרמב"ם נהגו העם להסדיר אותה על כוס של יין או שכר וכו' בפ"ג וכתב ה"ה ומ"ש ואם אין שם יין או שכר מברך אותה בפני עצמה דבר פשוט הוא שאין כוס מעכב ואינו אלא מנהג כתב רבינו בסימן ס"ב בשם רבינו נסים ברכת אירוסין אם לא ימצא יין ואפילו יש שם שכר מברך בלא כוס ברכת אירוסין דלאו מצוה מן המובחר הוא וכתב עוד מברך קודם הקידושין אם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין בפי' הנזכר ובסמוך כתב רבינו שיש חולקים עליו. ומה שאמר וא"א כתב יש שכתבו שצריך לברך ברכת אירוסין קודם הקידושין וכו' ויש שכתבו שצריך לברך אחר הקידושין דילמא הדרא בה וכו' בפ"ק דכתובות ויש בקצת ספרי רבינו חסרון מבואר וכך צריך להגיה אצל מ"ש ועוד שכל המצות לפי שמזכירין עשיית המצוה מברכין עליהם עובר לעשייתן אבל כאן אין מברכין אקב"ו לקדש אשה וכיון שאין מזכיר עשיית המצוה אין צריך לברך עובר לעשייתן. והגהות מיימון כתבו לברך אחר הקידושין וכ"כ התוס' והמרדכי בפ"ק דפסחים בשם ר"ח אבל הרא"ש כתב בתשובה בתחלת כלל כ"ו ששאלת שנמצא בתשובה על שם הרי"ף שאין לברך ברכת אירוסין אלא קודם הקידושין ודאי כן הוא כמו שכתבת והמברך אחר הקידושין טועה הוא עכ"ל וכבר נתבאר בסמוך שכן דעת הרמב"ם וכיון דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן וכן המנהג פשוט בכל ארץ ישראל ומלכות מצרים: כתב רב שרירא גאון המארס בלא ברכה וכו' רבינו ניסים הורה שאם לא בירך וכו' סברות אלו כתב הרא"ש בפרק קמא דכתובות וכתב על דברי רבינו ניסים וכן מסתבר וכן

מצאתי בנימוקי ה"ר יונה שכתב משמו ודימה אותו למי שלא בירך אחר אכילתו שחוזר ומברך אחר המזון כל זמן שלא נתעכל המאכל שבמעיים וכן ה"נ אע"פ שעבר זמן מרובה כל זמן שלא נגמר ההיתר מברך וכיון שאין ההיתר נגמר אלא ע"י חופה יכולין לומר הברכה בשעת הנשואין עכ"ל וכתב הריב"ש בתשובה סימן פ"ח שנהגו לחזור ולקדש ויפה הם עושים כדי שלא תראה כברכה לבטלה ע"כ . וכבר נתבאר בסימן זה שלדעת הרמב"ם והרא"ש ברכה לבטלה היא וכתב עוד הריב"ש (סי' פב) שראה נוהגים שהמקדש ע"י שליח חוזר ומקדש הוא עצמו בשעת נישואין ולא היו מזכירים ש"ש בברכת אירוסין שניה רק על היין שטועמים ממנו ואומר ברוך אתה השם אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות וכו'. ובברצלוני נהגו כן ע"פ הר"ן אבל מורי הר"פ היה מלעיג על זה מה תועלת לברך אחר שא"א לברך בשם שמים עכ"ל : כתב ר"ש הנגיד שאין ברכת אירוסין צריכה עשרה וכו' ז"ל הרא"ש בפ"ק דכתובות כתב רב אחאי פרשת חיי שרה (סי' טו) דברכת ארוסין בי' והר"ש הנגיד נחלק עליו ואמר שא"צ י' אלא לברכת חתנים בלבד שלא הזכירו י' אלא בה ועוד הרי קדושין בפני ב' ואתה מצריך י' ולי נראה דברי רב אחאי דלמאי דילפינן מבעוזה הרי בעוזה עשה גם ברכת ארוסין בי' ולמאי דילפינן ממקהלות גם ברכת אירוסין על עסקי מקור בא דא"א לישא בלא ברכת אירוסין ודי בשנים לקדושין ובברכה צריך עשרה עכ"ל :

סימן לה - דיני שליחות לקדושין

איש יכול לעשות לו שליח לקדש לו אשה ר"פ האיש מקדש בו ובשלוחו (דף מא.) : ומ"ש בין אשה סתם בין אשה פלונית כ"כ הרמב"ם בפ"ג ונראה שכתב כן מדאמרין בפרק התקבל (דף סד.) האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח אסור בכל הנשים שבעולם משום דחיישינן שמא השליח קדש אמה או בתה או אחותה של זו ומ"מ למדנו משם דמהני שליח אפילו לקדש לו אשה סתם : ומ"ש ויאמר לה השליח הרי את מקודשת לפלוני בכסף זה או בשטר זה פשוט הוא : ומ"ש אבל אם אפשר לו לקדשה בעצמו אסור לקדשה על ידי שליח בר"פ האיש מקדש (דף מא.) אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה

שמה יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך: ומ"ש א"כ מכירה פשוט הוא דהשתא ליכא למיחש שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו שכבר הוא מכירה ואם יש בה דבר מגונה סבר וקביל. ומ"מ ה"ל לכתוב דאף ע"פ שמכירה מצוה בו יותר מבשלוחו כדאמרינן בגמרא ודקדק רבינו לכתוב אם איפשר לו לקדשה בעצמו לומר דאם א"א כגון שהוא במקום רחוק ממנה וא"א לו לילך למקומה לראותה או שהיא כבודה בת מלך פנימה ואין אדם יכול לראותה לא יניח מלקדש בשביל זה דלא אמרו אסור אלא היכא דאפשר כתב מהרי"ק בסי' קע"א כתב בספר תשב"ץ אדם שקידש ארוסתו ע"י שליח אין לו לקדשה אח"כ ע"י עצמו שלא להוציא לעז על קדושין על ידי שליח שיסברו העולם שאינם קדושין והגיה ר"פ על זה מיהו היכא דקדושין הראשונים היו בלא מנין יכול לקדש פעם אחרת בשעת נשואין כדי לברך ברכת אירוסין בעשרה עכ"ל וכ"כ בא"ח ובמרדכי פרק האיש מקדש והשליח נעשה עד פלוגתא דתנאי ואמוראי בפרק האיש מקדש (דף מג.) ואסיקנא והלכתא שליח נעשה עד: ומ"ש לפיכך אם עשה ב' שלוחים לקדש לו אשה א"צ עדים אחרים מימרא שם: ומ"ש בד"א שאין שם כפירת ממון וכו' אבל אם יש כפירת ממון וכו' אינם נאמנים ז"ל הרא"ש אמר לשנים צאו וקדשו לי אשה הן הן שלוחיו הן הן עידיו ירושלמי אמר רבי אבין נראין הדברים כשקדש בשטר אבל בכסף נעשין נוגעים בעדותן א"ר יוסי מכיון שהאמינה תורה אפילו בכסף מהימני אמר רבא אתא עובדא קמי דרב ועשה שליח עד וה"ר יונתן הכהן כתב בקדושי כסף היכא דליכא כפירת ממון כגון שהאשה אומרת לפקדון נתנוהו לי והם אומרים לקידושין אמרינן הן הן שלוחיו הן הן עדיו אבל היכא דאיכא כפירת ממון כגון שהאשה אומרת לא קבלתיה כלל לא אמרינן הן הן שלוחיו הן הן עדיו עכ"ל: והר"ן כתב (פרק האיש מקדש דף תרכ"ו) על הירושנמי ודברי רבי יוסי תמוהים דאף ע"ג דמן התורה נאמן מ"מ כיון דתיקון רבנן שבועת היסת נמצא נוגע בעדותן ואיפשר דלהצריכה גט קאמר ולפיכך יש להחמיר בדבר ול"מ כשהיא מכחישתן אלא אפילו כשהיא מודה שקבלתן אינה מקודשת ודאי דכיון שאין נאמנין מצד עצמן אלא מצד הודאתה ה"ל כמקדש שלא בעדים דאפילו שניהם מודים אינה מקודשת ומ"מ מדברי רבי יוסי המוזכרים בירושלמי חוששת וצריכה גט ובעל הלכות ז"ל הביא סתם הא דפסקינן שליח נעשה עד ולא חלק בין קודם תקנה לאחר תקנה וכן הרמב"ם כתב סתם בפ"ג מהלכות אישות השליח נעשה עד ולא חילק בין קדושי שטר לקדושי כסף וכבר השיג עליו הרמ"ך ז"ל עכ"ל: והרב המגיד הביא דברי הרשב"א שהם כמו שכתבתי בשם הר"ן

וכתב שדברי הרמב"ם נראין לו עיקר ולא נתן טעם לדבר ונ"ל דיש להם טעם משום דבירושלמי בטר פלוגתא דרבי אבין ורבי יוסי אמר רבא אתא עובדא קמיה דרב ועשה שליח עד ומשמע דבקדושי כסף מיירי ובא להכריע דהלכה כרבי יוסי דהא רב עבד עובדא כותיה ובגמרא דידן נמי כיון שסתמו ואמרו והלכתא שליח נעשה עד משמע דבין בקדושי כסף בין בקדושי שטר קאמר דאל"כ לא הוי שתיק תלמודא מלפלוגי בינייהו וכתב רבינו ירוחם מאחר שנחלקו בו גדולים הוי ספק מקודשת ולגבי הממון ישבעו השלוחים היסת שנתנו לה ואם הם אמרו במנה קדשנו אותה והיא אומרת לא קדשו אותי אלא בפרוטה הם ישבעו היסת שנתנו לה המנה ולעולם היא לא תשבע שאפילו לדברי השלוחים נתנו אותה לה בתורת קדושין והרי הם שלה עכ"ל והמרדכי כתב נראה לראב"ה דהירושלמי מיירי קודם שתקנו שבועת היסת הילכך עשה רב שליח עד לרבותינו שפירשו בשבועות שבימי התנאים תקנו שבועת היסת משמע דגם בכסף בזמן הזה שליח נעשה עד והווי קדושי ודאי ושליח נעשה עד ובתוספות מצאתי דבירושלמי מיירי אחר שבועת היסת ומשום הכי מחלק רבי אבין בין כסף לשטר דבכסף מחויבי שבועת היסת ונפקי מתורת עדות ויש להסתפק אם האשה מודה שקבלה הקידושין אי מהני עדותן לרבי אבין בכסף והדעת נוטה דכיון דלא מחייבי שבועה דהוי כקידושין בשטר עכ"ל ומהרי"ק כתב בשורש כ"ח פשיטא ופשיטא דאם היה ע"א כשר מבלעדי השליח וגם היה שליח כשר להעיד פשיטא ופשיטא דחשיב כתרי שהרי הלכה רווחת בישראל דשליח נעשה עד עכ"ל ויש לתמוה עליו היאך על דבר שהוא מחלוקת כתב שהיא הלכ' רווחת דאע"ג דבעלמא היא הלכה רווחת הכא איני' רווחת: כתב הרמב"ם שאין צריך עדים במינוי השליחות רק אם השליח והמשלח מודים בדבר אבל בשליחות האשה שהיא עושה שליח לקבל הקידושין צריך שיהיה בעדים בפ"ג וכתב הרב המגיד מ"ש רבינו ששליח קבלה צריך עדים מוסכם הוא מן המפרשים ז"ל ונלמד משליח קבלת הגט שאמרו במשנה פרק התקבל (סג:) שצריך עדים במינוי אבל מ"ש ששליח להולכה אינו צריך עדים כיון ששניהם מודים הוא ג"כ מדמיון קידושין לגט וחולק עליו הר"א בהשגות וכבר הסכי' הרשב"א בפ' האיש מקדש לדברי רבינו וכן נראה מן הירושלמי ובגמרתינו (מה:): אמרינן ודילמא שליח שווייה ולא אמרינן בעדים ע"כ והר"ן בר"פ האומר תמה על דברי הרמב"ם והרשב"א ז"ל והעלה דמחורתא דמילתא דכיון דבקידושין בעינן עדים דילפינן דבר דבר מממון לא מהני הודאה דידהו כשם שהקידושין צריכים עדים כך שליחות הקידושין צריכים עדים ל"ש שליחות דידה ל"ש שליחות דידה

וכן הראב"ד והרמ"ך ז"ל בהגהותיהם עד כאן לשונו וז"ל הריב"ש בתשובה סי' פ"ב אין ספק שכיון שהשליח ואשה שניהם אומרים שנתקדשה כהוגן למשלח ע"י השליח הרי היא מקודשת לו ואינה צריכה קידושין אחרים אע"פ שאין עידי הקידושין בפנינו איברא ודאי שאם בא אחד וקידשה חוששין לקידושיו עד שיבאו עדים ויעידו בקידושי השליח שאין דבר שבערוה פחות משני' ואין חזקת שליח עושה שליחותו מספיק לבטל קידושי שני דאמרי' בפרק התקבל (סד:) דלא איתמר ההיא חזקה אלא לחומרא אבל לקולא לא ולזה אם רצה הבעל למהר ולקדשה בשעת נישואין לרווחא דמילתא כיון שאין עדים בקידושי השליח הרשות בידו אבל לברך ברכת אירוסין לא דהוי ברכה שאינה צריכה והוי איסורא ועד אחד נאמן באיסורין עכ"ל והמרדכי כתב בפרק האיש מקדש שדקדק רבינו יעבץ מהגמרא שא"צ אדם למנות שליח בעדים לקדש או לגרש ואם כופר המשלח לאחר נתינת הגט והקדושין נ"ל דהוי ספק ואזלי' לחומרא שהרי יצא שליחותו מתחת ידו ולראב"ה נראה דלא הוי קדושין כלל כדאמרינן התם (שם.) מי קא נפיק גיטא מתותי ידוה דלהימנא ע"כ ומ"ש רבינו שהרא"ש כתב כדברי הרמב"ם והיה מפקפק לומר שאף שליחות האשה אין צריך עדים וכן מ"ש עוד בשם הרא"ש דאפילו לא מינהו שליח בהדיא וכו' בפרק האיש מקדש (דף מה:) אהא דגרסינן הנהו בי תרי דהוו שתו חמרא תותי ציפי בבבל שקל חד מינייהו כסא דחמרא יהב לחבריה א"ל מיקדשא ברתיד לברי אמר רבינא אפילו למ"ד שמא נתרצה האב שמא נתרצה הבן לא אמרינן כלומר דאפילו נתרצה הבן אחר כך אינו מועיל דצריך שיעשה את אביו שליח אמרו ליה רבנן לרבינא ודילמא שליח שוייה לא חציף איניש לשוייה לאבוה שליח ודילמא ארצויי ארצי קמיה ושתק כתב הרא"ש כלומר גילה הבן דעתו לאב שהיה חפץ בה וכיון שחפץ בה וזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו וזכיה הוי מטעם שליחות והוי כאילו עשה את האב שליח לקדשה לו מכאן נראה לדקדק שא"צ עדים במינוי שליחות של קדושין כיון דמודה המקדש שעשאו שליח וכ"כ הרמב"ם ז"ל והראב"ד כתב תמיהא היא זו כיון דפסקינן המקדש בלא עדים אין חוששין לקדושיו ואפילו שניהם מודים א"כ מה מועיל הודאת השליח והמשלח כיון דהודאתם חיובא לאחרינא ויש לחלק דודאי בגמר הדבר שהיא נאסרת לכל אדם הוא דלא מהני הודאה שאין דבר שבערוה פחות משנים אבל למיהוי שלוחו לקדשה לא מהניא הודאתה כמו בשאר שליחות אמנם צריך לדקדק מ"ש דמהניא הודאת האיש ושלוחו לנתינת הקדושין ולא מהניא הודאת האשה ושלוחה לענין קבלת הקדושין והרמב"ן ז"ל דקדק דשליח קבלת

הקדושין צריך למנותו בעדים כשליח קבלת הגט ואם נוכל לחלק בין גט שבא להתיר לקדושין שבאים לאסור ונשוה שליחות האיש והאשה בקדושין צ"ע ועוד היה נראה לדקדק משמועה זו שאם גילה דעתו לשדכן שהוא חפץ באשה פלונית ואמר לשדכה לו והלך השדכן וקדשה לו בלא מינוי שליחות שהיא מקודשת לו ולא מסתבר לחלק בין אביו לאיניש דעלמא כיון שזכה מטעם שליחות והרמב"ן ז"ל פירש ודילמא ארצויי ארצי האב מיילי קמיה למיהוי ליה שליח לקדושי ליה ושתיק ליה ברא מחמת כיסופא ומסתמא ה"ל שלוחיה ולא משמע הכי דכיון דדילמא שליח שוייה אבן קאי אם איתא דדילמא ארצויי ארצי קמיה אאב קאי הוה ליה לפרושי עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה אם האב הרצה הדברים לפני הבן וכו' הוא מה שכתבתי בסמוך שכתב הרא"ש בשם הרמב"ן ויש בדברי רבינו קיצור שה"ל לכתוב שהרא"ש חולק עליו והמרדכי פרק האיש מקדש כתב אהא דאמרינן דילמא שליח שוייה באב יש לחוש יותר מבאדם אחר שהוא חייב להשיאו אשה ורגיל לדבר עמו על עסקי קדושין משמע דאי הוה חיישינן דשוויה שליח או אם הבן ודאי שוויה שליח אי ארצי קמיה ושתק ודאי צריכה גט ע"כ: כתב הרמב"ם ז"ל הכל כשרים לשליחות זה חוץ מחרש שוטה וקטן לפי שאינן בני דעת ועכו"ם לפי שאינן בן ברית וכן העבד לפי שאינו בתורת קדושין בפ"ג וכתב הרב המגיד זה מתבאר בפ"ב דגיטין במשנה ובגמרא והיקש הקדושין לגירושין ידוע בכמה דוכתי וג"כ מתבאר זה בסוגיא פרק האיש מקדש גבי קדושין עכ"ל: אמר לשליח קדש לי אשה במקום פלוני והלך וקדשה לו במקום אחר אינה מקודשת משנה בפ' האיש מקדש (ד' נ.): ומ"ש וכן בכל מה שישנה שאם א"ל לקדש סתם וקדשה ע"ת או שאמר לה לקדשה ע"ת וקדשה סתם או ששינה בתנאי אינה מקודשת כ"כ הרמב"ם בפ"ז ופשוט הוא שכיון ששינה בשליחות לאו שלוחיה הוא ויתבאר כן לענין גיטין בסימן קע"א: א"ל קדשה לי והרי היא במקום פלוני וכו' משנה בפ' האיש מקדש (שם): השולח לחבירו לקדש לו אשה וקדשי לעצמו ה"ז רמאי ומה שעשה עשוי ר"פ האומי (דף נח.): האומר לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית והלך וקדשה לעצמו מקודשת לשני ובגמ' תנא מה שעשה עשוי אלא שנהג מנהג רמאות: ומ"ש אפי' אמר לה תחלה פלוני שלחני לקדשך לו ובשעת נתינת הקידושין א"ל הרי את מקודשת לי וכו' שם כתב הרא"ש וא"ת מקמ"ל מתני' דמקודשת לשני וכי בשביל שנהג מנהג רמאות לא תהא מקודשת לו וי"ל דמיירי שא"ל תחלה פלוני שלחני לקדשך לו ובשעת נתינת הקידושין אמר הרי את מקודשת לי דסד"א דלי דקאמר כלומר לעשות שליחותי לקדשך למי ששלחני לקדשך ותתקדש

לראשון קמ"ל דמקודשת לשני ומיירי שהאשה שמעה והבינה יפה קודם קבלת הקידושין שאמר הרי את מקודשת לי דאל"כ אדעתא דמה שא"ל תחילה לקדשה לפלוני קבלה הקידושין אבל אם טעה השליח ואמר מקודשת לי אין כאן בית מיחוש דהקדש בטעות לא הוי הקדש עכ"ל וכדבריו כתב המרדכי בפרק הנזכר וכתב שם שכן כתוב בתשובת הר"ם ובהגהות המסכתא ההיא ובתשובת המיימוני דשייכי לספר נשים הביאו תשובת הר"ם הנזכר באורך ומיהו בפי הנזכר כתב תשובה לה"ר ידידי דצריכה גט לחומר' וכתב עוד המרדכי בשם ר"ב דהא דאמרינן קדשה לעצמו מקודשת כגון שלא קידש במעות המשלח דא"כ ה"ל כמו קדשה בגזל דאינה מקודשת: ומ"ש רבינו ואם לא רצתה להתקדש למשלח וקדשה השליח לעצמו אין נקרא רמאי ומיהו צריך להודיע אם יוכל שם רבין חסידא אזל לקדושי אתתא לבריה קדשה לנפשיה והתניא מה שעשה עשוי אלא שנהג מנהג רמאות לא יהבוה ניהליה איבעי ליה לאודועיה אדהכי והכי אחי איניש אחרינא ומקדש לה: העושה שליח לקדש לו אשה סתם ומת השליח אסור בכל הנשים שבעולם שיש להם קרובות וכו' בפ"ב דנזיר (דף יב.) א"ר יצחק בר יוסף אר"י האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם ומת השליח אסור בכל הנשים שבעולם אמר רבא ומודה ר"י באשה שאין לה בת ולא אם ולא אחות פשיטא לא צריכא אע"ג דאית לה והשתא דשוי שליח איגרוש מ"ט כי משוי שליח היכא דאיהו מצי לקדושי אבל היכא דאיהו לא מצי לקדושי לא משוי שליח וכתבוהו הרי"ף והרא"ש בפי האיש מקדש והרמב"ם בפ"ט וכתב ה"ה הקשו התוס' בפי התקבל כל הנשים שבעולם יאסרו לינשא שמא השליח הזה קידשה לזה וא"ת שהן נאמנות לומר לא נתקדשנו א"כ יהא מותר בכל הנשים שאמרו קרובות שבהם לא נתקדשנו לו ועוד כל הקטנות שיש להם אב ומת אחר כך או שהלך למ"ה יאסרו שמא השכיח קדשן ותירצו דעיקרו של דבר אינו אלא משום קנס שעשה שלא כהוגן אבל הרמב"ן נחלק עליהם ואמר שכך הוא הדין שאפי" קטנות שמת אביהם מותרות לפי שהן בחזקת פנויות ואין חזקת שליח עושה שליחותו מוציאן מחזקתן אבל הוא אסור בנשים שיש להם קרובות לפי שאין חזקה של קרובות שאינן באות לדין לפנינו מועלת לו הא אלו באת קרובות ואמרו לא קדשנו שליח ודאי מותר בהם דעד א' נאמן באיסורין וכ"ש הכא דלא אתחזק איסורא וחששא בעלמא היא וכ"ש שמתוך שנאמנות על עצמן נאמנות הן לזה עכ"ל הרמב"ן פי התקבל והר"ן בפי הנזכר (דף תקפד.) כתב שלא נתבררו לו דברי הרמב"ן והכריע כדברי התוס': וכתב הריב"ש בתשובה סימן פ"ב שמדין זה יש ללמוד שהעושה

שליח לקדש לו אשה ידועה מיד נאסר בקרובותיה מטעם חזקה זו כל שיש לספק שקדשה השליח עד שתאמר היא לא נתקדשתי ואם השליח אומר קדשתיה למשלח והיא אומרת לא נתקדשתי המשלח אסור בקרובותיה מפני דברי השליח שהוא כמותו והיא מותרת בקרובי המשלח: אמר לשליח קדש לי אשה פלונית והלך הוא בעצמו וקדש את אמה או בתה וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"ט והוא נלמד מהדין שיבא בסמוך: עשה שליח וביטל השליחות קודם הקידושין הרי הוא בטל ואם אין ידוע אם ביטל השליחות קודם או אחר הקידושין הוא ספק קידושין ג"ז כתב הרמב"ם בפ' הנזכר והוא נלמד מדתנן בפ' עשרה יוחסין (דף עט.) (וכן היא שנתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה היא וקדשה עצמה אם שלה קדמו קידושיה קידושין אם של שלוחה קדמו קידושי קידושין אם אינו ידוע שניהם נותנים גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס ובר"פ האומר לחבירו (דף נט) אמרינן לא קדשה עצמה וחזרה בה מהו ר"י אמר חוזרת ור"ל אמר אינה חוזרת ואסיקנא דהלכתא כר"י דאמר חוזרת דאמר אתי דיבור ומבטל דיבור וכתב המרדכי בס"פ האומר דכל שליחות קודם שנגמר יכול לבטלו ואפילו שליחות בקנין. כתב המרדכי בפרק השולח (דף תרט:) לשון רבינו שמחה על אחד שעשה לו שליח לקדש לו אשה ואח"כ חזר וביטל שליחותו בפני ב"ד שלא בפני השליח אני אומר שלא כדין עשה כי אחר תקנת ר"ג הזקן אינו יכול לבטל אלא בפני השליח דכי היכי דשייך תקנת ממזרים ועגונות לענין גירושין ה"נ שייך לענין קידושין פעמים שיגיעו קידושין לידה לאחר שבטלו והיא חשבה שלא בטלו ומעגנה ויתבא או יגיעו לידה קודם שבטלו והיא סבורה שבטלו קודם לכן ואתי לידי ממזרות וה"ג בירושלמי פ' השולח הלכך אין לבטל אלא בפני השליח מיהו אם עבר ובטלו מבוטל דקי"ל כר"י עכ"ל: אי שוי שליח אחרינא לקידושין ולא בטליה לשליח קמא בפירוש ואזל כל חד מינייהו וקדיש דהי מינייהו הוו קידושין כתב רבינו בסימן ל"ז בשם הר"מ: אם האב יכול ליעשות שליח להוליד קידושין לבתו בוגרת כתב רבינו בסוף סימן ל"ו. כתב ר' ירוחם אם יכול לשלוח קידושין ע"י עכו"ם ואינו מודיעו וממנה בכתבו לישראל שבאותו מקום להיות שליח דינו כדין אם שלח גט על ידו כי בענין זה נחלקו בו הפוסקים עכ"ל ודין זה לענין גט יתבאר בסי' קמ"א ומיהו לענין קידושין נ"ל דלא תלי בההוא פלוגתא דע"כ לא איפליגו אלא בגט משום דכיון שנכתב שם גט עליו ועכו"ם כיון דליתיה בתורת גיטין איכא מאן דסבר לא יהא לו מגע יד בשליחותו אע"ג דלא עביד אלא מעשה קוף בעלמא אבל מעות הנשלחים לישראל לקדש לו בהם אשה אין שם קידושין עליהם עד שיקדש בהם

האשה הלכך כשיוליך העכו"ם הקידושין לישראל שפיר דמי לכ"ע ועוד אני אומר דמטעם אחר לא הו"ל לרבינו ירוחם לדמות קידושין לגיטין לענין זה משום דאפילו מ"ד בגיטין שלא יולך העכו"ם הגט היינו לענין שלא תנשא אבל אם נשאת לא תצא וא"כ לענין קדושין מקודשת גמורה היא מדאורי"י: כתב הרמב"ם ז"ל העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקדש וכו' ג"ז בפ"ט ומ"ש בשם הרא"ש עד סוף הסימן בקדושין פי' האומר וז"ל הר"ן בר"פ הנזכר גרסינן בירושלמי לא הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קדשתי והיא אומרת לראשון השני כאומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתיני כלומר והוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו היא כאומרת לראשון קדשתיני והוא אומר לא קדשתיך אמרה איני יודעת חזקה לשני הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי והיא אומרת לראשון חזקה לראשון אמרה איני יודעת שניהם נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס ע"כ וטעמא דמילתא דכשלא הוחזק בעדים מסתמא אין האשה רוצה להתקדש לראשון שאינו כאן ואין שליחותו מוחזק ומש"ה כשאומרת איני יודעת חזקה לשני אבל כשהוחזק השליח בעדים היא סומכת על השליחות ומש"ה כשאמרה איני יודעת חוששין לראשון ומיהו כיון שהראשון לא היה כאן והשני כאן חוששין אף לשני ושניהם נותנין גט ומיהו כי אמרי' חזקה לראשון היינו לומר שהראשון אסור בקרובותיה שהרי אומר לה קדשתיך וכתב הרמב"ם בפ"ט דהוחזק היינו שעשאו שליח בעדים ולא הוחזק היינו שלא עשאו שליח בעדים והוא ז"ל אזיל לטעמיה שכתב בפ"ג שהעושה שליח לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים וכתב עליו הראב"ד בהשגות אין בלשון התוספתא אם לא עשה אלא אם לא הוחזק ולעולם שעשאו בעדים אלא שלא היה השליחות מפורסם במקום האשה אבל הוא שאמר לה פלוני עשאי שליח בעדים לקדשך לו ולאחר שעה קדשה סתם והוא אומר לעצמי נתכוונתי והיא אומרת למשלח נתכוונתי כיון שלא היה השליחות מפורסם הראשון מותר בקרובותיה כמי שאמר לא קדשתיך שהשליח מוחה על ידו אבל כל שהוחזק בעדים אף הראשון אסור בקרובותיה שאין מחאת השליח מחאה אצלו לבטל שליחותו ע"כ וגם הוא ז"ל לטעמיה אזיל שדעתו שהעושה שליח לקדש לו אשה צריך לעשותו בעדים ומ"מ במ"ש דבקדושי סתם עסקינן שהשליח אומר לעצמי בתכוונתי והיא אומרת לראשון נתכוונתי תמהני שאם יש בידה לומר לא נתקדשתי לו כשם שהיא מותרת בקרוביו כך היה ראוי שיהא הוא מותר בקרובותיה שכיון שאין המעשה מוכיח כשהיא אומרת לעצמי נתכוונתי ה"ל דברים שבלב ואם המעשה מוכיח בעצמו נלך אחר הוכחתו ואין מקום

למחלוקתן לפיכך נ"ל דהכא באומר לעצמי קדשתי בפירוש עסקינן והיא אומרת לראשון נתקדשתי בפירוש ויש כאן עדים שראו הקדושין אבל אינם זוכרים למי נתקדשה והרמב"ם ז"ל סתם דבריו בפרק הנזכר עכ"ל וה"ה כתב מפרש רבינו הוחזק שעשאו שליח בעדים וביאור דבריו שהשליח הזה הודיע לאשה שהוא שליח איש פלוני ואם היה מינויו בעדים היא סומכת על השליחות וחזקה לראשון ואם אמרה איני יודעת שניהם נותנים גט אבל כשלא היה מינויו בעדים היא אינה סומכת כ"כ על השליחות שהרי המשלח יכול לכפור בשליחות ולפיכך כשאמרה איני יודעת חזקה לשני ובהשגות א"א אין בלשון התוספתא אם לא עשה וכו' ואין הכרע בשתי הפירושים אבל נראה מדברי הר"א שאפילו כשהוחזק והיא אומרת לראשון אף השליח אסור בקרובותיה וכן בדין שהרי אומר קדשתיך ואיפשר שאף כן דעת רבינו עכ"ל : כתב המרדכי בר"פ האיש מקדש פסק הקדוש מרדוש דהעושה שליח לקדש לו אשה ומסר לו הטבעת לקדש אפילו איתניס בדרך אינו יכול לעשות לו שליח אחר משום דמילי נינהו ומילי לא ממסרן לשליח ואע"ג דגבי גט קי"ל שליח עושה שליח ולא הוי מילי משום מסירת הגט ה"נ הא איכא מסירת הטבעת לא דמי דגבי גט בע"כ לא הוו מילי שהרי השליח יכול לגרש בע"כ אבל שליח קדושין אם לא תאבה האשה אינה מקודשת הלכך ה"ל מילי ע"כ : טופס שטר שליחות לקדש לו אשה כתב רבינו ירוחם בנתיב כ"ב ח"ג וגם שם כתב טופס שטר שליחות אשה לקבל קדושיה :

סימן לו - כל דיני שליחות לאשה

האשה ג"כ יכולה לעשות שליח לקבל קדושיה משנה ר"פ האיש מקדש (דף מא) האשה מתקדשת בה ובשלוחה: ומ"ש ומצוה היא שתתקדש על ידי עצמה אם תוכל אבל איסור ליכא וכו' כלומר דלא חיישינן שמא אח"כ תראה בו דבר מגונה ויתגנה עליה כדחיישינן באיש כמו שנתבאר בסימן ל"ה משום דטב למיתב טן דו הכי אמרינן בגמ': וכתב הרמב"ם שהשליח אומר קדשתיה לך וכו' עד כדין האיש עם האשה בפ"ד וכבר נתבאר בסי' ל"ב שבמ"ש שאם מקדשה בשטר אינו כותבו אלא מדעת השליח נחלק עליו הרמב"ן וכתב שאינו כותבו אלא מדעתה דומיא

דגט: אמרה לשליח קבל הקידושין במקום פלוני וכו' אינה מקודשת א"ל הרי הוא במקום פלוני וקבלם במקום אחר מקודשת וכו' נלמד מדין שליח האיש שנתבאר סימן ל"ה: חזרה ובטלה השליחות קודם שקבל הקידושין וכו' כבר כתבתי בסי' ל"ה דהכי איתא בר"פ האומר לחבירו (דף נט): ומ"ש ואם היא בעצמה קבלי הקידושין מאחר וכו' משנה בפי עשרה יוחסין (דף עט) ואהא דאמרינן אחד נותן גט ואחד כונס כתב רבינו ירוחם (נכ"ב ח"ג) בשם הר"ם נרבוני וצריך לקדשה קידושי שנייה שהרי איפשר שקידושי אותו שגירש קדמו לקידושי כונס ולא תלו קידושי כונס הלכך צריך לקדשה אתר גירושי האחר עכ"ל: ומ"ש אבל אם קדשה השליח לאב וקדשה היא בעצמה לבן או לאח שניהם כותבין גט ואסורה לשניהם כ"כ הרמב"ם בפ"ט ופשוט הוא: האשה נעשית שליח לחבירתה לקבל לה הקידושין אע"פ שנעשית לה צרה וכו' בפי האיש מקדש (דף נב) אמר רב ש"מ ממתניי אשה נעשית שליח לחבירתה ואפי' במקום שנעשית לה צרה ופירש"י אע"פ שבכל עדות שהאשה כשרה לה אין הצרה נאמנת שליחות מיהא דעבדה עבדה וכתב עליו הרא"ש ואין זה שום חידוש כיון שעשאתה שליח והיא נתרצית להיות שלותה למה לא תהיה שלוחה אע"פ שנעשית לה צרה ור"י פי' דאשמועינן אפי' כשקבלה סתם נעשית שליח לתבירתה ואני אומר פירוש דלא בעי למימר כשקבלה סתם שלא אמרה לה קבלי בשבילנו דפשיטא דלא מהני כלום דאטו אם אמר אדם לאשה התקדשי לי בחפץ זה וקבלה אשה אחרת החפץ בלא ציוויה תהיה מקודשת אלא ה"פ כשקבלה סתם הכי אמר לה קבלי בשביכ כולנו והיא לא אמרה כן אקבל גם בשבילך ושתקה וקבלה סתם וקמ"ל דכיון שקבלה בסתם ולא אמרה בפירוש איני רוצה לעשות שליחותכם מסתמא בשביל כולן קבלה ואע"פ שנעשו לה צרות עכ"ל: ומ"ש ואם היא שליח לקבל קידושין לחבירתה ולא אתר שנתן הקידושין בידה א"ל את נמי או וכן גם את וכיוצא בזה שתיהן מקודשות אבל אם לא א"ל אלא ואת ה"ז שקבלה הקידושין ספק מקודשת וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"ד והוא מדגרסינן בפ"ק דנדרים בעי רב פפא יש יד לקידושין או לא הי"ד אילימא דא"ל לאשה הרי את מקודשת ואמר לחבירתה ואת נמי פשיטא היינו קידושין עצמן אלא כגון דא"ל לאשה הרי את מקודשת לי ואמר לחבירתה ואת מי אמרינן ואת נמי א"ל לחבירתה ותפסי בה קידושין או דילמא ואת חזאי קאמר ולא איפשיטא בעיין וכתב ה"ה פירוש רבינו בה מבואר ויש פירוש אחר ולדברי הכל אם נתן כסף לשתיהן שתיהן מקודשות ודאי עכ"ל וכ"כ הרא"ש והר"ן ז"ל ועי' בהריב"ש סי' רס"ו: "ב"ה ומ"מ מ"ש ולאחר שנתן בידה א"ל את נמי אינו מדוקדק שאחר שנתן הקידושין

לאחת מהן מה יועיל שיאמר לאחרת ואת נמי אלא כאמר לה בשעה שהיה נותן הקידושין בידי חבירתה וכן הם דברי הרמב"ם ואפשר לקיים דברי רבינו כשאמר לה תוך כדי דיבור דכדיבור דמי אע"ג דבפרק י"ג אמרינן דבקידושין לאו כדיבור דמי היינו מדוקא לענין שאינו יכול לחזור בו: כתב הרשב"א שאין האב יכול ליעשות שליח לקדש בתו בוגרת כ"כ בתשובה ונתן טעם גזירה שמא יבואו לומר שבקבלתו הקידושין מתקדשת דומיא דקטנה ע"כ והרא"ש בתשובה כלל ל"ה כתב שדברים תמוהים הם וגזירה חדשה היא זו ולא מצינו דוגמתה בתלמוד והביא דברי בעל העיטור ולמד מהם שהאב נעשה שליח לקדשה בתה הגדולה וכתב הר"ן בפ' האיש מקדש אהא דא"ר יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים יש שדקדקו מכאן שאדם יכול להיות שליח להוליך קידושין לקרובתו ולקדש לאחר אע"פ שאינו יכול לקדשה לעצמו דאי לא יאמרו שמותר בקרובות השליח אלא ודאי רשאי כשם שהוא רשאי להיות שליח קבלת קידושין שלה כדאמר לקמן בסמוך בגמ' הב"ע דשויתיה שליח כלומר שהבוגרת מנתה אביה שליח לקבל קידושיה עכ"ל וכ"כ ה"ה בפ"ט: "ב"ה וטעם הדין שכתב בעל העיטור נ"ל שהוא כדאמרינן בפ' האיש מקדש גבי הנהו דהוה שתו חמרא תותי ציפי דבבל ודילמא שליח שוויה לא חציף אינש לשוויה לאבוה שליח ודילמא ארצויי ארצי קמיה ושתיק: מ"כ שאלת הא דאמר רב אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה ורבי חנינא אמר עושה וכו' ובמסקנא כי היכי דמספקא לדידהו וכולי חולצת ולא מתייבמת גבי קידושין כה"ג מאי כך דעתי נוטה גבי קידושין נמי חולצת דהתם נמי הוי דבר שבערוה עכ"ל ודין זה לענין גט יתבאר בראש סי' קמ"א:

סימן לז - כל דיני קדושי קטנה

האב זכאי בבתו לקדשה משעה שתולד עד שתבגר ז"ל הרמב"ם בפ"ג וכן משמע בכמה דוכתי וכן בירושלמי פרק האומר אהא דתנן אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי לא אמר כלום הא בת יום אחד מתקדשת בכסף וכתב הרא"ש ונראה דה"ה דמתקדשת בשטר ולא אמרו בכסף אלא לאפוקי קידושי ביאה כדבסמוך ובר"פ האיש מקדש (מא.) תנן האיש

מקדש את בתו כשהיא נערה ואיפליגו ר"ל ור"י (מג): בנערה והלכה כר"י דאמר אפילו נערה אביה מקבל קידושיה ולא היא אא"כ מדעת אביה: ומ"ש וכסף קידושיה שלו בפרק קמא דקידושין (דף ג): ובפרק נערה שנתפתתה (דף מו): מייתי לה מקרא: ומ"ש וכן זכאי במציאתה ובמעשה ידיה במשנה פרק נערה שנתפתתה (שם) האב זכאי בבתו בקידושיה בכסף בשטר ובביאה וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ואע"פ שמציאתה ומעשה ידיה אינם ענין לקידושין כתבם רבינו משום דבחדא מחתא מיתנו: ומ"ש אלא שבכסף יכול לקדשה מיד וכו' ארישא דמילתא שכתב דזכאי לקדשה בין בכסף בין בשטר בין בביאה קאי ולמדנו דמ"ש בין בביאה לא קאי אמשעה שתולד דהא אינו יכול למוסרה לקידושי ביאה עד שתהא בת ג' שנים ויום אחד כלומר שאם מסרה לקידושי ביאה אינה מקודשת משום דביאה פחותה מבת ג' ויום אחד לאו ביאה היא וזה פשוט במשנה פרק יוצא דופן (דף מד): ומייתי לה בפ"ק דקידושין (י.) (ומ"ש ומשבגרה אין לו רשות בה פשוט בכמה דוכתי ומהם פרק עשרה יוחסין (דף עט.) (אצל הדין שיבוא בסמוך: קדשה אביה בבקר והיא קדשה עצמה בערב וכו' מחזיקין אותה בחזקת בוגרת מהבקר וכו' אבל בתוך הששה חדשים אם קדשה אביה כו' בפ' עשרה יוחסין (דף עט.) (איתמר קדשה אביה בדרך וקדשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חיישינן לקידושי שניהם אימת אילימא בתוך ו' בהא לימא רב הרי היא בוגרת לפנינו השתא הוא דבגרה אלא לאחר ו' בהא נימא שמואל חיישינן לקידושי שניהם והא אמר שמואל אין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים לבד לא צריכה בההוא יומא דמישלם ו' רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו השתא (מדהשתא בוגרת) בצפרא נמי בוגרת ופירש"י וקדשה היא בעיר בו ביום: והרי היא בוגרת בדקנוה לדעת אם יצאה מרשות האב להיות קידושיה קידושין ומצאנוה בוגרת בו ביום: הרי בוגרת לפנינו. וקידושיה קידושין ולא של אביה: אי נימא בתוך ו' חדשים. שבין נערות לבגרות דאמרינן אין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים בלבד כשהביאה סימני נערות אינה שוהה להיות בוגרת אלא ו' חדשים ופעמים שהיא ממהרת לבגור וסימנים ניכרים בדדיה כדתנן במסכת נדה (מז): פגה בוחל וצמל: בהא אמר רב הרי בוגרת לפנינו. הא כל אותן ו' חדשים בחזקת נערה היא עד שנכיר בסימני בגרותה וכי בדקנוה בפניא ואשתכחה בוגרת מי יימר דבצפרא נמי בוגרת היא ודילמא השתא הוא דבגרה: אלא לאחר ו' חדשים. והא ודאי משמלאו לה ו' חדשים בגרה לה. דקדיש ביומא דמשלם שית. אביה בבקר והיא בערב והיום הזה היא בחזקת שתבגור: מדהשתא בוגרת בצפרא נמי

בוגרת. שכל היום היא בחזקת שתביא עכ"ל ומסיק בגמרא דהלכתא כרב וכתב רבינו ירוחם דלפי גירסת הרי"ף ורש"י אם הביאה סימני בוגרת תוך ו' חדשים הרי היא בוגרת ולפי גירסת התוספות עדיין היא נערה: ומ"ש אפילו אינה מכחישתו וכו' כ"כ שם הרא"ש וז"ל ואסיקנא דפליגי בשאין מכחישתו והלכה כרב ע"כ וטעמא מדגרסינן התם תני חדא הרי היא בוגרת לפנינו ותניא אידך חיישי לקידושי שניהם מאי לאו חד כרב וחד כשמואל לא אידי ואידי כשמואל כאן במכחישתו כאן בשאין מכחישתו ונימא מדמתנייתא לא פליגי אמוראי נמי לא פליגי ותסברא הא רב יוסף בריה דרב מנשיא מדויל עבד עובדא כוותיה דרב ואמר שמואל כ"ע כ"י ליה בקבא זוטא והאי מרבנן כ"י ליה בקבא רבה ואי ס"ד לא פליגי אמאי קא איקפד כי עבד עובדא במכחישתו פירש"י אמאי קפיד הא רב במכחישתו קאמר והאי דעבד עובדא כוותיה במכחישתו עבד אלא ודאי באין מכחישתו פליגי והא בשאין מכחישתו עבד עובדא עכ"ל: ומ"ש בשם הרמ"ה דוקא במכחישתו וכו' נראה שטעמו לפי שהוא מפרש הא דאמרינן ואי סלקא דעתך לא פליגי אמאי איקפד כי עבד עובדא במכחישתו היינו לומר דקים ליה לתלמודא דבמכחישתו הוא דעבד עובדא ומש"ה קאמר את"ל דלא פליגי לא הוה קפיד אלא ע"כ פליגי במכחישתו דעד כאן לא אמר רב הרי בוגרת לפנינו אלא במכחישתו אבל באין מכחישתו מודה דחיישינן לקידושי שניהם. ועיין ברבינו ירוחם. והרמב"ם כתב בפ"ג היתה הבת ספק בוגרת בין שקדשה אביה שלא לדעתה בין שקדשה היא עצמה שלא לדעת אביה ה"ז מקודשת מספק לפיכך צריכה גט מספק וכתב הרב המגיד זה פשוט ונלמד מהסוגיא שבפ"י יוחסין ושם אמרו קדשה אביה בדרך והיא עצמה בעיר וכו' וק"ל כרב ורבי לא הזכיר דין זה גם הסוגיא אשר שם אינה מתחוורת אצלי לדעת רבי שלא הזכיר סימני בוגרת כלל בפ"ב עכ"ל: ומ"ש רבינו אבל בתוך הו' חדשים אם קדשה אביה שלא לדעתה וכו' מבואר בדברי הגמ' שכתבתי בסמוך: אשה שנתקדשה ונסתפקו במספר שנותיה ונבדקה ולא מצאו לה סימני כי הרשב"א בתשובה סימן אלף ורי"ו שיש להתיישב בדבר וכתבתי בסי' קנ"ה כתב הרשב"ץ מי שקידש בתו וכששמעה מיחת' אם יש עדים כשרים שהיו לה בשע' קידושין יותר מ"ב שנה וששה חדשים ויש נשים שמעידות שראו לה קודם הקידושין ביותר מבי' חדשים סימני נערות ודאי אין חוששין לקידושין ובלאו הכי חוששין וצריכה גט ואע"ג דהשתא חזינן לה בוגרת אמרינן השתא הוא דבגרה כדאי' פ"י יוחסין דבעדו' סימנין סמכינן אנשי' כיון שבאו לכלל שנים דלאו עדות גמור הוא אלא גילוי מילתא

בעלמא הוא כמ"ש הרמב"ן א"נ משום דסמכינן אחזקה דרבא דאמר קטנה שהגיעה לכלל שנותיה חזקה הביאה סימנין ומ"מ בדיקת נשים בעינן וכל שלא נבדקה לא סמכינן עלה אלא להחמיר ולומר גדולה היא שלא תמאן אבל להקל לומר גדולה היא ותחלוץ לא וכ"כ הרי"ף והרמב"ם ומכאן נלמוד דלעדות שנים לא סמכינן אנשים דהוי עדות גמורה וכדמוכח פ' האומר נאמן האב לומר בני זה בן י"ג ובתי בת י"ב לנדרים אבל לא למכות וכ"כ הרמב"ם וסה"ת עכ"ל: קדשה ונתארמלה או נתגרש' קודם שתבגר חזרה לרשות אביה אפי' כמה פעמים אבל אם השיאה ונתארמלה או נתגרשה קודם שתבגר אין לו עוד רשות בה כ"כ הרמב"ם בפ"ג וכך יש ללמוד מדתנן בפ' נערה שנתפתתה (דף מג:): המארס את בתו וגירשה אירסה ונתארמלה כתובתה שלו השיאה וגירשה השיאה ונתארמלה כתובתה שלה ומסיים בה משהשיאה אין לאביה בה רשות ובפ' האיש מקדש (דף מד:): אמרינן דהא דתנן וכולן אם מיאנו צרותיהן מותרות דקדיש איהי נפשה ומיאון מיהא בעיא דמיירי שנעשה לה מעשה יתומה בחיי האב ופירש"י כגון שהשיאה אביה לאחר ונתארמלה או נתגרשה בקטנותה שהרי היא בחיי אביה כיתומה דכיון שהשיאה אין לאביה רשות בה ואח"כ קדשה היא עצמה לאחי אביה דהני קידושין בעי מיאון כי לא היה לה להמתין את דעת אביה ובמיאון סגי לה: וכשם שיכול לקדשה בעצמו כך יכול לקדשה ע"י שלוחו משנה בר"פ האיש מקדש (דף מא:): ומ"ש או ע"י עצמה שיאמר לה צאי וקבלי קידושין בפ"ק דקידושין (ד' יט) אמר רבא אמר ר"נ אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושין מדרי' יוסי ב"ר יהודה לאו אר"י ב"ר יהודה מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו וכי משייר בה שוי"פ הוי קידושין הי"נ ל"ש פי' הא דר"י ב"ר יהודה גבי אמה העבריה אמרה וכי הרא"ש ואפי' לית הלכתא כר"י ב"ר יהודה דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו מ"מ מייתי שפיר ר"נ סיוע מדבריו דבהך סברא דקאמר שהיא מתקדשת בשויר פרוטה שעליה מדעת אביה לא אשכחן מאן דפליג עליה בהא דהא דקאמרי רבנן מעות הראשונות לקידושין ניתנו לאו מהאי טעמא קאמרי עכ"ל ופסקה הרמב"ם להא דר"נ בפ"ג וכן דעת הרשב"א בתשובה ס"י אלף ור"י ט אבל הרי"ף השמיטה ואיפשר שטעמו משום דסבר דלא אמרה ר"נ אלא אליבא דר"י ב"ר יהודה אבל רבנן פליגי עליה בהא נמי וקיי"ל כוותייהו וכ"כ המרדכי בשם ר"מ דהא דר"נ דוקא לר"י ב"ר יהודה אבל לרבנן לא ולא קיי"ל כר' יוסי אלא כרבנן דפליגי עליה לכך צריך האב לקבל קידושי בתו קטנה לאפוקי נפשיה מפלוגתא וכתב ר"ב בספר החכמה קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה צריכה גט שמא

נתרצה האב משמע דכשנתרצה האב ליכא מאן דפליג כשידע ונתרצה ושידך מתחלה וכ"ש הכא שא"ל צאי וקבלי קידושין להדיא והלכך יש בני אדם כשמשידך האב לבתו מניח לקבל קידושין היא עצמה והמחמיר כדברי מורינו לא הפסיד ור"י כתב דאפילו רבנן מודו בהא ע"כ ובתרומת הדשן (סימן רי"ג) כתב שזה שכתב במרדכי דלא קי"ל כהא דרבא אר"נ במרדכי דבני אוסטרייך ליתיה אדרבה מצא תשובת מהר"ם וז"ל אע"ג דאמרינן אסור לקדש בתו קטנה וכו' ה"מ כשהוא בעצמו מקבל קידושין אבל נתן לה רשות לקבל קידושין והיא מקבלתם מותר וכן עשיתי בבתי קטנה אמרתי לה בתי קבלי קידושין אם את חפצה עכ"ל וכתב עוד נראה דע"כ לא פליגי אלא בנותן רשות לבתו קטנה לקבל קידושין שלא בפניו לפי דעתה ורצונה אבל כשעומד על גבה ותופס בידה לקבל הקידושין הוי כאילו הוא קיבל בעצמו ואע"ג דאין המקדש אומר הרי בתך מקודשת אלא הרי את מקודשת אין קפידא דר"ל הרי את מקודשת לי מכח אביך עכ"ל וגם בתשובת הרשב"א סי' תתס"ו כתוב כן והביא ראיה מדאמרינן בפ"ק דקידושין כיצד מעות ייעוד אומר לה הרי את מקודשת לי כתב רבינו ירוחם אהא דאומר אדם לבתו צאי וקבלי קידושין כ' הראב"ד ולא מתורת שליחות דאין שליחות לקטן אלא כמי שאומר תן ככר זה לכלב שלי מנה זו לפלוני על סלע שלי ותתקדש בתי לך וכיון שאמר לה צאי וקבלי קידושין הוי כאילו א"ל כל מי שיתן לך מנה מעלה אני עליו כאילו נותנו לי והתקדשי בו והרא"ש כתב דכי אמרינן דאין שליחות לקטן דוקא לזכות לאחר בשליחותו אבל בכאן שהיא זוכה לעצמה בשליחות אביה מהניא שליחותה לעצמה כאילו קיבל אביה קידושיה בשבילה עכ"ל וכתב עוד קטנה אומר לה אביה צאי וקבלי קידושין ואצ"ל אם דבר האב עם המקדש דה"ל כאומר תן לה מנה ותתקדש לך אלא אפי' לא דבר האב עם המקדש: ומ"ש בין בכסף בין בשטר כלומר דבביאה לא שייך למימר צאי וקבלי קידושין אלא אומר לה התקדשי לפלוני בביאה ומותרת לו שתתייחד עמו": "ב"ה כ' הרשב"א בפ"ק דקידושין אהא דתניא כתב לו על הנייר או על החרס בתך מקודשת לי בין ע"י אביה בין ע"י עצמה מקודשת מדעתה והוא שלא בגרה דכי יהיב לאב אי כתב הרי את פלונית מקודשת לי אינה מקודשת אבל במקדש ע"י עצמה אע"ג דאיהי מחמת אב שקלה להו אפי' כתב לי הרי את מקודשת לי ה"ז מקודשת. ואם אחר שבגרה נתקדשה ע"י האב שעשאתו שליח אם כתב לו בתך פלונית מקודשת לי אינה מקודשת אלא צריך שיכתוב הרי את מקודשת לי וע"ש בהר"ן: ומ"ש ומ"מ מצוה שלא יקדשנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה אראש אסימן קאי שכתב האב זכאי בבתו לקדשה משעה שתולד

וקאמר השתא דהיינו מדינא אבל מ"מ מצוה שלא יקדשנה עד שתגדיל וכו' והכי דייק בפרק האיש מקדש (מא.) (אהא דתנן האיש מקדש את בתו כשהיא נערה נערה אין קטנה לא מסייע לדרב דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיקדש את בתו עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה וכתב הר"ן דאף ע"ג דניחא ליה בכל דהו דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו כדאמרינן לעיל התם הוא בגדולה דכיון דשויה שליח מדעת סברה וקבלה ולא חיישינן לאימלוכי אבל בקטנה דשלא מדעתה איכא למיחש שמא לכשתגדיל לא תתרצה בו: ואם נתן רשות לשלוחו לקדשה והלך גם הוא וקבל קדושיה כלומר מאיש אחר אי זה מהם שקדם הויין קדושין משנה בפרק י' יוחסין (דף עח:): ומ"ש אין ידוע אי זה קודם אסורה בשניהם וצריכה גט משניהם שם במשנה אם אין ידוע שניהם נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס ונזה נתכוון רבינו אע"פ שאין לשונו מכוון: וכתב הרמ"ה אי שוי שליח אחרינא לקדושין ולא בטליה לשליח קמא בפירוש וכו' כ"כ רבינו ירוחם בשמו: קטנה או נערה שקדשה עצמה אי נשאת בלא דעת אביה אינו כלום וכו' בפרק האיש מקדש (דף מז:): איתמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר שמואל צריכה גט וצריכה מיאון וכן א"ר צריכה גט שמא נתרצה האב וצריכה מיאון שמא לא נתרצה האב ויאמרו אין קידושין תופסין באחותה א"ר נחמן והוא ששדכו עולא אמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אפילו מיאון אינה צריכה ופרש"י שלא לדעת אביה. לא א"ל אביה לקבלם ולא ידע ובתר הכי אמר רב שימי דרבינא לא ס"ל להא דרב ושמואל כתב הרי"ף מדאשכחן לרבינא דהוא בתרא דלא סבירא ליה להא דרב ושמואל ש"מ דלית הלכתא כרב ושמואל וכולהו רבוותא קמאי הכי פסקו כגון רב אחא משבחא ובה"ג ורבינו האי בתשובותיו כולהו פסקו הלכתא כרבינא ודחו להא דרב ושמואל בין בקטנה בין בנערה דהיכא דקדשה קטנה או נערה עצמה בלא דעת אביה לא הוו קדושיה קדושין בין נתרצה האב בין לא נתרצה וכתב דאיכא מאן דחש להא דרב ושמואל ודחה הוא ז"ל דבריהם: וכתב הרא"ש על זה מ"ש הרי"ף דהיכא דקדשה נפשה בלא דעתא דאבוה לא הוי קידושין אפילו נתרצה האב הוא תימא בעיני דכולה סוגיא משמע דפליגי בחיישינן אם נתרצה האב אבל אי ברי לן דנתרצה מיד כששמע לכ"ע הויין קדושין וכן פרש"י דלא חיישינן אם לא כששמענו כן והר"ן כתב גרסינן בגמרא קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר רב בין היא בין אביה יכולין לעכב הואיל ובשעת קבלה לא נתרצה האב ואם באה לחזור קודם שיתרצה האב חוזרת ולא מהני תו ריצוי דכיון דאכתי לא חיילי קדושין יכולה היא לחזור בה שלא תועיל קבלתה לשם קדושין

וקי"ל כרב ינ"ל לדידן דאפי' נתרצה האב בפירוש אח"כ מהניא מחאת הבת שמיחתה מתחלה ומיהו היכא שלא מיחו לא היא ולא אביה חיילי קידושין משעת קבלתה ואף על פי שנתאכלו המעות קודם שנתרצה וכתבתי כל זה ע"ד רש"י שכתב עלה דההיא דא"ל רב שימי בפירוש מר לא ס"ל להא דרב ושמואל שאין חוששין לשמא עשאו שליח אא"כ שמענו ע"כ ונראה שהוא מפרש שאם שמענו שנתרצה מקודשת ולפי"ז יש לחוש בנתקדשה שלא לדעת שמא נתרצה כיון ששתק כ"כ ואם נתרצה מקודשת וכן יש לחוש בנתקדשה הקטנה שלא לדעת אביה ומיחתה ואחר כך נתרצה האב מהו דינא אבל הרי"ף כתב דלא הוו קידושיה קדושין ובין נתרצה האב בין לא נתרצה ודבריו סתומים שאיפשר שהוא ר"ל שאפילו נתרצה בסוף או שאפילו ידוע לנו שנתרצה מתחלה אינה מקודשת והוא מפרש כך מר לא ס"ל להא דרב ושמואל דאמרי שאם נתרצה האב מקודשת שהוא כמי שא"ל צאי וקבלי קדושך ולפיכך חוששין שמא נתרצה אלא מר ס"ל שאף על פי שנתרצה אינה מקודשת והוא ז"ל מפרש כן משום דאם איתא דבנתרצה בשעת מעשה הוו קדושין ה"ל לחוש שמא נתרצה שהדבר קרוב ודבריו מטין כן שאפילו נתרצה בתחלה אינה מקודשת והריב"ש כתב בתשובה סימן קצ"ג הרי"ף והרמב"ם סוברים שאפילו נתרצה האב בפירוש אחר הקידושין אינו כלום דבעינן שיתרצה בשעת הקידושין וכתב מהיכן למדו לומר כן והרמב"ם כתב בפ"ג וז"ל נתקדשה קודם שתבגר שלא לדעת אביה אינה מקודשת ואפילו אם נתרצה האב אחר שנתקדשה ואפילו אם נתארמלה או נתגרשה מאותן הקדושין אינה אסורה לכהן ובין היא בין אביה יכולין לעכב בין אם נתקדשה בפניו בין שנתקדשה שלא בפניו אינה מקודשת עכ"ל וכתב עליו הר"ן משמע דס"ל דאילו נתרצה מעיקר' הוי קדושין אבל תמהני במה שסיים בין היא בין אביה יכולין לעכב שזה אין לו ענין אלא אם נאמר שאם נתרצה אח"כ מקודשת ובזה יש מקום לומר שאם מיחתה היא קודם שנתרצה שיכולה לעכב אבל כיון שהוא סובר שאפילו נתרצה האב אח"כ אינה מקודשת היכי שייך למימר שהיא יכולה לעכב וצ"ע עכ"ל ומהרי"ק בשורש ל' כתב ליישב זה ולא נראה לי דבריו ולי"נ שהרמב"ם סובר דכשאמרו בין היא בין אביה יכולין לעכב לא כרש"י שפירש שהיא יכולה לעכב קודם שיתרצה האב אלא ה"פ אפילו ידענו שנתרצה האב בשעת קידושין היא יכולה לעכב ואע"ג שהוא יכול לקדשה בע"כ היינו כשהוא מקדשה מדעתו אבל כשהוא לא קדשה רק שנתרצה דמאחר שנתרצה הרי היא מקודשת אם אח"כ לא נתרצית כיון שהוא לא קדשה מתחלה הרי הוא תלוי בדעתה וזה מוכרח בדברי הרמב"ם שכתב בין אם

נתקדשה בפניו דכיון דלא מיחה בה באותה שעה מסתמא נתרצה וקרוב לפי זה כתבו התוס' וא"כ אפילו למי שפוסק שאם נתרצה אח"כ אינה מקודשת יש ענין לבין היא ובין אביה יכולין לעכב להיכא דנתרצה בשעת הקידושין ופסק הרמב"ם כרב דאמר בין היא ובין אביה יכולין לעכב לגבי רב אסי דאמר אביה ולא היא משום דה"ל תלמיד במקום הרב כתב הריב"ש בתשובה סימן תע"ט כתב הרמ"ה כל שידענו שנתרצה בשעת שמיעה הוה קידושין אפילו בלא שידך ואפילו לא נתרצה מיד כשמע אלא שתק ולא מיחה ואח"כ נתרצה הוכיח סופו על תחלתו והוה קידושין אלא שאם מיחה בפירוש אז לא הוה קידושין אפילו נתרצה אח"כ וזה הדרך הנכון בזה שהסכימו בו גדולי האחרונים והרא"ש שלא כדעת הרי"ף והרמב"ם שסוברים דאף אם ידענו שנתרצה אינה מקודשת ובסימן י"ד כתב שכל הראשונים שחברו השגות על הרי"ף או על הרמב"ם לא השיגו עליהם בדיון זה נראה שהודו להם גם מה שהוקשה מהאחרונים על דעת הרי"ף כבר תירץ הכל הרשב"א עכ"ל ועיין עוד שם ובסימן קצ"ג והרשב"א בתשובה סימן אלף ורי"ט האריך בדינים אלו עיין עליו. ועיין בכתבי מה"ר איסרלן סימן ל"ג ומ"ט ונ". ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה מבואר שהוא כדעת הרא"ש: ומ"ש וקטנה שקידשה עצמה למי שגילה האב דעתו שהיה חפץ לקדשה חיישי שמא נתרצה וכו' נראה שגם זה מדברי הרמ"ה ומילתא דסברא היא אלא שמ"ש בסוף לשונו וטרח לחזור לשדכה לשני אינו נוח לי: ומ"ש אפילו נתאכלו המעות קודם שמיעה הוא לאפוקי ממ"ש המרדכי בשם ראבי"ה וז"ל מה שפסק הרי"ף כרבינא אפילו נתרצה האב בזה לא ישרו דבריו בעיני דודאי היכא דנתרצה לא פליג רבינא ואם באנו להעמיד דבריו צ"ל כגון שנתאכלו המעות של קידושין בשעת ריצוי האב וכ"כ גם משם גדולים אחרים. וכתב עוד המרדכי ר"ת פי' דהא דעולא לא מיירי אלא כגון דאיתיה לאב דאי ליתיה לאב היאך יתיר עולא ספק א"א שמא יתרצה האב וה"ל קידושין למפרע אלא ש"מ דאיתיה לאב ובהא פליגי רב ושמואל סברי מדשתיק אודויי אודי לה ועולא סבר מירתח רתח ואע"פ שהסמ"ג והמיימוני וה"ג לא חילקו בין הוא בעיר בין אינו בעיר סתמו דבריהם ולא פירשו וכ"פ אבא מארי וחילק בין איתיה בעיר ע"כ: וכתב עוד היכא דשתק בשעת שמיעה אע"פ שצווח אח"כ חשיב נתרצה דכל שמע ושתק ולא מיחה מיד כיון שעבר שעה אחת ולא מיחה שוב אינו יכול למחות כתב הריב"ש בתשובה סימן תע"ט אע"פ שלא הושיט האב אצבע הכלה מ"מ כיון שהיה שם סמוך להכלה והזמין שם בתו מסתמא ע"ד לקבל היא הקידושין ואם מפני שהעיד העד שאמר לכלה הרי בתך מקודשת לי

אין בכך כלום שכיון שהקידושין חלין מכח אביה ומטעמו מקבלת אותם הרי הוא כאילו מדבר עם אביה עיין בר"י בדין קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה: ואם נתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעתו וכו' שם (דף מה:) נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למ"ה ועמדה ונשאת אמר רב אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה רב אסי אמר אינה אוכלת שמא יבוא אביה וימחה ונמצאת זרה למפרע הוה עובדא וחש לה רב לדרב אסי אמר רב שמואל בר רב יצחק ומודה רב שאם מתה אינה יורשה אוקי ממונא בחזקת מריה וכתב הר"י איכא מאן דאמר הלכתא כרב ואיכא מאן דאמר הלכתא כרב אסי והכי מסתברא וכתב הרא"ש שר"ת פוסק כרב והוא ז"ל דחה ראייתו ונראה שהוא פוסק כהר"י: ואהא דאמרינן מודה רב שאם מתה אינו יורשה כתב הרא"ש ואפילו הוא מוחזק בנכסים אינה חזקה דנכסים קיימי בחזקת יורשי האב ואע"ג דשרי לה בתרומה היינו משום דד"ת ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה כדפירשי ילפי טעם זה אינו מיטמא לה וכ"כ הר"ן דאינו מיטמא לה. וגרסינן תו בגמרא נתקדשה לדעת אביה ונישאת שלא לדעת אביה ואביה כאן רב הונא אמר אוכלת רב ירמיה בר אבא אמר אינה אוכלת אמר עולא נראין דברי תלמיד דהיינו רב ירמיה וכתב הרא"ש שאפי' למ"ד אוכלת מודה דאם מתה אינו יורשה כמו בהלך אביה למ"ה דא"ר אוכלת ומודה דאינו יורשה ולכך לא כתב הר"י האי פלוגתא דרב הונא ורב ירמיה זו היא גירסת הרא"ש אבל בספרים דידן גריס בהאי פלוגתא תנינא נתקדשה שלא לדעת ונישאת שלא לדעת וכך גורס הר"ן וכתב דאיכ' מ"ד דקי"ל כרב הונא דהוא רביה דרב ירמיה בר אבא ואע"ג דאמר עולא נראין דברי תלמיד הא רבא מפרש טעמיה דרב הונא הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב אבל מדברי הרמב"ם בפ"ח מהלכות תרומות נראה דקי"ל כעולא דאמר נראין דברי התלמיד עכ"ל ודברי הרמב"ם בפרק הנזכר כגירסת הרא"ש. עיין בתשובת ריב"ש סי' קצ"ג. קטנה שנתקדשה שלא מדעת אבי' אי הוי קידושין לכשגדלה ונפקי מרשות האב עיין במהר"י"ק שורש ל' ובת"ה סי' ר"ח דינים דשייכי לסימן זה עיין בתשובת הרשב"א סי' אלף ורי"ט: כתב מהר"י"ק בשורש ק"ן בשם ר"ת על קטנה שנישאת ואביה במדינת הים צריכה מיאון וע"ש: קטנה שהלך אביה למ"ה והשיאוה אחיה ואמה כתוב בשאלתות דהו קידושין וכו' והתוספות כתבו שאינם קידושין וכו' ז"ל הרא"ש בפרק האיש מקדש כתוב בה"ג קטנה שהלך אביה למ"ה והשיאוה אמה נישואיה נישואין דתקינן רבנן נישואין לקטנה כי ליתיה לאב וכי גדלה גדכי נישואין דידה וכדאתי אב לא צריך לקדשה ובשאלתות כתוב הא דאמרינן יכולין אחיה ואמה

לקדשה היינו היכא דשכיב אב אבל אי אביה קיים לא יכלי ולכאורה משמע דחלוקות השאלתות על ה"ג דמשמע דוקא דהיכא דשכיב מצי אמה לקדשה אבל הלך למ"ה לא ומיהו מצינו למימר דה"ה הלך אביה למ"ה ובלא הלך איירי ומ"ש בה"ג שתקנו רבנן נישואין לקטנה היכא שהלך אביה למ"ה כאילו מת על זה קשיא אמאי דחקינן לעיל כגון שנעשה בה מעשה יתומה בחיי האב ודחקינן נמי לשנויי בקידושי ייעוד ואלויבא דרבי יוסי ברבי יהודה הל"ל כגון שהלך אביה למ"ה וקדשוה אחיה ואמה הלכך נראה דאין לה נישואין ואפילו מדרבנן מ"מ אין לאסרה משום שתחשב כפנויה ועומדת אצלו בזנות דכיון דדרך קידושין ונישואין היה אצלו אין זה זנות מידי דהוה אקטן שהשיאו אביו דלא חשיב כאילו היא בזנות אצלו אפילו היא גדולה ובת עונשין אע"ג דלא תקינו ליה רבנן נישואין כדתנן בפרק האשה רבה (צו: בן ט' שנים שנשא אשה פטורה מן החליצה ומן היבום ועתה לפי ה"ג צריכה מיאון אם רוצה לצאת מבעלה ולפיכך פירשו התוספות אפי' מיאון אינה צריכה כיון דלא תקינו לה רבנן נישואין וה"ר מנחם היה אומר דאסור לקיימה משום דשמא קדשה אביה לאחר והקשה לו ר"ת והעלה דלא חיישינן שמא קידש ולעולם היא עומדת בחזקת היתר ע"כ ועיין בתשובת הריב"ש סי' קצ"ג וסי' י"ד: והר"ן כתב ולענין קטנה שהלך אביה למ"ה והשיאוה אמה ואתיה כתב ב"ה ז"ל דהדא מילתא איתשאלת קמיה רבנן ואמרי דשפיר עבדת אמה דנישואין תקינו לה רבנן ואם קבלה היא נקבל אבל לא מצינו בשום מקום שתקנו חכמים כך וי"א שאדרבה אסורה לישיב עמו שמא קדשה אביה במ"ה וכתב שהקשו עליהם מבת כהן שהלך אביה למ"ה שהיא אוכלת בתרומה ולא חיישינן שמא קידשה אביה לישראל וכן עבד כהן שברח אוכל בתרומה ולא חיישינן שמא מכרו רבו לישראל והאוסרים מחלקים ביניהם וראוי להחמיר ע"כ. והמרדכי כתב על הקטנה דאזל אביה למ"ה ושבק ביתיה ריקם אנן סהדי דניחא ליה במאי דאזדמנא ליה במילתא דלאו איהו טרח ביה שיהו זוכים בכסף קדושיה אבל קטנה היא בעצמה אינה זוכה לעצמה דלית לה יד וכ"ש להיות זוכה בשביל אביה וב"ד יאמרו לה קבלי קדושיך בשביל אביך מאיש פלוני זה. וכתב עוד זאת המקודשת בגזרת אמה בעלת דעת נכונה וגברת בית לא יכבה בלילה נרה בעלה בטל לגבה ואיכא למימר נתרצה האב בכל אשר תעשה כי בטח בה לב בעלה וכ"ש באיש שהניח את ביתו עד שלא יחזור עוד שהיא כיתומה בחיי האב אבל בגברא תגרא דדייר בגו ביתיה ואינה נשאת לפי כבודו פשיטא לן דלא נתרצה האב ופלוגתא דכולהו אמוראי היכא דליכא למיקם עלה דמילתא ואם ימצאו מודים שהז' ברכות שנעשו

לקטנה זו ברכה לבטלה לפי דשמא ימחה האב או שמא מיחה בו לפי דבריהם לא נשיא שום יתומה ואפי' חרשת קטנה תקינו לה רבנן נשואין וא"כ ראוי לברך עליו כמו שאר מצות דרבנן ולספק בעילת זנות לא חיישינן דלית למיחש לדרי"א דאמר (יבמות סא:) פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה ולשמא קדשה אביה במקום אחר לא חיישינן דא"כ קטנה שהלך אביה למ"ה ומת תאסר מהאי טעמא אלא נעמידנה על חזקתה ואין אשה נאסרת עד שיעידו עליה ב' עדים כשרים שהיא א"א או על פי חזקה וכ"ת ניחוש דילמא האב ממקומו מחה י"ל למחאה שלא בפניה לא חיישינן דאמר בפרק האיש מקדש אמר רב אוכלת עד שיבא אביה וימחה ורב אסי אמר אינה אוכלת שמא יבא אביה וימחה ע"כ לא פליגי אלא לשמא יבא אביה וימחה הא למחות ממקומו לא חיישי' ע"כ וכתב עוד מעשה באחד שקבל קדושי בתו קטנה ומת האב והבת היתה יחידה וראויה לירש נכסים מרובים והיתה חולנית ושאל הבעל לכנוס שאם תמות יורש הנכסים והקרובים יראים פן תמות ותפקע ירושתה והארוס רוצה לכנוס בחזקה מנעוהו מקצת רבותינו כי אמרו אפילו ישאנה בעודה קטנה כיון שקדושיה היו דאורייתא ונשואין דרבנן דליכא אב דלימסר לחופה הרי הוא כמו בזנות אצלה ואם מתה לא יירשנה כי אם קרוביה יירשוהו ושלחו הדבר לפני ר"ת והשיב וז"ל על הקטנה שנתקדשה לדעת אביה ומת אביה ועברו עליה י"ב חדשים ועודה קטנה ותימה הוא איך יעלה על לב איש שלא ירשנה שהרי לא נחלקו אלא שלא יבא אביה וימחה ובתוך י"ב חדש אבל הכא לא ימחה לעולם ועוד אפי' כשהאב קיים ובתוך י"ב חדש טעמא משום מציאתה ומעשה ידיה דאהא אמרינן אוקי ממונא אחזקתיה ואי ירושת נכסים נפלו לה לגבי אב דאיהי גופיה לאב ממונא הוא אבל לגבי אתיה אם מת האב אינה ברשותם לא למלאכה ולא למציאה א"כ גבי ירושה שנפלה לה לאו בחזקת מריה קרינן ביה דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו ולגבייהו לא הוי ממונא ותו לאחר י"ב חדש אין אחין יכולין לעכב:המקדש בתו סתם או שא"ל אחד מבנותיך מקודשת לי אין הבוגרת בכלל אפילו נתנה לו רשות לקבל קדושיה ושיהיה הכסף שלו וכי' בפרק האומר לחבירו (דף סד:) תנן המקדש את בתו סתם אין הבוגרת בכלל ובגמרא הא קטנות בכלל ש"מ קדושין שאין מסורים לביאה הוו קדושין פירוש הא קטנות בכלל ואפילו יש שם ב' קטנות דאיכא לספוקי הי מינייהו וה"ל קדושין שאין מסורים לביאה דכל אחת ספק אחות אשה אפי"ה הוו בכלל ספק קדושין וצריכות גט ותיובתא דרבא דאמר קדושין שאין מסורים לביאה לא הוו קדושין הב"ע בשאין שם אלא גדולה וקטנה פשיטא הב"ע דשויתיה שליח מ"ד כי מקבל

קדושין אדעתא דידה קא מקבל קמ"ל לא שביק אינש מידי דלית ליה הנאה מיניה מי לא עסקינן דאמרה ליה קדושיי לך אפילו הכי לא שביק אינש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה כלומר דבתו קטנה רמיא עליה להשיאה ומצוה הוא עליו דכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים אבל בוגרת לא רמיא עליה אלא שליח בעלמא הוא ואיתא להאי סוגיא בפי האיש מקדש (נא.) (גבי פלוגתא דאביי ורבא בקדושין שאין מסורין לביאה וכו' הר"ן אע"פ שסוגיא זו לרבא איתמר דלא קי"ל כותיה אפי"ה מדרבא נשמע לאביי דלא שמעינן ליה דפליג עליה בהא וכו"פ הרמב"ם בפ"ט מהלכות אישות וגם הרב המגיד כתב שפסקוה אע"פ שהיא אליבא דרבא דלית הלכתא כותיה מ"מ ההיא דינא קושטא הוא לכ"ע ונראה לומר טעם לזה שאל"כ לא היו שונין סוגיא זו בפרק האומר אלא ודאי קושטא הוא לכ"ע שאפילו מנתה אותו הבוגרת שליח אינה בכלל וכן עיקר אע"פ שלא נזכרת סוגיא זו בהלכה ע"כ: ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה מילתא דסברא היא וכן דקדק הר"ן בפרק האיש מקדש מדברי רש"י שפירש דשויתיה שליח שעשאתו שליח לקדשה לכל הבא משמע מלשונו זה שאם עשאתו שליח לקדשה לפלוני זה בפירוש חיישינן ועיין במ"ש רבינו ירוחם בשם הר"מ נרבוני: ומ"ש רבינו וכן אם שידך בתו הגדולה והיו לו בנות אחרות וכו' בפרק האיש מקדש (שם) אהא דאמרינן לא שביק אינש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה. כתב הרא"ש מכאן דקדק ר"ת דאם שידך אדם אחת מבנותיו ואמר המשדך בתך מקודשת לי אנו אומרים שהמשודכת קידש משום דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא שביק איניש מידי דעביד ביה מצוה ועביד מידי דעביד ביה עבירה וכ"ש אם המשודכת במעמד החתן והאב דדעתיהו עילוה וגם בראה אם א"ל בתך הגדולה ואין לו בנות כי אם מאשה אחת דליכא לספוקי מידי דגדולה שבכולן קאמר כדאמרינן לקמן בפי האומר אמצעית שמא אית לה ועוד אומר ר"ת דאיפשר להיות דלא חשיב אין מסורין לביאה אלא דוקא אחת מבנותיך כדקתני בסמוך אחת מבנותיך לאחד מבני אבל בתך מקודשת משמע דוקא גדולה אפילו בלא שדוכין ולא להורות הלכה למעשה אמר כן עכ"ל ורבינו מפרש שמ"ש שאם שידך אחת מבנותיו היינו אפילו אם היא גדולה כלומר בוגרת ויש לו בנות אחרות קטנות דכי היכי דבמקדש אמרינן דלאותה ששידך איכוין לקדושי משום דשארית ישראל לא יעשו עולה ה"נ אמרינן באב דאותה ששידך לו איכוין לקדושי ליה אפילו היא בוגרת אם עשאתו שליח לקבל קדושיה דכיון דאי לא מקדש לבוגרת עביד עבירה דשארית ישראל לא יעשו עולה אע"ג דקדושי קטנה מצוה דרמיא עליה היא שלא לעבור

עבירה עדיף ומש"ה אמרינן דלבוגרת ששידך איכוון לקדושי ליה וז"ל התוספות (קדושין נב.) מעשה בא לפני ר"ת בבנו של ה"ר ישעיה הלוי שקידש בת עשיר אחד ואמר בתך מקודשת לי סתמא ולא פירש פלונית בתך ואור"ת דמקודשת ולא מיבעיא אם שידך באי מהם בשם ואח"כ קידשה סתם דאדעתא דהכי קידש אלא אפילו לא שידך בשם אלא שנתרצו בפה ואמר פלונית אתן לך יש לנו לומר דאדעתא דהכי קדיש דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ועוד אפילו לא פירש נמי אפילו בפה יש לנו לומר דקידש הגדולה משום דלא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה וה"ר מנחם מיוני נחלק עליו ואמר דהא הוי נמי כמי שקידש ב' אחיות ואי כדברי ר"ת דהגדולה מקודשת משום דלא יעשה כן במקומנו זה אינו לא לרבא ולא לאביי דהא אפילו לאביי דאמר הוה קדושין לא אמר אלא להצריכה גט א"כ זה נמי צריך ליתן גט ואף ר"ת חזר בו ולא עבד עובדא עכ"ל ונראה מדבריהם דלא חזר בו ר"ת אלא ממ"ש דאפילו לא פירש בפה יש לנו לומר דלא קידש אלא הגדולה משום דלא יעשה כן במקומינו אבל משאר טענות לא חזר בו וכן נראה מדברי הרא"ש שמ"ש ולא להורות הלכה למעשה אמר כן לא קאי אלא לדבריו האחרונים דוקא וכן נראה מדברי רבינו אבל ה"ה כתב בפ"ט וז"ל דע שיש מדקדקים ממ"ש לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה דה"ה למי שיש לו שתי בנות קטנות ושידך אחת מהן לאחד ואחר זמן קבל ממנו קדושין ואמר סתם בתך מקודשת לי מסתמא המשודכת קידש במעמדן שעליה נתכוונו והביאו סעד לזה ממה ששינו בתוספת' ב' אחין שקידשו שני אחיות זה אינו יודע אי זו מהן קידש וזה אינו יודע אי זו מהן קידש אסורות מן הספק אם היו עסוקין בגדולה ובקטנה לקטן אומר אני גדולה לא נתקדשה אלא לגדול ויש דוחין ראייה זו דהתם כל אחד מהן קידש אחת מהן ידועה ועכשיו לא ידע אי זו מהם קידש זה ואי זו מהם קידש זה ולפיכך אומרים כיון שעסוקין בגדולה לגדול חזקה לא קידש אלא היא אבל כאן שבשעת הקידושין אמר בתך מקודשת לי סתם י"ל שאין הולכין אחר אומדן דעתם וכן העלו בב"ד של רבינו יעקב הלכה למעשה שאפי' היתה אחת מהן משודכת והיו עסוקין בה כולן צריכות גט וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל להחמיר עכ"ל וכך הן דברי הר"ן בפרק האיש מקדש וכתב שגם רב סעדיה גאון כתב בתשובה שכולן צריכות גט מיהו בדחיית אותה התוספתא כתב עוד הר"ן ועוד דעסוקין באותו ענין כמפרש דמי ועדיף טפי משידך ובהגהות מיימון משמע נמי כדברי הר"ן וה"ה שכתב בפ"ט אם שידך אחת מהן תחלה ואח"כ בשעת קדושין אומר בסתם אומר ר"ת דמסתמא המשודכת קידש וכ"ש אם המשודכת היא

במקום האב והחתן שדעתן עליה וכ"ש אם אמר לה בתך הגדולה ואין לו בנות כי אם מאשה אחת דודאי גדולה שבכולן קאמר ליה וכ"כ ראבי"ה שאם היו מדברים תחלה על עסקי אחת ולא נודע אי זו היא אפילו בסתם מקודשת דהלכה כר"י דאמר היה מדבר עמה על עסקי קדושיה וכו' אבל רא"מ כתב דתופסין קדושין בכולן וצריכות כולן גט ואפילו ברור לנו שדעתו של המקדש על הגדולה אין מחשבתו מבטלת דיבורו שהוציא בפיו משמע דדברים שבלב אינם דברים הואיל ושינה הלשון מלשון העולם המבררים קדושיהם ושמעתי שמעשה היה בב"ד של ר"ת ששידך בנו של ה"ר אושעיא בת רבי מוריל והיו לוג' בנות ובשעת קדושין קידש סתם ויש שהיו רוצים להתיר מחמת השדוכין ורבו האוסרין והצריכו גט לשלשתן ואע"פ שכתבו שרבינו שמחה הביא כמה ראיות לדברי ר"ת כתבו שהר"מ הורה כהרא"ש וכ"כ בתשובות הגאונים רב סעדיה גאון תמה על מי שעלה על דעתו לומר דבאומר בתך מקודשת לי שלא קדש אלא אותה ששידך שהרי בפירוש אמרו שמחלוקת אביי ורבא היה באומר אחת מבנותיך אבל באומר בתך סתם איפשר דמודה שתפסו הקידושין בשתייהן ואין משגיחין לשידוכין הראשונים ולא יועיל לו מה שצוה כשאמרו ל. נאסרו עליך שתייהן ואמר לא קידשתי אלא פלונית דבארבעה דברים לא יועיל תוך כדי דיבור וחד מינייהו מקדש הילכך שתייהן צריכות שני גיטין ואין חשש לדבר זה עכ"ל כתב המרדכי בריש קידושין כתב ראבי"ה דאם האב מקבל קדושי הקטנה יאמר המקדש הרי בתך פלונית מקודשת לי כדי שלא יבא לידי ספק אי זו מבנותיו קידש ומיהו אם היו מדברים תחלה על עסקי הבת ונודע אי זו היא אפילו בסתם מקודשת דהלכתא כרבי יוסי דאמר אם היה מדבר עמה על עסקי גטה וקדושיה וכו' ונראה להר"ם דהוּו קידושין שאינם מסורים לביאה ואפילו חזר המקדש תוך כדי דיבור לאחר הקידושין ופירש בתך פלונית אין מועיל דקי"ל בפרק י"נ (קכט:) דתוך כדי דיבור כדבור דמי בר מעכו"ם ומגדף וקידושין עכ"ל: כתוב בשאלתות ראובן היה לו ד' בנות ונתן לו שמעון קדושין סתם על אחת מבנותיו וכו' מ"ש בתו הגדולה אינה ברשותו ואינה מקודשת מתני' היא המקדש את בתו סתם אין הבוגרת בכלל אבל מה שכתב דאותן שהן קטנות שהן ברשותו לקדשן נאמן לימר לזו נתכוונתי ועליה קבלתי קדושין דברים תמוהין הן דגרסינן בפ' האיש מקדש איתמר קדושין שאין מסורין לביאה אביי אמר הוּו קידושין רבא אמר לא הוּו קדושי. ופרש"י קדושין שאין מסורין לביאה. קידש אחת משתי אחיות ולא פירש אי זו מהם דאין יכול לישא אחת מהם דשמא זו היא אחות אשתו ווקי"ל כאביי וזו היא אחת מיע"ל קג"ם ובהא

דשאלתות כיון שהמקדש קידש סתם אחת מבנותיו ה"ל ודאי קידושין שאינם מסורים לביאה דקיי"ל דהו קידושין להצריך גט לכולן ואע"פ שאמר האב לזו נתכוונתי ועליה קבלתי קידושין לא היה לנו להאמינו דאם כן ג"כ היה לנו להאמין למקדש כשיאמר לזו נתכוונתי וזו לא שמענו ולכן דברי השאלתות בזה צ"ע: שאלה לא"א ז"ל על ראובן שהיה לו ב' בנות קטנות וכו' והשיב שאין כאן בית מיחוש ואינה צריכה גט כלל ל"ה סי' ד' ותשובה זו אינה ענין כאן כלל שמה שהשיב הרא"ש שאינה צריכה גט הוא מטעם דלא אמר לי והו ידים שאין מוכיחות דלא הויין ידים כמבואר בתשובה הנזכר וזה לא שייך לסי' זה ואין לומר דמ"מ יש ללמוד משם טעמא דלא אמר לי הא אמר לי היתה מקודשת לאה אע"פ שלא פירש לאי זו מבנותיו מקדש דאם זו היתה כוונת רבינו ה"ל לפירש כן ואדרבה משמע מדבריו שהטעם שאינה צריכה גט הוא לפי שלא פירש אי זו מבנותיו ועוד דלזה לא היה צריך להביא ראיה מדברי התשובה דכיון שאחותה היתה מקודשת לאחר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ופשיטא דלא נתכוון אלא לפנויה שקידושין תופסין בה והיא מקודשת גמורה ועוד שכפי נוסחת תשובת הרא"ש שבידינו אין ללמוד מהתשובה הנזכר כן שכתב בה קידש את רחל לבן אחיו שהיה קטן מבן י"ג שנה והשתא כיון שלא נתקדשה אלא לקטן הוי ליה כאילו אינה מקודשת ואילו אמר לי היו שתיהן צריכות גט ולכן אני תמה על רבינו שכתב תשובה זו כאן: מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים וכו' משנה בפי' האומר לחבירו (דף סד:) מי שיש לו ב' כיתי בנות משתי נשים ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות אם גדולה שבקטנות וכו' כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות קדשתי את בתי קטנה ואיני יודע אם קטנה שבקטנות אם קטנה שבגדולות וכו' כולן אסורות דברי רבי מאיר חוץ מן הגדולה שבגדולות רבי יוסי אומר כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות ופסק הרי"ף והרא"ש כרבי יוסי וכן פסק הרמב"ם בפט"ו דלא כרא"מ שפסק כר"מ כמבואר בדברי הגהות מיימון בפרק הנזכר ופירש הר"ן ואמר קדשתי את בתי הגדולה אמר לבעל בשעת הקידושין קדשתי לך את בתי הגדולה ומפרש בגמרא שטעמו דרבי יוסי משום דלא מחית איניש נפשיה לספיקא להזכיר שם גדולה אם לא גדולה שבכולן שאם ישתכח הדבר שלא יהא בספק: ומ"ש רבינו וכולן ברשותו לקדשן היינו לומר שכולן קטנות או נערות או שכולן בוגרות ונתנו לו רשות לקדשן דאילו בוגרת במקום קטנות או נערות כבר נתבאר דאפילו שויתיה שליח אינה בכלל: מי שיש לו ה' בנים ועשאו כולן את אביהם שליח וכו' כל אחת

צריכה גט מכל האחין וכו' מת אחד מהם כל אחת צריכה ד' גיטין וחליצה וכו' ברייתא בפ' האיש מקדש (דף נב.) תשלום דיני קידושין שאינן מסורין לביאה כתב רבינו בסי' מ"א: האב שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי אסורה לכל העולם עד שיאמר נודע לי למי קדשתיה בפ"ב דכתובות (דף כ"ב) ובפ' האומר לחבירו (דף סד.) אמר רב הונא אמר רב מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה ופירש"י לאיש אסרה. על הכל שאין אנו יודעין למי וכי אמר לזה התירה לזה: ומ"ש אפילו לא נודע לו עד שבגרה כ"כ הרמב"ם בפ"ט וכתב ה"ה בסמוך יתבאר שאפילו אחר נאמן להתירה לעצמו כ"ש שהאב נאמן ואפילו אחר שבגרה: ומ"ש בא אחד ואמר אני קדשתיה נאמן ומותרת לו וכו' משנה בפ' האומר לחבירו (דף סג:) קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתיה ובא אחד ואמר אני קדשתיה נאמן ובגמרא אמר רב נאמן ליתן גט ואינו נאמן לכנוס רב אסי אמר אף נאמן לכנוס ותניא כוותיה דרב אסי ולפיכך פסקו הפוסקים כמותו וכתב הרמב"ם בפ"ט שכשכונסה אינו צריך לקדשה וכתב הר"ן אף נאמן לכנוס דלא חציף למימר גבי האב שקיבל הקידושין אני הוא דמירתת דילמא מכחיש ליה ואמר ידענא דלא את יהבת לי קידושין ואע"פ שאין דבר שבערוה פחות משנים התם הוא להוציאה מחזקתה אבל זה שהעמידה בחזקתה אלא שאומר שנתקדשה לו נאמן עכ"ל: וכ"כ רבינו ירוחם הא דאמרינן נאמן דוקא בפני האב: ומ"ש רבינו אבל אם האב מכחישו אינו נאמן אפילו להצריכה ממנו גט פשוט הוא דכיון דעיקר טעמא דנאמן משום דמירתת דילמא מכחיש ליה ואם גם במכחישו היה נאמן א"כ מאי מירתת איכא וא"ל דעכ"פ יהא נאמן להצריכה גט י"ל דודאי לרב א"א לומר כן דא"כ למה נקט במתני' באיני יודע למי קדשתיה הא אפילו כשמכחישו נאמן וכיון שכן מנ"ל לבדות פלוגתא מלבינו ולומר דלר"א נאמן אלא ע"כ דלכ"ע אינו נאמן: ומ"ש באו שנים וכל אחד אומר קדשתיה שניהם נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס שם במשנה וכתב ה"ה בפ"ט ובירושלמי אמר רבי יוחנן קדם אחד מהן וכנס מוציאין מידו וכתב הרשב"א איפשר לומר שהשני כשבא לכנוס אחר גירושיו הראשון צריך קידושין אחרים שהרי הראשון הכניסה בספק על זה עכ"ל וכ"כ הר"ן בשמו: ומ"ש בא אחד וכנסה ואח"כ בא אחר ואמר אני קדשתיה אינו נאמן לאוסרה עליו ברייתא שם וכתב הר"ן בשם הרשב"א דמסתברא דלא סוף דבר כנסה ממש אלא כיון שהתירוה לכנסה אע"פ שלא כנסה כדאמרינן בפ"ב דכתובות (כג.) גבי שבויה וכתב ר"י בשם הרמ"ה נרבוני אבל אם הביא עדים שהוא קדשה אע"פ שהאב מכחיש

לאחרון לאו כל הימנו ותצא מזה ומזה בגט ומותרת לעלמא. כתב ר"י אמר קדשתי את בתי ואחר זמן אמר לפלוני קדשתיה אפילו אמר כשהיא קטנה קדשתיה ולאחר זמן כשגדלה אמר לפלוני קדשתיה נאמן וכ"כ הרמב"ם והתוספות כתבו שאם היה החתן עומד לפניו ואמר קדשתי את בתי ושתק ואחר שעה אמר לאיש הזה אינו נאמן דכיון דלא אמר מיד תוך כדי דיבור משמע ודאי שאינו מכיר חתנו ולפיכך לא פירש מיד עכ"ל: האשה שאמרה קדשתי את עצמי ואיני יודע למי ובא א' ואמר אני קדשתיך נאמן ליתן גט להתירה לעלמא אבל לא לכונסה שם ומודה רב אסי באומרת נתקדשתי ואיני יודע למי נתקדשתי ובא אחד ואמר אני קדשתי שאינו נאמן לכנוס ובברייתא יהיב טעמא מפני שמחפה עליו כלומר דלא דמי לאב שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי ובא אחד ואמר אני קדשתיך דנאמן אף לכנוס דהתם מירתת דאב ודאי לא יחפה עליו אבל גבי אשה שאמרה קדשתי את עצמי ואיני יודע למי לא מירתת דיודע הוא שתהא מחפה עליו ותתרצה בו ותכחיש את כל הבא לומר עוד אני הוא כתב הרמב"ם בפ"ט נאמן ליתן גט ותהיה מותרת לכל אדם חוץ ממנו אבל אינו נאמן לכנוס שמא יצרו תקפו והיא תרגיל לו כדי להתירה וכתב ה"ה הכוונה שאף ע"פ שכשגירשה אנו מחזיקים אותה בפנויה והיא מותרת לכל אדם אסורה היא לזה לפי שאם היתה מותרת לו אחר הגט יש לחוש לקנוניא וכן עיקר וכתב הרשב"א שאע"פ שאמרו אינו נאמן לכנוס נראין הדברים שאם כנסה אין מוציאין אותה מידו שמן הספק אתה בא לאוסרה עליו ולהוציאה מתחתיו אל תוציאנה כנ"ל עכ"ל וגם הר"ן כ"כ בשם הרשב"א: האב שאמר על בתו בעודה קטנה או נערה קדשתיה וגרשתיה נאמן לפסלה לכהונה אבל אם לאחר שבגרה אמר קדשתיה וגרשתיה כשהיתה קטנה אינו נאמן משנה שם (דף סד.) וכתב הר"ן דכי אמרינן דקדשתיה וגרשתיה נאמן דוקא בתוך כדי דיבור אבל היכא שהוחזקה א"א על פיו אינו נאמן לומר לאחר זמן גרשתיה דלא הימניה רחמנא בגירושין וגם ר"י כתב שיש אומרים כן אבל מדברי תשובת הרשב"א שאכתוב בסמוך לא משמע הכי ודע דמסיים במתניי נשבית ופדיתיה בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה אינו נאמן ובגמרא מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רב אשי רישא רחמנא הימניה כדרב הונא אמר רב דאמר מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה בנישואין הימניה רחמנא בשבויה לא הימניה רחמנא ופרש"י בנישואין הימניה רחמנא. אם נערה היא או קטנה אבל בבוגרת לא אשתעי קרא דנערה כתיב הילכך לא מהימן כלל משגדלה אבל בשבויה לא הימניה רחמנא כלל וכתב הר"ן וא"ת ליהמניה כי אמר

נשבית מגו דאי בעי אחר קדשתיה בביאה לפסול לה דמיפסלא נמי מכהונה ומתרומה ומהימן בהכי דהא בנישואין הימניה רחמנא לאו קושיא היא דבקדושי ביאת איסור לא אשכתן דהימניה והכי מוכח בירושלמי עכ"ל: כתב הרשב"א שנשאל על אב שאמר שקדש את בתו ואח"כ קדשה לאחר ואמר קידושי ראשון בפסולי עדות דאורייתא היו ואינם כלום נאמן משום דהפה שאסר הוא הפה שהתיר וראיה מההיא דכתובות (כב:) ההיא איתתא וכו' וא"ת הרי בסוף גיטין (פט.) כיון דבעידנא דהוה קלא לא הוה אמתלאה לאו כל כמינך דמתחזקת לאמתלאה י"ל דהתם יצא קול מעלמא ולא הוציא הוא הקול עכ"ל:

סימן לח - המקדש על תנאי וכל דיני תנאי

המקדש ע"ת אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לא נתקיים התנאי אינה מקודשת בין שהיה התנאי מהאיש או מהאשה ובלבד שיהא התנאי כהלכתו אבל אם אינו כהלכתו אינו כלום והקידושין קידושין אע"פ שלא נתקיים התנאי כ"כ הרמב"ם בפ"ו ודברים מבוארים הם במשנה ובגמ' (פ' האומר דף סא) כתב ה"ר שלמה בן הרשב"ץ אפילו נאנס ולא קיים התנאי לא הוו קידושין כדאיתא בירושלמי וכחבו הר"ן בפרק האומר: וכיצד הלכות התנאי צריך שיהיה כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ושיוכל לקיימו ע"י שליח בפרק האומר לחבירו (שם.) (תנן ר"מ אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי ופירש"י כל תנאי שאינו כפול כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי ואע"פ שלא נתקיים התנאי נתקיימו הדברים כגון ה"ז גיטיך ע"מ שתתני לי ק"ק זוז ולא פירש לכפול ואם לא תתני לא יהא גט אין כאן תנאי של ק"ק זוז כלל ואפילו לא נתנה הוי גט וכמו שמצינו שהוצרך משה רבינו עליו השלום לכפול ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתוכם ש"מ דאי לא כפל היתה מתנתו קיימת ונוחלין ארץ גלעד ואפילו לא יעברו את הירדן אף ע"פ שאמר אם יעברו ונתתם לית לן מכלל הן אתה שומע לאו וה"ה נמי דבעינן תנאי קודם למעשה מדלא אמר תנו להם אם יעברו משמע דאי אמר הכי לא אתי תנאי ומבטל מעשה דמתנה דקדמיה ושמעינן נמי דבעינן הן קודם ללאו דלא אמר תחלה אם לא

יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם עכ"ל. ובפרק מי שאחזו (דף עה:) גבי הא דמוקי התם הברייתא כר"מ דאמר בעינן תנאי כפול אמרינן כל תנאי מהיכא גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם תנאי קודם למעשה לאפוקי הכא דמעשה קודם לתנאי ומה התם תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר לאפוקי הכא דתנאי ומעשה בדבר אחד ומה התם הן קודם ללאו לאפוקי הכא דלאו קודם להן ובס"פ הפועליי (דף צד.) תנן כל תנאי שהמעשה בתחלתו תנאו בטל וכל שאיפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו תנאו קיים ודייקינן בגמרא הא אי אפשר לו לקיימו תנאי בטל ואמרינן דזו דברי ר"י בן תימא ואף ע"ג דחכמים פליגי עליה איפסקא שם ובפרק המגרש (ד' פד.) הלכתא כותיה ובפי' המדיר (עד.) דאמרינן חליצה מוטעת כשרה אי זו היא חליצה מוטעת כל שאומר לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך ר' זו ומפרש טעמא משום דכל תנאי מהיכא גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן תנאה דאיפשר לקיומיה ע"י שליח כי התם הוי תנאה דלא איפשר לקיומיה על ידי שליח כי התם לא הוי תנאה ופריך והא ביאה דלא אפשר לקיומיה על ידי שליח כי התם וקא הוי תנאה התם משום דאיתקו הויות להדדי ופירש"י כל תנאי מהיכא גמרינן. אם יעברו ונתתם וכו' דאיפשר לקיומיה למעשה של תנאי דהיינו ונתתם על ידי שליח כי התם שהרי משה צוה ליהושע לתת להם את הארץ שהיה שלוחו של משה ונתנה להם אבל חליצה א"א לקיימה על ידי שליח אינו יכול לומר לשלוחו אם תתן לך פלוני ק"ק זו חלוץ לה הילכך לאו תנאה הוא לבטל החליצה: והא ביאה. הבועל לשם קידושין. וקא הוי תנאיה תנאה. כדאמרינן לעיל הריני בועלך על מנת וכו': דאיתקוש הויות. והיתה לאיש אחר כל הויות קידושין במשמע כסף ושטר וביאה כי היכי דמהני תנאי בקידושי כסף ושטר דאיפשר לקיומי על ידי שליח מהני נמי בביאה עכ"ל וכיון דבקידושין לא בעינן אפשר לקיומיה ע"י שליח לא ניתן תנאי זה ליכתב בהלכות אלו ויש לתמוה על רבינו שכתבו פה וכן יש לתמוה עליו למה לא כ' בתחלת סימן זה דבעינן שיהא תנאי שאיפשר לקיימו ואע"פ שכתבו לקמן הו"ל לכתבו סמוך לאחרים. והרמב"ם בפ"ו מהלכות אישות ובפ"ג מהלכות זכייה לא הצריך אלא ארבע תנאים ואלו הם שיהיה כפול ושיהיה הן קודם ללאו ושיהיה התנאי קודם למעשה ושיהיה התנאי דבר שאיפשר לקיימו. וכתב ה"ה יש מי שהקשה על רבינו למה לא כתב ג"כ תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר כההיא סוגיא דפרק מי שאחזו וי"ל דההיא סוגיא לא קיימא ואין טעם הברייתא אלא כדרב אסי דעבד אוקימתא אחריתי התם זהו דעת רבינו עוד הקשו עליו שאין תנאי בדבר שאי אפשר לקיימו על ידי שליח ומשום כך אין תנאי בחליצה

כדאיתא ביבמות (קו.) ואין זו קושיא לפי שכבר ביאר רבינו פ"ד מהלכות חליצה דין החליצה שהיא כשרה אע"פ שלא נתקיים התנאי ובכאן לא כתב אלא בדברים שיש בהם תנאי מה הן הדברים שצריך להיות בתנאי כדי שיועיל עכ"ל והרא"ש בפרק מי שאחזו כתב שצריך שיהא תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ואין כן דעת הרמב"ם שהרי פסק בפ"ח מהל' גירושין ה"ז גיטיך ע"מ שהנייר שלי הרי זה גט ותתן: ומ"ש רבינו כגון שא"ל אם תתני לי מנה הרי את מקודשת לי בדינר זה נתנה לו מנה מקודשת לא נתנה לו מנה אינה מקודשת כלומר דתנאי זה הוא כהלכתו אבל אם א"ל הרי את מקודשת לי אם תתני לי מנה וכו' אינו תנאי כיון שהקדים המעשה לתנאי כלומר דאע"פ שלא נתנה לו היא מקודשת כאילו לא התנה כלל. ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפ"ו מהל' אישות וכתב עליו רבינו דל"נ דמילתא דפשיטא היא וכו' כלומר וא"כ לא היה צריך שיתנו חכמים ויצריכו שיהיה תנאי קודם למעשה כיון דמילתא דפשיטא היא שאם קדם המעשה סתם אין התנאי שהתנה אח"כ כלום ואין זה כלום דכיון דגמר דברי הקידושין הוא התנאי שהרי הוא אומר הרי את מקודשת לי בזה על תנאי כך וכך אע"פ שנתן לה הקידושין קודם שיזכיר התנאי מ"מ כיון דדברים אחדים הם בלי הפסק ראש דבריו אסיפא סמיך והו"ל למימר דלא חלו הקידושין אלא אותו תנאי אי לאו דגמרינן מתנאי בני גד שצריך שיהיה תנאי קודם למעשה ולישנא דהרמב"ם הכי דייק שכתב אם א"ל הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי ואמר אם תתני לי ק"ק זוז תהיה מקודשת וכו' הרי התנאי בטל ומדכתב והשלים התנאי משמע כמו שכתבתי דתנאי לאו מילתא באפי נפשה אלא תשלום דבריו הראשונים וה"ה כתב על לשון הרמב"ם ז"ל לשון המשנה בדין מעשה קודם לתנאי כך הוא כל תנאי שיש מעשה בתחלתו תנאו בטל ופירוש רבינו בה מבואר שהוא מפרש שיש בו מעשה שהקדים ועשה המעשה בפועל ואח"כ התנה תנאו אבל אם לא עשה המעשה אע"פ שהקדימו באמירה הרי התנאי קיים וכגון שאמר הרי את מקודשת אם תתני לי ק"ק זוז ואם לאו לא תהיה מקודשת ואח"כ נתן הקידושין לידה הרי תנאו קיים ואע"פ שלא הזכיר רבינו זה בבירור כן נראה ממ"ש כאן מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ובהשגות א"א לא זו הדרך אלא אפילו אמר הכל קודם למעשה ואח"כ נתן הדינר הרי התנאי בטל משום דלא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן שאמר אם לא יעברו דהיינו תנאי והדר ונתתם דהיינו מעשה ע"כ. וכן פירשו כדבריו בתוספות וכן פירש הרמב"ן דרך פשיטות ולשון המשניות והגמרא בכמה מקומות אינו מדוקדק לפי דעתם וזה נראה שהכריחו רבינו לפרש מה שפירש ודין זה

צ"ע עכ"ל וז"ל הר"ן בפרק האומר לחבירו ואם תאמר והתנן בפרק מי שאחזו כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש והא הכא דמעשה קודם לתנאי ואפ"ה תנאו קיים איכא למימר דמתני בהדי שליח שאני דכל תנאי מהני ביה לפי שאינו נעשה שלוחו אלא במה שנראה מתוך דבריו ומכל מקום צריך לומר דהא דתנן התם הרי זה גיטיך אם לא באתי ופרכינן עלה וניחוש שמא בא דאלמא התנאי קיים שהמשנה שנויה שלא בדקדוק וכן הרבה כיוצא בזה דאי לא הוה ליה מעשה בתחלתו ותנאו בטל אלא שהרמב"ם כתב בפ"ו מהלכות אישות אבל אם א"ל הרי את מקודשת בדינך זה ונתן הדינך בידה והשלים התנאי וכו' ונראה מדבריו דלא מיקרי מעשה קודם לתנאי אא"כ נעשה המעשה תחלה ולדבריו המשניות שנויות בדקדוק אלא דלא נהירא דא"ה היכי אמרינן בפרק מי שאחזו גבי תקנתא דשמואל בגיטא דש"מ ולימא לא יהא גט אם לא מתי בעינן תנאי קודם למעשה דאפי' אמר הכי כל שלא נתן הגט לא הוי מעשה קודם לתנאי וכבר השיגו עליו הראב"ד והרמ"ך ז"ל בהגהותיהם עכ"ל: ומ"ש וכן אם לא כפל אלא אמר תתני לי תהיה מקודשת ולא כפל או שלא התנה בדבר אחר וכו' או שהקדים הלאו וכו' ארישא קאי שכתב אבל אם א"ל הרי את מקודשת לי אם תתני לי מנה וכו' אינו תנאי כיון שהקדים המעשה והפסיק בדעת הרמב"ם בפירוש תנאי קודם למעשה וכתב עליו דלא נהירא והדר חזר לענין ראשון יסיים ואמר דה"ה אם לא כפל או שלא התנה בדבר אחר או שהקדים הלאו בכל אלו לא הוי תנאי והקדושין חלין אף ע"פ שלא יתקיים התנאי: ומ"ש וכן תנאי שא"א לקיימו כגון אם תעלה לרקיע וכו' אינו תנאי שלא כיון אלא להפליגי בדברים בס"פ הפועלים ופרש"י כמפליגה בדברים שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניטה בעלמ' מרחקה ודוחה אותה בדברים: ומ"ש אבל אם התנה על דבר שאיפשר לקיימו אע"פ שהתורה אוסרתו הוי תנאי כגון אם תאכל חזיר או חלב תהיה מקודשת לי וכו' בפרק המגרש פלוגתא דאביי ורבא דאמר הכי: ומ"ש התנה עמה בשעת קדושין על מנת שתבעל לאבא הוי כמו שתעלה לרקיע ותנאו בטל וכו' מבואר שם דבהא מודה רבא: ומ"ש אבל אם התנה עליה שיתן לו פלוני חצרו או שישא בתו לבנו תנאו קיים וכו' כן כתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות אישות ונראה שכתב כן מדגרסינן בהמגרש אפלוגתא דאביי ורבא דבסמוך מיתבי ה"ז גיטיך על מנת שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי ה"ז גט אם לאו אינו גט ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם ואילו ע"מ שתבעלי לאבא ולאביך לא קתני לרבא קשיא אמר לך רבא בשלמא בשר חזיר איפשר דאכלה ולקי פלוני נמי איפשר דמשחדא ליה בממונא אלא אבא

ואביך בדידה קיימא נהי דאיהי עבדא איסורא אבא ואביך מי עבדי איסורא ופרש"י אמר לך רבא לא דמיא לבשר חזיר דאילו בשר חזיר בידה לקיימו באיסור ושתבעלי לפלוני נמי איפשר דמשחדא ליה בממונא ואם אינו רוצה לבועלה באיסור ישאנה ויבעול בהיתר אלא אבא ואביך בדידה קיימא עכ"ל משמע בהדיא דכל היכא דלא הויא מילתא דאיסורא אע"פ שהוא תלוי בדעת אחרים כיון דאיפשר דמשחדא ליה בממונא הוי תנאי קיים: כתב הרמב"ם כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי למעשה וכו' אבל צריך להתנות בדבר שאיפשר לקיימו וכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וכו' בפ"ו מהלכות אישות וכתב ה"ה כל האומר מעכשיו וכו' זה דעת כל הגאונים ז"ל והכריחם לזה לשון המשניות שהם בע"מ שהוא כמעכשיו ולא הזכירו כפילת התנאי ובעלי התוספות חלוקים בזה והרמב"ן והרשב"א ז"ל הניחו הדבר בצ"ע וקבלת הגאונים תכריע: ומ"ש אבל צריך להתנות וכו' זה מבואר בברייתא דהמגרש ה"ז גיטיך ע"מ שתעלי לרקיע ר"י בן תימא אומר ה"ז גט ואמר רב נחמן אמר רב הלכה כרבי יהודה בן תימא אלמא אפילו בע"מ אין התנאי כלום אם הוא דבר שא"א לקיימו ונראה מדבריו שהטעם שבמעכשיו בע"מ אינו צריך לדברים אלו מפני שהמעשה חל מעכשיו ויתקיים אבל באם שאין המעשה חל עד שהתנאי יתקיים והתנאי בא לבטל המעשה שלא יחול עכשיו ולפיכך צריך חיזוק יותר וכיוצא בזה הטעם כתב הר"א ז"ל בפירושו לדעת הגאונים ז"ל עכ"ל ה"ה ז"ל: ומ"ש שכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי בפי מי שאחזו אמרו כן לענין דכי מקיימה תנאה מקודשת או מגורשת למפרע משעה שקבלה הקדושין או הגרושין. ודעת הר"י כדעת הרמב"ם שכתב בפרק מי שאחזו גבי הא דת"ר ה"ז גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא ב' שנים וכו' וז"ל ואע"ג דק"ל דבעינן תנאי כפול ה"מ באם תשמשי אם לא תשמשי כענין שנאמר אם יעברו בני גד ואם לא יעברו וכדאיתקין שמואל בגיטא דש"מ אבל בע"מ לא וק"ל דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וכתב שם הרא"ש שכן דעת רבינו האי ז"ל ושהראב"ד נתן טעם לדבריהם אבל הוא ז"ל חלק על סברא זו והעלה שלדעת ר"ח ז"ל גם במעכשיו בעי' כל תנאי התנאי ושכן הסכימו חכמי ארצו ושכן עמא דבר וכ"כ עוד בתשובה כלל מ"ו וכתב עוד הרא"ש בכלל פ"א אע"פ שפסק הר"י דלא בעינן תנאי כפול בע"מ משום דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי הרי נחלקו עליו ר"ת ור"י וראיותיהם נכוחות למבין וכתב רבינו תשובה זו בטור ח"מ סימן רמ"א וגם הר"ן כתב בפרק הנזכר שאין שטת הר"י והרמב"ם מחוורת והאריך בדבר: וי"א דלא בעינן תנאי כפול ולא שאר דיני תנאי אלא באיסור כגון

בקידושין וגיטין אבל בממון הוי תנאי בלא כל זה ז"ל הרמב"ם בפ"ו מהלכות אישות יש מקצת גאוניס אחרוניס שאמרו שא"צ אדם לכפול תנאי אלא בגיטין וקידושין בלבד אבל בדיני ממון אינו צריך לכפול ואין ראוי לסמוך על דבר זה שכפילת התנאי עם שאר הד' דברים מתנאי בני גד ובני ראובן למדו אותם חכמים ותנאי זה לא היה לא בגיטין ולא בקידושין וכזה הורו גדולי הגאוניס הראשוניס וכן ראוי לעשות. וכתב ה"ה יש מקצת אחרוניס שכתבו שאין אדם צריך לכפול וכו' כן הוא דעת הרי"ף בתשובה וקצת מן האחרוניס סוברים כן והוקשה להם והלא עיקר תנאי בני גד בממון היה והם ז"ל תירצו דר"מ בלחוד הוא דבעי תנאי כפול ויליף לה מתנאי בני גד ובני ראובן ואיהו ודאי בדבר שבממון נמי קא מצריך תנאי כפול ואנן לא קי"ל כותיה דרבנן פליגי עליה ומדינא לא בעינן תנאי כפול לא בגיטין וקידושין ולא בממון אלא דשמואל אתקין בגט של ש"מ המגרש ע"ת שיכפול תנאו כדאיתא פרק מי שאחזו ועשה כן לרווחא דמילתא שחשש שמואל שאם היה התנאי בלא כפול הוה איכא ב"ד דס"ל כר"מ והוה מתיר אע"פ שלא נתקיים התנאי ועיקר הדין הוא דבשום מקום אין צורך לכפול התנאי והילכך בגיטין וקדושין אם לא כפל תנאו ולא נתקיים חוששין לה ואין מחזיקים אותה לא במגורשת ולא באינה מגורשת ולא במקודשת ולא באינה מקודשת והולכין בה להחמיר מדברי חכמים וכ"נ שהוא דעת הרמב"ן והרשב"א עוד דקדק הרמב"ן אי בעינן בדיני ממונות הן קודם ללאו ושיהיה תנאי קודם למעשה ושיהיה בדבר שאיפשר לקיימו והעלה הוא ז"ל דלא בעינן הן קודם ללאו אלא הרי הוא כדין הכפול בין בממון בין בגיטין וקדושין על הדרך הנזכר למעלה וכן כתב רבינו פ"ג מהלכות זכייה שרבותינו סוברים שאין צריך הן קודם לאו בתנאי ממון אבל תנאי קודם למעשה ודאי בעינן בכל דוכתא שהרי משנה סתומה היא בפרק הפועלים גבי הלכתא פסיקתא דאע"ג דאתיא כר"מ כדאיתא בגמרא קי"ל כוותיה בהא וכתב הוא ז"ל דאף על גב דהוה משמע דאי גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן לכל מילי הוה ליה למיגמר איכא למימר דסוגיא דתלמודא מכרעת שאין כל הדברים שוין ולא נתברר הטעם אלו דבריו ז"ל ושיהיה דבר שאיפשר לקיימו בדוקא מוסכם הוא מכל הפוסקים ז"ל בכל דבר ודעת רבינו שהלכה כר"מ בתנאי כפול ובהן קודם ללאו כמו שהלכה כמותו בתנאי קודם למעשה דכיון דכולן מתנאי בני גד ובני ראובן נלמדו אין למדין ממנו לחצאין וזה דעת הגאוניס הראשוניס ולזה הסכים בעל העיטור עכ"ל. וגם הר"ן כתב בפרק האומר לחבירו ולענין הלכה כתב הרי"ף בתשובה אלו התנאים כולן אין צריכין אלא בגיטין וקדושין שהם

איסורא וכוונתו ז"ל דלא קי"ל כר"מ ומיהו בגיטין וקדושין חיישינן להו לחומרא דהכי חזינן דאתקין שמואל בגיטין כדאיתא בפרק מי שאחזו וקי"ל כותיה בתנאי קודם למעשה דסתם משנה היא בפרק הפועלים וכן נמי קי"ל שיהא אפשר לקיים המעשה על ידי שליח: ומ"ש רבינו בשם הרא"ש דבכ"מ שהזכירו תנאי בין באיסור בין בממון צריך כל דיני התנאי כ"כ בס"פ י"נ וכ"כ בתשובה כלל פ"א כתבה רבינו בטור ח"מ סימן רמ"א. וטעם הדבר למה אנו לומדים מתנאי בני גד ובני ראובן כתב הרא"ש בתשובה וכתבתיה בסוף סימן זה: כתב רבינו ירוחם אם לא כפל והוא בענין שבעבור שלא כפל יהיו קידושיו בטלים כתבו התוספות לא שיהיו בטלים לגמרי אלא מקודשת מספק וכ"כ הרא"ש בפרק י"נ על ההיא דאמר רבא אתרוג זה נתון לך: חילוקי דיני התנאי נתבארו יפה בדיני גיטין ומשם תלמוד לדיני קדושין: התנה בשעת הקדושין שלא יהא עליו לא שאר ולא כסות תנאו קיים וכו' אבל אם התנה שלא יתחייב בעונתה תנאו בטל וחייב בה ברייתא בפרק אעפ"י (נו.) ובפרק הזהב (נא.): האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה ה"ז מקודשת ותנאו בטל דר"מ ר"י אומר בדבר שבממון תנאו קיים ופרש"י בדבר שבממון. שאר כסות וידוע דהלכה כרבי יהודה וכתבה הרי"ף בפי האומר לחבירו ופירש הרי"ן בדבר שבממון דניתן למחילה תנאו קיים אבל עונה דצערא דגופא לא איתיהיב למחילה: נתן לה פרוטה וא"ל ע"מ שאתן לך מנה התקדשי לי כשיתקיים התנאי יחולו הקדושין למפרע וכו' בפרק האומר לחבירו (ס.) נתן האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך ק"ק זוז ה"ז מקודשת ויתן ופירש רש"י הרי את מקודשת לי בפרוטה זו על מנת שאתן לך ק"ק זוז ובגמרא איתמר רב הונא אמר והוא יתן רב יהודה אמר לכשיתן רב הונא אמר והוא יתן תנאה הוא מקיים תנאיה ואזיל רב יהודה אמר לכשיתן לך יהיב הוה קדושין מאי בינייהו איכא בינייהו שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר לרב הונא לא הוה קדושין לרב יהודה הוה קדושין ומפרש בגמרי טעמא דרב הונא משום דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ופסקו הפוסקים כותיה: ומ"ש ואם א"ל על מנת שאתן לך מנה תוך לי יום אם נתן לה בתוך לי יום הוה קדושין למפרע לא נתן לה תוך לי יום אינה מקודשת שם במשנה. וכתב ר"י בשם הר"מ הנרבוני שאם קדשה אחר תוך לי יום מקודשת ואינה מקודשת עד לי יום וכי שלמי לי יום אם לא קיים ראשון תנאו פקעי קדושי קמא וגמרי קדושי בתרא ואינה צריכה גט מראשון ואם קיים ראשון תנאו אינה צריכה גט משני ע"כ: ומ"ש ואם לא אמר לה ע"מ אלא אמר אם אתן לך מנה תוך לי יום תהא מקודשת

לי בדינר זה אין הקדושין חלין אלא משעה שנתנו לה לפיכך אם קדשה אחר קודם שיתקיים התנאי מקודשת לשני זה פשוט דע"כ לא אמר רב הונא והוא יתן אלא באומר על מנת דהוי כמעכשיו אבל כשאינו אומר לא מעכשיו ולא על מנת פשיטא דאינה מקודשת עד שיתן: א"ל תהא מקודשת לי על מנת שירצה אבא ר"ל ע"מ שישתוק אבא כשישמע וכו' בפרק האומר לחבירו (דף סג:) תנן על מנת שירצה אבא רצה האב מקודשת ואם לאו אינה מקודשת מת האב ה"ז מקודשת מת הבן מלמדין את האב שיאמר איני רוצה ובגמרא מאי על מנת שירצה אבא אילימא עד דאמר אבא אין אימא מציעתא מת האב ה"ז מקודשת והא לא אמר אין אלא על מנת שישתוק אבא אימא סיפא מת הבן מלמדין את האב שיאמר איני רוצה אמאי והא שתיק אלא א"ל על מנת שלא ימחה אבא רישא בחד טעמא ומציעתא וסיפא בחד טעמא א"ר ינאי אין רב יוסף בר אמי אמר לעולם חד טעמא הוא ומאי על מנת שירצה אבא על מנת שלא ימחה אבא מכאן ועד ל' יום. ופרש"י מלמדין את האב. כדי לעקור הקדושין למפרע ולא תזקק ליבם: על מנת שישתוק. כשישמע: רצה האב. ששתק בשעת שמיעה מקודשת: לא רצה. שמיחה: והא שתק ליה. וחלו הקדושין. אלא ע"מ שלא ימחה אבא הך סיפא דקתני מלמדין לא מיתוקמא כרישא בעל מנת שישתוק אלא על מנת שלא ימחה וכל כמה דמחי עקר להו שהרי לא קבע זמן למחאה דרישא ליכא לאוקומה בהכי דא"כ מאי רצה האב והלא יש בידו למחות לעולם דאין כאן קדושין לעולם וע"כ ה"ק על מנת שישתוק אבא שתק האב הרי זו מקודשת לא שתק אלא מיחה לאלתר אינה מקודשת ואם אמר על מנת שלא ימחה אבא מת האב עד שלא מיחה ה"ז מקודשת אבל כל ימי חייו אינם קדושין וכתב הרא"ש אלא על מנת שלא ימחה אבא פי' סיפא איירי כשאמר על מנת שלא ימחה אבא אבל אם אמר בסתם ע"מ שירצה אבא מפרשינן ליה על מנת שישתוק אבא הלכך רצה האב ששתק בשעת שמיעה מקודשת ואם לא שתק אלא מיחה אינה מקודשת ואם אמר על מנת שלא ימחה אבא מת האב עד שלא מיחה ה"ז מקודשת אבל כל ימיו אינם קדושין דכל ימיו יכול למחות אבל רישא לא מיתוקמא בעל מנת שלא ימחה דא"כ מאי רצה האב מקודשת והלא יכול למחות לעולם ואפילו אמר אין בשעה ששמע מ"מ אם יחזור וימחה בטלו הקדושין דעל מנת שלא ימחה קאמר והרי מיחה ואפילו אם תמצא לומר דאחר שאמר אין שוב אין יכול למחות מכל מקום לא מצינו לפרושי רצה האב דאמר אין דדומיא דעל מנת שירצה אבא דהיינו שלא ימחה יש לנו לפרש רצה האב שלא ימחה וזה א"א דאפילו לא מיחה יכול עדיין למחות ואינה מקודשת

ודאי ורב יוסף מפרש מתניתין דעל מנת שירצה אבא היינו על מנת שלא ימחה ואם קבע זמן למחאתו עבר הזמן ולא מיחה מקודשת ואם לא קבע זמן כל ימיו יכול למחות וי"א דהלכה כרב יוסף דאוקי מתניתין בחד טעמא אבל הרמב"ם כתב כאוקימתא דרבי ינאי וכן מסתבר עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפרק ז' האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שירצה אבי רצה האב מקודשת לא רצה או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת על מנת שלא ימחה אבי שמע ומיחה אינה מקודשת לא מיחה או שמת ה"ז מקודשת מת הבן ואח"כ שמע האב מלמדין האב שיאמר איני רוצה כדי שלא יהו קדושין ולא תפול לפני יבם עכ"ל וכתב ה"ה דעת רבינו שהאומר על מנת שירצה פלוני ר"ל שיאמר הן בבירור והאומר על מנת שלא ימחה ר"ל על מנת שישתוק ואם שתק ואצ"ל אם נתרצה הרי נתקיים התנאי ואם אמר על מנת שישתוק הרי הוא כעל מנת שלא ימחה ואף על פי שאין דין האומר על מנת שישתוק נזכר בבירור בדברי רבינו פשוט הוא לפי שיטתו שהאומר על מנת שישתוק ר"ל ע"מ שלא ימחה ומכל מקום יש חלוק בין האומר על מנת שישתוק לאומר ע"מ שלא ימחה כגון ששתק בשעת שמיעה ואחר כך מיחה ויתבאר זה למטה ובהשגות א"א לא הסכים יפה לשמועה זו שהוא ר"ל דעל מנת שירצה אבא עד דאמר אין משמע ושמעתא לא אזלא הכי עד דאמר בפירוש אלא מסתמא עד שישתוק משמע והלכך שתק כששמע מקודשת ולתירוצא בתרא דשמעתא על מנת שירצה אבא שלא ימחה משמע ע"כ. והרמב"ן אף הוא מפרש השמועה כפירוש הר"א ז"ל ופסק כתירוצא בתרא דעל מנת שירצה שלא ימחה קאמר וכבר פירש הרשב"א השמועה כדעת רבינו דע"מ שירצה שיאמר הן הוא וכן הוא מוכרח מתוספתא כמו שבי' ודקדוק הלשון כך הוא דעל מנת שירצה ר"ל שנדע שהוא רוצה וכן עיקר ודע שכל התנאי"י שלא נקבע להם זמן סתמן לעולם וכן מבואר בדברי רבינו פ"ח מהלכות גרושין לפיכך אם הם במעשה כגון שהתנה על מנת שיעשה כך וכך או שיהיה כך וכך ולא קבע זמן לתנאו כל זמן שיהיה הדבר ההוא נתקיים התנאי והאומר על מנת שירצה פלוני שהוא לדעת רבינו כאומר על מנת שיאמר הן אפילו אמר בתחלה איני רוצה וחזר ואמר הן נתקיים התנאי וכן הדין לדעת רבינו והרשב"א ז"ל באומר על מנת שירצה וכן שנינו בתוספתא על מנת שירצה אבא אף על פי שאומר האב איני רוצה ה"ז מקודשת שמא יתרצה לאחר שעה פירוש ספק מקודשת קאמר ולעולם אינה יוצאת מידי ספק קדושין עד שימות האב שכל זמן שהוא חי יש לחוש שמא יתקיים התנאי והאומר על מנת שישתוק אם שתק בשעת שמיעה מקודשת אף על פי שחזר ומיחה ואם מיחה בשעת שמיעה

אפילו חזר ונתרצה אינה מקודשת והאומר על מנת שלא ימחה כל זמן שמוחה נתבטל התנאי ואפילו נתרצה בשעת שמיעה ואין זו מקודשת גמורה שלא יהיה באפשר להפקיע קדושין אלא במיתת האב וכל ימיו הוא באפשר שיתבטל התנאי והטעם בכל זה לפי שכל התנאי שהוא במעשה ולא נקבע לו זמן מן הסתם הוא לעולם לפיכך כל שהוא במעשה כגון על מנת שיאמר הן או על מנת שירצה לפי דעת רבינו כל שיאמר הן נתקיים התנאי וכיון שאמר הן פעם אחת נתקיים התנאי וכן באומר על מנת שישתוק כיון ששתק פעם אחת נתקיים התנאי שהרי שתק והתנאי זה תלוי בדבר שהוא במעשה שכל האומר על מנת שיהיה כן כיון שהיה פעם א' נתקיים התנאי והאומר ע"מ שלא ימחה הרי התנאי בשב ואל תעשה וכל זמן שנעשה המעשה נתבטל וה"ז כאומר לאשה ה"ז גיטיך ע"מ שלא תשתי יין שהכוונה שלא תשתי יין לעולם וכ"ז במתנה סתם אבל אם קבע זמן לתנאו הכל לפי דבריו כדאיתא בגמרא כך העלו הרמב"ן והרשב"א ואין ביניהם מחלוקת אלא באומר ע"מ שירצה שהרמב"ן סובר שהוא כאומר על מנת שלא ימחה והרשב"א סובר כדעת רבינו שהוא כאומר על מנת שיאמר הן וכן עיקר עכ"ל ודינים אלו כתבם הר"ן בפרק הנזכר וז"ל ונמצינו למדין משמועה זו דבמתנה ע"מ שיאמר אין רצה האב דאמר אין מקודשת אעפ"י שחזר בו והולך ועומד וצווח וכן נמי צווח בתחלה ואח"כ אמר אין מקודשת ואם מת האב ולא אמר אין מותרת ואם מת הבן אסורה לינשא עד שימות האב לפי שאמר תחלה איני רוצה יש לחוש שמא יתרצה אחר כך ונמצאת מקודשת למפרע וזקוקה ליבם והטעם לכל זה שכל התנאי שהוא במעשה ולא נקבע לו זמן כל זמן שיתקיים אותו מעשה נתקיים התנאי ואם אמר על מנת שלא ימחה אפילו נתרצה האב תחלה אינה מקודשת ודאי שמא ימחה ואם מיחה נתבטלו הקדושין מיד אף על פי שחזר ואמר רוצה אני והיינו דקתני מת הבן מלמדין את האב שיאמר איני רוצה כלומר ומתירין אותה מיד מת האב ולא מיחה מקודשת והטעם בכל זה דכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה כל זמן שנעשה המעשה נתבטל התנאי כל שלא קבע זמן לתנאו ואם קבע הכל לפי מה שקבע ואם אמר על מנת שישתוק ושתק בשעת שמיעה מקודשת אף על פי שמיחה אחר כך שאף על פי שתנאי זה ענינו שב ואל תעשה כיון שהוציאו בלשון מעשה דאמר על מנת שישתוק דינו כתנאי שהוא בקום עשה שכיון שנתקיימו התנאים פעם אחת דיין ואם מיחה בשעת שמיעה אף על פי ששתק אחר כך אינה מקודשת דודאי לזה נתכוון שהרי א"א שלא ישתוק לעולם הלכך ודאי שישתוק בשעת שמיעה משמע מת האב עד שלא שמע מקודשת דכיון דתנאי זה שב ואל תעשה

כיון שלא נעשה הפך התנאי מקודשת ואם אמר על מנת שירצה כבר כתבתי שהרמב"ם סובר שהוא כאומר על מנת שיאמר אין וכן דעת הרשב"א ז"ל והרמב"ן סובר שהוא כאומר ע"מ שלא ימחה עכ"ל: וכתבו הר"ן וה"ה (פ"ז דה"א) שיש ללמוד מדינים אלו לדיני ממונות ולכל מקום שיש בו תנאי: וכתב הר"ן על דברי הרמב"ם ז"ל אני תמה בדבריו במ"ש לא רצה או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת ולא ה"ל לערב לא רצה או ששתק עם מת דבמת מותרת לינשא והלא רצה ושתק יש לחוש שמא יאמר אין וכדמוכח בתוספ' וכן במ"ש לא מיחה או שמת הרי זו מקודשת דבמת מקודשת גמורה ובלא מיחה צריך לחוש לקדושי אחר שמא יחזור וימחה והראב"ד השיגו במ"ש מת הבן ואחר כך שמע האב מלמדן את האב שיאמר איני רוצה דמאי איריא ואח"כ שמע דאפילו שמע קודם שמת הבן מלמדן אותו בכך כיון שלא קבע זמן למחאתו עכ"ל ול"נ דמשמע להרמב"ם דסבר תלמודא דכי אמרינן על מנת שירצה אבא היינו שיאמר אין בשעת שמיעה הדבר תלוי כמו שהוא בעל מנת שישתוק דכיון דבעל מנת שישתוק ע"כ בשעת שמיעה הדבר תלוי כדפרש"י והתוספות מסתמא כי אמר אין נמי בשעת שמיעה הדבר תלוי דאל"כ ה"ל לתלמודא לפרושי וטעמא דתלמודא משום דבהכי אתי שפיר מאי דקתני ואם לאו אינה מקודשת דאל"כ לעולם היא אסורה לינשא לאחר עד שימות ומאי אינה מקודשת דקתני אלא כל ששמע פעם ראשונה ולא אמר אין בטלו הקדושין מיד וכיון דמתניתין ומשמעותא דגמרא משמע הכי לא משגחין בתוספות וה"ה נמי בלא ימחה דבשעת שמיעה הדבר תלוי שאם שמע ולא מיחה הרי היא מקודשת ושוב אין יכול למחות ובהכי ניחא נמי מה שהשיגו הראב"ד שאם שמע קודם שמת הבן ולא מיחה שוב אינו יכול למחות. ואם תאמר אם כן דבלא ימחה נמי בשעת שמיעה הדבר תלוי תקשה ליה סיפא מלמדן את האב שיאמר איני רוצה אמאי והא שתק י"ל דכשאמר על מנת שישתוק דוקא הוא דקשיא ליה והא שתק ובע"מ שלא ימחה ניחא דכשמודיעים אותו קידושי תנאי בנו ממ"נ או מיחה או שתק אם מיחה מאי מלמדים אותו הא אינו צריך ללימודנו ואם שתק תיכף נתקיימו הקידושין ושוב לא יועילו ללמדו שיאמר איני רוצה אבל באומר על מנת שלא ימחה אף על פי שלא מיחה תיכף לשמיעתו אם מיחה בתוך זמן שעוסקין באותו ענין או תכ"ד מהני והיינו דאיכא בין שישתוק לע"מ שלא ימחה: ומ"ש רבינו על מנת שירצה אבא ר"ל על מנת שישתוק מבואר שאינו לא כשטת הרמב"ן ולא כשטת הרמב"ם ולא כשטת הרא"ש: ומ"ש לפיכך אם שמע ושתק חלו הקדושין מיד אפי' אם אמר בתר הכי לא כבר נתבאר כן בדברי הר"ן וה"ה באומר

בהדיא ע"מ שישתוק: ומ"ש וכן אם מת ולא שמע מקודשת מיד ג"ז נתבאר בדברי הם באומר בהדיא על מנת שישתוק וכן מתבאר בדברי הרא"ש באומר על מנת שירצה: ומ"ש אבל אם מיחה כששמע אינה מקודשת פשוט הוא: ומ"ש אמר על מנת שלא ימחה אבא אפילו שמע ושתק לא חלו הקידושין וכו' מבואר בדבריהם ז"ל: ומ"ש אבל אם אמר אין פעם אחת שוב אינו יכול למחות אינו מכוון שהרי נתבאר בדברי הר"ן וה"ה בהפך וגם הרא"ש כתב שיכול למחות לעולם ואפי' אמר אין בשעה ששמע ואע"פ שאח"כ כתב ואפי' את"ל דאחר שאמר אין שוב אינו יכול למחות נראה דלא כתב כן אלא כדי להקשות אפילו את"ל כן אבל עיקר סברתו הוא מ"ש תחלה דאפילו אמר אין בשעה ששמע יכול למחות לעולם: ומ"ש ואם מת ולא מיחה מקודשת אם מת הבן מלמדין את האב שימחה וכו' פשוט הוא ומ"ש בשם הרמב"ם כבר כתבתי מ"ש עליו המפרשים ז"ל: ומ"ש ואם אמר ע"מ שיאמר אין כתב הרמ"ה מתי שיאמר אין מקודשת אפילו אמר תחלה לא הילכך לעולם הוי ספק עד שימות האב כבר נתבאר כן בדברי הר"ן וה"ה ז"ל: ומ"ש ואם מת הבן אפילו אמר האב איני רוצה או חולצת או מתייבמת אבל לא מיפטרא בלא חליצה וכו' פשוט הוא לדעת שאר מפרשים חוץ מהרמב"ם דהא כל היכא דאמר אין אפי' לאחר מיתת הבן מקודשת למפרע: ע' ברבי ירוחם בדינים אלו כתב הרשב"א רחל האלמנה שדכה בתה עם בן ראובן והתנתה האלמנה לחת משלה מנה ליד שלישי שיבררו היא וראובן הניזכר לנדוניית הבת ועוד חייבו עצמם זה לזה במנה והשלישו השטרות ביד שלישי שאם ימאן שום אחד לקיים מה שהתנה שיתן השלישי ב' שטרי החוב לשני ועכשיו בא ראובן וטען שבררו שניהם שלישי זה שנתים ועדיין לא הביאה רחל המנה ליד השלישי ולפיכך יש לשלישי להחזיר שטרי החוב לו ורחל טוענת שעדיין לא ביררו השלישי ועד אחד מעיד שביררו השלישי ושהודה להם להיות שלישי וע"א העיד שביררו אותו שלישי אבל אינו זכור אם אותו שלישי הודה להם והשלישי אומר שמעולם לא שמע ולא ידע שביררו אותו שלישי אבל ראובן היה מבקש ממנו ולא הודה לו תשובה על הסכמת רחל וראובן בברירת השלישי הרי כאן ב' עדים וכל שבררו הו"ל לרחל להביא המנה ביד השלישי אם ירצה לקבלם ואם יסרב הרי היא פטורה ורחל כבר הודית שלא הביאה ושלא סירב השלישי שהרי היא טוענת שלא בררה וכל שאומרת שלא בררה כאומרת שלא הביאה ושלא סירב השלישי אבל מתוך הלשון שכתבת יש בו מקום עיון שאם כתבת הלשון בדקדוק והוא שכתבת שאם ימאן שום אחד מהם לשון מיאון משמע שמיאנה אחר אזהרה או אחר בקשה כמו (שמות י') עד מתי מאנת

לענות מפני המאנים לשמוע אם מאן ימאן אביה (שמות כב) וכן בדברי חכמים קטנה שמיאנה וכל שיושבת ולא נתבעה אינה ממאנת ולפיכך אם הלשון הזה בא בדקדוק קרוב אני לומר שרחל פטורה כל שלא תבעה ראובן באותו מנה להביאו ליד שלישי אבל אם תבעה ומיאנה ה"ז חייבת ובלבד אם הסכימה בברירת השלישי שהו"ל להביא ליד השלישי או לדבר עם השלישי אם תרצה בקבלת המנה ובהסכמת ברירת השלישי הרי יש כאן ב' עדים שהסכימה בברירתו עכ"ל ומפני שיש ללמוד מתשובה זו לענין קידושין כתבתיה פה: א"ל תהא מקודשת לי בפרוטה ע"מ שאעשה עמך כפועל או שאדבר עליך לשלטון כו' לא נתן לה כלום ואמר לה התקדשי לי בשכר שאדבר עליך לשלטון כו' בפרק האומר לחבירו (דף סג) תנן האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל דבר עליה לשלטון ועשה עמה כפועל מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ופירש"י אעשה עמך כפועל. בפעולת יום אחד ובגמרא אמר ר"ל והוא שנתן לה שוה פרוטה אבל בשכר לא משום דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ופרש"י והוא שנתן לה שוה פרוטה. וא"ל התקדשי לי בפרוטה זו ע"מ וכו' והא אתא לאשמועינן תנא דידן דבשכר דיבור או בשכר פעולה לא מיקדשא דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ומלואה הוא והרא"ש כתב הקשו בתוספות מאי קמ"ל מתניתין ותירצו דקמ"ל דמקודשת כיון שדיבר עליה לשלטון או עשה עמה כפועל ואינה יכולה לומר לדברים הללו ולמלאכה זו לא הייתי חפצה ובתוספתא שנינו על מנת שאדבר עליך לשלטון אם דיבר עליה לשלטון כדרך המדברים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת משמע שדברים ידועים הם מה שיש לו לדבר עליה ע"כ. ונראה שהביאו התוספתא לסתור מ"ש תחלה דאינה יכולה לומר לדברים הללו ולמלאכה זו לא הייתי חפצה דהא בתוספתא משמע שדברים ידועים הם ביניהם מה שיש לו לדבר עליה אבל אם אינם ידועים ביניהם איפשר דיכולה היא שתאמר לדברים הללו ולמלאכה זו לא הייתי חפצה ובלאו התוספתא נראה שאין הכרע לדברי התוספות שהרי לא כתבו כן אלא משום דק"ל מאי קמ"ל מתניי והא לאו קושיא היא דהא אתא לאשמועינן דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף וכדפירש"י והר"ן ז"ל: ע"מ שיש לי מנה אם ידוע בעדים שיש לו מנה מקודשת בודאי וכו' ע"מ שיש לי מנה ביד פלוני אם ידוע בעדים שיש לו מקודשת בודאי וכו' שם במשנה (דף ס) ע"מ שיש לי ק"ק זו הרי זו מקודשת ויש לו ובגמ' וניחוש שמא יש לו ועוד תניא חיישינן שמא יש לו ל"ק הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק וכתב הרא"ש ואפילו הוא אומר אין לי מקודשת מספק דחיישינן שמא נתחרט ורוצה לבטל הקידושין תוספתא ע"מ שיש לי ביד

פלוני אע"פ שאמר אין לו בידי מקודשת שמא עשו קנוניא ביניהם על מנת שיאמר יש לו בידי אם אמר יש לו בידי מקודשת ואם לאו אינה מקודשת וז"ל הר"ן וניחוש שמא יש לו דכיון דקדש מתחלה אדעתא דהכי רגלים לדבר שהיו לו דאלי"כ למה קידש והשתא הוא דבעי למיהדר ביה ואסיקנא דחיישינן ובתוספתא נמי תניא ע"מ שיש לי ביד פלוני אף ע"פ שאמר אין לו בידי מקודשת שמא עשו קנוניא כלומר והווי קידושי ספק ומיהו כל שבידו חזקה שהוא שלו ומקודשת קידושי ודאי ואע"פ שאין לנו עדים שהוא שלו עכ"ל ורבינו שמצריך שיהיה ידוע בעדים שהם שלו חולק על הר"ן. כתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה על מנת שיש לי ק"ק זוז ויש לו והם משועבדים לבי"ח כיון דלא אקני ליה מעכשיו מקודשת ודאי עכ"ל: ע"מ שאראך מנה אינה מקודשת עד שיראנה מנה שלו ואם יש לו מאחרים בעיסקא אינה מקודשת שם במשנה על מנת שאראך ק"ק זוז הרי זו מקודשת ויראנה הראה על השלחן אינה מקודשת ופרש"י ואם הראה על השלחן. אם היה שלחנו והראה לה מעות שאינם שלו והם על השלחן שלפניו אינה מקודשת דלא נתכוונה זו אלא לראות משלו ובגמ' תנא לא נתכוונה זו אלא לראות משלו ואם הראה על השלחן וכו' פשיטא לא צריכה אע"ג דנקיט דמי בעיסקא ופרש"י בעיסקא. למחצית שכר היו לפניו על שלחנו להחליף ולהשתכר וכתב הר"ן יש מי שפירש שאע"פ שהרויחו בכדי שיעשה לחלקו ק"ק זוז אפ"ה אינה מקודשת דכיון שלא הגיע זמן העסק ורווחא לקרנא משתעבד כדאיתא בהמקבל (קה.) לא חשיבי כשלו עכ"ל: וכתב הרמ"ה אפילו איכא סהדי דיכול לאחזויי לה לא הווי קידושי עד דמחזי לה וכו' ויש לה קולא מצד אחד דאילו בעל מנת שיש לי אם יש עדים שיש לו בשעת קדושתו ודאי וכו' עד או ממתנה שניתן לו אח"כ הווי קידושתו כ"כ ר"י בשמו וסיים בה ואם אמר על מנת שאראך ק"ק זוז שיש לי דאית לי השתא משמע ולא הווי קידושתו אא"כ הראה לה מעות שיש לו בשעת קידושתו ע"כ וכתב הרא"ש ולא נהירא דאפילו ע"מ שאראך צריך שיראנה בשעת קידושתו דאלי"כ מה גבול יש לו לעולם יאמר עדיין יש לי זמן להראותך עכ"ל רבינו ירוחם ומ"ש רבינו ומיהו לא חיישינן דילמא אחזי לה בתר הכי למיהוי ספק קידושתו נראה שבא לחלוק על דברי הרמ"ה וכעין מ"ש ר"י בשם הרא"ש ואף על פי שלשון ומיהו אינו מיושב יפה לפי פי' זה ע"כ צריך לפרש כן שאם לא נפרש כן קשה אמאי לא חיישינן להכי להחמיר. וכתב ר"י בשם הרמ"ה בעל מנת שאראך ק"ק זוז מספק לא חיישינן דילמא הראה לה למיהוי קידושי ספק דכי חיישינן הכי בתנאי דעל מנת שיש לי דלאו מחוסר מעשה ואיפשר שיש לו ולא ידע ביה אבל גבי תנאי דאתן או

שאר ארץ אם איתא דמקיים תנאיה בסהדי הוה מקיים ליה כי ליכא סהדי לא חיישינן עכ"ל. ואפשר שלזה נתכוון רבי במ"ש ומיהו לא חיישינן דלמא אחזי לה בתר הכי למיהוי ספק קידושין ולפיי זה מתיישב יפה לשון ומיהו. כתב הרשב"א בתשובה מי שהתנה להביא לארוסתו בעת הנישואין כך וכך מעות או חפצים והביא משל אחרים לא קיים תנאו וכדתנן ע"מ שאראך ק"ק זוז וכו' הראה על השלחן אינה מקודשת: ע"מ שאראך בית כור עפר אם ידוע שיש לו משנו מקודשת בודאי ואם אין ידוע הוא ספק בפי האומר לחבירו (שם) תנן ע"מ שיש לו בית כור עפר הרי זו מקודשת ויש לו ע"מ שאראך בית כור עפר ה"ז מקודשת ויראנה הראה בבקעה אינה מקודשת ובגמרא וניחוש שמא יש לו ועוד תניא חיישינן שמא יש לו ל"ק הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק ע"מ שאראך בית כור עפר תנא לא נתכוונה זו אלא לראות משלו ואם הראה בבקעה אינה מקודשת פשיטא לא צריכא דנקיט באריסות ולשון רבינו פה נראה שיש בו חסרון מבואר וצריך הגה"ה וכתב הר"ן באריסות כלומר אפילו באריסות בתי אבות דמ"מ אינה שלו ואי מפסיד נמי יכול בעל הקרקע לסלוקיה אבל כתבו דמי שיש לו קרקע שמעלה מס כיון שהיא שלו לגמרי מקודשת ובלבד שיהא לו בכדי שיהא כבית כור עפר שאינו מעלה מס דע"מ שיש לי בית כור עפר שלו גמור משמע עכ"ל: כתב הרשב"א שאם קדשה ע"מ שיקנה לה קרקע ואח"כ היא רוצה שיקנה לה במקומה והוא אינו רוצה אלא במקום אחר הדין עמו ומשמע מדבריו שאפי' היה התנאי שיקנה לה במקום שישו שניהם הדין עמו ודבר תימה הוא: היה לו בית כור עפר ויש בו סלעים גבוהים עשרה טפחים אין נמדדין עמו היו בקעים עמוקים עשרה אם הם מלאים מים הרי הם כסלעים וכו' שם בגמ' (ד' סא.) וכתב הר"ן בפרק האומר (ד' תרמ"ט ע"א) בשם הרשב"א דנהי דהללו מצטרפין לבית כור ואף ע"פ שנראים כשנים וגי מקומות דהני אע"פ שחולקין רשות לעצמן מ"מ מכלל השדה הן ומיהו כי מלאים מים דאמרי' דלא מצטרפי דוקא לבית כור הוא דלא מצטרפי אבל אם היה שם בית כור עפר חוץ מאלו דאע"ג דנראים כשנים ושלשה מקומות הא אמרינן דלא איכפת לן ובור מלא מים אע"פ שאינו בר זריעה נראין הדברים דנמדד עמו דצורך השדה ותיקונו הוא וכ"כ גם ה"ה בשם הרשב"א בפ"ז. וכתב עוד הר"ן וכי אמרינן בבקעים עמוקים יי טפחים אין נמדדין עמה פרש"י בפרק בית כור (קב.) דבעינן נמי שיהו רחבים ד' על ד' הא לאו הכי נמדדים עמה ובירושלמי בעו לה וכתב עוד הר"ן גרסינן בירושלמי פחות מכאן נמדדין עמה רחבן כמה רבי ינאי אומר עד יי טפחים רבי יוסי בר בון אומר עד ד"א כלומר דכל שהן רחבין כ"כ אע"פ

שאינן עמקן יי אין נמדדין עמה ומיהו שיעור זה אינו אלא בבקעים
דבסלעים שיעור אחר יש ודינו בקדושין כדינו במכר ובפי בית כור אפרש
בס"ד עכ"ל וכך כתב בפי בית כור וסיים בה ובסלעים שיעור אחר יש
כדתניא בגמרא אם היה סלע יחידי אפילו בית רובע אין נמדד עמה וכמו
שנכתוב עלה בס"ד ואהא דתניא אם היה סלע יחידי אפילו בית רובע אין
נמדד עמה כתב כך היא הגירסא בפירוש הגאון רבינו האי ז"ל ולומר
דכשאמרו נמדדין עמה אפילו טרשין של ד' קבין ה"מ טרשין כעין צרורות
אבל סלע של בית רובע כיון שיש לו שם בפני עצמו אינו נמדד עמה וכך
הם דברי הרמב"ם ז"ל בפכ"א מהלכות מכירה כך היא בירושלמי
עכ"ל: ע"מ שיש לי בית כור עפר במקום פלוני וכולי משנה בקדושין פרק
האומר (ד' ס) ע"מ שיש לי בית כור במקום פלוני אם יש לו באותו מקום
מקודשת ואם לאו אינה מקודשת וכתב הרמב"ם בפ"ז ואם אין לו באותו
מקום שאמר ה"ז מקודשת מספק שמא יש לו שם והוא מתכוין לקלקלה
ונראה שלמד כן ממה שאמרו גבי אם הראה בבקעה אינה מקודשת וכמו
שנתבאר בסמוך והרא"ש כתב ובהא מסתברא שאם אין לו באותו מקום
אפי' קידושי ספק אין כאן דא"א שאם היה לו בית כור עפר באותו מקום
שלא היה ידוע ופרכינן בגמרא אמתניתין פשיטא ומפרכינן מהו דתימא
א"ל מאי נפקא נך מינה כלומר אם הוא רחוק אנא טרחנא ומייתינא
התבואה לביתי קמ"ל. וכתב הר"ן פרק האומר (דף תרמ"ח ע"ב) בשם
הרשב"א דמדקאמר אנא טרחנא ומייתינא משמע דוקא בשאין לו קרוב
באותו מקום אלא רחוק ממנו ולפיכך היא מקפדת לפעמים שהיא רוצה
ליהנות בו וטורחת בהילוכה אבל יש לו במקום בקרוב מקום כמוהו
מקודשת ואע"פ שהתנה עמה בפירוש על מנת שיש לי במקום פלוני כיון
דליכא קפידא מקודשת שאין לומר קפידא במאי שאין בו הפסד כלל אלו
דבריו ז"ל ואינם מחוורים דהא תנן על מנת שביתי רחוק מן המרחץ
ונמצא קרוב אינה מקודשת ויהביה עלה טעמא בירושלמי דיכולה למימר
בעיא הוינא מיטרפסא אזלא מיטרפסא אתיא ואף כאן אפילו יש לו
במקום אחד קרוב ממנה היא יכולה לומר שרצונה לילך באותו מקום
ועוד דמדקאמר ר"ש בפרק האיש מקדש (מח:) אם הטעה לשבת ה"ז
מקודשת מכלל דלת"ק דקי"ל כותיה אפי' לשבח כל שלא נתקיים התנאי
אינה מקודשת עכ"ל. וגם ה"ה בפ"ז הביא דברי הרשב"א ותמה עליהן
וכן דברי הר"ן כתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה וסיים בה וכ"ש הכא
שיכולה לומר בפירות של אותו מקום טוב לי יותר עכ"ל: ע"מ שיש לי
מנה במקום פלוני ויש לו במקום אחר יש אומרים שהיא מקודשת וכו'
ז"ל הרא"ש על מתניי דבסמוך כ' הרמב"ם דה"ה בק"ק זוז אם אמר שיש

לו במקום פלוני והיה לו במקום אחר דאינה מקודשת ונחלקו עליו בזה משום דזוזי בקל להוליכם ממקום למקום ומצאתי בתוספתא כדבריו עכ"ל. וה"ה כתב התוס' בפ"ז וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה אם לא נתברר שלא היו לו באותו מקום בשעת קדושין אע"פ ששניהם מודים שלא היו לו מקודשת קידושי ספק דחיישינן שמא היו לו באותו מקום ונגנבו או נאבדו לאחר קדושין עכ"ל: ע"מ שאני עשיר ונמצא עני ונמצא עשיר וכו' עד אפי' אומרת בלבי היה להתקדש אפילו לא יתקיים התנאי אינה מקודשת משנה בפרק האיש מקדש (מח: מט:): ומ"ש כגון שהיא מכוסה ולא הכירה בו עד אח"כ שאילו ראתה אותו וקבלתו סברה וקבלה פשוט הוא וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' אלף קפ"ו אצל מי שקדש אשה בכוס או בגד ואמר לה הרי את מקודשת לי בטבעת זו אם היא לא ידעה בו כגון שפשטה ידה ופניה מכוסות שורת הדין אינה מקודשת שטעות היא זו אפי' הטעה לשבח ואפי' אמרה בלבי היה להתקדש בכל מה שיתן אבל אם ראתה היא במה הוא מקדשה אע"פ שאמר בטבעת זו מסתברא לי שהיא מקודשת לפי שהרי ידעה היא שאין זה טבעת ואפי"ה פשטה ידה וקבלתו והביא ראיה לדבר ואח"כ כתב ומ"מ נכון הוא לחזור ולקדש כדי לצאת ידי ספק שמא תפשוט ידה ותקבל קדושין מאחר ויבא ב"ד אחר ויקלקלנה אחר שאין אתנו ראיה מוכרחת שהיא מקודשת ודאית עכ"ל: ועיין בתשובה שכתבתי בסי' ל"א: ומ"ש ל"ש אם קבלה היא הקדושין ל"ש אמרה לשליח לקבלם שם במתניי פליג ר"ש ואמר אם הטעה לשבח מקודשת ומוקי לה בגמרא כגון שאמרה היא לשלוחה צא וקבל לי קדושי מפלוני שאמר לי התקדשי לי בדינר של כסף והלך ונתן לו דינר של זהב מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום היא לו וידוע דהלכה כת"ק דאמר קפידא הוא: וכתב הרמ"ה דוקא שאמרה בלבי היה ולא הוציאה בשפתה אבל אם אמרה כן בשעת קידושין הוה קדושין כיון ששמע הבעל ושתק נתבטל התנאי כן כתב רבינו ירוחם בשם הרא"ש ואיכא למידק כי אמרה כן בשעת הקדושין מאי הוי הא כיון שהבעל לא קידש אלא ע"מ כך כל שלא היה כך איך יחולו הקדושין שלא מדעת המקדש ותו מאי ושתיק דקאמר הרי הוא אמר בהדיא ע"מ כך וכך ונראה דה"ק כיון שבשעה שאמר המקדש ע"מ כך וכך אמרה היא ואפי' לא יהיה כך אני מתרצה להתקדש ושתק המקדש ולא השיב לה לא כי אלא ע"מ כך וכך מוכחא מילתא ודאי שהסכים לדבריה וקידש בלא תנאי: וכן היא אם הטעתו אינם קדושין אבל אם כנסה סתם ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת וכו' משנה פ' האיש מקדש: ע"מ שאני קורא אינה מקודשת אא"כ קורא ג' פסוקים וכו' שם ת"ר ע"מ שאני קורא כיון שקרא ג' פסוקים

בב"ה מקודשת דברי ר"מ רבי יהודה אומר עד שיקרא ויתרגם תרגום דידן וה"מ דא"ל קרינא אבל א"ל קראה אנא עד דקרי אורייתא נשיאי וכתובי בדיוקא: ע"מ שאני שונה לרב אלפס עד שישנה משניות וכו' שם ע"מ שאני שונה חזקיה אמר הלכות ור' יוחנן אמר תורה מיתבי אי זו היא משנה ר"מ אומר הלכות ר' יהודה אומר מדרש מאי תורה מדרש תורה וה"מ דא"ל תנינא אבל א"ל תנאה אנא עד דתני הלכתא ספרא וספרי ותוספתא ופרש"י הלכות ה"מ. מדרש ספרא וספרי שהן הלכות של מדרש ספר ויקרא והר"ף פי' הלכות משנה וכתב דמסתברא כחזקיה דרביה דר"י הוא ועוד דהא אסיקנא כותיה דאמרי' ה"מ דאמר תנינא אבל אי אמר תנאה אנא עד דתני הלכתא ספרא וספרי ותוספתא והרא"ש כתב ויותר היה נראה לומר דהלכה כר' יוחנן דסבר כר"י וספרי וספרא הם מדרש תורה והא דקאמר תנאה אנא מוסיף הלכתא ותוספתא והרמב"ם בפ"ח כתב כדברי הר"ף וגבי אומר תנאה אנא כתב שידע תוספתא דר' חייא ונרא' שכ"כ משום דאמרי' בעלמא כל ברייתא דלא מתני' בי ר' חייא ור' אושעיא משבשתא הוא ונקט ר"ח וה"ה לדרי' אושעיא: ע"מ שאני תלמיד א"א כבן עזאי וכו' שם ע"מ שאני תלמיד א"א כבן עזאי ובן זומא אלא כל ששואלין אותו דבר הלכה בכ"מ בתלמודו ואומרו ואפילו במסכת כלה ופרש"י בכל מקום מאחד מן המקומות ואפילו במס' כלה שאין עומק בה וברייתא היא וכך היא שנויה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה והר"ן כתב ואפי' במס' כלה שהערוך פי' בשם ר"ח ואפי' במסכתא דכלה שמתעסקין בה ת"ח שרוצים לדרוש בכלה דאלול או בכלה דאדר וכ"כ הרמב"ם בפ"ח וז"ל כל ששואלין אותו דבר אחד בתלמודו אומרו ואפי' בהל' החג שמלמדין אותם ברבים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו כל העם בקיין בה: ע"מ שאני חכם א"א כר"ע וחבריו וכו' עד שכל בני עירו מכבדין אותו מפני עושרו שם ע"מ שאני צדיק וכו' ע"מ שאני רשע וכו' שם ע"מ שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו: ע"מ שאני רשע אפי' צדיק גמור מקודשת שמא הרהר עכו"ם בדעתו וכתב הרא"ש ובהני תרי הוו ספק קדושין ופשוט הוא מדאמרינן שמא הרהר תשובה שמא הרהר עכו"ם. וכתב רבינו ירוחם וי"מ שאם הוא רשע לבריות כגון גזלן וכיוצא בו אין יכול להיות צדיק עד שישיב הגזילה וי"מ דכיון דהרהר להשיב הרי הוא צדיק: ע"מ שאני בן עיר ונמצא בן עיר ובן כרך וכו' עד ונמצא שמו יוסף ושמעון כ"כ הרמב"ם בפ"ח והיא תוספתא כתבה הר"ן בפרק האיש מקדש: כתב הרמב"ם המקדש על תנאי וחזר בו אחר כמה ימים ובטלו הרי זו מקודשת סתם אף על פי שבטלו בינו לבינה שלא בפני עדים בעל

התנאי וכן אם היה התנאי מן האשה ובעלה אותו אח"כ בינו לבינה בעל לפיכך המקדש על תנאי וכנס אח"כ סתם או בעל סתם צריכה גט אף על פי שלא נתקיים התנאי שמא ביטל התנאי כשבעל או כשכנס כך היא הגירסא בספרי רבינו המדוייקים ובקצתם יש חסרון ודברי הרמב"ם הם בפ"ז וכתב הר"ן בפרק האיש מקדש שלמד כן מדגרסי בפרק המדיר (עב:) אתמר קדשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה ממנו גט ושמואל אמר אינה צריכה ממנו גט אמר אביי לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמא דרב משום דקסבר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומדאמרינן לא תימא כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה משמע שאם חזר ומחל תנאו דמהניא מחילתו ומקודשת והראב"ד מצריך בהשגות שיבטל התנאי בעדים והרשב"א חולק ואומר שאין מחילת התנאי וביטולו מועילין אלא בדבר שבממון כגון על מנת שתתן לי ק"ק זוז וכיוצא בו שיכול לומר הריני כאילו התקבלתי אבל בשאר תנאים לא עכ"ל הר"ן ושם בפרק המדיר (דף תק"ד) כתב על דברי הרמב"ם ואם תאמר והיכי מצי מחיל לתנאיה בשלמא במתנה ואומר על מנת שתתני לי ק"ק זוז מצי מחיל דהוה ליה כאילו א"ל הריני כאילו התקבלתי וכאילו נתקיים התנאי דמי אבל הכא כי מחיל מאי הוי ואם היו עליה נדרים נתבטלו הקדושין מיד י"ל כיון שלהנאתו התנה אין דעתו שיתבטלו הקידושין מיד אלא הדבר תלוי עד שידע בנדרים או עד שיראה במומין וכל שלא הקפיד בהם מקודשת כדאמרינן לקמן גבי מומין ראה ונתפייס הוא ומיהו אם הקפיד בהם אינה מקודשת אע"פ שחזר אחר כן ומחל וא"ת והא תנן בפ' האיש מקדש ע"מ שאני עני ונמצא עשיר ונמצא עני כהן ונמצא לוי ובכולם אפילו אמרה בלבי היה להתקדש לו אף על פי כן אינה מקודשת ואם איתא דיכולה היא למחול בתנאי שאינו של ממון אמאי אינה מקודשת תירצו בזה דאה"נ דאי מחלה אחר כך ואמרה רואה אני אותו כאילו הוא עשיר ה"נ דמקודשת אלא התם בשלא מחלה אלא שהודה דבשעת התנאי בלבה היה להתקדש לו אף על פי שלא יהא עשיר ואינה מקודשת משום דדברים שבלב אינם דברים אבל כשמחלה אותו תנאי אח"כ ה"נ דמקודשת ואין דעתי נוחה בזה כלל דהא כי אמרה דעתה היה להתקדש לו הרי בכלל דברים מחילה של עכשיו שהם מתחלתה ועד סופה לא הקפידה ואי במקפידה השתא עסקינן ה"ל למיתני הכי בהדיא ולא למיתני אינה מקודשת סתמא לפיכך נ"ל דזו מפני שאמרה דבלבה היה להתקדש לו הורע כחה ואינה יכולה למחול לפי שאילו התנתה להנאתה היתה יכולה למחול ולומר הרי את לי כאילו היית עשיר שהקדושין היו תלויין לדעתה

משעה ראשונה עד שתראה אם תקפיד אם לא תקפיד אבל זו שמשעה ראשונה לא היתה מקפדת ואעפ"י כן התנתה כיון דדברים שבלב אינם דברים נתבטלו קדושיה לאלתר שלא להנאתה התנתה אלא תנאי גרידא היה ובטל הקדושין מיד אבל במתנה להנאתו יכול הוא שיאמר לה הרי את עלי כאילו אין עליך נדרים עכ"ל: ומ"ש הרמב"ם דמקדש על תנאי וכנס סתם אף על פי שלא בעל צריכה גט אף על גב דאביי אמר לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמיה דרב לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הא ר"א פליג עליה ואמר המקדש על תנאי ובעל דברי הכל צריכה הימנו גט ולפי דבריו פלוגתא דרב ושמואל בכנס ולא בעל היא וק"ל כרב דאמר צריכה הימנו גט דהלכתא כותיה באיסורי וע"כ הוי טעמיה משום דכיון דכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה וכן נראה דעת הר"ף שמשמיטה לדאביי ואע"פ שהשמיט ג"כ לדר"א איכא למימר שסמך על מה שכתב לדרבה דאמר מחלוקת בטעות אשה א' כעין שתי נשים וכו' דהויא מטעמא דאחולי אחליה לתנאיה ודלא כאביי וכמ"ש הר"ן ז"ל ואכתוב דבריו בסימן שאחר זה וז"ל רבינו ירוחם המקדש על תנאי וביטל התנאי אפילו כפל ואמר ואם לא יתקיים התנאי יהיה המעשה בטל אפ"ה המעשה קיים אם ביטל התנאי כדאמר אביי לא תימא טעמיה דרב כיון דכנסה אחולי אחליה לתנאי אלמא אם ביטל התנאי בפירוש בטל וכמו שיוכל לבטלו כך יוכל להוסיף או לגרוע כגון אם קדשה על התנאי אם באתי מכאן ועד י"ב חדש תהיה מקודשת מעכשיו ורצו להאריך הוא והאשה התנאי הרי היא מקודשת בקיום התנאי השני כך כתבו הגאונים וכן נראה סברת הרמב"ם: וכ"כ הר"מ הנרבוני בעל מנת שאתן לך ק"ק זוז וכו' דברי הר"מ הנרבוני הם עד דנשואין גמורים הוו וכתובה יש לה וגם רבינו ירוחם כתב כל דברים אלו בשמו ומה שרצה רבינו ללמוד מדבריו שיכול המתנה לבטל תנאו מבואר בדבריו שהרי כתב ואם מחלה היא התנאי גמרו הידושין מיד כאילו קיימו וכתב עוד ואם לא מחלה באותה שעה הרי עדיין יכולה למחול וכו' ולענין מ"ש קדושין בטלו ואינה צריכה גט ומ"ש בעל נפש לא ישאנה בלא גט וכו' יש לתמוה דהו"ל לכתוב לעולם הוא ספק כמו שכתב רבינו בדין על מנת שיאמר אבא אין דהא להא דמיא. "ב"ה ואפשר לחלק דהתם הוא הלוי בדעת אביו והכא הוא תלוי בדעת עצמו: ומ"ש אין יכולין לכופו כל י"ב חדש כדין זמן שנותנין לבתולה יתבאר בסי' נ"ו בס"ד: ומ"ש ומ"י"ב חדש ואילך כותבין עליו אגרת מרד נראה שלמד כן מדאמרינן בגמרא (כתובות סד.) כותבין אגרת מרד על ארוסה דהיינו כשהיא מורדת ולמעלה מזה אמרו במורדת

דמשהינן לה י"ב חדש וס"ל לרבינו דה"ה כשהוא מורד ואינו רוצה לכנוס דינא הכי דכותבין עליו אגרת מרד ועיין בר"ן ובהג"א: ומ"ש רבינו שכ"כ הרא"ש בתשובה שיכול לבטל התנאי בכלל ל"ה כתב כן והביא ראייה לדבר מההיא דהמדיר דאמר אביי לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה וכמו שכתבתי בשם הר"ן וכתב עוד ואע"ג דעיקר מעשה עשה על תנאי וכפל התנאי שאם לא יתקיים התנאי שיהיה המעשה בטל אפ"ה יכול לבטל התנאי וישאר המעשה במקומו משום דמתנאי בני גד ילפינן שיש כח בתנאי לבטל המעשה ואף אם לא יתקיים התנאי יהיה המעשה קיים ואפילו אי כפליה לתנאי ולהכי בעינן שיהא התנאי לגמרי כתנאי בני גד דחידוש הוא ואין לך בו אלא חידושו וכיון שכן הוא שהמעשה הוא בפני עצמו וראוי להתקיים בלא קיום התנאי אלא דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן אם כן יכול הוא לבטל התנאי שהוא מעשה בפני עצמו ואין קיום המעשה (תלוי בו) דדיבור בעלמא הוא ואתי דיבור דביטול התנאי ומבטל דיבור של התנאי ונשאר המעשה קיים כדחזינן בקידושין פרק האומר (נט:) גבי פלוגתא דר"י ור"ל דפליגי במקדש אשה לאחר ל' יום וחזר בתוך ל' יום ואמר ר"י אתי דיבור ומבטל דיבור וכתב עוד וכי היכי דיכול לבטל תנאו כן יכול לשנות תנאו להוסיף או לגרוע ודמי להא דאמרינן בפרק בתרא דגיטין (פב:) בעי אביי א"ל הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר וא"ל לראובן ושמעון מהו מי אמרינן מאי דאסר שרי או דילמא מאי דשרי אסר ומאי דאסר שרי אלמא אפילו בחוץ דהוי שיורא יכול לבטל מה ששייר ולשנות תנאו ולהוסיף או לגרוע כ"ש בתנאי ואע"ג דהתם מיירי שחזר ואמר קודם מסירת הגט לידה דאי אחר מסירת הגט מאי קאמר או דילמא מאי דשרי אסר כיון דבא הגט לידה לאו כל כמיניה לאסרה למי שהתירה כבר מכל מקום אע"פ שכבר באו הקידושין ליד האשה יכול להוסיף על תנאו קודם כיון שמתחלה באו על תנאי לידה ועדיין לא נתקיים התנאי ומיתלי תלי הקידושין עד שיתברר אם יתקיים התנאי וכן יכול לבטל ולהוסיף או לגרוע ואפילו אם נתאכלו המעות ודמי להא דאמרינן בקידושין פרק האומר על מתני' דהמקדש את האשה לאחר ל' יום מהו רב ושמואל דאמרי תרוייהו מקודשת ואע"פ שנתאכלו המעות מ"ט הני זוזי לאו למלוה דמי ולא לפקדון דמי לא למלוה דמי דאילו מלוה לאו לקידושין יהביה ניהלה הני בתורת קידושין יהבינהו ניהלה לפקדון לא דמו דברשותיה דמרייהו קא מתאכלי והני ברשותא דידה קא מתאכלי ה"נ כיון דבתורת קידושין יהבינהו ניהלה אפילו נתאכלו המעות יכול לשנות תנאו ואפילו אי הוו כמו קידושין אחרים חדשים שהיה מקדש עכשיו

בתנאי אחר הוּו קידושין כיון שאם נתבטלו הקידושין הראשונים היתה צריכה להחזיר לו המעות יכולה היא להתקדש באותם שחייבת לו דלא למלוה דמו כיון שבתורת קידושין באו לידה כ"ש כשהוא מאריך תנאו והקידושין חלין למפרע דהוּו קידושין כללו של דבר אם אריכות זמן התנאי חשיב כאילו ביטל תנאי הראשון הרי היא מקודשת לאלתר כדפרישית לעיל ואם הוא חשיב כתוספת ולא כביטול אז היא מקודשת בקיום התנאי אלא ודאי נראה דבידה לשנות ומקודשת בקיום תנאו השני עכ"ל ובכלל מ"ו סימן ד' כתב לענין ביטול התנאי יש חילוק בין גיטין לקידושין דבקידושין אם התנאי לטובתו יפול לבטלו כההיא דפי' המדיר שקדשה ע"מ שאין בה מומין ואין עליה נדרים אבל אם התנאי הוא לטובת האשה כגון ע"מ שאין לה ק"ק זוז אינו יכול לבטלו דנהי שהתנאי יכול לבטל מ"מ אינה מקודשת אם לא יתן לה ק"ק זוז כי היא לא נתקדשה אלא אדעתא דהכי שיתן לה ואין האשה מתקדשת אלא לדעתה אבל הגט בין שהתנאי לטובתו בין שהוא לטובת האשה יכול לבטלו והגט גט אע"פ שלא נתקיים התנאי עכ"ל: אמר לה תהא מקודשת לי חוץ מפלוני וכו' בר"פ המגרש נחלקו ר"א וחכמים במגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני שר' אליעזר מתיר וחכמים אוסרים ובעי רבי אבא בקידושין היאך תיבעי לרבי אליעזר תיבעי לרבנן הדר פשטה בעינן ויצאה והיתה ופירש"י הדר פשטה וכו'. לר' אליעזר הוּו קידושי לרבנן לא הוּו קידושין וכ"כ הר"ן ז"ל: ומ"ש הרמב"ם שהן ספק קידושין הוא בפ"ז וכתב ה"ה שטעמו משום דאיתא התם בגמ' אמר אביי אם איתא לדרבי אבא בא ראובן וקדשה חוץ משמעון וכו' מפרש רבינו אם ת"ל איתא לספיקא ובעיא דרבי אבא דמפליג בין קדושין לגירושין ואע"פ שבגט אינה מגורשת אפשר שהיא מקודשת בקדושין ומתוך כך פסק רבינו ספק מקודשת וכן עיקר להחמיר בדין ערוה החמורה ויש פוסקין ודאי מקודשת מההיא דר"י דאמר רווחא לחבריה שבק דהו"ל כאומר לה הרי את מקודשת חוץ מאותם שיקדשוך תוך שלשים יום אלמא בקדושין בקנין כל דהו סגי לן ויש פוסקין כפשטיה דרבי אבא אינה מקודשת ופסק רבינו המחזור שבכולן עכ"ל ומ"ש אבל אם אמר ע"מ שלא תאסר לפלוני אינו תנאי והוּו קדושין גמורין ואסורה לו כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ז ונתן טעם מפני שהתנה בדבר שא"א לקיימו וכתב ה"ה כבר נתבאר שם ובגמרא וכן מתבאר בהלכות דבע"מ אפילו רבנן מודו דהוּו גט וה"ה לקדושין שהיא מקודשת עכ"ל: כתב רבינו ירוחם כל תנאי שיש בידו לקיימו ואין האשה יכולה להכחישו נאמן לומר קיימתי התנאי פשוט בתוספתא וכתב הרמ"ה וכן כל תנאי

שבידה לקיימו ולא ידע הוא היא נאמנת לומר קיימתיו כיון שאינו יכול להכחישה וכל תנאי שהוא בינו לבניה כגון ע"מ שתתן לי ק"ק זוז כלל גדול אמרו המע"ה לפיכך בקדושין היא נאמנת ומותרת לשוק ובגירושין הוא נאמן שלא קיימה ואסורה ע"כ פירוש בכל דבר שהוא נאמן לומר קיימתי אז היא מקודשת מספק עכ"ל:

סימן לט - המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ומומין, ועל מי להביא ראיה אם נמצאו,

קדשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצא עליה אחד מג' נדרים אלו וכו' אינם קדושין ואינה צריכה גט בפרק המדיר (דף עג:): תנן המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת כנסה סתם ואח"כ נמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה ובגמרא (שם) א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר ושלא תשתה יין ושלא תתקשט בבגדי צבעונים ותניא נמי בברייתא הכי הוי בה רב פפא אהייא אילימא ארישא כיון דקא קפיד אפילו כל מילי נמי אלא אסיפא רב אשי אמר לעולם ארישא ומידי דקפדי אינשי ביה הוי קפידיה קפידיה ומידי דלא קפדי ביה אינשי לא הוי קפידיה קפידיה וידוע דכרב אשי נקטינן וכתב הרא"ש ואע"פ שאמר על מנת שאין עליה נדרים בסתם והוא אומר שמקפיד על כל נדרים ורוצה להוציאה בלא כתובה לא צייתנן ליה דדוקא נדר עינוי נפש דדרך בני אדם להקפיד עליהם כגון אכילת בשר ושתית יין ובגדי צבעונים הוי קפידיה אבל דברים שאין בהם עינוי נפש כגון קליות ואגוזים שאין דרך בני אדם להקפיד עליהם אינה יוצאה בלא כתובה ואע"ג דקפיד איהו כיון דלא קפדי אינשי לא הוו קפידיה קפידיה וכ"כ הרי"ף ז"ל וכתב עליו הר"ן (פרק המדיר דף תק"ד ע"ב) לפי פשט הגמרא אקדושין קאי לומר דצריכה גט אבל כתב כן ללמדנו דבשאר נדרים אפילו כתובה יש לה. ומ"ש אבל נדרים שאין בהם עינוי נפש כגון קליות ואגוזים וכיוצא בהם אינו מדוקדק דודאי אם נדרה תחתיו מצי מיפר משום נדר עינוי נפש אלא ר"ל דכיון שאין בהם עינוי נפש כ"כ לא קפדי בהו אינשי ויש שחולקין על הרי"ף ואמרו דלאו דוקא הני אלא ה"ה לכל נדר עינוי נפש והני דנקט היינו משום דאורתא

דתלמודא לאדכורינהו בנדרי עינוי נפש וראיה לדבר דלאו דוקא הני דהא אמרינן בסמוך מ"ש כתובה דלא בעיא משום דאמר אי איפשי באשה נדרנית והאי טעמא ודאי בכולהו נדרי עינוי נפש שייך ועוד דהא אמרינן לעיל דהמדיר את אשתו שלא לטעום אחד מכל מיני הפירות יוציא ויתן כתובה ואוקימנא לה בגמ' בנדרה היא וקיים לה הוא ומשום דהוא נתן אצבע בין שיניה הא למ"ד היא נתנה אצבע בין שיניה תצא שלא בכתובה דיכול לומר אי איפשי באשה נדרנית אלמא לאו דוקא הני אלא ה"ה לכל אחת מכל מיני פירות ולדידי מהא לא איריא דהתם לעיל בשנדרה תחתיו ומש"ה מצי קפיד בכל נדר שיש בו עינוי נפש או שבינו לבינה לפי שאינו בדין שתהא נודרת באלו תחתיו שלא מדעתו אבל הכא שנדרה קודם שתבא לרשותו אינו מקפיד אלא בנדרי הללו שהיא מתענה בהן הרבה ומתגנה עליו והכי מוכח בירושלמי וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מה"א האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין עליך נדרים ונמצא עליה אחד משלשה נדרים אלו שלא תאכל בשר וכו' אינה מקודשת ע"כ ומיהו ע"כ ג' נדרים אלו לאו דוקא דה"ה בדברים שבינו לבינה בכלל שדרך בני אדם להקפיד בהם דמי איכא למימר שאם נדרה שתהא נטולה מן היהודים דלא הוי קפידיה קפידיה הא ודאי לא הילכך ע"כ ה"ה לנדרי שבינו לבינה שדרך רוב בני אדם להקפיד בהם עכ"ל "ב"ה ודע שכתב הרמב"ם בפ' כ"ה מה' אישות גבי שלא תתקשט בבגדי צבעונין שה"ה לשאר המינים שדרך בני אדם להתקשט בהם: בד"א שהתנה סתם על מנת שאין עליה נדרים אבל אם אמר על מנת שאין עליה שום נדר אפילו נמצא עליה נדר כל שהו וכו' ירושלמי כתבוהו הרא"ש והר"ן בפרק המדיר והרמב"ם בפ"ז: היו עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה מקודשת ואפילו אם היא אשה חשובה צריכה גט וכו' בד"א שהתירה חכם קודם שנודע לבעל וכו' בפרק המדיר (דף עה:): ת"ר הלכה אצל חכם והתירה מקודשת והתניא אינה מקודשת אמר רבה ל"ק הא ר"מ דאמר אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין הא רבי אליעזר דאמר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין וכתב הרא"ש והלכה כר"מ דאין אדם חש על ביזוי זה שתוכל להביא ג' הדיוטות לביתה ויתירו לה הילכך לרבה הלכה אצל חכם והתיר לה מקודשת רבא אמר הכא באשה חשובה עסקינן דאמר לא ניחא לי דאיתסר בקרובותיה ופרש"י באשה חשובה. בת גדולים דאפילו למ"ד רוצה אדם שתתבזה אשתו בב"ד הכא אמראי איפשי באשה נדרנית וגט לא ניחא לי למיתבא לה דאיתסר באמה ואחותה ולא ניחא לי דליהו קדושין וכתב הרא"ש מצאתי כתוב שנסתפקו הגאונים היכא דפליגי רבה ורבא הלכתא כמאן משום דקי"ל דמאביי ורבא ואילך

הלכתא כבתראי אף אם היא כנגד רבה שהיה רבם או לא והילכך יש להחמיר ולהצריכה גט אף באשה חשובה וא"ת והא במתניתין תנן אינה מקודשת ולא מיפלגא מידי בין הותר הנדר ללא הותר וי"ל דהא דאמרין הכא מקודשת היינו כשהותר הנדר קודם ידיעת הבעל וכיון שלא נודע לו אינו מקפיד על מה שהיה עליה אבל היכא שנודע לו בתחלה מיד כשנודע לו רוצה שיתבטלו הקידושין שמא לא ימצא לה פתח להתירה עכ"ל. והר"ן כתב הרמב"ם בפ"ו פסק כרבה שלא חולק בין אשה חשובה לשאינה חשובה אבל הרמב"ן ז"ל כתב דכיון דלא אתברר מילתא בין הגאונים ברבה ורבא כמאן מינייהו פסקינן מסתברא הכא דחיישינן הילכך הלכה אצל חכם והתירה מקודשת ואם אשה חשובה היא אינה מקודשת גמורה אבל ספק מקודשת היא ע"כ וגם הרב המגיד כתב שהרמב"ם פסק כרבה שלא חילק בין אשה חשובה לשאינה חשובה והטעם משום דמקשינן לרבא ואיצטריך לשנויי ולרבה לא אקשי מידי הילכך לא סמכינן אשינויא דרבא וכתב עוד העלה הרשב"א שהיא מותרת לינשא ואין חוששין שמא תלך אצל חכם ויתיר את הנדר ונמצאו קדושין ראשונים חלין למפרע לפי שאינה עשויה לקלקל את עצמה ואת בניה שהיו לה מן השני ודבר זה הוא מחלוקת בירושלמי ופסק הוא ז"ל כן עכ"ל והר"ן כתב על מה שכתבו בתוס' דזוקא הלכה אצל חכם והתירה קודם ידיעת הבעל הוא דמקודשת אבל לאחר ידיעת הבעל אין ההיתר מועיל לה אבל בירושלמי נראה בהפך שאמרו שם עלה דמתניתין דתנן ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת אית תנאי תני מותרת לינשא בלא גט ואית תנאי תני אסורה לינשא בלא גט מאן דאמר מותרת שמתוך שהיא יודעת שאם תלך אצל חכם והוא מתיר את נדרה יהיו בניה ממזרים אינה הולכת לפום כן מותרת לינשא בלא גט ומ"ד אסור שמא תלך אצל חכם ויתיר את נדרה וקדושיה חלין עליה למפרע ונמצאו בניה באים לידי ממזרות לפום כן אסורה לינשא בלא גט ואע"ג דמשמע דקיי"ל כמ"ד מותרת לינשא בלא גט דלא חיישינן שמא תקלקל עצמה כדמוכח בפרק המגרש אעפ"כ למדנו מן הירושלמי שאם הלכה אצל חכם והתירה אתר שנשאת חוששין לה שאע"פ שאפשר שגמרתינו אינה סוברת כן אלא כדברי התוספות שכתבתי אעפ"כ צריך לחוש לדבר עכ"ל והרא"ש ז"ל כתב כסברת התוספות ואח"כ כתב הירושלמי הזה ונראה שכתבו לומר שהירושלמי חולק על סברא זו. כתב רבינו ירוחם מוכח ביבמות פרק ב"ש (קז:) דאין תנאי בנשואין שאם קדשה בלא תנאי ובעל בתנאי לא הוי תנאי וכ"כ הרמ"ה עכ"ל: ואם קדש על תנאי ובעל סתם ויש עדים על הייחוד צריכה גט מספק אפי' בעל לאלתר אחר הקידושין שאין אדם

עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קידושין אבל כתובה לית להואם
נישאת לאחר צריכה גט משניהם שם (דף עב:) איתמר קידשה על תנאי
וכנסה סתם רב אמר צריכה הימנו גט ושמואל אמר אינה צריכה הימנו
גט תנן כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה כתובה הוא
דלית לה הא גיטא בעיא מאי לאו קידש על תנאי וכנסה סתם תיובתא
דשמואל לא קידשה סתם וכנסה סתם כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא
בעיא ומ"ש כתובה הוא דלא בעיא דאמי אי איפשי באשה נדרנית א"ה
גט נמי לא תיבעי אמר רבא צריכה גט מדבריהם רבא אמר תנא ספוקי
מספקא ליה גבי ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא וכתב הרא"ש פרש"י
דהאי סוגיא אליבא דשמואל הוא דלרב דמוקי מתניי בקדשה ע"ת ניחא
דבעיא גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קידושין אף
אם אין התנאי קיים כי היכי דלא ליהוי ביאת איסור ולענין כתובה עומד
בתנאו כי היכי דאם נודע אח"כ שנדרה תצא שלא בכתובה אבל לשמואל
דאית ליה אדם עושה בעילתו בעילת זנות פריך שפיר גט נמי לא תיבעי
ומיהו גם לרב נמי דינא הכי דהא אפילו בקדשת ע"ת אמר רב דמוחל על
תנאו כדי שלא יהא בעילת זנות כ"ש בקידשה סתם וכנסה סתם שרוצה
שתהיה אשתו אף אם ימצאו עליה נדרים ומומין לענין להצריכה גט עכ"ל
וז"ל הר"ן הר"ף הביא פירוקה דרבא ורבה בהלכות ותמהו עליו דהני
פירוקי אליבא דשמואל אפריקו אבל לרב צריך גט גמור מדאורייתא
מטעמא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות א"כ היאך כתב גט
מדבריהם אי נמי מספיקא ולדידי לא קשיא דאה"נ דהשתא לטעמיה
דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות לרב כל שבעל צריכה גט גמור
מדאורייתא אבל למסקנא דסוגיין לא קאי האי טעמא דמשום בעילת
זנות ליכא דדעתיה אתנאה וטעמיה דרב דאמר צריכה הימנו גט משום
טעמא דאחולי אחיל הוא ואין לנו לומר אחולי אחיל אלא בודאי אלא
דילמא אחולי אחיל וכי קאמר צריכה הימנו גט דוקא בספק ע"כ וגרסינן
תו בגמרא אמר רבה מחלוקת דרב ושמואל בטעות ב' נשים אבל בטעות
אשה ארת ד"ה אינה צריכה הימנו גט א"ל אביי והא מתניי דכטעות אשה
אחת דמי וקא מותבינן תיובתא אלא אמר רבה מחלוקת בטעות אשה
אחת כעין שתי נשים אבל בטעות אשה אחת גרידתא ד"ה אינה צריכה
הימנו גט ופירש הר"ף טעות אשה אחת כעין ב' נשים כגון שקדשה ע"ת
ואח"כ כנסה סתם וטעות אשה גרידתא היינו שקדשה ע"ת ובעל לאלתר
לא מצי למימר אחולי אחליה לתנאי דכיון דבעל מיד אחר הקידושין
כמאן דאתני בבעילה דמי וכתב עוד הר"ף ולית הלכתא כרבא דהא
אסיקנא א"ר כהנא משמיה דעולא המקדש ע"ת ובעל צריכה ממנו גט זה

היה מעשה ולא היה כח בחכמים להוציאה בלא גט כלומר וכל היכא דאמר המקדש על תנאי ובעל משמע שבעל לאלתר אחר הקידושין וכתב הרא"ש והא דק"ל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קידושין משמע מתוך פירש"י ומתוך דברי התוספות דקידושין גמורים הם ואם קדשה אחר אינה צריכה גט משני וכן מסתבר דהא בקטנה שאין בעילתו בעילת זנות ממש דהא אשתו היא ואפ"ה א"ר דבעל לשם קידושין גמורים ואינה צריכה גט משני כ"ש הכא דהוי ביאת זנות ממש שבעל לשם קידושין גמורים דצריכה גט וראיתי מן הגדולים שדקדקו מדאמרינן המקדש על תנאי ובעל צריכה גט משמע שצריכה גט להוציאה מן הספק וכן מדקאמר ולא היה כח ביד חכמים להוציאה בלא גט משמע שנסתפקו בדבר ומספק לא רצו להתירה וראוי להחמיר להצריכה גט משניהם ובקטנה אדם יודע שאין קידושי קטנה כלום ומיד כשגדלה הוא בועל לשם קידושין גמורים אבל הכא הוי ספיקא שמא היה סבור שתנאו קיים ולא נזכר לבעול לשם קידושין והא דאמרי' דבעל לשם קידושין היינו בדאיכא עידי יחוד דאמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה עכ"ל וז"ל הר"ן (פרק המדיר) נמצא עכשיו דרבא לא ס"ל כאביי דאתי לה מטעמא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא מטעמא דאחולי אחיל אתי לה ובודאי רבה גופיה אית ליה מפשטא דמתניתין דכתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא ולית ליה בהני טעמא אחרינא אלא או גט מדבריהם או ספוקי מספקא ליה דאיהו לא מצי אמר כטעמיה דאביי המוזכר למעלה ומשמע דנקטינן כרבה במקום אביי דתלמיד במקום הרב הוא ועוד דבסמוך אמרינן המקדש על תנאי ובעל זה היה מעשה ולא היה כח ביד חכמים להוציאה בלא גט דמשמע בחומרא בעלמא ונתברר עכשיו דלמסקנא צריכה גט דאמר רבה היינו מן הספק ולא מן הודאי ולפיכך יפה כתב הר"ף בהלכות להנהו פירוקי דגט מדבריהם ותנא ספוקי מספקא ליה דרב נמי צריך להו אליבא דרבה דקיימא לן כוותיה וכתב הר"ף דלית הלכתא כרבה דהא אסיקנא המקדש על תנאי ובעל צריכה גט פשט דבריו דאפילו במקדש על תנאי וכנס ולא בעל נמי אמרינן הכי וכ"כ הרמב"ם בפרק ז' המקדש על תנאי וכנס סתם או בעל סתם ה"ז צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא ביטל התנאי כשבעל או כשכנס ועל הדרך שפירשתי לא נראה לי כן משום דבקידש על תנאי וכנס סתם ולא בעל בין לאביי בין לרבה אינה צריכה גט ובעל דוקא הוא שאמרו זה היה מעשה ואעפ"כ ראוי להחמיר כדבריהם ז"ל ונמצינו למדין דלא שנא קידש ע"ת ובעל סתם ולא שנא קידש סתם וכנס סתם צריכה גט מספק אבל בקידש סתם ולא כנס ולא בעל לא אשכחן בגמרא

מידי אלא שהרמב"ם כתב בפ"ז ה"ז מקודשת מספק ונראה לי שחשש הרב ז"ל דדילמא כי אמרינן קידשה סתם וכנסה סתם דבעי גיטא הוא הדין לקידש סתם בלבד דכי נקטינן לה בכנסה סתם לרבותא דאין לה כתובה עבדי אבל אה"נ דבקידש סתם בלחוד צריכה גט ולפיכך החמיר וכתב ה"ז מקודשת מספק עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפ"ז המקדש אשה סתם ונמצא עליה אחד מן המומין הפוסלים בכשים או נמצא עליה אחד מג' נדרים ה"ז מקודשת מספק עכ"ל וכך הם דברי רבינו שכתב וכן נמי בלא בעל אם לא התנה בשעת קידושין ונמצאו עליה נדרים צריכה גט מספק ואין לה כתובה וכן אם קידשה סתם ונמצאו עליה מומין צריכה גט מספק ומ"מ יש לתמוה על רבינו שכתב ואם קידש על התנאי ובעל סתם צריכה גט מספק דמשמע דדוקא בבעל הוא דצריכה גט אבל בכנס ולא בעל לא ובסימן שקודם זה כתב דברי הרמב"ם דקידש על תנאי וכנס סתם צריכה גט ולא נחלק עליו כבר ביארתי טעמו של הרמב"ם בסימן שקודם זה: ומ"ש אבל קדשה ע"מ שאין עליה מומין ונמצא עליה אחד מכל המומין הפוסלים בכהנים אינה מקודשת משנה בפרק המדיר (עב:): מומין הפוסלין בכהנים נתבאר בגמרא דבכורות פרק ז' ובדברי הרמב"ם בהלכות ביאת מקדש פ"ח: ומ"ש ויתר על מומין הפוסלין בכהנים כגון זיעה וריח הפה וכו' בפרק המדיר (דף עה.) תנא הוסיפו עליהם זיעה ושומא וריח הפה האי שומא ה"ד אי דאית בה שער הכא והכא פסלה אי דלית בה שער אי שומא גדולה היא הכא והכא פסלה אי שומא קטנה היא הכא והכא לא פסלה דתניא שומא שיש בה שער ה"ז מום אין בה שער גדולה ה"ז מום קטנה אין זה מום ואיזו היא גדולה פירש רשב"ג עד כאיסר האיטלקי א"ר יוסי בר חנינא בעומדת על פדחתה פדחתה ראה ונתפייס הוא אמר רב פפא בעומדת לה תחת כפה של ראשה וזימנין דמתחזיא וזימנין דלא מתחזיא א"ר חסדא הא מילתא מגברא רבה שמיע לי ומנו רב שילא נשכה כלב ונעשה מקומו צלקת ה"ז מום אמר ר"ח קול עבה באשה ה"ז מום שנאמר כי קולך ערב תני ר' נתן ביראה בין דדי אשה טפח ה"ז מום תניא רבי נתן אומר כל אשה שדדיה גסין משל חברותיה ה"ז מום וכמה טפח ופרש"י זיעה זועה תמיד: שומא. ורוא"ה: בעומדת על פדחתה. ולעולם כשאין בה שער ובקטנה: ונעשה מקומו צלקת. שנשאר שם רושם משחיתה המכה ע"כ ומשמע לרבינו דשומא שיש בה שער או גדולה כאיסר בכל מקום שהיא בגוף הוי מום אבל הרמב"ם בפ"ז מהלכות אישות כתב כלשון הזה ושומא שעל הפדחת אפילו היא קטנה ביותר ואפי' קרובה לשער ראשה (ואע"פ שאין בה שיער) וזו היא השומא שיתירה אשה על הכהנים אבל אם היתה שומא

שיש בה שער בשאר הפנים או שומא גדולה כאיסר ואע"פ שאין בה שער ה"ז מוס בין בכהנים בין בנשים ובפ"ח מהלכות ביאת מקדש אצל מומי הכהנים כתב ג"כ מי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שער אע"פ שאינה כאיסר אלא כל שהוא מי שהיתה בעור פניו שומא כאיסר או יותר ויש לתמוה דהא משמע דסוגיא דגמרא פרק המדיר דשומא גדולה או שיש בה שער הו"א טענת מוס באשה אע"פ שאין בפניה דקאמר האי שומא ה"ד אי דאית בה שער הכא והכא פסלה וכו' א"ר יוסי ברבי חנינא בעומדת על פדחתה פדחתה ראה ונתפייס הוא ואם איתא דשומא לא פסלה אלא בפניה לא ה"ל הכא והכא פסלה אלא הכי ה"ל למיפרך שומא ראה ונתפייס הוא כי היכי דפריך גבי עומדת על פדחתה וכתב הר"ן לא ידעתי למה לא הזכיר הרמב"ם ז"ל הא דאוקימנא בעומדת תחת כיפה של ראשה דזימנין מתחזיא זימנין לא מתחזיא והרב המגיד כתב וז"ל ורבינו שכתב אפילו קרובה לשער ראשה ומשמע וכ"ש רחוקה הוא מפני שסמך לו על מה שיתבאר פרק כ"ה שאם היה יודע המומין שאינו יכול לטעון טענת מומין וכשאמרו בגמרא והא ראה ונתפייס הוא לענין כתובה זה נראה לדעתו ז"ל עכ"ל ואיני יודע למה הוצרך לידחק ולומר שמה שאמרו והא ראה ונתפייס הוא לענין כתובה דהא לענין קדושין נמי איכא לאוקמא גם לדעתו ז"ל ואע"פ שבפרק כ"ה לא מיירי אלא לענין כתובה משם נלמוד לענין קדושין שאם הוא במקום שנוהגות הנשים לילך בשוק ופניהם מגולות ראה ונתפייס הוא ואם במקום שדרך הנשים להטמן אפילו אם השומא בפניה אינה מקודשת. ומ"ש אפילו קרובה לשער ראשה היינו מאי דאמר רב פפא בעומדת לה תחת כיפה של ראשה דזמנין מתחזיא וזמנין לא מתחזיא והרי"ף לא כתב אלא ברייתא דשומא שיש בה שער או שהיא גדולה כאיסר הרי זה מוס והשמיט הא דאמרינן בעומדת על פדתתה ותחת כיפה של ראשה זמנין מתחזיא וזימנין לא מתחזיא ויש לתמוה ויש עליו למה לא תמה על הרי"ף בזה: ומ"ש רבינו כגון זיעה וכו' האי כגון טעות הוא וצריך למוחקו דכיון דאין מומין באשה יתר על של כהנים אלא אלו לא שייך לומר כגון: כתב המרדכי בפרק המדיר ריח החוטם בנשים אינו מוס שהאיש הוא חזק יכול לסבול יותר מהאשה והר"מ אומר דאדרבה מדתן האיש שנולדו בו מומין אין כופין להוציא ש"מ דאשה יכולה לסבול מה שאין האיש יכול לסבול וא"ת למה לא קתני ריח החוטם גבי הוסיפו עליהם וי"ל כיון דתנא ריח הפה כ"ש ריח החוטם דקשה מריח הפה דאיפשר דנקיט פלפלין בפומיה עכ"ל: ומ"ש שאין מומין מבטלין הקדושין אא"כ הם במקום סתר שיכול לומר לא ידעתים

אבל אם הוא במקום גלוי אין מבטלים הקדושין ואם יש מרחץ בעיר אפילו מומין שבסתר אין מבטלין משנה ב' המדיר (שם) "ב"ה לענין שאינו יכול לטעון טענת מומין ומשמע לרבינו דה"ה לענין שאין מבטלין הקידושין יש לגמגם בדבר שאין דברים הללו אמורים אלא לענין אם תצא בלא כתובה אבל לא לענין ביטול הקידושין וכ"נ מדברי הרמב"ם שדיני ביטול הקידושין מפני מומין כתב בפ"ז וחילק בין מומין שבגלוי למומין שבסתר כתב בפרק כ"ה לענין אם תצא בלא כתובה ומ"מ מ"ש נמצאו בה מומין לאחר שנתארסה וכו' עד שידע ונתרצה אינו ענין לסי' זה ובסי' קי"ו ראוי ליכתב: ומ"ש בשם הגאונים שאפילו הוא גר וכו' כן כתב שם הרא"ש בשם הרמב"ם דדוקא שיש לו קרובים וכו' בפרק כ"ה כתב דברי הגאונים וכתב עליהם ולא יראה להם דין זה שאין כל אדם מוציא כל מה שיש בלבו מדברים אלו לכל אלא לקרוביו וכו': ומ"ש בד"א במקום שדרך הבנות לילך למרחץ בגלוי אבל במקום שאין דרכן לצאת וכו' כן כתב הרא"ש בפרק המדיר והרמב"ם בפרק כ"ה וכתוב במישרים נכ"ג ח"ח בשם התוספות שאפילו התנה עמה ע"מ שאין עליה מומין ונמצאו בה מומין שבגלוי או מומין שיש להם בדיקה במרחץ במקום שיש שם מרחץ יש לה כתובה שלא התנה אלא על ידוע: ומ"ש נכפה אם הוא לזמן ידוע הוי מום שבסתר ואם אינו לזמן ידוע הוי מום שבגלוי שם (דף עו:): ואמר רב נחמן ונכפה כמומין שבסתר דמי וה"מ דקביע ליה זמן אבל לא קביע ליה זמן כמומין שבגלוי דמי ופרש"י כמומין שבסתר דמי. לפי שנוהרת ביום זמנה לצאת בין הבריות ובסוף סימן קי"ז אכתוב תשובת הרא"ש על אשה נכפה אם כופין אותה לקבל גט: כתב הר"ש בר צמח בתשובה על הטוען על אשתו שיש בה מום שהיא משתנת במטה בשעת השינה אין זה מומין הפוסלים בנשים שלא נזכר בגמרא כלל ולא תימא דדמי לריח רע וזיעה דהנך שאני שהם דבקים בה בשעת תשמיש ואין האשה משועבדת לבעלה שתשכב אצלו כל הלילה אלא בשעת תשמיש ואפילו לאותם שהיו דנים שזהו מום כיון שאשה זו גדלה עם אחות בעלה כמה שנים ה"ל בדוקה ביד קרובותיו ואפילו אמרה עתה מום זה היה בה אינה נאמנת ואפילו היתה מודה האשה עצמה אינה מפסדת כתובתה כיון שגדלה עם אחותו מסתמא ידע ונתפייס ואילו היינו דנים אותו במום יותר היה ראוי לדונו כמומין שבגלוי לפי מה שהעידו שהיתה ישנה פעמים רבות עם השכנות פעם כאן ופעם כאן וא"כ אפילו לא היו קרובות בעיר אינו יכול לטעון כ"ש שעברו עליו ה' חדשים בנשואין ידע ונתפייס והאריך עוד בזה ולענין מ"ש שאין זה מום אין דבריו נראין בעיני דמום גדול זה ומה שטען דלא דמי לזיעה משום דזיעה

דבקה בה בשעת תשמיש לאו מילתא שהרי יכולה לנגב עצמה מזיעה בשעת תשמיש וזה דבר פשוט כתב ה"ר שלמה בנו הטוען מוס באשתו שהיא מצורעת וטמאה היא מי הגיד לו או מי הסגירה וגם אם היתה טמאה מאי איכפת ליה הלא כולנו טמאי מתים והמצורעת אינה אסורה בתשמיש המטה עכ"ל ודברי תימא הם דאין מוס גדול מזה אי משום דמאיסה ואי מפני שהוא חולי המדבק "ב"ה ועוד שאפילו האיש אם הוא מצורע כופין אותו דאהא דתנן בס"פ המדיר ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ופיי הרמב"ם דהיינו מצורע: ואיפשר דלפי דבריו שלא טען אלא מטעם טומאה קאמר כתוב במישרים נכ"ג ח"ח נכפה אין חילוק בין מרחץ בעיר בין אין מרחץ דאין לו בדיקה וכן הדין בריח הפה: נמצאו בה מומין לאחר שנתארסה עדיין והיא בבית אביה וכו' בפ' המדיר (דף עה.) תנן היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה שמשנתארסה נולדו בה מומין האלו ונסתחפה שדהו נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארסה היה בה המומין האלו והיה מקחו מקח טעות ובגמרא (שם:) טעמא דמייתי האב ראיה הא לא מייתי האב ראיה בעל מהימן מני רבי יהושע היא דאמר לא מפיה אנו חיינן אימא סיפא נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה טעמא דמייתי הבעל ראיה הא לא מייתי הבעל ראיה אב מהימן אתאן לר"ג דאמר נאמנת א"ר אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו רבא אמר רישא כאן נמצאו וכאן היו סיפא כאן נמצאו וכאן היו רב אשי אמר רישא מנה לאבא בידך סיפא מנה לי בידך ופירש"י רבא מהדר לאוקמא כולה כר"ג דהלכתא כוותיה לעולם חזקה דגופא עדיפא ורישא טעמא משום דבבית אביה נמצאו המומין אתרע חזקה דאב דאיכא למימר כאן היו קודם אירוסין רב אשי מהדר לאוקמא נמי כולה כר"ג דחזקה דגופא עדיפא ורישא להכי לא מהני חזקה דגופא לפי שאין הטענה שלה אלא של אביה שכתובת אירוסין לאב וה"ל מנה לאבא בידך וגבי אב לא אמרינן בגוף שלה דתהני חזקתה וכתב הרא"ש הרי"ף לא הביא כל הני אוקימתות לפי שסובר שאין נפקותא בין שינויא דרבא לשינויא דרב אשי והר"מ כתב דלרב אשי אם היא בוגרת אפילו עודה בבית אביה על הבעל להביא ראיה דמנה לי בידך הוא ולרבא בוגרת נמי כל זמן שלא נכנסה לרשות הבעל כיון שנמצא בבית אביה אמרינן כאן נמצאו וכאן היו ועליה להביא ראיה וכיון דפליגי הלכתא כרב אשי דהוא בתרא ואני אומר דאף רבא מודה בבוגרת דאף בבית אביה על הבעל להביא ראיה דלא שייך למימר כאן נמצאו וכאן היו אלא בנערה דכתובתה לאביה והיא עצמה ברשות האב לכל מילי הלכך איתרע חזקתה ברשות האב ועל האב להביא ראיה ואע"ג דמן הדין מיד

כשנתארסה היא ברשות הבעל ולענין מומין דכל מומין שיולדו בה אמרינן נסתחפה שדהו כאילו נכנסה לרשות הבעל מ"מ כיון שהיא ברשות האב לכל מילי והכתובה שלו אמרינן כאן נמצאו וכאן היו קודם אירוסין אבל בוגרת כיון שיוצאת מרשות אביה ואינה נקראת עוד על שם בית אביה כך לי עומדת בבית אביה כאילו עומדת בבית איניש דעלמא וחשיבה כאילו נכנסה לרשות הבעל ולכן לא הביא הרי"ף כל הני אוקימתות וכן מוכח מן התוספות עכ"ל. והר"ן הקשה על פרש"י וכתב לפיכך נ"ל דרבא ה"ק לאו כדקס"ד דמתניתין שייכא בפלוגתייהו דר"ג ורבי יהושע דאינהו פליגי בברי ושמא ומתני' בשמא ושמא כגון שאינה בקיאה בהם מתי נולדו וטעמא דרישא וסיפא משום כאן נמצאו וכאן היו והיינו טעמא דלא סגי ליה לבעל להביא עדים משנתארסה משום דאיכא תרי חזקות כדאיתא בגמרא הא לאו הכי הוי סגי ליה מטעמא דכאן נמצאו וכאן היו ועל פירש"י בדרב אשי כתב משמע מלשונו שאפילו האב טוען ברי חזקה דגופא דידה עדיף לא מהניא ליה ואין זה מחוור דאמאי לא לפיכך נראה דה"ק רישא מנה לאבא בידך כלומר טענה דידה שטוענת ברי אינו אלא מנה לאבא בידך והאב אינו טוען ברי אלא שמא ומש"ה אמרינן דעל האב להביא ראיה אבל סיפא כיון שהיא טוענת ברי והממון שלה ה"ל מנה לי בידך ומשום הכי אמרינן דעל הבעל להביא רמיה וכו"ג והרי"ף הביא משנתינו כצורתה ונראה שסמך לו על אוקימתא דרבא דפשטא דמתניתין משמע שאין אחד מהם טוען מתי נולדו וכמו שפירש"י וכל היכא דה"ל שמא ושמא אמרינן כאן נמצאו וכאן היו ואוקימתיה דרב אשי אע"ג דקושטא היא לא הוצרך להביאה דמדרי"ג ילפינן דכל ברי ושמא במנה לי בידך היא נאמנת משום חזקה דגופה ובמנה לאבא בידך על הדרך שפירשתי פשיטא דאינה נאמנת שאין ברי דידה מועיל לגבי האב שהוא בעל הממון התובע בשמא וכן הרמב"ם ז"ל הביא משנתינו כצורתה בפכ"ה ולא הזכיר שיהיה אתד מהם טוען כלום עכ"ל וה"ה כתב פסק רבינו כאוקימתא דרבא וכן נראה מן ההלכות שהביאו משנה כפשטה ויש שם אוקימתא אחרת רב אשי רישא מנה לאבא בידך וכו' ופירשו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דרב אשי מוקי לרישא בנערה ובשאין האב טוען ברי ואע"פ שהיא טוענת ברי אין טענתה מועלת לאביה שהרי בעודה ארוסה והיא נערה או קטנה כתובתה לאביה והוא אינו טוען ברי אבל סיפא כיון שנשאת הרי כתובתה לעצמה והיא טוענת ברי וה"ל כמנה לי בידך ופסק הרשב"א כרב אשי דהוא בתרא ואמר דאפי' בנמצאו ברשות האב אם היתה היא בוגרת שכתובתה לעצמה או שהיה האב טוען ברי שמשנתארסה נולדו על הבעל להביא ראיה אלו דבריו ז"ל עכ"ל: ומ"ש

רבינו ברישא ואם אין לו ראייה תצא בלא כתובה ואפילו הקידושין צריכה להחזיר: ומ"ש בסיפא אבל אם הביא ראייה שהיו בה מומין בבית אביה לאחר שנתארס' לא מהני ליה הכי דייק בגמ' פרק המדיר אמתני' דכנסה לרשות הבעל צריך להביא ראייה שעד שלא נתארכה היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות: ומ"ש נמצאו בה מומין שבודאי היו קודם וכו' על האב להביא ראייה שידע בהן הבעל ונתרצה כ"כ הרמב"ם בפ' הנזכר ופשוט הוא וכן מתבאר בגמרא פרק המדיר (דף עו). דגרסינן התם איתיביה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי מודה ר"מ במומין הראויים לבא עמה מבית אביה שעל האב להביא ראייה ואמאי מנה לי בידך הוא הב"ע ביתרת יתרת מאי ראייה מייתי ראייה דראה ונתפייס הוא: ומ"ש או שחזקתו שידע בהן הבעל כ"כ הרמב"ם בפ' הנזכר והענין לומר שאם היה המום בפנים חזקה הוא שידע בו וכיון ששתק אז ודאי נתפייס ואינו נאמן לומר שעצם עיניו או השפילם ולא הכיר באותו מום עד עתה וכן מבואר בגמרא גבי שומא דכי אוקמוה בעומדת על פדחתה פריך פדחתה ראה ונתפייס הוא: כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ד סי' א' דהא דאמרינן שאם משנתארסה היו בה מומין הללו נסתחפה שדהו היינו משנקדשה אבל משודכת בלבד היינו לא נתארסה ופשוט הוא: וכתב במישרים נכ"ג ח"ח בשם התוספות הא דאמרינן שאם היא בבית אביה על האב להביא ראייה לאו דוקא בביתו אלא אפילו יצאה מבית אביה והיא עומדת בבית הארוס כל זמן שלא נכנסה לחופה על האב להביא ראייה כי אין רשות המקום גורם אלא רשות בעל הממון וכן נכנסה לחופה אפילו היא בבית אביה על הבעל להביא ראייה עכ"ל: כתב הרמב"ם בא עליה ושהה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה לו עד עתה וכו' אין שומעין לו וכו' בפרק הנזכר כתב כן וכתב ה"ה זה בראה שלמד רבינו ממה שאמרו ונתבאר פ"א בטענת בתולים שאינו יכול לטעון אותה לאחר זמן אף כאן כל שחזקתו שידע ולא טען אינו יכול לחזור ולטעון ובירושלמי פ"ק דכתובות השוו בתולין למומין בשאר דברים ולפי דבריו הסוגיא שבפרק המדיר גבי אוקימתא דרבא שמשמע בביאור שא"א חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו להוציא מן הבעל כתובה כל זמן שהוא מביא ראייה שעד שלא נתארסה היו בה המומין מפרש רבינו שהוא דוקא בשלא בעל או שלא שהה אלא שכנס אותה לחופה אבל אם בעל ושהה ולא טען חזקה ידע ונתרצה ושוב אינו יכול לטעון זה נראה לדערינו עד כאן לשונו: נמצאו בה מומין והלכה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת ארישא קאי שכתב קדשה על מנת שאין בה מומין ומש"ה קאמר דאף על פי שנתרפאו אינה מקודשת דכיון שהיו בה מומיו בשעה שקדשה בטלו הקדושין וכי

נתרפאו בתר הכי מאי הוי דעל מנת שאין בה מומין בשעה שהוא מקדשה משמע אבל על מנת שלא יהיו בה מומין ע"מ שלא יהיו בה בתר הכי משמע ומ"ה אם רפאן הרופא אח"כ הרי זו מקודשת למפרע ודע דבפרק המדיר (דף עד) ת"ר הלכה אצל חכם והתירה מקודשת אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת מה בין חכם לרופא חכם עוקר הנדר מעיקרו ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא וכתבו התוספות על זה אין לפרש דבלשון תליא מלתא שהרי קדשה ע"מ שאין בה מומין והיו בה מומי דא"כ הלך הוא אצל הרופא וריפאו אמאי אמרינן לקמן דמקודשת אלא בקפידת המומין תלוי הטעם שאף עתה לאחר שנתרפאה היא נמאסה בעינינו כשזוכר שהיה בה מומין וכ"כ הרא"ש והר"ן ז"ל וכן נראה מדברי הרמב"ם שאכתוב בסמוך וזה שלא כדברי רבינו ויש לתמוה עליו למה פסק סתם דלא ככל הני רבוותא"י "ב"ה ואפשר שלא כתבו שאין הדבר תלוי בלשון אלא לענין אומר שאין בה מומין משום דקשיא להו מה שאומר שהלך אצל רופא ורפאו ולפיכך הוצרכו לתת טעם לחלק ביניהם אבל אומר שלא יהא בה שפיר דייקין הלשון לומר שאינו מקפיד אלא שלא יהיו בה אח"כ אבל אם ימצאו בה ויתרפאו אינו חושש: כתב הרמב"ם בפ"ז קדשה על מנת שאין עליה נדרים והיו עליה נדרים והלכה אצל חכם והתיר לה ה"ז מקודשת קדשה על מנת שאין בה מומין והיו בה מומין והלכה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת אבל אם התנה האיש שאין עליו נדרים ושאין בו מומין והיו עליו נדרים והיו בו מומין והלך אצל תכם והתירו ואצל רופא וריפא הרי זו מקודשת שאין גנאי לאיש במומין שכבר נרפאו והאשה אינה מקפדת על זה עכ"ל והוא ברייתא בפרק המדיר אבל הוא שהלך אצל חכם והתירו אצל רופא וריפא אותו מקודשת ויהיב טעמא בגמרא משום דאיתתא בכל דהו ניחא לה עיין בתשובת מהרי"ק שורש ק"ה ושורש ק"ז:

סימן מ - דין המקדש לאחר זמן, כגון לאחר שתלד

ודומיו

קדשה לאחר זמן כגון שנתן לה פרוטה ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום הרי זו מקודשת לאחר שלשים יום אפילו נתאכלו המעות

וכו' ריש פ' האומר (דף נח:) תנן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום ובא אחר וקידשה בתוך ל' יום מקודשת לשני ובגמרא (דף נט.) לא בא אחר וקדשה בתוך ל' יום מהו רב ושמואל דאמרי תרווייהו מקודשת ואע"פ שנתאכלו המעות מ"ט הני זוזי לא למלוה דמו ולא לפקדון דמו לפקדון לא דמו פקדון ברשותי דמרא אתאכלי והני ברשותא דידה מתאכלי למלוה נמי לא דמו מלוה להוצא' ניתנה האי בתורת קידושין יהבינהו ניהלה ופירש"י ואע"פ שנתאכלו המעות בתוך ל' יום. דכי בעי קידושין למיחל ליתנהו למעות אפ"ה חיילי: לאו למלוה דמו. דנימא המקדש במלוה אינה מקודשת: ולא לפקדון דמו. דנימא אי לא נשתייר בה ש"פ אינה מקודשת: להוצאה ניתנה. מקמי דניתחלי קידושין וכי א"ל התקדשי לי בה לאו דידיה הוא ולא מידי יהיב לה אבל אלו לא ניתנו לה להוצאה אלא על מנת שתתקדש בהן ולהכי כי אכלה לקידושין דידה קא אכלה ולכי מטא זימנא מיקדשא וכתב הר"ן למלוה נמי לא דמו וכו' כלומר דנהי דמלוה דעלמא אינה קונה היינו משום דמשעה ראשונה שלה היא וכשהוא מקדש בה לא יהיב לה מידי אבל בזו שמתחלה על דעת קידושין נתן אף על גב דהשתא ליתנהו לזוזי מעיקרא מקניא נפשה בהנהו זוזי דיהב לה אע"פ שאם תחזור בה תהא חייבת להחזיר המעות דמ"מ הדבר ברשותה ומהא משמע שאם הוא חוזר בו אינה חייבת להחזיר דאי לא במאי מיקדשא הרי אינם קנויים לה עד סוף ל' והרי נתאכלו בינתיים כדאמרן זה נ"ל וכתב עוד הר"ן ודוקא בקידושי כסף הוא דאמר מקודשת משום טעמא דכתיבנא אבל בקידושי שטר אם נקרע או אבד ודאי אינה מקודשת כיון דבשעתא דחיילא קידושין ליתיה בעולם וכדאמרינן לקמן בגמ' לענין גט איכא בינייהו שנתקרע הגט או אבד ואפילו איתיה בעיניה נמי דוקא בישנו בידה או ברשותה אבל עומד בר"ה לא ומיהו כתב הרשב"א שאם יש בנייר ש"פ מקודשת דה"ל כמקדש בכסף דבקידושי שטר דעתייהו נמי אניירא והכי מוכח בפרק האיש מקדש (מח.) המקדש בשטר ר"מ אומר מקודשת וכו' וחכ"א שמין את הנייר אם יש בו ש"פ ואוקימנא התם בשטר אירוסין שאין עליו עדים א"נ שנכתב שלא לשמה דלא מהני מדין שטר ואפילו הכי אם יש בו ש"פ מהני מדין כסף אלמא בקידושי שטר נמי דעתייהו אניירא והרי הוא כמתקדשת בכסף הלכך אף על פי שנשרף מקודשת כדין מקדש בכסף דמקדש בשטר נמי דעתייהו אשווייה דניור ולפי דעתי זו היא שאמרו בירושלמי שהביא הרי"ף בריש מכילתין הדא דתימא בשטר שאין בו ש"פ עכ"ל וגם ה"ה כתב פ"ז כתבו הרמב"ן והרשב"א דדוקא בקידושי כסף אבל בקידושי שטר אם נאבד השטר או נשרף תוך ל' יום אינה מקודשת דומה לדין הגט וכתב הרשב"א

ודאי אם יש בנייר ש"פ הרי היא מקודשת דה"ל כמקדש בכסף ע"כ: ומ"ש רבינו ואם חזר בו הוא או היא תוך ל' יום בטלו הקידושין שם בגמרא אמתניתין דבסמוך לא בא אחר וחזרה בה מהו ר"י אמר חוזרת דאתי דיבור ומבטל דיבור ור"ל אמר אינה חוזרת וידוע דהלכה כר"י ופירש"י וחזרה בה בתוך ל' יום. אמרה אי איפשי באותן קידושין וכתב הר"ן והדבר פשוט שכשם שהיא חוזרת כך הוא חוזר וכן כתב הרמב"ם בפ"ז דבין חזר הוא בין חזרה היא אינה מקודשת: ומ"ש בא אחר וקדשה תוך ל' יום מקודשת לשני ובטלו קידושי ראשון זהו דין המשנה שהזכרתי בסמוך וגמרא א"ר מקודשת לשני לעולם וכתב הרמב"ם בפ"ז שהטעם לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקודשת ותפסי בה קידושי שני ונעשית א"א ולאחר ל' יום כשיבואו קידושי ראשון ימצאו אותה א"א ונמצא הראשון כמי שקידש א"א שאין קידושין תופסין בה וכתב ה"ה ומתוך מ"ש רבינו ולאחר ל' יום כשיבואו קידושי ראשון וכו' נראה שהוא סובר כדעת הרמב"ן שאם גירשה שני בתוך ל' חלו קידושי ראשון וכן מפורש בירושלמי לפיכך אם מת השני בתוך שלשים יום או גירשה חלו עליה קידושי האחר ע"כ אבל הרשב"א חולק בזה ואמר דכל שקדשה אחר הרי חזרה בה מקידושי ראשון ובאותה שעה נפקעו לגמרי ושוב אינם חלין ואין לה חזרה גדולה מקבלת קידושי שני ואין סומכין על הירושלמי בזה אלו דבריו עכ"ל והרא"ש כתב שראה מן המפרשים שדקדקו מהמשנה דלא פקעי לגמרי קידושי ראשון אלא אם מת שני או גירשה בתוך ל' חלו קידושי ראשון ותמה עליהם משום דמכי פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר כבר חזרה בה מקידושי ראשון והר"ן הביא דברי הרמב"ן ודקדק מדברי הרמב"ם שהוא סובר כמותו והביא דברי הרשב"א וראיותיו ודחה אותם וכתב בסוף דבריו והיאך ניקל לדחות הירושלמי מפני ראיות הללו אלא ודאי ראוי לחוש ולהצריכה גט עכ"ל: אמר לה מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה תוך שלשים יום אסורה לשניהם לעולם וכו' שם (דף נח:): במשנה מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מקודשת ואינה מקודשת ובגמרא (דף נט:): אמר רב מקודשת ואינה מקודשת לעולם ושמאל אמר מקודשת ואינה מקודשת עד ל' יום לאחר ל' יום פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון ופירש"י מקודשת ואינה מקודשת לעולם. ואפילו לאחר ל' עומדת בספק קידושי שניהם ואסורה לשניהם בלא גט אחד וידוע דהלכה כרב ומפרש בגמרא טעמיה משום דמספקא ליה אי תנאה הוי או חזרה הוי ופירש"י מספקא ליה. האי לאחר שלשים יום תנאה הוי אם לא אחזור בי תוך ל' יום יהיו קידושין מעכשיו אי חזרה הוי ממאי דאמר מעכשיו

וקאמר איני אומר מעכשיו אלא התקדשי לי לאחר לי הילכך לעולם היא בספק דאי הוי תנאה קידושי ראשון חיילי קידושי שני לא חיילי ואי חזרה קידושי שני חיילי קידושי ראשון לא חיילי: ומ"ש ואם א"ל הראשון מעכשיו ולאחר לי יום ואמר השני מעכשיו ולאחר כ' יום ואמר השלישי מעכשיו ולאחר י' ימים לדעת ר"ח והרי"ף צריכה גט משלשתן וכו' שם (דף ס) אמר אביי ולטעמיה דרב בא אחד ואמר לה הרי את מקודשת לי ולאחר לי יום ובא אחר ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר כ' ימים ובא אחר ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר י' ימים מראשון ומאחרון צריכה גט מאמצעי אינה ריכה גט מה נפשך אי תנאה הוי דקמא קידושי דהנך לאו קידושי אי חזרה הוי דבתרא קידושי דהנך לאו קידושי פשיטא מהו דתימא האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה ותיבעי גיטא מכל חד וחד קמ"ל עולא א"ר יוחנן אפילו ק' תופסין א"ל רב משרשיא לרב אשי אסברא לך טעמיה דר' יוחנן שוו נפשיהו כי שרגא דליבני דכל חד וחד רווחא לחבריה שבק ופירש"י לטעמיה דרב. דמספקא ליה בחזרה ותנאה: בא אחד ואמר מעכשיו ולאחר שלשים ובא אחר ואמר מעכשיו ולאחר עשרים. שכלו של שני בתוך של ראשון ואם דראשון חזרה ה"ל דשני קידושין דהא ראשון הדר ביה ממעכשיו. ובא אחר ואמר מעכשיו ולאחר עשרה. וה"ה בהאי בתרא אם קדשה סתם הואיל ולא בא אחר אחריו מה לי ולתנאו אלא סידרא נקט ותנא: אי חזרה הוי. דבתרא הו קידושין שלא בא אחר אחריו וגמרו קידושיו לאחר עשרה והנך קמאי לאו קידושי: האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה. שתי הלשונות במשמע יש אומרים בלשון תנאי ויש אומרים בלשון חזרה ואיכא למימר להאי תנאה ולהאי חזרה ותיבעי גיטא מכל חד דילמא קמא לחזרה מיכוון וחלו של שני ושני לתנאה איכוון וחלו קידושיו ואין של ראשון ואחרון קידושין ובעיא גיטא מאמצעי ואיכא למימר דקמא תנאה ושלו קיימין ואיכא למימר דכולהו חזרה ושל אחרון לבד קיימין קמ"ל דלאו תרווייהו משתמע מינה אלא ספק תנאה ספק חזרה ואי תנאה הוי לכולהו הוי תנאה ואין לשון חזרה כלל ואי חזרה הוי לא הוי ביה לישנא דתנאה כלל וממ"נ דאמצעי לא הוי קידושין: אסברא לך. דהא ליכא למימר טעמיה דר"י משום דקסבר שתי לשונות במשמע ומספקין לגבי האי בתנאה ולגבי האי בחזרה דא"כ לא שייך למיתני תופסין דאין תפיסה אלא באחד מהם ואנן לא ידעינן בהי מינייהו ומדקאמר תופסין משמע דס"ל שיש בה צד קידושין לכולן ע"כ וסיים בה הר"ן אלא טעמיה משום דכיון דלא נגמרו קידושי שום אחד מהם כל חד שביק רווחא להיות נתפסין בה קידושי שני כמי שסידר

לבנים ונותן הלבנה מקצתה על לבנה זו ומקצתה על חבירתה כדי שישאר ריוח לסידור לבנה אחרת ויהיה סידורו נקשר ולא יפול וה"נ כל חד שבק רווחא ולפיכך קידושי כולן נתפסין בה בודאי ואליבא דר' יוחנן ל"ש לזמן הראשון ול"ש אמר מעכשיו ולאחר מ' שהוא לאחר זמנו של ראשון תפסי נמי קידושי שני דהא רווחא שבק קמא לכל מאן דמקדש לה תוך ל' יום אבל לרב דמספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי אילו קדשה שני לאחר מ' אין לחוש לקידושי שכבר חלו קידושי ראשון בין דהוי תנאה בין דהוי חזרה ע"כ והרמב"ם כתב בפ"ז הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר כ' יום ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר י' אפי' הן ק' על הסדר הזה כולן תופסין בה וצריכה גט מכל א' וא' מפני שהיא ספק מקודשת מכולן וכתב ה"ה בהלכות לא הביאו אלא הא דרב ושמואל בלבד ושם כתב וקי"ל כרב וכן הכריע הרמב"ן ז"ל ואע"ג דרב ור"י הלכה כר"י הא סוגיין מכרען כרב ועוד דכי פסקינן כרב דאמר ספיקא הוי אנו יוצאין ידי כל החששות שאין לך חומרא גדולה בקידושין מספק קידושין ומן הטעם הזה פסק רבינו כרב ומן הטעם הזה לא רצה לסמוך על הא דאביי דאית בה קולא דאמר דמאמצעי אינה צריכה גט משום דהאי לישנא דמעכשיו ולאחר זמן כיון דפליגי בה אמוראי אנן לא מכריעים ביה אלא נקטינן לכולהו חומרי ומספקינן ליה בתנאה לחוד ובחזרה לחוד ובתנאה וחזרה כהדדי וחיישינן לכל מאי דאיכא למיחש זה נראה בדעת רבינו ובהלכות שלא כתבוהא דאביי אלא הא דרב בלבד בלא נתינת טעם לדבריו ויש מי שפוסק כר"י וכן דעת הרשב"א ז"ל עכ"ל והרא"ש כתב רב אלפס לא כתב הא דאביי וגם הרמב"ם כתב דצריכה גט מכל א' וא' מפני שהוא מקודשת לכולן מספק ותימא הוא בעיני למה לא יהא הלכה כאביי דהא ליכא מאן דפליג עליה ור"ח פסק כר"י וטעמא דידיה משום דאמרינן במסכת י"ט דהלכה כר"י כנגד רב ושמואל ומסתבר הכא כפסק רב אלפס משום דפריך לר"י ממתני' דמהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואיצטריך לשנויי אליביה גזירה אטו מהיום אם מתי וסוגיא דתלמודא בכל דוכתא משום דמספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי ועוד בפרק בתרא דגיטין (פב:) דחיק תלמודא למצוא אשת שני מתים ולר"י משכחת לה בכה"ג עכ"ל והר"ן כתב ולענין הלכה כתב הרי"ף דהלכתא כרב ור"ח כתב דהלכה כר"י והרמב"ן הכריע כדברי הרי"ף משום דסוגיין בעלמא בפרק יש נוחלין (קלו.) וביבמות כרב וכתב דהלכתא כאביי אליבא דרב דהא ליכא מאן דפליג עליה ומה שהשמיטה הרי"ף מפני שלא רצה לפרסם בה קולא לחוש לדברי מי שפוסק כר"י והרמב"ם ז"ל כתב אמר לה הרי את

מקודשת לי מעכשיו ולאחר לי יום וכו' אפילו הם ק' על הסדר הזה כולם תופסין בה וכו' ודברים תמוהים הם הרבה שכיון שהוא פוסק כר"י שאפי' הם ק' כולם תופסין בה למה כתב שהיא מקודשת לכולן בספק והרי סוגייתנו מוכחת דלר"י קידושי ודאי נינהו ובגמ' נמי פרכינן יבומי נמי תתייבם וכבר השיג עליו בזה הרמ"ך ואפשר שמפני שנסתפק לו אי קי"ל כרב אי כר"י כתב שאפי' ק' תופסין בה בספק אבל עדיין אינו מספיק לי מפני שכתב אפי' ק' על הסדר הזה משמע דוקא בשכלה זמנו של שני בתוך זמנו של ראשון וכבר כתבתי דלר"י אפי' אמר לה שני מעכשיו ולאחר מ' קידושין תופסין ולא נתבררו לי דבריו והרשב"א סובר דהלכתא כר"י וההיא דפרק יש נוחלין ודיבמות לא מכרע למיפסק כרב ולדברי הפוסקים כר"י דשירא הוי המקדש בשטר מעכשיו ולאחר לי יום צריך שיהיה השטר קיים לאחר לי יום שאע"פ שמעכשיו מתחילין הקידושין לחול אינם קונין קנין גמור עד לאחר לי יום וכדאמרינן בירושלמי דכל לי יום קונה ואינו קונה לאחר לי יום קונה קנין גמור הלכך בעינן שיהא השטר קיים וברשות' בשעה שהוא גומר קנינו אבל בכסף לא צריך דהא קי"ל האומר לאשה הרי את מקודשת לאחר לי יום מקודשת אף על פי שנתאכלו המעות עכ"ל ודברי הרשב"א בדינים אלו בתשובה בסימן תש"ו ויש לדקדק בדברי הרא"ש שנראה מדבריו שהרי"ף סובר שצריכה גט מכל אחד ואחד וא"כ היינו כר"י ומה זה שכתב אח"כ ור"ח פסק כר"י ומסתבר הכא כפסק רב אלפס ומשמע דפליג ר"ח ארב אלפס ואיפשר לומר דאע"ג דבין להרי"ף בין לר"ת צריכה גט מכל אחד מ"מ לאו מחד טעמא הוא דטעמא דר"ח משום דפסק כר"י והרי"ף פסק כרב אלא דמספקא ליה דילמא לא קי"ל כאביי דאמר דלרב לא מספקי לן בהאי לישנא אי משמע תנאה אי משמע חזרה אלא בהא נמי מספקינן אליבא דרב ואע"ג דלא נפקא לן בינייהו מידי לענין דיכא לא נמנע הרא"ש מלכתוב מחלוקתם וטעם הדבר ומלהכריע דמסתבר כרב אלפס ומ"ש רבינו דלהרא"ש אינה צריכה גט אלא מראשון ומאחרון הוא מפני שכתב ותימא הוא בעיני למה לא יהא הלכה כאביי דהא ליכא מאן דפליג עליה: אמר לה תהא מקודשת לי לאחר שאתגייר או לאחר שתתגיירי וכו' עד אינה מקודשת משנה בפי' האומר (דף סב.) ופרש"י טעמא דאינה מקודשת משום דהוי דשלב"ל ועכשיו אין בידו לקדשה: ומ"ש ואם אמר ליבמה לאחר שיחלוץ לך יבמיד הוי ספק קדושין שם במשנה האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר וכו' לאחר שיחלוץ לך יבמיד אינה מקודשת וכתב הר"ן לרב דאמר בפרק האשה רבה (צב:) דאין קדושין תופסין ביבמה אתי שפיר ושמואל דאמר התם בעניותינו צריכה

גט כלומר דמספקא ליה אי תפסי אי לא מוקי לה כר"ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין והכי מוקי לה ר"ל התם ולדידן דקיי"ל כשמואל ולא קיי"ל כר"ע הויא ספק מקודשת דדילמא תפסי בה קדושין השתא וה"ל כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר לי יום עכ"ל וכך הם דברי הרא"ש ז"ל והרמב"ם כתב בפ"ז האומר ליבמה הרי את מקודשת לי לאתר שיחלוץ לך יבמיך ה"ז מקודשת הואיל ואילו קדשה עתה היו קדושין תופסין בה מספק וכתב הרב המגיד כדברי הר"ן דלדידן דקיימא לן דיבמה יש בה ספק קידושין אף כאן היא ספק מקודשת דבר פשוט הוא לפי הסוגיא שבפרק האשה רבה וכן כתבו מן המפרשים ז"ל ע"כ נראה מדבריו דלהרמב"ם נמי האומר לאחר שיחלוץ לך יבמיך הויא ספק מקודשת ואיפשר שהיה גורס בדברי הרמב"ם הרי זו ספק מקודשת אבל לספרים דידן דגרסי הרי זו מקודשת נראה דמקודשת גמורה היא דכיון דעכשיו נמי תפסי בה קדושין מספק לא הוי דשלב"ל כיון שהיא דבר שבא לעולם כשהוא מקדשה עכשיו שיחולו הקדושין לאחר שיחלוץ לה יבמה ש"ד ועיין מ"ש רבינו ירוחם בשם הרמ"ה: נתן לה ב' פרוטות וא"ל באחת התקדשי לי עתה ובאחת לאחר שאגרשך הרי זו מקודשת וכו' בפרק האומר (דף סב.) גרסינן תנן התם אין תורמין מן התלוש על המחובר ואם תרם אין תרומתו תרומה בעא מיניה רב אשי מרבי יוחנן אמר פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים לכשיתלשו ונתלשו מהו א"ל כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי אלא הא דאמר רבי אושעיא הנותן פרוטה לאשתו וא"ל הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך אינה מקודשת ה"נ לר"י דהוה קדושין נהי דבידו לגרשה בידו לקדשה תפשוט דבעי רב אושעיא הנותן ב' פרוטות לאשה באחת א"ל התקדשי לי היום ובאחת א"ל התקדשי לי לאחר שאגרשך תפשוט מינה דלא הוה קדושי דילמא כי היכי דתפיס קדושי השתא תפסי נמי לאחר כן ופרש"י בידו לקדשה. בתמיה וכי בידו לקדשה אם יגרשנה שמא לא תתרצה בקדושיו: דלמא כי היכי דתפסי וכו'. כלומר להכי מספקא ליה לרב אושעיא בהא משום דאיכא למימר דלמא סביר' לן מגו דאי בעי לקדושי השתא מקדש תפסי בה קדושין לאחר זמן מהשתא אבל המקדש את אשתו לא חזיא השתא למיתפס בה קדושי שהרי מקודשת ועומדת היא ומשמע דבעיין לא איפשיטא הלכך ספק מקודשת הויא וזה דעת הרמ"ה שכתב רבינו בסמוך אבל הרמב"ם כתב בפ"ז הנותן ב' פרוטות לאשה ואמר לה הרי את מקודשת לי היום באחת ובאחת לאחר שאגרשך ה"ז מקודשת וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש פעם שנייה מן קדושי פרוטה שנייה. וכתב ה"ה והר"ן בשם הרשב"א

דאיפשיטא לן מדוכתא אחריתי דאמרינן בפרק אע"פ גבי מקדיש מעשה ידי אשתו ומי איכא מידי דהשתא לא קדיש ולקמיה קדיש מתקיף לה רבי ינאי אלמה לא אילו האומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדוש מי לא קדשה מתקיף לה רבי ירמיה מי דמי התם בידו להקדישו הכא אין בידה לגרש את עצמה אלמא כל שבידו להקדיש עכשיו חייל לקמיה אע"פ שיבא בינתים זמן שלא יהא ראוי להקדיש ואף כאן כיון דשניהם רוצים עכשיו בכך בידם הוא שתתקדש מעכשיו ולעולם אף על פי שכשיתן לה גט לא תהא ברשותו להתקדש לו כיון שביד שניהם עכשיו שתתקדש לעולם אפילו קדושין דלאחר גירושין מהני ומיהו כתב בתשובה דמסתברא דקדושי בתרא לא עדיפי מהאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום שכל שלא אמר מעכשיו יכולין לחזור בהם בתוך ל' וכאן נמי הרי לא א"ל מעכשיו ולא עוד אלא אפילו א"ל מעכשיו ולאחר שאגרשיך י"ל כן שהרי א"א להם לחול מעכשיו שכבר היא אשתו מחמת קדושין הראשונים וכתב הר"ן על זה ואני חוכך להחמיר ולומר דלא מיפשטא בעיא דרב אושעיא מהתם דפרק אע"פ דהתם היינו טעמא שכיון שבידו להקדישה עכשיו יכול הוא ג"כ להקדישה לאחר זמן לפי שאותו הקדש עצמו שהוא מקדיש לאחר זמן אף מעכשיו הוא יכול להקדישו דכי קאמר שדה זו שאני מוכר לך היינו שאמכור לך משא"כ בקדושי אשה שאותה קדושי שנייה א"א שתחול עכשיו שהרי היא מתקדשת קדושי ראשונה דבבת אחת נותן לה ב' פרוטות הללו ואומר כן ואיכא למימר דקדושי שנייה דלאחר גירושין לא חיילי עכ"ל. ול"נ דאפשר לומר עוד דהרמב"ם נמי סבר דלא איפשיטא בעיא דרב אושעיא ומאי הרי זו מקודשת דקאמר הרי זו מקודשת מספק והכי דייק לישניה שכתב וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש אותה פעם שנייה דמשמע תהיה מקודשת לענין שצריך שיגרש אותה פעם שנייה מקדושי פרוטה שנייה ולא לענין אחר שאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה ממנו גט דאלי"כ כך ה"ל לכתוב וכשיגרש אותה יחולו קדושין שנייה ודברי הרשב"א בתשובה בד"ן זה בסימן תש"ו: ומ"ש רבינו אבל אם נתן פרוטה לא"א ואמר לה תהא מקודשת לי לאחר שתגרש משנה בפרק האומר (שם) וטעמא משום דהוי דשלב"ל ועכשיו אין בידו לקדשה: ומ"ש או אם נתן פרוטה לאשתו ואמר לה תהא מקודשת לי לאחר שאגרשיך אינו כלום נתבאר בסמוך שהוא מימרא דרב אושעיא: כאן יש חסרון מבואר בדברי רבינו וכן צריך להגיה ולכתוב והרמ"ה כתב דהויא ספק מקודשת האומר אם תלד אשתך נקבה תהא מקודשת לי אינו כלום וכתב הרמב"ם היתה אשת חבירו מעוברת וכו'

וכן מצאתי בספר מדוייק: ומ"ש והרמ"ה כתב דהויא ספק מקודשת ארישא קאי שכתב נתן לה ב' פרוטות וא"ל באחת התקדשי לי עתה ובאחת לאחר שאגרשיך וכבר נתבאר בסמוך דפשטא דמילתא הכי הויא דבעיא דרב אושעיא לא איפשטא: האומר אם תלד אשתך נקבה תהא מקודשת לי אינו כלום משנה בפרק האומר (שם) וטעמא משום דהוי דבר שלב"ל: וכתב הרמב"ם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר העובר הבת מקודשת בפ"ז וטעמו מדגרסינן בגמרא עלה דמתניתין דבסמוך תניא כותיה דר"י דאמר כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי אין תורמין מן התלוש על המחובר וכו' יתר על כן אמר ר"א ב"י אפילו אמר פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיביאו שליש ויתלשו והביאו שליש ונתלשו דבריו קיימין כלומר אף על פי שאין בידו לתלוש ולהפריש דתבואה שלא הביאה שליש לאו תבואה היא ואיכא עלה תרי לישני בגמרא ובלישנא בתרא אמרינן אמר רבה לא אמר רבי אליעזר ב"י אלא בשחת דבי כבשא אבל בשחת דבי שקיא לא כלומר דתרתני בעינן שתהא התבואה כבר שחת כלומר שיהא ראוי לקצור ולהאכיל לבהמה אבל באגם כלומר שאין התבואה עדיין אלא צמחים רכים לא דכיון דלא חשיב לא חייל עליה שם למפרע ובעינן נמי שיהא האי שחת דבי כבשא כלומר שדה בית הבעל ששותה ממי גשמים אבל בשחת דבי שקיא דהיינו שדה בית השלחין שצריכה להשקות לא אמר וכיון דעבידא דפסדא כי לא משקה לה כדמיבעי לה כמי שלא בא לעול כלל הוא ורב יוסף אמר אפי' בשחת דבי שקיא כלומר הואיל והגיע לכלל שחת ואמרינן עלה כמאן אזלא הא דתניא האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה תהא מקודשת לי לא אמר כלום א"ר חנינא ל"ש אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימין כמאן בשהוכר עוברה ודברי הכל כלומר דבין לרבה בין לרב יוסף הוכר עוברה בעינן דומיא דשחת דהאי נמי לשחת דבי כבשא דמי שגמרו בידי שמים הוא הלכך מהניא מדראב"י ובתר הכי גרסינן אמר אביי ראב"י ור"מ ורבי כולהו ס"ל אדם מקנה דשלב"ל ואע"ג דמוקים לראב"י בשטה דאלמא ס"ל דלית הלכתא כותיה סובר הרמב"ם דלא פליג בהדי רבה ורב יוסף בדינא דכולהו מודה דשחת דבי כבשא דבר שבא לעולם הוא ומהני בתרומה ואשתו מעוברת נמי כשהוכר עוברה מקודשת מיהו רבה ורב יוסף טרחי לאוקמי מלתיה דראב"י בשחת דהוי דבר שבא לעולם כי היכי דתיקום אליבא דהלכתא דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי ואביי ס"ל דראב"י אפילו באגם ואפילו בפחות מכן אמר דקסבר אדם מקנה דשלב"ל ומש"ה אוקמיה כשטה ומיהו כולהו

מודו דשחת והוכר עוברה בא לעולם מיקרי וכתב הר"ן ואע"ג דראב"י בעי דילמא משיביאו שלישי ויתלשו והכא לא אמר משתלד איכא למימר דכיון דאמר אם ילדה תהא מקודשת כאומר לכשתלד דמי ואחרים אומרים דרבי חנינא מוקי לה דאמר בהדיא לכשתלד אבל הרמב"ם ז"ל כתבה באומר אם ילדה וכתב עוד הר"ן ולפ"ז מזכה לעובר בשהוכר עוברה קנה ולא מחוור דפרק מי שמת (קמא:) משמע דכל עובר ממעטינן אפילו הוכר לא מיקרי בא לעולם ורבה ורב יוסף נמי ס"ל כאב"י דלראב"י אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ורבי חנינא נמי דאמר בשהוכר עוברה מקודשת משום דס"ל דראב"י קאמר הכי והאי דדחקי רבה ורב יוסף לפרושי מילתיה בשחת לאו משום דתיקום אליבא דהלכתא אלא משום דלישניה דראב"י מוכח דבעינן בא לעולם קצת ואוקמא אב"י דלראב"י בשטה הילכך ליתא דלראב"י ואפילו בשחת דבי כבשא והאומר אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי אע"פ שהוכר עוברה אינה מקודשת ע"כ. והר"ף השמיט משנה זו ומאי דאתמר עלה ונראה שהוא סובר כדברי האומר שאע"פ שהוכר עוברה אינה מקודשת ומפני כך לא הוצרך דין המשנה דמהנך דקתני מתניתין לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי וכו' אינה מקודשת משום דהוי דבר שלא בא לעולם נשמע לאומר אם ילדה אשתך נקבה דאינה מקודשת וכ"נ שהוא דעת הרא"ש שכתב המשנה כצורתה וממילא משמע דבכל גווני אינה מקודשת וכתב ה"ה שיש מפרשים סבורים כן שאע"פ שהוכר עוברה אינה מקודשת וכן דעת ההשגות ודבר זה מחלוקת הוא בין הראשונים ג"כ ורבינו האי כדעת ההשגות ויש לחוש לדברי רבינו וקצת מפרשים ע"כ: ומ"ש ויראה לי שצריך לחזור ולקדשה מאביה לאחר שתלד וכו' הם דברי הרמב"ם בפ"י: ומ"ש והרמ"ה כתב דאפילו הוכר העובר אינה מקודשת כבר נתבאר

שש   סוברים   כן:

סימן מא - דין המקדש שתי אחיות, או הרבה נשים והיו בהם נכריות.

מקדש אדם כמה נשים כאחת והוא שיהא בשוה פרוטה לכל אחת ואחת מהן יכולה לקבל הקדושין בשביל כולן לדעתן במשנה פרק האיש מקדש

(דף נ:): המקדש אשה ובתה או שתי אחיות כאחת שאומר הרי שתיכן מקודשות לי אינן מקודשות וכו' בפ' האיש מקדש (שם) תנן המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאח' אינן מקודשות מעשה בה' נשים ובהם שתי אחיות ולקט אחד כלכלה של תאנים ואמר להן הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקבלתה אחת מהן ע"י כולן אמרו חכמים אין אחיות מקודשות ובגמרא (נא.) איתמר קדושין שאין מסורין לביאה אביי אמר הוי קדושין רבא אמר לא הוי קדושין פרש"י קדושין שאין מסורין לביאה. קידש אחת מב' אחיות ולא פירש אי זו מהן דאין יכול לישא אחת מהן דשמא זו היא אחות אשתו ופרכינן בגמרא עליה דרבא ממתניתין דתנן המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות הא אחת מאשה ובתה אחת מאשה ואחותה מקודשת כלומר דוקא כאחת הוא דאינן מקודשות וכדרבה דאמר כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו הא א' מאשה ובתה א' מאשה ואחותה ולא פירש מקודשת ואע"פ דקדושין שאין מסורין לביאה נינהו ותיובתא דרבא אמר לך רבא וליטעמיך אימא סיפא מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות וכו' אמרו חכמים אין אחיות מקודשות אחיות הוא דאין מקודשות הא נכריות שעמהן מקודשות ה"ד אי נימא דא"ל כולכם קני את וחמור הוא ואת וחמור לא קנה אלא לאו דא"ל אחת מכם כלומר דלאו את וחמור הוא דאם קידש זו לא קידש זו וקתני אין אחיות מקודשות לאביי קשיא סיפא ולרבא קשיא רישא ומפרכינן אביי מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה אביי מתרץ לטעמיה המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות הא אחת מאשה ובתה אחת מאשה ואחותה מקודשות ואם אמר הראויה מכם לביאה מקודשת לי אין אחיות מקודשות ומעשה בחמש נשים וכו' ואמר הראויה מכם תתקדש לי ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות ורבא מתרץ לטעמיה וכו' וכתב הר"ן הרי"ף לא הביא מזה כלום וכתב משנתינו כצורתה ולא העמידה באומר הראויה מכם לביאה תתקדש לי וטעמו משום דלא איצטרכינן לאוקמא בהכי אלא משום פירכא דאת וחמור הוא כלומר ותקשי למ"ד דלא קנה ואף ע"ג דקי"ל קנה אשכחן דכותא בתלמודא פירכא אליבא דלא כהלכתא ומיהו לדידן דקי"ל דאת וחמור קנה מחצה מיתוקמא לן מתניי אליבא דאביי דקי"ל כותיה כפשטא בדאמר כולכם ולא קשיא לן מידי אבל בעל הלכות והרמב"ם בפ"ט העמידו משנתינו דוקא באומר הראויה מכם לביאה מקודשת הא לאו הכי אין אחת מקודשת ויש לתמוה למה ונ"ל שהם סוברים דהכא אליבא דהלכתא מקשינן דאפילו לדידן דקי"ל קנה מחצה הכא לא מקדשה חדא מינייהו משום דבשלמא במקנה איכא למימר

שדעתו הוא שיקנה מי שיוכל לקנות שאין טעם לומר שמפני שזה אין לו יד לקנות שלא יקנה מי שיש לו יד אבל מקדש זה קונה הוא אותם נשים בכלכלה של תאנים ולא נתנה להם אלא כדי שיזכה בכולן שכן דרך הלוקח ליקח רע ויפה כאחת וסברו ז"ל כך כדי שתהא עולה שמועתינו להלכה ואע"פ כן אין הדבר מחוור להקל בכך כיון דאשכחן פירכא בתלמודא אליבא דלאו כהלכתא עכ"ל וגם הרא"ש כתב שהטעם שלא הביא הרי"ף אלא המשנה בלבד הוא משום דס"ל דהך פירכא דפריך רבא לאביי היא דלא כהלכתא ומיהו בעל הלכות מוקי מתני' דוקא באומר הראויה מכס לביאה תתקדש לי ור"י פירשה דרבא דפריך מאת וחמור לא פליג ארב נחמן רביה אלא אליבא דמאן דאמר לא קנה פריך דאיהו ע"כ מפרש מתניתין הכי ולא אשכחן אמוראי אחריני דפליג עליה באוקימתא דמתני' ויש מחלקין דהתם דמפיק להו בתרי דאמר את וחמור קאמר רב נחמן דקני מחצה אבל הכא דבחד לישנא מפיק להו דאמר כולכם מודה רב נחמן דלא קנה עכ"ל הרא"ש וכל זה נזכר בדברי ה"ה וכתב שדעת הרמב"ן כדברי האומרים דהך סוגיא אתיא דלא כהלכתא והרשב"א הניח הדבר בצ"ע והשתא מ"ש רבינו המקדש אשה ובתה או שתי אחיות כאחת שאומר הרי שתיכם מקודשות לי אינן מקודשות וכו' היינו מתני' דהמקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות ומ"ש ואם קידש אחת ולא פירש אי זו וכו' הוה קדושין ואסור בשתייהן וכו' ונותן גט לשתייהן היינו קדושין שאין מסורין לביאה דאיפסקא בהו הלכתא כאביי דאמר דהו קידושין: ומ"ש היו עמהן נכריות ואמר כולכם מקודשות לי וקבלה אחת מהן בשביל כולן לרב אלפס אחיות אינם מקודשות ונכריות כולן מקודשות ולבעל הלכות אף נכריות אינן מקודשות אלא אם יאמר הראויה מכס לביאה תתקדש לי כבר נתבאר בסמוך טעם מחלוקתן: ומ"ש ואז כל אחת מהנכריות הוי מקודשת מספק הוא תימא למה לא יהיו מקודשות ודאי כל הנכריות כיון שהן ראויות לביאה ואין לומר דמשום דאמר הראויה לביאה דמשמע שאינו מקדש אלא אחת מש"ה קאמר דכולן מקודשות מספק דהראויה לביאה לא בשביל אחת בלבד קאמר אלח כל שראויה לביאה קאמר וכ"נ מדברי הרמב"ם שכל הנכריות מקודשות קידושי ודאי שכתב כלשון הזה ואם אמר להן הראויה מכס לביאה מקודשת לי הרי כולן מקודשות לו חוץ מאחיות או אשה ובתה וכיוצא בהן הילכך נראה שזה שכתוב כאן בספרי רבינו מספק שיש למוחקו: ומצאתי בקצת נסחאות מספרי רבינו שכתוב אחר בבא זו ואם אמר אחת מכולכם מקודשת לי כולן מקודשות מספק וכן כתב הרמב"ם ובהא ודאי שפיר כתב שאינן מקודשות אלא

מספק שהרי פירש שאינו מקדש אלא אחת ואף האחיות הם בספק זה כיון שאמר אחת מכולכם ולגבי אחיות היינו קדושין שאינן מסורין לביאה דאיפסיקא הלכתא כאביי דאמר דהו קדושין כלומר להצריך גט לכל אחת מהם וזהו שכתב כולן מקודשות מספק דמשמע דאף אחיות נמי בכלל ומ"ש רבינו שהרא"ש כתב כרב אלפס אינו נראה בעיני שהרי הרא"ש לא הכריע בין ב' הסברות: ומ"ש וכן אם אמר כולכם מקודשות לי והיה בהן שפחה או כותית או א"א או אחת מכל העריות כ"כ הרמב"ם בפ"ט ופשוט הוא:

סימן מב - אין מקדשין אלא לרצון האשה ובפני שני עדים

אין האשה מתקדשת אלא לרצונה בריש קידושין (דף ב:). האשה נקנית מדעתה אין שלא מדעתה לא: ומ"ש נתקדשה שלא לרצונה אינן קידושין בפרק חזקת (ד' מח.) אמר אמימר תליוה וקדיש קידושי קידושין מר בר רב אשי אמר לא הו קידושין הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו חכמים שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה ופרשב"ם תליוה וקדיש קבלה קידושין קידושי קידושין דדמי לזביני שמוכרת עצמה לזה מר בר רב אשי אמר במכר מודיני דהוי זביני אבל גבי אשה תקון רבנן דלא ליהו קידושי דהוא עשה שלא כהוגן שהכריחה לפיכך נעשה עמו שלא כהוגן שלא כדין דאע"ג דמן התורה הו קידושין רבנן עקרינהו להפקיע אותה ועשו מעות מתנה והטעם משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש כדת משה וישראל ורבנן אמור לא ליהו קידושין נמצא שלא קדשה זה שהרי בדעת חכמים תלה והם אינם חפצים בקידושין הללו ואע"ג דאמימר פליג התם פסקו הרי"ף והרא"ש כמר ב"ר אשי וכ"כ הרמב"ם בפ"ד לקח ידה בע"כ ונתן הטבעת בידה בהגהות מרדכי דסוף גיטין וכתבתיו בסי' ל': נשאל לא"א הרא"ש ז"ל לאה שאמרה לראובן תן לי מנה שאתה חייב לי ונתן לידה ג' פשיטים וכשנתנם לידה א"ל הרי את מקודשת לי וכו' בכלל ל"ח סי' י' ובתשובת מהר"מ שבסוף ספר נשים כתב על ראובן שקידש לאה וזרק לה קידושיה לתוך חיקה ונענעה בגדיה להשליך הקידושין ממנה תוך כדי דיבור נראה ודאי כיון שחצר שקידש

שם אינו שלה אפי' זרק לה הקידושין תוך ארבע אמותיה אינה מקודשת כדתנן בהזורק (עז.) אבל אם זרקו לתוך חיקה או לתוך קלתה מקודשת אף על פי שראו העדים שנענעה בגדיה להשליך הטבעת של קידושין מעליה אין לדמותו להא דאמרינן בפ"ק דקידושין (ח:) התקדשי לי במנה נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד אינה מקודשת וכו' עד ל"מ שדיתינהו קמיה דאינה מקודשת וכולי דשאני התם דאיהי לא אמרה מעולם מוקדשני לך אבל בנדון זה כיון דשמעו העדים דאיהי אמרה לו מעיקרא פלוני בא וקדשני וגם שוב בשעת הקדושין כשאמר בפני כולם פלונית בקשה ממני לקדשה וכן אעשה ושתקה אע"ג דבתר דנפיל לתוך חיקה שדיתינהו איכא למימר דמעיקרא קבלה לשם קדושין וכי שדיתינהו בתר הכי מהדר קא הדרה בה ואע"ג דתוך כדי דיבור לקבלה שדיתינהו בקדושין משום חומרא דא"א קי"ל תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי כדאיתא פרק י"ג (קכט:) ופ"י דנדרים (פז:) ואע"ג דאמרה בלבי לא היה אלא לשחוק ומעולם לא נתרציתי לו דברים שבלב ניהו ואינם דברים ואף ע"ג דאיכא למימר דאנן סהדי דלא נתכוונה אלא להתלוצץ גבי קדושין משום חומרא דא"א לא נסמוך על אומדן דעתה לומר לא היה בלבה כך ודאי וליכא אומדן דעתא דמוכח כיון דאיכא נמי למימר איתתא בכל דהו ניחא לה לה אמנם דקדקתי בכתב העדיות וכתוב בו שהעדים לא ראו אם נפלה הטבעת של הקדושין בחיקה לפי זה נ"ל דאינה צריכה גט ואפילו היא יודעת בטוב שנפלה לתוך חיקה בעינן דליהו סהדי שהגיעו הקדושין לידה והיכא דאיכא תרי סהדי ואחד אומר קרוב לו וא' אומר קרוב לה הוה ספק קדושין והיכא דליכא אפילו חד שראה שהגיעו הקדושין לידה אינה מקודשת אפילו מדרבנן אף על פי שהיא בעצמה מודה שנפלה הטבעת בחיקה דומיא דאמרינן (קדושין סה.) המקדש בע"א אין חוששין לקדושיו ואפילו שניהם מודים והאריך בדבר ובסוף כתב וטוב בעיני שלא להחמיר להצריכה גט לחומרא פן יתן המקדש כתף סוררת כדי לעגנה או ירחיק נדוד ונמצאת זאת העלובה כל ימיה עגונה : וכתב הרמב"ם אבל האיש שאנסוהו וקידש קדושיו קדושין בפ"ד וכתב ה"ה זה דעת רבינו והטעם דלא אפקעינהו רבנן אלא בשאנסה האשה מפני שאם היו הקדושין קדושין לא היתה יכולה להפקיע עצמה ממנו אלא ברצונו אבל האיש הרי הוא יכול לגרשה בע"כ והילכך הרי היא מקודשת והרב בעל העיטור נחלק בזה וכבר הכריע הרשב"א כדברי רבי' ובהשגו' א"א והוא שיאמר רוצה אני ע"כ ואני אומר שה"ז כמי שמכר באונס שהמכר קיים כמבואר פ"י מהלכות מכירה וכ"ש כאן שהוא קונה שאע"פ שהוא באונס שקניינו קנין ולא ראיתי שהצריך שם הר"א שיאמר

רוצה אני אלא כל זמן שהוא עושה הדבר קיים הוא עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם רי"ף ומ"ש שכ"כ בעל העיטור הוא באות מ' מודעא וסמ"ג כתב וז"ל אין האשה מתקדשת אלא לרצונה שנא' ויצאה והיתה משמעות המקרא שמתקדשת מדעתה והמקדש אשה בע"כ אינה מקודשת אבל האיש שאנסוהו שיקדש בע"כ ה"ז מקודשת לאמימר ולמר בר רב אשי אינה מקודשת כדאית' פרק חזקת והגאונים תופסין עיקר דברי מר בר רב אשי עכ"ל ובהגהות מיימון ע"ד תמה עליו דהא בגמרא משמע דאיירי כגון שדחק אשה ואנסה לקבל קידושין דקאמר הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקדושיה מיניה וכן פרי"י והרשב"ם כתב הרא"ש בר צמח על מי שקדש ואמרו שהיה ישן הישן אינו מדבר ואי נים ולא נים תיר ולא תיר מעשיו קיימים: המקדש שלא בעדים ואפילו בפני ע"א אינם קדושין ואפילו שניהם מודים בפרק האומר א"ר נחמן אמר שמואל המקדש בע"א אין חוששין לקדושיו ואפילו שניהם מודים וכן אמרו משמיה דרב ופסקו כן הרי"ף והרא"ש וכ"פ הרמב"ם בפ"ד וסמ"ג כתב אמנם בסוף הסוגיא אומר מאי הוי עלה רב כהנא אמר אין חוששין רב פפא אמר חוששין ולא נפסק הלכה כמי וראוי להחמיר כך פסק ה"ר אליעזר עכ"ל. וכתב הרי"ש בר צמח בתשובה דאפי' לדברי סמ"ג שחוששין לעד אחד לעדות נשים לא חייש כלל ואפילו בע"א לא חשש החושש אלא בששניהם מודים אבל אם יש הכחשה ביניהם לא כמו שכתב הרשב"א באשה טוענת דמשטה היתה וכתב עוד שאין דברי סמ"ג נכונים בזה שפסק כרב פפא וכ"כ הרשב"א במ"א סימן תתנז לאחד מן התלמידים שהיה רוצה לסמוך על סמ"ג בזה מי סנו ה"ג והרי"ף והרמב"ם וכל הגאונים וכל האחרונים שאתה מחמיר על עצמך יותר מכל אלו עכ"ל. וכתב מהרי"ק בשורש ק"א שוו כל הפוסקים מלבד סמ"ג שהמקדש בע"א אין חוששין לקדושיו ואפילו שניהם מודים ואע"פ שכתב סמ"ג והמרדכי בשם רא"מ (ד' תרסב) דיש להחמיר מ"מ חזינא סמ"ק דהוא בתראה טפי ומחמיר טובא פוסק דאין חוששין לקדושיו אפילו שניהם מודים ע"כ ומדברי תרומת הדשן (סי' רי"ב) נראה שנוטה להחמיר ואינו נראה לע"ד וכתב עוד דהיכא דהוו תרי סהדי אצל המעשה והאחד מעיד שנעשה קדושין בפניו ובפני חבירו אף ע"ג דחברו מכחישו מ"מ לפי דבריו של זה הרי הם קדושין גמורים אם האמת כדבריו וכה"ג כ"ע מודו דחוששין עכ"ל. ואינו נראה לע"ד כלל וכ"כ הרשב"א בתשובה שאכתוב בסמוך והוא עצמו סתר אח"כ סברא זו וכתב הרי"ם בתשובה המקדש בע"א (לאו כלום הוא) מדקאמר אין חוששין וכ"ת נצריכה גט לחומרא נמצא אתה פוסלה לכהונה ואי משום קלא דקמי נשואין הוי

קול ושוברו עמו אבל אי נפק עלה מעיקרא קלא דקידושין גמורים ואחר זמן נודע שלא קידשה אלא בע"א אי לא מבטלים קלא צריכה גט אמנם אבי"ה פסק דמבטלים קלא עכ"ל: כתב הרשב"א בסוף פ' הזורק (פא.) גבי המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק והוא שנתייחדה בפני שנים והיו השנים ביחד אבל בפני עד אחד ואפילו בפני אחד בשחרית ואחד בין הערבים לא דאין כאן קדושין דאפילו בא עליה לשם קדושין אין קדושין קדושין דהמקדש בע"א אין חוששין לקדושיו וגרסינן בתוספתא ראוה שנים שנתייחדה עמו צריכה ממנו גט שני אחד אין צריכה ממנו גט שני אחד בשחרית ואחד בין הערבים זה היה מעשה ושאל רבי אלעזר בן תדאי לחכמים ואמרו אחד אין צריכה ממנו גט שני עכ"ל ותוספתא זו כתובה הרי"ף והרא"ש בפ' מי שאחזו וכ"נ מדברי הרמב"ם פ"ח מה' גרושין שכתב כל המגרש על תנאי וכו' ה"ז לא יתיחד עם אשתו וכו' הדבר ידוע שאם נתיחד עמה בפני שתי עדים כאחד אפילו נתקיים התנאי אח"כ ה"ז ספק מגורשת ע"כ וכ"כ עוד בפ"י מהלכות גירושין. וכתב עוד הרשב"א בס"פ הזורק מסתברא כגון שראה הוא את העדים אבל אם ראו אותו שנים מן החלון והם רואים ואינם נראים לו אינה צריכה ממנו גט לפי שאדם יודע שהמקדש בינו לבין עצמו שלא בפני עדים אף על פי ששניהם מודים אינה מקודשת הילכך כשבעל זה שלא לשם קדושין בעל אלא לזנות בעלמא וכ"כ בשמו הרי"ן בפרק מי שאחזו וה"ה בפ"ג מהלכות אישות ובפ"י מהלכות גרושין וכ"פ הריב"ש בסי' רס"ו על עדים שהעידו שהכמין אותם המקדש בחדר אפל ומשם ראו מעשה הקדושין כיון שהאשה לא ראתה שם עדים בשעת קדושין אין לחוש להם דכל שאינה רואה שיש שם עדים אין ראייה שהיא מקבלת אותן לשם קידושין ואף אם שמעו מפיה שהיא מקבלת אותם בתורת קידושין אינה ראייה שנתרצית בקידושין אלא שאומרת כן מפני שסבורה שאין שם עדים ויודעת שהמקדש בלא עדים אין חוששין לקידושיו וכ"כ הרשב"א בפרק האיש מקדש (מג.) גבי ההיא דאמרי' דלא בעינן אתם עידי בעידי קידושין וז"ל ודוקא בשקדשה בפני שנים שהם אצלה אבל הכמין לה עדים אחורי הגדר והיא אינה מרגשת בהם לא דדילמא אי ארגישת בהו לא מקבלת קידושין אלא השתא דסברה דליכא סהדי קבלתן משום דמידע ידעה דהמקדש בלא עדים אין חוששין לקידושיו ורצתה לצחק בו וכן הסכימו האחרונים ז"ל ובסי' ו' כתב על דברי הרשב"א הללו שהודו לו כל המפרשים הבאים אחריו וכתב הרשב"א בתשובה סי' תש"פ בשנים שהיו עומדים אחורי גדר בית אחד ושמעו שאמר ראובן ללאה התקדשי לי באתרוג אבל לא ראו נתינה ממש אפילו ראו האתרוג יוצא מתחת ידה

אין כאן חשש של כלום ואפילו היה מודה שלקחתו לשם קידושין דעדות ראייה ממש בעיניו ובסיי"י אלף קע"ט על אשה שהעידו שהכניסה ידה בחור שבכותל החוצץ בינה ובין מקום שהמקדש והעדים עומדים שם ונתן המקדש מעות בידה וקדשה בהן והאריך בדבר: אבל אם קידש בפני עדים אפילו לא א"ל אתם עדי ש"ד כ"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות אישות והכי איתא בפרק האיש מקדש כתב הרשב"א בתשובה אותו העד שהעיד שבפנינו נתקדשה כיון שהאחרים אומרים שלא נתקדשה בפניהם אין חוששין לו דלא הוי אלא חד וקי"ל המקדש בע"א אין חוששין לקדושיו ומה שאמר העד השני באותו מעמד האחר שבפניו ובפני חבירו נתקדשה אינו כלום דכל שאמור שלא בפני ב"ד מיקרי ואמר ויכול לחזור ולהעיד שלא נתקדשה שכל מה שאמור חוץ לב"ד אינו כלום כמו שמפורש בפרק שבועת העדות (לב.) וכל שלא העיד בפני ב"ד שנתקדשה אינו כלום אלא שיש לחוש שמא למחר הוא בא ויאמר שנתקדשה בפניו ונמצאו בניה ממזרים והנה זה עובר על שאינו מעיד ואם אינו רוצה להעיד יחרימו בב"ה שכל מי שידע בזה עדות שיבא ויעיד ואם זה אינו מעיד נשא עונו כך ראיתי כתב אחר בשאלה זו שבא לאחר ששאלני ע"ז וכתוב בו שהשלשה אמרו בפני ב"ד שלא ידעו בקדושין ולא בממון שהוא תובע ממנה אלא שאחד מהם חזר אח"כ ואמר שיש לו מזכרת מהענין הזה כיצד הוה בויניציאה ואם הדבר כן אין בדבריו כלום שאפילו חזר ואמר שנתקדשה אין בדבריו כלום שכל עד שאומר בפני ב"ד איני יודע אינו יכול לחזור ולומר נזכרתי ויודע אני כמו שמבואר אפילו מעצמן וליתן לה להסיר המכשולות ושלא ליתן מקום לפושעים לחבל ולנבל בנות ישראל ולהחניף הארץ. וכי עוד שם כשבאו העדים השניים והכחישוהו ואמרו שאין זה כתב ידן אם אין כתב ידן יוצא ממקום אחר הם נאמנין כמו ששנינו בפ"ב דכתובות (יח:) ואפילו אם היה כתב ידן יוצא ממקום אחר או שאמרו העדים כתב ידינו הוא זה אם אמרו מעולם לא חתמנו ומזוייף הוא זה הכל תלוי בראיית הבית דין אם הוא יעיין וודקדק הרבה בדבר ויחקור וידרוש ויאיים שרגלים לדבר וכזה ראוי להורות עכ"ל לפי מה שכתב בתשובה שקודם זה דאין סומכים על עדות קידושין שבשטר עד שיבואו ויעידו בפניהם וכי צ"ל שזה שכתב בתשובה זו לענין שטרי ממונות הדברים אמורים ולא לענין שטר קידושין כך יש לדקדק מתוך לשונו בתשובה זו: המקדש בפסולי עדות דאורייתא אינם קדושין בפרק זה בורר (כו:) אמר רב נחמן חשוד על העריות בשר לעדות אמר רב ששת עני מרי מ' בכתפיה וכשר אמר רבא ומודה רב נחמן לענין עדות אשה שהוא פסול בין לאפוקא בין לעיולא כך היא גירסת הרי"ף והרא"ש וכך

הם דברי הרמב"ם בפ"ד ודלא כספרים דידן פרק זה בורר והיא גירסת העיטור דגרסי לא אמרן אלא לאפוקא אבל לעיולא לית לן בה ופירש ר"ת שבא על הערוה וכן משמע מדברי רש"י ומדברי הרי"ף אבל בתוספות והרא"ש פירשו דהיינו חשוד בעלמא בלא עדים וכתב הרמב"ם אבל בפסולי עדות דרבנן וכו' עד סוף הסימן בפ"ד אלא שבמקום מ"ש בספרי רבינו כופין אותו ליתן גט כתוב שם כופין אותה ליקח גט וסיים שם עוד וכן כל דין קידושי ספק ואם רצה לכנוס חוזר ומקדש ודאי ואם לא רצה לכנוס צריכה גט ממנו מספק וכתב ה"ה דין הפסולי עדות מן התורה פשוט ומבואר בפ' זה בורר שהפסולים אינם כשרים לעדות אשה לא לעיולא ולא לאפוקא ודין הפסולי עדות מדבריהם מבואר בדברי קצת גאונים שדנין בהם להחמיר והרי דין כקדושת ספק כמ"ש רבינו ודע שבפסולי עדות יש מחלוקת בין המפרשים ז"ל אי אלו הן מדברי תורה ואי אלו מדברי סופרים שקצת מן הגאונים סוברים שכל אותן שהן נלמדים מן המדרש כקרובי האם הם מד"ס וכ"כ רבינו בפיי"ג מהלכות עדות והוא ג"כ מהשורש השני שהניח בספר המצות וכבר חלקו עליהם ז"ל ואמרו שכל הבאים מן המדרש הם מן התורה בין קרובי האם בין קרובי האב וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל עד כאן ובתשובה להרמב"ן סי' קי"א וסי' קכ"ה האריך בזה ועיין בתשובה להר"ש בן הר"ש בר צמח שכתבתי בס"ס זה והעיטור כתב שיי"א דכל הני דפסולי מדרבנן אי קידש בפניהם אפילו שניהם מודים לא תפסי קדושין כלל ואינה צריכה ממנו גט ורב אחא כתב דצריך גט ומסתברא דהדרי וקדשי קדושי תורה ואי לא בעו יהבי גט מספק ואפילו הכחישה האשה את העדים צריכה גט מספק וכן דעת רבינו האי עכ"ל והביאו המרדכי בפ"ג דקדושין ודברי הרמב"ם כדברי רבינו האי ז"ל ובתשובה להרמב"ן סי' קכ"ה הביא סברות אלו בארוכה ועיין בתשובת הריב"ש סי' י"ד: כתב מהרי"ק בשורש פ"ה מעשה היה בפני רש"י באנוס שקדש בפני אנוסים חביריו וחזרו בתשובה ואמרו שקידושיו קדושין להצריכה גט דאע"פ שחטא ישראל הוא ועוד שמא הרהרו תשובה בלבם והו"ל צדיקים עכ"ל ותשובה זו היא באורחות חיים ודבריו תמוהים הם והרי ב"ש כתב בדין האנוסים בסי' ד' וי"א וי"ב: אם קדשה בפני רבים ונמצא בהם קרוב או פסול יתבאר בדברי רבינו בטח"מ סי' ל"ו: כתב ה"ה בפרק הנזכר דין קידושי ספק כתבו כאן רבינו ועוד יש להוסיף שאם עמד א' וקדשה הרי היא מקודשת לשני מספק וצריכה גט משניהם או מגרש ראשון ונושא שני אבל לגרש שני ולכנוס ראשון לא שמא יאמרו החזיר גרושתו מן האירוסין אחר שנתארסה לאחר דומה לדין המבואר בפ"ט יצא עליה

קול שנתקדשה לפלוני עכ"ל: מצאתי כתוב שאחד קדש בפסולי עדות והתירה ר' חיים הארוך וחלקו עליו חכמי טילוטולא וגזרו עליו נדוי שיחזור בו מפני שמה שהעידו על אותן עדים שעברו על שבועתם אם היה שבועת ביטוי בענין שכשנשבעו לא יצתה שבועה מפיהם לשקר לדעת הרי"ף והרמב"ן והרמ"ה כשרים הם ואפי' לר"ת שפוסל גם בזו מודה הכא שצריכה גט שאינו פסול מן התורה אלא מי שעבר עבירה דשייך בה מלקות ואע"פ שלא התרו בו אבל שבועת ביטוי שנשבע לפרוע ולא פרע לא שייך בה מלקות דהתראת ספק היא שיכול לומר עדיין יש לי שהות לקיים שבועתי וכ"כ הרמב"ם ז"ל וסמ"ג איזהו רשע כל שעבר עבירה שחייב עליה מלקות זהו פסול לעדות מן התורה וכו' וגם על חילול שבת אם עבר על מוקצה או אפי' על הוצאה בזמן הזה אין פיסולן אלא מדבריהם וצריך הכרזה וכאן לא הכריזו עליו ומספיקא אין לנו לפסלו כי שמא לא חילל שבת אלא בשל דבריהם ואפי' הכריזו עליהם המקדש בפסולי עדות של דבריהם מקודשת ועומד אפי' היו פסולי עדות דאורייתא אם לא נתקבלה עדות פיסולם בפניהם עדות הפסולים בטלה ומי שהורה להתירה אם ידע שלא נתקבל עדות פיסולם בפניהם ראוי לנדותו ולהחרימו ולקללו ולהענישו אם לא יחזור בו מיד שכיון שיצא קול שנתקבלו עדויות פיסולם שלא בפניהם היה צריך לחקור אחר הדבר כתב הרשב"א בתשובה שנינו בפרק האומר (סה.) האומר לאשה קדשתך בפני פלוני ופלוני והיא אומרת לא קדשתני היא מותרת בקרוביו ואע"ג דמשה לה חתיכה דאיסורא בקרוביו אין חוששין לו כלל לפי שהיא בחזקת היתר להם ואפי' הוציא קול בעיר שהיא מקודשת לו אין חוששין לקול זה וכדאיתא בס"פ המגרש (פט.) ואע"פ שאומר שיש לו עדים חתומים בשטר שהוא קדשה בפניהם אין חוששין ומתירין אותה מיד להנשא כההיא דהאומר לאשה קדשתני שמתירין אותה מיד ואין חוששין לזה שאומר שיש לו עדים אלא שהלכו למ"ה ואמרין בפרק שני דכתובות (כג.) והא איכא עדים במ"ה כלומר עידי טומאה ואמרו עדיה בצד אסתן ותיאסר ואפי' יוציא זה שטר חתום בעדים ונתקיים השטר ע"פ שנים עדים דעלמא מחזיקין אותו במזוייף כיון שבאו אותם שנים ואמרו שלהם אמר לזייף אותו וכדגרסינן בפרק אלו נערוות (לו:) האי שטרא ריעא לא מגבינן ביה וכו' כיון דמהדר אזיופי זיופי זייף וכו' ואע"ג דהתם לא אמרינן אלא דלא מגבינן ביה דמשמע הא מיקרע לא קרעינן ודכוותה הכא לא שריא לכתחלה לא היא דהכא בחזקת היתר לעלמא היא ואם אתה אוסרה לעלמא הרי אתה מוציאה מחזקתה ע"י שטר זה דריע וכאילו נגבה בו ותוציא ממון מחזקת בעליו ועוד דכיון שנתיר אותה

עכשיו קודם שיוציא השטר ונשאת בבירור אומרים לא תצא וכל שאין מוציאים אותה לאחר שנשאת אפי' לא נשאה לא תצא מהיתירה הראשון וכדאמרי' בפ"ב דכתובות (כג.) (ופרק האשה רבה (פח:) ועוד דכל שלא באו עידי השטר ממש נאמנת היא לומר שטר מזוייף הוא מגו דאי בעיא אמרה גירשתני ומותרת לינשא על פיה כאומרת לבעלה גירשתני וכדמשמע בשלהי נדרים ובפי' התקבל (סד:) ואע"ג דמגו במקום עדים לא אמרינן אי אתו עדים גופייהו דחתימי בשטר אבל הכא ליכא עדים דאימור מזוייף הוא שחזר אחריו לזייף השטר (ולענין גדלתו שאמרת) מסתברא שהאב נאמן וכאותה ששנינו בפרק האומר (סג.) (בני זה בן י"ג שנה ויום א' נאמן לנדרים ולערכין וכו' אבל לא למכות ולא לעונשים ועדות זו לא למכות ולא לעונשין היא עכ"ל: כתב הריב"ש בסי' קכ"ג על אשה שנאמר עליה שנתקדשה והוציאו קול עליה שיש עדים בדבר אלא שיצאו מהעיר לא הרחיקו יותר ממהלך שני ימים ועתידים הם לחזור והיא מכחשת ואומרת שלא נתקדשה והמקדש אומר יבואו עדים ויעידו נראה שקול זה לא הוחזק בב"ד משום אחד מהדרכים שנאמרו בו אלא שהאיש ההוא אמר על האשה ההיא שהוא קדשה בפני עדים שהלכו להם והוא המוציא הקול והיא מכחשת אותו ולכן אין ממש בדבריו ואין מעכבין אותה מלינשא והיא תחוש לעצמה וכ"כ הרי"ש בר צמח בתשובה דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים בין מקום קרוב למקום רחוק והיינו ממש ההיא דפ"ק דקדושין (יב:) והא איכא סהדי ואמרינן השתא מיהא ליתנהו קמן ואפי' אביי ורבא דחיישי דוקא התם שאינו עדות בקדושין אלא אי ש"פ מיהו למעשה הכל תלוי ומסור לדיינים יראי שמים אם רואין שיש ממש בטענותיו ובין כך ובין כך יכולין ב"ד להחרים כל מי שטוען דבר שאינו א"נ יכולין לכופו אותו מיד לגרשה אם רואים שיש צורך בדבר זה וכ"כ הרשב"א בענין אשה שיצא עליה קול מקודשת שמחרימין על הטוען דבר שאינו עוד כתב שכופין אותו לברר טענתו או לגרש ומוכח לה מדאמרינן בפרק בתרא דכתובות (קט.) (אבא פסק עלי או קנוס או פטור ה"נ אומרת אני איני מודה בדבר אתה ברר או גרש וכ"ש בענין זה שאין כאן קול כלל אלא טענתו בלבד ואחר שעומד בדיבורו וקבל עליו החרם כופין אותו לברר טענתו תוך זמן קרוב או לפטור מיד והכל מסור לב"ד יראי שמים עכ"ל ובתשובה אחרת כתב עוד אין לחוש כלל לדבריו ולא חיישינן בזה משום ממזרות דהא אשה עצמה נאמנת לומר מת בעלי וכן לומר לבעלה גירשתני אע"פ שהיתה בחזקת אשת איש ואין ראוי להחמיר בזה משום שלא יהו בנות החשובה מדרך כף רגל לבני פריצי עמנו וכמו שכתב הרשב"א בתשובה על תלמיד אחד שרצה להחמיר

בכיוצא בזה וכעס עליו וכתב שהיא רעה חולה שיתעלל פריץ אי על אי מבנות החשובים כדי להוציא ממון מידה ומה שכתבת שכך היה המנהג לעגנה ולהאמינו הוא מנהג בורות ואם מפני חומרא חומרא דאתי לידי קולא הוא לענין אם יקדשנה אחר או אם יקדש זה אחותה וכמו שכתב הרשב"א באותה תשובה ואין חוששין בזה לקול דלא חיישינן אלא כדאיתא בפרק המגרש (פ.ט.) לא שישמעו קול הברה וכו' דבעינן קול יוצא מדברים שראוי לחוש להם כאותם הנזכרים בגמרא אבל כשיהיה הדיוט מוציא קול שקדש אשה ומדבריו יצא רינון בעיר אין זה קול כלל עכ"ל וכתב עוד בתשובה על מי שקדש בת קטנה שלא בפני אביה והעדים קרובים זה לזה מצד האם שאפי"ה הרמב"ם שסובר שפיסול קורבת האם אינו אלא מדרבנן יודה שעדותן בטלה משני טעמים שאפילו יהיה פיסול זה כשאר פסולי עדות דרבנן ונאמר שחוששין לקידושיו הכא כיון שהיתה קטנה שלא לדעת אביה אין כאן חשש קידושי תורה ואפילו לרש"י שסובר שאם נתרצה בפירוש חוששין לקדושי אפי"ה אין כאן חשש קידושי תורה שאנו צריכין לשמוע מפיו שנתרצה וכיון שאין כאן קידושי תורה אפילו יודה רבינו לבה"ג דתקנו רבנן קדושין לקטנה אפי"ה יאמר כאן שאין זו מקודשת לפי שקידושין דרבנן בפסולי עדות דרבנן הם וליכא מאן דחייש להו והטעם השני שמה שכתב הרב דפסולי קרובים הבא מדרשא הוא מדרבנן הוא מפני שסובר בכל מדרש חכמים שאינם קרויים דאורייתא אינו שהן מדרבנן אלא שהם קרויים מדרבנן לענין שאינם נכללים בדברי רבי שמלאי לענין מנין המצות אבל מ"מ דין תורה הם וא"כ המקדש בפניהם אינה מקודשת עכ"ל מצאתי כתוב על מעשה שהיה באשה שנתקדשה לראובן בפני עדים שהם קרובים ואח"כ הלכה ונתקדשה לשמעון בפני עדים קרובים ופסקו החכמים שאלו ואלו אינם קידושין והתירוה לעלמא והלכה ונשאת לאחר ואח"כ עמד אחד וערער על הוראת החכמים לפי שהקרובים היו ע"י אישות והם פסולי עדות דרבנן וצריכה גט והקידושין השניים ג"כ חלו אע"פ שהעדים היו קרובים כיון שהקידושין הראשונים לא היו בעדים כשרים והחכמים דחו דבריו והסכים ה"ר יהודה בן הרא"ש על ידם מפני שרבים חולקים עליו וסוברים שקורבת אישות היא מן התורה ועוד שהרי"ף כתב בתשובה שהמקדש בפסולי עדות דרבנן אין חוששין לקידושין עד כאן לשונו ונראה לי לסמוך על זה היכא דכבר נשאת אבל אם לא נשאת עדיין הדין עם החולק להצריכה גט משניהם כדברי הרמב"ם ז"ל וכתב עוד ה"ר יהודה בתשובה הנזכר אבי הנערה הטעה אתכם שלא הגיד לכם שבקידושין שניים נמצא עדים כשרים עם הקרובים ואם הייתם שולחין בעד המקדש

כשקבלתם העדיות והייתם שואלים אותו אם היה לו שום זכות לטעון בעדו היה אומר לכם שהיו שם עדים כשרים ג"כ ואם הייתם מסכימים להתירה הייתם כותבים הטעם במעשה ב"ד ואם היה חולק בדבר הייתם סותרים דבריו קודם שתנשא ולא היה נשאר מקום להוציא לעז על הנשואין עכ"ל כתב רבינו ירוחם בשם הר"ם המקדש בפני שני עדים והאחד מהם קרוב מתירים אותה לינשא לכתחלה בלא גט:

סימן מג - אין קדושין לקטן, ודיני קטן וקטנה אם הגדילו

קטן שקדש או נשא אינו כלום דלא תקינו ליה רבנן נישואין בר"פ חרש (ק"ב): אמרינן הכי דלא תקינו רבנן לקטן נישואין דלקטנה דוקא תקינו נישואין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר: ומ"ש דקטן שקדש אפילו שלח סבלונו' משהגדיל אינו כלום וכו' מבואר במשנה פ' האיש מקדש [נ:]: ומפרש טעמא במתניתין משום דעל דעת קדושין הראשונים שלח הסבלונות כלומר ולא שלחם לשם קדושין וכתב רש"י בפרק המדיר [עב:]: קטן אין קידושיו כלום דלאו בר קיחה הוא דכי יקח איש כתיב מי נאמן להעיד על הקטן והקטנה אם גדלו עיין בסימן קס"ט. ומ"ש ולאחר שיגדיל חלין הקדושין ואפילו אין עדים שבא עליה משהגדיל אלא שנתייחד עמה צריכה גט. בפרק המדיר (עג:): תניא קטן שקידש אע"פ ששלח סבלונות לאחר מכאן אינה מקודשת בעלו קנו ר"ש בן יהודה אומר בעלו לא קנו ומשמע דהלכה כת"ק וכתב שם הרא"ש דהיכא דאמרינן בועל לשם קידושין היינו דאיכא עידי ייחוד דאמרי' הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה וטעמא דחיישינן בביאה טפי מסבלונות משום דקי"ל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הלכך איכא למימר דמסיק אדעתיה דילמא קידושי קטנות לאו כלום נינהו וגמר ובעל לשם קדושין וכ"כ עוד בתשו' כלל ל"ה והבי' רא"י אחרת וכ' שם הר"ן דהא דאמרי' גבי קדושי קטן שאם בעל משהגדיל קנה היינו לומר דקדושין גמורים הם (ב"ה): ומ"ש רבינו ולאחר שיגדיל חלים הקידושין אינו נכון דהא כשיש עדים שנתייחד עמה לא מחמת הקידושין היא מקודשת אלא מחמת שאנו אומרים שקידשה בביאה עכשיו ע"כ). ומ"ש ואם קיימה משהגדיל

כתובתה קיימת וכו' מבואר במשנה ס"פ הכותב (צ.): ומ"ש דווקא מנה ומאתים אבל אינו נכון דהא כשיש עדים שנתייחד עמה לא תוספת אין לה מימרא דרב הונא שם. ופרש"י מנה ומאתים שהן תנאי ב"ד דאילו בשטר לא גביא מחמת הקידושין הוי מקודשת אלא מחמת דחספא בעלמא הוא ונתבאר עוד זה בדברי רבינו סימן ס"ז וכתבו התוס' דמשמע ממתני' דהיכא דנשאה בתולה אע"ג דכשגדלה שאנו אומרים שקידשה בביאה עכשיו: כבר היא בעולה יש לה כתובה ק"ק שע"מ כן קיימה שיהא עכשיו כתחלת נישואיה. כתב מהרי"ק בשורש ל' דקטן בן י"א שקידש לו אביו שצריכה גט לדעת קצת פוסקים ודברים תמוהים הם כתב הרשב"א בתשובה סימן תת"ג על ענין קטן שהשיאוהו אשר אמרת מה חשש יש בדבר באמת אסור לעשות כן מכמה טעמים והרא"ש כתב בפרק האיש מקדש קטן שהשיאו אביו לא חשיב כאילו היא בזנות אצלו אפילו היא גדולה ובת עונשין אע"ג דלא תקינו רבנן נישואין: המקדש קטנה אינם קדושין פשוט בתלמוד בכמה דוכתי ומ"ש אבל לאמר שתגדיל תלין הקדושין ואינה צריכה קדושין אחרים ז"ל הרמב"ם בפ"ד גבי ממאנת ולמה יוצאה בלא גט מפני שאין קדושיה קדושין גמורים מן התורה אלא מד"ס והן תלויין שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה גמרו קדושיה ונעשית א"א גמורה ואינו צריך לחזור ולקדשה אחר שגדלה ואם לא רצתה צריכה למאן ותצא בלא גט וכתב ה"ה דע שמ"ש רבינו שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה גמרו קידושיה ונעשית א"א גמורה הוא דוקא כשבעל אחר שגדלה אבל לא בעל אחר מכאן אינה א"א אלא מד"ס וקידושי אחר תופסין בה וכבר ביאר רבינו זה בארוכה פי"א מה' גירושין ומ"ש כאן נעשית א"א גמורה לומר שצריכה גט ואם בא עליה אחר שגדלה היא א"א מן התורה ואם לא בא עליה היא א"א מד"ס וזה מבואר שם בהלכות גירושין עכ"ל וגם רבינו כ"כ בסימן קנ"ה וצ"ל הביאה סימנין אחר י"ב ולא בעל אח"כ הוי ספק קדושין ואם בא להוציאה צריכה גט מדרבנן ומיהו אם לא גירש ועמדה ונתקדשה לאחר צריכה גט משניהם ואם ירצו מגרש ראשון ונושא שני אבל לא יגרש שני וישא ראשון שמא יאמרו החזיר ראשון גרושתו משנתארסה וכתב הרמב"ם דוקא היכא שלא בעל אחר שגדלה ונתקדשה צריכה גט מהב' ואסורה לחזור לראשון אבל בעל אחר שגדלה ונתקדשה לאחר אפילו גט אינה צריכה מהב' ומותרת לחזור לראשון עכ"ל וא"כ צ"ל שמ"ש כאן רבינו סתם דלאחר שתגדיל חלין הקדושין ומשמע דאפילו לא בעל נמי חלו הקדושין היינו מדרבנן ונ"מ שאינה צריכה קדושין אחרים וכדמסיים בה ואינה צריכה קדושין אחרים כלומר לענין זה בלבד הוא דחלו הקדושין אבל לענין אם פשטה

ידה וקבלה קדושין מאחר לא דהא ודאי תפסי בה קדושי אחר כל שקדשה אחר קודם שבעל ומהרי"ק בשורש ל' כתב בדינים אלו עיין עליו: ומ"ש ומיהו תקינו לה נשואין ע"י אחיה ואמה וכו' ומ"מ אם רצתה לצאת ממנו אינה צריכה גט אלא יוצאת במיאון בפרק ב"ש (קז:) תנן איזו קטנה שצריכה למאן כל שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה השיאוה שלא לדעתה אינה צריכה למאן וכבר כתבתי בסמוך דבר"פ חרש קאמר דקטנה תקינו לה רבנן נישואין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר: ומ"ש דהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה דינה כמי שאין לה אב מבואר במשנה פרק נערה (מג:) ופרק ב"ש (קט:): ומ"ש ודוקא שיש בה קצת דעת וכו' בפרק התקבל (סה.) אמר רבא ג' מדות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון הפעוטות מקחן וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה הגיעו לעונת הנדרים נדרים נדר וכו' זו היא גירסת ספרים דידן והיא גירסת רש"י אבל הרי"ף מחליף הגירסא בשתי מדות ראשונה ושניה וגורס במדה ראשונה וכנגדו מתגרשת בקדושי אביה ובמדה שניה גורס וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון וכתב הרא"ש דמסתבר כגירסת הספרים שהוא גירסת רש"י ופרש"י וכנגדו בקטנה חשיבה לה יודעת לשמור קידושיה ומתקדשת בקדושי אמה או אחיה לדעתה או בקבלת עצמה אם יתומה היא למיאון שצריכה למאן ואינה יוצאה בלא מיאון דתנן ביבמות כל תנוקת שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן וזו יודעת לשמור הוא ומ"ש או אפילו יש בה דעת והשיאוה אמה או אחיה שלא לדעתה לא הוי קדושין כלל במשנה פרק ב"ש (דף קז:): איזו היא קטנה שהיא צריכה למאן כל שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה השיאוה שלא לדעתה אינה צריכה למאן: ומ"ש בשם הרמב"ם דפחות מבת שש אפי' היא נבונת לחש ביותר וכו' עד ואם לאו אינה מתקדשת ואינה צריכה מיאון הכל בפ"ד והוא ז"ל גורס כגירסת הרי"ף וכתב ה"ה דברי רבינו בזמנים אלו לומדים ממה ששנינו ביבמות פרק ב"ש (דף קז:): רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל תנוקת שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן ואמר שמואל הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס ובפרק התקבל (דף סה.) אמר רבא הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון ושני המאמרים האלו בהלכות וזמן הפעוטות ידוע בפרק הניזקין שהוא מבן ו' עד י' כל חד לפום חורפיה וכבר נזכיר זמן זה בהלכות כאן בפרק התקבל והסכים רבינו בין המאמרים האלו שפי' יכולה לשמור קידושיה שאמר רבי חנינא יודעת לשמור כסף קדושים במקחם וממכרם בפעוטות

וכן פירש בפ"י המשנה ששיעורו של רבי חנינא היא מבת ו' ועד בת י' וכ"כ בעל העיטור וכן מוכח בירושלמי כמו שכתב הרשב"א וכן הסכים הוא ז"ל וכן עיקר ויש בהשגות בזה שטה אחרת עכ"ל: וכתב נ"י בפרק ב"ש שפר"ח מדקאמר רבי חנינא בן אנטיגנוס כל שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן ש"מ דבפנוייה היא ואם לא נבעלה כלל שריא לעלמא ואפילו גדלה וכתב עליו הרשב"א שאינו רואה הכרח בדבר זה לפי שיש לפרש דאינה צריכה למאן דקאמר לומר דאינו יורשה ואינו מטמא לה ואינו זכאי במציאתה ובהפרת נדריה ואיפשר דלרבי חנינא בן אנטיגנוס אף הקטנה שאונה יכולה לשמור קדושיה אונה יוצאה בכדי אלא במיאון דאינה צריכה מיאון דקאמר אינו אלא לדברים הללו בלבד כמו שכתבתי: וכל זמן שלא תמאן בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה וכו' בפרק ב"ש (דף קח.) איפליגו ר' אליעזר ורבי יהושע ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבי יהושע דאמר קטנה הצריכה מיאון בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומיטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שיוצאה במיאון: ומ"ש וחייב במזונותיה ובפדיונה כל זמן שהיא תחתיו ואוכל פירותיה אבל אם הלך למ"ה ולותה ואכלה או לצורך פדיונה וכו' בס"פ אלמנה נזונית (דף ק:) תנן דממאנת אין לה פירות ולא מזונות ובפי' שני דייני גזירות (ד' קז:) תניא כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונות אלא כגון שהלך בעלה למ"ה ולותה ואכלה עמדה ומיאנה ואהא דתנן דאין לה פירות כתבו התוספות והרא"ש אין לומר תקנת פירות דהיינו פרקונה דבעודה יושבת תחתיו פשיטא דאם נשבת חייב לפדותה ואם מיאנה ואח"כ נשבת פשיטא דאינו חייב לפדותה ואם נשבת ומיאנה ועודה שבויה פשיטא דאינו חייב לפדותה דאלמנה בכה"ג שנשבת בחיי בעלה ומת אמרינן (כתובות נב.) דאין היורשין חייבים לפדותה ובפירות שאכל נמי אין לפרש דאפילו קרן גופיה אם אכלו אין לה דאמרי' בגמרא אי דליתנהו אידי ואידי לית לה אלא איצטריך לאשמועינן דאין לה פירות שליטא אפילו הן מונחין בעין בתוך ביתו ועוד יש לפרש תקנת פירות כגון שנשבת ולותה ופדתה עצמה ואח"כ מיאנה דומיא דמזונות דמפרש בפרק שני דייני גזירות כתב הרא"ש בתשובה סוף כלל ל"ג כיון שהגיע לכלל שנותיו ומשכחין ביה השתא סימנים מחזקינן ליה בגדול משהגיע לכלל שנותיו והביא ראיה לדבר וכ' ועוד ראיה מדאמרינן בפרק מי שמת (קנו.) אמר שמואל בודקין לגיטין ולקידושין פירוש אם הגיע לכלל שניו וקדש בודקין אותו אם הביא שתי שערות קידושיו קדושין והא דבדקינן ליה לאו משום דאי לא משתכחי ליה

סימנים לא חיישינן לקידושיו דהא אמרינן בפרק יוצא דופן (מו.) קטנה שהגיעי' לכלל שנותיה חזקה הביאה סימנים וכו' אלא להכי מהניא בדיקה דאי מצא שערות ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר שאינה צריכה גט משני אם לא מצא שערות צריכה גט משניהם דחיישינן שמא נשרו ופריי' דצריכים למימר דהך בדיקה קודם קידושין היא דאי לאחר קידושין אפילו אם ימצאו שערות צריכה גט משניהם דשמא השתא הוא דאתו ובשעת קידושין לא הוו דהכי אית ליה לשמואל גופיה בפרק בתרא דקידושין גבי קדשה אביה בדרך וקדשה היא את עצמה והרי היא בוגרת לפנינו וכו' ומיהו לא דמו דהתם וכו' אבל הכא כיון שהגיע לכלל שנותיו ודאי אית לן למימר כיון שלאחר קידושין מצאו חזקה שגם בשעת קדושין היו בה כל זה פריי' וכ"ש אליבא דהלכתא דקי"ל כרב דאמר הרי היא בוגרת לפנינו עכ"ל וכ"התוספות בפרק מי שמת (שם.) וכתב מורי הר"י בי רב ז"ל שה"ר דוראן והרשב"א חולקין על זה וכתב שצריך שיעידו עדים שו' חדשים קודם היה לה שתי שערות כדאמרינן (לט.) אין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים וכל זמן שלא יעידו על זה אפילו תהיה בת ט"ו שנים היא בספק קידושין ואם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם ועיין בחידושי הרשב"א בפרק מי שמת (שם) :

סימן מד - קדושי חרש שוטה וקטן, עריות וחיבי לאוין

חרש וחרשת אינן בני קידושין מן התורה לא שנא נשאו כיוצא בהן ל"ש חרש שנשא פקחת וכו' אבל חכמים תקנו להם נישואין ז"ל הרמב"ם בפ"ד חרש שנשא פקחת וכן חרשת שנשאת לפקח אין קדושיהן גמורין מן התורה אלא מד"ס וכתב ה"ה ביבמות פרק חרש (ק"ב:) במשנה ובגמרא שתקנו חכמים לחרש ולחרשת נשואין והן מדבריהם ויש חולקים בגמרא ואמרי שהן ספק קדושי תורה ואין הלכה כן: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם אם בא פקח וקדש אשת חרש הפקחת הרי זו מקודשת לשני קדושין גמורים ונתן גט והיא מותרת לבעלה החרש ג"ז בפרק ד' וכתב ה"ה דברים פשוטים הם שכל שהקדושין הם מד"ס קדושי תורה חלין בה וכתב רבינו ונותן גט והיא מותרת לבעלה החרש ובהשגות א"א

טעה בזה שאינה מותרת לחרש שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו מן הנישואין ע"כ ואני אומר לא טעה רבינו דע"כ לא אמרו אבל מגרש שני ונושא ראשון לא שמא יאמרו מחזיר ראשון גרושתו וכולי אלא כשהראשון יש לו קידושין מן התורה שאז יש לחוש שמא יאמרו גירש אבל חרש שאין לו קדושין ולא גירושין ד"ת אין לחוש שמא יטעו בו שאפי"י יאמרו שגירש ואח"כ החזירה אינו עובר באיסור תורה ואין לנו להוסיף על הגזירות של דבריהם וזה נ"ל מבואר בדברי רבינו עכ"ל: ומ"מ אינה יכולה למאן וכו' בר"פ חרש מ"ש קטנה דממאנת ומ"ש חרשת דלא ממאנת דא"כ מימנעי ולא נסבי לה ופרש"י מימנעי ולא נסבי לה. הואיל ולעולם היא יכולה למאן מכני חרשותה אבל קטנה גבול יש לה וסבר מפייסנא לה כל שעתא עד שיעבור זמן מיאונה: ומ"ש וכתובה לא תיקנו לה כאשר יתבאר לקמן בע"ה בסי' ס"ז: ושוטה ושוטה אין להם קידושין לא מד"ת ולא מד"ס ל"ש נשאו עם כיוצא בהן ל"ש עם פקחין בר"פ חרש (שם) אמר רמי בר חמא מ"ש חרש וחרשת דתקינו להו רבנן נישואין ומ"ש שוטה ושוטה לא תקינו להו רבנן נישואין חרש וחרשת דקיימא תקנתא דרבנן תקינו להו רבנן נישואין שוטה ושוטה דלא קיימא תקנתא דרבנן דאין אדם דר עם נחש בכפיפה לא תקינו להו רבנן נישואין ופירש"י דקיימא תקנתא דרבנן. שדרכן להיות שלום ביניהם אפילו חרש וחרשת וכל שכן כשהאיש פקח אבל שוטה אפילו בפקחת לשוטה ושוטה לפקחת אין שלום ביניהם וכ"ש שוטה לשוטה: כתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה מי שדעתו צלולה ומבין ומשיג הדברים על בורין אף ע"פ שדלה וחלושה קידושיו קידושין גמורים וכן גירושיו ואם דעתו משובשת שאינו משיג שום דבר על בוריו ה"ז בחזקת שוטה ואין קידושיו קידושין גמורים ואם עתים צלולה ועתים משובשת ולא ידעין העת שהוא עומד בדעתו ה"ז ספק: כתב הרמב"ם שכור שקדש קידושיו קידושין וכו' הגיע לשכרותו של לוט אין קידושין קידושין ומתיישבין בדבר זה בפ"ד וכו' ה"ה ברייתא בפ' הדר [סה.] שכור מקחו וממכרו ממכר עבר עבירה שיש בה מיתה ממיתין אותו מלקות מלקין אותו כללו של דבר הרי הוא כפקח לכל דבריו אלא שפטור מן התפלה עוד שם ל"ש אלא שלא הגיע לשכרותו של לוט אבל הגיע לשכרותו של לוט פטור מכולם ומפני שהוא בעריות החמורות ע"כ כתב רבינו ומתיישבין בדבר זה עכ"ל: וכתב עוד סריס שקידש בין סריס חמה בין סריס אדם וכן איילונית שנתקדשה הו קידושין ג"ז בפ"ד וכתב ה"ה סריס שקדש וכו' נתבאר פ"ז מה' איסורי ביאה סריס אדם אינו ראוי לבא בקהל והוא בלאו ומ"מ קידושיו קידושין כדאיתא ביבמות [עט:] ואין צ"ל סריס חמה שהוא כשר לבא

ע"כ ובדין איילונית כתב זה מתבאר בהרבה מקומות בכתובות [ק:]:
וביבמות והעלה רבינו יעקב ז"ל במשנה אחרונה דיבמות דאע"פ שלא
הכיר בה כשקדשה צריכה גט וכן עיקר עכ"ל. ומ"ש רבינו בשם התו'
דאיילונית שנתקדשה לא הויין קידושין אפילו מדרבנן וא"צ גט בד"א
באיילונית שיש לה סימני איילונית וכו' אבל ספק איילונית צריכה גט
בריש יבמות (ב:): כתבו התוספות והרא"ש דמשמע דאיילונית לא בעיא
גיטא אפי' מדרבנן דאי בעיא גט מדרבנן לא היתה צרתה מתייבמת וקשה
דתנן בהשולח המוציא את אשאו משום איילונית לא יחזיר ומשמע התם
דבעיא גיטא וי"ל דהתם מיירי שהוציא משום ספק איילונית שאין
הסימנים ניכרים בה יפה ע"כ וסימני איילונית שכתב רבינו מבוארים בפי'
הערל (פ.): ומ"ש שבא' מאלו חשובה איילונית נראה שלמד כן מדין
סימני סריס דאיתא בפי' הערל ואיפליגו התם אי בעינן שיהו כולם או סגי
בא' מהם והלכה כר"י דאמר דבא' מהם סגי ומשמע לרבינו דה"ה לסימני
איילונית בחד מינייהו סגי ואיכא למידק היכי משכחת לה ספק איילונית
הא אם אין בה שום סימן אפי' לכלל ספק לא באת ואם יש בה אפי' סימן
א' הרי היא איילונית ודאי וצ"ל כגון שאותו סימן שנראה בה אינו מבורר
יפה אבל מדברי הרמב"ם בפי"ב מה' אישות נראה שצריך שיהיו בה כל
הסימנים האלו וכן נראה מדברי רבינו ירוחם: טומטום ואנדרוגינוס
שקדשו או שקדשם איש כתב הרמב"ם שקידושיהם ספק וצריכין גט
מספק בפי"ד וכ' ה"ה הדין הזה הוא בברייתא בפי' הערל ובאנדרוגינוס
פוסק רבינו כר' יוסי דברייתא שם (פג.): דאמר בריה בפני עצמו הוא ולא
הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה ועל מ"ש רבינו צריכין גט מספק
כתוב בהשגות א"א ולמה הם צריכים גט מספק והלא אינם ראויים
לינשא כלל ע"כ ורבינו הזכיר ב' דברים כשקדשו הם וכשנתקדשו הם
ובודאי כשקדשו דבר פשוט שצריכין לתת גט להתיר אשה זו אבל
כשנתקדשו הם י"ל שהצריכין רבינו גט לענין הבא עליהם דרך נקיבתן
שלא יהא כבא על ספק א"א עכ"ל: ומ"ש רבינו שכן כתב רב אלפס בס"פ
הערל פסק כרבי יוסי דברייתא דאמר אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא
ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה: ומ"ש בשם התוס' והרא"ש
שם בתר דאמרינן דליתא למתני' דקתני ר' יוסי אומר אנדרוגינוס כהן
שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה מקמי ברייתא דקתני ר' יוסי אומר
אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם
נקבה אמרי' אמרי' בי רב משמיה דרב הלכה כר' יוסי באנדרוגינוס וכתב
הרא"ש מתוך דברי אלפס משמע דהא דפסק משמיה דרב הלכה כר' יוסי
אר"י דברייתא קאי ורש"י פירש דאר' יוסי דמתני' קאי ופליג אהא

דאמרינן לעיל משמיה דרב וליתא למתניי מקמי ברייתא וכן פר"י וכיון דפליגי אליביה דרב מסתבר כדאמרי בי רב דשמואל סבר כוותיה דאמר ליתא לברייתא מקמי מתניי ולהאי פיסקא חייבים עליו סקילה מב' מקומות כר' יוסי דמתניי ע"כ: כתב הרמב"ם המקדש אחת מכל העריות לא עשה ולא כלום וכו' חוץ מן הנדה שהמקדש נדה מקודשת קידושין גמורין ואין ראוי לעשות כן בפ"ד והא דמקדש אחת מכל העריות לא עשה כלום מבואר בס"פ האומר (דף סז:): וילפי כולהו עריות מדכתיב כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הוקשו כל העריות כולן לאחות אשה מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין אף עריות כולהו לא תפסי בהו קידושין ואחות אשה נפקא מדכתיב בה לא תקח כלומר לא יהיה לך בה ליקוחין. ומ"ש דהמקדש נדה מקודשת ג"ז שם ויליף לה מדכתיב ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תהיה בהוייתה ועל מ"ש הרמב"ם ואין ראוי לעשות כן כתב ה"ה שכיון שאינה ראויה לביאה ולא אף לחופה כמו שיתבאר פ"י אין ראוי לקדשה ויש מי שכי' שטעם דברי רבינו הוא שמא יגע בבשרה עכ"ל: ומ"ש המקדש א' מן השניות או מאיסורי לאוין או מאיסורי עשה וכו' כל זה לשון הרמב"ם בפ"ד אלא שבנוסחת הרמב"ם בתחלה כתוב חוץ מיבמה שנתקדשה לזר שהיא מקודשת בספק ואח"כ כתב אע"פ שאסור לו לכנוס אחת מכל אלו ה"ז מגרש בגט וכתב ה"ה השניות כבר נתבאר דינם פ"א שהם מדבריהם ואיסורי לאוין ואיסורי עשה ואע"פ שהן מדבריהם קידושין תופסין בהם כסתם משנה שבפרק האומר (סו:): וכתב עוד וכן היבם שקידש צרת יבמה וכו' כך הוא עיקר הנוסחא בדברי רבינו ובקצת נמצא צרת ערוה וטעות סופר היא לפי שצרת ערוה הוא אשת את שלא במקום מצוה היא בכרת ואין קדושין תופסין בה אלא צרת יבמה היא ופ"י שהאח שמת היו לו ב' נשים ונתיבמה האחת מהן וצרתה אסורה לשאר האחין בעשה שנאמר יבמה יבא עליה ולא על צרתה ולא הבא מכלל עשה עשה וכן מבואר פ"א מהלכות יבום: וכתב עוד חוץ מיבמה שנתקדשה וכו' בפרק האשה רבה (דף קצ"ב:): אמר רב מנין שאין קדושין תופסין ביבמה שנאמ' לא תהיה אשת המת לא תהא בה הויה ושמואל אמר בעניותינו צריכה גט מספקא ליה לשמואל האי לא תהיה אי ללאו הוא דאתא אי דלא נתפסו בה קדושין אתא ושם אמר אמימר הלכתא כותיה דשמואל: המקדש עכו"ם או שפחה אינו כלום שאינן בני קדושין כ"כ הרמב"ם בפ"ד והוא פשוט במשנה ס"פ האומר (דף סו:): ויליף לה בגמר' מקראי: ומ"ש וכן עכו"ם ועבד שקדשו בת ישראל אינו כלום ג"ז כתב הרמב"ם בפ"ד ובכמה מקומות קדושין (מא:): גיטין (כג:): אמרי' דעכו"ם ועבד אינן בתורת גיטין וקדושין ובפ'

החולץ (דף מה.) אמרינן דעכו"ם ועבד לאו בתורת קדושין נינהו וכי רש"י דילפינן לה מדכתיב שבו לכם פה עם החמור עם הדומה למתור ועכו"ם נמי ליתיה בכלל קדושין דכתיב בתורה בז' אומות לא תתחתן במ לא יהא לך בהם חיתון ובשאר עכו"ם כתיב בתורה ואחר כן תבא מכלל דמעיקרא לית בה הויה ומהני קראי נפקא לן בקדושין דלא תפסי קדושין בבת עכו"ם ועכו"ם נמי מצי למילף מינייהו ובשאלתות דרב אחאי פרשת וישלח סימן כ"ח מפיק מהא והיא בעילת בעל ודרשינן בסנהדרין (נז:) בעולת בעל יש להם נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם וכ"ש דארוסה לית להו וביאה נמי לשם קדושין לית להו דאיתקוש הויות להדדי: ישראל מומר שקידש קדושיו קדושין וצריכה ממנו גט בפי החולץ (מז:) תניא טבל ועלה הרי הוא כישאל וצריכה ממנו גט בפי החולץ (מז:) תניא בת ישראל ישראל מומר הוה וקדושיו קדושין והכי אמרינן נמי בפרק עד כמה (ל:) כתב העיטור דמדקאמר קדושיו קדושין ולא קאמר חוששין ש"מ דאורייתא תפסי קדושין וכן הם דברי הרמב"ם שכתב בפ"ד הרי אלו קדושין גמורים. ומ"ש וי"א דמומר לחלל שבת בפרהסיא ולעבוד כו"ם דינו כעכו"ם גמור ואין קדושיו קדושין בעל העיטור הביא סברא זו וכתב עליה ומסתברא דקי"ל (חולין יג:) עכו"ם שבח"ל או עובדי כו"ם הם והאידינא אינו מומר לעכו"ם ומחלל שבתות בפרהסיא ליתא אלא בעבודת קרקעות וקידושיו קדושין וגירושיו גירושין ובשם רש"י כתב דאפי' מומר לעכו"ם ולחלל שבתות קדושיו קדושין וכן דעת הרמב"ם בפ"ד וכתב הרב המגיד בפ"ד מן הסוגיא שבפ"ק דיבמות (טז:) נ"ל שאפי' זרעו שהוליד משהמיר דתו אם קדש אותו זרע ישראלית קדושיו קדושין ודוקא שהולידו מישראלית ואפילו מומרת אבל הולידו מן הכותית אין חוששין להם שהרי אפי' ישראל גמור הבא על הכותית והוליד ממנה בן אינו קרוי בנו אלא בנה וזה ברור עכ"ל ישראל מומר שיש לו בת קטנה או נערה אם יכול אביה לקבל קידושיה או גיטה בתשובות מיימונית שבסוף ספר נשים: וכותי הוה עובדא ואצרכיה גיטא רב יהודאי ומר רב שמואל ריש כלה בספר העיטור ואע"ג דאמרינן בפ"ק דחולין (ו:) דעשאו כעכו"ם גמורים לכל דבריהם משמע להני רבוותא דהיינו דוקא לענין שלא נסמוך עליהם באיסור והיתר אבל להפקיע קדושיהם לא: כתב הרמב"ם מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש ישראלית הוה קדושי ספק וצריכה גט בפ"ד והיא בפרק השולח (דף מג.) בעיא דלא איפשטא: כתב הרמב"ם המקדש מי שחציה שפחה וחציה ב"ת אינה מקודשת קידושין גמורין עד שתשתחרר וכיון שנשתחרר גמרו קדושיה כקדושי קטנה שגדלה ואינו צריך לקדשה קדושין אחרים בא אחר וקדשה אחר

שנשתחררה הי"ז ספק קדושין לשניהם עכ"ל הרמב"ם בפ"ד ורבינו כתבו בקיצור ודינים אלו איתנהו בפ' השולח (שם) דגרסינן התם דרש רבה בר רב הונא כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך חציה שפחה וחציה ב"ח שנתקדשה אין קדושיה קדושין וא"ל רב חסדא מי דמי התם שייר בקנינו הכא לא שייר בקנינו הדר אוקי רבה בר רב הונא אמורא עליה ודרש והמכשלה הזאת תחת ידיך אין אדם עומד על ד"ת אא"כ נכשל בהם אע"פ שאמרו המקדש חצי אשה אינה מקודשת חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה קדושיה קדושין מ"ט הכא שייר בקנינו הכא לא שייר בקנינו א"ר ששת כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כן חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון רב יוסף בר חמא א"ר נחמן פקעו קדושי ראשון ר' זירא אמר רב נחמן גמרו קדושי ראשון וכתב הרא"ש הלכתא כרב חסדא ורבה בר רב הונא דסוגיא דשמעתין כוותייהו והא דקדושיה קדושין לאו לחיובי מיתה הבא עליה אלא אשם וכן מוכח מדקאמר ואם נפשך לומר וכו' וכן פרש"י בסמוך גמרי קדושי ראשון ומעיקרא היה חייב עליה אשם והשתא הוי במיתה כדקאמר בתר הכי לא יומתו כי לא חופשה הא חופשה יומתו וגבי פלוגתא דרב יוסף בר חמא ורבי זירא כתב לא איפסיקא הלכתא כמאן וכן רב חסדא בגמרא מספקא ליה הילכך צריכה גט משניהם ואם רצו אחד מגרש ואחד נושא ואם מתו אח של האחד חולץ ואח של השני או חולץ או מייבם עכ"ל כלומר אבל לייבם האי ברישא לא דילמא פגע ביבמה לשוק וכדאמרינן בפ"ב דיבמות והר"ן הביא דברים אלו בפ"ק דקדושין ופסק גם הוא הלכה כרבה בר רב הונא ורב חסדא ואע"ג דרב ששת פליג עלייהו משמע דקיי"ל דמקודשת משום דרבי חמא ורבי זירא ס"ל דתפסי בה קדושין מדפליגי בנשתחררה אי גמרי קדושי ראשון או פקעי וכתב שכן דעת הרמב"ם וגבי פלוגתא דרב יוסף בר חמא ורבי זירא כתב נקטינן דספיקא היא וכן פסק הרמב"ם ז"ל אבל יש לתמוה על מה שכתב המקדש אשה שחציה שפחה וחב"ח אינה מקודשת קדושין גמורים עד שתתחרר וכיון שנשתחררה גמרו קדושיה כקדושי קטנה שגדלה וא"צ קידושין אחרים והא ודאי לא נהירא שאם בא לומר דכיון שנשתחררה גמרו קידושיה מדבריהם אע"פ שלא בעל כל שלא בא אחר וקדש כקדושי קטנה שגדלה שאינה יכולה למאן אע"פ שלא בעל ולמאן צריכים להכי והא כיון דמספקא לן אי גמרו קידושיה אי לא פשיטא שאינה יכולה להשמיט ממנה ומה ענין זה לקטנה שגדלה ואם בא לומר דמדאורייתא גמרו קידושיה א"כ כשבא אחר וקידשה למה כתב שה"ז

בספק קידושין וכבר השיגו הראב"ד ז"ל וראיתי מי שרוצה לקיים דבריו וה"ק אם בעל לאחר שנשתחררה גמרו קידושיה כקידושי קטנה שגדלה ובעל לאחר מכאן שהיא מקודשת גמורה ואין זה כלום אצלי דקטנה שגדלה ובעל לאחר זמן היינו טעמא דמקודשת גמורה היא לפי שאדם יודע שאין קידושי קטנה כלום כדאיתא בכתובות (עד:) ויבמות (קו.) אבל בחציה שפחה וחציה בת חורין כיון דתפסי בה קידושין וכשנשתחררה מספקא לן אי פקעי קדושין היכי נימא ידע שאין קדושיה כלום וגמר ובעל לשם קדושין ומי איכא מידי דאנן לא ידעינן ואיהו ידע ולפיכך אין דברי הרמב"ם ז"ל במקום הזה מחוורין עכ"ל הר"ן ז"ל וה"ה צידד כמה צדדים ליישב דברי הרמב"ם ובסוף העלה שהוא פוסק כמ"ד דמקודשת פ"י אבל אינה כאשת איש שהרי אין בה מיתה ובפלוגתא דרב יוסף בר חמא ורבי זירא פסק שהוא ספק ומ"ש שאין צריך לקדשה קדושין אחרים אינו מפני שיהו הראשונים גמורים אלא כל שבא עליה אח"כ ביאתו עושה אותה א"א גמורה וה"ז כקטנה עכ"ל כבר כתבתי בסמוך מה שהקשה הר"ן על זה דהיכי נימא ידע שאין קדושיה כלום וכו' ומי איכא מידי דאנן לא ידעינן ואיהו ידע ולי נראה דאינה קושיא דאנן אמרינן הכי אדם יודע שאין קדושין תופסין בשפחה וכשהיא חציה שפחה וחציה ב"ח ספוקי מספקא ליה אי תפסי אי לא וכשנשתחררה גמר ובעל לשם קדושין ונראה שיש ליישב דברי הרמב"ם בשלא בעל והכי קאמר אף ע"פ שקדושין אלו איפליגו בהו אמוראי אם היא מקודשת היינו דוקא לענין אם בא אחר וקדשה אבל לענין להתירה למקדש על ידיהם לדברי הכל עלו לו אותם קדושין ואינו צריך לקדשה קדושין אחרים דקדושין הללו שיש בהם צד של תורה דהא לא שייר בקנינו לא גרעי מקדושי קטנה שהם דרבנן וכי גדלה עלו לו אותם קדושין ואינו צריך לקדשה קדושין אחרים וה"נ דכוותה ומ"ש הר"ן בשם הרמב"ם וכיון שנשתחררה גמרו קדושיה מדבריהם אע"פ שלא בעל וכו' אינו נוח לי שהרי בנוסחאות הרמב"ם אינו כתוב כן ועוד בין שתאמר שכך היא נסחתו של הרמב"ם לפי דעת הר"ן ובין שתאמר שהוא ביאור לדברי הרמב"ם כיון שכתב דלהרמב"ם כיון שנשתחררה גמרו קדושיה מדבריהם א"כ היאך כתב אח"כ ואם בא לומר דמדאורייתא גמרו קדושיה ונראה שהוא ביאור לדברי הרמב"ם אבל לפי שהיותר נראה מדברי הרמב"ם הוא דמדבריהם קאמר מפני כך כתבו כאילו הוא מלשון הרמב"ם והקשה עליו ואח"כ כתב ואם בא לומר דמדאורייתא גמרו קדושיה כלומר אם תפרש דמדאורייתא קאמר קשה למה כתב כשבא אחר וקדשה שהרי זה ספק קדושין כנ"ל לפרש דברי הר"ן: "ב"ה יותר נראה לומר דהאי מדבריהם

טעות סופר הוא ומ"ש הרא"ש או א' מגרש ואחד נושא נראה שיגרש ראשון וישא שני אבל לגרש שני וישא ראשון לא שמא יאמרו שהוא מחזיר גרושתו כדאמרינן בפרק המגרש (פט:):

סימן מה - שחוששין לסבלונות ולכתבה

חוששין לסבלונות ופירש"י וכו' בפרק האיש מקדש (דף נ:): איתמר רב הונא אמר חוששין לסבלונות וכן אמר רבה ואסיקנא אמר רב פפא באתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישינן מסבלי והדר מקדשי לא חיישינן מקדשי והדר מסבלי פשיטא לא צריכא דרובא מקדשי והדר מסבלי ומיעוטא מסבלי והדר מקדשי מ"ד ניחוש למיעוטא קמ"ל ופירש"י חוששין לסבלונות. מי ששידך האשה ונתרצית וקדם ושלח סבלונות בעדים חוששין שמא קידושין הם ואם נתקדשה לאחר צריכה גט מן הראשון וכתבו התוספות משמע מתוך פירושו דחיישינן שמא מחמת קידושין הם ולכך נקט בלשונו שידך דאל"כ לא הוי קידושין דמנא ידעה וקשה לרה"ם וכי שידך מאי הוי והא בעינן שידבר מענין לענין ובאותו ענין לכך נראה לפרש חוששין כלומר כיון ששלח לה סבלונות חיישינן שמא קדשה כבר וכן משמע בסמוך והרא"ש כתב על פירש"י ואע"ג דנתן לה סתם ולא פירש ולא הוי קידושין אא"כ דבר עמה תחלה על עסקי קידושין וכל זמן שעסוקין באותו ענין מ"מ חשש קידושין איכא והר"ן כתב על פירש"י דוקא בדשדיך דאי לא ודאי לא חיישינן ובדשדיך נמי דוקא בשנתן סתם אבל פירש לשם סבלונות ודאי ליכא למיחש וכתב הרא"ש ור"ח פירש דחוששין שמא קדשה בפני עדים והלכו להם ומדמותיב רבה אשמעתין ממתניתין משמע כפירש"י והא דמייתי בתר הכי הוחזק שטר כתובה בשוק דחיישינן שמא קדשה משמע כפר"ח עכ"ל וזהו שכתב רבינו טוב לחוש לבי' הפירושים להחמיר וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל דכיון שכתב שיש לכל אחד מהפירושים הוכחה בגמרא בודאי שהוא סובר שיש לחוש לשני הפירושים והר"ן כתב בהלכות כתוב אמר רבא חוששין סבלונות פי' היכא דלא ידעינן אי קדיש אי לא קדיש כלומר שאין חוששין סבלונות עצמן אלא שמא קדמו להן קדושין וכגון ששדך וכן פ"ח וצ"ע דלפרש"י שהוא חושש סבלונות עצמן משום קדושין

דוקא בשנתן לה בפני עדים שהמקדש בע"א אין חוששין לקדושיו ואפילו שניהם מודים כדאיתא לקמן בהדיא ולפי פירוש הר"י ז"ל כל ששלח סבלונות בודאי אפילו בלא עדים חוששין שקדמו קדושין ואהא דאסיקנא באתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישינן כתב כלומר באתרא דלא סמכי לשדורי סבלונות קודם קדושין אית לן למיחש דהאי נמי לא סמכא דעתיה ולשם קדושין משדר אבל באתרא דמסבלי והדר מקדשי דאין מקפידין לקדש קודם סבלונות בהאי נמי לא חיישינן ופרכינן מקדשי והדר מסבלי פשיטא דחיישינן ומשני לא צריכא דמיעוטא מסבלי והדר מקדשי ורובא מקדשי והדר מסבלי מהו דתימא ניחוש למיעוטא קמ"ל זו היא גירסת רש"י כלומר מהו דתימא ניחוש למיעוטא לתלות לקולא משום דאיכא למיסמך האי מעוטא לחזקה דידה שעומדת בחזקת פנויה ועוד שאינו נתן לשם קדושין ה"ל לפרש קמ"ל כיון דרובא מקדשי תחלה אין תולין להקל מפני המיעוט ואע"ג דלישנא דניחוש לחומרא משמע מצינו לשון חשש לקולא ולפי גירסא זו כל היכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי והדר מסבלי לא צריכא דרובא מסבלי לא חיישינן אבל הגאונים גורסין לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי והדר מסבלי מ"ד לא ניחוש למיעוטא קמ"ל וכך כתובה בהלכות ולפי גירסא זו לעולם חיישינן אלא באתרא דכולהו מסבלי והדר מקדשי והיינו טעמא דנהי דבעלמא לא חיישינן למיעוטא הכא חיישינן לפי שאין רוב זה קבוע ומחוייב דומיא דרוב נשים מתעברות ויולדות ומיעוט מפילות שהוא רוב קבוע מצד טבע העולם אבל רוב זה שאינו אלא מצד המנהג והמנהג עשוי להשתנות אין זה רוב חשוב שלא לחוש למיעוטו עכ"ל וכתב רבינו ירוחם אם יש עדים שלא קידש קודם סבלונות לפר"ח אין לחוש ולפרש"י יש לחוש פירוש כגון דאמרי סהדי הוינא בהדיה משעת שדוכין עד שילוח סבלונות ולא קדשה גם לא עשה שליח לקדש וכתב עוד הר"ן נמצא פסקן של דברים דהיכא דשדיך ואח"כ נתן סבלונות סתם בפני עדים אי אתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישינן לקדושין ודוקא בשנתן סתם בפני עדים אבל נתנן בפירוש לשם סבלונות א"נ אפילו נתנן סתם ושלא בעדים אין חוששין להם לפירוש רש"י ולפירוש הר"י אפילו נתנן בתורת סבלונות בפירוש ואפילו בלא עדים חוששין שמא קדמו להם קדושין ולפי גירסת רש"י דאמרינן דבאתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישינן דוקא באתרא דרובא מקדשי ולפי גירסת הגאונים אפילו באתרא דמיעוטא מקדשי אבל באתרא דכולהו מסבלי והדר מקדשי לכ"ע לא חיישינן ובעיר חדשה שאין בה מנהג מסתברא דחיישינן דכיון שאין בה מנהג רואין אותה כמחצה על מחצה ועוד שהרי לגירסת הגאונים אפילו למיעוטא חיישינן וכל היכא

דחיישינן אפילו אמרו שניהם שלא נתכוונו לקדושין חיישינן ולדברי האומרים דקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אם נתרצה אביה בפירוש חיישינן וכמו שכתבתי למעלה אפילו בקטנה נמי חיישינן לסבלונות אם נתרצה בהן אביה ולא עוד אלא אפילו בקטנה שאין לה אב כל ששדכה בחיי האב אע"פ שלא שלח סבלונות עד לאחר מיתת האב לפירוש הרי"ף חוששין שמא קבל אביה קדושיה אבל לדעת רש"י שאינו חושש אלא שמא הסבלונות בעצמן קדושין הכא כיון שאין לה אב במיאון סגי לה וכתב הרשב"א דמאי דאמרינן אפילו באתרא דמיעוטא מקדשי והדר מסבלי חיישינן מסתברא דה"מ כשהן מקפידין בכך שאינם סומכים לשלוח סבלונות אלא לאחר קדושין דבכה"ג הסבלונות מוכיחין לפי מנהג המיעוט שקדמו להם קדושין אבל היכא דלא קפדי משום סבלונות כלל אף על פי שמיעוטן מקדשי מפני חשש דברים אחרים ואחר כך מסבלי אין חוששין לסבלונות שיהיו קדושין או שקדמו להם קדושין דכיון שאינן מקדשין תחלה מפני הקפדת הסבלונות אין הסבלונות הוכחה על הקדושין וכתב דמשום כך במקומות אלו אין חוששין לסבלונות כלל ומעשים בכל יום ואין חוששין להם עכ"ל הרי"ן ז"ל וכתב עוד הרי"ן בתשובה אין אוסרים אשה ע"י סבלונות אלא באתרא דמיעוטא מיהת מקדשי והדר מסבלי בהקפדה גמורה כלומר שאין מקפידים שלא לשלוח סבלונות אא"כ קדשו עכ"ל וכתב הרשב"ץ אם לא היו שם עדים והוא אתרא דמסבלי והדר מקדשי אין כאן בית מיחוש לא לפירוש רש"י ולא לפירוש התוספות ודברי הרמב"ם בפ"ט כגירסת הגאונים והרי"ף ז"ל וכתב בתשובה להרמב"ן סימן קל"ח שקיבל מרבתינו שזו היא הגירסה הנכונה: וכתב ה"ה בשם הרמב"ן דבמקום חדש שאין מנהג ידוע חוששין לסבלונות ובשם הרשב"א כתב דמיעוטא מקדשי והדר מסבלי דחוששין דוקא בשיש שם מיעוט שעושין כן ברגילות אבל דלעתים מקדשים במקרה והדר מסבלי אפילו מיעוט לא מיקרי ובמקומות שלנו שאין עושין שם אלא מחמת מקרה שמתחדש אין חוששין לסבלונות כלל ומעשים בכל יום ואין חוששין להם עכ"ל. נשאל הרשב"א ראובן שידך בתו לשמעון ועמד החזן ואמר פלוני שידך את בתו לפלוני ויצאו קצת הקהל ובפני אותם שנשארו נתן המשדך סבלונות לכלה ואח"כ היה שולח לה בכל יום סבלונות אח"כ המיר דתו המשדך והיא נשאת לאיש אחר ועכשיו טען המשדך שבתורת קדושין נתן לה אותם סבלונות והשיב דעו כי מי ששולח סבלונות לאשה שנשדכה לו דינו תלוי במנהג המקום וכו' ואין השידוכין כמדבר עמה על עסק קדושיה כיון שמנהג המקום לשלוח סבלונות ואחר כך מקדשין גם אין חוששין שמא כבר קידש כיון שעכשיו

שולח סבלונות שהרי אין מנהג המקום ואפילו למיעוט האנשים להמתין לשלוח הסבלונות אחר הקידושין ועוד אני אומר שאפילו היה מקומכם מקום שמקצת בני המקום מקדשין ואחר כך שולחים סבלונות במעשה איש זה לא נחוש מפני שכבר אמרתי לכם שאין הסבלונות בעצמן קדושין וכן אין לחוש שמא זה שנתן סבלונות כבר קידש שהרי שידך עכשיו בפנינו ואם מפני הסבלונות ששלחה אחי"כ אין זה ראייה שכבר קידש שהרי איש זה ראינוהו שנתן מתחלה סבלונות קודם קדושין אחי"כ אין סבלונותיו לעולם ראייה על שכבר קידש ולפיכך אין חוששין לדבריו כלל וכ"ש לזו שכבר נשאת ע"כ בסימן אלף ק"פ ותשובה זו כתובה בספר רבינו ירוחם וכתב עוד בזה הרשב"א בתשובה ס"י תקנ"ח וגם מהרי"ק כתב בשורש קע"א שאין לחוש כלל לאותן הסבלונות הנעשה אחר הקנין תכף בו ביום או למחרתו לא לפירוש רש"י ולא לפי הגאונים והאריך בטעם הדבר כתב. עוד הרשב"א בתשובה סימן אלף ורכ"ג פרש"י חוששין שמא אותן סבלונות עצמן לשם קדושין ניתנו כששלחן ע"י שני עדים כשרים או שנתנה לה השליח בפני עדים והוא ז"ל פי' ודוקא בששידך מעיקרא והדין עמו שאם אי אתה אומר כן אין לך נותן לפנויה סתם שוה פרוטה שאינה צריכה גט אבל ר"ח והרי"ף פירשו שהסבלונות עצמן אין חוששין להם משום קדושין אבל כל דמסבלי חזקה שכבר קידש שאילולי כן לא היה שולח סבלונות והילכך מקומות שכולן מסבלין ואחר כך מקדשין אין חוששין להם ואף לדבריהם ודאי אין חוששין אלא למי ששידך שא"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו שלא תהא צריכה גט דאין זו (דאיזו אשה) נזהרת מלקבל דורון מיד איש או (ע"י) שלוחו ע"כ כתב עוד הרשב"א בתשובה ס"י אלף ורל"ו על שמואל שהיה משתדל עם יצחק לשדך ב' בנותיו לב' בניו והביא בידו טבעות לתת לבנות ויצחק לא נתרצה בכך לתת בנותיו לבניו וכשראה זה כן אמר שמואל זה לאשת יצחק אע"פ שאין יצחק בעלך מתפייס בשידוכין הא לך הטבעות לבנות כי אנשים אחים אנחנו וקבלתן האשה ואחי"כ טען דלשם קידושין נתנם אם הבנות קטנות או נערות אין להם יד לקבל קדושין שלא מדעת האב ואפי' אם הם גדולות והיה שמואל זה נותן ליד הבנות בפירוש לשם קידושין לא עשה כלום לפי שהמקדש את האשה משלו לצורך אחר אינה מקודשת אחי"כ עשאו אותו האחר שליח או שנתרצה בכך קודם הקדושין וכאן אין חוששין שמא עשו הבנים את האב שליח דלא חציף איניש לשוויי לאבוה שליח וכו' כדאיתא בפרק האיש מקדש (מח:) ועוד אפילו עשאוהו הבנים שליח בעדים וקדשן בעדים אם לא פירש פלונית לפלוני בני ופלונית לפלוני בני הן אסורות לינשא בין להם בין לאחרים ולפיכך כופין אותם

לגרש וכתב עוד ואם נתן ליד האם בין גדולות בין קטנות אין אחת מהן מקודשת שאין הבת מתקדשת ע"י האם אלא א"כ גדולה ועשתה האם שליח לקבל לה קידושין והקול שהוציא אין חוששין לו דכל קלא דלא אתחזק בבי דינא לאו קלא הוא עכ"ל כתב מהרי"ק בשורש כ"ח מאחר דכן הוא דאיכא מיעוטא דשכיח בינייכו דמקדשי והדר מסבלי דודאי יש להחמיר כפר"ח ואף על פי שיש להראות פנים ולומר דלא נאמרו הדברים אלא כשאין הבעל עומד לפנינו שמת או הלך למ"ה התם הוא דחיישינן לסבלונות אבל כשהבעל לפנינו ועומד וצווח שלא נתכוון לשם קדושין הדעת מכרעת שאין לחוש לשום פוסק כדמשמע מתוך לשון המרדכי פרק האיש מקדש מ"מ אע"פ שאני מדמה בע"ד איני רוצה לעשות מעשה באיסור ערוה חמור כזה ואף על פי שאין להחמיר בו כ"כ א"כ הוא דלכל הפחות רובא מסבלי והדר מקדשי דהא חזינא דסמכי רבנן ארובא לענין שאם נשאת לא תצא גבי מים שאין להם סוף מ"מ אין להקל לכתחלה לע"ד ע"כ ועוד כתב בזה בשורש קע"א וכתב בשורש ק"א שכתב מהר"ם בתשובה דמי יכניס ראשו לאותו ספק לידע מנהג המקום שהוא יוצא משם ואין נראה כך מתוך דברי בעל א"ה שהרי הביא דברי ר"ח להחמיר ולחוש למיעוטא שמקדשין ואח"כ שולחין סבלונות משמע מתוך דבריו דדוקא היכא דאיכא מיעוטא מיהא דמקדשי והדר מסבלי הוא דחיישינן וכ"נ גם מתוך דברי כל הפוסקים מלבד מהר"ם הלא המה הרי"ף והרמב"ם וסמ"ג וכן מצאתי בתשובה להרשב"א וכתב בשורש קע"א שדבר פשוט הוא שלא היה כוונת הר"מ להחמיר אלא במקום דמיעוטא מיהא מקדשי והדר מסבלי דבין מיעוטא לפלגא או לרובא עבידי אינשי דטעו אבל היכא שכולם מסבלי תחלה בזה לא דבר הר"ם וכתב עוד שם לכשת"ל תמצא דאותה עובדא שעליה דבר הר"מ היה באיש נכרי שבא מארץ אחרת ונותן הסבלונות מדקאמר מי יכניס ראשו לידע המנהג שהוא יצא משם משמע שיצא מארצו ובא לכאן והתם דאיכא למיטעי אבל כשהוא במקומו וידוע לנו מנהג אנשי מקומו על הברור נלע"ד שהיה מתיר לפי פרש"י דס"ל דלא חיישינן למיעוטא וכ"ש שיתיר אפי' לדברי ר"ח היכא שהוא עומד במקומו וקים לן בגויה דהוא מאתרא דכולהו מסבלי ברישא. וכתב ע"ש ויתר על זה ראיתי להתירו בנדון זה בפרט כאשר נעשה הקנין סמוך להכנסת כלה ממש בבה"כ בין מנחה למעריב ותיכף התפללו וקבלו שבת כמן ימא לטיגני בלי הפסק בין הקנין לקבלת שבת ובלילה ההוא ליל שבת ניתנו אותן סבלונות וא"כ א"א לומר שנתקדשה לא ע"י הרצועה ההיא לפירש"י ולא ע"י קידושין אחרים כפי הגאונים דהא אין מקדשין בשבת והאריך עוד שם בדיני סבלונות

ובתרומת הדשן סי' ר"ן כתב בשם רבי שמחה דאפילו לפירש"י לא בעי עדים בשולח סבלונות אי הוי באתרא דרובא מקדשי והדר מסבלי משום דהך סברא דשולח סבלונות חששא ברורה היא כחזקה שאינה פוסקת שהיא באה מכח הרוב ובטור א"ה כתב דלפירש"י צריך שישלחם בעדים והא דכתב רבינו שמחה דאפילו לפירש"י לא בעי עדים נראה ליישב ולומר דודאי בעי עדים בשעה שהמשלח שולח סבלונות אבל בשעה שנותנים הסבלונות לאשה סבר רבינו שמחה דלא בעי עדים התם ונוכל לומר דהאבן עזר נמי מודה בזה עכ"ל ואין דבריו נראין לע"ד כלל דהא פשיטא שדעת רבי דלרש"י צריך עדים בשעת בחינת הסבלונות לאשה וכ"כ הריב"ש בתשו' סי' ה' דלפירש"י צריך שיהיו עדים רואים שתקבל האשה הסבלונות בידיה או שינתנו לתוך חיקה כדרך שאר הקידושין ע"כ וכך הם דברי הר"ן שכתבתי בסמוך דלפירש"י דוקא כשנתן לה בפני עדים. וכתב עוד בת"ה בשם א"ז נראה דסבלונות יש לחוש אפילו קבלה אשה אחרת דדילמא שליח שויתה כיון שכבר קבלה קנין על הקנס וכ"ש אם קבל אביה דיש לחוש לפירש"י ע"כ אבל מהרי"ק כתב בשורש קע"א שלכך נהגו הקדמונים שלא תקבל הסבלונות הכלה עצמה כי היכי דלא ליהוי קידושין ועוד האריך בתרומת הדשן בדיני סבלונות כ' הריב"ש שם באותו סימן על אחד שאירס אשה כפי נימוס עכו"ם ואח"כ נתן לה סבלונות לפירש"י בנדון הזה אין חוששין להם שניתנו לשם קידושין אף אם היו שם עדים שקבלה אותם הבחורה בשעה ששלחו לה שהדבר ידוע שלא היה מנהג מעיורק"א שהרוב יקדשו ואח"כ ישלחו סבלונות ואף אם זה היה מנהגם הנה בעונות נתבטל המנהג ההוא וכיון שאין בה מנהג לקדש קודם סבלונות אין לחוש לסבלונות שיהיו נותנים בתורת קידושין כיון שלא פירש או לא היה מדבר עמה על עסקי קידושיה וכ"ש בנדון שלך שכבר התחלתם בשידוכין כמנהג העכו"ם אם באונס אם ברצון שיש לומר שלפי מנהג העכו"ם ולדעת אותן שידוכין הוא שולח דומה למה ששנינו (קידושין נ.) במקדש בפחות משי"פ שאע"פ ששלח סבלונות אין חוששין להם שע"ד הקידושין הראשונים הפסולים הוא שולח ולפי הגאונים אף אם איפשר דבעיר שאין בה מנהג חוששין לסבלונות שמא קדש קודם לכן מ"מ בנדון שלך הרי אתה מודה שלא קדשה בכסף קודם הסבלונות אלא שאתה טוען שהסבלונות ניתנו לשם קידושין ולדעת אלו אין לחוש כלל לסבלונות עצמן לומר שניתנו לשם קידושין ואף אם באת לטעון שקודם קידושין קדשה אותה בביאה אין חוששין לזה שהרי מנהג כל ישראל שלא לקדש בביאה דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה וא"כ אין חוששין לסבלונות לומר שמא קדש בביאה ומה שטענת מן הייחוד שהיה

לשם קידושין גם לזה אין חוששין דלא אמרינן הן הן עדי ייחוד הן הן עידי ביאה אלא במגרש אשתו מן הנישואין ולנה עמו בפונדק מפני שלבו גס בה אבל מן הארוסין שאין לבו גס בה אין הייחוד ראייה שבעל אא"כ אמר לי בפני עדים התקדשי לי בביאה ועוד שבנדון זה אע"פ שראו העדים שבא עליה כיון שלא פירש לשם קדושין אין אומרים אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולשם קדושין בעל כיון שאתה טוען על הסבלונות שהם לשם קדושין הרי הביאה הוא ע"ד קדושין הראשונים ואינם עכ"ל: וכתב עוד בסימן תע"ט לפרש"י בנדון זה ששליח הסבלונות שנעשה עד אומר שאבי החתן נתן לו הסבלונות ולא החתן אין לחוש לסבלונות אלו שהרי אפילו אמר האב בפירוש שהוא נותן בתורת קדושי בנו אין חוששין להם כדאיתא בפרק האיש מקדש ואע"פ שהשליח אמר לכלה זה שלח לך החתן אין בכך כלום עיין בכתבי מה"ר איסרלן סימן ע"ד ובספר א"ח: והריטב"א כתב בתשובה על ענין המשדך שראו עדים שנתן מתנות למשודכת אבל אינם מעידין שא"ל שום לשון קדושין ולא שדבר עמה בעסק קדושין אלא שם המתנה סתם בידה או בחיקה ושאל על מנהג אותה העיר בענין הסבלונות וא"ל שמנהגם לעשות שידוכין בלא קדושין ולתת סבלונות בשעת שדוכין או אחר שדוכין ואין אחד שיקדש ואחר כן יתן מתנות והשיב שאין כאן מקום לחוש לסבלונות כיון דכולהו מסבלי והדר מקדשי וכן דבר פשוט הוא שהנותן כסף או שוה כסף ליד האשה אפילו בפני עדים אע"פ שהיה דעת שניהם לקדושין אינן קדושין עד שיפרש לה שנותן לשם קדושין או עד שידבר עמה בעסקי קידושיה בפני העדים ההם במעמד ההוא ויתן לה בעוד שעוסקין בענין הקדושין ממש ולא אפילו מענין לענין ובאותו ענין ואם מפני שהעדים קורין אותם בעדותן אישפיז"ה כן הוא מנהגם לקרות כן לכל משודכת אפילו בלא קדושין וכן לפעמים שקורין אותה נובי"א שידוע לכל שאין נובי"א ממש אלא לאחר כניסה לחופה וכאן הכל מודים שלא נכנסה לחופה וקרוב אני לומר שאפילו היו קצת בני העיר מקדשי והדר מסבלי כיון שאין עושין כן אלא בפרסום גדול בחזן ובעשרה ובזה מנהג פשוט בגזירה וחרם קהלות שלא היה לנו לחוש לסבלונות דלמאי ניחוש לשמא קדשה בעשרה כמנהג א"כ קלא אית לה למילתא ואם שקדשה בעדים בלבד ושלא כפי התקנה אין לחוש מן הסתם דמסתמא לא עבר על החרם ועל הגזרה ותשובה זו מצאתי בפסק א' שכתב מהר"י י' חביב ז"ל על ענין סבלונות וגם הרא"ש כתב בתשובה שאכתוב בסוף סימן שאחר זה שאע"פ שהיו קורין אותה ארוסה אין כאן בית מיחוש להצריכה גט שכן דרך העולם לקרוא למשודכת ארוסה. כתב הרשב"א בתשובה סי' אלף קפ"ט על אשה

שהיתה משודכת לראובן ובקש שיושיבו המשודכת אצלו ולא רצה חמיו עד שיתן לה טבעת ונתינת טבעת הוא אצלם כנתינת קידושין ונותרה ונתן לה טבעת בפני כל המסובין כל שהדבר מפורסם אצלם בנתינת הטבעת סתם בתורת קדושין היא גם זו ודאי שהיתה משודכת לו וקבלה טבעת סתם הרי היא מקודשת ועוד כיון שהאב הקפיד בדבר ודאי משמע שלכך נתכוין ואע"פ שהיא בוגרת כל שנתכוין האב לקבל קידושין מן הסתם גם היא הודיעה והרי זה כמדבר עמה על עסקי קידושיה וכ"ש שהדבר מפורסם ביניהם שכל נתינת טבעת ממשודך למשודכת אינה אלא קדושין עכ"ל: כתוב בכתבי מה"ר איסרלן סימן רכ"ו דאפילו היכא דחיישינן לסבלונות היינו בדידעינן בודאי בשליחות הסבלונות אבל קלא דסבלונות פשיטא דלא מחמירים ביה כולי האי עכ"ל ועוד כתב שם בדיני סבלונות וכתב בא"ח אם הוא טוען שלשם קדושין נתן סבלונות והיא טוענת שמתנת חנם היו ולא לשם קדושין נראה שהיא נאמנת כדין אשה שאמרה לבעלה גרשתי (כתובות כב:): דנאמנת דחזקה דאינה מעיזה ה"נ במשודכת עכ"ל. ואין דבריו מוכרחים ואדרבא פשט דברי הגמרא והפוסקים מיירי כשהיא טוענת שלא קבלה הסבלונות לשם קידושין ומה שדימה זה לאומרת לבעלה גרשתי אינו דומה לו אלא לאומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתי וכיון ששלח סבלונות ומנהג המקום דמקדשי והדר מסבלי והוי כאילו יש לו עדים שקדשה שוב אינה נאמנת לומר קדשתי: וחוששין לכתובה שאם כתב לה כתובה ולא הגיע עדיין לידה רואין אם דרך מקצת אנשי העיר שמקדשין ואח"כ כותבין כתובה חוששין שמא נתקדשה וכו' בפי' האיש מקדש (נ:): בעא מיניה רב אחא בר רב הונא מרבא הוחזק שטר כתובה בשוק מהו ואסיקנא אמר רב אשי באתרא דמקדשי והדר כתבי כתובה חיישינן כתבי והדר מקדשי לא חיישינן מקדשי והדר כתבי פשיטא לא צריכא דלא שכיח ספרא מהו דתימא ספרא הוא דאתרמי קמ"ל ופרש"י הוחזק שטר כתובה בשוק. שראו שטר כתובה: מהו. אם נתקדשה לאחר מהו להחזיקה כמקודשת לראשון: דלא שכיח ספרא. אין הסופר מצוי בעיר תמיד: ספרא הוא דאתרמי ליה. וקדם לכתוב קודם קדושין וכתב הרמב"ם בפ"ט הוחזק שטר כתובה אם דרך מקצת אנשי המקום שמקדשין ואח"כ כותבין חוששין לה ואע"פ שאין שם סופר אין אומרים שמא מפני הסופר שמצא הקדים וכתב אם דרך כל אנשי המקום שכותבין הכתובה קודם הקדושין אין חוששין לה ונראה דלטעמיה אזיל שגורס בענין מקדשי והדר מסבלי כגרסת הרי"ף והגאונים דחיישינן למיעוטא להחמיר ולרש"י דגריס בההיא דסבלונות דלא חיישינן למיעוטא ה"נ דכוותה וכ"נ מדברי ה"ה

ורבינו סתם וכתב כלשון הרמב"ם ז"ל ולא שת לבו לזה ואיפשר שטעמא מפני שהעלה בדין הסבלונוי דטוב לחוש לשני הפירושיי להחמיר:

סימן מו - דיני קלא בקדושין, ואם מבטלין הקול

פנויה שיצא עליה קול שנתקדשה חוששין וכו' בסוף גיטין (דף פח:) תנן יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת ובלבד שלא יהא שם אמתלא ובגמרא (דף פט:) אמר רב אשי כל קלא דלא אתחזק בב"ד לאו קלא הוא ונראה מדברי הרמב"ם בפ"ט דהא דאמרינן יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת לאו למימרא דמחזיקים אותה בודאי מקודשי לאותו איש שיצא שמה שנתקדשה לו אלא בחזקת ספק מקודשת היא דמחזיקין לה וכך הם דברי רבינו שכתב חוששין לו וצריכה גט: ומ"ש וכיצד הקול הברור כגון וכו' או שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני שם אמר עולא לא ששמע קול הברי' אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסים ויוצאים ואומרים פלונית מתקדשת היום מתקדשת ודילמא לא איקדשה אימא פלונית נתקדשה היום וכן תני לוי לא שישמעו קול הברה וכו' א"ר אבא א"ר הונא א"ר לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלו' ופלוני מפלוני והלכו להם למ"ה ואמרינן תו בגמרא א"ר חסדא עד שישמעו מפי כשרים ופרש"י מפי כשרים. שיאמרו מפלוני שמענו והוא הלך למ"ה וכתב הרא"ש לא פליג רב אהני דאמרי לעיל נרות דולקות ומטות מוצעות דשני ענינים הם ותרוייהו חשיבי קול או זה או זה ועוד קול דלעיל שייך בקדושין דוקא וקלא דהכא שייך אף בגירושין ומיירי בתרי דשמעי מתרי כגון ראובן ושמעון מלוי ויהודה אבל חד מחד ותרי מחד לא תדע מדפריך עדות מעלייתא הוא ומסיק והלכו להם למ"ה משמע דאיירי בתרי ועוד מדא"ר חסדא עד שישמעו מפי כשרים עכ"ל ומ"ש דרב לא פליג אהני דאמרי לעיל נרות דולקות וכו' כ"נ מדברי הרי"ף ומדברי הרמב"ם בפרק ט' וכן דעת הרשב"א בתשובה שכתב הא דאמר רבי אבא לא שישמעו קול הברה וכו' לא פליג אדעולא אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי שאילו היה בשעתו בעינן כדעולא ואם לאחר זמן בבדיקת הקול מפי עדים כדרבי אבא. וגם התוספות כתבו מסתמא לא פליג רבי אבא אעולא דלעיל ואברייתא

דלעיל וכן משמע מדלא קאמר ורבי אבא אמר אלא לעיל דאיכא רגלים לדבר לא בעינן שיגיע לדבר ברור אבל היכא דליכא רגלים לדבר בעינן שיגיע לדבר ברור וז"ל הר"ן אמר רבי אבא וכו' אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני כלומר דאיכא קמן עד אחד שאומר אני שמעתי מראובן ועד אומר אני שמעתי משמעון דהשתא איכא תרי סהדי דמסהדי מפומא דתרי אחריני והלכו הני קמאי למ"ה ורבותא קמ"ל דאע"ג דכל חד וחד משום חד בלחוד קא מסהיד ואין כאן ב' ששמעו מפי שנים כאחד בהכי סגי ולישנא דכדי שיאמרו ה"ק שהקול יוצא כך שראובן שמע משמעון ולוי מיהודה והלכו להם שמעון ויהודה ובא לפנינו ראובן ולוי והעידו שהם שמעו כמו שהחול יצא והא דרבי אבא לא פליגא אדעולא דאמר כדי שיהו נרות דולקות וכו' אלא בדעולא דאיכא רגלים לדבר לא בעינן כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני וכו' דמשמע בגמרא דקרו ליה דבר ברור אבל כל שאין רגלים לדבר בעינן דבר ברור כה"ג ועוד דמלתיה דעולא לא שייכא אלא בקידושין ומילתיה דרבי אבא שייכא בין בקידושין בין בגירושין והרמב"ם כתב בפ"ט וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין ושמענו קול הברה ושמענו מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני ונראה מדבריו דבדעולא היינו ששמעו דקאמרי טובא פלונית נתקדשה היום ובדרבי אבא אף על פי שלא שמעו אלא מאחד ולא אמרו ג"כ נתקדשה היום אלא נתקדשה סתם סגי כיון שהקול גומר לב' שהלכו להם אבל מה שהוא אומר דסגי בב' מעידים ששמעו מא' ששמע כן מפי שנים איני יכול ליישבו ללשון הגמרא אא"כ גורס כדי שיאמרו פלוני שמע מפלוני ופלוני והלכו להם למ"ה עכ"ל הר"ן ז"ל: וכתב ה"ה שהרשב"א פירש דדוקא בדאיכא תרי דשמעי מתרי וכדפירש הרא"ש ז"ל וז"ל הרא"ש בתשובה אם יאמרו שנים שמענו מפלוני ופלוני או אפילו ע"א אמר אני שמעתי מראובן ועד שני יאמר וכן שמעתי אני משמעון חוששין לזה ואין מבטלין הקול הא לאו הכי אין חוששין לו ואפי" אמר ראובן אני שמעתי משמעון ושמעון זה יאמר אני שמעתי מלוי ולוי אמר אני שמעתי מיהודה ואפילו אלף וכיוצא בזה אין כאן אלא עד אחד וכתב עוד ה"ה ומדברי רבינו שאפילו באיש אחד מוחזק הקול כל שיאמרו ב' שמענו שאמר שנתקדשה בפני ידועים וכן מורה לשון הגמרא עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ן דהוי קלא אפילו אשה שאמרה מפי תרי וכו' לא מצאתי כן בדברי הרמב"ן וגם בחדושי הרמב"ן סוף גיטין בדקתי ולא מצאתי כן ובספר מדויק מצאתי כתב הרמ"ה: ואהא דכל קלא דלא אתחזק בבית דין לאו קלא הוא כתב הרב המגיד בפרק ט' פרש"י כל שלא בדקו בית דין אחריו אם הוא קול גמור כשמיעת פלוני מפלוני שהלכו

להם או בנרות דולקות עד שבאו אותם עדים והעידו בביטול הקול דכל קול שהוחזק אין מבטלין אותו ואם לא הוחזק מבטלין אותו וכן אם לא בדקו עליו בזמנו ולאחר זמן לא מצאו ולא ידעו שמעינן להם בדבר הברור אין חוששין לו ולזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכן נראה מדברי רבינו שצריך שיוחזק בבית דין בזמנו עד כאן לשונו ודברים אלו כתבום הרשב"א והר"ן בשם הרמב"ם ז"ל. וכתב הר"ן (סוף המגרש דף תי"ד) על זה ואם תאמר כל שלא הוחזק ממש יחזיקו אותו עכשיו ויבדקו עליו ושמא אם נשאת קודם בדיקה אין בודקין אחר נשואין והטעם לכל אלו שהרבה אומרים פלוני שמע מפלוני והם אומרים שמענו מפלוני ופלוני שהלכו להם למ"ה ואילו יבואו לב"ד ויחקרו יאמרו לא שמענו ולא ראינו עכ"ל: וגם הרשב"א כ"כ בשם הרמב"ן ז"ל ובתשובת הרשב"א כתוב על קול א' שיצא כל היכא דליכא כדעולא או כדרבי אבא קול הברה בעלמא הוא ומבטלין אותו ועוד דכל קלא דלא אתחזק בי דינא לאו כלום הוא ואילו באו ב"ד עכשיו לחזור ולדקדק אחר הקול עושין וראוי לעשות כן והריב"ש בתשובה סימן רס"ו סימן קכ"ג וק"ע האריך בדינים אלו וכתב מהרי"ק בשורש פ"ז דהא דבעינן דאתחזק בב"ד היינו בכה"ג דליכא אלא קלא בעלמא משום דאלי"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו מותרת להנשא שלעולם יצא קול שנתקדשה לאחר אבל היכא דאיכא חזקה טובא א"צ שיתחזק בב"ד עכ"ל והאריך שם בדבר: ומ"ש רבי וכן אם אינם מזכירים שנתקדשה לפלוני אלא שנתקדשה סתם או אפי' אומרי' נתקדשה לפלוני ואומרי' שנתקדש' לו בעיר אחרת בריית' בסוף גיטין שלא לפלוני אין חוששין לה בעיר אחרת אין חוששין לה ופרש"י שלא לפלוני. יצא עליה קול שמקודשת היום אבל לא הזכירו שמו לומר לפלוני אלא שנתקדשה סתם אין חוששין לה: בעיר אחרת. יצא כאן קול פלונית נתקדשה היום במקום פלוני ואיני יודע למה הרמב"ם בפ"ט השמיט זה ולא הצריך שיאמרו נתקדשה לפלוני כאן: "ב"ה ונראה שמכלל דבריו נשמע שנתקדשה במקום שנרות דולקות ומטות מוצעות: ומ"ש או שאמרו פלונית תתקדש היום לפלוני אינו קול כתבתיו בסמוך אומרים פלונית מתקדשת היום מקודשת ודלמא לא איקדשה אימא פלונית נתקדשה היום. והר"ן בתשובה האריך בדינים אלו וגם בתשובות להרמב"ן סימן ק"כ וקל"ה כתוב דינים אלו: ואם יצא הקול שנתקדשה לפלוני וגרש' אין חוששין לאוסרה משום הקדושין ואסור' לכהן משום קול הגרושין שם במשנה יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת מגורשת הרי זו מגורשת ובגמרא (דף פח.) ואסרינן לה אגברא הא א"ר אשי כל קלא דבתר נשואין לא חיישינן ליה ה"ק יצא שמה בעיר מקודשת

ה"ז מקודשת מקודשת ומגורשת ה"ז מגורשת מ"ט קול ושוברו עמו. ופרש"י ואסרינן לה אגברא. בתמיה ואמגורשת קאי האי אשת כהן שיצא קול שגירשה בעלה קתני מתניי חיישי לקלא ואסרי עליה: והא"ר אשי כל קלא. שיצא על האשה משנשאת ולא יצא עליה קול קודם נשואין לא חיישינן ליה כגון אם נשאת לכהן ויצא עליה קול שהיתה זונה או גרושה לא מפקינן לה מיניה אלא בעדות ברורה וזו נשואה ועומדת היא. ה"ק וכו'. האי קול דמגורשת ארישא קאי אשה פנויה שיצא עליה קול מקודשת חיישינן לה ואסורה לינשא אלא לאותו איש חזר ויצא עליה קול מגורשת שגירשה אותו פלוני שיצא לה קול קדושין ממנו ה"ז מגורשת ומותרת לכל מ"ט הרי קול שחששנו לו תחלה שוברו עמו: וכל קול שיש לו אמתלאה ששוברת אותו כגון שיצא הקול שקידשה ע"ת או שזרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה שם במשנה הנזכר מסיים ותני בלבד שלא יהא אמתלאה אי זו היא אמתלאה גירש איש פלוני את אשתו ע"ת זרק לה קדושין ספק קרוב לה ספק קרוב לו זו הוא אמתלאה ופירש רש"י גירש פלוני את אשתו ע"ת. זהו שובר של גירושין שמא לא נתקיים התנאי: זרק לה קדושה וכו'. זהו אמתלאה של קדושין וה"ה נמי איפכא: ומ"ש או אפילו אם יש לחוש לאמתלאה לבטל הקול כגון שיש להסתפק אם יש בקדושין ש"פ או שמא קטן היה אין חוששין לקול שם (דף פט.) ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה באיצפא דתוחלא שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כה"ג מאי א"ל אפי' למ"ד לא מבטלי קלא בהאי מבטלינן קלא מימר אמרי עיינו רבנן בקידושין ולא הוו בהו ש"פ ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לחד מבני פלניא אמר רבא אפילו למ"ד לא מבטלינן קלא בהא מבטלינן מימר אמרי עיינו רבנן בקדושין וקדושי קטן הוו ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לקטן הנראה כגדול א"ל רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא ואמרו עדיין לא הגיע לפלגות ראובן שנאמר לפלגות ראובן גדולים חקרי לב. ופרש"י באיצפא דתוחלא. הם תמרים שלא בישלו כל צרכן ומניחין אותן בחותלות כלים העשויים מכפות תמרים ומתבשלים קצת וכשאוכלין אותו נשאר מן האוכל על הגרעינא שאינו נפרד ממנה יפה מפני שאינה מבושלת וההוא אוכל קרי ציפא: מימר אמרי. כשתנשא לאחר לא יאמרו ראו א"א שנשאת דמימר אמרי עיינו רבנן בההיא איצפא ולא הוה ביה שוה פרוטה דסתמיה לא חשיב דהא מבטלינן קלא אינו אלא מפני החשד והכא ליכא חשד: לחד מבני פלניא. ולא היו אומרים לאיזה מהן: לקטן. בשנים שנראה גופו כגדול והיו מכירין בו: עדיין לא הגיע לפלגות ראובן. כלומר אין חכמה לקטן בשנים כדכתיב בגדולים הוא דאית להו חקרי לב וזה אע"פ שגופו

ארוך ניכר הוא במעשיו שקטן הוא בשנים וכשתנשא לאחר מימר אמרי עיינו רבנן בקדושיה וקטן בשנים הוא: והרא"ש כתב שר"ח גורס עדיין לא הגענו לפלגות (ראובן) שהיו בהם חכמים גדולים חקרי לב והם היו יודעים אם הגיע זה הקטן הנראה בדרכיו כשאר גדולים ולחשבו גדול אבל אנו אין בנו כח להבין בין קטן הנראה כגדול ובין קטן זולתו ואין לנו אלא בודקין לקדושין ולגרושין הלכך בעינן י"ג שנה ויום אחד ולמעלה והוא דאייתי שתי שערות עכ"ל. והרי"ף והרמב"ם השמיטו כל זה ואפשר שסמך הרי"ף על מ"ש מתניתין דקתני ובלבד שלא יהא שם אמתלאה איזו היא אמתלאה וכו' והרמב"ם ג"כ כתב בד"א שלא היה שם אמתלאה וכו' כיצד היא האמתלאה פלונית נתקדשה ע"ת או קדושי ספק לא הוחזקו אלא שואלין וסומכין על דברים הואיל ואין שם ראייה ברורה ולא קול חזק וכתב הר"ן הא דקתני סיפא דמתניתין ובלבד שלא יהא שם אמתלאה איזו היא אמתלאה וכו' כתב הרמב"ן דלאוקימתיה דרב אשי לאו ארישא קאי דאפילו יצא קול מקודשת ומגורשת ע"ת ודאי דמבטלינן ליה לקלא קול ושוברו עמו הוא דהא חזינן בשמעתין דלא חשו רבנן לספוקי דקלא כלל דאמרינן ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה בציפא דתוחלא וכו' ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לחד מבני פלניא וכו' אמר רבא אפילו למ"ד לא מבטלין קלא בהא מבטלין וכו' אלמא אע"פ שלא בדקו הדבר כלל כיון שהיה אפשר להם לתלות תלו להקל שלא חשו לקול אלא כשהוא בלא שום שובר שמא יוציאו לעז על המשפחות ואף כאן תולין שמא נתקיים התנאי והרי היא מגורשת והוי שובר לקול דקדושין אלא מתניי ה"ק מקודשת ומגורשת ה"ז מגורשת ואסורה לכהן ואימתי חששו לקול במקום שאין שם אמתלאה אבל בקול שיש אמתלאה כגון שהוציאו קול על האשה שנתגרשה ע"ת ואח"כ מת בעלה וכן בקדושין אין חוששין לאותו קול אבל הראב"ד פירש דאגופא דרישא קאי שאם אמרו מקודשת סתם ומגורשת על התנאי אין קול זה דגירושין שובר דקדושין וחוששין לה: וכתב הרמב"ן שלדעת הראב"ד אפשר שלא תלו בשמעתין בקדושי קטן ופחות מש"פ אלא לומר שאם נמצא כן מבטלין הקול דמימר אמרי הכי ולא חשדי להו ואינו נראה דהא לא חזינן בגמ' דבדקו עלה דמילתא כלל אלא בסתם תלו להקל והא דאמר רבא אפילו למ"ד לא מבטלין קלא הכא מבטלין קלא היינו לומר שאפי' לדברי המחמיר שלא לבטל אפילו בידיעה גמורה הכא מבטלין אפילו בסתמא אלו דבריו ז"ל ולי"נ דאין ודאי הנהו עובדי מוכחי דבסתמא תלינן לקולא ואעפ"כ לישנא דמתני' מוכח דאגופא דרישא קאי וכדברי הראב"ד ז"ל ואין הנדון דומה לראיה שכל שהקול יוצא באמתלאה וזו בחזקת פנויה

עומדת אין לבן של בני אדם מתיישב שתהא מקודשת ובכל מאי דאיכא למיתלי תלו ומש"ה אמרינן דמימר אמרי עיינו רבנן בהו בקדושי וכו' אבל כשקול קדושין יוצא בלא אמתלאה ומחזיקין אותה במקודשת גמורה לא תצא מלבן מחזקת מקודשת מחמת קול גירושין שיש בו ספק ולא אמרי עיינו רבנן בגיטא ומעליא הוא אדרבה אמרי אם איתא דעיינו קלא הוה לה למלתא כיון שמתחלה החזיקו אותה במקודשת גמורה ובהכי אתיין מתניי ועובדי בגמרא כפשטייהו עכ"ל: "בי"ה ודברי רבינו שכתב או אפילו אם יש לחוש לאמתלאה לבטל הקול וכו' היינו כדמוכחי הני עובדי דבסתמא תלינן לקולא: וכגון שיצא האמתלאה מיד עם הקול אבל אם יצא הקול ברור ולאחר זמן יצא האמתלאה אינה מבטלת הקול שם אמאי דתנן ובלבד שלא יהא שם אמתלאה אמר רבה בר רב הונא אמתלאה שאמרו אפילו מכאן עד י' ימים רב זביד אמר במקום אמתלאה חוששין לאמתלאה וכתבו הרי"ף והרא"ש ומסתבר כרב זביד דהא דרבה כבר דחאה רבי יוחנן לעיל כלומר דאיתא התם אמר רבה בר בר חנה אמר ר"י לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין אמרו דבר זהו קול לא אמרו דבר זהו אמתלאה לא אמרו והלא לא אמרו ולא כלום לאפוקי מדרבה בר רב הונא דאמר אמתלאה שאמרו אפילו מכאן ועד י' ימים קמ"ל לא אמרו הוא דהויא אמתלאה הא אמרו לא הויא אמתלאה ופרש"י לאפוקי וכו'. אמתלאה שאמרו במשנתנו ששובר את הקול ואפילו לא יצא עם הקול אלא לאחר זמן יצא הויא אמתלאה קמ"ל הכא לא אמרו דבר הויא אמתלאה וה"ק לא גמרו הדבר להוציא קול מקויים ומסויים אלא להוציא שובר עם הקול כגון נתקדשה פלונית בספק הוא דהוי אמתלאה אבל אמרו דבר מקויים ומסויים תו לא מהני אמתלאה וכתב הרי"ן (סוף המגרש דף תרד) רב זביד אמר אפילו אין אמתלאה אלא מקום ופתח יש לדבר שיוכל לומר שם אמתלאה חוששין שמא אמתלאה יש לדבר והקול בטל כך פירש"י ז"ל ולפי"ז מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי אבל הרי"ף כתב דמסתברא כרב זביד וכו' משמע דסבירא ליה דרב זביד פליג עליה דרבה לפיכך פירש הרמב"ן ז"ל דרב זביד פליג ואמר שאין תולין באמתלאה שמכאן ועד י' ימים אלא שאם היה מקום אמתלאה כגון שאמרו שמשעה ראשונה זרק לה קידושיה חוששין שמא קרוב לו היו לפיכך רואין אם יצתה אמתלאה מכאן ועד י' ימים ואמרו כן היו תולין בה ומתירין אותה לינשא לכתחלה ואם לא יצתה שם מקום אמתלאה ויצתה מכאן ועד י' ימים לעולם אם נשאת לא תצא אלא שלכתחלה אין מתירין אותה לינשא והיינו לשון חוששין והרמב"ם כתב בפ"ט יצא עליה קול שנתקדשה

לפלוני ולאחר יי ימים אמרו אמתלאה אם נראו הדברים לב"ד שהוא כן
סומכין על האמתלאה ואם לאו הואיל ולא נשמעה האמתלאה בעת
שנשמעו הקידושין אין חוששין לאמתלאה וגם זה על דרך הרי"ף עד כאן
לשונו. וגם הרב המגיד כתב לדעת רבינו רב זביד פליג עליה דרבה ואמר
דאין סומכין על אמתלאה שלא יצאה בשעת הקול אא"כ אמתלאה
במקום הוכחה שאמתלאה אמיתית וכן דעת ההלכות דרב זביד פליג
עליה דרבה והלכתא כוותיה וקרוב לזה פירש הרמב"ן ז"ל וכתב במקום
אמתלאה כגון שמעיקרא אמרו זרק לה קידושין ואחר יי ימים אמרו
שהיו קרוב לו תולין באמתלאה ומתירין אותה לינשא כיון שמתחלה
אמרו שהיה בזריקה וכן כיוצא בזה עכ"ל. ורבינו כתב דברי הרמב"ם
כאילו הוא חולק על מ"ש תחלה וכבר נתבאר שמ"ש תחלה הוא לפסוק
כרב זביד ואין חולק בזה ודברי הרמב"ם הם פירוש לדברי רב
זביד: נתברר אח"כ ע"י אותם שהוציאו הקול שהוא שקר מבטלין אותו
שם א"ל אביי לרב יוסף מבטלין קלא או לא ואסיקנא אתרוותא ניהו
בסורא מבטלי קלא בנהרדעא לא מבטלי קלא ופירש"י שמענו קול יוצא
מפי נשים ותינוקות משתקינן להו לבטולי קלא או לא משתקינן להו
הואיל ואמרי פלוני שמע מפלוני וכו' וליתנהו דלשיילינהו א"נ חזרו אותן
פלוני ופלוני ממ"ה ואמרו להד"מ מבטלין או לא וכתבו התוס' דנראה
כפירוש שני וגם הרב רבינו אשר כתב לפום צורתא דשמעתא דפליגי
בביטול קול מיירי בקול שיצאה בלא ביטול שובר ואמתלאה ונתחזק
בב"ד ושוב נתברר לב"ד ע"י אותם שהוציאו הקול שהוא שקר ואין בדבר
אלא חשד ורינון שירננו על ב"ד שמתירין א"א וכתב עוד שפסק הר"מ
דמבטלין קלא דסורא אתריה דרב ונהרדעא אתריה דשמואל והלכתא
כרב באיסורי ואע"ג דרב ששת דהלכתא נמי כוותיה באיסורי ס"ל דלא
מבטלין קלא נראה דרב ששת מנהרדעא היה ושם נהגו כשמואל הלכך
אין להביא ראיה מרב ששת דעבד באתריה דשמואל כשמואל ועוד
דמיחש לקלא חששא דרבנן היא ובשל סופרים הלך אחר המיקל ועוד
דבירושלמי משמע דרבי יוחנן סבר דמבטלין קלא וראיתי בפ"ח שכתב
אתרוותא ניהו בסורא מיקרי ואמרי הלכך מבטלין קלא בנהרדעא לא
מיקרי ואמרי הלכך לא מבטלין קלא בנהרדעא משמע שאינה מחלוקת
של אמוראים אלא בחילוק המקומות הדבר תלוי יש מקום שבקל
מוציאין הקול ושם מבטלין ובמקום שאין מוציאין קול בקל מסתמא אם
יצא קול יש בו ממש ואין מבטלין אותו: ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה דוקא
שנתברר בודאי ששקר היה וכו' כבר נתבאר שכך פירשו המפרשים: ומ"ש
אבל אם לא נתברר ששקר היה אלא באתמלאה וצד ספק אע"פ שנתברר

שהיה האמתלאה מעיקרא אינה מבטלת הקול וכו' שם בגמרא ההיא דנפק עלה קלא דאי קדשה לבר בי רב אתייה רב חמה לאבוה א"ל איזו גופא דעובדא היכי הוה א"ל ע"ת קדש אדעתא דלא אזיל לגבי חוזאי ואזל א"ל כיון דבעידנא דהות קלא לא היתה אמתלאה לאו כל כמינך דמחזקת אמתלאה ופירש הרא"ש א"ל ע"ת קדש וכו' כלומר בירר בפניו שכך הקול יצא בעיר ע"כ פירוש לפירושו בתחלה יצא הקול בלי שום אמתלאה ולא שום תנאי בעולם ואח"כ יצא הקול דע"ת קדש דאילו מתחלה כשיצא הקול יצא דע"ת קדש היינו היה שם אמתלאה דתנן דלא חיישינן לה ונראה שכך הם דברי הרמ"ה שכתב רבינו : ומ"ש אף על פי שנתברר שהיה האמתלאה מעיקרא היינו לומר שאף על פי שנתברר עכשיו שהאמתלאה יצא מעיקרא סמוך ליציאת הקול אינה מבטלת הקול כיון שלא יצאה עם הקול ממש והר"ן כתב מבטלין קלא או לא מבטלין כלומר חזרו פלוני ופלוני ואמרו להד"מ מבטלין קלא או לא מבטלין ומסקין אתרוותא נינהו ונראה שעכשיו בסתם מקומות אין מבטלין הקול בשום מקום אפי' כענין זה ולפיכך לא כתב ההרי"ף ז"ל בהלכותיו עכ"ל ונראה שכך הוא דעת הרמב"ם שגם הוא לא כתבה בפ"ט והרא"ש כתב בתשובה כלל ל"ה סימן י' על ראובן שכשבא לפרוע חובו לאשה אחת אמר לה הרי את מקודשת לי וכשמעה כך השליכה המעות מידה וצעקה יראה לי דאין כאן בית מיחוש כיון שהעדים מעידים שלא נתרצית בקדושין וזרקתן לאלתר מידה ואפילו קול של קדושין לא יצא לה בעיר שהרי יצא שוברו עמו ולא מקרי קול אלא פלוני שמע מפלוני וכו' והלכו להם למ"ה דהאי קול אית לה אמתלאה כיון דליתנהו עידי קמן דלישיילינהו דסברי אינשי דקושטא קאמרי אבל הכא שהעדים לפנינו הוי קול ושוברו עמו דקי"ל כסורא אתריה דרב דמבטלין קלא ועוד מדקאמר תלמודא אפילו למ"ד דלא מבטלין קלא מכלל דלדידן מבטלין קלא עכ"ל. ועיין בתשובת הריב"ש סימן רס"ו וקכ"ג וק"ע וקול שיצא אחר הנשואין שנתקדשה לאחר תחלה אפילו אחר האירוסין אין חוששין וכו' שם אמר רב אשי כל קלא דבתר נשואין לא חיישינן ליה הא דבתר אירוסין חיישינן ליה רב חביבא אמר אפילו דבתר אירוסין לא חיישינן ליה והלכתא לא חיישינן ליה וכתב רבינו ירוחם ר"ל שלא יצא עליה קול קודם אירוסין אלא אחר שנתקדשה לאחר או אחר שנשאה יצא עליה קול פלוני נרות דולקות ומטות מוצעות וכו' ואמרו היום נתקדשה פלונית כמו שכתבתי מאחר שיצא הקול לאחר שנתקדשה לאחר אין חוששין לה וכתב הרמב"ן אפי' יצא הקול קודם שנשאת כל דלא אתחזק קלא בב"ד

קודם נישואין לא חיישינן ליה ולא מחזקינן ליה בב"ד בתר נישואין עכ"ל וכבר כתבתי זה לעיל (בשם הר"ן) כתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ו סימן א' הנה כתבו לי על אודות ערעור הייחוד שהלכו לפרפיניאן ועשו קיבוץ בבית היבם והעידו לפני ג' הדיוטות שלא בפני האשה ושלא בפני הבעל שנשאת לו שראוה מתיחדת עם בעלה אחר שנתגרשה בחייו כמו ה' ימים שחי אחר נתינת הגט תחלה אני כותב שלא כהוגן עשו שקבלו העדות שלא בפני האשה ושלא בפני בעלה שכבר נשאה שיבא בעל השור ויעמוד על שורו ועוד היה ראוי שעדות זו תתקבל בפני גדולי ישראל הבקיאים בדרישה שידרשו ויחקרו היטב כדי שלא לאסור אשה על בעלה דבנדון זה לאסור אשה על בעלה הכל מודים דבעינן דרישה וחקירה ולקבל העדות בפני בעלי הדינים ובפני גדולי ישראל שידעו לחקור ולדרוש ולא להסתיר עצה במחשכים ולהוציא לעז על האשה היושבת תחת בעלה ואף בדיני ממונות אין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין וכתב ריב"א שאם קבלו עדות שלא בפני בעל דין אינו עדות לדון על פיו והביא ראיה לדבר וראוי להעניש לכל מי שהיה באותה עצה ובאותו ועד לקבל עדות של לעז ופגם על אשה היושבת תחת בעלה שלא בפניהם עכ"ל: וכבר כתבתי תשובה זו בסימן י"א וגם הרשב"א כתב בתשובה סימן אלף ר"ט על א' שהוציא קול שקידש אשה אחת אני רואה כי רבו היום אנשים מתפרצים ולפיכך מן הראוי לחקור הרבה ולדרוש ולהוציא דבר לאמתו דאף כשת"ל שהוא כדיני ממונות הואיל ועדיין לא נשאת לאחר ואין כאן עדיין דיני נפשות ראוי לנעול דלת בפני בעלי הוללות וסכלות ודורשין וחוקרין אותן להוציא לאמת משפט וכדאמר בפרק אחד דיני ממונות דבדין מרומה אפילו בדיני ממונות צריך דרישה וחקירה וכ"ש שאפשר שדברים אלו כדיני נפשות הואיל וראוי לבא לידי נפשות אם תזקק לאחר והיא מקודש' לו: יצא קול שהיתה מקודשת לפלוני וקדשה אחר קדושין גמורין וכו' שם א"ר ירמיה בר אבא שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקדשה קדושי תורה מהו שלח להו תצא והעמידו הדבר על בוריו והודיעוני מאי והעמידו דבר על בוריו דאי מגליא מלתא דקדושי קמא מעליא נינהו לא צריכה גט משני ופליגא דרב הונא דאמר א"א שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר מקודשת כדרב המנונא דאמר האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ואידך כי איתמר דרב המנונא בפניו שלא בפניו מעיזה ומעיזה ופרש"י מקודשת. וצריכה גט משני: ואידך. שמואל דאמר העמידו דבר על בוריו למימר דלא בעי גט משני ופסקו הר"ף והרא"ש כשמואל וכ"פ הרמב"ם בפ"ד ובפ"ט. וכתב הר"ן דעת הר"ף לדחותה

לדרב הונא ומ"מ אם קבלה קדושין מאחר בפני בעלה הכל מודים
דמקודשת דה"ל כרב המנונא והכי מוכח בגמרא עכ"ל וכ"ד הרא"ש ז"ל
ומ"ש לא נתאמתו קדושין הראשונים מגרש ראשון וכו' שם לא מצאו
דבר על בוריו מהו א"ר הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני
ונושא ראשון לא מ"ט אתי למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין רב חיננא
בריה דרב אידי אמר אף מגרש שני ונושא ראשון מימר אמרי עיינו רבנן
בקדושין וקדושי טעות היו ופרש"י ונושא שני. אם ירצה: אתי למימר
מחזיר גרושתו מן האירוסין. דאמרי ע"י שגרשה ראשון תחלה קדשה שני
ועכשיו חוזר ומחזירה. עיינו רבנן בקדושי שני. ולא קדושי נינהו מפני
שהיתה מקודשת לראשון ולא יאמרו שגירשה תחלה שהכל לא ידעו בגט
שהצרכונה משני ופסקו הרי"ף והרא"ש הלכה כרב הונא והביאו ראיות
לדבר וכ"פ הרמב"ם בפ"ט: ומ"ש דלא מבטלין לקלא וכו' אע"פ שנשאת
פשוט הוא דכיון דקול הקדושין דראשון קדם כי נתקדשה ונשאת לשני
מאי הוי: ומ"ש ודוקא שקדשה השני ולא כנסה אבל אם כנסה אסורה לו
וכו' פשוט הוא ומ"ש אבל אם לא קדשה השני קדושין גמורין אלא שיצא
לה קול גם ממנו וכו' אחד מגרש ואחד נושא בין ראשון בין שני שם יצא
עליה קול מזה ומזה מהו אמר רב פפא אף זו מגרש ראשון ונושא ב'
אמימר אמר מותרת לשניהן והלכתא מותרת לשניהם: כתב הרא"ש
בתשובה כלל ל"ה סימן י"א על ראובן ששדך רבקה ושלח לה סבלונות
שאלו בני העיר למוליכי הסבלונות למי אתם מוליכין אלו הסבלונות
אמרו לרבקה מאורסת ראובן הנזכר ויצא לה קול בעיר שהיא ארוסתו
יראה דאין כאן קול להצריכה גט דמשום סבלונות אין כאן בית מיחוש
כיון שנהגו בארץ הזאת דמסבלי והדר מקדשי ואי משום קול שמוליכי
הסבלונות לאו קול הוא להצריכה גט שכן דרך העולם לקרות למשודכת
ארוסה ובכל דהו לא מצרכינן גט כדאיתא בפ"ב דגיטין אמר עולא לא
ששמעו קול הברה וכו' הלכך אין כאן בית מיחוש להצריכה גט
עכ"ל: שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ראובן היה לו בת וכו' תשובה צריכה גט
מלוי וכו' בסוף כלל ל"ה וז"ל התשובה כיון שיצא לה קול בעיר שקידשה
שמעון שליח לוי צריכה גט מלוי ואף אם לוי כופר ואומר לא היה שלוחי
וגם שמעון מודה כן אין זה שובר לקול ולא אמתלאה לבטל הקול ולא
מקום הראוי לאמתלא לבטל הקול אלא קול גמור הוא וצריכה גט
עכ"ל: אחרת לו לאה שיצא עליה קול שנתקדשה וכו' והשיב שאסורה
לינשא לו גז"ש וז"ל התשובה מלתא דפשיטא שהיא אסורה דלית דין
צריך בשש כי היודע שנתגרשה מה יודע שהגירושין לא היו אלא לרווחא
דמלתא וכ"ת יכריזו שלא היתה צריכה גט איכא דשמע בגיטא ולא שמע

בהכרזה כדאמר בחליצה (יבמות לו): איכא דידע בחליצה ולא ידע בהכרזה עכ"ל כתב עוד בתשובה כלל ל"ה סימן ד' שנשאל על ר"מ שקידש אלמנה אחת ובא רבי יעקב ואמר אני קדשתיה תחלה אמרו לו היכן העדים אמר אני זוכר אותם לכשאצטרך אביא אותם הלך ר"מ לפייסו בדבר מועט שיפטרנה בגט לסלק תרעומת שלו מעליו ולא רצה הלך ר"מ אצל ארוסתו ואמרה לו שמעולם לא קבלה קדושין מאחר עמד וכנסה והיה ירא שמא יעקב יביא עדים של שקר על קדושיו ומזה הפחד הלכו האשה וקרוביה ושכרו עידי שקר לכתוב גט על שם יעקב שאם יביא עדים שקדשה יראו גם הם הגט שגירשה בו נודע הדבר לרבי יעקב ואמר שזהו הודאה שנתקדשה לו ואינו צריך עדים אחרים והשיב שאין ממש בדבריו מכמה טעמים שכתב ואין חשש איסור בשביל קול שהוציא חדא שאין זה קול אלא כדאמר תלמודא פלוני מהיכן שמע מפלוני וכו' אבל אם אמר אדם קדשתי את פלונית והיא אומרת לא קדשתיני אין זה קול כדתנן הוא אומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשתיני היא מותרת בקרוביו ועוד אפילו היה קול גמור קלא דבתר קדושין לא חיישינן ואי משום דשכרו קרובי האשה עדי שקר נכתוב גט משם רבי יעקב והוי כאילו הודית שקבלה קדושין ממנו נ"ל דלא הויא הודאה שהרי ראו מעשיו והבינו מחשבותיו של ר"י הנזכר שהיה מחזר אחר עדים שקרים וחשבו גם הם מחשבה לא טובה לבטל מחשבתו שלא תתבייש אם יביא עדים שקרים ואפילו אם היתה מודה בפירוש שקבלה קדושין ממנו לאו כל כמינה לאסור עצמה על אותו שקדשה כבר ולא היה בה שום איסור אם היה בא עליה אלא דהוה אמרינן דשויתה לעצמה חתיכי דאיסורי ויוציאני בגט בלא כתובי וכיון שהיא עומדת בדברי הראשוני ואומרת שמעולם לא נתקדשה ויש אמתלאה טובה למה צוו לכתוב הגט לא משוינן לה חתיכה דאיסורא וגם מה שאמר לו רבי משה שיתן גט אין בו כלום דלרווחא דמילתא עושה שלא יהא תרעומות בנשואין ועוד שאין דבריו חשובים הודאה לגבי האשה שהרי הוא לא ידע מזה כלום הילכך בשביל כל אלו הטענות אין נ"ל לאסרה על רבי משה בעלה ע"כ והאריך בדבר. ועל מה שאמר שאם היתה מודה היינו אומרים שויתה לנפשה חתיכה דאיסורי ויוציאנה בלא כתובה יש לתמוה מדאיתא בפ"ק דקדושין (יב:): יהודית דביתהו דרבי חייא ה"ל צער לידה אמרה ליה אמרה לי אם קביל ביך אביך קדושי כי זוטרת א"ל לאו כל כמינה דאימין דאסרה לך עילווי ואיפשר שיש לחלק בין כשהיא עצמה מודה לכשאומרת כן בשם אחרים

:

סימן מז - עדים המכחישין זה את זה בקדושין; או היא אומרת: נתקדשתי, וחזרה

שנים אומרים ראינו שנתקדשה ובי אומרים לא ראינו שנתקדשה הרי זו מקודשת אפילו כולם דרים עמה בחצר וכו' בפ"ב דכתובות (דף כב:) ת"ר ב' אומרים נתקדשה ובי אומרים לא נתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא מ"ש רישא ומ"ש סיפא א"ר אשי איפוך ב' אומרים ראינו שנתקדשה ובי אומרים לא ראינו שנתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא פשיטא לא ראינו אינה ראייה לא צריכה דדיירי בחצר אחד מ"ד אם איתא דנתקדשה קלא אית לה למילתא קמ"ל דעבדי אינשי דמקדשי בצנעא וכתב רבינו ירוחם כתבו המפרשים דמיירי בשנשאת לאחד מאותם שאומרים לא ראינו שנתקדשה והיא אומרת שלא נתקדשה וטעמא דעבידי אינשי דמקדשי בצנעא הא לאו הכי אם נשאת לא תצא אבל אם נשאת לאדם אחר אפילו דליכא טעמא דמקדשי בצנעא והוי הכחשה אפ"ה הוי להו תרי ותרי ולא אמרינן העמד אשה בחזקת פנויה דאיתרע לה חזקה מדרבנן ואם נשאת תצא ונ"מ שאפ"י היה במעמד אחד ונאמר דכולי האי לא עבדי אינשי דמקדשי בצנעא ונאמר דלא ראינו הוי הכחשה כמ"ש למעלה מהרשב"א ז"ל אפ"ה אם נשאת תצא עכ"ל: שנים אומרי' נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה וכו' ואם ניסת לאחד מעידיה ואומרת ברי לי שלא נתקדשתי לא תצא זה נלמד מדין ב' אומרים נתגרשה ובי אומרים לא נתגרשה דאיתא בפ"ב דכתובות ונתבאר בסימן קנ"ב: ומ"ש ל"ש שזרק לה קידושיה ב' אומרים קרוב לו ובי אומרים קרוב לה ל"ש אמרו שנים שמעולם לא היו לה ספק קדושין אחד אומר נתקדשה ואחד אומר לא נתקדשה וכו' בפ"ב דכתובות (דף כג.) אברייתא שכתבתי בסמוך דקתני שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא דאקשינן עלה מ"ש רישא ומ"ש סיפא ושני רב אשי איפוך וכו' אביי שני תרגמא בעד אחד עד אומר נתקדשה ועד אומר לא נתקדשה תרוייהו בפנויה קא מסהדי והאי דקאמר נתקדשה ה"ל חד ואין דבריו של אחד במקום ב' סיפא תרוייהו בא"א קא מסהדי והאי דקאמר נתגרשה ה"ל

חד ואין דבריו של אחד במקום שנים ופרש"י תרוייהו בפנויה קא מסהדי. לדברי שניהם עד עכשיו בחזקת פנויה היתה וכתבו התוס' תרוייהו בפנויה קא מסהדי תימא אמאי לא תנשא לכתחלה דה"ל לאוקמה אחזקה וי"ל כגון שאנו יודעים שזרק לה קידושיה ומספקא לן אי קרוב לו אי קרוב לה והני תרי סהדי ח"א קרוב לו וחד אמר קרוב לה דכיון דודאי זרק לה הקידושין לית לן למימר אוקמה אחזקה להתירה לכתחלה א"נ כגון שהיו נרות דולקות ומטות מוצעות שהיתה עומדת להתקדש כדאמר' בסוף המגרש ועד אומר נתקדשה ועד אומר לא נתקדשה באותה שעה עכ"ל ורבינו כתב כדברי תירוצא קמא והרמב"ם כתב בפ"ט אמר עד א' מקודשת היא זו והיא אומרת לא נתקדשתי הרי זו מותרת אחד אומר מקודשת ואחד אומר אינה מקודשת לא תנשא ואם נשאת לא תצא שהרי היא אומרת לא נתקדשתי ודבריו מתמיהין שהרי בעד אחד שאומר נתקדשה ואין אחר מכחישו כתב מותרת דמשמע שאפילו לכתחלה תנשא וכן מוכח הסוגיא שבקידושין פרק האומר (סה). (וא"כ כשעד אחד אומר מקודשת ועד אחד מכחישו ואומר אינה מקודשת למה לא תנשא לכתחלה כיון שהיא אומרת לא נתקדשתי ותירץ ה"ה דס"ל להרמב"ם דטפי עדיף כשאין עד אחד אומר כדבריה משאם הוא אומר והטעם מפני שכל שאין לה עד כלל חזקה אינה מעיזה פניה להכחיש העד אם היה אמת דהא ליכא מי שמסייע אבל כשעד אחד אומר כדבריה סומכת עליו ומעיזה ולפיכך לכתחלה לא תנשא ודומה קצת לנזכר בגמרא גבי גירושין עכ"ל: והר"ן תמה על דברי הרמב"ם ותמה ג"כ אמאי דאמר בגמרא תרוייהו בפנויה קא מסהדי דמשמע משום דאיך אמר לא נתקדשה הא לא אמר כלום אסרי לה אפומיה דהאי דאמר נתקדשה ואמאי והא עד אחד בקידושין לאו כלום הוא כדאיתא בקדושין פרק האומר (סו.) משום דאין דבר שבערוה פחות מב' וכיון דטעמא מש"ה היה משמע דאפילו אמר נתקדשה בפני ובפני אחר לאו כלום הוא ותירץ דהבי"ע כגון ששניהם מודים שזרק לה קדושין אלא שהם חלוקים אם קרוב לו אם קרוב לה וכיון שיש כאן ב" עדים בזריקת הקדושין ועבידי אינשי דטעו אקרוב לו וקרוב לה אמרינן דמדרבנן לא תנשא דחיישינן שמא בשעת הקדושין שניהם רבו שקרוב לה היו וזה טועה עכשיו בפרק ד' אחין נמי אמרינן דבכת אחת שאחד אומר קרוב לו ואחד אומר קרוב לה דספיקא דרבנן הוא ולפיכך כתב הרמב"ם ז"ל בע"א כשמכחישתו לאו כלום הוא ומותרת הא בשותקת חיישינן שמא נתקדשה בפני שנים ובעד אחד אומר מקודשת ועד אחד אומר אינה מקודשת כתב לא תנשא ואפילו כשמכחישתו לפי שאנו חוששין שמא זה

האומר קרוב לו טועה ובשעת הקידושין ראה שהיה קרוב לה וזה נכון לפי הגמרא אבל הרמב"ם ה"ל לפרש עכ"ל וכבר הביא ה"ה דבר זה בשם הראב"ד שכתב וז"ל הר"א הקשה בהשגות על רבינו וכתב אוקימתא דרבה בשאינה מכחשת היא כגון שעד אחד אומר אביה קדשה וע"א אומר לא קדשה א"נ פלוני זרק לה קדושיה והיו קרוב לה והא' אומר קרוב לו ואינה מכחשת ולפיכך לא תנשא לכתחלה אבל במכחשת מותרת היא לינשא עכ"ד וכ"נ להרמב"ן והרשב"א ז"ל ולדבריהם אע"פ שהיא מסופקת בדבר כיון שהיא בחזקת פנויה ואין שם עד שנתקדשה אלא אחד ואחד מכחישו אם נשאת לא תצא עכ"ל: אמרה היא בעצמה נתקדשתי וחזרה ואמרה פנויה אני תוך כדי דיבור נאמנת וכו' בפ"ב דכתובות (ד' כב.) תנן האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ת"ר אמרה א"א אני וחזרה ואמרה פנויה אני נאמנת והא שוייה לנפשה תתיכה דאיסורא אמר רבה בר רב הונא כגון שנתנה אמתלאה לדבריה וכתב הרא"ש אמרה א"א אני וחזרה ואמרה פנויה אני אינה נאמנת אם אחר כדי דיבור אבל בתוך כדי דיבור יכולה היא לחזור ולסתור דבריה הראשונים וכך הם דברי התוספות והר"ן ז"ל וכתב הר"ן בשם הרא"ה דאי אמרה מקודשת אני לפלוני לא מהימנינן לה בשום מגו אא"כ הוא מודה בדבר דכיון שהודית שנתקדשה לו לאו כל כמינה לחוב לו ולהפקיע עצמה ממנו עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם בסוף פ"ט וז"ל אמרה מקודשת אני ולאחר זמן עמדה וקדשה עצמה אם נתנה אמתלאה לדבריה ואמרה מפני כך וכך אמרתי בתחילה שאני מקודשת וראינו בדבריה ממש הרי זו מותרת לשני ואם לא נתנה אמתלאה או שנתנה ואין בה ממש הרי זו אסורה וקדושי שני קדושי ספק לפיכך נותן לה גט ותהיה אסורה עליו ועל הכל עד שיבוא הארוס עכ"ל כתב הרא"ש בתשובה בתחילת כלל ל"ב אם יש עדים ששמעו מפי האשה שאמרה קדשני ראובן בפני ב' עדים והלכו למ"ה נאסרה לקרובי ראובן ע"פ דיבורה אבל אם אמרה קדשני בסתם ולא אמרה בפני שני עדים אין בדיבורה כלום דקידושין שלא בפני עדים לאו קדושין נינהו עכ"ל. וכבר כתבתי זה בסי' ט"ו וזה פשוט בסי' שאחר זה:

סימן מח - אמר לה קדשתיך, והיא אומרת: לא, או להפך

אמר לאשה קדשתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למי"ה והיא אומרת לא קדשתיני הוא אסור בקרובותיה וכו' בקדושין פרק האומר (דף סה:). תנן האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתיני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ופרש"י הוא אסור בקרובותיה. דשוינהו עליה חתיכה דאיסורא בהודאתו ובגמ' מתיב ממתני' למ"ד המקדש בע"א אין חוששין לקדושיו דאי איכא עדים אמאי מותרת בקרוביו ואי דליכא עדים אמאי אסור בקרובותיה אלא לאו בע"א ומשני הב"ע כגון דא"ל קדשתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים "בי"ה ועיין בתשובת הרא"ש בס"ס שקודם זה: ומ"ש ואם היא אומרת קדשתיני והוא אומר לא קדשתיך וכו' עד ומותר בקרובי האם והיא אסורה בקרוביו הכל שם במשנה ומה שכתב וכשאומרת קדשתיני והוא אומר לא קדשתיך מבקשים אותו שיתן גט להתירה ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה דגלי דעתיה דקדשה וארוסה יש לה כתובה וה"ה כתב בפ"ט דעת רבינו והגאונים שארוסה אין לה כתובה אא"כ כתב לר ולדבריהם כשאמרו כופין אותו ליתן כתובה הוא בשכתב לה וא"ת היאך יכול לומר לא קדשתיך י"ל דמיירי במקום שכותבין כתובה ואח"כ מקדשין וכ"כ הרמב"ן וכ"כ הר"ן ז"ל וכתב הר"ן וה"ה בשם הרשב"א ז"ל אהא דאמרינן אם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה מסתברא דאם הוא חכם ויודע שהיא אסורה לעלמא ופירש שע"כ הוא כותב שלא תתעגן אין כופין אותו ליתן כתובה אבל אם לא פירש נראין הדברים שאע"פ שהוא יודע כופין אותו ליתן כתובה דסתם אמרו עכ"ל וכתב הר"ן דמשמע בגמרא דכל היכא שנתן גט אע"פ שהוא אינו מודה בקדושין נאסר בקרובותיה כדי שלא יאמרו שהוא נושא קרובת גרושתו וכ"כ ה"ה בפ"ט והרמב"ם כתב בפרק הנזכר כל מקום שאמרנו שאמרה האשה לאיש קדשתיני והוא אומר לא קדשתיך מבקשים ממנו שיכתוב לה גט להתירה לשאר העם שאין לו בזה הפסד. וכתב ה"ה ולשון רבינו שכתב שאין לו בזה הפסד צ"ע ואולי ר"ל שאין בזה הפסד ממון והרבה נשים יכול לישא חוץ מקרובותיה כתב הרשב"א בתשובה בהיתר רחל אחות לאה לינשא לשמעון זה צרוך דקדוק במה שטען כיצד אמר ללאה בשעה שבא לטעון עליה שלשם קדושין נתנו לה שאם בא הלשון שכתבתם בדקדוק שאמר לה יש עדים שלאחר וכאן אמרתי לך התקדשי לי בו וא"נ שנתנו לה סתם ואח"כ חזר ואמר לאחר שקבלתו התקדשי לי בו אין זה

כלום שאפילו לדבריו אינה מקודשת ולא נאסר בקרובותיה אבל אם היה דעתו לומר אין לפקדון אמרתי ואח"כ אמרתי בשעת נתינה התקדשי לי בו וקבלתו אם כן לפי דבריו מקודשת היא לו ואפילו יכחישנו העד שויה קרובותיה אנפשיה חתיכה דאיסורא והוא נאמן על עצמו יותר ממאה עדים עכ"ל: ומעשה באחד שאמר קדשתי אחות אשתי בפני פלוני ופלוני וכו' וכתב ר"ת שאינו נאמן לאוסרה על בעלה וכו' עד סוף הסימן הכל כתבו התוספת והרא"ש בסוף גיטין (פט:) וגם המרדכי כתב שם מעשה זה:

סימן מט - קדש אחת מחמש נשים וכל אחת אומרת אותי קדש

המקדש אחת מה' נשים וכו' משנה בפרק האשה שלום (דף קיח:) קידש אחת מה' נשים ואינו יודע איזו מהן קידש כל אחת ואחת אומרת אותי קידש נותן גט לכל אחת ואחת ומניח כתובה ביניהם ומסתלק דברי רבי טרפון ר"ע אומר לא זו הדרך מוציאתו מידי עבירה עד שיתן גט וכתובה לכל אחת ואחת ובגמרא אוקימנא למתניתין כרשב"א ומאי קידש דקתני במתניתין קידש בביאה דתניא ארשב"א לא נחלקו רבי טרפון ור"ע על שקידש אחת מה' נשים ואינו יודע לאיזו מהן קידש שמניח כתובה ביניהם ומסתלק ועל מה נחלקו על שבעל שרבי טרפון אומר מניח כתובה ביניהם ומסתלק ור"ע אומר ישלם כתובה לכל אחת ואחת דאע"ג דאיסורא דרבנן הוא דעביד קניס ופרש"י דאיסורא דרבנן קא עביד. דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה וכתבו הרי"ף והרא"ש וקי"ל כר"ע מחבירו ורבי טרפון חבירו הוא כדאיתא בפרק הכותב (פד:) וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ט: ומ"ש וכגון שהדבר ידוע שהכתובה של אחת מהן נאבדה וכו' כ"כ הרמב"ם בפ' הנזכר וז"ל והדבר ידוע שהכתובה שכתב לאחת מהם אבדה וכל אחת ואחת אומרת אני היא שקדשתי וכתבת לי כתובה ואבדה כתובתי וכתב ה"ה על זה הכוונה שהדבר ידוע שדין משנתנו בשכתב כתובה היא דאי לא הא קיימא לן דארוסה אין לה כתובה וזהו כפי שיטתו ושיטת הגאונים ובהשגות א"א מפני שהסכימו בגמרא דארוסה אין לה כתובה א"כ כתב לה לפיכך הוצרך לכל זה ולא היה

צריך לא לכתובה ולא לאבדה שאם התנה לה כתובה אע"פ שלא כתב חייב ואלו הנשים כל אחת אומרת אותי קידש והתנה לי כתובה ע"כ ורבינו תופס לו אחד מן הדרכים ובודאי דמשכחת לה בדרך שכתב הר"א ז"ל ועוד דרכים אחרים כגון שכתב לארוסתו ולא הזכיר שמה או שהיו שמותיהן שוות או הקנו מידו והלכו להם עדים ומתו וכ"כ הרמב"ן ז"ל עכ"ל. המקדש אשה וחזר בו מיד וכ"כ אפילו תוך כדי דיבור אין חזרתו כלום וכ"כ בפרק יש נוחלין (דף קכט:) ובפי' בתרא דנדריים (דף פז.) (אסיקנא בכל התורה כולה תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ ממקדש ומגרש ומגדף: כל מי שאינו יודע בטיב קדושין לא יהא לו עסק עמהם מימרא פ"ק דקדושין (ו:) ופרש"י לא יהא לו עסק עמהן להיות דיין בדבר שמא יתיר איסור ערוה וזהו עיוות שאינו יכול לתקן:

סימן נ - מתי חוזרין הקדושין והסבלונות, ודיני קנסות

קידש האשה ונתבטלו הקדושין אין כסף הקדושין חוזר אליו ל"ש מת הארוס או הארוסה וכ"כ בפרק מי שמת (דף קמה.) (איפליגו תנאי אי קדושין לטיבועין ניתנו וכ"כ פירוש כשנתן לה הקדושין כאילו נטבעו לים ולא ישוב אליו עוד ובתר הכי אמר רב פפא הלכתא בין שמת הוא בין שמתה היא הדר ביה איהו מוהרי הדרי קדושי לא הדרי הדרה בה איהו אפילו קדושי נמי הדרי אמימר אמר קדושי לא הדרי גזירה שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה רב אשי אמר גיטה מוכיח עליה והא דרב אשי בדותא היא דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא ופרש"י גזרה שמא יאמרו קדושי טעות היו ולכך חזרו ונמצאו קדושין תופסין באחותה ומותרת לו ומשמע ודאי דהלכה כאמימר וכן פסקו הרי"ף והרא"ש ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהלכות זכיה ומתנה פ"ו וז"ל המקדש את האשה אפילו קדשה באלף דינר בין שחזרה היא בין שחזר הוא בין שמת הוא בין שמתה היא אין הקדושין חוזרין לעולם אלא הרי הן מתנה גמורה שאין לה חזרה ואם היו קדושי טעות חוזרין המעות והמקדש אחותו המעות מתנה אדם יודע שאין קדושי תופסין בעריות ואין זה טועה אלא גמר ונתן לשם מתנה עכ"ל. וכתב ה"ה המקדש את האשה וכ"כ מפרש בגמ' פסק הלכה וכן

בהלכות ואמרינן התם טעמא דאי הדרי גזירה שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה. וכתב הרמב"ן ז"ל בשם גאון דבממאנת הדרי דתנן (יבמות קח.) הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ומוטב שיאמרו קדושין תופסין באחותה אבל קטנה היוצאה בגט כיון דאסור בקרובותיה איתא להאי טעמא ע"כ בחדושי הרשב"א ז"ל עכ"ל: ודברים אלו בשם גאון כתב ג"כ נ"י בפי' מי שמת. וכתב עוד ה"ה ואם היו קדושי טעות וכו' פירוש שהוא טועה וסבור שיהיו קידושין והוא דבר כדאי לטעות ומפורש בהא דמקדש אחותו דאמרינן אדם יודע שאין קידושין תופסין וכו' הא לאו הכי הדרי ואמרי' בהדיא בפי' המדיר (עו.) אפי' למ"ד לא הדרי ה"מ קידושי ודאין אבל קידושי טעות לא וזה מבואר. וכתב עוד והמקדש אחותו וכו' זה מחלוקת רב ושמואל בהאי מקדש (מו:) ובפי"ק דמציעא (טו:) דרב אמר מעות פקדון ושמואל אמר מעות מתנה והלכתא כוותיה בדיני עכ"ל: "ב"ה ולשון נתבטלו הקידושין שכי' רבינו אינו מדוקדק שאם נתבטל מפני שהיו בטעו' חוזרי' מעות הקידושין כמו שנתבאר בסמוך: וכתוב במרדכי בקידושין פי' האומר בהגהות בקידושין ע"ת ולא נתקיי' או בקידושי ספק מוכח בפי' המדיר בסופו דלכ"ע לאו לטיבועין ניתנו עכ"ל והא דבסוף פרק המדיר הכי איתא אמר רב יהודה אמר שמואל המחליף פרה בחמור וכו' ותנא תונא כלה הי כלה אילימא וכו' אמר רב נחמן בר יצחק כלה בבית אביה ולקידושין ולא מיבעיא אליבא דמ"ד קידושין לאו לטיבועין ניתנו [אלא אפי' למ"ד לטיבועין ניתנו] ה"מ קידושי ודאי אבל קידושי טעות אי מייתי ראייה אין אי לא לא ופירש"י אליבא דמ"ד קידושין לאו לטיבועין ניתנו סתם קידושין לאו לטיבועין שאם מת החתן הקידושין חוזרין הילכך הכא דהווי קידושי ספק אין כחה יפה בהם וצריכה להביא ראייה כתב רבינו ירוחם במישרים נתיב כ"ג ח"ב בשם הירושלמי כן אותם שיש להם כתובה דרך קנס כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט כשם שקנסו לענין כתובה כך קנסו לענין קידושין שאם קדשה בליטרא זהב מאבד הכל וכתב עוד שם נדוניא שנהגו לכתוב באלו הארצות שמחייב עצמו החתן כשמשדכין ומודה שקיבל כך וכך ומחייב עצמו חוב גמור נראה שנגבית בכל ענין אפילו חזרו בהן או הוא או היא שכבר הודה וחייב עצמו ושעבד ושאלתי לרבתי על זה והודו לדברי עכ"ל: והדורות ששלח פעמים חוירין ופעמים אין חוזרין כיצד שלח לה בגדים וכלי מילת דברים שעומדים להשתמש בהן בבית אביה וכו' משנה בפרק מי שמת (דף קמו.) (השולח סבלונות לבית חמיו שלח שם בקי' מנה ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אינן נגבין לא אכל שם סעודת חתן הרי אלו נגבין שלח

סבלונות מרובין כדי שיבואו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין סבלונות מועטין כדי שתשמש והיא בבית אביה אינן נגבין ובגמ' אמר רבא דוקא דינר אבל פחות מדינר לא ואסיקנא בגמ' דאכל דתנן לאו דוקא דה"ה אם שתה בדינר אין נגבין ואמרינן בגמ' (שם) היכא דאכל או שתה בבית חמיו ומת זו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו סבלונות העשויים ליבלות אין נגבין ושאין עשויין ליבלות נגבין ואיבעיא לן סבלונות העשויים ליבלות ולא בלו מהו ולא איפשיטא ופרשב"ם השולח סבלונות. מנהג חתנים לאחר קידושין למחרת שולח לבית חמיו לכבוד אשתו תכשיטין ומיני פירות וכדי יין וכדי שמן ופעמים אוכל שם עמה: אינן ניגבין. אם מת הוא או מתה היא או חזר בו ורוצה לגרשה שמחמת חיבה שאכל ושתה ושמח עמהם מחל סבלונות העשויים ליבלות אבל אין עשויין ליבלות הדרי אע"פ שאכל ושתה עמהם כדתניא בגמ' ובסבלונות סתם מיירי דהא לקמן מפליג בסבלונות ששלח כדי שיבואו עמה לבית בעלה לסבלונות שתשמש בבית אביה והנהו לא תלי באכילת חתן מכלל דרישא בסתם סבלונות והנהו תלויין בסעודת חתן אם אכל עמהן נמחלין ואם לאו נגבין: שלח סבלונות מרובין. ופירש כדי שיבואו עמה לבית בעלה וה"ה למועטין אם שלחן לכך אלא אורחא דמילתא נקט מרובין רגיל לשלוח ולפרש כדי שיבואו עמה לבית בעלה ומועטין כדי שתשמש בהם בבית אביה: העשויין ליבלות. קודם נישואין אין נגבין דהנהו מחולין בסעודת חתן בדינר כדפרישית במתניי: ושאין עשויין ליבלות. כגון תכשיטי זהב וכסף והר"ן פירש שלח סבלונות מרובין שיחזרו עמה לבית בעלה וכו' ארישא קאי לומר דכי תנן אם אכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אין אלו נגבין דוקא במועטין אבל מרובין נגבין ומרובין ומועטין לאו דוקא אלא מתקיימין קרי מרובין אע"ג שהן מועטין לפי שהן עומדין ברבויין ונגבין אע"פ שאכל שאין מתקיימין קרי מועטין לפי שהן מתמעטין והולכין וכיון שאכל אינן נגבין והביא ראייה לדבר וכ"כ נ"י בשם הריטב"א וכ"כ הרשב"א בתשובה וז"ל ירדו חכמים לסוף דעתן של בריות שהשולח לבית חמיו לא ע"ד ליתן לחלוטין הוא שולח אלא ע"ד שישובו לו מבית חמיו עם אשתו ועל דעת לכנסה שלח ואפילו אכל בבית חמיו דינר או יותר לא מחל אלא על סבלונות מועטין שעשויין ליבלות דהיינו דמיכל ומשתי וכלים קטנים כייבא וסבכתא פירוש מיני צעיפים וקשורי נשים שהן דבר מועט אבל כל שאינו עשוי ליבלות כגון בגדים ותכשיטים חשובים אפילו אכל שם סעודת חתן הרי אלו נגבין דסיפא דקתני שלח סבלונות מרובין וכו' פירושא דרישא הוא דקתני אכל שם סעודת חתן כלומר מה ששנינו ברישא אכל שם סעודת

חתן אפילו בדינר אין אלו נגבין היינו סבלונות מועטין כגון מאכל ומשתה
ודברים קטנים העשויים ליבלות בבית חמיו כייבא וסבכתא שהדעת
נותנת על אלו שמחל כל שאכל שם סעודת חתן בדינר אבל כל השאר כגון
בגדים ותכשיטין וכלי כסף וזהב הכל חוזר ואפילו אכל שם סעודת חתן
בדינר לפי שלא שלח אלא ע"מ נישואין עכ"ל וכן דעת הרמב"ן דהא
דאמרינן בגמ' יתוב רבין סבא קמיה דרב פפא ויתיב וקאמר בין שמתה
היא ובין שמת הוא ואפי' הדר הוא סבלונות הדרי מאכל ומשתה לא הדרי
הדרא בה איהי אפי' כישא דירקא הדרא אמר רב הונא בריה דרב יהושע
ושמין להם עד כדי בשר בזול עד כמה עד תילתא כתב סבלונות הדרי
פירוש סבלונות מרובין ובשאכל שם ומאכל ומשתה לא הדר היינו כל דבר
שעשוי ליבלות ובשאכל דאסיפא דמתני' קאי וכדמוכח בשמעתין לעיל
בהדיא ורבין סבא לפרושי למתני' אתא דלא תימא דוקא סבלונות
מועטין שעשויין להשתמש בהן בבית אביה והן כלין אבל כדי יין וכדי
שמן הדרי שהרי אפשר להתקיים ולא שלח לה ע"מ שיאכלו בבית אביה
את שלו קמ"ל רבין דכל שעשוי ליבלות ולהאכיל בין מרובה בין מועט לא
הדר אבל כלי כסף וזהב הדרי לעולם ואפי' הדר ביה איהו וקמ"ל נמי
דהדרא בה איהי אפי' כישא דירקא הדרא והאי דאמרה בלשון הלכתא
לאו משום דאית בה פלוגתא אלא אורחא דתלמודא בהכי אבל לא אכל
כולהו הדרי כדאמרינן לעיל ולא תצית להנהו כללי דכייל רב יוסף ז"ל
בענין זה עכ"ל וגם הר"ן כתב בחידושיו כדברי הרמב"ן דרבין סבא
לפרושי למתני' אתא ולא לפלוגי ובשאכל מיירי וקאמר דסבלונות הדרי
כלומר המתקיימים ככסף וזהב אבל מאכל ומשתה אפילו הוא מרובה
כיון דאכל לא הדר וה"ה לבגדים כיון שהן עשויין ליבלות ופירושא
דמתני' קמ"ל דמרובין היינו סבלונות המתקיימין ומועטין היינו מאכל
ומשתה ובגדים קמ"ל נמי דהדרא בה איהי אפי' שאכל שם הדר אפי'
כישא דירקא ומיהו כל היכא דלא אכל הדר וזה שלא כדברי הר"ן
מיגא"ש ז"ל שפירש דרבין למידחי למתני' אתא וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ו
מה' זכייה ומתנה דסבלונות הדרי אפי' שאכל ומאכל ומשתה לא הדרי
ואפי' שלא אכל ואינו מחזור עכ"ל. ומדברי הר"ן והרא"ש נראה שהם
סוברים כדברי המפרשים ז"ל שהרי כתבו הא דאמר רבא דוקא דינר אבל
פחות מדינר לא וכן הא דאיבעיא לן שתה מאי וכו' וכל מאי דאיתמר עלה
דמתני' ואי הוי ס"ל כדעת הר"ן בן מיגא"ש והרמב"ם ז"ל היה להם
להשמיע כל זה "ב"ה ומ"מ לענין הלכה נקט כהרמב"ם דסוגיין דעלמא
כוותיה בדיני ממונות ועוד דבשיטת הר"ן מיגא"ש אמרו: ורבינו שכתב
כיצד שלח לה בגדים וכלי מילת דברים שעומדים להשתמש בהם בבית

אביה ואפשר שתשמש בהם עד שיבלו היינו דתניא סבלונות העשויין ליבלות אינן נגבין וכמו שנתבאר דהיינו דתנן מועטין כדי שתשמש והיא בבית אביה אינן נגבין: ומ"ש ושמשה בהן בבית אביה דמשמע שאם לא שמשה בהם בבית אביה אע"פ שהן עשויין ליבלות הדרי כיוצא בזה כתב הרמב"ם ז"ל: ומ"ש וכן אם שלח מיני מאכל או משתה אם אכל או שתה בבית חמיו שוה דינר וכו' אז אינה צריכה להחזירם מבואר במה שקדם: ומ"ש אם אכל או שתה וכו' כששלחם שכך דרך להאכילו כששולח הדורון דמשמע שאם לא אכל בשעה ששלחה אע"פ שאכל אחר כך הדרי איני יודע מנין לו ולא ראיתי מי שכ"כ ואפשר דס"ל ז"ל דע"י אכילה דשעת שליחות סבלונות מתוך אותה שמחה גמר ומחיל הסבלונות אבל לא על ידי אכילה דבתר הכי מחיל ואפשר דסבר דע"י אכילה דבתר הכי נמי מחיל ומ"ש כששלחם לא דוקא אלא אורחא דמלתא נקט: ומ"ש אינה צריכה להחזירם אפילו הן עדיין בעין היינו מדאיבעיא לן סבלונות העשויין ליבלות ולא בלו מהו ולא איפשיטא וכיון דספיקא הוא אינה צריכה לחזור שהמוציא מחבירו עליו הראיה: ומ"ש ואפילו הן שוה מנה מבואר במשנה (שם): ומ"ש לא אכל שם כלל או שאכל שם פחות מדינר צריכה להחזירם מבואר במשנה ובגמרא: ומ"ש בד"א שחוזר בו הוא אבל אם היא חזרה בה אפי' כישא דירקא חוזרת היינו כדרבין: ומ"ש אפילו אכל שם כ"כ הר"ן ומוכרח הוא דאי בדלא אכל שם אפילו הדר ביה איהו נמי הדרי: ומ"ש וכשמשלמת לו מנכה השליש וכו' מבואר בגמרא שכתבתי והטעם מבואר בדברי רשב"ם: ומ"ש שלח לה כלי כסף וכו' חוזרין בכל ענין אפי' אכל שם מבואר בברייתא שכתבתי ושאינן עשויין ליבלות נגבין אפי' אכל ושתה שם וכמו שכתבתי שפירשו המפרשים דהיינו דתנן שלח סבלונות מרובין כדי שיחזרו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין. ומ"ש דה"ה לבגדים מבואר בדברי הרשב"א בתשובה שכתבתי אף על גב דלא משמע כן מדברי הר"ן ומיהו אפשר דהר"ן נמי סבר הכי ובגדים שכתב היינו כייבא וסבכתא: ומ"ש שלחו לו לאכול בביתו כששלח הדורון או ששלח הדורון ע"י שלוחו והאכילו לשליח מיבעיא אם חשוב כאילו אכל שם ולא איפשיטא וכתב הרא"ש ואינן נגבין וכן בדין דכיון דספק הוא המע"ה וכך הם דברי רבינו שכתב לקמן ואין מוציאין מספק ואינן חוזרין והני בעיי נמי קאי ושלא כדברי נמוקי יוסף שכתב דכיון דלא איפשיטא לית לן בה אלא מאי דתנן במתניתין אכל הוא בבית חמיו או בפתח בית חמיו לאפוקי אכל שלוחו או שלחו לו: ומ"ש ותו מיבעיא אם אכל שם שוה חצי דינר אם מחל על חציה ותו מיבעיא אם השביחו הסבלונות אם אותו השבח חוזר עם הסבלונות וכו' שם איבעיא מהו

שישלים שבח סבלונות ופרשב"ם בשם ר"ת אמילתא דרבא קאי דאמר דווקא אכל דינר אבל פחות מדינו לא וקאמר אם אכל פחות מדינר מהו שתגבה לפי מה שאכל אם אכל חצי דינר תגבה החצי וכן פירשו התוספות ושבח סבלונות פירש רשב"ם היכא דהדרי מי הדרי שבח שהשביחו כגון שלח לבית חמיו צאן ובקר וילדו: ומ"ש ולא איפשיטא ואין מוציאין מספק ואינן חוזרין פשוט הוא וכן פסק בנמוקי יוסף בשבח סבלונות כתב בנמוקי יוסף השולח סבלונות לבית חמיו אמר המחבר פירוש לאחר קדושין דבלא קדושין ודאי לא מחיל כלום ואפילו אכל שם ואפילו איכא שדוכין כיון דמצי למהדר בהו ולהכי נקט בית חמיו הריטב"א ז"ל. ואין נראה כן מדברי הרשב"א בתשובה שאכתוב בסוף סימן זה. וכתב עוד נמוקי יוסף בשם ה"ר יונה דמעוות דין עשויים ליבלות יש להם דלהוצאה ניתנו ופירשו המפרשים דה"ה מלבושים וקשורי פשתן וכיוצא בזה נקרא עשויין ליבלות ואינן נגבין כיון שאכל שם ומסתברא דאם שלח ג' או ד' זוגות מלבושים שאין דרך כלל לבלותן בבית אביה דודאי יש לאלו דין סבלונות מרובין ונגבין וכ"כ ה"ר יונה ז"ל. וכתב עוד נמוקי יוסף שבח סבלונות כלומר בסבלונות מועטין שאינן נגבין כשאכל אם לא אכל ודאי דנגבין מאי נגבין עם שבחן כגון שהשביחו לאחר מכאן ואח"כ בלו קודם חזרה מי לימא כיון דבשעת נתינה היה דעתו לאוכלם שם וישארו להם לא יפרע אלא כמו שהיו שוות אז או דילמא כיון שלא אכלו ברשותו קיימי עד שעת חזרה אם כן חייבים להחזיר השבח וסלקא בתיקו והוי ספיקא דממונא והמוציא מחבירו עליו הראיה אבל בסבלונות שאין עשויין ליבלות ממ"נ איתנהו בעינייהו פשיטא דנגבין עם השבח ואם הוציא אותן שלא ברשות פשיטא דמשלמין מה שהשביחו קודם הוצאה ואם השביחו אחר הוצאה לא יהא אלא גזלן וכל הגזלנין לא משלמין אלא כשעת הגזילה הילכך ודאי לא יחזירו השבח עכ"ל. וז"ל הרמב"ם בפ"ו מהלכות זכיה השולח סבלונות לבית חמיו בין מרובין בין מועטין בין שאכל שם סעודת ארוסין בין שלא אכל בין שמת הוא בין שמתה היא או שחזר בו האיש יחזרו הסבלונות כולן חוץ מן המאכל ומשתה וכן כלים מועטים ששלח להשתמש שם בבית אביה אם נשתמשה בהם ובלו או אבדו אינן משתלמין אבל אם היו קיימין חוזר הכל וגובה אותם בבית דין שהדבר ידוע שלא שלחם אלא דרך נוי בלבד חזרה היא בו חוזר הכל ואפילו המאכל והמשקה חוזרת דמיו בזול וכבר הסכימו הגאונים שאם היו דמי מאכל ומשקה ששה משלמת ארבע אם חזרה בו שלא נתן לה מתנה אלא על דעת שלא תחזור בו עכ"ל כתב הרב המגיד דעת הרב כדעת רבו ר"י בן מיגאש שפירש דהא דיתיב רבין סבא וקאמר בין שמת הוא

בין שמתה היא וכו' בין אכל בין לא אכל הוא ואידחיא מתניתין מקמי הא דרבין והכריח הרב ז"ל לפי שיטתו שאפילו בשאכל הוא ועוד כתב דכי אמרינן דסבלונות הדרי היינו דוקא היכא דלא בלו אבל בנו לא עכ"ל ונראה שהרמב"ם ז"ל מפרש דהא דתניא סבלונות העשויין ליבלות אין נגבין וכו' היינו בעשויין ליבלות ובלו ודין כלים מועטים שלח לה להשתמש בבית אביה וכו' שכתב היינו כייבא וסבכתא דתרגימו בגמרא אמתני' דשלח סבלונות מועטין כדי שתשמש בבית אביה: כתב הרמב"ם הורו רבותי אם מנהג המדינה שיעשה כל אדם סעודה וכו' בפרק הנזכר ועל מה שהשיג הראב"ד כתב ה"ה יש לתרץ שאינו דומה לזריעה ששם היה מוציא בהן הוצאות כדי להרויח אבל כאן לא היתה כוונתו להשתכר בדבר אלא להתנהג במנהג העיר וכיון שהוא נסמך עליה והיא חזרה בה דין הוא שתשלם וכן נראה שאינו דומה למה ששינו בתוספתא הלוקח קנקנים מחבירו ונמצאו פטסאות ונשתברו חייב להעמיד לו דמי קנקנים אבל לא דמי יין דהתם היה מתכוין ליהנות בתשמישין זה נראה דעת המחבר וצ"ע עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה המשדך בתו לחבירו ושלח לו בגדים ותכשיטים ואחר כך נתבטל השדוכין בין שחזר בו האב בין שחזר בו החתן חייב להחזיר לו הכל דכי היכי דהדרי סבלונות דשלח איהו לה הכי נמי הדרי מאי דשלחה איהי לדידיה דאומדן דעתא הוא שלא שלחה אלא על מנת שיכניסנה לחופה ומיהו מסתברא שמה שבלה בבגדים אפילו חזר בו הוא פחות שלישי כדאמרינן בפרק מי שמת הדרה ביה איהי וכו' ושמין לו דמי בשר בזול וחזר בו דהכא כחזרה בה דהתם דכאן וכאן מי שהוטל עליו לשלם הוא שחוזר בו ע"כ וכן כתב בתשובה אחרת וסיים בה שלא שלח אלא על מנת שתנשא לו בתו ואפילו נתארסה לא מחל עד שיכנוס בתו אע"פ שנתקררה דעתם באירוסין וכענין ששינו בפרק אף על פי (נד:) נתאלמנה או נתגרשה בין מן האירוסין וכו' לית הלכה כתנא קמא אלא כרבי אלעזר ב"ע דאית ליה שלא כתב לה אלא על מנת שהוא כונסה בנשואין ואע"פ שחלקו בפ' נערה שנתפתתה בין דידיה לדידה ובין דידיה לדידיה דאיפליגו רבי נתן ורבנן בכותב לה כסות וכלים שיבואו עמה מביתה לבית בעלה ע"כ לא אמר רבי אלעזר ב"ע אלא מדידיה לדידה אבל מדידה לדידיה אפילו רבי אלעזר מודה משום אחתוני הוא וכו' מ"מ לא קיימא לן כרבי נתן אלא כתנא קמא דסבר דלעולם לא זכה עד שתכנס לחופה עמו ותנן בפרק מציאת האשה (סו.) הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו וכו' ומקשה בירושלמי ולא דברים הנקנין באמירה הן ומשני פוסק על מנת לכנוס כלומר כל הפוסק אינו פוסק אלא על מנת לכנוס ומתניתין דהשולח סבלונות כשנתארסה היא והא דתנן לה בשולח סבלונות לבית

חמיו ולא תנן נמי בשולח אבי כלה לחתן אורחא דמילתא נקט דאורחא דחתן לשלוח לכלתו ולא לשלוח הכלה לבית החתן ולפיכך תנן לה בכל דוכתא בשולח לבית חמיו כי הא וההיא דתניא בפרק האומנין (פא.) הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו עכ"ל: שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ראובן שידך בתו לשמעון ופסק עמו ליתן סכום ידוע וכו' כלל ל"ה סימן ז': עוד שאלה לו ראובן שידך בתו לבן שמעון וקבע זמן לחופה וכו' כלל צ"ד סימן א' והאריך מאד בדבר להודיע שהדין כן וכן כתב מהר"י קולון בשורש ק"א על מי שנשתעבד בקנס לישא אשה פקחת ואחר כך נשתטית פטור מן הקנס אפילו כשהיתה שם שבועה ובסי"י כתב ראובן טען על שמעון אירסתני בתך בחזקת שלא היה בה מומין וכו' ומה שהאב תובעו שגרם לו להוציא בצרכי סעודה ששלח לו על ידי גיסו שיזמין ויקנה לו צרכי סעודה וכו' וישלם לו מה שבירר בעדים שהפסידו בכך עכ"ל ודבריו צ"ע: כתב הרשב"א שנשאל על ראובן ששדך בתו לשמעון וקבעו זמן לנשואין ונתחייבו זה לזה בסך ידוע בחוב גמור ומעכשיו והשלישו השטרות ביד אחר ואמרו שכל המעכב מהם אחר הזמן שיתן השטרות לחבירו ותוך הזמן קלקל המשודך מעשיו ונתפרסם במשחק ואין לו אומנות אלא הוא גם עשה עבירות שבגללם נתנדה ובאמת כי מתחלה היה שוחק ואבי הבת יודע אלא שלאחר מכאן החזיק בדבר הרבה עד שאין לו אומנות אחרת ואבי הבת מסרב מליתנה לו והשיב שהדין עם אבי הבת דאזלינן בתר אומדנא ואפילו במקום שבועה ונדריים וכדאמרינן (ב"ק פ.) לא נתכוונה זו אלא להגון לה ואם החזיר השליש השטר לבחור השליש עשה שלא כדין ומה שעשה אינו כלום עכ"ל כתב עוד הרא"ש בתשובה כלל ל"ה סימן ו' על ראובן ששידך ללאה ושלח לה סבלונות והלכה ונשאת לאחר וראובן תובע ללאה שתחזיר הסבלונות והיא אומרת שאכלה ובלתה כל הסבלונות שאין לה ממה לשלם והשיב שאם הכניסה לאה לבעלה נכסי מלוג גובה מהם ראובן סבלונות ואם אין לה נכסי מלוג ויש לה שטר נדוניא על בעלה שיכולה לגבות השטר כל זמן שתרצה ראובן גובה סבלונות מבעלה דכי היכי דמשועבד לה משועבד לבעל מדרבי נתן אבל אם אין שטר נדוניא עומד ליגבות בכל זמן שאשה רוצה אלא לכשתתאלמן או תתגרש לא אמרינן תמכור שטר נדוניא שלה בטובת הנאה לפרוע למשדך כדאיתא בפרק החובל (פט.): אמתניתין דהעבד והאשה פגיעתן רעה ואי לית לה נכסי מלוג ולא נדוניא שיכול לגבות מיד יחזור לה ב"ד מלבושיה שהכניסה לבעלה ותכשיטיה ויחזרו לה כסות ל"ב חדש והשאר יתנו למשדך עכ"ל וכתבה רבינו בסוף סימן צ"א בקיצור. עוד לו ז"ל בכלל ל"ד סימן ג' שמעון שידך את רחל ועשו

קנס ביניהם שכל שיחזור בו יתחייב לחבירו בה' אלפים זהובים וקנו בקנין ואמרו לעדים שיכתבו על כל אחד שטר חוב מה' אלפים על מנת שיכתבו אלו השטרות ויהיה בנאמנות ביד אחד מן העדים שכל מי שיעכב מלינשא לזמן ידוע שיתן שני השטרות לשכנגדו ואחר כך נתחרט בדבר ומיחתה בעדים שלא לכתוב שטר עליה ושלא ליתן שום שטר עליה ביד נאמן ועל כל זה הלך המשדך והכריח העדים לכתוב השטר ולתתו ביד נאמן תשובה יראה לי כיון שהקנין היה על מנת שיכתבו אלו השטרות ויהיה בנאמנות ביד אחד מן העדים בתנאי המפורש והיא חזרה בה קודם שבאו השטרות ליד הנאמן נתבטל כל הענין ולא יכתבו אלו השטרות כלל ודמיה הא מילתא להא דאמרינן בפרק הספינה (עז.) שלש שטרות הן וכו' על מנת שתכתבו לו את השטר נתבטלה זכיית השדה וכן בנדון זה תלוי קנין השטרות בכתביהן ליד נאמן והיא חזרה בה שלא לתתם ביד נאמן ומזה יכולה לחזור כי לא היה הקנין על זה ואף קנין לא היה מועיל בו כי קנין דברים הוא כדאיתא בריש בתרא (ג.) ועוד יש פנים אחרים לבטל כל הענין מטעם אסמכתא דבעיא קנין בבית דין חשוב כמו שפסקו ר"ח ור"ת ור"י ז"ל וכאן לא היה בית דין חשוב וגם איפשר שלא היו עדים חשובים לידע כל דיני אסמכתא ואף אם היו ג' לא היה מועיל עכ"ל : וכתב עוד בכלל הנזכר סימן ב' על שדוכים שעשה כל אחד שטר על עצמו בקנס לקיים הדבר ונותנין אותו ביד שלישי ליתן אותו לשכנגדו אם יעבור יש לשליש לקיים שלישותו כי אדם יכול לחייב עצמו במה שירצה וכיון שכתב עליו ש"ח חייב הוא ע"כ וכ"כ רבינו בסמוך : כתב הרשב"א בסי' תשע"א (ח"ג סימן רמ"א שם כתובה באורך ע"ש) שנשאל על ראובן ששידך את בתו לבן שמעון וחייב עצמו לתת לו דבר ידוע בקנס ושבועה לזמן ידוע ואחר כך עמד ושדכה לאחר וטען כי בתו אינה רוצה בבן שמעון והשיב שהדין עמו שזה אנוס גמור הוא ומיהו ה"מ כשהוא כן ודאי לא כמסבב וגורם האונס והלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות כתוב בתשובה להרמב"ן בסימן רע"ח ראובן ושמעון היו דרים במקום אחד ושדך שמעון בתו לבנו של ראובן בשבועה וקנסות לינשא לזמן פלוני וכשהגיע הזמן אמר המשדך שיקדשנה במקום אחר אם יזמינוה לו שם וטען שנפטר מידי שבועה וקנס בכך ואבי הבת טוען שאין לו להזמינה אלא במקום ששידכו כך נראין הדברים שאין לשמעון להוציא בתו ממקומה להנשא במקום אחר שהקפדת הכל היא זו וסתם משדכי בנותיהם דעתם שינשאו במקומן ואפילו היה הבעל במקום אחר אא"כ מתנו בפירוש כל שכן אלו שהיו שניהם דרים במקום אחד : כתב ר"י שכל קנסות שעושין בענין שידוכין שמי שחוזר בו יתחייב לחבירו כך

וכך דלא הוי אסמכתא כן כתבו התוספות בפי' איזהו נשך (סו. ד"ה ומניומי) ז"ל קנס שעושין בשעת שידוכין מהני אפי' לא קנו בב"ד חשוב כיון שנוהגין בו כל העולה מידי דהוה אסטומתא דקניא ועוד דבדין הוא להתחייב כל החוזר בו כיון שמבייש את חברו וכן כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו פ"ד נדרים וז"ל וערבונות של שידוכין לקנוס החוזר בו אע"ג דגזים לא הוי אסמכתא דלית כאן מילתא יתירתא כי כדאי הוא שיתחייב החוזר בו הקנס שהתנו ביניהם לדמי בושת שבייש את חברו והוי כמו אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא עכ"ל וכ"כ בתשובותיו כלל ל"ד בשם ר"י הזקן ז"ל. וכתב מהרי"ק בשורש קצ"ד ע"ז אע"ג דפשיטא דלפעמים אין דמי הבשת עולים כמו סך הקנס אפי' הכי לא הוי אסמכתא דלא חשיב גוזמא אלא דבר שהוא רחוק מהדעת: ומ"ש רבינו הילכך אם כל אי עשה שטר על עצמו והשלישום ביד השליש וכו' ועשה שלישי שלישותו כן כתב הר"אש בתשובה כלל ל"ד: ומ"ש רבינו ואם כל אחד נותן משכון לחבירו על הקנס שמחייב לחבירו וכו' כן כתב הרא"ש בפ"ק דקידושין אהא דאמר רבא אמר ר"נ אמר לה התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליו אינה מקודשת מנה אין כאן משכון אין כאן וז"ל יש מפרשים דהיינו דוקא בקנין אשה ועבדים כי ההיא דאמתא דבסמוך וכן בקרקע לפי שנקנין בכסף ואין כאן כסף שיוכל לקנות שאין המשכון קנויה לה שלא נתנו לה לזכות בגופו אבל אם אדם נותן מתנה לחבירו ונתן לו משכון בשביל המתנה משיכת המשכון כאילו זכה במתנה וליתא כי אין חילוק בין מתנה לקידושין וטעם אחד לכולן לפי שאין המשכון משועבד לכלום משום דאדם יכול לשעבד נכסיו לדבר שנתחייב בו אבל בדבר שלא נתחייב לא חל שיעבוד על נכסיו ובמתנה שאמר ליתן לו לא נתחייב ולא יתחייב בה לעולם לפי שיוכל לחזור בו לפיכך לא נשתעבד לו המשכון הילכך כשעושין שידוכין ונותנין ערבונת זה לזה לשם קנס לא יאמר אם אחזור בי אני נותן לך כך וכך והרי חפץ זה בידך ע"י ממון שאתחייב לך אם אחזור בי דבכה"ג לא זכה במשכון כל זמן שאינו חייב לו כלום אלא צריך להקנות לו בסודר לא כאסמכתא בב"ד חשוב כדי שיתחייב לו מן הדין אם יחזור ואם יתן לו החפץ במשכון אז יחול השיעבוד על המשכון כיון שנתחייב לו הקנס אם יחזור בו או יאמר לו אם אחזור בי תזכה בכך וכך ממון בגוף חפץ הזה עכ"ל ויש לתמוה על מ"ש צריך להקנות לו בסודר דלא כאסמכתא בב"ד חשוב וכן יש לתמוה על מ"ש בתשובה שכתבתי בסמוך יש פנים אחרים לבטל כל הענין מטעם אסמכתא דבעינן בב"ד חשוב שהרי הוא ז"ל פסק דקנסות של שידוכין לא הוו אסמכתא וצ"ע ומדברי הרמב"ם נראה דגם בשידוכין יש דין אסמכתא שכתב בסוף

פיי"א מהי מכירה וז"ל כשהיו חכמי ספרד רוצים להקנות באסמכתא כך היו עושין קונין מזה שהוא חייב לחבירו ק' דינרים ואחר שחייב עצמו קונין מבעל חובו שכ"ז שיהא כך או שיעשה כך הרי החוב זה מחול לו מעכשיו ואם לא יהיה או לא יעשה הריני תובעו בממון שחייב עצמו בו ועל דרך זה היינו עושין בכל התנאין שבין אדם לאשתו בשידוכין ובכל הדרכים הדומין להם עכ"ל": בי"ה ולענין הלכה אין להוציא ממון כ"א ע"פ דרך חכמי ספרד: תשובת הרשב"א בענין תנאי שידוכין כתבתי בסימן ל"ח כשחוזרים בהם אי גובה השדכן שכרו עיין בכתבי מה"ר איסרלין סי' פ"ה :

סימן נא - דברים שנקנו באמירה אם נתנו לכתב

שנים שיש ביניהם שידוכין וכו' בר"פ הנושא (דף קב.) אמר רב גידל אמר רב כמה אתה נותן לבנד כך וכך כמה אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקדשו הן הן הדברים הנקנין באמירה אמר רבא מסתברא מילתיה דרב בבתו נערה דקא מטי הנאה לידיה כלומר שכסף קידושיה לאביה אבל בוגרת דלא מטי הנאה לידיה לא והאלהים אמר רב אפי' בוגרת דאל"ת הכי אבי הבן מאי הנאה אתא לידיה אלא בההיא הנאה דקמתחתני להדדי גמרי ומקנו להדדי: ומ"ש הרמב"ם צריך שיהיו הדברים שפסקו מצויים ברשותן שאין אדם מקנה דשלב"ל בפ"ו מהי זכייה ושלא כדברי בעל העיטור שכתבו הגהות בפכ"ג מהל' אישות לכל תנאי שהוא בשעת קידושין נקנה באמיר' אע"פ שלב"ל ואע"פ שאין בידו ועיין במה שאכתוב בסמוך בשם הריב"ש: ומ"ש ודוקא שקדשו מיד ולא הפסיקו בדברים אחרים אבל הפסיקו בדברים אחרים לא כתב הרא"ש שם וא"ת הא דתנן לקמן הפוסק מעות לחתנו ופשט לו הרגל תהא יושבת עד שתלבין ראשה וכיון שהן דברים הנקנין באמירה יוציא ממנו בב"ד מה שפסק לו וי"ל דמיירי בנישואין שניים ורשב"ם תירץ דהכא מיירי שקדשו מיד בשעת הפסיקתא וכן משמע מדקאמר עמדו וקדשו והתם בקדשו לאחר זמן ובשעת הקידושין לא הזכירו הפסיקתא והרמ"א תירץ דמיירי בשאין לו מעות לפרוע הפסיקתא עכ"ל והשתא כיון שהקושיא שמחמתה כתב רשב"ם כן אית לה פתר אי כתירוצא קמא ואי כדהרמ"ה יש לתמוה על

רבינו למה פסק כן ואיפשר דכיון דדייק לה מדקתני עמדו וקדשו משמע ליה לרבינו דגם בלא אותה קושיא צריך לומר כן ואע"פ שהתוס' כתבו בפ"ק דקידושין (ט:) על דברי רשב"ם דאין ראייה מלשון עמדו דאורחיה דתלמודא בהכי כמו (יבמות קח) קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת משמע לרבינו דכיון דהרא"ש כתב דברי רשב"ם דדייק לה מדקתני עמדו וקדשו נראה שהוא סובר דדיוקא מעליא הוא ומ"מ לא היה הכרע זה כדאי לכתוב דין זה סתם כאילו אין עליו חולק וכ"ש שאין הדבר ברור כ"כ שיהא זה דעת הרא"ש וכתבו התוס' בפ' נערה (נג.) גבי אבא סוראה השתא נמי אהדר בי ואע"ג דהן דברים הנקנין באמירה היינו היכא דעמדו וקדשו והכא כשרצה לחזור עדיין לא קדשו אי"נ הכא כבר קדשו קודם לכן ואח"כ כתב ולא אמרינן הן דברים הנקנין באמירה אלא כשקדשו אח"כ: וכתב הריב"ש בסי' שמ"ה אם היתה המתנה על מעות בעין אלא שלא היו אצלו בשעת המתנה והיינו אומרים שתועיל המתנה אפילו על מה שאינו עתה ברשותו מפני שנעשה בשעת הנישואין ויהיה נקנה באמירה בעלמא מההיא דרב גידל כמו שכתוב זה בעיטור בשם רבוותא כמ"ש הר"י בן יחיאל היה צריך שהתנו כן בשעת קידושין כלשון רב גידל עמדו וקדשו איפשר דה"ה בשעת נישואין אע"פ שכבר קדשו דההיא שעתא הוי גמר החתון ואיכא איקרובי דעתא ורב גידל נקט וקדשו לרבותא דבקיודושין לחוד מהני אע"פ שלא נזכר התנאי בשעת נישואין וכן נראה מלשון הרמב"ם פ"א מהל' מכירה שלא הזכיר שם אלא שעת נישואין וכ"כ בעיטור שאם לא התנו כן אלא שעשו כן מעצמן הוי כשאר חיוב דעלמא ולא מיקנו באמירה עכ"ל: ומ"ש רבינו ואפילו לא הפסיקו בדברים אחרים דוקא בנשואי ראשונים אבל בשניים לא ודוקא באב הפוסק ע"י בנו ובתו אבל מי שפוסק בשביל אחותו או אחת משאר קרובותיו או אשה שפסקה בשביל בתה אינו נקנה באמירה בלא קנין ירושלמי כתבוהו הר"י ו הרא"ש בר"פ הנושא וכ"פ הרמב"ם בפכ"ג מהלכות אישות וכתב שהטעם מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו ומרוב שמחתו בנשואים הראשונים גמר ומקני ליה באמירה ומ"כ בשם הר"מ על זה ורמיזא במרדכי בפרק הנזכר מיהו אם אחותו היתה עניה כשפסק לה אז הוא חייב משום צדקה בפיך זו צדקה וממשכנין על הצדקה ולא יהא אלא אחר כדאמרינן בירושלמי אבל לעני נעשה כמו נדר ע"כ ועיין ברבינו ירוחם וכתב הריב"ש בסי' שמ"ה שאיפשר שלא חילקו בין נישואין ראשונים לשניים אלא בפוסק על ידי בנו ובתו אבל חתן עצמו הפוסק לאשתו אפילו בנישואין שניים וכן נראה מדברי הרמב"ם בפכ"ג מהל' אישות ודברי הריב"ש עוד בדינים שבסימן זה הם בסימן קנ"ט:

כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח בתשובה מי שנדר לתת לבת אחותו בשעת נישואין בראש כל הקהל מתנה מרובה לכאורה נדר כזה אינו כלום שהאומר אתן אינו כלום אפי' קנו מידו לפי שהוא קנין דברים ולא תועיל המתנה אלא במעכשיו או במתנת ש"מ והיינו במתנה מרובה כדאיתא בהזהב (מט.) אבל מתנה מועטת שיש בה משום מחוסרי אמנה נראה דקנתה וצ"ע ובענין זה אם הבת עניה נראה שקנתה אפילו מתנה מרובה ובלא קנין מדאמרינן בירושלמי שהביא הר"י בפרק אע"פ דמפקיד רב לשמשיה אי אימר לך הב מתנה לבר נש אי מסכן הוא הב ליה מיד וכ"כ המפרשים בפרק הזהב עכ"ל ועל מה שכתב בתחלת דבריו יש לתמוה דכיון דק"ל דכל קנין כמעכשיו הוא כשקנו מידו לתת מתנה אמאי לא קנה כמו כשאומר מעכשיו והרמב"ם כתב ג"כ איש ואשה שהיו ביניהם שידוכין ואמר לה כמה את מכנסת לי כך וכך וכמה אתה נותן לי כך וכך שקונין באמירה בפכ"ג מהלכות אישות וכ"כ המרדכי בפ' הנושא וכשהאיש והאשה פוסקין לעצמן זה לזה כ"ש דניקנין באמירה דבההיא הנאה דמתחתני אהדדי גמרי ומקנו עכ"ל ומיבעיא לן דברים הללו שנקנין באמירה אם ניתנו ליכתב ואסיקנא שלא ניתנו ליכתב בפ' הנושא שם ומ"ש רבינו בשם רש"י שאם שניהם רוצים לכותבם ולהחתים עדים בדבר אין שומעין להם וכו' וכ"כ הרא"ש דמשמע מפירש"י: ומ"ש וכ"כ דעת הרמב"ם שכתב דברים אלו לא ניתנו ליכתב לפיכך אינו כשטר עד שיטרוף בכך דברי הרמב"ם הם בפ"ז מה' זכיה ומ"מ נראה שאין פירושם כקס"ד דרבינו דכיון דסיים ואמר דאינו כשטר עד שיטרוף בכך מה לנו אם יכתוב אלא פירושם כמו שכתב ה"ה שהרמב"ם מפרש דלא ניתנו ליכתב הכי קאמר אין כתיבתן עושה אותם שטר לגבות מן המשועבדין שלא עלה על דעתם להשתעבד באמירה שלהם משום הנאת איחתוני אלא אצל בני חורין ולא אצל משועבדין והילכך אפי' נכתב מהם שטר אינו טורף וכ"כ דעת הר"י בפ"ק דקידושין וכן דעת הרשב"א ז"ל עכ"ל וגם הר"ן כתב בפ' הנושא שזה נראה שהוא דעת הר"י ז"ל: ומ"ש ור"י פירש ודאי אם שניהם רוצים לכותבם הרשות בידם וכו' כן פירשו שם התוס' והרא"ש דה"ק ניתנו ליכתב דכמאן דקנו מידו דמי דסתם קנין לכתובה עומד וכותבין אפילו שלא מדעת המתחייב:

סימן נב - הפוסק מעות לחתנו ואינו רוצה לתן לו

הפוסק מעות לחתנו ולא רצה ליתן והחתן אינו יכול להוציא מידו כגון בנישואין שניים או שאין לו והחתן אינו רוצה לכנוס אלא א"כ יתן לו מה שפסק יכולה היא שתאמר או כנוס או פטור וכו' בפרק בתרא דכתובות (דף קח: קט.) תנן הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תהא יושבת עד שתלבין ראשה אדמון אומר יכולה היא שתאמר אילו אני פסקתי לעצמי הייתי יושבת עד שתלבין ראשי אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אר"ג רואה אני את דברי אדמון ואיפסיקא בגמרא הלכתא כאדמון: ומ"ש רבינו והחתן אינו יכול להוציא מידו כגון בנישואין שניים או שאין לו נתבאר בדברי הרא"ש שכתבתי בסי' שקודם זה: ומ"ש אבל אם היא פסקה על עצמה או תתן או תשב עד שתלבין ראשה שם בגמרא (דף קט.) מתניתין דלא כי האי תנא דתניא לא נחלקו על הפוסק מעות וכו' שיכולה היא שתאמר אבא פסק עלי וכו' על מה נחלקו על שפסקה היא על עצמה שחכמים אומרים תשב עד שתלבין ראשה אדמון אומר יכולה היא שתאמר כסבורה אני שאבא נותן עלי ועכשיו שאין אבא נותן עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אר"ג רואה אני את דברי אדמון וכתב הרי"ף וק"ל כתנא דידן וכ"פ הרמב"ם בפרק כ"ג מהלכות אישות והרא"ש כתב וקיימא לן כתנא דידן וי"א כיון ששאל רבא לרב נחמן הא דהלכה כאדמון אפילו בברייתא נמי והשיב לו ר"נ דבכל מקום קאמר אלמא דס"ל כתנא דברייתא והלכתא כותייהו עד כאן לשונו ולא נתבאר דעת הרא"ש אם הוא פוסק כתנא דידן או אם פוסק כתנא דברייתא אבל רבינו סובר שפוסק כתנא דברייתא וכדברי יש אומרים מפני שהביא דבריהם לבסוף ולפיכך כתב בסמוך ויש אומרים שאפילו פסקה היא אם בפני אביה פסקה אומרים לו או כנוס או פטור וכך היא מסקנת אדוני אבי הרא"ש ז"ל ולי נראה דאין הכרע בדבריו ואדרבא יש להוכיח שפוסק כתנא דמתניתין וכמו שאכתוב בסמוך כתב המרדכי ירושלמי מתניתין בשפוסק במעמדה אבל לא פסק במעמדה אפילו רבנן מודו וכתב הר"מ דבגמרא דידן איפכא דהואיל ופסק במעמדה הוה ליה כאילו היא עצמה פסקה ומ"ש דהיינו דוקא אם בפני אביה פסקה וכו' וכתב הרי"ף והשתא דתקינן רבנן למורדת למיתב לה גט לאלתר ל"ש פסק עליה אביה ל"ש פסקה היא כדאמרה ליה או כנוס או פטור כייפינן ליה ויהיב לה גיטא בעל כרחיה והרמב"ם חלק עליו שכתב בפכ"ג מהלכות אישות כלשון הזה אם פסקה היא על עצמה ולא הגיע ידה הי"ז יושבת עד שתמצא מה שפסקה או עד שתמות ולמה לא

תפטור עצמה במורדת שהמורדת והיא ארוסה הבעל רוצה לכונסה והיא אינה רוצה אבל זו אין הבעל רוצה בה עד שתתן הנדוניא שפסקה והיא רוצה בו שהרי היא אומרת לו או כנוס או פטור עכ"ל והר"ן כתב על דברי הר"ף והרמב"ם ומ"מ כבר כתבתי למעלה שדעת האחרונים ז"ל שלא לנהוג עכשיו בתקנת מורדת עכ"ל וזה דעת הרא"ש ועל כן השמיט מפסקיו דברי הר"ף ז"ל: וכתב הרמב"ם ז"ל בד"א בגדולה אבל בקטנה שפסקה על עצמה כופין אותו ליתן גט או יכנוס בלא נדוניא בפכ"ג מהלכות אישות והוא מבואר שם תנא בד"א בגדולה אבל בקטנה כופין לבעל ליתן גט ומשמע דאמתניתין קאי והר"ף שהשמיטה משמע דסבירא ליה דאברייתא קאי וכדפרש"י וכיון דלא קי"ל כברייתא השמיט מאי דאיתמר עלה והרא"ש שהשמיט הא דבד"א בגדולה וכו' משמע דס"ל כהר"ף והרמב"ם דהלכה כתנא דידן ולא כברייתא שלא כדברי רבינו שהוא סבור דהרא"ש פסק כתנא דברייתא וי"א דאפילו פסקה היא וכו' וכן היא מסקנת א"א ז"ל כבר נתבאר בסמוך: אם אבי הקטנה נשבע לתת הנדון לזמנים ומקצת הזמנים לא הגיעו אינו חייב ליתן הנשאר בידו מאחר שהוציאו ערעור על בתו שזינתה מהר"ק שורש פ"א:

סימן נג - דין הפוסק לבנו או לבתו, אם קנו, ודין אם נפלה לפני היבם, ודין מתה הבת,

הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו וכו' משנה בפרק מציאת האשה (דף סו.). הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו יכול הוא לומר ליבם לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך אי איפשי ליתן ומ"ש ואפילו הבת חפצה בו כ"כ הרמב"ם בפכ"ג מה' אישות: ומ"ש ואפי' הראשון ע"ה והשני ת"ח ברייתא שם: וכתב הרמב"ם וכן הפוסק מעות לבנו לא קנה עד שיכנוס וכו' ז"ל הרמב"ם בפרק הנזכר האב שפסק ע"י בתו לא קנתה הבת אותה המתנה עד שיכנוס אותה בעלה וכן הבן לא קנה עד שיכנוס שכל הפוסק אינו פוסק אלא על מנת לכנוס לפיכך הפוסק מעות לחתנו ומת קודם שיכנס ונפלה לפני אחיו ליבם יכול האב לומר ליבם לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך איני רוצה ליתן וטעמו מדאמרינן בירושלמי אמתניתין ולא דברים הנקנין באמירה הן תני בר קפרא פוסק ע"מ לכנוס וכתב הר"ף פירוש כל הפוסק

לחתנו דעתו ע"מ לכנוס הוא וכיון שמת חתנו ולא כנס אינו חייב לתת לאחיו כתב המרדכי פירש רב נטרונאי גאון דלא מיירי אלא במקדש בלבד אבל כתב כתובה זכה היבם בכתובה ולא יכול למימר ולך אי איפשי ליתן מיהו ר"ת פירש לעיל דאפילו מן הנישואין כל זמן שלא גבה יפסיד והירושלמי לפירושו לא קשה דכיון דבתו קיימת גמר ומקני ליה ולעיל מיירי שהבת מתה עכ"ל: וכתב רבינו האי דוקא בפוסק לחתנו אבל בפוסק לבתו וכו' דברי רבינו האי כתבום הר"א והר"ן בפרק מציאת האשה והדברים מבוארים יפה בדברי הר"ן שכתב וז"ל אמרו בשם רבינו האי דדוקא בפוסק מעות לחתנו כגון שא"ל כשתכנוס בתי אתן לך כך וכך וכשמת חתנו אע"פ שאם היה החתן כונס קנה באמירה בשעת קידושין עכשיו שמת יכול לומר ליבם לאחיד הייתי רוצה ליתן ולך אי איפשי ליתן אבל פוסק לבתו כגון שאמר בשעת קידושין כך וכך אני נותן לבתי קנתה הבת אע"פ שמת חתנו שאינו יכול לומר לא פסקתי לבתי אלא ע"מ שתבא לידי נישואין עם הראשון דמ"מ לבתו פסק ובתו קנתה: וכתב א"א הרא"ש ז"ל משמע מתוך דבריו שאם מת החתן אפילו לא יבמה אחיו שחייב ליתן לבתו מה שפסק לה והא לא מסתבר כלל וכו' בפרק הנזכר כתב כן בפסקיו: פסק הגאון מי שפסק מעות לחתנו בשעת הקידושין ונתנם לה קודם החופה וכו' עד סוף הסימן ג"ז בפסקי הרא"ש בפרק הנזכר. הפוסק מעות לנדן בנו ונשאר בידו ומת אם יש ליבם זכייה בו עיין במהרי"ק שורש ע"ג כתב המרדכי בפרק אף על פי מעשה בא' שנדר מעות להשיא יתומה אחת והרויח בהם ונפטרה היתומה ותבעוהו יורשיה ופטרו ה"ר קיים ולראבי"ה נראה דחייב ועיין בה ובפרק מי שמתו ובפ"ק דמציעא (טז.) ובתרומת הדשן סימן ש"ן :

סימן נד - דין הפוסק לבנו או לבתו, ומת

מי שנתן מעות ליד שלישי שיקח בהם קרקע לבתו כשתינשא וכו' בסוף פרק מציאת האשה (דף סט:) תנן המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן בעלי עלי יעשה שלישי מה שהושלש בידו דברי ר"מ רבי יוסי אומר וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למכרה הרי היא מכורה מעכשיו בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום ופירש"י המשליש מעות

לבתו. מסר מעות ביד שלישי לצורך בתו לקנות שדה או נדוניא לכשתינשא: והיא אומרת נאמן בעלי עלי. שלא יעכבם לעצמו תנם לו והוא יקנה לי שדה כשארצה: יעשה השלישי וכו'. יקנה השדה ואין שומעין לה דמצוה לקיים דברי המת: וכי אינה אלא שדה. וכי מה תועלת לו לקנות אפילו אין כאן מעות אלא כבר נקנה השדה והיא רוצה למכרה הרי היא מכורה הילכך שומעין לה ובגמרא שם ת"ר המשליש מעות לחתנו ליקח בהם שדה לבתו והיא אומרת ינתנו לבעלי מן הנישואין הרשות בידה מן האירוסין יעשה שלישי מה שהושלש בידו דברי ר"מ רבי יוסי אומר גדולה בין מן האירוסין בין מן הנישואין הרשות בידה קטנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין יעשה שלישי מה שהושלש בידו מאי בינייהו איכא בינייהו גדולה מן האירוסין דר"מ סבר אע"ג דגדולה היא מצוה לקיים דברי המת לפיכך יעשה שלישי מה שהושלש בידו ורבי יוסי סבר כיון דגדולה היא הרשות בידה והא דקתני במתניתין בד"א בגדולה ר"מ היא וחסורי מחסרא והכי קאמר יעשה שלישי מה שהושלש בידו דברי ר"מ בד"א מן האירוסין אבל מן הנישואין הרשות בידה בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה הקטנה כלום איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי ורבא אמר רב נחמן הלכה כר"מ וכתבו הרי"ף והרא"ש וק"ל כרב נחמן בדיני וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות אישות ופירש"י מן הנישואין הרשות בידה. שאף האב לא עלה בדעתו למוסרם ביד שלישי אלא עד שתינשא דמשנישאת הבעל זכאי לאכול פירות: ומ"ש רבינו בין בריא בין שכיב מרע כ"כ שם התוספות והרא"ש והר"ן משום דמצוה לקיים דברי המת אפילו בבריא וכן כתב הרמב"ם בפרק הנזכר:

סימן נה - דין ארוסה לענין מזונות וקבורה וירשה, ואם יש לה כתבה

האשה משנתארסה אע"פ שהיא כא"א לחייב הבא עליה וכו' שהרי אסור לו לבא עליה במסכת כלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה וכן פירש"י בפ"ק דכתובות (ז:) אצל מה שתקנו בברכת אירוסין ואסר לנו את הארוסות מדרבנן שגזרו על ייחוד של פנויה ואף ארוסה לא התירו עד שתכנס לחופה ובברכה ועיין בתשובת הרא"ש שכתבתי בסוף סימן

נ"ז: ומ"ש ואם בא עליה מכין אותו מכת מרדות כ"כ הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות והוא מבואר בירושלמי פרק ערבי פסחים: ומ"ש ואפילו אם קדשה בביאה אסור לו לבא עליה ביאה שניה עד שתכנס לחופה כ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר וכתב ה"ה פ"ק דקידושין (דף י.) איבעיא לן ביאה נישואין עושה או אירוסין עושה ואמרו ב"מ ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה ולא אמרו אם מותר לבא עליה ומשמע דאפילו ת"ל נישואין עושה אסור לבא עליה דהא מיחסרא כניסה לחופה ועוד דאף על גב דבעיא לא איפשיטא בהדיא משמע דאב"י ורבא ס"ל דאירוסין עושה וכפשט המשניות עד כאן לשונו: ואינו חייב במזונותיה ומיהו יתומה קטנה שניזונת מן האחין ונתארסה כתב הרי"ף שהארוס חייב במזונותיה וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן בפרק נערה שנתפתתה (דף נג:) תנן לא כתב לה בנן נוקבין דיהויין ליכי מינאי יהויין יתבן בביתי ומתזנן מנכסי עד זמן דתנסבן לגוברין חייב מפני שהוא תנאי ב"ד ובגמרא רב תני עד דתלקחין לוי תני עד דתבגרין ואסיקנא דפליגי בארוסה רב סבר לית לה ולוי סבר אית לה עד דתבגרין או עד דימטי זמניהון להתנסבא כתנאי עד מתי הבת נזונת עד שתתארס ר"א אמרו עד שתבגר והלכה כרב דקאי לה כת"ק א"ל רב חסדא (לר"י) מי שמיע לך מיניה דרב (יהודה) ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות א"ל מישמע לא שמיע לי מסברא לית לה כיון דאירסה לא ניחא ליה דתתזיל א"ל אי מישמע לא שמיע לך מסברא אית לה כיון דלא קיים ליה בגוה לא שדי איניש זוזי בכדי ואיכא לישנא אחרינא איפכא זו היא גירסת רש"י ומפרש לה ביתומה ארוסה אם ניזונת מן האחין ולא שמיע ליה פלוגתא דהנך אמוראי א"נ שמיע ליה ומיבעיא ליה הלכתא כמאן קי"ל כלישנא בתרא דאמר מסברא לית לה והיינו כרב והרי"ף גריס א"ל מישמע לא שמיע לי מסברא אית לה דכיון דאירסה לא ניחא ליה דתתזיל א"ל אי מישמע לא שמיע לך מסברא לית לה דנא שדי איניש זוזי בכדי ל"א איפכא ומפרש לה במארוס יתומה הניזונת מן האחין ומשום דידע ארוס שאחר שנתארסה אינה ניזונת מן האחין דקי"ל כרב מספקא ליה אי אירסה אדעתא דהכי שיזוננה או לא ופסק הלכה כלישנא בתרא דאית לה ופרש"י עיקר דלאידך פי' ה"ל לפרושי ארוסה יתומה יש לה מן הארוס או לא עכ"ל הרא"ש ז"ל ודעת הרמב"ם בפרק י"ק מהלכות אישות כדעת הרי"ף שכתב המארוס בת הניזונת מן האחין חייב במזונותיה משעת האירוסין שהרי אין לה מזונות מהאחין אלא עד שתתארס או עד שתיבגר וזו אינה בוגרת כדי שתזון עצמה אלא קטנה או נערה ואין אדם רוצה שתתבזה ארוסתו ותלך ותשאל על הפתחים עכ"ל והר"ן כתב על מה שכתב הרי"ף וקא פסקי

רבנן כי האי לישנא בתרא נמצא בנוסחי הלכות מדוקדקות וה"מ לאחר י"ב חדש וה"פ דבארוסה שנתאלמנה עסקינן וכגון שכתב לה כתובה והגיע זמן בחיי הבעל וקא מיבעיא ליה אם יש לה מזונות מיורשי ארוס או לא ואסיק ללישנא בתרא דאית לה דכיון דאירסה לא ניחא ליה דתתזיל וניזונת היא מנכסיו וכיון דאכלה בחיי הבעל אוכלת אף לאחר מיתתו דכל יומי מיגר אלמנותיך בביתי קרינן ביה ואע"ג דתנן אלמנה מן האירוסין אינה מוכרת אלא בב"ד מפני שאין לה מזונות ההיא בשלא הגיע זמן אבל הגיע זמן בהדיא אשכחן בירושלמי ובתוספתא שניזונת היא מנכסיו והנגיד פירשה דיתומה שנתארסה קא מיבעיא ליה אם יש לה מזונות מן הארוס אפילו לא הגיע זמן נמי אמרינן דכי בעי הגיע זמן הני מילי בשנתארסה בחיי האב דלא מפסדי מזוני משום ארוסה דהא אין האב חייב במזונות בתו אבל יתומה דקיי"ל דמפסדת מזוני מן האחין מי אמרינן דכיון דמפסדת מזוני משום לתא דארוס אית לה מן הארוסין או דילמא ל"ש ואסיקנא ללישנא בתרא דאית לה וכלשון הזה כתב הרמב"ם ז"ל בפ"י"ט מהלכות אישות ולפי זה איפשר דליתלה מזונות אלא עד שעת בוגרת דלא מפסדא טפי אמטולתי כלומר על ידו עכ"ל: ומשמע בתשובת הרא"ש כלל ל"ד סימן א' ובתחלת כלל נ"ג דמשודכת אין לה דין ארוסה כ"ז שלא קבלה קדושין ודבר פשוט הוא: מתה אין הארוס מטמא לה עד ולא יורשה ברייתא שם (דף נג:): ומ"ש ולא חייב בקבורתה בפרק נערה שנתפתתה (דף מז.): כתב לה אביה פירות כסות וכלים כו' (שם) ת"ר כתב לה פירות כסות וכלים שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה מתה לא זכה הבעל בדברים הללו משום רבי נתן אמרו זכה הבעל בדברים הללו ופסקו הרמב"ם והרא"ש והר"ן הלכה כת"ק וכתב הרא"ש בפסקיו פירש"י ושר"ת הקשה עליו ופירש דבנשואין מיירי ומשמע לרבינו דכיון דכתב כן מסתמא הוא מסכים לפירוש ר"ת ולי אין משם ראיה שיהיה סבור כן דא"כ לא הוה שתיק מלמימר וכדברי ר"ת מסתבר והר"ן כתב שדברי רש"י נראין עיקר ובסי' נ"ז יתבאר דהרמב"ם נמי כרש"י ס"ל תשובת הרא"ש בכלל נ"ד דשייכא לענין זה כתבתי בסימן קי"ח. מהר"ק בשורש צ"א האריך בדינים אלו דשייכי לענין זה. ואם נשאת ואח"כ המירה קודם שהגיע הנדוניא ליד הבעל ואח"ר תפס בעל הנדוניא האריך בכתבי מה"ר איסרלן סימן רס"ז: מת הוא או גירשה מן הארוסין יש לה מנה מאתים מתנאי ב"ד אפילו לא כתב לה כתובה וכו' בפרק אע"פ (דף נד:): תנן נתאלמנה או נתגרשה בין מן הארוסין בין מן הנשואין גובה את הכל ר"א ב"ע אומר מן הנשואין גובה את הכל מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא ע"מ

לכונסה ובגמרא (דף נו) אמר שמואל הלכה כרבי אלעזר בי"ע וכתב הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות המארס את האשה וכתב לה כתובה ולא נכנסה לחופה עדיין ארוסה היא ואינה נשואה שאין הכתובה עושה נשואין ואם מתה או גירשה גובה עיקר כתובה מבני חרי ואינה גובה תוספת כלל הואיל ולא נשאה אבל אם ארס אשה ולא כתב לה כתובה ומת או גירשה והיא ארוסה אין לה כלום ואפילו העיקר שלא תקנו לה עיקר כתובה עד שתנשא או עד שיכתוב והרא"ש הביא דבריו וכתב עליו נראה שהוא מפרש שלא כתב לה אלא ע"מ לכנסה שהכתיבה אינה כלום כל זמן שלא כנסה ומנה או מאתים גובה כמלוה ע"פ ומיהו אהני כתיבה דאית לה כתובה דהא איהו גופיה כתב בחיבורו דארוסה אין לה כתובה אם לא שכתב לה ואין דבריו נראין דלמה לא תהא כתובת מנה או מאתים כשאר מלוה בשטר לגבות ממשעבדי נהי דתוספת לא כתב לה אלא ע"מ לכנסה מ"מ שטר גמור הוי לענין מנה או מאתים ואע"ג דאמרין בפירקין דלעיל והלכתא אחד זה ואחד זה מן הנשואין מיירי דחזר וכתב לה בשעת נשואין דאמרין אחולי אחלה לשעבוד קמא ונתרצית לגבות מזמן הכתוב בשטר בין עיקר בין תוספת ועוד משמע דגובה מן האירוסין ממשעבדי כמו מן הנשואין עכ"ל: והר"ן כתב הלכה כר"א בי"ע דאזיל בתר אומדנא הילכך אלמנה מן האירוסין אינה גובה אלא מנה ומאתים ומיהו משמע דאפי"ן מן המשועבדין גובה אותן אלא שהרמב"ם ז"ל כתב בפ"י מהלכות אישות שאינה גובה אלא מבני חורין עכ"ל וז"ל ה"ה כתב רבינו מבני חרי למעט את המשועבדין וכ"כ רב שרירא גאון והם נסמכין בזה על מה שאמרו בפרק נערה שנתפתתה מגבא מאימת גביא וכו' ואסיקו בגמ' דאפילו מנה ומאתים מן הנשואין וכך כתב בעל העיטור ז"ל ויש חולקין בזה ומפרשים ההיא דפרק נערה דוקא בשכנסה וחזר וכתב לה שמחלה שעבודה מזמן ראשון עד זמן שני אבל אם אירס וכו' זה דעת כל הגאונים ועיקר ראייתם מדאיבעיא להו פרק הכותב (פט:) ופ"ק דמציעא (יז:) אי איתא כתובה לארוסה הילכך אין לה כלום ורבותינו הצרפתים חלוקים בזה ואף דעת האחרונים ג"כ לחלוק בדין זה ודעת הרמב"ן ז"ל כדעת הגאונים ז"ל ודעת הרשב"א ז"ל כדעת הצרפתים ז"ל עכ"ל וסוגיין דעלמא כרמב"ם דאין לארוסה כתובה כלל ומעולם לא ראינו ולא שמענו מי שהגבה לה כתובה כלל: דין הכותב לארוסתו צדאק בערכאות כתב הריב"ש בסימן צ"ז: המארס את בתו ונתאלמנה או נתגרשה וכו' עד סוף הסי' משנה בפרק נערה שנתפתתה (דף מג:) ומה שכתב אפילו בראשונה הוא לאפוקי מדרבי יהודה דאמר התם (שם) הראשונה היא של אב הואיל

סימן נו - כמה זמן נותנין לארוסה

ארוסה שתבעה הארוס לינשא נותנים לה י"ב חדש וכו' משנה בפי אע"פ (דף נו:) נותנים לבתולה י"ב חדש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה וכשם שנותנין לאשה כך נותנין לאיש לפרנס את עצמו ולאמנה שלשים יום ופרש"י לפרנס את עצמה. בתכשיטין: לפרנס עצמו. בצרכי סעודה וחופה: ולאמנה לי יום. שאינה טורחת כל כך בתכשיטין דכבר יש בידה וכתב הר"ן דוקא באמנה בעולה אבל באמנה מן האירוסין דינה כבתולה וכן נראה מן הירושלמי וכ"נ מדברי הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות ועיין ברבינו ירוחם: ומ"ש אפילו אם ניסת לאלמן ואפילו אם נושא אלמנה ירושלמי כתבו הרא"ש ז"ל שם הוא אלמן והיא בתולה והוא בעי למיסב יכולה לומר חיבתו עלי יותר מן הבחור בחור והיא אלמנה והיא בעית למיסב יכול הוא לומר חיבתה עלי יותר מן הבתולה אבל הרמב"ם כתב בפ"י מה"א שהזמן שנותנין לאיש הוא כפי הזמן שנותנין לה שאם נושא נערה בתולה נותנין לה י"ב חדש ואם נושא אלמנה אפי" הוא בחור אין נותנין לו אלא לי יום וכתב הר"ן שכדבריו נראה בגמרא דידן: ומ"ש עשתה ו' חדשים לפני הראשון ומת וכו' ואין משלימים לה על ו' חדשים הראשונים וכו' שם במשנה: בד"א שנותנין לבתולה י"ב חדש משעת תביעתה כשנתארסה בקטנותה או בנערותה ולא תבעה עד שבגרה אבל בגרה יום אחד ואחר כך נתארסה וכו' שם המאירי את הבתולה בין שתבעה הבעל והיא מעכבת בין שתבעה היא והבעל מעכב נותנים לה י"ב חדש משעת תביעה אבל לא משעת אירוסין ובגרה הרי היא כתביעה כיצד בגרה יום אחד ונתקדשה נותנין לה י"ב חדש ולארוסה לי יום מאי ולארוסה לי יום אמר רב פפא הכי קאמר ארוסה בוגרת שעברו עליה י"ב חדש בבגרה ונתקדשה נותנין לה לי יום כאלמנה ופרש"י ולארוסה לי יום. יש ארוסה שאין נותנין לה אלא לי יום: נותנין לי ליום. משעת ארוסין אבל הרא"ש כתב נותנין לי יום כאלמנה משעת תביעה: ומ"ש רבינו דאפילו נתארסה בנערותה ואח"כ בגרה אין כותנין לה י"ב חדש אלא מיום שבגרה כ"כ הרמב"ם בפ"י מהלכות

אישות וכתב ה"ה דמה דבגרה הרי היא כתביעה הוא נלמד: ומ"ש ואם לא עברו עליה י"ב חדש שלימים בבגרות קודם הקדושין משלימין לה י"ב חדש משעת הבגרת היינו מאי דתניא בגרה הרי היא כתביעה כיצד בגרה יום אחד ונתקדשה נותנין לה י"ב חדש: ומ"ש ואם שלמו לה י"ב חדש בתוך ל' יום של שעת תביעה משלימין לה ל' יום משעת תביעה זה פשוט דאפילו עברו עליה י"ב חדש משעה שבגרה נותנין לה ל' יום משעת תביעה: הגיע הזמן שנתנו לה ואין הארוס כונס חייב במזונותיה שם במשנה: ומ"ש ואם מעכבו אונס כגון שחלה הוא וכו' אינו חייב לזונה מסקנא דגמי' בריש כתובות (דף ב.) אין פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה ואם תבעה הארוס וכו' בפרק אף על פי (דף נז:) תנא קטנה בין היא בין אביה יכולין לעכב אביה אי איהי ניחא לה מאי נפקא ליה. מינה סבר השתא לא ידעה למחר מימרדא ונפקא ואתיא ונפלה עילווי ופרש"י תמרוד בבעלה שלא תוכל לסבול ותצא ותבא אלי עד שתגדל ונמצאתי צריך לתכשיטין אחרים א"ר אבא בר לוי אין פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה אבל פוסקין על הקטנה להשיאה גדולה פשיטא מ"ד ליחוש דילמא מעיילה פחדא מהשתא וחלשה קמ"ל ופרש"י אבל פוסקין וכו'. ודוקא בלא קדושין אבל קדושין בקטנות לא עד שתגדל ותאמר פלוני אני רוצה עכ"ל וטעמו מדאמרינן בפרק האיש מקדש (מא.) אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר פלוני אני רוצה: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם הוא בפ"י מה"א ונראה דמשמע ליה דהא דאמר אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה איסורא לאו דוקא אלא לומר שאין ראוי לעשות כן וכן משמע מדתניא קטנה בין היא בין אביה יכולין לעכב דמשמע דאי ניחא לה ולאביה שרי וכ"כ בפ"ג אע"פ שיש רשות לאב לקדש את בתו כשהיא קטנה אין ראוי לעשות כן אלא מצות חכמים שלא יקדש אדם בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה ומדברי התוס' נראה דאיסורא נמי איכא וכתבו ועכשיו שאנו נוהגין לקדש בנותינו אפילו קטנות היינו משום שבכל יום ויום מתגבר עלינו ואם יש סיפוק ביד אדם עכשיו לתת לבתו נדוניא שמא לאחר זמן לא יהיה סיפוק בידו ותשב כמו עגונה לעולם :

סימן נז - היה לה חצר בדרך ונכנסה עמו

מסרה האב לשלוחי הבעל וכו' משנה בפרק נערה שנתפתתה (דף מח) ותניא התם (שם :) הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או שהיה לו חצר בדרך ונכנסה עמו ללין אע"פ שכתובתה בבית בעלה מתה אביה יורשה מסרה האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל או שהיתה לו חצר בדרך ונכנסה עמו לשם נשואין אע"פ שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה הא גופה קשיא אמרת נכנסה עמו ללין טעמא דלין הא סתמא לשם נשואין אימא סיפא נכנסה עמו לשם נשואין הא סתמא ללין א"ר אסי סתמי סתמי קתני סתם חצר דידה ללין סתם חצר דידה לנשואין פירש"י סתמי סתמי קתני. הא דקתני נכנסה עמו ללין לא שפירש ללין נכנסתי ולא לשם נשואין והא דקתני נכנסה עמו לנשואין לא שפירש לנשואין נכנסתי אלא זו שנכנסה סתם וכתב הר"ן וא"ת מרישא משמע דסתם חצר דידה ללין הא של שניהם סתמא לנשואין אימא סיפא סתם חצר דידה לנשואין הא של שניהם סתמא ללון הא לא קשיא כיון דסתם חצר דידה לנשואין כ"ש חצר של שניהם דאנן לא אמרינן אלא דזילא ביה מילתא שישא אשה בחצר שאין לו רשות בה אבל כשהחצר הוא של שניהם אדרבה דעתו מתיישבת בו יותר וכ"ש דסתמא לנשואין עכ"ל וכ"כ ה"ה בפכ"ב מהלכות אישות בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכתב דהא דאמרי' דסתם חצר דידה ללין כ"ש חצר דאחרים ומ"ש רבינו אבל אם לא הגיע לידו אינו יורשה לדעת ר"ת כדפרישית לעיל בסימן נ"ה וכתבו התוספות בפרק נערה דלדעת ר"ת הא דתניא בהאי ברייתא אע"פ שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה אתיא כרבי נתן דברייתא דפרק נערה אבל לרבנן דפליגי עליה אביה יורשה ולדעת רש"י אתי שפיר כרבנן דע"כ לא אמרי רבנן התם דלא זכה הבעל אלא במתה מן האירוסין אבל מתה מן הנשואים זכה הבעל לדברי הכל: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם הוא בפכ"ב מהלכות אישות ומדפסק כברייתא דפרק אע"פ משמע דס"ל כפרש"י בההיא דפרק נערה. כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ז על מקום שנהגו לארס נשים ולהתייחד עמהם ולדור עמהם בלא חופה ובלא ברכה מנהג רע הוא זה וחייבים הקהל לבטלו ואשר כתבת דפעמים מתו תחת ארוסיהן ובאים לדין על עסקי ירושתם ונסתפקה אם ירשנה ארוס (תשובה) כיון שדר עמה בבית הויא כאשתו לענין ירושה כדאמרינן בפרק נערה נכנס עמה לחצר סתם חצר דידה לנשואין אוכלת בתרומה אם הוא כהן ואם מתה יורשה אע"פ שלא הכניסה לחופה כי הייחוד ברשותו היה החופה וברכת חתנים אינה מעכבת ואמרינן נמי בפרק מי שמת (קמו.) מעשה באחד שאמרו לו אשתו תותרנית ונכנס אחריה לחורבה לבדקה

וכו' ואמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבדקה אם מתה אינו יורשה ופר"י דארוסתו היתה והחורבה שלו והוא היה טוען שנכנס עמה לשם נשואין אם לא ימצאנה תותרנית ולא מצאה בעלת מום והרי היא אשתו וזכה בירושתה ואמרו חכמים הואיל וכניסתו היתה כדי לבדקה לא חשבינן להך כניסה נישואין ואינו יורשה אע"פ שהרשב"ם פירש פירוש אחר כמה קושיות הקשו עליו הילכך כיון שנתיחדה עמו בבית היא כאשתו לענין ירושה עכ"ל ועיין במה שכתבתי בסוף סימן ס"א:

סימן נח - כמה כסות יתן לבתו

המשיא בתו סתם לא יפחות לה מכסות ששויים נ' זהובים ממטבע סלע מדינה משנה בפרק מציאת האשה (סז). המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מנ' זוז ומפרש בגמ' (דף סז) דהני נ' זוז הם מכסף מדינה: ומ"ש בד"א בעני אבל בעשיר צריך שיתן לפי כבודו נראה מפשט דבריו שאם הוא עשיר כופין אותו ליתן לפי כבודו וזו לא שמענו והרמב"ם בפ"ב מהלכות אישות כתבו כלשון הזה ציוו חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו וזהו הנקרא פרנסה המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מכסות שפוסקין לאשת עני שבישראל כמו שביארנו בד"א כשהיה האב עני אבל אם היה עשיר ה"ז ראוי ליתן לה כפי עשרו וכתב ה"ה מתבאר בגמרא שלפרנסה שמין באב כפי מה שיתבאר בסמוך והוא לפי עשרו ומ"מ אין כופין את האב בכך אלא כך ראוי לו לעשות וזהו שכתב ה"ז ראוי עכ"ל: ומ"ש כמו שביארנו הוא בפיי"ג שכתב שם כמה כסות חייב אדם ליתן לאשתו בגדים של נ' זוז משנה לשנה ממטבע אותן הימים שנמצאו הנ' דינרים ו' דינרי ורביע דינר כסף בד"א באותן הימים ובא"י אבל בשאר זמנים ושאר המקומות אין הדמיו עיקר יש מקומות שיהיו שם הבגדים ביוקר הרבה או בזול הרבה אלא העיקר שסומכין עליו שמחייבין אותו ליתן לה בגדים הראויים בימות הגשמים ובימות החמה בפחות שלובשת כל אשה בעלת בית שבאותה מדינה עכ"ל ומשם יש ללמוד לשיעור נ' זוז האמור אצל המשיא בתו סתם שלא אמרו אלא באותם הימים ובא"י אבל בשאר זמנים ושאר המקומות העיקר שסומכין עליו שלא יפחות לה מבגדים הראויות לה בימות הגשמים ובימות החמה כפחות שלובשת כל בעלת

בית שבאותה מדינה: התנה עם החתן להכניסה לו ערומה לא יאמר
לכשתבא לביתי אכסנה כו' שם במשנה:

סימן נט - המשיא בנו גדול בבית, קנאו

המשיא לבנו גדול בבית קנאו וכו' בפרק מי שמת (דף קמד.) אמר רבי חנינא המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו ודוקא גדול ודוקא בתולה ודוקא אשתו ראשונה ודוקא שהשיאו ראשון: ומ"ש ודוקא שיש לאב בית אחר לדור בו כ"כ רשב"ם וז"ל במס' גיטין מוקמינן לה כגון שיש לאביו בית אחר בעיר לדור בו ואני לא מצאתי כן במסכת גיטין ואפשר שנתכוין למ"ש רש"י בפרק קמא דגיטין (יד י) בבית בית מיוחד שאינו דר בה אלא עשאו לו לבית חתנות אבל הר"ף והרא"ש והרמב"ם בפ"ו מהלכות זכיה לא הזכירו כן כתב הרא"ש ודוקא גדול ואפילו קדמוהו בנות ודוקא שהשיאו ראשון לזכרים: ומ"ש ואפי' אי איתנהו כל הני לא קנאו אלא אם כן פינה לו כל הבית לגמרי שאפילו השאיר בו כלי קטן כל דהו לא קנאו שם ואמרינן התם בגמרא דהוא הדין אם היה אוצרו של אביו או שובכו פתוחין לאותו בית לא קנאו: ומ"ש ואם ייחד לו בית וכלי בית ושייר בבית כלי אחד וכו' ג"ז שם: ומ"ש ואם ייחד לו בית ויש עליה ע"ג וכו' פשוט שם: ומ"ש או ב' בתים זה לפניו מזה או בית ואכסדרה לפניו לא קנה אלא הבית שם בעיא דסלקא בתיקו ומספיקא לא נוציא ממון מחזקת בעליו וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מה' זכיה:

סימן ס - דיני השושבינות

דרך הבחורים כשאחד נושא אשה חביריו שולחין לו דורונות וכו' ודין מלוה יש לו שאם אחד שלח לחבירו ונשא הוא אח"כ ולא חזר חבירו ושלח לו יכול לתובעו בב"ד משנה וברייתא פרק מי שמת (דף קמד.):

שהשושבינות נגבית בבית דין: ומ"ש מיהו אינו יכול לתובעו קודם שישא שם בברייתא (דף קמה.) וכתב ה"ה ז"ל בפ"ז מהלכות זכייה ז"ל ל"מ שאין כופין למי שנשתלחו לו להחזיר עד שישא המשלח כדרך שנשא הוא אלא אפילו רצה מי שנשתלחו לו להחזיר קודם שישא המשלח אשה יכול לומר איני רוצה לקבל שאני רוצה לשמוח עמך כדרך ששמחת עמי ודומה למלוה היא גם בזה כי פעמים שאין הלוה רשאי לפרוע שלא מדעת המלוה כגון (ב"ק קיח.) הלוהו ביישוב ובקש להחזיר לו במדבר וזה כמדבר הוא לו שהוא מגרע מכבודו עכ"ל: ומ"ש ואפילו כשנושא אינו יכול לתובעו אא"כ נושא כדרך שנשא הראשון אבל אם משנה בין בתוספת שמחה בין בגרעון אינו חייב לשלוח לו וכו' שם ת"ר עשה עמו בפומבי וביקש לעשות בצינעא יכול לומר לו בפומבי אעשה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בבתולה וביקש לעשות עמו באלמנה יכול לומר בבתולה אעשה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בשניה וביקש לעשות עמו בראשונה יכול לומר לכשתשא אשה אחרת אעשה עמך עשה עמו באחת ובקש לעשות עמו בשתיים יכול לומר לו באחת אעשה עמך כדרך שעשית עמי ופרשב"ם עשה עמו בפומבי. בגלוי שמחה מפורסמת וזה שחזר ונשא גם הוא אשה ביקש לעשות חופתו בצניעות: בפומבי אני עושה עמך. בשמחה יתירה אני חפץ כמו שעשיתי לך וכן כל הנך דמפרש ואזיל לכשתשא אשה אחרת לא אשמחך יותר ממה ששמחתני שאיני חפץ בשמחה יתירה: ומ"ש ואין בו משום רבית וכו' שם ת"ר ה' דברים נאמרו בשושבינות נגבית בב"ד וחוזרת בעונתה ואין בה משום רבית ואין השביעית משמטתה ואין הבכור נוטל בה פי שנים. נגבית בב"ד מ"ט כמלוה דמיא. ואין בה משום רבית דלאו אדעתא דהכי יהיב ליה. ואין השביעית משמטתה דלא קרינן ביה לא יגוש. ואין הבכור נוטל פי שנים דהוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ופרשב"ם דלאו אדעתא. דרבית יהיב ליה שאם רצה פוחת לו אלא מתוך שמחת ריעות הרבה בדורון: דלא קרינן ביה לא יגוש. שאינו יכול לדוחקו בב"ד בשביעית שהרי לא הגיע זמנו עד שישא הוא אשה ויחזיר לו אז וכתב הרב המגיד בפ"ז מהלכות זכיה אהא דאין שביעית משמטתה דוקא כשלא עברה שביעית אחר שנשא המשלח הראשון אבל אם עבר ודאי אינו יכול לתובעו שהרי יכול לנגשו משעה שנשא הוא וכיון שעברה שביעית אחר כך משמטתו וזה פשוט: ומ"ש ואין היבם נוטל בה וכו' שם (דף קמד:) אהא דתנן האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות חזרה לאמצע רמי מדתניא שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו ותירץ שמואל הכא ביבם עסקינן שאינו נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דאיך משלם לימא תנו לי

שושביני ואשמח עמו אמר רב יוסף הב"ע כגון ששמח עמו ז' ימי משתה ולא הספיק לפורעו עד שמת ופרש"י שלח לו אביו שושבינות. כלומר שלח על ידו ולצרכו שהוא ישמח ויאכל עמו: חוזר לאותו הבן. ולא לאמצע כדקתני מתני'. אמר שמואל לעולם כדקתני בברייתא דהאב השולח שושבינות ע"י אחד מבניו חוזרת לאותו הבן לבדו ומתני' דקתני חוזרת לאמצע ה"מ שמת הבן שנשתלחה שושבינות על ידו ורוצה היה לחזור אלא שמת וייבם אחד מן האחין את אשתו ורחמנא אמר יקום על שם אחיו לנחלה ודינו היה ליטול השושבינות במקום אחיו אי לאו דקרייה רחמנא בכור כדכתיב והיה הבכור אשר תלד ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ואמרינן לקמן דאין בכור נוטל פי שנים הילכך חוזר לאמצע לכל האחין ומקשה תלמודא מכלל דאיך אותו שנשתלחה לו שושבינות ע"י זה הבן שמת בעי שלומי בתמיה וכי יש לו לשלם שושבינות ליורשים שושבינות שמת והלא יכול לומר לו תנו לי שושביני ואשמח עמו ואוכל בחופתו כמו ששמח גם הוא ואכל בחופתי וכיון שמת נפטרתי מלשלם שכן מנהג שושבינות להביא דורון ולאכול עמו בחופתו הב"ע כגון ששמח ואכל עם המת בחופתו אותו שחייב לו השושבינות ונתחייב השושבין מיד לפורעו אחרי ששמח עמו אלא שמת וייבם אחיו את אשתו ושושבינות זו ראויה היא ותחזור לאמצע דרך שושבינות אוכל עמו ואחר כך מביא הדורון: ראובן ששלח לשמעון שושבינות אין שמעון חייב להחזיר לו אא"כ יקראנו שיאכל וישתה וישמח עמו וכו' שם (דף קמה:) אמר רב כהנא כללא דשושבינותא הוא במתא איבעי ליה למיתי שמע קל טבלא איבעי ליה למיתי לא שמע קל טבלא איבעי ליה לאודועיה תרעומת אית ליה שלומי משלם ועד כמה אמר אביי נהגו בני גנא עד זוזא אייתי בכפיה אכליה בכריסיה עד ד' זוזי משלם פלגא מכאן ואילך איניש איניש כחשיבותיה ופירש רש"י הוא במתא. אותו שעליו להחזיר שושבינות הוא בעיר כשנשא שושבינו אשה ולא בא לשמחתו: איבעי ליה למיתי. ונגבית בב"ד. קל טבלא. שהיו משמיעים קול לבא לשמוח עם החתן: איבעי ליה לאודועיה. ומדלא אודעיה תרעומת אית ליה עליה כדמפרש ואזיל אבל שלומי מיהא משלם: עד כמה. דהא ודאי צריך לנכות דמי אכילתו שהרי לא אכל עמו: עד זוזא וכו'. זוזא היה אוכל הלכך זוזא יפחות מדמי שושבינותו: אייתי בכפיה אכליה בכריסיה. בבטנו: עד ד'. אם נתחייב ד' זוזים משושבינותו משלם פלגא דכיון דמביא ד' רגילין להאכילו בריוח עד ב' זוזים וכיון דלא אכל יפחות ב' מן הד': כחשיבותיה. לפי מה שהוא חשוב ומביא הרבה ורגילין חשיבות לכבדו במיני מעדנים יפחתו לו מדמי שושבינות וכפי מה שהיה אוכל והרמב"ם כתב בפ"ז מהלכות זכיה מסלע

ומעלה אומדין דעת המשלח ושיעור השושבינות אם אדם חשוב מנכה לו מחצה ואם צר עין ומדקדק בהוצאתו אינו מנכה לו אלא שיעור מה שאכל ושתה ומשלם לו השאר וכתב הרב המגיד שטעמו מפני שהוא ז"ל מפרש הא דאמרו מכאן ואילך איניש איניש כחשיבותיה כדברי הרא"ש ז"ל שפירש אם היה המשלח אדם חשוב שאפי' יתר מדי אצלו כפחות מדי אצל אחרים משלם ליה פלגא ומנכה פלגא כדעבדי בפחות מדי באחרים ואם אינו אדם חשוב כיון שיתר מדי אצלו ממון חשוב בידוע שלא היה בדעתו בשעה ששגרן לו אלא לדקדק בדבר הילכך מנכה לו בכדי מה שאכל ושמח עמו והשאר מחזיר לו עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם דוקא במקום שאין דרך לקרות לכל אחד ואחד וכו' בפרק הנזכר: מת המשלח קודם שישא או שנשא ומת בתוך ימי המשתה אין מי ששלחו לו חייב להחזירו ליורשיו שיאמר תנו לי שושבינו ואשמח עמו מבואר שם בגמרא אהא דאמר שמואל הכא ביבם עסקינן וכתבתיה לעיל בסמוך: שמח עמו וכו' אהא דשמח עמו מבואר בגמרא שכתבתי בסמוך הב"ע כגון ששמח עמו ז' ימי המשתה ולא הספיק לפורעו עד שמת: ומ"ש או בקרא לזה ולא בא או שלא הודיעו ושלמו ימי המשתה אינו מבואר בגמרא אלא הרמב"ם כ"כ בפי' הנזכר ונתן טעם הואיל ושלמו ימי המשתה ואח"כ מת המשלח חייב המשלח להחזיר ליורשיו כתב הרב המגיד שהוא נלמד מדין שמח עמו ואח"כ מת: כתב הרמב"ם מת מי ששלחו לו אחר שנשא המשלח וכו' שכופין את היורשין ומשלמין השושבינו וכו' בפרק הנזכר וכתב ה"ה שכן כתב הרא"ם ומוסכם הוא דודאי כיון דחל החיוב על האב חייבין לשלם: ומ"ש אם מת מי ששלחו לו ואח"כ נשא המשלח ושלמו ימי המשתה במקום שנהגו לגבות השושבינות מן היורשין כופין יורשי מי ששלח לו להחזיר וכו' ג"ז בפרק הנזכר ועל מ"ש הראב"ד לא ראיתי בגמרא מנהג לשושבינות כתב ה"ה באמת שדין זה לא נזכר בפירוש בגמרא ומ"מ נכון הוא והרא"ם דקדקו מן הסוגיא ונתבאר זה בדברי הר"ן שכתב ולענין מת מי שנשתלחו לו אם בנו חייב להחזיר שושבינות למשלח או לאו מסתברא דתלי במנהגא וכמו דס"ד השתא בקדושין וכדאמרינן מי לא תניא מקום שנהגו להחזיר קידושין מחזירין וכו' וא"ר יוסי בר אבא ל"ש אלא במתה היא אבל מת הוא אין מחזירין דאלמא כל היכא דאין מחזירין בקדושין למאי דס"ל השתא בשושבינות נמי מחזירין הילכך מת מי שנשתלחו לו הו"ל כמתה היא ותליא במנהגא וכן דעת הרא"ש ז"ל וכן פסק הרמב"ם ז"ל וטעמא דמלתא דכיון שמת מי שנשתלחו לו מספקא מילתא אם נכסיו משועבדין לו אם לאו מכיון שאינו יכול לשמוח עם המשלח כדרך ששמח המשלח עמו ומשום

דמספקא מילתא אזלינן בתר מנהגא אבל הרמב"ן חולק ואומר דכיון דעיכובא לאו מחמת משלח הוא לא מצו יורשי מי שנשתלחו ליפטר נפשייהו מפני שאין מו שנשתלחו לו יכול לשמוח דא"ל משלח עיכובא לאו מינאי היא דהא קאימנא והביא ראייה לדבר וכו' ואין דבריו נוחין אצלו וכו' אלא ודאי דברי הראשונים ז"ל עיקר עכ"ל: כתב הרמ"ה נשתלח לאביהם ומת חייבים להחזיר ברייתא שם נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת מן האמצע ופרש"י חוזרת מן האמצע. דמצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם: ומ"ש ל"מ אם נשתלח לו בנשואי עצמו וכו' אלא אפילו נשתלח לו באחד מנישואי בניו חוזרת מן האמצע וכגון שהאב השיא את בנו ועשה לו צרכי חופה ומשתה מה ששולחים לו הוא חייב לפרועו וכיון שחל החיוב עליו מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם: ומ"ש אע"פ שחוזרת מן האמצע אין להם דין שושבינות לשמוח עמו וכו' דברים ברורים בטעמם הם: כתב הרמב"ם השולח לחבירו כדי יין ושמן ופירות בעת הנשואין אינה נגבית בב"ד וכו' בפ"ז מהלכות זכיה והיא מדתנן בפרק מי שמת שהשושבינות נגבית בב"ד אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אינן נגבין בב"ד מפני שהם גמילות חסדים ומפרש הרמב"ם דסיפא נמי בשעת נישואין איירי כמו שושבינות דרישא והרשב"ם מפרש לה בשולח דורון שלא בשעת נישואין או בשעת נישואין ואינו הולך שם לשמוח עמו בחופתו אין זה דין שושבינות אלא מתנה בעלמא וגמילות חסד ואינו נגבית בב"ד: אחד מן האחין שעשה שושבינות לרעהו בחיי אביו וכו' עד וחוזרת לכולם וכו' ברייתא שם שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו שלח אביו שושבינות סתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ופי' רש"י שלח לו אביו שושבינות. כלומר נתן לו אביו מעות ושלחו לעשות שושבינות כשחוזרת חוזרת לו לבדו אבל שלח אביו שושבינות סתם ולא ייחד לאחד מבניו אע"פ שע"י אחד מבניו שלח אינו חוזר לו לבדו אלא לאמצע: ומ"ש וא"צ להחזיר הכל בנשואי הראשון שנושא אלא ראשון ראשון שנושא משלם חלקו המגיע לו זה לא מצאתיו מבואר בגמרא אבל דברים של טעם הם ומ"ש ולענין שמחת המשתלח עם האחים כתב הרמ"ה אם שמחו כולם עמו וכו' עד סוף הסימן דברים נכונים הם וטעמם מבואר ויש להרמב"ם פירוש אחר בברייתא זו שלח לו אביו שושבינות וכו' בפ"ט מהלכות נחלות וכתבו רבינו בטח"מ סימן רפ"ו ועוד כתב שם רבינו דינים בענין שושבינות:

סימן סא - חפה לענין מה קונה

האיש שיכניס אשה לחופה הרי היא כאשתו לכל דבר בפרק נערה (מח:)
תנן לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה ובפ"ק דקדושין (ה:)
אמרינן דחופה גומרת ופירש"י גומרת. ליורשה ולהפר נדריה: ומ"ש ומה
היא החופה שתתייחד עמו ז"ל הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות ואפילו
אם קדשה בביאה אסור לו לבא עליה ביאה שניה בבית אביה עד שיביא
אותה לתוך ביתו ויתייחד עמה ויפרישנה לו ויחוד זה הוא הנקרא כניסה
לחופה והוא הנקרא נשואין בכל מקום והר"ן כתב בריש כתובות אהא
דאמרינן דהיכא דפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות איכא דיליף מהכא
דחופה היינו ייחוד דאם איתא דחופה לאו היינו יחוד למה אינו מעלה לה
מזונות והא חזיא לנשואין ואחרים אומרים דחופה לאו היינו ייחוד
וראיה לדבר מדאמרינן לקמן דאלמנה מן הנשואין אין לה אלא מנה
אע"פ שעדים מעידים עליה שלא נסתרה ולא נבעלה אלמא חופה לאו
היינו יחוד אלא חופה היינו כל שהביאה הבעל מבית אביה לביתו לשם
נשואין וילפינן לה מדכתיב ואם בית אישה נדרה דמשמע דכל זמן שהיא
בבית אשה הרי היא ברשותו כתב בא"ח בשם העיטור חופה הוא
שמוסרה האב ומכניסה בבית שישבו חידוש כגון סדינים המצויירין
שקורין קורטיני"ש ויש עושים סוכה מוורדים או מהדס ובה מתייחדים
שניהם שקורין טאנמ"ו בלע"ז והאומר חופה הוא סודר שחופין
בראשיהם בשעת ברכה לאו מילתא היא מדגרסינן בסוכה ירוש' עד
שיכנס לחופה ש"מ מקום מיוחד כעין כילה שיושבין שניהם עם
השושבינן הוא חופה ובירושלמי בסוכה אלו הן חופות חתנים סדינים
המצויירים וכו' והמנהג הזה בבתולה אבל באלמנה כיון שנכנסה לשם
נישואין ויש שם מקום מיוחד והצעת המטה להתייחד שם והרי הוא
כבית שיש בו חופה עכ"ל (ח. ועיין במ"ש רבינו בסימן ס"ב בשם הרא"ש
ור"י כתב חופה ר"ל בכ"מ שמכניסה לרשותו: ומ"ש אפילו לא בא עליה
כיון שנתייחדו לשם נשואין הרי היא כאשתו לכל דבר וגובה עיקר
כתובתה ותוספת אם תתאלמן או נתגרש בר"פ אע"פ (דף נו.) אהא דתנן
נתאלמנה או נתגרשה מן הנשואין גובה את הכל בעי נכנסה לחופה ולא
נבענה מהו חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה בעי רב אסי נכנסה
לחופה ופירסה נדה מהו את"ל חיבת חופה קונה חופה דחזיא לביאה אבל
חופה דלא חזיא לביאה לא או דילמא ל"ש תיקו וכבר נודע דרך הגאונים

והרמב"ם ז"ל דכי בעי בעיא באת"ל דבעיא קמייתא הוי כאילו נפשטה ההיא בעיא קמייתא: ומ"ש בד"א דחזיא לביאה אבל אם פירסה נדה ואח"כ כנסה לחוכה אינה כאשתו לגבות התוספת כבר כתבתי בסמוך דבעי רב אשי נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו וכיון דסלקא בתיקו מספיקא לא מפקינן ממונא וכן פסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ז"ל וכתב הרא"ש בריש כתובות אהא דאמרן דהאידינא אשה נשאת בכל יום האי בכל יום לאו דוקא דביום שבת אינה נשאת דאמרינן בירושלמי אילין דכנסין ארמלין בע"ש צריכין למיכנס מבע"י שלא יהא נראה כקונה קנין בשבת לפי שאלמנה אין לה חופה ובשעת ייחוד של ביאה הוא זוכה במציאתה ובמעשה ידיה הלכך צריך להתייחד עמה בע"ש מבע"י הלכך אין להכניס בתולה לחופה בשבת דע"י החופה הוא זוכה במציאתה ובמעשה ידיה וה"ל כקונה קנין בשבת עכ"ל וכתבו רבינו בסי' ס"ד: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם הוא בפ"י מהלכות אישות ומ"ש באם היתה נדה אע"פ שכנסה לחופה ונתייחד עמה לא גמרו הנשואין והרי היא עדיין כארוסה טעמא משום דמספקא לן אי חופה דלא חזיא לביאה קונה לשום מילתא או לא קניא לא ליורשה ולא ליטמא לה וכ"נ מדברי הרי"ף שכתב על בעיית רב אשי הילכך אינה קונה וכתב ה"ה שכן נראה מדברי מקצת הגאונים ז"ל ושיש חולקים ואומרים דע"כ לא איבעי לרב אשי אלא לענין כתובה אבל לשאר דברים חופה גמורה היא והר"ן כתב בפ"י אע"פ על דברי הרמב"ם והדבר תימה כיון דקיי"ל ביבמות (נז:): דיש חופה לפסולות נדה למה לא תקנה לפיכך נראה כדברי האומרים דלא איבעיא לן אלא לענין תוספת כתובה אבל לשאר דברים קונה עכ"ל וגם הרא"ש בפרק הנזכר דחה דברי הרמב"ם וכתב דלא איבעיא לן אלא לענין תוספת אבל לשאר דברים קונה ובהגהות אשיר"י כתוב ר"י פירש הא דבעיא רב אשי נכנסה לחופה וכו' היינו חופה שחתן סבור שהיא טהורה בשעת חופה ונמצאת נדה מ"ה מספקא ליה אי קניא דשמא חיבת בעילה קניא ואילו ידע החתן שאינו יכול לבעול עתה שמא לא היה כונס עתה אבל אם מודיעין אותו שהיא נדה ואעפ"כ כונסה לחופה הא ודאי קנויה לו מיד דעושה חופה כדי לבעול כשתהיה טהורה לכן אר"י שיש להודיע לחתן כשכונס אם היא טהורה מיד אם לאו וכן נכון לעשות עכ"ל: ומ"ש עוד בשם הרמב"ם ולא תנשא נדה עד שתטהר ואין מברכין לה ברכת חתנים עד שתטהר בפרק הנזכר וסיים בה ואם עבר ונשא ובירך אינו חוזר ומברך וכתב ה"ה ולא תנשא עד שתטהר כך כתב ר' מיגש וכן דעת קצת הגאונים ונראים דבריהם דהא כיון שאסור לבא עליה אפילו להתייחד עמה אין ראוי שתכנס לחופה ע"כ: והרא"ש כתב בפ"י אע"פ דטעמא דהרמב"ם ז"ל

מדאמרינן בריש מכילתין דבפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות ודחה
ראייתו וכתב בסוף דבריו וכן ראיתי בכל המקומות שאינן חוששין לברך
ברכת חתנים לכלה נדה אבל אינה נכנסת עמו לסתר אלא הוא ישן בין
האנשים והיא ישנה בין הנשים עכ"ל: והר"ן בריש כתובות כתב ב'
הסברות ובסוף כתב ולפי שאנו נוהגים עכשיו לעשות חופה בלא ייחוד
אין אנו מקפידים אם היא נדה או לאו ומ"מ כשר הדבר שלא תכנס
לחופה עד שתטהר ע"כ: ומ"ש רבינו וא"א ז"ל כתב שנקראת חופה לכל
דבר וכו' נתבאר בסמוך: ומ"ש אבל אינה נכנסת עמו בסתר אלא הוא ישן
בין האנשים והיא ישנה בין הנשים נתבאר בטור י"ד סי' קצ"ב כתב
הרמב"ם בפ"ד מהלכות אישות המקדש את הנדה הרי זו מקודשת
קדושין גמורים ואין ראוי לעשות כן וכתב ה"ה מ"ש ואין ראוי לעשות כן
שכיון שאינה ראויה לביאה ולא אף לחופה אין ראויה לו לקדשה ויש מי
שכתב שטעם דברי רבינו כאן הוא שמא יגע בבשרה ע"כ. עיין בתשובת
הרא"ש שכתבתי בס"ס נ"ו וכדברי אותה תשובה נראה מדברי הרמב"ם
שכתב רבינו בסימן שאחר זה אירסה ונכנסה לחופה ולא בירך ברכת
חתנים הרי היא כנשואה גמורה:

סימן סב - מתי מברכין ברכת חתנים, ואם אוכלין בהרבה בתים

מברכין ברכת חתנים קודם כניסה לחופה בפ"ק דכתובות (דף ז:) מברכין
ברכת חתנים בבית חתנים ופרש"י בבית חתנים. כשנכנסה לחופת
נשואין: ומ"ש רבינו קודם כניסה לחופה כ"כ הרמב"ם פ"י מהל' אישות
והטעם מבואר משום דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן והר"ן כתב
בפרק קמא דפסחים ולענין ברכת נשואין נהגו שאין מברכין אלא לאחר
שתכנס לחופה לפי שאין ברכות הללו אלא ברכות תפלה ושבח תדע שהרי
מברכין אותן כל ז' וכ"נ מדברי בה"ג אבל הרמב"ם כתב שצריך לברך
אותם קודם נשואין וכן דעת הרמב"ן ז"ל ולא מפני שהיא בכלל מה
שאמרו כל המצות כולם מברך עליהם עובר לעשייתן שהרי אלו ברכות
השבח הן אלא מפני שחופה ייחוד הוא ובעינן ראויה לביאה וכלה בלא
ברכה אסורה לבעלה עכ"ל: והן ו' ברכות שהכל ברא לכבודו וכו' נוסח

ברכות אלו בפרק קמא דכתובות (דף ח.) ופירושם מבואר שם בדברי רש"י והר"ן ז"ל: כתב הרמב"ם אם היה שם יין מביאין כוס של יין וכו' עד ואחר כך מברך הששה ברכות בפ"י מהלכות אישות: ורבינו ניסים כתב אם הוא במקום שאין שם יין מצוי וכו' עד אם לא ימצא יין כל עיקר כ"כ הרא"ש בפסקיו פ"ק דכתובות אלא שבמקום מ"ש בספרי רבינו ואפילו יש שם שכר מברך בלא כוס כתוב שם אם לא נמצא כוס ואפ"י כוס שכר מברך בלא כוס ברכת אירוסין: ואם יש ב' חתנים מתברכין כאחד וכן הורה א"א הרא"ש ז"ל הלכה למעשה וכו' בתשובותיו כלל כ"ו כ"כ הרשב"א בתשובה שאם ב' חתנים עושים חתונה בבית אחד מסתברא שמברך על שניהם כאחד כב' חבורות שאוכלין זו לעצמה וזו לעצמה שאחת מברך ברכת המזון לשתיהם כל שרואות זו את זו ודעתי נוטה שכל כת וכת מן החתנים מכניסין לחדר אחד לעצמו כדי שיהא ניכר שיש שם ב' חתונות ואין מברכין לזה בפני זה להפריש בחתונתם וזהו בענין ז' ברכות שעושין מחמת כניסתן לחופה ובברכ' אירוסין אבל לענין ז' ברכות שנוהגין א"צ ע"כ: וכן כתב הרמב"ם יש לו לאדם לישא נשים וכו' בפ"י מהלכות אישות והמרדכי כתב בפ"ק דמועד קטן שיש נוהגים שלא לעשות ב' חופות כאחד וכ"כ הגה"מ בפ"ז מהלכות י"ט וסמ"ק סי' קצ"ז וכתב שם בשם ספר חסידים שאין לעשות חופות ב' אחיות בשבוע אחת: במקום שנוהגין שהחתן מתייחד עם הכלה אחר האירוסין מברך ברכת חתנים מיד בשעת האירוסין בפרק קמא דכתובות (דף ז:): ומ"ש והאידינא אין נוהגין ליארס אלא בשעת חופה זה היה מנהג מקומו אבל האידינא קצת נוהגין כן וקצת נוהגין ליארס שלא בשעת חופה: ומה שכתב וצריך כוס לכל אחת ואחת יתבאר לקמן בסימן זה: כתב הרמב"ם המארס האשה ובירך ברכת חתנים ולא נתיחד עמה בביתו עדיין אסורה היא וכו' עד וחוזר ומברך אחר כמה ימים בפרק יי מהלכות אישות: אין מברכין ברכת חתנים אלא בי' גדולים ובני חורין וחתנים מן המנין בפ"ק דכתובות (דף ח:): א"ר יוחנן ברכת חתנים בי' וחתנים מן המנין: ומ"ש גדולים ובי"ח כ"כ הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות וכתב ה"ה דהיינו לומר שאין עבד וקטן מצטרפין בפרק שלשה שאכלו (מז:): וכן דעתו ז"ל בפ"ח מהלכות תפלה וה"ה לכל דבר שצריך יי שאין מצטרפין: נשאל הרשב"א סימן אלף קכ"ז על עיר שאין בה עשרה בני אדם בברכת נשואין וא"א להביא שם ממקום אחר והשיב ברכת חתנים אינה בפחות מעשרה: ובכתבי מה"ר איסרלן סימן ק"מ כתב בשם תשובת המיימוני דאין ברכות מעכבות דיעבד דמסתברא דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה היינו בלא חופה אלא דנקט בלא ברכה לפי שעושין ברכה בשעת נישואין

וכי תעלה על דעתך אם אין במדינה עשרה שלא תנשא אשה משום דברכת חתנים ב"י עכ"ל ואין דבריו נראין דמה טענה היא זו דאין הכי נמי שאם אין שם עשרה שלא תנשא אשה ואין זה אלא כמכריע הדבר בעצמו: ומברכין אותם כל ז' אחר אכילה והוא שיהו שם פנים חדשות וכו' בפ"ק דכתובות (דף ז:): ת"ר מברכין ברכת חתנים כל שבעה אמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשות ופירש"י והוא שבאו כל המשתה פנים חדשות בכל יום שלא היו שם אתמול והוא שבאו פנים חדשות שלא אכלו עד עתה אפילו היו שם בשעת החופה והרמב"ם כתב בפ"ב מהלכות ברכות אם היו האוכלים אחרים שלא שמעו ברכת נשואין בשעת נשואין מברכים בשבילם אחר ברכת המזון שבעה ברכות כדרך שמברכין בשעת נשואין: ומ"ש רבינו ואינו נקרא פנים חדשות אא"כ מרבים בשבילם כ"כ התוספות והרא"ש וכתבו עוד ושבת חשובה כפנים חדשות דאמרינן במדרש מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות באו לכאן ודרך להרבות בשבת שמחה ומנות ואהא דאמרינן בגמרא רב אשי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כולהו מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות בריך כולהו ואי לא אפושי שמחה בעלמא הוא מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא כתב הרא"ש יומא קמא י"מ סעודה קמייתא ומיהו אם לא אכלו עד הלילה מברכין משום דלא גרע מפנים חדשות כיון דאכתי לא אכלו בני החופה: ב"ה ומדברי הרמב"ם נראה דאפילו בסעודתא קמייתא דיומא קמא לא מברכין ז' ברכות אא"כ היו אוכלין אחרים שלא שמעו ברכת הנישואין בשעת הנישואין וכתב עליו הרמ"ך לפי סוגית הגמרא ברכת חתנים בסעודה נתקנו וכיון שכן אין נכון שיפטר ברכת הנישואין ברכת סעודה ומנהגנו לברך חתנים בסעודה אע"פ שהיו כל הקהל בשעת הנישואין ושמעו ברכת חתנים עכ"ל וזה כדברי הרא"ש ורבינו וכן הוא המנהג הפשוט: וכתב הר"ן בשם הרמב"ן דכל שבאו פנים חדשות ועומד שם אף על פי שאינו אוכל שם מברכין ז' ברכות וכתב עוד בשם התוספות שאם באו פנים חדשות בלילה מברכין עליו לילה ויום והוא שעמד שם בכל שעת ברכה: ויש מקומות שנוהגין שהקהל הולכין עם החתן וכו' ומברכין שם ז' ברכות ויראה שאינו מנהג טוב וכו' מנהג מקומות הללו ותשובת רבינו הא"י כתב הרא"ש בפ"ק דכתובות וז"ל התשובה אינו מנהג יפה אלא שאין איסור בדבר שהרי אמרו מברכין ב"ת כל שבעה והוא שבאו פנים חדשות והר"ן ז"ל הרחיב ביד המנהג שכתב בפ"ק דכתובות י"א שאין מברכין ברכת חתנים אלא בברכת המזון כדאמרינן הכא כי תניא ההיא בברכת המזון ולא כמו שנהגו עכשיו לברך ברכת חתנים בששה ובשבעה שלא בשעת סעודה וליתא שהרי שנינו

במ"ס ונהגו לומר בבקר ב"ח על הכוס בעשרה ובפנים חדשות כל שבעה אלמא קודם סעודה היו מברכין אותה לפי שהיו רגילין להתאסף בבית החתן בבקר ובערב לשמח החתן וכלה והיו מברכים אע"פ שאין אוכלים ואנו ג"כ בששי ובשבת שהחתן יוצא מב"ה ומוציאין כלה מחדרה ונכנסין לחופה זו עיקר השמחה וראוי לברך עליה וה"נ מוכח בירושלמי ואע"פ שברכו בו' חוזרין ומברכין בשבת ואין חוששין לדעת אם יש שם פנים חדשות לפי שא"א שלא יהיו בשבת א' שלא היה אתמול וי"א שסומכין על מה שאמרו במדרש כיון שבאת שבת באו פנים חדשות עכ"ל: ושבת וי"ט ראשון ושני הוי כפנים חדשות בסעודות הלילה ושחרית אבל לא בסעודה שלישית הטעם מפני שאינה עיקר כ"כ דהא איכא למ"ד דיוצא בה במיני תרגימא וכתוב בא"ח שיש מי שאומר שאין אומרים שבעה ברכות בי"ט אפילו ביום א': וכתבו התוספות לפי שאין עושין המצות חבילות חבילות אין מברכין ברה"מ וב"ח על כוס א' וכו' בפרק ע"פ (קב:): גבי בני חבורה שקדש עליהם היום דקתני התם דעל כוס אחד אומר ברכת המזון ועל השני אומר קידוש ופריך ונימרינהו תרוייהו אחדא כסא ומשני לפי שאין אומרים ב' קדושות על כוס א' מ"ט לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות כתבו התוספות יש נוהגין בחופה מטעם זה שלא לומר שבעה ברכות על כוס ברכת המזון אלא מביאין כוס אחר ואין מברכין על השני בפ"ה כיון שכבר בירך על כוס ברכת המזון כי אין נכון לברך פעמים והרא"ש כתב לפי שאין אומרים ב' קדושות על כוס אחד מטעם זה נהגו בחופה שאין אומרים ו' ברכות על כוס ברכת המזון אלא מביאים כוס אחר ואומר עליו ששה ברכות וחוזר ולוקח כוס של ברכת המזון ומברך עליו בורא פרי הגפן ואל תתמה שמביאין כוס לומר ברכות ואין אומרים עליו בורא פרי הגפן דכה"ג אמרינן לקמן רב אשי בריך אכסא קמא ותו לא עכ"ל: והתוספות כתבו עוד אך רבינו משולם היה אומר הכל על כוס א' דלא דמי לברכת המזון וקידוש דתרי מילי נינהו אבל הכא חדא מילתא היא דברכת המזון גורם לברכת נשואין כתבו עוד וברכת אירוסין ונשואין נהגו לומר על ב' כוסות וטעמא דרגילין זה בלא זה כדאמרינן בכתובות מברכין ברכת אירוסין בבית האירוסין וברכת חתנים בבית חתנים ועוד דנהגו לקרות כתובה בנתים והוי הפסק והרא"ש כתב בלשון הזה וברכת אירוסין ונשואין הנהיג רבינו משולם לעשות על כוס א' ולא דמי להא דאמרינן דברכת המזון וקידוש תרתי מילי נינהו דהתם זה בא אחר הסעודה וזה בא לקדוש היום ור"ת אומר שצריך ב' כוסות לפי שאומרים ברכת אירוסין בבית האירוסין וגם לפעמים אדם מקדש אשה ונושאה לאחר זמן מרובה ויש מקומות שנהגו לקרות הכתובה בנתים

הילכך צריך ב' כוסות עכ"ל: ואין מברכין אותה אלא במקום חופה כן כתבו התוספות והרא"ש והמרדכי בפרק הישן אהא דקאמר התם חתן והשושבינים וכל בני החופה פטורין מן הסוכה משום דבעו למחדי וליכלו וליחדו בסוכה אין שמחה אלא בחופה משמע מכאן דאם החתן יוצא מחופתו ואפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון שאין שמחה אלא בחופה. והר"ן כתב וז"ל כתבו בתוספות דמהא שמעינן שאם יוצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים דאין שמחה אלא בחופה ומשמע דאפילו באותה חצר עצמה וכדכתיבנא ובודאי שהשמחה במעונו אומרים אותה אפילו שלא בחופה דהא מכי רמו שערי באסינתא אמרינן ליה דליכא חופה וכיון שכך יש לנו לומר דאפילו שלא במקום חופה מברכין ב"ח דהא ברכה אע"ג דמשום שמחה קא אתיא לא תליא בחופה והכא הכי קאמר דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה וכך נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוספות עכ"ל: וכתב א"א הרא"ש ז"ל וצריך לדקדק מה נקרא חופה אם במקום שמברכין ברכת נשואין וכו' עד וכן עמא דבר הכל בפרק הנזכר. ועיין מה שכתבתי בסימן ס"א בשם א"ח והעיטור: ומ"ש וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים דבר פשוט הוא דהיינו דוקא תוך שבעה וכדתניא מברכין ברכת חתנים כל שבעה אבל לאחר שבעה אע"פ שלא בירכו שבעה ברכות כי אם בשעת נשואין סגי ואין מברכין לאחר ז' בשום פנים ולפי שראיתי חולקין בזה כתבתיו ומ"ש ר"י מברך ברכת חתנים בעיר אחת והולך לעיר אחרת עם כלתו אע"פ שנשתהא זמן מרובה בדרך ועשה חופה בעיר שבא שמה ונהגו שמה שבעת ימי המשתה ונקרא ברכת חתנים בבית חתנים עכ"ל נראה דנשתהא זמן מרובה דקאמר היינו ג' או ד' ימים ומ"מ תוך ז' הוא דאילו אחר ז' אין מקום לברכת חתנים. ובזה שכתב הרא"ש לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך ברכת חתנים אינו סותר מ"ש בפסקי התוס' פ"ק דכתובות כשהחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת אין לברך אלא בבית חתנים ע"כ דאפשר דהתם מיירי כשהולכין לעיר אחרת לטייל ודעתם לחזור לביתם תוך ז' ודהרא"ש בהולכין להתישב ולדור באותה עיר אחרת ואפילו את"ל דפליגי אן אהרא"ש סמכינן דפוסק מובהק הוא וכ"ש שאותה פסק לא נמצא בתוספות. ודע שתחלת דברי הרא"ש שכתב וצריך לדקדק מה נקרא חופה וכו' עד ושם מברכין ב"ח כל ז' כ"כ גם התוס' והמרדכי בפ'

הנזכר: לא היו שם פנים חדשות אין מברכין ז' ברכות אלא בסעודה ראשונה כבר נתבאר במה שכתבתי לעיל בפ"ק דכתובות רב אשי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כולהו מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות בריך כולהו ואי לא אפושי שמחה בעלמא ניהו מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא: ומ"ש לא שנא אכלו בו ביום או בלילה שלאחריו כבר כתבתי שכ"כ הרא"ש אהא דרב אשי: "ב"ה ומשמע דלהא מילתא לא שאני לן בין אלמן שנשא אלמנה לבחור שנשא בתולה דכיון דבתרוייהו ביומא קמא שבע ברכות ויומא קמא פירושו סעודתא קמייתא אפילו אינה בו ביום מה לי בהא ומה לי בהא אבל ר"י כתב וז"ל יום א' מברך לעולם כל ז' ברכות כלומר בסעודה אחת אחר ברכת המזון אפי' לא אכלו עד הלילה כתבו המפרשים דכל סעודת יום א' מברכין ז' ברכות ואם היא אלמנה ולא אכלו עד הלילה אין מברכין עכ"ל ואיני יודע מנין לו לחלק בכך כי הרא"ש שפי' יומא קמא סעודה קמייתא לא חלק בדבר: ומ"ש ונראה דאפילו אלמנה לאלמן וכו' ואומרין אותה אפילו אין שם י' וכו' ז"ל הרא"ש בפ"ק דכתובות שהשמחה במעונו לא בעי י' ואשר ברא יש שכתבו דבעי י' ויש שכתבו דלא בעי י' אלא כשמברכין כל ברכת הזווג דומיא דבועז וכן מסתבר עכ"ל וגם הר"ן כתב שם דאע"ג דמדברי הרמב"ן נראה דבעינן י' אינו נראה בעיניו דלא בעינן אלא לכולהו ז' ברכות. וכן נראין דברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות ברכות ולאפוקי מדברי הרשב"א שכתב בתשובה ח"א סימן תרמ"ו ואלף קס"ד שאשר ברא צריכה י': וכתב עוד הר"ן שם שהרמב"ן דקדק מהגמ' שאין מברכין שהשמחה במעונו אלא בעושה סעודת מריעות לחתנותו אבל אם לא זימן אדם אלא חתן הסועד עם בני ביתו אינו מברך כלל ודחה הר"ן דבריו והעלה דאפילו אינו סועד אלא עם בני ביתו מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא: כתב הכלבו שהשמיים האוכלים אחר סעודה של נישואין אין מברכין ז' ברכות וה"ר טוביה אומר שמברכין: כתב המרדכי בפ"ק שי"א שאין לומר שהשמחה במעונו בסעודת אירוסין ויש מי שסובר שאומרים אותה: משבעה ואילך עד תשלום שלשים כו' עד להכין צרכי החופה בפרק קמא דכתובות (דף ח) ומ"ש בשם סמ"ג "ב"ה כ"כ הגהות מיימון בפ"ה מברכות ואע"פ שמדבריו לא משמע שממעט אלא אחר ז' משמע לי דמכ"ש לקודם ז' וכן נהגו העולם שלא לומר שהשמחה במעונו אלא בז' ימי המשתה בלבד ומ"מ משמע לי דאפילו האידנא אומרים שהשמחה במעונו אף באלמן שנשא אלמנה בגי' ימים שהא שמח עמה: כך נהגו העולם: ואחת בתולה ואחת בעולה מברכין לה ב"ח כל ז' וכו' בפ"ק דכתובות (דף ז.) אמר רב הונא א"ר אבא בר זבדא אמר רב אחת בתולה ואחת אלמנה טעונה ברכה

כל ז' ודוקא אלמנה שנשאת לבחור אבל אלמנה שנשאת לאלמון אינה טעונה ברכה אלא יום אחד בלבד אלא הא דתנן שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים במאי אי בבחור הא אמרת ז' ואי באלמן הא אמרת יום אחד איבעית אימא בבחור ואבע"א באלמן אבע"א בבחור ז' לברכה וג' לשמחה ואבע"א באלמן יום אחד לברכה וג' לשמחה דליכא בתולה דבצירא מז' וליכא אלמנה דבצירא מיום אחד וכתב הר"ן איכא מ"ד דהני תרי לישני לא פליגי הילכך ליכא אלמנה דיתירה לשמחה מג' ואע"פ שנשאת לבחור וכ"ת מ"ש דבבחור שנשא אלמנה נפישי ימי ברכה מימי שמחה ובאלמן שנשא אלמנה נפישי ימי שמחה מימי ברכה י"ל שהכל לפי עניינו משום דברכה באה על שמחת לבו של אדם הילכך בחור שלא נשא עדיין דאית ליה שמחה טפי מברכין לעולם ז' אפילו נשא אלמנה אבל שמחה דהיינו ביטול מלאכה דהוה משום תקנתא דידה כיון דאלמנה היא אינה צריכה פיתוי כ"כ ובג' ימי שמחה סגי לה אבל אלמן שנשא אלמנה כיון שכבר נשא ועכשיו אינו נושא בתולה אלא אלמנה אינו שמח כ"כ הלכך ביום א' סגי ואפ"ה בעי ג' לשמחה דימי משתה לתקנתא דידה נתקנו כדאמר שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל והיינו טעמא דמברכין לבתולה שנשאת לאלמן ז' כדאמרינן בסמוך דליכא בתולה דבצירא מז' לברכה משום דאלמן נמי כשנושא את הבתולה שמח טפי וכן דעת הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות דהני לישני לא פליגי ובבתולה שנשאת לאלמן לא אשכחן ימי שמחה כמה אבל הר"י ן' מיגאש כתב דנראין הדברים דז' לשמחה אית לה דאי בבחור אמרו שיש לה ז' כדתניא בברייתא דנוהג ז' ימי המשתה כ"ש באלמן שצריך לשמח אותה יותר ומיהו איכא מ"ד דהני תרי לישני פליגי ונקטינן כלישנא בתרא דבאלמן שנשא אלמנה ג' לשמחה ויום א' לברכה אבל בבחור שנשא אלמנה ז' לברכה וז' לשמחה ולא נפישי נמי ימי ברכה מימי שמחה דאינו בדין שיהא משכים למלאכתו ומברכין לו ברכת חתנים אלא ודאי ז' נמי אית לה לשמחה וכן נהגו עכ"ל. וכתב ה"ה בפ"י מהלכות אישות שדעת מקצת הגאונים והרמב"ן כדעת הרמב"ם דהני תרי לישני לא פליגי ודעת הרשב"א כדעת האומרים דהני לישני פליגי ונקטינן כלישנא בתרא ודעת רבינו כדברי הרמב"ם ז"ל שהרי כתב כאן דבתולה אפילו נשאת לאלמן ז' לברכה ובסימן ס"ד כתב אם היא בעולה שמח עמה ג' ימים בין בחור בין

אלמן :

בין

סימן סג - בעילת מצוה וברכתו

בועל בעילת מצוה וכו' מסקנא דגמרא בפרק תנוקת (סה.): ומ"ש ומותר לבעול לכתחילה בשבת מסקנא דגמרא בפ"ק דכתובות (דף ז') ובספר י"ד כתבתי בהלכות נדה דין בעילת מצוה וכיצד יתנהג עם הכלה כל ז' בסי קצ"ג:) כתב בה"ג ברכת בתולים בא"י אמ"ה אשר צג אגוז בגי"ע וכו' ברכה זו בשם בה"ג כתבה הרא"ש בפ"ק דכתובות וכתב אח"כ אפשר שברכה זו תקנת הגאונים ומסתברא לברכה אחר שמצא בתולים עכ"ל :

סימן סד - זמן נשואי בתולה וברכתה, ואלמנה, ואם

אינו רוצה לעשות סעדה

הנושא בתולה צריך לשמוח עמה שבעת ימים שלא יעשה מלאכה ולא נושא ונותן בשוק אלא אוכל ושותה ושמח עמה בפ"ק דכתובות (ד' ז'): אמרינן דבתולה שבעה לשמחה ומ"ש שלא יעשה מלאכה כ"כ הרמב"ם בפ"י מהל' אישות וכתב ה"ה שכך מפרש בתוספתא ובפרקי ר"א וכ"כ הר"ן בריש כתובות אהא דתניא מפני מה אמרו אלמנה נשאת בה' ונבעלת בו' שאם אתה אומר תבעל בה' למחר משכים לאומנתו והולך וכו' לא שיהא מותר במלאכה אלא שחכמים ייחדו לו ימים הללו ימי בטלה והכי איתא בתוספתא התקינו שיהא בטל ג' ימים ה' וערב שבת ושבת שלשה ימי בטלה נמצא שמח ג' ימים וה"ה נמי לשבעה של בתולה שחתן אסור בהן במלאכה והכי איתא בפר"א בפ"י החתן דומה למלך מה מלך אינו יוצא בשוק לבדו אף חתן אינו יוצא בשוק לבדו מה מלך אינו עושה מלאכה אף חתן אינו עושה מלאכה ובאגדה אמרו החתן דומה למלך מה מלך אינו עושה מלאכה אף חתן אינו עושה מלאכה: ומ"ש בין אם הוא בחור או אלמן ואם היא בעולה שמח עמה ג' ימים בין בחור בין אלמן כבר נתבאר בס"ס ס"ב: ומ"ש לפיכך תקנו חכמים שתנשא אלמנה ביום ה' ותבעל בליל ו' כדי שיהא שמח עמה ג' ימים וכו' בד"א בבעל מלאכה אבל אדם בטל שאין לחוש שילך למלאכתו יכול לישא בכל יום בפ"ק

דכתובות (דף ה.) תני בר קפרא אלמנה נשאת בה' ונבעלת בו' הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם ופריך ותבעל בד' הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים ומשני ברכה דאדם עדיפא ליה וא"נ משום שקדו דתניא מפני מה אמרו אלמנה נשאת בה' ונבעלת בו' שאם אתה אומר תבעל בה' למחר משכים לאומנתו והולך לו שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים ה' בשבת וערב שבת ושבת מאי איכא בין ברכה לשקדו א"ב אדם בטל א"נ י"ט שחל להיות בע"ש וכתב הרא"ש נראה דטעמא דשקדו עיקר דלא קבעו זמן משום ברכה הלכך אם אדם בטל הוא יכול לישא בכל יום ואם בעל מלאכה הוא לא ישא אלא בה' ויבעול בו': ומ"ש ולבתולה לא תקנו לה יום ידוע בשביל זה וכו' אבל תקנו שתנשא ביום ד' ותבעל ביום ה' לפי שבית דין יושבין בדין וכו' אבל לא תקנו שתנשא ביום א' ולבעול בליל ב' אע"פ שב"ד יושבין ביום ב' דשקדו חכמים וכו' משנה וגמרא בריש כתובות: ומ"ש ובזמן הזה שאין זמן קבוע לשיבת ב"ד יכול לישא אשה בכל יום שירצה מימות החול ובלבד שיהיה לו צרכי סעודה מוכן וכו' שם (דף ג.) אמר רב שמואל בר רב יצחק ל"ש אלא מתקנת עזרא ואילך שאין בית דין יושבין אלא בב' ובה' אבל במקום שב"ד יושבין בכל יום אשה נשאת בכל יום והוא דטריח ליה. וכתב הרא"ש ואם תאמר ואמאי נשאת בכל יום תיהוי כאלמנה ותנשא בה' ותבעל בליל ו' הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם וי"ל משום ברכה לחודיה לא היינו מתקנים ימי זמן קבוע מדפריך תלמודא ותינשא באחד בשבת וכן גבי אלמנה לאו משום ברכה גרידא אמרו שתינשא בה' אלא כדאמרינן לקמן שקדו שיהא שמח עמה ג' ימים ואגב שתקנו משום שקדו תקנו שתינשא בה' משום ברכה ושקדו שיהא שמח עמה ג' ימים לא שייך בבתולה דליכא למימר למחר משכים לאומנתו והולך לו לפי שיש לה ז' ימי המשתה הלכך משום ברכה גרידא לא תקנו זמן לבתולה כ' ה"ר אפרים אי אמר חתנא לא טריחנא אלא כניסנא בלא סעודה וכו' דברי ה"ר אפרים כתב הרא"ש והר"ן בריש כתובות וה"ה בפ"י מהלכות אישות וכתב שכן היה דן הרי"ף ושכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל: אבל אין כונסין את הבתולה לחופה ביום שבת לפי שעל ידי החופה זוכה במציאתה וכו' כן כתב הרא"ש בריש כתובות וכ"כ הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות וז"ל אסור לישא אשה בשבת ואפילו בחולו של מועד אין נושאין נשים כמו שביארנו לפי שאין מערבין שמחה בשמחה שנאמי' מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת: ומ"ש ואלמנה אין חופה קונה בה וכו' לפיכך צריך להתיחד עמה בע"ש וכו' כ"כ הרא"ש בריש כתובות וכתב דהיינו דאיתא בירושלמי אילין דכנסין ארמלין בע"ש צריכין למיכנס מבע"י שלא יהא נראה כקונה

קנין בשבת: ומ"ש וכן אין לכנוס הבתולה ביום ו' ולבעול ביום שבת לפי שאין ב"ד קבועים בשבת כ"כ הרא"ש שם. ומ"ש בשם הרא"ש ומה שנהגו האידנא לכנוס ביום ו' משום דאף בכל ימי השבוע אין לנו בתי דינין קבועים וכו' ג"ז שם: כתב הרמב"ם אין נושאים נשים בערב שבת ולא באחד בשבת גזירה שמא יבא לידי חלול שבת בתיקון הסעודה וכו' בפ"י מהלכות אישות והוא מבואר בריש כתובות (ה.) גזרה שמא ישחוט בן עוף והר"ן כתב שם אהא דמסיק בגמרא מותר לבעול לכתחלה בשבת מהא שמעינן דלא קי"ל מאי דאיתמר בגמרא עלה דברייתא דקתני בין כך ובין כך לא יבעול לא בע"ש ולא במ"ש ויהבי טעמא שמא ישחוט בן עוף כלומר שמתוך טרדתו ישכח שהוא שבת וישחטנו וכיון דמסקינן דשרי למיבעל אלמא לבן עוף לא חיישינן וזהו דעת הר"ף שלא הזכיר כלל בהלכות חששא דבן עוף ולפיכך נהגו לעשות סעודות בלילי שבת ובמ"ש ואיפשר לדחות ולומר דכי שרינן למיבעל בשבת היינו בשכבר כנסה קודם לכן דבשעת כניסה לחופה הוא דחיישינן לבן עוף לפי שאז עושין סעודה וזהו דעת הרמב"ם שכתב שאין נושאים נשים בע"ש ולא באחד בשבת גזירה שמא יבואו לידי חילול שבת וזהו הפך מנהגנו שאנו נוהגים לכנוס בששי והרמב"ן כתב שמה שנהגו לכנוס בוי' מנהג בורות הוא אלא שלא מיחו בידם וכ"כ הר"י הלוי ז"ל עכ"ל והרב המגיד כתב בפרק הנזכר על המנהג הזה לא ידעתי על מה סמכו ובודאי טענת חכמים מתקיימת בהם שהם באים לידי חילול שבת אם ע"י עצמן אם במלאכה ע"י עכו"ם ויש מי שדוחה מהלכה גזירה זו והביא סמך לזה ואינו עיקר והרמב"ן אחר שהאריך כתב בסוף דבריו מה שנהגו בששי מנהג בורות הוא אלא שלא מיחו בידם וכ"כ הריב"ן מיגא"ש ז"ל. ועכשיו. מנהג פשוט לכנוס בששי: אין נושאים נשים במועד לא בתולות ולא אלמנות וכו' משנה וגמרא בפ"ק דמ"ק (דף ח) ונתבאר בטור א"ח בהלכות חול המועד סימן תקמ"ו: דין מי שהכין צרכי סעודה כלומר לחופה ואירעו אבל כתבתי בספר י"ד בהלכות אבל בסימן שמ"ב:

סימן סה - מצוה לשמח חתן וכלה, ודין מת וכלה

מצוה גדולה לשמח תתן וכלה ומ"ש ולרקד בפניה ולומר שריא באה
וחסודה ואפילו אינה באה פלוגתא דבית שמאי ובית הלל בפ"ב דכתובות
(דף יז.) וידוע דהלכה כבית הלל דאמרי הכי: ומ"ש ואמרו על רבי יהודה
בר רבי אילעי שהיה נוטל בד של הדס וכו' שם: ומ"ש ואיתא במדרש למה
לא אכלו הכלבים כפות של איזבל וכו' כן הוא בפירקי ר"א פרק י"ז
ע"ש: ומ"ש וכל הנהנה מסעודת תתן ואינו משמחו עובר בה' קולות וכו'
כן הוא בברכות (ו:) ומ"מ אסור להסתכל בפ"ב דכתובות (דף יז.) א"ר
שמואל בר נחמני א"ר יונתן מותר להסתכל בכלה כל ז' כדי לחבבה על
בעלה ולית הלכתא כוותיה וביאור המשך לשון רבינו כך הוא אע"פ
שמצוה לשמח חתן וכלה ולרקד בפניה וכו' לא תימא דה"ה להסתכל
בפניה דכיון דע"י כך מתחבבת על בעלה אין לך משמח חתן וכלה גדול
מזה דליתא אלא אסור להסתכל בה. וכתב א"א הרא"ש ז"ל י"א שביום
ראשון מותר להסתכל בה וכו' ז"ל הרא"ש שם י"א דכל ז' אסור אבל יום
א' שהוא עיקר החבוב אצל בעלה מותר דאלי"כ מי יעיד שיצאת בהינומא
וראשה פרוע וליתא דאפילו שעה אחת אסור להסתכל בה אלא כיון
שרואין ההינומא שעשו ואומרים זו היא של כלה פלונית היינו עדות א"נ
ראיית ההינומא כשהיא עליה או פריעת הראש אין זה הסתכלות
בפניה: ובתוך השמחה צריך לעשות שום דבר זכר לאבילות ירושלים וכו'
ואמר רב זה אפר מקלה שבראש חתנים בס"פ חזקת ומסיים בה התם
דמנח ליה במקום תפילין דכתיב לשום לאבלי ציון פאר תחת אפר וכתבו
רבינו בטור א"ת סימן תק"ס וכאן סמך על מ"ש כן בסמוך במנהג
אשכנז: וכתב הכלבו יש מקום נמנעו שלא לתת אפר מקלה בראשי
החתנים מפני שאין העם מוחזקים כלל בהנחת תפילין ולא יהיה בהם
האפר תחת פאר ויחושו ג"כ שמא לא יהיה פאר תחת אפר ונהגו לעשות
זכרון אחר במקומו שנותנין מפה שחורה על ראש החתן והכלה וע"ז פשט
המנהג לשבר הכוס אחר ז' ברכות ע"כ: מת וכלה שפגעו זה בזה וכו'
ברייתא פ"ב דכתובות (דף יז.):

הלכות כתובות

סימן סו - כמה דיני כתבה

אסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה פשוט בפ"ק דכתובות (דף ז) בההוא עובדא דרבי אמי שרא למיבעל לכתחלה בשבת א"ל והא לא כתיבא כתובה א"ל אתפסוה מטלטלי כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ו שכתבת שנהגו במקומך לארס נשים ולהתייחד עמהן ולדור ביחד בלא חופה ובלא ברכה מנהג רע הוא זה וחייבים הקהל לבטלו כי ארז"ל כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ועוד ידעתי כי הם בועלי נדות דאורייתא כי הן בושות לטבול כל זמן שלא הכניסה לחופה וחטאת הקהל הוא אם לא יבטלו הרעה הגדולה הזאת עד כאן לשונו ודינים לענין ירושה נתבאר בסימן נ"ו וכתב הר"ן בריש כתובות כתב בעל העיטור שאין מכניסים אותה לחופה עד שיכתוב כתובה שקודם לכן אסורה לבעלה וכן דעת הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות והא ודאי לא נהירא מדאמרינן לקמן רב אמי שרא למיבעל בתחלה בשבת וכו' א"ל אתפסוה מטלטלי ובודאי ביום רביעי כנסה דלא עבר אתקנתא דרבנן אלמא שרי לכנסה בלא כתובה וכן בדין שלא מצינו שתהא אסורה להתייחד בלא כתובה וטעמא דמילתא משום דאיסורא דביאה בלא כתובה מדרבנן בעלמא הוא ועוד מפני שהיא לא תשמע לו מפני שהיא יודעת שהיא קלה בעיניו להוציאה ועוד דלא מיתסרא אלא משום דלא סמכה דעתה שהרי מתנאי ב"ד יש לה עכ"ל. כתבו הגהות מיימון פ"י מהלכות אישות נהגו החזנים לכתוב הכתובה וכותבין בכאן מקום שילכו למחר לעשות נשואין ושיחתמו שם העדים ואמת הדבר כי בריש פרק אחד דיני ממונות (לב.) משמע דכשר מ"מ קשה בעיני ר"י לעשות כן לכתחלה מדאמר להו רב לספרי (בגיטין פ.) כי יתביתו בהיני אע"ג דמימסרן לכו מילי בשילי מספר המצות וראבי"ה קבל מאביו דאם הקדים הכתובה והזמן ביום ונעשה הקנין בלילה כשר כדאמריי פ"ב דגיטין (יח.) כתובה כמעשה ב"ד דמיא ונכתבת ביום ונחתמת בלילה מיהא התוספות פירשו דפסול משום התוספת דלית ליה קלא ומיהו אם עשה הקנין ביום יכולין לחתום מתי שירצו כדאמרינן התם (ב"ב קעב.) כי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו יומא דאקניתו ביה עכ"ל וז"ל התוספות בפרק ב' דגיטין יש מקומות שנוהגין לכתוב הכתובה בע"ש ולחתמה במ"ש ואין נכון לעשות כן משום תוספת דדילמא לית ליה קלא ומיהא היכא דקנו מיניה ליכא למיחש מידי כדאמרינן אי

ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו יומא דאקניתו ביה עכ"ל: כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח אפילו לדברי הרשב"א שמכשיר כתובה שנכתבה ביום ונחתמה בלילה היינו דוקא במנה ומאתים ולא בתוספת ולא בנדוניה: ומ"ש והבעל נותן שכר הסופר משנה בפרק גט פשוט (דף קסז): ומ"ש שחכמים תקנו כתובה לאשה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ארישא קאי שכתב אסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה ואתא לפרושי מאי כתובה וקאמר שחכמים תקנו כתובה לאשה וכו': ומ"ש ואפי' אם ירצה לייחד לה כתובה במעות או בשאר מטלטלין אין שומעין לו וכו' משנה וברייתא ס"פ האשה שנפלו (דף פא:): ואם כתב לה כתובה ונאבדה או שמחלה לו עליה וכו' צריך לכתוב אחרת וכו' בפרק אע"פ (דף נד:): תנן ר"י אומר אם רצה כותב לכתוב שטר של ק"ק והיא כותבת לו שנתקבלתי ממך מנה ולא למנה שטר של מנה והיא כותבת לו שנתקבלתי ממך נ' זוז רבי מאיר אומר כל הפוחת לכתוב מק"ק ולא למנה ממנה ה"ז בעילת זנות ובגמרא (דף נו: נו.) אחתיה דרמי בר חמא הות נסיבא לרב אויא אירכסי כתובתה אתו לקמיה דרב יוסף א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים משהא אדם את אשתו ב' או ג' שנים בלא כתובה א"ל אביי והא אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי מאיר בגזירותיו א"ל אי הכי זיל כתוב לה ופרש"י זו דברי רבי מאיר. דאמר כל הפוחת לכתוב מק"ק ואפילו בתנאה והתנאי בטל קרי לה בעילת זנות משום דלא סמכה דעתה וה"נ לרבי מאיר הוא דאסור לשהות עם אשה שאבדה שטר כתובתה ואפילו אית לן דלא מפסדה בהכי דגביא בתנאי ב"ד לא סמכה דעתה דאמרה כי תבענא ליה אמר פרעתיך הלכך בעילת זנות היא: א"ה זיל כתוב לה. כתובה אחריתי והא דאמרינן לעיל לא כתב לה כתובה בתולה גובה ר' ואלמנה ק' מפני שהיא תנאי ב"ד ואוקימנא כרבי מאיר התם במקום שאין כותבין דכולהו אתנאי קא סמכי א"נ במקום שכותבין וגובה לר"מ מיהו בעילת זנות באיסור הוא: כתב הרשב"א שנשאל על מי שנתן קבלן לאשתו בכתובתה והתנה עמה שיהא הוא פטור אם היא מותרת. והשיב דאסורה לו דכיון שאין לה על בעלה כלום תהא קלה בעיניו להוציאה: ובנאבדה כתב בעל העיטור איכא מאן דאמר שכותב לה זמן של עכשיו ואיכא מאן דאמר דכיון דאיכא סהדי דאיתתיה היא וכו' ובמוחלת אין כותבין אלא מזמן של עכשיו זה פשוט דכיון דמחלה אזדא ליה שיעבודא קמא: וכן אם מכרה כתובתה לבעלה צריך לכתוב לה כתובה אחרת אבל אם מכרה לאחר בטובת הנאה א"צ לכתוב לה כתובה אחרת וכו' מבואר בגמרא פרק החובל (פט.) וכתבו הרמב"ם בפ"י

מהלכות אישות ומיהו אם אינו יכול לכתוב לה כתובה כגון בשבת או ששכח לכתבה יכול לייחד לה מטלטלים בשבילה וכו' בפ"ק דכתובות (דף ז'.) רב אמי שרא למיבעל בתחלה בשבת א"ל והא לא כתיבה כתובה א"ל אתפסוה מטלטלי: ומ"ש רבינו ויכתוב לה מיד אח"כ כ"כ הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות וכתב הרב המגיד שהטעם מפני שחכמים תקנו שיהו כל נכסיו אחראין וערבאין לכתובתה ולשון ומיהו שכתב רבינו פשוט הוא דארישא קאי שכתב אסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה וכתב סמ"ג אהא דתפסוה מטלטלי שיקבל עליו אחריות אם יאבדו או יזולו כדמוכח בפ' אע"פ (נו.) עכ"ל וכו' הרמב"ם וכן אם העידו עליו עדים וקנו ממנו שהוא חייב לה וכו' ה"ז מותר וכו' בפ"י מהלכות אישות כתב בלשון הזה וצריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה ואחר כך יהיה מותר באשתו וכמה הוא כותב לה וכו' אחד הכותב את הכתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו מידו שהוא חייב לה ק' או ק"ק ה"ז מותר וכן אם נתן לה מטלטלין כנגד כתובתה ה"ז מותר לבעול עד שיהא לו פנאי לכתוב עכ"ל וכתב הרב המגיד אחד הכותב וכו' פשוט הוא שהקנין הרי הוא כאילו נכתב וג"כ ידוע דסתם קנין לכתובה עומד ע"כ ודברי הרמב"ם מבוארים דבקנו מידו אע"פ שיש לו פנאי לכתוב אם רצה שלא לכתוב עכשיו אלא שביק ליה למחר וליומא אחרא שרי דכיון דסתם קנין לכתובה עומד הוי כאילו נכתב וזהו שכתב אחד הכותב כתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו מידו ה"ז מותר דמשמע בהדיא דסתם קנין אע"פ שלא נכתב דינו שוה לכותב ממש ובשניהם מותר לגמרי ולא כתב עד שיהיה לו פנאי לכתוב אלא בנתן לה מטלטלין כנגד כתובתה ומטעמא דפרישית וזה שלא כנראה מדברי רבינו שכתב בשם הרמב"ם על העידו עליו עדים וקנו מידו מותר עד שיהיה לו פנאי לכתוב לה ולא דק דעד שיהא לו פנאי לכתוב לא קאי אלא למתפיס מטלטלין אבל קנו מידו מותר אע"פ שיש לו פנאי וכמו שכתבתי ודבר פשוט הוא בעיני בדקדוק הבנת לשון הרמב"ם ומהרי"ק כתב בשורש ס"ד אשר שאלת אם אחד מקבל קנין על הכתובה ועדיין לא חתמו העדים האם מותר לשהות אצל אשתו או לא לע"ד נ"ל דאין להתיר אלא ע"י הדחק כגון בשבת או רוצה לכנוס אחר ששכח אז מותר לפי שעה ויכתוב לה תיכף אח"כ אבל לסמוך לכתחלה על עידי הקנין פשיטא שאין לעשות ואע"ג שכתב המרדכי בריש כתובות שסמך ריב"א על עידי הקנין ומשמע אפילו כשיש פנאי לכתוב גם הוא כתב בשם אביאסף והסמ"ג שאין לעשות כן אלא ע"י הדחק וכדפי' וכ"כ גם הרמב"ם וכ"כ הטור דבתראה הוא וכן ראוי לנהוג מאחר שרבינו ואחרונים הסכימו לזה עכ"ל ותמהני עליו שכתב שדעת הרמב"ם היא

שאינן לסמוך על הקניין אלא ע"י הדחק וכשיהיה לו פנאי יכתוב והרי לשונו מוכיח בהדיא דכשקנו מידו דינו שוה לכותב כתובה ממש וכמו שהוכחתי ואפשר שנמשך אחר דעת רבינו בהבנת דברי הרמב"ם ולא דק: וכמה שיעור הכתובה לבתולה ק"ק ולא למנה ק' פשוט במשנה פרק נערה (דף נא.) ובכמה דוכתי: ומ"ש ואם ירצה להוסיף מוסיף משנה בפרק אע"פ (דף נד:) ומקשה בגמרא פשיטא ומשני מ"ד קיצותא עבדו רבנן שלא לבייש את מי שאין לו קמ"ל: וכתב הר"ן ומהא שמעינן דמצי למיכתב סתמא ויהיבנא ליכי מוהר בתולייכי כך וכך דאם איתא דלא שרי אלא במפרש עיקר כתובה והדר מוסיף כך וכך היכי תיסק אדעתין דליתסר ומאי כיסופא איכא בהכי וכי אילו בעי למיתב מדיליה מי לא מצי יהיב אלא ודאי במכתב סתמא עסקינן דבהכי מצי ס"ד למיחש אכיסופא כיון שלזו כותבין מוהר אחד ולזו מוהר אחר ואפילו הכי בכהאי גוונא מסקינן דשרי עכ"ל: וזה התוספת שמוסיף יש דברים שדינו בהן כדון עיקר הכתובה ויש דברים שהוא חלוק בהן מעיקר הכתובה כאשר יתבאר לקמן בסימן צ"ג וסימן ק': כתב רבינו האי שאין צריך קנין בשעת נשואין במה שנתן לה וכו' וכתב בעל העיטור ואי כתב לה בשעת קדושין ומגרש לה גביא וכו' זה נראה שחולק על מ"ש רבינו בסימן נ"ה. כתב הר"ן בר"פ אע"פ אמרינן בירושלמי שהמוסיף לאשתו אפילו לאחר שכנסה באמירה בעלמא סגי ולא צריך למיקניא מיניה דומיא דמאי דאמר רב גידל עמדו וקדשו קנו הם הם הדברים הנקנין באמירה ופירשו טעמא התם משום דרוצה הוא ליתן כמה שלא תחזור בה ומקשינן ויכולה היא ומפרקינן מעיקר ליה ומשבק לה וצ"ע משום דלא אשכחן כולו האי בגמרא דילן אדרבה בגמרא משמע דלית לן האי סברא כמו שאכתוב לפנינו בס"ד: וכל הפוחת משיעור הכתובה בעילתו בעילת זנות ל"מ אם כתבה לו אחר כך התקבלתי וכו' אלא אפילו התנה בשעת הקדושין שלא יהא לה כתובה וכו' כתוב בא"ח על ענין מנה או ק"ק אם גובה אותם נשאל הרשב"א והשיב כבר ידעת שגביית הכתובה אינה כגביית החובות יש שאינן מקפידות לדקדק עם היורשים ויש שמקפידות ומדקדקות על הכל וכמו שעושים אף במתנה לחוד שאני אומר שנגבית ויש שאינן מקפידות ומניחות ליורשים עכ"ל וכתב הריב"ש בתשובה סי' ס"ה דבר ברור שאין עיקר הכתובה שהיא מנה ומאתים בכלל התוספת אלא אם כן כלל התוספת עם עיקר הכתובה כגון שכתב ויהיבנא ליכי מוהר בתולייכי כסף זוזי אלף שאז כלל עיקר הכתובה עם התוספת וזה שנינו בפרק אע"פ (נד:) אם רצה להוסיף אפילו ק' מנה מוסיף ולכן הדבר מבואר שאם כתב ויהיבנא ליכי מוהרייכי כסף זוזי מאה או מאתים דחזו

לכי ומצד אחר כתב לה והוסיף לה מדיליה כך וכך גובה עיקר וגובה תוספת וגם יש מקומות שכותבין בביאור והוסיף לה מדיליה תוספת על עיקר כתובתה כך וכך ואם יש ב"ד שאין מגבין עיקר כתובה בכיוצא בזה טעות הוא בידם ואע"פ שלפעמים בהיות הנדוניא גדולה אין כאשה חוששת בגביית העיקר למיעוטו אם תקפיד עליו מגבין לה עכ"ל: ואם יש משפחות שנוהגין לכתוב בכתובתן יותר משיעור חכמים אין למחות בידם וכו' בפ' קמא דכתובות (יב.) (תנן ב"ד של כהנים היו גובין לכתולה ת' זוז ולא מיחו בידם חכמים ובגמרא א"ר יהודה אמר שמואל לא ב"ד של כהנים בלבד אמרו אלא אפילו משפחות המיוחסות שבישראל אם רצו לעשות כדרך שהכהנים עושין עושים וכתב הר"ן כלומר ואם בא אדם ונשא בתולה סתם מאותה משפחה חייב ליתן לה ת' וכתבו התוספות אע"פ שלא כתב בלשון תוספת אלא ת' דחזו ליכי וסד"א דלא תגבה דלא חזו ובלשון תוספת לא כתב קמ"ל דמנהג טוב מאד הוא וראוי להיות בכהונה ובמשפחות המיוחסות ושייך בהו למימר דחזו ליכי ואפילו לא כתב לה כתובה גובה בתנאי ב"ד כמו בנות ישראל דתקנה גמורה היא עכ"ל: וכתבו התוספות ס"פ הבא על יבמתו (סה:) מה שכותבים נדוניא גדולה לכבוד הכלה נראה לי דהוי כעין תוספת: ומ"ש לפיכך מי שאבדה כתובתה ידקדקו בכתובות קרובותיה וכו' כ"כ הרא"ש ז"ל שם והמרדכי בס"פ הכותב: ומ"ש ואם כתובת נשי משפחתו יתירות מכתובות נשי משפחתה עולה עמו ואינה יורדת בתשובות הרא"ש סוף. כלל ל"ו הלכה ה' כתוב בתשובת הגאונים עיר שכבשו עכו"ם ואבדו כתובותיהם אילו כתובה אחת או ב' או ג' לבד אבדו מוציאין ארבעה או חמשה מכתובות קרובותיה נותנים לה כפחותה שבהם עכשיו שמאורע זה אירע לכל בני המדינה כך היא תקנת הדבר שיסכימו זקני המדינה ויחוקו חק לפי מה שהיו יודעים מנהג מדינתם העשיר לפי עשרו והעני לפי עניו והבינוני לפי מה שהם ויחדש כל אחד כתובה לפי החק שיחוקו ומי שמת בעלה ועדיין לא גבתה כתובה יחוקו לפי מה שיראו ויגזרו הזקנים עליהם גזירה וכל אשר לא יקבל ינדותו ויחרימוהו עכ"ל דינים דשייכי לענינים אלו ע' בתשובת המיימוני שבסוף ספר נשים ובמהרי"ק שורש קי"ו ושורש קי"ט ושורש י"ט כתוב בתשובות הרשב"א סימן תרל"ד בענין הגולים צריך כל אחד לחדש כתובה ואפילו לא תפס כתובה לסטים מזויין ושמא ימצאו למחר: אם האשה מכנסת לו מעות או בגדים ומקבלן עליו וכתב אותם בכתובה דינן כשאר הכתובה ונגבית עמה וזה נקרא נדוניא מ"ש רבינו שדינן כשאר הכתובה היינו דוקא ענין מ"ש ונגבית עמה כלומר דכשם שכתובה לא ניתנה לגבות אלא לאחר מיתה או גירושין ולא קודם לכן

נדוניא נמי אינה נגבית קודם לכן אבל יש כמה דברים שהנדוניא מוחלקת בהם מהכתובה כמו שיתבאר בסימן פ"ט: ומ"ש ויש מקומות שנוהגין כשכותבין סכום הנדוניא שמכנסת לו אם מכנסת לו מטבע היוצא בהוצאה וכו' שמוסיפין שליש על מה שהכניסה וכו' ואם מכנסת לו בגדים הנישומים וקבלם בחומש פחות ממה ששמו אותם וכו' מנהג זה איתא במשנה פרק מציאת האשה (דף סו.) וכתב הריב"ש בסימן ק"ן על מה שאמרו בפרק מציאת האשה בשמים של ערביא הרי הם ככספים שה"ה בכל מיני סחורה שיוסיף שליש ונושא ונותן בהם וכתב עוד וכל זה אינו בנכסי מלוג אלא ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות והרמב"ם לא הביא דינים אלו של תוספת שליש ופחת חומש בפכ"ג אלא הניח הכל כמנהג המדינה לפי שפסק כרשב"ג דאמר במתניתין הכל כמנהג המדינה ומ"מ בעיר חדשה שאין בה מנהג הולכים אחר דין השנוי במשנה וא"כ דהכניסה כספים ומיני סחורה הרי הבעל יכול לישא וליתן בהם כרצונו מה שאין כן בנכסי מלוג וכו' עוד שם יפה כחו של בעל שאם לא ירצה לקבל אחריות ולהניח אותן הנכסים ברשותה כדין נכסי מלוג אין מי שיכוף אותו לקבל אתריותה עליו ואם יראה שיש לו תועלת שהנכסים עתידים להשבית כגון גדיים שיעשו תיישים וקבלם כמו ששויים עכשיו והשבח שלו עכ"ל: ומ"ש ויש מקומות שרגילים לכתוב כתובה יותר ממה שמכנסת לו שאם מכנסת לו אלף כותבים אלף ות"ק לפיכך לעולם יגבו אותה כפי המנהג אם ידוע שמוסיפים וכותבין אלף ות"ק כשמכנסת אלף לא תגבה אלא אלף וכו' עיין בפרק המקבל (קג.) ועיין ברבינו ירוחם: לשון הרמב"ם הנושא סתם כותב כפי המנהג וכי היא שפסקה ניתנת כפי המנהג של אותה מדינה וכו' בפכ"ג ועיין במגיד משנה ועכשיו נוהגין לכתוב בכל הכתובות בשוה וכו' זה היה מנהג מקומו וכן נוהגין האשכנזים לכתוב בתשובה תי' פרחים בין לא הכניסה לו כלום בין הכניסה לו יותר אבל אין כן מנהג מקומותינו אלא לפי מה שמכניסה כל אחי' כך כותבין לה: במקום שנהגו לכתוב בכל הכתובות בשוה אם אשה אחת מוציאה שטר כתובתה וכתב בה יותר מהמנהג ואין חתום בה אלא עד אחד כשר והשני פסול ושטר התנאים שביניהם עדיין קיים ואין בו קנין רק שקבל עליו בקנס גדול לכתוב לה סך כך וכך עי' בכתבי מה"ר איסרלן סימן פ"ד וסוף דבריו אני מגמגם בהם: ולענין היכא דרגילין לכתוב הכתובות בשוה אלא שאינו מנהג קבוע כ"כ ואין כתובתה בידה וכן אם כתובתה בידה אלא שאינה מקויימת עיין בכתבי מה"ר איסרלן סימן רפ"ט ור"ל"ב כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ו הלכה ח' ששאלה שנוהגים לכתוב למטה מן הכתובה שטר שפלוני החתן נותן לפלונית כך

וכך ממון מנכסיו אגב ד' אמות קרקע באחריות עליו ועל כל נכסיו אם נדונית מתנה זו כדין ש"ח כיון דאית ביה אחריות לא ידעתי במה נסתפקת למה לא יהא כשאר כל שטר חוב לגבות ממשעבדי אמנם צריך לדקדק בלשון אם כותבין אני פלוני נותן לפלונית כך וכך מעות אגב קרקע קונה ואם בקנין חליפין בלא אגב מטבע אינו נקנה בחליפין ואם כותבין חייב אני לך מנה בשטר קונה כדאיתא בר"פ הנושא (קא:) אבל רואה אני בשאלתיך שנותן לה אגב ד' אמות קרקע ואם כן אז היא קונה אפילו לא היה לו המטבע באותה שעה הרי הודה שיש לו והודאת בעל דין כק' עדים דמי עכ"ל ועיין בחושן משפט סי' ס': כתוב בתשובות הרשב"א (בספר תולדות אדם) סימן ב' שנשאל על אחד נתן מעות בנדוניה לבתו ויחד לו חובות ואמר לחתנו שכל פרעון שיבא מהם שיקבלם בפרעון הנדוניה וכתוב עוד כתב אחר שהיה בו זקפו במלוה והשיב דזקפו במלוה כפרעון דמי וברשותיה קיימא החובות ואפילו נפסדו כי כבר נפרע החוב הראשון אלא עכשיו כותב שטר אחר וכמלוה אחרת דמי והביא ראיה לדבר מתרכתא (משום כהנים) כתבו מה"ר איסרלן סי' צ': נוסח הכתובה הוא ידוע וכתב הרמב"ם בהלכות יבום פ"ד: נוסח כתובה דאירכסא בכך וכך וכו' בא לפנינו פב"פ וכו' רבינו ירוחם בנכ"ב ח"ב כתב כלשון הזה מה דהות קדמנא בכך וכך לשבת וכו' למנין שאנו מונין וכו' איך פב"פ אתא קדמנא ואמר לנא פב"פ הות נסיבא לי לאנתו ומקדמת דנא וכדו אירכסא כתובתא דהות כתיבה לה מההיא יומא דאינסיב כהלכת בנת ישראל דמתנסבן לגוברין יהודאין בקדושין ובכתובה ואמרי רבנן דאסור להשהויי אנתתא בלא כתובה ואפילו שעה חדא כתובו לה כתובה אחריתי בחריקא דכתובתא ובכך כתיבנא לה השתא כתובה באחילופי כתובה קמייתא איך פב"פ אמר להדא פב"ב הוי לי לאנתו כדת משה וישראל וכו' כמו שהוא בשאר כתובות עכ"ל והוא נוסח יותר יפה מנוסח זה שכתב רבינו: שאלה לא"א הרא"ש ז"ל היודע לחתום ואינו יודע לקרות אם חותם בכתובה והשיב דבר זה תלוי במנהג וכו' ברא"ש כלל ל"ו: ומ"ש שבמקום שאין רגילין לחתום בכתובה אלא הראויין להעיד לא יחתום מי שאינו יודע לקרות כ' הוא ז"ל באותה תשובה שהטעם מדאמרינן בפ"ב דגיטין (יט:): עדים שאין יודעין קורין לפניהם והם חותמין ארשב"ג בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר שטרות אם יודעים לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין ופסיק רבא הלכתא כרשב"ג: כתוב בתשובת הרשב"א סי' תרכ"ט על עם הארץ שבא לגרש את אשתו ואמרו לו ב"ד שיפרע לה כתובתה וקאמר שלא הבין כשקרא החזן הכתובה ולא הבין התנאים ושאלו את פי ה"ר מאיר והשיב דשומעין לו והוא אומר

דאין שומעין לו דחזקה שהעידו עדים בע"פ ועל פיו חתמו בו ואם אין אתה אומר כן לא הנחת חיוב לעמי הארץ ולא על הנשים שכולם יטענו כן ואין אלו אלא דברי תימה אבל מה אעשה שכבר הורה זקן ויושב בישיבת חכם עם איש שיבה עד כאן לשונו ואיני יודע למה נחבא אל הכלים משום דחזא גברא כיון דתיובתא לא חזא ולענין הלכה נ"ל כדברי הרשב"א משום דאלי"כ לא שבקת חיי דכל עמי הארץ יאמרו כן. כתוב בא"ח בשם הראב"ד נהגו שלא ליתן אדם לבתו ממון גדול ומי שהוא מקפיד ומתקוטט בעבור נכסי אשתו אינו מצליח ואין זיווגן עולה יפה אלא מה שיתן לו חמיו או חמותו יקח בעין יפה כי הממון שאדם לוקח עם אשתו אינו ממון של יושר תדע שהרי אז"ל (עירובין סד:) הרוצה שיתקיימו נכסי אשתו יעשה מהם מצוה וראוי לכל איש דעת שלא יעגן עצמו ולא לבת זוגו מפני ממון רב שהממון ההוא לא יצליח מפני העיגון ומפני הרהור עבירה ורבים נכשלים בעבירות כשאינם נושאים אשה במהרה ועליהם נאמר כל הנושא אשה לשם ממון וכו' עכ"ל :

סימן סז - דין כתבת אלמנה, וחרש שוטה וקטן היא או הוא, וגר שנתגיר

בתולה שנתאלמנה או נתגרשה או נחלצה מן האירוסין ונשאת כתובתה ק"ק משנה בפ"ק דכתובות (י:): ומ"ש ונתאלמנה או שנתגרשה או נחלצה מן הנשואין וכו' גם זה שם משנה (דף יא.) בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן הנשואין כתובתן מנה ואין להם טענת בתולים ומפרש לה כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה: ומ"ש אפי' יש עדים שלא נסתרה עם הראשון אנו אומרים שבחזקת בעולה כונסה ולפיכך אין עליה טענת בתולים ברייתא שם: הגיורת והשבוייה והשפחה וכולי משנה שם והטעם משום דאפי' נבעלו הן בחזקת בתולות דכל שנבעלה פחות מג' בתוליה חוזרין: קטנה מבת ג' שנים ויום אחד ולמטה שנבעלה וכו' וקטן בן ט' שנים ויום אחד ולמטה שבא על הגדולה ונשאת כתובתה ק"ק וכו' שם במשנה: ומ"ש ודוקא שלא השיר בתוליה אבל אם השיר בתוליה אין לה אלא מנה כן כתבו שם התוס' והרא"ש דבלא השיר בתוליה מיירי דאילו השיר בתוליה לא עדיפא ממוכת עץ: מוכת עץ כתובתה מנה וכו' שם

במשנה מוכת עץ כתובתה ק"ק דברי ר"מ וחכ"א כתובתה ק' וידוע
דהלכה כחכמים: ומ"ש ואפילו לא הכיר בה וכנסה על מנת שהיא בתולה
ונמצאת מוכת עץ יש לה ק' אבל כנסה ע"ד שהיא בתולה ונמצאת בעולה
אפילו ק' אין לה שם אמר רבא מוכת עץ לרבנן יש לה כתובה מנה בין
הכיר בה בין לא הכיר בה וכתבו הרי"ף והרא"ש וכן הלכתא דהדר ביה
מההיא קמייטא דאמר הכיר בה ק' לא הכיר בה ולא כלום אבל כנסה
בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום דתנן הנושא את האשה ולא
מצא לה בתולי היא אומרת משארסתני נאנסתני ונסתחפה שדך והוא
אומר לא כי אלא עד שלא אירסתיך והוה מקחי מקח טעות ואמר רב
מקח טעות לגמרי משמע דלית לה כלום וכן הלכה עכ"ל: בתולה שהיא
בוגרת או סומא או אילונית כתובתה ק"ק דין הבוגרת פשוט ומבואר שם
בסוגיא וקמ"ל דאף על גב דבוגרת כלו בתוליה כמו שיתבאר בסימן
שאחר זה אפילו הכי כתובתה ק"ק ודין סומא ואילונית בפרק אלו נערות
(לו.) תניא סומא ואילונית יש להם טענת בתולים וידוע דכל שיש לה
טענת בתולים כתובתה ק"ק ואיצטריך לאשמועינן דסומא יש לה טענת
בתולים לאפוקי מר"מ דאמר דאין לה טענת בתולים וטעמיה מפורש שם
בגמרא ולא קי"ל כותיה וכתב הרב המגיד בפרק י"א מה' אישות דהאי
אילונית ר"ל בשהכיר בה דאם לא הכיר בה הרי היא מקח טעות: ומ"ש
אבל חרשת ושוטה אין להם כתובה וכו' בר"פ חרש (דף קיג.) תני פקח
שנשא חרשת או שוטה אפילו כתב לה ק' מנה כתובתה קיימת מפני
שרוצה ליזוק בנכסיו ודייק בגמרא טעמא דרצה הא לא רצה אין לה
משום דאם כן מימנעי ולא נסבי לה. וכתב הרמב"ם בפ"א מה' אישות
החרשת והשוטה לא תקנו להן כתובה השוטה לא תקנו לה נישואין כלל
והחרשת אע"פ שיש לה נישואין מדבריהם לא תקנו לה כתובה כדי שלא
ימנעו מלשאת אותה וכשם שאין לה כתובה כך אין לה מזונות ולא תנאי
מתנאי כתובה עכ"ל: ומ"ש דשוטה לא תקנו לה נישואין כלל פשוט שם
בגמרא ומ"ש נתפקחה החרשת נשתפית השוטה וקיימה אח"כ יש לה
כתובה כ"כ הרמב"ם בפ"א מה' אישות והטעם משום דכיון שנתרפאו
ה"ל בנושא פקחת דאע"ג דלא כתב לה כתובה גובה מתנאי ב"ד: ומ"ש
שכתובתה מנה נראה שהטעם משום דחזינן כאילו השתא שנתפקחה או
נשתפית נשאו והשתא בעולות הן והרב המגיד כתב בפרק הנזכר שלמד
הרמב"ם דין זה מדין חרש ושוטה שנשאו נשים פקחות דאיתא בסמוך
וכתב עוד ולא הזכיר רבינו דין פקח שנשא שוטה ונשתפית לפי שהשוטה
אין לה נישואין כלל ופשוט הוא שאם רוצה נקיימה אחר שנשתפית שצריך
לקדשה ולכתוב לה כתובה: ומ"ש וחרש ושוטה שנשאו נשים אין להם

כתובה כדתניא חרש ושוטה שנשאו נשים פקחות וכו' עד רצו לקיימה יש להן כתובה ברייתא בר"פ חרש (שם): ומ"ש שכתובתה מנה כבר נתבאר בסמוך. וכתב נמוקי יוסף וא"ת והא אמרינן אסור לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה י"ל דהתם בפקחים דהווי בני כתובה וכי לא כתבי נראה להם כבעילת זנות אבל בחרשים דלאו בני מיכתב נינהו לא קפדא עליה ואע"ג דאיהי פקחת ומיהו ה"מ כשנשאת מעצמה לחרש אבל אי אנסבוה ליה ב"ד וכתבו לה כתובה אית לה וכדאמרינן בסמוך: ומ"ש השיאו פקחת לחרש וכתבו לה כתובה על נכסיו נוטלת כל מה שכתבו לה וכולי מעשה שם ונראה מדברי הרמב"ם בפ"א מה' אישות דדוקא כשב"ד השיאוהו וכתבו לה הוא דנוטלת כל מה שכתבו לה הא אחרים דלאו ב"ד לא וכ"נ מדברי נמוקי יוסף שכתב דאף על גב דרבנן לא תקינו כתובה מ"מ ב"ד אביהם של חרשים והם רשאים לכתוב כתובה לאשתו על נכסיו אם רואים שאינו מוצא אשה אלא בכך כשם שמפקחים בשאר עניניו: וכתב עוד בשם הריטב"א ומכאן אתה דן ליתומה קטנה שיש רשות לב"ד לפסוק על נכסיה נדוניה הראויה לה לינשא לבעל ההגון לה ולא עוד אלא שיכולים לקיים על נכסיה שאם תמאן שתפסיד נדונייתא דכל שהוא לתקנתה ותועלתה יש להם רשות בנכסיה אבל קטן ושוטה שאין להם נישואין אין להם רשות בכך דנשואין אין כאן כתובה אין כאן עכ"ל: ומ"ש אבל ב"ד אין משיאין את השוטה וכו' שם (ק"ב): מ"ש דחרש וחרשת דתקינן להו רבנן נשואין ומ"ש דשוטה ושוטה דלא תקינו להו רבנן נשואין חרש וחרשת דקיימא תקנתא דרבנן תקינו להו רבנן נשואין שוטה ושוטה דלא קיימא תקנתא דרבנן דאין אדם דר עם נחש בכפיפה לא תקינו רבנן נשואין גרסינן בגמ' ר"פ חרש מ"ש קטן דלא תקינו רבנן נשואין וחרש תקנו ליה רבנן נשואין חרש דלא אתי לכלל נשואין תקינו ליה רבנן נשואין קטן דאתי לכלל נשואין לא תקינו רבנן נישואין והרי קטנה דאתיא לכלל נישואין ותקינן רבנן נשואין התם שלא נהגו בה מנהג הפקר ע"כ וכתב זה הרמב"ם בפ"א מהלכות אישות: קטן אפילו מבן ט' שנים ומעלה שהשיאו אביו אין לה כתובה ואם הגדיל וקיימה יש לה עיקר כתובה וכו' משנה בס"פ הכותב (דף צ.) קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שעל מנת כן קיימה גר שנתגייר ואשת עמה כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה ופרש"י כתובתה קיימת. שכתב לה כשהוא קטן ולגבי גר כתובה שכתב לה בגיותו וכתב ה"ה פ"א מהלכות אישות והא דכתובתה קיימת כתב הרשב"א והוא שבעל לאחר שהגדיל לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכן מפורש בירושלמי עכ"ל ובגמרא (שם) א"ר הונא ל"ש אלא מנה מאתים אבל תוספת אין לה ותניא כוותיה חידשו נוטלת

מה שחידשו לא חידשו בתולה גובה ק"ק ולאמנה מנה ופירש"י אלא מנה מאתים. שהם תנאי ב"ד דאילו בשטר לא גביא דחספא בעלמא הוא: חידשו. קטן משהגדיל וגר משנתגייר אם הוסיפו כלום על כתובתה ראשונה וכתבו התוספות לא שנו אלא מנה ומאתים וכו' וא"ת א"כ מאי קמ"ל מתניתין שע"מ כן קיימה אפילו לא כתב לה מעולם יש לה כתובה וליכא למימר דטרפה ממשעבדי דהא ע"כ לא גביא ממשעבדי דהא מוקדם הוא ואתי למיטרף לקוחות מה שמכר קודם שנתגייר ואפוטרופוס קודם שהגדיל וי"ל דאשמועינן היכא דנשאה בתולה אע"ג דכשגדל או נתגייר כבר היא בעולה אפ"ה יש לה כתובה ק"ק שע"מ כן קיימה שיהא עכשיו כתחלת נשואין עכ"ל וכ"נ מדברי הרא"ש דבין קטן והגדיל בין עכו"ם ונתגייר בתולה גובה ק"ק וכ"נ מדברי רבינו אבל הרמב"ם כתב בפ"א מהלכות אישות כלשון הזה ואם הגדיל וקיימה אחר שהגדיל יש לה עיקר כתובה וכן גר שנתגייר הוא ואשתו כתובתה ק' שע"מ כן קיימה וכתב ה"ה הטעם שכתב רבינו מנה לפי שכבר נתבאר שנתגיירה יתירה על בת ג' ויום אחד ונשאת אחר כך אין לה אלא מנה וכ"ש זו ע"כ ולפי זה הא דקתני בברייתא לא חידשו בתולה גובה ק"ק צ"ל דאקטן דוקא קאי ולא אגר:

סימן סח - כיצד טענת בתולים, ומתי נאסרת ומפסדת כתבתה

כל בתולה שכתובתה ק"ק יש לה טענת בתולים וכל שכתובתה ק' או שלא תקנו לה כתובה אין לה טענת בתולים כ"כ הרמב"ם בפ"א מה' אישות וכן משמע במתניתין פ"ק דכתובות (דף י:) וכל המתיחד עם ארוסתו קודם נשואין אין לו טענת בתולים שם במשנה (דף יב.) האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שהוא מתייחד עמה: ומ"ש אבל בכל מקום שאין מתייחדין יש טענת בתולים אפילו אין מעמידין להם עדים למשמש שלא ינהגו מנהג רמאות בד"א שאין מנהג המקום להעמיד עדים וכו' שם ביהודה בראשונה היו מיחדין את החתן ואת הכלה וכו' בראשונה היו מעמידין ב' שושבינים אחד לו ואחד לה כדי למשמש את החתן ואת הכלה בשעת כניסתן לחופה ובגליל לא היו עושים

כן וכל שלא נהג כמנהג הזה אינו יכול לטעון טענת בתולים אהייא אילימא הרישא וכו' אלא אסיפא כל שלא מושמש מיבעי ליה אמר אביי לעולם ארישא וכו' רב אשי אמר לעולם אסיפא ותני כל שלא מושמש ופרש"י למשמש. לפשפש ולמשמש במעשיהם באותו הלילה שלא יקלקלו זה את זה במעשיהם בתרמית שלא יראה דם בתולים ויאבד וזו לא תביא מפה שיש עליה טיפי דמים: כל שלא מושמש מיבעי ליה. דהטוען טענת בתולים הוא הבעל והוא אינו נוהג משמוש שבו אלא על אבי הכלה למשמשו שלא יאבד הבתולים ומשמוש בכלה שלא תביא דם מן החוץ תלוי בבעל והיכי תני כל בעל שלא נהג משמוש אינו יכול לטעון טענת בתולים כ"ש דאם לא נהג למשמש והם משמשו אותו דיכול לטעון הכי איבעי ליה למיתני כל שלא מושמש אינו יכול לטעון טענת בתולים דשמא ראה ואבד וכתב הרא"ש פירש הריב"ם דלית ליה חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה ור"ת פירש שאני הכא כיון שנהגו למשמש ונשתנה המנהג אנו תולים שבגרמתו נשתנה המנהג ורמאי הוא ואין לסמוך אחזקה: ומה היא טענת בתולים וכו' ושני סימנים יש לה לבתולה וכו' זה פשוט ומתבאר פ"ק דכתובות (דף ה:) ומ"ש וטענת דמים ישנה בין בקטנה בין בגדולה וכו' בפרק אלו נערות (דף לו.) תניא הבוגרת אין. לה טענת בתולים ומקשי והבוגרת אין לה טענת בתולים והאמר רבא בוגרת נותנין לה לילה הראשון ופריק אי דקא טעין טענת דמים ה"נ הב"ע דקא טעין טענת פתח פתוח ופירש"י אי דקאמר בעלתי ולא מצאתי דם ודאי טענה מעליותא היא והכא דקתני אין לה טענת בתולים דקא טעין ואמר פתח פתוח מצאתי ודם לא בדקתי אם נמצא בה אם לאו בנערה וקטנה טענה היא כדאמרינן בפ"ק ואע"פ שאין יכול לברר דבריו בפנינו אמרינן חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה אבל משבגרה אין רחמה צר כבתחלה ודומה לו כאילו פתח פתוח ואע"פ שהר"י גורס איפכא אי דקא טעין טענת פתח פתוח ה"נ הב"ע דקא טעין טענת דמים כמבואר בדבריו פ"ק דכתובות כבר כתבו הרא"ש והר"ן וה"ה שהרמב"ן הכריע כגרסת רש"י מכח הירושלמי וגם הרמב"ם כתב בפ"א מהלכות אישות יש גאונים שהורו שהבוגרת אין לה טענת דמים ויש לה טענת פתח פתוח ואין דרך התלמוד מראה דבר זה טעות היה בנוסחאות שלהם וכבר בדקתי על ספרים רבים וקדמונים ומצאתי שהדבר כמו שביארנו שאין לבוגרת אלא טענת דמים בלבד עכ"ל: מ"ש לפיכך אם בא ואמר לא מצאתי דם אם תאמר עדיין בתולה אני בודקין אותה ע"פ חבית של יין אם היא בתולה אין ריחה נודף וכו' בפ"ק דכתובות (דף י:) ההוא דאתא לקמיה דר"ג בר' א"ל בעלתי ולא מצאתי דם א"ל רבי עדיין בתולה אני א"ל הביאו לי שתי

שפחות אחת בתולה ואחת בעולה הביאו לו והושיבן על פי חבית של יין בעולה ריחה נודף בתולה אין ריחה נודף אף זו הושיבה ולא היה ריחה נודף א"ל לך זכה במקחך ונבדוק מעיקר' בגווה גמרא הוה שמיע ליה מעשה לא הוה חזי וסבר דילמא לא קים לי בגווה דמילתא שפיר ולא אורח ארעא לזלזולי בבנות ישראל ופרש"י ריחה נודף. מפיה מריחין ריח היין שנכנס לה דרך פתח הפתוח: גמרא הוה שמיע ליה. שעשו כן לבנות יבש גלעד במסכת יבמות (ס:) וכתבו הרי"ף והרא"ש עובדא זו: ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה שאין לבדוק בבנות ישראל תחלה וכו' טעמו דאין לנו לעשות אלא כדאשכחן דעבד ר"ג וטעם סברא קמייתא שכתב רבינו מבואר דלא עבד ר"ג הכי אלא משום דלא הוה קים ליה במילתא שפיר אבל השתא דקים לן במילתא תו ליכא זלזולא בבנות ישראל וש"ד למיעבד הכי: והרמב"ם כתב פי"א מהלכות אישות כלשון הזה טען ואמר לא מצאתיה בתולה והיא אומרת לא בא עלי ועדיין אני בתולה בודקין אותה או חוזר ובוועל בפני עדים וכתב ה"ה שם ההוא דאמר בעלתי ולא מצאתי דם אמרה היא עדיין בתולה אני ואמרו שם דר"ג בדקה ושם ביארו כיצד בדקה שהושיבה ע"פ חבית של יין וכו' ורבינו לא כתב בדיקה זו בביאור משום דלאו דוקא זו דה"ה לאחרת: ומ"ש או חוזר ובוועל בפני עדים ר"ל שמכינים הסודר בפני עדים ומתיחד עמה בפניהם אבל לבעול ממש בפניהם אסור שאסור לבעול בפני כל בריה כנזכר פי"ד: ומ"ש ואם תאמר ודאי נבעלתי ומה שלא מצא דם מפני שכך דרך בנות משפחתי וכו' ואם אין מוצאין כדבריה רואין אם יש בה צד חולי או רעבון שאפשר לתלות בו שמחמת' יבש לחלוחית שבה מאכילין ומשקין אות' עד שתבריא וכו' מעשה בפ"ק דכתובות (דף י:) והביאה הרמב"ם בפ"א מהלכות אישותודע דהיכא דאיכא למיחש שיבש לחלוחית שבה אמרינן בגמרא הכניסוה למרחץ וגם הרמב"ם כתב מרטיבין אותה: ומ"ש ואם אין שם דבר לתלות ה"ז טענת בתולים אפילו לא מצא פתח פתוח כיון שלא מצא דם שכל בתולה יש לה דם בין גדולה בין קטנה לפיכך יש להם טענת דמים ויש שאין לה טענת פתח פתוח כגון בוגרת וכו' כבר נתבאר בסימן זה. ומ"ש אפילו סומא או אילונית הכי אמרינן בפרק אלו נערות (דף לו:) ור"מ פליג ואמר סומא אין לה טענת בתולים מפני שכשהיא נחבטה ע"ג קרקע אינה רואה אם נשרו בתוליה כדי שתגייד לאמה וק"ל כת"ק: ומ"ש ואם אינה בוגרת שואלין אותה שמא הטית ומתוך כך נראה לך כפתוח או שמא לא בעלת בנחת אלא בכח ומתוך כך לא הרגשת בדוחק ונראה לך כפתוח בפ"ק דכתובות (דף י.) מעשה דר"ג אמר לההוא דהוה טעין טענת פתח פתוח שמא הטית ואיכא דאמרי הכי אמר לו שמא

הטית מזיד ועקרת לדשא ועברת ר"ל שלא בעל בנחת. ומ"ש ואם אמר לא כי ודאי פתח פתוח מצאתי ה"ז טענת בתולים לכל בתולה שלא בגרה וכו' שכל נערה פתחה סתום אע"פ שמצא דם הואיל ולא מצאה פתח סתום אין כאן בתולים כ"כ הרמב"ם בפ"א מהלכות אישות וכתב ה"ה אין כן דעת הרבה מן המפרשים אלא כל שמצא דם אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח ומה שאמרו בגמרא בפתח פתוח שנאמן להפסידה כתובתה דוקא כשנאבדה המפה או כיוצא בזה אבל בידוע שיצא דם לא וזה נראה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל עכ"ל: ומ"ש רבינו ור"י פירש כיון שמצא דם אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח כבר נתבאר בסמוך שהרבה מן המפרשים סוברים כן: וחרשת ושוטה ומוכת עץ אין להם טענת בתולים כלל בפרק אלו נערות (דף לו.) תניא החרשת והשוטה ומוכת עץ אין להם טענת בתולים: וכשטוען טענת בתולים אם הוא כהן שאשתו אסורה עליו אפילו באונס או אם הוא ישראל וקבל בה אביה קידושין פחות מג' שנים ויום אחד שודאי היה תחתיו אסורה שאין כאן אלא חדא ספיקא וכו' אבל בישראל וקבל בה אביה קדושין יתירה מבת ג' שנים ויום אחד אינה אסורה עליו דה"ל ספק ספיקא וכו' בפ"ק דכתובות (דף ט.) אמר רבי אלעזר האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאסרה עליו ואמאי ספק ספיקא הוא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואם תמצא לומר תחתיו ספק באונס ספק ברצון לא צריכא באשת כהן ואיבעית אימא באשת ישראל וכגון דקביל בה אביה קדושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד וכתב הר"י גבי אשת כהן דליכא אלא חד ספיקא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ולא מצית אמרת אם תמצא לומר תחתיו ספק מוכת עץ ספק דרוסת איש דמוכת עץ פתחה סתום וכו' הר"ן דאין זה מעיקר נסחאות ההלכות ולא נהירא דבגמרא אמרי' אף אנן נמי תנינא וכו' ועוד דבירושלמי אמרינן שהפתח פתוח בין בעץ בין באדם אלא יש לומר דמוכת עץ מלתא דלא שכיחא היא ולא חיישינן לה והכי איתא בירושלמי וכן כתב ה"ה בפרק י"ח מהלכות אסורי ביאה בשם המפרשים ופירש רש"י אאומר פתח פתוח מצאתי. וטענת דמים אין לו כגון שהיא ממשפחת דורקטי שאין להם דם בתולים או שאבדה ממנו מפה ולא ידע אם היה דם אם לאו אבל זאת ברורה לו שפתח פתוח מצא נאמן לאסרה עליו ואע"פ שאין הדבר יכול להתברר אלא על פיו לגבי נפשיה הוי מהימן לשוייה חתיכה דאיסורא עכ"ל וכתב הר"ן נראה מדבריו דאי איכא דמים לא מיתסרא ואחרים כתבו שאין הדמים ראייה דהא אפשר שדם צפור הכניסה ואפילו במשמש נמי אפשר דדם הצדדים הוא דמ"מ איהו קום ליה דפתח פתוח מצא והכי מוכח בירושלמי ע"כ וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"א מהלכות אישות שואלין

אותו ואומרין לו מה היה הדבר שאמרת שאינה בתולה אם אמר מפני שלא מצאתי לה דם בודקין במשפחתה שמא אין להם דם כלל וכו' ואם אמר מפני שלא מצאתי לה דוחק אלא פתח פתוח מצאתי שואלין על שנותיה שמא בוגרת היא שרוב הבוגרות אין להם דוחק שמרגישים בו הרבה שהרי גדלה ונתרפו איבריה וכלו בתוליה ואם לא בגרה עדיין אומרים לו שמא הטית או לא בעלת בנחת ולפיכך לא הרגשת בדוחק אם אמר לא כי אלא ודאי פתח פתוח מצאתי ה"ז טענת בתולים לכל בתולה שלא בגרה בין קטנה בין נערה בין בריאה בין חולה שכל נערה בתולה פתחה סתום הוא ואע"פ שיצא הדם הואיל ומצא פתח פתוח אין כאן בתולים עכ"ל וכתב הרב המגיד אין כן דעת הרבה מן המפרשים אלא כל שמצא דם אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח ומ"ש בגמרא בפתח פתוח שנאמן להפסידה כתובתה דוקא כשנאבדה המפה או כיוצא בזה אבל בידוע שמצאה דם לא וזה נראה דעת הרמב"ם והרשב"א ז"ל עכ"ל ואהא דאמרינן באשת ישראל וכגון דקביל בה אביה קדושין פחות מבת ג' שנים ויום אחד פרש"י פחותה מבת ג' שנים. ועכשיו שהיא גדולה ופיתויה פיתוי ואינו אונס הילכך חד ספיקא הוא ספק אונס ספק רצון אבל ספק תחתיו ספק אין תחתיו ליכא שאילו נבעלה קודם לכן היו בתוליה חוזרין וכתב הר"ן שטעמו מדאמרינן בס"פ ד' אחין (לג): פיתוי קטנה אונס הוא ואונס בישראל מישראל שרי אבל הרמב"ם כתב בפ"ב מהלכות סוטה קטנה שהשיאה אביה אם זינתה ברצונה אסורה על בעלה וכתב גם בפ"ג מה' איסורי ביאה הבא על הקטנה אשת הגדול אם קדשה אביה ה"ז בחנק והיא פטורה מכלום ונאסרה על בעלה וכבר השיגו הראב"ד בשני המקומות מזו שאמרו דפיתוי קטנה אונס הוא ובירושלמי פ"ב דסוטה נמי אמרינן קטנה שזינתה אין לה רצון ליאסר על בעלה עכ"ל וה"ה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה יגע ליישב דעת הרמב"ם ולא הונח לו ומ"ש רבינו ואפילו נתיחדה עמו תחלה אסורה לו כיון שאומר שברי לו שלא בא עליה הרי שויתיה לנפשיה חתיכה דאיסורא פשוט הוא: וכתב ה"ר יונה הא דנאמן לאוסרה עליו דוקא במכחישתו וכו' עד ברי עדיף כתב הרא"ש בפ"ק דכתובות כך מצאתי כתוב בשם ה"ר יונה וטעו תלמידיו לכתבו בשמו כי לא אמרה מעולם דכיון דליכא אלא חד ספיקא אזלינן לחומרא ובדיבורה לא מהימנא דהא אמרינן לקמן דקיי"ל כרב נחמן דלא אמרינן ברי עדיף אפילו היכא שהברי הוא טוב והשמא גרוע כ"ש היכא שהברי גרוע שיודעת שאינו יכול להכחישה והא דקיי"ל כר"ג דאמר ברי עדיף היינו דוקא היכא דאיכא מגו כדמפרש לקמן והכא ליכא מגו אי"נ היכא דאיכא חזקה כדלקמן דהיתה בחזקת בתולה ואוקמה אחזקתה אבל

הכא ליכא חזקה דתחתיו נבעלה שהרי קיבל אביה קדושין פחות מגי שנים ויום אחד ואין לומר הא דלא אמרינן ברי עדיף היינו כנגד חזקה לאפוקי ממונא מחזקתיה אבל היכא דליכא חזקה לא גרע כח הברי אלא אדרבה יש חזקה עם הברי דאוקי אתתא בחזקת היתר וצדקת ונאנסה ואמרינן ברי עדיף לא היא דאיכא הכא כנגד הברי רוב הרצון דאונס לא שכיח ויש קול לאונס ורובא עדיף מחזקה הילכך לא סמכינן אברי דידיה ואסורה ומיהו נ"ל לקיים דבריהם מההיא דהיתה מעוברת דאליים ליה לר"ג ברי ומכשיר העובר ואע"ג דלית ליה חזקת כשרות ואפילו ברוב פסולין וכן בההיא דמשאירסתני נאנסתי אע"ג דחזקת ממון מסייעת לרוב דרצון אפי"ה אליים ליה ברי ומהימנא עכ"ל וז"ל הר"ן ודאמרינן נאמן לאסרה עליו דוקא במכחישתו שאומרת בתולה שלימה נבעלתי א"י בשותקת ולא טענה מידי דבכי הא הוא דאמרינן דכיון דקים ליה שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא אבל אם מודה לדבריו שפתח פתוח מצא אלא שאומרת שתחתיו נאנסה או שהיא מוכת עץ לא מיתסרא דהא קי"ל כר"ג ור"א דאמרי לקמן דבכה"ג נאמנת ואע"ג דההיא דלקמן לענין כתובה איתניא אפי"ה לענין איסורא נמי כיון דאיהי טוענת ברי ואיהו לא מצי למטען איפכא אלא בשמא לא שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם רבי ירמיה בעי עלה דההיא מעתה אין טענת בתולים כר"ג ור"א וכו' אלמא כי אמרינן דנאמן (לאסרה) דוקא במכחישתו ומיהו אפילו בכה"ג דוקא באומר ברי לי שלא הטיתי הא לאו הכי לא מתסרא דשמא הטה ולא דאדעתיה והכי מוכח לקמן מעובדא דרשב"ג דההוא דאתא לקמיה וא"ל שמא הטית ולא אשכחן דאהדר ליה ההוא גברא מידי דלא אשכחן נמי שאסרוה עליו דמשום דההוא גברא תש למילתא לא איתסרא עליה ומיהו ללישנא בתרא דאיתמר בגמרא שמא הטית במזיד כל היכא דאמר שלא הטה במזיד מיתסרא אלא שהרי"ף לא כתבו לההוא לשון בהלכות עכ"ל. וה"ה כתב בפ"ח מהלכות א"ב דע ששם בפ"א מהלכות אישות נתבאר שהאשה נאמנת לומר מוכת עץ אני או משאירסתני נאנסתי לענין ממון הכתובה ויש מן המפרשים סבורים שה"ה להיותה נאסרת עליו שאם טענה בברי דבר המתירה שהיא מותרת ולא אמרו נאמן לאסרה עליו אלא במכחשת וטוענת בתולה שלימה נבעלתי א"י בשותקת אבל במודה וטוענת שנאנסה קודם שנתארסה באשת כהן א"י שנאנס' אח"כ באשת ישראל או שטוענת בשתייהן מוכת עץ לא ויש מן המפרשים חלוקים בזה ואומרים דלענין איסורא בכה"ג דליכא אלא חד ספיקא אסורה היא ואין משגיחין על דבריה וזה נראה דעת רבינו והראשון דעת הר"מ והרשב"א ז"ל עכ"ל

ולענין להפסידה כתובתה אין חילוק בין אשת כהן לאשת ישראל וכן אם קבל בה אביה קדושיה קטנה או גדולה אלא בכל ענין האמינוהו חכמים דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה בפ"ק דכתובות (דף ט:): אמר רב יהודה אמר שמואל האומר פתח פתוח מצאתי נאמן להפסידה כתובתה ומפרש טעמא משום דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ופרש"י חזקה אין אדם טורח בסעודה וכו' אין לחוש שיטעון אדם כך אלא באמת שאם היה שונא אותה מתחלה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חנם אלא היה מגרשה מתחלה וכתבו הר"ן והרב המגיד בשם הרשב"א דמשמע דאי לא טרח בסעודה שאינו נאמן דהא ליכא חזקה וחזקה דגופא עדיפא מחזקת ממון ואפילו בברי וברי דהולכין אחר הרוב דבתולות נשאות וחזקה דגופא וכתב הרא"ש אהא דנאמן להפסיד כתובתה הכא ודאי מיירי במכחישתו או בשותקת אבל אם אמרה ודאי פתח היה פתוח ונאנסה תחתיו בהא מהימנא כר"ג לקמן ואין להאמין בתולה הייתי במגו דנאנסתי דלא בעיא למיפסל נפשה לכהונה ואין להאמין במגו דמוכת עץ לא שכיח אי נמי לא אמרינן מגו לאפוקי ממונא וכ"כ הר"ן: ומ"ש רבינו וכן אם היא אומרת מוכת עץ אני נאמנת פלוגתא דתנאי שם והלכה כר"ג ור"א דאמרי הכי וכתב עוד הר"ן אהא דנאמן להפסידה כתובתה משמע דדוקא בשלא מצא דם אבל מצא דם אפילו אמר פתח פתוח מצאתי אינה מפסדת כתובתה דהא אמרינן בירושלמי דאם היא אומרת דם בתולים והוא אומר דם צפור הורע כחו וכו' ואם היה יכול לטעון טענת פתח פתוח ולתלות הדם בדם אחר כשהוא טוען בברי שהוא דם צפור ואיני יודע בפתח פתוח אמאי אינו נאמן אדרבה היה לנו להאמינו שהיא טענה יותר בריאה מפתח פתוח אלא ודאי להפסידה כתובתה אינו נאמן אלא לאסרה עליו נראה דנאמן וכמו שכתבתי למעלה וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל הרמב"ם כתב בפ"א מהלכות אישות שאע"פ שיצא הדם הואיל ונמצא פתח פתוח נאמן להפסידה כתובתה וכתב הרמב"ם והוא מחרים סתם על מי שטוען שקר לחייבו ממון בפרק י"א מהלכות אישות כתב כן בין בטוענת מוכת עץ אני בין בטוענת תחתיד נאנסתי וכתובתי ק"ק כמו שהיתה והוא אומר שמא עד שלא אירסתיך נאנסת והיה מקחי מקח טעות או אחר שאירסתיך נבעלת ברצונך וכתב ה"ה שאין כאן חיוב שבועה לה כיון שהוא אינו טוען טענת ברי אבל מחרים סתם מתקנת הגאונים ז"ל: כתבו הגאונים שאין נאמן להפסידה אלא ק' וק"ק וכו' פשוט הוא דארישא דמילתא קאי דקתני שהאומר פתח פתוח מצאתי נאמן להפסידה כתובתה וקאמר השתא דה"מ ק' וק"ק אבל לא תוספת וכ"כ הר"י אהא דנאמן להפסידה כתובתה חזינן

לגאון דקאמר הי"מ לענין ק' וק"ק אבל לענין תוספת לא מהימן וטעמא דמסתבר הוא דלא תקינו רבנן אלא ק' וק"ק אבל תוספת איהו כתב אנפשיה הילכך לא מהימן וכתב הרא"ש על זה איני כחולק על דברי הגאון אבל מתוך הסברא נראה דמהימן גם לענין התוספת דדבר ידוע דלשם חיבת חופה וביאה הוסיף לה וכי היכי דאמרינן לענין ק' וק"ק חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה ואם היה שונאה היה מגרשה ולא היה טורח בסעודה אף על פי שמרויח בטורח הסעודה פטור מק"ק של כתובה גם לענין תוספת שאינו מוסיף לה אלא בשעת חופה היאך נאמר שמשעת חופה כתב לה ולמחר בבקר נתחרט ומגרשה אלא ודאי טענתו אמת ולהכי מגרשה ואדעתא דהכי לא הוסיף לה עכ"ל ואע"פ שכתב הרא"ש דמתוך הסברא נראה דמהימן גם לענין התוספת מאחר שכתב איני כחולק על דברי הגאון סתם רבינו דבריו כדעת הגאון ולענין מה שהוקשה להרא"ש פסק הגאון נ"ל דלא קשיא דהא בגמרא אמרינן חכמים תקנו לבנות ישראל לבתולה ק"ק ולא למנה ק' והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי מהימן משמע בהדיא דלא האמינוהו חכמים לומר פתח פתוח מצאתי אלא משום דהם תקנו לה כתובה והם אמרו והם אמרו וא"כ בתוספת שאינו מתקנת חכמים לא האמינוהו וכתב ה"ה בפ"א מהלכות אישות יש מי שכתב שאין זה אלא בטוען פתח פתוח שאינה טענה ברורה כ"כ אבל בטוען טענת שלא מצא דם נאמן אפי' להפסידה תוספת אע"פ שהיא מכחשת ואומרת מצא ואבד וזה דעת הרשב"א ז"ל ואין כן דעת רבינו אלא אינה מפסדת תוספת אלא בראיה ברורה וכן נראה עכ"ל והר"ן הסכים לדעת הרמב"ם דתוספת יש לה אא"כ נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה או שהודית לו: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם הוא בפרק הנזכר וכתב ה"ה מ"ש רבינו שיש לו להשביעה בנקיטת חפץ כן כתבו הגאונים וכבר נתבאר מהלכות מלוה ולוה פי"ד שהלזה שטעון פרעתיך שטר זה ואמר למלוה תשבע לי שלא פרעתיך שאינו גובה אלא בשבועה אלא שאין זה דומה לטענת פרעון משום דשטרא לפרעון קיימא: ומ"ש שהיא אין לה להשביעו כן כתבו הגאונים ז"ל עכ"ל וגם הר"ן כתב שאין זה דומה לגמרי לשטר משום דשטר לפרעון קאי ועל מ"ש הרמב"ם הרי שרצה לקיימה וכן כתב ה"ה כבר כתבתי שיש צד שאסור' עליו ויתבאר בדברי רבינו בפ"ח מהא"ב עכ"ל והצד זה היינו אם היא אשת כהן או אם היא אשת ישראל שקבל בה אביה קדושין פחות משלשה שנים ויום אחד וכמו שנתבאר בסימן זה: אין טענת בתולים אלא כשטוען מיד אחר שנסתרה עמו וכו' כ"כ הרא"ש בפרק קמא דכתובות אהא דטוען טענת פתח פתוח הא דנאמן להפסידה כתובתה היינו

כשערער מיד אחר בעילה ראשונה אבל אם שתק ואח"כ ערער לא מהימן כדאיתא בירושלמי טענת בתולים עד ל' יום רבי יוסי אומר נסתרה מיד ולא נסתרה אפילו לאחר שלשים יום אף על גב דביבמות פרק ב"ש (קיא:) מייתי הך ברייתא אהא דקאמר עד ל' יום מוקי איניש אנפשיה וקאמר דר"מ היא דאמר טענת בתולים כל ל' יום אבל רבי יוסי סבר דלא מוקי אנפשיה ואם אמר לא בעלתי מיד אלא אחר ג' ימים או ד' בעלתי ולא מצאתי בתולים לא מהימן מכ"ש שמעינן דאם בעל ולא ערער ואחר זמן ערער דלא מהימן דהא דלא מהימן כשאמר לא בעלתי מיד אלא לאחר זמן היינו משום דאמרינן דלא מוקי איניש אנפשיה ושקורי משקר אלא בעל ומצא בתולים ואחר כך נהפך לבו לשנאתה ואמר שלא בעל עד עתה כדי שיאמינו לו עכ"ל וידוע דהלכה כרבי יוסי וכ"כ הוא ז"ל בתשובה כלל ל"ז: ומ"ש בד"א שב"ד מצוי לו כל שעה אבל אינו מצוי וטען בב"ד הראשון שמצא שבעל מיד ולא מצא בתולים נאמן פשוט הוא וז"ל הרשב"א בתשובה הנזכר אינו נאמן אלא בב"ד הראשון שימצא אם הב"ד קבוע בעיר מב"ד ואם אין קבוע בב"ד אי שתיק בכל יום (אם יש זמן קבוע לשיבת בב"ד ואם אין זמן קבוע) אינו נאמן אלא אם כן השכים בבקר בב"ד או אם אמר בבקר בפני עדים לא מצאתי בתולים אפילו לא בא לב"ד מיד נאמן לטעון לפני בב"ד לאחר זמן עד כאן לשונו והרמב"ם בפ"א מהלכות אישות כתב סתם ועד כמה יש לו לטעון טענת בתולים אם נסתרה מיד ואם לא נסתרה אפילו לאחר ל' יום: ואין טענת פתח פתוח אלא בנשוי שהוא בקי אבל בבחור ל"מ שאינו נאמן אלא שמלקין אותו וכו' פרק קמא דכתובות (דף י.) ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן אמר פתח פתוח מצאתי א"ל רב נחמן אסבוהו כופרי מברכתא חביטא ליה והא רב נחמן הוא דאמר מהימן ומסבינן ליה כופרי רב אחאי משני כאן בבחור כאן בנשוי ופרש"י אסבוהו כופרי הלקוהו מלקיות במקלות חריות של דקל: מברכתא חביטא לה. זונות העיר הזאת ששמה מברכתא חבוטות ושוכבות תמיד לפניו לזנות מאחר שהוא בקי בפתח פתוח: בחור. לא מהימן מסבינן ליה כופרי על שמעיז פניו נשוי מהימן ולא מסבינן ליה כופרי: והרא"ש כ' המקשה הבין דברי ר"נ דהכי קאמר להו הלקוהו לפי שמוציא שם רע על בנות ישראל שהרי משקר וכי הזונות חבוטות לפניו שהוא בקי בפתח פתוח הילכך לא מהימן ופריך והא ר"נ הוא דאמר מהימן ומשני מהימן ומסבינן ליה כופרי והא דמסבינן ליה כופרי לאו משום דלא מהימן אלא שראוי להלקותו לפי שחשוד על העריות ורב אחא משני כדסבר מעיקרא דלא מהימן ואיירי בבחור וי"מ אסבוהו כופרי אע"פ שהוא נאמן חשוד על העריות מיהא הוי והא רב נחמן הוא דאמר

מהימן ולא אמר שיש להלקותו ומשני מהימן ומסבינן ליה כופרי רב נחמן לא איירי במלקות רב אחא אמר לעולם הא דאמר רב נחמן נאמן היינו בלא מלקות ובנשוי אבל בחור מהימן ומלקינן ליה והרי"ף כתב בחור לא גמיר נשוי גמיר והיינו כפירושא קמא וכן מסתבר דרב נחמן צוה להלקותו משום דלא קים ליה והוא מוציא שם רע על בנות ישראל אבל לא מיקרי חשוד על העריות להלקותו דשמא קים ליה מתוך השמועה וכן פרש"י עכ"ל והרמב"ם סתם דבריו בפרק י"א מהלכות אישות ולא חילק בין בחור לנשוי נראה שהוא תופס עיקר כשינויא קמא דלא מפליג בין בחור לנשוי א"נ כשינויא בתרא אלא שהוא מפרש כפירוש שני דבחור מהימן אלא דמסבינן ליה כופרי:

סימן סט - במה מתחייב האדם לאשתו ובניו

כשנושא אדם אשה בין בתולה בין בעולה וכו' יתחייב לה ב' דברים וזוהו בד' דברים וכו' כל סימן זה עד או שלא יאכל פירות נכסיה וכיוצא בו תנאו קיים הכל מדברי הרמב"ם בפרק י"ב מהלכות אישות ופרטי דברים אלו כולם מתבארים והולכים בדברי רבינו בסימנים הבאים וכתב הרב המגיד הג' דברים שכתב רבינו שהם מן התורה ואחד מהם המזונות הוא מחלוקת תנאים בפרק נערה שנתפתתה (דף מז.) (בברייתא ופסק רבינו כדברי האומר שארה אלו מזונות וכן תרגם אונקלוס וכן פירש רש"י בפירוש התורה אבל הרמב"ן כתב שמזונות ומלבושי האשה מדבריהם ואני תמה בדבריו בענין המלבושים דהא כולו תנאי דברייתא שוין שכסותה הוא כמשמעו וכן נ"ל לפי שלא מצאתי שהוזכר בכסות תקנת חכמים וכתב עוד הרב המגיד שני"ל שהמזונות הם מדבריהם ונתן טעם לדבר ואח"כ כתב אבל הרשב"א וקצת מפרשים הסכימו לדעת רבי שהם כולם מן התורה עכ"ל וכתב עוד והשבעה הם מד"ס כולם נתבארו במשנה פרק נערה שנתפתתה (דף מז : נא. נב :) וג"כ במקומות אחרים ועוד תקנו חכמים שיהו מעשה ידי האשה כנגד מזונותיה וכו' מימרא בפרק אע"פ (דף נח :) יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר ומעשה ידי משום איבה וכי אמרה איני ניזונת ואיני עושה הרשות בידה וכתבו מן המפרשים שלא אמרו אלא שיכולה

להפקיע את עצמה בטוה בצמר ושאינה לצורך הבית אבל טוחנת ואופה ומבשלת ועושה כל צרכי הבית כמו אם היתה נזונת ולזה הסכים הרשב"א בפרק אע"פ: ומ"ש מפדיון וקבורה הוא מבואר בסוף הברייתא דתקנו מזונות ופרקונה תחת פירות וקבורתה תחת כתובתה ופרש"י תחת נדונית כתובתה ודע שבפרקונה וקבורתה אין הבעל יכול להנצל מחיובם ואפילו יניח לה פירותיה וכתובתה וכן היא אינה יכולה להפקיע ממנו זכות פירות וכתובה אפילו תאמר איני נפדית ואיני נקברת מנכסיו וזה נראה מדברי רבינו וכן דעת בעלי התוספות וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל עכ"ל. ועל מ"ש התנה הבעל שלא יתחייב באחד מן הדברים שהוא חייב בהן וכו' כתב וז"ל מה שהזכיר רבינו שהתנאי קיים אפילו בשאר נכסים הוא כדעת רבי יהודה שאמר בדבר שבממון תנאו קיים כנזכר בברייתא שבקידושין (יט.) שהבאתי בפ"ו מהלכות אישות ואצ"ל בשאר דברים שהם מדבריהם והשלשה שהזכיר רבינו שאין התנאי מועיל שהוא העונה הוא מפני שכתוב בתורה ואינו תנאי ממון ואפילו רבי יהודה מודה בו ועיקר כתובה שאין התנאי מועיל בו יצא לו לרבינו ממה ששנינו בפרק אע"פ (דף נד:) ר"מ אומר כל הפוחת לבתולה מר' ולא למנה מק' הרי זו בעילת זנות ואמרו בגמרא (דף צו.) כל הפוחת אפילו בתנאה אלמא קסבר תנאו בטל ואית לה ק"ק וכיון דאמר לה לא אית לך אלא ק' לא סמכה דעתה וה"ל בעילת זנות וסובר רבינו דכיון דקיי"ל הלכה כר"מ בגזרותיו אע"ג דר"מ אמר בטעמא דתנאו בטל משום דכתובה דאורייתא כדאיתא התם אן קיי"ל דכתובה דרבנן מ"מ הלכתא כותיה ולא מטעמיה אלא אע"ג דכתובה דרבנן עשו חזוק לדבריהם כשל תורה ותנאו בטל כל זמן שרוצה לקיימה ואפ"ה בעילתו בעילת זנות משום דלא סמכה דעתה אבל אם לא רצה לקיימה תנאו קיים כמו שיתבאר בכמה מקומות שאם מחלה האשה כתובתה שמחילתה מחילה וכ"כ הרמב"ן לדעת רבינו ויש מי שסובר דלא קיי"ל כרבי מאיר אלא שבעילתו בעילת זנות כשנפחת עיקר כתובה וכ"ש כשאין לה כלל אבל מ"מ תנאו קיים ואפילו אם רצה לקיימה אע"פ שאינו רשאי לשהותה בלא כתובה כיון שרוצה לקיימה עכ"ל וכתב מהרי"ק בשורש י' דלדעת רש"י והתוספות עונה לא ניתן למחילה ולדעת ר"ת אם מחלה מחול: ומ"ש רבינו וכן אם התנה עמה אחר שנשאה שלא יירשנה תנאו בטל ור"ח ור"י כתבו גם כן שלענין ירושה אינו מועיל תנאה אפילו התנה קודם שנשאה שלא יירשנה אינו מועיל ויורשה ורי"ף פסק שגם לענין ירושה מועיל תנאי ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל וכתב עוד בזה רבי בס"ס צ"ב: בר"פ הכותב (דף פג.) תנן כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך

ובפירותיהן בחייך ובמותיך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה רשב"ג אומר אם מתה יירשנה מפני שהתנה על מ"ש בתורה וכל המתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל ובגמרא וכי כתב לה מאי הוי והתניא האומר לחברו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת ממנה לא אמר כלום אמרי דבי ר' ינאי בכותב לה ועודה ארוסה וכדרב כהנא דאמר נחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה פירש"י בכותב לה ועודה ארוסה. ודאי מי שהקרקע שלו ובא ליתנו לחבירו צריך לשון מתנה ומתניי בכותב לה עד שלא זכה בנכסיה ומתנה עמה שלא יזכה בהן לכשישאנה ואין צריך לשון מתנה שהרי אין לו עכשיו רשות בהם: ממקום אחר. שאינה ירושת אבותיו אלא ע"י מעשיו תבא לו כגון נחלת אשתו הבא לו ע"י נשואין שלו דהואיל ומשום תקנתא דידיה תקון רבנן והוא בא למחול עליה מוחל וכתב הר"ן הבאה לו ממקום אחר כלומר שעכשיו בשעה שמסתלק ממנה אינו ראוי ליורשה בירושת הבעל קודם נשואין אדם מתנה עליה שלא יירשנה ולאפוקי ירושת אביו דכיון שראוי ליורשה בכל שעה הרי הוא כאילו זכה בה לענין דלא סגי בסילוק אלא או במכר או במתנה וא"א שהרי לא זכה בה לגמרי ולא בא ברשותו שיוכל להתנותה וירושת אשתו נמי לאחר שנשאת לירושת אביו דמיא הילכך לא משכחת לה אלא בכותב לה ועודה ארוסה ודוקא בכותב לה ועודה ארוסה דשייך בה קצת אבל קודם לכן כיון שאין לו שייכות בנכסים כלל סילוקו לאו כלום הוא ובגמרא אמר רב הלכה כרשב"ג וכתב הר"ף ולית הילכתא כותיה דקי"ל דבר שבממון תנאו קיים ירושלמי א"ר יוסי אילין דכתבין לנשיהון אי מיתה בלא בני כל מה דלא תיהדר לבי נשא תנאי ממון הוא וקיים והרא"ש כתב על זה ור"ת פוסק כרשב"ג וכן פסק ר"י לעיל בפ"ק וכ"פ בעל הלכות והביא ראייה מדגרסינן בירושלמי ר' ירמיה בשם רב הלכה כרשב"ג שאם מתה יירשנה אבל לא לענין דבריו שאמר מפני שהתנה על מ"ש בתורה דתנאו בטל דהמתנה על מה שכתוב בתורה דתנאו בטל בתנאי כתנאי ממון אגן קיימין ולמה אמרו תנאו בטל שבסוף זכה בהן כלומר דלאחר מיתתה הוא יורשה וזהו כמו שסילק ידו מנכסי אביו שאם מת אביו בנו יורשו מפני שבחיי אביו לא היה לו כלום בנכסים כך הבעל אין לו בגוף נכסי אשתו בחייה כלום ודבר שלא בא לידו הוא לפיכך התנאי בטל ויורשה לאחר מיתה ובירושלמי אי מיתה בלא בני וכו' לא בתנאי הבעל מיירי אלא האב כשפוסק נדוניא לבתו והוי כמתנה ע"מ להחזיר והרמב"ן ז"ל דחה ראייה של הירושלמי דודאי אם היה כותב לה לאחר שנשאת אז דמי לבן שסילק עצמו מירושת אביו אבל גמרא דידן מוקי למתניתין

בכותב לה ועודה ארוסה מייתי עלה דרב כהנא נחלה הבאה לו ממקום אחר שלא ממשפחתו ושלא מאשתו נשואה שהוא ראוי ליורשה לה מכבר אלא כגון ארוסה שהיא עתידה להיות לו כשישאנה אדם מתנה עליה שלא יירשנה אבל באשתו נשואה אפילו ת"ק מודה האם מתה יירשנה דהוי כבן שסילק עצמו מנכסי אביו לפי שכבר הוא ראוי לירש ובירושלמי מוקי רב למתניי בכותב לה משנשאת ופליג אגמרא דידן ועוד מילתא דרב כהנא אזלא כת"ק אדם מתנה עליה שלא יירשנה וכיון דליכא ראייה ברורה אית לן למימר כל תנאי שבממון קיים עכ"ל והר"ן כתב על דברי ר"ח אין פסק זה מחוור דכיון דאוקימנא למתניי בגמרא בכותב לה ועודה ארוסה לא דמי לאומר לא אירש את אבא דלא אמר כלום דהתם שאני לפי שאין אדם יכול להסתלק ממה שהוא ראוי לירש מעכשיו אבל זו כיון שעכשיו אינו ראוי ליורשה יכול לסלק עצמו מנכסיה ולכנסה על מנת שלא יירשנה ורבי ירמיה בשם רב דירושלמי אפשר דמוקי מתניי בכותב לה משנשאת ונשואה ודאי שירושתה ראויה לו דמיא לירושת האב שאינו יכול להסתלק ממנה ולפיכך עיקר הפסק כדברי הר"ף ז"ל דלא קי"ל כרשב"ג אלא כרבנן והא דאמרינן בירושלמי אי מיתה בלא בני וכו' משכחת לה בכותב לה ועודה ארוסה אבל לאחר שנשאת לא אא"כ מחייב עצמו להחזיר ליורשיה מה שירש ממנה בכה"ג ודאי מהני עכ"ל וגם הרמב"ם פסק כדברי הר"ף שכתב בפכ"ג מהלכות אישות וז"ל התנה עמה שלא יירשנה ה"ז לא יירשנה אבל אוכל פירות בחייה וכן אם התנה עמה שיירש מקצת נכסים וכן אם התנה עמה שאם מתה בלא בנים יחזרו נכסיה לבית אביה הכל קיים בד"א שהתנה עמה קודם שתנשא שהנחלה הבאה לו לאדם שלא ממשפחתו מתנה עליה שלא יירשנה קודם שתהא ראויה לו אבל אם התנה עמה אחר שנשאת תנאו בטל ויירשנה כמו שביארנו התנה עמה אחר נשואין שלא יהיה לו דין ודברים בנכסיה ולא בפירי פירותיה עד עולם בחייה ובמותה ה"ז אינו אוכל פירו' כלל אבל אם מתה יירשנה כמו שביארנו וכתב הרב המגיד בהלכות לית הלכתא כרשב"ג וכן הכריעו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ודוקא במתנה ועודה ארוסה וכהיא דרב כהנא אבל משנשאת אין תנאו בירושה כלום דכיון שהירושה ראויה לו אם תמות עתה ה"ל כאומר לא אירש את אבא שלא אמר כלום ואפילו קנו מידו וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכדעת רבינו והירושלמי הנזכר בהלכות הוא בכותב לה ועודה ארוסה א"נ בכותב לה בכתובתה בשעת כניסה אבל אחר נשואין לא אמר כלום אלו דבריהם מסכימים לדעת רבינו עכ"ל. ודברי ריב"ש בזה בסימן ס"ד וסימן ק"ב והשתא כיון דהר"ף והרמב"ם והרא"ש והרמב"ן והרשב"א ז"ל הסכימו

שאם קודם נשואין מאנה עמה שלא יירשנה תנאו קיים פשיט' דהכי נקטינן (בי"ה) ודברי רבינו באו בכאן בקצור שכך ה"ל לכתוב וכן אם התנה עמה אחר שנשאה או קודם שאירסה שלא ירשנה תנאו בטל ואם התנה עמה כן בעודה ארוסה לר"ח ור"י גם בזה תנאו בטל ולהתייף תנאו קיים ולזה הסכים א"א ז"ל:

סימן ע - דין חיוב מזונות אשתו, ואם חיב להשכיר עצמו

חייב במזונותיה כיצד אוכלת עמו ממה שהוא אוכל ושותה ממה שהוא שותה ואם משפחתה ובית אביה נוהגין בגדולות יותר ממה שנוהג הבעל וכו' עד אז צריך להנהיגה כדרך שהיתה נוהגת בבית אביה כן כתבו התוס' הרא"ש בר"פ המדיר (ע: ד"ה והאידינא) מדקדוק סוגית הגמרא: שהרי ברשותו היא ליתן לה מזונות והיא תאכל לבדה כ"ז שתרצה דתנן המשרה את אשתו על ידי שלישי לא יפחות לה משני קבין חטים וכו' עד ואם אין לו פוסק לעומתם פירות ממקום אחר משנה בס"פ אף על פי (דף סד:): ומ"ש בספרי רבינו קב גרוגרות ומנה דבילה טעות סופר הוא וצריך להגיה או מנה דבילה כי כך הוא במשנה: ומ"ש ואם היא מניקה נותן לה יין שם מימרא דריב"ל: ומ"ש ואם היא רגילה נותן לה אפילו אינה מניקה מימרא וברייתא שם וז"ל הרמב"ם בפ"ב פוסקין לה מעט יין לשותו' אם היה מנהג המקו' שישתו הנשים יין: ומ"ש ואוכלת על שלחנו מליל שבת ונותן לה מעה כסף לשבוע שם במשנה אוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת ונותן לה מעה כסף לצרכה ובגמרא (דף סה:): מאי אוכלת רב נחמן אמר אוכלת ממש רב אשי אמר תשמיש ופסקו הרי"ף והרא"ש כרב נחמן וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מהלכות אישות ולזה נתכוין רבינו שכתב אוכלת על שלחנו ופרש"י אוכלת עמו ליל שבת שהוא ליל עונה ואהא דתנן נותן לה מעה כסף לצרכה פירש רש"י נותן לה מעה כסף. לכל שבת לדברים קטנים: ומ"ש ואם אינו נותן לה מה שעשתה מותר על מעשה ידיה הקצוב שחייבת לתת לו כדלקמן הוא שלה שם במשנה (דף סד:): ואם אינו נותן לה מעה כסף לצרכה מעשה ידיה שלה ולעיל בההוא פירקא גופיה (דף נח: נט.) אמתני' דהמקדיש מעשה ידי אשתו רב ושמואל סברי תקנו

מזונות תחת מעשה ידיה ומעה כסף תחת מותר וכיון דלא יהיב לה מעה כסף מותר דידיה הוי ת"ש אם אינו נותן לה מעה כסף לצרכה מעשה ידיה שלה תני מותר מעשה ידיה שלה ואע"ג דרב אדא בר אהבה פליג עלייהו דרב ושמואל כותייהו נקטינן. וכתב הר"ן בסוף פירקין דלאו למימרא שיכול הבעל לומר איני נותן מעה ויהא המותר שלה דהא קי"ל יכולה אשה שתאמר איני ניזונת ואיני עושה ובודאי שיכולה ג"כ לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר ואי הוא נמי יכול לומר איני נותן מעה כסף מה הועילו חכמים בתקנתן הרי כל אחד מהן יכול לעכב אלא ודאי ה"ק שאם שתקה היא ולא תבעה מעה כסף לצרכיה ועשתה מותר הרי הוא לעצמה ואין הבעל יכול לומר ויתרה כתב הרמב"ן ז"ל דה"ה למזונות ולמעשה ידיה אלא רבותא קמ"ל שאפילו במעה כסף שאינה צריכה לו כ"כ לא אמרינן ויתרה עכ"ל ומ"ש שאם צמצמה והותירה מאלו המזונות הוא של הבעל שם (דף סה:) אפיסקא ואין נותנין לה חדשים בימות התמה וכו' ת"ר מותר מזונות לבעל ופרש"י כגון האשה שמזונות האמורים במשנתנו עודפים לה וכתב הר"ן ויש לדקדק אמאי לא חשבינן ציבי לבשל מאכלה ואפשר דמשום דתנא במקום הרים קאי וכדאיתא בגמרא לא חשיב ציבי דהא אית לה אבל היכא דלית לה ודאי יהיב לה א"נ האי תנא לא חשיב אלא מידי דמיכלא אבל מידי דבר אכשורי מיכלא לא קא חשיב ומש"ה לא חשיב נר ופתילה וכוס וחבית וקדרה אע"ג דודאי יהיב לה והכי איתא בירושלמי ותוספתא עכ"ל: ומ"ש בד"א בעני שבישראל כו' בסוף מתני' דהמשרה את אשתו ע"י שליש תנן בד"א בעני שבישראל אבל במכובד הכל לפי כבודו ושינה רבינו לכתוב אבל בעשירים הכל לפי כבודם לומר שאע"פ שהוא אינו עשיר ולא מכובד אם בני משפחתה רגילין במזונות מרווחים יותר חייב ליתן לה דעולה עמו ואינה יורדת: לשון הרמב"ם כמה מזונות פוסקין לאשה פוסקין לה לחם ב' סעודות בכל יום וכו' בפ"ב מהלכות אישות: ומ"ש ואם היה עני ביותר וכו' כתב ה"ה בפרק המדיר (עז.) כל האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ושמואל אמר עד שאתה כופה אותו להוציא כופה אותו לזון ורבא אמר אין אדם דר עם נחש בכפיפה ובהלכות והלכתא כשמואל וכ"פ ר"ח אבל בעל הלכות פסק כרבא וכתב הרשב"א דאפילו לדברי ר"ח והר"י איפשר לומר שאם אין ב"ד יכולין לכופו כגון שאין לו במה לפרנס א"נ שאינו רוצה להשתכר להרויח ולזון שכופין אותו להוציא דהא שמואל לא דחי להא דרב אלא מה"ט דעד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון הא אין יכולין לכופו לזון יכפוהו להוציא עכ"ל והן דברי רבינו עכ"ל ה"ה ור"י כ' שתמהו על הרמב"ם למה כופין אותו להוציא מאחר

שאינן לו ממה לזונה דאם אין לו אין כופין כמו ב"ח שאין לו וכ"כ ר"ת בתשובה: ומ"ש הבעל שרצה ליתן מזונות הראוים לה שתהיה אוכלת ושותה לעצמה וכו' כתב ה"ה כך הוא פשטא של משנתינו אבל הרשב"א כתב שהראב"ד פירש כגון שהוא מלאכה או שלומד בעיר אחרת שעונתו מע"ש לע"ש והזקיקו לפרש כן שאילו בעושה מלאכה בעירו א"א להשרותה על ידי שלישי אלא אוכלת עמו על השלחן ואם לאו יוציא ויתן כתובה משום דשמעי בה אינשי וזילא בה מילתא דיאמרו הבריות מה ראתה זו להתרחק משלחן בעלה וכדאמרינן (ע:): גבי מדיר את אשתו מליהנות לו א"נ מתני' כשקבלי עליה והכי מוקי לה בירושלי עכ"ל. וכ"כ בתשובה להרמב"ן סימן ק"ד: ורבינו כתב שהוא רשאי ומשמע מדבריו שכל אדם רשאי והטעם שאינו דומה למדיר את אשתו מליהנות לו דהתם יש שם איסור הנאה ואינה אוכלת עמו אפי' בליל שבת אבל כאן שאין איסור הנאה ועוד שהוא אוכל עמה בכל לילי שבת רשאי עכ"ל ה"ה ז"ל וגם הר"ן כתב דאף על גב דבירושלמי מוקי מתני' בשקבלה עליה דוקא מדברי הרמב"ם נראה דדוקא ע"י נדר הוא דמציא אמרה דזילא בה מילתא אבל שלא ע"י נדר לא וכפשטא דמתניתין. וה"ר שלמה בן צמח כתב המשורה את אשתו ע"י שלישי השנוי בפרק אע"פ היינו ברצונה דשלא ברצונה אינו רשאי כמ"ש הרמב"ן בר"פ המדיר ומפרשים אחרים פרק אע"פ ולענין תשמיש אינו רשאי לגרוע עונה כלל ואם עושה כן בין לתשמיש בין להשרותה על ידי שלישי שלא מרצונה דנין לו כדין מורד על אשתו עכ"ל: כתב ה"ר אליהו חייב אדם להשכיר עצמו כפועל לפרנס את אשתו וכו' ור"ת היה אומר שא"צ וכו' כ"כ התוספות והרא"ש בפרק אע"פ (סג. ד"ה באומר) גמרא מתני' דמורדת דמקשי למ"ד דמאי מורדת ממלאכה מדתנן וכן המורד על אשתו מוסיפים לה על כתובתה בשלמא למ"ד מתשמיש כי היכי דאיהי משעבדא ליה איהי נמי משועבד לה אלא למ"ד ממלאכה מי משועבד לה ומשני אין באומר איני זן ואיני מפרנס מכאן היה רוצה להוכיח רבינו אליהו שאדם מחוייב להשכיר את עצמו לעשות מלאכה לפרנס את אשתו מדקאמר איני זן ואיני מפרנס משמע דהוי מורד ממלאכה שהוא משועבד לה לעשות כדי לזונה ולפרנסה וגם מספר כתובה הוא מוכיח שכתוב בה אפלא ואוקיר ואזון יתיכי ור"ת אומר מהכא אין ראייה דה"פ באומר איני זן ואיני מפרנס דהיינו מרד האיש כנגד מרד האשה דמרד האשה היינו במלאכה שתחת מזונותיה ומרד האיש הוי במזונות שהן כנגד מעשה ידיה ומכתובתה אין להוכיח דאפלא אינו ר"ל שכירות אלא עבודה שדרך האיש לעבוד בביתו כגון לחרוש ולרוע: וכ"כ הרמ"ה לחיוביה למיעבד לא מחייבין ליה וכו'

ובתשובת מיימונית דשייכי לספר נשים כתוב שרבותינו שבצרפת נוהגים כפסק רבינו אליהו. ועיין במרדכי פרק המדיר: כתוב בתשובת הרשב"א סימן תת"צ התובעת מזונות מבעלה והבעל אומר שאין לו מה לתת לה ויש לו קרקעות אמנם הם מיוחדים לכתובה והוא אוכל פירותיהם היאך יעשו עיין שם ועיין בתשובת המיימוני דשייכי לספר נשים סימן ל"א: כתב עוד הרשב"א שנשאל על ראובן שנשא אשה ואח"כ נשתטת והבעל אינו רוצה לזונה משל עצמו אלא מכתובתה והשיב הנושא את השוטה אינו חייב לזונה מפני שלא תקנו לה חכמים נישואין כדאיתא בפרק חרש (ק"ב:) אבל הנושא אשה ואחר כך נשתטת חייב לזונה ולרפאותה ואינו פטור לא ממזונותיה ולא מרפואתה אלא במגרש וכדתנן בפרק נערה (נא.) לקתה חייב לרפאותה אם אמר הרי גיטך וכתובתך ותרפא את עצמך רשאי וזו שנשתטת אינו רשאי לגרשה בגט כמו ששנינו בפרק חרש (ק"ב:) ואע"פ שתקנו מעשה ידיה תחת מזונותיה אין מזונותיה מעוכבין על מעשה ידיה וחייב הוא לזון את אשתו חולה כבריאה עכ"ל: מי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונו' ג' חדשים הראשונים אין נותנין לה וכו' בפי' שני דייני גזירות (דף קו: קז.) איתמר רב אמר פוסקין מזונות לאשת איש ושמואל אמר אין פוסקין אמר שמואל מודה לי אבא בג' חדשים הראשונים לפי שאין אדם מניח ביתו ריקן בשמעו בו שמת כ"ע לא פליגי דפוסקין כי פליגי בשלא שמעו בו שמת ומסיק בגמרא הלכתא כרב וכתב הריטב"א בתובעת מזונות להבא עסקינן דאילו לשעבר אין פוסקין לה כלל דהא אילו הוי בעל הכא הוה מצי טעין ואמר פרעתי ולא מחייבין ליה וכ"כ התוספות ודוק' ביוצא לדעת נחלקו דבהא איכא למיחש לצררי או לשמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך אבל אם נודע ודאי יצא למקום קרוב לחזור לאלתר כדרך בני אדם ואח"כ נשתקע שם וכיוצא בו דכ"ע פוסקין ואפי' תוך ג' חדשים וכן הורו רבותי עכ"ל: ומ"ש אפילו שבועה אינה צריכה שם במשנה (דף קה.) פלוגתא דחנן ובני כהנים גדולים ואיפסיקא בגמרא הלכתא כחנן דאמר לא תשבע אלא בסוף כלומר כששמעו שמת ותבא לגבות כתובתה תשבע שלא עכבה משל בעלה כלום ולא תשבע בתחלה בשעת גיבוי מזונות. כתב המרדכי שאם הלך בעלה ממנה מתוך קטטה ונתכוין לעגנה היא נאמנת ליטול מזונות לאלתר אפילו תוך ג' חדשים ועיין עוד שם: ומ"ש אבל אין נותנין לה במה שתתקשט וכו' שם (דף קז) אהא דתניא מי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונות ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין לאשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר מאי דבר אחר רב חסדא אמר תכשיט רב יוסף אמר צדקה מאן דאמר תכשיט כל שכן צדקה מאן דאמר צדקה אבל תכשיט יהיבין

לה דלא ניחא ליה דתינוול ופרש"י תכשיט. בשמים של אבקת רוכל שהנשים מתקשטות בהם ופסק הרמב"ם בפ"ג מהלכות אישות כמ"ד דאין פוסקין לה תכשיט: ומ"ש ויש מהגאונים שכתבו שאין פוסקין לה מזונות עד שתביא כתובתה וכו' והרמב"ם כתב שפוסקין לה אפילו אין כתובתה בידה בפ"ב מהלכות אישות כתב שתי סברות אלו וכתב שדעתו נוטה לדעת האומרים שפוסקין לה אפילו אין כתובתה בידה: ומ"ש וכן אמר א"א הרא"ש ז"ל תמהני עליו שהרי הרא"ש בפרק שני דייני גזילות תמה על דברי הרמב"ם ונראה שרבינו סובר שלא תמה על דבריו אלא מפני שכתב שמי שהלך למ"ה אשתו ניזונת בלא שטר כתובה ואלמנה אינה ניזונת א"כ שטר כתובתה בידה והרא"ש תמה עליו משום דיותר יש להחמיר על אשה שהלך בעלה למ"ה מבאלמנה ומ"מ כיון שהעלה דאלמנה ניזונת אפילו אין שטר כתובה בידה איכא למימר דסבר דה"ה למי שהלך בעלה למ"ה ולפי שאין דבר ברור בדברי הרא"ש שכתב שם איפשר שמפני כך לא כתב רבינו וכ"כ הרא"ש אלא וכן אמר הרא"ש כלומר אע"פ שלא כ"כ בפירוש מ"מ כך אמר לנו בע"פ שזה היה דעתו: כתב הרמב"ם שב"ד פוסקין לה מזונות ואין חושבין על מעשה ידיה עד שיבא בעלה וכו' בפ"ב מהלכות אישות וכתב ה"ה כ"נ מן הסוגיא שבפרק שני דייני גזילות דלרב אפילו בדספקה מעשה ידיה פוסקין לה מזונות וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל כדברי רבינו וגם הר"ן כ' כן בשם ב"ה הנזכר וכתב עוד שכן נמצא להרי"ף בתשובה והוא ז"ל תמה על דבריהם וכתב אע"פ שדעת אבות העולם כך דברי תימה הם שכיון שהיא חייבת במעשה ידיה לבעל למה לא יחשבו ב"ד עליו כשיחשבו לה מזונות והראיה שהביאו מדאמרינן א"נ קטנה וספקה אינה מכרעת כלל וכו' כך נראה לי מדברי רש"י וכו' ובסוף דבריו כתב אף על פי שהדברים מראים כן אין לנו כח לחלוק על אבות העולם עכ"ל: והרא"ש כתב על דברי הרמב"ם דלא מסתבר כלל שהדבר ראוי כשנפרעין מנכסי אדם שלא בפניו שיש להפך בזכותי וכתב רבינו דבריו אלה לקמן בסמוך: ומ"ש וכן אם לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה למזונות מכרה קיים ואינה צריכה לא שבועה ולא הכרזה וכו' כל זה מדברי הרמב"ם בפרק הנזכר וכתב ה"ה דעת רבינו שמזונות אלו שוים למזונות האלמנה וכשם שהאלמנה מוכרת למזונותיה שלא בב"ד ואפילו בלא טענת כדאיתא בפרק אלמנה ניזונית (צ"ו.)) כך זו מוכרת שלא בב"ד וכן משמע בסוגיא דלא שמעו בו שמת הוא לרב כמו שמעו בו לשמואל ולא ראיתי מי שיחלוק בזה: ומ"ש ואינה צריכה הכרזה וכו' בפ' אלמנה ניזונת למזוני מזבניה בלא אכרזתא ופטורה [מן השבועה כחנן דאמר תשבע בסוף ולא

בתחלה ופירש רבי' בסוף בשני דרכים או בבא הבעל לטעון או בבא היא לגבות כתובתה עכ"ל: כתב הרשב"א בתשובה מי שהלך למ"ה והפקיד כלים ביד אחד או השאילם לו מוציאין מיד הנפקד למזונות אשתו אבל מיד השואל אם לא הגיע זמן שאילתו אין מוציאין לפי שדין משועבדים יש להם כל זמן שאלתן ואין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים עכ"ל מי שהלך למ"ה והפקיד ממונו ביד שמעון והזכיר אם תבא אשתי לפניך לא תתן לה כלום ואם אמות לא תתן לה כלום כי אם לבתי קטנה והלך לו ואשתו תובעת מזונות עיין בתשובות המיימוני דשייכי לספר נשים ומרדכי פרק בתרא דכתובות כתוב במרדכי בפרק הנזכר אם היא תובעת את הנפקד לדין כופין אותו לתת לה מדרבי נתן ואם החזיר הנפקד לבעל אחר שתבעתו בב"ד חייב ליתן שאל"כ מה הועילו מדרבי נתן ולו' חדשים יוציאו מן הנפקד למזונותיה אבל יותר אין כח ב"ד לעכבו: ואם עמד א' ופרנסה מדעתו אין הבעל חייב לשלם כיון שלא צוה לו לפרנסה בפרק ב' דייני גזילות (דף קז:) תנן מי שהלך למ"ה ועמד א' ופרנס את אשתו חנן אומר איבד מעותיו נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול ואיפסיקא הלכתא בגמרא (דף קט.) כחנן וכתב הר"ן שם ובפרק אין בין המודר בשם הרשב"א דדוקא במפרש שמחמת מזונות שחייב לה בעלה הוא נותן לה דבכה"ג ה"ל כפורע חובו של חבירו שהוא פטור אבל פרנס סתם חוזר וגובה לפי שכל המפרנס סתם אינו מפרנס אלא בתורת הלואה וה"ל כלותה ואכלה והביא ראיה לדבר והר"ן ז"ל דחה ראייתו וגם ה"ה בפ"ב מהלכות אישות הביא דברי הרשב"א וכתב עליהם ואין נראה כן דעת הגאונים אלא אפילו במפרנס סתם אבד מעותיו ונתן טעם לדבריהם וכתוב בתשובת הריב"ש בסימן תפ"א דאפילו הרשב"א לא אמר דמן הסתם לא הניח מעותיו על קרן הצבי אלא לומר שמשתלם מן הבעל אבל להשתלם מן האשה דבר פשוט הוא שאינה חייבת לו כלום אא"כ לותה ממנו בפירוש וכן הודה הרשב"א עצמו שכ"כ בתשובה אף במי שהיה חייב מעות לאשה ודן שלא תקבל לו בחשבון חובה מה שהוציא לה למזונותיה עכ"ל כתב בהגהות מרדכי סוף כתובות מעשה בא' שפירנס את בתו ולבסוף תבע מחתנו מה שהוציא עליה והיה החתן מסיק זוזי בחמיו וטען חמיו אני פירנסתיה ממה שהייתי חייב לך מדרבי נתן שמוציאין מזה ונותנים לזה והשיב רבינו שמחה שהדין עם חמיו דאף על גב שאם לא היה חמיו חייב לו היה פטור השתא דחייב לו טענתיה טענה והביא ראיה לדבר: ומ"ש אבל אם לותה בעדים חייב לשלם לזה שלותה ממנו בפ"ב דייני גזילות (דף קי:) תניא כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת

בעלה שבעלה חייב במזונותיה אלא בשהלך בעלה למ"ה ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה טעמא דמיאנה הא לא מיאנה יהבינן לה וכתב הרי"ף ע"ז ש"מ דהא דאמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי ה"מ פירנס אבל לותה ואכלה מוציאין ממנו ותו גרסינן בפרק יש מותרות (פה.) בעא מיניה רבי אלעזר מר"י אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש להן מזונות או לא ואמרינן ה"ד אי ביושבת תחתיו בעמוד והוצא קאי מזוני אית לה לא צריכא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה ש"מ דכל אשה שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה שהבעל חייב לפרוע וכן הלכתא עכ"ל וכתב הרא"ש על זה התוספות כתבו דוקא אם לותה אחר שפסקו לה ב"ד מזונות משום דקשיא להו ההיא דלעיל ואם אמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי כדפרשינן לעיל ומפרשיי דמתניתין דחנן דאמר איבד מעותיו משום דפרנס מעצמו הא אם לותה משלם מיירי כשפסקו לה ב"ד תחלה ופשטא דמתניתין לא משמע הכי דאיירי דוקא בשפסקו לה ב"ד ועוד דההיא דיש מותרות דאיירי בלותה בלא פסק ב"ד דמסתמא אין פוסקין לה ב"ד מזונות כל זמן שהיא יושבת תחתיו משום דבעמוד והוצא קאי הילכך נראה דאם לוותה בעדים אף בלא פסק דין חייב לפרוע ומוציא מן הבעל מה שהלוח מדרבי נתן והר"ן כתב על דברי חנן אם הלוח את האשה מעות ע"מ שתשלם לו תובעה והיא תובעת לבעל וישלם כך כתב רש"י אבל הרא"ה כתב דעיקר חיובו של מלוה על הבעל הוא ומיהו היכא דלית ליה לבעל היא חייבת שאף היא נשתעבדה לו אלו דבריו וכיון שהוא ז"ל מודה בכך אף כשיש לו לבעל אין לנו שיהא שעבודו של מלוה על הבעל אלא על האשה הוא והיא תובעת לבעל כדברי רש"י א"כ כשאין נכסים לאשה יכול הבעל חוב לתבוע לבעל מדרבי נתן עד כאן לשונו: ומ"ש רבינו ואם יאמר כשיבא צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי ואין משלם מה שלותה וכו' עד מסתמא כשב"ד פסקו לה מזונות דקדקו מה שצריכה יותר על מעשה ידיה שרגילה לעשות הכל דברי הרא"ש שם וסיים בדבריו ודלא כהרמב"ם שכתב שמי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונות שאין ב"ד אומרים לה שתעשה ותאכל אלא פוסקין לה מזונות דלא מסתבר כלל שהדבר ראוי כשנפרעין מנכסי אדם שלא בפניו שיש להפך בזכותו עכ"ל וכבר כתבתי זה לעיל בסמוך וכתבתי שדעת הרמב"ן והרשב"א כדעת הרמב"ם ז"ל וכתב ה"ה בפיי"ב מהלכות אישות נראה מדברי רבינו שאפילו בלותה אין מחשבין עמה על מעשה ידיה אלא פורע הקפותיה וכן הסכים הרמב"ן ז"ל עכ"ל ועיין במרדכי וכתב בעל התרומות בשער ס"ה על מה שפסק הרי"ף דלותה ואכלה חייב הבעל לפרוע ומסתברא דכיון דהאשה לקחה המעות בתורת הלואה מבעל

המעות אע"פ שלא אמר בפני העדים בפירוש למזונות אני לוח ואף לא אמר המלוה למזונותיה אני מלוה לה כיון דבשעת תביעה הודית היא דלמזונותיה לוחה והוא מודה דלא הניח לה מזונות או נפרע ממנו דהא לא תנן אלא לוחה ואכלה ומצאתי בתשובה לרבני צרפת וה"מ בלוחה שלא בפניו אבל לוחה בפניו כגון שהיה עמה בכעס וגירשה מביתו ועמדה ולוחה בפני בעל הואיל זימנתו לדין הניח מעותיו על קרן הצבי וכן אם הלך למ"ה ועמד וצוה בעלה שלא להלוותה והיא שתקה ועמדה ולוחה גם הוא איבד מעותיו והניחם על קרן הצבי ול"נ דכל היכא שהבעל חייב במזונותיה לא אבדה זכות מזונותיה חוץ ממורדת מלעמוד עמו שהפסיד' מזונותיה וכן הסכים הרמב"ן וזה אשר השיב לי כל השאלות תשובה אחת להן דודאי כל היכא דבעל חייב לזון את אשתו אם לוחה ואכלה חייב לשלם הילכך אע"ג שהוא כאן ולא זימנתו לדין לא הפסידה מזונותיה אע"פ שעמד והכריז שלא ילוה אדם לאשתו לאו כל הימנו להפסידה זכותה והוא דלא ספקה ממעשה ידיה אבל בדספקה אם עמד והכריז שלא ילוה אדם לאשתו נ"ל דכמי שאמר שתוציא לה מעשה ידיה למזונותיה דמי ופטור בין ששמע המלוה בהכרזה זו בין שלא שמע ואם שתק ולוחה ואכלה ולא עשתה אע"ג דספקה מוציאין ממנו וכך הם דברי הרמב"ם במי שהלך בעלה למ"ה ולוחה ולא עשתה חייב ואף על גב דספקה מוציאין ממנו ויש להם פנים כהלכה ומעתה אין לנו לחלק בין עומד כאן להלך למ"ה עכ"ל :ואם בא הבעל ואמר הנחתי לה מזונות כשיצאתי מכאן נאמן וכו' בפי שני דייני גזילות (דף ק"ז) תניא מי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונות בני כהנים גדולים אומרים תשבע חנן אומר לא תשבע ואם בא בעלה ואמר פסקתי לה מזונות נאמן ופרש"י נאמן ובשבועה ומחזרת מה שנתנו לה ב"ד וכתבו התוספות היינו טעמא דסתמא דמילתא מתפיס לה צררי ולר' נראה נאמן להצריכה שבועה ובשבועה תגבה מה שלוחה ואכלה דאי לאו הכי לא תמצא מי שילוחה לה שיראים להפסיד אבל עכשיו שהיא נשבעת אין יראים כלום שסומכים עליה שתשבע וכתב הרא"ש לא נ"ל האי פירושא דמילתא דפשיטא הוא מאחר שהוא מוחזק וטוען ברי שתהא צריכה שבועה ומאי קמ"ל ועוד לישנא דנאמן לא משמע הכי ועוד מאחר שהוא מוחזק וטוען ברי למה מוציאין ממנו ממון וכי משום תקנתא דידה שתמצא להלוות נוציא ממון מחזקתו הילכך נראה כפרש"י וכן פירש הר"י ז"ל נאמן ובשבועה עכ"ל והרמב"ם כ' בפרק י"ב מהלכות אישות הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות ומכרו ב"ד ונתנו לה או שמכרה היא לעצמה ובא הבעל ואמר הנחתי לה מזונות הרי זו נשבעת בנקיטת חפץ שלא הניח לה לא תבעה

ולא מכרה אלא שהתה עד שבא הוא ואומר הנחתי לה והיא אומרת לא הנחת לי אלא לויתי מזה ונתפרנסתי נשבע שבועת היסת שהניח לה ונפטר וישאר החוב עליה. מכרה מטלטלין ואמרה למזונות מכרתי והוא טוען ואומר מזונותיך הנחתי נשבעת שבועת היסת שלא הניח. הרי שלא תבעה ולא לותה ולא מכרה אלא דחקה עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה אין לה כלום עכ"ל וכתב ה"ה הרי שעמדה וכו' בפרק שני דייני גזילות מי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונות ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי קדמו ב"ד ופסקו מה שפסקו פסקו עוד שם מי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונות בני כהנים גדולים אומרים תשבע חנן אומר לא תשבע ואם בא הבעל ואמר פסקתי לה נאמן ובהל' נאמן ובשבועה ודעת רבינו בפירוש ברייתות אלו כך הוא מי שהלך למ"ה ואחר חזרתו אשתו שדחקה עצמה ונזונת תובעת מזונות והוא אמר צאי מעשה ידיך למזונותיך שכיון שנתפרנסה בלא הלואה אינו חייב ליתן לה כלום ויש שם גירסא אחרת ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי פירוש שכבר אמר לה בצאתו והיא שתקה ובירושלמי מצאתי כגירסא הראשונה ואם קדמו בית דין ופסקו ומכרו לה או היא מכרה לעצמה אין לאחר מעשה ב"ד כלום ואינו נאמן הבעל לומר הנחתי לה שום דבר כדי להפקיע מעשיה וכן כתבו ז"ל וכתב רבינו שהיא נשבעת בנקיטת חפץ כשמכרה קרקע ונראה שהוא פירוש למה שאמרו במשנה תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה כלומר תשבע בסוף כשיבא הבעל אם יטעון דבר כנגדה כמו שיתבאר ושבועת המשנה ידוע שהיא בנקיטת חפץ והברייתא שאמרה ואם אמר הבעל הנחתי לה מזונות נאמן הוא בשלותה שלא מכרו ולא מכרה היא אלא שלותה וה"ל כתובעת ולכך הוא נאמן ובשבועה כנזכר בהלכות פירוש שבועת היסת כדין כופר בכל וכן כתבו ז"ל: מכרה מטלטלין וכו' דעת רבינו שכיון שלא מכרה קרקע אלא מטלטלים שהיתה יכולה לכפור בהן ולומר אין לך בידי כלום ולא היתה נשבעת אלא היסת אף כאן אינה נשבעת אלא היסת הרי שלא תבעה וכו' פשוט הוא לפי הגרסא שהזכרתי בברייתא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך ואפילו לגירסת האחר דין זה אמת וכתב הרמב"ן ז"ל פרק אלמנה ניזונת והוכיח כן וכתב הוא ז"ל וה"מ דלא מפקה מבעלה כלום אבל אם עשתה והותירה הכל שלה שאינו נותן לה מזונות זכתה היא במעשה ידיה ואפילו דרך שתיקה וכן דעת הרשב"א ז"ל עכ"ל והרא"ש כתב תניא מי שהלך למ"ה ובאת אשתו ותובעת מזונות ובא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי פירוש ואשתו תובעת מזונות שלותה ואכלה קודם שבא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך כלומר לא אפרע כי היה לך להתפרנס ממעשה ידיך ואע"פ שאינה מספקת דאם לא

היו מלויים לה היתה דוחקת עצמה ומצמצמת ואין לפרש דה"ק אני אמרתי לה קודם שהלכתי צאי מעשה ידיך במזונותיך ונתרצית דא"כ הל"ל נאמן אלא רשאי משמע דהשתא הוא רשאי לעשות כן כדי שלא לפרוע מה שלותה והא דאמרינן לקמן לותה ואכלה ועמדה ומיאנה ודייקנא טעמא דמיאנה הא לא מיאנה אית לה התם מיירי שפסקו לה ב"ד ואח"כ לותה עכ"ל: ומ"ש רבינו וכן דעת הר"י שכתב בתשובה ששאלוהו באשה שהלך בעלה למדינת הים וכו' תשובה זו כתובה בספר התרומה שער ס"ה ומסיים בתשובה הנזכר ואם האשה לא לותה כלום אלא אביה או אחיה הוסיפו לה פירות או ליפתן דרך כבוד או שהיו מרחמים עליה שלא לשום הלואה אין הבעל חייב באותם דברים כלל ועלה אמרינן מי שהלך למ"ה ועמד א' ופירנס את אשתו איבד מעותיו ומה שאנו אומרים שנתנו לה לשם כבוד כגון ששלחו לה מה שלא אמרה להם הלויני כך וכך שלחו לי כך וכך אבל מה שקבלה מהם לשם הלואה חייב כדמפורש דינו ואם הם טוענין שהוא צוה אותן לתת לה הוצאה ע"מ שישלם לה הוא ואמר הוא להד"מ ישבע היסת ויפטר עכ"ל ועיין במרדכי שם ומצאתי כתוב בתשובת הר"מ אפילו מאן דמפליג בין אב לאחר ה"מ למזונות או לקבורה אבל בגדי שבת ורגל שאין לה צורך גדול כ"כ לא ואם הלך למ"ה והיא יצאה מבית חמיה ולותה ואכלה עיין במרדכי בפרק הנזכר: ואם בא ואמר קודם שהלכתי אמרתי לה צאי מעשה ידיך במזונותיך ונתרצית נאמן זה לא מצאתי מבואר אבל נלמד הוא מדין בא ואמר הנחתי לה מזונות כשיצאתי שנתבאר בסמוך שנאמן בשבועה: ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפ"ב מה"א וכתב ה"ה בפ' שני דיני גזלות מתבאר בסוגיא שאם אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך שאין לה מזונות וכתב רבינו שאילו לא רצתה בדבר זה וכו' לומר דדוקא כששתקה אבל אם מיחתה ואמרה איני רוצה לאו כל כמיניה דמזוני עיקר כמו שנזכר למעלה ופשוט הוא וכן כתבו המפרשים ז"ל ורש"י פירש וקבלה עליה ואפשר שהוא ז"ל יודה ששתיקתה היא קבלה עכ"ל: כתב הרשב"א שנשאל על שמעון שהלך למ"ה ואשתו תובעת לראובן המחזיק בקרקע בעלה שיצא ממנו כדי שתמשכנו למזונותיה ויש לשמעון נכסים אחרים בני חורין והשיב אפי' נכנס ראובן מעכשיו בקרקע שמעון אין האשה בעלת דין שלו אא"כ היא מורשה משמעון בעלה או שב"ד מעצמן דנין עמו לפי מה שהוא ענין אם נטושין אם רטושין אבל היא אינה בזה אלא כנכריה זולתי אם תבא לגבות ממנו כתובתה או מזונותיה וכיון שיש נכסים אחרים בני חורין תגבה מהם עכ"ל וכו' עוד שנשאל על ראובן שהלך למ"ה ותבעה אשתו מב"ד לפסוק לה ולבתה מזונות ופסקו לה ולבתה

ידועים מזונות ויזונם שמעון אביה וכתב לו ב"ד שיפרע מנכסי ראובן בכל מקום שהם לפי שהם נזונות על ידו ועוד נתנו לשמעון כח ורשות שכ"ז שלא תמצא האשה מנכסי בעלה להתפרנס מהם שיוציא לה שמעון בתורת הלואה ומת ראובן והיו האשה ובתה נזונות על שלחן שמעון וכשגדלה הבת פסק לה שמעון נדוניא משלו והשיאה ללוי ואח"כ נפל לאותה בת ירושה מבית מורישי אביה ועכשיו בא שמעון להפרע ממנה מה שהוציא במזונותיה והיא משיבתו כשם שנתחסדת עמי להשיאני משלך כך נתחסדת עמי לפרנסני משלך ושמעון טוען מעולם לא ויתרתי על המזונות רק הייתי ממתין עד שיהיו לך נכסים ותפרעני והשיב ב"ד שפסקו מזונות לבת שלא כדין עשו כיון שהלך מדעתו כדתניא בפרק נערה (מח:) ומ"מ האשה והבת לא לוו כלום משמעון כדי שתהא צריכין לחזור אחר נכסי שמעון להפרע ממנו שיחזור שמעון ומפרע ממנו כדרך האשה שלותה ואכלה אלא שמעון קבל עליו לזון והוא ידרוך על נכסי הבעל בכל מקום שימצאם אבל רואה אני שלאחר מכאן כתבו לו ב"ד וכל זמן שלא תמצא נכסים לבעל להתפרנס מהם שיוציא לה בתורת הלואה כל צרכיה ולפיכך הדין עמו במה שתובע להפרע מן הבת ואם נתחסד להשיאה לבעל משלו אין זה מחייבו ליתן לה מזונות משלו כמה זמן תשהא אשת איש מלתבוע מזונות ותפסידם אכתוב בסימן צ"ג ועוד אכתוב שם שאם לא נתן לה מזונות ועשתה ואכלה והותירה אין לבעלה עליה כלום אם גובה האשה מזונות ממתנה שנתן בעלה עיין במרדכי פרק נערה שנתפתתה כתב הריטב"א בפרק הנושא גבי מתניתין דאלמנה שאמרה אי איפשי לזוז מבית אבא וכו' ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה וכו' וה"ה לאשה בחיי בעלה שיצאה מביתו והלכה לה שאם נתנה טעם לדבריה חייב לתת לה מזונות שלימים במקום שהיא אבל אם לא ביררה טעם לדבריה אינו נותן לה מזונות שאין חיוב מזונות לאשה על בעלה אלא כשהיא עמו על שלחנו וכן הוא באלה הדברים רבה על פסוק למען ירבו ימיכם ואפילו לדברי הרמב"ם שאומר שיכול להשרותה ע"י שלישי הוא עדיף מינה בזה ואפילו לפי ברכת הבית אפשר דלא יהיב לה דלא תקון לה רבנן מזונות אלא ביושבת תחתיו ומשמשותו אבל בשאינה יושבת עמו ואינה באה בטענה אין לה דין מזונות וכן דעת רבותי אף בשהלכה בטענה אם שתקה ולא תבעה מזונות מחלה להו לשעבר כדכתיבנא בפרק הכותב עכ"ל: (ב"ה) ועיין בתשובת הרשב"א שכתבתי בסימן ע"ז ובדברי הרמב"ן שכתבתי בסימן צ"ד: כתוב בת"ה סימן רפ"ד על אשה שעברה על תקנת הקהל שיש עליה קנס אם חייב הבעל לשלם הקנס:

סימן עא - שחיב לזון בניו ובנותיו כשהם קטנים

חייב אדם לזון את בניו ובנותיו עד שהן בני שש וכו' מימרא בס"פ אע"פ (דף סה:) ומ"ש בשם הר"מ מרוטנבורג כ"כ הרא"ש בשמו בפרק נערה שנתפתתה: ומ"ש ומשש ואילך מצוה לזונם עד שיהיו גדולים בפרק נערה שנתפתתה (דף מט:) באושא התקינו שיהא אדם זן את בניו ובנותיו כשהן קטנים ופרש"י כשהם קטנים עד שיביאו ב' שערות: ומ"ש וע"ז נאמר עושה צדקה בכל עת ואם אינו רוצה אין כופין אותו וכו' עד לוקחין ממנו בע"כ משום צדקה וזנין אותם עד שיגדלו שם: ומ"ש ואם הלך למ"ה והניחם כאן מוכרים מנכסיו לפרנסם עד שיהיו בני שש וכו' אבל מי שנשתטה מפרנסין אשתו מנכסיו וכו' שם (ד' מח.) אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסים את אשתו ובניו ובנותיו ודבר אחר א"ל רבינא לרב אשי מ"ש מהא דתניא מי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונות ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסים את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר א"ל ולא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת מאי דבר אחר אמר רב חסדא תכשיט ורב יוסף אמר צדקה מ"ד תכשיט כ"ש צדקה מ"ד צדקה אבל תכשיט יהבינן לה דלא ניחא ליה דתינוול ופרש"י אבל לא בניו ובנותיו. שאינו חייב במזונותיהם בחייו: ולא שאני לך וכו'. יוצא מן המקום לדעת היה בידו לצוות על מזונות בניו ובנותיו ואשתו ולא צוה גילה דעתו שאינו רוצה לזון הילכך אשתו דמחייב לה בתנאי כתובה אשתעבוד נכסיה בניו ובנותיו לא אבל נשתטה דיצא מן העולם שלא לדעת מסתמא ניחא ליה שיזונו בניו ובנותיו משלו: תכשיט. בשמים של אבקת רוכל שהנשים מתקשטות בהם ועיין שם במרדכי והרמב"ם כתב בפ"ב מהלכות אישות כשם שב"ד מוכרים למזון האשה שהלך בעלה כך מוכרין למזון בניו ובנותיו כשהן בני שש שנים או פחות אבל יתר על שש אין זנין אותן מנכסיו שלא בפניו אע"פ שהוא אמוד וכן מי שנתנוהו בקולר או נשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין אשתו ובניו ובנותיו שהן בני ששה שנים או פחות ומפרנסין אותם ע"כ ומה שהוקשה לרבינו בדבריו כבר הרגיש בו הרב המגיד ויישבו שכי' וז"ל ויש לשאול שנראה מדבריו שהבני' שהם יותר על שש אין זנין אותם מנכסי מי שנשתטה ודינו שוה למי שהלך למ"ה ובגמרא חלקו בהם בפירוש ואין שם בזה שום מחלוקת והתשובה שרבינו

לא כתב במי שנשתטה אלא במי שמוציאין מנכסיו בין שהוא אמוד בין שאינו אמוד והוא בקטנים עד שש ובזה הושוו מי שנשתטה ומי שהלך למ"ה אבל בגדולים מבן שש והוא אמוד לא דבר רבינו בכאן ובזה חלוק מי שנשתטה ומי שהלך למ"ה וסמך לו רבינו על מ"ש בסוף הלכות נחלות שמי שנשתטה שפוסקין צדקה על ממונו ולא יהיו בניו הגדולים על וי פחותים מאחר וכבר ביאר רבינו למעלה שהן ניזונין משום צדקה וכ"ש שמוציאין ממנו צדקה וזנין בניו וזה ברור כנ"ל עכ"ל: כתב הר"ן מצאתי בהלכות ישנות הילכך לגבי מי שנשתטה עבדין הא והא ולגבי מי שהלך הא והא לא עבדין כרב חסדא דרבינו הוא לגבי רב יוסף ואף הרמב"ם כתב בסוף הלכות נחלות ומי שנשתטה או נתחרש ב"ד פוסקין עליו צדקה אם היה ראוי ולא ידעתי למה דלרב חסדא דאמר תכשיט נהי דאברייתא קאי איפשר דדבר אחר דאמר מר עוקבא גבי נשתטה ה"נ מפרש ליה אתכשיט שמענו אבל צדקה מנין עכ"ל כתוב בתשובת הרשב"א סימן תתקפ"ח שנשאל על איש שנשתטה והמעות ביד קרובי האשה עדיין אם נאמר תזון היא מן הנכסים והוא מן התמחוי או אם מוציאים ב"ד מידם והשיב דמוציאין דא"א לגבות היא כתובתה כל שהוא אינו יכול לגרש אלא נזונין היא ובעלה ובניהם בת גדולה שהיא חולנית ותובעת מאביה שיפרנסנה כי גרעה מקטנה וגם תובעת ששיאנה עיין בהגהות מרדכי דקידושין: מדברי הרא"ש בתשו' כלל י"ז סימן ז' נראה בהדיא דמי שבא על הפנויה וילדה ממנו בן או בת חייב לזונם וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' מ"א ומיהו כתב דה"מ כשהוא מודה שהולד ממנו אבל אם אינו מודה בכך אפי' נודע שבא עליה והיא טוענת ברי שהיא מעוברת ממנו כיון שאינו מודה לה בזה הרי אפשר שנתעברה מאחר דכי היכי דאפקרה נפשה לגביה אפקרה נפשה לגבי אחרינא

סימן עב - דין המדיר את אשתו מלהנות

המדיר את אשתו מליהנות ממנו אין הנדר חל להפקיע מזונותיה וכו' ואם א"ל צאי מעשה ידיך במזונותיך והיא מספקת לדברים גדולים וכו' בכתובות ר"פ המדיר (דף ע:): המדיר את אשתו מליהנות לו עד ל' יום יעמיד פרנס יתר מכאן יוציא ויתן כתובה ומקשה בגמרא וכיון דמשועבד

לה היכי מצי מדיר לה כל כמיניה דמפקע לה לשעבודיה ומשני באומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך א"ה פרנס למה בדלא ספקה אי בדלא ספקה הדרא קושיא לדוכתא א"ר אשי במספקת לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים הני דברים קטנים ה"ד אי דרגילה בהו הא רגילה בהו ואי דלא רגילה בהו פרנס למה לא צריכה דרגילה בבי נשא וקא מגלגלת בהדיה דאמר' ליה עד האידינא דלא אדרתן גלגלינא בהדך השתא דאדרתן לא מצינא דאיגלגל בהדך ומ"ש עד לי יום עד לי יום לא שמעי בה אינשי ולא זילא בה מילתא טפי שמעי בה אינשי וזילא בה מילתא וכתב הרא"ש אהא דקאמר השתא דאדרתן לא מצינא דאיגלגל בהדך ואף ע"ג דאינה יורדת עמו ואם כן הרי משועבד לה לדברים שהיתה רגילה בהו בבי נשא והיאך חל הנדר וי"ל דהא דאינה יורדת עמו בדברי' של בני משפח' שיש להם עושר ושאין להם עושר שוין בו אבל הנך דברים קטנים דרגילה בהו בני נשא לפי שהיה עשיר אבל בני משפחה שאין להם עושר אלא כמו שהיה לבעלה אינם רגילים באותם דברים קטנים יש לה לגלגל עמו כל זמן שהיא אצלו הילכך חל הנדר אבל כשהדירה ואינה עוד אצלו חייב להנהיג בכבוד בית אביה הילכך אמרה ליה השתא דאדרתן לא מגלגלינא בהדך עכ"ל והוא מדברי התוספות ואהא דתנן יעמוד פרנס מקשה בגמרא ופרנס לאו שליחותיה קעביד אמר רב הונא באומר כל הזן אינו מפסיד וכתבו התוספות והרא"ש והר"ן בשם רשב"ם שדקדק מסוגיא דגמרא דדוקא כה"ג דקאמר כל הזן אינו מפסיד בלשון רבים הוא דשרי במודר הנאה אבל למימר ליחידאה אם תזון לא תפסיד הוא דמחזי כשלוחו ע"כ ומשמע לרבינו דדוקא לומר ליחידאה אם תזון לא תפסיד הוא דמיחזי כשלוחו אבל כשאומר כל הזן אינו מפסיד אף על פי שאומר כן ליחידאה לא מיחזי כשלוחו כיון שבלשון רבים הוא אומר לפיכך כתב להתיר על ידי פרנס שיאמר לו כל הזן אינו מפסיד: ומ"ש וכן אם הדירה סתם או זמן רב יפרנסנה על ידי פרנס לי יום וכו' שם אמר רב ל"ש אלא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה פירוש במפרש שפירש לי יום ושמואל אמר אפי' בסתם לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו ופסקו הפוסקים כשמואל דהלכתא כוותיה בדיני ומ"ש אחר לי יום יוציא ויתן כתובה לר"י כופין אותו בשוטים ולר"ח אין כופין מחלוקת ר"י ור"ח כתבוהו התוספות והמרדכי בר"פ המדיר (ע:) ובפרק הבא על יבמתו: ומ"ש ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל הוא בפרק הבא על יבמתו ובסימן קנ"ד כתב רבינו דברים אלו בארוכה ושם אכתוב דעות הפוסקים בדין זה והרמב"ם כתב בפ"ב מהלכות אישות כלשון הזה המדיר את אשתו מליהנות לו וכו' ממתני' לו לי יום ובאותם הל' יום תהיה היא

עושה ואוכלת ויהיה אחד מחבירו מפרנס אותה דברים שהיא צריכה להם יותר על מעשה ידיה אם אין מעשה ידיה מספיקין לה לכל ע"כ וכתב הר"ן על זה ודבריו תמוהים בעיני הרבה דהא בגמרא אמרינן בהדיא דלא מצי מדיר לה אלא באומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך אבל סתמא לא אמרינן נעשה כמי שאומר לה מ"ה מסקינן לה דוקא באומר לה ובמספקת לדברים גדולים ובמגלגלת בהדיה לדברים קטנים ומדבריו נראה דאפילו בשאין מעשה ידיה מספיקין ולא איתגלגלת בהדיה חייל נדרא וכל שמעשה ידיה מספיקין אפילו א"ל צאי וכו' מצי מדיר לה ואילו בגמ' אמרינן דנהי דבאומר מהני כי לא אמר משעבד לה ולא כל כמיניה למימר אינו נותן מזונות ושהיא עצמה תעכב מעשה ידיה ודכותה גבי אשה אף על פי שהיא יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה אינה יכולה לומר איני עושה בלבד ושהוא מעצמו יעכב מזונות דהא תנן קונם שאני עושה לפיך א"צ להתיר ואין לך אומרת איני עושה גדול מזה ונ"ל שהביאו לומר כך משום דלא אשכחן דאלמוה רבנן לשעבודא דידה והיינו טעמא משום דלא צריך לאלומיה דע"כ או יתיר נדרו או יוציא ויתן כתובה ומש"ה ס"ל ז"ל דתנא דקונם שאני עושה לפיך א"צ להפר היינו משום דס"ל דקונמות אין מפקיעין מידי שעבוד ולא צריך כלל לטעמא דאלמוה וכי אמרינן הכי לעיל בפרק אעפ"י (נט:) היינו כר"י בן נורי דס"ל דהשתא לא חייל נדרא ולבתר הכי חייל ומש"ה ע"כ אצטרכינן לאסוקי דקונמות כקדושת הגוף דמו ואלמוה לשעבודה דבעל כדאיתא בסוגיין דאף על פי דוק ותשכח אבל לת"ק דאמר א"צ להפר נקטינן מילתא כפשטא דסבירא ליה דקונמות אין מפקיעין מידי שעבוד וכי פרכינן והתנן קונם וכו' הכי פרכינן לימא מתניתין דלא כת"ק דהתם וכל הך סוגיא לפרוקי ת"ק דהתם אמתניתין איתאמרה אבל לדידן דקי"ל כר"י בן נורי דקונמות מפקיעין. מידי שעבוד לא צריכינן לכל הני הוויי ולא קשיא לן מידי משום דשעבודא דידיה הוא דאלמוה דאם לא כן יצטרך לגרש בע"כ והאיש אינו מוציא אלא ברצונו אבל שעבודא דידה אמאי צריכים לאלומיה הא ביפר או יוציא ויתן כתובה סגי שהאשה יוצאת לרצונה ושלא לרצונה ובכך עלו דברי הרמב"ם ז"ל כהוגן עכ"ל : כתב ה"ה דע שדין משנתינו אינו אלא בשלא הדירה אלא מנכסיו אבל אם הדירה אף מתשמיש יתר משבת יוציא ויתן כתובה כמ"ש פי"ד וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן אלף רל"ב וכ"נ דעת הרמב"ן ז"ל עכ"ל: נדרה שלא תטעום אחד מכל המינים וקיים לה הוא וכו'. משנה שם (דף ע.) המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות יוציא ויתן כתובה ובגמרא (דף עא) מתיב מינה לשמואל דאמר דאפילו בסתם עד שלשים יום יעמיד פרנס קשיא מתניתין דהכא קתני

יוציא ויתן כתובה כלומר מיד יוציא ולא ימתין כלל ושני הבי"ע שנדרה היא וקיים לה הוא וסבר ר"מ הוא נותן אצבע בין שיניה ופרש"י שנדרה היא. ומה יש לו עוד להמתין אי ניחא לה לדידה למישקל כתובתה ומיפק לא תבקש פתח לנדרה אבל היכא דאדרה איהו כגון מליהנות לו ימתין שמא ימצא פתח לנדרו: וקסבר. הוא שקיים לה נתן אצבע בין שיניה והשיכה לפיכך יתן כתובה וסתם מתניתין ר"מ עכ"ל והתוספות כתבו דמיירי בנדרה מן הפירות כל זמן שהיא תחתיו ואם נדרה לעולם מה תרויח במה שיוציא ואף על גב דבנדר של תשמיש ממתנת בנדר של פירות אינה יכולה לסבול אפי' יום א' ע"כ: ומ"ש או שאמרה לו הנאת תשמישך עלי אם אוכלנו יתבאר בסמוך: ומ"ש אפילו הוא רע ולא טעמה אותו מעולם כן כתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות אישות וכתב ה"ה דהכי איתא בתוספתא ובירושלמי וגם הרא"ש כתב תוספתא זו: ומ"ש ואם הוא מדירה שא"ל הנאת תשמישך עלי אם תטעום מאותו המין יקיים ז' ימים וכו' וכן מ"ש לעיל בסמוך באמרה לו הנאת תשמישך עלי אם אוכלנו יוציא מיד ויתן כתובה שם (דף עא.) וסבר רבי יוסי במדיר את אשתו שלא תתקשט יוציא ויתן כתובה בעניות שלא נתן קצבה אלמא בעל מצי מיפר ורמינהו אלו דברים שהבעל מיפר נדרים שיש בהם עינוי נפש אם ארחץ אם לא ארחץ אם אתקשט אם לא אתקשט אמר רבי יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש הבי"ע בדברים שבינו לבינה הניחא למ"ד בדברי' שבינו לבינה הבעל מיפר אלא למ"ד אינו מיפר מאי איכא למימר אלא הבי"ע דתלנהו לקשוטי בתשמיש המטה דאמרה יאסר הנאת תשמישך עלי אם אתקשט. ופריך אמאי יוציא מיד ימתין שבת אחד כדין המדיר את אשתו מתשמיש המטה ומשני ה"מ היכא דאדרה איהו דסברה מירתח רתח עילואי והשתא מותיב דעתיה אבל היכא דנדרה איהי ושתיק לה סברה מיסנא הוא דסני לי כלומר וכיון שאינה סבורה שיתפייס עוד לא תקנו חכמים שתמתין הואיל וקשה לה: וכתב הר"ן והאי יוציא דתנן משמע ליה יוציא בע"כ אפי' רוצה לקיימה מטעמא דמיסנא הוא דסני לי אלא שראיתי לרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ב מהלכות אישות נדרה היא שלא תאכל אחד מכל הפירות וכו' אם רצה שתשב תחתיו ולא תאכל פירות תשב ואם אמר איני רוצה באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה שהרי היה בידו להפר והוא קיים לה ברצונו ע"כ ודקדק כן מדאמרינן גבי האשה שנדרה בנזיר ואם אמר אי איפשי באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה וכבר כתבו דלאו דוקא אלא ה"ק ואם אמר הבעל אי איפשי באשה נדרנית ומש"ה לא הפר יוציא ויתן כתובה עכ"ל ורבינו הביא דברי הרמב"ם בלא חולק: כתב ה"ה בפ"ב דע שכל מקום שתראה המדיר את אשתו מכך

וכך ר"ל שהוא אוסר הנאתו עליה אם תעשה כך אבל האוסר על אשתו ואומר הריני אוסר עליך שלא תעשי כך אין בדבריו כלום וזה פשוט עכ"ל:

סימן עג - שחיב בכסות ומדור וכלי בית לאשתו

כסותה כיצד חייב להלבישה לפי כבודו ואמרו חכמים בעני שבישראל שיתן לה בגדים ששויים חמשים זוז מכסף מדינה שהם שש דינרים ורביע של כסף ולא יתן לה שחקים בימות הגשמים וכו' עד ממועד למועד משנה בפרק אע"פ (דף סד): וכתב הרמב"ם בד"א בימים ההם ובא"י אבל בשאר זמנים ובשאר מקומות אין הדמים עיקר וכו' עד סוף הסימן הכל בפ"ג מהלכות אישות וכתב עוד שם וכל שב"ד מוכרין למזונותיו מוכרין נמי לכסותו וכלי ביתו ומדורו וכתב הרב המגיד בד"א באותן הימים וכו' מתבאר בגמרא דאין כל המקומות שוים ואמרינן שם (סה): גבי מנעלים האי תנא במקום הרים קאי ודבר פשוט הוא וכתב רבינו בפחות שלובשת כל אשה בעלת בית הוא שמדבר באשת עני: ומ"ש וכלי אכילה וכו' בירושלמי נותן לה פך ושמן ונר ופתילה וכוס וחבית וקדרה וכן בתוספתא: ומ"ש והמדיר ששוכר לה וכו' פשוט הוא שיש לה מדור ואמרו בפרק הנושא (דף קג.) משתמשת במדור כדרך שמשתמשת במדור בחיי בעלה וידוע שאין בית פחות מדי' על ד': ומ"ש וכן מחייבין אותו ליתן לה תכשיטים וכו' זה נלמד מדין מי שהלך למ"ה שנחלקו בפרק שני דיני גזלות (דף קז): אם יש לה תכשיט אלמא דלכ"ע בפניו יש לה תכשיט ופשוט הוא: ומ"ש בד"א בעני וכו' משנה בפרק אף על פי (דף סד): ומ"ש ואם קצרה ידו ליתן לה וכו' זה נלמד ממה שנחלקו רב ושמואל באומר איני זן ואיני מפרנס ומשמע דבעני ד"ה כיון שאין יכולין לכופו לזון כופין אותו להוציא כמו שכתבתי בפ"ב בדין המזונות ומ"ש ולא האשה בלבד וכו' זה פשוט שהפרנסה והכסות הרי הן כמזונות וכן הזכירו בהרבה מקומות בגמרא פרנסה בכלל מזונות וכתב רבינו ואינו נותן להם כפי עשרו לפי שלא הוזכר חילוק בין העשיר לעני אלא באשה ופשוט הוא: ומ"ש זה הכלל וכו' כן מוכיח בפרק מציאת האשה שהבנות אף ע"פ שאין בלשון התנאי אלא תהוין יתבן בביתי ומתזנן מנכסי שיש להם לבוש וכסות: ומ"ש מקום שדרכן שלא תצא אשה לשוק בכפה שעל

ראשה בלבד וכו' כבר נתבאר למעלה שהכל לפי מנהג המקום כמו שהוכיח בפרק אף ע"פ ולא הוצרך רבינו לפרש בזה אלא לומר אף על פי שהן עומדות בבית שאין יוצאות לשוק חייב ליתן לה שהרי צריכה היא לילך לבית האב וכיוצא בה: ומ"ש אבל גנאי היא לאשה וכו' בבראשית רבה כשמזכיר גנותן של נשים אומר יצאנית הם שנאמר ותצא דינה ואמרו רבותינו בספרי פרשה כי תצא גבי נערה המאורסה פרצה קוראה לגנב: ומ"ש ויש לבעל וכו' כך אז"ל במדרש וכבשוה וכבשה כתיב מלמד שהאיש דרכו לכבש האשה שלא תהא יצאנית: כתב הרשב"א בתשובה על מי שלוח על כסות אשתו ואבדם בקוביא והאשה באה להוציא כסותה מיד המלוה בלא כלום ולומר שהבעל הוציאו מביתה שלא מדעתה ומאן לימא לן שאין הבעל יכול למכור ולמשכן כסות אשתו ובניו שלא מדעתה כמה ששנינו (ערכין כד.) המקדיש את נכסיו אין לו בכסות אשתו ובניו וכו' והאריך בדבר ובסוף כתב וכ"ש בנדון שלפנינו דמאן לימא לן דלא אפקיה מדעתיה למשכוניה משום רווח ביתה ועוד דשפיר קא אמרה שאף בזה יש משום תקנת השוק עכ"ל ועיין במרדכי סוף פרק האומנין:

סימן עד - המדיר אשתו מכמה דברים

הדירה שלא תתקשט ותלאו בתשמיש וכו' בפרק המדיר (ע.) תנן המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינים יוציא ויתן כתובה רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה ובעשירות ל' יום וכבר כתבתי בסימן ע"ב דבגמרא מוקי לה כדתלנהו לקשוטיה בתשמיש דאמרה יאסר הנאת תשמישך עלי אם אתקשט ופריך ותתקשט ותאסר אי לב"ש ב' שבתות אי לב"ה שבת אחד ופרש"י אמאי יוציא לאלתר ויתן כתובה תתקשט ותאסר וה"ל כמדיר את אשתו מתשמיש ותנן בפרק אע"פ לב"ש ב' שבתות ולב"ה שבת אחד ומשני ה"מ היכא דאדרה איהו דסברה מירתת רתח עילואי והשתא מותיב דעתו אבל היכא דנדרה איהי ושתיק לה סברה מיסנא הוא דסני לי: ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפיי"ג מהלכות אישות וטעמו מפני שהוא פוסק כרבי יוסי משום דשקלו וטרו אמוראי אליביה דגרסינן בגמרא אהא דתנן רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה וכמה קצבה אמר רב יהודה אמר שמואל י"ב חדש רבה בר רב חנה אמר

רבי יוחנן יי שנים רב חסדא אמר אבימי רגל שכן בנות ישראל מתקשטות ברגל ופרש"י וכמה קצבה כל' אם נתן קצבה עד כמה לא כייפינן ליה להוציא וכתב הר"ן הר"י הר"ף השמיט כל זה משום דאליבא דרבי יוסי אתמר וכתב משנתינו כצורתה ומשמע דס"ל דלא קי"ל כרבי יוסי אלא כת"ק דפליג עליה ואע"ג דהני אמוראי שקלי וטרי אליבא דרבי יוסי לאו משום דס"ל כותיה אלא משום דצריכי לפרושי מלתיה לתת קצבה כמה אבל ר"ת פסק כרבי יוסי וכר' יוחנן דאמר יי שנים ומשמע דטעמיה משום דשמואל ור"י הלכה כר"י ואיכא מ"ד דהלכתא כרב חסדא והרמב"ם ז"ל פסק כרב יהודה אמר שמואל ומשמע דטעמיה משום דאמר מילתא מציעתא דר"י קאי כותיה דלא אמרינן זמן מועט מזה ורב חסדא קאי כותיה דלא אמרינן זמן מרובה מזה עכ"ל וגם ה"ה נתן טעם זה לדברי הרמב"ם ז"ל: ומ"ש רבינו שהרמ"ה כתב רגל אחד יקיים הדבר פשוט שהוא פוסק כרבי יוסי וכרב חסדא שהוא בתרא. והרא"ש השמיט כל מחלוקת האמוראים ולא כתב אלא משנתינו כצורתה משמע דס"ל דהלכה כת"ק וכדעת הר"י ז"ל וזהו שכתב רבינו וכאשר כתבתי כן נראה לא"א הרא"ש ז"ל: אסר הבעל כלי שכניו עליו או כליו על שכניו כדי שלא תשאילם ולא תשאל מהם וכו' שם (דף עב.) אמר רב כהנא המדיר את אשתו שלא תשאל ולא תשאיל נפה וכברה וריחים ותנור יוציא ויתן כתובה מפני שמשאיה שם רע בשכנותיה וכן היא שנדרה שלא תשאל ולא תשאיל נפה וכברה וריחים ותנור ושלא תארוג בגדים נאים לבניו תצא שלא בכתובה מפני שמשאיתו שם רע בשכניו וכתבו התוספות המדיר את אשתו שלא תשאל וכו' תימה דע"כ לא מיירי הכא בנדרה היא וקיים לה דהא קתני סיפא וכן היא שנדרה ואיהו לא מצי לאדורה אא"כ תלה בתשמיש ואם כן לשמואל למה יוציא לאלתר ותשאל ותאסר לב"ה שבת אחד וי"ל שלעולם שלא תלה בתשמיש אלא כגון שאסר על עצמו הנאת שאלתה ואינה יכולה בשביל זה לשאול ולא תשאיל שאסר הנאת כליו שלא תוכל להשאילם עכ"ל ועל פי זה כתב רבינו אסר הבעל כלי שכניו עליו או כליו על שכניו: ומ"ש עוד רבינו או שאמרה היא קונם תשמישך אם אשאל משכני כלים וכו' ושמע וקיים לה יוציא מיד ויתן כתובה כבר נתבאר הטעם בתחלת סי' זה דכל שנדרה היא וקיים לה איהו סברה מיסנא הוא דסני לי ומש"ה יוציא מיד ויתן כתובה: ומ"ש ואם אמר הוא קונם תשמישך עלי אם תשאל מהם כלים וכו' יוציא לאחר ז' ימים ויתן כתובה מבואר בדברי התוספות דבתלה בתשמיש לא יוציא עד שיעבור שבת דהוי כמדירה מתשמיש והכי אמרינן בהדיא בגמרא וכמו שכתבתי בתחלת סי' זה: ומ"ש ואם היא אסרה כלי תשמיש שכניה עליה כדי שלא

תשאל מהם וכו' מבואר דהיינו סיפא דמימרא דרב כהנא שכתבתי בסמוך: ומ"ש והוא אינו יכול להפר שאין זה דברים שבינו לבינה היינו משום דאל"כ אמאי תצא שלא בכתובה הא נדרה היא וקיים לה איהו יוציא ויתן כתובה שהוא נתן אצבע בין שיניה וכמבואר במ"ש בסימן ע"ב ומש"ה מפרש לה בנדרה בדבר שאינו יכול להפר והרמב"ם כתב בפייג מהלכות אישות הדירה שלא תשאל ולא תשאל מכלי הבית שדרך כל השכנות לשאול אותן ולהשאילן כגון נפה וכברה וכו' יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה מפני שמשאיה שם רע בשכנותיה וכתב ה"ה כתב רבינו יתיר את נדרו פירוש שממתינים לו ל' יום כנזכר פי"ב ואע"פ שבגמרא לא אמרו אלא יוציא ויתן כתובה לא אמרו לאלתר שלא הוצרכו אלא ללמד שעיקר הנדר קשה לה או ישאל על נדרו או יוציא ויתן כתובה וכן פירשו קצת מפרשים ז"ל וכבר כתבתי פי"ב שכל מקום שנזכר הדירה ר"ל שהדירה מהנאתו אם תעשה כך עכ"ל: נדרה שלא תלך לבית אביה ותלאו בתשמיש וכו' שם (עא) במשנה המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה בזמן שהוא עמה בעיר חדש אחד יקיים ב' יוציא ויתן כתובה בזמן שהוא בעיר אחרת רגל אחד יקיים ג' יוציא ויתן כתובה ופירש"י כשהן בעיר אחרת. דרך בתם ללכת אצלם ברגלים רגל אחד מציא מוקמא אנפשה ג' לא מציא מוקמא ובגמרא הא גופא קשיא אמרת רגל אחד יקיים הא ב' יוציא ויתן כתובה אימא סיפא ג' יוציא ויתן כתובה הא ב' יקיים אמר אביי סיפא אתאן לכהנת ורבי יהודה היא רבה בר עולא אמר ל"ק כאן ברדופה כאן בשאינה רדופה ופרש"י רדופה. לילך לבית אביה תמיד שנים יוציא: שאינה רדופה. שנים יקיים ומשמע לרבינו דכיון דלא קי"ל כאוקמתא דאביי משום דמוקים לה דלא כהלכתא דהא מוקים לה כרבי יהודה דמפליג במדיר את אשתו בין ישראל לכהן ולא קי"ל כותיה הלכך נקטינן כאוקימתא דרבה בר עולא דמפליג בין רדופה לשאינה רדופה: ומ"ש ותלאו בתשמיש כבר נתבאר הטעם בדבריו משום דאל"כ אמאי יוציא ויתן כתובה אפילו לאחר כמה רגלים הרי לא נתן אצבע בין שיניה כיון דאינו יכול להפר הלכך ע"כ בתלאו בתשמיש עסקינן דכיון שהיה יכול להפר ולא הפר הוא נתן אצבע בין שיניה הלכך אם הוא בעיר לבי' חדשים יוציא ויתן כתובה ואם הוא בעיר אחרת לבי' רגלים או ג' יוציא ויתן כתובה: ומ"ש או סתם יוציא ויתן כתובה הוא ממה שנתבאר בסימן ע"ב דבנדרה היא וקיים לה יוציא מיד ויתן כתובה והלכך ע"כ הא דתנן חדש א' או רגל אחד יקיים במפרשת בשעת נדרה עד חדש אחד או עד רגל אחד מיתוקמא דאילו בנדרה סתם וקיים לה איהו יוציא מיד ויתן כתובה: ומ"ש ואם הוא אומר קונם תשמישך עלי אם תלך לבית אביך

יותר מחדש או יותר מרגל יוציא מיד אחר ז' ימים כבר נתבאר בסימן זה דכל שהוא המדיר ותולה נדרו בתשמיש דינו כנודר מתשמיש ולא יקיים יותר מז' ימים וכב"ה דאמרי המדיר את אשתו מתשמיש המטה שבת אחד: ומ"ש רבינו יותר מחדש או יותר מרגל היינו בין במפרש בין שנדר סתם ולא הוצרך רבינו לכותבו לפי שסמך על מ"ש בסמוך דנודר סתם דינו שוה למפרש שנודרת ליותר מחדש או יותר מרגל והרמב"ם כתב בפ"ג מהלכות אישות המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה בזמן שהיא עמהם בעיר חדש אחד ממתנין לו ב' יוציא ויתן כתובה בזמן שהם בעיר אחרת רגל אחד ממתנין לו ב' יוציא ויתן כתובה וכתב הרב המגיד שטעמו משום דאביי אוקי מתניתין כר"י ולא קיי"ל כר"י אלא כסתם מתניתין בריש פרקין דלא מפליג בין כהן לישראל הלכך כאן אף באשת כהן בב' יוציא ויתן כתובה ואף על פי שיש שם אוקימתא אחרת זו עיקר וכן פסקו בהלכות עכ"ל וגם הר"ן כתב שזה טעמו של הרמב"ם ובנוסחת הרי"ף שבידינו כתוב במשנה רגל אחד יקיים ב' יוציא ויתן כתובה והיה אפשר לומר שמפני שהיה סבור הרי"ף כדעתו של הרמב"ם הגיה המשנה כי היכי דתיתי כת"ק דלא מפליג בין כהן לישראל אלא שמצאתי בירושלמי כתב בנוסח המשנה כגירסת הרי"ף ז"ל ולפיכך נראה לומר שכך היה כתוב בגירסת המשנה שלו: הדירה שלא תלך לבית האבל ולבית המשתה וכו' משנה שם המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה יוציא ויתן כתובה מפני שנעל בפניה. ומ"ש אם נדרה היא שאמרה קונם תשמישך עלי אם אלך וקיים לה יוציא מיד ויתן לה כתובה הוא על פי מה שנתבאר בסי' ע"ב ובסימן זה דכשנדרה היא וקיים לה הוא מיד יוציא ויתן לה כתובה: ומ"ש ואם הדירה הוא שאמר קונם תשמישך עלי אם תלך יוציא לאחר ז' ימים הוא על פי מה שנתבאר בסימנים הנזכרים דכשהוא מדירה בשום דבר ותלאו בתשמיש דיני כמדירה מתשמיש דיקיים שבת א' כב"ה דסברי הכי וז"ל הרמב"ם בפ"ג מהלכות אישות המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה שזה כמי שאסרה בבית הסוהר ונעל בפניה וכתב ה"ה המדיר את אשתו שלא תלך וכו' כגון שנדרה היא ואמרה יאסר הנאת תשמישך עלי אם אלך לבית אבא או לבית האבל ושמע בעלה ולא הפר לה שאם במדירה הבעל ואומר לה תאסר הנאתי עליך אם תלכי כבר נתבאר בפ"ב כיוצא בזה שאין כופין אותו להוציא לאלתר אלא עד ל' יום אלו דבריהם ודברי רבינו נראה שהוא מפרשה במדירה הבעל מהנאתו אם תלך וזהו שכתב יתיר נדרו ר"ל תוך זמן הל' יום הידוע למעלה בפרק י"ב שממתנין למעלה וכבר כתבתי

בפרק י"ב שאין אדם יכול לאסור לאשתו דבר אלא בדרך שיאסור הנאתו עליה אם תעשה כך עכ"ל. ומ"ש רבינו ואם טוען בשביל בני אדם פריצים המצויים שם הדרתיה וכו' אינו נאמן משנה וגמרא שם: כתב הרמב"ם הדירה שלא תלך למרחץ וכו' עד סוף הסימן הכל פי"ג מה"א וכתב ה"ה דהדירה שלא תלך למרחץ וכו' וכן שלא תנעול נעל וכו' הוא ירוש' בפרק המדיר: ומ"ש האומר לאשתו אין רצוני שיבואו לביתי אביך ואמך וכו' דברים פשוטים הם וכ"כ מן הגאונים ז"ל: ומ"ש וכן היא שאמרה וכו' כך כתב הר"ף בתשובה סימן ט"ו ובהשגות א"א אימתי בזמן שהן באות בגבולה אבל אם היא באה בגבולן אין מוציאין אותם בשבילם ממקומן אף על פי שהמדור שלו ואין להם זכות בו הואיל ורוצה בעמידתה אבל מבקשין ממנו שלא יצערו אותה בדירתן ע"כ ואני אומר אין אדם דר עם נחש בכפיפה אלא כך הוא עיקר הדבר שאם נראה לב"ד שהם מריעים ומצירים לה וגורמין לה קטטה עם בעלה הדין עמה ואם לאו לאו כל כמינה ובזה יפה כח הבעל מכחה לפי שהמדור הוא של בעל ואינה שלה ולפיכך אינה יכולה למחות על ידן אלא בטענה זהו דעתי עכ"ל ב"ה ולפי מה שנתבאר דברי רבינו בסימן זה הירושלמי כך פירושו שאם הדירה הוא שאמר לה קונם תשמישך עלי אם תלכי לבית המרחץ בכרכים יותר משבת א' ובכפרים יותר מבי' שבתות או אם תנעל בכפרים יותר מג' ימים ובכרכים יותר מע"ל ימתין ז' ימים ואח"כ יוציא ויתן כתובה ורבינו קיצר כמובן: ודברי הרמב"ם כתובים בספר מישרים בשם גאון בשם הר"ף ועיין שם. כתוב בתשובה להרמב"ן סימן ק"ב שנשאל על בעל המכה את אשתו בכל יום עד שהוצרכה לצאת מביתו וללכת לבית אביה והוא טוען שמקללתו בפניו והיא מכחישתו והשיב אין לבעל להכות ולענות אשתו דלחיים ניתנה ולא לצער ואם טען שהיא מקללתו בית דין חוקרים מהשכנים מי הגורם ואם הוא מכה ומצער שלא כדין והיא בורחת הדין עמה זכר לדבר הגר אבל אם מקללתו חנם הדין עמו שהרי מן היוצאת שלא בכתובה היא ומ"מ אם הדבר מסופק לבית דין מי הוא הגורם או אפילו הגיעו לדבר ברור שהבעל מכה שלא כדין איני רואה שב"ד יכולים להשביעו שלא לעשות כן אלא גוערין אותו ומייסרים ומודיעים שאם יכה שלא כדין שהוא חייב להוציא וליתן כתובה שאפילו על שאר דברים שאין לה כ"כ צער כגון שמדירה שלא תלך לבית אביה או לבית האבל וכו' או שלא תשאל נפה וכברה וכו' כל שכן במכה ופוצע ומצערה בגופה וקרוב בעיני הדבר שאם ידוע שהוא מתמיד להכותה שאינו נאמן לטעון עליה שהיא מקללתו בפניו דלאו כל הימנו לאחזוקה בפרוצה כענין שאמרו בפרק המדיר גבי ע"מ שלא תלך לבית המשתה

עכ"ל ועל מ"ש שאין ב"ד יכולים להשביעו אני תמה דכיון דעבירה קא עביד שהרי המכה את אשתו עובר בבי' לאוין כשם שעובר המכה את חברו וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה למה לא ינדו אותו שלא יעבור על דברי תורה ומעשים אצלנו בכל יום וגערה ונזיפה לא מהני בהו וע"פ הנידוי הם נמנעים וסמך לדברי מצאתי בתשובת רבינו שמחה שכתבתי בסימן קנ"ד ואח"כ מצאתי כדברי בספר מישרים נכ"ג ח"ה בשם הרמ"ה אם חבל בה הבעל יש יכולת לב"ד ליסרו ולהחרימו ולנדותו ולהכותו ולרדותו בכל מיני רידוי ולקוץ ידו אם רגיל בכך כי הא דרב פפא קץ ידא כי חייב לכבדה יותר מעצמו או יוציא ויתן כתובה ע"כ ובסימן ק"ג מהתשובות הנזכרים כתוב על הבורחת מפני שמכה אותה או מפני חמותה שמצערתה ולא במרד חייב הבעל לתת לה מזונו' ואם לותה ואכלה הבעל חייב לפרוע עכ"ל:

סימן עה - חלוק הארצות לענין נשואין, ודיני ארץ ישראל

שלש ארצות בא"י חלוקות זו מזו לענין נישואין יהודה ועבר הירדן והגליל משנה בפי' שני דייני גזילות ומ"ש ומי שהוא מאחת מכל אלו הארצות ונשא שם אשה אינו יכול לכופה שתצא עמו לארץ אחרת אבל אם היא מאחת מאלו הארצות והלך לארץ אחרת ונשא שם צריכה לילך אחריו לארצו יתבאר בסמוך: ומ"ש ונראה דה"ה בכל ארץ וארץ כיוצא בה לפי מה שהיא חלוקה בגבולותיה כ"כ הרמב"ם בפ"ג מהלכות אישות ומ"ש וכתב הר"מ מרוטנבורק אם הוא מיהודה וקדשה בגליל אפילו לא נשאה בגליל וכו' ובנושא אשה ביהודה והיא ביהודה שאינו יכול להוציאה משם לגליל גם בזה כתב הר"ם שאינו יכול להוציאה מאותה הארץ להביאה לארצה וכו' שם כתבו הרא"ש והמרדכי תוספתא שלש ארצות לנשואין יהודה ועבר הירדן והגליל בד"א בזמן שהיה מיהודה ואירס אשה ביהודה או בן גליל שאירס אשה בגליל אבל בן יהודה שאירס אשה בגליל כופין אותה לצאת שע"מ כן נשאה ירושלמי מתני' כשהיה מיהודה ונשא אשה מגליל מגליל ונשא אשה מיהודה אבל אם היה מיהודה ונשא אשה מגליל ונשא אשה מגליל כופין אותה לצאת

אני פלוני שמהודא ונשאתי אשה מהודא כופין אותה לצאת מגליל אין כופין אותה לצאת אני פלו' שמגליל ונשאתי אשה מגליל כופין אותה לצאת מהודא אין כופין אותה לצאת ולכאורה התוספתא והירושלמי סותרין זה את זה ופי' הר"מ התוספתא בד"א שהיה מהודא ואירס אשה ביהודא אין יכול להוציאה למדינה אחרת אע"פ שהאשה מגליל אינו יכול להוציאה מהודא ולא מצי למימר לה והלא אין זהו מקום מולדתך מאי איכפת לך אם אדור כאן או במדינה אחרת דכיון דאירסה ביהודא מצי למימר אדעתא דהכי נתקדשתי לך לדור ביהודא כי שם יש לי נחת רוח יותר כי הורגלתי שם אבל אם היה מהודא ואירס אשה בגליל וכו' אפילו הלך לגליל וקדשה בסתם כופין אותה לצאת ליהודא והא דקתני שע"מ כן נשאה ולא קתני קדשה כיון דבקדושין מיירי י"ל דאשמועי רבותא דאפי' אם אח"כ נשאה באחת משאר ארצות כגון בעבר הירדן כופין אותה לצאת ליהודא מתי שירצה שע"מ כן נשאה ע"ד קדושין הראשונים וכיון דבשעת קידושין היה דר ביהוד' הוי כאילו התנה שתלך אחריו ליהוד' והירושל' ה"פ מתניי כשהיה מהודא ונשאה בגליל פי' שהלך שם ונשא' כיון דהנשואין היה בגליל אין כופין אותה לילך אחריו ליהודא אבל אם היה מהודא ונשא אשה ביהודא שהיא מגליל ושוב מרדה ושבה אל בית אביה לגליל כופין אותה לצאת משם ליהודא כיון שנשאת לו ביהודא. אני פלוני שמהודא וכו' כך היו רגילים לכתוב ולחתום בשעת נישואין לפי שיש מקומות שאין כותבין כתובה וישתכח הדבר באי זה מקום נשאה ואפילו במקום שכותבין כתובה שמא תטמין הכתובה ותאמר שנשאה בגליל לפיכך היה כותב כן לידע באי זה מקום נשאה כופין אותה לצאת ליהודא מגליל אין כופין אותה לצאת פירוש אבל אם כתב ואני פלוני מהודא ונשא אשה מגליל אין כופין אותה לצאת מגליל עכ"ל ומתוך דברים אלו יתבאר לך שמ"ש רבינו בשם הר"מ שאינו יכול להוציאה מאותה הארץ להביאה לארצה פי' אפילו לארצה עיין בתשובת המיימוני דשייכי לספר נשים כי שם האריך בדינים אלו והגהות מיימוני בפ"ג מהלכות אישות כתבו פי' זה דמהר"ם ור"ת פירשו הירושלמי והתוספתא בע"א וכתבו רבינו לקמן בסמוך והרי"ף לא כתב אלא התוספתא כצורתה וכן הרמב"ם בפ"ג מהלכות אישות לא כתב אלא דברי התוספתא וכתב הר"ן ומסיים בתוספתא אם אמר אני פלוני מהודא נשאתי אשה מגליל כופין אותה לצאת כלומר אע"פ שעומד עכשיו בגליל ובגליל אין כופין אותה לצאת כלומר אע"פ שהוא מהודא יכול להוציאה מכרך שבגליל לעיר שביהודא אם היה מושבו ביהודא בעיר לאו כל הימנו שיאמר לה כיון שאיני יכול להוציאך מכרך שבגליל לעיר

שביהודה כ"ש שאני יכול לכופך להוציאך מכרך שבגליל (לעיר שבגליל) דליתיה אלא למה שנתרצית בלבד נתרצית: ומ"ש רבינו ובאותה הארץ יכול להוציאה מעיר לעיר ומכפר לכפר אבל אינו יכול להוציאה מעיר לכפר ולא מכפר לעיר וכו' וכשיוציאנה מעיר לעיר ומכפר לכפר לא יוציאנה מנוה היפה לנוה הרע שם במשנה ומה שכתב ואף לא מנוה הרע לנוה היפה גם שם במשנה רשב"ג אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה שהנוה היפה בודק ואע"ג דמשמע דת"ק פליג בהא קי"ל כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מה"א ופרש"י שהנוה היפה בודק את הגוף למי שבא מנוה הרע ומתוך כך חללים באים עליו והכי משמע בגמרא דקאמר מאי בודק כשמואל דאמר שינוי וסת תחלת חולי בני מעים אבל הרמב"ם בפרק י"ג מה"א כתב אינו יכול להוציאה מנוה היפה לנוה הרע ולא מרע ליפה מפני שהיא צריכה להטפל ולבדוק עצמה בנוה היפה כדי שלא תהיה בה קלה וכעורה וכתב הר"ן ולפ"ז הא דמייתי בגמרא כדשמואל אינו אלא לדמיון בלבד שפעמים יצא נזק מתוך שינוי לטובה ומ"ש וכן לא יוציאה ממקום שרובם ישראל למקום שרובם עכו"ם ובכ"מ מוציאין ממקום שרובם עכו"ם למקום שרובם ישראל תוספתא כתבוהו הר"ן והרא"ש בפרק הנזכר והרמב"ם ז"ל בפ"ג מה"א וכתב הר"ם ובכ"מ שהוא יכול להוציאה אם אינה רוצה לצאת תצא שלא בכתובה ומשמע דאפילו תוספתא אין לה דלא כתב לה אלא אדעתא למיקם קמיה בכ"מ שהדין נותן שתלך אחריו ע"כ ועיין במרדכי: ומ"ש בד"א מח"ל לח"ל וכו' אבל מח"ל לא"י כופין לעלות אפילו מנוה היפה לנוה וכו' עד למקום יפה שרובן ישראל הכל לשון הרמב"ם בפ"ג מה"א והם דברי המשנה והתוספתא שבסוף כתובות כתב הריב"ש בתשובה סימן פ"ח שמי שנשא אשה והביאה לו לעירו ואח"כ הוכרחו לצאת מן המקום ההיא ויקר מקרהו שבאו למקום מולדתה ועמדו שם ימים ולא איתדר ליה שהרשות בידו להוציא משם למקום אחר וסיים בה וכתב וכ"ש שהמקום שדעתם לקבוע דירתם שם הוא מקום תורה וחכמה יותר ממקום שאתם דרים שם עתה וקהלה גדולה ממנה כפלי כפליים וקרוב להיות דומה למה שאמרו בתוספתא מוציאין מעיר שרובה עכו"ם לעיר שרובה ישראל עכ"ל: ובסימן קע"ז כתב על מי שקדש אשה במקום אחר והתנה עם אמה לשלוח בעדה למקומו לכנסה שם ואח"כ לא רצתה אמה שתצא ממקומה בעודה ארוסה אלא שיכניסנה במקומה ואח"כ יוליכנה למקומו והארוס אומר שאם לא תקיים תנאי לא יגרשנה ולא יתן לה מזונות והשיב שנינו בתוספתא בן יהודה שאירס בגליל כופין אותה לצאת שע"מ כן נשאה

אמנם נראה דדוקא לאחר נישואין אבל קודם הנישואין אף ע"פ שכבר אירס אותה והיינו דמסיים בתוספתא שע"מ כן נשאה ודקדק גם מדברי הרמב"ם ולכן בנדון זה כיון שאין לבעל עדים שכך היו התנאים בפירוש קודם הקדושין אינו יכול לכופה אחריו למקומו לנישואין אלא ישאנה במקומה ויכתוב לה כתובה ואחר תלך ואם לא ירצה יפטור אותה בגט ומה שטוען שתשבע אמה שלא היו הדברים כן ולא התנאים עדיין אף אם אמה תודה לו יכולה היתומה לעכב ולומר אם אמי פסקה עלי מה לי או כנוס במקומי או פטור אמנם אם התנה עמה מדעת היתומה ומרנונה קודם הקידושין. והיא תודה בזה אז הדין עמו : כתב בת"ה סימן רט"ו על מי שנשא אשה במקום מולדתו והיה דעתו להשתקע שם ואחר קצת שנים ירד מנכסיו ואינו יכול להתפרנס שם ורוצה לילך לגור במקום אחר שכופין את אשתו ללכת אחריו ואע"פ שכתב שהוא דבר פשוט אין דבריו נראים בעיני כתב הר"ש בר צמח בתשובה שנשאל על ראובן שקדש אשה בתונים ע"מ שתדור עמו בברשך שהיה נשוי לשם אשה אחרת ונפל מחלוקת ביניהם על הנישואין באיזה מקום יהיה כל אחד אומר שהתנה על מקומו והשיב שהאיש נאמן שאפילו בעיקר הדירה אם לא היה מודה היה נאמן שמן הדין אפילו בסתם בלא תנאי היה יכול לכופה לברשך כיון שהיה לו שם אשה שאפילו בשתי ארצות היה יכול לכופה כדתניא בתוספתא שהביא הרי"ף בסוף כתובות בן יהודה שאירס בגליל כופין אותה לצאת שע"מ כן נשאה וכ"ש שהוא נאמן בארץ אחד שאפילו אין לו אשה אחרת באותו מקום כופין אותה לצאת וכדתנן במתניי ואע"פ שאין שני מקומות אלו שוין שהאחד כפר והאחד כרך וא"נ שהאחד נוה יפה והאחד נוה רע אפ"ה בנדון זה מסתמא כופין דכיון שיש לו אשה בברשך יש לנו לומר דע"ד כן נשאה עכ"ל: אמר האיש לעלות לא"י והיא אינה רוצה וכו' עד ואין מוציאין משם משנה וברייתא שם בסוף כתובות וכתב הר"ן בלא כתובה וה"ה לתוספת וי"א דאפילו נדוניא לית לה ומיהו מה שהוא קיים ממנה משמע דאית לה דלא גרעה מזינתה דאמרינן (כתובות קא :) דלא הפסידה בלאותיה הקיימין עכ"ל :ירושלמי הוא רוצה לעלות והיא אינה רוצה וכו' הירוש' הזה כתבו הרא"ש בסוף כתובות וכתב עליו דפליג אגמרא דידן ותירץ הר"ם דאיירי בזמן הזה ומתניי נשנית בזמן הבית ע"כ בפסקי הרא"ש וגם המרדכי כתב דההיא דירושל' מיירי בזמן שב"ה קיים דאז הוי מצוה לדור בירושלים מבא"י ורבינו המחבר כתב שאין תירוץ זה מספיק דאי איירי בזמן הזה למה כופין אותם ול"נ דאפשר לומר דלא ראו חכמים לגרוע כח האיש לגבי א"י וירושלים אפילו בזמן הזה ועיין בתשוב' שכתבתי ס"ס זה ועיין בספר מישרים: כתב ר"ת

מי שהוא ביהודה והביא אשה מגליל ליהודה ונשא שם וכו' על מ"ש בסמוך שהתוספות והירושלמי סותרין זה את זה כתבו הרא"ש והמרדכי והגהות מיימוני שר"ת פי' דמתני' דשלש ארצות לנשואין מיירי בכפיית האשה שאם נשאה באחד מהארצות האלה והוא מקום מולדתו ודירתו אין כופין אותה לצאת משם וכ"ש אם נשא' באחד מהארצות האלה במקום מולדתה ודירתה שיפה כח האשה יותר ואין יכול להוציאה משם ומפרש מתני' ותוספתא הכי ג' ארצות לנשואין וכו' אם האיש מיהודה והאשה מגליל ונשאה ביהודה שהוא מקומו אין מוציאין האיש ממקומו לילך אחריה לגליל כיון דיהודה וגליל הן שתי מקומות ואין שיירות מצויות מזו לזו ואין יכול לחקור ולידע תמיד מנהג אנשי מולדתו אין כופין אותו להניח מקומו כיון דשם נשאה אבל נשאה בגליל כופין אותו לצאת וגרסי' בתוספתא כופין אותו לצאת שע"מ כן נשאה ואם האיש והאשה ממקום אחד ביהודה אע"ג שנשאה בגליל כופין אותו לצאת מגליל אפילו מעיר לכרך ומכרך לעיר ואם האשה מכרך והאיש מעיר או להפך ושניהם ביהודה ונשאה בעירו אין האשה יכולה לכופו להניח מקומו כיון דאין שני המקומות שוים והוא נשאה בעירו וכ"ש אם נשאה בעירה שאין האיש יכול לכופה להניח מקומה כיון שאין שני המקומות שוים ונשאה בעירה אבל אם מקומותיהם שוים שניהם כרכים או שניהם עיירות כופין את האיש לעזוב מקומו ואף על גב שבמקומו נשאה דעולה עמו ואינה יורדת ודרכו לחזור אחר אבידתו ועוד יכול לילך לראות אוהביו כשירצה משא"כ באשה וההיא דירושל' מפרש ר"ת מתני' כשהיה מיהודה ונשא אשה מגליל ונשא אשה מיהודה פירוש שהיה מיהודה ונשא אשה מגליל ביהודה אין כופין אותו לילך אחריה לגליל או מגליל ונשא אשה מיהודה בגליל אין כופין אותו לילך אחריה ליהודה אבל הוא מיהודה ונשא אשה מיהודה מגליל ונשא אשה מגליל אני פלוני שמיהודה נשאתי אשה מיהודה פי' מיהודה מעיר לעיר או מכרך לכרך כדמפרש לעיל מגליל אין כופין אותו לצאת אחריה כך פר"ת דבכפיית האיש איירי עכ"ל וכו' הרא"ש שהר"מ הקשה עליו דמשמע בירושלמי דיפה כח הבעל מכח האשה ופירש הוא דאיירי בכפיית האשה וישב התוספתא והירושלמי כמו שכתבתי לעיל בסמוך בשם הר"ם ויש לתמוה על רבינו שכתב לעיל דברי הר"ם וכאן כתב דברי ר"ת כאילו אינן חולקין על דברי מהר"ם ומאחר שהם חולקים זה על זה אצל דברי מהר"ם הל"ל ור"ת כתב מי שהוא ביהודה והביא אשה מגליל ליהודה וכו' וכתבו המרדכי והגהות מיימוני ורש"י פירש דאיירי בכפיית האשה וכן פי' המיימוני וכל הגאונים וכיון דהוי פלוגתא דרבוותא עבדין הכא והכא

לחומרא והיכא דהבעל בא לכוף את האשה לא נכופנה כפר"ת והיכא דהאשה באה לכוף בעלה כ"ש דאין כופין כדפסקי רוב הגאונים עכ"ל הר"מ ול"נ דבמקום הרמב"ם ורש"י וכל הגאונים לא חיישי' לדברי ר"ת: שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ראובן שטוען שקודם הנשואין התנה עם אשתו וכו' בכלל ל"ה סימן ב' כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח דדבר פשוט דהא דכופין לעלות לא"י היינו בדאפשר בלא סכנה דאי איכא סכנה אסור לסכן עצמו הילכך בזמן הזה בארצות הללו כל שהוא מסוף המערב עד נוא אמון אין כופין לעלות ומנוא אמון למעלה כופין לעלות דרך יבשה וגם דרך ים בימות החמה אם אין שם לסטים כתב הרשב"א שאלת מי שעבר על גדר מהגדרים כגון שגירש אשתו שלא על דרך ההסכמות ושלא לה גיטה ע"י שליח עומד במלכות שאין להם גדר בדבר זה אם יש רשות לנכבדי הקהל ההוא להחרים המגרש ההיא מכח הגדר שלהם עד שיבוא אצלם במסורת הברית תשובה כל דברי הנישואין סתמן כפירושן ויש מהן שתקנו חכמים לכל והם תנאי כתובה הנזכרים בפרק נערה ויש שלא תקנו חכמים אלא שנהגו כן בקצת מקומות מדעת עצמן ולא שתקנו ביניהם בהסכמה אלא שנהגו כן דרך סתם וגם בזה סתמן כפירושן ואלו הם שקראו חכמים דרישת הדיוטות כדאיתא בפרק המקבל (קד.) אנשי אלכסנדריא היו מקדשין וכו' אמר להן הלל הזקן הביאו לי כתובת אמנם וכו' כלומר ראה כתובת בני העיר כתוב בהם כך ואף על פי שבכתובות של חטופות אלו לא היה כתוב כך אפ"ה התיר הלל את בניהם לפי שהמקדש שם סתם על דרך הנהוג שם קדש וכל אותם שבפרק המקבל של דרישת הדיוטות הביאום בירושלמי פרק נערה עם אותם תנאי כתובה ללמד שאלו גם כן סתמן כפירושן ומכאן נלמוד לנדון שלפנינו שכל שנשא במקום שאין מגרשין אלא מדעת האשה סתמן כפירושן וע"ד כן נשאה שלא יגרשנה שהוא חייב במה שנהגו להיות חייב העובר על אותו מנהג בין בקנס בין בנדוי ואפילו הוציאה ממקום שנשאה והוליכה למקום אחר וכו' עוד סימן תרי"ב ושאלת אשה שנשאת לבעל והיא מעיר אחרת והוא מעיר אחרת ועשו הנשואין וכתבו הכתובה בעיר אחרת שהיא ממוצע בין עירו לעירה ולא נכתב בה שום תנאי תשובה אם ע"ד לדור במקום שנשאה כנסה ע"ת אותו מקום נשאה ואפ"י דרכם לכתוב שם הכל לפי התנאי והמנהג שתקנו והנהיגו ביניהם קהל פלוני וזה לא כתב סתמו כפירושן וזהו דרישת לשון הדיוט שבפרק המקבל והם הנהגות שהנהיגו ההדיוטות מעצמם בלי שתקנו חכמים ואף שם לא תקנו בהסכמה אבל אם דעתם לדור במקום אחר במקום שדעתם לקבוע דירתם שם או מן הסתם כמנהג מקומו שהרי יכול להוציאה מעירה לעירו ואפילו ממדינה

למדינה אחרת כל זמן שהוא מגליל והוא מיהודה או הוא מיהודה והיא
מגליל כדאיתא בתוספתא וכיון שכן הרי הוא בנושא ע"ת מקומו שהוא
מוציאה שם עכ"ל. וכבר כתבתי תשובה זו בסימן ס"ו כתב בכתבי מה"ר
איסרלן סימן רל"א אשה שמסרה מודעא שלא מחלה זכותה שלא
יוציאה הבעל ממקום שנשאת שם פשיטא דמהני דאפילו גלוי דעת
בעלמא הוי מועיל:

סימן עו - חיוב עונה

חייב בעונתה כיצד כל אחד לפי כחו וכפי מלאכתו הבטלים שאין להם
מלאכה והם בריאים ומעונגים וכו' בפרק אע"פ (דף סא:) תנן העונה
האמורה בתורה הטיילין בכל יום הפועלים שתיים בשבת החמרים אחד
בשבת הגמלים אחד לשלשים יום הספנים אחד לששה חדשים ובגמרא
מאי טיילין דאמר רב כגון רב שמואל בר שילת דאכיל מדידיה ושתי
מדידיה וגני בטולא דאפדניה ולא חלף פריסתקא דמלכא אבביה כי אתא
רבין אמר כגון מפנקי דמערבא ומפני שראה רבינו בדרב שמואל בר שילת
שאמרו ולא חליף פריסתקא דמלכא אבביה כתב ואינם פורעים מס אבל
הרמב"ם לא הזכיר אינם פורעים מס וז"ל בני אדם הבריאים והרכים
והענוגים שאין להן מלאכה שמכשלת כחן אלא אוכלין ושותין ויושבין
בבתיהן עונתן בכל לילה ואמרינן תו בגמרא (שם) הפועלים ב' בשבת
והתניא הפועלים אחד בשבת א"ר יוסי בר חנינא לא קשיא כאן בעושין
מלאכה בעירן כאן בעושין מלאכה בעיר אחרת וכתבו התוס' דאע"ג
דקתני התם במתני' הפועלים יוצאין שלא ברשות שבת אחת לא פריך
מינה להא דקתני הפועלים ב' בשבת משום דהתם לאו בדין עונה מיירי
אלא אשמועינן דשרי לשנות ולבטל עונה ממה שהיה מנהגו תחלה ור"י
בר ברוך היה אומר דשלוש מדות בפועלים דהעושין מלאכה בעיר ב' בשבת
כדתנן במתני' וברייתא בעושין מלאכה בעיר אחרת וחוזרין בכל יום
לביתם אחד בשבת לפי שיש להם טורח הדרך אבל אותם שאין חוזרין
לביתם בין היה מנהגם בין לא היה כמו רישא דמתני' דקתני יוצאין שבת
אחת משמע שהן כל ז' בחוץ וחוזרין ביום הח' אבל ר"י לא פירש אלא ב'
מדות ב' בשבת ואחד בשבת כדפרישנא עכ"ל והרא"ש כתב סתם כדברי

ר"י בר ברוך וכך הם דברי רבינו והמשך הלשון כך הוא הפועלים שאין לנים בביתם ויוצאים ז' ימים וכו' עונתם פעם אחת בשבת וכן החמרים פעם אחת בשבת דפעם אחת בשבת שכתב קאי לפועלים שאין לנין בביתם וכו' ולחמרים ופשוט הוא: ומ"ש ות"ח פעם אחת בשבת וכו' ודרך ת"ח לשמש מטתו מליל שבת לליל שבת מימרא שם. כתב הרמ"ה וה"מ במי שגופו בריא וכו' אבל מי שאינו בריא אינו חייב אלא לפי מה שאומדים אותו שיכול לקיים: אין האיש רשאי לצאת לסחורה וכו' אלא ברשות אשתו במשנה (דף סא:) שהפועלים יוצאים שלא ברשות שבת אחת כלומר ולא יותר ובגמרא (דף סב:) א"ל רבה בר רב חנן לאביי חמר ונעשה גמל מאי ופרש"י נשאת לו כשהוא חמר מהו ליעשות גמל שלא ברשות הרוחה עדיפא לה שיתעשר או עונה עדיפא לה א"ל רוצה אשה בקב ותפלות מטי קבין ופרישות: ומ"ש ואפילו אם תתן לו רשות אין ראוי לו להתאחר אלא חדש בחוץ וכו' שם (דף סא:) אהא דתנן התלמידים יוצאים ללמוד תורה שלא ברשות שלשים יום והפועלים שבת אחת וקאמר בגמרא ברשות כמה כמה דבעיא אורחא דמילתא כמה אמר רב חדש כאן וחדש בביתו שנאמר לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה ור' יוחנן אמר חדש כאן ובי' חדשים בביתו שנאמר חדש יהיו בלבנון ושנים בביתו וכו' הרא"ש אורחא דמילתא בכמה שלא ישאל ממנה דבר של צער דשמא אע"פ שנותנת לו רשות על ידי פיוסו או ע"י שמתביישת ממנו לבה מצטער והני רבנן דנפקי טובא כתב הראב"ד לפי שהיתה תורתם אומנותם לא חשו לאורחא דמילתא עכ"ל: ומ"ש רבינו שהרמ"ה פסק חדש בחוץ וכו' שם כתב הרא"ש כתב הרמ"ה דמסתברא כר' יוחנן דגמר מבנין בה"מ ולי נראה דכיון דלית כאן אלא אורחא דמילתא והא קא יהבי רשות עבדין להקל כרב עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הראב"ד דמי שתורתו אומנתו יכול לילך כל מה שתתן לו רשות כבר כתבתי דבריו בסמוך ומה שאמר שהרמ"ה פסק דאפילו בלא רשות יכול לילך ללמוד כך כתב הרא"ש בפסקיו בשמו וכמו שכתב רבינו לקמן בסמוך: ומה שאמר אמר רבא סמכי רבנן אדרב אדא ועבדי עובדא בנפשיהו שהיו יוצאים בלא רשות והיו נענשים הא דהיו נענשים אינו ענין לדברי הרמ"ה דלא מיייתי הרמ"ה ראיה אלא מדסמכי רבנן אדרב אדא ועבדי עובדא הוא דמיייתי ראיה ונראה דמה שכתב הרמ"ה אע"ג דהלכה כרב אדא לא מיבעי להו לעגוני לנשייהו כולי האי וכו' איפשר דמהא דהיו נענשים קאמר לה: ומ"ש וכ"כ הרמב"ם תלמיד חכם יוצא שלא ברשות אשתו ג' או ד' שנים הוא בפרק י"ד מה' אישות ודבר פשוט דתיבת וכן שכתב רבינו אתחלת דברי הרמ"ה שפסק כרב אדא קאי ולא

אסיפא דלא מיבעי להו לעגוני לנשייהו כולי האי : ב"ה בסימן כ"ה כתב רבינו חייב אדם לפקוד אשתו בליל טבילתה ובשעה שהוא יוצא לדרך והוא בפרק הדר ובפי' הבא על יבמתו: אין האיש רשאי לשנות מלאכה שעונתה קרובה וכו' כגון מחמר לגמל בלא רשותה וכו' כבר כתבתי בסמוך שהוא בעיא דאיפשיטא: ומ"ש חוץ מאדם בטל שיכול לחזור תלמיד חכם וכו' כ"כ הרמב"ם בפי' י"ד מה' אישות: ומ"ש רבינו דכיון שהוא אצלה תמיד וגם חוזר ללמוד תורה אינה מקפדת הם דברי עצמו לומר דאפילו למאי דפסק כרבי אליעזר רשאי אבל למאן דפסק כחכמים נראה דאפילו הלך ללמוד חוץ לעיר רשאי וזהו שלא הזכיר הרמב"ם טעם בדבר אלא סתם וכתב אין אשתו יכולה לעכב: כתב הרמב"ם בפרק ט"ו מהלכות אישות האשה שהרשת לבעלה אחר הנשואין שימנע עונתה מותר בד"א שקיים פריה ורביה וכו' וכתב ה"ה האשה שהרשת לבעלה וכו' זה פשוט וכבר הזכרתי שאמרו בפרק אע"פ ברשות כמה דבעי בד"א וכו' ביאר רבינו שמצות פריה ורביה ומצות עונה הם ב' דברים ואין זו תלויה בזו ע"כ: כתב הרמב"ם פרק י"א נושא אדם כמה נשים וכו' טעמא מדאמרינן בסוף פרק הבא על ע"י (דף סה.) אמר רב אמי כל הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה רבא אמר נושא אדם כמה נשים והוא דאיפשר למיקם בספוקייהו ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבא וכ"פ הרמב"ם בפרק י"ד: ומ"ש לפיכך צוו חכמים שלא ישא אדם יותר מד' נשים וכו' כדי שיגיע לכל א' עונה בחדש בפרק החולץ עצה טובה קא משמע לן דלא לייבם טפי מארבע נשים ואפילו בדאיפשר ליה כי היכי דלימטיינהו עונה בחודש ונמוקי יוסף כתב בפרק החולץ וז"ל כתב הריטב"א בשם רבו שאמר בשם רבותיו דבמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת על אשתו דאומדנא דמוכח היא דאדעתא דהכי אינסיבית ליה דלא ינסוב אחריתי והוה ליה כחמר שאינו רשאי ליעשות גמל ובתוספות כתבו שרבינו גרשום החרים על הנושא אשה על אשתו וחייבים לכוף על החרם שלו אבל ביבמה לא החרים עכ"ל וחרם זה דרי"ג לא פשט בכל המקומות שהרי כתב הרשב"א בתשובה שתקנת רבינו גרשום לא פשטה בארצו וגם במקומות שפשטה אין לכוף מטעם חרם ר"ג שהרי כתב מהרי"ק בסימן ק"א שלא גזר ר"ג אלא עד סוף האלף החמישי וכבר כתבתי כל זה סימן א' ועיין שם: המדיר את אשתו מתשמיש המטה וכו' בפרק אף על פי (דף סא:) תנן המדיר את אשתו מתשמיש המטה בש"א ב' שבתות ובה"א שבת א' וידוע דהלכה כב"ה ומ"ש בין שהדירה סתם או שבעה ימים או יותר (שם) בגמ' אמר רב ל"ש אלא במפרש אבל סתם יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר אפילו

בסתם נמי ימתין שמא ימצא פתח לנדרו ופסקו הפוסקים הלכה כשמואל: ומ"ש אפילו הוא ספן שעונתה לשה חדשים (שם) בגמרא ונתנו טעם לדבר שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו וכו': ומ"ש וכיצד מדירה אמר הנאת תשמישך אסור עלי וכו' אבל אם אמר הנאת תשמישי עליך או נשבע שלא לשמשה אינו חל כלומר משום דמשועבד לה וזה נלמד מדאמרי' בר"פ המדיר (דף ע.) ובפ' בתרא דנדרים (דף פה.) וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה כל כמיניה דמפקע ליה לשעבודיה ובפרק המדיר מייתי הא דאמר רב כהנא הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו הנאת תשמישך עלי יפר לפי שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו ומינה ילפינן לכשהדירה איהו וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ד מהלכות אישות וכתבו שם הגהות מיימוניות המדיר שלא לקרב אל זוגתו עד זמן פלוני אם נדר שלא מרצון זוגתו ודאי יש איסור בדבר ולא חל הנדר אבל אם נתרצית זוגתו והיתה חפצה בכך אז צריך התרה מג' הדיוטות וכתבו עוד שם שהמדיר את אשתו מתשמיש המטה מותר לו להתייחד עמה מק"ו מנדה שהיא בכרת: כתב הרמב"ם אסור לאיש למנוע מאשתו עונתה וכו' עד או יוציא ויתן כתובה בפ"ד מהלכות אישות הנודר שלא לשמש עם אשתו ע"מ שאין איסור בדבר עיין בהגהות מרדכי דקדושין: האשה שנדרה נדר של עינוי נפש או מדברים שבינו לבינה שעליו להפר וא"ל אני מיפר לך ע"מ שתאמרי לפלוני מה שדברנו יחד וכו' משנה בפרק המדיר (דף ע"א:) א"ל ע"מ שתאמרי לאיש פלוני מה שאמרתי לך או מה שאמרת לי או שתהא ממלאה ומערה לאשפה יוציא ויתן כתובה ובגמרא על מנת שתאמרי וכו' ותימא א"ר יהודה אמר שמואל דברים של קלון. או שתהא ממלאה ומערה לאשפה וכו' ותעביד א"ר יהודה אמר שמואל שתמלאה ונופצת. וכתב הרי"ף פירוש א"ל בשעת תשמיש שתתהפך כדי שתנפץ שכבת זרע ולא תתעבר במתניתא תנא שתהא ממלאה יי כדי מים ותערה לאשפה ומפרש טעמא דמתניתא מפני שנראית כשוטה וכתבו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ז"ל אוקימתא דרב יהודה ואוקימתא דמתניתא למימרא דתרווייהו איתנהו דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וכך הם דברי רבינו: ומ"ש רבינו האשה שנדרה נדר של עינוי נפש וכו' משום דע"כ בתולה דבר זה בנדר מיתוקמא מתניי דא"כ מאי ע"מ שתאמרי דקתני ומאי דמתניי בפירקין דהמדיר יוכיח וכ"כ הרמב"ם המדיר את אשתו שתאמר לאיש פלוני מה שאמרה ליה וכו' והשתא האי מדירה ה"ד אי דאסר הנאתו עליה אם לא תאמר הא כיון דמשועבד לה לא מצי מדיר לה כדאיתא בריש פרק המדיר וליכא לאוקומא באומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך דא"כ אמאי יוציא ויתן

כתובה דמשמע דלאלתר יוציא דה"ל לאמתוני לי יום כדתנן בר"פ המדיר הלכך על כרחך צריך לאוקומא בנדרה היא והפר לה ע"מ כך ולישנא דע"מ הכי מוכח וכיון שכן ע"כ בנדר שהוא יכול להפר מיירי דבנדר שאינו יכול להפר לא שייך כלל וכך הם דברי הר"ן שכתב על משניות דהמדיר לשמואל ע"כ בנדרה היא וקיים לה איהו מתוקמא ובשלמא שלא תלך לבית אביה או לבית המשתה בידו להפר דאיפשר דנדרי עינוי נפש נינהו ובבית האבל נמי מפרש בפי' בתרי' דנדרים (פג:) דעינוי נפש הוא מדכתיב והחי יתן אל לבו אבל תאמרי לפלוני ותמלא י' כדי מים לא משמע דמיקרי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה וכיון שכן ע"כ מיירי בשתלתה בדברים אלה מזונות או תשמיש וש"מ דאע"ג דאיפשר בפרנס ותשמיש נמי שבת א' כמאן דאיפשר בפרנס דמי אפילו הכי יוציא ויתן כתובה כיון דנדרה היא וקיים לה איהו מטעמא דמסני סני לי וכמו שכתבתי למעלה עכ"ל גרסינן בפרק נערה שנתפתתה (מח.) אמר רב הונא האומר אי איפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה וכתב הריטב"א פירוש אף על פי שעושים כן לצניעות וה"ה כשהיא אומרת כן מורדת מתשמיש חשיבא וכ"ש כשאינו נזקק לה כלל שיוציא ויתן כתובה וכדכתב בשילהי מסכת נדרים עכ"ל:

סימן עז - דיני מורד ומורדת, או אומרת: מאיס עלי

המורד על אשתו שאינו רוצה לשמש עמה או שאינו רוצה לזונה אם היא רוצה כופין אותו מיד וכו' בפרק אף על פי (דף סג.) תנן המורד על אשתו מוסיפין לה על כתובתה ג' דינרים בשבת וכתב הרמב"ם שהם משקל ל"ו שעורות כסף וכתב הרב המגיד שטעמו לפי שדינרים אלו של דבריהם שהם מכסף מדינה שהיא שמינית שבצורי ודינר צורי יש בו צ"ו שעורות כסף נמצא שהשמינית הוא י"ב שעורות עולה לג' דינרים ל"ו שעורות ובגמרא גבי מורדת דאיפליגו בה אם היא מתשמיש או ממלאכה מותיב מדתנן המורד על אשתו וכו' בשלמא למ"ד מתשמיש לחיי אלא למ"ד ממלאכה מי משועבד לה אין באומר איני זן ואיני מפרנס והאמר רב איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ולא לאימלוכי ביה בעי ופרש"י ולא לאימלוכי ביה בעי שמא יחזור בו ובתוך זמן שאנו נמלכין בו ומחזירין

עליו שיחזור בו מוסיפין על כתובתה וכתב הרא"ש ותימה דמשמע דלשמואל ניחא דאמר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון ולדידיה נמי קשה הואיל וכופין אותו לזון מיד מאי תוספת שייך הכא וי"ל דלדידיה ודאי ניחא הואיל ואינו רוצה לזונה אלא בכפייה נקרא מורד ומוסיפין לה על כתובתה דאין אדם דר עם נחש בכפייה ואף על גב דאמר רב הונא במורדת ממלאכה לא הויא מורדת משום דמציא למימר איני נזונית ואיני עושה אבל איש דלא מצי למימר איני זן ואוני מפרנס ואיני מקבל מלאכתך נקרא מורד אם אינו זן אם אינה מספקת במעשה ידיה מוסיפין לה על כתובתה אף על פי שכופין אותו לזון וכתב עוד ולאן לאימלוכי בה בעי אם היא רוצה כופין לאלתר ואם היא רוצה ימתינו שמא יחזור בו ובנתים מוסיפין על כתובתה וכן לשמואל אף על פי שכופין אותו מוסיפין על כתובתה כדפרישית עכ"ל ובס"פ המדיר פסק הלכה כרב דאמר האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ונתבארו דברי רבינו. והרמב"ם בפ"ד מהלכות אישות כתב בלשון הזה המורד על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס אבל איני בא עליה מפני שאני שנאתיה מוסיפין לה על כתובתה משקל ל"ו שעורות כסף בכל שבת ושבת וישב ולא ישמש כל זמן שתרצה היא לישב ואע"פ שכתובתה הולכת ונוספת ה"ה עובר בלא תעשה שנאמר לא יגרע שאם שנאה ישלח אבל לענות אסור ולמה לא ילקה על לאו זה מפני שאין בו מעשה עכ"ל : האשה שמרדה על בעלה מתשמיש הרבה תקנות נתקנו בה בתחילה נתקנו בימי חכמי המשנה שיפחתו לה שבעה דינרים עד כדי כתובתה ואז יוציאנה מפורש במשנה פרק אף על פי המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרים בשבת עד מתי הוא פוחת עד כדי כתובתה ופירש רש"י עד כדי כתובתה ואח"כ נותן לה גט ויוציאנה בלא כתובה : ומ"ש ואפי' אם ישמש עמה במרדה יפחות לה כיון שהוא בע"כ כ"כ הרא"ש וכ"מ בתוספות ד"ה רב הונא אמר מתשמיש שכתבו וז"ל וא"ת מורדת ממלאכה אמאי יפחתו לה לינקוט פיזרא וליתבי דהא יכול לכופה למעשה ידיה וי"ל כיון דאינה רוצה לעשות אלא על ידי כפייה חשיבה מורדת דאין אדם דר עם נחש בכפייה אחת ע"כ וכתבו הגהות מיימוניות אם חזרה בה ממרדה קודם כלות כתובתה ולא גירשה אפילו כתובתה אלף זוז לא הפסידה כלום אבל אם מרדה כ"כ עד שהפסידה כל כתובתה כתב הר"מ דהוי דבר פשוט דאפי' הדרא בה אין לה כתובה ולא תנאי כתובה : ומ"ש ושוב תקנו שישלחו מב"ד שתחזור בה לא חזרה בה מכריזין עליה ד' פעמים וכו' ברייתא שם המורדת על בעלה פוחתין לה ז' דינרים מכתובתה בכל שבת וכו' חזרו ונמנו שיהיו מכריזים עליה ד' שבתות זו אחר זו ושולחין לה

ב"ד הוי יודעת שאפילו כתובתך ק' מנה הפסדת אמר רמי בר חמא אין מכריזין עליה אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אמר רבא דיקא נמי דקתני ד' שבתות זו אחר זו ש"מ אמר רמי בר חמא פעמים שולחין לה אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה דרש רב נחמן בר רב חסדא הלכה כרבותינו אמר רבא האי בורכא א"ל רב נחמן בר רב יצחק מאי בורכתיה אנא אמריתא ניהלה ומשמיה דגברא רבה אמריתא ניהלה ומנו רבי חנינא ואיהו כמאן סבר כי הא דאמר רבא אמר רב ששת הלכה נמלכין בה רב הונא בר יהודה אמר רב ששת הלכה אין נמלכין בה. ופירש"י חזרו. ונמנו שלא ישהו אותה לפחות מעט מעט אלא יפסידוה כל כתובתה לאחר ד' שבתות של הכרזה: דיקא נמי דקתני. שבתות ימים שאינם של מלאכה והכל מצויין בבתי כנסיות ובתי מדרשות: ואיהו כמאן סבר. רבא דאמר בורכא הוא כמאן סבר: נמלכין בה. משהין את גיטה ומחזירין עליה שתחזור בה ובתוך כך פוחתין מכתובתה שבעה דנרים בשבת. והתוספות כתבו ואינהו כמאן סברוה רש"י גרס ואיהו כמאן סבר פירוש רבא דאמר בורכא ור"ל דלרבא אין הלכה כרבותינו אלא כמתניי דפוחתין לה עד כדי כתובתה ונמלכין בה היינו נמי דפוחתין ולא תפסיד מיד אחר ד' שבתות ור"ת מפרש דרמי בר חמא בא להוסיף על דברי רבותינו אף על גב דלא קתני דשולחין לה אלא אחר הכרזה קאמר רמי בר חמא דה"נ היו אומרים דשולחין לה קודם הכרזה דריש רב נחמן בר רב חסדא הלכה כרבותינו כלומר ממש כרבותינו דלא קתני שליחות של קודם הכרזה ופליגא דרמי בר חמא אמר רבא האי בורכא אלא הלכה כרמי בר חמא דפעמים שולחין לה וגרסינן אינהו כמאן סברוה וכ"כ בספרים ישנים ובה"ג ולא קאי ארב נחמן בר יצחק ורב נחמן בר רב חסדא דאינהו סברי כרבי חנינא שהיה גדול הרבה מרב ששת אלא ארמי בר חמא ורבא קאי הלכה נמלכין בה פירוש קודם הכרזה והלכה אין נמלכין בה נמי היינו קודם הכרזה אבל אחר הכרזה מודה כדתניא בהדיא בדברי רבותינו וכן נראה מתוך דברי ר"ח דפסק דאע"ג דאמר רב נחמן בר רב חסדא הלכה כדברי רבותינו הלכה כרבא דאמר משמיה דרב ששת הלכה נמלכין בה דהא רמי בר חמא דאמר פעמים שולחים לה מסייע לה עכ"ל והרא"ש כתב דברי התוספות וכתב שכן עיקר ודלא כפרש"י וכך הם דברי רבינו וגם הר"ן כתב דלי"נ פרש"י דאם איתא ה"ל לרבא למימר הלכה כמתניתין ואף דעת הר"י אינו כן שהרי הביא הלכה כרבותינו והלכה נמלכין בה אלמא ישנה לשתיהן והראב"ד פירש ונמלכין בה במאי ניחא לה טפי אי במאי דתנן במתניתין אי במאי דקאמרי רז"ל ואיפשר שזה היה דעת הר"י ולי"נ דה"ק הלכ' דנמלכין דלא סגי בשולחין לה מב"ד

לומר הוי יודעת אלא הב"ד בעצמם נמלכין בה קודם שיפסקו הדין להפסידה כתובתה ואיפשר שזהו דעת הרמב"ם שכתב בפ"ד ואחר ההכרזה שולחין לה פעם שניה ואומרים לה וכו' ואם עמדה במרדה ולא חזרה נמלכין בה ותאבד כתובתה עכ"ל. ובהא דמכריזין עליה ד' שבתות כתב הרמב"ם מכריזין עליה בכל יום ד' שבתות וכתבו הר"ן והרב המגיד שלדבריו ה"ק דיקא נמי דאין מכריזין אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות דאם איתא דבשוק מכריזין עליה בבציר מהכי סגי דהא מכספה טפי ומ"מ תמה עליו הר"ן דהא בתוספתא קתני הפך מדבריו והתוספות כתבו כפרש"י דביומי שבתות דוקא מכריזין והכי קתני בתוספתא פעם אחת בשבת וכן כתבו הגהות מיימוניות בשם ס"מ וכתב הר"ן דעת הגאון שאם חזרה בהם תוך ד' שבתות לא הפסידה כלומר וכ"ת איתא לאיערומי דמרדה ג' שבי ובד' הדרא בה וכן לעולם ליתא דאיפשר דכל שעברו עליה ד' שבתות של הכרזה בין הפעמים כולם הפסידה כתובתה ואחרים אומרים דבתוך ד' שבתות פוחתין ז' ז' ומש"ה לא איתא לאיערומי אבל אינה מפסדת כתובתה בבת אחת אלא בד' שבתות רצופים עכ"ל : ומ"ש עוד רבינו ושוב הוסיפו לתקן שימתינו לה י"ב חדש וכו' שם כלתיה דרב זביד אימרדה הוה תפיסה חד שירא יתיב אמימר מר זוטרא ורב אשי ויתיב רב גמדה גביהו ויתבי וקאמרי מרדה הפסידה בלאותה קיימים א"ד יתבי וקאמרי מרדה לא הפסידה בלאותה קיימים ואסיקנא השתא דלא איתמר לא הכי ולא הכי תפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יהיבין לה ומשהינן לה י"ב ירחי שתא אגיטא וכתב הריב"ש כל שלא תפסה לא יהיבין לה : ומ"ש הרמב"ם בפכ"ה מהלכות אישות ואם תפס הבעל אין מוציאין מידו לא דק ואגב שיטפ' נקטינן שאין הבעל צריך לתפיסה ופרש"י כלתיה דרב זביד אימרדה דאמרה מאיס עלי וכן פירש הרא"ש וכתב עוד הרא"ש אהא דאמרינן והשתא דלא איתמר לא הכי ולא הכי תפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יהיבין לה בלאותה היינו נצ"ב שהכניסה לו מטלטלין אבל הקרקע שהכניסה לו בחזקתה קאי לעולם וכן נכסי מלוג ברשותה קיימי אבל מנה ומאתים ותוספת אין לה ואפילו בגדים שקנה לה יפשיט מעליה דאדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה ומשהינן לה י"ב ירחי שתא ולית לה מזוני מבעל תקנה זו נעשית בימי האמוראים האחרונים כאשר ראו כי גבהו בנות ישראל ודעתן זחה עליהן וכאשר היה להן כעס עם בעליהן היו אומרות לא בעינא ליה והבעל מגרש מיד כיון שפטרנו מכתובה ושוב היו נשים מתחרטות תקנו שתשהא שנה ואם יגרשנה בתוך השנה שלא תהא מחילתה מחילה ויצטרך ליתן לה כתובה אולי יתפייסו בתוך השנה וכיון שתקנו כך לאומרת מאיס עלי

שהיתה ראויה להתגרש מיד בלא כפיה כ"ש למורדת ואינה נזונת אותה שנה אבל הוא אוכל פירות וחייב בפרקונה דבמזונות קנסו אותה דרוב נשים אינו מספיק מעשה ידיהם למזונותיהם אבל היתה חפצה שלא יאכל הבעל פירות נכסיה ולא יתחייב בפרקונה לאו כל כמינה הילכך הוא אוכל פירות וכיון שאוכל פירות חייב גם בפרקונה ויראה שחייב בקבורתה כיון שאינו יכול לגרשה בלא כתובה בתוך השנה עכ"ל ומלשון רבינו שכי ושוב הוסיפו לתקן שימתינו לה י"ב חדש משמע שמלבד הכרזת ד' שבתות תקנו שלא יתן לה גט עד שנים עשר חדש וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל ובסמוך אעתיק לשונו: ומ"ש רבינו אם הכניסה לו קרקע ברשותה הוא ונוטלתן כ"כ הרא"ש בתשובה כלל מ"ג סי' י"א ז"ל הרשב"א בתשובה סימן אלף רל"ה על האומרות מאיס עלי או בעינא ליה ומצערנא ליה מה ששאלתם מה הן גובות מנכסי הבעל אם הוציאה מרצונו בין בזו ובין בזו נותן להן נכסי צאן ברזל אבל מה שנתן להן משלו אינן נוטלות כלום כיון שהן תובעות להתגרש דאדעתא למשקל ומיפק לא יהיב אבל אם לא רצה להוציא מדעת עצמו אלא מחמת מרדן בזה יש הפרש ביניהם שמורדת האומרת בעינא ליה ומצערנא ליה כופין אותה בהכרזת ארבע שבתות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואם לא חזרה בה הפסידה כתובתה כדאיתא בפרק אע"פ ואם ירצה מגרש בגט ואם לא רצה לגרש אינו מגרש אפילו נמלכה לאחר זמן מה שהפסידה הפסידה ואסור להשהותה בלא כתובה אחרת של מנה אבל הבאה בטענת מאיס עלי אין כופין אותה בכפיית הכרזה של בתי כנסיות לפי שאנוסה היא זו אבל משהין אותה י"ב חדש שמא יסור המיאוס מלבה ותוך י"ב חדש לא איבדה מכתובתה ואם גירש הבעל מרצונו תוך י"ב חדש גובה כל כתובתה וכן פר"ח ואם המתין י"ב חדש ולא חזרה בה הפסידה כתובתה ותוספת ונכסי צאן ברזל ובתשובת רבינו האי והרי"ף שאפילו מה שנתן הבעל מתנה לאחר נשואין מפסדת וכן כתב ן' מיגאש וכן כתב הרמב"ם ז"ל ואין הפרש בין שכתב לה מתנה באחריות ובין שלא כתב לה דאדעתא דלמשקל ומיפק לא יהיב לה אבל נכסי מלוג דידה לא הפסידה ובלאות נצ"ב הקיימים אם תפסה לא מפקינן מינה והיינו מעשה דכלתיה דרב זביד ואם היא מעוברת כמו שאמרת אינו חייב במזונותיה מחמת העובר שבמעיה אבל לכשתלד אם אינה רוצה להניק לו את הילד אינה חייבת אלא אם הניקתהו עד שיהא מכירה כדאיתא בפרק אף על פי (ס י) והוא נותן לה שכרה וקודם הזמן הזה אם אינה רוצה אינה מניקתו אפילו בשכר עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם רשב"ם כ"כ הראש בפרק אף על פי בשמו ובתשובת הר"מ שבס"פ אע"פ במרדכי ובסוף תשובת הרשב"א כתב עוד

בדיני מורדת בסימן תת"ס ובסי' תתס"א וכן בתשובה להרמב"ן בסי' קל"ח עיין עליהם: ומ"ש רבי' בשם הרמב"ם הוא בפ"ד מהלכות אישות וביאר ה"ה טעמא וכתבו הגהות בשם התוספות ובשם הר"ם שאף לדברי האומרים דבטענת מאיס עלי כופין להוציא היינו דוקא בנותנת אמתלאה לדבריה וטענה הנראית למה הוא מאיס עליה אבל האומרת מאיס עלי בלא טענה אינו חייב לה לא מזונות ולא כתובה ולא אפילו מה שהכניסה לו אפילו איתא בעיניה אבל מה שתפסה למזונותיה ממה שהכניסה לו תפסה ולא מפקינן לה עד כאן וכך כתב המרדכי והרא"ש בשם הר"מ ז"ל וכתבו רבינו בסי' זה לקמן: ומ"ש רבינו שר"ת פירש דלעולם אין כופין לגרש וכו' בתוספות בפרק אע"פ: ומ"ש וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל. כן נראה מדבריו בפרק הנזכר וגם בתשובה כלל מ"ג סימן ח' כתב וז"ל אע"פ שרבינו משה כתב דכי אמרה מאיס עלי כופין אותו להוציא ר"ת ור"י חולקין עליו וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא למה נכניס ראשינו בין הרים גדולים לעשות גט מעושה שלא כדין ולהתיר אשת איש ועוד כי בעונותינו בנות ישראל הם פרוצות בזמן הזה ואיכא למיחש שמא נתנה עיניה באחר וכל המעשה בטענה זו מרבה ממזרים בישראל ועל להבא אני כותב אבל לשעבר אם סמכו על רבינו משה מה שעשו עשוי ובתשובה אחרת כתב עוד על ענין המורדת אין אדם צריך לימלך כי בהכרח נתנית הגט ראיתי לרבותינו חכמי אשכנז וצרפת מתרחקין עד הקצה האחרון בכל מיני הרחקות כפיית האיש לגרשה בעסק מרידת האשה כי נראה להם דברי ר"ת וראיותיו עיקר וראוי לסמוך עליהם ואף אם היו הדברים מוכרעים צריך אדם להרחיק עצמו מספק אשת איש ומלהרבות ממזרים בישראל ואם ראו בדורות שהיו אחר חכמי התלמוד בימי הגאונים בישיבות של בבל שהיה צורך שעה בימיהם להסיע על דברי תורה ולעשות גדר וסייג ותקנו שיגרש איש את אשתו בע"כ כשהיא אומרת לא בעינא לגבראי כדי שלא תתלה עצמה בעכו"ם ותצאנה בנות ישראל לתרבות רעה וסמכו על זה כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והסכימו דעתם להפקיע הקדושין כשתמרוד האשה על בעלה אותה תקנה לא פשטה בכל הארצות ואף אם יש מקומות שנהגו לכופף לא נהגו מנהג זה על פי תקנת הגאונים כגון שבשעה שתקנו הגאונים את התקנה ששלחו לאותן המקומות וקבלו אותה עליהם וא"כ היה הדבר ידוע על פי הקבלה דור אחר דור היאך קבלו עליהן תקנה זו בציווי הגאונים כי תקנה קבועה כזאת אם קבלוהו עליהם לא היתה עומדת לישכח מפי דורות הבאים אלא אני רואה שבאלו הארצות רוב הגיונם בספרי הרי"ף ז"ל לפי שראו כפייה זו כתובה בהלכות נהגו ביש מקומות לדון כן ועוד אני אומר שהגאונים

שתקנו תקנה תקנוה לפי הדור ההוא שהיה נראה להם לפי צורך השעה בשביל בנות ישראל והאידנא נראה הענין בהפך בנות ישראל בדור הזה שחצניות הן אם תוכל האשה להפקיע את עצמה מתחת בעלה באומרת לא בעינא ליה לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה ויתנו עיניהם באחר וימרדו בבעליהן ע"כ טוב להרחיק הכפייה ויותר התימה הגדולה על הרמב"ם שכתב אם אמרה מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי כופין אותו לשעתא לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה ומה נתינת טעם לכוף האיש לגרש ולהתיר אשת איש לא תבעל לו ותוצרר אלמנות חיות כל ימיה הלא אינה מצווה על פריה ורביה בשביל שהיא הולכת אחר שרירות לבה ונתנה עיניה באחר וחפצה בו יותר מבעל נעוריה נשלים תאותה ולכוף האיש שהוא אוהב אשת נעוריו שיגרשנה חלילה וחס לשום דיין לדון כן עכ"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן אלף קצ"ב וז"ל מ"ש הר"י מתקנת הגאונים בדיני המורדת אותה תקנה לא פשטה בארצות ואין אנו דנין בה כלל אלא על דין התלמוד ואולי לדורם תקנו עכ"ל וגם ה"ה כתב וז"ל דע שיש בכל מה שהזכרתי שטה אחרת להרבה מן המפרשים וכל מי שראיתי דבריו כי שבדין התלמוד אין כופין את האיש להוציא אף באומרת מאיס עלי ועל זה הרבו בראיות ברורות וקראו תגר על כל הנוטה מדבריהם והם סבורים שאפילו נשאת בגט שניתן מחמת כפייה זו תצא וכבר פשטה הוראה בכל ארצותינו שלא כדברי רבינו בזה שאין כופין את האיש לגרש ולא עוד אלא שאפילו היה הדין כדבריו היה ראוי לגדור בזה משום פרוצות ומשום קלקול הדור שלא תהא אשה נותנת עיניה באיש אחר ומפקעת עצמה מבעלה כ"ש שהם ז"ל הכריחו והוכיחו שאין כופין אותו מן הדין עכ"ל וכ"כ הריב"ש סימן ק"ד סיים וכתב ואל תחוש למנהג תלמאס"ן וזולתו כי לא יניח תלמוד ערוך שבידנו והסכמת גדולי עולם ונקל בערוה החמורה מפני מנהג וכתב הר"ן סימן ס"ב שנשאל על בני עיר אחת שקבלו עליהם להתנהג בכל הוראותיהם ע"פ הרמב"ם ובא אחד מחוץ לעיר וקדש אשה שם והלך לו והיא רוצה להתגרש ממנו בטענת מאיס עלי והשיב מיראי הוראה אני לפי שזה בשעה שקדש לא היה מאנשי אותה העיר והרשות היה בידו להוציא את אשתו מעיר לעיר וכיוצא בה ולפיכך אין כח ביד אנשי אותה העיר לכופו להתנהג בתקנותיהם עכ"ל: כתב הר"ש בן הר"ש בר צמח בתשובה על אשה שטענה מאיס עלי שקודם נישואין היתה מאסה אותו ואמה השיאתה לו בע"כ נראה דאפילו לאומר שאין כופין לגרש בטענת מאיס עלי יודו בזה שמה שאמרו שלא לכוף משום דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר אם הדבר מפורסם שבעל כרחא נשאת לו

נסתלקה חששא זו דהא ה"ר מאיר כשהיתה נותנת האשה טענה ואמתלאה לדבריה למה הוא מאיס עליה היה כופה לגרשה עכ"ל ואחר שכך כתב שלענין מעשה לא היה מיקל בכך וגם מהרי"ק בשורש כ"ט ובשורש ס"ג כתב מה שכתבת דאין לנו לכוף לגרש פשיטא שכן הוא וזהו דבר פשוט כך הסכימו כל הפוסקים האחרונים עכ"ל וגם הר"ן כתב בפי' אע"פ הוי יודע דבין במורדת בין במאיס עלי לא כייפינן לבעל לגרש שלא כדברי הרמב"ם שכתב בפי"ד מה"א דבאומרת מאיס עלי כופין אותו להוציא שדעתו ז"ל דמאי דאתמר בגמרא היכי דמי מורדת אמר אביי דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אבל אמרה מאיס עלי לא כייפינן לה היינו לומר שאין כופין אותה להיות אגידא בו אלא כופין אותו להוציאה שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה וליתא מדתנן בפרק בתרא דנדריים וכו' וכן דעת הרי"ף שכתב ולדברי הכל כל מאי דכייפינן לאפוקי בין מעיקר דינא כדתנן ואלו שכופין אותו להוציא ומאי דדמי להו בין מעיקר תקנתא וכו' דהיינו מורדת דאמרה מאיס עלי והגאונים הוא שהתקינו לכוף כמו שכתוב בהלכות וכבר כתב הרז"ה שלא תקנו אלא לדורם ולצורך השעה וכ"כ הרמב"ן שעכשיו כבר בטלו מפני פריצות הדורות ואף הרמב"ם כתב בפרק הנזכר שכדין התלמוד ראוי לתפוס ולדון עכ"ל כלומר לענין מורדת כ"כ הרמב"ם וכמבואר בדבריו ולאפוקי מתקנת הגאונים שכתב הרי"ף שהאיש שמרדה אשתו עליו כופין אותו להוציא מיד אלא ראוי לתפוס כדין התלמוד שאין כופין אותו להוציא במורדת דאילו באומרת מאיס עלי כבר נתבאר שהוא ז"ל סובר שבדין התלמוד כופין אותו להוציא אלא שלא הודו לו כמו שנתבאר ובסימן קנ"ד יתבאר שיש צד שאף לדעת הרא"ש כופין אותו לגרש וכתבו מהרי"ק בדיני מורדת בשורש נ"ז ובשורש ס"ג כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח שנשאל על דין מורדת אם יש לדון על פי סברת הרמב"ם במקומות שנוהגים לדון ע"פ ספריו כיון שהחמירו האחרונים בזה ואמרו שמרבה ממזרים בישראל הנוהג כך מי הוא שמלאו לבו לעשות כן ובמקומינו הסכימו לנהוג על פי הרמב"ם מלבד קצת דברים ומכללם דין מורדת ומעשה בא ליד ה"ר וידאל אפרים ואמר כי אינם רשאים להסכים הצבור על זה מצד חומר הערוה ואומר ששאל להר"ן על זה והשיבו כן אבל אם נעשה כבר מעשה במקומות שנוהגין על פי ספריו כתב הרא"ש שאין מחזירין הדבר ונראה דהיינו אם נשאת שלא תצא אבל שתנשא לכתחילה הדבר קשה ונראה לדון להלכה שדין שוה בכל המקומות שלא תנשא ואם נשאת לא תצא עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם כתבו הגאונים שיש מנהגות אחרות במורדת וכו' ע"כ אין ראוי לדון אלא כדין התלמוד בפרק הנזכר כתב וז"ל אם מרדה

מתחת בעלה כדי לצערו ואמרה הריני מצער אותו בכך מפני שעשה לי כך וכך שולחין לה מבי"ד ואומרים לה הוי יודעת שאם את עומדת במרדך אפילו כתובתך ק' מנה הפסדת אותה ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום ד' שבתות זו אחר זו ואומרים פלונית מרדה על בעלה ואחר ההכרזה שולחין לה ב"ד פעם שניה אם את עומדת במרדך הפסדת כתובתך אם עמדה במרדה ולא חזרה נמלכין בה ותאבד כתובתה ולא יהיה לה כתובה כלל ואין נותנין לה גט עד י"ב חדש ואין לה מזונות כל י"ב חדש ואם מתה קודם הגט בעלה יורשה המורדת הזאת כשהיא יוצאה אחר י"ב חדש בלא כתובה תחזיר כל דבר שהוא של בעל אבל נכסים שהכניסה לו ובלאותיה הקיימין אם תפסה אין מוציאין מידה ואם תפסן הבעל אין מוציאין מידו וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל הבעל אחריותן עליו אינו משלם לה כלום זהו דין התלמוד במורדת ואמרו הגאונים שיש להם בבבל מנהגות אחרות במורדת ולא פשטו אותן המנהגות ברוב ישראל ורבים גדולים חולקין עליהם ברוב המקומות וכדין התלמוד ראוי לתפוס ולדון עכ"ל נראה שהוא ז"ל פוסק כרבותינו וכרמי בר חמא דאמר פעמים שולחין לה אחת קודם הכרזה וא' לאחר הכרזה ומפרש דהא דאמר רבא א"ר ששת נמלכין בה הוא מלבד הפעמים ששולחין לה ולפי זה צריך לפרש דמאי דאמר רבא האי בורכתא היינו לומר דמדאמר הלכה כרבותינו משמע דכיון שאחר ההכרזה שלחו לומר לה הוי יודעת שאפילו כתובתך ק' מנה הפסדת אותה וכו' מיד מפסדת כתובתה והא ליתא אלא אינה מפסדת עד שנמלכין בה ובדין האומרת מאיס עלי לעניין ממונא כתב תצא בלא כתובה כלל ותטול בלאותיה הקיימים בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באתריותן בין מנכסי מלוג שלא נתחייב באחריותן ואינה נוטלת משל בעלה כלום ואפילו מנעל שברגליה ומטפחת שבראשה שלקחן לה פושטת ונותנת וכל מה שנתן לה מתנה מחזרת אותו שלא נתן לה ע"מ שתטול ותצא וכתב ה"ה שהרבה מן המפרשים חולקין עליו במה שמפסדת האומרת מאיס עלי וסוברים דההוא מעשה דכלתיה דרב זביד היה באומרת מאיס עלי וכל מה שהזכירו בגמרא למסקנא באומרת מאיס עלי וזהו דינה אינה מפסדת כלום עד יב"ח ובתוך י"ב חדש אין מכריזין עליה ולא פוחתין מכתובתה כלום ובזה היא חלוקה ממורדת ואם גירש הבעל תוך הזמן הזה נותן לה כל כתובתה משלם ובתוך י"ב חדש אם חזרה בה מוטב ולא הפסידה כלום ואם לאחר י"ב חדש הפסידה כל עיקר כתובה ותוספת וכל מה שנתן לה הבעל ונדונייתה אלא שאם היו שם בלאות קיימים ותפסה אותם אין מוציאין מידה ונכסי מלוג לא הפסידה כלל אלא נוטלת מה שהוא קיים

מהם ואין לה מזונות תוך י"ב חדש אלו כיון שאינה רוצה בו ואם מת הבעל תוך י"ב חדש גובה כתובתה מן היורשים ואצ"ל שאם מתה שהוא יורשה לעולם עד שיגרשנה ולאחר י"ב חדש אם רצה הבעל לגרש מגרש ואם רצה לקיימה כותב לה כתובה אחרת לפי שהפסידה כתובתה כך העלה דינים אלו הרשב"א ז"ל וכן דעת קצת מפרשים ז"ל וכתב עוד הרב המגיד ולדבריהם דין המורדת לאחר ד' שבתות והמלכה שניה הפסידה כל כתובתה עיקר ותוספת ומה שנתן לה הבעל ונדונייתה שהיא נצ"ב ואפילו תפסה מהן בלאות הקיימים מוציאין מתחת ידה אבל בנכסי מלוג לא הפסידה כלום אלא אפילו מה שיש מהן ביד הבעל מוציאין מידו וכן הוא דעת רבינו בכל זה חוץ מן הבלאות של נצ"ב שהוא סובר שאם תפסה אין מוציאין מתחת ידה ויש מי שכתב שלא הזכירו בגמרא שהיית י"ב חדש אלא באומרת מאיס עלי אבל במורדת אין משהין אותה יותר מד' שבתות ואחר המלכה שניה הפסידה הכל והבעל יגרשנה אם ירצה או יקיים אותה ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ויש בענינים אלו דעות חלוקות למפרשים ז"ל עכ"ל וז"ל הר"ן בתשובה סימן י"ג יש בין דברי הרמב"ם ודברי הרשב"א חילוק שהרמב"ם כתב שאומרת מאיס עלי נוטלת בלאותיה הקיימים ולא חילק בין תפסה ללא תפסה והרשב"א כתב וקדמה היא ותפסה אין מוציאין מידה משמע הא לא תפסה הפסידה ואכתוב לכם על מה נסמך כל אחד מהם ז"ל לפי דעתי: הרמב"ם ז"ל פי' זו שאמרו בפרק אע"פ כלתיה דרב זביד אימרדה הוה תפיסא חד שיראי דמסקינן עלה בגמרא השתא דלא איתמר הלכתא לא הכי ולא הכי דתפסה לא מפקינן מינה דלא תפסה לא יהבינן לה במורדת כפשטה וכן מוכיחין דברי הרמב"ם שכתב זה החילוק בין תפסה ללא תפסה בחבורו בדיני מורדת וסבור הרב ז"ל דדוקא מורדת יש חילוק בין תפסה ללא תפסה דבלא תפסה הפסידה אבל האומרת מאיס עלי אפילו לא תפסה לא הפסידה וטעמו של דבר לפי שהמורדת אינה מבטלת מיד תנאי אישות שבינו לבינה אלא כל הפסדה הוא ז' דינרים בכל שבת מעיקר התקנה ולפיכך כיון דקנסו שתפסיד ז' בכל שבת דין הוא שיהא זה ההפסד מוטל על כל נכסיה וכאילו הבעל מרויח על נכסיה ז' בכל שבת ולפיכך דין הוא שנאמר דבלאותיה הקיימים שאם לא תפסה אותן הפסידתם אבל באומרת מאיס עלי אין ענינה כך שאין הבעל מרויח עליה דבר קצוב כדי שנאמר שיהא ריוח הבעל והפסד האשה מוטל על כל נכסיה אלא הרי היא מבטלת תנאי האישות מיד והפסידה כל שיש לה על הבעל אבל מה שהוא שלה כגון בלאותיה לא הפסידה דה"ל כהיא דאמרינן בס"פ אלמנה ניזונת אם היא זינתה בלאותיה מי זינו ולפיכך כתב הרמב"ם שתטול

בלאותיה ולא חלק בין תפסה ללא תפסה אבל הרשב"א ז"ל הולך בדרך האחרונים שפירשו זו של כלתיה דרב זביד באומרת מאיס עלי ולפיכך יש חילוק בין תפסה ללא תפסה שאילו מורדת דבעיא ליה ומצער א ליה אפילו תפסה הפסידה ונראין דברי האחרונים ז"ל עיקר וכתב עוד מעולם לא הוזכרה הכרזה באומרת מאיס עלי ובגמרא לא הזכירוהו אלא גבי מורדת והטעם בזה לפי שזו האומרת בעינא ליה כיון שאינו מאיס עלי אפשר שתתבייש ותחזיר למוטב אבל אומרת מאיס עלי אין מכריזין עליה שמן הסתם אפילו בכמה הכרזות לא תחזור בה ודעו עוד שהאומרת מאיס עלי שדנין אותה על פי המשפטים האלה דוקא באומרת מאיס עלי ואיני רוצה בו ולא בכתובתו אבל האומרת מאיס עלי ורוצה אני להתגרש וליטול כתובה חוששין שמא עיניה נתנה באחר וחזר דינה לדין המורדת וכן פרש"י גבי ה"ד מורדת דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אומרת מאיס עלי לא כייפינן לה וכתב רש"י שם ה"ד מורדת. דכופין ופוחתין לה מכתובתה: דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה. שיש לכופה על ידי פחיתת כתובה אבל אמרה מאיס עלי לא הוא ולא כתובתו לא כייפינן לה ע"כ הא באומרת רוצה אני להתגרש וליטול כתובה כופין אותה על ידי פחיתת כתובה כדין המורדת וכן דעת הרשב"א בתשובה עכ"ל הר"ן ז"ל וכתב עוד פרש"י ה"ד מורדת דכופין אותו ופוחתין כתובתה דאמרה בעינא ליה וכו' שיש לכופה על ידי פחיתת כתובה אבל אמרה מאיס עלי לא הוא ולא כתובתו לא כייפינן לה להשהותה אלא נותן לה מיד אם הוא רוצה ויוצאת בלא כתובה כלתיה דרב זביד אימרדה ואמרה מאיס עלי (וכו') ואין שטה זו מחוורת בעיני שהרי הזכירו בהויה זו מרדה ב' או ג' פעמים ודוחק הוא לומר דמרדה לאו דוקא וכן ראיתי להרמב"ם ולאחרים מן הראשונים שכותבים פסקי דינים באומרת מאיס עלי ולא ידעתי מנין להם אבל פשט הגמרא כך נראה בעיני דדוקא כי אמרה בעינא ליה ומצערנא ליה הוא דקנסינן לה דכיון דבעיא ליה אין זה כי אם רוע לב אבל אמרה מאיס עלי אין קונסין אותה כלום שהרי אנוסה היא ולפיכך אם רצה להוציא יתן כתובה וזהו שלא פירשו בדיני מאיס עלי כלום שאין ב"ד נזקקין בדבר וכלתיה דרב זביד אימרדה ממש ומאי דשקלינן וטרינן במרדה אם הפסידה בלאותיה הקיימים אם לאו במורדת ממש עסקינן ואחר שחזרו ונמנו דכיון שעוקרין הכתובה מיד איכא למימר דלא הפסידה לפי שכיון שהאישות כאילו נעקר לאלתר אין ראוי שתפסיד בלאות הקיימים ולפיכך נסתפקו בזה בגמרא אבל האומרת מאיס עלי אינה מפסדת כלום ומשהינן לה י"ב ירחי שתא אגיטא כלומר בין במורדת בין באומרת מאיס עלי לעולם אינה יוצאת בגט אלא בתר י"ב

ירחי שתא דילמא הדרה בה ויש מי שכתב דלענין הפסד כתובתה איכא פלוגתא בין מורדת לאומרת מאיס עלי שהאומרת מאיס עלי וחזרה בה לא הפסידה כתובתה אבל המורדת הפסידה מה שפחתו לה וטעמא דמילתא דאם אתה אומר שהמורדת לא הפסידה כיון שהיא עצמה אומרת שאינה מתכוונת אלא לצער אתיא לאיערומי למיהדר בה כל י"ב חדש אבל האומרת מאיס עלי כיון שאינה נתכוונת לצער אותו אלא שהוא מאיס עליה כי הדרה בה הא חזינן דלא מאיס כבר כתבתי מה שני"ל דהאומרת מאיס עלי אינה מפסדת כלום אבל לדברי האומר מפסדת נ"ל שאין בידה לחזור דאגיטא בלבד הוא שמהין אותה לפי שחכמים מחזרים שלא יבא הדבר לידי גט ושמא יעשו סעודה ויתפייסו ויכתוב בעל כתובה מדעתו הא אם לא רצה הפסידתה ולענין מתנה שנתן לה הבעל יש מן הגאונים שאמרו כי אפילו דלא מפסדה נכסי מלוג מאי דיהיב לה בעל מפסדה דלא אקני לה אלא אדעתא למיקם קמיה והקשה הרמב"ם וכו' ולדידי לא קשיא וכו' ע"כ ודברי הריב"ש בדינים אלו בתשובה סימן שס"א ושס"ב: כתב הרשב"א בתשובה על אשה שהניחה בעלה בבית אביו והלך חוץ לעיר וחלתה והלכה לבית אביה ולותה למזונותיה ולרפואתה הדין עמה וכל שלותה לצורך מזונותיה ורפואתה בעוד שלא היה בעלה בעיר בודאי חייב הבעל לשלם מה שלותה ואפילו לחנן ואפילו לאחר שבא בעלה אם עדיין חולה ואינו זנה ומפרנסה ועמדה ולותה חייב לפרוע מה שלותה בין למזונותיה בין לרפואתה הדומה למזונות דהיינו שאין לה קצבה ומה שטען שהוא לא שלחה מביתו אינה טענה שהרי הוצרכה לצאת אצל אביה שמשתדל ברפואתה ואפילו היה חמיה משתדל לרפואתה מה הנאה יש לראובן בין עומדת כאן בין עומדת כאן והיא אינה מורדת ואי משום מלאכה חולה לאו בת מלאכה היא אבל אם לאחר שבא ראובן ונתרפאת אף ע"פ שאינה מורדת מתשמיש אם אינה רוצה לשוב לו ולעשות לו דברים שהיא חייבת לעשות לבעלה ולפי מה שהיא אשה כי יש נשים שמכניסות לבעל שפחות ויש שאינן מכניסות וכפי מה שיש לו עליה מהמלאכות הקטנות כעושה מטתו ומרחצת פניו ידיו ורגליו מעכב מהמזונות כנגד שכר מי שישמשנו באותן מלאכות או שוכר עליה ממקום אחר הא יתר מכאן לא ואע"ג דקי"ל כמאן דאמר מורדת מתשמיש ולא ממלאכה היינו דלא קנסינן בטרפעיקין אבל מסתברא שאם ירצה שוכר עליה מי שישמשנו ואע"פ שראיתי לראשונים ז"ל שאמרו שאין קונסין אותו בממון אלא שמשמתין אותה נראה בעיני שלא אמרו אלא שאין קונסין אותה בקנס השנוי במורדת אלא אם רצה לשכור מי שישמשנו עושה ואם אינו רוצה לשכור מנדין אותה עד שתשוב ואם אינה רוצה

לעשות וליתן לבעל מעשה ידיה אין לה מזונות ואע"פ שהמזונות עיקר כבר תקנו לבעל מעשה ידיה תחת מזונות ואם היא אינה רוצה לעשות תפסיד מזונות שאין לך ניזונת ואומרת איני עושה ואפילו עושה ואינה משמשת באותן מלאכות קטנות השנויות במשנתנו והוא צריך לשכור מי שישמשנו בהם שוכר עליה כמו שאמר אבל תפסיד מזונותיה לא. ולפי שלא נתבאר לי מלשון השאלה מה שהיא טוענת שתשוב לבית בעלה אם יביאה אל ביתו ויפרע מה שלותה ונסתפקתי אם היא מתעכבת בלבד מחמת שהוא אינו קורא לה או שאינה רוצה לשוב אליו עד שיפרע מה שלותה ואח"כ יביאנה ואז תשוב אליו ע"כ אני אומר שאם מחמת שהוא אינו רוצה להביאה ולקרוא לה מסתברא שאינה מפסדת על זה כלום לפי שהוא אינו רוצה בשימושה כי שמא בושה ממנו אחר שלא הראה לה פנים בעוד שהיתה חולה ואחר שנתרפאת מפני שיצאה שלא ברשות ואין כאן מרד כלל לא מתשמיש ולא ממלאכה ועוד שאם יבא הוא אצלה אינה מונעתו מכלום אבל אם היא מעכבת אף מחמת פרעון מה שלותה בזה יראה שאינו חייב לזונה דקרוב הוא בעיני לומר שזה אחד מדרכי המורדת באומרת בעינא ליה ומצערנא ליה דכל האומרת כך טענה יש לה על הצער שהיא רוצה לצערו וגם זו עילה מצאה לצערו ותולה בפרעון מה שלותה וכל זה שאבדה מזונות במרדה זהו לדעת הר"מ ז"ל והרי"ף ז"ל אבל מעיקר הגמרא אינו נראה כן שלא נראה כן בגמרא בשום מקום ואין במורדת אלא פחת כתובה בלבד ומזונות ומעשה ידיה שהם זה כנגד זה שאם אמרה איני עושה אינה נזונת ומדרבנן ומ"מ הטענה שתלה עצמה עליה מי שאומר שהדין עמה שכל שלא הפסידה כתובה לא הפסידה מזונות וכדמשמע בפרק יש מותרות לא דק דלא אמרו שם אלא בפסולות אבל בכשרות יש אומרת איני ניזונת ואיני עושה שיש לה כתובה ואין לה מזונות ומוחלת כתובה לבעלה שיש לה מזונות בחייו ואין לה כתובה עד שיחזור ויכתוב לה. ולענין מה שאמרת אם צריכה להראות כתובתה לפני ב"ד כשתובעת מזונות אלו מבעלה מסתברא שאינה צריכה להראות שהרי יושבת תחת בעלה חזקה של זו שיש לה כתובה ומזונות עד שיטעון הבעל ברי שמכרה או מחלה לו כתובתה ולא עוד אלא אפילו מכרה או מחלה כתובתה לבעלה יש לה מזונות בחייו דע"כ לא אמרו המוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות אלא מזונות שלאחר מיתה ומן היתומים לפי שהם מתנאי כתובה אבל מן הבעל אית לה שאין מזונות אלו מתנאי כתובה אלא מדאורייתא ואף רש"י כן פירש לפיכך עד שיביא הבעל ראייה שמחלה לו המזונות בפירוש חייב ואפילו במזונות שעברו אם לא טען בברי אין טוענין לו ואפי" טען הוא חייב שבועת היסת דלא גרע ממלוה על

פה וכופר בכל דמחייב מדרב נחמן וכ"ש במזונות העתידה שאינו נאמן עד שיביא ראיה והיינו נמי טעמיה דרב דאמר בפרק שני דייני גזירות (קז). פוסקין מזונות לא"א משום דאפילו אתי בעל ואמר התפסתיה צררי למזונות העתידים אינו נאמן דא"כ אין לך אשה ניזונת משל בעלה ולא מן היתומים ואף הרי"ף כתב כן בתשובה שהבעל שאמר לאשה התפסתיך צררי א"נ אתה מחלת לי מזוני אינו נאמן והיא נאמנת בלא שבועה עכ"ל ע' בתשובת הריטב"א שכתבתי בסי' ע': כתב המרדכי בפ' אע"פ פסק ראבי"ה אשה המורדת על בעלה ושוב חלתה אע"פ שמאותו חולי אינה שוה לבעלה אפ"ה איבדה מזונותיה וראיה מירושלמי דקדושין דפסק דגבי ע"ע דברח ואח"כ חלה מדמה ליה התם למורדת וכתב עוד בשם הר"מ ועל ראובן שאמר לחמיו תן לי זוגתי אם חולה היא אע"פ כן יש לה לטבול אם אינה רוצה לטבול ולשמש הויה מורדת: ומ"ש רבינו אבל רב אלפס כתב האידנא דייני במתיבתא כד אתיא ואמרה לא בעינא להאי גברא וכו' בפרק אע"פ אחר שכתב רב אלפס דין התלמוד כתב הדין הוא דינא דגמי אבל האידנא דייני במתיבתא וכו' וכבר כתבתי לעיל בשם כל הפוסקים האחרונים שלא התקינו הגאונים תקנה זו אלא לדורם בלבד ושעכשיו כבר בטלה תקנה זו וזהו דעת הרמב"ם ז"ל שאין לנהוג באותן מנהגא שבבבל אלא כדין התלמוד ראוי לתפוס ולדון וכיון שכן יש לתמוה על רבי' שאחר שכי' דברי הרמב"ם שכדין התלמוד ראוי לדון כי' אבל הרי"ף כי' האידנא דייני במתיבתא וכו' כאילו הוא תופס דברי הרי"ף לעיקר וכיון שנתבאר שכל הפוסקים חולקין עליו הוה ליה לסדר דבריו בהפך תחלה דברי הרי"ף ואחר כך אבל הרמב"ם וכו' ונראה שאף על פי שבענין לכפות לגרש לא קי"ל כדינא דמתיבתא מ"מ בענין ממונא דנקטינן בהווא דינא וכמו שכתב בסמוך שכך היה דן ר"מ ז"ל ומשום הכי כתב אחר דברי הרמב"ם אבל רי"ף ז"ל כתב לומר דאף על פי שכתב הרמב"ם שכדין התלמוד יש לדון גם בענין הממון רי"ף כתב דינא דמתיבתא שהוא שלא כדברי התלמוד ורבינו מאיר היה דן כדינא דמתיבתא לענין הממון: דברי הר"ר מאיר בדינא מורדת בהגהות מרדכי דכתובות כתב הרשב"א שנשאל על מורדת התובעת גט לפי מנהג מקומה ואמר לה הבא כתובתיך ומה שידונו בית דין על פי התקנה או על פי התלמוד אפרע לך מיד שאין אני מוצא קונה לנכסי בעוד ששטר כתובתיך קיים והיא אומרת איני רוצה לתבוע חובי עכשיו ואיני תובעת אלא גט והשיב שהדין עם הבעל: ומ"ש רבינו בשם הרא"ש הוא בכלל מ"ג סימן ט"ו: ומ"ש וחזינן לגאון דקאמר יהיב לה עיקר כתובה וכו' עד אלא כגירושין גמורים ג"ז דברי הרי"ף בפרק אף על פי: ומ"ש בשם הרא"ש על

דברי הרי"ף כ"כ בפסקיו בפרק הנזכר: ומ"ש שרבינו מאיר היה דן כדינא דמתיבתא לא לענין לכוף לגרש קאמר אלא בענין הממון קאמר שהיה דן כדינא דמתיבתא וכך ביאר בתשובה כלל מ"ג סימן א' וז"ל ור"מ בעסק מורדת בענין הממון היה דן כדינא דמתיבתא שיתנו לאשה כל מה שהכניסה אבל לא היה כופה לגרשה וקודם שיחזירו לה מה שהכניסה היה מצוה להחרים אם השיאה שום אדם עצה זו וכו' וכתב עוד הרא"ש בדינים אלו בכלל הנזכר סי' א' וט' וי' וי"ז ובענין האומרת מאיס עלי כתב הרשב"א בתשובה שאינה נאמנת במה שאומרת עד שנכיר מתוך דבריה שהוא מאיס בעיניה כמו שאמרה עכ"ל וזה כדברי ר"מ שכתב רבינו וכתבתי כן בסימן זה בשם כמה גדולים: ומ"ש וביאר עוד בתשובה וכתב והסכימו חכמי אשכנז וצרפת וכו' בכלל מ"ג סימן ח' וי"ב ומ"ש ולענין הממון וכו' בכלל מ"ג סימן ט"ו: אפילו נדה וחולה שאינן בנות תשמיש ומורדות כלומר אם הם מורדות דנין אותם כשאר נשים שהן בנות תשמיש שמרדו וכן ארוסה שאינה רוצה לינשא דינה כשאר מורדת כל זה ברייתא בפרק אף ע"פ (סג.) ופריך בגמרא נדה בת תשמיש היא ומשני אינו דומה מי שיש לו פת בסלו וכו' וכתב הרמב"ם בפרק י"ד דאפי' היה בעלה מלח שעונתו לו' חדשים ואפילו יש לו אשה אחרת דינה כשאר מורדת וכתב ה"ה שדין בעלה מלח נלמד מדין נדה המורדת ול"נ דילפינן לה מדין מלח המדיר את אשתו שאחר שבת יוציא ויתן כתובה משום דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו וכו' כדאיתא בגמ' וגבי ארוסה כתב הרמב"ם כלשון הזה וכן ארוסה שהגיע זמנה לינשא ומרדה כדי לצערו הרי זו מורדת מתשמיש וכתב הרשב"א בתשובת סי' אלף ור"ט וז"ל אם נתרעם עליה מדין מורדת לפי שכותבין אגרת מרד על ארוסה איני רואה שום דבר עדיין שתוכל היא להפסיד מחמת מרדה שהרי לא כתב לה כתובה שתפסיד: כתוב במישרים נכ"ג ח"ח כותבין אגרת מרד לארוסה על הארוס אם אינו רוצה לישא אחר שהגיע הזמן ודוקא בבאה מחמת טענה דאמרה בעינא חוטרע לידא וכו' כי א"א אם הוא מורד אינה צריכה טענה מאחר שהוא משועבד לעונה עכ"ל: ושומרת יבם שאינה רוצה להתיבם כתבו הרי"ף והרמב"ם שדינה כמורדת כו' פרק אע"פ אמר שמואל אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ואותבין מדתניא דכותבין עליה אגרת מרד ומשני ל"ק כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה דתנן מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה ועכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת וכתב הרי"ף וליתא למשנה אחרונה כדאיתא בפרק החולץ וכיון שכן בטיל ליה מימרא דשמואל וכן פירש הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות אישות

שכותבין אגרת מרד על שומרת יבם והרא"ש כתב ואני כתבתי בפרק החולץ בשם ר"ת דהלכה כמשנה אחרונה ואיתא נמי להא דשמואל עכ"ל כתב בתשובת הרשב"א ס"י אלף ור"ב שנשאל על העושה מאמר ביבמתו וחזרה וקבלה מאמר מאחיו ואסרה עצמה על שניהם אי דיינין לה כמורדת והשיב אין אגרת מרד אלא כדי שתחזור בה ותתיבם לו אבל זו שנאסרת על האחים למה כותבין עליה והא א"א להתיבם לו מעתה כתב הר"ן סימן כ"א שנשאל על אשה שבראותה שהכביד החולי על בעלה בלי שום קטטה ומריבה נדרה הנאה מיבמה אם דינה כמורדת והשיב מחלוקת בין הראשונים אם כותבין אגרת מרד על שומרת יבם והרי"ף והרמב"ם וגדולי האחרונים הסכימו שכותבין וכן ראוי להורות ולדון הלכה למעשה וא"כ זו ששנינו בפרק ב"ש (קיא:) אם נתכוונה לכך אפילו בחיי בעלה מבקשין ממנו שיחלוץ לה אף לענין שתהא דינה כמורדת איתניא ובנדון שלפנינו אין ספק שהדבר מוכיח שנתכוונה לכך וכיון שכן דינה כמורדת והפסידה עיקר כתובה ותוספת ונצ"ב שאינם קיימים ולענין בלאותיה הקיימים אם תפסתן לא הפסידתן לפי שזו כמורדת האומרת מאיס עלי ולענין ממון שהניח הבעל ביד שלישי לאחריות כתובתה נ"ל שאפילו הוא ממון הנדוניא אין לו דין בלאות הקיימים כלל שממון הנדוניא אין לה עליו אלא שיעבוד בלבד והבעל דוחה אותה ממנו כמו שרוצה ואין כאן משום שבח בית אביה וכ"ש בנדון שלפנינו שאין מוכיח מעסק האחריות שהיה ממון הנדוניא שאינו מספק שאפי' תפסה יוציאנה מידה: כתב הרמב"ם איש ואשתו שבאו לפני ב"ד הוא אומר מורדת מתשמיש וכו' בפי' י"ד וכתב ה"ה שלמד כן מדתנן בסוף נדרים (צ:) השמים בינו לבינה יעשו דרך בקשה ומפרש לה בירושלמי כמא דשמיא רחיקו מן ארעא כן ההוא גברא רחיק מן אנתתיה ואע"פ שלפי גמרתינו פירוש המשנה הוא שאינו יורה כחץ למד רבינו מהירושלמי שאף בטענת שאינו עמה והוא מכחיש יעשו פשרה והראב"ד השיג על הרמב"ם בדין זה וה"ה טען בעדו ובסימן קנ"ד כתב רבינו תשובת הרא"ש בדיני טענת תשמיש דין אימתי כופין לגרש ואימתי אין כופין כתב רבינו בסימן קנ"ד ובסי' קל"ד כתבתי תשובת מהרי"ק בזה: (ב"ה) ארוסה שאינה רוצה להנשא בטענת מאיס עלי עיין סימן קנ"ד:

סימן עח - חיוב פדיונה

בפדיונה כיצד נשבית חייב לפדותה ואינו יכול לומר הרי גיטך וכתובתיך ותפדי את עצמך משנה בפ' נערה (דף מו: נא.) ומ"ש ואפילו אם יאמר איני פודך ולא אטול פירותיך אין שומעין לו וכו' זה פשוט שהרי תקנה זו לטובתה נתקנה: ומ"ש אפילו אם פדיונה עולה יותר מכתובתה ואפי' יותר מכדי שויה וכו' שם (דף נב.) תנו רבנן נשבית והיו מבקשים ממנו עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה רשבג"א אין פודין את השבויה יתר על דמיהן מפני תקון העולם ופסק הרמב"ם כרשב"ג משום דסתם מתני' דפרק השולח אתיא כוותיה והרא"ש כתב שהרמ"ה פסק כת"ק דהלכה כרבינו ומתני' דפרק השולח איירי בשאר שבויים אבל אשתו כגופו וכמו שאדם יכול לפדות עצמו בכל ממונו אשתו נמי כיון דחייב לפדותה מתנאי כתובה כמי שיש לה ממון דמי וכן מסתבר עכ"ל: כתוב בהגהות מרדכי דכתובות שאלו להר"ם על ראובן שנתפס וגם אשתו נתפסה מצד אחר ומייסרים אותה ועמדו קרוביה ופשרו בעבורה אם יכולים להוציא דמי פדיונה מיד שמעון שיש בידו פקדון א' משל ראובן בעלה מי אמרינן כל כמה שלא נתפשר איהו גופיה עם השבאי ולא נודע כמה יעלו דמי פדיונו ואם יפדנה תחלה אז לא יוכל לפדות עצמו וחייו קודמין לשל אשתו או לא והשיב דלהוציא מבית השביה אשתו עדיפא כדתנן בסוף הוריות (יג.) ואם שניהם עומדים לקלקלה כלומר שרגילים במשכב זכור האיש קודם לאשה: ומ"ש ואינו חייב לפדותה אלא פעם אחת וכו' שם ת"ר נשבית והיו מבקשין ממנו עד י' בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה דברי ר' רשב"ג אומר אם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה ואם לאו אינו פודה ופסק הר"י כר' וכן פסק הרמב"ם בפ"ד וכתב שאפילו אין לו אלא כדי פדיונה חייב לפדותה וכתב הרא"ש ואף ע"ג דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ורשב"ג אביו היה מתני' דיקא כרבי דקתני סתם נשבית חייב לפדותה בכל מקום שנשבית אפילו ביותר מכתובתה וכתוב עוד הא דקאמר רצה אינו פודה פרש"י אינו פודה כלל דלא תקינו לאשה אלא פדיון אחד י"מ ביתר מכדי כתובתה ומסתבר כפרש"י דמ"ש פדיון ראשון מפדיון שני אם חייבוהו חכמים בפרקונה לעולם כי היכי דבפדיון ראשון עבדי טפל חמור מן העיקר הוא הדין בפדיון שני: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם נשבית פעם שנית ורצה לגרשה וכו' בפרק י"ד מהלכו' אישות ונראה דדוקא ברוצה לגרשה אבל אם אינו רוצה לגרשה אינו חייב ליתן לה כתובתה לפדות עצמה: ומ"ש נשבית והוא במ"ה ב"ד יורדין וכו' ג"ז מדברי הרמב"ם

בפרק הנזכר וכתב ה"ה זה פשוט שכל מה שהוא תנאי ב"ד אפי' שלא בפניו יורדין לנכסיו ובפירוש אמרו בגמרא שיורדין לנכסיו שלא בפניו כדי לקברה: ומ"ש שמוכרים בהכרזה לפי שכל מכירות ב"ד הם בהכרזה ולא מיעטו מהם אלא כרגא ומזוני וקבורה כדאיתא בפרק אלמנה ניזונת (ק:) וענין המכר זה מבואר בהלכות מלוה ולוה עכ"ל כתב רבינו ירוחם במישרים נכ"ג ח"ח לפי פירוש רש"י ושאר מפרשים בפי' נערה שנתפתתה על ההיא דשבויי מלכות הרי הן כשבויין אין לך שבוייה מותרת לבעלה אלא אותה שנשבית למלך או לסטים אבל נשבית ביד אדם גדול ועשיר אסורה לבעלה ומאחר שהיא אסורה אין חייב לפדותה ולפי שאר מפרשים כל השבויות שלנו בזמן הזה כולן מותרות לבעליהן עכ"ל ודבריו צ"ע: כהן שנשבית אשתו חייב לפדותה אע"פ שאסורה לו וכו' משנה פי' נערה שנתפתתה (ד' נא.) לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאנתו ובכהנת אהדרינך למדינתך חייב מפני שהוא תנאי ב"ד וז"ל הרמב"ם בפ"ד נשבית חייב לפדותה ואם היה כהן שכבר נאסרת עליו פודה ומחזירה לבית אביה אפי' היא בעיר אחרת מטפל לה עד שמחזירה למדינתה ומגרשה ונותן לה כתובתה היה בעלה ישראל שהשבוייה מותרת לו מחזירה לו לאשה כמות שהיתה ואם רצה אח"כ מגרשה ונותן לה כתובתה עכ"ל: ומ"ש אבל אם נשאת לו באיסור כגון אלמנה לכ"ג וכו' אינו חייב לפדותה שם אמר אביי אלמנה לכ"ג חייב לפדותה שאני קורא בה ובכהנת אהדרינך למדינתך ממזרת ונתינה לישראל אינו חייב לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לאנתו רבא אמר כל שאיסור שבוייה גרם לה (חייב לפדותה כל שאיסור דבר אחר גרם לה) אינו חייב לפדותה וידוע דהלכה כרבא וכן פסקו הפוסקים וז"ל הרמב"ם בפ"ד האשה שהיתה אסורה עליו מאיסורי לאוין ונשבית אינו חייב לפדותה אלא נותן לה כתובתה והיא תפדה את עצמה: כתב הרמב"ם בפ"ד המדיר את אשתו נדר שהוא חייב בגללו לגרשה וליתן כתובה ונשבית אחר שהדירה אינו חייב לפדותה שמשעה שהדירה נתחייב לגרשה כך היא נוסחא האמיתית ובקצת ספרי רבינו יש חסרון הניכר וצריך להגיה כמו שכתבתי ויש לתמוה על רבינו למה כתב דין זה בשם הרמב"ם כאילו מפי הרמב"ם אנו חיים בדין זה והוא דבר מבואר בגמרא פרק נערה שנתפתתה שהוא פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע ופסק כר' יהושע ואולי שמפני שהרי"ף והרא"ש השמיטוהו כתבו בשם הרמב"ם וצריך ליתן טעם למה השמיטו הרי"ף והרא"ש דין זה ונ"ל לומר דמשמע להו דבכלל דברי רבא הוא דאמר כל שאיסור דבר אחר גרם לה אינו חייב לפדותה אבל הרי"ן כתב ש"א שכיון שהרי"ף השמיט זה משמע דלא

סבירא ליה הכי וטעמא משום דבפרק המדיר (עא.) פסק בנדרה היא וקיים לה הוא כמ"ד הוא נתן אצבע בין שיניה ובסוגיין דהכא נמי שקליא וטריא מעיקרא דאיהו נתן אצבע בין שיניה פודה וכיון דאית לן לעולם בנדר אפילו בנדרה היא הוא נותן אצבע בין שיניה ולענין כתובה חייב ה"ה נמי הכא דחייב לפדותה כיון שהוא נותן אצבע בין שיניה הלכך קי"ל כר"א דמחייב ולא מטעמיה עכ"ל וקשה לי שהרמב"ם בנדרה היא וקיים לה הוא פסק בספיי"ב כמ"ד הוא נתן אצבע בין שיניה ובדין זה פסק בפ"ד כרבי יהושע. לפי טעם זה שכתב דבריו סותרים את דבריו ועוד דהא אמרי' בסוגיא דאי איהו נתן אצבע בין שיניה פודה בדרך דחייה איתמר כי היכי דלא נוקי לאביי ורבא כתנאי וא"כ מהי תיתי לן לקיים ההיא דחייה וליתי רבי יהושע דלא כהלכתא מוטב דנוקי לאביי ורבא כתנאי וליתי רבא כרבי יהושע דהלכתא כותייהו ועוד דההיא אוקימתא אפילו בדרך דחייה לא קמה דהא אותבוה ואסיקו אלא לעולם באדרה איהו ואביי מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה וכו' וכיון דההיא אוקימתא אפילו בדרך דחייה לא קמה לא חיישינן לה לכן נ"ל שהטעם הראשון שכתבתי עיקר: אין חיוב פדיונה עליו אלא בחייו אבל אלמנתו אינה נפדית מנכסיו ל"מ אם נשבת אחר מותו וכו' פרק נערה שנתפתתה (דף נב.) ת"ר נשבת בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה הכיר בה בעלה יורשים חייבים לפדותה לא הכיר בה בעלה אין יורשים חייבים לפדותה לוי סבר למיעבד עובדא כי הא מתניתא א"ל רב הכי אמר חביבי לית הילכתא כי הא מתניתא אלא כי הא דתניא נשבת לאחר מיתת בעלה אין היתומים חייבים לפדותה ולא עוד אלא אפילו נשבת בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה אין היתומים חייבים לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאנתו וכי הרי"ף הילכך לית להו פירי דכי תקינו רבנן פירות לבעל תחת פרקונה הוא דתקינו והני כיון דלא מחייב בפרקונה לית להו פירי וכתב הרא"ש ע"ז וכן יבם נמי לא אכיל פירי ואין חייב בפרקונה ואית ספרים דגרסי שאין היבמין חייבים לפדותה וכן גורס הרי"ף והא דיבם לא אכיל פירות היינו בנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם אבל נכסים שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל אכיל יבם פירי לרבא דאמר בר"פ הכותב (פג.) דידו עדיפא מידה כדמוכח בפרק החולץ ומיהו לא מחייב בפרקונה כל זמן שלא כנסה דלא קרינן בה ואותבינך לי לאינתו עכ"ל:

סימן עט - חיוב רפואתה

רפואתה כיצד לקתה חייב לרפאותה משנה בס"פ נערה שנתפתתה (דף נא.) (ומ"ש בין רפואה שיש לה קצבה בין רפואה שאין לה קצבה אבל אלמנתו אין מתרפאת מנכסיו אלא ברפואה שאין לה קצבה שדומה למזונות וכו' בס"פ נערה (דף נב:) ת"ר אלמנה ניזונת מנכסי יתומים וצריכה רפואה הרי הוא כמזונות רשב"ג אומר רפואה שיש לה קצבה מתרפאת מכתובתה שאין לה קצבה הרי היא כמזונות אמר רבי יוחנן עשו הקזת דם בא"י כרפואה שאין לה קצבה קריביה דרבי יוחנן ה"ל אתת אבא דהות צריכה רפואה כל יומא אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה זילו קוצו מידי לרופא אמר רבי יוחנן עשינו עצמינו כעורכי הדיינים מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר מבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני ופירש"י מזונות אין להן קצבה הילכך רפואה שיש לה קצבה שאינה חולה תדיר אינה בכלל מזונות: קוצו מידי לרופא שיקבל עליו רפואה עולמית בכך וכך וכתב הרא"ש עשו הקזת דם בא"י לפי שבא"י היו רגילים להקזו דם תדיר ואין לה קצבה והיא כמזונות אבל רפואה שיש לה קצבה דמיא לפרקונה דאתו בבת אחת וכי היכי דאין היורשים חייבים בפרקונה ה"נ לא מחייבי בה ופסקו הפוסקים הלכה כרשב"ג וכתב הר"ן דטעמא משום דרבי יוחנן קאי כוותיה וכתב עוד הר"ן משמע דדוקא באלמנה אבל בא"א אפילו רפואה שיש לה קצבה בעלה חייב לרפאותה ופשוטא דמתני' הכי מוכח דקתני סתמא לקתה חייב לרפאותה ולא מפליג בין רפואה שיש לה קצבה לרפואה שאין לה קצבה וזה שלא כדברי הרב בעל העיטור שכתב שאף בא"א הדין כן והביא ראיה מהירושלמי דגרסינן בפרק מי שמת קריבתיה דר"ש בר אבא חששא עינא אתת קמיה דרבי יוחנן א"ל קציץ הוא אסייד אין קציץ מן פורניך ואי לא בעליך יהיב לך אלמא אפילו בחיי בעלה רפואה שיש לה קצבה מתרפאת מכתובתה ואפשר דאלמנה הות וכי קאמר בעליך יהיב לך מנכסי בעליך קאמר וכן דעת הרמב"ם שחילק פרק י"ח באלמנה ולא חילק באשת איש פי"ד עכ"ל וכן הסכים הרא"ש ז"ל: ומ"ש רבינו רוצים היורשים לקצוב עם הרופא וכו' מבואר בעובדא דקריביה דרבי יוחנן שכתבתי בסמוך וכתב הרא"ש דהכי איתא בירושלמי שאם היורשים רוצים לקצוץ עם הרופא והיא אינה רוצה שיקצו להם שומעים: ומ"ש ואם ראה הבעל שהחולה ארוך וא"ל ה"ז גיטך וכתובתך ורפאי את עצמך רשאי שם במשנה (דף נא:) ואם אמר הרי גיטה וכתובתה ותרפא את עצמה רשאי וכתבו התוספות דטעמא

משום דרפואה בכלל מזונות והרי קבלה כנגד מעשה ידיה שעד עכשיו אבל אינו רשאי לומר תקבל את גיטה ותפדה את עצמך לפי שלא קבלה תשלום מפירות שאכל עד עכשיו: לשון הרמב"ם א"ל הרי כתובתיך וכו' בפרק י"ד וכתב ה"ה אבל הרשב"א כתב תניא בספרי ושלחתה לנפשה מלמד שאם היתה חולה ממתין לה עד שתתרפא ופירשה הראב"ד במוטלת על המטה וכ"ש בבנות ישראל הקדושות אם היא מוטלת על המטה שאינו יכול לגרשה עד שתתרפא ומתני' בשאינה מוטלת על המטה עכ"ל ואין כן דעת רבינו שלא חילק ואני אומר שא"כ הוא לא היו סותמין במשנה בגמרא מלפרש בד"א בשאינה מוטלת אבל מוטלת אינו רשאי וכבר חילקו שם בדין האלמנה ברפואה בין יש לה קצבה לאין לה קצבה ולא חילקו כלל כשהיא א"א וענין יפת תואר חדוש הוא ולא התירה אותה תורה אלא כנגד יצה"ר ורצה לחוש עליה שהיא שבויה בארץ נכריה ובעלה בע"כ ואין לה שום דבר לרפאות את עצמה ולפיכך דרשו ז"ל ושלחתה לנפשה בזמן שהיא יכולה לילך מאליה ואפשר שאף ביפת תואר אסמכתא מדבריהם ותמהני על רבי' למה לא הזכיר הדין ההוא בה' מלכים בדיני יפת תואר עכ"ל. והר"ן בפרק נערה שנתפתתה הביא דברי הראב"ד

סימן פ - מעשה ידיה שהיא חיבת לבעלה, ודיני מיניקה ושאינה רוצה לעשות מלאכה,

מעשה ידי האשה לבעלה זה פשוט בכמה מקומות ומ"ש ומה הן מעשה ידיה שחייבת בהן כדתנן אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה וכו' בפרק אף ע"פ (דף נט) אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה ומכבסת ומבשלת ומניקה את בנה ומצעת לו את המטה ועושה בצמר ובגמרא (שם) טוחנת ס"ד אלא אימא מטחנת ואבע"א בריחים דידיא ופרש"י טוחנת ס"ד. המים מגלגלים האבן וטוחן: מטחנת. מכינה צרכי טחינה נותנתו באפרכסת וקולט את הקמח: ואב"ע. לעולם טחנה היא עצמה: דידיא. ריחים של יד וז"ל הרמב"ם בפכ"א ומטחנת כיצד מטחנת יושבת בריחים ומשמרת בקמח ואינה טוחנת ומחמרת אחר הבהמה כדי שלא יבטלו הריחים ואם היה דרכם לטחון בריחים של יד טוחנת עכ"ל

נראה מדבריו שהוא מפרש דהא דמתמהי טוחנת ס"ד היינו לומר דהיאך איפשר שתהא אשה חייבת לטחון היא עצמה בריחיים גדולים במקום בהמה שזה טורח גדול שא"א לסובלו ותירץ אימא מטחנת כלומר מחמרת אחר הבהמה ומשמרת הריחיים וכך הם דברי רבינו: ומ"ש בשם הרי"ף שאם יולדת תאומים אינה חייבת להניק שניהם ז"ל הרי"ף שם אמתני' דמניקה את בנה. ירושלמי אמר רבי חנינא לא אמרו אלא אחד אבל תאומים לא ולא בן חבירתה וכ"כ הרמב"ם בפרק כ"א אבל הרא"ש כתב אין הגירסא כמו שהביאה הרי"ף אלא ה"ג א"ר חגי לא אמרו אלא בנה אבל תאומים לא ולמה אמרו בנה שלא תניק בן חבירתה וה"פ הא תאומים לא בתמיה והלא יכולה להניק שניהם למה לא תניקם אלא ודאי חייבת להניק שניהם וא"כ למה אמרו בנה למעוטי בן חבירתה ואפילו הוא בן בעלה עכ"ל והר"ן כתב על דברי הירושלמי כלומר למה אמרו בנה ולא אמרו את הבן דש"מ דדוקא בן אבל תאומים לא לאשמועינן דדוקא בנה ולא בן חבירתה כלומר שאם מת בנה אינה חייבת להניק בשכר וכן נמי אינה חייבת להניק בן שיש לו מאשה אחרת וכן נמי הבעל מעכב עליה מלהניק בן חבירתה עם בנה עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם רצתה להניק בן חבירתה עם בן בעלה הבעל מעכב בפכ"א וכתב ה"ה בירושלמי ולמה אמרו בנה שלא תניק בנה של חבירתה כהדא דתני אין האיש כופה את אשתו להניק בנו של חבירו ולא האשה כופה את בעלה שתניק בנה של חבירתה ע"כומ"ש ונ"ל דאפילו על בנה שיש לה מאיש אחר מעכב דתניא (ס:) הרי שנתנו לה בן להניק לא תניק עמו לא בן חבירתה ולא בנה בפי' אע"פ ונראה שכתב רבינו כן מפני שמפשט דברי הרמב"ם נראה דדוקא על בן חבירתה הוא דמעכב בעל אבל על בנה אינו יכול לעכב ורבי סבר דאף על בנה יכול לעכב דלא גרע מנתנו לה בן להניק דאינה יכולה להניק עמו בנה ומשמע לן דגרס הרמב"ם איפשר שסובר דגם על בנה יכול לעכב אלא שנמשך אחר דברי הירוש' שלא הזכיר אלא בן חבירתה והירושלמי שלא הזכיר שיכול לעכב על בנה איכא למימר דטעמא משום דמילתא דלא שכיחא היא דהא מניקת חבירו אסורה להינשא ולא משכחת לה אלא בשגירשה בעלה קודם שיכירנה הולד שאינה חייבת להניקו ונשאת ונתעברה וילדה ואח"כ רצתה לחזור ולהניק את בנה הראשון: ומ"ש ועושה בצמר או בכל מיני פשתן בר מכיתנא רומאה וכו' שם (דף סא:) אמתניתין דקתני ועושה בצמר בצמר אין בפשתן לא מתני' מני ר' יהודה היא דתניא אינו כופה לעמוד לפני אביו וכו' רבי יהודה אומר אף אינו כופה לעשות בפשתן מפני שהפשתן מסריח את הפה ומשרבט את השפתים וה"מ בכיתנא רומיתא. ויש לתמוה על הרמב"ם

שכתב בפכ"א אינו כופה אלא לטוות הצמר בלבד שהפשתן מזיק את הפה ואת השפתים ע"כ ולא חילק בין כיתנא רומיתא לשאר כיתנא ואפשר שטעמו דכיון דאין כיתנא רומיתא ידוע לנו כל כיתנא מספקינן ליה בכיתנא רומיתא והוי קולא לאשה שלא לחייבה בשום כיתנא: ומ"ש וכמה עושה לשבוע משקל ה' סלעים שתי ביהודה שהן עשר בגליל משנה בפרק אע"פ (דף סד:) גבי משרה אשתו ע"י שלישי: ומ"ש וזה השיעור לא נתנו אלא במשרה אשתו ע"י שלישי וכו' אבל אם היא עמו בבית ועושה כל צרכי הבית אינה חייבת לעשות כ"כ כן כתבו התוספות והרא"ש בפרק אע"פ (דף סג.) אהא דשקלינן וטרינן אי מורדת ממלאכה הוי מורדת או לא דהא דתנן אם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה לאו דוקא נקט מניקה אלא ה"ה טוחנת ואופה וכל שאר מלאכות דפוחתין לה והאי דנקט מניקה משום דמיירי במשרה אשתו על ידי שלישי דאינה לא טוחנת ולא אופה דכיון דאינה בבית היאך תעשה צרכי הבית אלא ודאי לא אמרו שהאשה עושה ה' סלעים אלא במשרה אשתו על ידי שלישי שאינה עושה שום מלאכה. ומ"ש אם היא מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה משנה בפי' אע"פ (שם) ומ"ש ונותנין לה דברים היפים לחלב כגון יין וכיוצא בו שם (דף סה.) אריב"ל מוסיפין לה יין שהיין יפה לחלב ומשמע לרבינו דלדוגמא נקט יין ולפיכך כתב כגון יין וכיוצא בו וכך הם דברי הרמב"ם בפכ"א. ומ"ש לא הוסיפו לה על מזונותיה צריכה לאכול משלה אם יש לה שם (ד' ס:) ת"ר הרי שנתנו לה בן להניק ה"ז לא תניק עמו לא בנה ולא בן חבירתה פסקה קימעא אוכלת הרבה מהיכא אמר רב ששת משלה ופירש רש"י פסקו ליתן לה מזונות מועטין אוכלת הרבה משלה כדי שיהיה לה חלב הרבה ולא תמיתנו ומשמע לרבינו דאע"ג דתחילת הברייתא נתנו לה בן להניק ה"ה באשה המניקה את בנה: כתב הרמב"ם פסקו לה מזונות הראויים לה והיא רוצה לאכול יותר או מאכלות אחרות וכו' בפכ"א ונראה שהוא ז"ל מפרש דהא דקתני פסקה קימעא אוכלת הרבה היינו לומר שאם פסקו לה מזונות הראויים לה והיא רוצה לאכול יותר אוכלת ואין אבי הבן יכול לעכב עליה ועל מ"ש שאם רצתה לאכול מאכלות אחרות וכו' אין הבעל יכול לעכב כתב רבינו שאינו נראה דהא תניא בהדיא לא תאכל עמו דברים הרעים לחלב והר"ן וה"ה גם הם תמהו על דברי הרמב"ם בזה ואיפשר לדחוק ולומר שטעמו שמאחר שהוא ז"ל מפרש דהאי אוכלת הרבה היינו לומר שאין הבעל יכול לעכב עליה אע"פ שהמאכל המרובה מזיק לולד וטעמו הוי ודאי משום דצערא דגופה עדיף א"כ סיפא דברייתא דקתני ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב א"א לומר דאינה רשאה לאכול דברים הרעים לחלב קאמר

דהא קתני רישא דרשאה לאכול הרבה יותר מכדי צרכה ואין לך שום דבר שמזיק יותר מאכילה גסה הילכך ע"כ לומר דה"ק אוכלת הרבה אם תרצה ואינו יכול לעכב עליה וכן אינו יכול לעכב עליה שלא תאכל דברים הרעים לחלב ועי"ל דכיון דקתני רישא דאוכלת הרבה משום צערא דידה ואינה חוששת להיזק הולד ממילא משמע דה"ה למאכלים הרעים אם מתאוה להם שאוכלתן משום צערא דידה והא דקתני סיפא לא תאכל עמו דברים הרעים בשאינה מתאוה להם היא: ירושלמי ז' גופי מלאכות מנו חכמים והשאר לא הוצרכו למנותן בפרק אע"פ וכתבו הר"ן ופירוש כלומר דיש מלאכות אחרות קטנות שהיא חייבת בהן כגון מוזגת לו את הכוס ונותנת תבן לפני בהמתו וכיוצא בהן וכדאיתא בגמרא עכ"ל: ומ"ש ולעמוד לפני בעלה לשרתו נלמד מדתניא (דף סא.) שאינו כופה לעמוד לפני אביו ולא לפני בנו משמע הא לפניו כופה לעמוד וכן כתב הרמב"ם בפכ"א משמשת בפני בעלה כגון שתתן לו מים או כלי או תטול מלפניו וכיוצא בדברים אלו וכתב ה"ה בירושלמי מפורש שאפילו הכניסה לו עבדים חייבת לו בדברים אלו: ומ"ש אבל אינה צריכה לשרת לא לבנו ולא לאביו ברייתא בפרק אף ע"פ שם אינו כופה לעמוד לפני אביו ולא לפני בנו וכתב הר"ן בשאין סמוכין על שלחנו מיירי דאלו בסמוכין חייבת מדאמרינן לעיל בגמרא קמי ארחי ופרחי מאן טרח דמשמע שהיא חייבת לטרוח לפני כל בני הבית הסמוכים עליו: ומ"ש ואינה צריכה ליתן תבן לפני סוסיו וחמוריו וכו' שם ברייתא אינו כופה לעמוד לפני אביו ולא לפני בנו ולא ליתן תבן לפני בהמתו אבל כופה ליתן תבן לפני בקרו ופרש"י בהמתו. סוס וחמור שהם מזויינים צהלים לרביעה אבל בקר אינו להוט אחר רביעה ואין יצרו ניכר כ"כ לפיכך אין אשה נסתית לו ואני שמעתי בקרו נקבות בהמתו זכרים והרי"ף גורס בהפך ולא ליתן תבן לפני בקרו אבל כופה ליתן לפני בהמתו וכתב עליו הרא"ש לפני בהמתו שהוא רוכב עליה: וכתב הר"ן ואיכא למידק מדתניא בפרק בתרא דנדרים (דף פא.): קונם שלא אתן תבן לפני בהמתך ולפני בקרך אינו יכול להפר ואי משעבדת ליה ליתן לפני בהמתו או לפני בקרו אמאי אינו יכול להפר אדרבה לא היה צריך להפר דכיון דמשעבדא ליה לא חייל נדרה י"ל דהכא בשלא הכניסה לו שפחות והתם כשהכניסה לו שפחות וכך נראה מדברי הרמב"ם שמנה נותנת תבן לפני בהמתו בעניות בפרק כ"ב מהלכות אישות ע"כ: הכניסה לו שפחה או דמים שראוי לקנותה בהם או שמצאה לו שפחה וכו' הכניסה לו ב' או דמיהן ג' אינה מצעת לו את המטה שם במשנה (דף נט.): הכניסה לו שפחה אחת לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת ב' אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה ג' אינה מצעת לו את

המטה ואינה עושה בצמר. ד' יושבת בקתדרא ר"א אומר אפילו הכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זימה. ובגמרא (דף סא.) לא הכניסה לו ממש אלא כיון שראויה להכניס אע"פ שלא הכניסה ופרש"י שראויה להכניס. שהכניסה נדוניא רבה ויש כדאי למביאה נדוניא זו לקנות ממקצת שפחות להכניס ולשמשה וכתב הר"ן ואחרים פירשו ראויה להכניס שדרך בנות משפחתה בכך או שדרך משפחתו בכך והכי מוכח בירושלמי וגרסינן תו בגמרא שם תאנא אחד שהכניסה ואחד שמצאה לו משלו כך היא גירסת הר"ן והרא"ש ופירש הרא"ש שמצאה משלו שפחות או ממון הראויה לקנות שפחות וכך הם דברי הרמב"ם בפכ"א: ומ"ש בשם הרמב"ם היא אומרת ראויה לקנות או לשכור שפחה וכו' בפכ"א וכתב ה"ה דפשוט היא זה שעליה להביא ראייה שהרי מן הסתם היא משועבדת לו ואין כאן מקום לשבועה לפי שהיא אינה תובעת ממנו שחייב לה שנאמר ישבע היסת ויפטר אלא שבאה ליפטר משעבודה ואינה נפטרת אלא בראיה: ומ"ש ג' אינה מצעת את המטה לטרוח ולהביא מצעות ולהפך בהם אבל פורסת את הסדין וכו' וראוי לכל אשה לעשות דבר זה לבעלה אפילו יש לה כמה שפחות וכן למזוג לו את הכוס ולרחוץ פניו ידיו ורגליו שם אמאי דתנן ד' יושבת בקתדרא א"ר יצחק בר חנינא א"ר הונא אע"פ שאמרו יושבת בקתדרא אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו את המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו ופרש"י אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו מטה. לפרוס סדין לבדין דבר שאינו של טורח ומשום דמילי דחיבה נינהו כדי שתתחבב עליו ולא דמי למצעת דמתני' דהוי דבר של טורח ובכפיה הני לא כפי לה אלא חכמים השיאוה עצה טובה להנהיג זאת בישראל: כתב הר"ן אבל אחרים פירשו דמתני' להציע המטות כולן אבל הכא להציע מטתו בלבד ובמתני' לא גרסינן ומצעת לו אלא ומצעת את המטה והכא גרסינן ומצעת לו בלבד ותמהני על הרמב"ם שלא חילק בפכ"א מה"א בהצעת המטה בין עניים לעשירים וכתב בכולן בשוה ומצעת לו את המטה והוה ליה להרבות בעניים עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפרק כ"א כל אשה רוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו ומוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ועומדת משמש בפני בעלה כגון שתתן לפניו מים או כלי או תטול לפניו וכיוצא בדברים אלו ומלאכות אלו עושה אותן היא בעצמה ואפי"י יש לה כמה שפחות אין עושין מלאכות אלו לבעל אלא אשתו יש מלאכות אחרות שהאשה עושה לבעלה בזמן שהן עניים אלו הם אופה הפת בתנור ומבשלת את התבשילין ומכבסת הבגדים ומניקה את בנה ונותנת תבן לפני בהמתו ומטחנת בד"א בעניים אבל אם הכניסה לו שפחה אחת או נכסים שראוי לקנות מהם שפחה אחת או

שהיה לו ממון כדי לקנות ממנו שפחה אחת אינה מטחנת ולא אופה ולא מכבסת ולא נותנת תבן לפני בהמתו הכניסה לו ב' שפחות וכו' אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה אלא נותנת אותו לשפחה להניק נמצאו כל המלאכות שכל אשה עושה אותם לבעלה חמש מלאכות טווה ורוחצת פניו ידיו ורגליו ומוזגת את הכוס ומצעת את המטה ועומדת ומשמשת בפניו והמלאכות שמקצת הנשים עושות אותן ומקצתן אינן עושות ו' מלאכות מטחנת ומבשלת ואופה ומכבסת ומניקה את בנה ונותנת תבן לפני בהמתו עכ"ל: וכתב ה"ה כל אשה רוחצת לבעלה וכו' בגמרא אמר רב הונא אע"פ שאמרו הכניסה לו ד' שפחות יושבת בקתדרא אבל מוזגת לו את הכוס וכו' והוא מפרש כך אף ע"פ שמן הדין היה ראוי שתשב בקתדרא כמו ששנינו במתניתין אבל מוזגת לו וכו' וכתב עוד יש מלאכות אחרות וכו' דין המלאכות מפורש במשנה ולא הזכיר רבינו בכאן הצעת המטה לפי שכבר הזכיר למעלה שכל אשה חייבת בה ולא חילק בהצעת המטה בין עניים לעשירים אבל י"א שבזמן שהם עניים מצעת כל מטות בני הבית וכשהם עשירים אינה מצעת אלא מטתו בלבד וגורסין במשנה ומצעת את המטה ובגמרא בההיא דרב הונא שהזכרתי למעלה גורסין ומצעת לו עכ"ל ויש לתמוה למה השמיט דין הכניסה לו ג' שפחות ונראה שהוא ז"ל סובר דכיון דאיפסיקא הלכתא בגמרא כר"א דאמר אפילו הכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות בצמר אזדא ליה הא דתנן בהכניסה לו ג' שפחות אינה עושה בצמר וכן אזדא ליה הא דקתני בה אינה מצעת את המטה מהא דאמר רב הונא אף ע"פ שאמרו יושבת בקתדרא וכו' ומצעת לו את המטה ולא מסתבר ליה לפלוגי בין הצעת המטה דרב הונא להצעת המטה דמתני': ומ"ש רבינו וכן צריכה לעשות בצמר אפילו יש לה כמה שפחות וכו' כבר נתבאר דאיפסיקא בגמרא הלכתא כר"א דאמר הכי: ומ"ש רבינו וכ"כ הרמב"ם אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום וכו' נ"ל שטעות סופר יש כאן וצריך למחוק תיבת וכן אלא תחלת ענין הוא כ' הרמב"ם אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום וכו' דברי הרמב"ם אלו הם בפכ"א וכו' ה"ה ואם לא היה דרך וכו' בתוס' מקום שנהגו שלא לעשות אחת מכל אלו אינו יכול לכופה ומפרש רבינו אינו כופה אלא לעשות בצמר אבל בצמר כופה אותה שהרי אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר ולא ביאר רבינו כמה הוא שיעור מה שהיא טווה בכל שבוע ובמשנה כמה היא עושה לו משקל ה' סלעים ביהודה שהן עשרה בגליל וכו' ואולי שרבינו סובר שאין קצבה זו בכל המקומות אלא הכל לפי המנהג עכ"ל: דחקה ועשתה מלאכה יותר ממה שהאשה חייבת וכו' בר"פ מציאת האשה (דף סו.) מייתי הא דתנן

בפרק בתרא דנדרים קונם שאני עושה לפיך אי"צ להפר ר"ע אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו ואתמר עלה כי אתא רבין אי"ר יוחנן בהעדפה שלא ע"י הדחק כ"ע לא פליגי דבעל הווי כי פליגי בהעדפה שעל ידי הדחק ת"ק סבר לבעלה ר"ע סבר לעצמה וכתב הרא"ש שעל ידי הדחק כגון עשתה מלאכה בלילות בשעה שבני אדם ישנים והלכה כת"ק והכי פסק רב האי גאון ואמרינן תו בגמרא שם בעי רב פפא עשתה שתים בבת אחת מהו בעי רבינא ג' וד' מהו תיקו. וכתב הרא"ש פירש רבינו האי דלרבנן קא מיבעיא ליה דדלמא אע"ג דבהעדפה שע"י הדחק אמרו רבנן דלבעלה שתים בבת אחת איפשר דלא מחייבת לה אלא ממלאכה אחת אבל לא שתים בבת אחת ואת"ל ב' מלאכות שכיח דעבדה והוי דבעל בעי רבינא ג' וד' מהו וכיון דסלקא בתיקו הוי לעצמה ור"ח פירש דהני בעיות אליבא דר"ע דאמר העדפה שע"י הדחק לעצמה ה"ה נמי כשעשתה ב' מלאכות או דלמא כיון שלא על ידי הדחק הוי לבעלה דלא אמר ר"ע לעצמה אלא כשעושה מלאכה בשעה שבני אדם ישנים אבל לרבנן דאמרי דהעדפה שע"י הדחק לבעלה כ"ש עשתה שתים שלא ע"י הדחק מתוך זה נראה דהלכה כר"ע עכ"ל והרי"ף כתב בפ' אע"פ איכא מאן דאמר הלכה כר"ע ואיכא מ"ד הלכה כרבנן והרא"ש כתב שם על זה ואנן ס"ל כרבנן דר"י בן נורי סבר כרבנן דהעדפה דבעלה הוי עכ"ל. והר"ן כתב שם אהא דבעי רבינא ג' וד' מהו כגון שומרת קשואים וטוה פשתן ומלמדת שיר לנשים בשכר ומחממת ביצים בחיקה מי הוי כעל ידי הדחק או לא כך פרש"י ור"ח ולפ"ז אליבא דר"ע קא בעי דאילו לרבנן מאי נ"מ דהא אפי' העדפה שע"י הדחק דבעל הוי וכיון דאליביה בעי משמע דהלכתא כוותיה אבל הרי"ף פסק כרבנן וכן פי' רבינו האי ואמר דבעיא דרב פפא ורבינא אליבא דרבנן שייכי וכן הרמב"ם בפכ"א מהלכות אישות פסק כרבנן אבל תמהני עליהם למה לא הביאו בעיי דרב פפא ורבינא שכיון שהם פוסקים כרבנן משמע דס"ל דהני בעיי לרבנן נינהו וה"ל ז"ל להביאם עכ"ל וה"ה כתב שאפשר שהטעם שלא כתבוה הוא מפני שהן סוברים דאתיין אליבא דר"ע ואין הלכה כמותו עכ"ל כלומר דאע"ג שהם פוסקים כרב האי מ"מ לא מטעמיה דאיהו פסק כן משום דמשמע ליה דהני בעיי אליבא דרבנן שייכי ואינהו ז"ל אע"ג דמשמע להו דהני בעיי אליבא דר"ע שייכי פסקו כרבנן משום דבכל דוכתא קי"ל הלכתא כרבנן והא דבעו אמוראי הני בעיי אליבא דר"ע לפרושי טעמיה אתו אע"ג דלית הלכתא כותיה ויש לתמוה על הר"ן וה"ה שכתבו שהרי"ף פסק כת"ק דבנוסחי דהרי"ף דידן כתב ב' סברות ולא הכריע לפיכך נ"ל שמ"ש הרא"ש בפרק אף ע"פ ואנן ס"ל כרבנן מדברי הרי"ף היא וכך היתה נוסחת הר"ן וה"ה בהרי"ף: וכל

אלו המלאכות אין מחייבין אותה וכו' וא"כ יהיה דרך משפחתו ומשפחתה לעשותן וכו' כן משמע מדאמרינן בפרק אע"פ גבי הוא אמר להניק והיא אומרת שלא להניק דכל היכא דלאו אורחה שומעין לה וכן היכא דאיהי אורחה והוא לאו אורחיה אזלינן בתר דידה ואין מחייבין אותה משום דעולה עמו ואינה יורדת: כתב הרמב"ם אשה ששברה כלים בבית בעת מלאכתה פטורה וכו' בפכ"א והראב"ד כתב לא מן השם הוא זה אלא מפני שהוא פשיעה בבעלים שהוא שכור לה בכל שעה והרב המגיד דחה טעמא של הראב"ד לפי שהאיש אינו שכור עם האשה אלא בשעה שמתעסק בצרכה וכתב שהרשב"א הסכים לדברי הרמב"ם ושכן מבואר בירושלמי פרק הכותב: כל המלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ מהצעת המטה וכו' ולא תמזוג לו כוס וכו' ולא תצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו מימרא בפרק אע"פ (סת.): ומ"ש ואסור ליקח שום דבר מידו לידה כו' כ"כ התוספות והרא"ש בפי' אע"פ בשם רש"י וכבר נתבאר כל זה בטור י"ד סימן קצ"ה: כתב הרמב"ם כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה שהיא חייבת לעשות כופין אותה ועושה אפי' בשוטים בפכ"א וכתב ה"ה בפרק אע"פ העלו בהלכות שאין דין מורדת ממלאכה וכתב הרשב"א אלא כופין בשוטים או שאינה זנה או ב"ד מוכרין מכתובתה בטובת הנאה כדי שישכור עליה עבד או שפחה לשמשו ע"כ והרמב"ן כתב שכופין אותה בשוטים וכן דעת רבינו ועיקר ומקצת הראשונים כתבו שמשמתין אותה עכ"ל (וכ"כ הר"ן ע"ב דף תצ"ה) ומ"ש רבינו טען הוא שאינה עושה מושיבין אשה או שכנים ביניהם וכו' כ"ז מדברי הרמב"ם בפכ"א: ומ"ש יראה שפוסק דמורדת ממלאכה היא מורדת למד כן ממ"ש כופין אותה ועושה אפילו בשוטים ומשמע לרבינו שטעמו של הרמב"ם משום דס"ל דמורדת ממלאכה היא מורדת ומש"ה קאמר שכופין אותה דאינה יכולה לומר איני נזונת ואיני עושה דאם איתא שהיה סובר שהיא יכולה לומר כן לא היה כותב שכופין אותה לעשות והקשה על זה כיון דס"ל דהיא מורדת למה לא כתב דפוחתין לה מכתובתה ז' דינרים בשבת דהא מאן דס"ל דמורדת ממלאכה היא מורדת פוחתין לה מכתובתה ז' דינרים בשבת כשם שפוחתין למורדת מתשמיש ואני אומר דהא ודאי פשיטא דלא ס"ל להרמב"ם דמורדת ממלאכה היא מורדת שהרי פסק בפרק י"ב שאם אמרה האשה איני ניזונת ואיני עושה שומעין לה ואין כופין אותה וא"כ מ"ש בפרק כ"א שכופין אותה ועושה כשאינה אומרת איני נזונת אלא היא רוצה לזון ולא לעשות וכ"כ הר"ן בפרק אע"פ וז"ל דוקא בדאמרה איני ניזונת ואיני עושה הא אמרה איני עושה בלבד לא אמרינן דמהני ולא יהא בעל חייב

לזונה דהא כי אמרה קונם שאני עושה לפיך הא קאמרה איני עושה ואפי"ה תנן בסמוך שאין צריך להפר אלמא לא מבטלה תקנה לעולם עד דאמרה בהדיא איני נזונית עכ"ל ואחר כך אהא דאמרינן מורדת מתשמיש אבל ממלאכה לא כתב אבל ממלאכה לא אלא באמרה איני עושה כופה אותה בשוטים אז או אינו זנה או ב"ד מוכרין לו מכתובתה בטובת הנאה וכו' וכך אמרו הגאונים עכ"ל ועי"ל אפילו באומרת איני נזונית ואיני עושה איירי דע"כ לא אמרינן דיכולה אשה שתאמר איני נזונית ואיני עושה אלא לפטור עצמה מטוויי צמר בלבד אבל כל שאר מלאכות צריכה לעשות אפילו אומרת איני נזונית וכמו שכתב ה"ה בפרק י"ב בשם המפרשים ובשם הרשב"א וגם הר"ן כתב כן בפרק אף ע"פ ואף ע"פ שהתוספות והרא"ש שם דחו סברא זו י"ל דהרמב"ם סובר כדברי שאר מפרשים והכי דייק לישניה שכתב כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא חייבת ומדנקט לישנא דכל איכא למימר דאתא לומר שכל הנשים חייבות לעשות מלאכה לבעליהן דאפילו החומרת איני נזונית ואיני עושה אינה נפטרת אלא מטויית צמר אבל בשאר חייבת היא: וכתב הר"ן בשם הרא"ה דכל שאמרה איני נזונית ואיני עושה כבר נתבטלה תקנתא ושוב אינה יכולה לומר נזונית אני ועושה שאינו בדין שיהא הרשות בידה לשנות הדבר כל פעם כמו שתראה שא"כ כשלא תמצא מלאכה תרצה להיות נזונית וכשתמצא תאמר איני נזונית ולקתה מדת הדין אלא ודאי מיד שאמרה אי אפשי בתקנת חכמים הפסידה ושוב אין לה מזוונות והה"נ דאין לה כסות דכסות בכלל מזוונות הוא עכ"ל: ורבינו ירוחם כתב במישרים נכ"ג ח"ה בשם המפרשים שיכולה לחזור בה כל זמן שתמצא כתב ה"ר יונה דוקא בעיקר מעשה ידיה אבל המותר על ה' סלעים שהוא שלו וכו' אינה יכולה לומר איני נוטלת ואיני נותנת מותר וכו' והרמ"ה כתב שגם במותר יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר כדברי הרמ"ה כתב הר"ן בפשיטות בפרק אף ע"פ וז"ל ומשמע דה"ה דיכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר וכ"כ רב אחא גאון ז"ל בשאלתות בפרשה ואלה המשפטים ודבר ברור הוא שאם במעשה ידיה דשכיח יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה כ"ש במותר דלא שכיח עכ"ל כתב הריב"ש בתשובה סימן ת"פ האיש שהתנה עם אשתו שלא יתחייב במזוונותיה וכן היא לא תתחייב לו במעשה ידיה אם אח"כ רצה הוא לתת לה במתנה נתחייב לה במזוונותיה כיון שאינה אוכלת בתקנת חכמים אלא מן הדין מכח המתנה ליכא למימר מעשה ידיה שלו משום איבה דליתיה להאי טעמא אלא כשאוכלת מן התקנה

סימן פא - המקדיש מעשה ידי אשתו

המקדיש מעשה ידי אשתו אין ההקדש חל ל"מ על עיקר מעשה ידיה שאינו חל וכו' בפרק אף ע"פ (דף נח:) תנן המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת המותר ר"מ אומר הקדש רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין ופירש"י מעשה ידי אשתו. במתניתין מפרש מה היא עושה לו משקל ה' סלעים וכו': ה"ז עושה ואוכלת. אין מעשה ידיה קדוש על פיו: המותר. הקדיש מותר מעשה ידי אשתו מה שהיא עושה לו יותר על הראוי שפסקו חכמים ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן והמותר קנוי לו במעה כסף שתקנו לה חכמים שיתן לה בכל שבת ובגמרא (דף נט:) אמר שמואל הלכה כר"י הסנדלר: ומ"ש ואם היא אסרה מעשה ידיה עליו כגון שאומרת קונם מה שאני עושה לפיך וכו' יפר שהוא מדברים שבינו לבינה אף ע"פ שאין הנדר חל לאוסרם עליו וכו' חשיב דברים שבינו לבינה שם אהא דאמר שמואל הלכה כר"י הסנדלר כלומר דאמר חולין משום דקסבר אין אדם מקדיש דשלב"ל ומי אמר שמואל הכי והתנן קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר רבי עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו ר"י בן נורי אומר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו ואמר שמואל הלכה כר"י בן נורי ושני רב הונא בריה דרב יהושע באומר יקדשו ידי לעושיהן דידים הא איתנהו בעולם וכי קאמרה הכי מי מקדשי הא משעבדא ליה דאמרה לכי מיגרשא ומי איכא מידי דהשתא לא קדוש ולקמיה קדוש ואסיקנא אלא אמר רב אשי שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו וכדרבא דאמר הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד ונקדשו מהשתא אלמוה רבנן לשיעבודה דבעל: ונראה מדברי הרא"ש בפסקיו שם ובפרק בתרא דנדריים דלמסקנא הדרינן ממאי דאוקימנא באמרה לכי מיגרשא דאפילו לא אמרה הכי נמי חייל נדרה לכשתתגרש דבדין הוא דאפי' בעודה תחתיו ליחול אלא דאלמוה רבנן לשיעבודה ומכל מקום באומרת יקדשו ידי לעושיהן עסקינן דאי לאו הכי אין הנדר חל אפי' לכשתתגרש דאין אדם מקדיש דשלב"ל וכך הם דברי רבינו ודברי הרמב"ם בדין זה וטענת הר"ן עליו כתבתי בטור יורה דעה סימן רל"ד אהא דאמר שמואל הלכה כרבי

יוחנן הסנדלר כתב הר"ן דקסבר אין אדם מקדיש דשלב"ל הילכך משמע דאפילו במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף לצרכיה אינו הקדשו חל לא במעשה ידיה ולא במותר דכולהו דשלב"ל נינהו והרמב"ם כתב בפרק ו' מהלכות ערכין אין אדם מקדיש דשלב"ל וכן המקדיש מעשה ידי אשתו ה"ז עושה ואוכלת והמותר חולין אמר לה יקדשו ידיך לעושיהן הואיל והם משועבדים לו הרי כל מעשה ידיה קדש הא למה זה דומה לאומר אילן זה קדש וכן כל כיוצא בזה ע"כ ולא ידעתי למה דבגמרא אמרינן דהא דרב הונא אמר רב דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה וכו' פליג אדר"ל דאמר לא תימא טעמא דר"מ דאמר במתני' הקדש משום דקסבר אדם מקדיש דשלב"ל אלא טעמא דר"מ מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה נעשה כמאן דאמר לה יקדשו ידיך לעושיהן וידיים הא איתנהו בעולם ומשמע דדוקא מתוך שיכול לכופה דס"ל דאינה יכולה לומר איני ניזונת הוא דאמר דאי א"ל יקדשו ידיך לעושיהן מהני אבל לדידן דקי"ל לקמן דיכולה אשה וכו' אפי' כי אמר הכי לא מהני כיון דלאו דידיה נינהו כיון שהיא יכולה להפקיעם משיעבודו ולא מצית אמרת דכי צריכין לטעמא דיכול לכופה היינו לומר דנעשה כמאן דאמר לה וכו' אבל אם אמר לה בפ"י אפי' בלאו האי טעמא מהני דאם איתא דמהני באמר אפי' לא אמר לה לא צריכין להאי טעמא דכיון דשמעינן ליה לרבי מאיר דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה כדאיתא בגמ' כמאן דאמר לה דמי אלא ודאי לדידן דקי"ל דיכולה אשה וכו' אפילו כי אמר לה לא מהני ואע"ג דתנן קונם שאני עושה לפיך א"צ להפר ומשמע דלא פליגא אדרב הונא היינו טעמא משום דכיון דניזונת משל בעל משעבדא ליה כל שלא אמרה בפ"י איני ניזונת ואפ"ה מעשה ידיה שלא באו לעולם לא מצי אמר יקדשו ידיך לעושיהם כיון שהיא יכולה להפקיעם וכמו שכתבתי ולפיכך לא נתבררו לי דברי הרמב"ם עכ"ל: המדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה יוציא ויתן כתובה התיר לה מלאכה כל שהוא כגון לשחק בכלבים וכו' בפרק אף ע"פ (דף נט:): תנן ר"א אומר אפי' הכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביא לידי זימה רשב"ג אומר אף המדיר אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביא לידי זימה רשב"ג אומר אף המדיר אשתו מלעשות מאי בינייהו איכא בינייהו דמטללא בגורייתא קיטנייתא ונדרשיר ופירש"י משחקת בכלבים דקים ובשחוק שקורין אישקק"ש לידי זימה איכא לידי שעמום ליכא דאין שעמום אלא ביושב ותוהה ובטל לגמרי וכתב הר"י וכבר איפסיקא הילכתא כרבי אליעזר וכתב עליו הרא"ש ואינה ראייה כ"כ דפסיק הלכה כר' אליעזר במאי דפליג את"ק אבל במאי דפליג ארשב"ג כל מקום ששנה רשב"ג הלכה כמותו עכ"ל והרמב"ם

בפכ"א מהלכות אישות כתב כדברי הרי"ף וכתב הר"ן ומיהו משמע שאינה חייבת לעשות משקל ה' סלעים אלא כדי שלא תהא יושבת ובטלה וי"א דמלאכתה דידה הויא והרשב"א כתב דהויא דבעל:

סימן פב - נדרה שלא להניק, ודין מיניקה שנתגרשה

נדרה שלא להניק בנו אינו חל וכו' בפרק אע"פ (נט:) תניא נדרה שלא להניק את בנה בש"א שומטת דד מפיו ובה"א כופי ומניקתו וידוע דהלכה כב"ה ושיעור זמן היניקה דהוי כ"ד חדש מסקנא בגמרא שם (דף ס:) ואם היא אומרת אני אניק והוא אינו רוצה שתניק כו' עד אפילו בני משפחתה רגילין להניק הכל שם (סא.) ומפרש בגמרא טעמא דהאי בבא משום דעולה עמו ואינה יורדת: וכתב הרמב"ם בפכ"א שאם היא אומרת שהוא עשיר וראוי לשכור או לקנות שפחה והוא אומר שאינו ראוי עליה להביא ראיה: נתגרשה אינה חייבת להניקו שם (דף נט) נתגרשה אינו כופה ואם היה מכירה נותן לה שכרה וכופה ומניקתו מפני הסכנה אם היה מכירה עד כמה רב אמר עד ג' חדשים ושמואל אמר עד ל' יום ורבי יצחק א"ר יוחנן חמשים יום אמר רב שימי בר אביי הלכה כרבי יצחק שאמר משום רבי יוחנן ובתר הכי אמרינן כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תציתנהו להני כללי דכילל יהודה אחי משמיה דשמואל הכי אמר שמואל כל זמן שמכירה ופירש"י עד כמה חדשים אית לן למימר שיוודע להכירה מלינק מאשה אחרת: כ"ז שמכירה. אין שיעור לדבר אלא בבדיקה הדבר תלוי אם אנו רואים שמכירה כופה ומניקתו בשכר ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבי יצחק שאמר משום רבי יוחנן: וכתב הרא"ש פירוש פחות מני יום הוא בחזקת שאינו מכירה ולא בעי בדיקה ואפילו הוא נראה כאילו אינו רוצה לינק מאשה אחרת אקראי בעלמא הוא ולבסוף הוא יונק ולא בעי בדיקה אבל בן נ' אם אינו רוצה לינק בעי בדיקה אבל אם רוצה לינק מאחרת אפילו בן שנה אינו כופה ואם אינו רוצה לינק מאחרת אפי' קטן הרבה כופה ומניקתו מפני הסכנה עכ"ל וכך הם דברי רבי אבל הרמב"ם בפרק כ"א מהלכות אישות כתב האשה שנתגרשה אין כופין אותה להניק בד"א שלא הניקה אותו עד שהכירה אבל אם הכירה אפי' הוא סומא אין מפרישין אותו מפני סכנת הולד אלא כופין אותה

ומניקה אותו עד כ"ד חדש. וכתב הרב המגיד לא ביאר רבינו בכמה ימים מפני שהוא פוסק כשמואל דאמר כל זמן שמכירה שאין שיעור קצוב לדבר שאין כל הולדות שוים בהכרה אלא בבדיקה תלוי הדבר אם אנו רואים שמכירה כופה ומניקתו בשכר עכ"ל ויש לתמוה למה פסק כשמואל במקום רבי יוחנן וכל שכן דפסק רב שימי הלכה כמותו: ב"ה ונראה שטעמו משום דבתר דפסק רב שימי הלכה כר"י ז"ל מייתי תלמודא הא דאמר רמי בר יחזקאל משמיה דשמואל משמע דלמיקבע הלכה כוותיה אתא ועוד דמסתבר טעמיה: ומ"ש אפי' הוא סומא שם בגמרא סומא מנא ידע א"ר אשי בריחא ובטעמא כתב ר"י הא דנתגרשה אינה כופה דוקא כשמוצא מניקה אבל אינו מוצא או שאין לו שכר המניקה כופה ומניקתו אפי' אינו מכירה: כתב הרמב"ם בפרק הנזכר הגרושה אין לה מזונות אע"פ שהיא מניקה את בנה אבל נותן לה הוא יותר על שכרה דברים שהקטן צריך להם מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בזה אבל המעוברת אין לה כלום: כתב הרא"ש בכלל י"ז סימן ז' שנשאל על רחל שהיתה מעוברת מראובן ואח"כ קדשה וילדה בן ונתן הוא הבן למניקה אח"כ הלך ממנה לעיר אחרת והיא השכירה עצמה לבעל הבית אחר להיות מניקת וקבלה עליה להניק בנו עד זמן ידוע ואחר שהכירה התינוק ואינו רוצה לינק ומאחרת משכה ידה המניקת שמניקה את בנה מלהניקו מפני שהלך אביו לעיר אחרת ואין מי יפרענה ואומרים לה שתניק את בנה והיא אומרת שאינה יכולה כיון שהיא משועבדת להניק בן בעל הבית וגם בעל הבית שלה אומר שלא יניחנה כי כבר פרע לה שכרה וגם שבנו מסוכן שאינו יונק מאחרת אין דוחים נפש מפני נפש ועוד שאינה משועבדת לו להניק בנה כיון שאינה אשתו בחופה וקידושין והשיב הדין עם אבי התינוק כי היא שעבדה עצמה להניק ומחוייבת להניקו שלא להמית התינוק ואינה מצווה להניק את בנה ואפי' היתה נשואה כיון שאבי הבן אינו מעלה לה מזונות א"א לה למות ברעב כ"ש זאת שאינה נשואה ואינה משועבדת לו להניק את בנו ועוד שבנה כבר הורגל לינק מאשה אחרת והתינוק הזה הורגל בחלבה ולא יונק מאחרת ואין דוחין נפש מפני נפש אלא ב"ד ישכירו לו מניקת ויכופו אבי הבן לפרוע השכר ואם לא יוכלו ב"ד לכופו יפרעו ב"ד השכר עכ"ל כתב הר"ש בר צמח בתשובה על תינוק שמתה אמו ורוצה אם אמו לגדלו ולשכור לי מניקת ואביו אינו רוצה שהדין עם האב: ולאחר שיגמל הנער י"א שברשות האב אם ירצה יקחנו אצלו וכו' דהא דאמרינן בת אצל האם היינו דוקא באלמנה וכו' והרמ"ה כ' בשם הגאון דה"ה נמי בגרושה כל זה כ' הרא"ש בפי' הנושא ומבואר בדבריו שהרמ"ה הביא ראיה

ממתניתין דהתם דל"ש בין אלמנה לגרושה וכתוב בתשובה להרמב"ן סימן ל"א הבת אצל האם לעולם ואפילו נשאת האם לא שנא גדולה לא שנא קטנה: ב"ה וכתב עוד שם אפוטרופוס שרוצה שהיתומים יהיו אצלו והאלמנה רוצה שיהיו אצלה לא אמרו שלא יהיה הבן אצל קרוב אלא בעודו קטן ומשום מעשה שהיה וכדתניא פרק הנושא הא כל שאינו קטן ואין בו חשש רציחה וא"נ קטן אצל קרוב שאינו ראוי ליורשו מניחים אותו אצל הקרובים ולא אצל האם: ומ"ש וכ"כ הרמב"ם שלמו כ"ד חדשים וגמלתו וכו' עד סוף הסימן הכל בפכ"א מהלכות אישות וכתב עליו ה"ה זה מתבאר מהסוגיא שבפרק אף ע"פ שאמרו שם זן אדם את בניו קטנים ועד כמה עד בן ו' וכדרב אסי דאמר קטן בן ו' יוצא בעירוב אמו עוד אמרו שם משום דבעי למיכל בהדה ואמרינן פרק כיצד משתתפין (פב:) דאפי' בן ו' בצוותא דאימיה ניחא ליה ודעת רבינו אפילו בגרושה ובהשגות א"א אין הדעת סובלת שנכוף האב להפריד בנו ממנו עד שיהא בן ו' והלא הוא חייב לחנכו תורה בן ד' ובן ה' ואיך יחנכנו והוא גדל בין הנשים ע"כ ולא מצאתי חיוב בבן ד' ובן ה' שאינו חייב להכניסו למלמד פחות מבן ו' וכנזכר פרק לא יחפור (כא.) ואולי נתכוון הרב למה שאמרו יודע לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו וכו' ואין זו קושיא שחינוך זה אפי' הוא אצל האם יכול הוא לחנכו לפעמים להושיבו אצלו עכ"ל והרא"ש בתשובה כלל פ"ב כתב כדברי הראב"ד ז"ל דאפי' פחות מבן ו' אצל

האב

אצל

:

סימן פג - חבלת אשת איש למי הוא

אשת איש שחבלו בה השבת לבעלה וכו' בפי' מציאת האשה (דף סה:) תנן בושתה ופגמה שלה רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן שבסתר לה ב' חלקים ולו א' בזמן שבגלוי לו ב' חלקים ולה חלק אחד שלו ינתן לו מיד ושלה ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות וכתב הרא"ש הא דלא תנא שבת דמילתא דפשיטא היא דהוי דבעל שהיא מתבטלת ממעשה ידיה וצער פשיטא דהוי דידה כדאמרינן פרק החובל צערא דגופה לא תקינו ליה רבנן וריפוי נותן לרופא לרפאותה ואי אמדוה לה' יומי ועבדו לה סמא חריפא ואיתסיאת בתלתא יומי היינו בכלל צער שציערה עצמה בסמא חריפא

להשתכר המות' לדידה הוי ודלא כהרמב"ם שכי בפי ד' מהלכות חובל ומזיק החובל בא"א הריפוי לבעלה עכ"ל: ומ"ש רבינו דלא כל מה שמתבטלת ממלאכתה הראשונה שאם היתה טווה מתחלה וחתך ידיה וכו' מבואר במשנה פ' החובל (דף פג) (החובל) בחבירו חייב בה' דברים וכו' שבת כיצד רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו ופירש"י שבת. כל ימי החולי רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין ונותן שכירתו שלכל יום שהרי אין ראוי למלאכה כבידה אפי' בלא חולה שהרי כבר נקטעה ידו ורגלו והוא כבר נותן לו דמיהן: ומ"ש רבינו היינו בכלל פגם שהוא נזק והוא שלו לאו שלו לגמרי קאמר דהא אף במומין שבגלוי יש לה חלק כדבסמוך אלא היינו לומר דיש לו חלק בהם א"נ כיון דאפילו חלק שלה ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות שפיר מיקרי שלו: ומ"ש ואם חבלו בה ולא איפחיתא מכספא כגון שצמתה ידה וסופה לחזור אין כאן אלא שבת לחוד בפרק החובל (שם) הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור אמר אביי נותן לו שבת גדולה ושבת קטנה ורבא אמר אינו נותן לו אלא דמי שבתו שבכל יום ויום ופירש"י שבת גדולה. דמי ידו ושבת קטנה כל ימי שיפול למשכב רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שבכל יום ויום עד שיחזור לקדמותו נותן לו בכל יום כמו שנשכרים פועלים בשוק ולא כשומר קישואין דהא לרבא לא יהיב ליה דמי ידו וידוע דהלכה כרבא וכבר כתב רבינו דיניס אלו בארוכה בטור ח"ה סימן ת"כ: ומ"ש והצער שלה ואם אמדוה שתתרפא בה' יומי ועבדו לה סמא חריפא וכו' כבר נתבאר: ומ"ש והריפוי יתן לרופא לרפאותה כבר נתבאר שכ"כ הרא"ש: ומ"ש ובושת ופגם בזמן שבסתר לו חלק אחד ולה ב' חלקים ואם הוא בגלוי לו ב' חלקים ולה חלק אחד היינו דר"י בן בתירא דמתני' (דמציאת האשה דף סה:) ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כמותו משום דשקלי וטרי בגמרא אליביה ופירש"י דטעמא דבזמן שבגלוי לו ב' חלקים משום דהבושת שלו ועוד שנמאסת עליו והוא סובל וכתב הרמב"ם בפ"ד מהלכות חובל דבגלוי היינו כגון שחבל בפניה ובצוארה או בידיה וזרועותיה: ומ"ש רבינו וכן אם חירף אותה שום אדם בדברים בגלוי לו ב' חלקים וכו' ואם חרפה בסתר לה ב' חלקים ולו חלק אחד שותיה דמר לא ידענא דהא אמרינן בפרק החובל זאת אומרת ביישו בדברים פטור מכלום וכ"כ הוא ז"ל בטור ח"מ סימן ת"כ וא"כ מאי חלק וחלקים שייך ביה: ומ"ש שלה ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות כבר נתבאר שהוא מדברי רבי יהודה בן בתירא במתניתין: ומ"ש ואינה יכולה למחול לא על חלקה ולא על חלקו ואם מחלה אינה מחילה פשוט הוא דכיון דבחלקה יש לו זכות שהרי הוא אוכל פירות היאך תוכל היא למחול

זכותו וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל מי סימן א': ומ"ש ומ"מ אינו יכול לתובעו אלא בהרשאתה פשיטא דהיינו דוקא בחלקים שלה וכדאמר אביי בס"פ השולח (דף מח:) בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה אבל לחלק דידיה בלא הרשאה נמי מצי תבע ליה: ומ"ש בשם הרמב"ם שהריפוי לבעלה ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל כבר כתבתי בסמוך דברי הרא"ש ומה שהקשה הרא"ש על הרמב"ם נתיישב מתוך דברי ה"ה שכתב שהריפוי ינתן לבעל מפני שהוא חייב לרפאותה וכ"כ הר"ן בר"פ מציאת האשה דהא לא תנא במתניתין ריפוי משום דלדידיה בעי למיתן דהא איהו מחייב לרפאותה וכתב עוד בד"א שחבלו בה אחרים אבל אם חבל בה בעלה חייב לשלם לה מיד כל הנזק וכו' בפ"ד מהלכות חובל וכתבו ה"ה והר"ן בשם הרשב"א שיש נותנים טעם לדברי הרמב"ם משום דמדינא בושטה ופגמה שלה כרבנן וע"כ לא פליג ר"י בן בתירא אלא משום דאית ליה בושט בבשתה ומצטער בפגמה כדאיתא בירושלמי והלכך כשהוא בעצמו חבל בה מפני מה נוטל שהלא בייש את עצמו וכתב הר"ן על זה דאכתי הוא תימה על הרמב"ם למה אין הבעל אוכל פירות והאריך בזה ומיהו רבינו כתב בסימן פ"ה בשם הגאונים דקנסו אותו שאין לו בו כלום ואינו אוכל פירותיהם וכך הם דברי הראב"ד שהביא רבינו כאן: דין אשה שחבלה בבעלה ואיש שחבל באשתו כתב רבינו בטור ח"מ סימן תכ"ג:

סימן פד - דיני מציאת האשה

מציאת האשה לבעלה רפ"ו דכתובות (דף ס"ו.) ומ"ש אפילו דחקה עצמה עד שמצאה אותה שם (דף סו.) אמר רב פפא מציאתה כהעדפה שע"י הדחק דמי ופירש"י דרוב מציאות צריך לחזור אחריהם כגון דגים שעלו ליבשה או צבי שבור או לחפש סימא בקרקע והרא"ש כתב מציאה כהעדפה שע"י הדחק דמי פירוש מציאה שעל ידי הדחק: ומ"ש ודוקא א"א ודאי אבל ספק מגורשת וכו' אע"פ שחייב במזונותיה מציאתה לעצמה משנה ובגמרא בפרק קמא דמציעא (דף יב.) : כתב הרמ"ה הא דמציאתה לבעלה דוקא במזונות וכו' וכתב א"א הרא"ש ז"ל לא דק וכו' ז"ל הרא"ש בריש פרק מציאת האשה כתב הרמ"ה הא דמציאתה לבעלה דוקא בניזונת אבל באינה ניזונת תיהוי לה איבה ואיבה לא דק בזה דלא

משכחת אשה שאינה ניזונת אלא באומרת איני ניזונת ואיני עושה או כשא"ל בעלה צאי מעשה ידיך במזונותיך והיא מספקת וכיון דברשות קא עבדי חיישינן לאיבה ומציאתה לבעלה עכ"ל:

סימן פה - דין נכסי מלוג וצאן ברזל

האיש אוכל פירות של נכסי אשתו כל זמן שהיא תחתיו. משנה בפרק נערה שנתפתתה (דף מו:) ופרק מציאת האשה (דף סה:) כתוב בספר התרומות שער נ"א שהמכנסת שט"ח לבעלה א"צ כתיבה ומסירה ומכנסת מלוה ע"פ לבעלה א"צ מעמד שלשתן דהו"ל דברים הנקנים באמירה מדרב גידל (כתובות קב.) ועוד שרבותינו תקנו שהבעל יזכה בפירות הילכך בכל מה שיש לאשה ידו כידה: ומ"ש רבינו ותקנת חכמים הוא שתקנו לו זה תחת פדיונה שחייבוהו וכו' ברייתא פ' נערה שנתפתתה (דף מז.) ומ"ש ואם אמר איני חפץ בפירותיה ולא אפדנה אין שומעין וכו' בפרק חזקת (דף מט.) כתב רשב"ם שאם אמר כן בעודה ארוסה מועיל התנאי ודחו התוספות דבריו וכתבו דא"א לומר כן והעלו דאין שומעין לו והביאו ראיות לדבריהם וכתבו דהכי איתא בירושלמי בהדיא וכ"כ ה"ה בפ"א וז"ל דע שבפרקונה ובקבורתה אין הבעל יכול להנצל מחיובה ואפי' יניח לה פירותיה וכתובה וכן היא אינה יכולה להפקיע ממנו זכות פירות וכתובה אפי' תאמר איני נפדית ואיני נקברת מנכסיו וזה נראה מדברי רבינו וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א עכ"ל: ומ"ש ואף ע"פ שהתקנה לטובתה אם תאמר איני חפצה בה אין שומעין לה כדי שלא תתערב בין העכו"ם כן דקדקו התוספות והרא"ש בפרק נערה שנתפתתה וכבר כתבתי בסמוך שכן דעת הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א: ומ"ש אלא אוכל מכל נכסיה ששני מיני נכסים יש לה נכסי מלוג ונצ"ב וכו' עד אז הכל באחריותה פשוט בכמה מקומות מהם פרק אלמנה לכ"ג (דף סו.) ופרק האשה שנפלו לה נכסים (דף עט.) ומ"ש ופירש ר"י אם פשע בהם ונאבדו בפשיעה פטור וכו' בפרק השואל (דף צו.) בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו שואל הוי או שוכר הוי אמר רבא לפום חורפא שבשתא אי שואל הוי שאלה בבעלים אי שוכר הוי שכירות בבעלים כי קא מיבעיא לרמי בר חמא כגון דאגרה פרה מעלמא והדר נסבה ואליבא דרבנן דאמרי

שואל משלם לשוכר לא תיבעי לך דודאי שאלה בבעלים הוא כי תיבעי לך אליבא דרבי יוסי דאמר תחזור פרה לבעלים הראשונים דכמאן דשאל מינייהו דמי מאי שואל הוי או שוכר הוי אמר רבא לא שואל ולא שוכר אלא לוקח הוי וכתב הרא"ש על זה פסק ר"י דש"ח מיהא הוי וחייב בפשיעה וגבי בעל בנכסי אשתו לא נ"מ מידי דפשיעה בבעלים פטור אלא נ"מ ללוקח בהמה ללי יום דלא שואל הוי ולא שוכר דבלשון מקח לקחה ומסתבר דש"ח הוי עכ"ל. ויש לתמוה על רבינו למה תלה הדבר בפסק ר"י דהא כיון דמהא דאמר רבא מאי קא מיבעיא לרמי בר חמא וכו' שמעינן דבעל בנכסי אשתו אשתו עמו במלאכתו מיקריא והא קי"ל דפשיעה בבעלים פטור כדאיתא בהשואל ממילא שמעינן דאם פשע בהם ונאבדו בפשיעה פטור: כתב רבינו אפרים דנצ"ב לא מיחייב בסתמא באחריותן עד דשיימינהו עליה בדמים קצובים וכו' ב"ה דעת הרמב"ם בפ"ו כדעת הרב רבי אפרים: ובשניהם אוכל פירותיהם ומשתמש בהן כל זמן שהיא עמו לפיכך אם שום אדם מחזיק בשלה ובא להוציאו מידו א"צ ממנה הרשאה וכו' בס"פ השולח (מח:). אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ולא אמרן אלא דלא נחית לפירי אבל נחית לפירי מגו דמשתעי דינא אפירי משתעי דינא אגופא ופירש"י צריך הרשאה מאשתו אם בא לדון עם שום אדם בגוף הקרקע דאי ליכא הרשאה מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את דקנין פירות לאו כקנין הגוף הוא: דלא נחית. לדון לפירי שאין לו לדון עמו כלל בפירות שאין לו טענה עם אותו האיש בפירות כלל וכתב הרמב"ם דין זה בפ"ג מהלכות שלוחין ושותפין והדבר ברור שיש בלשון רבינו קיצור שהיה לו לפרש דהא דא"צ הרשאה דוקא בדנחית לפירות אבל לא נחית לפירות צריך הרשאה אלא שסמך על מה שכתב בטוח"מ סימן קכ"ב כי שם כתב דין זה בארוכה וגם אני בארתיו שם ועיין בתשובת הריב"ש סימן תצ"ו ובת"ה סימן שיי"ב: אע"פ שאוכל פירותיהם אינו כבעליו לענין שאלה בבעלים שאם יש לה פרה של נ"מ והשאילה הבעל לאחר ונשאל עמה לא חשיב שאלה בבעלים בר"פ השואל (שם) שאל מן האשה ונשאל בעלה פלוגתא דר"י ור"ל ופירש"י שאל מן האשה. פרה של נכסי מלוג ונשאל לו בעלה למלאכתו פלוגתא דר"י ור"ל לר"י דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי הויא שאלה בבעלים ולר"ל דסבר לאו כקנין הגוף דמי לא הויא שאלה בבעלים וכתבו הרי"ף והרא"ש וקי"ל בהא כר"ל והכי אמרינן בריש פרק החולץ דהא הוי חד מתלת דהוי הלכתא כר"ל ונ"ל שיש למחוק מדברי רבינו תיבת הבעל וכך יש לגרוס שאם יש לה פרה של נכסי מלוג והשאילה לאחר ונשאל עמה לא חשיב שאלה בבעלים ע"כ דהא בשאילת האשה עסקינן כמבואר

בלשון הגמרא שהבאתי וכ"כ הוא עצמו בטור ח"מ סימן שמ"ו ואיפשר לומר דשפיר גרסינן הבעל בלשון רבינו כאן ורבותא אשמועינן דאפי' הבעל הוא המשאיל והוא הנשאל עמה לא חשיב שאלה בבעלים דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי: פשע הוא בפרתה פטור דהו"ל פשיעה בבעלים כבר נתבאר לעיל בסימן זה וכן מ"ש שכרה פרה מאחר וניסת ומתה או פשע בה הבעל פטור נתבאר בבעיא דרמי בר חמא שהבאתי לעיל בסימן זה: באו לידה אחר שנשאה בין שבאו לידה בירושה בין שניתנו לה במתנה או שחבלו בה וכו' נקראים נכסי מלוג וכו' מבואר בר"פ מציאת האשה (דף סה:) ופרק האשה שנפלו (דף עט.) : ומ"ש חוץ מאשה שמכרה כתובתה ונדונייתה בטובת הנאה וכו' בפרק החובל (ד' פט) אמר רבא הלכתא טובת הנאה לבעל ואין הבעל אוכל פירות מאי טעמא פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה: ומ"ש וכן אם נתנה מתנה לאחר וכו' בפרק האשה שנפלו (דף עט.) גבי שטר מברחת אמרינן ואי לא קננהי לוקח ליקננהי בעל ופירש רש"י לשמואל בכותבת כולן דאמרינן לא קני כיון דלא קני מאי הברחה איכא ליקנינהו בעל ויאכל פירות ויירשנה אם תמות תחתיו אמר אביי עשאום כנכסים שאינם ידועים לבעל ואליבא דר"ש ופירש"י כנכסים שאינם ידועים. שהרי ע"מ שאינם שלה נשאה דסבור שהמתנה גמורה: וכן הבעל שנתן מתנה לאשתו בין קרקע בין מטלטלין קנתה ואין הבעל אוכל פירות בפרק חזקת (נא:) אמר רב המוכר שדה לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ור"א אמר אחד זה ואחד זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות והלכתא טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות: ב"ה עיין בסימן קי"ח גבי יש נוהגין לכתוב שטר חוב לנשותיהם: ומ"ש ומיהו אינה יכולה למכור מה שנתן לה ולא ליתנו לאחר וכו' שם כתבו הרא"ש וקשה מהא דאמרי' בפ' הזורק (עז:) : ההיא ש"מ דכתב גיטא לדביתהו אתא לקמי' דרבא א"ל זילו אמרו ליה ליקנייה ההוא דזכתא דמנח ביה גיטא א"ל רב עיליש מה שקנתה אשה קנתה בעלה איכסיף רבא ואמאי איכסיף והא במתנה אין הבעל אוכל פירות וא"כ לא קנה בעלה ויש מתרצים דשאני התם שלא היתה מתנה גמורה אלא שאלה בעלמא עד שתתגרש ולא מסתבר לי ור"ת תירץ דזכיית הבעל אין תלויה באכילת פירות דהא רבא סבר כר"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי א"כ אפילו יש לבעל פירות אין מפקיע קנין הגוף של האשה אלא בהא תליא הזכייה כיון דאם מכרה ונתנה בטל דהכי מסתבר דאע"ג שנתן לה בעין יפה שאפילו הפירות לא יאכל מ"מ אין רוצה שיצא הקרקע מלפניו אלא נתן לה בעין יפה שתיהנה מן הפירות כל ימיה ואחר מותה יחזור לידו ועוד מטעם אחר חשוב קנוי לבעל דנהי דאין

הפירות הגדלים בשדה שלו מ"מ נכסי מלוג הוא כמו נפלה לה נכסים ממקום אחר וילקח בהן קרקע ויאכל הבעל פירות וכיון דיש לו שייכות בשדה לפירי פירות חשוב קנוי לו עכ"ל: וכתב ה"ה בפכ"ב מהלכות אישות אהא דנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות כתב הרשב"א ומיהו אם מתה הבעל יורשה הא למה הדבר דומה לאב שנתן לבנו מתנה שאין לאב בהן אכילת פירות ואם מת הבן האב יורשו ואפילו מכרה היא או נתנה לאחר ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אלא אם פירש לה שתוכל למכור וליתן לאחר ואיפשר שעוד צריכה שיכתוב לה בפירוש שאם נתנה או מכרה לאחר שלא יהא הוא מוציא מיד הלקוחות הא לאו הכי לא שלא א"ל שתוכל למכור וליתן אלא שלא יוציא הוא מיד הלקוחות בחייה אבל לאחר מיתה הוא מוציא מיד הלקוחות עד שיפרש וכן דעת גאון ז"ל ואין דעתי נוחה בכך עכ"ל ובחידושי הרשב"א פרק חזקת כתב בסוף דבריו כלשון הזה ומכל מקום לענין הדין אמת הוא שהנותן מתנה לאשתו שקנתה ואין הבעל אוכל פירות ואם מכרה ונתנה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות כדין נכסי מלוג וכך כתב הנגיד רב שמואל הלוי בשם תשובת רב שרירא ורב האי גאון ז"ל עכ"ל וכ"כ נ"י שם: ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה שאם מכרה או נתנה קיים כיון שאין לו פירות טעמו שכיון שאין לו פירות אין לו שום זכות בקרקע: ומ"ש שאם מתה עד שלא מכרה יורשה אפילו אקני לה על מנת שלא ליורשה טעמו הוא ממה שנתבאר בסימן כ"ט ויתבאר עוד בסימן צ"ב שלענין ירושה לא מהני תנאה אא"כ כתב לה בעודה ארוסה: ומ"ש וה"מ שאינו אוכל פירות בשנתן לה אחר הנישואין אבל אם נתן לה קודם הנישואין וכו' עד הפסידה כל מה שנתן לה נראה שכל אלה דברי הרמ"ה והם מבוארים בטעמים: כתב רבינו בסימן קי"ח יש נוהגים לכתוב ש"ח לנשותיהם בשעת נישואין שמחייבין עצמן בסכום ידוע וקורין לו נדוניא ויכולה לגבותו בכל עת שתרצה וכתב א"א הרא"ש ז"ל דיש לו דין נכסי מלוג שמנחת החוב ביד בעלה כל זמן שהיא רוצה וכשתרצה תגבנו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ולא דמי להא דאמרינן הנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות דהתם מיירי שנתן לה אחר שנשאה שבעין יפה נותן לה ואינו משייר לעצמו כלום אבל מתנה שכותב לה קודם שישאנה היא כאחת משלש שדות שהכניס לה שום משלו אלא שאותם נקראים שיעבוד כתובה ובחוב זה יש לה יפוי כח יותר שתוכל לגבות בכל עת שתרצה וכשתגבנו יחזור לנכסי מלוג: מכר לה קרקע אם היו המעות שקנתה בהם גלויים וידועים לו וכו' בפרק חזקת (שם) אמר רבא הלכתא המוכר שדהו לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות תרתי ל"ק כאן במעות

טמונים וכאן במעות שאינם טמונים ופרשב"ם במעות טמונים. שלא היו ידועי ומפורסמי לבעל לא קנתה דאמרי לגלויי זוזי הוא דעבד: במעו' שאינם טמונים. קנתי והבעל אוכל פירו' דליכא גלויי זוזי שהרי גלויין ועומדין הם והרמב"ם כתב בפכ"ב מהלכות אישות כלשון הזה המוכר קרקע לאשתו וכו' ואם היו המעות טמונים לא קנתה שהבעל אומר לא מכרתי אלא כדי להראות המעות שטמנה ואותם המעות ילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות. וכתב ה"ה מפרש רבינו לא קנתה שאין המכר קיים ומן המעות ילקח בהם קרקע אחר והוא יאכל פירותיהן לפי שהאשה נאמנת לומר על מעות שהן בידה נתנו לי במתנה וכיון שכן אע"פ שהם עתה ביד הבעל כיון שהיא לא נתנתם לו אלא על דעת המכר לא הורע כחה בכך שהרי כשהוציאתם מרשותה היתה סבורה שיהיה לו שדה תחתיהם והוצרכתי לכתוב בזה מפני שרבינו כתב בפ"ב מהלכות מלוה ולוה הבעל שלוה מאשתו ואח"כ גרשה אין לה עליו כלום שכל המעות שביד האשה בחזקת הבעל אא"כ הביאה ראיה שהם בנדוניתה ע"כ והכרח הוא שהוא ז"ל מחלק בין הקונה ממנו שדה ובין הלוחה אליו חדא שכאן חלק בין מעות טמונים לשאינם טמונים ושם לא חלק ועוד שכאן כתב אפילו טמונים ילקח בהם קרקע ושם כתב אין לה עליו כלום והטעם שכל שהלוחתן לא יצאו מחזקתה והרי הן ביד הבעל וחוששין שמא משלו הן שאל"כ לא היה לה להלוותן לו אלא ליקח מהם קרקע אבל בקונה ממנו שדה היתה סבורה שהמכר קיים ולפיכך לא אבדה זכותה כך נ"ל לדעת רבינו אבל מדברי הרשב"א וקצת מפרשים נראה שהם משוים אותם וכשאמרו בלוה שאין לה עליו כלום דוקא במעות טמונים וכשאמרו אין לה עליו כלום דוקא בטוען ברי שמשלו הן והיא גנבתן וכיון שהם ברשותו הוא נאמן אבל אם לא טען ברי אין לו בהם אלא אכילת פירות בלבד וכשגרשה חייב להחזירה לה ולפ"ז אף במוכר במעות טמונים אם טען ברי שמשלו היו אין לו בהם כלום עכ"ל: וז"ל הרמב"ן בפ' חזקת הבתים והא דאמרינן לא קנתה כלל במעות טמונים קאמרינן ואפי' בטוענת שלי הם ולא למימרא דמצי אמר איהו שלי הם אלא שאם לא טענה איהי במתנה נתנו לי אין מוציאין מידו ובין טענה ובין שלא טענה המכר בטל דאיהו לגלויי זוזי הוא דעבד ועדיין הוא טוען דשלו הן וכן הא דתניא לוח מן האשה וגרשה מן העבד ונשתחרר אין לה עליו כלום ה"ק אין יכולין לומר הואיל ושעבדת עצמך ונטלת בתורת הלואה הרי נתחייבת משום דקי"ל דלגלויי זוזי הוא דעבד אבל אם טענה האשה דשלה היו אם אינה נושאת ונותנת בתוך הבית הדין עמה ויש שסוברים דבמכר כיון שתפס הבעל המעות מן הסתם שלו הן ושוב אינה נאמנת

לומר נכסי מלוג הם שאילו בעודם בידה טענה נאמנת וליכא למימר לגלויי זוזי הוא דעבד עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם ה"ר יונה דוקא דקא טעין טענת ברי דידי אינון וכו' כבר נתבאר סברא זו בדברי הרב המגיד: ומ"ש בשם הרמ"ה היכא דלא ידעינן אי מעות טמונים הוו אי לא וכו' דברים נכונים בטעמם הם: אחר שנתן לה מתנה אפי' אמר לה על מנת שלא יהא כלום לבעל וכו' בפ"ב דנדריים (דף פח.) תנן המודר הנאה מחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות אומר לה הרי המעות הללו נתונים לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהם אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיד ובגמרא שם אמר רב ל"ש אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת בפיד אבל אמר לה מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל ושמואל אמר אפי' אמר מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל. ופי' הרא"ש ל"ש אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיד הרי פי' מה שאמר בתחילה המעות הללו נתונים לך במתנה דלא הוי מתנה לכל דבר אלא למה שפירש הילכך אהני נמי מה שאמר ע"מ שאין לבעליך רשות בהם אבל א"ל מה שתרצי עשי כיון דהויא מתנה לכל דבר קנה יתהון בעל ותו לא אהני מה שאמר ע"מ שאין לבעליך רשות בהם וכתוב בפסקים כבר כתבתי בפ"ק דקידושין שר"ת פסק הלכה כרב וכתב הר"ן שכן דעת הראב"ד ז"ל וכך הם דברי רבינו אבל הרמב"ם כתב בפ"ג מה' זכייה ומתנה נתן מתנה לאשה ע"מ שאין לבעלה רשות בה ולעבד ע"מ שאין לרבו רשות בו קנה האדון וקנה הבעל אבל הנותן מתנה לאשה או לעבד והתנה עמהם הנותן בגופה של מתנה שתהיה לכך וכך לא קנה האדון ולא קנה הבעל כיצד הנותן מתנה לאשה וא"ל הרי המעות האלו נתונים לך במתנה ע"מ שתלבשי בהן או ע"מ שתשתי בהם ותעשי מה שתרצי בלא רשות הבעל לא קנה הבעל עכ"ל: כתב ה"ה שהרמב"ם מפרש דבין לרב בין לשמואל ע"מ שאין לבעליך רשות בהם לחודיה קנה יתהון בעל כסתמא דמתני' ופי' דמתני' פליגי רב סבר דלישנא דמתני' דוקא כגון שייחד לה דבר כגון מה שתאכלי או מה שתשתי או תלבשי וכיוצא בהן הא בכולל לעשות בהם כל מה שתרצי קנה יתהון בעל ושמואל סבר אפילו לא ייחד לה דבר אלא שא"ל ע"מ שאין לבעליך רשות בהם אלא מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל אבל מה שתרצי עשי לחודיה א"נ על מנת שאין לבעליך רשות בהן לחודיה קנה יתהון בעל עכ"ל הרשב"א לפי שיטת המחבר עוד כתב ובהכי מיתרצא לי שמעתין כולה ופסק המחבר כשמואל דדיני נינהו וכן פסקו רב סעדיה ורבינו שמואל הנגיד בשם רב עמרם ז"ל זו היא שיטה מחוורת ושיטות אחרות יש עכ"ל ה"ה והר"ן כתב בפרק בתרא דנדריים ל"ש אלא דאמר לה מה שאתה נותנת לפיד כלומר כלישנא דמתני' דא"ל תרתי על מנת

שאינן לבעליך רשות בהם אלא מה שאתה נושאת ונותנת לפיך בכה"ג בלחוד הוא דלא קנה יתהון בעל משום שמה שתוצי עשי לא מהני טפי מאי לבעליך רשות בהם וכי היכי דאין לבעליך רשות בהם בלחוד לא מהני כי אמר להו לתרוייהו לא מהני דחדא מילתא נינהו ושמואל אמר אפי' אמר מה שתוצי עשי לא קנה יתהון בעל לא פליג ארב בפירושא דמתני' אלא בדינא פליג עליה דס"ל דהלכה כרבנן דפליגי אמתני' ואמרי דלא אמרינן יד אשה כיד בעלה הילכך אי א"ל מה שתוצי עשי אי"נ ע"מ שאין לבעליך רשות בהם בלחוד דכי הדדי נינהו מהני ולענין הלכה פסק ר"ש הנגיד בשם רב עמרם דהלכה כשמואל אע"ג דפלוגתייהו הכא לענין איסורא כיון דעיקר פלוגתייהו בדינא תלוי אמרינן יד אשה כיד בעלה או לא נקיטינן כשמואל דהילכתא כוותיה בדיני ועוד דרב כר"מ ושמואל כרבנן הילכך נקיטינן כוותיה ועוד דסוגיין בעלמא בפי' מי שאמר הריני נזיר (כד:) ובפרק בן סורר ומורה (עא.) (כשמואל דע"מ שאין לבעליך רשות בהן בלחודא מהני וכ"פ הרמב"ן ז"ל. אבל ר"ת והראב"ד ז"ל פסקו כרב משום דפלוגתייהו הכא גבי נדרים דאיסורא נינהו וקי"ל דהלכתא כרב באיסורי ולפי"ז לא מהני אלא כי אמר לה ע"מ שאין לבעליך רשות בהם אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך והרמב"ם ז"ל מיצע את הדרך שפסק כשמואל אלא שכתב דלשמואל נמי תרתי בעינן ע"מ שאין לבעליך רשות בהם ומה שתוצי עשי שהוא ז"ל מפרש דרב ושמואל בהא פליגי דרב סבר דהא דנקט מתני' שאת נושאת לפיך דוקא הוא ולישנא אחרינא לא מהני ביה דאי אמר מה שתוצי עשי קנה יתהון בעל ושמואל סבר דלאו דוקא דה"ה מה שתוצי עשי ומיהו לכ"ע תרי לישני בעינן והקשו עליו וכי מאי מוסיף במאי דא"ל תו מה שתוצי עשי הא אינו אלא כאומר ע"מ שאין לבעליך רשות בהם ונ"ל דהיינו טעמא משום דכי א"ל מה שתוצי עשי לדידה נמי לא יהיב לה לגמרי דנימא לאלתר זכה בהן בעל אלא הרי הוא כאומר לא יהיו שלך אלא לאותו דבר שתוצי לעשות בכל שעה ושעה וס"ל לשמואל דכי היכי דמייחד לדבר אחד מיוחד מהני ה"נ כיון דמייחד לאותו דבר שתוצי לעשות מהן בכל שעה ושעה מהני שאין קנייה חל אלא באותה שעה שתוצי לעשות בהן איזה דבר לאותו דבר בלחוד עכ"ל: ב"ה ולענין הלכה כיון שהפוסקים סוברים דהלכה כשמואל הכי נקטינן: וכתב הריב"ש בסימן רט"ו שהעיקר כדברי הפוסקים כשמואל ולרווחא דמילתא יאמר ע"מ שאין לבעליך רשות בהם אלא מה שתוצי עשי בהם לחוש לדברי הרמב"ם עכ"ל (צ"ל דס"ל דלשמואל חדא מהני ג"כ כדעת הר"ן ז"ל): כתב הרשב"א בתשובה והיא בתשובות להרמב"ן סי' ק"ז הנותן לבתו מהיום ולאחר מיתה אין לאב כלום בגוף

הנכסים אלא פירות בלבד ואם לא רצה לתת לה אלא מה שישאר מנכסיו אחריו כיצד יכתוב מבואר שם ועוד כתב שם כיצד יכתוב אם רוצה שלא יהא לבעלה רשות בהן ואם יש לו ש"ח כיצד יכתוב לכשתזכה בהם ואם זכתה בשטרות שזמנו יוצא אחר המתנה ואם זכתה בכל נכסים שמצאו לו לאחר מיתה הכל נתבאר שם : וכתב עוד בתשובה הנזכרת הנותן מתנה לבתו נשואה וא"ל ע"מ שאין לבעליך רשות בה אלא מה שאת נותנת לפיך והיא בת יורשת לא מהני תנאה אלא בחיי האב אבל לאחר מיתה לא דעכשיו זוכה בכל מכח ירושה והרי הן לפני כנכסי מלוג עכ"ל והביא ראייה לדבר: כתבו הגאונים הבעל שחבל באשתו וכו' ואינו אוכל פירותיה כ"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' חובל ומזיק בשם הגאונים שמה שמשלם הבעל לאשתו ממה שחבל הוא בה אינו אוכל פירות ואם רצתה ליתן הדמים לאחר נותנת וכתבו רבינו בסי' פ"ג וגם שם הביא דברי הראב"ד בשם הגאונים שקנסוהו שלא יאכל פירות ממה שמשלם לה ממה שחבל בה וכשיעור מה שצריך לשלם לה כשחבל בה הוא שנחלק הראב"ד והרמב"ם כמבואר בסימן הנזכר דברי הגאונים שכתב כאן רבינו הם כדברי הראב"ד (מדכתב שמתחייב לה חלקה ולא הכל): כתב הרמב"ם הרי שנמצאו ביד האשה מעות או מטלטלין וכו' בפכ"ב מהל' אישות וכתב ה"ה דין זה שהיא נאמנת לומר על מעות שבידה שהם נ"מ כן מוכיח בירושלמי פרק מציאת האשה וכתב רבינו שהוא מחריס אם ירצה אבל היא אינה נשבעת היסת על שמא כנזכר פ"ח מהל' טוען ועיין בתשובת הרשב"א שכתבתי בסוף סימן זה: ומ"ש שאם אמרה ע"מ כן נתנו לי שאין לבעלי רשות בהם שאינה נאמנת כך הוא דעת הרמב"ן והביא ראייה מהדין שיתבאר בסמוך במי שקבל פקדון ובשעת מיתה אמרה של פלוני הוא שאם אינה נאמנת לו יתן ליורשים ואם איתא דבחייה היתה יכולה להפקיע מבעלה לגמרי אפי' מתה יעשו כדבריה מגו דבחייה היתה יכולה להפקיען ממנו אלא לאו ש"מ שאינה יכולה לומר שלי הם ע"מ שאין לבעלה רשות בהם ויש חולקים בזה ואומרים שהיא נאמנת ודוחים ראייה זו וזו דעת הרשב"א ז"ל עכ"ל וכתב עוד בזה ה"ה בפ"א מהל' מלוה ופי"ז מהל' שאלה ופקדון ונמ"י כתב בפרק חזקת שדעת הריטב"א כדעת הרשב"א ומצאתי להרשב"א שכתב בתשובה כבר ראית בחדושי שאני נוטה לדברי מורי ה"ר יונה שקבל משם ר"י שהיא נאמנת אבל מ"מ אם למעשה אתה שואל עוד אנו צריכים להתיישב בדבר ומיהו אם היתה נושאת ונותנת בתוך הבית זה נ"ל ברור שאינה נאמנת והרי הם של בעל לגמרי עד שתביא ראייה לדבריה מדתניא ב"ב (נב:) וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמה ואמרה

שלי הן שנפלו לי מבית אבא או מבית אבי אמא עליה להביא ראייה עכ"ל וכתב עוד ה"ה אמרה לו אתה נתת לי מתנה וכו' דעת רבינו הוא שאע"פ שאינה נאמנת לומר אחר נתנם לי כשטוענת ברי אתה נתתם לי נאמנת לפי שאק האשה מעיזה פניה בפני בעלה בכל דבר שהוא יודע שאמת כמוהו וכתב רבינו כאן שנשבעת היסת לפי שהבעל טוען ברי והיא מחזקת ונשבעת היסת כדין כופר בכל עכ"ל ודברי הרמב"ן בדינים אלו הם בפרק חזקת (דף נח:) אהא דת"ר אין מקבלין פקדונות מן הנשים ומן העבדים וכו' וכתב שם דאין הבעל נאמן לומר משלי גנבה או מציאה הן או ממעשה ידיה קמצה וגוף ופירות שלי אלא כנכסי מלוג הן לכל דבר גוף שלה ופירות שלו ומיהו משמע מדבריו דה"מ כשאינה נושאת ונותנת בתוך הבית אבל אם היא נושאת ונותנת בתוך הבית אינה נאמנת ודעת התוס' והרא"ש בדין זה יתבאר בסימן שאחר זה: כיון שאוכל פירות נכסי אשתו אם נפלו לה בירושה או נתנו לה במתנה מטלטלין דבר שאינו עושה פירות ימכר וילקח בו דבר שעושה פירות לפיכך כשבא ליקח בדמים דבר העושה פירות רואין דבר שפירותיו מרובין ויציאותיו מועטין וקונין אותו וכו' כ"כ הרמב"ם בפכ"ב מה' אישות והוא מתבאר מהדינים שיבוארו בסמוך: ומ"ש כיצד אם אחד מהם אומר לקנות קרקע ואחד אומר לקנות בית וכו' בפרק האשה שנפלו (עט:): פשיטא ארעא ובתי ארעא כלומר אמר חד מינייהו נזבון ארעא ואמר אידך נזבון בתי זבני ארעא בתי ודקלי בתי דקלי ואילני דקלי אילני וגופני אילני אבא זרדתא ופירא דכוורי אמרי לה פירא ואמרי לה קרנא כללא דמילת' גזעו מחליף פירא אין גזעו מחליף קרנא נ"א גזעו מחליף קרנא אין גזעו מחליף פירא וכת' הרא"ש לנסחא קמיייתא ה"פ גזעו מחליף פירא כלומר הפרי יאכל הבעל ולא אמרינן ימכר וילקח בהם קרקע אין גזעו מחליף קרנא כלומר יעשה ממנו קרן וימכר וילקח בהם קרקע לנסחא בתרייתא ה"פ כשבא לקנות בכספים שנפלו לה לא יקנה לעשות קרן אלא דבר שגזעו מחליף אבל דבר שאין גזעו מחליף לא יקנה דחשיב כפירי נראה מדבריו שהוא מקיים דברי השתי נוסחאות דכשנפל לה דבר שגזעו מחליף לא ימכר אלא מקיימו כמות שהוא ויאכל פירותיו ואם נפל לה דבר שאין גזעו מחליף ימכר וילקח בהם קרקע ואם נפלו לה מעות ילקח בהם דבר שגזעו מחליף ולא ילקח בהם דבר שאין גזעו מחליף וזהו שכתב רבינו ואין קונין דבר שאין גזעו מחליף ואם נפל לה דבר שגזעו מחליף א"צ למוכרו כיון שגזעו מחליף אוכל הפירות והקרן קיימת לה: ומ"ש ואפי' אין גזעו מחליף אם ישאר קצת מהקרן א"צ למוכרו כגון שנפל לה אילן שקוצצין אותו לעצים וכו' היינו מה שכתבתי בסמוך אבא זרדתא ופירא דכוורי אמרי לה פירא

ואמרי לה קרנא ופירש"י אבא. יער לחתוך עצים : אמרי לה פירא. אם נפלו לה בירושה קציצת העצים ודגים שבחפירה הוא פריין והקרקע הוא קרן : ואמרי לה. כוליה הוה קרנא הואיל והעצים והדגים כלים והכל ימכר מיד וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות אילן אין גזעו מחליף וסובר רבינו דלענין אם נפל לה אילן וכיוצא בו הלכה כלישנא דאמרי לה פירא מדאמר רב נחמן עיילא ליה גלימא פירא הוי מכסי ליה ואזיל עד דכליא ופירש"י פירא הוי. כיסויו שמכסה הימנו הן פירותיו : ומכסי ואזיל עד דבלי. והשחקים יהיו לה לקרן ולענין אם נפלו מעות הלכה כלישנא דאמרי לה קרנא דהוא לישנא בתרא זהו שכתב ומ"מ אם נפלו לה מעות ובאים לקנות דבר שעושין פירות אין קונין בה גלימא וכיוצא בה אלא דבר שגזעו מחליף ובדין זה כן דעת הר"י שכתב הילכך כל היכא דקתני ילקח בו קרקע אין קונין אלא דבר שגזעו מחליף וכ"כ הרמב"ם בפרק כ"ב מהלכות אישות ולענין הדין הראשון שהיא עיילא ליה גלימא וכיוצא בו יתבאר בסמוך דעת הפוסקים בו : ומ"ש הכניסה לו עז לחלבה וכו' שם אמר רבא אמר רב נחמן הכניסה לו רחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ודקל לפירותיו אוכל והולך עד שתכלה הקרן ופ"י רש"י אוכל והולך דגבי בהמה איכא עורה וגבי תרנגולת איכא נוצה וגבי דקל כשייבש איכא עציו אבל הני כולהו פירות נינהו שמתחדשים תמיד ודרך הנאתן היא והר"י כתב אהא דהכניסה לו עז לחלבה וכו'. פירוש לא היו לה אלא חלב וגיזה וביצה בלבד וכן לא היה לו בדקל אלא פירותיו בלבד : וכתב הר"ן דאף על גב דכי מתה הבהמה מכליא קרנא לא חיישינן למתה וכחושה כרבי חנינא דקי"ל כוותיה וגבי עיילא ליה גלימא פירא הויא ומכסי בה עד דבלי כתב ואף על גב דמכליא קרנא כיון שאין בלוי ניכר בכל שעה ושעה לא איכפת לן אבל רש"י כתב והשחקים יהיו לה קרן עכ"ל והרא"ש כתב על דברי הר"י ולא נ"ל דכיון דליכא שיעור כלל אין לכלות הקרן לגמרי דבגלימא איכא שחקים גפרית ומחפורת של צריף נשאר המקום והראב"ד פירש שטעם כיון דמקום החלב והגיזה קנוי לה הוי חלב של כל יום ויום פירא ולא מסתבר דלא מיקרי גזעו מחליף אלא היכא שנשאר מן הקרן קיים עכ"ל : ומ"ש רבינו ונקט עז לחלבה דסתם עז להכי קאי משום דקי"ל דלישנא דעז לחלבה משמע כפירוש הר"י לכך כתב דנקט עז לחלבה משום דסתם עז להכי קאי והרמב"ם בפרק כ"ב מהלכות אישות כתב כדברי הר"י וכתב ה"ה פירש רבינו עד שיכלה הקרן וכן עיקר שלא כפירש"י אלא כדעת רבינו וההלכות וכן הכריע הרשב"ם ז"ל עכ"ל : נפלו לה עבדים ושפחות זקנים וכו' בפרק האשה שנפלו (שם) : תנן נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח בהם קרקע

והוא אוכל פירות רשב"ג אומר לא תמכור מפני שהם שבח בית אביה נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות רשב"ג אומר לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה ואית ספרים דגרסי בבבא בתרייתא רבי יהודה במקום רשב"ג ופ"י רש"י לא תמכור. יכולה היא לעכב ובגמרא אמר רב כהנא א"ר מחלוקת בשדה שאינה שלה אבל בשדה שלה דברי הכל לא תמכור מפני שהם שבח בית אביה ופ"י רש"י שדה שאינה שלה. כגון שהיו לאביה זיתים שקנה בלא קרקע ע"מ שיהיו בקרקע המוכר והלוקח אוכל פירות עד שייבשו: וכתבו הרי"ף והרא"ש מתניתין כשאין עושים כדי טיפולן אבל אם עושים כדי טיפולן לא תמכור מפני שעדיין שבח בית אביה קיים: ומ"ש רבינו גבי עבדים ושפחות זקנים שאין ראויין עוד למלאכה לאו למימרא שאין ראויין למלאכה כלל דאם כן מה מכר שייך בהם ותו מאי ישתמש בהם כמו שהם דקאמר אלא היינו לומר שאינם ראויים למלאכה כבידה ומכל מקום ראויים הם למלאכה קלה ומשמע לרבינו דימכרו דקאמר ת"ק היינו לומר דבעל תליא מילתא אם רצה למכור ימכור והרמ"ה משמע ליה דהיינו לומר שאיזה משניהם שרוצה למכור ימכור ע"כ של חבירו: ומ"ש וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה איני יודע היכן כתב כן כי בפסקיו לא ראיתי דבר שיוכיח לומר שסובר כן: ומה שתמה רבינו על הרמב"ם למה פסק בחד כחכמים ובחד כרשב"ג כבר כתבו הר"ן וה"ה שהוא ז"ל גורס כנוסחת ספרים דגרסי בבבא דנפלו לו זיתים רבי יהודה במקום רשב"ג ולפיכך פסק בעבדים כרשב"ג דכל מקום ששנה במשנתנו הלכה כמותו ובזיתים וגפנים פסק כת"ק: נפלו לה פירות תלושים דינם ככספים וכו' זה מוסכם במשנה בפרק האשה שנפלו (שם) ודין נפלו לה פירות מחוברים (שם) מחלוקת רבי מאיר וחכמים ופסק כחכמים דאמרי הכי: ומ"ש אפילו הגיע זמנו ליקצר כיון שהם מחוברים זכה בהן כן כתב שם הרא"ש בשם ה"ר יונה וכתב דהכי מוכח בירושלמי: עבדים ושפחות ובהמות של נכסי מלוג הבעל חייב במזונותיהם בריש פרק אלמנה לכ"ג (דף סו:) תנן שהבעל חייב במזונות עבדי נכסי מלוג ומשמע ודאי דה"ה לבהמות נכסי מלוג: וכמו שמשמש בהן ואוכל פירותיהן כך נוטל ולדותיהן וולד ולדותיהן עד עולם אבל לדעת הרי"ף אינו נוטל אלא ולדות וכו' בפרק האשה שנפלו (דף עט:) א"ר זירא הגונב ולד בהמות מלוג משלם הכפל לאשה לדברי הכל מ"ט פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן: וכתב הרא"ש פירוש במידי דאתי מעלמא כגון כפל דולד בהמת מלוג וטובת הנאה וכתובתה בפרק החובל (פט.) אבל פירא דפירא דאתא מגופא כמו ולד בהמת מלוג פשיטא דתקינו ליה רבנן כדתנן

בפרק הכותב (פג.) (לעולם הוא אוכל פירות ופירי פירות וקצת קשה
דהגונב בהמת מלוג שהוא לאשה הוי הכפל לבעל דהוי פירא קמא והגונב
ולד בהמת מלוג שהוא לבעל משלם כפל לאשה וריב"ן כתב דכ"ש גונב
בהמת מלוג דמשלם כפל לאשה כיון דמעלמא קאתי והרי"ף חלק בע"א
דהא דאמרינן לקמן דאוכל פירי פירות כגון שמכר הפירות ולקח בדמיהן
קרקע דכיון דלא אכיל פירא דינא הוא דליכול פירי פירי דקיימי במקום
פירי אבל הכא דשקיל פירא לא שקיל לכפל דהוי פירי דפירי ולדידיה נמי
הוי ולד לאשה ולא מסתברא כלל דכיון דולד דידיה הוא ואי בעי שחיט
ואכיל ליה דליהוי ולד דידיה ומסתברא כשינויא קמא עכ"ל.
והרי"ן כתב על דברי הרי"ף נראה מדבריו שאפי"ו ולד בהמת מלוג לא הוי
לבעל ואינו נראה כן אלא ה"ק פירא תקינו ליה אבל תרי גווני פירא לא
תקינו ליה כל' במה שיוציא מגוף הדבר בפירוש או שדרכו לבא מחמתו
כגון מעשה העבד ושכר הבתים שהוא דבר המצוי תקנו לו אבל לא תקנו
לו דבר שאינו מצוי ככפילא ומש"ה אמרינן בפרק החובל דאשה שמכרה
כתובתה בטובת הנאה אין הבעל אוכל פירות דחד פירא תקינו ליה רבנן
פירא דפירא לא תקינו ליה כלומר פירות מצויים מן הנכסים תקנו אבל
לא פירי כזה ומהאי טעמא אפי"ו כפל של בהמת מלוג משלם לאשה דפירא
כי האי לא תקינו ליה רבנן וולד בהמה דנקט הכא לרבותא נקטיה דאע"ג
דולד גופיה דבעל אפי"ה כפיליה הוה לאשה וכך נראים דברי הרמב"ם
בפרק כ"ב מהלכות אישות שאין זה הפירי שתקנו לו חכמים עכ"ל: ומ"ש
רבינו וכ"כ בעל העיטור שאם מכרה נצ"ב בטובת הנאה אין הבעל אוכל
פירות מאותה טובת הנאה: ומ"ש ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל אלא
דוקא פירי דפירי דאתו מעלמא כגון שמכרה כתובתה כבר העתקתי
לשונו: ומ"ש ועוד נראה אם תמות האם בעוד הולד קיים דהולד ממלא
מקום אמו וחוזר להיות קרן כ"כ שם הרא"ש בשם בה"ג ואיני יודע למה
כתב רבינו דבר זה בלשון ועוד נראה ולא כתבו בשם אומרו: ומ"ש ואף
על פי שהולד הוא לבעל אם נגנב ונמצא הגנב אין הכפל לבעל כבר כתבתי
שהוא מימרא דרבי זירא: ומ"ש ואפילו האם בעצמה אם נגנבה אין הכפל
לבעל לכאורה יש לתמוה על לשון אפילו דנקט משמע דמכ"ש אתו דאם
הולד שהוא שלו אין הכפל שלו האם שהיא שלה עאכ"ו ושמא י"ל דמשום
דלפי מ"ש הרא"ש לדעת הרי"ף דבעל אינו נוטל אלא ולדות ולא ולדי
ולדות נמצא שיפה כח הבעל באם מבוולד מש"ה כתב דאפילו נגנב האם
שיפה כח הבעל בה שהרי ולדותיה שלו עכ"ז אין הכפל שלו: ואפילו רצה
הבעל למכור קרקע של נכסי מלוג לאחר שיקח פירותיו לשנים מרובות
וכו' שם (דף פ:) איבעיא להו בעל שמכר קרקע לפירות מהו ואסיקנא בעל

שמכר קרקע לפירי לא עשה ולא כלום מ"ט אביי אמר חיישינן שמא תכסיף רבא אמר משום רווח ביתא מאי בינייהו ארעא דמקרב למתא אי"נ בעל אריס הוא אי"נ זוזי קא עביד בהו עיסקא וידוע דהלכה כרבא וכי הרא"ש על בעיא זו משמע דפשיטא ליה לאחר שליקט הפירות יכול למוכרן מדלא קא מיבעיא ליה אלא במוכר קרקע לפירות והיינו טעמא כשמוכר פירות בכל שנה ושנה איכא רווחא בדמים וגם נהנו מן הפירות קודם שמכרן אבל כשמכר הקרקע לפירות ולשנים מרובות ומקבל הדמים ומוציאן ליכא רווח ביתא מכאן ואילך: ומ"ש רבינו בשם רבינו האי שאם הקרקע רחוק ממנו ומכרו לפירות מכור וכו' כ"כ שם הרא"ש בשמו: כתב הרשב"א בתשובה נפלו לה כספים ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות ואם אמר הבעל עבידנא עיסקא בזוזי ומרווחנא טובא ואיכא רווח ביתא אין שומעין לו ודברי רבא שאמר בזוזי ועביד בהו עיסקא דשומעין לו משום רווח ביתא לא על דרך זה נאמרו אלא על מוכר פירות נכסי מלוג אבל קרן זוזי דנפלו לה בנכסי מלוג אין שומעין לו וזה פשוט מאד עכ"ל: הכניסה לו שתי שפחות יכול לייחד אחת מהן לאשה אחרת וכו' עובדא שם ומפרש טעמא משום רווח ביתא הוא והא קא רווח בית וכתב הרא"ש פירש הרי"ף דהא איכא אחריתי ומתוך דבריו משמע שגם היה יכול למוכרה לאחר כיון דאיכא אחריתי ולא מסתבר כלל ולמה ימכור נכסי מלוג שלה דאיכא רווח ביתא באחת כי היא רוצה להשתמש בשתייהן לכן נראה כפירש"י דמיירי שהכניס צרתה לביתה והיא משמשת לכל בני הבית כבתחלה אלא שייחד אותה לצרה להיות תדירה לשימושה ולא נתמעט רווח ביתא שכן דרך השפחות לשמש לארחי ופרחי ולכל הנכנסים לבית עכ"ל: ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפכ"ב ודקדק רבינו מדכתב בבית אשה אחרת משמע דאפילו היא בבית אחר רשאי וכבר היה אפשר לדחות דבייחד לה בית בתוך ביתו מיירי אלא דמדקתני סיפא דאינו יכול להוליכה לעיר אחרת משמע הא באותה העיר אפילו בבית אחר מותר ואפשר שטעמו מפני שהוא מפרש מה שאמרו והא קא רווח ביתא היינו לומר דכשהשפחה או העבד משמשים אותו בבית אשה אחרת איכא רווח ביתא של בעלת העבדים שאינה צריכה לשמשו אז ומה לה אם ישמשוהו בביתה או בבית האחרת כיון שלא נוסף לה שימוש בשביל כך זהו שדייק הרמב"ם לכתוב שישמשו אותו בבית אשה אחרת דמשמע דדוקא במשמשים אותו מיירי אבל אם אינם משמשים אלא לאשה האחרת לא ומ"מ בעיר אחרת אפילו במשמשים אותו לא משום דכשהם בעיר אעפ"י שמשמשים אותו בבית אחר אחר שיגמרו שמושו איפשר להם לבא אצלה לשמשה לסייע השפחות האחרות משא"כ כשהיו בעיר

אחרת. וה"ה כתב שדעת הרמב"ם כפירש"י ולא שת לבו לדקדק דבריו בזה ומה שכתבנו לדעתו הוא הנכון. ומתוך מה שכתבתי יתבאר לך שמה שכתוב בספרי רבינו אבל לפירש"ם אינו יכול להוציאה מן הבית וכו' הוא ט"ס וצריך להגיה אבל לפירש"י: וכתב הר"ש בר צמח בתשובה כיון דאיכא פלוגתא לא עבדינן עובדא אא"כ נוהגים לדון כהרמב"ם וכתב עוד דנכסים שהבעל יכול להשתמש בהם מדין פירות כגון גלימי דמיכסי בה עד דבלו יכול להשתמש הוא בעצמו ובבית אשתו האחרת שזכות פירות שתקנו לו חכמים יכול לאכלם בכל מקום שירצה ואם האשה משתמשת באותם כלים היינו עובדא דההיא איתתא דעיילא ליה תרי אמהתא וכו' ואם הם מלבושים ותכשיטין שקנה לה אם היא צריכה להם ודאי אינו יכול להוציאם מביתה ואם אינה צריכה להם כגון שהיא זקנה והם תכשיטי ילדה רשאי להוציאם דאדעתא שתניחם בקופסא עד שיכלו ויאכלם עש לא קנה לה עכ"ל: כתב הרשב"א (בס' תולדות אדם סימן ק"ח) שנשאל על בת שגנבה מאביה כסף וזהב ולא הכיר בהם הבעל ועכשיו תובע הבעל שתשבע לגלות לו כל מה שיש לה והשיב טענת לאה טענה יפה היא שאין הבעל יכול להשביע את אשתו על הספק על מה שעבר אלא חנונית וחבירותיה השנויים במשנה וכ"ש שאינו יכול להשביעה על העתיד שלא תגנוב ולא תבריא אבל מ"מ כל מה שיש לאשה יש בו זכות לבעל כדין נ"מ מיהו אין הבעל זוכה בנכסי אשתו לבטל מכרה ומתנתה אלא באותם הידועים לו אבל בשאינם ידועים לו לא דהלכה כר"ש דפי' האשה שנפלו ותניא אלו הם שאינם ידועים כל היושבת כאן ונפלו לה נכסים במ"ה ולא דוקא שנפלו לה במ"ה אלא ה"ה אם נפלו לה ממקום שהיא ובעלה יושבים שם כל זמן שלא ידע הוא כשנפלו לה ולא הספיק לדעת עד שמכרה או נתנה היא וכן פירש ר"י בן מיג"ש וכן מה שאמרו כשנפלו לה נכסים כלומר בירושה לאו דוקא אלא ה"ה אפי' ניתנו לה במתנה או שמצאה מציאה זה הכלל כל שיבואו לה ולא ידע בהם הבעל עד שמכרה או נתנה ואפי' לא נתנה אותם במתנה גמורה אלא בהברחה אין הבעל מוציא מיד מקבל המתנה וכדתניא הרוצה שתבריא נכסיה מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים לאחר וכו' כדאיתא בפרק האשה שנפלו (עט:) ומעתה אשה זו שנתנה לבנותיה קודם שידע בהם הבעל מתנה זו קיימת ומ"מ אותם פירות ששיירה היא בנכסיה עד שתמות זכה בהם הבעל לענין שילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות ועוד תדע שאם הודית היא שיש בידה שום ממון וטוענת שהוא פקדון או שנתנו לה אחרים על מנת שאין לבעלה רשות בהם אלא מה שהיא אוכלת וכיוצא בזה נאמנת בכל מה שתאמר קודם שנתגלו לו המעות אפי' בלא

שבועה במגו דאי בעיא אמרה אין בידי כלום ובזמן שאין האשה מודה שאמרנו שאין הבעל יכול להשביעה על הספק אם רצה להחרים חרם סתם על מי שנטל משלו כלום שלא מדעתו מחרים אלא מי הוא זה שבא להחרים על כל מי שיש בידו כלום משל אשתו מסתברא שממחין בידו אם רצו לפי שאפילו מי שמקבל מן האשה אינו מחזיר לבעל אלא לאשה וכדאמרינן בפרק חזקת וכל שאינו חייב להחזיר לבעלה למה ישמע קול אלה להגיד לבעל מה שקבל מן האשה גם מרבתי יש שכתבו שנפקד שהחזיר לאשה אין הבעל יכול להוציא מידה כלל אלו אמרה של פלוני הם או ניתנו לי במתנה על מנת שאין לבעלי רשות בהם וכן דעת מורי הרב רבי יונה ז"ל וכן נראים דברי הר"י בן מיגא"ש ולדבריהם כיון דאין זכות לבעל בממון זה כלל לא בקרן ולא בפירות למה יחרים ולמה ישמעו קול אלה ומכאן נתבאר לך מה ששאלת שאין הנפקדים מחזירין לידו אלא ליד האשה ואע"פ שהם מודים שקבלו ממנה הפקדון ע"כ:

סימן פו - שלא לקבל פקדונות מנשים עבדים וקטנים

אין מקבלין פקדונות מן הנשים ולא מן העבדים וכו' בפרק חזקת (דף נא: נב.) (ת"ר אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן התינוקות קבל מן האשה יחזיר לאשה ואם מתה יחזיר לבעל קבל מן העבד יחזיר לעבד ואם מת יחזיר לרבו קבל מן הקטן יעשה לו סגולה מאי סגולה רב הונא אמר ס"ת רב חסדא אמר דיקלא דאכיל מיניה תמרי וכולן שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הם יעשה כפירושן ואם לאו יעשה פירוש לפירושן דביתיהו דרבה בר בר חנה כי קא שכבה אמרה הני כיפי דמרתא אתא לקמיה דרב א"ל אי מהימנא לך עשה כפירושא ואי לאו עשה פירוש לפירושא ואיכא דאמרי הכי א"ל אי אמידה לך עשה כפירושא ופסק הרמב"ם בפרק כ"ב מהלכות אישות ובפ"ז מהלכות שאלה ופקדון כלישנא קמא וכך הם דברי רבינו ודלא כר"י דפסק כלישנא בתרא ופרשב"ם יחזיר לאשה ולא לבעל דאין לנו להחזיקה בגונבת: יחזיר לבעלה. שאפי' אם נותן לה ממון זה ע"מ שאין לבעלה רשות בה מכיון שמתה יורשה בעלה: יחזיר לרבו. דמסתמא כל מה שקנה עבד קנה

רבו ונראה בעיני דה"ה אם נשתחרר ואח"כ מת יחזיר לרבו שהרי עבד היה כשהפקיד לזה וסתם עבדים גזלנים הם אבל אם נתגרשה האשה ואח"כ מתה יחזיר ליורשיה ולא לבעלה דמשנתגרשה אין הבעל יורשה: קבל מן הקטן. לא יחזיר שהרי אין יודע לשמור וכמשליך לאיבוד דמי מי שהחזיר לו אלא יעשה לו סגולה עד שיגדיל ויחזיר לו ואם מת הקטן יחזיר ליורשיו: וכולן שאמרו. אפילו קטן: בשעת מיתתו. אורחא דמילתא נקט דכשהם בריאים אם רוצים להחזיר לבעלים יטלו שלהם מיד הנפקד ויחזירו לבעליהן דמה להן לגלות הדבר: יעשו כפירושן. יחזיר הנפקד לאותו פלוני שפירשו אלו: ואם לאו יעשה פירוש לפירושן. כלומר ואי לא מהימן להו ההוא נפקד שהפקדון של אותו פלוני הוא אלא בעלים שלהם הוא ומתוך בושה אינם רוצים לומר שהוא של בעליהן דלא ליתחזקו בגזלנים וגנבים יעשה הנפקד פירוש אחר לפירושן שיחזיר לבעליהן של אלו ולא לאותו פלוני: אי מהימנא לך. שלא גנבה ממך כלום עשה פירוש לפירוש עכב לעצמך והרא"ש כתב אם אמרה תנהו לפלוני שהוא שלו נותן לו דנאמנת במגו דאי בעי שקלא איהי ויהביתה ליה דהא דמפליג בדביתהו דרבה בר בר חנה בין אי מהימנא ליה בין אי לא מהימנא ה"מ כששוכבת על ערש דוי ואין כאן מגו שאין יכולה ליקח מן הנפקד וליתנו לפלוני ונראה דאפילו אם יאמר הבעל שלי הם אף על פי כן יחזירהו לו הנפקד דאם איתא שיחזירהו לבעל אם יאמר שלי הם ה"ל למיתני יודיע לבעל כיון דמסתמא שנמצא ביד האשה מבית הבעל היה צריך שיודיע לבעל אולי יאמר שלי הוא וינתן לו אלא ודאי אפי' אם יאמר שלי הוא ינתן לאשה וכ"נ ממ"ש ה"ה בפ"ז מהלכות שאלה ופקדון בשם הר"י ו' מיגאש ז"ל דמדקתני יחזיר לאשה כשתתן האשה לאותו פלוני אין לבעל להרהר ולערער עליה בכך ודלא כראב"ן שכתבו הגהות מיימוניות שהוא חולק על זה: ומ"ש רשב"ם לחלק בין נשתחרר העבד ואחר כך מת לנתגרשה האשה ואחר כך מתה כתב הרמב"ן שיפה כיון וכן דעת הרא"ש כמו שאכתוב לשונו בסמוך ולאפוקי ממה שכתבו הגהות מיימוניות שראב"ן חולק בזה. וכתב עוד הרא"ש ואם תקף הבעל מידה אין מוציאין מידו בב"ד ואינה נאמנת לומר של פלו' הוא מדאמרי' לעיל לוח מן האשה אין לה עליו כלום ואם היתה נאמנת להוציא מידו דבר שהוא בחזקתו ולומר של פלוני הוא תהא גם נאמנת לומר שלי הוא במגו דאי בעיא אמרה אחרים הפקידו בידה דאצ"ל מי הם האחרים וישאר לעולם בידיה כך פר"י והקשה ר"ש אם כן במעות שאינם טמונים אמאי קנתה כי היכי דאמרי' בטמונים לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי ה"נ באינם טמוני' להוציאם מידה הוא דבעי שלא היה יכול להוציאם מידה

בענין אחר ותירץ דבמעות שאינם טמונים אפי' תקף הבעל האשה מוציאה מידו בב"ד אבל במעות טמוני' אם תקף הבעל אין מוציאין דההיא דלוה במעות טמונים איירי ואם היא נושאת ונותנת בתוך הבית אין נאמנת לומר שלי הן ולא של פלוני הם דהא אמרינן לקמן וכן האשה הנושאת והנותנת בתוך הבית ואמרה שלי הן עליה להביא ראיה ולא מהימנינן לה במגו דאי בעי' אמרה שהיא נפקדת משל אחרים ואף אם אינה נושאת ונותנת בממון אלא הבעל הוא נושא ונותן בממון אלא שמפקיד בידה כל אשר לו דינה כנושאת ונותנת ועליה להביא ראיה: קבל מן העבד יחזיר לעבד דתלי' שמא הופקד בידו או ניתן לו ע"מ שיצא לחירות בו. ואם מת יחזיר לרבו דמה שנמצא ביד העבד מסתמא הוציא מבית האדון אלא שבחיינו נאמן העבד לומר הופקד בידי או ניתן לי הילכך אפילו נשתחרר העבד ומת יחזור לרבו אבל האשה שנתגרשה ומתה יחזיר ליורשיה עכ"ל. כתב הריב"ש בתשובה סימן נ' דהא דתנן קבל מן האשה יחזיר לאשה אפילו באשה הנושאת ונותנת בתוך הבית היא וכתב נ"י פירוש לפירושן כלומר שיעכב הפקדון לעצמו אא"כ יביא ראיה אותו פלוני או ישבע שהוא הפקיד אצלה וזהו פירוש לפירושן שהם מתביישים לומר שהם של בעלים שגנבו מהם עכ"ל ומ"ש או ישבע שהוא הפקיד אצלה הוא תימה שיהיה הלה נאמן בשבועתו ולא ראיתי כן לאחד מן הפוסקים וכתב ה"ה בפ"ז מהלכות שאלה ופקדון בשם הרשב"א שאם החזיר לקטן אינו חייב ונ"ל שאם הגיע לעונות הפעוטות מחזיר לו דאפי' לכתחלה נותנין לו כדי להתלמד ומקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ע"כ וגם נ"י כ"כ בשמו: וכתב עוד דהא דקתני יעשה לו סגולה כלומר משום השבת אבידה אבל מותר להחזיר לאפוטרופוס של קטן. כתוב בתשובות הרשב"א סי' תתק"ו באשה שקנתה חפצים מבעלה במעות טמונים דלא קנתה כלל דלגלויי זוזי הוא דבעי כדאמרינן בפי' חזקת הילכך ימכור מה שלקחה וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות אבל לתפוס בכולן הבעל לא דאין לו כי אם פירות כתב ר"י שנשאל הר"ם על ראובן שטוען שהלוה לשמעון כך וכך ושמעון טוען שכך הוא ושהוא מעכבם בשביל שהיה חייב לאשתו והשיב אם אשתו בחיים ואומרת תן לבעלי יכול לעכב ואם אחר מיתתה יעשה כפירושה ויתן לבעלה וא"כ ממ"נ שלו הוא ויכול לעכב הממון עכ"ל: לוח ממנה וגירשה וכו' שם לוח מן העבד ושחררו מן האשה וגירשה אין להם עליו כלום: ומ"ש דה"מ במעות טמונים כבר נתבאר בסמוך שזה דעת ר"ש וכבר נתבאר בסי' פ"ה שזה דעת הרשב"א וקצת מפרשים ושהרמב"ם נראה שחולק בדבר: ומ"ש והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית או אפי' אינה נושאת ונותנת אלא

שהבעל מאמינה ומפקיד מה שיש לו בידה אינה נאמנת לומר של פלוני הוא כבר נתבאר בדברי הרא"ש שכתבתי בסמוך ומ"ש אבל שטרי חובות וקניית הקרקעות שעשה הבעל על שמה וכו'. כתב הרשב"א ששאלת מי שנתן לבתו או לאחותו מעות ושטרי חובות ע"מ שאין לבעלה רשות בהן אלא מה שהיא נותנת לתוך פיה וע"מ שכל זמן שירצה יטול הכל לעצמו קרן והריוח בין בחייה בין לאחר מיתה והיא גם היא עשתה שטר הודאה בכך ושלא היה לה שום ממון בעולם משלה אלא אותן נכסים שנתן לה אביה ויש לה ולירשיה להחזיר כל זמן שירצה ועכשיו מתה האשה ונמצאו תחת ידה נכסים ושטרי חובות יוצאים על שמה והאב בא ליטול הכל והבעל טוען שכל נכסים משלו או שמסרן לה או שתפסן מן הבית ואותם נכסים שנתן לה האב נאבדו הדין עם מי וכן אם באו לדין בטענות אלו בחייה והיא אומרת כדברי האב מהו תשובה כל שאין טוען ברי אלא שמא מן הבית לקחתן נראה פשוט שהדין עם האב ואפילו לאחר מיתה כ"ש בחייה שהיא טוענת ברי וכדתניא בפרק חזקת (נב:) האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמה ואמרה שלי הן מבית אבי אבא עליה להביא ראיה אלמא כל שיש לו נכסים ידועים שהיא מתעסקת בהם וטוענת שנכסים אחרים שאינם ידועים נפלו לה אינה נאמנת שכל שטוען דבר מחודש עליו הראיה והא נמי דכוותה וכ"ש דהתם שהשטרות שיוצאים על שמה מוציאים מחזקתה בטענה זו כ"ש כאן להעמיד על חזקתה שהרי יש בידה נכסים ידועים להתעסק שאינם לבעל והבעל שטוען שממה שבבית נטלה עליו להביא ראיה וכ"ש בטוען שאינו מצוי לומר אותם הראשונים נאבדו ואלו אחרים הם ומאותה ברייתא דהיו אונות ושטרות יוצאים על שמה היה נראה לכאורה דאפילו בשטוען הבעל ברי ר"ל שטוען אני הפקדתי בידה מעות ובברי שטרות אלו נעשו מאותן מעות אינו נאמן דהא באשה שהיו אונות ושטרות יוצאות על שמה הרי היא טוענת ברי ואפ"ה אינה נאמנת עד שתביא ראיה אלא שאני חוכך בזה מעט הואיל ויש לבעל נכסים שהיה יכול למסור בידה ואף על פי כן נראה גם בזה שעל הבעל להביא ראיה וה"ה בשאלה השנייה כי שאלת במפקיד זהובים ביד האשה דה"ה והוא הטעם אבל מה שאילו היה דבר שבמדה ובמשקל והיינו מוצאין אותו ברשות היבמה ודאי מוציאים אותו מידו כדי להתלמד במקום אחר אני אומר לך דהא ליתא אלא מימר אמרינן הנך אזול לעלמא והני אחריני נינהו וכדאמרינן בפרק האשה שלום (קט:) ההוא גברא דאפקיד שומשמי גבי חבריה וכו' ואסיקנא דלכ"ע חיישינן שמא פינן ודקאמר כן וכן הויין אימור אתרמויי אתרמי ליה עכ"ל וכ"ע בח"ג סימן קצ"ג שאלת ראובן

מתה אשתו בלא בנים ויש בידו הרבה שטרי חובות יוצאים על שמה וקרובים תובעים מהבעל אותם שטרי חוב שאפי' שהבעל יורש את אשתו אינו יורש בראוי ומלוה ראוי היא אצל הבעל והבעל טוען שמנכסיו נעשו שהיתה מלוה משלו וכותב בשמה והקרובים אומרים לא כי אלא הוא מתנה שנתנו לה ע"מ שאין לבעל רשות בהם תשובה נראה לי שאין כאן עסק לאותו דין שנחלקו בו גדולי הדורות במלוה אם היא ראויה לבעל דלא נאמרו דברים הללו אלא במעות מגולין וידועין שאין עסק לבעל בהם כגון שנתנו לה במתנה ע"מ שאין לבעל בהם כלום א"נ בשטרי חוב שנפלו לה מבית אביה א"נ שחייב לה אחר עצמו במנה אבל כאן דרך אחר יש לו שכל מה שיש לאשה בחזקת הבעל הוא עד שתביא ראיה לדבריה וכדתניא וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאים על שמה וכו' ואל תשיבני דהתם כשמתה אין יורשיה צריכין להביא ראיה וטוענים להם וכדאיתא התם אמר שמואל מודה לי אבא שאם מת על האחים להביא ראיה דהתם שאני שאין האחים והיתומים טוענים ברי אבל כאן הבעל טוען ברי ועוד דהכא שאני שהיא אשה היושבת תחת בעלה וכל אשר בידה או שקנתה או הליתה בחזקת הבעל הוא ואפי' מן הסתם וכ"ש כשהבעל טוען ברי וכתב עוד אילו תפס הבעל שטר של מלוה שידוע שנפלה לה מבית אביה וכיוצא בזה אינו נאמן לומר במשכון בא לידי ואפי' בשבועה ע"כ: כתוב בתשובות הרמב"ן סימן ס"ד ראובן חלה והוציא עליו בנו הוצאות בחליו ובקבורתו ואשת ראובן הפקידה מטלטלין ביד חנוך ורוצה למוכרם בעד הוצאותיו והיא טוענת המטלטלין שלי היו ואין לך לתפוס בשלי הדין עם האלמנה מכמה טעמים וע"ש כתב המרדכי בפי' האשה אפוטרופוס של רחל תבע את לוי רחל השאילה לך שריון עד שלא נשאת ואותו שריון לא היה מהנכסים שהתנה לתת לבעלה וע"ש :

סימן פז - שאין חזקה בנכסי אשת איש

אין לאיש חזקה בנכסי אשתו וכו' משנה בפרק חזקת (דף מב.): ומה שכתב אפי' סילק עצמו מפירותיה שכתב לה דין ודברים אין לי בהם דמהני כדלקמן אפי"ה אינה חזקה שאינה חוששת למחות בו שם אהא

דתנן אין לאיש חזקה בנכסי אשתו פריך (בדף מט:) פשיטא כיון דאית ליה פירא פירא הוא דקא אכיל לא צריכא דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך כלומר לא יהא לי ואפי"ה אין לאיש חזקה דאין אשתו מקפדת אם יאכל הפירות שלא כדין וכי כתב לה מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו לא אמר כלום אמרי דבי רבי ינאי מתניתין בכותב לה ועודה ארוסה: ומ"ש אבל אם יש עדים שמכרה לו מהני ודוקא בנכסי מלוג ולא בשאר נכסים כדלקמן שם אהא דתנן אין לאיש חזקה בנכסי אשתו מקשי בגמרא (שם) הא ראייה יש כלומר חזקה הוא שאינה מועלת לו אבל ראיית עדים או שטר תועיל לו תימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל משום דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי הא איתמר עלה לא נצרכה אלא באותן ג' שדות אחד שכתב לה בכתובתה ואחד שייחד לה בכתובתה ואחד שהכניסה לו שום משלה למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כ"ש דה"ל איבה דא"ל עיניך נתת בגירושין ובמיתה אלא למעוטי נכסי מלוג הא אמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום כי איתמר דאמימר היכא דזבין איהו ומית אתיא איהי ומפקא א"נ זבנה איהי ומתה אתא איהו ומפיק בתקנתא דאושא אבל היכא דזבני תרווייהו לעלמא א"נ זבנה איהי לדידיה זבינהו זביני וכתב הרא"ש זבינהו זביני ולא יכלה למימר נחת רוח עשיתי לבעלי אבל כל נכסי הבעל בין נצ"ב בין שאר נכסי הבעל אם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה בכולהו מציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי עכ"ל ודברים אלו כתב הרמב"ם בפכ"ב מהלכות אישות: ומ"ש ואפי"ה אחר שמחזיק בנכסיה בחיי בעלה אינה חזקה וכו' שם (דף נ.) אהא דתנן אין לאיש חזקה בנכסי אשתו והאמר רב א"א צריכה למחות במאן אילימא באחר והאמר רב אין מחזיקים בנכסי א"א אלא לאו בבעל ואסיק רב יוסף לעולם באחר וכגון שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל וג' שנים לאחר מיתת הבעל מגו דאי בעי אמר אנא זבינתה מינך כי א"ל את זבינתה ליה וזבנת ניהלי מהימן: ומ"ש רבינו גבי אחר שמחזיק בנכסיה בחיי בעלה אינה חזקה אפי"ה אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך וכו' כן הכריעו שם התוס' עיין במישרים נכ"ג ח"ז:

סימן פח - כל היוצאת מתחת בעלה במיתה או בגט או במאון נוטלת נכסים

האשה שיוצאת מתחת ידי בעלה בין במיתה בין בגירושין נוטלתן כל נכסים וכו' פשוט הוא: ומ"ש ונ"מ נוטלת כמו שהן אפי' בלו הרבה וכו' משנה בפרק אלמנה לכ"ג (סו.) אלו הם עבדי מלוג אם מתו מתו לה ואם הותירו הותירו לה ואיכא למידק אמאי נקט רבינו אפי' בלו הרבה ואין ראוי לעשות בהן מעין מלאכתן ראשונה דמשמע טעמו דאכתי השחקים קיימים הא אם אין השחקים קיימים משלם אותם והא ודאי ליתא דהא תנן אם מתו מתו לה וצ"ל דכל שבלו ואין עושין מעין מלאכתן ראשונה חשיב כמתו בעבדים: ומ"ש ונכסי צ"ב מדינא דגמרא כיון שהם באחריותן נוטלתן כמו ששמו אותם תחלה וכו' בפרק אלמנה (שם) תנן אלו הם עבדי צ"ב אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו וכתב הרי"ף דייקי רבוותא מדקתני במתניתין בעבדי צ"ב וה"ה בנצ"ב אם מתו מתו לו ולא קתני אם פחתו פחתו לו דוקא כעין מתו ממש דלא משמשי מעין מלאכתם דכמאן דליתנהו דמי הוא דחייב באחריותן ומשלם דמים אבל אי איתנהו אף ע"ג דבלו טובא ופחתו אי משמשי מעין מלאכתם נוטלתן האשה ואינו משלם דמים שדין עבדי צ"ב ודין נצ"ב חד הוא כדין אלו כד דין אלו ואנן לא חזינן האי דיוקא דהא מקשינן בגמרא למ"ד כל היכא דמחייב באחריותן אכלי בתרומה מהא דתנן כהן ששכר פרה מישראל אף על פי שמזונותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה וקא מפרקינן ותסברא נהי דמיחייבא באונסיה בכחישה וביתירות דמים מי מיחייב מדקא מפרקינן הכי גבי שכירות פרה מכלל דלגבי צ"ב מיחייב ואפי' בכחישה וביתירות דמים ולהכי אכלי בתרומה וש"מ דליתא להאי דיוקא דדקו קמאי ז"ל אלא מיהו אף ע"ג דדינא דגמרא הכי לא מחייבינן ליה לבעל השתא בכחישה וביתירות דמים דכיון דלא נהגו עלמא הכי כל מאן דמקבל לנצ"ב וכתב להו עליה אדעתא דמנהגא הוא דמקבל להו עליה הילכך לא מיחייב אלא לפום מנהגא עכ"ל והרא"ש ז"ל העתיק דבריו וכך כתב גם כן הרמב"ם בפכ"ב וע"פ הסכמתם בדינא דגמרא כתב רבינו מ"ש כאן שלא לחלק בנצ"ב בין עושין מעין מלאכתם לאין עושים ועוד יתבאר בסימן זה כיצד דנים בזמן הזה: ומ"ש אלא שהיא נותנת דמים ונוטלתן כגון אם הכניסה לו שני כלים באלף זוז ושבתו ועמדו על אלפים וכו' מימרא דרב יהודה בפרק אלמנה לכ"ג (דף סז.) מפרש טעמא משום שבח בית אביה ומבואר הוא שמ"ש רבינו האחד נוטלתו בלא דמים היינו לומר שנוטלתו בכתובתה שהיא אלף זוז וכך מפורש בגמרא ואיתא התם

בגמרא (דף סו.) איתמר המכנסת שום לבעלה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן רבי יהודה אמר הדין עמה משום שבח בית אביה ורבי אמי אמר הדין עמו ופירש"י מכנסת שום לבעלה. נצ"ב ששמה לו בכתובתה והיו בהם כלים ודבר המסויים וכשגירשה ובאה ליטול כתובתה היא אומרת כלי אני נוטלת וכו' ואיפסיקא בגמי הלכה כרב יהודה וכתב הריב"ש בסימן כ"ב ובסימן ק' שאם האשה אינה רוצה כליה אע"ג דאית לבעל מעות יכול לסלקה בכליה דכיון שהמטלטלין ההם מיוחדים לה ואין הבעל רשאי למכרם וגם נוטלתן בלא שבועה הרי הם כאילו הם משכון בידם ואפותיקי ובפי' השולח (מא.) מוכח שהעושה שדהו אפותיקי סתם לאחר"י אינו גובה משאר נכסים אא"כ שטפה נהר ולכן כיון שהיא הביאתם מבית אביה ומיוחד"י לה ומכלה אותם והוא אינו יכול למכרם נראה דיכול לומר לה טלי כליך אלא שאם פחתו או הוזלו פחתו לו כמו שקבל עליו וצריך לשלם לה הפחת במעות אם יש לו דהו"ל במותר כב"ח דעלמא וכן אם אינם עושים מעין מלאכתם הרי הם כאילו נגנבו כדברי הגאונים ואינה לוקחת הבלאות שהרי אין בהם משום שבח בית אביה מעתה וכן הוא אינו יכול לכופה ליטול הבלאות ההם כל שיש לו מעות בעין והרי הם כשאר מטלטלין שלו שאם אין לו מעות יוכל להגבותן לה בשומא דכל מילי מיטב הוא ואפי' סובין זהו מה שני"ל לפי דין התלמוד אמנם אם יש מנהג אחר פשוט בעיר הולכין אחריו עכ"ל וכתב בסימן שכ"ח דהא דא"ר יהודה הדין עמה דוקא בשעדיין עושים מעין מלאכתן ואע"פ שבלו קצת אבל אם לא היו עושים מעין מלאכתן אין כאן משום שבח בית אביה וכתב עוד שם שזה הדין של רבי יהודה איתי' בכל נכסים שהביאה בנדוניא בין מטלטלין בין קרקע וה"ה לקרקע שהכניסה לו שום משלה אע"פ שלא היה מבית אביה כשהיא יוצאת נוטלתו משום שבח בית אביה כיון שקנאתו ממה שהכניסה לו מבית אביה וכן פירש זה הרמב"ן עכ"ל: ומ"ש וכן הולדות של שפחה ובהמת נ"מ אף ע"פ שהן של הבעל כשהיא יוצאת נותנת דמיהן ונוטלתן בפרק האשה שנפלו (דף עט:) תניא ולד בהמת מלוג לבעל ולד שפחת מלוג לאשה חנניה בן אחי יאשיהו אמר עשו ולד שפחת מלוג כולד בהמת מלוג אמר שמואל הלכה כחנניה אמר ר"נ אף ע"ג דאמר שמואל הלכה כחנניה מודה חנניה שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתן מפני שבח בית אביה: ומ"ש ומטעם זה כתב הרמ"ה שאינו רשאי למוכרה אפי' בעודה תחתיו ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל דודאי בעודה תחתיו עושה בהם כל מה שירצה וכו' יתבאר בסימן צ': ומ"ש ומ"מ אם הקדישו היורשים נצ"ב שלה אחרי מות אביהם או שהיה בגד ופרשו אותו על המת נאסר ונותנים לה דמיו בפי'

אלמנה לכ"ג (דף סו:): ההיא איתתא דעיילה לגברא איצטלא דמילתא בכתובה שכיב שקלוה יתמי פרסוה אמיתנא אמר רבא קנייה מיתנא כלומר ואסור בהנאה א"ל ינאי בריה דרב יוסף בריה דרבא והאמר רבא א"ר נחמן הלכה כרב יהודה דאמר המכנסת שום לבעלה כלומר נצ"ב ששמה לו בכתובתה והיו בהם כלים היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן הדין עמה א"ל מי לא מודה ר"י דמחוסר גוביינא כיון דמחוסר גוביינא ברשותיה קאי רבא לטעמיה דאמר הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד: ומ"ש אלא שנהגו שכל זמן שראויין לעשות בהם מעין מלאכתן ראשונה שנוטלתן כמות שהן וכו' ארישא קאי שכתב מדינא דגמרא כיון שהם באחריותו נוטלתן כמו ששמו אותם תחלה ואם פחתו משלימין לה כל הפחת: ומ"ש בשם הרי"ף כבר כתבתי שהוא בפרק אלמנה לכ"ג: ומ"ש והרמב"ם הוסיף כלומר אף בהותירו שכתב הורו הגאונים וכו' בפרק כ"ב וכתב ה"ה וידוע שאין מנהג ארצותינו כן אלא כדין התלמוד ונצ"ב הרי הן כחוב גמור על הבעל עכ"ל. ונ"ל שאותו מנהג שכתבו הרי"ף והר"מ לא נאמר אלא במקום שנוהגים לכתוב בכתובה הכניסה לו כלי פלוני בכך וכך וכלי פלוני בכך וכך וכמו שנוהגים עוד היום בני רומניא והמערב אבל כגון אנו שאין כותבין בכתובה שום כלי בפרטות אלא כוללים הכל וכותבין הכניסה לו בגדים ותכשיטין סך כך וכך פרחים אין מקום לאותו מנהג כלל וזה דבר ברור ואחר שנים שכתבתי זה קם חכם אחד ופסק כמנהג שכתבו הרי"ף והרמב"ם אף לנוהגים שלא לכתוב שום כלי בפרטות וחלקנו עליו והוא כתב לחזק דבריו ואני כתבתי לסתור כל דבריו והסכימו עמי כל חכמי העיר הזאת צפ"ת תוב"ב. והבאתי ראיה מתשובת הריב"ש בסימן כ"א ובסימן ק' כי שם האריך בזה לאשר לקיים דברי עם היותם ברורים בעצמם ופשוטים בטעמם ונימוקם עמם ואינם צריכים חיזוק: הכניסה לו קרקע וכשיוצאה יש בו פירות מחוברים וכו' בפרק האשה שנפלו (דף קט.) תנן ר"ש אומר מקום שיפה כחו בכניסתה הורע כחו ביציאתה מקום שהורע כחו בכניסתה יפה כחו ביציאתה פירות המחברים לקרקע בכניסתה שלו ביציאתה שלה התלושים מן הקרקע בכניסתה שלה וביציאתה שלו ובגמ' שם ר"ש היינו ת"ק מחוברים בשעת יציאה איכא בינייהו וכתב הרא"ש ר"ח והרי"ף פסקו הלכה כר"ש משום דמסתבר טעמיה שמשוה מידותיו בכניסה וביציאה והראב"ד הביא ראיה דהלכה כר"ש ובה"ג כתב דר"ש לא פליג את"ק אלא מאי דלא פירשו רבנן אתא איהו לפרושי וגריס מחוברים בשעת יציאה אתא לאשמעין ומצאתי כתוב בשם ה"ר יונה ז"ל דאפי' בפירות גמורים שהגיעו ליתלש בכניסתה

שלו ביציאתה שלה ואע"ג דקי"ל כל העומד ליגדר כגדור דמי שאני הכא דאכילת פירות אינה אלא תקנת חכמים וכן תקנו פירות הנלקטין בעודה תחתיו שלו וכן מוכח בירוש' ובהכי מיתרצא נמי מה שהקשה הר"י הלוי ז"ל על פסק רב אלפס מההיא דיש נוחלין (קלו.) הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו מכר האב מכורין עד שימות ושמן את המחובר ללוקח אלמא בפירות מחוברים אזלין בתר מאן דגדלי ברשותו ומחמת קושיא זו פסק הלכה כרבנן ולא קשיא מידי כדפרישית דאכילת פירות אינו אלא תקנת חכמים וגם לדידיה קשה לרבנן על הכניסה אלא ודאי חכמים השוו מדותיהם באכילת פירות שכל הנלקטים תחתיו הם שלו עכ"ל והרמב"ם בפרק כ"ג פסק ג"כ כר"ש: ומ"ש רבינו תלשן הבעל קודם הגירושין זכה בהם אפי' לא הגיע זמן ליקצר כן משמע מהא דכתבתי בסמוך בשם הרא"ש שכל הנלקטים תחתיו הם שלו: הוציא הוצאות וכו' משנה בפרק הנזכר המוציא הוצאות על נכסי אשתו הוציא הרבה ואכל קימעא קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול ובגמרא (דף פ) ישבע כמה הוציא ויטול א"ר אסי והוא שיש שבח כנגד הוצאה למאי הלכתא אמר רבא שאם היתה הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח ובשבועה וכמה קימעא א"ר אסי אפי' גרוגרת אחת והוא שאכלה דרך כבוד לא אכלה דרך כבוד מאי אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא חד אמר בכאיסר וחד אמר בכדינר עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות וכתבו הר"י והרא"ש וכן הלכתא וכתב הרא"ש וכיון דלא יהיב שיעורא לחבילי זמורות מוקמינן לה אפחות שבממון והיינו ש"פ עכ"ל והרמב"ם כתב בפרק כ"ג מהלכות אישות אפי' אכל גרוגרת א' דרך כבוד או שאכל דינר א' אפילו שלא דרך כבוד ואפילו לא לקח בפירות ממה שהוציא אלא חבילה אחת של זמורות מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל ע"כ. וטעמו משום דבפלוגתא באמוראי דחד אמר כאיסר וחד אמר כדינר פסק כמ"ד כדינר משום דכיון דיורד ברשות אית לן למפסק כמי שמיקל עליו ועוד שהנכסים הם בחזקתו קודם שגרשה וה"ל נתבע ועליה להביא ראיה דהלכה כמ"ד כאיסר ונראה מדבריו שהוא מפרש דרב יהודה דעבד עובדא בחבילי זמורות לאו בשיעור מיירי אלא לאשמועינן דאפילו לא אכל פירות ממש אלא שהאכיל חבילי זמורות לבהמתו חשיב כאכל פירות וכן משמע בגמרא דקאמר רב יהודה לטעמיה דאמר אכל ערלה שביעית וכלאים הרי זו חזקה כלומר ובערלה וכלאים אין שם אכילת פירות ואפי' היא חזקה משום דאכילת זמורות חשיבא אכילה. כתב המרדכי בפרק הנזכר על אחד שבנה בית על קרקע של נ"מ ודר בו שנה

או יותר מאחר שלא חילקו רבותינו בין יציאה ניכרת לשאינה ניכרת אין בידינו לחלוק: ומ"ש נפלו לה נכסים במקום אחר והלך אחריהם והוציא הוצאות מרובות והביאן וכו' שם ההיא אתתא דנפלו לה ת' זוז בי חוזאי אזיל גברא אפיק ת"ר אייתי ת' בהדי דקאתי איצטריך ליה חד זוזא ושקל מינייהו אתא לקמיה דרבי אמי אמר מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל אמרו ליה רבנן לרבי אמי ה"מ היכא דקאכיל פירי הא קרנא קאכיל והוצאה היא א"כ ה"ל הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול: ומ"ש בד"א במגרש מדעתו אבל במורדת וכו' כ"כ שם הרי"ף והרא"ש וכך הם דברי הרמב"ם בפכ"ג מה"א אע"פ שהם סתומים קצת: ומ"ש הוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה וכו' בפרק האשה שנפלו (שם) א"ר יעקב א"ר חסדא המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה כמוציא על נכסי אחר דמי מ"ט עבדו בה רבנן תקנתא כי היכי דלא נפסדינהו ופירש"י אשתו קטנה. יתומה שהשיאתה אמה ואחיה ויכולה למאן: כמוציא על נכסי אחר. ואם מיאנה בו שמין ליה שבח שהשביח ונוטל כשאר אריסי העיר: עבדו ליה רבנן. הך תקנתא דשמין לו כאריס: כי היכי דלא נפסדינהו. שלא יכסיף ויקלקל הקרקע וכתב הרא"ש מ"ט עבדו רבנן תקנתא וכו' הילכך אם הוציא ולא אכל או הוציא הרבה ואכל קימעא שמין לו כאריסי העיר אבל אם הוציא קימעא ואכל הרבה ברשות אכל ולא תקנו חכמים לגרע כחו וכן אם הוציא ולא אכל וניחא ליה למשקל הוצאות שיעור שבח שומעין לו דלא תקינו להיות כמוציא על נכסי אחר אלא ליפות כחו ולא לגרע כחו עכ"ל והר"ן כתב היה קרוב הדבר לומר דכי אמרי' כמוציא על נכסי אחר דמי היינו דאם היה שדה העשויה ליטע שמין לו כאריס ואם אינה עשויה ליטע ידו על התחתונה אבל מלשון רש"י נראה שהוא כיווד ברשות בכל השדות ואף הרי"ף כתב כמוציא על נכסי אחר ברשות דמי ואף הרמב"ם כתב בפכ"ג מה"א ששמו לו כאריס שהרי ברשות ירד וכתב הרשב"א איכא למימר דלהקל עלי תקנו ולא להחמיר עליו דאילו הוציא קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל כדין בעל בעלמא אבל הוציא הרבה ואכל קימעא מחשבינן לו כאריס דעלמא עכ"ל ומ"ש בשם הרמ"ה כ"כ תלמידי רבינו יונה בשמו ומ"ש וכל זה אינו אלא נ"מ וכו' כ"כ הרי"ף והרא"ש בפרק האשה שנפלו והרמב"ם בפכ"ג מה"א ופשוט הוא דהא גבי נצ"ב תנן אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו: בעל שהוריד אריס בנ"מ של אשתו ומגרשה וכו' בפרק האשה שנפלו (שם) איבעיא להו בעל שהוריד אריסין תחתיו מהו אדעתא דבעל נחית אסתליק ליה בעל איסתליקו להו או דילמא אדעתא דארעא נחית וארעא לאריסי קיימא. ופירש"י אסתלקו

אינהו. ולא שקיל מידי כי דיניה דמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. וכתב הרא"ש אסתלק ליה בעל אסתלקו אינהו ואיתתא לא יהבה מידי וגם הבעל אינו חייב ליתן להם ואע"ג דהשוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם שאני הכא שהאריסין יודעים שהקרקע של האשה הוא שע"מ כן נכנסו שאם יגרשנה יפסידו ואין להם עליו איבעי להו לאתנויי שאם יגרשנה שהוא יפרע להם ומדלא התנו אינהו דאפסידו אנפשיהו ואסיקנא א"ר הונא בריה דרב יהושע חזינא אי בעל אריס הוא אסתליק ליה בעל אסתליקו להו אינהו ואי בעל לאו אריס הוא ארעא לאריסי קיימא והרמב"ם כתב בפ"י מהלכות גזילה כלשון הזה בעל שהוריד אריסין בנכסי אשתו ואחר כך גירשה אם הבעל עצמו אריס נסתלק בעל נסתלקו שלא ירדו לה אלא ע"ד הבעל ושמן להם וידם על התחתונה ואם אין הבעל אריס ע"ד הקרקע ירדו ושמן להם כאריס

עכ"ל:

סימן פט - חיוב קבורת אשתו

מתה האשה בחיי הבעל חייב לקבורה וכו' משנה בפרק נערה (דף מו:): ומ"ש בכלל זה האבן שנותנין על הקבר וכו' כ"כ הרא"ש בתשובה כלל י"ג ובסוף כלל ע"ה וכ"כ הרשב"א בתשובה: ומ"ש ולהספידה אפילו עני שבישראל לא יפחות לה מב' חלילין ומקוננת אחת וכו' שם במשנה חייב בקבורתה רבי יהודה אומר אפי' עני שבישראל לא יפחות לה מב' חלילין ומקוננת ומסיק בגמ' (מו.) דפליג כגון דהוי אורחא דידיה ולא אורחא דידיה ת"ק סבר כי אמרי' דעולה עמו ואינה יורדת ה"מ מחיים אבל לאחר מיתה לא ורבי יהודה סבר אפילו לאחר מיתה אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכה כרבי יהודה וז"ל הרמב"ם בפרח י"ד מתה אשתו חייב בקבורתה ולעשות לה מספד וקינים כדרך כל המדינה ואפילו עני שבישראל לא יפחות לה מב' חלילין ומקוננת אם היה עשיר הכל לפי כבודו ואם היה כבודה יותר מכבודו קוברין אותה לפי כבודה שהאשה עולה עם בעלה ואינה יורדת אפילו לאחר מיתה וכתב ה"ה כתב רבינו כדרך כל המדינה לומר שאם נהגו בני המדינה שלא להספיד אינו מספיד וכן מבואר בירושלמי: לא רצה לקבורה ועמד א' וקברה ב"ד מוציאין

ממנו ונותנין לזה כ"כ הרמב"ם בפ"ד וכתב ה"ה ירושלמי לא רצה הבעל לקבורה האב קבורה ומוציא ממנו בדין א"ר חגי לא אמרו אלא האב הא אחר אינו גובה רבי יוסי אמר בין אב בין אחר גובה ופסק רבינו כרבי יוסי והאריך ה"ה בטעם הדבר וחלק על הרשב"א שפסק כרבי חגי ומשמע מדברי הגהות מרדכי בסוף כתובות דה"ה אם היה הבעל בעיר ועמד האב או אחר וקברה :ומ"ש ואם הלך למ"ה ומתה ב"ד יורדין לנכסיו וכו' כ"כ הרמב"ם בפרק הנזכר וכתב שם שמוכרין בלא הכרזה וכתב ה"ה היה במדינה אחרת וכו' מימרא בפרק נערה (מח.) : ומ"ש בלא הכרזה ממה שאמרו פרק אלמנה ניזונית דלקבורה מזבנין בלא אכרזתא וכן פירש"י ורבינו האי וכו' ויש מי שהוסיף לפרש שאף הלוח לצורך קבורה או למזונות כשבאין ב"ד לפורעו מוכרין בלא אכרזתא ל' יום כדי שלא תנעול דלת בפני גומלי חסד המלוים לדברים כאלו וכן ראוי בכיוצא בזה לעשות עכ"ל :ומ"ש בד"א בחייו אבל אלמנתו אינה נקברת מנכסיו אלא יורשי כתובתה חייבים בקבורתה משנה פרק אלמנה ניזונת (דף צה:) :ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפ"ח מה"א וז"ל מתה האלמנה יורשי הבעל חייבים בקבורתה ואם נשבעה שבועת אלמנה ואח"כ מתה יורשיה יורשין כתובתה והן חייבין בקבורתה אבל לא יורשי הבעל וכתב ה"ה מתה האלמנה וכו' ר"פ אלמנה (שם) יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה ופרק האשה שנפלו (דף פא.) פירשו בגמרא יורשי כתובתה. בשומרת יבם שמתה ויורשי הבעל שהם יורשי כתובתה וחצי נצ"ב שלה חייבים בקבורתה כמו שיתבאר בפכ"ב וסובר רבינו דכ"ש באלמנה דעלמא שלא נשבעה שאין יורשין שלה יורשין כלום כנזכר פי"ו שיורשי הבעל חייבים בקבורתה אבל בהשגות כתוב א"א דעתא קלישתא חזינא הכא וכי מפני שלא נשבעה קרא ליורשי הבעל יורשי כתובתה והלא הם אומרים שכבר נפרעה ונטלה צררי והורישה אלא ודאי יורשי נדוניתה ונ"מ שלה קוברים אותה ואע"פ שלא ירשו כלום עכ"ל ובאמת שיש לחלק בין זו שדינה שיורשיה יורשין אותה אלא שלא נשבעה לה היא דשומרת יבם ואין בידי להכריע עכ"ל וגם הר"ן כתב בר"פ אלמנה שטעמו של הרמב"ם דיליף לה במכ"ש דשומרת יבם והראב"ד השיג עליו והדין עמו ע"כ :

סימן צ - דין הבעל יורש את אשתו, ומה הוא שאינו

יורש

האיש יורש את אשתו שמתה בחייו משנמסרה לו או ליד שלוחו כדפרישית לעיל בסימן נ"ז אשה שצותה בשעת מיתתה לתת לפלוני כך וכך ממלבושיה ונתרצה לה הבעל אם יכול לחזור בו עיין במרדכי ס"פ הזהב מצאתי כתוב שהשיב אבי העזרי שהבעל יורש את אשתו המומרת: ומ"ש ויורש כל נכסיה בין צ"ב בין נ"מ כן משמע בפרק האשה שנפלו ובכמה דוכתי: ומ"ש בד"א במוחזק לה אבל בראוי כגון ירושה שראוי לירש ומתה בחיי מורישה אינו עומד במקומה לירש מימרא בר"פ יש נוחלין (דף קיג.) ומייתי לה מקרא ובתר הכי (קכה:) אמר רב פפא הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק: ומ"ש אבל שבח נוטל במה שיירש ממנה וכו' שם (דף קכה:) אהא דא"ר פפא הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק כתב הרא"ש אבל בשבח נוטל שהרי כל הנכסים הם שלו וברשותו השביחו נכסי וגם אינו נוטל ממלוה אשתו ואפילו מה שהלוותה מנ"מ שלה בעודה תחתיו כדמוכח בפרק שור שנגח ד' וה' (מב:) דאין הבעל יורש נזקי אשתו לרבנן משום דהוי כמלוה ואע"פ שאם היו באים לידיה בחייה היה בהם דין נ"מ כדקתני במתניתין דמציאת האשה (סה.) (כך פירשו התוספות ולי"נ דאם הלוותה האשה מנ"מ שלה כשהיתה תחת בעלה ומתה ירית בעל ההיא מלוה שהרי שלא כדין הלוותה קרן של נ"מ שלו שהקרן ברשותו הוא ליטול הימנו פירות ולא עדיף ממכרה שהתקינו באושא שהבעל מוציא מיד הלקוחות משום דכלוקח ראשון שויוהו רבנן וכ"ש אם הלוותה ממון שהיה בידיה שהבעל מוציא מידו ויורש אותה מלוה אבל אם מתו מורישי האשה והניח מלוה ביד אחרים ומתה האשה קודם שגבתה המלוה או אם היה מלוה ביד אחר כשלקתה ומתה קודם שגבתה בהך מלוה לא ירית לה בעל והיינו דומיא דנזקי אשתו עכ"ל וה"ה כתב בפרק ראשון מהלכות נחלות לא הזכיר רבינו בדין הבעל במלוה שום דבר אבל ממ"ש בפרק כ"ב מה"א כל נכסים שיש לאשה בין נ"מ וכו' ואם מתה בחיי הבעל יורש הכל ולא חילק כלל בין נכסים לנכסים נראה קצת שהוא סובר כדברי ר"י ן' מיגאש ז"ל שכתב שהבעל יורש את המלוה והאריך בזה וחלק במלוה ע"פ בין הגיע זמנה ללא הגיע זמנה מחיים דאשה והוא עצמו כתב שהרי"ף ור"ח חלוקים עליו ואומרים שדין הבעל במלוה כדין הבכור והוא ז"ל חשש לדבריהם ולא עשה מעשה כדבריו והרמב"ן והרשב"א ז"ל דעתם כדעת הגאונים שאין הבעל נוטל במלוה וכן עיקר ומ"מ זהו כשנתברר שהמלוה היא מן האשה אבל אם היתה

נושאת ונותנת בתוך הבית והיו שטרות יוצאות על שמה אין חזקתן שלה כמו שיתבאר פ"ט עכ"ל. ותשובת הרשב"א בדין זה אכתוב בסמוך. כתוב בתשובות הרא"ש בסוף כלל נ"ד על ראובן שחלק נכסיו והניח קרקע לבתו לנדוניתה בתנאי שאם תמות קודם נישואין שישאר הקרקע להקדש וחלתה חולי מות וכדי להפקיע הקרקע מיד הקדש הלכו קרוביה והושיבוה במטה בחלייה ועשו ז' ברכות כדי שיירשנה ומתה מהחולי זה ולא קרב אליה הורני אם יירשנה ונראה דלא משום דלא היתה ראויה לביאה דהוה כנכנסה לחופה ופירסה נדה ועוד דמי להאי דאמרינן בעלמא הוא עשה שלא כהוגן וכו' והשיב נראה דאין באותה חופה כלום חדא כמ"ש כיון שלא היתה ראוייה לביאה ועוד דאזלינן בתר דעת ראובן שרצה לעשות טובה לנשמתו ליתנו להקדש ולא שירשוה יורשיו רק שיירו כדי שתינשא בו בתו וכ"ש שלא היה בדעתו שיבוא לידי נכרי ע"י הערמה הלכך אומדנא דמוכח והקרקע הוא הקדש עכ"ל: מי שאמר נכסי לפלוני ואחריו ליורשי קי"ל דה"ה ליורשי יורשיו ואם היה לו בת וכו' עד ובעל הבת יורש מבואר בגמרא פרק יש נוחלין (דף קכה:) גבי ההוא דאמר נכסי לסבתא ובתרא לירתאי: כתב הרשב"א בתשובה גרסינן בפרק יש נוחלין אמר רב פפא אין הבכור נוטל במלוה ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ואיכא מרבוותא דסברי כיון דפלגניהו ולא אמר אין הבעל והבכור נוטלין בראוי כבמוחזק ש"מ בעל נוטל בראוי דמלוה וכן דעת ר"י מ"גא"ש ז"ל אבל ר"ח והרי"ף אמרו שאף הבעל אינו נוטל במלוה והדיין מה שיראה בעיניו יעשה ובאמת כי רובן של חכמי הדורות הסכימו שאין הבעל נוטל במלוה דראוי הויא אפילו לגבי בעל ומיהו מסתברא דוקא במלוה שנפלה לה בירושה וא"י במלוה שהיתה לה עד שלא נשאת ואי נמי במלוה שנעשית ממעות ששיירה לעצמה וכתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בהן וא"י לאחר נשואים ובשקנו מידו הא לאו הכי הרי זכה הבעל באותן המעות כדין נכסי מלוג וא"א לה להפקיעה ממנו דלא גרע לותרתה ממכירתה שהבעל מוציא מיד הלקוחות ועוד מסתברא שאפילו היו לה מעות קודם שנתארסה ושיירתם לעצמה בפירוש עד שלא תתארס שלא יהא לבעל בהן כלום לא עשתה כלום דמיד זכה בהן הבעל ממילא כדין נכסי מלוג וא"כ כתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בה דאי לא מברחת למה לי לאוקמי בשיירה היא וכן בפרק חזקת (מט:) דאוקימנא בכותב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי על שדה זו ובפרק בן סורר (עא:) דאוקימנא בשנתן לה אחר ע"מ שאין לבעלה רשות בהם לוקמינהו דכולהו בנכסים ששיירה לעצמה שזה היה יותר קרוב ומצוי ומלוה שיש לה אצל הבעל כ"ש אם הלויית לו קודם שנישאת שהרי זכה בהן מתחילי

כדין נכסי מלוג ואפ"י דשיירה לעצמה מעיקרא לפי מה שאמרנו ואפ"י כתב לה דין ודברים אין לי בהם אפ"ה הבעל יורש מחצית אותה מלוג לפי שאמרו בפי"נ (קכו.) גבי בכור שאינו נוטל במלוג ובמלוג שעמו פלגי יש גורסין שם כן ולומר שהמלוג שעם הבן הבכור כלומי שהלוגו אביו מספק' לן אם הוא מוחזקת אצלו או לא וכיון שכן מספיק' חולקים ונוטל באותה מלוג מחצית הבכורה כדין ממון המוטל בספק ואם הדין כן בבכור כ"ש בבעל ואם היה לה משכונא על קרקע אם הוא אתרא דלא מסלקי הבעל נוטל בה לפי שהמשכונא כקנוייה אצלה ואפ"י הבכור נוטל בה פי שנים כדאיתא בפרק א"נ (סז:) וכל משכנתא סתם הרי היא כאתרא דלא מסלקי משום דסתם משכנתא שתא ואין קרוי אתרא דמסלקי אלא במקום שאיפשר ללוג לסלק את המלוג כל זמן שירצה ואפילו ביומו והכי מוכחא לי שמעתא התם עכ"ל והוא בתשובה להרמב"ן סימן ס"ג ובתשובה אחרת כתב וז"ל דעתי באמת נוטה לדברי ר"ח והר"י"ף במלוג שהיא ראוייה וגם הר"י הלוי חושש בפירוש לדבריהם הלכה למעשה אחר כל הראיות שהביא: כתב הרמב"ם הנושא אשה שהיא אסורה לו וכו' א"כ אומר האב שחפץ בנישואים בפכ"ב מה"א וכתב ה"ה הנושא אשה שהיא אסורה לו וכו' מפורש בתוספות פ"ב דיבמות וכן הנושא את הקטנה וכו' זה מבואר בהרבה מקומות ונתבאר בהלכות ביבמות פרק ב"ש דקטנה שלא מיאנה ומתה בעלה יורשה אבל הפקח וכו' זה למד רבינו ממ"ש שאין לה כתובה כנזכר פי"ו וכשם שאין לה כתובה ממנו כך אינו יורשה והיא אינה בת דעת שתוכל לזכות לו: והחרש שנשא וכו' זה לא מצאתי מבואר אבל דברי טעם הם כיון שהיא בת דעת ובהשגות כתוב שאע"פ שהיא בת דעת ונישאת לו אינה יורשה שמה שבידה זכתה לו מה שלאחר מיתה לא זכתה לו ע"כ: קטנה שנתקדשה פרק האיש מקדש (מה:): נתקדשה לדעת אביה וכו' ופסק רבינו ספ"ז מה"א כדברי רב הונא וכ"ש לענין ממון ירושה שהעמד ממון על חזקתו ולזה כתב רבינו בין בפניו עד כאן לשון הרב המגיד ז"ל: ב"ה כתב הרמב"ם פ"ה מהלכות נחלות גבי הא דאין הפקח יורש את אשתו החרשת שאפילו נתפקחה אחר שנשאה אינו יורשה. וכ"ע בעל שנשא קטנה שאינה צריכה מיאון אינו יורשה שהרי אין כאן שום אישות: וכתב הרשב"ם אפילו אשתו נשואה שהיא עמו בקטטה ונתן עיניו לגרשה ומתה אינו יורשה ולי"נ לא"א הרא"ש ז"ל שאין הירושה נפקעת אלא בגירושי (ב"ה) וכבר נתבאר בדברי הרא"ש והרשב"א שאין בכלל זה מה שהלויית מנכסי מלוג ומסתבר טעמייהו: גמורים אבל ודאי ארוסתו וכו' בפרק מי שמת (קמו:) אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם א'

שאמרו לו אשתו תותרנית היא ונכנס אחריה לחורבה לבודקה נפל עליה חורבה ומתה אמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה מתה אינו יורשה ופרשב"ם דה"ג הואיל ונכנס אחריה לבודקה בנשואה מיירי דכיון שהיה בדעתו לגרשה אם ימצאנה בעלת מום ובתוך כך מתה קודם שנתפייסו ואינו זוכה בירושה ומהכא שמעינן שמי שמתה אשתו מתוך קטטה שיש בדעתו לגרשה שוב אינו יורשה ויש גורסין הואיל ולא נכנס עמה לבא עליה אלא לבודק' ומוקי לה בארוסה ולא נראה לי דאפי' בא עליה בימי אירוסין קודם הכנסה לחופה לא ירית לה וכתוב במישרים נכ"ג ח"ח בן מיגאש פירש כפרשב"ם וכתב הרא"ש נראה דל"ק דאמרי' בכתובות נכנס עמה לחצר סתם חצר דידיה לנישואין וזו החורבה שלו היתה ונכנס עמה לבודקה והוא טוען שנכנס עמה לשם נשואין אם לא ימצאנה תותרנית ולא מצאה בעלת מום והרי היא אשתו וזכה בירושת' ואמרו חכמים הואיל וכניסתה היתה לבדקה לא חשבינן להך כניסה נישואין ואינו יורשה והשתא אין ראייה לפסק רשב"ם ועוד אי האי עובדא בנשואה איירי מה הוצרך ליכנס אחריה לחורבה כדי לבדקה למה לא בדקה בתוך ביתו ע"כ והתוספות כתבו כדברי הרא"ש ז"ל ובסימן נ"ז כתבתי תשובת הרא"ש שכתב לדחות פירשב"ם: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם הוא בפרק כ"ב וכתב הרב המגיד בהלכות פרק אע"פ ודע שלפי שיטתינו שאין כופין הבעל לגרש מחמת שום מרד אין צורך להוראה זו שהרי אין כופין הבעל ואם גירשה מעצמו ודאי אבד כתובתה עכ"ל ומה שהביא רבינו דברי הרמב"ם כדי לסייע להרא"ש איכא למידחי דשאני התם שהוא אינו רוצה לגרש ואע"פ שהוא רוצה להתגרש לא הפסיד הוא זכותו בשביל כך: נפל הבית עליו ועל אשתו וכו' משנה בפרק מי שמת (קנח.) (נפל הבית עליו ועל אשתו וכו' וב"ה אומרים נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב ופירש"י נכסים. נכסי צ"ב בחזקתן ובגמ' מפרק בחזקת מי כתובה מנה ומאתי' ותוס' בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים והיוצאים עמה הם נכסי מלוג. ובגמרא (שם) נכסים בחזקתן בחזקת מי ר"י אומר בחזקת יורשי הבעל ורבי זירא אמר בחזקת יורשי האשה ור"ל משום בר קפרא אמר יחלוקו ופסק הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כבר קפרא: ומ"ש רבינו וכגון שייחד לה נכסים לכתובתה שאינה צריכה לישבע וכו' פשוט הוא: ב"ה לכאורה אבל לפירוש הרי"ש מיינבו"ל דלא חייש להתפסת צררי במת פתאום כמו שנתבאר בסימן צ"ו א"צ לדחות בכך: אשה שיש לה נכסים ורוצה לינשא ונתנה במתנה קודם לכן ונשאת הבעל אינו זוכה בהם וכו' בפרק האשה שנפלו (דף עח: עט:) ההיא אתתא

דבעיי דתיברחינהו לניכסה מגברא לברתה אינסיבא ואיגרשה אתאי לקמיה דרב נחמן קרעיי רב נחמן לשטרא א"ל רבא לרב נחמן טעמא מאי דלא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני ה"מ לאחריני אבל לברתה יהיבה אפ"ה במקום ברתה נפשה עדיפא לה מיתיבי הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים לאחריים דברי רשב"ג וחכמים אומרים רצה מצחק בה עד שתכתוב לו מהיום לכשארצה טעמא דכתבה ליה הכי הא לא כתבה ליה הכי קננהי לוקח א"ר זירא ל"ק הא בכולה הא במקצתה ואי לא קננהי לוקח נקנינהו בעל אמר אביי עשאום כנכסים שאינם ידועים לבעל ואליבא דר"ש ופירש"י דבעיי דתיברחינהו לניכסה. אלמנה היתה ובאת לינשא והיתה מקדמת ונותנתו לבתה כדי להבריח זכות בעלה מהם שלא יזכה בהם והודיעה לעדים שאין מתנה זו מתנה אלא להבריח ולא שתזכה בהם הבת אם תתאלמן היא או תתגרש: אתאי לקמיה דרב נחמן. לתבוע להחזיר לה הנכסים והבת הוציאה שטר מתנתה וקרעיי רב נחמן: שטר פסים. שטר פיוסים שמפייסה לקבל מתנה זו להפקיע זכות בעלה קודם נישואין ולא שיזכה המקבל זה בהם: אם רצה. המקבל הזה: מצחק בה. ומחזיק בהם עולמית: עד שתכתוב. בשטר זה מהיום נתונים לך לכשארצה יש כאן הברחה מבעלה שאם בא לזכות תאמר אני רוצה: הא בכולה. כי אמר שמואל לא קני בכותבת לו כל נכסים דכיון דלא שיירה מידי לנפשה אם תתגרש אן סהדי דלא גמרה ומקניא והא דקתני רצה מצחק בה בכותבת מקצתן: ואי לא קננהי לוקח ליקנינהו בעלה. לשמואל בכותבת כולן דאמר לא קני כיון דלא קני מאי הברחה איכא ליקנינהו בעל ויאכל פירות ויירשנה אם תמות תחתיו: כנכסים שאינם ידועים. שהרי ע"מ שאינם שלה נשאה דסבור שהמתנה גמורה וכתב הר"א עד שתכתוב לו מהיום לכשארצה פירוש מהיום תחול המתנה לכשארצה לקיימה אבל בכל פעם שתרצה הרשות בידה לבטל וכן כתב הר"ן בשם ר"ח אבל מדברי הרמב"ם בפרק כ"ב מהלכות אישות נראה שהוא מפרש עד שתכתוב בשטר זה מהיום נתונים לך לכשארצה יש כאן הברחה מבעלה שאם בא לזכות תאמר אני רוצה במתנה ונמצאת קיימת למפרע מיום שנכתב השטר ואם בא להחזיק תאמר אני רוצה וכתב הר"ן וזה על דרך מאי דאמרינן בקידושין פרק האומר דעל מנת שירצה היינו דאמר אין וכל היכא שאמר אין קנה למפרע אפ"ה הם מטלטלים ובשעה שתרצה עומדים בר"ה כדמוכח בריש המפקיד (לד.) וכ"כ הרב המגיד בשם הרשב"א וכתב עוד הרא"ש ל"ק כאן בכולה כאן במקצתה ושיעור השיור הוי כמו שפירשתי שיור ש"מ בפרק מי שמת וכתב הר"ן רש"י כתב שבשעת מתנה הודיעה לעדים שאין מתנתה זו אלא

להבריא זכות בעלה מהם ולא שתזכה בהם הבת אם תתאלמן היא או תתגרש כלומר שלא התנתה כן בפירוש אלא שגלתה דעתה בכך ולא נהירא דהכא פליג רב ענן כדאיתא בגמרא ואילו גלתה דעתה ליכא מאן דפליג כדאמרינן בפרק מי שמת אפילו למ"ד מברחת קנה ה"מ היכא דלא גליא דעתה אבל הא גליא דעתה וגם הרא"ש כתב על דברי רש"י ולא נהירא לי דא"כ אפי' מקצתן נמי כיון דאיכא תנאי ועוד דאי איכא עדים אמאי בעי רבא לפלוגי בין ברתה לאחרינא ועוד אי כתב ידן יוצא ממקום אחר מה מועיל מה שהודיעה לעדים לא אתי בע"פ ומרע לשטר ועוד אמרינן בפרק מי שמת אפי' למ"ד מברחת קני ה"מ היכא דלא גליא דעתה דמשום אינסיבי והא גליא דעתה והתם לא היה תנאי דאילו היה תנאי לא היה טועה רב ביבי לקיים המתנה אלא גילוי דעת שאמרה שהיתה רוצה לינשא והא גילוי דעת מועיל לכ"ע אפי' למ"ד מברחת קנה כי ההיא (קידושין נ.) דזבין נכסיה אדעתא למיסק לא"י מכלל דמברחת אפי' גילוי דעת אין כאן אלא שידוע לעולם שאשה זו עומדת לינשא וכשכותבת כל נכסיה לאחר אנו אומדין דעתה שלהבריא מבעלה נתכוונה דלא שביק איניש נפשיה וכו' וכן אם נשאה מיד סמוך לנתינת הנכסים הילכך אמדי' דעתה דנתכוונה להבריא הנכסים מבעלה שלא יאכל הפירות וגם לא יירשנה אם תמות ושתוכל למכור פירות כל פעם שתרצה הילכך הפירות אוכל מקבל המתנה כל זמן שיושבת תחת בעלה וגם לא מכרתו ונתנתו לאחר שהרי היא כוונה שלא יהיה הבעל נהנה מהם ואם היו הפירות שלה היה הבעל נהנה מהם דימכרם וילקח בהם קרקע ועוד אומדנא דמוכח שכיונה שיהיו הפירות של המקבל מתנה לפי שהיא יודעת שלא תמצא מי שישתדל בהם לעבדם ולשמרם ולא יכסיפם אם לא יהנה בפירות וגם אם תמות בחיי בעלה ישארו ביד המקבל מתנה דאל"כ ירשנה בעלה דאין לה יורש קרוב ממנו והיא כיונה להבריא ממנו הילכך ע"כ ישארו ביד המקבל מתנה ואם מת בעלה ומתה היא אח"כ אפי' קודם שחזרה בה מן המתנה חוזרין הנכסים ליורשיה דאזלי בתר אומדנא שלא נתנתם לו אלא כדי להבריחם מבעלה ומיד שמת בעלה בטלה האומדנא וחזרו הנכסים לרשותה מידי דהוה אמתנת ש"מ בכולה דאם עמד חוזר ואם עמד ונתרפא מאותו חולי ומת אח"כ קודם שחזר בו נתבטלה המתנה ממילא עכ"ל הרא"ש ז"ל ונתבאר דברי רבינו ועיין במרדכי בפרק הנזכר: ומ"ש מת הבעל תחזיר לידה ואפי' מתה אחרי מות הבעל מיד וכו' כתב הרמ"ה שישאר למקבל שיעור לשון זה כך הוא אפי' מתה אחרי מות הבעל מיד וכו' אע"פ שכתב הרמ"ה שישאר למקבל הרא"ש כתב שתחזור ליורשיה והלכה כהרא"ש דבתרא הוה וז"ל

הרמב"ם בפרק כ"ב מהלכות אישות האשה שכתבה כל נכסיה לאחר בין קרוב בין רחוק קודם שתינשא אע"פ שאם נתגרשה או שנתאלמנה תבטל המתנה כמו שיתבאר בהלכות מתנה אין הבעל אוכל פירותיהן ואם מתה בחייו אינו יורשה שהרי נתנה אותם קודם שתינשא וכשתמות בחיי בעלה יקנה מקבל המתנה מתנתו קנין גמור ולא עוד אלא אפילו נתנה מקצת נכסיה או כולם קודם נישואיה וכתבה למקבל קנה מהיום ולכשארצה שהרי לא קנה קנין גמור עד שתרצה אין הבעל אוכל פירות מאותה המתנה ואם מתה אינו יורשה עכ"ל והר"ן האריך בנתינת טעם לדבריו ואחר כך כתב אבל אחרים אומרים עשאום כנכסים שאינם ידועים לבעל דינם לגמרי כנכסים שאינם ידועים שאין הבעל אוכל פירות ומיהו אם מתה כל זמן שלא מכרם הבעל יורש אותם בין במברחת בין בכותבת מהיום ולכשארצה והבריחה מועלת לה שאם מוכרת ונותנת קיים בנכסים שאינם ידועים דיכולה היא ג"כ ליתנם במתנת ש"מ שאינה כירושה אבל כל שלא זכתה אותם לאחר הבעל יורש אותם ואיני רואה דבריהם במברחת מן הטעם שכתבתי למעלה אבל בכותב מהיום ולכשארצה נראה שהבעל יורש אותם וכ"ש למי שסובר שירושת הבעל דאורייתא שהדבר ברור שאין זה מספיק לעקור ירושתו ולענין פירות שאכל מקבל מתנה בכתבה לו מהיום ולכשארצה אף על פי שלא רצתה מעולם נראה שאין מוציאים אותם מידו דמסתמא מחלה להו כיון דברשות קא אכיל עכ"ל: וכתב עוד הר"ן אמרו בשם הרא"ם דדינא דמברחת דוקא בשלא כתבה לו מתנה גמורה מתנת חלוטים מתנת עלמין אבל אם כתבה לו כן קנה לגמרי וכתב הרשב"א שיש לדקדק לפי דבריו עכשיו שהכל כותבין כן אם נדון אותו לשופרא דשטרא עד שיכתבו וכך אמרה לנו בפירוש ואני למד מדברי מורי הרב ז"ל שכתב בבבא בתרא גבי כתבוה בשוקא דכיון שהכל מורגלין לכתוב כן בזמננו זה אינו צריך לומר כן בפירוש שהרי הוא יודע שכך הם כותבים וכאילו צוה בפירוש כתבוה בשוקא הוא ואיפשר לדון כאן כן ונראין הדברים שהכל לפי ראות הדיינין שא"א לומר באשה שתדע בנוסח השטרות שכותבי שטרות רגילין לכתוב ועד שיעידו שכך אמרה להם בפירוש איפשר לומר שתהא מתנה קיימת עכ"ל: ב"ה וכל זה כתב הרב המגיד בפ"ו מזכיה ומתנה בשם הרשב"א וסיים בהם והא רואים שידעה ולא מיחה אף על פי שלא אמרה להם בפירוש איפשר לומר שתהא מתנתה קיימת עד כאן לשונו: דברי הריב"ש בדין זה בסימן קמ"ג: כיון שהבעל יורש את אשתו אינה יכולה למכור שום דבר מנכסיה ואם מכרה אחר שניסת וכו' בר"פ האשה שנפלו (דף עח:) אסיקנא רב ושמואל דאמרי תרווייהו בין שנפלו לה נכסים עד שלא

נתארסה בין שנפלו לה נכסים משנתארסה וניסת הבעל מוציא מיד הלוקוחות: ומ"ש שעשו אותו כלוקח בנכסיה והוא לקח תחלה לפיכך מכרה בטל לאלתר שהוא מוציא מיד הלוקח גוף ופירי אלא לענין זה הוא מכר וכו' כ"כ הרא"ש בפרק נערה שנתפתתה אהא דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלוקוחות: ומ"ש בשם הרמב"ם שהבעל מוציא מיד הלוקח פי' כל ימיה אבל לא גוף הקרקע וכו' הוא בפרק כ"ב מהלכות אישות וכתב הרב המגיד שגוף הקרקע מכור ואם ימות הוא בחייה זכו הלוקוחות וכן מבואר בירושלמי פרק הכותב והר"ן פרק שנתפתתה כתב בשם הרשב"א אהא דתקנת אושא מוציא דאמרינן היינו לומר שעד שמתה זכותן תלוי ועומד בידן שמא ימות הוא בחייה והן נכנסין לנחלה והכי איתא בירושלמי בפרק הכותב אבל עכשיו שמתה בתיי הבעל מוציא מידן זכות זה שיהיה תלוי ועומד בידן ולא מוציא ממש קאמר דנכסים לאו ביד הלוקוחות הו' קיימי עכ"ל וזה מבואר בדברי הרא"ש ז"ל: ומ"ש שהבעל צריך ליתן דמים וכו' ויש מהגאונים שכתבו שנוטלם בלא דמים ה"ה בפרק כ"ב מהלכות אישות הזכיר מחלוקת זה והר"ף והרמב"ם והרא"ש והר"ן ז"ל הסכימו שנוטלן בלא דמים ומיהו כתב הר"ף דאי איתנהו להנהו דמי דשקלה איתתיה מהדר להו ללוקח ולא יכול בעל למימר דלמא מציאה אשכחה וכתב עליו הר"ן בשם הרשב"א דמלשונו זה משמע דאע"ג דליכא סהדי דהנהו זוזי ממש איתנהו דשקיל מלוקח אלא דהניחה זוזי מסתמא אמרינן דאינהו נינהו זוזי והו"ל כעין פקדון דאגלאי מילתא דממכרה בטל למפרע ומעות כעין פקדון נינהו אבל אחלפינהו אע"ג דחילופיהן בידה מסתברא דאינו חייב בעל לשלומי מינייהו ללוקח דמכי שלחה בהו יד קמו זוזי עלה בהלואה ומימר א"ל אנא מטלטלי שבקא לי וזוזי דיזכו קמו עליה בהלואה ואינו משלם וכ"כ ה"ה בפכ"ב מהלכות אישות ג"כ בשם הרשב"א ז"ל ודבר זה מבואר בדברי הרמב"ם בפרק הנזכר שכתב אם הדמים שלקחה מיד הלוקוחות קיימים בעצמן מחזירין ללוקוחות: ומ"ש רבינו בשם רבינו אפרים שאפי' הודה הבעל שהם בידו א"צ להחזירם כ"כ בשמו רבינו ירוחם במישרים נכ"ג ח"ד. ומ"ש אבל אם הבעל מודה או שיש עדים שברשותו מכרם וכו' עד אית ליה דינא להחרים סתם בכך כן כתב הר"ן בפ' נערה שנתפתתה והרב המגיד בפכ"ב מהלכות אישות בשם רבינו אפרים. ומ"ש בשם הרא"ש אפי' נמצאו בידה מעות ואין ידוע אם הם אותם וכו' בפרק הנזכר וכבר נתבאר שכך פירש הרשב"א דברי הר"ף וכך יש לפרש דברי הרמב"ם ז"ל: נפלו לה משנתארסה לא תמכור לכתחילה בעודה ארוסה

ואם מכרה ונתנה קיים משנה בפרק האשה שנפלו (שם): בד"א בנכסים ידועים לבעל וכו' ארישא דמילתא קאי שכתב שאם מכרה משניסת הבעל מוציא מיד הלקוחות ודין זה הוא במשנה פרק האשה שנפלו ר"ש חולק בין נכסים לנכסים וכו' נכסים שאינם ידועים לבעל לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל הלכה כר"ש: ומ"ש ואיזה הן שאינם ידועים כגון שנפלה לה ירושה במ"ה וכו' שם א"ר יוסי בר חנינא ידועים מקרקעי שאינם ידועים מטלטלין ור' יוחנן אמר אלו ואלו ידועים הם ואלו הם שאינם ידועים כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במ"ה ותניא כוותיה דר' יוחנן: ומ"ש לא הכיר הבעל באותם המורישים וכו' עד וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות הכל דברי הרא"ש בפי הנזכר מסברת עצמו וכתב הרשב"א בתשובה לאו דוקא שנפלו לה במ"ה אלא ה"ה אפי' בשנפלו לה במקום שהיא ובעלה שם כל זמן שלא ידע הוא כשנפלו לה ולא הספיק לדעת עד שמכרה או נתנה היא כן פירש הרי"ף מיגא"ש וכן מה שאמרו שנפלו לה נכסים כלומר בירושה לאו דוקא אלא ה"ה אפילו ניתנו לה במתנה או שמצאה מציאה זה הכלל כל נכסים שיבואו לה ולא ידע בהם הבעל עד שמכרה או נתנה ואפי' לא נתנה אותם במתנה גמורה אלא בהברחה אין הבעל מוציא מיד אותו מקבל מתנה וכדתניא הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כיצד היא עושה וכו' ואע"פ שלא קנה מקבל מתנה לגמרי אפי"ה מתנה זו מוציאה מיד זכות הבעל שאין הבעל אוכל פירות אותם נכסים כיון שלא ידע הבעל באותם נכסים עד שנתנתה היא ומעתה זו שנתנה לבנותיה קודם שידע בהם הבעל מתנתה קיימת ומ"מ אותם פירות ששיירה היא בנכסים עד שתמות זכה בהם הבעל ולא שיזכה הבעל בכל הפירות ויכלה אותם לפי שאין הבעל זוכה בגוף נכסי מלוג ותנן נפלו לה נכסים וכו' פירות התלושים מן הקרקע ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות עכ"ל וכבר כתבתי תשובה זו בסוף סימן פ"ה וכתב עוד בתולדות אדם לרשב"א סימן כ"ז שאלת ראובן שמת והיו לו שתי בנות יורשות נשואות לבעל אחת לשמעון ואחת ללוי ועמדה אשתו לוי והודית לשמעון בעל אחותה שאביה צוה לפני מותו שיתנו לו מנכסיו מאה דינרים אם היא נאמנת אם הודאתה זו היתה בב"ד קודם שידע לוי בעלה אם נפלו לה אותם נכסים קי"ל כר"ש דנכסים שאינם ידועים לבעלה אם מכרה ונתנה קיים והודאתה בב"ד כנתנה דמי ואם ידע הבעל קודם הודאתה בבית דין אין בדבריה כלום ליתן לשמעון המאה דינרים ומכל מקום יש כאן מקום חקירה אם מת הבעל בחיי האשה אם יגבה שמעון זה מן האשה מחמת הודאתה לפי שאיפשר לה לטעון כשהודיתי לך לא היה אלא כדי להפסיד על בעלי וכיון שבאותה

שעה לא הייתי נאמנת נתבטלה הודאתה ואינה חוזרת ונעורה עכשיו וכעין מ"ש הראב"ד גבי האומר שטר אמנה הוא זה ומ"מ מסתברא דכאן נאמנת היא לפי שקרן נכסי מלוג שלה הוא ונאמנת היא עליו שאין לבעל בקרן כלום כל שלא מתה האשה בחייו וזה נראה לי נכון עכ"ל: וכמו שהיא אינה יכולה למכור כך הוא אינו יכול למכור לבדו ואם מכר המכר בטל מיד בפרק חזקת (דף נ.) אמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו כלום ומסיק בגמרא כי איתמר דאמימר כגון דזבין איהו ומית דאתיא איהי ומפקה וכתב הרא"ש ע"ז לכאורה משמע דהמקח קיים כל ימי חי הבעל ואם מתה איהי איגלאי מילתא שהמכר קיים מתחלתו ומיהו בירושלמי קאמר מכר הוא ומתה היא מכרו בטל ופי"ה ה"ר יונה הטעם משום שבח בית אביה בטלו המכר לאלתר והא דקאמר מכר הוא ומתה היא מכרו בטל ה"ה דלאלתר בטל אלא לרבנותא נקט אע"פ שלא ערערו על המקח עד שמתה היא והאי דנקט גמרא דידן דזבין הוא ומית אתיא איהי ומפקע אע"ג דה"ה דמתה היא איהו מפיק ואפי"ה לאלתר מכרו בטל משום דעיקר חידוש דברי אמימר לאשמועינן דאשה שמכרה הבעל מוציא מיד התם דוקא כשמתה אבל כשמת הוא מכרה קיים ואידי דנקט אשה שמכרה נקט נמי איש שמכר הילכך מפרש ליה תלמודא דומיא דאשה שמכרה עכ"ל. וכך נראה מדברי הרמב"ם שכתב בפרק כ"ב מהל' אישות בעל שמכר בנכסי אשתו בין נצ"ב בין נ"מ לא עשה כלום: ומ"ש ואפי"ה הוא יכול לערער עליו כן משמע מדברי הרא"ש שכתבתי בסמוך: ומ"ש ול"מ נ"מ וכו' אלא אפי"ה נצ"ב שהם באחריותו אם מכרן לבדו מכרו בטל בפרק אלמנה לכ"ג (דף סו:) תניא המכנסת שום לבעלה אם רצה הבעל למכור לא ימכור ולא עוד אלא אפי"ה הכניסה לה שום משלו אם רצה הבעל למכור לא ימכור מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות וכתב הרא"ש פירש"י מכרו שניהם או זה או זה הבעל מוציא ל"מ אם מת הוא או גירשה שהיא מוציאה מיד הלקוחות אם מכר הוא בלא דעתה אלא אפי"ה מתה היא מוציא מיד הלקוחות דבשעת מכירה לא מכירה ודאית הואי שמא ימות הוא ונמצא מכירה שלא כדין משמע מתוך לשונו שכל זמן שהאשה קיימת אין הבעל יכול להוציא ולבטל מה שמכר אבל כשמתה אז יורש כחה וכמו שהיתה היא יכולה לבטל המקח ולהוציא מן הלקוחות בכל עת שתרצה כך הוא יכול לעשות עתה ותימה הוא לומר דכל זמן שהאשה שותקת יהא המקח קיים וכו' ונראה לפרש הבעל מוציא מיד הלקוחות לאלתר דתיקון רבנן שלא יתקיים המקח בדבר זה כלל שלא תהא האשה צריכה לטרוח ולהוציא מן הלקוחות לאחר מיתת

בעלה ולא דמי לנכסי בעלה שהוא מוכר והמכר קיים עד שתטרוף כתובתה מהם דהתם לא חשו חכמים לטורח האשה שמא יפרעו לה כתובתה ולא תצטרך לטרוח אבל בנכסים הללו שאפי' אם ימצא לו בעל נכסים יכולה לומר איני רוצה אלא אלו חשו חכמים לטורח האשה ובטלו המקח לאלתר וכן פי' ר"ג מכרו שניהם או זה או זה דאם מכר הבעל עצמו האשה מוציאה ואם מכרה האשה הבעל מוציא ור"ח פי' דאפי' אם מכר הבעל הוא עצמו מוציא דתיקון רבנן שלא יתקיים המקח כלל דרשב"ג לטעמיה כדאמרינן בפרק השולח תניא העושה שדהו אפותיקי לכתובת אשה ובעל חוב גובה משאר נכסים כלומר אם רצה מוכר אותה שדה וגובים משאר נכסים רשב"ג אומר ב"ח גובה משאר נכסים כתובה אינה גובה משאר נכסים כלומר אינו יכול למכור אותה שדה כלל ואם מכר המכר בטל לאלתר והבעל מוציא מיד הלקוחות אף אם האשה שותקת והכי איתמר בירושלמי העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה ולב"ח בחובו מכרה ה"ז מכור והלוקח יחוש לעצמו רשב"ג לאשה בכתובתה אינה מכורה שלא עלתה על דעתו שתהא האשה מחזרת על בתי דינין וכ"ש הכא בשום שהכניסה וכן נמי בשום שהכניסה לה דעדיף מאפותיקי ויכול הבעל לבטל את המקח שמכר ור"י כתב והאי מכרו שניהם לפרנסה דקאמר רבן שמעון בן גמליאל הבעל מוציא מיד הלקוחות לא איפשיטא שפיר דנעביד בה מעשה וכתב הרמב"ן דהיינו ספיקו דרב אלפס משום דרשב"ג לטעמיה כדפרישית ושמא קי"ל כרבנן דפליגי עליה ואמרו דהמקח קיים עד שתבא האשה ותטרוף מן הלקוחות וכ"ש שאין הבעל מוציא מיד הלקוחות עכ"ל וכתב עוד דפסק ר"י דהמקח קיים עד שעת טריפה כרבנן: ומ"ש רבינו ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל איני רואה הוכחה ברורה בדברי הרא"ש לומר שהוא מסכים בכך וז"ל הרשב"א בתשובה מה שאמרת שאם מכרה היא בנכסי מלוג בחיי בעלה ששניהם מוציאים מיד הלקוחות ולומר שאפי' מת הבעל בחייה האשה מוציאה מיד הלקוחות הא ליתא והדברים מוכרעים ממקומם שגוף הנכסים לאשה הן ואין לבעלה בהם בחייה אלא אכילת פירות בלבד וזה שהוצרכו לתקנת אושא לגופה של קרקע ולאחר מיתה ועוד דבהדיא אמרינן בירושלמי האיש שמכר בנכסי מלוג בחיי אשתו ומתה בחייו הבעל מוציא מיד הלקוחות למה"ד לבן שמכר בנכסי אביו ומת האב הבן מוציא מיד הלקוחות והאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי הבעל ומת הבעל אין האשה מוציאה מיד הלקוחות למה"ד לאב שמכר בנכסיו בחיי הבן ומת הבן אין האב מוציא מיד הלקוחות ואל יטעך מה שאמרו בפרק אלמנה לכ"ג מעשה היה ומכרו שניהם לפרנסה ובא מעשה

לפני חכמים ואמרו שניהם מוציאין מיד הלקוחות כי זה דרך אחר יש לו והרי"ף כתב משמן של גאונים שלא הוברר הדבר ולא נעשה בו מעשה עכ"ל. והרמב"ם כתב בפרק כ"א מה"א בעל שמכר קרקע בנכסי אשתו בין נצ"ב בין נכסי מלוג לא עשה כלום וכתב ה"ה פי' מקחו בטל מיד וזה דעת הרבה מהמפרשים דודאי בנצ"ב בטל מיד ובהשגות א"א לא מצאתי בנצ"ב שלא יהא מכרו קיים עד שיבא לעת הגבוי אלא רשב"ג ורבנן פליגי עליה בירושלמי פרק אלמנה לכ"ג ע"כ והירושלמי שהזכיר בשדה שעשאו לה אפותיקי הוא ושם השוו נצ"ב שהכניסה לו לאפותיקי ודעת הרמב"ן לפסוק בנצ"ב שמקחו בטל לאלתר משום שבח בית אביה ואף הרשב"א הסכים לדעת רבינו בנצ"ב וזה דעת הגאון ועיקר עכ"ל: ומ"ש עוד רבינו על דברי הרא"ש וכתב דוקא בקרקע וכו' אבל המכנסת לבעלה מטלטלים וכו' אין הבעל יכול למוכרם וכו' ג"ז בפסקיו בפרק הנזכר ועל מ"ש אין הבעל יכול למוכרם אע"פ שיש לבעל נכסים כנגד נדוניתה נתן טעם לפי שהאשה חפצה בשבח בית אביה: וכתב המרדכי בס"פ האומנים שאין אדם יכול למשכן בגדי אשתו ומצאתי כתוב דן הר"ח על אשה שלוותה על בגדיה או על תכשיטיה ואח"כ הלך בעלה והוסיף ולוה עליהם יותר אם מידיעתה עשה הבעל אז המלוה יכול לתופסם בשביל כל ההלוואה אבל אם שלא מדעתה לוח היא יכולה להוציא מן המלוה באותם מעות שלוותה היא כי כך שנינו אין לבעל בבגדי אשתו כלום ולא בתכשיטיה ואפילו אם לוח הבעל מתחילה עליהם והיא אומרת שעשה בלא ידיעתה דין הוא שיחזיר לה אם תשבע דשלא מדעתה לוח בעלה עליהם עכ"ל כתוב במישרים נכ"ג ח"י על הא דאמרינן שאין הבעל יכול למכור מטלטלין שהכניסה לו וכ"ש שאין ב"ח נוטלן בחובו: ומ"ש בשם הרמב"ם מכר מטלטלין של נצ"ב אע"פ שאינו רשאי מכרו קיים הוא בפכ"ב מה"א וכתב ה"ה זה הדין לדעת הראב"ד ודאי אמת הוא דלא עדיפי מקרקע שהוא סובר שאם מכר מכרו קיים אבל הרשב"א והרמב"ן ז"ל נחלקו בזה ואמרו שאפי' במטלטלין המכר בטל וכבר הארכתי בזה בה' מכירה פ"ל ושם כתבתי שדעת רבינו האי כדעת רבינו עכ"ל. וכתב הריב"ש בסי' כ"ב וקשה שלדעת כל האחרונים אף אם מכרם אינם מכורים אע"פ שאין כן דעת הרמב"ם מ"מ אף לדעתו אינו רשאי למכרם והטעם מדאמרינן בירושלמי שכתב הרי"ף בפרק מציאת האשה א"ר יוסי הדא אמרה אין אדם יכול למכור כלי אשתו וכתב בתשובת הרשב"א סימן תתקל"ו שיכולה האשה למחות בבעלה שלא ימכור מלבושים ותכשיטיה שעשה לה חמיה לקיים מה שהתנו בשעת שידוכין שיעשה לה וכן יכולה למחות שלא ימשכנם ואם מכרם שלא מדעתה כופין אותו ב"ד

לעשות לה אחרים כמותם או לתת לה דמיהם והיא תקנה ואם יאמר שברשותה מכרם אי נמי שלא ברשותה ונתתי לה המעות נאמן בשבועת היסת: ב"ה דין הממשכן כסות אשתו כתבתי בס"ג ע"ג: וכתב הרמב"ם בפרק ל' מהל' מכירה שמטלטלין שנתן לה משלו דינם שוה לנצ"ב שאינו רשאי למכרם לכתחילה עכ"ל כתוב בהג"ה אשיר"י פרק הגוזל קמא אהא דמסיק התם נעשה כמי שהקנה לאשתו ובניו כסותו מכאן נ"ל שאין אדם יכול למכור בנכסי אשתו שקנה לה ואפי' לא בא לידה ואפי' אין לו במה להתפרנס אינו יכול למכרם עכ"ל: וכתב מהרי"ק בשורש י' ע"ז דאין חילוק בין בגדי שבת וי"ט לבגדי חול אבל כלי זהב ובדולח יכול למכרם אם הוצרך להתפרנס מהם ואם קרובים נתנו לה בין תכשיטין בין בגדים יכול הבעל למכרם לפרנס עצמו: מכרו שניהם ביחד או אפי' לקח מהאיש תחילה וכו' בפרק חזקת (ד' מט:) אהא דתנן אין לאיש חזקה בנכסי אשתו דייק בגמרא הא ראייה יש תימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי הא איתמר עלה אמר רבה בר רב הונא לא נצרכה אלא באותן שלשה שדות אחד שכתב לה בכתובתה וא' שייחד לה בכתובתה ואחד שהכניסה לו שום משלה למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כ"ש דהויא לה איבה דא"ל עיניך נתת בגירושין ובמיתה אלא למעוטי נכסי מלוג הא אמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו כלום כי איתמר דאמימר היכא דזבין איהי ומית אתיא איהו ומפקא א"נ זבנה איהי ומתה אתא איהו ומפיק בתקנת אושא אבל היכא דזבינו תרווייהו לעלמא א"נ זבנה איהי לדידיה זבינייהו זביני ופירשב"ם הא ראייה יש ראיית עדים או שטר תועיל בו לקיים מכירתה דאם מכרה לו אשתו נכסי מלוג שלה קנה: תימא נחת רוח עשיתי לבעלי. שמכרתי לו שלא יכעוס עלי אבל לא היה בדעתי לקנותו: מי לא תנן. דכי הך טענה יכולה אשה שתטעון לאחרים שקנו מבעלה וכ"ש שמכרה לבעל עצמו: לקח מן האיש. מן הבעל כל קרקעותיו המשועבדים לכתובת אשתו והיום או למחר אם ימות או יגרשנה תטרוף מלקוחות אם לא תמצא בני חורין: וחזר. זה הלוקח ולקח מן האשה נתן לה דבר מועט והקנתו לו כדי שלא תטרוף ממנו חוב כתובתה: מקחו בטל. לא בטל ממש שכל זמן שיחיה הבעל יאכל זה הלוקח פירות אלא האי מקחו בטל אחזר ולקח מן האשה קאי דהוי בטל לגמרי ההוא מקח וכשתבא לגבות כתובתה תטרוף ממנו: לא נצרכה. למתני מקחו בטל היכא דחזר ולקח מן האשה אלא באותן ג' שדות המשועבדות לה יותר משאר נכסים ודעתה סמכה עליהו טפי דודאי לא גמרה ואקנייה אלא נחת רוח עשתה לבעלה: אחד שכתב לה

בכתובתה. כלומר אחד מהג' שדות הוא שדה ששיעבד לה בפירוש והזכירה בשטר הכתובה וסמכה דעתה עליה טפי משאר נכסים: ואחד שייחד לה בכתובתה. לא נכתב בתוך השטר אלא לאחר הנישואין ייחד לה אחד משדותיו ועשאו אפותיקי לגבות ממנו כתובתה: ואחד שהכניסה לו שום משלה. שדה שהכניסה לו מבית אביה ושמו אותו וכתבו שויו בשטר הכתובה והם נצ"ב: למעוטי מאי. נקט ג' שדות הללו דהוי מקחו בטל ולא שדה אחרת: אילימא למעוטי שאר נכסים וקרקעות. של בעל המשועבדים לה: כ"ש. דמציא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי דאי לא כתבה ללוקח הו"ל איבה דא"ל בעלה עיניך נתת בגירושין או מיתה ולכן אין את מנחת למכור מנכסי כלום אבל בהנך ג' שדות לא א"ל בעל דמאחר שייחדם לה דין הוא שתערער במכירתן ואפ"ה מקחו בטל דכיון דמ"מ אינה שלה לגמרי כי אם של בעל מציא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי אלא למעוטי נכסי מלוג דכיון דשלה הם אינה יגורה מבעלה למחות בו שלא ימכור ולא מציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי ע"כ וז"ל הרי"ף והרא"ש אבל זבינו תרווייהו לעלמא ל"ש זבין איהו ברישא והדר זבינה איהי ול"ש זבינה איהי ברישא והדר זבין איהו א"נ זבינה איהי לדידיה זבינייהו זביני ולא יכלה למימר נחת רוח עשיתי לבעלי אבל כל נכסי הבעל בין נצ"ב בין שאר נכסי הבעל אם לקחו מן האיש וחזר ולקח מן האשה בכולהו מציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי: ומ"ש לקח מהאשה ואח"כ מהאיש המכר קיים מבואר במשנה פרק הניזקין (דף נה:): וז"ל הרמב"ם פי"ז מה"א אם קנו מיד האשה תחילה שאין לה שיעבוד על מקום זה ואח"כ מכר אותו הבעל אינה טורפת אותו ובפרק ל' מהל' מכירה כתב הבעל שמכר או נתן בקרקע שהכניסה לו אשתו בכתובתה או קרקע שהכניס לה שום משלו בין קרקע שייחד לה בכתובתה אע"פ שקנו מיד האשה אחר שקיימה מעשיו הרי כל מעשיו בטל מפני שהיא אומרת נחת רוח עשיתי לבעלי. וכתב ה"ה דעת רוב המפרשים שבאלו מקחו בטל לאלתר וזה דעת המחבר וכתב הרשב"א ומיהו אם מכרו הבעל לפירות בלבד הרשות בידו דשלו הן הפירות לגמרי אבל במכר גוף ופירות אפי" אמר לוקח הניחו לי ואוכל פירות כל ימי הבעל אין שומעין לו שהבעל לא מכר לו אלא גוף ופירות ומקח אחד הוא וכיון שמקחו בטל בגוף ואין הפירות בלא מקח הקרקע הכל בטל ואפילו פירות אינו אוכל עכ"ל וז"ל הרשב"א בתשובה ח"א סימן תתקמ"ט ג' דינים יש במכירת הבעל כיצד ג' שדות לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה בטל מיד ובשאר נכסיו אינו בטל מיד אלא עד שתבא לגבות כתובתה ובאלו ובאלו אם קנו מן האשה ואח"כ קנו מן הבעל או שקבלה

עליה אחריות קיים לעולם ובנכסי מלוג אפי' קנה מן האיש ואח"כ קנה מן האשה מקחו קיים ולא מציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי כדאיתא בפרק חזקת עכ"ל וכ"כ הרמב"ם בפכ"ב מהל' אישות מכרו שניהם בנכסי מלוג בין שלקח מן האיש תחלה וחזר ולקח מן האשה בין שלקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מכרן קיים וכן האשה שמכרה או נתנה נ"מ לבעלה ממכרה ומתנתה קיימים ואינה יכולה לומר בני"מ נחת רוח עשיתי לבעלי אבל בשאר נכסים יש לה לומר כיצד האשה שמכרה או נתנה לבעלה מנכסי צ"ב בין קרקע בין מטלטלים או שדה שייחד לה בכתובתה או שדה שכתב לה בכתובתה או שדה שהכניס לה שום משלו לא קנה בעלה ואע"פ שקנו מיד האשה ברצונה חוזרת בכל עת שתרצה שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני שלום ביתה לפיכך אין לבעל ראייה בנכסי אשתו כלל חוץ מנכסי מלוג כמו שביארנו עכ"ל. ובסה"ת שער ששי האריך הרבה בדינים אלו וכתב בהם כמה דינים מחודשים וכתב ה"ה יש דברים בהשגות שנראה מהם שאם מחלה כתובתה לבעלה ואפי' ג' שדות הקיימים שמחילתה מחילה מפני שעקרה שיעבודה מעיקרו משא"כ במוכרת או נותנת ואין כן דעת רבינו והרמב"ן והרשב"א ואין מחילתה לבעלה מועלת אלא בעיקר כתובה ובתוספת משום דבהנהו לא הוי לה איבה אי לא הות מחלה להו הילכך כשמחלתן מחילתה ע"כ וכך כתב בפ"י וז"ל כבר העלו הרמב"ן והרשב"א דמוחלת עיקר כתובה אינה יכולה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי כל הנשים יש להם כתובה ולא תהיה לה איבה אם לא תמחול ואדרבה היא יכולה לומר לו שהוא אינו חפץ בה ונותן עיניו לגרשה כשמבקש שתמחול כתובתה משא"כ בנכסי צ"ב כמו שיתבאר פכ"ב וזה דעת רבינו עכ"ל הרא"ש בתשובה שאכתוב בסוף סימן זה שמחילתה בנצ"ב מועיל והא ודאי אם איתא שדעת הרמב"ם כמ"ש ה"ה לענין הלכה לא נקטינן כהרא"ש כיון דרבים פליגי עליה אלא מיהו נראה מדקדוק דברי הרמב"ם דהא דלא מהני מחילתה או מכירתה לבעלה בנצ"ב דוקא בשטענה נחת רוח עשיתי לבעלי אבל כל זמן שלא טענה כן מחילתה ומכירתה לבעלה קיימים שהרי כתב חוזרת בכל עת שתרצה שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני שלום ביתה משמע בהדיא דלא מהניא האי טענה אלא לענין שתחזור בכל עת שתרצה אבל כל זמן שלא חזרה מחילתה ומכירתה קיימים ונ"מ לדין דכתבינן בכתובה שאם תמות האשה בחיי בעלה יחזירו חצי נכסי צ"ב ליורשיה מבית אביה אם מכרה או מחלה לבעלה כל נצ"ב שלה ומתה ולא ערערה על מכירתה ומחילתה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שאין מכרה ומחילתה בטלים מזה הצד ומיהו אם יכולה היא לחוב ליורשיה בכך יתבאר סימן

קיי"ח ומי"מ יש לדון על מי"ש ה"ה שדעת הרמב"ם דאם מחלה נצ"ב לבעלה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי דהרמב"ם לא איירי אלא במוכרת או נותנת ולא במוחלת ואיכא לפלוגי בינייהו כעין מאי דמפליג הרא"ש בתשובה שאכתוב בסוף הסימן דמוכרת או נותנת לבעלה אינה אלא כמסלקת שיעבודה מאותן קרקעות ובהא שייך איבה לומר עיניך נתת בגירושין ומיתה לגבות מקרקעות אלו אבל במוחלת לא מצי בעל לומר עיניך נתת בגירושין ומיתה דאדרבה כל זמן שכתובתה מרובה לא תהא קלה בעיניו לגרשה ואדרבה היא תאמר לו עיניך נתת בגירושין כדי שאהיה קלה בעיניך לגרשני: ומי"ש רבינו ואפי' כתבה לו דין ודברים אין לי עמך וכו' בפרק מי שהיה נשוי (צה.) אהא דתנן מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השנייה מוציאה מיד הלכות והראשונה מיד השנייה והלוקח מיד הראשונה מקשי בגמרא וכי כתבה ליה הכי מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו לא אמר כלום הב"ע בשקנו מידה וכי קנו מידה מאי הוי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי ופריק רב אשי מתני' דקתני הלוקח מוציא מיד הראשונה ולא מציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי בשני לקוחות לחד כתבה ולחד לא כתבה דאמרינן לה אם איתא דנחת רוח עבדת מקמא איבעי לך למיעבד כדתניא כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה ומתני' דקתני לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל בחד לוקח דליכא למימר הכי וז"ל הרמב"ם בפ"ז מהל' אישות הבעל שמכר נכסיו ואח"כ כתבה אשתו ללוקח דין ודברים אין לי עמך והסכימה למעשיו אע"פ שקנו ממנה ה"ז טורפת שלא כתבה לו אלא שלא תהיה בינה לבין בעלה קטטה ויש לה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אבל אם קנו מיד האשה תחלה שאין לה שיעבוד על מקום זה ואח"כ מכר אותו הבעל אינה טורפת אותו וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתוב ללוקח דין ודברים אין לי עמך ולא כתבה ללוקח ולא הסכימה למעשיו ונפסד המכר וחזר הבעל ומכר לאיש אחר בין אותה שדה בין שדה אחרת ואחר שמכר הבעל הסכימה למעשיו וקנו מידה שאין לה שיעבוד על שדה זו אינה יכולה לטרוף שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי בראשונה כשלא רצתה לא הלכה ברצון בעלה עכ"ל וכתב ה"ה כתב רבינו ונפסד המכר ונראה מדבריו שאם לא נתבטל המכר מחמת שלא חתמה לו יכולה היא לומר לשני כשחתמה לו נחת רוח עשיתי לבעלי ומה שלא עשיתי כן לראשון לפי שלא היה לו צורך בכך שהרי אפי' בלא חתימתו נתקיים המכר ודברי טעם הם אלא שקשה לזה דהתם בבעיא דאשתדוף בני חרי משמע בהדיא דברייתא דכתבה

לראשון ולא חתמה לשני וחתמה איבדה כתובתה היא אפי' בשנתקיים המכר הראשון . וכוונת רבינו במה שכתב ונפסד המכר צריכה תלמוד עכ"ל: ומ"ש גבי מכר לאחד ולא נתרצית במכר ואח"כ מכר לאחר ונתרצית וכו' ל"ש אותו קרקע ל"ש אחר כ"כ הרמב"ם בפ"ז מהל' אישות ועיין במ"ש רבינו בסימן ק': ומ"ש רבינו אא"כ קבלה עליה אחריות וכו' בפרק הניזקין (דף נח:) מהא דתנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בעל אמר רב ל"ש אלא דא"ל לך חזק וקנה אבל בשטר קנה ושמואל אמר אף בשטר לא קנה עד שתכתוב לו אחריות וידוע דהלכה כשמואל בדיני ועוד דתניא כוותיה וכ"פ הפוסקים וכתב ה"ה בהל' מכירה פ"ל פי' אחריות בפירוש שלא כדברי רבינו האי שאמר דכל כותב סתם ולא פירש שלא באחריות הרי הוא כאחריות וחלקו עליו בדין האשה ותמה אני על המחבר איך לא ביאר זה כלום שלא כתב שאם קבל עליה אחריות מכרו קיים. וכתב עוד במישרים נכ"ג ח"י אם קבל מעות כשחזר ולקח מן האשה המקח קיים בכל ענין דאגב זוזי גמרה ומקנה כתב הרמב"ם נצ"ב שנגנבו או נאבדו ומחלה אותן האשה לבעלה וכו' בפרק כ"ב מהלכות אישות ודברי הריב"ש בדינים אלו בסימן קמ"ט ושם יישב שני לשונות של הרמב"ם הנראים כסותרים זה את זה: שאלות לא"א הרא"ש ז"ל רחל אשת יעקב נסתלקה ליעקב בעלה מקרקע וכו' בכלל ס"ג סימן י"ד: ב"ה יש שלמדו מתשובה זו שאם הבעל רוצה ללוות מעות בשיעבוד נכסיו והמלוה חושש שמא ימות הבעל ותגבה אלמנותו כתובתה מנכסיו ויפסיד חובו ולכן סילקה האשה שיעבוד כתובתה מנכסיו בעלה או מקרקע המיוחד לה וקנו מידה דלא מהני אא"כ קבלה אחריות וכמ"ש בתשובה זו שאין לך דבר שמבטל טענת נחת רוח עשיתי לבעלי אא"כ כתבה ללוקח אחריות וגם אני הייתי סבור כן מתחילה ואח"כ נתיישבתי בדבר ונראה לי שמועיל סילוק בענין זה והוא שקנו מידה דע"כ לא אמר שמואל אף בשטר לא קנה עד שתכתוב לו אחריות אלא בלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה אבל אם לקח מן האשה תחלה אפילו לא קבלה עליה אחריות אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ובנ"ר כיון שהיא מסלקת שיעבודה עד שיגבה זה חובו וקנו מידה הוי כלוקח מהאשה תחלה וכשילוח האיש אח"כ וישעבד לו נכסיו הוי אח"כ לקח מן האיש שמקחו קיים ומ"ש הרא"ש בתשובה זו דאין סילוק מועיל בלא אחריות היינו מפני שהסילוק היה לבעלה ודמי ללקח מן האיש ואח"כ לקח מן האשה דכך לי סילוק מהבעל כמו סילוק מהאיש שלקח מהבעל כבר אבל במסלקת שיעבודה לאיש שרוצה להלוות לבעלה וקנו מידה מודה הרא"ש דמהני ולדברי הרמב"ם אף בנדון דתשובת הרא"ש

שהסילוק לגבי בעלה מהני שהרי מבואר בדבריו דהא דתנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים האי לקח מן האשה לא מכרה לו היא אלא לסילוק שיעבודה קרי לקח מן האשה שהרי כתב בפרק י"ז מהלכו' אישות וז"ל אבל אם קנו מיד האשה תחילה שאין לה שיעבוד על מקום זה ואח"כ מכר אותו הבעל אינה טורפת אותו: וששאלת בעל האומר לאשתו שתעשה בבגדיה ותכשיטיה מה שתמצה וכו' וששאלת ראובן שהיה לאשתו קרקע של נכסי מלוג ונתחזק עליו שטר לשמעון ואחר ללוי וכו' בכלל ל"ח כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ח ששאלת אשה שמחלה כתובתה ונדונייתה לבעלה מחילה גמורה והיא טוענת שעשתה המחילה מתחילה מפני שהיה מגזם לה לגרשה או לישא אחרת מפני שאינה יולדת אין זה טענת אונס לבטל המחילה כי בדין היה עושה לישא אחרת כדי לקיים מצות פריה ורביה והיא שיחדתו בממונה מלישא אחרת ועוד שאין האונס ידוע דלא מסרה מודעה מעיקרא ולא שייך למימר נחת רוח עשיתי לבעלי אלא כשהבעל מוכר קרקעותיו ושותקת מחמת נחת רוח שלא יאמר הבעל עיניך נתת בגירושין או במיתה אבל אין האשה מוחלת לבעלה זכות שיש לה עליו מחמת נחת רוח דאין כאן איבה אם לא תמחול לו ומחילה גמורה היא עכ"ל וכבר נתבאר בסימן זה שרוב הפוסקים חולקים על זה וסוברים דמוכרת או מוחלת נצ"ב לבעלה יכולה לומר נ"ר עשיתי לבעלי כפי מ"ש ה"ה וכבר כתבתי שם מה שיש לדון בדבר לומר דהרמב"ם לא פליג אהרא"ש בהא וכתב רבינו תשובה זו בס"ס קי"ח: כתב הרמב"ן בתשובה כל אשה כיון שמודה לב"ח שהיא חייבת לו הרי היא וכל נכסיה חייבים מעתה ונכסי מלוג שלה נמי משועבדים לב"ח וכתובתה עצמה משועבדת לו ואם נתגרשה בא ב"ח ונוטלה נמצאת מפסדת כתובתה ונכסיה בחוב זה הלכך לא שייך בה נחת רוח עשיתי לבעלי כי היכי דלא שייך בנכסי מלוג שאין נחת רוח אלא בנכסיו שלא תעכב היא מכירתו אבל לשעבד היא עצמה או ליתן את שלה לבעל ולמלוה שלו או להפסיד כתובתה לו אבל אם לוח הבעל ושיעבד נצ"ב שלא באפותיקי מפורש וחתמה לו בזה יש מקום שיצטרך שיקנו ממנו תחילה או שתקבל המעות בפניהם לפי שאינה מתחייבת לב"ח ואינה מפסדת אלא אותו שדה המשועבד ואיני צריך להאריך בזה בראיו' כי ענין ברור הוא עכ"ל עיין בתשוב' הרשב"א שאכתוב בסימן שאח"ז. עיין במישרים נכ"ג ח"ד דינים דשייכי לסי' זה:

סימן צא - אשה שהכניסה מלוה לבעלה ומחלה

אשה שהכניסה ש"ח לבעלה ומחלה אותו אינו מחול אע"פ שהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול וכו' בפי הכותב (דף פח:) א"ל רבא לבריה דרב חייא בר אבין תא ואימא לך מילתא מעלייתא דהוה אמר אבוך הא דאמר שמואל המוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מחול מודה שמואל במכנסת ש"ח לבעלה וחזרה ומחלתו שאינו מחול מפני שידו כידה. כתוב במישרים נכ"ג ח"ד וה"ה אם היה לה מלוה ע"פ ונשאת שאינה יכולה למחול ועיין עוד שם כתב הרשב"א שאלת האשה שמכרה או נתנה שטר מתנה לחוד שעשה לה וחזרה ומחלה לבעלה אם יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ואת"ל שאינה יכולה אם כתוב בשטר מתנתה ולכל הבאים מכחך מחילתה מחילה או לא. תשובה יש לך לדעת שהאשה שמכרה או מחלה שטר מתנתה לבעלה לא עשתה כלום דיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי בכל מיילי חוץ מנכסי מלוג בלבד כדאיתא בפרק חזקת (נח:) וא"נ כשקבלה אחריות כדאיתא בפרק הניזקין (נ.) וא"נ בעיקר כתובה לפי שכל הנשים יש להן כתובה ואם תמנע מלמחול ומליתן לבעלה אין לה איבה וזו היא בפרק נערה (נג.) המוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים כלומר ואין לה כתובת בנין דכרין וכן במוחלת כתובתה לבעלה ואיפשר דהיינו דאמרינן בפרק החובל (פט.) כל לגבי בעלה ודאי מחלה ואיפשר דהיינו דוקא בעיקר כתובה וכמו שאמרנו אבל בשטר מתנה שעשה לה הבעל וא"נ בחוב אחר שיש לה עליו יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי ואיפשר דאף בנדוניא כן ואלא מיהו מסתברא ודאי דכל שמכרה או נתנה לאחרים אי זה חוב שיש לה על הבעל וחזרה ומחלה לבעלה היא מחילה ואין אומרים בכי הא נחת רוח עשתה לבעלה דאנן סהדי דטפי רחמה לבעל מאותם שמכרה להם ומדעת מחלה לו והיינו דאמרינן כל לגבי בעלה ודאי מחלה בין בעיקר כתובה בין בתוספת בין בנדוניא אומרים כן אבל אם כתב לה ולבאים מכחך דעתי נוטה למה שכתב הראב"ד ויש לי ראיות לסמוך עליהן לפי דעתי: וכיון שהבעל כלוקח בנכסי אשתו מי שאמר לאשה ואחריך לפלוני וניסת וכו' בד"א באומר כן לפנויה אבל האומר לנשואה וכו' בס"פ תי שהיה נשוי (דף צה:) אמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד בעל ולוקח מיד אחריך ומוקמינן לכולהו בידא דלוקח והאמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני בעל לוקח הוי ואין

לאחר־כך במקום בעל כלום התם דא"ל כשהיא פנויה הכא דא"ל כשהיא נשואה מאי קאמר ליה אחר־כך ליקני בעל לא ליקני. וכתבו התוספות ומוקמינן לכולהו בידא דלוקח תימא מעיקרא נמי לוקמינן ביד הלוקח אפוכי מטרתא למה לי דאמר הבעל מוציא מיד הלוקח ואחר־כך מיד הבעל ולוקח מיד אחר־כך ונ"ל דלאו דוקא קאמר שיוציא הבעל מיד הלוקחות אלא מתוך שאם היה מוציא הבעל מיד הלוקח היה אחר־כך מוציא מיד הבעל ולוקח מיד אחר־כך מעיקרא נמי מוקמינן ליה בידא דלוקח וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות זכייה ומתנה וכתב ה"ה שאפילו אחר־כך רוצה שיהיה של בעל אין בדבריו כלום: ועוד נ"מ מאי דחשיב כלוקח שאם גבו לה קרקע וכו' וכן אם גבו ממנו לב"ח וכו' בפרק המפקיד (דף לה.) (שמו לה לאשה ואינסיבא או שמו מינה דאשה ואינסיבא ומתה בעל בנכסי אשתו לוקח הוי לא מהדר ולא מהדרינן ליה. כתב הרשב"א שנשאל על אלמנה ששדכה את בתה לשמעון ונתחייבה ליתן לו לזמן הנישואין כך וכך מעות בנידוניה וקודם זמן נישואי בתה עמדה האלמנה וניסת לבעל ונתנה לו כל אשר לה ורוצה לפטור עצמה משמעון באמרה שכשחייבה עצמה לשמעון לא היו לה נכסים לפי שעדיין לא נשבעה שבועת אלמנה ובשטר התנאים אין כתוב דאקנה. והשיב איברא גובה הוא אם יש נכסים ידועים לבעל משלה ואצ"ל למאן דס"ל דאחריות טעות סופר אפי' בדאקנה דלא כתב כמו שכתב אלא אפילו את"ל דלא משתעבד דאקנה אא"כ כתב בפירוש דאשה זו נכסים היו לה אלא שצריכה שבועה וכל זמן שלא נשבעה היא דאינה גובה ומדרבנן שמא צרי אתפסה ועכשיו נשבעה אגלאי מילתא דלא נפרעה ושלא התפיס צרי שטר כתובה כדקאי קאי ומה שהיה לה הוא גובה: כתב הרשב"א שאלת ראובן ואשתו לוו משמעון בשטר ומת ראובן והגבו בית דין כתובתה ולא הספיקו הנכסים אפי' לפרעון כתובתה ונשאת ללוי והכניסה לו כל מה שיש לה והוציא לוי מקצת נכסים שהכניסה לו והפסיד מקצתו ועכשיו בא שמעון לגבות ממנה חובו ולא מצא לה כלום מהו שיחזור על לוי מפני שהפסיד שיעבודו ועוד דהא באשה שלוותה ועמדה ונשאת דאיבעיא להו בשילהי יש נוחלין (קנט.) כתב הרי"ף שאם לוותה בשטר גובה מן הבעל ובשבועה כדרך הבא ליפרע מנכסים משועבדים תשובה אותה בעיא בשיש נכסים ידועים שהכניסה לבעל היא ובשלוותה על פה דאילו בשטר ממ"נ הוא גובה מן הבעל בין שעשאוהו כיוורש בין שעשאוהו כלוקח דמלוה בשטר גובה אפילו מן הלוקחות וזה שכתב הרי"ף במלוה על פה היא וכשהכניסה לבעלה קרקע ידוע דאילו הכניסה לו מטלטלין בין שויוה כיוורש בין שויוה כלוקח אינה גובה

ואפילו היו מטלטלין ידועים משום דאפילו מן היורש אינו גובה דמטלטלי דיתמי לב"ח לא משתעבדי וכ"ש מן הלוקח אלא כשהכניסה לו קרקע היא בעיא ובשלוותה על פה ולפיכך אשה זו אם גבתה מטלטלין בכתובתה והכניסתן לבעל אם לא כתבה לב"ח מטלטלי אגב מקרקעי אלא מקרקעי ומטלטלין כמו שהיו נוהגין לכתוב בארצכם אפילו הם עדיין בעין ביד הבעל אין ב"ח גובה מהם מדרבנן דאמר אקני ליה מטלטלי אגב מקרקע גובה ממטלטלי וגובה מקרקעי בין שיהא הבעל כיוורש בין שיהא הבעל כלוקח ואם מלוה על פה היא אינה גובה כלל ואפילו הכניסה לו מקרקעי דמצי בעל למטען דילמא פרוע הוא. ומ"ש משום מזיק שיעבודו ליכא דלא אמרו אלא במזיק ממש כגון שורף שטרותיו של חבירו או עושה עבדו אפותיקי מפורש ושיחררו וכיוצא באלו אבל ב"ח שמכר או נתן לאחר מטלטלין ששיעבד לב"ח והלוקח והמקבל מתנה אכלום אין אלו חייבין שהם לא הזיקו כלום אלא המוכרם להם והנותנם אבל הם בדין זכו בהם והוציאו עכ"ל והוא בתשובה להרמב"ן סימן נ"ו: היה עליה מלוה על פה קודם שניסת וניסת אינה נגבית מן הבעל וכו' בעיא בס"פ י"נ (קלט): וכתב נ"י דאפילו המעות בעין איבעיא לן משום דמלוה להוצאה ניתנה ור"י חולק בזה ושקיל וטרי תלמודא למפשטה וכתבו הר"י ו"הרא"ש ולא איפשיטא בעיין הלכך מלוה על פה לא גבי מיניה דבעל דאיהו דאפסיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזופי בלא שטר לאיתתא דקיימא לאינסובי ורשב"ם כתב בשם ר"ח דמסוגיא דשמעתא משמע דלגבי הא מילתא שויהו כיוורש משום פסידא דמלוה וכתב הרא"ש בתחילה כלל ל"ט אפילו לא מתה גובה חובו בשטר מנכסים שהכניסה לבעלה: כתב נ"י על דברי הר"י נראה דאם בא המלוה קודם שנשאת למחות בידה שתפרעהו או שתייחד לו נכסים כדי שלא יפסיד הדין עמו: ומ"ש רבינו וכן כתב א"א הרא"ש ז"ל ושאלת ראובן שידך לאה וכו' יש לתמוה שאין ענין לתשובה זו עם מה שנחלקו במלוה על פה ואפשר שקיצור יש כאן שהו"ל לכתוב וכתב עוד ושאלת ראובן שידך לאה וכו' ואפשר שאין כאן קיצור ל' ומייתי ראייה מתשובה זו שלא חייב בה הרא"ש אלא משום דסבלונות הוו כמלוה בשטר משמע בהדיא דמלוה ע"פ אינו גובה ותשובה זו בכלל ל"ה ס"י ז' ונתן טעם משום דאמרינן בגמרא שאני פרנסה דאית ליה קלא כלומר ומש"ה ה"ל כמלוה בשטר ועוד הביא ראייה מדכתב הר"י איהו דאפסיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזופי בלא שטר והאי טעמא לא שייך בסבלונות דלאו אורחא דמילתא למיעבד עליה שטר הלכך אי הוו סבלונות כמלוה ע"פ גבי להו מנכסי מלוג ואם אין לה נכסי מלוג ויש להשטר נדוניא על בעלה

ידו כידה רבא אמר ידו עדיפה מידה. ופירש רש"י בכותב לה ועודה ארוסה ודאי מי שהקרקע שלו ובא ליתנו לחבירו צריך לשון מתנה ומתניתין בכותב לה עד שלא זכה בנכסים ומתנה על מנת שא יזכה בהם לכשישאנה וא"צ לשון מתנה שהרי אין לא עכשיו רשות בהם אי הכי דטעמא משום דתקנתא דידיה הוא ויכול למחול עליה אמאי איצטריך דבי רבי ינאי לאוקומה בכותב לה ועודה ארוסה אפילו נשואה נמי ידו כידה והרי הוא כשותף בהן וכיון שנכסים שלו צריך לשון מתנה ואין מועיל לשון דין ודברים. וכתב הר"ן אהא דאמר ר' ינאי בכותב לה ועודה ארוסה דוקא בכותב לה ועודה ארוסה דשייך בה קצת אבל קודם לכן כיון שאין לו שייכות בנכסים כלל סילוקו לאו כלום הוא. ומ"ש רבינו **אבל אם נפלו לה משנשאת וכו'** שם כתב הרא"ש אמרי דבי רבי ינאי בכותב לה ועודה ארוסה ומסתמא נמי מיירי דנפלו לה בעודה ארוסה וקשה דא"כ אפילו אם לא כתב לה נמי מכרה קיים דהא תנן לעיל (דף עח.) עד שלא נשאת ונשאת רבן גמליאל אומר אם מכרה ונתנה קיים וי"ל דמתניתין דבכא כתנאי דאמרו לו לרבן גמליאל הואיל וזכה באישה לא יזכה בנכסים והרמב"ן ( ) כתב דמסתלק הוא מנכסים שנפלו לה לאחר שתנשא דסילוק בעלמא הוא ובמה שאינו ראוי לו עדיין אדם מתנה שלא יזכה בו. ומיהו בירושלמי (כתובות פ"ט ה"א) לא משמע הכי דגרסינן התם א"ר ירמיה בעו קמיה דרבי זירא כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ונפלו לה לאחר מכאן מהו ויש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו ולא דמי לכותב לה ועודה ארוסה דהתם הנכסים כבר ביד האישה וקצת יש לדחות דירושלמי איירי דכתב לה אחר נישאין דכיון דידו כידה אין הסילוק מועיל לדבר שאינו ברשותו אבל בעודה ארוסה מהני סילוק אפי' לנכסים שנפלו לה משנשאת עכ"ל והר"ן הסכים לדעת הרמב"ן דהאי תנאה מהני אפילו לנכסים שיפלו לה אחר שתנשא וגם הרב המגיד בפ"ג מהל' אישות (פ"ג מהל' אישותה"א) כתב דברי הרמב"ן בלי שום חולק. כתב הרמב"ם שאם קנו מידו בעודה ארוסה בקנין שאין לו דין ודברים בנכסים הרי סילק עצמו מגוף הקרקע וכו' בפרק כ"ג מהלכות אישות וטעמו מדגרסינן בפ' הכותב איבעיא להו קנו מידו מהו ופירש הרי"ף דאמתני' דהכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסייך קאי ומיבעי ליה אי קנו מידו של בעל בעודה ארוסה אי אמרי' דקנין לטפויי אתי ומגופה של קרקע קנו מידו שלא יהא לו זכות בקרקע כלל וכיון שכן אינו אוכל פירות ואסיקנא דמגופא של קרקע קנו מידו ואפי' בעורר ורש"י פי' בענין אחר והרא"ש הקשה על דברי הרי"ף וכתב שפי' רש"י עיקר והראב"ד כתב על דברי הרמב"ם כל מ"ש כאן הבל ורעות רוח ותמה עליו ה"ה וכתב שרבינו

האי מפרש כדברי הרמב"ם ז"ל: וכתב עוד הרמב"ם שאם קנו מידו מהני תנאה אפי' התנה אחר הנישואין וכו' בפרק הנזכר וכתב ה"ה שלמד כן ממה שאמרו בפרק חזקת (מג.) גבי הא דהאומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו שאם קנו מידו קנה חבירו ולא יהא כח הבעל בנכסי אשתו גדול מכח השותף בחלקו ורש"י כתב איבעיא דבסמוך קנו מידו מהו אברייתא דהאומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו קאי והתוס' הקשו על פירש"י וכתבו דנראה לר"י דאנשואה קאי דאמרינן דידו כידה אי מהני לה שום קנין והר"ן כתב על פירש"י ואסיקנא דמגופה של קרקע קנו מידו וה"ה בנשואה דמהני לפירות אם קנו מידו והרא"ש כתב על פירש"י וקשה מה הועיל שם קנין למי הוא מקנה אותה דדין ודברים אין לי בה אינו אלא לשון הפקר הילכך נראה דאנשואה קאי דלא מהני דין ודברים משום דידו כידה ומיבעיא להו אי מהני קנין ויש לקיים פירש"י דכיון שאומר לחבירו שהוא שותף עמו והקנה לו מוכח שהוא מקנה לו השדה ורב אלפס כתב קנו מידו של בעל ועודה ארוסה מהו וקשה דהא אפי' באמירה מועיל וכוונתו שאם אמר דין ודברים אין לי בנכסייך וקנו מידו אם נסתלק גם מפירות וירושה וקשה כיון דטעמא דלא נסתלק משום דיד בעל השטר על התחתונה או מדקדוק הלשון דבנכסייך ולא בפירות בנכסייך ולא לאחר מיתה לרב אשי מאי מהני קנין לדבר שאינו שלו ממשמעות הלשון ופי' רש"י עיקר עכ"ל והשתא יש לתמוה על רבינו שכתב על דין זה דהרמב"ם ולא נהירא לא"א הרא"ש שהרי הוא ז"ל בתחילה הקשה על פירש"י וכתב כפר"י ואע"פ שאח"כ חזר לקיים פירש"י מ"מ לא סתר פר"י ולא הקשה עליו וצ"ל שסובר רבינו כיון שבסוף דבריו כתב שפירש"י עיקר משמע שהוא סובר דליתיה לפר"י: (ב"ה) ומדקדוק דברי הרמב"ם נ"ל שמה שכתב ואם כתב לה אחר הנישואין לא לענין שיועיל הקנין אחר שנשאת לענין הפירות אע"פ שלא כתב לה אלא דין ודברים אין לי בנכסייך וכדמשמע מדברי ה"ה דא"כ אין בין ארוסה לנשואה כלום אלא לענין שיהיה מכרה ונתינתה קיים ע"י שיאמר לה דין ודברים אין לי בנכסייך קאמר דאע"ג דבכותב לה ועודה ארוסה א"צ לקנות מידו לענין שיהיה מכרו קיים ואם קנו מידו מועיל אף לפירא אם לא כ' לה אלא אחר שנשאת אם לא קנו מידו אינו מועיל אפי' למוכרה ומתנתה ואם קנו מידו מועיל למוכרה ומתנתה אבל לא לפירות וזה נ"ל ברור בדברי הרמב"ם: כתב המרדכי בפרק הכותב בשם רבינו האי אם יתנה אדם עם אשתו קודם נישואין וכתב לה שאין לי בנכסייך כלום ואחר כך נישאת ומכרה מכירתה קיימת אפי' בנכסים הכתובים כ"ש בנכסי מלוג ואפי' אם תמות בחיי בעלה אינו יכול להוציא

מיד הלקוחות וכתב ריצב"א מה שהוסיף לה אפילו נכסים הכתובים בכתובה לא יתכן בעיני לומר שזהו בכלל נכסייך אלא אם כן פירש בהדיא עכ"ל: הוסיף להתנות גם על הפירות שאמר לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן וכו' במשנה פרק הכותב (שם) כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה רבי יהודה אומר לעולם אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן ובפירות פירותיהן עד עולם ופסקו הרמב"ם והר"ן והר"ש כר"י וכ"נ מדברי הר"י שהביאו ברייתא דאלו הן פירות ואלו הם פירי פירות וההיא כר' יהודה אתיא כמבואר בדברי הרא"ש והר"ן ובכותב לה ועודה ארוסה מיירי כמ"ש בראש הסימן: ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפרק כ"ג מהלכות אישות ובגמרא אהא דאמר"י וליטעמין הא דאמר רב יהודה לעולם הוא אוכל פירי פירות דכיון דאכלינהו לפירי פירי פירות מהיכא אלא בדשיירה ה"נ בדשיירה כתב הרא"ש מדקאמר בדשיירה משמע דהדבר תלוי בה ואם תרצה תשייר אבל אין הבעל יכול לכופה ליקח בהם קרקע והרמב"ם כתב ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות ונראה שסמך על התוספתא דתניא ר' יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות כיצד מוכר פירות וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות וכן מצאתי בירושלמי ונראה דהירושלמי פליג אגמרא דידן דלפום גמי דידן לא אמרינן מוכר פירות ולוקח בהם קרקע א"כ שיירה ולקחה בהם קרקע ע"כ והר"ן כתב כלשון הזה מדאמרינן בדשיירה משמע דכי אמרינן לעולם הוא אוכל פירי פירות דוקא בדשיירה ממילא אבל אין הבעל יכול לכופה ליקח בהם קרקע אלא שהרמב"ם כתב ילקח בהם קרקע והוא אוכל וסמך לו על התוספתא דתניא במכילתין ע"כ: הוסיף להתנות גם על פירי פירות שאמר בנכסייך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן אינו אוכל לא פירי ולא פירי פירות אבל אוכל פירי פירות וכולי בפרק הכותב (שם) אהא דאמר רב יהודה לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה וכולי איבעיא להו פירי פירות דוקא או עד עולם דוקא או תרווייהו דוקא וכתב הרא"ש ולא איפשיטא הילכך בעינן תרווייהו כלומר משום דאשה הויא בעל השטר וידה על התחתונה וכ"כ הר"ן וכ"פ הרמב"ם בפכ"ג מהלכות אישות וכן נראה מדברי הר"י שכתב מתני' דר' יהודה כצורתה ומשמע מפשטא דתרווייהו בעינן: ומ"ש ואם כתב דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירי פירותיהן ולא הזכיר הפירות וכו' גם בזה בעיא בפרק הכותב ואמרו פשיטא דמכל מילי סליק נפשיה דאי אמר מפירי פירות וכו' ודחו בגמרא ההכרח שאמרו לפשוט כן וכתב הר"ן ולא איפשיטא בעיין הילכך אמרינן דמפירי פירי הוא דסליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה וכ"כ ר"ח

אבל רבינו האי כתב ואסיקנא דמכל מילי סליק נפשיה וגם הרב המגיד כתב בפכ"ג מהלכו' אישות יש מהגאונים שפסקו דכיון דבעיין לא איפשיטא יד בעל השטר על התחתונה ויש מהם שפסקו כפשיטות הגמרא וזה דעת רשב"א ז"ל נראה שהם מפרשים אותה אליבא דר' יהודה ובשאר עד עולם ולא נזכרה בעיא זו בהלכות ובדברי רבינו ואולי שדעתם לפרשה אליבא דת"ק והלכה כרבי יהודה ולזה לא הזכירוה עכ"ל ורבינו סתם דבריו כדברי האומרים דבעיין לא איפשיטא ויד האשה על התחתונה כתב המרדכי בפ' הכותב על ראובן שחפץ לקנות בית ודואג פן יצטרך למוכרו ותעכב אשתו עליו והתנה עם אשתו שלא תוכל לעכב על ידו בכל עת שיצטרך למוכרו וקבלה עליה ונכתב השטר אינה יכולה לחזור בו: ועדיין אם מתה ירשנה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחייך ובמותיך אינו אוכל פירות ולא פירי פירות ואם מתה אינו יורשה שם במשנה: ומ"ש ואם לא הזכיר פירות אלא דין ודברים אין לי בנכסייך וכו' פשוט הוא. ומ"ש ואם מכרה ונתנה קיים כבר נתבאר לעיל דמתני' דהכותב היא הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסייך הרי זה אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה א"כ למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך שאם מכרה או נתנה קיים ומשמע מדברי רבינו שכתב זה בבבא זו דדוקא בשלא סילק עצמו מהפירות הוא דאם מכרה ונתנה קיים וכדדייק לכאורה לישנא דא"כ למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך אבל במסלק עצמו מפירות אם מכרה ונתנה אינו קיים ולי נראה דאף במסלק עצמו מפירות אם מכרה ונתנה קיים דאם לא כן למה ליה למימר דין ודברים אין לי בנכסייך הכי הול"ל דין ודברים אין לי בפירות נכסייך: ומ"ש רבינו וכן אם התנה עמה אם תמות בלא בנים שיחזרו נכסיה לבית אביה הכל לפי תנאה ירושלי' כתבוהו הרי"ף והרא"ש בפרק הכותב והרמב"ם בפכ"ג מה"א. ומ"ש ורשב"ג פליג ואמר שאין תנאי מועיל לבטל הירושה וכו' במשנה פרק הכותב (שם) ואיתמר עלה בגמ' (שם) אמר רב הלכה כרשב"ג. וכתב הרי"ף ולית הלכתא כוותיה דקיימא לן דבר שבממון תנאו קיים וכתב הר"ן שטעמו משום דרב סבר דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ואע"ג דירושת הבעל דרבנן חכמים עשה חיזוק לדבריהם כשל תורה כדאיתא בגמרא אבל אגן הא קי"ל כרבי יהודה דאמר דמתנה על מה שכתוב בתורה בדבר שבממון תנאו קיים הילכך ליתא לדרב וכן דעת הרמב"ם בפכ"ג מהלכות אישות אבל ר"ח פסק כרשב"ג ולא מטעמיה אלא משום דהוה כמתנה על דבר שלא בא לעולם והביא ראיה מהירושלמי והאריך הר"ן בזה ובסוף דבריו כתב עיקר הפסק כדברי הרי"ף דלא קי"ל כרשב"ג והא דאיתמר

בירושלמי אין מיתת בלא בני וכו' משכחת לה בכותב לה ועודה ארוסה אבל לאחר שנשאת לא אא"כ מחייב עצמו להחזיר ליורשים מה שירש ממנה בכה"ג ודאי מהני עכ"ל. ודברי הריב"ש בזה בתשובה סימן ס"ד וסימן ק"ב והרא"ש ג"כ כתב אחר פסק הרי"ף שר"י ור"ח ובה"ג פסקו כרשב"ג ונשא ונתן בדבר ובסוף דבריו כתב וכיון דליכא ראייה ברורה אית לן למימר כל תנאי שבממון קיים ע"כ. וכבר כתבתי כל זה בארוכה בס"ס ס"ט: ומ"ש רבינו ודוקא שהתנה בעודה ארוסה וכו' כבר כתבתי כן בסמוך בשם הר"ן ז"ל וכ"כ הרמב"ם בפרק י"ב מהלכות אישות וזה לשונו התנה עמה אחר שנשאת שלא יירשנה תנאו בטל ואף על פי שירושת הבעל מדברי סופרים עשה חיזוק לדבריהם כשל תורה ובפרק כ"ג מהלכות אישות כתב וז"ל התנה עמה שלא יירשנה ה"ז לא יירשנה אבל אוכל פירות בחייה וכן אם התנה עמה שירש מקצת נכסיה וכן אם התנה עמה שאם מתה בלא בנים יחזרו נכסיה לבית אביה הכל קיים במה דברים אמורים שהתנה עמה קודם שתינשא שהנחלה הבאה לאדם שלא ממשפחתו מתנה עליה שלא יירשנה קודם שתהא ראויה לו אבל אם התנה עמה אחר שנשאת תנאו בטל ויירשנה כמו שביארנו עכ"ל. וכתב הרב המגיד כן הכריעו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דהלכה כרשב"ג ודוקא במתנה ועודה ארוסה וכההיא דרב כהנא דאמר נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה אבל משנשאת אין תנאו בירושה כלום דכיון שהירושה ראויה לו אם תמות עתה הו"ל כאומר לא אירש את אבא שלא אמר כלום ואפי' קנו מידו וכך כתב הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכדעת רבינו והירושלמי הנזכר בהלכה הוא בכותב לה ועודה ארוסה א"י בכותב לה בכתובתה בשעת כניסה אבל אחר נישואין לא אמר כלום אלו דבריהם מסכימים לדעת רבינו ע"כ. וכתב בתשובות הרשב"א סימן תתק"ס דארוסה שאמרו דוקא הוא לפי שיש לו בה שייכות אבל קודם אירוסין אינו כלום וכתב בסימן תתקס"ב על ראובן שכתב שיור לאשתו והערים וגירשה בו ביום והחזירה ואח"כ מתה בלא ולד והוא טוען שכיון שגירשה נתבטלו תנאים הראשונים והשיור והשיב שאין בדבריו כלום שהמגרש את אשתו והחזירה על דעת כתובה הראשונה החזירה כדתנן בס"פ הכותב (צ.) ואף על גב דאמר רב הונא עלה ל"ש אלא מנה ומאתים אבל תוספת אין לה היינו דוקא במה שהוסיף לה משלו אבל מה ששייר האב ומה ששיירה האשה הרי היא כעיקר הכתובה שהמכניס על דעת כן הכניסה וכשקבל על דעת כן קבל ועוד שזה מערים הוא ושורת הדין ב"ד דנין ומחייבין אותו: ומ"ש רבינו אבל אם התנה אחר שנשאת אינו מועיל לבטל ירושה דאורי"י לכאורה

נראה דלא דק דבפרק הכותב אמרינן דסבר רב ירושת הבעל דרבנן וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהלכות נחלות אלא שהרב המגיד כתב דבס"פ מי שמת משמע שהיא מן התורה ושזה דעת הראב"ד והרשב"א ז"ל הכותב שטר סילוק לאשתו בשעת החופה מסולק גם משטר ירושה כתב האב לבתו בשעת החופה מהרי"ק בשורש י"ג העושה פיטור לאשתו אם יש במשמעות כל מיני תביעות וערעורים מהרי"ק בשורש י"ג:

סימן צג - דין מזונות האלמנה

מת הבעל בחיי אשתו או שגירשה גובה כתובתה אבל לא קודם אף ע"פ שהכתובה היא כמו שטר חוב אינה נגבית בכל עת אלא לכשתאלמן או תתגרש מבואר בכמה דוכתי (כתובות פא.) שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים. כתוב במישרים נכ"ג ח"י שנשאל הרשב"א על ראובן שהיה לעכו"ם חוב עליו ותבעו בדיני עכו"ם ובאת אשתו עם כתובתה וסלקה העכו"ם והגבו לה נידוניתה ואח"כ בא שמעון בשטר חוב לתבוע ראובן בדיני ישראל ובאת אשתו ואמרה כל זה הוא משלי כי כבר הגבו אותי מנדוניתי באלו הנכסים והשיב מה שגבה בדיני עכו"ם שלא כדין גבתה כב"ח שגבה קודם זמנו מה שגבה לא גבה וכ"ש כתובה שמא לא תבא לידי גובינא לעולם אם תמות היא בחיי בעלה ומה שכתב בעל העיטור דנידוניתה ניתנה ליגבות מחיים אין דעתי נוטה כך שכולן מכניסות לבעל שלא יפרע ממנו אלא באלמנות או בגירושין ועוד מספר כתובה נלמוד שכוללין נידוניה ותוספת יחד ואין מחלק בזמן פרעון וזה נ"ל ברור עכ"ל: ואם תתגרש אין לה עסק עמו אלא נוטלת כתובתה והולכת בד"א שנתן לה כתובתה בלא איחור אבל אם מעכב מליתנה לה חייב במזונותיה עד פרוטה אחרונה ירושלמי כתבוהו הרי"ף והרא"ש בפ"ק דמציעא ובפירקא בתרא דכתובות וכתב הרי"ף דמשמע דגמרא דידן לית לה האי סברא דירושלמי וכיון שכן לא קי"ל כוותיה והרא"ש דחה ראייתו וכתב שגם בעל העיטור דחה ראייתו ובסוף דבריו כתב הרא"ש וכיון שאין ראייה ברורה דפליג תלמודא דידן אירושלמי עבדינן כוותיה ונימוקי יוסף כתב שדעת קצת אחרונים לסמוך על הירושלמי וכדעת בעל העיטור וכתב הראב"ד שאין לזוז מדברי הרי"ף שדבריו דברי קבלה וכ"ש לאפוקי

ממונא ע"כ. וכן דעת הרמב"ם שהשמיט הירושלמי הזה וכן דעת הריב"ש בתשובה וכתב שכן כתב הרשב"א בתשובה בפשיטות וכ"כ בתשובות להרמב"ן סימן ע"ב וכתב עוד הריב"ש שאפי' לאותם שנטו לסברת הירושלמי בגרושה נראה שאין לומר כן בחלוצה שהרי הרא"ש שנטה קצת לדברי הירושלמי נדחק לדחות ראייות הרי"ף ולומר דודאי אין טעם הירושלמי מן הדין אלא תקנה שתקנו כדי ליפות כח האשה לתת לה כתובתה בעין יפה ולא על יד וא"כ יש לנו לומר שכשתיקנו בני מערבא לא תיקנו אלא על המגרש לבד אבל על היורשים לא תיקנו אפילו בגרושה דדוקא בחייו אבל לאחר מיתת המגרש אין לה מזונות על היורשים וה"ה לחלוצה: וכן אם זרק לה גט בר"ה ספק קרוב לו ספק קרוב לה חייב במזונותיה מימרא דרבי זירא פ"ק דמציעא (דף יב:) ובפרק אלמנה ניזונת (דף צז:) ומ"ש ודוקא בחייו אבל אם מת אין היורשים חייבי לזונה בפרק אלמנה ניזונת וכתב רש"י דטעמא משום דבחייו כיון דמעוכבת בשבילו מלינשא חייב במזונותיה אבל לאחר מיתה לא דדילמא גירושין הוו ומספיקא לא מפקינן ממונא: נתאלמנה חייבים היורשים לזונה כתנאי כתובה וכו' פרק אלמנה ניזונת (דף צה:) ופרק נערה שנתפתתה (דף לב:) במשנה ופירוש כל ימי מיגר ארמלותיך כל ימי משך אלמנותיך. ומ"ש אפי' לא נכתב בכתובתה במשנה פרק נערה שנתפתתה אם יש אלמנה ניזונת מנכסי הארוסה מן האירוסין אכתוב בסימן קי"ב בס"ד: ומ"ש ואפי' אם צוה בשעת מיתתו אל תיזון אלמנתי מנכסי אין שומעין לו כ"כ הרמב"ם בפרק י"ט מהלכות אישות והוא פשוט שאין בידו להפקיע חוב שנשתעבדו נכסיו לו ודוגמת זה אמרינן בס"פ מציאת האשה (סח:) האומר אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו: ומ"ש אבל אם התנה בשעת נישואין שלא תיזון אלמנותו מנכסיו הוי תנאי שבממון וקיים זה פשוט ומתבאר מפלוגתא דאנשי יהודה וגליל דבסמוך והא דפלוגתא דאנשי יהודה וגליל וס"פ נערה שנתפתתה תנן לא כתב לה ואת תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי חייב מפני שהוא תנאי ב"ד כך היו אנשי ירושלים כותבים ואנשי הגליל היו כותבים כאנשי ירושלים ואנשי יהודה היו כותבים עד שירצו היורשים לפיכך אם רצו היורשים נותנין לה כתובתה ופוטרינן אותה: ומ"ש ופלוגתייהו בסתם שלא פירש אבל אם פירש הכל לפי תנאו הכי משמע מפשטא דמתניתין: ומ"ש ופסק רב הלכה כאנשי יהודה ושמואל פסק כאנשי גליל בפרק הנזכר: ומ"ש וכתבו ר"ח ורי"ף דבמקום שיש מנהג ידוע וכו' ואם אין מנהג ידוע יעשו כשמואל בפרק הנזכר וכן דעת הרא"ש ג"כ וכן פסק הרמב"ם בפ"ח מהל' אישות. כתב הרשב"א שאלת בראובן

שחלה והביאו חנוך בנו לתוך ביתו וסיפק צרכיו ומת וקברו ולא אשתו של ראובן הפקידה מטלטלין ביד חנוך ועכשיו תובעת אותם ממנו השיב חנוך אני הוצאתי הוצאות על אבי ועל קבורתו ועל תכריכין ואני תופס אותם בשביל אותם הוצאות טענה לאה אותם מטלטלין שלי היו ואין לך לתפוס בשלי השיב חנוך איני יודע שהן שלך מה שקנתה אשה קנה בעלה. תשובה הדין עם לאה מכמה טעמים כי מה שטענה שהמטלטלים שלה נאמנת וצריך להחזיר לה ואפי' היה הבעל קיים וכדתניא בפרק חזקת (נא:) קיבל מן האשה יחזיר לאשה וזה אינו יודע שאינם שלה שיתפוס בהם אלא איני יודע שהן שלך טען ומה שקנתה אשה קנה בעלה שטען אינו כלום כי שמא נתנו לה אחרים ע"מ שאין לבעלה רשות בהם והיינו דאמרינן בפרק חזקת קיבל מן האשה יחזיר לאשה ועוד דמה שקנתה אשה לא קנה בעלה אלא לפירות והרי הוא כנכסי מלוג ואם מת הבעל הרי הם שלה לגמרי ולא עוד אלא אפילו מטלטלין דאב שנטלן חנוך והוציא הוצאות על אביו ואפי' בצרכי קבורתו אם כתב ראובן לאשה מטלטלי אגב מקרקע האשה מוציאה מידו ואפילו היה מוטל לפניו רצתה היא גובה כתובתה והוא נקבר מן הצדקה וכדתניא בתוספתא דכתובות עכ"ל וכבר כתבתי תשובה זו בסימן פ"ו: גרסינן בגמרא בפרק הנזכר (כתובות נ"ד.) (ההיא בת מחוזא דהות נסיבא לנהרדעא אתו לקמיה דר"נ שמע לקלה דבת מחוזא היא אמר בבל וכל פרוודהא נהוג כרב אמרו ליה והא לנהרדעא נסיבא אמר להו נהרדעא וכל פרוודהא נהוג כשמואל וכתב הריטב"א ש"מ דמאן דנסיב איתתא מדוכתא אחריתי אדעתא דתדור עמו בדוכתיה הולכים בה אחר מנהג מקומו שבאה לשם. וכבר כתבתי זה בסימן ס"ו: כתב הרשב"א (סי' תשי"ה) שאלת ראובן נפטר והניח אלמנתו מעוברת וילדה בת ויש לראובן אחים אם יכולה לתבוע כתובתה קודם שתגיע הבת ללי יום תשובה יכולה לתבוע כתובתה מעכשיו שאפי' תמות הבת תוך לי יום חולצת ולא מתייבמת עכ"ל: ואין חילוק בין אם הנכסים מרובים למועטים וכו' הכא אין חילוק אלא בכל ענין אם יש אלמנה ובן או אלמנה ובת תיזון היא עם הבן או עם הבת וכו' אבל אם יש אלמנה ובן ובת והנכסים מועטין וכו' ידחו הבן והבת ותיזון האלמנה לבדה עד שתגבה כתובתה בר"פ מי שמת (קמ.) (אהא דתנן מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובים הבנים יירשו והבנות יזונו וכו' איבעיא לן אלמנה מהו שתמעט בנכסים אלמנה ובת איזה מהן קודמת ופשטינן מינייהו חדא דא"ר אבא אמר רב אסי עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין בנכסים מועטים מה בת אצל אחין הבת ניזונת והאחין ישאלו על הפתחים אף אלמנה אצל הבת אלמנה ניזונת והבת

תשאל על הפתחים ופירשו התוס' דודאי אם אין כאן אלא אלמנה אצל הבנים שניהם שוים בנכסים וכן אם אין כאן אלא אלמנה ובנות דלא תקנו נכסים מועטים אלא לבנות שהם יוצאי יריכו והם בנות ירושה במקום שאין בנים ואע"ג דמיחסרא גוביינא ואי מינסבא לית לה אבל לאלמנה אצל הבנים או אצל הבנות לא רצו חכמים לתקן דין נכסים מועטים אצל האלמנה שלא רצו לעקור דין ירושה מן הבנים אצל האלמנה והשתא מיבעיא ליה כשיש בנים ובנות שיש כבר דין נכסים מועטין בשביל בנות אי ממעטת נמי האלמנה ותיזון האלמנה עם הבנות או דילמא כיון דאי מינסבא לית לה מזוני השתא נמי לית לה אלא הכל יהיה לבנות ואי ממעטת מ"מ לא תיזון האלמנה עמהן אלא עד שיבגרו הבנות והא דקאמר בסמוך דאלמנה אצל הבת אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים היינו שיש שם בנים עם הבנות שיש כאן דין נכסים מועטים אצל בנות אבל אי ליתנהו לבנים לא תטול האלמנה כלום עכ"ל וכתבו דהכי איתא בתוספתא וכן משמע בירושלמי וכ"כ הרא"ש בפסקיו וז"ל פי הרמב"ן דפשיטא ליה שאם הניח אלמנה ובנים בלא בנות דאין שייך לומר באלמנה נכסים מועטים לומר האלמנה תיזון והבנים ישאלו על הפתחים וכן נמי אם לא הניח אלא אלמנה ובת לא אמרינן האלמנה תיזון והבת תשאל על הפתחים וה"ט לפי שאין שיעור קצוב לאלמנה לפי שפעמים נשאת ברחוק זמן ופעמים בקרוב ואין לדבר קצבה עד אימת הווי מרובים ואימת הווי מועטין הילכך לא תקנו לעקור מן התורה דבר בשביל מזונות האלמנה אבל בנות יש להן קצבה עד שיבגרו והך בעיא מיירי כשיש בנים ובנות ואלמנה ואין מזון לבנים ובנות עד שיבגרו הילכך בלא אלמנה נעשו הנכסים מועטים ונסתלקו הבנים ומיבעיא ליה כיון דאלמנה ובנות באות מכח תנאי כתובה איזו מהן קודמת עכ"ל. והר"ן כתב ולפום פשטא דגמרינן משמע דאלמנה אצל הבת בלא בן קאמר ומשמע דכיון שאלמנה דוחה את הבת כ"ש שדוחה את הבן ואמרינן דאלמנה ניזונת ובן ישאל על הפתחים דק"ו הוא אם בת שדוחה את הבן נדחית מפני האלמנה כ"ש שהבן נדחה מפניה ומיהו מ"מ תמיה מילתא שא"כ לא שבקת חיי ליורש במקום אלמנה דהא כתיבנא לעיל דכל היכא דקודמת מוציאין לה מעכשיו דמי פרנסתה כל ימי חייה ונמצאו רובן של יורשים הולכים בפחי נפש אבל בירושלמי משמע שאין אלמנה קודמת אלא עם בת במקום בן אבל אלמנה עם הבן בלבד או עם הבת בלבד אינה קודמת אלא שניהם נזונים ביחד וסמכו עליו רוב המפרשים ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל נראה שלא סמך עליו וכן דעת הרמב"ן נוטה לו עכ"ל ודברי הרמב"ם הם בפיי"ט מה"א וכתב ה"ה שדעת הרמב"ן נראה שהוא כדעת

הרמב"ם ז"ל וכתב עוד ודע כשהאלמנה דוחה את הבנות כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שמוציאין לאלמנה מזון עד זמן שאומדים ב"ד שראויה לחיות אם זקנה ואם ילדה ומעמידין ביד שלישי והוא מפרנסה אחד לשלשים יום כדרך שאמרו בלוקח כנזכר פי"ג עכ"ל ורבינו סתם כאן דבריו כדברי הירושלמי וכדעת התוס' והרא"ש ובסי' קי"ב כתב מחלוקת הרמב"ם והרא"ש בזה: ומ"ש אם יש אלמנה ובן או אלמנה ובת וכו' ואפי' אם תינשא הבת ומכנסת הנכסים לבעל היא תיזון מהם אפי' אחר מיתת הבת בס"פ יש נוחלין (דף קל"ט) שלח רבין מי שמת והניח אלמנה ובת אלמנתו ניזונת מנכסיו נשאת הבת אלמנתו ניזונת מנכסיו מתה הבת א"ר יהודה בן אחותו של ר' יוסי בר חנינא ע"י היה מעשה ואמרו אלמנתו ניזונת מנכסיו ופרי"ש נשאת הבת והכניסה הנכסים לבעל אלמנתו ניזונת מנכסיו ומפרש בגמרא טעמא משום דאע"ג דבעל בנכסי אשתו לוקח הוי ואין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים הכא שויה רבנן כיורש משום פסידא דאלמנה כתב סמ"ג מי שמת והניח אלמנה ובת מזונות האלמנה קודמין למזונות הבת וכן נשאת הבת אין נוטלין עישור נכסים מפני מזונות האלמנה עכ"ל: כתב הריטב"א בר"פ ב' דייני והלכה כחנן ודעת הרמב"ם דדוקא מי שהלך בעלה למדינת הים אבל אלמנה אין נותנין לה מזונות אלא בשבועה דטפי מתפיס איניש צררי לאחר מיתה כדי שלא תתבזה אצל היתומים ואינו מחוור דהא שמואל דאמר אין פוסקין מזונות לאשת איש בששמעו בו שמת מודה דפוסקין ועוד דבפרק השולח(ל"ה) בההיא איתתא דחשידא אשבועה ותבעה כתובתה וכו' אמר לה מזוני נמי לית לך דאמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות ואם איתא למה לי מדשמואל תיפוק לי דבעיא שבועה והיא חשודה אלא ודאי דאלמנה נותנין לה מזונות בלא שבועה עכ"ל: אלמנה שתבעה כתובתה בב"ד אין לה עוד מזונות אפי' לא פרעה וכו' בס"פ נערה שנתפתתה (דף נד י) אמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בבית דין אין לה מזונות ומסיק בגמרא דדוקא בב"ד אבל שלא בב"ד יש לה מזונות וכ"כ הרא"ש ומשעת תביעה אין לה מזונות בפ' השולח: ומ"ש ואפי' בב"ד לא הפסידה אא"כ תבעה מעצמה אבל אם תבעה מדוחק שלא נתנו לה מזונות או שרימוה וכו' על האי מימרא דתובעת כתובתה אין לה מזונות כתב הרא"ש ירושלמי ובלבד מן השופי אבל מן האונס לא כהדא ארמלתא דר' אבהו רימו בה ואמרו לה בר כהן בעי לך תבעה פורנא ואבדה מזונות מן דאתידעון מיליא אילין עובדא קמיה דרב אסי חזר לה מזונות פי' רימו בה ואמרו אדם גדול רוצה לישא אותך וכשידע רב אסי שרימו בה החזירה למזונותיה וכ"נ אם לא רצו לזונה ומחמת זה תבעה

כתובתה אין זה מן השופי ואית לה מזוני עכ"ל. והרי"ף לא הביא הירושלמי הזה וגם הרמב"ם השמיטו ואפשר שטעמם משום דכיון דגמרא דידן לא מפליג בדיני משמע דסבר שאין חילוק בדבר דאם איתא לא הוה שתיק מיניה : כתב הריב"ש בתשובה סימן ת"פ על ש"מ שכתב בצואתו אני מניח שתהא אשתי ניזונת כל ימי מיגר אלמנותה יתר על כתובתה נראה שאין אלמנה זו מפסדת מזונות בתביעת כתובתה בב"ד ולא בשאר הדברים שמפסדת אותם כשאוכלת בתנאי ב"ד והאריך בטעם הדבר. וכתב עוד דכיון דאוכלת מכח מתנת בעלה ולא בתקנת חכמים אין מעשה ידיה ליתומים: תבעוה לינשא אפילו מתפייסת לא הפסידה מזונותיה וכן אם כחלה או פרכסה וכו' בס"פ נערה שנתפתתה (דף נד.) אמר רב נחמן אמר שמואל תבעוה לינשא ונתפייסה אין לה מזונות ומפרש בגמרא דאפילו לא נתפייסה נמי אם אמרה מחמת בני אדם שאינן מהוגנין לי אין לה מזונות אמר רב חסדא זינתה אין לה מזונות אמר רב יוסף כיחלה ופרכסה אין לה מזונות ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות וכתבו התוס' ולית הלכתא ככל הני שמעתתא בר מתבעוה לינשא דההיא עדיפא אבל הרי"ף השמיט גם מימרא דתבעוה לינשא משמע דגם עלה קאי הא דאמר ולית הלכתא ככל הני שמעתתא וכתב הרא"ש דנראין לו דברי הרי"ף וכ"ד הרמב"ם בפרק י"ח מה"א: ומ"ש רבינו נתארסה הפסידה מזונותיה כ"כ הרמב"ם בפרק הנזכר וכתב ה"ה שהוא פשוט שהרי תנאי במזונות אינו אלא משך ימי אלמנותה וכיון שנתארסה אשת איש נקראת ולא אלמנה. ולפי דבריו אם שידכה עצמה עדיין יש לה מזונות דמשודכת אינה נקראת א"א וזה דבר תימה דכיון ששידכה עצמה לאחר כבר הפקיעה מעליה כבוד בעלה הראשון ואיך יתכן שתהיה ניזונית מנכסיו לכך נראה לי דאע"ג דבדוכתי אחריני לא קרי ארוסה אלא למקודשת הכא למשודכת קרי ארוסה דימי אלמנותיך משמע כל זמן ששם בעלה הראשון נקרא עליה שאומרים זו אלמנתו של פלוני אבל כיון ששידכה עצמה לאחר אין שם בעלה הראשון נקרא עליה שאינה נקראת אלא משודכת של פלוני: מכרה או משכנה כתובתה או שעשתה כתובתה אפותיקי לב"ח בין בב"ד בין שלא בב"ד הפסידה מזונותיה ברייתא וגמרא סוף פרק נערה שנתפתתה (נד.) ופירש"י אפותיקי. קרקע המיוחד לכתובתה עשאה אפותיקי לב"ח שלה ובסמוך יתבאר בדברי רבינו דלא איבדה מזונותיה אא"כ מכרה או משכנה כל כתובתה אבל אם שיירה מקצת ניזונת: ומ"ש בין בחיי בעלה בין אחרי מות בעלה ב"ה כ"כ רמב"ם בפרק י"ח: ומ"ש מחלה כתובתה לבעלה הפסידה מזונותיה בס"פ נערה

שנתפתתה (נג.)) יתיב רבין בר חיננא קמיה דר"ח וקאמר משמיה דר"א מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות א"ל אי לאו דקאמרת לה משמיה דגברא רבה ה"א לך משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו ואע"פ שכתבו הר"ן וה"ה שיש פוסקים כר"ח דמוחלת כתובתה יש לה מזונות הרמב"ם בפיי"ח מה"א פסק כר"א וכתב ה"ה דטעמא משום דהא דר"ח גופיה לא אמרה דוקא אלא באי לאו ובדרך דחייה ועוד דאפילו פליגי בהדיא דילמא הלכה כר"א לגבי ר"ח וכ"נ שהוא דעת הר"י"ף והרא"ש וגם הר"ן כתב שדברי הרמב"ם נראה עיקר: ומ"ש ודוקא אחרי מותו וכו' כ"כ שם הרא"ש וכן פי' רש"י אין לה מזונות באלמנותה דתנאי כתובה ככתובה עכ"ל וטעמא משום דבחיי לא תנאי כתובה נינהו דהא תקנו מזונות תחת מעשה ידיה וכתב ה"ה שכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל אבל הרמב"ם כתב בפיי"ז מהל' אישות המוחלת כתובתה לבעלה איבדה כל תנאי כתובה ואפי' מזונות אין לה עליו: ומ"ש ודוקא שמכרה או משכנה או מחלה כל הכתובה אבל שיירה מקצתן ניזונת פלוגתא דתנאי בפרק אלמנה ניזונת (דף צח.) ואסיקנא התם ההיא אתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה קא תבעה מזוני אתאי לקמיה דרבא א"ל ליתמי זילו הבו לה מזוני לית דחש להא דר"ש דאמר לא אמרינן מקצת כסף ככל כסף: ומ"ש אפי' לא שיירה אלא תוספת ומכרה או מחלה כל העיקר ניזונת בשביל התוס' בריש פרק אף על פי (דף נד:) אהא דתנן אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה מוסיף דייק בגמרא רצה לכתוב לא קתני אלא רצה להוסיף מסייע לרבי איבו א"ר ינאי דאמר תנאי כתובה ככתובה דמי נ"מ לתובעת ולמוכרת ולמוחלת ופירש"י תנאי כתובה. תוספת: לתובעת. שאמרו התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות תובעת תוספת נמי אין לה מזונות וכתבו התוספות והרא"ש דל"נ דקי"ל כרבנן בפרק אלמנה דאמרי מכרה או משכנה מקצת כתובתה יש לה מזונות הילכך נראה לפרש שאם תבעה מנה או ק"ק ושיירה תוספת כאילו לא תבעה אלא מקצת מנה או ק"ק וניזונת בשביל התוספת א"נ אם תבעה כתובתה בסתם התוספת בכלל ואבדה מזונותיה עכ"ל הרא"ש ז"ל וכ"כ בתשובה להרמב"ן סי' מ"ח והר"י"ף כתב לתובעת ל"ש תובעת כתובתה בב"ד ול"ש תובעת תוספת אין לה מזונות וכי' הר"ן איכא למידק דהא אסיקנא דמקצת כסף ככל כסף כלומר שאפי' נפרעי' מקצת כתובתה יש לה מזונות בשביל אותו מקצת כסף שנשאר בכתובתה ואיפשר דתובעת שאני שכ"כ היא מעיזה פניה בב"ד בתביעת מקצת כתביעת כולה ולפיכך הפסידה מזונותיה והרמב"ן כתב שדעת הר"י"ף היה לומר שכשם שמפסדת מזונות בתביעת עיקר אע"פ שלא גבאתו כך מי שנפרעת כתובתה וניזונת מחמת תוספת

אם תבעתו בב"ד הפסידה מזונותיה כאילו גבאתו ואחרים פירשו בהיפך שאם תבעה עיקר כתובתה עדיין יש לה מזונות בשביל התוספי ואין הלשון מתיישב לפ"ז אבל הנכון דה"ק ולתובעת שאם תבעה כתובתה סתם הרי כאילו תבעה בפירוש עיקר ותוספת ושוב אין לה מזונות ע"כ והרמב"ם בפ"י"ח כתב דין תוספי כתובה כדין העיקר לפיכך אלמנה שתבעה או מכרה או מחלה או משכנה תוספי כתובתה עם העיקר אין לה מזונות ואם תבעה מקצת והניחה מקצת ה"ז כמי שתבעה מקצת העיקר והניחה מקצתה וכל המוכרת או המוחלת סתם מכרה התוספי עם העיקר ששניהם כתובה שמם בכ"מ עכ"ל . וכתב הרב המגיד שנראה שהוא ז"ל מפרש הא דאמרינן נ"מ לתובעת כמו שפירש הרמב"ן ז"ל דעת ההלכות ועיקר: ומ"ש וכל המוכר וכו' מבואר בגמרא שהתוספת כעיקר היא למוכרת ולמוחלת: כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח אם תבעה הנדוניה ואפילו נפרעת ממנה אינה מפסדת מזונות ותהא ניזונת משום מנה ומאתים ותוספת משום דמזוני בתר עיקר כתובה גריר כ"כ המפרשים בשם הרשב"א וכ"כ פ"י"ח מה"א עכ"ל. משמע אע"פ שנדוניתה מאה מנה ולא תבעתה כיון שתבעה עיקר ותוספת שוב אין לה מזונות דנדוניה הרי היא כחוב דעלמא ואינה ענין למזונות וכ"נ מדברי הריטב"א שאכתוב בראש סימן ק"ג: ומ"ש וכתב א"א הרא"ש ז"ל ומיהו אם ירצו היורשים יפרעו לה המותר של הכתובה ומסלקין אותה אפי' אנשי גליל וכו' בפרק אלמנה ניזונת כתב כן וכ"כ בתשובות להרמב"ן סימן קי"ח: ומ"ש אם תבעה כתובתה בסתם לא אמרינן אין דעתה אלא העיקר וכו' כבר נתבאר בסמוך: כתב הרשב"א בתשובה קרוב הדבר שכל שלא מחלה כל מ"ש בכתובתה לא מחלה מזונותיה ואין אומרים שהמזונות תלויה בעיקר הכתובה בלבד שהם מנה וק"ק וכל שמחלה מנה וק"ק אבדה מזונותיה שהרי אפילו לא מחלה מה שהוסיף לה יותר על מנה וק"ק לא אבדה מזונותיה ואף על פי שאין התוספת מעיקר תקנת חכמים אף אנו נאמר כן בנדוניה ואי נפשכם לומר דשאני תוספת דא"ר ינאי תוספת כתובה ככתובה י"ל דאף נדוניה בכלל דברי רבי ינאי וכן פ"י קצת מפרשים וע"כ יש לנו להודות להם במקצת מה שאמר רבי ינאי דהא אמרינן נ"מ למוכרה ולמוחלת וע"כ אם מחלה כתובתה סתם או מכרה סתם גם הנדוניה בכלל וא"כ י"ל דמאי דאמר רבין בר חיננא מוחלת כתובתה לבעלה אבדה מזונותיה כל מ"ש בכתובתה קאמר והבו דלא לוסיף עלה דהא אמר רב חסדא אי לאו דאמרת לה משמיה דגברא רבה וכו' ועוד שכל שמחלה סתם מקצת מכתובתה אנו אומרי' מהנדוניה מחלה שא"ת כדברי הטוען שכל שלא טרחה בו כגון מנה וק"ק או תוספת מחלה תחילה

אדרבא בא ונאמר דכל שלא תפסיד בו מזונות מחלה ולא מחלה מה שתפסיד בו מזונות וא"ת שאין האשה בקיאה אף אנן נאמר שאינה יודעת מה בין עיקר כתובה ותוספת לנדוניא ועוד מה שטען הטוען שמן הסתם ידה על התחתונה שהיא קרויה בעל השטר מסתברא דבמקום הזה הבעל קרוי בעל השטר וידו על התחתונה לפי שהבעל לא פרע לה כלום והיא משלה היא מוחלת וכל מקבל מתנה או לוקח קרוי בעל השטר להיות ידו על התחתונה ואינו דומה למה שאמרו בפרק גט פשוט שטר לך בידי פרוע הגדול פרוע והקטן אינו פרוע שאני התם שהלוח פרע וכיון שהמלוה מודה שפרע לו שטר אחד אם טוען שלא פרע אלא הקטן עליו להביא ראיה אבל בנותן או מוחל שטר שיש לו על ראובן נ"ל דראובן מקבל מתנה הוא ועליו הוא להביא ראיה מה נתן לו או מה מחל לו ותדע מדא"ל התם רבינא לרבא אלא מעתה שדי מכורה לך שדה גדולה מכורה לו וא"ל שאני התם דיד בעל השטר על התחתונה אלמא יש הפרש בין אומר שטר לך בידי פרוע לנותן שטר וכן י"ל שה"ה במוחל עכ"ל: כתב הר"ן בפרק אלמנה ניזונית אהא דתנן נתנה כתובתה לאחר לא תמכור אלא בב"ד משמע דדוקא לאחר אבל מחלה ליורשים יש לה מזונות והכי איתא בירושלמי אבל הרשב"א כתב דלפום גמרין לא משמע הכי ולא דמי למוחלת כתובתה לבעלה דהתם סומכת היא עליו שלא ימנע מזונותיה ולא מחלה להו אבל מוחלת ליתומים כיון שאין לה עליהם כתובה הא אסתלקא מביתיהו לגמרי ואין לה עליהם מזונות ע"כ. ולפי מה שכתבתי שהסכמת גדולי המורים לפסוק הלכה כר"א דאמר מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות כ"ש דמוחלת ליתומים אין לה מזונות: כתב הר"ן כשאין בנכסים שתתפרנס מן הריוח וכו' בפרק אלמנה ניזונית אהא דגרסינן התם בעו מיניה מרב ששת מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובה א"ל תניתוה מוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר ש"מ שיירה אין לא שיירה לא כתב רב אלפס מהא שמעינן דלית לה לזבוני אלא כדי כתובתה אבל יתר מכתובתה לא וק"ל הא דגרסינן בפרק ב' דייני גזירות (קז:) האשה שהלכה היא ובעלה למ"ה ובאה ואמרה מת בעלי רצתה ניזונת רצתה גובה כתובתה אמרה גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה ואוקמה שמואל בששמעו בו שמת ואקשינן ומ"ש עד כדי כתובתה ופרקינן איהי אפסדא אנפשה דאמרה גרשני בעלי וש"מ דאי לא אמרה גרשני בעלי ניזונת והולכת עד לעולם ומסתברא לן פירוקא דהאי קושיא דהא דתניא מוכרת והולכת עד כדי כתובתה אבל יתר מכדי כתובתה לא בדלא איפשר לה לאיתזוני אלא מקרקעי הילכך לית לה לזבוני אלא כדי כתובתה והך אחריתא דש"מ

דניזונת לעולם בדאיפשר לה לאיתזוני מפירי דקרקעי ומאגרא דבתי ומאי דדמי ליה עכ"ל וכתב הרא"ש על זה ודברים של תימה הן היאך דקדקו מכאן דאינה מוכרת למזונות אלא עד כדי כתובה הא בהדיא מוכח מברייתא שהשאר הוא כדי כתובה שתגבה מהם כדי כתובתה וקמ"ל דמה שמכרה למזונות אינה חוזרת וטורפת לכתובתה דאחריות דנפשה קבילת עלה אבל אם אינה חוששת על גביית כתובתה יכולה להיות ניזונת לעולם עכ"ל. וגם הר"ן כתב שאין דברי הרי"ף מחוורין דכי קתני מוכרת ואוכלת עד כדי כתובתה לאו למימרא שלא תהא רשאה למכור למזונות אלא כדי כתובתה ותו לא אלא עצה טובה קמ"ל שלא תמכור הכל אלא לצורך מזונות שאם תעשה כן איפשר דאתי מלוה בשטר ויטרוף הדמים מידי הלקוחות (דעדיין הם בידם שאינם נותנים לה רק מעט מעט כל ל' יום) ואינה יכולה לחזור לטורפן מחמת כתובתה דה"ל מטלטלים ולא משתעבדי לכתובה ומשום הכי קאמר שתשייר במכירתה כדי כתובתה כדי שתוכל לגבותו מחמת כתובתה ולא יוכל להפסידה מלוה בשטר וכן פירשו בתוספות והראב"ד ז"ל דעד כדי כתובתה עד שתשייר כדי כתובתה קאמר ואף במקצת נוסחי הלכות מצאו כתוב כך שחזר בו הרי"ף בסוף ימיו והגיה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפיי"ח מה"א עכ"ל וגם ה"ה כתב שם שכדברי הרמב"ם עיקר וכן העלו האחרונים ז"ל וגם המרדכי כתב על דברי הרי"ף רש"י לא פירש כן אלא ניזונת לעולם יותר מכדי כתובה וכן בירושלמי עכ"ל: אלמנה שהיא ענייה ופרוצה וכו' בר"פ אלמנה ניזונת (דף צו.) א"ר יוחנן משמיה דרבי יוסי בן זמרא אלמנה ששהתה ב' וגי' שנים ולא תבעה מזונות איבדה מזונות השתא ב' איבדה ג' מיבעיא ל"ק כאן בענייה כאן בעשירה א"נ כאן בפרוצה כאן בצנועה אמר רבא לא אמרן אלא למפרע אבל להבא יש לה ופירש"י עשירה. היכולת בידה להמתין הילכך א"נ לא תבעה לאו מחילה היא עד ג' שנים אבל ענייה מדלא תבעתן מחלה: צנועה. בושה לבא בב"ד הילכך בב' שנים לאו מחילה היא: אלא למפרע. אותן ב' שנים שעברו איבדה וכתב הרא"ש הילכך לא איבדה בב' שנים עד שתהא ענייה ופרוצה ע"כ נראה שטעמו משום דכיון דאיכא תרי לישני ה"ל ספיקא כל שאינה ענייה ופרוצה וכיון דסתם אלמנה אית לה מזוני ונכסי בחזקתה קיימי כל זמן שלא נשאת כדאמרינן בפרק אלמנה ניזונת (שם): גבי בעיא דיתומים אמרו נתננו וכו' מספיקא לא אמרינן מחלה אבל הרמב"ם כתב בפיי"ח אלמנה ענייה ששהתה ב' שנים ולא תבעה מזונות או עשירה ששהתה ג' שנים ולא תבעה ויתרה ואין לה מזונות בשנים שעברו אלא משעה שתבעה ואם שהתה פחות מזה אפי' יום א' לא ויתרה אלא תובעת ונוטלת מזון השנים שעברו

עכ"ל וכתב הרב המגיד שיפסק כלשון ראשון ודעת הרמ"ה שכתב רבינו בסמוך כדעת הרמב"ם ז"ל: ומ"ש ואפי' שעברו אם יש לה משכון מהיורשים או שלותה ממקום אחר לא הויא שתיקתה מחילה ירושלמי כתבוהו הרא"ש והר"ן וה"ה ז"ל ר"א בשם רבי יוסי בן זמרא כשלא לותה ואין בידה משכון אבל אם לותה או שיש בידה משכון גובה אפי' למפרע וכתבו הר"ן ה"ה היה בידה משכון כלומר שתפסה בידה משכון תוך ג' שנים אבל לאחר ג' מדין מחילה נגעו בה ואין תפיסתה כלום וכתבו עוד הר"ן וה"ה בשם הרמב"ן דדוקא אלמנה הוא דבעיא ב' וג' שנים אבל א"א אפי' שהתה יום א' ולא תבעה הפסידה דבאלמנה דוקא אמרו משום דאיפשר דמתזנא מדידה כגון ממציא אתה אבל א"א שכל נכסיה לבעלה מדידה קא מיתזנא ואפי' מכרה נכסי מלוג שלה בטובת הנאה ולא תבעה הפסידה לפי שדרך של נשים לגלגל עם בעליהן ולסייען וה"מ לאפוקי מבעל אבל אם לא נתן לה מזונותיה ועשתה ואכלה אפי' הותירה אין לבעלה עליה כלום דכל היכא דאיהו לא יהיב לה מזוני הרי משכון בידה ותמשכננו ואינה צריכה להתנות עמו בב"ד ולומר איני ניזונת ואיני עושה אלא כל שאין מעלה לה מזונות זכתה היא במעשה ידיה ואפי' דרך שתיקה וזו היא ששנינו אם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה ע"כ וכתב הר"ן ע"ז ודינו ז"ל במכרה בנכסי מלוג צליע דכיון דמפליגין בין עשירה לענייה ובין צנועה לפרוצה אדרבא א"ל דדוקא באלמנה הוא דהפסידה לפי שאם לא מחלה המזונות לא היתה בושה לתבוע היורשים אבל בא"א שעושה נחת רוח לבעלה איכא למימר שלא הפסידה לעולם ומש"ה נקט אלמנה עכ"ל וז"ל הריטב"א אומר רבי' בשם רבו ז"ל דדוקא אלמנה לא הפסידה עד ב' וג' שנים אבל בא"א כל זמן שלא תבעה מזונותיה אבדה אותן למפרע שדרך הנשים לגלגל עם בעליהן וכל שלא לותה או שהיה בידה משכון מחלה אותן וכן ראיתי למורי הרב ז"ל שדן אפי' לאשה שהלכה לבית אביה מפני מריבה שהיה לה עם בעלה כיון שלא מסרה מודעא בפני עדים שלא מחלה אותם עכ"ל וכ"ע ומסתברא שדין רפואה כדין מזונות דהא חיוב רפואה מדין מזונות היא כדכתיבנא בפ' נערה עכ"ל: ואם היורשים אומרים נתננו לה מזונות והיא אומרת לא נטלתי וכו' בפרק אלמנה ניזונת (שם) בעי רבי יוחנן יתומים אומרים נתננו והיא אומרת לא נטלתי על מי להביא ראיה ת"ש דתני לוי אלמנה כל זמן שלא נשאת על היתומים להביא ראיה ניסת עליה להביא ראיה וכתב הרא"ש בעי רבי יוחנן יתומים אומרים נתננו לה מזונות עד היום הזה והיא אומרת לא נטלתי ולא שהתה עדיין ב' וג' שנים על מי להביא ראיה דלא כפירש"י שפירש נתננו לה דמי מזונות שנה הבאה דהא

פשיטא דעל היתומים להביא ראיה וכדברי הרא"ש כתבו התוס' וגם הר"ן כתב על פירש"י ולא נהירא דא"ה פשיטא דלא מהימני דדמי לחוב שהוא תוך הזמן שאין הלוח נאמן לומר פרעתי ועוד דאם איתא אין לך אלמנה שלא תפסיד מזונותיה שכל שעה יאמרו פרעתי ומה הועילו חכמים בתקנתן אלא ודאי ע"כ לא איבעיא לן אלא ממזונות דלמפרע וכגון שהוא בתוך הג' וה"נ משמע מדפשטינן לה מדתני לוי וההיא ודאי במזונות שעברו מיירי מדתני כ"ז שלא נשאת על היתומים להביא ראיה ע"כ וכ"נ מדברי הרמב"ם בפרק י"ח מה"א: ומ"ש רבי בשם הרמב"ם שהיא נשבעת היסת ונוטלת וכן מ"ש בואם נשאת גם בזה כתב הרמב"ם נשבעין שבועת היסת ונפטרינן בפרק הנזכר כתב כן וכתב ה"ה נראה לי טעם לדבריו שהצריכה היסת מפני שכיון שהנכסים בחזקתה הרי היתומים כבאים להוציא וכמו שטוען לחבירו מנה לי בידך והלה כופר בכל בידוע שהנתבע נשבע היסת ונפטר אף כאן היא נשבעת ונשארים הנכסים בחזקתה ומוכרת מהם למזונות וכשנשאת הוא בהיפך עכ"ל. וכ"כ הר"ן וז"ל הרמב"ם כתב שתשבע היסת ותטול וכתב הרשב"א שאיפשר שזה מהסכמת הגאונים שהסכימו שכל שאינו טוען בגופו של דבר אע"פ שהוא תפוס בידו כגון משכון אינו נאמן עליו אלא בשבועה כעין שבועת הנוטלין וגם זו אינה מוחזקת בגופן של נכסים שיהא לה חלק בגופן אלא מחמת שיעבוד ולפיכך אינה נוטלת אלא בשבועה ואין זה נכון שא"כ הוה ליה למימר שתשבע שבועת המשנה כשאר הנשבעים ונוטלים בנקיטת חפץ ולא סגי לה בשבועת היסת אלא ודאי טעמו ז"ל דכיון דנכסים בחזקת אלמנה קיימי הרי היתומים כבאים להוציא והיא כופרת הכל ולפיכך נשבעת היסת עכ"ל. וז"ל הריטב"א והלכתא כדתני לוי וכ"ז שלא נשאת על היתומים להביא ראיה ואם לא הביאו ראיה כתב הרמב"ם שנשבעת כעין של תורה דהא נשבע ונוטל הוא ומורי הר"מ בשם רבו ז"ל אומר דכיון שהנכסים בחזקת אלמנה עומדים הרי היא כאילו יש בידה משכון ונשבעת ונפטרה חשיבא ואין עליה אלא שבועת היסת וכ"כ בעל העיטור אבל הרמב"ם לטעמיה אזיל שכתב שאפילו במי שיש בידו משכון חשוב נשבע ונוטל כמו שכתב בספרו וכ"כ הרי"ף ז"ל עכ"ל ומ"ש רבינו שכל זמן שלא נשאת אפילו פרעו לה כתובתה בב"ד אינם נאמנים כ"כ התוספות שם בד"ה נישאת וכ"כ הרא"ש שם ודקדקו כד מדלא משכח עלייהו להביא ראיה אלא בנישאת: מי שייחד לאלמנתו קרקע שתיזון ממנו אם אמר יהיה מקום זה למזונותיה ריבה לה מזונות וכו' ואם אמר יהא מקום פלוני במזונותיה ושתקה אין לה אלא אותו המקום לבד וכו' בס"פ נערה שנתפתתה (דף נד:) קריביה דר"י הוה ליה

איתת אבא דהות קא מפסדא מזוני אתו לקמיה דר"י א"ל איזילו ואמרו לאבוכון דנייחד לה ארעא למזוני אתא לקמיה דר"ל א"ל כ"ש שריבה לה מזונות ואסיקנא אמר רבי אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דר"י אמר למזונות ריבה לה מזונות אמר במזונות קצץ לה מזונות ופירש"י דנייחד לה. בצוואת ש"מ ובעדים אולי תקבל עליה דאפילו בכתובתה תנן הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה רבי יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה איבדה כתובתה: כ"ש שריבה לה מזונות. אם אמר קרקע זו למזונותיך אין זה אלא אם לא יתנו לך מזונות מרווחים אלא מצומצמים טלי קרקע זה להעדפה: במזונות. בחוב מזונות שיש לך עלי משמע שזו תהא פרעון לך: ומ"ש רבינו אצל ריבה לה מזונות שאם היה שכרו פחות ממזונותיה הראוי לה נוטלת מזונותיה משאר נכסיו ואם יש בו יותר מהראוי נוטלת הכל כ"כ הרמב"ם בפ"ח. ומ"ש אצל א"ל במזונות ושתקה כ"כ הרמב"ם וכך מתבאר מדברי רש"י שכתבתי בסמוך דדוקא בהיתה שם ושתקה אבל אם לא היתה שם או שהיתה שם ומיחתה אם אותה מקום שייחד לה אין מספיק למזונותיה לא כל הימנו של בעל לגרוע מזונותיה בע"כ ופשוט הוא: האשה שאמרה מת בעלי נאמנת וניזונת והולכת לעולם וכו' אבל אם באה ואמרה גירשני אינה ניזונת אלא עד כדי כתובה וכו' ברייתא בר"פ בתרא דכתובות (דף קז:): כתב הרמב"ם אלמנה שאין שטר כתובתה בידה אין פוסקין לה מזונות דשמא מחלה כתובתה וכו' ואפילו לא טען היורש וכו' בפ"ח מה"א ונתבאר שם בדבריו שאם אין דרכה לכתוב כתובה יש לה מזונות: ומ"ש ואף כשיש בידה שטר כתובה כתב שצריכה שבועה שלא תפסה משל בעלה כלום בפרק הנזכר כתב וז"ל אלמנה שבאה לב"ד לתבוע מזונות יש מי שהורה שפוסקין לה מזונות ואין משביעין אותה ואין ראוי לסמוך על הוראה זו מפני שנתחלף לו הדבר באשה שהלך בעלה למדינת הים ורבותי הורו שאין לה מזונות בב"ד עד שתשבע שהרי זה באה להתפרע מנכסי יתומים וכל הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ולזה דעתי נוטה וכן ראוי לדון עכ"ל: ומ"ש ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל אלא ניזונת מתנאי ב"ד אפי' בלא כתובה ואפי' בלא שבועה בפי' שני דייני גזירות כתב כן והביא ראיה לדבריו ותמה על דברי הרמב"ם ז"ל וגם הרשב"א בתשובה כתב על מה שהצריך הרשב"א שבועה לאלמנה למזונו' אין רבותי נ"נ מודים לו בזה שאין האלמנה נשבעת למזונת לפי שאינה [נשבעת] בתחלה אלא לבסוף כשתבא לגבוי כתובתה וכדמשמע בפי' שני דייני גזירות (שם.) בפלוגתא דרב ושמואל אם פוסקים מזונות לאשת איש וזו אחת מהשגות שהשיג עליו הראב"ד גם מורי הרמב"ן

הביא ראיה מדגרסינן בפי השולח (לה.) דההיא איתתא דאתאי לקמיה דרבה בר רב הונא א"ל מאי אעביד לך וכו' עכ"ל וכ"כ בתשובות להרמב"ן סימן מ"ח וכתב הרשב"א עוד בתשובה אחרת אלמנה ניזונת אע"פ שלא נשבעת ואע"פ שלא הוציאה כתובתה והביא ראיה לדבר בכמה דוכתי בגמרא אמרינן דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה לרבנן דפליגי על ר"מ למזונות דתנאי כתובה הם לא עדיפי מכתובה עצמה וכך הוא מסקנא דגמרא כמו שאכתוב בסמוך וכ"כ הר"ן ז"ל בפי שני דייני גזירות אהא דאמר חנן באשה שהלך בעלה למדינת הים תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה הילכך כשב"ד פוסקין מזונות לא"א אינה צריכה שבועה ומשמע שאף באלמנה הדין כן שתשבע בסוף ולא תשבע בתחלה ואחרים אמרו דדוקא בא"א אבל אלמנה תשבע בתחלה ובסוף והרמב"ן הכריח דדין אלמנה כדין א"א מדאמרינן בפי השולח וכו' ולי מהא לא איריא וכו' ומיהו משמעתיך משמע הכי דלא שנא אלמנה ול"ש אשת איש פוסקין בלא שבועה עכ"ל. ולענין הלכה נקיטינן ככל הני רבוותא דהו"ל הרמב"ם יחידאה לגבייהו: מדינא דגמרא אין אלמנה ניזונת אלא מקרקעי בני חורין משנה בפרק הניזקין (דף מח:) אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם ומ"ש ל"מ אם מכר או נתן הבעל בחייו וכו' אלא אפי' מכרו או משכנו או נתנו היורשים לאחר מיתת אביהם אין מוציאין למזון האשה והבנות בס"פ מציאת האשה (דף סט.) גבי הא דתלה ליה רב לרבי ביני חיטי האחין ששעבדו מהו אמרינן דבין לרב בין לרבי יוחנן האחין שמכרו או משכנו אין מוציאין למזונות ומשמע דבין למזון האשה בין למזון הבנות קאמר וכ"כ הר"ן ז"ל: ומ"ש ודוקא שנתן האב מתנת בריא אבל אם נתן מתנת ש"מ ניזונת ממנו כ"כ הר"ן בפ"י גבי הא דאמרינן השתא מיגרע גרע בירושה דאורייתא אלמנתו ניזונת מנכסיו במתנה דרבנן לא כ"ש וכן פסק הרמב"ם בפ"ט מה"א וכ"כ הרא"ש בפסקיו בקידושין ס"פ האומר מהכרח דקדוק סוגיית התלמוד ועיין במרדכי פרק י"ג ופרק נערה שנתפתתה ובתוס' ובטור ח"מ סימן רנ"ב אכתוב דין מתנת בריא שהיא מהיום ולאחר מיתה אם מוציאין ממנה למזון האשה והבנות ולכתובה ומ"ש ולא מטלטלי אפי' בני חרי הכי מסיק בס"פ מציאת האשה (שם) אמר רבא הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למזוני בין לכתובה בין לפרנסה ומ"ש ומיהו אם תפסה מטלטלין אפי' אחר מיתה לא מפקינן מינה כך כתב הר"ן בר"פ אלמנה ניזונת וכ"כ הרמב"ם בפ"ח כתוב בתשובות להרמב"ן סימן נ' דה"ה אם תפסה שטר חוב אין מוציאין מידה ובסמוך אכתוב דברי תשובת הריב"ש ועיין בהגהות פ"א מהלכות זכייה

והרמב"ם פיי"א מהלכות מלוה: ומ"ש ולדעת הגאונים שכתובה נגבית ממטלטלי ה"ה נמי מזונות אפי" לא תפסה ניזונת ממטלטלי כ"כ הרי"ף שם וז"ל והאידנא תקינו רבנן כתובה אפי" ממטלטלי כיון דמזוני תנאי כתובה ותנאי כתובה ככתובה דמי ניזונת נמי ממטלטלי בין תפסה בין לא תפסה וכ"פ הרא"ש שם וכ"כ הרמב"ם בפיי"ח מה"א וז"ל הר"ן בפרק הנזכר משמו של רש"י אמרו דאלמנה שתפסה מטלטלין דאמרינן דוקא דתפסה לה מר"ה או מסימטא אבל מרשות היורש לא דכי היכי דלר' טרפון דמהניא תפיסה דלאחר מיתה לכתובה לא מהני אלא בהני גווני ה"נ לדידן בתפיסה דמחיים מיהו כל ה"מ לדינא דגמרא אבל עכשיו כבר תיקן הגאון דכתובה גבי ממטלטלי והה"נ דאית לה מזוני ממטלטלי ואפי" לא תפסה גבי מהם דתנאי כתובה ככתובה וכמ"ש הרי"ף ז"ל עכ"ל ומ"מ מ"ש רבינו ולדעת הגאון אינו מכוון דמשמע דפלוגתא איכא במילתא וליתא דלכ"ע מדינא דגמרא אינה נגבית ממטלטלי אלא שהגאון תיקן דתגבה ממטלטלי ולדברי הכל אחר תקנת הגאון גביא ממטלטלי וכך ה"ל לכתוב ואחר תקנת הגאון שכתובה נגבית ממטלטלי ה"ה נמי מזונות כתוב בתשובה להרמב"ן סימן ל"א על אלמנה שרוצה למכור מהקרקעות למזונות והאפוטרופין אומרים תזון מהמטלטלין הדין עמהם שאין מוכרים קרקע של יתומים כל שיש שם מטלטלין למכור ובסימן ל"ד כתב אם האפוטרופסין רוצים להעלות לה מזונות והיא רוצה למכור מנכסי בעלה ב"ד מוחין בידה ואם מכרה אחר התראת האפוטרופסים שהם רוצים להספיק מזונותיה מכרה בטל וכתב עוד שם בסימן מ"ט אין לאלמנה תביעה למזונות על מעות שביד היתומים מקרקעות שמכרו ואפי" אחר תקנת הגאונים שעשו מטלטלי דיתמי כקרקע שהמעות האלו לא היו משל אביהם ולא נשתעבדו לה וכן אין מוציאין מיד הלקוחות שאין מוציאין למזונות ממשעבדי כדתנן בפרק הניזקין (מח:) מיהו אם קנו מיד הבעל למזונותיה מוציאה מיד הלקוחות כדרך שאמרו פרק הניזקין (נא:) גבי מזון בת אשתו ובסימן נ"ז כתוב מזונות של אשה כתובים הם עכשיו אפי" אצל משועבדים שהכל נהגו לקנות מידו וחזרו הנשים כבת אשתו שקנו מידו ועיין בתשובת הרשב"א שאכתוב בס"ס זה: כתב הרמב"ם לפיכך אם הניח נשים רבות וכו' בפיי"ח מהלכות אישות ובספרי הרמב"ם שבידינו אין כתוב לפיכך וגם אין כתוב בהם שאין דין קדימה במטלטלין אלא כך כתוב בהם שאין דין קדימה במזונות וכתב ה"ה הניח נשים רבות וכו' מבואר בירושלמי וכן הוא בתוספתא כשאמרו קודמת בזמן קודמת בגבייה אמרו במה דברים אמורים בכתובה אבל במזונות שתיהן שוות עד כאן ומה שכתב רבינו

בשם הראב"ד בהשגות בפרק הנזכר כתב כן וכתב עליו הרב המגיד ולי נראה שאף דעת רבינו כן הוא שאפי' ניזונת מן הקרקע ניזונת בשוה שאל"כ הל"ל מן המטלטלין בשוה ומן הקרקע לפי קדימתן ולפ"ז ראוי להיות בספרו כמו שאין דין קדימה במטלטלין ורצה רבינו לומר שכשם שלא אמרו חכמים קדימה במטלטלי' לפי שיש ללוה למכרן ולהפקיען מידי שיעבוד המלוה כך לא אמרו קדימה במזונות לפי שאם רצה הבעל למכור נכסיו הרי הוא מפקיען מידי שיעבוד מזונות כנ"ל ומ"ש רבינו והכי איתא בירושלמי נראה דקאי לדברי הרמב"ם וכמ"ש ה"ה דאיתנהו בירושלמי פ' מי שהיה נשוי: כתב הרמב"ם אם הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה אותם היורשים נוטלין אותם וכו' בפ"ח כתב וז"ל אע"ג שתקנו הגאונים שתגבה הכתובה ותנאי הכתובה מן המטלטלי לפיכך תיזון האלמנה מן המטלטלי אע"פ שלא תפסה אם הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה אותם היורשים נוטלים אותם וכו' וכתוב במישרים נתיב כ"ג חלק אחר עשר על דברי הרמב"ם וכ"כ רב אלפס בתשובה כהרמב"ם וזולת שנראה לפי תשובת רב אלפס שאם התנה בפירוש שתיזון מן המטלטלין מוציאים מן היורשים ונותנים אותם ביד נאמן ודברי הרמב"ם נראה עיקר עכ"ל. וכתב ה"ה תקנת הגאונים שתהיה האשה ניזונת מן המטלטלין כתובה היא בהלכות: ומ"ש רבינו שאינה יכולה לעכב על היתומים שלא ימכרו שלא ייפו הגאונים כ"כ את תקנתם ברור הוא שלא ייפו כחה במטלטלין כל כך שהרי אפילו בקרקע שבדין התלמוד היא ניזונת ממנו אם מכרו אינה מוציאה מיד הלקוחות כמו שיתבאר בסמוך ואם כן במטלטלין אינו נראה שלא יוכלו למכור אפי' לכתחלה וכבר העמיד רבינו שכן דנין תמיד בכל בתי דינין וכן מבואר בעיטור שבתשובת הגאון ז"ל כתוב כן: ומ"ש אבל הניח קרקע יכולה וכו' ג"ז מבואר בתשובה הנזכר שאין להם למכור קרקעות וכ"נ קצת מן הגמרא: ומ"ש שאם מכרו שאינה מוציאה מיד הלקוחות משנה פ' הנזקין ומ"מ העלה הרשב"ם שאם קנו מידו על מזונות האשה שהיא ניזונת מן המשועבדים והוכיח שם כן ודע שאין הקנין הנזכר בשטרי כתובות שלנו מועיל לכך לפי שאין מזכירין בכתובות מזונות לאחר מיתת הבעל והמזונות הכתובים בכתובות שלנו הוא מזונות דמחיים עכ"ל ובסוף סימן זה אכתוב תשובת הרשב"א בזה: ומ"ש דהא דאם מכרו אינה מוציאה מיד הלקוחות היא משנה בפרק הניזקין לא מצאתי כן: (ב"ה) שם שאע"פ ששנינו שם שאין מוציאים למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים איכא למימר דהתם בשעבדם בעל אבל הא מילתא איתא בפרק מציאת האשה כמ"ש בסימן זה גבי מדינא דגמרא אין אלמנה ניזונת וכו': ומ"ש

רבינו ולענין דמי הקרקע שמכרו שבידה לרב האי שכתב קדמו הבנים ומכרו בנכסים מועטים שהבנות ניזונות מדמים שבידם הי"נ ניזונות מהדמים ולדעת א"א הרא"ש אינה ניזונת מהם מחלוקת רב האי והרא"ש כתבו רבינו בסימן קי"ב ודבר פשוט הוא שיש ללמוד מהם לדין זה: תפסה הרבה מטלטלין בשביל מזונותיה אין מוציאין מידה מימרות ריש פרק אלמנה ניזונת (דף צו.): ומ"ש וקאמר בירושלמי מהו למימר לה חוי מה שבידך וכו' כתבו הרא"ש בריש פרק אלמנה ניזונת. כתב הריב"ש בתשובה סי' שס"ד דבר ברור הוא כי הנכסים שהם בבית הבעל אע"פ שכשמת נשאר הנכסים ואוהלים כאשר המה שאין זו תפיסה של כלום שכל תופס צריך תפיסה גמורה שיקנה הדבר באחת מהקניות כמו שאמרו בפרק הכותב (פד:) גבי עובדא דיימר בר חשו אבל בכאן הבית והתיבות והמטלטלי הכל ברשות היורש ואינה נקראת תופסת בשביל תפיסת המפתחות שאין מסירת המפתחות קונה וכ"ש תפיסתן ואם קדמו היורשים ותפסום כדי שלא תשלח היא יד בהם ותתפסם הטיבו לעשות ואע"פ שמה שתפסו היה דרך גניבה אין היזק בזה אבל הוא ייפוי כחם דהויא תפיסה שלא בעדים דלפעמים מהני שלא בעדים ובעדים לא מהני ובסימן ק"ז כתב עוד כיוצא בזה וכתב עוד שם וכן אם פקח הדיין וזריז ראוי לו לילך בפתע פתאום לבית המוריש ואם לא עשתה בנכסים תפיסה המועלת לקנות יחזיק בהם היורשים והמקבלי מתנה בעד זכותה וכתב עוד שם ועוד צריך בתפיסה זו שתתפוס היא בעצמה ולא ע"י אחר ואפי' עשאתו שליח לתפוס בעדה משום דקי"ל (שם) התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה וכאן הרי יש חוב לבעלי המתנה בתפיסה זו כיון שהנכסים היו מספיקים לכולם אם לא מחמת תפיסה זו וכתב עוד בסימן שמ"ה אם יש ביד אבי היבמה שטרי חובות שנפקדו בידו מיד בעלה אחר פטירתו מסר האב בידה השטרות תפיסה מועלת היא. אמנם אם נשאלה שאלה זו לענין שומרת יבם האומרת מאיס עלי אין תפיסתה מועלת אא"כ היו השטרות האלה מנדוניתא ר"ל שהכניסה אלו השטרות עצמה לבעלה ואם נשאלה שאלה זו לענין מזונות אין תפיסתה בנכסים אלו כלום שהרי אין שיעבוד מזונותיה על נכסים אלו שהרי אין לה מזונות אלא מיבם ונכסים אלו לא משל יבם הן עד שיכנוס כיון שיש לבעלה אב ואם נשאלה שאלה זו לענין לתפסן משכון לאחריות כתובתה אין תפיסתה כלום דהא קי"ל כרבינא דאמר ה"מ למזוני אבל לכתובה מפקינן וכתב הרי"ף דבתפיסה דלאחר מיתה היא אבל תפסה מחיים אפי' לכתובה לא מפקינן מינה ומיהו עכשיו שנוהגים לכתוב בכתובות מטלטלי אגב מקרקעי יש לדון ולומר בשומרת יבם שימכרו כל מטלטלי

בעלה וילקח בהם קרקע והיבם אוכל פירות בין תפסה בין לא תפסה ואין די כשיהיו קיימים כדי שיעור כתובתה דילמא משתדפי ותפסיד כתובתה עכ"ל ובסימן ק"ד כתב על יבמה שטענה שאין בידה כלום משל בעלה והוא היה אמיד בנכסים ותבעו תוך ג' חדשים ליבם או לחלוף ראוי לדין לאיים עליה ולחקור בזה בכל מיני חקירות הן בחרמות חזקים בשופרות הן לחפש בביתה ולענות דינה בכל מה שיוכל כדי להוציא הדין לאמתו וכתב עוד ומה שטענה שתפסה למזונות אין בה ממש כי שומרת יבם אינה ניזונת כי אם ג' חדשים אא"כ תבעה מן היבם בב"ד או חלוף או יבם וברח או חלה והנדון זה אין כאן העמדה בדין כי מה שתבעה ליבם או לחלוף תוך ג' חדשים אינו כלום ובסימן ק"ז כתב על מי שצוה לתת מקצת נכסיו לקצת בניו ושאר נכסיו בתורת ירושה לשאר בניו שיש לו מאשה שהיא בחייה והיא תפסה כל הנכסים למזונותיה והאריך בדבר וכתב שם אי לא דמסתפנא אמינא שלא אמרו חכמים אלמנה שתפסה מטלטלים למזונותיה מה שתפסה תפסה אלא לדינא דגמרא דמטלטלי לא משתעבדי לה אבל לאחר שתקנו שתיזון מהמטלטלין אם תפסה מוציאים מידה אבל מה אעשה שלא מצאתי מי שכתב כן אבל מדברי הרמב"ם פ"ח נראה בהיפך ולזה לא אסמוך על סברתי ואם יהיה פקח המוריש כשיהיה מסוכן יביא לפניו יורשיו אם הם גדולים ואם הם קטנים יביא הרוצה לימנות אפוטרופוס עליהם וישימו כל המטלטלין בתיבות ובאוצרות יסגרו הכל ויתן בידם המפתחות וכן אם נותן מתנה לאחרים ישים סך המתנה ביד שלישי וגם היורשים עצמם יכולים לסגור כל המטלטלים ולקחת המפתחות בין מיתה לקבורה ואם תמחה בידם האלמנה יעשו זה ע"י ב"ד ואם היתומים קטנים יש לב"ד לעשות כן מעצמם לתועלת היתומים: ומ"ש בשם ריב"א כ"כ שם בשמו הרא"ש והמרדכי וכתבו שכתב כך משום דאל"כ לא שבק חיי לכל בריה דכל נשים גבירות ושולטות בממון בעלים ויש להם בנים קטנים יתפסו כל הממון ולא יתבעו לעולם כתובה ויתפסו הכל בשביל מזונות וכן נשים שאינם גבירות אם יש מטלטלין הרבה בתוך הבית או כסף וזהב יקחו הכל אלא יש לפרש הא דאמר ר"י בר בון מכיון שהיא עתידה לישבע בסוף וכו' מתוך לשונו משמע דוקא בשביל שסופה לישבע הא אין סופה לישבע אמרינן לה חוי מה שבידך אם כן בנדון זה שלקחה הכל ואינה עתידה לישבע בסוף אמרינן לה חוי ומוציאין מידה כל המותר על י"ב חדש ובהאי שיעורא אמרינן מה שתפסה תפסה א"נ נראה דמה שתפסה תפסה ראוי לומר אפי' ביתר מי"ב חדש ובלבד שתפסה פחות מכדי כתובתה שסופה לישבע על כתובתה אבל אם תפסה יותר מכדי כתובתה שאין

סופה לישבע על כתובתה לא והא דקאמר חוי מה שבידך לא אמרינן היינו היכא דידוע לן שלא תפסה כדי כתובתה לפי שסופה לישבע אבל אי לא ידעינן כמה תפסה לא ולכאורה אם היתה תובעת מזונות אח"כ ואומרת שכבר אכלה מה שתפסה לא היו דנים אותה עד שתשבע כמה תפסה עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם רבינו שמשון כ"כ שם הרא"ש והמרדכי בשמו ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפ"י ומ"ש בשם ר"מ מרוטנבורק כן כתב שם הרא"ש והמרדכי בר"פ אלמנה ניזונת בשמו וז"ל אמנם לפי דברי ר"ש אפילו בתפסה יותר אין להשביעה וכן משמע מדברי הרמב"ם שכל אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתזון מהם וכו' ואחר שכתב כבר זהב ש"מ דס"ל דתפיסה למזונות מהניא אפילו ביותר מכתובתה ולא מפקינן מינה ופשט הירושלמי דקאמר אלא זוז וגמרא דידן דקאמר אפילו דסקיא מליאה מעות משמע נמי הכי דאפילו טובא יותר מכתובתה לא מפקינן מינה וטעמא הוי משום דלא ידעינן כמה תחיה וכמה תצטרך למזונות כי שמא יאבד מהם או שמא תחלה ותצטרך לרפואה שאין לה קצבה שהיא בכלל מזונות וכיון דאף אם תפסה יותר הרבה ממזונותיה לא מפקינן מינה אם כן למה היה לנו להשביעה הרי לא מצינו שום שבועה כיוצא בזו אמנם אם אחר זמן תאמר שכלו כל המטלטלין שתפסה ותבא לתבוע מזונות לא יהבינן לה מידי עד שתשבע שלא נשאר בידה ממה שתפסה ולא נתנה ולא בזבזה כלום דבהא מודה הרמב"ם ז"ל שהרי הוא כתב דאלמנה שבאה לב"ד לתבוע מזונות אין לה מזונות עד שתשבע ואפילו לדברי הגדולים האומרים דבכל ענין תנן לא תשבע בתחלה אפילו כי אתיא לאפוקי מיתמי נ"ל דכל בכה"ג דעכבה ממון היתומים יותר מן הראוי להגבותה בב"ד דהיינו כדי מזון ל' יום מודו כ"ע דלא יהבינן לה עד שתשבע עכ"ל: ומ"ש וא"א הרא"ש ז"ל כתב מתוך דברי הרמב"ם נראה שפוסק כתלמידי רבינו יונה וכו' עד וכן מסתברא בפרק הנזכר ומשמע לרבינו שבא לחלוק על דברי רבי מאיר מרוטנבורק שהצריכה שבועה ונסתייע מדברי הרמב"ם דהא מתוך דברי הרמב"ם נראה שפוסק כתלמידי רבינו יונה דאמרי דאמרינן לה חוי מה שבידך ומשמע דאין משביעין אותה ולא דמיא להא דאלמנה שבאה לב"ד לתבוע מזונות דקאמר הרמב"ם דמשביעין אותה דשאני הכא שאינה באה לב"ד לתבוע כתובה וזהו שסיים רבינו בדברי הרא"ש וכתב אבל לעולם אין משביעין אותה עתה עד שתתבע יותר: ב"ה ואע"פ שכתב רבינו לעיל בסימן זה דלהרא"ש אלמנה ניזונת בלא שבועה שאני הכא שתפסה ומש"ה כשבאה לתבוע יותר משביעים אותה ומ"מ מאי דמשמע ליה מדברי הרמב"ם יש מקום לבעל דין לחלוק שהרמב"ם כתב שטעם השבועה הוא מפני שהיא

באה להפרע מנכסי יתומים וכשתפסה אע"פ שהיא ניזונת ממה שבידה סוף סוף מידי נפרעת מנכסי יתומים לא נפקא: וז"ל הריטב"א הרמב"ם פסק דאמרינן לה אחוי מה בידך כדקתני ולא היה כת ביד חכמים להוציא מידה ולא קתני שמחשבין עמה ואין זה ראייה עכ"ל: ז"ל רבי ירוחם כתב הרי"ף בתשובה שהאשה שתפסה מטלטלין למזונות כשחזרה מקבר בעלה ואינה רוצה לישיב ולא לגבות כתובה ויש שם יורשים אין מוציאין מידה ואין משערים לה כדי מזונותיה בין תפסה רב או מעט ע"כ ונראה דאין מוציאין מידה לתת ביד יורשים אלא נותנין אותו ביד נאמן עכ"ל ונ"ל שטענתו מפני שתפסה זו אינה כלום משום דלאחר מיתה היא אפילו כמאן דאמר תפסה דלאחר מיתה מהניא ה"מ במונחים ברשות הרבים או בסימטא אבל מרשות המת לאו תפסה הוא לדברי הכל וכמבואר במרדכי פרק אלמנה ניזונת כתב הרשב"א בתשובה עכשיו שנהגו לכתוב מטלטלי ומקרקעי וכתובה גובה אפי' מן המטלטלין אפי' תפסה לכתובה ואפי' לאחר מיתת הבעל מה שתפסה תפסה: נשאל ה"ר יהודה בן הרא"ש אם יכולים הצבור לתקן שלא תיזון האלמנה כי אם ג' חדשים ואז ע"כ תשבע ותטול כתובה ולא יהיו נזוקים היתומים בתפיסת האלמנה נכסים מרובים והשיב שאינן יכולין לתקן כך והאריך בדבר ואין דבריו נראין בעיני אלא יכולים הם לתקן כך ותקנה הגונה וראויה היא וכ"כ הריב"ש בתשובה ס"י ק"ז שזו אחת מהתקנות שהתקינו במקומו: אלמנה שבאת למכור מנכסי בעלה למזונות אינה צריכה שבועה ולא הכרזה בפרק הכותב (דף פז.) אמרי נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא: ומ"ש שאינה צריכה שבועה כבר נתבאר בסימן זה שזהו דעת הרא"ש והאחרונים ז"ל ושאינן כן דעת הר"מ ז"ל: ומ"ש ולא לבא לפני ב"ד מומחה בפרק אלמנה ניזונת (דף צז.) תנן אלמנה מוכרת שלא בב"ד ופרק אלו מציאות (דף לב.) איתמר עליה משמיה דר"נ אלמנה אינה צריכה ב"ד מומחים אבל צריכה ב"ד הדיוטות ופירש"י אלמנה הניזונת מנכסי יתומים מוכרת למזונות שלא בב"ד ובלבד שיראו שנים שלא תמכור בזול ע"כ אבל הרמב"ם כתב בפ"ח מה"א יש לה למכור שלא בב"ד מומחין אלא בג' אנשים נאמנים בלא הכרזה וכ"נ מדברי הרי"ף והרא"ש שכתבו בפרק אלמנה ניזונת אהא דר"נ צריכה ב"ד הדיוטות כגון גברי מהימני דבקיאי בשומא ע"כ וב"ד הדיוטות סתם משמע דאינו פחות מג' וכך הם דברי רבינו וכתבו הר"ן שם וה"ה בפ"ז מה"א פירש אע"ג דליכא בינייהו מאן דגמיר ואינן ראויים לדון דיני ממונות שאל"כ במה יפה כחה משאר דינים. וכתב בתשובות הגאונים לא הצריכו ב"ד הדיוטות אלא למכור אבל למשכן אינה צריכה: ומ"ש לפיכך

אם לקחה הקרקע לעצמה בסכום ידוע אינו כלום בפרק אלמנה ניזונת (דף צח:) א"ר זירא אמר רב נחמן אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום ואמרינן התם דאפי' הכריזה נמי לא עשתה כלום משום דאמרינן לה מאן שם לך ופירש הרא"ש כלומר מי החזיקך באלו הנכסים שאין אדם יכול לזכות במקח אלא מיד המקנה לו: ומ"ש ואם נתייקר אח"כ צריכה להחזירו ליורשים או אפי' לא נתייקר וכו' פשוט הוא וכתב ה"ה בפ"י בשם ר"ח שאפי' בג' הדיוטות אם שמה לעצמה לא עשתה כלום דכיון שאינם ראויים לדין אומרים לה מאן שם לך ולדעת הרמב"ם אפשר שכל שהיו ג' בקיאים בשומא אם שמה לעצמה מדעתה מעשיה קיימים עכ"ל: ומ"ש ואם טעתה אפילו כל שהוא וכו' מכרה בטל אמכרה לאחרים קאי דאי בלקחה לעצמה מאי איריא טעתה אפי' לא טעתה נמי והדין זה שכתב רבינו נראה שהוא ממה ששינו במשנה פרק אלמנה ניזונת (שם) היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל. ומשמע לרבינו דה"ה במכרה למזונות אבל אין נראה כן מדברי רש"י שכתב מכרה בטל שאותו דינר אין לה רשות למכור נמצא שכל המכר טעות שהרי בבת א' היה ע"כ טעם זה לא שייך במזונות וגם הרמב"ם לא כתב כן בפ"ח מה"א ולפיכך היה נ"ל דאלקחה לעצמה קאי ואע"ג דבלא טעתה נמי אין המכר כלום היינו לומר שאם ירצו היורשים יבטלוהו אבל היא אינה יכולה לבטלו אבל בטעתה מכרה בטל כלומר ואף היא יכולה לבטלו אלא שק"ל מנ"ל לחלק בכך וצ"ע: ב"ה ולכן נראה דאמכרה לאחרים קאי והוא ממתניתין דהיתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל ומשמע ליה דה"ה למזונות וטעמא משום דחיישינן להפסידא דיתמי אפי' היא אומרת אני אחזיר את הדינר ליורשים מ"מ כיון שהיה טעות במכר הרי הוא בטל: ומ"ש והאחריות הוא על היתומים הא ודאי פשיטא דבמכרה לאחרים קאמר והוא מימרא פרק אלמנה ניזונת אמר רב יוסף ארמלתא דזבין אחריות איתמי ופירש"י ארמלתא דזבין שדה יתומים למזונות או לכתובה וקבלה עליה אחריות הלקוחות חוזר על היתומים שהרי עליהם היה החוב: ומ"ש אפ"ה כשבאה לגבות כתובתה אינה יכולה לטרוף מהלקוחות שמכרה להם לצורך מזונותיה שם בעו מיניה מרב ששת מכרה למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובה כיון דאחריות איתמי טרפא או דילמא מצו אמרי לה נהי דאחריות דעלמא לא קבילת עליך אחריות דנפשך מי לא קבילי קבילת ופשיט להו דלא טרפא: ומ"ש וכן אם מכרה בינה לבין עצמה שוה בשוה מכרה קיים וכשיבואו היורשים להשביעה נשבעה כ"כ הרמב"ם בפ' י"ח לענין המזונות ובפ"י לענין הכתובה וכתב ה"ה בפ"י

שדעת הרמב"ם כדעת המפרשים שאמרו שאף ע"פ שצריכה ב"ד הדיוטות זהו לכתחלה אבל בדיעבד אפ"י בלא הם כשמכרה שוה בשוה מכרה קיים אבל הרמב"ן ז"ל כתב בפרק אלו מציאות אפ"י בדיעבד אין מכרה קיים בינה לבין עצמה וכ"כ בעיטור בשם ר"ח בין לכתובה בין למזונות ורבינו כתב בסימן ק"ג שהרא"ש כתב בתשובה כדברי ר"ח ועיין במה שכתבתי בס"ס הנזכר: ומוכרת כדי המזונות הצריכה לשה חדשים והמעות ישארו ביד הלוקח וכו' אלא נותן לה מזונות של ל' יום וכן לעולם בפ' אלמנה ניזונת (ד' צז.) אמר אמימר הלכתא מוכרת לשה חדשים ולוקח מפרנס אחד לל' יום וכתב הרמב"ם בפ"ח וכן מוכרת והולכת לעולם עד שישאר מן הנכסים כדי כתובתה גובה כתובתה מן השאר והולכת לה וכבר נתבאר בסימן זה שאף ע"פ שדעת הרי"ף שאין לה מזונות יותר מכדי כתובתה אא"כ יש בנכסים כדי שתתפרנס מהריוח דעת הרמב"ם עיקר וכן דעת הרא"ש וה"ה והאחרונים ז"ל ואהא דאמרי' ולוקח מפרנס א' לשלשים יום פירש"י שלא ימסור לה הלוקח המעות אלא מזונות של חדש בחדש שאם תינשא יחזור מה שבידו ליורשים ע"כ וכתב הריטב"א אומר רבי' מאיר שאם היה בענין שלא היו מוצאין ליקח כדי מזונות של ששה חדשים שמוכרים ביותר לפי ראות עיני הדיינים כדי שיהיו לה מזונות כי היכי דמזבינן למזונותיה בלא אכרזתא ומכאן נלמוד ג"כ כי כשפוסקין מזונות לאלמנה שאינה ניזונת עם היתומים אין נותנין לה לפחות מל' יום וכן לא"א כדי שלא תצטרך להתבזות על מזונותיה בב"ד בכל יום ע"כ: כתב בעל העיטור ומסתבר דוקא קרקע וכו' לריש מתיבתא כי אמרינן מוכרת לשה חדשים וכו': וכל זה אינו אלא כשהיא מוכרת אז לא הרשוה למכור וכו' אבל מכרו ב"ד אין קצבה לדבר אלא לפי ראות עיניהם כ"כ הרא"ש בפ' אלמנה ניזונת אהא דאמר אמימר מוכרת לשה חדשים. כתוב בתשובה להרמב"ן סימן ל"ג נחלקו הראשונים מקצת אומרים שאינה יכולה למכור למזונות לעולם אלא כדתניא בפ' אלמנה מוכרת ואוכלת עד כדי כתובתה וכו' ואחרים אומרים שאפ"י אין לה כתובה אלא מנה מוכרת למזונות אפ"י מאתים והביאו ראיה לדבר וכן מסתבר עכ"ל. כתב הרשב"א שאלה אפוטרופין שמינו אותם בית דין ונתנו להם רשות למכור ומכרו הקרקעות ובאה האלמנה לגבות מזונותיה מאותן נכסים מי אמרינן נכסים משועבדים ואינה ניזונת מהם או לא תשובה כל שמכרו היתומים או בית דין או האפוטרופין שיש בידם כח למכור משועבדים הם ואלא מיהו כדי להתלמד אני אומר לך שאם קנו לאשה מיד הבעל למזונות הרי הוא ניזונת אפ"י מהמשועבדים כדאוקימנא בפרק הניזקין מתני' דמקבל עליו

לזון את את בת אשתו שניזונת מהמשועבדים כשקנו מידו ולפי שהורגלו עכשיו לקנות מידו למזונות האשה כתבתי כן ומ"מ אפשר שאין בכלל קנינו סתם אלא למזונות שבחייו אבל לא למזונות שיש לה מחמת תנאי כתובה דהיינו את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל יומי מיגר אלמנותיך שתנאי כתובה לא נכתבו בכתובה ועד שיקנו ממנו לזון מנכסיו אחריו כל ימי אלמנותה אינה נזונת מהמשועבדין עכ"ל: כתוב בתשובות להרמב"ן סימן ל"ה אפוטרופוס שמכר קרקע לתועלת היתומים והאלמנה טוענת על הלוקח שלא לקח אלא להבריח ממנה מזונותיה שלא תמצא בני חרי ליזון מהם אם לא תמצא מקום לגבות מזונותיה אלא מקרקע זה יש לה רשות להחרים חרם סתם שכל מי שיחזיק מנכסי בעלה שיש לה בהם שיעבוד מזונותיה שיודה בפני ב"ד:

סימן צד - חיוב דירת אלמנה וכסותה

כדרך שחייבין במזונות אלמנה כך חייבין לתת לה מדור לדור בו וכלים להשתמש בהם וכו' כדרך שהיו לה בחיי בעלה ברייתא בפרק הנושא (דף קג.) ומבואר בברייתא הנזכרת שמשתמשת בכלי כסף וכלי זהב כדרך שמשתמשת בחיי בעלה וכתב הרב המגיד בפ"ח בשם הרשב"א נ"ל ממתני' דאין משתמשת בכל הבתים עם היורשים אלא מייחדין לה מדור אחד לפי כבודה בבית בעלה דאם לא כן מאי קאמר נותנין לה מדור לפי כבודה הא במדור כולו הוא משתמשת והא דתניא משתמשת וכו' לאפוקי שאין יכולין לדחותה מן המדור ולהשכיר לה אחר והראיה עוד מדקתני משתמשת בכרים וכו' דודאי לאו בכולם קאמר אלא נותנין לה מהם לפי כבודה ע"כ וכ"כ בתשובה סימן תתכ"ג וכתב עוד שם אם בנות המשפחה רגילות בשתים או שלש שפחות נותנים גם לאלמנה כן לפי שאינה יורדת עמו אבל אם היא ומשפחתה אינן רגילות בכך אע"פ שהיה לה שתים וגי' בחיי בעלה משתמשות בבית בעלה אין נותנים לה אלא אחת שאינה משתמשת בכל מה שהיתה משתמשת בבית בעלה בחיי בעלה ומ"ש ואם מכרו היורשים הבית לא עשו כלום וכו' מימרא דר"נ שם: ומ"ש אבל אם נפל אין חייבין לחזור לבנותו ולא עוד אלא אפי' תאמר אני אחזקנו ואבננו משלי וכו' שם אמר אביי נקטינן מדור אלמנה שנפל אין היורשים

חייבים לבנותו ולא עוד אלא אפילו היא אומרת הניחוני ואבננו משלי אין שומעין לה בעי אביי שיפצה מאי תיקו ופירש"י שיפצה. חזקה בדקה והתוספות כתבו הכי גרסינן שיפצא מאי ושם דבר הוא כלומר מהו שתשפץ וכן פירש ר"ח ע"כ וכן גורסין הרי"ף והרא"ש וידוע דכל תיקו דממונא הוי קולא לנתבע ולפיכך כתב רבינו שאפילו תאמר אני אחזקנו וכו' אין שומעין לה וכן כתבו הרי"ף והרא"ש וכן כתבו הרמב"ם בפ"ח לא תחזיק בדקו ולא תדחה אותו אלא או תשב בו כמו שהוא או תצא וכתב ה"ה בשם הריטב"א אהא דאין חייבין לבנותו לאו למימרא שאין חייבין לבנותו אבל אם בנאוהו שתהא היא דרה בהם אלא מכיון שנפל נסתלק זכותה ממנו : כתב הרשב"א בתשובה אם מכר הבעל או נתן במתנת בריא מדורה מה שעשה עשוי אבל אם נתנו במתנת ש"מ לא גרע כחה אצל מתנה זו שהיא דרבנן ממה שיש לה אצל ירושה והילכך הרי זו משתמשת כדרך שנשתמשה בחיי בעלה. וכתב עוד שם ומה שטען שאין לאלמנה שום זכות עד שתוציא כתובתה ותשבע אין טענתו יפה שאין זכות המדור תלוי בגביית הכתובה שאפילו אין לה מזונות ולא כתובה יש לה מדור ואם אין לה מדור יש לה מזונות וכדאמרינן בשילהי נערה שנתפתתה תני בביתי ולא בבקתי אבל מזוני אית לה :ואם הבית קטן מהכיל אותה ואת היורשים וכו' שם ובסוף פרק נערה שנתפתתה (דף נד.) תני רב יוסף בביתי ולא בבקתי אבל מזוני אית לה ופירש"י בקתי. בית צר אם היה מדור שלו צר לא קבל עליו להוציא את בניו ולהושיבה :ומ"ש רבינו ובחיי אביהם היו הבנים שוכרים בתים וכו' עד שאין המזונות והדירה תלויים זה בזה כן כתב הרא"ש בסוף פרק נערה שנתפתתה וכתב דהכי מוכח בשמעתין דכשהבית צר מוציאין אותה ואין שוכרין לה בית דירה דאי חייבים לשכור לה בית דירה פשיטא דמזונות אית לה ואח"כ כתב ובירושלמי משמע שחייבים לשכור לה בית וי"מ גמרא דידן כמו הירושלמי בביתי ולא בבית עקתי כגון שהבית צר מהכיל כולם ישכירו לה בית אחר ואינה יכולה לומר אדור בבית בעלי ואתם תשכרו בית ומדור אלמנה שנפל אין חייבים לבנותו אלא שוכרים לה בית וגם אין מניחין לה לבנותו ולא לשפץ כי חפצים יותר לשכור לה בית ע"כ וע"ש במרדכי :ומ"ש רבינו כן בשם הרמב"ם הוא בפרק י"ח וכתב ה"ה זה דעת הרבה מן הראשונים ומבואר בירושלמי וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל :ומ"ש רבינו שכן הוא מסקנת הרא"ש איני רואה בדברי הרא"ש שהוא מכריע בין ב' הפירושים ואיפשר דמשמע לרבינו שהפירוש שכתב האחרון הוא תופס עיקר. והר"ן בס"פ נערה שנתפתתה כתב שאין פירוש זה מחוור אלא שיש לדחוק כדי לקיים דברי הראשונים שסמכו על

הירושלמי. כתב הרמב"ם בפרק י"ח נותנין לה מדור לפי כבודה וכן מזונותיה וכסותה לפי כבודה ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה נותנין לה לפי כבודו מפני שעולה עמו ואינה יורדת אפי' לאחר מיתה וכתב ה"ה דהכי משמע בגמרא פרק הנושא ופרק נערה שנתפתתה: ואם היא אומרת תנו לי מזונות בבית אבי והיורשים אומרים תשב עמנו וכו' עד ונותנין לה מזונותיה משלם משנה וגמרא בפ' הנושא: ומ"ש בשם הרמ"ה וחייבים לפרוע בשבילה כסף גולגלתה ומס שעליה כדרך שפרע בעלה בשבילה כ"כ במישרים נכ"ג ח"א: ומ"ש אבל אינם חייבים בפדיונה וברפואתה שיש לה קצבה ולא בקבורתה כדפרי' לעיל בסימן ע"ח וע"ט ופ"ט:

סימן צה - חיוב מעשה ידיה ליורשים

כיון שחייבים במזונותיה מעשה ידיה שלהם משנה בפרק אלמנה ניזונת (דף צה:) וכתב הר"ן מיהו אם אמרה יצאו מעשה ידי במזונותי שומעין לה והכי איתא בירושלמי בפירקין: ומ"ש ואם אומרים לה היורשים טול מעשה ידיך במזונותיך אין שומעין להם אא"כ תתרצה היא וכן כתב הרמב"ם בפ"ח וכתב ה"ה זה פשוט שדין היורשין עמה כדין הבעל עם אשתו כנזכר בפ"ב וכן משמע בגמרא ע"כ וכתב עוד בשם המפרשים שאפילו היתה מניקה יכולה היא לומר איני מניקה אלא בשכר ויכולה היא לתבוע כתובתה לאלתר אע"פ שאינה רשאי לינשא תוך כ"ד חדש וכן הסכים הרשב"א ז"ל ע"כ: ומ"ש וכל מלאכות שהאשה עושה לבעלה עושה היא להם חוץ ממזיגת הכוס וכו' מימרא בר"פ אלמנה ניזונת (דף צו.): ומ"ש שמציאתה לעצמה ג"ז מימרא שם ומפרש טעמא משום דמ"ט אמור רבנן מציאת אשה לבעלה משום דלא תיהוי לה איבה הכא תיהוי לה איבה: ומ"ש שפירות נכסיה לעצמה וכו' כ"כ הרמב"ם בפ' י"ח וכתב ה"ה שכך מבואר בהלכות פרק נערה והכריחו כן מן הגמרא שכיון שאין חייבים לפדותה אינו בדין שיאכלו פירות: צמצמה והותירה ממזונותי כתב הרמב"ם שהיא ליורשים ז"ל הרמב"ם בפרק י"ח מותר מזונות האלמנה ומותר כסות ליורשים וכתב ה"ה בסוף פרק אע"פ (סה:) תנורבנן מותר מזונות לבעל מותר בלאות לאשה והקשה והתניא מותר בלאות אלמנה ליורשים התם כדי שלא תתגנה על בעלה הכא תתגנה

ותתגנה ע"כ בגמרא וכ"ש שמותר מזונות אלמנה ליורשים ובהשגות אני כך הייתי סבור עד שראיתי בירוש' פ' אלמנה ניזונת הותירו ממזונותיה שלה וכבר הכריע הרשב"א דשיטת הגמר' שלנו מכרעת כדברי רבינו דאם איתא דמותר מזונותיה שלה ה"ל לאביי למימר וחילופה באלמנה ע"כ. כתב הרמב"ם כשבאה לב"ד לתבוע מזונותיה אין מחשבין עמה על מעשה ידיה וכו' בפרק י"ח כתב ה"ה כבר נתבאר בפיי"ב שהאשה שהלך בעלה למדינת הים שב"ד פוסקין לה מזונות ואין מחשבין על מעשה ידיה וכן הדין באלמנה וכן נראה מהגמרא והסוגיא שבפרק שני דייני גזירות (קז). (שאמרו בששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי שפוסקין לה מזונות ומשמע התם אפילו בדפסקה מעשה ידיה וכן כתב הרשב"א ז"ל והביא ראיה לזה מן הסוגיא: ומ"ש רבינו שאם היו היורשים קטנים שב"ד מחשבין עמהם סברא נכונה היא וראויה אליו שב"ד אביהם של קטנים וכן כתב הרשב"א ז"ל ע"כ. ה"ג כתב הרשב"ם ולא ככתוב בספרים כתב הרמב"ם שלא נמצא בדברי הרמב"ם כן אלא בדברי רשב"ם פרק מי שמת (קמד.): ומ"ש והראב"ד פירש אע"פ שהיא ניזונת אין השבח שהשביחה הקרקע שלהן וכו' ה"ג הכא נמי וכו' עוד רשב"ם ולא ככתוב בספרים וכתב עוד הרמב"ם שלא נמצא בדברי הרמב"ם כן אלא בדברי רשב"ם פרק מי שמת: ומ"ש וכתב א"א הרא"ש ז"ל משמע מתוך לשונו שאינה נוטלת בשבח כלום ולי נראה דדוקא אשה יורשת ואחין הוא דמחלי אהדדי וכו' בפרק הנזכר כתוב בהגהות מרדכי דכתובות על אלמנה שנשאת ולא נשבעה על כתובתה והיתה נושאת ונותנת בנכסי בעלה הראשון וכשנשאת נתנה ליד האחרון כל הנמצא בידה אע"ג דאמרינן בפרק מי שמת (קמג.): אלמנה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע הכא כיון שהכניסה לבעלה השני מוכחא מילתא דאדעתא דידה ובעלה עבדא ולא אדעתא דיתמי ודמי לעובדא דרב ספרא (שם קמד.) דלא שביק גירסיה וטרח לאחריני: כתב הרשב"א בתשובה ולענין מה שאמרתם אם נתעסקה בנכסים סתם נראה שהדבר פשוט בעיניכם שאילו היו נכסים מרובים מכתובתה כל מה שהרויחה ברבית ליורשים משום דמעשה ידיה להם אלא אם כן אמרה בפירוש שאינה רוצה משלהם ואפי' אמרה ראו מה שהניח לי בעלי לא הועילה כלום כל שהיא ניזונת משל יורשים ומתניתין דקתני וכן האשה דוקא באשה יורשת וכדאוקימנא בגמ' ובנכסים מועטים הסכימו רוב המורים דאפי' לא אמרה כאילו אמרה עוד היא צריכה לי שאילו בנכסים מרובים אם אמרה בפני עדים ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה לעצמי אם מטלטלין הם מה שהרויחה לעצמה ואפי' אינה יורשת ואע"פ שהיא ניזונת מן היתומים

משום דהרי זו שולחת יד במה שאינו שלה וגזלנית היא ושבח גזילה דגזלן הוי ומה שהעמידו משנתנו ביורשת נ"ל דהיינו טעמא משום דקתני השביחה לאמצע ועלה הוא דאקשינן אשה מאי עבידתה כלומר כל שהשביחה נכסים למה השבח לאמצע שאין עסק לחלוקת האמצע כאן שאילו אתה חושבה מן הסתם כמתעסקת וטורחת להשביח את הנכסים ליתומים הכל ליתומים ואם אתה חושבה כמתכוונת להשביח לעצמה אם מטלטלין הם הכל לעצמה כאילו אמרה ראו דגזלנית היא זו ומש"ה אוקימנא בירושה ומה שאמרתם שכל שהיא ניזונת מן היתומים אפילו אמרה ראו לא אמרה כלום דמ"מ מעשה ידיה של יתומים הם אף ר"ח כן פירש שם ואני אומר מי יוכל לדין עם שתקיף ממנו ומי ישיב את האריות אבל אם לדין יש תשובה שהרי האשה אינה חייבת לטרוח לסתור ולבנות לעקור ולנטוע ולא להתעסק ברבית אלא לעשות בצמר ואם רוצה הבעל לשנותה למלאכה אחרת אינו רשאי שאינה אצלו כעבדים א"נ כפועלים שאמר להם עשו עמי מלאכה היום ולפיכך מציאתן לבעל הבית משא"כ במציאת האשה דמן הדין מציאתה לעצמה אלא שתקנו שתהא לבעל משום איבה וכדאיתא בירושלמי בפרק מציאת האשה וכיון שכן אם ניזונת משל יתומים אם השביחה או הרויחה במעות למה אנו דנין שבח וריוח זה כמעשה ידיה ליתומים אלא מן הדין הייתי אומר שכל שהרויחה לעצמה ומשלמת ליתומים כמו שנתבטלה ממעשה ידיה כפועל ששכרו ב"ה לעשות עמו שמציאתו לעצמו ומשלם אגר בטלה לב"ה ואיפשר שהאשה אינה משלמת אפי' אגר בטלה שכל שהיא עושה אמרי' שמעשה ידיה לבעל א"נ שכופה לעשות אבל אם נתבטלה ולא עשתה אינה חייבת לשלם וכדמוכח שמעתא בפרק ב' דייני גזירות במי שהלך בעלה למ"ה שפוסקין לה מזונות ואין מחשבין עמה מעשה ידיה ולענין מה ששנינו אם אמרה ראו מסתברא כדברי רש"י דלאו דוקא בב"ד דה"ה בפני עדים או אפי' יהיה שם גילוי דעת או דבר מוכיח כמעשה דרב ספרא והדין נותן שהרי כשהשביחו נכסים מחמת נכסים מדין מחילה נגעו בה וכדאמר אביי בפי' המפקיד (מ.) התם ידע וקא מחיל וכיון שכן כל שיש הוכחה שאינו מוחל דיו וכ"ש שאינו צריך להתנות בפני ב"ד שכל שצריך ב"ד לא שתקי לא במתניתין ולא בברייתא אלא שאני רואה שרבינו הגדול הר"מ המקום יהיה בעזרו אמרה מתוך הירושלמי וכתב גירסת הירושלמי כן א"ר לא אמרה בב"ד ופירוש לא שם אמורא וכן הוא בספרים שלנו אבל בפירוש ר"ח א"ר אמי אם אמרו כשמת ראו לא אמרו בב"ד וכן האשה שאמרה א"ר אמי לא אמרה בב"ד ואם הגירסא כן מבואר בפירושו בהיפך ולומר דאמרו ואמרה שנינו במשנתנו אין צריכין

לומר בב"ד והגירסא הזאת נראית יותר לפי שמסכמת עם הגמרא שלא הזכירו אמירה בב"ד כלל ואפילו לגירסת הספרים שלנו דגרסי בין ביורשים בין באשה כן וכן הגירסא בספרים אם אמרו ראו א"ר לא אמרה בב"ד וכן האשה א"ר לא אמרה בב"ד ואם היו נכסים מועטים שיהא מן הסתם בלא אמירה גילוי דעת שאינה רוצה לזון מן היתומים דאמרן הוא בדברי רשב"ם איפשר הואיל ונפק מפומיה דמר וכ"ש שהסכים על דבריו ה"ר פרץ ואע"פ שיש לבעל הדין לחלוק הרי אנו כופפין אזננו להסכמתם ונאמר כבר הורו זקנים ומוסדי ארץ אשר בית ישראל נכון עליהם אלא שאני רואה דברי מורי ה"ר אליעזר נכונים ומסכימים אל האמת דכל שלא אמרה ראו מן הסתם אורחה להשביח נכסי היתומים דשבח הוא לה שטורחת ומשבחת להם ואפי' לדברי רשב"ם אני אומר דלכאורה יש לחלק בין זווי למטלטלין שצריכים שומא דבוזוי תפיסתה תפיסה גמורה לפרעון כתובתה דלא צריכי שומא אבל מטלטלי דצריכי שומא עד שישומו אותם לה בב"ד הרי הם של יתומים אלא שיש לי לומר לפי דבריהם דמ"מ אע"פ שאין תפיסתה עושה גבייה גמורה אפי"ה אן סהדי דאף היא רוצה לעכבם בכתובתה ולהתעסק בהם ושלא תזון מן היתומים מעתה וכיון שכן אין מעשה ידיה שלהם וה"ל כאמרה בב"ד ואני כבר כתבתי מה שני"ל בדין מעשה ידיה בכענין זה אע"פ שאין דעתנו מכריח את ההרים שהם אמרו והם יודעים מאיזה טעם אמרו ויש לנו לענות אמן על דבריהם אלא שאנו כמלקטים שבלים אחריהם עכ"ל:

סימן צו - שבועת אלמנה וגרושה על כתבה

אין האלמנה גובה כתובתה אלא בשבועה משנה בפרק הכותב (דף פז.) ובפרק השולח (דף לד:) כתב הרשב"א ומה ששאלת אי זהו נוסח שבועת אלמנה אם באת לגבות כתובתה מדירים אותה בב"ד ותאסור עליה מקצת פירות כגון בשר ויין וכיוצא בהם אם נטלה משל בעלה כלומר בין בחייו בין לאחר מותו ואם נטלה כלום תאמר אם נטלה אלא כן וכן ולא תאסור עליה כל פירות שאם עשתה כן אין האיסור חל לפי שאי אפשר לחיות בלי שום פרי וכדאמרין בר"פ אלו מותרים (יד:) גבי קונם עיני בשינה ושבועה בנק"ח בב"ד ליכא באלמנה שהרי שנינו בפרק השולח

(שם) נמנעו מלהשביעה ויש מי שאומר דמדירין אותה בב"ד ועוד משביעין אותה חוץ לב"ד שלא בנק"ח והיינו דא"ל ר"י לרבי ירמיה ביראה אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד ואני סובר דאין צריך אלא או זה או זה איזה שירצו היתומים ורב יהודה ה"ק לרב ירמיה אדרה בב"ד אם ירצו היתומים או אשבעה חוץ לב"ד ושלא בנקיטת חפץ אם ירצו יותר היתומים בכך עכ"ל. והוא בתשובות להרמב"ן סימן מ"ח ויתבאר בס"ס זה: ומ"ש רבינו לפיכך אם מתה קודם שבועה אין יורשיה יורשין כתובתה שאין אדם מוריש לבניו ממון שאין יכול לגבותו אלא בשבועה בפרק כל הנשבעין (דף מה.) תנן וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ומפרש בגמרא (מח.) דה"ק היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה רב ושמואל דאמרי תרוייהו ל"ש אלא שמת מלוה בחיי לווה אבל מת לווה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לווה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו ומשמע בגמרא בהדיא דה"ה לכתובה דמתניב עלה מדתנן מתה יורשיה מזכירין כתובתה עד כ"ה שנה וכן מדתנן נשא את הראשונה ומתה נשא שנייה ומת הוא שנייה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה ומוקי לה בנשבעה ומתה וכ"כ הרי"ף בריש פרק מי שהיה נשוי ובסוף פרק הנושא על המשניות הנזכר אוקימנא בסוף פרק הנשבעין בשנשבעה ומתה אבל מתה ולא נשבעה אין יורשי נוטלין כתובתה דאין אדם מוריש שבועה לבניו וכן כתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות אישות מתה האלמנה קודם שתשבע אין יורשיה יורשין מכתובתה כלום שאין לה כתובה עד שתשבע וכ"כ הרא"ש עוד בתשובה כלל צ"א וז"ל אמנם אם נשבעה האלמנה על כתובתה ועל נדונייתה שלא גבתה מהם וגם לא פטרה בעלה מן השבועה נמצא כשמתה נסתלק שיעבודה מן הנכסיה יורשים לא היו יכולים לגבות מכתובתה ונדונייתה כלום כיון שנתחייבה שבועה ולא נשבעת כמו שכתבתי למעלה דאין אדם מוריש שבועה לבניו נמצא שאינן יורשות מאמן כלום אלא את אביהם הן יורשים וגם מה שמשכנה האלמנה קודם שנשבעה על כתובתה אינו כלום עכ"ל: כתב הריב"ש בתשובה סימן תצ"ב מתה קודם שתשבע אין יורשיה גובין מכתובתה כלום ומיהו אין קורעין הכתובה אע"פ שאין מגבין כדאיתא בפרק כל הנשבעין (מח.) אמנם אם יש בכתובה נאמנות בין ממנו בין מיורשיו יורשיה גובין כתובתה אע"פ שלא נשבעה ואפי' לדברי האומר דאין שום נאמנות מועיל לגבי יורשים מודה היכא דמתה ולא נשבעה ונתן טעם לשבח בדבר וכ"כ הרשב"א בתשובה אף הרז"ה שהוא חלוק על הרי"ף ופסק שאפי' בפוטר ממש כעין משנתינו אין תנאו מועיל ודאבא שאול אמתניתין קאי מודה הוא בשטר שיש בו נאמנות ומת לווה בחיי מלוה

ואח"כ מת מלוה שהיורשין נשבעין שבועת יורשין דהיינו שלא פקדנו אבא דתרי קולי לא עבדינן קולא דאבא שאול וקולא דרב ושמואל ובכי הא לכתחלה עבדינן כר"א ונכון הוא עכ"ל וכן דעת הר"ן בתשובה ועיין עוד שם. עיין במרדכי פרק שבועת הדיינים ופרק חזקת ובמהרי"ק שורש צ"א ועיין במ"ש בס"ס צ"ח אלמנה שנשאת ואח"כ באה לטרוף לקוחות בעד כתובתה על בעלה הראשון ובתשובות שבסוף ספר נשים כתב פירוש הרא"ש בתשובה כלל ל"ז סימן ב' כיון דכתובה בידה גובה כתובתה לעולם ותשבע אע"פ שיושבת תחת בעלה וכ"כ הרמב"ם בפ"ו והוא מימרא בפרק השולח: וכתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות מלוה ולוה על ההוא דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אשה שתבעה כתובתה בין אלמנה בין גרושה מעמידין להם אפוטרופוס ונזקקים משום חן האשה כדי שיהיה להם כלום שתנשא בו האשה לאחר לפיכך קפצה ונשאת ואח"כ באה לתבוע כתובתה אין נזקקין לה עד שיגדלו היתומים שהרי אין לה מזונות והרי נשאת. הורו מקצת הגאונים שאם היו נכסים כנגד כתובתה בלבד או פחותים ממנה אין נזקקין לה שהרי אין כאן זכות ליתומים ולא חשו לחן האשה עכ"ל: וכתב ה"ה שנתכוין לומר שאותם הגאונים לא כיוונו לפסק הלכה בשלא חשו לחן האשה ודעתו לחוש וזה דעת האחרונים וכ"כ הראב"ד ועיקר עכ"ל. וכתב הרשב"א בתשובה דאפי"ה היא זקנה שאינה ראויה להנשא נזקקין לה ומצאתי כתוב בשם הרא"ש על מעשה שאירע אפי"ה נשאת כבר מגבין אותה אפי"ה מיתמי דהא דאין נזקקין לנכסי יתומים היינו משום חשש צררי כרב הונא ולכתובה מגבין משום חינא ואף לדעת הרמב"ם וסמ"ג שפירשו טעמא דחינא שיהיה לה במה להנשא ואם קפצה ונשאת אין נזקקין לה עד שיגדלו היתומים היינו כשיש לחוש לצררי אך עתה שאנו מגבין כתובות האלמנות שקדשו בעליהן ולא חיישינן לצררי לא גרע מגביית שאר חובות דמגבינן מיתמי בדליכא למיחש לצררי ועוד האשה זו כבר הגבוה ב"ד קצת כתובתה ולא הספיקו להגבות השאר עד שנשאת הילכך מגבין לה השאר עכ"ל ורש"י בפרק שום היתומים ובפרק אלמנה ניזונית (צז:): פירש משום חינא בע"א ולפי פירושו אפי"ה קפצה ונשאת נזקקין ומיהו כתבו שר"ח מפרש כהרמב"ם וכן בערוך ובירושלמי והכי נקטינן דין אלמנה שנשאת לאחר והכניסה לו נדוניא ולא נשבעה על כתובתה ומתה עיין במרדכי פרק חזקת ופרק מי שמת דין מי שהיה לו פקדון ביד א' ובפני אשתו צוה ליתנו לפלוני ושתקה ואח"כ הלך בבית על משענתו ואח"כ הכביד חליו וחזר לצוות ליתן אותו פקדון לפלוני הנזכר ואז מיחתה אשתו לא הויא מחאה מרדכי בפרק הנזכר: כתב הריב"ש בסימן

קס"ט לפי מה שבא בשאלה שלא לא עשתה גוביינא מכתובתה אלא שהיתה ניזונת מהנכסים והבן והבת היו מטפלים בנכסים אין טענת בן בתה הבא להחזיק בנכסים מכח מתנת לאה זקנתו כלום במה שטען שהנכסים הם של לאה שהיו לה מטורח מעשה ידיה שהרי כיון שהיתה ניזונת מהנכסים מעשה ידיה ליתומים גם מותר מזונותיה אבל היא יכולה לטעון שמציאה מצאה שהרי מציאתה לעצמה כמו שמבואר בר"פ אלמנה ניזונת (צו:) אמנם זהו במה שבידה כגון הא דאמרינן בפרק חזקת (נב.) אמנם הך מודה שמואל לא קאמר שם אלא על אחד מהאחין שהיה אונות וכו' ומסתמא דה"ה לאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמה דאמר שמואל מודה לי אבא שאם מתה על האחים להביא ראיה אמנם זהו באונות ושטרות היוצאות על שמה אבל בכאן שהנכסים נשארו ברשות הבן והבת שהיו גדולים הנה כל הנכסים בחזקת יורשיו ואין לאלמנה זכות בהם אלא במה שקנתה והשטרות יוצאות על שמה שאם היא נושאת ונותנת בנכסים עליה להביא ראיה בחייה שהם שלה אם שקנתה מממון שירשה או ממציאיתה ואם מתה אין יורשיה צריכים להביא ראיה אע"פ שנושאת ונותנת בנכסים כמו שכתבתי למעלה והטענה שטוען בן הבת שכבר נשבעה לפני ב"ד ואבדה שטר השבועה באונס הגזירה ולריחוק המקום א"א לו להביא עדים אינה טענה שעליו להביא ראיה ואם לא הביא הפסיד ונסתחפה שדהו עכ"ל: כתוב בתשובות הרשב"א סימן תתפ"ו על אלמנה שפרעלה היורש קצת כתובתה וכתב השאר עליו שטר חוב לזמן והחזירה לו כתובתה ולא נשבעה שבועת אלמנה ומתה והיורש טוען שהוא יורשה מצד שלא נשבעה יראה שהדין פשוט שאין בטענתו ממש לפי שפרע מקצת וזקף מקצת ויכולים יורשיה לטעון כיון שנתפשר עמה וזקפתה במלוה סתמא דמילתא כבר נשבעה או שמחל לה [השבועה שכל זקיפה כפרעון דמי]: וכתב עוד שנשאל על אלמנה שהיה לה בן ונישאת לבעל והכניסה לו קרקע ומתה והבן תובע הקרקע בטענה שלא נשבעה אמו ויורשי הבעל השני טוענים שנשבעה והשיב אם היה הבן קטן בשעת פטירת אביו הדין עמו לפי שהיא לא נשבעה לא בתחלה ולא בסוף ואע"פ שיורשי הבעל השני טוענין שנשבעה אין שומעין להם שאין לה זכות בנכסים אא"כ נשבעת ואם מתה קודם שתשבע פקע זכותה ועוד שאלמנה זו היתה צריכה לשום אותו קרקע בב"ד של הדיוטות מיהא ואם לאו לא עשתה כלום (עיין סימן תתרע"ח): ומ"ש אבל נתגרשה ומתה בניה נשבעין וכו' נראה שהטעם מדאסיקנא בפרק שום היתומים דהלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר דטעמא דאין נזקקין לנכסי יתומים הוי משום דאימור צררי

אתפסה ובנתגרשה ליכא למימר הכי וא"כ בחייה היתה גובה בלא שבועה וכ"כ הרמב"ם בפרק י"ו מה"א וא"כ ליכא למימר בה אין אדם מוריש שבועה לבניו ומ"מ צריכים לישבע שלא פקדנו וכדתנן בפרק הנשבעים וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה שלא פקדנו אבא ושלא אמר לנו אבא ושלא מצינו שטר בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע וכמו שיתבאר בח"מ. וכן מבואר בגמרא ס"פ הנשבעין דמותיב להא דאמרי רב ושמואל דאין אדם מוריש שבועה לבניו מדתנן בהכותבנדר ושבועה אין לי עליך וכו' אבל יורשין משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה ומשני לצדדין קתני אותה באלמנה ויורשיה בגרושה ופירש רש"י אותה דקתני יורשין משביעין אותה מיתוקמא אפילו באלמנה אבל ואת יורשיה דקתני מוקי לה רב ושמואל בגרושה אם גירשה לזה נתחייב לה כתובתה בלא שבועה שהרי פטורה היא מן הנדר ומן השבועה ומתה בחייו ואח"כ מת הוא דה"ל מת מלוה בחיי לוח שכשמתה היא יש לה ממון גמור עליו בלא שבועה לפיכך הורישתו לבנים ויורשיה הבאים ליפרע מיורשים צריכין לישבע כדתנן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה וזה שלא כדברי הרשב"א סימן אלף וצ"ג כתב הרשב"א אלמנה שנשתתקת ובאה לגבות כתובתה וצריכה שבועה ונבדקה והיא רומזת ומכירין ברמיזותיה שלא נטלה כלום משל בעלה מהו לסמוך על דבר זה תשובה אם שומעת אע"פ שאינה מדברת דכפקחת היא לכל הדברים וכדתניא (חגיגה ב:) מדבר ואינו שומע זהו חרש שומע ואינו מדבר זהו אלם וזה כפקחים לכל דבריהם ואע"פ שהיתה פקחת מעיקרא ונשתתקה לכאורה לא גרע מאלם מעיקרו כדמשמע בפרק מי שאחזו (ע.) דלא גרע פקח ונשתתק מאלם מעיקרו ובלבד אחר בדיקה ונתברר דלאו דעתא שגישתא הוא ולא שנלך אחר רמיזותיו אלא הרכנת הראש דהרכנת הראש כדיבור וכדגרסינן בירושלמי עד שישמעו את קולו א"ר מונא היא שמיעת הקול היא הרכנת הראש ומ"מ כל שצריכה שבועה ואינה מדברת איך תשבע שאפי' בדקנוה ושאלנוה אם נטלה כלום והרכינה בראשה שלא נטלה והשביעוה מפי אחרים שמא לא נתכוונה בהרכנת הראש לאמת אלא להפכו כל שאינה מוציאה מפיה לא שבועה ולא אמן ואפי' בשבועת האלה כן דהא בין בסוטה בין בשבועת האלה שמיעת קול אלה כתיב ואפי' בעינן דאמר אמן אלא שקרוב בעיני דשבועה הבא ליפרע מנכסי יתומים שאינה תורה אלא משום תקנת היתומים אם היא מושבעת מפי אחרים בשבועת האלה כל שאינה יכולה לישבע ולענות אמן כזו משביעין אותה ונוטלת כדי שלא תפסיד כתובתה ונדוניתה ותדע לך דשבועה זו קלה דאפי' מת לוח בחיי

מלוה ואח"כ מת מלוה היתומים נוטלים מן היתומים בשבועה שלא פקדנו אבא כדברי ר"א (שבועות מז.) כדי שלא יפסידו יתמי מלוה את חובם אלא דרב ושמואל החמירו על זה ואפ"ה דיינא דעבד כר"א עבד אבל לא עקרינן להא דרב ושמואל משום כבודם ואפ"ה אמרו הבו דלא לוסיף עלה ועוד דלאו שבועה דוקא הצריכוה שהרי נמנעו מלהשביעה ומגבין לה באדרה והילכך אפשר לומר דשבועת האלה סגי כל שאי אפשר אלא בהכי ואע"פ שיש לבעל הדין לחלוק עלי בזה כך יראה לי ולענין הק' זהובים שמחלה מחשש עונש השבועה אע"פ שמצאו לבסוף שהבעל מחל לה על כל מה שתפסה משלו כנ"ל כמו שכתבת דמה שמחלה מחלה ולא שייך בכי הא מחילה בטעות מאותם טעמים שאמרת ועוד שמחמת יראת עונש השבועה באה לנכות אותו סך מכתובתה ובאמת לולי שעשתה כן אם נטלה כלום משל בעל חל עליה עונש השבועה שהיא נשבעה שלא נטלה והיא כבר נטלה ואין מחילת הבעל פוטרת מעונש השבועה שנשבעה שלא נטלה ועוד מאן לימא לן שהיא לא ידעה באותה מחילה אני אומר ידעה ולא רצתה במחילתו וע"כ נכתה מכתובתה מה שנכתה ואפ"י טענה היא שלא ידעה עליה להביא ראיה וכ"ש שהיא עצמה אינה טוענת כך דהא אשתקל מילולה ואם הם עשו מעשה היפך מזה הנח להם שכבר הורו זקנים עכ"ל. וכתב עוד שאלת אלמנה שגבתה כתובתה שלא בשבועה בערכאות של עכו"ם ויש בשטר כתובתה נאמנות ועם כל זה לבה נוקפה שלא יאמרו עליה שגבתה שלא כדין ורצתה עכשיו ליטבע בב"ד שבועת אלמנה ולא רצו היתומים לבא לפני ב"ד בזמן השבועה. תשובה אשה זו שבאה להוציא עצמה מחשד תבא עליה ברכה ושבועת האלמנה לא הלכה מפני שכבר גבתה ויש לב"ד להזקק לה לשלוח אחר היתומים להשביעה בפניהם ואם לא רצו לבא ישביעה בב"ד שלא בפני היתומים ואף אם לא ירצו בב"ד להשביעה שלא בפני יתומים אם עמדה ונשבעה בפניהם נשבעה וכדגרסינן בפרק השולח מודה רב בקופצת ויש מי שפירש דיצאה בשבועה זו אפ"י להגבותה כתובתה ע"י שבועה זו אע"פ שיש מפרשים בע"א מ"מ זו שבאה לישבע כדרכה אחר שנטלה כתובתה די לה בכך ועוד כי מדין הגמרא אינה נשבעת אלא חוץ לב"ד ועוד כי לדעת ר"ת והרי"ף אינה צריכה השבועה כל שהאמינה הבעל: וכתב עוד בסימן אלף ופ"ט אלמנה שתבעה כתובתה בב"ד ונשבעת ולא הספיקו להגבותה כתובתה עד שמתה ויורשי הבעל טוענין כבר גבתה בב"ד אחר שנשבעה מיד והשיב הדין עם יורשי האלמנה שהרי שטר כתובתה בידה ומצו למימר שטרך בידי מאי בעי: וכתב עוד הרשב"א שנשאל על יתום שבא לערער על מה שהגבו בב"ד כתובה לאמו לפי שהוא היה אז קטן ולא העמידו לו

אפוטרופוס והשיב דלאו בדוקא אמרו שמעמידין אפוטרופוס על היתומים אלא להקל על ב"ד אמרו שלא יצטרכו הם לטעון בשביל היתומים ולטרוח ולחפש בעד זכותם הא אם רצו ב"ד שלא למנות אפוטרופוס אלא שיהיו הן עצמם משתדלים לטעון להם ולטרוח ולחפש אחר כל זכותה אין לך אפוטרופסין יפים מהן עכ"ל: ומ"ש רבינו אבל כל נכסיה בין נכסי מלוג בין נצ"ב יורשיה יורשין אותה אפי" נתאלמנה וכו' אינה צריכה לישיבע עליהן ארישא קאי שכתב שאין האלמנה גובה כתובתה אלא בשבועה וגרושה נמי יורשיה צריכין לישיבע שלא פקדתנו וקאמר דהיינו דוקא כתובתה דהיינו מנה ומאתים ותוספת אבל נכסי מלוג ונצ"ב אינה צריכה לישיבע עליהן ודין זה מבואר בדברי הרמב"ם בפ"ח מה"א וז"ל פירוש נכסים [שהכניסה] לבעל לעצמו ואין ליורש בהם כלום והנכסים עצמם שהם נדוניתה נוטלת אותם בלא שבועה ואין ליורשים בהן דין לעולם אלא אם כן הותירו בחיי הבעל והיו נצ"ב שהמותר לבעל ואם מתה האלמנה בלא שבועה יורשין כתובתה אעפ"י שהיא נכסי צאן ברזל ואם יש בהם מותר המותר ליורשי הבעל עכ"ל. וכתב ה"ה ביאור דברי רבינו הוא כשאותם הנכסים שהכניסה לו הם בעין קיימים וכבר נתבאר בפ"ו שאם נתייחד לה קרקע או מטלטלין שלה קיימים שגובה אותה בלא שבועה שיורשיה יורשים הנדוניא וזה שאמר ואם היה בהם מותר חוזר ליורשי הבעל אבל ודאי אם נאבדה הנדוניא או אם נפחתה ובאה לגבות מן היורשים צריכה היא לישיבע ואם מתה בלא שבועה ודאי אין יורשיה נוטלין דלא עדיף מחוב דעלמא שאין אדם מוריש שבועה לבניו כנזכר פרק י"ז מהלכות מלוה ולוה וכן מבואר בעיטור ודברים ברורים הם עכ"ל: ב"ה כתב הרמב"ם בפ"ו ייחד לה קרקע וכו' עד נוטלת בלא שבועה והם דברי הגמרא והרי"ף ר"פ אע"פ ונראה דה"ה אם נמכרו נצ"ב ולקחו בהם מטלטלין אחרים ונודע שאלו השנים מנצ"ב הן נוטלתו בלא שבועה וכ"כ הריב"ש בסימן קס"ט: כתב הרשב"א על אלמנה שנשבעה בפני ב"ד של ג' שאחד מהם קרוב לחבירו והשיב דמה שנשבעה לא נשבעה שהרי צריכה לישיבע בב"ד ואין כאן ב"ד והא דגרסינן בפרק השולח אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד דמשמע דאפי" נשבעת שלא בב"ד הויא שבועה ליתא דאיכא מאן דמפרש דתרוייהו א"ל דליעבד אדרה בב"ד ועוד אשבעה חוץ לב"ד ואיכא מאן דמפרש דה"ק עשה לה מה שירצו היתומים או אדרה בב"ד או אשבעה שלא בנקיטת חפץ שלא בב"ד איזה מהם שירצו היתומים ולזה דעתי נוטה ולפיכך צריכה היא עוד להיות נודרת בב"ד לאסור עצמה בכל פירות חוץ מפת וכיוצא בזה אם נטלה משל בעלה כלום עכ"ל: ועיין בתשובות להרמב"ן

סימן מ"ח :ומה שבועה נשבעת שלא התפיסה הבעל צררי בחייו זה פשוט בכמה מקומות דמשום האי חששא משביעין לה :ומ"ש ולא תפסה היא משלו כלום פשוט הוא וכן נראה מדברי התוספות בס"פ מי שמת (דף קנח. ד"ה ובה"א) :ומ"ש בשם הרמב"ם שצריכה גם כן ליšבע שלא מחלה לו כתובתה או שלא מכרה לו הוא בפרק י"ו מה"א :ומ"ש רבינו ונראה שאם כתובתה בידה אינה צריכה ליšבע וכו' אינו מוכרח שכבר איפשר שכתבה לו שטר מכר או מחילה ולפיכך לא חשש ליקח מידה שטר הכתובה : כתב הרא"ש בתשובה ריש כלל פ"ה האידנא שאנו מגבין כתובות לכל יורשי האלמנות שקדשו ולא חיישינן לצררי ואנו סומכים על תירוץ הר"ש מיינבי"ל שתירץ דהיכא דמת פתאום ולא צוה לביתו לא חיישינן לצררי וכן היה דן רבנא מאיר והיה נותן סעד לדבריו לסמוך על אותו תירוץ יותר מבי תירוצים אחרים שתירץ ר"י כי האידנא כתובות נשותינו מרובות ולא שכיח האידנא התפסת צררי עכ"ל ותירץ הר"ש מיינבי"ל הוא בתוס' סוף פרק מי שמת ורש"י פירש בפי' שום היתומים דחיישינן לצררי היינו שמא בשעת מיתה אתפיס צררי ומצאתי כתוב על דבריו משמע מתוך פירושו דמקמי מיתה זמן ארוך אין לחוש לכך ואפילו חלה ונתיירא למות כיון שנתרפא חזר ונטל הצררי לפי פירוש זה אם נהרג או מת מיתה חטופה או נטרפה דעתו אין לחוש לצררי עכ"ל :ואם היורשים קטנים והאפוטרופסים רוצים להשביעה והיא אומרת שאינה רוצה ליšבע עד שיגדלו בניה וכו' כתב א"א הרא"ש ז"ל אין שומעין לה וכו' כלל נ' סימן ג' : עוד תשובה לו ושאלת אלמנה שאומרת בעלי נתן לי מנה במתנה וכו' ג"ז בכלל הנזכר סימן ב'. כתוב בתשובות הרשב"א סימן אלף וע"ב שנשאל על אלמנה שתפסה מטלטלין שנשארו בידה אחר מות בעלה אם נאמנת לומר בעלי נתנם לי או מכרם לי ובחייו תפסתים והשיב אם מטלטלין אלו היו ידועים לבעל ויש עדים שהם עדיין תחת ידה אינה נאמנת אבל אם אין עדים שהיו של בעלה או שאין עדים שישנן תחת ידה נאמנת משום מיגו. ובתשובות להרמב"ן סימן ל' ולענין ש"ח שטענו האפוטרופסים אם טענה שהבעל נתנה לה הדין עם האפוטרופוס שהשטר אינה נקנה אלא בכתיבה ומסירה ואפי' ליכא עדים וראייה דהא לא שייך בשטרות מיגו וכמ"ש הרי"ף בפרק הכותב במלוגא דשטרי עכ"ל ומיהו אם אומרת שנתנו לה במתנת ש"מ משמע דנאמנת לדברי הרמב"ם והרא"ש שסוברים שאם נתנם במתנת ש"מ אצ"ל קני לך איהו וכל שיעבודא דאית ביה וכמו שיתבאר בטור ח"מ . כתב עוד הרא"ש בתשובה כלל ל"ו שאלת לאה אבדה כתובתה ובא ב"ח של שמעון בעלה והוציא ש"ח עליו והגבו לו ב"ד מנכסיו וטענה לאה אלו הבתים נתן לי בכתובתי

אע"פ שנאבדה כתובתי איני חוששת מאחר שאני מוחזקת באלו הבתים אם היא נאמנת אם לאו תשובה אם אין לשמעון יתומים קטנים ולאה דרה בבית א' והבתים אחרים שהיא טוענת עליהן ששמעון בעלה נתנם לה בכתובתה סמוך למיתתו החזיקה בהם ג' שנים בלי ערעור היא נאמנת בשבועה שהוא כדבריה אבל אם היא דרה בהם אינה יכולה לטעון בהם חזקה שכן דרך אשה לדור בבית בעלה בתנאי כתובה וגם אם יש לשמעון יתומים קטנים אין מחזיקין בנכסי קטן אפילו הגדיל עכ"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה אם הבתים ידועים לבעל אע"פ שהחזיקה האלמנה שנים הרבה אין לה חזקה לפי שהאלמנה יש לה דירה במדור שהיה בעלה דר מתנאי הכתובה וכתב עוד הרשב"א בתשובה הנזכר ולא עוד אלא כל זמן שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית אפילו היו אונות ושטרות יוצאות על שמה אינה נאמנת לומר שלי הן עד שתביא ראיה על דבריה שהיו לה נכסים ממקום אחר: כתב הרי"ף שאם מכרה או נתנה מנכסי יתומים קודם שנשבעה מה שמכרה ונתנה קיים ומנכין אותה מכתובתה הרשב"א בתשובה ח"ב סימן רמ"ג כתב אלמנה זו אילו נשבעה אפילו בסוף ממכרה ממכר ומתנתה מתנה אע"פ שבשעה שמכרה או נתנה עדיין לא היתה ראויה לגבות דמ"מ כיון שנשבעה לבסוף ממכרה ומתנתה קיימין וכ"כ הרי"ף בתשובה והביא ראיה מדתנן בפרק אלמנה ניזונית (צו.) אלמנה בין מן הארוסין בין מן הנישואין מוכרת שלא בב"ד ואיתמר עלה בגמרא בשלמא מן הנישואין משום מזונות וההיא בשלא נשבעה שאינה נשבעת אלא בשתובעת כתובתה ואם תבעה כתובתה אין לה מזונות ודין המכירה והמתנה בדבר זה שוין ע"כ ודוקא בששמו לה ב"ד של הדיוטות וכדאיתא בפרק אלו מציאות ובתשובה אחרת כתב שיש לו על דברי הרי"ף בדבר זה כמה גמגומין ואף הרב ז"ל נראה שלא כתב כן אלא כשנשבעה לבסוף על כתובתה שע"ז נשאלה שאלה מלפניו עכ"ל ועיין בתשובת הרשב"א סימן אלף וע"ח ובח"ב סימן רנ"ג: וא"א הרא"ש ז"ל מביא דבריו בפסקיו לפסק הלכה בפרק אלמנה ניזונית וגם הר"ן בפרק הנזכר הביא דברים אלו שכתב הרי"ף בתשובה ודחה ראייתו: ומ"ש רבינו אבל כתב בתשובה דוקא במטלטלי אבל מקרקעי בחזקת יורשים קיימי ואין בידם ליתנם עד שיגבו ב"ד אם מכרה או נתנה אין מכירתה ומתנתה קיימת ז"ל בתשובה כלל נ' סימן ו' ראובן שמת והניח בנים ובנות ואלמנתו היתה נושאת ונותנת בנכסים ונתנה מהם מתנות אחרי מותו ומתה קודם שהשביעה על כתובתה מתנותיה קיימות במטלטלי אבל במקרקעי בחזקת יורשים קיימי ואין בידם לתתם עד שיגבו לה אותם ב"ד בכתובתה עכ"ל ואפשר שאין תשובה זו סותרת למאי דכתב דמשמע

מדברי רי"ף דאפילו במקרקעי מכרה ומתנתה קיימת דשאני התם שאחר כך השביעוה וניכו לה מכתובתה אותה קרקע שמכרה או נתנה ובתשובה הנזכר בכלל הנזכר כתב אלמנה שנתנה מנכסי בעלה לאחר קודם שנשבעה על כתובתה והגבוה ב"ד הראוי לה לגבות אין מתנתה מתנה דאין לה בגוף נכסי בעלה כלום אלא שיעבוד בעלמא ואי בעו יורשים מסלקי לה בזוזי וראיה מפרק כל שעה (לא.) (ב"ח אביי אמר למפרע הוא גובה וכו' ה"נ אין לאשה על נכסי בעלה שיעבוד כתובתה כשאר ב"ח ועוד גריעה טפי דאינה נפרעת אלא בשבועה ושמה לא תשבע הלכך אפילו נשבעת אח"כ לא חיילא המתנה למפרע ע"כ ואפשר שמה שכתב בתשובה ראשונה דבמטלטלי מתנתה קיימת אע"פ שלא נשבעה במטלטלין שאינם ידועים שיכולה להטמין ולהכחיש הוא בדוקא אבל במטלטלין ידועים שלא היתה יכולה לטעון אין בידי כלום מודה דאין מתנתה כלום. ועוד אני אומר שאפשר לומר שמ"ש דבמטלטלי מתנתה קיימת לא בשלא נשבעה כלל מיירי דא"כ לא היה במתנתה ממש מהטעמים שהוכיח בתשובה השנייה אלא בשנשבעה מעצמה מיירי אלא שלא השביעו ב"ד ולא הגבו לה אותם נכסים ומדקדוק לשונו יש ללמוד כן וכ"כ המרדכי בפרק הכותב שפסקו רבי יוסף טוב עלם ורבי שלמה בר יצחק וכן בה"ג שאם מכרה ונתנה קודם שבועה אתו יורשים ומפקי ל"ש מקרקעי ול"ש מטלטלי אפי" תפסה מחיים לא מהניא אלא אם כן תבעוה מחיים ולא רצתה להשיב ואע"פ שכתוב שם דראבי"ה וכמה רבוותא פסקו הלכה למעשה שאם מכרה או נתנה קיים כיון דבה"ג פליג עליה נקטינן כוותיה שדבריו דברי קבלה ועוד שהרי כתוב שם שהר"מ פסק הלכה למעשה אף על פי שראבי"ה ורבינו ברוך ורבינו שמחה פסקו דמתנתה קיימת נ"ל דברי הגאונים עיקר שפסקו אין מתנתה קיימת דנכסי בחזקת יתמי קיימי ואפילו אם אחר שנתנה נשבעה מ"מ בשעה שנתנה לא היה לה כח שלא היו הנכסים שלה אלא שיעבוד בעלמא דקי"ל כרבא דאמר בפרק כל שעה ב"ח מכאן ולהבא הוא גובה ועוד שדברי הסוברים דמתנתה קיימת דחויים הם שהרי ראיית רבי שמחה דחאה ראבי"ה כמבואר שם במרדכי וראבי"ה שנתן טעם משום דרוב הגאונים פסקו כרבי אלעזר ולא כפר"ח והרי"ף שפסקו כרב ושמואל ממקום שבא משם ראייה שכל הפוסקים שאנו סומכין עליהם בהוראותינו סוברים שאין מתנתה קיימת שהרי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש פסקו כרב ושמואל וא"כ הם סוברים דאין מתנתה קיימת ומכאן הוכחה עוד למה שהעמדתי דברי הרא"ש בתשובה דמתנתה קיימת במטלטלין כמה שהעמדתי הא לאו הכי אין מתנתה קיימת כדי שלא יסתור דבריו שפסקו כרב ושמואל והארכתני בזה

בתשובה. אלמנה שנשאת לאחר עד שלא נשבעה על כתובתה והכניסה לו נדוניה ומתה בלא שבועה עיין בת"ה סימן ש"ל ובמרדכי פרק אלמנה ניזונת ופרק ח"ה ופרק מי שמת ופרק הניזקין ב"ה ופרק הנשבעין ופרק הכותב ופ"ג דסנהדרין ובמהרי"ק שורש י"ח: אלמנה שיש בידה מעות ונכסים וטוענת שמשל בעלה הראשון היה אם היא נאמנת עיין בהגהות מרדכי דבתרא פ"ד כתוב בתשובות הרשב"א סימן תתע"ט אשה שהיו שטרי חוב יוצאים על שמה בחיי הבעל ונתנה אותם לבן שיש לה מאיש אחר ונשבעה שבועת אלמנה ואח"כ מתה דבריה קיימים בהן חדא דהא תפסינהו מחיים ותפיסה דשטרות תפיסה היא ועוד דהכא השטרות יוצאים על שמה מאן לימא לן שלא נפלו לה מבית אביה וכתב עוד בתשובה (סימן תתקנ"ד) על ראובן שקנה בתים ועשה השטר בשמו ובשם אשתו ומת והיא אומרת שהבתים קנו אותה מנכסים שנפלו לה מבית אבי אמה תוספת על מה שכתב לה בכתובתה אלו קנה ראובן מנכסיו אע"פ שכתב השטר בשם אשתו לא קנתה אבל אם היא טוענת שקנתה מנכסים שנפלו לה מבית אביה רואין אם מוחזקת בכך שיש לה נ"מ הדין עמה ואם אינה מוחזקת בכך אינה נאמנת ואפי' בשבועה לפי שכל מה שיש לאשה הרי היא בחזקת הבעל ובסימן תתקצ"ו כתב שנשאל על אב ובן שהיו דרים בבית אחד ואוכלים על שלחן אחד והבן נשוי והיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ונפטרו האב והבן יורשי האב אומרים שהכל של אב והאלמנה טוענת שהכל שלה והשיב שהדין עם האלמנה ואפילו אין לבעלה נכסים ידועים כלל ושאר כל הנכסים חוץ מאונות ושטרות היוצאים על שמו הכל בחזקת האב וכתוב בתשובות להרמב"ן סימן מ"ב פשוט הוא: ומ"ש רבינו ואם מחלה לב"ח של בעלה אין מחילתה כלום וכו' הם דבר הרא"ש בתשובה כלל ל"ו סימן ד': ופעמים שאף גרושה משביעי אותה אפילו כשלא יטעון דתנן הפוגמת כתובתה או ע"א מעידה שהיא פרועה והנפרעת שלא בפניו ומנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה פוגמת כיצד היתה כתובתה אלף זוז והוא אומר התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי אלא כך וכך בפרק הכותב (פ. ז.): ומ"ש אפי' יש לה עדים כמה קבלה וכו'וכן מ"ש אפי' דקדקה מה שנטלה אפי' בחצי פרוטה וכו' שם בעיא דלא איפשיטא וידוע דכל ספיקא דממונא הוי קולא לנתבע: ומ"ש או שכופרת בכל וכו' ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה או מנכסים משועבדים שבאו לטרוף מהלקוחות או שלא בפניו כגון שגירש והלך לו לא תפרע אלא בשבועה כל זה מבואר שם במשנה ופירש רש"י מנכסים משועבדים. משום דאי הוה גבי מן הלוח גופיה והוה טעין ליה אשתבע לי דלא פרעתיך

אמרינן בשבועה דמשבעינן ליה ואי לא טעין לא טענינן הואיל ונקט שטרא אבל בשביל לקוחות אנן טענינן דילמא אי הוית גביי מן הלוח הוה טעין לך אשתבע לי דלא פרעתיך ובעית אשתבעי השתא אנן טענינן דפתח פיך לאלם הוא ומנכסי יתומים ונפרעת שלא בפניו כולהו משום האי טעמא עכ"ל: וכתב הרמב"ם והוא שיהיה במקום רחוק שיש טורח להודיעו וכו' בפ"ו מה"א: ומ"ש כן בשם ר"ף הוא בפי הכותב: ומ"ש בשם הרא"ש יראה דהאי מקום קרוב כדי שילך השליח ויחזור תוך ל' יום וכו' עד ומוספת אותו על כתובתה הכל בפרק הנזכר: וכל הנך שבועות הן דרבנן בפרק הכותב אהא דתנן עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא דכתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת אבל קם הוא לשבועה אמר רבא ב' תשובות בדבר חדא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין והיא נשבעת ונוטלת ועוד אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות אלא אמר רבא מדרבנן כדי להפיס דעתו של בעל: ומ"ש אפי' הכי צריכה נקיטת חפץ שם אהא דאמר רב פפא אי פקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא כתבו התוס' והרא"ש והר"ן ז"ל פי' רש"י ונפקא מינה בשבועה דאורייתא לאנקוטי חפצא ובדרבנן לא נקיט חפצא והוא עצמו סותר דבריו שפירש בהשולח (לה.) גבי הא דא"ל רב לרב ירמיה מדפתי אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד דה"ק ליה דלא לישבעה בב"ד דחמירי באנקוטי חפצא וכ"כ הר"ף דבנקיטת חפצא היא שכך דין כל שבועות המשנה: ומ"ש ולא נ"מ אלא דאי קדמה ותפסה וכוליוכן מ"ש אבל אפוכי לא מפכינן אע"ג דקי"ל דשבועה דרבנן מפכינן ה"מ כשהנתבע יש לו לישבע וליפטר כו' וכ"כ הר"ף והרא"ש בפי הנזכר וכתב הר"ן בשם הרמב"ן דהא דאי קדמה ותפסה לא מפכינן מינה מסתברא דדוקא בדתפסה מעות אבל תפסה מטלטלי כיון דגופייהו לא מקנו לה מפכינן מינה והדר לא גביא אלא בשבועה: ומ"ש ואם היא חשודה על השבועה שאינה יכולה לישבע אם שכנגדה אינו חשוד ישבע ויפטר וכו' וכ"כ שם הרא"ש בשם הר"ף וכתב הר"ן שבתשובה כתב כן: ובעד אחד מעידה שהיא פרועה יכול להביאה לידי שבועה דאורייתא כיצד יפרע לה כתובתה שנית בפני העד הראשון ועד אחר עמו וכו' כל זה מבואר בגמרא פי' הכותב הפוחתת כתובתה אינה צריכה שבועה שם בעיא דאיפשיטא ומ"ש ה"ד פוחתת כגון שהוציאה כתובתה מאלף זוז והוא אומר נפרעת והיא אומרת לא נפרעתי כלום אבל אין לי עליך אלא ת"ק זוז וכו' עד דהאי שטרא חספא בעלמא הוא מבואר שם בגמ' וכתב הרמב"ם בפ"ו דהיכא דלא אמרה אמנה היתה ביני לבינו (ב"ה) אלא אמרה אין בשטר

כתובתי אלא ה' מאות אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלף כלום משום דהאי שטרא חספא בעלמא נשבע היסת ונפטר ופשוט הוא: היא אומרת בתולה נשאתני וכתובתי ק"ק וכו' אם יש עדים שיצתה בהינומא וכו' משנה ריש פ' ב' דכתובות (טו): ומ"ש אפי' א' מהם קטן כשראה העדות וכו' משנה בסוף הפ' הנזכר ואלו נאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטן נאמן אדם לומר זכור הייתי באשה פלוני שיצאה בהינומא וראשה פרוע ובגמרא (דף כ"ט) א"ר הונא והוא שיהא גדול מצטרף עמו פירוש שהוא מצטרף עם עד אחד שהיה גדול כשראה כן והרמב"ם כתב בפ"ו מה"א כלי' הזה נאמן הקטן להעיד בגדלו ולומר זכור אני כשהייתי קטן שנעשה לפלונית מנהג הבתולות וכתב ה"ה שנראה שהוא ז"ל מפרש דלא קיימא הא דרב הונא אלא אזה כתב ידו של אבא ושל רבי ושל אחי בלבד השנויים שם באותה משנה אבל הרבה מן המפרשים ראיתי שפירשוה אהא דיצתה בהינומא עכ"ל: ומ"ש ואם אין עדים אינה נוטלת אלא מנה כתב הרמב"ם שהבעל צריך לישבע שבועה דאורייתא בפ"ו מהל' אישות כ"כ ונתן טעם מפני שהוא מודה מקצת הטענה וכתב עליו הראב"ד שבועת התורה אין כאן שהרי כפירת שיעבוד קרקעות היא וכתב עליו ה"ה והכוונה לפי שאין הכתובה נגבית מן המטלטלין ואני אומר שאין זו קושיא שכיון שהגאונים תקנו שתגבה כתובה ממטלטלין חזרה כתובה שאינה כפירת שיעבוד קרקעות בלבד ומ"מ ק"ל שהרי רבינו דבריו בכאן הם במקום שאין כותבין כתובה וכמו שכתבתי ובמקומות ההם אינו נאמן לומר פרעתי בעיקר הכתובה אא"כ הביא ראיה וכמו שנתבאר וכיון שכן היאך יקרא זה מודה מקצת וכבר נתבאר פ"ד מהלכות טוען שאין מודה מקצת חייב שבועת התורה אלא בדבר שאיפשר לכפור בו אבל ודאי במקום שכותבין כתובה ונאבדה כיון שהבעל יכול לטעון ולומר פרעתי כשהוא מודה ואומר לא פרעתי ואומר אלמנה נשאתיה והיא אומרת בתולה יש כאן שבועת התורה כיון שמתקנת הגאונים נגבית אף מן המטלטלין כנ"ל עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרא"ש ז"ל רפ"ב דכתובות דהא דקאמר התם טעמא דאיכא עדים הא ליכא עדים בעל מהימן אף שבועה דאורייתא לא בעי אע"פ שהיא תובעת ר' והוא מודה לה במנה ולא חשבינן ליה כמודה מקצת משום דהוה ליה כהודאת שיעבוד קרקעות דכתובה שיעבוד קרקעות היא ואפי' לבתר דתקינן דכתובה גובה ממטלטלי לפי שאינו יכול לומר פרעתי דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום הילכך האי מנה דמודה ביה הו"ל הילך כיון דאין לו טענה ליפטר ממנו ואידך מנה ה"ל כופר בכל ופטור משבועה והכי איתא בירושלמי דפירקין עכ"ל: מי שהיה נשוי ד' נשים וכו' בפרק מי שהיה נשוי

(דף צג:) תנן מי שהיה נשוי די נשים ומת ראשונה נשבעת לשנייה וכו' הרביעית נפרעת שלא בשבועה אמר בן ננס וכי מפני שהיא אחרונה נשכרת אף זו לא תפרע אלא בשבועה ופירש"י הראשונה נשבעת לשנייה. אם שנייה טוענת הואיל ואת באת ליטול תחלה השבעי לי שלא גבית משל בעלי כלום דילמא לא משתיירו לי נכסים כשיעור כתובתי ואף שלישית תאמר כן לשנייה ורביעית לשלישית אבל הרביעית נפרעת שלא בשבועה וכגון שהיתומים גדולים וקסבר האי תנא כי אמרו רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ביתומים קטנים אמרו ולא בגדולים ע"כ ובגמרא במאי קמיפלגי אמר שמואל כגון שנמצאת אחת מהם שדה שאינה שלו וכו' אביי אמר דאביי קשישא איכא בינייהו דתני אביי קשישא יתומים שאמרו שהבא ליפרע מהם לא יפרע אלא בשבועה גדולים ואצ"ל קטנים ת"ק לית ליה דאביי קשישא ובן ננס אית ליה ופסק הרא"ש הלכה כבן ננס וכן פסק הרמב"ם ברפ"ז מה"א וכתב ה"ה מ"ש רבינו וג"כ היא נשבעת וכו' הוא כבן ננס שאמר שאף אחרונה נשבעת ואע"פ שבאה לגבות ממנו וכגון שהן גרושות כולן נשבעות עכ"ל ומשמע דא"א לומר דלאחרונה קאי דכיון דבאה לגבות ממנו למה צריכה לישבע אלא אג' ראשונות בלבד קאי: היו כולן יוצאות ביום אחד במקום שכותבים שעות הראשונה תקדום ואם אין כותבין שעות אז שיעבוד כולן חל ביחד שם במשנה היו כולן יוצאות ביום א' כל הקודמת לחבירתה אפ"י שעה אחת זכתה היו כולן יוצאות בשעה אחת ואין שם אלא מנה חולקות בשוה ופ"י יוצאות ביום אחד שזמן שכתוב בהם הוא ביום א' וכן פ"י היו כולן יוצאות בשעה אחת: ומ"ש ואם כתובתה של האחת ק' ושל זו ק"ק ושל זו ש' לר"ח בין הניח רב או מעט כן הדין ולהרי"ף חולקות ממש שוה בשוה וכו' פ' מי שהיה נשוי (שם) תנן מי שהיה נשוי ג' נשים כתובה של זו מנה ושל זו ק"ק ושל זו ש' ואין שם אלא מנה חולקות בשוה היו שם ק"ק של מנה נוטלת נ' ושל ק"ק ושל ש' ג' ג' זהב היו שם ש' של מנה נוטלת נ' ושל ק"ק מנה ושל ש' ששה זהב ופירש"י של זו מנה ושל זו ק"ק וכו'. ושלשתן נחתמו ביום א' דאי בג' יומי הקודמת בשטר קודמת בגיבוי ובגמרא זו משנת ר' נתן רבי אומר אין אני רואה דבריו של ר' נתן בזו אלא חולקות בשוה ופסקו הרי"ף והרמב"ם והתוס' והרא"ש הלכה כרבי וכתב הרא"ש ז"ל פר"ח דקיי"ל בהא כרבי וא"א להעמיד דבריו בזמן שיש שם ש' שיחלקו בשוה אלא כל עזבון המת חולקים לששה חלקים של ק' נוטלת חלק אחד ושל ק"ק ב' חלקים ושל ש' ג' חלקים וכל חדא וחדא נוטלת לפי מעותיה עד שתפרע כל כתובתה כי זה הדין משפט צדק ומה שא"ר אין אני רואה דבריו של רבי נתן בזו בבבא דרישא

ומציעתא אבל בבבא דסיפא לא פליג רבי ע"כ והאריך בראיות והרא"ש דחה ראיותיו והסכים לדברי רש"י והרי"ף שפירשו דסבר רבי דכל השלשה מנים משועבדים לבעלת מנה כשאר חברותיה עד שתגבה כל כתובתה לפיכך חולקות בשוה וכן דעת הרמב"ם בפ"ז מהל' אישות וכ' ה"ה שכן הכריחו הרבה מהמפרשי האחרונים ובכללם הרשב"א ועיקר: וכשב"ד או יורשים משביעין האלמנה אין להשביעה בב"ד וכו' בפרק השולח (דף לה) תנן אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה נמנעו מלהשביעה התקין רבן גמליאל הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה. ובגמרא (לה.) מפרש טעמא דנמנעו מלהשביעה משום מעשה שהיה באשה אחת שהיתה סבורה לישבע באמת ונענשה ביותר וכיון שנמנעו מלהשביעה ונמצאת מפסדת כתובתה התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו יבחרו להם היתומים דבר קשה להדירה בו כגון קונם מיני מזונות עלי אם נהניתי מכתובתי וגובה כתובתה ואם נתקבלה תחילה הרי היא נאסרת במזון הילכך לא הדרא שקלה ולא חשידא לעבור על נדרה ואפי' תעבור אין ענשן של נדרים חמור כ"כ כענשן של שבועות שנפרעין ממנו ומכל העולם ובירושלמי אמרו בראשונה היו נשבעות לשקר וקובעות את בניהם ולא עוד אלא שאימת נדרים עליהם יותר מן השבועה עכ"ל הר"ן ז"ל. ובגמרא א"ר יהודה אמר שמואל ל"ש אלא בב"ד אבל חוץ לב"ד משביעין אותה ורב אמר אפי' חוץ לב"ד אין משביעין אותה רב לטעמיה דרב לא מגבי כתובה לארמלתא ולדרה ולגבייה בשני דרב קילי נדרי א"ל רב יהודה לרב ירמיה ביראה אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד וליתי קלא וליפול באודני דבעינא דעבדינא בה מעשה ופירש"י חוץ לב"ד משביעין אותה. שבועת הדיינין של תורה היא ונקיטא ס"ת בידה או תפילין ומשבע לה בשם או בכינוי וענשה מרובה וחוץ לב"ד שבועה דרבנן בקללת ארור ולא נקיטא מידי ואין ענשה כ"כ עכ"ל ומשמע דהלכה כרב יהודה דעבד בה עובדא וכ"נ מדברי הרי"ף והרא"ש וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ו שכתב וז"ל אין משביעין אותה אלא חוץ לב"ד מפני שבתי דינים היו נמנעים מלהשביעה שמא לא תדקדק על עצמה בשבועה ואם רצו היתומים להדירה נודרת להם כל מה שירצו ומדירין אותה בב"ד ואח"כ נוטלת כתובתה: וכתב ה"ה קי"ל כרב יהודה דאמר אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד פי' או האי או האי אי זה שירצו יתומים אם שבועה חוץ לבית דין או נדר בבית דין וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכבר כתבתי תשובת הרשב"א בזה בתחילת הסימן ועל מה שפירש"י שהשבועה שהיא חוץ לב"ד היא כעין היסת שלא בשם ושלא בנק"ח כתב ה"ה כן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל

ודעת רבינו אין נראה כן שלא ביאר עכ"ל ורבינו ירוחם בנכ"ג ח"א כתב כדברי רש"י ושלא כדברי המרדכי בפרק השולח שכתב בשם ר"י דשבועה דרבנן נמי הוי בנקיטת חפץ: וצריך שידירנה בדבר שיש בו עינוי נפש ושתהיה באיסור כל ימיה וכו' עד שאינה חוששת על העונש אלא בנדר של עינוי נפש שעומדת בו כל ימיה כ"כ התוספות והרא"ש בפרק השולח (שם) וכתב שם הר"ן בגמרא אמרו נודרת ואוסרת כל פירות העולם ואמרו דכל פירות לאו דוקא דכיון שהוא דבר שא"א לעמוד עליו ה"ל כאומר שבועה שלא אישן ג' ימים דמלקין אותו וישן לאלתר כדאיתא בפרק שבועות שתים בתרא (כה.) אלא צריכה שתשייר דבר שתוכל לחיות בו עכ"ל וכ"כ שם התוס' וכ"כ הרשב"א בתשובה שכתבתי בתחלת סימן זה: ולא מהני נדרה אלא כל זמן שלא נשאת אבל אם נשאת אינה גובה בנדרה שהבעל יפר לה מימרא דרב הונא בפרק השולח (שם) ופריך כי לא נשאת נמי לכי מינסבא מיפר לה בעל ומשני אין הבעל מיפר בקודמין ואף ע"ג דרב נחמן פליג ואמר אפילו נשאת נשאת ודאי מיפר לה בעל ולדידיה אוקימנא דמדרי לה ברבים והרי"ף והרא"ש לא כתבו אלא דברי רב הונא וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מהלכות אישות וז"ל אם נשאת קודם שתשבע ה"ז נשבעה אחר הנישואין ונוטלת כל זמן שתרצה אבל אינה נודרת ונוטלת שמא יפר הבעל: ומ"ש שהבעל יפר לה אפילו נדרה ע"ד רבים כ"כ שם התוס' והרא"ש שהבעל יכול להפר אפילו נדר שהודר ע"ד רבים משום דכל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת: ומ"ש אפילו אם נתן לה רשות שתדור ע"ד הב"ד יכול לחזור במה שהרשה ויכול להפר לה כ"כ שם הרא"ש ז"ל: ומ"ש וגרושה שבאה לישיב וכו' נשבעת ואפילו בב"ד שם בפרק השולח מימרא דשמואל ומפרש בגמרא טעמא דדוקא באלמנה נמנעו מלהשביעה משום דבהוא הנאה דטרחא קמי יתמי אתיא לאורויי היתירא בדבר מועט וסבורה שהן פרעון לה שבשכר טרחה נוטלתו אבל בגרושה דליכא למימר הכי משביעין אותה: ומ"ש בשם ר"י דהאידינא נהגו להשביע אלמנה בב"ד כ"כ התוס' והרא"ש והמרדכי בפרק הנזכר בשם ר"י ונתן טעם משום דבאותו ענין שאנו רגילין להשביעה שגוזרין עליה בחרם ובשבועת התורה שתודה על מה שקבלה בכתובתה אין העונש מרובה כ"כ כמו היכא דבשעה ששבועה יוצאת מפיה לשקר דהוי כעין שבועת שוא דכתיב לא ינקה ורבינו ירוחם כתב כדברי ר"י בנכ"ג ח"א כתב הרשב"א בתשובה על אלמנה שיוצאת מדעתה ויורשיה תובעים כתובתה מיורשי בעלה ויורשי הבעל אינם רוצים לתת להם הדין עם יורשי הבעל מכמה טעמים חדא דאין אלמנה גובה כתובתה אלא בשבועה וזו לא נשבעה ועוד דהא טבא לה משום דנכסי הבעל בחזקתה

וניזונית על ידי כתובתה ואם יגנבו כתובתה תפסיד מזוונותיה ושמא יפסידו הנכסים ביד יורשיה וישמטו ויאכלו אותם ונמצאת היא מפסדת כתובתה ומזוונותיה ועוד בר מן דין אילו היה ראוי לגבות כתובתה לא היו גובין היורשים אלא ב"ד כדגרסינן בפרק נערה (מת.) מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין וכו' ועוד דה"ל כשבוי וגרסי' בפרק המפקיד (לט.) שבוי שנשבה והניח קמה לקצור וכו' וחוב וכתובה כקמה לקצור וענבים לבצור שאין מניחין את היורשים לירד בהם אלא שאין אנו צריכין לכך מהטעמים שאמרנו למעלה והוא בתשובות להרמב"ן סי' ס"ו. וכתב עוד שאלת יעקב ולאה אשתו מכרו כרם אחד שהיה ליעקב וכתבו בשטר המכירה שקבלו יעקב ולאה ר' זהובים ואח"כ מת יעקב ולאה באה לגבות כתובתה מנכסי יעקב ובן יעקב טוען שכבר לקחה היא מנכסי יעקב ק' זהובים שהרי קבלה חלקה ממחצית דמי הכרם ולאה טוענת האמת הוא שמכרתי הכרם עם בעלי אבל לא קבלתי כלום ואע"פ שזכר כן בתוך השטר הדין עם מי. תשובה הדין עם לאה מכמה טעמים שכן דרך המוכרים בין בעל ואשתו בין אב ובנים שכותבים כן ליפוי כח הלוקח אע"פ שאינו לוקח המעות אלא האחד ועוד שאפילו נודע באמת שהיא קבלה חצי המעות והוציאם בצרכיה או שנתנם לאחרים אפ"ה אין מנכין לה מכתובתה כלום חדא דאיפשר שהבעל נתנם לה במתנה או שהיה חייב לה מעות שנתנו לה אחרים במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהם או ממעות שהפקידו בידה אחרים ואפילו היה הבעל טוען ברי והיא טוענת במתנה נתנם לי נאמנת כל זמן שלא הזכיר פרעון וכענין שאמרו בפרק שבועת העדות (לד.) גבי הא דיתיב רב יהודה וקא מיבעיא ליה מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני ועדים רואים אותו מבחוץ וכו' וכ"ש שאין הבעל טוען כנגדה כלום והיורש טוען בספק ועוד שזה תוך זמן היה וחזקה אין אדם עשוי לפרוע תוך זמנו והוא בתשובות להרמב"ן סימן ל"ו: מצאתי כתוב נוסח שבועת אלמנה: בפנינו ב"ד ח"מ באת פלוני בת פלוני אלמנת פלוני בן פלוני ורצתה לגבות כתובתה מנכסי בעלה פב"פ ובידה שטר כתובתה ותוספת דכתיב ביה כך וכך ובכך השבענוה על דעתינו שלא גבתה כתובתה ושלא התפיסה בעלה צררי בכתובתה לא בכולה ולא במקצתה ושאין לה כתובה אחרת ושלא גנבה משל בעלה ולא החביאה ולא תפסה בכתובה ולא במקצתה כלום לא בחיי בעלה ולא לאחר מותו ושלא מכרה ולא משכנה ולא מחלה ולא נתנה במתנה לא כתובתה ולא תוספת לא כולה ולא מקצתה עכ"ל וצריך לדקדק שלא להשביעה אלא בענין כשתצא שבועה מפיה לא תהא לשקר וכמו שכתבתי בסמוך בשם ר"י. כתב מהרי"ק בשורש כ"ד המשעבד עצמו בקנין שישבע הוא ואשתו

אין יכולים להשביע את האלמנה כי אין לו לחייב אשתו שבועה בקנינו
וכתב בשורש י"ט אלמנה שהיה בעלה שוטה אין להזכיר בשבועה רשות
בעלה :

סימן צז - שאין הבעל יכול להשביע אשתו בטענת

ספק

הבעל שמשביע את אשתו על כתובתה יכול להשביעה ג"כ על כל
שנתעסקה כל ימי היותה תחתיו אבל קודם לכן אינו יכול להשביעה
בטענת שמא דתנן המושיב אשתו חנונית וכו' בפרק הכותב (דף פו):
ומסיים בה במתניתין רבי אליעזר אומר אפילו על פילכה ועל עיסתה
וידוע דליתא לדברי אליעזר מקמי סתם מתניתין ולפיכך כתב רבינו אבל
אם אינה נושאת ונותנת אלא שמתעסקת בצרכי הבית בפילכה ובעיסתה
וכו' אינו יכול להשביעה בטענת שמא וכו' ומ"ש רבינו יכול להשביעה
אפי' בטענת שמא אם הפסידה שתי כסף הוא מדאמרינן בפרק כל
הנשבעין (דף מח.) גבי נשבעין בטענת שמא והוא שיש ביניהם טענת שתי
כסף: ומ"ש ורבי שמעון פליג ואמר דאף אם הושיבה חנונית או מינה
אפוטרופא אינו יכול להשביעה בטענת שמא כל זמן שאינה תובעת
כתובתה וכו' שם לקמן במתניתין רש"א כל זמן שהיא תובעת כתובתה
יורשים משביעין אותה ואם אינה תובעת כתובתה אין היורשים משביעין
אותה ושקיל וטרי בגמרא אהייא קאי ר"ש ומסיק דאתא לאפוקי מדרבי
אליעזר ומחלוקתו ופסק הרי"ף כת"ק דהוא סתם מתני' דקי"ל בכל
דוכתי דלא איפסיקא הלכתא בהדיא הלכה כסתם מתניתין וכ"נ שהוא
דעת הרמב"ם בפ"ט מהלכות שותפין. והתוספות והרא"ש כתבו שר"ת
ור"י הכריעו דהלכה כר"ש ושעשה ר"ת מעשה כר"ש וכתב הרא"ש
שנראין דבריו :

סימן צח - פטרה משבועה או יחד לה מטלטלין, גובה

בלא שבועה

פטרה הבעל משבועה גובה כתובתה בלא שבועה וכפי לשון הפטור היא נפטרת כיצד כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך וכו' משנה בפרק הכותב (דף פו:) כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביעה אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה ובגמ' (שם דף פו) שבועה מאי עבידתה אמר רב יהודה אמר רב על אפוטרופסת שנעשית בחיי בעלה רב נחמן אמר רבה בר אבוה על הפוגמת כתובתה וכתב הרא"ש שבועה מאי עבידתה וקאמר רב נחמן על הפוגמת כתובתה משום דמסקא אדעתא בשעת נישואין דילמא מצריך לה זוזי ושקלא מכתובתה ואמרה כתוב לי דלאו משבעת לי ואגב פיטור זה בקשה לפוטרה אף אם הושיבה חנונית או מינה אותה אפוטרופא וגם נמי פיטור דשבועה עד אחד בכלל כאשר כתבתי למעלה ולא כמו שכתב הראב"ד ז"ל ויש להסתפק אם פיטור דשבועה הנפרעת שלא בפניו הוי בכלל לפי שראוי הוא שלא לירד לנכסי אדם שלא בפניו דחיישינן לשובר או לצררי אלא שאמרו חכמי לעשות כן לרבי יצחק נפחא דוקא בכתובת אשה משום חינא ולר"נ אף בב"ח משום נעילת דלת הילכך ראוי שלא יועיל לה הפיטור לענין זה דכיון דשלא בפניו היא מעיזה פניה אמנם יראה שהפיטור מועיל לכל שבועה שב"ד מחייבין אותה מדתנן הכא שבועות שצריכה לישיבע ושנאו באמצע דבריהם קודם ששנה מחלוקת ר"ש דלא פליג אכולה מתניתין אלא לכך הפסיק בדבריהם לפרש מאיזה שבועי פטרה עכ"ל: ומ"ש רבינו אבל משביע את יורשיה אם גירשה ומתה יורשיה נשבעים שבועת יורשים שלא פקדתנו בשעת מיתה וכו' וכן פירש"י במשנה אבל משביע הוא את יורשיה. אם גירשה ומתה ויורשיה תובעין הימנו כתובתה נשבעין שבועת יורשין המפורשת במסכת שבועות שבועה שלא פקדתנו בשעת מיתה ולא אמרה לנו קודם לכן ולא מצינו בין שטרותיה ששטר כתובתה פרוע: ואת הבאים ברשותה. אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעין אותו נשבעין אף הם שבועת היורשים וכתב הרא"ש על זה ודוקא אם מתה אבל אם היא קיימת היא צריכה לישיבע שלא נפרעת ואם אינה רוצה לישיבע יפסידו הלקוחות ואם היא אומרת שנפרעת אחר שמכרה נאמנת במגו שיכולה למחול אבל אם אמרה שנפרעת קודם המכר לא מהימנא במגו דאי בעיא מחלה דאין זה מגו טוב דאי מחלה השתא היתה צריכה לשלם דמי שטרא מעליא אבל אם נפרעה קודם אינה חייבת לשלם אלא הדמים שקבלה מן המכר ואף לדברי המפרשים דכל מוחל ש"ח אינו חייב

לשלם אלא דמי המכר מ"מ כ"ע לאו דינא גמירי והיא יראה למחול שמא תתחייב לשלם כל דמי השטר אבל מה שאומרת שנפרעה קודם המכר דבר הידוע הוא כיון שמקח טעות היה הדמים חוזרים עכ"ל: ומ"ש רבינו ומשביעין ג"כ יורשיה והבאים ברשותה אם פגמו הכתובה או אם נעשו אפוטרופין וכו' שם כתב הרא"ש וי"מ משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה אם פגמו הם הכתובה בירושלמי מפרש משביעין את יורשיה ואת הבאים ברשותה שבועת אפוטרופוס כגון שנתן לה רשות למנות את יורשיה או אדם נכרי אפוטרופוס תחתיה אע"פ שפטרה מן השבועה משביע את יורשיה ואת הבאים ברשותה ומדקדק מזה בירושלמי כל ד' שומרין אם פטרן מן השבועה והשאלו לאחרים ברשות משביע את האחרים עכ"ל. וכתב רבינו כחומרי כל הפירושים פירש"י ופירוש הי"מ ופירוש הירושלמי משום דכיון שהבעל מוחזק בכתובה לא מפקינן מיניה אלא בדבר הברור לדברי הכל עיין במרדכי בפרק הנזכר: כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך וכו' אבל יורשיו והבאים ברשותו משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה שם במשנה: ומ"ש אבל נתאלמנה ומתה וכו' כדפרישית לעיל הוא בסימן צ"ו: כתב לה נדר ושבועה אין לי וליורשי וכו' ולא הבאים ברשותה ג"ז שם במשנה: ומ"ש ואפילו אם פגמה כתובתה או היורשים או אפי' יורשים מן היורשים כן כתב שם הרא"ש וכתב עוד ולא דמי לשבועת אפוטרופוס דאע"ג שפטרה ממנו ומיורשיו אם נעשית אפוטרופוס אחר מיתת בעלה צריכה ליטע דהתם לא פטרה אלא מאפוטרופוסת של ממונו שאף יורשיו לא ישביעוה על שנעשית אפוטרופוסת על ממונו וכשמת יצא הממון מרשותו ונכנס לרשות היתומים ואאפוטרופוסת של ממון יורשיה לא פטרה אבל שבועה דפוגמת פטרה מכל פגם שיבא לאותה כתובה שכתב לה במה שיהיה ולמי שיהיה ועוד מסקא אדעתה דילמא לא יוכלו יורשיו לפרוע כתובתה בבת אחת ותצטרך לפוגמה ע"כ בקשה שיפטרנה מן השבועה גם מיורשיו אבל לא מסקא אדעתה כלל שיורשיו ימנוה אפוטרופוס עכ"ל: וכתב עוד הרא"ש הא דקתני ולא הבאים ברשותו היינו לקוחות שאחר הפיטור אבל לקוחות שקדמו לפיטור לאו כל כמיניה ומיהא טוב להשביעה אפילו אחר הפיטור כדברי ר"ח מפני הרמאי עכ"ל ודברי ר"ח כתב רבי' לקמן בסימן זה: ומ"ש רבינו אבל לאפוטרופא שנעשית בחיי בעלה מועיל שאפילו ע"י גלגול אין יכולין להשביעה כלומר דאילו בלא גלגול אפילו לא פטרה אין עליה שום שבועה לדעת הרא"ש שפסק כר"ש דכל זמן שאינה תובעת כתובתה אין היורשים משביעין אותה וכמו שנתבאר בסימן שקודם זה: ומ"ש בשם הרי"ף

שאפ"י לא פטרה אין היורשים יכולים להשביעה על אפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה בפרק הנזכר אהא דאמרינן שבועה מאי עבידתה א"ר יהודה אמר רב על אפוטרופא שנעשית בחיי בעלה כתב הרי"ף הא דרב יהודה אמר רב אסיפא מתנינן לה דתנן הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזרה לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשית אפוטרופא היורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה על שעבר שבועה מאי עבידתה א"ר יהודה אמר רב על אפוטרופא שנעשית בחיי בעלה וטעמו משום דבגמרא איתמר הא דרב יהודה אמר רב אמתניתין דכתב לה נדר ושבועה אין לי עליך ואותיב רב מרדכי קמיה דרב אשי מי הות ידעה דמותיב לה אפוטרופא דאמרה ליה כתוב לי דלא משבעת לי א"ל אתון אהא מתניתו לה אן אהא מתנינן לה הלכה מקבר בעלה לבית אביה וכו' ומשמע לרבינו דכיון דהרי"ף מתני לה אסיפא משום קושיא דמי הות ידעה דמותיב לה אפוטרופא א"כ הא דאין משביעין אותה על שעבר לא מטעם פיטור שפטרה הבעל הוא דמי הות ידעה וכו' אלא טעמא משום דאין ליורשים יכולת להשביעה על אפוטרופא דבחי הבעל ואפ"י לא פטרה נמי: ומ"ש ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל הוא משום דאמתניתין דכתב לה נדר ושבועה אין לי עליך וכו' כתב דפטרה נמי משבועת אפוטרופא ומ"מ ק"ל שה"ל לרבינו לכתוב זה בסימן דלעיל דלרב אלפס אע"פ שפטרה מנדר ושבועה יכול הוא להשביעה על אפוטרופסת אם היתה נושאת ונותנת: ומ"ש ומיהו על מה שמכרה לצורך קבורה בין מיתה לקבורה מהני בפרק הנזכר אהא דתנן הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזרה לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשית אפוטרופא היורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה על שעבר אמרינן שבועה מאי עבידתה אמר רב יהודה אמר רב על אפוטרופא שנעשית בחיי הבעל אבל בין מיתה לקבורה משבעינן לה ורב מתנה אמר אפילו בין מיתה לקבורה לא משבעינן לה דאמרי נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא ומשמע דהלכתא כרב מתנה וכך הם דברי הרי"ף: ב"ה ומשמע דהא דאין משביעין אותה על מה שמכרה כדי שלא תתירשל ונמצא המת מתנוול דמהאי טעמא מזבנינן בלא אכרזתא ולפ"ז אפ"י לא פטרה אין משביעין אותה ויש לתמוה על מ"ש רבינו על מה שפטרה שמה שמכרה לצורך קבורה מהני דמאי איריא שפטרה אפ"י לא פטרה נמי: ומ"ש ובירושלמי משמע דאפ"י אם מכרה שלא לצורך קבורה בין מיתה לקבורה מועיל הפיטור שפטרה כ"כ שם הרא"ש וכתב אח"כ אבל לפום גמרא דידן דמייתי עליה הא דנהרדעי משמע דאיירי דוקא בצרכי

המת וגם הרי"ף כתב בהדיא דלצרכי המת דוקא אמרו כתב הריב"ש סימן ק"ח בנדון זה אין כאן פיטור לא ממנו ולא מיורשיו דמתניתין תנן כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך וכו' ולשון זה כולל אפטרופסת ומה שנשאה ונתנה בתוך הבית ופגימת כתובה אבל בלשון שרגילין עתה הסופרים לכתוב בכתובות איני רואה שיהא נכלל בלשון ההוא מה שנעשית אפטרופא בחיי בעלה שהם כותבים וכל זמן ששטר כתובה יוצא וכו' תהא נאמנת לומר לא נפרעתי בלא שום שבועה קלה וכו' כב' עדים כשרים לעולם ולשון זה אינו כולל שום נאמנות על מה שנשאה ונתנה בחייו שלא יוכל להשביעה הוא או יורשיו עכ"ל. כתוב במישרים נכ"ג חיי"א אלמנה הנושאת ונותנת בתוך הבית אין יכולים להשביעה על טענת שמא אלא כשחושדין עליה שתי כסף אבל בפחות לא וקודם שחלקו אבל אם חלקו כבר ונסתלקו ממנה אין יכולים להשביעה על טענת שמא עכ"ל. עוד כתוב שם בדין אלמנה הנושאת ונותנת בתוך הבית והיו שטרי הלואות או מכירות יוצאות על שמה וכן אם יש לה מטלטלים: כתב לה דלא נדר ודלא שבועה וכו' בפרק הנזכר (דף פז.) (איפליגו אמוראי במילתא ובתר הכי אמרינן שלח רבי זכאי למר עוקבא בין דלא נדר ובין נקי נדר מנכסי הוא אינו יכול להשביעה אבל יורשין משביעין אותה מנכסים אילין בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה ויש לתמוה על רבינו למה כתב כן דהא בתר הכי אמרינן אמר רב נחמן אמר שמואל משום אבא שאול בן אימא מרים בין דלא נדר בין נקי נדר בין מנכסי בין מנכסים אילין בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה אבל וזה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וא"ד להא מתניתא אבא שאול בן אימא מרים אומר בין דלא נדר בין נקי נדר בין מנכסי ובין מנכסי אילין בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כבן אימא מרים ועיין בתשובות הרשב"א סימן אלף נ"ט והשתא לדברי ר"ח והרא"ש שפסקו הלכה כאבא שאול פשיטא דלא היה ליה לכתוב להא דשלח רבי זכאי כלל ואפילו לדברי רב אלפס שפוסק כת"ק משמע ודאי דליתא לדשלח רבי זכאי מקמי הא דאמר רב נחמן אמר שמואל דבין מנכסי בין מנכסי אילין בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה ולמה לו לכתבם וצריך עיון: כתב רב נטרונאי בתשובה הא דאמר אבא שאול בן אימא מרים אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ה"מ דכתב לה בשעת קידושין דלא מהני תנאיה אלא לנפשיה אבל פטרה בשעת מיתתו ואמר תנו לה כתובה ואל תשביעו אותה דבריו

קיימים ונוטלת שלא בשבועה בין לשעבר ובין לעתיד לבא ואף ע"פ שהיא בבית בעלה דכיון דקא מפקיד בשעת מיתה כמקבלת מתנה דמיא אבל אם ראו אותה שמפסדת במה שהניח בעלה בדבר גניבה בדבר ברור תשבע להבא עכ"ל . כתב הרי"ף אף על פי שהאמינה על יורשיו ועל הבאים מכחו אין מועיל אלא לענין יורשים אבל אין פיטור מועיל לגבות מלקוחות בלא שבועה וכו' בפרק הנזכר אהא דתנן מנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה כתב ואע"ג דכתב לה בעלה נאמנות לא תפרע אלא בשבועה דלא מהניא נאמנות אלא דהימניה ליה למלוה עליה דידיה ועל ירתיה בתריה אבל היכא דאיכא עליה חוב לאיניש אחרינא או כתובת אשה או לוקח דזבן מיניה לא מהניא ומסתייע הדין סברא מהא דגרסינן בפ"ב דכתובות (יט.) האומר שטר אמנה הוא אינו נאמן ואמרינן דקאמר מאן אילימא דקאמר ליה וכו' לעולם דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים אלמא כל היכא דחב לאחרים וליכא גביה מהיכא דפרע אין הודאתו הודאה והא נמי דכוותה וכתב הרא"ש מקשינן על דבריו מהא דתנן במתניתין דמועיל נאמנות שכתב לאשה אף על הבאים ברשותה ותניא בתוספתא אלו הן הבאים ברשותה כל שמכרה או נתנה לאחר וא"כ הבאים ברשותו נמי הוי שמכר נכסיו לאחרים וקתני דמועיל נאמנות וגובה האשה מהם בלא שבועה ויש לתרץ דבריו דהא דקאמר דלא מהני נאמנות היינו אחר שמכר נכסיו דומיא דשטר אמנה דלאו כל כמיניה לגרועי כח הלקוחות אחר שמכר להם כבר אבל אם קדם הנאמנות ללקוחות דלא פקע בשביל שמכר נכסיו לאחרים וכן חילק בעל המאור אבל מתוך דברי רב אלפס ז"ל משמע שלא ירד לחילוק זה דמשמע דמפליג בין ירתיה ללקוחות דומיא דירתיה וכן כתב ר"ח ז"ל מעשים בכל יום שאין נפרעין מן המשועבדים אע"פ שיש להם נאמנות בשבועה ומן היתומים שלא בשבועה ואיפשר דטעמיה משום דחיישינן לקנוניא שמא פרעו והחזיר לו השטר אע"ג דמפרש בתוספתא דבאים ברשותה היינו לקוחות שבאים ברשותו לאו היינו לקוחות אלא אפוטרופוס שמינה על נכסיו והראב"ד והרמ"ה ז"ל חילקו גם הם בין קדמו הלקוחות ובין קדם הנאמנות והאידינא דנפיש רמאין נכון להחמיר כדברי ר"ח והרי"ף עכ"ל : (ב"ה) וכתב הרמב"ם בפ"ט מהלכות מלוה ולוה שאפי' התנה בפירוש שיגבה מהלקוחות בלא שבועה אין תנאי מועיל שאין זה יכול להתנות לאבד ממון חבירו והכי נקטינן : ומ"ש רבינו וי"א דהיינו דוקא שכתב לה הנאמנות בשטר וכו' : ואבא שאול פליג אתנא קמא בפוטור יורשים וכו' ופסק רי"ף כתנא קמא דפיטור מועיל אף גבי יורשים וכו' דברי רבינו כאן כמעורבבים שהרי על מה שכתבתי בסמוך אר"נ אמר שמואל הלכה כאבא שאול בן

אימא מרים כתב רב אלפס וה"מ דכתב לה דלא נדר ודלא שבועה אי נמי נקי נדר נקי שבועה בלחוד ולא כתב לה בין ממני בין מיורשי אחרי אבל אם כתב לה בין ממני ובין מיורשי אחרי גובה בלא שבועה ואפי' היא פוגמת כתובתה בין ממנו בין מיורשי אחרי כסתם מתני' דקתני נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו וכו' ואמרינן שבועה מאי עבידתה א"ר נחמן אמר רבה בר אבהו אפוגמת כתובתה עכ"ל משמע בהדיא שהוא ז"ל סובר דלא פליג אבא שאול אתנא דמתני' דתנא דמתניתין דאמר דמהני פיטור אף ליורשים מיירי במפרש שפוטר בין ממנו בין מיורשיו ואבא שאול דאמר דלא מהני פיטור ליורשים מיירי בשלא פירש שפטר אף מיורשיו ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי והא דאיצטריך ר"נ למיפסק הלכה כאבא שאול לא לאפוקי מתנא דמתניתין איצטריך דהא לא פליגי אהדדי כדאמרן אלא לאפוקי מדשלח רבי זכאי למר עוקבא ומאינך אמוראי דאיתא התם דסברי דאף ע"ג דלא פירש שפטר אף מיורשיו פטורה זה נראה ברור בדברי רב אלפס וכיון דרב אלפס סובר דאבא שאול ות"ק לא פליגי אהדדי לא ה"ל לרבינו לכתוב ואבא שאול פליג אתנא קמא בפיטור יורשים וכו' ולכתוב עליו ופסק רב אלפס כת"ק וכו' אלא כך ה"ל לכתוב ואבא שאול אמר בין דלא נדר בין דלא שבועה בין נקי נדר בין נקי שבועה בין מנכסי בין מנכסים אילין בין היא בין יורשיו אין משביעין אותו אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ואיפסיקא בגמ' הלכתא כוותיה ומפרש רב אלפס דלא פליג אתנא דמתני' דאבא שאול מיירי בשלא פירש שפטר אף מיורשין ותנא דמתני' מיירי בשפטר בפירוש אף מיורשיו וא"ל מפרש דפליג אתנא דמתני' ואפי' בשפטר בפירוש אף מיורשיו קאמר דלא תפרע אלא בשבועה והלכתא כוותיה ובכך היו הדברים מתבארים כהוגן: ב"ה ועוד יש לתמוה למה הפסיק בין הדבקים בדין אם הנאמנות מהני אף לגבי לקוחות שקודם ה"ל לגמור דין אם נאמנות מפורש ליורשים מועיל ואח"כ ה"ל לכתוב אם מועיל גם לגבי לקוחות: ודעת הרמב"ם בפ"ו מה"א כדעת הרי"ף וכתב הרא"ש על דברי הרי"ף שכתבתי בסמוך קשה להאי פיסקא דאמרינן לקמן אלא אמר אביי אהא נדר ושבועה אין לי עליך וכו' ואתא ר"ש למימר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה וקא מיפלגי בפלוגתא דאבא שאול בן אימא מרים ורבנן אלמא דחזינן דר"ש דמחייב שבועה אפילו דאמר אין לי ולא ליורשי עליך ועל יורשיך סבר כאבא שאול אלמא דאבא שאול מחייב שבועה בכל ענין ופסק ר"נ כאבא שאול ויראה שכך היתה דעת הרי"ף דאבא שאול ס"ל

כשאמר נקי נדר או דלא נדר ולא אמר אין לי עליך משמע שתהא בלא נדר מכל אדם אף מן היורשים ואע"פ שאמר מנכסי אבל מה אעשה שחכמים הזקיקוה שבועה כשאמר בלשון הזה אע"פ שיש במשמעותו שאף מן היורשים פטרה ומיהא היכא דפטרה בהדיא מן היורשים מודה אבא שאול ובהא פסיק ר"נ כאבא שאול והא דאמרינן לקמן ר"ש כאבא שאול פירוש כשיטת אבא שאול קאמר ועדיפא מיניה כי היכי דלאבא שאול כי אמר דלא נדר נקי נדר משמע לדידיה בין ממני בין מן היורשים ואפ"ה קאמר שחכמים הזקיקוה לי שבע ה"נ לר"ש אפי" פטרה בהדיא מן היורשים ס"ל דהזקיקוה חכמים לי שבע מיהו ר"ח פסק כאבא שאול אפי" פטרה בהדיא מן היורשים וכן דעת התוס' עכ"ל: (ב"ה) משמע מדבריו אלה שהוא סובר כר"ח והתוס' ויש לתמוה על זה שבתשובותיו כלל ע"א סימן י' משמע שהוא סובר בהיפוך: וז"ל הרשב"א בתשובה אם יש נאמנות בכתובתה ופטרה הבעל בפירוש בין ממנו בין מיורשיו נוטלת היא אפילו שלא בשבועה כמשנתנו בפרק הכותב דאבא שאול דאמר מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה לא אמר אלא בנקי נדר בין מנכסי בין מנכסים אילין שלא האמינה בפירוש על היתומים במשנתנו וכן דעת הרי"ף ור"ח וכ"ש אם קנו מידו כ"כ ר"ח וכ"כ הרמב"ן בר"פ הניזקין גבי כתוב בו שבח וכן מורי ה"ר יונה ז"ל וכן דעתי נוטה אע"פ שהרב בעל המאור כתב כאבא שאול אפי" באומר בין ממני בין מיורשי ויש לו ראייה מדאמרינן התם גבי מתניי דר"ש אומר כל זמן שתובעת כתובתה היורשים משביעין אותה דהא דר"ש פליגא אמתניי דנדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך ואמרינן דר"ש כאבא שאול אלמא אבא שאול אפי" במפרש פליג ולית ליה מתניי ואני אומר אין משם ראייה גמורה דהתם ה"ק ר"ש כאבא שאול דאמר אין פיטור מועיל ומיהו הא דר"ש עדיפא מדאבא שאול דאילו אבא שאול דוקא בדלא נדר ונקי נדר ודר"ש אפילו בנדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך ורבנן דברייתא דאבא שאול דמסתמא פליגי עליה וכמו שפירש רש"י ז"ל על כל שפטרה מן השבועה בין ממנו בין מן היורשים גובה בלא שבועה עכ"ל: כתב הריב"ש בסיומן קס"ט אפילו לדעת אותם שפוסקים שאין נאמנות מועיל לעקור תקנת חכמים ואפי" התנה כן בפירוש מ"מ זה הוא כשהמלוה הוא חי ובא ליפרע מנכסי יתומים שצריך לי שבע אבל כשמת מלוה אין יורשיו מפסידים ולא דיינינן להו בדינא דרב ושמואל דכיון דדינא דעבד כרבי אלעזר עבד הכא שיש בו נאמנות עבדינן לכתחלה כרבי אלעזר דכיון דמדינא מהני נאמנות אלא דרבנן עשו חיזוק לדבריהם שלא לעקור תקנתם בתנאי הכא לא דיינינן ליה בתרי קולי

קולא דאבא שאול וקולא דרב ושמואל כדאמרינן התם הבו דלא לוסין עלה וכן דעת בעל המאור בשם חכמי נרבונא וסברא נכונה היא עכ"ל וכבר כתבתי בסימן צ"ו שכן דעת הרשב"א והר"ן. כתב עוד בסימן ק"ח אם כתוב בכתובתה של זו נאמנות בין ממנו בין מיורשיו כב' עדים כשרים לעולם אין להם להשביעה ואף על פי שנהגו להשביע אלמנה לגבות כתובתה זהו לכתחלה לחוש לדברי הפוסקים דאין נאמנות מועיל לגבי יורשים ואפי' במפרש אבל בדיעבד להפסידה כתובתה שאינה יכולה ליטבע או שמתה ולא נשבעה אין מפסידין אותה בכתובתה וכ"כ בעל המאור בשם חכמי נרבונא ושבחיה מן האחרונים וכן י"ל בנדון זה שכיון שיש כמה גאוני עולם סוברים שנאמנות מן היורשים בפירוש מועיל אין להפסידה לזו כתובתה מפני החשד שהרי אפילו העידו עליה ק' עדים שנפרעה מכתובתה בפניהם היא נאמנת יותר מכולם שהרי האמינה כב' עדים ותרי כמאה וכתב שאפילו היא חשודה על השבועה גובה והאריך בדבר: (ב"ה) ודעת הרמב"ם בפ"ו מהלכות מלוה ולוה כהרי"ף ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת וכ"ש דהני רבוותא ס"ל כוותיהו הכי נקטינן: וז"ל הריטב"א בתשובה דעת הרי"ף דאבא שאול כי היכי דלא פליג עם רבנן דמתניתין ברישא דמתניתין שאם כתב לה נדר ושבועה אין לי שהוא אינו יכול להשביעה אבל יורשיו משביעים אותה ה"נ לא פליג בסיפא דמתניתין דכתב לה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך ואבא שאול דינא חדתא אתא לאשמעינן שאם לא כתב בפירוש פיטור יורשים אלא שאמר לה א' מאלו הלשונות כגון דלא נדר מנכסי וכו' קאמר אבא שאול שאף ע"פ שבשאר מקומות יש במשמעות אלו הלשונות אפילו היורשים מה אעשה כלומר היאך אדקדק כן שהרי אמרו חכמים וכו' והיאך אומרים שכוונתן היתה לעקור תקנת חכמים לפטרה משבועת היורשים אלא כיון שהדברים סתומים יש לי לומר שלא נתכוון לפטרה אלא ממנו אבל לא מיורשיו ולא נתחוויר פירושו אצל רבותי המפרשים ז"ל משום דלשון הגמרא מוכיח דאבא שאול ורבנן פליגי ודעת הראב"ד והרמב"ן ובעל העיטור דאבא שאול ורבנן בסיפא דמתני' פליגי דרבנן דמתני' אמרי שאם כתב אין לי וליורשי עליך מהני ואבא שאול פליג ואמר בין דלא נדר וכו' אלו הלשונות הרי הוא כאילו פטרה בפירוש מן היורשים אבל מה אעשה שאין תנאי זה מועיל שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע וכו' והוא אינו יכול להתנות ולעקור תקנת חכמים דקא סבר אבא שאול דפיטורא לא מהני לגבי יורשים כלל וקרוב לדרך זה דברי ר"ח ז"ל והוא מפרש מימרא דאבא שאול בין דלא נדר וכו' ודאי אפילו מן היורשים פטרה שלא ישביעה אלא שלא פטרה אלא

משבועת פוגמת ואפוטרופוס הנזכרים במתניי לעיל מינה אבל לא משבועת אלמנה הבאה לגבות כתובתה וע"ז קאמר אבל מה אעשה כלומר מה יועיל לה זה השטר אחר שלא פטרה משבועת אלמנה שהרי סופה שתבוא לגבות כתובתה ותשבע כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים ומגלגלין עליה פוגמת ואפוטרופוס דמגלגול לא פטרה והרב בעל העיטור גלגל בתוך פירושו סברא זו דר"ח ואח"כ כתב הא דאמר אבא שאול ה"מ בשלא קנו וכו' ויש לך להזכיר דההוא מימרא דמרן ז"ל לאו אסברא דסמיד ליה קאי דהא לא שייך ביה כלל שהרי ר"ח אומר דפוגמת ואפוטרופוס שפטרה בפירוש פטורה ואפי' בלא קנין ולשבועת אלמנה שלא פירש ואינה פטורה הא לא מהני בה קנין עד שיפרש ואם פירש לדבריו דר"ח אין צריך לקנין דבלא קנין נמי בפוגמת ואפוטרופוס מהני אלא האי מימרא אפירושא ואסברא דיליה שכתב ברישא קאי דכתב דאבא שאול סבר דפיטורא לא מהני לגבי יורשים וה"פ דמילתיה הא דאמר אבא שאול דלא מהני פיטורא לגבי יורשים ה"מ בדלא קנו מיניה על שבועת היורשים דמשום כתובה בעלמא אף ע"פ שהוא בשעת נישואין שהדברים ההם נקנים באמירה אפי"ה לא דחי תקנתא דרבנן דהבא ליפרע וכו' בשבילה דילמא לא גמר ואקני לעקור תקנת חכמים אבל קנו מיניה כבר גמר והקנה ומהני פיטורא דידיה הדין הוא פירוש דמימרא דיליה בביאור וכבר טעו רבים בפירושה עכ"ל: ומ"ש בשם ר"ח דוקא דלא קנו מיניה אבל קנו מיניה אין משביעין לא אותה ולא יורשיה וכו' כבר נתבאר זה בתשובת הרשב"א והריטב"א שכתבתי בסמוך: יחד לה קרקע שתגבה כתובתה ממנו אפילו לא פירש ד' מצריו אלא אחד מהם גובה בלא שבועה וכו' מסקנא דגמרא בר"פ אף על פי (נה.) וטעמא משום דכיון דייחד לה קרקע זו לא מתפיס לה צררי אחריני ועיין במרדכי פרק הכותב: ומ"ש ואם ייחד לה מטלטלי אפי' אינה בעין גובה בלא שבועה וכו' שם מטלטלי ואיתנהו בעינייהו בלא שבועה ליתנהו בעינייהו פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והילכתא בלא שבועה ופירש רש"י מטלטלי ואיתנהו בעינייהו וכו'. המייחד מטלטלי לכתובת אשתו ומת והם בעין והיא נפרעת מהן נוטלתן שלא בשבועה דטעמא מאי אמור רבנן מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה דחיישינן דילמא צררי אתפסה והכא היינו צררי דאתפסה: ליתנהו בעינייהו. כגון שאבדו: בלא שבועה. דכיון דאבוד הני לא אתפסה אחריני וכל נכסיו אחראין לכתובה ונפרעת מן הקרקעות אבל הרי"ף כתב ליתנהו בעינייהו בלא שבועה והוא דידיע דהני מטלטלי מחמת מטלטלי קמאי נינהו וכ"כ הרמב"ם בפייג מהלכות אישות וכתב הר"ן שהזקיקם לומר כן לישנא דליתנהו בעינייהו

דמשמע דאיתנהו מיהת אבל לא בעינייהו ואילו לדברי רש"י לא הל"ל
אלא איתנהו וליתנהו וגם הרא"ש כתב טעם זה אלא שהקשה לפירוש
הרי"ף ז"ל א"כ מ"ט דבני מתא מחסיא דאמרי צריכה שבועה מ"ל
מטלטלי קמאי מ"ל מטלטלי אחריני דאתו מחמתייהו ע"כ ומפני כך כתב
רבינו שמסקנת הרא"ש כפירש"י ומ"מ מה שהקשה על הרי"ף אינה
קושיא דטעמא דבני מתא מחסיא משום דכשהבעל בא למכור מטלטלין
שייחד לה אף ע"פ שדעתו לקנות בדמיהם מטלטלים אחרים לא סמכא
דעתה דאיתתא ומסתמא לא יהבה ליה עד דמייחד לה אחריני וכתב
הרמב"ם בפרק י"ח הנכסים עצמם שהם נדוניתה נוטלת אותם האלמנה
בלא שבועה ואם מתה בלא שבועה יורשיה יורשים כתובתה שהיא נצ"ב
וביאר ה"ה שאם נאבדה הנדוניה או נפחת ובאה לגבות מן היורשים
צריכה ליטעם ואם מתה בלא שבועה ודאי אין יורשיה נוטלים דלא עדיף
מחוב בעלמא וכתב הריב"ש דה"ה אם נמכרה נכסי נדוניתא ולקחו
אחרים בדמיהם כיון שאם לא מתה היתה נוטלת אותם בלא שבועה אין
לומר אף כשמתה כבר נתחייבה שבועה ואע"ג דבהיא דר"פ אף על פי
מייירי כשייחדם לה הבעל לאחריות כתובתה כל שהם מנדוניתא הרי הם
מיוחדים לה שהרי יכולה לומר כלי אני נוטלת ואין הבעל יכול לסלקה
משום שבח בית אביה עכ"ל: כתוב בתשובת הרא"ש כלל נ' סימן ז'
שנשאל על אלמנה שצוה בעלה שתטול כתובתה ופטרה משבועה והאמין
אותה על הבאים מכחו בכל מה שתאמר נאמנות גמורה ואחר מות בעלה
קרעה שטרי חובות שהיו לבעלה על אחרים והחזירתם להם קרועים
ואמרה שכך צוה לה בעלה ושהוא האמינה בכל מה שתאמר והשיב שיש
להחרים אם שום אדם יודע שהשטרות היו קיימים אחר מות אביהם אז
לא מהימנה לומר בעלי ציוני להחזירם לבעליהם קרועים דמכח נאמנות
שהאמינה בעלה לא מהימנה שמה שכתוב בצואתו והאמין אותה על כל
הבאים מכחו מכל מה שתאמר לא קאי אלא אמאי דכתיב לעיל ופטר
אותה משבועה אבל לא האמינה על כל נכסיו לומר של פלוני ופלוני הם
וגם אינה נאמנת לומר פרועים הם במגו דאי בעיא קלתינהו שהרי לא
הופקדו בידה כהוא דפרק זה בורר (לא.) אלא ברשות היורשים היו
אחרי מות אביהם והיא נכנסה לרשותם ולקחה שטרות וקרעתן וחייבת
לשלם דמיהם כפי שומת הדיינין שישומו ערך השטרות כמה היו שוים
לימכר ואפילו אין עדים שראו השטרות אחרי מות אביהם חייבת לפרוע
דאין כאן מגו לפטרה כיון שהיא מודה שהחזירם להם חייבת לשלם:

סימן צט - שמין לאשה אלמנה בגדיה

אלמנה שבאת לגבות כתובתה שמין כל בגדיה וכו' בסוף פרק נערה שנתפתתה (דף נד :) אלמנה רב אמר שמין מה שעליה ושמואל אמר אין שמין מה שעליה ופסק רב נחמן הלכה כרב משום דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למישקל ולמיפק לא אקני לה וכתב הריטב"א אהא דאמרינן דאלמנה שמין מה שעליה מיהו אינם יכולים לסלקה מהם במעות שאינו בדין שיפשיטוה ערומה ותלך והא דקאמר בגמרא ארמלתא שלח ופוק לישנא בעלמא הוו אמרי לומר שאינם שלה לגמרי או תקבלם בדמיהם או תפשיטם עכ"ל וכתבו הרי"ף והרא"ש ש"מ דמאן דגריש אתתיה מדעתא דנפשיה אין שמין לה מה שעליה דלאו איהי בעיא למיפק אלא איהו בעי לאפוקה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה"א אם גירשה לרצונו אין שמין כסות שעליה שהרי לקחן לה וזכתה בהן והוא רוצה להוציאה לא היא וכתב ה"ה על זה שאם היא יוצאה בע"כ כגון אלו שכופין אותם להוציא ודאי שמין מה שעליה: ומ"ש רבינו דבגרושה אין שמין בגדיה ל"ש של חול ל"ש של שבת כ"כ שם הרא"ש וגם הרי"ן כתב בשם הרשב"א ש"א כן ולא דמי לההיא דהאחין שחלקו אין שמין מה שעל בניהם ועל נשיהם ופירש עלה בירושלמי בכלי חול (וכלי שבת) דסתם אחים לא מקנו אלא בגדי חול כדי שלא יפשיטוה ערומה אבל בגדי שבת דלהתייקר עשויים לא אבל בעל לאשתו אקנויי אקני לה בין דחול בין דשבת ואם הקדיש והעריך עצמו אין לו בכסותה ואפי' דשבת דכיון דשלהם הן אינו יכול למשכנה וליתן לאחר ע"כ. והעיטור כתב באות ח"י"ת גבי חלוקת קרקעות אית דאמרי גרושה של רגל ושל שבת שמין ואית דאמרי כיון דאיהו מפיק לה אין שמין כלל דאקנויי אקני לה ומסתברא דשמין ע"כ והריב"ש בס"מ ש"א כתב דמדברי הרמב"ם בפ"א מהלכות מלוה נראה שסובר דשמין לגרושה בגדי רגל ושבת ועיין בתשובות להרמב"ן סימן קט"ו וכתב עוד הרי"ן שהרז"ה חולק ואומר דאפי' בגרושה שמין מה שעליה דהא אלמנה נמי לאו איהי נפקא אלא מן שמיא מפקי לה ואפ"ה אמרינן דלא אקני אלא אדעתא למיקם קמיה ע"כ ומ"ש דהא אלמנה נמי לאו איהי נפקא וכו' ל"ק מידי דאלמנה אע"ג דאיהי לא נפקא אלא מן שמיא הוא דמפקי לה מכל מקום איהו לא מפיק לה מדעתיה משא"כ בגרושה דאיהו מדעתו מפיק לה: וכתב עוד הרי"ן בשם הגאונים דדוקא במלבושים וכיוצא בהם אמרינן דלא אקני לה

אדעתא למיפק אבל הנותן מתנה לאשתו ודאי אית לה וכי נפקא לא מפקינן מינה והביא ראייה לדבר: וכתב הריב"ש בסימן ש"א שכ"כ בעיטור בשם רבותינו הראשונים וכל דיני מתיבתא ומיהו אין דבריהם אלא בנותן קרקע או מעות או אפילו שאר מטלטלים שאינם לא מלבושים ולא תכשיטין ללבוש ולהתנאות בהם ואינן בכלל מה שעליה כגון אותן שנהגו לכתוב מתנה לחוד בשעת נישואין וזה נגבה בין באלמנות בין בגירושין כל שאינה מורדת בו אבל חתן הנותן סבלונות ותכשיטי כסף וזהב לכלה להתנאות בהם בין שנתנם בשעת נישואין בין קודם לכן בעודה ארוסה אין זה מתנה גמורה ואע"פ ששולח ומכריז זה נותן החתן לכלה אין הכוונה למתנה גמורה ומעולם לא שמעתי מי שפקפק בדבר לומר שלא יהיו שמין תכשיטי כסף וזהב ואפילו בגרושה ואפילו החולקים עם הרמב"ם לומר דגרושה אין שמין בו בין בגדי חול בין בגדי שבת לא חלקו עליו בתכשיטי כסף וזהב שהרי במתניתין (כד.) דאחד המקדיש לא הזכירו אלא מיני מלבוש אמנם אם נתנו לה אחרים תכשיטין או מעות בשעת נישואין כמו שהוא נוהג שהקרובים לחתן ולכלה נותנין לה איש נזם זהב טבעת ועגיל בודאי הם שלה שהרי למתנה גמורה נתכוונו והוה ליה כנכסי מלוג וא"כ בין באלמנות בין בגירושין אין שמין אותם לה. וכתב עוד דחלוצה דינה כאלמנה:

סימן ק - כתבה ממה נגבית, וכל יתר דיני כתבה

אין הכתובה נגבית מדינא דגמי' אלא ממקרקעי זה פשוט בכמה דוכתי: ומ"ש ומן הזיבורית שבנכסיו פשוט במשנה ר"פ הניזקין (מח:) ויהיב טעמא בגמי' (נ.) דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא וכתב הרשב"א ואיפשר לומר מהאי טעמא דאפי' נדוניא אינה נגבית אלא מן הזיבורית דאין כאן נעילת דלת ואדינא מוקמינן לה כשאר ב"ח דמדינא לא גבו אלא מן הזיבורית: ומ"ש ולא בשבח שהשביחו הנכסים אחר מותו וכו' ולא מהראוי משנה פ' יש בכור (דף נד) שאין האשה בכתובתה נוטלת בשבח ולא בראוי כבמוחזק ואמרינן עלה בגמי' איני והאמר שמואל ב"ח גובה את השבח א"ר אבא מקולי כתובה שנו כאן ומ"ש ל"ש השביחו יורשים ול"ש השביחו לקוחות וכו' כן כתב הרמב"ם

בפיו מה"א וכתב ה"ה דע שאין נצ"ב בכלל זה אלא הרי הן נגבין משבח שהשביח לוקח אבל לא מן היתומים כמו החוב ודין החוב נזכר פכ"א מה"מ זהו דעת רבינו וכן הסכים הרשב"א ז"ל בתשובה עכ"ל: ומ"ש אבל במלוא שחייבים לבעל נקרא מוחזק ונגבית מהם אפילו הוא על העכו"ם ז"ל הרא"ש בפרק י"נ אף על פי שהורע כח הבכור והבעל לענין מלוא דהוי ראוי לגבייהו לגבי כתובת אשה הויא כמוחזק וגובה כתובתה ממנה כדתנן בפורק הכותב (פד.) מי שמת והניח אשה וב"ח ויורשים והיה לו פקדון או מלוא ביד אחרים וכו' ומיהו אין ראייה דלעולם אם גבו יתומים את המלוא בין גבו מעות בין גבו קרקע אינה גובה מהם משום דהוי ראוי אבל בעוד שלא גבו יפה כחה לגבות אף על פי שהוא ראוי כי היכי דיפה כח המלוא והאשה לגבות אף על גב דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח וה"ה לענין ראוי נמי כיון שהם ביד אחרים יפה כחן לגבות וקצת יש להביא ראייה מהא דאמר ר"נ לעיל יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם ב"ח חוזר וגובה אותה מהם לרבא דמפרש טעמא (פסחים לא.) דאמר ליה כי היכי דמשתעבדנא לאבוהון משתעבדנא ליה מדרבי נתן והאי טעמא נמי שייך בכתובת אשה אע"ג דלא ניתנה לגבות בחיי הבעל מ"מ ה"ל שיעבוד על כל בעלי חובות ומצינו למימר דיש חילוק בין כתובת אשה לב"ח משום דאקילו רבנן בכתובת אשה כדאמרינן בפרק יש בכור מקולי כתובה שנו כאן ומיהו למאי דאמור רבנן דאקיל כמו גבי שבח אמור ובמאי דלא אמור לא אמור ועוד ראייה מהא דאמרינן בפרק האשה שנפלו (פא:) הרי שהיה נושה באחיו מנה וכו' אלמא אע"ג שכבר המלוא ביד היורש גובה ממנה כתובה והאידידא דתקינן הגאוני דב"ח וכתובה גבו ממטלטלי דיתמי אם גבו מטלטלין בחובת אביהם הרי הן כמקרקעי וב"ח וכתובת אשה גובה מהם וכן עמא דבר ואפילו ממלוא דעכו"ם והיינו טעמא דלענין ב"ח וכתובת אשה לא חשיבא מלוא ראוי משום דמשעבדא להו בחיי אבוהון מדרבי נתן עכ"ל כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ו סימן ד' שמעון שתובע מראובן ק' זהובים מכח חמותו שהיתה חייבת לחמיו נ"ל אם לא גבתה חמותו כתובתה ובאה לגבות ממלוא בעלה חייב ראובן לישבע שלא היה חייב לבעלה כלום ומה שטען שמחלה לא שייך כאן מחילה דאינה יורשת בעלה אלא גובה כתובתה מנכסי בעלה ובעוד שלא גבתה חובות בעלה לא זכתה בהן ואין כח בידה לא ליתן ולא למחול עכ"ל: אלמנה שמת חמיה קודם בעלה אין לה לגבות כתובתה מנכסי חמיה מחלק ירושת בעלה כיון שחמיה הניח אלמנה מרדכי פ"ד דכתובות ומתקנת הגאונים נגבית ממטלטלין תקנה זו כתבה הרא"ש בקידושין פרק האומר והרי"ף והתוספות פרק מציאת האשה והרמב"ם פיו

מה"א: ומ"ש וה"ה לכל תנאיה חוץ מכתובת בנין דכרין כ"כ הרמב"ם בפרק הנזכר: ומ"ש חוץ מכתובת בנין דכרין כדלקמן בסי' קי"א: ומ"ש לפיכך אם גבו היורשים מעות בחובת אביהם גובה מהם כבר נתבאר בסמוך. ומ"ש ודוקא מטלטלי בני חרי אבל מכרם הבעל או נתנם במתנת בריא אינה גובה מהם בפרק מציאת האשה (סז.) כתבוה התוס' והרא"ש בפשיטות דאין האשה גובה מטלטלין שמכר הבעל ובקידושין פרק האומר נסתפק הרא"ש אי גביא כתובתה ממתנה והאריך בדבר ובסוף כתב וז"ל ולענין פסק הלכה הכי הלכתא דעדיפא כח מתנה מכח ירושה כדמוכחא ההיא דפי' שנים אוחזין (יב.) וההיא דפרק נושאין (צט.) איכא לאוקמי במתנת ש"מ הילכך אפי' כשתקנו הגאונים דכתובה ומזונות גבו ממטלטלי דיתמי ממתנת בריא לא גבו עכ"ל וכ"כ התוס' בפרק נערה שנתפתתה (מט: ד"ה הוא) וז"ל לפי מה שתקנו הגאונים דאשה גובה כתובה ומזונות ממטלטלי דיתמי אע"ג דירושה הוא דאורייתא כ"ש דגביא ממטלטלי דמתנת ש"מ דרבנן דכה"ג אמרינן בפרק י"נ (קלג.) אבל ממטלטלי דמתנת בריא דהוא דאורייתא לא גביא כתובתה ומזונות לא גביא אפי' ממקרקעי כי היכי דלא גביא מלקוחות כדפרישית ול"מ נתן הוא אלא אפילו נתנו יתומים אע"ג שכבר משמת נשתעבדו הנכסים עכ"ל: ומ"ש רבינו ואם מכרו היורשים אחר מותו גובה מהם נראה שדבר פשוט הוא שהרי משמע נפלו הנכסים לפני האלמנה ואין כח ביד היתומים ליתנם: (ב"ה) זה פשוט ואע"ג דאמרינן בפרק מציאת האשה (סט:) האחים שמכרו או שמשכנו אין מוציאין למזונות דוקא למזונות אבל לכתובה מוציאין דחוב הוא: אבל מדברי התוס' שכתבתי בסמוך משמע בהדיא שחולקים על זה וכן פסק במישרים נכ"ג ח"י כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ו סימן ג' ששאלת אם כתובת אשה נגבית מן החובות ראיתי את רבותינו וכנ"ל הדין שהאידנא שרוב עסקינו ופרנסתינו בחובות והלואות לעכו"ם הויין כאשלי דקמחוניא ועיקר אסמכתייהו עליהם דאל"כ הפקעת רוב כתובות בנות ישראל עכ"ל ונראה דאיצטריך לה"ט לאותם שאינם משעבדים בכתובה מטלטלי אגב מקרקע וגם אינם נוהגים ע"פ תקנת הגאונים אבל לדין דמשעבדים בלאו האי טעמא נמי גביא מהחובות. כתבו התוס' בפרק מציאת האשה (סז.) שיש פוסקים דמטלטלי דידן משתעבדי לכתובה דהוי כגמלי ערביא ואשלי קמחוניא ואין נראה לר"ת דהנהו כקרקע ואם מכרן הבעל תוציא אשתו מיד הלקוחות לאחר מותו וא"כ לדבריהם בטלה תקנת השוק אלא מחמת תקנת הגאונים גביא מטלטלי דיתמי עכ"ל ולדין דכתבין מטלטלי אגב מקרקעי דקנאי ודאקנה גובה ממטלטלי שמכרם כמו מן הקרקעות ועיין

בח"מ סימן ס' אם כתובה נגבית מעיסקא שנתנו לו להתעסק עיין בפי המקבל (קד:) אם כתובה ומזונות נגבית ממתנת ש"מ בטח"מ סימן רנ"ב ובכתבי מה"ר איסלן סימן פ"ו: כתב הרמב"ם נהגו לכתוב בכל הכתובות מקרקעי ומטלטלי ודבר זה תיקון גדול הוא וכו' בפרק י"ו מה"א. ב"ה וע' בהריב"ש סימן שנ"ב וכתב ה"ה מדברי רבינו נראה שאע"פ שלא כתב לה מטלטלי אגב מקרקעי אלא מקרקעי ומטלטלי גובה היא מן הדין מן היורשים אפי' מטלטלין וכ"כ הרשב"א בסוף כתובות ואם כתב לה מטלטלי אגב מקרקעי אפי' מן הלקוחות גובה מטלטלין כמבואר פי"ח מהלכות מלוה הרי שלא כתב וכו' דעת רבינו הוא שאין לומר בזה אע"פ שלא נכתב כמי שנכתב דמי שאין זה תנאי ב"ד כיון שנתחדש אחר התלמוד עכ"ל: כתב הרשב"א בתשובה לענין הפירות אם קדם היורש ותלש ואכל אינו חייב מחמתן לאלמנה כלום ולא עוד אלא אפילו לא תלשם אם מכרם המוריש אם הם מבושלים כ"כ שאינם צריכין לקרקע אין ב"ח גובה מהם משום דקי"ל בפ"ק דמציעא (יד:) דבעל חוב אינו גובה פירות: וכתב עוד שאלת ראובן הודה בכתב ידו לשמעון שכל מה שיש לו בין קרקע בין מטלטלי הוא משותף בין שניהם ואחר ימים נשא ראובן אשה ושיעבד לה כל נכסיו ואח"כ נפטר ושמעון בא בכתב ידו לחלוק בנכסים והאלמנה טוענת שאינה מאמינה שכתב הודאה זה קודם שנשאה ואע"פ שכתוב בו זמן מוקדם לנשואיה שמא לגרע כח שיעבודה נתכוון ולא כל כמיניה תשובה לענין הקרקעות הדין עם האלמנה לפי שלא היה יכול להוציאה משיעבודה וה"ה למטלטלין אם כתב לה מטלטלי אגב מקרקעי אבל אם לא כתב לה אגב אע"פ שכתב לה מטלטלי ומקרקעי נאמן על המטלטלין: וכתב עוד בתשובה על ראובן שהוציא כתב ידו של שמעון אחיו שהודה שקבל ממנו פקדון כך וכך מעות ונפטר שמעון ואין ספוק בנכסים לכתובה ולפקדון הדין עם האלמנה ואפילו הודה שמעון בפקדון בשעת פטירתו אינו מזיק לאשה דהודאת בעל דבר במקום שחב לאחרים אינו כלום עכ"ל: אם מוצאים לו קרקע בן חורין מוכרין ונותנין לה ואם לאו טורפת ממשעבדי שמכר או נתן וכו' זה פשוט בכמה דוכתי שהאשה טורפת לכתובתה ממקרקעי שמכר או נתן הבעל: ומ"ש אפילו אם נתרצית בקנינו שקנו מידה אינו מועיל אלא אם כן קנו ממנה תחלה כדפרישית לעיל בסימן צ': מכר לאחד קרקע ולא נתרצית שלא רצתה לחתום לו ואח"כ מכר לאחר וכו' קנה ואינה גובה ממנו שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי וכו' בס"פ מי שהיה נשוי (דף צה) וכבר נתבאר בסימן צ': ומ"ש ולענין אם יכולה לגבות מן הראשון איכא פלוגתא וכו' שם נחלקו רש"י ור"ת בפירוש מאי דקאמר התם איהו

אפסיד אנפשיה בידיים והסכים הרא"ש בפסקיו לפר"ת: ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפ"ט מהלכות מלוה ולזה הסכים בתשובה להרמב"ן סימן פ"ט והאריך בדבר: מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך וכו' משנה ס"פ מי שהיה נשוי: שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ששאלת איש ואשה שמכרו בית לאחד וכו' כלל ס"ג סימן ד' וכתב שם שדין זה כדין הא דתנן מי שהיה נשוי ב' נשים וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך וכו' וע"ש: כתב הרשב"א והוא בתשובה להרמב"ן סימן נ"ז. שאלת אלמנה שיש לה כתובה על נכסי בעלה ונתפשרה עם יורשיו שיתנו לה ש' דינרים בכל שנה למזונותיה ופרנסתה ושיעבדו על זה עצמם ועוד ייחדו לה אלפים דינר בתיבה מיוחדת שאם שמא לא יתנו לה אותו סך בכל שנה שתוכל לקחת מאותה תיבה כל מה שיחסרו לה מאותו סך ונתנה כתובתה ביד שלישי על תנאים אלו ושאלו השלישי רשאי ליתן לה שטר כתובתה א"כ יכלו כל אותם אלפים דינרים וכשלא ישלימו לה אותו סך יוציא השלישי שטר הכתובה לגבות מנכסי הבעל אותו סך הנזכר אבל אין בכתב השלישית שיוציאנה לה לגבות בה כלום לעולם ועכשיו יצאו בעלי חובות שעל הבעל והיא מעכבת על ידם מחמת הקדמת שטר כתובתה והם אומרים כבר ייחדנו לך ממון ועוד חייבו היורשים עצמם לך הדין עם מי: תשובה אם נכסי המת מרובים שיספיקו עכשיו לכתובת האלמנה ובעלי החוב אפילו לא נתפשרה עם היורשים אין האלמנה יכולה לעכב ביד בעלי החוב מלגבות חובם אלא אומרים לה אם תרצי לגבות כתובתיך גבי ואף אנו נגבים מהמותר ואם אמרה איני רוצה לגבות כתובתי עכשיו אלא רוצה אני לזון ואין שיעור למזונות דאין להם קצבה אין בטענתה כלום שאם אתה אומר כן כל מי שיש לו אשה ואפילו אין כתובתה אלא מנה ויש לו מאה מנה ויש לו עליו מלוה לא יגבה ב"ח מנכסיו כלום שכבר הוא משועבד למזונות ופרנסה של אשתו ואינו ותדע לך דבעל יכול למכור נכסיו ואין האשה יכולה לעכב לא מחמת שיעבוד מזונות ופרנסה ולא מחמת שיעבוד כתובה וכדאמר בעל אי בעי לזבוני מי לא מצי מזבן וכן נמי ב"ח מוקדם אינו יכול לעכב ביד ב"ח מאוחר לגבות חובו עכשיו כל שזמן גבייתו קודם לזמן בעל חוב המוקדם ואפילו בשעשאו אפותיקי סתם וכ"ש זו שנראה שנתפשרה עם היורשים מכתובתה שלא לגבות בה עכשיו ולא לעולם כל שנותנין לה אותו סך שיספיק לה אותו ממון שמיוחד תחת ידה ואפילו לא יספיק מ"מ עדיין לא הגיע זמנה וכל שלא הגיע זמנה אינה יכולה לעכב וכמ"ש ואפילו בזמן שיגיע זמנה ר"ל שיכלה כל אותו ממון המיוחד אינה גובה כתובתה אלא ב"ד שמין לה כמה שוה

כתובתה לפי מה שנתפשרה עם היורשים כן דעתי נוטה וכתב שזו שלא כתב השליש שיוציא לה כתובתה לגבות בה לעולם ולא עוד אלא שעדיין צריך תלמוד אם יכולה לעכב כיון ששיעבדו לה היורשים נכסיהם שהרי יש לה שיעבוד ממקום אחר לגבות ממנו ובין זה וזה תגבה היא ובעלי החוב את חובם עכ"ל. ובתשובה אחרת כתב מה שטען המורשה שאין ליורש לגבות החובות אינו כלום ואם יראה שלא יאבד מה שיגבה תבא ותגבה כתובתה ואז יוציאו ב"ד מן הלויים ויתנו לה מדרבי נתן ואם קדם וגבה היורש מוציאין ממנו ונותנין לאלמנה מתקנת הגאונים שתיקנו שיהיו המטלטלין כקרקע וכדעת הרי"ף בפרק האשה שנפלו גבי ברייתא דמי שהיה נושה באחיו מנה ומת וכו' ואע"ג שיש מגדולי הפוסקים שחולקין עליו אנו כך קבלנו מרבותינו שכדברי הרי"ף עיקר ע"כ. כתוב בתשובה להרמב"ן שנשאל על גר שמת בלא בנים וקדם א' וזכה בנכסיו אם תגבה אשת הגר כתובתה מאותם נכסים והאריך בתשובה עיין עליו: אם האשה גובה כתובה ממתנה שנתן בעלה כשהוא בריא או כשהוא ש"מ עיין במרדכי פרק נערה שנתפתתה: ואין הכתובה נגבית אלא בפחות שבמטבעות כגון אם נשא במקום אחד וגירשה במקום אחר וכו' בסוף כתובות (דף קי): תנן נשא אשה בא"י וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י רשב"ג אומר נותן לה ממעות קפוטקיא נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא בגמ' היא גופה קשיא קתני נשא אשה בא"י וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י אלמא בתר שיעבודא אזלינן אימא סיפא נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י אלמא בתר גוביינא אזלינן אמר רבה מקולי כתובה שנו כאן ופירש"י מעות קפוטקיא. גדולות ושוקלות יותר משל א"י: מקולי כתובה שנו כאן. הקלו בכתובתה וזו אחת מקולי כתובה. ורבן שמעון בן גמליאל קסבר כתובה דאורייתא הילכך בתר שיעבודא אזלינן כדין כל שטרי חוב וכבר נתבאר בסימן ס"ו שר"ת סובר דהלכה כרבן שמעון בן גמליאל והרב אלפס והרמב"ם וכל הגאונים סוברים דהלכה כתי"ק: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם הוא בפ"ו וכ"כ הגאונים בתשובה. וכתב ה"ה בפרק הנזכר על דברי הרמב"ם דע שכל זה הוא כשיש בשיווי המטבע שהוא מגבה לה כדי מאתים ומנה שתקנו חכמים אבל פחות מכאן א"א לפחות ולא הוצרך רבינו לפרש זה שכבר נתבאר פרק י' שכל הפוחת לבתולה ממאתים ולא למנה מק' הרי בעילתו בעילת זנות. ובהשגות א"א והוא שכתב לה ממטבע היוצא אבל אם כתב לה מאתים דינרים סתם הדבר ידוע שהוא א' מח' בכסף צורי ע"כ. ואין כן דעת רבינו אלא אף בכותב סתם יש לה

בפחות שבמטבעות שבמקום הנישואין והגירושין אע"פ שהוא יותר משיעור חכמים וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכתב הרשב"א שאם כתב לה מאתים דינרים דחזו ליכי שהם מאתים של מדינה שהרי פירש איזה הן אלו ק"ק אותם דחזו לה עכ"ל ודע שנצ"ב לדעת רבינו הרי הן כדין החוב בדבר זה וכבר נתבאר דין החוב פי"ז מהלכות מלוה וכן דעת הרשב"א ז"ל בתשובה שכל מה שהוא מקולי כתובה אין נצ"ב בכלל אלא הרי הן כדין החוב עכ"ל. וכל זה ביאר יפה הריב"ש בתשובה סימן שי"ב . וכתב מהר"י קולון בשורש פ"א שתוספת שליש הנהוג בינינו אינו התוספת הנזכר בכל מקום בתלמוד אלא הוא מעיקר הדין ומנהג אבותינו שהנהיגו אותה בכל גלילותינו תורה היא וע"פ התלמוד ויש לה דין נצ"ב שהיא הנדוניה ואין דבריו נראים לי : כתב הרשב"א שאלת נשא אשה בקפוטקיא והלך לא"י ואח"כ מרדה בו ותובעת גט בקפוטקיא מהו תשובה לא אמרו גירשה בא"י נותן לה ממעות א"י אלא כשהיא שם עמו וגירשה שם אבל כאן שהיא עדיין בקפוטקיא וכאן היא גובה כתובתה נמצא מקום השיעבוד ומקום הגוביינא אחד והרי היא גובה ממעות קפוטקיא ופשוט הוא: ובמקום שכותבין כתובה אינה נגבית א"כ יהיה שטר כתובה בידה וכו' בספ"ק דמציעא (דף יז.) גרסינן א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום מ"ט כל תנאי ב"ד כמאן דנקיט שטרא בידיה דמי אמר רבי חייא בר אבא לר' יוחנן לא משנתינו היא זו הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה א"ל אי לאו דדלאי לך חספא מי משכחת מרגניתא תותיה אמר אביי מאי מרגניתא דילמא במקום שאין כותבין כתובה דגט היינו כתובה אבל במקום שכותבין כתובה אי נקיטא כתובה גביא ואי לא לא גביא הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי וכו' אלא ודאי מתניתין איירי במקום שכותבין כתובה וגובה כתובתה מכח מעשה ב"ד ולא מצי למימר פרעתי וכתב הרא"ש וקשה מכאן למה שפסק רי"ף בס"פ הכותב על מתניתין דהוציאה גט ואין עמה כתובה דהלכה כשמואל דאוקי מתניתין דוקא במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין אינה גובה בלא כתובה וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מה"א האשה שהוציאה גט ואין עמה כתובה אם דרך אותו מקום לכתוב כתובה ה"ז נשבע היסת שפרע ופטור וכיון דר"י פליג אדשמואל הלכה כר"י ועוד דאביי דהוא בתרא סבר כוותיה ועוד דרי"ף הביא כאן דברי ר"י לפסק הלכה והתם פסק כשמואל ותירץ הרמב"ן דר"י לא פליג עליה דשמואל דבמקום שכותבין ריעא טענתא דידה ורגלים לדבר שנקרעה כתובתה בפריעתה ואביי מעיקרא כדהוה ס"ד דמצינו למימר דגט היינו כתובה הוה סבירא ליה דר"י איירי אף במקום

שכותבין מדמייתי רבי חייא בר אבא ראייה ממתניתין וקבלה ר"י מיניה דבמקום שאין כותבין ליכא לאיתויי ראייה מיניה דאיכא למימר דלאו טעמא משום טוען אחר מעשה בית דין אלא משום דגט היינו כתובה ולהכי תמה היאך מייתי מינה ראייה למקום שכותבין דילמא מתניי במקום שאין כותבין וכד עיין בה ואשכח דל"ל דגט היינו כתובה הדר ביה והודה לר"י דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ובמקום שאין כותבין דוקא דה"נ צריך טעמא דמעשה ב"ד דלא ריעא טענתיה למימר דפרע מידי דהוה כשאר מלוה על פה לא שייך למימר מה הועילו חכמים בתקנתן דמצי לאתרויי ביה בשעת גירושין אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני וגם צריך למעשה ב"ד למקום שאין כותבין כתובה ויש עדים שכתב לה א"ה לא מצי למימר פרעתי דבהכי איירי מתניתין אליבא דאביי כדפרישית לעיל ומסתבר הכי כיון דבאותו מקום נהגו שלא לכתוב ולא מהימן לומר פרעתיך איהו דאפסיד אנפשיה שכתב לה ולא ישתנה הדין בכך והכי מסתברא טפי כי למה נאמר דפליגי ר"י ושמואל כיון שנוכל לפרש וליישב דלא פליגי וזו היתה סברת רי"ף עכ"ל ודברים אלו כתב ג"כ בתשובה כלל ל"ו ובס"פ הכותב כתב הר"ן ומה שהקשו על הרי"ף ושמפני כך כתבו התוספות דמתניתין דהוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה אפ"י במקום שכותבין היא והוא ז"ל כתב ליישב דברי הרי"ף ז"ל וכתב ה"ה בפט"ז מה"א שדעת הרבה מפרשים וגאונים כדעת הרי"ף והרמב"ם ועיקר ודוקא כשהבעל טוען פרעתי או מחלה לי אבל אם מודה ודאי חייב לפורעה וכן יתבאר זה בדברי רבינו וידוע שלעולם טוענין ליורש ע"כ ועל מ"ש הרמב"ם דבמקום שאין דרכם לכתוב כתובה אלא סומכין על תנאי ב"ד ה"ז גובה עיקר כתובה אע"פ שאין בידה שטר כתובה בין נתגרשה בין נתאלמנה כתב ה"ה זה מוסכם דבמקום שאין כותבין וסומכין על תנאי ב"ד הרי הבעל צריך להביא ראייה שנפרעת וכן מתבאר במשנה ובגמ' פרק הכותב (פד:) ופרק הנושא (קד:) וכתב רבינו בתוספ' צריכה להביא ראייה שהתוס' אינו מתנאי ב"ד שנאמר אע"פ שלא נכתב כמו שנכתב הוא וק"ו הוא מדין העיקר במקום שכותבין ודבר פשוט הוא לפי שיטת ההלכות ורבינו וכ"כ הרמב"ן ז"ל בפ"ק דמציעא עכ"ל: ומ"ש רבינו שהאשה שאומרת מת בעלי נאמנת כדפרי' לעיל הוא בסימן י"ז: ומ"ש גם נותנין לה כתובה על פיה משנה וגמ' פרק האשה שלום (קיד: קיז.): ומ"ש ונדוניא ותוספת אינה גובה אא"כ כתובתה בידה אפ"י יש עדים כמה היה כבר נתבאר בסמוך בדברי הרמב"ם וה"ה שתוספת אינו בכלל הטוען אחר מעשה ב"ד וה"ה לנדוניא: ומ"ש שאפילו יש עדים כמה היה פשוט הוא דה"ל כמלוה ע"פ

שהוא נאמן לומר פרעתי: ומ"ש בשם הרמב"ם שצריכה לישיבע שמת בפרק י"ו מהלכות אישות: ב"ה כתב מתירין אותה לינשא ומשביעין אותה ונותנים לה כתובה וסובר רבינו דמשביעין אותה דקאמר היינו שמשביעין אותה שמת בעלה וזה דבר תימא שמאחר שמתירין אותה לינשא ממילא גובה כתובתה שהרי הוא כותב לה שאם תנשאי לאחר תטלי מ"ש ליכי וכמו ששנינו בפרק האשה שלום (שם) ואין מקום לשבועה זו ומ"ש שמשביעין אותה שבועת אלמנה כשאר אלמנות: ומ"ש אבל אם אמרה מת בעלי תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה וכו' מימרא פרק האשה שלום: ומ"ש בשם הרמב"ם שאם אמרה התירוני לינשא ותנו לי כתובתי מתירין אותה לינשא ונותנין לה כתובה ואם אומרת תנו לי כתובתי והתירוני לינשא מתירין אותה לינשא ואין נותנין לה כתובה ואם תפסה אין מוציאין מידה בפרק ט"ז מה"א: ומ"ש ואני כתבתי למעלה דבשניהם אין מתירין אותה לינשא בסימן י"ז כתבתי טעם הרמב"ם ז"ל וטעם רבינו: במקום שאין כותבין כתובה והביא עדים שכתב לה כתובה כתב הרמב"ם שדינו כבמקום שכותבין וכו': ומ"ש בשם הרא"ש שגובה כיון שבאותו מקום לא נהגו לכתוב וכו' כך מבואר בדבריו פ"ק דמציעא שהעסקתי בסמוך ומ"ש בשם סמ"ג על שם ר"י דאפילו במקום שכותבין גובה וכו' כבר נתבאר בסמוך שזה הוא דעת התוספ' בההוא דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום: ומ"ש שהרא"ש כתב כסברא ראשונה כבר נתבאר במה שהעסקתי לשונו בפ"ק דמציעא כתב הרא"ש בתשובה סוף כלל צ"ח אשה שאבדה כתובתה רואים כתובת נשי משפחתה וכתובתה כמותם ואם כתובות נשי משפחתו מרובות משל נשי משפחתה עולה עמו עכ"ל. וכבר כתב זה רבינו בסימן ס"ו: הוציאה גט ואין בידה כתובה דינה כמו אלמנה וכו' כבר נתבאר בסמוך דהיינו מתניתין דס"פ הכותב (פט.) דקתני הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה ופסק הרי"ף כשמואל דאוקמה דוקא במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין אינה גובה בלא כתובה ונתבאר ג"כ בדברי הרמב"ם וה"ה שתוספת ונדוניא אינו בכלל הטוען אחר מעשה ב"ד וכ"כ הר"ן שם וכתב עוד דאפילו עיקר כתובה לא גביא אלא בהוציאה גט ממש אבל בעידי הגט לא גביא דאיתרע ליה מעשה ב"ד דחיישינן דילמא ב"ד הגבוה ע"פ הגט וקרעוה לגיטא במקום שכותבין אינה גובה כתובתה אלא בשיש כתובה עמה אבל אין עמה כתובה לא דאיתרע ליה מעשה ב"ד והדבר מוכיח שפרעה והחזירה לו כתובה עכ"ל: ומ"ש ואם הוציאה כתובה בלא גט שהיא אומרת שאבד גיטה והוא אומר שכבר הוציאה הגט וכו' בס"פ הכותב (פח:) תנן הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובה ואין

עמה גט היא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי וכן ב"ח שהוציא ש"ח ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו אמר רשב"ג מן הסכנה ואילך אשה גובה כתובתה שלא בגט וב"ח שלא בפרוזבול ודייק בגמרי (פט.) ארישא דמתניתין ש"מ כותבין שובר דאי אין כותבים ליחוש דילמא מפקא לכתובה וגביא בה ואוקמה שמואל במקום שאין כותבין ואמר כתבתי עליו להביא ראייה במקום שכותבין ואמרה לא כתב לי עליה להביא ראייה ופירש"י כלומר לעולם אין כותבין שובר והיינו טעמא דגובה כתובה דאי מקום שאין כותבין הוא והוא אומר כתבתי וירא אני שמא תחזיר ותוציאנה עליו להביא ראייה ואי מייתי ראייה עדים שכתב לא גביא ואי לא מייתי ראייה קתני מתניי גובה כתובתה ואינו נאמן לומר שיניתי מנהג העיר ואי מקום שכותבין הוא והיא אמרה לא כתב לי עליה להביא ראייה וכי קתני מתניי גובה כתובתה שהביאה ראייה שלא כתב לה ורב אמר בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין גט גובה עיקר כתובה גובה תוספת וכל הרוצה להשיב ישיב ופירש"י בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין. כי מפקא גט בלא כתובה גובה עיקר הכתובה דהיינו ק' וק"ק וגובה דקתני מתניי עיקר קאמר ולא תוספת וכי מפקא כתובה בלא גט גובה תוספת ולא עיקר חיישינן שמא גבאתו על פי הגט: וכל הרוצה להשיב ישיב. דאין לחוש מעתה לכלום תנן כתובה ואין עמה גט וכו' הרי אלו לא יפרעו בשלמא לשמואל מוקי לה במקום שאין כותבין ואמר כתבתי דאמרין ליה אייתי ראייה ואי לא מייתי אמרי ליה זיל פרעוה אלא לרב נהי דעיקר לא גביא תוספת מיהא תגבה ופירש"י בשלמא לשמואל. דאמר בין עיקר בין תוספת נפרעין על פי הגט מוקי להא דקתני לא יפרעו במקום שאין כותבין ומ"ה מהימן במאי דאמר פרעתי ע"פ הגט דאמר כשתבעתני על פי הגט אמרתי בב"ד כתבתי לה כתובה וירא אני שלא תחזור ותוציאנה ואומרת לי הבא ראייה ולא מצאתי ראייה ואמרו לי פרע ובקשתי מהן שיכתבו לי שובר הואיל וע"כ אני זקוק לפרוע טוב שיהיה לי שובר וכתבוהו לי ואבד א"ר יוסף הבי"ע שאין שם עידי גירושין מגו דיכול לומר לא גירשתיה יכול לומר גירשתיה ונתתי לה כתובה הא מדקתני סיפא מן הסכנה ואילך וכו' בדאיכא עידי גירושין עסקינן דאי ליכא עידי גירושין במאי גביא כולה רשב"ג הוא וחסורי מחסרא והכי קתני הרי אלו לא יפרעו בד"א כשאין שם עידי גירושין אבל יש שם עידי גירושין גביא תוספת ועיקר אי מפקא גיטא גביא ואי לא לא גביא ומן הסכנה ואילך אע"ג דלא מפקא גיטא גביא שרשב"ג אומר מן הסכנה ואילך אשה גובה כתובתה שלא בגט. וכתבו התוספות מגו דיכול לומר לא גירשתיד וכו' ור' יוחנן נמי מפרש הכי

כדפ"ל וא"ת והאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלי גירשתני נאמנת ורבי יוחנן אית ליה דרב המנונא וי"ל דלא מהימנא אלא דוקא היכא דאינה תובעת כתובתה אבל תובעת כתובתה לא מהימנא דשמא מחמת חימוד ממון אמרה כן עכ"ל ונתבארו דברי רבינו זולת מ"ש ואם הוא במקום שאינם רשאים לכתוב גט מפני הסכנה היא נאמנת וגובה את הכל אפילו אין לה עידי גירושין דהא בגמרא לא קאמר דמן הסכנה ואילך אלא דאע"ג דלא מפקא גיטא גביא כלומר גובה תוספת ועיקר ובדאיכא עידי גירושין אבל אי ליכא עידי גירושין אפילו מן הסכנה ואילך לא יפרעו: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם הוא בפ"ו וז"ל האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת שאינה מעיזה פניה בפני בעלה לפיכך האשה שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט ואמרה לבעלה גירשתני ואבד גיטי תן לי כתובתי והוא אומר לא גירשתוך חייב ליתן לה עיקר כתובה אבל אינו נותן לה תוספת עד שתביא ראיה שגירשה או שיצא גט עם הכתובה מתחת ידיה אמר הבעל כך היה גרשתי ונתתי לה כל הכתובה עיקר ותוספת וכתבה לי שובר ואבד שוברי מתוך שיכול לומר לא גירשתוך ולא יתחייב בתוספת נאמן ומשביעה בנקיטת חפץ ונותן לה את העיקר ונשבע הוא שבועת היסת על התוספת עכ"ל ומה שהקשה עליו רבי' שאם הוא נאמן למה יתן לה העיקר ואם אינו נאמן יתן לה הכל כבר נתבאר הטעם בדברי ה"ה שכתב לענין גביית הכתובה דברי הרמב"ן כדברי רבינו והביא ראיה לזה בפ' ב' דכתובות והטעם מפני מדרש כתובה לכשתנשאי לאחר תיטלי מ"ש ליכי אבל בתוספת לא לפי שאין מדרש בתוספת ואצ"ל בנצ"ב ע"כ. ועל מ"ש הרמב"ם אמר לה הבעל כך היה וכו' כתב זה יצא לרבינו ממה שאמרו הבי"ע בשאין שם עידי גירושין מתוך שיכול לומר לא גירשתיה וכו' ומפרש רבינו שהוא לענין תוספת לפי שבעיקר כתובה אין שם מגו וכמו שנתבאר בדעת רבינו עכ"ל: הוציאה ב' גיטין וב' כתובות ופירש"י ב' גיטין וב' כתובות זמן ראשונה קודם לזמן גט ראשון וזמן כתובה שנייה קודם לגט שני גובה ב' כתובות שהרי גירשה והחזירה וכתב לה כתובה שנייה אבל קדמו ב' הכתובות לגט הראשון לא שהרי כשהחזירה לא כתב לה כתובה ותנן בסיפא ב' כתובות אינה גובה אלא אחת שע"מ כתובה הראשונה החזירה: כתב הרשב"א שאלת ראובן ושמעון קנו חצר וראובן האמין את שמעון אחיו ומסר בידו שטר המכר ואחר זמן גירש ראובן את אשתו ואח"כ החזירה בלא קידושין ובלא כתובה חדשה ואח"כ מת ראובן ועמדה אשתו זאת ובאה ליפרע כתובתה מחצי החצר שהיה לבעלה והשיב שמעון שכבר גירשה בעלה ומעת

שגירשה נסתלק שיעבודה מחצר זו וכחשה האשה שלא גירשה בעלה וכתובתה קיימת ועוד טען שמעון שלא נשתתף עם אחיו באותו חצר ושהוא מוחזק בה זה ט"ו שנה והשיב אע"פ שנתגרשה האשה וחזרה אצלו בין בקידושין וכתובה שנייה בין שחזרה אצלו בין בנישואין בין בזנות לא אבדה כתובתה הראשונה ועדיין כתובתה הראשונה קיים כל זמן ששטר כתובתה יוצא מתחת ידה ואע"פ שהחזירה בין שחידש לה כתובה אחרת בין שלא חידש ואם חידש לה כתובה אחרת היתה גובה ב' הכתובות וכמו ששנינו בס"פ הכותב ת"ר גט וכתובה ומיתה וכו' שהמגרש את אשתו והחזירה ע"מ כתובתה הראשונה החזירה וה"מ כשהחזירה סתם ולא חידש לה כתובתה אבל אם כתב לה כתובה אחרת גובה שתיהן וכדקתני התם במתניתין ב' גיטין וב' כתובות ולפיכך אם החצר משותפת בין ב' האחין והיתה כתובתה של זו קודמת גובה היא כתובתה מהחצר ואפילו היתה כתובה מאוחרת נמי גובה ממנה ואע"פ שחזר וטען שהוא חזר ולקחה מאחיו עד שלא כתב לה כתובה זו והחזיק בה ט"ו שנה לפי שמכיון שטען בב"ד שלא היה לאחיו בה שותפות כבר הודה שלא מכר לו אחיו חלקו שכל שלא היתה לאחיו חלק בו לא קנה ממנו דומה למה שאמרו כתובות (פח:) כל האומר לא לוייתי כאומר לא פרעתי דמי לפיכך כל שנודע שהיה לאחיו חלק בחצר אשה זו גובה ממנו עכ"ל: הוציאה ב' כתובות וגט א' שכתב לה ב' כתובות זו אחר זו אינה גובה אלא אחרונה וכו' שם במשנה ב' כתובות וגט א' אינה גובה אלא כתובה א' ובגמ' אי בעיא בהאי גביא אי בעי בהאי גביא לימא תיהוי תיובתא דר"נ אמר שמואל דאמר ב' שטרות היוצאות בזה אחר זה ביטל שני את הא' לאו איתמר עלה מודה ר"נ דאי אוסיף בה דיקלא הי"נ בדאוסויף לה ופירש"י אי בעיא בהאי גביא. אי ניחא לה למיטרף לקוחות מזמן ראשון טרפה: בזה אחר זה. זמנו של זה קודם לזה ושניהם על הלואה אחת או על מכר אחת ביטל שני את הראשון ואינו טורף אלא מזמן שני דכיון דכתב לשטרא בתרא אחליה לשיעבוד קמא: דאי אוסיף ביה דיקלא. בשטר שלי לתוספת כתובה ולא אחליה לשיעבוד לבטל זמן שטר ראשון ותרוייהו מיהא לא גביא מדלא כתב לה צבית ואוסיפית לה מדילי הך אקמייתא אלא שטר כתובה יתירה כתב לה ולא הזכיר בה את הראשונה ה"ק אם תתרצי למחול שיעבוד של ראשונה גבי כתובה זו המרובה ואם לאו גבי ראשונה המועטת הילכך הי מינייהו דבעיא גביא וכי אמר רב נחמן ביטל שני את הראשון בדלא אוסיף בה מידי דאי לאו לבטולי קמא אתי למאי כתבה: ומ"ש בד"א ששתיהן מן האירוסין וכו' או מן הנישואין וכו' בפרק נערה שנתפתתה (דף מד.) אסיקנא הלכתא

דא' זה ואחד זה כלומר בין מנה ומאתים בין תוספת מן הנישואין והקשו התוספות דהשתא מסקינן דאחד זה ואחד זה מן הנישואין אע"ג דאוסוף לה ופליג ארב נחמן דאמר לעיל דאי אוסף בה דיקלא אדעתא דתוספת כתביה ולא ביטל שני את הראשון וזהו תימא דהלכתא כר"נ בדיני ואור"י דהכא אע"ג דאיכא תוספת בטל שני את הראשון וטעמא משום דליכא שטר כתובה באירוסין אלא מתנאי ב"ד הילכך נתבטל תנאי ראשון ע"י שטר וכ"כ הרא"ש וכ' עוד ואף לדברי המפרשים דאיירי בשמעתינן כדכתב לה יש לחלק כיון שמנהג לכלול יחד מנה ומאתים ותוספת אומדנא דדעתא הוא שזהו עיקר תחלת השיעבוד וכתב האירוסין לא נכתב אלא שאם תתאלמן או תתגרש מן האירוסין וכשבאו לכלל נישואין ונכתב הכל בשטר אחד נתבטל הראשון לגמרי וכן כתב הר"ן וכך הם דברי רבינו וכתב עוד הר"ן ומ"מ נראה שכל שלא נשאה וחזר וכתב לה שגובה עיקר כתובה מן המשועבדין אלא שהרמב"ם כתב בפ"י מה"א המארס את האשה וכתב לה כתובה ולא נכנסה לחופה אם מת או גירשה גובה עיקר כתובתה מבני חורין ואינה גובה תוספת כלל הואיל ולא נכנסה נראה שהוא סבר דכי מסקינן אחד זה ואחד זה מן הנישואין היינו לומר שאינה טורפת ממשועבדין כל שלא נכנסה עכ"ל: הוציאה כתובה ובי' גיטין וכי' שהמגרש אשתו והחזירה על מנת כתובה הראשונה החזירה גם זה שם במשנה: הוציאה גט וכתובה ועידי מיתה אם הגט קודם לכתובה וכולי עד סוף הסי' ברייתא שם: דין הכותב לאשתו כתובה בדיני ישראל וצדאק בערכאות כתב ריב"ש בסימן ח"ב ובסי' קמ"ד:

סימן קא - עד כמה גובה כתבתה

אלמנה כל זמן ששטר כתובתה בידה גובה כתובתה לעולם בין אם נותנין לה מזונות בבית אביה או בבית בעלה מימרא בס"פ הנושא (דף קד:): ומ"ש אפי' לאחר שתינשא ונשבעה אף ע"פ שהיא נשואה בפרק השולח (דף לה:): דאהא דתנן התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו אמר רב הונא ל"ש אלא בשלא ניסת אבל ניסת אין מדירין אותה משום דמיפר לה בעל. ומשמע הא שבועה דאין הבעל יכול להפר שפיר דמי וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ל"ו סימן ב' כיון דכתובה בידה גובה כתובתה

לעולם ותשבע אע"פ שיושבת תחת בעלה: ומ"ש בשם בעל התרומות ובעל העיטור: ומ"ש ואפי' עברה עליה שמיטה אינה נשמטת וכו' בר"פ אע"פ (דף נד:) אמר רבי ינאי תנאי כתובה ככתובה דמי נ"מ לשביעית ובפ"ב דגיטין (דף יח.) איתמר כתובה מאימתי משמטת רב אמר משתפגום ותזקוף ושמואל אמר פגמה אע"פ שלא זקפה זקפה אע"פ שלא פגמה ופסק הרא"ש הלכה כשמואל וכ"פ הרמב"ם מהלכות שמיטה והרי"ף אע"פ שכתב בר"פ אף על פי לשביעית שאם פגמה וזקפה משמטת הכל כתובה ותוספת לאו משום דליבעי פגימה וזקיפה כרב דהא ודאי הלכה כשמואל בדיני אלא לדוגמא בעלמא נקטיה לומר דלענין פגימה וזקיפה היא דנפקא מינה ולא ללמד דכשם שאין שביעית משמט עיקר כתובה מפני שהיא תנאי ב"ד כל שלא פגמה או זקפה ה"ה לתוספת וכדפירש"י משום דקשה כמו שהקשה הר"ן דא"כ מאי איריא תנאי כתובה הרי כל חיוב שאדם מתחייב לחבירו שלא ע"ד מלוה הכי דיניה כדתנן בפ"ב דשביעית הקפת חנות אינה משמטת והרא"ש דקדק בדבריו שכתב בר"פ אע"פ נ"מ לשביעית שאם פגמה הכתובה ולא פגמה התוס' משמטת הכל כאילו פגמה גם התוס' ע"כ הרי שלא הזכיר אלא פגומה בלבד דמשמע דפגימה או זקיפה סגי ורבינו שכתב אינה נשמטת מפני שהוא מעשה ב"ד הוא ע"פ פירש"י: ואם אין כתובה בידה ובאה לגבות בתנאי ב"ד כגון במקום שאין כותבין אם נותנין לה מזונות בבית אביה אינה גובה אלא עד סוף כ"ה שנים אבל שתקה כ"ה שנים ולא תבעה מחלה בס"פ הנושא (דף קד.) איפליגו ר"מ וחכמים במתניתין ואיפסקא בגמרא (שם) הלכה כחכמים דאמרי כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם וכל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד כ"ה שנים ופירש"י דטעמא משום דשתקה ולא תבעה כל השנים הללו מחלתה הילכך כל זמן שהיא בבית בעלה אין שתיקתה מחילה אלא מפני שמכבדין אותה היא בושה למחות על כתובתה אבל בבית אביה מששתקה כ"ה שנים מחילה היא: ומ"ש ואם תבעה תוך כ"ה שנים מונים לה כ"ה שנים מיום שתבעה ברייתא שם: ומ"ש וכן יורשיה צריכין לתובעה תוך כ"ה שנים ואם שתקו יותר מכ"ה שנים מחלו שם במשנה מתה יורשיה מזכירין כתובתה עד כ"ה שנה ופירש"י כלומר צריכין למחות על כתובה בתוך כ"ה שנים ע"כ ובספרי רבינו ואם שתקה יותר מכ"ה שנים מחלה ונראה שהוא טעות מבואר וצריך להגיה ואם שתקו יותר מכ"ה שנים מחלו וכתבו הרי"ף והרא"ש הא דקתני יורשיה מזכירים כתובתה עד כ"ה שנה ואוקימנא בפרק כל הנשבעין (מת.) שנשבעה ומתה דאין אדם מוריש שבועה לבניו וכבר נתבאר בסימן צ"ו: ומ"ש ואפילו אם ניזונת בבית אביה אם

היורשים מכבדין אותם שמוליכים לה מזונותיה בעצמם אין שתיקתה מחילה שמפני הבושה היא שותקת ולא מפני שמוחלת להם שם בגמרא בעובדא דחמתיה דרב חייא אריכא דזנה בבית אביה כ"ה שנה לסוף אמר לה לא מזוני אית לך ולא כתובה אית לך תבעתיה לדינא קמיה דרבה בר שילא א"ל זניתה כ"ה שנים בבית אביה ובחיי דמר דבכתפאי אמטאי לה א"ל טעמא מאי אמור רבנן כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם דאמרינן דמשום כיסופא הוא דלא תבעה הי"נ משום כיסופא הוא דלא תבעה ופירש"י בכתפאי אמטאי לה. מזונותיה מיום ליום הא נמי משום כיסופא מחמת הכבוד הזה שעשית לה וכתב הרא"ש פר"ח הא דבבית אביה אינה גובה כתובה לאחר כ"ה שנה כשאינה ניזונת אבל בניזונת גובה כתובתה לעולם משום עובדא דחמתיה דרב חייא אריכא ומיהו י"ל דשאני התם דבכתפיה אמטי לה אבל אם נתנו לה דמי מזונות אינה גובה ע"כ וכ"נ מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ו כלשון הזה אם היה היורש עצמו מוליך מזונותיה לבית אביה ומיטפל בה יש לה לתבוע כתובתה אפילו אחר כ"ה שנה מפני שזה ששתקה ולא תבעה מפני שהיא בושה מן היורשים ע"כ ומ"ש רבינו ויראה מדברי הרמב"ם שאין הוכחת השתיקה מחילה אלא לעיקר אבל התוספת לא נראה שדקדק כך רבינו מדכתב הרמב"ם בפ"ו כלשון הזה ועד כמה תגבה האלמנה העיקר במקום שאין כותבין כתובה אם היתה בבית בעלה גובה לעולם ואם היתה בבית אביה עד כ"ה שנה ואם באה לתבוע אחר כ"ה שנה אין לה כלום שאילו לא מחלה לא שתקה כל זמן זה ומשמע לרבינו דמחילה דאחר כ"ה שנה כשהיא בבית אביה אגביית עיקר שכתב ברישא קאי ולא אתוספת ולי נראה דאיכא למימר דאה"נ דאתוספת נמי הויא שתיקה מחילה ומה שלא הזכיר אלא העיקר משום דבמקום שאין כותבין מיירי וכבר כתב דתוספת אין לה בכל מקום אלא בראיה ברורה ואם כן בלא טענת מחילה נמי לית לה תוספת כל שאין לה ראיה ברורה אבל עיקר לעולם יש לה אלא היכא ששהתה כ"ה שנה ומשום טענת מחילה ומטעם זה נקט עיקר אבל אין הי"נ דהיכא דאית לה ראיה ברורה על התוספת אם היא בבית אביה ושתקה כ"ה שנה מחלה נמי תוספת וכ"כ ה"ה ז"ל: ומ"ש בשם הרא"ש שם בגמרא אהא דקתני דשתיקה כ"ה שנה הויא מחילה אריב"ל משום בר קפרא לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספת יש לה ורבי אבהו א"ר יוחנן אפי' תוספת אין לה דא"ר איבו א"ר ינאי תנאי כתובה ככתובה דמי וכתב הר"ן וקיי"ל כר"י דהא בר"פ אע"פ מנינן הך בהדי הנך אחריני דאמרינן בהו דתנאי כתובה ככתובה דמי. ומיהו אפשר דדוקא תוספת אבל נדוניא דינה כחוב וכ"כ הרא"ש וקיי"ל כר"י

דתנאי כתובה ככתובה דמי ודוקא תוספת אבל נדוניא מסתבר שהוא כחוב. וגם ה"ה כתב בפ"ו דין הנדוניא כדין החוב לדעת רבינו וכ"כ הרשב"א ז"ל ומ"מ אין צורך לזה שהרי פשוט הוא שאינה נגבית הנדוניא בשום מקום אלא כשמראה כתובתה ומ"מ נפקא מינה שהיכא שהיורשים מודים שלא פרעה שאף ע"פ שאבדה כתובתה גובה נדוניא ואינה גובה לא עיקר ולא תוספת כיון ששתקה כ"ה שנים והיא בבית אביה ודאי מחלתן עכ"ל. ודע שיש להרי"ף גירסא אחרת בזה שהוא ז"ל גורס אריב"ל משום בר קפרא לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספת אין לה ורבי אבהו אמר רבי יוחנן אפילו תוספת יש לה דא"ר איבו א"ר ינאי תנאי כתובה ככתובה דמי וכן הלכתא וכתב הר"ן ה"פ ל"ש דגובה לעולם בששטר כתובה יוצא מתחת ידה אלא מנה ומאתים דמשעבדי לה בתקנתא דרבנן אבל תוספת מכ"ה שנה ואילך לית לה כיון שלא תבעתו בתוך כ"ה שנה ור"י אמר אפי' תוספת יש לה דתנאי כתובה ככתובה דמי וכיון דאית לה מנה ומאתים אית לה נמי תוספת ואין גירסא זו מחוורת דהיכי לימא ריב"ל שיהא דין התוספת גרוע מן העיקר דאדרבה תוספת דמי לחוב שדינו לגבות לעולם ומצינו שייפו כחו מן העיקר דהא אמרינן בפ' אלמנה ניזונית אין להם מנה ומאתים אבל תוספת יש להם לפיכך נראה העיקר כגירסת רש"י שגורס ל"ש אלא מנה ומאתים אבל תוספת יש לה ורבי אבהו אמר רבי יוחנן אפי' תוספת אין לה והכי איתא בהדיא בירושלמי עכ"ל: ומ"ש רבינו ודוקא באלמנה הויא שתיקתה מחילה כשאין כתובה בידה אבל גרושה גובה לעולם כשאר ב"ח שם א"ר אלעא שונין גרושה הרי היא כב"ח. ופירש"י הרי היא כב"ח. לגבות לעולם שלא בהזכרה דודאי לא מחלה:

סימן קב - דין גבית חוב וכתבת אלמנה

מי שמת ואלמנתו באה לגבות כתובתה ועליו בעל חוב אם זמנו של אחד מהם קודם ולא הניח אלא קרקע כדי לפרוע לאחד מהם מי שזמנו קודם יגבה והאחר ידחה בין אלמנה בין ב"ח: ומ"ש ואפילו תפס המאוחר מוציאין מידו בפרק מי שהיה נשוי (דף צג: צד.) (איפליגו ת"ק ובן ננס בב"ח מאוחר שקדם וגבה ופסקו הפוסקים הלכה כת"ק דמה שגבה לא

גבה: לא הניח אלא מטלטלין שאין בהם דין קדימה וכגון דלא אקנו ליה מטלטלי אגב מקרקעי ינתנו לב"ח אפי"ח הוא מאוחר ותדחה האשה בפרק הכותב (דף פו.) אהא דאמר אממר משמיה דרב חמא האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה וב"ח ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי לב"ח מסלקינן בזוזי ולאשה בארעא האי כדיניה והאי כדיניה ואי ליכא אלא חד ארעא ולא חזיא אלא לחד לב"ח יהבינן לאשה לא יהבינן מ"ט יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא כתבו הרי"ף והרא"ש שמעינן מהא דאממר דכל היכא דכי הדדי נינהו וליכא דינא דקדימה לחד מינייהו כגון מטלטלי בזמן הזה וליכא אלא שיעורא דחד מינייהו לב"ח יהבינן לאשה לא יהבינן דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא וכן כתב הרמב"ם בפרק י"ז מה"א מי שמת והניח אשה וב"ח וקרקע שאין בה קדימה האשה נדחית מפני ב"ח והוא גובה חובו תחלה וכיון שתקנו הגאונים שתגבה האשה וב"ח מן המטלטלין והדבר ידוע שאין דין קדימה במטלטלין אם לא הניח מטלטלין כדי ליתן לשניהם נותנין לב"ח כל חובו תחלה ואם נשאר לאשה מה שתטול בכתובתה תטול ואם לאו תדחה עכ"ל: ומ"ש ומיהו אם תפשה אפילו שלא בב"ד אין מוציאין מידה כ"כ הרא"ש בפרק הכותב: ומ"ש ואם זמן שניהם שוים שנשא ולוה ואח"כ קנה או שלוה ונשא ואחר כך קנה שחל שיעבודם כאחד משעה שקנה בין אם הניח מקרקעי או מטלטלי ינתנו לב"ח ותדחה האשה אהא דאממר שכתבתי בסמוך פי' רש"י ולא חזיא אלא לחד. אין בה אלא כדי לאחד מהם: לב"ח יהבינן. שלא תנעול דלת: יותר משהאיש רוצה וכו'. ולא חיישינן לומר משום חינא ודוקא שהשטרות נכתבו ביום א' אבל אם קדמה זמן הכתובה היא גובה עכ"ל. וכתב הרי"ף איכא מ"ד דהא דאממר ליתא אלא בשטר כתובה ושטר חוב יוצאין ביום אחד דדיינינן בהו שודא דדייני כדאמרינן ב' שטרות היוצאים ביום אחד רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני ואתא אממר לאשמועינן דהיכא דחד מינייהו בעל חוב וחד כתובת אשה לא אמרינן שודא דדייני בהא מילתא דלבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן דיותר משהאיש רוצה לישא וכו' אבל היכא דש"ח וכתובה כגון לווה ואח"כ קנה א"נ מטלטלין בזמן הזה דקיי"ל חולקין לא אמרינן בכי הא מילתא לבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן דהא לאו שודא דדייני הוא הילכך כתובה וש"ח חולקים בבעלי חובות והאי מימרא לאו מימרא מעליא הוא חדא דלא אמרינן בגמרא דזמנא ביום א' אלא סתמא קאמר האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובעל חוב למימרא דכל היכא דכי הדדי נינהו וליכא דינא דקדימה לבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן ועוד דהא דאמר שמואל וכו' הילכך בין ש"ח

וכתובה יוצאים ביום א' בין ששניהם כעין לוח ולוח ואח"כ קנה בין מטלטלים בזמן הזה הואיל ושיעבוד תרוייהו בהדי הדדי אתו וליכא דינא דקדימה לחד מינייהו אי ליכא אלא מאי דשקיל חד מינייהו לבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן דיותר משהאיש רוצה לישא לאשה לינשא עכ"ל. וכ"כ הרא"ש ז"ל וכן נראה מדברי הרמב"ם שכתבתי בסמוך ומשמע שאין זה אלא בעיקר כתובה אבל נדוניא דינה כחוב והיכא דשיעבודה ושיעבוד החוב שוים חולקים ביניהן וכן מתבאר מדברי הרמב"ם שכתב רבינו בסמוך וכ"כ בספר התרומה שער מ"ג וכתב שכן כתבו חכמי לונל: ומ"ש ואם קדמה האשה ותפסה קרקע אם קדמה וגבתה בב"ד וכו' עד כתב א"א הרא"ש ז"ל שמוציאין מידה ונותנין לב"ח ז"ל הרא"ש שם כתב הרמב"ן ז"ל לוח ולוח ואח"כ קנה דאמרינן חולקין אם קדם א' מהם ותפס הכל אין מוציאין מידו לפי שלא אמרו חכמים אלא ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה ואף בזו נחלקו אבל בששניהן שוים לכ"ע אין מוציאין מידו וכן משמע מדברי רי"ף וה"ר יונה כתב דהא דאמרינן אם לוח ולוח ואחר כך קנה חולקין וכן בכל המקומות שאמרו בתלמוד חולקין אם קדם הא' וגבה מה שגבה גבה ואע"ג דאם ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה ה"מ מאוחר אבל זה שיש בו זכות קצת מה שגבה גבה ודוקא כשגבה בב"ד שהגבוהו בב"ד קודם שידעו שהיה שם ב"ח אחר אבל אם גבה מעצמו אפילו על ידי שומא דליכא למימר מאן שם לך מה שגבה לא גבה והביא ראיה לדבר ונראין דבריו במקרקעי אבל במטלטלים מה שגבה גבה אפי' שלא בבית דין כדאמרינן לעיל בפירקין לרבי טרפון בפירות תלושין דכל הקודם בהן זכה ואע"ג דהיכא דלא תפיס חד מינייהו יהבינן לבעל חוב אפי' הכי אי קדמה האשה ותפסה זכתה הילכך אם יש קרקע לחד מינייהו ינתן למוקדם ואם קדם המאוחר מוציאין מידו ואם יש מטלטלין לחד מינייהו אם קדמה האשה ותפסה זכתה ואם לא תפסה לבעל חוב יהבינן ואם הן שוין בזמן ויש קרקע לחד מינייהו או אם אינן שוין בזמן וקנה הקרקע אחר שיעבוד שניהם לבעל חוב יהבינן ואם קדמה האשה מוציאין מידה ואם יש זוזי וארעא לשניהם ותפסה האשה זוזי יראה שמוציאין מידה ונותנין לה קרקע כיון שמשפיק לשניהם יהבינן לכל חד כדיניה עכ"ל: (ב"ה) ועיין בח"ה סימן ק"ד. ומ"ש ואם יש שם כדי לפרוע לשניהם כקרקע ובמעות וכו' נתבאר במ"ש בסמוך: ומ"ש ולכאורה יראה שלא אמרו כן אלא מפני תקנת ב"ח וכו' דבר פשוט הוא דקאי למ"ש ואם יש שם כדי לפרוע לשניהם בקרקע ומעות אם זמן שוה נותנין לב"ח מעות ולאשה קרקע דהיינו ההיא דאמימר שכתבתי בסמוך דלב"ח מסלקינן בזוזי ולאשה

מסלקינן בארעא האי כדיניה והאי כדיניה ופירש"י זה הלוח מעות וזו סמכה על הקרקע אם בשביל נצ"ב הנישומין בכתובה הוא זכה בהן מיד וזו צירפתן עם הכתובה על שיעבוד הקרקע עכ"ל וקאמר רבינו שלא אמרו חכמים כן אלא מפני תקנת ב"ח כדי שלא תנעול דלת ואם כן היכא דב"ח חפץ בקרקע יותר מבמעות והאשה ג"כ חפצה בקרקע לב"ח שומעין ובספר ישן מצאתי כתוב אבל הרמ"ה כתב שאין שומעין לו ע"כ וטעמו משום דמשמע ליה ז"ל דלאו משום נעילת דלת נגעו בה אלא משום דהאי כדיניה והאי כדיניה הילכך כ"כ יפה כח האשה לענין זה כמו הב"ח: ומ"ש ואם אין זמן שוה המוקדם נותנין לו מעות נראה דלטעמיה אזיל דלטעמא דלב"ח יהבינן מעות הוא משום שלא תנעול דלת והיינו בשזמן שוה אבל אם זמן הכתובה מוקדם ליכא תו משום נעילת דלת דהוא אפסיד אנפשיה הילכך המוקדם נוטל מעות אבל למאי דכתבינן לדעת הרמ"ה שאינו משום נעילת דלת אלא משום דהאי כדיניה והאי כדיניה איפשר שאף אם כתובת האשה מוקדמת לא תטול אלא קרקע: ומ"ש ואם קדם המאוחר ותפס מעות לפי דברי א"א הרא"ש ז"ל שכתב שמוציאין מידה אם קדמה ותפסה מעות כשזמן שוה יראה דה"ה למי שמוציאין המעות מידי המאוחר אם קדם ותפסה לפי מה שסובר רבינו דטעמא משום נעילת דלת ודאי דכן נראה אבל כבר כתבתי דלהרמ"ה לא הוי טעמא אלא משום דהאי כדיניה והאי כדיניה: כתב הרמב"ם היו כתובים בכתובה נצ"ב וטענה שאבדו וכו' בפ"י מהלכות אישות וכתב הרב המגיד זה ברור לדעת רבינו שלא הורע כח האשה אלא בעיקר הכתובה שהרי לא חסרה בה כלום אבל נדונייתה הרי הוא כחוב דעלמא עכ"ל והדבר פשוט הוא דקאי אכל מה שכתב בסימן זה להקל על הכתובה דאין נדוניא בכלל אלא הרי היא כב"ח דעלמא וכבר נתבאר בסימן ק' שדעת הרשב"א בזה כדעת הרמב"ם ודברים נכונים בטעמים הם: ומ"ש בשם רש"י כבר כתבתי לשונו בסמוך גבי ההיא דאמימר ואיפשר דלא השוה רש"י דין נצ"ב לדין הכתובה אלא להיכא דאיכא זוזי וארעא דלב"ח יהבינן זוזי ולאשה ארעא משום דהאי כדיניה והאי כדיניה אבל היכא דליכא אלא לחד מינייהו דאמרינן דלבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן איפשר דאף לרש"י היינו דוקא בעיקר כתובה אבל בנדוניא הרי היא כבעלת חוב ואם זמנה שוה לזמן הבעל חוב חולקת עמו. כתוב בתשובו' להרמב"ן סימן פ"א שנשאל אם האלמנה יש לה ב"ח ובא להפרע מקרקע שמכרו ב"ד לכתובתה או למזונותיה אם מוציאין אותו מיד הלוקח והאריך בדבר. ובסי' פ"ב כתב אם שמעו בו שמת אפי' בעד אחד ימכרו ב"ד הקרקע לכתובה משום חשש ב"ח מוקדמים שלא כדעת

מקצת הראשונים: הערב לאשה בכתובה אינו מתחייב וכו' בסוף בתרא (דף קעד:) אסיקנא דערב דכתובה אע"ג דאית ליה לבעל לא משתעבד מ"ט מצוה הוא דעבד לאו מידי חסרה ופרשב"ם מצוה הוא דעבד. המשדך בזיווגה אין דעתו לפרוע הערבות אבל מתכוון לזווגם שע"י ערבות זה הם מתרצים ולא מידי חסרה לאשה דהא טב למיתב טן דו ולטובתן נתכוון ומ"ש אבל הערב לכלתו בשביל כתובה מתחייב וכו' בד"א בערב דעלמא אבל בקבלן וכו' משתעבד שם גבי משה בר עצרי ערבא דכלתיה הוה פריך והא ערב דכתובה לא משתעבד הניחא למ"ד קבלן דכתובה אף ע"ג דלית ליה נכסי לבעל משתעבד שפיר אלא למ"ד אי אית ליה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר איבעית אימא מיהוי הוה ליה ואשתדוף ואבע"א אבא לגבי בריה שיעבודי משעביד נפשיה ופסקו הרי"ף והרא"ש כהאי תירוצא בתרא דאבא לגבי בריה שיעבודי משעבד נפשיה וכן פסק הרמב"ם בפ"ז מה"א ובפ"י כ"ה מהלכות מלוה וכתוב בספרי רבינו דערב דכתובה אינו מתחייב אפילו אין נכסים לבעל וערב דכלתו מתחייב אפי' יש נכסים לבנו ויש לתמוה דהא בגמרא שהעתקתי בסמוך אמרינן דכי אית ליה נכסים לבעל ראוי לומר דמשתעבד ערב או קבלן יותר מבשאין לו נכסים וטעמא פירש רשב"ם משום דכי לית ליה נכסי לא משתעבד דלא גמר בלבו לשעבד נפשיה שירא להפסיד ואינו אלא פטומי מילי לכך נראה דטעות סופר הוא וצריך להגיה גבי ערב לאשה בכתובה אינו מתחייב אפילו יש נכסים לבעל וגבי ערב לכלתו מתחייב אפילו אם אין נכסים לבנו וכן מצאתי בספר מוגה: ומ"ש רבינו דערב דכתובה אינו מתחייב אפי' בקנין וערב דכלתו דמתחייב דוקא בקנין כ"כ הרמב"ם בפרקים הנזכרים וכתב שם ה"ה שהראב"ד השיג על הרמב"ם במה שכתב דערב דכתובה אינו מתחייב אפי' בקנין שהראב"ד ז"ל סבר דכל שיש שם קנין נשתעבד ואני אומר דלדעת רבינו בפ"א מהלכות מכירה שאסמכתא היא אפי' בקנין דינו בכאן מחוור שהרי ערב אסמכתא היא אלא משום דאית ליה הנאה דקא מהימני ליה גמר ומשעביד נפשיה כדאיתא בגמ' ומש"ה בכתובה דלא מידי מחסרה בהימנותיה לא גמר ומשעבד נפשיה וה"ל אסמכתא והיא אפי' בקנין וקצת נראה כן ממה שהקשו בכמה מקומות והא ערב דכתובה לא משתעבד ותירצו בקבלן ולא תירצו בשקנו מידו ש"מ שאין קנין מועיל זה נראה לי בדעת רבינו ודעת הרא"ש ז"ל לומר דכל שיש קנין מועיל או מפני שאין אסמכתא בקנין או משום דלא גרע מערב דלאחר מתן מעות אע"פ שלא על אמונתו הלוחו כשקנו מידו חל על הערבות. ויש לדחות טעם זה דשאני התם דמ"מ היתה שם הלואה וחסרון כיס למלוה

מעיקרא ודעת קצת הגאונים כדעת רבינו ודעת בעל העיטור כדברי הרא"ש ז"ל: וכתב עוד שם ה"ה שדינים הללו אינם אלא דוקא במנה ומאתים שאין בהם חסרון כיס אבל נדוניא הרי הוא כחוב דעלמא וכן כתב ז"ל וכן מודה לשון רבינו ז"ל עכ"ל. וכ"כ נ"י בשם הריטב"א ורבותיו והתוס' וכ"כ רבינו ירוחם: ומ"ש רבינו גבי קבלן שאמר לה הנשאי לזה ואני קבלן או אתן לך ז"ל הרמב"ם בפ"י מה"א איזהו קבלן זה הוא שאמר לאשה הנשאי לזה ואני נותן כתובה זו אבל אם אמר אני ערב כתובה זו אני חייב בה וכיוצא בזה פטור א"כ היה אביו. וכתב ה"ה כבר כתבתי בפ' כ"ה מהלכות מלוה שיש מי שאומר דבכתובה דלא שייך בה תן לו שהרי אינה נותנת כלום שצריך שיתן לה הבעל כסף כתובתה ויאמר לה תני לו ואני קבלן ואין כן דעת רבינו אלא כל שאמר הנשאי לו ואני נותן הרי זה כאומר בעלמא תן לו ואני נותן וזה דעת הרמב"ן ז"ל ועיקר עכ"ל. ומ"ש רבינו דהנשאי לו ואני קבלן הוי קבלן הוא ע"פ מ"ש בח"מ סימן קכ"ט לדעת הרא"ש וכבר כתב שם שדעת בעל התרומות שאינו אלא ערב וכאן סתם דבריו כדעת הרא"ש: ומ"ש ולכאורה נראה דוקא בקנין אבל הרמב"ם כתב אפילו בלא קנין דברי הרמב"ם הם בפ"י מהלכות אישות: ומ"ש רבינו בשם הראב"ד דאפילו ערב גרידא מתחייב בקנין כבר נתבאר: ומ"ש ולפי זה ערב לכלתו מתחייב אפילו בלא קנין לא היה צריך רבינו ללמוד כן מדבריו שבפירוש כ"כ בפכ"ה מהלכות מלוה וכבר נתבאר שאין כן דעת הרמב"ם ז"ל. ועל מ"ש רבינו והכי מסתבר יש לתמוה למה סידר הדינים סתם על דעת הרמב"ם ז"ל ה"ל לסדרה ע"ד הראב"ד כיון דכוותיה ס"ל ואח"כ ה"ל לכתוב שהרמב"ם חולק: הערב לאשה בכתובתה וגירשה בעלה וכו' לא יתן לה א"כ ידירנה בעלה הנאה וכו' משנה בסוף בתרא (דף קעג:) ובפרק שום היתומים (דף כג.) ואע"פ שבמשנה אין כתוב אלא סתם ידירנה הנאה רש"י פירש ידירנה הנאה ע"ד רבים שאין לו הפרה. ומ"ש ואפילו לא הדירה בשעת הגירושין ידירנה אח"כ כשתבענו הכתובה פשוט הוא. וכתב ה"ה בפ"י מה"א נ"ל שדין זה אפילו בנדוניא שהרי מפני חשש קנוניא הוא אבל מלשון הגמ' שאמרו בפרק שום היתומים ערב נמי מצוה עביד ולא מידי חסרה משמע דדוקא בעיקר הכתובה ותוספת שהוא כעיקר אבל בנצי"ב לא וצ"ע עכ"ל: ואסור לאדם ששיאנו עצה שיגרשנה וכו' עד כדי לגבות הכתובה מהאב בסוף בתרא (דף קעד:) משה בר עצרי ערבא דכתובה דכלתיה הוה רב הונא בריה צורבא מרבנן הוה ודחיקא ליה מילתא אמר אביי ליכא דניזיל נסביה עצה לרב הונא ונגרשה לדביתהו ותיזיל תגבי כתובתה מאבוה והדר נהדרה א"ל רבא והא ידירנה הנאה תנן א"ל אביי אטו כל

דמגרש בבי דינא מגרש ומי אמר אביי הכי והאמר אביי אי זהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור כרשב"ג בנו שאני וצורבא מרבנן שאני: וכן אם הקדיש כל נכסיו ומגרשה לא תגבה מן ההקדש אא"כ ידירנה פלוגתא דתנאי במשנה ר"פ שום היתומים ומשמע דהלכה כמאן דאמר ידירנה וכן פסק הרמב"ם בפ"ז מה"א אלא שדקדק בלשונו לכתוב ידירנה הנאה ואחר כך תפרע מן הפודה מיד ההקדש וטעמו לפי שמן ההקדש עצמו אינה נפרעת אלא אחר שיצא לפדיון: ומ"ש רבינו אבל מן הלקוחות גובה אפילו בלא הדירה וכו' עד סוף הסימן בפרק שום היתומים וכתבוהו הרי"ף והרא"ש בסוף בתרא והרמב"ם בפ"ז מה"א:

סימן קג - אלמנה שמוכרת נכסים לכתבתה, אם צריכה למכר על פי בית דין

אלמנה בין מן הנישואין בין מן האירוסין מוכרת מנכסי בעלה לגבות כתובתה שלא בב"ד ושלא בהכרזה ל"ש וכו' משנה בפי אלמנה ניזונית (דף צז:): אלמנה בין האירוסין בין מן הנישואין מוכרת שלא בב"ד רש"א מן האירוסין לא תמכור אלא בב"ד וכו' מכרה כתובתה או מקצתה וכו' וחכ"א מוכרת היא אפילו ד' וה' פעמים וידוע דהלכה כחכמים ואסיקנא התם דאינה צריכה הכרזה וכתב המרדכי בפרק הכותב דדוקא במכרה היא בעצמה שלא בב"ד הוא דאינה צריכה הכרזה הואיל והפסידה לעצמה אם יפחות אבל היכא דב"ד מגבין וב"ד צריכים למכור התם צריך הכרזה משום דאם יטעו בפחות משתות הויה פסידא דיתמי: ומ"ש אבל צריכה ב"ד הדיוטות וכו' בפ"ב דמציעא (דף לב:): איתמר עלה דמתניתין משמיה דרב נחמן אלמנה אינה צריכה ב"ד מומחין אבל צריכה ב"ד הדיוטות וכתב הרמב"ם בפ"ז מה"א דהיינו ג' אנשים נאמנים כבר כתבתי סימן צ"ג שכן דעת הרי"ף והרא"ש והר"ן ז"ל ודלא כרש"י שפירש דהיינו לומר שיראו שנים שלא תמכור בזול. וכתב הריטב"א בפרק אלמנה ניזונית והשתא דפרישנא טעמא דאלמנה מן האירוסין משום חינא או משום שלא תתבזה בב"ד כ"ש דאיתנהו להני טעמי באלמנה מן הנישואין וכיון שכן אפילו היכא דליכא משום הפסד מזונות כגון שאינה מוכרת אלא מקצת כתובתה שעדיין יש לה מזונות מוכרת

היא שלא בב"ד ומיהו טעמא דמזוני טעם כעיקר הוא ונ"מ כי אע"פ שמכרה כבר לעיקר כתובתה כיון שעדיין יש לה מזונות לרבנן משום תוספת כדמפרש בר"פ אע"פ אף היא מוכרת משום תוספת שלא בב"ד ואפילו תימא תוספת ליכא לאחמורי על היתומים משום חינא או משום שלא תתבזה בב"ד הא איכא משום מזוני אבל לנדוניא דלא מעכבת במזוני דינה כחוב דעלמא ואינה מוכרת אלא בב"ד דלא חיישינן לחינא ולא לביזוי בב"ד עכ"ל. ואם מכרה בלא בב"ד הדיוטות כתב ר"ח שמכרה בטל כבר כתבתי בסימן צ"ג שכ"כ בעיטור בשמו ושכן דעת הרמב"ן ז"ל: ומ"ש שהרמב"ם כתב גבי מוכרת למזונות שקיים ז"ל פ"ח יש לה למכור למזונות שלא בב"ד מומחין אלא בג' אנשים נאמנים ואם מכרה לעצמה שוה בשוה מכרה קיים וכשיבואו היורשים להשביע אותה נשבעת. ומ"ש שהרא"ש כתב בתשובה כר"ח הוא בכלל צ"א ס"י"ט: ומ"ש ונשבעת בכל אלה שלא זלזלה יתבאר בסמוך: ואחריות המכר על היתומים בין אם תמכור היא או בב"ד מימרא דרב יוסף בפרק אלמנה ניזונית (דף צז.) ואמרינן שם אף על גב דאלמנה דזבינא אחריותה איתמי כשמוכרת למזונות אינה יכולה לחזור ולטרוף מהלקוחות התם בעד כתובה דאמרי לה נהי דאחריות דעלמא לא קבילתא אחריות דנפשך קבולי קבילתא וכתב הריב"ש בסימן רמ"ד כבר תרגמוה האחרונים דדוקא באלמנה שמכרה לצורך עצמה שהיא קבלה המעות לצורך מזונותיה אבל אפוטרופוס או בב"ד דזבינו לא איבדו זכותן שיש להן על הקרקע ההוא מחמת חוב ושיעבוד עכ"ל: וגרושה לא תמכור אלא בב"ד משנה שם פירוש לא תמכור אלא בב"ד מומחין ובגמרא (שם) גבי אלמנה דמוכרת לכתובה שלא בב"ד בעי מ"ט אמר עולא משום חינא רב יהודה אמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד מאי בינייהו גרושה למ"ד משום חינא גרושה נמי בעיא חן למ"ד לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד גרושה לא איכפת ליה ומותיב למ"ד משום חינא מדתנן וגרושה לא תמכור אלא בב"ד ומשני הא מני ר"ש הוא וכתב הר"ן שהרשב"א פסק כעולא ואין דעת הר"י נראה כן שלא הכריע בכאן כלום וכתב בסמוך משנתינו כצורתה וגרושה לא תמכור אלא בב"ד אלמא ס"ל כרב יהודה דמתניתין אתיא אליביה אפילו לרבנן עכ"ל וכן פסק הרא"ש הלכה כרב יהודה והרמב"ם כתב בפ"ב מהלכות מלוה דנזקקין לנכסי יתומים משום חינא ובפ"ז מהלכות אישות כתב וגרושה לא תמכור אלא בב"ד וכתב ה"ה שטעמו משום דע"כ לא קי"ל טענת חן אלא להזדקק לנכסי יתומים קטנים לפי שתפסיד בהמתנה אבל למכור שלא בבית דין לית לן ההוא טעמא שהרי איפשר לה בבית דין אלא לא אמרו מוכרת

שלא בבית דין אלא מפני שאדם רוצה שלא תתבזה אשתו בבית דין וכדברי האומר כן ואין זה הטעם בגרושה לפיכך לא תמכור אלא בבית דין זהו דעת רבינו וקצת נראה מן ההלכה כן ועיקר עכ"ל והר"ן כתב על טעם זה אינו מחוור לי דבשלמא אי לא אמרה רב יהודה גופיה התם אלא אמוראי אחריני שפיר אבל כיון דחזינן דרב יהודה אפילו בנזקקין לא חייש לחינא משמע דהכא לטעמיה אזיל דלא חייש לחינא כלל וכיון דהתם לא קי"ל כוותיה מאן פליג לן דלימא דבהא מיהא נקטינן כוותיה וצ"ע עכ"ל: ומ"ש רבינו ואלמנה נמי אם נשאת לא תמכור אלא בבית דין כך מצאתי בספר מוגה והטעם משום דאהא דאמר עולא משום חינא פירש"י שיהו בעליהם לחן בעיניהם ולא ימנעו הנשים מלינשא לאנשים וכתב הר"ן ור"ת פירש כדי שתהא נדוניה לנשים שבשבילה ימצאו חן בעיני האנשים וישאו אותם וכן פירש הר"ף ז"ל לקמן בפירקין וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות מלוה ועיקר ונ"מ שאם נשאת אינה מוכרת אלא בבית דין שהרי בטל החן שלה וכן נמי בהא דאמרינן התם דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אלא לבי"ח שיש בו רבית ולכתובת אשה משום חינא דוקא בשלא נשאת אבל נשאת לא שהרי בטל החן שלה וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות מלוה עכ"ל: ואם ב"ד מוכרים ונותנים לה אז אינה נשבעת אלא שלא התפיסה צררי ושלא תפסה היא משלו ואם היא בעצמה מוכרת צריכה היא ליטע שבע שבעת צררי ושלא גבתה יותר ושלא זלזלה בנכסים בפרק אלמנה ניזונית (דף צח.) אסיקנא דאלמנה המוכרת מנכסי יתומים לכתובתה צריכה שבעה ואינה צריכה הכרזה וכתב שם הרא"ש דמשביעין אחר המכירה שבעה צררי וגם שלא זלזלה במכירה ולא מכרה יותר מן הצורך ואע"פ שהיו שם ב"ד הדיוטות בשומא שמא לא דקדקו כולי האי דיושבי קרנות הם וכך הם דברי התוספות. כתוב בתשובה להרמב"ן סימן ל"ג אחר שתמכור אם רצו היתומים להשביעה אם מכרה ביותר ממה ששמו לה הבית דין משביעין אותה לפי שאפי" מוכרה שוה מנה במאתים הריוח ליתומי כמו ששנינו ואם היא פקחית ותרצה לפטור את עצמה מידי שבעה לא תמכור אלא בעדים: ואם לקחה לעצמי אינו כלום אע"פ ששמוה ג' הדיוטות אלא צריכה להחזיר ליתומים אפילו אם הכריזה עליו שם אמר רבי זירא אמר רב נחמן אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה כלום ואסיקנא דאפילו הכריזה נמי משום דאמרינן לה מאן שם ליד (ופירשו התוספות) כלומר מי החזיקך באלו הנכסים שאין אתה יכול לזכות במקח אלא מיד המקנה לו ואין לפרש דשומא ממש קאמר דאף על גב דליכא בית דין מומחין בית דין הדיוטות מיהא איכא כדאיתא בפרק אלו מציאות (לב.) ומה שהחזיקה בית דין הדיוטות אינה

חזקה דיושבי קרנות הם ואינו אלא לשומא בעלמא והר"ן כתב יש מי שאומר דכי אמרינן אלמנה ששמה לעצמה לא עשה כלום דוקא בינה לבין עצמה אבל בבית דין הדיוטות יכולה לשום לעצמה וכן נראה דעת הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות ולפי זה אפילו בלא בית דין הדיוטות אם שמה לאחרים בדיעבד מכרה קיים אבל אחרים אומרים דשמה לעצמה היינו בבית דין הדיוטות שכל שאין שם בית דין מומחין שמה לעצמה איקרו וכ"ת כיון שיש שם בית דין אמאי לא עשתה כלום י"ל לפי שאלו אינם אלא שמאים בעלמא שאילו היה שם ב"ד חשוב היתה יכולה לשום לעצמה לפי שהבית דין אביהם של יתומים והם עומדים במקומם והאלמנה כאחר בעלמא ויכולה לקנות מיד ב"ד אבל כיון שאלו אינם אלא שמאים בעלמא ה"ל אלמנה זו כשליח היתומים ואינה יכולה לשום לעצמה שכך הדין בשליח אחר כדמוכח בעובדא דכסותא דיתמי דאיתא בגמרא עכ"ל : וה"ה בפ"י מהלכות אישות כתב שתי סברות אלו וכתב שדעת קצת מפרשים כדעת הרמב"ם דהא דאלמנה שמה לעצמה לא עשתה כלום דוקא בינה לבין עצמה אבל בב"ד הדיוטות יכולה לשום לעצמה ורבינו סתם דבריו כדעת הרא"ש ז"ל: ועצה טובה היא לה שתפרש מה שמוכרת לצורך כתובה שלא יאמרו שמוכרת הכל לצורך מזונותיה ויקראוה רעבתנית בפרק אלמנה ניזונת (דף צו) תניא גבי אלמנה המוכרת למזונות כותבת למזונות מכרתי ואמרינן בגמרא בריש פירקין (צו:) דעצה טובה קמ"ל דלא ליקרו לה רעבתנית. וכתב עוד וה"ה נמי אם לא כתבה אלא מכרה סתם נאמנת לומר למזונות מכרתי דנכסי בחזקת אלמנה קיימי כל זמן שלא נשאת: ומ"ש ואם אינה חוששת שיקראוה רעבתנית טוב לה שלא תפרש שאם יכלו הנכסים תאמר כל מה שמכרה הוא לצורך מזונות ותטרוף מהלקוחות שקנו מבעלה לצורך כתובה אבל אם תפרש שמוכרת לצורך כתובה לא תוכל לטרוף מהלקוחות מזונות כך הוא הגירסא הנכונה בספרי רבינו ויש ספרים שיש בהם חסרון הניכר וענין עצה זו בר"פ אלמנה ניזונת (שם) רבי יוסי אומר מוכרת וכותבת סתם וכן כחה יפה ופירש"י הסתם יפה לה מפני הלקוחות שלקחו שדות מבעלה וכו': ומ"ש ויש צד אחר שטוב לה יותר שלא תפרש שאם לא תפרש ויצא עליו שטר חוב תאמר שלכתובה מכרה וכו' שם אמתניתין דכותבת למזונות מכרתי כתב הרא"ש בירושלמי מפרש יפוי כח דרבי יוסי אם באת מלוה בעדים אומרת למזונות מכרתי באת מלוה בשטר אומרת לכתובה מכרתי: היתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מאתים במנה והוזל וכו' וכן אם מכרה שוה מנה בק"ק והוקר וכו' בפ' אלמנה ניזונת (צח.) תנן היתה כתובתה ק"ק ומכרה שוה מנה בק"ק או

שוה ק"ק במנה נתקבלה כתובתה וכתבו התוס' בירושלמי פריך ויחזור המקח ומוקי לה ר"י בשהוזל המקח בשהוקר המקח ור"ל אמר אין אונאה לקרקעות אמר רבי יוחנן אם היה דבר מופלג יש לו אונאה וטעמא דנתקבלה כתובתה גבי מכרה שוה ק"ק במנה תימא קצת אע"ג דהוזל המקח מ"מ תחזור בו לגבי הלקוחות שהרי המכר לא היה כלום ותחזור הקרקע ליתומים וי"ל דהואיל ובשעה שקבלה הקרקע היה שוה ק"ק מיד רצתה להוציא הקרקע מרשות היתומים ולהכניסה לרשות הלוקח והרי היא כמו שנתכוונה לקנות הקרקע עכ"ל: ומ"ש רבינו והיא רוצה לקיים המקח תימא כיון דכתב דטעמא דרישא משום דכיון דבשעה שקבלה הקרקע להכניסו לרשות הלוקח היה שוה ק"ק הוי כאילו כיונה לקנות הקרקע א"כ מאי איריא רוצה לקיים המקח אפילו אינה רוצה נמי וצ"ע ומ"מ זה שכתב רבינו אינו אלא לדעת ר"ת והרא"ש דסברי דיש אונאה לקרקעות בדבר מופלג וכמו שנתבאר בטור ח"מ סימן רכ"ז אבל להרי"ף והרמב"ם דסברי דאין אונאה לקרקעות כלל מתניתין מיתוקמא כפשטה ולפיכך הרי"ף הביא משנתנו כצורתה וכן הרמב"ם בפ"ז מהלכות אישות העתיק לשון המשנה בלבד וכתב נתקבלה כתובתה ובלבד שתשבע שבועת אלמנה: טענתה ומכרה שוה מנה ודינר במנה וכו' דברים אלו כסותרים לדברים שקדמו שהרי כתב בסמוך שאם מכרה שוה ק"ק במנה נתקבלה כתובתה אלמא דכשמכרה בפחות משויו המקח קיים וההפסד שלה וצ"ל דהבי"ע בשאין כתובתה אלא מנה וכך הוא שנויה בהדיא בפרק אלמנה ניזונת (דף צח.) היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל ואפילו היא אומרת אני אחזור את הדינר ליורשים וטעמא כדפי' רש"י שאותו דינר אין לה רשות למכור נמצא שכל המכר טעות שהרי בבת אחת היה ואף על גב דרשב"ג פליג התם במתניתין ואמר לעולם מכרן קיים עד שתהא שם כדי שתשייר בשדה בית ט' קבין ובגינה בית חצי קב וכדברי ר"ע בית רובע הרמב"ם בפרק י"ז מהלכות אישות פסק כת"ק: ומ"ש רבינו טענתה ומכרה שוה מנה ודינר במנה או שטענתה אפילו כל שהו שם כתב הרא"ש הא דקתני במתני' מכרה שוה מנה ודינר במנה לאו דוקא דינר ה"ה בפחות וי"מ דינר דוקא ולא נהירא כיון דאפילו פחות מכדי אונאה בטל אין חילוק בין דינר לפחות עכ"ל: היתה כתובתה ת' זוז ומכרה לזה במנה וכו' הראשונים מכרן קיים והאחרון מכרו בטל שם במשנה: ומ"ש בד"א שהם ד' שדות חלוקות אבל אם הכל שדה אחת ומכרה ממנו לד' לרב אלפס שפסק במכור כור וזבין לתכא שהמכר בטל וכו' שם (דף צט:) בגמרא איבעיא לן אמר לשלוחו זבין לי כורא ואזל וזבן ליה לתכא מאי מי אמרינן א"ל דטבי לך עבדי לך דאי לא

מצטרכי לך זוזי לא מצית הדרא בך או דילמא אי"ל לא ניחא לי דליפשו שטרי עילואי ת"ש היתה כתובת' ת' זוז ומכרה לזה במנה וכו' במנה של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים ופירש רש"י והא הכא דלזבונ' בת' שדרוה ומכרה לראשון במנה דהיינו זבין לי כורא וזבין ליה לתכא אמר רב שישא בריה דרב אידי בקטיני ופירש"י בקטיני. לא היו שדות הללו יחד ואין ראויה לאדם אחד דמעיקרא אדעתא דהכי נעשית שליח וסובר רבי' דכיון דפסק רב אלפס במכור לי כורא וזבין ליה לתכא דמעביר על דבריו הוי ממילא איצטרכינן לאוקמי מתניתין בקטיני או במכרה לכולם בשטר אחד דליכא חששא דליפשו שטרי עילויה ולר"מ שפסק במכור לי כורא וזבין לתכא שהמקח קיים מתניתין מיתוקמא בכל גווני אפילו בשדה אחת ובד' שטרות וסברא זו לא ראיתיה בשם רבינו מאיר אלא בשם רבינו האי כתבה הרא"ש וגם רבינו בח"מ סימן קפ"ב בשם רבינו האי כתב אחר כך מצאתי כן בספר מוגה רבינו האי במקום רבי' מאיר: ומ"ש שהסכמת הרא"ש ז"ל כרבי' האי איני יודע היכן מצא כן והוא עצמו כתב בטור ח"מ סימן קפ"ב על דברי רב אלפס ודברי רבינו האי וא"א ז"ל הביא דברי שניהם ולא הכריע ואיפשר שטעמו כאן מפני שהביא הרא"ש דברי רבינו האי לבסוף שכך דרך רבינו בהרבה מקומות לכתוב שהסכמת הרא"ש כאותה סברא שמביא לבסוף והרמב"ם אע"פ שבפ"א מהלכות שלוחין פסק כרב אלפס דמעביר על דבריו הוי כתב בפרק י"ז מהלכות אישות משנתינו כצורתה ולא חילק בין שדה א' לד' שדות ובין מוכר בשטר א' למוכר בד' שטרות ונ"ל דטעמא משום דאיכא למימר דלא דמיא מתניתין לשליח דאלמנה לאו שליחותא דיתמי קא עבדה הא נכסי בחזקת אלמנה קיימי כדאמרינן בפרק אלמנה ניזונת ובלאו הכי לא דמיא אלמנה לשליח שהרי אם רצתה למכור לחצי כתובתה או לשליש ולרביע הרשות בידה וכדתנן בהדיא מוכרת היא אפילו ד' וה' פעמים ועוד שהרי ר"ת פירש דאפושי שטרי דלעיל לאו משום זילותא דנכסי הוא אלא משום שיצטרך לחזר בכל שטר ושטר אחר חתימת עדים וקנין וכתב הרא"ש שרב אלפס צריך לחלק כמו שפירש ר"ת ולפי זה גבי אלמנה שמכרה ליכא למיחש לאפושי שטרי שהאלמנה היא המחמת השטרות ואין ליתומים עסק בהם וכיון דליכא ליתמי חשש דאפושי שטרי אפילו מכרה שדה אחת לד' בני אדם בד' שטרות מכרה קיים ותלמודא הוי מצי לשנויי חד מהני שינויי אלא שרצה להשיב

דרכו :

לפי

לו

סימן קד - בית דין שמכרו וטעו, וכן שאר שלוחין

ב"ד שמוכרין להגבות לאלמנה כתובתה אין מוכרין אלא בהכרזה פשוט בפרק שום היתומים במשנה (דף כא:) ובפרק אלמנה ניזונית (דף צ:) אמרו שאם מכרו שלא בהכרזה ה"ל טועים בדבר משנה וחוזרים: ומ"ש ומכריזים שלשים יום רצופים זה אחר זה ואם אינם רוצים להכריז רצופים אלא לכל יום ב' וה' יכריזו ס' יום בכל יום ב' וה' משנה וגמרא בפרק שום היתומים (שם) וכתב הר"י בפרק אלמנה ניזונית ואמרינן בגמרא אהא דאמרינן דבהכרזת ב' יום בכל ב' וה' סגי אע"ג דכי חשיב מר ליומי דהכרזה לא הוה אלא י"ח כיון דמשכא מילתא שמעי אינשי: ומ"ש כיצד מכריזין הכרוז יוצא פעם א' בבקר וכו' ביד מפני שלוקחת המעות מעט מעט הכל שם משנה וברייתא וגמרא: ומ"ש רבינו בבקר בשעת הכנסת פועלים וכו' אמאי דתנן מכריזין בבקר ובערב בעי בגמרא מ"ש בבקר ובערב אמר רב יהודה בשעת הכנסת פועלים ובשעת יציאת פועלים בשעת הוצאת פועלים דאי איכא דניחא ליה למזבן אמר זילו סיירו לה ניהלי ובשעת הכנסת פועלים דנדכר דאמר להו ניזיל נשיילינהו ומשמע לרבינו בשעת הכנסת פועלים היינו בבקר וקרי ליה הכי מפני שבאותה שעה הם נכנסים למלאכה ושעת הוצאת פועלים היינו בערב שהם יוצאים ונפטרים ממלאכה וכן פירש הר"ן ומוכרח הוא מדאמר בשעת הוצאת פועלים אי איכא דניחא ליה למיזבן אמר זילו סיירו לה ניהלי דהיינו לומר דכשישמע ההכרזה יזכור שיאמר לפועליו כשנפטרים ממנו שילכו לבקר הקרקע הנמכר ובבקר בשעת הכנסת פועלים כשישמע ההכרזה יזכור לשאול אותם עניין הקרקע ודע דברייתא הכי איתא מכריזין בבקר ובערב וכו' ואומרים שדה פלוני בסימניה ומצריה כך היא יפה ובכך היא שומא ופירש"י כך היא יפה. וכך וכך היא עושה תבואה כך וכך היא שומא בכך וכך שמאווה בב"ד וה"ה פירש בפ"ב מהלכות מלוה דכך וכך היא יפה היינו כמה מוצאין בה: ואם הכריזו וטעו ומכרו אפילו שוה מאתים במנה מכרן קיים אבל אם לא הכריזו אפילו מכרו שוה בשוה מכרן בטל בד"א בדברים שצריכים הכרזה וכו' בפרק אלמנה ניזונית (דף צט:) תנן שום הדיינים שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל רשב"ג אומר מכרן קיים אם כן מה כח ב"ד יפה אבל אם עשו אגרת ביקורת אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים ופירש"י אגרת ביקורת. הכרזה ולשון ביקורת

שמבקרין אותה בני אדם ע"י הכרזה והרמב"ם כתב בפיי"ב מהלכות מלוה דאגרת ביקורת היינו כתיבת דקדוק השומא וההכרזה ובגמרא (ק). אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים אמר אמימר משמיה דרב יוסף ב"ד שמכרו בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרים איתיביה רב אשי שום הדיינים שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל הא שוה בשוה מכרן קיים מאי לאו בדלא אכרוז לא בדאכרוז הא מדסיפא בדאכרוז רישא בדלא אכרוז לעולם בדלא אכרוז ול"ק כאן בדברים שמכריזים עליהם כאן בדברים שאין מכריזים עליהם ואלו הן דברים שאין מכריזים עליהם העבדים והמטלטלים ושטרות עבדים שמא ישמעו ויברחו מטלטלים ושטרות שמא יגנבו ואבע"א כאו בשעה שמכריזין כאן בשעה שאין מכריזין דאמרי נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנין בלא אכרזתא ואבע"א כאן במקום שמכריזין כאן במקום שאין מכריזין דאמר ר"נ מעולם לא עשו אגרת ביקורת בנהרדעי משום דקרו להו בני אכלי נכסי דאכרזתא וכתוב בתשובה להרמב"ן סימן נ"א מסתברא כ"מ שנהגו בו שלא להכריז ולא נודע עיקרו של דבר למה נמנעו מלהכריז סתמא דמילתא לא בטעות נהגו אלא אני אומר עיקר המנהג בדין היה ובדין נמנעו שראו שהיה בהכרזה קלקול ליתומים והאריך בדבר ובסימן נ"ד כתב בהיפך: ומ"ש ואפילו מי שמלוה לצורך אי מאלו כשפורעין לו מוכרין בלא אכרזתא בפרק הנזכר כתב ה"ה לקבורה פירוש קבורת האב והאם וכל מי שמוטל עליהם לקברו והקשו המפרשים פשיטא וכי יהא מוטל לי יום ותירצו דאפילו הכרזת שעה אין עושין והתוספות פירשו דאפילו לוו לצורך דברים אלו כשרוצים לפרוע אותו חוב אין משהין אותו עד דמכריזין לי יום כדי שלא תנעול דלת בפני גומלי חסדים המלוים לכך וכתב הרמב"ם אצל דברים שאין מכריזין עליהם שמין אותם בב"ד ומוכרין אותם מיד ואם השוק קרוב למדינה מוליכין אותם לשוק והוא מימרת אמוראים בפרק אלמנה ניזונת: ואם הכריזו בדבר שאין צריך הכרזה או בשעה או במקום שאין מכריזין כתב רב אלפס דכמאן דליתיה דמי וכו' אהא דאותבינן מדסיפא בדאכרוז רישא בדלא אכרוז כתב הרי"ף כלשון הזה לא רישא וסיפא בדאכרוז ול"ק כאן בדברים שמכריזים עליהם כאן בדברים שאין מכריזים עליהם רישא דקתני פיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל ואע"ג דאכרוז בדברים שאין מכריזין דכיון דלא בעי הכרזה בין אכרוז בין לא אכרוז חד דינא הוא ואם פיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל שוה בשוה מכרן קיים וסיפא דקתני אם עשו אגרת ביקורת אפי' מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים בדברים שמכריזין עליהם ובשעה

שמכריזין ובמקום שמכריזין דכיון דאכרוז עלייהו כדחזי בין פחתו בין הותירו מכרן קיים ע"כ וכן דעת הרמב"ם בפ"ב מהלכות מלוה וכתב הר"ן אבל רבינו האי כתב דרישא בדברים שמכריזין עליהם והכריזו ובהנך הוא דאמרינן דבשתות מכרן בטל וסיפא בדברים שאין מכריזין עליהם והכריזו דכיון שדקדקו כל כך שהכריזו בדברים שאין צריך להכריז עליהם אמרו דעד פלגא מכרן קיים וכתב הרמב"ן דדוקא שוה ק' ברי' או ר' בקי' אבל יותר על כן או פחות מכן מכרן בטל כדאמרינן בפרק מי שמת (קמו.) גבי אכל שם סעודת חתן אפי' בדינר וכו' ע"כ והר"ן כתב על דברי הר"ף אין טעם הגון לחלקה בין אם היתה ההכרזה מדרך החיוב ובין לא היתה מדרך החיוב דטעמא דהכרזה היא כיון שדקדקו בית דין כ"כ במתון ובפרסום בשומא זו אין לתלות בם שום טעות הילכך אפי' אם עשו הכרזה בדברים שאין מכריזין עליהם האי טעמא מיהא איתא ביה אם הוסיפו לעשות וכי בשביל זה גרע טפי ע"כ נראה לפרש רישא וסיפא בדאכרוז כלומר רישא וסיפא מודו דבעי הכרזה ואם לא הכריזו אפי' שוה בשוה מכרן בטל והא דאמרינן ברישא שוה בשוה מכרן קיים בדברים שאין מכריזין עליהם ולא הכריזו: ומ"ש רבינו אם טעו אפילו בכפל המקח קיים נראה שהוא כדברי הרמב"ן שכתבתי בסמוך: והיכא שטעו בפחות משתות בדבר שאין מכריזין שמכרן קיים פר"י שצריך להחזיר האונאה והרמב"ם כתב דהוה מחילה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל בפרק אלמנה ניזונית כתב הרא"ש בשם ר"י הא דאמר רב נחמן שליח כדיינים היינו לענין זה דהמקח קיים אבל האונאה מיהא צריך להחזיר וכן הדיינים דאין כח בדיינים טפי משליח דעלמא והרמב"ם כתב דאם טעו בפחות משתות הרי זה מחילה בהדיוט וכן מסתבר עכ"ל ודברי הרמב"ם הם בפ"ג מהלכות מכירה: והיכא דטעו ונתאנו בשתות שהמכר בטל כתב הרמב"ם אם ירצו ב"ד לקיים המקח ולהחזיר האונאה הרשות בידם בפרק הנזכר כתב כן ונתן טעם לדבר שלא יהא כח הדיוט חמור מהם. והרא"ש כתב בפרק אלמנה ניזונית בשם ה"ר יונה שומת ב"ד כמו שהיתומים סומכים עליהם כך הלוקח סומך שלא יעשו עול ולא ירחמו והו"ב ב"ד שלוחין של אלו ושל אלו הילכך בין פחתו שתות ובין הותירו שתות מכרן בטל אבל בפחות משתות מכרן קיים וכן מסתבר וכן היה נראה היכא דנתאנו יתומים דהמקח בטל ואין ב"ד יכולין לקיים המקח אם ירצו ולהכריח הלוקח להחזיר האונאה דכיון שרצו ב"ד לבטל המקח הרשות בידם ברשות הלוקח נמי לבטלו ומסתבר הכי טפי דאי מייפס כח היתומים טפי מלוקח הא ריעא ליתמי ולא זבני מינייהו והרמב"ם כתב שאם רצו בית דין שלא לבטל המקח ויחזירו האונאה מחזירין

עכ"ל: שליח שמכר וטעה ונתאנה המכר בטל ואפילו בכל שהו וכו' בפרק אלמנה ניזונת (דף צט:): איבעיא להו שליח כמאן רבא אמר רב נחמן שליח כדיינים רב שמואל בר ביזנא אמר רב נחמן שליח כאלמנה והלכתא שליח כאלמנה שאם טעה כל שהו מכרו בטל וכתב הרא"ש פירש ר"ת דהאי שליח מיירי בשעשאוהו ב"ד שליח למכור דאי בשליח שעשאוהו בעלים היכי קאמר רבא משמיה דרב נחמן שליח כדיינים הא אמר רב נחמן לעיל אבל טעה שליח א"ל לתקוני שדרתיך ועוד דבר"פ האיש מקדש אמר רב נחמן האחין שחלקו וכו' אבל שוייה שליח א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אלמא בשליח אפילו בפחות משתות בטל מקח הלכך בשליח דיינים איירי הכא דאלים כחו ור"י פירש כיון דקאמר תלמודא שליח סתם משמע בסתם שליחות שעשאוהו בעלים ופירוש ר"ת עיקר דנקבעה בעיא זו אמתניתין דשום הדיינים שפחתו שתות משמע דבשליח דיינים איירי עכ"ל: ואם הטעה הלוקח כתב רבינו האי שגם בזה המקח בטל וה"ר יונה כתב שאם טעה הוא ונתאנה המקח בטל בכל שהוא וכו' בפרק הנזכר כתב הרא"ש הא דקתני פחתו מכרן בטל ניחא דנתאנו היתומים אבל אם הותירו שתות שנתאנה לוקח אמאי בטל לא יהא כח היתומים גרוע מכח אחר דאין אונאה לקרקעות ומתוך פירש"י משמע דכיון דלגבי אונאת יתומים אמרינן מקחו בטל ה"ה נמי לגבי אונאת לוקח ולסברא זו גם בשליח הדין כן כי היכי דאי טעה שליח ונתאנה המקח בטל דא"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ה"נ אם נתאנה לוקח וכ"כ רבינו האי ז"ל דבשליח אם הותירו שתות מכרן בטל ותמהני למה הזכיר שתות אם רוצה לדמות הותיר לפיחת אפילו בדינר נמי דהא קי"ל שליח כאלמנה וה"ר יונה ז"ל כתב דאם הותיר השליח דינו כאיניש דעלמא שמוכר את שלו וזוכה המשלח ביתרון ואם פיחת א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי עכ"ל. וששאלת על קרקע של יתומים שהכריזו ב"ד וכו' כלל ס"ג סימן ג':

סימן קה - דין המוכרת ומוחלת כתבתה

יכולה אשה שתמכור כתובתה או ליתנה לאחרים בין כולה בין מקצתה והלוקח והמקבל עומדים במקומה וכו' ואם מכרה לבעלה המכר מכר

ואסור לשהותה וכו' בפרק החובל (דף פט:): ומ"ש כדפרישית לעיל הוא בסימן ס"ו: ומ"ש ואפילו אם מת הבעל בחייה אם מתה קודם שנשבעה על כתובתה אין ללוקח ולמקבל כלום במה דברים אמורים כשנתאלמנה ומתה שהיא לא היתה יכולה לפרוע מן היתומים אלא בשבועה אבל נתגרשה ומתה לקוחות נשבעין שבועה שלא פקדתנו ונוטלים כך הוא הגירסא הנכונה בספרי רבינו ובקצת ספרים יש בהם חסרון הניכר ודברים אלו נלמדים ממה שנתבאר בסימן צ"ו: ומ"ש ודוקא שמתה אבל אם היא חיה צריכה לישבע שלא נפרעת ואם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות. וכ"כ הרא"ש פרק הכותב: ומ"ש ואם אמרה שנפרעה אחר שמכרה נאמנת במגו וכו' כ"כ הרא"ש שם: שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ששאלת ראובן שמת והניח בנים ואלמנה ומתה האלמנה וכו' בסוף כלל נ': המוכרת כתובתה בין לבעלה בין לאחרים לא הפסידה שום דבר מתנאי כתובה אבל המוחלת כתובתה לבעלה אף על פי שאסורה לישוב תחתיו מכל מקום מחילתה מחילה והפסידה כתובת בנין דכרין בסוף פרק נערה שנתפתתה (דף נג.) אמר רבא פשיטא לי מוכרת כתובתה לאחרים יש לה כתובת בנין דכרין מאי טעמא זוזי אנסוה מוחלת כתובתה לבעלה אין לה כתובת בנין דכרין מאי טעמא אחולי אחלתיה בעי רבא מוכר' כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי או כמוחלת לבעלה דמי הדר פשטה מוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי: ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפרק י"ז מהלכות אישות: ומ"ש שנראה מדבריו שאפילו בחייו אין לה מזונות כ"כ ה"ה לדעתו ז"ל ושרש"י פירש אין לה מזונות באלמנותה וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל: ומ"ש ואני כתבתי למעלה שיש לה מזונות בחייו וכו' בסימן צ"ג: כתב הרמב"ם המוחלת כתובתה אינה צריכה לא קנין ולא עדים וכו' ג"ז בפרק י"ז מהל' אישות וכתב ה"ה כבר נתבאר פ"ה מהלכות מכירה שאין המחילה צריכה קנין ושם הבאתי ראיה לזה וכן אין צריך לעדים כל שהיא מודה דלא איברו סהדי אלא לשקרי כדאית' בקידושין פרק האומר (סה:): עכ"ל כתוב בתשובת הרשב"א סימן תתפ"ג מוחלת כתובתה לבעלה מה שעשתה עשוי ולא שייך בכי הא טענת נחת רוח וכן כתב הרמב"ם בפרק י"ז ומיהו דוקא במוחלת שלא מחמת אונס ידוע אבל אם נאנסה ומחלה ויש עדים על האונס כגון זה שהיה מתקוטט עמה כדי שתמחול לו והוציאה מביתו ונתפייסה ומחלה לו כדי שתשב עמו בשלום אע"פ שלא מסרה מודעה המחילה בטלה וכל שיש בידה ספוק לעשות אותו אונס ומפחידה הרי זה אונס. כתב עוד הרב המגיד בסוף פרק י"ח מהלכות אישות כבר העלו הרמב"ן והרשב"א דמוחלת עיקר כתובה אינה יכולה לטעון נחת רוח

עשיתי לבעלי שהרי כל הנשים יש להן כתובה ולא תהיה לה איבה אם לא תמחול ואדרבה היא יכולה לומר לו שהוא נותן עיניו לגרשה כשמבקש שתמחול כתובתה משא"כ בנצ"ב עכ"ל: המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל מימרא בפרק הכותב (דף פה:): ומ"ש לפיכך מכרה כתובתה ומת הבעל ואחר כך מתה בנה יכול למחול וכו' שם קריבתיה דר"נ זבינתה לכתובתה בטובת הנאה איגרשה ושכיבא אתו לקוחות וקא תבעו לברתה א"ר נחמן ליכא דליסבה עצה תיזיל ותיחלה לכתובתה דאמה לגבי אבוא ותירתה מיניה ופירש רש"י אתו לקוחות וקא תבעו לברתה הלוקח תבעה הבת לדין לגבות כתובת אמה מאביה וכתב הרא"ש ואין הלשון משמע כן דמה לו ללוקח אצל הבת הילכך הפירוש הנכון הוא שמת גם האב ואין להם יורש אלא זו הבת ואשמעין תלמודא דאף בכה"ג שהמחילה היה לעצמה יכולה למחול לאביה והיא זוכה במקום אביה עכ"ל וסתם רבינו דבריו כדעת הרא"ש: בן שמכר כתובת אמו פירוש שמכר בחיי אביו שאם ימות אביו ואח"כ תמות אמו ויורש הוא את כתובתה שיהיה הלוקח עומד במקומו וכו' בפרק מי שהיה נשוי (דף צא:): ההוא גברא דזבנה לכתובת אמה בטובת הנאה א"ל אי אתיא אם ומערערה לא מפצינא לך שכיבא אם ולא ערערה אתא איהו וקא מערער סבר רמי בר חמא למימר איהו במקום אימיה קאי א"ל רבא נהי דאחריות דידה לא קביל אחריות דידה מי לא קביל. עיין במישרים נתיב כ"ג חלק ד' דינים דשייכים לסימן זה

סימן קו - הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא

המחלק נכסיו לבניו וחלק לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה בין אם הוא בריא או שכיב מרע ואפי' אם לא חילק בפניה רק ששתקה כשנודע לה וכו' בפ"ג דפיאה (דף ה) תנן הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה ר' יוסי אומר אם קבלה אף ע"פ שלא כתב לה איבדה כתובתה ומייתי להאי מתני' בפרק י"נ (דף קלב) וקאמר עלה משום דכתב לה קרקע כל שהוא איבדה כתובתה א"ר במזכה להם על ידה ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת ר' יוסי בר חנינא אמר

באומר לה טלי קרקע זה בכתובתיך ומקולי כתובה שנו כאן ואותבינן עלייהו מדתני סיפא ר' יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה וכו' מכלל דתנא קמא כתיבה וקבלה בעי ובתר הכי א"ל רבא לר"נ הא רב הא שמואל הא ר' יוסי בר תנינא מר מאי ס"ל א"ל שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים איבד' כתובתה ופירשב"ם וס"ל כשמואל רביה דאמר במחלה לפנייה והיא שותקת ואף ע"ג דאיתותב היינו אליבא דרבנן ור"נ אליבא דר"י דאית ליה דקבלה מהניא וה"ה כתיבה וכן דעת רב אלפס שכתב שעשאה שותף בין הבנים איבדה כתובתה ודוקא בשותקת וכ"ש הנך עכ"ל וכתב הרא"ש משמע דהא דר"נ קילא טפי מדכולהו ואע"פ שלא חילק בפניה ולא אמר לה טלי קרקע זו בכתובתיך אלא ידעה שכתב נכסיו לבניו וכתב לה קרקע זו וכשנודע לה שתקה אנו אומדים דעתה דכיון שחלק לה כבוד ועשאה שותף בין הבנים מחלה שיעבוד כתובתה מאלו הנכסים ור"ח פירש דוקא כשעשאה שותף בין הבנים שנתן לה חלק כאחד מן הבנים אז ודאי מחלה כתובתה בקבלה לחודא דחשיבא לה מילתא שהשוה אותה לאחד מבניו אבל כתב לה קרקע כל שהוא כתיבה וקבלה בעינן כת"ק דר' יוסי ואין לשון כיון מורה על פירוש זה אלא משמע שבא להקל הילכך נראין דברי ר"י עכ"ל וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ו מהלכות זכייה ומתנה וגם הר"ן כתב על דברי ר"ח אין דרך זה מיחזור מדקאמר כיון שעשאה שותף בין הבנים משמע דלאקולי אתא למימר דכל דהו סגי ואם כפי שיטה זו אדרבא לאחמורי אתא מכולהו דכתיבה וקבלה בעי לפיכך נראין עיקרן של דברים כדברי ר"ש ז"ל דה"ק שאני אומר וכו' כלומר אנא כר' יוסי ס"ל ופירש הרב ז"ל דר"נ כשמואל רביה פשיט ליה ואיכא מאן דאמר דכר' חנינא דמיקל מכולהו פשיט ליה והאי לישנא דכיון שעשאה כלומר כמאן דמיקל מכולהו ומדברי הרמב"ם נ"ל שהוא מפרש לומר דלא בעינן לא מילתא דרב ולא מילתא דשמואל ולא דר' יוסי בר חנינא אלא כיון שעשאה שותף בין הבנים ולא מיחתה איבדה כתובתה והלשון הזה נוח לי יותר דכיון דא"ל רבא לר"נ הא רב הא שמואל והא ר' יוסי בר חנינא מר כמאן ס"ל אם איתא דס"ל כחד מינייהו ה"ל אלא כפלוני ס"ל מדקאמר שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים וכו' ש"מ דלאקולי טפי מכולהו אתא עכ"ל: ומ"ש בין אם הוא בריא או ש"מ שם בעי רבא בבריא היאך וסלקא בתיקו וכתב הרא"ש ולא מפקינן מיתמי וכן פסק רשב"ם וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות זכייה ומתנה וכן הסכים ה"ה ז"ל וכן דעת הר"ן ז"ל ובספרי הרי"ף שבידי כתוב אחר התיקו הילכך מוקמינן כתובה אחזקתה ועל הבעל להביא ראיה שמחלה ויש לתמוה היאך לא הביאה

הרא"ש בדבריו. ומ"ש ודוקא שחלק לה קרקע וחלק כל נכסיו אבל אם כתב מטלטלי או שלא כתב כל נכסיו לא איבדה כתובתה שם ההוא דאמר פלגא לברתא ופלגא לברת ותילתא לאיתתא בפירי איקלע רב נחמן לסורא לגבי רב חסדא א"ל כה"ג מאי א"ל הכי אמר שמואל אפילו לא הקנה לה אלא דקל אחד לפירותיו איבדה כתובתה א"ל אימור דאמר שמואל התם דאקניא לה בגופא דארעא הכא פירא הוא א"ל מטלטלי קא אמרת מטלטלי ודאי לא קא אמינא ואיתא תו התם ההוא דפלגינהו נכסיה לאתתיה ולבניה שייר חד דיקלא ואסיקנא מגו דנחתא לדקל נחתא נמי לכולהו ניכסיה והרמב"ם בפ"ו מהלכות זכייה ומתנה כתב כלשון הזה כתב לה עמהם מטלטלי בלבד או ששייר לעצמו קרקע כל שהו כתובתה קיימת ותקנת הגאונים הוא ואפילו שייר מטלטלי כל שהו וכתב ה"ה ותקנת הגאונים כו' פירוש כבר נתבאר בהלכות אישות פרק ט"ז שאין האשה גובה מטלטלין אחר מיתת בעלה מדין התלמוד וכיון שכן בששייר מטלטלין לבד איבדה כתובתה דליכא למימר בהו מגו דלא טרפה להו וזה נ"ל שהוא פירוש מה שאמרו בפרק מי שמת בכולהו הוי שיור בר מכתובת אשה במקרקעי תקינו לה רבנן במטלטלי לא תקינו לה אבל הגאונים שהתקינו כתובה אף מן המטלטלין י"ל מגו דנחתא אמטלטלין דשייר נחתא אכולהו נכסי וזה פשוט עכ"ל וכ"כ הר"ן לאחר שתקנו הגדולים ז"ל שתהא כתובה נגבית מן המטלטלין אפילו שייר מטלטלין כל שהו כתובתה קיימת וכ"כ הרמב"ם ז"ל עכ"ל ואע"פ שאחר כך כתב וכי אמרינן דאיבדה כתובתה דוקא בשכתב לה קרקע אבל מטלטלי לא וכדאמרינן בסוגיין מטלטלי ודאי לא קא אמינא לפי דין התלמוד כתב כן: ומ"ש רבינו ומיהו אפילו לא כתב לה אלא דקל לפירותיו היינו מימרא דשמואל שכתבתי בסמוך: ומ"ש או פירות מחוברים והן צריכין עדיין לקרקע חשיב שפיר קרקע בעובדא שכתבתי בסמוך אימור דאמר שמואל דאקני לה בגופא דארעא וכו' כתב רשב"ם וה"ה בפירות מחוברים והא דאמר דקל לפירותיו רבותא הוא דאע"ג דגוף האילן אינה שלה לכשייבש והשתא לית ביה פירי אפ"ה כקרקע דמי וכ"ש היכא דאקני לה פירות גופייהו שגדלו כבר ומחוברים לקרקע והכא פירא בעלמא דהא פירות תלושים מיבעיא לן: ומ"ש ואפילו כתב לה קרקע וחלק כל נכסיו לא איבדה אלא מאותם נכסים אבל אם קנה נכסים אחרים או אפילו באו לידו מאותם הנכסים כגון שמת אחד מהבנים וירשו גובה מהם שם ההוא דאמר תילתא לברת ותילתא לברת ותילתא לאיתתא שכיבא חדא מבנתיה סבר רב פפי למימר לא שקלה אלא תילתא א"ל רב כהנא אילו קני מי לא שקלה כיון דאילו הדר קני שקלה השתא נמי שקלה ופרי"ש

שכיבא חדא מבנתיה. בחייו וירשה שהאב יורש את בתו: אילו קני. נכסים אחרים בתר הכי לית לה לאשה בתמיה הא ודאי אית לה דנהא דמחלה שיעבודה לבנות בשביל שעשאה שותף ביניהם חוב כתובה מיהא לא מחלה שאם תמצא מקום לטרוף כגון שיקנה נכסים טורפת מהם וכדכתב דעתיד אני למיקני נכסים העתידים לבא ישתעבדו לה וכיון דאילו הדר קני מאדם אחר או ממורישי אית לה לאשה השתא נמי כי נפלו לה מאותם נכסים עצמם אית לה דמה לי אותם נכסים עצמם מה לי אחרים שאם נתרצית להקנות המתנה לבנות ולמחול להם שיעבודה לבעלה מיהא לא מחלה מידי אם תמצא מקום לגבות: ומ"ש ודוקא שחלק נכסיו בינה ובין בניו וכו' ז"ל הרא"ש שם כתב רשב"ם לאו דוקא כתב לבניו אלא ה"ה לאחר ודברים הללו קשים לאומרם בלא ראייה דלישנא דשעשאה שותף בין הבנים אינו מורה כן דמשמע דדוקא בשביל כבוד שעשה לה שחלק לה מנכסיו עם בניו שתקה ומחלה אבל אם חלק נכסיו לאחרים מה לה לערער ומה כבוד עשה לה דאית לן למימר שמחלה כתובתה ובשתיקה לא הפסידה כתובתה דמציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי וגם מתניתין מוכח כן דקתני הכותב נכסיו לבניו ולא קתני המחלק נכסיו סתם עכ"ל. ואי מהא לא איריא דרשב"ם לא קאמר אלא בכותב ליורשיו וא"כ מתניתין לא מצי למיתני המחלק נכסיו סתם דהוה משמע אפילו מחלק לשאינם יורשיו ומ"מ מדברי הרמב"ם בפ"ו מהלכות זכייה נראה שסובר כדברי הרא"ש שכתב הכותב נכסיו לבניו בין זכרים בין נקבות ומדנחית למימר בין זכרים בין נקבות משמע דבבניו דוקא קאמר ויש לתמוה על ה"ה שכתב דברי רשב"ם ולא שת לבו לראות אם הרמב"ם חלק עליו. כתב בעל התרומות בשער נ"ט שאין דברים הללו אמורים אלא לענין כתובה ומקולי כתובה שנו כאן אבל ב"ח לא לא שנא אם הלוח חילק כל נכסיו לבניו בפניו והוא שותק ל"ש אם חילק כל נכסיו לבניו בפניו וכתב למלוה קרקע כל שהו ביניהם לא איבד זכות חובו כלל עכ"ל: וכתב ה"ה בפ"ו מהלכות זכייה בשם ר"ש ובשם המפרשים ומדבריהם ז"ל נלמוד דאין דברים הללו אמורים אלא בעיקר כתובה דהיינו ק' וק"ק ואיפשר דאף תוספת דינו כן אבל נדוניא ודאי לא וכ"כ הר"ן ז"ל וז"ל מראים הדברים דדוקא בכתובה ומקולי כתובה אבל בב"ח אי נמי בנדוניא שהיא כב"ח לא עכ"ל וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל מ"א סימן ב' :כתב המרדכי בפרק אלמנה ניזונת על ראובן שהיה לו זקוק ביד שמעון וחלה וצוה לשמעון שיתן הזקוק לאביו ולא מיחתה אשתו והוקל חליו והלך בבית על משענתו ואח"כ הכביד חליו וחזר וצוה לשמעון שיתן הזקוק לאביו ואז מיחתה אשתו והלך ראובן לעולמו וקיים שמעון דברי

המת ואח"כ תבעה היא את שמעון לדין ועיין שם וכבר העירותי על זה
בסימן

סימן קז - הכותב כל נכסיו לאשתו אם קנתה, ויצא עליו שטר חוב

הכותב כל נכסיו לאשתו לא שנא בריא לא שנא ש"מ ויצא עליו ש"ח מוקדם למתנה הפסידה כתובתה וכו' בפרק יש נוחלין (ד' קלב:) הכותב פירות נכסיו לאשתו גובה כתובתה מן הקרקע למחצה לשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליה ש"ח ר"א אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה (וחכ"א תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה) ונמצאת קרחת מכאן ומכאן אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן הלכה תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן מ"ט אומדן דעתא הוא דניחא לה דליפוק עלה קלא דכתבינהו לה כולהו נכסי אפילו חד יומא ופירשב"ם ויצאה עליה ש"ח. שקדם למתנה זו ומיהו לכתובתה לא קדם: תקרע כתובתה. לאו דוקא שהרי אינה מוחלת כתובתה בשביל שום מתנה שנותן לה בעל דאי קנה נכסים אחר כך תגבה מהם כתובתה דאמרינן לקמן בשמעתין שהרי כתב לה דקנאי ודאנא עתיד למיקני אבל מהנהו נכסים דיהיב לה מחלה שיעבוד כתובתה דמינייהו לא תגבה למיקני אבל הואיל ובמתנת חנם באו לידה דאינה נותנת אל לבה שמא יבא ב"ח ויטרפם בחובו הילכך תקרע כתובתה לגבי הני נכסים שלא תטרוף ותעמוד על מתנתה אם אפשר לה להתקיים הילכך כיון דלא הויא מתנה נמצאת קרחת מכאן ומכאן ומיהו מחילה בטעות ליתא דהיא שעתא מתנה גמורה היתה דהא אי בעי בעל מסלק ליה בזוזי: ומ"ש רבינו ל"ש בריא ל"ש ש"מ שם בעי רבא בבריא היאך ולא איפשיטא וכתבו הרי"ף והרא"ש הלכך לא קנתה ולא עשתה אלא אפוטרופא וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מהלכות זכייה. וכתב הרשב"א בסימן אלף ומ"ח אף על פי שיש מן הגדולים שכתבו דבריא שכתב בלשון מתנה וקנו מידו קנתה ובעיא דרבא בשכתב בלשון ירושה לא נתחוורו דבריהם ובמה שעשאה אפוטרופא ודאי דלא הפסידה כתובתה ואין חשש בדבר זה עכ"ל. ולקמן בסמוך אכתוב בזה עיין במישרים נכ"ג ח"א: ומ"ש

וביאר א"א הרא"ש בתשובה הא דלא הפסידה כששייר היינו כשכותב לה סכום מנכסיו וכו' אבל אם כתב לה כל נכסיו ופירש השיור אפי' אם שייר הרבה איבדה כתובתה וכו' עד גורם המחילה בכלל מ"א על אחד שכתב כל נכסיו לאשתו במתנת בריא ושייר לעצמו מקום ישיבתו בב"ה נשאת ונתת בדבר אי אמרינן בכה"ג תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה כיון דשייר לעצמו מקום בב"ה והכרעת לעצמך דאמרינן שפיר תקרע כתובתה אף ע"ג דשייר ויפה הכרעת דלא בעינן מתנה בכל נכסיו דהא אמרינן בפ' מי שמת (קנ:) ה' עד שיכתבו כל נכסיהם ואלו הם שכיב מרע וכו' ואילו כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר חוב לא קא חשיב ואי תקשי לך הא קתני רישא למחצה לשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר אלמא לא מחלה עד שיכתוב לה כל נכסיו יש לומר כשכותב לה סכום בנכסיו כמו מחציתם שלישיתם או רביעיתם אפילו היו לו נכסים מרובים לא מחלה כתובתה אבל כשכתב לה כל נכסיו ופירש ששייר שיור הרבה מחלה כתובתה דכבוד שעשה לה שכתב לה כל נכסיו גורם המחילה כדמשמע לישנא דתלמודא דניחא לה דתיפוק עלה קלא דכתבינהו ניהלה כולהו ניכסי וכ"ש בנדון זה שמוכיח שהשיור היה לטובתה שאם לא שייר לא קנתה שהכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא: וכתב עוד בתשובה הנזכרת עוד כתבת דנכסי דאזדבנו מקמי מתנה ליכא למימר דסלקה שיעבודא דכתובה מינייהו ודמית נכסים הללו שמכר קודם המתנה לנכסים שקנה אחר המתנה דודאי גובה כתובתה מהם נראה לי שאין הנדון דומה לראיה דודאי להבא לא מחלה מן הנכסים שיקנה אבל לשעבר כיון שמחלה שיעבוד כתובתה מן הנכסים שנתן לה אף אם יטרפם בעל חוב כל שכן שמחלה שיעבודה שהיה לה על הנכסים שכבר יצאו מרשותו ונכנסו לרשות הלוקחים ולא היו משועבדים לכתובתה בעוד שהיו כל נכסיו בני חורין לפניו ואם מחלה שיעבוד בני חורין שהניחו הלקוחות איהי דאפסדה אנפשה ובשביל זה לא תחזור על הלקוחות ובודאי אין מחילה לחצאין אלא מחלה כל שיעבוד כתובתה שהיה לה על כל נכסיו שקודם המתנה עד כאן לשונו: בד"א שאבדה כתובתה כשכתב כל נכסיו באשתו ארוסה או גרושה וכו' אבל אם כתב כל נכסיו לאשתו נשואה לא אבדה כתובתה משום דלא קנתה וכו' בפרק הנזכר (דף קלא:): א"ר יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ובעי רבא אם כתב לה כל נכסיו במתנת בריא מאי ואתינן למיפשטה מהא דתניא כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר חוב תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן ובמאי אילימא בשכיב מרע והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופא אלא לאו בבריא

לעולם בשכיב מרע ורבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה וכו': ומ"ש לא שנא יש לו בנים ממנה או אין לו בנים ממנה אלא מאחרת או אין לו בנים כלל ואחיו יורשים אותו שם איבעיא להו אשה אצל בני הבעל או אצל אחין מהו מי אמרינן דלגבי הני נמי מקפיד שיכבדוה ולא עשאה אלא אפוטרופא כדי שיכבדוה ולא נתכוון להקנותה או דילמא להקנותה נתכוון שאינו חושש אם אחיו או בניו מאשה אחרת יכבדוה ואסיקנא דלגבי הני נמי אמרינן דלא עשאה אלא אפוטרופא וז"ל הרמב"ם בפ"ו מהלכו' זכיה כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה אבדה כתובתה ותקרע לפיכך אם יצא עליו שטר חוב והלכו כל הנכסים בחובו שקדם למתנה תשאר היא בלא כלום ולא תקח בכתובתה שקדמה חוב שאומדן דעת היא שבהנאה שבאת לה בשמועה זו שכתב לה כל נכסיו אבדה כל זכות שיש לה בנכסיו חוץ ממתנה זו וכתב הרב המגיד כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה וכו' פירוש במתנה גמורה ולא במינוי אפוטרופסת דבמינוי אפוטרופסת לא אבדה כתובתה וזהו שאמרו שם כשרצו להוכיח בעיין דבריא מהא דהכותב כל נכסיו לאשתו ואמרו במאי אילימא בש"מ והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופוס פירוש ולא קנתה ולא תקנה ולא תקרע כתובה וכן הסכימו ז"ל עכ"ל וכ"כ נ"י בשם התוס' ובשם רבינו האי גאון וכ' בשם הריטב"א שאין לחוש לדברי החולקים על זה ושכן דעת רבו ז"ל: ומ"ש היו לו ב' נשים וכתב כל נכסיו לשתיהן וכו' שם כתב הרא"ש אהא דאמרינן פשיטא בנו ואחר לאחר במתנה ובנו אפוטרופוס ואם כתב כל נכסיו לשתני בניו הוו שניהם אפוטרופוסים ואם כתב חצי נכסי לבני פלוני וחצי נכסי לבני פלוני הראשון מתנה והשני אפוטרופוס מדלא כתב כל נכסי לפלוני ופלוני בני וכן הדין בשתי נשיו ואם כתב כל נכסיו לאשתו ולבנו יראה דלאשתו הוי מתנה ולבנו אפוטרופוס דאשתו לגבי בנו כאחר דמי עכ"ל: ורבינו כתב בטור ח"מ סימן רמ"ו שה"ר ישעיה כתב דכותב לאשתו ובנו תרוייהו אפוטרופוסיו. והרמב"ן והר"ן ז"ל כתבו בשם בה"ג שאם כתב כל נכסיו לשני בניו במקום שיש בנים אחרים לא אמרינן דאפוטרופין שוינהו אלא קנו קנין גמור ומסתברא דכיון דטעמא כדאמרינן פרק מי שמת ופ"ק דגיטין (יד. דהך הלכתא בלא טעמא אין לנו בו אלא מה שמנו חכמים ע"כ ולפ"ז ה"ה כותב כל נכסיו לשתני נשיו דקנו: ומ"ש כתב לאשתו ולאחר האחר קנה החצי ואשתו היא אפוטרופא בשאר החצי פשוט שם בגמרא: שאלה לא"א הרא"ש ראובן חלה וצוה מחמת מיתה וכו' ומה שסיים דכל היכא שיש להוכיח מתוך השטר דהוי מתנה גמורה בטלה האומדנא כן כתבו הרמב"ן והר"ן בשם רבינו האי ורא"מ ז"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה וכתוב

בתשובה להרמב"ן סימן ל"ט שאף ע"פ שיש חולקים בדבר לזה דעתו נוטה וכ"כ נ"י אם פירש בשטר שהוא מקנה לה הקנאה גמורה ולא בתורת אפוטרופסת א"נ שפירש בשטר שתהא רשאה למכור ולתת במתנה לאחרים ודאי קנתה ע"כ וכתב ה"ה בפ"ו מהלכות זכייה יש מי שכתב שאם קנו מידו שאין קנין לאפוטרופסת עכ"ל ורבינו בטור ח"מ סימן רמ"ו כתב דעת ה"ר יונה בזה וכבר כתבתי תשובת הרשב"א בסימן אלף רמ"ח ועיין בתשובות להרמב"ן סימן ע"א והרמב"ם כתב בפרק הנזכר הכותב כל נכסיו לאשתו בין בריא בין ש"מ אף על פי שקנו מידו לא עשאה אלא אפוטרופא על יורשיו בין שהיו יורשי בניו ממנה או מאשה אחרת או אחיו או שאר יורשיו ואם שייר כל שהו בין קרקע בין מטלטלין קנתה כל שכתב לה בד"א בנשואה אבל אם כתב כל נכסיו לאשתו ארוסה או לגרושה אע"פ שלא שייר כלום הרי היא כשאר בני אדם ומתנתו קיימת עכ"ל. כתוב עוד בנ"י היה אומר הרא"ה בשם רבינו הגדול רבו ז"ל דאם הוכר הדבר שהערים במתכוין כדי להפסידה לא איבדה כתובתה דאנן סהדי דאילו ידעה כי דרך שנאה הוא עושה להפסידה שלא מחלה שאין זה מאן דיקר אלא גרף של רעי והיינו דקתני יצא עליה ש"ח וכן נראין הדברים באמת והכל כפי מה שעניי הדיינים רואות הריטב"א ז"ל עכ"ל: כתב הרא"ש בתשובה כלל פ"ד סימן ג' מ"ש בשטר כל יומי מיגר אלמנות זוגתי היא תמשול בכל הנכסים אינה לשון מתנה אלא לשון אפוטרופסת אע"פ שכתוב בו שיור מכמה טעמים חדא שאין כתוב בשטר שכתב לה כל נכסיו אלא לשון ממשלה וזה אינו לשון מתנה אלא לשון אפוטרופסת והאריך בזה: כתוב בתשובות הגאונים לרבי האי ש"מ שאמר תטול פלוני בתי נ' זהובים ופלונית בתי נ' זהובים והיו לו ג' בנות ואשה אחת והבת הגדולה נשואה א"ל אחיו אשתך מה נתן לה אמר לה השאר שלה תשובה דבריו קיימים וכל שאר נכסיו לאשתו ולא אמרינן דלא עשאה אלא אפוטרופסת כיון שחילק לבי בנותיו שהן יורשות נ' נ' ולא כתב לאשתו כל נכסיו בודאי אילו לאדם נכרי נתן עם אשתו מקצ' נכסיו לא היתה אשתו אלא אפוטרופא ועכשיו שלבנותיו כתב ולא לאחרים איך נאמר כי אפוטרופא עשאה על נכסיו והרי נתן לבי מהן מה שחפץ וא"ת שהרי יש גדולה שלא נתן לה כלום כיון שהעמיד ירושת התורה אפי' בא' מבניו הרי קמה ואין צריך לפטור את שאר יורשיו שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל נכסיו לכל מי שירצה עכ"ל:

סימן קח - דין שכיב מרע שאמר: תטל אשתי כאחד

מן הבנים

שכיב מרע שאמר תטול אשתי כאחד מן הבנים אינה חולקת אלא בנכסים שיש לו עתה וכו' בפרק יש נוחלין (דף קכח.) שלח ר' אבא לרב יוסף בר חמא האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כאחד מן הבנים אמר רבא ובנכסים של עכשיו ובבנים הבאים לאחר מכאן וכתב הרמב"ם דין זה בפ"א מהלכות זכייה ופירש"י האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים. וקבלה שנתרצית כדלקמן בפירקין אי נמי לבר מכתובתה נתן לה חלק בנכסיו ובש"מ איירי דדבריו ככתובין וכמסורין אי נמי בבריא וע"י קנין : ובנכסים של עכשיו. שאם נתרבו הנכסים בשעת חלוקה אינה נוטלת כי אם באותן שהיה לו בשעת אמירה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם : ובבנים הבאים לאחר מכאן כלומר לא לפי חשבון הבנים שיש לו עכשיו לבד תחלוק לאחר מותו ותטול חלק גדול אלא אף לפי חשבון כל הבנים של שעת חלוקה נתן לה ונראה בעיני דאפי' אם היו לו בנים מרובים ונתמעטו בחיי האב דשקלה חלק גדול כחשבון מיעוט הבנים הבאין לחלוק בנכסי האב לאחר מיתתו דהא תטול כאחד מכל הבנים קאמר ולשעת חלוקה איכוין דלפי חלקה ההיא שעתא תטול לא שנא נתרבו ולא שנא נתמעטו דהא תטול אשתי כאחד מן הבנים קאמר ר' אבא עכ"ל ולדבריו הסכים הרא"ש ז"ל. והר"ן כתב דהיכא שהיו הבנים מרובים ונתמעטו נסתפקו הראב"ד והרמב"ן ז"ל דאפשר שהדבר ספק אם על שעת מתנה כיון או על שעת חלוקה ולפיכך בין מרובים ונתמעטו בין במועטין ונתרבו ידה על התחתונה עכ"ל והרא"ש כתב בתשובה כלל מ"א שאלת אם הלכה למעשה כדברי רשב"ם לפי שהראב"ד נסתפק בדבר דברי רשב"ם אין להסתפק בהם כיון שנטילתה כאחד מהבנים אזלא בתר שעת חלוקת הבנים בין לרבות בין למעט דמאיזה טעם נחלק ביניהם עכ"ל : ומ"ש רבינו מתו כל הבנים רואין כמה היו בשעת הצוואה וכו' כ"כ שם הרא"ש וז"ל ויראה דאם מתו כל הבנים דשקלה כבנים דהשתא והשאר ליורשים ואפי' נתרבו הבנים אבל מסתבר למימר דשקלה כבנים דהשתא אלא דאמידנא דעתיה דדעתו של אדם קרובה אצל בניו ואינו רוצה לפחות חלק הבנים שיולדו לו אבל היכא דמתו כל בניו מסתברא דאזלינן בתר בנים דהשתא עכ"ל. עיין במישרים נכ"ג ח"א כתב הר"ן ז"ל וא"ת מאי קמ"ל ר' אבא כתב הראב"ד דהא קמ"ל שלא איבדה

כתובתה באותו החלק אלא נוטלתו יתר על כתובתה ואפי' לר"נ דאמר כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה ה"מ במחלק נכסיו אבל זה אינו מחלק ולטפויי קאתי עוד י"ל דהא קמ"ל שאע"פ שאם עשאה יורשת לא אמר כלום אפי"ה כי אמר תטול לשון מתנה הוא ולא אתי כאחד מן הבנים ומבטל ליה עכ"ל מתנת ש"מ או הודאתו אם אשה גובה כתובתה ממנה כתבה מה"ר איסרלן סימן פ"ו ועיין במ"ש בטור זה סימן ק':

סימן קט - שכיב מרע שאמר: תנו מאתיים זהובים לאשתי בכתבה

שכיב מרע שאמר תנו ק"ק זוז לאשתי בראוי לה נוטלת לבד מכתובתה ואם אמר תטול ק"ק זוז בכתובתה לא תטול שתיהן אלא ידה על העליונה וכו' ברייתא בס"פ יש נוחלין (דף קלח.) ומ"ש בשם הרשב"ם בספרי רבינו יש חסרון הניכר וה"ג בספרים המדוייקים כתב הרשב"ם דה"ה נמי אם אמר תנו ק"ק זוז לאשתי סתם דהויא דינא הכי דידה על העליונה וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאם אמר תנו ק"ק זוז לאשתי סתם דהוי מתנה לבד מכתובתה. כתב הרמב"ן משמע דכי אמרינן בכתובתה ידה על העליונה כשאמר כן שלא בפניה או שלא חלק נכסיו אבל חלק נכסיו אפי' שלא בפניה ואמר לה טלי זה בכתובתיך הפסידה כתובתה כשם שהפסידה בקרקע לר' יוסי בר חנינא דלדידיה לא שייך לחלק בין מטלטלין לקרקע ע"כ. כתב בעל התרומות בשער נ"ט בשם הראב"ד שהמחלק נכסיו לפני אשתו ואמרו לו האי אתתא מה תהא עליה ואמר לה ינתנו ליך אלף זוז ולא אמר שום לישנא יתירה אם לא אמר בכתובה אינה נוטלת אלא מה שצוה לה ע"כ ומדברי בעל העיטור משמע שאם רצתה נוטלת אלף זוז בתורת מתנה וחוזרת וגובה כתובתה וקצת משמע דהכי ס"ל לבעל התרומות. כתב הרא"ש בתשובה כלל פ"ג על אחד שזיכה בתורת צוואה מחמת מיתה לאשתו שתדור בבית דירתו כל ימי חייה וכמו כן זיכה לה אלפים זהובים מנכסיו והשיב משמע מתוך לשון הצוואה שזיכה לה אלפים זהובים הילכך ידה על העליונה רצתה נוטלת בכתובתה רצתה נוטלת כתובתה ולא האלפים אבל לא תטול שתיהם: ש"מ שצוה שיתנו לאשתו בגדיה נוטלת כל בגדיה בין של חול בין

של שבת כ"כ הרא"ש בתשוב' סוף כלל ע"ו דכל מידי דמיקרי בגדים נתן לה כדאמרינן גבי ש"מ שאמר נכסי לפלוני וכתב עוד שם דאם אמר מלבושים גם הסרבל ואונקלי ומעפורת וסודר בכלל דכל דבר שאדם לובש ומתעטף הכל נקרא מלבוש והביא ראיה לדבר:

סימן קי - שכותבין שובר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה

האשה שבאה ליפרע מכתובתה והוא במקום שאין כותבין כתובה או במקום שכותבין והביאה עדים שאבדה כתובתה וצריכים לכתוב שובר וכו' כותב לה אע"פ שאין בעלה עמה והוא שיכיר שם האשה ושם בעלה והבעל נותן שכר הסופר משנה וגמ' פרק גט פשוט (ד' קסז): ת"ח שחתם על שובר כתובת אשה שנפרעה וכו' שם ההוא תברא דהוה חתום עלה רבה בר בר חנא אתא לקמיה ההיא אתתא אמרה ליה לאו אנא הוא אמר אנא נמי אמרי להו לאו איהי היא ואמרו לי מיקש הוא דקשה לה ובגר לה קלא אמר אביי אע"ג דאמור רבנן כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק ההוא תברא דהוה חתים עלה רבי ירמיה בר אבא אמרה ליה לאו אנא הואי א"ל איברא אנת הות אמר אביי אע"ג דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כיון דדק דק: המוצא שובר כתוב על שם האשה שנפרעת כתובתה בזמן שהאשה מודה וכו' ברייתא בסוף פרק קמא דמציעא (יט):

סימן קיא - דין כתבת בנין דכרין

תנאי כתובה שיהיו בניה זכרים יורשים כתובת אמן וכו' אפילו לא נכתב בכתובתה וכו' וזהו שנקרא כתובת בנין דכרין בס"פ נערה שנתפתתה (דף נב.) (תנן לא כתב לה בנין דיכרין דיהווי ליכי מינאי אינון יירתון כסף

כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון חייב שהוא תנאי ב"ד ובגמרא א"ר יוחנן משום רשב"י מפני מה התקינו כתובת בנין דכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו ואימא דאב לירות דבעל לא לירות ופירש"י נדוניא דיהיב אב לבתו לירתון בנין דיליה אבל שאר כתובות נכסי הבעל כגון מנה ומאתים ותוספת דבעל לא לירתון. א"כ אב נמי מימנע ולא כתב. אימא היכא דכתב אב נדוניא לבתו לכתוב בעל תנאי כתובת בנין דכרין היכא דלא כתב אב נדוניא לבתו לא לכתוב בעל תנאי כתובת בנין דכרין לא פלוג רבנן. ונגבי ממטלטלי ככתובה שויה רבנן תטרוף ממשעבדי יירתון תנן ואימא אע"ג דליכא מותר דינר במקום דמיעקר נחלה דאורייתא לא תקינו רבנן: ומ"ש כיצד היו לו ב' נשים לזו בן וכתבתה אלף זוז ולזו בן וכתבתה ת"ק זוז ומתו בחייו כל אחד נוטל כתובת אמו ואח"כ חולקין המותר משנה פרק מי שהיה נשוי (צא.) : ומ"ש ואינה נגבית אלא מבני חרי וכו' בר"פ מי שהיה נשוי (צ:) אמרו ש"מ כתובת בנין דכרין לא טרפה ממשעבדי: ומ"ש ודוקא במקרקעי שיש שם קרקע כדי ב' הכתובות אבל אם אין שם אלא מטלטלי לא וצריך שיהיה שם מותר על ב' הכתובות כל שהוא אפילו דינר ומיהו אפילו אין המותר אלא מטלטלי שפיר דמי משנה שם מי שהיה נשוי ב' נשים ומתו ואח"כ מת הוא והיתומים מבקשים כתובת אמן ואין שם אלא כדי ב' כתובות חולקין בשוה היה שם מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן אם אמרו יתומים הרי אנו מעלים על נכסי אבינו מותר דינר כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להן אלא שמין את הנכסים בב"ד ר"ש אומר אפילו יש נכסים שאין להם אחריות אינו כלום עד שיהא שם נכסים שיש להם אחריות יותר על ב' הכתובות דינר וכתב הרא"ש על הא דר"ש ולרבנן אפילו מטלטלי הוי מותר דמקיים בהו נחלה דאורייתא אבל בהא מודו רבנן לר"ש דבעיא מקרקעי שיעור שתי כתובות דתנאי כתובה ככתובה ודוקא ממקרקעי גביא כתובת בנין דכרין ואע"ג דתקינו רבנן בתראי למיגבי כתובה ממטלטלי לכתובת בנין דכרין לא תיקון עכ"ל אבל הרי"ף לא כ"כ משמע דס"ל דרבנן פליגי אר"ש ואמרי דבמטלטלי נמי איתא אע"ג דכתובה ליתא במטלטלי ואת"ל דס"ל דלרבנן נמי ליתא אלא במקרקעי מ"מ למאי דתקינו רבנן בתראי דכתובה גביא ממטלטלי כתובת בנין דכרין נמי איתא במטלטלי והרמב"ם בפיי"ט לא חילק בכתובת בנין דכרין בין קרקע למטלטלי אבל בפיי"ו כתב וז"ל תקנו הגאונים בכל הישיבות שתהיה האשה גובה כתובתה אחרי מות בעלה אף מן המטלטלין ופשטה תקנה זו ברוב ישראל וכן שאר תנאי כתובה כולן ככתובה הן וישנן במטלטלין כקרקע חוץ מכתובת בנין דכרין שלא מצאנו

מנהג ירושתן פשוט בכל הישיבות לפיכך אני אומר מעמידין אותה על דין התלמוד שאין יורשין כתובת אמן אלא מן הקרקע עכ"ל ואע"פ שאפשר לומר דהשתא דנהיגי למיכתב בכתובה דמשעבד לה מטלטלי אגב מקרקעי כל תנאי כתובה בכלל ואפילו כתובת בנין דכרין נמי נגבית מן המטלטלין מ"מ מדתלה הטעם בשאין מנהג ירושת כתובת בנין דכרין פשוט בכל הישיבות שרבים מהגאונים אומרים שאינו נוהג עתה כלל וכמ"ש רבינו בסוף סימן זה ולפיכך העמידה על דין התלמוד משמע דאפילו שיעבד בכתובה מטלטלי אגב מקרקעי מעמידין אותה על דין התלמוד וכ"נ מדברי הרא"ש שבפסקי' ובתשובה כלל ל"ו סימן ז' כתב שאינה נוהגת אלא במקרקעי ולא חילק בין שיעבד בכתובה מטלטלי אגב מקרקעי ללא שיעבד כך היה נ"ל אלא שהריב"ש בתשובה סימן ק"ו אחר שהביא דברי הפוסקים כתב הסכמת הרא"ש ושכן דעת הרמב"ם ז"ל ואח"כ כתב אבל נראה שעתה שכותבין בכל הכתובות מטלטלי אגב מקרקעי והיא נגבית מן המטלטלין מן הדין בזולת תקנת הגאונים גם כתובת בנין דכרין נגבית מן המטלטלין דתנאי כתובה ככתובה עכ"ל ומ"ש דצריך שיהיה מותר על שתי הכתובות דינר כבר נתבאר הטעם ומשמע בגמרא דמותר בעינן דוקא דינר אבל פחות מדינר לא הוי מותר: ומ"ש אפילו יש ב"ח שצריך לפרוע לו המותר יש כאן כתובת בנין דכרין אפילו אם החוב יותר מהמותר שעל שתי כתובות וכו' שם כתבו הרי"ף והרא"ש והיכא דאיכא ב"ח ואיכא מותר על שתי כתובות מאי דשקל ב"ח כ"ע ל"פ דהוי מותר והני שקלי כתובת אמן והני שקלי כתובת אמן וכתב הר"ן על זה בגמרא איכא מ"ד דכתובה אינה כשאר חוב ולא הוי מותר לפי שיכולין בני השנייה לומר לא יצא שטר עלינו אם הם המוציאים ש"ח ומקבלין ולא פורעין ונמצא שאין כאן נחלה דאורייתא ולא אתקון ירושת בנין דכרין למיעקר נחלה דאורייתא אבל בב"ח כ"ע ל"פ דהוי מותר הואיל והשטר יוצא על כולם נמצאו כולם פורעין והיא נחלה שלהם שעשו בה מצות פריעת חוב אביהן ע"כ. ומ"ש רבינו אפילו אם החוב יותר מהמותר שעל ב' כתובות יפרעו לב"ח ומה שיותר יחלקו כפי ב' הכתובות יתבאר בסימן זה אצל מ"ש אין שם אלא כדי כתובה הראשונה וכו': לא היה שם קרקע כדי ב' כתובות זה על עיקר הדין דכתובת בנין דכרין ליתא אלא במקרקעי כמו שנתבאר: ומ"ש או שיש שם קרקע ואין שם מותר דינר אין כאן כתובת בנין דכרין מבואר במשנה שכתבתי בסמוך ומ"ש אפילו יש עליהם חוב ולא אמרינן בפרעון חוב יתקיים נחלה דאורייתא והמותר על הפרעון יחלקו כפי ב' הכתובות אלא כיון שאין שם מותר אין כאן כתובת בנין דכרין יתבאר בסימן זה

אצל מ"ש אין שם אלא כדי כתובה הראשונה וכו': אפילו היה ראוי ליפול להם ירושה מאבי אביהם בענין שיהיה שם מותר לא חשיב מותר משנה פרק מי שהיה נשוי היו שם נכסים בראוי אינם כבמוחזק: ומ"ש אפילו מת אבי אביהן קודם שיחלקו כיון שלא היה שם מותר דינר בשעת מיתה לא חשיב מותר כך הוא הגירסא הנכונה אע"פ שבספרים שבידינו יש חסרון וכמ"ש היא הגירסא הנכונה כך מבואר בדברי הרא"ש שם: אמר בן הכתובה הגדולה הריני מעלה הנכסים דינר כדי שיהא שם מותר וכו' אין שומעין לו מבואר במשנה שכתבתי בסמוך: ומ"ש היו מרובין בשעת מיתה ויש שם מותר ונתמעטו וכו' שם פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהם יורשים: ומ"ש והיכא שלא נשאר כדי ב' כתובות שמין לכל אחד כפי חלקו שהיה לו בנכסים פשוט הוא וכתב הר"ן דהא דמרובין ונתמעטו כבר זכו בהם יורשים דוקא כגון דאתזול או אשתדוף נכסי אבל נמצאת שדה שאינה שלו לא דהא איגלאי מילתא למפרע דבשעת מיתה לא הוה בהו מותר דינר: ומ"ש וכן אם היו מועטים ואין שם מותר ונתרבו כבר זכה בן הקטנה ואין כאן כתובת בנין דכרין מימרא דרב נחמן שם: והא דבעינן שיהא שם מותר דינר דוקא בששתיהן מתו בחייו וכו' אבל אם מתה אחת בחייו ואחת אחר מותו וכו' אז א"צ שיהיה שם מותר וכו' שם (דף צ:) דייק אמתניתין ש"מ כתובה נעשית מותר לחבירתה ממאי מדלא קתני אם יש שם מותר דינר ואסיקנא דהכי הלכתא ופירש"י כתובה נעשית מותר לחבירתה דאע"ג דלא תיקון כתובת בנין דכרין א"כ יש מותר על ב' הכתובות דינר דלא מיעקרא נחלה דאורייתא ה"מ כי מתו שניהם בחייו דתרוייהו אתו בתורת בנין דכרין אבל אחת בחייו ואחת במותו שהשנייה נגבית בתורת חוב אין לך ירושה גדולה מזו ולא מיעקרא נחלה דאורייתא שכשמת נפלו נכסים לפני יורשים וכשיצא ש"ח על אביהם אלו ואלו עושין מצוה לפרוע חובת אביהם והיא היא ירושתן לפיכך כתובה זו נעשית כמותר ליורשה וגובין בני הראשונה כתובת בנין דכרין: ומ"ש ונשבעה על כתובתה אותה שמתה אחרי מותו קודם שמתה שאם לא כן אין בניה יורשין כתובתה הכי אוקימנא בפרק הנשבעין (דף מח) דאם מתה ולא נשבעה אין יורשיה נוטלין כתובתה ונתבאר בסימן צ"ו: ומ"ש ואותה שמתה בחייו ואף על פי שלא נשבעה בניה נוטלין כתובת בנין דכרין שאין עליה שבועה שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים פשוט הוא והיכא דמתה שנייה קודם שתשבע כתב הרמב"ם בפ"ט מהלכות אישות בני הראשונה יורשין כתובת אמן בלבד והשאר חולקין בשוה וכתבו הג"מ שכ"כ סמ"ג בשם הגאונים: ומ"ש בשם בעל העיטור עיין במרדכי: ומ"ש רבינו וכ"ש אם מתו שתיהן אחר מותו שבני כל אחת

נוטלין כתובת אמן אפילו אם אין שם מותר שהרי באים בתורת חוב פשוט הוא: ומ"ש וכן אם גירש אחת כלומר ולא פרע לה כתובתה ומתה אחת בחייו וכו' בני המתה נוטלין כתובת בנין דכרין אפילו אם אין שם מותר וכו' ג"ז פשוט: ומ"ש אין שם אלא כדי כתובה הראשונה לא אמרינן יפרעו לבני שנייה שבאים בתורת חוב וכו' ארישא קאי היכא דמתה אחת בחייו ואחת אחר מותו ונשבעה על כתובתה אותה שמתה אחר מותו ודין זה מבואר בדברי הרא"ש פרק מי שהיה נשוי מהא דקאמר ש"מ כתובה נעשית מותר לחבירתה וז"ל ואם לא היו שם נכסים אלא כשיעור כתובה הראשונה ופרעו מהם כתובה השנייה לא יטלו בני הראשונה המותר כיון דאי הוי שקלי כתובת אמן מיעקרא נחלה דאורייתא כי לא היה שם מותר דינר אע"פ שפרעו כתובת השנייה לית כאן כלל דין כתובת בנין דכרין כיון שלא היה שם מותר דינר יתר על כתובת אמן וכן פירש"י בב"ח שיש שיעור שתי כתובות ומותר דינר והוא משועבד לב"ח אבל אם אין שם מותר דינר על ב' כתובות אע"פ שהם צריכים לפרוע חוב אביהם לא אמרינן הרי קיימי נחלה דאורייתא והמותר יחלקו ביניהם כל אחד כפי חלק המגיעו והיינו טעמא כיון דבשעת מיתה לא היה שם מותר זכו מיד בני כתובה הקטנה לחלוק בשוה וכשבא אח"כ ב"ח לגבות חובו ה"ל כדבר שנתחדש אח"כ ביניהם דהא קי"ל ב"ח מכאן ולהבא הוא גובה ואינו מבטל הזכות שזכו בני הקטנה מידי דהוה אמועטין ונתרבו עכ"ל: וכאשר הדין במתה אחת בחייו ואחת אחר מותו כן הדין אם מתה אחת בחייו והשנייה קיימת וכו' עד וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה בר"פ מי שהיה נשוי כתב הרא"ש ז"ל כתב ר"ח ז"ל מסוגיא דהא שמעתא שמעינן דאם מתה גם זו שנשארה אחריו יש להן כתובת בנין דכרין לבני הראשונה אבל כד איתא בחיים לא אשכחן ויש מן הגאונים שאמרו כן בתשובותיהם וטעמא דמילתא משום דאינצויי כי האי ודאי חיישינן לפי שאין בני השנייה נוטלין כלום אלא אמן ובני הראשונה נוטלין כל הנכסים והם יוצאים נקיים מהם לגמרי ויש מהגאונים שאמרו שאף בחיי השנייה נוטלין ודייקינן מדקתני מתניי שנייה ויורשיה קודמין וכי היכי דדייקי על יורשיה מוקדם הוא דקדמי הא איכא שקלי ה"נ דייקינן בשנייה מוקדם הוא דקדמה הא איכא שקלי וכן מסתברא דאם איתא דבחייה לית להו לבני הראשונה גם אחרי מותה נמי לית להו דכבר זכו בהם בני השנייה בנכסים כי היכי דאמרינן במועטים ונתרבו עכ"ל וכדבריו כתב הר"ן ז"ל וכי ה"ה בפ"ט מהלכות אישות שכן עיקר ושכן העלו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שלא כדברי המרדכי שכתב בפרק מי שהיה נשוי בשם הר"ם דכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא לא עבדינן בה עובדא

כתבו הר"ן וה"ה שיש מי שאומר דנהי דכתובה נעשית מותר לחבירתה אין בני הראשונה נוטלין כלום אלא כשהנכסים מספיקים לשתיה הכתובות ושהכריע הרשב"א שאין זה כלום: כתב הרמב"ם בפ"ט מהלכות אישות דהיכא דמתו השתי נשים אחריו ולא נשבעו חולקין כל הבנים בשוה ואין שם ירושת כתובה לפי שאין לאלמנה כתובה עד שתשבע אחת נשבעה ואחת לא נשבעה זו שנשבעה בניה יורשין כתובתה תחלה והשאר חולקין אותו בשוה ע"כ ודברים ברורים הם: המוכרת כתובתה בין לבעלה בין לאחרים לא הפסידה כתובת בנין דכרין וכו' אבל אם מחלה כתובה לבעלה הפסידו בניה כתובת בנין דכרין מימרא דרבא ס"פ נערה שנתפתתה (דף נג.): כתב הרמב"ם בפ"ט אין הבנים יורשים כתובת אמן בתנאי זה עד שיהיה שטר הכתובה יוצא מתחת ידם אבל אם אין שם שטר הכתובה אין להם כלום שמא מחלה אמם ואם אין דרכם לכתוב כתובה יש להם: מי שצוה בשעת מיתה שלא יירשו בניו כתובת בנין דכרין אין שומעין לו וכו' יש ללמוד כן מדין האומר אל יזונו בנותי מנכסי וכו' דאיתא בפרק מציאת האשה (דף סח.): וכמו שיתבאר בסימן קי"ב: ורבים מהגאונים כתבו שאין כתובת בנין דכרין עתה נוהג כלל וכו' וכ"כ בעל העיטור ורבינו האי כתב שהיא נוהגת וכו' כל זה כתב המרדכי בס"פ נערה שנתפתתה: ומ"ש בשם ריב"א ור"ש שנוהגת אפילו במטלטלי וכו': ומ"ש בשם הרמב"ם כבר נתבאר בתחלת סימן זה ומ"ש בשם הרמ"ה ודאי כתובת בנין דכרין נהיגא האידנא וכו' כ"כ במישרים בשמו וז"ל תשובת הרשב"א ולענין כתובת בנין דכרין כבר ידעת שנחלקו בה הגאונים דיש מהם מי שאומר שאינה נוהגת אלא שרבינו האי אומר שהיא נוהגת וגם הר"ף והרמב"ם כתבו בהלכותיהם ור"ח כתב שאפילו עיקר התקנה לא היתה אלא כשמתו שתיהן אפילו אחת בחייו ואחת לאחר מותו אבל כשאחת עודנה קיימת לא אשכחן ובהא איכא משום אינצויי כיון דהני שקלי והאי לא שקיל מידי וגאונים אחרים לא הסכימו על דעתו גם לע"ד אין נ"ל מסוגיית הגמרא כדבריו ומ"מ מסתברא שאין דין כתובת בנין דכרין אפילו עכשיו אלא במקרקעי כדינא דגמרא דלא אשכחן לגאונים ז"ל שעשו מטלטלין כקרקע לכתובת בנין דכרין ודיה לתקנתא דתוקמה אדינא והבו דלא נוסף עלה ועוד דאשכחן לגאוני קמאי דפרישי הכי בהדיא שכך השיב הגאון חנניה ב"ר יהודה וגם מגדולי פוסקי הלכות כתבו כן בפירוש דאפילו למ"ד דלא בטלו דוקא במקרקעי אבל במטלטלי לא מצינו תקנה לגאונים ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל ובעל העיטור ומ"מ אני רואה שפשט המנהג ביניכם לפי מ"ש רבינו הגדול הר"מ לגבות אותה גם עכשיו ואפילו מהמטלטלין וכל כיוצא

בדברים אלו הכל הולך אחר המנהג שזה כדרישת לשון הדיוט שאמרו בפרק המקבל (דף קד.) עכ"ל ומ"ש רבינו ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל כבר נתבאר בתחלת סימן זה ושם כתבתי דעת הריב"ש דהשתא דכתבין בכתובות דילן מטלטלי אגב מקרקעי אפילו לדעת הרמב"ם והרא"ש ז"ל גביא נמי אף ממטלטלי וכתב עוד באותה תשובה אחר שרוב הגאונים כתבו והשיבו הלכה למעשה שהיא נגבית והרי"ף והרמב"ם והרמב"ן ז"ל לא הזכירו תקנת שום גאון כנגדם כבר נראה שלא חשו לדברי אותם הגאונים שאמרו שאין לגבותה ואן אם יבא אדם לגבותה מגבין ליה עכ"ל. כתב הרמב"ם בפיי"ט שאם נתן כל נכסיו לאחרים במתנת ש"מ הואיל ומתנת ש"מ אינה קונה אלא לאחר מיתה הרי המתנה וחיוב התנאים באים כאחד ולפיכך בניו יורשים כתובת אמן שמתה בחיי בעלה ב"ה ואם נתנה במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה אע"פ שכתב הרמב"ם בפרק י' מזכייה ומתנה שהיא כמתנת ש"מ היינו לענין הפירות אבל לענין הגוף דין מתנת בריא יש לה וכן מפורש בדברי הרמב"ם שם וכ"כ בפירוש המרכי פרק י"ג בשם תשובת הר"מ: כתוב בתשובות הר"ש בר צמח ראובן מת והיו לו שתי נשים והיו לו בנים מהאחת שמתה בחייו ואין לו בנים מהשנייה ונתן מנכסיו במתנת ש"מ והשנייה באה לגבות כתובתה שקודמת למתנת ש"מ ובני הראשונה אומרים הם קודמים מפני תנאי כתובת בנין דכרין ונשאל הריב"ש על זה והשיב דכתובת בנין דכרין קודמת למתנת ש"מ וכתובת שנייה קודמת לכתובת בנין דיכרין אלא שנסתפק לו אם דין כתובת בנין דיכרין הוא כשאר בנין לשנייה או לא ורצה לעמוד על דעת הר"ש בר צמח וכתב לו במאי דבדיק לן מר כתובת בנין דכרין אף ע"ג דבין אית להו כתובת בנין דיכרין בין לית להו אינהו ירתי כולהו נכסי מיהו נ"מ לענין מתנת ש"מ שנתן אביהם דאי אית להו אינהו קדמו דמתנת ש"מ כמשעבדי דמיא כדכתב מר ואי לית להו כתובת בנין דכרין ומכח אביהם שקלי מתנת ש"מ קדמה לישנא דמתניתין דפרק נערה משמע דבעינן שיהיו בנים לזו ולזו דקתני אינון ירתון כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון והביא כמה ראיות להוכיח דדוקא תנן כתובת בנין דכרין כבר ידעת שנחלקו בה הגאונים דיש מהם מי שאומר שאינה נוהגת אלא שרבינו האי אומר שהיא נוהגת וגם הרי"ף והרמב"ם כתבו בהלכותיהם ור"ח כתב שאפילו עיקר התקנה לא היתה אלא כשמתו שתיהן אפילו אחת בחייו ואחת לאחר מותו אבל כשאחת עודנה קיימת לא אשכחן ובהא איכא משום אינצויי כיון דהני שקלי והאי לא שקיל מידי וגאונים אחרים לא הסכימו על דעתו גם לע"ד אין נ"ל מסוגיית הגמרא כדבריו ומ"מ מסתברא שאין דין כתובת בנין דכרין אפילו עכשיו

אלא במקרקעי כדינא דגמרא דלא אשכחן לגאונים ז"ל שעשו מטלטלין
קרקע לכתובת בנין דכרין ודיה לתקנתא דתוקמה אדינא והבו דלא
נוסיף עלה ועוד דאשכחן לגאוני קמאי דפרישי הכי בהדיא שכך השיב
הגאון חנניה ב"ר יהודה וגם מגדולי פוסקי הלכות כתבו כן בפירוש
דאפילו למ"ד דלא בטלו דוקא במקרקעי אבל במטלטלי לא מצינו תקנה
לגאונים ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל ובעל העיטור ומ"מ אני רואה שפשט
המנהג ביניכם לפי מ"ש רבינו הגדול הר"מ לגבות אותה גם עכשיו ואפילו
מהמטלטלין וכל כיוצא בדברים אלו הכל הולך אחר המנהג שזה כדרישת
לשון הדיוט שאמרו בפרק המקבל (דף קד.) (עכ"ל ומ"ש רבינו ולזה
הסכים א"א הרא"ש ז"ל כבר נתבאר בתחלת סימן זה ושם כתבתי דעת
הריב"ש דהשתא דכתבינן בכתובות דילן מטלטלי אגב מקרקעי אפילו
לדעת הרמב"ם והרא"ש ז"ל גביא נמי אף ממטלטלי וכתב עוד באותה
תשובה אחר שרוב הגאונים כתבו והשיבו הלכה למעשה שהיא נגבית
והרי"ף והרמב"ם והרמב"ן ז"ל לא הזכירו תקנת שום גאון כנגדם כבר
נראה שלא חשו לדברי אותם הגאונים שאמרו שאין לגבותה ואין אם יבא
אדם לגבותה מגבין ליה עכ"ל. כתב הרמב"ם בפ"ט שאם נתן כל נכסיו
לאחרים במתנת ש"מ הואיל ומתנת ש"מ אינה קונה אלא לאחר מיתה
הרי המתנה וחיוב התנאים באים כאחד ולפיכך בניו יורשים כתובת אמן
שמתה בחיי בעלה ב"ה ואם נתנה במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה
אע"פ שכתב הרמב"ם בפרק י' מזכייה ומתנה שהיא כמתנת ש"מ היינו
לענין הפירות אבל לענין הגוף דין מתנת בריא יש לה וכן מפורש בדברי
הרמב"ם שם וכ"כ בפירוש המררכי פרק י"ג בשם תשובת הר"מ: כתוב
בתשובות הר"ש בר צמח ראובן מת והיו לו שתי נשים והיו לו בנים
מהאחת שמתה בחייו ואין לו בנים מהשנייה ונתן מנכסיו במתנת ש"מ
והשנייה באה לגבות כתובתה שקודמת למתנת ש"מ ובני הראשונה
אומרים הם קודמים מפני תנאי כתובת בנין דכרין ונשאל הריב"ש על זה
והשיב דכתובת בנין דכרין קודמת למתנת ש"מ וכתובת שנייה קודמת
לכתובת בנין דיכרין אלא שנסתפק לו אם דין כתובת בנין דיכרין הוא
כשאר בנים לשנייה או לא ורצה לעמוד על דעת הר"ש בר צמח וכתב לו
במאי דבדיק לן מר כתובת בנין דכרין אף ע"ג דבין אית להו כתובת בנין
דיכרין בין לית להו אינהו ירתי כולהו נכסי מיהו נ"מ לענין מתנת ש"מ
שנתן אביהם דאי אית להו אינהו קדמו דמתנת ש"מ כמשעבדי דמיא
כדכתב מר ואי לית להו כתובת בנין דכרין ומכח אביהם שקלי מתנת
ש"מ קדמה לישנא דמתניתין דפרק נערה משמע דבעינן שיהיו בנים לזו
ולזו דקתני אינון ירתון כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון והביא

סימן קיב מזונות הבנות, ממה נזונות ועד כמה, וכל

דיניהם

תנאי כתובה שיהיו בנותיה ניזונות מנכסיו אחרי מותו עד שינשאו או עד שיבגרו אפילו לא נכתב או אפילו אין לה כתובה ובמקום שאין כותבין משנה בס"פ נערה שנתפתתה (דף נב:) לא כתב לה בן נוקבן דיהויין ליכי מינאי יהויין יתבן בביתי ומתזנן מנכסי עד זמן דתנסבן לגוברין חייב מפני שהוא תנאי ב"ד בגמרא (דף נג:) רב תני עד דתלקחן ולוי תני עד דתבגרן בגרה ולא אינסיבא אינסיבא ולא בגרה כ"ע ל"פ דלית לה כי פליגי בארוסה ולא בגרה דרב סבר לית לה ולוי סבר אית לה כתנאי עד מתי הבת ניזונת עד שתתארס משום ר"א אמרו עד שתבגר רב כת"ק ולוי כר"א וכתבו הרי"ף והרא"ש והלכתא כרב דקאי כת"ק וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפיי"ט מה"א: ומ"ש ניזונות מנכסיו אחרי מותו כלומר אבל בחייו אינו חייב במזונותיהן מבואר שם במשנה ומיהו דוקא כשהן יותר על שש אבל פחות משש חייב לזונן מתקנת אושא כדאיתא בגמרא וכבר כתב כן רבינו לקמן בסימן זה: ומ"ש ואע"פ שניזונת מן האחים מעשה ידיה ומציאתה לעצמה פלוגתא דאמוראי ר"פ נערה שנתפתתה (דף מג.) (ופסק רב אשי הלכה כרב דאמר הכי: ומ"ש בגרה הבת או נתארסה אפילו בקטנותה אין לה מזונות כן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל בפיי"ט וכתב ה"ה אבל ר"ח פירש דדוקא ארוסה נערה הוא שאבדה מזונות משעת אירוסין לפי שאירוסיה אירוסין גמורים מדאורייתא אבל קטנה לא הפסידה באירוסין בלבד וזהו דעת בעל העיטור והרשב"א ז"ל והר"ן ג"כ כתב בשם ר"ח ובעל העיטור דדוקא כשאירסוה בנערותה אבל כשאירסוה בקטנותה לא דלאו כל כמינייהו לארסה כשהיא קטנה להפקיע מזונותיה והרשב"א הוסיף דמסתברא דאפילו אירסוה לדעתה לא הפסידה מזונותיה משום דאין מעשה קטנה כלום וכדתנן בפרק מציאת האשה (סח.) יתומה שהשיאוה אמה או אחיה לדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז וכו' ולפי טעמו ז"ל אפילו מחילה בפירוש לא מהניא וצ"ע בדן זה וכו' ומ"מ בתר תקנתא דתקון בתראי ז"ל שיהיו

הבנות ניזונות מן המטלטלין מחלה בפירוש פשיטא דמהני עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה: קטנה שהשיאוה האחים ומיאנה יש לה מזונות אירסה אביה ונתגרשה מן האירוסין ומת יש לה מזונות וכן נתאלמנה מן האירוסין אפילו היא שומרת יבם יש לה מזונות כך הוא הגירסא בספרי רבינו המדוייקים ודינים אלו בס"פ נערה שנתפתתה (צג:) בעו מרב ששת ממאנת יש לה מזונות או אין לה מזונות א"ל תניתוה אלמנה בבית אביה וגרושה בבית אביה ושומרת יבם בבית אביה יש לה מזונות ר"י אומר עודה בבית אביה יש לה מזונות אינה בבית אביה אין לה מזונות ר"י היינו ת"ק אלא לאו ממאנת א"ב דת"ק סבר אית לה ורבי יהודה סבר לית לה וידוע דהלכה כת"ק וכן פסקו הפוסקים ופירש"י ממאנת. יתומה שהשיאה אחיה ומיאנה בבעלה וחזרה אצלם יש לה מזונות עד שתבגר דאמרינן עקרתיהו לנשואי קמאי מעיקרן וה"ל כמי שלא נשאת: אלמנה בבית אביה. כלומר מן האירוסין דאי מן הנישואין לא אמרינן יש לה מזונות: ומ"ש רבינו ופירש א"א הרא"ש ז"ל דוקא נתאלמנה או נתגרשה בחיי אביו וכו' כך פירש הר"ן ז"ל והרמב"ם בפ"ט סתם דבריו כלשון הברייתא וז"ל נשאת הבת ומיאנה או נתגרשה או נתאלמנה אפילו היא שומרת יבם הואיל וחזרה לבית אביה ועדיין לא בגרה ה"ז ניזונת מנכסי אביה עד שתבגר או עד שתתארס ב"ה ומ"מ בירר דבריו שאפילו בנשאה היא שנויה ברייתא זו ולהרא"ש דוקא בנתארסה הוא אבל לא בנשאת שמשנשאת שוב אין לה עסק עם אביה ולישנא דברייתא הכי דייקא דקתני לה בבית אביה והרמב"ם מפרש דהיינו לומר שחזרה לבית אביה כלומר שעדיין לא בגרה. וקודם לכן כתב בת הממאנת הרי היא כשאר הבנות ויש לה מזונות והשיגו עליו הראב"ד והר"ן ז"ל דכל זמן שהיא יכולה למאן א"א לה שתלד כדמוכח פ"ק דיבמות (יב:) וה"ה כתב ליישב זה אבל תמה עליו שמאחר שהממאנת אין לה עיקר כתובה מנין לו לרב ז"ל שיהיה לבתה מזונות שהם מתנאי כתובה וגם הר"ן תמה עליו מנין לו דין זה ועוד יש לתמוה עליו שכתב דאלמנה וגרושה מן הנישואין נמי ניזונת מנכסי אביה וא"כ היכי שייך למימר ממאנת א"ב דהשתא נשואה גמורה שנתאלמנה או נתגרשה ניזונת מנכסי אביה לדברי הכל ממאנת דעקרתיה לנשואי מעיקרן מיבעיא וי"ל דאלמנות וגירושין דע"כ באין מש"ה לדברי הכל ניזונת מנכסי אביה אבל ממאנת דמדעתה היא סבר ר"י דאינה ניזונת מנכסי אביה ופליגי רבנן עליה: בת יבמה וכו' בכל הני מיבעיא ולא איפשיטא בס"פ נערה שנתפתתה שם עלו כל הני בעיי בתיקו וכתבו הפוסקים דכיון דספיקא דממונא הוא הוי קולא לנתבע ואין להם מזונות וכתב במישרים נכ"ג חי"ב שאם תפסה לא מפקינן מינה ומ"ש

גבי בת יבמה שאם אין לאחיו נכסים וכו' פשיטא שהבת ניזונת מנכסיו אחרי מותו כ"כ שם הרא"ש והר"ן ז"ל: ומ"ש אבל אם יש לאחיו נכסים שלא חל חיוב כתובה על היבם היינו מאי דתנן כתובתה על נכסי בעלה הראשון ומיבעיא לן אי תנאי כתובה דילה נמי לאו על נכסיו הוא וכתבו הרא"ש והר"ן אבל יבמה עצמה ודאי יש לה מזונות אע"ג דאיכא נכסי מראשון דאפילו תימא דכתובתה על נכסי בעלה הראשון שפיר קרינן בה כל יומי מיגר אלמנותיך בביתי שהרי מחמתו היא אלמנה עכשיו וטעמא דאיבעיא לן בבת שנייה מפרש בגמרא (נד.) מי אמרינן כיון דלית לה כתובה לית לה מזוני או דילמא אמה דעבדא איסורא קנסוה רבנן איהי דלא עבדה איסורא לא קנסוה רבנן וטעמא דאיבעיא לן בבת אנוסה מפרש בגמרא דהיינו משום דקיי"ל דיצא כסף קנסה בכתובתה כיון דלית לה כתובה לית לה מזוני או דילמא כתובה טעמא מאי משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה כלום אבל שאר תנאי כתובה אית לה ואם כן אפילו בבת שנולדה לו מאנוסתו לאחר שנשאת איבעיא לן וכך הם דברי רבינו וה"ה וכן פירש"י אבל בבת ארוסה הא ודאי לא איבעיא לן אלא כשנולדה לו בעודה ארוסה דאילו בנולדה לו אחר שנשאת פשיטא דאית לה ומ"ש בד"א אחרי מותו אבל בחייו חייב לזונם מתקנת אושא עד שש שנים כ"כ הפוסקים ופשוט הוא ותקנה זו איתא בס"פ הנזכר: כתב הרמב"ם פוסקין לבת מזונות כסות ומדור מנכסי אביה וכו' בפיי"ט מהלכות אישות וכתב ה"ה דין הכסות מפורש בירושלמי ונזכר בהלכות יתבן בביתי ומתזנן מנכסי: ומ"ש ומוכרין למזון הבנות וכו' זהו מ"ש (כתובות פז:) למזוני מזבנינן בלא אכרזתא: ומ"ש אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכו' מפורש בירושלמי הבה לא עולה ולא יורדת ומ"ש ואין הבנות נשבעות פשוט הוא ומבואר בגמרא פרק מציאת האשה (סט:) וכ"כ ז"ל עכ"ל תניא בפרק מציאת האשה (דף סח) הבנות ניזונות ומתפרנסות מנכסי אביהן כיצד אין אומרין אילו אביהן היה קיים כך וכך היה נותן להם אלא שמין את הנכסים ונותנין להם ונראה דמכאן ג"כ למדה הרמב"ם מ"ש אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה ולבת פוסקין לה דבר המספיק לה בלבד: כתב הרמב"ם בפיי"ט מה"א המארס בת הניזונית מן האחין חייב במזונותיה משעת האירוסין שהרי אין לה מאחיה אלא עד שתתארס או עד שתבגר וזו אינה בוגרת כדי שתזון עצמה אלא קטנה או נערה ואין אדם רוצה שתתבזה ארוסתו ותלך ותשאל על הפתחים וטעמו משום דאיבעיא לן בס"פ נערה שנתפתתה (דף נג:) ארוסה יש לה מזונות או לא ואיכא תרי לישני בגמרא וללישנא בתרא אית לה מזוני וכתבו הר"ן וה"ה שדברי הרמב"ם בהא

כפירוש הנגיד ז"ל וכתב הר"ן ולפי זה איפשר דלית לה מזונות אלא עד שעת בגרות דלא מפסדה טפי אמטולתיה והר"ן כתב שהרי"ף מפרשה בארוסה שנתאלמנה וכגון שכתב להכתובה והגיע זמן בחיי הבעל ואע"ג דתנן דאלמנה מן האירוסין אין לה מזונות ההיא בשלא הגיע זמן אבל הגיע זמן בהדיא אשכחן בירושלמי ובתוספתא שניזונת היא לאחר מיתתו מנכסיו עכ"ל ורש"י מפרש לה ביתומה ארוסה שניזונת מן האחין וגורס בלישנא בתרא לית לה וכתב ואינו ענין לדינו של הרמב"ם ולא לדינו של הרי"ף וכי הרא"ש שפירש"י עיקר ולפיכך השמיט רבינו דינים הללו: מדינא דגמרא אין הבנות ניזונות אלא ממקרקעי בפרק נערה שנתפתתה (דף נ:) מימרא דרב המנונא ומ"ש אבל מתקנת הגאונים שכתובה נגבית ממטלטלין גם הבנות ניזונות מהם כ"כ שם הרי"ף והרא"ש: ומ"ש ואינן ניזונות אלא מבני חרי משנה פרק הנושא (דף קא:) ופרק הניזקין (דף מח:) ומ"ש אבל אם מכר האב או נתן או אפי' הבנים אחר מותו אם מכרו או משכנו או נתנו אין ניזונת ממנו בפרק מציאת האשה (דף סט.) א"ר האחין שמכרו או משכנו אין מוציאין למזונות: ומ"ש ואפילו קנו מיניה והיו בשעת קנין כגון שגירשה והיו לו בנות ממנה והחזירה וקנו מינה לפרנסן אפי"ה אינן ניזונות ממשעבדי וכי בר"פ הנושא (דף קא:) תנן הנושא את האשה ופסקה עמו כדי שיזון את בתה ה' שנים ומת בנות ניזונות מנכסי בני חורין והיא ניזונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כב"ח ומוקי לה בגמרא (קב:) כשקנו מידו ומשום הכי ניזונת מנכסים משועבדים א"ה בנות נמי בשקנו לזו ולא קנו לזו מאי פסקא איהי דהואי בשעת קנין מהני לה קנין בנות דלא היו בשעת קנין לא מהני לא קנין מי לא עסקינן דהואי בשעת קנין וה"ד כגון דגירשה ואהדרה אלא איהי דליתא בתנאי ב"ד מהני לה קנין בנות דאיתנהו בתנאי ב"ד לא מהני להו קנין מגרע גרעי אלא בנותיו היינו טעמא כיון דאיתנהו בתנאי ב"ד אימור צררי אתפסינהו ע"כ בגמרא ונתבארו דברי רבינו: ב"ה ויש לדקדק דכיון דטעמא משום התפסת צררי ה"ל לרבינו לכתוב שישבעו הבנות ויזונו ממשעבדי וי"ל דאה"נ וממילא משמע שאם הן נערו שישבעו ומשום דקטנות לאו בנות שבועה הן לא חש רבינו להזכיר כן: ומ"ש וגם ניחא ליה בהרווחה דידהו התוס' כתבו שם דצריכין להאי טעמא מדאמרינן פרק נערה (מג.) לענין הרווחה בתו עדיפא ליה כתוב בתשובות להרמב"ן סימן מ' אם אין הנכסים מספיקים אלא לכתובת אלמנה והניח בת קטנה אין הבת ניזונת מנכסיו שהרי הם משועבדים לכתובה ואפילו שיעבדם אחר שנולדה הבת ואפילו קנו מידו אחר שנולדה הבת והביא ראיה לדבר: ומ"ש אבל מבני חרי ניזונות אע"פ

שגירשה ולא אמרינן כבר נתבטל תנאי ב"ד וכו' מבואר בגמרא שכתבתי בסמוך ומ"ש בשם הרמ"ה ב"ה ומ"ש דמעידנא דקנו מיניה גמר ומשעבד נפשיה ואם איתא דאתפסה צררי איבעי ליה למינקט שטרא מינה או למיכתב תברא עליה יש לתמוה עליו דא"כ אמאי חיישינן באלמנה דילמא אתפסה צררי הל"ל אם איתא דאתפסה צררי הל"ל למיכתב עליה תברא: ומ"ש ומיהו זימנין דמשכח לה דמיתזני בנות ממשעבדי וכו' בד"א שנתן האב מתנת בריא אבל אם נתן מתנת ש"מ ניזונו' ממנו כ"כ הרמב"ם בפ"ט ונתן טעם הואיל ומתנת ש"מ אינו קונה אלא לאחר מיתה הרי המתנה וחיוב הנכסים בתנאים אלו באים כאחד וכתב ה"ה בהלכות פ"י"נ בארוכה גבי מה שאמרו השתא מגרע גרע בירושה דאורייתא אלמנתו ניזונת מנכסיו במתנה דרבנן לא כ"ש וכבר הסכימו האחרונים ז"ל לדברי ההלכה והם כדברי רבינו וכן הסכימו הרמב"ם והרשב"א ז"ל ושלא כדברי הראב"ד: ומ"ש רבינו וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל בפרק י"נ: מי שצוה בשעת מיתה אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו ברייתא בס"פ מציאת האשה (דף סח:): ומ"ש ואם התנה בשעת נישואין שלא יזונו הוי בכלל תנאי שבממון וקיים שם כתבו הר"א והר"ן דרב האי גריס שומעין לו ומיירי בשהתנה בשעת נישואין שלא יהא לה תנאי כתובה שומעין לו דכל דבר שבממון תנאו קיים: מי שמת והניח בנים ובנות אם הנכסים מרובים וכו' ברפ"ט דבתרא (דף קלט:): תנן מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובים הבנים יירשו והבנות יזונו ובזמן שהנכסים מועטים הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אר"ג רואה אני את דברי אדמון ובגמרא שם וכמה מרובין אמר רב יהודה אמר רב כדי שיזונו מהם אלו ואלו י"ב חדש כי אמריתה קמיה דשמואל אמר זו דברי ר"ג ברבי אבל חכמים אומרים כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו איתמר נמי כי אתא רבין א"ר יוחנן כל שיזונו מהם אלו ואלו עד שיבגרו הן מרובין פחות מכן הרי אלו מועטין ואי ליכא לאלו ולאלו עד שיבגרו שקלי בנות לכולהו אלא אמר רבא מוציאין מזון לבנות עד שיבגרו והשאר לבנים ופירש"י עד שיבגרו שכך התנה להם אביהם עד דתיבגרון או תינסבן וכתב נמוקי יוסף בשם הריטב"א דבכלל מזונות הוי כסות ומלבוש שכן תנאי מזון האשה והבנות: ומ"ש אם הנכסים מרובים וכו' שישארו הנכסים בחזקתן והם יפרנסו הבנות מתחת ידם וכו' עד ולהפריש להן חלקן כ"כ שם הרא"ש וטעמו מדאמרינן בנכסים מועטין מוציאין לבנות עד שיבגרו משמע דבנכסים מרובין אין מוציאין לבנות מזונות אלא הן ניזונות מתחת יד הבנים וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ט מהלכות אישות ומ"ש שרשב"ם פסק כאדמון

והרי"ף כת"ק ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל הרא"ש בר"פ מי שמת פירשבי"ם דהלכה כאדמון משום דאמרינן בפרק בתרא דכתובות (קט:) כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו ורב אלפס פסק כת"ק משום דסוגיא דשמעתין פרק מי שמת כוותיה אזלא ושלא לסתור כלל דהתם איכא למימר דאדמון אינו אלא כמתמיה בעלמא ונראה לר"ג דבריו דיפה היה תמיה עכ"ל וכ"כ בפרק בתרא דכתובות וז"ל אע"ג דפסקינן לקמן כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו מ"מ ר"ח והרי"ף ור"ת ז"ל פסקו דלית הלכתא בהך כוותיה דסוגיא דתלמודא דלא כוותיה בפרק נערה (מג.) (ובפרק הנושא (קג.) (ובפרק מי שמת והיה אומר ר"ת דאדמון לאו לפלוגי אחכמים הוא דאתא אלא אתמוהי בעלמא קמתמה וקאמר ר"ג יפה אמר אדמון שהיה מתמיה על דברי חכמים עד כאן לשונו וכן פסק הרמב"ם בפ"ט מהלכות אישות וכתב ה"ה שכן פסקו כל הגאונים ומ"ש בד"א במקרקעי אבל במטלטלי אם הנכסים מועטים יזונו אלו ואלו יחד עד שיכלו וכו' כ"כ שם הרי"ף והרא"ש וכ"כ הרמב"ם בפרק הנזכר והשתא דכותבין בכל הכתובות שהוא משעבד מטלטלי אגב מקרקעי איפשר דלענין מזון הבנות נמי דין מטלטלי כמקרקעי: ב"ה וכיוצא בזה כתבתי בסימן שקודם זה לענין כתובת בנין דכרין בשם הריב"ש: ומ"ש ואם יש מטלטלי ומקרקעי והמקרקעי הם מועטים וכו' כ"כ שם הרא"ש בפרק מי שמת: היו מרובין בשעת מיתה ונתמעטו כבר זכו בהם הבנים וכו' שם (דף קמ.) פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהם יורשים ופירש"י בשעת מיתה היו מרובין ועכשיו הוקירו מזונות או נתקלקלו הנכסים ואין בהם כדי מזונות אלו ואלו עד שיבגרו: כבר זכו בהם יורשים. בשעת מיתה אביהם וקרינן בהו נכסים מרובין ויקחו הבנות חלקן המגיען כפי שומא של שעת מיתה אביהן והבנים יקחו חלקן שהיה מגיען באותה שעה וכל מה שחסרו הנכסים חסרו לבנות ולבנים לכל אחד לפי חלקו הראוי לו אבל הרא"ש כתב פשיטא מרובין ונתמעטו זכו בהן יורשים ויזונו יחדיו עד שיכלו הנכסים וכתב ה"ה אפילו נתמעטו קודם שיבואו לב"ד כיון שבשעת מיתה היו מרובין זכו הבנים: ומ"ש וכן אם היו מועטין בשעת מיתה ונתרבו יש להם דין מרובין בעיא שם ופשטוה מדא"ר אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו ופירש"י וכיון שאם מכרו מכירתן מכירה ש"מ יש להם תפיסת יד בנכסים ואם נתרבו יש להם חלק בהם וזכותן בהן עומדת: ומ"ש אפי' העמידו כבר בדין ופסקו להם ב"ד נכסים מועטים וכו' הרב המגיד כתב בפ"ט שנחלקו המפרשים בזה י"א דמועטים ונתרבו דוקא קודם שיבואו לב"ד אבל אחר

שבאו וזיכו בהם ב"ד את הבנות אין לאחר מעשה ב"ד כלום וזהו דעת רש"י והרמב"ן ז"ל וי"מ שאפילו משבאו המזונות ביד בית דין והעמידום ביד אפוטרופא או ביד שלישי למזונות הבנות אם נתרבו הבנים יורשים וזה דעת ר"י והרשב"א ז"ל ובסוף סימן זה כתב רבינו מחלוקת זה גבי יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים ויש לתמוה עליו דכיון דהרא"ש הסכים לדעת רש"י וכמו שכתב הוא ז"ל שם למה סתם דבריו כאן היפך דעת הרא"ש: ומ"ש רבינו ואפי' חזרו ונתמעטו אחר כך יש להם דין נכסים מרובים ונתמעטו וכו' היו מרובים ויש עליהם בעל חוב או חיוב מזונות בת אשתו וכו' שם איבעיא להו ב"ח מהו שימעט בנכסים בת אשתו מהו שתמעט בנכסים אלמנה מהו שתמעט בנכסים וכתבו הרי"ף והרא"ש והני בעיי לא איפשיטי ולקולא עבדינן ולא ממעטי דנכסים בחזקת בנים קיימי ולא מפקינן מינייהו אלא בראיה: ב"ה וכ"פ הרמב"ם אלא שלא הזכיר דין אלמנה אם ממעטת וגם הרי"ף לא הזכיר ונראה שלא היה כתוב בנסחתם בגמרא אלמנה מהו שתמעט: וכתב עוד הרא"ש והא דלא איבעיא ליה בכתובת אלמנה אי ממעטת משום דפשיטא ליה כיון דבתנאי ב"ד אית לה דכמאן דגביא דמי וממעטת ותימא דאמאי לא מיבעיא ליה פרנסה מהו שתמעט אי בעינן שיהיו מרובין בלא עישור נכסים או דילמא אפי"ה נקראים מרובים ומסתברא כיון שלא הגיע זמנה לגבות לא ממעטת עכ"ל וכתב עוד ירושלמי הדא דאיתמר והוא שיהא מזון לאלו ולאלו יב"ח חוץ מכתובת אשה חוץ ממזון אלמנה חוץ מפרנסת בנות חוץ ממלוה בעדים חוץ ממלוה בשטר חוץ מקבורה משמע דפליגא אגמרא דידן דסלקא בתיקו עכ"ל: ב"ה וה"ה כתב בפ"יט בשם המפרשים שמזונות אלמנה ממעטים: כתב הרמב"ם הניח אלמנה ובת וכו' בפרק י"ט מהלכות אישות והדין שם מימרא דרב אסי אמר ר' יוחנן: ומ"ש שהרא"ש חולק על זה כבר נתבאר טעמו בסימן צ"ג: כתב הר"ן בס"פ מציאת האשה היכא דבת תובעת מזונות ואלמנה תובעת כתובה ואיכא מקרקעי דודאי אלמנה קודמת ואפי' היכא דאיכא מטלטלי דאין בהם דין קדימה אעפ"כ כתובה קודמת שזו וזו מתקנת האחרונים הוא שיש להם לגבות ממטלטלין כי תיקנו כעין דאורייתא תיקנו: כתב הרמב"ם שמזונות הבת קודמת לכתובת בנין דכרין וכו' בפ' הנזכר: היו הנכסים מועטים וקדמו ומכרוהו מכרם מכר ונדחו הבנות בפרק מי שמת (קמ.) א"ר אסי אמר ר' יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו: ומ"ש בשם רבינו האי דניזונות מהדמים שקבלו מהקרקע ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל וכו' הכל בפ' הנזכר בפסקי הרא"ש: ומ"ש ופירש"י דוקא שמכרום קודם שהחזיקו ב"ד את

הבנות וכו' בפרק הנושא (קג.) וכן פירש רשב"ם בפרק מי שמת והסכים שם הרא"ש לדעתיה: ומ"ש שיי"א שאפי' מכרו אחר שהחזיקו ב"ד בנכסים מכרן מכר כ"כ התוס' שם וכתב ה"ה בפ"י"ט שכן דעת רשב"ם ושדעת הרמב"ן כדעת רש"י ז"ל: הניח בנות גדולות וקטנות אין אומרים יזונו הקטנות עד שיבגרו וכו' משנה בסוף פרק יש נוחלין (דף קלט.):

סימן קיג עשור נכסים ממה נגבים

מי שמת והניח בת להשיאה משיאין אותה מנכסיו וזה נקרא פרנסת הבת פשוט פרק מציאת האשה (דף סח.): ומ"ש ואינו כשאר תנאי כתובה אלא תקנה שתקנו חכמים כן משמע שם וכן כתב הרמב"ם בפרק י"ט: ומ"ש לפיכך אם צוה בשעת מיתתו אל יתפרנסו בנותי מנכסי שומעין לו ואם התנה בשעת נישואין שלא יתפרנסו בנותיו מנכסיו לפי רבינו האי אין שומעין לו בס"פ מציאת האשה (שם): א"ר הונא אמר ר' פרנסה אינה כתנאי כתובה כדתניא האומר אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו אל יתפרנסו בנותי מנכסי שומעין לו וכתב הרא"ש ורבינו האי גריס איפכא ומפרש כשהתנה בשעת נישואין שלא יהא לה תנאי כתובה שומעין לו דכל דבר שבממון תנאו קיים אבל פרנסה לאו מכח הכתובה היא באה אלא שתקנת חכמים שתקנו לבנות ישראל ונתנו להן חלק בממון אביהם להיות נושאות בו אין בידו להפקיע מה שזיכו להם חכמים ואע"ג דגלי דעתיה בשעת נישואין שאינו רוצה שינשאו בנותיו מנכסיו וקי"ל דבפרנסה שמין באב ה"מ כי גלי דעתיה בתר נישואין כשהשיא בנותיו או שראינו ותרנותו או קמצנותו או שצוה בשעת מיתה אבל גלוי דעתא בשעת נישואין לאו מילתא היא דאפשר שהיה בדעתו שלא לעשות חוב על בניו ועוד איפשר אח"כ שהיה רואה בנותיו שהגיעו לפירקן היה מרחם עליהן ומשיאן הלכך תנאי של שעת נישואין לא חשיב גילוי דעת עכ"ל ואפשר דלאו לרבינו האי בלחוד הוי דינא הכי אלא לכ"ע דהא כיון דפרנסה לאו מכח כתובה קא אתי אלא מתקנת חכמים כי התנו בשעת נישואין עם האשה מאי הוי והכל תלוי במה שאמר בשעת מיתה: וכמה נותנין לפרנסתה רואים אם השיא שום בת בחייו וכו' שם במשנה לר' יהודה ואיפסקא הלכתא בגמרא כר' יהודה: ומ"ש בשם הראב"ד אפי' לא

הניח אלא שיעור מה שנתן לראשונה וכו': ומ"ש ואם לא השיא שום אחת אומדין דעתו כמה היה נותן אילו היה חי וכו' שם אמר שמואל לפרנסה שמין באב ואוקימנא כר' יהודה דאמר אם השיא בת ראשונה ינתן לשנייה כדרך שנתן לראשונה ומפרש בגמרא דבין השיא בין לא השיא לעולם שמין באב והא דנקט השיא להודיעך כחם דרבנן דפליגי עליה אפי' בהשיא ומותיב בגמרא ארבא דאמר הלכה כר' יהודה מדתניא ר' אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים ואמר רבא הלכה כר' ומשני ל"ק הא דאמידניה הא דלא אמידניה ופירש"י הא דא"ר עישור נכסים בדלא אמידניה לאב לא גר בינינו ולא עמדנו על סוף דעתו אם וותרן אם קמצן: ומ"ש ואם היה עשיר והעני וכו' אומדין אותו כפי ממונו ודעתו האחרון וכשנותנים לפי אומד דעתן אין חילוק בין מקרקעי למטלטלי וכו' אבל כשאין יודעין לשער דעתו ונותנין לה עישור נכסים אין נותנין לה אלא מקרקעי אפי' לפי תקנת הגאונים וכו' בס"פ מציאת האשה (דף סט.) אסיקנא הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלין בין למזוני בין לכתובה בין לפרנסה וכתבו הרי"ף והרא"ש והאידנא תקינו רבנן דמתיבתא למיגבא כתובה ממטלטלי הלכך מזוני נמי ממטלטלי דקיי"ל תנאי כתובה ככתובה דמי אבל פרנסה דליתיה מתנאי כתובה כדקיימא קיימא וכתב עוד הרא"ש אבל היכא דהשיא האב בתו בחייו ונתן לה מטלטלי אזלינן בתר אומדן דעתיה ויהבינן נמי להא ממטלטלי והא דאמרינן פרנסה ממקרקעי לא בעי למימר שתטול רק עישור מן הקרקעות אלא עישור כל נכסים היא נוטלת שכן דרכם של ב"א שנותנין נדוניא לבנותיהם לפי עשרו הן ממקרקעי הן ממטלטלים אלא שחוב זה אינה גובה אלא ממקרקעי דומיא דגביית כתובה ומזוני עכ"ל וה"ה כתב בפ"כ הא דאמר רבא פרנסה ממקרקעי ולא ממטלטלי פירוש שאם היה לו מטלטלין וקרקעות אין המטלטלין נחשבים לכלום אלא הקרקעות ונוטלת העישור של קרקעות בקרקע וכן מתבאר בדברי רבינו במ"ש למטה או בעישור הקרקעות ודע שדעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל הוא שבזמן שנותנים פרנסה לבנות לפי אומדנתו של אב אין אומדין לפי הקרקעות שיש לו לבד אלא לפי מה שיש לו בין קרקע בין מטלטלי הכל שוה וזהו שאמר בפרק נערה (נז.) רב זון מחיטי דעלייה ופירשו בגמרא דפרנסה הוה ומאי עלייה מעלייה דאב וכדשמואל דאמר לפרנסה שמין באב ואף דעת רבינו נראה כן ממה שלא הביא חילוק הקרקעות אלא בדין בעישור בלבד ולמטה ג"כ כתב או באומדן דעת האב או בעישור הקרקעות עכ"ל. והר"ן כתב בפרק מציאת האשה אהא דכתב הרי"ף אבל פרנסה דליתא מתנאי כתובה כדקיימא קיימא דוקא בדלא אמידניה אבל

אמידניה אפילו ממקרקעי ובדלא אמידניה נמי משמע לי דשמין כל הנכסים אפילו המטלטלין וגובה עישורי ממקרקעי דודאי כי אמרינן בפרק נערה (נב:) באב גופיה ועד כמה עד עישור נכסי מעישור שבכל נכסיו קא אמרינן דאי זה טעם יש שנאמר כדי עישור קרקעותיו והרי הוא פורע במעות או במטלטלין אלא ודאי עישור שבכל הנכסים קאמר דאותו עישור הוא כחוב על היתומים אלא שאיני נגבה אלא מן הקרקע ולפיכך תמהני מהרמב"ם שכתב בפ"כ נותנין לה עישור הקרקעות עכ"ל: ומ"ש ואצטרובלי חשוב מקרקעי לגבות ממנו שם בגמרא ופירש"י אצטרובלי מושב אמת הרחיים כמות שהן ומקרקעי חשיב להו: ומ"ש ושכירות הבתי חשיב מקרקעי שם: ומ"ש ואפילו מה שעבר כגון אם השכיר בית לשנה ודר בו המוכר חצי שנה וכו' כ"כ שם התוספות והר"ן והרא"ש ז"ל וכ"כ ה"ה בפ"ב בשם הרשב"א: ומ"ש ודוקא לגבות אינה נגבית אלא מקרקע אבל כששמין הנכסים לידע העישור שמין בין מקרקעי בין מטלטלי ומגבינן לה העישור ממקרקעי כבר נתבאר בסמוך: ומ"ש בשם ספר המצות שלתקנת הגאונים אף פרנסה נגבית ממטלטלי דברי ס"ה הם דברי התוספות שכתבו בפרק נערה שנתפתתה (נא.) נראה דבזמן הזה דכולהו גבי ממטלטלי כתובה ומזונות מתקנת הגאונים ופרנסה נמי אנון סהדי שכל בני אדם רגילין להשיא בנותיהן ממטלטלי וחשיב כמו באמידניה דפסק רבא כרבי יהודה ע"כ: ומ"ש וא"א הרא"ש כתב כסברא ראשונה כבר נתבאר שכן דעת הרי"ף וכ"כ הרמב"ם בפ"ב ונ"ל שאיפשר שגם הם לא יחלקו על דברי התוספות שכתבתי בסמוך אלא שהם ז"ל כתבו דין התלמוד סתם: יש מהגאונים שכתבו וכשנותנים לפי אומד דעתו נותנים לה כפי מה שישערו שהיה נותן בין להוסיף על עישור נכסים בין לגרוע ממנו וי"א שאין הולכין אחר אומד דעתו אלא לגרוע וכו' ב' סברות אלו כתב הרי"ף בפרק מציאת האשה ולא הכריע והרא"ש כתב טענות שתי הסברות וכתב שדעת התוס' נוטה לסברת האומרים שאין הולכין אחר אומד דעתו אלא לגרוע וכו' ובסוף דבריו כתב וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא לא מפקינן מיתמי טפי מעישור נכסים והר"ן ג"כ הסכים לדעת האומרים שאין הולכין אחר אומד אלא לגרוע וכו' וכן דעת מהרי"ק בשורש ע"ח אבל ה"ה כתב בפ"ב שדעת הרמב"ם והרבה מהגאונים כדברי האומרים שהולכין אחר האומד בין לגרוע מעישור בין להוסיף עליו ועיקר. וגם הר"ן כתב שכן דעת רש"י והראב"ד והרמב"ם ז"ל כתוב בתשובה להרמב"ן סימן מ"ו עישור נכסים שאמרו חכמים אינה נגבית עד שעת נישואין ועיין בדברי ה"ה שאכתוב בסמוך: אם יש בנות רבות להשיא נותנין לראשונה עישור נכסים וכו' בס"פ מציאת

האשה (דף סח.) אמר רב בת הניזונת מן האחים נוטלת עישור נכסים אמרו לו לרבי מי שיש לו עשר בנות וכן אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להם כך אני אומר ראשונה נוטלת עישור נכסים שנייה במה ששיירה שלישית במה ששיירה וחוזרות וחולקות בשוה כל חדא וחדא דנפשה שקלה הי"ח אם באו כולן לינשא כאחת חולקות בשוה ופירש"י כל חדא דנפשה שקלה. וחכמים תקנו להם נדונית נישואיהן עישור נכסים והנשאת ראשון ראשון זכתה בעישור שבפניה ולמה יחזרו ויחלקו עישורים בשוה: אם באו כולן לינשא כאחת חוזרות וחולקות בשוה שאין כאן קודמת לזכות הלכך בשביל הראוי לישאר לפני הבן נוטל' האי עישור והשנייה במה ששיירה וכן כולם והמותר לבן אם היו ק' מנים האי נוטלת י' מנים וב' ט' והג' ח' ועישור של מנה וכן כולם כדי לברר ירושת הבן והן חוזרות וחולקות עישוריהן בשוה. וכתב ה"ה בפרק ב' מתבאר מכאן שאין הבת נוטלת פרנסה אלא לזמן נישואיה וכתב הרשב"א מסתברא דכל היכא דאזלינן בתר אומד האב אע"פ שאין מוציאין עד שעת נישואין מעכשיו אומדין הדעת לפי הנכסים שנשארו ממנו ופוסקין לה ב"ד מה שראוי ליטול ונטלתו בשעת נישואיה עכ"ל והר"ן כתב בפרק מציאת האשה על זה תמהני אם הדין כן כי לא אמידניה נמי למה אין עושין כן כדי לידע שיעור הנכסים ואיפשר שהוא סובר דבלא אמידניה אין נותנין לה אלא עישור הקרקעות ולפיכך אין צורך לפסוק לה בשעת מיתה שהקרקעות ידועים הם ואם מכרו אחיה הא קי"ל דמוציאין לפרנסה אבל לפי דעתי אע"פ שאין הפרנסה נגבית אלא מן הקרקעות מ"מ גובה הוא מהם כדי עישור כל נכסיו ואפילו כנגד מטלטלין עכ"ל: הבת לגבי עישור נכסים חשובה כב"ח של האחין לפיכך נוטלת מהן מהבינונית בלא שבועה וכו' מן הראוי (וכ"כ המרדכי שגובה מן הראוי) כגון אם מת אביה בחיי זקנה ולא היו נכסים לאביה וכו' יכולין ליתן לה אי זה קרקע בינונית שירצו ולסלקה בזוזי אבל אם מתו אחיה קודם שנטלה עישור נכסים אינה גובה בינונית אלא מזיבורית ובשבועה בס"פ מציאת אשה (דף סט.) אמרינן דבת ב"ח הויא ומצוה לסלוקה בזוזי והשתא דאמרת ב"ח הויא דאבא או דאחי למאי נ"מ למיגבה לבינונית שלא בשבועה וזיבורית בשבועה ופירש"י אי ב"ח דאבא הויא אינה גובה אלא מזיבורית ואינה נפרעת אלא בשבועה שלא נטלה מנכסים הללו דקי"ל אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית ואין נפרעין מהם אלא בשבועה ואי ב"ח שלהם אין כאן בא ליפרע מנכסי יתומים וכ' הרא"ש וה"ה דנ"מ לגבות מן הראוי ת"ש דרבינא אגבי לברתיה דרב אשי ממר בר רב אשי בינונית ושלא בשבועה מבריה דרב סמא בריה דרב אשי זיבורית בשבועה

ופירש רש"י רב אשי מת ומת רב סמא בנו בחייו וכשבאה בתו ליפרע נטלה מחלקו של מר בר רב אשי שהיה קיים בינונית שלא בשבועה אלמא ב"ח דאחי היא ומבריה דרב סמא זיבורית לפי שבעלת חוב של אביו היתה שהיה אחיה: מכרו אחיה או משכנו אחיה אחר מיתת אביהם טורפת מהלקוחות שם תנא ליה רב לרבי האחים ששיעבדו מהו אמר בין מכרו בין משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ואע"ג דרבי יוחנן פליג התם פסקו הפוסקים כרב וכתב ה"ה בפ"ב בשם הרשב"א שכמו שאינן מוציאות מן היתומים בשבועה כך אין מוציאין מן המשועבדין אלא בשבועה כשאר ב"ח הבאים לטרוף ממשעבדי: השיאוה האחין ולא נתנו לה פרנסתה או שלא נתנו לה כראוי לה יכולה להוציא מהם כשתגדיל פרנסה הראוי לה וכו' משנה שם (דף סח.) :ומ"ש אפילו לא מיחתה בשעת נישואין וכו' וגם לא פסקו שיתנו עוד לה מזונות בד"א כשנשאת ועודה קטנה וכו' שם ת"ר הבנות בין בגרו עד שלא נישאו ובין נישאו עד שלא בגרו איבדו מזונותיהן ולא איבדו פרנסתן דברי רבי ואף על גב דפליג התם רשב"א פסק רב נחמן הלכה כרבי איתיביה רבא לרב נחמן יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה וכתבו לה בק' או בני זוז יכולה הוא משתגדיל להוציא מידם מה שראוי ליתן לה טעמא דקטנה הא גדולה ויתרה ל"ק הא דמחאי הא דלא מחאי ה"נ מסתברא דא"כ קשיא דרבי ארבי דתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחים נוטלת עישור נכסים ניזונת אין שאינה ניזונת לא אלא לאו ש"מ הא דמחאי הא דלא מחאי ש"מ א"ל רבינא לרבא אמר לן רב אדא בר אהבה משמך בגרה אינה צריכה למחות נישאת אינה צריכה למחות בגרה ונשאת צריכה למחות ומי אמר רבא הכי והא אותביה רבא לר"נ יתומה ושני ליה הא דמחאי הא דלא מחאי ל"ק הא דמיתזנא מינייהו הא דלא קמיתזנא מינייהו ופירש"י הא דמחאי. הא דאמר רבי לא איבדו וא"ר הונא הלכתא כוותיה בשמיחתה על מותר עישור והא דקתני מתניי גדולה ויתרה בשלא מיחתה: ניזונת אין. אם באה לינשא בעודה ניזונת דהיינו בקטנות או בנערות אינה צריכה למחות שאפ"י לא מיחה לא איבדה עישור נכסים. ושני ליה דהא דתני גדולה ויתרה בדלא מחאי אלמא נישאת בנערות ולא מיחתה אע"פ שאינה בוגרת ויתירה ואת אמרת נישאת אינה צריכה למחות ואפילו נערה. הא דאמר רבא נישאת בנערו' אינה צריכה למחות כגון דקמיתזנא מינייהו לאחר שנישאת משום דקא מתזנא מינייהו הוא דקא שתקה ולא מחלה על פרנסתה והא דקתני הא גדולה ויתרה דלא קא מיתזנא עכ"ל וכתב הר"ן דהא דאמר'י דכי מיתזנא מינייהו אינה צריכה למחות היינו דוקא בשידעה בשעת נישואין שהם יזונו אותה

ואפ"ה בגרה ונישאת צריכה למחות וכתבו הרי"ף והרא"ש שמע"י השתא מכל הני שמעתתא דהיכא דבגרו או אנסיבן אי מיתזנן מינייהו אית להו פרנסה אע"ג דלא מחאי ואי לא מיתזנן מינייהו צריכי למחויי ואי לא מחאו לית להו פרנסה ואי לא בגרו ולא אנסיבן אע"ג דלא מיתזנן מינייהו אית להו פרנסה ולא צריכי למחויי ואי בגרו ואנסיבן אע"ג דמיתזנן מינייהו צריכי למחויי ואי לא מחאן לית להו פרנסה עכ"ל: והשתא מ"ש בד"א בשנסאת ועודה קטנה היינו מתניי דיכולה משתגדיל להוציא מידם דבכל גוונא היא ואפי' לא מחאי משום דקטנה לאו בת מחאה היא וכמ"ש הרמב"ם בפ"ב וכתב שם ה"ה בשם הרשב"א דאע"פ שגדלה משנישאת ולא תבעה לאחר גדלות מיד לא איבדה לעולם לפי שכל שלא איבדה אותה בשעת נישואין שוב אינה צריכה למחות וברור הוא וכ"נ מדעת רבינו עכ"ל: ומ"ש אבל נישאת נערה ולא נתנו לה פרנסתה אם לא מחתה וגם לא פסקו ליתן לה עוד מזונות כלומר שאינם זנים אותה עוד איבדה פרנסתה וכו' היינו דא"ר אדא בר אהבה משמיה דרבא נישאת אינה צריכה למחות וע"כ בנערה איירי דאי קטנה לאו בת מחאה היא ואוקימנא בדקא מיתזנא מינייהו לאחר שנישאת אבל לא קא מיתזנא מינייהו צריכה למחות: ומ"ש ואם בגרה ואח"כ נישאת אפי' אם יפסקו ליתן לה מזונות איבדה פרנסתה אלא א"כ מיחתה היינו נמי דא"ר אדא בר אהבה בגרה ונישאת צריכה למחות ואפי' בדמיתזנא מינייהו מיירי דהא רישא דמילתיה אוקימנא בדקא מיתזנא מינייהו. ומ"ש וכן נמי מיד כשבגרה אפי' לא נישאת איבדה פרנסתה אא"כ מחתה או שפסקו ליתן לה עוד מזונות היינו נמי דא"ר אדא בא אהבה בגרה אינה צריכה למחות ואוקימנא לה בדקא מיתזנא מינייהו הא לאו הכי צריכה למחות: ומ"ש ומיהו במחאה לחוד סגי אפי' אין פוסקין ליתן לה עוד מזונות כלומר אפילו אין זנין אותה עוד פשוט הוא דהיינו דת"ר הבנות בין בגרו עד שלא נשאו ובין נשאו עד שלא בגרו לא איבדו פרנסתן ואוקימנא בדמחאי עיין שם במרדכי: וכתב הר"ן בשם הרא"ש גבי בגרו ואינסיבן דאף ע"ג דמיתזנא מינייהו צריכה למחות דאם מיחה בבגרות צריכה למחות בנישואין ואם לא מיחתה הפסידה (יא.). וכ"ע דכי אמרינן דבגרה ונישאת צריכה למחות אפי' במיתזנא מינייהו דוקא בגרה ונישאת אבל נישאת ואח"כ בגרה לא דבגר דבתר נישואין לאו כלום הוא עכ"ל והכי דייק לשון רבינו שכתב ואם בגרה ואח"כ נישאת והרמב"ם כתב בפ"ב כלשון הזה נישאת הבת אחר שגדלה בין נערה בין בוגרת ולא תבעה פרנסתה אבדה פרנסתה ואם מיחתה בשעת נישואיה ה"ז מוציאה את הראוי לה כל זמן שתרצה בגרה ועודה בבית אביה בין שבגרה אחרי מותו

בין שהניחה בוגרת אם פסקו האחין מלתת מזונותיה שהרי אין לה מזונות כמו שביארנו ושתקה ולא תבעה איבדה פרנסתה לא פסקו האחים מזונותיה וזנו אותה בבגד אע"פ שלא מחתה לא איבדה פרנסתה כל זמן שהם זנין אותה שיש לה לטעון מפני שהם זנין אותה אע"פ שאינם חייבים והיא עדיין לא נישאת מפני זה לא תבעה פרנסתה וכתב ה"ה שעולה מסוגיית הגמרא שאם אינה ניזונת מהם אם נישאת בנערות או היתה בוגרת אע"פ שלא נישאת צריכה למחות ואם לא מחתה איבדה פרנסתה זהו מבואר בדברי רבינו היתה ניזונת מהם ובגרה ונישאת דאיכא תרתי ולא מחתה אבדה פרנסתה וזה מתבאר במה שאמר והיא עדיין לא נישאת בגרה ולא נישאת אינה צריכה למחות כיון שניזונת וזה מבואר בדברי רבינו נישאת בנערות ולא בגרה אינה צריכה למחות כיון שניזונת מהם ופירש"י שניזונת אחר נישואיה מן האחים וחילוק זה לא נתבאר בדברי רבינו ואולי יש לו בזה דעת אחרת עכ"ל והר"ן כתב יש לתמוה על הרמב"ם שכתב בפ"ב נישאת הבת ולא מיחתה איבדה פרנסתה ולא חילק בין מיתזנא ללא מיתזנא עכ"ל ולי"נ שהרמב"ם סמך על מ"ש גבי בגרה שאם האחים זנין אותה בבוגרת אע"פ שלא מחתה לא איבדה פרנסתה כל זמן שזנין אותה וממילא משמע דה"ה לנישאת קודם שבגרה שאם זנין אותה אחר נישואיה לא איבדה: וכתב הרמ"ה דאירוסין בנערות חשיבי כנישואין וכו': ומ"ש ואין נראה כן דעת התוספות: כתב ה"ר יונה הא דבוגרת לא הפסידה עישור נכסים אם מחתה היינו דוקא שבגרה אחרי מות האב אבל אם בגרה בחיי האב אין האחין חייבים להשיאה וכו' כך כתב הרא"ש בפרק מציאת האשה שמצא כתוב בשם ה"ר יונה: ומ"ש רבינו שהרמב"ם חולק מבואר בלשונו שכתבתי בסמוך: ומ"ש שהרא"ש כתב בתשובה כדברי ה"ר יונה: מי שמת והניח ב' בנות ובן ונטלה הראשונה עישור נכסים ולא הספיקה השנייה ליטול עישור נכסים עד שמת הבן קאמר ר' יוחנן הפסידה עישור שלה ור' חנינא אומר גם היא נוטלי העישור שלה ואח"כ יחלקו בס"פ מציאת האשה (דף סט.) וכתב הר"ף מסתברא לן דהלכה כר' יוחנן משום דרב אשי דהוא בתרא ס"ל כוותיה אבל בירושלמי פסק כר' חנינא וכתב הרא"ש על זה וכיון דבירושלמי פסק בהדיא כר' חנינא עבדינן כוותיה ורב אשי שקיל וטרי ולא משום דס"ל כר' יוחנן וכתבו הר"ן וה"ה שגם הרשב"א הסכים לפסוק הלכה כר' חנינא כדברי הירושלמי אבל הרמב"ם בפ"כ פסק כר' יוחנן ומפרש בגמרא טעמא דר' יוחנן משום דאיכא רווח ביתא כלומר שהרי נשתכרה הרבה שנוטלת חצי הירושה וכתב הר"ן נסתפקו התוספות היכא שמת הבן ונשארו עשר בנות שלא נשאו דהכא ליכא רווח

ביתא שאפיי בתורת ירושה לא תטול אחת יותר מעישור מ"מ משמע דהיכא דשעבד הבן נוטלת עישור שאילו נדון אותה יורשת לא תטול כלום ומדין עישור מוציאין לפרנסה ונמצא שאין בירושה ריוח אלא הפסד: כתב הר"י קרקוש"א אי איכא אלמנה ובת וכו' אלמנה קודמת וכו' כ"פ הר"ן בפרק מציאת האשה וכתב עוד והא דגרסינן בירושלמי פרק מי שהיה נשוי פרנסה וכתובה פרנסה קודמת ההיא בכתובת בנין דיכרין מיירי משום דשויוה רבנן כירושה וכשם שנוטלת במקום בנים כך נוטלת במקום כתובת בנין דיכרין עכ"ל וכ"כ הרמב"ם בפרק כ' וז"ל מי שמת והניח אלמנה ובת כבר ביארנו שמזונות האלמנה קודמין למזונות הבת וכן אם נישאת הבת אינה נוטלת עישור נכסים מפני מזונות האלמנה ואפ"י מתה הבת אחר שנישאת אין הבעל יורש פרנסה הראויה לינתן לה שהרי הנכסים כולם בחזקת אלמנה שתהא ניזונת מהם וכתב ה"ה מי שמת והניח וכו' פרק יש נוחלין מי שמת והניח אלמנה ובת וכו' ואמרו שם דשויוה רבנן כאן לבעל בנכסי אשתו כיוורש ולא כלוקח מפני שלא תפסיד האלמנה שאם היה כלוקח הא קי"ל אין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים ודע שכ"ש אם האלמנה תובעת כתובתה שהיא דוחה מזון הבת ופרנסתה בין מקרקע כדין התלמוד בין ממטלטלין מתקנת הגאונים ז"ל שהרי כתוב טורפת מן המשועבדים ואפילו שעבדס האב וכ"כ ז"ל ופשוט הוא עכ"ל: לא תקנו פרנסה לבת אלא במקום בן אבל אם לא הניח אלא בנות לא תקנו אלא יחלקו הכל בשוה ואפ"י נישאו הגדולות בחיי אביהן וכו' עד סוף הסי' משנה וגמ' בס"פ י"נ (דף קלט.) :

סימן קיד - דין מי שקבל עליו לזון בת אשתו וחברו

כל אלו הדברים אינו חייב אלא בבת אשתו שילדה לו אבל אם יש לה בת מאיש אחר אינו חייב לה כלום אלא מה שהתנה עמו דתנן הנושא את האשה וכו' משנה זו ברפ"ב דכתובות (דף קא:) ולא ידעתי למה הוצרך רבינו להאריך בזה דמהיכא תיסק אדעתין שיתחייב לבת אשתו שום דבר: ומ"ש בשם הרמב"ם דדוקא שהתנתה עמו בשעת קידושין וכו' בפ"ג מה"א כתב כן וטעמו משום דס"ל ז"ל שאין אדם מחייב עצמו בדבר שאינו קצוב וכך מבואר בדבריו פרק י"א מהלכות מכירה שכתב

וז"ל חייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון שאמר הריני חייב לזון אותך או לכסות ה' שנים אע"פ שקנו מידו לא נשתעבד שזו כמו מתנה היא ואין כאן דבר ידוע ומצוי שנתנו במתנה וכן הורו רבותי ומפני מה הפוסק עם אשתו שיהא זן את בתה חייב לזונה מפני שפסק בשעת נישואין והדבר דומה לדברים הנקנים באמירה עכ"ל והראב"ד כתב על הוראת רבותיו שלא ידע מאין הורו כן דהא בגמרא משמע איפכא וה"ה דחה ראייתו ומ"מ כתב שאינו יודע מקום להוראה זו ושדעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל בתשובותיהם כדעת הראב"ד ואני כתבתי בביאורי להרמב"ם פ"א מהל' מכירה ובביאורי לח"מ סימן ס' טעם להוראה זו ומ"מ קשה בדברי הרמב"ם שבפי' כ"ג מה"א כתב הנושא את האשה ופסקה עמו שיזון את בתה כך וכך שנים חייב לזונה אותם השנים שקיבל עליו והוא שיתנו על דבר זה בשעת הקידושין אבל שלא בשעת הקידושין עד שיקנו מידו או עד שיכתוב בשטר וכיוצא בו דמשמע בהדיא דכל שקנו מידו אפי' שלא בשעת הקידושין חייב ובפי"א מהלכו' מכירה כתב שהמחייב את עצמו לזון כך וכך שנים אע"פ שקנו מידו אינו משועבד אם לא שפסק בשעת נישואין וי"ל דכשהיא בשעת קידושין באמיר' בעלמא סגי וכדרב גידל וכשהיא שלא בשע' קידושין כלומר שכבר עברו הקידושין אבל לא נשאו עדיין מתוך שהוא על עסקי הנישואין מהני התנאי דכיון שעדיין לא נשאה שייך קצת לומר מגו דמחתני אהדדי גמרי ומקני ומתוך שכבר קדש לא דמי לענין נישואין ולכך צריך קנין או כתיבה וזהו שכתב בה' מכירה ומפני מה הפוסק דבר עם אשתו וכו' כלומר פוסק לזון את בת אשתו אפילו בקנין מפני מה הוא חייב לזונה מפני שפסק בשעת נישואין והדבר דומה לדברים הנקני' באמירה כלומר אע"פ שאינם נקנין באמירה אבל הם דומים להם מתוך שעדיין לא נישאת. ועי"ל דג' חילוקים בדבר לחבירו אפילו בקנין לא מהני אבל לבת אשתו אם קיבל עליו לזונה בשעת קידושין או נישואין סגי באמירה בעלמא ושלא בשעת קידושין ונישואין בקנין מהני ועי"ל דכי אמרינן שהדברים הללו נקנין באמירה היינו דוקא בשעמדו וקדשו מתוך הדברים אבל כשלא עמדו וקדשו מתוך הדברים מתוך שעסוקין בענין נישואין ועדיין לא נשאה מהני קנין: וצריך לזונה ה' שנים הראשונים שאחר הנישואין בין אם המזונות ביוקר או בזול לא זנה בהם והוזלו המזונות וכו' עד אין נותן לה אלא כדמי הזול הכל ירושלמי כתבוהו הרא"ש והר"ן ז"ל בר"פ הנושא וכתב הרא"ש דטעמא דבסיפא אף ע"פ שעכב הוא אינו נותן אלא כדמי הזול מפני שאינו חייב לשלם אלא כעין שגזל דהיינו אותם שנים שהיה בזול וכתב הרשב"א בתשובה שדינים אלו שוים במקבל עליו לזון את חבירו ה' שנים כמו במקבל עליו

לזון את בת אשתו וכתב עוד בתשובה כל שמקבל עליו לזון או שמזכה לאיש בנכסיו מזונו' סתם כל זמן שצריך מזונו' משמע וכמי שאסר על עצמו סתם שלא יאכל מן המינים שאסור בהם לעולם וכדאמרינן בפרק ד' נדרים (כח.) אמתני' דנודרין להרגין כיון דאמר יאסרו כל פירות העולם עלי איתסר כל פירי דעלמא עילויה ופרקינן דאמר היום אלמא כל סתם כלעולם דמי והרא"ש בתשו' כלל ששי סימן צ"ד כתב שהמקבל עליו לזון את חברו בסתם או יתן ק"ו זהובים לשנה בשנה אחד יפטר מנדרו: ומעשה ידיה שלה אף ע"פ שזנה ירושלמי כתבה הרא"ש שם והריב"ש בתשו' סימן ת"פ כתבו בשם התוס' ונתן טעם לדבר ומסיים בה בירושלמי הפוסק לזון כלתו מעשה ידיה של בנו: ואם האם פוטרת אותו מלזונה אחר שפסקה עמו לזונה אין שומעין לה וכו' ג"ז תוספתא כתבה הרא"ש שם: מת הבעל הבת מוציאה מזונותיה מנכסים משועבדים כשאר ב"ח משנה שם ומ"ש ודוקא שקנו מידו או שחייב עצמו במזונותיה בשטר אבל אם פסקו בשעת קידושין ולא היה שם קנין הן הן הדברים שלא ניתנו ליכתב ואינה ניזונת ממשועבדים כ"כ הרמב"ם בפכ"ג מה' אישות וטעמו מדגרסינן בפי' הנושא (דף קב.) א"ל רבינא לרב אשי דברים הללו ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב א"ל לא ניתנו ליכתב ואותבינן עליה מדתנן שאם מת היא ניזונת מנכסים ממשועבדים מפני שהיא כב"ח ושני הב"ע בשקנו מידו והוא ז"ל מפרש כדכתב הר"ן דמשמע מדברי הרי"ף דהכי בעא מיניה דברים הללו ניתנו ליכתב שאם נכתבו תורת שטר עליהם לגבותם ממשעבדי או לא א"ל לא ניתנו ליכתב שאפי' נכתבו אין כתיבתו עושה שטר לגבות ממשעבדי שלא עלה על דעתם להשתעבד משום הנאת איחתוני אלא אצל בני חרי ולא אצל משעבדי: מתה הבת אין יורשיה יורשין מזונותיה כ"כ שם הרא"ש בשם הירושלמי וקאמר בירושלמי חלתה כמי שנשאת כלומר וחייב ליתן לה מזונותיה כבריאה: נתגרשה בתוך הזמן שקבל לזון את הבת לא יוכל לומר כשתבא הבת אתן לה מזונות וכולי משנה שם: ומ"ש נותן לה מזונות משלם ולא לפי ברכת הבית כ"כ שם הרא"ש וכ"כ הר"ן בשם הרשב"א כ"כ המרדכי בשם רבינו ברוך ונתן טעם לדבר ודחה דברי האומר דאינו נותן אלא לפי ברכת הבית: נשאת לאחר ופסקה גם עמו שיזון את בתה אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות שם. במשנה: ומ"ש משלם כבר נתבאר בסמוך: ואם גירשה גם הב' ושניהם חייבים במזונותיה וכו' כתב הרמ"ה שהדבר תלוי בה וכולי וכן מסתבר לא"א הרא"ש ז"ל בפסקי הרא"ש בפרק הנזכר אלא שבפסקים שבידינו חסר הא דאם היא חרשת וכו': נשאת הבת תוך הזמן הבעל חייב במזונותיה והשנייה כל אחד ואחד נותן לה וכולי שם

במשנה: כתב לה אני אזור את בתך כל זמן שאת עמי אינו חייב עוד לזונה אין לשון זה מכוון דאי אנתגרשה האם קאי וכדתנן הפקחין היה כותבין ע"מ שאזור את בתה ה' שנים כ"ז שאת עמי כלומר ואז אם היה מגרש את האם היה נפטר ממזונות הבת א"כ מאי וכן אם נתגרשה דכתב בתר הכי דמשמע דעד השתא לאו בנתגרשה עסקינן ואיפשר שיש כאן חסרון וכך צריך להגיה כתב לה אני אזור בתך כל זמן שאת עמי מתה אינו חייב עוד לזונה והשתא אתי שפיר לישנא דוכן אם נתגרשה דכתב בתר הכי וכן מצאתי בספר מדוייק: ומ"ש שאם נתגרשה אפי' חזר ונשאה אינו חייב משום דכ"ז שאת עמי מאלו הנישואין משמע כ"כ שם הרא"ש ז"ל: כתב הרמ"ה שאלו המזונות שנותן לה אינו נותן לה אלא כזן את אשתו ע"י שלישי וכו' עד סוף הסי' הכל בפסקי הרא"ש פרק הנושא ואיני יודע למה כתב הרא"ש על דברי הרמ"ה ולא נהירא דהרמ"ה לא איירי במאכילה על שלחנו אלא במספק לה מזונות ודברים נכונים הם וכבר נתבאר בסימן קי"ב לגבי מזונות בתו שאין פוסקין לה אלא דבר המספיק לה בלבד ולא לפי כבודה שלא אמרו כן אלא באשתו בלבד ולא בבתו ומיהו באוכלת על שלחנו דברי הרא"ש דברי טעם הם: כתב הרשב"א בתשובה ששאלת אם יש בכלל המזונות מלבושים משמו של רבינו האי אמרו שהמלבושים וצרכי הנישואין בכלל המזונות וריב"ם כתב שאין בכלל המזונות אלא מאכל ומשקה אבל מלבושים ונדוניא פרנסה מיקרו ומסתברא שהמלבושים ג"כ בכלל מזונות הם כמו ששינו ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי וכו' ואלמנה ודאי יש לה מלבושים בנכסי בעלה מתנאי זה אבל כשבאים חכמים לחלק בין דין המאכל והמשתה לדין הפרנסה קורים לאלו מזונות ולא לפרנסה ואלא מיהו במי שבא לחייב עצמו מדעתו שלא מתנאי ב"ד אין דנין ומוציאין לבעל השטר המלבושים מחמת מזונות סתם עד שיפרש אזור ואפרנס דיד בעל השטר על התחתונה וכיון שלעתים אינם כוללים אותם בכלל המזונות ועוד שאינם בכלל מזונות בלשון ב"א לפיכך מי שבא להוציא עליו הראיה וזהו שנהגו עכשיו לכתוב בכתובות ואזור ואפרנס יתיכי עכ"ל:

סימן קטו - דיני היוצאת בלא כתבה והמפסדת

כתבתה

אלו יוצאות בלא כתובה העוברת על דת משה ויהודית ואי זו היא דת משה מאכילתו שאינו מעושר משנה בפרק המדיר (דף עב) וז"ל והרמב"ם בפכ"ד או שהאכילה את בעלה דברים האסורים אצ"ל שקצים ורמשים ונבלות אלא דברים שאינם מעושרים : ומ"ש או אחד מכל האיסורים כגון דם או חלב שהכשילתו ואכלו על פיה כ"כ בשם הרא"ש : ומ"ש ונודע לו אח"כ כגון שאמרה פלוני החכם תקן לי הכרי הזה וכי' שם בגמרא אהא דתנן מאכילתו שאינו מעושר ה"ד אי דידע נפרוש אי דלא ידע מנא ידע לא צריכא דאמרה ליה פלוני כהן תקן לי את הכרי הזה ואזל שייליה ואישתכח שקרא וכן אמר במשמשתו נדה ובלא קוצה לו חלה : ומ"ש ודוקא שהוכחשה בעדים כ"כ שם הרא"ש בשם הירושלמי וכתב דטעמא דמסתבר הוא דא"א להפקיע ממונא אלא בעדים וכן כתב הר"ן בשם הרשב"א וכתב עוד אבל מדברי הרמב"ן נראה שהכהן והחכם נאמן : ומ"ש ודוקא שהכשילתו ואכל על פיה אבל אם רצתה להאכילו דבר איסור ונודע לו ופירש לא איבדה כתובתה כן פירש הרא"ש ז"ל שם אהא דאמרינן אי דידע נפרוש וא"ת אין ידע ודאי ופירש אבל היא היתה רוצה להאכילו שלא היתה סבורה שהוא יודע הלכך יוצאת שלא בכתובה כי תאכילנו פעם אחרת כשלא ידע וי"ל דרצתה להאכילו ולא האכילתו אינה יוצאת שלא בכתובה דמציא אמרה משחק הייתי בך וכשהיית בא לאכול הייתי מונעך עכ"ל וכ"כ הר"ן ושלא כדברי הרא"ה שכתב דאפילו נתכוונה להאכילו מפסדת כתובתה והכא לישנא דהאכילתו קא דייק וכתב עוד הר"ן והא דלא אוקמה במודה כתב הראב"ד ז"ל משום דאינה נאמנת דאין אדם משים עצמו רשע ול"נ דלהפסידה כתובתה ודאי נאמנת דהודאת בעל דין כק' עדים דמי אלא דמשום דמילתא דלא שכיחא היא לא אוקמה בהכי עכ"ל : ומ"ש שאם אכלה היא עצמה דבר איסור לא איבדה כתובתה כ"כ הרא"ש שם כלל ל"ב סימן תי' וז"ל האי דעוברת על דת משה ויהודית אין לה כתובה היינו בדבר שהיא מכשילתו כגון כי הנך דמתני' וכיוצא בהם כגון שהאכילתו חלב או דם וכן נודרת ואינה מקיימת בשביל אונס בניו אבל אם היתה עוברת בשאר עבירות כגון שהיא עצמה אכלה דבר איסור לא הפסיד הכתובה ודת יהודית משום חציפותא ומשום חשש זנות הוא דמפסדא עכ"ל : ומ"ש הוחזקה נדה בשכנותיה וכי' שם בגמרא מוקי בהכי למתני' דמשמשתו נדה : ומ"ש דנודרת ואינה מקיימת תצא בלא כתובה כבר כתבתי דמתני' היא ומה שנתן טעם משום דבעון נדרים בנים מתים שם בגמרא : וכתב בתשובת הר"מ שבסוף תשובת הרשב"א סימן תתס"ו שאם הביאה עדים שהוא עובר על החרם אינו יכול להוציאה בלא כתובה דהיאך יוציאנה משום

דבעון נדרים בניס מתים כיון דההוא גברא לא בעו בני מאחר שהוא עובר על החרם ועיין בתשובת המיי דשייכי לספר נשים ובמרדכי פרק המדיר: ודין אשה שאינה בת בניס ונודרת ואינה מקיימת עיין בכתבי מה"ר איסרלן סימן ס"ח: כתב המרדכי בהמדיר אשה שעוברת על חרם או שבועה עוברת על דת היא ופשיטא שלא תיקן ר"ג לעכב ע"י שלא יגרשנה שאם אינו מגרשה נקרא רשע: ואיזו היא דת יהודית יוצאת וראשה פרועה שם במשנה: ומ"ש אפי"ן אין פרוע לגמרי אלא קלתה בראשה כיון שאינה מכוסה בצעיף תצא שם בגמ' ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפכ"ד מה"א והוא פירוש למה שאמרו בגמ' דאורייתא קלתה ש"ד דת יהודית אפי"ן קלתה נמי אסור: ומ"ש ודוקא שיוצאת כן בר"ה או במבוי המפולש או בחצר שהרבים בוקעין בו וכולי בפרק המדיר א"ר אסי א"ר יוחנן קלתה אין בו משום פריעת ראש הוי בה רבי זירא היכא אילימא בשוק דת יהודית היא ואלא בחצר א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה אמר אביי ואיתימא רב כהנא מחצר לחצר ודרך מבוי וכתבו הרי"ף והרא"ש דאיתא בירושלמי חצר שהרבים בוקעים בו הרי היא כמבוי שאין הרבים בוקעין בו הרי היא כחצר ופי"ן הר"ן אהא דאמרינן א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו כלומר א"כ דאמר רבי יוחנן דקלתה אין בו משום פריעת הראש משמע דבלא קלתה מיהא יש בה משום פריעת הראש וא"כ כולהו נפקן שאין אשה נזהרת בחצירה ומשנינן מחצר לחצר ודרך מבוי דלא שכיחי בה רבים עכ"ל נראה מדבריו בהדיא שיוצאת לחצר בפריעת הראש ממש לית לן בה וכן נראה מדברי רש"י ויש לתמוה על רבינו שכתב אבל במבוי שאינו מפולש וחצר שאין הרבים בוקעין בו לא תצא דמשמע לא תצא מבעלה ע"י כך אע"פ שהוא דבר שאינו הגון והא בחצר אפי"ן פריעת הראש ממש לית לן בה ובמבוי שאינו מפולש נמי בקלתה מיהא לית לן בה: וכן הטוה בשוק שמראה זרועותיה וכולי שם במשנה גבי איזו היא דת יהודית קתני טוה בשוק וקאמר עלה בגמרא (שם) א"ר יהודה אמר שמואל במראה זרועותיה לבני אדם אמר רב חסדא אמר אבימי בטוה ורד נגד פניה וכתב הרמב"ם בפרק כ"ד דברי שניהם משום דמשמע ליה דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: וכן המדברת והמשחקת עם הבחורים שם במשנה גבי דת יהודית קתני מדברת עם כל אדם ובגמרא אמר רב יהודה אמר שמואל במשחקת עם הבחורים וכיון שכן לא ה"ל לרבינו לכתוב מדברת וכן הרמב"ם בפכ"ד לא הזכירו איפשר שרצה רבינו לתפוס לשון המשנה ומ"מ מה שכתב והמשחקת טעות סופר הוא דמשמע דתרתני מילי נינהו וליתא הילכך יש להגיה ומשחקת וכתב הרשב"א בתשובה סימן תקע"א על אשה אחת

שנתקוטטה עם בעלה בשוק ומתוך כך פרעה ראשה ונתגלו זרועותיה ודנוה קצת חכמים לצאת שלא בכתובה מדין עוברת על דת משה ויהודית זה אינו שלא אמרו אלא ברגילה בכך אבל אם גלתה ופרעה ראשה באקראי או שדברה עם הבחורים פעם אחת דרך מקרה ודאי לא הפסידה כתובתה עכ"ל ואיני יודע למה לא טען עליה מטעם דעוברת על דת צריכה התראה כדלקמן: ומ"ש רבינו וכן המקללת אביו בפניו או בפני בנו וכולי ג"ז שם במשנה גבי דת יהודית מקללת יולדיו ובגמרא אמר רב יהודה אמר שמואל במקללת יולדיו בפני מולידיו ופירש"י כלומר בפני דמתניתין לא תימא לפניו ממש אלא אפי' מקללת אביו בפני בנו של בעל והרמב"ם בפכ"ד לא כתב אלא מקללת אבי בעלה בפני בעלה ולפי דבריו אתא שמואל לאשמועין דלא תימא דבפניו דמתני' היינו בפני יולדיו עצמו כלומר שמקללת חמיה בפניו ממש אלא בפניו דבעל קאמר ומש"ה תצא אבל שלא בפני הבעל אע"פ שהוא בפני חמיה עצמו לא וכתב בתרומת הדשן סי' רי"ח דאע"ג דכתב במרדכי פ"י המדיר בשם רבי שמחה שהמכה את אשתו עובר בלאו דפן יוסיף והחמיר מאוד בדבר מ"מ מי ששמע באשתו מקללת ומזלזלת באביה ואמה והוכיחה בדברים על זה כמה פעמים ולא הועיל שרי להכותה כדי לייסרה שלא תעשה. כתוב בתשוב' להרמב"ן סימן ק"ב אם מקללתו חנם הדין עמו דהא מקללת בעל בפניו מן היוצאות שלא בכתובה היא ואיני יודע זו מנין לו ואיפשר שהוא לומד כן בק"ו ממקללת יולדיו בפניו וק"ו פריכא הוא דאיכא למימר שאני מקללת יולדת בפניו דחמור כיבוד האב ועוד דא"כ לא היה משתמיט חד מהפוסקי' לומר כן וכתב ע"ש קרוב בעיני הדבר שאם ידוע שהוא מתמיד להכותה שאינו נאמן לטעון שהיא גורמת שמקללתו בפניו דלאו כל הימנו לאחזוקה בפרוצה והביא ראיה לדבר: וכן התובעת מבעלה בקול רם התשמיש וכו' שם במשנה גבי דת יהודית תנן רבי טרפון אומר אף הקולנית ואי זו היא קולנית כל שמדברת בתוך ביתה ושכניה שומעין אותה ובגמרא (שם) מאי קולנית אמר ר"י אמר שמואל במשמעת קולה על עסקי תשמיש ופירשו הר"י ופירש"י כגון דתבעה ליה בפה בקול רם וכ"כ הרמב"ם בפכ"ד ורש"י פירש כשמדבר עמה על עסקי עונה מריבה עמו ומשמעת לשכיניו והוא בוש בדבר ורבי' כתב כדברי שניהם סתם משום דמשמע ליה דלענין דינא בכל חד מהני גווני הויא עוברת על דת יהודית לדברי הכל ומר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ: ומכל מקום לא אבדה כתובתה אלא אם כן יש עדים שהתרה בה תחלה וכו' בסוטה פרק ארוסה (דף כ"ה) איבעיא לן עוברת על דת אי צריכה התראה להפסידה כתובתה אי לא ואסיקנא דצריכה וזמן ההתראה כתב בתשו'

הר"מ שבסוף תשובת הרשב"א סימן תתס"ד ותתס"ו במרדכי פ' המדיר ובתשו' המיימוני דשייכי לספר נשים כי שם האריך בדינים דשייכי לסימן זה: ב"ה ומדברי תשובת הרא"ש שכי רבי בס"ס זה נראה שלשון ההתראה הוא דעו שאם תעשה כך תפסידי כתובתיך: ומ"ש ואי אין עדים תשבע שהוא כדבריה זה פשוט שהוא כדין מוציא שטר חוב על חבירו והלה טוען פרוע הוא שבעל השטר צריך לישבע קודם שיגבה ומ"ש ואם רצה לקיים אותה אח"כ אין כופין אותו להוציאה ומ"מ מצוה עליו שיוציאנה בפרק ארוסה (שם) איבעיא להו עוברת על דת ורצה בעל לקיימה מקיים או לא ולא איפשיטי וכתבו הרא"ש והר"ן בפרק המדיר בשם הראב"ד דמספיקא לא כייפינן ליה ומיהו מצוה לגרשה וכתב עוד הר"ן בשם הרשב"א ואיפשר שאם רצה לקיימה מקיים וכ"ש הוא מבעל שמחל על קינויו קינויו מחול והרמב"ם ז"ל כי פכ"ד שאין כופין אותו להוציאה ומ"מ כתב שאין לה כתובה וכמ"ש רבי בסמוך בשמו כתוב בת"ה ס"י רמ"ב אשה שרגילה להתייחד עם העכו"ם הויא עוברת על דת ואיפשר שאין זו צריכה התראה: כתב הרמב"ם אע"פ שלא הוציאה אין לה כתובה וכו' עברה בינו לבניה וידע שהיא עוברת על דת וכו' הכל בפכ"ד. ומ"ש יתן כתובה אחר שתשבע שלא עברה וכו' כבר נתבאר הטעם בסמוך: כל אלו אין להם לא עיקר כתובה ולא תנאי כתובה ולא תוספת אבל תטול מה שהכניסה אליו והוא בעין וכולי וכן הדין במי שזינתה או יוצאת משום ש"ר שאבדה עיקר כתובה ותוספת וכו' וכן הדין בכל אותם ששנינו בהם תצא מזה ומזה שהרי מצד זנות היא מפסדת כתובתה בסוף פרק אלמנה ניזונת (ד' קא.) תניא נשים שאמרו אין להם כתובה כגון הממאנת וחברותיה אין להם ק' וק"ק אבל תוספת יש להם נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת וחברותיה אין להם תוספת וכ"ש מנה מאתים והיוצאת משום ש"ר נוטלת מה שלפניה ויוצאת מסייע לרב הונא דאמר זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימים ופי' הרא"ש נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה כגון ממאנת וחברותיה שכתחלתן כך סופן ולהכי תנא בהו ואין להם כתובה כלומר שאין להם כתובה מתחלתן וה"ה במקום ששנה יוצאות שלא בכתובה כההיא ברייתא דפרק הבא על יבמתו (סה.). נשאת למי שאין לו בנים תצא שלא בכתובה ויש לה תוספת מידי דהוה אאילונית לפי שכתחלתה כך סופה ונשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה שמחמת קלקול שאחר הנישואין הפסידו כגון עוברת על דת וחברותיה שאין סופן כתחלתם שמתחלה היו ראויות לכתובה ועכשיו הפסידו על עצמן בין ששנו בהם יוצאות שלא בכתובה בין ששנו בהם אין להם כתובה כאותה ששנינו

ביבמות (פז:) ובהזורק (פ:) תצא מזה ומזה ואין לה כתובה כולן אין להם לא מנה ולא תוספת שהרי כל אותן הנשים משום צד זנות הם מפסידות כתובתן ונאסרות על בעליהן הלכך עוברת על דת וחברותיה והיוצאות משום ש"ר נוטלת מה שבפניה ויוצאת מסייע לרב הונא דאמר זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין הן בלאות של נכסי מלוג הן של נצי"ב דמדקתני בלאותיה בסתם משמע מכל מה שהכניסה לו עכ"ל וכ"כ הר"ן ז"ל שם וכך הם דברי הרמב"ם בפכ"ד מה' אישות וע' במישרים סוף נכ"ג: אין עדים שזינתה אלא שהיא אומרת שזינתה אין חוששין לדבר זה לאסרה וכו' משנה בסוף נדרים (ד' צ:) וע' בכתבי מה"ר איסרלן סימן רכ"ב ובהגהות מרדכי דקידושין: ומ"ש אבל אבדה כתובתה עיקר ותוספת ומה שאינו בעין ממה שהכניסה לו כ"כ הרמב"ם ז"ל בפכ"ד ופשוט הוא דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי: ומ"ש אבל אם נאנסה לא הפסידה כתובתה לא אשת ישראל ולא אשת כהן פשוט בסוף נדרים (שם) וטעמא דאשת ישראל פשוט שהרי אינה נאסרת על בעלה משום אונס ואשת כהן אע"פ שהיא נאסרת על בעלה לא הפסידה כתובתה משום דיכלה למימר אנא הא קאימנא גברא הוא דנסתחפה שדהו כלומר שקדושת כהונתו גרמה שתהא אסורה לו דהא אונס בישראל מישראל שרי הילכך מזלו גרם: ואם יש ע"א שזינתה אינו חייב להוציאה בדיני אדם אבל משום לזות שפתים אסור לו לעמוד עמה אם הוא סומך עליו ומהימן ליה כבי תרי וצריך לתת לה כתובה בקידושין ס"פ האומר (דף סו.) איבעיא להו זינתה אשתו בעד אחד מהו אביי אמר אסורה רבא אמר הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים וכתבו הרי"ף והרא"ש וכן הלכה וה"מ בדיני אדם אבל בבא לצאת ידי שמים אי מהימן ליה כבי תרי חייב לאפוקה ולמיהב לה כתובה ע"כ והא דאי מהימן ליה כבי תרי חייב לאפוקה בבא לצאת ידי שמים שם ההוא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל וא"ל עד א' שזינתה אשתו וא"ל מר שמואל אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה ומשמע שבדין הוא חייב להוציאה בבא לצאת ידי שמים והכי משמע מדברי הרי"ף והרא"ש שכתבו חייב לאפוקה וכך הם דברי הרמב"ם בפכ"ד ולפיכך יש לתמוה על רבינו שכתב דמשום לזות שפתים הוא ובסימן קע"ח סתם וכתב שאם דעתו סומכת עליו כשנים יוציא ויתן כתובה ולא כתב דמשום לזות שפתים בלחוד הוא כמו שכתב כאן ומיהו שם כתב שהיא שותקת וכאן לא כ"כ ואיפשר שמפני כך כתב כאן דאינו אלא משום לזות שפתים ושם כתב יוציא ויתן כתובה וצ"ע ומהרי"ק האריך בדינים אלו בשורש פ"א ופ"ב אחר כך מצאתי להרשב"א שכתב בתשובה סי' אלף רמ"ט וז"ל מ"ש הרמב"ם שאם אמר

ליה אחד מקרוביו שהוא מאמינו שזינתה אשתו הרי הוא חייב להוציאה ואסור לו לבא עליה לא נתחווירו לי דבריו בזה עד כאן לשונו ובסימן אלף ורל"ז כתב דינים דשייכי לסי' זה והוא בתשובה להרמב"ן סימן קל"ג עיין עליהם ועיין דברי רבינו בסי' י"א ובסי' קע"ח ובכתבי מה"ר איסרלן סי' רנ"ב אם א"ל עד אחד אשתך זינתה בפניך ושתק אם היא אסורה עליו ועיין ברי' ירוחם נכ"ג ח"ב: ומ"ש רבינו וכן כשאומרת לו שזינתה אם הוא מאמינה וסומך על דבריה צריך להוציאה לצאת ידי שמים כ"כ הרמב"ם בפכ"ד ונראה דאינו נותן לה כתובה דהודאתה כמאה עדים דמי וכך מבואר בדברי הרמב"ם שכתב רבינו בסמוך ומשנה שלימה היא בפרק קמא דסוטה (ז.) אם אמרה טמאה אני שוברת כתובתה ויוצאת כתב מהרי"ק בשורש ק"י שאם אמר שהוא מאמינה דאסורה לו שיש אומרים שמנדין אותו על שגרם לבטל תקנת ר"ג שלא לגרש אשה בע"כ . וכתב בשורש קס"ח אשה שזינתה ברצון והיא לא ידעה שיש איסור בדבר אין זו דין שוגגת להתירה לבעלה ומ"ש הרמב"ם בפכ"ד מה' אישות דאשה שזינתה תחת בעלה בשגגה או באונס שהיא מותרת לבעלה היינו כגון שהיא סבורה שהוא בעלה ונמצא שהוא אדם אחר והביא ראייה לדבר כתב ר"י אשת ישראל שנאנסה מותרת ומוכח בפ"ד אחין דה"ה דשוגגת ואפי' היא שוגגת והוא מזיד אבל הוא שוגג והוא מזידה אסורה : אשה שהלכה בדרך עם ב' אנשים ובאה ואמרה שאחד מהם אנסה כתבתי משפטה בסי' ו': כתב הרמב"ם מי שראה אשתו שזינתה וכו' עד לפיכך משביעה ע"ז ואחר כך נותן לה כתובה הכל בפכ"ד מה"א ויש חסרון בדברים אלו בספרי רבינו אצל מ"ש אבל מדברי אחר אינו יכול להשביעה אלא ע"י גלגול שצריך לכתוב קודם לכן בסמוך ואם הודית לו שזינתה תצא שלא בכתובה לפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה תחתיו אם ראה אותה בעצמו ואחר כך תגבה כתובתה אבל מדברי אחר אינו יכול להשביעה אלא ע"י גלגול ותחלת דברי הרמב"ם כבר נתבארו בדברי רבינו בסמוך ולא כתבם אלא מפני דין השבועה שנתחדש בענין זה בדברי הרמב"ם והסופרים השמיטוהו וטעם הרמב"ם בשבועה זו משום דבראה אותה בעצמו הוה ליה כטוען פרעתיך והמוציא שטר חוב על חבירו והלה טוען פרעתיך על השטר צריך לישבע אבל כשהוא לא ראה שזינתה אלא אחר אמר לו הוה ליה כטוען שמא פרעתיך דלאו כלום הוא: ומ"ש האומר לאשתו בפני עדים אל תסתרי עם איש פלוני ויש עדים שנכנסה עמו בסתר ושהתה עמו כדי טומאה אסורה לבעלה עד שתשתה ואם מת חולצת ולא מתיבמת משנה בפ"ק דסוטה (דף ב.) : ומ"ש ואם מת קודם שישקנה אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת וכו' בפרק ארוסה

(ד' כד) תנן מתו בעליהן קודם שלא שתו ב"ש אומרים נוטלות כתובה ולא שותות וב"ה אומר לא שותות ולא נוטלות כתובה ומפרש בגמרא דה"ק כיון דאין שותות משום דבעינן והביא האיש את אשתו וליכא לא נוטלות כתובה ובסוף פרק אלמנה ניזונת (דף קא.) תניא נשים שאמרו חכמים שיוצאות בלא כתובה כגון עוברת על דת וחברותיה אין לה תוספת וכ"ש מנה מאתים כלומר אבל נדוניא לא הפסידה דהוי כמו חוב בעלמא וכ"כ הרא"ש כלל ל"ב סי' ט': ומ"ש שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר היינו משום דלא תימא כיון שהוא גרם לה שקינא לא היה להפסיד כתובה לכך אמר לא כי אלא מעשיה הרעים גרמו לה שנסתרה וכתב הרא"ש בתשובה הנזכרת דכיון דאסורה לבעלה אסור להתייחד עמה כדתנן (סוטה ז.) ומוסרין לו ב' ת"ח שמא יבא עליה בדרך והאומרין שאין כופין אותו להוציאה טועים הם וכיון שאסור להתייחד עמה אינו רשאי לשהותה בביתו שמא יבא עליה וכופין אותה להוציאה מביתו ואפי' רצה למחול על קינויו לאו כל כמיניה דמסקי' בסוטה פרק ארוסה (כה.) דבעל שמחל על קינויו לפני סתירה מחול לאחר סתירה אינו מחול ע"כ. ומ"ש אמר לה בינו לבינה אל תסתרי עם איש פלוני וראה אותה וכו' הכל פשוט ע"פ מה שנתבאר דכל שראה אותה שזנתה יוציא ויתן כתובה אחר שישביעו ואם הודית תצא בלא כתובה וכל שנסתרה אחר קינוי ושהתה כדי טומאה חשוב כזינתה: שאלה לא"א הרא"ש ששאלת ראובן השביע לאשתו שלא תדבר לפלוני ולא תכנס עמו לבית הסתר וכולי בסוף כלל ל"ב ויש חסרון לשון בדברי רבי שאצל מ"ש ודוקא שיש ב' עדים שנסתרה צריך להגיה ולהוסיף אבל נסתרה עמו בעד אחד אינה אסורה וכך כתוב בספרי רבי המדוייקי' וטעמא משום דפלוגת' דר' אליעזר ורבי יהושע הוא בפ"ק דסוטה (ב.) והלכה כרבי יהושע דאמר מקנא לה ע"פ שנים ומשקה לה ע"פ שנים: ואצל מ"ש אבל אם לא נכנסה לבית הסתר צריך להגיה ולהוסיף אלא דברה עם אחד מהם וכך כתוב בתשובה הנזכר וכך מבואר בפ"ק דסוטה: ומ"ש בהא דהפסידה כתובתה היינו דוקא כשהתרו בה הוא ממה שנתבאר לעיל בסי' זה דעוברת על דת צריכה התראה להפסיד כתובתה: וכתב עוד הרא"ש בכלל הנזכר סימן י' על נשים שהמירו בשעת השמד מפני אימת מות וכאשר מצאו נס ונמלטו וחזרו לדתן שלא הפסידו כתובתן והאריך בטעם הדבר ותשובה זו כתובה הגהות מיימון בפ"ח מה' איסורי ביאה כתב הרשב"א בתשובה סי' תקנ"ז על ראובן שראה באשתו דברים מראים שזינתה אם תיקן בזה ר"ג שלא יגרשנה והשיב כל כה"ג ח"ו שלא יתקן הרב שלא יגרשנה אדרבה הרב מצריך לגרשה כדי שלא תהא רשעה בתוך ביתו דלא גרע מרוכל יוצא

ואשה חוגרת בסינר וכולי ואפילו אם תמצא לומר שהוא מדת חסידות
מכל מקום היאך יתקן הרב שלא יתנהג במדת חסידות: מי שאומר
שאשתו זינתה אם הוא נאמן ע' במרדכי דקידושין פרק האומר:

סימן קטז - דין כתבה ותנאיה, ודין הנושא אשה

באסור

הנושא אשה בעבירה כגון חייבי לאוין דתפסי בהו קידושין כמו אלמנה
לכ"ג וכולי בסוף פרק אלמנה ניזונת (דף ק:) תנן אלמנה לכ"ג גרושה
וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין
יש להם כתובה ובגמרא (קא:) אמר ר"י דאם הכיר בהן יש להם כתובה
לא הכיר בהן אין להם כתובה ותניא כוותיה ורב הונא דהוה פליג עליה
איתותב וכתבו הרי"ף והרא"ש הילכתא הכיר בהן יש להם כתובה בין
מנה בין מאתים בין תוספת ויש להם פירות ומזונות ובלאות דכיון דאית
להו כתובה אית להו נמי תנאי כתובה ומזונות דאית להו ה"מ לאחר
מיתה דלא הספיק להוציאה עד שמת אבל בחיי הבעל כיון דבעמוד והוצא
קאי לית לה מזונות דכי אמרינן אית להו אתיין לאיעכובי גבייהו דהכי
אסיקנא בפרק יש מותרות (פה.) לא הכיר בהן אין להם כתובה מנה
מאתים ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות אבל תוספת יש להן כשמואל
ובלאות דאמרן דלית להו מסתבר לן דכיון דדינא דידהו כדין האילונית
ודינא דאילונית דלא הכיר בה אי איתנהו לבלאות אידי ואידי אית להו
בין נכסי מלוג בין נצ"ב ואי ליתנהו נכסי מלוג דברשותה קיימי אית לה
נצ"ב דלאו ברשותה קיימי לית לה הני נמי כיוצא בה עכ"ל: ומ"ש רבי
אבל בחייו אין לה ל"מ בעודו לפנינו וכולי אלא אפי' הלך למ"ה ולותה
ואכלה אינו חייב כלום בפרק יש מותרות (דף פה) בעא מינה רבי יוחנן
מרבי אלעזר הכי ואהדר ליה דלית להו וכ"פ הרי"ף והרא"ש: ומ"ש בשם
הרמב"ם הוא בפכ"ד מה"א ומה שתמה על דבריו דבר פשוט הוא שיש
לתמוה עליו וגם הרי"ן כתב בפרק אלמנה ניזונת שלא נראו בעיניו דברי
הרמב"ם בזה ויש לתמוה על הראב"ד שלא השיגו בזה וה"ה כתב ליישב
דעת הרמב"ם ומ"מ כ' לענין הדין שכדברי הרי"ף נראה עיקר ומ"ש גבי
לא הכיר בה שאע"פ שאין לה כתובה יש לה תוספת פירש"י משום

דתוספת מתנה בעלמא הוא דיהיב לה בחיבת ביאה וז"ל הרמב"ם בפכ"ד ולמה אין להן עיקר ויש להם תוספת העיקר שהיא תקנת חכמים כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה הואיל ולא הכיר בה אין לה עיקר אבל תוספת שהוא חייב עצמו בה כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו הרי עמדה בתנאי שלה והרי הקנתה לו הנאתה והרי היא עומדת לפניו אבל התורה אסרה עליו ומה היא יכולה לעשות לפיכך יש לה תוספת שאין מעשיה הן הגורמים לה להאסר אלא אסורה היתה מקודם עכ"ל: ומ"ש ואינו חייב בפרקונה כבר נתבאר שאין לה שום תנאי כתובה ופירש"י אהא דקתני גבי אילונית אין לה דין פירות והוא פרקונה שתקנו חכמים תחת פירות נ"מ שהוא אוכל אין לה ואם נשבת אינו חייב לפדותה דתנאי כתובה ככתובה וכיון דאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה: ומ"ש ואפ"ה אין משלם פירות שאכל משלה ואפ"ה הם עדיין בעין כגון שלקוטים ומונחים אצלו וא"צ ליתנם לה כ"כ הרא"ש בס"פ אלמנה ניזונת אהא דתנן גבי ממאנת ואילונית אין לה פירות ונתבאר בגמ' שדין אלמנה לכ"ג ודין אילונית שוין זה נ"ל שהיה דעת רבינו שכתב כן אבל יש לתמוה עליו שלא כתב כן הרא"ש אלא בממאנת מפני מה שהוקשה לו בה אבל באילונית ובאלמנה לכ"ג מנין לנו שיהא הדין כן והרמב"ם כתב בפרק כ"ד כשכופין אותו ומפרישים ביניהם אין מוציאין מן הבעל פירו' שאכל וגם הרי"ף כתב אמתני' דקתני ולא פירות ירושלמי ולא פירות שאינה יכולה להוציא ממנה פירות שאכל: ומ"ש גבי נכסיה שהכניסה לו כבר נתבאר בסמוך בדברי הרי"ף והרא"ש ז"ל וכך מפורש בגמרא ס"פ אלמנה ניזונת (דף קא.) גבי אילונית אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה ואי דליתנהו נ"מ דברשותה קיימי אית לה נצ"ב דלאו ברשותה קיימי לית לה: ומ"ש ואם אינם בעין כגון שנשתמש בהם ובלה אותם היינו לומר דבכה"ג הוא דחייב לשלם בני"מ אבל אם נגנבו או אבדו אינו משלם כלל בני"מ ולגבי נצ"ב הוי רבותא דאפ"ה בכה"ג אינו חייב לשלם וכ"ש כשנגנבו או אבדו אבל אין כן דעת הרמב"ם שכתב בפכ"ד היתה אילונית או מחייבי לאוין ולא הכיר בה כל מה שנגנב או אבד או בלה או שנשאר מנצ"ב אין הבעל חייב לשלם שהרי היא נתנה לו רשות להיותן אצלו וכל מה שאבד או נגנב מנ"מ חייב לשלם היפך מכל הנשים מפני שאין שם אישות גמורה לא זכה בני"מ ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם דחייבי עשה כיון שאיסורן קל אפ"ה אם הכיר בה דינם כחייבי לאוין שלא הכיר בה הוא בפכ"ד ובביאורי להרמב"ם כתבתי קצת סמך לדבריו ואין כאן מקום להאריך: ודין אילונית כדין אלו שאם הכיר בה יש לה ואם לא הכיר בה אין לה עיקר כתובה ותנאיה וכולי משנה בס"פ אלמנה ניזונת (דף ק:) הממאנת

והשניה והאילוניית אין להם כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ואם מתחלה נשאת לשם אילוניית יש לה כתובה ובגמרא (דף קא:) אין להן כתובה אמר שמואל ל"ש אלא מנה ומאתים אבל תוס' יש להן וגבי הא דתנן אין להן בלאות אמרו בגמ' אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה ואי דליתנהו נכסי מלוג דברשותה קיימא אית לה נצ"ב דלאו ברשותה קיימא לית לה: ומ"ש אלא שבזה היא חלוקה מהם שחייב במזונות בהכיר בה אפי' בחייו כ"כ הר"ן להדיא בפ' אלמנה ניזונת במתני' היתומה והשניה והאיילוניית כו' וז"ל ואם מתחלה נשאה לשם איילוניית יש לה כתובה וה"ה למזונות פירות ובלאות שיש לה דין אשה גמורה עכ"ל עוד שם קודם לזה כתב ואיילוניית נמי אפשר דבלותה ואכלה קאמר דאי לאחר שנמצאת איילוניית פשיטא דלית לה ואי ביושבת תחתיו לאחר שהכיר בה אמאי לית לה הרי היא כמי שנשאה תחלה לשם איילוניית שיש לה מזונות ע"כ: ומ"ש רבינו והנישאת לשני וכו' ונישאת לג' וכו' דינה כיוצא באלו כ"כ הנ"י פ' הבא ע"י גבי הא דת"ר נישאת לראשון ולא היה לו בנים וכו' לג' לא תנשא ואם ניסת תצא בלא כתובה כתב שם וז"ל תצא בלא כתובה ומיהו גיטא בעיא אע"פ שלא הכיר בה וכו' ואם הכיר בה אפי' כתובה גביא דהא ידע ואחיל ופשיטא דלא גרעה מאיילוניית ובאיילוניית נמי אם הכיר בה יש לה כתובה עכ"ל וה"ה ודאי דלכל שאר דינים הנאמרים בסימן זה שדינם כאיילוניית לפחות: והנושא באיסור דרבנן כגון שניה בין הכיר בה בין לא הכיר בה אין לה מנה ומאתים ולא מזונות וכו' בפרק יש מותרות (דף פד) תנן שניות מד"ס אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות וכופין אותו להוציא וכתבו הרי"ף והרא"ש בס"פ אלמנה ניזונת שניה ל"ש הכיר בה ול"ש לא הכיר בה אין לה כתובה מנה ומאתים אבל תוס' יש לה ולא בלאות של נכסי מלוג בדליתנהו אבל איתנהו אית לה ונצ"ב בין איתנהו בין ליתנהו אית לה כדרב כהנא דאמר קנסו רבנן לדידה בדידה ולדידה בדידה ומנ"ל דשנייה בין הכיר בה בין לא הכיר בה חד דינא הוא דאית לה חדא מדמפליג תנא באיילוניית ולא מפליג בשניה מכלל דשניה ל"ש הכי ול"ש הכי אין לה כתובה ועוד דגרסינן פרק יש מותרות (דף פה.) ת"ר אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש להן כתובה פירות מזונות בלאות שניות מד"ס אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות וכבר קי"ל הא דקתני אלמנה לכ"ג יש לה כתובה בשהכיר בה אבל לא הכיר בה אין לה כתובה אבל תוספת יש לה מדאלמנה הוא דיש לה כתובה בשהכיר בה שניה נמי דפליג בדידה בשהכיר בה וקתני אין לה כתובה ואי הכיר בה אין לה כתובה כל שכן לא הכיר בה עכ"ל: ומ"ש אין לה מזונות לא בחייו ולא אחר מותו נלמד

מברייתא דבסמוך דגבי מאי דקתני אלמנה לכ"ג יש לה מזונות קתני דשניה אין לה מזונות וכבר נתבאר דאלמנה לכ"ג לית לה מזונות אלא לאחר מותו אבל לא בחייו וא"כ בההיא גוונא דקתני גבי אלמנה לכ"ג דיש לה מזונות דהיינו לאחר מיתה קתני בשניה דאין לה מזונות וכיון דלאחר מותו אין לה מזונות כ"ש בחייו דהא בעמוד והוצא קאי וכ"כ הרא"ש בס"פ אלמנה ניזונת וכתב הרמב"ם בפ"י כ"ד ולמה לא חלקו בשניה בין הכיר בין לא הכיר אלא אמרו אין לה עיקר כתובה בכל מקום מפני שהיא מד"ס עשו בה חיזוק אבל אם נשא אחת מחייבי לאוין והכיר בה או אחד מחייבי עשה בין הכיר בה ובין לא הכיר בה יש לה כתובה שחייבי לאוין שהכיר בה רצה ליזוק בנכסיו וחייבי עשה איסורן קל עכ"ל ומה שנתן טעם לשניה מפני שהם מד"ס וד"ס צריכין חיזוק היינו כרבי דאמר הכי בפרק יש מותרות ואע"ג דרשב"א פליג עליה התם ואמר טעמא אחרינא הא קי"ל הלכה כרבי מחבירו ודע דהתם בברייתא מסיים דבר אחר זו הוא מרגילה וזו היא מרגילתו ופירש"י זו הוא מרגילה אלמנה לכ"ג וכו' הוא מרגילה ומסיתה להנשא לו וזו שניה כיון דלאו איהי מיפסלה ולא זרעה מיפסל ולא מפסידה מידי בביאתו היא מרגילתו דאשה רוצה להנשא יותר מן האיש ואיכא בגמרא תרי לישני איכא דאמרי רשב"א קאמר לה ואיכא דאמרי רבי קאמר לה וחלוצה קשיא ליה והא חלוצה דרבנן ואית לה כתובה הדר אמר כיון דפסיל לה מדרבנן זו היא מרגילה וזו היא מרגילתו ורבינו שכתב בתחלת הסימן חלוצה בהדי גרושה וקאמר דיש להם כתובה כלישנא דמתני' נראה שסובר דקי"ל כלישנא בתרא אבל הרמב"ם בפרק כ"ד לא כתב טעם זה דזו הוא מרגילה וכו' וכתב סתם דין חייבי לאוין ולא הזכיר דין חלוצה כלל נראה שהוא ז"ל סבור דחלוצה הואיל והיא מד"ס דינה כדין השניה והא דקתני לה במתני' בהדי גרושה וקתני דיש להן כתובה י"ל דאשגרת לישן הוא שכן דרך בכל מקום לשנות חלוצה בהדי גרושה ולא משום דדינם שוה לענין זה ב"ה א"נ מתני' דיהבה טעמא דזו היא מרגילתו לא קי"ל כוותיה: וטעמו משום דלישנא דרשב"א קאמר לה ורבי לא קאמר אלא טעמא דד"ס צריכין חיזוק בלבד וא"כ חלוצה שהיא מד"ס ע"כ דינה כדין השניה וכיון דספיקא דלישני הוא מספיקא לא מפקינן ממונא: והרמב"ם כתב דאיילונית וחייבי לאוין שהכיר בה וכו' דינם כשאר נשים וכו' וא"א הרא"ש כתב כסברא ראשונה לא הבנתי דברי רבינו בזה דאין שום חילוק בין דברי רבינו משה ב"מ לסברא ראשונה כלל שהרי בחייבי לאוין שהכיר בה לא חילק בינם לשאר נשים אלא במזונות בחייו ואיילונית כבר כתב כדן אלו שאם הכיר בה יש לה הכל ובשניה בין הכיר בין לא הכיר כ'

דלענין נכסים שאינם בעין צ"ב חייב לשלם ומלוג פטור וזהו דין כל הנשים וחייבי לאוין ואיילונית שלא הכיר בהם כ' דלענין נכסים שאינם בעין מלוג צריך לשלם וצ"ב פטור ובשניה כתב דבין הכיר בין לא הכיר לענין נכסים שאינם בעין צ"ב חייב לשלם מלוג פטור וכך הם דברי הרמב"ם ממש ואע"פ שכשהעתיק רבינו דברי הרמב"ם גבי איילונית וחייבי לאוין שלא הכיר בהם השמיט דין נכסי מלוג שאינם בעין ממילא משמע דכיון דכתב דצ"ב אינו חייב א"כ במלוג חייב וכן מבואר בדברי הרמב"ם בהדיא ורבינו איפשר שקיצר במובן מ"מ קשיא היאך כתב שיש כאן חילוף סברות ואין לומר דקאי אמאי דכתב גבי חייבי לאוין שלא הכיר בהם דנ"מ שאינם בעין דצריך לשלם כגון שנשתמש בהם ובלה אותן דמשמע הא נגנבו או אבדו אינו חייב והרמב"ם סובר דאפי' נגנבו או אבדו חייב דא"כ לא היה לו לסתום דבריו לעיל אלא ה"ל לכתוב בהדיא דאם נגנבו או אבדו פטור ועוד דמה שהביא מדברי הרמב"ם אינו ענין לזה והיה ראוי להביא מ"ש בהדיא שאם נגנבו או אבדו חייב לשלם ולכן דברי רבינו בזה צ"ע: קטנה היוצאת במיאון אין לה מנה ומאתים אבל יש לה תוס' וכו' בפרק אלמנה ניזונת (דף ק:) תנן הממאנת והשנייה והאיילונית אין להם כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ובגמרא (דף קא:) אמר שמואל לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוס' יש להם בפרק שני דייני גזירות (דף קז:) תניא כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונותיה אלא כגון שהלך בעלה למ"ה לותה ואכלה ועמדה ומיאנה וכתב הרא"ש בפרק אלמנה ניזונת הא דקתני אין לה פירות מפרש אין לה פרקונה שהוא תחת פירות וגם אין משלם פירות שאכל אע"פ שלא נתחייב בפרקונה ובשניה ואילונית ניחא אבל בממאנת מאי אין לה פירות אין לומר תקנת פירות דהיינו פרקונה דבעודה יושבת תחתיו פשיטא דאם נשבת חייב לפדותה ואי מיאנה ואח"כ נשבת פשיטא דאינו חייב לפדותה ואם נשבת ומיאנה ועודה שבויה פשיטא דאין חייב לפדותה ובפירות שאכל נמי אין לפרש דאפי' קרן גופיה אם אכלו אין לה דאמרינן בגמרא אי דליתנהו אידי ואידי לית לה ואיצטריך לאשמעינן דאין לה פירות שליטא אפי' הן מונחים בעין בתוך ביתו ועוד יש לפרש תקנת פירות כגון שנשבת ולותה ופדתה את עצמה ואח"כ מיאנה דומיא דמזונות דמפרש בפרק שני דייני גזירות ע"כ כתב רבינו בסימן קנ"ה בממאנת נכסים שהכניסה לו אם הם בעין בין משל מלוג בין של נצ"ב נוטלתן ואם אינם בעין צריך לשלם: וקטנה היוצאת בגט דינה כגדולה היוצאת בגט פלוגתא דרב ושמואל פרק אלמנה ניזונת (דף ק:) ופסקו הפוסקים הלכה כשמואל

סימן קיז - דין כתבה באשה שאין לה וסת או שאר מומין, ודין קטלנית

אשה שאין לה וסת לא תשמש אלא על ידי בדיקה וכו' בספ"ק דנדה (דף יב:) ת"ר אשה שאין לה וסת אסורה לשמש ואין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ויוציא ולא יחזיר עולמית דברי ר"מ ר"ח בן אנטיגנוס אומר משמשת בשני עדים הן עוותיה הן תקוניה אסורה לשמש דילמא מקלקלה ליה ואין לה כתובה כיון דלא חזיא לביאה לית לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות תנאי כתובה ככתובה דמי יוציא ולא יחזיר פשיטא לא צריכא דהדרא ואיתקנא מהו דתימא להדרה קמ"ל דזימנין דאזלא ומינסבא ואמר אלו הייתי יודע שכך היה אפילו הייתם נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים ופירש"י הילכך אומרים לו הוי יודע שהמגרש את אשתו משום וסת לא יחזיר ואפילו היא חוזרת וקובעת ותו לא מצי למימר אילו הייתי יודע וכו' שהרי התרו בו וגמר וגירשה אמר ר"י אמר שמואל הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס והרי"ף הביא בריית' זו בס"פ אלמנה ניזונת וכתב כלשון הזה רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר משמשת בשני עדים והם תיקוניה ועיוותיה שאם תשמש פעם אחת ובי' וגי' בעדים וימצא על עד שלה או שלו בכל פעם ופעם הרי הן עיוותיה שהוחזקה נדה כל ימיה ותצא בלא כתובה ואם שמשה בשני עדים אחד לו ואחד לה ג"פ ולא נמצא באחד מהם הרי הם תיקוניה והרי היא ככל הנשים עכ"ל: וכתב הר"ן בפ' ב' דשבועות שנראה שהוא ז"ל סובר דאע"ג דקי"ל דכל אשה שאין לה וסת לא בעיא בדיקה לבעלה היינו לאחר שתהא מוחזקת ג"פ שלא תהא רואה דם מחמת תשמיש אבל מתחלה חוששין לה וכן פירש הרשב"א בתורת הבית דברי הר"י ז"ל וכתב הר"ן שם פ"ב דשבועות ומיהו כי אמרינן דלא יחזיר עולמית דוקא כדאמר לה הוי יודעת דמשום דאין לך וסת אני מגרשך ואי לא לא הייתי מגרשך ובכה"ג אי שרית ליה לאהדורה מצי לקלקולה הא לאו הכי לא מצי לקלקולה לר"מ דבעי תנאי כפול דתנן בפרק השולח (מו:) המוציא את אשתו משום איילונית ר"י אומר לא

יחזיר וחכ"א יחזיר ואמרינן עלה בגמרא מאן חכמים רבי מאיר וטעמא משום דכיון דלא כפליה לתנאיה לא מצי לקלקולה ולרבנן נמי דלא בעי תנאי כפול הכא דוקא כשאמר לה משום כך אני מוציאך אבל גירש סתם יכול הוא להחזיר דהא לא מצי לקלקולה וכענין שאמרו שם גבי איילונית ואחרים אומרים דהכא אפי" לא אמר לה מצי לקלקולה לפי שהדבר ידוע שאין אדם משהה אשה שהיא אסורה לשמש הילכך סתמו כפירושו אבל התם כל שלא פירש אין הדבר מוכיח שמפני כך גירשה ותמהני הכא היכי מצי לקלקולה דכיון דמדינא אמרינן יוציא הא לא מצי אמר לה אילו הייתי יודע שכן לא הייתי מגרשך שהרי מחוייב הוא לגרשה וניחא לי דמאי דאמרינן יוציא לא שיכפוהו ב"ד בכך אלא שכיון שאינו יכול לשמש עמה מוטל עליו להוציא הלכך מצי לקלקולה לומר אילו הייתי יודע שתהא לה תקנה הייתי שוהא מלגרש ומחזירך שתהא מתוקנת והארכתי בזה אע"ג דלא קי"ל כר"מ משום דנ"מ לרבי חנינא בן אנטיגנוס לפי שיטתו של הרב ז"ל שהוא סובר דלרבי חנינא נמי היכא שנבדקה ג"פ ומצאה טמאה יוציא כמו שאכתוב בסמוך בס"ד עכ"ל: ומ"ש רבי ומותרת לינשא לאחר כמו שפירשתי בהל' נדה בספר י"ד בסימן קפ"ז וכן כתב גבי רואה דם מחמת תשמיש ומשם יש ללמוד לאשה שהוציאה בעלה משום דאין לה וסת שהיא מותרת לינשא לאחר: ומ"ש ואם שמשה ג"פ ולא מצאה דם כתב רב אלפס שהיא ככל הנשים כבר נתבאר בסמוך ומ"ש בשם הרא"ש וכן מ"ש בשם הרמב"ם נתבאר בארוכה בטור יורה דעה סימן קפ"ו: ומה שכתב עוד בשם הרמב"ם במה דברים אמורים שהיה כך מתחלת נישואיה ומביאה ראשונה ראתה דם וכו' בסוף הל' אישות ודבר זה מבואר בכמה מקומות דאמרינן בהו נסתחפה שדהו מהם בריש כתובות (ב:) ובפרק המדיר (עה.) נמי תנן היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראייה שמשנתארסה היו בה מומין אלו ונסתחפה שדהו כתוב בתשובות הרמ"ה שבסוף תשובות הרשב"א בח"א סי' תת"מ דרואה דם מחמת תשמיש אין לה תקנה לישאר עם בעלה אלא תתגרש לאלתר ואסור להשהותה דחיישינן שמא יבא עליה ודקדק כן מדברי הרמב"ם ואע"ג דבריש זבחים (ב.) גבי אשה לאו לגירושין עומדת כתב ר"י דאפילו זינתה יכולה להיות תחתיו ותשמשנו כשפחה שאני התם דליכא למיחש כולי האי שמא יבא עליה דכיון שזינתה תחתיו שונא אותה ומאוסה בעיניו ומיהו נ"ל דהכא עד כל זמן שאינו חפץ לישא אחרת ורוצה להשרות ע"י שלישי ובשנה אחת ולא ילך אצלה אלא בעדים אין צריך לגרשה אם אינה באה מחמת טענה אבל אם רצה לישא אשה אחרת זו יוציא ויתן כתובה עכ"ל: כתב א"א הרא"ש האומר על אשתו שאינה

ראויה לאיש וכו' כלל ל"ג סי' ג': נמצאו עליה מומין או נדרים תצא בלא כתובה משנה בפרק המדיר (עב): ומ"ש אפילו נישאת סתם כן מבואר שם בגמרא: ומ"ש ולמעלה בהלכות קידושין פירשתי באיזה מומין ונדרים איירי בסימן (ל"ט) וכל פרטי מומין שבה נתבארו שם כתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ב על ראובן שנשא אשה ושהה עמה יותר משנתים ונודע לו שהיא נכפית והוציאה מביתו והיא תובעת ממנו שאר כסות ועונה והוא משיב שהדבר ידוע שאין הדעת סובלת להסתופף אצלה גם סכנה יש בדבר וחפץ לגרשה וליתן לה כל אשר לו ועני הוא ואינו משיג ליתן לה כתובתה והשיב דע"פ תקנת ר"ג כופין אותה שתקבל גט ואם תמאן לקבל ימנע ממנה שאר כסות ועונה ואינה יכולה לומר אין רצוני לקבל עד שיתן לי כתובתי דזו אינה טענה כיון דמן הדין היא חייבת לקבל גט נמצא פריעת חוב כתובתה כשאר חוב שהיה מחוייב לה והנמצא אתו יתן והמותר כאשר תשיג ידו והאריך בדבר: ה"ג ודין הכתובה ונשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה וכן דינה בענין הכתובה אם אח"כ נישאת לשני ולשלישי ולרביעי יתבאר לקמן בס"ד בסוף הל' גירושין בסימן קנ"ד ובספרים כתוב ונשא אשה וכו' וטעות סופר הוא וצריך להגיה בנשא אשה וכולי:

סימן קיח - תקנת נשואין של קהל טוליטולה, ודיני נדוניה

תקנות הנישואין של קהל טוליטולה וכו': וששאלת אלמנה שיש לה לחלוק עם יורשי בעלה וכולי בכלל נ' וז"ל התשובה הדין עם האלמנה שאומרת שאין ליורש דין ודברים על בגדי חול שלה שכתוב בתקנה כל אשר ימצא לו ובגדים לא היו מצויים לו כי לא היה לבעלה בהם כלום ועוד דחלוקה זו במקום גביית כתובתה גם עתה לא יעלו לה בחשבון: וששאלת ראובן גירש את אשתו סמוך למיתתו ותובעת כתובתה ומתנתה וכו' והיורשים אומרים כי לא נתן לה גט אלא שלא תזקק ליבם ולא שתגבה כתובתה כלום ואין רוצים ליתן לה אלא חצי הנכסים כמו שהיה התקנה שיחלקו הנכסים בין האלמנה ויורשי המת. גם תשובה זו היא בכלל נ' סימן י' כתב ה"ר יהודה בנו בתשובה ראובן מת והוציאה אשתו

גיטה וכתובתה לגבות בטענה שנתגרשה קודם מיתתו הרבה והם אומרים שלא תגבה אלא חצי הנכסים כיון שהיתה בחזקת נשואה במותו ונתאבלה עליו הרי היא כדין כל האלמנות הדין עם הב"ח שלא עשתה אלא להבריח הנכסים מהב"ח כי לעולם לא יצא עליה קול גירושין וישבה תחתיו כאשה עם בעלה ושמשתו בחייו ובמותו וגם נתאבלה עליו כדרך כל האלמנות ולא דמי לההוא עובדא דערכין (כג:): ההוא דזבין נכסיה וגירש אשתו וכו' דהתם היו הגירושין ידועים ואין לחוש שהיו הערמה אבל כאן שלא יצא עליה קול גירושין ודאי להברחה נעשה ועוד אפילו נאמר שנתגרשה בגט זה צריכה להביא ראיה מתי בא הגט לידה לפי פירוש רש"י (יז:): גבי למה תקנו זמן בגיטין ואע"פ שהתוס' חולקין עליו בגט כזה שיש כמה הוכחות ביום כתיבתו תביא ותביא ראיה לדבר: וששאלת בענין התקנה שכל אלמנה שתבא לחלוק עם יורשי המת שתהיה יד היתומים על העליונה וכו' גם תשובה זו בכלל נ' ס"י ט' ויש ט"ס בספרי רבינו שכתוב בהם והיתה ניזונת משל בעלה וצריך להגיה ולא היתה ניזונת משל בעלה: וששאלת אשה שמת בעלה והיו עליו חובות לעכו"ם כו' כלל פ"ז ס"י ד': וששאלת ראובן משכן בית לשמעון ומת ראובן והיה עליו כתובת אשה ותובעת כתובתה הורידה ב"ד בחצי נכסי המת בכח התקנה וכו' כלל נ"ה ס"י ד': שאלה ילמדנו רבינו הסכימו קהל מולינא שכל אלמנה שתבא לחלוק עם בנים שתהיה יד היתומים על העליונה וכו' בכלל הנזכר ס"י ז': שאלה וששאלת בענין התקנה שהאלמנה והיורשים חולקים כל עזבון המת ויצא על המת שטר חוב מאוחר לכתובת אשה וכולי ג"ז בכלל הנזכר סימן ז': וששאלת עוד שיש בתקנה אם לא הניח בנים ובנות ותבא האלמנה לחלוק עם יורשי המת תוציא הנדוניא שהביאה לבעל וכו' ג"ז בכלל הנזכר סימן ה': ששאלת אם האשה יכולה לתת בחייה לבעלה או לאחר כו' וזה שיצא מכלל דבריו שאין בידה לשנות כלל לתת לבעלה ולא לאחר ואם נתנה אותו אין מתנתה כלום ג"ז בכלל הנזכר בתחלתו ובסופו ושם כ' מחלוקת הרא"ש על ה"ר ישראל בענין פ"י תקנת טוליטולא לענין זה ומבואר שם בתחלת הכלל הנזכר שלא כתב כן אלא לפי לשון תקנת טוליטולא וכמו שדקדק שם מדברי התקנה הנזכר וא"כ אין ללמוד מזה לתקנה אחרת שאינה כתובה באותו סגנון וכ"כ ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח מקומות שיש להן תקנה שאם תמות האשה בחיי בעלה יחזיר מקצת הכתובה ליורשים אם אותו מקצת רצתה האשה למוחלו לבעלה והוציא הבעל שטר מחילה מזה היא קיימת דכל טצדקי שאנו יכולין לעשות להעמיד הנחלה במקומה אנו עושים עכ"ל מיהו היכא שכתוב בתנאי שע"מ כן נתן לה הנותן הנדוניא אין בידה לשנות התנאי

ולעיין אשה שנישאת והתנית עם הבעל שיכתוב שיור לאחר שאינו יורש שלה עיין בתשובת הרשב"א סי' תשע"ח ומ"ש ודאי אם היתה נותנת מעכשיו נכסיה לבעלה וכו' היתה המתנה קיימת וכו' ג"ז בכלל הנזכר בסופו ובסי' ג' ג"כ כתב איני זוכר שכתבתי בענין התקנה אלא בענין זה שאם היתה האשה יכולה להפקיע התקנה וליתן לבעלה כל הנכסים לאחר מותה איפשר שזה היה כנגד התקנה אבל מה שמוחלת מעכשיו ולבעלה אין דבר זה נוגע בתקנה כלום ומחילתה מחילה ע"כ: ב"ה וכתב הרמ"ה בתשובה שאם התנה בכתובתה שאפי' תמות היא בלא זרע יחלוק הוא עם יורשיה ואח"כ כתבה לו כל נכסים מהיום ולאחר מיתה מתה תנאי האחרון מבטל את הראשון וכתב עוד שה"ה אם נתנה במתנה לאיש אחר מה שהתנה מבעל להפסיד מהחלק הראוי לירש בדין שמתנה קיימת: וכתב בכלל מ' סימן ב' שנשאל על לאה שנתנה בצואת ש"מ חצרה לרחל בתה ולא ערער ראובן בעלה בדבר וב"ח של ראובן בא לגבות חובו מאותו חצר לפי שראובן יורש את אשתו ואין כח במתנתה לבטל ירושתו והבת טוענת שכיון ששמע ראובן צואתה ושתק המתנה קיימת והשיב שהדין עם הבעל חוב: ששאלת רחל שהיתה נשואה ולה בת אחת ומתה וצותה שתטול בעלה חצי נכסים וכו' וצותה עוד שאם תמות בתה קודם שתינשא שיהיו נכסיה לאחות רחל וכו' בסוף כלל מ': וששאלת על תקנת טוליטולא שהבת יורשת חצי הנדוניה אם יכול ב"ח של אבי אם הבת ליקח מהבת מאחר שהיא יורשת חצי וכו' כלל נ"ה סימן ב': שאלה ילמדנו רבינו ראובן אמר לעדים הוו עלי עדים בקנין שלם וכו' תשובה מה שנתן לאשתו בלשון ירושה אינו כלום וכו' כלל פ"ד בסופו: יש נוהגים לכתוב שטר חוב לנשותיהם בשעת נישואין שמחייבים עצמם בסכום ידוע וכו' וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל שיש לו דין נכסי מלוג עד וכשתגבנו יחזיר נכסי מלוג הכל דברי הרא"ש בתשובה כלל ל"ט סי' ע"ג ובעיקר הדין אם יכולה לגבותו בכל עת שתרצה כתוב במישרים נתיב כ"ג חלק י' סברות חלוקות עיין עליו: ומ"ש לפיכך אם יש עליה חוב שלותה קודם שנישאת גובה ממנו כ"כ בכלל ל"ו סימן ז' ונותן טעם משום דכי היכי דמשועבד לה הכי נמי משועבד לבעל חוב מדרבי נתן: ומה שכתב אבל אם אין שטר הנדוניה עומד לגבות בכל שעה שתרצה אלא לכשתאלמן או תתגרש אין בעל חוב גובה ממנו ולא אמרינן שתמכור שטר נדונייתה בטובת הנאה שיגבנו הלוקח וטובת הנאה יטול בעל חוב מחובו או ימכרו ב"ד לבעל חוב שטר נדונייתה בטובת הנאה וכולי הכל בכלל ובסימן הנזכר ויש בספרי רבינו חסרון הניכר וכמו שכתבתי הוא בספרים המוגהים: ומ"ש דכל לגבי בעלה ודאי מחלה וכו' ואטרוחי ב"ד בכדי לא

מטרחינן מבואר בגמרא פרק החובל (דף פ"ט:) ומ"ש ואפי' אם שטר הנדוניא עומד לגבות בכל עת שתראה אם יש עליה חוב שלותה אחר שנשאת אינו גובה ממנו בכלל ל"ט סי' ג' כתב כן ונתן טעם משום דכיון דאחר שתגבה אותם יש להם דין נ"מ דיש לבעל בהם זכות ואי אפשר למכרם אלא בטובת הנאה אם תתאלמן או תתגרש וכל לגבי בעלה ודאי מחלה ואטרוחי דינא בכדי לא מטרחינן: ומה שכתב ואם נתן הבעל לה מתנה אפי' בעל חוב שהלוה לה אחר שנשאת גובה ממנו הטעם מבואר דכיון דאין לבעל זכות באותם נכסים אפי' לפירות הרי היא חייבת לפרוע חובה מהם אפי' לותה אחר שנישאת וכן מתבאר מדברי רבינו שכתב בסמוך בשם הרא"ש: וא"א הרא"ש כתב ששאלת ראובן הלוה מעות ללאה ושואל מב"ד שיגבוה משטר מתנה שכתב לה בעלה שזה נוסחו וכולי בכלל ל"ט סימן ו' ויש לתמוה על מ"ש רבינו וא"א הרא"ש כתב שנראה שחולק על הכתוב לעיל וכך ה"ל לכתוב כתב הרא"ש ששאלת וכו' כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ט ששאלת ראובן נשא אשה ועליה שטר קודם שנשאה ומתה ובא ב"ח לגבות חובו מנכסים שירש הבעל מאשתו לא ידעתי במה נסתפקת פשיטא שגובה מנכסי שירש מאשתו ולא עוד אלא אפי' לא מתה נמי גובה חובו מנכסים שהכניסה לבעלה דגרסינן בשילהי יש נוחלין שלא ליה אבוה בר גניבא לרבא לותה ואכלה ועמדה ונשאה מאי בעל לוקח הוי ומלוה ע"פ אינו גובה מן הלקוחות או יורש הוי ומלוה ע"פ גובה מן היורשים אבל מלוה בשטר אפי' אי לוקח הוי גובה עכ"ל וכבר נתבאר זה בדברי רבינו סי' צ"ה. ובתשובה אחרת בסימן הנזכר כתוב כל מה שימצאו מנכסיה קרקע מטלטלי ושטרות יתנו לבעל חוב בשטר חובו: וששאלת שמנהג הוא כשהאשה מכנסת קרקע לבעלה היא כותבת לו שטר מתנה והוא כותב לה ש"ח על עצמו וכו' כלל ל"ח סימן ז': ששאלת ראובן הוציא שטר על שמעון ומצא לו מטלטלין ורוצה לגבותה והוציא אשת שמעון נדוניתא מוקדם לשטרו של שמעון וכו' בכלל ל"ח סי' ד'. ונראה ששטר נדוניא זה היה כתוב תנאי שתוכל לגבותו בכל עת שתראה ואפי' בחיי הבעל וכמ"ש לעיל שהיה מנהגם לכתוב כן: ששאלת ראובן היה חייב לשמעון מנה ולא נטלה לאה אשתו בקנין באותו חוב ומתה לאה בחיי ראובן וכו' בכלל ל"ח סימן ד' ויש לתמוה כיון שהניח ראובן הרבה נכסים מעות וקרקעות על מה חולקים בניו עם שמעון שהרי מחוייבים הם לפרוע חוב אביהם כיון שירשו יותר מחוב שמעון ונדוניית אמם ואין לומר שהיו רוצים לפרעו במטלטלים והוא לא היה רוצה לגבות אלא קרקע דהא ודאי הדין עם היורשים דהא אי בעו לסלוקי בזוזי מצי מסלק ליה ולכן נ"ל שכשבא ב"ח לגבות חובו כבר

הוציאו היורשים המטלטלים וכן מבואר בדברי השאלה הנזכר בתשובת הרא"ש שכתוב בה כלשון הזה מת ראובן והניח הרבה שטרות והרבה מעות וקרקעות ונשאו ונתנו באותו ממון בני ראובן וגבו שטרות ופרעו הרבה מסים והשיאו לאחיותיהם הכל ממון אביהם ע"כ. וששאלת ראובן הוציא שטר נדונית אחותו שהיתה אשת שמעון ומתה ותובע חצי לפי התקנה בכלל נ"ה ס"י ה' והאריך בטעם דין זה: וששאלת ראובן נתחזק לו על שמעון ש"ח ונשא שמעון אשה ועשה לה שטר נדונית על עצמו וכו' כלל ל"ח ס"י ב': וששאלת מה שנוהגים לכתוב בכתובה ע"מ שלא ישא אשה אחרת אי הוי כמתנה על מה שכתוב בתורה וכו' בכלל ל"ג ס"י א': וששאלת אם שהתה עמו עשר שנים ולא ילדה ולא התנה עמה בשעת נישואין ועתה התנה בקנין שאם ישא אשה אחרת וכו' בתשובה הנזכר וענין תקנת ר"ג נתבאר בס"ס א': ששאלת שנוהגים לכתוב למטה בכתוב' שטר שפלוגי החתן נתן לפלוגי כך וכך ומעכשיו באחריו על כל נכסיו וכו' כלל ל"ו ס"י ח': וששאלת אלמנה שהיתה אמודה בממון ומפני זה נתן בה שמעון עיניו ונשאה ונשבע שלא ישא אחרת וכו' בס"ה שבסוף ספר חזה התנופה כתובה שאלה זו. ועיין בריב"ש ס"י צ"ט וכו' הר"ש בר צמח בתשובה על ראובן שכתב לאשתו שלא ישא אשה אחרת עליה שלא ברצונה ואם יעבור וישא יתן לה כתובה ותוסי' נדונית דמסתמא בכל ענין הי' התנאי ואפי' שהתה עמו י' שנים ולא ילדה ואין זה מתנה על מה שכתוב בתורה שהוא לא התנה שלא ישא אשה אחרת לעולם אלא שלא ישאנה שלא מרצונה הא אם תתרצה יכול לישא ויכול לפייסה במעות שתרצה או לפרוע לה כתובתה והאריך עוד בדבר: ששאלת ראובן חייט נשבע ליתן לשמעון חצי מה שירווח ועתה אין מספיק לראובן לפרנס אשתו באותו החצי וכו' כלל ח' ס"י י"ח: וששאלת על יהודים שנהרגו בדרך ולסוף ט"ו ימים מצאום וכו' כלל צ"א ס"י ז': עדות על תלמיד א' שמת והתיר א"א הרא"ש את אשתו ואת גיסתו כלומר יבמתו שהיתה זקוקה לו וזה נוסחה עדות בהיותי במיורקי ראיתי תלמיד אחד וכו' בכלל הנזכר ס"י ג' וב' תשובות אלו אין מקומם כאן אלא בסי' י"ז ושם נתבארו ולא כתבם רבי' כאן אלא אגב תשובות אחרות שהביא כאן כתב הרא"ש בתשובה כלל ט"ו ס"י ג' שפסק רמ"ה דאלמנה שגבתה כל הנכסים בכתובתה אינה חייבת בקבורת בעלה וכ"כ עוד בכלל נ'. וכתב רבי' בטור חשן משפט ס"י קע"ה וכ"כ הגה"מ פ"י מהל' אישות ובמרדכי פרק נערה ובתשובה להרמב"ן ס"י ס"ד כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ו ס"י ד' שמעון שתובע מראובן ק' זהובים מכח חמותו שהיה חייב לחמיו כתב הרא"ש בתשובה כלל נ"ד על ראובן שטען ללאה יש בידך משל אבי ומשל חמי

ממון כי חיתה זוגתי אחר הרג שלשתן והשיבה לאה אבי חמיך הניח בנים ולא שהית עם אשתך שנה ולא תירשנה ואף מה שהכניסה לך תחזיר ליורשים נראה לי אם יברר ראובן בעדות ברור שאשתו חיתה אחר מורישה שזכתה בירושתה אפי' אם לא שהתה עמו שנה אחת ולא דמי לנדונית חתנים שלא גבו דשאני התם דנדוניא שהאב פוסק בדעתו תליא ואנן סהדי שהאב לא היה דעתו להקנות וליתן הנדוניא אלא ע"מ שתהנה בתו כמו בעלה אבל בנדון זה לא עלה על דעת חמיו גזירות הללו ואף בדבר הרגיל והווה כמו מיתה דאזלינן בתר אומדנא אבל כי האי לא אזלינן בתר אומדנא אלא בממון שפסק האב ועודנו בידו דלא מפקינן מיניה וגם לא דמי לתקנת ר"ת דהיכא שמתה בתוך שנת הנישואין שהבעל מחזיר נדוניא לאחיה או ליורשי הנדוניא דוקא תיקון משום עגמת נפש ואסמכוה אקרא ותם לריק כחכם אבל ירושה שנפלה לה דהיינו נכסי מלוג בהא לא תיקון רבנן והבו דלא לוסיף עלה ע"כ. וכתב עוד בכלל הנזכר סי' ו' על תקנה שזה נוסחה שאם תמות האשה בחיי בעלה שיחלקו הוא ויורשיה הממון יראה לי לפי התקנה שלא יחלוק הבעל עם יורשי האשה אלא ממון שימצא לבעל אחר שיפרע כל חובותיו שהוא חייב בין בשטר בין בע"פ כי ודאי כך היתה עיקר התקנה שעיקר חלוקת הממון יהיה תלוי בשבועת הבעל שישבע כמה יש לו וינכה באותה שבועה כמה הוא חייב במגו דאי בעי אמר אין לי אלא כך וכך ממון והשאר יחלקו. עוד בסוף הכלל הנזכר דקדקתי בתקנה ולא מצאתי כתוב לא בפירוש ולא ברמז שהשליטו את האשה לתת נכסיה אחר מותה למי שתרצה אלא תקנו והעבירו חצי נכסיה מבעלה וכו' עד ולא תדחה התקנה מפני המנהג ובסוף כלל ק"ו כתב על ראובן שטען על כלתו שלקחה ספריו והיא טוענת שלקחתם בשביל נדוניתה שנתן חמיה ליד בעלה והוא חסר דעת ואינו בר משא ומתן : ובסוף כלל נ"ח כתב מה שטוען שמעון שהוא מוחזק בבתים וגם אמו מוחזקת בהם י' שנים וסתרו ובנו והשכירו קצתם ופרעו המס אינה חזקה כיון שידוע שהבית היה של אביהם ושמעון אינו טוען שאביו מכרם או נתנם לו או שקנאם מראובן אחיו אלא שטוען שהחזיק בהם זו היא חזקה שאין עמה טענה ואינה חזקה אבל אם מתה האם ויש לשמעון עדים שאמו החזיקה בבתים חזקתה חזקה דכיון שטוענין לכל בא מכחה או יורש או לוקח כל מה שהיתה היא טוענת אם היתה קיימת והיא יכולה לטעון קניתי הבתים והחזקתי בהם שני חזקה ב"ד הגבוה לי בנדוניתי או בכתובתי וחזקה מועלת לכל אדם דאין אדם נזהר בשטרו הילכך שמעון שיש לו שטר על אמו בת"ש זהובים ונשתעבדו לו כל נכסים טוענים לו מה שהיתה יכולה לטעון ויגבה ת"ש זהובים מנכסיה דכמו שטוענין

ליורש ולוקח כך טוענין לב"ח שנשתעבדו לו כל הנכסים בחייה ואם הבתים שויים יותר מת"ש זהובים יחלקו ראובן ושמעון המותר עכ"ל: כתב הרשב"א בתשובה ח"א סימן תתקס"ב המתנה עם בעלה בשעת נישואין שאם תמות תחתיו בלא ולד קיימא שיהא שלישי נדוניתה ליורשיה וגירשה ואח"כ החזירה מסתברא שלדעת תנאים הראשונים החזירה ול"מ במקום שנהגו לכתוב דהתם אפילו לא כתב דינו כמי שכתב שכל המכנסת נדוניה לבעלה ע"מ כן היא מכנסת וכדאמרינן בפרק המקבל (קד.) דדורשים לשון הדיוט אלא אפילו במקום שלא נהגו כיון שהיה תנאי ביניהם בשעת הנישואין הראשונים כשהוא מחזירה ע"ד אותם התנאים מחזירה וכדתנן בסוף הכותב (פט.) שהמגרש את האשה והחזירה ע"ד כתובתה הראשונה החזירה אע"ג דאמר רב הונא לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספת אין לה היינו דוקא מה שהוסיף לה משלו ע"ד נישואין הראשונים החזירה ולא ע"ד השניים אבל במה ששיירה מנדונייתה ליורשיה הרי הוא כעיקר כתובתה שהמכנסת ע"ד כן מכנסת וכשקבל ע"ד כן קיבל ועוד שלא ע"ד קידושין הראשונים נעשה התנאי אלא כל זמן שתמות תחתיו בלא ולד קיימא עכ"ל: כתב הריב"ש בסי' תפ"א ראובן ואשתו נתחייבו לבנם יעקב ולמשודכתו רחל מאה מנה בכל תוקף לכשיתבעום שניהם בהסכמה אחת והודו בשטר שהונחו בידם לאחריות הכתובה שיכתוב בנם לרחל הנזכר בשעה שישאנה אח"כ מת הבן ובאה אלמנתו בשטר כתובתה לגבות החוב ההוא וראובן טוען שלא נתחייב אלא כשיתבעוה שניהם בהסכמה אחת וכיון שמת בנו ואינו שיסכים בתביעה ההיא הוא פטור ועוד שכיון שהיא לאחריות הכתובה העתידה ליכתב אין השיעבוד כלום דהוי כדבר שלא בא לעולם ועוד שמלת הונחו הכתוב בשטר נראה שהיה פקדון ולא מלוה ועוד שאפי' היה חייב אותה הוא פרע לבנו שהוציא הוצאות הנישואים והמלבושים ופרנסת שניהם על שלחנו ורחל טוענת כנגדו על הכל והשיב שהדין עם רחל: כתב הריב"ש בסי' רמ"ד מעשה בראובן שצוה מחמת מיתה ונתן מתנות עודפות על חצי נכסיו ואמרו לאשתו שתיטול קנין להשלים כל צואתו ונטלה קנין בזה הלשון אני משעבדת עצמי להשלים מנכסי המת כל צואתו ועתה טוענת האלמנה שהנכסים שהם שלה בכתובתה לא שיעבדה בדבר זה כי אם החלק של היורשים ולא נטלה קנין אלא לפי שהיו כל הנכסים ברשותה והשיב שהדין עם האלמנה: כתב הריב"ש בסימן ק"ז נהגנו כאנשי גליל וכשראו הקהל שנכסי היחידים מועטים ואם האלמנה תהיה ניזונת לעולם לא ישאר דבר ליתומים עשו תקנות בעניני הנישואין הנעשים מהיום ההוא ואילך כי לא ראו לגרוע זכות

הנשים בנישואין שנעשו כבר אבל ישארו על דין התלמוד וזה כמו שמנה שנים שנעשו התקנות ההם ומהם שכל זמן שירצו היורשים לפרוע לה כתובתה ולסלקה מזכות מזונותיה שיהא רשות בידם זולתי בג' חדשים הראשונים וכן תקנו לתועלת היתומים שהתוס' הנהוג לכתוב לבתולה שלא תגבה ממנו כלום זולתי אם תתגרש שלא ברצונה אבל במיתת הבעל לא תגבה מן התוספת כלום ודי לה שתגבה עיקר כתובה ונדוניא שהכניסה קנתה בבגדים יותר משויה והיא עצמה בלתה אותם וגם ממעות הנשארים מהנדוניא הוציא קצתם בצרכי הנישואין ועתה תגבה האלמנה במעות משלם אין ראוי שתגבה התוספת מן היתומים ועוד תקנו אז תקנות אחרות וכל הנושא מאז והנה ע"ד התקנות ההם הוא נושא וכן כותבים בכתובה כהוגן וכתיקון חז"ל וע"פ התקנות שתקנו קהל אלגזאי"ר עכ"ל: כתב הרשב"א והוא בתשובות להרמב"ן סי' י' שנשאל על כתובה שהתנו בה שיור ליורשיה אם לא ישאר ממנה ולד של קיימא ומתה היא ואח"כ מת הולד תוך ל' יום והיורשים טוענים שכיון שמת תוך ל' יום הרי זה בכלל נפל והשיב שאין בדבריהם כלום משום דכל שלא שהה שלשים יום באדם אינו ודאי נפל אפילו לרשב"ג (קלה:) ומספיקא לא מפקינן ממונא וכ"ש לרבנן דפליגי עליה וק"ל כוותיהו ואילו היה התנאי כל שישאר ממנה ולד של קיימא לא יחזיר כלום ליורשיה היה על הבעל להביא ראיה לפי שלא זכה באותו שיור אא"כ ישאר ממנה ולד של קיימא ועליו הראייה אבל כאן כבר זכה בכל ממון הנדוניא אלא שהתנה שאם לא ישאר ממנה ולד של קיימא שיחזיר א"כ מי שאמר שלא היה ולד של קיימא עליו הראייה עכ"ל: וכתב עוד כל שנשא במקום שיש להם הסכמה שלא לגרש אלא מדעת האשה סתמו כפירושו ועל דעת כן נישאת שלא יגרשנה אלא מדעתה ואם יגרשנה שיהא חייב במה שנהגו לחייב העובר על אותו מנהג בין בקנס בין בנידוי ואפילו הוציאה ממקום שנשאה ויש שם מנהג בקנס והוליכה למקום אחר אינו רשאי לגרש אלא על פי דרך מנהג מקום הנישואין שעל מנת כן נשאה עכ"ל וכתבתיה באורך בסימן ע"ה: כתב הרשב"א שנשאל על ראובן ואשתו שעשו תנאי ביניהם בקנין שאם תפטר היא בחייו יחזיר כל מה שהביאה וק' זהובים יותר והשיב כל מה שאמר לכשירדו גשמים אתן לך כך וכך וקנו מידו קנה אע"פ שלא אמר בלשון חיוב דקנין מילתא אלימתא היא ומתקן הענין כאילו מחייב עצמו באותו דבר שאמר ליתן וראיה מר"פ הכותב (פג:) ופרק זה בורר (כד:) גבי נאמן עלי אבא ומה שאמרו (עיין לעיל סימן ס"ט) שאין אדם מתנה עם אשתו שלא ירשנה נדוניא שנתנה לו לחלוטין מתחלה כמו שרגילין עכשיו להכניס לבעל שיהא שלו אא"כ תתאלמן או

תתגרש ואח"כ עמד הוא וכתב ליורשים שאם תמות היא בחייו שיתן להם כל מה שהביאה לו אין זה אלא כמתחייב ליתן להם משלו כך וכך שאין זה תלוי בדין ירושה כלל אבל מה שמספק עליה ענין השטר לפי שאני רואה שלא חייב עצמו הבעל ולא קנו מידו ליורשים אלא שקנו מידו ללאה אשתו וגם ללאה לא חייב עצמו ולא קנו מידו ליתן לה אלא אמר לה הריני לוקח לה בקנין שאתן לפלוני כך וכך וא"כ במה נשתעבד ליורשים שהרי לא קנו מידו להם וגם ללאה לא קנו ליתן לה ושיזכו הם מחמתה וכל האומר קנו ממני לראובן שאתן לשמעון במה קנה שמעון זהו שסיפר עלי הדין כנגד היורשים ואותה שאמרו בירוש' אי מיתת בלא בנים תהד' מדילה לבי נשא ההיא באמת קודם נישואין היא וכאילו מתנה עמה שכל מה שהביאה יחזיר לבית אביה שעל מנת כן הכניסה לו נדונייתה וע"מ כן קבל הוא אבל זה שכבר זכה בנדונייתה במה מתחייב להחזיר להם וכן במאה זהובים משלו הוא מוסיף ובחיובו לפיכך אין נראה לי שמתחייב ליורשים בכך עד כאן לשונו: וכתב עוד שנשאל על אלמנה שכתבה לראובן שטר שהיא חייבת לו מנה אם תינשא לבעל עד זמן פלוני והלכה ונישאת תוך הזמן וראובן תובע המנה והבעל טוען דכיון שלא נתחייבה עד שתינשא נמצא שחל שיעבודה דתקנת אושא קודם שיגיע זמן החוב והפרעון והשיב דבר פשוט הוא שאין הולכים אחר זמן הפרעון בשום מקום אלא אחר זמן התחלת החוב ולפיכך אין טענת הבעל כלום: כתב הר"ן סימן י"ד שנשאל על מי שהתנה שאם תפטר אשתו בחייו ולא ישאר לו ממנה ולד של קיימא שיחיה שלשים יום שיחזיר ממון הנדוניא סך כך וכך ליורשים ומתה היא בחייו ונשאר לו ממנה ולד בן חמשה שנים שחיה אחריה ט"ו יום ויורשיה תובעים שיחזיר להם אותו סך כיון שלא חיה הולד שלשים יום אחריה והבעל טוען כיון שהולד חיה שלשים יום ונשאר אחריה אפילו שעה אחת אינו חייב להחזיר שמה שכתוב בתנאי שיחיה שלשים יום לא שיחיה אחר אמו שלשים יום קאמר אלא הכי קאמר שישאר לו ממנה ולד קיימא דהיינו שיחיה שלשים יום והשיב שהדין עם הבעל ואפילו אם היה הלשון מסופק הוה ליה בעל ודאי ויורשי האשה ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי: מצאתי כתוב על אשה שכתב לה בעלה שהוא פוטר אותה מעכשיו ולאחר מותו מכל שבועה ומכל חרם על העבר ועל העתיד ולא יהיה רשות אדם להשביעה אחר פטירתו כל ימי חייה ואחר פטירתו כשהראת ליורשים נכסי בעלה אמרה על קצת שטרות אלו אמר לי בעלי לקרעם ועל קצת ספרים אמרה אלו אמר לי בעלי להיות הקדש והיורשים טוענים שלא האמינה בעלה בכך הדין עם היורשים ואם קרעה השטרות או נתנה הספרים להקדש חייבת לשלם כיון שאין לה

עכשיו מגו אמנם אם בשטר הפיטור כתוב שעשאה כשני עדים כשרים נאמנת בכל מה שתאמר: וכתב עוד שם שנשאל אם השר תפס האלמנה והיורשים בעלילה על הנכסים ונתפשרו עמו ועתה האלמנה תובעת כתובתה משלם והשיב אילו לא נתפשרה גם היא עמהם לא היתה פורעת כלום לפי שאין לה חלק ידוע בממון אלא כתובתה ואילו לא נמצא בממון בעלה אלא כדי כתובתה היא היתה נוטלתם כי לכך צוה שתטול כתובתה ליפות כחה אך עתה שגם היא פשרה חייבת לפרוע חלקה לפי חשבון דמיא להא דאמרינן בפרק חזקת (מא:) דאתא וסייע בגודא בהדאי דאי לא דהואי מחילה בטעות היה מפסיד ואם לפי שנתפשרה נתפשרה אז היא מציל עצמו בממון חבירו דחייב עד כאן לשונו: וכתב ע"ש ולענין מה שנעשית אפוטרופא אחרי מות בעלה נראה לי שיכולים היורשים להשביעה: וכתב עוד שם ולענין מה שנסתלקה מבתים מיוחדים כיון שאין השטר נראה לא נוכל לדונו ע"פ העדים שאני אומר שמא נסתלק הבעל אח"כ מאותו סילוק אלא א"כ מעידים כי סמוך למיתתו נסתלקה מהבתים ההם: וכתב עוד שם ולענין מה שחושדים היורשים שלקחה כתב ביטול הפיטור יכולים להחרים ולכלול אותה בכלל החרם סתם שלא פטרה בעלה משבועה וחרם אלא בכל מה שתאמר שהוא ממונו בשלו אבל זה אינו ממון ואינו בכלל הפיטור עכ"ל: כתוב בתשובות המיימוני דשייכי לספר נשים מנהג הקהילות אם מתה תוך שנתיים מחזיר ליורשיה ומורי אומר שמחזירין למי שנתן הממון וכן עשה מעשה כשנפטרה נינתו תוך שנתה ומורי נתן הנדוניא והוצרכו להחזיר לו מה שנתן ולא לאביה על הא דאמרינן בר"פ אע"פ (נד:) תנאי כתובה ככתובה דמי ופירש"י תוספת שהוא נותן לה ומזונות וכל הנך שהם תנאי כתובה דינם ככתובה וכו' כתוב במישרים נכ"ג ח"א כל זה בתוס' שכתב והוסיף לה או שכללו עם העיקר אבל אם כתב ונתן לה מתנה כך וכך אין דינה ככתובה וכ"ש אם כתב לה מתנה בשטר בפני עצמו ולפיכך נהגו לכתוב מתנה לחוד להוציאו מדין תוס' דכתובה עכ"ל:

הלכות גיטין

סימן קיט - מה דבה ימצא באשה שתתגרש

כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו וגוי ותנן ב"ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו ראשונה וכו' בסוף גיטין (דף צ) משנה וגמי' והרי"ף והרא"ש לא פסקו הלכה כדברי מי ונ"ל שהטעם לפי שסמכו על המעיין דממילא משמע דהלכה כב"ה לגבי ב"ש וגם לגבי ר"ע והרמב"ם ז"ל כתב בפ"י המשנה בהדיא והלכה כב"ה וכן כראה ג"כ מדבריו בפ"י מה' גירושין וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד: בד"א בזיווג ב' אבל בזיווג ראשון אין למהר לגרשה וכו' גם זה מפורש שם ומצאתי כתוב בשם ספר אגודה דהא דאמר ר' אלעזר כל המגרש אשתו ראשונה מזבח מוריד עליו דמעות היינו דוקא כשמגרשה בעל כרחה ב"ה וכ"כ הר"ן בתשובה: אבל אם מצא בה ערות דבר או פריצות וכו' שם ויש לך שזבוב נופל לתוך תמחוי מוצצו וכו' שרואה את אשתו יוצאת וראשה פרוע וכו' זו מצוה מן התורה לגרשה שנאמר כי מצא בה ערות דבר ורבינו דלא נקט האי קרא ונקט במקומו גרש לץ ויצא מדון נראה דלא דק דההוא קרא אאשה רעה הוא דאיתמר בפרק הבא על יבמתו (סג.) דמצוה לגרשה שנאמר גרש לץ ויצא מדון וההיא אשה רעה היינו שהיא רעה בדיעותיה כדמשמע התם וגם קרא משמע דבהכי משתעי דכתיב ויצא מדון אבל מצאתי שהרמב"ם כתב בפ"י מהל' גירושין אשה רעה בדיעותיה ושאינה צנועה מצוה לגרשה שנאמר גרש לץ ויצא מדון נראה דתרווייהו משמע ליה מהאי קרא ואיפשר דשאינה צנועה נפקא ליה מגרש לץ וס"ל דתרווייהו בכלל אשה רעה שהזכירו בהבא על יבמתו: והרמב"ם כתב אין למהר לשלח אשתו ראשונה וכו' ולי נראה דהאי דכתיב כי שנא שלח וכו' נוסחא משובשת נזדמנה לו בספרי הרמב"ם דבנוסחי דידן הכי איתא בפ"י מהל' גירושין לא יגרש אדם את אשתו ראשונה אלא א"כ מצא בה ערות דבר ואין ראוי למהר לשלח אשתו ראשונה אבל שנייה אם שנאה ישלחנה ע"כ. ומ"מ נראה מדבריו דהלכה כב"ה מדכתב שנייה אם שנאה ישלחנה אלמא דלא בעינן דבר ערוה כב"ש גם שלא משמע על ידי שום דבר שעשתה דע"י שמצא אחרת נאה הימנה אין לשנאתה: בין בזיווג ראשון וכו' מבואר בסוף גיטין כתוב בתשובת הרשב"א סימן אלף רצ"ד שמעתי משם הגאון שאין אדם רשאי לגרש את אשתו אם אין לו לפרוע כתובתה כן מצאתי לרב אלפס בתשובה והביא ראיה מדתנן (כתובות נא.

(לקתה חייב לרפאותה ואם אמר הרי גיטה וכתובתה ותרפא את עצמה רשאי אבל שלא בכתובתה אינו רשאי ואם לא קבל עליו את הדין מנדין אותו עכ"ל וכ"כ הר"ש בר צמח בתשובה ב"ה ואינם נראים דברי סמכא דלא לישתמיט חד מהפוסקים המפורסמים לכתוב כן אפילו ברמז והראיה שהביא מידחי בגילא דחיטתא כמבואר למבין והתשובה כתובה בשם גדולים ואינם שלהם וכדאמרינן בפרק ב' ביבמות (פב.) לאו מר בריה דרבינא חתום עליה וכיוצא בזה כתב הרשב"א ז"ל בתשובה אחרת ועיין בתשובה הריב"ש שכתבתי בס"ס א': ועיי' בתשובת הרא"ש שכתבתי בסוף סי' קי"ז וכתב הרשב"א בתשובה אחרת כל שנשא במקום שאין מגרשין אלא מדעת האשה סתמו כפירושו וע"ד כן נשאה שלא יגרשנה אלא מדעתה ואם יגרשנה שהוא חייב במה שנהגו לחייב העובר על אותו מנהג בין בקנס בין בנדוי ואפילו הוציאה מהמקום ההוא והוליכה למקום אחר אינו רשאי לגרש אלא ע"פ דרך מנהג מקום הנישואין שעל מנת כן נשאה וכ"ש אם יש שם הסכמה ידועה ויכולים הם לקנסו באותו קנס או לנדו כאלו נשא וגירש שם עכ"ל: לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה בהחולץ (דף לו:) תנא ראב"י ומיהו אם הודיעה מתחלה שאינו נושא אותה אלא לימים ידועים מותר והכי מיייתי התם עובדי מכמה רבנן דהוו עבדי הכי וכ"כ הרמב"ם בפכ"א מה' איסורי ביאה וכ"כ רבינו ירוחם בשם הרמ"ה: וכן היושב עם אשתו ודעתו לגרשה וכו' פשוט בסוף גיטין (צ.) :יכול לגרשה בלא דעתה אבל האיש אינו מוציא אלא לרצונו משנה בפרק חרש (דף קיב:) :לפיכך קטנה מתגרשת אע"פ שאין בה דעת גמורה אבל מ"מ צריך שתהא מבחנת בין גיטה לדבר אחר כדאיתא בפרק התקבל (דף סד:) ויתבאר בראש סימן קמ"א בס"ד: או חרשת שנתקדשה כשהיתה פקחת ונתחרשת משנה ריש פרק חרש (דף קיב:) :ומ"ש אבל נשתטי וכו' ג"ז משנה שם נשתטית לא יוציא ובגמרא (דף קיו:) ד"ת שוטה מתגרשת מידי דהוה אפקחת בע"כ ומה טעם אמרו אינה מתגרשת שלא ינהגו בה מנהג הפקר ואוקימנא ביודעת לשמור גיטה ואינה יודעת לשמור עצמה דאילו אינה יודעת לשמור גיטה ד"ת נמי אינה מגורשת: ב"ה כתבו התוס' בפרק חרש בשם ירושלמי משום גרירה אין שוטה מתגרשת אפילו ביש לה אב ועיין שם בפסקי הרא"ש ושם תמצא דין עתים שוטה עתים חלומה: מצאתי כתוב אשה שהיתה רגילה להיות מטורפת חדש או חדשים ואח"כ נתרפאה לגמרי ובשעה שקבלה גיטה שאלוה אם היתה יודעת מה הוא גט והשיבה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון וגם מתחלה מיאנה לקבל גט שהחותמות שהחזיר לה בעלה הוו ביד אמה ופן תעכב אותה האם והשיבו רבינו

שמשון ב"ר אברהם דודאי דעתה צילותא הוה לה ואפילו אינה מבחנת בין גיטה לדבר אחר חשיבא יודעת לשמור גיטה בפרק התקבל אלא היכא דאין יודעת לשמור גיטה אינה מתגרשת ועתים שוטה ועתים חלומה כך הוא דינה כדמוכח פרק חרש בירושלמי ואני איני רגיל להפך הגירסא אלא שדילג הסופר יכולה לשמור גיטה שראה ב' פעמים כתוב לפניו יכולה לשמור את גיטה וחשב בלבו שאחד טעות ודילגו וכך הוא הגירסא מ"ד מפני גרירה אסור מאן דאמר מפני שאינה יכולה לשמור עתים חלומה ויכולה לשמור את גיטה וכל הנך תרתי מילי מפני גרירה אינו גט ואלו הן השלשה חדא דיודעת לשמור גיטה ואינה יודעת לשמור עצמה וחדא אין יודעת לשמור את גיטה ולא את עצמה ויש לה אב והיא קטנה ארוסה ואידך פעמים חלומה פעמים שוטה וק"ל דמפני גרירה דהיינו רבי יצחק ורבי ינאי שהובאו דבריהם בתלמוד ודברי רבי חייא לא הובאו בתלמוד לחלוק עליו והאי עובדא דאתא לידן אם עתים חלומה עתים שוטה אינה מתגרשת אבל אם באקראי בעלמא נשטית ונתרפאה ונשטית ושוב נתרפאה הואיל ואין לה וסת אין לחוש שתחזור לשטות מחמת תרי זימני וכהאי גוונא לא מקריא עתים חלומה עתים שוטה ושלוש שמשון בר ר' אברהם ורבינו שמחה משפירא כתב דלא מחזקינן בחזקת שוטה לגרש עד שיראו בה סימני שטות המפורשים בפרק קמא דחגיגה (ג.) ובירושלמי דמסכת תרומות משמע עד שיראה בה כלו' ופליג קצת אגמרא דידן ועיקר סימן זה המאבד מה שנותנין לו דומיא שטותא יתירתא חזא ביה דהוה משחרר עבדו ובעוד שלא ראינו סימן זה אפילו בדיקה לא צריך והרי הוא בחזקת פקח עכ"ל ועיין במה שכתבתי בסי' קכ"א בדין סימני שוטה: וכתב הרמב"ם לפיכך מניחה ונושא אחרת וכו' בפ"י מה"ג: ומדברי הרמ"ה יראה שחייב במזונותיה שהוא כתב שאפי' גירשה חייב במזונותיה וכו' אע"ג דאתי במכ"ש כ' שיראה מדברי הרמ"ה משום דלא כ' בהדיא שחייב במזונותיה קודם שיגרשנה ואיפשר למידחי דכי גרשה קאמר דחייב במזונותיה משום דקנסוהו רבנן: וגם על מה שפטרו מלרפאותה כתב הראב"ד ואם בת רפואה היא וכו' כבר הליץ ה"ה בעד הרמב"ם עיין עליו: ב"ה ודעת הרשב"א בתשובה שכתבתי בסימן י"ו כדעת הרמ"ה והראב"ד: אשה שנתגרשה משום פריצות וכו' פשוט בסוף גיטין (ד"צ:) וכתבו הרמב"ם בפ"י מהל' גירושין: הגרושה לא תינשא לאחר בכל אותה שכוני' וכו' ברייתא בספ"ב דכתובות (כת.) המגרש את אשתו לא תינשא בשכונתו אם היה כהן לא תדור במבוי אם היה כפר קטן זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נדון כשכונה ודברי רבינו בזה כדעת הר"א שכתב דשכונה גדולה ממבוי ובא"א החמירו טפי מגרושה שהיא בלאו

כלומר דע"י שמכירה ברמיזותיו איכא למיחש שיבואו לידי עבירה וכשהיא נשואה החמירו שלא תדור בשכונתו אבל כשהיא כהן ולא נשאה דאפי"י יבא עליה ליכא אלא איסור לאו בהרחקת מבוי סגי להו וכתב עוד ואשתו שנשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אינה כי אם בלאו ויש לה דין גרושה לכהן משמע מדבריו דישראל שגירש את אשתו כל זמן שלא נשאת דרה עמו אפי"י במבוי כיון שלא הזכירו בגמרא וגם כשיבא עליה ליכא אפי"י לאו וכ"כ ה"ה בפכ"א מהלכות איסורי ביאה דלפי גירסא זו גרושת ישראל כל זמן שלא נישאת תדור בשכונתו מ"מ איפשר דבחצר אחד אף לפי גירסא זו אסורים לדור וכן משמע הסוגיא שם וכ"כ הר"ן ג"כ דגרושת ישראל אסורה לדור עמו בחצר אא"כ היו נזהרים שיהיו אחרים עמהם וכתב דבירושלמי משמע דמותרת לדור עמו בחצר והניח הדבר בצ"ע ועיין בתשובת הריב"ש סימן ש"ס ובת"ר הכי תניא בגמרא לוח הימנה אינה נפרעת אלא ע"י אחר ואי אתו לקמן לא מזדקקין להו רב פפא אמר שמותי משמתינן להו רב הונא בריה דרב יהושע אמר מנגדינן להו ורבינו פסק כרב פפא אי נמי שהוא מפרש דרב הונא אף נגודי קאמר וכפירוש התוס' וכיון דלכ"ע משמתינן להו פסק דמשמתינן להו ולא כתב דמנגדינן להו נמי משום דלא ברירא להו אי הלכה כרב הונא או לא ומיהו קשה דבסימן ו' גבי כהן שגירש את אשתו כתב דמנגדינן ליה ושמא י"ל דמפרש דרב הונא ניגודא בלא שמתא קאמר וכפשטא דמילתא או משום דמספקא ליה הלכה כדברי מי גבי כהן בגרושתו דלאו שאינה שוה בכל הוא פסק להקל דמנגדינן להו וגבי ישראל דלא שוה בכל הוא פסק להחמיר דשמתא חמירא מניגודא והרמב"ם כתב בפרק כ"א מהלכות איסורי ביאה מנדין אותו או מכין אותו מכת מרדות נראה שמפרש דנגודי מנגדינן להו לרב הונא בלא שמתא כפשטן של דברים ומשום דמספקא ליה הלכה כדברי מי הניח הדבר לדעת ב"ד: ומ"ש רבינו והוא תובעה לאו דוקא דה"ה והיא תובעתו ואין כוונתו אלא לומר שתובעים זה את זה שלא ע"י אמצעי: ומ"ש עוד בד"א כשנתגרשה מן הנישואין וכו' ג"ז מבואר שם ומ"מ תמיה לי מילתא דכיון דלהרא"ש אשת ישראל שנתגרשה מותרת לדור אפילו במבוי כמו שכתבתי לעיל משום דאפי"י אם יבא עליה ליכא אלא איסור לאו א"כ כי אתו לקמן אמאי משמתינן להו וה"ל לרבינו לפרושי דבכהן שגרש את אשתו מיירי וכדפירש"י וא"נ באשת ישראל שאחר שגירשה נישאת ונתארמלה או נתגרשה דאיכא לאו מיהו אין לתמוה למה השמיט דין כהן שגירש לא תדור עמו במבוי וגם הא דאיתא בגמרא מי נדחה מפני מי ואסיקנא דהיא נדחית מפניו אפי"י אם החצר של שניהם די"ל שסמך על שכתבה בסימן ו'

וצ"ל שמ"ש לוח ממנה וכ"ו לאו אגרושת ישראל שלא נישאת קאי אלא דוקא בנישאת וכדפרישית ואאם גרשה השני קאי בדוקא שכן כתבה הוא ז"ל בסימן י' אהיכא דנישאת לאחר ובסימן ו' כתבה אאשת כהן ואפי' שלא נישאת משמע דגרושת ישראל שלא נישאת לית לן בה ודעת התוס' דמבוי גדול משכונה דשכונה לא הויא אלא ג' בתים והיינו טעמא דאם היה כהן לא תדור עמו במבוי דכיון דפנויה היא קיל ליה אבל כי נישאת דחמירא סגי בהרחקת ג' בתים והר"ן הכריע כשיטת הרא"ש דשכונה גדולה ממבוי ובענין גרושת ישראל שנישאת ואח"כ נתארמלה או נתגרשה כתב שי"א שדינה כגרושת כהן וכדברי הרא"ש אבל ר"י ז"ל כתב דכיון דאפי' בא עליה אינו לוקה כדאי' בפרק י' יוחסין (עח.) אף במבוי רשאה לדור עמו אבל בחצר ודאי לא וכתב עוד הר"ן שכתבו התוס' בשם ר"י דאורלייני"ש דמבוי דשמעתין היינו מבוי סתם אבל מפולש דרבים בוקעים בו ליכא למיחש וכ"כ הריב"ש בתשובה סימן ש"ס וכתב עוד הריב"ש שם דכונס מינקת חבירו שכופין אותו להוציאה בגט אסור לדור עמה במבוי דומיא דכהן שגירש אבל אין לאסור לדור עמה בשכונתו דומיא לישראל שגירש ונישאת לאחר. והרמב"ם בפכ"א מהלכות איסורי ביאה כתב דגרושת ישראל לא תדור עמו בחצר וגרושת כהן לא תדור עמו במבוי נראה שבמקום לא תינשא בשכונתו היה גורס לא תדור עמו בחצר וברייתא דלוח הימנה פירשה בישראל המגרש אף ע"פ שלא נישאת. כתוב בתשובות הרשב"א סימן ר"ט שאלתם יבם ויבמתו אם מותרת לדור עמו בבית אחד ולאכלו על שלחנו אחר חליצה ומעשה בא לידי באחד שהיתה בת אחותו וגיסו אהדדי מחמת שהיתה אוכלת על שלחנו בעוד בעלה חי וכן לאחר מיתתו מי הוו כארוס וארוסה דאסור בדגיסי אהדדי כדאיתא פרק האשה שנתאלמנה. תשובה מסתברא דאסור ואף ע"ג דאיכא קצת לחלק בין ארוס ליבם כל דחזי להו דגיסי אהדדי כי הני אסור ובתרומת הדשן סימן רמ"ג כתב על ראובן שגירש את אשתו ונשאה שמעון בעיר קטנה שאין יהודים אחרים דרים שם אלא אלו השנים ובתייהם רחוקים זה מזה והרבה פעמים כשיש להם עסק ביחד נכנס ראובן לבית שמעון ושוהה שם שעה א' או ב' דאין איסור בדבר במה שהם דרים בענין זה וגם על מה שנכנס לביתו ושוהה שם שעה או שתים כתב דנ"ל דאין קפידא בזה ואין דבריו נראים לי בזו ואע"פ שהביא ראיה לדבריו אינה מכרחת. תניא באבל רבתי ספ"ב ב"ש אומר המגרש את אשתו לא ישרה עמה לא במבוי ולא בחצר אם היה מבוי של שניהם הופך פתחו לצד אחר ואם היתה חצר של שניהם מפנה זה מפני זה ומפנה אשה מפני איש בד"א בזמן שנשאו והכהנת אע"פ שלא נשאו בד"א מן הנישואין אבל מן

האירוסין וכן החולץ ליבמתו לא יפנה מפני שאין לבו גס בה :

סימן קכ - שאין לכתב הגט אם לא שמע מפי המגרש

אין האשה מתגרשת אלא בכתב וכו' עד או בתנאי כמו שירצה אלו כללי הלכות גיטין ומתבארים והולכין בסימנים הבאים: צריך שיכתבנו הבעל כפשט לשון הכתוב וכתב לה או שלוחו יכתבנו דשלוחו של אדם כמותו כדילפינן פ"ב דקידושין (מא:) ואף אם שלוחו כותבו צריך שיהא משל הבעל לכך צריך שיתן הסופר הקלף והדיו במתנה לבעל כ"כ בסדר כתיבת הגט להרא"ש וכ"כ בספר מצות גדול וקצת החבורים ג"כ הזכירו כלל הדין שצריך הסופר ליתן הקלף והדיו אלא שקצתם ג"כ הצריכו ג"כ מסירת הקולמוס וקצתם לא הצריכו והמצריכים הם ר"ת כדאיתא בהגהת אשרי פ"ב דגיטין ובעיטור במאמר ז' וסדר הגט דבעל התרומה ורבינו פרץ כדאיתא בסימן קנ"ד והבלתי מצריכים הם הרא"ש וסמ"ג שלא הזכירו מסירת הקולמוס ובעל התרומה בהלכות הגט שכתב אבל בקולמוס אין נראה לחוש אפי' אין של בעל דאין כאן חסרון הניכר במה שכותב בו הגט ואף על פי שבסדר הגט כתב מסירת הקולמוס היינו לשופרא דמילתא לחוש גם לדברי המצריכים: ויש מהפוסקים סבורים שא"צ מסירת שום דבר דבמרדכי פרק התקבל כתוב מסירת הקלף והקולמוס והדיו לא ידענא מנ"ל ור"י בח"ב כתב שיש מפרשים שצריך להקנות קלף ודיו וקולמוס לבעל וי"מ שא"צ וכן נהגו העולם עכ"ל וכתב עוד בחלק הנזכר א"צ שיקנה הנייר הסופר לבעל בפ"י דאקנויי אקנו ליה רבנן פשוט פ"ב דגיטין (כ.) מההיא ודלמא אקנויי אקנו ליה רבנן וכו' וכ"כ הרמב"ן עכ"ל וז"ל הרמב"ן בפ"ב דגיטין אהא דאמרינן א"ר חסדא יכילנא למיפסלינהו לכולהו גיטי דעלמא וכו' דלמא אקנויי אקנו ליה רבנן אע"ג דבדרך דלמא איתמר עיקר הוא והכי מפרש בפרק גט פשוט (קסח.) וש"מ שהדיו והקלף והקולמוס והנייר משל סופר ובכך הגט כשר ואין בו בית מיחוש שהכל הוא מוכר לבעל באותו פשוט שנותנת היא לסופר בגט בין קלף בין דיו בין טרחו ועמלו ואקנויי אקנייה רבנן לבעל ולא כדברי הנקדנין שמקנין ממש הכל לבעל אלא רבנן אקנינהו ניהליה ואע"ג דלא משיך כולו כשר שהרי (גיטין סה.) אומר אדם לשנים כתבו

ותנו גט לאשתי והוא הולך למ"ה והמושלך בבור (שם סו) אומר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו והן כותבין ונותנין בלא כלום הקנאה דמאי וכתב על ידו או ע"י שלוחו ולאפוקי איהי או שלוחה הילכך מדאקנו ליה רבנן פשיטי דספרא לבעל ואין זה וכתבה כשר דנעשה שכירו ושלוחו של בעל בפשוט זה ומיהו אם היה הכל של אשה אע"פ ששנינו האשה כותבת את גיטה דלמא צריכא היא לאקנויי ממש הגט עצמו לבעל דלא תיקון ליה רבנן אלא פשיטי דספרא דלא ליקנייה הוא לגט מן הסופר אבל דידיה לא תיקון לבעל והיינו דדייקינן עלה לקמן אי ידעה איתתא לאקנויי או לא וכ"נ מדברי ר"ש שהיה מצריכה ממש ליתנו לבעל או לשלוחו כדי לקנותו ומיהו כותבת בשלה ומקנה ולא צריכה לאקנויי מעיקרא דבכתיבת שליח הבעל הוא שאומר כתובו וכתב קרינן ביה ולגבי ונתן בעינן שלו והילכך מקנה לו הגט כתוב וחתום והוא מגרשה בו כך פירש"י ז"ל עכ"ל גם הרמב"ם לא הזכיר מסירה זו כלל. והר"ן בפ"ב דגיטין דקדק שא"צ שיתן הבעל מתחלה הקלף והדיו והקולמוס משלו אלא בההוא זוזא דאקני ליה קונה הסופר הקלף וזוכה בו הבעל דה"ל כשלוחו וזוכה לו אבל אם הקלף הוא שלו יש שכתב וצריך שיזכה בו הבעל או שלוחו שאין הסופר זוכה לו במה שהוא שלו אבל אחרים אומרים שא"צ דבאותן דמים שהיא נותנת לסופר אקנו רבנן לבעל בין קלף בין דיו בין טרחו ועמלו ומ"מ כשהיא עצמה כותבת גיטה בכי הא לא תקנו רבנן מידי כדמוכח בגמרא כלומר וצריכה להקנותו לבעל בהדיא כדמשמע מפירש"י (גיטין כ: ד"ה לא ידעה) בדין גט החקוק על גבי טבלא שלה וגם ר"י בח"ב כתב שכשהיא כותבת גיטה צריכה להקנות את הנייר בפירוש לבעל כי לא הקנו לו רבנן משלה אלא שכר הסופר וזה כדברי הרמב"ן שכתבתי בסמוך עכ"ל: ולדברי המצריכים להקנות אם לא הקנה הקולמוס כשר כדאיתא בהל' הגט דמרדכי ז"ל ואם הקולמוס של אחרים אין פסול בכך גם בקונטרס כתב ולכולי עלמא בדיעבד כשר ולפחות קאי אמסירת קולמוס מיהו היכא דלא מסר לא קלף ולא דיו יש לדון לדעת המצריכין להקנות אי פסול נמי הוי דמדכתב בהל' הגט דמרדכי ואם הקולמוס של אחרים אין פסול בכך משמע דוקא קולמוס דאין כאן חסרון הניכר אבל אם הקלף ודיו של אחרים פסול וכן משמע מדברי סמ"ג והתרומה והגה"מ פ"ג בשם סמ"ג והל' הגט דמרדכי שכתבו שה"ה אם כתבו הסופר במצות הבעל שהוא כשר ובלבד שיתנו אח"כ לבעל להיות שלו כדמשמע בגמרא אבל יותר טוב ליתנו לבעל תחלה כדי שלא ישכח הסופר ליתנו אחר כך לבעל עכ"ל משמע שאם לא מסר הקלף והדיו וגם לא נתנו אח"כ לבעל להיות שלו פסול דהא אינו מגרשה בדבר שלו

והרא"ש כתב בסדר הגט והסופר יתן הקלף והדיו במתנה לבעל דבעי וכתב ונתן שיהא הגט שלו עכ"ל כלומר כדרך ב"א שכותבין בדבר שהוא שלהם וגם לא שייך נתינה אלא בדבר שהוא שלו ובקונטרס כתוב צריך שיהיה הדיו וקלף משל הבעל שלא יהא גזל ולא דק דאם גזל הנייר וכתב הגט כשר הוא כמ"ש רבי' בסמוך בשם הרמ"ה ואם הסופר כותבו ואח"כ נותנו לבעל אע"ג דלא אקני ליה בהדיא ליכא משום גזל דהא לא גזל מיניה מידי שלא ברצונו אלא הטעם כדברי הרא"ש דבעינן שיהא הגט שלו וכל שלא הקנהו בהדיא אע"פ שאינו גזל מ"מ לא הוי שלו ולפי"ז איפשר דלכ"ע בעינן שיתן הסופר הגט במתנה לבעל ואם לא נתנו פסול מיהו המצריכים חשו שמא לא ימסרנו אח"כ ולפיכך הצריכו למסור קלף ודיו מעיקרא ושאינן מצריכים לא חשו לכך אבל מ"מ נתינה בעי כך היה נראה לכאורה אלא שלא מצאתי בדברי הרמב"ם שום גילוי לומר שצריך שיתננו הסופר לבעל וגם לסברת אחרים שהזכיר הר"ן א"צ הסופר ליתן לבעל בהדיא לא קלף ולא דיו דבההוא זוזא אקנו ליה רבנן קלף ודיו ושכר סופר וכ"ש כשהוא פורע לסופר שהכל נקנה לו וא"צ להקנות בהדיא אלא כשהיא כותבת גיטה דוקא משום דבההוא לא תקינו רבנן מידי ובעה"ת כתב הרוצה לכתוב גט לאשתו צריך שיהא הקלף והדיו משל בעל דהא וכתב ונתן כתיב ואפי' בטבלא שהיא של אשה תחלה וגט כתוב עליה מספקא ליה אם צריך להביא עדים שהאשה הקנתה תחלה הטבלא לבעלה כמשפט וגם שכר סופר מן הדין על הבעל כדתנן פרק גט פשוט משום דכתיב וכתב ונתן מ"מ אם נתנה האשה כשר כדאיתא התם תקינו רבנן וכו' דהפקר ב"ד הפקר ובהכי מיקיים שפיר ונתן אבל בקולמוס נראה שאין לחוש אפי' אין של בעל דאין כאן חסרון הניכר במ"ש בו הגט עכ"ל. והמנהג למסור קלף ודיו כדברי הרא"ש וסמ"ג והתרומה אבל בקולמוס אין חוששין כמו שהם ז"ל לא חששו ומ"מ טוב למסור גם הקולמוס לכתחילה וכן אני נוהג וכתב בקונטרס הבעל יגביהם לקנות: והבעל יתן שכרו ומפני תקנת עגונות תיקנו חכמים וכו' משנה וגמרא בפרק גט פשוט (דף קסז קסח.) והיה נראה דהשתא בתר תקנתא לכתחילה אומרים לאשה שתתן שכר הסופר וכ"נ מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ב האשה נותנת שכר הסופר בכל מקום אלא שמצאתי בסדר כתיבת הגט להרא"ש שכתב רבינו בסוף ס"י קצ"ד ושכר הסופר יתן הבעל ואם נתנה האשה הגט כשר דאפי' בתר תקנתא לכתחילה אומרים לבעל שיתן שכר הסופר ואם לא ירצה ליתן ונתנתו האשה כשר דרבנן אקנו ליה ההוא זוזא כדי שלא תתעגן האשה וכ"נ מדברי סמ"ג שכתב בסימן נ' שצריך שיפרע הבעל שכר הסופר מן הדין אלא התירו שתתן האשה שכר

הסופר שלא יעגנה ותקנו חכמים שכר זה לבעל דהפקר ב"ד הפקר ומתקיים בזה ונתן והגה"מ בפ"א ובפ"ג כתבו כן בשמו וכ"כ בספר התרומה ובסמ"ק וכ"כ בדברי ר"י במישרים נכ"א ח"א: כתב הרמ"ה האומר לעדים כתבו גט ותנו לאשתי אין צריכין וכו' וא"ת מדברי הרמ"ה משמע שהאומר לסופר שיכתוב לו גט צריך הסופר לזכות לו הנייר אע"פ שאח"כ נותנו בידו ומגרש בו וכשצוה לגרש את אשתו כתב שא"צ משום דהוה כמאן דיהבו לבעל והלא ביהבו לבעל צריך לזכות והאי דהוי כמאן דיהבו לבעל א"צ לזכות וכי יציבא בארעא וכו' ונ"ל דה"ק דכמאן דיהבו לבעל ואקנו ליה בהדיא דכיון דמזכו לאיתתא בשליחותיה הוי כאילו אקנו לבעל בהדיא ואפי' לסברא שנית שכתב הר"ן דיש שכתבו שאם הקלף הוא שלו צריך שיזכה בו הבעל או שלוחו שאין הסופר זוכה לו במה שהוא שלו נראה דאיתיה לדין זה של הרמ"ה דכיון דמזכו לאיתתא בשליחותיה הוי כאילו יהבו לבעל ואקנו ליה ובמרדכי בפרק התקבל כתב ג"כ כדברי הרמ"ה דכשאמר לאחרים לכתוב וליתן גט לאשתו אינו צריך למסור להם דבמקומו הם עומדים: ואי גזל נייר וכתב ביה גיטא ויהיב לה כשר וכולי נראה דדוקא בגזל נייר מכשיר הרמ"ה משום דאיכא שינוי השם דמעיקרא נייר והשתא גט ואיכא שינוי מעשה בגופו של נייר אבל אם כתב לו הסופר גט ולא פרעו וגזלו ממנו וגירש בו לא דבעינן ונתן וליכא דמידי דלאו דידיה הוא לא שייך ביה נתינה: וכותבין לו הגט ואע"פ שאין אשתו עמו והוא שיהיו מכירים ויודעים וכולי משנה פרק גט פשוט (שם) כותבים גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ושובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה ובלבד שיהא מכירין ובגמרא (שם) מאי ובלבד שיהא מכירין ואסיקנא דצריך שיכירו שם האיש ושם האשה בגט וכן בשוברו ופירש"י הסופר והעדים צריכים שיכירו שזה הוא שמו ובעל נ"י כתב שיהא מכיר וכו' כלומר דלא סגי בהכרת פנים ושיסמוך על אחרים בשמות משום דהוי מילתא דעבידא לגלויי אלא צריך שיכיר שמותיהם גם כן ע"כ כלומר שאם אינו מכיר שמם אע"פ שהוא מכיר אותם לא יכתוב דחיישינן שמא החליפו שמותם ויכתוב גט לאשת חבירו ולא סמכינן לכתוב על סמך שנשאל אחר כך שמותם לאחרים אבל אין סברא לפרש שבא לומר שאם שאלנו לאחרים על שמותם והגידו לנו שלא נסמוך עליהם ופריך בגמ' וליחוש לשני יוסף ב"ש הדריש בעיר אחר דילמא כתב גיטא אזיל וממטי לאיתתא דהיאך א"ר אחא בר הונא הכי א"ר שני יוסף ב"ש הדריש בעיר אחת אין מגרשים את נשותיהם אלא זה בפני זה ופריך תו וליחוש דילמא ואזיל למתא אחריתא ומחזיק לשמיה ביוסף ב"ש וכתוב גיטא וממטי לאיתתיה דהיאך אמר רב הונא בר חנינא כל שהוחזק שמו בעירו לי יום

אין חוששין לו ואיתא תו בגמרא ההוא תברא דהוה חתים עליה ר' ירמיה בר אבא וכו' אמר אביי אע"ג דאמור רבנן כיון שהגיד וכו' צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק וכתב הרא"ש על זה ושמעין מינה דלהיכר איש ואשה סומכין על פי עד אחד ואפי' קרוב ואשה דמילתא דעבידא לאיגלווי הוא מידי דהוה ביבמות (לט:): להכיר שהוא אחיו מן האב וכ"כ בניי בשם הרשב"א והריטב"א ז"ל וגם ה"ה כתב כן בפרק כ"ד מהלכות מלוה בשם הרשב"א ומשמע מדבריהם דבין לענין איסור בין לענין ממונא קאמר דהא אמתניי קאי דמשהו גט לשובר בענין זה וגם ההיא דיבמות איסורא הוי וסגי באשה או קרוב דמילתא דעבידא לאיגלווי הוא ור"י ג"כ כתבה בדיני גיטין חלק ב' וגם בסדר הגט אשכנזי כתב לשון הרא"ש דלהיכר איש ואשה סומכין על פי עד אחד ואפילו קרוב ואשה לא ידעתי למה השמיטו רבינו ודין שני יוסף ב"ש הדרים בעיר אחת אין מגרשים נשותיהם אלא זה בפני זה כתבו רבינו סי' קל"ו אבל דין הוחזק בעיר ל' יום אין חוששין לו לא הזכירו ולא ידעתי למה דהא אגט איתמר בגמ' והרמב"ם שלא כתבו בפ"ב מהלכות גירושין איכא למימר דמשמע ליה שהוא בכלל מ"ש שצריך שיהיו מכירין ויודעים שזהו פלוני ואשתו פלונית וסמך על מ"ש פכ"ד מהלכות מלוה ומיניה ילפינן לענין גיטין אבל רבינו שלא הזכירו גם בדיני ממונות לא ידעתי לו טעם. והילך לשון הרמב"ם בפכ"ד מהלכות מלוה אחד השטרות הנכתבים לאחד שלא בפני חברו ואחד השטרות שאין כותבין אותם אלא מדעת שניהם ושניהם עומדים כולם צריכים שיהיו העדים מכירים השמות שבשטר שזהו פלוני בר פלוני וזהו פלוני בר פלוני שמא יבואו שניהם ויעשו קנוניא וישנו שמותיהם בשמות אחרים ויודה זה לזה כל מי שהוחזק בעיר ל' יום אין חוששין לו שמא שם אחר יש לו והוא שינהו כדי לרמותו ולעשות קנוניא שאם אתה אומר כן אין לדבר סוף עכ"ל תדקדק בו ויאירו עיניך בכמה דברים האחד דאע"ג דהא דתנן ובלבד שיהא מכירין אכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו איתנייא לאו דוקא דהוא הדין כשאשתו עמו דלא שנא ורבותא אשמועין דאע"ג דמקילים לכתוב גט לאיש בלא אשה ושובר לאשה בלא איש לענין ההכרה לא מקילים דלעולם בעינן שיהיו מכירין. ב' דאע"ג דפירש"י שיהא מכירים הסופר והעדים וגם הרמב"ם בפ"ב מהלכות גירושין הזכיר סופר לאו דוקא דקפידא ליתא אלא אעדים דסופר זה אינו מעלה ואינו מוריד ומה שהזכיר סופר בהלכות גירושין אשגרת לישן הוא ולא דוקא ויותר נראה לומר דבפ"ב דגיטין אשמועין אגב אורחיה דחתם סופר ועד כשר כמבואר בדבריו בפ"ק ולפי שדייק בלשונו כתב בפ"ב וכן אם אמר לסופר כתוב גט לאשתי ואמר לעדים

לחתום כותבין וחותמין וכו' והוא שיהיו העדים והסופר שכתבו וחתמו בו מכירים ויודעים שזה הוא פלוני ואשתו פלונית דברישא דלישניה נקט סופר ואח"כ עדים ובסיפא דלישניה נקט עדים ואח"כ סופר לסמוך סופר לחתמו דכשכתבו וחתמו בו אסופר נמי קאי ומ"מ סופר שאינו חותם אין צורך דיהא מכיר דבעדים החותמין סגי כדמשמע בפכ"ד מהל' מלוה וכבר הוכחתי דכל כה"ג ל"ש לן בין איסורא לממונא ומעתה רבינו שכתב שיהא מכיר הסופר לא דק דכיון דסבירא ליה דחתם סופר ועד פסול אין מקום להיכר הסופר עוד איכא ג' למגמר מלישניה דהרמב"ם דכי אמרינן כל שהוחזק שמו בעיר ל' יום אין חוששין לו היינו אפילו הוחזק על פי עצמו. עוד ד' איכא למיגמר מיניה דלא סגי בשיכירו שמו ושמה אלא גם שם אביהם צריכים להכיר ואיפשר דיליף הכי מדאמרינן וליחוש לשני יוסף ב"ש אלמא כי אמרינן שמו הכוונה שמו ושם אביו עוד ה' שמעינן מדבריו שגם שם אביו כותבין על פיו אם הוחזק ל' יום אע"ג דלא עביד לאגלווי כ"כ כמו שמו משום דא"כ אין לדבר סוף: ובשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין פרק התקבל (דף סו.) תנן מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו ופירש"י כל השומע קולי ופי' שמו ושם עירו ובגמרא ודילמא צרה היא תני ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין ופירש"י ודילמא צרה היא. שמתכוונת לקלקלה שתינשא בגט זה ותאסר על בעלה: בשעת הסכנה כגון זה שמסוכן למות ואם לא עכשיו אימתי שאין מכירין אם זה הוא שפירש שמו ובסוף יבמות (קכב.) תנן מעשה באחד שאמר איש פלוני ממקום פלוני מת והלכו ולא מצאו שם אדם ובעובדא אחריתי תנן הלכו ולא הכירוהו והשיאו את נשותיהם ופריך בגמרא ודילמא צרה היא ומשני כי היכי דמשני בפרק התקבל תנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין ופירש"י בשעת הסכנה כגון מי שהיה מושלך לבור וכו' והכא נמי כשעת הסכנה דמי שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה והרי"ף והרא"ש לא כתבו הא דרבי ישמעאל בפרק התקבל לפי שסמכו על מה שכתבוה בסוף יבמות שהיה עולה ללמד גם על דין עדות אשה שמת בעלה והרמב"ם כתבה בפ"ב מהלכות גירושין: לא יכתבנו הסופר וכו' עד שישמעו מפיו וכו' בס"פ התקבל (דף סו.): במתניי איפליגו רבי מאיר ורבי יוסי באומר לשלשה תנו גט לאשתי דלר"מ כיון דתלתא נינהו וגם לא אמר להם כתבו אלא תנו לשם ב"ד אמר להם ויכולים הם לומר לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו ור' יוסי פליג עליה ואמר שאינם יכולים לצוות לאחרים לכתוב ולחתום ואסיקנא בגמרא דאפילו באומר אמרו לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו פליג רבי יוסי

ואמרינן תו בגמרא דשמואל סבר לה כר' יוסי היכא דלא אמר אמרו משום דמילי לא מימסרן לשליח ופליג עליה באומר אמרו לסופר שיכתוב ולעדים ויחתמו ובריש מי שאחזו (דף עא:): תנן אמרו לו לכתוב גט לאשתך ואמר להם כתובו וכו' הרי גט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו ופרכינן בגמרא (שם) רישא ר"מ וסיפא ר' יוסי ואסקה רב אשי כולה כר' יוסי ואמרינן בתר הכי תניא כוותיה דרב אשי כתב הסופר לשמה וכו' הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו ודייקינן ישמעו לאפוקי ממאן דאמר מודה ר' יוסי באומר אמרו ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבי יוסי דהגט בטל ואפילו באומר אמרו ולא חשו לדשמואל וכתב הר"ן שכן כתבו בה"ג ור"ח ז"ל אבל הרמב"ם בפרק ב' כתב אמר לב' או לג' אמרו לסופר ויכתוב גט לאשתי ואמרו לעדים ויחתמו ואמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו או שאמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב גט לאשתי ואתם חתומו הרי זה גט פסול ומתיישבין בדבר הרבה מפני שהוא קרוב להיות בטל ומה בין פסול לבטל שכל מקום שנאמר בחיבור זה שהוא בטל הוא בטל מן התורה ובכל מקום שנאמר פסול הוא פסול מדברי סופרים משמע דמספקא ליה אי פסקינן כשמואל כיון דלא חזינן אמורא דפליג עליה בהדיא וכן דעת הר"ן וכתב שכן דעת ר"י והרמב"ן וכן דעת בעל התרומות והמרדכי וסמ"ג וסמ"ק והכל בו וזה דעת הרמ"ה וכמו שהזכיר רבינו בסמוך מיהו מה שכתב רבינו ואפילו שאמר לג' שיש עליהם תורת ב"ד לכותבו ולחותמו אין להם לומר לאחרים וכו' דעדיפא מינה ה"ל למינקט דהיינו אם אמר להם תנו גט לאשתי דבהיא הוא דפליג ר"מ ואמר יאמרו לאחרים ויכתבו דאילו באומר כתבו אפי' ר"מ מודה שאע"פ שהם שלשה לא יאמרו לכתוב כדתנן בהדיא בס"פ התקבל אלא דמכיון דכתב דאפי' באומר אמרו לא יאמרו לא דק רבינו במילתא וכתב הר"ן בס"פ התקבל שדעת הרמב"ן דטעמא דרבי יוסי דפסל באומר לג' תנו הוי שפיר משום דמילי לא מימסרן לשליח אבל מאי דפסל באומר אמרו לא הוי טעמא משום דמילי לא מימסרן דלאו מילי מסר איהו אלא הרי הוא עושה שליח שלא בפניו אלא היינו טעמא דכיון דבגט בעינן לשמה ובעינן וכתב לה כלומר שיכתבנו לה הבעל ואין הסופר והעדים במקום הבעל אלא כששמעו הם מפיו וכל שלא שמעו מפיו אפי' אינו אומר אמרו מדעתכם אלא שהבעל עצמו ממנה אותו שליח בכל מקום שהוא פסול וכדאמרינן בהדיא ולפלוני ולפלוני ויחתמו וכן פירש"י לסופר פלוני שיכתבו ואין לך צד היתר לומר לאחרים לכתוב אלא השומע מפיו הוא יכתוב והרא"ה חלק עליו וכתב דלא פליג ר' יוסי אלא באומר אמרו מדעתכם אבל במינה

שליח שלא בפניו בכי הא ודאי לא פליג וכתב הר"ן שדעתו מסכמת לדעת הרא"ה דכל שאמר להם אמרו הם סבורים שהדבר מסור להם לשנותו לכל מה שירצו ומה שאמר להם הבעל ולפלוני ולפלוני ויחתמו אינו אלא כמראה מקום להם ואיכא למיחש דמשום כיסופא מחתמי ליה כדאיתא בגמרא אבל בממנה סופר ועדים מדעתו ליכא למיחש לחורבה שהרי אין להם מקום לטעות נמצא דלפי דעת הר"ן כל שלא אמר אמרו אלא מינה את הסופר פלוני לכתוב לו גט ולעדים פלוני שיחתמו בו והסופר והעדים אינם מצויים עמו מודה רבי יוסי דכשר וכל היכא דאמר להם אמרו לסופר פלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו פסול דאיכא למיחש דמשום כיסופא דסופר מחתמי ליה ולדבריו נהי דאם החתימו עליו הסופר ועד אחד הגט בטל לר"י כיון שחתם בו מי שלא צוה הבעל מ"מ אם לא שינו מצות הבעל אלא אמרו לאותו סופר וכתב ולאותם עדים וחתמו נהי דפסול מדרבנן הוה מיהו בטל לא הוי דמדאורייתא כשר הוא אלא שפסלוהו חכמים משום דחשו לחורבה (ולרבנן) [ולרמב"ן] משמע דבין כך ובין כך כיון שלא שמעו מפיו בטל הוא דדין תורה הוא בגט דלא הוה במקום הבעל אא"כ שמעו מפיו והרשב"א כתב דעת הרמב"ן סתם ולא נחלק עליו משמע דהכי ס"ל גם מתוך דברי הרא"ה שמשמע דכהרמב"ן ס"ל שהרי כתב בס"פ התקבל ונראה דדוקא לענין צווי הבעל הוא דבעינן שידבר בפיו ושישמעו קולו אבל לענין שליחות אשה כל היכא דקים לן שהיא רוצה בדבר לא בעינן שמיעת קול עכ"ל הרי דנקט בהדיא דבעי שידבר בפיו ושישמעו בקולו ואילו להרא"ה והר"ן בדיבר בפיו סגי אפילו לא ישמע קולו גם מתוך דברי הר"ן שכתב זה נ"ל איפשר לדון דלהלכה אמרה ולא למעשה וכן דעת הרמב"ם לפסול באומר אמרו לפלוני ולפלוני כמבואר בדבריו פ"ד מהלכות זכייה ומתנה : ודע שאפילו לדברי המכשירים בממנה סופר ועדים שלא בפניהם היינו בממנה אותם בפיו אבל אם לא מינה אותם בפיו אלא כתב להם בכתב ידו הדבר תלוי בדעות הפוסקים כמו שיתבאר בסמוך בס"ד דפליגי אי מהני כתב ידו בפיקח: ואף אם הוא חרש אפילו הוא שומע וכולי ברייתא פרק מי שאחזו (דף עב:) כתב הסופר לשמה וכו' הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ודייקינן קולו לאפוקי מדרב כהנא דאמר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו וכתבוה הרי"ף והרא"ה ש בס"פ התקבל ולפום סוגיין דשמעתין הוה משמע להכשיר בפיקח שכתב בכתב ידו שיכתבו גט לאשתו דהא לא ממעטינן אלא חרש ולא ממעט כתב ידו מדתני קולו כי היכי דלא ממעט הרכנת ראשו דנשתתק דלא ממעטא ברייתא אלא דוקא חרש שכתב ואפי' במדבר

ואינו שומע או שומע ואינו מדבר יש לדון ולהכשיר ע"י כתב ידם מדאיתא בפרק מי שאחזו (דף עא:) אהא דאמר רב כהנא חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו אמר רב יוסף מאי קמ"ל תנינא נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו ג"פ וכו' א"ל רבי זירא אלם קאמרת שאני אלם דתנינא מדבר ואינו שומע זה הוא חרש שומע ואינו מדבר זה הוא אלם וזה וזה כפקחין לכל דבריהם ופירש"י אבל חרש דרב כהנא אינו שומע ואינו מדבר ואיפשר שזה היה דעתו של הרמב"ם שכתב בפרק שני מי שנשתתק והרי דעתו נכונה ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו וכו' הרי אלו יכתבו ויתנו וכן אם כתב בכתב ידו כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו כותבין ונותנין לה אם היתה דעתו מיושבת עליו שאין דין מי שנשתתק כדין החרש מי שנשא כשהוא פקח ונתחרש ואצ"ל נשתטה אינו מוציא לעולם עד שיבריא ואין סומכין על רמיזת החרש ולא על כתבו אע"פ שדעתו נכונה ומיושבת עכ"ל. ומשמעות פשט דבריו דדוקא בחרש שאינו שומע ואינו מדבר הוא דאין סומכין על רמיזותיו ועל כתבו משום דחשבינן ליה כשוטה אבל מי שנשתתק דהיינו שומע ואינו מדבר כפיקח הוא לכל דבריו וסומכין על רמיזותיו ועל כתב ידו והיינו כדשני רבי זירא אלם קאמרת שאני אלם ולא כתב הרמב"ם דין המדבר ואינו שומע משום דמכלל דבריו נלמוד שכיון שאינו חרש גמור דינו כדין האלם ויותר נראה לומר שכל שמדבר דינו כפיקח גמור שהרי מתוך דיבורו ניכר אם הוא בן דעת ומש"ה לא הזכירו הרמב"ם אבל מדברי הר"ן נראה שסובר כדעת הראשון דמדבר ואינו שומע דינו שוה לשומע ואינו מדבר שכתב אבל מדבר ואינו שומע ואינו מדבר הרי הן כפקחין לכל דבריהם ובבדיקה סגי והכי איתמר פרק מי שאחזו ומשמע עוד מדבריו דלכתיבת ידו בעי נמי בדיקה כי היכי דבעי להרכנת ראשו ומיהו איכא למידק אמאי דא"ר יוסף מאי קמ"ל תנינא נשתתק וכו' אדרבא הוה ליה לאותובי ממתניי דמצרכה בדיקה ג"פ ורב כהנא לא מצריך שום בדיקה ורבי זירא דאהדר ליה שאני אלם דתנינא מדבר ואינו שומע וכו' וזה הן כפקחין לכל דבריהם והיאך הם כפקחין הרי בפקחין לא בעינן בדיקה כלל ובנשתתק בעי בדיקה ג"פ ונ"ל דלמאי דס"ד דרב יוסף דלא לפלוגי בין אלם לחרש גמור משתמע שפיר דרב כהנא ממתניי דלהרכנת הראש הוא שהצריכו בדיקה ג"פ אבל לכתוב בכתב ידו לא בעי בדיקה דכיון שהיה בו דעת לכתוב כן ודאי פיקח הוא ורבי זירא דאהדר ליה דשאני אלם כלומר דלא משתמע ממתניי אלא לאלם אבל חרש גמור אף ע"פ שעושה מעשה פקח כשוטה חשבינן ליה דשאני אלם מחרש גמור ורב כהנא אתא לאשמעינן דמתניי דתני אלם

לאו דוקא אלא משום דבעי לאשמעינן דין הרכנת ראש ע"י אמירה דלא שייך בחרש גמור דהא אינו שומע לשיאמרו לו נכתוב גט לאשתך אבל אין הכי נמי דכתב ידו דחשיב כהרכין ראשו ע"י שאמרו לו נכתוב גט לאשתך אפי' בחרש גמור מהני א"נ אשמעינן דכתב ידו עדיף מרמיזה דכתב ידו מהני בחרש גמור ולא רמיזה ובתר הכי אסיקנא דברייתא דתני עד שישמעו קולו ולאפוקי מדרב כהנא ואפ"ה שפיר שמעינן ממתני' דאלם שכתב בכתב ידו כותבין ונותנין גט לאשתו וא"צ בדיקה דהא לא פליג רבי זירא ארב יוסף אלא משום דמתני' באלם ודרב כהנא בחרש הא אילו הוה מימרא דרב כהנא באלם היה מודה רבי זירא דשפיר פריך רב יוסף מאי קמ"ל תנינא ומאי דתנינא דשומע ואינו מדבר מדבר ואינו שומע הרי הן כפקחין לכל דבריהם היינו לומר שאינם כחרשים גמורים דלא מהני בהו בדיקה מיהו אלם בדיקה בעי ג' פעמים כדתניא באותה ברייתא בסמוך כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות אבל מדבר ואינו שומע פשיטא דלא בעי בדיקה כלל שהרי מתוך דיבורו ניכר אם הוא בן דעת ואיפשר דמשום דשייך למיתני במדבר ואינו שומע שהוא כפיקח לכל דבריו לגמרי תנא הרי הם כפקחין לכל דבריהם אף על גב דאלם אינו כפיקח לכל דבריו לגמרי שמעינן מהכא דלמאי דאסיק רבי זירא שאני אלם דתנינא מדבר ואינו שומע וכו' אלם שהרכין בראשו בעי בדיקה ג"פ כדתנן במתני' ואם כתב בכתב ידו כותבין ונותנין ואין צריך בדיקה ונראה שזו היא שיטת הרמב"ם ז"ל שכתב גבי הרכין בראשו בודקין אותו ג"פ ואח"כ כתב בכתב ידו הרי אלו כותבין ונותנין ואם איתא דלכתיבת ידו בעי' בדיקה ג' פעמים ליערבינהו וליתנינהו ומ"ש גבי כתב בכתב ידו אם היתה דעתו מיושבת עליו אינו להצריך בדיקה ג"פ אלא לאפוקי שלא תהא דעתו מטורפת וקצת נראה לדייק כן מדבריו שהרי גבי הרכין בראשו דבעי בדיקה ג"פ כתב והרי דעתו דעת נכונה וגבי כתב בכתב ידו כתב ואם היתה דעתו מיושבת ומשמע דנכונה ומיושבת תרי מילי נינהו שהרי כתב אח"כ בסמוך גבי חרש גמור אע"פ שדעתו נכונה ומיושבת וכ"נ מדבריו פרק כ"ט מהלכות מכירה שכתב אלם ששומע ואינו מדבר או מי שנשתתק מקחו וכו' והוא שיבדק כדרך שבודקין לגיטין או יכתוב בכתב ידו משמע בהדיא דלכתב בכתב ידו לא מצריך בדיקה ומיהו לענין מדבר ואינו שומע שכתבתי בסמוך דפשיטא דלא בעי בדיקה כלל אע"פ שבטור חשן המשפט סימן רל"ה כתב שכך נראה לו הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר לא ס"ל הכי שהשוה דין מדבר ואינו שומע לדין אינו שומע ואינו מדבר : ואם נפשך לומר דבכתב ידו נמי לא מכשיר הרמב"ם ז"ל אלא בבדיקת ג' פעמים וכדמשמע מדברי הר"ן

איכא למימר דמאי דפריך רב יוסף מאי קמשמע לן תנינא משום דאיפשיטא ליה דרב כהנא לאו לאפלוגי אמתניי דבעי בדיקה ג' פעמים אתא דס"ל לרב יוסף דכתב ידו היינו הרכנת ראש ומשום הכי אקשי ליה מאי קמ"ל תנינא ורבי זירא אהדר ליה דמתניי באלם ורב כהנא אשמעינן אף בחרש גמור ומתניי דתני אלם משום דבעי לאשמעינן דין הרכין בראשו דלא שייכא בחרש גמור אי נמי אשמעינן דכתב ידו עדיפא מרמיזה דעל ידי כתב ידו בחרש גמור כותבין אבל לא על ידי רמיזתו ובתר הכי אסיקנא דברייתא דתני עד שישמעו קולו לאפוקי מדרב כהנא ומכל מקום שפיר שמעינן שאלם שכתב בכתב ידו כותבין ונותנין דומיא דהרכנת ראש וכדסבר רב יוסף בהא ור' זירא נמי משמע דהכי סבר ליה דהא לא אהדר ליה אלא משום דמתניי באלם ודרב כהנא בחרש גמור הא אילו הוה מימרא דרב כהנא באלם הוה מודה דשפיר פריך מאי קמ"ל תנינא ודעת בעל העיטור כדעת הרמב"ם שכתב וז"ל ומסתברא דוקא חרש שאינו מדבר ואינו שומע בהא ליתא לדרב כהנא אבל אלם שנשתתק (ומדבר) מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו דהא בהרכנת הראש וכ"ש בכתב ידו עכ"ל. ולכאורה נראה דלדעת הרמב"ם דמכשיר לכתוב גט ע"י כתב ידו דמי שנשתתק כל שכן ע"י כתב ידו של פיקח אבל מצאתי לרבינו ירוחם שכתב בח"ג וז"ל כתב ר"ת כי כתוב בתוסי' כי פיקח אע"פ שכתב בכתב ידו וכו' וי"מ כי די בכתיבה ודקדקו מאותה שכתבתי למעלה מסוגיית הגמרא וכבר כתבתי בדין חרש מי שנשתתק ושומע כי די בכתב ידו ודוקא בחרש אבל בפיקח לא וכ"כ בירושלמי כמו שבחרש שאינו מדבר ואינו שומע אינו מועיל כתב ידו כמו כן בפיקח וכן נראה עיקר עכ"ל ומשמע שטעמו משום דלא שרו לכתוב על ידי כתב ידו אלא בנשתתק דא"א בענין אחר אבל בפיקח שיכול לדבר לא הכשירו לכתוב על ידי כתב ידו וה"ה דעל ידי הרכנת ראשו נמי אין כותבין וכל שכן הוא דבעינן שישמעו קולו דוקא כיון דאיפשר ומ"מ לא נ"ל שיהיה זה דעת הרמב"ם דא"כ ה"ל לפרושי אלא ודאי לדעתו דמכשיר לכתוב על ידי כתב ידו דנשתתק כל שכן שכותבין ע"י כתב ידו דפיקח או ע"י הרכנת ראשו דכל שמגלה לנו כוונתו ישמעו קולו מיקרי ומאי דאמרינן קולו לאפוקי מדרב כהנא היינו משום דכל שהוא חרש גמור אע"פ שעשה מעשה פיקח הרי הוא כשוטה לכל דבריו ואין בכתב ידו ולא בהרכנתו קול של דעת אלא קול כסיל אבל כל שהוא בן דעת כתב ידו או הרכנתו היינו קולו כל זה שכתבתי הוא ע"ד הרמב"ם והעיטור: אבל דעת הפוסקים זולתם לומר דאף ע"ג דמשמעתינן לא משמע דממעטינן לכתוב ע"י כתב ידו אלא חרש דכיון דלאו בר דעת הוא אין סומכין על כתיבת ידו להחשיבו בן דעת אבל

פיקח שכתב בכתב ידו כותבין ונותנין גט לאשתו דקול לאו דוקא דהא איכא הרכנת הראש מ"מ בתוס' פ"ב גרסינן כתב סופר לשמה וחתמו העדים לשמה אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי גט פסול עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ואע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי גט פסול עד שהתם לא משתעי בחרש ועל פי תוספתא זו הסכימה דעתם לפסול גט הנכתב ע"י פיקח גמור וכל שכן דמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר וכתבו קצתם דה"נ משמע בירושלמי פרק מי שאחזו ולפי שיטה זו כי אמרי' לאפוקי מדרב כהנא לאו אחרש אמר דמפקא מיניה אלא אעיקר דינא דמכשיר לכתוב ע"י כתב ידו מפקינן והנה ההולכים בשיטה זו הרא"ש והרשב"א והר"ן והמרדכי ובעל התרומה וסמ"ג וסמ"ק והגהות בפ"ב מה' גירושין וקצתם כתבו כן בשם ר"ת דעת כולם פה אחד לסמוך על התוספתא להחמיר : וא"ת א"כ דכתב יד לא מהני היכי תנן במתני' דכותבין ע"י הרכנת הראש תירץ הרשב"א דהרכנת הראש חשיבא כקולו ושכן כתבו בירושלמי היא הרכנת הראש היא קולו וכ"כ ג"כ הרא"ש דאפשר דהרכנה עדיפא משום דמראה בגופו וכתב עוד הרא"ש א"נ נשתתק דא"א בע"א אקילו ביה משום תקנת עגונות עכ"ל ולפי תירוץ זה משמע דבכתב ידו מכשרי בנשתתק וכעין מה שכתבתי בשם רבינו ירוחם דהא לתירוץ זה לא עדיפא הרכנת ראשו מכתב ידו וא"כ כי היכי דאקילו בהרכנת הראש בנשתתק ה"ה נמי דאקילו לכתוב ע"י כתב ידו ואע"ג דבגמרא תניא הרי הגט בטל עד שישמעו קולו ומקולו דייקין לאפוקי מדרב כהנא וכיון דקתני הגט בטל ודאי דמדאורייתא הוא דמפקינן מ"מ כתב הרא"ש דבנשתתק אקילו משום דבתוס' דממעט כתב ידו לא קתני בטל אלא פסול דמשמע מדרבנן ולפי זה כי אמרינן לאפוקי מדרב כהנא היינו ממאי דאכשר בחרש גמור דאילו מפיקח לא מפקא האי ברייתא ומאי דלא אייתי תלמודא ההיא תוספתא דקתני פסול דמפקא מפיקח נמי משום דעדיף ליה לאפוקי לדרב כהנא אפי' מדאורייתא ולומר שהוא בטל לגמרי כנ"ל ליישב דברי הרא"ש בתירוץ זה ומ"מ תפס רבי' תירוץ ראשון עיקר אי משום דאיתמר בירוש' ועוד דבירושלמי מייתי ברייתא כלשון התוספתא ומסיים בה אינו גט וא"כ משמע דפסול דקתני בתוספתא לאו מדרבנן בלחוד הוא אלא בטל נמי הוי ואי משום דאתי כדעת הרשב"א ושאר הפוסקים שהזכרתי ומיהו לשון רבי' אינו מדוקדק שכתב ואף אם הוא חרש וכו' דמשמע ואצ"ל פיקח והדר כתב או אפי' פיקח ונ"ל דמשום תקנת עגונות הוה ליה לאכשורי טפי בחרש מבפיקח ומש"ה שייד למימר ואף בחרש ולגבי דינא שייד טפי לאכשורי בפיקח

מבחרש ומש"ה שייך למימר אפילו פיקח: כתוב בקונדריסים והרי"א
כתב אבל כותב בכתב ידו ונותנו לעדים ויכתוב בו כתבו וחתמו גט לאשתי
ואם שלח להם בכתבו ע"י אחרים הרי זו ספק מגורשת עכ"ל ונ"ל
שהרי"א סובר כהרמב"ם דע"פ כתב ידו כותבין וסובר ג"כ כהרמב"ם
באומר אמרו שהוא קרוב להיות הגט בטל דהיינו כמו ספק מגורשת
ולפיכך הכשיר בכותב לעדים ופסל בשולח להם בכתבו על ידי אחרים
כלומר שכותב לאותם אחרים אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו וצ"ל
דס"ל נמי דחתם סופר ועד כשר ולפיכך הכשיר בכותב לעדים כתבו
וחתמו דאל"כ הל"ל ויכתוב בו לסופר כתוב ולעדים חתמו ואיפשר דלאו
דוקא נקט כתבו וחתמו דהשתא לא נחית לפלוגי בהכי: ה"ג אמר לעשרה
כתבו גט לאשתי אחד כותב ע"י כולם כולכם כתובו א' כותב במעמד כולם
והוא ברייתא בסוף פרק התקבל (דף סז:): ופירש"י על ידי כולם בשביל
כולם: ומ"ש אמר לעשרה כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי א' כותב ושנים
חותמים ואח' נותן משנה בסוף פרק התקבל (ד' סו:): אמר לעשרה כתבו
גט לאשתי אחד כותב ושנים חותמים ותניא בברייתא (דף סז:): אמר
לעשרה הוליכו גט לאשתי אחד מוליך על ידי כולם ופירש"י בשביל כולם
ומ"ש הרמב"ם אפי' היה הכותב אחד משני העדים החתומים בו הוא
בפ"ט ומ"ש רבינו ולקמן בעינן לברורי שהוא פסול בסימן ק"ל: ומ"ש
כולכם חתמו וכו' במשנה הנזכרת כולכם כתובו אחד כותב וכולם חותמין
לפיכך אם מת אחד מהם הרי הגט בטל ומדברי רבינו נראה דלא סגי
בשיאמר כתבו לבד דכתבו לא משמע אלא אכתיבת הגט אלא צריך
שיאמר ג"כ חתמו ולפיכך כתב ברישא א"ל כתבו וחתמו ותנו גט ובסיפא
כתב אמר כולכם חתמו כלומר כשאמר להם כתבו אמר כולכם חתמו
ולפ"ז מתני' דקתני כתבו לישנא קטיעא עוד יש דינים דשייכי לדינים
הללו וכתבם רבי' בסי' קמ"א: ושנים שחותמין בו תחלה הרי הם משום
עדים וכו' בפרק ב' דגיטין (יח:): איתמר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי
א"ר יוחנן שנים משום עדים וכולם משום תנאי וריש לקיש אמר כולם
משום עדים ואוקימנא דבדאמר להו כולכם כתובו פליגי דאי לאו הכי הא
תנן אחד כותב וב' חותמין ואמרינן מאי בינייהו איכא בינייהו דחתים בי
תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד עשרה ימים מ"ד משום תנאי כשר
ומ"ד משום עדים פסול א"נ כגון שנמצא אחד מהם קרוב או פסול למ"ד
משום תנאי כשר למאן דאמר משום עדים פסול ואמרינן בגמרא דריב"ל
סבר כר"ל והרי"ף פסק כר"י וכתב הרא"ש דטעמא משום דסתמא
דתלמודא משמע דסבירא ליה כוותיה וכן פסק הרמב"ם והרשב"א כתב
דלכאורה נראה דהלכה כרבי יוחנן אבל בה"ג פסק כר"ל ורבינו ירוחם

כתב שהתוספות ג"כ פסקו כה"ג והגהות ג"כ בפ"ט כתבו דכר"ל מסתבר דריב"ל קאי כוותיה והלכה כריב"ל לגבי רבי יוחנן וכתבו התוספות ואידך מכאן עד עשרה ימים ובמעמד כולן כדאמרינן בפ"ק (י:) דעידי הגט אין חותמין זה בלא זה וכן נראה מדברי הרא"ש בסוף פרק הזורק שכתב וה"ר משולם נתן טעם לדבריו דהא דאמרינן דעידי הגט אין חותמים אלא זה בפני זה גזירה משום כולכם היינו דוקא בשנים דלא סגי בלא אינהי ודמי לכולכם דלא סגי עד דחתימי כולהו והרשב"א בפ"ק עלה יי כתב סברא זו וכתב שראה משמו של הראב"ד שהוא חולק בזה ומפרש דתרי מינייהו חתמי ביומיה ובמעמד כולם ואינך כולהו מכאן ועד עשרה ימים ואפי' זה שלא בפני זה וכולהו משום תנאי נינהו ומקיים תנאיה ואזיל ואלא איהו ואיהי יחושו לעצמן כשאר כל התנאים ופירש כאן גזירה משום כולכם הוו עדים דאז ודאי בעו למחתם ביומיה וזה בפני זה עכ"ל והר"ן בפ"ק דגיטין פירש דברי רש"י כדעת התוס' וכתב שהרמב"ן חולק וסובר כמו שכתבתי בשם הראב"ד דגזירה משום כולכם עדים אבל כולכם סתם אין צריכים לחתום זה בפני זה אלא השנים שהם משום עדים וממה שכתב הר"ן בס"פ התקבל אמתני' דכולכם כתובו אחד כותב וכולן חותמין נראה בהדיא שסובר כדעת התוספות דכולן אין חותמין אלא זה בפני זה ורבינו ירוחם כתב בח"ב שכדברי הראב"ד נ"ל עיקר ולא ידעתי איך לא שת לבו למה שכתבתי לעיל שנראה מדברי הרא"ש ס"פ הזורק וגם לא הזכיר דעת הרמב"ם כדעת התוס' דגזירה משום אומר כולכם חתמו ולא משום אומר כולכם עדים כדעת הראב"ד והרמב"ן שכתב פ"ט ולמה אמרו אין עידי הגט חותמין אלא זה בפני זה גזירה שמא יאמר לרבים כולכם חתומו ואם תאמר חותמין זה שלא בפני זה שמא יעידו שנים ותטול הגט בידה ותחשוב שכבר העידו בו ועדיין לא נתקיים התנאי עכ"ל. וכתב הר"ן בפ"ק דגיטין גבי הא דאין עידי הגט חותמין אלא זה בפני זה דכיון דאינך משום תנאי אפילו חתמו אחר שנשאה נתקיים התנאי וכשר והיינו בדיעבד אבל לכתחלה כל שלא חתמו כולן פסול: מת אחד מהם וכו' במשנה סוף פרק התקבל (דף סו:): היה אחד מהשנים הראשונים פסול וכו' פ"ב דגיטין (יח:): גבי פלוגתא דרבי יוחנן ור"ל באומר לעשרה כולכם כתבו גט לאשתי אי חתים בתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול אמרי לה כשר תנאי הוא ואמרי לה פסול דילמא אתי לאיחלופי בשטרות דעלמא ופירש"י אמרי לה כשר למ"ד משום תנאי ומשמע ודאי דאמרי לה פסול היינו למ"ד משום תנאי דאילו למ"ד משום עדים מאי איריא משום דאתי לאיחלופי תיפוק ליה דפסול משום דכולם משום עדים ופסק הרמב"ם בפ"ט כלישנא בתרא

וכ"כ רבינו ירוחם וכן דעת הפוסקים וכן בדין דהא מידי דרבנן הוא ובדרבנן פסקינן כלישנא בתרא ואמאי דאמרינן דילמא אתי לאיחלופי בשטרות דעלמא הקשו המפרשים הא בשטרות דעלמא נמי כל כה"ג כשר דאמרינן בגט פשוט (קמב:) שאם הרחיקו העדים שני שיטין מן השטר ומילא אותם בקרובים כשר ותירץ רבינו תם דבתחלה דהכא היינו שחתמו הפסולים קודם ואח"כ חתמו הכשרים דהרואה שחתמו קודם סובר שהם עיקר העדות וההיא דגט פשוט הכשרים חתמו תחלה והניחו מקום חלק ואח"כ חתמו הפסולים או הקרובים דכיון דקרובים חתמו אחר שחתמו הכשרים לא אתו הרואים למימר שהקרובים הם עיקר העדות אלא שחתמו למילוי ולפיכך כשר וא"ת לפי זה דין הגט ודין השטרות שוה וא"כ מאי קאמר דילמא אתי לאיחלופי בשאר שטרות נ"ל דהכי קאמר כיון דבגט קי"ל דבעל כיון לומר לשנים משום עדים ולא ינך משום תנאי ועדים אדעתא דבעל חתמי מן הדין ה"ל לאכשורי אפילו חתמו פסולים קודם הכשרים אלא דחיישינן דאי מכשרת בגט אתו לאכשורי נמי בשטרות אפילו שחתמו הפסולים קודם הכשרים ובשאר שטרות סתמא דמילתא כל החותמים לשם עדים חותמים ועי"ל אתי לאחלופי בשטרות דעלמא שיבואו להכשיר קרוב או פסול בשאר עדיות וכן פי' רש"י אתי לאחלופי בשטרות דעלמא וכולי ויכשירו קרוב בכל השטרות וגם הרשב"א כתב אתי לאיחלופי בשאר שטרות כלומר שיבואו להכשיר קרוב או פסול בשאר עדיות דעלמא וכתב עוד ר"ת דאפי' מאן דמכשר הכא לא מכשר אלא בתחלה אבל באמצע או בסוף פסול לכ"ע בין בגט בין בשאר שטרות כדמשמע פרק גט פשוט ולפי זה כי אמרינן אי חתים בתחלה קרוב או פסול משום מאן דאמר כשר נקט לה: [למד"ה נמצא עד תיבת פסול שייך לקמן בסמוך] נמצא דבכל מקום שחתם קרוב או פסול בגט או בשטר פסול לכ"ע זולתי כשנתחברו שני תנאים האחד שחתמו הכשרים קודם השני שחתם הקרוב או הפסול למעלה בתחלה דכל דאיכא הני שני תנאים בשטרות כשר לכולי עלמא ובגיטין אמרי לה כשר ואמרי לה פסול) זו היא שיטת הר"ן שפירש דבריו בהדיא וכתב שאם חתם קרוב או פסול באמצע או בסוף אפילו בשאר שטרות פסול דלא מכשרינן ליה אלא כשהוא חתום תחלה דוקא וזו היא שיטת הרא"ש אלא שנראה מדבריו בפרק גט פשוט שמוסיף להכשיר בשחתם קרוב או פסול באמצע כיון דאיכא כשרים חתומים למטה ממנו וגם חתמו הכשרים קודם דבתחלה דאמרינן הכא היינו כשרים חתומים למטה ממנו דכל שאינו חתום למטה מכולם תחלה קרי ליה ודעת הרשב"א והמרדכי והעיטור נראה שהוא כדעת הר"ן: אבל לפי מה

שכתבו התוספות בשם ר"ת משמע דכשהפסולים חתומים בתחלה אם חתמו הכשרים קודם בשאר שטרות כשר אבל בגט פסול וטעמא משום דעידי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה וכשיצא גט זה לפני בני אדם ויראה שקרוב או פסול חתום תחלה יאמרו שהוא חתם קודם דמסתמא כסדר שהם חתומים חתמו ויאמרו ודאי כשר להעיד הוא שאל"כ היה לכשרים לחתום תחלה כיון שהיו שם ואם היה רוצה הבעל שיחתום משום תנאי ה"ל לחתום אחר כך אלא ודאי לשם עדות חתם ויבואו להכשירו אבל בשאר שטרות אע"פ שיראו שהוא חתום תחלה יאמרו משום תנאי או כבוד החתימוהו ולפי שמצאוהו תחלה החתימוהו תחלה ואחר כך כשמצאו הכשרים החתימום בשם עדות: [*]כאן שייך ד"ה נמצא דלעיל] נמצא דבגט דבכל מקום שיהיה חתום פסול או קרוב הוא פסול דאם הוא חתום באמצע או בסוף אפי' בשאר שטרות פסול ואם הוא חתום בתחלה פסול משום דאתו למימר אי לאו דכשר לעדות לא הווי מחתמי ליה קודם הכשרים כיון שהיו נמצאים שם הכשרים וכ"כ רבינו ירוחם בשם ומכל מקום למדנו מדבריהם דכשחתום הפסול באמצע כחתום בסוף דיינין ליה ולא כחתום בתחלה שלא כדברי הרא"ש: ועל מ"ש ר"ת דאפילו מאן דמכשר הכא לא מכשר אלא בתחלה אבל באמצע ובסוף פסול לכ"ע אפי' בשאר שטרות איכא למידק דהא אמרי' בסמוך דאיכא בין רבי יוחנן לר"ל נמצא אחד מהם קרוב או פסול ולרבי יוחנן דאמר שנים משום עדים ואינך משום תנאי כשר וכבר כתבתי דהא דאמרינן אי חתום בתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול על כרחך לא איתמר אלא אליבא דמאן דאמר משום תנאי ומאחר דאוקמינן דלמאן דאמר אינך משום תנאי כשר בנמצא אחד מהם קרוב או פסול אם כן ללישנא דפסל בחתם תחלה קרוב או פסול על כרחך כי כשרים בנמצא אחד מהם פסול בשחתם באמצע או בסוף הוא וכשר בגט והוא הדין בשאר שטרות ויש לומר דכי אמרינן דנמצא אחד מהם קרוב או פסול לרבי יוחנן דאמר אינך משום תנאי כשר היינו בשחתום תחלה בשטר אבל. קודם חתמי הכשרים והניחו מקום חלק וחתם שם קרוב או פסול וכי אמרי' אי חתים בתחלה קרוב או פסול היינו שהחתים תחלה וגם חתם קודם הכשרים. אבל לשיטת התוס' שכל שחתומים הפסולים תחלה אפילו חתמו כשרים קודם בגט פסול צריך לומר ללישנא דפסל בחתום פסול ליכא בינייהו הא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול ואיבעית אימא דלהאי לישנא נמי איכא בינייהו הא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול מיהו מאן דמכשר ליה לאו בחתם בגט הוא דמכשר אלא היכא שחזר הבעל והוציאו מכלל העשרה דלמאן דאמר כולם משום עדים צריך

לבטל עדות כולם ולמסור עדות לכשרים לבד למאן דאמר אינך משום תנאי כיון שבטל את הפסול כשר ואינו צריך לחזור ולמסור עדות כנ"ל: פוסק כלישנא דאמרי לה כשר ומאי דנקט או חתום בתחלה קרוב או פסול היינו לאשמועינן דאע"פ שחתום בתחלה פסול ללישנא דפסול אבל ללישנא דמכשיר אפי' חתם באחרונה כשר כנ"ל ליישב דבריו. ורבינו סתם הדברים שלא כתב אלא כשהפסול חתום בתחלה ולא פירש אם חתם פסול באמצע או בסוף מה משפטו וברמזים כתב חתם אחד אחר שחתמו שנים כשר וצריך לפרש דהיינו שחתם באמצע וכמו שכתב הרא"ש בפ' גט פשוט דאילו חתם בסוף הא בהדיא כתב שם דפסול בין בגט בין בשטרות ומ"מ ממה שכתב כאן אבל חתמו האחרים למטה וכולי כשר בתחתונים הכשרים נראה דלשיטת ר"ת סתם דבריו דקיום השטר בתחתונים הוא ומ"מ אין בדבריו גילוי היכא שחתם הפסול באמצע אי מכשרי' ליה וגם בח"מ סימן מ"ה לגבי שאר שטרות סתם דבריו ולא כתב כשהפסולי' חתומים באמצע מה דינו: והרמ"ה כתב לכתחלה אין לקרוב או לפסול לחתום וכו' הרי"ף גורס מחתים לכתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול וכתב הר"ן שאיפשר שגירסא זו גם היא מתפרש כמו שמתפרשת גי' רש"י שהוא אי חתים בתחלה קרוב או פסול והרמ"ה נראה לו שגורס כגירסת רי"ף ולא מפרש לה כמו שמתפרשת גירסת רש"י אלא הכי פירושו אם אחד מהעשרה קרוב או פסול אי שבקינן ליה לכתחלה למחתם או אי לא שבקינן בהא פליגי לישני אמרי לה כשר ושבקינן ואמרי לה פסול ולא שבקינן והלכה כלישנא בתרא ולא שבקינן וכיון דלא איפליגו אלא לענין מחתם לכתחלה ממילא משמע בדיעבד כשר והוא שחתמו שני עדים כשרים ביומיה דאי לאו הכי פסול משום מוקדם ואע"פ שלשון כשר ופסול דיעבד נמי משמע איני רואה דרך לפרש דברי הגמרא בענין אחר ליישב דברי הרמ"ה וא"ת הא כיון דאינך משום תנאי אי לא חתמי הנך קרוב או פסול הגט בטל שהרי לא נתקיים התנאי ונ"ל דמאי דאמר הרמ"ה אין לקרוב או פסול לחתום עמהם היינו שלא יחתמו קודם נתינת הגט אבל אחר נתינת הגט חותמים ומתקיים התנאי והוי גט למפרע משעת נתינה ובהכי אתי שפיר לישנא דאמרי לה פסול כיון דלכתחלה אינו חותם וגם לא יתנוהו על סמך שיחתום הפסול אח"כ דאף על גב דכיון שאינו חותם עד אחר נתינה מינכר שפיר דאינו חותם אלא משום תנאי וליכא למיחש דאתי לאיחלופי אפילו הכי איכא למיחש דילמא משתלי ולא חתים ונמצא גט בטל מיהו אם עבר וחתם בין קודם נתינה בין אחר נתינה כשר: ועוד י"ל דה"ק לכתחלה אין לקרוב או פסול לחתום עמהם כלומר וכיון שכן אין כותבין הגט דכיון שאין קרוב או

פסול חותמין אין התנאי מתקיים מיהו אם עבר וכתבו וחתם בו גם הפסול כשר הוא כנ"ל: ואי אמר כולכם משום עדים וכו' זה מתבאר מתוך דברי הגמרא בפלוגתא דר' יוחנן ור"ל באומר ליה כתבו גט לאשתי דר"י אמר שנים משום עדים וכולם משום תנאי ור"ל אמר כולם משום עדים ואמרינן דאיכא בינייהו כגון דחתום בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד עשרה ימים למ"ד משום תנאי כשר למ"ד משום עדים פסול א"נ כגון שנמצא אחד מהם קרוב או פסול למ"ד משום תנאי כשר למ"ד משום עדים פסול וע"כ לא פליג רבי יוחנן אר"ל אלא משום דס"ל דאינך משום תנאי הא היכא דשוניהו עדים בהא מודה רבי יוחנן דצריך כולהו למחתם ביומיה וכן אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול מודה דעדות כולם בטילה כדתנן בפ"א דמכות (ה:) ואם חתם הפסול ונתנו לה בעידי מסירה כתב הרמב"ם בפ"ג שי"א דהוי גט בטל והוא ז"ל חולק ואומר דלא הוי אלא פסול מדבריהם: מנאם שאמר אבג"ד יחתמו גט לאשתי בסוף פרק התקבל (ד' סז:) איבעיא להו מנה אותם מהו רב הונא אמר אינו ככולכם רבי יוחנן אמר הרי הוא ככולכם א"ר פפא ול"פ הא דמנה כולה והא דמנה מקצתייהו אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא ופירש"י מנה מהו. אם לא אמר כולכם אלא מנאם אבג"ד ואמר כתבו גט לאשתי מהו מדמניניהו לכל המנויין איכוין או דילמא כיון דלא אמר כל המנויין כתבו לא בעינן שיחתמו בו כל המנויין אמרי לה להאי גיסא מנה לכולהו אכולהו קפיד מנה מקצתייהו לא קפיד אלא אמנויין ואמרי לה להאי גיסא מנה מקצתן גלי דעתיה דאהכי קפיד וצריכים כל המנויין לחתום מנה כולם כיון דלא אמר כולכם לא הקפיד אלא לומר אותם בפני מנין זה ולא שיחתמו כולם עכ"ל וכתב הרא"ש דכיון דאיכא תרי לישני הוי מנה ככולכם וכן דעת העיטור וכ"כ רבינו ירוחם וכך הם דברי רבי' וגם הרמב"ם בפרק ט' כלישנא דמחמיר פסק שכתב אמר להם כולכם חתומו כולם חותמים ואם מנאם בין שמנה כולם בין שמנה מקצתם ואמר להם חתומו ה"ז כאומר להם כולכם חתומו עכ"ל ובאמת שדבריו מסופקים אצלי שתפס לשון הגמ' ולא פי' ואיפשר לפרש דבריו דה"ק ה"ז כאומר כולכם המנויין חתומו וכמו שפירש"י ויותר נראה לפרש דס"ל דכיון דבגמ' אמרינן סתם כאומר כולכם משמע דאכל המנויין שם קאי ואמרי לה להאי גיסא ה"פ דכי מנה מקצתם הוה ליה כאומר וכולי כלומר שרצונו שכולם יחתמו אלא דלא בעי למימני כולהו דלאו כרוכלא ליזיל ולימני וה"ל כאומר כל המנויין כאן חתמו אבל כשמנה כולם לא קפיד אלא לומר דבריו בפני אותו מנין ולא שיחתמו כולם דאם איתא דקפיד אחתימת כולם למה ליה לממניניהו לכולם לימא להו כולכם חתומו

ואמרי לה להאי גיסא דכי מנה כולם קפיד אחתימת כולם כיון דמנה כולם וכי מנה מקצתם לא קפיד אלא אמנויין לבד ולפי"ז גם פיי האבעיא משונה מפירש"י דלרש"י לא בעי אלא אי אמרינן דלכל המנויים נתכוין אם מנה כולם אכולם ואם מנה מקצתם אהנהו דמנה קפיד או אי לא קפיד אמנין כלל לענין חתימה ולדברי הרמב"ם בכלל האבעיא נמי היכא דמנה מקצתן אי הוי כאומר כולכם או לא כנ"ל והר"ן בס"פ התקבל תמה על הרמב"ם שכתב בפ"ט ואם מנאם בין שמנאם כולם בין שמנאם מקצתם וא"ל חתומו ה"ז כאומר כולכם חתומו ואח"כ כתב מת אחד מהם קודם החתימה ה"ז גט בטל ואמאי והא מנה ספיקא הוי ואין לדחות ולומר דמת אחד מהם לא קאי אלא אאומר כולכם בהדיא דלישנא דמתני' הוא ולא קאי אלא אאמר כולכם בהדיא דאין זה במשמע שכיון שכתב דמנה הוי כאומר כולכם כשכתב דמת אחד מהם הגט בטל הא ודאי דגם למנה קאי כיון דהוי כאומר כולכם ואיפשר דטעמא דהרמב"ם משום דבירושלמי אמרו המונה הרי הוא כאומר כולכם ולא חלקו בין מנה כולם למנה מקצתם ואע"פ דרב פפא מפליג בינייהו בני מערבא הוו בקיאי בדברי רבי יוחנן טפי מרב פפא: עוד כתב הר"ן שלא ידע למה השמיט הר"ן דין זה ואיפשר דהר"ן מפרש כפירש"י וא"כ היכא דמנה בין כולם בין מקצתם ספיקא הוי ולפיכך לא כתבו דכשיסתפק לנו מספיקא לא שרינן ליה כנ"ל לדחוק בדעת הר"ן ואין זה כדאי: והאי דנא תקינו חכמים בגט דכולכם כתובו וכו' ג"ז שם אתקין רב יהודה בגיטא דכולכם כתובו או כולכון או כל חד וחד מנכון וכו' אמר רבא זימנין דגאיז לדיבוריה ואמר כולכון ולא אמר כל חד מינכון ואתי לאיפסולי אלא אמר רבא כתובו כל חד מנכון חתומו כל תרי מנכון אובילו כל חד מנכון וכו' הר"ן בגיטא דכולכם כלומר בגט שאדם אומר במעמד רבים שלא יאמר כתבו או הוליכו בלבד שיש לחוש שמא יאמר כולכם ולא יחתמו כולם ונמצא גט בטל אלא כך יאמר כתבו כל חד מנכון וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ט שהתקנה היתה שיפרש דבריו לומר כל חד מנכון כתובו וכו' ולפי שרש"י כתב אתקין רב יהודה בגט שאדם אומר במעמד רבים ויש לחוש שמא יאמר כולכם ולא יחתמו כולם ונמצא גט בטל התקינו שיהא כותבין בו כך אמר לנו פלוני כתבו או כולכון וכו' מפרש רבי דבריו דה"ק דמשום דיש לחוש שאע"פ שיאמר כתבו גט לאשתי ולא יאמר כולכם יסברו העולם דאמר כולכם ואם מת א' מהם יבטלוהו שלא כדין לכן תיקן רב יהודה שאע"פ שיאמר סתם כתבו גט יכתבו שאמר בהדיא כתובו כל חד מנכון וכן בחתומו ואובילו ולפי דעתי לא נתכוון רש"י לכן שאם העדים יכתבו דברי הבעל ממש ליכא למיחש למידי דכיון

דלא אמר כולכם בכל תרי מינייהו שיחתמו יכשירוהו דלבי"ד טועים לא חיישינן וכן לא הוה ליה לרב יהודה למיחש שמא העדים יוסיפו על דברי הבעל ויאמרו שאמר כולכם היכא שלא אמרו אלא ודאי כוונת רש"י לפרש כדברי הר"ן והרמב"ם ומ"ש התקין שיהא כותבין בו כך אמר לנו פלוני היינו לומר שיהא כותבין על פי מאמר הבעל כלומר שהבעל יאמר כתבו כל חד מנכון וכו' והם יכתבו דבריו ור"י בח"ג כתב והשתא תקינו רבנן בגיטא שאם אמר כולכם כתובו שר"ל שום אחד מכם וכן אם אמר כולכם חתומו שר"ל כל שנים מכם וכן אם אמר כולכם הוליכו ר"ל כל א' מכם עכ"ל וזה פי' שלא עלה על דעת שתיקנו רבנן להכשיר גט שלא נחתם כמו שצוה הבעל שהוא בטל מן התורה ואיפשר דה"ק תקנו שלא יאמר כולכם כתובו והשתא כשיאמר כולכם לא חיישינן ליה לעובר על תקנת חכמים שהתקינו שלא יאמר כולכם והוה ליה כאילו לא אמר כולכם ממש אלא נפרש ההוא כולכם ר"ל כל אחד מכם כתקנת חכמים ולכך כותבין שפיר דבריו ואמר כל אחד מכם והלשון דחוק לפי' זה וגם בגמ' לא משמע הכי. והרא"ש כתב והשתא תיקון רבנן שגיטא דכולכם כתובו או כולכם או כל חד מנכון חתומו או כולכם או תרין מנכון ולא כתב מאי דאמר רבא זימנין דגאיז לדבוריה וכו' אלא אמר רבא כתובו וכל חד מנכון וכו' ולא ידעתי למה ואפשר שלא היה בנוסחא שלו או שהוא ט"ס בפסקי הרא"ש שבידינו שהרי"ף כתבה: ומיהו כ' גאון דאפי' בתר שתיקנו וכו' כ"כ העיטור במאמר שביעי ונ"ל דרבותא אשמועי' דלא תימא כיון שתקנו שיפרש דבריו כל שלא פירש אלא אמר סתם ה"ל כאומר כולכם קמ"ל: כתב הריב"ש בתשובה ס"י שפ"ט מעיד אני על רבותי ה"ר פרץ הכהן והר"י שמעולם לא הניחו שינתן גט זולתי לפניהם לפי שרוב מצויים אצל גיטין אינם מומחין ולא בקיאים בדקדוקי הגט גם בזמן רז"ל היו ממנים אחד מהם על הגיטין כדאי' בריש גיטין (ה:): אתא לקמיה רב אחאי דהוי ממנה אגיטי. וז"ל הרא"ש בתשובה כלל מ"ה ס"י י"ו על הגט שניתן בפני עדים שאינם יודעים בטיב גיטין דע כי הדבר קשה עד מאוד כי מרבים ממזרים בישראל ואם באנו לפסול למפרע קשה הדבר מאד אבל מכאן ולהבא טוב לפרסם ולהכריז שלא ישתדל אדם בנתינתו אלא הבקיאים

בהם:

סימן קכא - צריך להיות בדעתו מכתובה עד נתינה

צריך שיהיה בדעתו בשעה שמצווה לכתוב הגט וכו' בפרק מי שאחז (ד' סז:) קורדייקוס שהוא רוח רעה ואמר כתבו גט לאשת לא אמר כלום וכתב הרמב"ם בפ"י המשנה שהוא חולי מתחדש ממילוי חדרים המוח ומתבלבל הדעת מפני כך שהיא מין ממיני חולי הנופל ומדקתני לא אמר כלום משמע דאף לכשיבריא אין כותבין וכן משמע מדברי רבי יוחנן בגמרא ונ"ל דאם כתבוהו ונתנוהו לא חיישינן ליה דהא לא אמר כלום קתני ורבינו ירוחם שכתב בח"ו שהוא פסול לא דק בלישניה: וכתב הרמב"ם וכן השכור וכולי דברי הרמב"ם הם בפ"י ב' וגרסת ספרינו וכן השכור שהגיע לשכרותו של לוט ואמר כתבו אין כותבין ואם לא הגיע ה"ז ספק ולפ"ז אם נשתכר הרבה אע"פ שברי לנו שלא הגיע לשכרותו של לוט כלל הוי ספק ולפי גירסת רבי דוקא כשנשתכר כ"כ עד שאנו מסופקים אם הגיע לשכרותו של לוט אז הוי ספק אבל אם ברי לנו שלא הגיע לשכרותו של לוט כלל אע"פ שנשתכר הרבה כותבין על פיו ואפשר דלגירסת רבי כל שנשתכר הרבה מספקין ליה באם הגיע לשכרותו של לוט. ודע דבפ"ד מה' אישות כתב שכור שקדש קידושיו קידושין ואף ע"פ שנשתכר הרבה ואם הגיע לשכרותו של לוט אין קידושיו קידושין ומתיישבין בדבר זה עכ"ל. ולגירסת ספרינו דמשמע מיניה שכל שנשתכר הרבה אף ע"פ שברי לנו שלא הגיע לשכרותו של לוט כלל הוי ספק קשה דגבי קידושין משמע דכל שלא הגיע לשכרותו של לוט לא מספקא ליה אלא קדושי ודאי הוו מדכתב סתם קדושיו קדושין ואפשר שמה שכתב ומתיישבין בדבר זה קאי נמי ארישא דלישניה שכתב קדושיו קדושין כלומר מתיישבין לראות ענין שכרותו אם ראוי לסמוך על קדושיו לגמרי אם אין ראוי לסמוך עליהן אלא דוקא להחמיר ולא להקל ועוד י"ל שמ"ש הרמב"ם בגיטין ואם לא הגיע היינו שאין ברור לנו שהגיע כלומר דמספקא לן אם הגיע אם לא הגיע וזה עולה כגירסת רבינו: היה בריא בשעה שצוה לכתבו וכו' משנה בפרק מי שאחזו שם אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדייקוס וחזר ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום ובגמרא (דף ע:) אמר ר"ל כותבין ונותנין לאלתר ורבי יוחנן אמר אין כותבין אלא לכשישתפה והא דקתני אין בדבריו אחרונים כלום דלכי ציילא דעתיה לא צריך למיהדר אמלוכי ביה וידוע דהלכה כר' יוחנן וכתב הרמב"ם בפ"ב ואם כתבו ונתנו קודם שיבריא הרי זה פסול ותימא דהא בגמרא אמרי' דר' יוחנן מדמי ליה לשוטה וכל עניני שוטה לית בהו ממשא ואיפשר דכיון דר"ל אמר כותבין משום דמדמי ליה לישן ליכא

לפלוגי בין ר' יוחנן לר"ל כולי האי דלרבי יוחנן אם כתבו ונתנו אינו כלום ולר"ל אפילו לכתחלה כותבין ומסתיין דנימא דלר' יוחנן אם כתבו פסול מדרבנן ואכתי קשה דבגמרא אמרינן דטעמא דלר"ל דאמר כותבין באחזו קורדייקוס משום דסמייה בידן כלומר שרפואתו בידינו כדאיתא בגמרא ומש"ה מדמי ליה לישן ולא לשוטה משמע דהיכא דלאו סמייה בידן כגון שאר אחוזי רוח רעה זולת קורדייקוס מודה ר"ל דלשוטה מדמינן להו וכיון שכן אפי' לר"ל אם כתבו ונתנו קודם שיבריא אינו כלום וא"כ הרמב"ם ה"ל לפרושי דדוקא בדסמייה בידן הוא דפסול אבל לאו סמייה בידן בטל נמי הוי ועוד שלא הזכיר הרמב"ם קורדייקוס אלא מי שהיה רוח רעה מבעתת אותו ורוב המבועתים מרוח רעה לאו סמייהו בידן: נשאל הרשב"א ח"א סי' תשס"ה הא דאמר רבא עתים חלים עתים שוטה כשהוא חלים הרי הוא כפיקח לכל דבריו קי"ל כוותיה ואם גירש בשעה שהוא חלים גיטו גט או לא קי"ל כוותיה ואין גיטו גט עד שישתפה ואיסתפקא לי הא משום דמשמע בירושלמי דר' יוחנן דאמר גבי אחזו קורדייקוס לכשישתפה פליג עליה: תשובה איברא מסתברא דעתים חלים ועתים שוטה בשעה שהוא חלים הרי הוא כפיקח לכל דבריו ודר' יוחנן לא פליג וכדבעינן למיכתב ואפי' למאי דסבירא לך דפליגא אם איתא הא קי"ל כרבא דבתרא הוא וכן פסק הרמב"ם בפ"כ מה"מ וכן פסק רבי' האי בודאי דהכין הלכתא מההיא דבר שטיא דפ"ב דכתובות (כ.) ומסתברא דאפי' חלים בעלמא שאינו שפוי לגמרי הרי הוא כפיקח כסתמא דמילתיה דקא אמרי כשהוא חלים הרי הוא כפיקח לכל דבריו לא בבדיקה כנשתתק אלא שהוא חלים שהוא מדבר בענינו ואינו קורע בגדיו ואינו לן בבית הקברות ואינו יוצא בלילה ואינו מאבד מה שנותנין לו שהם סימני שוטה כדאיתא בירושלמי דגיטין ובתרומות ואע"פ שהוא תשש ועדיין סימני חליו ניכרים בגופו שלא נתרפא לגמרי אלא כאדם המתחזק מחליו אפי' הכי בשעת חלימתו הרי הוא כפיקח לשיטתו עכ"ל ועיין במה שכתבתי בסימן א' וגם במה שאכתוב בסימן זה: לפיכך שכיב מרע שמצווה לכתוב גט לאשתו צריך לדקדק בו שהיה שפוי וכו' בר"פ מי שאחזו (שם) גבי הא דא"ר יהודה אמר שמואל שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו דאמרינן התם דעתא צילתא הוא כתבו התוס' בגט שכ"מ אור"י דצריך ליזהר שלא יתקלקל בין כתיבה לנתינה דאם נתקלקל בנתיים אפי' נתפקח לבסוף אינו מועיל ופעמים ששכ"מ אינו בדעתו ומספקא אי חשבינן ליה כשוטה או שמא תונבא בעלמא הוא דנקטיה וכישן דמי עכ"ל ואין כוונת התוס' כדמשמע לכאורה דכל היכא שנכתב בעודו שפוי ונתקלקל וחזר ונשתפה ונתנו לה

כשהוא שפוי דכיון שנתקלקל בנתיים הוא פסול דכל כה"ג משמע לי דכשר הוא דהא כשאמר כתבו גט לאשתו ואחזו קורדייקוס ואמר אל תכתבו לכי צליא דעתיה כותבין ולא צריך לאמלוכי ביה אלמא אחיזת קורדייקוס לא ביטלה את דבריו הראשונים וכ"ש שלא תבטל את מעשה כתיבת הגט וליכא למימר דהא דלא ביטל אחיזת קורדייקוס את דבריו הראשונים היינו דוקא היכא דסמייה בידן דומיא דקורדייקוס אבל היכא דלאו סמייה בידן יבטל דהא דר' יוחנן דקי"ל כותיה לא מפליג בהכי דכיון דמחוסר מעשה לשוטה מדמינן ליה אבל כונתם לומר שאם אחר הכתיבה נתקלקל דעתו ונתנו לה בעודו מקולקל אף ע"פ שנשתפה אח"כ לא אמרינן איגלאי מילתא דשפוי היה כשנתנו לה הגט ותונבא בעלמא הוא דנקטיה והגט כשר אלא מספקינן לן שמא שוטה היה באותו שעה וה"ל ספק מגורשת: אע"פ שתמצא בסדר כתיבת הגט להרא"ש בפסקיו סוף מסכת גיטין שכתב וז"ל ואם ש"מ מצווה לכתוב גט יזהר הסופר שיהיה החולה שפוי ומיושב בדעתו בתחלת כתיבת הגט עד גמר נתינתו שאם תטרף דעתו בנתיים אע"פ שתחזור דעתו עליו הגט פסול עכ"ל ולשון זה מוכיח כדמשמע לכאורה מדברי התוס' דע שטעות הוא שנפל בספרים וצריך להגיה כתיבתו במקום נתינתו שהרי רבי וגם רבינו ירוחם כתבו הסדר ההוא תיבה בתיבה וכתבו עד גמר כתיבתו וגם הוא ז"ל בתשובותיו כלל מ"ו כשכתב סדר הגט כתב יזהר שיהא החולה שפוי ומיושב בתחלה בכתיבת הגט עד גמרו ולישנא דעד גמרו משמע דאכתיבת הגט קאי כלומר עד גמר כתיבתו וגם בכלל מ"ה סימן י"ח משמע מדבריו דלא בעי שיהא שפוי אלא בשעת כתיבה ונתינה דוקא אבל בין כתיבה לנתינה לית לן בה וגם הגהות בפ"ב מה"ג בשם התרומה וסמ"ג כתבו דאור"י דיש לזהר בשעת כתיבה וגם המרדכי והרשב"א והר"ן והרא"ש כתבו בשם ר"י דיש לזהר בשעת כתיבה ולא הזכירו נתינה כלל משמע דהא מיהא בין כתיבה לנתינה אע"פ שיתקלקל לית לן בה לכולי עלמא דאפי" על שעת נתינה דנין אי בעינן שיהא שפוי כמו שאכתוב בסמוך בס"ד ודעת הרשב"א והר"ן שצריך שיהיה בדעתו בשעת נתינה ג"כ והביאו ראיה מהירושלמי נתן לה את גיטה ואמר לה לא יהא גט אלא למחר ונעשה קורדייקוס פלוגתא דר"ל ור' יוחנן כלומר דרבי יוחנן צריך שיהא בדעתו בשעה שהגט גומר והרשב"א כתב עוד וק"ל דהא אמרינן לקמן בפירקין גמרא לא תתייחד עמו וכו' באומר מעת שאני בעולם דמשמע שאינו רוצה שיחול הגט אלא רגע אחרון שהוא בעולם ואותה רגע א"א לבודקו ומדברי רבותינו בעלי התוס' נ"ל שאין מקפידין אלא בשעת כתיבה ושלא כדברי הירושלמי והתוס' וצ"ע עכ"ל. ולגירסת התוס'

שבידינו פשיטא דמקפידין הם על שעת נתינה והבו דלא לוסיף עלה להקפיד בין שעת כתיבה לנתינה ואפי' לגירסת התוס' שביד הרשב"א דלא מדכרו אלא שעת כתיבה איכא למימר דסירכא דגמרא נקטו דמיירי באחזו קורדייקוס בשעת כתיבה אבל אה"נ שיש ליזהר גם בשעת נתינה. והאי זהירות מדברי רבי נראה דהיינו לומר דש"מ צריך בדיקה שהרי כתב שבעל העיטור חלק על הרא"ש וכתב כיון שצוה לכתוב כותבין אפי' נשתתק ובודאי דלא מיירי בעל העיטור בראינו שאין דעתו מיושבת אלא בש"מ סתם איירי דלדידה אפי' בנשתתק כותבין ולהרא"ש אין כותבין אפי' לא נשתתק דהא בכל ש"מ איירי ומ"מ ליכא למימר דלהרא"ש יהא צריך לבדוק ש"מ ג"פ כדין מי שנשתתק אלא היינו שצריך לחקרו קצת לראות אם דעתו מיושבת ולא יהיו כמו החולים שמדברים ואינם יודעים מה מדברים דשפאריא"ר בלעז דכל שהוא מדבר כן הרי הוא כשוטה וכמו שכתב בעל התרומה וכן משמע מדברי הרא"ש דלא בעינן בדיקה ג"פ אלא בבדיקה קצת סגי שכתב בפסקיו וז"ל צריך ליזהר בש"מ שצוה ליתן גט שתהא דעתו מיושבת עליו ואף בשעת כתיבה משום דחולה פעמים שדעתו מטורפת עליו ועתים חלים עתים שוטה ואפי' לר"ל דמדמי קורדייקוס לישן היינו משום דרפואתו בידינו או שמא אפי' לר' יוחנן כישן דמי משום דלא מחוסר מעשה דרגיל שתתישב דעתו ממילא וטוב ליזהר עכ"ל ואילו היה דעתו דבעי בדיקה ג"פ לא הי"ל לכתוב שתהא דעתו מיושבת אלא הי"ל למימר צריך לבדוקו כדין מי שנשתתק ועוד שכתב בסוף לשונו וטוב ליזהר ואין לשון זה מורה על בדיקת ג"פ דא"כ הל"ל וטוב לבדוקו וכן כתבה רבינו ירוחם בח"ד ש"מ שצוה ליתן גט לאשתו צריך שתהא דעתו מיושבת עליו אפי' בשעת כתיבה ואע"פ שכתב סמוך לזה וכן גוסס צריך בדיקה דמשמע דש"מ נמי צריך בדיקה ההוא בדיקה לאו בדיקה ג"פ היא דא"כ הוה ליה למימר צריך בדיקה כדין מי שנשתתק אלא ודאי האי צריך בדיקה היינו שאם הוא מדבר צריך בדיקה קצת כמו שכתבתי ודין נשתתק שצריך בדיקה ג"פ כ' בח"ו: ובעל העיטור כתב שאין צריך וכו' ז"ל במאמר שביעי ומסתברא דוקא דאמר כתבו ואחזו קורדייקוס דדעתא שגישתא הוא דאין כותבין אלא לכשישתפה אבל ש"מ שאמר כתבו ונשתתק כותבין ונותנין עד שעת נטילת נשמה דדעת צילתא היא וכחישותא הוא דנקטיה ולא מחזקינן ליה בדעתא שגישתא תדע דהא בשמיעת הקול פעם אחד דיו ובנשתתק מתוך חליו דיו בהרכנת הראש פעם אחד כדגרסינן בירושלמי שמע מיניה דלא מחזקינן ליה כשוטה ואיכא מאן דאמר נשתתק ספק שוטה ולא דייק לן דאם איתא כי בדקינן ליה ג' זימני מאי הוי ליהוי בשעת בדיקה כחלים

ולביתר הכי כשוטה וליחוש דלמא פיקח ונשתטה הוא ולעולם יהא צריך בדיקה עד שיגיע גט לידה דהא אין כותבין עד שישתפה ועוד שוטה בבדיקה מי יהיב גיטא אלא שמע מיניה דנשתתק לאו כספק שוטה הוא ש"מ והא דאמרינן שיחיא דלאו לאו נקטיה לאו משום שוטה הוא דהא שוטה בחדא מילתא לא סריך אלא מינא דחולי הוא ומעשה בא לידי בשכיב מרע שאמר כתבו גט ונשתתק מתוך חליו והיה לו אח במדינת הים וכתבו ונתנו לה על פיו עכ"ל ורש"י נראה שסובר דנשתתק בשוטה מספקינן ליה שכתב על ודילמא שיחיא דלאו לאו נקטיה חולי שגעון המלמדו תמיד להרכין ראשו וכן דעת הרמב"ם בפ"ב שכתב וצריכין לבודקו יפה יפה שמא נטרפה דעתו ומה שהקשה בעל העיטור דליהוי כעתים שוטה עתים חלים י"ל שכל שבדקנוהו ומצאנו דעתו מיושבת תו לא מספקינן ליה בשוטה דאם איתא דמחמת שטות נשתתק לא היתה דעתו מיושבת בשום שעה כנ"ל ואיפשר דהיכא שלא בדקו השכיב מרע וכתבו הגט על פיו בדיעבד מודים התוס' והרא"ש דכשר שטוב ליזהר לכתחילה משמע ואיפשר דאפי' בנשתתק מתוך חליו ולא בדקוהו מודים דכשר בדיעבד היכא דלא איפשר כעובדא דבעל העיטור. ומיהו בנשתתק מתוך בוריו משמע דאפי' בעל העיטור מודה דבעי בדיקה ואם לא בדקוהו נראה דמידי ספיקא לא נפקא והיכא שנתברר לנו שהיה מטורף בשעת צווי או בשעת כתיבה וחתימה בעל הוא לכולי עלמא ונראה דהוא הדין להיה מטורף בשעת נתינה לדברי המצריכים לבודקו בשעת נתינה מיהו אדברי התוס' שכתב הרשב"א שאין צריך צ"ע. ולענין אם התחילו לכתבו כשהיה שפוי ונתקלקל והניחו מלכתוב וחזר ונשתפה וגמרו הכתיבה נ"ל דלפי מה שהוכחתי בתחילת דיבור זה דשטותו אינו מבטל לא דברים ולא מעשים הראשונים הכא נמי דכוותיה אף על פי שנתקלקלה עתה מה שכתבו בעודו שפוי כשר הוא וחוזר וגומר לכשישתפה: מי שנשתתק ושאלוהו אם ירצה שיכתבו גט לאשתו וכו' גם זה שם במשנה (דף סז:): נשתתק אמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו ג' פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו ופירש"י דג' פעמים היינו ג' פעמים לאו וג' פעמים הן שהם ששה וכן כתבו התוס' והרשב"א והר"ן וכן אמרו בירושלמי נכתוב גט לאשתך הן לאמך לאו לאשתך הן לבתך לאו לאשתך הן לחמותך לאו וכ"נ מדברי סמ"ג ורבינו ירוחם ואע"ג דאמרינן בההוא פירקין גופיה לא יכתבו הגט עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב וכו' כבר אמרו בירושלמי היא שמיעת הקול היא הרכנת הראש דכיון שעושה בגופו מעשה המוכיח שמצוה להם שיכתבו ויחתמו ויתנו גט לאשתו חשוב כאילו מצוה כן בפיו. ואמרינן בגמרא (ע:)

ולחוש דילמא שיחיא דלאו לאו או דהן הן נקטיה ופירש"י שיחיא דלאו לאו. חולי שגעון המלמדו תמיד להרכין בראשו בהרכנת לאו או הן ואינו משיב על דברי שאלתם אמר רב נחמן דאמרי ליה בסירוגין ופירש"י בסירוגין ממתניין בין הרכנה לשאלה שעה וחוזרין ושואלין לו אותה שאלה עצמה ופריך תו ודילמא שיחיא דסירוגין נקטיה ופירש"י שיחיא דסירוגין. לשהות ולהרכין בענין זה לשעות ומשני דאמרי ליה חד לאו ותרין הן חד הן ותרין לאו ופירש רש"י דכי האי שיחיא לא נקטיה כלומר דאין דרך למינקט כי האי שיחיא וכתב הר"ן דאע"ג דבירושלמי חד הן וחד לאו חד הן וחד לאו לא קי"ל הכי אלא כדאמרינן בגמרא דידן חד הן ותרין לאו חד לאו ותרין הן וגם המרדכי כתב בשם ראבי"ה דירושלמי לא דק בלישניה דודאי חד הן ותרין לאו חד לאו ותרין הן בעינן דאי חד לאו וחד הן איכא למיחש דלמא שיחיא דסירוגין נקטיה ובתר הכי אמרינן בגמרא דבי רבי ישמעאל תנא אומרים לו דברים של ימות החמה בימות הגשמים ושל ימות הגשמים בימות החמה מאי ניהו אילימא גלופקרי וסדיני ניחוש דלמא קורא אחדיה אי נמי חמה אלא בפירי ופירש"י בפירי שאינם מצויים באותה שעה וכתבו התוס' דאין לפרש ששואלין אותו אם רוצה פירי של ימות הגשמים בימות החמה או איפכא שאיפשר למצוא כבושין בדבש או בענין אחר אלא ששואלין אם רוצה שילקטו אותו מן האילן והרי"ף והרא"ש כתבו כל סוגיא זו משמע דס"ל דלא פליג רבי ישמעאל אמאי דפריך רב נחמן אמתניתין אלא דר"נ אתא לפרושי דבדקינן ליה בסירוגין ובחד לאו ותרין הן וכו' כי היכי דלא נימא שיחיא דהכי והכי נקטיה ורבי ישמעאל אתא למימר דבדקינן ליה בפירי וכיוצא בהם דאי בדקינן ליה בגלופקרי איכא למימר קורא אחדיה וכן בכל דבר דאיכא למיתלי כה"ג לא מהניא בדיקה דבדיקה לא מפקא לן מספיקא אלא היכא דליכא למיתלי במידי כגון בדיקת פירי וא"כ בעינן לבודקו בפירות וכיוצא חד לאו ותרין הן וכו' ובסירוגין גם תוס' כתבו דאין נראה לומר דרבי ישמעאל פליג דבדיקה דמתני' למה לא תועיל אלא דקתני בדיקה עדיפא טפי דליכא למימר בה דשיחיא דלאו או דהן נקטי' שהיא חכמה גדולה פיון שאינו טועה בין ימות החמה לימות הגשמים אפי' בעינן ג' לאו וג' הן סירוגין לא בעי עכ"ל ואע"ג שמפרשים דלא פליגא הם חלוקים מדרך האי שכתבתי בהא דפשיטא להו דבבדיקה דר' ישמעאל לא בעי סירוגין ומספקא להו אי בעי ג' לאו וג' הן ורבינו ירוחם בח"ו נראה שתופס עיקר דבבדיקה דרבי ישמעאל לא בעי אפי' ג' לאו וג' הן שכתבו הבדיקה היא שיאמרו לו בסירוגין ואמרי' ליה חד הן ותרי לאו וכו' או בודקין אותו בפירות משמע דבבדיקת פירות בחדא זימנא לחודא

סגי וכ"כ סמ"ק אבל המרדכי כתב בשם ר"י דר' ישמעאל פליג אבדיקה דמתני' וסבר דלא מהני אומרים לו נכתוב גט לאשתך גט לאמך וכו' אלא בדיקת פירי דוקא מהני דליכא למיחש בה דשיחיא דלאו או דהן נקטיה כיון שאין טועה בין ימות החמה לימות הגשמים ואפי' בעי' ג' הן וג' לאו סירוגין לא בעינן ולפי זה קי"ל כסתם מתני' דלא מפלגא בין בדיקת פירי לשחר בדיקות והלכך נקטינן דכל בדיקה מהניא ואפי' בבדיקת פירי בעי' ג' לאו וג' הן ובסירוגין ורבינו לא הזכיר שבדקין אותו בסירוגין ואין לומר דמפרש כפי' התוס' דבבדיקה דר' ישמעאל לא בעינן סירוגין דא"כ ה"ל לפרושי דה"מ בבדיקת פירי אבל בבדיקה אחרת צריך שיבדוק בסירוגין ונ"ל שסובר דכיון דאסיקנא דבדקינן ליה בחד לאו ותרין הן וכו' ממילא הוי בודק ע"י סירוגין שהרי אחר שבדקוהו בחד לאו מניחין מלבדקו בלאו ובודקין אותו בתרי הן ואח"כ מניחין מלבדקו בהן עד שבדקין אותו בלאו שכל שמניחין מלעשות הדבר שהתחילו נקרא סירוגין וכן נראה מהירושלמי שכתב ובלבד במסרגין לו נכתוב גט לאשתך והוא אומר הן לאמך והוא אומר לאו דמשמע דפי' מסרגין היינו להפסיק בתשובת לאו בין הן להן ולפי זה איפשר לומר דכי א"ר נחמן בסירוגין היינו לומר דבדקינן ליה בחד לאו ותרין הן כדמפרש בתר הכי אלא דאיזך סבר דסירוגין היינו שממתינין בין הרכנה לשאלה שעה וכדפירש"י ומש"ה אקשי ליה ודילמא שיחיא דסירוגין נקטיה ושני ליה דכי אמר בסירוגין לאו למימר דבהמתנה לחוד סגי אלא דא"ל חד לאו ותרין הן וכו' ולפי זה מה שכתבו התוס' אפי' בעינן ג' לאו וג' הן סירוגין לא בעי' וה"ק סירוגין לא בעי' כלומר להפסיק בהן בין לאו ללאו או בלאו בין הן להן אלמא בג' לאו רצופים וג' הן רצופים סגי ואיכא למידק עוד בדברי רבינו שלא כתב אלא בדיקת פירות ואין לומר דהיינו משום דסבירא ליה כפי' המרדכי בשם ר"י דר' ישמעאל פליג אבדיקה דמתני' ומפרש סירוגין להמתין מעט בין שאלה לשאלה ומ"ש המרדכי אפי' בעי' ג' לאו וג' הן סירוגין לא בעי' ה"ק אפי' אי בעי' שיבדקנו ג' פעמים לאו וג"פ הן בחד לאו ותרין הן ותרין הן וחד לאו כדאיתא בגמרא סירוגין דהיינו להמתין מעט בין שאלה לשאלה לא בעי' ודברי רבינו הם כלל ופרט דמעיקרא כתב בודקין אותו בדברים אחרים ששואלין אותו דבר שראוי להשיב עליו ואח"כ פי' דהיינו בדיקת פירות דוקא מדלא הזכיר בדיקה אחרת דכיון דהרי"ף והרא"ש כתבו ד"ר ישמעאל בהדי מילי דאמוראי דפירשו בדיקה דמתני' ולא פסקו הלכה משמע דס"ל דלא פליגי וכמו שכתבתי ה"ל לרבי' לכתוב דעת הרא"ש כמנהגו בכ"מ ואח"כ יכתוב סברא אחרת ומדכי' סתם משמע דאדעת הרא"ש סמיך וכבר הוכחתי

דלדעת הרא"ש לא פליג ר' ישמעאל אבדיקה דמתניי ועוד דאפי' נימא דרבי ישמעאל פליג מנא ליה לרבינו למפסק כותיה ודלא כסתם מתניתין ואמוראי שפירשו אותה ודלא כירושלמי שפירש נכתוב גט לאמך וכו' אלא י"ל דבדיקת פירות שוה לשאר בדיקות כמו שכתבתי לעיל וכן דעת סמ"ג שכי' בודקין אותו בפירי או כדמפרש בירושלמי נכתוב גט לאמך וכו' והא דנקט בדיקת פירות מפני שהוזכר בגמ' וגם לאשמעינן דאי בדקוהו בגלופקרי וסדיני לאו בדיקה הוא ומה שכתב בתחלת דבריו בודקין אותו בדברים אחרים ששואלין אותו דבר שראוי להשיב עליו וכו' היינו אי זו בדיקה שתהיה בין בדיקת פירות בין נכתוב גט לאמך וכו' או שאר בדיקות ואח"כ פירש שאם בדקוהו בדברי ימות החמה וימות הגשמים לא יבדקוהו בדברים הנמצאים באותו זמן וכו': והרמב"ם כתב בפ"ב מי שנשתתק והרי דעתו נכונה ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו ג"פ בסירוגין אם אמר להם על לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו וצריכים לבדוקו יפה יפה שמא נטרפה דעתו עכ"ל ומדבריו למדנו דס"ל דל"ש לן בין בדיקת פירות לשאר בדיקות וכמו שכתבתי למעלה ושלא כדברי התוס' שהרי לא הזכיר בדיקת פירות כלל אך יש לדקדק בדבריו שלא הצריך בדיקה אלא ג"פ לבד ובגמרא משמע דבעי' ששה וכן בירושלמי כמו שכתבתי לעיל ואין לומר דלעולם ו' פעמים בעי דג"פ בסירוגין הם ששה כמו שכתבתי לעיל לדעת רבי' דהא כיון דחזינן דאמאי דאמר ר"נ בסירוגין אקשיה ודלמא שיחיא דסירוגין נקטיה עד דשני דבדקינן ליה בתרי הן וחד לאו וכו' א"כ משמע דשוהה בין שאלה לשאלה מיקרי נמי סירוגין וה"ל להרמב"ם לפרושי דהאי סירוגין לאו בשוהה בין שאלה לשאלה הוא אלא ששואל שאלה אחרת מעין הראשונה לכנ"ל דלהרמב"ם א"צ לבדוקו אלא ג"פ ומאי דאמרינן בגמרא חד לאו ותרי הן חד הן ותרי לאו וכו' וכן מה שאמר בירושלמי נכתוב לאשתך נכתוב לאמך וכו' לאו למימרא דכולהו שיתא בעי' דא"כ ה"ל למיתני במתניי בודקין אותו ו' פעמים אלא ודאי בג"פ סגי ובגמרא או או קאמרי כלוי' או חד לאו ותרי הן או חד הן ותרי לאו וכן בירושלמי או או נמי קאמר נכתוב לאשתך נכתוב לאמך לאשתך או לבתך לאשתך או לחמותך ואכתי צריך עיון שלא כתב שיבדקוהו בחד לאו ותרי הן כדאיתא בגמרא או בחד לאו וחד הן כדאיתא בירושלמי כי היכי דלא נימא שיחיא דסירוגין נקטיה ונ"ל דס"ל דכי אמרינן בגמרא חד לאו ותרי הן דוגמא בעלמא קאמרי וה"ה לחד הן וחד לאו כדאיתא בירושלמי או לכל גוונא דנפקי ביה מידי ספיקא דשיחיא דסירוגין ולפיכך סתם וכלל הכל במ"ש וצריכין לבדוקו יפה יפה דהיינו לומר שמדקדקין בענין בדיקתו דלא

נקטיה שיחיא דהן הן או דלאו לאו וכ"נ מדבריו בפ"י המשנה שכתב והרכין בראשו ר"ל שירמוז בראשו רמיזה תורת תשובה נכונה לשאלה ויפליג בה בכל צדדי הניסיון בכל מה שאפשר עכ"ל הרי שלא הזכיר שיבדקוהו בחד הן ותרין לאו אלא תלה הדבר בדעת הבודקין אותו כמו שעשה בפ"ב מהלכות גירושין וגם ממה שלא פירש במשנה שיבדקוהו ו' פעמים נלמוד שדעתו כמו שכתבתי דבג' זימני סגי כפשטא דמתני': אבל אם שאלוהו בקיץ אם רוצה ללבוש בגדים תמים וכו' זהו מה שאמרו אילימא בגלופקרי וסדיני דילמא קורא אחדיה וכו' ויש לדקדק וכי משום האי חששא נכתוב הגט ותירץ הרשב"א בשם התוס' דה"פ למה לעגן אשה זו דמי שלא כיון דבריו נאמר שאינו בדעתו ולא נבדוק אותו יותר דילמא קורא אחדיה ונצריכנו בדיקות אחרות. ורבינו מפרש דנ"מ אם כתבו גט על פיו דהויא ספק ואע"פ שהרשב"א לא רצה לתרץ דכי אמרינן ניחוש דילמא קורא אחדיה דהיינו לענין דהויא ספק מגורשת היינו משום דמתני' כותבין ואין כותבין קתני אבל לענין דינא ודאי הויא ספק מגורשת: והיכא שלא בדקוהו כלל וכתבו גט ע"פ הרכנתו ונתנוהו לה יש לדקדק ונראה דחשבינן לה ספק מגורשת ואין להקשות לאשמעינן רבינו בההיא דאינה ודאי מגורשת וכ"ש היכא דבעי גלופקרי בימות החמה דרבי' בא ללמד דלא תימא דבעא גלופקרי בימות החמה שוטה הוא והגט בטל קמ"ל דאינו בחזקת שוטה דאיכא למימר קורא אחדיה וה"ל כאילו לא בדקוהו דספק מגורשת הויא: ואם אותו שנשתתק כתב בכתב ידו שיכתבו ויחתמו ויתנו גט לאשתו אם צריך לבדוקו אם לאו כתבתי בסי' שקודם זה: כתב הר"ן דאמר בירושלמי דמתני' בנשתתק מתוך בוריו אבל אם נשתתק מתוך חליו דיו פעם אי' אלא שמן התוס' נראה שאפי' בנשתתק מתוך חליו בעי בדיקה ג"פ וכ"ד כל הפוסקים שכתבו סתם נשתתק ולא חלקו בין מתוך בוריו למתוך חליו: ואם שחטו בו רוב שנים או נפל מן הגג אי בעי בדיקה או לא אכתוב בס"ס זה בס"ד: ואם אמר כתבו גט לאשתי ונשתתק כבר כתב רבי' לעיל בסמוך שדעת בעל העיטור שאין צריך לבדוקו ושחולקין עליו: ואפשר דע"כ לא קאמר בעל העיטור אלא בנשתתק מתוך חליו אבל מתוך בוריו מודה דבעי בדיקה: ודוקא בנשתתק או אלם השומע ואינו מדבר וכו' אלם הוא שמתחלת ברייתו שומע ואינו מדבר ומשמע בגמרא ריש מי שאחזו (דף עא:): דקא"ר זירא אמתני' דנשתתק אלם קאמרת וכו' דנשתתק נקרא אלם ומשמע שדינם שוה ולכאורה נ"ל דאלם מעיקרו אינו צריך בדיקה דכשם שכנסה ברמיזה כך מוציא ברמיזה דומיא דנשא כשהוא חרש ואם מפני שהוא אלם מספקי' ליה בשוטה א"כ לא היה בקידושיו ממש ומיהא איפשר

דכיון שאינו חרש גמור לא מספקין ליה בשוטה לגמרי אלא מספקין בעתים חלים עתים שוטה ושמא כשנשאה היה חלים ועכשיו כשמגרש הוא שוטה ואכתי קשה דא"כ ניחוש שמא אחר שבדקוהו חזר לשטותו ובשעת כתיבת הגט שוטה היה דבשלמא בנשתתק לא חיישין להכי משום דאיכא למימר דאם איתא דמחמת שטות נשתתק לא היתה דעתו מיושבת אבל באלם מתחלת ברייתו שכתבתי דמספקין ליה בעתים חלים עתים שוטה קשיא והכי אמרינן בר"פ חרש (קיג:) דאי הוה אמרינן לר"א דחרש עתים חלים עתים שוטה קדושי מצי מקדש גרושי לא מצי מגרש ואם איתא הא מצי לגרש ע"י בדיקה לכן נראה שאינו צריך בדיקה ומדברי רבינו אין להכריע דבעי בדיקה שאפשר שמה שהשוהו לנשתתק היינו לסמוך על רמיזתו לא לענין שצריך לבודקו. ומצאתי להרשב"א שכתב אההיא דא"ר זירא אלם קאמר וכו' דלרבי זירא אלם נמי אינו מגרש אלא בבדיקה כשנשתתק ולא עוד אלא דאפשר דפיקח ונשתתק טפי עדיף מאלם מעיקרו כרשב"ג דבסמוך דעדיף ליה טפי פיקח ונתחרש מחרש מעיקרו וצ"ע עכ"ל ורבינו שכתב דאלם נמי סומכין על רמיזתו משמע דפשיטא ליה דלא עדיף נשתתק מאלם מעיקרו וטעמיה מדלא אידכר שאינו יכול לגרש ברמיזה אלא חרש וחרש שדברו בו חכמים אינו שומע ואינו מדבר ואם איתא אלם מיבעי ליה למימר דהוי חידושא טפי מיהו לענין אי בעי בדיקה איפשר דכהרשב"א ס"ל דלא עדיף מנשתתק מיהו מה שהקשיתי על זה צריך יישוב: ולענין מדבר ואינו שומע אי בעי בדיקה או לא כתבתי בסי' שלפני זה גבי ואף אם הוא חרש אפי' הוא שומע אלא שאינו מדבר אז אפי' פיקח וכתב להם בכתב ידו וכו': אבל חרש שאינו שומע ואינו מדבר וכו' ביבמות ר"פ חרש (דף קיב:) חרש שנשא פיקח ופיקח שנשא חרשה רצה יוציא רצה יקיים כשם שכונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה פיקח שנשא פקחת ונתחרשה רצה יוציא רצה יקיים נשתטה הוא לא יוציא נתחרש או נשתטה אינו מוציא עולמית ופירש"י נתחרש הוא אחר קידושין הואיל וקידושין גמורין הם לא יוציא עולמית עכ"ל ואפילו כתב כתבו גט לאשתי אין כותבין לכ"ע כדאסיקנא במי שאחזו עד שישמעו קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין גט לאשתו וטעמא משום דכל שאינו שומע ואינו מדבר דעתא שגישתא אית ליה וכשוטה חשיב: ומ"ש או שנפלה לו יבמה מאחיו פיקח אבל נשאה כשהוא חרש אפי' היא פקחי מוציא ברמיזה הכל פשוט בפי' חרש במשנה (ד' קיב:) שני אחים א' חרש וא' פיקח נשואים לבי נכריות פקחות וכו' ובמשנה ב' אחים חרשים נשואים לבי' אחיות פקחות או חרשות וכו' וכתוב בירוש' אמתני' דחרש שנשא

פקחי' וכו' כשם שכונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה מתני' בשקדשה בכסף אבל אם קדשה בבעילה קדושיו מעשה וגירושיו אינו וכתבו בעל נ"י אבל לא ראיתי לא' מהפוסקים שכתב כן: ומ"ש רבינו מוציא ברמיזה דוקא רמיזה קאמר ולא קפיצה דתנן בהניזקין (ד' נט.) חרש רומז ונרמז בן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין ופירש"י רמיזה בידיו ובראשו: קפיצה עקימת שפתים שנאמר קפצה פיה ואינו סימן ניכר כרמיזה והערוך פי' רמיזה בעין ובידו קפיצה בפיו ובגמרא אמר ר"נ מחלוקת במטלטלין אבל בגיטין ד"ה ברמיזה איכא דאמר אמר ר"נ כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין והרי"ף כתב בהניזקין תרי לישני דר"נ ובריש מי שאחזו הביא אגב גררא מתני' דחרש רומז ונרמז וכתב לישנא בתרא לחודיה ומשמע דכבן בתירא ס"ל וכתב הרא"ש דטעמיה מדאמר ר"נ דבריו אליבא דבן בתירא אלמא הלכתא כוותיה ולא מסתבר לי דבכל התלמוד מפרשים אמוראי דברי התנאים לידע פי' המשנה במה נחלקו אף על גב דלית הלכתא כוותייהו והבא להקל צריך ראייה עד כאן לשונו ובעל העיטור במאמר ז' כתב ור"ח כבן בתירא ס"ל אלא דקאמר כיון דאיתמר תרי לישני דר"נ תפסינן לחומרא כלישנא קמא דדברי הכל ברמיזה ולא בקפיצה ומיהו מסתברא לן בקפיצה מגורשת כלישנא בתרא אליבא דבן בתירא ומסתברא לן כר"ח דאמר בשל תורה הלך אחר המחמיר ואית דמפרשי קפיצה יותר מן הרמיזה ירושלמי קופץ ונקפץ שוור ומשתוור קופץ ונקפץ ממקום למקום עכ"ל ולמאי דסבר הרא"ש בדעת הרי"ף דקופץ קל מהרמיזה וקי"ל כבן בתירא נ"ל דמאי דתנן בפרק חרש כשם שכונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה דסתם מתני' ככ"ע דמדינא בקפיצה סגי וכ"ש ברמיזה והרמב"ם בפרק ב' לא הזכיר קפיצה אלא רמיזה משמע דלא קי"ל כבן בתירא דסתם מתני' רמיזה דוקא נקט ואפשר שג"ז דעת הרי"ף ולא הביא דברי ר"נ אלא ללמדנו דלת"ק דהלכה כוותיה גיטין נמי ברמיזה ולא אמרי' דמודה דסגי בקפיצה משום עיגונא ומפשט משניות דפי' חרש והניזקין נראה שחרש גמור שנשא כשהוא חרש ברמיזה סגי ליה לגרש וא"צ בדיקה דבדיקתו אינה מוציאה אותו מחזקת דעתא שגישתא דהא אם נשאה כשהוא פיקח ונתחרש אינו מגרש אפילו ע"י בדיקה והיכא דנשאה כשהוא חרש מש"ה שרינן ליה לגרש אע"ג דדעתיה שגישתא דכשם שכנס ברמיזה ולא היו קידושין גמורים כך מוציא ברמיזה וכן משמע לכאורה מדברי הפוסקים מדלא הזכירו בדיקה אלא בנשתתק אבל מצאתי לרבינו ירוחם שכתב בח"ו שגם החרש צריך בדיקה כדין מי שנשתתק ולמה שכתבתי בסמוך להרשב"א אלם בעי בדיקה איפשר דגם חרש בעי בדיקה: כתב בתשובת הרא"ש סוף כלל

פ"ה ושאלת מי שהוא חרש ונושא ונותן יפה ומבין כשמדברים עמו בקול רם אע"פ שדעתו אינה מיושבת עליו כ"כ אם יכול לעשות מחילה או למכור או להקדיש דע כי כל מקום שהזכירו חרש אצל שוטה וקטן היינו שאינו מדבר ואינו שומע כלל וכך היה ממעי אמו אבל אם שומע כשמדברים עמו בקול רם אינו חרש אלא שכבדו אזניו משמוע והרי הוא כמי שאינו מדבר עד כאן לשונו וכתבה רבינו בטח"מ סי' רל"ה: שוטה שנשא אין קידושיו קידושין דלא תקינו ליה רבנן נשואין כדאיתא בר"פ חרש והלכך אין אשתו צריכה גט והוא שנשאה אחר שנשתטה מיהו היכא דנשא כשהוא שוטה ונשתפה וחזר ונשתטה איפשר דאיכא למיחש שמא כשהיה שפוי בעל לשם קידושין: ואם הוא עתים חלים עתים שוטה כשהוא שוטה כשוטה לכל דבריו וכל מה שמקדש ומגרש באותה שעה אינו כלום וכשהוא חלים כחלים לכל דבריו וקידושיו וגירושיו באותה שעה קיימים ואפי' נשאה כשהיה פיקח לגמרי מגרש באותה שעה דהכי אמרינן בספ"ב דכתובות (כ.) ובפ"ג דר"ה (כח.) דעתים חלים עתים שוטה כשהוא חלים כחלים לכל דבריו וכשהוא שוטה כשוטה לכל דבריו וכ"כ רבינו ירוחם בנתיב כ"ב ח"ה בשם הרמ"ה וכתב עוד אין אנו יודעים בודאי הזמן שעומד בריא והזמן שהוא שוטה הוה ליה ספק ופשוט הוא ועיין בתשובת הרשב"א שכתבתי לעיל בסימן זה: גרסינן בר"פ חרש בעי רב אשי מ"ט דר"א מיפשיט פשיטא ליה דחרש דעתא קלישתא היא ומיהו מספקא ליה אי דעתא צילותא אי לאו דעתא צילותא ולעולם חדא דעתא היא או דלמא פשיטא ליה דדעתא קלישתא ולא דעתא צילותא היא וכו' ופירש"י קלישתא דקה כלומר מועטת שאין מחודד להבין כשאר ב"א ומיהו מספקא ליה אי דעתא צילותא אותה קצת דעת שיש לו אם צלולה היא ובמה שהוא נותן דעתו ועושה דבר ודאי כוונתו כוונה ומשמע מהכא שמי שדעתו צלולה ומבין ומשיג הדברים על בוריין אע"פ שדלה וחלושה קידושיו קידושין גמורים וכן גירושיו ואם דעתו משובשת שאינו משיג שום דבר על בוריו אין קידושיו ולא גירושיו כלום וכ"כ רבינו ירוחם בנכ"ב ח"ח בשם הרמ"ה: סימני השוטה איתא בריש חגיגה (ה:) ת"ר איזהו שוטה היוצא יחידי בלילה והלך בבית הקברות והמאבד את כסותו איתמר רב הונא אמר עד שיהיו כולן בבת אחת רבי יוחנן אמר אפילו באחת מהן ואוקימנא לה בגמרא בדעביד להו דרך שטות דאי לא עביד להו דרך שטות אפילו כולהו נמי לא חשיב שוטה ופסק הרא"ש בריש חולין כרבי יוחנן ותניא תו בריש חגיגה איזהו שוטה זה המאבד כל מה שנותנין לו וכן נראה מדברי הרמב"ם דהלכה כר"י שכתב בפ"ט מהלכות עדות השוטה פסול לעדות מן התורה לפי שאינו בן מצות ולא שוטה

שהוא מהלך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד אלא כל מי שנטרפה ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים אע"פ שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים ה"ז פסול ובכלל שוטים יחשב עכ"ל. ומדכתב בדבר מן הדברים משמע בהדיא דכרבי יוחנן דאמר אפילו באחת מהן ס"ל ולכאורה היה נראה דחד מהני ד' דתני בגמרא בעינן ליחשב שוטה אבל אי עביד שאר דברים אחרים דרך שטות אכתי בחזקת שפוי הוא כיון שאינו עושה דבר מדי דברים הללו אלא דמדברי הרמב"ם שלא הזכיר דברים הללו אלא סתם וכתב שנטרפה דעתו וכו' בדבר מן הדברים משמע דהני ד' דברים השנויים בברייתא לאו דוקא אלא לדוגמא נקטינהו וה"ה לשאר דברים ונראה שהכריחו לפרש כן מדחזינן דבברייתא קמייתא קתני תלת ולא קתני מאבד מה שנותנין לו ובאידך ברייתא קתני מאבד מה שנותנין לו ולא קתני אינך תלתא ואם איתא דהני ד' דוקא קשיא על ברייתא קמייתא אמאי לא קתני מאבד מה שנותנין לו ובאידך ברייתא לא קתני הנך תלתא אלא ודאי הני לאו דוקא אלא לדוגמא נקטינהו והך ברייתא נקטה הנך לדוגמא ואידך ברייתא נקטה הך וזה שלא כדברי רבינו שמחה שכתבתי בסימן קי"ט ובתשובות מהר"י קולון שורש י"ט כתוב הלא ידע מר מה שהשיב רבי אביגדור כהן לר"מ על אודות הגט שניתן בוורצבורק וז"ל אם לא הוחזק שוטה בדברים האמורים בפ"ק דחגיגה הרי הוא כפיקח לכל דבריו עכ"ל ואם יראה בעיני כ"ת דלאו דוקא הני דפ"ק דחגיגה אלא שדברו חכמים בהווה אע"ג דמתוך לשון רבינו אביגדור לא משמע כן ויראה בעיני כ"ת שהגיע זה לשטות גדול כמו הני דפ"ק דחגיגה אז ודאי יש להשביעה סתם וכו' וז"ל ריב"ש בסימן תס"ח סימני השוטה מפורשים בפ"ק דחגיגה איזה שוטה היוצא יחידי בלילה וכו' ומפרש התם דעביד להו דרך שטות וכן כל מי שמאבד כל נכסיו לדעת כדתניא נמי התם איזהו שוטה המאבד כל מה שנותנין לו ואמרינן נמי בפרק מי שמת (קנה:) ההוא שטותא יתירא חזא ביה דמשחרר לכולהו עבדיה עכ"ל. טופס גט חרש כתב רבינו ירוחם בסוף נכ"ד דין גירושי חרשת ושוטה נתבאר בסי' קי"ט: וגוסס פירש"י דחשוב כמת וכו'. אבל ר"י כתב וכו' דברי רש"י ור"י הם בפרקי יוחסין (עח:) גמרא האומר בני זה ממזר ועענותיהם כתובים שם באורך בתוס' ובפסקי הרא"ש ובריש פרק מי שאחזו בחידושי הרשב"א והר"ן והמרדכי ומסקנת הרא"ש בפ"י יוחסין כר"י וכן דעת רשב"ם בפ"י (קכז:) וכן דעת סמ"ג וסמ"ק וכן דעת רבינו ירוחם בנכ"ד ח"ד מיהו משמע מדברי המרדכי וסמ"ג וסמ"ק דכי אמרינן דיכול לגרש היינו במדבר דוקא אבל אם אינו מדבר לא ולא נ"ל אלא כיון דכחי חשבינן ליה דינו שוה ממש

לדין ש"מ שנשתתק ולפי שראו הפוסקים הנזכר בדברי ר"י מדבר כתבו גם הם מדבר ור"י לאו משום גט אמרה אלא משום מתנה דנקט בהדי מגרש ומתנה לא הויא אלא במדבר דוקא וגם הרשב"א והר"ן שכתבו בשם ר"י דגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו וכל שהוא מדבר ודעתו מיושבת עליו מתנתו מתנה וגיטו גט משום מתנה כתבו מדבר אבל לגט אפי' אינו מדבר הרי הוא כחי ותדע שהרי הביאו ראייה לומר שגוסס דינו כחי מדאמרינן במי שאחזו שחט בו שנים ורמז ואמר כתבו גט כותבין ונותנין ואין לך גוסס גדול מזה והרי שם ע"י רמז קאמר דכותבין ונותנים וא"כ ה"ה לגוסס מחמת חולי דע"י רמז כותבין ועוד שהביאו ראייה לדברי ר"י מדתניא בתוספתא אמר כתבו גט לאשתי ועלה לגג ונפל ומת כותבים ונותנים כל זמן שיש בו נשמה והרי שם לא חילקה התוספתא בין מדבר לשאינו מדבר ועוד שאחד מהראיות שכתבו התוס' שהביא ר"י לדבריו הוא מדתנן בפרק כל הגט (כח:) המביא גט ממ"ה והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים ואמר בגמרא ל"ש אלא חולה אבל גוסס שרוב גוססין למיתה לא משמע דמשום שאין מחזיקין אותו בקיים הוא דלא יתנו לה הא ידעינן ביה שעדיין חי הוא נותנין ומשמע דאי הוה ידעינן שהוא חי היה נותנו לה ולא הוה מפלגינן בין מדבר לנשתתק וכן משמע מדברי התוס' בפ"י יוחסין שכתבו משמע מתוך פירש"י דנתנה דגוסס אינה כלום וכמו כן יש מדקדקים דגוסס שרמז לכתוב גט לאשה אין כותבין וקשה דבמס' שמחות אמרינן הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו וכו' לכנ"ל דודאי גוסס דבריו קיימים והכא גבי מתנה היינו טעמא דאינו כלום משום דמסתמא גוסס אינו יכול לדבר אבל אם היה מדבר פשיטא דדבריו קיימים עכ"ל משמע מדבריהם דלגבי מתנה הוא שאמרו דכשאינו מדבר אין מתנתו מתנה אבל גבי גט כשרמז דבריו קיימין שהרי באו לדחות דברי המדקדקים דגוסס שרמז לכתוב לאשה אין כותבין אך ק"ל דמתנה וגט שוים הם ותרוייהו על ידי רמיזה דבריו קיימין וכדתניא בר"פ מי שאחזו כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למתנות לכנ"ל דבין לגט בין למתנה גוסס הרי הוא כחי ואפי' נשתתק ורמז דבריו קיימין אם בדקוהו כדין מי שנשתתק ומ"ש התוס' והכא גבי מתנה היינו טעמא דמתנתו אינו כלום משום דמסתמא גוסס אינו יכול לדבר כוונתם לומר דכל שאינו מדבר מכיון שהוא גוסס מסתמא אין שהות לבדקו עד שהוא מת או דעתו מטורפת וא"כ שפיר אמרינן גוסס שאינו מדבר אין מתנתו מתנה וה"ה נמי דאין כותבין גט ע"פ רמיזתו ולא מפני שאינו מדבר דרמיזה חשיבא כדיבור בין לגט בין למתנה אלא דמסתמא אין שהות לבדקו כדפרישית אבל אי איתרמי מילתא שאחר שנשתתק עמד

בדעתו כדי לבדוקו כדינו גיטו גט ומתנתו מתנה ס"ל וכן נראה שהוא דעת רבינו ירוחם (נכ"ד ח"ד) דגבי גט כתב גיטו גט ולא חילק לפי שסמך על מ"ש דין מי שנשתתק ואם הגוסס נשתתק הרי דינו מפורש שם דל"ש לן בין גוסס לאינו גוסס בשום דבר וגבי מתנה כתב בהדיא דמתנתו מתנה אפי' אינו יכול לדבר בודקין אותו ברמיזות כדאמרינן בודקין למתנות עכ"ל: שחטו בו שנים וכו' מימרא דרב יהודה אמר שמואל פרק בתרא דיבמות (קכ:) ופרק מי שאחזו (דף ע:): ומה שכתב וכן ראוהו מגוייד וכולי ברייתא בפרקים הנזכרים: כתבו התוס' ורמזו ואמר כתבו גט לאשתי כגון שאמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו ושמה א"צ לבדוק משום דאית ביה דעתא צילותא כלומר דעתו צלולה אלא שכחש כחו מלהוציא דבר בפיו ורבינו ירוחם כתב בח"ד שאינו צריך בדיקה אבל הר"ן כתב בריש מי שאחזו שהוא חוכך להחמיר להצריך בדיקה בכל נשתתק אפי' בשחט בו רוב שנים ודמי לנשתתק מתוך חליו דלדברי הירושלמי אינו צריך בדיקה אלא פעם אחד אלא שמן התוס' נראה שצריך בדיקה ג"פ: וכתב עוד הר"ן ובנפל מן הגג תניא בתוספתא דכותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה ואיכא מאן דאמר דאפי' לדעת הירושלמי בעי בדיקה ג' פעמים דהוי כנשתתק מתוך בוריו שהרי יש לחוש שמתוך הנפילה נטרפה דעתו

סימן קכב - אמר לכתב הגט וטעה או נאבד

אמר להם לעדים לכתוב הגט ולחתום וליתנו לה וכו' בריש התקבל (דף סג:): ההיא דהווי קארו לה נפאתא אזיל סהדי כתוב תפאתה א"ר יצחק בר שמואל בר מרתא עשו עדים שליחותן מתקיף לה רבה מי אמר כתובו חספא והבו לה אלא אמר רבה ודאי אי כתוב סהדי גיטא מעליא ואבד עשו עדים שליחותן מתקיף לה רב נחמן מי קאמר כתובו ואנחו בכיסייכו אלא א"ר נחמן כותבין ונותנין אפי' מאה פעמים ומשמע דאפי' נמצא בו פיסול דרבנן כותבין גט אחר דכיון דפסול אף ע"פ שאין פסולו אלא מדרבנן מ"מ חספא בעלמא הוא כיון שאינה יכולה לינשא על ידו וכ"כ הרמב"ם בפ"ב דבין נמצא בטל בין נמצא פסול כותבין גט אחר והכי דייקא לשון הרא"ש שכתב ומסופקין אם הוא כשר מכמה חומרות שנהגו

להחמיר ופיסולו דרבנן ודאי אינה בכלל כמה חומרות שנהגו להחמיר ומ"ש ואין להם שורש ועיקר מן התורה פיסולי דרבנן תורה קרי להו והרמב"ם בפ"ב והעיטור במאמר ז' כתבו דין נמצא פסול ולא כתבו דין נאבד ואיפשר דלא הזכירוהו משום דילפינן ליה במכ"ש דנמצא פסול דאף על פי שנתנו בידה כותבין ונותנין משום דלא מיקרי נתינה כ"ש דלא נתנו לה כלל דלא עשו שליחותן דכותבין ונותנין ואף ע"ג דרבה הוה ס"ל דנאבד עדיף מנמצא פסול לדידן דקי"ל כרב נחמן דדייק ותנו הוי איפכא דנמצא פסול עדיף מנאבד: וכתב א"א ז"ל ומיהו אם לא נאבד ומסופקין אם הוא כשר וכולי כך כתבו התוס' בשם ר"י על המעשה הנזכר וכ"כ גם הר"ן וכן פסקו רוב הפוסקים וכתבו הגהות מיימון בפרק ב' בשם ספר התרומה והסמ"ג שבתחלה כשאומר לסופר כתוב יאמר לו אני נותן לך רשות לכתוב הרבה גיטין כמו שתחפוץ עד שיהיה לדעתך או לדעת הרב שבעיר וכן אמר לעדים לחתום הרבה בהרבה גיטין בלא רשותו עד שיהיה הגט לדעת כולם: ובספר התרומה אחר שכתב או לדעת הרב שבעיר כתב ואם חפץ לעשות הרבה גיטין מחמת ספק וליתנם כולם שתוכל לעשותם וכן יאמר לעדים וכו' וכתב בכתבי מה"ר ישראל סימן ל"ח מורי הגאון היה מדקדק לומר עד שיהיה כשר לדעתו בין בכתובה ובין בחתימה שאם יאמר בכתובה לחודיה אולי יהיה שום ספק בחתימה זה ואז עשה סופר שליחותו. וכתב בקונד' שנמצא כתוב בשם רבי יחיאל ור"י קלצון שאין לעשות כן משום דתלי בפלוגתא אי יש ברירה מדאורייתא או לא ור"י לטעמיה דפסק יש ברירה אפי' מדאורייתא לכן די שיאמר לסופר ולעדים שיכתבו ויחתמו כ"כ שירצה הרב אבל לר"ת דאין הלכה כראב"י יש לחוש לכן יש לבעל לחזור ולצוות לעדים בכל פעם גם הכלבו כתב דיש מגמגמים על דברי ר"י בהגהת מרדכי כתוב דברי ר"י קלצון ואח"כ כתב בהגהה ומיהו נהגו כפר"י ואע"פ שהפוסקים סתמו דבריהם כדברי ר"י צ"ל שאם הבעל מצוי בעיר טוב שיחזור ויצוה בכל פעם למיחש לדברי ר"ת היכא דאיפשר: וכי הרשב"א בתשובה על גט ארוסה שכתוב בו דהוית אנתתי שהוא כשר ומ"מ אם העדים רוצים לכתוב גט אחר מספק יכולין יאין צריכין ליטול רשות מהבעל וכההיא רצפתה ותפתה שהבעל צוה לכתוב גט כשר ומיהו אם יכתבו גט אחר צריך שיתנו לה שניהם ותתגרש בכשר שבהם ממ"נ אבל לא השני לבדו שאת"ל שהראשון כשר רבר עשו העדים והסופר שליחותם ואינם יכולין לעשות שליחות אחר ועוד אתה צריך לדעת שאם נתן המגרש את הראשון מידו ליד אבי הנערה להוליכו לבתו שוב אין יכולין לכתוב גט אחר דבזה נתרצה לעשותו שליח ולא באחר עכ"ל ובתשובות להרמב"ן סי' קמ"ה כתוב ומה ששאלת אם

יש תקנה בהחזרת השליח לסופר יכתוב לו אחר דבר ברור הוא שיכול לעשות כן והסופר יכתוב לו אחר ולא ליכתוב פסול או מסופק והראיה מנפתא וטפתא והשליח יתן שניהם לאשה שאם יתן השני לבד שמא הראשון כשר והוא לא נעשה שליח על השני אלא על הראשון וגם העדים והסופר לא נצטוו לכתוב ולהעיד על הב' אלא על הראשון שהוא כשר אלא יתן השליח שניהם לאשה ושתגרש בראשון אם הוא כשר או בשני אם אין הראשון כשר ולא אמרתי זה אלא כשעשה הבעל שליח על גט סתם אבל אם עשאו שליח על גט זה הראשון שוב אין לסופר ולעדים לכתוב גט אחר ולא לשליח ג"כ להוליך גט אחר אא"כ מדעת בעלה עכ"ל ומתוך תשובות אלו למדנו שמה שכתב בספר התרומה שצריך לומר שאם יחפוץ לעשות הרבה גיטין מחמת ספק וליתנם כולם שתוכל לעשותם תוסי' ומותר גמור הוא דהא אפי' בלא שיאמר הבעל הרשות ביד הסופר והעדים לכתוב ולחתום כמה גיטין וליתנם לה כולם והיא תתגרש בכשר מהם ולא הוצרכנו לאמירת הבעל אלא לשלא נצטרך ליזהר שלא יאבד אחד מהם ולפיכך כתבו התוסי' והפוסקים טוב להנהיג שיאמר הבעל לעדים ולסופר לכתוב ולחתום עד שיהא הגט כשר לדעתם וכו' כלומר לשופרא דמילתא טוב להנהיג כן לשלא יצטרכו לתת לה שניהם אבל אין עיכוב בדבר לפי שאם לא יאמר כן תתגרש על ידי נתינת שניהם ונ"ל דמש"ה לא כתבו הגהות התוסי' הזה וגם סמ"ג לא הזכירו: כתב הר"ש בר צמח בתשובה שמא נאמר דלא אמרינן דעשו שליחותן אלא כשנכתב ונחתם אבל אם עדיין לא נחתם לא נגמר הענין וכותבין אפי' מאה שלא עשו שליחותן ואפי' חתם בו עד אחד כיון שלא חתם השני לא גמר הענין. ועוד כתב עוד יש להקל ולומר שכיון שאמר כתבו מאחד עד מאה עד שיצא אחד כשר כהוגן וכתיקון חז"ל דעתו היה עד שיזדמן להם כשר לפי דעתם ומ"ש כתיקון חכמים לפי דעתם אמר דאדעתיהו קא מגרש כיון שאין שם מורה דעה אלא הם עכ"ל: אמר לסופר ולעדים כתבו וחתמו ותנו לשליח וכו' בפרק הנזכר גבי עובדא דנפתא שכתבתי בסמוך גרסינן בעא מיניה רבא מרב נחמן כתבו ותנו לשליח מהו סלוקי סליק להו או דילמא לטירחא דידהו חייש א"ל רבינא לרב אשי ויוליך לה מהו תיקו והרי"ף פירש בעיות אלו לענין אם יכולין העדים להיות שלוחין להולכה ואין כן דעת רש"י שהוא ז"ל פי' דקאי אמאי דאמרינן בסמוך אי כתוב גיטא מעליא דכותבין ונותנין משום דלא אמר להו כתבו ואנחו בכיסייכו שכך כתב כתבו ותנו לשליח שלי שמינתי וכן עשו ואבד בדרך מי אמרינן עשו כל שליחותן ונסתלקו או דילמא האי נמי עד שיבא גט לידה ותתגרש עשאו שלוחים לכתוב אלא לטירחא דידהו חש שלא להטריחם בהולכה

אמר ליה רבינא לרב אשי ויוליך מהו אם תמצא לומר בהך דלא אמר
אלא כתבו ותנו לשליח והם כתבו ונתנו לו ואבד דעשו שליחותן דהא כל
מה שצוים כתבו ועשו הכא מאי מי אמרינן כיון דאמר כתבו ותנו לשליח
ויוליך לה עשאן שלוחים לחזור ולכתוב עד שיגיע לידה לכך פיי להם כ"כ
או דילמא ל"ש עכ"ל גם העיטור במאמר שביעי פיי דנאבד מיבעיא ליה
ושגם הרי"ף בתשובה פיי כפירש"י. גם דעת הרמב"ם בפ"ב שלא לפרש
בעיות אלו כהרי"ף אלא דקאי אעובדא דבסמוך דכתיב טפתא במקום
נפתא דהיינו נמצא הגט בטל או פסול. ומפשט דברי רש"י משמע דע"כ
לא איבעיא לן אלא שכתב גיטא מעליא ונאבד אבל אם נמצא בטל או
פסול אחר שנתנוהו לשליח פשיטא לן דכותבין ונותנין אפיי מאה פעמים
דאפיי רבה מודה בהא דאטו מי אמר להו כתובו חספא והבו לה ומה לי
לה ומה לי לשליח וע"פ זה כתב רבינו בסוף דבריו אבל אם כתבו גט פסול
ונתנו לשליח ודאי יכולין לכתוב אחר אבל הרמב"ם סובר דלא אמר אטו
מי אמר להו כתובו חספא והבו לה אלא כי אמר ותנו לה דכיון שצוה ליתן
ליד האשה דעתו היה שתגרש באותה נתינה אבל כשצוה ליתן ביד
השליח כיון שאפיי יהיה כשר אינה מתגרשת באותה נתינה כיון שנתנו גט
לידו אפיי יהיה בטל עשו שליחותן ומשמע דלדידיה היכא דכתבו גט
מעליא ונתנו לשליח אפיי לא אמר ויוליך פשיטא ודאי דעשו שליחותן
ושוב אין כותבין ונותנין. ויש לתמוה על רבינו שכתב סתם דנאבד אם
כתבו אחר ה"ז ספק מגורשת וה"ל לפרושי דהיינו לרש"י אבל להרמב"ם
כיון שהגט שנאבד היה כשר אם כתבו לה אחר בטל הוא ועוד שכתב
בפשיטות אבל אם כתב גט פסול ונתנו לשליח ודאי יכולין לכתוב גט אחר
והרי להרמב"ם היינו בעיין וספיקא הויא דהא סלקא בתיקו ורבינו
ירוחם בח"ג עירבב שני הפירושים וכתב בשם רש"י דבעיין הוא היכא
דנאבד או נמצא פסול שסובר דנאבד דנקט רש"י לאו דוקא דה"ה לנמצא
פסול אלא דחדא מינייהו נקט ולפי דעת הרמב"ם נמי דנקט נמצא פסול
ה"ה לנאבד וא"כ תרוייהו הוו ספיקא והמדקדק בלשון רש"י יראה שלא
כיון אלא למה שפירשתי בו וגם רבי' כך פיי דבריו דאל"כ הא דכתב אבל
אם כתבו גט פסול ונתנו לשליח ודאי יכולין לכתוב גט אחר דלא כמאן
ומדברי תשובת הרמב"ן שכתבתי בסימן זה נראה שמפרש להני בעיי
היכא שכתבו גט פסול ונתנו לשליח מיהו לא נתברר בדבריו מה ס"ל
בכתבו לה גיטא מעליא ויהבו לשליח ונאבד ודע שאף ע"פ שפירש"י בעיי
דויוליך באת"ל מבעיא ראשונה ודרך הגאונים לפסוק האת"ל אין לפסוק
הבעיא באת"ל משום דע"כ לא פסקו הגאונים כמו האת"ל אלא
כשהאת"ל מפורש אבל כל שאינו מפורש אע"פ שבעיא שניה תהיה

באת"ל מהראשונה ליכא מאן דפסק כאת"ל לכך ב' הבעיות האלו ספיקא הוו ומ"ש רבי' ואם כתבו אחר ונתגרשה ה"ז ספק מגורשת אאבעיא קמייתא נמי קאי אע"פ שלשונו מגומגם קצת שכתב בהא ודאי לא עשתה שלוחים אלא להגיע ליד השליח מ"מ ע"כ כך צריך לפרש דבריו כמו שכתבתי דאף היכא דלא אמר ויוליך אם כתבו גט אחר ונתגרשה בו הויא ספק מגורשת: והרמב"ם לא כתב אלא בעיא דויוליך משום דאפי' כי אמר ויוליך לא איפשיטא לן דכותבין כ"ש היכא דלא אמר ויוליך אלא דמ"מ קשה דה"ל לכתוב דין היכא דלא אמר ויוליך לאשמועין דבהא נמי אם כתבו ונתנו לשליח גט אחר הוי ספק מגורשת דהשתא דבאמר ויוליך כתב דהויא ספק מגורשת איפשר למטעי ולמידק דכי לא אמר ויוליך לא הויא מגורשת משום דעשו עדים שליחותן. ואיפשר לדחוק ולומר דבעיא קמייתא לא מפרש לה הרמב"ם לענין אם עשו עדים שליחותן כמו בעיא בתרייתא אלא לענין אם יכולין העדים להיות שלוחים להולכה וכמו שפ"י הרי"ף ז"ל:

סימן קכג - מי ראוי לכתב הגט, ונכתב ונתן בשבת

הכל כשרים לכתוב את הגט וכו' משנה ספ"ב דגיטין (ד' כב:): ומ"ש ומקנה אותו לבעלה כן פירש"י והר"ן וכן כתב רבינו ירוחם בח"ב שצריכה להקנות הנייר לבעל וכן משמע בפרק הנז' (כ:): גבי היו מוחזקים בטבלא שהיא שלה וגט חקוק עליה וכו' דאע"ג דאמרי' בגט פשוט (קסת). (דאקנויי אקנו רבנן שכר הסופר לבעל מ"מ כשהיא עצמה כותבת גיטה לא תקנו רבנן מידי דאי לא תימא הכי היכי שקלי וטרי אההיא דהיו מוחזקין בטבלא שהיא של האשה אי ידעה לאקנויי או לא הא רבנן ידעי לאקנויי אלא ודאי כדכתיבנא וכתב הר"ן אמתני' דהאשה כותבת את גיטה אע"ג דמחוסר הקנאה בין כתיבה לנתינה לא הוי מחוסר מעשה כיון שאינו מעשה בגופו של גט דומיא דקציצה: וכתב הרמ"ה ודוקא שיאמר לה הבעל תחלה לכותבו וכו' דברים פשוטים הם: חוץ מחש"ו ועבד ועכו"ם וכו' בספ"ב דגיטין תנן הכל כשרים לכתוב את הגט אפי' חש"ו ופריך בגמרא (שם) והא לאו בני דעה נינהו אמר רב הונא והוא שגדול עומד על גביו ושקלי' וטרינן אהא דרב הונא ובתר הכי אמר רב יהודה

אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף והנה רבו השיטות והפירושים בשמועה זו הפיי הראשון דתרתני בעינן שיור מקום התורף וגדול עומד על גביו לטופס דרב הונא ורב יהודה לא פליגי דרב הונא שאמר והוא שגדול עומד על גביו לא מכשיר אלא בטופס אבל בתורף אפיי גדול עומד על גביו לא ורב יהודה דמכשיר בשייר מקום התורף היינו דוקא כשגדול עומד על גביו בכתיבת הטופס אבל אם אין גדול עומד על גביו אפיי טופס נמי לא וזו היא שיטת הרמב"ם בפ"ג ולדעת הרא"ש ורבינו ירוחם זו היא שיטת הרי"ף והרמ"ה ולהר"ן בחד לישנא כתב ג"כ דזו היא שיטת הרי"ף וכתב רבינו ירוחם בח"ב שכן עיקר הפיי הב' דבחדא מינייהו סגי או בשייר מקום התורף או בגדול עומד על גביו ורב הונא ורב יהודה לא פליגי לענין דינא דרב הונא דמוקי לה בגדול עומד ע"ג היינו בכותב תורף אבל אם שייר מקום תורף אפיי אין גדול עומד על גביו כשר ורב יהודה דמוקי לה בשייר מקום תורף והיינו באין גדול עומד ע"ג אבל אם היה גדול עומד ע"ג אפיי לא שייר מקום תורף כשר ושיטה זו הזכירוהו העיטור והר"ן וכתבו שהרי"ף שכי' שתי האוקימתות איפשר שנתכוין לשיטה זו ואיפשר שנתכוון לשיטה הקודמת וכדברי הרא"ש מיהו העיטור נוטה לומר שנתכוון לשיטה זו: הפיי הג' דרב הונא ורב יהודה פליגי דלרב הונא אפיי תורף כותבין בגדול עומד ע"ג ולרב יהודה אפיי גדול עומד ע"ג אין כותבין תורף אבל טופס כותבים אפיי אין גדול עומד ע"ג וכן פירש"י וכתב ה"ה בפ"ג שיש פוסקים כרב הונא ויש פוסקים כרב יהודה וסמ"ג והתרומה מהפוסקים כרב הונא והרשב"א כתב שגם בה"ג לא כתב אלא דברי רב הונא: וכתב ה"ה דלדברי הפוסקים כרב הונא תורף בגדול עומד על גביו כותבין לכתחלה ואם כתבו בלא עומד על גביו בטל ואם כתבו טופס ואין גדול עומד ע"ג נסתפק אי מכשרין ליה בדיעבד והרשב"א כתב שהיה נ"ל להכשיר בדיעבד אלא שראה להרמב"ן שפסל וכתב עוד ה"ה דלפוסקים כרב יהודה טופס כותבין לכתחלה אפיי אין גדול עומד על גביו ותורף אם כתבוהו אפיי גדול עומד על גביו הגט בטל: וכל אלו הפירושים הם על דעת רש"י והתוס' דכי פריך והא לאו בני דעה נינהו היינו לומר דבעינן כתיבה לשמה וכיון דלאו בני דעה נינהו לא ידעי למיכתב לשמה אבל מטעם שליחות לא פריך דלא בעינן שליחות לכתובה וכיון דפירכא הוא אליבא דר"א דקיי"ל כוותיה נקטינן כשינויא דמשני אההיא פירכא אי כר"ה אי כרב יהודה וע"פ הפירושים שכתבתי ואע"ג דבריש חולין (יב:) לא מכשרין באחרים רואים אותם אלא אליבא דמאן דלא בעי כוונה לשחיטה והכא מכשרין לרב הונא בגדול עומד על גביו אפילו לר"א דבעי כתיבה לשמה כבר כתבו התוס' דהתם מיירי בשאינו מלמדו לשחוט אלא

ראיה בעלמא אבל הכא מיירי בגדול עומד על גביו ומלמדו ומזהירו לעשות לשמה אבל ר"י פי' עוד דהאי פירכא והאי שינויא לא הוי אלא לר"מ דלא בעי כתיבה לשמה אלא מדרבנן אבל לר"א דבעי כתיבה לשמה מדאורייתא פוסל אפי' בגדול עומד על גביו משום דבעינן שליחות בכתיבה כן כתב הרא"ש שיטה זו בשם ר"י. ולפ"ז אם כתבו תורף אפי' גדול עומד ע"ג בטל הוא ואם כתבו טופס פסול דאע"פ שנכתב הטופס שלא בשליחות הבעל לא מיבטיל בהכי וראיה מכותב טופסי גיטין: אבל התוס' שכתבו שיטה זו בשם ר"י לא כתבו דפשיטא ליה דבעינן שליחות לכתיבה אלא דספוקי מספקא ליה והכלבו בשם הר"פ כתב לפסול אפילו בגדול עומד ע"ג כשיטת ר"י שכתב הרא"ש וכ"כ גם בסמ"ק: והרא"ש כתב שיטת רש"י והתוס' ואח"כ כתב שיטת ר"י ואין להכריע מדבריו אלא באי זה שיטה הוא סובר אלא מדחזינן שאחר כל זה כתב אמר רב יהודה והוא ששייר מקום התורף וביאר דעת הר"י שכתב שתי האוקימתות וכתב שכן דעת הרמ"ה משמע דהכי סבירא ליה: ולענין עכו"ם אמאי דשני רב הונא בשגדול עומד על גביו אותיב רב נחמן מדתניא עכו"ם פסול כלומר ומשמע דבכל גווני פסול אפי' ישראל עומד ע"ג ושני עכו"ם אדעתא דנפשיה קא עביד וא"כ אם כתב תורף אע"ג שגדול עומד ע"ג בטל הוא ואם כתב טופס כתב הרמב"ם בפ"ג דכשר בדיעבד והיינו אפי' אין גדול עומד ע"ג דכיון דאדעתא דנפשיה עביד כי גדול עומד ע"ג מאי הוי. והר"ן כשפי' דברי הר"י שכתב הרמב"ם כתב ועכו"ם גדול עומד על גביו אפי' בטופס לא מהני מידי ולישנא דלא מהני מידי משמע דאפי' בדיעבד נמי פסול וכשפי' דברי הר"י שכתב הרמב"ם כתב ועכו"ם גדול עכו"ם בשייר מקום תורף כשר אבל אחרים עומדים ע"ג פסול דאדעתא דנפשיה עביד עכ"ל ופסול דגט לאו דוקא דבטל נמי הוי כיון שכתב תורף שלא לשמה אלא אדעתא דנפשיה ואיפשר דספק בטל הוא וכמו שאבאר בסמוך וה"ה כתב בפ"ג דלפוסקים כרב הונא איכא לספוקי אם מכשרינן בדיעבד היכא דכתב עכו"ם טופס ואם כתב תורף י"ל שהוא פסול ובטל אע"פ שישראל עומד ע"ג ולפוסקים כרב יהודה דין העכו"ם כדין חש"ו וי"ל שהוא פסול לכתחלה אפילו טופס עכ"ד ואיכא למידק כי כתב העכו"ם תורף אמאי בטל בודאי משום דעכו"ם אדעתא דנפשיה עביד ולא לשמה והאיכא לספוקי דלמא כותב לשמה ונ"ל שלזה כיון ה"ה שכתב ואם כתב תורף יש לומר שהוא פסול ובטל ולא כתב בטל הוא סתם ומשום דספוקי מספקא ליה כדפירש' ואע"פ שהרמב"ם כתב דבטל הוא לטעמיה אזיל דבעי בני כריתה לכתובת גט אבל להרמב"ן והרשב"א דלכתובת הגט לא בעי בני כריתה כמו שיתבאר בסמוך ולא מיפסל

בעכו"ם אלא משום דאדעתא דנפשיה עביד איכא לספוקי כדפרישית. והרא"ש כתב ועכו"ם דאדעתא דנפשיה עביד אפילו טופס לא דגזרינן אטו תורף ואין בדבריו הכרע אי מכשר בדיעבד אי לא. כתב רבינו ירוחם בח"ב דלפירש"י חש"ו אפילו אין אחר עומד ע"ג יכול לכתוב טופס ואח"כ כתב דעכו"ם י"מ כי לכתוב טופס דינו כחש"ו וכן נראה שיטת רש"י עכ"ל ולפי זה לדעת רש"י עכו"ם כותב טופס אפילו אין אחר עומד על גביו ואני דקדקתי דברי רש"י בסוגיא זו ולא מצאתי מקום שיגלה שדעתו כן: ומומר לעכו"ם או לחלל שבת בפרהסי לא נמצא דינו מבואר בגמרא לענין כתיבת גט אלא שהרמב"ם בפ"ג השוהו לעכו"ם לענין כתיבת גט וכתב ה"ה דבכמה דוכתי אמרינן. דהוי מומר לכל התורה וה"ל כעכו"ם: והעבד כתב הרמב"ם דכיון דליתיה בתורת גיטין וקידושין דינו כעכו"ם. והרא"ש כתב דלפ"י דבעינן שליחות בכתיבת הגט פסול העבד והר"ן כתב דהרמב"ן חלק על הרמב"ם בעבד דלגבי כתיבה לא קפדינן אבני כריתות והלכך כשר לכתובה כישראל וכ"כ ה"ה בפ"ג בשמו וגם בשם הרשב"א וכ"כ ג"כ הרא"ש לפי שיטת רש"י דפירכא והא לאו בני דעה נינהו משום דלא כתבו לשמה הוא ומעתה יתבארו דברי רבינו מכלל דברי כי הסברא הראשונה שכתב הוא בשיטת הרא"ש אליבא דהר"ף וכבר כתבתי דיש להוכיח מתוך דבריו דהכי ס"ל ומשום דכתב הרא"ש בין בעכו"ם בין בחש"ו דגזרינן טופס אטו תורף כתב דפליג אהרמב"ם דמכשיר בחש"ו לכתוב טופס לכתחלה מיהו לא ברירא ליה לרבינו אי גזר הרא"ש בטופס לפסול אפילו דיעבד ומש"ה לא כתב דפליג נמי אהרמב"ם בעכו"ם שכתב טופס בדיעבד ודע שלשון הרא"ש בספרים שבידינו כך הוא ועכו"ם דאדעתא דנפשיה עביד אפי' טופס לא דגזרינן אטו תורף וכן חש"ו כשאין גדול עומד ע"ג גזרינן טופס אטו תורף וכ"כ הרמב"ם דאסור לחש"ו לכתוב טופס הגט אלא א"כ גדול עומד ע"ג עכ"ל ואם הגירסא הרמב"ם במ"ם ספר מוטעה נזדמן לו דבספרים שלנו אפילו לכתחלה שרי הרמב"ם לכתוב טופס לחש"ו ואם הגירסא הרמב"ן בנו"ן יש להכריע דלהרא"ש אפילו בדיעבד גזרינן טופס אטו תורף דהכי ס"ל להרמב"ן כמ"ש לעיל גבי חש"ו וא"כ הוא יקשה אמאי לא כתב רבינו דפליג נמי הרא"ש אהרמב"ם בעכו"ם שכתב טופס בדיעבד ואיכא למידק שסתם רבינו הדברים דעבד כעכו"ם ומאחר שכתב שהרא"ש סובר כסברא הראשונה שהוא ע"ד רש"י והרא"ש עצמו כתב דלאותה שיטה עבד כשר א"כ ה"ל לרבינו לכתוב דלהרא"ש עבד כשר ואיפשר דמשום דאחר שכתב דלשיטת ר"י עבד פסול כתב וכן הרמב"ם מנאו בכלל הפסולים משמע לרבינו דהכי ס"ל וה"ק וכן הרמב"ם אע"ג דלא ס"ל כפ"י מנאו בכלל

הפסולים מטעמא אחרינא : מצאתי בקצת נוסחאות והרי"ף פסל אפילו בחש"ו ואפילו גדול עומד ע"ג ומתוך מה שכתבתי יתבאר לך שט"ס הוא וצריך לגרוס והרי"י או והר"ף: ותורף דהוי מקום האיש והאשה וכו' מבואר בפרק כל הגט (כו.) במשנה ובגמרא ומלת תורף ענינה גילוי שאלו הענינים הם גילוי ענינו של שטר ומ"מ יש לעיין כיון דכתיבת זמן בגט ליתיה אלא מדרבנן כל ששאר התורף נכתב כהלכתו זמן לא יהא לו אלא דין טופס וצ"ע ואיפשר דאלמוה כאילו היא של תורה כדאשכחן במוקדם לדעת הרא"ש וכמ"ש בסימן קכ"ז : כתוב בהגהות אשירי פ"ב דגיטין בשם הירושלמי אם כתב כל הגט שלא לשמה ושם האיש והאשה לשמה כשר ומשמע אפילו כתב הרי את מותרת לכל אדם שלא לשמה כשר ופליג אדשמואל דפרק כל הגט (שם) דלדידיה גם הרי את מותרת לכל אדם צריך לכתוב לשמה מא"ז עכ"ל ודבר פשוט הוא דלא קי"ל כירושלמי במקום גמרא דילן ומיהו לפי מה שאכתוב בסימן קכ"ז שבטופסי הראשונים לא היה כתוב הרי את מותרת לכל אדם יש לחוש לדברי הירושלמי להחמיר אם נתגרשה בגט זה ופשטה ידה וקבלה קידושין מאחר : כתב הריב"ש בסימן י"א שנשאל על אשה אנוסה שנתגרשה מבעלה שהוא אנוס ועידי כתיבת הגט וקיומו ומסירתו כולם אנוסים והאריך בתשובה עיין עליו: כתב הרמב"ם כתב גט בשבת או בי"ה בשוגג ונתנו לה הרי זו מגורשת כתבו וחתמו בזדון בי"ט אינה מגורשת שהרי העדים פסולים מן התורה כתבו וחתמו בי"ט בזדון ונתנו לה בפני עדים כשרים הרי זה גט פסול כך מצאתי הנוסחא בספרי רבינו ולפ"ז נקט בבבא ראשונה שבת וי"ה לאשמועינן דאע"ג דאילו עשה כן במזיד היה מתחייב בנפשו וגם אם כתבו בפרהסיא הוה מיפסל מטעם שכתבו מחלל שבתות בפרהסיא דדינו כעכו"ם אפ"ה כיון שלא כתבו אלא בשוגג כשר וכ"ש לכתבו בי"ט בשוגג דכשר ובבבא שניה כתב כתבו וחתמו בזדון בי"ט דאינה מגורשת וכ"ש בשבת ובי"ה ובבבא שלישית נקט דוקא י"ט דמשי"ה פסול ואינו בטל ואפי" כתבו בפרהסיא אבל אילו כתבו בזדון בשבת וי"ה בפרהסיא בטל היה מפני שכתבו מחלל שבתות כנ"ל לפי נסחא זו אבל בספרי הרמב"ם שבידינו כתובה בספ"ג בסגנון אחר וז"ל הכותב גט בשבת ובי"ה בשגגה ונתנו לה הרי זו מגורשת כתבו וחתמו בו ביום בזדון אינה מגורשת שהרי העדים פסולים מן התורה כתבו בי"ט בזדון ונמסר לה בפני עדים כשרים בי"ט הרי זה פסול ולפי נסחא זו בתרי בבי קמאי נקט בשבת וי"ה דבשוגג מגורשת במזיד אינה מגורשת ובבבא ג' נקט י"ט דוקא כמו שכתבתי לנסחא הראשונה ומה שכפל בבבא ג' בי"ט נ"ל שהוא מיותר ומ"מ יש לדקדק לשתי הנוסחאות דבבבא

קמייתא לא נקט אלא כתב ולא נקט וחתמו וכיון דבשוגג הוא אפילו חתמו נמי ואפשר דמשום דלא מתרמי להיות שוגגים הסופר וגם העדים מ"ה לא נקט בה חתמו אבל קשה דאי בלא עידי חתימה מיירי הל"ל ונתנו לה בפני עדים כשרים כמ"ש בבבא שליטת ותו איכא למידק דקתני ונתנו לה דמשמע דוקא דיעבד ולכתחלה אמאי לא והכי הל"ל הרי זה גט כשר ובבבא שניה הרי זה בטל ולא הל"ל לאדכורי נתנו לה ולא מסרו לה וצ"ע ודינים הללו לא כתב ה"ה מקומם ובעל מ"ע כתב דאיתנהו בפרק מי שאחזו ואני חפשתי כל הפרק בבבלי ובירושלמי וגם בתוספות בדקתי כל הגמרא ולא מצאתי : כתוב בקונדריסים דיש לדקדק מלשון תשובה דהרשב"א שאין להניח לכתוב הגט לבעל וגם שלא יאמר הבעל לסופר שיכתוב כך או לא יכתוב רק יאמר לו בסתם כתוב גט כשר וטעם הדבר נ"ל שהוא משום דס"ל כדעת בעל העיטור שכתב רבינו בס"ס קכ"ו דכל הנך דקדוקים דוקא כשהבעל כתב הגט או שהסופר כותבו מפיו ובא הבעל ואמר כוונתי לשנות לקלקלה וכו' כתב מהרי"ק בשורש ק"ו שאם ימצא סופר שלא יהא קרוב לאשה יותר טוב הוא כי היכי דלא ליתי להחתימו בעדים ומהיות טוב אל יקרא וכו' אבל היכא דלא איפשר אין קפידא כלל עכ"ל ואיני מוצא טעם להקפיד בכך אפילו ע"ד מהיות טוב :

סימן קכד - על מה נכתב הגט

על כל דבר תלוש כותבין לאפוקי מחובר כמו שיתבאר בסימן זה: אפילו על איסורי הנאה בפ"ב דגיטין (דף כ.) שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר ואסיק תלמודא הכי הלכתא: וכתב הר"ן בכל איסורי הנאה קאמרינן ואע"ג דכתותי מכתת שיעורייהו לא אמרינן לה אלא במידי דבעי שיעור כשופר ולולב ומיהו באותם שצריכים להתבער מן העולם למ"ד (מנחות קב:) כל העומד לשרוף כשרוף דמי משמע דלא הוי גט דכמאן דליתנהו דמו עכ"ל: אפי' על עלה של זית משנה שם (דף יט.) וכתב הר"ן ואליבא דר"א דס"ל עידי מסירה כרתי אפילו בכותב על העלה בדיו כשר אע"פ שהוא כתב שיכול להזדייף וקמ"ל מתניתין דעלה של זית דבר המתקיים הוא דבין לר"מ בין לר"א אין כותבין הגט אלא בדבר המתקיים על דבר המתקיים והיינו דתניא בתוסי' על עלה של זית על עלה

של דלעת על חרוב על כל דבר שהוא של קיימא כשר על עלה בצלים על עלה ירקות ועל כל דבר שאינו של קיימא פסול עכ"ל וגם התוספות כתבו דוקא עלה זית וכיוצא בו דמתקיים כדתניא בתוספתא על עלה של זית וחרוב ודלעת וכל דבר שהוא של קיימא כשר וכו' וגם רבינו ירוחם בח"ב כתב תוספתא זו אבל הרי"ף והרא"ש והרמב"ם לא הזכירו התוספתא זו וכתב ה"ה בפ"ד גבי המקרע על העור דכתב על עלה של זית אינו מתקיים ולא הכשירה התוספתא אלא במקרע ושהרמב"ם לא סמך על התוספתא כיון שלא הוזכר זה בגמרא: אע"פ שהוא דבר המזדייף כשר אפילו לזמן מרובה וכו' פירוש אפילו לא הביאתו לב"ד עד אחר זמן מרובה שנמסר לה כשר ולא חיישינן שמא היה כתוב בו תנאי ומחקתו ואינו ניכר דכיון שצריכה להביא עידי מסירה לפנינו אם איתא דהוה ביה תנאי מידכר הוה דכירי אבל בעידי חתימה כלומר אבל אם לא הביאה עידי מסירה ואינה מביאה בידה אלא הגט בחותמיו לא מיבעיא אם אין עידי החתימה בפנינו אלא עדים שמכירין חתימתם דפסול אלא אפילו באים עידי החתימה עצמם ומעידים שלא היה כתוב התנאי פסול מפני שכתוב על דבר המזדייף ודין זה דדבר המזדייף משנה בפ"ב דגיטין (דף כא:) ר"י בן בתירא אומר אין כותבין לא על הנייר המחוק ולא על הדיפתרא מפני שיכול להזדייף וחכמים מכשירים ובגמרא (דף כב.) מאן חכמים אר"א ר"א היא דאמר עידי מסירה כרתי ופירש"י ר"א היא דאמר חתימת גט אינה מן התורה ולא סגי למיתביה בלא עידי מסירה ומ"ד עידי מסירה עיקר הבאה לינשא צריכה להביא עדים שנמסר לפניהם וכתבו התוספות ודוקא הכא על דבר שיכול להזדייף אומר רש"י דצריכה עידי מסירה בשעה שבאה לינשא אבל בגיטין הכתובין בדבר שאינו יכול להזדייף יכולה להנשא על ידי עידי חתימה ואפי' לר"א כדתנן בפרק בתרא שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם כלומר שאם הלכו להם עידי מסירה משיאין אותה בקיום הגט וכן כתבו הרא"ש והרשב"א והר"ן ובטעמא דלא מכשרינן בעידי חתימה כשכתוב על דבר המזדייף כתב הרא"ש דהוי משום כי חזינן בידה גט דליכא למיחש לזיופא אמרינן דמסתמא בא לידה כמצותו כלומר בעידי מסירה ולטעמיה אזיל דס"ל דכל שלא נמסר בעידי מסירה בטל הוא ומש"ה כל היכא דכתוב על דבר המזדייף הורע חזקתו וחיישינן שמא לא ניתן לה בפני עדים ולפי"ז מ"ש רבינו אבל בעידי חתימה אפי' הם לפנינו פסול זהו דוקא לדברי הסוברים דכל היכא דליכא עידי מסירה הוא בטל אבל לדברי המכשירים בעידי חתימה לחוד כמו שיתבאר בסימן קל"ג אם באו עידי חתימה בפנינו נשאת על ידיהם אע"פ שהגט כתוב על דבר המזדייף מיהו קשה דא"כ

למה סתם רבינו דבריו וה"ל לפרושי דהיינו להרא"ש דוקא ואפשר דגם למכשירים בעידי חתימה לחודייהו פסלי הכא אפילו כשעידי חתימה לפנינו משום דכיון דיכול להזדייף ה"ל כמזוייף מתוכו א"נ גזרינן היכא שעדי חתימה באים לפנינו אטו היכא שאינן באים לפנינו אלא עדים המכירים חתימתן דאז ודאי חיישי' לדילמא תנאה הוה ביה וזייפתייהו וגם שמא זייף החתימות עד שנראה למקיימים שהוא חתימת העדים החתומים בו דכיון שכתוב על דבר המזדייף איתרע ליה חזקה דכשרות וחיישינן לכל מאי דאפשר למיחש ואמרינן תו בגמ' אהא דמאן חכמים ר"א ואר"א לא הכשיר ר"א אלא לאלתר אבל מכאן עד עשרה ימים לא דילמא הוה ביה תנאה וזייפתייהו ורבי יוחנן אמר אפילו מכאן עד עשרה ימים דאם איתא דהוה ביה תנאה מיזכר דכירי ופסקו הרא"ש והרשב"א כרבי יוחנן והרי"ף לא הזכיר מחלוקת זה ומשמע דכרבי יוחנן נמי ס"ל ולפיכך כתב סתם מתניתין וחכמים מכשירים ומכשירין לעולם משמע וגם הרמב"ם בפ"ד הכשיר סתם וכתב ה"ה דהיינו משום דסבר כרבי יוחנן ובענין נייר המחוק השנוי במשנתנו פירש"י דהוא ועידיו על המחק ויכול לחזור ולמוחקו עד העדים ולכתבו ויעביר תנאי שהיה בו ולא מוכחא מילתא וכתב הר"ן דלא נהירא דכל כה"ג כשר לפי שאינו דומה נמחק פעם אחד לנמחק ב' פעמים כדאיתא בפרק גט פשוט (קסד.) וכ"כ הרשב"א וגם הרא"ש חולק על רש"י לומר דכל שהוא ועדיו על המחק כשר לכ"ע אלא שמפרש דמתניתין בעדים על המחק וכתב הגט שלא על המחק דהשתא ימחוק הכתב ויכתוב מה שירצה ויהיו הוא ועידיו על המחק וכשר כלומר דכשיצא לפני ב"ד יבואו להכשירו מפני שלא יכירו בזיופו וכן כתב המרדכי וכ"כ רבינו ירוחם בח"ב בשם התוס' והעיטור במאמר ז' כתב כפירש"י דבגט שהוא ועדיו על המחק עסקינן ואע"ג דאינו דומה נמחק פעם אחד לנמחק שתי פעמים סבר ת"ק דגזרו דילמא דמי האי מחקא להאי מחקא וחכמים מכשירין דאי איכא חששא אזלינן לעידי מסירה: נמצא דבהוא ועדיו על המחק כשר אפילו לת"ק לכ"ע זולתי רש"י והעיטור ובהוא על המחק ועדיו על הנייר או הוא על הנייר ועדיו על המחק לכ"ע כשר בעידי מסירה לדעת חכמים דליכא בינייהו אלא הוא ועדיו על המחק דלרש"י והעיטור בעינן עידי מסירה להכשירו ולשאר מפרשים לא בעינן אבל כל היכא דאיכא עידי מסירה פשיטא דבכל גווני כשר אפי' לדעת רש"י והעיטור: וכותבין אותו על יד העבד וקרן הפרה ונותן לה העבד והפרה וכולי משנה בפ"ב (דף יט) על הכל כותבין על עלה של זית ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה ועל היד של עבד ונותן לה את העבד ובגמרא (דף כא:) בשלמא יד של עבד לא איפשר

למקצייה כלומר משום דשייך במצות ואינו רשאי לחבול בו אלא קרן של פרה ליקצייה וליתביה לה אמר קרא וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה. ומשמע בגמרא דדרשא גמורה היא כלומר וכל שהוא מחוסר כתיבה קציצה ונתינה הגט בטל וכ"נ מדברי הר"ן שכתב גבי אין כותבין במחובר לקרקע דכיון דפיסולא דאורייתא הוא אפי" בדיעבד אית לן למפסליה וכן הרמב"ם בפ"א מנאו בכלל העשרה דברים שהם עיקר הגירושין מן התורה ואם חסר אחד מהם הגט בטל וכתב הר"ן שכתבו בשם הרמ"ה שצריך שיתן העבד והפרה בפירוש הא בנותן לה ואומר הרי זה גיטך סתמא אינו במשמע שנתנו לה כולם והגט בטל והרשב"א כתב פירוש ונותן לה בפירוש כולה פרה וכוליה עבד הא נותן לה פרה ועבד סתם פסול דמסתמא הפרה והעבד משויירין לו דלא בטילי לגבי גט אלא דבירושלמי לא משמע הכי אלא כל שנתן לה סתם הכל שלה עכ"ל וכתב רבינו ירוחם בח"ב דכותב הגט על יד העבד וכי ונותן לה את העבד ובכפות כמו שפירשתי בנתינת הגט ולא נהירא לי דהא דמצרכינן כפות הכי איתא בפ"ב (כא.) אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו ואמאי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה ואסיקנא והלכתא בכפות ומשמע דדוקא התם שאינה קונה הגט אלא מטעם חצר הוא שהצריכו שיהא כפות כי היכי דלא ליהוי חצר מהלכת אבל הכא שהגט כתוב על ידו של עבד כיון שזכתה בעבד באחד מדרכי הזכיה ממילא נתגרשה שהרי זכתה בגופו של גט אח"כ מצאתי להרשב"א שכתב אמימרא דרבא וא"ת מאי קמ"ל רבא מתניי היא על היד של עבד ונותן לה את העבד ועוד כי מקשה אדרבא חצר מהלכת היא אמאי לא אקשי הכי אמתניי לא היא דמתניי בכותב על יד העבד ונותן לה העבד בתורת גט כנותן לה גט הכתוב בספר אבל הא דרבא בנותן הגט ביד העבד והיא קונה את הגט על יד העבד מדין חצר עכ"ל וזה מפורש כמו שכתבתי וגרסינן תו בגמרא בפ"ב דגיטין (דף כ:) בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בעבד שהוא שלו וגט כתוב על ידו והרי הוא יוצא מתחת ידה מהו מי אמרינן אקנויי אקני לה או דילמא הוא מנפשיה עייל אמר רבא ותיפוק ליה דכתב שיכול להזדייף הוא כלומר ודילמא תנאה הוה בגיטא ומחקתיה והדר כתביה ולרבא קשיא מתניי על היד של עבד בשלמא מתניי לרבא ל"ק בעידי מסירה כלומר שקראוהו ורבי אליעזר היא אלא לרמי בר חמא קשיא לרמי בר חמא נמי לא קשיא בכתובת קעקע השתא דאתית להכי מתניי לרבא לא תיקשי בכתובת קעקע מאי הוי עלה תא שמע דאמר ריש לקיש הגודרות אין להם חזקה וא"כ מתניתין דמכשרת

ביד של עבד וקרן בחד מתרי גווני הוא או בעידי מסירה שבאים לפנינו ומעידים שבפניהם נמסר והם קראוהו ולא היה בו תנאי או בשכתוב על יד העבד בכתובת קעקע וכן חקוק על הקרן של פרה דאינו יכול להזדייף ואז כשר אפי' אין באין עידי מסירה לפנינו כשאר גיטין הכתובין על דבר שאינו יכול להזדייף אלא דהיכא דמוחזקים בעבד ובפרה שהם שלו צריך עידי מסירה משום דהגודרות אין להם חזקה ולפיכך כיון שמעידים שראו שנמסר לה אע"פ שלא קראוהו כשר אבל אם לא היו מוחזקים בו שהם שלו כשר בלא שיבואו לפנינו עידי מסירה מאחר דאינו יכול להזדייף ורבינו כתב סתם והוא שיהיה בעידי מסירה משום דמוקי למתניתין בכתב שיכול להזדייף כפשטא וכדמשמע לן מעיקרא אליבא דרבא: ודין היה כתוב בכתובת קעקע ומוחזקין בו שהוא שלו או אין מוחזקין כתבו לקמן בסימן זה: וכתב הרשב"א ודוקא שכתב על ב"ח או מחובר לקרקע וכו' עד וכ"כ ר"ת הם דברי התוספות והרא"ש בפ"ב דגיטין ומ"ש רבינו וכתב מיהו דוקא כשנחתך מקלף גדול וכו' הם ג"כ מדברי התוספות שם והר"ן כתב דהכי מוכח בגמרא אלא שנראה מתוך דבריו שרבינו האי חולק בזה ופוסל כל היכא דהוה דעתיה קודם כתיבה למיגז מיניה והרשב"א הביא דברי התוספות כולם ואחר כך כתב דברי ה"ג ונסתפק אם דעת ה"ג לפסול אפי' חותך מן המרובה ומ"ש הרא"ש בסדר הגט ויחתוך הקלף למדת הגט שלא יצטרך לחתוך עוד ממנו לא כתב כן משום הא דרבינו האי שהרי לא הזכירה ואדרבה כתב בפשיטות כדברי התוס' דאפי' לדברי ר"ת אם חתכו ממנו דבר מועט כדי לייפותו לא מיקרי מחוסר קציצה וגם לא משום דמספקא ליה בדברי ה"ג כהרשב"א דמתוך דבריו משמע דלא מחמיר בה"ג טפי מר"ת וכן משמע מדברי התוס' אלא לשופרא דמילתא כתב הכי ולא לעיכובא ואפשר דלישנא דבה"ג נקט שכתב ומאן דכתב גיטא ליפסוק מגילתא שיעור גיטא והדר ליכתביה אבל בעל התרומות לא כתב דין זה בפשיטות שכתב וז"ל ואף על פי שפירשתי שאם חתך מן הנייר לאחר שנכתב הגט שפסול מטעם מחוסר קציצה נראה דוקא כי חותך הרבה יותר מכתיבת הגט דמה שחותך הוא עיקר אבל לחתך מעט יכול להיות דכשר הילכך צריך לקצץ ולחתוך הקלף קודם כתיבת הגט כמו שדעתו שישאר קלף גדול לאחר הכתיבה עכ"ל. מ"מ אפי' לבעל התרומה נראה דבדיעבד לא פסלינן ליה כל שלא חתך אלא מעט וכדי לייפותו ואפי' חתך הרבה נמי כל שאינו חותך יותר מכתיבת הגט משמע מלשון בעל התרומה שדינו כחותך מעט לייפותו וכן נראה מדברי הר"ן. ותשובת העיטור היא במאמר ז': לפיכך אם טעה הסופר וכו' כ"כ בעל התרומה ונזכרו דבריו בהגהות אשרי"י פ"ב

דגיטין ובהגהות מיימון פ"א : כתב בהע"ט כתבו על ספר וכו' כ"כ במאמר ז' ויליף לה מעובדא דפ"ב דגיטין דההוא גברא דשקל ס"ת יהביה לדביתהו דלא מיפסיל אלא משום דאין מי מילין ע"ג מי מילין הא לאו הכי כשרה : אין כותבין אותו על המחובר וכו' משנה פ"ב דגיטין (כא) : אין כותבין במחובר לקרקע כתבו במחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר רבי יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתמתו בתלוש וכתב הרא"ש אין כותבין במחובר לקרקע משום דמחוסר קציצה ואפי" אי בעי למיתב לה אותו המחובר לא משום דכתיב ונתן בידה כלומר דבעינן דבר הניתן מיד ליד דהיינו תלוש וכ"כ הרשב"א וכתב עוד דבירושלמי יליף לה מדכתיב ספר מה ספר מיוחד שהוא בתלוש אף כל דבר שהוא בתלוש : כתב הטופס במחובר וכו' בגמרא פריך אמתניתין שכתבתי בסמוך כתבו על המחובר והאמרת רישא אין כותבין וכתב הר"ן דליכא למימר דלכתחילה אין כותבין אבל דיעבד כשר דהא כיון דפיסולא דאורייתא הוא אפי" דיעבד אית לן למיפסליה א"ר יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף ורבי אלעזר היא דאמר עידי מסירה כרתי כלומר דרבי אלעזר דריש וכתב אכתב הגט ולא אחתימת עדים וה"ק אין כותבין טופס שמא יכתוב תורף כתבו לטופס ותלשו כתבו לתורף ונתנו לה כשר וכתב הרשב"א ואע"ג דחתמו שנינו חתמו דהכא היינו השלימו מלשון חותם תכנית וכבר כתבתי בסימן זה דפיסולא דמחוסר קציצה הוי דאורייתא וכמו שכתבו הרמב"ם והר"ן הילכך כל שכתב התורף במחובר הגט בטל מיהו היכא שכתב הזמן לבדו במחובר איפשר דאינו בטל כיון דזמן הגט לא הוי דאורייתא ואיפשר דאלמוהו כאילו הוי דאורייתא כדאשכחן במוקדם דבטל כמ"ש בסימן קכ"ז וכבר כתבתי כיוצא בזה בסימן קכ"ג והרמ"ה פוסק כרבי יהודה ונ"ל דטעמיה משום דס"ל בסופר הכותב טופסי גיטין בלא רשות הבעל דגזרינן טופס אטו תורף וה"ה נמי דגזרינן הכא : והעיטור במאמר ז' גבי כתבו חש"ו חילק ביניהם וגם הר"ן אהא דכתבו לטופס במחובר חילק ביניהם דגבי סופרים שהיא מילתא דשכיחא שעושין כן כדי להשתכר גזור אפי" בדיעבד גבי מחובר דלא שכיח כולי האי לא גזרו. והרי"ף והרא"ש כיון שכתבו אוקימתא דשייר מקום התורף פשיטא דכת"ק ס"ל וכ"כ הרמב"ם בפ"א : וכתב עוד כל היכא דפסלינן מחובר אפי" תלוש ולבסוף חיברו פסול וכו' בענין מ"ש דתלוש ולבסוף חיברו חשוב כמחובר לענין גט מדסתם דבריו משמע לכאורה דאפי" לא בטלו חשוב מחובר דהא מחוסר מעשה הוא ולא נהירא דכל שלא בטלו הוה ליה כאילו לא חיברו וכשקוצע אינו אלא כנוטלו מעל השלחן דהא ע"כ לא איבעיא לן בפ"ק דחולין (טז) : תלוש ולבסוף חיברו

אי הוי כמחובר אלא בבטלו אבל בלא בטלו פשיטא דכתלוש דמי וכ"כ רבינו ירוחם בח"ב בשם המפרשים שאם כתבו בתלוש וחברו ובטלו וחתמו במחובר שדינו כמחובר וכ"כ הרשב"א ז"ל. משמע הא לא בטלו לא ומיהו אי אשרוש עד שצריך קציצה אפילו לא בטלו פסול וכ"נ מדברי העיטור שכתב במאמר ז' דתלוש ולבסוף חברו כמחובר לענין גט הואיל ומחוסר קציצה: ובענין מ"ש ואפי' כתבו וחתמו בתלוש ואחר חתימתו חזר וחברו ואח"כ תלשו ונתנו לה פסול חלק עליו הרשב"א שהוא כתב אמתני' דכי כתיב וכתב ונתן דמיניה דרשינן יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתניה אשעת כתיבה הוא דכתיב כלומר כשיכתוב לא יהא מחוסר אלא כתיבה ונתניה אבל מחוסר קציצה כתיבה ונתניה בשעת כתיבה לא והילכך אם כתב טופס ותורף בתלוש ואח"כ חברו ובעלו ותלשו ונתנו לה כשר ולפי דברי הרשב"א נראה דאפי' אשרוש נמי כיון דכתיבת טופס ותורף היה בתלוש כשר וכתב מיהו בירושלמי איבעיא להו ומ"מ מדלא איבעיא להו לבעלי גמרא דידן משמע דמתני' הוה שמיע להו כמו שפירשתי עכ"ל: כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר כו' בפ"ב דגיטין (שם) כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב לה ופירש"י דשקיל ליה לכוליה עציץ ואין כאן מחוסר קציצה ואין לחוש שמא ישבור החרס ויתן לה החתיכה וה"ל קציצה דלא מפסיד לה לעציץ. ונ"ל דלרבותא נקט נקוב דאע"ג דחשיב כמחובר כשר וכ"ש כתבו על חרס של עציץ שאינו נקוב דכשר: והוא שיהא עידי מסירה לפנינו שחרס דבר המזדייף הוא כך הוא הנוסחא האמיתית לאפוקי מהגורסים המסויים במקום המזדייף וכבר נתבאר בסמוך דכשיכתוב הגט על דבר המזדייף צריך שיבואו עדי מסירה ויעידו שלא היה בו שום תנאי כשקראוהו בשעה שנמסר לפניהם ושם לא באו עדי מסירה ובאו עדי חתימה והעידו שלא היה בו תנאי פסול: כתבו על עלה של עציץ נקוב פסול וכי' שם עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר ורבא אמר פסול אביי אמר כשר דשקיל ליה ויהיב ליה ניהליה רבא אמר פסול גזירה שמא יקטום וידוע דהל' כרבא וכתבו התוספות גבי יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתניה דר"ת מחמיר שלא לקצוץ אפי' שאינו מחובר ולא ב"ח מדקאמר בסמוך כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר וכי' ודוקא בעלה גזרינן שמא יקטום ולא דוקא נקט עלה של עציץ נקוב וה"ה בשאינו נקוב וה"ה בשאינו נקוב אלא משום רבותא דאביי נקטיה דאפי' בנקוב מכשיר וכ"כ הרא"ש והרשב"א ולפי דרך זה צדקו דברי רבינו שכתב אבל לה"ג ור"ת פסול כלומר אף על פי שלא קטם דגזרינן שמא יקטום אבל הרשב"א כתב עוד אינן איפשר דרבא לא גזר אלא בעלה של עציץ נקוב דכיון דיניק שפיר אורחיה

למיתלש מיניה אבל בעלה של עציץ שאינו נקוב לאו אורחיה למיתלשה כולי האי ולא גזרינן ביה וגם הר"ן הזכיר כל זה ולפי זה גם לה"ג ור"ת כיון דחשיב כתלוש כשר כל שלא קטם ודברי רבינו מראים שהם ע"פ שיטה זו שהרי אמאי דמכשר בעל העיטור אפי' קטם כתב אבל לה"ג ור"ת פסול כלומר אם קטם אבל בלא קטם אה"נ דכשר אבל מתוך שדרכו של רבינו להמשך אחר דעת התוס' והרא"ש צ"ל דה"ק בעל העיטור הכשיר אפי' קטום אבל לה"ג ור"ת פסול אפי' אינו קטום שדינו שוה לעציץ נקוב וכן משמע ודאי שהוא דעת רבינו דאי בקטום מאי קמ"ל דלה"ג ור"ת פסול כבר כתב למעלה דאפי' בתלוש גמור פסלי ה"ג ור"ת אם קטם אלא ודאי אהיכא דלא קטם קאי דאפי' פסול לה"ג ור"ת וכתבו התוס' גבי הא דאמרינן יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה דלא מכשר אביי בכתבו על עלה של עציץ נקוב במשיכת העציץ או בהגבתו א"כ פסקה יניקת הזרעים כגון בעליה או שיש דבר מפסיק בין העציץ לקרקע כדאמרי' בסמוך מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים וכן כתבו הרא"ש והר"ן ואע"ג דלא קי"ל כאביי כתבתי זה משום דנפקא מיניה אליבא דרבא דאמר פסול משום גזירה דהיינו מדרבנן ולפ"ז היינו דוקא בשמשך העציץ במקום שיניקה פוסקת אבל אם משכו במקום שאין יניקה פוסקת מדאורייתא מפסיל לכ"ע דהא לא קנתה אותו ולא זכתה בו ודע שהעיטור כתב במאמר ז' דכתבו על עלה של עציץ נקוב דפסול רבא גזירה שמא יקטום מסתברא שאם נתנו לה כשר ולפי דעתו כי אמר רבא פסול היינו פסול ליתנו לה לכתחלה אבל אם נתנו לה מגורשת ואין זה פשט לשון פסול וגם הפוסקים לא חילקו בין פסול זה לשאר פסולי דרבנן: ב"ה והרמב"ם כתב בפ"א כתב כל הגט על העלה הזרוע בעציץ נקוב אע"פ שנתן לה העציץ כולו הגט פסול גזירה שמא יקטום: עבד שהוחזקו בו שהוא שלו וכו' אבל לא היה העבד בחזקה שהוא שלו וכו' הכל נתבאר בסימן זה גבי כותבין אותו על יד של עבד ועל קרן של פרה ודעת הרמב"ם בפ"ד כדעת הרמ"ה דספק מגורשת הויא וטעמא דכיון דבגמרא פשטינן לה מדאמר ר"ל הגודרות אין להם חזקה א"כ מספקא לן אם הם עדיין של בעל ראשון או אם הם של מי שנמצאו בידו ואע"ג דמשום דאין להם חזקה מפקינן להו מיד השני ויהבינן להו לראשון מ"מ לענין גט אשה מידי ספיקא לא נפקא וכתב הר"ן מיהא בגמרא מוקמא לה דוקא בכתובת קעקע הא לאו הכי לא הויא מגורשת כלל משום דהוי כתב שיכול להזדייף ופשוט הוא בגמרא שכתבתי לעיל. ודע דהא דאמרי' שאם היו מוחזקין בעבד שהוא שלו דהויא ספק מגורשת היינו דוקא בעבד גדול אבל אם היה קטן ומוטל בעריסה אם

כתוב בכתובת קעקע מגורשת גמורה הוּיָא אַע"פ שמוחזקין בו שהוא שלו דלאלתר הוּיָא חזקה כדאמר רבא בריש חזקת הבתים (לו.) (וכן אם היה העבד אצלה ג' שנים מזמן הכתוב בגט ולא מיחה בה משמע לכאורה דמגורשת גמורה הוּיָא אם כתוב הגט בכתובת קעקע דאחר ג' שנים יש להם חזקה כדאיתא התם שמה שהיה העבד אצלה קודם זמן הכתוב בגט אינו עולה לג' שנים דאין לאשה חזקה על נכסי בעלה כדאיתא בפרק חזקת וא"ת א"כ אפי' שהה אצלה ג' שנים מזמן הכתוב בגט ליחוש דילמא כתב ליתן ולא נתן לה לשם גירושין ומשום דאשתו היא לא מיחה בה ואין לאשה חזקה בנכסי בעלה י"ל דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה בפ"ב דגיטין (יח.) (כנ"ל. והא דבעי רמי בר חמא בהיו מוחזקין בעבד שהוא שלו ה"ה דשייך למיבעיא אם היו מוחזקין בפרה שהיא שלו וכי היכי דאסיקנא בעבד דהוּיָא מגורשת ה"ה לפרה וכדאמר ר"ל הגודרות אין להם חזקה. מיהו היכא דמסירי חיותא לרועה לאלתר הוּיָא חזקה כדאיתא בפרק חזקת וא"כ הוּיָא ודאי מגורשת ונ"ל דה"ה אם העבד היה מסור לשומר דלאלתר הוּיָא ודאי מגורשת כנ"ל: אם הגט חקוק על טבלא שהיה ידועה שהוא שלה וכו' שם בפ"ב דגיטין (דף כ) בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בטבלא שהוא שלה וגט כתוב עליה והרי היא יוצאת מתחת ידו מי אמרינן אקנויי אקניתא ליה או דילמא אתתא לא ידעה לאקנויי והרא"ש גורס והרי היא יוצאת מתחת ידה ורבינו כתב כגירסת הרא"ש ואין חילוק לענין הדין בין הגירסאות דבין שיוצאת מתחת ידו ובין שיוצאת מתחת ידה מספקא לן אי ידעה לאקנויי כשנתנתו לו ופשיטנא לן מדתנן שהאשה כותבת את גיטה והאיש כותב את שוברו שאין קיום הגט אלא בחותמיו ופירש"י כותבת גיטה ומקניא ליה לבעל ויהיב ליה ניהליה ומה שחילק בין אם הכתב יכול להזדייף לאינו יכול להזדייף לענין אם צריכה עידי מסירה אם לאו הכל מבואר במה שכתבתי בסימן זה גבי כותבין אותו על יד העבד וקרן הפרה: כתבו על טס של זהב וכו' גם זה שם בעיא דאיפשיטא וכתב הרמב"ם בפ"ח שהיא מקובלת מכתובתה בכדי שיווי הטס בלבד ואם אין בטס כדי כתובתה ישלים לה כתובתה ומוכח בגמרא שאם נתן הטס סתם וא"ל התקבלי גיטיך אפי' הגליון הוא שלה ואינו נכנס בפרעון כתובתה משום דאורא דמגילתא הוא ובטל לגבי הגט וכ"כ הר"ן וכתב הרשב"א כי אמר לה התקבלי גיטיך והתקבלי כתובתיך אמאי אמרינן דנתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה הא ה"ל גט הפורח באויר ותירץ דהוי כאומר התקבלי גיטיך ומחלי לי כתובתיך וכפי מ"ש הרמב"ם שאינה מקובלת מכתובתה אלא בשיווי הטס נ"ל דה"ל כאומר לה התקבלי גיטיך ומחלי כתובתיך

בשיווי הטס כתב בעל התרומות בסימן קל"א שלא יתנו לה עד שתתיבש הכתיבה והחתימה יפה פן יהא קרוי כתב שיכול להזדייף וכ"כ סמ"ג בסדר כתיבת הגט וכן כתב בהגה"מ בשם הגאונים בפ"ד:

סימן קכה - במה נכתב הגט, ותקון הכתיבה והקלף

כותבין הגט בכל דבר שרישומו ניכר וכו' משנה בפ"ב דגיטין (דף יט) בכל כותבים בדיו בסם בסיקרא בקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שהוא של קיימא אין כותבין לא במשקין ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו של קיימא ובגמרא תני רבי חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר ופירש"י סם אורפימנט וכ"כ הערוך וסיקרא צבע אדום שקורין מיניא"ו קומוס פירש"י והערוך שרף האילן ובלע"ז גומא קנקנתום פירש"י אדרימנט וכתב שהוא שיחור הנזכר בברייתא והתוס' חלקו עליו ופרשו דשיחור הוא אדרימנט וקנקנתום הוא קרקע ירוקה שקורין וידרי יאולה בלע"ז וכ"כ הר"ן והמרדכי וכ"כ ג"כ בערוך שקנקנתום הוא ויטריאו"ל ובלשון ישמעאל הוא אלזאגא ואיתא תו התם בגמרא איתמר עדים שאין יודעין לחתום א"ר מקרעין להם וכו' ושמואל אמר באבר באבר ס"ד והתני ר' חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר ל"ק הא באברא הא במיא דאברא ופירש"י באברא. לשפסף בחתיכה של אבר על הקלף ומשחיר אינו כתב במיא דאברא מים ששרה בהם שחיקת אבר וסובר רבינו דשחור שפירש"י פחמים יש לפרש דומיא דאבר דלשפסף בחתיכת פחם על הקלף ומשחיר אינו כתב וכי מכשירים בשחור היינו בפחמים מעורבים במים ואף ע"ג דרב אמר מקרעין להם נייר חלק ור' אבהו אמר במי מילין ורב פפא אמר ברוק לאו משום דפליגי אדשמואל אלא כל חד נקט גוונא דמתחזי ליה שפיר טפי ומ"מ בפירוש ברייתא דכתבו באבר כשר מודו כ"ע דהיינו במיא דאברא דוקא כדפריש שמואל וזה נראה שהוא דעת הרא"ש שכתב לדשמואל ומאי דאקשו עליה מברייתא ומאי דשני הא באברא הא במיא דאברא אבל הר"ן השמיט להא דשמואל וכתב הברייתא סתם כתבו באבר כשר ולא חילק בין אברא למיא דאברא משמע דס"ל דרב פליג עליה דשמואל בפירוש הברייתא וס"ל דכתבו באבר כשר לא שנא באברא לא שנא במיא דאברא וקי"ל כרב באיסורי

וכ"נ שהוא דעת הרמב"ם שכתב בפ"ד כתבו באבר כשר ולא חילק בין אברא למיא דאברא והתימא על הר"ן שלא דקדק בכך לדעת הר"ן וכתב כתבו באבר ששרה במים שחיקת אבר וכפירש"י ואיפשר דסובר הר"ן דכיון דתנן כתבו ודאי במיא דאברא הוא דמיקרי כתיבה דאילו באבר גופיה לא מיקרי כתיבה אלא רשימה והרמב"ם כתב בפ"ד כתבו בשחור וכו' ואין כותבין בהם לכתחילה וטעמו משום דאיתנו בברייתא בלשון דיעבד וכ"כ ה"ה וגם הר"ן ופשוט הוא: ואין נראה כן מל' א"א הרא"ש ז"ל לא ידענא מהיכן דייק לה רבינו שהרי הרא"ש כתב לשון הברייתא סתם כתבו באבר וכו' דמשמע דיעבד ושמא משמע ליה לרבינו דכתבו לאו לישנא דדיעבד הוא אלא לפי שאין דרך לכתוב באלו הדברים קתני כתבו ותדע מדאמרינן בגמרא ובכל דבר המתקיים לאיתוויי מאי לאיתוויי הא דא"ר חנינא כתב במי טריא ואפצא כשר והא מתני' לכתחלה היא כדקתני בכל כותבין וקתני בכל דבר המתקיים לאיתוויי מי טריא ואפצא וכותבין בהם לכתחלה ואעפ"כ תני להו ר' חנינא בלשון כתבו אלא ודאי כתבו לאו לשון דיעבד הוא דלשון דיעבד לא הוי אלא אי הוי תני הגט הכתוב באבר בשחור ובשיחור כשר והרמב"ם סובר דההוא דרבי חנינא דגלי לן תלמודא שהיא לכתחילה הוי לכתחילה אבל הא דרבי חייא נקטינן לה כפשטא דכתבו דהוי דיעבד ומשום דס"ל לתלמודא דההיא דרבי חנינא הוי לכתחילה ודרבי חייא הויא דיעבד לא אמר דמתני' לאיתוויי דרבי חייא כדאמר לאיתוויי דרבי חנינא: וכותבין אותו במי עפצים וכולי היינו דר"ח שכתבתי בסמוך ואוקימנא לה בגמרא בדלא אפיצן הקלפים דאי אפיצן כיון דמראה הקלפים כמראה הכתב אינו ניכר וכתב הרמב"ם בפ"ד שאם כתבו במי עפצא ע"ג מגילה עפוצה שאינו גט וטריא הנזכר בדברי רבי חנינא פירש"י שהוא מי גשמים ובל"א פירש שהוא פרי כעין עפצים ורבינו תפס עיקר פי' השני ומש"ה לא הזכיר אלא מי עפצים וכן הרמב"ם בפ"ד לא הזכיר אלא מי עפצים משמע נמי דכפי' שני ס"ל: אין כותבין במי פירות משנה כתבתיה בסמוך וכתב הרמב"ם בפ"ד שאם כתבו אינו גט: חקקו על הטבלא חקק ירך האותיות שנמצא הכתב שוקע וכו' שם (כ:): ת"ר וכתב ולא וחקק למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהי עבד שיצא בכתב שע"ג טבלא ופנקס יצא לחירות ל"ק הא דחק תוכות הא דחק יריכות ופירש"י דחק תוכות של אותיות וצידיהן והאותיות בולטות אינו כתב לפי שלא צייר את האותיות אלא חקק סביבותיהן והעץ נשאר כמות שהיה כדפוס האותיות מאליו הא דחק יריכותיהן של אותיות דהיינו הן ממש שישקע הכתב זו היא כתיבה: חקק הגט בחותם וכו' ג"ז שם א"ל רבינא לרב אשי רושמא מחרץ

חריץ או כנופי מכניף ופירש"י רושמה. חותם המטבע: מחרץ חריץ. התוכות והסביבות של צורתו שהיא שוקעת חורצין ודוחקין תוכו וסביבות של צורת הדינר עד שעומדת צורת הדינר בולטת כמו שהיתה ונ"מ שאם חקק את הגט בחותם וכתבו ע"ג טס לא הוי כתב דחק תוכות הוא או כנופי מכניף צורת החותם שהיא שוקעת בשתוכותיה דוחקים את תוכות של דינר ונכנס הזהב קצת בדוחק בתוך שקיעת הצורה נמתח מתוך דוחקו ונכנס לתוך הצורה ולא ממילא הן אלא ע"י מכת הקורנס הצורה עצמה נמתחת לתוך הרושם והרי כתבה בידי א"ל מחרץ חריץ: לשון הרמב"ם חפר יריכי האותיות וכו' ומה שהכשיר בחקק יריכות מאחורי הטס עד שבלטו פני הטס מבואר שם בגמרא ומה שהכשיר במקרע על העור כתב הרב המגיד וגם הרשב"א והר"ן בפ"ב דגיטין דבירושלמי מכשיר במקרע ופוסל ברושם ובתוספתא תניא איפכא ותמהו על הרמב"ם שהכשיר בשניהם: א"צ שיהיו האותיות מוקפות גויל וכו' דעות הפוסקים בדין זה חלוקה שיש פוסלין לכתחלה כלומר כל זמן שלא ניתן מיהו היכא דניתן מודו דכשר ובעלי הסברא הזאת הם בעל התרומה וסמ"ג וסמ"ק וכלבו וכולם נמשכו אחר מה שכתבו התוס' בשם ר"י ובסמוך אדקדק בו בס"ד וגם זה דעת הרא"ש בתשובה שהרי כתב בכלל מ"ה דבוקות האותיות פוסלין בארצנו וכך היו עושים בצרפת אבל במקום עיגון שבא מארץ רחוקה ואין שיירות מצויות להביא אחר לא הייתי פוסלו וכתבו התרומה וסמ"ג דהא דצריך שיהיו האותיות מוקפות גויל לא משום דנקראת ספר דהא לספירת דברים הוא דאתא אלא שאין נקרא יפה כשאות נוגעת בחבירתה וי"א שאין קפידא בדבר ואפי' לכתחלה וכתב ה"ה שזה דעת הרמב"ם והרמב"ן ושהוא ג"כ דעת רוב הפוסקים ועיקר והתוספות כתבו בפ"ב דגיטין אהא דאמרין לא צריכא דמעורה מכאן מדקדק ריב"ם דאין צריך בגט שתהא כל אות מוקפת גויל מד' רוחותיה ור"י אומר דאין מכאן ראייה דהא דקאמר דמעורה היינו רגל כ' של שיטה עליונה וכו' ומ"מ נראה לר"י דאין צריך ראייה להכשיר דדוקא בס"ת וכו' אבל בגט ליכא קפידא עכ"ל. ודבר זה כתבוהו הרא"ש והמרדכי והרשב"א והר"ן ומפשט דברי ר"י משמע דאפי' לכתחלה מכשיר באין האותיות מוקפות גויל וכדכתב אבל בגט ליכא קפידא וליכא קפידא לכתחלה משמע וכן משמע מדברי המפרשים הנזכר דס"ל דלר"י נמי אפי' לכתחלה ליכא קפידא אבל לדעת התרומה וסמ"ג והנמשכים אחריהם צ"ל שסוברים דע"כ לא מכשיר ר"י אלא בדיעבד אבל לכתחלה בעינן שלא יהיו דבוקות וליכא קפידא דקאמר היינו היכא דניתן כבר ולא ידעתי מנין להם דר"י סבר הכי דפשט לשונו כדכתבתי לעיל משמע ומ"ש

רבינו ומ"מ נהגו להחמיר לעשותו מוקף גויל הם דברי הרא"ש שם וכ"כ רבינו ירוחם בח"ב: ויש שמצריכין לעשות בו זיינין וכו' סברות אלו כתבם בעל התרומה בסי' קי"ד והמרדכי בריש גיטין והגהות מיימון בפ"ד שריב"א היה מדקדק כיון שלא יתחייב עליהם בשבת אם לא יעשה תגין וזיוניי כמשפטן א"כ לא מיקרי אות בלא תגין ודחה בעל התרומה ראייתו והעלה ומ"מ כיון שאין רגילות לעשות תגין באותיות הגט אין לשנות המנהג פן יוציאו לעז על שאינן עשויין כן ועוד שיש הרבה סופרים שיעשו כמו מקלות על האותיות לבלתי ידעו לעשותן כהוגן וע"י כן יקלקלו הכתב שלא תהא נקראת אות הילכך טוב לחדול ולעשות כמנהג עכ"ל וכ"כ בסמ"ג: ואם יש בו אותיות דבוקות יכול לגרר הדיו וכו' כ"כ הרא"ש בפ"ב דגיטין וגם המרדכי בפרק הנזכר ואפילו בתפילין ומזוזות כתב בספר התרומה דמועיל תיקון בתיבות ולא דמי לחק תוכות ותמיהא לי על תשובת הרא"ש שכתוב דבוקות האותיות פוסלין בארצנו ולא אשכח לה שריותא אלא היכא דא"א להביא אחר ואפילו איפשר להביא אחר יגרור הדבוקות ושמה סובר הרא"ש דנהי דבגרידת הדבוקות לא מיפסל משום חק תוכות מ"מ צריך שיגררם הסופר שכתב הגט במצות הבעל אבל אחר לכתחלה לא אלא היכא דלא איפשר ואע"ג דגבי תפילין שרי לגרור הדבוקות אלמא לא חשיב כתב דא"כ ה"ל כתבה למפרע ופסולים האי טעמא סגי לאכשורי בדיעבד או היכא דלא איפשר אבל היכא דאיפשר לכתחלה צריך שלא יגררם אלא מי שצוה הבעל לכותבו כיון שע"י גרירה זו חשוב גט כשר לינתן לכתחלה כנ"ל ואם רגלי ההי"ן וקופי"ן נוגעין בגיין אי מהני להפרידם בסכין יתבאר בסי' קכ"ו בס"ד: אבל אם נפלה טיפת דיו לתוך האות וכו' כ"כ הרא"ש בפ"ד דגיטין ודין זה וגם דין הרוצה לעשות מ"ם פתוחה ונמשך ידו ונסתמה וכו' הוזכר גם בסמ"ג ומשמע מדבריהם דלא מפסיל כשמתקן ע"י מחיקה אלא כשנשתנית צורת האות על ידי הדיו שנפל בה אבל כשלא נשתנית צורת האות יכול למחוק טיפת הדיו דלא מיקרי חק תוכות מאחר שהאות היתה ניכרת והכי דייק לישנא דהרא"ש וסמ"ג ובספר התרומה מפורש ביותר אבל מהרי"ק כתב בשורש צ"ח דמשמע מלשון הר"פ שאם נפלה דיו לתוך האות אע"פ שהאות ניכרת אין לתקן על ידי מחיקה ואם ה"א או קו"ף נוגעים רגליהם לגגם והפרידם כתב מהרי"ק בשורש ע"א דלא מיקרי חק תוכות שהרי במרדכי הכשיר אפילו בס"ת ותפילין לעשות כן ומ"מ כתב בשורש צ"ח דלכתחלה אין לסמוך על הפרדת סכין ואכתוב עוד בזה בסימן קכ"ז גבי ה"א דלמהך בס"ד וכתוב בכלבו וסמ"ק שאם נפל דיו אחר שנעשה האות כתקנה אין לחוש בזה והר"פ כתב ומורינו

רבינו ברוך פסיל ליה וכן נהגו העולם עכ"ל וכתוב בתרומות הדשן סימן רכ"ח דכל חק תוכות דפסלי הגאונים על ידי מחיקה לא כתבו אלא שעל ידי מחיקה לבדה נתקן האות מקלקולו אבל היכא שעדיין צריך לכתוב ולהוסיף על המחיקה לשווייה אות בכה"ג לא נפסל משום חק תוכות וכן השיב לי חד מרבנותא והביא ראיה מלשון הטור וסמ"ק אך סמ"ג שכתב דקודם שנגמר האות ונפלה עליה טיפת דיו מיקרי טפי חק תוכות משנפלה אחר שנגמר כבר האות לכאורה פליג אסברתינו דכיון שלא נגמר האות א"כ צריך לכתוב ולהוסיף אחר הגרירה ואפ"ה קרי תק תוכות אמנם י"ל דאיירי כגון שנפלה טיפה במקום רגל של אל"ף או תי"ו ומחק מן הכיפה בכל צידיה עד שנעשה רגל כתקנו ובדרך זה נגמר האות ע"י מחיקה וגרירה לבדה עכ"ל ומשמע לי למידק דהכי ס"ל לסמ"ק מדכתב וכתב ולא וחקק מכאן שאם לא נעשה האות כתקנה כגון מדלי"ת ה"א וכיוצא בו אין למחוק לקוצו של ה"א לתקנה לאות דלי"ת עכ"ל וכל כה"ג משמע שאינו צריך תיקון אחר זולת המחיקה וגם הכל בו כתב כדברי סמ"ק בנפל בה דיו אחר שנעשה כתקנה ואח"כ כתב ואם יפול דיו על האות הכתיבה שלא יתקן אותה משום חק תוכות אמנם מיו"ד וא"ו וכיוצא בהן לעשות מטיפה שנפלה אות שלימה אין בכך כלום וכשר כי זה חק יריכות וכשר ע"כ וא"א לומר דמכשיר ביו"ד וא"ו הנעשים מטיפה ע"י מחיקה לבד דא"כ היכי קרי ליה חק יריכות אלא ע"כ לומר דה"פ שאם נפלה טיפת דיו והוסיף עליה לעשותה יו"ד או משך אותה לעשותה וא"ו אע"פ שתחלת האות ע"י טיפת דיו דליכא כתיבה כיון שגם הכתב סיים בעשיית האות שפיר מיקרי חק יריכות והיינו כמו שכתב בעל תרומת הדשן דגם סמ"ק סובר דלא מיקרי חק תוכות אלא כשנתקן האות על ידי מחיקה לבד אבל היכא שצריך להוסיף ולכתוב שפיר מיקרי חק יריכות שהרי הכלבו כתב דברי הסמ"ק וכתב דברים אלו וע"כ יש ליישב כי היכי דלא ליסתרו דבריו אהדדי : ונוהגים לשרטטו בספר התרומה כתוב צריך לשרטטו והרשב"א כתב בתשובה (סי' ר"כ) שרטוט אינו צריך שהרי שנינו על הכל כותבין על היד של עבד ואין משרטטין יד של עבד והדין נותן שבכל מקום לא הצריכו שרטוט אלא משום כתיבה תמה ובגט אינו צריך כתיבה תמה : כ' בקונדריסין בשם התרומה שצריך לשרטט ג"כ מן הצדדין כתוב במרדכי דהלכות מזוזות בשם אז"ק דמסופק רבי' שמחה אם צריך שרטוט שיהא ניכר וקיים לעולם כגון לשרטט בברזל אי סגי בשרטוט כדי שיהא נראה לסופר שיכתוב בשוה כגון בבדיל או בעופרת ואע"פ שלאחר זמן נמחק השריטה או אם יוכל לשרטט בדיו או בצבע וקצת נראה ל' שרטוט גומא וחריץ ובה"ג בענין

חליצה כתב הלכתא כרבי יצחק דאמר ג' אין כותבין ואי שרטט בדיותא לאו כלום הוא עכ"ל ואח"כ בדיני ס"ת כתב המרדכי תניא במ"ס מסרגלין בקנה לאו לאפוקי סכין אלא לאפוקי עופרת וכיוצא בו שהשירטוט ע"י צבע וכיוצא בו עכ"ל וגם הכלבו כתב צריך לשרטט בברזל ולא באבר וצ"ל שאם שרטטו בעופרת לא מיפסל בהכי משום כתב שע"ג כתב כדמשמע בפ"ב דגיטין (יט.) גבי עדים שאין יודעים לחתום דאמר שמואל רושמין להם באבר ואע"ג דאמרינן דרב אמר מקרעין להם נייר חלק ור' אבהו אמר במי מילין ורב פפא אמר ברוק לאו משום דפליג אדשמואל אלא כל חד נקט גוונא דמתחזי ליה שפיר טפי מיהו כבר כתבתי בסימן זה שזה דעת הרא"ש ורבינו ושאר נראה כן מדברי הרי"ף והרמב"ם אלא דאפי' באברא גופיה מיקרי כתיבה וא"כ לדידהו ה"נ אם שרטט באבר לאו כלום הוא דהוי כמו שרטט בדיותא דפסל בה"ג וכתבו הקונדריסים ועל השרטוט מקובל אני מרבתי שהשרטוט מבחוץ וכן עמא דבר וא"ת א"כ אמאי אין משרטטין באבר י"ל דאפי"ה נראה מבפנים צבע האבר אבל בברזל או בקנה אינה נראה כשמשרטטין מבחוץ אלא כשמשרטטין מבפנים אפילו בברזל יש לחוש שלפעמים נראה לכך התקינו שישרטטו מבחוץ: ונוהגין לעשותו י"ב שיטין וכו' כ"כ סמ"ג והתרומה ובמרדכי ובתוספות והרא"ש בריש גיטין ושם נתנו סמך לדבר ובתשובת הרא"ש כלל י"ז סימן י"ב כתוב דין הוא שיהא בגט י"ב שורות בלא שורה של חתימת העדים וכתוב בקונדריסים ויש שמשרטטים י"ג שיטות ואותה שורה אחרונה מחלק אותה לשתי שורות קצרות אשר בה יחתמו העדים זה תחת זה עד כאן לשונו וכן אנו נוהגין: ואם חסר מי"ב וכו' כך כתב הרא"ש בריש גיטין אבל בתשובה כתב וגט שאינו משורטט בי"ב שיטין פוסלין בארצנו ובצרפת אבל במקום עיגון שבא מארץ רחוקה ואין שיירות מצויות להביא אחר לא הייתי פוסלו עכ"ל והרשב"א כתב בתשובה ח"א סימן אלף ש' ראיתי הכל נוהגין עכשיו לכתוב י"ב שיטין ותולין הדבר בגימטריא של גט שהוא עולה י"ב אבל אני לא מצאתי בא' מב' התלמודים שום זכר לזה כלל אדרבה שנינו על הכל כותבין על עלה של זית וסתמא דמילתא עלה של זית אינו מכיל י"ב שיטין אלא שטוב לכתחלה לכתוב י"ב שיטין לחוש למה שהעולם נוהגין כן שיחתמו באותה שיטה של י"ב שנגמר בו הגט או בשיטה בפני עצמה מלבד הי"ב שיטין ע"כ. כתב בתשובת הר"ש בן הר"ש בר צמח אם נכתב הגט בלא שרטוט או בפחות מי"ב שיטין או יותר תתגרש בו: ויחתוך הקלף שיהא ארכו יותר על רחבו כך כתוב בסמ"ג והתרומה ומפרש טעמא שיהא כדין ספר ולא יהא נקרא אגרת וכתב רבינו בסדר כתיבת הגט שבסימן קנ"ד ונקרא

ארכו דרך קריאתו מתחלתו לסופו וכ"כ בסמ"ק ארכו קרוי מתחלת הגט עד סופו לצד העדים אמנם נהגו שלא להקפיד ובקונדריסים כתב ולבי מגמגם איך נהגו שלא להקפיד לכתחלה וכל הספרים כתבו דצריך ונ"ל הטעם דנהגו שלא להקפיד בכתב כמ"ש הר"ם ווי העמודים גבי ס"ת שאין לעשות שע"י כך יקלקל לעשות אותיות קצרות או רחבות שלא כדת עכ"ל ול"נ דאי מהא לא איריא דא"כ יותר ה"ל שלא להקפיד על שיהיה י"ב שיטות כדי שלא יקלקל לעשות אותיות קצרות או רחבות שלא כדת אלא הטעם שנהגו שלא להקפיד הוא מפני שהכותבים שיהא ארכו יותר על רחבו הוא מטעם שנקרא ספר ואנן ס"ל דספר לספירת דברים הוא דאתא וכמו שכתבו התרומה גבי אי בעינן אותיות מזויינות מוקפות גויל . וכתב עוד בקונדריסים שני"ל שעם הגליון יש לו להיות ארכו יותר על רחבו כמו ס"ת דלמטה טפח וכן משמע לשון אבי העזרי שכתב והמגילה צריכה להיות ארכה יתר על רחבה ולא כתב והכתב וכו' וגם במקצת פוסקים תמצא דין ארכו יתר על רחבו קודם דין שרטוט א"כ משמע דקאי אגויל עכ"ל. והכי דייק לשון רבינו שכתב ויחתוך הקלף שיהא ארכו וכו' אבל בסמ"ק בטופס רבינו פרץ כתוב וצריך שיהא ארכו יתר על רחבו מן הי"ב שיטין: וכתב בספר התרומה ולא יהיו האותיות וכו' כך כתוב גם בסמ"ג וכתבו שכן נמצא בטופס גט שתקנו הגאונים הקדמונים ובה' הגט דמרדכי כתב ראב"ן שצריך לכוין השורות מכאן ומכאן מרבינו פרץ עכ"ל: וכתוב בסמ"ק ובלבד שלא יעברו שתי אותיות מן התיבה חוץ לשיטה והר"פ כתב ונהגו להקפיד אפילו מאות אחת וכן בספר ר' ברוך ומלשון סמ"ג והתרומה נראה שאין להקפיד בכך אלא לכתחלה דוקא ובספר התרומה משמע דאפי' לכתחילה אין להקפיד אלא שלא לכתוב חוץ לשיטה תיבה שלימה אבל הגהות מיימון כתבו בפ"ד בשם ונהגו לפסול אפילו אות אחת העוברת חוץ לשיטה . והרא"ש בר צמח כתב בתשובה על דברי סמ"ק ור"ף נראה שזו חומרא ובטופס לא מיפסל בהכי ובתורף פסלינן אי מה שהוא חוץ ממשמעות מה שהוא תוך הגט אלא א"כ נמחק וקיומו למטה עכ"ל: ולא יהא שום טשטוש בגט ולא יכתבנו על המחק גם זה מספר התרומה וכן כתוב בסמ"ג וסמ"ק: כתב הרמב"ם צריך שיהא הגט וכו' בפ"ד ותחילת דבריו ברורים: ומ"ש עוד היה בו משמעות שני ענינים וכו' ה"ז פסול כתב ה"ה דאזדא לטעמיה כדין האריך הווי"ן או שלא כתב היודי"ן היתרות וכו' וכתב רבינו בסי' שאחר זה כלומר דאילו לדעת העיטור ורבי' אם לא כתבו הבעל אלא שהסופר טעה כשר: שאלה לאדוני אבי ז"ל גט הבא מארץ מרחק וכו' תשובה צריך שיהא כתב הגט נקרא במקום כתיבתו באמת תשובה זו קשה בעיני דבפי'

השולח (נד:) גבי הא דתנן בראשונה היה משנה שמו ושמה משמע דבתר מקום נתינה אזלינן ומתשובה זו נראה דמקום כתיבה עיקר שאם היה נקרא יפה לבני מקום הכתיבה אע"פ שלבני מקום הנתינה אינו נקרא כשר והא ליתא ודאי וכמ"ש ובדקתי בתשובת הרא"ש עצמה בכלל מ"ה סי' ב' ואע"פ שכתב בהם צריך שיהא נקרא הגט במקום כתיבתו וכמ"ש רבינו מ"מ מסוף התשובה משמע דטעות סופר יש כאן וצריך להגיה נתינתו במקום כתיבתו שהרי מסיים בה כההיא דהשולח מי שיש לו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל אמרינן שצריך לגרש בשני שמות היכא דאיתחזק כ"ש מי שאין לו אלא שם א' ולא נכתב שיוכלו לקרותו במקום נתינתו דאין כאן גט כלל דלא ידעי בני העיר שנתגרשה כלל כיון שאין יודעים לקרותו וגם כל טופס צריך שיהא נקרא לאנשי העיר עכ"ל הרי שמסוף התשובה מוכיח הענין והלשון דבתר מקום נתינתו אזלינן ואיפשר דתרוייהו בעינן ומש"ה פתח במקום כתיבתו וסיים במקום נתינתו אבל רבינו שלא כתב אלא תחלת התשובה נראה שלא היה גורס בסוף התשובה נתינתו אלא כתיבתו ותימה הוא. ובתשובות הרמב"ן סימן רמ"ח כתוב על גט הבא ממ"ה והיה בשם האשה רי"ש קטנה כמו ו' והשיב שפסול ואם נישאת תצא והולד ממזר ואע"פ שנראה שאם גרשה במקום שנכתב שם הגט מגורשת אם היה שם נקרא ברי"ש במקום שנקרא בשינוי פסול דומה למה ששנינו בראשונה היה משנה שמו ושמה וכו' פירוש המשנה כך הוא בראשונה וכו' כיצד הרי שהיה ביהודה ושמו יוסף ואשתו שרה והלך בגליל וכולי הרי שהיה משנה שמו ושמה שעיקר השם הוא שבמקום הגירושין ע"כ התקין ר"ג שיהא כותב כל שם שיש לו במקום הכתיבה ומקום הגירושין עכ"ל והרי תשובה זו מוכחת כדברי דבתר מקום נתינה אזלינן: כתב עוד הרמב"ם בפ"ד גט שנמחק בו אות וכו' בריש המגרש כתבו התוס' דמדתנן גבי תנאי דאלא מאיש פלוני ואם כתבו לתוכו ואעפ"י שחזר ומחקו פסול משמע דשאר מחקים כשרים בגט רק שיעשה קיום המחק קודם שריר וקיים ומ"מ נהגו העולם להחמיר עכ"ל. וכ"כ ג"כ הר"ן שם וה"ה כתב דכמו שכתב הרמב"ם הכי איתא בתוספתא ובירושלמי גט שיש בו מחק אי תלוי מגופו פסול שלא מגופו כשר ואם החזירו מלמטה אפילו מגופו כשר ע"כ ונהגו שלא לקיים מחק בגט להחמיר עכ"ל. ולפי זה כי דייקנן ממתניתין דשאר מחקין כשרים בגט הוא בחד מתרי או שאינן מגופו של גט או שחזר וקיימו וכמבואר בתוספתא ובירושלמי: כתב רבינו ירוחם בחלק ב' והקיום יכתבנו קודם כדת משה וישראל כי כדת משה וישראל במקום שריר וקיים ובסמוך אכתוב כן בשם רבינו נסים גאון ובשם הרשב"א. ודעת הרמב"ם דכל

דבר הנוגע לתורף מיפסל מדאורייתא ומ"ה כתב אינו גט ומה שיש לדקדק בזמן אי הוי בכלל תורף כענין דבתורף אינו גט דכיון דאין כותבין זמן בגיטין אלא מפני תיקון העולם דין הוא שלא יפסל אלא בפיסולא דרבנן כתבתיו בסיי קכ"ג ושמה דכיון דאיכא למיחש לזיופא מדאורייתא מיבטיל ואינו במשמע ויותר נראה דטעמא משום שהחזיקו חכמים דבריהם וכמו שכתבתי שם על הזמן שהוא בכלל התורף ואין כותבין אותו בגיטין אלא מדרבנן: וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב וכו' כתב הר"ן בריש המגרש וה"ה בפ"ד שכל זה מבואר בתוספתא בסוף המסכתא וכתבו שהראב"ד השיג עליו ואמר אם מקויים הוא למה יפסל מהיותה מגורשת שלא אמרו פסול אלא שלא תגבה בו אומרים שכבר גבתה וקרעוהו ב"ד והרשב"א כתב בפרק התקבל שאף הרמב"ם נראה שכך דעתו ולא אמרו אלא כשאין כתוב בו הנפק אבל כל שכתוב בו הנפק יש הוכחה ששלם בא ליד האשה וכדאמרין בפרק קמא דמציעא (כ.) דמלוה הוא דמקיים שטריה ולא לוח ה"נ אשה מקיימת גיטה ולא הבעל: בד"א כשהגט יוצא מתחת ידה בעידי חתימה וכו' כתב הר"ן בריש המגרש וה"ה בפ"ד דטעמיה משום דכיון דלדידן דקי"ל עידי מסירה כרתי אפי' על הנייר המחוק ועל הדפתרא כשר כדאיתא בפ"ב דגיטין (כא : כב.) וכתבה הרמב"ם בפרק הנזכר א"כ המחקים שהזכירה התוספתא בשאין עידי מסירה לפנינו הוא וכן אף בנקרע קרע של ב"ד ראוי שיהיה כשר אבל הרשב"א חולק בזה בפרק התקבל ואומר שכיון שהוא קרוע כעין קרע של ב"ד הרי הוא כחרס ופסול לגרש בו כתב ה"ה אבל ודאי בנטשטש ואינו יכול לקרות אם נמסר אח"כ בעידי מסירה אינו כלום דהא לאו כתב הוא ואין האשה מתגרשת אלא בכתב: ורבינו סעדיה כתב דמחק בשמו ושמה וכולי דברי רבינו סעדיה ורבינו נסים כתובים בעיטור מאמר שמיני וכתב בעל העיטור דלא בריר ליה דברי רבינו סעדיה אלא אפילו לכתחלה אפילו שמו ושמה ודע שרבינו סתם הדברים וכתב שרבינו נסים כהרמב"ם ואמת הדבר דיש ללמוד מדבריו דכהרמב"ם ס"ל דכל שהוא מקויים אפילו בדבר שהוא תורף הגט כשר ומ"מ דבריו הם בסגנון אחר ממה שהם דברי הרמב"ם ותוספת דברים והילך לשון העיטור במאמר הנזכר בתשובה לרבינו נסים אי איכא בגט זכירת זמן שני פעמים או טעות ונקד אחד מהם או שעבר עליו הקולמוס ונמחק וכן אם טעה באותיות אין לחוש בכך אלא במקומות ידועים כגון שם האשה רחל וכתב רחל ושרה ונקד על שרה ולא כתב וכל שם שיש לה ודאי חיישינן שמא שני שמות יש לה ויש לבעל לערער בדבר וכן אם כתב בגט תנאי ע"מ כך וכך ונקד עליו וכן תיבות שיש בהם חיסור כגון ודין דן ונקד עליו בכולם יש לחוש שיבא

הבעל ויערער ויש לחוש לערעורו ודוקא שלא כתב בקיומו לבסוף אבל כתב בקיומו לבסוף לא כל כמיניה והיכא שמחזיר בסוף צריך שלא יהא בשיטה אחרונה כדא"ר יוחנן כל המחקין צריך לכתוב ודין קיומיהן וצריך שיחזיר מענינו של שטר בשיטה אחרונה והיכא שנופל בגט כן צריך שיכתוב וגיטא דנן כשר כדת משה וישראל עכ"ל. וסברת רבינו סעדיה ג"כ שתומה בדברי רבינו ומדבריו לא משמע דמיירי אלא בשכתב השם על המחק כדמיירי הרמב"ם ולא היכא דכתב השם וכתב אצלו שם אחר מחוק אבל מדברי העיטור משמע דרבינו סעדיה אדברי רבינו נסים הנזכר לעיל קאי ורבינו ירוחם בח"ב כתב ויש מגדולי המורים שכתבו דבשמו ובשמה פסול אע"פ שמקוים ויש מי שכתב דזה נראה דוקא בגט היוצא לפנינו דחיישינן שמא שינה שמו אבל אם ידוע שמחמת טעות אחר נמחק כשר והוא שנתנו לה בעידי מסירה ויודעים שכך היה וכ"כ הר"א בן אשמעאל עכ"ל. נשאל הרשב"א (סימן תקצ"ח) על גט שכתוב בו יצחק בן אברהם ומלת אברהם על המחק ואינו מקוים והשיב נראה שהוא פסול דכיון שאמר בן אברהם מכלל שמו הוא זה והרי הוא כאילו כתב שמו על המחק עכ"ל: וכן כתב א"א ז"ל בתשובה שגט שיש בו מחקין וקיומים כשר בכלל מ"ה סימן י"ט כתב וז"ל ואם היה בגט אות תלויה ביני שיטה ונתקיימה קודם שכתב כדת משה וישראל כשר הוא ואין חילוק בזה בין גט לשטר עכ"ל. כתוב במרדכי פ"ק דגיטין בהגהה בשם רבינו שמשון משני"ץ שאין כותבין גט בקולמוס של כנף שפירש מסרגלין בקנה וכו' מזיינין בקולמוס של קנה לאפוקי בקולמוס של נוצה ודו"ק עכ"ל. ומ"מ לא משמע לי דמיפסל בהכי אפילו לרבינו שמשון דודאי לא גרע מחקיקה דמכשרינן בפ"ב דגיטין וכמו שנתבאר בסימן זה אם ראש הלמד שבשיטה תחתונה נכנס לתוך חלל ה' או ח' של שיטה עליונה או רגל הך' שבשיטה עליונה נכנס לתוך חלל ט' שבשיטה תחתונה וכיוצא בזה כתבו התוס' והרא"ש והרשב"א והמרדכי בפ"ב דגיטין דכשר גבי הא דת"ר ה"ז גיטך והנייר שלי וכו' לא צריכא דמעורה וכ"כ בספר התרומה והר"ן ז"ל בפרק הנזכר כתב דעת התוספות וכתב שאחרים אומרים שזה קרוב לפסול הגט מפני שמבטל צורת האות: אם רקם או ארג או עשה במעשה מחט אותיות הגט לאו כתב הוא כך פי' הערוך אהא דאמרינן בפ"ב דגיטין עלה כתב למימרא לאו כתיבה הוא ורמינהו עבד שיוצא בכתב שע"ג טבלא ופנקס יצא לחירות אבל לא בכתב שע"ג כיפה ואנדוכתרי ומשמע התם דגט אשה וגט עבד הם שוים דהא מייתי האי ברייתא דעבד לרמויי אוכתב ולא וחקק השנוי גבי גט אשה וכ"כ רבינו ירוחם בח"ב אם רקמו בבגד הנקרא בלשון חז"ל אנדוכתרי אינו כתב וגם העיטור במאמר ז'

כתב ברייתא אבל לא בכתב שע"ג כיפה ואנדוכתרי וקבלנו בפירושים שכתב גט בכותל כיפה ומחוסר תלישה ור"ח פירש כיפה של צמר ארוגה באריגתה ואנדוכתרי הוצין דצובעין אותם ומציירין בהם כתב כדרך שעושין במחצלאות כתב באותיות וכגון זה שנכתב ברקמה או במעשה מחט אינו גט עכ"ל מיהו רש"י פי' כיפה כעין כובע של צמר ואנדוכתרי תכשיט ורוקמין עליו צורות במחט כעין כמשלא"ר בלע"ז ואם רקמו עליהם אותיות הגט אינו כתב לפי שאינו כתוב וקבוע אלא מוטל על הבגד ושני ראשיו תחובין עכ"ל. ויש לדון בדבריו שאם הוא קבוע כגון שהוא ארוג או שהוא מרוקם כמו שרוקמין הנשים אצלנו שהוא קבוע כתב מיקרי וכשר וצ"ע:

סימן קכו - נסח לשון הגט ודקדוק אותיותיו

הגט כשר בכל כתב ובכל לשון שיכתבנו וכו' משנה בהמגרש (ד' פז:) גט שכתבו עברית ועידיו יונית וינית ועידיו עברית כשר ובפי' המביא תנין (דף יט.) גמרא בכל כותבין בדיו בסם וכו' אמר אמרימר האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי ואלא מאי קמ"ל דכל לשון כשר תנינא גט שכתבו עברית ועידיו יונית וכולי וכתב הרמב"ם בפ"ד אבל אם היה מקצת הגט בלשון אחד ומקצתו בלשון אחרת פסול וכתבו רבי' בסימן ק"ל ולענין לכתוב הגט בשאר כתיבות שלנו זולת כתב אשורי יש חילוק בין הפוסקים שבתרומת הדשן סי' ר"ל כתב בשם א"ז וצריך לכתוב כתיבה גסה ולא משי"ט אפילו קוצו של יו"ד מעכב וגם בכלבו כתב וצריך שיהיה מכתובה גסה דבעינן כתיבה תמה עכ"ל ומשמע דלכתב אשורית קרי כתיבה גסה לפי שאין דרך לכותבו כתיבה דקה ותדע דהא תלי טעמא משום דבעינן כתיבה תמה ואם איתא כתב דק תם ושלם הוא כמו הגס אלא ודאי אכתב אשורי קפיד דכל שאינו אשורי אינה כתיבה תמה ואפי' קוצו של יו"ד מעכב והרא"ש בתשובות כלל מ"ה כתב גט שלא נכתב בכתיבה אשורית מרובעת פוסלות בארצנו אבל במקום עיגון שבא מארץ רחוקה ואין שיירות מצויות להביא אחר לא הייתי פוסלו עד כאן לשונו והרשב"א כ' בתשובה סי' אלף קצ"ה אלף ר"ך ותשע"ט וז"ל ולענין כתיבת משא"ט כל כתב וכל לשון כשר בגיטין ואף

לכתחלה ובהדיא תנינן גט שכתבו עברית ועידיו יונית יונית ועידיו עברית כשר ויונית לאו דוקא דהוא הדין לשאר הלשונות וכדאיתא בפרק המביא תנין האי שטר פרסאה דחתימי עליה ישראל מגבינן ביה וכו' א"ה מאי קמ"ל דכל לשון כשר תנינא גט שכתבו עברית ועידיו יונית וכו' מהו דתימא ה"מ לגבי גיטין אבל בעלמא לא קמ"ל אלמא אפי' פרסי כשר ובהדיא תניא בתוספתא גט שכתבו בה' לשונות וחתמו עליו ה' עדים בה' לשונות כשר ואע"פ שהרמב"ם והראב"ד גורסים פסול מ"מ לא פסלוהו אלא בכתוב בו ממש ה' לשונות ועידיו בה' לשונות הא באחד מהלשונות כשר עכ"ל וכיוצא בזה כתוב בתשובות להרמב"ן סימן קכ"ב ומהרי"ק כתב בשורש ע"א דברי תשובת הרשב"א ורבי' ירוחם ג"כ כתב בשם תשובת הרמב"ם שלקדושת הכתב אשורי לא נהגו בו להשתמש בדברי חול ור"י הלוי מנע מלכתוב הגט בכתובה תלויה מאד כדי שלא יהא משמע תרי לישני בגיטא וחזרו הסופרים לכתוב הגט בכתובה אשורית כס"ת וגם זה עיכב על ידם מפני שיבא לידי זלזול והנהיג לכתוב בכתב אחר הנקרא בערבי מדבדב עכ"ל ושמעתי שיש מגמגמים על גט הכתוב בכתב פרובינצא"ל משום דלא מיקרי כתב ואף המתירים לכתוב בכתב שאינו אשורי לא התירו אלא בכתב משקיי"ט שהוא הנקרא אצל הספרדים משקיי"ט שהוא דומה לכתב אשורי אבל כתב פרובינצא"ל דלא דמי לכתב אשורי והוא עצמו אינו קרוי כתב אלא שבדו ההדיוטות מלבם לכ"ע אין כותבין הגט בו ואם כתבו הגט פסול ואינו מחזור בעיני דהא כיון שנהגו לכתוב בכתב פרובינצא"ל כתבין ושטרות וספרים ודאי לא גרע מכתב העכו"ם שגם הם כתבים הסכמיים וכן נראה מדברי הרמב"ם שכתב רבינו ירוחם דע"כ לא פסל ר"י הלוי בכתובה תלויה מאד אלא משום דלא לישתמע תרי לישני בגיטא הא לאו הכי לא הוי פסיל ליה משום שאינו כתב וא"כ כתיבת פרובינצא"ל שאינו כתיבה תלויה פשיטא דכותבים בו לכתחלה לדברי ר"י הלוי ואיפשר שזהו כתב מדבדב שהנהיג לכתוב בו וכן מצאתי בא"ח שפ"ח מדבדב מש"ק ואפילו אם כתב הגט בכתב הנקרא מידיאליטר או מועלא"ק כשר אלא שלכתחלה אין כותבין בהם כי היכי דלא לישתמע תרי לישני בגיטא וכמו שעיכב הר"י הלוי מלכתוב בכתובה תלויה והיא הנקראת מעלאק כי היכי דלא לישתמע תרי לישני בגיטא וצ"ל שמשקיי"ט שהזכיר הרשב"א הוא פרובינצא"ל אלא שבמקומו קורין אותו משקיי"ט. ועוד אני אומר שאם באנו לחלק בין כתב הדומה לאשורי לשאינו דומה לו איפכא הוא דאיכא לפלוגי ולומר שאין לכתוב הגט בכתב שדומה לאשורי כגון כתב שאנו קורין משקיי"ט דכיון שהוא כתב אשורי צריך לכותבו כתיקון כתב אשורי ממש

ואפילו קוצו של יו"ד מעכב אבל כל שאינו דומה לכתב אשורי כתב בפני עצמו הוא ולא גרע מכתב העכו"ם וכמו שכתבתי ואיפשר שגם א"ז והכלבו מודו בהכי ולא אמרו שלא לכתוב משקיי"ט אלא בכתב שאנו קורין משק"י שדומה לאשורי אבל בכתב פרובינצא"ל שאינו דומה מודו דכותבין גם דברי הרא"ש בתשובה איפשר לפרש כן ודיקא נמי דכתב גט שלא נכתב בכתיבה אשורית מרובעת כלומר אלא נכתב בכתיבה אשורית שאינה מרובעת והיינו כתב הנקרא משק"י אבל בכתב פרובינצא"ל לכ"ע כותבין אבל באמת פשט דברי הרא"ש אין מורין כן אלא שכל שלא נכתב בכתב אשורי מרובעת היו פוסלין בארצנו ל"ש משק"י ל"ש פרובינצא"ל ומכל מקום חומרא בעלמא הוא שהיו מחמירים ולא מדינא דא"כ אפילו במקום עיגון לא הוה ליה למישרי ולפי מנהגם משמע דה"ה בגט כתוב בכתב העכו"ם היו פוסלין דבכלל שאינו כתוב בכתיבה אשורית מרובעת הוא ומפי מהרי"ן שושא"ן שמעתי דברי המגמגמים האלה ושהוא נחלק עליהם והורה דלכתחלה כותבין גט בכתב פרובינצא"ל ושעשה מעשה כן ונ"ל שהפריז על מדותיו לכתוב כן לכתחלה דמיחש מיהא בעי לדברי הרא"ש וא"ז והכלבו שלא לכתוב גט לכתחלה אלא בכתיבה אשורית מרובעת ודע דאיכא למירמי תשובה זו דהרא"ש שפוסל בשאינו כתוב בכתיבה אשורית אתשובה אחרת שכתב בכלל הנזכר שאם כתב וישראל אל"ף למ"ד ביחד דכשר דכיון דתינוק קורהו באלף למד וההיא ודאי לאו כתב אשורי הוא וצריך לחלק בין כשכל הגט כתוב בכתב שאינו אשורי להיכא דכולו כתוב אשורי זולת תיבה אחת או אות אחת לבד אי נמי שאני התם שכתב שאינו אשורי היה בטופס בתיבה שאפי' חסרה כולה לית לן בה ואע"פ דהרא"ש לא הזכיר טעם זה מ"מ טעם פשוט הוא אבל אם היה בתורף שמא היה מצריך אחר לכתחילה היכא דאפשר וצ"ע: וצריך שיכתוב בו ודין דיהוי ליכי מינאי וכו' גט פטורין וכו' בפרק המגרש (פה.) תנן גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ר"י אומר ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין למהך לאתנסבא לכל גבר דתצביין ובגמרא במאי קמיפלגי רבנן סברי ידים שאין מוכיחות הויין ידים ואע"ג דלא כתב לה ודין מוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה ורבי יהודה סבר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וטעמא דכתב לה ודין דמוכחא מילתא דבהאי גיטא מגרש לה אבל לא כתב לה ודין אמרינן בדיבור גרשה ושטר ראייה בעלמא הוא: וכתבו התוס' דבריש נדרים (ה:) משמע דפליגי במינאי דלרבנן הויין ידים ואע"ג דלא כתיב מינאי מגורשת דאין אדם מגרש אשת חבירו ואור"י דבתרוייהו פליגי וכן כתבו הרא"ש והר"ן בריש נדרים וגרסינן תו בגמרא

איבעיא להו בעינן ודין או לא בעינן ודין ת"ש דאתקין רבא איך פלניא בר פלניא פטר ותריך וכו' ואילו ודין לא קאמר ולטעמיה כולהו מי קאמר כלומר כל שאר הדברים הנכתבים בגט כגון דתיהויין וכו' מי הזכירם בתקנה זו אלא בעינן ה"נ והרי"ף והרא"ש כתבו בעיא זו ומאי שנאמר עליה אלמא דס"ל דבעינן ודין דכיון דבעינן לא איפשיטא א"כ מספקא לן אי הלכה כרבי יהודה ומספיקא בעינן למיכתב ודין וכן דעת הרשב"א וכתב הר"ן בריש קידושין דלהרי"ף לא בעינן מינאי דנהי דק"ל בודין כר"י במינאי לא קי"ל כוותיה כדמשמע בריש נדרים וכתב הר"ן בהמגרש דאיכא מאן דאמר דבעינן ודין ובעינן מינאי כרבי יהודה אבל הרמב"ם בפ"א מהלכות גירושין כתב גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם נראה שהוא פוסל כרבנן לגמרי ואע"פ שכתב ודין בטופס הגט שכתב בפ"ד אין הוכחה משם דבעי ליה לעיכובא ואין זה מחוור. ורבינו משמע ליה דלהרא"ש בעינן מינאי נמי כיון שלא פירש אלא כתב הבעיא ומה שנאמר עליה סתם משמע דאי קי"ל כר' יהודה בכל מה שאמר בהאי מתניי קי"ל כותיה וכי היכי דבעינן ודין מספיקא הכי נמי בעינן מינאי וכתב עוד הר"ן ומסתבר דצריך לכתוב ודין בראש הגט או בסופו כדי שיהא מוכיח דאכולה מילתא קאי: בשלישי ברביעי בחמישי מליאים יו"ד וכו' כ"כ בספר מצות קטן והל' הגט דמרדכי והגהות פ"ד והרא"ש בסדר כתיבת הגט שכתב בסוף גיטין ורבינו ירוחם בסוף ח"ב וכתב הכלבו יום ראשון יכתוב באחד בשבת: כתב ה"ר פרץ ביום ר"ח יכתוב ביום אחד לירח פלוני וכו' עד לירח אדר שני הכל כתוב בספרים הנזכר זולתי הרא"ש ורבינו ירוחם שלא כתבו אלא דין אם ר"ח שני ימים ומ"מ אם מזכירין קודם המנין הגדול או הקטן יש חילוק ביניהם דמלשון סמ"ק משמע דבין מימים בין משנים מעשרים ואילך יכתוב המנין הגדול קודם ובהגהות מרדכי דסוף גיטין כתוב והימים יכתוב מנין הקטן קודם עד שיגיע לעשרים ומכאן ואילך המנין הגדול קודם ולא ביאר בשנים אי זה יכתוב קודם ומדברי הכלבו נראה דבין בימים בין בשנים מנין המועט קודם ומדברי רבינו נראה דבימים מנין המועט קודם ובשנים מנין המרובה קודם ונ"ל שאין קפידא בדבר כדאמרינן ביומא (נה.) : והיכא דר"ח ב' ימים כל הספרים הנז' כתבו כמו שכתב רבינו והר"ן כתב בפרק קונם יין מהא שמעינן דבשטרות נמי כשהוא כותב ביום החדש הא' כותב בחדש פלוני ואינו כותב ע"ש חדש שעבר ואם עשה כן השטר מוקדם ופסול שהשטר נעשה בחדש השני ויאמרו שקודם לכן נעשה שאין יום ראשון של חדש ב' נקרא ע"ש החדש שעבר בל' בני אדם וביום החדש השני כותב ביום שני לחדש פלוני ומחרתו יום ג' ואם יכתוב יום ב' יפסל משום

מוקדם מיהו כתב הרשב"א בשם התוס' דבגיטין צריך לכתוב ביום ל' לחדש תשרי שהוא ר"ח מרחשוון כדי להחמיר עכ"ל. והרשב"א כתב בתשובה בשטרות דעלמא מונין מיום א' כדמוכח פרק קונם (ס:) משום דבנדריים הולכין אחר לשון בני אדם ובני אדם ריש ירחא קרו ליה ושטרות דעלמא כנדריים דמו וכדמוכח בשילהי ההיא פירקא דכאן וכאן הולכין אחר לשון בני אדם ועוד דאפיי ת"ל דמיום ב' מנינן ה"ל מאוחר והמאוחרים כשרים אבל בגיטין שהמאוחרים פסולין יש לחוש לכל חדש שהוא ב' ימים לכתוב בכך וכך ימים ליום החדש הא' עכ"ל ובתשובה אחרת כתב כלשון הזה ששאלת מה שהנהגתי לכתוב מיום א' ע"פ ר"ת ואם סמכתי על ההיא דפ' קונם יין דריש ירחא קרו ליה. תשובה כן באמת עליה סמכתי ועל דברי ר"ת ולדבריו הועלנו הרבה שכשאנו כותבין סתם מיום א' הבא לטעות ולחשוב מיום שני ה"ל מאוחר והמאוחרים כשרים אבל אם אנו כותבין סתם מיום ב' כמנין המועדות מי שיטעה ויחשוב מיום א' ה"ל מוקדם ופסול ולפיכך לענין גיטין שאני מסתפק מתוך ההלכה שהמאוחרים פסולין כמו המוקדמים הנהגתי לכתוב כך וכך ליום החדש הראשון של חדש פלוני וכו' ע"כ אבל הרא"ש כתב בפסקיו כמו שכתב רבינו וכן נהגו העולם ובתשובה כלל ע"ה כתב ואם יכתבנו ביום החדש הא' נהגו בארצנו לכתוב ביום ראשון לחדש אייר שהוא יום ל' לחדש ניסן נראה שאין קפידא אם הזכיר תחלה חדש שעבר או חדש הבא ואם כתב ביום ר"ח ולא כתב ביום ל' לחדש שעבר נראה מדברי התוס' והרא"ש פ' קונם יין שהוא כשר שכתבו שבכתובות ובשטרות כותבין ביום ר"ח ואין צריך לכתוב ביום ל' לחדש שעבר שהוא ר"ח פלוני. ויש מחמירין לכתוב בגיטין יום ל' לחדש פלוני שהוא ר"ח פלוני וכיון שאינו אלא חומר בעלמא נראה דלא מיפסל אי לא כתביה. וכתבו סמ"ק וכל בו והל' גט דמרדכי והגהות פ"ד שנראה למהר"ף למנוע מלכתוב אז באותו יום גט ולדחות המעשה עד למחרת שלא להכניס ראשו בשום נדנוד ספק וחומר יתירה וראיתי נוהגים שלא לחוש לה: ואם כתב אדר סתם נראה דבאדר ראשון כשר ובאדר ב' פסול דאדר סתם אדר ראשון משמע וה"ל מוקדם ופסול דתניא פרק קונם יין (סג.) אדר ראשון כותב אדר א' אדר ב' כותב סתם דר"מ רבי יהודה אומר אדר א' כותב סתם אדר ב' כותב אדר ב' וכתב הרא"ש והלכה כרבי יהודה וכן פסק הר"ן וכתב הילכך מי שעומד באדר ב' וכותב אדר סתם השטר מוקדם ופסול דסתם אדר א' משמע הילכך צריך הוא שיכתוב בחדש אדר ב' ובאדר א' כותב אדר סתם בין בגיטין בין בשטרות עכ"ל אבל מדברי הרמב"ם פ"י מהל' נדרים נראה שפסק כר"מ: כתב א"א ז"ל ראיתי בנוסח טופס הגט

של הרי"ף שכתוב בו איך אנא פלוני וכו' דברי הרא"ש הם בסדר כתיבת הגט ונתינתו שכתב בסוף גיטין ובטופס הרמב"ם כתוב איך וגם לאתריהון דאבהתיכי כמו בטופס הרי"ף אבל בטופס שנדפס בסמ"ג אין כתוב איך ונוסח הגט שכתב הרא"ש בפסקים ובתשובת כנוסח גט שכתב כאן רבינו שאין כתוב בו איך וכתוב בו ולא אתריהון דאבהתיכי ונ"ל הטעם שבנוסח גט שבזמנו היו כותבין לאתריהון דאבהתיכי וכדמשמע בכלל מ"ה שאלו לו על גט שאין כתוב בו ולא אתריהון דאבהתיכי אם יפסל בכך ולפיכך תמה על מה נהגו לכתבו ומ"מ לא רצה למוחקו מהטופס כיון שנהגו לכתבו אבל איך לא נהגו בזמנו לכתבו ולפיכך כתב אע"פ שהרי"ף כתב המנהג כשר הוא שאין כותבין אותו וכתב הר"ן בהמגרש שבקצת נוסחי ההלכות כתוב איך אנא פלוני בר פלוני דממתא פלוני וכל שום אחרון וחניכא דאית לי ולא הבתי ולא תרי ולא אתריהון דאבהתי וכו"כ בנוסח הגט שכו' הרמב"ם בפ"ד אלמא ס"ל דצריך למכתב וכל שום בשמא דאביה כשם שצריך בשמו ולפיכך היה הוא מיהודה ואביו מגליל צריך לכתוב אנא פלוני דמיהודה בר פלוני דמגליל אבל הרמב"ן העיד שראה נוסחא ישנה של הרי"ף מוגהת מכתב ידו ואין כתוב בה אלא אנא פלוני בר פלוני וכל שום דאית לי דממתא פלוני וכן בשם שלי"ה עכ"ל. ונוסחת הרי"ף שבידינו הוא כנוסחא שהעיד עליה הרמב"ן: ועל מ"ש שאין לשון איך נופל על הלשון וכו' דברי טעם הם ותמהני על מאי דמשמע בגמרא שהיו כותבין איך דגרסינן בהמגרש (פה.) גבי הא דאיבעיא לן אי בעינן ודין ת"ש דאתקין רבא בגיטין איך פלוני בר פלוני פטר ותריך: ולא יכתוב ודין מלא וכו' מימרא דאביי בפרק המגרש (שם) ופירש"י דאי כתב ודין ביו"ד משמע דין הוא שאגרשיך אבל אם אינו דין עלי שאגרשיך לא תתגרשי והרמב"ם כתב בפ"ד שמא יקרא הקורא כלומר משפט יהא ביני ובינך כלומר ונמצא מתבטל משמעות דודין. ואגרת פירש"י דאי כתיב איגרת ביו"ד משמע איגרא לשון גג והרמב"ם כתב בפ"ד דאיגרת הוה משמע אם זינתה והתוס' כתבו שבתיקון של רבינו יוסף כתוב ולא ליכתוב אגרת בלא וי"ו דמשמע אגרת בעלמא שאדם שולח לחבירו אלא ואגרת דמשמע דקאי אגיט' אודין דלעיל: ודתהויין ודתצביין כל אחד בג' יודין במימרא דאביי שהזכרתי ופירש"י ג' יודין רצופין דליקרי די תיהויין דאי לא שדי ביה אלא תרי מתקרי די תיהויין נשי דעלמא וכן דתצביין והרמב"ם כתב בפ"ד שאיפשר להשמע שהוא מדבר עם שתי נשים ונמצא שאינו מגרש לזו אלא לשתיים אחרות. וכתבו התוס' שר"י ראה בתיקון גיטין הקדמונים דה' יודיין צריכי ג' יודין ביחד בסוף התיבה ואחר הדלי"ת ואחר התי"ו וכ"כ בתיקון שטרות של ר"י ט"ע ודי תיהויין ב'

תיבות ודי במקום אשר וכתב הרא"ש ונראה לי דבמקום שנהגו לכתוב דתצבייין אין קפידא דאם אין הדלי"ת במקום אשר תהיה במקום שי"ן שתהיי שתרצי וגם על היו"ד שבין תי"ו לה"א אין להקפיד עכ"ל. וגם בתשובה כלל מ"ו כתב כן וכ"כ במרדכי פרק המגרש בשם ריצב"א שבדק בכמה תרגומים ולא היה יו"ד בין תי"ו לה"א וכתב עוד ומה שאין יו"ד בין תי"ו לצד"י גם בזה אין לחוש כי אינה ראויה להיות כלל כמו שאינה ראויה בעברי שלנו תרצי עכ"ל כתב בעיטור מאמר שביעי דאי כתב ביה דתיהוי את רשאי למהך וכו' טפי עדיף מלישנא די תהוייין וכתבוהו הרשב"א והר"ן ז"ל בהמגרש אהא דאמר אביי דליכתוב די תהוייין בג' יודי"ן: ולורכיה לוי"ו דתרוכין מימרא דאביי בפרק המגרש (שם) ופירש"י דאי לא מאריך ליה מיחזי כיו"ד משמע ספר תרוכין גרושות דעלמא ואגרת שבוקין נשים עזובות דעלמא ולא שלה הוא ואי לא מאריך וי"ו דוכדו משמע וכדי כלומר בולא כלום באין ספר כמו כדי נסבא והרמב"ם כתב בפ"ד דוכדי משמע בתנאי זה אפטור אותך וכן תריכין שביקין משמע שהוא אומר לה שהיא שבקה וגרשה אותו: ולא דוקא לורכיה טפי משאר ווי"ן כן כתבו שם התוס' והרא"ש וכ"כ ה"ה בפ"ד בשם הרשב"א ושכן נראה דעת הרמב"ם וכ"כ הרשב"א והר"ן וכתבו עוד ועכשיו נהגו להאריכין ממש וכשר הדבר כדי שלא יבאו לידי קיצור: ויכתוב תרוכין שבוקין חסירי יו"ד ראשונה כ"כ הרא"ש שם וז"ל והא דלא קאמר לוי"ו דפיטורין דלאו כי רוכלא ליזיל וליתני משמע שאין לכתוב יו"ד בין תי"ו לרי"ש דתרוכין דאי כתב בהן יו"ד ליכא למיטעי כלל דתירוכין ושיבוקין לאו כלום הוא אבל בפיטורין נראה שצריך לכתוב יו"ד בין פ"א לטי' כדמשמע בהתקבל (סה:): והשתא ניתא דלא חשיב הכא וי"ו דפיטורין עכ"ל ואח"כ בסדר כתיבת הגט כתב ויכתוב תרוכין ושבוקין חסירי יו"ד ראשונה אבל פיטורין יכתוב מלא בב' יודי"ן וכ"כ רבינו ירוחם בח"ב בשם התוס' והכלבו כתב ויש כותבין תירוכין שיבוקין פיטורין בשני יודי"ן אך בטופס שנחתם בו רבי יחיאל כולם ביו"ד האחרונה בלבד וכן אומר הר"פ וכ"כ בסמ"ג שאין יו"ד גם אחר הפ"א: ולמהך חסר יו"ד מימרא דאביי פרק המגרש ולא ליכתוב לימהך דמשמע לי מהך ופירש"י לי תהיה מספר הזה ואילך: ומ"ש ויזהר יפה ברגל של ה"א וכו' גם זה שם מימרא דאביי ולא ליכתוב למחך דמשמע כי חוכא והרמב"ם בפ"ד כתב לא לימהך ביו"ד שמא יקרא הקורא לי מהך כלומר לי שחוק ונ"ל שטעות סופרים הוא דמה ענין כתיבת לימהך ביו"ד ללשון שחוק לכנ"ל להגיה ולא ליכתוב לימהך ביו"ד שמא יקרא הקורא לי מהך וכן ירחיק רגל הה"א מגגה שמא יקרא למחך ומ"ש וכן בכל ההי"ן צריך ליזהר כ"כ

הרא"ש בסדר הגט שכתב בסוף גיטין וכ"כ בסמ"ק שרגלי הקופיין וההי"ן צריך להרחיקם מהגג וה"א דלמהך צריך להרחיקה יותר וכתב בעל תרומת הדשן בסימן ר"ל שנראה לפרש דברי הרא"ש שכתב דבה"א דלמהך צריך ליזהר יותר שר"ל יזהר שירחיקנה יותר והתוס' כתבו דשמא אין צריך להרחיק אלא שלא יתחבר בגגה ונהגו להרחיק מיהו אין לפסול אם לא הרחיק יותר מדאי עכ"ל ואיפשר לפרש דברי הרא"ש שאין צריך להרחיק רגל ה"א זו משאר רגלי ההי"ן דומיא דווי"ן שאין צריך להאריך אלא שיש ליזהר בזו יותר מכל האחרות מפני שבזו משתנה המשמעות ונפסל הגט מה שאין כן בההי"ן אחרות שאע"פ שיהיה מחובר אין המשמעות משתנה ולפיכך אין הגט נפסל בכך דהאי יותר לאו אשיעור הרחקה קאי אלא אזהירות ומדברי בעל תרומת הדשן בסי' הנזכר משמע שהוא סובר דלהרא"ש אם נדבקו רגלי ההי"ן הגט פסול אבל מהרי"ק כתב בשורש ע"א שאם תינוק דלא חכים ולא טפש קורא אותה כתקנה היכא דאיכא למיחש לעיגון כשר ושהדבר הגון להפריד בסכין ובשורש צ"ח כתב דלכתחלה לא מהני הפרדת סכין וכן ראיתי כל רבותינו נוהגים להכתיב גט אחר כל זמן שאות אחת נוגעת שלא כמשפט אפי' כמלא נימא ולא ראיתי מעולם מי שהיקל בזה לכתחלה עכ"ל. ותשובה זו דשורש צ"ח הוא בודאי היכא דליכא למיחש לעיגון אבל היכא דאיכא למיחש לעיגון אע"ג שעדיין לא ניתן חשיב כדיעבד וכמו שכתב בתשובה דשורש ע"א. והר"ש בר צמח כתב בתשובה תליית קופיין וההי"ן וטשטושין אין פוסלין את הגט כל זמן דתינוק דלא חכים ולא טפש יכול לקרותו וז"ל הר"ש בנו הקופיין כשרות בלא תליה וההי"ן אין תינוק קורא אותם חי"ת בתורף הגט יש לפוסלו אבל בטופס הגט אינו נפסל בכך שאפי' לא נכתבה אותה תיבה אין חוששין לה: וכתב עוד אם שתי תיבות נקראות כאחד לתינוק גם בזה יש לחלק בין תורף לטופס: ולא ליכתוב לאתנסבא אלא להתנסבא שם במימרא דאביי שהזכרתי ופירש"י שאם יכתוב באלף שמא ירחיק לא מן יתנסבא ומשמע לא יתנסבא לא תינשא: כתב הרמב"ם וע"ד זה צריך ליזהר וכו' בפ"ד כתב כן ודברים ברורים הם: כתב הר"פ לא ימחא באלף בדבר זה אין הכל שוים שבטופס הגט דהרי"ף והרא"ש והרמב"ם כתוב בה' ומתשובה שכתב רבינו בסמוך בשם הרא"ש מוכיח בהדיא דלכתחלה יש לכתבו בה' ואם נכתב באל"ף כל שעדיין לא בא לידה צריך לכתוב גט אחר שיהיה כתוב לא ימחה בה"א וכלבו כתוב שרבינו יחיאל כתבו בה"א ומ"מ כתב שלא נהגו כן. וכתוב בה' הגט דמרדכי ימחה יש כותבין בה"א ויש כותבין באל"ף וכן הוא פסוק בדניאל באל"ף ובטופס הגט דסמ"ג כתוב

באל"ף וכן בס' התרומה והכלבו כתב ימחא באל"ף לשון מתאה וכ"כ הר"פ בשם רבי יקר והאורבלי אומר דשני מקומות הוא בדניאל אחד באל"ף ואחד בה"א לפיכך אין חששא ומהרי"ק בשורש קס"ב הסכים שיש לכתבו באל"ף שכן הוא בלשון ארמי והפריז על מדותיו נגד המגמגמים על זה ובנוסח גט דעיטור מצאתי בה"א ומ"מ תימה גדול בעיני שכתב רבי סברת הר"פ בסתם כאילו אין חולק עליו דמשמע דהכי סבירא ליה ואח"כ הביא תשובת הרא"ש שצריך לכתבו בה"א וגם בנוסח שכתב כתוב בה"א והתימה ממהרי"ק שכתב בשורש קס"ב וכן בספר אבן העזר כתב כן בשם רבינו פרץ משמע דכן ס"ל שהרי לא הביא שום חולק עכ"ל ונעלמה מעיניו תשובת הרא"ש שכתב בסמוך שסובר שצריך לכותבו בה"א ואין לומר שהיא כתובה אצלנו בטעות וכך יש לגרוס באותה תשובה ומ"ש לא ימחה בה"א אם בא הגט לידה אין לפסלו בכך וכמו שמצאתי כתוב בנוסחא אחרת דא"כ היתה כתובה אצלו ה"ל לסייע עצמו מתשובה זו אלא ודאי כיון שראה דברי ה"ר פרץ סתם בלא שום חולק לא אסיק אדעתיה שיבא אח"כ שום חולק עליו ואגב ריהטא לא שפיל לסיפא דלישניה דרבינו. והנ"ל בדעת רבינו שיש לכתבו בה"א וכמ"ש בטופס שלו וכמ"ש הרא"ש בהדיא בתשובה וכמ"ש בנסחאות שלנו כי אותה נסחא שמצאתי משובשת היא והגהת שום תלמיד הוא שהרגיש בסתירת רבינו בדבריו דזימנין משמע דפוסק כהר"פ וזימנין פוסק דלא כותיה ולכן הגיה תשובת הרא"ש בענין שתסכים לדברי הר"פ ולא נזכר להגיה טופסי הגט דהרא"ש ורבינו שכתוב בהם בה"א ואע"פ שהוא סובר שיש לכתבו בה"א כדברי הרא"ש עכ"ז לא נמנע מלכתוב דברי הר"פ שהם הפך זה שכן דרכו לכתוב כל הסברות ומה שלא כתב תשובת הרא"ש בסמוך לדברי ה"ר פרץ לפי שרצה לכתוב כל תשובת הרא"ש ביחד וסמך על המעיין שיעיין כל הסי' כנ"ל לדעת רבינו ומ"מ לענין מעשה לכתחלה יש לכתבו באל"ף דהכי נהוג עלמא ואם לא כתבו באל"ף אין לפוסלו בשביל כך ואע"פ שעדיין לא ניתן הדעת נותן שינתן מיהו משום מהיות טוב וכו' אם איפשר להכתיב אחר שיהיה כתוב באל"ף שפיר דמי אבל אם ניתן לה כבר אין לחוש וכעין שכתב הרא"ש לפי סברתו: וצריך שלא יהא בשיטה אחרונה לא ספר תרוכין וכו' זה נזכר בתוס' והרא"ש בריש גט פשוט (קסב.) וכתבו כן בעל התרומות והלכות גט דמרדכי וסמ"ג והטעם משום דמספקא לן אי בעינן למיכתב ודן דיהוי ליכי וכו' ושמא צריך לכותבו וא"כ דבר עיקר הוא ואמרינן בריש גט פשוט דאין למדין משיטה אחרונה וז"ל סמ"ג במסקנת דבריו וסוף הדבר נכון לכתוב ספר תרוכין קודם שיטה אחרונה וסיום הגט ואגרת שבוקין

וגט פיטורין דליהוי כמו חוזר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה ולא יסיים שיטה אחרונה באמצע שיטה אלא ימלאנה באותיות ארוכות פן יחתמו העדים בחצי השיטה שנשארת חלק ושוב לא נלמד משיטה שניה שעל החתימה שמאחר שהיא סמוכה לעדים יש לחוש שהוסיפה בעל השטר בין העדים לכתב ונמצא שבטלת ודן דיהוי ליכי וכו' שכתוב באותה שיטה וגם אין תקנה להחתיי העדים תחת הכתב של חצי השיטה האחרונה שיש לחוש שמא תמלא ממה שתראה חצי השיטה חלק ותוסיף עוד שיטה שלימה בין העדים לכתב וילמדו מחצי שיטה שהוסיפה שהוא קודם האחרונה וכו' ורבינו שמשון כתב עכשיו שאנו נוהגים לכתוב שריר וקיים בכל השטרות אין לחוש אם מסיים בחצי שיטה אבל בגיטין נוהג רבינו לכתוב כדת משה וישראל בסוף השיטה כי שמא אין חשוב כשריר וקיים עכ"ל וקרוב לזה כתוב בה' הגט דמרדכי גם רבינו ירוחם כתב בח"ב לשון התוס' דריש גט פשוט ואח"כ כתב ומנהג יפה הוא לפ"ז לכתוב כדת משה וישראל ולא יותר בשיטה אחרונה גם הר"ן בפ"ק דגיטין גמרא כל השטרות העולים בערכאות של עכו"ם וכו' דאיכא מ"ד שאין צריך לחזור מענינו של שטר בגיטי נשים שהרי כותבין בו כדת משה וישראל והוא במקום שריר וקיים דשטר ודעת ר"ת שאין למדין משיטה אחרונה אפי' בגיטי נשים ולפיכך צריך שיהיו סופרי הדיינין זהירין שלא לכתוב בשיטה אחרונה אלא כדת משה וישראל בלבד שאין הדבר צריך ללמוד ממנו עכ"ל וכן נהוג עלמא שלא לכתוב בשיטה אחרונה אלא כדת משה וישראל לבד וכתב עוד שם הר"ן שיש מקומות שנהגו לכתוב כדת משה וישראל וחתימתן של עדים בשטה אחת וכשר הדבר ובלבד שיהא אפשר לכתוב במקום כדת משה וישראל פלוני חייב לפלוני מנה דכה"ג ליכא למיחש שמא הרחיקו העדים משום דקי"ל שטר הבא הוא ועידיו בשיטה אחת כשר ויש להם לחוש שלא יהא איפשר לזייף בכך ונשאל הרשב"א ח"א סימן תקצ"ח על גט שכתב בשיטה אחרונה ספר תרוכין ואגרת שבוקין והשיב כל שכתוב למעלה ודן די יהוי ליכי מינאי וכו' די בכך ונסתפקו בגמרא אי בעי מינאי אבל בספר תרוכין לא אשכחן ומה שהצרכתי לכתוב כדת משה וישראל והעדים בשיטה אחרונה לא אמרתי כן אלא מפני חשש שלא יכתוב ודן די יהוי ליכי מינאי בשיטה אחרונה עכ"ל. וכתב עוד הר"ן שם דאף ע"ג דלא החזיר מענינו של שטר לא מיפסיל שטרא משום הכי אלא שאין למדין משיטה אחרונה וכך פשוט בפרק גט פשוט והטור ח"מ סימן מ"ד כתב רבינו שכן דעת הרמב"ן ושהרא"ש פסלו כולו וכתבתי לחלוקה זה בכאן משום דמשטר נלמוד לגט ונ"ל שאם כתב בשיטה אחרונה ספר תרוכין ואגרת שבוקין וכו' דאפי' למ"ד דבעינן

ודן אי אתו עידי מסירה ומסהדי דהוה כתוב ביה ודן די יהוי ליכי מינאי בעת שמסרו לה כשר דומיא דגט הכתוב על דבר המזדייף שכשר אם באו עידי מסירה לפניני ומעידים שלא נזדייף וכמ"ש רבינו בסימן קכ"ד עיין בתשובת הר"ש בר צמח שאכתוב בסימן ק"ל: שאלות להרא"ש עד ואין כאן הקדמה והגט כשר הכל בכלל מ"ה ובענין גט שהיה כתוב בשיטה אחרונה יותר מכדת משה וישראל שהשיב שלא נפסל בכך פירוש משום דכדת משה וישראל שכותבין הוי כמו שריר וקיים שכותבין בשטרות ולפיכך למדין בו משיטה אחרונה וכ"כ הרשב"א בתשובה (סימן תקס"ב ותקצ"ח) וכתבתי בסימן ק"ל: (ב"ה) בתשובת הריב"ש סימן צ"ח ומה שהשיב על גט שכתוב בו וישראל באל"ף למ"ד כאחד שאינו פסול נתן טעם לדבר משום דכיון דרגילים לכתוב כן ינוקא דלא חכים ולא טפש יקרא ישראל ואע"ג דבס"ת לא הוה כשר לא בעינן בגט כתיבה תמה כמו בס"ת ועיין במה שכתבתי על תשובה זו ברחש סימן זה. וענין גט הכתוב בו לא ימחא באלף נתבאר לעיל בסימן זה ומה שהשיב שאם דילג השייך של שאנו מונין דכשר כן דעת העיטור במאמר ח' שכתב וז"ל ומסתבר כל שניכר שטעות סופר הוא כגון שלא כתב שי"ן האמצעי בששי או ברביעי רי"ש או תיבה אחרת שניכר שהוא טעות סופר אין לחוש אלא בגוף שמות הבעל ובגוף הממון עכ"ל. ומה שיש לדקדק על תשובה גט שהיה כתוב ברביעי עשרים ימים לירח שבט אכתוב בסימן קכ"ז בס"ד: כתב הרמב"ם אם לא האריך הווי"ן וכו' בפ"ד: ובעל העיטור כתב משמייהו דרבוותא כל הני דקדוקי וכו' כ"כ במאמר שביעי והרא"ש כתב בפסקיו והסכים להם וסברות אלו נזכרו בדברי הרשב"א (סי' אלף וקסג) והר"ן ולא הכריעו אע"פ שנראים כנוטים לסברת העיטור וכ"נ דעת הראב"ד בפ"ד וכ"נ שהוא דעת הרמב"ן בתשובה סי' קמ"ה וה"ה גם הוא כתב בפ"ד דברי העיטור וכתב שאין בידו להכריע והרשב"א כתב בתשובה וז"ל כל מה שאמרו לכתוב בגט למהך ודתצבייין לא אמרו אלא שבא הבעל וערער שבכוונה כתב כך כדי לפוסלו או שצוה לסופר לכתוב כן אבל אם כתב הסופר מעצמו כן וגם הוא לא ידע ולא קרא הגט אין חוששין לו וכ"כ גדולי הראשונים ז"ל עכ"ל: כתב הריב"ש בתשובה סי' ר"ה על גט שהיו בו אותיות יתירות בקצת תיבות כיון שאי איפשר לשנות המלות ההן ממשמעותן בשביל התוספת ההוא אין בהם שום גריעות וכל אותם דקדוקים שנזכרו בגמרא כגון לאתנסבא וכו' הוא לפי שמשמעות הלשון משתנה בשביל זה לפסול הגט אבל בזולת זה אין קפידא ואף בהם כתבו הגאונים שאין הגט פסול אלא כשהבעל מערער ועוד יש מקילים ואומרים שלא נאמר זה אלא כשהבעל עצמו כתבו ומערער אח"כ ואומר לכך

נתכונתי אבל כל שצוה הסופר לכתוב גט כשר וטעה הסופר ולא דקדק באותם דקדוקים אין לפסלו בדיעבד אפי' אם יערער הבעל עכ"ל : תשובה לו כלל מ"ה ס"י ס"ו קשה לי שאם ווי"ן אלו לא היו ארוכות יותר מהראוי כשר גמור היה כיון שתינוק קורא אותם ווי"ן כמו שכתב רבינו גבי ולורכיה לוי"ו דתרוכין והסכימו בו הרא"ש ושאר מפרשים דלורכיה לאו דוקא ואם היו קצרות שאינן נקראות ווי"ן היאך הכשיר היכא דניתן לה ונ"ל דאע"ג דמדינא אין צריך להאריך ווי"ן הנזכרים בתלמוד יותר מדאי כיון שנהגו להאריך קפדינן בהו לכתחלה וכמו שהשיב בגט שאין אותיות מוקפות גויל שבארצו נהגו לפסול אע"פ שהוא פסק בפסקים להכשיר א"נ ווי"ן היו נקראים ע"י הדחק ומש"ה הצריך להאריך : מצאתי כתוב בסדר גט אשכנזית בהקומץ רבה גרסינן גבי וי"ו דויהרג אייתי תינוק דלא חכים ולא טיפש ופירשו התוס' דאי חכים מבין שגידוף הוא כלפי מעלה לאמר ייהרג ואומר ויהרג ויש ללמוד מכאן שיכול להראות לתינוק כל השורה ואין צריך לכסות שאר האותיות ומכאן מביא רבי אליה ראייה לגט שהיתה דלי"ת של כדת קטנה ודומה לוי"ד דאייתי תינוק דלא חכים ולא טיפש וקרייה ומסתמא ה"ה גבי גט א"צ לכסות שאר האותיות וכן שמעתי בשם מהר"י איסרל"ן ז"ל ובספר אגודה כתב תינוק היודע האותיות ואינו יודע צירוף התיבות והתוספות בפרק המגרש כתבו היודע לקרות אותה תיבה עכ"ל : כתב הריב"ש בתשובה בסי' שיי"ד לתקן ב"ד הווי"ן בשעת הדחק כסברת הרא"ש הוא רחוק בעיני כי אם צריך תיקון איך יתקן זולתי הסופר שהוא שליח הבעל אבל מ"מ אני לא חששתי לאותם הווי"ן כי אני רגיל לסמוך עמ"ש הרשב"א על הא דאמרינן ולורכיה לוי"ו דתרוכין וכו' לאו לאורכינהו משאר ווי"ן קאמר וכולי וגם מלשון הרמב"ם נראה כן וכדאי אלו הדברים לסמוך עליהם ומה גם בשעת הדחק שא"א לתקן ויש לחוש לעיגונא עכ"ל : אם יש לכתוב בעשרים יום פלוני או בעשרים ימים על זה כתוב בהגהות מרדכי דסוף גיטין ביום א' לחדש כותב באחד לירח פלוני בשני בשני ימים בג' ימים בד' ימים וכן יעשה עד י' ימים מכאן ואילך יכתוב יום עכ"ל והיינו לשופרא דמילתא ומיהו אם שינה פשיטא דלא עיכב ואני ראיתי בגיטין שנכתבו בזמננו שעד י"ט כותבין יום כשמגיעים לכ' ומעשרים ואילך כותבין ימים ועל ירח אייר כתוב בת"ה (סי' רל"ג) שהסכימו רבוותא שיש לכתבו בשני יודי"ן ובדיעבד יש להכשיר אם נכתב בחד יו"ד וכתב עוד שני"ל שאפילו ניתן הגט בחד יו"ד ובו ביום נודע הטעות דיש לכתוב וליתן אחר בשני יודי"ן וכה"ג לא הוי לעז כ"כ לב"ד ואע"פ שהביא הוא ז"ל עובדא שהיה כתוב בחד יו"ד והכשירוהו בדיעבד

כתב הוא ז"ל דבההוא עובדא כבר עברו כמה ימים אחר נתינה ויצא שם מגורשת על האשה ואי הוה בעי למיהדר וליתן גט אחר הוי זילותא לב"ד ולכן הכשירו בדיעבד. ועל ירח כסליו כתב בתשובה הנזכר שנסתפקו בו הראשונים אם יש לכתבו חסר יו"ד וששמע שהקדמונים היו נשמטים מלכתוב גט בכסליו מפני ספיקא זו והעלה הוא ז"ל שיש לכתוב חסר יו"ד דאע"ג דבלשון תרגום הוי מלא בתר עברי אזלין שכתוב חסר ע"כ ונ"ל שאין זה סותר למה שכתב בשורש קס"ב שימחא באלף כלשון התרגום שכל אחד נדרש לפי מקומו שימחא כתוב אצל לשון תרגום ואנש לא ימחא בידיכי אבל כסלו כתוב אצל לשון עברי בב' ימים לירח כסלו : אם במקום שהיה לו לכתוב בשנים עשר לירח פלוני כתב ביי"ב לירח פלוני כתב בהגהות מרדכי בגיטין בשם הרב מטראנ"י דכשר הוא דידוע לכל דיי"ב הם שנים עשר ואין לערער עליו לא משום פירות ולא משום זנות וכן משמע שהוא דעת רבינו ירוחם בח"ב אף על פי שכתוב בספרינו בטעות וז"ל וכן אם כתב בו בז' בשבת כו' וכן בדלא אניס וכו' אינו פסול עכ"ל ונ"ל שיש להגיה אם כתוב בו בז' במקום בשבעה והוא כמו מה שהכשיר הרב מטראנ"י : למנין כתבו הכלבו והל' הגט דמרדכי דהוי בחד יו"ד : שאנו מנין כתוב בספרים הנזכרים שהוא בלא וי"ו כתב הריב"ש בתשובה סי' שי"ד מה שאמרת שאפי" מקום עמידת העדים וכתבת הגט לא נתבאר בו יפה כי לא נכתב בו למנין שאנו מונין כאן אלא למנין שאנו מונין באוקני"א מתא אין לחוש לזה כלל שבודאי נראה שהם עומדים שם כיון שכתבו שהם מונים כן באותו מקום שאם לא כן היו כותבין שמונים באוקני"א מתא ובנוסח הגט שכתב הרמב"ם פ"ד מהל' גירושין כך כתוב למנינא דרגילנא למימני ביה במקום פלוני ואין כתוב בו כאן במקום פלוני ואע"פ שבהרבה נוסחי מחברים אחרים כתב כאן אין להקפיד ולחוש בזה כי מקומות מקומות יש אלו תפסו להם נוסח זה ואלו תפסו להם נוסח זה וכיון שנהגו הסופרים לכתוב כן באותו מקום הרי הוא כאילו כתבו בפ"י כאן הלא תראה שבנוסח הגט הנהוג בפרי"ש הכתוב בספרי עמודי גולה כתוב מנין בלא וי"ו כדי שלא יהא נראה מל' אונאה ובשטר גיטין כתוב שלם וכן בכל גיטין שראיתי מעודי וכן בנוסח ההוא כתוב בדלא אניסנא שאם היה כתוב כדלא אניסנא היה נראה כאילו אינו אנוס אבל הוא אנוס ובשאר נוסחי כתוב כדלא אניסנא ורוב המקומות כותבין כן וכן בהרבה דקדוקים אחרים הם דקדוקי סופרים ואין לשנות בזה מנהג המקומות שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים עכ"ל : דיתבא על נהר פלוני כתוב בספרים הנזכרים שהוא בחד יו"ד דיתבא אחת היא במקום היושבת : במתא פלוני דמתקריא פלוני או

דמתקרית בלשון נקבה כך כתב מהר"ר ישראל בכתביו סי' קפ"ה : אנא פב"פ דממתא פלוני וכל שום דאית לי וכו' כ"כ בטופס גט דהרא"ש שכתב בסוף גיטין ובטופס הגט דהרמב"ם פ"ד מהלכות גירושין וכן הוא בטופס שכתבו רבי' ורבינו ירוחם אבל בטופס הרי"ף כתב אנא פב"פ וכל שום דאית לי דממתא פלוני ומהר"ר ישראל בכתביו סי' רמ"ז כתב לרב אחד שסידר העומד קודם וכל שום שבטופס שלו אינו כתוב אלא וכל שום קודם העומד ושמשמע שטופס זה מכוון קצת יותר דמה לנו להפסיק בין שם המובהק ובין וכל שום והמנהג לכתוב העומד קודם וכל שום כטופס הרא"ש והרמב"ם ורבינו ירוחם ורבינו ז"ל : אם צריך לכתוב וכל שום בשמא דאבוה בטופס הרא"ש והרמב"ם ורבינו ירוחם משמע דצריך וכתב הרי"ן בפרק המגרש שבקצת נוסחי הלכות ג"כ כתוב כך אנא פב"פ דממתא פלוני וכל שום וכו' דאית לי ולאבהתי אבל הרמב"ן העיד שראה נוסחא של הרי"ף מוגהת בכתב ידו ואין כתוב בה אלא אנא פב"פ וכל שום דאית לי דממתא פלוני וכן בשם שלה : בדלא אניסנא כתב רבינו ירוחם בח"ב שאם כתב בדלא אניס במקום בדלא אניסנא אינו פסול : ושבקית ופטרת כן כתוב בטופס הרי"ף והרא"ש ורבינו ירוחם ורבינו ובכל בו ובהגהות מיימון פ"ד בשם סמ"ק בזה שבקית קודם פטרת וכן בטופס גט שנדפס בסמ"ג אבל בטופס הרמב"ם כתוב בזה פטרת קודם ושבקית ובטופס רש"י אין כתוב אלא פטרת לבד וכבר כתב מהר"ר ישראל בכתביו סי' רכ"ח טעם לדברי רש"י ולדברי שאר הפוסקים ושכל גאון תפס לו שופרא דשטרא לפי דעתו ואין קפידא בדבר ומנהגינו לכתוב כטופס הרא"ש והרי"ף וכן היה מנהג מהר"ר ישראל כנראה מתוך הכתב הנזכר : ותרוכית כ"כ בטופס הרמב"ם והרא"ש ורבינו ירוחם ורבינו בוי"ו אחר הרי"ש וג"כ משמע בכל בו שכתב בשני התרוכית שבגט ותרוכית הוי"ו גדולה ומשמע שעל וי"ו שאחר הרי"ש קאמר שאם תדמה ליו"ד יקרא תריכית ולישתמע שהיא גירשה אותו דאילו בוי"ו שקודם התי"ו לא נפקא לן מידי בין קצרה לארוכה אבל בטופס הרי"ף שבידינו התריכית הראשון כתוב ביו"ד אחר הרי"ש ואפשר היה לומר שטעות סופר הוא אלא שמצאתי בתשובה להרמב"ן סי' קמ"ה ששאלוהו על גט שכתוב בו תרוכית בוי"ו ארוכה במקום תריכית הרי בהדיא שצריך לכתוב תריכית ביו"ד מיהו יש לדחות שעל יו"ד שבין כ' לתי"ו קאמר שכתבו וי"ו במקומו וכתבו תרוכות אלא שבספרים שבידינו כתוב גט שכתוב בו תרוכית ואיני יודע טעם למצריכים לכתוב תריכית ביו"ד גם אם נוסחת הרי"ף שבידינו אמתית איני יודע למה הראשון כתוב ביו"ד והשני בוי"ו : יתיכי כתוב בכל בו ובה' גט דמרדכי שהוא בג' יודין : ליכי

כתוב בכלבו ב' יודיין והאורבלי כתב לכי בלא יו"ד דלא לישתמע לי כי את אנתתי. אבל בשאר ליכי אין לחוש והר"פ אומר בשם ה"ר יחיאל דיש לכתוב בו יו"ד כמו (שמות ב) היליכי ר"ל שליכי וכן נתווכח עם ה"ר משה מרשלי: דהוית אנתתי כן כתוב בטופס הרי"ף והרא"ש ורבינו ובטופס שנדפס בסמ"ג דהוי תיבה אחת אבל בטופס הרמב"ם כתיב די הוית שתי תיבות וכ"כ בטופס הרי"ן שכתב רבינו ירוחם: אנתתי כתוב בכלבו ובהלכות גט דמרדכי שהיא בלא יו"ד אחר האל"ף: וכדו צריך ליזהר בו"י שלא תהיה קצרה כמו שכתוב לעיל וכתוב בכל בו ו"י גדולה ולא יותר מדאי שלא תדמה לנו"ן: שבקית ופטריית ותרוכית כ"כ בטופס הרא"ש דפסקים אבל בטופס דתשובה כתוב בזה פטריית קודם שבקית וכ"כ בטופס הרא"ש דרבינו ירוחם וכ"כ בטופס הרמב"ם וכ"כ בכל בו ובהגהות מיימון בשם סמ"ק וכן בטופס גט שנדפס בסמ"ג וכן המנהג אבל בטופס הרי"ף לא כתב לא שבקית ולא פטריית אלא וכדו תרוכית ולא ידעתי למה ורש"י לא כתב בזה אלא פטריית ותרוכית ולא שבקית וכבר נתן טעם לדבריו מהר"ר ישראל בכתביו סי' רכ"ח וכתב שאין קפידא בדבר: דיתיהויין כבר נתבאר שצריך לכתוב בה' יודיין: בנפשיכי כתוב בהגהות דמרדכי בסוף גיטין שלא יכתוב יו"ד אחר השי"ן דמשמע שיש לאדם שתי נפשות וגם ר"מ לא היה כותב יו"ד וגם בפרי"ש לא היו כותבים יו"ד ומיהו אם היה כתוב בו יו"ד אין לפסלו וכתב מהרי"ק בשורש צ"ח כדברי הגהה זו דלכתחלה יש לכתבו בלא יו"ד וכן ראיתי נוהגין בלא יו"ד וכן אנו נוהגים מעשים בכל יום עכ"ל אבל הכלבו כתב שהוא בשני יודיין ויש שאין מקפידין ובהל' הגט דמרדכי כתוב בנפשיכי שני יודיין וכן פשט המנהג לכתבו בשני יודיין כדכתוב בה' הגט דמרדכי ובכל בו: למהך כבר נתבאר שלא יכתוב בו יו"ד וגם שיזהר להרחיק רגל הה"א מהגג: להתנסבא כבר נתבאר שצריך לכתבו בה"א אחר הלמ"ד ולענין לכתוב יו"ד אחר הה"א כתבו הכלבו והלכות הגט דמרדכי די שכותבין ויש שאין כותבין ובהגהות מיימון פ"ד כתב בשם סמ"ק שמצא בשם הר"פ שהעולם מקפידים וחלוקים לכתבו ביו"ד אכן שמעתי שהר"מ לא היה מקפיד: דיתיצביין כבר נתבאר שצריך לכתבו בה' יודיין: ואנש כתוב בכל בו ובהל' הגט דמרדכי שהוא בלא יו"ד: ימחא כבר נתבאר שי"א באל"ף וי"א בה"א ושהמנהג באל"ף. בידיכי כתוב בכלבו והל' הגט דמרדכי שהוא בג' יודיין. מן שמאי כ"כ בכל הטופסים זולת בטופס שנדפס בסמ"ג וסמ"ק ובטופס שכתב רש"י בהמגרש נמי ליתיה ונשאל להרשב"א על גט שאין כתוב בו מן שמאי והשיב דאין בכך כלום דאפילו לכתחלה א"צ לכתבו דכל שנתן לה גיטה היאך יכול למחות

בידה משמו ולשון זה לא מצאנוהו בגמרא ולא בשום מקום עכ"ל: מן יומא דנן ולעלם בהמגרש (פה:) דאתקין רבא בגיטין לכתוב כן ומפרש דאתקין לכתוב מן יומא דנן לאפוקי מדרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ופירש"י לאפוקי מדרבי יוסי דאמר א"צ לכתוב מהיום בגט דש"מ דזמנו של שטר מוכיח עליו ולא הוי כגט לאחר מיתה לכך תיקון רבא בכל הגיטין להיות הסופרים רגילין בו ואע"ג דקיימא לן כר' יוסי בעי לאפוקי נפשין מפלוגתא שיצא הדבר בהיתר ולא יצא שם פיסול במשפחות ישראל ולהרמב"ם בפ"ט מהלכות גירושין שפסק דלא כרבי יוסי לאפוקי מדר' יוסי ממש קאמר דלא קיימא לן כוותיה ומש"ה תיקון לישנא דלישתמע מיניה דלית הלכתא כרבי יוסי ואמרינן תו בגמרא ולעלם לאפוקי מדבעא רבא מרב נחמן היום אין את אשתי ולמחר את אשתי מהו ופירש"י ואע"ג דפשט ליה כיון דפסקא פסקא אפ"ה תיקון דלא נעביד הכי שלא להוציא לעז על הגט ולהרמב"ם בפ"ח שכתב שאם התנה ואמר היום אין את אשתי ולמחר את אשתי אינה מגורשת לאפוקי היינו לומר דתיקון לישנא דלישתמע מיניה דכל היכא דאמר היום אין את אשתי אינה מגורשת: והרי את מותרת לכל אדם שנינו בהמגרש (פה.) גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם רבי יהודה אומר ודן דיהוי ליכי מינאי וכו' ורש"י בטופס הגט שכתב בהמגרש שם לא כתב הרי את מותרת וגם בטופס הרי"ף ליתיה כפי עדות הרשב"א ובעל העיטור וכתב העיטור שאע"פ שכתוב בהלכות שלנו הגה"ה הוא אבל הוא לא כתבו ודעת העיטור במאמר שביעי שא"צ לכתבו והאריך בראייה ונזכרו דבריו בהגהות מרדכי דגיטין וגם התוס' בפ' כל הגט (כו. ד"ה וצריך) בגמ' דהכותב טופסי גיטין כתבו שבטופסי גיטין לא היה כתוב אבל ר"ת הנהיג לכתבו משום דבכל דוכתי משמע שהיו כותבין אותו ומ"מ אין להוציא לעז על גיטין הראשונים שהרי מאריכין לכתוב כמה לשונות בגט דהוי כמו הרי את מותרת לכל אדם ודברים הללו כתבם גם במרדכי בפרק הנזכר וגם הגהות בפ"ד כתבו כל זה בשם ספר התרומה והמצות ולפי זה אין כותבין אותו אלא לשופרא דמילתא אבל מדברי הר"א שכתב בטופס הגט וכתב סתם משנה גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ולא כתב דברי התוספות משמע דס"ל שעכ"פ צריך לכותבו וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם שכתב בפ"א גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ובפ"ד כתבו בטופס הגט וכן דעת הר"ן בהמגרש שצריך לכתבו וגם ה"ה כתב בפ"ד שהעיקר כדברי האומרים שצריך לכתבו וכתבו הרשב"א והר"ן בהמגרש שכן דעת הרמב"ן שצריך לכתוב הרי את מותרת ושם לא כתבו קרוב הדבר שאפילו נישאת תצא דסוגיין דעלמא שזהו גופו של גט וגם ה"ה

בפ"ד כתב דברי הרמב"ן. כתוב בכלבו מותרת בוי"ו: ודן די יהוי ליכי מינאי וכו' כבר נתבאר שצריך לכתבו ושיכתוב ודן בלא יו"ד דייהוין ג' יודיין כ"כ בהלכות הגט דמרדכי ובטופס דהרי"ף והרמב"ם וטופס הרא"ש דרבינו ירוחם וטופס שבסמ"ג כתוב די יהוי ב' תיבות אך בטופס הרא"ש דפסקים ותשובות וטופס רבינו כתוב דיהוי תיבה אחת בשני יודין לבד ואם כתב דהוי כתב רבי ירוחם בח"ב שאינו לשון עבר אלא הוה וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' ר"ה: ליכי נתבאר גבי יתיכי ליכי: מנאי בלא יו"ד בין מ"ם לנו"ן וכן כתוב בכל בו ובהלכות הגט דמרדכי וכן הוא בטופס הרא"ש דתשובה וטופס הרמב"ם וטופס הרי"ף דרבינו ירוחם אבל בטופס הרא"ש דפסקים וטופס הרי"ף שבידינו וטופס שבסמ"ג וטופס רבי כתוב ביו"ד והמנהג לכתוב בלא יו"ד: ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פיטורין כבר נתבאר שתרוכין ושבוקין חסירי יו"ד ראשונה ופיטורין בשני יודיין וצריך ליהרר בוי"ו של תרוכין ושבוקין שלא תהיה קצרה ובטופס הרא"ש דפסקים ותשובות כתוב תרוכין ושבוקין ופיטורין וכן בטופס שבסמ"ג אבל בטופס הרי"ף והרמב"ם כתב תירוכין פיטורין שבוקין ובטופס רש"י כתוב פטורין תרוכין שבוקין והמנהג לכתוב כטופס הרא"ש וסמ"ג: כדת משה וישראל כבר נתבאר לעיל שאין לכתוב בשיטה אחרונה יותר מכדת משה וישראל בגט ארוסה צריך לכתוב דהוית ארוסתי ואם כתב דהוית אנתתי כתב רבינו ירוחם בח"ב דמעשה בא לפניו והכשיר וראייתו מדאמרינן בפ"ק דקידושין (ו.) הרי את אשתי הרי את ארוסתי הרי זו מקודשת נראה דארוסה נקראת אשה גם בת"ה סימן רכ"ט הכשיר דיעבד ונראה לי דה"ה דאיפשר אם כתב לאשתו דהוית ארוסתי דכשר בדיעבד וראיה מדאמרינן בריש כל הגט (כו:) האומר כתבו גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט ואמר עולא מה טעם גזירה וכו' הכא נמי גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ופירש רש"י הכא נמי במתניתין משום הכי צריך להניח מקום זמן אף לטופס הארוסה שמא יכתוב זמן לבו ביום והוא לא יגרשנה עד אחר נישואין עכ"ל. והשתא כיון שכותב זמן לבו ביום מסתמא הוא כותב בו דהוית ארוסתי שהרי באותו יום ארוסה היא ואפ"ה מצי לגרש בו אחר שכנסה אי לאו משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה וא"ת שאינו כותב על סמך שיגרשנה בעודה ארוסה אלא על סמך שיגרשנה אחר שיכנסנה לפחות נפשוט מהכא היכא דכתב לארוסתי דהוית אנתתי כשר שכיון שאינו כותב הגט אלא ע"ד שיגרשנה אחר שיכנסנה א"כ כתב אנתתי ואפ"ה משמע דיכול לגרשה בעודה ארוסה דלא גזרינן אלא משום שמא יגרשנה אחר שכנסה אבל אם היה מגרשה בעודה ארוסה כיון דליכא למיגזר שמא יאמרו שפיר מגרש

ביה ואע"ג דכתוב בו אנתתי ואין לומר דהבי"ע בשהניח מקום אנתתי דזה טופס הוא ובמתניי לא תנן שיניח אלא מקום התורף וכן משמע מדברי התוס' שם שאם כתב ארוסתי בגט אשה כשר שכתבו בשם ר"ת שכיון שרואים שכתוב בגט ארוסתי יחתמו אחר הנישואין כי יסברו דעודה ארוסה ואם ת"ל שאם כתב לאשתו ארוסתי פסול תיפוק ליה דפסול משום שכתב ארוסתי לנשואה אלא משמע דכשר וכדברי רבינו ירוחם ות"ה כתב הרשב"א בתשובה וז"ל מסתברא שאם אמר להם שיכתבו גט לארוסתו ולא א"ל שיכתבו בו דהוית אנתתי אלא שהם טעו וכתבו כן הגט כשר דארוסתי זו היא אשתי וראיה מאותה שאמרו דהרי את אשתי הרי זו מקודשת ואין אשתי כנשואתי שאילו האומר הרי את נשואתי לא שמענו שתהא מקודשת דלא תקרא נשואה עד שתבעל או עד שתכנס לחופה עכ"ל: שי"ן ועי"ן שבגט שלא היו היודי"ן נוגעים בהם וכן היו"ד שע"ג האל"ף ושחורי הצד"י שאינם נוגעים באות אבל הם כתובים כל כך בדיבוק שהתינוק קורא אותם יפה כתב בת"ה בסי' ר"ל דלכאורה מוכח מתוך דברי הגאונים דיש לפסול אפי' דיעבד אמנם כי דייקנן שפיר נוכל להכשיר אמנם לדברי האשיר"י סוף גיטין דפוסל אם הדביק מה שצריך להרחיק הוא הדין אם הרחיק מה שצריך להדביק ובכתבים להת"ה סי' מ"ג העלה דהואיל ונמצא ראיות לכאן ולכאן נכון להחמיר ולהזהיר דאפי' בדיעבד לבי נוקפי דטעות בגט מביא לידי ממזרת עכ"ל: ול"נ שאם הוא בטופס פשיטא דכשר דלא גרע מחסרה כל האות דכשר ואפי' אם הוא בתורף נראה להכשיר בדיעבד במקום עיגון מיהא כיון דתינוק קורא אותם יפה: רגלי ההי"ן וקופי"ן שהיו נוגעים בגגין נתבאר בסי' זה אם נפסל הגט בכך גט שכתוב בו רי"ש שבשם האשה הגט קצר מאד מכל שאר רי"ש שבגט ונמצאו בגט ווי"ן גדולות מאד ואחרות קטנות והתינוקות קראו וי"ו ולסוף ימים קראו אנשים מאנשי הארץ שהגט בא משם ואחד מהם קראו ברי"ש כתוב בתשובות הרמב"ן סי' קמ"ח שהשיב הרשב"א שכיון שלא נמצא מארץ ההוא שקרא ברי"ש אלא אחד הגט פסול ועוד שהיו בגט ווי"ן ואיך איפשר שיהיו מקום שיעשו רי"ש ווי"ן שוין ובטלה דעתו אצל כל אדם והעלה שאם נישאת תצא והולד ממזר ע"כ ונ"ל דהיינו דוקא במקום התורף אבל בטופס כשר כמו שכתבתי בסמוך: אם חיסר הסופר ולא כתב להתנסבא כתוב בתשובת הרמב"ן בסי' קמ"ה איני רואה בו פיסול שהרי יש בו והרי את מותרת לכל אדם וכשאמרו בטופסי גיטין שצריך לשייר שם האיש והאשה ואמר שמואל שצריך לשייר אף מקום הרי את מותרת לכל אדם לא אמרו צריך לשייר להתנסבא ומדבריו אלה משמע שאם חסר תיבה

אחת מהטופס אין הגט נפסל בכך ומ"מ בסוף התשובה הנזכר כתב ומ"ש
אם יש תקנה בהחזרת שליח לסופר ויכתוב לו אחר דבר ברור הוא שיכול
לעשות כן והסופר יכתוב לו אחר כתקנו ולא לכתוב פסול או מסופק ואם
הוא חוזר למה שכתוב בתחלת התשובה שחיסר ה"א מלהתנסבא או
שחיסר התיבה כולה משמע דמספקא ליה ואיפשר דהא דקאמר אם יש
תקנה בהחזרת השליח וכו' על גט שהיו בו ספיקות אחרים קאי ולא על
גט שחסר בו ה"א דלהתנסבא או כל התיבה פשיטא ליה דכשר כמו שכתב
בתחלה וכן נראה: כתוב בתשובת הרשב"א ח"א סי' אלף רמ"ח ולענין
מה שכתבת חסרון וי"ו דוכדו דלא היה כתוב אלא וכד אם נפסל בכך
תשובה כל מקום שאינו מעיקר הגט אינו פוסל: כתוב עוד בתשובת
הרשב"א (שם) שאלתם אם ראוי לכתוב בגט ביטול כל מיני מודעי תשובה
אין כותבין בגט שום תנאי בעולם אלא הגט בלבד בלא שום ביטול מודעי
ובלא שום תנאי

עכ"ל

תנאי

שום

ובלא

סימן קכז - שצריך להזכיר הזמן בגט, ודין קדימה ואחור

צריך לכתוב הזמן בגט וכו' בפרק שני דגיטין (יז.) איתמר מפני מה תיקנו
זמן בגיטין ר' יוחנן אמר משום בת אחותו ור"ל אמר משום פירות.
ופירש"י משום בת אחותו והיא אשתו ושמא תזנה תחתיו וחס עליה שלא
תחנק וכותב לה גט בלא זמן ונותן לה וכשמעידים עליה בב"ד מוציאה
גיטה ואומרת גרושה הייתי ופנויה באותו שעה: משום פירות. שמזמן
הגט ואילך אם ימכור הבעל בפירות נכסי מלוג שלה תגבה ואם לא היה
בו זמן יהיה מוכר והולך וכשתתבענו לדין הויה ידה על התחתונה שיאמר
לה קודם גירושין מכרתי. ורבי יוחנן מ"ט לא אמר כר"ל קסבר יש לבעל
פירות עד שעת נתינה וכתבו הרי"ף והרא"ש והרשב"א דאיכא מאן דאמר
דהלכה כר"ל ודחו ראיותיו והעלה דהלכה כר' יוחנן וכ"פ הרמב"ם בפ"א
מה' גירושין וגם בזמן הזה דליכא דיני נפשות וא"כ ליכא למיחש שיחפה
עליה שלא תידון כא"א כתב הרא"ש דאפ"ה פסלינן לגט בלא זמן כדתנן
ג' גיטין פסולין ואחד מהם אין בו זמן ובימי ר' נשנית משנה זו וטעמא
דאיכא למיחש שמא יחפה על בניה שהם ממזרים א"נ שלא תיאסר עליו

קודם גירושין וכ"כ התוס' בפרק הנזכר על הא דאמרינן בגיטין הבאים ממ"ה הנהו קלא אית להו וכתב הריב"ש בדין זה בתשובה סימן קי"ז אבל כיון שתקנו לכתוב בו הזמן אם תאמר כן צריכה להביא ראיה כלומר אם תאמר שקודם הזנות נתגרשה בגט זה ואף ע"פ שהוא פסול לפי שאין בו זמן היינו מדרבנן אבל מדאורייתא גט מעליא הוא ואפי' לאחר תקנת חכמים אם נישאת הולד כשר כדתנן בהמגרש ואם תטעון שהזנות היה אחר נתינת גט זה אינה חייבת מיתה ובניה כשרים ולא נאסרה עליה והוא שתברר בעדים שקבלה הגט קודם לזנות אבל לא הוצרכו לתקן כדי לידע מתי תיטול פירות וכו' כרבי יוחנן דאמר יש לבעל פירות עד שעת נתינה וכמ"ש בסמוך: וכשיגיע הגט לידה תלך לבי"ד וכו' אמאי דאמר רבי יוחנן יש לבעל פירות עד שעת נתינה פירש"י הילכך זמן כתיבת הגט לא מהני מידי דכי בעי למטרף בעיא לאתויי סהדי אימת מטא גיטא לידה כלומר דס"ל לרש"י דאפי' בגט שיש בו זמן בעי לאתויי ראיה אימת מטא גיטא לידה וחלקו עליו התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן והכריעו דליתא לדרש"י דכל שיש בו זמן חזקה שביום הכתוב בו נמסר אלא ה"פ דמשום פירות לא הוצרכו לתקן זמן דכשאיין בו זמן נמי כשיבא הגט ליד האשה יכולה לבא לבי"ד או לפני עדים ותראה להם גיטה ויכתבו לה שבאותו היום נתגרשה: ואם נתגרשה בגט שאין בו זמן וכו' בהמגרש (פו.) תנן ג' גיטין פסולין ואם נישאת הולד כשר וחד מינייהו גט שאין בו זמן ובגמרא א"ר אם יש לה בנים לא תצא אם אין לה בנים תצא ולוי אמר לעולם לא תצא וכן אמר ר' יוחנן ופסקו הרי"ף והרא"ש כר' יוחנן וכ"נ דעת הרמב"ם בפ"י שהשוה כל פסולים דרבנן דאם נישאת לא תצא והולד כשר ומשמע מדבריו דל"ש לן בין שיש לה בנים לאין לה ועוד יתבאר דיני פסולי הגט דרבנן ודאורייתא בסימן ק"נ בס"ד: כתוב בהגהות מיימון פ' א' בשם העיטור דלר"א אם נתנו לה בעידי מסירה ובלא זמן כשר ותינשא בו לכתחילה וראיה מדתנן בהמגרש ר"א אומר אף על פי שאין עליו עדים וכו' שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם דמשמע דכל היכא דלא הוי אלא מפני תיקון העולם כשר וכיון דזמן לא הוי אלא מפני תיקון העולם כל שנתן לה כשר ונישאת בו לכתחילה וכ"כ הרשב"ם בפרק גט פשוט (קעב.) גמרא ב' אחים אחד עני ואחד עשיר אהא דאמרינן ודילמא אבא שאול כרבי אליעזר ס"ל והרמב"ן בחידושיו דחה דבריו וגם הרמב"ם בפ"א מהל' גירושין כתב סתם דגט שאין בו זמן פסול וכדברי רבי: ואם הקדים הזמן פסול ומ"מ נכתב ביום ונחתם בלילה וכו' בפ"ב דגיטין (דף יז.) נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ר"ש מכשיר ובגמרא (דף יח:) אר"ל לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מכאן עד עשרה ימים לא

חיישיי שמא פייס ור' יוחנן אמר אפי' מכאן עד י' ימים אם איתא דפייס קלא אית ליה ופירש"י חיישיי שמא פייס. את אשתו בתוך כך ובא עליה והוי גט ישן ור"ת פירש שמא פייס וביטל ואמר גט שנתתי בטל הוא ובתר הכי גרסי' ההוא דאמר לעשרה כתבו גט לאשתי חתום בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד י' ימים אתא לקמיה דריב"ל א"ל כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ואמרינן בגמרא דאיצטריך ריב"ל למסמך אר"ש אף ע"ג דחתום תרי מינייהו ביומיה משום דס"ל כר"ל דאמר כולם משום עדים דאילו לרבי יוחנן דאמר שנים משום עדים ואינך משום תנאי לרבנן נמי כשר והרא"ש הביא בפסקיו האי עובדא דריב"ל והביא דברי רבי' האי שכתב בשעת הדחק איכא פלוגתא ביני רבוותא איכא מ"ד מדקאמר ריב"ל כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ש"מ דהכין הלכתא ואיכא מאן דאמר משום דחתום תרי מינייהו ביומיה הוא הא לאו הכי לא ונראה דהלכתא כר"ש דמתני' בשעת הדחק ונכתב ביום ונחתם בלילה כשר ואפי' מכאן עד עשרה ימים כרבי יוחנן דהא ריב"ל קאי כוותיה עכ"ל וכ"פ העיטור במאמר ראשון וכ"כ הגהות מיימון בפ"א מהל' גירושין וכן הסכים רבי' ירוחם בח"ב אבל הרי"ף משמע דס"ל דלא קי"ל כלל כר"ש שהרי לא הביא עובדא דריב"ל וכן דעת הרמב"ם שכו' בפ"א נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ולא חילק בין שעת הדחק לאינו שעת הדחק והוא דעת הרמ"ה שהזכיר רבינו כתבו הגהות מיימון בפ"א דלר"א דאמר עידי מסירה כרתי אי לית ביה עידי חתימה ונכתב ביום ונמסר בלילה אפי' יש בו הקדמה כשר דאין בו זמן ומוקדם דין אחד להם וכבר כתבתי בסי' זה דהרמב"ן והרמב"ם ורבי' חולקים ופוסלים באין בו זמן וממילא משמע דכ"ש דפסלי במוקדם כתוב עוד בהגהות בפ"א דאפי' לרבנן אי כתב ביממא ואחתים בליליא ומקמי חתימה כתבי הכי גיטא דא איכתיב ביום פלן ולא אספיק למחתמי סהדי עד השתא וחתימו סהדי כשר דהא ליכא חשש לא לפירות ולא לזנות וה"ה לשטרי חוב המוקדמים אבל בתר דחתמי סהדי לא : ב"ה כתב ה"ה בפ"א נראה דדוקא מוקדם שזמן הגט קודם החתימה כגון שנכתב ונחתם במרחשון וכתבו בו בתשרי קודם מרחשון נכתב אבל אם היה עומד בתשרי לכתוב בו זמן מרחשון וחתמו בו העדים בו ביום הכתוב בגט נראה דכשר דלא חשבינן ליה מוקדם הואיל וזמן הכתוב בגט וחתימת הכל ביום א' וזה שאמר הרב עד שיחתמו בו בזמן כתיבתו כלומר בזמן הכתוב בגט ולא אמר ביום כתיבתו: וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה נתגרשה בגט מוקדם וכו' בכלל מ"ה ולא דמי לנכתב ביום ונחתם מכאן עד עשרה ימים דמכשיר הרא"ש בשעת הדחק דשאני התם שכשכתב היום הכתוב בגט

קושטא קאמר שבאותו יום נכתב אבל כשכתב ביי לחדש והקדים וכתב בחמשה כיון שכתב שקר פסול לגמרי ויישוב לי רביי הוא בענין זה ואם הקדים הזמן כגון שנכתב ביי לחדש והקדים וכתב בחמשה פסול ומ"מ כשכתב בו היום שנכתב בו הגט אלא שאיחר החתימה עד הלילה דהיינו נכתב ביום ונחתם בלילה פסק הרא"ש שהוא כשר ואפשר לפרש דה"ק אם הקדים הזמן כגון נכתב ביום ונחתם בלילה פסול היכא דאינו שעת הדחק ומ"מ היכא שהוא שעת הדחק פסק הרא"ש דכשר ודעת הרא"ש בתשובה זו שסובר דגט מוקדם בטל נמי הוי תמיהא טובא דמשמע דפיסול מוקדם לא הוי אלא מדרבנן וא"כ למאי אולמיה דגט מוקדם להיות בטל משאר פיסולי דרבנן וכ"נ דעת הרמב"ם ז"ל דלא עדיף משאר פיסולי דרבנן שהרי כתב בפ"א דגט מוקדם פסול וכבר נתבאר מדבריו פי' מקום שהזכיר פסול אם נישאת לא תצא ומדסתם דבריו בפ"א משמע דבכל מוקדם לא הוי אלא פסול ואפי' נכתב ביי לחדש וכתב בו בה' וכ"כ מהר"ר ישראל בכתביו סימן י"ג שזהו דעת הרמב"ם וכתב עוד שם דטעמא דאשיר"י דסבר כדברי התוס' בפרק איזהו נשך (עב. ד"ה שטר) דבשטר מוקדם לא גבי אפי' מבני חרי משמע דכמו חספא בעלמא הוא ומ"מ אכתי קשה לי דמנ"ל להרא"ש שהעמידו חכמים דבריהם בפיסול זה להחשיבו כחרס גם לענין גט אשה שנמצאו עוקרים דבר תורה שאם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר לא תצטרך גט ועוד דמאחר דלהרמב"ם אינו פסול אלא מדרבנן הוה ליה להרא"ש ז"ל למיחש לדבריו ולא להתירה בפשיטות כשקבלה גט משני וצ"ע ודברי הר"ן בהמגרש משמע שהם דלא כהרא"ש דבגמרא גי' גיטין פסולין כתב דבפיסולי דרבנן תצא כל שאין לה בנים וכתב אח"כ וגט מוקדם דקי"ל דפסול איכא מ"ד דאם נישאת לא תצא כגט שאין בו זמן והיינו לדברי רש"י אבל לדברי האומרים דבגט שלא נפל אינה צריכה להביא ראיה אימת מטא גיטא לידה גט מוקדם פסול דאתי למטרף לקוחות שלקחו פירות שלא כדין ואפי' לדברי רש"י יש להחמיר דכיון דמוקדם בשאר שטרות פסול בגט נמי פסול ואפי' נישאת תצא כל שאין לה בנים עכ"ל ומדסתם דבריו משמע דבכל גווני מוקדם קאמר וע"כ לא קאמר דפליגי אלא אי תצא אי לא תצא אבל לכ"ע משמע דלא מיפסל אלא מדרבנן דאלי"כ הוה ליה לפרושי וגם הרשב"א סובר דלא כהרא"ש שהרי דעתו להכשיר גט מוקדם אם נתנו לה ע"י שליח וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד ואף הר"ן דפליג עליה ופסל ודאי משמע דלא הוי אלא כשאר פסולין דרבנן דליכא למימר דלמר כשר ולמר בטל ובכל גווני מוקדם קמיירי מדסתמו דבריהם: השולח גט ממקום למקום וכו' בפ"ב דגיטין (יז.) אהא

דאיתמר מפני מה תקנו זמן בגיטין ר' יוחנן אמר משום בת אחותו וכולי
אמר ליה רבינא לרב אשי גיטין הבאים ממדינת הים דמיכתבו בניסן ולא
מטו עד תשרי מה הועילו חכמים בתקנתן אמר ליה הנהו קלא אית להו
ופירש"י קלא אית להו. בין לענין זנות ובין לענין פירות בעיא לאיתויי
ראיה אימת מטא גיטא לידה וכתבו התוס' תימה דלענין זנות נהי דידוע
שלא בא לידה ביום הכתוב בו מ"מ יכול הוא לחפות ולומר שנתן לה
קודם שזינתה כמו קודם שתיקנו הזמן ואור"י קלא אית להו כשרואים
שזמן הכתיבה הוא קודם זמן המסירה אית לה קלא למילתא ומסקי
אדעתיהו לידע יום המסירה ואם תאמר ובההוא למה תקנו זמן וי"ל ע"י
הזמן יש לו קול לפי שרואין על ידי הזמן שבו שהנתינה אינה ביום
הכתיבה עכ"ל וכתב הרשב"א על דברי ר"י וק"ל א"כ גט מוקדם אמאי
פסול שהרי כיון שזמנו קודם לנתינתו קול יוצא ושמה נאמר דלא סמכו
ביציאת קול אלא בגיטין הבאים ממ"ה דא"א בלאו הכי אבל בגיטין
דעלמא דאיפשר ליתנו ביום כתיבתו לא הקלו אלא דמשליש גט לאשתו
קשיא דאיפשר בלאו הכי אלא נראה כלשון הראשון שכתבתי לעיל
דדוקא בגט המשתלח או הניתן על ידי שליח הוא דאמרינן די ש לו קול
אבל בגיטין דעלמא לא ולפי זה אף גט מוקדם אם נתנו לה על ידי שליח
כשר עכ"ל וגם הר"ן כתב כדברי הרשב"א ואח"כ כתב וזו קולא יתירה
בעיני ולפיכך נ"ל דדוקא בגיטין הבאים ממ"ה סמכינן אקלא משום
עיגונא ודכוותי במשליש גט לאשתו והוא הלך לדרכו עכ"ל וזהו שהזקיקו
לרש"י לכתוב עלה דההיא דהמשליש גט לאשתו שהוא הלך לדרכו עכ"ל:
וכתב הרא"ש בפרק שני דגיטין דהא דכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו
עמו ולא חיישינן שמא כתב ליתן בניסן ולא נתנו עד תשרי משום דגט
צריך למוסרו בעדים וכיון די ש עדים בשעת מסירה וחזו דזמן כתיבה
מוקדם ליום המסירה מפקי לקלא שלא נמסר ביום הכתיבה ומסקי
אדעתיהו לומר אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך ולקמן דפריך מגיטין
הבאים ממ"ה דמה הועילו חכמים בתקנתם ומשני הנהו קלא אית להו
הוא הדין לכל גיטין שלא נמסרו ביום הכתיבה אית להו קלא אלא
שהקשו לו מבאים ממ"ה תירץ לו ומה שלא הקשה לו מכל גיטין שלא
נתנו ביום הכתיבה משום דלא שכיחא כדקאמר דלא מקדים איניש
פורענותא לנפשיה א"נ להכי כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו
משום דלא שכיח דכתב גט קודם הנתינה דלא מקדים פורענותא לנפשיה
ואחר הכתיבה נותנו מיד לידה או ליד שליח לקבלה או מוסרו ליד שליח
להוליך לה ואז הוי כמו גיטין הבאים ממ"ה דאית להו קלא לפי שיש קול
להליכת השליח ולביאתו ומידע ידעי זמן המסירה ולפי טעם זה אי

איתרמי הכי שלא נמסר ביום שנכתב תו לא מתכשר האי גיטא אם לא ע"י שליח להולכה דאית ליה קלא דאם היה הבעל נותנו לאשה לית ליה קלא ואתא למטרף לקוחות שלא כדין מיום שנכתב עכ"ל ולפי תירוץ ראשון כל גיטין שנמסרו שלא ביום כתיבתן כשרים אפי' שלא ע"י שליח ולא דמי להקדים זמן הגט דבטל נמי הוי לדעת הרא"ש משום דכי כתב שקרא כתב וכמו שכתבתי למעלה ורבינו תפס תירוץ שני עיקר דלא מכשרינן גט שנמסר שלא ביום כתיבתו אלא ע"י שליח דוקא וכן דעת מה"ר ישראל בכתביו סי' י"ט וגם התוס' בפרק הנזכר גבי הא דאמרינן קסבר ר' יוחנן יש לבעל פירות עד שעת נתינה העלו בסוף דבריהם דלא שייך למימר קלא אית להו אלא כשמגרש ע"י שליח: ואין נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב בפ"א הרי שאמר לבי לכתוב גט ולחתום וכו' דברי רבינו תמוהים בעיני דמה ענין דברי הרמב"ם דמיירי בשלא נכתב עדיין הגט לענין דברי ר"י דמיירי בנכתב הגט ולא נמסר ביום כתיבתו דכל שלא נכתב עדיין הגט משמע דלכולי עלמא אין כותבין יום האמירה וכדאשכחן גבי המקום דאין כותבין מקום האמירה וכדאמר להו רב לספרי (קעב.) כי יתביתו בהיני כתובו בהיני אע"ג דמימסרן לכו מילי בשילי ובפי' בתרא דיבמות (קטז.) ההוא גיטא דאשתכח בסורא וכתב ביה הכי בסורא מתא אנא ענן בר חייא פטרית וכולי ואתו סהדי ואמרי דההוא יומא דאיכתיב גיטא ענן בר חייא גבן הוי ואמר רבא אף לדידי הכא חיישינן וכולי א"נ מילי מסר וכדאמר להו רב לספרי וכו' ואם איתא דכותבין יום האמירה כי מסר מילי מאי הוי ניחזי יום הכתוב בגט אי הוה בסורא ולישנא דאתו סהדי ואמרי דההוא יומא דאיכתיב ביה גיטא משמע דאיום שנכתב בו הגט מסהדי אלא ודאי דיום שנכתב בו הגט הוא היום הכתוב בגט וכדברי הרמב"ם והרי הרא"ש דפסק כדברי ר"י וכתב בתשובה כלל מ"ה סימן י"ד כדברי הרמב"ם שכותבין יום הנתינה וגם הרשב"א נראה שסובר כדברי ר"י וכתב בתשובה שכותבין יום הכתיבה לא יום האמירה וראיתי להעתיק פה תשובת הרשב"א שמתוכה יראה שמה שהטעה לרבינו הוא שלא חילק בין קדימה לקדימה כמו שחילק הרשב"א וז"ל שאלת מי שצוה לכתוב ולחתום גט לאשתו ביום פלוני ונתאחר הכותב ולא כתבו באותו יום אם יכתוב זמן קבלת הדברים או זמן הכתיבה תשובה אע"פ שבא הלשון מסופק במה שכתבת במה שצוה לכתוב ביום פלוני ולא נתברר מתוך לשון זה אם הכוונה לומר שצוה להם ביום ר"ח ניסן לכתוב גט לאשתו או שצוה לכתוב לה הגט בר"ח ניסן ואם כלשון זה האחרון ה"ז גט פסול וזה פשוט ואם כלשון הראשון שהצוה היתה בר"ח ניסן ולא היה קובעו להם זמן כתיבה בזה ודאי כשר ומ"מ צריכים הם לכתוב

זמן הכתיבה ולא זמן האמירה ואם כתבו זמן האמירה ודאי פסול דה"ל מוקדם ואל תשיבני מגיטין הבאים ממ"ה שאין ההקדמות שוות שהקדמת הכתיבה לחתימה וכל שכן הקדמה גמורה ככותב באייר והקדים וכתב בניסן שזה מוקדם גמור ופסול אבל כשקדמה כתיבתו וחתימתו לנתינתו זו היא שהכשירו ומשום דאית להו קלא ואמרינן לה אייתי ראייה אימת מטא גיטא לידך ודברים אלו ברורים הם בעיני ואיני רואה בהם שום פקפוק עכ"ל: סתם גט הבא לפנינו אנו תולין וכו' בפ"ב דגיטין (ד' יז.) אהא דאיתמר מפני מה תקנו זמן בגיטין ר' יוחנן אמר משום בת אחותו ור"ל אמר משום פירות ור' יוחנן מ"ט לא אמר כר"ל קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה ופירש"י עד שעת נתינה. הילכך זמן כתיבת גט לא מהני מידי דכי אתיא למטרף בעיא לאיתויי סהדי אימת מטא גיטא לידה והקשו עליו התוס' מדאמרינן בספ"ק דב"מ (יט.) מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ופריך ניחוש דילמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי וכו' ומשני כי אתיא למיטרף אמרינן לה אייתי ראייה אימת מטא גיטא לידך ואמאי קשה ליה ההיא ברייתא טפי מכל גיטין שבעולם אלא משמע דוקא בגט הנמצא דאיתרע בנפילה הוא דאמרינן אייתי ראייה אימת מטא גיטא לידך אבל בכל גיטין אמרינן מסתמא ביום שנכתב נחתם ונמסר וכן העלו הרא"ש והרשב"א והר"ן: גט שזמנו מאוחר כשר לגרש בו וכו' בפ"ב דגיטין אהא דאיתמר מפני מה תקנו זמן בגיטין ר"ל אמר משום פירות כתבו התוס' כדי שתדע האשה מתי נכתב ונחתם ולא תפסיד פירות עד שעת נתינה וא"ת גט מאוחר יפסל מהאי טעמא ובפרק גט פשוט (קס.) מוכח דכשר ואור"י דבמאחר אין הבעל מפסיד משעת חתימה אלא משעת הזמן דאין ראוי לגרש בו אפי' נתנו לה לאלתר ואין הגירושין חלין עד הזמן ותירוץ זה דר"י הזכירו הרא"ש והרשב"א והר"ן בפרק הנזכר וכתבו הרשב"א והרא"ש עוד שם שהראב"ד כ' דמאחר לגרש בו כשר לאלתר אלא שיש לבעל פירות עד זמן הכתוב בגט ויישבו הם ז"ל דהיינו דוקא כשנכתב הזמן מאוחר מדעת האשה אז מחלה פירותיה לבעל עד זמן הכתוב בגט והגט כשר כדן שטר מאוחר דכשר ואם נכתב שלא מדעת האשה תראה האשה גיטה בב"ד ויכתבו לה בב"ד שהיום נתגרשה וזכתה האשה בפירותיה עד שיביא הבעל ראייה שמדעתה נכתב הזמן מאוחר בגט ודברי הרשב"א נוטים לדעת הראב"ד אבל הרא"ש כתב ומ"מ מסתבר להחמיר כדברי ר"י דלא תהא מגורשת בגט מאוחר עד זמן הכתוב בו כדאמרינן בעלמא ב"ב (קלו.): זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאילו כתוב בו מהיום ה"נ הוי כאילו אמר לה ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו עד אותו זמן עכ"ל וק"ל להראב"ד היכי

מכשרינן גט מאוחר משום דליכא למיחש לפירות הא אכתי איכא למיחש לבת אחותו שתוציא את גיטה ותאמר קודם זנות נתגרשתי ואין זמנו של גט מוכיח שהרי ע"כ אנו רואים שהוא מאוחר וה"ל כגט שאין בו זמן וכמ"ש הר"ן ואיפשר דכתוב (ביה זמן) וכשידע אותו זמן א"א לחפות עליה כשר וכדמכשרינן בכתוב בו שבוע שנה חדש משום דאהני לשבוע דלקמיה ולשבוע דלבתריה וכמ"ש רבי בסמוך ומ"מ אי הוה ביה הפסד פירות עד זמן הכתוב בו הוה מיפסיל אפילו לרבי יוחנן משום דפירות שכיחי טפי מזנות לכולי עלמא והריב"ש בתשובה סימן קי"ז כתב בדין זה והרמב"ם בפ"א פסל גט המאוחר וכן נוטה דעת הר"ן בפ"ב דגיטין וכתב דמאי דמשמע בגט פשוט דגט מאוחר כשר איפשר דהיינו בגט חוב אבל לא בגט אשה וכן מה שאמרו בתוספתא דגט מאוחר כשר היינו גט חוב אבל גט אשה פסול הוא: וכתב עוד שאין לסמוך על מה שפסל נכתב ביום ונחתם בלילה אע"פ שעסוקים באותו ענין כ"כ בפרק ב' דגיטין (ית). אמאי דאמרינן התם כתובתיה דחייא בר רב איכתיב ביום ואיחתם בלילה וכו' עסוקין באותו ענין הוה דתניא אמר רבי אליעזר בר צדוק ל"ש אלא בשאין עסוקין באותו ענין אבל עסוקין באותו ענין כשר וסובר הרא"ש דברייתא דרבי אליעזר בר צדוק אמתני' דנכתב ביום ונחתם בלילה פסול איתמר דמיירי בגיטין וגם הרשב"א כתב וגט מוקדם כגון שנכתב ביום ונחתם בלילה אם עסוקין באותו ענין כשר וכדתניא הכא אמר רבי אלעזר וכו' והרמב"ם שכתב שהוא פסול לא נתברר לי טעמו וצ"ע עכ"ל ואיפשר דטעמא דהרמב"ם דס"ל דברייתא דר"א ב"ר צדוק לא קאי אגט אלא אשטרות הנכתבים ביום ונחתמים בלילה וכדפירש"י ושפיר איכא לפלוגי בינייהו דבשטרות דין הוא להכשיר בעסוקין באותו ענין משום דבקלא תליא מילתא כיון דמזומנים לחתום אית ליה קלא כאילו חתמו אבל בגיטין דאיכא למיחש משום בת אחותו חיישינן שמא תחפה על זנות דאותו יום וגם לפירות איכא למיחש דאע"ג דכל שעסוקין באותו ענין קלא אית ליה מ"מ לית להו ללקוחות לאימנועי מלקנות עד שידעו שנתן לה הגט דהא יש לבעל פירות עד שעת נתינה ומש"ה חיישינן שתטרוף מלקוחות שלקחו ביום הכתיבה פירות שלקטן הבעל או שלוחו בליל החתימה קודם שנתן לה הגט כנ"ל כתוב באורחות חיים נכתב ביום ונחתם בלילה פסול אבל אם נכתב ונחתם ביום אפי' לא נתן לה אלא לאחר ימים רבים כשר ואין לחוש בזה משום מוקדם והגיה הר"פ מיהו נהגו העולם להקפיד שינתן בו ביום רק מגט שאדם שולח לאשתו ממקום אחר דהתם לא איפשר עכ"ל וכבר נתבאר בסימן זה בדברי רבי כתב עוד הרמב"ם בפ"א מה' גירושין חתך ממנו הזמן ונתנו לה יתבאר טעמו

בסמוך: או שלא כ' שם היום אלא בשבת ראשונה וכו' בפ"ב דגיטין (שם) גרסי' דא"ל אביי לרב יוסף כתוב בו שבוע שנה חדש מאי א"ל כשר ומה הועילו חכמים בתקנתן אהני לשבוע דלקמיה ולשבוע דלבתריה דאי לא תימא הכי יומא גופא מי ידעינן אי מצפרא אי מפניא אלא ליומא דלקמיה וליומא דלבתריה ה"נ אהני לשבוע דלקמיה ולשבוע דלבתריה. ופירש"י כתוב בו. זמנו בשבוע פלוני של יובל ולא כתב אי זו שנה או כתב שנה ולא כתב חדש או כתב חדש ולא כתב שבת או כתב שבת ולא כתב יום מאי א"ל כשר לכתחלה: מה הועילו חכמים בתקנתם. הא לא מימנעו מלמיכתביה ניהליה: לשבוע דלקמיה. שאם זינתה תיהרג: ולשבוע דלבתריה. לפירות שאם ימכור בהם תוציא גיטה ותגבם ומשמע מדברי רש"י שכתב מה הועילו חכמים בתקנתם הא לא מימנעי מלמיכתביה ניהליה דרשאינן לכתבו לכתחלה מאחר דיש בו זמן אבל בדברי הרמב"ם יש לדון מדכתב כשר אם הוא כשנכתב כך אבל לכתחילה אין כותבין או דילמא דנקט כי האי לישנא משום דלאו אורחא דמילתא למיכתב הכי: וכ"כ בו היום גירשתיך וכו' בס"פ גט פשוט (קעב.) גמרא ב' אחים אחד עני וא' עשיר גט שיש עליו עדים ואין בו זמן אבא שאול אומר אם כתוב בו גירשתיך היום כשר דהיום ההוא יומא דנפק ביה משמע ולא כדדחו התם בגמרא דחשיב כאין בו זמן ואבא שאול מכשיר משום דס"ל כר' אלעזר דמכשיר באין בו זמן וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהלכות גיטין דכשר דהיום אותו יום שיוצא בו משמע והרי הוא כאילו כתב בו זמן של יום זה והאי גט נמי משמע דלרש"י רשאי לכתבו לכתחלה כיון דחשיב יש בו זמן ובדעת הרמב"ם יש לדון ואיני יודע היאך מכשיר חתך ממנו הזמן וכו' בפ"ב דגיטין א"ל אביי לרב יוסף הא דתנן ג' גיטין פסולין ואם נישאת הולד כשר מה הועילו חכמים בתקנתן כלומר דחד מהני ג' גיטין הוא יש עליו עדים ואין בו זמן וכיון דאם נישאת הולד כשר מה הועילו חכמים בתקנתן משום בת אחותו ומשום פירות אהני דלכתחלה לא תינשא גזייה לזמן ויהביה ניהלה מאי כלומר דלאחר שכתב בו הזמן חתכו ונתנו לה א"ל לרמאי לא חיישינן כלומר לרמאות גדול כזה שהוא ניכר ונגלה לא עבידי אינשי דעבדי ולא חשו רבנן להכי ודעת רש"י לפרש דכי מפרקינן אהני דלכתחלה לא תינשא היינו לומר דכיון שכן לא כתבי ספרי דדייני ולא חתמי ליה ומש"ה פרכינן גזייה לזמן כלומר תינח אי לא כתבי ביה זמן כלל דלא חתמי ביה סהדי אבל היכא דכתבו וחתמו ובתר הכי גזייה לזמן מאי ואהדר דלרמאות כזה לא חשו חכמים אבל לעולם גזייה לזמן דינו כגט שאין בו זמן שהוא פסול אבל דעת הרמב"ם כדעת ר"ח שפ"י לרמאי לא חיישינן וכשר וכתבו הרשב"א והר"ן שטעמא

דמפרשינן דמשום דמעיקרא אמרינן אהני דלכתחלה לא תינשא פריך גזייה לזמן ונישאת לכתחלה מאי ומהדרינן דלא חשו חכמים לרמאות גדול כזה דאם איתא דכי פריך גזייה לזמן מאי לא פריך אלא מדהולד כשר מאי קשיא ליה הא אהני דלכתחלה לא תינשא כדשני בגי' גיטין פסולין ומ"מ כתבו הרשב"א והר"ן שכדברי רש"י הוא הנכון וכבר האריך הרשב"א בטעם הדבר: בימי חכמי התלמוד היה דרכן למנות לשנות המלכים וכולי מפורש במשנה וגמרא ס"פ הזורק (ד' עט : פ:) ונחלקו הפוסקים לענין פסק הלכה וכתב הרא"ש דאין נפקותא האידנא בפסק זה דדוקא בימיהם שהיו העכו"ם מונים בשטרות לשנות המלכים כדאמרינן בפרק גט פשוט תקנו שגם ישראל יעשו כן משום שלום מלכות אבל האידנא לא קפדי וליכא שלום מלכות ונהגו למנות לבריאת עולם וכיוצא בזה כתבו התוס' ואם בזמן הזה אם מנה לבנין הבית או לחרבנו או לשם מלכות אחרת אף על פי שאין דרך אנשי אותו המקום למנות בו לא משמע מדבריהם דמיפסיל דאע"ג דתנן כתב לשם מלכות שאין הוגנת וכו' כלומר שאם היה במלכות זה וכתב לשם מלכות אחרת פסול היינו בזמנם שהיו המלכויות מקפידות ע"כ אבל בזמן הזה דאין דרכן להקפיד בכך כך לי לשם מלכות אחרת כמו לבריאת עולם אבל מדברי הרמב"ם בפ"א מהלכות גירושין שאחר שכתב וכבר נהגו כל ישראל למנות בגיטין ליצירה או למלכות אלכסנדרוס כתב ואם כי לשם מלכות אותו זמן במדינה שיש בה רשות אותו מלכות כשר משמע דלשם מלכות אחרת פסול ונראה שטעמו משום דאף ע"פ שאין המלכויות מקפידות עכשיו בכך אולי כשיראו שכותבין לשם מלכות אחרת יקפידו ויאמרו שהם מורדים כיון שמחשיבים למלכות אחרת יותר ממלכותם ולא דמי למה שכתב שנהגו לכתוב למלכות אלכסנדרוס דשאני התם דלא שייך לומר שהם מורדים כיון דכבר עבר מלכותו ולא נשאר לו שורש וענף ועוד דבמקום שנהגו ליכא למיחש וכמ"ש הוא ז"ל שם לשם מלכות שאינה מלכות אותה מדינה או לבנין הבית או לחרבן הבית אם דרך אנשי אותו המקום למנות בו כשר וא"ת אמאי פסק באם כתב בזמן הזה לשם מלכות אחרת משום שלום מלכות הא כיון דאין מלכויות מקפידות עכשיו ה"ל כמו במקום שדרך אנשי המקום למנות לשם מלכות אחרת דאפי' בזמן דקפדי מלכויות מכשרינן משום דכיון דחזינן דלא קפדא מלכות זה כשר י"ל דשאני התם שכיון דדרך אנשי המקום למנות כן ודאי ידעו בני מלכות זה ולא קפדי אבל כשאין דרך אנשי המקום למנות כן וזה בא עכשיו למנות לשם אותה מלכות דלמא כי שמעי בני מלכות זו יקפידו אפי' בזמן הזה להחשיבם כמורדים ואף ע"פ שלדעת הרמב"ם דפסל כתב לשם מלכות

אחרת גם בזמן הזה צריכין אנו לידע דיעות הפוסקים בכתב לשם מלכות אחרת לא ראיתי לכתבם משום דמילתא דלא שכיחא היא כלל לכתוב זולתי לבריאת עולם: אם דילג הסופר לבריאת עולם דקדקו התוס' והרא"ש בפ"ק דעכו"ם (י.) דכשר וכ"כ בשה"ת סימן קל"ו: אם דילג הסופר האלפים והמאות רק שכתב בכך וכך לפרט כתבו ג"כ הספרים הנזכרים דכשר וכתבו התוס' שר"ת עשה מעשה שכתב שטר בכך וכך לפרט ודילג האלפים וגם בריאת עולם ואע"פ שלא נזכר בדברי הספרים גט אלא שטר מדברי מהר"ר ישראל בכתביו סי' י"א משמע דה"ה לגט והכי מסתבר: אם כתב הכלל הגדול והפרט הקטן ודילג הפרט האמצעי כגון שכתב ה' אלפים וי"ז ודילג ומאתים כתב מהר"ר ישראל בכתביו סי' י"א דפסול ולא דמי להיכא דלא כתב האלפים או גם המאות משום דרגילות הוא למשבק כלל ולכתוב פרטא כדאמרינן בהדיא בגמרא וליכא למטעי אבל כה"ג אין רגילות למיכתב כלל אלפים ולדלג מאות ולחזור ולכתוב פרטא יסברו ודאי קודם מאתים שנה נכתב וכתב שאין לדמותו לתשובת הרא"ש שכתב רבי' סימן קכ"ו שמכשיר גט שכתוב בו ברביעי ד' ימים לירח שבט ויום רביעי היה כ"א לשבט דשאני התם שדברי הגט סותרים אלו את אלו וכדמסיים שם להדיא בתשובה ולכך הואיל ומוכח טעות הסופר מיניה וביה מוקמי הטעות שטעה בעיבור החדש אבל כל היכא שאין שום הוכחה מתוך הגט עצמו לא תלינן בטעות הסופר הואיל ומ"ש לפנינו אין בו שום טעות ואי משום דידוע לנו מבחוץ לפי רוב השנים דע"כ דילוג טעות יש כאן נראה דלא דמי למוכח מיניה וביה ובכתביו סימן י"ג כתב דאע"ג דאי חשבינן למפרע לשנה שקודם מאתים שנה לא נתכוון הימים בחדש ליום השבוע לא סלקא לן אליבא דהלכתא דליהוי מש"ה מוכח מתוכו דרובא דרובא לא ידעי חושבנא ובסי' כ' וסימן כ"א כתב שאע"פ שיש כמה צדדים להקל בנדון זה והוא דוחה אותם היינו להחמיר ולתת גט אבל להחמיר כולי האי דנימא תצא לא דכל כהאי גוונא לכולי עלמא לא תצא ובסימן כ"א כתב דאע"פ שיש לה בנים צריכה גט שני ולא חיישינן ללעז ובתשובה אחרת לו ז"ל מצאתי שכתב דין זה וסוף דבריו ע"כ נראה להצריכה גט כשר מבעלה הראשון ותשב תחת בעל השני ודעת הריב"ש בתשובה כדעת מהר"ר ישראל לפסול היכא דכתב כלל קמא ושבק לפרט מציעא והדר כתב לפרט בתרא משום דהוי מוקדם ולא דמי למה שהכשירו התוס' היכא דשבק כולהו כללי ולא כתב אלא פרטא: אם דילג ארבע ולא כתב אלא אלפים כתב המרדכי בפ"ק דעכו"ם בשם ר"י מוינא דכשר בדיעבד דסתם אלפים משמע שפיר ד' אלפים הואיל וליכא יותר מד' אלפים ואע"ג דמיעוט אלפים שנים בהא ליכא למפסל

הואיל ולא כתב אלפיים בבי' יודיין יש לנו לפרש אלפים הכתובים ארבעה ולהכשיר הואיל ולא נפיק מיניה חורבא ובכתבי מהר"ר ישראל סימן כ"ח כתב לחלק בין דין זה להיכא דכתב לכללא קמא ושבק פרטא מציעא והדר כתב לפרט בתרא דפסול כמו שכתבתי בסמוך :

סימן קכח - שצריך להזכיר בגט מקום דירת הבעל ואשה ועדים

צריך להזכיר בגט שם המקום שהעדים עומדים שם וכו' בפי' הזורק (דף עט :) שנינו היה במזרח וכתב במערב וכתב במזרח תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ובגמרא (דף פ.) היה במזרח וכתב במערב מאן אילימא בעל היינו שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה אלא לאו סופר וכתב הרא"ש דהא דקאמר אלא סופר לאו דוקא אלא משום חששת העדים דצריך לכתוב בשטר שם העיר שהעדים חותמין בו אפילו נכתב בעיר אחרת וגם המרדכי כתב ושמה י"ל דבסופר ליכא קפידא דמאי חששא איכא אלא פסול הוא משום עדים דרגילות הוא דמקום שהסופר שם שם עדים חותמים ורב נמי דאמר לספריה לא חשש אלא משום עדים וכ"נ שהוא דעת הרמב"ם שכתב בפי"א מהלכות גירושין גט שיש עליו עדים ואין בו זמן וכו' או כתב את הגט בירושלים וטעה וכתב בלוד כל אלו פסולין עד שיחתמו בו בזמן כתיבתו ובמקום כתיבתו ומדנקט במקום כתיבתו חתימה לחוד ולא כתב עד שיכתב ויחתם במקום כתיבתו משמע דאמקום חתימת עדים לחוד הוא דקפדינן וכדברי הרא"ש אבל בספר התרומה כתב הסופר שכתב למנין שאנו מונין כאן יש לכתוב מקום שעומד בשעת כתיבת הגט כדתנן היה במזרח וכתב במערב פסול ומוקי לה בסופר וכתב עוד ונראה כ"ש שצריך שיעמדו שם העדים במקום שכתוב הגט בשעה שחותמין בו כי אם לא יהיו העדים שם אתי למימר אחרים חתמו בשמם ומזוייף הוא שהרי לא היו שם וכ"כ בסמ"ג וכ"כ הגה"מ בפי"א מה' גירושין והמרדכי אע"פ שבפרק הזורק כתב כדברי הרא"ש וכמו שכתבתי בסמוך בפרק השולח כתב אבל הסופר שכותב מנין שאנו מונין בו כאן יש לו לכתוב מקום שעומד בשעה שכותב הגט אע"פ שאינו מקום דירתו כדתנן היה במזרח וכו' ומוקי לה בסופר עכ"ל וזהו

כדברי בעל התרומה וכן משמע גם כן שהוא דעת התוס' שכתבו בהזורק גבי כי יתביתו בהיני כתובו בהיני וכו' שמא גט מאוחר אינו כשר אם אינו לבסוף באותה העיר ביום שכתוב בגט הסופר והעדים ומשמע מפשט דבריהם דתרוייהו בעינן ואע"ג דבמתני' תנן אהיה במזרח וכתב במערב וכו' תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה לא כתבו הרמב"ם וגם רבינו דהוי אלא פסול וטעם הדבר יתבאר בסמוך בס"ד: שינה מקום עמידת העדים כתב ר"ח שאם נשאת וכו' שם בגמ' (דף פ.) א"ר אבא אמר ר"ה א"ר זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר ומודים חכמים לר"מ שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שהולד ממזר וכתבו התוס' שר"ת פירש דלאו אשלוס מלכות קאי מאי דאמר רבי אבא זו דברי ר"מ אנא אהיה במזרח וכתב במערב ולפי זה קי"ל כרבנן דאמרי הולד כשר כלומר ולכתחלה לא תינשא וזהו דעת הרמב"ם שכתב בפ"א דפסול ובפ"י כתב דכל מקום שכתב פסול אם נישאת לא תצא וכן דעת הרי"ף לפי דברי הר"ן וכתב רבי ירוחם בח"ב והר"ן בהמגרש שכן דעת רבינו האי ז"ל וכתב הרא"ש שר"ח כתב דהלכה כר"מ בהיה במזרח וכתב במערב מדחזינן לרב ולרב הונא דחיישו להכי כלומר דאמר לספריה כי יתביתו בהיני כתובי בהיני אף ע"ג דמימסרן לכו מילי בשילי משמע דאיהו מפרש מילתיה דרב אשלוס מלכות ומה שפסק כר"מ משום דרב הונא ורב חיישי להכי אין נראה לי ראייה דגם רבנן מודו דלכתחילה איכא למיחש ורש"י פירש דזו דברי ר"מ אשלוס מלכות קאי וכתב הר"ן דלכאורה הכי משמע שהוא דעת הרי"ף וגם הרא"ש והרשב"א כתבו שמדברי הרי"ף נראה שהוא מפרש כפירש"י וכתב הרא"ש דבהיה במזרח וכתב במערב לדברי ר"ת הולד כשר אבל לא תינשא ולר"ח הולד ממזר ולשאר מפרשים רבנן לא מודו לר"מ אלא בשינה שמו אבל היה במזרח וכתב במערב מכשרי רבנן לגמרי עכ"ל משמע מדבריו דלפירש"י הא דאמר זו דר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר לא קאי אלא לשלוס מלכות דוקא כלומר דבהא הוא דפליגי רבנן לומר הולד כשר ולכתחלה לא תינשא אבל בשאר בבי דמתני' פליגי עליה לומר דאפי' לכתחלה תינשא דמדאמר בשלוס מלכות אמרי רבנן הולד כשר כלומר ולכתחילה לא תינשא ש"מ דבשאר בבי לית להו האי סברא וא"א לומר דס"ל באינך בבי כר"מ דא"כ מאי ומודים שאם שינה שמו ושמה הא בכולהו בבי נמי מודים הילכך ע"כ לומר דבאינך בבי מכשרי לגמרי לומר דתינשא לכתחילה ונשאר לנו לבאר דעת הרמ"ה דלכאורה משמע דסבירא ליה כר"מ וא"כ היאך כתב שהולד כשר מהשני הא לר"מ הולד ממזר מזה ומזה ונראה לי דאע"ג דר"ח והרמ"ה השוו מדותיהם לפסוק כר"מ מ"מ בפירוש דברי ר"מ פליגי

דלר"ח כי אמר בגמרא דסבירא ליה לר"מ דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר היינו לומר שעשאוהו ממזר גמור כממזר של תורה ומותר בממזרת והרמ"ה סבר דלא עשאוהו כממזר של תורה ולא הוי אלא ממזר דרבנן ואסור בממזרת ולפיכך הולד כשר דקאמר הרמ"ה לאו כשר ממש קאמר אלא לומר שאסור בממזרת ומ"ש אבל מן הראשון הוי ממזר היינו לומר שאם החזירה ראשון בלא קבלת גט משני הולד ממזר שא"א גמורה היא דהא תפסי בה קידושי שני ולפי"ז מ"ש רבי' ולא נהירא לא"א ז"ל קאי למה שפסקו כר"מ שהרי כתב הרא"ש שאין נ"ל ראייה לפסוק כר"מ דמדאמר להו רב לספריה וכולי גם בהמגרש גבי ג' גיטין פסולין כתב בהדיא דלא קי"ל כר"מ ועי"ל דהרמ"ה פוסק כחכמים שאומרים הולד כשר וס"ל דנהי דהולד כשר מ"מ אם נישאת תצא ואם החזירה ראשון בלא קבלת גט משני פשיטא דממזר גמור הוא ולפי זה מ"ש רבי' ולא נהירא לא"א הרא"ש קאי לר"ח ולהרמ"ה ולא מחד טעמא דלא נהירא ליה דר"ח משום דהרא"ש סבר דלא קיימא לן כר"מ ולא נהירא ליה דהרמ"ה משום דסבר דאם נישאת לא תצא וכמבואר בדבריו בפרק המגרש אמתני' דג' גיטין פסולין: וכותבין שם מקום הבעל והאשה כתב הרשב"א בהשולח אמתני' דבראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה פירוש צריכין לכתוב בגט אף שם העיר שהיה הוא והיא ממנה כלומר בגליל מתא אנא פלוני שמארץ יהודה וכדמשמע בהזורק וביבמות וכ"כ הרא"ש ג"כ שם: ואם יש לה ב' שמות וכולי זה נלמד משם האיש והאשה יתבאר בסימן שאחר זה: וכתב הרמ"ה כשמגרש בעירו וכו' ואם רגיל בשני מקומות וכו' זה נלמד מדתנן בפ"ק דבתרא (ז:) כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר י"ב חדש וכו': ואם קנה בית דירה וכו' ג"ז שם קנה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד ולא ידענא אמאי פשיטא ליה טפי דכששהא בעיר י"ב חדש נחשב כאנשי העיר לקרוא מקום דירה טפי משקנה בית דירה דהא בקנה בית דירה נמי תנן דהוי כאנשי העיר מיד ואפשר דאף ע"ג דתנן קנה בית דירה חשיב כאנשי העיר מיד איכא למימר דהיינו לישא בעול עם אנשי העיר מפני שהמס מוטל על הבית אבל לא יחשב מפני כך שזו עיר דירתו לענין גט דהא כמה אנשים יש להם בתים שלא במקום דירתו אבל כששהא שם י"ב חדש ודאי דלכל מילי חשיבא עיר דירתו דהא מקמי הכי חייב בקצת דברים וכששהא י"ב חדש חייב בכולן וכדתניא בספ"ק דבתרא (ח.) ל' יום לתמחוי ג' חדשים לקופה ששה לכסות תשעה לקבורה י"ב לפסי העיר וכיון דכששהא י"ב חדש חייב לשאת בכל עולי העיר אלמא עיר דירתו חשיבא לגמרי ומ"ה פשיטא ליה

דבשהה י"ב חדש חשיבא עיר דירתו ובקנה בית דירה מספקא ליה: ולכך טוב לכתוב וכל שום אחרון וכו' אתחלת דבריו קאי שכתב ואם יש לה ב' שמות יכתוב שממקום עיר פלוני וכל שום וחניכה דאית לה כלו' דכיון דכשיש לה ב' שמות צריך לכתוב וכל שום לכך אפי' כשאין ידוע שיש לה ב' שמות טוב לכתוב וכל שום משום שמא יהיו לה ב' שמות: ומן הדין היה צריך לכתוב שם העיר של הלידה וכו' נ"ל שכל זה הוא מדברי הרמ"ה ומשמע ליה דלא הוזכרה מקום הלידה לא במשנה ולא בגמרא משום דחיישינן שמא יטעה אבל מן הדין היה צריך לכתבו: ומ"ש ואם כתב ולא טעה כשר לאו לגופיה איצטריך אלא לדיוקא הא אם טעה בה פסול א"נ לגופיה נמי איצטריך דלא תימא כיון שלא נזכר מקום הלידה בדברי חכמים כשכתבו הוי כמשנה ממטבע שטבעו חכמים וגט פסול מיהא הוי קמ"ל: וא"א ז"ל כתב שאין צריך לכתוב אלא שם מקום עיקר דירתו וכו' עד סוף הסימן הכל דברי הרא"ש בפסקיו בפרק הזורק וכ"כ שם התוס' והר"ן שאין צריך לכתוב לא מקום הלידה ולא מקום העמידה ושם טעה ושינה מקום הלידה כשר וכן כתוב בסמ"ג ובהגהות מיימן פ"ב מהלכות גירושין וגם בספר התרומה כתב שאין לכתוב מקום הלידה ולא מקום העמידה וגם במרדכי פרק השולח כתוב כשנכתב מקום הדירה ולא מקום הלידה מעולם לא שמענו קורא תגר ופוצה פה אבל בשינה מקום הלידה כתב המרדכי שם שראבי"ה פוסל ע"פ אביו ומ"מ נראה שדעת המרדכי מסכמת להכשיר שכתב אחר זה ושוב מצאתי שהתוספות פסקו דאפי' שינה מקום הלידה שהוא כשר דיעבד ובסה"ת לא הזכירו שינה מקום הלידה ולא ידעתי למה מאחר שהתוספות כתבו שר"י הכשיר הלכה למעשה אבל הרשב"א כתב בתשובה על אשה שנולדה בנרבונה ונתרבתה במרסילי"א וכתב בגט שנולדה במרסילי"א שאף את"ל שאין שם עירו ושם עירה מעכב מ"מ במשנה ודאי פסול דהא קתני בהזורק שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכו' וכשתיקן ר"ג שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו איפשר שג"כ תיקן במקומותיהן שצריך להזכיר בגט כל המקומות שדרו בהם דירת קבע וכן אנו נוהגים בגט והנדון שלפנינו שינה שם עירה הוא כיון שהזכיר שנולדה במרסילי"א ולא זהו מקום שנולדה שם ושיתוף שם לידה אינה ענין לגיטין כי אין אנו משתמשים בשימוש שמות בגיטין אלא בשם אשר הונח בראשונה. וכתב הריב"ש בסימן שיי"ד כל אלו הסברות וכתב שלא דברו הראב"ד והרשב"א אלא בשלא כתב כלל שם עירו ושם עירה לא מקום דירתו ולא מקום לידתו אבל בנדון זה שנכתב מקום לידתו פשיטא דכשר דהא ליכא חששא לשני יוסף בן שמעון וניכר מתוך הגט מי הוא המגרש ואחר כך

כתב וכבר ראיתי הרבה גיטין הבאים ממרחק שיש מהם שכתוב בהם שם הדירה ויש מקום הלידה ויש מקום העמידה ואיני חושש לדקדק עליהם כל שלא שינה לפי שאני סומך על הסופר והעדים שכתבו הברור להם יותר או כפי מנהג מקומם עכ"ל ובסוף סימן זה אכתוב תשובת הר"ן על דין זה שכתב מקום הלידה ולא כתב מקום הדירה. אם שינה מקום העמידה משמע מדברי הספרים הנזכר שדינו כשינה מקום הלידה וכשר דכל שא"צ לכתבו אם כתוב בשינוי כשר ובדברי סמ"ג מפורש יותר שכתב שלא היה יכול להעמיד מתניי' דהיה במזרח וכתב במערב בבעל ולומר ששינה מקום עמידתו ביום כתיבת הגט משום דפשיטא ליה שאין לחוש בענין הבעל כי אם בשינוי עיקר דירתו אבל בספר התרומה נראה דספוקי מספקא ליה ואיפשר שאף על פי שיפסוק בשינה מקום הלידה להכשיר כדברי התוספות מספקא ליה בשינה מקום העמידה משום דלא דמי למקום לידה דשינוי מקום העמידה הוא ניכר יותר משינוי מקום הלידה וכתב מהרי"ק בשורש ק"ו שבשינוי יש פוסלין אפילו בדבר שאילו חסרו אינו נפסל בכך ונ"ל שעל בעל התרומה נתכוון. והיכא דלא כתב מקום הדירה הנה הרא"ש כתב בהזורק דכשר וכמ"ש רבינו וגם רבינו ירוחם כתב בח"ב להכשיר בשם התוס' וכ"נ שהוא דעת סמ"ג שכתב וכ"כ רבינו יחיאל גם על עיקר הדירה אם אינו ידוע בודאי אל יכתבוהו כלל וכ"כ הגהות מיימון בפרק ב' מהלכות גירושין וכן דעת בעל העיטור אבל הראב"ד פוסל והרשב"א מסתפק בו וכמ"ש הרב המגיד בפ"ג מהלכות גירושין ובתשובה כתב יש מגדולי המורים פוסלים ויש מכשירים ויש לחוש לדברי הפוסלים ובתשובה אחרת בח"א סימן אלף רי"ג כתב אף על פי שבעל העיטור כתב שאין שם עירו ועירה מעכב בגט אנו אין לסמוך אלא על דברי הראב"ד שהוא רב מובהק והמרדכי בפרק השולח כתב בשם ר"י להכשיר והביא ראיות לדבר ואח"כ כתב ואף על גב דאמר לעיל שאם דילג שם העיר כשר וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ודאי לא נעשה מעשה כי ר"ת פוסלו ואם מת חולצת ולא מתייבמת ודעת הכלבו וספר מצות קטן להכשיר שכתבו וז"ל ועכשיו שאין אנו יודעים עיקר דירתם כותבין מקום עמידתן בשעת כתיבת הגט ואם כותבין גט לאיש לשלוח לאשתו שהיא במקום אחר אין כותבין מקום האשה כלל וכתב מהר"ר ישראל בכתביו ס"י קמ"ב מקום הדירה שנהגו לכתוב כל הקדמונים אפילו אותם שלא הנהיגו לכתוב מקום הלידה כדאיתא להדיא במרדכי אע"פ כן אנו בכל גבולינו ובדורותינו אין נוהגין כך לכותבו כדכתוב בהג"ה במיימוני בשם ספר המקצועות שאם אין ברור לו לא יכתוב כלום והאידנא אנו גולים ומטולטלים ומקום דירתנו מרופה

בידינו ולכך אין כותבין אותו עכ"ל : כתב בתשובת הרשב"א וז"ל ולענין מה ששאלת מפני מה אנו צריכין לכתוב בגט אני פלוני שנולדתי במקום פלוני דע שכ"כ בטופסי גיטין שבחבורי רבותינו הצרפתים וכ"כ מקצת רבותינו וכ"מ מדאמרינן ביבמות (קטו :) בקלניא מתא אנא אנדרנילאי נהרדעא ותנן בהזורק היה במזרח וכתב במערב וכו' מאן אילימא בעל וכו' אלמא מזכירין בגט פלוני שממקום פלוני מלבד מה שכותבין שם מקום הכתיבה ולפי מ"ש בירושלמי משמע שאם נולד במקום אחר ודר במקום אחר ועוד עקר דירתו משם והלך ודר במקום אחר שצריך לכתוב שם שלשתן שהרי השוו במשנתנו שם עירו ושם עירה שמו ושמה ובשמו ושמה גרסינן בירושלמי מתני' בשהיה מיהודה וכתב לגרש בגליל וכולי אמר רב יוסף אם כתב לו מקום אחר צריך להזכיר שלשתן ומכאן נראה שיצא לראשונים מה שאמרו וכתבו בטופסין עכ"ל ובתשובה אחרת ח"א סימן אלף רל"ט כתב מה ששאלת אם הוא בשעת הגירושין בהיני ובתחלה היה דר בשילי אם הוא צריך להזכיר בגט העיר שהיה דר בה קודם לכן או די במה שהוא מזכיר העיר שהוא דר בה עכשיו תשובה מדברי התוס' והירושלמי נ"ל שהוא צריך להזכיר כולן כמו שצריך כל השמות שיש לו בכל מקום ומקום עכ"ל : והיכא דשינה שם עיר דירתן משנה שלימה שנינו בהזורק שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואמרינן בגמרא מודים חכמים לרבי מאיר שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שהולד ממזר וכתבו התוס' דלא שינה ממש אלא שיש לאותה העיר שני שמות בשני מקומות : וכתב הריב"ש בתשובה ס"י נ"ז מ"ש בגט אנת פלונית הדרה במקום תלמסאן והיא לא היתה דרה שם בשעת כתיבת הגט וגם לא עתה חזרתה על כל צדדי ההיתר לבד זה מצאתי שנאמר שהדרה בתלמסאן פירושו שהיתה דרה מקדם ומלת הדרה היא מלעיל כלשון (רות ב) השבה עם נעמי והאריך בזה וכתב שנשא ונתן עם חכמי הדור ורבי דוראן נטה להקל והר"ר יצחק בונשטרוק היה חוכך להחמיר ומפני החומר שיש בשינה שמו ושמה וכו' איני רוצה לסמוך על דעתי אמנם אם יראה בעיניך עם משכילי עירך שאיפשר לסמוך על זה לחוש לעיגון האשה עשו כטוב בעיניכם ואע"פ שכל שיש בגט לשינות מסופקים הגט פסול כבר כתבתי שזהו כשהבעל מערער גם בכאן אם יבא הבעל ויערער לומר שלשינוי שם עירה נתכוון תצא אבל מכל מקום אין מונעין אותה מלהנשא והיא תחוש לעצמה דומיא דהמביא גט בא"י וכו' כתב הר"ש בן הר"ש בר צמח אם כתב שם עירו ועירה בבלבול כגון שבמקום תוני"ס כתב תנס פסול ואם אינו נקרא יפה הרי הוא כמי שאינו כתב המרדכי בפרק השולח ומקום

הדירה אין לכתוב אא"כ נתיישב בעיר לי יום כדמפרש בהשותפין (ח.)
ואם יצא ממדינה למדינה אחרת אחר אחרון אני בא כך פסק ראבי"ה עד
כאן לשונו ונראה לי שאין זה סותר למה שכתב רבי בשם הרמ"ה שהרגיל
בשני מקומות כותבים מקום עיקר דירתו והוא אותו שדר בו י"ב חדש
דשאני התם דרגיל לדור בשני המקומות הילכך לא מקרי עיקר דירתו עד
שידור בו י"ב חדש אבל היכא שנעקר ממקומו הראשון ובא לקבוע דירתו
במקום זה בלי יום סגי שהוא חשוב כבני העיר לתמחוי כדאיתא בפרק
קמא דבתרא: במתא פלונית כן נוהגין לכתוב בין שהוא עיר גדולה בין
שהיא עיר קטנה וכ"כ בהלכות גט דמרדכי והביא ראיה ששם מתא שייך
בין בכפרים קטנים בין בעיירות גדולות ויש כותבין במגרש פלוני וכתב
המרדכי בהמגרש שהשיב ריצב"א כי אשר נהגו לכתוב מגרש אפי'
בעיירות גדולות כגון טריו"ש ואף על פי שלשון מגרש הוא קרקע
שסביבות העיר כדכתיב מגרשי העיר אשר סביבותיה כדאמר סוטה (קז:)
אלף אמה מגרש ממה שנהגו כך אני אומר שכך ר"ל במגרש פלו' אשר אני
עומד בה והרי עיר בכלל תוך המגרש שהרי המגרש מקיפה ונראה שלכך
נהגו לכתוב כך לפי שפעמים דר בבתים שבולטים ויוצאין חוץ לעיר
ובלשון בני אדם אין שם העיר עליהם ומלשונם שכתב מגרש הכל בכלל
ומנהג כשר הוא עכ"ל ויש כותבין במדינה פלוני וכתב בהלכות הגט
דמרדכי שכן נמצא בטופס ראבי"ה ואע"פ שי"א שמדינה פירוש מחוז וכן
דעת המתרגם שתרגם כ"ז ומאה מדינה קכ"ז פלכין הראבי"ע בפ"י דניאל
על פסוק ודניאל בעא מן מלכא ומני על עבידתא דמדינת בבל לשדרך
מישך ועבד נגו כתב י"א כי מדינה שם מחוז א"כ איך היו לאחשורוש
קכ"ז מדינה ומלך שיש לו יי הוא מלך גדול וכתוב (קהלת ה) וגזל משפט
וצדק תראה במדינה שהטעם עיר המלוכה וכתוב (עזרא ה) ליהוד
מדינתא לבית אלהא רבא ועוד (דניאל ח) ואני בשושן הבירה אשר בעילם
המדינה ואם עילם מחוז למה לא אמר במדינת עילם כאשר פירשו
במדינת בבל וגם הרד"ק עם שהוא מסכים שפירוש מדינה מחוז מ"מ
סובר שג"כ על עיר אחת יפול שם מדינה שכתב בשרשים וז"ל מדינה
ומדינה ככתבה ידוע והיא כולל ערים רבים וכן בעילם המדינה או היא
פעם כלל פעם פרט עכ"ל ובפ"י הגט למהר"ש בר צמח שיש מקומות
בספרד ובאשכנז כשהעיר גדולה כותבין במדינה פלונית בגלילות צרפת
אינם נוהגים כן דמשמע לשון מדינה ארץ אחת כמו צרפת ע"ד לשון לעז
הלועזים מדינה פייש אמנם מביאים ראיה לדבריהם שמצינו עיר גדולה
נקראת מדינה והביא כמה ראיות וכתב שאולי ע"כ לא נהגו בגלילי צרפת
דלא ידעו שיעור עיר להקרא מדינה אם כביתר או כאנטוכיא או כיוצא

באלו וכתבו מתא דמפקא מכרך ומפקא מכפר כמו שאמרו במתא מחסיא בפ"ק דכתובות (ד.) (והמנהג הפשוט לכתוב מתא ולא לכתוב לא מגרש ולא מדינה ונכון הוא דלית ביה ספיקא כמו במגרש או מדינה וכן כתוב בטופסי המתברים ולענין להקדים שם העיר למלת מתא כגון שיכתוב בפלוני מתא או להקדים מלת מתא לשם העיר כגון שיכתוב במתא פלוני כתוב בהגהות מרדכי דאין קפידא מדאמרינן בהאשה שלום (קטו : קטז). (בסורא מתא בצד קלניא מתא אם יש לעיר שתי שמות כתב רבינו בשם הרמ"ה שאם שולח הגט למקום אחר צריך לפרט שניהם וכשיכתוב השם הב' יכתוב דמתקרי כך או דמתקריא בלשון נקבה דעיר לשון נקבה היא כמו העיר הזאת כ"כ מהר"ר ישראל בכתביו סימן קפ"ה : נוהגים לכתוב שם נהר שבעיר פלוני מתא דיתבא על נהר פלוני ומן הדין לא היה צריך להזכיר הנהר כדאשכתן בההיא גיטא דאשתכח בנהרדעא והוה כתוב ביה בצד קלניא וכו' והיה בהם נהרות ולא הזכירם וכמו שכתב בהגהות מיימון בתשובה דשייכי לספר נשים ואין כותבין שם הנהר אלא משום סימן שלא לטעות בעיר אחרת ששמה כשמה וכ"כ הר"ן בתשובה שאכתוב בסימן זה וכ"כ המרדכי בהשולח וגם בהגהות וגם הרא"ש כתב בתשובה בכלל מ"ה סימן כ"א ועוד שאלת גט שבא ממקום אחר ולא היה כתוב בו שם הנהר אם יש שום חשש בדבר דע כי אין חשש בכתיבת שם הנהר וכ"כ בתשובת ה"ר יהודה בנו מה שלא כתבו שם הנהר בגט אין לפוסלו בכך וכמדומה שפה טוליטולי אין כותבין שם הנהר בגט עכ"ל: אם יש בעיר ב' או ג' נהרות כתוב בכלבו שצריך לכתוב כולם דיתבא על נהר פלוני ופלוני ופלוני וכן כתב בהגהות מרדכי בפרק מי שאחזו ובהגהות מיימון בפ"ד בשם סמ"ק דיתבא על נהר פלוני בחד יו"ד דתיבה א' היא במקום היושבת כ"כ התוס' והרא"ש בהמגרש (פה :) גבי הא דאמר אביי האי מאן דכתב גיטא לא לכתוב ודין וכו' וכ"כ בהלכות הגט דמרדכי ובכלבו ואם כתב אותו בשני יודיין די יתבא נראה דכשר : אם הנהר רחוק מהעיר יותר מהתחום ובני העיר מסתפקין ממנה להוליך שם הסוסים וללבן הבגדים כתב הכלבו שצריך לכתבו כיון שספוק העיר ממנו ומדברי תשובת רשב"א שכתבו הגהות מיימון בתשובות דשייכי לספר נשים נראה שחולק בזה שכי' וז"ל נהר שהוא חוץ לעיבורה של עיר קרוב לתחום שבת אם מספקים מן הנהר לכל תשמישן למשרה ולכביסה ולטחון בריחים כותבין שם הנהר ואם לאו לא יכתבו כלל דיתבא על הנהר פלוני מיהו נראה שנהר שהוא בתוך התחום וכתבוהו בגט אפילו הוא חוץ לעיבורה של עיר לא חשיב בהך שינה שם עיר כדאמרינן בגמרא (ר"ה ל. (קרובה פרט ליושבת חוץ לתחום משמע דיושבת תוך התחום כוותיה

חשיב ואפ"י חוץ לתחום אם נראה עמה לא חשיב שינה כדמשמע בפ"ק דמגילה (ד:) ובדוכתי אחרינא עכ"ל הרי דכל שהוא חוץ לעיבורה של עיר אם אין מסתפקין ממנו לכל תשמישן אין כותבין אותו לכתחלה ואם היה חוץ לתחום ואינו נראה עמו בדיעבד נמי פסול ומשמע דאפ"י במסתפקין ממנו פסול ומהר"ר ישראל בכתביו סי' קמ"ב כתב תשובת רשב"א משמע דהכי ס"ל ודלא כדברי הכלבו ומשמע מדברי מה"ר ישראל דלדעת רשב"א כשהנהר חוץ לעיבורה של עיר אם מסתפקים ממנו לקצת תשמישם אין כותבין אותו עד שיסתפקו ממנו לכל תשמישם וכתב עוד מהר"ר ישראל על תשובת רשב"א וז"ל וסיום דבריו שהראיות שהביא לא הביאם לראיה גמורה אלא לדמיון בעלמא אלא הסברא היה נראה לי כך עכ"ל כלומר דכל שהוא חוץ לעיבורה איפשר שאינו נחשב מהעיר אף על פי שמסתפקין ממנו ובודאי שהראיה שהביא לנהר שהוא חוץ לתחום אלא שהוא נראה עם העיר ליתא לדעת הרמב"ם והטור והר"ן שהם מפרשים דאינה נחשבת עם העיר ואע"פ שנראה עמה אפ"י היא תוך התחום דוקא ובהג"ה מרדכי פרק מי שאחזו כתוב י"מ שצריך לכתוב כל הנהרות שבתוך תחום העיר דכל תוך תחום העיר הוי בכלל העיר וראייתו מפי' כל הבשר (קי.) אך בפרק הנודר מן הירק (נו:) לא משמע כן אלא דוקא תוך עיבורה של עיר הוי כתוך העיר ומשמע לי דאפילו במסתפקין ממנו קאמר ונהר שמסתפקין ממנו לצורך כרמים כתב מה"ר ישראל בכתביו סי' קמ"ב דלא מיקרי משום הכי תשמיש העיר דאין בני העיר יוצאים שם בשביל הנהר אלא בשביל הכרמים ואם אגב זה שותים ממנו מיקרי בשביל כך תשמיש העיר דלא דמי לטחינה וכביסה ומשרה שבני העיר הולכים אל הנהר בשביל תשמישן אלו: נהר שהוא חוץ לעיר וסיפוק העיר בתוך העיר כתוב בכלבו דאפ"י צריך לכתבו ול"י דאין לכתבו אף הוא חוץ לעיבורה של עיר וכתשובת הרשב"א שכתבתי בסמוך: כתוב בתשובת מהרי"ל עיר שניתוסף בה נהר וקא חייש ללעז גיטין הראשונים נראה דאין לחוש וראיה מדגרסינן בשילהי במה מדליקין (לו:) ופי' לולב הגזול (מד.) בבל בורסיף בורסיף בבל למאי נ"מ לגיטי נשים ופירש"י בחד דוכתא לענין שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה וצריך לכתוב שם של עכשיו אלמא דליכא לעז ועוד דאין כ"כ נפקותא בענין הנהרות כמו שכתב רבינו שמחה בתשובה שבמיימון שאפילו שינה כשר הילכך אם הנהר החדש מסתפקין ממנו ספיקא הוה ותדיר נכון להזכירו ואם נהר קטן הוא וכותבין באותו העיר על מי מעיינות או על מי נהרות הוי האי נהר בכלל כמו פה בעירנו נהר אומב"ך יש כמה וכמה תשמיש עליהם כביסה וצביעה וריחים ואפ"י כלולה במי

מעינות וכן נהר דונאוויי שישנו פה ועוד דכהאי גוונא שמוסיפין לשופרא דשטרא לא שייך לעז עכ"ל וראיתי נוהגים ביושבת על חוף הים לכתוב ועל כף ימא מותבא ולא ראיתי שנזכר זה בשום ספר ועיר שסיפוקה ממי בארות כותבין על מי בארות ועיר שסיפוקה ממי מעינות כותבין מי מעינות ובחד יו"ד כ"כ בהל' הגט דמרדכי וגם הכלבו כתב דמעינות בחד יו"ד : ואם יש בעיר בארות נובעים וכתב דיתבא על מי בורות כתבו הגהות פ"ג בשם התוספות דכשר שאע"פ שנובעים מיקרי שפיר בורות כדאיתא גבי בור היחיד בפ' עושין פסין. ואם יש מעיין רחוק מהעיר יותר משני מילין ואין קרוב יותר מזה וכל העיר מליאה בארות כתב מהרי"ק בשורש ק"ו דדבר פשוט הוא שאין לכתוב בארות ולא מעינות ואם יכתבו מעינות הוי גט פסול לדברי פוסקים גדולים עכ"ל ונ"ל שמ"ש שאין לכתוב טעות סופר הוא ויש להגיה שיש לכתוב בארות ומ"מ בטעם הפיסול סתם דבריו ולא פי' אם הוא מפני שהמעיין רחוק אבל אם היה קרוב היה מכשיר או אם הטעם מפני שרוב סיפוק העיר היה מהבארות וא"כ אפי' היה המעיין בתוך העיר היה פוסלו או אם הטעם מפני שכתב מעינות לשון רבים ואינו אלא מעיין ומצאתי כתוב בקונט' בשם מהרי"ק וז"ל בענין מי סיפוק העיר אע"פ שיש פוסקים שיש לכתוב כל מימי הסיפוק מהעיר מ"מ הפוסקים האחרונים הסכימו שלא לכתוב כי אם רוב ספוקי העיר אם בארות אם מעינות גם נמצא כתוב בשם ר"פ ור"י מקורויל שלא לכתוב כלל לא בארות ולא מעינות כי אם הנהר אם העיר יושבת על הנהר פן יבא לטעות לכן טוב שלא לכתוב כי אם רוב סיפוקי העיר היכא שהאחד מהם מן הבארות או המעינות הוי רובא דרובא ואידך הוי מיעוטא דמיעוטא כמו אם עשר הידות שותים מי באר והעשירית מי מעיין או בהיפך היה ראוי לכתוב מי בארות ועל מי מעינות כי אם לתפוס רובא דרובא ולהניח מיעוטא דמיעוטא מאחר שכתבו הפוסקים האחרונים שלא לכתבם כלל ולכל הדעות אם לא נכתב כלל כשר ואם היה כותב על מי בארות או על מי מעינות ולפי האמת לא תחשב יושבת על מי בארות או מי מעינות כאשר אין מסתפקין מהם כי אם מיעוטא דמיעוטא איכא למיחש לפסול הגט לדעת מקצת פוסקים דנראה כמזוייף מתוכו שהרי בסיפוק תליא מילתא כמ"ש המרדכי אם כן פשיטא שיש למנוע מלהכניס עצמו באותו ספק אלא יכתוב רוב הסיפוק ויניח המיעוט עכ"ל ודברי הפוסקים האומרים לכתוב כל מימי הסיפוק והמונעים מלכתוב בארות ומעינות בעיר שיש בה נהר הלא הם כתובים בהגהות מרדכי בסוף גיטין : ועיר שאין בה אלא בורות ואגמים כתוב בהגה"מ בפ"ד בשם סמ"ק שלא יזכירם כלל שלא לחלק בין גיטין

שנכתבו קודם שנעשו לנכתבו אחר שנעשו כתב בהגהות מרדכי דסוף גיטין עיר שאין בה שום מים כי אם אסיפת מים ולפעמים יבשו ואין שותין כי אם מאותן מים שנאספין יכתוב גם העיר הסמוכה לה למימיה עכ"ל ודבריו סתומים דמרישא דלישנא משמע שאין מסתפקין אלא ממי האסיפה דוקא ואע"פ שיבשו לפעמים מ"מ קצתם נשארים שמהם מסתפקין ואפי"ה אין כותבין אותם כיון שאינו דבר קבוע מאחר דלפעמים יבשו ומסיפא דלישנא שכתב יכתוב גם העיר הסמוכה לה למימיה משמע דכשיבשו הבורות מסתפקין מעיר הסמוכה לה: ולענין ב' נהרות שקודם שיגיעו לעיר הם מתערבים כתב מהרי"ק בשורש ק"ז ולע"ד שא"כ הוא שהנהר מרצאנ"ו כשמתערב באיימוני קרוב לעיר אבד זכרו משם והלאה ואינו נקרא רק איימוני פשוט הוא שאין לכתוב כלל אלא איימוני ואין להזכיר כלל נהר מרצאנ"ו ואם הוא בהיפך שאדרבא אין מזכירין נהר איימוני אלא מרצאנ"ו ממקום התערובות ואילך יש לכתוב שניהן בגט ואם יש ספק בדבר כגון שקצת בני העיר יקראו למי התערובות בשם איימוני והשאר יקראו בשם מרצאנ"ו אז נראה לעניות דעתי שאין להזכיר כי אם שם איימוני שהיא עיקר סיפוק מימיו וטוב ליכנס בספק איסור מבספק שינוי שבחסר כשר לכ"ע בדיעבד ובשינוי יש פוסלין אפי" בדבר שאילו חסרו לא נפסל בכך עכ"ל נ"ל דמ"ש דבשינוי יש פוסלין אפי" בדבר שאילו חסרו לא נפסל בכך הוא בעל התרומה המסתפק בשינה מקום העמידה אם הוא פסול וכמ"ש בסימן זה: אם העיר או הנהר יש להם ב' שמות כתב רבינו בשם הרמ"ה כשמגרש בעירו שיכתוב שם העיקר בפרט וכולל שם הטפל וכל שום וחניכה ומהרי"ק כתב בשורש ק"ו תשובה לרבי אביגדור דאיזה מהם שיכתוב בלא חבירו כשר כיון שמכירין שם שניהם וכ"כ בהגהות מרדכי דגיטין בשם ר"י ובדיעבד ודאי לכ"ע כשר כדאשכחן בשמו ושמה אבל לכתחילה צריך לכתוב כמ"ש הרמ"ה דומיא דשמו ושמה: ואם שולח הגט למקום אחר כתב רבינו בשם הרמ"ה שצריך לפרט שניהם שם מקום הכתיבה ושם מקום הנתינה ואם לא כתב אלא שם דמקום כתיבה או שם דמקום נתינה נ"ל שדינו שוה לאיש שיש לו ב' שמות שיתבארו דיניו בסימן שאחר זה וכן כתבו התוס' בהשולח (לד:) ובהזורק (פ.) (דהא דתנן בהשולח בראשונה היה משנה שמו ושמה ושם עירו ושם עירה ובהזורק תנן שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שינוי העיר הוי דומיא דשינוי השם וכ"כ הרא"ש והרשב"א והר"ן בהשולח אמתני' דבראשונה היה משנה שמו ושמה ושם עירו ושם עירה שצריך לכתוב שם העיר שהוא והיא ממנה פי' בגליל מתא אנא פלוני דמיהודה ואם לא כתב מיקרי שינה שם עירו תצא

מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה מיהו היינו מדרבנן וכמו שאכתוב בסימן שאחר זה אך יש לדקדק דבשלמא בשינה שמו ושמה דמפרש התם דכתב שם מקום הנתינה ולא שם דמקום כתיבה או איפכא איכא למיחש לקלקולא כמ"ש הרא"ש אבל כשכותב בגליל מתא אנא פלוני ולא כתב שם עירו או שכתב אנא פלוני דממקום פלוני ולא כתב בגליל מתא כיון דלא שייד קלקולא אמאי תצא מזה ומזה וכולי איפשר דמשום דדמי לשינה שמו ראו חכמים שלא לחלק ביניהם אי נמי דכשלא יכתבו אלא בגליל מתא משמע שהמגרש הוא מגליל ואינו אותו שמארץ יהודה ואתו לקלקולא ואיפשר לפרש עוד שאם עיר הכתיבה או עיר המגרש היו לה ב' שמות אחד במקום הכתיבה ואחד במקום הנתינה וכתב שם אחד מהם לבד דהשתא הוי שם עירו ושם עירה דומיא דשמו ושמה ממש וכן משמע מדברי הרשב"א: היכא שיש לעיר ב' שמות כתב מהרי"ק שורש ק"ו דאין לומר שיכתוב השם המיוחד לה בלי לטיין אלא יש לכתוב השם המפורסם יותר בין העברים דפירסום העכו"ם לא מעלה ולא מוריד וכיוצא בזה כתב מהר"ר ישראל בכתביו סימן קמ"ב שכתב אע"פ שבכתב כומרים שבאותה העיר כתוב שם העיר בגימ"ל בסוף מ"מ אין כותבין אותה אלא בקו"ף לפי שמוצא הלשון שנון וצח יותר מבגימ"ל ובמדינה שמזכירין לשון אשכנז צח ושנון מדברים כך ואחר שנון לשון אשכנז אנו כותבין בגיטין עכ"ל הרי דאינו חושש על כתב כומרים אלא על לשון אשכנזי שהוא המפורסם בין העברים שם העיר או הנהר שיש בהם כ"ף רפויה במקומות שמזכירין חי"ת כמו כ"ף רפויה וכן בשמות עיר ונהר שצריך לכתוב טי"ת או תי"ו איזה מהם כותבין עיין בתרומת הדשן סימן רל"א: כתב הר"ן בפרק גט פשוט אהא דאמרינן כל שהוחזק שמו בעיר ל' יום אין חוששין לו כתב הראב"ד דמדלא חיישינן דילמא איכא יוסף בן שמעון אחרינא במתא אחריתא וכתוב האי גיטא הכא וממטי ליה לההיא מתא לאנתתיה דהיאך ש"מ דשם עירו ושם עירה מעכבים בגט דתו ליכא למיחש למידי ומדבריו אתה למד שאין מאמינין אותו על שם עירו אלא צריך להביא ראיה אבל הרשב"א כתב שכיון שלא שמענו בשום מקום שהוא צריך להביא ראיה על עירו מסתברא דנאמן ודברי הראב"ד נראין לי יותר עכ"ל: כתב הר"ן בתשובה אע"פ שלא כתבו שם הנהרות בעירו ועירה איני רואה שיהא בו חשש פיסול מחמת כך שאם נחוש לשני שוירי כשלא הוזכרו הנהרות אף כשהוזכרו לא הוציאנו מידי ספק שהרי אנו רואים סימן בההוא גיטא דהוה כתיב ביה בשוירי מתא דעל רכיס נהרא דשקלינן וטרינן אי חיישינן לבי שוירי כלומר ב' שוירי דיתבן על רכיס נהרא אלמא אין הזכרות הנהרות מוציאנו מידי ספק זה והאי דכתיב

בה הוא גיטא דעל רכיס נהרא איפשר שהיו שם שני שוירי ולא היה הבדל ביניהם כי אם בנהרות ואפי"ה שקלינן וטרינן אי חיישינן לבי שוירי ואסיקנא דלא חיישינן אפי"כ שיירות מצויות והוחזקו או בחדא מינייהו וכפי מחלוקתן של ראשונים בזה הלכך בנדון זה שלפנינו אין כתיבת הנהרות מעכבת ואעי"פ שמקצת ראשונים ז"ל הזכירום בטופסי גיטין שלהם לרווחא דמילתא תקנו כך מפני קצת מקומות שוין בשמותיהן והנהרות מבדילין אותן אבל בשאר מקומות שאין ידועין בכך אם לא נכתב לא עכב עכ"ל : כתב עוד הר"ן סימן מ"ב שאלת מעשה בא הנה באשה שהיה בעלה בעיר אשביליא ואותו הבעל נולד בעיר מיורקא ודר בה כמה שנים ונשא האשה הזאת פה פירפינא"ן ואח"כ הלך לו לאשביליא והנה הוא היום שם בקביעת דירה עם אשה אחרת אשר לקח לו שם ועתה שלח לו גט לאשתו אשר לו הנה פירפינא"ן וזה טופס הגט בכך בשבת וכו' למנין שאנו מונין כאן במתא אשביליא איך אנא פלוני דממתא מיורקא בר בנבנשה אם נאמר דמאי דכתב דממתא מיורקא הוא שם היחס לא שם עירו ועוד שהעידו רבים שזה האיש גם כשהיה דר הנה היו קורין אותו דוראן דמיורקא : תשובה רואה אני פיסול בגט זה מפני שכתוב בו דממתא מיורקא וזה היה שם עירו אשביליא נמצא ששינה שם עירו שמה שדחקתם לפרש דמאי דכתיב דממתא מיורקא הוא שם היחס לא שם עירו כאשר יתיחסו רבים אל מקום אחד זה אינו מורה הלשון כלל שהמתיחסין אל מקום ידוע כותבין בחתימותיהם פלוני דמיורקא או כשמזכירים ראשונה שם קדשם כותבין אח"כ המכונה פלוני דמיורקא ואינם כותבין דממתא פלוני שלשון ממתא מורה שאינו נכתב ע"ש היחס אלא ע"ש עירו ואעי"פ שנוכל לומר שהמכוון אחד בין שיכתוב דממתא בין שיכתוב פלוני דמיורקא ושגם כשכתב דממתא הוא ע"ד היחס לא ע"ד שם עירו כיון שהורגלו ההדיוטות לכתוב בלא ממתא ע"ד היחס ובממתא ע"ד שם עירו בכמו זה צריך לדרוש שם ההדיוט וכיון שכן נמצא שזה שינה שם עירו ואפי" נדחוק ונאמר שלא נכתב אלא ע"ד היחס נמצא שאין שם עירו כתוב בגט זה ושם עירו ושם עירה מן הדברים המעכבים בגט וכ"כ הראב"ד בפ' גט פשוט וז"ל ומי שאומר שאין שם עירו ושם עירה מעכבין בגט אפי"כ שינה שמם כדקתני במתניי שינה שמו ושמה טועה הוא דאפי"כ ליחוש דילמא איכא יוסף ב"ש הכא ואיכא אחרינא במתא אחרינא ויכתוב היאך גיטא הכא סתם וממטו ליה לההיא מתא לאנתתיה דהיאך אלא ש"מ שם עירו ושם עירה מעכבין ע"כ ואעפ"י שהרמב"ן הביא בזה סברא בפרק המביא תנין ולא הכריע בהן על דברי הראב"ד סומכין להחמיר ולדבריו הסכים הרשב"א בתשובה. נמצא

שם נפרש לשון הגט שכתוב בו דממתא מיורקא ע"ד היחס הרי אין כאן שם עירו ופסול ואם הוא ע"ד שם עירו הרי שינה שמו ופסול אלא שיש כאן מקום עיון אחר שאיפשר לפרש שזה שכתב דממתא מיורקא כיון לומר על מקום לידתו שהיה במיורקא כמו שבא בלשון השאלה וכיון שכן איפשר שהוא מספיק שהרשב"א כתב בתשובה שמי שנולד במקום אחד ודר במקום אחר שאם הוא כותב גט במקום שנולד די שיכתוב במקום פלוני שנולדתי בו אף על פי שלא כתב מקום דירתו ולמדה הרב מההיא דתניא בתוספתא גבי מי שהיו לו ב' שמות אם היה במקום אחד וכתב לשם אחד מהם כשר וסבר הרב ז"ל שב' מקומות הרי הן כב' שמות וכיון דבדיעבד שם אחד מספיק אף שם עיר אחת מספיק וכיון שכן שם עיר שנולד בו מספיק לשם עירו אלו דבריו ז"ל ואינן מתבררין אצלי כלל לפי שאין השמות דומין למקומות כלל לפי שמי שיש לו ב' שמות כל אחד מהם הוא שמו ואין אחד מהם נעקר בהנחת חבירו אבל מי שיוצא ממקום למקום כיון שנשתהא שם עד שהוא כאנשי העיר אין אותה עיר ראשונה עירו לשום דבר שבעולם ועוד שעיקר מה שאנו מצריכים שם עירו הוא מפני שני יוסף בן שמעון ובשם עירו אנו יוצאין מידי ספק זה שמן הסתם אם יש ב' יוסף בן שמעון בעיר זה היינו בקיאים בהם ואין מגרשים נשותיהם אלא זה בפני זה ואם אין אנו יודעין אותם אין חוששין להם שכל שמות שוין שהם בעיר א' קול יש להם ובהכי ריהטא סוגיא דפרק גט פשוט וכל זה אם נפרש שם עירו שם עיקר שהוא עיקר דירתו היה לפי שזה מפורסם לעדים אבל אם נאמר שמקום הלידה מספיק חזר חשש התלמוד למקומו ניחוש דלמא אזיל וממטי לאנתתיה דהיאך שהרי כל התינוקות שנולדו בכאן והלכו להן זה שנים רבות אין להן קול ואין העדים יודעים אותם וליחוש דלמא נולד אחר בכאן ששמו כשם זה המגרש וממטו ליה לאנתתיה ולפיכך אין דברי הרשב"א ז"ל מתחוורין אצלי בזה ומ"מ אף לפי דבריו גט זה פסול שהוא ז"ל לא אמרה אלא במגרש באותו מקום שנולד בו לפי שנראה שסבור הרב ז"ל שהוא עיקר שם עירו באותו מקום ועוד שזה שכתב דממתא אין פירושו על מקום לידתו שכשהסופרים כותבין מלה זו מתכוונין בה על עיקר מקום דירתו והו"ל שינה ופסול שהרי עיקר דירתו של זה היה באשביליא ועוד דאיכא הכא ריעותא אחרינא וכמו שכתבת שנמצא בכתובה בר אליעזר ובגט כתוב בר בנבנשה נמצא שאפשר ששינה שמו בגט סוף דבר דעתי מסכמת הלכה למעשה שלא תתגרש בגט זה ואם נתגרשה לא תינשא עכ"ל:

סימן קכט - דיני שם

כותבין שם האיש והאשה בגט זה פשוט בגיטין בכמה דוכתי דשמו ושמה הוי מתורף הגט: ואם יש לאחד מהם שני שמות וכו' בהשולח (דף לד:): ההוא דהווי קרו לה רובא מרים ופורתא שרה אמרי נהרדעי מרים וכל שום שיש לה ולא שרה וכל שום שיש לה. ופירש"י ופורתא שרה. מיעוט בני עירה היו קוראים את שמה שרה: מרים. צריך לכתוב בגט שהיא עיקר והדר וכל שום דאית לה: בד"א לכתחלה אבל בדיעבד אפילו לא נכתב אלא אחד מהם כשר כך כתבו התוס' והרא"ש בפרק הנזכר גבי מומר שגירש דההיא דרובא קרו לה מרים וכו' דמשמע דאפילו בחד מקום צריך שני שמות היינו לכתחלה וכן מפרש בירושלמי וה"ה כתב בפ"ג שזה דעת הרמב"ן ועיקר וגם הרשב"א כתב בפרק השולח דהכי משמע בירושלמי ובתוס' ושכך הסכימה דעת ר"ת אבל הוא ז"ל חלוק בדבר וכתב שני"ל דהוחזק בבי שמות במקום אחד מגרש לכתחלה באחד מהם ואינו חושש משום דקיי"ל חניכה דתנן (שם פז:): כך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין אלמא אפילו לכתחלה מגרש באחד דלא עדיפא חניכה מאחד מעיקרי שמותיו ועוד מדאמר רב אשי גבי תקנתו של ר"ג והוא דאיתחזק בתרי שמי ש"מ דאפי' לכתחלה א"צ אלא בשהוחזק בשני שמות בשני מקומות כגון מקום הכתיבה ומקום נתינה ומשום לעז אבל איתחזק בשני שמות במקום אחד דליכא לעז כותב אי זה שירצה והיינו דרב אשי והיינו חניכה והעלה בסוף דבריו שכך נ"ל עיקר ואע"פ שבירושלמי לא משמע הכי אנו אין לנו אלא כגמרתינו והתוס' תירצו ההוא דחניכתו וחניכתה דנקיי הדעת שבירושלים היו שמותיהם ידועים וליכא לעז א"י כשהשמות דומין זה לזה שהכינוי דומה לשם לכתחלה כשר אף בכינוי וגם מה שדייק הרשב"א מדאמר רב אשי והוא דאתחזק בתרי שמי מתורץ לפי שיטתם כמבואר בדבריהם. וז"ל הרשב"א בתשובה (סי' ר"ח) על גט שכתוב בו שם האיש והאשה ולא כתבו בו וכל שום וחניכה וחניכתו וחניכתה אינו מעכב אם אין להם שם וחניכה ידועים ואדרבה ר"ת כתב שאם אין להם שם וחניכה ידועים וכתב וכל שום וחניכה דאית ליה פוסל בגט שהרי נראה שאין זה שמגרש אלא אחר שהרי אין לזה שם וחניכה וכשהתקין ר"ג לכתוב איש פלוני וכל שום דאית ליה לא אתקין אלא בדאתחזק בתרי שמי וכדאמר רב אשי בפרק השולח ואע"פ שבטופסי הראשונים כתוב כן בכל הגיטין מ"מ כל שלא

כתב אינו מעכב בדיעבד ואם יש להם ב' וג' שמות יראה מן התוספתא ומגמרא דבני מערבא שצריך לכתוב את כולן גם מגמרין נראה כן קצת מ"מ יראה דבדיעבד אינו מעכב כל שכתב שם שיש לו במקום הנתינה ושבמקום הכתיבה ואם הם במקום אחד די לו באחד מהם עכ"ל: והרמב"ם פסל שכתב בפ"ג כתב השם שאינם ידועים בו ביותר וכו' מדברי רבינו שכתב בפשיטות דהרמב"ם והרא"ש פלגי משמע דס"ל דאפי' בכותב שם טפל כשכותב וכל שום עדיף טפי מכשאינו כותבו דכשאינו כותבו גם להרא"ש פסול כדמשמע ממ"ש והא דכשר בדיעבד בשכתב שם הטפל וכל שום וחניכה וכשכותבו מכשר הרא"ש והרמב"ם פוסל אפילו בכה"ג שמ"ש וכתב וכל שום וחניכה לרבותא נקטיה לומר דאפילו כתב וכל שום פסול וכ"ש אם לא כתבו ולפ"ז טעם מחלוקתם במאי דאמרינן ולא שרה וכל שום שיש לה דלהרמב"ם היינו לומר שאם כתב כן פסול ולהרא"ש לא אתא למימר אלא שלכתחלה אין לכתוב שרה וכל שום שיש לה מיהו אם כתב כן בדיעבד כשר ואע"פ שהרמב"ם הכשיר בפרק הנזכר בחניכתו וחניכתה ומשמע דאפילו לא כתב וכל שום כשר וכן פי' ה"ה צ"ל לפי זה דטפי עדיף חניכה משם טפל דבחניכה המפורסמת טובא דוקא הוא דמכשר. ומשמע עוד מדברי רבינו דאפילו כותב שם העיקר כל שלא כתב וכל שום פסול שהרי כתב אבל בדיעבד אפילו לא נכתב אלא אחד מהם כשר ומתוך מ"ש אחר כך והא דכשר בדיעבד כשכתב שם הטפל וכל שום וכולי משמע דמה שהכשיר אפילו לא נכתב אלא אחד היינו בכותב וכל שום דוקא ומדלא חילק בין שם עיקר לטפל לענין זה משמע דשויים הם וכשלא כתב וכל שום פסול ל"ש כתב שם טפל ל"ש כתב שם עיקר. וזה תימה בעיני דבחניכה הניכר כותבים לכתחלה בלא וכל שום וכמ"ש רבינו עצמו בסמוך ובשם עיקר יפסל כשלא כתב וכל שום. ול"נ דבכותב שם עיקר בלא וכל שום לכ"ע כשר ואפילו בכותב שם הטפל בלא וכל שום מכשר הרמב"ם בדיעבד דלא גרע מחניכתו ותנייתה דמכשר הרמב"ם בדיעבד דוקא כדמשמע מלשונו בפ"ג ולא פסל בכתב שם טפל אלא כשכתב עמו וכל שום משום דטפי עדיף לכתוב שם הטפל לבדו ממה שיכתוב שניהם ויכתוב שם הטפל בעיקר והעיקר בטפל וכמ"ש הרשב"א ומילי דסברא נינהו ובכך מתיישבים דברי הרמב"ם שכתב בפ' הנזכר מי שהיו לו שני שמות וכו' כותב שמו ושמה שהם רגילים בו ויודעין בו ביותר וכותב איש פלוני וכל שם שיש לו וכו' ואם כתב חניכתו וחניכתה כשר כתב השם שאינם ידועים בו ביותר וכתב וכל שם שיש בו ה"ז פסול כי תחלה כתב דלכתחילה בעינן שיכתוב שם העיקר ויכלול שם טפל בוכל שום ואח"כ רצה ללמד שאם כתב שם טפל לבדו

בלא וכל שום כשר ולפיכך כתב דין כתב חניכתו דחניכה גרועה משם טפל ואפי"ה כשר בדיעבד כיון שלא כתב וכל שום אבל אם כתב וכל שום אפי"ה כתבו עם שם מאחר שהוא שם טפל פסול ואצ"ל אם כתב וכל שום עם חניכתו שהוא טפל ביותר דפסול דאם לא נפרש דבריו כן דין חניכתו וחניכתה הוי הפסק בדין מי שיש לו שני שמות בין כותב שם העיקר לכותב שם הטפל ועוד יש להוכיח דמ"ש דבכותב שם טפל כשכתב וכל שום פסול טעמא דפסול הוי משום שכתב וכל שום הא לאו הכי כשר דאל"כ הל"ל אע"פ שכתב וכל שום שיש לו ה"ז פסול כמ"ש בסמוך גבי שינה שמו ושמה אלא ודאי כדפרישית עיקר : והרא"ש דבריו סתומים ואפשר לפרש דס"ל כדפרישית בהרמב"ם דכי אמרי' ולא שרה וכל שום שיש לה כלומר ואם כ' כן פסול היינו דוקא כשכ' וכל שום ומטעמא דפרי' אבל אם כתבו בלשון וכל שום כשר וא"כ כשהכשיר בדיעבד בכותב שם טפל היינו דוקא כשאינו כותב וכל שום אבל בכותב וכל שום פסול הוא ואם נפשך לומר דבין כותב וכל שום בין שאינו כותב וכל שום מכשיר הרא"ש אפי"ה בשם טפל איפשר הוא אבל לומר דבכתב וכל שום מכשיר אפי"ה בשם טפל וכשלא כתב וכל שום פסול אפי"ה כותב שם העיקר וחניכתו כותבין לכתחילה בלא וכל שום וכדמשמע מדברי רבינו זה דבר שאינו מתיישב אצלי כלל : וטעם מחלוקת הרמב"ם והרא"ש בחניכתו וחניכתה דלהרא"ש כותבין חניכתו לכתחילה וכמ"ש רבינו ולהרמב"ם לא מתכשר אלא בדיעבד וכדמשמע לישנא דואם כתב חניכתו וחניכתה כשר שכתב בפ"ג הוא תלוי לדעתי בחלוקת גירסת המשנה בפרק המגרש דהרא"ש גריס כגירסת ר"ח ור"ת שכתבו שם התוספות (פח.) איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר כתב חניכתו וחניכתה כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין פי' שלא היו כותבין אלא חניכתו וחניכתה לבד הרי דלכתחילה לא היה כותבין אלא חניכתו וחניכתה לבד והרמב"ם גריס כגירסת רש"י דכתב חניכתו וחניכתה שנוי אחר וכך היו נקיי הדעת וכו' דלא קאי כך היו נקיי הדעת כותבין אלא לכותב איש פלוני ולא כתב עד כשר וקאמר דנקיי הדעת שלשונם קצרה לא היו חותמים עד אלא פלוני בן פלוני ומאחר שמה ששנינו שכך היו נקיי הדעת לא קאי לכותב חניכתו וחניכתה מהי תיתי לן להתיר לכתוב כן לכתחילה דכותב חניכתו וחניכתה כשר בדיעבד משמע : כתוב בתשובת הריב"ש סימן מ"ג אהא דמרים וכל שום שיש לה וכו' פירוש שאינו כותב השם העיקרי בפירוש אלא כותב השם הטפל בפירוש והעיקרי כולל סתם בלשון וכל שום דאית ליה ומש"ה פסול אבל אם הב' שמות כתובים בגט בפירוש אין הפרש בין שכותב זה ראשון או זה דאפי"ה שרה דמתקריא מרים כשר אפי"ה לכתחילה

ולא פסל אלא כשכולל מרים שהוא השם העיקר בלשון וכל שום והה"נ אם כתוב בגט שם עכו"ם של הבעל עיקרי ושם של יהודי בלי דמתקרי דכשר אלא דלר"ת בדיעבד ולהרמ"ה והרמב"ן אפי' לכתחילה. ומ"ש ר"ת חלילה מלהזכיר שם עכו"ם בתורת משה היינו לפי שנשאל במומר שגירש את אשתו בשם יהדות ולא נזכר בגט שם של עכו"ם והיו נוהגים על פיו לכתוב גם שם הטפל בפירוש בלשון דמתקרי לז"א דהיינו בשאר שמות אבל שם של עכו"ם א"צ להזכירו דלא גרע שם יהדות מחניכתו ולא אמרו בהיו לו ב' שמות בעיר א' שיהא צריך לכתוב שניהם אלא כשיש לו שם א' ביהודה ושם אחד בגליל ואין מכירים ביהודה בשם דגליל ולא בגליל שם דיהודה ויאמרו שלא גירש אבל כל שהוחזק בב' שמות בעיר הזה די בא' אפי' בחניכה אמנם לכתחילה צריך שניהם בפירוש והיינו ההיא דרובא מרים ופורתא שרה לפי פירושו ולכתחילה איתמר ומי שמפרש ההיא דתנן בהמגרש כך היו נקיי דעת שבירושלים עושים דקאי אחניכה דעלמא דאפילו לכתחילה די בחניכה וא"צ לכתוב עיקר השם י"ל דמיירי בחניכה שמכירים אותו בכל מקום הכל קורין אותו בשם זה אלא כשחותם בשטר או כשקורא בתורה קורין אותו בשם המובהק מש"ה סגי בשם החניכה לחוד ומש"ה מומר א"צ לכתוב אלא שם יהדות בגט שהוא עיקר וכל ישראל קורין אותו בשם הזה ואף אם לא כתב וכל שום וחניכה אלא שנהגו לכתבו בכל הגיטין אמנם כל שכתב שם עכו"ם ברישא ושם יהדות בלי דמתקרי לא גרע עוד היה איפשר לומר דכיון שהשר מקפדת שלא להזכיר המומר בשם יהדות והעדים יראים לנפשם מלכתוב בשטר שם יהדות בעיקר א"כ איפשר לומר דשם עכו"ם עיקר ודי לכלול שם יהדות בלשון וכל שום וכבר מצינו שחשו חכמים למה שהשר מקפדת ותקנו משום שלום מלכות לכתוב זמן בגט למלכות המולך בעיר שנכתב בו הגט כדאיתא בהזורק (פ.) ואצ"ל בזה שמקפידים שהוא כנגד אמונתם ולזה איפשר לומר שיש לכתוב שם עכו"ם עיקר אפי' לכתחילה מפני אימת שר ולכלול שם יהדות בלשון וכל שום אלא אם נכתב במקום שאין סכנה בדבר וכשהורה ר"ת לדורו ולמקומו הורה ובדברים כאלה אין לך אלא מקומם ושעתם. וע"ל דיש חולקין ע"ז: ואם חניכתו ידוע וכו' בהשולח על מה שכתבתי בסמוך דכשיש לו ב' שמות במקום א' בעינן לכתחילה שיכתוב שניהם כתב הרא"ש והא דאמרינן לקמן כתב חניכתו כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושים משמע דאפי' לכתחילה א"צ לכתוב עיקר השם י"ל דמיירי התם בחניכה שמכירים אותה בכל מקום והכל קורין אותו בשם זה אלא כשהוא קורא בתורה או חותם בשטר קורין אותו בשם המובהק להכי סגי בשם חניכה לחודא ומשמע דס"ל

להרא"ש שלה כיונו התוס' במה שכתבו שם צ"ל דנקיי הדעת שבירושלים היו שמותיהם ידועים וליכא לעז כלומר שלחניכה קוראים התוס' שמותיהם והיו ידועים בחניכתן כדפירש הרא"ש ועוד תירצו שם א"נ בשהשמות דומין זה לזה שהכינוי דומה לשם לכתחילה כשר אף בכנוי ותירוץ זה לא הזכירו נראה שלא ישר בעיניו ולכן לא הזכירו רבינו: וכן בחניכת שם המשפחה סגי בסוף גיטין (דף פח.) ת"ר חניכת אבות עד י' דורות רשב"א אומר עד ג' דורות כשר מכאן ואילך פסול ופסקו הרי"ף והרא"ש כרשב"א משום דרבי חנינא קאי התם כוותיה וכתבו התוספות והרשב"א והרא"ש שר"ח ור"ת מפרשים דתרי חניכות הוי חדא שהיא שם לזו היא השנוייה במשנה כתב חניכתו וחניכתה כשר וחניכת אבות דברייתא היא חניכה אחרת שנקראת ע"ש ראש המשפחה ולא מיירי בשם לזו דגופיה ונתבארו הדברים יותר בדברי ר"י ח"ב דלזו של עצמו היינו כגון שקורין לכמה אנשים בכינוי שמכנין לו ואינו חניכת אבותיו הנקרא אלקוניא אבל רש"י פי' במשנה חניכתו שם לזו של משפחה כולהו וא"כ אין כאן אלא חניכה אחת שזו היא חניכת אבות השנויה בברייתא ואפי' לדעת רש"י נראה לי דשם לזו האיש עצמו חשיב שפיר לכתוב בגט דסברא הוא דעדיף מחניכת המשפחה ומש"ה כתב רבינו ב' החניכות סתם משום דלכ"ע באיזה מהם מתכשר גיטא וזה נראה שהיה דעת הרמב"ם שסתם לכתוב כתב חניכתו וחניכתה כשר ולא הזכיר חניכת אבות ולא חניכת לזו אלא שיש לתמוה למה לא הזכיר עד כמה דורות הוא דמתכשר גיטא שכתב בו החניכה. ובעיקר דין חניכה הנזכרת בברייתא לא ידענא למה אחר ג' דורות או עשרה דורות אין כותבין דאדרבא משמע שכל שהוחזקו דורות הרבה להיות נקראים באותה חניכה חשיבא טפי וצ"ע ולכן נראה דבשלא הוזכרו שמותיהן עסחינן וכמו שנכתוב בסמוך בשם המרדכי דהשתא כיון שאינו כותב אלא שם ראש המשפחה לבד כל שהוא תוך ג' דורות מוכחא מילתא דבן אותו ראש המשפחה הוא אבל כל שמרוחק יותר מג' דורות ליכא הוכחה דבן אותו ראש המשפחה הוא: כתב המרדכי בר"פ כל הגט בשם רבינו יואל הלוי דהא דמפרשי רבוותא דכתב חניכתו וחניכתה היינו אע"פ שלא הוזכרו שמותיהם כ"א ראש המשפחה של שניהם וע"כ אית לן למימר בעידי מסירה דאל"כ מה אנו יודעים אי זו מן המשפחה גירש הואיל ולא הזכיר שמותם: כתב הרשב"א שאלת גט שצריך לכתוב בו שמו ושמה אם כתב בן פלוני ובת פלוני בלבד ולא פירש שם המגרש ממש ולא שם המתגרשת מהו: תשובה אינו כשר דשמו ושמה בעינן וחניכה דקאמרינן היינו דקרו ליה אינשי באותה חניכה הנהוג היום ושקורין אותה לבד

באותה חניכה ולא אחרת עמה דבכי הא מינכר לאיזו מגרש כדעת ר"ת שכתב דבעינן שיהא ניכר מתוך הגט אי זו מגרש אבל בת פלוני אינה ניכרת באותו שם עכ"ל: אבל אם עומד במקום אחד ומגרש במקום אחר והוחזק בשני המקומות באלו ב' השמות וכו' בהשולח (ד' לד) שנינו בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה התקין ר"ג שיהיו כותבין איש פלוני וכל שם שיש לו אשה פלונית וכל שם שיש לה מפני תיקון העולם ובגמרא א"ר יהודה אמר שמואל שלחו ליה בני מדינת הים לר"ג בני אדם הבאים משם לכאן שמו יוסף וקורין אותו יוחנן יוחנן קורין אותו יוסף היאך מגרשין נשותיהם עמד ר"ג והתקין שיהיו כותבין איש פלוני וכל שום שיש לו אשה פלונית וכל שום שיש לה מפני תיקון העולם א"ר אשי והוא דאיתחזק בתרי שמי תניא כוותיה דרב אשי היו לו ב' נשים אחת ביהודה ואחת בגליל ולו שתי שמות אחד ביהודה ואחד בגליל וגירש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל אינה מגורשת עד שיגרש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו ואת אשתו שבגליל בשמו שביהודה ושם דיהודה עמו יצא למקום אחר וגירש באחד מהם מגורשת והאמרת שם דגליל עמו אלא ש"מ הא דאיתחזק הא דלא איחחזק פירש"י היה משנה שמו ושמה. כשהיו לו ב' שמות אחד כאן ואחד במדינת הים היה מגרשה בשם הנוהג במקום כתיבת הגט ולא היה מקפיד לכתוב שניהם וכדפירש הר"ן והרא"ש וכתב הרא"ש דמש"ה קרי משנה שמו כשמגרש באחד מהשמות שאם מגרש בשם דמקום כתיבה נקרא שינוי לבני מקום נתינה כי יאמרו שאינו מגורשת כי אינם יודעים שיש לבעלה שם זה במקום אחר ואם יגרש בשם שיש לו במקום הנתינה נקרא שינוי לבני מקום הכתיבה ואם תבא האשה לגבות מנכסיו או לינשא באותו מקום יאמרו שאינה מגורשת לפי שאינם מכירים באותו שם הכתוב בגט לכך התקין ר"ג איש פלוני וכל שום שיש לו פי' שם הנקרא לו במקום הנתינה שהוא עיקר להתיר האשה במקום שהיא עומדת וכן מוכח בגמרא דשם הנתינה עיקר דקאמר עד שיגרש אשתו שביהודה בשמו דיהודה ושם דגליל עמו משמע דשם הנתינה עיקר ושם הכתיבה טפל וכ"כ הרשב"א בהשולח וז"ל ולעולם עושה שם של מקום נתינת הגט עיקר ושם של מקום כתיבה כולל בכלל כל שם שיש לו ואע"פ שבמקום הכתיבה אין מכירין אותו באותו שם כיון שכותב עם כל שם שיש לו בגליל אין מוציאים עליו לעז עכ"ל וכ"כ ה"ה בפ"ג מהלכות גירושין וכ"כ בספר התרומה וסמ"ג שעושה שם דמקום הנתינה עיקר וכ"כ המרדכי בפרק השולח וגם הר"ן כתב כן בפרק הנזכר ואע"פ שבתוספתא עושה מקום כתיבה עיקר כמו שכתבו התוס'

בהשולח מ"מ תפסו עיקר הברייתא השנויה בגמרא דידן שעושה מקום נתינה עיקר ואם עושה עיקר שם מקום הכתיבה כתב ר"י בח"ב שיי"מ שמגורשת ויי"מ שאינה מגורשת וראשון נראה עיקר עכ"ל וכן דעת הר"ן בהשולח שאם עשה מקום כתיבה עיקר כשר בדיעבד: ובמאי דאמר רב אשי והוא דאיתחזק בתרי שמי פירש"י אבל לא איתחזק כאן שיש לו שתי שמות א"צ לכתוב וכל שום שיש לו ואפי" נודע לאחר זמן שיש לו שם אחר הוי גט כשר שאין לנו אלא שם שקרא הוא לעצמו בפנינו והוחזק בו וכן דעת הר"ן וגם הוא דעת הרא"ש שכתב וז"ל והוא דאיתחזק בתרי שמי פי' שהוחזק בב' המקומות באלו שני השמות שידוע הוא שיש לו שני שמות אבל בני מקום זה אינם מכירים בשם שיש לו במקום אחר הילכך צריך לכתוב שניהם דלא ליתי לידי קלקול בין במקום הכתיבה בין במקום הנתינה כדפי' לעיל אבל לא איתחזק בתרי שמי שאינם יודעים במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה וגם במקום הנתינה אין יודעים שיש לו שם אחר במקום הכתיבה א"צ לכתוב וכל שום וחניכה דאית ליה ואפי" אם יודע לנו אח"כ שיש לו שם אחר במקום אחר הגט כשר דאין לנו אלא שם שהחזיק עצמו בו עכ"ל: ומ"ש הרא"ש וגם במקום הנתינה אין יודעין שיש לו שם אחר וכו' נ"ל דלרבותא נקטיה שאע"פ שבמקום הנתינה אינו מוחזק אלא בשם שהם בקיין בו כשר וכ"ש היכא שבמקום הנתינה יודעים שיש לו שם אחר במקום הכתיבה דליכא למיחש כל כך לקלקולא. ומ"ש פי' שהוחזק בשני המקומות באלו הב' שמות גם ר"י בח"ב כתב בל' הזה והוא דאיתחזק בתרי שמי שידעין בגליל שיש לו שם אחר ביהודה וכן ביהודה יודעים שיש לו שם אחר בגליל נ"ל דלאו למימרא דאי לא איתחזק בתרי שמי במקום הנתינה אע"ג דאיתחזק במקום הכתיבה בתרי שמי הוו בכלל לא איתחזק בתרי שמי וכדמשמע לכאורה מפשטא דלישנא דכיון דבמקום הכתיבה הוחזק שיש לו שם אחר במקום הנתינה למה לא יצטרך לכתוב ב' השמות כיון דאיתחזק בתרי שמי וכ"נ מפירש"י וכ"כ בהדיא אבל בתשובה כלל ט"ו ס"י ד' כתב וז"ל התקין ר"ג שיהא כותב שמו שקורין לו במקום הנתינה וכל שם אחר שיש לו אבל לא איתחזק בתרי שמי שאינם יודעים במקום הנתינה שיש לו שם אחר במקום הכתיבה א"צ לכתוב וכל שום אוחרן וחניכה דאית ליה דאין לנו אלא שם שהחזיק את עצמו בו עכ"ל משמע מדבריו אלה דכשבמקום הנתינה לא הוחזק אלא בשם א' עדיף טפי מכשהוחזק במקום נתינה שיש לו שם במקום כתיבה וזה תימא דאיפכא מסתברא וכמו שכתבתי ועוד קשה דמשמע מדבריו בתשובה לכאורה שאע"פ שבמקום הכתיבה נקרא בשם אחר מאחר שבמקום הנתינה אין

יודעין שיש לו שם אחר כותב שם מקום הנתינה ואינו כותב וכל שום וגם זה תימה דהא אתו לקלקלה במקום הכתיבה לומר לא זהו שגירש וכמ"ש הוא ז"ל בפסקיו וצ"ע: ואם לא כתב כן פסול ואם נישאת בו הולד ממזר וכל י"ג דרכים האלו בה בהזורק (פ.) תנן שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואמרי' בגמרא דאע"ג דחכמים פליגי ארבי מאיר באינד מתנייתא דתני בהו וכל הדרכים האלו בה מודים בשינה שמו ושמה וכו' ופי' שם התוספות דהא דקתני שינה שמו ושמה לאו שינוי ממש קאמר אלא כגון שהלך מיהודה לגליל ושמו יוסי וקורין לו יוחנן וכ"כ הר"ן וכ"כ הרא"ש בהשולח דבהכי מיירי שינה שמו וכתבתיו בסמוך וכ"נ מדברי רש"י שם וכ"כ בסמ"ג וכ"כ בספר התרומה דמתני' דשינה שמו ושמה וכו' לא בשינוי השם ממש היא דהא פשיטא שהגט פסול שלא נכתב לשם בעלה כלל אלא בפסולא דרבנן מיירי שלא כתב שם דיהודה ושם דגליל עמו ודאי הכי משמע בהדיא בגמרא מדאיצטריך למימר מודים חכמים לרבי מאיר בשינה שמו ושמה וכו' ואמר רב אשי אף אנן נמי תנינא ואם שינה ממש מי צריכה למימר ועוד דדבר הלמד מענינו הוא דאמר בגמ' גבי כ' לשם שר שאין ראוי וכו' ומשום שלום מלכות תצא והולד ממזר אין ר"מ לטעמיה דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר ובתור הכי אמרי' זו דברי ר"מ אבל חכ"א הולד כשר ומודים חכמים בשינה שמו ושמה וכו' דמשמע דאע"ג דחכמים פליגי ארבי מאיר בשאר משנה ממטבע שטבעו חכמי' בהאי מודו דהולד ממזר וכל הדרכים האלו בה מדרבנן ולפי"ז הא דתניא בהשולח היו לו שתי נשים אחת ביהודה ואחת בגליל וכו' אינה מגורשת היינו מדרבנן וביאור דברי רבי' במה שכתב ואם לא כתב כן פסול היינו לומר שאם לא כתב שם מקום הנתינה בהדיא אלא שכתב שם מקום הכתיבה וכתב וכל שום לרבות שם מקום הנתינה פסול ואין צריך לומר אם לא כתב וכל שום דאפי' במגרש במקום הכתיבה וכתב שם הטפל פסול ואם לא כתב וכל שום וכמו שנתבאר לעיל בסמוך וכשמקום כתיבה אינה מקום נתינה שם מקום כתיבה הוי טפל לגבי שם דמקום נתינה: וכתב הרמ"ה שאין חילוק בין אם מגרש במקומו לשולח הגט במקום אחר לעולם צריך לכתוב שני השמות וכו' לא כתב רבינו דברי הרמ"ה ללמדינו דלעולם צריך לכתוב שני השמות דהא ליכא מאן דפליג בהא אלא משום שאר חילוקים הנזכרים בדבריו ודברי הרמ"ה צ"ל שהם נמשכים עד אע"ג דפליג יקרא דלא חזי ליה לאו שינוי השם הוא: ומ"ש ואם כתב שם טפל בפרט וכולל שם העיקר הויא ספק מגורשת בהא פליג אהרמב"ם שכתב בפ"ג דלא הוי אלא פסול. ומה שכתב ואם גירש בשם

שלא הוחזק בו כלל וכו' כן כתב ג"כ הרמב"ם בפרק ג' שינה שמו ושמה
אע"פ שכתב כל שם שיש לו וכל שם שיש לה אינו גט וכ"כ הרא"ש
בתשובה בכלל ט"ו סימן ד': וכששולח הגט למקום אחר וכו' טעמו משום
שיכירו בשמו בני מקום הכתיבה ובני מקום הנתינה שאם לא יפרט אלא
שם מקום הנתינה אע"פ שבכלל וכל שום הוי מקום הכתיבה אכתי איכא
למיחש דאתו לקילקולא לומר לא בעלה של זו הוא שגירש מאחר ששם
שהם בקיאים בו אינו מוזכר בגט: ומומר אין לו לגרש אלא בשם ישראל
בדין גירושי מומר כתב בהגהות מיימון פ"ג בשם א"א שאם קבל קידושי
בתו קטנה בעודו ישראל כתוב בתשובה בעל הערוך דלא בריר לן אם יכול
לקבל הגירושין בעודו בדתו ואח"כ כתב בשם א"א וראיתי זה ודאי מומר
שנתן גט לאשתו ולא ראיתי שום א' מפקפק וכ"כ ר"ת מומר נותן גט
לאשתו גם ה"ה כתב בפי' הנזכר ודאי אפי' קדש בעודו ישראל מגרש לאחר
שהמיר וכ"כ כל הגאונים וכ"כ ר"י בח"ב דמומר דינו כישראל לגירושין
וכ"כ התוס' בפ"ק דקידושין ומ"ש רבינו שאין לו לגרש אלא בשם ישראל
כ"כ התוספות והרא"ש והרשב"א והר"ן בפרק השולח בשם ר"ת וכ"כ
ה"ה בפ"ג וכתב ומ"מ יש נוהגים לכתוב שניהם וגם הר"ן כתב
ולמכתבינהו לתרווייהו עדיף טפי כלומר לכתוב ב' השמות בפירוש אבל
התוס' כתבו בשם ר"ת דחלילה מלהזכיר שם דעכו"ם בתורת משה
וישראל וכתבו סמ"ג וסמ"ק וכלבו שאם כתב שם דיהדות וכל שום טוב
הדבר מאד כדי לכלול שם דעכו"ם בסתם משמע מדבריהם דר"ת הכשיר
אפי' אם לא כתב וכל שום וכן משמע שהוא דעת הרמ"ה וכ"נ שהוא דעת
הרשב"א בתשובה (סימן תקנ"ו וסי' אלף קנ"ו) אבל מדברי הר"ן משמע
דלא מכשר ר"ת בכותב שם יהדות וכותב וכל שום כדי לכלול שם של
עכו"ם. ועיין במה שכתבתי בסימן זה גבי מרים וכל שום שיש לה בשם
תשובת הריב"ש: כתב הרשב"א בתשובה ח"א סימן אלף קע"ו דה"ה
לאבי האשה שהמיר שאין כותבין בגט אלא שם דישראל: ואם נשתקע
שם דישראל ממנו כתב מהרי"ק בשורש פ"ו שדינו שוה ללא נשתקע
דלעולם מגרש בשם דיהודית ולא להזכיר שם דעכו"ם ותימא שהרי
התוס' והרשב"א והרא"ש והר"ן כתבו דטעמא דר"ת משום דשם דיהדות
לא גרע מחניכתו וחניכתה דכשר והתם משמע ודאי שאם אינם נכרים
בחניכתן כלל פסול הוי ועוד שהרא"ש והרשב"א הביאו ראיה לדברי ר"ת
מדלא תנן היו לו ב' שמות ביהודה וכו' אבל כשהוא מוחזק בשני שמות
במקום אחד די באחד אפי' בחניכה ע"כ משמע דדוקא כשהוא מוחזק
בב' שמות עסקינן ואע"פ שהר"ן כתב גבי מומר שהשם שהיה לו בעודו
ישראל כבר נעתק ממנו אע"פ שהוא מוחזק בו מיקרי שפיר נעתק מאחר

שיצא מכלל ישראל וקנה שם אחר לעצמו אבל בנשתקע ממנו שם יהדות משמע דלא מכשר ומה שהביא ראיה מהרי"ק מדסתם ר"ת דבריו ולא חילק בין נשתקע ללא נשתקע איכא למידחי דאורחא דמילתא נקט דלעולם המומר נקרא בין היהודים בשם דיהדות וגם אם הלך למקום שלא היו מכירים בשם דיהדות דידיה והחזיק עצמו לומר שהיה נקרא כך איפשר דכותבין על פיו כל שהוחזק בשם זה שלשים יום כדין ישראל שהתבאר בסימן זה אבל אם אירע הדבר שנשתקע שם דיהדות ממנו משמע שאין כותבין שם דיהדות עד שיחזיקו עצמו שלשים יום וצ"ע :ואם גירש בשם עכו"ם וכו' אין לפרש טעמו משום דהוי ככותב שם דטפל וכולל שם העיקר בוכל שום דמאי פסקא דשם יהדות הוי שם עיקר ושם דעכו"ם הוי טפל ואדרבא סתמא דמילתא הוי איפכא ועוד דא"כ לא הול"ל פסול דספק מגורשת היא לפי דעתו אלא משמע דטעמא משום דס"ל דאין להזכיר שם עכו"ם בתורת משה וישראל ואם הזכירו שינה ממטבע חכמים ופסול מדרבנן ומדברי הר"ן וה"ה משמע דכשר דהא אינהו לא קפיד על כתיבת שם דעכו"ם בתורת משה וישראל שהרי כתבו דלמכתבינהו לתרווייהו עדיף ומדברי התוספות והרא"ש והרשב"א אין הוכחה לפסול ולדברי הרמ"ה איכא למידק מ"ש מגר ששינה וכתב שם דעכו"ם דכשר ואפשר דמומר הכותב שם דעכו"ם שבא לו אחר שנתחייב במצות לא שייך בתורת משה אבל גר הכותב שם שהיה לו בעכו"ם קודם שיתחייב במצות אין תורת משה מונעו דהא לא חייבה תורה לעכו"ם שיתגיירו : וגר ששינה וכתב שמו של עכו"ם כשר תוספתא בפרק הזורק כתבוה התוספות ושאר מפרשים בהשולח (לד:) וגם בזה כתב מהרי"ק בשורש הנזכר דאפילו נשתקע שם עכו"ם ממנו כשר ויש לדחות כמה שכתב בסמוך: והני ספרי דפלגי יקרא לבעלי זרועות וכו' כל אלו דברי הרמ"ה כמ"ש לעיל וכן כתב ר"י בשמו בח"ב: וכן כתב ר"ת במומר המגרש וכו' כבר נתבאר בסמוך: כתב א"א ז"ל בתשובה שאם לא הזכיר שם אבי האשה וכו' בכלל מ"ה סי' כ"ה וכ"ח ומשמע דה"ה לשם אבי הבעל דכשר דמאי שנא וכ"כ הרשב"א בתשוב' סימן תקנ"ה וז"ל אפשר שא"צ לכתוב שם אביהן כלל דשמו ושמה שם עירו ועירה תנן שם אביה ושם אביו לא תנן ובתשובה אחרת כתב על יהודי שבא מארץ אחרת ולא נודע שם אביו אם לא כתב שם אביו בגט כשר והגע עצמך שהיה גר מה שם אביו כי תדע או אם היה שתוקי או אסופי שאינו מכיר את אביו היאך יכתוב בגט או בשטרות וכתובות וזה פשוט עכ"ל ולאפוקי ממאי דמשמע קצת מדברי מה"ר ישראל בכתביו סי' קל"ח שאם לא הזכיר שם אבי הבעל פסול לענין גר המגרש עיין בתשובת הרא"ש שאכתוב בסימן

זה: וכתב עוד על אי ששמו יוסף בן שמעון וכו' בכלל י"ז סייב וכתב מהר"ר ישראל בכתביו סקל"ה דאפי' החזיק עצמו בן שמואל זה לי יום פסול דא"א לו לשנות שם אביו וכ"נ מדברי הרא"ש בתשובה הנזכר ועיין בתשובת הר"ן שכתבתי בס"ס קכ"ח וכתב מהר"ר ישראל בסי' הנזכר דבעד אחד המעיד ששם אביו שלא ככתוב בגט פסול. וכתב שם עוד שחכם אחד רצה להתיר משום דשם האב א"צ לכתוב בגט ולכך אין השינוי פוסלו ודחה הוא כמו שדחה ול"נ דלא דמי כלל לשינה מקום הלידה שהכשיר ר"ת שהרי כתב הרא"ש בפרק הזורק דטעמא משום דמקום לידתו אינו ידוע וגם אינו נקרא ע"ש מקום לידתו וליכא חששא שיתחלף באחר ולא דמי לשינה מקום דירתו דפסול דשאני התם דמקום דירתו ידוע לכל שכל אדם נקרא ע"ש מקום דירתו וכשרואים שינוי המקום אומרים לא זהו שגירש אלא אחר וכמ"ש רבינו בסימן קכ"ח ושינה שם אביו לשינה מקום דירה דמי שהרי שם אביו ידוע לכל וכשיראו שינוי יאמרו לא זהו שגירש. ומ"ש ר"ת והרא"ש שכיון שא"צ לכתוב מקום לידה אין השינוי פוסלו לא כתבו טעם זה אלא לומר דלא מיפסלי עדים משום דחתימי אשיקרא דמאחר דא"צ לכתבו לא קיימי עדים עליה אבל לא כתבו כן לומר דכל המשנה בדבר שא"צ לכתבו כשר דלא מכשרינן אלא היכא דליכא למיחש לקלקולא אבל היכא דאיכא למיחש לקלקולא כמו בשינה מקום דירה או שם אביו או שם אבי האשה פסול וזה נ"ל פשוט בדבריהם ז"ל ובסימן קצ"ז האריך מהר"ר ישראל בדין זה וצידד הדבר להתיר היכא דלא אפשר להביא גט אחר ע"ש ומשמע מדבריהם שם דדוקא כי ההוא עובדא שנאמר לו ששיקר בשם הכתובה ואמר אמת בשם הגט וכמבואר בדבריו סימן קל"ח וסימן קפ"ד: וכתב עוד בסימן קל"ח דאפשר דתשובת הרא"ש באותו שכתב יוסף בן שמואל לא היה בא להחליף שם אביו אלא אבי אביו או אבי אמו היה נקרא שמואל וכתב עצמו בו להם דבני בנים הרי הם כבנים ואפ"ה פסול מפני הטעות ובא"ח כתוב כלשון הזה תשובה שאלה אל הרא"ש ז"ל יוסף ששינה שם אביו בגט שהיה שמו יעקב והוא כתב שמואל לפי שהיה אותו יעקב מומר ומת בדתו אין לקנטר בו מאחר שהחזיק שמו ושם אביו כן במדינה ומתקנת רבן גמליאל נהגו לכתוב בגיטין פב"פ וכל שום אוחרן וחניכה דאית לי ולאבהתי הגט כשר שלא הצריכו חכמים לחזור אחר עדים להחזיק שמו ושם אביו אלא ע"פ עצמו ומפני הרמאים שהיו משנים שמם תיקן ר"ג לכתוב כן נמצא שגירש בכל שם שהיה לו ולאביו ואם לא מפני שנישאת האשה ושלא להוציא לעז על הגט שלא תצטרך להוציא מזה הואיל ונתייחדה עמו הייתי מסכים לרדות הרשע ולכופו עד שיכתוב לה גט בשם

שברור לו לאביו אבל עתה אין חשבון בדבר לסמוך על הדין ועל דת משה וישראל שהגט כשר ותהא האשה בהתירה וצורנו יאיר עינינו בתורתו שלמה ב"ר יצחק עכ"ל: אם לא כתב שם האיש והאשה בגט כתוב בהגהת אשיר"י פ"ב בשם א"ז דהגט פסול והבנים ממזרים אבל המרדכי כתב בר"פ כל הגט כתב ר"י הלוי אי לא דמסתפינא מחבריא ה"א אפי' לא הזכיר שם האיש והאשה בגט כשר והביא ראיות לדבר ומדברי התוס' בפ"ב דגיטין (יט:) גבי ההוא גברא דעאל לבי כנישתא שקל ס"ת יהב לדביתהו משמע שאם לא כתב שמו הגט בטל מן התורה כדברי א"ז: תנן בפרק גט פשוט (קס"ז) כותבין גט לאיש אף ע"פ שאין אשתו עמו וכולי ומפרש בגמרא שאין כותבין גט עד שיכירו שם האיש ושם האשה ופריך וליחוש דילמא אזל למתא אחריתי ומחזיק לשמיה ביוסף בן שמעון וכו' ופירשב"ם לתנא דמתניתין דבעי מכירין למה כותבין גט לשום אדם אע"פ שאנו מכירין שמו והלא שמא ראובן בן יעקב זה מעיר אחרת בא לכאן והיה שמו שמעון ועתה הרגיל והחזיק שיקראו לו כאן ראובן לפי שרוצה לגרש אשת ראובן בן יעקב שבמקום פלוני ומשני אמר רב אחא בר חיננא הכי אמר רב כל שהוחזק שמו בעיר לי יום אין חוששין לו ופירשב"ם אין חוששין לו דכ"כ לא היה מחליף שמו זמן מרובה פן יודע הדבר ואמר תו בגמרא לא איתחזק מאי אמר אביי דקרו ליה ועני רב זביד אמר רמאה ברמיותיה זהיר ופירשב"ם ברמאותיה ידע ויזהר לענות הלכך אין תקנה עד דליתחזק והרי"ף והרא"ש השמיטו הא דלא איתחזק משום דס"ל כרב זביד דאין תקנה אלא אם כן הוחזק וכן דעת הרמב"ם בפכ"ד מהלכות מלוה: ולענין אם צריך בי' עדים להעיד שזה שם האיש וזה שם האשה או אי סגי בעד א' כתב ה"ה בפכ"ד מהלכות מלוה בשם הרשב"א דלהכרת שם איש ואשה אפי' ע"פ עד א' אפי' ע"פ אשה וקרוב סומכין דמילתא דעבידא לאיגלווי הוא וכ"כ בני"י בפרק גט פשוט בשם הרשב"א והריטב"א ז"ל ולא הבנתי מ"ש קודם לכן על ובלבד שיכיר שם האיש והאשה כלומר דלא סגי בהכרת פנים ושיסמוך על אחרים בשמות משום דהוי מילתא דעבידא לאיגלווי אלא צריך שיכיר שמותיהם גם כן עד כאן לשונו וצ"ע: לענין שם אביו יש לדקדק מדברי הרמב"ם בפכ"ד מהלכות מלוה שאין כותבין על פיו שכתב אחד השטרות הנכתבים לאחד וכו' צריכים שיהיו העדים מכירים השמות שבשטר שזהו פלוני בן פלוני וכו' ואע"פ שכתב שם בסמוך כל מי שהוחזק שמו בעיר שלשים יום אין חוששין לו וכולי ולא כתב כל מי שהוחזק שמו ושם אביו יש לומר דלישנא דגמרא נקט כמנהגו ובגמרא כי אמרינן כל מי שהוחזק שמו היינו שמו ושם אביו אלא דלישנא קלילא נקט כן נראה לי אבל ראיתי נוהגים לכתוב

שם אביו על פיו: לעולם עושים שם מקום הנתינה עיקר ושם מקום הכתיבה טפל אפילו ששם מקום הכתיבה מובהק יותר משל מקום הנתינה או ששם דמקום הכתיבה נשתנה על ידי חולי שהוא עיקר כמו שכתב מהר"פ אפ"ה היכא שבמקום הכתיבה אינו מקום הנתינה לעולם כותב שם מקום הנתינה בעיקר כן כתב מהרי"ק בשורש צ"ח ובתחילת סימן זה כתבתי דברי הרשב"א בתשובה על מי שיש לו ב' שמות בב' מקומות: אם כתב שם דמקום כתיבה לבד והוא שם שכל הרואה יודע שאינו שם שאין דרך לקבוע שם לשום אדם בכינוי זה. וכן אם שם דמקום נתינה הוא כינוי שאין דרך לקבוע שם לשום אדם בכינוי זה נראה מדברי מהרי"ק בשורש פ"ו שהוא כשר דתו ליכא למיחש ללעז שכבר יודעים שיש לו שם אחר זולת הכתוב בגט או זולת שם שקורין לו במקום נתינה וכן משמע מהקונדריסים: מי שיש לו שם אחד בגליל ושם אחד ביהודה והוא ואשתו במדינה שאין מכירין בו אלא בשם אחד בין שהוא אחד מב' שמות בין שהוא שם אחר לכתחילה יש לכתוב כל השמות שיש לו או שיכתוב שם שיש לו כאן ויכתוב וכל שום לכלול שמות דשאר מקומות ואם לא כתב אלא שם שיש לו במקום שהוא ואשתו שם כשר ולא חיישינן ללעז דשאר מקומות כן משמע בירושלמי וכתבוהו התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן בהשולח וכן כתבו ג"כ סמ"ג ובעל התרומה. אם יש לו ב' שמות והוא ניכר בשני השמות בב' המקומות כלומר במקום הכתיבה ובמקום הנתינה אעפ"י שיש לו עוד שם אחר בשאר מקומות שאינם מכירין מקום הכתיבה ומקום הנתינה וגם שם של מקום שהוא עומד והיא עומדת הכתוב בגט אינו ניכר בשאר מקומות אפ"ה כשר דאין לחוש בלעז של שאר מקומות אבל לכתחילה צריך לכתוב גם שם של שאר מקומות כיון ששם שקוראים אותו במקום שעומדים אינו ניכר בשאר מקומות והכי איתא בירושלמי וכן הוא בספר התרומות וסמ"ג והמרדכי בפרק השולח וכתוב עוד בספר התרומה אבל אם השם הכתוב בגט קוראים אותו בכל המקומות שמכירין האיש אעפ"י שיש לו עדיין שאר שמות יכול להיות דאף לכתחילה כשר. אם כתב שם שיש לו במקום אחר וכתב וכל שום בשביל מקום כתיבה ונתינה כתב הר"ן דמשמע שאינה מגורשת וה"ה כתב בפ"ג בשם המפרשים שהוא פסול ואיפשר דנקט פסול לומר דלא מיפסל אלא מדרבנן דלאינה מגורשת פסול נמי קרי ליה. אהא דתנן בהשולח בראשונה היה משנה שמו ושמה וכו' התקין ר"ג שיהיו כותבין איש פלוני וכל שום שיש לו כתבו התוס' כתוב בטופסי גיטין של ה"ג שצריך לכתוב בגט שום וחניכה דאית לי ולאבהתי ולאיתי משמע שלשון זה היו כותבין בגט ואין נראה לר"ת דזימנין דאתי לידי תקלה

כשאין לו אלא אותו שם הכתוב בגט ואין לו חניכה וכשכותב בגט וכל שם וחניכה נראה לשון זה הגט של אדם אחר שיש לו שם וחניכה לכך נראה לר"ת וכל שם שיש לו דקתני במתניתין היינו כל שמותם בפירוש ותיקן ר"ת לכתוב בגט אני פלוני דמתקרי כך וכך וכתבו התוס' דקצת משמע בגמרא כדברי ר"ת גם המרדכי וסמ"ג והתרומה כתבו דברי ר"ת סתם משמע דהכי ס"ל אבל הר"ן חלק על ר"ת וכתב דלישנא דמתניתין לא מוכח כר"ת דא"כ הול"ל התקין ר"ג שיהא כותב כל שום שיש לו אבל מדקאמר אני פלוני עם כל שם שיש לי משמע שאותו לשון עצמו תיקן אבל מדברי הראב"ד נראה דה"פ התקין ר"ג שיהו כותבין איש פלוני כלומר ב' השמות שיש לו בפירוש שם מקום הכתיבה ושם מקום הנתינה ומפני שחשש ג"כ לשם לווי וחניכות התקין שיהא כותב ג"כ וכל שם שיש לו וכך היה כותב פלוני דמתקרי פלוני וכל שום אחרון כו' עכ"ל הר"ן ומדברי הרשב"א משמע דס"ל כר"ת אלא שכתב שהעולם נהגו לכתוב וכל שום בכל גיטין משום שם לווי ומ"מ כשיש לו ב' שמות משמע דס"ל שיכתוב פלוני דמתקרי פלוני והרא"ש כתב דמתני' מוכח כר"ת והעולם נהגו כה"ג לפי שנהגו העכו"ם באשכנז שקורין ליהודים בחניכה הקרובים ללשון עברי ואין ראוי לכתוב על אותה חניכה דמתקרי לכך נהגו לכתוב וכל שום וחניכה דאית ליה שמלה זו כוללת הכל עכ"ל ביאור דבריו אעפ"י שידענו בודאי שאין לו שום שם וחניכה אחרת כותב וכל שום וחניכה ואינו נמנע דכיון שנהגו לכתוב כן תו לא חיישינן למיחזי כשיקרא וגם ה"ה כתב בפ"ג וכבר נהגו עכשיו לכתוב בכל גט וכל שום אחרון וחניכה דאית ליה וכן כותבין בשם האשה וכן נזכר בנוסחת הגט שכתב רבי בפ"ד וגם בהגה"מ בפרק ג' כתב שנהגו כה"ג וכן כתוב ר"י בח"ב. ומ"מ היכא שיש לו שני שמות טוב לכתוב דמתקרי פלוני וכל שום שיש לו וכדברי הראב"ד וכ"נ ממ"ש הרשב"א וה"ה בשם הרמב"ן והני ישראל שבח"ל ששמותיהם בשם ישראל ויש להם שמות אחרים בשם העכו"ם וכו' צריך לכתוב אנא פלוני דמתקרי פלוני וכ"כ בקונטרס בשם הר"י והפריז לומר שאין ראוי לגרש בו אם לא כתב השני שמות אעפ"י שכי' וכל שום: מי שיש לו ב' שמות כותבים פלוני דמתקרי פלוני ד"מ ראובן דמתקרי שמעון ואם לא כתב דמתקרי אלא כתב ראובן שמעון כתב מהר"ר ישראל בכתביו ס"י ר"ס ובתרומת הדשן ס"י רל"ד דלא פסלינן ליה אבל מהרי"ק בשורש ל"ח כתב שהוא פסול לפי שנראה מתוך הגט שקורין אותו ראובן שמעון ואינו כן כי במקום הנתינה אינו נקרא אלא שמעון ובמקום הכתיבה אינו נקרא אלא ראובן עכ"ל ואפשר לומר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ דמהר"ר ישראל מיירי כשנקרא בשני

השמות במקום אחד ומש"ה מכשיר ומהרי"ק מיירי כשנקרא במקום הנתינה בשם אחד ובמקום הכתיבה בשם אחר וכדמשמע מדבריו ומש"ה פסול : מי שיש לו ב' שמות והשם השני יוצא מהשם הא' בזה יש כמה חילוקים א' אם הוא קיצור השם כגון בילי בולטא שמואל מואל מרגלית מרגליתא צפורה פורה בנימן בונמי יצחק חקין א"צ לכתוב שם שני כלל דאין זה לא כינוי ולא שינוי כ"כ במרדכי בשם ר"ת ובהגה"מ פ"ד קורא שם דנערות ליצחק חקין וכתב דאין כותבין אותו וגם בקונד' קורא שם דנערות ליצחק חקין וכן פרץ פרצין אהרן ארנין וכתב בשם ר"י מקורבי"ל שאין לכותבה מיהו אם יש בעיר איש אחר ששמו כשם זה אלא שזה נקרא גם בשם זה דנערות כתב מהר"ר ישראל בכתביו סי' זה דכותבין שם זה דנערות לסי' וכתוב שם דיעקב יעקל הוי כמו יצחק חקין. ב' אם השם הב' יוצא ממשמעות העברי שקורין ליהודה ליאון או ליאונש ע"ש גור אריה יהודה הא ודאי שכותבין גם השם הב' וכותבין יהודה דמתקרי ליאון ולא יכתוב המכונה וכל הכותב בזה וכיוצא בו המכונה אינו אלא טועה שלשון כינוי בכל התלמוד משמע שאינו השם כלל כ"כ מהרי"ק בשורש קס"ב וכ"כ בקונטרס שאם הכינוי דומה לעברי יכתוב דמתקרי כגון יהודה דמתקרי ליאון ואם אינו דומה קצת לשם העברי יכתוב המכונה. ג' היכא שהשם הב' יוצא ממשמעות שמו העברית אלא שנקרא כן ע"ש משפחתו כתב מהרי"ק בשורש ק"ו שיש לכתוב המכונה ולא יכתוב דמתקרי ומשמע לי דלא שנא לן בין אם שם השני הוא בלשון עברי בין שהוא בלשון לעז אע"פ שיוצא ממשמעות שמו בעברי מאחר שהוא נקרא כן ע"ש משפחתו כותבין המכונה ואע"פ שמדברי מהרי"ק בתשובה זו משמע דמיירי כששם השני בלשון לעז דוקא גם בכלבו ובסמ"ק כתוב דרגילין לכתוב דמתקריא כששם השני בלשון עברי וכששם השני בלשון לעז כותבין המכונה וכן כתוב בקונד' ובהלכות הגט דמרדכי ובהגה"מ פ"ג בשם סמ"ג נ"ל דלאו דוקא אלא אורחא דמלתא נקט ותדע שהרי תלה מהרי"ק סברא זו בדעת מהר"פ שכתב כן ועל כי קורין אותו פואה ונסתפק ידידי אם הוא יוצא משם רפאל כלומר בקיצור השם ידע ידידי דנקרא כן ע"ש משפחתו וא"כ דבר פשוט שיש לכתבו בגט בלשון המכונה כיון דהוי לשון לעז כמ"ש רבינו פרץ עכ"ל ובשורש צ"ח כתב לשון תוס' מהר"פ כששם השני בלשון לעז כגון חניכה שקורין שוורנום אז כותבין המכונה אבל כששם השני הוא לשון עברית כגון אותם בני אדם שנשתנה שמם מחמת חולי אז כותבין דמתקרי עכ"ל ואם איתא דשאני לן בחניכה בין כשהיא בלשון עברית לכשהיא בלשון לעז למה ליה לפרושי כגון בני אדם שנשתנה שמם מחמת חולי לכתוב סתם

אבל כששם השני הוא לשון עברית דהיינו חניכה אלא ודאי כל חניכה כותבין המכונה בין שהיא בלשון עברי בין שהוא לשון לעז ומש"ה לא משכח שיכתבו דמתקרי אלא בנשתנה שמו והא דנקט גבי חניכה לשון לעז אורחא דמילתא נקט כדפרישית דסתם חניכה הוי בלשון לעז. וגם הכלבו ושאר החיבורים שכתבו דין זה נראה דמדברי הרי"ף ילפי לה וכיון שהוכחנו דלשון לעז דנקט הרי"ף לאו דוקא א"כ כד יש לפרש דברי שאר החיבורים כנ"ל. ד' אם שם השני בלשון לעז והכל אחד כגון חיים שקורין ביבנט (ר"ל לעבין) כתוב בקונד' דלא יכתוב ודימה אותו ליצחק שקורין איסק ומשמע דס"ל דדוקא ביהודה שקורין ליאון כותבין משום דאע"ג דנקרא ליאון ע"ש גור אריה יהודה מ"מ לעז יהודה אינו ליאון אבל ביבנ"ט שהוא לעז ממש של חיים לא כותבין מיהו אחר כך כתב ששמע ששמות המשתנים מעברי ללעז אע"פ שהכל אחד כגון אביגיל אביגי כתבין וגם בהגה"מ פ"ד כתובה סברא זו שהמשתנין מעברי ללעז אעפ"י שהכל אחד כגון אביגיל אביגי כותבין ולדעת זו שכותבין שמות המשתנין מעברי ללעז כותבין דמתקרי ולא המכונה וכדכתב מהרי"ק דמכונה משמע שאינו השם וכ"נ גם מדברי הקונדריס שכתבו לסברא ראשונה דלא יכתוב חיים דמתקרי ביבנט משמע דאם איתא דהוה כתבין ליה דמתקרי הו"ל למיכתב ולא המכונה. והיינו כשאינו כינוי המשפחה אבל כשהוא כינוי משפחה נ"ל דלכ"ע כתבין ליה וכותבין המכונה כמ"ש למעלה: מי שנשתנה שמו מחמת חולי כ' המרדכי בהשולח שאע"פ שקורין אותו תמיד בשם הא' מ"מ אותו השם שני לשינוי הוא עיקר וכותבין אותו קודם וכ"כ הגהות בפ"ג מהלכות גירושין בשם סמ"ג וכ"כ בכלבו וסמ"ק וכ"כ בקונדריסין וסיים בה וכותבין שם השני קודם ואחר כך דמתקרי פלונית שם ראשון ודין זה כתבו מהרי"ק בשורש צ"ח בשם מהר"פ וכתב שצריך לכתוב פלוני דמתקרי פלוני וקרא תגר על גט שכתבו בו ב' השמות בלא דמתקרי ביניהם וגם בת"ה סימן רל"ד כתב שצריך לכתוב דמתקרי אמנם אם בא לחתום בגט דיחתום יעקב משה בן פלוני עד וא"צ לחתום דמתקרי ונתן טעם לחלק בין המגרש לעד בענין זה וכתב עוד שם כמדומה לי שנהגו באושטרייך אפי' בכתבת שם האיש בגט היו כותבין יעקב משה ולא דמתקרי כלל ואיפשר משום דמנהג במדינה ההוא שעולין כך לקרות בתורה יעקב משה כתבו ג"כ בדרך הזה בגט כדמשמע באשיר"י פרק השולח דאזלינן בכתבת השמות בגיטין בתר עלייתו לקרות בתורה מ"מ נראה עיקר כדכתבנא לעיל עכ"ל. ואם לא כתב דמתקרי מצאתי בתשובת האשכנזי איש א' היה שמו יהודה ונשתנה שמו בחליו וקראוהו משה ושלח גט לאשתו וכתב משה יהודה והחזירוהו

הגדולים וכתב גט אחר משה דמתקרי יהודה ובתשובה אחרת מצאתי סדרנו גט והיה עמנו מהר"י ברונא והסכמנו כולנו לכתוב משה דמתקרי יהודה מ"מ הכותב ראובן שמעון לא פסלינן ליה ע"כ וכ"ע מהר"י"ק בשורש הנזכר שלא דבר הר"פ אלא כשהכתיבה והנתינה במקום א' ושם יודעין ומכירין בשם השני שהוא לשינוי ואיפשר שכן יהיה הדין כשאינם במקום א' אלא שבמקום הנתינה מכירין ויודעין בשם הב' שהוקבע לו מחמת חולי אבל היכא שאין הכתיבה והנתינה במקום א' וגם במקום הנתינה אינן מכירין בשם הב' שהוקבע מחמת חולי דבר פשוט הוא שבו לא איירי הר"פ אלא צריך לכתוב ב' שמות ושם מקום הנתינה עיקר עכ"ל ודע דהא דשם ב' עיקר אע"פ שקורין אותו תדיר בשם ראשון היינו דוקא כשקורין אותו לפעמים בשם ב' אלא שקורין אותו יותר תדיר בשם ראשון אבל אם אין קורין אותו כלל בשם ב' פשיטא שאין כותבין אותו כלל ואפי' לטפל דהיאך יכתוב דמתקרי והוא אינו נקרא כן וכ"כ בקונטרס גבי אשה ששמה רבקה ונשתנה שמה מחמת חולי ונקראת חנה וכל העולם קורין אותה רבקה שהוא שמה הראשון שאין לכתוב שם חנה בגט כלל ופשיטא דשם רבקה לא גרע מחניכה הניכרת וידועה לכל שכתבו הפוסקים דסגי באותה חניכה לחוד ואפי' לכתחילה וכן מצאתי בתשובה אשכנזית שנשאל גדול אחד שנכתב בגט מרים ואח"כ הוציאה אמה לעז ואמרה שהיתה נקראת לאה עד שהיתה בת שתי שנים ונשתנה שמה מחמת חולי ונקראת מרים ועד עתה קראו אותה מרים כ"ע. והשיב משום שינוי שם אין לפסול הגט ואפי' לכתחילה יש לכתוב שם השינוי לבד כיון דנשתנה שם הראשון לגמרי והכל קורין שם השינוי א"כ בטל שם הראשון וכן השבתי עתה לבינגא כה"ג עכ"ל ומזה נלמוד להיכא דאין קורין בשם שני כלל וכי עוד בקונטרס מעשה בא לפני מהר"פ בא' שהיה חולה והחליפו שמו בחליו והיו קורין אותו שם אחר לגמרי והצריך הרב שני גיטין א' בשם הראשון וא' בשם האחרון ונתנן שניהם יחד עכ"ל ומשמע ודאי דהיינו דאיכא בין האי מעשה שבא לפני מהר"פ למה שכתבו החיבורים בשם הר"פ דשם שני עיקר וכותבין אותו קודם אע"פ שקורין אותו תמיד בשם האחר דהתם קורין אותו לפעמים בשם שני אלא שנקרא יותר תדיר בשם ראשון אבל בהאי מעשה לא היו קורין אותו כלל בשם שני ודייקא נמי דקתני והיו קורין אותו שם אחר לגמרי ומש"ה אצרכוה ב' גיטין דכיון דאין קורין אותו כלל בשם ב' א"א לכתוב שם ב' עם שם א' בגט א' ואפי' לטפל וכמו שהאריך בקונטרס גבי הא דאשה ששמה רבקה ונשתנה לחנה ומ"מ משום דשם שני עיקר כל שקורין לו בו קצת אע"פ שקורין לו בשם א' תדיר אפי' השתא דאין קורין לו בו כלל

הצריכו גט אחר לחוש לשם שני מיהו היכא דלא כ' אלא גט א' בשם ראשון נ"ל דכשר כיון שאינו נקרא בשם שני כלל וכ"כ בכתבי מה"ר ישראל ס"י רי"א עוד אכתוב בסמוך חילוק אחר בין האי עובדא דמהר"פ למה שכתבו החבורים בשמו: וכתוב עוד בקונדריסים אהאי עובדא דשמה רבקה ונשתנה לחנה וכו' ודין זה בנשים לבד אבל באנשים אינו כן ששם מובהק ע"פ הס"ת או ע"פ חותמו בכתביו ובשטרותיו אלא יכתוב השם שהוא עולה בו לקרות בתורה וחותם בו כתביו ושטרותיו עכ"ל גם מדברי מהרי"ק בשורש פ"ו משמע דבתר שם שהוא עולה בו לקרות בתורה ושהוא חותם בו שטרות ואגרות אזלינן וכן משמע מדברי הרא"ש בהשולח וכי היכי דלא לפלוג אמעשה שבא לפני הר"פ שכתבתי בסמוך שהצריכו ב' גיטין ולא הלך אחר שם שעלה בו לקרות בתורה ושהוא חותם בו נ"ל דהתם מיירי בשלא הוחזק עדיין בקריאת התורה ובחתימת שטרות כגון שבא לגרש מתוך החולי שע"י נשתנה שמו והכי דייק לישנא דנקט שהיה חולה והחליפו שמו בחליו ולא כתב מעשה בא' שנשתנה שמו מחמת חולי ובהכי ניחא נמי מאי דק"ל למה הצריכו ב' גיטין הא בגט אחד סגי שיכתוב פלוני דמתקרי פלוני אלא משום דכל כה"ג כותבין שם שני תחילה וכיון שעדיין לא הוחזק בשם זה בקריאת התורה וחתימת שטרות לא נראה לו לכתוב שם זה תחילה שנראה שהוא עיקר שמו וגם לא רצה לכתוב שם הראשון תחילה דשמא לעולם שם שני עיקר אע"פ שעדיין לא הוחזק ולפיכך הצריך שני גיטין: ומ"מ משמע דמעשה שבא לפני הר"פ פליג אמ"ש בקונטר' בעובדא דאשה ששמה רבקה ונשתנה לחנה וכו' דאין כותבין אלא שם ראשון ולא הצריך לכתוב גט שני ושמא י"ל דשאני הכא במעשה דהר"פ שהיה עתיד לבא לידי בירור אי זה שם עיקר על ידי עלייתו בתורה או חתימתו בשטרות ואגרות: כתוב בתשובה מהר"י ויינא (ס"י קפ"א) כשנותנין ב' גיטין לאשה אח' צריך ליתן זה אחר זה דאם יתן לה שתיהן בבת אחת דלמא דעתיה אההוא דלאו גיטא הוא וכדאמר ר' נתן (קידושין מח.) במקדש במלוה ופרוטה דאינה מקודשת משום דדעתה אמלוה ואע"ג דהלכה כרבי יהודה הנשיא דפליג עליה דילמא הכא מודה ר"י הנשיא דהתם היינו טעמא משום דאדם יודע שאין קידושי מלוה כלום ודעתיה אפרוטה אבל הכא אין יודע אי זה מהם מועיל. מי שנקרא בעת לידתו חיים ואח"כ קורין אותו ביבנ"ט ועולה לס"ת בשם ביבנ"ט וחותם בו שטרות ואגרות נראה דשם ביבנ"ט עיקר וכותבין ביבנ"ט דמתקרי חיים ואם אין קורין אותו כלל בשם חיים אין כותבין אלא ביבנ"ט לחוד ואם כתב ג"כ שם חיים משמע מתוך הקונדריסים גבי אשה ששמה רבקה ונשתנה לחנה דאינה מגורשת אשה

שנקרא שמה שמחה בעת הלידה ואח"כ נקראת אליגריא"ה נראה דאזלינן בתר שם דקרו לה רובא ואותו כותבים עיקר ועל האחר כותבין דמתקרי' כההיא דקרו לה רובא מרים ופורתא שרה דכך לי שם שהוא פי' שם העברי כמו שם אחר כנ"ל מי שנשתנה שמו והוקבע לו שם שני ונשתקע ממנו שם ראשון נראה מתוך דברי הקונדריסים דאפי"ה צריך לכתוב שני גיטין אחד בשם ראשון ואחד בשם שני דאמעשה שבא לפני הרי"ף שכתבתי בסמוך כתב מצאתי במדרש ה"ר מנחם מלוניש כי צריך לכתוב שני שמות הראשון והשני כי כן מצינו ביעקב שכתוב בתורה (בראשית לה) לא יקרא עוד שמך יעקב כי אם ישראל ושוב נמצא בכמה מקומות יעקב בתורה עכ"ל ומשמע לי דטענה זו לומר שאע"פ שנשתקע ממנו שם ראשון אכתי צריך לגרש בו ג"כ דלעולם חשיב שמיה ואין לומר שיכתוב ב' השמות יחד כמ"ש בקונדריסים גבי אשה ששמה רבקה ונשתנה לחנה הילכך משמע לי שדעתו לומר שיכתוב שני גיטין א' בשם ראשון וא' בשם שני ויתן שניהם יחד ומדברי מהרי"ק בשורש פ"ו נראה קצת שאע"פ שאינו ניכר כלל בשם ראשון כותבים שם ראשון ועל שם שני כותבים דמתקרי' ואם אינו שם אלא כינוי כותבים המכונה וע"פ מה שנתבאר למעלה מיהו כל הני מילי לכתחילה אבל בדיעבד אם לא כתב אלא שם המובהק כשר דלא גרע מחניכתו המובהק שכתבו הפוסקים שאם לא כתב אלא היא הגט כשר אם המגרש כהן ולא כתב בגט הכהן כתוב בכתבי מהר"ר ישראל בסימן ז' שאמר מהר"ר אלעזר בשם מהר"ר יעקב מויינא שיש לפוסלו אפי' בימי האמוראי' כדאיתא בפ"ב דכתובות (כד:) אין מעלין משטרות ליוחסין משמע שכתבו בשטרות כהן עכ"ל ול"נ דאין משם ראייה דאע"פ שהיו נוהגין לכתוב בשטרות כהן מהי תיתי שאם לא כתב כהן בגט שיפסל מפני כך ועוד דהא בחניכתו לחוד כשר דיעבד והא ודאי שמו בלא כן לא גרע מחניכתו לחוד ואפי' יש שני יוסף בן שמעון מעיר אחת והא' כהן וגירש את אשתו שלא בפני חבירו ולא כתב בגט הכהן נ"ל דבדיעבד כשר וכ"נ שהוא דעת מהר"ר ישראל להכשיר היכא דלא כתב הכהן שכתב בסי' ו' ועוד אמר הגאון אם המגרש ישראל והשני כהן או לוי א"צ לכתוב שום הפרש אף על פי שמתוך הגט לא ניכר שום הפרש אם המגרש הוא כהן ויש לו כינוי שהוא קצור השם כתוב בתשובה הנזכר סי' ז' שכיון שנוהגים לכתוב הכהן או הלוי בהכי סגי וא"צ לכתוב הכינוי ואפי' יש בעיר אחר ששמו כשמו כיון שאותו אחר אינו לא כהן ולא לוי ובסימן י' כתב שכן משמע בתוס' פי' כל הגט (כד: ד"ה בעידי) ואיפשר שה"ה אפי' כשהכינוי שיש לו אינו קיצור השם סובר כן אבל בקונדריסים משמע שכותבין שניהם שכתב כשיש כינוי למגרש כמו

ששמו שלמה וקורין אותו שלמן והוא כהן כותב שלמה הכהן המכונה שלמן ואין כותבין שלמה המכונה שלמן הכהן כדי שלא יהא משמע שהכינוי הוא הכהן אבל אינו כהן והריחוק אינו מזיק וראיה מפסוק (בראשית י"ד) ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם ולא חש לכתוב לוט בן אחי אברם מאחר שהוא מוכרח אבל כשאינו מוכרח יש לדקדק עכ"ל מצאתי כתוב בתשובות אשכנזית גט שכתוב בו משולם בן אורי המכונה וייפש פסלו מהרי"ל משום דקאי המכונה על אורי הכתוב גביה אלא כך יש לכתוב משולם המכונה וייבש בר אורי ע"כ. והיינו דוקא כשאין אותו כינוי כי אם למגרש ולא לאביו אבל אם הכינוי הוא גם לאביו כמו שאנו נוהגין אם יכתוב שם אביו קודם הכינוי שפיר דמי כינוי אבי הבעל או האשה אין לכתבם כלל בגט כך כתב מהרי"ק בשורש ק"ו: ב"ה ועכשיו לא נהגו לכתוב בגט לא כהן ולא לוי ולא שום כינוי אלא פלוני בן פלוני וכל שום אחרון וחניכה דאית לי ולאבהתי: בגיטי הגרים כותבין בן אברהם כן כתבו הרא"ש בתשובה כלל ט"ו סי' ד' ובתשובת אשכנזית מצאתי שצריך שיכתוב בלשון דלישתמע מיניה שהוא גר כגון שיכתוב הגר או בן אברהם אביו אבל אם כתב בן אברהם סתם וגם לא הזכיר שהוא גר מיחזי כשיקרא ומזוייף מתוכו עיין בתשובת הרשב"א שכתבתי בסימן זה ולענין כתיבת השמות גרשום שם לעצמו וגרשון שם לעצמו כי גרשון בן לוי נכתב בכל התורה בנו"ן וגרשום בן משה נכתב במ"ם כ"כ מהר"ר ישראל בכתביו סי' י"ד ולפיכך השיב שאם ידוע ששמו גרשום וכתב גרשון לא הוי גט כלל ותצא וכל הדרכים האלו בה ואם אין ידוע מה היה שמו וכבר ניתן הגט אם עדיין לא נישאת לכתחילה לא תינשא אפי" לא איפשר אלא ע"י עדות ששמו כמו שכתבו בגט ועל שם אליהו כתב מהר"ר ישראל בכתביו ל"ט שאם לא נודע אם שמו אליה או אליהו שיש לכתוב אליהו כי ברוב המקומות נכתב אליהו לבד בה' מקומות וכן כתב בת"ה סימן רל"ג ונראה לי שאם כתב אליה לא פסל כיון שאחרים נקראו כן כדאיתא בת"ה בסימן הנזכר וגם הנביא אליהו עצמו נקרא כן בה' מקומות. ושם שמריה כתוב בסימני הנזכר שאין לכתוב שמריהו בוי"ו והאריך בראיות ואם כתבו בוי"ו יש להסתפק כיון דלא אשכחן שמריהו בו' אלא חד בדברי הימים. ושם מתתיהו כתוב בסימני הנזכר שיש לכתוב מתתיהו בוי"ו ואע"ג דשם מתתיה אשכחן תרי גברי חד בעזרא וחד בדברי הימים מ"מ במעשה דחנוכה שהוא שגור בפי הכל ומזכירין אותו בכל שנה ח' ימים מתתיהו בוי"ו סברא לומר שעל אותו שם קראו הבנים עכ"ד ולפ"ז לדידן שאנו קורין במעשה דחנוכה מתתיה בלא וי"ו הוי איפכא ממה שהעלה מהר"ר ישראל וכתבין ליה בגט בלא

וי"ו ושם יונתן כתוב בסימני הנזכר שיש לכתוב יונתן ולא יהונתן אם לא שידוע שחתם שמו יהונתן או עלה בו לקרות בתורה והאריך בראיות ובשם דוד כתוב בסימנים הנזכר שאין נראה כלל שום ספיקא אם כותבין דוד מלא או חסר כיון שהוא כתב בכל ספר תהלים בכל מקום בלא יו"ד ואע"ג דבספר דברי הימים יותר מק' פעמים כתב דויד מלא מ"מ כיון דכל ספר תהלים לא נכתב אפילו פעם א' מלא אלא כולם בלא יו"ד ואמרינן בפ"ק דבתרא (יד:) דוד כתב ספרו פי' הוא עצמו כתב ספר תהלים כיון שהוא עצמו כתב שמו כך היאך נכתוב אנו בענין אחר והנהו דדברי הימים אפשר דלשום דרשא נכתבו כך ובשם חזקיה כתוב בתרומת הדשן סימן רל"ג דיש לכתבו בלא יו"ד בראש התיבה ובלא וי"ו בסופה והאריך בדבר ובסוף דבריו כתב דאפי' מי שנקרא יחזקיהו או חזקיהו אם כותבין אותו חזקיה לא הפסיד דהוי כחניכתו אבל איפכא הוי הפסד וק"ל. והלל מצאתי כתוב דיש לכתבו מלא ביו"ד אע"ג דבספר שופטים כתיב עבדון בן הלל המסורת כתב שם לית חסר משמע שמדינא יש להיות מלא ע"כ. ב"ה ואין דברים נראים לי דאדרבה משם ראייה דה"פ לית הלל במקרא כי אם זהו הידוע שהוא חסר וכה משפטו: ושבתי משמע בתוספות גיטין עלה י"א דיש לכתבו בלא אל"ף ובשם בנימן כתוב בתרומות הדשן סימן רל"ג שיש לכותבו חסר יו"ד בתרא והביא ראיות לדבר. בשם ירחמיאל כתב מהר"ר ישראל בכתביו סי' י"ח דע כי שאלתיהו פעמים אם שמו כך ידעתי שלא ימצא בכתובים רק ירחמאל ואמר להדיא ששמו ירחמיאל ודחק בלשונו החיר"ק וכן העידו עליו מיודעיו ששמעו שעלה לקרות בתורה ירחמיאל וכתב אשיר"י פרק השולח דבהא תליא מילתא דאין לנו אלא שם שמחזיק בו לפנינו ומה בכך אם לא נמצא בכתובים רק בלא יו"ד אשכחן נמי איפכא שם נחמני ימצא בכתובים אבל נחמן לא נמצא כלל ואפי' הכי אשכחן כמה אמוראי שנקראו נחמן וכתב בתרומת הדשן סימן רל"ג דכל היכא דידוע היאך חתם שמו או היאך עלה לקרות בתורה הכי כותבין דבהא תליא מילתא בכל ספיקות שמות דאין לנו אלא שם שהוא מחזיק לעצמו כדאיתא באשיר"י פרק השולח וכל מה שדקדקנו לעיל כמה דקדוקים אין צריך אלא היכא דלא ידעינן היאך חתם הוא או היאך עלה לקרות בתורה כגון באבי האיש או באבי האשה או שהוא עצמו מסופק בשמו עכ"ל וזה כעין מ"ש בכתביו סימן י"ח שכתבתי בסמוך כתוב עוד בתרומת הדשן בסימן הנזכר אמנם אם יסתפק לא' בשם מן השמות שלא יוכל לברר בדעתו היאך יכתוב איפשר לו לצאת ידי כל חובתו כגון שיכתוב שני גיטין אחד בצורת שם זה ואחד בצורת שם זה כגון אם מסופק ששמו גרשום או גרשון וכן עשה אדם גדול בזמנו ונתן

שני גיטין ביד האשה בבת אחת או בזה אחר זה ואז היא מגורשת ממ"נ עכ"ל ולענין להפסיק שם א' לשנים אמרינן בפרק אלו טריפות (סה.) דשם כדרלעומר דפסיק ליה ספרא בתרי תיבי אבל לא בתרי שיטי. וכתב הר"ן ומכאן לענין גט שאין פוסקין שם האיש ולא שם האשה בשני שיטין אבל בשיטה אחת איפשר שפוסקין קצת שמותם שסובלין כן דומיא דכדר לעומר וכיוצא בזה. כתוב בתשובה להרמב"ן סימן קמ"ח בשם הרשב"א וכן כתבו בשמו הקונדריסין ור"י ולענין שם ידידיה ופדהצור ועמינדב כתוב בכתבי מהר"ר ישראל סימן קפ"ח דשם ידידיה אם ירצה יחלוק לשתי תיבות ואם יכתוב תיבה אחת שפיר ופדהצור ועמינדב תיבה אחת עכ"ל. ומ"ש בשם ידידיה דיחלוק לשתי תיבות נ"ל דהיינו דוקא בשיטה אחת אבל לא בשני שיטין דלא עדיף מכדר לעומר דלא פסיק ליה ספרא אלא בשיטה אחת כמ"ש בסמוך ואם הפסיקם בב' שיטות משמע דפסול. ומ"ש בשם פדה צור ועמינדב שיכתבם תיבה אחת לא ידעתי למה לא יכתבם בשתי תיבות אם ירצה דלא גרעי משם ידידיה שחולק לשתיים אם ירצה ואפשר דלרבותא נקט תיבה אחת לומר שאעפ"י שנראים כשתי תיבות וכתבם כתיבה א' אם ירצה ולענין שמות הנשים כתב בקונטרסים שיש לכתוב כיל"א בגט באל"ף וכן כל שם שאינו לשון הקדש אבל כשהוא לשון הקודש כותבין בה"א כמו חומה דביתהו דאביי או זוכה (חובה דביתהו דרב הונא במס' נדה) שהשם הוא לשון הקדש אבל כשאינו לשון הקדש כגון ילתא אבא אדא חסדא כולם באל"ף וראיה רב אדא בר אהבה אדא שאינו לשון הקודש כותבין באל"ף ואהבה שהוא לשון הקודש בה"א עכ"ל ונראה דמכאן נלמוד לכינוי האנשים דכל כינוי שהוא לשון הקודש כותבין בה"א וכל כינוי שאינו לשון הקודש כותבין באל"ף אבל יש לדחות כל זה מדאשכחן שם רבה ורבא ששניהם לשון בבלי ואחד כתוב באל"ף ואחד כתוב בה"א אלמא דכל שאינו לשון הקדש בין אם כותב אל"ף בין אם כותב ה"א שפיר דמי ולענין כינויין שבקצת מקומות קורין חי"ת כמו כ"ף רפויה היאך כותבין בגט וכן כינויין שיש בהם טי"ת אם כותבין בטי"ת או בתי"ו ע"י בתה"ד סי' רל"א דין שני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה ע"י בסימן קל"ו:

סימן קל - דיני עדי הגט וחתימתו, ואם אינם יודעים

לקרות או לחתם

צריך שיחתמו שני עדים כשרים למטה משיטה התחתונה של גט שצריך לחתום עדים בגט פשוט במשנה פרק המגרש (דף פו.) ג' גיטין פסולין ואם נישאת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים וכולי וצריך שיחתמו למטה משיטה אחרונה כלומר ולא יחתמו בראשו או מן הצדדין ג"ז מבואר במשנה דפרק הנזכר וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד: וצריך שיהיו עדים כשרים ולא פסולים זה פשוט וכשרותם ופסלותן נתברר בח"מ סימן ל"ג בהל' עדות: כתוב בתשובות הרשב"א סימן אלף וקס"ו המגרש בפסולי עדות דרבנן הגט פסול ואינו בטל כיון דמדאורייתא כשרים הם ועיין בדברי רבינו בטור זה סימן מ"ב כתב הר"ש בר צמח בתשובה מה שנהגו לחתום בכתב אשורית אין קפידא אלא נהגו כן מפני שיהיה הגט ועידיו בכתיבה א' דלמ"ד עידי חתימה כרתי וכתב דקרא אעדים קאי ובעינן כתיבה יפה ואין מכאן הכרע דהא תנן (שם פז:) גט שכתבו עברית ועידיו יונית כשר וגם שתהא הכתיבה נקראת לתינוק דלא חכים ולא טיפש אין צורך דאפילו למ"ד עידי חתימה כרתי לא צריך לפרש שמותיהם בגט מן התורה ומתכשרים כשאר שטרות וכיון שפירשו אע"פ שאינם נקראים אלא לתינוק חריף כשר שהרי אנו יודעים מי הם החתומים ויבואו ויקיימו חתימה מפיהם וכתב עוד גט שחתם בו העד יוסף בן ראובן וטעה וחתם יוסף בן שמעון וחזר אח"כ וחתם יוסף בן ראובן יראה שהגט פסול שחתמת זה העד אינה בעולם ואין לך מי שיקיים אותה וא"כ הו"ל כמזוייף מתוכו וכיון שהחתימה פסולה הגט פסול כיון שהחתימה פסולה היא קודם חתימת שמו האמיתי עכ"ל. אם א' מעידי הגט הוא מומר עיין בתשובת המיי"ש בסוף ספר נשים: ולא יניחו כדי אויר ב' שיטין וכו' ברייתא בריש פרק גט פשוט (דף קסב.) הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין פסול ואסיק ר"נ (ב"י) (קסג.) דב' שיטין שאמרו הן ואוירן וגרסינן תו התם וכמה אמר רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה כגון לך לך זה על גב זה אלמא קסבר ב' שיטין וד' אוירין רבי חייא בר אמי אמר כגון למ"ד מלמעלה וכ"ף מלמטה אלמא קסבר שני שיטין וג' אוירין רבי אבהו אמר כגון ברוך בן לוי בשיטה אחת אלמא קסבר שיטה אחת ושני אוירין והרי"ף כתב דברי האמוראים סתם ולא הכריע והרא"ש כתב דהלכה כר' חייא בר אמי דמילתא דמסתבר הוא. וכן פסק הרמב"ם בפכ"ז מהל' מלוה וכ"כ רבינו ירוחם בנ"ד ח"ג. ודע שבספרי הרי"ף והרא"ש כתוב בדברי ר' חייא בר

אמי ב' שיטין ושני אורין ונ"ל דטעות סופר הוא דהא ע"כ איכא ג' אורין וכ"כ רבינו ירוחם וה"ה ג' אורין. וכתב ה"ה בפכ"ז מה' מלוה שרבינו האי פסק כר' אבהו דאמר ברוך בן לוי בשיטה אחת וזה דעת הרמב"ן וכ"נ מדברי העיטור ודברי הראב"ד מטיין לדברי הרמב"ם וכן פסק ה"ר יונה ועיקר עכ"ל והמרדכי התם כתב בשם ר"ח שראו לנהוג כשיעור שפירש ר' אבהו ורבינו לא חש לבאר כאן שיעור השני שיטין לפי שסמך על מ"ש בח"מ סימן מ"ה וכן הרמב"ם כתב הדין סתם בפ"א מהל' גירושין לפי שסמך על מ"ש בפכ"ז מהל' מלוה ואיתא תו התם אמר חזקיה שני שיטין שאמרו בכתב ידי עדים ולא בכתב ידי סופר מ"ט כל דמזייף לאו לגבי ספרא אזיל ומזייף וכתב רבינו ירוחם פי' מה שכתבתי שמשערים בכתב ידי עדים להקל כי כתיבתן יותר גסה מן הסופר ודוקא שחתמו בקולמסו אלא שלא הורגלו לכתוב ונעשית יותר גסה מכתיבת הסופר מעט ולא שתהיה גסה ביותר וה"ה כתב בפכ"ז מה' מלוה פירוש זה בשם הרמב"ן וכתב עליו ואני אומר בדרך כלל דלאו אחר כתב אלו העדים ולא אחר כתב זה הסופר נלך אלא אחר כתב ידי עדים דעלמא שאינם רגילים לאמן ידיהם כמו הסופרים ונעשית כתיבה גסה מן הסופר וכן עיקר עכ"ל וכדברי ה"ה כתב המרדכי בשם ראב"ה בפרק גט פשוט דלא בכתב ידי עדים החתומים על השטר קאמר דא"כ נתת דבריך לשיעורין אלא בכתב רובא דאינשי שהם עדים עכ"ל. וכתב עוד רבינו ירוחם בשם הירושלמי שאם כתב הסופר יותר גס משל עדים שמשערים בכתב הסופר להקל וזה מוכיח כדברי הרמב"ן דאזלין בתר כתב האי סופר והני עדים וכתבו התוס' והרא"ש בר"פ גט פשוט שאם השטר מסיים באמצע שיטה והניחו אותה שיטה ועוד אחרת והתחילו לחתום בשיטה שלישית שהוא פסול וכן אם מסיים בסוף שיטה והרחיקו העדים שיטה שלימה והתחילו העדים באמצע שיטה שנייה פסול אם יחתמו זה אחר זה באותה חצי השיטה וכתב כל זה רבינו בטוח"מ סימן מ"ה ורבינו ירוחם בנ"ד ח"ג: כתב הרשב"א בתשובה מה שאמרו שיהא כדת משה וישראל בחצי שיטה והעדים בחצי שיטה הנשארת זה דקדוק נאה מאד וראוי להכשיר בו הגיטין ולא גט אשה בלבד אלא אף גיטי ממון לפי שאנו מוחזקין בלי ספק שלא חתמו העדים בחצי שיטה אם לא היתה חצי השיטה הקודמת כתובה שאלו עשו כן היו עושין שלא כדין שהרי יכול בעל השטר להוסיף מה שירצה באותו חצי שיטה ולחתוך מה שלמעלה והו"ל שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכיון שכן חזקה שלא חתמו הם בחצי שיטה אם לא היה כתוב כבר בחצי השיטה מלמעלה מה שאנו מוצאין אותו כתוב עכשיו ולא הניחו חצי השיטה פנויה וכל שאנו רואים

העדים חתומים בחצי שיטה וכתוב למעלה מהן בחצי שיטה למדין אפילו מאותה חצי שיטה עכ"ל וכ"כ הריב"ש בתשובה סימן נ"ד וכתב עוד שם בשם הרשב"א מה שכתבת שבשיטה אחרונה כתוב אגרת שיבוקין כדת משה וישראל אם חתמו העדים באותה שיטה אין חשש בזה ועוד דכיון שהורגלו עכשיו לכתוב בכל הגיטין כדת משה וישראל באחרונה הרי הוא כמו שריר וקיים שבשאר שטרות שאנו סומכים ללמוד אף משיטה אחרונה שכן נוהגים בכל מקומותינו על סמך דבר זה עכ"ל וכ"כ רבינו בסימן קכ"ו בשם תשובת הרא"ש וכתב הר"ש בר צמח בתשובה גט שנכתב וגט פיטורין בשיטה אחרונה כשר שאפי' תאמר דבכיוצא בזה אין למדין משיטה אחרונה בנדון זה שלא נכתב אלא וגט פיטורין ובשיטה שלמעלה נכתב ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תירוכין ואגרת שיבוקין אין עיכוב בגט פיטורין ומ"ש וגט פיטורין בהדי הני היינו משום דכל דברי חכמים משולשים כדאמר במנחות (סה.) מגל זו וכו' וגט עצמו יוכיח שכתוב פטרית ושבקית ותרוכית ובודאי דאי לא כתב כל הני לישני בגיטא לא מיפסל דשופרא דגיטא הוא וליכא עיכובא ועוד היה אומר ר"י שאין לפסול כשכתוב ודן די יהוי בשיטה אחרונה אלא דוקא בגט שהאשה מביאה לב"ד שיתירוה לינשא על ידו שמא הוסיף אבל בגט שהבעל נותן לאשה או לשלוחה ואינה משמרתו אלא לראיה אפילו בעידי מסירה היינו מתירים אותה אפילו עיקר התורף בשיטה אחרונה: ואם הרחיקו העדים שני שיטין ומלאוה בקרובים או פסולים עיין בחשן משפט סי' מ"ה ובמה שכתבתי בהלכות אלו סי' ק"כ כי דין הגט שוה לשאר שטרות כדמשמע בהמגרש (פז): גמרא שני גיטין שכתבו זה בצד זה דפריך אגט מדאמר חזקיה מילאהו בקרובים כשר: והרמב"ם כתב בפ"א מהלכות גירושין שאם מסרו לה בעדים כשר אף על פי שהעדים מרוחקים הרבה ואין נקראין עמו ואע"פ שאין חתום עליו עדים כלל שעיקר הגירושין בעידי מסירה. וגם הרמב"ן והרשב"א מסכימים לדברי הרמב"ם להכשיר על ידי עידי מסירה בכל גט שפיסולו ניכר וכמ"ש ה"ה בשם בפ"ד מהל' גירושין ואכתוב לשונו בס"ד בסמוך ואף על פי שלא נזכר בלשון הרמב"ם שם הא דהרחיקו עדים ב' שיטין נ"ל דאהא נמי קאמר שפתים ישק דאל"כ הול"ל דבהא דהרחיקו עדים ליתא לדהרמב"ם והא דלא הזכירה לזו היינו משום דלא הזכיר אלא השנויות במשנה ומהאי טעמא לא הזכיר נמי ההיא דשאלו בשלומה וגם הר"ן בהמגרש כתב על דברי הר"ף שכתב ומהא שמעינן דלא בעינן עידי מסירה היכא דאיכא עידי חתימה וכו' דהא תנן היה כותב טופס לכל אחד וכו' וחתמו עדים בראש הדף וכו' והקיף ראשו של זה וכו' דמשמע דכל הני לרבי אלעזר אם נתנם בעידי

מסירה כשרים כדברי הרמב"ם שכיון שפיסולו ניכר ליכא למיחש למזוייף מתוכו: והראב"ד השיג עליו כי שמא נתן תנאי בגט וכו' נ"ל דטעות סופר יש כאן ויש להגיה דאתו למסמך במקום דאתו למימר שסומכין וכן מצאתי כתוב בהשגות הראב"ד ואין לפרש דחיישינן שמא נתן הבעל שום תנאי בגט והיה כתוב באותן שני שיטין והיא תמחוק אותו דא"כ לא יניחיה לינשא ע"י חתימה כיון שמרוחקין שני שיטין ועוד דמוכח זיופא כיון שהוא מחוק ואפשר דה"ק שמא תמלא השני שיטין בתנאי אחר שתכתוב בהן כשתוציא גיטה יראו שאין העדים מרוחקים ויתירוה לינשא ע"י עידי חתימה לחודייהו ולפ"ז צריך להגיה שמא תתן במקום שמא נתן וכן מצאתי בספר מוגה: ודעת המרדכי בספ"ק דגיטין שפסול אפילו מסרו לה בעדים משום דלא מכשרינן לר"א בעידי מסירה אלא היכא דלא אתו למסמך על עידי חתימה כגון בשמות מובהקים או בשכתוב בדבר שיכול להזדייף אבל בהרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין מודה דפסול משום דמזוייף מתוכו וצריך לדקדק בדבריו דגם בהרחיק שני שיטין לא אתו למסמך עלייהו דהא תניא הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין פסול ושמא דטעמו משום שאינו נרגש כל כך אם מרוחקין שני שיטין או פחות משני שיטין או שמא טעמו כמו שכתבתי להראב"ד דשמא תמלא השני שיטין בתנאי שתכתוב בהם וכשיראו שאינם מרוחקות אתו למסמך עלייהו: ויתחילו בראש השיטה שלא ישאר חלק בגליון לפני חתימתן כ"כ התוספות בר"פ גט פשוט והגהות מ"י בפ"א ונתבאר בדברי רבינו בח"מ סי' מ"ה ורבינו ירוחם בנ"ד סי' ג': ולא יהיה בין הגט לחתימת העדים כתוב שום דבר אחר שאינו מענין הגט וכו' בפרק המגרש (דף סו:): גמרא חמשה שכתבו כלל בתוך הגט ובסוף בתרא (קעו.) עדים החתומים על שאלת שלום בגט פסול חיישינן שמא על שאלת שלום חתמו א"ר אבהו אר"י לדידי מיפרשה לי משמיה דר' יוחנן שאלו פסול ושאלו כשר וכתב הרמב"ם בפ"ד שאם נמסר לה בעדים בין כך ובין כך כשר וכתב רבינו בסמוך והיכא דלא כתב וי"ו כתב הרמב"ם בפרק הנזכר שכל שמסרו לה שלא בעדים הויא ספק מגורשת וכתב עליו הר"ן בהמגרש ולי איפשר דכיון שאין העדות מתברר ומוכיח הרי הוא כאילו אין כאן עדים כלל והא דאמרינן חיישינן אינו אלא טעם הפיסול ומיהו מנקט לחומרא עדיף עכ"ל: חתמו בראש הגט או בצידו וכו' משנה בהמגרש (דף פז:): חתמו העדים בראש הדף מן הצד או מאחוריו בגט פשוט פסול: ואף כשחותמין למטה צריך שיהא גב החתימה כלפי הגט וכו' ג"ז שם במשנה הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין: ואם כתבו זה תחת זה כסדר וכו' ג"ז במשנה שם ראשו של זה

בצד סופו של זה והעדים באמצע את שהעדים נקראים בסופו כשר. ופירש"י נקראים בסופו שגג חתימה כלפי סופו ולא שרגלי חתימה כלפי ראשו: ואם כתב סופו של זה בצד סופו של זה וכו' ג"ז שם במשנה סופו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע את שהעדים נקראים עמו כשר ופירש"י נקראין עמו שגג חתימת העדים כלפיו כדרך החתומים כשר: ובכולן כתב הרמב"ם בפ"ד שאם יש כאן עידי מסירה שהוא כשר משום דלא גרע מאם לא היו שם עידי חתומים כלל וכתב הרב המגיד בפרק הנזכר על חמשה שכתבו גט אחד לה' נשותיהן שכן דעת הרמב"ן שכתב וז"ל והא דתנן ה' שכתבו טופס לכל אחד ובי' גיטין וכתבו העדים בראש הדף כתב הרמב"ם דכולם בעידי מסירה כשרים ושפתים ישק משיב דברים נכוחים ודאי מזויפים מתוכו אין כאן דכל שפיסולו ניכר הוא אין לחוש בו דהא ידוע מילתא לכל מי דמטא שטרא לידו ולא אתו למסמך עליה דהא לא עליה חתימו סהדי ואצ"ל בראש הדף ומאחריו ומן הצד דלא הוי אלא כגט שאין עליו עדים ואם נתנו לה בפני עדים כשר וכן דעת הרשב"א עכ"ל וכבר כתבתי בסמוך דגם הר"ן ס"ל כהרמב"ם: שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני וכו' משנה בהמגרש (שם) שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר ופריך בגמרא (שם) וליחוש דילמא הני תרי גיטי הוו ואיתרמו ליה זמן דקמא ועדים דבתרא וגזייה לזמן דבתרא ועדים דקמא ופירש"י ונמצא שמגרשה בשני חצאי גיטין והעדים לא על שלו חתמו א"ר אבא אמר רב בשיש ריוח מלמטה ודילמא זמן דבתרא מיגזז גזייה בשיש ריוח מלמעלה ודילמא אימלוכי אימליך וכו' ודילמא אתרמי ליה כולי האי לא חיישינן רב אשי אמר דידע ביה מתחתא דמגילתא ופירש"י רב אשי אמר כולהו קשייתא בהכי מיתרצן כיון דידיע ביה מתחתא דמגילתא שניכר ביה מתיחת הקלף סביב סביב כל הגט שלא היה בו קלף אלא זה לא למעלה ולא למטה וכתבו הר"ן והרא"ש דברי רב אשי לבד וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' גירושין וכתב הרמב"ם בפרק הנזכר שאפי' אם מסרו בפני עידי מסירה שהיא ספק מגורשת ופי' ה"ה הטעם לפי שאין עידי מסירה מוציאים אותנו מידי ספק שמא היו שני גיטין וזהו הטעם שכתב רבינו שאנו חוששין שהסופר מעצמו עשה כן כלומר או הבעל צוה לעשות כן ובין כך ובין כך אין עידי מסירה מוציאים אותנו מידי ספק אם היו בי' גיטין וכתב ה"ה עוד ונ"ל שאם היו עדים מעידים שגט א' היה ונמסר לה בעדים כשר וכן נראה מדברי רבינו וברור הוא עכ"ל: כתב בי' גיטין בב' דפין וכו' משנה בהמגרש (פז:): בי' גיטין שכתבו זה בצד זה ובי' עדים עברים באין מתחת זה לתחת זה ובי' עדים יונים באים מתחת זה לתחת זה את שהעדים הראשונים נקראים עמו

כשר ופירש"י ב' עברים באים מתחת הראשון לתחת הב' שם העד תחת הראשון ושם אביו תחת הב' וכן עד ב' תחתיו וחזרו וחתמוה תחתיהם ב' ישראלים יונים הדריס בארץ יון ובלשון יוני כדרך הזו אבל חתימת היונים אינה נקראת כחתימת העברים שהיוני כשחותם יוסף ב"ש בידוע ששמו שמעון בן יוסף שכך מתפרשת חתימתן יוסף בן כלומר בנו של יוסף שמעון ונמצא שם העד חתום על גט שני ושם אביו חתום על הראשון הילכך היונים ע"כ תחת השני חתמו. את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר אם העברים חתומין למעלה הימיני כשר ואם היונים חתומים למעלה השמאלי כשר ובגמרא פריך אידך אמאי מיפסל ובגמרא (שם) וליתכשר האי בראובן והאי בבן יעקב עד דתנן בן איש פלוני עד כשר דכתב ראובן בן אקמא ויעקב עד אבתרא וכתבו התוס' דאע"ג דלא מכשרינן באיש פלוני אא"כ כתוב עד בהדיא מ"מ פריך הכא דליתכשר האי בראובן משום דפשיטא ליה דקאי אבן יעקב דבתריה וה"ל כאילו כתב בהדיא דראובן עד וכי רבינו ירוחם דין זה בח"ב והתימה מרבינו שסתם דבריו ולא פירש דהא דלא מכשרינן אלא חד מינייהו דוקא כדכתב ראובן בן אחד ויעקב עד אאידך אבל אם היה כתוב ראובן אחד ובן יעקב עד אאידך שניהם כשרים. ב"ה וי"ל שסמך על מה שאמר כן לקמן בסי' זה גבי כשחותם העד צריך לפרש שמו ושם אביו: ומ"ש רבינו כגון שחתמו בשני שיטין קאי בין לסוף דבריו בין לתחלתן לתת מציאות היאך יהיו שמותם תחת גט אחד ושם אביהם תחת השני ולא כתב רבינו דין עדים יונים גם דין אחר דאיתא מעד אחד עברי ועד אחד יוני גם הרמב"ם לא הזכיר דינים הללו לפי שהוא דבר בלתי מצוי לכתוב שני גיטין זה בצד זה ושיחתמו בו העדים בענין כזה. וכתב הרמב"ם בפ"ד שאם נמסר בעדים ליד אותה שאין העדים נקראים עם גיטה מגורשת ולא חש רבינו לכתבו לפי שהוא פשוט דכיון דהו"ל כאין עדים חתומים עליו כשר בעידי מסירה לכ"ע ואפי' להראב"ד דהא ליכא למיחש לזיופא: חמשה שכתבו ה' גיטין לה' נשותיהם אם כתבו בכלל וכו' בפי' המגרש (ד' פו:) תנן ה' שכתבו כלל בתוך הגט איש פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית והעדים מלמטה כולם כשרים וינתן לכל אחת ואחת היה כותב טופס לכל אחת ואחת והעדים מלמטה את שהעדים נקראים בסופו כשר ובגמרא (שם) ה"ד כלל ה"ד טופס א"ר יוחנן זמן אחד לכולן זהו כלל זמן אחד לכל אחת ואחת זה טופס ור"ל אמר אפי' זמן אי' לכולן נמי הוא טופס אלא ה"ד כלל דכתב אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית ופריך לר"ל נמצאו ב' נשים מתגרשות בגט אחד והתורה אמרה וכתב לה ולא לה ולחבירתה ומשני דהדר כתב פלוני גירש פלונית ופלוני

גירש פלונית ואוקימנא לר' יוחנן דאמר זמן אחד לכולן זהו כלל היינו דוקא שכתב בגיטין שאחר הראשון ופלוני גירש את פלונית בוי"ו שמוסיף על ענין ראשון אבל אם כתב פלוני גירש את פלונית בלא וי"ו חיישינן שמא לא חתמו אלא על גט אחרון וכן אוקימנא דהא דא"ר יוחנן זמן לכל אחד ואחד זהו טופס היינו בשזמן כולן שוה ביום אחד דאי לאו הכי תיפוק ליה דפסילי משום מוקדמין כולהו בר מבתרא שהרי לא חתמו העדים עד אחר שנחתם התחתון ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבי יוחנן וכן דעת הרמב"ם בפ"ד וז"ל הרמב"ם בפרק הנזכר ה' שכתבו גט לה' נשותיהם אם כתבוהו בכלל כגון שכתבו בכך וכך בשבת גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית וכן אמר כל אחד מהם לאשתו ליכי די תיהויין וכל טופס הגט והעדים מלמטה ה"ז גט כשר ומפשט דבריו משמע שלא כתבו אלא טופס אחד לכולן דהיינו שכתבו בכך וכך בשבת גירש ראובן את רבקה ויעקב את רחל וכך אמר כל אחד מהם לאשתו ליכי דיתיהויין וכו' אבל רבינו מפרש דכתבו כלל היינו שכתבו ראובן גירש את רבקה וכך אמר לה צביתי ברעות נפשי ופטריית וכו' יתיכי ליכי וכו' עד ודן די יהוי ליכי מינאי וכו' ויעקב גירש את רחל וכך אמר לה צביתי ברעות נפשי ופטריית וכו' עד ודן די יהוי ליכי מינאי וכו' וזהו דעת הרמ"ה כמ"ש רבינו בסמוך ופירוש דברי רבינו כך הם אחר שכתב הראשון גירש פלוני לפלונית מסיים כל ענין הגט שהוא וכך אמר לה ליכי די תיהויין וכן אמר כל א' לאשתו פירוש וכן אחר כל פעם שמזכיר גירש פלוני לפלונית כתב שאמר לאשתו כן ליכי דיתיהויין וכו' וכל טופס הגט וגם דברי הרמב"ם איפשר להתפרש בדרך זה ולענין אוקימתא דר"ל ה"ד כלל דכתב אנו פלוני ופלוני גירשנו פלונית ופלונית והדר כתב פלוני גירש את פלונית ופלוני גירש את פלונית פסק הרמב"ם בפ"ד כוותיה בהא דכל כה"ג כלל מיקרי וכולם כשרים וכתב ה"ה דטעמו משום דר' יוחנן מודה בהא דכשר דהא לא פליג עליה אלא להקל ולהכשיר זמן א' לכולן וכיוצא בזה כתב הר"ן וכתב עוד אבל ראיתי מי שחולק בזה גם ה"ה כתב והרשב"א חלק בזה ודברי רבינו עיקר עכ"ל וז"ל הרשב"א ורי"ף לא פסק כר"ל משמע דס"ל דר"י נמי פליג אר"ל משום דהו"ל ב' נשים מתגרשות בגט אחד ואע"ג דהדר פסיק להו דאמר פלוני גירש פלונית ופלוני לפלונית גט א' הוי מדכללינהו בחד מעיקרא וכו' ס"ל לר"י דחד הוא ותניא כוותיה אבל הרמב"ם פסק כשניהם לומר דר"ל פליג ארבי יוחנן אבל ר"י כ"ש דמודה לר"ל דזהו כלל וכי הדר פסיק להו ב' גיטי מיקרו ודוקא בשזמן א' אבל זמן לכל א' וא' ואע"ג דערבינהו מעיקרא כיון דפליג להו בזמנם זמן מפסיקן ואת שהעדים נקראין עמו כשר עכ"ל ולא הבנתי דברי הרשב"א

שהכריח דמדלא פסק הרייף כר"ל משמע דר"י פליג אר"ל במאי דקרי הוא כלל דדילמא אעיג דס"ל לר"י כוותיה במאי דקרי איהו כלל משום דלא ס"ל כוותיה במאי דקרי איהו טופס לא פסק כוותיה וצ"ע. ורבינו כתב דברי הרמב"ם וכ"כ רבינו ירוחם בח"ב. ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם בפ"ד שכשכתבו כלל בגט ינתן לכל אחד מהם בעידי מסירה ואם אין שם עידי מסירה כלל כל מי שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת ומה שהצריך שינתן לכל אחת מהן בעידי מסירה הוא משום דאעיג דעדים חתומים על הגט צריך לינתן בפני עידי מסירה לכתחילה מיהא להרמב"ם ואם אין שם עידי מסירה כלל כל מי שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת כיון דעדים שחתומים בו חוזרין על כל הגיטין הרי יש בידיה גט חתום ואע"פ שלא ינתן לה בעידי מסירה כשר בדיעבד לדעת הרמב"ם בפ"א ובודאי שכשכל אחת נותנת לחבירתה כשתצטרך כולן נשאות בו וגובות כתובה ע"י כנ"ל לפרש דברי הרמב"ם אבל מדברי רבינו שכתב ולמאי דבעי למיכתב שכל גט שבא לפנינו חתום וכו' הי"נ א"צ שיהיו עידי מסירה לפנינו נראה שהוא מפרש מ"ש הרמב"ם וינתן לכל אחת מהן בעידי מסירה היינו לומר שצריך שיבואו עידי מסירה לפנינו ויעידו שנמסר לכל אחת ואחת ובאמת דהכי מוכחי סוף דבריו שכתב ואם אין שם עידי מסירה כלל כל מי שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת משמע דברי שא אפילו אותה שאין הגט יוצא מתחת ידה מגורשת וטעמא משום דעידי מסירה מעידים שנמסר ליד כל אחת ואחת. ומ"ש רבינו ולמאי דבעינן למיכתב הוא בסי' קל"ג: ומ"ש רבינו עוד אבל אם כתב בכך וכך גירש פלוני לפלונית וכו' וכתב ביום זה או בכך וכך גירש פלוני לפלונית האי בכך וכך היינו שזמן כולן ביום אחד דאל"כ הראשונים אינם כשרים אפילו ע"י מסירה משום דדילמא עדים קיימי נמי אגיטין ראשונים דמש"ה כתב הרמב"ם בפ"ד שאם לא היה שם עידי מסירה והיתה מגילה יוצא מתחת יד אחת מהראשונות ה"ז ספק מגורשת וכיון שלא נחתם עד שכתב גט אחרון ה"ל הנך גיטין מוקדמין והווי כמזוייף מתוכם וכל שמזוייף מתוכו פסול אפילו ע"י עידי מסירה כמבואר בסימן קכ"ז: ומ"ש בשם הרמ"ה דה"ה נמי אם כתב פלוני מגרש פלונית וכו' הוי ב' נשים בגט אחד אא"כ סיים וכו' א"א לומר דקאי למאי דסמך ליה דהיינו דערבינהו והדר פסיק להו דלא שייך למימר בכי הא דה"ה דמשמע כי היכי דבפסקינהו מעיקרא בעינן שיסיים על כל א' עניינו של גט הי"נ בעינן היכא דכללינהו והדר פסקינהו דכ"ש הוא ולא ה"ה וכיון דכ"ש הוא לא איצטרך למימר לכנ"ל דארישא קאי דהיינו היכא שפסקינהו מעיקרא שכתב רבינו לעיל שיסיים על כל א' כל עניינו של גט השתא כתב שהרמ"ה

הוא שפירש כן משום דאם לא סיים על כל א' כל עניינו של גט הווי ב' נשים בגט א' דומיא דכתב אנו פלוני ופלוני מגרשים נשותינו ולא הדר פסקינהו ולפי שהרמ"ה כתב דבריו אלה אהא דפסלין בכתב אנו פלוני ופלוני מגרשים נשותינו ולא הדר פסקינהו משום דהוי ב' נשים בגט א' וכתב הרמ"ה דה"ה נמי דהוי ב' נשים בגט אחד אפי' פסקינהו מעיקרא אם אינו מסיים על כל אחד כל עניינו של גט מפני כך כתבם רבינו בסמוך להא דכללינהו אע"פ שעיקרו בא ללמד על היכא דפסקינהו מעיקרא: כשחותם העד צריך לפרש שמו ושם אביו וכו' בהשולח (דף לד:): גמי' העדים חותמים על הגט מפני תיקון העולם בראשונה היה כותב אני פלוני חתמתי עד אם כתב ידו יוצא ממקום אחר כשר ואם לאו פסול אמר ר"ג תקנה גדולה התקינו שיהיו מפרשים שמותיהם בגיטין מפני תיקון העולם ופירש"י מפרשים שמותיהם. ראובן או שמעון מעיקרא לא היו חותמים אלא אני פלוני חתמתי עד ולא היה נוקב שמו וכן פי' הרשב"א וכן נראה מלשון רבינו ירוחם בח"ב ואם לא פירשו שמותם כתב הרשב"א דאיפשר דאפי' לר"מ דכשר וכ"כ רבינו ירוחם בח"ב דכשר וכתב עוד הרשב"א דלרבי אלעזר אפילו לכתחלה לא מחייבי לפרש שמותיהם דלא גרע מכי לא חתמו סהדי כלל דאפי' לכתחלה מותר ורבי אלעזר קי"ל ורבינו נראה שמפרש שבתחלה נמי היה חותם שמו אני ראובן או אני שמעון ומתוך שיש הרבה ששם כן לא היו יודעין מי הוא החתום כדי לחזר אחר יודעיו ומכיריו שיקיימוהו התקינו שיהיו מפרשים שמותיהם כלומר שיכתבו אני ראובן בן יעקב עד דמתוך כך מכירים מי הוא החתום ומחזרין אחר יודעיו ומכיריו שיקיימוהו והר"ש בר צמח כתב בתשובה על הא דהתקינו שיהיו מפרשים שמותיהם בגיטין דבשטרות אפי' לא חתמו אלא אות אחת משם כשר אם ניכר החתומים עכ"ל: כתב יוסף עד וכו' משנה בהמגרש (דף פז:): איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר: אבל כתב יוסף לבד ולא כתב עד פסול בפרק הנזכר גמרא (שם.) שני גיטין שכתבו זה בצד זה וכו' פריך תלמודא וליתכשר האי ביעקב עד דהא תנן איש פלוני עד כשר ומשני דלא כתוב עד ופירש"י דלא כתוב עד. ומתניתין דוקא נקט איש פלוני עד דהיכא דלא חתם פלוני בן פלוני בעינן עד ורבינו כתב דביוסף בלא עד פסול וכ"ש היכא שלא כתב שמו אלא בן פלוני דאם לא כתב עד פסול. וז"ל הריב"ש בתשובה סי' נ"ו מה שלא כתבו העדים בחתימתן עד אלא כתבו שם ושם אביהן אין לחוש לזה כלל כי אין צריך עד רק כשאין מזכיר שם אביו בחתימה אלא שמו בלבד או שמזכיר שם אביו ולא שמו ואז אם לא יכתוב עד הוא פסול לפי שנראה שלא חתם לשם עדות אבל

כשחתם שמו ושם אביו אף אם לא כתב עד כשר דלהכי כתב שמו ושם אביו לפי שמכוין לעדות ומשנה שלימה שנינו בפרק המגרש איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין ר"ל שהיו מפרשים שמם ושם אביהם אף בלא עד ובוחרים בזה יותר משיכתבו עד עם שמם לבד או עם שם אביהם לבד כדי שהרוצה לקיים חתימתן ידע מי הם וילך אחר קרוביהם ושכיניהם לקיים חתימתן עכ"ל: ולא יחתמו אלא זה בפני זה וכו' בפ"ק דגיטין (דף י:) גמרא כל גט שיש עליו עד כותי פסול אמר רב פפא זאת אומרת עידי הגט אין חותמין זה בלא זה מ"ט א"ר אשי גזירה משום כולכם ופירש"י דתנן א"ל כולכם כתבו גט לאשתי אחד כותב וכולן חותמין ואי לא חתמי כולהו הוי פסול לפיכך תקנו אפילו היכא דלא אמר כולכם שיהיו כל העדים נקבצים שמה בשעת חתימה כלומר דכיון שיהיו נקבצים ודאי יחתמו כולם: ואם אמר להו כתבו גט לאשתי ולא אמר כולכם דשנים משום עדים ואינך משום תנאי אם צריכים לחתום זה בפני זה אם לא כתבתי בסי' ק"כ: ומיהו כתב ר"ת חתמו שנים זה בפני זה ורוצה להחתים בו שלישי וכו' כ"כ התוס' בס"פ הזורק (פב. בד"ה צא) בשם רבינו משולם דהא דאמרינן דאין עידי הגט חותמים זה בלא זה היינו בשנים או שזימן ג' יחד שאין הגט יכול להיות בפחות אבל כשהגט נגמר בשנים ולא היה אז בדעתו להחתים יותר כשחזר והחתים ג' אין נפסל בכך כיון שנגמר על ידי הראשונים ורבינו תם הביא ראיה לדבר מהגמרא וכתבו שרש"י ורבינו אלחנן פוסלין משום דכיון שבא להחתים שלישי גילה בדעתו שלא יהא גט עד שיחתום הג' וחתימתו אינה כלום כיון שלא חתמו זה בפני זה וכתב הר"ן על זה ונראה שזהו ע"ד מי שסובר בההיא דבפרק השולח (לב:) שאם ביטל הגט בפירוש מבוטל ושוב אינו חוזר ומגרש בו דאלו למאן דס"ל שגט הנכתב בהכשר א"א לבטלו אין גילוי הדעת כלום כיון שהוא חוזר ומגרש בו ורבינו ירוחם כתב בח"ב ויש שכתבו שהוא ספק שהוא כמו בטלו. והרא"ש לא הזכיר אלא דברי ר"ת ורבינו משולם לבד ולכן רבינו לא הזכיר סברא אחרת: נכתב הגט בכתב עברי ועידיו חתמו בכתב יונית וכו' משנה בהמגרש (דף פז.) גט שכתבו עברית ועידיו יונית ועידיו עברית עד אחד עברי ועד אחד יוני עד אחד יוני ועד אחד עברי כשר וכתב הרמב"ם בפ"ד והוא שיהיו העדים מכירים וכו' וכתב ה"ה דבירושלמי איתא להא בשהיו יודעין לקרות ולא היו יודעים לחתום או שהיו יודעין שניהם וחתמו באחד מהם שירצו. ואיפשר דהרמב"ם לטעמיה דבעינן שידעו העדים לקרות הגט דאלי"כ אין יכולין לחתום על סמך אחר שיקרא לפניהם אבל למי שסובר שיכולין

לחתום ע"י שיקרא אחר לפנייהם וכמו שכתב רבינו בסמוך לא בעינן שיכירו לשון הגט והכתיבה אע"פ שקשה בעיני היאך איפשר ששום מפרש יכשיר באין מכירין לשון הגט אחר דבירושלמי משמע בהדיא דבעינן שיכירו לשון הגט וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד ושם אשתמיטתיה לרבינו הירושלמי: אבל אם היה מקצת הגט בלשון אחד וכו' ז"ל הרמב"ם בפ"ד אחד מן העדים חתם בכתב והעד השני בכתב לשון אחרת כשר אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון אחד ומקצתו בלשון אחרת פסול והראב"ד השיג עליו שלא הוזכר פיסול בתוספתא אלא בגט שכתבו בה' לשונות וחתמו עליו עדים בה' לשונות אבל אם חתמו עליו באחד מן הלשונות לא שמענו ואיפשר שחתימה מצרפן וה"ה שם גם הר"ן בהמגרש אמתני' דגט שכתבו עברית ועדיו יונית הליצו בעד הרמב"ם והרשב"א השיג על הרמב"ם למה הכשיר עד אחד בלשון אחד ועד שני בלשון אחר ונ"ל דס"ל דכל חתימה ענין לעצמו וכיון שכל חתימת העד בלשון אחד כשר אבל הגט כולו ענין אחד וצריך שלא יהא כתוב בב' לשונות וכמ"ש הר"ן ז"ל: עדים שאין יודעים לקרות וכו' ברייתא בפ"ב דגיטין (דף יט.) גמ' בכל כותבין בדיו בסם וכו' עדים שאין יודעין לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו ושאין יודעין לקרות קורין לפנייהם וחותמין ארשב"ג בד"א בגיטי נשים אבל בשיחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין א"ר אלעזר מ"ט דרשב"ג כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות אמר רבא הלכה כרשב"ג ורב גמדה משמיה דרבא אמר אין הלכה כרשב"ג ואלא כמאן כרבנן והא ההוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא תרגמא אקריאה ואמרינן בתר הכי דר' אלעזר קרי קמיה וחתים ורב נחמן קרי קמיה ספרי דדייני וחתים ודוקא רב נחמן וספרי דדייני דאית להו אימתא אבל רב נחמן וספרי אחריני ספרי דדייני ואיניש אחרינא לא וכתב הרא"ש והרי"ף לא הביא הא דא"ר גמדה אין הלכה כרשב"ג וכו' תרגמא אקריאה פירש"י תרגמא להא דרב גמדה אקריאה וההוא דנגדיה רב כהנא אחתימה הואי וכן לעיל מייתי לה אחתימה ומייתי עלה דר' אלעזר קרו קמיה וחתים דהיינו כרב גמדה בעינן שיהיו שנים קורין לפניו דאין לסמוך על אחד או כגון רב נחמן וספרי דדייני דדחילי מיניה לשקורי במילתא דעבידא לאיגלויי וכן פירש ר"י והרי"ף שלא הביא ההוא דרב גמדה ס"ל כיון דסתמא דתלמודא קאמר דרבא אמר הלכה כרשב"ג סמכינן עלה יותר מאהא דא"ר גמדה משמיה דרבא הלכך הלכה כרשב"ג בין בקריאה בין בחתימה ולפי דבריו צריך לפרש הא דקאמר ת"ק קורין לפנייהם וחותמין אפי' באחד קורא לפניו סגי דכיון דמילתא דעבידא

לאיגלוויי הוא מירתת דאי בשנים קורין בהא לא הוה פוסל רשב"ג דאפי
בשני עכו"ם מסיחים לפי תומם מכשר רב פפא ורשב"ג פסל בחד אם לא
רב נחמן וספרי דדייני ולכך לא הביא הך דר' אלעזר דהוה קרי קמיה חד
וחתים עכ"ל: ומ"ש ובעינן שיהיו שנים קורין לפניו וכו' וכן פירש ר"י כן
כתבו התוס' בפ"ק (ט: ד"ה קורין) גמרא זו אחת מן הדרכים ששוו גיטי
נשים לשחרורי עבדים וכו' ויש לדקדק בלי הרא"ש שכתב ולפי דבריו
צריך לפרש הא דקאמר ת"ק קורין לפניהם וכו' דמשמע דלמאן דפסק
כרב גמרא דאין הלכה כרשב"ג בקריאה אין צ"ל כן ואמאי והרי גם
לפוסקים כרב גמרא צריך לפרש כן כי היכי דלא תיקשי לן היכי פסיל
רשב"ג בשנים קורין דהא אפי' בשני עכו"ם מסיחים לפי תומם מכשר רב
פפא ונראה לי דתרי מילי נינהו ולא תלו חד באידך חדא אי הלכה כרב
גמרא או כלישנא קמא דרבא וחדא בפירושא דת"ק אי מכשר בשנים
קורין דוקא או אפי' באחד ובתחלה נטה לפסוק כרב גמרא ואח"כ כתב
מאי דמשמע לכאורה בפ"י דברי ת"ק דלא הכשיר אלא בשנים דוקא וכן
פרי"י ואח"כ כתב דהרי"ף שלא הביא ההיא דרב גמרא טעמו משום דטפי
עדיף למיסמך אלישנא דתלמודא מאלישנא דרב גמרא ואח"כ כתב
ומאחר שלא פירש דעתו בדברי ת"ק צ"ל דלת"ק בחד קורא לפניהם סגי
ומש"ה פליג רבן שמעון בן גמליאל ואמר בד"א בגיטי נשים וכו' דאילו
לפרי"י קשה היכי פסול רשב"ג בשנים הא אפי' בשני עכו"ם מסיחים לפי
תומם מכשר רב פפא מיהו ק"ל על פי זה דלשון לפי דבריו צריך לפרש
אינו מדוקדק דהא לא תלי האי פירושא במה שפסק הלכה כרשב"ג לכן
נראה לי שבתחלה שנטה הרא"ש לפסוק כרב גמרא וא"כ הלכה כת"ק
צריך לדקדק בדברי ת"ק שלא יכשיר בפחות משנים דומיא דרב פפא
דמכשיר בבי עכו"ם מסיחים לפי תומם ורשב"ג פליג ופסל בשטרות ולא
קיי"ל כותיה ומש"ה כתב ובעינן שיהיו שנים קורין לפניו אבל לדברי
הרי"ף שפסק כרשב"ג צריך לדקדק דלא ליפלוג ארב פפא דקיי"ל כותיה
ולפיכך צריך לפרש דת"ק מכשר אפי' בחד ומש"ה פליג רשב"ג ואומר
דלא הכשירו בחד אלא בגיטי נשים לבד ומשום עיגונא. ולכאורה משמע
מדברי הרא"ש דס"ל דהלכה כרב גמרא וא"כ ס"ל כפרי"י דאפי' בגיטין
בעינן שנים קורין לפניו או כגון ר"נ וספרי דדייני וכ"כ רבי ירוחם בח"ב
דבעינן שנים קורין לפניו או כגון ר"נ וספרי דדייני ודרכו להמשך אחר
סברת הרא"ש מן הסתם משמע דס"ל שדעת הרא"ש הוא כן אבל רבי
משמע ליה דהרא"ש ס"ל דהלכה כרשב"ג כדעת הרי"ף דכיון דסתמא
דתלמודא קאמר דרבא אמר דהלכה כרשב"ג סמכינן עליה יותר מאהא
דרב גמרא וא"כ בגיטין אפי' בחד קורא לפניהם סגי ולפיכך פסק רבי

כאן וברמזים דבגיטין באחד קורא לפנייהם סגי ובחושן המשפט סי' מ"ה כתב דלחתום בשטרות בעינן שנים שיקראו לפנייהם. ומדברי הרמב"ם בפרק ראשון מה' גירושין אין הכרע שהוא תפס לשון הברייתא כמנהגו וכתבו התוס' בפרק קמא דגיטין גמרא זו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים שאע"פ שאין העדים רואים מה שכתב בגט חותמין ע"פ מה שקורין אחרים לפנייהם ולא הוי עד מפי עד שאינו מאמין אחרים בעיקר העדות אלא לומר שכך כתוב בשטר וזה אינה עדות אלא גילוי מילתא בעלמא דהא מילתא דעבידא לאיגלויי היא וכן כתבו הרשב"א והר"ן בפרק ב' גבי הא דתניא עדים שאין יודעים לקרות קורין לפנייהם וחותמין: וכתב הרמב"ם בפרק א' והוא שיכירו לשון הגט ואיפשר שאם תרגמו הקורא לפנייהם שפיר דמי אלא דהרמב"ם לא נחת למיתני אלא בשקראו בלי שהוא כתוב וביותר נראה לומר דבדוקא נקט הרמב"ם שיכירו לשון הגט דאז לא הוי אלא כעין גילוי מילתא בעלמא אבל אם אינם מכירים לשון הגט ה"ל כעד מפי עד וכן נראה שפירש דבריו רבינו וג"כ נראה מדברי הרשב"א שכתב בפרק ב' דגיטין דברי הרמב"ם ומשמע דס"ל דבדוקא קאמר דבעינן שיכיר לשון הגט ואיפשר דיליף לה מדגרסינן בפרק ב' דגיטין (יט.) גמרא בכל כותבין בדיו וכו' אמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי והא לא ידעי למקרייה בדידעי ואם איתא לוקמא בלא ידעי וכגון שקראו אחר לפנייהם וקמ"ל שסומכין עליו אע"פ שאינם מכירים הלשון ואחר כך מצאתי דבהדיא איתא להא בירושלמי וכתבו הרשב"א בהמגרש גבי עד אחד עברי ועד אחד יוני א"ר הדיינים חותמים אע"פ שאין יודעין לקרות ואין העדים חותמין אלא א"כ יודעין לקרות מתניי פליגא על רב גט שכתבו עברית ועידיו יונית וכו' פתר לה כשהיו יודעין לקרות ולא היו יודעין לחתום או שהיו יודעין את שניהם וחתמו באי זה מהם שרצו עכ"ל ועל כרחך הא בקורין לפנייהם היא דאל"כ היכי קתני הדיינין חותמין אע"פ שאין יודעין לקרות ואפ"ה קתני דאין העדים חותמין אא"כ יודעין לקרות: ואם אין העדים יודעים לחתום רושמינן להם צורת האותיות וכו' בפי' ב' דגיטין (שם) איתמר עדים שאין יודעין לחתום א"ר מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו ופירש"י מקרעין. מסרטין ושמואל אמר באבר באבר ס"ד והתני ר' חייא כתבו באבר כשר כלומר וכיון דכתב גמור הוא ה"ל כדיו ע"ג סיקרא דאסרינן ליה ל"ק הא באברא הא במיא דאברא ופירש"י באבר. לשפשף בחתיכה של אבר על הקלף ומשחיר אינו כתב: במיא דאברא. מים ששרה בהם שחיקת אבר. ר' אבהו אמר במי מילין כלומר מים ששרה בהם עפצים שחוקים והתני רבי חנינא כתבו

במי טריא ואפצא כשר ל"ק הא דאפיץ הא דלא אפיץ כלומר כשהקלפים עפוצים רושמיין לעדים במי מילין דלא הוי כתב שהרי מראה הקלפים כמראה הכתב ואינו ניכר ומתניתא בדלא אפיצא רב פפא אמר ברוק וכן אורי ליה רב פפא לפפא תוראה ברוק וה"מ בגיטין אבל בשטרות לא דההוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא תניא כוותיה דרב עדים שאין יודעין לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו ולכאורה משמע דכיון דתניא כוותיה דרב דוקא במקרעים מכשרין אבל לא לרשום בשום דבר וכן משמע מדברי הרי"ף שלא הזכיר אלא דברי רב לבד אבל מדברי הרא"ש משמע דה"ה באבר ורוק כשר שהזכיר דברי שמואל וכתב עליהם אבל לא במיא דאברא דקי"ל כתבו במי אבר כשר גם רבינו ירוחם בח"ב כתב שרושמיין להם בנייר וחותרמין והרשימה צריכה שתהיה בדבר שאינו נקרא כתב גם הרמב"ם בפ"א כתב ואם אינם יודעין לחתום רושמיין להם ברוק וכיוצא בו בדבר שאין רישומו מתקיים והן כותבין על הרושם גם רבינו הלך בעקבותיהם וכתב רושמיין להם צורת האותיות על הגט באבר וכו' ויש לדקדק דכיון דתניא כוותיה דרב משמע דדוקא מקרעין אבל לא רושמיין וכדמשמע מדברי הרי"ף ואיפשר דס"ל דרב ושמואל מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי והא דמייתי תניא כוותיה לאו לאפוקי מדשמואל מייתי ליה אלא לומר דאשכחן הכי בהדיא בברייתא אי נמי ס"ל דמקרעין עדיף מרושמיין ומש"ה לא מכשר שמואל אלא ברושמיין אבל לא במקרעין ורב מכשר במקרעין וכ"ש ברושמיין ותניא כוותיה דרב אלא שלפי זה ה"ל להרמב"ם לכתוב מקרעין ומדלא כתב אלא רושמיין משמע שהוא מפי' דכ"ש מקרעין והרמ"ה שכתב דלכתחלה אין רושמיין ובדיעבד כשר אפשר דס"ל דלרב מקרעין ולא רושמיין ות"כ והכי קי"ל מיהו כיון דאשכחן דר' אבהו נמי ס"ל דרושמיין ורב פפא דבתראה איהו ס"ל הכי ועביד בה נמי עובדא ע"כ אית לן לאוקמי ברייתא בלכתחלה דוקא והא דרב פפא אורי ליה ברוק לאו לכתחלה אורי אלא גט בא לפניו שרשמו לעדים ברוק ואורי להכשיר: ומ"ש רבינו ולא הקילו לעשות כן אלא בגיטי נשים אבל בשאר שטרות וכו' והשטר כשר זה דעת הרשב"א אבל הרמב"ם בפ"י כ"ד מהלכות מלוה כתב דפסול נמי הוי ויתבאר דבריהם בח"מ סי' מ"ה בס"ד: ומ"ש עוד רבינו אבל ציירו להם במיא דאברא וכו' אינו גט ואם נתגרשה בו פסולה לכהונה מפשט הלשון משמע דאינו גט לשום דבר אלא לענין פיסול כהונה לבד ותימא דהא בפ"ב דגיטין (יט.) משמע דספק מגורשת הויא גבי דבעא ר"ל מר' יוחנן עדים שאינם יודעים לחתום מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו ואסיק וכי מפני שאנו מדמים נעשה מעשה ועוד שאם אינו גט

כלל מהי תיתי ליה דפסולה לכהונה ואפשר דה"ק אינו גט להתירה לינשא ומיהו מידי ספיקא לא נפקא הילכך פסולה לכהונה וה"ה לכל חומרות ספק מגורשת מיהו הלשון דחוק לפי זה: ופירוש מקרעין הנייר פי הרמ"ה לא שישרטו להם צורת האותיות וכו' גם הר"ן בפ"ב דגיטין הסכים לפי זה ודחה פירש"י והעיטור דמקרעין היינו מסרטין גם התוס' בפ"ק דגיטין (ט:) גמרא זו אחת מהדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים הקשו על פירש"י וכתבו פר"ח והרשב"א כתב שם בפ"ק דגיטין שמה שהקשו בתוס' על פירש"י דחקיקה כתיבה הוא אם כן כשממלאין אלו הקרעים הו"ל כתב ע"ג כתב אינו קשה דרושם אינו כתב ואינו כחקיקה וכן מצאתי בירושלמי הרושם על העור כעין כתב פסול אלמא רשימה אינה כתיבה וכתב עוד שגם לפירש"י מרחיבין להם השריטה כדי שלא יהא כתב של ראשונים ויוכל להתקיים בחותמיו כדאמרין בירושלמי שאכתוב בסמוך ובמרדכי כתוב שר"י מאורלייני"ש ורבינו יואל פירשו כפר"ח וראבי"ה משמע שמפרש כפירש"י. כתבו התוספות בפ"ק דגיטין גמרא זו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים וכו' דפריך בירושלמי אהא דמקרעין להם נייר והלא כתב הראשונים הוא כלומר ואין הגט יכול להתקיים בחותמיו ומשני בשהרחיב להם הקרעים והעדים אין ממלאין לגמרי כל רוחב הקרע וכן כתב הרשב"א וגם רבינו ירוחם כתבו בח"ב והמרדכי כתב זה הירושלמי בפ"ב דגיטין וכתב בו שני פירושין כתב הרמב"ם בפרק ראשון העדים שחותמין על הגט צריכין להיות יודעים לקרות ולחתום ואם אינם יודעים קורעים לפניהם וכו' ואם אינם יודעים לחתום רושמין להם הנייר ברוק וכו' ואין עושין כך בשאר שטרות קל הוא שהקלו בגיטין כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות הואיל וחתמת העדים בגט מדבריהם וכמו שביארנו עכ"ל: גט שחתמו בו כותיים או שאר פסולין וכו' פיסול הכותיים בפ"ק דגיטין (דף י:) גמרא כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים כתבו הר"ף והרא"ש והאידנא כל עד כותי פסול בין בגיטי נשים בין בשאר שטרות דגרסינן בפ"ק דחולין (ו.) לא זזו משם עד שעשאו כעכו"ם גמורים וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מה' עבדים וכתב רבינו ירוחם בח"ב שצדוקים ובייתוסים בזמן הזה כמו כותים קודם שגזרו עליהם ואם היה חתום צדוק ובייתוס תחלה בגט ואח"כ חתם ישראל הגט כשר דאי לאו דצדוקי חבר הוא לא הוה מחתים ליה ישראל מקמיה כדאמרין בפ"ק דגיטין גבי כותיים קודם שגזרו עליהם וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ו מהלכות עבדים ולענין גט שחתומים עליו עדים פסולים שהוא פסול אפי' בעידי מסירה בפ' זה בורר (כח:) ההיא מתנתא דהווי חתימי עלה תרי גיסי ואסיקנא דלא קנה

כלום ואפ"י לר"א דאמר עידי מסירה כרתי דמודה ר"א במזוייף מתוכו ואפ"י בעד אחד כשר ועד אחד פסול כתב בני"י בשם הרי"ף דפסול וכ"כ הרמב"ם בפ"א ובפ"ג מה' גירושין וכתב בפ"ג שי"א שאם היה אחד מעידיו פסול או שהיה בו עד אחד בלבד כשר אע"פ שנמסר בעדים ה"ז גט בטל ולא יראה לי דבר זה אלא כמזוייף ולא מזוייף ודאי והואיל ונמסר בעידי מסירה כשרים ה"ז פסול מדבריהם עכ"ל. ודין גט שחתומים בו שנים כשרים וא' פסול נתבאר בסי' ק"כ: חתם בו הסופר שכתבו וכו' בס"פ התקבל (דף סו:). אמרינן בגמרא דמאן דמכשר באומר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו פסול בחתם סופר ועד כלומר שאם הסופר עצמו חותם בעדות הגט עם עד אחר פסול דאי אמרת כשר נפיק מיניה חורבא דזימנין דאמר בעל אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו משום כיסופא דסופר שלא יתבייש לומר שאין מקבלין אותו בעד מחתמי ליה כלומר שאומר לו שהבעל אמר כן ובעל לא אמר הכי ונמצא הגט בטל ומאן דפסיל באומר אמרו משום דמילי לא מימסרין לשליח תו ליכא למיחש להך חורבא דלעולם אין השליח רשאי לומר לעדים חתמו ולעולם אין הסופר חותם אא"כ שומע מפי הבעל ופסקו הרי"ף והרא"ש בס"פ התקבל דאומר אמרו פסול ולפי זה משמע דס"ל דחתם סופר ועד כשר וכן כתב בהמגרש מתני' דכתב סופר ועד כשר ומאי דאיתמר עלה א"ר ירמיה חתם סופר שנינו וכתב הרי"ן בפרק התקבל שכן דעת בה"ג ור"ח להכשיר חתם סופר ועד וגם הרמב"ם בפ"ט הכשיר בחתם סופר ועד שכתב אמר להם כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי אחד מהם כותב ושנים מהן חותמין ואחד מהם נותנו לה ואפ"י היה הכותב אחד משני העדים שחתמו בו והוא השליח שנתנו לה ה"ז כשר אבל דעת ר"י לפסול בחתם סופר ועד דהא כל הנך אמוראי דס"פ התקבל דפליגי בכשר ולא תעשה סברי דחתם סופר ועד פסול וכתב הרא"ש בהמגרש אפיסקא דכתב בכתב ידו ואין עליו עדים דעת ר"י וכתב שתמה ר"י על ר"ח שפסק הלכה כרבי יוסי שפוסל באומר אמרו ודלא ככל הנך אמוראי דמכשרי ואיפשר שלא פסק הגאון כוותיה בין לקולא בין לחומרא לפסול אומר אמרו ולהכשיר חתם סופר ועד אלא לחוש לדברי שניהם ככל הני אמוראי לפסול חתם סופר כיון דמכשרי באומר אמרו ולפסול אומר אמרו כההיא דמי שאחזו (עב.) דתניא כותיה דרב אשי עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו ודייק תלמודא ישמעו לאפוקי ממאן דמכשר באומר אמרו ואין זה תרי פיסקי דסתרי אהדדי דכיון דאינו מבורר ראוי להחמיר כדברי שניהם עכ"ל וכ"כ בספר התרומה גם הרי"ן בפרק התקבל כתב דעת ר"י שהיא לפסול בשניהם ושכן דעת הרמב"ן ולזה הסכים הרי"ן

ז"ל וכן דעת סמ"ג וסמ"ק וכ"כ הרשב"א בתשובה ח"א סי' אלף רכ"א וז"ל ר"י הזקן בעל התוס' נסתפק בדבר והלכך אזלינן בתרוייהו לחומרא ופסלינן מספק אומר אמרו עד שישמעו מפי הבעל ויאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו וכ"נ דפסלינן מן הספק חתם סופר ועד ואנו צריכין לחוש לדברי ר"י הזקן להחמיר בערוה החמורה ועוד שהוא רב גדול מובהק עכ"ל. והמרדכי בפי' התקבל כתב דברי ר"י ואח"כ כתב ויכול להיות דהרי"ף ור"ח דפסקו כמאן דפסלי באומר אמרו לא לגמרי פסקו כמותן בין לקולא בין לחומרא אלא דיש לחוש לדברי שניהם עכ"ל. ותימא הוא לפרש כן דברי הרי"ף דא"כ היכי כתב מתני' דכתב סופר ועד כשר וא"ר ירמיה חתם סופר שנינו ושמא דעת המרדכי שכתבה להכשיר בדיעבד וכמ"ש רבינו ירוחם שקיבל מרבותיו שלא הכשיר הרי"ף חתם סופר ועד אלא דיעבד דוקא וגם להרא"ש צ"ל כן שהרי כתב דברי ר"י ולא חלק עליהם וכ"פ רבינו ברמזים כדברי ר"י והרא"ש בעצמו כתב בתשובה כלל מ"ה סי' ח' דחתם סופר ועד פסול כדברי ר"י ובסוף הכלל הנזכר כתב שכל רבותיו היו מורים כדברי ר"י ז"ל א"כ ע"כ לומר דלא כתב המשנה ומאי דאיתמר עלה חתם סופר שנינו אלא להכשיר בדיעבד דגם ר"י עצמו הכשיר הולד בדיעבד בחתם סופר ועד כדאיתא במרדכי ר"פ מי שאחזו וגם דברי הרמב"ם יש לפרש דלא מכשיר בחתם סופר ועד אלא בדיעבד וכ"כ הגהות בפ"ט ומיהו לכתחלה לא יחתום סופר ועד מדאמר רב בהמגרש (פו:) מי דמי התם חתים סופר לכתחלה ולשון המשנה משמע כן כתב הסופר בדיעבד עכ"ל רבינו שמחה. כתב המרדכי ר"פ מי שאחזו על חתם סופר ועד שכתב ר"י בתשובתו כדי הוא ר"ח לסמוך עליו בשעת הדחק על מעשה שהיה ונישאת וילדה והכשיר הולד מיהו לא נתברר אצלי אם גם בלא נישאת או נישאת בלא ילדה מה יאמר רבינו הזקן בהם עכ"ל וכתב הריב"ש בסי' ר"ה שאפי' לדעת האומר חתם סופר ועד פסול אם נישאת לא תצא אלא שהוא פסול אף אם נתגרשה בו ולא תינשא לכתחלה שכן הוא בכל הפסולין דרבנן משום תקנתא או משום גזירה דידהו כמ"ש רבינו האי בתשובה והרמב"ן כתב שנראה לו מסוגיא דפרק המגרש דכל פסולי דרבנן אם נישאת תצא כשאין לה בנים כבר כתב בסוף דבריו שבטל דבריו לדעת הגאון וכן דעת הרמב"ם בפ"י ולזה הסכים הרא"ש ז"ל עכ"ל. וכתב בסי' ד"ש על קהל שתיקנו שכל שטר שלא יהיה מכתב ידי הסופר וחתום בחתימתו יהא בטל שאין גט אשה בכלל וכתב עוד שם שהיה כתוב בתקנות שגט אשה צריך הסופר ליטול רשות מהמוקדמים טרם כתיבתו וגם ימתין מלכתבו ט"ו יום ובזה אין עונש מקנס ממון ולא נדוי ולא ביטול גט אלא שהסופר עושה שלא כהוגן

שעובר על תקנת הקהל ומ"מ יש נ"מ בשעת הדחק כגון בש"מ או במפרש ויוצא בשיירא ובדומיהן אפשר להקל משום עגונא עכ"ל: ואם חתמו בו שנים והסופר כתב א"א ז"ל לכתחלה אין לעשותו וכו' דברי הרא"ש הם בתשובה כלל מ"ה תשובה א' דלכתחלה נכון שלא לעשותו גזירה אטו חתם סופר ועד אחד אבל בדיעבד אין לפסלו דלא שייך ביה חורבה וכ"כ הר"ן בפרק התקבל והביא ראיה מדתנן כולכם כתובו אחד כותב וכולם חותמין אלמא אף על גב דאיכא חתם סופר ועד כיון שהוא מרבה בעדים ליכא למיחש לכיסופא דסופר דמידע ידע דבעל קפיד לרבות וגם המרדכי בפרק התקבל כתב בשם רבינו יואל להכשיר ובר"פ מי שאחזו כתב בשם ר' אביגדור שבא מעשה לידו ורצו להכשירו ולא שמעו להן והוצרכו לכתוב גט אחר כהלכתו מיהו ה"מ היכא דאיפשר כלומר דהוה איפשר להכתיב גט אחר אבל אי לא הוה איפשר להכתיב גט אחר כגון שהלך הבעל למ"ה כשר כרבי' והר"ן והרא"ש ז"ל: נעשה בערכאות של עכו"ם ועידי עכו"ם חתומים עליו פסול אפי' כתבו ישראל וכו' אפי' פסול והראב"ד מכשירו אפילו לכתחלה ור"ח פוסל לכתחלה כך מצאתי מוגה בדברי רבי' להדיא משנה בפ"ק דגיטין (דף י':) כל שטרות העולין בערכאות של עכו"ם אע"פ שחותמיהם עכו"ם כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים ר"ש אומר כולם כשרים לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט ופריך בגמרא לר"ש הא לאו בני כריתות נינהו ומשני דהא דמכשר ר"ש בעידי מסירה דוקא וכר"א דאמר עידי מסירה כרתי והאמר ר' אבא מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול כלומר כשיש בו עדים פסולים דלמא אתי למיסמך עלייהו הב"ע בשמות מובהקין דעכו"ם דלא שכיחי דמסקי ישראל בהנהו שמהתא וכתבו הרשב"א והרא"ש והר"ן שהראב"ד פוסק כר"ש משום דאיתא בגמרא דבעי ריש לקיש מרבי יוחנן עדים החתומי על הגט ושמותם כשמות העכו"ם מהו א"ל לא בא לדינו אלא לוקוס ולוס והכשרנום כלומר מפני שהם שמות מובהקים דעכו"ם והא כר"ש אתיא וכתבו עוד שכתב ר"ח יש מי שאומר מדאוקימנא לרבי שמעון כרבי אליעזר דהלכתא כוותיה בגיטין אי מזדמן לן כרבי שמעון לא פסלינן ליה כלומר דנהי לכתחלה בעינן עידי חתימה כשרים בדיעבד מיהא כשר בעידי מסירה וכתב עליו הר"ן אין בזה הכרע דת"ק נמי כרבי אליעזר ס"ל ושמות מובהקים בלחוד הוא דאיכא בינייהו וכתב עוד הר"ן שמדברי הר"י שכתב המשנה כפשטה ולא יותר משמע דלא קיימא לן כר"ש וההוא בעיא דר' יוחנן דאתיא כר"ש לא מכרעא דלישנא בתרא איכא בגמ' דלא מכרע כר"ש גם מדברי הרא"ש משמע דס"ל דלא קי"ל כר"ש שהרי פ"י האיבעיא בענין דלא אתיא כר"ש כמו שיתבאר בסמוך

ובהדיא כתב שאין לקבוע הלכה כיחידאה בלא ראייה ברורה גם מדברי הרשב"א נראה דס"ל דלא קי"ל כר"ש גם ה"ה בפ"ז כתב דהרמב"ם ס"ל כת"ק ודלא כר"ש ולזה הסכים רבינו ירוחם בח"ב וכתב הר"ן הילכך גיטין העולים בערכאות שלהם אפילו בשמות מובהקים ובעידי מסירה פסולים כת"ק וכתב רבינו ירוחם דאפי' כתבו ישראל פסול ופשוט הוא וכתב עוד הר"ן ומיהו קידושין תופסין בהם שגט גמור הוא מן הדין ואין פיסולו אלא משום גזירה ולפיכך דנין כדין הספיקות וכן פירש"י אמאי דאמרינן מודה ר"א במזוייף מתוכו דפסול מדרבנן דלמא אתי למימסריה באפייהו ומיסמך עלייהו וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"א היו עידיו מתוכו פסולים הרי זה פסול שנמצא כמזוייף מתוכו והיינו פסול מדבריהם כמו שביאר בפ"י: אבל אשה שמביאה גט לפנינו וכו' שם (דף יא.) בעא ר"ל מר' יוחנן עדים החתומים על הגט ושמותם כשמות עכו"ם מהו א"ל לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנום ודוקא לוקוס ולוס דלא שכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו אבל שמהתא אחריני דשכיחי ישראל דמסקי דכוותייהו לא והרא"ש והרשב"א כתבו בשם רשב"ם דה"פ עדים החתומים על הגט וכו' מי חיישינן שמא עכו"ם הם והשליח או הבעל לא דקדקו יפה והיו סבורים שישראל הם או שמא ידעו שעכו"ם הם והחתימום במתכוין וטעו בין גט לשאר שטרות שחותמותיהן עכו"ם כשרים מי אזלינן בתר רוב שמות כאלו שהם עכו"ם ופסלינן להאי גט כרבנן דמתני' דקי"ל כוותייהו או דלמא זיל בתר גיטין דלא שכיח להחתיים עליהם עכו"ם ותלינן להו בישראל וכשר א"ל לא בא לידינו אלא גט שהיו חתומים עליו לוקוס ולוס והכשרנוהו דכיון דלא שכיחי ישראל בשמות הללו ודאי לא טעה השליח או הבעל להחתיים אנשים כאלה שדומים בשמותם לעכו"ם עד שחקר ופשפש אחריהם ונדע לו שישראל הם והחתימם אבל שמהתא אחריני שדומים קצת לשמות ישראל שיכולים מכתבי הגט לטעות בהם משום דשכיחי ישראל אחד מני אלף דמסקי בשמייהו לא נכשרינהו דחיישינן שמא טעו והחתימום בתורת ישראל עכ"ל. והרא"ש נראה שהוכשר בעיניו פירוש זה אבל הרשב"א כתב עליו וק"ק דהיאך אפשר שיעמדו לפני הבעל והסופר ולא יכירו אם עכו"ם הם או ישראלים ויבואו לסמוך עליהם ולהחתימם בגט ורבינו כתב כמו שפ"י הרא"ש בעיא הנזכרת: גט שאין עליו עדים אפילו ניכר שהוא כתב יד הבעל וכו' בהמגרש (דף פו.) תנן ג' גיטין פסולים ואם נישאת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד ובגמרא (שם) זימנין אמר רב תצא וזימנין אמר רב לא תצא הא כיצד יש לה בניס לא תצא אין לה בניס תצא

לוי אמר לעולם לא תצא וכן אמר רבי יוחנן וידוע דרב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן וכ"ש הכא דלוי מסייע ליה וכן פסקו הרי"ף והרא"ש. ואמרינן תו בגמרא אמר רב כתב ידו שנינו אהייא אילימא ארישא וכולי אלא אסיפא יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד ודוקא כתב ידו ועד אבל כתב סופר ועד לא ושמואל אמר אפי' כתב סופר ועד שהרי שנינו כתב סופר ועד כשר ורב מי דמי התם תינשא לכתחלה הכא דייעבד ושמואל לא קשיא הא בספרא מובהק הא בספרא דלא מובהק וכן אמר רבי יוחנן כתב ידו שנינו ופירש"י ודוקא כתב ידו ועד. הוא דאמרו הולד כשר: שהרי שנינו כתב סופר ועד כשר. כלומר כתב סופר וחתום עד א' כשר: ורב. אמר לך מי דמי התם כשר לכתחלה משמע דהתם חתום סופר עם העד שנינו כדמתרץ לה רבי ירמיה לקמן ושמואל לית ליה דרבי ירמיה אלא כתב סופר ולא חתום והיינו טעמא דכשר לכתחלה בספרא דמובהק ובקי בתורת גיטין ולא יכתבנו אא"כ שמע מפי הבעל וכן א"ר יוחנן כרב דאמר כתב ידו שנינו אבל כתב סופר הולד ממזר ובודאי דלא קי"ל כשמואל לגבי רב ורבי יוחנן וכן כתבו הרי"ף והרא"ש וא"כ כתב סופר לא מהני מידי ואפילו בסופר מובהק וכ"כ הר"ן וגם התוס' כתבו כן לפירש"י וכן דעת הרמב"ם דבכתב הסופר ועד הולד ממזר כרב שכתב בפ"א ומנין שיתננו לה בפני עדים וכו' לפיכך אם נתן לה גט בינה לבינו ואפי' בעד אחד אינו גט כלל בד"א בשהיה הגט בכתב יד הסופר אבל אם כתב הבעל הגט בכתב ידו וחתם עליו עד אחד ה"ז גט פסול פוסל לכהונה וכ"כ הרי"ף בהמגרש גבי מ"ש ומהא נמי שמעינן דלא בעינן עידי מסירה וכולי וכ"כ רבינו ירוחם בח"ב דכתב סופר ויש עליו עד אחד אינו גט כלל ואם נישאת תצא והולד ממזר וא"כ קשה היאך כתב רבינו ניסת לא תצא אהיכא דאין עליו אלא עד אחד אפי' ניכר כתיבת הגט שהיא כתיבת יד סופר ב"ד דהא כל כה"ג תצא והולד ממזר הוא דדוחק לומר דמאי דקאמר ומיהו אם ניסת בו לא תצא לא קאי אהיכא דניכר כתיבת הגט שהיא כתיבת יד סופר ב"ד ואין לומר דרבינו מפרש כאידך פי' דתוספות שכתבו ועי"ל דלרב כתב סופר מובהק ועד כשר לכתחלה אבל בסופר שאינו מובהק ועד פסול אפי' בדיעבד שהרי רבינו לא מפליג בין סופר מובהק לשאינו מובהק דבין כך ובין כך פסול ואם ניסת לא תצא גם אין לומר דס"ל כדעת ר"ח שכתבו התוס' דגריס דוקא כת"י ועד הוא דפסול ואם נישאת הולד כשר אבל כתב סופר ועד תינשא לכתחלה ושמואל אמר אפי' כתב סופר ועד דוקא בדיעבד כשר והתניא כתב סופר ועד כשר ומשני התם בסופר מובהק שהרי הם עצמם העידו דגירסא זו ליתא בשום ספר ועוד דפשיטא דלא אתיא כדברי רבינו דהא לרב כתב סופר ועד תינשא לכתחלה ורבי

כ' דלכתחלה פסול ולשמואל מפלגינן בין סופר מובהק לשאינו מובהק ורבינו לא מפליג בינייהו וצ"ל דס"ל לרבינו דכי פסלו רב ורבי יוחנן כתב סופר ועד וסברי דהולד ממזר ההיא מתניתין דקיימי עליה ר"מ הוא דמכשר בעידי חתימה בלא עידי מסירה ובכתב סופר ועד כיון דליכא עידי חתימה וגם נמסר בלא עדים הולד ממזר ואף ע"ג דבלא עידי מסירה עסקינן כתב בכתב ידו כשר כדפירש"י משום דכתב ידו הוי כק' עדים וכ"כ התוס' בריש גיטין (ג: ד"ה ג') או כדכתב הר"ן דטעמא דמכשרינן בכתב ידו משום דהא איכא חתם שמו שהרי צריך הוא לכתוב שמו בגט ושמואל אמר אפילו כתב סופר ועד כשר וכדאוקימנא בסופר מובהק דכיון דמובהק הוא ה"ל כחתומים עליו כמה עדים דאנן סהדי דלא כתבו אא"כ שמע מפי הבעל ולפיכך אע"ג דליכא עידי מסירה מכשר אבל לר"א דאמר עידי מסירה כרתי ל"ש לן בין כתב ידו לכתב סופר מובהק או שאינו מובהק או אין עליו עדים כלל דכולהו אם לא נתנו לה בעידי מסירה הולד ממזר לדעת הרא"ש שאע"פ שעדים חתומים על הגט פסול עד שימסרנו לה בפני עדים וכמו שיתבאר בסימן קל"ג ואם נתנו לה בעידי מסירה לכתחלה פסול מפני שצריך שיהיו עדים חתומים עליו מפני תיקון העולם ורבינו סתם כאן הדברים לדעת הרא"ש דאילו לדעת הרי"ף והרמב"ם דס"ל דבעידי חתימה לחודייהו כשר כמו שכשר בעידי מסירה לחודייהו קי"ל כההיא דרב ור' יוחנן כפשט דבריהם שהיא בדליכא עידי מסירה ואפ"ה בכתב ידו כשר בדיעבד וכתב סופר ועד אפילו סופר מובהק הולד ממזר דה"ל כאין עדים חתומים עליו דלא קי"ל כשמואל וכיון דאין עליו עידי חתימה וגם נתן שלא בעידי מסירה הולד ממזר וכמו שכתבתי שמפרש רבינו כן נראה שהוא דעת הרא"ש שכתב בהמגרש גמרא ג' גיטין פסולים וכולי כתב הרי"ף דשמעינן מהא דלא בעינן עידי מסירה אלא היכא דאין עידי חתימה דהא רב הונא דאמר אם נישאת בעד אחד וכתב ידי סופר שהולד ממזר והוא דאמר הלכה כר"א בגיטין ואי סלקא דעתך בעינן עידי מסירה היכא דאיכא עידי חתימה השתא דליכא עידי חתימה כלל מכשר רב היכא דאיכא עד אחד ועידי מסירה פסול ומשוי לולד ממזר ונ"ל מה שמדקדק מילתיה דרב אמילתיה דרב לאו דקדוק הוא דהא דאמר רב כתב ידו שנינו אבל כתב סופר ועד לא אמתניתין קאי דאתיא כרבי מאיר ושמואל דייק מסתם מתני' דלקמן דר"מ סבר כתב סופר ועד כשר ואין מכאן ראיה אליבא דהלכתא דקי"ל כר"א דאמר עידי מסירה כרתי ואיהו לא דריש וכתב דקרא וחתם הלכך מצריך עידי מסירה והא דפליגי רב ור' יוחנן ולוי אמתני' דג' גיטין אם תצא אם לא תצא אע"ג דאתיא כר"מ וקי"ל כר"א איכא למימר משום דהוי מג' גיטין פסולין אין

בו זמן ובהא לא פליג ועוד אני אומר דבכולהו איכא נפקותא גם לר"א דהא דאמרינן לדידיה שהעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם והיכא שהגט חתום ביד האשה כהלכתו אינה צריכה להביא לפנינו עידי מסירה שאנו תולין שכדין נמסר לה הלכך נ"מ בכשרות עידי חתימה לרבי אליעזר כמו לר"מ עכ"ל ולפ"ז רבינו מיירי הכא כשמסרו לה בפני עדים ומש"ה בכתב סופר או אין עליו עדים כלל לא תצא דעידי מסירה כרתי מיהו לכתחלה לא תינשא עד שיהיו עדים חתומים עליו מיהו קשה על זה דא"כ לא היה לרבינו לכלול כתיבת יד הבעל עם גט שאין עליו עדים דהא לרב כתב ידו חשיבא חתימה ונהי דתנן ביה פסול לכתחלה היינו לר"מ ובדליכא עידי מסירה אבל לר"א ובדאיכא עידי מסירה משמע ודאי לכתחלה נמי תינשא ועוד קשה דכ"ה הרא"ש בפ' השולח דלכתחלה מכשר ר"א בעידי מסירה והא דתנן התקין ר"ג שיהיו העדים חותמין על הגט לא שיהא צריך לעשות כן לכתחלה אלא תיקן ולימד לעשות כן כדי שלא יהא צריך לעידי מסירה אבל אם ירצה לסמוך לכתחילה על עידי מסירה יש לסמוך וכן פירש רש"י בפ"ק (ג:) דרבי אלעזר מכשיר אפילו לכתחלה וכן כתבו שם התוס' גם כן והיכא פסל רבינו לכתחלה באין עליו עדים ואפילו בניכר שהוא כתב יד הבעל. ואם נפשך לפרש דברי רבינו באשה המביאה גט לפנינו וכל שעדים חתומים בו מחזקינן ליה שניתן לה בעידי מסירה ובכתב ידו ועד אחד לכתחלה לא מחזקינן ליה שנמסר בעידי מסירה ובדיעבד מחזקינן ליה קשה דא"כ באין עליו עדים כלל אמאי כתב אם ניסת לא תצא הא כל שאין עדים חתומים עליו מחזקינן ליה שלא ניתן בעידי מסירה וגט בטל הוא ולכן דברי רבי צ"ע. כתוב בהל' הגט דמרדכי בשם א"ז שלא יטלו עידי הגט שכר א"כ שכר בטלה דמוכח כדאיתא פ' שני דייני גזירות (קה.) גבי קרנא דכי היכי דהנוטל שכר לדון דינו בטילים ה"ה לעדים וכ"כ בקונדריסים האיזנא שנוטל הסופר שכר הרבה יש ליזהר שלא יהיו העדים קרובים לסופר דא"כ אין כאן עדות כלל ואין דבר שבערוה פחות משנים כך כתוב בקונדריסים ואין הוראה זו נראית בעיני דאטו עדים החותמים על הגט על הסופר הם מעידים על מה שציוס הבעל הם מעידים ומה ענין זה לענין הסופר אם עידי חתימה מוחזקים בשנים די משום דעידי מסירה כרתי ובשעת מסירה יש כמה עדים גדולים כ"כ בקונדריסים בשם רפ"א וסמ"ק וכלבו בסוף הל' הגט. צריך שייבש הגט טרם יחתמו העדים כ"כ בקונדריסים כתב סמ"ג בסדר הגט וז"ל ויצוה הבעל בפני עדים כשרים שאין קרובים זה לזה ולא לבעל ולא לאשה ויאמר בפניהם לכתוב גט לאשתו עד שיהא טוב לדעתו או לדעת חכם שעומד בעיר ואם הסופר אינו קרוב די בעד אחד עמו וצריך

ב' עדים שיכתבו בפניהם לשמה שיודעין שכותבין לשם פלונית אשת פלוני ואח"כ יאמר הבעל לבעל לעדים כשרים לחתום הגט ואע"פ שהם ג' כתות עדים שצוה הבעל לכתוב ועידי כתיבה לשמה ועידי חתימה לשמה אין בכך כלום ואין נקרא חצי דבר מאחר שכל כת מעידה על כל מה שצריך לראות בשעת ראייה דומיא (ב"ב נו:) דג' כתות דעידי חזקה כולי ולא כפירוש הרי"ף דמפרש שם דאינו קרוי חצי דבר וכולי אמנם להסתלק מן המחלוקת טוב לעשות הכל בבת אחת שיאמר הבעל בפני עדים כשרים לסופר לכתוב גט לאשתו ואותם העדים יהיו בשעה שכותבו ויאמר להם הסופר שכותבו לשם פלונית אשת פלוני ולא אתם עדים יאמר הבעל לחתום בגט ואם אין שם עדות בשעת כתיבה נראה שהוא כשר דמסתמא כיון שהבעל צוה לסופר לכותבו מסתמא כתבו לשמה כהכשר דרוב בקיאים הם ואמרינן נמי (גיטין ב:) דסתם ספרי דדייני מגמר גמירי ולא הצריכו חכמים להיות בשעת כתיבה כי אם לשליח המוליד גט לאשה וכולי ואעפ"כ נהגו העם להצריך עדים בשעת כתיבה ואין לשנות המנהג עכ"ל וכ"כ בהלכות הגט דמרדכי ובספר הגט דספר התרומה ובסי' שאחר זה אבאר יותר. כתוב בקונדריסים ולא ירחיקו משיטה אחרונה יותר משיטה אחת ויש שמשרטטין י"ג שורות ואותה שורה אחרונה מחלק אותה לב' שורות קצרות אשר בה יחתמו העדים זה תחת זה. כתב עוד בקונדריסים והכתיבה מהעדים ג"כ תהיה תמה ונכרת ושלא יהיו דבוקים האותיות כמו הגט עצמו והיינו לכתחלה דוקא. ישראל מומר שחתם בגט עם ישראל אחר כתבו בהגהות בפרק ג' בשם מר כהן צדק דכשר וכתבו שנראה להם שלדברי הרי"ף פסול ומשמע מדבריהם דלא פסל הרי"ף אלא כשאינו משמר שבתו בשוק (בדק הבית) ודברים תמוהים הם דאפי' משמר שבתו בשוק פסול לעדות ואפי' לרבי אליעזר דאמר עידי מסירה כרתי מודה דמזוייף דגיטין דפסול כדאיתא בפ"ק דגיטין (ד.) גט שלא חתמו העדים בכתב ידן אלא הסופר חתמו כתוב בהגהות אשיר"י פרק ב' דגיטין בשם א"ז שהשיב רבי שמחה דכשר אפי' לר"מ דלא הוי מזוייף מתוכו דכיון דאמרו לסופר חתום שמינו כשר כיון שחותמין לפניו והבעל נותנו לאשה כשר וכן המביא גט ממ"ה יכול לומר בפ"נ על חתימת הסופר ואין נראה בעיני כלל אלא כל גט שאין חתומים העדים בכתב ידם הרי זה פסול גמור אם בא מעשה לידי אני פוסלו עכ"ל. בעל שמינה סופר ועדים שלא בפניהם כתב הר"ן בס"פ התקבל שהרא"ה מכשיר והרמב"ן פוסל ושדעתו מסכמת לדברי הרא"ה דלא פסל ר' יוסי אלא באומר אמרו מדעתכם משום דמילי לא מימסרן לשליח והרשב"א לא כתב אלא דברי הרמב"ן שכתב דטעמא דר' יוסי דפליג אף באומר

אמרו אע"ג דבעלמא עושה שליח שלא בפניו משום דגט שאני דכיון דבעינן לשמה ובעינן וכת' לה כלומר שיכתוב לה הבעל אף הסופר והעדים עומדים במקום בעל אלא אם ישמעו הם מפיו של בעל. אחד מהעדים שחתם אני פלוני סופר ועד והוא לא היה סופר כתוב במרדכי בפרק התקבל שהשיב רבינו יואל דכשר אך ימחקו סופר מתוך הגט כתב המרדכי בפרק התקבל בשם רבי' יואל דכשאיין חתומים בגט רק ב' עדים וא' מהם הוא הסופר שיחתום הסופר אני פלוני סופר ועד ונ"ל שרבינו יואל סובר דחתם סופר ועד כשר ואומר אמרו פסול ומצריך שיחתום פלוני סופר ועד כדי שיתנו ב"ד לב לדעת אם חתם במאמר הבעל אם לאו וכבר נתבאר בסי' זה דין חתם סופר ועד גט שכתבו הסופר וחתם עליו עד אחד לבדו אם נתנו לה שלא בעידי מסירה תצא והולד ממזר לכ"ע ואם נתנו לה בעידי מסירה דעת הרי"ף דכשר בדיעבד וכתב דגאון חולק ואומר דהולד ממזר אפי' לרבי אלעזר משום דהוי כמזוייף מתוכו והרמב"ם בפ"א מהל' גירושין כתב שאם נתן לה גט בינו לבינה ואפי' בעד אחד אינו גט כלל משמע שאם נתנו לה בפני ב' הגט כשר כדברי הרי"ף גט שכתבו הבעל וחתום עליו עד אחד ונתנו לה בינו לבינה לדברי המכשירים בעידי חתימה לחוד כמו שיתבאר בסי' קל"ג פסול ואם נישאת הולד כשר דהיינו מתני' דפרק המגרש ג' גיטין פסולין ואם נישאת הולד כשר וחד מינייהו יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד ואמר רבא עלה כתב ידו שנינו אבל כתב סופר ועד לא והרמב"ם פסק כהרי"ף שכתב בפ"א מהלכות גירושין שהרי זה גט פסול ופוסל לכהונה וסמך אמאי דכתב בפ"י שכ"מ שהוא מזכיר פסול אם נישאת לא תצא והולד כשר ופסולה לכהונה מן התורה:

סימן קלא - צריך שיהיה כתיבתו וחתמתו לשמה

צריך שתהא כתיבת הגט וחתמתו לשם האיש והאשה ל"ש טופס ל"ש תורף וכולי משנה פרק כל הגט (כו.) הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן שטרי מלוה צריך שיניח מקום מלוה וכו' ר"י פוסל בכולן ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים שנאי וכתב לה לשמה ובגמרא (שם) א"ר יהודה אמר שמואל צריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם ואמרי' בתר הכי א"ר זירא א"ר אבא בר שילא

א"ר הלכה כר' אלעזר כלומר דגזר טופס אטו תורף וכתב הר"ן הילכך נקטינן דבגיטי נשים לא התירו לכתוב אפי' טופס ולפיכך השמיט הר"ן מאי דאמרינן בגמרא דצריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם משום דלא איתמר אלא אליבא דת"ק שמתיר לכתוב טופס אבל אנן דקי"ל כר' אלעזר אפי' טופס לא שרי אבל הרמב"ם כתב בפ"ג מהלכות גירושין מפני תקנת הסופר התירו חכמים לסופר שיכתוב טופסי גיטין וכו' נראה שהוא סובר דאע"ג דרב פסק הכא כרבי אלעזר לא קי"ל הכי דדחינן לה מקמי דרב יהודה אמר שמואל ורב הונא אמר משמיה דעולא דאוקמוה למתניי דהכל כשרין לכתוב את הגט אפי' חש"ו בדשייר מקום התורף כדאיתא בפרק המביא תניין (כג.) אלמא סבירא להו דלא גזרינן טופס אטו תורף וכבר כתבתי שם שיש לחלק ביניהם ולקיים שתיהם עכ"ל. וגם הרא"ש השמיט ההיא דצריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם וכתב הא דאמר רבי זירא אמר רב הלכה כרבי אלעזר וכתב עוד יש מפרשים דדוקא לכתחלה גזר רבי אלעזר טופס אטו תורף אבל בדיעבד אף לכתחלה תינשא כדאמריי (גיטין כא.) גבי מחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר והרמב"ן כתב ובדיעבד נמי פסול ולא דמי למחובר דלא שכיח כולי האי אבל כתיבת טופס שלא לשמה גזירה מצויה היא דאם יתירו לסופרים לכתוב טופס שלא לשמה בטרדייהו מנשי וכתוב אף תורף הילכך פסלוהו אף בדיעבד וכ"כ הרמ"ה מדקאמר רבי אלעזר מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים משמע דפוסל בגיטי נשים ולא נהירא מדקא מכשר בכולן חוץ מגיטי נשים משמע דפוסל בגיטי נשים מה שמכשיר בכולן והיינו לכתחלה מ"מ טוב להחמיר ולגרשה בגט אחר אם הבעל לפנינו עכ"ל וגם דעת הרשב"א בספ"ב דגיטין נוטה לפסוק כר' אלעזר דפסל בגיטי נשים וכתב שכן דעת ה"ג וה"נ משמע בירושלמי: ודע בדברי הרמב"ם פ"ג יש נוסחאות חלוקות שיש גורסים בו כדגריס ביה הר"ן שמתיר לכתחילה לכתוב טופסי גיטין כת"ק ויש גורסים בו שאם כתב טופסי גיטין פסול וכן נראה מדברי רבינו ירוחם שהיה גורס בדברי הרמב"ם אבל דעת זו שכתב רבינו דלהרמב"ם לא יכתוב טופסי גיטין לכתחלה ואם כתב כשר לגרש בו לא ראיתי מי שיגרוס כן ומצאתי שהוגה בספר רבינו הרמב"ן במקום הרמב"ם (וקשה דהא לעיל כתב בשם הרמב"ן דבדיעבד נמי פסול) ומ"מ הגירסא האמיתית בדברי הרמב"ם נראה שהוא כדגריס ביה הר"ן דהכי משמע ממ"ש בסוף אותו פרק שלא התירו לכתוב טופסי גיטין שלא לשמה לכתחלה אלא מפני תקנת הסופר כמו שביארתי: לא נכתב לשמו פסול ריש פ"ג (כד.) כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול והאי פסול היינו לומר שהוא בטל וכ"כ הרמב"ם בפ"ג

ובסמוך יתבאר: לכך צריך לזוהר כשהבעל מצווה לסופר לכתוב שיאמר כתוב לשם פלונית אשתי כ"כ סמ"ג וז"ל הבעל הכותב גט לאשתו צריך שיאמר לשם פלונית אשתי אני כותב שתהיה מתגרשת בו ואם אמר לכתבו ע"י אחר צריך שיאמר לסופר כתוב לי גט לשם גרושי פלונית אשתי והסופר יכוין לכתבו לשמה וכ"כ המרדכי בפ"ב דגיטין בשם ספר התרומה והגהות מיימון בשם סמ"ג ומשמע לרבינו שצריך הסופר ג"כ להוציא בפיו לשם מי כותבו ולא סגי במחשבה כדאשכחן בס"ת דבעינן שיוציא בשפתיו שכותבו לשם ס"ת וכ"כ בספרים הנז' וז"ל טוב הדבר לעשות הכל בבת אחת שיאמר הבעל לסופר בפני עדים כשרים לכתוב גט לאשתו ואותם העדים יהיו בשעת כתיבה ויאמר להם הסופר שכותבו לשם פלונית אשת פלוני ולשמו של פלוני וכתבו בקונדריסים שגם כל אחד מהעדים יוציא בפה שהוא חותם לשם פלוני ולשם אשתו פלונית: והעדים החותמים צריך שיהיו שם בשעה שהסופר כותבו וכולי כ"כ המרדכי ברפ"ב דגיטין בשם ספר התרומה וז"ל והעדים צריכים שישבו שם כשיכתוב הסופר שידעו שזהו הגט שצוה הבעל לכתוב שנכתב לשמה אמנם אפי' לא היו העדים אלא בשעת כתיבת הגט שיטה ראשונה וידעו שהיתה לשמה והלכו להם למ"ה כשר די"ל כמו שהתחיל לשמה כן גמרו לשמה ורש"י פירש דלאו דוקא שיטה ראשונה ממש אלא שיטה שיש בה שם האיש והאשה והזמן אבל אם היה בסופו של גט ולא בתחלתו פסול כדתנן שם בפ"ג חציו פסול ומוקי לה בחציו אחרון עכ"ל וכ"כ בהגהות פ"ג בשם סמ"ג וכ"כ בסמ"ק וג"כ כתוב בכלבו בטופס רבי יצחק ז"ל ויש לדקדק על זה דהתם בפ"ב דגיטין לא איירי לענין עדים שחותמין בגט אלא בשליח הצריך לומר בפ"נ ובפ"נ ומנ"ל להשוות דין עדים החתומים על הגט לדין השליח ועוד שהרי פסק הר"ף בריש גיטין כרב אשי דאמר אפי' לא שמע אלא קן קולמוס יכול לומר בפני נכתב וכולי ודלא כר' אלעזר דמצריך שיכתוב שיטה ראשונה וא"כ אפי' נשוא דין עידי חתימה לדין השליח לא נפקא לן מידי במאי דפירש"י על דברי רבי אלעזר ואיפשר שדעת סמ"ג והתרומה לומר דמדמקשה ברפ"ב מדרבי אלעזר משמע דהכי קי"ל וא"כ צריכין אנו לחוש לפירש"י וגם נראה להם דדין עידי חתימה שוה לדין השליח מיהו היינו לחוש קצת אבל לקושטא דמילתא אין ענין עידי חתימה לענין שליח שכ"כ בסדר הגט דסמ"ג ודספר התרומה ובהל' הגט דמרדכי וז"ל ואם אין שם עדים בשעת כתיבת הגט נראה שהוא כשר דמסתמא כיון שהבעל צוה לסופר לכתבו לשמה בפני עדים מסתמא כותבו כן לשמה ובהכשר אפי' אינו מכיר כתיבת הסופר דרוב בקיאים הם ולא הצריכו חכמים להיות בשעת כתיבת הגט אלא למי

שצ"ל בפני נכתב שלא להוציא הבעל לעז על הגט אבל כשהבעל עצמו נתנו אין לחוש שמא לא כתבו לשמה ואעפ"כ טוב הדבר להיות עדים בשעת כתיבת הגט וכן עמא דבר עכ"ל ודקדק רבינו לכתוב והעדים החותמים צריך שיהיו שם בשעה שהסופר כותבו לומר דלכתחלה בפני העדים עצמם שחותמין על הגט צריך לכתוב הגט וכ"כ בסדר הגט דסמ"ק והתרומה והל' הגט דמרדכי כמו שכתבתי בסי' שקודם זה. וכתב רבי ושיכירוהו שזהו הגט שכתב הסופר לשמה כלומר שאחר שכתבו הסופר לפניהם לא יתחלף להם באחר ולא יתעלם מעיניהם עד שלא ידעו אם הוא זה שכתב הסופר לשמה אם לאו כתוב בהגהת אשיר"י פ"ב דגיטין ז"ל בירושלמי אם כתב כל הגט שלא לשמה ושם האיש והאשה לשמה כשר ומשמע אפי' כתב הרי את מותרת לכל אדם שלא לשמה כשר ופליג אדשמואל דפרק כל הגט דלדידה גם הרי את מותרת לכל אדם צריך לכתוב לשמה מא"ז. וכבר כתבתי על זה בסי' קכ"ג: כיצד שלא לשמה סופר שהיה כותב גיטין להתלמד וכו' משנה רפ"ג דגיטין כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול כיצד שמע קול סופרים שהיו מקרים איש פלוני מגרש את פלונית ממקום פלוני ואמר זה שמי וזה שם אשתי פסול לגרש בו יתר מכאן כתב לגרש את אשתו ונמלך מצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול לגרש בו יתר מכאן יש לו ב' נשים ושמותיהן שוות כתב לגרש בו את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה יתר מכאן אמר לבלר כתוב ואי זו שארצה אגרש פסול לגרש בו. ומ"ש ואפי' תלה בדעת אחרים שאמר לו כתוב לאי זו שתצא בפתח תחלה וכו' שם (כה.) בעי מיניה רב הושעיא מרב יהודה אמר לבלר כתוב לאי זו שתצא בפתח תחילה מהו א"ל תניתוה אמר לבלר כתוב ואיזו שארצה אגרש פסול לגרש בו אלמא אין ברירה ופירש"י לאי זו שתצא בפתח תחלה יהא הגט לשמה ושמותיהם היו שוין: ובכולן לא הוי גט כלל דאפי' לכהונה לא נפסלה וכו' שם על המשנה הנזכרת אמר רב כולן פוסלין בכהונה חוץ מן הראשון ושמואל אמר אף ראשון נמי פוסל וזעירי אמר כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון וכן אמר רב אסי ורבי יוחנן אמר אף אחרון נמי אינו פוסל ופסקו הרי"ף והרא"ש כזעירי וכתבו טעם למה הלכה כמותו וכן דעת הרמב"ם בפ"ג מהלכות גירושין דהלכה כזעירי וכתב רבינו דלאי זו שתצא בפתח תחלה שפוסל לכהונה כמו אמר לבלר כתוב ואי זו שארצה אגרש משום דכיון דבגמרא פשטוה מההיא אלמא דינן שוים לגמרי: ובהא דאמרינן כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון כתב הר"ן נראה לי דאחרון לאו פוסל לכהונה בלחוד הוא אלא אם בא אחר וקדשה חוששין לקידושיו דכיון דקיימא לן דבדרבנן יש ברירה כדאיתא בפרק משילין

(לח.) משמע דמאי דאמרינן דבדאורייתא אין ברירה היינו משום דלחומרא אין ברירה אבל לקולא ודאי לא אמרינן דאין ברירה ולפיכך אמר לבלר כתוב לאי זו מהם שארצה לגרש וגירש הרי זה ספק גירושין וכ"כ הרמב"ם בפרק ג' מהלכות גירושין עכ"ל. ולפי זה גם באומר לאי זו שתצא בפתח תחלה הוי ספק מגורשת דהא דינן שוה לאומר לבלר כתוב ואי זו שארצה אגרש וכמו שכתבתי בסמוך: ואם נכתב שלא לשמה והעביר עליו קולמוס וכו' בפ"ב דגיטין (דף כ.) גמרא בכל כותבין אמר רב חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם ומתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלי"ת מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי רבי יהודה וחכמים אומרים אין השם מן המובחר אמר רב אחא בר יעקב דילמא לא היא ע"כ לא קאמרי רבנן התם דבעינן זה אלי ואנוהו וליכא אבל הכא לא וכתב הרא"ש והלכה כחכמים וגם הר"ן כתב דכרבנן קיימא לן וכן דעת הרמב"ם בפ"ג והרשב"א כתב וז"ל ולענין פסק הלכה כתב רבינו חננאל כיון דלא אמר בהדיא לא כשר ולא פסול חיישינן ליה אבל הרמב"ם כתב דאינו גט לומר דאין חוששין לו ולא פסלה מן הכהונה ונראים דברי רבינו חננאל דהא לדברי רב אחא גט כשר לכולי עלמא ואע"ג דלקולא לא עבדינן כוותיה לחומרא מיהא לחוש חוששין לו ושמא הזקיקו לרב לומר כן מפני שבמקומו בפרק הבונה (קד:) גבי מתניי כתב על גבי כתב פטור אמרינן עלה מתניי דלא כר' יהודה דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם וכו' ולא איתמר התם הא פלוגתא דפליג עליה רב אחא דאלמא הא דרב חסדא עיקר ודרב אחא דחייה בעלמא הוא: ואיכא למידק לרב חסדא דאמר דלרבנן לא הוי כתב מאי קאמרי ליה אין זה השם מן המובחר דמשמע מן המובחר אינו הא כתב מיהא מעליא הוי ומצאתי בירושלמי בפרק הבונה שהקשו כן ופריקו בשיטתו השיבוהו כשיטתך שאתה אומר כתב הוא אף הוא אינו מן המובחר עכ"ל: ואפילו אם נכתב לשמו אם לא חתמו העדים לשמו פסול בריש גיטין (דף ד.) כי לא בעי רבי אלעזר עידי חתימה היכא דליכא עדים כלל היכא דאיכא עדים בעי דא"ר אבא מודה ר' אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול ופירש"י היכא דליכא עדים כלל. כלומר כי לא חתימי סהדי עליה כלל שפיר טפי מהשתא דחתימי עליה ושלא לשמה דה"נ מזוייף מתוכו: כתב הרמב"ם י"א שהוא בטל לגמרי וכו' בפ"ג מהלכות גירושין ואע"פ שהוא ז"ל מכשיר בגיטין הפסולים בעידי חתימה כגון שהרחיק העדים מן הגט שני שיטין וכיוצא כשנתנה בעידי מסירה שאני התם שפיסול הגט ניכר ע"י עידי חתימה אבל הכא שאין הפיסול ניכר דמנא

ידעינן שחתמו שלא לשמה חיישינן שמא אתו למסמך על עידי חתימה
ולפיכך פסול מדרבנן:

סימן קלב - שצריך להזכיר שם האיש ואשתו

אמר לסופר כתוב גט לארוסתי וכו' ביבמות פרק ר"ג (דף נב.) אמר רמי בר חמא הרי אמרו אמר לבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט מפני שבידו לגרשה ולאשה בעלמא אינו גט מפני שאין בידו לגרשה ופירש"י הרי זה גט. ואם נתנו משכנסה מגורשת הואיל ובידו לגרשה משנכתב: לאשה בעלמא. וכנסה וגירשה בו אינו גט שכשנכתב לא היו ראוי לגירושין: בעי רמי בר חמא ליבמתו מהו כיון דאגידא ביה כארוסתו דמיא או דילמא כיון שלא עבד בה מאמר לא תיקו וכתבו התוספות ה"ז גט תימא דבפרק כל הגט (כו.) אמרינן דאינו גט שלא יאמרו גיטה קודם לבנה ובקונטרס פי' דה"נ לא קאמר דהוי גט אלא בדיעבד שכבר נתגרשה בו ואין נראה דהתם דקאמר אינו גט משמע דלא הוי גט כלל ואור"ת כשכ' בו זמן שאחר נישואין שהוא זמן נתינה דאפילו גט ישן לא הוה שלא נתייחד עמה אחר זמן הכתוב בגט עכ"ל ומ"ש דבההיא דבפרק כל הגט אינו גט כלל לאו למימרא דהוי גט בטל דהא מדרבנן הוא גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אלא לומר דאם נתגרשה לא תינשא בו לכתחילה כדין גט ישן דפסול הוי מדרבנן וכן משמע מדברי הרא"ש וכתבו שם התוס' והרא"ש דההיא דכל הגט מיירי שכתב בו זמן של יום הכתיבה ופסול שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אע"ג דגט ישן כשר בדיעבד שאני גט ישן דליכא אלא ייחוד בעלמא אבל התם דכנסה איכא ודאי ביאה ולפיכך פסלוהו לגמרי וכתב הרשב"א בפרק כל הגט דמדברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות גירושין משמע שהוא מפרש לזו אינו גט משום גט ישן כדברי רש"י והרי זה גט דהתם לומר שאם גירשה בו כשר: צוה לכתוב גט לגרש בו אשה דעלמא לכשיכנסנה כתב הרמב"ם דאינו גט בפ"ג מה' גירושין כבר כתב בפ"י דכ"מ שכתב אינו גט היינו שהוא בטל לגמרי וכתבו התוס' ולאשה בעלמא אינו גט ואפי' כתב בו זמן דאחר נישואין כיון דאין בידו לגרשה בשעה שעשאו שליח ונראה לר"י דהיינו דוקא למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל למ"ד מקנה

הוי גט כי היכי דמהני לענין שיחרור בלוקח עבד ע"מ לשחררו וכתב לו הרי גופך קנוי לך מעכשיו כדמוכח בהאשה רבה (צג:) ובקידושין פרק האומר (סג.) וגט שיחרור וגט אשה שוים דהא ילפינן לה לה מאשה והרא"ש כתב דברי התוס' ותמהני על הרא"ש ועל רבינו שכתבו דברים הללו שאינן עולין כדין כלל דהא בהאשה רבה ובהאומר אוקימנא בשיטה להנך רבנן דסברי אדם מקנה דבר שלא בא לעולם והתוס' כתבו בהאומר דלא קי"ל כמ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וה"נ משמע בפרק איזהו נשך (סו:) דר"נ דקי"ל כוותיה בדיני אמר דמוכר פירות דקל לחבירו אף משבאו לעולם יכול לחזור בו וכ"פ רבינו בח"מ סי' ר"ט דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואין לומר דכיון דאמרינן באיזהו נשך גבי מוכר פירות דקל דמודה רב נחמן דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה דמשמע דמספקא ליה אי קנה אי לא קנה והילכך לענין איסורא נקטינן לחומרא שהרי פירש"י שם דטעמא משום דכל זמן שלא חזר מחל על אכילתו משמע דמטעם מחילה הוא דאמר הכי דאילו מטעם קנין אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ובהדיא פסק הרא"ש בהאומר כסתם מתני' דהאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי וכו' אינה מקודשת משום דהוי דבר שלא בא לעולם וא"כ למה לו לכתוב מאי דסבר בדין זה מ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כיון דלא קי"ל כוותיה וצ"ע ורבי' ירוחם כתב דין זה ולא הזכיר דברי התוס' מפני שהם דלא כהלכתא כמו שכתבתי: שנים ששמותיהם שוים ושמות נשותיהם שוים ושלחו שני גיטין וכו' משנה בפרק המגרש (דף פו:) וכתב הר"ן דכי תנן אם אבד אחד מהם הרי השני בטל לא בטל ממש קאמר אלא דכיון דלא ידעינן דמאן ניהו לא ינתן לא לזו ולא לזו אבל אם ניתן לאחת מהם או לשתייהן ה"ז ספק גירושין וכ"כ הרב המגיד בפ"ג: וכתב בעל העיטור וכו' ואיני יודע מה צריך ליתנו ליד אביה וכו' גם ה"ה כתב כן על דברי בעל העיטור בפ"ג מהלכות גירושין ובאמת דברים תמוהים הם. ואיפשר דבעל העיטור סבר דהלכה כרבי יהודה דאמר גבי נערה (בגיטין סד:) אין שתי ידים זוכות כאחד אלא אביה מקבל את גיטה בלבד: המביא גט ונפל ממנו במקום שהשיירות מצויות וכו' בפרק כל הגט (דף כז.) תנן המביא גט ואבד הימנו אם מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול מצאו בחפיסה או בדלוסקמא אם מכירו כשר ובגמרא ורמינהו מצא גיטי נשים ושיחרורי עבדים הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם הא אמר תנו נותנים ואפילו לזמן מרובה (אמר רבה) ל"ק כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות ואפילו במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון רבי זירא רמי מתני' אברייתא

ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות איכא דאמרי שהוחזקו הוא דלא ליהדר והיינו דרבה ואיכא דאמרי אע"ג דלא הוחזקו לא ליהדר ופליגא דרבה רבי ירמיה אמר כגון דקאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אי של יוסף ב"ש רב אשי אמר כגון דקאמר נקב יש בו בצד אות פלוני דהוי ליה סימן מובהק אבל נקב בעלמא לא מספקא ליה סימנין אי דאורייתא אי דרבנן. ובשיעור לאלתר איפליגו תנאי בברייתא בגמרא ובתר הכי איתמר רב יהודה אמר שמואל הלכה שלא שהה אדם שם רבה בר בר חנה אמר רבי יצחק בר שמואל הלכה שלא עבר אדם שם: ואמאי דתנן מצאו בחפיסה או בדלוסקמא ומכירו כשר כתב הר"ן מצאו בחפיסה כלי ויש לו בכלי סימן והוא שלו אם מכירו גם לגט כשר אבל בלא חפיסה אפי' מכירו לא דלא סמכינן אטביעת עינא אלא לצורבא מרבנן כתב רש"י וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות גירושין ולא מחוור דכיון שיש לו סי' בחפיסה למה צריך שיכיר הגט דהא קי"ל (ב"מ כז.) דחמור בסימני אוכף מהדרינן ועוד דכולהו אינשי ודאי קים להו בטביעות עינא ועדיף טפי מסימנא וכי אמרינן בגמ' ודוקא לצורבא מרבנן לאו משום דע"ה לא קי"ל בטביעות עינא אלא משום דכיון דמצאוהו אחרים והוא בידינו חיישינן שמא משום הפסד שכרו הוא משקר אבל הכא שהוא עצמו מצאו למאי ניחוש לה אלא ודאי תנא תרתי קאמר מצאו בחפיסה ויש לו סימן בה או שמכירו לגט בטביעות עינא כשר וכן כתבו התוס' והרא"ש והרשב"א והמרדכי כדעת הר"ן וגם בפירושי רש"י שבידינו כתוב כדבריהם וז"ל אם הכירו כשר מילתא באפי נפשה ואו או קתני או שמכירו ואפי' מצאו בכל מקום כשר וזה שלא כפי מה שהעידו עליו הרשב"א והר"ן והרב המגיד ז"ל וכתבו התוס' והרא"ש והרשב"א דהא דסמכינן אהכרתו אע"פ שאינו צורבא מרבנן היינו במגו דאי בעי אמר לא נאבד מעולם ולפי זה אם יש עדים שנאבד גיטו לית ליה מגו ולא סמכינן אטביעות עינא אלא א"כ הוא צורבא מרבנן אבל ה"ה כשכתב שיטה זו בפ"ג תלה הטעם מפני שעד אחד נאמן באיסורין בטביעות עינא ולפ"ז איפשר לדון ולהכשיר אפילו ידעו אחרים או ראו שאבד ממנו כיון שאח"כ מצאו הוא עצמו: ובמצאוהו אחרים דלא מהדרינן ליה בטביעות עינא אלא אם כן צורבא מרבנן שכתב הר"ן הטעם דחיישינן דילמא משקר משום הפסד שכרו כתב הרשב"א עוד טעם אחר והוא דלא ליהוי למרי גיטא תרעומות עליה וטעם זה עולה אפילו כשאינו נוטל שכר: ואמאי דמכשרינן במצאו בחפיסה כתבו התוס' וא"ת וניחוש לשאלה כדאמרינן בפרק בתרא דיבמות (קכ:.) וי"ל דקים ליה בנפשיה שלא השאילה לשום אדם אי"נ בידוע שבתפיסה אבדו ומ"מ

צריך שיהא מכיר חפיסה או דלוסקמא בטביעות עינא דמה שיודע שבחפיסה או דלוסקמא אבדו אין זה סימן: וכתבו עוד התוספות ויש ספרים דגרסי אם מכירו וה"פ מצאו בחפיסה ויודע שלא בתוכה אבדו ואינה שלו ואפי' הכי אם מכירו לגט ויש לו בו טביעות עין כשר וסיים בה הרשב"א דלא חיישינן דלמא אתרמי גט כגט אלא אמרינן איניש אחרינא אשכחיה ואנחיה בחפיסה ונפל ממנו וזה הוא והאי מצאו בחפיסה לרבנותא נקט ליה ולא משום דתיהוי חפיסה סימן לגט עכ"ל: ואאוקימתא דר' ירמיה ורב אשי כתב הרשב"א דלאו לאיפלוגי אדרבה ורבי זירא אתי אלא לארווחא למתניי ולמתניתא דאפי' לזמן מרובה ואפי' שכיחי שיירתא והוחזקו בסימנין מובהקים כזה או בעדות כזה מהדרינן ולא חיישינן דילמא אתרמי גט כזה או עדים כעדים ושמא כשמא וכתב ה"ה בפ"ג שכן דעת כל המפרשים ולא משמע הכי מדברי הרי"ף שכתב והלכה כרב אשי דהוא בתרא הילכך לא מהדרינן גט לזמן מרובה וכו' וכן פירש הר"ן לדעת הרי"ף דרבי ירמיה ורב אשי ס"ל כלישנא בתרא דר' זירא: ואמאי דאמר ר' ירמיה כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף ב"ש פירש"י כגון דאמרי עדים החתומים בו: מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד. של שם זה ואותו חתמנו לאיש הזה התובעו וכ"כ הר"ן וכתבו התוס' ולפי זה צריך לומר שלא ראו עדים חתימת הגט שאם ראו ואומרים שהוא כתב ידם ולזה חתמו פשיטא שיחזור אבל הם זכרונם לברכה כתבו דמתוך הלשון משמע שיודעים שלא חתמו אלא על אחד אבל אין מכירים מי הוא אותו יוסף בן שמעון וכשהעדים אומרים כן והוא אומר שעל שלו חתמו נאמן דלא חשדינן ליה שישקר במזיד לומר שהוא שלו לקלקלה אבל כשאין העדים אומרים כלום חיישינן שמא הוא סבור שהוא שלו לפי שאינו יודע שיש יוסף ב"ש אחר או יודע ואין נראה לו לחוש שגם הוא אבד גט ולכך אמר שהוא מכיר אע"פ שאינו מכיר וכ"כ הרא"ש וכן משמע מדברי הרמב"ם בפרק ג' שכתב ז"ל או שאמרו מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד שיש בו שמות כשמות אלו הרי זה בחזקתו ותתגרש בו: ואמאי דאמר רב אשי כגון דקאמר נקב יש בצד אות פלוני פירש"י כגון דקאמר. האי שליח שאבדו וכתבו התוספות ואית ספרים דגרסי דקאמרי עדים וי"ל דעדים מהימני אפילו בשראוהו כבר ושליח לא מהימן אלא כשאומר כן קודם שראוהו וכ"כ הרא"ש וגירסת הרי"ף כגון דקאמרי עדים וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ג ומיהו לענין דינא נראה דלא נפקא לן מידי דאם השליח אומר כן קודם שראהו פשיטא דמהני אפילו לגורסים דקאמרי עדים וכמו שכתבו התוס' והרא"ש: ובשיעור לאלתר פירש"י כדי שיהא אדם

וכו' כלומר אין הדבר תלוי בשיעור אלא צריך שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר אדם שם משעבר השליח הזה שם עד שעת מציאת הגט: ולענין פסק הלכה כתבו הרשב"א והר"ן שדעת בה"ג ור"ח לפסוק כרבה אבל הרי"ף פוסק לחומרא כלישנא בתרא דרבי זירא שכתב בפ"ק דמצינא דכיון דלא איפסקא הלכתא בהא מילתא בהדיא עבדינן בה לחומרא ולא מהדרינן גט לזמן מרובה אלא במקום שאין השיירות מצויות אבל במקום שהשיירות מצויות לא מהדרינן אע"פ שלא הוחזקו שני יוסף ב"ש באותה העיר ובפרק כל הגט כתב וז"ל והלכה כרב אשי דהוא בתרא הילכך לא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות אלא כגון דקאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף ב"ש א"נ בדאמרי נקב יש בו בצד אות פלוני וכתב הרא"ש על לשון הרי"ף שכתב דלא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות ואע"ג דלא הוחזקו וכ"ש אם הוחזקו אע"פ שאין השיירות מצויות ונראה מדברי הרא"ש שהוא מסכים לפי הרי"ף וכ"כ הרמזים בפרק כל הגט ומה שכתוב ברמזים בפרק האשה שלום להכשיר גט שנמצא במקום ששיירות מצויות ולא הוחזקו נ"ל שהוא שלא בדקדוק: ובענין שיעור לאלתר כתב ומסתברא לן דבכי הא מילתא דהיא איסורא לחומרא עבדינן שלא עבר אדם שם אבל אם עבר אדם שם והוחזקו שני יוסף ב"ש חיישינן שמא ממנו נפל וצריכין אלו ליתן סימן מובהק כרב אשי או שיאמרו עדים מעולם לא חתמנו וכו' וכתב הרשב"א שהרז"ה כתב וקשיא דידיה אדידיה דהא איהו פסק בב"מ כלישנא בתרא דרבי זירא אע"ג דלא הוחזק לא נהדר והשיב הראב"ד דרבי זירא גופיה לא אמרה אלא במקום שהשיירות מצויות וכאן אע"פ שעבר אדם שם הואיל וידוע שלא עברה שיירא כמקום שאין השיירות מצויות דמי ואם לא הוחזקו יחזיר ע"כ נמצא לדברי הרי"ף דבמקום שאין השיירות מצויות והוחזקו ובמקום שהשיירות מצויות ולא הוחזקו שקולין הן ותמה על עצמך רבי זירא מ"ש דנקט כאן במקום שהשיירות מצויות וכו' ליפלוג נמי בין הוחזקו ללא הוחזקו עכ"ל וכיוצא במה שכתב הראב"ד הוא מה שכתב הר"ן לדעת הרי"ף בשיטה שנייה שכתב וז"ל או שמא דעת הרי"ף דהך ברייתא דשיעור לאלתר מיתוקמא אליבא דהלכתא בשאין השיירות מצויות ומש"ה בעינן שהוחזקו שני יוסף ב"ש דס"ל ז"ל דלרבי זירא כי היכי דלא מהדרינן בשיירות מצויות לחודיה ה"נ לא מהדרינן בהוחזקו שני יוסף ב"ש לחודיה וכתב עוד הר"ן יישוב אחר לדעת הרי"ף שאע"פ שהוא ז"ל פסק דבשיירות מצויות בלחוד לא מהדרינן אע"פ שלא הוחזקו לא ראה הרב להחמיר כ"כ למינקט חומרא דרבי זירא וחומרא דמ"ד כל שלא עבר

אדם שם דדילמא רבי זירא דפליג אדרבא בשיירות מצויות ולא הוחזקו ס"ל כמאן דפסיק הלכה כל שלא שהה אדם שם ולפיכך לא רצה להחמיר בעבר אדם שם אלא במקום שהשיירות מצויות והוחזקו עכ"ל והרא"ש כתב דברי הר"י סתם משמע דלעולם לא הוי שיעורא דלאלתר אלא כל שלא עבר אדם שם: והרמב"ם כתב בפ"ג וז"ל המביא גט ואבד ממנו ומצאו אם אבד במקום שאין השיירות מצויות וכו' ותתגרש בו אבד במקום שהשיירות מצויות אם מצאו מיד ועדיין לא שהה אדם מן העוברים או שמצאו בכלי שהניחו בו ויש לו טביעת עין בארכו ורחבו של גט שהיה כרוך בו הרי הוא בחזקתו ותתגרש בו הוחזק באותו המקום איש אחד ששמו כשמו שבגט חוששין שמא גט זה הנמצא של אותו האיש האחר הוא הואיל ועבר אדם שם אע"פ שלא שהה והרב המגיד מפרש דבריו דכי קתני הוחזק באותו המקום איש אחד ששמו כשמו אשיירות מצויות קאי ומשום דאיכא תרתי לריעותא פסק דבעבר אדם שם אף ע"פ שלא שהה חוששין ומיישב דבריו כמו שיישב הר"ן לדעת הר"י דלא ראה לפסוק לחומרא כלישנא בתרא דר' זירא דאע"פ שלא הוחזקו ונפסול בזו גם בעבר אדם שם דדילמא גם ללישנא בתרא דרבי זירא סבירא ליה כמ"ד הלכה כל שלא שהה אדם שם אבל כשאין שיירות מצויות בין הוחזקו בין לא הוחזקו מחזירין אפ"י לזמן מרובה אבל הרשב"א מפרש דברי הרמב"ם דכי קתני הוחזק באותו המקום איש אחר ששמו כשמו קאי גם להיכא דאין שיירות מצויות ותמה עליו ויש לתמוה על ה"ה שהזכיר שהרשב"א כתב שלא ידע טעם לדברי הרמב"ם ולא הזכיר איך הרשב"א הפליג דעתו לדעת אחרת. ורבינו בסוף סי' זה כתב דברי הרמב"ם כצורתן ולא ביאר דעתו איך היה מפרשם ומעתה יתבאר דברי רבינו מ"ש המביא גט ואבד ממנו במקום שהשיירות מצויות וכו' הוא כשיטת הרא"ש דבשיירות מצויות אע"ג דלא הוחזקו לא מכשרינן לזמן מרובה וכל שכן אם הוחזקו אע"פ שאין שיירות מצויות ופירש בהוחזקו ב' יוסף ב"ש שגם שמות נשותיהם שוים דאלי"כ ע"פ שם האשה יתברר של מי הוא גט זה והו"ל כלא הוחזקו ובשיעור לאלתר כתב ג"כ כשיטת הרא"ש דהוי שלא עבר אדם שם ולא חילק בין שיירות מצויות לשאינן מצויות ולא בין הוחזקו ללא הוחזקו ובמכיר הגט אע"פ שאינו מכיר הכלי או במכיר הכלי אף ע"פ שאינו מכיר הגט הכשיר אפ"י שלא לאלתר כדברי המפרשים מתני' דמצאו בחפיסה וכו' ומכירו דתרתני קתני ודלא כהרמב"ם דסבר דחדא קתני. ואם ההיכר הוא ע"י סימן התנה שיהיה מובהק דאם אינו מובהק לאו כלום הוא כדאמרינן גבי אוקימתא דרב אשי ודוקא נקב בצד אות פלוני דהוי סימן מובהק אבל נקב בעלמא לא

מספקא ליה סימנין אי דאורייתא אי דרבנן וכיון דמחמת ספיקא הוא משמע שאם היה מכירו בסיי שאינו מובהק ונתגרשה בו הויא ספק מגורשת: ומייש ויודע שלא השאילו לאחר הוא כדברי התוספות שכתבתי בסמוך. ומייש או שמצאו קשור בכיס ובארנקי ובטבעת שלו ברייתא בפרק כל הגט ופירש"י ומכיר את הכיס ואת הארנקי ופשוט הוא והחילוק שיש בין כיס וארנקי וטבעת לשאר כלים הוא דהני לא בעינן בהו שיוודע שלא השאילן לאחר דהני כלים לא עבידי אינשי דמושלי כדאיתא בפרק בתרא דיבמות (קכ:) ובפ"ב דבבא מציעא (כז:): ומייש או שמצאו בביתו בין כליו ברייתא בפ" כל הגט (דף כז: כח.) מצאו קשור בכיס וכו' או שמצאו בין כליו אפילו לזמן מרובה כשר ופירש"י בין כליו בביתו וגם התוס' כ"כ וכתבו עוד אף על פי דרבים מצויים בביתו ואם היה נמצא בקרקע היה לחוש לשני יוסף ב"ש אבל בין כליו ליכא למיחש שמא הביאו אחר אלא הוא ולא ידעתי למה השמיטו הרי"ף והרא"ש ברייתא זו וגם הרמב"ם לא הזכירה: ומה שכתב ואפילו אם עדים מעידים שהאחר שהוחזק בשמו של זה לא היה בעיר וכו' פלוגתא דאביי ורבא בפט"ו דיבמות (קטז.) והלכה כרבא דאמר חיישינן לגמלא פרחא או לקפיצה או שמא מילי מסר: ומייש וכן אם ראה שעבר אדם שם וכו' כבר כתבתי שזה כדעת הרא"ש: ומייש אפילו היה עכו"ם שעבר שם כן משמע בירושלמי וכתבו הרשב"א פרק כל הגט גבי הא דת"ר אי זהו לאלתר: ומייש אלא א"כ עידי הגט אומרים מעולם לא חתמנו וכו' היינו אוקימתא דרבי ירמיה ומייש אפילו אם אינם מעידים שזה התובעו הוא אותו שחתמו לו הוא כדברי התוס' והרמב"ם והרא"ש ושלא כדברי רש"י והר"ן ומייש בשם הרמ"ה הם מילי דסברא. ומייש או שיאמרו העדים אנו מכירים הגט וכו' היא אוקימתא דרב אשי: ומייש ואפי' אינו אומר הסימן עד אחר שיראו אותו ואם התובעו אומר הסיי וכו' הם דברי התוס' והרא"ש ומייש אבל בטביעות עין אין מחזירין אותו לתובעו כו' הם דברי התוס' והמפרשים אמתניי דמצאו בחפיסה וכו' ואע"ג דבגמרא פרק כל הגט אמרינן דלצורבא מרבנן מהדרינן בטביעות עינא לא כתב כן רבינו וגם הרמב"ם בפרק ג' לא חילק בין איניש דעלמא לצורבא מרבנן וכתב ה"ה שהטעם לפי שאין מצוי צורבא מרבנן בדורות הללו ויבא הדבר לכלל מחלוקת מי הוא צורבא מרבנן ורצה להחמיר באיסור ערוה ומייש והיכא שלא הוחזקו שני יוסף ב"ש וכו' היינו ברייתא דרמי רבי זירא אמתניי מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ומשמע אפי' לזמן מרובה כדאמרי' בגמרא ואוקמה במקום שאין השיירות מצויות ואליבא דלישנא בתרא דפסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כוותיה בעינן נמי שלא

הוחזקו שני יוסף ב"ש: בד"א דמחמירין לפסול בצד אחד וכו' בפרק כל הגט אחר שכתב הרא"ש דברי הרי"ף שפסק לחומרא כלישנא בתרא דרבי זירא כתב וגרסינן בפרק האשה שלום (קטו:) יצחק ר"ג הוה קאזיל מקורטבא לאספמיא ושכיב מי חיישינן לתרי יצחק או לא אביי אמר חיישינן רבא אמר לא חיישי וע"כ מיירי התם דלא הוחזקו ושכיחי שיירות ופליגי אביי ורבא בפלוגתא דרבה ורבי זירא ורבא סבר כרבה דאמר לא חיישינן עד דאיכא תרתי שיירתא והוחזקו ופסק שם הרי"ף כרבא ואיפשר דהכא פסק הרי"ף לחומרא במילתא דאיסורא ולא מהדרינן גט לבעל לגרש בו כיון דאיפשר שיכתוב גט אחר אבל בעובדא דיצחק ר"ג אי חיישינן לתרי יצחק צריכה להתעגן כל ימיה ופסק לקולא כמו שמצינו שהקילו הרבה קולות בעדות אשה ועל חומר שהחמירו בסופה סמכו והקילו בתחילתה משום דאשה דייקא ומינסבא: והרמב"ם חילק שבמקום שהשיירות מצויות וכולי כבר נתבארו בסמוך דברי הרמב"ם ובמה שפירש בו ה"ה אין מקום להשגת הראב"ד:

סימן קלג - צריך שימסר הגט בפני שני עדים

כשרים

צריך שיהיו שני עדים כשרים בשעת מסירת הגט שימסרנו לה בפני שניהם כלומר שיהיו שניהם יחד בשעת מסירה לאפוקי אם מסרו לה בפני אחד וחזר ומסרו לה בפני אחר: מסרו לה שלא בעדים או אפי' בעד אחד וכו' בפרק המגרש (דף פו.) תנן רבי אליעזר אומר אף ע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם ואמרינן בגמרא (שם) דהלכה כרבי אליעזר בגיטין וכתב הרי"ף דמהא שמעינן דלא בעינן עידי מסירה היכא דאיכא עידי חתימה והיינו דתנן בהשולח שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם דאי ליכא בגט עידי חתימה אלא ניתן בעידי מסירה בלבד זימנין דמייתי עידי מסירה ואתי בעל ומערער ומקלקל לה הילכך תקינו שיהיו העדים חותמין בגט דאי אתי בעל ומערער מפקא ליה לגיטא ומקיימא ליה בעידי חתימה ודחיא ליה ואי ס"ד דלא סגי לן בעידי חתימה אלא עד דאיכא עידי מסירה מאי תיקון העולם איכא וכו' אלא ודאי כל היכא

דאיכא עידי חתימה לא בעינן עידי מסירה וכל היכא דאיכא עידי מסירה לא בעינן עידי חתימה דבחד מינייהו סגי אלא מיהו ה"מ בדיעבד אי נמי דאשתכחו עידי מסירה פסולין אבל לכתחלה בעינן עידי מסירה והן העיקר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם עכ"ל והביא ראיות לדבריו ולפי זה כי א"ר אלעזר עידי מסירה כרתי פירושו אף עידי מסירה כלומר בעידי חתימה לחודייהו סגי וה"ה בעידי מסירה לחוד ולר"מ דוקא עידי חתימה כרתי לחודייהו אבל עידי מסירה לחודייהו לא כרתי והרא"ש דחה ראיותיו וכתב עוד ומדקאמר בכל דוכתא עידי מסירה כרתי משמע שהכריתות תלוי רק בעידי מסירה וזולתם אינו גט כלל והא דקאמרינן שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם לא קאמר שלא יהיו צריכים לעידי מסירה בשעת נתינה אלא ה"ק תיקון העולם הוא שיהיו גם עידי חתימה עם עידי מסירה כדי שלא תצטרך לחזור אחר עידי מסירה היום ולמחר כשתביא הגט לראיה דכיון שהגט בידה ועדים חתומים בו תלינן דמסתמא בהכשר נעשה גט בעידי מסירה דהכל יודעים דאין דבר שבערוה פחות משנים וא"א להתיר אשת איש אם לא נמסר לה הגט בפני שנים להתירה לשוק ואף לרבי מאיר דאמר עידי חתימה כרתי לעולם אינה מותרת לשוק אם לא שנמסר בפני עדים דעידי חתימה אינם מעידים שבא לידה וכן פר"ת וכן משמע בפרק השולח (לו.) ולדברי הרי"ף ז"ל לא ידענא מאי עיקר וטפל שייך במידי דאורייתא וכו' ועוד תימא הוא וכו' אלא ודאי לכ"ע צריך שיבא הגט לידה בפני עדים אלא דר"מ דריש וכתב דקרא וחתם ומצריך חתימה לשמה אבל כתיבה לשמה לא בעי ורבי אלעזר בעי כתיבה לשמה ולא מצריך חתימה כלל אלא הכל תלוי בעידי מסירה ואם נמסר לה בפני עדים פסולים אינה מגורשת אפי' חתומים עליו עדים כשרים עכ"ל ודעת הרא"ש הוא כדברי התוס' בריש גיטין (ג:) וזה דעת רש"י כדמשמע מדבריו בפרק התקבל (סד.) גמרא האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שני כיתי עדים דאמר רבא הא מני ר' אלעזר הוא דאמר עידי מסירה כרתי ופירש"י רבי אלעזר הוא. דאמר אין גט כשר בלא עידי מסירה וכבר כתבו שם התוס' דמיירי כשאין עדים חתומים בו אבל אם עדים חתומים בו כשר אפי' אין עידי מסירה לפנינו דמסתמא נמסר בפני עדים וכתבו הרשב"א והר"ן בהמגרש שרבינו אפרים והרז"ה דחו דברי הרי"ף ומשמע דס"ל כדעת התוספות וכן דעת סמ"ג והתרומה והמרדכי. ומה שמזכירים תוספות והרא"ש עדים חתומים בו היינו לומר שמכירים חתימות ידי העדים דאל"כ לא מחזקינן ליה שנמסר בהכשר כיון דאכתי לא נתקיים בחותמיו וכ"כ רבינו בהדיא בסי' קמ"א גבי הא דכתב הרמב"ם שאם גט יוצא מתחת יד

שליח קבלה אין צריך עדים אבל הר"ן מסכים לדעת הרי"ף וכן נראה שהוא דעת הרשב"א מתוך מה שכתב בהמגרש אע"ג דברישי גיטין ובפרק התקבל משמע דס"ל כדעת התוס' וכתבו ג"כ שהרמב"ן השיב להעמיד דברי הרי"ף וכתב הרשב"א שגם הראב"ד פסק דאף עידי חתימה כרתי לרבי אלעזר וגם רבינו ירוחם בח"ב מסכים לדברי הרי"ף וכן דעת הרמב"ם בפ"א מהלכות גירושין וכתב הרשב"א בפרק התקבל שכתב בעל העיטור הא מני רבי אלעזר הוא דאמר עידי מסירה כרתי ואין גט כשר בלא עידי מסירה כסתמא דמתני' ב' שאמרו בפנינו קבל אפילו איכא עידי חתימה לא נראו דבריו כלל ואיפשר שגם הוא לכך נתכוון כמ"ש עכ"ל כלומר דמשמע מפשט דברי בעה"ע שאם לא באו עידי מסירה לפנינו אפילו איכא עידי חתימה לא מתכשר וכתב הרשב"א שאיפשר דה"ק אם לא ניתן הגט בעידי מסירה אפי' איכא עידי חתימה אינו כשר וכדעת התוספות וסייעתם והוי יודע שכתב רש"י בריש גיטין דלרבי אלעזר אפי' לכתוב לכתחלה ולתת לה בעידי מסירה בלא עידי חתימה מכשיר וכתבו שם התוספות והרשב"א שכן נראה מדתנן בפ"ב (כא:) אין כותבין על נייר המחוק ועל הדפתרא מפני שיכול להזדייף וחכמים מכשירים חכמים היינו ר"א דאמר עידי מסירה כרתי כדאמר התם מדאמר ת"ק אין כותבין ואיהו קא מכשר משמע דמכשירים לכתוב וליתן קאמר והא דתנן בהשולח התקין ר"ג שיהיו העדים חותמים על הגט מפני תיקון העולם לאו למימרא שיהא צריכין לכך לכתחלה אלא תיקון ולמד דעת את העם לעשות כן שלא יצטרכו לעידי מסירה אבל אם באים לסמוך לכתחלה אע"די מסירה סומכין וכ"כ גם הרא"ש בהשולח ולפי זה כשכתב רבינו תיקנו חכמים להחתיים עליו ב' עדים לא תיקון ממש קאמר אלא כעין עצה טובה היא מפני תיקון העולם אבל אם רצה לסמוך אע"די מסירה לחודיהו אפילו לכתחלה סומך: וכ"כ הרמב"ם חתמו בו ב' וכו' דברי הרמב"ם הם בפ"א מהלכות גירושין וכתב שיש מהגאונים שהורו שהוא פסול כלומר מדרבנן כמ"ש בפ"י שכל מקום שכתב פסול היינו מדרבנן וכן פירש הר"ן בהשולח דברי הרמב"ם שהגאונים הורו שהוא פסול מדרבנן ולדברי הרא"ש משמע דבטל נמי הוי ורבינו כתב שהרא"ש סובר כדברי הגאונים כלומר שאינם מכשירים בעידי חתימה לחודיהו ולא נחת רבינו לדיוקי תיבת פסול על מה מורה. צריך שיהיה הגט וגם החתימות יבשים בשעת נתינת הגט כדי שלא יהיה קרוי כתב שיכול להזדייף כ"כ בסמ"ג וסמ"ק וכלבו והלכות גט דמרדכי והמרדכי עצמו בפ"ב דגיטין בשם התוספות והגהות בפ"ד בשם סמ"ג והתרומה רגילות ליתן הגט במנין כ"כ בקונדריסין בשם רפ"א וכתב סמ"ק וצריך ליתן לה בפני עדים

כשרים ואפי' יהיו אותם החתומים בגט כשרים וכתוב בקונדרסין ולי הדיוט נראה דטוב ליקח החתומים : (בי"ה) והרמב"ם כתב בפרק א' נותנו לה בפני שנים בין אותם החתומים בין אחרים אם גירשה בעדים פסולים דאורייתא או דרבנן נתבאר בסי' מ"ב:

סימן קלד - צריך שיבטל הבעל כל מודעות

צריך שיבטל כל מודעה קודם שיתן הגט וכו' בערכין פרק האומר משקלי עלי (דף כא.) תנן בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ובגמרא א"ר ששת האי מאן דמסר מודעה אגיטא מודעיה מודעה פשיטא לא צריכא דעשייה וארצי מהו דתימא בטולי בטליה קמ"ל דא"כ לימא עד שיתן ומאי עד שיאמר עד דמבטל ליה למודעיה וכתבוה הרי"ף והרא"ש בהשולח: ואע"פ שלא לקח בקנין כ"כ הרמב"ם בפ"ו שאין המוסר מודעה ולא המבטלה צריכין קנין וכתב ה"ה פשוט הוא שלא נזכר בהם קנין בכל התלמוד וכ"כ בעיטור בשם גאון וכ"כ רבי האי ז"ל: ואע"פ שאין מכירין את אונסו ואפי' אינו אומר אמת וכו' כ"כ הרא"ש בהשולח וז"ל ובפרק חזקת מפרש בגט ומתנה אין צריכים העדים להכיר אונסו דגלויי מילתא היא ואפילו אם האונס שאמר היה שקר מ"מ הרי אומר שאינו חפץ בגט וכן כתבו הרשב"א והרי"ן בהשולח וכ"כ ג"כ ה"ה בשם המפרשים בפ"ז מהלכות גירושין וכ"כ רבינו ירוחם בח"א בשם רבינו יונה ז"ל וכתב הרמב"ן בפרק חזקת (מ:) הא דאקשינן בהאי שמעתא אי דגיטא ומתנתא גלויי מילתא בעלמא היא איכא למידק עלה ובגיטא ומתנתא למה לי מודעה דאונס והא קי"ל שאם אמר לשלוחו קודם שיגיע גט לידה גט שנתתי לאשתי בטל הוא בטל כדאמרינן בהשולח והר"ש כתב ודוקא מודעה שיש בה אונס אבל בלא אונס אמר גט שאעשה לא יהא גט אין זה ביטול דכיון דלא נאנס כלל אנן סהדי דגמר בלבו בשעת מעשה ולא מהני ביה ביטול קודם כתיבה אא"כ בטלו אחר כתיבה זה כתב הרב ז"ל ולפי דעתו יפה כיון שהאומר גט שאני כותב לאשתי בטל הוא למה יבטל אם נאמר בטל סופר ועדים והרי כשחזר ואמר להם כתובו חזר ועשאן שלוחים וקי"ל (גיטין לב:) אתי דבור ומבטל דבור וכ"ש דגבי כתיבה דגט לא בעינן שליחות ממש כדמוכח פ"ק דזבחים (ב:) ופי' המביא

תנין (כב:) ואם נאמר בטל הגט עצמו שיהא כחרס והלא לאחר כתיבה נמי אינו יכול לבטל גט עצמו שלא יהא מגרש בו לעולם דאמרינן בהשולח נהי דבטליה מתורת שליח גיטא גופיה מי קא בטליה ומ"מ יש להחמיר באומר גט שאכתוב בטל הוא שבא לבטל שליחות סופר ועדים שיהא כאילו כתבוהו שלא כמצותו דלא הוי לשמה ופסול וכשחזר ואמר כתובו מדעתכם משמע עד שיאמר חוזרני בי בבטול ראשון והר"מ הספרדי ז"ל כתב שאם אמר כל גט שאכתוב מכאן ועד כ' שנה בטל הוא בטל וזו היא מסירת מודעה על הגט וזה ודאי איפשר דמסתמא נימא אנוס הוא אבל אם פירש שאינו אנוס ומבטל לפי שיטתו כשר כדברי הר"ש ז"ל ועוד יש לחלק ולומר שאם אמר בטל הוא מבוטל אבל אנוס אני בו אלמלא שנאמן הוא בכך היה הגט כשר שהרי לא בטלו בפיו ואפי' חשבת ליה גלויי מילתא בעלמא הא קי"ל דלאו מילתא היא וכו' הילכך אין פסולו של גט אלא בשביל שהוא נאמן באונסו עכ"ל והר"ן כתב שם וז"ל נקיטינן השתא דבגיטין ומתנתא אע"ג דלא ידעינן באונסיה כתבינן וכן נמי אם תלה מודעתו בדבר שאינו אנוס אפי"ה מבטל גיטיה ומתנתיה ואע"פ שנראה מדברי הרמב"ן ז"ל דכל שתלה מודעתו בדבר שאין בו אנוס אין בדבריו כלום מה שכתבנו נראה עיקר וכך מכוון דברי הרמב"ם ז"ל וכמ"ש וכן נמי כל היכא דידעינן באונסיה אף ע"ג דלא מסר מודעה גיטו ומתנתו בטלים עכ"ל. והריב"ש בתשובה האריך בדיני מודעה וביטול הגט וכתבתיה בסי' קמ"א: כתב א"א ז"ל ואם מסר מודעה ואמר אף אם אבטלנה לא תבטל וכו' דברי הרא"ש הם בפ' השולח וכתב עוד שם על דברי הרמב"ם ז"ל ולדבריו לא הבנתי תקנתו שמא מתחלה מסר מודעה למודעה ואולי שכך פירש דבריו מתחלה כתב אף ע"פ שביטל המודעה שהגט בטל היינו שביטל המודעה בסתם אז מודעה דמודעי קיימא לפיכך אין ביטולו מועיל אבל כשא"ל אמור בפנינו שכל דברים שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותם הדברי' לבטל זה הגט הרי הן בטלים ואמר הן אז ביטל כל מודעי דמודעי ומועיל הביטול עכ"ל ועיין דבריו בתשובה כלל נ"ב בסי' ח' בסוף דיני יבמים ונ"י כתב בפרק חזקת כתב ה"ר יונה אם אנסוהו עד שביטל המודעה שמסר מכרו קיים וכן הדין בגט ומתנה ואם המוכר מוסר מודעה על המכר ועל הביטול שיבטל המודעה באנוס כיון שאנסוהו לבטל כל המודעות הרי נתבטלו ביטולו ואגב אונסו גמר וביטלה ואין כח מסירת המודעה על הביטול יתר מכח מסירת מודעה על המכר שאנו דנין בו ואומרים כשמבטל מודעה מתוך האנוס גמר בלבו והקנה וכן דעת רבותי ולענין גט יש לחוש בדבר ולהחמיר עכ"ל ודברי תימה הם היאך עלה על דעת לומר כן הדין בגט ומתנה דהא תליוה ויהיב או גירש לאו

כלום הוא והרשב"א בהשולח כתב דברי הרמב"ם וכתב עליהם ול"נ שאם מסירת מודעא על ביטול מודעא מבטלת ביטול מודעא גם כשיאמר לשון זה הועיל דדילמא אף הוא מסר מודעא אף על ביטול כזה וא"ת כיון שהוא מבטל עכשיו כל מה שיגרום לבטל גט זה אף הוא מבטל כל מודעא שקדמה לו בלב שלם אף אנו נאמר דאפי' כשיאמר הריני מבטל כל מודעא שמסרתי יועיל שהרי מבטל עכשיו בלב שלם כל מודעא שמסר ואני אומר להוציא מיד כל ספק שיבטל כל מודעא ועוד שיפסול כל עד שיעיד שמסר מודעא לפניו וא"ת מה יועיל לענין איסורא אם יעידו עדים כבר העידו אני אומר כל שהוא פוסל עדיו אף הוא מבטל כל מודעא לגמרי וכאותה שאמרו (גיטין עו:): באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי באומר נאמנת עלי לומר שלא פייסתי אלמא כל שהוא מאמינה אינו טורח לבא ולא לפייס וטעמא דמילתא דכיון שאינו יכול לקלקלה בב"ד אינו מצוי לקלקלה בידי שמים וכדאיתא בירושלמי וה"נ כיון שהוא פוסל עדיו אינו יכול לקלקלה בב"ד אף הוא גומר בלבו ומבטל כל המודעות שקדמו לו שאינו מצוי לקלקלה בידי שמים כנ"ל עכ"ל וכתב ה"ה בפ"ו על דברי הרשב"א ודע שקושייתו על דברי רבינו אינה מוכרחת ולא מכרעת לפי שאחר דבריו האחרון אנו הולכים וכיון שהוא כולל כל מה שקדם כל מה שאמר נכלל בדבריו האחרונים והכל בטל גם הר"ן כתב שבמה שהזכיר הרמב"ם נראה שהוא מספיק לכל מודעות שמסר ומ"מ כתב ה"ה נהגו בארצותינו לפסול עדים כמו שכתב הרשב"א וז"ל תיקון הגט להרשב"א שכתוב בסוף גיטין להר"ן וצריך שיבטל הבעל קודם כתיבת הגט כל מודעי שמסר על הגט ויאמר כן הריני מבטל כל מודעא שמסרתי על גט זה וכן אני מבטל כל דבר שגורם כשיתקיימו אותם דברים ביטול לגט זה וכן אני מעיד על עצמי שלא מסרתי שום דבר על הגט שיבטל הגט מחמתו והרי אני פוסל כל עדים שיעידו שמסרתי או שאמרתי שום דבר שיבוטל מחמתו גט זה או שיורע כחו של גט זה מחמת אותה מודעא או אותו דבר ויכתבו העדים בשטר בפני עצמו להעיד שהוא ביטל בפניהם בענין זה כל מודעא או דיבור שאמר או שמסר על הגט שכתב לאשתו פלונית עכ"ל והר"ן כתב בפרק חזקת על דברי הרשב"א דתקנת ביטול מסירת מודעא לענין מכירה הוא דפוסל עידי ביטול ואני אומר שאם מסר מודעא אף על פיסול עדים זה אכתי לא מהני שאם פיסול זה מחמת אונסו הוא שפוסל וכבר קדם ומסר מודעא עליו לפיכך נראה לי דכל דידעינן באונסיה ומסר מודעא על המכר ועל כל הביטולין שיעשה ואף על פיסול עדים הרי המכר בטל ואין לו תקנה עכ"ל וכן כתב נימוקי יוסף בשמו: והריב"ש בתשובה בסימן תפ"ב כתב על דברי הרמב"ם שהם אמת ונכון ואחר כך כתב דברי

הרשב"א ואח"כ כתב ובנדון זה כבר פסל כל עדים שיעידו על מסירת מודעא וא"כ המודעא בטלה אם לא היתה בלשון כולל ואף אם הביטול לא היה בלשון כולל ואם המודעא היתה בלשון כולל אם הביטול היה ג"כ בלשון כולל המודעא בטלה ג"כ והחליצה קיימת וכשרה וכ"ש שפסל עדים שאין כאן בית מיחוש לדברי הכל אמנם אם המודעא היתה בלשון כולל שמוסר מודעא על כל ביטול והביטול אינו במאמר כולל שיכלל בכללו ביטול כל מ"ש קודם אז המודעא קיימת והביטול אינו מועיל ונמשך מזה שהחליצה פסולה וכל זה במי שלא ידענו שהוא אנוס אבל אם ידענו שהוא אנוס חליצתו פסולה ואף ע"פ שביטל המודעא והמודעא כאילו אינה כיון שביטל מ"מ האונס במקומו עומד ופוסל החליצה עכ"ל ועיין עוד בתשובותיו סימן שני"ח: והר"ן בתשובה סימן מ"ח כתב על דברי הרשב"א שראייתו מדתנן בפרק מי שאחזו ה"ז גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך ל' יום ואקשינן ליחוש שמא פייס ומתרץ באומר נאמנת עלי שלא פייסתי וזו הראיה אפשר למי שגורס בה כל זמן אבל למי שגורס בה ע"מ והוא גירסת הגאונים יש לדון הרבה אחר ראיה זו וכו' וידעתי שלא הודו לו כל סיעתו ואף חכמי הדור שלפנינו לא סמכו עליו עד כאן לשונו: ועל מ"ש הרמב"ם ולא יניחוהו לילך עד שיגיע גט לידה כדי שלא יצאו ויבטלו והזכירו רבינו בסמוך כתב ה"ה והטעם לפי שאם יבטלנו אפי' אחר אמירת דברים אלו בטל הוא שהכל הולך אחר דבריו האחרונים וזה פשוט וה"ה אפי' אם פסל עדים כדברי הרשב"א ואחר כך בטלו בטל הוא ומ"מ לכתחילה טוב הוא שיבטל מודעא ואפי' בהמגרש מרצונו כ"כ ג"כ המרדכי בהשולח וגם ה"ה בספ"ו על מ"ש הרמב"ם שהכותב לאשתו גט ונתנו לה אין אומרים שמא מסר מודעא על גט זה אלא הרי הוא בחזקת כשרות ותינשא בו כתב ומ"מ נהגו להצריך ביטול כל מודעות לכתחלה מפני קלקול הדור ומפני הרמאין וכן ראוי לעשות ואף מדברי הגאון נראה שהיו נוהגין כן עכ"ל עיין בתשובת הרשב"א ס"י תקע"ג: והא דאינו גט כשהוא אנוס דוקא כשאנסוהו שלא כדין וכו' בס"פ המגרש (שם) תנן גט המעושה בעכו"ם פסול ובישראל כשר מפרש בגמרא (דף פח:): דהא דבישראל כשר היינו דוקא כשאנסוהו כדין אבל אנסוהו שלא כדין פסול ולשון רבינו שכתב והא דאינו גט כשהוא אנוס אינו מיושב דמשמע דקאי אמאי דקאמר לעיל שאם מסר מודעא ואמר דעו שאני אנוס אינו גט ואהא קאמר דהיינו כשאנסוהו שלא כדין אבל אנסוהו כדין הוי גט אע"פ שלא ביטל המודעא והא ליתא דאפילו אנסוהו כדין צריך שיבטל המודעא בפירוש כדתנן בערכין בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני והיינו ודאי באותן שכופין כדין

ומפרש רב ששת דעד שיאמר רוצה אני היינו שיבטל המודעה בפירוש אלמא דאפילו אנסוהו כדין כל שלא ביטל מודעתו בפ"י אינו גט לכן יש לפרש דברי רבינו דלפי שהזכיר לעיל שאם אמר גט זה שאני נותן דעו שאני אנוס בו ולכן אני אומר בפניכם שיהא בטל הרי זה בטל דמשמע שאם נאנס עליו אינו גט כתב דהיינו דוקא באנסוהו שלא כדין ואפי' אמר רוצה אני אבל אנסוהו כדין עד שיאמר רוצה אני ואם מסר מודעה אנסוהו עד שביטל הוי גט אחר כן מצאתי להר"ש בר צמח בסי' א' שכתב בתשובה שלשון זה שכתב רבינו הוא מסודר שלא על נכון דמשמע מדבריו שכל מ"ש למעלה היינו בלא ביטל לא הוי גט ובביטל הוי גט איירי במי שאנסוהו שלא כדין וליתא שאם אנסוהו שלא כדין אפי' ביטל מתוך האונס לא הוי גט כשר דהוי גט מעושה בישראל שלא כדין ועוד דמשמע מדבריו דכדין אפי' לא ביטל הוי גט וזה טעות ג"כ דכדין בעינן דמבטל למודעה ואע"ג דארצי והכי ה"ל למיכתב ה"מ כי מסר מודעה אבל בדלא מסר מודעה אם אנסוהו שלא כדין פסול וכדין כשר ומצוה לכופו וכו' סוף דבר סידור ענינים אלו בזה המקום אינו נכון כלל וטעות סופרים הוא ואין ללמוד ממנו עכ"ל: ומצוה על כל בית דין שבכל מקום וכו' בס"פ המגרש (שם) אביי אשכחיה לרב יוסף דהוה מעשה אגיטי א"ל והא אנן הדיוטות אנן כלומר שאין מומחין אלא סמוכים דמיקרו אלהים ודיינים ואין סמוכין בח"ל א"ל שליחותייהו דבני א"י עבדינן וכתב הר"ן ואפי' בזמן שאין מומחין בארץ ישראל מסתמא שליחותא דקמאי עבדינן: ואם מסר מודעה תחלה כדי לבטלו משמתין ליה בפ"ק דקידושין (יב:) וביבמות בפרק ר"ג (דף נב.) דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה וכו' ואמאן דמסר מודעה אגיטא וכתבו התוס' בפרק ר"ג דמסר מודעה אגיטא אפי' היה מבטל כל מודעות מ"מ היה מלקה אותו משום מוציא לעז על הגט דאיכא דשמע במודעה ולא שמע בביטול ורש"י פי' בפרק ר"ג דמסר מודעה כגון גט המעושה בישראל ומוציא לעז על בניה וכתב ה"ה בפ"ו שלא ידע למה הוצרך לכך שהרי מודעה אפי' בלא אונס הוא ונ"ל דלרבותא נקט רש"י גט המעושה דהא ודאי כפוהו עד שביטל המודעה בפירוש דלא הועילו מעשיו ואפ"ה מנגדינן ליה מטעם שכתבו התוס' וכ"ש בגט שאינו מעושה דמסתמא לא א"ל שיבטל המודעה דאהנו מעשיו והגט בטל דפשיטא דמנגדינן ליה א"נ אורחא דמילתא נקט דכל שמגרש מרצונו א"צ למסור מודעה ומהאי טעמא נמי כתב רבינו דין זה גבי גט מעושה אע"ג דבכל ענין שמסר מודעה מנגדינן ליה מיהו תמיהא לי למה כתב רבינו משמתין ליה ובגמרא לא אמרינן אלא מנגדינן ליה וכ"כ הרמב"ם בפ"ו וידוע דשמתא חמירא מנגידא כדאיתא בפרק מקום שנהגו

(נב.) ועוד שכי הרא"ש שם דהאידינא נהוג עלמא כנהרדעי דאמרי לא מנגיד רב אלא אמאן דמקדש בביאה ובשל סופרים הלך אחר המיקל ולמה רבינו סתם כאן דבריו דלא כהרא"ש היפך מנהגו וגם על רבינו ירוחם יש לתמוה שכתב בהא שהסכימו כל הפוסקים דמנגדין ליה כרב ולא כנהרדעי מצאתי בתשובת הרא"ש כלל נ"ג על אחד שנדוהו ב"ד על שמסר מודעא על החליצה והשיב יפה ויפה עשו לו ב"ד שנדוהו על שהוציא לעז על החליצה שלא כדין כדאמרינן דרב מנגיד אמאן דמסר מודעא אגיטא ואם אנסו אדם שלא כדין לתת גט ומסר מודעא בכה"ג לא הוה רב מנגיד ליה כי יפה עשה שמסר מודעא לבטל הגט כיון שאנוס היה אלא מיירי בגט מעושה כדין והלך ומסר מודעא ובשעת נתינת הגט בטל כל מודעא אותו היה רב מנגיד משום דילמא איכא איניש דידע במודעא ומוציא לעז על הגט וכן בנדון זה כיון דידע שהוצרך לבטל כל המודעות שעשה לא ה"ל למסור מודעא תחלה ולא עוד אלא שהוסיף על חטאתו פשע והחביא עצמו ושלח כתב ידו לב"ד וידע שאינה כלום כיון שביטל כל המודעות שעשה אלא שכיון להוציא לעז על החליצה שלא כדין ויפה עשו לו ב"ד בנידוי ובהכרזה ובכל מה שיכלו להחמיר עליו עכ"ל ואולי כי על תשובה זו סמך רבינו ואין משם ראיה דמשמע מינה שדרך קנס וחומרא כתב כן להחזיק ביד הדיינים שנידוהו אבל שורת הדין אינו חייב לרב אלא נגידא ולא שמתא וללישנא דנהרדעי אינו חייב לא זה ולא אותו: ואפילו אנסוהו שלא כדין שאינו גט להתירה וכו' בסוף פרק המגרש (דף פח.) תנן גט המעושה בעכו"ם פסול ובישראל כשר ובעכו"ם חובטים אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך ובגמרא אמר רב נחמן אמר שמואל גט מעושה בישראל כדין כשר שלא כדין פסול ופוסל ובעכו"ם כדין פסול ופוסל שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו ופירש"י פסול. להתירה לינשא ופוסל מן הכהונה משום ריח גט: ושלא כדין. בישראל דאמרינן פסול היינו כשאמר רוצה אני וגם שביטל המודעא או לא מסרה דאי מסרה ולא בטל אפילו כדין אינו גט כלל כמו שכתבתי בסמוך וכן בעכו"ם למ"ד פסול מדרבנן כמו שיתבאר בסמוך היינו נמי כשאמר רוצה אני וגם ביטל המודעא או לא מסרה דאי מסרה ולא בטל גט בטל הוא אפי' בישראל. וגרסינן תו בגמרא (שם) מה נפשך אי עכו"ם בני עשויי ניהו ליתכשר אי לאו בני עשויי ניהו מיפסל נמי לא ליפסל אמר רב מרשיא דבר תורה גט מעושה בעכו"ם כשר ומ"ט אמרו פסול שלא תהא כל אחד תולה עצמה בעכו"ם ומפקעת עצמה מיד בעלה אי הכי שלא כדין נמי אפי' ריח הגט אין בו וניהוי שלא כדין דישראל ולפסול אלא הא דרב מרשיא בדותא הוא וטעמא מאי כדין בכדין דישראל מיחלף שלא

כדין בכדין דישראל לא מיחלף פירש"י בדותא הוא דודאי לאו בני עשוי
נינהו: כדין. דעכו"ם עכו"ם שעישוהו ובדין תורה אע"ג דלאו גיטא הוא
גזור ביה רבנן לפסול בכהונה משום דמיחלף בכדין דישראל ואתו למימר
ישראל שעישוהו כדין לא פסיל וההוא גיטא מעליא הוא עכ"ל משמע
בהדיא דכדין דעכו"ם מדאורייתא נמי מיפסל ולישנא דרב נחמן נמי הכי
דייק דקאמר פסול ופוסל דמשמע דלית ביה שום צד גט אלא שפוסל
בכהונה ולפיכך יש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ב דכדין בעכו"ם
פסול הוא ולא בטל ואיפשר דס"ל דאע"ג דאמרינן הכא דהא דרב
משרשיא בדותא היא כיון דחזינן דבפרק חזקת (מח:): פריך תלמודא
ממתניתין דגט המעושה ומשני הא איתמר עלה אמר רב משרשיא דבר
תורה אפי' בעכו"ם כשר וכו' קי"ל כותיה ומ"מ קשה דאמאי דאיתמר
הכא בדוכתא דבדותא הוא אית לן למסמך טפי ואפי' איבעיא למיחש
לההיא דפרק חזקת הויא לה ספק מגורשת ולמה כתב פסול דהיינו פסול
דרבנן ואם נישאת לא תצא כדין פסול הנזכר באותם הלכות כמבואר
בדבריו בפ"י ואמאי דתנן ובעכו"ם חובטין ואומרים לו עשה מה שישראל
אומרים לך כתב הרא"ש פר"ת האי דקאמר ובעכו"ם חובטין אותו קאי
אהא דקאמר ובעכו"ם פסול לאשמועינן דאפי' בכהאי גוונא פסול דלאו
בני עשוי נינהו ושוב חזר בו ופירש בעכו"ם כיצד יעשו שיהיה כשר חובטין
אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך דלפניהם ולא לפני
עכו"ם היינו כשהעישוי ע"פ דייני עכו"ם אבל אם העישוי ע"פ דייני
ישראל אפי' אם עכו"ם כפוהו לא מיקרי לפני עכו"ם וכן פי' בה"ג וכן
נראה עכ"ל וכ"כ התוס' והרשב"א דכיון שהעכו"ם אינם חובטין אותו
אלא ע"פ ישראל כשר וכן משמע בירושלמי וכן פי' רשב"ם בפרק חזקת
וכן דעת הרמב"ם בפ"ב מהלכות גירושין. מי הם אותם שכופין להוציא
יתבאר בסי' קנ"ד: בענין לשון מסירת מודעא כתב הרמב"ם בפ"ו מהל'
גירושין מי שאמר לשנים גט שאני כותב לאשתי בטל הוא וכתב אחר כן
גט ונתנו לה בפני שנים אחרים הרי זה בטל וזו היא מסירת המודעא על
הגט וכן אם אומר להם כל גט שיכתוב לי פלוני בטל או כל גט שאכתוב
בב"ד פלוני ה"ז בטל או כל גט שאכתוב מכאן ועד עשרים שנה בטל הרי
זה גט בטל עכ"ל: כתב הר"ן בריש הכותב שמה שכותבין בשטרות
בביטול כל מודעות אע"ג דכתב עד עולם לא סגי וצריך למיכתב בביטול
כל מודעי ומודעי דמודעי עד עולם דאי לא מפרשינן דעד עולם לא קאי
אלא אביטול מודעי אבל לא אמודעי דמודעי ואי מסר מודעא על ביטול
מודעא עדיין לא נתבטלה עכ"ל ויש ללמוד מכאן לגיטין לדעת הרא"ש
אבל לדעת הרמב"ם והרשב"א אע"פ שלא ביטל מודעי דמודעי לית לן בה

שכיון שביטל כל הדברים הגורמים לבטל הגט להרמב"ם או פסל עדים להרשב"א שוב אינו צריך להזכיר מודעי דמודעי כנ"ל : כתוב בסמ"ג בהשולח שנינו שהשליח שנטל הגט להוליך לאשה שיכול הבעל לבטל עד שיגיע ליד האשה ואף לאחר שבטלו קי"ל כרב נחמן דאמר חוזר ומגרש בו כשירצה ומפרש שם הטעם נהי דבטליה לשליחותיה דשליח גט גופיה מי בטיל לפי לשון התלמוד שאומר כן משמע שאין כח לבעל לבטל גוף הגט עצמו ובקידושין פרק האומר כתוב שם בכל הספרים בטעמו של ר"ן נהי דבטליה מתורת שליח מתורת גט לא בטליה משמע אבל אם בטל הגט בפירוש מודה רב נחמן שבטל וגירסא זו תפס הרמב"ם עיקר בפ"ו ויש לדקדק לפי זה מה מועיל ביטול מודעא שנוהגין עתה לעשות בשעת נתינה והלא יש לחוש שביטל גוף הגט ומודה רב נחמן שאינו יכול לחזור לגרש בו וכתב הרמב"ם וז"ל שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט אמור בפנינו שכל הדברים שמסרת וכו' ואח"כ אומר להם לכתוב ולחתום וליתן לה ולא יניחוהו לילך עד שיגיע הגט לידה כדי שלא יצא ויבטלנו ובספר התרומה כתב ר"ב שלאחר שאמר לסופר ולעדים לכתוב ולחתום אינו יכול לבטלו שלא בפניהם כיון שצוה להם לעשות מעשה וכן משמע בהשולח לפיכך אם קודם שנגמר הגט או לאחר שנגמר בטלו הבעל לפנייהם אז אין מועיל ביטול מודעא עכ"ל ודבריו מבוארים דלהרמב"ם מש"ה קאמר שלא יניחוהו לילך עד שיגיע הגט לידה כדי שלא יצא ויבטלנו כלומר ואם יבטלנו שוב לא יוכל לגרש בו אפי' אם יבטל המודעות דאיכא למיחש שמא ביטל גוף הגט ושוב אינו כשר לגרש בו ומטעם זה לא הזכיר הרמב"ם ביטול מודעות בשעת נתינה ובתיקון הגט להרשב"א שבסוף גיטין להר"ן כתוב כדברי הרמב"ם ובספר התרומה כתב דבביטול דשעת נתינה סגי ומ"מ נראה דיותר עיקר הוא מביטול דשעת כתיבה וגם סמ"ג בסדר הגט לא כתב ביטול אלא בשעת נתינה גם בהגהות פ"ב כתוב ולכך ראוי לבטל מודעא בשעת נתינה והתוס' בערכין פרק האומר משקלי עלי (כא : ד"ה האי) כתבו שנהגו העולם לבטל כל מודעי בשעת כתיבת הגט ובשעת נתינתו וכן כתוב בקונדריסין שהוא הנהיג לבטל מודעות קודם כתיבה וקודם נתינה ונראה לי דאפי' לדבריהם כל שמבטל מודעא קודם כתיבה ולא יצא מלפנינו עד שיגיע לידה אינו צריך לחזור ולבטל בשעת נתינה ואיפשר דאפי' בלא יצא מצרכינן ביטול נמי בשעת נתינה גזירה אטו היכא דיצא והראשון נראה יותר : כתוב בקונדריסין וטוב להשביע הבעל בשבועה ובחרם שלא ביטל הגט בשום ענין ושלא מסר שום מודעא ושלא אמר שום דבר שיגרום שום ביטול בגט וזה יעשה סמוך למסירת הגט בשעת ביטול המודעות עכ"ל

ואיני יודע מה תועלת יש בשבועה זו כיון דאפי' יתברר שמסר מודעא כשיבטל עכשיו סגי מיהו לדעת הרמב"ם אם יצא בין כתיבה לנתינה שייך להשביעו שלא ביטל גוף הגט דאם איתא שביטלו אינו יכול לגרש בו וצריך להכתיב גט אחר . אם מסר מודעא על הגט ונתנו לה ואח"כ ביטל המודעא ואמר לה תתגרשי בגט שנתתי לך כתבו רבינו בסימן קל"ח. כתב ה"ר מיימון נואר שנשאל על ראובן שקנס עצמו במאה זהובים לאדון העיר אם יחזיר את אשתו ולא יגרשנה ואח"כ גרשה בביטול כל מודעי והשיב לא אמרינן גט מעושה אלא כשכפוהו שלא מדעתו בדבר שאינו רוצה לעשות וכפוהו עד שעשה או הפחידוהו להפסידו אם לא יגרש אבל בנדון זה שהוא חייב עצמו במה שהוא רוצה לעשות אין זו כפייה שכל זמן שהוא מגרש ברצונו מגרש ואע"פ שאין בידו להחזירה אם לא יפסיד לא הוה ליה אונס שזהו רצונו היה מתחלה לגרש וברצונו הוא מגרש והקנס שעשה ברצונו עשאו לחזק עצמו לגרש ולא ה"ל אונס וגבי מוציא אשתו משום שם רע אמרינן (גיטין מו:) באומר יאסרו כל פירות העולם עלי אם איני מגרשך היעלה על הדעת כשיגרשנה שנאמר שהיה אונס בעבור הקונס אין לנו לומר כן כיון שברצונו נדר כ"ש בנדון זה שכל זמן שאינו מגרש (מחזירה) לא נתחייב בקנס לא יחזירנה ואם יגרש לא יפרע ואמרינן בפרק מי שאחזו (עד.) ע"מ שתתני לי ק"ק זוז הרי מגורשת ותתן ופסקו המפרשים אפי' לקח המעות בע"כ אין זה אונס שכבר נתרצה בזה כ"ש בנדון זה ומ"ש רבותינו הצרפתים שאם נשבע ליתן גט צריך שיתירו לו קודם שלא יהיה דומה לאונס סבירא ליה דמתני' דקונס כיון שתלה נדרו בדבר אחר שאמר כל פירות העולם וכו' אין בזה אונס כלל כשיגרש אבל בנשבע לגרש דומה לאונס שתלה הגט בשבועתו ובנדון זה נמי תלה גיטו בדבר אחר ואין אונס ועוד אמרינן בפ"ק דכתובות (ב:) דאין אונס בגיטין משמע דכל שיתחייב ברצונו אין כאן אונס עכ"ל . ועיין בתשובת הריטב"א שאכתוב בסוף סי' קנ"ד ועיין ברבינו ירוחם נכ"ד ח"א . בתשובת הרשב"א שאלת ראובן בעל לאה וקרובי לאה היו בהסכמה שיגרש ראובן את לאה אשתו ונאותו זה לזה בקנס אלף דינר ושיגרש לזמן קבוע ואח"כ נתחרט ראובן ומיאן בדבר והללו מתרין בו מצד הקנס עד שהלך לגזבר להתפשר עמו ולא קבל ומחמת יראה זו גירש ראובן זה אלא שלא היה בקי למסור מודעא אם נדון גט זה כגט מעושה. תשובה נ"ל שגט זה מעושה ופסול כל שיודעין באונסו אע"פ שלא מסר מודעא שאין מסירת מודעא אלא היכא דשקל זוזי משום דסתמא דמילתא אגב אונסא וזוזי גמר ומקני כל שלא מסר מודעא אבל תליוה ויהיב לאו כלום הוא וא"צ מודעא כל דידיעין באונסיה ותליוה וגירש אינם גירושין דהא

ליכא זווי ואם נפשך לומר כתליוה וזבין הוא זה דכיון שקיבל על עצמו מדעתו קנס אלף דינרין ובנתינת הגט הרויח ממון זה הוי כמקבל ממון דעלמא לא היא שאין זה כמקבל ממון אלא כניצול מהפסד ממון וגריע טובא דהפקעת שאר וכסות כדמוכח בגמ' בהדיא דהפקעת דברים אלו דמיפטר מינייהו ע"י הגט לא חשבינן להו כקבלת ממון עוד לו שאלת על נתינת הגט שבטלו הבעל קודם שיכתבנו ואחר שכתבו מסר מודעא עליו ועל ביטולו אם יבטל כל מודעא ומסר מודעות אלו בפני עידי הגט והם הלכו עמו ונתנו לה ויש אחרים שמכחישים אותם ואומרים שהם היו שם וראו שבטל כל מודעא והעדים הראשונים שהם עידי הגט מעידים שהם היו שם בשעת מסירה ולא בטל כלל ועוד מעידים שאותן עדים המעידים שבטל לא היו שם. תשובה יראה ודאי דבין כך וכך אינה יכולה לינשא ולא עדיפא משנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה דקי"ל בפ"ב דכתובות (כב:) לא תינשא ומ"מ אני רואה שערעורה בעדים החתומים על הגט שחתמו והסכימו לעשות עולה ויותר ראוי לענשם מן הבעל שאין להם יתרון בזה כבעל הלשון ובאמת הדבר מכוער כתב הר"ש בר צמח בתשובה בסימן א' נראה ברור שמה שעכבו האב מלצאת מהעיר אינה כפייה לגבי הבן חדא שאפי' היו חובטים לאב עד שיגרש בנו לא מיקרי עשוי שאפי' היה בנו שרחמי האב על הבן לא מיקרי עישוי ועוד שאפי' עכבו המגרש עצמו כדרך שעכבו אביו לא מיקרי עישוי כיון שלא חבשו אותו ולא הכוהו והיה הולך ובא ברצונו בתוך העירונית חוץ לעיר ובלבד שלא יעמיק דירתו ועוד שנראה שדירתו באותו מקום היתה עריבה עליו וכל עיקר לא היה מעתיק דירתו משם אלא כדי לעגן אותה אשה והעיכוב לא היה אלא כדי שיעמוד בנו לדין ואין זה אונס כלל וכתב עוד דאונסין שהם אונסא דמנפשיה אינן פוסלין בגט וראיה מדאמרין בפרק חזקת (מז:) גבי תליוה וזבין ודילמא שאני אונסא דנפשיה מאונסא דאחריני וכתב עוד שאם מי שהוא חייב בכבודו הזקיקו לגרש גיטו גט מפני ב' דברים הא' שלא אנסו בהכאות והב' שאפי' אנסוהו אחרים ע"פ אביו וא"ל אל תסתיר דברי אביך הוי גט משום מצוה לשמוע דברי אביו כיון שלא היו דבריו לעבור על ד"ת והיו כדי להסתלק מן המריבה: וכתב עוד שם יש אונס אחר שאע"פ שהוא אנסו בגופו אינו אונסו לגרש אלא שהוא אונסו לעשות דבר א' והוא מעצמו כדי להנצל מאותו אונס מגרש מעצמו וזה אינו קרוי כפייה כיון שלא כפו אותו ממש להוציא וראיה מדאמרין בירושלמי פרק אלמנה ניזונת אמר שמואל אין מעשין אלא לפסולות וכו' שמענו שמוציא שמענו שכופין פירוש שמענו שכופין בתמיה דיוציא לחוד וכופין לחוד דכופין ר"ל שהכו אותו ממש לגרש ויוציא ור"ל

שכופין אותו לפרוע כתובתה ואם מתוך כפייה זו רוצה לגרש יגרש וכן פירש הרמב"ן בפרק אע"פ והא דשמואל דאמר אין מעשין אלא לפסולות היינו עישוי בגופו ממש לגרש דהיינו לישנא דעישוי הגט וכן נמי הא דתנן גט מעושה שלא כדין פסול דכוותה היא שמעשים אותו בגופו לגרש אבל אם עישו אותו בדברים אחרים שהיה הדין לכופו בהן כגון פריעת כתובה דפריעת ב"ח מצוה ומכין אותו עד שיאמר רוצה אני כדאיתא בפרק הכותב (פו:) להציל עצמו מאותו עישוי נתרצה לגרש לא הוי גט מעושה ומיהו מסתברא דה"מ כשכפוהו כדין באותם דברים אחרים כגון הכא שהדין נותן לפרוע כתובתה ובדין כפוהו בפריעתה אבל אם כפוהו שלא כדין בדבר אחר ומתוך אותה כפייה גירש איפשר דהוי גט מעושה האי דנקטיה בכובסיה דלשבקיה לגלימיה הוי וצ"ע עכ"ל וכתב עוד ויש אונס אחר אע"פ שהוא אונסא דאחריני אינו אונס בגופו כגון שגזלה אשתו ממנו ממון ואינה רוצה להחזירו עד שיגרשנה ואינו יכול לכופה בדין להחזירו אליו או מפחידתו להפסידו ממון ולא מסר מודעא אני מסתפק אי ידיע מילתא דמחמת אותו עישוי גירש הוי גט מעושה וקרוב אני לומר דכיון דלא מסר מודעא לא הוי גט מעושה ואגב אונסיה גמר ומגרש וכ"נ דעת ר"פ שכתב שאם נתן ערבון וגירש שאין זה אונס ואע"ג דאמרי' בפ' חזקת (מ:) ההוא גברא דאזל לקדושי איתתא וכו' משמע דבמתנה דבגלויי מילתא סגי ומתבטלת המתנה משום הוכחה לבד וא"כ כ"ש בגיטין באונס ממון דהויא הוכחה לבטולי גיטא הא לא מוכחא דהכא משום דמתנה טמירתא קדמה למתנת האשה הוא דסגי הוכחה והוי כמודעא דבמתנה אפי' נאנס מתנתו מתנה כל שלא מסר מודעא א"כ אמאי אמרינן התם דלא קנתה איהי אלא דמתנה טמירתא היכא דמוכחא מילתא דמשום אונס הוא הויא כמודעא אבל אי לא מתנה טמירתא הויא מתנתו מתנה ה"ה באונס ממון בגט כל שלא מסר מודעא הוי גט זה היה נ"ל אבל קושטא דמילתא דתליוה ויהיב לא הויא מתנה וא"צ מודעא וכתב עוד יש אונס אחר ולא מצינו דומה לו בגמ' והוא שאנסו אחרים או כדין או שלא כדין בגוף או בממון ואומרים בפירוש שאונס זה לא יסלקוהו עד שיגרש פלוני אפילו אותו פלוני לא היה דינו לגרש אני אומר שאין זה בכלל אונסין אפי' הוציאו להריגה בנו שרחמיו עליו אם הוא לא יגרש אשתו וגירשה להציל בנו כיון שלא מסר מודעא אין זה גט מעושה כלל שאין העישוי אלא בגופו ועור בעד עור (איוב ב) וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו. ומעתה נשוב לנדון שלפנינו ותמה על עצמך היאך יקרא זה המגרש אונס מפני שלא הרשו לאביו לצאת מאותו מקום חדא שלא עכבוהו עד שיגרש בנו אלא עד שיעמוד בנו לדין ועיכוב זה בדין

היה שכן הדין נותן למי שרוצה לעגן בנות ישראל או לגרום עיגונן לעכבו עד שיגיעו עצומיהם לפני דיינים ועוד שאפילו היה עיכוב זה שלא כדין לא מיקרי אונס כלל שאין זה חבטה ולא הכאה שתקרא אונס ואפילו אונס ממון לא הוי כ"כ וכבר אמרנו שאין כל זה בכלל האונסין ועוד שאפי' היה אונס כיון שלא עישו אותו בגופו ממש אלא באחרים לא הוי אונס כלל ועוד שאפי' נעשה האונס בגופו ואח"כ נתרצה בזה ע"י פדיון אין לך הוכחה גדולה מזה שאין כאן אונס ועוד שכיון שנבררו הדיינים כבר נסתלק אותו אונס. וכ"ע בתשובה הנזכר שהיה דודו של המגרש בוכה שהיה קשה בעיניו הדבר וא"ל המגרש מה צורך לבכות אני נותן בכח זה הגט ור' יצחק א"ל מה ר"ל בכח שאמרת פרש לי והשיב רצוני לומר כי מאחר שאינה רוצה אותי איני רוצה אותה זה הלי' אינו גורם קלקול כלל בגט ולא במסירתו מפני ב' דברים האחד שאפי' אמר בפ"י לדודו הריני אנוס בגט זה ואי אפשרי בו או שאר לשונות הפוסלים בגט אפי"ה אין גט זה בטל מפני אותם הדברים כיון שלא היו דבריו לעדים כמוסר מודעא אליהם דבמודעא בעינן שימסור ובעינן נמי שיהיו ב' ושלא בפני עדים לא הויא מודעא אע"פ שהלה מודה לו שמסר מודעא בפניו ואפי' מסר מודעא בפניו ובפני עד אחד מפקפק הרמב"ן בפ' חזקת וכיון שכן צריך שתהיה מסירת המודעא כמוסר דבריו לעדים אבל אם אמר דבריו לאחרים שאינם ראויים לעדות מפני קורבה או מפני פסול אחד אע"פ ששמעוהו אחרים מספר אותם דברים לאחרים אין זו מודעא כלל שאם היה רצונו לבטל הגט מפני אותם דברים למה לא מסרן לאותן עדים שהיו שם וספר דרך סיפור וכיון דמודעא בעינן בפני ב' עדים צריך שיהיו דבריו עם הב' וליכא בין מסירה לגט בהא מידי והכי מוכח לישנא דגמרא דאמרינן האי מאן דמסר מודעא אגיטא משמע דבעינן שימסור דבריו לעדים שזהו לשון מסירה דשמא משטה בדודו היה או דוחהו בדברים שאילו לא היתה דעתו מפוייסת עליו במסירת הגט לעדיו היה אומר כן וכיון שלא מסר כן לעדים השומעים אותם הדברים בודאי דרך שיחה בעלמא היה אומרן ולא דרך מסירת עדות. ועוד שהוא לא אמרן מעצמו אלא אחר שראה דודו בוכה ומצטער על הגירושין ולפייסו אמר כן אדרבא נראה שהיה חפץ בגירושין כיון שהוא היה משתדל לפייסו וכל המחברים כתבו בנוסח מסירת מודעא שצריך שיאמר כן לעדים ונראה דאפי' רבא דס"ל דגילוי דעתא בגיטא מילתא היא מודה הכא דאפי' גילוי דעתא לא הוי דלא אשכחן ליה דאמר גילוי דעתא מילתא היא אלא כשאמר אותן דברים לשליח כי ההיא דגידל בר רעילאי (בגיטין לד.) א"נ כשהוא מבטל הגט בפני עדים והם אינם שומעין אותו אלא שיודעים

בודאי מגילוי דעתו שהוא מבטל אותו כגון ההיא (שם) דאותיבו קרי באודנייכו וקא רהיט אבתרייהו וס"ל לרבא דכיון שעם העדים עצמם היה מגלה דעתו בטל גיטא משום גלויי דעתא וכן נמי (שם) ההוא דאמר אי לא נסיבנא ר"ח אדר ליהוי גיטא ואמר אנא ר"ח דניסן אמרי שהרי עם עדיו היה מדבר אבל דברים שאמר לאחרים כגון זה שהיה מדבר עם דודו אע"פ ששומעים הדברים כיון שלא היה דברו עמהם אפי' גילוי דעתא לא הוי וכ"ש לדידן דקיי"ל כנחמני דגילוי דעתא לאו מילתא היא שאין כאן בית מיחוש. השני שאפי' אמר כן לעדים לא הוי ביטול גיטא מפני אותן דברים שה"ר יצחק א"ל פרש דבריך מה ר"ל בכח אני נותן זה הגט והשיב ר"ל מאחר שהיא אינה רוצה אותי אני איני רוצה אותה ופי' ענין זה הוא שזה הלשון הוא סתום שאיפשר שיהיה רצונו בכח אני נותן אותו לפי שאני אנוס בו ואין דעתי נכונה בנתינתו ולא נתרציתי כלל אלא בכח ליתנו ולפי זה המשמעות היה הגט בטל ואיפשר ג"כ שיהיה רצונו חובה הוא עלי לצאת ידי שמים מכיון שא"א להתקיים הזיווג בינינו לגרש כי כן ראוי לכל בעל ברית שלא לעגן בנות ישראל א"נ לצאת ידי הבריות שנכנסו מפשרים ופייסוני לגרש וגנאי הדבר אם לא אעמוד בדבורי או כיוצא בזה ולפ"ז המשמעות אין הגט בטל ולפי שהיה הלשון סתום רצה ה"ר יצחק שיפרש לו כוונתו ופירשה לטוב שבלשונות לקיום הגט וכיון שהוא פירש דעתו במה שאמר שאינו רוצה בביטול הגט אלא בקיומו לא נתבטל הגט כלל וכעין ראיה יש לזה דתנן בפ"ב דנדרים (ח:): סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל וכו' וכיון שכן הרי הוא נאמן במה שפי' אותו דבור שר"ל שאם היא אינה רוצה אותו שהוא ג"כ אינו רוצה אותה והרי הן כבעל התל ובעל החרץ (עיין מגילה). ועוד שאפי' בלא פירש אין במשמע דבריו מסירת מודעא שלא אמר אלא לשון שמשמעו כעין גילוי הדעת שאינו חפץ בו אבל לא הזכיר בגט שום ביטול אלא שאיפשר שמתוך דבריו יהא נלמד וכיון שלא אמר כן בפ"י הוי גילוי דעתא בגיטא ולא מילתא היא וגדולה מזו אני אומר שאפי' היה במשמע דבריו מסירת מודעא ממש כיון שחזר בו ופירשה על ענין אחר שאין משמעות מודעא מהני מדין ביטול מודעא והפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא שאין אנו צריכים לזה עכ"ל. והריב"ש בתשובה סי' קכ"ז כתב והאריך בדיני מודעא בכמה חילוקים עיין עליו. ומ"ש שאפילו הוציאו בנו להריגה אם לא יגרשנה אין זה גט מעושה תמהני עליו שהיאך יעלה על הדעת שממון יהא חמיר מחיי בנו כתב מהר"י קולין שורש ס"ג על דבר הגט שמתחלה נאסר הבעל ולבסוף הותר וגירש בביטול מודעות לפי דעתי באנו למחלוקת שני גדולי הדור בימים שעברו וכו' והיכא שהאנס מאנס לעשות

ד"א ושוב מתיר מאותו אונס ולמחר מבקש ממנו לעשות אותו מעשה עצמו אשר עליו אנס אותו מתחלה מאן לימא לן דלא חשיב אונס כיון שבידו לחזור ולאנס אותו כבתחלה וכל שכן באיסור א"א החמור ואמנם שמעתי שיצא הדבר בהיתר ע"פ רוב חכמי אשכנז אשר היו בימים ההם ובאולי לא היה מעשה כזה ממש כי אני בעניותי לא ראיתי לפום ריהטא ראייה ברורה שיוכלו לסמוך עליה על מעשה כזה להתיר איסור כזה וזה שהתיר בודאי שלבו גס בהוראה מאד: כתב ע"ש אם הוא השליש ממון ביד שלישי לכך ואין השליש רוצה ליתן לו המעות עד שיגרש לא מיקרי אונס דלא מיקרי אונס אלא הבא לאדם מחמת אחרים ולא כשהביא הוא האונס עליו: וכתב עוד אשר שאלת היכא שאנסו לאחד ליתן גט ויהיה מאותם שאין כופין להוציא ואח"כ נתפייס ליתן גט אם מחמת ממון אם מחמת יראה ומכירין אנו שמגרש לאנסו במה יודע שנסתלק האונס נ"ל דודאי עומד הוא בחזקתו הראשונה עד שיתברר לנו שנשתנה הענין כלומר שאין ביד האנס לאנסו כבתחלה דאז אין לתלות ולומר מחמת אונס הראשון עשה כיון שנשתנה הענין חשוב כדברים שבלב אם באנו לתלות ולומר שעוד ירא פן יאנסו פעם אחרת כיון שסבה ראשונה הלכה לה ואע"ג דאפשר לומר שעדין יש כח ביד האנס לאנסו מ"מ כיון שתשש כחו בקצת אין לנו לבדות מלבנו אונס אחר כדי לבטל המעשה הנעשה בפנינו דחשיב כדברים שבלב וכתב ע"ש ואשר דקדקת מלשון רבינו משה בענין כפיית המומרים לגרש לפי הנלע"ד יפה דקדקת ולכאורה אין תקנה לאשת מומר לפי דבריו ואולי דכה"ג סבר רבינו משה דאפקעינהו רבנן לקידושי מיניה ע"י גט זה שנותן המומר בכפייה דמשום עיגונא חשו רבנן טובא עכ"ל ובסוף ה"א כתבו הגהות מיי"ש בשם הר"מ דעובר על דת ואפילו מומר אין כופין אותו להוציא דטב למיתב טן דו אבל אם עבר על חרם שהוא כלפי דידה כגון שקיבל עליו בחרם שלא להכותה או שלא להקניטה וכה"ג ועבר כופין אותו להוציא וגרסינן בירושלמי אין מעשין אלא לפסולות וכו' משם ראייה שאין כופין אלא במקום שאומרים כופין בהדיא אבל אומרים לו חכמים חייבוך להוציא ואם תעבור יקראוך עבריין סמ"ג עכ"ל: (ב"ה) ובפ"ב מהלכות גירושין כתבו אותן המומרים ואותן שכופין להוציא בפי המדיר מותר להכריח ע"י עכו"ם עד שיתרצה ליתן גט כדברי דייני ישראל וצריכים לבסוף שיאמר רוצה אני. ובא"ח כתב מומר מכריחין אותו ע"י עכו"ם לעשות מה שיאמר הישראל: כתב מהרי"ק בשורש ק"כ על יבם המסרב לחלוץ איני רואה שיהא בידו לכופו אלא ע"ד שכתב בסמ"ק לשום חרם להבדל ממנו עד שיחלוץ דבכהאי גוונא שרי אפילו לדברי האומרים דאין כופין לחלוץ וראיה לדבר

שהרי ידוע הוא שר"ת הפליג לדבר ולאסור לכוף הבעל לגרש בטענת מאיס עלי וכתב כל המעשה בטענה זו טועה גמור ומרבה ממזרים בישראל ואפ"ה בתשובה אשר שם האריך לאסור הכפייה בטענה זו כתב וז"ל אך כל רבותי שוו בדבר דגזרו באלה חמורה על כל איש ואשה שלא יהיו רשאים לדבר עמו ולישא וליתן ולהרויחו ולהאכילו ולהשקותו וללוותו ולבקריו בחליו ועוד יוסיפו חומר כרצונם על כל אדם אם לא יגרש אותו האיש ויתיר את הילדה הזאת שבזה אין כפייה עליו שאם ירצה ימצא לו מקום והוא לא ילקה בגופו מתוך נידויו זה אך אנו נתפרש מעליו עכ"ל הרי לך בהדיא דאפילו טוענת מאיס עלי דס"ל אין כופין וחשיב גט המעושה שלא כדין לפי דבריו אפ"ה כתב שיכולין לגזור ולהבדל ממנו ולהרחיקו בכל מיני ריחוק שאין זה קרוי כפייה כ"ש וכ"ש בנדון דידן שהוא מותר לכ"ע אפ"י לדברי האומר שאין כופין לחלוץ עכ"ל. כתב הר"ן בתשובה בסי' מ"ג עמדתו על עניני ערעור שעירער ואמר הבעל על שליחות הגט וראיתי שערער ואמר שביטל שליחות הגט במקומות רבים אך לא הוכיח דבריו בעדים ולא בשטר וכיוצא בזה הדבר ברור שאין לחוש לדבריו וערעורו בטל מדאמרין בפרק חזקת (מ:) אמרי נהרדעי כל מודעא דלא כתיב בה אן ידעינן באונסיה דפלניא לאו מודעא הוא ופרכינן מודעא דמאי אלימא דגיטא ומתנה גלויי מילתא בעלמא היא כלומר אן סהדי דודאי קושטא קאמר שאל"כ מי הכריחו לגרש ולמסור מודעא אי לא ניחא ליה לגרש לא יגרש אלא ודאי קושטא קאמר אלמא דוקא משום דגלויי מילתא בעלמא ואן סהדי דאנוס משום דמה לו לשקר הא לאו הכי לא מהימנינן ליה והא ודאי לאחר נתינת הגט ליכא למימר גלויי מילתא בעלמא היא שהרי אין הדבר בידו וכיון שכן הדבר ברור שאין לו נאמנות על מודעתו ולא על ביטוליו כל היכא דלא ידעינן בהו ועוד ראייה מדאמר בירושלמי דגיטין וחש לומר שמא חתמו בעדים פסולים אינו עשוי לקלקלה בידי שמים בב"ד הוא חשוד לקלקלה שמתוך שהוא יודע שאם בא וערער ערעורו בטל אף הוא מחתימו בעדים כשרים ואם איתא שלאחר נתינת הגט הבעל יכול לערער כלומר ושיצטרך ליתן לו זמן לברר דבריו היכי אמרינן שמתוך שהוא יודע שאם בא וערער ערעורו בטל אף הוא מחתימו בעדים כשרים אדרבא מתוך שהוא יודע שאם בא וערער ב"ד חוששין לערעורו ומחמירין הדבר מחתימו בעדים פסולים אלא ש"מ שלאחר נתינת הגט אין חוששין לערעור הבעל כלל ועוד ראייה מדתנן בפרק השולח (לב:) ואם משהגיע גט לידה אינו יכול לבטל ואמרין עלה בגמרא פשיטא ומשני לא צריכא דקא מהדר עליה מעיקרא לבטוליה מ"ד איגלי מילתא למפרע דבטולי בטליה קמ"ל וכתב

הרשב"א בפרק המביא תנין דודאי משמע דבעל מערער ואמר דבטליה כלומר דבטליה לשליחותיה של שליח שלא בפניו דאי לא מאי קאמר איגלי מילתא למפרע דבטולי בטליה דהא אמר דלא בטליה והיכי אמרינן אנו איגלי מילתא דבטליה אלא ודאי כשערער עסקינן ואפ"ה לא חיישינן ומנסבינן לה והרי זו ראייה מן הנדון שלפנינו ממש ואע"פ שהוא ז"ל הקשה כיון דקא מהדר עליה מעיקרא לבטולי למה אינו נאמן אחר כן כשאומר שביטל השליחות שלא בפנינו כיון דאיכא רגלים לדבר כבר תירץ הוא ז"ל דהיכא דאין כאן ידים מוכיחות שדעתו לבטלו דאיכא למימר כיון דרהיט בתריה דשליח חזקה לא בטליה דא"כ תרתי למה לי לבטוליה דלאו באפיה דשליח והדר למהדר בתריה לבטוליה וכיון שכן ליכא רגלים לדבר ומ"מ הרי אנו רואים דכל היכא דליכא רגלים לדבר אע"ג דאמר בעל אפי' ביטלתי השליחות אין משגיחין בדבריו כלל דכי חיישינן שמא פייס כדאיתא פרק מי שאחזו ובדוכתי טובא מגיטין ה"מ היכא דאיכא רגלים לדבר כגון באומר כל זמן שאעבור מנגד פניך לי יום וכן באומר אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש וכן נמי היכא דא"ל לשליח לא תיתביה ניהלה עד לי יום שבכל כיוצא בזה הדבר מוכיח שלא גמר בדעתו לגרש מש"ה חוששין שמא פייס אבל כל היכא דליכא ידים מוכיחות בכולהו גיטין הבאין ממ"ה לא חיישינן וכ"כ גדולי המפרשים במקומות רבים ולא תימא כי לא חיישינן אלא היכא דאיכא רגלים לדבר ה"מ בסתמא אבל היכא דאתי בעל ומערער אפילו ליכא רגלים לדבר משגיחים ביה דליתא דכי חיישינן היכא דאיכא רגלים לדבר משום דאתי בעל ומערער הוא דחיישינן וכן פירש"י בפרק מי שאחזו שמא פייס כשהיה בא אצלה פייס קטטה שביניהם ונתייחד עמה ולאחר זמן אתי בעל ומערער ואמר פייסתי וכו' ומינה היכא דליכא רגלים אפי' אתי בעל ומערער לא משגיחין ביה והכא ליכא רגלים אדרבה חזקה שלא מעל בחרם ובשבועה ולא ביטל וכי אמר הכי לא משגיחין ביה ולא כל הימנו לשוויי נפשיה רשע כדברי מורינו הרב הכהן הגדול נר"ו וכמדומה לי שזה אינו צריך לא שאלה ולא תשובה שהדבר ברור שלאחר נתינת הגט אין בדבריו כלום אא"כ יברר אותה בהדיא דהא מכיון שנתגרשה הרי היא בחזקת פנויה ואין דבר שבערוה פחות משנים ואפי' זמן אין נותנין לה לברר דבריו ואפי' יצא קול בעיר דאיכא סהדי במ"ה שיודעים אמיתת הדבר וכדאמרינן בפ"ק דקידושין (יב:) אמרי ליה רבנן לרב חסדא אמרי איכא סהדי באידית וכו' עידיה בצד אסתן ותאסר ולפיכך הדבר ברור לכל יודעי דת ודין שאשה זו מותרת להנשא וכיוצא בזה ראוי לכל גיבורי כח מחזיקי הדת לרדות במקל וברצועה להדיח הרע בראש כל עושי רשעה

ולחוש ולחוס על בנות ישראל שלא יהיו כהפקר עכ"ל. ואח"כ כתב לה"ר פרץ הכהן על זה מה שמיראני ומבהלני הוא כי האיש הזה קל ברגליו ועובר ארחות ימים וירא אנכי מאד פן ילך ויביא שטר מהביטול הן שיהיה בדרך אמת או בשקר כי בעונותינו שכיחי פריצי ורמאי אף כי באיים הרחוקים ואם חס ושלום יעשה כן דעת תלמידכם נוטה שתהא אסורה על בעלה ותצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואע"פ שכתב מוריני שאפי' יביא ראיה שבטלו בבית דין אין בדבריו כלום ואין ביטולו ביטול שהרי ביטל כל מודעא שמסר ושעתיד למסור ואם כן ביטל כל הביטולים שיעשה כנגד השליחות וכיון דבשעת נתינת הגט לשליח בטלם בטלים כדרך כל שאר מודעי שנעשו שבטלים בביטול מודעי אע"פ שמסר מודעות כנגד הביטולים בביטול המודעות כולם בטלים והיינו ביטול מודעי דמודעי דכותבין וכמו כן כשמבטל לעתיד כל מודעי או ביטול שימסור נגד הגט ובמבטל כל ביטול שיבטל ביטול המודעי וביטול הגט הרי כולם בטלים והגט קיים ע"כ ואני ידעתי שפה קדוש לא אמר דבר זה אלא כנושא ונותן ולחסום פיהם של פועלי און דכיון דקי"ל אתי דיבור ומבטל דיבור הדיבור האחרון הוא עיקר ומבטל כל הדברים הקודמין אליו ומה שכתב כיון דמהני ביטול האחרון למסור ביטול ומודעא על הביטולים ה"נ ביטול ראשון לכל הביטולים שיעשה לאחר מכאן כולם בטלים והגט קיים אדרבה משם יש ללמוד ההיפך דאם איתא שאדם יכול לבטל כל מה שיאמר לאחר מכאן א"כ מי שימסור מודעא על כל הביטולים שיעשה לאחר מכאן שוב אין לו תקנה בשום ביטול וכיון שאנו סומכין על הביטול האחרון לבטל כל המודעות והביטולים שנעשו בתחלה לפי שאנו אומרים שזה הביטול האחרון מבטל כל מה שאמר בתחלה אע"פ שכבר מסר מודעי עליו וביטל אותו כל שכן שיש לנו להחמיר שביטול השליחות האחרון מבטל כל הדברים הראשונים ועוד שאיני מוצא בשום מקום בשום ענין בעולם שיוכל אדם לבטל בענין שלא יוכל אח"כ לבטל שליחותו שזה הביטול הנעשה מתחלה אין לו ידים ולא רגלים ואינו דומה לביטול המודעות כלל וכו' והיינו דא"ל רב יהודה לסהדי דגיטא דחתניה דרבי ירמיה ביראה דאשקליה בע"כ דלותיבו קרי באודנייהו כדי שלא ישמעו הביטול ואם איתא יבטל כל ביטול שיעשה ולא היו צריכים לאותובי מידי באודנייהו ומה שכתב מוריני שהיה מתיירא פן יחזור בו בתוך כדי דיבור דאמרינן תוך כדי דיבור כדיבור דמי תמהני וכי רב יהודה שהיה מעשהו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ושיבטל כל מודעא וכי לא היה יכול לעמוד על גביו שיעור כדי דיבור כדי שלא יהא זקוק להצריך אח"כ לאותובי קרי באודנייהו ועוד שקרוב אני

לומר דאם איתא דלאחר כדי דיבור אין ביטולו מועיל אף תוך כדי דיבור אינו יכול לבטל דהא אסיקנא בפ' בתרא דנדריים (פז:) דתוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ ממגדף ועובד כו"ם ומקדש ומגרש ואע"פ שרשב"ם פ"י בפ' יש נוחלין (קל.) שאם קידש את האשה וחזר בו תוך כדי דיבור מקודשת ואינה מקודשת אין לשון הגמרא מוכיח כן ואף דברי הראשונים אינו כן שהרי הרמב"ם כתב בפרק ז' מהלכות אישות המקדש את האשה וחזר בו הוא או היא אע"פ שחזרו תוך כדי דיבור אין חזרתם כלום והרי היא מקודשת אלמא בין לקולא ובין לחומרא אמרו דתוך כדי דיבור דקידושין וגירושין לאו כדיבור דמי ואינו נראה לחלק בין גירושין גמורים לשליחות דגירושין בדין תוך כדי דיבור אלא ודאי אין שום תקנה בעולם שלא יוכל הבעל לבטל לאחר מכאן שליח להולכה שלו ולפיכך כתבו הראשונים להשביעו בכך כמו שכתוב בספר התרומה ולא מצאו תקנה אחרת לדבר עכ"ל :

סימן קלה - צריך לקרות הגט קדם נתינה ולאחרי

העדים שנותנין הגט לפניהם צריכין לקרותו קודם נתינה וכו' בפ"ב דגיטין (דף יט:) גמרא בכל כותבים אמר רבינא אמר לי אמימר הכי אמר מרימר משמיה דרב דימי הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו צריכי למיקרייה מיתבי הרי זה גיטך ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה ואי אמרת צריכי למקרייה בתר דקרייה מי מצי א"ל הכי לא צריכא דבתר דקרייה עייליה לבי ידיה ואפקיה מהו דתימא חלופי חלפיה קמ"ל וכתבו התוספות צריכי למיקרייה קודם נתינה איירי מדשני בסמוך לא צריכא דלבתר דקרייה עייליה וכו' ואי לא קרייה נראה דלא הוי גט מדלא משני הבי"ע דלא קרייה משמע דאי לא קרייה אינה מגורשת ואם תאמר דתנן בהזורק (פז.) כתב גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן וכו' ולאחר זמן גט יוצא מתחת יד האיש ושובר מיד האשה תצא מזה ומזה ודייק עלה בהאשה רבה (צא.) מאי הוה לה למיעבד ומשני איבעי לה לאקרויי לגט והשתא אי לא קרייה אפי" לא הוחלפה להם אינה מגורשת וי"ל דנהי דאסורה לינשא בדלא קרייה מכל מקום אם נישאת

לא תצא אי נמי התם בדקריוה ובתר הכי עייליה לידיה וקנסינן לה משום דאיבעי לה למיהדר לאקריוי מיד או לאחר נתינה מאחר שבאה לידי קלקול ומיהו אינה אסורה לינשא אם לא קראה שנית כדאמרינן הכא לאו כל הימנו לאוסרה והיה רגיל ר"י לקרות קודם הנתינה ואחר הנתינה ומיהו פשיטא דאי לא קראו קודם הנתינה וקראו לאחר נתינה דמגורשת כן כתבו הרא"ש והר"ן והמרדכי והגהות בפ"ח והעלה הרא"ש הילכך לכתחילה צריך לקרותו קודם נתינה ואחר נתינה ואם קראוהו אחר נתינה ולא קודם נתינה מגורשת ואם לא קראוהו כלל ונאבד צריכה גט אחר ואם קראוהו קודם נתינה ועייליה לבי ידיה ולא קראוהו אח"כ אינה צריכה גט אחר עכ"ל. והיכא דלא קראוהו כלל ונישאת אינו מבורר בדבריו אם תצא כדמשמע מתירוץ שני או אם לא תצא כדברי תירוץ ראשון ורבינו נראה דתפס לו עיקר כתירוץ ראשון דלא תצא וכן דעת רבינו ירוחם בח"ה שכתב שאם לא קראוהו כלל לא תינשא ואם נישאת לא תצא ומכל מקום כתב דה"מ כשגיטה יוצא מתחת ידה אבל אם נשרף או נאבד היא ספק מגורשת אבל הרשב"א כתב דמדלא פרקינן הא לכתחילה הא בדיעבד משמע דאפי' בדיעבד אינה מגורשת עד דקריוה תחלה או סוף וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"א הרי שלא קראו הגט בתחלה ונתן לה הגט בפניהם זרקתו לים או לאור אף ע"פ שהבעל אומר גט כשר היה הרי זו ספק מגורשת וכן נראה שהוא דעת ספר מצות גדול והגהות פרק ראשון שלא כתבו אלא תירוץ שני וכן נראה מדברי הר"ן בפ"ב דגיטין גבי ההוא גברא דזרק גיטא לדביתהו לביני דני ורבינו ירוחם כתב בח"ה ואם לא קראוהו כלל לא תינשא ואם נישאת לא תצא ואם לא קראוהו כלל ונשרף או נאבד צריכה גט אחר כי היא ספק מגורשת פיר' ומ"מ אם גיטה יוצא מתחת ידה הרי זו מגורשת ודאי אף ע"פ שלא קראוהו בשעת נתינה עכ"ל ואין דבריו מובנים לי שתחלה כתב שאם לא קראוהו כלל אם נישאת לא תצא והיינו ודאי כשנשרף או נאבד דאי גיטה יוצא מתחת ידה הרי קורין אותו עכשיו והוי ליה קראוהו לבסוף וכמו שכתב הוא ז"ל בעצמו בסוף דבריו ואח"כ כתב שהיא ספק מגורשת וכל ספק מגורשת אפי' אם נישאת תצא: ועל מ"ש ר"י שאם לא קראוהו תחילה וקראוהו לבסוף דפשיטא דמגורשת כתב המרדכי דלא נהירא להר"ם משום דבעינן דבשעת נתינה ידעי סהדי דהוי גט ודעת הרא"ש והר"ן והגהות וסמ"ג כדעת ר"י וכן דעת הר"ם במז"ל בפ"א מהלכות גירושין: ודעת הר"ם במז"ל בפ"א דאפי' לכתחלה לא בעי למיקרי אלא קודם נתינה לחוד: כתוב בתשובות ה"ר יהודה בן הרא"ש ז"ל גט שכתוב וחתום ובעוד שהולכים לתתו הוא ביד הבעל והעד האחד מעיד שלא נעלם

מענינו עד שבא לידה והשני אמר שנעלם בדרך אחר שנתנו לבעל וניתן ולא קראוהו קודם נתינה ולא לאחר נתינה יראה דבזמן מועט כזה אין לחוש כיון שקראוהו ונתנוהו לבעל ע"ד ליתנו מיד והלכו עמו וגירשה בפניהם עכ"ל ודברים תמוהים הם דהא דמי קצת לעייליה לבי ידיה ומידי ספיקא מיהא לא נפקא לכתחלה מיהא כתוב בסמ"ג בסדר הגט ויקראו העדים קודם נתינה ואחר נתינה או יעידו בטוב שזהו גיטה וכן כתוב בהלכות הגט דמרדכי וכתבוהו הקונדרסין וכתב אח"כ ואנן נהיגינן שהחכם קורא אותו אח"כ אחרי קראו ישאל להם וכן ראיתי ששואל תחלה לסופר זהו גט שכתבת אותו בצווי הבעל לשמו ולשם גירושי אשתו פלונית והוא אומר הן ושואל לעדים לכל אחד לבד שמעת שצוה הבעל לסופר לכתוב גט לשמו ולשם גירושי אשתו פלונית אתה מכיר חותמך חתמת בפני חבירך אתה מכיר חתימתו והוא משיב הן על כל שאלה וגם הב' כמשפט הזה יעשה לו עכ"ל: נתן לה נייר חלק ואמר לה ה"ז גיטיך וכו' פ"ב דגיטין (שם) גמרא בכל כותבין אמר שמואל נתן לה נייר חלק ואמר לה ה"ז גיטיך מגורשת חיישינן שמא במי מילין כתבו ופירש"י שמא במי מילין כתבו. ונבלעו וסתם נייר של עשבים היא ולא קלף מעובד בעפצים דאי עפיץ הא אמרן לעיל אין מי מילין על גבי מי מילין ואותיבנה לשמואל מברייתא ומשני כי קאמר שמואל דבדקינן ליה במיא דנרא אי פליט פליט ואי לא פליט לאו כלום הוא ופריך וכי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט כלומר וכשהיו נבלעות לא היו כתב ומשני שמואל נמי חיישינן קאמר וכתבו התוס' שמואל נמי חיישינן קאמר השתא לא צריכנא לאוקמי בבדקינן דכי לא בדקינן נמי איכא למיחש ומיהו ודאי בדקיניה ולא פליט לאו כלום הוא וכתב הרשב"א על דבריהם ותמיהא לי דא"כ הל"ל אלא שמואל חיישינן קאמר אלא ודאי לכאורה משמע דאשינויא קמא סמכינן ולומר דכיון דליכא כתב אפי' מיחש לא חיישינן עד דבדקינן ליה ופליט וכי פליט נמי אינה מגורשת ודאית אלא ספק מגורשת ופסולה מן הכהונה וכתב רבינו סתם כדברי התוס' וכן נראה שהוא דעת רבינו ירוחם בח"ה וגם נראה מדבריו שכן דעת רש"י גבי מעשה באחד שלקח ס"ת ואמר לאשתו הרי זה גיטיך ודעת הרמ"ה הוא כדעת הרשב"א: וכתב הר"ן שיש מי שפירש דלא מספקינן כלל אי הוה גט או נייר חלק דכיון דאמר הרי זה גיטיך נאמן כדמשמע בפרק י"נ (קלה:) וחששא דשמואל ליתיה אלא שמא בשעת הנתינה נבלעו האותיות ולא היה רישומן ניכר כלל עכ"ל. והרי"ף והרמב"ם השמיטו להא דשמואל ואפשר דמשום דהיא מילתא דלא שכיחא לא חשו לכותבה או שהיו מפרשים כדברי הרשב"א והרמ"ה דלעולם לא חיישינן לה אלא כי בדקיניה ופליט

וכל כה"ג פשיטא דחיישינן ולא הוצרכו לכתבו: זרק לה כתב בין החביות וכו' בפ"ב דגיטין (שם) ההוא גברא דזרק גיטא לדביתהו ביני דני אשתכח מזוזתא אמר ר"נ מזוזתא ביני דני לא שכיח וה"מ דאישתכח חדא אבל תרי ותלת מדהא הואי הא נמי הואי וגיטא אימא עכבריי שקלוה כלומר וה"ז ספק מגורשת כ"כ הרמב"ם בפ"א וכן דעת הרשב"א והר"ן וז"ל הרמב"ם בפ' הנזכר העדים שנותנין הגט בפניהם צריכים לקרותו וכו' הרי שלא קראו הגט בתחלה ונתן לה הגט בפניהם וכו' זרק לה הגט לחצירה לבין החביות בפני עדים ובקשו ומצאו מזוזה וכו' ומשמע דזרק לה הגט לחצירה לבין החביות אלא קראו הגט בתחלה דקתני ברישא קאי וכן איפשר לומר שפירש דבריו הר"ן וכן דעת רבינו לפרש דהאי עובדא בדלא קריוה תחלה היא גם הרשב"א כתב שאיפשר דהאי עובדא בלא קראוהו תחלה הוא מיהו בקראוהו תחלה כתב רבינו דהויא ספק מגורשת אבל הרשב"א כתב אבל קראוהו תחלה ועייליה לבי ידיה ואפקיה וזרקו לה מגורשת ודאית אפי' לא אישתכח אלא חדא וכתב עוד הרשב"א ואפשר דאפי' קראוהו נמי ספק מגורשת הויא ואי לא משתכח אלא מזוזה חדא אפי' ריח גט אין בו והכריע הוא ז"ל כפי' ראשון דבלא קראוהו עסקינן שהר"ן כתב שאיפשר דהאי עובדא בדעייליה לבי ידיה ואי לאו דמזוזתא ביני דני לא שכיח לא חיישינן דחלופי חלפיה אבל כיון דלא שכיח אינה מגורשת כלל עכ"ל: (וב"ה) ומ"ש רבינו נמצאו שתים או שלשה מזוזות חוששין וכו' דבר פשוט הוא דארישא קאי בלא קראוהו דאי קראוהו אפי' לא נמצא אלא אחד הוי ספק מגורשת:

סימן קלו - דין איזה לשון צריך שיאמר בשעת הנתירה, והמגרש בשבת

נותן לה גט הוא או שלוחו וכו' ואומר בשעה שנותן לה הרי את מגורשת ממני וכו' בהזורק (דף עח.) תנן אמר לה כנסי שטר חוב זה וכו' אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך וכתבו התוס' ר"י היה מצריך לנותן גט לאשתו לומר הרי זה גיטיך וגם הרי את מגורשת ומותרת לכל אדם כדמשמע בהמגרש שהיו רגילים לומר וכו' ומיהו קשה דבהניזקין משמע שאפילו לא אמר כן כשר גבי מעדותו של ר' יוחנן בן גודגדא נשמע אמר לעדים

וכו' וי"ל דהתם נמי אח"כ יגידו לה העדים שהיא מגורשת והמרדכי כתב ברי"פ המגרש כשהוא עוסק בנתינת הגט מצריך לנותן גט לומר הרי זה גיטך והרי את מותרת לכל אדם ומיהו אין צריך לומר כן אלא לרווחא דמילתא כדאמרינן בהניזקין מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא נשמע וכו': (ב"ה) והרמב"ם כתב בפ"א וז"ל המגרש צריך שיאמר לה כשיתן הגט הא גיטך או הוא גיטך וכיוצא בזה שאם נתן בידה ולא אמר כלום ה"ז גט פסול בד"א כשלא היה מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה וכו': כתב סמ"ג בסדר הגט ויאמר לה בשעת נתינה התקבלי גיטך ותהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם ובקונדריסי' בסוף הסדר כתב בשם הרי"ף וכה יאמר לה כשיתן הגט ה"ז גיטך והתקבלי גיטך זה והרי את מגורשת ממני ומותרת לכל אדם וי"א מעכשיו :וצריך שתדע בשעה שמקבלת גיטה שהוא גיטה וכו' לשון זה אינו מדוקדק שאע"פ שלא ידעה כן בשעה שקבלה הגט כיון שאמר לה אח"כ או שהודיע לעדים תחלה סגי וכך הל"ל וצריך שיתננו לה בתורת גירושין וכן כתב הרמב"ם בפ"א ולמד כן מדכתיב ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו בתורת ספר כריתות והשתא אפי' אמר לה כנסי שטר חוב כיון שהודיע לעדים שהוא נותנו לה בתורת גירושין מיקרי שפיר שהוא נותן בתורת ספר כריתות: נתנו לה בשתיקה והיה מדבר עמה על עסקי גיטה כו' תנן במסכת מעשר שני ומייתי לה תלמודא בפ"ק דקידושין (ו.) היה מדבר עם האשה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש ר' יוסי אומר דיו רבי יהודה אומר צריך לפרש אמר רב יהודה אמר שמואל והוא שעסוקים וכן א"ר אלעזר א"ר אושעיא ופירש"י והוא שעסוקין כו'. הא דקאמר רבי יוסי אומר דיו הוא שהיו עסוקים בדיבור עסקי קידושין עד שעת נתינה אמר רב הונא אמר שמואל הלכה כרבי יוסי וכתב רבינו והיו עדים עסוקים באותו ענין לומר דלאו דוקא היה מדבר עמה דה"ה אם היה מדבר עם העדים או עם אחרים בפניה וכמ"ש המרדכי בפ"ק דקידושין ויותר נראה להגיה והיו עדיין במקום והיו עדים והוי יודע דהתם בפ"ק דקידושין איפליגו תנאי בעסוקין מענין לענין באותו ענין אי מהני דאמרינן התם כתנאי רבי אומר והוא שעסוקין באותו ענין ר' אלעזר ב"ר שמעון אומר אע"פ שאין עסוקים באותו ענין ואי לאו דעסוקין באותו ענין מנא ידעה מאי קא"ל אמר אביי מענין לענין באותו ענין ופירש רש"י מענין לענין שפסקו לדבר בקידושין ממש והיו מדברים בדברים אחרים ומיהו לדברי צורך זיווגם כמו כמה יש לך נדוניא וכמה שדות יש לך להתפרנס מהם עכ"ל ורש"י נקט לה לענין קידושין וכיוצא בזה יש לפרש לענין גיטין שפסקו מלדבר בגט ממש והיו מדברים בדברים אחרים ומיהו דברים

הנוגעים לענין גט הם כגון שמדברים במה תקבל כתובתך או מי ידחה מפני מי ופסק הר"ן דלא מהני דק"ל כרבי מחבירו וגם דרב יהודה אמר שמואל משמע דכוותיה אתיא וכ"כ רבינו ירוחם בח"א וכך משמע מדברי הרי"ף והרא"ש שם וגם מדברי הרמב"ם בפ"ג מהל' אישות ובפ"א מהלכות גירושין שכתבו סתם והוא שעסוקים באותו ענין וכתב ה"ה בפ"ג מהלכות אישות שכן דעת העיטור ושהרשב"א חלוק בדבר: והיכא שלא היה מדבר כלל בעסקי גיטה ונתן לה גט ולא פירש כתב רבינו דאינו גט אבל הרמב"ם בפ"א כתב הרי זה גט פסול ואע"פ שכתב באותו פרק שאחד מ"י דברים שהם עיקר גירושין מן התורה הוא שיתננו לה בתורת גירושין משמע דהיינו שלא יאמר דברים שאינם ענין גירושין כגון כנסי' שטר חוב זה וכיוצא בו אבל כל שנתן לה סתם אינו יוצא מתורת גירושין ולפיכך אינו מעכב מן התורה כנ"ל: ואם אמר לה איני אישיך וכו' מימרא דשמואל בריש קידושין (דף ה:): איני אישיך איני בעליך איני ארוסיך אין כאן בית מיחוש ופירש"י אין כאן בית מיחוש. אף לפוסלה לכהונה ומפרש טעמא בגמרא משום דכתיב ושלחה ולא שישלח את עצמו וכתב רבינו ירוחם בח"ב נכ"ד איני ארוסיך איני בעליך איני אישיך אינו גט ואם היה מדבר עמה על עסקי גיטה אי הוי מגורשת או בספק כתבתיו בענין קידושין נכ"ב ח"א בדין הריני אישיך כי דינם שוה ושם כתב הריני אישיך אינה מקודשת כלל י"מ דאם היה מדבר עמה על עסקי קידושיה דהוי ספק מקודשת וי"מ דמקודשת ודאי דלא גרע מהיכא דנתן לה בשתיקה וי"מ דלא הוי מקודשת כלל דהני לשונות גרועים יותר מנתן לה בשתיקה ולזה הסכים הרא"ש זכרונו לברכה עד כאן לשונו: אמר לה הרי את לעצמך וכו' אבל אמר לה הרי את בת חורין וכולי פשוט בריש קידושין (דף ו.) ובפרק בתרא דגיטין (דף פה.) והרמב"ם בפ"א מפרש כל אלו הלשונות לענין כותב כן בגט וכן פירש"י וכתב הר"ן שכן דעת הרי"ף ורבינו פירש לשון אחר כפשוטו ומשמע דגם הרמב"ם והרי"ף ורש"י מודו דכל שאמר כי הנך לישני אינה מגורשת אלא משום דבהמגרש איתמר הנך לישני אמתניי דגופו של גט הרי את מותרת לכל אדם דמיפרשה בכותב פירשו גם הני לישני בכותב: ודע דבגמרא (שם) איבעיא לן אמר לעבדו אין לי עסק בך מהו וכתב הר"ן דדוקא בעבד בעי אבל באשה לא איסתפק לן משום דלא שייך לישנא דאין לי עסק בך אלא בעבד שגופו קנוי: ואם יש אחר בעיר ששמו כשמו וכו' בפרק גט פשוט (דף קסז.) תנן כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ופריך בגמרא וליחוש לשני יוסף בן שמעון בעיר אחת דילמא כתב גיטא ואזל ממטי לאיתתיה דהיאך אמר להו רב אחא בר הונא הכי א"ר שני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת אין

מגרשין נשותיהם אלא זה בפני זה וכתב רבינו ירוחם בח"ה פירוש ואינה מגורשת אפי' הוציאה גט עד שתביא ראייה שגירשה בפני האחר ששמו כשמו או יבואו עידי מסירה ויעידו שזהו המגרש וזו היא המגורשת: (ב"ה) כתב הריטב"א בספ"ק דמציעא קשיא לי כיון שהוחזקו בעיר שני יוסף בן שמעון היאך כותבין גט לאיש כשאין אשתו עמו דשלחו ביד שליח וי"ל דהתם כשאין מכירין העדים את האשה אבל אם מכירים אותה ודאי יכול לגרשה שלא בפני אשת חבירו אלא שאין העדים כותבים ונותנים לו שיגרשנה בפניהם והכא משום עיגונא אקילו רבנן שאם שליח מכירה לתת לו וסמכו עליו כשנים והיינו דאמרינן התם שני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת הא בשאינם דריס בשעת הגירושין אקילו רבנן לגרשה ע"י שליח המכירה או שלא יתנהו לה אלא בפני עדים המכירים אותה כך נראה לי וכן הורה לנו רבינו עכ"ל: אין מגרשין בשבת תוספתא בפרק בתרא די"ט והכי איתא בת"כ פרק י"ה: ואם השעה צריכה לכך וכו' מעשה בריש הזורק (דף עז:): בההוא ש"מ דתקיף ליה עלמא טובא ואמר רבא ליקנייה ניהלה לההוא דוכתא דיתיב ביה גיטא ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח ותחזיק ביה דתנן נעל גדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה ואמרינן בגמרא דאע"ג דמה שקנתה אשה קנה בעלה שאני הכא דגיטה וחצירה באין כאחד ופירש"י תקיף ליה עלמא. והיה ירא פן ימות ותיזקק ליבם ואסור לטלטל גט בשבת ולמוסרו לה וכתבו התוס' אע"ג דבתוס' פרק משילין תניא אין מגרשין בשבת בש"מ הקילו דלא תפול קמי יבם ולא הוי כמו טלי גיטיך מעל גבי קרקע דכיון דהגט בא מרשות הבעל לרשותה הוי כאילו נתנו לה וכן כתבו הרא"ש והרשב"א והר"ן שהגט היה אסור לטלטלו וכתב הרא"ש והרשב"ש פירש שהגט היה מותר לטלטל אלא שלא היו יכולים להביאו אצל החולה דרך ר"ה ולא נהירא שהרי היה יכול לעשות שליח וילך שם ויתן לה הגט ואע"פ שאסור לקנות בשבת גבי ש"מ התירו וכתב הר"ן שדעת בעל העיטור כדעת רשב"ש מיהו בזמן הזה שניתנה תורה שבעל פה ליכתב לכ"ע מותר לטלטל גט שהרי אדם יכול ללמוד הימנו כמה הלכות הגט וכן כתבו המרדכי וסמ"ג והגהות: ב"ה ויש לתמוה עליהם שהרי ההוא ש"מ דתקיף ליה עלמא בימי רבא היה ובימיו כבר ניתנה תורה שבע"פ ליכתב: כתבו הרשב"א והר"ן דהא דאורי להו רבא בחזקה ה"ה דאפי' בחליפין שרי אלא כיון דאיפשר אורי להו בהכי דלא מינכרא מילתא דמיחזי כנועל ביתו לשמרו: ואם אי אפשר בלא טלטול כגון שאין הגט מונח ברשותו וכו' כן כתבו שם הרא"ש והרשב"א ז"ל: שני יוסף בן שמעון הדריס בעיר אחת וגירש אחד אשתו בינו לבינה ואינו ניכר מתוך הגט מי הוא מהשנים ועידי הגט

אומרים שלא כתבו גט ליוסף בן שמעון אחר היא מגורשת תמצא ברבינו ירוחם ח"ב: גט הניתן בלילה או ביום אחר שהתפללו ערבית פסול כן כתוב בתרומת הדשן סי' רמ"ח ושמעתי הטעם משום דנתינת גט הוי דין ואין דנין בלילה ואינו יודע מה ענין דין לגט ושום אחד מהפוסקים לא חילק להקפיד בכך. כתבו התוס' בריש פרק כל הגט (כד:) דאין עידי מסירה צריכין להכיר שזו היא אשתו כיון שמכירין שמו ושמה והם כתובים בגט וכשבאה לפני ב"ד להתירה לינשא שיילי בית דין לעידי מסירה אם היו שם שני יוסף בן שמעון :

סימן קלז - צריך שיתירנה התר גמור

צריך שיתירנה היתר גמור וכולי אבל אם אמר לה הרי את מגורשת ממני ותהא מותרת לכל אדם חוץ מפלוני וכולי ר"פ בתרא דגיטין (דף פג.) המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני ר"א מתיר וחכמים אוסרים כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם ובעי בגמרא לקמן (פד:) מאן תנא כלומר דצריך ליטלו הימנה ולא סגי באמירה בעלמא שיחזור ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם רשב"א הוא דתניא ארשב"א כיצד יעשה יטלנו ממנה ויתננו לה ויאמר לה הרי זה גיטיך כלומר דבאמר לה כנסי ש"ח ס"ל לרבי דבאומר לה בתר הכי הא גיטיך סגי ורשב"א פליג ואמר דלא סגי עד שיטלנו ממנה וכולי כדאיתא בהזורק (עת.) ובהיא קי"ל כרבי דסתם מתניתין התם כוותיה ואמר חזקיה דמתניי דהכא כרשב"א אתיא ולדידיה משמע דלית הילכתא כסתם מתניי דהכא דמדאמר רשב"א הוא משמע דמהילכתא מפיק לה ורבי יוחנן אמר אפי' תימא רבי הוא שאני הכא הואיל וקנאתו בו לפסול בו לכהונה ולענין הלכה כתב הר"ן ופירש"י דרבי יוחנן בחיי חזקיה רבו נחלק עליו ולפי"ז אפשר דלא קי"ל כסתם מתניתין לפי שאין הלכה כתלמיד במקום הרב אבל לדעת ר"י לאחר פטירת חזקיה נחלק עליו ולפי זה הלכה כרבי יוחנן וכן דעת הרשב"א וכתבו הרשב"א והר"ן שכן דעת הר"ף שכתב משנתינו כצורתה וגם הרא"ש שהלך בדרכו וכתב משנתינו כצורתה משמע דהכי נמי סבירא ליה וכן דעת הרמב"ם בפ"ח מהלכות גירושין וכן דעת רש"י שכתב

בהזורק אמתניי דאמר לה כנסי ש"ח זה וכולי אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך ואפ"י לאחר שבא לידה אמר לה כן ודיו וכתב עוד הר"ן דמתניתין דוקא קתני שיאמר לה הרי את מותרת לכל אדם ואף ע"ג דבעלמא בהא גיטיך סתמא סגי הכא שאני דכיון דמעיקרא אמר בהדיא אלא לפלוני אי אמר בתר הכי הא גיטיך סתמא לא מבטל מאי דאמר מעיקרא בהדיא ואין כן דעת הרמב"ם שכתב בפרק א' אם נטלו ממנה וחזר ונתנו לה ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם או ה"ז גיטיך ה"ז מגורשת אלמא דס"ל דמתניי לישנא בעלמא נקט ולא דוקא ובגמרא איבעיא להו האי אלא חוץ הוא ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דר"א דהא שייר לה בגט אבל בע"מ מודו ליה מידי דהוה אכל תנאי דעלמא או דילמא ע"מ הוא ובע"מ פליג ר"א אדרבנן אבל בחוץ מודה להו דהא שייר בגט אמר רבינא ת"ש כל הבתים מטמאות וכולי אלא ש"מ חוץ הוא ש"מ וכתבו הר"י והרא"ש ופשט רבינא דחוץ הוא אבל בע"מ מודו ליה וכן כתב הרשב"א וכ"נ שהוא דעת התוס' וכן דעת הרמב"ם בפ"ח מהלכות גירושין וכן כתב הר"ן וכתב עוד אבל אחרים אומרים דמדלא מסקינן בפשטא דבעיין ש"מ חוץ אבל ע"מ מודו ליה משמע דאכתי מספקא אי פליגי נמי בע"מ וראיה לדבר דהא בגמרא אמרינן שלאחר פטירתו של ר"א נכנסו ד' זקנים להשיב על דבריו וכולי ולפיכך הדבר נראה להחמיר ולומר דאפ"י בע"מ לא מודו רבנן לר"א ומידי ספיקא מיהו לא נפיק עכ"ל והזכיר סברא זו רבינו ירוחם בח"א והרשב"א כתב סברא זו בשם הרמב"ן : וכתבו התוס' אבל בע"מ מודו ליה לכאורה היה נראה דדוקא בעל מנת שלא תנשאי מודו דלא הוי שיור משום דהותרה אצלו בזנות אבל בעל מנת שלא תבעלי ולא תנשאי הוי שיור כמו חוץ ומיהו נראה לר"י דאפ"י בעל מנת שלא תנשאי ולא תבעלי מודו רבנן דלא הוי שיורא דכיון דאין אוסרה אלא בלשון תנאי הוי כאילו הותרה לכל וכן דעת הרא"ש והר"ן ז"ל ורש"י כתב אבל בעל מנת מודו ליה דבגט לא שייר שהרי התירה במסירת הגט לכל אדם אלא שהתנה עמה על מנת שלא תנשאי לזה ואין זה אלא כתנאי בעלמא. ורבינו ירוחם תפש דבריו כפשטן שלא הזכיר אלא על מנת שלא תנשאי כלומר אבל על מנת שלא תבעלי הוי שיור שכן כתב בח"א דעל מנת שלא תבעלי לפלוני אינו גט לדעת רש"י אבל הר"ן כתב דרש"י לישנא דברייתא נקט אבל אה"נ דאפ"י אומר ע"מ שלא תנשאי ושלא תבעלי אמרינן דמודו לר"א והרמב"ם בפ"ח כתב ג"כ ע"מ שלא תנשאי ואיפשר לומר דלישנא דברייתא נקט אבל ה"ה לע"מ שלא תבעלי וכמ"ש הר"ן לדעת רש"י מיהו כתבו התוס' בריש המגרש גבי הא דתניא שר"א מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש דבע"מ שלא תבעלי לפלוני לא תינשא

לכתחלה דחיישינן שמא יבא עליה באונס אבל בע"מ שלא תנשאי ליכא למיחש שישאנה בע"כ דנישואין א"א בעל כרחא וכתבו רבינו בסימן קמ"ג. ומדברי ר"ח שהזכיר הרשב"א משמע דאפי' בע"מ שלא תנשאי לא תינשא עד שימות אותו פלוני שכתב וז"ל ואסיקנא בחוץ פליגי אבל ע"מ תנאה הוי ולכשימות זה שנאסרת עליו הרי היא מותרת לכל אדם שהרי נתקיים התנאי עכ"ל משמע דקודם שימות זה אינה מותרת לכל אדם ע"כ. כתב הרמב"ם בפ"ח דכי אמרינן בע"מ שלא תנשאי לפלוני דכשר היינו בקוצב זמן שאומר ע"מ שלא תנשאי לפלוני עד חמשים שנה אבל אם אמר לה סתם ע"מ שלא תנשאי לפלוני אינו גט וכתב ה"ה שיש חולקים עליו ומתירים אפי' באומר סתם ע"מ שלא תנשאי לפלוני ונתבאר בדברי רבינו סימן קמ"ג: היה אותו פלוני שהוציא מכלל הגט אסור לבא עליה וכולי משנה שם (דף פה) הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך ולאחי ולאחיך לעבד ולעכו"ם ולכל מי שאין עליו קידושין כשר הרי את מותרת לכל אדם אלא אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכולי ולכל מי שיש עליו קידושין אפי' בעבירה פסול והיינו לומר דאינו גט כיון דהוי שיור ואינו כריתות וכ"כ הרמב"ם בפ"ח: התירה לכל חוץ מפלוני וכולי שם בעא מיניה רבא מרב נחמן חוץ מקידושי קטן מהו א"ל תניתוה קטנה מתגרשת בקידושי אביה אמאי והא תניא ויצאה והיתה אלא אתיא לכלל הויה הכי נמי אתיא לכלל הויה כך הוא גירסת הספרים ולפי זה בעינן איפשיטא וכן גירסת הרא"ש וכ"נ מדברי הרמב"ם בפ"ח וכתב הרשב"א אבל ר"ח נראה שאינו גורס בהא תניתוה דהאי נמי סלקא בתיקו: שייך בעל אחותה וכולי כל הני בעיי דלא איפשיטו שם בהמגרש: אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וכולי שם בריש המגרש (דף פב:) בעי אביי הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר וא"ל לראובן ושמעון מהו מי אמרינן מאי דאסר שרא או דילמא מאי דאסר שרא ומאי דשרא אסר את"ל מאי דאסר שרא לראובן מהו לראובן וה"ה לשמעון והאי דקאמר לראובן משום דפתח ביה או דילמא לראובן דוקא את"ל לראובן דוקא לשמעון מהו לשמעון וה"ה לראובן והאי דקאמר לשמעון משום דסליק מיניה או דילמא לשמעון דוקא בעי רב אשי אף לשמעון מהו אף לראובן קאי או דילמא אף אעלמא קאי תיקו ופירש"י אף לשמעון מהו. א"ל חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר אף לשמעון מהו אם תמצא לומר היכא דחזר ואמר לשמעון ולא אמר אף דוקא לשמעון קאמר הכא מאי כיון דאמר אף ודאי התירה לשניהם דהאי אף לראובן קאי ואע"פ שלא הזכיר שמו או דילמא לשמעון ולא לראובן והאי אף אעלמא קאי וכתב הר"ן ויש מי שאומר

דנקטינן בכל הני בעיי לחומרא ככל תיקו דאיסורא אבל הרמב"ם ז"ל פוסק בפ"ח דמאי דאיתמר ביה אם תמצא לומר כאילו איפשיטא בהדיא וכן דרכו בכל מקום ובתרי בעיי בתראי פוסק שהיא ספק מגורשת וכתבו התוס' דכי היכי דמיבעיא לרב אשי באומר אף לשמעון ה"נ מיבעיא ליה באומר אף לראובן ולא הזכיר שמעון ובדין חזר ואמר לה הרי את מותרת לראובן ושמעון שכתבה רמב"ם הרי זה מגורשת כתב ה"ה פירוש כגון שחזר ונטלו הימנה ונתנו לה וא"ל הרי את מותרת לראובן ושמעון ויתבאר למטה שכל שהתנה בשעת נתינה צריך לחזור וליטלו הימנה וכבר נתבאר זה בראש סימן זה. והרא"ש בתשובה כלל ל"ה סימן ח' דהא דבעי אביי הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר לה לראובן ושמעון מיירי דחזר ואמר קודם מסירת הגט לידה דאי אחר מסירת הגט מאי קאמר או דילמא מאי דשרא אסר כיון דכבר בא הגט לידה לאו כל כמינה לאסרה למי שהתירה כבר עכ"ל: אמר הרי זה גיטיך והרי את מגורשת ממני היום וכולי גם זה שם בריש המגרש (דף פג:) בעיא דרבא ופשט רב נחמן דכיון דפסקה פסקה כלומר כיון דפסקה מיניה היום לגמרי אצל כל אדם פסקה לעולם ושוב אינה אשתו עד שיחזור ויקדשנה הילכך אין תנאי זה כלום והרא"ש כתב בעיא ופשיטותא דידה אבל הרי"ף השמיטה הרמב"ם כתב בהדיא בפ"ח שאינה מגורשת וכתבו הרי"ן והרב המגיד שדחאוה מדאמרינן בפרק הנזכר (פה: פו.) גמרא גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם אתקין רב בגיטי מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדבעא רבא מרב נחמן והם מפרשים לאפוקי מדבעא מיניה וכולי לומר שאין אומרים כיון דפסקה פסקה אלא שאינה מגורשת כל זמן שאמר לה בפירוש ולמחר את אשתי הילכך מן התקנה צריך לומר ולעלם ומיהו מדינא סתמו כמפורש לעלם דמי ודעת רש"י כדעת הרא"ש דקיימא לן כפשיטותא דרב נחמן שכתב דאף על גב דפשטינן כיון דפסקה פסקה אפי' הכי תיקן דלא נעביד הכי שלא להוציא לעז על הגט וכן דעת הרשב"א שכתב ז"ל ואיפשר לפרש נמי דהא דאמרינן אתקין רב בגיטינן מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדבעא רבא מרב נחמן כלומר לכך הוצרך לתקן כך כדי שלא יוציאו לעז על הגט לומר שאינה מגורשת אלא ליום אחד ומיהו קיימא לן כרב נחמן דכיון דפסקה פסקה ובמקום יבם חולצת ולא מתייבמת ואיפשר נמי דאפי' אם נשאת לא תצא דמשום גזירה לא מפקינן לה כדאמרי' בסמוך והרמב"ם שכתב דאינה מגורשת כלל לא נראו דבריו עכ"ל והרי"ן כתב גם כן שאינו מחוור דעת הרי"ף והרמב"ם דמידי ספק מגורשת מיהא לא נפקא דאיבעיא לא מיפשטא לרב דתיקון לעלם לאפוקי מדבעא מיניה רבא מרב נחמן שפיר שייד למימר לאפוקי

גם הרב המגיד כתב ויש מי שפסק שהיא מספק מגורשת וכן ראוי להחמיר בכל דבר שבערוה עכ"ל:

סימן קלח - דין נתינת הגט מידו

אף ע"ג דכתיב וכתב לה ספר כריתות וכו' אבל קבלה אינה צריכה שתקבלנו בידה ממש אלא לרשותה מדלא כתיב ונתן לה וכולי בר"פ הזורק (דף עז.) הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת בעי בגמרא מה"מ דת"ר ונתן בידה אין לי אלא ידה גגה חצרה וקרפיפה מנין ת"ל ונתן בידה מ"מ ופירש"י ת"ל ונתן מ"מ ודרשינן ליה באנפי נפשיה מדלא כתיב ובידה יתננו משמע לן נתינה כל דהו וידה דכתב רחמנא דבעינן דומיא דידה דמשתמרת לדעתה עכ"ל ולפי זה מידה לא מתרבי רשותה דאדרבה משמע דוקא ידה ומונתן מרבינן רשותה ורבינו שכתב דרשותה ילפינן מדלא כתיב ונתן לה אלא בידה דרשינן לרשותה נ"ל דה"ק דאי הוה כתיב ונתן לה לא הוה דרשינן ונתן מ"מ משום דלא משתמע לה ממש ולא משתמע כלל לרשותה אבל השתא דכתיב ידה דרשינן שפיר ונתן מ"מ דידה משתמע נמי רשותה כדכתיב (במדבר כא) ויקח את כל ארצו מידו כנ"ל: כיצד אמר לה טול גיטך מעל גבי קרקע אינו כלום או אפילו היה מונח על ידו והיא קרובה אליו וכולי בהזורק (דף עח.) תנן אמר לה כנסי שטר חוב זה או שמצאתו מאחריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר הא גיטך ופריך בגמרא כי א"ל הא גיטך מאי הוי טלי גיטך מעל גבי קרקע הוא ואמר רבא טלי גיטך מע"ג קרקע לא אמר כלום פירש"י משום דבעינן ונתן אימא ששלפתו מאחריו ופירש"י שהיה תחוב בין חגורו למתניו ושלפתו משם ופריך תו ששלפתו נמי הא בעינן ונתן בידה וליכא לא צריכא דעייק לה חרציה ושלפתיה ופירש"י דעייק לה חרציה עקם לה מתניו להקריב לה הגט וכתב הרשב"א דעייק לה חרציה כלומר וכיון שהוא מקרבו לה ומסייעה בלקיחתו ונתן בידה קרינן ביה ומדפרכינן והא בעינן ונתן בידה שמעינן שאם תפס הבעל גט ופתח ידו ולקחתו מתוך ידו לא קרינן ביה ונתן אלא א"כ נתנו הוא לתוך ידה או שיקרבהו לה שהוא מסייע בלקיחתה וכ"כ הר"ן וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"א מהלכות גירושין אבל אם הרכין לה בגופו או הטח

ידו עד ששלפה הגט מעליו וא"ל הרי זה גיטך הרי זה גט והרא"ש כתב לא צריכא דעייק לה חרציה פירוש עקם מתניו לקרב אליה הגט והוי כאילו קירב לה את ידו והיא לקחה הגט מתוכה אבל אם היתה ידו פתוחה והגט מונח עליה ולקחתו משם והוא לא קירב ידו אליה אין זו נתינה ואינה מגורשת אבל אם אוחזו בראש האחד והושיטו לה ולקחתו בראש השני הרי זה גט דהוי כשלפתו דהכא ור"ח פירש כגון שהיה הגט דבוק במתניו בדוחק וצמצם מתניו ונתחלחלו ונטלתו והוי כאילו נתנו לה הוא ונראה דגם הוא צריך לומר לפירושו שקירב עצמו אליה דאל"כ אם היה הגט סגור בידו ופתח ידו ונטלתו הוי גיטא ולהך פירושא אם היתה ידו פתוחה וקרבה אליה ונטלתו לא הוי גיטא דבעינן תרתי שיסייענה בנטילתה וגם שיקרב הגט אליה עכ"ל. ולא ידעתי למה כתב רבינו שהרא"ש כתב כדעת ר"ח שהרי הוא ז"ל כתב שני הפירושים ולא הכריע ביניהם ואע"פ שרבינו סבור דהרא"ש כר"ח ס"ל כתב שאם אחז הגט בראש האחד והושיטו לה והיא לקחה אותו בראש השני הוי גט משמע דלר"ח נמי הוי דאע"ג דלר"ח בעינן תרתי שיסייענה בנטילתה וגם שיקרב הגט אליה ה"מ היכא דצריכה לתרתי אבל אם אינה צריכה סיוע בנטילתה כגון הא כשיקרב הגט אליה סגי ודייקי הכי לישנא דהרא"ש שכתב ולהך פירושא אם היתה ידו פתוחה וקרבה אליה ונטלתו לא הוי גיטא ואם איתא עדיפא מינה הוי ליה לאשמועינן דלהווא פירושא אם אוחזו בראש האחד והושיטו לה ולקחתו בראשו השני אינו גט אלא ודאי כדאמרן דבהא אפילו ר"ח מודה דהוי גט ומהטעם שכתבתי ועוד אכתוב בסמוך דעת התוס' וסמ"ג בדין זה: גרסינן בגמרא תניא נמי הכי א"ל כנסי שטר חוב זה או ששלפתו מאחוריו אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך דברי רבי רשב"א אומר לעולם אינו גט עד שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטך וכבר כתבתי בתחלת סימן קל"ז שדעת הפוסקים דהלכה כרבי שאינו צריך ליטלו ממנה אלא בעודה בידה אומר לה הא גיטך: וכתב הר"ן אמתניי דאמר לה כנסי שטר חוב זה וכולי דבעסוקין בענין גירושין עסקינן דאי לא מאי איריא א"ל כנסי שטר חוב זה או מצאתו מאחוריו אפי' נותנו לה נתינה מעלייתא אלא שלא פירש אינו כלום אלא הכא בעסוקין בענין גירושין מתחלה עסקינן ואילו נתנו לה נתינה מעליא בסתם מהני אבל כשא"ל כנסי שטר חוב זה הרי נתבטל כל מה שהיו עסוקין באותו ענין מתחלה כיון שלא אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה וכן נמי כשמצאתו מאחוריו אינו גט שאין עסוקין באותו ענין מועיל כשנתנו סתם אלא היכא דאיכא נתינה מעלייתא אבל כזו שהיא נתינה גרועה כדמוקי לה בגמ' דעייק לה חרציה ושקלתיה לא מהני ומיהו

כי א"ל בתר הכי הא גיטיך אפי' אחר שבא לידה מהני דונתן בידה קרינן ביה אע"ג דנתינה ראשונה לאו כלום היא עכ"ל: נתן הגט לידה ונשאר החוט שהוא קשור עדיין בידו וכו' שם בהזורק גמרא וכן לענין קידושין אמר רב חסדא גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת מאי טעמא בעינן כריתות וליכא וכתבו התוס' נראה דלא מיירי כשהיתה ידה פתוחה ולאחר שנתן הגט בידה קפצה ידה דא"כ אפילו אינו יכול להביאו אצלו אינה מגורשת כיון דבשעת נתינה היה יכול להביאו אצלו ומה שקופצת ידה אח"כ זה אינו עושה הבעל אלא היא וה"ל כטלי גיטיך מע"ג קרקע ואינו גט אלא נראה לר"י דמיירי שכבר היתה ידה קפוצה ותחב הגט לידה ואם תחב כל כך בחוזק עד שאינו יכול להביאו אצלו הויא מגורשת ור"ת מפרש דבידה פתוחה איירי שפיר ואם אינו יכול להביאו אצלו היינו כשהגט כבד ואם ימשיך המשיחה אצלו תנתק המשיחה וצריך ליזהר שתהא היד פתוחה עד שיניח כל הגט בידה דאם תקפוץ ידה בעוד שהבעל אוחז ראש הגט בידו לא הוי גט דהוי כמו גט בידה ומשיחה בידו ונראה דכשר דלא גרע מעייק לה חרציה ושלפתו דהוי גט אף על גב דביד הבעל להדק מתניו שלא תטול והמחמיר תבא עליו ברכה עכ"ל ומדברי ספר התרומה נראה שמה שכתבו וצריך ליזהר שתהא ידה פתוחה וכולי הוא בין לפר"י בין לפר"ת ומ"ש ונראה דכשר וכולי הוא דלא כפר"י ולא כפר"ת אלא מקיימים הפ"י שדחו תחלה אבל הרשב"א כתב בשם התוס' דלר"ת כל שאילו גט כבד ומשיחה דקה שתפסק במשיכתו מגורשת אבל אם המשיכה חזקה שיכול למשכו ולא תנתק המשיחה אינה מגורשת אפילו קפצה האשה ידה ביותר וכחה יפה משל בעל אינה מגורשת דאין זו נתינה אלא כעין גזילה וכעין זה פירשו משמו של רשב"ם אבל ר"י ז"ל פירש דכיון שנתנו הבעל לידה וקפצה היא ידה מרצון הבעל עד שאין הבעל יכול לנתקו ולהביאו אצלו אע"פ שאם לא קפצה ידה היה יכול להביאו אצלו מחמת המשיחה שבידו הרי זו מגורשת כיון שקפצה ידה מרצון הבעל דלא גרע מעייק לה חרציה ושלפתיה שאין הבעל נתנו ממש לידה ואפ"ה מגורשת ואעפ"כ הורה להחמיר כדברי הראשונים והצריך לתת הגט בידה פתוחה או לתוך חיקה שהבעל גומר נתינת הגט לגמרי דבזה אין לפקפק כלום עכ"ל והר"ן כתב דברי הרשב"א וגם ה"ה כתבם בפ"ה וגם הרא"ש כתב כדברי הרשב"א דלר"י אם קפצה ידה ומחמת זה יפסק החוט כשהוא מושך מידה שפיר נתינה איכא דכיון שהוא התחיל הנתינה קרינן ביה שפיר ונתן אע"פ שהיא גמרה הנתינה והביא ראיות לדבריו ודחה הרא"ש ראיותיו ואע"פ שכתבתי בסמוך דלהרא"ש אוחז הגט בראש האחד והושיטו לה ולקחתו

בראשו השני מגורשת אפ"י לר"ח שאני התם שהניח הגט בידה אבל הכא שעדיין המשיחה בידו לא גמרה נתינה ואח"כ כתב שאם פסק המשיחה אפ"י אחר שקפצה ידה מגורשת דבלאו קפיצת ידה הא איכא נתינה מעלייתא מידו לידה וקצת משמע כן מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ה אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת עד שתפסוק המשיחה כנ"ל אך בתוספתא שכתבתי לעיל וגם בספר התרומה משמע שאם הבעל אוחז הגט בראשו ונותנו בידה ואוחזתו בראשו השני וסוגרת ידה בחוזק קודם שיניח הבעל ראש הגט שבידו דמי לגט בידה ומשיחה בידו ופסול אם לא נפרש דגם בגט בידה ומשיחה בידו אם קפצה היא ידה עד שאינו יכול להביאו אצלו מחמת קפיצתה מגורשת ובודאי דאפ"י בהניח הגט אחר שסגרה ידה מיירי ואפ"ה קאמר דהיינו גט בידה ומשיחה בידו וא"כ הרא"ש דס"ל דכל כה"ג בגט בידה ומשיחה בידו אינה מגורשת היאך כתב רבינו בשמו להכשיר כשאוחז הגט בראש האחד והושיטו לה ולקחתו בראשו השני וצריך עיון : וספר מצות גדול וספר התרומה כתבו דגט בידה ומשיחה בידו שאם קפצה ידה ומחמת זה יפסק החוט כשהוא מושך מיקרי שפיר נתינה והמחמיר תבא עליו ברכה וכן כתבו הגהות בפ"ה בשמם: נתנו לה כשהיא ישינה וננערת והנה הוא בידה וכו' משנה שם בהזורק נתן בידה והא ישינה נעורה קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך ובגמרא נתנו בידה והיא ישינה וכו' אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך דברי רבי רשב"א אומר עד שיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטך וכבר כתבתי בתחילת סי' קל"ז דהלכה כרבי שאינו צריך ליטלו ממנה אלא בעודו בידה כשתקיץ משנתה אומר לה הא גיטך וכתב הרא"ש דטעמא דשינה הוא משום דלית בה דעת כלל וגריעה מחרשת והרשב"א כתב דאין הענין משום דעת אלא לפי שאין לה יד כלל וה"ז כנשתטית או שאינה יודעת לשמור גיטה דאינה יכולה להתגרש וגם הר"ן כתב דאע"ג דלא בעינן דעתא דידה מקום המשתמר מיהא בעינן וכשהיא ישינה לא מינטר: אבל לא אמר לה ה"ז גיטך אפ"י אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה אינו כלום כיון שהיא היתה ישינה זו היא הגירסא האמיתית בספרי רבינו המדוייקים ודין זה כ"כ הרשב"א ופירש הטעם משום דלאו בת איגרושי היא לפי שאין הגט שמור בידה כדאיתא בגמרא אבל אם לא אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה למה לי ישינה דנקט אפ"י נתן בידה והיא נעורה אינו גט כדאמרי' בגמרא בפ"ק דקידושין דבזמן שאין עסוקים באותו ענין צריך לפרש וזו אינה עסוקה באותו ענין שהרי ישינה ורבינו ירוחם כתב בח"ה בשם התוס' דמיירי הכא בהיה מדבר עמה תחלה על עסקי גיטה ואילו היתה נעורה היתה

מגורשת אבל מפני שהיא ישינה הוא דאינה מגורשת וכיוצא בזה כתב הר"ן ז"ל וכן אם נפל מידה בעודה ישינה וכו' ז"ל הרא"ש שם בהזורק וכתב הרמ"ה ואם אין הגט בידה בשעה שנעורה אינו גט עד שיעלנו מידה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטך וכן מסתבר דמה שנתן בידה בשעה שהיא ישינה אינה נתינה כיון שנפל מידה בשעה שנעורה עכ"ל: כתב הרמ"ה דה"ה אם מסר מודעא על הגט וכו' כלומר כשם שנתן בידה והיא ישינה אינו צריך לחזור וליטלו ממנה כן הדין במוסר מודעא וכו' ודברי הרמ"ה אינם במוסר מודעא קודם כתיבת הגט דאז הגט עצמו בטל ואינו יכול לגרש בו וכמ"ש הרמב"ם בפ"ו אלא כשנכתב הגט בכשרות ואח"כ מסר מודעא על נתינתו ונתנו בהא קאמר הרמ"ה דכשביטל המודעא אינו צריך ליטלו ממנה אלא באומר לה תתגרשי בו סגי ולא כתב כאן שאומר לה הא גיטך בלישנא דברייתא משום דהתם דלא נתנו לה בתורת גירושין אלא בתורת שטר חוב או שהיתה ישינה שייך לומר אח"כ הא גיטך אבל במוסר (מודעא) שכשנתנו לה אמר לה הא גיטך לא שייך לומר אחר כך הא גיטך אלא תתגרשי בגט שנתתי לך: אמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי וכו' בהניזקין (דף נה.) תנן העיד ר' יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט ובגמרא אמר רבא מעדותו של ר' יוחנן בן גודגדא נלמוד אמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה הרי זו מגורשת מי לא א"ר יוחנן לא בעינן דעתה ה"נ לא בעינן דעתה פשיטא מהו דתימא כיון דאמר כנסי שטר חוב זה בטולי בטליה קמ"ל דאם איתא דבטליה לעדים הוה אמר והאי דקאמר הכי משום כיסופא: וכתב הרמ"ה דוקא שלא א"ל לעדים מעיקרא קמה וכו' דברי הרמ"ה כתבם רבינו ירוחם בחלק ה' וכן משמע מדברי רש"י שכתב בפרק הניזקין אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה והיא לא שמעה ומדברי הרמ"ה שכתב וצריכה ממנו גט שני נראה דס"ל כדברי האומרים שיכול לבטל גט הכתוב שלא לגרש בו עוד דאל"כ למה לי גט שני יאמר לה הא גיטך כמו שנתן בידה והיא ישינה או בשלפתו מאחוריו ואיפשר דלא נחת לפלוגי בהכי וכל שצ"ל לה הא גיטך גט שני קרי ליה וכפי מ"ש רבינו ירוחם בח"ה משמע דמספקא ליה להרא"ש כשבטל הגט אם יכול לחזור ולגרש בו שכתב וז"ל וכתב הרא"ש בתוס' כי דוקא בשלא בטלו בפירוש וחזר ואמר לה הא גיטך אז מגורשת דהוי הוכחה דלא בטלו מאחר שא"ל אחר כן הא גיטך אבל אם בטלו בפירוש יש להסתפק אם כשחזר לומר הרי זה גיטך אם תהיה מגורשת כי נראה דאינה מגורשת עכ"ל: אבל אם לא אמר תחילה ראו גט זה שאני נותן לה וא"ל כנסי שטר חוב זה וכו' משנה בהזורק (עח.) אמר לה כנסי שט"ח

זה או שמצאתו מאחריו וכו' אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך וכבר כתבתי בראש סימן קל"ז דהלכה כר' דאמר אינו צריך שיטלנו הימנה אלא אומר לה הא גיטיך וכו'. וכתבו הרשב"א והר"ן בעסוקין באותו ענין עסקינן דאל"כ מאי איריא א"ל כנסי שטר חוב זה אפי' נתנו לה סתם נמי אינו גט וכתב הרשב"א דטעמא דאינו גט משום דבטולי בטליה כלומר בטל נתניה זו שלא תהא כנתינת גט אלא רצה לשחק בה שתהא לה כנתינת שטר חוב דאינו מגרש וה"נ משמע מדאמרינן מהו דתימא בטולי בטליה קמ"ל אם איתא דבטליה לסהדי הוה אמר אלמא כי אמר לסהדי מעיקרא ראו גט שאני נותן לאשתי הוא דאמרינן דלא בטליה דאם איתא כיון דא"ל לסהדי מעיקרא ראו גט שאני נותן לאשתי השתא הוה מודע להו הא לאו הכי כי א"ל כנסי שטר חוב זה בטולי בטליה ומיהו לא בטליה מתורת גט שלא יהא כשר לגרש בו דהא לא אמר כלום בגופו של גט אלא לדידה קאמר שט"ח והילכך כי א"ל הא גיטיך מתגרשת בו והרמב"ם כתב בפ"א מהל' גירושין כלשון הזה ומנין שאינו נותנו לה אלא בתורת גירושין שנאמר ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו בתורת ספר כריתות אבל נתנו לה בתורת שט"ח או מזוזה וכו' אינו גט ובספרי תנא ונתן בידה ושלחה מביתו מכאן אמרו כתב לאשתו ואמר לה כנסי שט"ח זה אינו גט וא"ת ותיפוק לי' משום דילמא בטולי בטליה איכא למימר אם איתא דבטליה לעדים הוה אמר וכדאמרינן בהניזקין ולאו טעמא התם משום דמעיקרא אמר להו ראו גט שאני נותן לאשתי דוקא אלא משום דכיון דאיכא סהדי לסהדי הוה מודע בינו לבינה והא דא"ל הכי משום כיסופא דידה היא לעולם עד דמפרש דמבטל ליה עכ"ל: וכתב הרמ"ה דוקא דאמר כנסי שט"ח דמשמע לשם פקדון וכו' נראה לי שלמד מדתנן בהמגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם ואוקמוה ר' יוחנן אפי' כרבי דאמר באמר לה כנסי שט"ח זה וכו' אין צריך ליטלו ממנה הכא שאני הואיל וקנאתו ליפסל בו לכהונה ופירש"י דקנאתו בנתינה קמייתא ליפסל בו לכהונה הילכך אי לא הדר שקיל לה מינה לא מהניא אמירה שהרי כבר זכתה בו ע"מ תנאי ראשון אבל ההוא דהזורק לא זכתה בו לכלום: כתב הרשב"א בהזורק אמתני' דנתן בידה והיא ישינה ליישב קצת סוגיות שבגמרא הנראות כחלוקות זו על זו דדעת בעינן אבל דעתה דוקא לא בעינן אלא או דעתה או דעת העדים והיינו אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה אע"פ שחזר ואמר לה כנסי שט"ח זה דמגורשת וישינה ואע"פ שיש כאן דעת עדים דאינה מגורשת אין הענין משום דעת אלא לפי שאין לה יד כלל והרי זו כנשתטית או שאינה יודעת

לשמור את גיטה דאינה יכולה להתגרש וזרק לה גט בחצירה והיא בטבריא וחצירה בציפורי אע"פ שאינה יודעת בשעת זריקתו דהויא מגורשת לר' אושעיא או לעולא בחצירה הסמוכה לה התם היינו טעמא משום דחצירה משום ידה אתרבאי וכיון שהיא יכולה להתגרש על ידה בכענין זה שאם נתנה בידה סתם היא נעורה ואמר לעדים ראו גט שאני נותן לה מגורשת הי"נ בחצר שהרי יש כאן דעת עדים ודיו אבל מ"ש הראב"ד ז"ל דאפי' זרקו לה בחצירה והיא ישינה דמגורשת הא ודאי צריך עיון ומסתברא דאינה מגורשת דלא עדיפא חצירה מידה ועד דאתו עדים ואמרי בההיא שעתא נעורה היתה אינה מגורשת ומיהו אף כשתמצא לומר דחצירה כיון שהיה משתמרת לדעתה אע"ג דהיא ישינה בשעת זריקת הגט הי"ז מגורשת דמ"מ בחצר המשתמרת זרקו לה ולא דמי לישינה דאינו משתמר כלל ולשוטה לא דמי דכיון דאין לה יד כלל ולא סמיה בידן הילכך אין לה חצר אבל ישינה אע"ג דהשתא אין לה יד מ"מ ראויה להיות לה יד דלאו מחוסרת מעשה וסמיה בידן הילכך אפי' השתא יש לה חצר כיון שהיא משתמרת מ"מ אכתי לא תקשה לן דכיון שהיא משתמרת ואיכא דעת עדים הי"ז מגורשת עכ"ל: והר"ן דעתו כמ"ש הרשב"א דמסתברא ליה דבחצירה כיון דבעינן שתהא עומדת בצד ביתה או בצד חצירה כל שהיא ישינה אינה מתגרשת ע"י חצירה: כתב הר"ן בהזורק אמתני' דנתן בידה והיא ישינה דטעמא דלא הוי גט היינו משום דבעינן מקום המשתמר וכשהיא ישינה לא מינטר וכיון דמהאי טעמא הוא אין ספק שאם נתנו לשליח קבלה שלה בשעה שהיא ישינה שמתגרשת דהא מינטר עכ"ל ונראה דגם לדעת הרא"ש שפירש דטעמא משום דישינה לית בה דעת כלל ששלחה שליח קבלה הרי ידו כידה וכיון דיש לו דעת מגורשת ועל כן י"ל כן לדברי הכל שאל"כ לא היה לנו להכשיר שליח קבלה אא"כ ידענו שהיתה נעורה בשעת קבלת הגט ואם אין הבעל במקום האשה דבר שאי אפשר לעמוד עליו וסתם שליח קבלה כשאין הבעל והאשה הוא צריך ובהדיא תנן התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר פסול הרי הוא במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר

סימן קלט - דין קבלה מידו, ואם זרק לה ולחצירה

קבלתה כיצד זרק לה הגט בחצרה וכו' בפרק הזורק (דף עז.) הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת ופיי רש"י והיא בתוך ביתה של נכסי מלוג וזרקו לה ע"ג קרקע הרי זו מגורשת דקנתה לה חצרה כאילו נתנו בידה ומ"ש רבינו או שאול או מושכר כ"כ הרמב"ם בפרק ה' וטעמא משום דשאלה ושכירות לזמנייהו מכר הוא וכן משמע שם בגמרא גבי ההוא שכיב מרע דתקיף ליה עלמא דאמרינן דליקני ניהליה ההיא דוכתא דיתבי ביה גיטא וגם בעובדא דההוא דזרק גיטא לדביתהו אזל גיטא נפל בפסלא אמרינן לא צריכא דאושלה מקום: בד"א שהיא עומדת בחצרה והוא משתמר לדעתה וכו' שם על המשנה שכתבתי בסמוך אמר עולא והוא שעמדה בצד ביתה או בצד חצרה ור' אושעיה אמר אפ"י היא בטבריא וחצרה בציפורי כיון דחצר משתמרת לדעתה היא מגורשת. וכתבו הר"ף והרא"ש והלכתא כעולא דהכי אסקה רב אשי בפי' שנים או חזין (י:) דחצר אתרבאי מידה ולא גרע משליחות גבי גט דחוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא בפניו והילכך בעינן והוא שעומדת בצד ביתה או בצד חצרה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ה' ופ"י הר"ן גבי גט דחוב הוא לה אי אפשר לחצרה שתקנה לה מתורת שליחות אלא מתורת יד ומש"ה אפילו משתמרת בעינן שתהא עומדת בצד חצרה דכיון דמידה גמרינן סמוכה לה בעינן עכ"ל: ומ"ש רבינו והוא משתמר לדעתה פשוט הוא דכיון דמידה גמרינן מה ידה משתמר לדעתה אף חצרה המשתמר לדעתה לאפוקי אם הוא חצר גדול שכשהיא עומדת במזרחו אין מערבו משתמר לדעתה וזרק לה הגט במערבו דאינה מגורשת ובגמרא פריך חצרה מה שקנתה אשה קנה בעלה כלומר וא"כ אכתי לא נפיק גט מידה דבעל ואסיק רבא דגיטה וחצרה באים כאחד: וכתב הר"ן דבעומדת בצד ביתה וזרק לה גיטה מגורשת אפילו בע"כ אבל אינה עומדת בצד ביתה אפ"י זרקו לה מדעתה מסתברא דאינה מגורשת דליכא למימר דכיון שהיתה מחזרת להתגרש זכות הוא לה ומגורשת דהא איכא למימר שמא חזרה בהו כדאמרינן בירושלמי וכ"כ בחידושי הרשב"א: כתב הרמ"ה אם נתן הגט בחצרה ואח"כ בא שם ואמר לה ה"ז גיטיך וכו' מ"ש ואי לא סמוכה לה מתחילה ועד סוף לאו דוקא דבתחילה וסוף סגי אף על פי שבאמצע לא היתה שם כמ"ש בסמוך ודברי הרמ"ה הם מסברא והרשב"א והר"ן חלוקים עליו שכתב הר"ן וז"ל וכתוב בחידושי הרשב"א כלשון הזה אבל אם נתנו כבר בחצרה שהיא משתמרת וא"ל הא גיטיך בחצרך ואמרה תזכה לי חצרי בזו נראה דמגורשת ומצאתי בירושלמי דמכילתין פ"ק נתן לה את גיטה ואמרה תזכי לי חצרי שבעכו א"ר חנינא נעשית כמי שהיתה ידה ארוכה אלמא בענין זה זכתה לה חצרה ומגורשת

אא"כ תדחה דר' חנינא כר' אושעיא ס"ל והראשון נראה עיקר ולא עוד
אלא אפ"י לא נתנו שם עדיין אלא שאמרה היא זרוק לי גיטי בחצרי
ותזכה לי חצרי משמע לי דמגורשת דהא חצר לא גרע משליחות ובשליח
דכוותה מגורשת בממנה שליח לקבלה ע"כ ול"נ ירושלמי דקאמר נעשית
כמו שהיתה ידה ארוכה בכה"ג בתרא הוא שאמרה היא מתחילה זרוק
לי גיטי ותזכה לי חצרי ואח"כ זרקו לה שם דאילו בההוא גוונא קמא
שהרב מחשב יותר דהיינו שנתנו לה כבר בחצרה ואח"כ אמרה תזכי לי
חצרי שבעכו לא ידעתי היאך היא מתגרשת דהא בשעה שזרקו שם חצר
לא הוי לא שליח דידיה ולא שליח דידה ואין לך לומר שיהא אלא כאילו
נתנה בידה לפקדון ובתר הכי כי אמרה תזכה לי חצרי שבעכו היכי
מתגרשת והא בעינן שיאמר לה הרי זה גיטך ואם בשאמר לה כן לאחר
שאמרה תזכה לי חצרי ואח"כ זרקו לה (הרי הוא כאומרת מתחילה תזכי
לי חצירי ואח"כ זרקו לה) דהיינו האי גוונא בתרא שבדברי הרב ז"ל עכ"ל
הר"ן ובהדיא כתב הר"ן (שם) בהזרק אמתניי דא"ל כנסי שטיח שאם
נתנו לה לשם פקדון או שנתנו בחצרה לשם גירושין ואח"כ א"ל הא גיטך
ועומדת בצד חצרה מגורשת כיון שמיד הבעל בא לידה או לחצרה ומיהו
אם דחאתו הרוח ונתנו בחצרה אע"פ שאמר לה הא גיטיך אינה מגורשת
דהוה ליה כטלי גיטיך מע"ג קרקע דאמרינן בגמרא דאינה מגורשת משום
דליכא נתינת בעל עכ"ל משמע בין להרשב"א בין להר"ן לא בעינן שתהא
סמוכה לחצרה בשעת נתינת הגט לתוכה ושלא כדברי הרמ"ה ז"ל: ודברי
הרשב"א כתבם ה"ה בפרק ה' וגם רבינו ירוחם בח"ה וכתב דלא פשיטא
ליה להרשב"א אלא ספוקי מספקא ליה בכל הני שהזכיר וכן משמע
מדברי הרשב"א שכתב בסוף כל דבריו וכל זה צ"ע. כתב עוד הרשב"א
שם בהזרק והיכא דנתנו בחצרה שלא מדעתה ואינה עומדת בצד ביתה
במקום יבם מסתברא דהויא ספק מגורשת דהא מספקא לן בפ' האשה
שלום (ק"ח.) מזכה גט לאשתו אי מהני דדילמא זכות הוא לה והיכא
דקיימה בצד ביתה וזרקו לה בתוך ביתה שלא מדעתה איפשר לומר
דמגורשת אי זרקו לה בפני עדים ואמר להם ראו גט שאני נותן לאשתי
דומיא דידה וכעדות של ר' יוחנן בן גודגדא עכ"ל. וגם זה כתב הר"ן בפרק
הזורק וה"ה בפ"ה ורבינו ירוחם בח"ה: היתה עומדת על גגה וזרקו לה
וכו' בהזרק (דף עט.) תנן היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע
לאויר הגג הרי זו מגורשת הוא למעלה והיא למטה וזרקו לה כיון שיצא
מרשות הגג ונמחק או נשרף הרי זו מגורשת ומוקי לה בגמרא רישא בגג
דידה וחצר דידיה סיפא בגג דידיה וחצר דידה ופריך בגמרא ארישא והא
לא מינטר ופירש"י והא לא מינטר אויר הגג דאתי זיקא ושדו ליה מקמי

דלינח וכי לא שדייה זיקא ואירע לו דבר אחר שבא כלב וקלטו או גשמים ומחקהו אמאי קתני מגורשת מן האויר הא בעינן אויר שסופו לנוח אמר רב יהודה אמר שמואל בגג שיש ליה מעקה עסקינן עולא בריה דרב מנשיא אמר הכא בפחות מגי' סמוך לגג עסקינן דכל פחות מגי' לגג כגג דמי ופירש"י פחות מגי' וכו' אויר דמתני' בהכי עסקינן דהוי כמאן דנח והילכך קנאתו בהנחתו דכיון דהגג גבוה עשרה הוא הו"ל כחצר המשתמרת לכל דנייח בגוה ומשמע דרב יהודה ועולא לא פליגי אלא באוקימתא דמתניתין אבל לענין דינא שוין דבין בגג שיש לו מעקה בין בפחות מגי' סמוך לגג מגורשת ולכן כתב הרא"ש דברי שניהם וגם הרמב"ם בפ"ה כתב דבין שיש לו מעקה בין בפחות מגי' סמוך לגג מגורשת ונמשך רבינו אחריהם ופריך בגמ' אסיפא נמי והא לא מינטר ופירש"י דקס"ד שהגג גבוה מחומת החצר והיכי קתני כיון שיצא מרשות הגג מגורשת הא אין סופו לנוח אפי' לא באת דליקה דאתי זיקא ושדי ליה חוץ למחיצות א"ר יהודה אמר שמואל כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות וכן א"ר אלעזר א"ר אושעיא וכן אמר עולא א"ר יוחנן ופירש"י שהיו מחיצות התחתונות של חצר עודפות על מעקה של גג דכי נפיק מגג מטא לאויר מחיצות חצר ומ"ה בעינן עודפות דהאי דקאי בתוך מחיצת מעקה הגג וזרקו כלפי מעלה כדי שיעבור את המעקה יפול לחצר ואמאי דתנן נמחק אמרינן בגמרא ל"ש אלא שנמחק דרך ירידה אבל נמחק דרך עלייה לא מ"ט מעיקרא לאו למינח קאי ופירש"י דרך ירידה. כשזרקו כלפי מעלה כדי להעבירו את המעקה לא נמחק עד שהגיע לחזור ולירד אבל נמחק דרך עלייה אע"פ שיצא מאויר הגג לאויר חצר ומחיצות התחתונות עודפות אינה מגורשת דדרך סלוקו לא מיקרי נתינה אלא דרך הנחתו לבא לרשותה ואמאי דתנן נשרף אמרינן בגמרא ל"ש אלא שקדם גט לדליקה אבל קדמה דליקה לגט לא מ"ט מעיקרא לשריפה קא אזיל ופירש"י שקדם גט לדליקה שקדמה זריקת הגט בחצר קודם שתהא הדליקה באויר החצר. וכתב ה"ה בפ"ה שדעת הרמב"ן והרשב"א כדעת רש"י דהא דאמרינן ל"ש אלא דרך ירידה וכו' אסיפא דמתניתין קאי ובזה מפליג בין דרך עלייה לדרך ירידה וכולם כתבו דאפילו ברישא דמתניתין אם נמחק או נשרף אחר שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת וכל שלא קדמה דליקה לגט דומיא דסיפא והא דקתני לה במתני' אסיפא ולא ארישא כתב הרמב"ן דאורחא דמילתא נקט דבחצר שכיח אש ומים וזה דעת הרמ"ך בהשגות עכ"ל אבל הרמב"ם כתב בפ"ה וז"ל היתה עומדת בראש הגג שלה והוא מלמטה בחצירו וזרקו לה למעלה כיון שהגיע לאויר מחיצות המעקה או לפחות מגי' טפחים סמוך לגג נתגרשה ובלבד שיהא

יורד לנוח אבל אם נמחק או נשרף קודם שיגיע לה אע"פ שנמחק לאחר שהגיע לאויר מחיצות או אחר שהגיע לפחות מג' טפחים סמוך לגג כגון שנשבר הרוח והעלתהו ונמחק או נשרף הואיל ואינו הולך לנוח אינו גט ולא נתגרשה היה הגג שלו והוא מלמעלה בו והיא מלמטה בחצר שלה וזרק לה גיטה כיון שיצא הגט ממחיצות הגג והגיע למחיצות מקומה שהיתה עומדת בו נתגרשה זרקו לרשותה לתוך האש ונשרף או תוך המים ונמחק או נאבד אינו גט אבל הגיע לרשותה ונח ואח"כ בא האש ושרפתהו ה"ז גט עכ"ל וכתב הר"ן שתמה על הרמב"ם על מ"ש אבל אם נמחק או נשרף קודם שיגיע לה וכולי הואיל ואינו הולך לנוח אינו גט שזה א"א שאם כדבריו היכי תנן מגורשת כיון שנשרף או נמחק אינה מגורשת והר"ן כתב ליישב דברי הרמב"ם שהוא סובר דברי שא דמתניתין דהיתה עומדת בראש הגג איכא דרך עלייה ודרך ירידה דדרך עלייה היינו קודם שהגט מתחיל לירד ודרך ירידה היינו משהגט מתחיל לירד ומ"ה לא תנא ברישא דמתני' נמחק או נשרף ה"ז מגורשת משום דאיכא גוונא דלא היא מגורשת דהיינו נמחק או נשרף דרך עלייה אבל בסיפא דהוא למעלה והיא למטה מסתמא לעולם הוא דרך ירידה וכי אוקימנא כגון שהיו מחיצות תחתונות עודפות לאו משום דאית ביה דרך עלייה אלא לפי שא"א לצמצם אוקימנא בעודפות וכי אמרינן ל"ש אלא שנמחק דרך ירידה אבל דרך עלייה לא הכי מפרש לה ז"ל ל"ש דנמחק או נשרף מגורשת אלא דרך ירידה כסיפא דמתני' אבל דרך עלייה כרישא דמתניתין אינה מגורשת ומ"ה לא תני ברישא נמחק או נשרף ה"ז מגורשת משום דלאו מילתא פסיקתא היא שאילו נמחק קודם שירד לנוח אינה מגורשת ומיהו ודאי אם נמחק לאחר שהיה יורד לנוח מגורשת עכ"ל ולפ"ז מ"ש הרמב"ם אבל אם נמחק או נשרף וכו' אע"פ שנמחק לאחר שהגיע לאויר מחיצות או אחר שהגיע לפחות מג' טפחים סמוך לגג וכו' אינו גט כשהגיע לאויר מחיצות או לפחות מג' טפחים סמוך לגג דרך עלייה הוא דאינו גט וזהו שכתב הואיל ואינו הולך לנוח כלומר לפי שהוא בדרך עלייה אבל אם הגיע דרך ירידה לאויר מחיצות וכו' ונמחק או נשרף ה"ז מגורשת. וה"ה מיישב דברי הרמב"ם ע"פ דרך הר"ן דדרך ירידה היינו סיפא דמתניתין אבל בדרך עלייה מפרש דהיינו רישא דמתני' דקתני הוא למטה והיא למעלה אינה מגורשת בכל גוונא בין נמחק בדרך עלייה בין נמחק בדרך ירידה וטעמא משום דכיון שהבעל היה צריך להעלות הגט שלא כדרך תנועתו הטבעית מעיקרא לאו למינח קאי פי' שלא היה כח הבעל דרך הנחתו שהוא בירידה וא"כ כיון דברישא כל היכא דנמחק או נשרף אינו גט ואפי' נמחק אחר שהגיע לאויר מחיצות

וכו' דרך ירידה נמצא שאינו גט עד שינוח וא"כ היכי תנן ה"ז מגורשת
כבר יישב ה"ה דנ"מ אם קדשה אחר משהגיע לאויר מחיצות הגג קודם
שינוח א"נ אם מת הבעל או בטלו בינתיים והרי"ף לא כתב משנה זו ולא
מאי דאיתמר עלה מפני שהם דברים שאינם מצויים כתב הרשב"א
בהזורק (עח:) אהא דאמר רב יהודה היתה ידה עשויה קטפרס וכו' ופריך
בגמרא ותיגרש מאוירא דד' אמות שיש מפרשים דכל תוך ד' אמות דידה
הוה מינטר ומתני' דאוקימנא בגג שיש לו מעקה הא לאו הכי אינה
מגורשת משום דלא מינטר איכא למימר דמיירי כגון שלא נכנס לתוך ד'
אמות וכ"כ התוס' בחד תירוצא: היה לה קנה נעוץ בחצרו וכו' ג"ז שם
בהזורק גמרא היתה עומדת בראש הגג וכו' אמר רבא ג' מדות בגיטין וכו'
הא דאמר רב חסדא נעץ קנה ברה"י ובראשו טרסקל וזרק ונח ע"ג חייב
אפילו גבוה ק' אמה ה"מ לענין שבת אבל הכא משום אינטורי הוא והא
לא מינטר ופי' רש"י ה"מ דהוי כמונח לארץ לענין שבת אבל אם היה חצר
של אשה וקנה נעוץ גבוה מן המחיצה אינה מגורשת שאין סופו לנוח
לארץ דרמי ליה זיקא חוץ למחיצות וטעמא דגיטא משום חצר
המשתמרת הוא דומיא דידה והא לא מינטר והקשה הרשב"א דהא
משמע בגמרא דכי נח ממש ברשותה אע"ג דלא מינטר מחמת רשותה
אלא מחמת דמינטרה ליה מגורשת וא"כ כי נח בטרסקל שלה ממש כי
לא מינטר מאי הוי הא נח ממש ברשותה וי"ל דטרסקל שאני שהוא קצר
ביותר ואזיל מיניה אפילו ברוח מצויה ולא מינטר כלל וכמאן דלא נח
דמי עכ"ל: זרקו לה לרשותה ועבר כל רשותה ויצא חוץ לרשותה אינה
מגורשת וכו' כך הם דברי הרמב"ם בפ"ה מהל' גירושין וכתב ה"ה דאע"ג
דבפ"ק דמציעא (יב:) בעי רבא זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר מהו
אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא ולא איפשיטא סבור הרמב"ם
דלגבי גט בודאי אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי מדאמרינן בגמרא
גבי נמחק אבל דרך עלייה לא מ"ט מעיקרא לאו למינח קאי וה"נ איגלאי
מילתא דמעיקרא לאו ברשותה קאי וכ"כ הר"ן בהזורק גבי הא דאמר
ר"נ ב"י ל"ש אלא שקדם גט לדליקה וכו' שדעת הרמב"ם דבעינן
איפשיטא מדאמרינן אבל דרך עלייה לא מאי טעמא מעיקרא לאו למינח
קאי וכתבו הר"ן וה"ה שהרמב"ן והרשב"א מחלקים בין ההיא בעיא
למאי דאמרינן מעיקרא לאו למינח קאי ולדעתם הויא ספק מגורשת:
שתי חצירות זו לפניו מזו וכו' (שם:) בהזורק גמרא היתה עומדת בראש
הגג וזרקו לה אמר אביי ב' חצירות זו לפניו מזו פנימית שלה וחיצונה
שלו ומחיצות החיצונות עודפות על הפנימיות וזרקו לה כיון שהגיע לאויר
מחיצות החיצונות הרי זו מגורשת מ"ט פנימית גופא במחיצות החיצונה

מינטרא משא"כ בקופות שתי קופות זו בתוך זו פנימית שלה וחיצונה שלו וזרקו לה אפי' הגיע לאויר פנימית אינה מגורשת מ"ט דהא לא נח וכי נח מאי הוי כליו של לוקח ברשות מוכר היא הב"ע בקופה שאין לה שולים ופירש"י דהא לא נח ואין מחיצות כלי עשויין לאוירן לשמור דאין כלי עשוי אלא להניח בתוכו וכתבו התוס' נראה מפירש"י דאויר כלי אינו קונה ואין נראה דבפרק בתרא דעכו"ם (עא.) משמע דאויר כלי קונה אלא נראה דה"פ דהא לא נח באויר כלי אבל גבי חצירות אע"ג דלא נח תוך מחיצות הפנימיות כיון שהוא תוך מחיצות החיצונות מגורשת כיון דמחיצות החיצונות הם קבועות וגרסינן גבי חצירות כיון שהגיע לאויר מחיצות הפנימית פירוש כנגד הפנימית למעלה ממחיצותיה ותוך מחיצות חיצונה וגבי קופות גרסינן אפי' הגיע לאויר פנימית פ"י ולמעלה ממחיצותיה דאי הוי בתוך חלל קופה הפנימית הויא מגורשת כדפרישית ואית ספרים דגרסי גבי חצירות כיון שהגיע לאויר מחיצות חיצונות ולפי גירסא זו כיון דגבי קופות נקט פנימית הוי משמע אפי' מונח בחלל פנימית אינה מגורשת עד שינוח בשוליו כדפירש"י ולא יתכן דאויר כלי קונה כדפרישית עכ"ל. והרשב"א והר"ן כתבו כדברי התוס' וכך הם דברי רבינו אבל הרמב"ם נראה שמפרש כרש"י דלישנא דנח הוי דוקא הא לא נח ממש אע"פ שהגיע לאויר הפנימית אינה מגורשת ומ"מ מ"ש רבינו בשם הרמב"ם שאינו גט עד שיניח בשוליה הוא שלא בדקדוק שלשון הרמב"ם בפ"ה כך הוא כיצד שתי קופות זו לפניו מזו וכו' אינה מגורשת עד שיניח על צד הקופה הפנימית בד"א כשהיתה מוטה על צידה ואין לה שולים אבל יש לה שולים אפילו נח בקרקעיתה אינה מגורשת שכלי האשה ברשות הבעל אינו קונה לה גט אפי"כ אינו מקפיד על מקומו וכבר ביאר ה"ה שיטת הרמב"ם עיין עליו כי לא רציתי להאריך לפי שהוא בלתי מצוי: היתה בחצירו וזרקו לה שם וכו' משנה שם (דף עז.) זרקו לה בתוך ביתו או בתוך חצירו אפילו הוא עמה במטה אינה מגורשת בתוך חיקה או לתוך קלתה ה"ז מגורשת אפי' הוא עמה פ"י אפי' הגט עמה במטה אינה מגורשת וקלתה סל שהנשים נותנות בו מחטים וצינורות ובגמרא (דף עח.) לתוך חיקה או לתוך קלתה מגורשת אמאי כליו של לוקח ברשות מוכר הוא אמר רב יהודה כגון שהיתה קלתה תלויה בה וכו' ר' יוחנן אמר מקום חיקה קנוי לה מקום קלתה קנוי לה אמר רבא מ"ט דר' יוחנן לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה ותניא נמי הכי זרקו לתוך חיקה וכו': כתב המרדכי נהגו העם שלא לגרש על ידי נתינת גט תוך ביתה או חצירה ואפי' בתוך קלתה או מלבושה והטעם פירש רבינו יחיאל לפי שלפעמים מלבושה שאולים ואולי

הבעלים מקפידים על כך וא"כ לא הוה גיטא כיון דלאו להכי אושלינהו לכך טוב ליתן הגט לידה ממש וידה תהיה פתוחה מתחילת הנתונה עד גמר הנתונה וכ"כ רבינו פרץ בן רבינו אליהו עכ"ל וכ"כ בסמ"ק וכלבו ובהגהות מיימון פ"ה: וכן אם נפל למטה שלה שהיא גבוה עשרה טפחים וכו' ג"ז שם אפי"י הוא עמה במטה אינה מגורשת אמר רבא ל"ש אלא במטה שלו אבל במטה שלה מגורשת ובמטה שלה מגורשת כליו של לוקח ברשות מוכר הוא שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח לא צריכא דגביהא עשרה והא איכא מקום כרעי אמקום כרעי לא קפדי אינשי. ומאחר דבעיין דכליו של לוקח ברשות מוכר לא איפשיטא כשאינה גבוה י' הו"ל ספק מגורשת ואפי"י לדעת הר"ן שכתב גבי הא דא"ר יוחנן אין אדם מקפיד על מקום חיקה וכו' דאע"ג דבהספינה לא איפשיטא בעיין דכליו של לוקח ברשות מוכר סוגיין דהכא מוכחא דלא קנה מכל מקום כיון דלא איפשיטא בהדיא משום הוכחה בעלמא לא נפקא מידי ספיקא: השאיל לה הבעל חצרו וכו' היה בחצר מקום חלוק לעצמו וכו' בריש הזורק (דף עז:): ההוא גברא דזרק גיטא לדביתהו וכו' אזלא גיטא נפל בפיסלא אמר רב יוסף חזינן אי הוי ד' אמות על ד' אמות פלג רשותא לנפשיה ואי לא חדא רשותא היא במאי עסקינן אילימא בחצר דידה כי הוי ד' אמות מאי הוי אלא בחצר דידיה כי לא הוה ד' אמות מאי הוי לא צריכא דאושלה מקום דחד מקום מושלי אינשי תרי לא מושלי אינשי ולא אמרן אלא דלית ליה שם לוי אבל אית ליה שם לוי אע"ג דלא גבוה י' ואע"ג דלא הוי ד' אמות ופירש"י פיסלא. חתיכת עץ: שם לוי. כולהו פיסלא מיקרו ואי הוי להאי שם לעצמו ה"ל חשוב ולא בטל וכתב הרמב"ם בפ"ה דנח על גבי סלע דינו כנח על גבי פיסלא וז"ל הרמב"ם בפ"ה השאילה הבעל מקום בחצירו ולא ייחד לה וזרק לה גט והגיע לד' אמות שלה שהיא עומדת בהן ה"ז מגורשת נתגלגל ונפל ע"ג קורה או ע"ג סלע רחוק ממנה אם המקום שנפל עליו אין בו ד"א על ד"א וכו' ומפשט דבריו נראה שאם הפסל הוא בתוך ד' אמותיה מגורשת דכל תוך ד' אמותיה חד מקום מיקרי וכ"כ הר"ן בהזורק שכן נראה שהוא דעת הרמב"ם ושצ"ע מנין לו זה וכבר השיגו הרמ"ך וה"ה כתב שאיפשר שפירוש דבריו כך ושיותר נראה לי לפרשם בע"א והוא שאם זרקו לה ברחוק ד"א שהיה עומדת בהם לא נתגרשה. ומ"ש שאם המקום שנפל עליו אין בו ד"א על ד"א וכו' הוא בתחילתו נח תוך ד' אמות שהיא עומדת ואח"כ נתגלגל ונח באותו מקום. ומ"ש נתגלגל ונפל וכו' לומר שאם מתחילה נח ברחוק ד' אמות אינה מגורשת ויהיה הטעם מפני שהשאלת מקום בחצירו אין קונה לה אלא בקירוב מקום שהיא עומדת בו שהרי

בחצר שלה אינה קונה בגט אלא בעומדת בצדה ואם נפל ברחוק ממנה נמצא שאותו מקום מושאל ושאר החצר אינו מושאל לה ונמצא שאינה בצד המקום המושאל לה והיאך תתגרש בו דלא עדיף ודאי מחצרה שאינה מתגרשת אלא בעומדת בצידה עכ"ל כתב עוד ואי זו שתהיה כוונתו לא ידעתי מאין הוציא מ"ש לד' אמות שלה שהרי לא הזכירו זה כלל: אבל אם השאיל לה גגו ונפל הגט על גג אחר וכו' ג"ז שם הזורק גמרא (דף עט.) היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה אמר רבא שלש מדות בגיטין הא דא"ר קלוטה כמי שהונחה וכו' והא דא"ר יהודה אמר שמואל לא יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי גשמים מגגו של חבירו וכו' ה"מ לענין שבת אבל לענין גט משום קפידא הוא וכולי האי לא קפדי אינשי ודברי רביי בה כפירש"י וכן דעת הראב"ד בהשגות אבל הרמב"ם בפ"ה כתב היתה עומדת על גגה וזרקו לה וכו' וטעם דבריו ביאר הרשב"א בהזורק ומכל מקום הוא ז"ל הסכים לפירש"י: היתה עומדת בר"ה וזרקו לתוך ד' אמותיה מגורשת בד"א שאין הבעל עומד עמה בתוך ד' אמותיה וכו' ג"ז שם בהזורק (דף עח.) משנה היתה עומדת בר"ה וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת ובגמרא (שם) ה"ד קרוב לה וה"ד קרוב לו א"ר ד' אמות שלה זהו קרוב לה ד' אמות שלו זהו קרוב לו ה"ד מחצה על מחצה אמר רב שמואל בר רב יצחק כגון שהיו שניהם עומדים בד' אמות וליחזי הי מינייהו קדים רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הכא בב' כיתי עדים עסקינן אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב לה רבי יוחנן אמר קרוב לה שנינו אפי' ק' אמה קרוב לו שנינו אפי' מאה אמה היכי דמי מחצה על מחצה אמר רבי שמעון בר אבא לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן הוא יכול לשומר והיא אינה יכולה לשומר זהו קרוב לו היא יכולה לשומר והוא אינו יכול לשומר זהו קרוב לה שניהם יכולים לשומר או שניהם אין יכולין לשומר זהו מחצה על מחצה ות"כ דר' יוחנן א"ל שמואל לרב יהודה שיננא כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה א"ל רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא הכי ואצרכוה חליצה ופירש"י כגון שהיו שניהם עומדים בד"א זו מכאן וזה מכאן שכל הגט מונח בתוך ד' אמות שלו ותוך ד"א שלה ובהוא יכול לשומר והיא אינה יכולה לשומר פירש"י אע"פ שקרוב לה מלו אם יש הפסקת נהר או גבשושית בינה לגט שאילו היה בא כלב ונטלו אינה יכולה לשומר הימנו אבל הוא יכול לשומר אינו מגורשת ובכדי שתשוח ותטלנו פי' כדי שתשוח ותטלנו הוא דהויא קורבה דמתניתין ואפ"ה את לא תעביד עובדא להתירה לינשא עד דמטי גיטא לידה גזירה שמא יאמרו על רחוק שהוא קרוב וכתבו התוס'

דלרבי יוחנן בדי' אמות שלה אפי' יכול לשמור כמוה מגורשת וחוף לדי' אמות צריך שתהא היא יכולה לשומרו ולא הוא ובשניהם אין יכולים לשומרו פירשו אין יכולים לשומרו כל א' לבדו אלא שניהם יחד אבל אם אין יכולין לשומרו פשיטא דאינה מגורשת כלל וכתב הרשב"א ע"ז וצ"ע דמכל מקום כיון שהבעל צריך בשמירתו אגיד ביה הוא ועוד דא"כ שניהם יכולים לשומרו היינו שכל אחד מהם יכול לשומרו בלא שמירת חבירו ואם כן בזו אמאי אינה מגורשת כיון שהוא אינו צריך בשמירתו וגם הר"ן כתב קושיא ראשונה בשם הרמב"ן דכיון שהבעל צריך בשמירתו אגיד ביה הוא ותירץ הוא ז"ל דלא שייך למיפרך הכא הא אגיד ביה וכתבו התוס' עוד דרב אשי אית ליה בפ"ק דמציעא (י.) דבר"ה לא תקנו די' אמות והכא תנן היתה עומדת בר"ה קרוב לה מגורשת וי"ל דהתם באין יכולים לשומרו והכא ביכולה לשומרו א"נ י"ל דהכא לאו דוקא נקט ר"ה אלא בסימטא או בצידי ר"ה וכ"כ הרשב"א וכתב עוד א"נ רב ס"ל כמ"ד התם קונות לו אפי' בר"ה אי נמי גט שאני דתקינן ליה רבנן אפי' בר"ה משום תקנת עגונות: וכתב הרא"ש דרבי יוחנן לא אתא לאיפלוגי אדרב דשפיר אית ליה דאם זרק גט לתוך די' אמותיה שהיא מגורשת דהא רבי יוחנן גופיה אמר הכי בס"ק דמציעא אלא דלשון דקרוב לה וקרוב לו לא משמע ליה לפרושי בדי' אמות דמשמע אפי' רחוק ממנה הרבה וגם מחצה על מחצה אינו מתפרש יפה אליבא דרב לכך נראה לו לפרש קרוב לה אפי' ק' אמה ומשום עיגונא תיקנו חכמים בגיטין וכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ושמואל לאו לפרושי מתני' אתא ומודה הוא שאם זרק לה תוך די' אמותיה והוא עומד חוף לדי' אמותיה שהיא מגורשת דליכא מאן דפליג אהא דדי' אמות קונות לו וגם לא פליג שמואל אדרבי יוחנן אלא שאמר לתלמידיו שראוי להחמיר אם שניהם עומדים בתוך ארבע אמות ואעפ"י שקדמה האשה לתוכן וזכתה בהם שאינו גט אלא קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו לפי שפעמים שהאיש יקרב לתוך ארבע אמות וגם אם הוא חוף לדי' אמות אלא שהיא יכולה לשומרו ולא הוא אין לסמוך על זה שלפעמים הוא יכול לשומרו ולא היא או שניהם יכולים לשומרו ובקל יבא לידי קלקול הלכך ראוי להחמיר בכל אלו עד שתשוח ותטלנו ואתה תחמיר יותר עד שיגיע גט לידה והלכה כשמואל דמחמיר בשניהם עומדים תוך ארבע אמות או חוף לדי' אמות אבל אם זרקו לתוך ארבע אמותיה והוא עומד חוף לדי' אמותיה בהא מודה שמואל דמגורשת כך נראה לפרש שיטה זו אבל הר"ף כתב ה"ד קרוב לה א"ל שמואל לרב יהודה וכו' ולא הביא דברי רב ורבי יוחנן משמע דס"ל דשמואל לפרושי מתניתין קא אתי תימא היכי פסק כשמואל והא קי"ל כרב (באיסורי)

וכו' לכך אני אומר שהרי"ף כתב ה"ד קרוב לה וכו' ודילג דברי רב ורי"י משום דסבירא ליה הלכה כשמואל שמחמיר ולא בא לפרש המשנה ולא חשש להאריך בדברי האמוראים המפרשים המשנה עכ"ל ולפי שיטה זו כל שהיא יכולה לשומרו אפי' ק' אמה וכן אם קדמה הוא תוך הארבע אמות וזכתה בהם אפי' בא הוא ונכנס בתוך ארבע אמותיה וזרק לה גט בתוכה לא מפסיל אלא מדרבנן אבל אם קדם הוא בתוך ארבע אמות ואחר כך נכנסה היא בתוכה וזרק לה הגט בתוך אותן ד' אמות משמע דאינה מגורשת כלל. וכ"כ הר"ן שכל שהיא יכולה לשומרו אפי' ק' אמה אם נשאת לא תצא וכתב גם כן דמדאמרינן וליחזי הי מינייהו קדים שמעינן שכל הקודם לבא בד' אמות זכה בהם ואין לחבירו הבא אח"כ זכות בהם כלל והרמב"ם כתב בפ"ה וז"ל זרקו לה בר"ה או ברשות שאינו של שניהם קרוב לו אינה מגורשת היה הגט מחצה על מחצה וממחצה על מחצה עד שיהיה קרוב לה הרי זו ספק מגורשת היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו ה"ז פסול עד שיגיע גט לידה ואח"כ תנשא בו לכתחילה כיצד הוא קרוב לו הוא היה יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו זהו קרוב לו שניהם יכולין לשומרו או שניהם אין יכולין לשומרו זהו מחצה למחצה בא הוא תחלה ועומד ואחר כך עמדה היא כנגדו וזרקו לה אם היה הגט בתוך ד' אמות שלו אינה מגורשת אע"פ שאם תשוח ותטלנו עמדה היא תחילה ובא הוא ועמד כנגדה וזרקו לה אע"פ שהוא מחצה למחצה הואיל והוא בתוך ארבע אמות שלה ה"ז גט פסול עד שיגיע הגט לידה עכ"ל והרשב"א בהזורק תמה עליו שפסק כרבי יהודה דאם היתה עשויה קטפרס אינה מגורשת ואם נח תוך ד' אמות דידה מגורשת דאלמא ס"ל דרבי יהודה למעשה אמרה ואע"ג דלא מטא גיטא לידה ודוקא תוך ארבע אמות וכ"כ הא דאמר רבי יוחנן הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה וכו' וכן כתב הא דא"ל שמואל לרב יהודה כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה דמשמע שאינה מגורשת לעולם אע"פ שנח בתוך ד' אמות שלה ואפי' בתוך פישוט ידיה עד שיגיע גט לידה ממש ולכאורה דבריו נראים כסותרים זה את זה ופירש הרשב"א דברי הרמב"ם בשיטת סוגיית הגמרא קצת בשיטת הרא"ש וז"ל ונראה שהוא ז"ל מפרש דהא דאמר שמואל לרב יהודה כדי שתשוח ותטלנו לא בא לפרש קרוב לה דמתני' כמו שפירש"י ויפה פי' דאם איתא הו"ל לשמואל למימר וכו' ומסתברא דה"פ לפי שיטתו של רבינו ד' שלה כגון שבאה היא ועמדה זכתה בד' אמותיה ואם עמד הבעל חוץ מד' אמותיה וזרקו לה תוך ד' אמותיה זהו קרוב לה וה"ז מגורשת גמורה לכ"ע דלא גרע גט משאר דברים דד' אמות קונות לו בכל מקום

וכי זרק לה אפי' חוץ לד' אמות שלה והיא יכולה לשומרו והוא אינה יכולה מגורשת גמורה נמי הויא כרבי יוחנן ורבי יונתן וכדתניא כוותייהו ומשום תקנת עגונות ובהא אפי' שמואל מודה בה ואתא שמואל וחדש בה דאם באה היא תחילה ועמדה אע"פ שזכתה בד' אמותיה אם בא הבעל כנגדה ונכנס בתוך אותן ד' אמות שלה וזרקו לה אם נפל הגט בתוך כדי שתשוח ותטלנו הויא מגורשת אע"פ שהגט בתוך ד' אמות שלו נמי אבל למעבד בה עובדא לא עבדי הואיל והבעל בתוך ד' אמות שלה עד שיגיע גט לידה אבל אם בא הבעל ועמד זכה בד' אמותיו ואע"פ שבאה היא בתוך ד' אמות וזרקו לה אפי' בתוך כדי שתשוח ותטלנו אינה מגורשת כלל דזהו קרוב לו דכיון שקדם הוא אין לה באותן ד' אמות ולא כלום דכאילו לא יצא הגט מרשות הבעל כלל דמי ואפי' ספק מגורשת לא הויא וה"ה דחה שיטת הרשב"א בדברי הרמב"ם וקצת דחיותיו הם דחיות וקצתם הם מתיישבות מתוך דברי הרשב"א וה"ה כתב שהנ"ל בדעת הרמב"ם שהוא מפרש הא דשמואל דבדין קרוב לה אתא לאיפלוגי שהוא בגיטין כדי שתשוח ותטלנו ומצד החומרא אמרו כן ועוד רצה להחמיר שמואל ואמר שלא לעשות מעשה עד שיגיע גט לידה ממש וקי"ל כרבי יוחנן ורבי יונתן לענין דינא וזהו שכתב רבינו כן בדין הקידושין פ"ד מה"א ומיהו לענין גיטין קי"ל כשמואל שאינה מגורשת ודאית אלא כדי שתשוח ותטלנו ואפ"ה הוי גט פסול עד שיגיע לידה דהא הוה עובדא וחשו לה לדשמואל ואצרכוה חליצה. וכל שהוא אינו יכול לשומרו והיא יכולה לשומרו והוא רחוק מכדי שתשוח ותטלנו הוי ספק מגורשת והטעם דשמואל פירש לה שחכמים החמירו בגט שלא לדונה בודאי מגורשת עד כדי שתשוח ותטלנו מיהו ספק מגורשת הויא דלא גרע משניהם יכולין לשומרו וזו אין יכולים שכתב שהיא ספק מגורשת ולפי שזה שכתבתי דחוק קצת יש לי לומר שאף רבינו סבור בדין קרוב לה בגט מה שכתב בקידושין אלא דבגט חוששין עד שיגיע לידה. ומ"ש היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו הוא אפי' בשניהם יכולים לשומרו ושמואל אמחצה על מחצה קאי ולא פליג כלל אדרבי יוחנן ורבי יונתן אלא דין חדש קאמר וקי"ל כוותיה וגם זה רחוק ולא נתברר לי כוונת רבינו עכ"ל. והר"ן בהזורק כתב שדברי הרמב"ם ז"ל תמוהים שהוא פוסק כשמואל ואעפ"כ אינו דוחה דברי רבי יוחנן שהרי כתב ששניהם יכולין לשומרו מגורשת ואינו מגורשת ואם הרב סובר דשמואל לא פליג אדרבי יוחנן מדינא אלא דמחומרא בעלמא אמר כדי שתשוח ותטלנו ומחמיר עוד לומר דאפי' בכה"ג אינה נשאת אלא לאחר שיגיע הגט לידה מ"מ הו"ל לכתוב דכל שהיא יכולה לשומרו שהגט פסול מדבריהם ונ"מ שאם נשאת לא תצא ובודאי שהוא כך סבור

דשמואל לא פליג אדרבי יוחנן וא"נ פליג כדרבי יוחנן נקטינן שהרי לענין קידושין הוא פוסק כמותו בפ"ד מה"א וכיון שכן למה לא כתוב דכל שהיא יכולה לשומרו והוא אינו יכול שאינו פסול אלא מדבריהם בלבד ונ"ל שהוא סובר דכיון דהא דרבי יוחנן לאו מדינא אלא מתקנתא שהרי אין קנייה תלויה בשום מקום בשמירה הילכך אע"ג דשמואל מודה לרבי יוחנן כיון דעקר לה לתקנתא דמתניתין לחומרא הדר דינא לדוכתיה דביכולה לשומרו אינה מגורשת גמורה דאורייתא ולפיכך כל שהוא מקרוב לו עד קרוב לה דהיינו כדי שתשוח ותטלנו פסק ז"ל דהו"ל ספק מגורשת ובכלל זה קרוב שיכולה לשומרו והוא אינו יכול ועדיין לפי זה היה ראוי לומר כיון דשמואל עקר לה לתקנתא דקרוב לה מגורשת ביכולה לשומרו משום חומרא דגיטין אף בקידושין הוי ראוי לומר כן שהרי לא אמרו בקידושין אלא משום לתא דגיטין ולמה פסק בקידושין דבהיא יכולה לשמור והוא אינו יכול דמקודשת ודאי אבל נראה שהוא סבור דכיון דשמואל מודה לרבי יוחנן אלא דבגיטין עקר לתקנתא דיכולה לשומרו לענין שאינה מגורשת גמורה דאורייתא בקידושין סמכינן אתקנתא קמייתא וכל שהיא יכולה לשמור מקודשת גמורה משום דלא חזינן דמיעקרא תקנתא בקידושין כלל זה נראה לי לדעת הרב עכ"ל. והדרך היותר מתיישב אצלי לדעת הרמב"ם הוא דרך הר"ן דזק ותשכח: ועל מה שהשוה הרמב"ם ר"ה לרשות שאינה של שניהם כתב ה"ה שכך הם מוקשים בדיני ממונות אבל הר"ן תמה עליו בפרק הזורק שהרי הוא ז"ל כתב בפ"ז מהלכות גזילה שאין ד' אמות קונות בר"ה אלא בסימטא ואם כן כשבאה היא תחילה בתוך ד' אמות למה כתב שהוא פסול דמשמע מדבריהם בלבד והרי כל שאינו בכדי שיעור שתשוח ותטלנו אינו אלא ספק מגורשת מטעם יכולה לשומרו ובודאי דשיעור שתשוח פחות מד' אמות הוא כדמשמע בפ' מי שהוציא והו (מת.) וכיון שכן ביתר מכדי שתשוח ואפי' תוך ד' אמות בר"ה מגורשת ואינה מגורשת וצ"ע: והר"ן פי' דרבי יוחנן ושמואל פליגי בפירושא דמתני' כפירש"י ורבי יוחנן לאו מדינא קאמר אלא מפני תקנת עגונות ואפשר ששעת הגזירה היה והיינו דא"ל שמואל לרב יהודה ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה ואי לאו דמתניתין בשעת הגזירה נשנית היכי קאמר דלא לעביד בה עובדא וכתב שאפשר לפרש ע"ד פירש"י דשמואל בר"ה ממש מוקי למתניתין וס"ל דמדינא ד' אמות אין קונות בר"ה אלא מפני תקנת עגונות התקינו שכל שהוא קרוב לה בכדי שתשוח ותטלנו שתהא מגורשת והיינו קרוב לה דתנן במתני' ומ"ה א"ל דכיון שאין ד' אמות קונות בר"ה מן הדין דלא לעביד בה עובדא ומיהו במקום שהם

קונות מן הדין מסתברא דעבדי בה עובדא ואצ"ל בחצרה שהיא זוכה לה ואשכחן לרבא דהוא בתרא דעבד עובדא ואמר דלקניה לההוא דוכתא ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח אלא שראוי לחוש לדברי ר"ח וכו' והרי"ף שכתב בהלכות עובדא דרבא נראה שלהלכה כתבו ולענין הלכה הרי"ף לא הביא בהלכות אלא הא דשמואל ובודאי דלענין דלא נעביד בה עובדא עד שיגיע הגט לידה מסקנא דשמעתין היא דהוה עובדא ואצרכוה חליצה אלא מיהו לענין פלוגתא דשמואל ורי' יוחנן לענין קרוב לה נ"ל דקי"ל כרבי יוחנן ונ"מ שכל שהיא יכולה לשומרו ואפי' ק' אמה אם נישאת לא תצא עכ"ל: ורבינו ירוחם בח"ה כתב וז"ל כתב הרמ"ה ובחצר שלה מגורשת אפי' קרוב לו וחוץ לדי' אמות שלה ובר"ה דוקא בדי' אמות שלה אבל חוץ לדי' אמות לא מיגרשא (ובחצר שאינה של שניהם לא מיגרשא) אפי' תוך די' אמות שלה פשוט בפי' די' אחין עכ"ל. ומ"ש בחצר שאינה של שניהם היינו שהיא של איש אחר דאילו אינה של שניהם ולא של איש אחר היינו סימטא והיאך כתב דלא מיגרשא תוך די' אמותיה דהא עיקר קנין די' אמות בסימטא הם כדאיתא בפ"ק דמציעא (יב:) ואע"פ שלא הזכיר הרמ"ה סימטא בהדיא אפשר דבכלל ר"ה היא ואיפשר עוד דלסימטא קרי ר"ה אבל ר"ה עצמה אין די' אמות קונות בה וצ"ע: ור"ח כתב אפילו זרק לה גט בחצרה וכו' כ"כ הערוך בשמו בערך גט ותמהו התוספות והרא"ש בפרק הזורק וגם ספר התרומה ודחו ראיותיו ודבריו וכ"כ הג"ה בפ"ד מהלכות גירושין וגם הרשב"א והר"ן תמהו עליו בפרק הזורק ומ"מ כתבו שראוי לחוש לדבריו שהם דברי קבלה: כתב הריב"ש בתשובה סימן ר"ה על מי שזרק גט לאשתו בבית הכנסת תוך די' אמותיה ולא נתנו לידה שאם נישאת לא תצא שלא נאמרו הדברים אלא דוקא להשיאה לכתחילה שאין זה אלא חומרא בעלמא כדקאמר ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה וכ"ש שבשטר המסירה כתוב שנפל על בגדיה וזו הרי הוא כמטא גיטא לידה ואע"פ שהעד לא חתם ברצונו אם לא היה כן לא היה חותם על שקר ובאמת שאם נישאת שלא ברצון דייני העיר היה ראוי להוכיח הנושא והנישאת ולייסר בסילוא דלא מבע דמא לפי שעברו והקלו בספק ערוה החמורה עכ"ל: היתה ידה קטפרס וזרקו לתוכה ונפל לארץ וכו' ג"ז שם בהזורק (דף עח:) גמרא וכן לענין קידושין מימרא דרב יהודה ושקלא וטריא בגמרא עלה וכתב הר"ן דהא לא איפשיטא לן אויר די' אמות אי קני אי לא קני היינו במקום שאינו רשותה דכיון דדי' אמות תקנתא דרבנן נינהו כי היכי דלא ליתי לאנצויי אפשר דארעא תיקון אוירא לא תיקון אבל ברשות הקנוייה לאדם פשיטא שיש לו אויר דהא שלו הוא מתהום ארעא עד רום רקיע: כתב עוד דהא

דמשמע לן דפשיטא דבתוך די אמות מגורשת ה"מ במקום שדי אמות קונות אבל בר"ה לדידן דקיי"ל שאינן קונות אלא בסימטא אינה מגורשת דהא אסבריה שמואל רביה לרב יהודה דבר"ה שאינן קונות דוקא כדי שתשוח ותטלנו מפני תקנת עגונות וכמו שכתבתי למעלה והיכי נפרוך אליביה דגמרא והא כי נפל בדי אמות דידה נפיל אלא ודאי כדאמרן עכ"ל: נתנו ביד עבדה ורגליו קשורות וכו' גם זה בהזורק (שם.) אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו הרי זה גט נעול אינו גט דהוה ליה חצר המשתמרת שלא לדעתה ופרכינן ישן ומשמרתו הרי זה גט אמאי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכ"ת ישן שאני והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות ופירש"י והלכתא בכפות. שאינו ראוי להלך בהווא קאמר רבא דהוי גט כלומר דכי קאמר רבא דיסן ומשמרתו הוי גט בכפות קאמר דתרתני בעינן כפות כדי שלא יהא חצר מהלכת וישן כדי שיהא משתמר לדעתה וכן כתבו התוספות בפ"ב דגיטין (כא.) וכ"כ הרא"ש והרשב"א והר"ן כאן בהזורק וגם הוא דעת הרמב"ם לגירסת רבינו דגריס ביה נתן הגט ביד עבדה והוא ניעור אפילו היה כפות אינו גט אבל בספרים דידן ה"ג נתן ביד עבדה והוא ניעור אם היה כפות ה"ז גט וכן גורסים הרשב"א והר"ן וה"ה וגירסתם בדברי הרמב"ם נראה עיקר דבכפות סגי דומיא דנתנו ביד עבדו שכתב בסמוך דסגי בכפות אלא שלגירסא זו יש לדקדק למה חזר וכתב ואם היה כפות הרי זה מגורשת אנתן ביד העבד והוא ישן דהא אפילו בהיה ניעור הכשיר ברישא וצ"ע ודע שעוד חילוק אחר בין דברי המפרשים לדברי הרמב"ם והוא היכא דיסן ואינו כפות דלשאר פוסקים אינו גט ולהרמב"ם פסול מדרבנן ומדאורייתא מיהא מגורשת וכבר תמה עליו הר"ן בהזורק וה"ה יישב סוגיית הגמרא לדעתו בפ"ה מה' גירושין: וכתב הרא"ש שאם היו ידיו ורגליו כפותים וקשור בחבל והיא אוחזתו משמע דלא בעינן ישן דעתה משתמר לדעתה וגם אינו מהלך וכן ראיתי כתוב בשם רצב"א ולי נראה דאפ"ה חצר המשתמרת חשיב שלא לדעתה כיון דניעור ויש לו דעת לעצמו: נתנו ביד עבדו והוא ישן וכפות וכו' בפ"ב דגיטין (דף כא.) אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו אמאי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה והלכתא בכפות ודעת הרמב"ם בפ"ה לפרש דבכפות לחוד סגי ואין כן דעת רש"י והתוספות והרא"ש והרשב"א והר"ן אלא דיסן נמי בעינן כי היכי דתיהוי משתמרת לדעתה והא דלא מדכרינן הכא ישן כלל משום דלא אקשינן אלא ממהלכת אבל אה"נ דבעינן נמי ישן דהא שמעתתא דרבא הוא בהזורק בהדיא: וכתב עוד הרמב"ם בפ"ה שאם

אינו כפות וניעור אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה משמע דס"ל שאם נטלתו מן העבד מגורשת וכתבו ה"ה והר"ן שהרשב"א מסתפק אם צריך שיטלנו הבעל ויתננו לה דכשנטלתו היא דילמא הוה ליה כטלי גיטך מעל גבי קרקע : כבר כתבתי בסמוך גבי נתן ביד עבדה דס"ל להרמב"ם דישן בלא כפות לא מפסיל אלא מדרבנן וה"ה בנתן ביד עבדו : ומ"ש וכן אם נתנו בחצרו וכו' של כל אדם והאחר נתן לה החצר או שקנאתו ממנה אינה מגורשת גם זה בפ"ב דגיטין (שם) אמר רבא כתב לה גט ונתנו בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו וצריכא דאי אשמועינן עבד ה"א דוקא עבד אבל חצר ליגזר משום חצרה הבאה לאחר מכאן ופירש"י חצרה הבאה לאחר מכאן. כגון נתן גט בחצר חבירו והלך בעל החצר ומכר לה החצר או נתנו לה במתנה והא ודאי אינה מגורשת דמאן מגרש לה כשנתן הבעל הגט בחצר לא שלה היתה דתיקני לה חצרה וכי אתא האי חצר לידה לאו מכח הבעל אתא לה דליהוי נותן החצר והגט ביחד : ולענין אם צריכה לעמוד בצד החצר בעת נתינת הגט נתבאר בתחילת סימן זה :

סימן קמ - דין שליח להולכה וקבלה והובאה

האיש עושה שליח להוליך גט וכו' ואינו גט עד שיגיע לידה לפיכך יכול לחזור בו וכו' משנה בריש פרק התקבל (דף סב :) : ומ"ש וכל דין האיש עם האשה בענין נתינת הגט וכו' כ"כ בהרמב"ם פ"ז ופשוט הוא : כתב בעל העיטור אמר לשליח הולך גט זה לאשתי ובפני עדים ואם יאבד תכתוב גט אחר עד שיבא הגט לידה לית ליה רשותא למימר לספרא למיכתביה דמילי לא ממסרי לשליח ואם כתב הוא בעצמו ונתנו לה בפני עדים כשר ותינשא בו לכתחילה דעידי מסירה כרתי בדיעבד ע"כ כך הוא הנוסחא האמיתי ובסיפרי רבינו יש חסרון הניכר בקצתם ודברים אלו כתבם בעל העיטור במאמר שביעי ודבריו אינם ענין לסימן זה אלא גבי דין אומר אמרו לסופר ויכתוב או גבי דין עידי מסירה כרתי אלא משום דתחילת דבריו מיירי באומר לשליח הולך גט זה כתבו רבינו כאן : האשה עושה שליח לקבלה והיא מגורשת בקבלתו מיד וכו' פשוט במשנה פ' התקבל (דף סו) : ובהא מספקא לן אם דינו כדין האשה לכל דבר וכולי לא ידענא

מהיכא הוה סלקא דעתך לפלוגי בינייהו: ובין א"ל תתקבל לי גיטי או טול לי וכו' בפ' התקבל (סג:) ת"ר טול לי שא לי יהא לי בידך כולם לשון קבלה הן ה"ג רש"י וכ"כ רבינו ירוחם בח"ג וכן גורס הרב המגיד בפ"ו אבל הר"י והרא"ש ל"ג שא לי וגם הרמב"ם בפ"ו לא הזכירו וגם בדברי רבינו לא הוזכר ואיפשר דבכלל טול לו הואי ובמקום יהא לי בידך כתב רבינו ירוחם ח"ג קח לי בידך והכל אחד: וכתב ה"ה רפ"ו וז"ל וכתבו מקצת מפרשים דדוקא שאמרה לי אבל אם לא אמרה לי אלא טול גיטי שא גיטי יהא גיטי בידך אינו מספיק לקבלה ומיהו התקבל גיטי משמע דמהני כך כתבו הרשב"א והרמב"ן ז"ל: ויכולה גם כן לעשות שליח להובאה וכו' בפרק התקבל (ד' סה.) הוזכר כמה פעמים האשה שאמרה הבא לי גיטי ומפרש שם במשנה שאינו גט עד שיגיע גט לידה וכ"כ הרמב"ם בפרק ו' שהאשה יכולה לעשות שליח להובאה וכתב הרב המגיד שכן כתב בה"ג וכן דעת הרשב"א והרמב"ן וי"מ הבא לי גיטי התראה עם בעלי והוא יעשה אותך שליח להולכה ותביא לי גיטי ונ"ל להביא ראייה לדעת רבינו ממה שאמרו במשנה הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לו ממקום אחר כשר וכו' וכתב הר"ן בריש התקבל שר"ח כתב שאין האשה עושה שליח להולכה (והרמב"ם כתב שהאשה יכולה לעשות שליח להולכה) וכן דעת הרמב"ן ותימא הוא שאם אמרה האשה לשליח שיביא לה גיטה מיד בעלה והלך אצל הבעל ואמר לה הבעל הוליכהו לה בכה"ג ודאי מהני שהרי הבעל עשאו שליח אבל אם א"ל הבעל שאינו רוצה שיהא שלוחו כלל היכי מיגרשא דהא איהי לא קבלה הגט לא מיד הבעל ולא מיד שלוחו ולי אפשר דכיון דשלוחו של אדם כמותו והרי היא כאילו היא קיבלתו אלא שהוא מתנה שאינה רוצה שתתגרש אלא כשיגיע גט לידה ומתניתין דפירקין דייקא לי הכי דאשה עושה שליח להולכה דתנן הבא לי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר וכו' וה"ר שלמה בר"ש בן צמח ז"ל כתב בתשובה ז"ל ומה שמנתה האשה שליח קבלה יפה כוונה לסמוך על אשלי רברבי כגון הרמב"ם והרמב"ן והרא"ש ז"ל בפרק התקבל מכללם וזה אפי' בשליח הובאה כלומר שמנתה האשה להביא לה גט מיד בעלה וכ"ש בשליח קבלה שמשניות מפורשות שהאשה עושה שליח לקבל גיטה מיד בעלה ואף בענין שליח הובאה סברא הוא להכשירו לפי שזה השליח הולך אצל הבעל ואם אין הבעל חפץ לתת לו גט להוליכו לה אין כאן שליחות ולא הועיל לו כלום מינוי השליח ואם הבעל רצה ונתן גט להוליכו לה הרי נעשה שלוחו אע"פ שמסרו לו סתם ולא א"ל שיהא שלוחו וכן כתבו גאון ז"ל והבעל העיטור בשליחות הגט ואיפשר שלזה כיון הרמב"ן ז"ל שכתב בסוף חידושי גיטין שדברי הרמב"ם

המכשיר בין בשליח קבלה בין בשליח הובאה שדבריו נראין מהטעם שכתוב בענין שליח הובאה לפי שאין שם ראייה מהלכה ברורה אלא מסברא ישרה עכ"ל: וז"ל הרמב"ן אחר סיום חידושי מסכת גיטין ר"ח ור"ש סבורים שאין האשה עושה שליח להביא אלא לקבל וכן נראה מפירושיהם בפרק האומנים (עו.) וה"ר משה הספרדי ז"ל כתב שהאשה עושה שליח בין בקבלה בין בהבאה ואין בידי להכריע אלא שדבריו נראין בטעם וכן עיקר הסוגיא מוכיח כפשטה ובה"ג כך אמרו באשה ומשווא נמי שליח להולכה עכ"ל: אבל האיש אינו יכול לעשות שליח קבלה שם בפרק האומר (דף סב) התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור ופירש"י רצה הבעל לחזור יחזור דגט חוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא מדעתו לעשות לו שליח לחובתו: ואפילו אם היתה קטטה ביניהם ואמרו לאחר זכי בגט זה וכו' בס"פ האשה שלום (דף קיח:) א"ל רבינא לרבא המזכה גט לאשתו במקום קטטה מהו כיון דאית לה קטטה בהדיה זכות הוא לה או דילמא נייחא דגופה עדיף ת"ש דאמר ריש לקיש טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו ומשמע דפשיט ליה דאינו יכול לזכות דנייחא דגוף עדיף ואם זיכה אינה מגורשת כלל וכן כתוב בנימוקי יוסף בשם הרשב"א דאפי' אשת מוכה שחין או שהיתה קטטה בינו לבינה ותבעה להתגרש אין חוששין לה כלל אלא חולצת או מתייבמת וכן מוכח בגמרא דבני מערבא אבל הר"ן כתב בפרק התקבל דבמזכה במקום קטטה איבעיא ולא איפשיטא איפשר שהוא מפרש דכי אמרינן ת"ש דאמר ריש לקיש טב למיתב טן דו היינו לומר דאע"ג דאית לה קטטה אכתי מספקא לן דילמא חוב הוא לה משום דטב למיתב טן דו והילכך אם זיכה לה חולצת ולא מתייבמת וכתב רבי' בסמוך שדעת בעל העיטור שאם היתה רוצה להתגרש וזיכה הבעל לשליח שהוא מגורשת ושלא כדברי הירושלמי: עשאתו שליח לקבלה וכולי משנה בפרק התקבל (דף סב:) האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה לחזור לא יחזור לפיכך אם אמר הבעל אי איפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור ובגמרא (דף סג) ת"ר התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי כלומר אמר השליח לבעל אשתך אמרה התקבל וכן היה האמת שאמרה לו התקבל אמר לו הן והוא אומר הולך ותן לה זכי לה והתקבל לה רצה לחזור לא יחזור רבי נתן אומר הולך ותן לה רצה לחזור יחזור זכי לה והתקבל לה רצה לחזור לא יחזור ופירש"י הולך ותן לה וכולי. אחד מכל הלשונות הללו אמר לו ר' אומר בכולן רצה לחזור לא יחזור אבל אם אמר אי איפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור אמרינן תו בגמרא איתמר התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי (והוא

אומר הולך ותן לה) אמר רבי אבא בר רב הונא אמר רב נעשה שלוחו
ושלוחה וחולצת ופירש"י ואם מת ולא הגיע לידה הגט ומפרש"י טעמא
משום דמספקא לן אי הולך כזכי דמי אי לאו כזכי דמי וכתבו הרי"ף
והרא"ש והלכה כרבי נתן דאמר הולך לאו כזכי דמי דגרסינן בהשולח
(לב.) אמר אביי נקטינן שליח מתנה כשליח הגט למאי נ"מ להולך לאו
כזכי וכן פסק הרמב"ם בפרק ו' וכתב דהוא הדין אם אמר ליה הולך ותן
עקר שליחות הקבלה וכתב הרב המגיד שכן כתב הרמב"ן וכן הוא דעתו
וגם הרי"ן כתב לדעת הרי"ף כיון דקיימא לן כרבי נתן בהולך ובתן נמי
קיי"ל כותיה ואע"ג דאמרינן בפ"א (יא:) גבי עבד כל האומר תנו כאומר
זכו דמי היינו טעמא משום דכיון דהרבה פעמים נותן דמי עצמו ויוצא
הו"ל כחוב אבל בגיטי נשים ומתנה תן לאו כזכי אבל הרי"ן כתב שיש
פוסקים כרב דאמר חולצת ואביי נמי ה"ק שליח מתנה הרי הוא כשליח
הגט כלומר דמספקא לן ומספיקא במתנה לאו כזכי ובגט חולצת והוא
ז"ל כתב שאין שיטה זו מחוורת ומ"מ דעתו נוטה לומר דמספקא לן כרב
וההיא דאביי איכא למידחי דה"ק שליח מתנה יכול משלח לחזור בו
כשליח הגט שלא עשאתו האשה שליח משום דהולך לאו כזכי ואה"נ
דבגט אפילו הוי כזכי כל שלא עשאתו האשה שליח קבלה יכול הבעל
לחזור בו קאמר אביי דמתנה נמי הכי דינה דהולך לאו כזכי וכ"כ הרב
המגיד בפ"ו שהרשב"א וקצת מפרשים סוברים כרב דמספקא ליה ורבינו
ירוחם כתב שכן דעת התוס'. כתב הריב"ש בתשובה סימן תע"ב דברים
פשוטים אני רואה כאן שאף על פי שעשאתו שליח לקבלה בפני הבעל הנה
כשמסר הבעל ליד השליח ואמר ליה הולך גט זה לאשתי ותהא ידך כידי
ופיך כפי הנה עשאו שליח הולכה ולא רצה שיקבלנו בתורת שליח קבלה
ואע"ג דחש לה הרשב"א לדרב דאמר חולצת ולא מתייבמת בנדון זה
ליכא לספוקי כלל דכיון שהוסיף ואמר לשליח ותהא ידך כידי ופיך כפי
ע"כ שליח להולכה עשאו שהרי כל זמן שהגט ביד השליח הרי הוא כאילו
הוא ביד הבעל שכך א"ל שתהא ידו כידי ואם כן הרי הוא כאילו א"ל
בפירוש אי איפשי שתקבל לה ועוד שהעדים אומרים מסר לשלוחו וכך
אמר לשלוחו ומה שאמר השליח שהיה בדעתו בשעת קבלתו שתהיה
מגורשת מיד אין הדבר תלוי בו אלא בשליחות הבעל הדבר תלוי ואיברא
שאם היה לנו הוכחה שהשליח לא נתכוון להיות שליח הולכה כי אם
שליח קבלה שאז היה הדין שאינה מגורשת כלל ואפילו הגיע גט לידה
דומיא דהבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך כמו
שאמרה משום דעקריה לשליחותיה אלא שבנדון זה אין לומר כן שהרי
אין כאן הוכחה כלל שלא קבל שליחותו של בעל שהרי קבל הגט מידו על

פי הדברים ההם שא"ל ואם מפני שאומר שבלבו היה כן הו"ל דברים שבלב ואינם דברים ואפי' להחמיר ועוד דשאני התם שתלוי דיבורו בדיבורה אבל אם היה אומר הולך ותן לה ולא היה תולה דיבורו בדיבורה כשהגיע גט לידה מגורשת כ"ש בנדון זה שהוא שליח גמור להולכה וכשהגיע לידה מגורשת גמורה וקודם לכן אינה מגורשת כלל ואפי' ריח גט אין בו ואם מת הבעל קודם שהגיע גט לידה או חולצת או מתייבמת: ואסיקנא בגמרא דלרבי נתן אם א"ל הולך הוי כאומר זכי ולא ידעתי למה השמיטו רבינו כי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ז"ל כתבוהו: ב"ה ואח"כ מצאתי בספר מדוייק מספרי רבינו בלשון הזה אבל אם א"ל הילך גט זה או התקבל והוא עשאתו שליח לקבלה נתגרשת מיד בקבלתו): ומדברי בעל העיטור יראה דהיכא דא"ל זכי לה והיא רצתה בו שנתגרשת וכו' וטעמו דלא אמרינן חוב הוא לה אלא כשלא גילתה דעתה אבל כל שגילתה דעתה שרוצה להתגרש זכות הוא לה וזכין לה שלא בפניה ודעת רבינו כדאמרינן בירושלמי שאפילו צווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה כלומר ואע"פ שבדקנוה עכשיו ואמר רוצה אני אכתי איכא למיחש שמא בשעת קבלת השליח הגט לא היתה רוצה מיהו היכא שבאו עדים שהיתה צווחת להתגרש בשעה פלוני והגט זיכה בו הבעל לאחר באותה שעה ממש איפשר שהיא מגורשת: לא עשאתו שליח לקבלה והבעל אומר התקבל לה וכולי בפרק התקבל משנה וגמרא (שם): עשאתו שליח להביא לה גיטה ובא לבעל ואמר אשתך עשאתני שליח לקבלה וכו' שם בפרק התקבל (דף סב:): איתמר הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אמר הילך כמו שאמרה א"ר נחמן אמר רבה בר אבון אמר רב אפילו הגיע הגט לידה אינה מגורשת ופירש רב אשי טעמא משום דעקריה שליח לשליחותיה לגמרי דאמר שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא: ודוקא שאמר ליה הילך כמו שאמרה אבל אם אמר ליה הולך או זכי לה וכו' בפרק ו' מהלכות גירושין כתב הרב המגיד שכן דעת הרמב"ם ושכן מבואר בגמרא: ואם א"ל התקבל ולא אמר כמו שאמרה כתב ה"ה בפ"ו שבעל העיטור כתב דמכי מטא גיטה לידה איגרשה דשליח הולכה שווייה ואיהו נמי כשפשט ידו וקבלו ע"ד מה שא"ל הבעל קבלו התקבל שא"ל הבעל התקבל והולך קאמר והרשב"א נחלק עליו ודקדק מן הסוגיא דאפי' א"ל התקבל לה ולא א"ל כמו שאמרה אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת וכ"כ גם כן הרי"ן בריש התקבל: עשאתו שליח לקבלה ובא לבעל ואמר אשתך עשאתני שליח להובאה וכולי אהא שכתבתי דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבון אמר רב אפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת דייקנן בסמוך בגמרא ש"מ אדיבורא דידיה קא סמיך דאי אדיבורא דידיה מכי

מטא גיטא לידה מיהא תיגרש כלומר ותיפשוט מאי דאיבעיא לן בהאומנים בכה"ג אי אמרינן דסמיך אדיבורא דשליח או אדיבורא דמשלח אמר רב אשי הכי השתא בשלמא אי איתמר איפכא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הילך כמו שאמרה אמר ר"נ כיון שהגיע גט לידו מגורשת אלמא אדיבורא דידה קא סמיך א"נ לידה אדיבורא דידה קא סמיך אלא הכא משום דעקריה שליח לשליחותיה לגמרי הוא וכו' ומאחר דתלי רב אשי טעמא דעקריה שליח לשליחותיה ממילא משמע דבהתקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הילך כמו שאמרה דלא עקר לשליחותיה לגמרי דכיון שהגיע גט לידה מגורשת ממ"נ אי אדיבורא דידה קא סמיך מכי מטא ליד שליח איגרשא לה ואי אדיבורא דידה סמיך כי מטא לידה מיהא נתגרשה וכן פסקו הר"י והרא"ש וכ"כ הרמב"ם בפרק ו' וכתב הרב המגיד שכן פסק בה"ג וכן פסקו מן האחרונים ז"ל: ומ"מ היכא דלא מטא גיטא לידה כיון דבעיא דהאומנין לא איפשיטא מספקא לן אי אדיבורא דידה סמיך ואינו גט או דילמא אדיבורא דידה סמיך ומגורשת בקבלתו והלכך ספיקא הוי ואם מת בעל חולצת ולא מתייבמת כן כתב הר"ן בריש פרק התקבל ורבינו ירוחם בח"ג וזהו דעת רבינו שכתב ואם נשרף הגט או אבד קודם שהגיע לידה הרי זו ספק מגורשת: ואם אמרה לו התקבל לי גיטי והוא אומר לבעל אשתך אמרה הבא לי גיטי והבעל א"ל התקבל ולא אמר כמו שאמרה כתב הר"ן בריש פרק התקבל דגם בזו כשהגיע גט לידה מגורשת דהתקבל והולך קאמר: כתב הריב"ש בתשובה סימן שכ"ט שנשאל על ראובן שליח קבלה שיבא אצל הבעל וא"ל אשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא כתב לו שטר הולכה ונתנו בידו וחזר ונתן לו שטר קבלה והשיב דברים סתומים אני רואה כאן שאם הבעל בשטר האחרון היה דעתו שיהיה שליח לקבלה למה לו לעשות שטר שליחות והלא שליח קבלה אין על הבעל לעשותו והו"ל לומר לשליח בשעת נתינת הגט התקבל גט זה לאשתי ומיד שהגיע ליד השליח הרי היא מגורשת בכח שליחות האשה ולא בכח שליחות הבעל אם היה דעתו בשטר קבלה לומר התקבל והולך למה לו לכתוב שני שטרי שליחות הולכה ומ"מ אני נוטה שהכל תלוי בשעת נתינת הגט ליד השליח שאם בשעה שנתן הבעל להשליח שטר שליחות הולכה הראשון מסר לו הגט הרי נתבטלה שליחות הקבלה שעשאתה האשה וכשחזר ונתן לה שטר שליחות קבלה אם היתה כוונתו שתגרש מעתה צריך שיטלנו מן השליח ויחזור ויתננו לו והנה כבר נתבטל שליחות ההולכה וגם שליחות קבלה שעשתה האשה נתבטל מכיון שמסר הגט הבעל ליד השליח בתורת הולכה ואם כן אפ"י הגיע גט לידה

אינה מגורשת שכיון שנתבטל שליחות האשה לקבלה וגם שליחות הבעל להולכה מעתה אין שליחות הבעל לקבלה כלום ואף אם רמז הבעל מחמת שליחות האשה לקבלה שהרי מכיון שקבל השליח הגט מיד הבעל להולכה נתבטל שליחות האשה לקבלה כי האשה היה דעתה בשליח שיקבלנו השליח במסירה הראשונה בתורת שליחות קבלה והיה צריך שתעשה האשה שליחות קבלה מחדש אבל אם בשעה שמסר הבעל שטר שליחות הולכה עדיין לא מסר הגט בידו הרי לא נתבטל שליחות האשה לקבלה שאין ביד הבעל לבטל שליחותה אלא שאינה מתגרשת אלא על פי דיבורו שבשעת נתינת הגט אבל שלא בשעת נתינת הגט אין שליחות האשה מתבטל מפני דיבורו של בעל וגם מפני רצון השליחות להיות שליח הולכה לא נתבטל שליחות הקבלה דאי הוי שליח להולכה כ"ש דהוי שליח לקבלה דהא א"א להולכה בלא קבלה וא"כ כשחזר הבעל ועשה שליחות קבלה על דרך שליחות האשה לקבלה עשאו ומכי מטא גיטא לידיה דשליח הויא מגורשת דכיון שהוא יודע שהיא עשאתו שליח לקבלה ולא נתבטל שליחותה א"כ כשאמר התקבל ע"ד שליחות לקבלה אמר עכ"ל: כתב רבינו בסוף סימן קמ"ה ש"מ שנתן גט ליד אחד וא"ל זכה בגט זה לאשתי כדי שלא תפול לפני יבם ומת קודם שהגיע לידה הוי ספק מגורשת וחולצת ולא מתייבמת עכ"ל וטעמו משום דבפרק האשה שלום (ק"ח:) איבעיא לה דין זה ולא איפשיטא ומיהו לענין מומר שאמר זכה בגט לאשתי ומת קודם שהגיע גט לידה כתב רבינו ירוחם בח"ג שגדולי האחרונים כתבו דמגורשת דודאי זכות הוא לה וכ"כ בתשובת ה"ר יהודה בן מורי הרא"ש ז"ל דודאי סניא לה כדאמרינן גבי עבד דאין יכול לחזור בו אע"ג דחוזר באשה עכ"ל וכן כתב בהגהות מרדכי דמסכת גיטין וז"ל השיב הר"י מלונדרוש היכא שאנו יודעים בודאי דזכות הוא לאשה שיוכל אדם אחר לקבל גיטה בלא דעתה ומעשה בימי רש"י על אשת מומר שנתרצה לתת גיטה והורה רש"י לאחר לקבל הגט שלא מדעתה עכ"ל ובספר אגודה כתוב פעם אחת אמרתי למומר לזכות גט לאשתו שהיתה במקום רחוק וא"ל אשר יפה עשיתי עכ"ל אלא שמהר"ק כתב בשורש קמ"א שאיפשר לפרש דברי ספר אגודה משום שהיה ירא פן היה המומר מתחרט ומבטל הגט טרם יגיע ליד האשה ומשום כך אמר ליה לזכות לה על ידי אחר והודו לו רבותיו אבל לא להתירה בגט זה עד שיגיע לידה דסבירא ליה למהר"ק דכי איבעיא לן בפרק האשה שלום מהו לזכות גט לאשה במקום יבם ובמקום קטטה לדעת הרי"ף לענין אם יוכל הבעל לחזור הם אבל לא להתירה בגט זה עד שיגיע לידה ובסימן קמ"ה ב"ה אכתוב נגד דבריו ובתרומת הדשן סימן רל"ז כתב כמה תשובות וכמה

דקדוקים מהם להקל ולומר שתגרוש מיד בקבלתו של זה ומהם להחמיר ולומר דלא מהני זיכוי זה אלא לענין שלא יוכל לחזור אבל לעולם אינה מתגרשת עד שיגיע הגט לידה ובסוף דבריו העלה שנראה שאם אשת המומר בקשה מכמה בני אדם מי שיוכל לפתות את המומר או לשחדו שיתן לה גט זה עושה לה טובה ורצון ואח"כ אירע שאחד מאותם ששמעו בקשת האשה נזדמן אל המומר ופתה אותו לתת גט לאשתו כה"ג מצינו למיסמך אהנהו גאונים דסבורים דדי בקבלה לחוד דהא חזינן הכא דודאי זכות הוא לה להתגרש וכעין זה כתב אשיר"י בפ"ק דקידושין לענין קידושין ואע"ג דגרסינן בירושלמי דאפי' בצווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה כלומר ואף על פי שגם עכשיו כשאומרים לה שגירשה שמחה בדבר אכתי איכא למיחש שמא בשעת נתינת הגט חזרה איכא למימר דשאני הכא דכיון דמומר הוא מסתמא לא חזרה בה אי נמי ההיא דירושלמי בצווחת להתגרש ומיהו אינה ממנה שליח כלל אבל זאת שבקשה מבני אדם לפתותו לגרשה הו"ל כאילו אמרה כל השומע דברי יפתה אותו שיגרשני וכאילו מינתה אותם שלוחים לקבל לה גיטה דמיא כנ"ל עכ"ל ומ"מ בסוף דבריו כתב שצ"ע בא"ז. והר"ן בתשובה סימן מ"ג כתב שהר"פ הכהן כתב כלשון הזה יש טעם אחר בזה הגט שאינו יכול לבטלו שכתב בשטר השליחות זכה בגט זה לאשתי והוליכהו לה ואם זכות הוא אינו יכול לחזור ולבטלו שכבר זכתה בו ואע"פ שנאמר שלא נתגרשה עד דמטי גיטא לידה מ"מ יועיל לגבי שלא יוכל לחזור כדאמרינן גבי עבד דזכות הוא לו ואם רצה האדון לחזור לא יחזור נהי דעד דמטי לידה לא משתחרר לדעת רש"י ואף ע"ג דאיבעיא לן המזכה גט לאשתו במקום קטטה מהו ומסקינן אפי' הכי חוב הוא לה דטב למיתב טן דו מ"מ כבר כתבו הראשונים דהיכא דידוע לכל שהוא זכות כגון בגט דמומר דזכות הוא דבהא לא שייך למימר טב למיתב טן דו שהכל יודעים שלא תרצה לחזור עמו וטוב לה המות ממנו ודאי זכות הוא לה וזכין לה שלא בפניה וכן יש לנו לומר בנדון זה שאנו יודעים ששאלה הגט כמה פעמים ואנו רואים שמחשיבתו לזכות מצי למזכי שליח בשבילה כשיאמר לה הבעל זכי בגט עכ"ד והר"ן חלק עליו וכתב דכיון דאסיקנא בגמרא דאפי' במקום קטטה חוב הוא לה סתמא אמרינן ואפי' תובעת להתגרש והכי איתא בהדיא בירושלמי פרק התקבל וכ"כ בחידושי הרשב"א מפורש שאפילו אשת מוכה שחין או שהיתה קטטה בינו לבינה ותובעת להתגרש אין חוששין לה כלל אלא חולצת או מתייבמת עכ"ל: ולענין שכיב מרע שיש לו אח מומר וזיכה גט לאשתו כדי שלא תפול לפני המומר איפשר לצרף סברת המתירים לזכות לה מבעל מומר משום דזכות הוא עם סברת

המתירים יבמה שנפלה לפני מומר: ושמעתי שחתנו של מה"ר שמואל נגריש ז"ל נטה למות ולא היה לו זרע והיו לו אחים מומרים בפורטוגאל ואשתו היתה בדרך רחוקה והורה מורי הרב הגדול הריב"ר נר"ו לזכות לה ע"י אחר והתירה לשוק ויש לדקדק אי איגלאי מילתא דבשעת זיכוי הגט כבר שבו בתשובה מה היה אמר בה הרי"ב מי אמרינן כיון דשבו חוב הוא לה או דילמא כיון שבאותה שעה לא נודע לה ששבו דעתה היה לה להתגרש וזכות הוא לה וזה נראה יותר ומתוך הוראה זו שמעינן שאע"פ שהמיר באונס כל שמוצא שעת הכושר ולא נמלט מומר מיקרי גם לענין גט דהא בני פורטוגאל הכי הוו וקצת משמע כן מדברי תרומת הדשן שכתב שאין לחלק בין מומר שהמיר בלא שום אונס להמיר מחמת שהמנאפים פיתוהו: אבל אם המיר באונס ולא מצא שעת הכושר להמלט איכא לספוקי אם נאמר שאינו זכות לה דהיום או למחר ימצא שעת הכושר ויצא מבין העכו"ם או דילמא זכות הוא לה דדילמא לא ימצא שעת הכושר לעולם או שמא יטמע בין העכו"ם ועיין בתשובת ריב"ש ואעתיקם פה. אחר זמן באה לידי תשובת מהרי"ל סימן ק"ה והביא בה דברי ספר אגודה ואח"כ כתב כלשון הזה עדיין לבי נוקפי לחלק דפעמים יש ממירים אגב שטות והסתת מנאפת לזאת מתפתים וכשימצאו מקום לחזור ודאי יחזרו דזימנין דרחמו ליה וחוב הוא כי חפצים לצפות אחריהם כמה שנים כי ההיא דיבם קטן דמסיק אבי"ה דרפיא בידיה פרק האשה שלום ושמא עובדא דאגודה ורש"י שהמירו בלי שום אונס ועבדי להכעיס או פקרי טובא דניכר מחשבתם מתוך מעשיהם שכופרים בלב ואין סופם לשוב ואי בכה"ג הוי עובדא דמר נראה דבר פשוט דיש לסמוך אהני רבוותא וכדאי הם דבריהם לסמוך עליהם ואפילו שלא בשעת הדחק כ"ש משום עיגונא אלא דלא בעינא שתסמוך עלי לחוד אלא א"כ שיסכימו אחד או ב' מרבתינו בעלי הוראה שוב מצאתי תשובת מהר"ם דלא כוותיה וז"ל אשה שהמיר בעלה מותר לכל אדם לקבל גיטה שלא מדעתה דאנן סהדי דזכות הוא לה לפי דברי הגאונים דפטרו אשה יבמה שנפלה לפני יבם מומר בלא חליצה משום דאדעתא דהכי לא נתקדשה וכו' אבל רש"י שחולק על הגאונים דכתב שצריכה חליצה א"כ ע"כ צ"ל דגם בזה שייך לומר טן דו וכולי אינו יכול לקבל גיטה דשמא אינה זכות לה וכן נוהגים עכ"ל מהר"ם: כתוב בתרומת הדשן סי' רל"ז שמי שהמירה אשתו ורוצה לישא אחרת מזכה לה גט ע"י אחר משום חשש תקנת ר"ג ואם תחזור בתשובה לאחר זמן מגורשת היתה בקבלה זו ונראה לפי שדעתו שכן הוא המנהג וכתב גם בשם א"ז דבאשה הנאסרת על בעלה יזכה גט והרי היא מגורשת בקבלתו של זה מיד והיינו ע"כ

מטעם זכין לאדם שלא בפניו כדמשמע התם ומהרי"ק בשורש קמ"א כתב דלדעת רש"י והתוס' ודאי מתגרשת בקבלתו של זה אבל לדעת הרי"ף אינה מתגרשת עד שיגיע גט לידה ויתבארו דבריו סימן קמ"ה בס"ד: מומר המגרש את אשתו כתוב בתרומת הדשן סי' רל"ז דמצא כתוב ע"ש אחד מהגדולים שהיה חושש שמא יבטל הגט וה"נ משמע בתשובה קדמוניות וכתב הוא ז"ל תקנה לצאת בה ידי כל החששות הטוב שנוכל והוא שהיה אומר למומר צריך אתה לתת הגט על ב' דרכים הראשון עיקר והשני לרווחא דמילתא וככה תעשה תמסור הגט ליד פלוני שיקבלו ויזכה בו לאשתך ומתגרשת בו מיד בקבלתו של זה ואולי יש קצת גמגום בדבר אם תועיל קבלה ולכך תחזור ותקח הגט ותמסרנה ליד השליח להולכה ובדרך זה מתוקנים כמעט כל הספיקות דממ"נ אם יש בקבלה די כמו שסוברים הרבה גאונים תו לא צריכי למידי אפי' אם אינו די מ"מ המומר אסח דעתיה מלבטל השליחות כי יאמר שנסמוך על הקבלה לחוד בשעת הדחק ומיהו למיעבד איפכא שימסור להולכה בתחילה ואח"כ בקבלה ודאי לא ש"ד שאם אין הקבלה כלום גם ההולכה לא היתה כלום בדרך זה שהרי בטל לפנינו את השליחות במסירתו לקבלה וק"ל עכ"ל: ב"ה וכן ראוי לנהוג:

סימן קמא - דין השליחות והחזרה ממנו

האשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד שליח הבעל בד"א שעשה שליח אחר לקבלו ממנו וכו' בפי' התקבל (סג:) אמר רב אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שלוחו של בעלה ור' חנינא אמר אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שלוחו של בעלה וכתב הרי"ף דאיכא מאן דפסק כרב ואיכא מאן דפסק כרבי חנינא והוא ז"ל הסכים לדברי מי שפסק כרבי חנינא וזה דעת רבינו האי ז"ל וכן דעת הרא"ש וכתב הרשב"א שכן דעת ר"ח וכן הסכים גם הוא וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מהלכות גירושין וכתב ה"ה שכן עיקר אבל בעל הלכות ורבינו שמואל בן חפני כתב הרשב"א שפסקו כרב וזה דעת בעל התרומה וכ"כ בקונדריסים בשם ר"ת וגם הר"ן כתב חיישי' לדרב אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה ואם עשאתי חולצת ולא מתייבמת ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם

והרא"ש מסכימים להכשיר ונלוו אליהם עוד רבינו האי והרשב"א וה"ה הכי נקיטינן. ומיהו היכא דאיפשר ראוי לחוש לדברי הנוטים לסברת רב מפני חומר אשת איש: וכתב הריב"ש בסי' נ"ה אי זה טוב יותר אם למנות אשה שליח שיקבל גיטה מיד שליח בעלה ולסמוך על הפוסקים כרבי חנינא או שישלחנו לה שליח הבעל על ידי עכו"ם כמו שכתב רבינו בסימן זה בשם הרא"ש שנהגו באשכנז ובצרפת והשיב שיותר ראוי לסמוך על הפוסקים כר' חנינא וכ"ש אם בשטר השליחות מזכיר שיתן הגט לידה או ליד שלוחה שכן נהגו בכל שטרי שליחות ולמאן דאית ליה טעם האיסור משום בזיון דבעל הכא איהו לא קפיד שהרי מזכירין שהיה לו כח מן הבעל במינוי שליח זה ואע"פ ששטר השליחות אינו מקויים כיון דקיום שטרות דרבנן פסקינן לקולא עכ"ל עיין בתשובת הרשב"א שאכתוב בסימן זה בסוף: אבל אם אמרה לשליח הבעל לפני עדים תהיה גם שלוחי לקבלה ה"ז ספק מגורשת וכולי שם בפרק התקבל ההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו אשכחה דקא ליישא א"ל הא גיטיך א"ל ליהוי בידך ופירש"י ותהיה אתה שליח לקבלה אמר רב נחמן אם איתא לדרבי חנינא עבידנא בה עובדא א"ל רבא ואם איתא לדרבי חנינא עבדת בה עובדא והא לא חזרה שליחות אצל הבעל ופירש"י שליח שחזר ונעשה שליח למי שנשתלח לא ניתק משליחות הראשון עד שלא היה שהות לחזור אצל שלוחו ולומר לו עשיתי שליחותך ושליחות שאינה ראויה לחזור ולהגיד אינה שליחות ואסיקנא דספיקא הויא וחולצת ולא מתייבמת וכתב הר"ן אמר ליהוי פקדון בידך זו היא גירסת הרי"ף אבל בנוסחאות בגמרא כתוב א"ל ליהוי בידך כלומר ותהא את שלוחי לקבלה ובודאי דבהך נוסחא לי גרסי אבל אמרה ליהוי בידך בלא לי לא מהני דלא משמע דאיהי עבדא ליה שליח קבלה והכי מוכח בירושלמי ובתוספתא וכן משמע במתני' וברייטא וליהוי פקדון בידך שגורס הרי"ף כיהא לי בידך דמי דבעלה לאו לפקדון יהביה ניהליה וכ"כ הרשב"א וכתב שזה גם כן דעת הרמב"ן וכן יראה מדברי הרמב"ם שכתב בפרק ו' הבעל ששלח גט לאשתו וכולי אמרה לו בפני עדים יהיה גט זה פקדון אצלך או שא"ל הרי את שליח לקבלו לי הרי דביהא פקדון לא כתב לי ובהרי אתה שליח לקבלו כתב לי וכ"ש באומרת יהא בידך שצריכה לומר לי ומ"מ במה שכתב לי בהרי אתה שליח לקבלו נראה שחלוקים עליו הרמב"ן והרשב"א שכתב הרשב"א עוד ומיהו התקבל סתם כתב הרמב"ן דנראה דמשמע לי ולא בעי לי ודבר פשוט שאמירה זו צריכה להיות בפני עדים וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל: נערה המאורסה אע"פ שמתגרשת בקבלת גיטה שנערה המאורסה מתגרשת בקבלת גיטה לידה או ליד אביה מבואר

במשנה פרק התקבל (דף סד:) נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה רבי יהודה אומר אין שתי ידיים זוכות כאחד אלא אביה מקבל את גיטה בלבד וידוע דהלכה כתנא קמא ופירש"י היא ואביה או היא או אביה ופשוט הוא. ומ"ש אינה יכולה לעשות שליח לקבלה פשוט בפרק האיש מקדש (מד:) בעא מיניה רבא מרב נחמן נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה א"ל אין עושה שליח ופירש"י מהו שתעשה שליח לקבל גיטה בחיי אביה וכ"כ הרי"ף והרא"ש בפרק התקבל וה"מ בחיי אביה אבל לאחר מיתת אביה כיון שהביאה ב' שערות עושה שליח לקבלה וכן פשוט שם בסוגיא פ' האיש מקדש וממילא משמע דכשנישאת דינה כמי שאין לה אב וכדתנן בפ' נערה (מח:) משנשאת אין לאביה בה רשות: קטנה אפי' אין לה אב או שנישאת אינו יכולה לעשות שליח וכולי ג"ז משנה בפרק התקבל (סה.) קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה לפיכך אם רצה הבעל לחזור יחזור שאין הקטן עושה שליח אוקימנא בהאיש מקדש בשאין לה אב דאי בשיש לה אב אפי' נערה נמי אינה עושה שליח וכדפשט ליה רב נחמן לרבא וכבר כתבתי בסמוך דנשאת דינה כאין לה אב: ומ"ש אבל היא בעצמה מקבלת אותו יתבאר בסמוך בס"ד: בד"א שאין לה אב או שנישאת אבל אם יש לה אב והיא ארוסה בהא איכא פלוגתא וכו' בפרק התקבל (דף סד:) תנן נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה ופירש"י או היא או אביה היא יש לה יד דהא גדולה היא ואם היתה יתומה היא מהוה את עצמה והיא מקבלת את גיטה והשתא נמי ל"ש אלמא דסבירא ליה דוקא נערה אבל קטנה אינה מקבלת גיטה וכ"ד הרי"ף בהדיא בפרק התקבל גבי הא דאמר רבא ג' מדות בקטן וכתב הר"ן בהאיש מקדש שזה דעת רבינו האי ז"ל: ב"ה ונראה דבריו שכן דעת הרמב"ן וכתב דהכי משמע בירושלמי: וכן דעת הרמב"ם בפ"ב וכן דעת הראב"ד במסכת קידושין בפרק האיש מקדש (דף מג:) איתא להא מתני' ופירש"י נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה ה"ה לקטנה והא דנקט נערה להודיעך כחו דרבי יהודה וכתבו התוס' שכן עיקר דה"ה לקטנה וכתבו בפרק התקבל ראייה לדבר וכתב הר"ן וטעמא דמילתא דכיון דנערה נמי ברשות אביה היא אע"פ כן היא עצמה מקבלת את גיטה אף בקטנה יש לומר כל שיש לה דעת דמצי זכיא לנפשה כן דעת הרז"ה ז"ל וכן דעת בעל העיטור ז"ל (וגם הרא"ש כתב בפרק התקבל שכן עיקר ולפיכך יש לתמוה על רבינו שכתב בשמו וכיון דאיכא פלוגתא דרבנותא ראוי לנו להחמיר וכולי לכך נראה לי שצריך להגיה ולכתוב וכן כתב א"א הרא"ש ז"ל דהשתא מה שכתב רבינו וכיון דאיכא פלוגתא דרבנותא ראוי להחמיר וכולי דברי עצמו הן ולא

דברי הרא"ש (ב"ה כ"ז צריך למחוק ולכתוב במקומו ומ"ש רבינו בשם הרא"ש כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ראוי לנו להחמיר כולי בפרק התקבל: ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימין לדעת א' וכמה רבוותא הכי ס"ל נקיטינן כוותייהו ומיהו כל היכא דאיפשר ראוי לחוש לדברי החולקים עליהם ב"ה ע"ז צריך להעביר הקולמוס: כתבו התוספות בפ"ק דקידושין (דף י.) גבי הא דאיבעיא לן ביאה נישואין עושה או אירוסין עושה ונראה לר"י שאין האב יכול לקבל גט לבתו קטנה משנשאת והביא ראיה לדבר מהירושלמי וכן כתב הר"ן בפרק התקבל: כתוב בתשובת הרשב"א (סימן תשפ"ט) מעשה באחד ששידך בתו קטנה וקבל קידושין כשהיא קטנה ולא נישאת ועכשיו רוצה להתגרש מן האירוסין ונסתפקו מי יקבל גיטה לפי שאין אנו יודעים אם היא עדיין קטנה ואביה ולא היא מקבל גיטה או אם נערה ובין היא ובין אביה מקבלין גיטה דהלכה כרבנן או גדולה ויצאה מרשות אביה והיא ולא אביה והעולה בידינו שתעשה היא שליח לקבלת אביה ויקבל גיטה על ענין זה שאם היא גדולה תהא מגורשת מתורת שליחות כדאיתא בירושלמי גבי משנת התקבל לי גיטי צריכה שני כיתי עדים הדא אמרה קרוב נעשה שליח ואם היא קטנה או נערה שאינן יכולות לעשות שליח תהא מגורשת מחמת שהיא ברשותה זאת ועוד אחרת שיאמר הארוס לסופר לכתוב שני גיטין ולעדים ולחתום ויתן אחד לה ואחד לאביה וממה נפשך מגורשת: תשובה כל מה שאמרת פה אמרת שאפשר לאביה לקבל גיטה בשליחותה וממ"נ מתגרשת או לכתוב שני גיטין אילו היה הענין צריך לכך אבל אין צורך לכל מה שאמרת שאני רואה שאתם סוברים כי קטנה שאינה יכולה לקבל גיטה היינו שאין לה יד כלל ואפי' קבלה גיטה מדעת אביה וזה אינו כלל ואינו צריך לפנים אלא אם קבלה גיטה מדעת אביה מתגרשת היא בלא ספק ולא נחלקו רבי יהודה וחכמים אלא בנערה שקבלה גיטה מדעת עצמה שלא מדעת אביה והיינו דאמר רבי יהודה אין שתי ידים זוכות כאחת ואילו לדעת האב אין כאן ב' ידים זוכות אלא יד האב שמדעתו היא מקבלתו ועוד דבפרק האיש מקדש נחלקו ר' יוחנן ור"ל אם כמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין אם לאו ורבי יוחנן סבר מחלוקת בגירושין אבל בקידושין ד"ה אביה ולא היא ואילו במקבלת מדעת אביה אפי' בקידושין ד"ה אפי' קטנה מקודשת וכדאיתא בהדיא בפ"ק דקידושין (יט.) ועוד ראיה דהא קא מפרש התם טעמיה דר"י דמחלק בין קידושין לגירושין ואמר גירושין דמכנסת עצמה לרשות אביה בין היא אביה קידושין דמפקעת עצמה מרשות אביה ולא היא כלומר אינה יכולה להפקיע עצמה מרשות אביה אלא מדעת אביה

ואקשינן והרי מאמר דמפקעת עצמה מרשות אביה ותניא קטנה מן האירוסין אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה והנערה בין מדעת אביה בין מדעת עצמה הנה מבואר כי על ידה ועל יד אביה היינו מדעת עצמה בלא דעת אביה ועל דעת אביה שלא מדעתה ומעתה אין צריכים אתם לכל כך אלא נותן גיטה על ידה מדעת אביה מחשש קטנה ושפיר דמי: (ב"ה) אח"כ מצאתי לה"ר לוי ׳ן חביב ז"ל שכתב על תשובה זו כלשון הזה ראיתי להודיע למעיין בתשובה זו שלא יסמוך עליה לעשות מעשה לכתחילה שתקבל הקטנה גט ע"י עצמה אפי' מדעת אביה ואע"פ שדברי הרשב"א כתבם ג"כ הרמב"ן פ"ק דקידושין עם כל זה אין לעשות מעשה על פיהם באיסור א"א לכתחילה אפי' להר"ן וכתב שם דדוקא בקידושי כסף אומר אדם לבתו צאי וקבלי קידושך לא בקידושי שטר והביא ראייה לזה וא"כ לדעתו ה"ה בגט שלא תתגרש הקטנה ע"י קבלת הגט בעצמה אע"פ שיהיה לדעת האב ואפילו במאמרו שאמר לה צאי וקבלי גיטיך וכמו שאינה מתגרשת ע"י עצמה שלא לדעת אביה אם היא קטנה שאינה יודעת לשמור את גיטה לדעת כל הפוסקים או אפי' יודעת לשמור את גיטה לדעת הרי"ף והנמשכים אהריו כמו כן אינה מתגרשת ע"י עצמה אפילו ע"י אביה ואפילו כמאמרו ויותר מזה כתב נ"י בפרק הנזכר בהסכמת הראב"ד והריטב"א שאין קטנה מתגרשת על ידה אע"פ שאמר לה אביה צאי וקבלי גיטיך עכ"ל ה"ר לוי ׳ן חביב ז"ל. כתב הר"ן בפ"ק דקידושין מהא דאמר רבא אמר רב נחמן כתב לו על הנייר או על החרס בתר מקודשת לי וכו' ולפ"ז אף הקטנה המתגרשת ע"י אביה צריך לכתוב בגט בתך פלונית זהו מה שאני חוכך בזה להחמיר עכ"ל ושמעתי כי בפני הרב ה"ר אליהו מזרחי ז"ל נתגרשה קטנה ע"י אביה וצוה להכתיב ב' גיטין א' בנוסח הפשוטה וא' שהנוסח שלו במדבר עם האב ותרוכית ית ברתך פלונית דהות ארוסתני מקדמת דנא וכדו פטרית ותרוכית יתה דתהוי רשאה ושלטאה בנפשאה למהך להתנסבא לכל גבר דתיצביין וכן כל שאר לשונות הגט בלשון נסתר לאשה בלשון נוכח לאב וכ"כ הרב רבי לוי ׳ן חביב ז"ל ששמע בשם הרב הנזכר וכל זה לכתחילה אבל בדיעבד אם לא כתב אלא נוסח של הגט הפשוט שריא וכ"כ מהר"ר איסרלן ז"ל בכתביו סי' מ"ו וכ"כ מהר"ל ׳ן חביב ז"ל בתשובה: והא דקטנה מתגרשת על ידי עצמה כשיש בה דעת וכו' ג"ז משנה בפי התקבל (שם) וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש ומפרש בגמרא איזו היא קטנה שיודעת לשמור את גיטה כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר ואיתא תו בגמרא שם (דף סה.) אמר רבא שלש מדות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון

הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר (במטלטלי) וכנגדן בקטנה מתגרשת בקידושי אביה הגיעו לעונת נדרים נדריהם נדר וכו' והרי"ף והרשב"א מחליפין הגירסא דבמדה ראשונה גורסין וכנגדו בקטנה מתגרשת בקידושי אביה ובמדה שנייה גורסים וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון וכתב הרא"ש דטפי מסתבר כג"י רש"י וכן דעת התוספות שכתבו כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר היינו בפעוטות כדאמרי' לקמן וכנגדן בקטנה מתגרשת: וכתב הר"ן שכן גורס הרז"ה והרמב"ם בפ"ב סתם דבריו וכתב אם מבחנת בין גיטה לדבר אחר הרי זו מגורשת משיגיע הגט לידה ומ"מ נראה שדעתו נוטה לג"י רי"ף ומ"ה כתב דצורר וזורקו אגוז ונוטלו ואינו מבחין בין גיטה לד"א אחר אילו היה גורס כפירוש רש"י הו"ל לפרושי דהיינו כבת שש או בת שבע שהוא עונת הפעוטות וגם בפ' ד' מהלכות אישות גבי קטנה המתקדשת למיאון משמע שנוטה קצת לגרי"ף ואף על פי שגם שם דבריו סתומים ה"ה כתב לדעתו גירסת הר"ף זכרונו לברכה ורבינו סתם דבריו כדעת הרא"ש ושיעור הפעוטות מפורש בסוף הניזקין מחוי רב יהודה כבר שית כבר שבע כבר תמני במתניתא תנא כבר ט' כבר עשר ולא פליגי כל חד וחד לפום חורפיה: ופירש"י אפי' בקבלת אביה שם בפ' התקבל תנו רבנן קטנה שיודעת לשמור את גיטה מתגרשת ושאינה יודעת לשמור את גיטה אינה מתגרשת ופירש"י אינה מתגרשת דכתיב ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת הילכך אפילו בקבלת אביה אינה מתגרשת וכתבו התוס' ור"ת מפרש דעל ידי אביה מתגרשת והורה כך הלכה למעשה דהא לר' ינאי דדריש התם מונתן בידה וכו' וטעמא כיון שיש לה אב הוא שומרה מלחזור ובפרק חרש הסכים הרא"ש לדעת ר"ת וכתב הרשב"א שכן דעת רבינו האי ובה"ג וכן דעת הרמב"ם בפרק ב' מהלכות גירושין שכתב המקדש קטנה על ידי אביה וכולי אביה מקבל גיטה ולא חילק וכשמתגרשה על ידי עצמה חילק בין מבחנת בין גיטה לדבר אחר לאם אינה מבחנת: וכל היכא שיש לקטנה יד לקבל גיטה וכו' פשוט בפ"ק דמציעא (דף י'): כשהיא עושה שליח לקבלה צריכה לעשותו בפני שני עדים כו' גם זה בפרק התקבל (דף סג:): משנה האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שני כיתי עדים שנים שיאמרו בפנינו אמרה ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע אפי' הם הראשונים והם האחרונים או א' מהראשונים וא' מהאחרונים ואחד מצטרף עמהם: וכתב בעל העיטור לקמן בסמוך גבי גט שליח הולכה משמע מדברי הרא"ש שהוא חולק על בעל העיטור שפירש הירושלמי שאמר ואין השליח משם השנים שהרי הוא בא במקום בעל משמע דכל היכא שבא במקום בעל דבר אינו עולה לעד ואם כן שליח קבלה שבא

במקום האשה אינו עולה לעד אבל להרמב"ם דסבירא ליה דשליח הולכה עולה במקום עד אחד איפשר לומר דהוא הדין לשליח קבלה: כתב הרמב"ם בד"א כשאבד או נקרע וכו' בפ"ז מהלכות גירושין וכתב ה"ה דנפקא ליה ממה שאמרו בפ' התקבל (סד.) מי נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמניי ואע"פ שהסוגיא נאמרה לרב חסדא דאמר גבי בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין השליש נאמן ופליג אדרב הונא דאמר בעל נאמן דעת רבינו כדעת ההלכות שפסקו כרב חסדא כמ"ש בפ"י"ב ואף רב הונא פירשו ז"ל שלא אמרו אלא כשהאיש והאשה בעיר אחת ומ"מ יש מי שפסק כרב הונא ולדבריהם כל שהבעל ואשתו בעיר אחת צריך השליח שיביא עדים שקיבלו ואף ע"פ שהוא קיים בידו ובתשובות להרי"ף מבואר כדברי רבינו עכ"ל וכדברי הרב המגיד משמע מדברי הרשב"א דכי פריך מדתנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כיתי עדים ואמאי ליהמניה לשליש לא פריך אלא לרב חסדא וא"כ כי שני מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמניה כלומר שכבר הגט קרוע האי שינויאי ליתיה אלא לרב חסדא אבל לרב הונא אפי"י בדנפיק גיטא מתותי ידיה צריך שני כיתי עדים אבל הרא"ש כתב דכי פריך וליהמניה לשליש פריך גם לרב הונא דאמר בעל נאמן דמכל מקום מתניי איירי בגט שהוא ביד שלישי ואין בעל מכחישו ולפי זה כי שני מי נפיק גיטא מתותי ידיה אפי"י לרב הונא איתיה ואיפשר דהרמב"ם מפרש כדברי הרא"ש ודבריו הם ככ"ע דכי נפיק גיטא מתותי ידיה שלם כל שאין הבעל מכחישו שלישי נאמן אפילו לרב הונא: ודע שמה שכתב הרמב"ם שאם יוצא מתחת יד שליח קבלה אין צריכין עדים היינו דוקא עידי קבלה אבל לעולם צריך עידי אמירה וכן כתבו רש"י והתוספות בפרק התקבל וכן משמעות דברי הרמב"ם דבעידי קבלה דוקא הוא דאמר דאין צריך: וכן כתב בשליח הובאה וכו' גם זה בפ"ו בין בשליח קבלה ובין בשליח הובאה אזדא לטעמיה שכתב בפ"א שאם עדים חתומים על הגט אפילו נתנו לה בינו לבינה כשר בדיעבד ושליח קבלה שהוחזק בעדים שא"ל קבל לי גיטי ידו כיד האשה דמי וכל שיוצא מתחת ידו חתום בחותמיו אפילו נודע לנו שנמסר שלא בעדים כשר בדיעבד. ובסימן קל"ג נתבאר דעתו ודעת חולקים עליו וזהו שכתב רבינו. ולמאי דכתוב לעיל דאף באשה עצמה אם לא נמסר לה בפני עדים פסול וכו' ומה שכתב רבינו רק שיאמר השליח שקיבלו בפנינו שיעורו כך רק שיאמר השליח בפנינו שקיבלו: (ב"ה) ומצאתינוסחא שכתוב בה רק שיאמר השליח שקיבלו בפני שנים ומ"ש רבינו ומיהו הא דבעינן שצריך שני עדים שנמסר לה בפניהם מיירי כשאין מכירים חתימת העדים החתומים על הגט אבל אם נתקיים חתימת

העדים החתומים על הגט א"צ שתביא עידי מסירה בפנינו יש לתמוה עליו שהרי בסיי קמ"ב גבי האשה עצמה מביאה את גיטה ואומרת בפני נכתב ובפני נחתם וכו' כתב שאם לא התנה עליה כך אינה צריכה לומר דבר כיון שגיטה יוצא מתחת ידה ועדים חתומים עליו ומתירים אותה להנשא אע"פ שאין מכירים חתימת העדים שעדים החתומים על הגט כמו שנחקרה עדותם בב"ד דמי כל זמן שאין מערער וכ"כ הרמ"ה עכ"ל ואעפ"י שכתבתי שם שהראב"ד והרשב"א חלוקים בדבר מ"מ כיון שרבינו לא כתב שם חילוק לא הוה ליה לכתוב כאן סתם בהיפך ואע"ג דהתם לענין שאינה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם אתמר והכא לענין להחזיקו שנמסר בעידי מסירה אתמר שטעם כמי שנחקרה עדותו בב"ד דמי עולה לכאן ולכאן. ועוד יש לדקדק עליו שאין לשונו מכיון שכתב ומיהו הא דבעינן שצריך שתביא שני עדים שנמסר לה בפניהם מיירי בשאין מכירים חתימת העדים וכו' והא לא נזכר לעיל שצריך שתביא ב' עדים שנמסר לה בפניהם דהא לא איירי לעיל אלא בידוע שלא נמסר לה בעדים ולדעת החולקים על הרמב"ם פסול כשאין ידוע אם נמסר לה בעדים אם עדים חתומים בו מיחזי שנמסר בעידי מסירה וכיון דלעיל לא הזכיר שצריך שתביא ב' עדים שנמסר לה בפניהם היכי שייך לומר על זה ומיהו הא דבעינן שצריך שתביא ב' עדים שנמסר לה בפניהם : ובשליח הולכה והובאה כתב הרמב"ם בפ"ו ואין שליח הולכה והובאה צריך עדים וטעמו דכיון דנפיק גיטא מתותי ידיה בדין הוא שיהא נאמן דהא הימניה בעל וכן כתב הר"ן בקידושין ריש האומר : ומ"ש רבינו שאין מקום לעדים בשליחות זה וכו' הוא לשון הרמב"ם בפרק שלישי מהלכות אישות לענין קידושין. ועיין בתשובת הריב"ש שאכתוב בסיי זה : ודע דהא דלהרמב"ם אין שליח האיש צריך עדים דוקא כשמסר לו גט שחתומים עליו עדים אבל אין עדים חתומים בו והלך השליח ומסרו לה בפני עדים הרי זו ספק מגורשת וכמבואר בדברי הרמב"ם סוף פ"ט מהלכות גירושין וכתב הגהות מיימונית בפ"ג מהלכות אישות ואם המשלח כופר אחר נתינת הגט והקידושין הו"ל ספיקא ואזלינן לחומרא שהרי יצא ?שליחותו מתחת ידו ולראבי"ה נראה שאינן קידושין כלל כדאמרינן התם מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמניה עכ"ל: אבל בירושלמי יש עשה וכו' בפרק השולח והרשב"א בריש השולח פירש שבמקום שצריך להתקיים בחותמיו עסקינן שצריך ליתנו לה בפני שנים והוא כדי שיהיו ב"ד ויתקיים בפניהם ואיצטריך לאשמועי דאע"ג דבעידי קיום שטרות דעלמא בעינן שנים ובגט השליח עולה משום שנים לענין דייני קיום אינו כן אלא לענין דייני קיום אין השליח עולה משום

שנים אלא שנים מלבד השליח בעיי אבל כל היכא שאינו צריך ליתנו לה אלא בפני שנים לבד אז ודאי שליח עולה משום ב' דהא לכולהו עלמא שליח נעשה עד כדאי בריש מכילתין (ה:) ומ"ש וא"א ז"ל הביאו לפסק הלכה וכו' בריש פ' הנזכר ואע"ג דס"ל להרא"ש דכל שנאמן השליח לומר בפ"נ וכו' נאמן ג"כ לומר שהבעל עשאו שליח ואין צריך לא שטר ולא עדים וכמו"ש בפסקים בריש גיטין ובתשובה כלל מ"ה סימן י' וכתבו רבינו בסימן שלאחר זה וגם בסימן זה כתב כן משם הרי"ף מ"מ ס"ל שצריך לעשותו בעדים ונאמנות השליח הוא לומר שעשאו הבעל שליח בעדים אבל אומר שעשאו הבעל שליח בינו לבינה לאו כלום היא כדאמרי' בירושלמי וכן משמע מדברי רבינו בסימן שאחר זה שכתב וכמו שאין צריך לקיים עידי הגט כשאומר בפ"נ ובפ"נ כך אין צריך לקיים עידי השליחות וכו' אלא נאמן לומר שהבעל עשאו שליח בעדים וכתב עוד שם או אפי' אין לו שם שום עדות בשליחות אלא שאמר שהבעל עשאו שליח כראוי נאמן וכראוי היינו לומר שעשאו שליח בעדים והכי נמי משמע ממה שכתבו הגהות מיימון פ"ה בשם סמ"ק וז"ל דין שליח להולכה בעדים אך אין צריך להביא לא עדים ולא שטר שהבעל עשאו שליח להולכה וכן כתוב בסמ"ג בשם ר"י וז"ל אמת הדבר שאין שליח להולכה המביא גט לאשה צריך לא חתימת ב"ד ולא חתימת עדים להודיע שעשאו הבעל שליח להולכה שהרי גט שבידו מוכיח אבל צריך למנות שליח בפני שני עדים כשרים עכ"ל אבל רבי' ירוחם כתב בח"ג וז"ל וכתבו בתוס' דכמו שנאמן לומר בפ"נ ובפ"נ ואינו מועיל אח"כ ערעור הבעל לומר מזויף הוא כך נאמן לומר עשאני שליח ואין צריך עדים לשליחות אפי' כופר הבעל שלא עשאו שליח ומ"מ מוכח מן הירושלמי דלכתחילה צריך להחזיקו בפני עדים כלומר לעשותו שליח בפני שנים ואחר כך כתב הירושלמי ופירשו שאין השליח ממנין העדים וכדברי הרא"ש ז"ל ותימה הוא שמפרש לשון צריך שר"ל לכתחילה ודע שבקצת ספרי רבינו יש כאן חסרון הניכר והא לך הגירסא האמיתית ונ"ל שעולה במקום אחד שהירושלמי אינו אומר אלא שאינו במקום שנים אבל עולה במקום עד אחד הלכך נראה שעולה במקום אחד דהא קי"ל אמר לשנים גירשו את אשתי הן הן שלוחיו הן הן עידיו הה"נ אמר לאחד עולה במקום אחד ואחר מצטרף עמו וכן דקדק בעל העיטור לשון הירושלמי וכ"כ הרמב"ם שהשליח הוא עד אחד והשני שחתם עמו על השליחות צריך שיתקיים חתימתו קודם שיתן השליח גט לאשה ע"כ: ומ"ש וכן כתב הרמב"ם שהשליח הוא עד אחד דברי תימא הם דלפי זה הרמב"ם דבריו סותרים את דבריו שהרי כתב ששליח הולכה א"צ לעשותו בעדים והיאך יכתוב

שהשליח הוא עד אחד דמשמע שצריך עדים וכיון דלפי דעת רבינו דברי הרמב"ם סתורים מיניה וביה לא הו"ל להביא ראיה מהם אדרבה היה לו לתמוה עליו לפום מאי דסבר איהו ביה אבל לפי האמת דברי הרמב"ם ישרים ונכוחים בלא סתירה כלל דלעולם סבר דשליח הולכה א"צ לעשותו בעדים. ומ"ש שהשליח הוא עד אחד לאו להחזיק השליח בשליחותו הוא אלא לענין עושה שנים שלוחים לקדש או לגרש אשה והלכו וקדשו אותה או גרשוה בינו לבינה ה"ז מקודשת או מגורשת ואינם צריכים לקדשה או לגרשה בפני עדים אחרים דהן הן שלוחיו הן הן עידיו וכן דבריו מפורשים בפ"ג מה' אישות וזו מסקנא דגמרא היא בפרק האיש מקדש וגם הרא"ש כתבה שם ומה ענין דין זה לדין החזקת השליח בשליחותו דהוי כנוגע בדבר שהרי הוא מעיד על עצמו ונראה שלזה נתכוין הרא"ש שכתב שהרי הוא בא במקום הבעל כלו' והו"ל בעל דבר ואינו נאמן על עצמוכתב א"א ז"ל בין שליח האיש בין שליח האשה אין צריך שישמעו מפיהם וכו' בס"פ התקבל וכן כתבו הרשב"א והר"ן בפי' הנזכר בשם הרמב"ן ובה"ג ז"ל: (בי"ה) ובגמרא פרק כל הגט (ל.) פשטין דמצי משוי שליח שלא בפניו וכתבו הרמב"ם בפ"ו וכתב ה"ה בשם בה"ג דאפי' שליח קבלה מצי משוי שלא בפניו ושכן הוא דעת הרמב"ם: בעל שעשה שליח להולכה וכו' או לשון שמשמעו שיגרשנה כמו גרשוה או שלחוה וכו' עד אינו כלום משנה פ' התקבל (דף סה:) ומשמע מדברי רש"י דכי תנן לא אמר כלום היינו לומר שאין כותבין גט על פי אותם הדברים אבל אם כתבו ונתנו לה ה"ז ספק מגורשת דהנך לישני משמעם נמי לגט כמו לדברי' אחרים אבל הרמב"ם כתב שאם כתבו ונתנו לה הרי זה גט בטל והם הם דברי רבינו ובגמרא מפליג ר' נתן בין פטרוה לפטרוה כלומר בין פ"א בחירק או בפתח א"י בין פ"א בדגש או ברפי ותנא דידן דבר ארץ ישראל לא מפליג בהכי ואע"ג דאנן בתר בני בבל גרירן השמיטוה הרי"ף והרא"ש והרמב"ם משום דבלשון קדש ליכא פלוגתא בינייהו ואנן השתא לא משתעינן בלשון ארמי הרי אנו לענין זה כבני ארץ ישראל: אמר להם עזבוה הוציאוה וכו' שם בפרק התקבל בעיא ולא איפשיטא: אבל אמר כתבו גט לאשתי ולא אמר תנו וכו' בד"א בבריא אבל בחולה וכו' ג"ז שם בפ' התקבל משנה בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר אף היוצא בשיירא והמפרש בים ר' שמעון שזורי אומר אף המסוכן וכתבו הרי"ף והרא"ש והלכה כרבי שמעון שזורי כדאיתא בפרק בהמה המקשה (עה:) וכן פסק הרמב"ם בפ"ב ופירש"י יכתבו ויתנו דאגב פחדיה עביד ולא פירש וביוצא בקולר כתב הרמב"ם דאפי' ביוצא על עסקי ממון וכתבו הרא"ש והרשב"א דהכי

איתא בירושלמי ולא סוף דבר בקולר של סעה אלא אפי' בקולר של ממון שכל קולר בחזקת סכנה ויוצא בשיירא פירש"י למדברות ומשמע מדבריו שאם אינו יוצא למדברות אלא הולך מעיר לעיר שלא בדרך המדבר לא טריד. והמסוכן פירש"י חולה והרמב"ם בפ"ב כתב שהוא אדם שקפץ עליו החולי במהרה והכביד חליו מיד וכתב הר"ן דהכי איתא בירושלמי והרא"ש כתב לשון הירושלמי מה בין חולה למסוכן חולה בדרך ארץ מסוכן כל שקפץ עליו החולי דרך ארץ הקרובים נכנסים לו מיד הרחוקים לאחר ג' ימים ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסים מיד משמע מהכא דחולה אחר ג' ימים ואם קפץ עליו החולי ביום ראשון שוה וזהו שכתב רבינו אבל בחולה לאחר ג' ימים או תוך שלשה ימים ונתחזק עליו החולי: בריא שאמר כתבו וכתבו ונתנו לה וכו' ג"ז משנה בפרק התקבל (דף סו:): בריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה מעשה בבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת אמר רשב"ג אם מעצמו נפל הרי זה גט ואם דחפו הרוח אינו גט ובגמרא (שם) מעשה לסתור חסורי מיחסרא והכי קתני אם הוכיח סופו על תחלתו ה"ז גט ומעשה בבריא נמי שאמר כתבו גט לאשתי וכו' וכתב הר"ן דרשב"ג לאו לאיפלוגי אתא ופשוט הוא ובתוספתא הבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל כותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה רשב"ג אומר אם מעצמו נפל הרי זה גט וכו' וכתבו הרשב"א והרא"ש והרמב"ם בפ"ב משמע דמפרש למתניי בשכתבו קודם שנפל ואיפשר דמתניתין כללא קתני דכל שנפל מעצמו הו"ל כאומר כתבו ותנו ואם כתבו ונתנו קודם שנפל ה"ז גט ואם לא כתבו עד שנפל כותבין ונותנין אחר נפילה כל זמן שיש בו נשמה: ספק אם הרוח דחפו וכו' הרשב"א והר"ן כתבו תוספתא ז"ל ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפו אם לאלתר נפל כותבין ונותנין שאני אומר מעצמו נפל ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ונותנין שמא הרוח דחפתו וכתב עוד הרא"ש ירוש' ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו מהו נשמעינן לה מן הדא דרשב"ג אומר אם על אתר נפל ה"ז גט ואם לאחר זמן נפל אינו גט וההוא על אתר לאו ספק הוא הדא אמרה ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו ה"ז גט והרמב"ם כתב בפ"ב ספק מעצמו נפל ספק דחפתו הרוח ה"ז ספק עד שיודע בודאי שהרוח דחפתו והגיה עליו הראב"ד ואני אומר זה הספק להקל ע"פ הירושלמי שהבאתי עכ"ל ובספרים דידן כתוב בהרמב"ם ה"ז גט וכן היה גורס הרשב"א ותמה עליו היאך פסק היפך התוספתא ועוד ספק איסורא היא ולחומרא ושמא טעות ידי סופר בחיבורו של רבינו וחסר ממנו אם מיד נפל ה"ז גט כדברי התוספתא אח"כ מצאתי בהגהות הראב"ד שהגיה עליו כך ואמר זה הספק להקל בירושלמי מצאתי אומר

אם על אתר נפל ה"ז גט ואם לאחר זמן נפל אינו גט ע"כ וכך הוא לשון הירושלמי ספק מעצמו נפל וכו' נשמעינה מן הדא רשב"ג אומר אם על אתר נפל וכו' ונ"ל דכשמצא הרשב"א דברי הראב"ד נתיישרה דעתו לומר דאין כאן טעות סופר ומה שהגיה עליו הראב"ד הוא לומר דנהי דבירושלמי מיקל ואמר דספק מעצמו נפל וכו' ה"ז גט מיהו ה"מ כשנפל על אתר דוקא וזה כעין השגתו של הרשב"א שתמה עליו שפסק היפך התוס' והרמב"ם כתב סתם ה"ז גט ולא חילק בין נפל על אתר לנפל לאחר זמן ואפשר לומר דהראב"ד לא לחלוק על הרמב"ם בא אלא להחזיק דבריו לומר דאע"ג דספיק' דאורייתא לחומרא הכא שפיר עבד הרמב"ם שפסק להקל דהכי איתא בירושלמי אבל לא משמע כן מדברי הרשב"א שהרי כתב מצאתי בהגהת הראב"ד שהגיה עליו כך ומ"מ בין כך ובין כך נ"ל שהגירסא האמיתית בדברי הרמב"ם ה"ז גט ודוקא לאלתר הוא מכשיר כדברי התוספתא והירושלמי ואהורג עצמו מיד דנקט ברישא קסמיך ואפ"י למאן דגריס הרי זה ספק גט יש לפרש ע"ד זו דכי קאמר ה"ז ספק גט היינו כשלא נפל מיד אלא לאחר זמן דמה שאמרו בתוס' ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ונותנין היינו משום דמספקא לן וכדקתני סיפא שאני אומר שמא הרוח דחפתו אבל כשנפל מיד בכל גווני הוי גט ונשאר לנו לבאר דברי הירושלמי ונ"ל דה"פ והדין על אתר לאו ספק הוא כלומר ע"כ אית לן למימר דעל אתר דאמרינן היינו בדמספקא לן אי מעצמו נפל דאי בדידעי' שמעצמו נפל מאי איריא על אתר אפ"י לאחר זמן הרי זה גט א"כ תפשוט דספק מעצמו נפל ספק דחפתו הרוח ה"ז גט כל שנפל על אתר כנ"ל ואם רבינו היה מפרש הירושלמי כך לא ה"ל לסתום דבריו ולכתוב והראב"ד השיג עליו וכתב שהוא ודאי גט דכיון דהראב"ד לא חילק בין לאלתר לאחר זמן קשה על רבינו שמביא ראיה מהירושלמי והלא הירושלמי מביא ראיה מדפלגינן בין לאלתר לאחר זמן והוא עצמו פליג עליה ומסיק דכל ספק אפ"י לאחר זמן הרי זה גט וכן יקשה על הראב"ד למה סתם ולא חילק בין לאלתר ובין לאחר זמן כדמפליג בירושלמי שהוא סומך עליו לכך נראה שכן מפרש הראב"ד הירושלמי ואחריו נמשך רבינו דרשב"ג לחודיה הוא דמפליג בין על אתר ובין לאחר זמן ורבנן לא מפלגי בהכי ומ"מ יליף מדרשב"ג לרבנן דכיון דאפ"י נפל על אתר לאו ודאי הוא שמעצמו נפל אלא ספק ואפ"י קאמר דעל אתר הרי זה גט דכיון דמתוך בוריו אמר כתבו גט לאשתי רגלים לדבר שהיה רוצה להפיל עצמו וכיון דעל אתר נפל הוי גט ודאי מדרשב"ג נשמע לרבנן דלאחר זמן לרבנן כמו על אתר לרשב"ג דטעמא דכיון דמתוך בוריו אמר כתבו גט לאשתי אלים להו למימר דמעצמו נפל אפילו נפל לאחר זמן

והלכתא כוותייהו: וכן מי שהושלך בבור וכו' ג"ז משנה בפרק התקבל (ד' סז.) מי שהיה מושלך לבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו ובגמרא וליחוש שמא שד הוא א"ר יהודה כשראו לו דמות אדם אינהו נמי אידמויי אידמו בדחזו ליה בבואה דבבואה ודילמא צרה היא כלומר שמתכוונת לקלקלה שתינשא בגט זה ותיאסר על בעלה תנא דבי ר' ישמעאל כותבין ונותנין בשעת הסכנה אע"פ שאין מכירין ופירש"י בשעת הסכנה. כגון זה שמסוכן למות ואם לא עכשיו אימתי ובסוף יבמות (קכב.) אמתני' דמעשה באחד שעמד על ראש ההר וכו' איתא נמי להאי סוגיא דליחוש שמא שד הוא עד כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין וכתבו הרי"ף והרא"ש שם וליחוש שמא שד הוא אמר רב יהודה אמר שמואל שראו לו דמות אדם וחזו ליה נמי בבואה דבבואה ולא חיישינן דילמא צרה היא דתנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אף על פי שאין מכירין משמע דס"ל דהא דמייתי לתנא דבי ר' ישמעאל לאו למדחייה לדרב יהודה דלעולם לאפוקי מחששת שד בעינן דחזו ליה דמות אדם ובבואה דבבואה אבל לחששת דצרה דלא שכיחא סמכינן אתנא דבי רבי ישמעאל וכ"כ הרשב"א בפרק התקבל וכ"כ גם הר"ן בפרק התקבל בשם ר"ח אבל מדברי הרמב"ם בפ"ב מה' גירושין נראה דבתר דמייתי הא דתנא דבי רבי ישמעאל לא צריכי לבבואה כלל אלא כי היכי דלא חיישינן לצרה הי"נ לא חיישינן לשד וכ"כ בנמ"י בסוף יבמות שכתב הריטב"א בשם רבו וז"ל ורבינו סתם הדברים כדעת הרי"ף והרא"ש וסייעתא ואע"פ שלא כתב דחזו ליה דמות אדם נ"ל שבכלל דחזו ליה בבואה דבבואה הוא דכשרואים בבואה דבבואה תחילה רואים אם יש לו דמות אדם ואיפשר לומר דס"ל דכיון דחזינן בבואה דבבואה תו לא צריכים לדמות אדם אלא שקשה דלא משמע הכי מדברי הרי"ף והרא"ש שכתבו שראו לו דמות אדם וחזו ליה נמי בבואה דבבואה: ומ"ש רבינו אף על פי שהעלוהו ולא הכירוהו כן כתב הרמב"ם בפרק שני מהלכות גירושין ונראה דיליף מדתנן בסוף יבמות מעשה בצלמון באחד שאמר אני איש פלוני בן איש פלוני ממקום פלוני נשכני נחש והריני מת והלכו ולא הכירוהו והשיאו את אשתו וכתבו התוספות והרשב"א והר"ן בפרק התקבל דלא חיישינן דילמא שד הוא אלא דוקא בבור או בשדה מפני שהשדים מצויים בשדות ובבורות אבל בעיר שלא בבור לא והכי איתא בירושלמי וכ"כ הרא"ש בסוף יבמות ולא ידעתי למה השמיטו רבינו: (ב"ה) אח"כ מצאתי בספר מוגה שכתוב בו כן: כתב הרמב"ן שאם היו ג' ואמר כל השומע קולי וכו' כ"כ הרשב"א והר"ן בשם הרמב"ן כלומר דאע"ג דאמר כל לא הוה כאומר כולכם כתובו דצריך לכתוב

במעמד כולכם כמו שנתבאר בסימן ק"כ: היו רבים עומדים ביחד וכו' ברייתא בס"פ התקבל (דף סז): ואם אמר שנים מכם יוליכוהו אפילו היו בכללם אב ובנו וכולי בס"פ התקבל ההוא גברא דעאל לבי כנישתא אשכח מקרי ינוקא ובריה דיתבי ויתבי איניש אחרינא גבייהו א"ל בי תרי מינייהו נכתוב גיטך לדביתהו לסוף שכיב מקרי ינוקא מי משוי איניש ברא שליחא במקום אבא או לא ואסיקנא דמשוי איניש שליחא לברא במקום אבא ופירש"י דלא מקפיד בהי מינייהו ומעיקרא להאי ברא נמי שוייה שליח וכיון דאסיקנא דמשוי איניש שליח לברא במקום אבא אפילו לא מת האב יכול הבן להיות שליח מיהו אם עשאים שלוחים לכתוב האב או הבן יצטרפו עם העד האחר דאב ובנו פסולים להעיד ביחד אבל אם עשאים שלוחים להוליך אב ובנו יכולין להוליכו והתימה על רבינו שכתב מעשה זה לענין הולכה ובגמרא כתוב לענין כתיבה: ב"ה ואע"ג דאיפשר לומר דלמד מדין כתיבה לדין הולכה מ"מ לא הו"ל להשמט מלכותבו בדין כתיבה: ועוד שכתב שהאב או הבן יצטרפו עם אחד ואילו לענין הולכה אפילו אב ובנו מצטרפין: והאידנא תיקון חכמים שהאומר במקום מעמד רבים הוליכו גט לאשתי וכו' ג"ז בס"פ התקבל ונתבאר בסימן ק"כ: מדברי הר"ף מה שכתוב בתיקון שטרות שטר הרשאה בשולח גט במקום למקום נראה דא"צ כן כ' הרא"ש בריש גיטין ובתשובותיו כלל מ"ה סימן י' וכן כתב סמ"ג וסמ"ק והגהות מיימון פ"ה ובפרק ו' והמרדכי בפ' התקבל והגהות מרדכי בסוף גיטין וכן נראה בהדיא מדברי הרשב"א בתשובה וגם בסי' שאחר זה כתב רבי דברי הרא"ש וכתב שם שהרמ"ה כתב שאף בא"י שאין צ"ל בפ"נ ובפ"נ נאמן על השליחות לומר שהבעל עשאו שליח וק"ל שכתב הרא"ש בתשובה וכתב רבינו בס"ס זה ראובן עשה לבנו שליח וכו' תשובה אם יש עדים ששמעון בנו היה שליח של הבעל וכו' ולמה לי עדים שהיה שליח הרי נאמן בכך ואיפשר דה"ק אם עשאו שליח בעדים דאם עשאו שליח שלא בעדים אע"פ שהשליח והמשלח מודים בשליחות לא מהני מידי לדעת הרא"ש וכמו שכתב רבי לעיל בסימן זה אי נמי דהרא"ש פליג אהרמ"ה וס"ל דכל היכא שאין אנו סומכים על דברי השליח שאומר בפני נכתב ובפני נחתם כגון בא"י או בח"ל ולא נכתב ונחתם בפניו והוא מתקיים בחותמו אינו נאמן לומר שהוא שליח הגט וקצת הוכחה יש לזה בדברי הרא"ש בריש גיטין ומש"ה כתב באותה תשובה אם יש עדים ששמעון בנה היה שליח של הבעל לומר דאפי' לא נכתב בפניו אלא שמתקיים בחותמו לא יועיל ביטול הבעל. כל דברי הר"ף שכתב כאן רבי עד לכך נכון להחמיר שלא לעשות שליח קבלה הכל כתוב בסמ"ק ובכלבו ובהגהות מיימון פ"ה

ובפ"ו וקצת דברים אלו הם ג"כ בהל' הגט דמרדכי ודע דבספרי דפוס יש טעיות הרבה בספרי רבי' והגהתים ע"פ ספרים כתובים באצבע וז"ל א"ח הגיה הר"פ רבינו ברוך כתב דלענין שליח קבלה צריך להושיב ג' שיכירו חתימות העדים החתומים בשטר קבלה וכן נראה דהא קיום שטרות בג' ואף ע"ג דאמרינן בפרק התקבל (סג:) במתני' דלא צריך כי אם ב' שיאמרו בפנינו קיבל ה"מ כשהעדים הראשונים שאמרה בפניהם התקבלי לי גיטי הם עומדים שם בשעת נתינת הגט ליד השליח אבל על ידי שטר צריך קיום ג' הילכך קודם שיקבל הגט השליח קבלה יושיבו ג' שיכירו החתומים וטוב שיהיו האנשים ידועים כי הם יעידו בכתב ידם על נתינת הגט והגירושין לשלוח למקום האשה להודיע לה מכאן נראה שאין לסמוך ע"פ שלוחים דקני לה שרגילים לעשות קיום חותמיו מעיר לעיר לפי שאין רגילות להיות באותו קיום ג' בני אדם ידועים וניכרים במקום הנתינה שיכירו עידי השטר לקבלה כי כן צריך לשלשתן יחד כדפי' וטוב לחזור אחר שליח הניכר שהוא גדול ע"י בניס או ע"י זקן בין לקבלה בין להולכה שאל"כ אפילו מוחזק בשנים היה נראה שצריך לבדקו לכל הפחות ע"י עד א' מכל שכן דחליצה ומיהו בעידי חתימה אין להקפיד כיון שהוא מוחזק בשנים דקי"ל דעידי מסירה כרתי ובשעת נתינת הגט יש כמה עדים גדולים שהרי רגילות ליתנו במנין עכ"ל הר"ף ובהגהות גיטין דמרדכי כתוב בשם רבינו יחיאל נוסח הרשאה שליח הולכה בפנינו ח"מ וכולי א"ל הולך גט זה לאשתי פב"פ ואם עשה תנאי יפרש התנאי יפה ותהא ידך כידי וכו' ונותן אני לך רשות לעשות שליח ושליח אפילו עד ק' אפילו בלא אונס וליתן גט לאשתי ובשעת נתינתו לשליח יקראוהו תחלה לפני עדים ויאמר לו בפניהם הולך גט זה לפלונית אשתי בת פלוני ואם יש תנאי יפרשנו ויאמר תהא מגורשת ממני משעה שיגיע גט זה לידה בתנאי כך וכך ואם לא יהא כך וכך לא תהא מגורשת ותהיה ידך כידי וכו' ושלוחך כשלוחי ואני נותן לך רשות לעשות שליח ושליח עד ק' ואפילו בלא אונס ותהא היא מגורשת ממני וכו' זה הגט מרצון נפשי אני נותנו לה ואני מבטל כל מודעות על הגט זה והנני מקבל עלי בתוקף חרם שלא אבטל לא את הגט ולא את השליח ויקראוהו ויחזירוהו לשליח והשליח יאמר לאשה ה"ז גיטיך וכו' וגט זה בפ"נ ובפ"נ ויפרש התנאי אם יש תנאי וישבו ג' דיינים לקבל עדות השליח ויקראו הגט קודם נתינתו בידה ואח"כ יתנו לה אחר תשלום כל דבריו עכ"ל וקצת דברים אלו כלולים בדברי רבינו ומ"מ טוב ויפה לפרשה כנוסח רבינו יחיאל בפרט מ"ש ונותן אני לך רשות לעשות שליח וכו' אפילו בלא אונס ודאי שצריך לפרשו שאל"כ לא יכול לעשות שליח כל שלא נאנס וכמ"ש רבינו לקמן

בסיי זה וגם רבינו כתב בסמוך בשם הר"ף שאין צריך לכתוב שטר שליחות אלא לפי שכתוב בה שנותן הבעל רשות לשליח לעשות כמה שלוחים ואפי' לא יחלה ולא יאנס ע"כ ואם כן תימא היאך לא כתב כן בנוסח שטר השליחות ואיפשר דכיון דע"י חולי או אונס מצי משוי שליח מן הסתם כל שפירש בשליחות שנותן לו רשות לעשות שליח ושליח שליח עד ק' דרשינן לישנא יתירא לומר דאפילו בלא אונס מרשיהו למנות שליח וכן משמע מדברי ה"ה בפ"ז שהוא דעת הרמב"ם ומ"מ יותר טוב לפרש ולכתוב ואפי' בלא אונס כמו בנוסח רבינו יחיאל: ודע דתמיה לי מילתא טובא שחסר בלשון ושטר שליחות זה וכיון שיגיע גט זה ליד אשתי פב"ב מידך או מיד שלוחך או שליח שלוחך כנזכר תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם והגט שנעשה עליו פב"ב וכו' ומצאתי למהר"ר ישראל בסיי שתמה עליו חכם אחד על שכתב ממש לשון סמ"ק ולא כ' וכשיגיע גט זה לידה והשיב דאין לומר דכל סמ"ק שנתפשט בגולה נפל בהם טעות ובחיבור הרב הגדול מהר"ר מולן נוסח ההרשאה כסמ"ק ועל דא אני סומך טפי מעל מנהגכם וסדורכם ונראה טעם וסברא דכל מה שנוכל למעט ההרשאה טפי עדיף משום דאיכא למיחש שמא יארע קלקול מרוב הכתיבה ומתבטל השליחות והכי אמרינן בריש גיטין (ג): אתי למיגזי' ומה בכך אי גזייה ומתבטל השליחות אלא משום עיגונא חשו להכי עכ"ל. ולע"ד נראה הטעם שלא נכתב בסמ"ק הוא לפי שאם נתנה על תנאי צריך להוסיף בו דברים ולכן הניחו חלק כדי שכל אחד יכתוב כפי מה שיזדמן לו אם בתנאו ואם בלא תנאי וראיה מה' גט דמרדכי שכתב ויאמר לו בפניהם הולך גט זה וכו' ואם יש תנאי יפרשנו ויאמר תהא מגורשת ממני משעה שיגיע גט זה לידה וכו' הרי שהבעל צריך שיאמר כן לשליח ושטר שליחות סיפור דברי הבעל הם. ומ"ש שכל מה שנוכל למעט בהרשאה טפי עדיף משום דאיכא למיחש משום שמא יארע קלקול מרוב הכתיבה ומתבטל השליחות אומר אני דלגבי דבר זה שהוא עיקר השליחות לא אמרינן הכי וההיא דריש גיטין אין ענינה לכאן דהתם דתקנת חכמים הוא מה שיאמר השליח ואם חיסר ה"ל משנה ממטבע חכמים והולד ממזר לפיכך קצרו הדיבור אבל שטר שליחות לא תקנוהו חכמי התלמוד אלא מסרוהו לכל אחד שיסדרנה כפי צחות לשונו וכל שיכתוב עיקר השליחות בין בדרך ארוכה בין בדרך קצרה שפיר דמי ולא נפיק מיניה חורבה כלל ולפיכך נ"ל שצריך לכתוב ונותן אני לך רשות לעשות שליח וכו' עד ק' וליתן גט לאשתי פב"פ וכו' או שליח שלוחך ותיכף שיגיע גט לידה מידך או מיד שלוחך או שליח שלוחך תהא פב"פ מגורשת ממני ומותרת לכל אדם והגט שנעשה עליו פלוני בר פלוני שליח וכו' וכל שלא

כתב כן קרוב אני לומר שעיקר השליחות חסר מן הספר: בנוסח שטר שליח קבלה יש בהל' הגט במרדכי נסחאות אחרות ולא ראיתי לכתבם לפי שנוסח זה שכתב רבינו בשם הר"פ עולה על כולם זולתי שצריך להוסיף בו בין בלשון שאומר בשעת נתינה בין בלשון השטר והרי את מגורשת ממני ומותרת לכל אדם גם צריך להוסיף בשטר ונתן גיטה ליד פב"פ שעשאתו אשתו שליח בעדים כי כן כתוב בהגהות מיימון פרק ו' ובא"ח: וכתוב בעיטור אות שי"ן בהרשאת שליח קבלה איך פלונית אמרה לנא הוו עלי סהדי וקנו מינאי וכתובו וחתומו וכו' וקנינא מפלונית לפלוני שליחות ככל מאי דכתוב ומפורש לעיל וכתב עוד שיש מי שכתב בשליחות אגב ד' אמות קרקע כשופרא דשטרא ומסתברא דלא שייך ביה עד כאן לשונו והרמב"ם כתב בפ"ה מהל' מכירה שנהגו להקנות לעושה שליח ונשאר דברים כיוצא בזה להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק וכמהתל אלא שגמר בלבו ואח"כ אמר לפיכך אם אמר בלב שלם אני אמרתי וגמרתי לעשות דבר זה אינו צריך דבר אחר עכ"ל: כתוב עוד בעיטור בשטר שליח קבלה ויהא ליה רשותא לשויי שליחא ושליחא שליחא אחרינא עד דתתקבל לי גיטי ותיתי ותמטי לידא דפלוני שליחא דידי דאנא פלונית מניתיה וארשיתיה דידיה בהרמנותא דידי וקבילית יתיה עלי כחומר כל שטרי אחלטתא והימנותא דנהיגין בישראל דלא כאסמכתא וכולי משמע מדבריו שיכולה היא להרשות לשליח קבלה שיעשה שליח לקבל הגט מיד הבעל אבל אין האשה מגורשת עד שיגיע הגט ליד שלוחה דידיה דשליח זה שהוא יכול לעשות אינו אלא כעין שליח הובאה ועוד אכתוב בד"ן זה גבי שאלה לגאון שכתב רבינו לקמן בסימן זה: (בי"ה) על מ"ש הר"ף שהב"ד לא יהיה קרוב לשליח אין לו טעם ששליח אינו נוגע בדבר כדי שיפסל ב"ד הקרוב לו ואפשר שהטעם מפני ששליח קבלה הוא במקום האשה חשש בדבר לכתחילה: ועל מ"ש הר"ף כשמגרש על ידי שליח קבלה לא יטיל תנאי בגט תמהני אמאי דמ"ש מכשמגרש לאשה עצמה ואיפשר דחיישינן דילמא איכא עדים דידעי שקבל הגט ולא ידעי בתנאי ואזלי ומסהדי שהגיע גט ליד שלוחה ואזלא ומינסבא אפומייהו ונמצא גט בטל ובניה ממזרים: ועל מ"ש בסוף דבריו וצריך לקיים כל ג' בגט דקיום שטרות בג' יש לתמוה שנראה מדבריו שהוא מפרש קיום שטרות בג' שג' עדים החתומים בשטר צריך לקיימם ומעולם לא ראינו מי שפ"י כן אלא ה"פ קיום שטרות צריך להיות בפני ג' שהם ב"ד. ועוד שהדין ג"כ אינו כן דג' החתומים בשטר כשיקיים ב' מהם סגי דנהי דעד ודיין אין מצטרפין כדאיתא בפרק ב' דכתובות (כא.) מ"מ בקיום ב' עדים או שני דיינים סגי גם מלת בג' שכתב איני יודע לקשרה

עם הענין : כתוב בא"ח זהו לשון שליחות שטר הולכה כשהבעל עצמו מוליך גט לאשתו בעיר אחרת הנה פב"ב מוליך גט לאשתו פב"פ ונכתב ונחתם כהלכתו לדעתנו ואין כותבין בו מקום כלל לפי שלא היתה האשה במקום כתיבת הגט והוא נכתב ונחתם כהלכתו בפני הבעל כדי שיוכל לומר בפ"נ ובפ"נ כיון שהבעל עצמו מביאו כדאמרינן בפ"ק דגיטין הבעל עצמו וכו' כי בעונותינו אין אנו בני תורה כמו הראשונים וזה ה' שיאמר הבעל בשעת הנתינה קודם שיתן הגט לאשתו התקבלי גיטיך זה ממני והרי את מגורשת ממני ומותרת לכל אדם וגט זה בפ"נ ובפ"נ ויתנהו לה בפני ג' ויבטל כל המודעות ויקראוהו קודם נתינה ואחר נתינה ויקבל חרם שלא יוציא לעז על הגט ועל החתימות וכל החתימות שבגט ידועות לנו עכ"ל ומ"ש בסוף דבריו וכל החתימות שבגט ידועות לנו לא ידענא מאי קאמר דכיון שאומר בפ"נ ובפ"נ א"צ שיהיו החתימות ידועות לנו. הר"ש בר צמח בתשובה כתב שהיה נראה לומר דאין דיין יכול לעשות מעשה ב"ד להתיר אשה על פי עדות קרובו שהוא אחד מעידי מסירה אלא שבירושלמי שהביא בעל העיטור והפוסקים אחרים משמע דמצטרף ומ"ש הר"פ שצריך שיהיו העדים רחוקים לשליח קבלה לכתחלה הוא: הכל כשרים לשליחות הגט וכו' אחד האיש ואחד האשה כך פשוט בר"פ התקבל (סב): חוץ מחש"ו עבד ועכו"ם ספ"ב דגיטין (דף כג.) תנן הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחש"ו סומא ועכו"ם ורבינו לא הזכיר סומא בסיי זה ופירש דינו בסימן קמ"ב ובגמרא א"ר אסי אמר רבי יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין וכן א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ודעת רש"י דדין הולכה והובאה כדין קבלה שאין חילוק טעם ביניהם וא"כ כי היכי דלרבי יוחנן מיפסל לקבלה מיפסל נמי להולכה והובאה כן דעת התוספות והרא"ש וכתב הרשב"א שכן דעת הר"י וכן דעת הרמב"ם בפ"ו וכתב הר"ן דהכי מוכח בירושלמי וכתבו הרשב"א והר"ן שהר"י י' מיגאש חולק ואומר שלא פסלו עבד אלא לקבלה אבל להובאה כשר כדמוכח דיוקא דמתניתין ומ"מ כתב הרשב"א דלענין פסק הלכה כרש"י והר"י עבדינן ולחומרא משמע דספוקי מספקא ליה וא"כ אם עבר והביא והיא אשת כהן נפסלה מן הכהונה מספיקא וכן אם פשטה וקבלה קידושין חוששין לקידושין: ואם הביא הגט אחד מאלו אע"פ שנתקיים הגט בחותמיו אינו כלום דהא פיסוליהו משום דלאו בני שליחות נינהו: היה השליח קטן כשניתן לו והגדיל וכו' עד כיון שתחילתו וסופו בכשרות משנה שם: כתב הרמב"ם בפ"ו הנשים והקרובים כשרים ואפילו הפסולים מדברי סופרים כשרים לשליחות הגט אבל הפסולים בעבירה מן התורה וכו' ורבינו כתב עדות

במקום שליחות אולי היה כן בנוסחתו: ואין דעת א"א ז"ל כן שכתב בפ"ב דגיטין וכל הפסולים מדברי סופרים כשרים להביא את הגט ואפילו בח"ל כמו שכשרים לעדות אשה ואם היו פסולים מן התורה פסולים להביא את הגט בח"ל ואם היה מקויים אפ"י לא עשו תשובה כשר דבני כריתות נינהו ולשיקרא ליכא למיחש ודלא כמ"ש הרמב"ם ז"ל הפסולים בעבירה מדברי תורה פסולים להביא הגט וכו' והראב"ד השיג עליו בזה עכ"ל כלו' דבמאי דפסל הרמב"ם ז"ל גט שהביאו פסולים מן התורה ונתקיים בחותמיו חלוקים עליו הראב"ד והרא"ש דכיון דאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אמאי מיפסיל בהבאתו דהא בר דעה הוא ושייך בגירושין וכך יש לפרש דברי רבינו שמ"ש ואין דעת א"א הרא"ש כן לא קאי אלא אהביאוהו פסולים מן התורה ונתקיים בחותמיו שפסל הרמב"ם וא"א הרא"ש כתב שאין פסולים אלא בחוצה לארץ שצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אבל בארץ ישראל שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכן בחוצה לארץ אם נתקיים בחותמיו כשר ודעת הרמ"ה נראה שהוא כדעת הרמב"ם ז"ל והיינו דפסל אפ"י בארץ כלומר דבארץ אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואם יש בו שום ערעור יתקיים בחותמיו והכי קאמר פסולים בין בארץ שאין סומכין עליו אלא על קיום חותמין בין בחוצה לארץ שסומכים על עדותו שמעיד בפני נכתב ובפני נחתם וזו ואצ"ל זו קתני וא"כ יש עירבוב בדברי רבינו דאחר דברי הרמב"ם הוה ליה לכתוב וכ"כ הרמ"ה ומ"מ כוונת דבריו הוא כמו שכתבתי ודע שכשם שהראב"ד והרא"ש חלוקין על הרמב"ם בדין זה כן כתב ה"ה שהרבה מהמפרשים חלוקים עליו ושלא ידע טעם לדבריו וגם הרשב"א תמה עליו בריש גיטין והר"ן תמה עליו בסוף פרק ב' דגיטין. ועל מה שכתב עוד הרמב"ם אבל אם לא נסמוך בו אלא על דברי פסול בעבירה מן התורה אינו גט. כתב ה"ה שאין סומכין בעדות הגט על דברי פסול בעבירה מן התורה ברור הוא שהרי אפ"י בעדות אשה שמת בעלה אינו נאמן וכן נראה מן הגמרא קצת וכ"כ הרשב"א בריש גיטין מיהו תמהו עליו הראב"ד והרשב"א הגט למה יבטל דילמא כשר הוא ויתקיים למחר ע"פ חותמיו וכתב ה"ה דאה"נ שאם נתקיים בחותמיו כשר גם לדעת הרמב"ם ולא כתב שהוא בטל אלא אם אין בגט עדות אחרת: ואם היו פסולים כשנתמנו שלוחים וכולי עד ולשיקרא ליכא למיחש הוא לשון הרא"ש בסוף פ"ב דגיטין ודבר פשוט הוא ומה שכתב בסוף דבריו ואם הגט מקויים אפ"י לא עשו תשובה כשר הוא דעת הרא"ש ולא דעת הרמ"ה שהרי לעיל בסמוך כתב בשמו שפסולין בין בארץ בין בח"ל ובארץ היינו לומר אפ"י נתקיים בחותמיו וכמו שכתבתי לעיל: ועוד כתב א"א ז"ל על

מה שכתבו הגאונים וכו' ה"ה בפ"ו והרשב"א והר"ן בספ"ב דגיטין כתבוהו וז"ל כתוב בה"ג בעי רבנן קמ"י מר רב חנינא גאון בבל רבתי דעכו"ם לא הוי שליח לקבל את הגט ולהוליך את הגט מהו למכרכיה לגיטא בחד מנא ומימר לעכו"ם אמטי האי מנא לישראל פלוני וליתביה לאתתי ואמר להו לרבנן לא ונתן בידה או ביד שלוחה ישראל אבל עכו"ם לא דבעינן דכי נפיק גיטא מיידא דבעל לידא דאיתתא או לידא דשליח ישראל דקאי במקום בעל או לידא דשליח קבלה דשויתיה אתתא גופה דקאי במקום אתתא גופא אבל ביד עכו"ם לא ורבנן דהשתא אמרי אע"ג דאתיא עכו"ם לגיטא אי יהביה לישראל וההוא ישראל יהביה לאתתא בעידי מסירה לכתחילה לא מנסבינן לה משום דעכו"ם לאו בן ברית הוא ואי אינסיבא לא מפקינן לה משום דר"ש דתנן ר"ש אומר כולם כשרים ואמר ר' זירא ירד ר"ש לשיטתו של רבי אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי וקי"ל כרבי אלעזר עכ"ל וכתב הר"ן ולא ידעתי מאי שייטא דר' אלעזר הכא וה"ה אחרי שכתב דברי ה"ג בפ"ו כתב בעיטור כתוב ואנן דכתבינן דרבי אלעזר מכשיר אפי' לכתחלה מסתבר הכא נמי אם נתגרשה תנשא לכתחלה בעידי מסירה עכ"ל. וגם הרא"ש בסוף פ"ב דגיטין כתב דברי ה"ג וכתב עליהם ודבריו תימא דודאי אם עשה הבעל את העכו"ם שליח ואמר ליה שימנה הוא את הישראל במקומו הוי פסול דאין שליחות לעכו"ם וגם אינו בר כריתה אבל הכא כיון דלא עשה העכו"ם אלא מעשה קוף בעלמא ומינה הבעל בכתבו את ישראל שבאותו מקום שליח למה יפסל הגט וכן נוהגים באשכנז וכו': השולח גט לאשתו ואין השליח מכירה וכו' כ"כ הרשב"א והרא"ש והמרדכי בסוף פרק כל הגט גבי עובדא שאכתוב בסמוך וכ"כ התוספות והר"ן בסוף פ"ב דגיטין וה"ה פ"ז גבי סומא וכ"כ בסמ"ג ובהגהות מיימון פ"ט ורבינו ירוחם בח"ג והחילוק שבין סומא לפקח בדין זה כתבו רבינו בסי' קמ"ב: אמר לשליח הולך גט לאשתי וא"ל איני מכירה וכו' בס"פ כל הגט (דף כט:) ההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו אמר שליח לא ידענא לה אמר ליה זיל יהביה לאבא בר מניומי דאיהו ידע לה וליזיל ליתביה ניהלה אתא ולא אשכח לאבא בר מניומי אשכחיה לרבי אבהו ורבי חנינא בר פפא ור' יצחק נפחא א"ל מסור מילך קמן דכי ייתי אבא בר מניומי ניתביניה ניהליה וליזיל וליתביניה לה ופירש"י מסור מילך קמן אמור דברי שליחותך בפנינו ותן לנו הגט ואמר בפני נכתב ובפני נחתם ואנו נמסרנו לו ויהיה שליח ב"ד א"ר ספרא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא אכסיף ופירש"י השליח הזה לא נעשה שליח לגרשה אלא למוסרו לאבא בר מניומי הילכך לאו במקום בעל קאי למוסרו ביד אחר אמר רבא קפחיניהו רב ספרא לגי רבנן

סמוכו א"ר אשי במאי קפחינהו מי קא"ל אבא בר מניומי ולא את איכא דאמרי אמר רבא קפחינהו רב ספרא לגי סבי בטעותא א"ר אשי מאי טעותא מאי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את ופירש"י איכא דאמרי דרבא אמר שאינה תשובה אלא בטעות קפחם ואמר ליה רב אשי מאי טעותא שפיר קפחינהו מאי קאמר ליה בעל אבא בר מניומי יגרשנה ולא את מאחר שאינה מכירה הוא יהא שליח מעתה ולא את בלישנא קמא גרסינן מי א"ל בלישנא בתרא גרסינן מאי קאמר ליה ולפי זה קיימא לן כרב אשי וכלישנא בתרא וכן דעת הרי"ף והרא"ש שלא כתבו אלא לישנא בתרא וכן דעת הרמב"ם בפ"ט אבל הרשב"א והר"ן בשם ר"ח והתוס' בשם ר"ת כתבו דבכולהו לישני גרסינן מי קאמר ליה ורב אשי בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא ס"ל בטעותא קפחינהו ושליח שניתן לגירושין הוא דמי קא"ל אבא בר מניומי ולא את ואיכא דאמרי אמימריה דרבא קאי ולא אדרב אשי ורב אשי כיון דקם ליה בכולהו לישני בחדא שיטתא דשליח שניתן לגירושין הוא קיימא לן דיכול למנות שליח והוא עצמו יכול ליתנו לה ומ"מ העלו הרשב"א והר"ן דאנן כחומרי הגירסאות נקטינן הוא עצמו אינו מגרשה וכ"ש שאינו עושה שליח אחר תחתיו ומיהו אם גרשה הוא או שלוחו הוה ליה ספק מגורשת: אבל אם עשה שליח ליתן גט לאשתו לאחר לי יום ואירעו אונס וכו' גם זה בס"פ כל הגט ההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו א"ל לשליח לא תיתביה ניהלה עד לי יום איתניס בגו לי יום אתא לקמיה דרבא אמר ליה מסור מילך קמן דלבתר לי יום משוינא שליח ויהיב ליה ניהלה א"ל רבנן לרבא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא ופירש"י שליח שלא ניתן לגירושין. בתוך לי יום א"ל כיון דלבתר לי יום מצי מגרש כשליח שניתן לגירושין הוא וליחוש שמא פייס מי לא תנן מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש וכו' והוינא בה וניחוש שמא פייס ואמר רבה בר רב הונא באומר נאמנת עלי שלא פייסתי אכסיף לסוף איגלאי מילתא דארוסה הואי אמר רבא אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה ופי' רש"י וליחוש שמא פייס. שמא בא בעל אצלה בתוך לי יום ונתייחד עמה ופייסה ובעל והוי גט ישן ופרטי דיני חששא שמא פייס כתבם רבינו בסי' קמ"ד: וכתב הרמ"ה דוקא שלא יתן מיד הגט וכו' נ"ל שדקדק כן מדאמר רבא דלבתר לי יום משוינן שליח ולא אמר ליה דלישווי שליח מיד: השולח גט ע"י שליח וא"ל אל יתנהו לה אחר וכו' אלא אפי' א"ל הולך סתם וכו' בפרק כל הגט (דף כט.) תנן המביא גט בא"י וחלה ה"ז משלחו ביד אחר ותו תנן המביא גט ממ"ה וחלה עושה ב"ד שליח ומשלחו וא"ר כהנא דמתני' דקתני חלה בדוקא קתני הא לאו הכי לא ישלחנו ביד אחר היכי דמי אי דא"ל הולך אע"ג

דלא חלה נמי ואי דא"ל את הולך אפי' חלה נמי לא ואי רשב"ג אפי' חלה נמי לא דתניא הולך גט זה לאשתי הרי זה משלחו ביד אחר את הולך גט זה לאשתי ה"ז לא ישלחנו ביד אחר רשב"ג אומר בין כך ובין כך אין השליח עושה שליח אבע"א הולך והוא דחלה ואבע"א את הולך וחלה שאני ואבע"א רשב"ג הוא וחלה שאני וכתב הרי"ף שיש פוסקים כלישנא מציעאה דאתי כרבנן דברייתא ויש פוסקים כלישנא בתרא וכן הדעת נוטה כלומר משום דמתני' סתמא קתני ואיירי בין בהולך בין באת הולך וכן דעת הרא"ש וכן פסק הרמב"ם בפ"ט וכתב ה"ה שכ"ד הרמב"ן והרשב"א ולזה נוטה דעת הר"ן ור"ח פוסק כלישנא מציעאה וכתב הר"ן שכך דעת הראב"ד שכתב דהא דבהולך לא בעינן חלה דוקא בארץ ישראל אבל בח"ל אפי' הולך דוקא חלה דכיון דצריך לעשות שליח בב"ד איפשר דבעל קפיד אא"כ חלה: והשליח שיעשה שליח יכול ג"כ לעשות שליח אחר וכו' כך פשוט בפרק כל הגט מדתנא אין השליח האחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם מכלל דשליח משוי שליח וכתבו הרי"ף והרא"ש דדוקא חלה הא לאו הכי לא דלא עדיף משליח ראשון שזה בא מכחו וכן דעת הרמב"ם בפ"ז והר"ן כתב דהיה אפשר לומר דבשליח שליח כיון שאין הבעל יודע בהם לא איכפת ליה בין שני לג' וכדברי הרמ"ה אלא שהרי"ף החמיר וכתב דוקא חלה: ואצ"ל אם פירש שיעשה שליח אחר וכו' ארישא דמילתיה קאי שכתב והשליח שיעשה שליח יכול לעשות ג"כ שליח אחר ואין צ"ל אם פירש וכו': אפי' שלא בפני ב"ד אם הוא בא"י בפ' כל הגט (שם): אמר רבה שליח בא"י עושה כמה שלוחים כלומר ראשון לשני ושני לשלישי וכן לעולם ופירש"י והרי"ף ואין צריך ב"ד הואיל ואין הראשון צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם האחרון נמי אין צ"ל שליח ב"ד אני וכתב הר"ן ומינה נמי דכל שנתקיים בחותמיו כיון שאין צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אינו צריך ב"ד וכ"כ הרמב"ם בפרק ז' וכתב הרב המגיד שכן הסכים הרשב"א וכן כתב הרא"ש בריש גיטין גבי הא דתניא כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה וכו' וכן כתב רבינו ירוחם בח"ג. וכתב הרא"ש בפרק כל הגט ובלבד שיעשנו בפני עדים דאין דבר שבערוה פחות משנים (ולכן כתב הטור דיעשו זה לזה בעדים): ואפי' מת השליח הראשון וכו' ג"ז בפרק כל הגט אמר רב אשי אם מת ראשון בטלו כולם ונחלק עליו מר בר רב אשי ואמר אילו מת בעל מידי מששא אית בהו כולהו מכח בעל קאתו איתיה לבעל איתנהו לכולהו ליתיה לבעל ליתנהו לכולהו אבל ראשון לא איכפת לן בין מית ללא מית וכתבו הרי"ף והרא"ש דהלכה כמר בר רב אשי וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מהלכות גירושין: כתב הרמ"ה שאם מת השליח השני לא נתבטל בכך שליחות של ראשון ויכול ליטול

מיורשיו של שני וכו': כתב בתשובת הריב"ש סימן נ"ג תקנת אחת היא שכמו שהשליח הראשון נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם ונתקיים הגט ע"פ ונאמן לומר שליח לגירושין אני בלא עדים ובלא שטר כך השליח הב' שהגט בידו נאמן לומר נתקיים הגט הזה בפני ב"ד ע"י שליח הראשון שאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואני שלוחו ושמינה אותי בפני ב"ד אמנם אין צ"ל ולהאריך רק שליח ב"ד אני וממילא ידעין שכך הוא ואין צריך לשטר שליחות ולא לעדים וכ"ש כשבידו שטר שליחות לא בעי קיום אלא מדרבנן וכן יראה מפשטא דמתני' דתנן אין השליח האחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח ב"ד אני וכן נראה מדברי הרמב"ם ואם נתקיים הגט בחותמיו אף ע"פ שנתנו שליח לשליח אחר בינם לבין עצמם עד שהגיע גט לידה הרי זה גט כשר ע"כ ומכאן נראה בהדיא שאם שליח ראשון מינה שליח שני ולא נמצא שליח שני בפני ב"ד בשעה שאמר שליח ראשון בפני נכתב ובפני נחתם צריך לקיים שטר שליחותו אף ע"פ שהגט יוצא מתחת ידו אלא א"כ נתקיים הגט בחותמיו: שאלה לגאון אשה שעשתה שליח לקבלה וכו' בעיטור אות שי"ן וצ"ל שמה שמתיר העיטור לשליח קבלה למנות שליח אחר היינו שיהא שליח להביאו לידו של שליח ראשון אבל לשתגרש בקבלתו של ב' לא ודייקין לה מדכתב באות הנזכר בשטר שליח קבלה ויהא עליה רשותא לשוויי שליחא ושליח שליחא אחרינא עד דתתקבל לי גיטא ותיתי ותמטי לידא דפלוני שליחא דידי. ואם איתא ה"ל למימר וכיון דימטי גיטא ליד שלוחיה או שליח שלוחיה אהא מגורשת מפלוני בעלי אלא שאם כן דבריו כאן סתומים ביותר. ומ"ש אם שלחה שני שלוחים או שליח אחר שליח וכו' כיון שהגיע הגט ליד הראשון מגורשת נראה דלרבותא נקט ליד הראשון לומר דלא נתבטל שליחות הראשון מחמת שליחות השני אבל אם הגיע ליד השני פשיטא דמגורשת ואף ע"פ שאין תיבת כיון מכוונת לפי זה ע"כ לפרש כן: ומה שכתב רבינו ואין דעת א"א הרא"ש כן כלומר על מה שכתב בסוף דבריו דמסתמא ביטל שליחו הראשון בעשיית השני הרא"ש חלוק עליו שכתב בתשובה כלל מ"ה סימן ה': וגם מה שכתב שאפי' נתנה רשות לשליח לקבלה לעשות אחר אינו יכול משום דהוה ליה מילי ולא מימסרן לשליח ולא נהירא לי דלא אמרינן מילי לא מימסרן לשליח וכו' ומביא ראיה דאומר לשליח שיוכל לעשות שליח לא הוי מילי מדאמרינן באומר לפלוני ויכתוב וכו' לא הוו מילי: (ב"ה) לשון זה קשה מאוד שהרי רבינו כתב בסי' ק"ד שאפי' אמר להם הבעל אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו לא יכתוב הסופר ולא יחתמו העדים עד שישמעו מפיו והיאך כתב כאן אבל כשאמר לו בהדיא לומר לאחר לחתמו יכול

לעשותו שזה הפך מה שקדם ומה שחתם דבריו כדאמרינן לקמן באומר לשנים אמרו לפלוני וכו' דלא הוו מילי לשון זה לא נמצא כלל לא לקמן ולא לקמיה דלקמן והרב ה"ר דוד הכהן ז"ל נדחק מאד ליישב זה וחילק בין כתיבה לחתימה לענין אומר אמרו וכתב שכדאמרינן לקמן שכתב רבינו הוא בטור ח"מ סי' רמ"ד האומר לשנים כתבו וחתמו ותנו לפלוני שטר מתנה שאני נותן לו וכו' עד והרמב"ן כתב דלא אמרינן מתנה הרי הוא כגט וכו' אבל באומר אמרו לכתוב ולחתום כשר לכ"ע במתנה והכי מסתברא עכ"ל וה"ר משה אלשקר ז"ל השיגו דאין בדברי רבינו בסימן הנזכר חילוק בין כתיבה לחתימה כלל וגם בעיני יפלא לפרש כדאמרינן לקמן ושירמוז אל טור אחר זולת הטור שהוא עסוק בו ולי נראה שתיבת לקמן צריך למחוק והכי קאמר יד כדאמרינן בגמרא בס"פ התקבל דאע"ג דר"י סבר מילי לא מימסרן לשליח מודה באומר אמרו משמע דאומר אמרו לא הוי מילי: ודעת הרשב"א בתשובה כדעת הרא"ש שכתב וז"ל אם עשתה שליח וחזרה ועשתה שליח ואפ"י עשרה זה אחר זה או שעשתה עשרה בבת אחת כל שהגיע הגט ליד אחד מהם מגורשת דלא שייך בכי הא ברירה אבל איפשר שאם אמרה כל מי מכם שירצו הבעל ליתנו לו יהא שלוחו לקבלה שנאמר בזה אין ברירה כענין לאיזו שארצה אגרש בו דאין ברירה עכ"ל. ולענין למנות שליח קבלה שליח אחר דעת הרשב"א בסוף פרק התקבל שאם נתנה לו רשות לעשות שליח אחר שיכול שכתב וז"ל אבל שליח קבלה אינו עושה שליח לקבלה אלא א"כ אמרה בפ"י שימנה שליח אחר תחתיו דמילי נינהו ולא מימסרן לשליח אבל הר"ן כתב ג"כ בס"פ התקבל וז"ל ומיהו מסתברא שאין שליח קבלה עושה שליח דה"ל מילי ולא מימסרן לשליח אלא באומר אמרו מנתו היא שליח שלא בפניו דהתם טעמא אחרינא הוא כדפרישית עכ"ל: (ב"ה) וכ"כ ה"ה בפ"י בשם הרמב"ן: עיין בתשובת הר"ש בן הר"ש בר צמח שאכתוב לקמן בסימן זה: השליח ששינה בשליחות וכו' בפרק התקבל (דף סה.) תנן תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר פסול ובפרק כל הגט (כט.) גמ' ואם א"ל טול לי הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר וכו' אמר ר"ל כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל וכו' אלא זימנין דגיטא נמי לא הוי דנעשה כמי שא"ל אל תגרשנה אלא בבית וגירשה בעליה אל תגרשנה אלא בימין וגירשה בשמאל: (ב"ה) כתב הרמ"ה אל תגרשנה אלא בימין וכו' טעמו משום דסבירא ליה כר"ט דבאתה הולך לא ישלחנו ביד אחר אלא חלה ומ"ש רבינו דאפ"י חלה לא ישלחנו ביד אחר דברי טעם הם קצת: אבל אמר לו תן גט זה לאשתי והרי היא במקום

פלוני וכו' משנה בפי התקבל: כתב הרמב"ם אמר ליה תנהו לה ביום פלוני וכו' בפ"ט וכתב הרב המגיד שהיא תוספתא: וכך היא שאמרה לשליח קבל גיטי במקום פלוני עד הוי גט משנה בפרק התקבל וכתב הרב המגיד בפ"ט ופשוט הוא שאף באשה אם א"ל הרי הוא במקום פלוני שאינה אלא מראה מקום לו וכן בבעל וכתב עוד בדין הבא לי במשנה ובספרים שלפנינו כתב הבא לי גיטי ממקום פלוני ורביי גורס למקום פלוני ושני הדברים אמת: אמרה לו התקבל לי גיטי במקום פלוני ופעמים תמצאנו במקום אחר וכו' שם בפרק התקבל משנה התקבל לי גיטי במקום פלוני אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום ופריך בגמ' וגיטא מיהא הוי והאמרת רישא לא הוי גיטא לא צריכא דאמרה ליה התקבל לי גיטי במתא מחסיא וזימנין דמשכחת ליה בבבל והכי קאמרה ליה מישקל כל היכא דמשכחת ליה שקיל מיניה גיטא לא הוי עד דמטית למתא מחסיא ופירש"י דהכי קאמר לא תהא שלוחי לקבלה להתגרש אני על ידך עד דמטית התם וכתבו התוס' וא"ת ואם אינה רוצה שיהא גט עד מתא מחסיא גם כשיגיע למתא מחסיא לא יהא גט דהא אינו מקבלו שם מיד הבעל והוי כמו טלי גיטך מע"ג קרקע ואי מיירי כשהבעל עושהו שליח להולכה עד מתא מחסיא ושם הוי שליח לקבלה והא לא חזרה שליחות אצל הבעל וי"ל דמיירי דא"ל הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם שוי שליח להולכה וקבליה (כו' אי) נמי מבבל ועד מתא מחסיא הוי הכא שליח לקבלה והוי כאומר לאשה הרי זו גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל' יום. והר"ן כתב התירוץ הב' לבד וכתב עוד שלדעת האומרים שהאשה עושה שליח להולכה ולקבלה אתי שפיר שמשעה ראשונה נעשה שליח להבאה מחמת האשה וכי מטי מתא מחסיא הוי שליח (קבלה שלה) ורביי סתם הדברים סתם ולא פי' כדברי תירוץ ראשון אי משום דס"ל כתירוץ ב' שמתיישב יותר ואי משום דסבירא ליה שהאשה עושה שליח להבאה כמבואר בסי' ק"מ: אמר הבעל טול ממנה חפץ פלוני אם לא הקפיד שיטול ממנה החפץ תחלה וכו' בפרק כל הגט (דף כט.) תנן המביא גט וחלה הרי זה משלחו ביד אחר אם אמר ליה טול לי ממנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ואמרינן בגמרא דכולי עלמא היכא דנפקה לאפיה ויהבה ליה חפץ והדר שקלה מיניה גיטא כ"ע לא פליגי דגיטא מעליא הוא כי פליגי היכא דאמר ליה שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא ואזל איהו ויהיב לה גיטא והדר שקל חפץ רבי יוחנן פוסל בו וכל שכן בשלוחו וריש לקיש מכשיר בשלוחו וכל שכן בו ופירש רש"י ויהבה ליה חפץ. לההוא שליח שני: דכולי עלמא לא פליגי. דהוי גיטא דאף ע"ג דאין רצונו שיהא

פקדונו ביד אחר שליחותא דגיטא לא בטל ככל שלוחי גיטין שיכולין לעשות שליח דאגט לא קפיד בעל לדבר זה דגט אינו תלוי בחפץ דאיפשר שילך ויטול החפץ וישלח הגט ביד אחר הילכך אפ"י שינה בחפץ אין זה שינוי בגט שהרי קבל החפץ ואח"כ נתן: ואזל איהו ויהיב לה גיטא ברישא. דכי א"ל שקול חפץ ברישא קפיד איהו שהיה בדעתו לעכב הגט אם לא תתן לו החפץ ולרדותה בעיגונא עד שתתן הילכך הגט תלה בחפץ בדבר זה וזה אם שינה נעשה כמי שא"ל אל תגרשנה אלא בבית וגירשה בעלייה הילכך רבי יוחנן פוסל בו בשליח ראשון וכ"ש בשלוחו הילכך תנא במתני' לא ישלחנו ביד אחר שמא כשימסור ראשון שליחות לשני לא ימסור לו דברים כהוייתן או השני לא יהיה מדקדק בהם ויהא משנה ומיפסל גיטא ור"ל אכשר וכו' קסבר לאו קפידא היא אלא אורחא דמילתא קא"ל עכ"ל גם הרי"ף כן פ"י דכ"ע היכא דאמר ליה טול לי ממנה חפץ פלוני ותן לה גט זה ושלח השליח גט ביד אחר והלך אותו האחר ונפק אתתא לאפ"י ויהבה ליה חפץ והדר שקלה מיניה גיטא כ"ע לא פליגי דגיטא מעליא הוא וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ט דאין חילוק בינו ובין שלוחו דאף שלוחו אם נטל החפץ תחלה ואח"כ נתן לה הגט כשר והתוס' הקשו על פ"י זה והעלו שנראה לריב"א דכשאמר שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא שתולה שליחות הגט בחפץ פוסל רבי יוחנן נמי כשמשלח ביד אחר אפ"י אם לא שינה שליח השני מדעת הבעל ונטל ממנה החפץ קודם נתינת הגט דכיון שתולה נתינת הגט בחפץ כל מה שמשנה מדעת הבעל בחפץ נפסל הגט וה"פ ר' יוחנן פוסל בו בשליח ראשון כששינה וכ"ש בשלוחו ואפ"י בלא שינוי ולא ישלחנו ביד אחר אפ"י לא ישנה דקפיד הבעל שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר פ"י ביד השליח השני וגם הרא"ש הקשה על פירש"י והעלה כפ"י ריב"א והרחיב ביאור הדברים יותר שכתב וז"ל ופ"י ריצב"א היכא דנפקה לאפיה של שליח ראשון ויהבה ליה חפץ והדר שקלה גיטא משליח שני ולכך יצתה לקראת הראשון ונתנה לו החפץ כדי שלא יעכב השני מלתת הגט עד שתתן לו החפץ ואז יבטל הגט דכ"ע לא פליגי דגיטא הוי כי פליגי כלומר בין בו ובין בשלוחו היכא דא"ל שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא אם שינה ונתנה הגט תחלה רבי יוחנן פוסל בו וכ"ש בשלוחו ומתני' איירי כגון דשקיל מינה חפץ והדר יהיב לה גיטא בו כשר ובשלוחו פסול לפי שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ונמצא שלא נתקיים שליחות החפץ עד שיגיע החפץ ליד השליח הראשון ובההיא שעתא כבר הגט בידה ואינו גט כיון שלא היתה מגורשת כשהגיע הגט לידה ויקחנו מידה ויחזור ויתננו לה אחר שהגיע החפץ ליד השליח הראשון עכ"ל וכתב עוד הרמב"ם בפ"ט שאפ"י א"ל תן לה וקבל ממנה

חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ורבינו הוסיף בדברי הרמב"ם ואח"כ קבל ממנה החפץ לפי שכיון שהטעם שלא ישלחנו לכתחלה ביד אחר הוא כדי שלא יהא פקדון ביד אחר אפי' באומר בפ"י ואח"כ קבל ממנה החפץ היא ופשוט הוא: ומ"ש רבינו ואדוני אבי ז"ל כתב כסברא ראשונה חוזר על סברא שכתב תחלה דכי יהבה חפץ לשלוחו אע"פ שלא שינה אינו גט אבל לענין מ"ש בשם הרמב"ם שאפי' א"ל תן לה הגט ואח"כ קבל החפץ שלכתחלה לא ישלחנו ביד אחר אין הוכחה ברורה בדברי הרא"ש שחולק על זה אלא מדלא פי' כן בדבריו אלא כתב ומתני' איירי כגון דשקיל מינה חפץ והדר יהיב לה גיטא משמע ליה דמתני' דקתני לא ישלחנו ביד אחר דוקא בדא"ל שקול חפצא והב גיטא הוא הא אילו אמר ליה הב גיטא ושקול חפצא הרשות בידו לשלחו ביד אחר: ב"ה ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה ה"ה בכל תנאי שהתנה הבעל אם השליח וכו' כן נלמד ממ"ש רש"י: כתב הריב"ש בתשובה סי' ש"ו שנשאל על שטר שליחות שכתוב בו שהבעל צוה לשלוחו שלא יתן הגט לאשה אלא אחר שתמחול לו כל זכות שיש לה אצלו מחיוב כתובתה ולפי פי' הרמ"ה והרא"ש היה איפשר לומר שלא היה יכול שליח הבעל לעשות שליח אחר עם שלפי פירש"י והרי"ף והרמב"ם אין חשש בדבר וגם לדברי הרמ"ה והרא"ש יש לחלק והחילוק נראה לעינים לפי שבנדון זה הרי ביאר ונתן רשות לשלוחו לעשות שליח ושליח שליח עד כמה והשיב יש אתי פרטי דברים דפריט הרמ"ה במסכת גיטין ובביאור כתב דכל שהקפיד הבעל ואמר טול ממנה והדר הב לה גיטא לא ישלחנו ביד אחר שמא ישנה אותו שני ואם שלח ביד אחר ולא שינה השני הוי גיטא והיינו דאמרינן לגמרא היכא דנפקה לאפיה וכולי דכולי עלמא לא פליגי דגיטא מעליא הוא ופי' הוא ז"ל לאפיה דשליח שני כפירש"י וכתב עוד וכן הדין באל תגרשנה אלא בימין דאי שוי שליח ואזל שליח שני ויהיב בימין כקפידה דבעל הוי גיטא אמנם בנדון זה אין אנו צריכין לזה כיון שהבעל נתן רשות לשליח למנות כמה שלוחים דכיון דאיהו לא קפיד אגן לא קפדינן כמו שכתבתי ואין כאן בית מיחוש ומטעם זה לא היה צורך לחלה ולא לאונס אחר ואפי' עד כמה שלוחים דכולהו מכח בעל קא אתו וכן אף אם השליח הראשון לא צוה לשני בביאור לבלתי תת הגט עד ישיג מחילת הכתובה כמו שצוה הבעל אין בכך כלום שהרי הוא ממנה אותו מכח שטר שליחותו של בעל המזכיר מחילת הכתובה והרי הוא כאילו הזכיר לו כן השליח הראשון לשני ועוד שכיון שהבעל לא הקפיד להתנות בזה ר"ל שיצוה כן השליח הראשון לשליח השני שימנה תחתיו אלא נתן לו רשות סתם למנות שליח שני גיטא מעליא הוא כל שהשליח הבי' קיים קפידתו

דבעל ונראה שאף במי שלא נתן רשות בפיי לשליח למנות אחר כדינא דמתניי וא"ל שקול מינה חפץ והב גיטא שאין לו למנות שליח לכתחלה שמא לא יזכור לצוות כן השליח הראשון לבי' וכן שמא ישנה השליח הבי' מ"מ אם מינה השליח הראשון שליח וא"ל הב לה גיטא ואת דבר החפץ לא הגיד לו או שהגיד לו והחליף וא"ל הב גיטא ושקול חפץ עכ"ז גיטא מעליא הוי כל שהשליח השני נטל החפץ ואח"כ נתן הגט וזהו לשון הגמרא היכא דנפקה לאפיה ויהבה ליה חפץ ה"ל למימר היכא דשקיל מינה חפץ אלא שהכוונה היא שאפיי אם השליח השני לא ידע כלל מענין החפץ לפי שהשליח הראשון לא הגיד לו דבר ממנו או שהחליף והקדים בין מוקדם ומאוחר אלא שהאשה מעצמה נתנה לו החפץ ראשונה מיראתה פן הקפיד הבעל בזה גיטא מעליא הוא שהרי נתקיימה קפידתו של בעל מ"מ עכ"ל: וכתב עוד שם בסי' שי"ז מה ששאלת אם יש בכלל הכתובה מתנה לחוד ואם תקרע הכתובה אם יקיים רצון הבעל תשובה הלא ידע מחלוקת המפרשים במה שאמרו בר"פ אע"פ (נד.) תנאי כתובה ככתובה דמי ובנדון זה נראה שהנדוניה בכלל אפיי לדעת הרמב"ם אף ע"פ שדעתו שאפיי במוחלת כתובתה אין הנדוניה בכלל אלא התוספת לפי שבנדון זה האריך לומר כל זכות שיש לה אצלו מחמת חיוב כתובתה וכוונת לשון זה כל מה שנתחייב לה בשטר כתובתה אבל מתנתה אינו כלל בענין זה כמו שאין נכסי מלוג בכלל לשון זה ואפיי היה חוב שחייב לה הבעל מנכסי מלוג זה נ"ל ברור בדין שבין האשה והבעל לענין ממון אבל לענין הגט להוציא מידי כל ערעור טוב שתמחול האשה קודם קבלת הגט באותו לשון בעצמו הכתוב בשטר השליחות ושיעשה מזה שטר לראיה ויזכירו כן במעשה ב"ד מהתרת האשה וכן אני נוהג לעולם בתנאי כאלו לקיימם ככתבם וכלשונם ואחר נתינת הגט תוכל האשה לתבוע מתנתה על נכסי בעלה ומה ששאלתם אם יתקיים רצון הבעל בקריעת הכתובה נ"ל דלא נתקיים רצון הבעל מבי' טעמים האחד שאף ע"פ שתקרע הכתובה קרע ב"ד כיון שלא מחלה אותו עדיין תוכל לתבועו בגט כדין מלוה ע"פ ואף ע"פ שבמקום שכותבין כתובה לא תגבה בגט ואין עמה כתובה זהו מפני שיכול לטעון פרעתי ובכאן אינו יכול לטעון כן אא"כ ירצה לשקר ועוד שהיא יכולה להשביעו על זה שבועת היסת והבי' שאף אם נאמר שנמחלה הכתובה בקריעה מ"מ עדיין ישאר לה זכות עליו מחמת חיוב מזונות מכל אותם שנים שעמד במ"ה אם פסקו לה מזונות ולוותה ואכלה שיש לו לפרוע חובה ומחמת תנאו שהתנה שתמחול כל זכות שיש לה עליו מחמת חיוב כתובה צריכה למחול הכל שהרי מה שנתחייב לה בכתובה הוא חיוב זה עכ"ל: כתב הרמב"ם אפיי לא אמר קח

החפץ ואח"כ תן הגט אלא אמר קח החפץ ותן הגט הוי קפידא וכו' ואם שינה אינו גט כד מצאתי בגירסא ישנה ואע"פ שלא כתב הרמב"ם בלשון הזה ממש מ"מ מאחר שכתב דבקח החפץ ותן הגט אם שינה אינו גט תפס רבינו כוונתו כתוב ובגירסאות דידן כתב הרמב"ם אפי' לא אמר קח החפץ ותן הגט הוי קפידא וכו' כלומר אפי' אמר תחלה תן גט וקח החפץ כל שהזכיר לו החפץ דעתו שיקח החפץ תחלה אא"כ א"ל בהדיא ואח"כ טול החפץ דומיא דהב זוזי ושקול שטרא דפרק הכותב (כה.) ולפי זה אין לגרוס הרמב"ם דהא איפכא כתב בפ"ט דכל שהזכיר נתינת הגט תחלה ה"ל כאילו אמר ואחר כך שקול חפצא אלא הרמב"ן בנון גרסינן שסברא זו כתב בשמו הר"ן בפרק כל הגט וה"ה בפ"ט מה' גירושין אף ע"פ שאין דברי הר"ן מבוררים שם וכמדומה שטעות סופר יש שם מ"מ משמע מתוך דבריו שסברת הרמב"ן הוא דאפי' הב לה גיטא ושקול חפצא הויא קפידא אבל דעת התוס' בפרק כל הגט דבאומר הב גיטא ושקול חפצא ליכא קפידא כיון שהזכיר נתינת הגט תחלה וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ט מהלכות גירושין דלא הויא קפידא לעכב אלא דוקא באומר שקול חפצא והב לה גיטא ומדברי הר"ן בפרק כל הגט משמע דאפי' בא"ל שקול חפצא והב לה גיטא לא הוי קפידא עד שיאמר והדר הב לה גיטא ודייק כן מדאמרינן בגמרא והדר הב לה גיטא: שליח המביא גט מא"י נותנו לה ומתגרשת בו וכו' משנה פ"ק דגיטין (דף ב.) המביא גט בא"י אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו ופירש"י אם יש עליו עוררים שהבעל מערער שהוא מזויף ואם אין עליו עוררים מסתמא כשר ובגמ' ערער כמה אילימא ערער חד והא א"ר יוחנן אין ערער פחות מב' ואלא ערער תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני כלומר ואפי' נתקיים בחותמיו מאי הוי הא תרי ותרי נינהו ואוקי אתתא בחזקת נשואה אלא ערער דבעל וכתבו התוספות וה"ה ערער דלקוחות שבאה לטרופ כתובה מהם כדאיתא בירושלמי ומשמע מדברי הרא"ש שאין ערעור דלקוחות האומרים מזויף הוא מעכבה מלישא שכתב שם בפ"ק דגיטין וז"ל וה"ה ערער דלקוחות אם באת לטרופ כתובה מהם כדאיתא בירושלמי ומיהו בשביל ערעור דלקוחות לא אסרינן לה להנשא אבל בערעור דבעל אסורה לינשא עד שיתקיים בחותמיו אבל בלא ערעור דבעל מותרת לינשא ולא חיישינן לזיופא לפי שהבעל אינו חשוד לקלקלה בידי שמים והיא עצמה לא תזייף לקלקל עצמה אבל להוציא ממון מיתומים ולקוחות חיישינן לזיופא אבל לענין פרעון כתובה נחתינן לנכסי' דכיון דשרי לינשא גבי נמי כתובתה מבני חרי דמספר כתובתה נלמד לכשתנשאי לאחר תיטלי מ"ש ליכי עכ"ל

ומשמע לרבינו דכיון שכתב הרא"ש דלהוציא מעות מיתומים ולקוחות חיישינן לזיופא משמע דאפי' לא ערערו לקוחות אגן טענינן להו וליתמי דילמא מזוייף הוא ולכן סתם רבי' דבריו וכ' אבל לא ממשעבדי וכן דעת הר"ן דאגן טענינן ללקוחות וליתמי אפי' אם אינם עוררים. כתב הרמב"ם בפ"ז בא הבעל ואמר לא גרשתי מעולם וגט שהובא לה מזוייף הוא יתקיים בחותמיו ואם לא נתקיים ולא נודעו עידיו כלל תצא והולד ממזר שהרי אינה מגורשת אבד הגט ה"ז ספק מגורשת וכתב ה"ה משמע דכשלא נתקיים מחזיקה הרב כא"א גמורה והולד ממזר גמור מן התורה ונראה שהוא סבור דאע"ג דקיום שטרות דרבנן הכא שהבעל מערער וטוען בברי מזוייף והיא אינה יודעת בזה דבר וחתימת העדים אינה מצויה העמידנה על חזקתה שהיא א"א אבל כשאבד הויא ספק מגורשת דדילמא אי הוה גט קיים היה מתקיים בחותמיו ויש מי שכתב דבכל גוונא דיינין לה בספק מגורשת עכ"ל ונ"ל דכשלא נתקיים אין דעת הרמב"ם שיהיה בטל לגמרי דא"כ ה"ל לכתוב סתם ה"ז בטל אלא כוונתו לומר שהוא קרוב לודאי בטל כיון שחזרנו על קיומו ולא נודעו עידיו כלל ומ"מ כיון שאיפשר שיתקיימו עידיו אינה ודאי א"א ונ"מ לאם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר דחיישינן לה: לפיכך נשים שהם בחזקת ששונאות וכו' בפ"ב דגיטין (כג.) תנן שנשים הללו נאמנות להביא את גיטה ופריך בגמרא והתניא אינן נאמנות ושני אביי כאן בא"י כאן בח"ל בארץ דאי אתי בעל ומערער משגחינן ביה דאיכא למימר לקלקולא קא מיכווני לא מהימני בח"ל דאי אתי בעל לא משגחינן ביה מהימני ואע"ג דרב יוסף פליג התם ואמר איפכא כאביי קי"ל דתניא כוותיה ורב אשי נמי אמר דמתני' כוותיה דיקא וכן פסקו הפוסקים: כתב הרמב"ם בפ"ז וצרתה אפי' היתה צרתה נשואה לאחר וכתב ה"ה שכן נלמד ממתני' דהאשה שלום וכתב עוד הרמב"ם ויבמתה אפי' היתה אחותה וכתב ה"ה דהכי איתא בירושלמי: וכתב הרמ"ה ואם אומרת בפני נכתב ובפני נחתם וכו' הר"ן בספ"ג כתב שדעת הרמב"ן כדעת הרמ"ה ושהרשב"א חלוק עליו דאיהי לאו דינא גמירא וכיון דכולהו כי אתו בארץ לא קפדינן בין אמר ללא אמר וכי אתי בעל משגחינן ביה אף זו סבורה שאע"פ שאמרה בפני נכתב וכו' אין בכך כלום ואי אתי בעל ומערער אכתי משגחינן ביה וסבורה לקלקולא הילכך בין כך ובין כך לא מהימנא וה"ה כתב ג"כ שתי הסברות בפ"ז ולא הכריע: עשתה שליח לקבלה בעדים והגט יוצא מתחת ידו וכו' כך כתב הרמב"ם בפ"ב וכתב ה"ה שכן נמצא להרי"ף בתשובה שאין השליח נאמן אלא כשמודה הבעל שכתבו אלא שבתורת פקדון נתנו לה אבל כפר בגט ואמר לא כתבתיו אין מתקיים אלא בעידי חתימה

שהקבלן ידו כיד האשה וכשם שהאשה אינה נאמנת בלא עידי חתימה ומסירה אם טען הבעל מזוייף הוא כך שליח אינו נאמן וכ"כ הרשב"א ג"כ בפרק התקבל: ואם הוא מודה שכתבו אלא שאומר שלא נתנו לו בתורת גירושין וכו' בפרק התקבל (סד.) איתמר בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין מי נאמן רב הונא אמר בעל נאמן ורב חסדא אמר שליח נאמן רב הונא אמר בעל נאמן דאם איתא דלגירושין יהביה לדידה הוה יהיב ליה ורב חסדא אמר שליח נאמן דהא הימניה ומודה רב הונא דאי אמרה קמי דידי יהביה ניהליה לגירושין מהימנא מגו דאי בעיא אמרה לדידה יהביה ניהלה בעל ופירש"י בעל אומר לפקדון. גט שנתון ביד שליח ובעל אומר לפקדון הפקדתי בידך ושליש אומר לגירושין נתת לי שהייתי שלוחה לקבלה ונתגרשה בקבלתי כתב הרשב"א ואין כוונת הרב לומר שהוא נאמן לומר שליח קבלה אני דע"כ שנים שיאמרו בפנינו אמרה צריכא אלא כוונת הרב לומר דרב הונא ורב חסדא בשהגט יוצא מתחת ידו ובשליח קבלה ושליח אומר שליח קבלה אני ואלו עידי ולגירושין קבלתי והר"ן נראה שתפס דברי רש"י כפשטן דבאין עדים שהוא שליח קבלה מיירי ולפיכך כתב שהקשו עליו ופירשו דאפי' רב חסדא לא קאמר אלא בדאיכא סהדי שהוא שליח קבלה וכ"כ התוספות והרא"ש דמיירי בשיש שנים שמעידים דשויתיה האשה שליח קבלה וכן משמע מדברי רבינו דביש עדים שהוא שליח קבלה עסקין שמ"ש ואם הוא מודה שכתבו וכו' ארישא דמילתא קאי דהיינו עשתה שליח לקבלה בעדים וכ"כ רבינו ירוחם בפ"ג ונסתפק הר"ן לרב חסדא דאמר שליח נאמן דהא הימניה אם הוא לומר שתהא מגורשת בקבלתו משעה שידענו שהאשה היתה עמו מתוך שבידו ליתנו לה אבל לענין שתגרש משעה ראשונה ואע"פ שאין האשה עמו ודאי לא דהא לא הימניה אלא מה שבידו או שמא אין הבעל מדקדק בשעות אלא כיון שהוא יודע שבידו ליתנו לה כשימצאנה אף מעכשיו גומר ונותן שאם הוא שליח קבלה שתגרש מעתה וכתב עוד וכן לדברי רש"י יש לי לומר שכיון שבשעה שבאו לב"ד קודם שאמר הבעל לפקדון היה יכול ליתנהו לאשה והאישה היתה מקבלתו מידו נאמן לומר שליח קבלה הייתי ולקבלה נתת לי ונאמן בכך להתגרש משעה זו אבל משעה ראשונה ודאי לא עכ"ל ופירש"י דהב"ע כשהאיש והאשה יחד בעיר וכ"כ התוספות והרא"ש והרשב"א משום דאי לא תימא הכי לרב הונא דאמר בעל נאמן א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן במביא גט ממ"ה דצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם משום דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה אכתו יערער שיאמר לפקדון נתתיו אלא ודאי הכא בשהאיש והאשה יחד בעיר ומ"ה אמר רב הונא

בעל נאמן דאם איתא דלגירושין יהביה ניהליה לדידה הוה יהיב לה ואפיי בכי הא אמר רב חסדא דשליש נאמן וכתבו עוד דרבא ורב ששת דמצרכי לומר בפני נכתב ובפני נתתם מערסא לערסא או משכונא לשכונא ס"ל כרב חסדא דאמר שלישי נאמן אפיי בעיר אחת א"נ התם איירי כשהבעל אומר כתבו ותנו והלך לדרכו דליכא למימר לדידה הוה יהיב לה והר"ן ג"כ כתב כדבריהם דכשהאיש והאשה בעיר אחת עסקינן וכתב עוד א"נ דכי אמר רב הונא בעל נאמן דוקא בשליח קבלה דאיכא ריעותא דכיון שידו כידה לדידה הוה מסר אבל בשליח הולכה ליכא ריעותא שלא רצה למסור לה שתתגרש מיד א"נ דכי קאמר רב הונא בעל נאמן דוקא שהוא עדיין ביד שליח אבל משהגיע הגט לידה שוב אין הבעל נאמן אע"פ שאינה טוענת ברי עכ"ל וחילוק אחרון שכתב הר"ן לחלק בין כשהוא עדיין ביד שליח לכשהגיע לידה הזכירו הרשב"א וכתב שאינו מחוור בעיניו ולפי דבריו משמע דפלוגתא דרב הונא ורב חסדא בין בטוען שליח שהוא שליח קבלה בין בטוען שהוא שליח הולכה הוא וק"ל שכתב הר"ן אבל נמצא להרי"ף בתשובה שפירש שמועתינו בשליח הולכה ובשהגט יוצא מתחת יד האשה ואפ"ה לרב הונא בעל נאמן ומאי קמ"ל הר"ן לדעת הרי"ף הא כל שאר מפרשים נמי הכי ס"ל ואיפשר דלהרי"ף בתשובה פלוגתייהו בשליח הולכה אבל בשליח קבלה לכ"ע שלישי נאמן ולשאר מפרשים פליגי בתרוייהו וכ"כ רבי ירוחם דאיפשר דלדברי הרי"ף בתשובה בשליח קבלה מודה רב הונא ועי"ל דמשום דהר"ן מתרץ באחד מהתירווצים דרב הונא לא פליג עליה אלא בשליח קבלה אבל בשליח הולכה מודה לרב חסדא וכמו שכתבתי בסמוך מש"ה כתב דהרי"ף בתשובה כתב דבשליח הולכה פליגי ואמאי דאמר רב חסדא שלישי נאמן דהא הימניה פירש"י דנאמן משום דאי בעי עביד ביה מאי דקאמר שיכול למוסרו לאשה והתוס' והרא"ש חלקו עליו וכתבו דאפיי בדליכא מגו הימנו רבנן לשליח ואפיי אומר הבעל שנתנו לו בפני עדים מ"מ סמך עליו דזימנן דמייתי עדים או אזלי למדינת הים ומשמע מדברי הרשב"א שלדברי התוס' אפיי עדים מעידים דלפקדון יהביה ניהליה שלישי נאמן דכיון שהיה יכול שלישי למסרו לה ותלך ותנשא בו הוא מאמינו אפיי במקום עדים וכאילו אמר נאמן עלי באומר לגירושין מסרתני יותר מקי עדים ופסל העדים לגבי דידיה כל זמן שאמר הוא לגירושין קודם שבאו העדים וכ"כ הוא ז"ל בהדיא בתשובה דשלישי נאמן אפיי במקום עדים דהא הימניה וגם רבינו ירוחם בח"ג כתב בשם התוספות דאפיי יש עדים דלפקדון נתנו לו נאמן שלישי וכ"כ בתוס' והרא"ש ומיהו כתב דמילתא דתמיה הוא אי מהימן אפיי במקום עדים ואמאי דאמרינן בעל אומר לפקדון כתבוה התוספות

הא דלא נקט בעל אומר להולכה ושליש אומר לקבלה משום דלא שייך האי טעמא דקאמר דאם איתא דלגירושין לדידה הוה יהיב לה אלא כשאומר הבעל לפקדון משמע מדבריהם דבהא אפ"י רב הונא מודה דשליש נאמן כיון דלא שייך טעמא דאם איתא דלגירושין יהביה לדידה הוה יהיב לה וזהו שכתב רבינו ודוקא כשטוען דלפקדון נתנו לה אבל אם טוען שעשאו שליח להולכה ורצה לחזור בו וכו' ובעיקר מחלוקת רב חסדא ורב הונא פסק הרי"ף כרב חסדא וכן דעת הרמב"ם בפרק י"ב [דהשליש] נאמן בין גט יוצא מיד שליח בין שהוא יוצא מיד האשה וכתב הרא"ש שאין נ"ל ראיית הרי"ף ושכך הקשה עליו רבינו אפרים ומשמע לרבינו דהרא"ש ורבינו אפרים ס"ל דהלכה כרב הונא ועוד שכתבו הרשב"א והרא"ש שהרמב"ן העיד שראה בנוסחא ראשון של הרי"ף מכתיבת ידו שהלכה כרב הונא שכיון שלא נתגלה לנו טעמו של הרי"ף ראוי להחמיר כדבריו הראשונים וכמו שפסק ר"ת ולפיכך סתם רבינו הדברים כדעת רב הונא: ב"ה ומ"ש רבינו שלכן טוב ליזהר שלא לגרש ע"י שליח כשהבעל והאשה שניהם בעיר וכו' מתבאר מדברי התוס' והרא"ש והרשב"א שכתבתי דבשליח הולכה נמי טוב ליזהר: ומ"ש רבינו דלהרמב"ם שליח נאמן אפ"י אין הגט בידו לא מצאתי לו שכתב כן בהדיא ואעפ"י שכתב בפ"ב שליח קבלה שקבל הגט לאשה ושלחו לה בפני עדים וכו' בא הבעל וערער שלא נתנו יתקיים בחותמיו שהרי עדים מעידים שהגט שנתנו לה יוצא מתחת יד שלוחה וכו' וכתבו רבינו בסמוך איפשר דשאני התם שהוא טוען מזוייף הוא או שלא נתנו אבל אם היה טוען לפקדון נתתיו מנ"ל דסבר הרמב"ם דשליח נאמן אע"פ שה"ה כתב על לשון זה דהיינו כרב חסדא וכיון שיש עדים שהיה הגט בידו אין בו חשש כלום אבל לרב הונא איכא למיחש שלא יאמר הבעל לפקדון מסרתי בידו מ"מ אינו מוכרח ולפי האמת לדעתי לא היה צריך רבינו לכתוב דלהרמב"ם שליח נאמן אפ"י אין הגט בידו רק שיש עדים שראוהו בידו כיון דשליח נאמן כך לי גט יוצא מתחת ידו כמו עדים שראוהו: ומ"ש עוד רבינו וי"א דוקא שהגט ביד האשה וכו' כ"כ הרא"ש שם בפרק התקבל וטעמא משום דאם אינו בידה ליכא מגו ואי משום שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת כיון דאיכא שליח דמסייע לה מעיזה והקשה הרא"ש על פירוש זה וכתב ואיפשר דאפ"י הגט ביד שליח מהימנא דכיון דלא מסייע לה אלא שליח לחודיה אינה מעיזה והאי דקאמר מגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהלי ה"ק נתנו לי והפקדתיו ביד שליח ואע"פ שהרא"ש כתב פי' שני בלשון איפשר מאחר שראה רבינו שהקשה על פי' ראשון משמע ליה דסבר דפי' שני עיקר אבל רבינו ירוחם בח"ג כתב דפי' ראשון

עיקר: נאבד הגט והיא אומרת שקבלתו מיד השליח כראוי וכו' גז"ש בפרק התקבל בעל אומר לגירושין ושליש אומר לגירושין והיא אומרת נתן לי ואבד הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות מב' אמאי וליהמניה לשליש מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמניה וליהמניה לבעל דא"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן מי קאמר גירשתי ולימא חזקה שליח עושה שליחותו כי אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו לחומרא אבל לקולא לא וליהמנה מדרב המנונא דאמר האשה שאמרה לבעלה גירשתינא נאמנת ה"מ היכא דליכא דמסייע לה אבל היכא דמסייע לה מעיזה ומעיזה ופירש"י דבשליח להולכה עסקינן וע"כ צ"ל כן דאי בשליח קבלה מאי משני מי קאמר גירשתי הא כיון דאמר דמסרו לשליח קבלה הרי הוא אומר גירשתי ועוד מאי פריך ולימא חזקה שליח עושה שליחותו ורבינו ירוחם שכתב בח"ג פי' ויש עדים ששליח הוא השליח לקבלה לא דק ואע"פ שקבלתו מיד השליח כראוי הוא כעידוי מסירה לדעת התוס' והרא"ש כמבואר בסי' קל"ג צ"ל לדעתם שעידוי מסירה הלכו למ"ה או מתו שאם לא כן ובאו ויעידו: ב"ה ומ"ש רבינו כיון שאין עדים שראו הגט ביד האשה כלומר דא"כ כי אבד מאי הוי כיון שיש עדים שראו אותו בידו ומ"ש עוד רבינו דהוי ספק מגורשת ואם בעלה כהן אסורה לו וכו' כ"כ שם הרי"ף והרא"ש מדאמרינן דחזקה שליח עושה שליחותו לחומרא וכתב הרמב"ם אפי' אמרה בפני נתנו לשליח לגירושין וכו' בפרק י"ב ופשוט הוא: ב"ה והוא נלמד מדאמרינן וליהימנה מדרב המנונא וב"ה היכא דליכא דמסייע לה: כתב הרמב"ם שליח קבלה שקבל הגט לאשה ושלחו לה וכו' ג"ז בפ"ב ומדברי ה"ה נראה דהרמב"ם לטעמיה דפסק כרב חסדא דאילו לדברי הפוסקים כרב הונא אם שלשתן בעיר אחת איכא למיחש שמא יאמר הבעל לפקדון נתתיו לו בתשובות הרשב"א סי' אלף רכ"ח שאלתם באשה שעשתה שליח קבלה והגיע לידה ע"י אחר שהעיד שבפניו נכתב ונחתם לשמה ובא ליד אותו שליח קבלה והביא שטר חתום בבי' עדים שבא הגט ליד שליח קבלה ושהשליח קבלה מסרו לזה להגיעו לידה אבל אין אנו מכירין עידי השטר אבל הגט נתקיים בפנינו על פי שליח זה ועד אי שעמו שהעיד על חתימת עידי הגט תשובה מסתברא שהגט כשר ומותרת לינשא בו דלשמא לא נתנו הבעל לגירושין לא חיישינן דכל שמסור ליד זה והוא אומר לגירושין ניתן לי הוא נאמן לכ"ע ולא עוד אלא אפי' בא הבעל וערער ואמר לא מסרתיו אלא לפקדון זה שהגט בידו נאמן דקי"ל כרב חסדא דאמר שליח נאמן ולשמא לא נכתב ונחתם לשמה לא חיישינן דאין אדם עשוי לקלקל את אשתו בידי שמים

וכדאיתא בירושלמי פ"ק דגיטין וכיון שכן למה נחוש לקיום לא חיישינן דהא איכא תרי דמקיימי ליה בחותמיו לשמה לא חיישינן לפקדון לא חיישינן ואילו הביאו שליח קבלה היה נאמן לומר לגירושין נתנו לי כמו שאמרה היא ואע"פ שלא הביאו השליח קבלה זה נאמן דלא גרע משליח הולכה שאילו רוצה לומר שליח הולכה אני נאמן להתירה השתא נמי נאמן לומר השליח קבלה נתנו לי להביאו לידה ועוד שמעיד ואומר בפני נכתב ובפני נחתם ונמסר ליד השליח קבלה שהוא נאמן משום האי מגו וכענין שאמרו בריש גיטין (ה.) בעא שמואל מרב הונא ב' שהביאו גט וכו' א"ל אין צריכין מה אלו אמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני וה"פ אף אנו נאמר כן אילו רצה זה לומר הבעל מסרו לי ובפני נכתב ונחתם מי לא מהימנא ואע"פ שאינו אומר שהבעל מסרו לו שליח הקבלה כאן לענין זה כבעל שהרי זה מעיד שנמסר לידו מיד מי שהיה בידו להחזיקה גרושה עכ"ל כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח ז"ל בתשובה על אשה שמינתה שליח לקבל גיטה מיד בעלה בארץ רחוקה והשליח עשה שליח וקבל וקרע ושלח שטר עדות ליד האשה וחתימו ביה דייני איך קבל וקרע אלא שלא נתקיים השטר לנו בחותמיו דעתי שאין הקיום מעכב בשטר זה משום דקיום שטרות דרבנן הוא ומחלוקת ראשונים היא אי מעשה ב"ד צריך קיום וכיון שבמחלוקת היא תלויה והירושלמי אומר דמעשה ב"ד לא צריך קיום אע"פ שקצתם דחו ירושלמי זה מפני שהוא חולק על גמרתינו מההיא דעד ודיין אין מצטרפין כיון שהרי"ף והרמב"ם מפרשים אותה באופן שלא תקשה על הירושלמי על פי דרכם למדנו שאין מעשה ב"ד צריך קיום ונוספו עליהם רבוותא אחרים שסוברים כמותם ומחזרים לתרץ הירושלמי וגמרתינו כמו שתמצא בתשובות להרשב"א בחדושי קצת תלמידיו בפ"ב דכתובות אע"פ שמגדולי הראשונים סוברים דמעשה ב"ד צריך קיום כגון ר"ח והרמב"ן והרשב"א תלמידו בשעת הדחק כזו כדאי הם הרי"ף והרמב"ם ז"ל ובפרק קמא דנדה כתבו רוב המפרשים דכל בדרבנן ואיכא פלוגתא דרבוותא אמרי' מעשה ב"ד אין צריך קיום ומקילין עלה משום עיגונא ואע"פ שבחשן משפט כתוב שקיום ב"ד צריך קיום ההוא לענין ממונא איתמר דה"ל קולא לנתבע ואע"פ שהרי"ף כתב שבשליחות שהאשה עושה לקבל גיטה מיד בעלה שצריך לקיים השטר והפליג להחמיר אף אנו נודה שלכתחלה ולרווחא דמילתא טוב הוא להתקיים אם איפשר אבל היכא דלא איפשר לא מעגנינן אשה מש"ה ובזה איפשר לקיים מה שכתב א"א ז"ל אלא שלפי זה שכתבתי דוקא במעשה ב"ד ולפי מה שכתב אדוני אבי ז"ל אף בשטר שאין בו מעשה ב"ד ולענין מעשה הייתי מניח סברתי וסומך על סברתו שכבר הורה זקן ומה

שהשליח מינה שליח כתב הגאון שאין השליח יכול לעשות שליח אלא אם כן ניתן לו רשות כן כתבו תלמידי הרשב"א בפ"ב דקידושין עוד הוסיף הגאון דבשליח קבלה אפי' נתנה לו רשות אינו ממנה שליח וכ"כ הרמ"ה דשליח קבלה אינו יכול למנות שליח ואפי' נתנה לו רשות דמילי ניהו ומילי לא מימסרן לשליח אבל הרמב"ם כתב בפ"ז מהלכות גירושין דשליח ממנה שליח ולא פירש ולא חילק כלל בין שליח האשה לשליח האיש והרב העיטור באות שיי"ן ג"כ חולק על הגאון וכתב דכמו דשליח הבעל ממנה שליח אף שליח האשה ממנה שליח אפי' עד כמה ואף גדולי האחרונים חלקו על טעמו של הרמ"ה וכתבו דלא אמרינן מילי ניהו ומילי לא מימסרן לשליח אלא כגון שא"ל לחתום בגט שאינו יכול לומר לאחר לחתום אבל למנות השליח שליח אחר לא אמרינן הכי ולע"ד אני אומר דלא גרע אשה שאמרה התקבל לי גיטי מאשה שאמרה התקבל לי קידושי מיד פלוני וכשם שהיא יכולה למנות שליח לקבל קדושיה והשליח שליח מדרשת ושלח ושלחה כדאיתא בפ"ב דקידושין (מא:): הכי נמי יכולה למנות שליח לקבל גיטה והשליח שליח דכולהו מדרשת דחד קרא נפקי ואיתקש הויה ליציאה כדאיתא התם ומאחר שהרמב"ם והעיטור והאחרונים מסכימים להתיר ראוי לסמוך עליהם אפי' לא היתה לנו ראייה כל שכן שראיה מבוארת היא לסמוך עליה. ואע"פ שכתוב בשטר שנמסר הגט ביד השליח והוא לא נמסר אלא ביד שליח השליח אין לפוסלו בזה כדאיתא בפר' כל הגט (כט:): כולהו מכח בעל קא אתו ה"נ אמרינן כולהו מכח אשה קא אתו שאילו בטלה האשה שליחות משליח הראשון אין שליחותו של שני כלום והא דמצרכינן בשליח דשליח הבעל שיתמנה בב"ד מהשליח הראשון התם היינו טעמא משום דצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל בנדון שלפנינו שאינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אין צריך למנותו בב"ד ואע"ג דבשליח דבעל תנן דאינו ממנה שליח אא"כ חלה בנדון זה אע"ג דלא חלה היה יכול למנות שליח דבשליח דבעל הוא דמצרכינן הכי משום דחיישינן לקפידא דבעל משום דאיכא אינשי דקפדי ואי שמעי מבטלינן שליחותיהו אבל הכא אנן סהדי דניחא לה שיקבלהו כל מי שירצה ובכל מילי דבעל חיישינן לקפידא משום דאמרינן בעי לצערה וכדאמרינן בפרק מי שאחזו (עד:): גבי מעשה דצידון אבל באשה כזו שהיא עגונה ומבקשת לימלט כצפור מפח אין לחוש לקפידתה בזה והרשב"א כתב בפרק התקבל דבענין שליחות האשה היכא דקיי"ל שהיא רוצה בדבר לא בעינן שמיעת קולה והביא ראייה לדבריו ואע"פ שכתוב בשטר הלשון בלשון עדים וחתמו דיינין לא מיחזי כשיקרא שהרי בפי השולח (לה:): גבי בפני כמה מבטלו אמרינן לא שנא כתוב בלשון

דיינים וחתמי עדים ל"ש כתוב בלשון עדים וחתמי דיינים וא"א ז"ל כתב בתשובה דאף בדיינים שייך לשון עדות מההוא דאמרינן בפ"ב דכתובות (כא:) מאי דמסהיד סהדא לא מסהיד דיינא עוד ראיתי אחד מהגדולים נסתפק בגט כזה שכתב הב"ד שנמסר ביד שליח האשה שמא העדים עצמם שחתמו בגט צרפו ג' עמהם וחתמו במעשה ב"ד וחשש לזה שאין עד נעשה דיין ושאל על זה את פי הר"ן ולא זכינו לתשובתו אבל לע"ד נראה דלא שייך בזה עד נעשה דיין לפי שבמעשה הזה א"צ ב"ד ולא אמרינן הכי אלא בקידוש החדש דבעי ב"ד אבל בנדון זה א"צ ב"ד כלל אלא הודעת עדים שקבל ונקרע וכל היכא דלא צריכי לב"ד לא חיישינן לעד נעשה דיין ואחר כך מצאתי א"א שהאריך בתשובה להראות פנים שאפי' במקום שצריך ב"ד אין חוששין בנדון כזה לעד נעשה דיין ועוד אני אומר שאפי' היה בדבר חשש כל עוד שלא יודע לנו בפירוש שכן עשו אין בודקין אחריהם דב"ד בתר בי דינא לא דייקי והריב"ש כתב בתשובה סי' שפ"ח שפ"ט ש"ץ על מעשה ב"ד שהובא לפניו על שליח קבלה שקבל הגט בפניהם וקרעוהו והתירוה לינשא ויש בשטר טעיות מדקדוק הלשון מודה שאין הב"ד יודעים בטיב גיטין וקידושין ונסתפק שמא הדיינים היו עידי מסירת הגט כנראה מפשט לשונו ואין עד נעשה דיין ושטר מעשה ב"ד זה כאילו אינו ואין למדין ממנו כלל וכתב ע"ז להר"ן ז"ל והשיב לו דבכי הא אפי' לדברי המחמירים יכולים להיות דיינים דהא אמרינן בפ"י (ק"ג:) ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו עושים דין ולמ"ד דבדיני ממונות בעינן הגדה הכא ע"כ היינו טעמא דכיון שהבעל דין מזכה בפניהם מעשה הבעל דין עצמו חשוב כהגדה ואף כאן כיון שהבעל גירש בפניהם הגדה מיקרי ויכולין הב"ד מעצמם לדון עליה ומה שאמרת שאע"פי כן יש לחוש שמא נמסר בלילה שהוא שעה שאינו ראוי לדון ואם אינם נעשים דיינים לב"ד טועין לא חיישינן אבל דעתו שהביא לחוש מפני שאיפשר שהדיינין מוחזקים שאינן יודעין בטיב גיטין וקידושין כראוי וכמו שכתבתי שלשונם מוכיח עליהם ובכגון זה יפה חששת שלא לראותו בלילה בלבד יש לחוש אלא לכמה פיסולים שאיפשר להזדמן בגט ואני לא אתיר אשה ע"פ מעשה ב"ד כזה שהיאך אסמוך על בני אדם שאינן יודעין בטיב גיטין מפני שהם כותבין שנתברר להם שכל עניני הגירושין נעשו כהוגן וכתיקון חכמים להתיר אשה העומדת בחזקת איסור ואנחנו היודעים ועדים שאינם כדאי שהיו הענינים הצריכים בגט מתבררים להן ע"כ: בעל שכתב גט לאשתו ואח"כ נתיחדה עמו וכו' כדלקמן סי' קמ"ח: אבל אם שלחו לה על ידי שליח ונתייחד עמה וכו': כיון שהשולח גט ע"י שליח וכו' הוא חייב במזונותיה וכו' כן כתב הרמב"ם בסוף פ"ו ופשוט הוא בפי אלמנה

ניזונית (צו:) ומי שאחזו (עד.) :ואם מת קודם שיגיע לידה לא יתנהו לה זה פשוט בכמה מקומות דאין גט לאחר מיתה ואחד מהם בס"פ מי שאחזו (דף עו.) בטלו קודם שיגיע לידה הוי בטל פשוט במשנה בפרק השולח (דף לב.) נוסח ביטול שליחות גט כתב רבינו ירוחם בנכ"ד ח"ג: ומשבא לידה אינו יכול לבטלו ג"ז משנה שם ומ"ש אפי' חזר בו תוך כדי דיבור הוא ממאי דאסיקנא בפרק יש נוחלין (דף קכט:) דבכל התורה כולה תוך כדי דיבור כדיבור דמי בר ממגדף ומקדש ומגרש וכ"כ הרשב"א בריש השולח והרמב"ם בפ"ו: ולכתחלה אין לו לבטלו אלא בפני שליח וכו' משנה בפרק השולח בראשונה היה עושה בית דין במקום אחר ומבטלו התקין ר"ג הזקן שלא יהיו עושים כן מפני תיקון העולם כלומר שהשליח שאינו יודע בביטולו מוליכו והיא ניסת בו: אבל בדיעבד אפי' בטלו בפני שנים אחרים הוא בטל ג"ז שם בברייתא (לג:) פלוגתא דרבי ורשב"ג ואמר רבא אמר ר"נ דהלכה כרבי ואסיקנא דהלכתא כרב נחמן: וא"צ לבטלו בפני ג' ג"ז שם בפני כמה מבטלו רב נחמן אמר בפני שנים ורב ששת אמר בפני ג' וכתבו התוס' והרשב"א והר"ן דנ"מ לדידן דקיי"ל כרבי דאם בטלו מבוטל וכתבו הרי"ף והרא"ש דקיי"ל כרב נחמן וכ"פ הרמב"ם בפ"ו וכן דעת הרשב"א ז"ל. ומשמע מהכא שאם בטלו בפני א' שאינו מבוטל וכן כתבו התוס' והרשב"א וכן משמע גם מדברי הרמב"ם בפ"ו מיהו ה"מ במבטל בפני אחרים אבל במבטל בפני השליח בין על ידי עצמו בין ע"י שליח או במבטל בפני האשה מבוטל הוא אפי' אין שם שום עד כן משמע מדברי הרמב"ם בפ"ו וכ"כ רבינו בסמוך וכ"כ התוס' שם לחד תירוצא גבי רבי סבר עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה וצ"ל דהיינו כשהשליח או האשה מודים שבטלו הא לאו הכי פשיטא דאין בעל נאמן אבל רבינו ירוחם כתב בח"ג שאם הלך השליח לבטל שליחות הגט צריך לבטל בפני ב' אחרים כי השליח הוא במקום בעל משמע דס"ל דבין כשמבטל בפני השליח בין כשמבטל שלא בפניו לעולם צריך לבטל בפני שנים ובירושלמי בריש השולח הלך השליח לבטל הגט צריך לבטלו בפני ב' והשליח עולה משם השנים וזה שלא כדמשמע מדברי הרמב"ם ודוחק לפרש דבשהלך השליח לבטל וביטלו שלא בפני האשה ושלא בפני שליח הגט: שלחו ע"י עשרה יכול לכתחלה לבטל זה שלא בפני זה וכו' ג"ז שם בפרק השולח (שם) ת"ר אמר ליה כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה. ואיתא תו התם ברייתא אחריתא אמר לשנים תנו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול ואוקמה רב אשי בעידי הולכה ואמר רבא א"ר נחמן הלכה כרבי בשתייהן

ואסיקנא דהלכה כרב נחמן ופירש"י יכול. מותר לבטל ולומר לשנים מהם אל תכתבוהו ואינו עובר על תקנת ר"ג משום דכיון דלא אמר כולכם אחד כותב ושנים חותמים וכשאותם שלא בטלם יכתבו ויתנו גט שפיר דמי ואמרינן בגמרא במאי קא מיפלגי בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה רבי סבר לא בטלה כולה ואי אזלי הנך כתבי ויהבי לה ליכתבו וליתבו ורשב"ג סבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה והנך לא ידעי וכתבי ויהבי ושרו א"א לעלמא וכ"כ התוס' והרשב"א והר"ן והרא"ש דיכול לבטל זה שלא בפני זה אפי' לכתחלה ואינו עובר על תקנת ר"ג כי לא נמנה לתקן על זה לפי שאין הדבר יכול לבא לידי קלקול אבל להרמב"ם בפ"ו שכתב אמר ליה כתבו גט ותנו לאשתי יכול לבטל גט זה שלא בפני זה ואפי' בפני שנים אחרים צ"ל דלאו לכתחלה קאמר אלא לומר שאם בטלו מבוטל מדכתב ואפי' בפני ב' אחרים והא ודאי אינו מותר לבטלו בפני שנים אחרים ופלא בפני השליח: ב"ה ומיהו הרמב"ם כתב עוד שם שלח הגט ביד שנים ה"ז יכול לבטל זה שלא בפני זה ופשט לשון זה משמע דלכתחלה יכול לבטלו וכתב עוד הרמב"ם אפי' י' היו משביטלו בפני אחד מהם בטל הגט: ופירש"י דברייתא דאמר לשנים תנו גט לאשתי פליגי נמי בשליחות שבטלה מקצתה אם בטלה כולה וכ"כ הר"ן: ואפי' לא בטל כל אחד ואחד בפני שנים מן השוק אלא שבטלו בפני שליח לבדו מותר לכתחלה כבר כתבתי בסמוך שכך הוא דעת התוס' לחד תירוצא ושכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ו ושרבינו ירוחם חולק על זה וסובר דאפי' בטלו בפני השליח עצמו אינו יכול לבטלו לכתחלה אלא בפני שנים אחרים: אותן שבטל שליחותן בטל וכו' פשוט הוא: ודוקא שלא יבטל שליחות כולן זה שלא בפני זה וכו' נפיק מיניה חורבא דזמנין דבטיל לכולהו שלא בפניהן וכו' לשון זה קשה בעיני דמאי איריא לבטל את כולן שלא בפניהם אפי' אחד מהם שלא בפניו אסור לכתחלה משום דנפיק מיניה חורבא ואין לפרש דהב"ע בשא"ל כולכם כתובו ומאי שלא יבטל שליחות כולם דקאמר שלא יבטל שליחות דכולכם דא"כ מאי דכיון דאפי' אם בטל לכולן כו' וזימנין דבטל לכולהו כו' ומיהו אם עבר וביטל כולן דקאמר למה לי ביטול כולן הא בביטול אחד מהם נתבטלו כולם: ול"ש עשאן שלוחים לכתוב וליתן הגט וכו' כבר כתבתי בסמוך דאיפסקא הלכתא בגמ' בהדיא כר' בא"נ כתבו גט לאשתי דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וס"ל לרבי' דה"ה לפלוגתא דשליחות שבטלה מקצתה דמאי שנא וזה דעת הראב"ד בהשגות ודעת הרמב"ם שכתב דכיון שבטלה שליחות קצתם נתבטלו כולם הוא לומר דאע"ג דבעדות שבטלה מקצתם קי"ל לכרבי בשליחות שבטלה מקצתה לא קי"ל כוותיה

דכיון דאפשר לאיפלוגי בין עדות לשליחות כיון שהוצרכו רבי ורשב"ג לחלוק בשניהם לא נקטינן כר' במקום רשב"ג אלא היכא דאיתמר כד כתב הר"ן: ומ"ש רבינו אפילו עשאם כולם שלוחים ביחד מפורש שם בברייתא דכשעשאם שלוחים זה אחר זה אפי' לרשב"ג יכול לבטל זה שלא בפני זה וא"כ לא פליגי אלא בעשאן שלוחין ביחד וק"ל כר': וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה לא כ"כ בהדיא שהרי לא כתב פלוגתא דרבי ורשב"ג באומר לשנים תנו גט לאשתי וגם לא כתב פלוגתא דעדות שבטלה מקצתה אלא רבינו דייק מדשתק דאם איתא דשאני ליה בין עדות שבטלה מקצתה לשליחות שבטלה ה"ל לפרושי בהדיא: בד"א שהוא בטל כשבטלו בפירוש אבל גילה דעתו שחפץ בביטולו וכו' שם בפרק השולח (דף לד.) פלוגתא דאביי ורבא ואסיקנא דהלכתא כאביי דאמר גילוי דעתא בגיטא לאו כלום הוא: ומ"ש ולא עוד אלא אפי' היה מחזור לרוץ אחר השליח וכו' פשוט שם בראש הפרק (לב.) דתנן אם משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו פריך בגמרא פשיטא ומשני לא צריכא דמהדר עליה מעיקרא לבטולי מהו דתימא איגלאי מילתא למפרע דבטולי בטליה קמ"ל. כתב הר"ן בתשובה ס"י מ"ג על בעל המגרש ע"י שליח ושלח כתב לאביו שלא יתן הגט והיה בלשון הכתב שלא תצא לצמיתות ושזה הכתב ראה אותו קרישקאש שלמא וברורי העבירות ושהיה מחלה פני קרישקאש שלמא שלא יתן רשות שינתן הגט וכדומה לפי דברי כתבו שר"ל שזה הכתב נראה לנוזכר קודם נתינת הגט וא"כ הוא יש לחוש בגט זה דודאי ביטול השליחות מתוך הכתב מהני והאריך בדבר ובסוף דבריו כתב וכיון שכן זה הלשון שבא בכתבו שלא תהא לצמיתות לא ידעתי במה נקשר כי קרוב הדבר לפרשו ולומר דה"ק שאם תהא אשתי מגורשת שלא תהא מגורשת לעולם וה"ל כהיום אי את אשתי ולמחר את אשתי דאע"ג דאסיקנא בפרק המגרש (פד.) כיון דפסקא פסקא הא אמרינן בתר הכי (פה:) אתקין רב בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מהאי בעיא ונחלקו בה המפרשים שהרמב"ם כתב שאינה מגורשת כלל ויש מי שכתב שחולצת ולא מתייבמת עכ"ל: ובאיזה לשון מבטלו אמר בטל הוא וכו' הכל פשוט שם בר"פ השולח (דף לב.) וכלל הדברים הם שלבטל הגט צריך שיאמר לשון שמשמעו להבא וגם שמשמעו שהוא מבטלו ולא לישתמע שהוא מעצמו פסול או כחרס או אינו מועיל: ואם אמר בטל ולא אמר הוא ג"ז שם בטל מהו תיקו ופירש"י דמי אמרינן כיון שלא אמר הוא לשעבר משמע ואינו מבוטל והרמב"ם כתב בפ"ו אמר גט זה בטל שמשמעו פועל שעבר כגון (ש"ה ה) חמק עבר ה"ז ספק. כתב הרא"ש שאם אמר גט זה חרס לא אמר כלום: והא דאמרינן פסול שאינו מועיל פירש"י שאינו

מועיל לבטל הגט וכו' גבי אינו מועיל כתב כן ואפשר דה"ה לאומר פסול הוא ורבינו משמע ליה דה"ה לכל אינך לישני: השולח גט ובטלו יכול לחזור ולגרש בו וכולי שם בריש השולח (לב:) אסיקנא דהלכתא כרב נחמן דאמר דאע"פ שביטל הגט חוזר ומגרש בו ואקשינן דהא קי"ל כוותיה דרבי יוחנן דאמר גבי קידושין חוזר ומשני הכי השתא התם אתי דיבור ומבטל דיבור הכא דבטליה לשליחותא גיטא גופיה מי קא בטיל וכתבו התוס' דמתוך הלשון משמע שאפי' ביטלו בפירוש אינו מבוטל אבל בקידושין בריש האומר (נט:) כתוב בכל הספרים נהי דבטליה מתורת שליחות מתורת גט לא בטליה משמע דאם בטלו בפירוש מודה רב נחמן דבטל וכן נ"ל דגט לא חשיב מעשה כל זמן שלא הגיע ליד האשה דאי לאו הכי תקשי לרב ששת כדפירשנו לעיל ובריש האומר כתבו שצ"ל מתורת גט לא בטליה דה"ק אתה סבור שהגט יכול ליפסל בביטול ולא היא דמאחר שהגט כתב כהלכתו אינו יכול לבטלו ודעת הר"ן והרשב"א שאינו יכול לבטלו וכתב הרשב"א וכן דעת רבותינו הצרפתים אלא שחשו ואמרו דלמעשה אין להקל בדבר אלא חוששין לו ולכתחלה לא יגרש בו. גם הרא"ש כתב בפרק השולח ויש להשוות פי' השתי גירסאות דה"ק מתורת גט מי בטליה כלומר אין בו כח לבטלו מתורת גט דכתיבת הגט לשמה חשיב מעשה מיהו אין לסמוך על זה לעשות הלכה למעשה אלא אזלינן ביה לחומרא וכתב ה"ה בפ"ו שגם הרמב"ן סבור שאינו יכול לבטלו ושמ"מ יש לחוש בדבר והרמב"ם בפ"ו כתב וז"ל השולח גט ביד השליח וביטל הגט הרי זה חוזר ומגרש בו כשירצה שלא בטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות לפיכך אם היה הגט ביד הבעל ובטלו כגון אמר גט זה בטל הוא אינו מגרש בו לעולם והרי הוא כחרס ואם גירש בו אינה מגורשת וכן אם פירש בעת שבטלו והוא ביד השליח ואמר גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט אינו מגרש בו לעולם עכ"ל וכיון דפלוגתא דרבוותא הוא דלשאר מפרשים חוזר ומגרש בו אלא שחשו לה להחמיר אם נתגרשה בו ה"ל ספק מגורשת והריב"ש כתב בדינים אלו בתשובה סי' תפ"ב וכתב עוד בסי' רל"ב על מי שקדש במרמה ותפשוהו על שעבר על הסכמת הקהל שלא לקדש אלא בעשרה והסכים לגרש ולא ביטל מודעות ונמצא שאמר בפני שנים זה שלא בפני זה קודם נתינת הגט תהיה עד שאני מוכרח בתפיסה עד שאגרש ואני מבטלו מעכשיו והשיב מודעא זו מורכבת משני דברים האחד מ"ש שהוא אנוס ומוכרח בתפיסה עד שיגרש וזו היא מסירת מודעא על הגט דאע"ג דלא ידעינן באנסייה הרי הוא נאמן שנאנס על זה כדאמרינן בפרק חזקת (מט.) והשני הוא מה שאמר שהיא מבטל מעכשיו שאף אם אינו אנוס מ"מ כיון שביטלו

בפירוש אינה מגורשת אלא שבזה הדרך השני רבו הסברות כי יש מי שאומר שאינו יכול לבטלו קודם הכתיבה דאין ביטול בדבר העתיד אלא בטענת אונס משום דאי מבטל שליחות סופר ועדים הרי כשחזר אח"כ ואמר להם כתובו חזר ועשאן שלוחים וקי"ל דאתי דיבור ומבטל דיבור אבל לאחר כתיבה יכול לבטל הגט שנכתב דאע"ג דקי"ל כרב נחמן דאמר חוזר ומגרש בו היינו בההיא דהתם שהגט ביד השליח דאמרי' דלא ביטל אלא שליחות השליח אבל אם הגט בידה ובטלו דהשתא על כרחו דעתו על הגט עצמו או אף אם הוא ביד שליח וביטלו בפירוש מתורת גט אינו מגרש בו לעולם וגרסינן התם נהי דבטליה לשליחותא דשליח גיטא גופיה לא בטליה והרמב"ם סובר שאף קודם כתיבה יכול לבטל ואם אמר כל גט שאכתוב מכאן ועד עשרים שנה בטל הוא הרי זה בטל וזו היא מסירת מודעא על הגט נראה שדעת הרב ז"ל שכל דיבור הבא לבטל הדבר העתיד קרוי מסירת מודעא ואפי' בלא טענת אונס והרמב"ן והרשב"א סוברים דאחר כתיבה אינו יכול לבטל הגט עצמו וגרסינן התם גיטא מי קא בטיל וכ"ש קודם כתיבה שאינו יכול לבטל שלא בטענת אונס משום דשליחות סופר ועדים אין יכול לבטל קודם כתיבה דכשחזר ועשאן שלוחים אתי דיבור ומבטל דיבור ואם נאמר שמבטל הגט עצמו מעכשיו ולאחר שיכתוב והלא אפי' אחר שיכתוב אין יכול לבטל לפי סברתם וכן נמי אין יכול לבטל נתינת הגט העתידה משום דכשנותן אח"כ הרי הנתינה מבטלת הדיבור וא"כ תלה באונס אמנם גם הרמב"ן והרשב"א כתבו שיש לחוש בדבר למעשה בביטול הגט עצמו אחר כתיבה מלגרש בו לעולם לכתחלה וכן כתב חכמי הצרפתים וכן חזר והודה הרמב"ן בפרק השולח לסברת הרמב"ם דכל המבטל בעתיד מודעא היא עד דמבטל למודעיה וא"כ בנדון זה שיש שני דברים ר"ל שני מיני מודעא שאמר שהוא אנוס וכן שאמר קודם כתיבה שהוא מבטלו אם באנו לדון עליו מכח הביטול לבד היה אפשר לומר שאין כאן ביטול כיון שלא ביטל בפני שנים זה בפני זה מדתנן בפרק השולח היה עושה ב"ד ומבטלו ואע"ג דקיימא לן כרב נחמן דאמר בפני שנים מ"מ כיון דקרי להו ב"ד משמע דבעינן זה בפני זה דלא שייך לאכשורי זה שלא בפני זה אלא גבי עדות וכרבי יהושע בן קרחה אבל אם נדון עליו מכח מה שאמר שהוא אנוס ומוכרח בתפיסה אין צריך כלל ב"ד אלא כל שיש עדות שאמר כן סגי וא"כ לא בעינן זה בפני זה דהא קי"ל כרבי יהושע בן קרחה דלא בעינן שיראו שניהם כא' כדאיתא בפ' זה בורר (ל.) ובפ' השולח (לג:) מדמי גיטין לדיני ממונות לגבי הא דר' יהושע בן קרחה דמאן דאית ליה הא דר' יהושע מכשר בעידי כתיבה לומר לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו שיחתמו בגט וא"כ המודעא

שעשה בטענת אונס אפ"י זה שלא בפני זה מהניא וכ"ת הרי האונס שתלה בו מודעתו אינו אמת שהרי הרב אומר שלא צוה לתפסו כי אם על שפרץ הגדר וכיון דטעמא דמודעא דגיטא אע"ג דלא ידעינן באונסיה משום דמהימנינן ליה השתא דידיעין דלאו קושטא הוא ליכא להימניה יש להשיב שאף אם הדין יהיה שלא להאמינו היכא שאנו יודעים בבירור שאינו אנוס מ"מ בנידון זה שא"א לדעת זה אלא מפי הרב מה היתה כוונתו הנה הבעל נאמן יותר כיון שהאמינוהו חכמים ועוד שהרי זה היה תפוס לעינינו ויודע שכשיגרש יתירוהו ממאסרו א"כ הרי הוא כאילו נאנס לגרש כיון שמסר מודעה קודם לכן מחמת זה האונס ואע"פ שאין אונס זה מספיק לבד לבטל הגט מדין גט מעושה היכא שלא מסר מודעא מתחלה כיון שלא נתפס עד שיגרש מכל מקום כשמסר מודעא מתחלה אף אם נאמר שאין מסירת מודעה מועלת אלא ע"י אונס אפ"ה קצת אונס מועיל להחשיב המודעא אע"פ שאינו אונס גמור מצד עצמו וראיה לדבר מדאמרינן בפי' חזקת (מ:) גבי מתנה טמירתא וכו' אצ"ל שהרבה מהמחברים כתבו דאפ"י נמצא האונס שתלה בו מודעתו אינו אמת אפ"ה המודעא קיימת דגלויי מילתא בעלמא הוא כיון שיכול לבטלו אפ"י בלא אונס כדעת הר"ם דכל המבטל לעתיד בגט ומתנה די לו כשיגלה דעתו שאינו חפץ בדבר ההוא וכ"נ לבעל העיטור ובספר אבן העזר. ואפ"י מצד הביטול יש לומר דלא בעינן שנים זה בפני זה דע"כ לא אדכרו ב"ד במתניי דהשולח אלא דמי שבטל שליחות השליח שנעשה כבר ומבטל שלא בפניו אבל דמי שמבטל הגט קודם כתיבה או אחר כתיבה שמבטל מלגרש בו לעתיד הרי זה כמוסר מודעא כמו שכתב הרמב"ם ולא מצינו במודעא לשון ב"ד כי אם לשון עדות דבעינן בפני ב' דומיא דקנין וכיון שכן אפ"י זה שלא בפני זה מצטרפים עכ"ל: כתב הרמב"ם השולח גט ומבטלו בפני שנים אחרים וכו' בפ"ו והיינו דאמרינן בפ"ק דקידושין (דף יב:) דרב מנגיד אמאן דמבטל גיטא ואמאן דמסר מודעא אגיטא ופירש"י אפ"י למי שמבטלו בפני השליח מנגיד דשמא יתנו לה השליח אחר שבטלו והקשו התוס' דאטו ברשיעי עסקינן אלא במבטל שלא בפניו הוא דמנגיד וכדברי הרמב"ם והרא"ש כתב דהאידינא נהוג עלמא כלישנא דנהרדעי דאמרי דלא מנגיד רב אלא אמאן דמקדש בביאה: השולח גט לאשתו נותנין אותו בחזקת שלא בטלו כן כתב הרמב"ם בפ"ו ופשוט הוא דאל"כ א"א ליתן שום גט על ידי שליח דניחוש שמא ביטלו: ומ"ש ובחזקת שהוא קיים משנה פ' כל הגט (דף כח.) המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים ובגמרא (שם) אמר רבה לא שנו אלא זקן שלא הגיע לגבורות וחולה שרוב חולים לחיים אבל זקן שהגיע לגבורות וגוסס שרוב

גוססין למיתה לא ופירש"י לגבורות פי' שנה איתיביה אביי המביא גט והניחו זקן אפי' בן ק' שנה נותן לה בחזקת שהוא קיים תיובתא ואי בעית אימא כיון דאיפליג איפליג ופירש"י כיון דאיפליג משאר דרך כל הארץ שהאריך שנים עד ק' שנה איפליג ואינו כשאר האדם להיות קרוב למות אבל בן פי' ואחד או יותר עד צ' קרוב למות הוא וכתב הרשב"א וקיי"ל כאביי וכסתמא דמתניתין ומתניתא ואע"ג דאמרינן ואי בעית אימא כיון דפליג פליג שינוי"א הוא ולא סמכינן עלה וכן נראה מדברי הרי"ף והרא"ש שלא הביאו מדברי רבה אלא ל"ש אלא חולה אבל גוסס לא ושיירו להגיע לגבורות וכתב הרשב"א שכן נראה מהירושלמי וכן דעת הרמב"ם בפ"ז והרמ"ה רצה לחוש לכתחלה למימרא דרבה וכשינוי"א דאיבעית אימא ומפרש בן פי' ובן ק' כפשטא ושלא כדברי רש"י והגהות בפ"ה כתבו שראב"ד כתב להחמיר כרבה אבל כל זמן שהוא חי יכול לגרש כדפי' לעיל סי' קכ"א ואם נתנו לה הוי ספק מגורשת כ"כ הרמב"ם פי"ו: וכן עיר שהקיפוח חיל מאותו מלכות וכו' משנה בפרק כל הגט (שם) ג' דברים אמר רבי אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו על עיר שהקיפוח כרקום ועל ספינה המטורפת בים ועל היוצא לדון שהם בחזקת קיימים אבל עיר שכבשוה כרקום וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג נותנין עליהם חומרי חיים וחומרי מתים ומה שחילק רבינו בין כרקום של אותה מלכות לשל מלכות אחרת הוא מהירושלמי שכתבו הרשב"א והרא"ש אמתני' ובלבד כרקום של אותה מלכות אבל של מלכות אחרת כליסטס הם ונ"ל דה"פ דבכרקום של אותה מלכות כ"ז שלא בכבשה יושביה בחזקת קיימים דאין לחוש שמא עשו תחבולות כדי להשחית העיר ויושביה כגון להפיל עליהם פתאום החומה וכיוצא בעניינים אלו לפי שהם חסים על העיר שהיא שלהם אבל כשהכרקום של מלכות אחרת הרי הם כליסטס שאינם באים אלא לבוז בז' ולהחריב העיר וחומותיה דכיון שאינם שלהם אינם חסים על חומותיה ומש"ה חיישינן שמא יפלו החומה פתאום על יושבי העיר לפיכך אף ע"פ שלא נכבשה נותנין עליהם חומרי מתים ותמהני על הרי"ף והרמב"ם שלא הזכירו הירושלמי הזה: ומ"ש ומי שגררתו חיה וכו' ירושלי' כתבוהו הרשב"א והרא"ש על המשנה הנזכר הוסיפו עליהם את שגררתו חיה וששטפו נהר ואת שנפלה עליו מפולת וכתבו הרמב"ם בפ"ז וחסר בלשון רבי' מי שנפל עליו מפולת אולי ט"ס הוא: ועל היוצא ליהרג איתא בגמרא (שם) אמר רב יוסף ל"ש אלא בב"ד של ישראל אבל בב"ד של עכו"ם כיון דגמרי דינא לקטלא מיקטל קטלי ליה כלומר ואין נותנין עליו חומרי חיים א"ל אביי והא מקבלי שוחדא א"ל בתר דחתום פורסי שמנג לא שקלי ופירש"י פורסי שמנג פסק

דין ור"ח פי' דיין גדול שלהם איכא דאמרי אמר רב יוסף ל"ש אלא בב"ד של עכו"ם אבל בב"ד של ישראל כיון דנפק ליה דינא לקטלא קטלי ליה והר"ף לא כתב שום מימרא וכתב ברייתא דתני בה שמע מב"ד של ישראל איש פלוני מת איש פלוני נהרג ישיאו את אשתו וכתב עליו הרא"ש ויראה דס"ל דבב"ד של ישראל הלכה כלישנא קמא לחומרא דנותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים דברייתא מסייע ליה דמשמע שהיו אומרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג אבל יוצא ליהרג לא הילכך פסיק כלישנא קמא ובב"ד של עכו"ם איפשר דלא פליגי הני תרי לישני לישנא בתרא בדלא חתים פורסי שמנג ואף אם פליגי הלכה כלישנא קמא לקולא כיון דתניא כוותיה בבית דין של ישראל ובלבד שיהא ישראל מעיד שיוצא ליהרג עד כאן לשונו ומה שהצריך שיהא ישראל מעיד עליו אף על גב דעכו"ם נאמן לעדות אשה במסיח לפי תומו הוא מדתניא שם בפרק כל הגט (כת.) שמע מקומנטריסים של עכו"ם איש פלוני נהרג לא ישיאו את אשתו ופריך ואמאי לא הא קיימא לן מסיח לפי תומו מהימני ומשני ה"מ במילתא דלא שייכי בה אבל במילתא דשייכי בה עבידי לאחזוקי שקרייהו ופירש"י דשייכי בה. כי הכא שמתפארים שהרגו כדין עבידי לשקר ולומר נהרג אע"פ שלא ראוהו אלא יוצא לידון אבל הרשב"א כתב דכיון דלא איפסיקא הלכתא נקטינן לחומרא ובין בב"ד של ישראל ובין בב"ד של עכו"ם נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים ואפי' חתום פורסי שמנג דהא ללישנא בתרא לא שאני לן בין חתים פורסי שמנג ללא חתים והרמב"ם נראה שפסק כלישנא בתרא דדוקא בב"ד של עכו"ם אבל בב"ד של ישראל לא דכיון דנגמר הדין לא חיישינן דילמא חזו ליה זכותא דמילתא דלא שכיחא היא שכ"כ בפ"ו והיוצא ליהרג מב"ד של עכו"ם נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים ודעת הרמ"ה כדעת הרשב"א: ששאלת ראובן מינה שליח וכו' עד וגילוי דעתא לאו מילתא היא כלל מ"ה: וששאלת בענין השליח וכו' כלל ל"ב וכתב עוד בסוף דבריו המתירים לא יפה כיונו דאף אם יאמר לא עברתי על התראת ב"ד לאו כל כמיניה חדא שהדבר ידוע שאין באישביליא ובכל פרובינצא אדם שיוכל [לחלוק] על הוראתם אף כי היית אתה מיקל והם מחמירים היה לו לשמוע להם כ"ש שהם מקילים לא היה לו לזלזל בהוראותם וראוי לנזיפה ומוציאין אותה ממנו עכ"ל ועיין בירושלמי שכתבתי בסוף סי' י"ח בשם תשובת הרשב"א ודברי ה"ה שכתבתי בס"ס י': לשון מינוי שליחות וכו' עד סוף הסימן כלל מ"ה כתב הר"ש בן הר"ש בר צמח שליחות גט שנכתב בלשון צוואה כשר מצאתי כתוב מעשה באחד שבא עם גט בידו ואמר שהוא שליח להולכה והשטר שהוציא מידו לאמת

דבריו היה שטר מעשה ב"ד שהיה כתוב בו אנו ב"ד ח"מ במוותב תלתא הוינא יתבי ובא פלוני וגירש לאשתו פלונית וא"ל התקבל גט זה לאשתו פלוני וה"ה מותרת לכל אדם ובא זה השליח לפני הה"ר אליהו מזרחי וכשראה דבריו שהיה אומר שהוא שליח להולכה והשטר של מעשה ב"ד מוכיח שהיה שליח לקבלה שעשאו הבעל מעצמו בלי רשות האשה רצה בתחילה להתיר מאותה תשובה שהביא הטור בסוף סימן קמ"א שמתחלה לשום מינוי שליחות קנינא מרבי יונה וכו' וכך היה נראה לומר בנדון זה שאותו ב"ד עמי הארץ היו וחשבו שיש בידו של בעל למנות שליח לקבלה וליפות כח האשה נתכוונו אם תועיל שליחות הקבלה שתתגרש בו מיד ואם לאו ישאר שליחות ההולכה במקומו אחר כן התבונן בענין וראה שאין הנדון דומה לראיה מכמה אנפי חדא שאותו השטר של ר' יונה היה כתוב בו ויתר על זה ר' יונה זה מינה וכו' והלשון הזה מוכיח שרבי יונה זה לתוס' נתכוין ולא לבטל ועוד ששם באותו שטר עצמו שהיה כתוב שליחות ההולכה היה כתוב גם הלשון המורה על שליחות הקבלה וכדי שלא יסתור קצתו לקצתו יש לנו לדחוק ולפרש הדברים שלא יסתרו זה לזה אבל בנדון דידן שדברי מביא הגט סותרים דברי השטר שהביא נהי שהוא נאמן על שליחותו היכא שאין עדים מכחישים אותו היכא שהעדים מכחישים אותו מי מהימן אחר כך אמר שאם השליח הזה יקיים גם דברי השטר כשיאמר שעשו המעשה הכתוב בשטר שבידו וגם אמר ליה הבעל אחר המעשה ההוא תהיה שליח להולכה להוליך גט זה לאשתי יש לנו לומר שליפוי כח האשה נתכוונה שתתגרש ממה נפשך שאם לא יועיל המעשה ההוא יועיל השליחות להולכה כמו באותו מעשה של ר' יונה אז קרא לשליח ושאל לו מזה וא"ל שלהד"מ רק מסר לו הבעל הגט שיהיה שליח להולכה ואז הרב הנזכר פסל שליחותו מטעם שהעדים מכחישים אותו גם פסל הגט עצמו מכיון שהיו עמי הארצות שלא ידעו אם יכול הבעל למנות שליח לקבלה אם לאו דכל כה"ג אין לסמוך על גיטיהם ויש לחוש דכמה מיני פיסולים שנעשו בו כדכתב הר"ן והריב"ש שפסלו גט מפני שראה לשון השטר ב"ד שהיה לשון הדיוטות כ"ש בכה"ג שטעו בהדיא בדין השליחות ואין זה צריך לפנים עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה על אחד ששלח גט לאשתו וביטל השליחות שלא בפניו ואח"כ נמלך לבטל הביטול ושיהיה שליח לגרש כמו שהיה איפשר לומר שאם הגיע הגט מיד שליח זה ליד שליח האשה ה"ז מגורשת שכל מקום שצריך שליח לדעת המשלח אינו יכול לייחד שליח אלא כל שאמר סתם כל מי שישמע קולי יכתוב ויתן כל מי שכתב ונתן הרי זה מגורשת וכיון שכן זה שעשאו שליח לחבירו אע"פ שביטל שליחותו זה אילו אמר כל הרוצה

יטול ויתן לה ועמד אחר ונתנו לה ה"ז גט א"כ אף זה בשעת נתינתו כבר חזר בו המשלח ונתרצה שיתנו לה ואם נפשך לומר שאינו גט שצריך שישמעו מפיו הא לא אמרינן אלא בכתיבת הגט וחתימתו וזה קרוב בעיני אלא שראוי להחמיר עכ"ל . עוד השיב וז"ל עוד כתבת אם הבעל מסר מודעא בשליח קבלה ואמר כל גט שאתן ביד שליח קבלה יהא בטל וכשצוה לכתוב ביטל כל מודעי בסתם וכל הדברים הגורמים לבטל ואח"כ נתן הגט ליד שליח קבלה אם יועיל אותו הביטול למסירת מודעא על השליח. תשובה אילו מסר זה מודעא על השליחות ואמר כל שאמסור ליד שליח קבלה הריני מבטל אותו שליחות או אותה נתינה בבירור לא יועיל ביטול מודעא זו שהרי הוא מוסר מודעא על השליחות ולא על הגט וכשביטל לא ביטל אלא מודעא שמסר לביטולו של גט לא על השליחות אבל זה שמסר מודעא לבטל הגט כל שימסרנו ליד שליח כל שמבטל כל מודעא שמסר לבטל הגט הכל בטל שהרי ביטל כל מודעא שמסר בביטולו של גט וביטול הגט תלה בשליחות כתב הרשב"א בסי' אלף ור"ז שאלת האשה שעשתה שליח לקבל גיטה מיד בעלה ואמר הבעל לסופר כתוב ולעדים חתומו ואחר שנכתב אמר הבעל לעדים תנוהו לשליח קבלה זה מה ספק במסירה זו מפני שראינו חוששין שמא האשה עשאתו שליח לקבלו מיד הבעל ממש ולא מיד שלוחו וקפידא הוי תשובה רואה אני את דברי החושש באומרת התקבל לי גיטי מיד בעלי שמא מקפדת בדבר זה ודוקא באומרת התקבל לי גיטי מיד בעלי אבל לא באומרת התקבל לי גיטי מבעלי וכן האיש שעשה שליח הולכה ואמר תן גט זה לאשתי ואפי' לרבי חנינא ולא נחלקו הם אלא בהולך גט זה לאשתי ואע"פ שלא פירשו כן בשום מקום שמא לפי שאינו צריך דלא כרוכלא לימני וליזול דהא תנן הקפדה בין בגיטין בין בקידושין ומתנה דכל שאומר בין הוא בין היא מיד בעלה או ליד אשתי דילמא בהקפדה אמרי ועוד דלכשת"ל דהלכה כרב ומשום ביזיון דבעל דילמא אף כאן משום ביזיון דידה כאילו הבעל מבזה אותה שלא ליתנו אלא ע"י שליח ולא ע"י עצמו וא"ת אחר שאני חושש לדבר זה מפני מה חילקתי בין התקבל לי מבעלי להתקבל לי מיד בעלי וכן בבעל בין תן גט זה לאשתי להולך גט זה לאשתי לפי שע"כ יש לנו לומר דבהולך גט זה לאשתי לאו בהקפדה אמר דהא לרבי חנינא הועיל ולרב נמי לא הוי טעמא לחד מלישניה אלא משום גזירת חצרה הבאה לאחר מכאן ואם קדמה איהי ושויה שליח אפי' לרב הועיל אלא שאני אומר דהתם בשלא אמר תן גט זה ליד אשתי אלא הולך גט זה לאשתי וקרוב אני בעיני שאם אמר תן גט זה ליד אשתי דהוי קפידא ודאי וה"ה לאשה שאמרה התקבל לי מיד בעלי אבל אם אמרה התקבל לי לא הוי

קפידא לכשת"ל הלכה כר' חנינא או אפי' כרב ללישנא דגזירה משום חצרה הבאה לאחר מכאן מ"מ איפשר לומר בנדון שאמרה שהיה הבעל במעמד וצוה לסופר לכתוב ולעדים לחתום והיה שם שליח קבלה ואמר לעדים אחר שחתמו תנו לו שזה כאילו קבלו מיד הבעל ועם כל זה טוב ליזהר
עכ"ל:

סימן קמב - דין המביא גט בחוצה לארץ

המביא גט ממדינת הים והבעל עשאהו שליח וכו' משנה בריש גיטין (דף ב.) (המביא גט ממ"ה צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ובגמרא (שם) מ"ט רבה אמר לפי שאין בקיאתין לשמה רבא אמר לפי שאין עדים מצויים לקיימו ובגמרא מפרש כמה מילי דאיכא בינייהו וכתב הר"ן שהראב"ד פסק כרבה אבל הרי"ף והרא"ש כתבו דסוגיין כרבא דהיכא דאיכא עדים מצויין לקיימו לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכן דעת הרמב"ם בפ"ז ואמרינן בגמרא ולרבא דאמר לפי שאין עדים מצויים לקיימו ליבעי תרי מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא בדין הוא דבקיום שטרות נמי לא ליבעי כדר"ל דאמר עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין ורבנן הוא דאצרוך והכא משום עיגונא אקילו בה רבנן ובהדיא אמרו בגמרא (ג:) ובפ"ב דגיטין (כג:) דכל היכא דאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם לא מהני ערעור הבעל וכ"כ רש"י והרשב"א בריש גיטין וכתב שם הרשב"א דהכי איתא נמי בירושלמי וכ"כ הרמב"ם בפ"ז וכתבתי כל זה לפי שמצאתי שעלה על דעתו של הרשב"א בריש גיטין לגמגם קצת בדבר ומייתי לה מדיוקא דמתניתין ולא היה צריך דבהדיא אמרינן הכי בספ"ב דגיטין דכל היכא דאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם אי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה: אבל בא"י שתוכל לקיימו תינשא בו אע"פ שלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם כלומר ומתירין אותה לינשא אע"פ שלא נתקיים דאל"כ מאי רבותא דא"י ממ"ה וכ"כ הרשב"א בתשובה ופשוט הוא: ומטעם זה אפי' ה' נשים שאינן נאמנות להביא גט וכו' משנה וגמרא ספ"ב דגיטין (ד' כג.) (וכבר כתבתיה בסי' הקודם לזה: בד"א כשמערער בלא ראייה ואפי' מביא עד אחד זה פשוט מדאמרינן בכמה דוכתי בפ"ק דגיטין דהימנו רבנן לשליח האומר בפני נכתב ובפני נחתם

כבי תרי ופשיטא דאין דבריו של אחד במקום שנים: אבל אם מביא שני עדים שהוא מזוייף הרי הוא בטל שלא האמינו לשליח וכו' וכ"כ הרמב"ם בפ"ז וכתב ה"ה דהכי אמרינן בפרק קמא דגיטין (ט.) אמילתא אחריתי אלא ערער תרי ותרי ניהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני כלומר ואפ"י נתקיים בחותמיו אמאי כשר וכל שכן במקום שליח דלא יפה כחו יותר מקיום גמור: ובארץ ישראל נמי אם אומר בפני נכתב וכו' גם זה בריש גיטין (דף י.) דרב כהנא אייתי גיטא וא"ל לא צריכת למימר בפני נכתב ובפני נחתם ואי אמרת אהני דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה: וכמו שאין צריך לקיים עידי הגט כשאומר בפני נכתב ובפני נחתם כך אין צריך לקיים עידי השליחות כו' או אפ"י אין שום עדות בשליחות וכו' כ"כ הרא"ש בריש גיטין וגם בתשובותיו כלל מ"ה סי' י' וכ"כ סמ"ג וסמ"ק ומרדכי ר"פ התקבל והגהות מרדכי דגיטין והגהות מיימון בפ"ה ופרק ו' וכ"כ רבי' בסי' שקודם זה בשם הר"פ ז"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה בח"א סי' תקס"א וכתב דשכיר נמי נאמן וכתב רבי' בסימן שלפני זה דאיתא בירושלמי עשה שליח להוליד לה גט צריך להחזיקו בעדים ושהרא"ש כתבו לפסק הלכה וכבר כתבתי שם דאע"ג דסבירא ליה להרא"ש שאינו צריך עדים על שליחותו מכל מקום בעת שימנה אותו הבעל לשליח צריך שימנה אותו בפני עדים אבל אם הוא אומר שמינהו בינו לבין עצמו או אפ"י בפני עד אחד אין בשליחותו ממש ודייקתי כן מלשון רבי' שכתב כאן ושכן משמע מהגהות פ"ה ושכן כתב סמ"ג וכתבתי שם דעת רבינו ירוחם והרשב"א בפ"י הירושלמי וכבר כתב שם רבינו דעת הרמב"ם דשליח הולכה ושליח הובאה אין צריך למנותו בעדים. עיין בתשובת הריב"ש סי' נ"ג וכתבתי בסימן שקודם זה אצל דיני שליח שממנה שליח: וכשנותנו ליד האשה כשמביאו ממ"ה צריך שיתננו לה בפני ג' אלא שאם הוא ראוי לדון וכו' גם זה בריש גיטין (דף ה.): איתמר בפני כמה נותנו לה רבי יוחנן ורבי חנינא חד אמר בפני ב' וחד אמר בפני ג' ואסיקנא דבהא קא מיפלגי דמר סבר כיון דאשה כשרה להביא גט זימנין דמייתי ליה אתתא וסמכי עלה ופירש"י וסמכי עלה. לאכשורי נמי בשנים ואשה לא חזיא לאיצטרופי בהדייהו לתלתא ומר סבר אשה מידע ידעי ולא סמכי עלה ותניא כמ"ד בפני שנים וכתב הר"ן דה"ה לקרוב המביא גט שצריך ליתנו בפני ג' וי"א דדוקא אשה דלאו בת דין היא כלל אבל הקרובים מצטרפין לג' שהקילו להכשירן כאן: וכתב עוד שם הר"ן שאם מביאו בא"י אינו צריך ליתנו בפני ג' ופשוט הוא והכי דייק לשון רבינו שכתב כשמביאו ממ"ה מיהו בפני שנים לעולם צריך לכ"ע לכתחילה ולדעת הרבה פוסקים אם עבר ומסרו שלא בעדים אינה

מגורשת וכמ"ש בסי' קל"ג: והר"ף מחמיר וכתב אע"ג דקיי"ל כרבי יוחנן וכו' עד אבל בדיעבד אין לחוש אם עמדו כן כתבו הגהות בפרק ו' בשם סמ"ק: ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם בשעה שנותנו ליד האשה וכו' בריש גיטין (שם) תניא המביא גט ממ"ה ונתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי ר"מ וחכמים אומרים אין הולד ממזר כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם וכתבו התוס' מכאן משמע דצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם בשעת נתינה מדקאמר יטלנו ממנה וה"ה לאחר נתינה תוך כדי דיבור מהני מדקאמר לעיל שנתנו לה כשהיה פיקח וכו' אבל לאחר כדי דיבור מספקא לר"י אי מהני כל זמן שעסוקים באותו ענין או לא וקודם נתינה מספקא לר"י נמי אי מהני ודברי התוס' כתבוה הרא"ש והרשב"א והר"ן והמרדכי בריש גיטין והגהות בפ"ז בשם ספר התרומה והמצות וכתב הרמב"ם בפ"ז דאפי' לאחר שנישאת יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם וכתב שאם נתנו לה בינו לבניה דינו שוה לנתנו לה בלא שאמר בפני נכתב ובפני נחתם ופשוט הוא דכיון דאין עדים שאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם אע"פ שאמר כלא אמרו דמי וכתב הרא"ש הילכך טוב ליזהר שיאמר בשעה שרוצה ליתן גט לאשה: ומ"ש לפיכך נתנו לה ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכו' בפ"ק דגיטין (דף ט.) תנן המביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו ואמרינן בגמרא הבי"ע כגון שנתנו לה כשהוא פיקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש וכתב הר"ן (דף תקנ"ז ע"א) וא"ת ולוקמה באלם י"ל דאלם יכול הוא להגיד מתוך הכתב שהרי האמינו בעדות אשה מתוך הכתב כדאיתא במי שאחזו (עא.) וכ"ש הכא דכתב הגט מוכיח כדאיתא בשילהי פרק ב' (כד.) אבל התוספות כתבו בריש גיטין (ה.) דמ"ה לא אוקמה באלם דא"כ הל"ל ולא אמר משמע דס"ל דאלם נמי פסול וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ז שכתב נשתתק וכן כתב רבינו וצ"ל לדעתם דדוקא בעדות אשה שמת בעלה אקילו בה משום חשש עיגונא אקילו מפני שאינו מצוי כל כך שיבואו עדים שמת בעלה ולפיכך סמכו על קרוב ואשה ועל אלם המעיד בכתב אבל בגט שאיפשר להתקיים בחותמיו או שאיפשר לשליח לומר לבעל שישלח גט אחר ע"י שליח שיאמר בפני נכתב לא רצו להקל בו לסמוך על כתב ידו של זה טפי מבשאר עדיות ולא דמי למאי דאמרינן בשילהי פ"ב דעדיף גט ממיתה מפני שהכתב מוכיח דהתם לענין נאמנות נשים המעידות איתמר ובודאי דטפי איכא להימונינהו בגט מפני שהכתב מוכיח אבל הכא לא משום נאמנות הוא באלם שכתב בכתב ידו

אלא כדי שלא לחלק בין עדות זה לשאר עדיות כנ"ל: והרמ"ה כתב אי איתנהו לעידי מסירה קמן וכו' המרדכי בריש גיטין כתב שם בשם הר"ם מקוצי דאף לאחר זמן מרובה אם ימצא עידי המסירה יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל לא בפני עדים שלא מן המסירה דה"ל חצי עדות והכא שמצריך ליטלו וכו' לפי שלא מצא עידי מסירה וקצת משמע כן בירושלמי וכיוצא בזה כתב הרא"ש גם בריש גיטין בשם הר"י מקינון וכתב עליו ולא נהירא דלישנא דברייתא בסתמא קתני דמשמע שאין תקנה אחרת ומ"ש הרמ"ה או לפני עדים שיודעים שהוא מסרו לה בעדים נ"ל דהיינו שהיו הם שם כשנמסר לה דאל"כ מנא ידעי ואי מפני ששמעו מעידי מסירה שנמסר בפניהם ה"ל עד מפי עד ולא מידי הוא ומ"ש שצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם בפני האשה לא ידעתי מנ"ל אם לא מדקתני יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואי משום הא אין הכרע דאיכא למימר דאורחא דמילתא נקט אבל אה"נ דכשיאמר לעדים סגי דומיא דאומר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי וא"ל כנסי שטר חוב דמגורשת דאלמא אמירה דעדים כאמירה לאשה אבל מ"מ ע"כ צריך שיאמר בפני האשה בפ"נ ובפני נחתם שהרי בשעת נתינה צריך לאומרו כמו שנתבאר בסמוך וא"כ קשה מאי האי דקאמר הרמ"ה דאי אמר להו לסהדי ולא אמר לדילה ונ"ל דה"פ שאף ע"פ שכשאמר בפניה בפני נכתב ובפני נחתם לא אמרו כמדבר עמה אלא כמדבר עם העדים ומיהו תמיהא לי מאחר שאמר בפניה בפני נכתב ובפני נחתם מנ"ל להצריך לכתחלה מיהא שיאמר לה. כתב הריב"ש בתשובה סי' מ"ג על שליח שנתן גט לאשה ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם ומת הבעל אין תקנה בשיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם דכיון שמת הבעל בטל השליחות ומעתה אין השליח נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם אלא צריך שיתקיים בחותמיו כתוב בא"ח צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אפי' מבית לעלייה כדפי' ר"ת מידי דהוה אבני מחוזא דניידי ופי' ר"ת דאנו כבני מחוזא דניידי ודמינן להו דאין אנו קבועים והא דבפרק התקבל פירשו בתוס' כשהבעל והאשה בעיר שיגרשנה הבעל בעצמו ולא ע"י שליח בין בהולכה בין בקבלה משום דאי עביד ע"י שליח מהימן הבעל לומר לפקדון נתתיו לשליח כדאמר רב הונא בפי' התקבל דפסק ר"ח כמותו ואע"ג דלבני מחוזא דהכשיר ר"ת ע"י שליח אע"ג דשניהם בעיר משום דניידי כדפירשו התוס' פרק התקבל מ"מ אן לא ניידינן כ"כ ואע"ג דפי' ר"ת דהאידינא כולהו ניידי אין לסמוך ע"ז להקל דאיהו להחמיר אמרה ויש ליזהר שלא לעשות שום שליח כששניהם בעיר אחת וכן עיקר ע"כ ואפי' מבית לעלייה וצריך

לקרותו: אם עושה השליח שליח וכו' יעשנו בפני ב"ד פרק כל הגט (דף כט.) פשטינן מדתנן אין השליח האחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח ב"ד אני דשום שליח אינו מתמנה אלא בב"ד ואפי' שליח דשליח מיהו ה"מ בגט שצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם הוא גט מקויים או אם הוא בא"י שכיון שאין השליח הראשון צריך ב"ד לפי שאינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם גם השליח האחרון אין צריך לומר שליח ב"ד אני ולפיכך כששליח עושה שליח א"צ לעשותו בפני ג' מיהו בפני שנים צריך וכמ"ש בסי' שקודם זה וכבר נתבאר בסי' שקודם זה אם יכול למנות שליח אפי' לא חלה ולא נאנס: אין צריך ג' אלא ב' והוא מצטרף עמהם כבר כתב רבינו זה לעיל בסימן זה שהשליח הוא מכלל הג' שהם ב"ד והוא שלא יהא קרוב או פסול ולא ידעתי למה חזר רבינו לכתבו כאן וכן אם אמר האחרון כשנותנו לידה כלומר שיאמר שליח ב"ד אני וזה פשוט במשנה פרק כל הגט (כט.) אין השליח האחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח ב"ד אני כתב הריב"ש בתשובה סימן שי"ח ומה שחששת מפני שהשליח הג' אין מזכיר בשטר שליחותו שנתמנה בב"ד איברא בגמרא מבואר דשליח שליח משוי נמי שליח ודוקא בב"ד אבל לכאורה היה נראה לומר דהיינו דוקא בשליח שנתמנה סתם ולא נתן לו הבעל רשות מפורש למנות שליח ושליח שליח דבכה"ג מיירי מתניתין ומ"ה בעינן חלה ואז צריך למנות שליח בב"ד אבל כשנתן לו הבעל רשות מפורש לעשות שליח ושליח שליח עד כמה שלוחין כולם ממנין אפי' שלא בב"ד זולת הראשון שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל א"א לומר כן שאם כן אף שליח המביא גט בארץ ישראל דלא משוי שליח ולא שליח שליח אלא בחלה ה"ל למימר דליבעי ב"ד ובמתני' לא תנן הכי אלא הרי זה משלחו ביד אחר דכל שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם כגון בארץ ישראל או בחוץ לארץ גט מקויים אין צריך ב"ד במינוי שליח אחר וכבר פירשו הרמ"ה והרשב"א טעם צריכות הב"ד שמא טעה השליח הראשון ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם וכל שהשליח השני אומר שליח ב"ד אני ודאי עשו ב"ד הדבר כתקנו וכן בשליח הג' כשנתמנה בב"ד ודאי חקרו שהשני נתמנה גם כן בב"ד והם עשו הדבר כתקנו שאמר בפניהם שליח הבעל בפני נכתב ובפני נחתם וכן לעולם מב"ד לב"ד ולזה בנדון זה כיון שהוצרכנו לשליח ראשון לומר בפני נכתב ובפני נחתם צריך שהשליח האחרון יתמנה בב"ד כדי שיאמר שליח ב"ד אני ומקבלין ממנו שהרי שטר שליחותו לא מעלה ולא מוריד דכיון שהגט בידו נאמן הוא על השליחות ואם לא נתמנה בפני ב"ד היה נראה לכאורה שהיה צריך שיחזיר הגט שליח זה לשליח הב' שמינה אותו

ויחזור למסרו ולמנותו שליח בפני ב"ד כדי שיוכל לומר שליח ב"ד אני אבל נראה שאינו צריך לזה בנדון זה דכיון שנתמנה בפני ב' כמו שנראה משטר השליחות הרי השליח עצמו מצטרף עמהם להיות ב"ד דהא קי"ל דשליח נעשה עד ועד נעשה דיין בדרבנן ויכול זה עתה לומר שליח ב"ד אני וכן נראה מלשון הרמב"ם בפ"ז ואע"פ שמזכיר בשטר השליחות שהם עדים ואין מזכיר שהיו ב"ד אין חשש בזה לפי שכבר נראה מתוך לשונם שהיו ג' עם השליח וכבר הם ב"ד בצירופו אלא שהם חותמין עתה עדים על מה שנעשה בפניהם בהיותם ג' בצירוף השליח ואע"פ שנראה מעדותם של אלו הוא שמינה את זה ולא הם וזה צריך שיאמר שליח ב"ד אני נראה דלאו דוקא שליח ב"ד אני אלא שליח הנעשה בפני ב"ד אני וכן נראה מלשון הגמרא דאמרינן כי משוי שליח בפני ב"ד משמע שאין ב"ד ממנין אותו אלא השליח עצמו ממנה אותו בפניהם ובזה יוכל לומר שליח ב"ד אני וכן נראה מלשון הרמב"ם ועוד איפשר לומר דכיון שכבר נראו משטר השליחות שביד זה שכבר אמר השליח הראשון בפני נכתב ובפני נחתם א"צ שליח זה שיתמנה בפני ב"ד ולא לומר שליח ב"ד אני דהא אין צריך לזה אלא משום חששא אם אמר הראשון בפני נכתב ובפני נחתם כפי מה שכתבו המחברים וכיון שנודע כבר זה מצד אחר די בזה ואע"פ שכתבתי למעלה שאיפשר שאין הגט מתקיים במה שכתבו בשטר שליחות הבעל שמסר בידו גט כשר ועידיו פלוני ופלוני דעדיין איפשר שזה גט אחר הוא יש לומר דהיינו לענין צריכות לומר בפני נכתב ובפני נחתם שהוא קיום הגט עצמו אבל לענין מינוי השליח האחרון בב"ד כיון שאינו אלא משום חששא אם אמר הראשון בפני נכתב ובפני נחתם אם לאו יש להקל משום עיגונא עד כאן לשונו: וכשבא לעשות שליח אחר א"צ שיהיה בפניו וכו' וכן יכול למסור לב"ד לעשות שלוחים בסוף פרק כל הגט (דף כט: ל.) אמר רבא הא ודאי קא מיבעיא לי כי משוי ב"ד שליח בפניו או שלא בפניו הדר פשטה בין בפניו בין שלא בפניו ופירש"י כי משוי ב"ד שליח מי בעי בפניו דשליח קמא או אפי' שלא בפניו כגון זה שהוא אנוס ואינו יכול לעכב כאן וילך לדרכו וכתב הר"ן ומינה ודאי שהבעל יכול למנות שליח שלא בפניו והר"ף גורס כי משוי שליח בב"ד בפניו או שלא בפניו וה"פ שליח כי משוי שליח בב"ד מי בעינן שיהא שליח שני שהוא ממונה באותו מעמד או אפי' שלא בפניו יכול למנותו ופשט דאפי' שלא בפניו וכן פירשה הרמב"ם בפ"ז וכתב רבינו ירוחם בח"ג שנהגו לעשות כקולי שתי הגירסאות למנות שליח ראשון שליח שני בפני ב"ד שלא בפניו ולעשות ב"ד שליח שני שלא בפני שליח ראשון וכן נראה שהוא דעת רבינו שכתב שני הדינים לקולא ונ"ל הטעם משום דחדא משתמע מחבירתה

וכמו שכתב הר"ן לגי' רש"י דמדפשטיה שבית דין יכולין למנות שליח שלא בפניו שמעינן שהבעל יכול למנות שליח שלא בפניו גם לגי' הר"ן מדפשטינן דאין שליח הממונה צריך להיות במעמד נשמע דאין שליח ראשון צריך להיות במעמד כשהב"ד ממנים שליח אחר כתב הר"ש בר צמח בתשובה על אשה שנתגרשה בגט ששלח לה בעלה ע"י איש שיתנהו ביד שלוחו ולא היו שם עדים מצויים לקיימו אלא המביא שאמר בפני נכתב ובפני נחתם אינו דומה לאשה עצמה המביאה גיטה דכיון דא"ל שוי שליח שתוצה הרי היא שלוחו של בעל משא"כ באיש זה שאינו עושה אלא מעשה קוף בעלמא ובודאי אם היה אומר לו עשה שליח שתוצה היה הנדון דומה וכיון דשליח זה שליח שלא ניתן לגירושין הוא אינו נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם דאינו שליח כלל והאריך בדבר: לא אמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם ונתנו לה לא תינשא בו וכו' ברייתא בריש גיטין (דף ה:) המביא גט ממדינת הים ונתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי ר"מ וחכמים אומרים אין הולד ממזר כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם וכתבו התוספות כיצד יעשה פירוש לרבנן שתינשא לכתחלה או אם נישאת שלא תצא אבל לולד אין צריך תקנה שבלא תקנה לא הוי ממזר דלית להו דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר וכתב הרשב"א שבירושלמי משמע דהלכה כר"מ מיהו דעתו מסכמת דהלכה כחכמים וכן דעת הר"ן וכן דעת הרמב"ם בפ"ז והגהות בפ"ז כתבו בשם סמ"ג והתרומה שר"י כתב צ"ע אם הלכה כר"מ בגזירותיו. וכתב עוד הרא"ש שם בריש גיטין ואם נתקיים בחותמיו תו לא צריך מידי ואם אבד הגט כ' הרמב"ם בפ"ז הרי זו ספק מגורשת ואם בא הבעל וערער ה"ז ספק ממזר עכ"ל וגירסת לשון הרמב"ם בנוסחאותינו הכי איתא ואם בא הבעל וערער ולא נתקיים אינה מגורשת אבד הגט ה"ז ספק מגורשת. והרא"ש איפשר שהיה גורס כמו שכתב ואיפשר שהיה גורס כנוסחאות דידן אלא דמשמע ליה שא"א לומר דכשאבד הגט וערער הבעל שתהא אינה מגורשת בודאי דשמא אם היה בפנינו היה מתקיים ולפיכך במקום אינה מגורשת כתב ה"ז ספק ממזר כלומר שהיא קרובה להיות אינה מגורשת אבל מ"מ מידי ספיקא לא נפקא לענין אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר או לענין שהולד אסור בממזרת כדין ספק ממזר כנ"ל ומ"ש רבי' ולא תינשא לכתחלה ואפי"א אם נישאת תצא כן מבואר בדברי התוספות שכתבתי אבל הרמב"ם כתב בפ"ז שהוא פסול עד שיתקיים בחותמיו ובפ"י כתב שכל מקום שהזכיר פסול אם נישאת לא תצא: סומא פסול להביא גט בח"ל שאינו יכול לומר

בפ"נ ובפ"נ וכו' בסוף פ"ב דגיטין (דף כג.) תנן הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחש"ו וסומא ובגמרא סומא אמאי לא אמר רב ששת לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו מתקיף לה רב יוסף היאך סומא מותר באשתו היאך בני אדם מותרין בנשותיהן בלילה אלא בטביעת עינא דקלא הכא נמי בטביעת עינא דקלא אלא אמר רב יוסף הכא בח"ל עסקינן דבעי למימר בפ"נ ולא מצי אמר א"ל אביי אלא מעתה פיקח ונסתמא דמצי אמר ה"נ דכשר והא קתני פיקח ונסתמא וחזר ונתפתח כשר הא לא חזר ונתפתח לא ה"ה דאפילו לא חזר ונתפתח ואידי דקתני שפוי ונשתטה וכו' א"ר אשי דיקא נמי דקתני כל שתחלתו וסופו בדעת וכו' וכן פסקו הרי"ף והרא"ש דפתוח ונסתמא כיון דמצי אמר בפ"נ ובפ"נ כשר להביא גט וכ"כ הרמב"ם בפ"ז: ומ"ש רבינו והוא שיכיר האשה בטביעת קול הוא מדאמרינן בטביעת עינא דקלא וההיכר הזה הוא שיכיר שזאת אשת המגרש וכתבו התוספות לפי שאינו יודע ממי נוטלו וכו' מכאן משמע שצריך שיכיר השליח שזהו הבעל וזו היא אשתו ושמה יש לחלק דדוקא סומא שיכול להטעותו ויש לחוש יותר שמא יטעוהו וכתב הר"ן ובודאי שכן עיקר דדוקא בסומא אמרינן הכי לפי שא"א לו ליתן אלא ע"י אחרים שיאמרו לו זה פלוני אבל שאר בני אדם כיון שאיפשר אחרים מלמדים אותם וכן כתב הרי"ף והרא"ש והמרדכי בסוף פרק כל הגט וה"ה בפ"ז והגהות פ"ט וכן כתוב בסמ"ג: וכתב הרמ"ה אם יש עדים שהבעל מסר לו זה הגט וכו': האשה עצמה מביאה גיטה ואומרת בפ"נ ובפ"נ כגון דא"ל הוי שליח להולכה וכו' בסוף פ"ב דגיטין (שם) תנן האשה עצמה מביאה את גיטה ובלבד שהיא צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ ובגמרא (דף כד.) אשה מכי מטי גיטא לידה איגרשה לה א"ר הונא באומר לא תתגרשי בו אלא בפני בית דין פלוני ואת הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם שוי שליח להולכה וקבלי גיטך מיניה ואבע"א דא"ל הוי שליח עד דמטית התם וכי מטית התם אימא קמי ב"ד בפ"נ ובפ"נ ונישוו ב"ד שליח וליתביה ניהליה ואע"פ שגמגמו התוספות וכתבו דשמא ללישנא קמא אינה אומרת בפ"נ ובפ"נ אלא בשעה שתקבלנו אף ע"ג דבפרק כל הגט ובכל דוכתא משמע שצ"ל בשעה שהגט יוצא מיד השליח שמא הכא שיכול לומר בשעת גירושין עדיף טפי כבר האריך בזה הרשב"א והעלה שצ"ל דלישנא קמא אלישנא בתרא סמיך והאי אימא קמי ב"ד אכולהו לישני קאי אלא דנטר עד מסקנא דכולהו ולעולם אף ללישנא קמא צריכה שתאמר בפ"נ ובפ"נ בשעה שיוצא מתחת ידה ואין הפרש בין ב' הלשונות אלא דללישנא קמא אומר לה שהיא עצמה תעשה שליח וללישנא בתרא אמר לה שלא תעשה שליח אלא נותנתו לב"ד וב"ד עושין לו שליח עכ"ל

וכן נראה שהוא דעת הרא"ש שכתב לי הגמ' סתם ולא כתב דברי התוס' משמע דס"ל דשליח זה שוה לשאר שלוחים דעלמא וכולם בשעה שהגט יוצא מידו צ"ל בפ"נ ובפ"נ ולכן רבינו לא כתב דברי התוס': ומ"ש רבינו ומתירין אותה לינשא אף ע"פ שאין מכירין חתימת העדים כן כתב הרמב"ם בפ"ז והראב"ד השיג עליו לומר שאף ע"פ שלא קרא עליו ערער יתקיים בחותמיו והרב המגיד כתב ליישב דעת הרמב"ם וגם הר"ן בריש גיטין גבי הא דתניא נתנו לה ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם כתב כדברי הרמב"ם לפי שכל שהוא נתנו לידה או ליד שליח קבלה הרי בשעה שהגט יוצא מתחת ידו גומר ומגרש כיון שאין לחוש שמא יבא בעל ויערער הרי האשה מותרת לינשא אע"פ שלא נתקיים הגט דכל היכא דליכא למיחש לערעור דבעל אין האשה צריכה לקיומו של גט מיהו אם בא בעל ויערער יתקיים בחותמיו אבל הרשב"א בס"פ כל הגט תמה על הרמב"ם מדתנן בפ' שני דכתובות (כב.) האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת ואם יש עדים שהיא א"א אינה נאמנת: וכ"כ הרמ"ה שאשה המביאה גיטה וכו' ואף ע"פ שאין מכירין החתימות זה כדעת הרמב"ם והר"ן שכתבתי בסמוך וכי הריב"ש בתשובה סי' שפ"ה מ"ש כבודו להתיר גט אשה בלא קיום לינשא לכתחילה כיון שאין עליו עוררין זו דברי הרמב"ם ויליף לה מההוא דספ"ב דגיטין אשה מכי מטיא גיטא לידה איגרשא לה אבל הראב"ד שמשוה האשה לדין השליח יפרשה בדרך אחרת וכו' ומעולם לא שמענו מי שנהג קולא זו למעשה להתיר אשה שהיא בחזקת א"א בגט שבידה בלא קיום ומה במקום שאין מצויין לקיימו ולא ראיתי להרמב"ן שיחלק בין אשה לשליח כי מ"ש בחידושו וכו' ועוד תינח לאשה עצמה שטוענת בבריא שלא נמחה בידה אבל הבא לימלך אשה זו אסורה או מותרת והיא אצלנו בחזקת איסור וגם הוא אינו יודע בהיתרה איך נוציאנה מחזקה ונתיר לו לישאנה עכ"ל. כתב הר"ש בר צמח בתשובה על גט שליחות שנמסר ונקרע קרע ב"ד ואח"כ ערערו שלא נתקיים בחותמיו והשליח לא נכתב ונחתם בפניו ולא נמצא אלא עד א' מכיר חתימת ב' הדיינים ועד א' מכיר חתימת העדים נראה מב' התלמודים שקיום ב"ד צריך קיום ואילו העידו ב' על חתימת ב' הדיינים היה מספיק אבל כיון שאין מעיד על הקיום אלא עד אחד אינו מועיל ומה שאיפשר לומר בהיתר אשה זו דכיון דקיי"ל דלא חיישינן לשמה ולא הצריכו לומר בפ"נ ובפ"נ אלא לפי שאין עדים מצויין לקיימו ואם עדים מצויין לקיימו מתירין אותה מעתה גט זה שבא מקויים כשר הוא אע"פ שקיום ב"ד צריך קיום וראיה ממ"ש שאם נשתתקו ב"ד של קיום ורמזו שהגט מקויים כשר וא"כ עכשיו שהם חתומים בו ומן התורה כשר דנעשה

כמי שנחקרה עדותן בב"ד ורבנן הוא דאצרוך קיום ומשום עיגונא נקל להתירה ועדיף טפי גט מקויים שלא נתקיים הקיום מעד א' אומר בפ"נ ובפ"נ והביא עוד ראיה אחרת וכתב שאחי אשת הרב שלח גט לאשתו והיה מקויים כי השליח שנכתב בפניו נאנס ולא יכול לבא ושכרו שליח אחר ונמסר בידה בלי קיום אחר ומה שדבר בזה הריב"ש הוא שאין דרך לקיים גט אשה אלא לאחר מסירה שאם נפל הגט הזה ביד שליח קודם מסירה ובא ליד האשה היינו מתירין אותה ולא דבר בזה בענין אחר והתירה לינשא והוא גם נשאה אח"כ ונשאר לו ממנה בת נשואה : ב"ה והנוסחא הנכונה בדברי רבינו אפי' אמר לה אל תתגרשי בו אלא בב"ד פלוני תנאה הוי כאילו אמר לה אל תתגרשי בו אלא עד ל' יום וכשתבא לב"ד פלוני מתגרשת בקבלה ראשונה ואינה צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ ומ"ש משם נלמד וכו' עד לב"ד פלוני צריך להעביר עליו הקולמוס: ומ"ש ואפי' אמר לה אל תתגרשי בו אלא עד בית דין פלוני תנאה הוי פשוט בגמ' שם פ"ב דגיטין (ומשם נלמד מ"ש עוד וגם אם אמר לה אל תתגרשי בו אלא עד ל' יום או לבית דין פלוני וכו') : כתב הרמב"ם נכתב בארץ ישראל ונחתם בח"ל וכו' בפ"ז כתב כן וכתב שם ה"ה שהוא ירושלמי בפ"ק וכתב עוד שכל זאת הבהא היא בשנתנו בארץ בהכרח החלק הראשון מפני שאם בנתנו בח"ל מאי איריא בשחתמו בח"ל אפי' כתבו וחתמו בארץ כיון שנתנו בח"ל צ"ל כן והחלק הב' ג"כ משום דנתנו בארץ אינו צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם נתנו בח"ל אע"פ שנכתב ונחתם בארץ צ"ל בפ"נ ובפ"נ: ור"ת כ' האידנא בכל המקומות חשיבי וכו' בריש גיטין אמרינן דבבל כא"י לגיטין ואמרינן בתר הכי דרבה בר אבונה מצריך מערסא לערסא רב ששת מצריך משכונה לשכונה ופירש"י מערסא לערסא משורת הבתים שבצד ר"ה לשורה שכנגדה משכונה לשכונה סתם שכונה ג' בתים ורבא הצריך באותה שכונה והא רבא הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו שאני בני מחוזא דניידי ופירש"י דניידי. אינם משתהים בבתיהם שטרודים בסחורה ואין מכירין חתימה שביניהם וכתבו התוס' פוסק ר"ת דהשתא בזמן הזה צ"ל בכל מקום בפני נכתב ובפני נחתם דהשתא בכל מקומות ניידי כבני מחוזא וכ"כ הרשב"א והרא"ש והר"ן והמרדכי בריש והגהות בפ"ז בשם סמ"ג וגם ה"ה בפ"ז כתב שכן דעת הרשב"א וכתב הוא ז"ל שאין כן דעת הרמב"ם אלא דוקא ממקום למקום אבל באותו מקום לאו כ"ע כבני מחוזא וימצאו עדים לקיימו עכ"ל ומ"ש רבינו דין דמגרש ע"י שליח במקום שנכתב הגט היינו כשמסר גט לשליח להוליכו לאשתו בשכונה אחרת והבעל הלך לדרכו מיד הא לאו הכי יש ליזהר מלגרש ע"י שליח כששניהם הבעל והאשה בעיר

וכמ"ש רבינו בסימן הקודם לזה: ב"ה ונ"ל דהאידינא גם בא"י צ"ל בפ"נ ובפ"נ דכולהו נידי כבני מחוזאי: אין צריך שיעמוד על כל כתיבתו רק שיתחיל הסופר וכו' בריש גיטין (ה: רבה בר בר חנה אייתי גיטא פלגא איכתיב קמיה אתא לקמיה דרבי אלעזר א"ל אפי' לא כתב אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך וכתבו התוס' פי' שלא ראה אלא שיטה ראשונה דמסתמא סיימו לשמה רב אשי אמר אפי' קן קולמוס וקן מגילתא תניא כוותיה דרב אשי ופירש"י תיקון הקולמוס והקלף שמע כשתקנוהו לשמה כשחותכין ומחליקין אותנו וכתב הרא"ש על פירש"י ולא שיהא צריך תיקון הקלף והקולמוס לשמה דדוקא כתיבה וחתימה הוא דבעינן לשמה ולא מכשיריהם אלא שמע כשתקנו הקולמוס והקלף שאמרו כדי לכתוב בו גט לשמה ומסתמא כן עשו והוא שראה הקלף אחר שתיקנוהו ואחר שנכתב מכירו בטביעות עין הלכך אין להכשיר סומא על ידי קן קולמוסא וקן מגילתא אבל התוס' כתבו שאין להכשיר סומא ע"י קן קולמוסא משום דמיחזי כשיקרא אם יאמר בפ"נ ואם יאמר שמעתי קן קולמוסא אינו מועיל דבעינן שיאמר בלשון שתיקנו חכמים מדבריהם למדנו שאינו צריך שיכיר הקלף ויכירהו כי מסתמא כיון שאמרו לכתוב בשעה שתיקנו הקלף לשמה כן עשו מ"ל בקלף זה מ"ל בקלף אחר ומיהו אם שמע שאמרו לכתוב גט לשמה ולא שמע קן קולמוסא או קן מגילתא לא מהני דשמא לא כתבו מיד אלא לאחר זמן וכתבוהו לשם אחר ששמו כשמו עכ"ל הרא"ש וכתב עוד רש"י ולי נרא' קן קולמוסא קול הקולמוס כשהוא כותב וקול היריעה שהוא נשמע כמו שאומר קן קן וכתבו הרא"ש בסוף דבריו וכ"כ הרמב"ם בפ"ז ובהגהת אשיר"י בריש גיטין כתוב בשם א"ז שר"ח פי' ששמע שאמר הבעל כתוב גט לאשתי פלונית שאני מגרשה וראה שלקח הסופר הקולמוס והמגילה לכתוב בה הגט לשמה דיו ורבינו האי פי' שמע חיתוך הקולמוס והמגילה שחתך הסופר לכתוב בה הגט עכ"ל ושם בריש גיטין גבי בר הדיא בעא לאיתויי גיטא א"ל לא צריכת פי' רש"י לא צריכת אלא בשיטה ראשונה ולטעמיה אזיל דקן קולמוסא היינו שישמע הקולמוס כשהוא כותב ובשיטה ראשונה בעינן כמו שיתבאר בסמוך: (ב"ה) ומ"ש רבינו אבל בחתימתו כ"מ וכו' עד מתחלה ועד סוף משנה ריש פ"ב דגיטין: תנן ברפ"ב דגיטין שאם אמר השליח בפני נכתב חציו פסול ופריך בגמרא הי חציו אילימא חציו ראשון והא א"ר אלעזר אפי' לא כתב בו אלא שיטה אחת שוב אינו צריך ופירש"י שיטה אחת. שיטה ראשונה שבו שם האיש והאשה והזמן אלא אמר רב אשי חציו אחרון וכתב הרשב"א ואפי' לרב אשי דאמר דאפי' בקן מגילתא וקן קולמוסא סגי מ"מ בעינן קן קולמוסא וקן מגילתא בחציו

ראשון דהוא עיקרו של גט שבו שם האיש והאשה והזמן וכן כתב ר"ח וכן דעת הרמב"ם והרב המגיד בפ"ז ומשמע שאין צריך לעמוד על כתיבת כל השיטה אלא כיון שעמד על קצתו די בכך ורבינו מאחר שכתב רק שיתחיל הסופר לא חש לבאר יותר דהא בהדיא משמע דבכתיבת התחלה הוא צריך לעמוד עליו. ולפי הראשון שכתב רש"י צריך לומר דטפי עדיף שיראה תיקון קלף לשם הגט משיעמוד על כתיבת חציו אחרון משום דבתיקון קלף לשמו יש הוכחה שהוא כותב עיקר הגט לשמו אבל מחציו אחרון אין הוכחה לחציו ראשון שכתב שהיה לשמו. ויש לדקדק אמאי מצריכין לשליח שיראה שכותב הגט לשמה והא קי"ל כרבא דאמר דטעמא דצ"ל בפ"נ ובפ"נ הוא לפי שאין עדים מצויין לקיימו ודלא כרבה דאמר לפי שאין בקיאים לשמה וכמ"ש בריש סימן זה וי"ל דבריש גיטין אקשינן לרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו אמאי צ"ל בפני נכתב כשיאמר בפני נחתם סגי ותירצו משום דאתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד א' ופירש"י אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא. לקיומינהו בעד א' וכתבו התוספות וא"ת כיון דאצ"ל בפני נכתב אלא משום איחלופי אמאי פסול ברפ"ב בפני נכתב חציו האחרון טפי מחציו ראשון ויש לומר דבחציו ראשון יש בו שם האיש והאשה והזמן שהוא עיקר הגט מינכר מילתא ולא אתי לאיחלופי עכ"ל וא"כ אנו נאמר גם כן דכשיראו שצריך שיראה שכותב לשמה מינכר מילתא דדין גט לחוד ולא אתי לקיומי שאר שטרות בעד אחד: וכן אם היה בבית כשהתחיל הסופר הגט וכו' ברייתא וגמרא בריש גיטין (ד' ו.) ואם בא להחמיר ולכוין על כתיבת כולו וכו' גם זה שם בריש גיטין (שם) בר הדיא בעי לאיתויי גיטא אתא לקמיה דרבי אחי דהוה ממונה אגיטי וכו' וכ"ת אעביד לחומרא נמצא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים: אמר בפני נכתב ולא אמר בפני נחתם וכו' עד אינו כלום משנה ברפ"ב דגיטין (דף טו.). ומ"ש אפילו הוא בעצמו העד השני שם מסקנא דרב אשי וטעמא דפסול הוא משום דבעינן או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים ופירש"י אני הוא עד ב' היינו קיום הגט בשאר שטרות שאדם מעיד זה כתב ידי: אבל אם הוא ואחר עמו מעידים על חתימת העד הב' וכו' גם זה שם מסקנא דרב אשי: ואצ"ל אם שנים אחרים מעידים עליו גם זה שם מסקנא דרבא: ואם היו ג' מעידים עליו וחתמו שנים בפניו וכולי כתב הרא"ש בתשובה שהוא כשר בכלל מ"ו: ואם שנים שלוחים להביאו אצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם גם זה שם ברפ"ב דגיטין (טז.). אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ואמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם אבל גט יוצא מתחת ידי שניהם כשר

אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממ"ה אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם ואע"ג דאיכא לישנא אחרינא בגמרא כל זה פסקו הרי"ף והרא"ש וגם הרמב"ם בפ"ז ופירש"י מתחת ידי שניהם ששניהם אדוקים בו ושניהם שלוחים וכתבו התוספות מה שפירש"י שניהם אדוקים בו לאו דוקא אדוקים ואוחזים בגט אלא ששניהם אומרים שהבעל עשאו שלוחים על כך א"ל שניכם הוליכו גט לאשתי ונתנו האי במעמד חברו כדאמרינן בס"פ התקבל (סז:): הוליכו כולכם אי מוליך במעמד כולם וכ"כ הרשב"א והרא"ש והר"ן. וכתבו עוד שם התוס' ואם אחד שליח והשני מעיד שבפניו נתן הבעל את הגט לחבירו להוליך לאשתו לרבא כשר דמה אם יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני וכ"כ הרא"ש והרשב"א והר"ן וז"ל הרמב"ם בפ"ז שנים שהביאו גט בח"ל אע"פ שלא נכתב ונחתם בפניהם הואיל ונתנו להם הבעל ליתנו לאשתו הרי אלו נותנים לה ותהיה מגורשת שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה אע"פ שאינו מקויים שהרי שלוחיו הם עדיו שאלו אמרו השנים בפנינו נתגרשה מי לא מהימני אע"פ שאין שם גט בד"א בזמן שהגט יוצא מתחת ידי שניהם אבל אם אין הגט יוצא מתחת ידי שניהם צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם עכ"ל וכתב הרשב"א אבל הרמב"ם כתב בפ"ז שנים שהביאו את הגט אין צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם ובלבד שיהא הגט יוצא מתחת ידי שניהם וכ"כ הרב בעל ההלכות ז"ל ואיפשר שאף הם ז"ל לא נתכוונו אלא להוציא שליח אחר שבא בחבורתו שאז צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אע"פ שיש כאן ב' לא קרי ליה מצויים לקיימו אבל יוצא מתחת ידי שניהם ואחד שליח ואחד מעיד שבפניו עשאהו הבעל שליח חד דינא וחד טעמא אית להו עכ"ל וכתב דבריו ה"ה ז"ל ומיהו הרמ"ה חולק בדיון זה ב"ה להצריכו נמי שימסר לו בפני עידי השליחות עצמם וכמ"ש רבינו בסמוך וכתב רבינו ירוחם בח"ג דהא דשנים שהביאו גט ממ"ה אינן צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם דוקא כשהם רחוקים אבל אם הם קרובים זה לזה או לבעל או לאשה צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם דמ"ט אמרי' שאינם צריכים לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום שאם יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני וכיון שהם קרובים ליכא האי טעמא: ומ"ש רבינו ומ"מ כשיבוא הבעל יכול לערער ולומר מזוייף הוא תמיהא לי שהרא"ש כתב שם דכיון שיש ב' עדים לא יוכל לומר לא שלחתיו ומזוייף הוא ואין לומר דס"ל לרבינו דהא דקאמר לא יוכל לומר לא שלחתיו ומזוייף הוא לא קאי אלא אהיכא שהאחד שליח והשני מעיד שבפניו עשאו שליח ולא אהיכא דשניהם שלוחים דהא כל שכן הוא ואעפ"י שמדברי הר"ן איפשר לדקדק קצת שאם בא הבעל וערער ערעורו

ערעור אלא דמילתא דלא שכיחא היא שיהא מזוייף כיון ששנים מעידים עליו מ"מ דברי רבינו תמוהים למה סתם דבריו היפך דעת הרא"ש ומדברי הרמב"ם שכתבתי בסמוך נראה בהדיא שסובר כדעת הרא"ש שכתב שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה: וכתב עוד היכא ששניהם שלוחים וכו': (ב"ה) נראה דהכי פירוש היכא ששניהם שלוחים פשיטא ששניהם ימסרוהו דלא סגי בלא"ה דא"כ לא עשו שליחותן אבל היכא שהאחד לבדו שליח ואחד או אחרים מעידים על שליחותו דהשתא מטעם שליחות כשמסרו בפני אחרים עשה שליחותו מ"מ משום דבר ולא חצי דבר צריך למוסרו בפני עידי שליחות ומ"מ דבריו צריכים תלמוד דכשמסרו בפני עדים אחרים אמאי קרי ליה חצי דבר הרי עידי שליחות לחוד ועידי מסירה לחוד: לפיכך שנים שמביאים גט ואחד אומר בפני נכתב וכו' כבר נתבאר בסמוך וכן אם שנים אומרים בפנינו נכתב וכו' גם זה משנה ופירש"י בריש פרק שני דגיטין (טו.) דטעמא דפסול משום דכיון דעד אחד מעיד על החתימה ולא על הכתיבה אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא להכשיר בעד אחד: ומ"ש ואם שניהם שלוחים ינתן ג"ז שם אלא מעתה רישא דקתני ב' אומרים בפ"נ ואחד אומר בפ"נ פסול טעמא דאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם הא הגט יוצא מתחת ידי שניהם כשר א"ל אין ואע"ג דאיכא לישנא אחרינא לשון זה עיקר כדמשמע בגמרא וגם רבה בר בר חנה הכי ס"ל כדאיתא בגמרא ויוצא מתחת ידי שניהם היינו ששניהם שלוחים וכמו שנתבאר בסמוך: אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם וכו' ברפ"ב דגיטין תנן ב' אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ורבי יהודה מכשיר א' אומר בפני נכתב וב' אומרים בפנינו נחתם כשר ובגמרא אחד אומר בפני נכתב וב' אומרים בפנינו נחתם כשר א"ר אמי א"ר יוחנן לא שנו אלא שהגט יוצא מתחת ידי עידי כתיבה דנעשו כשנים על זה ושנים על זה ופירש"י דהשליח נאמן כשנים אבל מתחת ידי עידי חתימה פסול אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממ"ה צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם ובתור הכי הדר ביה ואמר דאפי' גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממ"ה אין צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם ודברי רבינו צריכין יישוב שכתב אם האומר בפני נכתב הוא שליח וכו' דמשמע הא אינו שליח אלא שעדי חתימה הם שלוחים פסול כלישנא קמא ובגמרא אמרינן בהדיא דלית הלכתא אלא כלישנא בתרא ורבינו בעצמו פסק בסמוך כלישנא בתרא דשנים שהביאו גט ממ"ה אין צריכין שיאמרו בפני נכתב ובפני נחתם ונ"ל דה"פ דהיכא דב' שלוחים לא איצטריך השתא לרבינו לאשמועינן דכשר דכבר אשמועינן בסמוך אלא מאי דאתא

לאשמועיןן הוא כשהאחד לבדו הוא שליח שאם הוא האומר בפני נכתב כשר שחשוב כשני עדים לגבי הכתיבה מאחר שהוא שליח ועל החתימה כבר יש ב' עדים אבל אם השליח הוא א' מהאומרים בפנינו נחתם פסול משום דלא מסהיד אכתיבה אלא עד אחד וזה נלמד מתוך הסוגיא שכתבתי בסמוך דאמרינן אפי' גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר דאלי"כ הל"ל אפי' גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר ולפי זה צריך להגיה בלשון רבינו אבל אם אחד מהאומרים בפנינו נחתם הוא שליח לבדו לא ינתן עד שיהא אחר עמו וכן מצאתי בגירסא ישנה אבל ק"ל דכיון דאיכא ב' שאומרים בפנינו נחתם בכל גוונא כשר משום דמתקיים בחותמיו הוא ואפילו אינו יוצא אלא מתחת יד עד אחד מהאומרים בפנינו נחתם וגם אין מי שיעיד בפני נכתב וכבר כתבו התוספות דלא איצטריך למיתני אחד אומר בפני נכתב אלא אגב רישא דתני אחד וכי אמרינן אפי' גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר מתחת יד א' מעדי חתימה קאמר הילכך נ"ל דגירסא דידן שהוא עיקר אבל אם אחד אומר בפני נחתם והוא לבדו שליח לא ינתן עד שיהא אחר עמו וה"פ כשאחד אומר בפני נכתב וב' אומרים בפנינו נחתם אפילו אם האומר בפני נכתב הוא לבדו שליח כשר ויתקיים בחותמיו אבל אם אחד אומר בפני נחתם ושנים אומרים בפנינו נכתב והאומר בפני נחתם הוא שליח פסול וכדתנן ב' אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ואוקימנא בגמ' בשאין גט יוצא מתחת ידי שניהם כלומר לא מתחת יד אחד מהם ולפי זה כשכתב רבינו אבל אם אחד אומר בפני נחתם היינו בשנים אומרים בפנינו נכתב ומיהו קשה לפי זה אמאי נקט ברישא אם האומר בפני נכתב הוא שליח דטפי רבותא הוא כי מכשרינן כשהאומר בפני נחתם הוא השליח כדמשמע בגמרא אחר זמן רב שכתבתי זה באו לידי קונדריסים ה"ה כמה"ר יעקב חביב והר"ר לוי בנו ז"ל וכתוב שם על לשון זה שהנוסחא האמיתית ומסכמת עם מ"ש ברמזים היא אבל אם אחד מהאומרים בפנינו נחתם הוא לבדו שליח לא ינתן עד שיהא אחר עמו וכתב על זה ודבריו תמוהין איך אמר כן והלא כיון ששנים אומרים בפנינו נחתם כבר נתקיים הגט והלכתא כרבא דאמר טעמא לפי שאין עדים מצויים לקיימו הא אם מצויים אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אי"כ כיון ששנים אומרים בפנינו נחתם אע"פ שלא יהיה שליח רק האחד כשר שאפי' אם נחשוב דברי השליח האומר בפני נכתב כמאן דליתא מפני שלא השלים לומר בפני נכתב ובפני נחתם כתקנת חכמים אפ"ה הגט כשר כיון שנתקיים מפי ב' שראו חתימתו ועלינו לעמוד על שורש דין זה בפסקי הרי"ף והרא"ש ז"ל ולראות מאין למד דין זה וימצא כתוב שם על

משנתינו שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ב' אומרים בפנינו נחתם וא' אומר בפני נכתב כשר רב אשכחיה לרב אמי דיתיב וקאמר אמר רבי יוחנן אפילו גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין שיאמרו בפני נכתב ובפני נחתם וכן הלכתא ע"כ ולא חששו ללישנא קמא דאמרינן בגמרא א"ר אמי אר"י ל"ש אלא שהגט יוצא מתחת יד עד כתיבה דנעשו כשנים על זה וכשנים על זה אבל מתחת ידי עדי חתימה פסול. פירש"י עד כתיבה דהשליח נאמן כב' פסול ואע"פ ששניהם הביאוהו ע"כ ואיתמר בגמרא על זה המאמר לרבי יוחנן אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממ"ה צריכין שיאמרו בפני נכתב ובפני נחתם והלשון הזה נדחה בגמרא מפי ר' אמי עצמו שהשיב לרבי אסי על מה שא"ל והא זמנין לא אמרת לן הכי א"ל יתד היא שלא תמוט ופירש"י ולשון אחרון אמת ע"כ לא כתבוהו הרי"ף והרא"ש ואע"ג דלענין דינא אין אנו צריכין ללישנא קמא עכ"ז אני צריכין אליו להבנת לישנא בתרא דהלכתא כוותיה וכיון שרש"י כתב בפירוש לישנא קמא פסול ואע"פ ששניהם הביאוהו מינה משתמע דבלישנא בתרא דאמר אלמא קסבר ב' שהביאו גט אין צריכין שיאמרו בפני נכתב ובפני נחתם הוא בתנאי ששניהם יהיו שלוחים וכן יתקיים זה ממ"ש רש"י בתחלת הסוגיא על רישא דמתני' ב' אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם וכו' ב' שהביאו גט אין צ"ל וכו' דטעמא משום דאין עדים מצויים לקיימו והרי עדים מצויים לקיימו ואי קשיא כיון דסוף סוף ב' הם מ"ל שניהם שלוחים מ"ל אחד מהם הרי עדים מצויים לקיימו לא פלוג רבנן בין בא עם חבורת אנשים לבא יחידי דאין מבחין ובודק באלה דלא מוכחא מילתא ואם באת להכשיר את זה יכשירו את זה אבל כששנים הביאוהו מילתא דמוכחא ולא שכיחא היא ולא אחמור בה רבנן עכ"ל רש"י ולפי זאת השיטה לכ"ע צדקו דברי רבינו יעקב באומרו ואם אחד מהאומרים בפני נחתם הוא לבדו שליח פסול עד שיהא שליח אחר עמו אך אמנם כאשר נעמוד על כוונת הרי"ף והרא"ש יראה שאין זה מספיק שהרי שניהם כתבו בתחלה הסוגיא בפ"ק וסוגיין כרבא דהיכא דאיכא עדים דמקיימי ליה לא מצריך למימר בפני נכתב ובפני נחתם ע"כ וימשך מזה בהכרח כי ב' אומרים בפנינו נחתם אין צריכין להיות שלוחים כי די בזה לקיים הגט ולפי זה עדיין הקושיא במקומה כנגד רבינו יעקב וא"ת והלא מן ההכרח אצלנו לומר כדברי רבינו יעקב כפי הסוגיא שכתבתי לעיל על סיפא דמתני' ב' אומרים בפנינו נחתם וכו' ועלה קאמר אלמא קסבר ב' שהביאו גט אין צ"ל וכו' הנה הרי"ן תיקן זה בפירושו לזאת הסוגיא וז"ל אפי' גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כלומר

אפ"י מתחת יד אחד מהם ואע"ג דמ"ד בפ"נ כיון שאינו שליח כמאן דליתיה דמי שהרי נתקיים הגט ע"פ שנים ולרבא בהכי סגי וקא דייק דכיון דלקיום הגט סגי ש"מ נמי דשנים שהביאו גט אינם צריכים לומר בפ"נ ובפ"נ שכיון שהם מעידים שהבעל מסרו להם תו ליכא למיחש לזיוף ומהני כעדי קיום עכ"ל והפ"י הזה העתיקו מדברי הרמב"ן בחידושו וז"ל והא דאמר ר"י אפ"י גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר ודייקי קסבר ב' שהביאו גט ממ"ה אין צריכין וכו' לאו דמתניתין בשהביאוהו ב' הוא דאי הכי ברישא נמי בשנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם משכחת לה דכשר ביוצא מתחת ידי השנים אלא ביוצא מתחת יד אחד מעדי חתימה קאמר וקא דייק כיון דבקיום הגט סגי ש"מ נמי דב' שהביאו אין צריכין דכעדי קיום הוא כדפרישית בפ"ק עכ"ל הרמב"ן והפ"י הזה הוא היפך דברי רבינו יעקב וראוי לכל מעיין להשתדל לתת מציאות לדבריו ולחוות דעי בזה אומר ראשונה כי קשה לי בדברי הרמב"ן מה שאמר לאו דמתני' בשהביאו שנים הוא דאי הכי ברישא נמי בשנים אומרים בפנינו נכתב וכו' משכחת לה דכשר ביוצא מתחת ידי השנים כפי קוצר דעתי אין ממש בזאת הקושיא ותשובתה בצדה בשנא' ההפרש שיש בין רישא לסיפא הוא דברישא כל זמן שהשליח יחידי הגט פסול אבל בסיפא פעמים שהגט כשר אפ"י בשליח יחידי והוא כשיהיה השליח האומר בפני נכתב שלא נחשבהו כאילו יש שנים עדים על הכתיבה דשליח מהימן כבי תרי נשארו שנים מעידין על קיום הגט שאומרים בפ"נ והגט כשר מטעם שכבר נתקיים הגט בחותמיו והאמת יורה דרכו כי זאת היא כוונת המשנה בכלל. הניח יסוד ראשון ואמר ר"ל שהמביא הוא יחידי ועל זה היסוד יבואו כמה חלוקות אמר בפני נכתב ולא נחתם או נחתם ולא נכתב וכו' או בפני נכתב חציו וכן אחד אומר בפני נכתב וא' אומר בפני נחתם ואפ"י ששנים אומרים בפנינו נכתב אם אחד אומר בפני נחתם הגט פסול בין שיהיה השליח האומר בפני נכתב בין שיהא האומר בפני נחתם כיון שלא אמר כתקנת חכמים בפ"נ ובפ"נ הרי הגט פסול אבל בשנים אומרים בפנינו נחתם ואחד אומר בפ"נ אם זה האומר בפ"נ הוא לבדו שליח הגט כשר שהרי יש ב' עדים מקיימי הגט באמרם בפנינו נחתם ואף על פי שהדברים האלה לא יועילו מטעם שהשנים אנשים הללו אומרים כתיקון חכמים אע"פ כן יועילו מטעם קיום כי כל גט שנתקיים בחותמיו אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נתתם עכ"ל. כתב הרשב"א כתבת כיון דקיימא לן דעדי הגט אין חותמין זה שלא בפני זה אם נתקיים עד אחד מהם בשנים עדים והב' לא נתקיים אלא בעד אחד על פה הנאמר שנצרף חתימת העד שנתקיים לעד שמעיד על פה שהרי הוא כאילו מעיד

עליו שהרי יודע שאם לא חתם בפניו שלא היה הוא חותם וכענין שאמרו (גיטין י:) בכותי דאי לאו כותי כשר הוא לא הוי מחתים ליה קמיה: תשובה אין הנדון דומה לראיה דהתם אינו אלא לדעת שהוא כשר ומדוקדק ובקי במה שכתוב ושהחזיקו בו הכותים ואליבא דר"א ומשום הכי מכשירין ליה אפילו בעד אחד ישראל שהחתימו בענין אבל בקיום חתימה לא מתכשר אלא בקיום על פה שמעידין בפ"י על חתימתו או בשנתקיימה חתימתו מתוך כתיבת שטרות אחרים עכ"ל: כתב הריב"ש בתשובה סי' שי"ח מה שאתה חושב דכל שיש עדים בשליחות ה"ל כאתיוה בי תרי אינו מוסכם מן הכל שהרי מבואר בפ"ב דגיטין דמסקנא ששנים שהביאו גט ממ"ה שאין צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם זהו כשהגט יוצא מתחת ידי שניהם וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם ורש"י פ"י ששניהם אדוקים בו ושניהם שלוחים בהבאתו ואע"פ שבודאי שאדוקים בו לאו דוקא אלא ששניהם אומרים שהבעל עשאם שלוחים ונתנו האחד במעמד שניהם אבל מ"מ צריך לפי פירושו ששניהם יהיו שלוחים ויש קצת הוכחה לדבריו וכו' ואיפשר שטעמו שכל שהם עצמם שלוחי הגט מסתמא חתמו העדים בפניהם או ידעו בחתימתן אבל עדי השליחות אין להחזיק הגט בעדים מצויים לקיימו מחמתם ואף אם נאמר לדעתו שאם באו עדי השליחות או א' מהם עם השליח מהני דחשבינן ליה מצויים לקיימו דמסתמא גם עדי השליחות מכירים חתימתם של עדי הגט וכן לרבה נמי הוי מילתא דלא שכיחא חד דמייתי גיטא ויבואו עמו עדי שליחותו או אחד מהם מ"מ בנידון זה שעדי השליחות נשארו במקום הבעל אין כאן במקום האשה מצויין לקיימו וגם למה שכתבו הרשב"א והתוס' דאפי' באחד שליח ואחד שמצטרף עם השליח להעיד על השליחות לרבא דקי"ל כוותיה ואינו צריך לומר בפ"י ובפ"י דהוי כאתיוה בי תרי דכיון שיש שני עדים שהוא שליח גט זה לגרשה שוב אין הבעל יכול לערער ולומר מזויף הוא מ"מ אפשר דהיינו דוקא כשהעד המצטרף עם השליח הוא בכאן עתה עם השליח ומכיר הגט בטביעות עינא או בסימן מובהק ומעיד שעל גט זה נעשה שליח ואז הוי כאילו נתקיים גט זה בחותמיו כיון שמיד הבעל בא לו וכן נזכר תמיד בלשונם גט זה אבל בנדון זה אע"פ שיש שטר שליחות ביד השליח שהבעל מינה אותו שליח ומסר בידו גט כשר ועידיו פלוני ופלוני מ"מ אין זה קיום על זה הגט שלפנינו ואף אם עידיו הם אותם הנזכרים בשליחות שהרי איפשר שאותו גט נאבד או נשרף וזה מזויף הוא ואף ע"פ שאין חוששין לזה מ"מ אין גט זה מקויים לא בקיום הגט ולא בתקנת חכמים והרמ"ה שהוא מבעלי סברא זו דכל שיש עדים על השליחות הוי כאתיוה בי תרי אמנם הוסיף

להחמיר והצריך שיהו עדי השליחות עצמם עידי מסירת הגט מיד השליח ליד האשה ואז הוי כאילו אמרו בפנינו גירשה כיון שהם מעידין על מסירת הגט מיד הבעל ליד השליח ומיד השליח ליד האשה אבל אם עדי מסירת הגט ליד האשה אינם עדי השליחות לא מהני סהדוטייהו וצריך שיאמר השליח בפני נכתב ובפ"נ משום דכל כת וכת מעידה על חצי דבר ולא דמי לשליחות קבלה דלא בעינן שיהו עדי השליחות הם עדי מסירת הגט כדתנן בפ' התקבל ולא חשבינן ליה חצי דבר דהתם כיון שהיא עשתה יד השליח כידה וכו' ואחרי ראותי את כל אלה הצרכתי לומר בפ"נ ובפ"נ. ועוד אחרת היתה ולא רציתי לסמוך עליה והוא שהיה איפשר לקיים הגט בחותמיו מתוך שטר השליחות שהיה מקויים ועידיו היו העדים עצמם החתומים על הגט אלא שחששתי לסברת הרמ"ה בפ"ב דכתובות (כא:) דאפי' הוחזק בב"ד דוקא בשקרא עליו ערער דאז דקדקו בקיומו אבל לא קרא עליו ערער לא וכן נראה דעת הרמב"ם וכ"ש ששניהם יוצאין מתחת ידי השליח:

סימן קמג - דין המגרש על תנאי

המגרש על תנאי הרי זה כשאר כל מעשה שנעשה על תנאי וכו' זה כדעת הרמב"ם בפ"ו מהלכות אישות ובפ"ח מה' גירושין שפסק כר"מ דאמר בקידושין פרק האומר (סא.) כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי וכן דעת הרא"ש בפרק מי שאחזו גבי הא דאתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי יהא גט וכו' והאריך בזה בתשובה כלל מ"ו סי' ג' אבל הר"ן כתב בקידושין פרק האומר שלדעת הרי"ף בתשובה לא ק"ל כר"מ ומיהו בגיטין וקידושין חיישינן להו לחומרא וגם ה"ה כתב בפ"ו מהלכות אישות שדעת הרי"ף וקצת מן האחרונים דמדינא לא בעינן תנאי כפול אלא דלהחמיר חיישינן ליה בגיטין וקידושין והיכא דלא כפל התנאי ולא נתקיים חוששין לה ואין מחזיקין אותה לא במגורשת ולא באינה מגורשת ולא במקודשת ולא באינה מקודשת והולכין בה להחמיר מדברי חכמים וכן נראה שהוא דעת הרמב"ן והרשב"ם: עוד דקדק הרמב"ן אי בעינן בדיני ממונות הן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ושיהיה בדבר שאיפשר לקיימו והעלה ז"ל דלא בעינן הן קודם ללאו אלא

הרי הוא כדין הכפל בין בממון בין בגיטין וקידושין על הדרך הנזכר למעלה אבל תנאי קודם למעשה ודאי בעינן בכל דוכתא שהרי משנה סתומה הוא בפרק הפועלים (צד.) גבי הלכתא פסיקתא ושיהיה דבר שאיפשר לקיימו בדוק מוסכם מן הפוסקים בכל דבר ודעת רבינו שהלכה כר"מ גם בתנאי כפול ובהן קודם ללאו וזהו דעת הגאונים הראשונים ולזה הסכים בעל העיטור ע"כ ורבינו כתב דיני התנאי בסי' ל"ח ושם כתבתי עליו ב"ה ומ"ש רבינו ואם לא יתקיים התנאי אין כאן גט כלל ואפי' אם הוא כהן מותרת לו משנה בפרק הזורק (פא.) וכב"ה ובאומר מעכשיו או ע"מ דהוי כמעכשיו דעת הרמב"ם בפ"ז מה"א שאין צריך תנאי כפול ולא להקדים התנאי למעשה אלא אעפ"י שהקדים המעשה תנאי קיים אבל צריך להתנות בדבר שאיפשר לקיימו וכ"כ הרי"ף בפרק מי שאחזו גבי הא דת"ר ה"ז גיטין ע"מ שתשמשי את אבא שני שנים וכו' ז"ל ואע"ג דבעינן תנאי כפול ה"מ באם תשמשי אם לא תשמשי כענין שנאמר אם יעברו בני גד ובני ראובן ואם לא יעברו וכדאתקין שמואל בגיטא דש"מ אבל בע"מ לא וקי"ל דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי. וכתב כן הרא"ש בשם רבינו האי והראב"ד ז"ל בפרק הנזכר אבל הוא ז"ל חולק על סברא זו והעלה שלדעת ר"ת גם במעכשיו בעינן כל תנאי התנאי ושכן הסכימו חכמי ארצות ושכן עמא דבר וכ"כ גם בתשובה כלל מ"ו סי"ג וכן דעת התוס' בפרק מי שאחזו (עה.) גבי הא דת"ר ה"ז גיטין והנייר שלי וכו' ואמרינן עלה לאפוקי הכא דמעשה קודם לתנאי וכתב עוד הרא"ש בכלל פ"א ג"כ אע"פ שפסק הרי"ף דלא בעינן תנאי כפול בע"מ משום דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי הרי נחלקו עליו ר"ת ור"י וראיותיהם נכוחות למבין וכתב רבינו תשובה זו בטור ח"מ סי' רמ"א וגם הרי"ן בפ' הנזכר כתב שאין שיטת הרי"ף והרמב"ם מחוורת והאריך בדבר ה"ה כתב על דברי הרמב"ם זה דעת כל הגאונים והכריחם לזה לשון המשניות שהם בעל מנת שהוא כמעכשיו ולא הזכירו כפילת התנאי ובעלי התוס' חלוקים בזה והרמב"ן והרשב"א הניחו הדבר בצ"ע וקבלת הגאונים תכריע עכ"ל: וכשיתקיים התנאי מתקיים הגט למפרע לפיכך מת הבעל וכו' בד"א שאומר מעכשיו או ע"מ דהוי כמעכשיו וכו' בפרק מי שאחזו (עד.) תנן ה"ז גיטין על מנת שתתני לי ר' זוז ה"ז מגורשת ותתן ובגמרא מאי ותתן רב הונא אמר והיא תתן רב יהודה אמר לכשתתן מאי בינייהו א"ב שנתקרע הגט או שאבד רב הונא אמר והיא תתן אינה צריכה ממנו גט שני רב יהודה אמר לכשתתן צריכה ממנו גט שני ופירש"י שנתקרע הגט קודם מתן מעות והיא תתן תנאי בעלמא הוא וכי מקיימא ליה איגלאי מילתא דמשעת נתניה גיטא הוי דכל ע"מ

מעכשיו הוא וכן מתבאר שם בסוגיא דלא א"ר הונא אלא באומר ע"מ דהוי כאומר מעכשיו וכתבו הרי"ף והרא"ש דהלכה כרב הונא וכ"פ הרמב"ם בפ"ח מהלכות גירושין. והרמב"ם כתב שיכולה לינשא מיד וכו' כ"כ בפ"ח מהלכות גירושין כבר הליץ בעדו שם ה"ה וגם כתב סברות אחרות בדין זה והר"ן ג"כ האריך בדין זה בפרק מי שאחזו (דף תקנ"ז ע"א) אהא דאמר רב הונא והיא תתן ות"ר הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוזו וכו' לאלתר לא תינשא עד שתתן ובסוף דבריו העלה והמחוור שבדברים אלו דבתנאי שבידה והוא בשב ואל תעשה לא חיישין שמא תעבור עליו אבל אם הוא בקום עשה חוששין שמא לא תקיימנו וכל תנאי שהוא תלוי באחרים בין שיש בו קום עשה בין שהוא שב ואל תעשה חוששין שמא לא יתקיים וכן כתב הר"ש בר צמח בתשובה: (ב"ה ועיין במ"ש רבינו לקמן בסימן זה גבי ע"מ שלא תבעלי לפלוני: ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה שאם נשאת יוציא לא יוציא בגט קאמר דא"כ הא אחר כך אמר אם קיימה יקיים לא הוה ליה למימר אלא ואם קיימה התנאי יחזיר הלכך על כרחין לפרש דמאי יוציא דקאמר יפריש וזו היא הנכונה והמחוורת שבסברות: ואם לא נתנה לו בחייו שוב לא תוכל לקיים התנאי וכולי ברייתא בפרק מי שאחזו גמרא ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוזו וכו' פלוגתא דת"ח ורשב"ג ופסק הרמב"ם בפ"ח כת"ק דאמר לי ולא ליורשי משמע שכך כתב א"ל ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוזו ולא קבע זמן ומת קודם שתתן אינה יכולה ליתן ליורשיו ורבינו שכתב דלהרמב"ם חולצת ולא מתייבמת נראה מדבריו שהוא סובר כדעת הרמב"ם שהיא ספק מגורשת ומ"ה כתב דלא נהירא ולפי האמת גם להרמב"ם אינו גט ולא כתב תינשא לזר עד שתחלוץ אלא מפני שלא קבע לה זמן ובין נתנה ליורשים בין לא נתנה חולצת ולא מתייבמת דנתינה ליורשים אינה מועלת כלום וזה ברור בדברי הרמב"ם שם וכבר נתן ה"ה טעם לדבריו: אבל לא אמר לה על מנת אלא הרי זה גיטך אם תתני ק"ק זוזו וכו' זה דעת הרמב"ם בפ"ח וכתבו רבינו בס"ס זה ובסי' קמ"ד כתב שאם מת תוך הזמן להרמב"ם אינו גט כלל ומתייבמת ולהראב"ד הוי גט ומותרת לשוק והרמ"ה חילק על פה שלא נכתב התנאי בגט אינו גט כלל ומתייבמת ואם כתב התנאי בגט הוי ספק וחולצת ולא מתייבמת וכן דעת התוספות שחולצת עכ"ל ושם בסימן הנזכר אבאר דעותיהם בס"ד: א"ל ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ק"ק זוזו ולא רצה לקבלם וכו' בפרק מי שאחזו (עד:) תנן התם בראשונה היה נטמן יום י"ב חדש וכו' אמר רבא מתקנתו של הלל נשמע ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ק"ק זוזו ונתנה לו מדעתו מגורשת בע"כ אינה מגורשת איכא דאמרי אמר רבא מתקנתו של הלל נשמע ה"ז

גיטך על מנת שתתני לי ר' זו ונתנה לו בין מדעתו ובין בע"כ הויא נתינה וכתבו הרא"ש והר"ן שהבעל העיטור כתב בשם רבינו האי דהלכה כלישנא בתרא דרבא וכתב עוד הרא"ש ז"ל והרמב"ם כתב דספק מגורשת הוי וטוב להחמיר עכ"ל והם הם דברי רבינו ואפשר שכך היו גורסים בספרי הרמב"ם אבל בנוסחאות שלנו כתוב בפ"ח ה"ז גט פסול עד שתתן מדעתו והיינו מדרבנן כמבואר בדבריו פי' דכל מקום שכתב פסול היינו מדרבנן וכן הוא גירסת ה"ה וגם הר"ן כתב בפי' מי שאחזו בשם הרמב"ם כדברי ה"ה וכתבו הם ז"ל שדעתו כדעת רבינו האי אלא שרצה להחמיר בערוה החמורה והרשב"א כתב דהויא ספק מגורשת וכתב הרשב"א נראה לי דאפי' למ"ד נתינה בע"כ שמה נתינה היינו דוקא שהנותן נפטר בנתינתו וזכה במה שבידו בקיום תנאו והיינו טעמא דגט והיינו טעמא דבית בבתי ערי חומה זכתה האשה בגט שבידה וזכה הלה בבית בקיום תנאה וה"ה לנשבע ליתן לחבירו ונותן לו בע"כ ונפטר אבל שתהא נתינה לגבי מי שנתן להם בע"כ לא שא"א לזכות לאדם בע"כ והיינו טעמא דמתני' וה"ה והוא הטעם לאומרת תן לי מנה ואתקדש אני לך ונשבע הלה ליתן לה ונתן לה בע"כ יצא הלה ידי שבועה והיא אינה מקודשת עכ"ל והוי יודע שמורי הרב הגדול הריב"ר נר"ו כתב בתשובה דלמ"ד נתינה בע"כ הויא נתינה אפי' שלא קיבל אין חשש בזה שאין החיוב אלא על הנותן ליתן וכן משמע מלשון התוספות שהקשו וז"ל מכלל דבעלמא נתינה בע"כ לא הויא נתינה וא"ת דהשתא לא מפליג בין בפניו וכו' עד וגם אם היה בפניו יעשוהו ב"ד לקבלם בע"כ עד כאן לשונו ואם איתא דלמ"ד נתינה בע"כ לא הוי נתינה עד שיקבלם מדעתו מה תירצו יעשוהו בית דין לקבלם בע"כ והרי סובר דלא שמה נתינה אם כפוהו לקבל אלא ודאי לכולי עלמא אם קבלם המקבל אפילו על ידי כפייה שמה נתינה והטעם כמו שכתבו התוספות לקמן דיש חילוק בין מתנה דעלמא לנדון שלפנינו שבמתנה צריך דעת הנותן ודעת המקבל אבל בנדון שלפנינו שאמר ע"מ שתתני לי תלה הדבר בדעת הנותן וכן נראה בפירוש מלשון הרמב"ם שכתב בפ"ח מהלכות גירושין וז"ל הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי ר' זו מכאן ועד שלשים יום וכו' נתנה לו בע"כ והוא אינו רוצה לקבל הרי זה גט פסול עד שתהא מדעתו הרי בפירוש שהגט הוא גט גמור מד"ת אלא שהוא פסול מד"ס שרצה להחמיר בערוה החמורה ואפי' שלא קבלם שכ"כ והוא אינו רוצה לקבל וכו' וראיתי מי שהשיג עליו וז"ל הכלל העולה מדבריו דליתא בין לישנא קמא ללישנא בתרא אלא דללישנא קמא אם לא קיבל המעות בידו בפועל לא הויא נתינה ואם קיבל בידו אפי' ע"כ הויא נתינה וללישנא בתרא אפי' לא קיבל המעות בידו

אלא כל שאמרה שקול זוזא אפילו שלא רצה לקבל בפועל הויה נתינה
ודברים הללו קשה לשמעם ומה שרצה לדקדק מדברי התוס' ליתיה דמה
ענין עשוי ב"ד שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני ומחזיר הבית לבעלים
לנתינה בע"כ אי הויה נתינה קיבל בפועל או לא קיבל בפועל דאפי' אי הוי
דינא דנתינה בע"כ לא הויה נתינה קיבל או לא קיבל ב"ד יכול לכופ' אותו
לכך וכמ"ש הרשב"א כשהביא דבר זה בשם התוספות ז"ל וא"ת לרבא
מפני מה היה נטמן כיון דנתינה בע"כ הויה נתינה י"ל שאם לא היה נטמן
היו ב"ד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני כיון שיש עליו מן הדין לקבלם
ע"כ הלכך כיון שיש עליו לקבלם מן הדין דין הוא לכופ' אותו כ"ש דסוף
סוף כשאמר רוצה אני נמצא שקבלן מדעתו והוי תחלתו באונס וסופו
ברצון ומיהו הראיה על שאין צריך לקבל בפועל למ"ד הויה נתינה היא
כתובה באותו דיבור עצמו של תוס' וז"ל וכן בהזהב כי א"ל שקול זוזך
לא הוי אפי' כש"ח וע"כ דמיירי בשלא רצה האחר לקבל ונשארו בידו
דהיכי שייך למיהוי עליהו כש"ח אם קבלם האחר בעל כרחו בפועל והכי
נמי מוכח בתוספות דפרק הגוזל (קד. ד"ה הכי) ומהמרדכי פרק מי
שאחזו עוד רצה להוכיח דבר זה מדברי הרמב"ם שכתב נתנה לו בע"כ
והוא אינו רוצה לקבל ה"ז פסול עד שתתן מדעתו וכו' עד שכך כתב והוא
אינו רוצה לקבל עכ"ל. ואין משם ראיה דמ"ש הרמב"ם והוא אינו רוצה
לקבל לאו למימרא שהוא אינו רוצה לקבל ונשארו ביד האשה דלאו להכי
נחית אלא לומר דלא הוי פסול עד שתהיה הנתינה בעל כרחו וגם הקבלה
אבל אם נתנו לו המעות בעל כרחו כגון שזרקו אותם לתוך חיקו או
שהכניסו אותם בידו בעל כרחו ואחר כך נתרצה דוגמת תחלתו באונס
וסופו ברצון בכהאי גוונא לא הוי פסול ודיקא נמי דקאמר נתנה לו בע"כ
והוא אינו רוצה לקבל ולא קאמר נתנה לו והוא אינו רוצה לקבל משמע
שהיה שם בפועל ועוד דאי בשלא קיבל המעות מיירי נמצאו דבריו
כסותרים זה את זה דמשמע מהכא מאומרו והוא אינו רוצה לקבל וכו'
דלא הוי פסול אלא בכה"ג דלא רצה לקבל המעות ולא באו לידו אבל אם
באו לידו הוי נתינה ומאומרו בחתימת דבריו עד שתתן מדעתו או עד
שיקבל מדעתו כפי גירסת הספרים המוגהים מכתבת ידו נראה להיפך
שאפי' קבלן בפועל לא הויה נתינה אם לא יהיה מדעתו ולפי דברי הרב
המשיג הכי ה"ל נתנה לו בע"כ והוא אינו רוצה לקבל הרי זה פסול עד
שיקבל בידו והוי לישנא דייקא ורבותא טפי עכ"ל החכם המשיג ואיני
יורד לסוף דעתו שבתחלה כתב דדברים אלו קשה לשמעם ואח"כ דקדק
מדברי התוספות שכתבו וכן בהזהב כי אמר ליה שקול זוזך דלמ"ד נתינה
בע"כ הוי נתינה אפי' לא קבלם נמי הוה נתינה ומ"מ נ"ל דאיפשר להכריע

סברת התוספות בזה ממ"ש לקמן אמתניי דקתני כלל ארשב"ג כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט הקשה ה"ר אלחנן א"כ אמאי אמר רבא לעיל דנתינה בע"כ לא הויא נתינה ולא הוי גט והא העכבה אינה ממנה והלכה כרשב"ג דמשנתניו וי"ל דהכא ודאי להרווחא בעלמא עשה כן וכיון שמת ולא איצטריך הוי כאילו נתקיים התנאי אבל התם ע"מ שתתני לי ר' זוז בדעתו שיקבלם ולבסוף כשאינו רוצה לקבלם לא נתקיים התנאי עכ"ל משמע דבשאינו מקבלם לבסוף מיירי וכמ"ש מורי נר"ו דא"כ הכי ה"ל ולבסוף כשמקבלם ע"כ לא נתקיים התנאי: א"ל ע"מ שתתני לי ר' זוז ומחל לה עליהם וכו' ג"ז בפי' מי שאחזו (עד:) בעיא דאיפשיטא וטעמו משום דלצעורה איכוון והא לא ציערה וכתב הרשב"א דהכא בדלא אמר לה אלא מחולין לך לבד היא אבל אם א"ל ליהוי גיטך בלא תנאי ה"ז גט ואינו צריך ליטול ממנה דבהאי אמירה לחוד סגי וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ח וכ"כ שם ה"ה: ע"מ שתתני לי איצטליתי ואבדה וכו' גז"ש במי שאחזו משנה וגמרא פלוגתא דרשב"ג ורבנן ולא קי"ל כרשב"ג לפי שזה אחד מהמקומות שאין הלכה כמותו כדאמרינן (עה.) כ"מ ששנה רשב"ג במשנתניו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה וכ"כ שם הרי"ף והרא"ש וכן פסק הרמב"ם בספ"ח וכתב הרא"ש וז"ל הילכך איצטלית דוקא בעי למיתן ליה ואי אבדה אע"ג דיהיב ליה דמי דידה לא הוי גיטא ויראה דמדעתו הוי גט ואע"ג דמחולין לך לא הוי גיטא שאני התם דלא ציערה אבל הכא דיהבה דמי וציערה על גוף הטלית יכול למחול ורבינו ירוחם בח"א כתב על דברי הרא"ש וכ"כ הרמב"ם ונ"ל שאין ענין זה לזה שדברי הרמב"ם בפ"ח כך הם ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי כלי פלוני וכו' אינו גט עד שתתן אותו כלי או אותו בגד בעצמו או עד שיבטל התנאי עכ"ל כלומר שיאמר ליהוי גיטא בלא שום תנאי וכן פי' ה"ה וכל שאומר כן אפילו במחולים לך מהני וכמ"ש שם ה"ה אבל דברי הרא"ש הם ברוצה בקיום התנאי אלא שהוא נוטל דמים תמורת האיצטלית ובכי הא לא שמעינן ליה להרמב"ם דאמר: על מנת שתתני לי ר' זוז וכו' גם זה משנה בפרק מי שאחזו: כתב הרמב"ם זכרונו לברכה מת בתוך שלשים יום וכו' בפי' ח' ובמ"ש רבינו שאינו מבין דבריו כבר הליץ בעדו שם ה"ה: התנה עמה שתעשה דברים ולא פירש כמה וכו' גז"ש בפרק מי שאחזו משנה (דף עה:) הרי זה גיטך ע"מ שתשמי את אבא ע"מ שתניקי את בני כמה היא מניקתו ב' שנים ופירש"י שיהיה לולד שתי שנים שכך הוא זמן הנקתו ולענין לשמש את אביו כל ימי חייו ותנן תו מת הבן או שמת האב הרי זה גט ופירש"י מת הבן. קודם הזמן או מת האב הרי זה גט דכיון דלא פירש מידי ולא איכוון אלא להרווחה כל ימים

שהוא צריך ומכאן ואילך אינו צריך ותנן תו ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים ע"מ שתניקי את בני ב' שנים מת הבן או שאמר האב אי איפשי שתשמשיני שלא בהקפדה אינו גט רשב"ג אומר כזה גט כלל אמר רשב"ג כל עכבה שאינה הימנה ה"ז גט ופירש"י שלא בהקפדה. היא לא הכעיסתו ואפ"ה שאין העכבה הימנה אינו גט ובגמרא עד כמה היא מניקתו שתי שנים ומי בעינן כולי האי ורמינהו שמשנתו יום אחד הניקתו יום א' הרי זה גט אמר רב חסדא ברייתא רשב"ג מתני' רבנן כלומר ברייתא רשב"ג דמיקל בתנאי ואמר התם גבי אצטלית תתן לו את דמיה וקאמר נמי כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט רבא אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש ופירש"י מתני' דאמר ב' שנים תניקי בסתם וברייתא במפרש יום אחד רב אשי אמר כל סתם נמי כמפרש יום אחד דמי ואוקימנא לרב אשי רישא דמתני' דקתני כמה היא מניקתו שתי שנים דה"ק יום א' מבי שנים לאפוקי לאחר ב' שנים ופירש"י יום אחד מבי שנים של תינוק לאפוקי שאם הניקתו לאחר שעברו ב' שנים של תינוק דלא דאין זו הנקה ואותבינן על רב אשי מדתנן הרי זה גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ב' שנים ע"מ שתניקי את בני שתי שנים מת הבן או שאמר האב שלא בהקפדה אי איפשי בשימושך אינו גט בשלמא לרבא רישא בדלא פירש סיפא בדפירש אלא לרב אשי מ"ש רישא ומ"ש סיפא קשיא ופירש"י בשלמא לרבא. דאוקי רישא דמתניתין ב' שנים ממש ואף ע"ג דסתם רישא דקאמר מת הבן בתוך ב' שנים ה"ז גט בדלא פריש ב' שנים והרי הניקתו כל צרכו: סיפא דפריש. ע"כ דוקא קאמר דהא לא איצטריך לפרושי ופריך אלא לרב אשי דאמר רישא דמתני' יום אחד קאמר ע"כ מת הבן או האב דקתני כגון שמת ולא הניקתו כלל ואמאי ה"ז גט הרי לא נתקיים כלום מהתנאי והתוס' כתבו דאין נראה דלכ"ע מת הבן היינו שלא הניקתו כלל ונראה לר"י לפרש בשלמא לרבא וכולי וסיפא בדפריש דהואיל ופירש שתי שנים ודאי לצעורה קא מכוין ואפילו מת אינו גט אלא לרב אשי כיון דרישא נמי הוי במפרש יום א' הכי נמי נתכוין לצעורה כיון דפירש ואפילו מת לא ליהוי גט כמו בסיפא והרשב"א כתב תחלה כדעת התוס' דמת הבן אפילו קודם שהתחילה להניקו הוי גט לפי שלא נתכוין זה אלא שתניק את הבן כל זמן שיצטרך להניק והא לא איצטריך וחזר ונסתפק בדבר מפני שמצא שהוא מחלוקת בירושלמי ומ"מ כתב שדעת התוס' נ"ל עיקר ומיהו במפרש יום אחד גם התוספות מודים שאם לא מת ולא הניקתו ולא שמשנתו כלל דאינו גט וכן כתבו בהדיא והרא"ש כתב כפ"י רש"י דמת הבן או האב היינו דוקא אחר הנקה ושימוש ושכן מפרש בירושלמי וכן דעת הרמב"ם בפ"ח ודעת הר"י לפסוק כרב אשי אע"ג דאסיקנא

בקשיא כיון דלא אסיקנא בתיובתא וכן פסק הרמב"ם בפ"ח והרא"ש כתב דראוי לפסוק כרבא לחומרא משמע דספוקי מספקא ליה ובמאי דאיכא בין רבא לרבי אשי הוי ספק מגורשת ומ"ש הרא"ש דהרמב"ם פסק כרבא נ"ל דטעות סופר הוא וצריך להגיה הרמב"ם בנו"ן דאילו הרמב"ם בהדיא פסק כרב אשי וכתב הר"ן ונמצינו למדין לפי שיטת רש"י שלדברי מי שפוסק כרבא מת הבן קודם שהתחילה להניק אינו גט לרב אשי ה"ז גט אבל ר"י סובר דאפילו לרבא מת קודם שהתחיל להניק ה"ז גט והכי קאמר בשלמא לרבא וכולי ונמצא לפי שיטה זו דבין לרבא בין לרב אשי מת קודם שהתחילה להניקו הרי זה גט והרמב"ם פסק בפ"ח מהלכות גירושין כרב אשי אלא שכתב מת האב או הבן קודם שתניק או תשמש אינו גט והוא מן התימא דמשמע דלרב אשי אע"פ שלא התחילה להניקו כלל כיון שמת הרי זה גט על הדרך שפירשנו ונראה שהוא ז"ל היה מפרש כך בין לרבא בין לרב אשי בעינן שיתקיים התנאי בהנקה ומ"ה בשלמא לרבא רישא כיון דלא פריש והתחילה להניקו הרי נתקיים וסיפא דפריש כיון שמתו האב והבן בתוך הזמן לא נתקיים אלא לרב אשי ע"כ רישא בהניקתו יום אחד עסקינן דאי לא הניקתו כלל אפילו ברישא לא הוי גט שהרי לא נתקיים וכיון שכן מ"ש רישא ומ"ש סיפא כלומר כיון דברישא לא הוי גט אלא כשנתקיים בסיפא נמי אילו נתקיים הוי גט ואמאי תנא ברישא הרי זה גט ובסיפא אינו גט דכאן וכאן נתקיים התנאי הרי זה גט לא נתקיים אינו גט רב אשי אמר לך אה"נ וכי תנן מת הבן או מת האב הרי זה גט אתא לאשמועינן דסתם כמפרש יום אחד דמי והכי קאמר כל שהתחילה להניקו מת הרי זה גט וה"ה נמי לא מת אלא דתנא הכי אגב סיפא ונמצא לפי שיטה זו בין לרבא בין לרב אשי כל שלא התחילה להניקו ומת אינו גט עכ"ל. וכדברי הר"ן פירש גם ה"ה דברי הרמב"ם. וכתב עוד הר"ן ומ"מ לדברי כולם יום א' לאו דוקא אלא אפילו שעה אחת ותוכל ללמוד זה ממה שפירש"י במאי דפרכינן אלא לרב אשי מ"ש רישא ומאי שנא סיפא דאיום א' לא הוה פריך לפי שיטתו וכן נראה מדברי הרשב"א ואפילו לדעת הרמ"ה שהזכיר רבינו שצריך שתניק ותשמש יום א' כליל שבת ויומו התם שאני שפירש יום א' ובפלוגתא דת"ק ורשב"ג בעכבה שאינה הימנה פסק הר"ן דאין הלכה כרשב"ג וכ"ד הרמב"ם בפ"ח והרא"ש כתב שר"ת ור"י פוסקים בכ"מ כרשב"ג וכתב הרשב"א דמשמע ליה דע"כ לא אמרו רבנן דאינו גט אלא כשאומר על מנת שתשמישי את אבא ב' שנים וכדקתני סיפא הא באומר ע"מ שתשמישי את אבא סתם ולא קבע לה זמן דומיא דרישא אם אמר אי איפשי שתשמישי שלא בהקפדה מגורשת דמשום הרווחה הוא והא לא

איצטריך מדלא התנה עליה זמן ידוע ויש לבעל דין לחלוק ובתוספתא שנויה במחלוקת וצ"ע עכ"ל. ומה שכתב רבינו על דברי הרמב"ם וכן הוא דעת ר"י נ"ל שצריך להגיה ר"י ומ"ש עוד ותוך הזמן אינה רשאי לינשא הרמב"ם חולק בזה אם הוא תנאי במעכשיו או על מנת כמ"ש בס"ס זה ומ"ש על דברי הרמ"ה ולא נהירא לא"א ז"ל אלא אפילו לא הניקתו אלא שעה אחת וכו': ומ"ש עוד ונ"ל שאם אמר לה ע"מ שתניק וכו' אין דבריו מוכרחים: א"ל לפני ב' כשאמסור וכו' בפ' מי שאחזו (עו.) ת"ר אמר לה בפני ב' הרי זה גיטך על מנת שתשמישי את אבא ב' שנים וחזר וא"ל בפני ב' על מנת שתתני לי ר' זוז לא בטל דבריו האחרונים את הראשונים רצתה משמשתו רצתה נותנת לו ר' זוז אבל אמר לה בפני שנים הרי זה גיטך על מנת שתתני לי ר' זוז וחזר וא"ל בפני ב' על מנת שתתני לי ש' זוז בטל דבריו האחרונים את הראשונים ואין אחד מהאחרונים ואחד מהראשונים מצטרפין אהי"א אילימא אסיפא הרי ביטל אלא ארישא פשיטא מהו דתימא כל לקיומיה תנאה מצטרפין קמ"ל ופירש"י אמר לה בפני שנים הרי זה גיטך ולא מסרו לה בפניהם דאי מסרו איגרשא לה בהאי תנאה ותו לא מצי לאתנויי תנאה אחרינא אלא כך אמר לה בפניהם כשאמסרנו לה לא אמסרנו אלא על מנת כן וחזר וא"ל בפני ב' וכו' ומסרו לה לא ביטל וכו' שלא בא זה להוסיף מדלא אמר לה שתתני לי ר' זוז תוספת על תנאי הראשון ולעקור נמי לא בא מדלא ביטל דבריו הראשונים בפני אלו אלא הכי קאמר לה או תנאי הראשון או ר' זוז ש' זוז ודאי עקר לתנאיה קמא וכתב הר"ן (פרק מי שאחזו דף תקצ"ב) שע"ד זו שנויה בתוס' אמר לשנים תנו גט זה לאשתי על מנת שתמתין לי ג' שנים וכו' ונראה ממנו דלאו בשנתן לה גיטא בתנאו הראשון עסקינן ועוד נראה ממנו דאפילו בשעה שאמר תנאי שני לא מסרו אלא לאחר מכאן שלא כדברי רש"י שכתב וחזר ואמר לה בפני שנים ומסרו לה ואיפשר דבכה"ג תנאי דבשעת מעשה מבטל דבריו הראשונים ולפיכך לפי דרכו של רש"י כך יש לאומרו שאמר בפני ב' הראשונים ע"מ כן אתן לה ולא מסר לה וכן בפני האחרונים ולא מסר לה וכשמסר לה אחר כך מסרו לה בפני כולם סתם ועל תנאים הראשונים מסר והא דקתני הרי זה גיטך על מנת לאו דאמר הכי בפירוש אלא דהוא כמאן דפריש וכן העמידה רב אחא משבחה בדלא מטא גיטא לידה מתנאי קמא אבל אחרים פירשו דהכא כשנתן לה גיטא וא"ל ע"מ שתשמישי את אבא ב' שנים ואח"כ אמר ע"מ שתתני לי ר' זוז וכה"ג לא ביטל אלא רצתה משמשתו רצתה נותנת לו ר' זוז שכיון שלא קיימה תנאי ראשון נמצא הגט לא בטל ומתגרשת בתנאי שני מאמירה שנייה וסיפא דקתני בטלו דבריו האחרונים את הראשונים ה"נ

הוא דכיון דאמר הרי זה גיטך על מנת שתתני לי שי' זו וקבלה עליהם הרי בטלו שניהם תנאי ראשון וכיון שהסכימו שניהם לבטלו אפילו נתקיים אינו כלום ומתגרשת מנתנה זו על תנאי זה השני ובודאי שזה מן התימה שכיון שנתנו לה בע"מ שהוא כאומר מעכשיו היאך הוא ביד שניהן לבטלו עכ"ל. והרמב"ם בפ"ח כתב הנותן גט לאשתו ע"מ שתתן לו ר' זו וחזר והתנה עליה תנאי אחר בפני עדים וכו' וכתב ה"ה מדברי רבינו נראה בבירור שדבריו הם בשמסר לה גט בשעת תנאי הראשון ואח"כ התנה עליה תנאי שני וא"כ דבריו הן בהכרח באחד מב' פנים או שהתנאי הוא באם ולא בע"מ ולא במעכשיו שבתנאי כזה יכול לבטל ולהוסיף על התנאי כמ"ש בראש הפרק או אם בתנאי שבע"מ או במעכשיו הוא בשעת תנאי הב' הוא מדעתה ורצונה וע"ד זו פירש הרמב"ן שכיון שהיא מתרצה בתנאי הב' קודם שנתקיים התנאי הראשון שוב אינה יכולה לחזור בה אבל א"ח שיהיה דברי רבינו בתנאי שבע"מ ושיתנה עליה תנאי אחר נתינת הגט לידה שלא מדעתה שכבר ביאר רבינו זה שאינו יכול לבטל הגט ולהוסיף על תנאו בתנאי שבע"מ כיון שהגיע גט לידה וזה ברור והקרוב אלי בכוונת רבינו הוא שהתנאי הוא באם ואע"פ שהברייתא הוא בע"מ סבר ז"ל שהוא כמ"ד כל האומר על מנת לאו כאומר מעכשיו דמי ולא קי"ל הכי אלא ע"מ כמעכשיו הוא ומיהו נפקא לן מדינא דברייתא במתנה באם ויש בפ"י הברייתא שיטה אחרת שרש"י פירש כגון שלא מסרו וכו' וי"א שאם התנאי השני היה בשעת מסירה בכל גווני ביטל את הראשון וכשאמרו לא ביטל כגון שלא מסרו בשעת התנאי הב' אלא שאמר לה כשאמסרנו לה ע"ת כך אמסרנו אחר זמן מסרו לה סתם בפני ב' כיתי עדים וזה דעת הרמב"ן לענין הדין עכ"ל: וכתב הרמ"ה ה"ה איפכא וכו' לא ידענא מאי אתא לאשמועינן דכל כה"ג אפילו נימא דלא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים אלא שאיזה מהם שתרצה תעשה כשתתן לו ר' זו סגי: ה"ז גיטך ע"מ שתחזיר לי את הנייר וכו' בפ"ב דגיטין גמרא בכל כותבין (כ:): ת"ר הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת ע"מ שתחזיר לי את הנייר ה"ז מגורשת בעי רב פפא בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה מאי תיקו ותיפוק ליה דספר א' אמר רחמנא ולא ב' וג' ספרים לא צריכא דמעורה ופירש"י אינה מגורשת. דכיון שהנייר שלו לא נתן לה כלום דנמצאו אותיות פורחות באויר: ה"ז מגורשת. ותחזיר דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה: נייר שבין שיטה לשיטה שלי מהו: דמעורה. מעורה במקצת שהיו בו אותיות ארוכות המגיעים משיטה לשיטה בראשי כל תיבה ותיבה. וכתב הר"ן ותיפוק לי דספר אחד אמר רחמנא ולא ב' וג' ספרים כלומר דכיון דלקציצה קאי כקצוץ דמי ולא הוי

גיטא ומפרקינן ל"צ דמעורה כלומר שמעורה במקצת שהיו בו אותיות ארוכים המגיעים משיטה לחבירתה והוי ספר אחד: ב"ה ומה שכתב רבינו בכולם אינה מגורשת אינו מכוון דה"ל לומר על הנייר שבין השיטות שאם היו אותיות הגט מעורות זו בזו שהיא ספק מגורשת דהא סלקא בתיקו: התנה על דבר שא"א לה לקיימו וכו' בפ' המגרש (פד.) (פלוגתא דיהודה בן תימא ורבנן ואמר ר"נ א"ר הלכה כיהודה בן תימא וסתם מתני' בס"פ הפועלים (צד.) (כיהודה בן תימא: אבל דבר שאיפשר לה לקיימו אפי' באיסור וכו' ג"ז שם פלוגתא דאביי ורבא וידוע דהלכה כרבא דאמר הכי. ומ"ש שאין זה מתנה על מ"ש בתורה שם בגמרא: אבל אם תלוי באחרים שא"ל ע"מ שתבעלי לאבא וכו' גם זה שם דבהא מודה רבא: א"ל ע"מ שלא תבעלי לאבא וכו' ג"ז ברייתא שם ע"מ שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי ה"ז גט ואם לאו אינו גט ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם ופי' רש"י כלומר מותרת לינשא מיד ואין חוששין שמא תבעל להם ויבטל הגט אבל א"ל ע"מ שלא תבעלי לפלוני אינו גט שמא תבעל לו וכתב הר"ן (פרק מי שאחזו דף תקצ"א) ואין לשון אין חוששין שמא נבעלה להם נוח בכך והרמב"ן פירש דברים כפשטן רישא קתני נתקיים התנאי בפני עדים מגורשת ואם לאו אינה מגורשת שכל תנאי שהיא בקום עשה עליה להביא ראיה שקיימתו וסיפא קתני אין חוששין שמא נבעלה להם ואע"פ שהבעל מכחישה ואמר לה בברי שעברה נאמנת היא לומר לא עברתי שכל תנאי שבידה והוא בשב ואל תעשה עליו להביא ראיה שבטלתו וגם הרשב"א כ"כ בשם הרמב"ן אלא שיש בדבריו תוספת דברים דבע"מ שתבעל לפלוני אם לא ראוה שנבעלה אע"פ שראוהו שנתייחדה עמו אינו גט ובעל מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אע"פ שנתייחדה עמהם אין חוששין שמא נבעלה להם ורבינו כתב כפירש"י ז"ל: א"ל על מנת שלא תינשא לאבא ונישאת לו וכו' תוספתא כתבוה התוס' בריש המגרש (פג.) (א"ל ע"מ שתנשאי לפלוני ונישאת לו וכו' עד נישאת לאחר קודם שתינשא לאותו פלוני תצא שם בהמגרש ברייתא ומסקנא דרבא וכתב הר"ן לאחר תצא משום דבעיא לקיומי תנאי ומ"מ צריכה גט גמור מדאורייתא מאחר זה דשמא תקיים התנאי ותינשא לאותו פלוני שהתנה עמה שתינשא לו ונמצא הגט קיים ובניה מאותו אחר כשרים אבל הרמב"ם בפ"ח כתב נישאת לאחר קודם שתינשא לו בטל הגט ותצא והולד ממזר וצריכה גט משני כלומר מדבריהם ודבריו תמוהין למה בטל כיון שהתנאי יכול להתקיים וכבר השיגו הראב"ד וה"ה כתב דממה שלא סיימו בגמרא לאחר תצא ותינשא לאותו פלוני כדי שלא יהיה גיטה בטל למפרע דקדק הרמב"ם שכל

שנישאת לאחר תחלה עברה על תנאה ובטל הגט דעל מנת שתינשאי לפלוני תחלה משמע דאי לא הוה ליה למיתני תקנתא ומ"מ כתב שהרשב"א הסכים לדעת הראב"ד זכרונו לברכה: כתב הרמ"ה דתצא ולא יחזיר עולמית וכו': א"ל על מנת שלא תינשאי לפלוני ה"ז גט ומותרת לינשא מיד וכו' בריש פרק המגרש תנן המגרש את אשתו וא"ל הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני ר' אלעזר מתיר וחכמים אוסרים ובגמרא איבעיא להו האי אלא חוץ הוא או ע"מ הוא חוץ הוא ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דרבי אלעזר דהא שייר ליה בגט אבל בע"מ מודו ליה מידי דהוה אכל תנאים דעלמא או דילמא ע"מ הוא ובע"מ הוא דפליגי רבי אלעזר אדרבנן אבל בחוץ מודה דהא שייר בגיטא ואסיק רבינא ת"ש כל הבתים מטמאין וכו' אלא ש"מ חוץ הוא ש"מ וכתבו הרי"ף והרא"ש ופשט רבינא דחוץ הוא אבל בעל מנת מודו ליה וכ"כ הרשב"א בחידושו וגם בתשובה הסכים לכך שכתב וז"ל אלמא לכאורה אין ע"מ פוסל ואפי' על מנת שלא תינשאי לפלוני ואף ע"פ שיש מקצת מגדולי האחרונים שכתבו דבתרתי פליגי ויש לדבריהם קצת ראיות לראשונים שומעים שיש לדבריהם ראיות חזקות ועוד שקבלת הגאונים תורה הוא עכ"ל וכן נראה שהוא דעת התוס' וכן דעת הרמב"ם בפ"ח אלא שהוא סובר דהיינו דוקא באומר לה ע"מ שלא תינשאי לפלוני עד נ' שנה אבל אם אמר סתם ע"מ שלא תינשאי לפלוני אינו גט כיון שכל ימיה אגידא ביה ויתבאר בסי' זה דעתו ודעת החולקים עליו וכבר כתבתי בסימן קל"ז שיש חולקים בזה לומר דאכתי מספקא לן אי פליגי בע"מ מ"מ רבינו סתם הדברים לדעת הרא"ש ואינך רבוותא דס"ל דבע"מ מודו. וכתב הרי"ש בר צמח בתשובה שמה שכתב הרמב"ם חמשים שנה לאו דוקא אלא שתפס לרבותא היותר זמן רחוק שאיפשר שהם ימי שנותינו בהם שבעים שנה והאשה המתגרשת ע"י עצמה יש לה יותר מ"ב שנה קרובה לעשרים ואי אפשר לחיות אחר זה לפי מנהגו של עולם סכום שלם יותר מני שנה ומ"ש ומותרת לינשא מיד וכו' כ"כ התוספות שם (פב:) ד"ה שרבי גבי הא דתניא שרבי אליעזר מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש אבל מדברי ר"ח שכתב שם הרשב"א משמע דלא תינשא עד שימות אותו פלוני: ומ"ש ואין תקנה להתיירה לו אא"כ יקדשנה המגרש וכו' בתשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' כ"ו: ומ"ש ואם נישאת לאחר וגירשה האחר אפי' סתם לא הותרה עדיין לאותו פלוני ואם נישאת לו גט בטל ובניה ממזרים מן הראשון כ"כ הרא"ש בתשובה הנזכר ודברים פשוטים הם ודע שכתבו התוס' בפ' המגרש (פג:) ד"ה ועמדה גבי ד' זקנים שנכנסו להשיב על דבריו של ר"א דאומר ע"מ שלא תינשאי לפלוני ועברה ונישאת לו דאמרינן דגט בטל

ובניה ממזרים היינו דוקא בעברה ונישאת לו אחר מיתת המגרש אבל אם עברה ונישאת לו בחיי המגרש לא נתבטל הגט בכך דאין נישואין חלין שהרי אסורה עליו משום אשת איש אבל הרב המגיד כתב בפרק שמיני שיש מי שהקשה כן דהיכא דנישאת לו בחיי המגרש היאך גט בעל הרי נשואים עמו אינם נשואים ותירץ הרמב"ן שכל שנישאת לו דרך נישואין בטל דהכי אתני עלה וכן נראה מדברי הרא"ש בתשובה כלל מ"ה סימן י"ז דאפילו עברה ונישאת לו בחיי המגרש גט בטל ובניה ממזרים (ועיין בהר"ן ד' תקצ"ט ע"א) וכתב הר"ש בר צמח בתשובה מי שגירש אשתו ואסרה על שמעון ונישאת ללוי והיו לה בנים ממנו ונתאלמנה ומת המגרש ונישאת אח"כ לשמעון שנאסרה עליו לדעת התוס' גט בטל ובניה ממזרים אבל בה"ג כתב גבי על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני ופליגי רבנן ואמרו כיון דבחייו לא עברה עלויה תנאיה ולאחר מיתה הוא דעברה כיון דמית ליה בטיל ליה תנאה ולא בטיל ליה גט למפרע עכ"ל ואם לא נישאת לשום אדם עד שמת המגרש פשיטא דמותרת לשמעון אבל יש דקדוק בזה שאם נתאלמנה משמעון שנאסרת עליו אם מותרת לכהונה כיון שנתבטל הגט או אסורה דתנאי נתבטל גט לא נתבטל והכי משמע עכ"ל ולענין הדין הראשון דהיינו שנישאת לשמעון לאחר מיתת המגרש עיין במגיד משנה פרק ח': ב"ה כתב הרשב"א בתשובה כל מי שכופין אותו לגרש מן הדין אינו רשאי להתנות על מנת שלא תנשאי לפלוני: זנתה עמו הולד כשר וכו' שם בריש המגרש אמרינן בגמרא בעל מנת שלא תנשאי לפלוני הוותרה אצלו בזנות: ע"מ שתבעלי לפלוני וכו' ג"ז שם ברייתא בריש המגרש הרי זה גיטך על מנת שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט ומה שכתב נתקיים התנאי שנבעלה לו בין בזנות בין בנישואין ה"ז גט כן כתב הרשב"א בריש המגרש. והרשב"א כתב כיון דקיי"ל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי וכו' תמהני על רבינו שכתב דפשיטא ליה להרשב"א דמותר שהרי הרשב"א בריש המגרש בדרך שמא קאמר לה והניח הדבר בצ"ע: על מנת שלא תבעלי לפלוני וכו' כן כתב רש"י בריש המגרש גבי הא דתניא על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם אבל א"ל על מנת שלא תבעלי לפלוני אינו גט שמא תבעל לו וכתב הרא"ש שם בריש המגרש דהכי תניא בהדיא בתוספתא על מנת שלא תבעל לפלוני חוששין שמא תבעל לו וכן כתבו גם זה שם התוספות גבי הא דתניא שרבי אליעזר מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש ופירשו הטעם דחיישינן שמא תבעל לו באונס וכתבו עוד דהא אמרינן במי שאחזו גבי ה"ז גיטך על מנת שתתני לי ק"ק זוז ולאחר לא תינשא עד שתתן הוי טעמא משום דחיישינן שמא

תפסיד את אשר לה ולא תוכל לקיים תנאה וכתב רבינו ירוחם בח"א ואם נישאת לא תצא ואסורה ליבעל עד שתתקיים התנאי (וע"ל סי' זה די"א דתצא): וצריך שלא יתנה עליה תנאי שעומדת בו כל ימי חייה וכו' ברייתא בריש המגרש הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות ל' יום ה"ז כריתות וגרסינן תו התם אמר רבא ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חייכי אין זה כריתות כל ימי חיי פלוני ה"ז כריתות ופירש"י אין זה כריתות שאין מפרידין אלא המות ועד יום מותה קשורה בו: ומ"ש ותינשא מיד שהרי בידה לקיימו כ"כ שם הרא"ש וכן הוא דעת התוספות גבי הא דתניא שר' אליעזר מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש: ומ"ש ואפילו הרחיב הזמן יותר מכדי חיי האדם וכו' נ"ל שלמד כן ממ"ש הרשב"א גבי הא דאמר רבא כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות וכתבו הר"ן וה"ה ואע"פ שהוא ילד והיא זקנה ואפילו היא זקנה ואמר לה על מנת שלא תשתי יין מכאן ועד נ' שנה הרי זה כריתות דכיון דאיפשר שתחיה היא יותר מכן כריתות קרינן ליה עד כאן לשונו ודברי הרשב"א מגומגמים אצלי דמשמע דלא מכשרינן אלא דוקא באומר נ' שנה שאע"פ שהיא זקנה איפשר שתחיה יותר מכאן אבל אילו אמר ק"ק שנה וכיוצא מאחר שלא נמצא כלל מי שיחיה כל כך זמן ה"ל ככל ימי חייכי ואילו לדברי רבינו שתלה הענין בדבר פסוק איפשר דמשמע ליה דאפילו באומר ק"ק שנה ה"ז מגורשת וכ"נ שאל"כ אפילו באומר נ' שנה נמי אם היא בת פ' או בת צ' שנה שלא נמצא מי שיחיה כ"כ זמן מי נימא דאין זה כריתות וא"כ נתת דבריך לשיעורין מצאתי בס"ה דינים שכתבם בסוף ספר חזה התנופה אע"פ שנותן גט לאשתו ע"מ שלא תלכי לבית אביך שהגט כשר והתנאי קיים אין לשום אדם להשתדל בגט שינתן בתנאי כזה כי אין ספק שלא יתקיים התנאי זה שא"א שתעמוד על נפשה מלכת לבית אביה ונמצא הגט בטל ובניה ממזרים למפרע. אם המגרש הזה מאלו שכופין לגרשה ולא רצה לגרש רק בתנאי זה אין שומעין לו וכופין לגרש בלא תנאי זה עכ"ל כתב הרמב"ם בפ"ח על מנת שלא תינשאי לפלוני אינו גט הא למה זה דומה לאומר לה על מנת שלא תשתי יין לעולם או שלא תלכי לבית אביך לעולם או כל ימי חייכי אבל אם א"ל על מנת שלא תינשאי לפלוני עד נ' שנה הרי זה גט וכבר כתב הר"ן בריש המגרש שדבריו תמוהין דהא משמע דלדברי האומרים דבע"מ שלא תינשאי מודו רבנן לר' אליעזר אפילו א"ל ע"מ שלא תינשאי לו לעולם מגורשת שכיון שאין התנאי נמשך אלא כל ימי חייו הוי ליה כע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני ונראה שדעתו ז"ל דהתם שאני מפני שהיא רשאה לשתות יין אחר מיתתו ונמצא שלא נאסרה ביין לעולם

אבל זו נאסרה בנישואין לעולם שהרי כל ימי חייו לא תינשא לו ונישואין לאחר מיתה א"א ולמדה מדאמרינן בגמרא דע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות ואמאי והא אמרינן בנדריים (מו:): ביתך שאיני נכנס מת או שמכרו לאחר מותר והכא נמי רשאה לילך לבית אביה לאחר מיתתו ונמצא שאין תנאי זה אלא ככל ימי חיי פלוני אלא ודאי היינו טעמא שאע"פ שלאחר מיתת האב א"א לה לעבור על תנאה אפ"ה בבית אביה שנאסרה לא תהא מותרת לעולם דלאחר מיתת אביה לאו בית אביה הוא ה"נ במתנה שלא תינשאי לפלוני אע"פ שלאחר מיתתו א"א לה לעבור על תנאה מ"מ לא תהא מותרת בנישואי אותו פלוני לעולם עכ"ל וכיוצא בזה כתב ה"ה בפ"ח. וכתב עוד הר"ן (פרק המגרש דף תקצ"ט ע"א) ואחרים דוחים דלבית אביך לאו דוקא אלא שא"ל לבית זה שהוא של אביך שהיתה אסורה בו אפי" מת או מכרו לאחר כדאיתא התם ובתוספות תירצו דכל יוצאי יריכו קרויים בית אביו אע"פ שמת ולבי מפקפק בזה אמאי לא הו"ו כל יוצאי יריכו נמי ככל חיי פלוני דהא איפשר דמיתו כולהו והתירוץ הראשון הוא עיקר עכ"ל כתב הרשב"א בתשובת וז"ל ואני תמה על הרמב"ם שכתב דע"מ שלא תינשאי לפלוני מכאן ועד נ"י שנה הרי זה גט ע"מ שלא תינשא לפלוני לעולם אין זו כריתות הואיל והיא אסורה מחמתו באיש זה לעולם הנה שהוא מודה בפסקן של ראשונים דבחוץ פליגי אבל בעל מנת מודו ליה רבנן אלא שבירר לו דרך אחרת שכל שהוא אסורה בתנאי זה לעולם אין זה כריתות כמו שתמצא לו בפ"ח מהלכות גירושין וסמך לו על אותו שאמרו ע"מ שלא תשתי יין לעולם ע"מ שלא תלכי לבית אביך אין זה כריתות ולפי דעתו ה"ה באומר לה ע"מ שלא תשתי יין זה לעולם וכבוד הרב במקומו מונח שאין דבריו נוחים במקום זה כלל חדא דאם כן לישמועין תנא דברייתא יין זה וכ"ש יין סתם ועוד דא"כ הא דאמרינן בריש המגרש בחוץ הוא דפליגי אבל בעל מנת מודו ליה רבנן דוקא בעל מנת שלא תינשאי מכאן ועד ל' יום קאמר וא"א לומר כן למי שמעיין אפי" עיון מועט באותה סוגיא דכולה ע"מ דומיא דחוץ נסבה ועוד שמצאתי בתוספתא דקתני על מנת שלא תעלי באילן זה על מנת שלא תעלי בכותל זה נקצץ האילן ונסתר הכותל הרי זה גט וזה מבואר שלא כדבריו עד כאן לשונו: וכתב עוד הרמב"ם על מנת שלא תשתי יין זה לעולם ונשפך היין וכו' לא כתב כן הרמב"ם אבל נלמד הוא מתוך דבריו כמו שכתב הרשב"א בתשובה שכתבתי בסמוך וכן כתב עוד בפי המגרש וכן כתב ה"ה בפ"ח שכך הוא דעתו של הרמב"ם ובתוספתא איתא בהדיא בהיפך זה כ"כ הרשב"א בפי המגרש והאריך בדבר וכבר כתבתי בסמוך דבריו בזה בתשובה: כתב הרמב"ם בפ"ח כל

תנאי שאינו במעכשיו או בע"מ וכו' ומה שתמה עליו רבינו במה שהתיר לינשא מיד בתנאי דמעכשיו כבר כתב בזה ה"ה בפ"ח והליץ בעד הרמב"ם וכתב שיש סברות אחרות בדין זה שי"א שאפילו בתנאי שבשב ואל תעשה כגון ע"מ שלא תעשה כך עד זמן פלוני לא תינשא לכתחלה עד שיעבור הזמן ויש מי שמכריע ואומר דבכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה והוא בידה לקיימו אין חוששין שמא תעבור עליו ותקלקל עצמה אבל כל תנאי שהוא בקום עשה לא תינשא לכתחלה עד שיהיה מקייים שמא לא יתקיים מחמת אי זו סיבה וכן הדין בתנאי שהוא תלוי ביד אחרים אע"פ שהוא מתקיים בלא מעשה לא תינשא שמא יתבטל וכן הכריעו הרמב"ן והרשב"א ודע שאף רבינו מודה בתנאי שהוא תלוי ביד אחרים שדבריו אינם אלא בתנאי שהוא בידה עכ"ל והר"ן בפרק מי שאחזו כתב כל אלו הסברות וכתב טעם לדברי הרמב"ם והעלה שהמחזור בדברים אלו הוא כמו שהכריעו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ועל מה שאמר הרמב"ם בתנאי דאם שאם מת הבעל או נאבד הגט קודם שיתקיים התנאי אינה מגורשת בסיי שאחר זה כתב רבינו דעת החולקים עליו שיש מי שסובר דזמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאילו התנה תנאי דמעכשיו ואיכא מאן דמספקא ליה ושם אבאר דבריהם ועל מ"ש עוד הרמב"ם בתנאי דאם שלא תצא אם נישאת תמה עליו ה"ה וגם הר"ן בפרק מי שאחזו תמה עליו וכתב שמאחר שאין הגט חל אלא בשעה שהתנאי מתקיים ואם נתקרא קודם לכן אינה מגורשת אמאי אם נישאת לא תצא וכבר השיגו הרמ"ך ויש לתמוה איך לא הרגיש רבינו בזה והר"ש בר צמח בתשובה תמה ג"כ על דברי הרמב"ם ואחר כך כתב נראה שסובר הרמב"ם שאם נישאת קודם קיום התנאי לא מפקינן לה מיניה אלא אמרינן לה שתקיים תנאה ותעמוד בבית בעלה אם תקיים ואם לא קיימתו ודאי תצא מיד ואין דבריו מחוורין דהא כי אינסיבא א"א הואי ובזנות בא עליה ואם נישאת תצא דקיי"ל כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל ועל מ"ש עוד הרמב"ם דכשנותן לה הגט בתנאי דמעכשיו או ע"מ אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על הגט משהגיע הגט לידה כתב הר"ן בפרק מי שאחזו גבי הא דפריך וליחוש שמא פייס שכן דעת הר"ף והשאלתות וגם ה"ה בפרק הנזכר כתב שכך הוא מוסכם מכל הפוסקים חוץ מבעל העיטור שכתב דאפילו בע"מ יכול לבטל תנאו ולהתנות עליה תנאי אחר ורבינו בסמוך הזכיר דעת העיטור וכתב שהוא כדעת הרא"ש בתשובה כלל מ"ו ומ"מ דעת הרא"ש לא נתבאר כל הצורך בדברי רבינו שהוא ז"ל ביאר דבריו בתשובה הנזכרת דדוקא בכה"ג שהתנאי לא היה לצערה כמו בתנאי זה שאדרבה הוא לטובתה שאם יבא תוך הזמן שישוב אליה אי אמרינן

דמחילת התנאי הוא בקיומה שהרי נתן לה גט מעכשיו ע"ת זה והגט הוא לאלתר ויקיים התנאי אבל אם מחל וביטל התנאי הרי הגט למפרע גט משעת נתינה אבל בתנאי שהוא לצערה ודאי אינו יכול לבטלו ואם בטלו אין בדבריו כלום דלעולם צריכה לקיימו וכל שלא קיימתו אינה מגורשת וכדאסיקנא בפירקין א"ל ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז וחזר ואמר מחולין לך אינה מגורשת משום דלצעורה איכוון והא לא צערה והוי יודע שכתב הר"ן במי שאחזו גבי הא דפריך וליחוש שמא פייס שכתב הרמב"ן שכפי הגירסאות שגורסים שם ע"מ שאעבור מכנגד פניך לי יום אפי' כתב לה גט במעכשיו על תנאי אם בטלוהו שניהם הגט בטל ולפיכך האומר לאשה ע"מ שתתני לי ר' זוז אם רצו שניהם ובטלו התנאי הגט בטל ואע"פ שנתנה לו אח"כ כל זמן שלא קיימתו לתנאי אפשר לבטלו מדעת שניהם וכשמתקיים התנאי אח"כ כאילו לא נתקיים ומיהו דוקא כשהסכימה היא בביטולו הא לאו הכי לא ומיהו דוקא בתנאי שהוא בידם שלא יתקיים שמתוך שבידם לא נתקיים יכולים הם לומר שאף על פי שלא יתקיים יהא כאילו נתקיים אבל בתנאי שהוא מתקיים בע"כ אין בידם לומר שיהא כאילו נתקיים ולפיכך כתב הרמב"ן על מנת שתתני לי ר' זוז אם קבלה עליה שלא תקיים התנאי ולא תתגרש באותה נתינה בטל הגט מעתה ואצ"ל שאם לא נתנה לשם תנאי ונתנה לו לשם מתנה דגט בטל אלא אפילו אח"כ אמרה נותנת אני ומקיימת התנאי כבר נתבטל שכיון שבידה לבטל התנאי שלא תתן מכיון שבטלוהו בטל לגמרי והוא אין לו קיום עכ"ל וכל הדברים הללו כתב גם ה"ה בפ"ט וכתב בשם הרמב"ן שזה דעת הרמב"ם וז"ל הר"ש בר צמח בתשובת הרמב"ן פרק מי שאחזו פ"י דלפי גירסת הספרים דגרסי ע"ת שאעבור מכנגד פניך לי יום וכו' למדנו בפ"י שהנותן גט לאשתו ע"ת אפילו אמר לה מעכשיו אם ביטלו שניהם התנאי בטל הגט ואפילו קיימתו אח"כ וכתב שאין כן דעת הרמ"ה הספרדי ובלשון הזה כתב הריטב"א בחידושו אבל בטור א"ה כתב תשובה להרא"ש שנראה ממנה שאם נתקיים התנאי נתקיים הגט מיד לדעתו אפילו ביטל הגט בפירוש אינו בטל כיון שמסרו מעכשיו ואפילו לדעת הרמב"ם היינו בע"מ שתתני לי ר' זוז אבל בע"מ אם מתי לא אמרינן שכשנתפייסו שניהם לבטל התנאי ויתבטל הגט אף על פי שמת לפי שהתנאי מתקיים על כרחך והיאך יבטלו אותו וכ"כ הרב בחידושו עכ"ל ודע שהר"ן כתב דברי הרמב"ן וז"ל ואני תמה אם איתא שהיא יכולה לבטל התנאי לומר שאע"פ שנתקיים יהא כאילו לא נתקיים ולבטל הגט בכך היכי אסיקנא לעיל כי אמר מחולין לך דאינה מגורשת נהי דמעיקרא לצעורה איכוון למה לא יהא בידו לומר שיהא כאילו לא

נתקיים ולפיכך אני אומר שבכל גט הניתן במעכשיו או בע"מ אין ביד שניהם לבטל התנאי אלא דוקא במתנה להנאתה של אשה כי הכא אבל במתנה עמה ע"מ שתתני לי מאתים זוז ונתגרשה במעכשיו ודאי לא כל הימנה לומר שאפי' קיימה תנאה שלא תהא מגורשת עכ"ל ואלה דברי הר"ן האחרונים קרובים לדברי הרא"ש בתשובה כתב הרשב"א בתשובה וז"ל ומה שנסתפק לך בגט שכתב לאחר כתיבת כל התורף אם לא מתי מחולי זה לא יהא גט כיון שלא הזכיר מחולי זה באם מתי אם יש חשש בדבר לא ידעתי אי זה ספק יש בזה כיון שמת מאותו חולי שאם באת להסתפק כיון שלא אמר מחולי זה באם מתי ולומר שלא נכפל התנאי במחולי זה כ"ש שהתנאי בטל מחמת שלא נכפל ואין בדבריו כלום דאנן קושטא דמילתא לא קי"ל כר"מ דבעי תנאי כפול ולאפוקי מספיקת ב"ד טועים אתקין ולא עוד אלא לר"מ נמי מסתברא דתנאי כפול יש כאן דכיון דפתח בחולי באם לא מתי ועוד חזר לבסוף והזכיר אותנו תנאי בודאי מה שאמר באמצע אם מתי מוכח מילתא דנגרר הוא אחר לשון התנאי שלפניו ושל אחריו עכ"ל כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ה ס"י מ"א הא דגרסינן בהמדיר (עב:) גבי פלוגתא דרב ושמואל בקדשה ע"ת וכנסה סתם לא תימא טעמיה דרב כיון דכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה כלומר ותלמד מכאן דכל המתנה בתחלת המעשה ובשעת גמר המעשה לא הזכיר תנאו שמחל התנאי ובטלו כגון אמר בפני ב' עדים גט זה אני רוצה ליתן לאשתי זאת ע"ת זה בפניכם והתנה וכפל תנאו ואח"כ נתנו לה בפניהם סתם ולא הזכיר התנאי שמחל התנאי ודאי לא אמרינן הכי אלא על דעת הראשונה הוא עושה ואינו מוחל לתנאי אלא היינו משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות:

סימן קמד - דין תנאים, ואם יש טענת אנס בגט

כשם שקיום הגט תלוי בתנאי שתולה באשה כן הדין בתנאי שמתנה עליו וכו' כיצד א"ל ה"ז גיטך אם לא אבא בתוך ל' יום וכו' זה פשוט ומתבאר מתוך המשניות שבפ' מי שאחזו (מו.) :אע"פ שנאנס ולא יכול לבא כגון שחלה וכו' בריש כתובות (ב:) אמר רבא ולענין גיטין אינו כן אלמא קסבר רבא אין טענת אונס בגיטין כלומר לא מהני טענת אונס בגיטין דאפילו

אם לא הניח מלקיים תנאו אלא מפני האונס הגט גט וא"ד אמר רבא וכן לענין גיטין אלמא קסבר יש אונס בגיטין וכתבו שם התוס' והרא"ש שר"ח פסק כלישנא קמא והכריחו מהכרח השמועות דג' עניני אונס הא' אונס דלא שכיח כלל כגון נשכו נחש או אכלו ארי אפי' ללישנא קמא יש אונס ולא הוי גט ואונס דשכיח כגון שהפסיקו נהר אפי' לא"ד אין אונס דאיבעי ליה לאתנוויי ובאונס דשכיח ולא שכיח כגון שחלה בהא פליגי הני תרי לישני והלכתא כלישנא קמא וכ"פ הרי"ף בס"פ כל הגט דאין אונס בגיטין וכ"פ הרמב"ם בפ"ט וכתב שם ה"ה הג' חילוקים שכתבו התוס' וגם הר"ן כתב בפרק כל הגט (ל.) (והגהות מיימון כתבו בפרק הנזכר דאפילו בידי שמים אין אונס בגיטין. וכתבו עוד שבספר המקצועות כתוב דבידי אדם אין אונס אבל בידי שמים יש אונס וכ"נ לגאונים וכ"כ המרדכי בפ' כל הגט ואכלו ארי או נשכו נחש הוי בידי שמים וכי אמר רבא אין אונס היינו באונס דבידי אדם ולפי זה צ"ל דפסקיה מברא הוי אונס דבידי אדם שלא נזדמן לו ספינה לעבור כמו שהיו נוהגים ומ"ה אמרינן בס"פ כל הגט (ל.) דאינו אונס אבל אם לא היו רגילין לעבור בספינה אלא בנהר ועברו ברגל ועכשיו גדל הנהר דאינו יכול לעבור נראה דמיקרי עכבה בידי שמים וכתוב עוד במרדכי אבל בתשובת הגאון ראיתי לחומרא דיש אונס כלישנא בתרא ודבריו צל"ע דהא משמע מדבריו דלבעל המקצועות הלכה כלישנא קמא וק"ל דהא כי אמר רבא בלישנא קמא דאין אונס אחלה אמרה וחלה היינו אונס דבידי שמים ובעל המקצועות כתב דבידי שמים יש אונס וא"כ ע"כ ס"ל דהלכה כלישנא בתרא. ומ"ש רבינו וכן אם אמר ה"ז גיטך ע"מ שאם לא אפייסך וכו' פשוט בס"פ כל הגט דאמרינן למ"ד אין אונס בגיטין מי יהב לה תרקבא דדינרי ולא אפייסא וכתבו התוס' אע"ג דלית ליה אין טענת אונס בגיטין והוי גט וא"ת וכי יהיב לה נמי תרקבא דדינרי אמאי לא הוי גיטא הא לא אפייסה ואור"י דאי לא פייסנא לה משמע אם לא אטרח לפייסה בדבר גדול ואי יהב לה הרי טרח לפייסה וקיים תנאו אע"פ שלא נתפייסה: וכן הכישו נחש או אכלו ארי וכו' כתב רבינו סוף סי' קמ"ה ושם יתבאר בס"ד: ואם לא אמר מעכשיו אלא אם לא באתי וכו' בס"פ מי שאחזו (עו). (תנן ה"ז גיטיך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך יב"ח אינו גט ופירש"י דכיון דלא אמר מעכשיו משמע לאחר יב"ח יהא גט והרי מת בתוך הזמן ואמרינן בגמרא דר' יהודה נשיאה התירה לינשא משום דס"ל כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו כלומר שמאחר שכתוב זמן בשטר הוה ליה כאילו א"ל ה"ז גיטך מהיום ודעת הרמב"ם דלא קיי"ל בגיטין כר' יוסי ולפיכך כתב בריש פ"ח שהמגרש על תנאי כשיתקיים

התנאי תהיה מגורשת בשעה שיתקיים לא בשעת נתינת הגט לידה ואם מת הבעל או אבד הגט או נשרף קודם שיתקיים התנאי אינה מגורשת והראב"ד כפי מה שמעידים עליו רבינו וגם הרשב"א הוא פוסק כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ומדברי התוס' בפרק מי שאחזו (ד"ה ולא) ובפ"ב דעכו"ם (לז.) משמע קצת דמספקא להו אם הלכה כרבי יוסי וגם מספקא להו אי פליגי רבנן עליה בין בתנאים דבע"פ בין בתנאים בשטר או אי לא פליגי עליה אלא דוקא בתנאי דבע"פ אבל בתנאים דבשטר מודו ליה והילכך בכל גווני חולצת וזהו שכתב רבינו וכ"ד התוס' שחולצת כלומר כן דעתם כדעת הרמ"ה במ"ש הוא חולצת אך במ"ש הוא ז"ל מתייבמת אין כן דעתם דגם בזו ס"ל דחולצת והר"ן בפי' מי שאחזו כתב שהתוס' פוסקים כר"י ואפילו בתנאים דבע"פ והרשב"א סוף פרק מי שאחזו כתב שר"ת פוסק לר"י אבל ר"י ספוקי מספקא ליה ובהגהת אשר"י פי' יש נוחלין כתוב שר"י פוסק כר' יוסי בין באיסור בין בממון והלכה למעשה כר' יוסי וה"מ בתנאי הכתוב בשטר אבל בתנאי דבע"פ מספקא ליה והר"ף כתב בס"פ מי שאחזו והלכה כרבנן דפליגי אר"י יוסי וביש נוחלין כתב דהלכה כר' יוסי ואע"ג דאתקין רב בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי הכא ממונא והתם איסורא וטעמא דמסתברא הוא ורב נחשון פסק גם בממון דלא כר' יוסי וכתבו הרשב"א והר"ן בפרק מי שאחזו שלפי מה שסמך עליו הר"ף בפרק י"נ נהי דמחמרינן בגיטין שלא לסמוך על דברי ר"י אפ"ה לא מקילינן בהכי שתתייבם כיון דבממונא נקטינן כוותיה ומה שכתוב כאן והילכתא כרבנן היינו להצריכה חליצה אבל לא שתתייבם והעלה הר"ן דבכל גווני הויא ספיקא וחולצת ולא מתייבמת וכ"כ הרשב"א בשם הרמב"ן: ובמעכשיו אם לא אבא תוך י"ב חדש וכו' לא תינשא עד סוף י"ב חדש וכו' סוף פרק מי שאחזו (עו.) בעיא דלא איפשיטא הילכך נקטינן בה לחומרא וכ"כ הר"ף והרא"ש ומ"מ כתב הרא"ש שאם נישאת לא מפקינן לה: נתן לה גט בלילה וא"ל ע"מ שיזרח השמש וכו' בסוף פרק מי שאחזו אמר אביי הכל מודים היכא דאמר לכשתצא חמה מנרתקה לכי נפקא קאמר לה ואי מאית בלילה הוי גט לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה ע"מ שתצא חמה מנרתקה מעכשיו קאמר לה דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא באם תצא מר סבר כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והו"ל כמהיום אם מתי ומר סבר לא קי"ל כר' יוסי והי"ל כאם מתי גרידא ופירש"י הכל מודים. האומר לאשתו בלילה הי"ז גיטך לכשתצא חמה מנרתקה לכי נפקא קאמר לה ואי מיית בלילה לא הוי גט וגבי מתניי נמי הרי זה גיטך לכשלא אבא לאחר יב"ח לא הוי גט וליכא למיסמך

אזמנו של שטר מוכיח דהא בהדיא אמר לכשלא אבא לאחר י"ב חדש
יהא גט אבל לא מעכשיו עכ"ל נראה מדבריו דאפי' ר' יוסי מודה דבכה"ג
אינו גט כלל וע"פ פי' זה כתב רבינו ואם אמר לכשתזרח השמש ומת
בלילה לכ"ע לא הוי גט אבל התוס' כתבו הכל מודים לכשתצא לכי נפקא
קאמר ולר' יוסי גט ואינו גט כדאמר לעיל בלאחר מיתה וכן פירש"י בפ"ב
דעכו"ם (שם) ולפי זה הול"ל דלדברי הפוסקים כר"י הוי ספק מגורשת:
(ב"ה) וגם בעל מנת הול"ל דלדברי האומרים דעל מנת לאו כמעכשיו דמי
אומר ע"מ דינו כאומר אם עד שיאמר מעכשיו: אמר לעדים אם לא באתי
מכאן ועד י"ב חדש כתבו גט ותנו לאשתי וכו' עד הוי ספק איזה קודם
וחולצת ולא מתייבמת הכל פשוט במשנה סוף פרק מי שאחזו (דף עו: עז
י): כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי לאחר השבוע וכו' בס"פ מי שאחזו
ת"ר לאחר שבוע שנה וכו' ודברי הרא"ש הם שם ג"כ ודברי הרמב"ם הם
בפ"ט מהל' גירושין ונראה לי שנוסחא משובשת נזדמנה להרא"ש בדברי
הרמב"ם שהיה כתוב בה אין כותבין עד לאחר שבוע שנייה וכן היה כתוב
בכולן אין כותבין עד לאחר חדש אין כותבין עד לאחר שבת כי כן כתוב
בפוסקים גבי שנה ולפיכך פי' בו מה שפי' אבל הנוסחא האמיתית הוא
כמ"ש רבינו ופירושו בה ברור וכן פי' הרב המגיד וגם הר"ן בפרק מי
שאחזו אלא שתמה עליו על שכתב שאם אחרו לאחר הזמן שאמר ואח"כ
כתב שהגט פסול כלומר מד"ס ואם נישאת לא תצא ואמאי והא מידי
ספיקא לא נפיק ואפילו נשאת תצא: (ב"ה) ואפשר לומר שטעמו של
הרמב"ם דכל שהוא אומר שבוע אפילו מופלג לא נפיק מכלל אחר השבוע
וכן באחר שנה ובאחר חדש אלא שחכמים חששו להזהיר מלכתוב אלא
בזמן דלישתמע שהוא אחר ממש סמוך לו והילכך לית בה אלא פסולא
דרבנן ויש בדברי רבינו בדעת הרמב"ם מטעות סופר חסרון תיבות אלא
אצל ובשנה צ"ל אין כותבים ונותנים אלא אחר חדש שלאחר השנה
:ומ"ש אם לא אבוא אחר הרגל בס"פ מי שאחזו לא איפשיטא כמה הוי
ולפיכך לא הזכירו הרמב"ם והרא"ש והרשב"א והר"ן כתבו בשם ר"ח
דאפי' לא עברו אלא ט"ו יום דיו וכתבו דלא ידעו מנין לו וכתב הר"ן בשם
הרמ"ה דכי היכי דלאחר השבת הוי מחצית הזמן שבין שבת לשבת הי"נ
לאחר הרגל מחצית הזמן שבין רגל לרגל וכ"כ הרי"ף בתשובה וכתבו
הרשב"א והר"ן ולפני שנה חדש ושבוע לא איתפריש ולכאורה מדמה
דלפני שלו כלאחריו כדאמרין לגבי שבת אבל בירושלמי לא משמע הכי
הנותן גט לשליח ליתנו לאשתו ע"מ שאם לא יבא מאותו יום עד ב' שנים
יהא גט ואם יבא תוך ב' שנים לא יהא גט והאשה לא רצתה לקבלו עד
שעברו יותר מו' חדשים אחר השתי שנים עשה מעשה בזה ה"ר יהודה י'

בולאט זײל וצוה ליתנו לה והתירה מיד וכתב ע״ז פסק וגם על ידינו היה מעשה פה צפת תוב״ב והתרנו בכנופיה: א״ל ה״ז גיטיך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום וכו׳ גז״ש בסוף פרק מי שאחזו משנה ה״ז גיטיך כל זמן שאעבור מכנגד פניך ל׳ יום היה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה ה״ז גט ופריך בגמרא והא לא עבר שהרי היה הולך ובא תוך ל׳ יום ושני ר״י מי קתני ה״ז מגורשת ה״ז גט קתני דלא הוי גט ישן ולכי מלו ל׳ יום הוי גיטא ופ״י רש״י ה״ז גט קתני דאין הגט נפסל משום גט ישן הואיל ולא נתייחד עמה ולכי מקיים תנאיה הוי גיטא תניא כוותיה דרבי יוחנן ה״ז גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך ל׳ יום וכו׳ ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה ופריך וליחוש שמא פייס ופ״י רש״י שמא פייס ונתייחדה עמו ובעל והו״ל גט ישן ואע״ג דק״ל שאם נתגרשה בו תינשא לכתחילה ה״ק היכי אמרת הרי זה גט דמשמע גט שראוי להתגרש בו לכתחילה ליחוש שמא יבא בעל ויערער ויאמר שפייסה והו״ל גט ישן אמר רבא באומר נאמנת עלי שלא פייסתני ופ״י רש״י באומר. בשעת התנאי ע״מ כן אני מוסר לה שתהא נאמנת עלי כק׳ עדים כ״ז שתאמר שלא באתי ונתייחדתי ופייסתני ואמרינן תו בגמרא ואיכא דמתני לה אמתניתין מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י״ב חדש ומת בתוך י״ב חדש הרי זה גט וליחוש שמא בא אמר רבה באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי מאן דמתני לה אמתניתין כ״ש אברייתא ומאן דמתני לה אברייתא אבל אמתניתין לא אם לא באתי קאמר והא לא אתא ופירש״י כ״ש אברייתא. שהיה הולך ובא אבל אמתני׳ דאמר בתוך יב״ח ולא ראינו שבא בעיר משיצא לא חיישינן שמא בא ואפ״י לא הימניה עליה מעיקרא הוי גט דהא לא אתא וכתב הר״ן הרי״ף כתב לשונות הללו סתם ונראה שהוא פוסק כלישנא בתרא ואפ״י אמתני׳ בעינן נאמנת עלי וה״נ מוכח בפרק כל הגט וכן דע ר״ח והראב״ד בהשגות אבל הרמב״ם כתב בפ״ט מהל׳ גירושין הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י״ב חדש אין חוששין שמא בא בסתם וטעמו לפי שהוא סובר דחשש דשמא פייס ובא מדרבנן בעלמא הוא שכך כתב בפרק זה ומפני חשש זה יהא הגט פסול וכבר ביאר בפ״י שכל זמן שהוא מזכיר פסול אין פסול אלא מד״ס ולפיכך הוא פוסק בלשונות הללו להקל והרא״ש כתב ג״כ שדעת ר״ח והרי״ף לפסול כלישנא בתרא לחומרא ותמה על הרמב״ם זײל למה פסק לקולא באיסור תורה ובמה שכתב הר״ן אין מקום לתמיהתו. וחילוק שבין ארוסה לנשואה מפורש בגמרא ס״פ כל הגט דאמרו בגמרא אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה ודברי הרא״ש הם בתשובה כלל מ״ה: ומ״ש הרמ״ה ודוקא שאמר כל זמן שאעבור וכו׳ אבל אמר לה מעכשיו אם לא אעבור

וכולי ואינו יכול לבטל תנאו וכו' כבר נתבאר בסימן קמ"ג שזה דעת הרמב"ם ושכתב הרב המגיד שזה דעת כל הפוסקים חוץ מבעל העיטור ונתבאר שם שדעת הרא"ש כדעת בעל העיטור ושדברי הר"ן נוטים לדברי בעל העיטור ג"כ: ודע שדברי רבינו בוליוש שמא פייס הם כדברי רש"י אבל הרשב"א והר"ן כתבו שאין נראה להם אלא כמו שפירש הרי"ף בתשובה דה"ק ליחוש שמא פייס בדברים ומחלה התנאי וכן כתב הרמב"ם בפ"ט חוששין שמא פייסה כשהיה הולך ובא ומחלה לו וחזר וביטל הגט כשפייסה ומפני חשש זה יהיה הגט פסול לאחר ל' יום וכתב עוד וכן כל התנאים שהם תלויים ברצונה אם רצתה ומחלה אותם לבעלה בטל הגט חוששין לה שמא פייס עד שיאמר נאמנת עלי עכ"ל: כתב הר"ש בר צמח בתשובה איכא גוונא דלא חיישינן בהו לפיוס כההיא דפ"ב דגיטין (ית.) דהמשליש גט לאשתו ולא חיישינן דליכא רגלים לדבר דבעי לפייסה אלא משום הבחנת זרע קאמר הכי כמו שכתבו המפרשים ומהא נלמוד למהיום אם מתי שאין לחוש לפיוס דמה מועיל ביטול הגט לענין שיחזור עתה אם ימות נתפרדה חבילה ואי קאי דידיה היא וא"כ אינו צ"ל נאמנת עלי שלא פייסתי אלא שמזהירים אותה שלא יתייחדו שמא יבא עליה עכ"ל: כתב ה"ר יוסף בן זמרון שקבל מרבו הר"ש בן הר"ש בר צמח במי שמקניט אשתו שנותן לה גט לזמן והוא בא בתוך הזמן וחזר והולך ומעגנה שיש לגדור בדבר זה שמכריחין האיש עד שיצווה לסופר ולב' עדים שכל זמן שיתעכב ל' יום או יותר מזה ולא יבא שהסופר יכתוב גט כשר לאשתו ויחתמוהו העדים וימסרוהו לה ושיהיו העדים נאמנים שלא בא בתוך הזמן וכל מי שיעיד בביטול השליחות של הסופר והעדים עדותו תהיה בטלה מעכשיו ושתהיה היא נאמנת שלא פייסה לבטל השליחות כשנתייחד עמה ובדרך זו אפי' יצא ק' פעמים ויתייחד עמה וילך כל זמן שלא יתעכב הזמן שקבע היא אשתו ואם יתעכב יותר יכתבוהו ויתנוהו לה הסופר והעדים בעצמם ואם יבטל השליחות בפני הסופר והעדים יחזרו ויכריחו אותו כבראשונה עכ"ל: כתב הרשב"א שאלת ראובן כתב גט זמן לאשתו והפקיד הגט ביד שלישי וא"ל אל תתנהו לה עד שנה תמימה והלך לו ראובן לעיר אחרת ולאחר ב' חדשים שלח משם כתב חתום בעדים לשליש שיתן הגט לאשתו מיד שיראה כתב זה ונתקיים הכתב הזה ונודע בבירור שראובן שלחו מהו שיתנו לה כיון דליכא למיחש לשמא פייס ובטל הגט כיון שבטל כל מודעא שמסר ושימסור וכ"ש לשמא פייס ובא עליה תשובה כזה גט ואין כאן חשש דאע"ג דמסרו ליד שלישי ואמר שלא ליתנו עד י"ב חדש ואילו לא צוה עכשיו ליתנו לה היינו חוששין לשמא פייס וביטל אלא א"כ כתב נאמנת עלי שלא באתי

או שלא פייסתי כדאמרינן בפרק כל הגט וס"פ מי שאחזו אבל כאן ששולח ליתנו לה מיד אין חוששין שהרי הודה שלא פייס ושלא ביטל וה"ז כגיטין הבאים ממ"ה שאין חוששין להם וכן ההוא דאמר ברוך הטוב והמטיב (גיטין לד.) דלא חיישינן שמא ביטל מפני שהוא מודה שלא ביטל בפירוש אלא שאמר ברוך הטוב והמטיב עכ"ל. כתב הריב"ש בתשובה סי' שני"ח שנשאל על הא דאמרינן תהא במאמינה לומר שלא באתי אם היא אומרת לא בא ויש עדים שבא מה דינה והשיב נ"ל דאם לא אמר בפירוש תהא נאמנת כבי תרי לומר שלא באתי אינה נאמנת כל שיש עדים כנגדה דהא לא האמינה אלא עליו אבל לא כנגד עדים אבל אי הימנה בפירוש כנגד עדים נאמנת היא אפי' באו עדים דהא הימנה והרי הוא כאילו אמר יהא גט אפילו אם באתי כל שתאמר היא שלא באתי והלשון הכתוב בסמ"ג מתרץ באומר נאמנת עלי שלא באתי שאפילו באתי א"ת היא שלא באתי יהיה הגט גט ע"כ ואין נראה שתהיה כוונתו שאף באומר נאמנת עלי לבד תהיה נאמנת כנגד עדים אלא דוקא בלא עדים ומאי שאפי' באתי ר"ל שאפי' אני אומר שבאתי. ואם ר"ל שתהיה נאמנת אפילו כנגד עדים צריך שיאמר כל הלשון ההוא בעצמו שכתוב בספר והכל מלשון תנאי הבעל וכן נראה ממה שאומר שאף אם באתי שאם היה מלשון המחבר הול"ל שאף אם בא והגמרא שאמרה באומר נאמנת עלי ר"ל שיאמר לה הבעל לשון מבואר שיהיה משמעו שהיא תהיה נאמנת לעולם אבל אין ספק אצלי שבאומר נאמנת עלי לבד לא האמינה אלא עליו ולא כנגד עדים

שכן
משמעות
הלשון :

סימן קמה - דין שכיב מרע, ואם עמד ומת מחמת מקרה רע

שכיב מרע שאמר לאשתו ה"ז גיטך וכו' עד ה"ז גט משנה בפרק מי שאחזו (דף עב.) ולדברי הפוסקים כר"י דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו כשאמר ה"ז גיטך אם מתי מחולי זה או לאחר מיתה הוי כאומר מהיום וחולצת ולא מתייבמת והיינו לפי התוס' בפרק מי שאחזו גבי הא דאמר אביי הכל מודים היכא דא"ל לכשתצא חמה מנרתקה וכו' וכן לפירש"י בפ"ב דעכו"ם על האי מימרא דאביי אבל לפירש"י בס"פ מי שאחזו כתב הר"ן

שאפ"י ניחוש לדברי רבי יוסי ה"ז גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום ובאם מתי ודאי לדעת הפוסקים כר"י היינו באומר מהיום אם מתי והוי גט ומ"מ לא איתברר לן אם הלכה כר"י אם לאו שיש פוסקים כר"י ויש פוסקים כרבנן וכמ"ש בסימן קמ"ב והילכך מידי ספיקא לא נפקא וחולצת ולא מתייבמת: וטוב לעשות שיאמר מעכשיו וכו' בפרק מי שאחזו אמתניתין דה"ז גיטך אם מתי זה גיטך מחולי זה וכו' כתבו התוס' בשם ר"ת מהיום אם מתי אם מת בו ביום לא ידענא מאי אדון בה ולרבינו אלחנן נראה דמהיום הוי כמו מעכשיו ומ"מ נכון להחמיר עכ"ל והרא"ש לא כתב אלא דברי ר"ת לבד. והר"ן כתב שהרמב"ן הקשה על דברי ר"ת ורבינו ירוחם בח"ד כתב שכמה פסקנים כתבו כדברי הרמב"ן ז"ל: ודוקא שיש עדים שהגיע הגט לידה בחייו וכו' דברים הללו מכלל דברי הרמ"ה הם: אמר מהיום או מעכשיו ולאחר מיתה וכו' משנה וגמרא בפרק מי שאחזו: והיכא דאמר מעכשיו דהוי גט אפ"י לא מת בחוליו אלא עמד הוי גט וכו' שם במי שאחזו א"ר הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר ופירש"י ור"ח מה מתנת ש"מ בלא שום תנאי חוזר אף גיטו נמי אם עמד חוזר ממילא בלא שום תנאי ואסיקנא דרבה ורבא לא ס"ל הא דרב הונא אלא אם עמד אינו חוזר ופירש"י לא ס"ל הא דרב הונא דהיכא דלא אמר לה אם מתי סבירא ליה דאם עמד אינו חוזר: (ב"ה) וביאור לשון רבינו היכא דגירש ש"מ סתם בלא תנאי שמשמעו שתהיה מגורשת מיד כשאר המגרשים סתם לא תימא כיון שהוא ש"מ סתמו בפירושו שאינו מגרש אלא אם ימות ואם יעמוד חוזר כמו שהוא כן במתנת ש"מ שאם נתן סתם בלא תנאי חוזר שאין דין הגט כדין המתנה שבגט אם עמד אינו חוזר: ומ"ש לכן צריך לומר בשעת מסירת הגט אם לא מתי לא יהא גט וכו' גז"ש (עה:) אתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט וכו' אם לא מתי לא יהא גט לא מקדים אינש פורענותא לנפשיה כלומר ומש"ה מתחיל באם לא וכו' אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט בעינן הן קודם ללאו: ומ"ש רבינו ואז הוא בטל כשיעמוד כלומר מיד כשיעמוד בטל הגט אעפ"י שלא יאמר חוזרני בי וכן כתב הרא"ש במי שאחזו: כתוב בתשובות הרשב"א סימן אלף ורמ"ח שנסתפקת בגט שכתוב בו לאחר כתיבת כל התורף אם לא מתי מחולי זה לא יהא גט כיון שלא הזכיר מחולי זה אם מתי אי זה ספק יש בזה כיון שמת מאותו חולי שאם באת להסתפק כיון שלא אמר מחולי זה אם מתי ולומר שלא נכפל התנאי במחולי זה כ"ש שהתנאי בטל לדעת ר"מ והגט קיים אלא אם מת מחולי אחר והיא באת לפטור עצמה מהיבם אומרת שהתנאי בטל מחמת שלא נכפל אין בדבריה כלום דאנן בקושטא

דמילתא לא קי"ל כר"מ דבעי תנאי כפול ושמואל לאפוקי מספק ב"ד טועין אתקין כן ולא עוד אלא לר"מ נמי מסתברא דתנאי כפול יש כאן כיון שפתח בתנאי דחולי זה באם לא מתי ועוד חזר לבסוף והזכיר אותו תנאי בודאי מה שאמר באמצע אם מתי מוכחא מילתא דנגרר הוא אחר התנאי שלפניו ושל אחריו עכ"ל: כתב הר"ש בר צמח בתשובה שאע"פ שכתוב בספר עיטור סופרים דהא דלא אדכר שמואל בגיטא דש"מ מהיום משום דהא כתיב בגיטא מן יומא דנן ולעלם לא נמצא זה לאחד מן האחרונים והאריך לתת טעם למה לא נסמוך על דברי עיטור סופרים בזה ובסוף דבריו כתב שאם לא אמר מהיום לא הוי גט בטל ואם מת חולצת ולא מתייבמת מאחר שכתוב בגט מן יומא דנן: עמד מחליו והלך בשוק בלא משענת וכו' ג"ז בפרק מי שאחזו אהא דאמר רב הונא גיטו כמתנתו פריך מדתנן ה"ז גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט ואי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא הרי חזר אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא שניתק מחולי לחולי והא עמד קתני עמד מחולי זה ונפל בחולי אחר והא הלך בשוק קתני הלך על משענתו והא קא משמע לן דהלך על משענתו הוא דבעי אומדנא אידך אומדנא נמי לא בעי ופירש"י שניתק מחולי לחולי. ואין זה עמידה אא"כ בא לכלל רפואה שעה אחת: על משענתו. נשען על מקלו ולעולם חולה הוא והא דנקט הלך לאו משום דעמידה היא דתילף מינה אם עמד אינו חוזר אלא הא קמ"ל טעמא דהלך הוא דבעי אומדנא אם מחמת חולי הראשון מת דאיכא למיחש הואיל והלך ניצל מאותו החולי ומת מחולי אחר והוא אמר מחולי זה: אידך. מי שלא הלך בשוק מסתמא אע"פ שניתק לחולי אחר יש בו מחולי ראשון ולא בעי אומדנא ואע"פ שדברים הללו נאמרו לדעת רב הונא דלא קי"ל כוותיה סובר רבינו דגם לדעת רבה ורבא צ"ל כן על פי פירש"י דרבה ורבא לא פליגי ארב הונא אלא במגרש סתם אבל באומר אם מתי מודו דאם עמד חוזר וא"כ אף לדידהו קשיא מתניי דקתני הרי זה גיטיך אם מתי מחולי זה וכו' אומדין אותו וכו' ולמה לי אומדנא הא באם מתי מחולי זה מודו דאם עמד חוזר וע"כ צריכי לאוקמוה בשניתק מחולי לחולי וכו' וכדאמר מר בריה דרב יוסף ותדע דהא מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דפליג ארב הונא קאמר לה אלא ודאי רבא אמר הכי לשנויי מתניי אליביה וכי פריך תלמודא לרב הונא המ"ל וליטעמין ולא חש לאמרו בהדיא דכיון דשני ליה כשינוייה דרבא הו"ל כאילו אמר האי פירכא לכ"ע איתא דהא רבא אע"ג דלית ליה דרב הונא שני מתניתין בשניתק מחולי לחולי ובההוא שינוייה אתי מתניתין

שפיר נמי לרב הונא ומעתה כל החילוקים שהזכיר רבינו מפורשים בגמרא דמדאוקימנא מתניתין דקתני עמד והלך אומדים בניתק מחולי זה לחולי אחר וגם הלך על משענתו משמע הא אם לא ניתק מחולי לחולי כיון שלא הלך בשוק אלא על משענתו לא בעי אומד וכן נמי משמע הא אם לא הלך בשוק כלל אע"פ שניתק לחולי אחר ודאי יש בו מהחולי הראשון ולא בעי אומדנא וכפירש"י על אידך אומדנא נמי לא בעי: והליכה בבית אפי' בלא משענתו ודאי לא חשיבא כלל ואפי' אומדנא לא בעי דאלי"כ אדתני והלך בשוק דהיינו במשענתו ליתני הלך בבית בלא משענת. ומדאקשינן ואי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא וקס"ד דעמד לגמרי מחליו והלך בשוק בלא משענת ומתמה דלמה לי אומד שמעינן בהדיא דכל כה"ג אפי' חזר וחלה חולי הראשון ומת בטל הגט כנ"ל לדעת רבינו ודרך ישרה היא בעיני ואע"ג שהרא"ש לא כתב האי שינוי דמר בריה דרב יוסף דילפי מיניה כל הני הלכתא איפשר שסמך על שהם מפורשים בגמרא וכיון שהרי"ף לא כתבו לא חש גם הוא לכתבו ודוחק. ועיין בתשובות הריב"ש סי' של"ח ודע שעל מה שפירש"י ואידך שלא הלך בשוק על משענתו אע"פ שניתק מחולי לחולי לא בעי אומדנא דמסתמא יש בו מחולי הראשון כתב הרשב"א שאינו מחוור והקשה עליו כמה קושיות והעלה דנראה לו דטעמא דניתק מחולי זה משום דיש חולי שמפיל לחולי אחר וכל שמת מאותו חולי השני רואין אותו כאילו הראשון הפיל לזה שהמיתו ולפיכך אף ניתק מחולי לחולי בעי אומדנא לנבי גט שהתנה בחולי זה לידע אם מחמת הראשון או לא דשמא אף בשניתק מחמת הראשון מת ואינו חוזר ושמא לא מחמת הראשון וחוזר ואומדין אותו דקתני במתניתין בין אעמד בין אהלך קאי שאילו ניתק מחולי לחולי אחר ואמדהו שלא נפל מחולי הראשון לשני זה שהמיתו אינו גט דבחולי זה התנה ולא במתוך חולי זה והא דקאמרינן הא קמ"ל דהלך הוא דבעיא אומדנא כלומר אף כשהלך על משענתו הוא דבעיא אומדנא אבל אידך כלומר אידך שהלך בלא משענת לא בעיא אומדנא כרב הונא ומיהו לשון אידך משמע טפי כפירש"י ובתשובותיו סי' אלף ורמ"ב כתב אף לפי שיטתו מ"מ אם החולי הראשון כבד כמו שאמרת ולא סר ולא הקל וראוי להמיתו בלא זה שניתק לו בזה יראה שא"צ אומדנא שהרי לא ניתק מן הראשון ולא עמד ממנו ואנן עמד מחולי זה ונפל לחולי אחר אמרינן עכ"ל וכתב בסי' תשל"א ש"מ שכתב גט לאשה מהיום אם מת ועמד והלך בלא משענת ומת ואמרו הרופאים שמת מהחולי הראשון הרי אשתו מותרת לינשא ואינה זקוקה ליבם וכן נראה פשוט מדעת ר"ת בפרק מי שאחזו וכן נראה ממ"ש הרמב"ן בסוף גיטין

כן הסכים מורי הרשב"א עכ"ל: ומ"מ צריך לעמוד על דעת הרי"ף שלא כתב אלא משנתנו כצורתה ומימרא דרב הונא לבד ושרבה ורבא לא ס"ל דרב הונא והשמיט מאי דאקשינן לרב הונא ממתניתין ושינוייה דמר בריה דרב יוסף משמע דס"ל דלדידן דלא קי"ל כרב הונא כל שמת מחולי הראשון אפי' הלך בשוק בלא משענת הרי זה גט דמתניתין דקתני אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט אעמד והלך בשוק קאי וסתם הלך בלא משענת משמע וכן כתב רבי ירוחם בח"ד שכן נראה דעת הרי"ף דאומר הרי זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק בין במשענת בין בלא משענת וחזר וחלה ומת אומדים אותו אם מחמת חולי הראשון מת וכו' וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם שכתב בפ"ט הרי זה גיטיך מעכשיו אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת וכו' ולא חילק בין הלך במשענת להלך בלא משענת ולפי' זה צ"ל דס"ל להרי"ף והרמב"ם דההוא שינוייה דשני מר בריה דרב יוסף ליתיה אלא אליבא דרב הונא דאמר דש"מ המגרש סתם כיון שעמד חוזר משום דאמדין דעתיה דמסתמא ש"מ המגרש אינו מגרש אלא מפני אימת מות א"כ כשאומר אם מתי מחולי זה ודאי אינו מגרש אלא מפני שהוא ירא למות מאותו חולי והילכך מכיון שהוא סבור שנתרפא דהיינו שעמד והלך בשוק בלא משענת הא ודאי דמיד חזר בו ואע"ג דאיגלאי מילתא למפרע שכשהלך בשוק עדיין לא נרפא לגמרי אן בתר אומדן דעתיה אזלינן וכל שהלך בשוק בלא משענת אן סהדי שהוא סבור שנתרפא לגמרי ומ"ה קשיא ליה מתניתין דהלך בשוק למה לי אומדנא ואליביה איצטריכין לאוקומי מתניתין בניתק מחולי לחולי ובהלך בשוק על משענתו אבל לרבה ורבא דקי"ל כוותיהו אתיא מתניי כפשטא דכל שהלך בשוק בין במשענת בין בלא משענת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט משום דההיא הליכה לאו כלום היא ודאי לא נתרפא לגמרי כיון שמת מאותו חולי ואיפשר לומר דאומדין אותו דקתני היינו לדעת אם נרפא לגמרי אם לאו דכל שנרפא לגמרי אע"פ שאח"כ חלה חולי הראשון ומת אינו גט דהא לא מת מחמת אותו חולי עצמו וכל שלא נרפא לגמרי מת מחמת חולי הראשון הוא ודיקא נמי דקתני אם מחמת חולי הראשון מת ולא קתני אם מחולי הראשון מת דהוי משמע אע"פ שנרפא לגמרי מאחר שחולי זה כחולי הראשון ה"ז גט וכיוצא בזה כתב הר"ן שם בשם הרמב"ן ז"ל דרב הונא אזיל בתר אומדנא בגט כדאזלינן אן גבי מתנה ולגבי מתנה כל שעמד והלך בשוק בלא משענת חזרה מתנתו אע"פ שמת מאותו חולי לפי שכיון שנתחזק סבור הוא שכבר ניצל מאותה מיתה של אותו חולי וכן בגט לרב הונא בין

בסתם אם מתי בין במפרש אם מתי מחולי זה בכולן כיון שהלך בלא משענתן בטל גיטו אבל לדידן אפי' באומר אם מתי אין הגט בטל עד שיתרפא מאותו חולי לגמרי לפיכך האומר הרי זה גיטך אם מתי והלך בשוק וחלה ומת אע"פ שלא מת מראשון הרי זה גט עד שיבריא מאותו חולי ראשון לגמרי כמו שהיה קודם שחלה ונפל ממנו למשכב הילכך כשאמר מחולי זה אע"פ שעמד אומדין אותו אם מת מאותו חולי ראשון מפני תנאי אע"פ שאינה נקראת עמידה עד שיתרפא ממנו לגמרי כמתחילה וגם פירש דברי רש"י ע"פ דרך זו וכתב הר"ן ולפי שיטה זו ג"כ באומר אם מתי אפי' שהלך בלא משענת כל שמת אח"כ קודם שנתרפא לגמרי גיטו גט ואינו אומר כן אלא רבה ורבה באם מתי מודו ודברי רש"י מדוקדקים דנהי דכי פרכינן עליה דרב הונא ממתני הכי בעיא למימר דאפי' באם מתי עמד אינו חוזר ומ"ה לא פריך וליטעמיך אפי"ה רבה ורבה לא פליגי אלא בסתם משום דבכה"ג איכא למיחש לשמא יאמרו יש גט לאחר מיתה וכו' אבל באומר מהיום אם מתי או מהיום אם מתי מחולי זה מודה לרב הונא שכל שהלך בלא משענת בטל הגט שלא יאמרו כשמת שיש גט לאחר מיתה שהרי הזכיר בפירוש מהיום ואע"פ שלא אסמוך על סברתי להקל מ"מ אין הדבר יוצא מידי ספק באומר מהיום אם מתי או אם מתי מחולי זה להצריכה גט שני כל שהלך בלא משענת עכ"ל. ומיהו להרי"ף והרמב"ם אם ניתק מחולי לחולי ולא עמד בשוק הוי גט ואינו צריך אומדן וכ"כ הרמב"ם בפרק ט' וגם הרי"ף כתב במי שאחזו אמר ר' אלעזר משמיה דרב ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה כלומר ולענין גט נמי הוי גט ולא בעי אומדנא. והתוס' פירשו דרב הונא נמי לא אמר אלא במפרש מהיום אם מתי דאז אם עמד חוזר אבל במגרש סתם אפילו רב הונא מודה דאם עמד אינו חוזר והא דאסיקנא רבה ורבה לא ס"ל דרב הונא היינו לומר דלא ס"ל דמתני דוקא בהלך על משענתו אבל הלך בלא משענת שיהא הגט בטל ואע"פ שמת מאותו חולי אלא ס"ל דמתניתין אפילו הלך בלא משענת גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה וכו' וכמפורש בדבריהם ובדברי הרשב"א והר"ן ז"ל. נמצא דלהרי"ף והרמב"ם והתוספות והרמב"ן לא מפלגינן בהלך בשוק בין במשענת בין שלא במשענת ולזה נוטים דברי הרא"ש שהשמיט מה שהשמיט הרי"ף וגם דברי רש"י ועל דרך זו פירש הרמב"ן ולא יש מי שיחלוק ע"ז אלא רבינו בפשיטות והר"ן כמסתפק וכמו שכתבתי למעלה בתשובת המיימוני דשייכי לספר נשים בסי' ל' תשובת מהר"מ ארוכה דשייכא לסי' זה: כתב רבינו ירוחם בח"ד שאם אמר אם מתי אע"פ שעמד והלך בלא משענת ואמדו אותו שמת מחמת חולי אחר הרי זה גט

מאחר שלא חזר לבריאתו ואם חזר לבריאתו נתבטל הגט אע"פ שחלה אחר כך ומת עכ"ל ונ"ל שטעמו לפי שלא הזכיר מחולי זה א"צ אומד דמסתמא דעתו כל שלא יחזור לבריאתו ואפי' עמד והלך בלא משענת ומ"מ לא ידענא מהיכא יליף הכי מתוך הגמרא: וכתב הר"ן שם במי שאחזו דמשמע דהאי אם מתי שאתרפא מחולי זה קאמר ולא תנאה דלעולם הוא ומיהו ה"מ בש"מ שאומר כן לפי שדעתו בכך אבל בריא שהתנה ואמר אם מתי תנאה דלעולם הוא ואע"פ שסוף התנאי להתקיים שסוף אדם למות מצינו תנאים כיוצא בהם כדאמרינן לקמן ע"מ שתצא חמה מנרתקה עכ"ל: ב"ה וכ"כ ה"ה בפ"ט בשם הרשב"א: לא עמד מחליו וגם לא מת מחמת החולי אלא נשכו נחש וכו' ג"ז בפרק מי שאחזו (עג:): ת"ר זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל הבית עליו או הכישו נחש אינו גט אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או הכישו נחש הרי זה גט מ"ש רישא ומ"ש סיפא שלחו מתם אכלו ארי אין לנו ופירש"י אינו גט דאונסא דלא שכיח הוא ולא מסיק אדעתיה ולא אמר אלא דימות על ידי החולי. ומ"ש רישא וכו'. אי אונסא דלא שכיח הוא מסיק אדעתיה רישא נמי ליהוי גיטא דהא מתוך אותו חולי מת דמחולי זה לא משמע אלא מתוך חולי זה: שלחו מתם. ע"י מעשה שאירע באחד שאמר אם לא אעמוד מחולי זה ואכלו ארי ושלחו הדבר לא"י והשיבו אין לנו שיהא גט דאונס דלא שכיח לא אסיק אדעתיה עכ"ל וגם הרא"ש הסכים לדעת רש"י דאם מתי מחולי זה מתוך החולי קאמר ואפי' מת מחמת ד"א ובתר הכי בעינן לאותוביה מינה למ"ד אונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה ואסיקנא דכיון דקשיא רישא אסיפא משבשתא היא זיל בתר סברא ופירש"י זיל בתר סברא. ומסתברא דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה וכתב הרא"ש ולפום סוגיא דשמעתין בתרווייהו לא הוי גט אבל בתוספתא קתני זה גיטיך אם מתי מחולי זה ונפל הבית עליו או נשכו נחש הרי זה גט שלא עמד מאותו חולי והכי איתא נמי בירושלמי וכן פרי"ח ז"ל דשלחו מתם אכלו ארי אין לנו אתנאה דרישא קאי כיון שאמר אם מתי מחולי זה אע"פ שבא ארי ואכלו לא נתקיים התנאי שהרי לא מת מאותו חולי וה"ה שנפל עליו בית או נשכו נחש אבל אם התנה אם לא יעמוד מחליו ונשכו נחש הרי נתקיים התנאי ולפיכך זה גט וזה אינו גט ותמהני על ר"ח דשבק גמרא דידן ופ"י ע"פ התוספתא והירושלמי דלכאורה פליגי אהדדי והרמב"ם כתב דברישא אינו גט ובסיפא ספק מגורשת משום דפליגי אהדדי הצריך גט מספק עכ"ל וכתב הר"ן שהרמב"ן מפרש דכי אמרינן מ"ש רישא ומ"ש סיפא סיפא הוא דקשיא לן אבל רישא לא קשיא מידי דאפי' נימא דאונסא דלא שכיח מסיק איניש

אדעתיה הכא שאני דבהדיא אמר מחולי זה וכיון שנשכו נחש הרי לא מת מאותו חולי אבל סיפא הוא דקשיא לן משום דאם לא אעמוד מחולי זה משמע שלא יעמוד מחמת אותו חולי וכשנשכו נחש הרי לא מנעו אותו חולי מלעמוד ואמאי קתני הרי זה גט ושלחו מתם דאכלו ארי אין לנו דמשמעות אם לא יעמוד מחולי זה מחמת אותו חולי משמע והרי לא מת מאותו חולי ולא מיבעיא כי מת באונסא דלא שכיח דלא הוי גט אלא אפילו מת באונסא דשכיחא כיון שלא מת מאותו חולי ממש אינו גט וכתב הרב המגיד בפ"ט שהרשב"א ז"ל ס"ל כהרמב"ן וכתב שטעם הרמב"ם שכתב באם לא אעמוד הרי זו ספק מגורשת מדשלחו מתם אכלו ארי אין לנו ולא אמרו אין זה גט פירוש אין לנו שיהיה גט גמור והעלה שכן ראוי להחמיר וחולצת ולא מתיבמת שכיב מרע שנתן גט ליד אחד וא"ל זכה בגט זה לאשתי וכו' בעיא דלא איפשיטא בפרק האשה שלום (ד' קיח:) ועיין במה שכתבתי בסוף סי' ק"מ: וכתב בתשובת הרשב"א עצה טובה ע"פ גדולי עולם לחוש לרמאין שיאמרו בגט ש"מ אם מתי מעכשיו ועד יום פלוני והוא בכלל יהא גט ולא יאמר אם אמות מחולי זה שיהא התנאי תלוי בחולי שמא יבא אדם שאינו מהוגן וישתדל עם הרופא לומר שלא מת מאותו חולי אלא מחולי אחר שנעתק אליו ויוציא לעז על הגט וכתב עוד בתשובה ח"א סימן אלף רמ"ו מה ששאלת אם אין התנאי כתוב בשטר ונתרפא והיא מכחשת ואומרת שנתנו לה בלא תנאי שעדי הגט בעצמן אינם נאמנין כשכתב ידן יוצא ממקום אחר דאין חוזרין ומגידין ועדים אחרים אינם נאמנים כיון שכתב ידן של עידי הגט יוצא ממקום אחר תשובה אע"פ שכתב ידן של עדים יוצא ממקום אחר אילו היו באים עדים אחרים שיעידו שהבעל הכתיבו על תנאי האשה אסורה לעלמא משום דה"ל תרי ותרי כב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה הבא עליה באשם תלוי כדאיתא כתובות (כב:) ואפי' למ"ד תרי ותרי ספיקא דאורייתא ומפקינן לה מחזקתה כ"ש למ"ד ספיקא דרבנן אוקי אתתא אחזקתה והבא עליה בחטאת קאי וגדולי ההוראה פסקו כן דספיקא דרבנן הוא ואוקי אתתא אחזקתה ואם אשת כהן אסורה לו וכן אם קבלה קידושין מאחר אסורה לשניהם ומ"מ מסתברא שאם נתנו לה בפני עדים בתנאים אלו ודאי נאמנים שהרי אין עדים אלו מכחישים את עידי הגט ולא עידי הגט מכחישים את אלו שאלו החתומים כמעידים שנכתב ונחתם בלא תנאי ואלו מעידים שבשעה שנתנו לה בפניהם נתנו לה בתנאי ואין זה דומה לתנאי היו דברינו (כתובות יט:) ולא לב' החתומים על השטר ובאו ב' אחרים ואמרו פסולי עדות היו אנוסים היו (שם יח:) ואם רצה ליזהר עוד יותר יתנו לה ע"י השליח בתנאי בפני ב"ד

עכ"ל. ואני תמה למה לא יהיו עידי הגט נאמנים לומר שנתנו לה על תנאי
אע"פ שכתב ידן יוצא ממקום אחר דב' עדיות הם אחד שנכתב בלא תנאי
ועדות אחר הוא שנתנו לה על תנאי :

סימן קמו - דין המגרש לאחר זמן, ומי שנתגרשה על תנאי

כתב הרמב"ם יש דבר שדומה לתנאי ואינו תנאי וכו' עד שאין כאן גט לא
ע"ת ולא גט התלוי במעשה הכל בפ"ט מהלכות גירושין וקצת דבריו פי
ה"ה #א ועיין עליו כי אין צורך לכפול דבריו: מי שנתגרשה על תנאי
וקדשה אחר וכו' גם אלה דברי הרמב"ם בספ"ט מהלכות גירושין וה"ה
כתב שם על השגת הראב"ד שאם היה מעיין הראב"ד בדברי הרמב"ם
עיון שלם לא היה משיגו שהרי כתב אם לא נתקיים התנאי ובטל הגט
שדבר פשוט הוא שכל שבידה לקיימו עדיין ואיפשר שיתקיים שאין הגט
בטל וזה פשוט בדבריו. ומ"ש כאן הוא כשהגט בטל כגון תנאי שהוא
בלאו ועשתה מעשה בביטולו או בתנאי שהוא במעשה תוך זמן קצוב
כשעבר הזמן ולא נעשה או באיזה דרך שהיה התנאי מבוטל בפועל הגט
בטל אבל בתנאי שבידה לקיימו הרי הדבר תלוי ואם נתקיים התנאי
מגורשת היא למפרע כמו שנכתב בתנאי שבע"מ ולא יאמר בזה הרמב"ם
שאינה צריכה גט כשנתקדשה לו ואלו נראים דברים ברורים וחילוק
אמיתי עכ"ל:

סימן קמז - אין כותבין תנאי בגט, ואם כתבו מה דינו

המטיל תנאי בגט צריך שלא יכתבו בגט וכו' בר"פ בתרא דגיטין (דף פב:)
תנן המגרש את אשתו וא"ל הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני
ר' אליעזר מתיר וחכמים אוסרין כיצד יעשה יטלנו ממנה ויאמר לה הרי

את מותרת לכל אדם ואם כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול ובגמי (דף פד.) אמר רב ספרא כתבו בתוכו תנן פשיטא כתבו בתוכו תנן מהו דתימא ה"מ לאחר התורף אבל לפני התורף אפי' ע"פ נמי פסול קמ"ל ורבא אמר ל"ש אלא לאחר התורף אבל לפני התורף אפילו ע"פ נמי פסול ואזדא רבא לטעמיה דאמר להו רבא להנהו דכתבי גיטי שתקו שתוקי לבעל עד דכתביתו לתורף דגיטא ופסקו הפוסקים כרבא וכי כתבו בתוכו דפסול אפילו חזר ומחקו הוי טעמא משום שנכתב שלא לשם כריתות כיון דאגידא ביה ליאסר לאותו פלוני מחמתו ומאי דאמר רבא לפני התורף אפי' ע"פ נמי פסול כלומר שאם קודם כתיבת התורף אמר לסופר לכתבו על דעת כן אפי' לא נכתב בתוך הגט פסול ולא יגרש בו אפי' סתם ואפילו אם בטלו כיון שאינו כורת בשעת כתיבה וגרסינן תו בגמרא כל התנאים פוסלים בגט דברי רבי וחכ"א כל שפוסל ע"פ פוסל בכתב וכל שאינו פוסל ע"פ אינו פוסל בכתב חוץ שפוסל ע"פ פוסל בכתב ע"מ שאינו פוסל ע"פ אינו פוסל בכתב א"ר זירא מחלוקת לפני התורף דרבי סבר גזרינן ע"מ אטו חוץ ורבנן סברי לא גזרינן אבל לאחר התורף ד"ה כשר ורבא אמר מחלוקת לאחר התורף דרב סבר גזרינן אטו לפני התורף ורבנן סברי לא גזרינן אבל לפני התורף ד"ה פסול ופסקו כרבא ופירש"י כל התנאים פוסלים בגט אם כתבו בתוכו ואפילו נתקיים התנאי וכתבו התוספות שאין נראה לר"י דמה שייך לגזור בע"מ שתתני לי ק"ק זוז וכיוצא בו אטו חוץ כיון שאין שם שיור כמו בחוץ ולא היה שייך בשאר תנאים לגזור אטו חוץ אם לא ע"מ שלא תנשאי לפלוני גרידא דהוי שיור ולכן פריך דהך ברייתא קיימא אמתני' דקתני אם כתבו לתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול וקתני עלה בברייתא כל התנאים נמי שכתבו בגט וחזר ומחקן וביטל התנאי פסול הגט אם לא נתקיים התנאי כאילו לא נמחק דאין מחיקה מועלת בתנאי לבטל ולעשות כאילו לא נכתב דגזרו ע"מ אטו חוץ ובחוץ לא מהניא מחיקה דלא נכתב לשם כריתות ורבנן לא גזרי ואכשרי בע"מ אם חזר ומחקו אבל אם נכתב ולא נמחק כשר לכ"ע ומ"ש רבינו שקודם והרי את מותרת מיקרי לפני התורף כ"כ הרא"ש בתשובה שהזכיר רבינו בסמוך אבל הרשב"א כתב בתשובה סימן אלף רמ"ה דלא מיקרי תורף מדאמרי' בפ' ב' דגיטין (כ.) גבי ההוא גברא דשקל ס"ת ויהיב לדביתהו והא בעינן שמו ושמה וכו' ולא קאמרי' והרי את מותרת לכל אדם ואף על פי שיש לדחות ולומר דחדא מינייהו נקט דהא לא אמר נמי זמן ובטופס גיטין דראשונים לא נמצא והרי את מותרת לכל אדם ומיהו כתב מ"מ אף לכשת"ל שצריך יהא מכלל תורפו של גט עכ"ל: כתב א"א ז"ל בתשובה כלל מ"ו סי' נ"א: ומ"ש כי ראיתי שהחמיר בו הרמב"ם שכתב

כיצד מגרש אדם וכו' דברי הרמב"ם הם בפ"ח ומ"ש שאם התנה שום תנאי קודם כתיבת התורף שהוא ספק מגורשת הוא ממה שאמרו בריש המגרש ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא להנהו דכתבי גיטין שתקוה שתוקו לבעל עד דכתביתו לתורף דגיטא ופי' רש"י שתקוה שתוקו. נזפי בו שלא יזכיר שום תנאי וכן דעת התוספות שכתבו וז"ל שתקוה שתוקו לבעל וכו' בכל שאר תנאים איירי כדפירש בקונטרס ורבא לטעמיה דלפני התורף גזר ע"מ אטו חוץ לרבנן דרבי ומ"מ אין מכאן הכרע דאפשר לפרש דכי אמר שתקוה לבעל הוא מפני שלא יזכיר דבר הפוסל בגט כתנאי דחוץ או שלא יצווה להם לכתוב התנאי בגט אבל בע"מ אפי' לפני התורף כשר הוא וזה דעת הראב"ד והרמב"ן והרז"ה וכמ"ש בשמם ה"ה בפ"ח וזהו ג"כ דעת הר"ן בהמגרש (דף תקצ"ט) והרשב"א כתב שזה ג"כ דעת העיטור והרמ"ה ודבריו נוטים לסברא זו וכ"כ בתשובה ח"א סימן אלף רמ"ד שדעת כל הגאונים דאין ע"מ בע"פ פוסל אפי' לפני התורף דכולי האי לא גזרינן ונ"ל ראייה ממה ששינו בתוספתא פרק מי שאחזו אמר לשנים תנו גט לאשתי ע"מ שתמתין לי שתי שנים וחזר ואמר לב' תנו גט לאשתי ע"מ שתתן לי ק"ק זו לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים רוצה תתן רוצה ממתנת אלמא אע"פ שאמר להם לכתוב ליתן גט לאשתו על תנאי כשר דתנו דקאמר היינו לכתוב וליתן וכאותה ששינו בפרק התקבל אמר לשנים תנו גט לאשתי וכאותה שאמרו בפ"ק דגיטין (יא:): האומר תן גט זה לאשתי ועוד מדקאמר וחזר ואמר לשנים ולא שלקחו מיד הראשונים ונתנו לאחרונים שא"כ כבר ביטל שליחות הראשונים אלא ודאי משמע דלעדים הוא שאמר לכתוב וליתן על תנאי וש"מ דע"מ בע"פ אפי' לפני התורף אינו פוסל עכ"ל ור"י ודאי דמכשר דהא אפי' בנכתב נמי מכשר אם נתקיים מיהו לכתחילה אין כותבין על שום תנאי כלל ואפי' בע"פ שכ"כ הר"ן בהמגרש שעכשיו נהגו ליזהר שלא לכתוב שום תנאי בגט לא להזכירו בשעת כתיבת הגט וכשר הדבר לפי שאין הכל בקיין לחלק בין תנאי לתנאי ובין אחר התורף ללפני התורף גם ה"ה כתב שראוי שלא להזכיר שום תנאי וכדברי הרמב"ם ולענין גט הנכתב על תנאי בע"פ ראיתי הלכה למעשה שהובא לפני מה"ר אליהו מזרחי ז"ל גט שהיה כתוב סתם כהלכתו אלא שבשטר שליחות היה כתוב והגט הנזכר נכתב על תנאי כך וכך וכו' ופסלו הרב הנ"ל ואעפ"י שהבעל הלך למ"ה ולא היה איפשר להביא גט אחר אף על פי שרבו הפוסקים המתירים אמר הרב ז"ל שלא היה רוצה לסמוך עליהם להקל ונ"ל שהפריז על מדותיו שמאחר שרבו המתירין כדאי הם לסמוך עליהם בדיעבד מיהא וכ"ש בשעת הדחק ואפילו אם היה במידי דאורייתא כ"ש

בדבר זה שהוא דרבנן לדעת רוב המפרשים כמו שיתבאר בסמוך. ולענין מ"ש הרמב"ם דהויא ספק מגורשת כתב ה"ה שיוצא לו מהירושלמי שבפי כל הגט שפיסול תנאים הוי מפני שאין אומרים יש ברירה דאע"פ שנתקיימו מ"מ בשעה שנכתב הגט לא היה ספר כריתות והוא ז"ל סבור דגמרא דידן לא פליגא בהא דלא אדכריה בגמרא גזירה בדינים אלו אלא לדברי רבי אבל לרבנן דקי"ל כוותייהו לא הזכירו כלל וכולהו פיסולי דרבנן דינא נינהו מחשש ברירה והו"ל ספק מגורשת זהו דעתו ז"ל אבל דעת הרבה מהמפרשים הוא דליכא מאן דפסול מדינא אלא חוץ בכתב ולפני התורף ושאר הפסולים הם משום גזירה אטו האי וכל מה שנזכר כאן כולן כשנתקיימו התנאים או שחוזר ומבטלן בשעת נתינה אין בהם מי שפוסל מן הדין ויש מוסיפין לפסול מן הדין חוץ לפני התורף אפילו ע"פ והשאר מן הגזירה עכ"ל ודעת הרשב"א והר"ן בהמגרש שלא כדברי הרמב"ם שסובר דגמרא דידן לא פליג אירושלמי בטעם פיסול התנאים: ויותר מזה מחמיר הר"ף שכתב בתשובה הנותן ע"ת וכו' אבל לכתוב התנאי בתוך הגט או מאחריו אינו רשאי ואפילו לאחר התורף נמי פסול מטעמא דקאמר דאית לבעל זכותא בגוויה. ומ"ש בשם הרמב"ם כל המגרש ע"ת שמבטל הגט כגון חוץ מפלוני וכו' או שהתנה עליה שאר התנאים קודם כתיבת התורף וכו' קודם כתיבת התורף דקאמר לא קאי אלא אשאר תנאים אבל תנאי דחוץ אפילו כתבו אחר כתיבת התורף נמי פסול ואפילו מחקן אח"כ וכדתנן ואם כתבו לתוכו אף על פי שחזר ומחקו פסול ואמר רבא ל"ש אלא לאחר התורף וכו' ומ"ש ואם היה התנאי על פה לא אשעת כתיבה קאי דכל כה"ג כיון שנכתב ע"ת א"א לגרש בו ואפילו בשאר תנאים וכמבואר בדבריו והא ודאי דאפילו ביטל התנאי ונתנו לה סתם לא מהני דכיון דגט זה נכתב שלא לשם כריתות שוב א"א לגרש בו אלא אשעת נתינה קאי כלומר שנכתב הגט סתם ובשעת נתינה נתנו לה בתנאי המבטל הגט כגון חוץ מפלוני או שלא תשתה יין כל ימי חייה ובכי הא קאמר ה"ז נוטל הגט ממנה וחוזר ונותנו לה וכולי וכדתנן המגרש את אשתו וא"ל הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני וכו' כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה וכו' ופירוש זה מוכרח בדברי הרמב"ם וכ"כ ה"ה ודע שתנאים המבטלים הגט הם שלא תשתה יין כל ימי חייה וכיוצא בזה כמו שנתבאר בסיומן קמ"ג. כתב הרשב"א בהמגרש וז"ל וחוף או על מנת שאמרנו שפוסלים בגט דוקא כשאומר חוץ מן הכשרים לה או שיש להם קידושין בה אבל חוף מאבא ואביך וכל מי שאין עליה קידושין אינו שיור ואע"פ שלא מחקו כמו שהם מפורשים במשנתנו ובגמ' שעליה וכן אם התנה עליה בין בכתב בין בע"פ ואפילו

לפני התורף בתנאי שא"א לקיימו אינו פוסל דתנאי זה כמי שאינו וכדתניא בתוספתא על מנת שתעלי לרקיע וכולי ואפי' לפני התורף כשר דלאו תנאי הוא כלל וליכא למיגזר אטו חוץ עכ"ל: ומ"מ הורה א"א ז"ל הלכה למעשה בגט שהיה כתוב מעכשיו אם מתי וכולי בתשובה כלל מ"ו סימן ג' וא"ת מאחר שבתחלת התשובה כתב שלא מלאו לבו לחלוק על הרמב"ם בענין נכתב התנאי בתוך הגט היאך מלאו לבו לחלוק על הרי"ף והרמב"ם והראב"ד במה שאמרו דתנאי מעכשיו לא בעי כפילא יש לומר דשאני הכא דכל חכמי אשכנז וצרפת עושים מעשה להצריך תנאי כפול אפילו בתנאי דמעכשיו וכמ"ש בהדיא בתשובה ועוד שלא על טענה זו בלבד סמך שדעתו לומר שאין זה תנאי אלא קביעות זמן מתי יחול הגט ומשום חשש שמא יחלוק שום אדם ויאמר דהוי תנאי בא עליו מצד אחר בטענה שלא נכפל וכל כה"ג אפילו שיהיה נגד גדולי הפוסקים שפיר דמי לאסתיועי מסברת החולקים עליה ואע"פ שמה שפירש דאומר מעכשיו הוי כאומר מעת שאני בעולם לא קי"ל הכי לדעת הרי"ף והרמב"ם וכמ"ש בסימן קמ"ח דלא אמרינן הכי אלא לרבי יהודה ורבי יוסי אבל לחכמים דסברי דהוי מגורשת לכל דבר אתיא מתני' כפשטא דמשעת נתינת הגט היא מגורשת ובלבד שימות והלכה כחכמים ומ"מ כיון שגם בטענה זו מסייעי ליה ר"י ור"ת וגם גירסת הספרים ועוד שהוא מכריע מן הגמרא שהיא הגירסא הנכונה לא נמנע מלסמוך עליהם נגד הרי"ף והרמב"ם ז"ל. ומ"ש הרא"ש דלא חשיב תנאי מה שכתב מעכשיו אם מתי מחולי זה אלא הוי כאומר מעכשיו ושעה א' קודם למיתתו דהכי מפרש ליה תלמודא וכולי כתב המרדכי פרק מי שאחזו בתשובה המתחלת ידגה לרוב ע"פ הארץ מורי הר"פ דבמעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש לא שייך לפרש כן:

סימן קמח - דין המגרש בגט ישן, והמגרש בתנאי, ושלא יתיחד עמה

לא יפטור אדם את אשתו בגט ישן וכולי משנה בהזורק (דף עט.) ב"ש אומרים פוטר אדם את אשתו בגט ישן ובי"ה אוסרין איזהו גט ישן כל שנתייחד עמה אחר שכתבו לה ובגמרא שם במאי קא מיפלגי ב"ש סברי

לא גזרינן שמא יאמרו גיטה קודם לבנה וב"ה סברי גזרינן ופירש"י גיטה קודם לבנה. שמא ישהה הגט שנתיים בין כתיבה לנתינה ויהיו לה בנים ממנו תוך הזמן הזה ואח"כ יגרשנה בו ולימים כשישתכח הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויהיו סבורים שניתן לה משעת כתיבה ויאמרו מהפנויה נולד משגירשה והוי פגם: ואם נתגרשה בו תינשא לכתחלה שם בגמרא איכא תרי לישני וכתב הרא"ש והלכתא כלישנא בתרא דאם נתגרשה תינשא לכתחלה כן פסק הרמב"ם בפ"ג מהלכות גירושין ומצאתי לרש"י שפי' אם נתגרשה בגט ישן והלך בעלה למ"ה תינשא לכתחלה משמע מדבריו דהיכא דאיפשר מצריכין גט אחר ולא משמע הכי מדברי הרמב"ם: והוא שנתן הגט מידו לידה כדפרישית לעיל כלומר שכתב בסי' קמ"א בעל שכתב גט לאשתו ואח"כ נתייחדה עמו וכו' היינו כשהגט ביד הבעל וכו' אבל אם שלח לה ע"י שליח ונתייחד עמה אחר שנתנו ליד השליח ונתנו לה השליח לא תינשא בו ואם נישאת לא תצא והוא דעת הרמ"ה כתבו הרא"ש בהזורק וטעמו משום דכשנתנו לה הבעל אחר הייחוד י"ל דאם איתא דבא עליה הוה חייש לפגמא דבריה וכתב לה גיטא אחרינא ומשום הכי תינשא לכתחלה אבל היכא דיצא הגט מתחת ידו קודם הייחוד ונתנו לה השליח לאחרי ייחוד לא תינשא לכתחלה דאי הוה ממליך ביה שליח היה מצווה לכתוב גט אחר והביא ראיה לדבריו מהגמ' לפיכך שכ"מ שכתב גט לאשתו מעכשיו אם מתי לא יתייחד עמה אלא בעדים וכו' משנה בפ' מי שאחזו (דף עג.) לא תתייחד עמו אלא בפני עדים אפי' עבד ואפי' שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בה מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר כא"א לכל דבר רבי יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת ופריך בגמ' (שם:) ולכי מיית הוי גיטא והא קי"ל דאין גט לאחר מיתה ופירש"י בין לר' יוסי בין לר' יהודה ודאי לכי מיית הוי גיטא הא לדידהו לא הוי גט למפרע משעת מסירה א"כ לא הוי גט עד לאחר מיתה ומשני אמר רבא באומר מעת שאני בעולם ופירש"י מתני' לאו באומר מהיום אם מתי דההיא ודאי לכי מיית איגלאי מילתא דהוי גט משעת נתינה והבא עליה פטור אלא באומר מעת שאני בעולם ליהוי גיטא הלכך לר' יהודה סמוך למיתה חייל גיטא ומעיקרא א"א היא ור' יוסי סבר משעת נתינה מספקא לן דילמא זו היא שעה הסמוכה למיתה והוי גט ספק ואע"ג דחיי טפי אין ברירה והתוסי' הקשו על זה דלישנא דמה היא באותם הימים משמע דקאי אמאי דאיירי לעיל ולא לדבר שלא הוזכר כלל ועוד דבתוספתא משמע דקאי אמיהו אם מתי לפיכך כתבו דנראה כמ"ש בפר"ח נעשה כאומר מעת שאני בעולם כלומר מהיום דקאמר היינו מחיים שדעתו לאחר הגט כל מה שיוכל רק שיחול מחיים

שעה אחת סמוך למיתתו הילכך סבר ר' יהודה שהיא כא"א לכל דבריה שהרי הגט אינו חל אלא סמוך למיתתו ור' יוסי מספקא ליה אי מהיום ממש קאמר והרי היא כפנויה או מעת שאני בעולם והויא א"א עד שעה אחת סמוך למיתתו הילכך ה"ל מגורשת ואינה מגורשת והרשב"א והרא"ש הסכימו לדברי התוס' דמה היא באותן הימים וכו' קאי אמאי דתנן לעיל מהיום אם מתי וכו' וכתב הרא"ש בתשובה שכ"כ הרי"ף בהלכותיו וגרסינן תו בגמ' ת"ר ימים שבנתיים בעלה זכאי במציאתה וכו' דברי ר"י ר"מ אומר בעילתה תלויה ר' יוסי אומר בעילתה ספק וחכמים אומרים מגורשת ואינה מגורשת ובלבד שימות ופריך חכמים היינו ר' יוסי איכא בינייהו דר' זירא דאמר מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה כך הוא גירסת ספרים שלנו והוא גירסת הרא"ש ופירש"י כלומר איכא בינייהו מזוני וכדר"ז ולא דפליגי בדר"ז דתרוייהו אית להו דר"ז ומש"ה לא קרי לה ר' יוסי מגורשת ואינה מגורשת דקסבר לית לה מזוני ואע"ג דר"י דמתני' תנא מגורשת ואינה מגורשת תרי תנאי אליבא דר' יוסי והיינו חכמים דברייתא והרא"ש פי' דלרבנן אית לה מזוני ולר' יוסי לית לה ולפי"ז הלכה כחכמים והיינו ר' יוסי דמתני' ועל פי זה כתב הרא"ש בתשובה דלרבי יוסי הייחוד אסור מתרי טעמי אם חל הגט משעת נתינה אסור משום חשש קידושין ואם אינו עד שעת מיתה אסור משום גט ישן ודברי רבינו הם כדברי הרא"ש אבל הרי"ף גורס וחכ"א מגורשת לכל דבר ובלבד שימות והלכה כחכמים ולפי זה מאחר שמשעת קבלת הגט היא מגורשת אם ימות טעמא דלא תתייחד עמו הוא משום דבעל לשם קידושין וצריכה גט שני וכן פירש"י וכ"כ הרמב"ם בפ"ח וכתב עוד רש"י ולמאן דלא חייש שמא בעל מכל מקום פנויה היא ואסור להתייחד עם הפנויה וכתב ה"ה בפ"ח דממ"ש פנויה היא משמע שאפילו אין שם עידי ייחוד אסור להתייחד עמה ושזה דעת הרמב"ם: ודוקא מן הנישואין וכו' פשוט במשנה פרק הזורק (דף פא:) והוא שראו ב' עדים ביחד וכו' תוספתא כתבה הרי"ף בפרק מי שאחזו והרמב"ם בפרק י' מהלכות גירושין וכתב שם ה"ה בשם הרשב"א מסתברא כגון שראה הוא את העדים אבל אם ראו אותו שנים מן החלון והם רואים ואינם נראים לו אינה צריכה ממנו גט שני לפי שאדם יודע שהמקדש בינו לבין עצמו אינה מקודשת ואע"פ ששניהם מודים הילכך כשבעל זה לא לשם קידושין בעל אלא לזנות בעלמא וכ"כ גם הרי"ף בפ' מי שאחזו (דף ק' וס"פ הזורק) ונראה שגם היא צריכה לראות את העדים שאם לא כן אמרינן דמשום דידיעה דקידושין בלא עדים לאו כלום נינהו ונתייחדה עמו לשם זנות וכן מצאתי בתשובת הרשב"א ז"ל (סי' אלף רמ"ג) נ"ל שאפילו היו כמה עדים

מבחוץ כל שלא ידעו הם שיש עדים וכגון שנתייחד ואח"כ באו עדים אין חוששין להם שאדם יודע שאין קידושין בלא עדים ואפי' שניהם מודים ונ"ל עוד שאם ראו הוא והיא את העדים בשעה שנתייחדה אע"פ שלא ראוה אח"כ בשעת בעילה חיישינן לקידושין דאשעת ייחוד הוא דאמרינן דחיישינן וכדאמר בס"פ הזורק (שם): בשלא ראוה שנבעלה מחלוקת אי אמרינן הן הן עידי ייחוד הן הן עידי ביאה כלומר ולב"ה הן הן עידי ייחוד הן הן עידי ביאה וכיון שראוה שנתייחדו ה"ל עידי ייחוד וסגי בהכי: ואם פירש בפ"י שלא יחול הגט עד שעת מיתה וכו' זה פשוט דה"ל כמו באומר מהיום לר' יהודה דאמר הרי היא כא"א לכל דבר וכתבו התוספות דלא שייך אליביה חשש קידושין כיון שעדיין אינה מגורשת אלא טעמא דלא תתייחד הוי משום גט ישן: ומ"ש או שנתן לה גט ע"ת וכו' א"א לפרש דבתנאי דמעכשיו קאמר דכל כה"ג גיטא חייל מיד ומקיימא תנאה ואזלא כדאיתא בפ' מי שאחזו גבי ה"ז גיטך על מנת שתתני לי ר' זוז מכאן ועד ל' יום וכתבו רבינו בסי' קמ"ג אבל בתנאי דאם איפשר לומר דס"ל דכיון דאין הגט חל עד שעת קיום התנאי ליכא למיחש לקידושין כשנתייחד וזה שלא כדברי הרמב"ם שכתב בפרק ח' דבין בתנאי דמעכשיו בין בתנאי דאם כל שלא נתקיים התנאי אם נתייחד עמה חיישינן שמא בעל לשם קידושין ואזדא לטעמיה דס"ל דגם בתנאי דאם שייך למימר דמיד חייל גיטא שהרי כתב שם שאם נישאת עד שלא נתקיים התנאי לא תצא וכבר כתבתי בס"ס קמ"ג שתמהו עליו מיהו מה שכתב רבינו ומ"מ לא תתגרש בו לכתחלה וכו' קשה בעיני דכיון דכבר קבלה גיטה ואינו מחוסר אלא קיום התנאי ליכא למימר לא תתגרש בו אלא שהוא ז"ל סבר דכיון דלא חל הגט עד שעת קיום התנאי ה"ל כאילו היא מתגרשת בשעת קיום התנאי ושפיר שייך לומר לא תתגרש בו: ויכול להתייחד עמה וכו' משנה בפרק מי שאחזו (דף עג.) לא תתייחד עמו אלא בפני עדים ואפי' עבד ואפי' שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בה וע"כ בפני עדים לאו דוקא דבעד א' סגי וכדקתני סיפא ואפי' עבד ואפי' שפחה ומאי עדים עדים דעלמא וכ"כ הרמב"ם בפ"ח ה"ז לא נתייחד וכו' אלא בפני עד ואפילו עבד ואפילו שפחה וכו': ב"ה וכתב עוד שם הרמב"ם דבנה קטן דינא כשפחתה שאינה בושה מלשמש בפניהם והיא תוספתא כתבה הרב אלפסי בפרק מי שאחזו: כתב הרשב"א סימן אלף רמ"ג וז"ל עוד שאלת אם אחר נתינת הגט נשארה האשה עם הבעל והוא מסוכן וכמעט שאינו שולט באיבריו ושנטרפה דעתו ורבים נכנסים ויוצאים לפניו לשמשו אלא שלא העמידו שם עדים בינו לבניה במתכוין מה דינו: תשובה אפי' משום חשש קידושין היה נראה דליכא הכא חדא דלמי

שהוא גוסס היה נראה דאין לחוש וכמו שאמרת דאפיי לבעול אין פנאי אלא שבירושלמי פרק מי שאחזו אמרו תני אף המסוכן אמר רבי יעקב בר אחא מעשה היה כיון שבעל מת ועוד דאפיי בש"מ דעלמא אין לחוש בכי הא שאין צריכין עדים מזומנים להיות אצלם כל זמן שתכנס היא אצלו אלא כל שיש עמהם מי שאין לבה גס בהם אין חוששין לה משום קידושין וכמו ששנינו בפרק מי שאחזו וכל שזה נכנס וזה יוצא אין לחוש בדבר :

סימן קמט - דין המגרש את אשתו ואחר כך בא עליה או נתיחד עמה

המגרש אשתו בין מן האירוסין בין מן הנישואין וכו' משנה וגמ' בס"פ הזורק (דף פא.) ואיכא מ"ד התם דר' יוחנן סבירא ליה כי האי תנא דאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה על שלא ראוה שנבעלה שאינה צריכה ממנו גט שני כלומר ואף ע"פ שראוה שנתייחדה על מה נחלקו על שראוה שנבעלה שב"ש אומרים אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובה"א אינו עושה וכתב הר"ן (דף תקפ"ז) שיש שפסקו כי האי תנא אבל הר"ף והרא"ש פסקו כמתני' דבלא ראוה שנבעלה מחלוקת אבל בראוה שנבעלה ד"ה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וקי"ל כבית הלל דאמרי הן הן עידי ייחוד הן הן עידי ביאה כלומר דאנן סהדי דמאחר דגייסי אהדדי ודאי בא עליה וכן דעת הרמב"ן בפ"י מהלכות גירושין וכתב הר"ן בשם הרשב"א דמן האירוסין אף ע"ג דאיכא עידי ייחוד לא חיישינן להו מפני שאין לבו גס בה מיהו היכא דחזינן להו דגייסי אהדדי צריכה ממנו גט שני והביא ראיה מפ"ב דכתובות (כח.) ומהירושלמי: ב"ה וכ"כ ה"ה פ"י מה' גירושין בשם הרשב"א ז"ל. והא ודאי פשיטא דלא חיישינן לעידי ייחוד אלא בשראו שניהם כאחד ושהוא והיא רואים אותם הא לאו הכי לא חיישינן להו ואפיי ראוה שנבעלה וכמ"ש בסימן קמ"ח: כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כלל ל"ה סימן י': כתב הרמב"ם בפ"י מהלכות גירושין: וכ"כ א"א ז"ל בס"פ הזורק וכ"כ שם הר"ן בשם הרשב"א שלא אמרו חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא באשתו אבל בשאר נשים מן הסתם בעילתו בעילת זנות עד שיפרש שהוא לשם קידושין. וכ"כ הריב"ש

בסימן ו' וכתב ואם יאמר אומר אפי' הרמב"ם לא אמרה אלא בפנוי הבא על הפנויה בדרך מקרה אבל זה שנשאה בחקי העכו"ם והתנה עמה להיות אשתו ה"ל כמדבר עמה על עסקי קידושיה בשעה שנתייחד עמה וה"ל כמי שפירש ואמר לעדי ייחוד שדעתו לבעול לשם קידושין יש להשיב ולומר דאדרבא איפכא מסתברא דאפי' לדעת אותם הגאונים שסוברים דבסתם אמרינן דלשם קידושין בעל בנדון זה לא בעל לשם קידושין דכיון שהתחילה בנישואין כחקות העכו"ם הרי הוא כאילו פירשו שאין דעתם לשם קידושין כדת משה ויהודית אלא כדרכי העכו"ם שאינם בתורת גיטין וקידושין ואם כן אינה כנשואה אלא שהיא אצלו כמו פלגש בלי כתובה וקידושין עכ"ל. כ"כ בתרומת הדשן סימן ר"ט וגם ה"ר דוד הכהן בתשובה בית כ"ד כתב להתירו וכתב עוד שם ריב"ש והראב"ד כתב שדברי אותם הגאונים קיימים במוחזקים בכשרות אבל בחשודים לפריצותא דעריות אין חוששין לקידושין וכיוצא בזה כתב הרמב"ם בפ"ד מהלכות נחלות גבי מי שהוליד בן משפחתו ואמר זה בני ומשוחררת היא ובנדון זה ודאי אין לך פרוצים יותר מאלו ההולכים לפני עכו"ם להשתחוות שם ומעשיהם מוכיחים בפריצות ועוד שזו לא טבלה לנדתה שהרי לא היה להנשים אחר הגזירה מקום טהרה ואם לאיסור כרת התיר עצמו בביאתו איך יחוש לאיסור קל של פנויה וכתב ובר מן דין לפי מה שנראה מן השאלה לא היה כאן אפילו עדי ייחוד ולכ"ע אין חוששין לקידושין וגם צריך שיראה הוא את העדים ואף ע"פ שבקטנה שלא מיאנה והגדילה ונישאת לאחר דאמר רב אינה צריכה גט משני ואמרו בשם הרא"ה דאפי' עידי ייחוד אינה צריכה כיון שאשתו היא ועומדת תחתיו כ"ע ידעי שנתייחד עמה ובא עליה זהו דעת יחיד שכל הראשונים כתבו שצריכה לעידי ייחוד ועוד דליכא למינקט כל חומרי הסברות לעגן את זו עכ"ל. ובתרומת הדשן סימן ר"ט על איש שמוליד עמו אשה ממקום למקום ונתעברה ואמרה שממנו נתעברה כתב דאפי' הוא מודה לא חיישינן לקידושין והאריך בדבר וכ"נ מדברי תשובת הרא"ש שכתב רבינו בסימן כ"ו כתוב בתשובה להרמב"ן סימן קל"ה על משודך שהיה נכנס לבית חמיו להתייחד עם משודכתו ולאכול יחד ונתייחד עמה יומם ולילה ויוצא קול בעיר פלונית נישאת לפלוני מה שאמרת שמתייחדים לילה ויומם לא ידעתי אם הכוונה לומר שלנה עמו בלילה בייחוד שאם אין הכוונה לומר אלא שאכלו יחד ולא לנה עמו אין כאן חשש אבל אם לנה עמו ונתייחדה בלילה בפני עדים כיון דגייסי אהדדי ועכ"ז כל שלא ראוה שנבעלה אין חוששין לקידושין אלא ככל המתייחד עם אשה דעלמא ואת"ל שהבעל לא נתכוין אלא לזנות שלא אמרו אלא באשה

שנתגרשה א"נ באשה שקידשה בפחות משה פרוטה או קידשה קידושי טעות שכבר יש ביניהם עסק קידושין אבל באשה בעלמא שאינה אפיי ארוסה ואפיי ראוה שנבעלה כפי מ"ש הרמב"ם ואם מפני הקול שיצא בעיר שהיא נשואה אין כאן חשש נישואין כי מה שהוציאו קול אינו אלא מחמת אותנו שייכות שראו ביניהם בלבד ועוד שאילו עשו נישואין אין דרכן של בני אדם לזלזל ולעשות נישואין בענין שלא יקראו בני אדם ביום חתונתם וביום שמחת לבם ועוד דאמרינן בהמגרש (פט:): יצא קול בעיר מקודשת ואינה מקודשת אא"כ הוחזק בב"ד עכ"ל ועיין בכתבי מה"ר איסרלן סימן ל"ז כתוב בס"ס קמ"א בשם תשובת הרא"ש על אחד שבטל הגט ונתייחד עמה ואח"כ נתברר שכבר הגיע לידה קודם ביטולו שאינה צריכה ממנו גט שני דודאי לא בעל לשם קידושין כי היה סבור שהגט היה בטל ולא בעל אלא אדעתא דקידושין הראשונים ולפ"ז אפיי ראוה שנבעלה לא חיישינן לה כתב הר"ן בגיטין בס"פ הזורק וז"ל כתב הרמב"ם בפ"ט מהלכות גירושין נתייחד עמה אחר שאמר לכתוב ולחתום וליתן לה גט הרי אלו לא יכתבו וק"ו הדברים אם הגט שנתן לידה כשנתייחד עמה נפסל הגט שמא בעל ק"ו לזה שלא נכתב ואם כתבו ונתנו לה אחר שנתייחד עמה אינו גט ע"כ ודבריו תמוהין שאין זה ק"ו של כלום דבשמעתין איכא למיחש לקידושין ובנדון שלו ליכא למיחש להכי ועוד היאך פסק בפירוש דאינו גט דהא בשמעתין ספוקי בעלמא מספקי להצריכה גט שני ובודאי לשמא פייס וביטל השליחות הוא דאיכא למיחש להכי אבל אין מקום לומר שיהא הגט בטל לגמרי וכן דעת הרמב"ן ז"ל עכ"ל:

סימן קנ - דין פסול גט שאם נשאת בהן

כתב הרמב"ם כל גט שפסול מדברי תורה וכולי כל זה הוא בפ"י מהלכות גירושין וה"ה ביאר דבריו כמנהגו ועיין עליו כי אין צורך לכפול הדברים וזה לבד ראיתי לכתוב על דבריו שפירש דברי הרמב"ם שכתב דבגט פסול או ספק א"צ לחדש הנישואין דהיינו ז' ברכות אבל קידושין מיהא בעיא ונתן טעם לדבריו וגם הרא"ש כתב בתשובה כלל מ"ג סימן י' דבספק גירושין אם היה בא להחזירה היתה צריכה להתקדש (מ"מ) ב"ה תיבה

זו צריך למחוק ולכתוב במקומה אף ע"פ שהיה איפשר לומר דאפי' קידושין נמי לא בעינן דכל כה"ג סמכינן על שנאמר דמסתמא יבעל לשם קידושין. ב"ה כבר הורו זקנים ז"ל : כתוב בכתבי מה"ר איסרלן סימן ר"ן מקום שאמרו אם נשאת לא תצא היינו אפי' לא נבעלה ורי"ף כתב דאפי' גט פסול דרבנן הולד ספק ממזר וכו' הר"ן והרא"ש כתבו בהמגרש שכן כתוב בתשובה ושהרמב"ן כתב שאיפשר שלא אמר הרי"ף כן אלא כהני דפ"ק אם לא אמר בפני נכתב ובפני נחתם דאיכא למיחש לזיופא בזה רצה להחמיר ודברי רבינו האי הזכירם גם הר"ן והרא"ש (שם) והסכימו להם : וכתב ה"ה בפ"י שהרמב"ן כתב שהוא מבטל דעתו לדעת רבינו האי גאון ז"ל מיהא כתב הר"ן שם דבגט מוקדם דקי"ל דפסול איכא מ"ד אם נישאת לא תצא בגט שאין בו זמן מיהו לדברי האומרים דכל דלא נפל אינה צריכה להביא ראיה אימת מטא גיטא לידה גט מוקדם פסול דהא אתיא למטרף לקוחות שלקחו פירות שלא כדין ואפי' למ"ד דאע"ג דלא נפל צריכה להביא ראיה יש להחמיר ולומר דכיון דמוקדם בשאר שטרות פסול בגט נמי פסול ואפי' נישאת תצא כל שאין לה בנינים :

סימן קנא - הסופר שטעה בגט ובשובר

כתב הסופר השובר והגט ונתן השובר לאיש וכו' משנה בפרק הזורק (דף פ.) כתב הסופר וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה לאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש והשובר מתחת ידי האשה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ר"א אומר אם לאלתר יצא אינו גט אם לאחר זמן ה"ז גט דלאו כל הימנו מן הראשון לאבד זכותו של שני ובגמ' (שם :) היכי דמי לאלתר והיכי דמי לאחר זמן א"ר יהודה אמר שמואל כל זמן שיושבין זהו לאלתר עמדו זהו לאחר זמן ורב אדא בר אהבה אמר לא נישאת זהו לאלתר נישאת זהו לאחר זמן וכתבו הרי"ף והרא"ש מדקא מפרשינן דברי ר"א ש"מ הלכתא כוותיה ומסתברא כדקא פירש רב אדא בר אהבה דדיקא מתניתין כוותיה וכ"פ הרמב"ם בפרק י' מהלכות גירושין :

סימן קנב - דין שני עדים אומרים שנתגרשה, והאומרת: אשת איש הייתי ונתגרשתי

הבעל שאומר גירשתי את אשתי אינו נאמן אפילו מכאן ולהבא וכו' מסקנא דגמרא פרק יש נוחלין (ד' קלד:) גמרא האומר זה בני נאמן ופיי אפיי מכאן ולהבא דל"מ כשאומר זה ל' יום גירשתי את אשתי שאינו נאמן להחזיקה כמגורשת למפרע שאם יבואו עדים אח"כ ויעידו שזינתה היום ט"ו יום דהאי ודאי תידון בחנק אלא אפיי אם אמר גירשתי את אשתי סתם א"נ עכשיו גירשתי שאין נפקותא בדבריו אלא מכאן ולהבא לא אמרינן דנהמניה משום דמה לו לשקר הא אי בעי מגרש לה השתא אלא ספיקא הויא וחולצת ולא מתייבמת בין היכא דאמר זה כמה ימים גירשתי ובין היכא דאמר עכשיו גירשתי וכתב הרמב"ם אפיי הודית לו שגירשה אינו נאמן וכו' בפ"ב מה' גירושין: ואם היא אומרת לו גרשתי והוא מכחישה נאמנת וכו' מימרא דרב המנונא הובאה בכמה מקומות בתלמוד מהם בסוף גיטין (פט:) ובפרק האשה שלום (קטז:) ובפרק התקבל (סד:) ובפ"ב דכתובות (כב:) ובסוף נדרים (צא.) וכתבו התוס' והרא"ש בפ' האשה שלום דהלכה כרב המנונא וכ"כ הר"ן בסוף נדרים וכו' הר"ן בפ"ב דכתובות דף תע"ט ע"א ובפ' התקבל דף תקפ"ה ע"א דמשמע דאפילו לינשא לכתחלה א"ר המנונא דנאמנת ושלא כדברי המפרשים דאינה נאמנת להתירה לינשא לכתחלה אלא לענין שאם נישאת לא תצא וגם שלא כדברי הראב"ד בפ"ד מה"א שכתב אני אומר אינה נאמנת אלא שתופסין בה קידושין אבל לא לינשא ולא ליטול כתובה וגם ה"ה כתב בפרק הנזכר נגד הראב"ד ושכבר הכריחו הרמב"ן והרשב"א בראיות שנאמנת לינשא וכן דעת הרמב"ם בפ"ב מהל' גירושין שנאמנת לינשא לכתחלה ומשמע בס"פ המגרש (פט:) שהארוסה והנשואה דין אחד להם לענין זה וכ"כ הרשב"א בתשובה ס"י תקס"ח ועיין במ"ש שם בדינים אלו בתשובה להרמב"ן ס"י קמ"ח ועיין במ"ש בס"י י"ז וכתב הרמב"ן בפ"ב דכתובות דהואיל ומהימנין לה לינשא לכתחלה ה"ה דמהימנין לה ליטול כתובה שמספר כתובה נלמוד שכותב לה לכשתנשאי תטלי מה שכתוב ליכי ומיהו דוקא בעיקר כתובה כדמוכח בהכותב ובפ"ד מה"א כתב ה"ה שזה ג"כ דעת הרמב"ן שנוטלת כתובה ולא תוספת ועיין במהרי"ק שורש ע"ב: ומ"ש רבינו אבל שלא בפניו

מעיזה וכו' אפילו אם נישאת וכו' ואינה צריכה גט משני הכי אמרינן בסוף גיטין (דף פח) לדעת שמואל ואע"ג דרב הונא פליג עליה התם פסקו הר"י והרא"ש כשמואל ובסי' י"ז נתבאר כל זה באורך וכתב הרשב"א בתשובה ס"י אלף ורנ"ג אע"פ שהתחילה לומר שלא בפני הבעל אין אומרים מתחילתה לא היתה נאמנת השתא עבידא לאחזוקי שקרא וכדמוכח בפ"ב דכתובות (כב:) גבי הא דת"ר ב' אומרים מת וב' אומרים לא מת וכו' ומי מחצפא כולי האי והא א"ר המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת וכו' כלומר אף על פי שהתחילה להעיז פניה שלא בפני בעלה אינה עשויה להחזיק שקרא דהשתא בפני בעלה: ואפילו אם היא בפניו אם היה קטטה ביניהם או שתובעת כתובתה וכו' בס"פ האשה שלום כתב הרא"ש אהא דרב המנונא וא"ת והא אמרינן בשילהי הכותב גבי הוציאה גט אמר רבא הב"ע בשאין שם עידי גירושין דמגו דיכול לומר גרשתיה יכול לומר גרשתי ונתתי לה כתובתה והיאך יכול לומר כן כיון דמעיזה פניה לומר גרשתני מהימנא וי"ל כגון דהוה קטטה ביניהו דאז לא מהימנא א"נ מאחר שתובעת כתובתה אינה נאמנת דשמא מחמת חימוד ממון היא אומרת כן כדאמרינן לקמן באה לב"ד ואמרה מת בעלי התיירוני לינשא מתירים ונותנין לה כתובה תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירים אותה וכ"כ התוס': ואם ב' עדים אומרים שנתגרשה וכו' בפ"ב דכתובות (דף כב:) א"ר יוחנן ב' אומרים מת וכו' ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה ה"ז לא תינשא ואם נישאת תצא ופריש רבא טעמא משום דגרשיה יכולה מכחישתו כלומר אם יבא ויאמר לא גירשתיך תאמר היא גירשתני הילכך אי שרית לה סמכא אהכחשה ומינסבא ע"פ עדים הללו מספק ולא מרתתה למידק שפיר ומקשי תלמודא ומי חציפא כולי האי והאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת ה"מ היכא דליכא דמסייעי לה אבל היכא דאיכא עדים דמסייעי לה מעיזה ומעיזה ובפי' התקבל (דף סד.) גם כן אמרו דאפילו לרב המנונא היכא דאיכא עדים דמסייעי לה מעיזה ומעיזה: ומ"ש רבינו ואצ"ל אם זינתה תחילה וכו' כלומר דמשום שלא תחזיק עצמה שזינתה תחת בעלה מעיזה ומעיזה ודוגמת זה כתב הרא"ש בתשובה כתבתיה בסי' י"ז: ומ"מ אם נישאת לא תצא אפילו נישאת אחר שבאו אותם שאומרים לא נתגרשה וכו' שם (דף כב:) ת"ר ב' אומרים מת וב' אומרים לא מת ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה ה"ז לא תינשא ואם נישאת לא תצא ר' מנחם ב"ר יוסי אומר תצא א"ר מנחם ב"ר יוסי אימתי אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ נישאת אבל נישאת ואח"כ באו עדים לא תצא וידוע דהלכה כתי"ק ופריך בגמ' מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם

תלוי קאי אמר רב ששת כגון שנישאת לאחד מעידיה היא גופה באשם תלוי קאי באומרת ברי לי וגרסינן תו התם (שם) א"ר יוחנן ב' אומרים מת וכו' ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה הי"ז לא תינשא ואם נישאת תצא מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי תרגמא בעד א' וכו' רב אשי אומר כגון דאמרו עדים עכשיו מת עכשיו גירשה מיתה ליכא לברורי גירושין איכא לברורי דאמרינן לה אם איתא דהכי הוי אחוי לן גיטך ופירש"י דבשעתא פורתא לא מהימנא לומר אירכס לי וכתבו הרי"ף והרא"ש ושמעינן מהא דרב אשי דהיכא דמסהדי לאחר זמן היכא דמכחשי אהדדי לא תינשא ואם נישאת לא תצא. וכי ה"ה בפ' י"ב מהלכות גירושין בשם הרשב"א כל היכא דליכא הכחשה אלא תרי אומרים נתגרשה עכשיו ואמרינן לה אחוי גיטך ואמרה נאבד או נקרע לא חישינן לה: ב' אומרים ראינו שנתגרשה וכו' ברייתא וגמ' שם (ד' כו): אחד אומר נתגרשה ואחד אומר לא נתגרשה וכו' גם זה שם פ"ב דכתובות ת"ר ב' אומרים נתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה הרי זו לא תינשא ואם נישאת לא תצא ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תינשא ואם נישאת תצא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר אביי תרגומא בעד אחד עד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה תרוייהו בפנויה קמסהדי והאי דקאמר נתקדשה הי"ל חד ואין דבריו של א' במקום ב' סיפא ע"א אומר נתגרשה וע"א אומר לא נתגרשה תרוייהו בא"א קא מסהדי והאי דקאמר נתגרשה הי"ל חד ואין דבריו של אחד במקום ב' ומדאמר אביי תרוייהו בא"א קא מסהדי משמע דלא ידעינן שהיא א"א אלא על פיהם ואפ"ה אם נישאת תצא וכתבו התוס' תרוייהו בפנויה קא מסהדי לא הוה צריך לה דאפילו ליכא אלא ההוא דאמר נתקדשה לא תצא דאין דבר שבערוה פחות מבי אבל תימה אמאי לא תינשא לכתחלה דהוה לן לאוקמוה אחזקתה וי"ל כגון שאנו יודעין שזרק לה קידושין ומספקא לן אי קרוב לו אי קרוב לה והני תרי סהדי חד אמר קרוב לו וחד אמר קרוב לה דכיון דודאי זרק לה הקידושין לית לן למימר אוקמה אחזקתה להתירה לכתחלה ולמד משם רביי דסיפא דקתני שנים אומרים נתגרשה וכו' היינו שהם מעידים שזרק לה גיטה אלא שזה אומר קרוב לו וזה אומר קרוב לה ומ"ה תצא דתרוייהו בא"א קא מסהדי אבל אם אחד מהם אומר לא נתגרשה כלל תינשא לכתחלה דמוקמינן לה אחזקתה: ב"ה וכיוצא בזה כתב הרמב"ם פ"ב מהלכות גירושין: והיכא שהיא מוחזקת לנו בא"א פשיטא דבכל גווני תצא דהא איכא כמה סהדי דמסהדי שהיא א"א ואין דבריו של אחד במקומם. דברים דשייכי לסימן זה עיין ברביי ירוחם נכ"ג ח"ג: לא היתה בחזקת

א"א ובאה לפנינו ואמרה אשת איש הייתי וכו' משנה בפ"ב דכתובות (ד' כב.) האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר וע"ש במרדכי: כתב ה"ר יונה דוקא תוך כדי דיבור וכו' ה"ה בפ"ב מהלכות גירושין כתב שהרמ"ך הגיה על הרמב"ם שה"ל לפרש והוא שאומר בתוך כדי דיבור וג"כ ראיתי לקצת מפרשים שכתבו דרך פשיטות דמשנתנו בתוך כדי דיבור הוא: ומ"ש רבינו ונ"ל שא"צ לא לזה ולא לזה כיון שאינה עוקרת וכו' התוספות כתבו בפ"ב דכתובות גבי הפה שאסר הוא הפה שהתיר שאומר רבי יצחק דבענין זה שאינו סותר דבריו הראשונים ולא בא אלא לפרש דבריו הראשונים מהימן אף על גב דליכא מיגו ואיפשר שמשם למד רבינו זה שכתב דכל שאינה סותרת דבריה הראשונים אפילו אחר כדי דיבור נאמנת ונראה לי דשאני התם שדבריו האחרונים הם פ"י לדבריו הראשונים דברי שא קאמר את בתי נתתי ואחר כך מפרש למי נתנה אבל הכא שאין דבריה האחרונים פירוש לדבריה הראשונים אלא תוספת איפשר דבעינן שתאמר כן תוך כדי דיבור ומ"מ דעת ה"ה כדברי רבי שהרי כתב בפ"ב מה' גירושין שקצת מפרשים כתבו דמתני' תוך כדי דיבור הוא ולולי שהם אמרו כן ולא מצאתי מי שכתב בביאור שאפילו לאחר כדי דיבור הוא הייתי אומר דודאי משנתנו בכל גווני היא והאריך בטעמו וטעמם ובסוף דבריו כתב ומצאתיו בשם ה"ר יחיאל שהאומרת א"א הייתי ולאחר זמן אמרה פנויה אני א"צ אמתלאה ונאמנת דא"א הייתי משמע דעכשיו פנויה היא וזה מסכים לדברי שאין דין המשנה דוקא תוך כדי דיבור עכ"ל. אשה שבאה לעיר וייעצה שתאמר שהיא א"א כדי שלא יתעללו בה ואח"כ באו עדים שמכירים אותה ואמרו ששמעו שהיתה מגורשת וגם היא אומרת כן עיין בתשובת הריב"ש סימן קמ"ה: ואם יש עדים שהיתה א"א אינה נאמנת וכולי בפ"ב דכתובות שם סוף המשנה שכתבתי בסמוך ובגמרא איכא מ"ד דמאי דתנן בסיפא דמתני' אם משנישאת באו עדים לא תצא קאי נמי ארישא דאם יש עדים שהיתה א"א והיא אומרת גרושה אני ואיכא מאן דאמר דלא קאי אלא אם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אבל ביש עדים שהיתה א"א אפילו אם נישאת תצא ואמרינן בגמרא דלכ"ע אית להו דרב המנונא והכא בהא קמיפלגי דמר סבר כי איתמר דרב המנונא בפניו אבל שלא בפניו מעיזה ומ"ס שלא בפניו נמי אינה מעיזה וכתבו הרא"ש והר"ן שנראה מדברי הרי"ף דס"ל כמאן דאמר דלא קאי אלא אשבויה אבל בדין א"א תצא וגם ה"ה כתב בפ"ב מה' גירושין דהכי משמע מדברי הרי"ף והרמב"ם וכן פסק ר"ת ולזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכתב הר"ן עוד ומיהו לחומרא איכא למימר

דחיישינן למאן דסבירא ליה בשמעתינ דהא דרב המנונא אפי' שלא בפניו הוא להצריכה גט משני וכדאמרינן בסוף גיטין דס"ל לרב המנונא שלא בפניו נמי אינה מעיזה ומ"ה אמרינן א"א שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר אפילו שלא בפני בעלה מקודשת להצריכה גט ומ"ד הכא לא תצא ס"ל נמי דאפי' שלא בפניו אינה מעיזה הילכך חיישינן להו לחומרא וזה דעת הרמב"ן ז"ל ובתשובת ה"ר דוד הכהן בית ח' האריך בדינים אלו: ומ"ש רבינו אבל פסולה לכהונה על פיה לעולם וכו' כך כתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות גירושין וכתב ה"ה שהוא פשוט דהא שויא נפשה חתיכה דאיסורא: יש לה ב' עדים שנתגרשה מתירין אותה לינשא על פיהם אפי' אינה מוציאה גיטה וכן אם מוציאה גיטה מתירין אותה לינשא על ידו וכו' עד אבל פסולה לכהונה על פיה הם דברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות גירושין וביאר דבריו ה"ה ונתן להם טעם ובפרק הנזכר וגם בפ"ז דחה דברי הראב"ד שכתב שהאשה המוציאה גט יתקיים בחותמיו אף על פי שלא קרא עליו ערער ודעת הרשב"א בספ"ב דגיטין כדעת הראב"ד וכתב עוד ה"ה בפ"ב דהא ודאי כשקרא עליו ערער ואמר מזוייף הוא יתקיים בחותמיו: כתב בעל העיטור אפי' אם יתקיים בחותמיו וכו' וכתב רבינו ואיני יודע מה בירור יש אחר הקיום וכו' והא פשיטא דלענין טענת מזוייף הדין עם רבינו אבל דברי העיטור יש ליישבם שהם על טענת פקדון ותנאי דבכה"ג קיום אינה מוציאנו מידי ספק עד שתביא עדים שנתנו לה לשם גירושין בלא שום תנאי כתב הר"ש בר צמח בתשובה אשה שיש בידה מעשה ב"ד ב"ה עיין במ"ש סי' קמ"ב אינה יכולה להנשא בו עד שיוכרו חתימת ידי הב"ד: שאלה להרא"ש כלל מ"ה סי' ג': ב"ה ומ"ש שנאמן העד לומר לא צוני לחתום דבר תימה הוא היאך יהיה על עצמו נאמן לומר שחתם שקר וי"ל שמאחר שבפניו צוה לכותבו לא משמע להו לאינשי דליהוי חתימת שקר א"נ שאני הכא שגם הסופר מעיד כך :

סימן קנג - דין המוצא גט בשוק למי יחזיר אותו

המוצא גט אשה בשוק אם האשה נותנת סי' וכו' בפ' אלו מציאות (ד' כח.) הוא אומר סימני הגט והיא אומרת סימני הגט ינתן לה במאי אילימא במדת ארכו ורחבו דילמא בהדי דנקיט ליה חזיתיה אלא נקב יש בו בצד

אות פלוני ופירש"י ינתן לה. שהוא נתנו ויודע סימנין אבל היא אם לא נתן לה מהיכן ידעה וגרסי' תו התם (שם) הוא אומר סימני החוט כלומר חוט שהגט קשור בו והיא אומרת סימני החוט ינתן לה במאי אילימא בחיורא וסומקא ודילמא בהדי דנקיט ליה חזיתיה אלא במדת ארכו הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה ונתן לו מ"ט מידע ידעה דכל דאית ליה בחפיסה מנח ליה וכתב הרא"ש וז"ל כתב הרי"ף דוקא בנקב יש בו בצד אות פלוני ונראה לי דלא בעינן הכא סי' מובהק דודאי להחזירו לבעל לגרש בו הוא דבעינן סי' מובהק שלא יגרשנה בגט שנכתב לשם אשה אחרת אבל להחזירו לאשה כשהיא אומרת שהבעל נתנו לה וממנה נפל לא בעינן סי' מובהק דליכא כאן חשש שמא נכתב לשם אשה אחרת כיון שבא לידה קודם נפילה אלא דלא ידעינן הי מינייהו קושטא קאמר וכיון דעדיפי סימנין דידה מסימנין דידיה יהבינן לדידה ואי משום דמינסבא בגט זה ואיכא איסורא דאורייתא אפי' בלא גט נמי האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה ולא אמרינן הכא כיון דאיכא גיטא מעיזה כיון דסימנים מסייע לה הילכך אפי' בסי' שאינו מובהק מהדרינן לה ומ"ש בספרים אילימא דאריך וגוץ הא אמר אין מעידין דאמרה נקב יש בו בצד אות פלוני לאו דוקא נקב יש בו בצד אות פלוני דה"ה נמי כך וכך אצבעות אורך הגט או כך וכך רחבו הוי סימן דהא אמרינן דמדת אורך החוט הוי סימן וה"ה כי אמרה בצמצום אורך מדת הגט או רחבו והאי דקאמר דאריך וגוץ לא הוי סימן היינו בשלא צמצמה מדת רחבו או ארכו אלא אמרה הגט הוא ארוך או קצר דומיא דההוא דקאמר אין מעידין (יבמות קכ:) דהיינו גופו ארוך וגוץ שלא צמצמה מדת ארכו וכן חפיסה אי לאו משום דידעה דכל מאי דאית ליה מנח בחפיסה היו נותנים אותה לה והיתה מתגרשת אע"ג דלא הוי סי' מובהק דדרך להניח חפצים בכלים והאי דקאמר ינתן לו לא שיוכל לגרש בו אלא לאפוקי שלא ינתן לה עכ"ל: ומ"ש רבי' ואם אינה נותנת בו סי' וכו' בספ"ק דמציעא (דף יח.) ת"ר מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה וכתבו הרי"ף והרא"ש וה"מ היכא דלא נתנה האשה סימני הגט אבל היכא דנתנה סימני הגט אע"פ שאין הבעל מודה יחזיר לאשה כדאמרינן לקמן הוא אומר סימני הגט והיא אומרת סימני הגט ינתן לה. ומ"ש עוד רבינו ואם הבעל מודה שכתבו ואומר שיתנהו לה להתגרש וכו' ג"ז בספ"ק דמציעא (שם) ר' זירא רמי מתני' אברייתא תנן המביא גט ואבד הימנו מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול ורמינהו מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא

לזה קתני מיהת בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ואפי' לזמן מרובה ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות איכא דאמרי והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון הוא דלא נהדר והיינו דרבה איכא דאמרי אף על גב דלא הוחזקו לא נהדר ופליגא דרבה וכבר נתבארו דינים הללו בסי' קל"ב : ואם היא אומרת שנתגרשה בו וכו' אפי' אינה אומרת נקב יש בו בצד אות פלוני וכו' עד סוף הסי' הכל מפורש במ"ש בראש סימן זה בשם הרא"ש ז"ל : ב"ה כתב הריטב"א בספ"ק דמציעא אע"ג דבאיסורים כל אחד נאמן על עצמו בטביעת עינא ובזה כל אדם מותר באשתו בלילה כדאיתא פ' ג"ה זהו בדבר שלו וברשותו אבל במה שבידינו אין לנו להאמין אלא לצורבא מרבנן דוקא הא אילו הבעל עצמו או האשה או השליח מצאו ומכירו בטביעת עינא ונטלו ה"ז כשר :

סימן קנד - למי שכופין להוציא בגט, בין איש בין אשה, וסדר כתיבת הגט ונתינתו

אלו שכופין אותם בשוטים וכו' משנה בסוף פ' המדיר (עז.) אלו שכופין אותם להוציא מוכה שחין ובעל פוליפוס והמקמץ והמצרף נחשת והבורסקי בין שהיו עד שלא נישאו בין משנישאו : ב"ה וכתב הרמב"ם מוכה שחין מצורע : ובגמרא למדו שם מאי בעל פוליפוס א"ר יהודה אמר שמואל ריח החוטם במתניתא תנא ריח הפה ומשמע דמתניתא ורב יהודה לא איפליגו אלא בפ"י מלת פוליפוס אבל לענין דינא על איזה מהם כופין להוציא לכ"ע ומתני' תנא חדא וה"ה לאידך וכ"נ שהוא דעת הרמב"ם בסוף הלכות אישות שכתב דבין ריח החוטם בין על ריח הפה כופין להוציא וכך הם דברי רבי' וגרסי' תו בגמרא מאי מקמץ א"ר יהודה זה המקבץ צואת כלבים ותו בעי מאי מצרף נחשת ואמר רבה בר בר חנה זה המחתך נחשת מעיקרו פירש"י טעמא דהני מפני שאומנותם מסרחת ומפרש שם בגמרא דהאי כפייה הוא בשוטים וכתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ג סי' ד' דהכי קי"ל דכפי' בשוטים הוא וע"ש בסי' י"א ועיין בתשובות הריב"ש סי' קס"ב וסי' קכ"ז ועיין בדברי רבי' בסוף סי' זה כתב המרדכי אמתני' ואלו שכופין אותם להוציא נראה לר"י דיוציא ויתן כתובה אע"פ שמגרשה בעל כרחה : בד"א שניסת לו סתם אבל אם התנה עמה תחלה

צריכה לעמוד בתנאי וכו' ג"ז שם במשנה ועל כולם אמר ר' מאיר אע"פ שהתנה עמהם יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל וחכ"א מקבלת היא בע"כ חוץ ממוכה שחין מפני שהיא ממקתו ולכאורה משמע דכי אמרו חכמים מקבלת היא בע"כ אהיכא דהתנה עמה קיימי אבל לא התנה עמה אע"פ שראתה וידעה בהם יכולה לומר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו אינה יכולה וכתב הר"ן (ד' תקי"ז) שיש שפ"י כן ואחרים אומרים דכיון דבהתנה עמה לא יכולה למימר הכי כי ראתה נמי מקבלת היא בע"כ וכ"נ דעת הרמב"ם בס"פ כ"ה מה' אישות וזה דעת הרמ"ה ז"ל שהזכיר רבינו :ואם היו בו אחד מאלו הדברים ומת וכו' משנה שם :וכל הני אם אמרה חפצה אני בו שומעין לה חוץ ממוכה שחין וכו' פשוט בגמרא שם סוף פרק המדיר : כתב ה"ר יהודה בן הרא"ש בתשובה שנשאל על מי שאסר על עצמו הנאת תשמיש אשתו אם ישחוק גם נשבע שאם ישחוק שיגרשנה בגט כשר מוסף (והוסיף) על איסורו והלך ושחק והשיב הרי הוא מושבע ועומד לגרשה וב"ד כופין אותו לקיים שבועתו והגט הניתן בכפ"י זה גט הוא שכל דבר המוטל על האדם לעשות כופין אותו לעשותו והמעשה קיים עכ"ל :האומר איני זן ואיני מפרנס וכו'. ג"ז שם אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה אזל ר"א אמר לשמעתא קמיה דשמואל אמר אכסוה שערי לאלעזר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון ופסק הר"י כשמואל וכתב הר"ן שכן פסק ר"ח והרא"ש כתב פסק הר"י ואת"כ כתב ובה"ג פוסקים כרב וכן מסתבר דאשה בושה לבא לב"ד כל פעם ותמות ברעב וכתב הר"ן בשם הרשב"א דאפילו לדברי הפוסקים כשמואל איפשר לומר שאם אין ב"ד יכולין לכופו לזון כגון שהוא עני ואינו רוצה להשתכר להרויח ולזון כופין אותו להוציא דהא שמואל לא דחי להא דרב אלא מטעמא דעד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון הא אם אינם יכולין לכופו לזון יכפוהו להוציא וכ"כ הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות וז"ל ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפי' לחם שהיא צריכה לו כופין אותו להוציא ותהיה כתובתה חוב עליו עד שתמצא ידו ויתן ובפרק אע"פ גבי דין מורדת על אשתו כתב הרא"ש דלשמואל נמי הואיל ואינו רוצה לזונה אלא בכפייה נקרא מורד ומוסיפין לה על כתובתה ואף ע"ג דאמר רב הונא דמורדת ממלאכה לא הוי מורדת משום דמציא למימר איני ניזונת ואיני עושה אבל איש דלא מצי למימר איני זן ואיני מפרנס ואיני מקבל מלאכתך נקרא מורד אם אינו זן אם אינה מספקת במעשה ידיה מוסיפים לה על כתובתה אע"פ שכופין אותו לזון ולרב משמע ודאי דפשיטא שמוסיפין לה על כתובתה כיון שאינו זן וכתב

שם הרא"ש דלמסקנא דאמרינן דלאו לאימלוכי בה בעי שאם היא רוצה כופין לאלתר ואם היא רוצה ימתינו שמא יחזיר בו ובינתיים מוסיפין על כתובתה וכן לשמואל אע"פ שכופין אותו לזון מוסיפין על כתובתה כדפרישית. וכתב בתשובת הרשב"א סימן תרצ"ג על מי שהורגל לכעוס ולהוציא אשתו תמיד איפשר שכופין אותו להוציא וליתן כתובתה דע"כ לא פליג שמואל אלא באומר איני זן ואיני מפרנס משום דעד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון הא במי שמורגל לשלחה תמיד שלא לזונה איפשר דאפילו שמואל מודה דבהא לא תיקום בהדיה בדינא ודיינא ותמות ברעב בינתיים ועוד דכל שמשלחה מביתו הרי הוא כמורד מתשמיש ואם רצתה מוסיף לה ג' דינרים בשבת ואם רוצה יוציא ויתן כתובה כל שפירש ממנה מתוך הכעס יותר מן הזמנים שנאמרו בפרק אע"פ כל אחד ואחד לפי מה שהוא אדם עכ"ל. מומר אם כופין אותו להוציא כתבתי בסי' קל"ד: אבל מפני מומין שבו אין כופין אותו להוציא משנה בס"פ המדיר (שם) האיש שנולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא אמר רשב"ג בד"א במומין קטנים אבל במומין גדולים כופין אותו להוציא ובגמרא (שם) רב יהודה תני נולדו חייה בר רב תני היו ופירש"י נולדו משנשאה מאן דתני נולדו כ"ש היו דסברה וקבילה מאן דאמר היו אבל נולדו לא ופסקו הרי"ף והרא"ש כרב יהודה וכן דעת הרמב"ם בפכ"ה מה' אישות וגרסי' תו בגמרא ואלו הם מומין גדולים פי' רשב"ג נסמית עינו נקטעה ידו נשברה רגלו ופסקו הרי"ף והרא"ש כחכמים וכן דעת הרמב"ם בפרק הנזכר: בד"א בעין אחת או יד אחת וכו' אבל נסמו שתי עיניו וכו' כך כתב הרא"ש בסוף פרק המדיר וז"ל וי"א דוקא עינו אחת אבל שתי עיניו או שתי ידיו או שתי רגליו מודו רבנן וכן מסתבר שהרי הוא כעבר ובטל מן העולם ודע שבתשובה כלל מ"ב השיב דלרבנן דקיי"ל כוותיהו אפילו נסתמו שתי עיניו ונשברו שתי רגליו ונקטעו שתי ידיו אין כופין להוציא וכתוב שם ומיהו בפסקים כתב אחר כך שכופין אותו להוציא עכ"ל: ב"ה וכדבריו בפסקים נראה מדקדוק דברי הרמב"ם סוף הלכות אישות: כתב המרדכי בפרק המדיר אף ע"ג דנכפה לגבי אשה מום הוי אין משם ראייה להחשיבו גבי אשה מום דאשה בכל דהו ניחא לה ואין בידינו לכפות בלא ראייה ברורה וגם לא נכוף אותה להיות עמו כיון שבאה מחמת טענה עכ"ל: שאלה לא"א ז"ל באיש המשתטה מידי יום יום וכו' בכלל מ"ג סימן ג': כתב מהרי"ק בשורש קל"ה בשם הרשב"א על המקדש קידושין שלא נמסרו לביאה והיא באה מחמת טענת חוטרא לידה ומרא לקבורה כופין אותו להוציא והוא בתשובת הרשב"א סי' אלף ורל"ו ומשמע מדבריו שם שאפילו כשאינה באה מחמת טענה נמי כל שהיא אסורה

להנשא מחמתו בין לו בין לאחר כופין אותו להוציא ועיין בתשובה ל"ו ז"ל שאכתוב בסמוך וכן דעת הר"ן והתוס' בסוף נדרים גבי השמים בינו לבינה אפילו לא אתיא מחמת טענת חוטרא לידה יוציא ויתן כתובה והביאו ראיה לדבר אף ע"פ שאין נראה כן מדברי הרא"ש שם: מי ששואלת גט בטענה שאינה ראויה ליבנות ממנו וכו' ואם באה בטענה שחפצה לילד וכו' פשוט בגמרא פרק הבא על יבמתו (דף סה:): וכתב ר"י שאם יש לה בנים אפילו מאיש אחר אין שומעין לה: ומ"ש אפילו יש לו בנים וכו' כ"כ הרא"ש שם: ומ"ש ויתן מנה ומאתים אבל לא תוספת כן כתבו הר"י והרא"ש שם וכן כתבו שם התוספות בשם ר"ח וכן דעת הרמב"ם בפט"ו מהלכות אישות וטעמא משום דאדעתא דלמשקל ולמיפק לא כתב לה ודברי ר"י במישרים נכ"ג ח"ח בשם הר"י והרמב"ם אינם מכוונים: בד"א כשאין לחוש שמא עיניה נתנה באחר וכו': ב"ה כ"ב הרמב"ם בפ' ט"ו והרא"ש בפ' הבע"י: ואם ידוע שהוא עקר והיא באה בטענה וכו' גם זה מדברי הרא"ש בסוף פרק הבא על יבמתו ובתשובה כלל מ"ג ועיי' בתשובת מהרי"ק שורש ע"ב: ואפילו שהתה עשר שנים ואם תובעת כתובתה וכו' וכ"כ בתשובת הרא"ש כלל מ"ג: כתוב בתשובת הרשב"א סי' אלף קצ"ב דמשמע בגמרא דאפילו באה מחמת טענה אין כופין אותו בשוטים לגרש אלא כותבין עליו אגרת מרד ומוסיף לה על כתובה ג' דינרים בשבת ואין כופין אותו אלא בגביית כתובתה כלומר שכופין אותו ליתן לה כתובתה עכשיו ואם לא רצה והוא מורד מוסיף והולך וע"ל ס"ס זה מדין כפיית שוטים: כתב המרדכי בסוף פרק הבע"י דה"ה אי תרווייהו לא קים להו אי יורה כחץ אם היא באה מחמת טענה כייפינן ליה להוציא וליתן כתובה: ואם טוענת שאין לו גבורת אנשים וכו' התוס' כתבו בס"פ הבע"י שם בד"ה כי הא שאם לא היתה תובעת כתובה היא מהימנא מדרב המנונא וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל מ"ג ועיין עוד בתוס' שם כי האריכו בדבר וגם בתשובה שבסוף ספר נשים. ומרדכי פרק י' יוחסין. כתב הרשב"א בתשובה והוא בתשובה להרמב"ן סימן קמ"א על האומרת על בעלה שאינו יכול נ"ל דהכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה וע"ד כן נישאת לו הלכך אפילו טוענת סתם כיון שאינו יכול יוציאני בגט שומעין לה וכ"ש בבאה מחמת טענה דאמרה בעינא חוטרא לידא וכו' ועיין בתשובה להרמב"ן סי' קל"ט ובתשובה אחרת כתב בטוענת אינו יכול בעניותינו אין בידנו ראיה מכרחת אם כופין אותו להוציא למשנה אחרונה אם לאו לפי שמשנה ששנינו בה השמים ביני לבינד פי' בירושלמי בטוענת שאינו יכול וכ"נ מן ההגדה שאמרה שרה לאברהם השמים ביני לבינד ר"ל שרחקה מחמת הגר לפי זה למשנה

אחרונה אין כופין אבל למקצת מפרשים ומכללם ר"י השמים ביני לבינך
ר"ל שאינו יורה כחץ שאין מכיר בו אלא שמים ובהא אין כופין אבל
באינו יכול כופין להוציא ואפי' באה בלא טענה שזה מעיקר הזיווג שלא
ע"ד כן נכנסה ועוד שהוא עובר על מ"ע ואפילו באומר הוא בבגדו והיא
בבגדה כופין אותו להוציא כ"ש מי שאינו נזקק לה כלל ובדברים אלו
וכיוצא באלו אין לדין אלא מה שענינו רואות והוא שיהיה ב"ד חשוב
וראו לסמוך על הכרעתו עכ"ל ועיין בתשובותיו סי' תרצ"ג כתב הרשב"ץ
בתשובה דכל שלא באו איש ואשתו יחד לדין ולא העיזה כן בפניו אף על
פי שאמרה כן שלא בפניו ונתפרסמו הדברים אינה נאמנת בכך דכל שלא
בפניו מעיזה ומעיזה דאפילו בפניו קשה הדבר להאמינה אלא שהר"י כ"כ
בתשובה והסכימו עמו האחרונים ז"ל אף על פי שהרמב"ן נראה
שמפקפק בדבר בחידושי יבמות שלו אבל מ"מ צריכין אנו קודם שנאמין
אותו שנשמע שתאמר כן בפני בעלה אבל שלא בפניו באיזה ענין שיהיו
לא והבו דלא נוסף עלה ועוד אפילו העיזה בפניו אי נמי הודה מעצמו כן
אפי"ה לא היה הדין נותן לכופו לאלתר אי טעין איזיל ואבדוק נפשאי
כשאכנס עמה לסתר זמן אחר או אם טען שזה מום עובר ע"י רפואות
קרובות להועיל וכמה טענות אחרות וכיון שכן אם כפואו קודם
טענותיהם בב"ד ועמדו זה אצל זה הוי גט מעושה שלא כדין עכ"ל. וכ"כ
הריב"ש בסי' קכ"ז והאריך הרבה בדינים דשייכי לענין זה ועיין עליו.
תנן בסוף נדרים השמים בינו לבינה יעשו דרך בקשה ואמרינן בגמרא
דהיינו שטוענת שאינו יורה כחץ ובירושלמי משמע שטוענת שאינו משמש
עמה לפי שאינו יכול או לפי שאינו רוצה וע"ש בדברי התוס' והר"ן
ובדברי התוס' בסי' הבע"י ובתשובת הרשב"א סי' תרכ"ח ובדברי
הרמב"ם וה"ה בפ"ד מה"א. ובתשובת אחרות כתב הרשב"א ז"ל
הטוענת על בעלה שאינו יכול והיא רוצה להתגרש ממנו מחמת כך שואלין
ממנה ב"ד ואומרים לה תפרש מה שאמרת שאינו יכול אם אומרת שהוא
משמש אבל אינו יורה כחץ אינה נאמנת אבל אם אמרה שאינו יכול כלל
נאמנת ומכל מקום ב"ד באין עליה דרך בקשה ואומרים לה תני דעתך
על בעליך שמא מתוך איבה אין אתם נכנסים לחדר ועושים להם סעודה
שמא מתוך כך יתנו דעתם זה על זה ואם אינה רוצה ואינה שומעת להם
אלא שרוצה להתגרש מפני טענה זו מבקשים מן הבעל לגרש ואם לא רצה
כופין אותו ליתן כתובה אבל אין כופין אותו לגרש אלא יכולים ב"ד
לאיים עליו בדברים ובלבד שלא ינדוהו ולא יבזוהו ולא יצערו אותו בגופו
ויש מגדולי רבינו צרפת שאומרים שזה שאנו אומרים שאם לא רצה לגרש
כופין ליתן כתובה היינו דוקא כשאינה מזכרת פרעון כתובה אבל אם

אמרה אינו יכול לשמש ע"כ יגרשני ויתן לי כתובתי אינה נאמנת ולענין כתובה אמרו שאינו נותן לה תוספת אפילו תפסה מוציאין מידה עכ"ל עיין בתשובות להרמב"ן סימן קל"ט. כתוב בא"ח אשה שלא יכול הבעל לבעול אותה ויצאה ממנו אפילו יכול לבעול אחרות גובה כתובתה שאומרת מסרתי לך עצמי ומה אעשה לך יותר: ומ"ש ואם מגרשה מעצמו בלא כפייה וכו' הוא בתשובת הרא"ש כלל מ"ג סי' י"א: ומ"ש בד"א שאינה תובעת כתובתה בתוס' ס"פ הבע"י ובתשובת הרא"ש כלל מ"ג סי' ב' וסי' י"א: שאלה להרא"ש אשה שתובעת שאין הבעל שוכב עמה וכו' ואיני יודע למה הוצרך לפרש דבריה ישאלוה והיא בעצמה תפרשם כלל מ"ג סי' ד' ועיין בכלל ל"ג סי' ב' וגי': שאלה ראובן שהה עם אשתו כ' שנים ולא ילדה וכו' כלל ח' ס"ז: שאלה על התשובה הראשונה וכו' שם: ובטענת מאיס עלי אם כופין אותו להוציא כתב א"א ז"ל בתשובה כלל מ"ג סימן ו' וכבר כתבתי בסימן ע"ז דעת הפוסקים בדין זה ועיין בתשובת הרא"ש כלל מ"ג סימן י"ב וכתוב בתשובת הרא"ש כלל נ"ה סימן א' על אלמנת ת"ח ובת גדולים שהיה מלמד תינוקת דר בביתה וקדשה ואין זה כבוד בעלה הראשון והיא אומרת שמואסת בו אם יראה לרבותי הקרובים בדבר שהמקדש אינו אדם ראוי והגון לידיבק בבת טובים ובנכל ובתרמית פתוה קרוב הדבר לדמותו לעובדא דגרסינן בפרק ב"ש (ק"י.) משום שעשה שלא כהוגן הפקיעו הקידושין ג"ז שעשה שלא כהוגן נהי דקידושין לא נפקיע מ"מ יש לסמוך בנדון זה על דברי קצת רבותינו שפסקו בדינא דמורד דכופין אותו לגרשה אמנם יש לנסות אם יוכלו לפייסו במנה כסף ואם לא יאות אני נגרר אחריכם לכופו לגרשה עכ"ל: ואם היא ארוסה ואינה רוצה לינשא בטענת מאיס עלי וכו': וששאלת אשה שיראה מבעלה שילך לארץ אחרת וכו' כלל מ"ג סימן י"ג ובסימן ח' כ' וז"ל ואם דעתו לעגנה ראוי הוא שתסמוך על מנהגיכי בעת הזאת לכופו ליתן גט לזמן: וששאלת מי שטוענת שיכפוהו לבעל שיגרשנה וכו': נשא אשה ושהה עמה וכו' משנה וברייתא בס"פ הבע"י (ד' סד): מ"ש או ישא אחרת וכו' אפילו אמרה דיירנא בהדיה בשהדי וכו' פשוט בגמרא ס"פ המדיר (דף עז:): כתב הריב"ש בתשובה סי' ט"ו דעת קצת מפרשים דדוקא קתני מתניי שהתה יי שנים ולא ילדה הא אם ילדה ולד של קיימא אף ע"פ שעדיין לא קיים מצות פריה ורביה אין כופין להוציא מיהו היינו בזו שלא הוחזקה עקרה עדיין ואיפשר שתלד לו עוד שהרי כבר זכה ליבנות ממנה אבל בזקנה שאין לה תקנה אף ע"פ שילדה לו כיון שאין לו בנים כשיעור הצריך לקיום המצוה כופין אותו להוציא ואצ"ל לדעת מי שאומר דשהתה עשר שנים ולא ילדה ארישא קאי כלומר שלא ילדה ולד קיימא

השיעור הצריך עד כאן לשונו ועיין בתשובות הרשב"א שאכתוב בסי' זה: ב"ה כתב ה"ה בפט"ז שכתב הרשב"א בשם הירושלמי היו לו בנים ומתו מונה משעה שמתו. כתוב במישרים נכ"ג ח"ח וז"ל כתב הרא"ש יש מחלוקת במי ששהא עם אשתו י' שנים ולא ילדה אם כופין אותו בשוטים וכיון שנחלקו בו הגדולים ראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים דלא ליהוי גט מעושה עכ"ל: הפילה תוך י' שנים וכו' משנה בס"פ הבא על יבמתו (דף סה:) הוא אומר הפילה תוך י' שנים וכו' ג"ז שם מימרא דרבי אמי (דף סה:) הפילה ג"פ יוציא מיד וכו' ג"ז שם: הפילה וחזרה והפילה הוחזקה לנפלים וכתב הרא"ש ואם הפילה ג' פעמים תצא בכתובה ואם הפילה ב' פעמים אליבא דרב תצא בכתובה ולא תינשא אלא למי שיש לו בנים ואם נישאת למי שאין לו בנים תצא שלא בכתובה אם לא הכיר בה כך הוה מסתבר לי לפרושי דחזקה זו שהוחזקה להיות מפלת אתרעי גופה שלעולם לא יגמור הריונה וה"ל כמו אשה שהוחזקה אצל ב' אנשים שאנו מחזיקים אותה עקרה ורש"י ז"ל לא פירש כן וכן הרי"ף אלא יוציא ויתן כתובה ואין לו להמתין עד י' שנים דכיון שהוחזקה אצלו בנפלים שמא לא זכה ליבנות הימנה ומותרת לינשא לאחר דאין תולין בה אלא בעונש הבעל ודברי אף ע"פ שדברי טעם הם בטלים הם כנגד דברי רבותינו עכ"ל: ואם הוא אומר שלא הפילה אלא ב"פ וכו' פשוט בס"פ הבע"י שם: וכתב הרמב"ם ועל כל זה משביעה שבועת היסת וכו' בפט"ו: יש דבר לתלות בו מה שאינה יולדת כגון שהיה הוא או היא חולים וכו' פשוט בס"פ הבע"י (דף סד.) : אין ישיבת ח"ל עולה ממנין י' שנים בס"פ הבע"י שם: כתב א"א ז"ל י"א שבח"ל אין כופין להוציא וכו' ג"ז בס"פ הבע"י ועיין בפירוש התורה להרמב"ן פרשת לך לך ובמהרי"ק שורש ע"ב ובמרדכי ס"פ הבע"י ובהג' מיימון פט"ו מהי אישות (וכ"כ נ"י דף ת"ה): בא להוציא תוך י' שנים וכו' מימרא בס"פ הבע"י (ד' סה.) : וכתב הרמב"ם ויש לו להחרים וכו' בפט"ו: ואם הוא אומר אשא אשה אחרת כו' בס"פ הבע"י (שם) פלוגתא דרב אמי ורבא ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבה: ומ"ש ואם ילדה האחרת יוציא הראשונה בלא כתובה ואם גם האחרת אומרת שאינו יורה כחץ וכו' עיין בנ"י: ומ"ש רבי בשם הרמ"ה כ"כ במישרים בשמו: גירשה הראשון יכולה לינשא לשני משנה שם (דף סד.): נישאת לשני ושהתה עמו י' שנים וכו' ולאחר שתצא ממנו לא תינשא לג' וכו' ג"ז בס"פ הבא על יבמתו שם סתם מתני' כר' דאמר בתרי זימני הויא חזקה: עברה ונישאת לו וכו' ג"ז שם ת"ר נישאת לאח' ולא היו לה בנים לבי' ולא היו לה בנים לג' לא תינשא אלא למי שיש לו בנים נישאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה וכתבו התוספות

והרא"ש שכתוב בה"ג דבלא הכיר בה איירי אבל הכיר בה יש לה כתובה: ואם שהתה עם הג' י' שנים ולא ילדה וכו' גם זה שם בעיא דאיפשיטא: ומ"ש ומ"מ אם עדיין לא גבתה וכו' כ"כ הרא"ש שם: ואם נישאת לד' וילדה וכו' גם זה שם בעיא דאיפשיטא: כתב הרמב"ם אשה שבאה לב"ד וכו' בפט"ו דין מתנה עם אשתו שלא ישא אחרת עליה אם הוא כמתנה ע"מ שכתוב בתורה כתוב בתשובת הרא"ש ורבי' בסי' קי"ח כתב הריב"ש בסט"ו על אדם שאין לו בנים ורצה לישא זקנה בת צ' שנה לשם ממון שורת הדין שב"ד מונעים אותו מלישאנה אבל מה נעשה שלא ראינו מימינו ולא שמענו מכמה דורות בית דין שנזקק לזה לכופף ולהוציא באשה ששהתה עם בעלה י' שנים ולא ילדה או שהיא זקנה ואף אם אין לו בנים וכן לא ראינו ב"ד שנזקקו למחות במי שנושא קטנה ואע"פ שדינם שוה לזקנה כמ"ש הרמב"ם ואפילו מי שיש לו בנים אין לו לישא קטנה כמו שאמרו בפרק כל היד (יג:) הני דנסבי קטנות מעכבים את המשיח וכן אחז"ל (קידושין מא.) אסור לאדם שיקדש את בתו קטנה ומימינו לא ראינו במי שמיחה בזה וכן בבת כהן ובת ת"ח לע"ה ולזה אם היו ב"ד נזקקין לדקדק בשורת הדין הגמור בעניני הזיוגים ובאו לכפותם היו צריכים לכפות את כולם ורוב הנשים הבאות בימים היו יוצאות ונוטלות כתובה וליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא ותרבה הקטטה והמריבה ולזה העלימו חכמי דורות עיניהם בעניני הזיוגים שלא למנעם ואצ"ל שלא להפרידם כל ששניהם רוצים ואין בנישואי ההם משום ערוה ולא משום איסור מצוה ולא משום קדושה עכ"ל והאריך עוד בדבר: כל הנושא בעבירה וכו' בס"פ המדיר (דף עז) אמר שמואל אין מעשין אלא לפסולות כגון אלמנה לכ"ג וכו' אבל נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה אין כופין אותו ורב תחליפא אמר אפילו נשא ושהה עמה י' שנים ולא ילדה כופין אותו להוציא: וכתב הרי"ף דה"ה בכל הנך וכו' בס"פ הבע"י כתב דהיכא דנשא אשה ושהה עמה י' שנים שכופין אותו להוציא בשוטים וכן פירש רש"י שם ומ"מ מ"ש רבינו בשם רב אלפס דה"ה לכל הנך דקתני בהו יוציא לא מצאתי לרב אלפס שכתב כך ונ"ל שיש להגיה ולכתוב ר"י במקום רב אלפס שסברא זו בשם ר"י כתבו התוספות והמרדכי בר"פ המדיר ושם כתבו ג"כ סברת ר"ח ומ"מ אפשר לקיים גירסת הספרים דגרסי כתב הרי"ף דה"ה בכל הנך כו' ממ"ש הרא"ש בפרק הבע"י ומיהו בתוס' תני מקמץ ומצרף נחושת ובורסי יוציא ויתן כתובה והיינו על כרחו כופין כדתנן בפרק המדיר ושרש"י כתב בשמעתין שכופין אותו ב"ד וכ"כ רב אלפס עכ"ל: ור"ח כתב כל היכא דאמור רבנן יוציא ויתן כתובה וכולי דברי ר"ח טעמו ב"ה צריך להגיה ולכתוב כלשון

הזה כתבו התוס' בפרק המדיר והרא"ש בסוף פרק הבא על יבמתו כתב הרא"ש והתוס' בס"פ הבא על יבמתו : כתב א"א ז"ל גם זה שם וכן כתבו התוס' בר"פ המדיר וכתבו המרדכי בר"פ המדיר בשם הר"מ כל היכא דתני יוציא ויתן כתובה נהי דאין כופין אלא בראיה ברורה מ"מ נפיק ממונא מידיה ויהיבנא לה מנה מאתים ונדוניא דהנעלת ליה אבל תוס' איכא פלוגתא דרבנותא ודין מוכה שחין לענין ממון עיין בתוספות פרק הבא על יבמתו כתב המרדכי בפרק המדיר בכל הני דקתני כופין שיוציא ויתן כתובה לא כפינן אלא בדברים בעלמא ולא בשמתא דחמירא מנגידא ואמרינן בפ' שבועת הדיינין (מא.) גבי שמתא האי לינקוט בכובסיה הוא אבל הר"ס הכהן בשם ר"ת כתב דנוכל לעשות שנקבל גזירה שלא לישא וליתן עמו עד שיקבל ליתן גט אבל לנדות לא וכן עשה ר"ת מעשה באחד שלא היה מאותם שכופין להוציא ונידוהו עד שנתן ופסל אותו גט וצוה לעשות לו גט אחר עכ"ל : ב"ה סדר הגט ונתינתו לא"א הרא"ש ז"ל וכו' בפסקיו בסוף גיטין : כתב הרשב"א (ח"ג ס"י ש"מ) בתשוב' דהא דאמרינן הפילה וחזרה והפילה הוחזקה לנפלים לא אמרו אלא במי שלא ילדה בן קיימא הא ילדה ראויה היתה זו אלא שלאחר מכן נתקלקלה ושדהו הוא דנסתחפה והגע עצמך אם ילדה ועמדה מלדת הנאמר שיגרש הא ודאי לא יגרש דשדהו הוא דנסתחפה ולא אמרו במשנתנו אלא שלא יבטל אדם מפריה ורביה אלא א"כ יש לו בנים אלא יתעסק עד שיהיו לו ובאשה זו אם ירצה יקח אשה אחרת על אשתו אם עמדה מלדת אבל לגרש לא אמרו אלא כששהה עמה עשר שנים ולא ילדה ומשמע שלא ילדה כלל הא ילדה לא וטעמא כדפרישית דאיהו הוא דנסתחפה שדהו : וכתב עוד כל שילדה ודאי נראה דקלקול חולי הוא שנתקלקלה בית ולד שלה וכל מחמת חולי אין זמן עשרה שנים עולה לו כדאיתא בפרק הבא על יבמתו וכל שהוא מחמת חולי סופו להבריא ועוד תדע דלא אמרו בששהה יי שנים אלא שבזמן שניכר שהיא עקרה שהרי שנינו אם הפילה מונה משעה שהפילה והטעם בזה דמ"מ כיון שנתעברה ניכר שאינה עקרה אלא שוהה עמה עוד יי שנים דשמא כיון שאינה עקרה עוד תלד ולד של קיימא אבל אם לאחר שהפילה לא ילדה חוששין שבית ולדה שלה מקולקל שלא לגמור ולד של קיימא או שלא לקבל הזרע ומ"מ לא אמרתי אלא שלא לכוף בשוטי להוציא כמו שכופין למי ששהה עמה עשרה שנים ולא ילדה אבל הוא מצוה שלא יתבטל מפ"ו ואם לא מזו ישא אחרת ותדע דבאותה שלא ילדה קאמרינן דהא כששהה עמה עשרה שנים אפי' אמרה דיירנא בהדיה בסהדי לא שבקינן לה כדאמרינן בהמדיר מפני שהיא מוחזקת בעקרה שלא תלד אבל זו שילדה יצתה מכלל עקרה ולמה לא תשב עמו הרבה

נשים עמדו מלדת אחר שילדו מחמת מקרה שקיבל בית הולד שלהן ואחר ילדו ע"י רופא ושמא זו אם תשב אצלו עוד תלד לו והילכך יקח אשה על זו ותשב זו עוד תחתיו ולא בעדים אלא אדרבא תזקק לו ועוד אילו היה לו בנים ומתו דקי"ל כר' יוחנן (יבמות סג.) דלא קיים פ"ו הנאמר שאלו אשר מתו אחר אשר זקנה אמם שנכוף אותו בשוטים לגרש אם הבנים ויקח אשה אחרת ומי שילדה לו בנים ונמצא אחד מהם סריס שלא קיים פ"ו נאמר שיגרש את אשתו הזקנה ואם לא רצה הנאמר שישא אשה אחרת ויוציא זו אשר ילדה לו זה אין השכל מקבלו אלא שחייב לישא אשה על אשתו ותלד לו עכ"ל ועיין בתשובות הריב"ש שכתבתי בסימן זה: מ"כ בשם ספר אגודה בפרק הבע"י פעם אחת בא מעשה לידי לאה טוענת על ראובן שהיה רועה זונות והוא כופר ופסקתי שאם תביא עדים שהוא כן יוציא ויתן כתובה אי בעית אימא קרא ואבע"א סברא ואבע"א גמרא קרא דכתיב (בראשית לא) אם תקח נשים על בנותי גמרא דאמרין הכא הא דאיפשר בסיפוקייהו ובנדון זה יאבד הון דגרע מכל הנהו דפרק המדיר ודוקא שיש עדים שראו אותו עם המנאפים אבל אם הביאו לו הזרים בנים עבור זה לא כפינן ליה שראינו כמה נתפסים בעלילות ודוקא שיכולה האשה לבקש עדים שיעידו מעצמם אבל לא פסקתי להחרים על ככה דכל ישראל בחזקת כשרות עד שיודע פיסולו גם אמרתי שיעידו עדים זה שלא בפני זה ויחקרו אותם בדרישה וחקירה כמו על דיני נפשות ואחרי שפסקתי הפסק שלחו קרובי האשה תשובת הרמב"ם ז"ל והאריך בו מאד וכתב כל הני טעמי שכתבתי וסוף דבריו היכא דאיכא עדות או כשהודה מעצמו כייפינן ליה להוציא עכ"ל כתב המרדכי בפרק אע"פ אף אם זה האיש שוחק ומאבד ממונו בשחוק לא מצינו שתוכל אשתו למרוד בו לא מתשמיש ולא ממלאכה כיון שלא החציף להעבירה על דת לשמש באיסור עכ"ל מצאתי בתשובת רבינו שמחה המכה את אשתו מקובלני שיש יותר להחמיר מבמכה את חברו דבחבירו אינו חייב בכבודו ואשתו חייב לכבדה יותר מגופו והעושה כן יש להחרימו ולנדותו ולהלקותו ולענשו בכל מיני רדוי ואף לקוף ידו אם רגיל בכך ואם הוא רוצה לגרש יוציא ויתן כתובה ואחר כך כתב תטילו שלום ביניהם ואם לא יעמוד הבעל בקיום השלום שאם יוסיף להכותה ולבזותה אנו מסכימים להיות מנודה ויעשוהו ע"י עכו"ם לתת גט או עשה מה שישראל אומרין לך ואפי' לשמואל שאמר בפרק המדיר עד שיכופוהו להוציא יכפוהו לזון ה"מ מזונות שיש תקנה בידינו לירד לנכסיו ולזון אותה אבל להכותה ולבזותה שעניה זו מסורה בידו ואין בידינו לעשות תקנה לדבר אפי' שמואל מודה ואפי' בההוא גופא דזן ומפרנס כרב קי"ל ואפי' קבלה עליה יכולה לומר

איני יכולה לקבל שהן הכאות שאין להם קצבה וכן כתב בהגהות אשיר"י פרק המניח את הכד בשם א"ז וז"ל אסור לאדם להכות את אשתו וגם חייב בנזקיה אם הזיקה הוא ואם רגיל תמיד להכותה ולבזותה ברבים כופין אותו להוציא וליתן כתובתה וכן השיב רבינו שמחה שיעשוהו ע"י עכו"ם עשה מה שישראל אומרין לך עכ"ל ועיין בתשובה להרמב"ן סימן ק"ב וכתבתי בסוף סימן ע"ד ומ"מ נ"ל דאין לסמוך על דברי ספר אגודה ורבינו שמחה וא"ז לכפות להוציא על דברים כיון שלא נזכרו בדברי שום אחד מהפוסקים המפורסמים וע"י בתא"ו נכ"ג ח"ה : מ"כ בשם רבינו ברוך נ"ל דכל היכא דקתני יוציא ויתן כתובה נהי דאין כופין אותו אלא בראיה ברורה מ"מ נפיק ממונא מיניה דכיון דחייבוהו חכמים בממון זה לתת הילכך מפקינן מיניה כתובה ויהבינן לה מנה ומאתים ונדוניא דהנעלת ליה אבל תוספת איכא פלוגתא דרבוותא ר"ת כתב בר"פ אע"פ (נד :) דתוספת נמי אית לה דלכל מילי תנאי כתובה ככתובה דמי ור"ח כתב דוקא להני מילי דמייתנין בפרק אע"פ אמרינן תנאי כתובה ככתובה דמי למידי אחרינא לא ומספיקא לא מפקינן מיניה התוס' כיון דאיפליגו ביה רבוותא ז"ל עכ"ל : מ"כ ראובן תלה ונתן גט לאשתו מהיום אם מתי מעכשיו ונפטר ולא הניחו לאשתו ליגע אליו ואפי' לבכותו ולא לצאת אחר מטתו כי אמרו שאם תעשה אחד מהן תבטל הגט ונראה שאין ממש בדבריהם דלא מיבעיא הספד ובכיה דלא מבטלי גיטא אלא אפי' היתה היא מבטלת הגט לא ביטל דאין בטל אלא באיש שהאשה מתגרשת שלא לדעתה משא"כ באיש וכ"ש דלאחר מיתה ליכא למימנע על זה ועל זה ועל כיוצא בזה אמרו חכמים כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק בהם : כתב הריטב"א בתשובה על איש שנשבע לגרש את אשתו וגירשה קודם שיתירו לו ואח"כ היה מערער לפסול הגט מפני כך והשיב זו אינה טענה לפסול הגט בדיעבד שלא מצינו שיהא חשוב אונס בגט אלא באונס שבא לו שלא מעצמו אבל שבועה זו הוא הביאה על עצמו שהרי מרצון עצמו חייב עצמו בשבועה לגרש לפי שגמר דעתו לגרש עכ"פ לזרוזי נפשיה ואם נתחרט אחר שבועה ואינו מגרש אלא מחמתה ה"ל לבקש צד להיות נקי משבועתו או לגלות דעתו למסור מודעא בכך : ומ"ש ה"ר פרץ שצריך שיתירו לו וכו' לפי דעתי לא כתב אלא שצריך כן לכתחלה לעשות גירושין ברורים לא שיהא פוסל הגט בזה בדיעבד וכמו שכתב שם בהלכות ההם דברים הרבה דרך חומרא ולמעשה מובחר וכ"נ מלשונו שכתב כאן כדי שלא יהא דומה לאונס הרי שלא כתב רבי' שיהא זה אונס וזה נראה ברור וכמדומה לי שכך דן הרב ז"ל וכן הסכים עכ"ל ב"ה וכ"כ בתשובת הריב"ש והרא"ש שכתבתי בתחלת סימן זה. וה"ר לוי ׳ חביב

ז"ל עשה מעשה במי שנדר נזירות שמשון לגרש את אשתו וגירשה בבית דינו וכתב על זה פסק ארוך והביא כמה ראיות לדבריו וכתב בסוף דבריו על ה"ר משה קשטרו ז"ל ואנהרינהו לעיינין מפרק השולח (מה:) המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר וכו' א"ר יוסי מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך וגירשה וכו':

סדר הגט ובו דיני העדים והבעל והסופר והאשה, וכל פרטיו

קטנה שאין לה אב או שיש לה אב והשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה שאין לו עוד רשות בה והשיאה אחיה או אמה לדעתה כיון שקידושיה דרבנן אם אינה חפצה בבעלה אינה צריכה גט אלא יוצאת ממנו במיאון דין יתומה קטנה שיוצאה במיאון מבואר בכמה מקומות מהן פי' ב"ש (דף קז קח) ומה שכתב או שיש לה אב והשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה וכו' כ"כ הרמב"ם וכתב ה"ה שהוא מבואר בפי' האיש מקדש (מד.) (ורבינו ירוחם כתב שכן פשוט בירושלמי וכ"כ הרמ"ה ומ"ש אבל השיאה שלא לדעתה או אפי' לדעתה ואינה יודעת לשמור קידושיה אפי' מיאון אינה צריכה כך הוא הגירסא הנכונה בספרי רבינו ודברים אלו מבוארים במשנה פרק ב"ש (שם) דתנן התם אי זו היא קטנה שצריכה למאן כל שהשיאה אמה ואחיה לדעתה השיאה שלא לדעתה אינה צריכה למאן רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן ובגמרא א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס וכתב ה"ה דקאמר בירושלמי אי זו היא לדעתה עבדין לה גנא ומלבישין לה קוזמרין ומדכרין לה גבר איזו היא שלא לדעתה עבדין לה גנא ומלבישין לה קוזמרין ולא מדכרין לה גבר ע"כ וכתבו הרשב"א ז"ל. ונ"י כתב הירושלמי הזה וכתב אח"כ שיש מי שפירש לדעתה כבת עשר כבת י"א ושלא לדעתה כבת ה' כבת ו' וכ' עוד אינה צריכה למאן ופירש הרמב"ם בפירוש המשנה אינה צריכה מיאון בפני ב' אבל תלך ותינשא ותעשה מה שתרצה וכתבו עליו שאין פירושו מחוור דנישואין הן מיאוניה כדאמרין בגמרא. ור"ח פירש מדקאמר רבי חנינא בן אנטיגנוס כל שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן ש"מ דבפנויה היא ואם

לא נבעלה כלל שריא לעלמא ואפי' גדלה דאי לא תימא הכי מאי איכא בין רבי חנינא בן אנטיגנוס לרבי יהודה בן בתירא וכתב עליו הרשב"א איני רואה הכרח בדבר זה לפי שי"ל דאינה צריכה למאן דקאמר לומר שאם מתה אינו יורשה ואינו מטמא לה ואינו זכאי במציאתה ובהפרת נדריה ואפשר דלר' חנינא בן אנטיגנוס אף הקטנה שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה יוצאת בכדי אלא במיאון דאינה צריכה למאן דקאמר אינו אלא לדברים אלו עכ"ל וכתב שם עוד כתב תשובת ה"ר יהודה בר ברזילי לרי"ף דקידושי קטנה אינן כלום ואין קידושין מועילים אלא לאחר הנישואין ואז צריכה למאן אבל בקידושין לחודיהו אינה צריכה למאן והקשו עליו דהא תנן וב"ה אומרים ארוסות ונשואות ואמרינן בפרק התקבל (סה.) וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון ואמרינן לקמן (קח.) איזהו מיאון כל שאמרה אי איפשי בקידושין שקדשני אמי ואחי וכן אמר לקמן גבי קטנה שעמדה ונתקדשה לאחר דנישואין הם מיאוניה דאיקדישא מעיקרא או דאינסיבא מעיקרא אלמא כיון דאיקדישא מעיקרא בלחוד צריכה מיאון והרמב"ן ז"ל הראה פנים להעמיד דברי הרב ז"ל דכל הני דמוכתן דארוסה צריכה למאן דוקא כשקבלה היא קידושיה אבל כשקדשוה אמה ואחיה אפי' לדעתה אינה מקודשת כלל ואינה צריכה מיאון לפי שלא מצינו שתקנו חכמים שליחות לקטן אבל כשהכניסוה לחופה לדעתה אף ע"פ שקבלו הם הקידושין צריכה למאן והיינו דקתני מתניי שהשיאתה אמה או אחיה ולא קתני שקדשתה והיינו נמי דאמר רבי חנינא בן אנטיגנוס כל שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן דמשמע שהיא מקבלת אותם וכשהיא מקבלת אותם ויודעת לשמור צריכה מיאון בפירוש בקידושין שקדשוני אמי ואחי כלומר הם פתוני לקבל הקידושין וכן כתבו בשמו הרשב"א והריטב"א ז"ל: ומ"ש ולעיל בהלכות קידושין פירשנו דין קטנה שנישאת שלא לדעת אביה אם צריכה מיאון בסימן ל"ז: כתב הרמב"ם בפ"א מהלכות גירושין אי זו היא קטנה שנישאת שצריכה למאן מבת ו' עד בת י' בודקין אותה לפי יופי דעתה אם יודעת לשמור קידושיה ושהן קידושין לא שתשמור אותן כדרך שמשמרת האגוז ותמרה וכיוצא בהם הרי זו צריכה מיאון ואם אינה יודעת לשמור קידושיה אינה צריכה למאן אלא הולכת לבית אמה כאילו לא נתקדשה לעולם ופחותה מבת ו' אפי' יודעת לשמור אינה צריכה מיאון ויתירה על בת עשרה אפילו סכלה ביותר צריכה מיאון וכל מי שהשיאוה אחיה או אמה או קרוביה שלא לדעתה אינה צריכה למאן עכ"ל ובסימן מ"ג נתבאר טעמו ושם נתבאר שיש חולקין עליו בקצת דברים אלו וכתב נ"י בפרק ב"ש אהא דתנן רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר

כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן פירש"י שאינה מבחנת בין קידושין לדבר אחר והקשו עליו מדאמר רבא בפרק התקבל (סה.) הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלטלין וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון אלמא דקודם לכן אינה מתקדשת למיאון לכך פירש הכא שיכולה לשמור קידושיה היינו שיכולה לשמרם במקחה וממכרה שלא תתאנה והיינו שהגיעה לעונת הפעוטות והריטב"א תירץ לפי פירוש הראשון דהכא קאי ארישא שנתקדשה ע"י אחיה ולהכי סגי לה בשהגיעה שיודעת להבחין בין קידושין לדבר אחר וההוא דהתם בשנתקדשה ע"י עצמה ובעיא שתהיי כפעוטות עכ"ל. כתב הרשב"א בתשובה חייא סי' אלף ר"ג דקטנה והיא חרשת נמי ממאנת דלא פלוג רבנן בין פקחת לחרשת לענין מיאון: והמיאון הוא שתאמר אי אפשי בפלוני בעלי ואי אפשי בקידושין שקדשוני אמי ואחי ברייתא שם (דף קח.) ונראה דאו או קתני דבין שאמרה אי אפשי בפלוני בעלי בין שאמרה אי אפשי בקידושין שקדשוני אמי ואחי באיזה מהם שתאמר הוי מיאון וכן משמע לישנא דברייתא וכך מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל: ומ"ש ואפילו לא מיאנה אלא שנתקדשה לאחר אינה צריכה מיאון אחר ומבטלת מעשה הראשון אפילו אם היתה נישאת כבר ברייתא שם קטנה שלא מיאנה ועמדה ונתקדשה משום ר"י בן בתירא אמרו הן הן מיאוניה ואסיקנא דהלכה כר"י בן בתירא ואפי' בנישואין דקמא: וממאנת בין מן האירוסין בין מן הנישואין אפי' שלא בפני הבעל ושלא בפני ב"ד שם פלוגתא דב"ש וב"ה במתני' (קז.) והלכה כב"ה דאמרי דבכל גווני הוי מיאון: ומ"ש רק שיהיה בפני שנים שיעידו על הדבר שם בברייתא ב"ש אומרים בפני ב"ד ובה"א בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד ואלו מודים שצריך ג' ר"י ב"ר יהודה ור"א בר"ש מכשירים בשנים אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן הלכה כאותו הזוג וכתבו התוס' מכשירין בבי"ה בחד אלא שצריך לעדות שמיאנה: ומ"ש בשם ר"ח כן כתבו התוס' בשמו משום דמכשירין דיעבד משמע וז"ל ה"ה יש מי שכתב דלכתחילה בעינן ג' ואין כן דעת רש"י ודעת רבינו ועיקר וכתב נ"י שכתב הרשב"א על דברי ר"ח נראה מדבריו דאפילו דיעבד דוקא בשנים אבל בפני אחד אפילו דיעבד לא ואין נראה כן מדברי רש"י שפי' לקמן אפילו שגרה בעלה אצל החנוני אין לך מיאון גדול מזה כלומר דאלמא אפילו בפני אחד מיאוניה מיאון עכ"ל: וממאנת כל זמן שהיא קטנה אפילו די' וה' פעמים וכו' וכשם שממאנת נבעל כך ממאנת ביבם אם מת הבעל ולא מיאנה בו שם במשנה פלוגתא דב"ש וב"ה והלכה כב"ה דאמרי הכי: והשנים שמיאנה בפניהם נותנין לה גט מיאון וחותמין לה ואינו כגט גירושין להיות נתינתו מגרשת

לפיכך א"צ לא כתיבה לשמה ולא מסירה ולא דבר ממשפטי הגט ואין כותבין בו טופס הגט שלא יראה כגט גמור ואתי לאיחלופי בגט כל זה מדברי הרמב"ם בפ"א מה' גירושין וטעמו מדאמר בפרק ב"ש (שם:): בראשונה היו כותבין גט מיאון לא רעינא ביה ולא צבינא ביה ולית אנא בעיא להתנסבא ליה כיון דחזי דנפיש דיבורא אמרי אתו לאיחלופי בגיטא תקינו הכי ביום פלוני מיאנה פב"פ באנפנא ופירש"י אתי לאיחלופי בגיטא. שיכתבנו סופר בו בגט גירושין לגרש בו אשה וה"ה כתב דילמא אתי לאחלופי בגיטא ויבואו לאסור קרובות: וזהו נוסחו בכך וכך בשבת וכו' נוסח זה כתב הרמב"ם בפרק הנזכר שהוא מנהג ישראל וכתב ה"ה ראיתי בעיטור מוסיף ויהיבנא לה למהך להתנסבא לכל גבר דתצבי ואיניש לא ימחה בידה מן יומא דנן ולעלם ע"כ ונוסח רבינו עיקר לפי שנוסח זה הוא בגט ואתי לאיחלופי דהשתא כנפיש דיבורא אמרו בגמרא דאתי לאיחלופי כ"ש לכתוב בו לשונות הגט עכ"ל: ואלו שממאנת בפניהם צריכין שיכירו אותה ואת בעלה לפיכך כל מי שיראה שמיאנה בפני שנים יכול לכתוב לה גט מיאון להתירה אע"פ שאינו מכירה וכו' פלוגתא דאמוראי בס"פ מצות חליצה (קז.) ופסקו הפוסקים הלכה כרבא דאמר אין ממאנין אא"כ מכירין לפיכך כותבין אע"פ שאין מכירין ומפרש רבינו שצריך שיכירו אותה ואת בעלה וכך הם דברי הרמב"ם וה"ה כתב אבל הרשב"א כתב אא"כ מכירין את האשה אע"פ שאין מכירין הבעל ודאי ממאנין דמאי איכפת לן בבעל אפילו אין זה בעלה הרי יכולה למאן שלא בפניו ומה לה לשקר שלא בפניו תמאן עכשיו בכל מקום שהוא אלא ההקפדה בהכרת האשה דלמא מסקה שמה כשם אותה קטנה עכ"ל ומסתברא לי דשמא יש לחוש דילמא איכא קטנה דשמה כשמה ואיהי מסקה שם בעלה כשם בעלה של אותה קטנה ואע"ג דלרב יוסף לא חיישינן אא"כ הוחזקו ה"מ בגברי גדולים דשמם נפיק להו ואם איתא דהוי קלא אית להו אבל בנשי קטנות איכא למיחש אבל לשם בעלה בשם בעלה ושמה כשמה לכולי האי לא חיישינן ומכירין שהזכירו במיאון משמע דומיא דמכירין דחליצה מה בחליצה צריך שיכירו שניהם אף במיאון כן כנ"ל לדעתו ז"ל עכ"ל וכך הם דברי הר"ן בתשובה סימן ו' וסיים בה וכ"ת בהיא גופא מאי איכפת לן נ"ל בהאי חששי טובא איכא דשמא יש קטנה בעיר שהשיאוה אמה ואחיה ותגדל וגדלי קדושיה בהדה ורמאי אחד פתה קטנה שאין אנו מכירין יחליף שמה בקטנה הראשונה ואם יהיה ביד הקטנה השנייה גט מיאון ילך הרמאי ויפתה הקטנה הראשונה אחר שגדלה אצל הראשון שתנשא לו שיתן לה אותו גט מיאון ותאמר כבר מיאנתי בבעלי קודם שגדלתי אצלו אי נמי דילמא מתה לה

ההיא קטנה ומדינא בעל ירית לה ומפקי האי גיטה דכבר מיאנה וקרובים ירתי לה כל אלו החששות הן כשאין מכירין הקטנה אבל כשמכירין אותה אע"פ שאין מכירין הבעל מאי איכפת לן הא קי"ל בפרק ב"ש דממאנת בפניו ושלא בפניו הילכך כיון שאמרה הריני ממאנת בפלוני בעלי אין כאן בית מיחוש ואע"פ שהרמב"ם הצריך שיהו מכירין אותה ואת בעלה שמיאנה בו יש להעמידה כגון שבאה ואמרה הריני ממאנת באיש זה שאין לכתוב שמיאנה בבעלה סתם אא"כ מכירין אבל אמרה הריני ממאנת בראובן למאי ניחוש לה ואפשר ג"כ שהרב ז"ל החמיר בבעלה לכתחילה אבל דיעבד כיון שהכירו האשה כשר עכ"ל: ב"ה ובעיקר הדין אני תמיה למה אנו מחזיקים שאותה שמיאנה בפניהם מכירים אותה שהרי אפשר שתמאן בפני אורחים כדאיתא בגמרא וכדברי הרמב"ם ואינם מכירה ותו אטו דכ"ע דיני גמירי שאין ממאנין אא"כ המכירים אותה ואפשר דאורחא דמילתא מסתמא שאינה ממאנת אלא בפני המכירים אותה: קטנה שבאה למאן ועדים המעידים שהיא קטנה אינם מצויים כאן ואמה או קרוביה אומרים לב"ד תמאן עכשיו בפניכם ותכתבו לה באיזה יום מיאנה ותתנו לה ואם תביא אח"כ עדים שביום שמיאנה היתה קטנה תתירוה להינשא למי שתרצה ואם לא תביא עדים הנזכר תשאר בחזקת נשואה נראה שאין ב"ד רשאים לעשות כן ואפילו להעיד שתמאן בפניהם אינם רשאים ואפילו לא יכתבו לה וראה מדאמרינן אין ממאנין אא"כ מכירין וכו' לפיכך כל מי שיראה שמיאנה בפני שנים יכול לכתוב לה גט מיאון להתירה אע"פ שאינו מכירה וכו' משמע דאין אחר מיאון שבפני שנים כלום וכן יש ללמוד ממה שכתב רבינו בטוח"מ בסימן ר"ה בשם רבינו יונה בענין מסירת מודעה: קטנה שממאנת אין לה כתובה מנה או מאתים אבל יש לה תוספת ואין לה מזונות ופירות וכו' משנה וגמרא ס"פ אלמנה ניזונת (דף ק: קא.) :ומ"ש כגון שהלך בעלה למדינת הים ולוותה ואכלה וכו' אבל בעודה תחתיו חייב לזונה ולפדותה ברייתא בפרק שני דייני גזירות (דף קז:) לענין מזונות וכתב הרא"ש בס"ת אלמנה ניזונת דה"ה לפירות: ומ"ש וכן אם יוצאה במיאון והוא ליקט פירות אפ"י הם מונחים בעין הוא נוטלן כ"כ התוס' והרא"ש ז"ל בס"פ אלמנה ניזונת וכבר נתבאר כל זה בסימן מ"ג ובסימן קט"ו: ומ"ש ונכסים שהכניסה לו וכו' זה פשוט ומיהו מ"ש שאם אינם בעין צריך לשלם בנכסי מלוג היינו דוקא כשאבד הוא הא לאו הכי לא דהא תנן יבמות (סו.) בעבדי מלוג אם מתו מתו לה: ומ"ש ומותרת בקרוביו וכשרה לכהונה משנה בפרק ב"ש (דף קח.) :ומ"ש ואינה צריכה להמתין שלשה חדשים מלהנשא מימרא דשמואל סוף פרק ד' אחין (דף לה.) (וסוף פרק אלמנה ניזונת (דף

ק"ז): ומ"ש ואם נישאת לאחר וגירשה או מת מותרת לחזור לראשון וכו' משנה בפרק ב"ש (דף קח.): ומ"ש וקטנה שנתגרשה יש לה כתובה בס"פ אלמנה ניזונת (דף קח.): פלוגתא דרב ושמואל ופסקו הפוסקים הלכה כשמואל דאמר ממאנת אין לה כתובה אבל יוצאה בגט יש לה כתובה. ומ"ש ואסורה לקרוביו ואסורה לכהונה וכן מ"ש אבל גירשה והחזירה בעודה קטנה ומיאנה בו ונישאת לאחר אחר שמיאנה בזה וגירשה השני מותרת לחזור לראשון וכו' אבל אם מיאנה בראשון ואחר כך החזירה וכו' הכל במשנה פ' ב"ש (ד' קח): ומ"ש אע"פ שיוצאה מן השני במיאון וכו' שם פלוגתא דאמוראי ופסקו הפוסקים כרב דאסר: הממאנת ביבם אסורה לאביו מפני שנראית לו ככלתו בשעה שמת בנו אבל מותרת בשאר קרוביו (שם ד' קו:) תני רמי בר יחזקאל מיאנה בבעל מותרת לאביו ביבם אסורה לאביו ומפרש טעמא משום דבשעת נפילה נראית ככלתו. ומ"ש לפיכך אם מיאנה באחד מהיבמים מותרת לשאר האחים שם אמר רב מיאנה בזה אסורה לזה מידי דהוה אבעלת הגט בעלת הגט כיון דאיתסר לה לחד לא איתסר לה לכולהו הי"נ ל"ש שמואל אמר מיאנה בזה מותרת לזה ולא דמיא לבעלת הגט בעלת הגט הוא דקא עביד בה הכא היא עבדה ביה דאמרה ליה לא רעינא בך ולא צבינא בך בך הוא דלא רעינא הא בחברך רעינא ופירש"י בעלת הגט אם נתן לה האחד גט פסלה על כולם וכתבו הרי"ף והרא"ש הילכתא כשמואל דקאי ר' יוחנן כוותיה וכן פסק הרמב"ם בפ"א מהל' גירושין ולי רבינו שכתב לפיכך אינו מכוון יפה דהא הני תרי דיני לא תלוי הא בהא: (ב"ה) והרי הרמב"ן והרשב"א שאוסרים בשאר קרובים כמו באב ומתירים בשאר האחים. וכתב נ"י בשם הריטב"א דכיון דמהאי טעמא הוא שנראית בשעת נפילה כאשתו של ראשון דוקא לקרובי המת היא נאסרה אבל לא לקרובי היבם דהא פקעה מיניה בלא כלום אבל הרב רבינו משה מיימון ז"ל כתב שמותרת לשאר קרובים כמו שהיא מותרת לשאר האחים כשמיאנה באחד מהיבמים וכתבו עליו דאינו מחוור דטעמא דשריא לשאר האחין היינו משום דלא דחייה נפשה מכולה בית אלא מזיקתו של זה ועדיין נראית כאשת המת הילכך שריא לאחים משום ייבום אבל לשאר הקרובים ודאי אסורה כשם שהיא אסורה לאב וגדולה מזו כתב הרי"ף לקמן שהממאנת באחי אמו אסורה לו משום שנראית בשעת מיתה כאשת אחי אמו ואע"פ שאינה לזה אלא שנייה של דבריהם וכ"ש לשאר הקרובים שהיא ערוה להם דבר תורה וכ"כ בעל הלכות כדברי הרי"ף אע"פ שיש מי שנ"ל שאין ראייה מאשת אחי אמו עכ"ל וגם ה"ה כתב שהרמב"ן והרשב"א חלקו על הרמב"ם וכתבו דכי היכי

דאסורה לאביו הי"נ אסורה לקרובים אחרים וכתב עוד ודע שאפילו לדעת רבינו אם לא נשאר שם יבם אחר מיתה אינה יכולה למאן והרי היא אסורה בקרוביו וכתב עוד שם אמרו שאם היתה אשת אחי אמו שהיא שנייה לו ונשאה אחיו מאביו אינה ממאנת עכשיו לעקור נישואין הראשונים כדי שתתייבם וכן פסקו בהלכות ופירשו דאע"ג דקיי"ל דיש מיאון אחר מיתה כמו שנתבאר שהיא ממאנת ביבם הכא בשנייה לא לפי שבשעת מיתת אחי אמו נראית כאשת אחי אמו. ולמדנו שיש שניות ג"כ בנישואי קטנה תמהני למה לא כתב דין זה באשת אחי אמו בהלכו' ייבום עכ"ל: עד מתי הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות משנה בפרק בא סימן (דף נב:) ואע"ג דפליג התם ר' יהודה ואמר עד שירבה השחור ואיכא אמוראי בגמרא דסברי דהלכתא כוותיה כתבו הרי"ף והרא"ש דלא קיי"ל כוותיה דגרסי' בפ' מי שמת (דף קנו.) למיאונין לאפוקי מדרי' יהודה דאמר עד שירבה השחור: ומ"ש או עד שתלד שאם ילדה חשובה כגדולה בפ"ק דיבמות (דף יב) תני רבה בר שמואל דאי אתה יכול לומר בחמותו שהיא ממאנת וקאמר רב ספרא בגמרא דבנים הרי הם כסימנים ופירש"י הילכך אין לך יולדת ממאנת אפילו היא קטנה וכתב רבינו ירוחם שכן פסק הרמ"ה וכתב ש"מ שלפעמים תלד בלא סימנים והוי לפי זה אם ילדה ולא נמצאו לה סימנים הוי ספק גדולה וכן פירשו בתוספות ואינה יכולה למאן מכל מקום לענין קידושין ועונשין הוי ספק גדולה עכ"ל ועיין בדברי הרמב"ם וה"ה בפ"ב מה"א: ומ"ש אבל כל זמן שלא ילדה ולא הביאה ב' שערות יכולה למאן עד שתהא בת כ' שנה שכל זמן שאינה בת כ' ולא הביאה ב' שערות חשובה כקטנה אפילו נולדו בה סימני איילונית וכו' בס"פ יוצא דופן (דף מז:): תנן בת כ' שנה שלא הביאה ב' שערות תביא ראייה שהיא בת כ' והיא איילונית לא חולצת ולא מתייבמת וכן בן כ' שנה שלא הביא ב' שערות יביא ראייה שהוא בן כ' והוא הסריס לא חולץ ולא מייבם ובגמרא שם ורמינהו אחד לי בן ט' שנים ויום אחד ואחד לי בן כ' שנה שלא הביא ב' שערות אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב והוא שנולדו בו סימני סריס עד כמה תני ר' חייא עד רוב שנותיו ואיתא נמי להא בס"פ האשה רבה (דף צז.) ופ"י רש"י והוא שנולדו בו וכו' הא דקתני דחשבינן ליה כגדול כגון שנולדו לו סימני סריס דמוכחא מילתא דהאי דלא מייתי משום דסריס הוא אבל כל כמה דלא חזינן ביה סימני סריס תלינן בקטנות עד כמה נדון כקטן ואע"ג דגבי סריס הוא דאיתמר הכי משמע דה"ה לאיילונית וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ב מה"א וז"ל הגיעה לייב ויום א' ולא הביאה ב' שערות אע"פ שנראו בה סימני איילונית עדיין קטנה היא עד כ' שנה וכשהביאה ב' שטרות

אפ"י בשנת כ' תהיה נערה ו' חדשים ואח"כ תקרא בוגרת היתה בת כ' שנה פחות ל' יום ולא הביאה ב' שערות ונראו בה סימני איילונית הרי היא איילונית ואם לא נראו בה סימני איילונית עדיין קטנה היא עד שתביא ב' שערות או עד שתהיה בת ל"ה שנה ויום אחד הגיעה לזמן הזה ולא הביאה ב' שערות הרי זו נקראת איילונית אע"פ שלא נראה בה סימן מסימני איילונית עכ"ל. ומ"ש עד ל"ה שנה מבואר שהוא מדתני ר' חייא עד רוב שנותיו ומשום דימי שנותינו שבעים שנה כל שהוא יותר על ל"ה אפילו יום אחד מיקרי רוב שנותיו: כתב ריב"ש בסימן ק"ט הנה נתבאר שאף בן כ' שלא הביא ב' שערות שעדיין קטן הוא עד שיביאם או שיולדו לו סימני סריס אמנם יש הפרש בין הבאת ב' שערות לסימני סריס דבהבאת ב' שערות אינו נעשה גדול למפרע אלא משעה שיביאם ואילך ובסימני סריס אם בן כ' נעשה גדול למפרע מבן י"ג שנה ויום אחד לפי שעתה נתברר שהיא סריס ממעי אמו ומה שלא הביא ב' שערות היה בסבת זה והא דבעיא שתי שערות זהו במי שעתיד להביאם אבל זה שהוא סריס ממעי אמו ואינו עתיד להביאם הרי הוא גדול מ"ג שנה ויום אחד כי כ"כ רמ"ה ז"ל עכ"ל ורבינו כתב דברים אלו בטוח"מ סימן רל"ו: ומ"ש בשם הרמב"ם היתה בת כ' פחות ל' יום וכו' הוא בפ"ב מהל' אישות וטעמא מדתניא בס"פ יוצא דופן (דף מז:): שנת עשרים שיצאו ממנה ל' יום הרי הוא כשנת כ' לכל דבריו ומפרש ז"ל דהיינו לומר שעתידים לצאת ממנה ל' יום דכיון דאינה חסרה אלא ל' יום הרי הוא כאילו נשלמה ומ"ש עליו רבינו דט"ס הוא טעמו משום דלישנא דיצאו ממנה שלשים יום משמע ודאי דלא עברו ממנה אלא ל' יום שנמצאת שהיא בת י"ט שנה ול' יום חשובה כבת כ' דל' יום בשנה חשובים שנה ולא לומר שלא נשאר משנת עשרים אלא ל' יום כדמפרש הרמב"ם דההוא לאו שיצאו מיקרי דהא הנהו ל' יום עדיין לא יצאו וה"ה ג"כ כתב שכל המפרשים פירשו דהיינו לומר שאע"פ שלא נכנסה בשנת כ' אלא ל' יום חשובה כבת כ' וכמו שפ"י רבינו ושכן נראה עיקר וכן הוא דעת הראב"ד בהשגות: ומ"ש וסימני איילונית יתבאר לקמן בהלכות ייבום הוא בסימן קע"ב: אין שתי שערות סימן גדלות א"כ באו מ"ב שנה ואילך אבל אם באו קודם לכן אפ"י תוך שנת י"ב חשיבי כשומא ואינה נחשבת גדולה על ידם וכו' בפרק יוצא דופן (מז:): איפליגו אמוראי תוך זמן אי הוי כלפני זמן או כלאחר זמן ואסיק רבא הילכתא תוך זמן כלפני זמן וכתב הרא"ש ע"ז ואינה גדולה עד שתביא ב' סימנים מ"ב שנה ואילך ואם נראו בה שערות קודם י"ב שנה אינה גדולה עד שתביא ב' שערות אחרות משתהא בת י"ב ונראה שטעמו מדאמרינן בפרק בא סימן (עח:): בשלמא לפני הפרק בעיא בדיקה דאי

משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו ומשמע מדברי רבינו דלגמרי קאמר דשומא נינהו ואפיי לענין מיאון שאם אחר י"ב לא הביאה שערות אחרות אלא אותם שהביאה בתוך י"ב אע"פ שעודם עליה ממאנת דשומא נינהו אבל רש"י פירש דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו ולא חלצה וכתבו התוספות שהדין עמו דליכא לפרושי שומא נינהו ותמאן דהא קתני בסיפא דאינה נאמנת לומר קטנה היא ותמאן ומדברי הרמב"ם נראה כדברי רבינו שסתם וכתב בפ"ב מה' אישות הבת שהביאה ב' שערות בתוך י"ב שנה וכן הבן שהביא בתוך י"ג שנה שניהם שומא אע"פ שאותם שערות במקומן הן עומדות לאחר י"ג לזכר ואחר י"ב לנקבה אינו סימן וכתב ה"ה שם בשם הרמב"ן דקטנה שלא נודעה אם הגיעה לכלל שנותיה והביאה סימנים לא מצינו בגמרא דינה מפורש וי"א שמטילין אותה לחומרא כדין כל שאר הספיקות עכ"ל ומה שכתב ומיהא כשמוצאין לה שערות אחר הזמן מחזיקין לה לגדולה ואפיי לחליצה ולא חיישינן שמא באו קודם הזמן כ"כ הרמב"ם בפרק הנזכר וכן משמע מהא דפרק בא סימן שכתבתי בסמוך דקאמר לפני הפרק בעיא בדיקה דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו משמע בהדיא דהיכא דלא בדקוה לפני הפרק כי משתכחי אחר הפרק לא חיישינן שמא לפני הפרק באו דאל"כ אמאי בעיא בדיקה לפני הפרק משום דאי משתכחי לפני הפרק אמרינן שומא נינהו הא בלא נבדקה נמי אמרינן שומא נינהו אלא ודאי כדאמרן וכ"כ התוס' שם. ומ"ש ואפיי נשים נאמנות לומר שהביאה ב' שערות אחר י"ב פלוגתא דתנאי ר"פ בא סימן (דף מח:) ופסק הרא"ש הלכה כמ"ד דנבדקת ע"פ נשים בין להקל בין להחמיר וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מה' אישות וז"ל כשבדקין הבת בין בתוך זמן שהוא כל שנת י"ב בין קודם זמן זה בין לאחר זמן בודקין ע"פ נשים כשרות ונאמנות ואפיי אשה אחת בודקת ושומעין לה אם הביאה ואם לא הביאה וכתב ה"ה שכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל כתב המרדכי בפרק מצות חליצה מ"כ שהשיבו לרבינו משולם כיון דנשים אינן ראויות להעיד והכא מהימני מה לי קרובות מה לי רחוקות ורפיא בידי שוב מצאתי בספר אבי"ה ור"ת פסק אפיי הנשים שאין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות בבדיקה דאין לך כתב מוכיח גדול מזה דעביד לאיגלווי וכ"פ ראבי"ה דאנשים קרובים בודקין את החולץ ונשים קרובות בודקים אותה ע"כ אם נשים נאמנות לומר שהממאנת היא בת י"א וכן אם אמה נאמנת במספר שנותיה בתשובת המיי' דשייכי לספר נשים ובמרדכי פרק אלמנה לכה"ג ומתחיל מצות חליצה ואכתוב בזה בסימן קס"ט. ומ"ש בשם ר"ת שאם הביאה ב' שערות ביום האחרון של שנת י"ב חשיב שפיר גדולה בפרק בא סימן אהא

דתניא ר' יהודה אומר לפני הפרק ולאחר הפרק נשים בודקות אותן תוך הפרק אין נשים בודקות אותן שאין משיאין ספיקות ע"פ נשים רש"א אף תוך הפרק נשים בודקות אותן ונאמנות נשים להחמיר אבל לא להקל כתבו התוס' והרא"ש קשה לר"ת על כל הני דמפרשי דתוך הפרק ותוך זמן חדא מילתא נינהו חדא אמאי קרי ליה לעיל תוך זמן והכא קרי ליה תוך הפרק ועוד דפרק משמע סמוך לגדלות ממש ופיי ר"ת דפליגי ביום אחרון של שנת י"ב לנקיבה וי"ג לזכר ואותו יום קרוי תוך הפרק לר' יהודה הוי זמן הבאת ב' שערות מתחלת היום ולר"ש בסוף היום והלכה כר' יהודה ע"כ ואין כן דעת הרמב"ם ז"ל שבהדיא כתב בפ"ב מהל' אישות אם הביאה ב' שערות והיא מבת י"ב שנה ויום אחד ולמעלה נקראת נערה ובתשובות הרשב"א סי' אלף ורי"ו כתוב על אשה שנסתפקו במספר שנותיה ונתקדשה ונבדקה ולא מצאו לה סימנים איפשר שגם בזו אנו חוששים שמא נשרו אלא שיש להתישב בזה לפי שיש לומר בזה ב' ספיקות ספק הגיעה לכלל שנותיה ספק לא הגיעה ואפ"י ת"ל הגיעה ספק הביאה סימנים ונשרו ספק לא הביאה וכל ספק ספיקא אפ"י בשל תורה לקולא ואפ"י איני רואה בזה להקל כי יש עוד להתישב בדבר עכ"ל ושתני שערות אין צריך שיהיה לכל אחד גומא וכו' וכן ג"כ אם יש לה שתי גומות אפ"י בלא שערות חשובה גדולה בפרק בא סימן (דף נב:) אמר רב הונא שתי שערות שאמרו צריך שיהיה בעיקרן גומות רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה גומות אע"פ שאין שערות אמר רב אשי אמר לי מר זוטרא קשה בה רב חנינא מסורא לא לישתמיט תנא לאשמועינן גומות אי אשמועינן גומות ה"א עד שיהיו ב' שערות בב' גומות קמ"ל דאפילו ב' שערות בגומא אחת ז"ל הרמב"ם בפ"ב מה' אישות ב' שערות צריך שיהא בעיקרן גומות ואפילו שתיהן בגומא אחת הרי אלו סימן נמצאו ב' גומות זו בצד זו ואין בהם שיער הרי אלו סימן חזקה אין גומא בלא שיער שערות היו בהם ונשרו וכתב ה"ה דעת רבינו דרב הונא ורב מלכיו לא פליגי אהדדי וכן נראה שם ע"כ: ב"ה כתב רבינו בסימן קס"ט אם יש להם ריבוי שערות או שהן ארוכות חזקה שבאו לכלל שנים וע"ז סומכים שא"צ לבדוק אם יש בהם גומות דאע"ג דקי"ל שצריך שיהיו בעיקר גומות אם יש ריבוי שערות או שהן ארוכות א"צ לבדוק על הגומות: וקאמרי חכמים שצריך שיהיו ב' שערות במקום אחד ור' ישמעאל אומר אפ"י אחד בגבה ואחד בכריסה וכו' שם א"ר יהודה אמר שמואל ב' שערות שאמרו אפ"י אחד על הכף ואחד על הביצים תנ"ה שתי שערות שאמרו אפ"י אחד בגבה וא' בכריסה אחד ע"ג קשרי אצבעותיה של יד וא' ע"ג קשרי אצבעותיה של רגל דברי רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו

שאמר משום ר"ש ורבנן אמר רב חסדא עד שיהא ב' שערות במקום א' ופירש"י על הכף. גובה שעל האבר למטה מן הכרס: אפי' אחד על הכף וכו'. ואע"ג דאינן במקום אחד: אחת בגבה. תחת אותו מקום: בין קשר אצבע אינה מביאה שיער עד שתגדיל והרי"ף הביא סוגיא זו בס"פ ב"ש ופסק שם הלכה כרבנן וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה"א וכתב ה"ה מפרש רבינו שמקום אחד הוא בית הערוה בדוקא אבל קצת המפרשים פירשו דרבנן לא נחלקו אלא שיהיו במקום אחד אבל כיון שהם במקום אחד אפי' בקשר אצבעות יד או רגל הן סימן אבל ודאי גבה וכריסה הכל הוא בערוה וגבה מקום תפוח שעל הערוה וכריסה שפתי הערוה אבל גבה וכריסה ממש ודאי אין מועילין אלו דבריהם ז"ל ולזה השכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל עכ"ל: ב"ה וזה לשון הרמב"ם בפ"ג מה"א אישות ב' שערות צריכות שיהיו במקום הערוה וכולי וצריכות להיות במקום אחד דקאסר שאם וכו' וכתוב שם בכסף משנה: ומ"ש רבינו ור"י פסק כדברי שניהם להחמיר וכו' כ"כ שם הרא"ש בשם ר"י והתוס' כתבו כן בשם ר"ת ונראה מדבריהם דטעמא משום דגבי שיעור ב' שערות אסיקנא הלכה כדברי כולם להחמיר וכדבסמוך משמע להו ז"ל דבהאי פלוגתא נמי הוי דינא הכי וכתבו עוד שם התוס' בשם ר"ת דמשהגיעה לכלל שנותיה לא תמאן בזמנה"ז דאע"ג דהיכא דלא בעל פסקינן בפרק יוצא דופן דלא חיישינן שמא נשרו אין אנו בקיאיין לבדוק בכל גופה שלא יהא לה שערות דאפי' א' בגבה ואחת בכריסה ובקשרי אצבעותיה מצטרפין או גומות גרידא עכ"ל וכבר הזכיר רבינו סברא זו לקמן בסמוך בשם ספר התרומות ומ"ש רבינו שמסקנת הרא"ש ז"ל כדברי ר"י איני רואה הכרע בדברי הרא"ש לכך: ולענין שיעור אורך השערות פליגי בהו תנאי וכו' במשנה בפרק הנזכר (שם) ואיפסיקא בגמרא הלכה כדברי כולם להחמיר ומ"ש רבינו משיהיו נקרצות בציפורן לא תמאן וכו' כן פי' רש"י והרא"ש ז"ל ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפ"ב מה"א: ומ"ש ויראה מדבריו שהוא קודם קריצתן בציפורן כלומר שנראה מדברי הרמב"ם ז"ל שסובר שניטלות בזוג הוא השיעור המועט שבכולן וכן כתב ה"ה ופשוט הוא: במה דברים אמורים שיכולה למאן אחר י"ב שנה שבדקו אותה ולא הביאה שערות אבל סתמא משיש לה י"ב שנה אינה יכולה למאן וכו' ובד"א שיכולה למאן כשבדקין אותה ולא הביאה כשלא בעל אחר היות לה י"א שנה ויום אחד וכו' בפ' יוצא דופן (דף מ"ו.) אמר רבא קטנה כל י"ב שנה ממאנת והולכת מכאן ואילך אינה ממאנת ואינה חולצת הא גופא קשיא אמרת ממאנת אלמא גדולה היא אי גדולה היא תחלוץ וכ"ת מספקא ליה והאמר רבא קטנה שהגיע לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה

הביאה סימנים הני מילי בסתמא אבל היכא דבדקו ולא אשכחו לא א"ה תמאן חוששין שמא נשרו הניחא למ"ד חוששין אלא למ"ד אין חוששין מאי איכא למימר ה"מ לענין חליצה אבל לענין מיאון חוששין מכלל דמ"ד חוששין חולצת והא חוששין בעלמא קאמר אלא לעולם דלא בדקה ולענין חליצה חיישינן וכי קאמר רבא חזקה למיאון אבל לחליצה בעיא בדיקה אמר רב דימי מנהרדעא הלכתא חוששין שמא נשרו וה"מ דקדשה בתוך זמן ובעל לאחר זמן דליכא ספיקא דאורייתא אבל מעיקרא לא ופירש"י אלא לעולם אינה ממאנת. דרבא בדלא בדקנוה הילכך מסתמא אמרינן כיון שהגיעה לכלל שנותיה ודאי אית לה ואינה צריכה בדיקה ובעיא גט ולענין חליצה חיישינן כלומר ולענין חליצה מ"ה אינה חולצת דחיישינן שמא לא הביאה סימנים ודקא קשיא לך הא אמר רבא חזקה הביאה סימנים ל"ק כי אמר רבא חזקה למיאון דלא ממאנת מסתמא אבל לחליצה בעיא בדיקה חוששין שמא נשרו ואם הגיעה לכלל שנותיה ובדקו ולא אשכחו לא ממאנת: דקדיש תוך זמן. יתומה מדעת אמה ואחיה לדעת': ובעל לאחר זמן. דאיכא ספיקא דאשת איש דאורייתא דבשעת בעילה דלאחר זמן שמא הביאה והו"ל ביאה זו קידושין גמורים דהא גדלה ושוב אינה יוצאה במיאון: אבל מעיקרא. דמכי עברה שתא דייב ולא בעל לא חיישינן שמא נשרו דהא דלא הווי בה קידושין גמורים דאין מעשה קטנה כלום אא"כ קיבל אביה קידושין הלכך מספיקא לא מחמרי עלה היכא דלא אשכחן אבל הביאה ודאי סימנים אף על גב דקידושין קמאי לא הוי קדושין אלא מדרבנן לא תיקנו רבנן מיאון בגדולה דילמא אתי למאן הנבעלת לאחר שגדלה דההוא הויא א"א דביאה שבא עליה משגדלה מקדשה לה עכ"ל: ומ"ש שאם היה ידוע שהיה לה שערות קודם שבא עליה הווי קידושין גמורין שודאי בעל לשם קידושין ואם קדשה אחר אינה צריכה ממנו גט וכו' בפ' ב"ש (דף קט.) איתמר קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת רב אמר אינה צריכה גט משני ושמואל אמר צריכה גט משני ואוקימנא להא דאמר רב אינה צריכה גט משני בשבעלה הראשון אחר שגדלה אצלו אבל אם לא בעלה אחר שגדלה אצלו קידושי קטנה לאו כלום הוא וצריכה גט משני ושמואל סבר אע"ג דבעלה אחר שגדלה צריכה גט משני שכל הבועל על דעת קידושין הראשונים הוא בועל ואותבינן עליה דרב מהא דתניא המקדש את הקטנה קידושיה תלויין מאי קידושיה תלויין לאו דכי גדלה גדלי בהדה ואע"ג דלא בעל ופריק לא מילתא דקטנה מיתלא תליא וקיימא אי בעל אין ואי לא בעל לא וכתב הר"ף ולא איפסיקא הכא הלכתא בהדיא וחזינן מאן דכתב דהא מילתא ספיקא היא ועבדינן בה לחומרא דהא

תניא המקדש את הקטנה קידושיה תלויים ואף ע"ג דשניין לה אשינויי לא סמכינן ואי לא בעל וגדלה ונתקדשה לאחר צריכה גט מזה ומזה והאי סברא סברא מעליא היא דגרסינן בהדיא בפרק יוצא דופן (מו.) אמר רב דימי מנהרדעא הלכתא חוששין שמא נשרו וה"מ דקדיש תוך זמן ובעל לאחר זמן דהויא ספיקא דאורייתא אבל מעיקרא לא כגון דקידשה ובעל תוך זמן ולא בעל אחר זמן לא חיישינן שמא נשרו אלא בדקינן לה אי אייתא ב' שערות אמרינן גדולה היא ולא ממאנת ואי לא אשכחן ב' שערות אמרינן עדיין קטנה היא ותצא במיאון משום דנישואי קטנה דרבנן נינהו והו"ל ספיקא דרבנן ולקולא וש"מ דקטנה שלא מיאנה אף על פי שלא נבעלה לאחר שגדלה אינה יוצאה במיאון אלא צריכה גט מדרבנן וכיון דמדרבנן הוא דצריכה גט תפסי בה קדושי שני וצריכה ממנו גט ומסתברא לן שאם רצה השני לכנסה שמגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא גזירה דילמא אתי למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין כדגזרינן בפ' המגרש (פט. :) בההיא דלא מצאו דבר על בוריו ודוקא היכא דלא בא עליה קודם גירושי ראשון אבל בא עליה קודם גירושי ראשון אסורה לתרווייהו וצריכה גט מתרווייהו דהו"ל כאשה שהלך בעלה למ"ה שהיא אסורה לזה ולזה וצריכה גט מזה ומזה אבל ממזר לית בה דנישואי דרבנן נינהו ולא נישואי תורה. והיכא דבעל לאחר שגדלה קנאה קנין גמור מדאורייתא ואינה צריכה גט משני כרב וליתא לדשמואל דאמר כל הבעל על דעת הקידושין הראשונים הוא בועל דהא דתניא המקדש את הקטנה קידושיה תלויים מ"מ הויא תיובתא דשמואל עכ"ל והשתא מה שאמר רבינו שאם היה ידוע שהיה לה שערות קודם שבא עליה הוי קידושין גמורים שודאי בעל לשם קידושין ואם קידשה אחר אינה צריכה גט ממנו היינו כדפסק הרי"ף הלכתא כרב וכן פסק הרמב"ם ז"ל. ומ"ש וכיון שהוא ספק דאורייתא חיישינן שמא הביאה סימנים קודם שבעל וצריכה גט מספק היינו מאי דאסיקנא בפרק יוצא דופן (דף מו.) הלכתא חיישינן שמא נשרו והני מילי דקדיש תוך זמן ובעל לאחר זמן דאיכא ספיקא דאורייתא: ומ"ש ואם מיאנה בו אחר שנבעלה ולא נמצא לה כלומר שנבעלה אחר שגדלה ואחר שנבעלה בדקוה ולא נמצא לה סימנים ומיאנה בו והלכה ונתקדשה לאחר צריכה ממנו גט מספק ואסורה לחזור לו ואם ניסת תצא מזה ומזה והולד ספק ממזר הטעם בכל זה משום דהו"ל ספק א"א דאורייתא: ומ"ש רבינו שבספר התרומה החמיר וכו' כבר כתבתי בסמוך שהוא מדברי התוס'. ומ"ש עוד רבינו הביאה סימנים אחר י"ב ולא בעל אח"כ הוי ספק קידושין ואם בא להוציאה צריכה גט מדרבנן כבר נתבאר כן בסמוך מההיא דפרק יוצא

דופן. ומ"ש ומיהו אם לא גירשה ועמדה ונתקדשה לאחר צריכה גט משניהם ואם ירצו מגרש ראשון ונושא שני אבל לא יגרש שני ונושא ראשון שמא יאמרו מחזיר ראשון גרושתו משנתארסה כבר נתבאר כן בסמוך מדברי הרי"ף: ומ"ש בשם הרמב"ם דדוקא היכא שלא בעל אחר שגדלה ונתקדשה צריכה גט מהשני ואסורה לחזור לראשון אבל בעל אחר שגדלה ונתקדשה לאחר אפילו גט אינה צריכה מהשני ומותר לחזור לראשון איני יודע מה מלמדנו רבינו בכאן שהרי נתבאר כן בדבריו שכתב לעיל בסמוך כלשון הזה שאם היה ידוע שהיה לה שערות קודם שבא עליה הוּו קידושין גמורים שודאי בעל לשם קידושין ואם קדשה אחר אינה צריכה ממנו גט ואע"פ שי"ל ששם לא כתבו אלא להוכיח שאם בא עליה אחר שהגיעה לכלל שנותיה אינה יכולה למאן לפי שהוא ספיקא דאורייתא ולפיכך חזר וכתבו כאן במקומו מכל מקום קשה למה כתבו בשם הרמב"ם דמשמע שהוא לבדו סובר כן והרי רבינו כתב כן סתם לעיל בלי חולק וכך הוא האמת כי מדברי הרי"ף הוא והרא"ש העתיק דבריו וא"כ הוה ליה לרבינו לכתבו סתם ולא לכתבו בשם הרמב"ם ז"ל: ומ"ש ואפילו לא בעל אחר שגדלה ונתקדשה שצריכה גט מהשני ואסורה לחזור לראשון אם חטפה אחר דרך אונס וקדשה בביאה אינה צריכה גט מהשני ומותרת לחזור לראשון נראה שכתב כן מדגרסיי בפי' ב"ש (דף קי) אהא דאמרינן קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת רב אמר אינה צריכה גט משני ומי אמר רב אי בעל אין אי לא בעל לא והא ההיא עובדא דהוה בנרש ואיקדישה כשהיתה קטנה וגדלה ואותבוה אבי כורסיא ואתא אחרינא וחטפה מיניה ורב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוּו התם ולא אצרכוה גיטא מבתרא אמר רב פפא בנרש מינסב נסיבי והדר מותבי אבי כורסיא רב אשי אמר הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו בו שלא כהוגן אפקעינהו רבנן לקידושי מיניה א"ל רבינא לרב אשי תינח קדיש בכספא קדיש בביאה מאי שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות משמע ליה דכהא דאמר רב אשי קי"ל דבתרא הוא אבל הרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו זה משמע דסי"ל דכיון דלשינויא דרב פפא לא מפלגי בין חטפה ללא חטפה ה"ל ספיקא ומספיקא לא מפקעינן לקידושי מיניה ואע"ג דרב אשי דהוא בתרא אמר הכי איפשר דטעמייהו דרב ברונא ורב חננאל קאמר וליה לא סי"ל : ומ"ש בשם הרי"ף דוקא שלא בא עליה שני קודם גירושי ראשון אבל אם בא עליה שני קודם גירושי ראשון אסורה לשניהם וכו' דבר פשוט הוא דלא קאי אמאי דסמיך ליה אלא למה שכתב לא בעל ראשון אחר שגדלה ונתקדשה לאחר מגרש ראשון ונושא שני וכבר העתקתי בסמוך דברי הרי"ף ומ"ש שסיים הרמב"ם אבל אם בא עליה ראשון

קודם גירושי שני הולד ממזר פשוט הוא דכיון דנישואי ראשון אינה אלא מדרבנן כשקדשה שני לאחר שגדלה תפסי קידושין מדאורייתא והו"ל א"א דאורייתא והלכך אם בא עליה ראשון הוי כאילו בא עליה אחר. ומ"ש וא"א ז"ל התיר אפי' בא עליה שני קודם גירושי ראשון וכתב על דברי רב אלפס כדאי הוא הרב לסמוך עליו וכו' ט"ס יש כאן וצריך להגיה ולכתוב והראב"ד ז"ל התיר במקום וא"א ז"ל התיר וכך הוא בפסקי הרא"ש פי' ב"ש: ומ"ש וכן הוא מסקנת א"א ז"ל בפרק הנזכר כתב אחר דברי הראב"ד והרמב"ן לחזק דברי רב אלפס והביא ראיה מכל פסולי גיטין של דבריהם כגון כתב שם שר שאין ראוי היה במזרח וכתב במערב וכן כנסה בגט קרח שבכל אלו לא עשתה לא איסור ערוה ולא איסור לאו דבר תורה ואין בהם אלא פסולי תקנות של דבריהם משום שלום מלכות ומשום דמיחזי כשקרא ואעפ"כ תצא מזה ומזה וכל הדברים האלו בה כ"ש בזו שיש כאן קידושין שלימים מדבריהם שהיא יוצאה מזה ומזה ואינו ענין לכאן כלום דהתם טבעו חכמים מטבע בגיטין וקנסו כל המשנה מטבע שלהם אבל בנדון זה שאין תקנה לחכמים בדבר זה אלא לפי שבא עליה באיסור יש לקונסו אין לחדש קנס זה מדעתינו אם לא שנמצא שקנסו כיוצא בזה עכ"ל ועיין ברבי' ירוחם כתב נמוקי יוסף בפרק בית שמאי אהא דאמרי' דהיכא שלא בעל משגדלה ונתקדשה לאחר צריכה גט מזה ומזה יש אומרים דדוקא כשנתקדשה שלא בפני הראשון אבל אם קבלה קדושין בפני הראשון אינה צריכה גט מהראשון משום דהו"ל כאומרת לו גרשתי שהיא נאמנת וכדרב המנונא ויש מחלקים דשאני הכא שהיא סבורה שאין קידושי ראשון כלום כתב הריב"ש בסימן ו' על הא דקטנה שלא מיאנה והגדילה ונשאת לאחר אמר רב אינה צריכה גט משני דכיון שהגדילה עם הראשון מסתמא בעל לשם קידושין ואמרו בשם הרא"ה דאפילו עדי יחוד אינה צריכה כיון שאשתו היא ועומדת תחתיו ע"כ ידעי שנתייחד עמה ובא עליה זהו דעת יחיד שכל הראשונים כתבו שצריכה לעידי ייחוד עכ"ל:

הלכות מאון

סימן קנה - עד איזה זמן הקטנה ממאנת, ויתר דיני

מאון

הלכות יבום וחליצה כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם וכו' מ"ע היא מי שמת אחיו מאביו בלא זרע אפילו היה לו זרע ומת שייבם את אשתו או יחלוץ לה לקמן יתבאר איזה מהם קודם: ומ"ש לא שנא אשת אחיו מן האירוסין או אשתו מן הנשואין פשוט בכמה מקומות: ומ"ש ובלבד שהיה להם ישיבה אחת בעולם בריש פ"ב דיבמות (דף יו) ומייתי לה בגמרא מדכתיב כי ישבו אחים יחדיו שהיתה להם ישיבה אחת בעולם: ומ"ש שלא תהיה היבמה ערוה עליו וכו' בריש יבמות (דף ב.) ומייתי לה בגמרא מקרא: ומ"ש ואם הניח אחיו זרע ל"ש בן או בת או זרע הבן או זרע הבת עד סוף כל הדורות אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום בפ"ב דיבמות מייתי לה התוס' והרא"ש מקראי: ומ"ש ואפילו הניח זרע עובר עבירה או ממזר פוטר נשיו מן החליצה ומן היבום חוץ ממה שיש לו מן השפחה ומן הכותית שאינו נקרא זרע ואינו פוטר משנה פ"ב דיבמות (ד' כב.) מי שיש לו בן מ"מ פוטר את אשת אביו מן החליצה ומן היבום חוץ ממה שיש לו מן השפחה ומן הכותית ובגמרא שם מ"מ לאתויי מאי אמר רב יהודה לאתויי ממזר מ"ט דאמר קרא ובן אין לו עיין עליו וכתב הרמב"ם דאפילו היה עובד כו"ם פוטר את אשת אביו. דין המזנה עם אשה ונתעברה ממנו אם פוטר את אשתו כתב רבינו לקמן בסימן זה דעת הרמב"ם ודעת הרא"ש. ובנו מן השפחה ומן הכותית ממעט להו התם מקראי דלא מיקרו בניו וז"ל הרמב"ם בפרק א' מהלכות יבום בנו מן השפחה ומן הכותית אינו פוטר את אשתו שזרע הבא מן השפחה עבדים והבא מן הכותית עכו"ם וכאילו אינם הרי הוא אומר בשפחה האשה וילדיה תהיה לאדוניה מלמד שולדה כמותה ובכותית הוא אומר כי יסיר את בנך מאחרי מסיר אותו מלחשב בקהל אע"פ שנשתחרר בנו מן השפחה או נתגייר בנו מן הכותית הרי הן כשאר הגרים והמשוחררים ואינם פוטרים את אשתו עכ"ל: ומ"ש רבי בשם רב נטרונאי כתבוהו הרי"ף והרא"ש בפ"ב דיבמות ומה שחילק בין שפחתו לשפחת חבירו הטעם משום דמסתמא אמרינן שחררה קודם שבא עליה דחזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות: ומ"ש דגאון אחד מספקא ליה בהאי מילתא ואזלינן ביה לחומרא וכו' גם זה כתבו שם הרי"ף והרא"ש: ומ"ש

שהרמב"ם לא חילק בין שפחתו לאחרת שכתב שאפילו יש לו בן משפחתו אשתו מתייבמת ז"ל בפי הנזכר הרי שהיה לו בן מן השפחה שלו ושחררו ושחררה ונשאה ומת בלא זרע הרי זה תתייבם לאחיו ואע"פ שבנה ממנה קיים שכבר שחררו עכ"ל ובפרק יי מהלכות גירושין הביא דברי הגאונים וחלק עליהם ובפ"ד מהלכות נחלות חילק בין אדם שהוא מוחזק בכשרות לאדם אחר וכתב שם ה"ה שלא חילק בכך אלא לענין ירושה בלבד ולא לענין שאר דברים ונתן טעם לדבר. ומ"ש וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לדברי רב נטרונאי בפ"ב דיבמות אם היבם בן שפחה ונסתפקו אם היתה הורתו ולידתו בקדושה עיין בתשובות הרשב"א סימן אלף ור"מ. ומ"ש ואפי" היה הזרע גוסס או פצוע מכות שא"א לו לחיות פוטר מן החליצה ומן היבום משנה פ"ק דאהלות: ומ"ש ואפילו זרע שיולד אחר מותו כגון שמת והניח אשתו מעוברת פוטר ודוקא לאחר שיולד ויהיה בר קיימא משנה בפי החולץ (דף לה): ומ"ש כגון שידוע שנולד לטי' חדשים ולא משכחת לה אלא כשפירש ממנה אחר טבילתה ולא קרב אליה אח"כ הוא. ומ"ש ואפי" אין ידוע וחיה לי יום אח"כ וגמרו ציפורניו ושערו וכו' פשוט בר"פ החולץ (דף לו:): גרסי' התם תנן רשב"ג אומר כל ששהה לי יום באדם אינו נפל הא לא שהה ספיקא הוי פירש"י ספיקא הוי וחולצת ולא מתייבמת ודוקא אי מספקא לן אי כלו לו חדשיו או לא אבל אי קים לן דכלו לו חדשיו תנן בפי יוצא דופן (מג:): תינוק בן יומו פוטר מן היבום ובפי הערל (פ:): תניא איזהו בן ח' כל שלא כלו לו חדשיו רבי אומר סימנים מוכיחים עליו שערו וציפורניו אף על פי שלא כלו חדשיו טעמא דלא גמרו הא גמרו אמרי' האי בר ז' הוא ואשתהויי הוא דאשתהי וסובר רבינו דרשב"ג ורבי לא פליגי וכל היכא דלא ידעינן דכלו לו חדשיו בעינן תרתי חדא שגמרו שערו וציפורניו ושישהה לי יום ואיני יודע מאין לו זה דאין לומר דמשמע ליה האי מדברי התוספות שכתבו בפרק ר"א דמילה (קלו). (דליכא למימר דלא קאמר הלכה כר' משום דבעי הוכחת סימנים שערו וציפורניו אבל רשב"ג לא בעי דהא פשיטא דבן ח' שלא גמרו שערו וציפורניו לכ"ע לא חיי עכ"ל דאין זו ראייה דהתם בבן ח' ודאי איירי אבל בשאינו ידוע אם הוא בן ח' או בן ט' משמע דלא בעי רשב"ג שגמרו שערו וציפורניו ואפי" בבן ח' נמי איכא למימר דלא בעי רשב"ג גמרו שערו וציפורניו אלא בדלא אשתהי אבל כל ששהה לי יום באדם אינו נפל ואפילו לא גמרו שערו וציפורניו וגם אין לומר דמשמע ליה הכי מדכתב הרא"ש בפרק הערל טעמא דלא גמרו סימנים הא גמרו אמרי' בר ז' הוא ואשתהויי אשתהי ויוצא מידי נפל בלי יום אליבא דר' כמו לרשב"ג ע"כ דאיכא למימר רבי אית ליה דרשב"ג אבל רשב"ג לית ליה דר' דנהי דלר'

אע"פ שגמרו שערן וצפרניו אינו יוצא מידי נפל עד ששהה ל' יום לרשב"ג גמרו שערן וצפרניו אינם מעלים ולא מורידים ואין הדבר תלוי אלא בשהה ל' יום באדם בלבד וגם הרמב"ם בפ"א מה' ייבום לא הצריך אלא שיכלו חדשיו ויחיה ל' יום ולא הזכיר שם גמר שערן וצפרניו ולכן דברי רבינו צ"ע: ומ"ש אבל אם ילדה ולא חיה ל' יום אחר שנולד אפילו מת ביום ל' בר"פ החולץ ובפי' ר"א דמילה איתמר מת ביום ל' ועמדה ונתקדשה רבינא משמיה דרבא אמר אם אשת ישראל היא חולצת ואם אשת כהן היא אינה חולצת. ומ"ש לא שנא מת מחמת חולי לא שנא נפל מן הגג או אכלו ארי ומת בפרק ר"א דמילה שם אהא דתניא רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה ואת"ל פליגי עליה הלכה כמותו או לא ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג הלכה מכלל דפליגי ש"מ אמר אביי פיהק ומת ד"ה מת הוא כי פליגי בנפל מן הגג או אכלו ארי מר סבר מת הוא ומ"ס חי הוא ופירש הר"ן כי פליגי בנפל מן הגג או אכלו ארי כלו' שמת מחמת מיתה הבאה לו ממקום אחר מר סבר היינו רבנן חי הוא ומ"ס היינו רשב"ג מת הוא ופי' ה"ר יונה דלאו דוקא פיהק אלא ה"ה חלה ומת מדקא מסיים אביי למילתיה כי פליגי בנפל מן הגג או אכלו ארי ולא קאמר כי פליגי בחלה ומת וכן נראה דעת הרי"ף שהשמיט הא דאביי ונראה שהוא דוחה אותה מהא דאמר רבא מת בתוך ל' יום ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא אינה חולצת וטעמא משום דסמכינן ארבנן דאמרי לאו נפל הוא אלמא אפי' בשלא אכלו ארי פליגי רבנן אבל ה"ר יונה כתב דלא פליגי אביי ורבא דהא דרבא מיתוקמא בנפל מן הגג או אכלו ארי והר"ה פירש דאביי בפיהק ומת דוקא הוא דקאמר דלא פליגי משום דכיון דאיכא ריעותא מוכחא מילתא דנפל הוא אבל חלה ומת הרי הוא כאכלו ארי דליכא ריעותא דאפילו בן קיימא נמי חלה ומת ולפי זה הא דרבא מיתוקמא בחלה ומת והוי כאכלו ארי ולא פליגי אדאביי כלל עכ"ל ורבינו סובר דהלכה כרשב"ג ולפיכך פסק דל"ש מת מחמת חולה ל"ש נפל מן הגג או אכלו ארי ומת הוי ספק נפל וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהלכות ייבום וז"ל אם מת בתוך ה' אפילו ביום ה' בין שמת מחולי בין שנפל מן הגג או אכלו ארי הרי זה ספק נפל ספק בן קיימא וצריכה חליצה מד"ס אבל לא תתייבם ע"כ כתוב בהגהות מרדכי דכתובות שאם מת הולד תוך ל' יום נוטלת כתובתה לאלתר אע"פ שהיבם קטן: ומ"ש ואם אינו ידוע שכלו לו חדשיו אלא על פיה אינה נאמנת להיות מותרת לזר אם מת תוך ל' יום כ"כ הרא"ש בתשובה כלל נ"ב וז"ל הא דמספקא לך אם האשה נאמנת על עצמה לומר שכלו חדשי העובר שילדה אחרי מות בעלה כשלא שהה

ל' יום כדי שלא תצטרך חליצה לא ידענא במה נסתפקת למה תהיה נאמנת אפי' לאחר אתתא לא מהימנא כ"ש לעצמה להתיר יבמה לשוק ולא מצינו נאמנות לאשה אלא ההיא די' יוחסין (עד.) דקאמר התם ג' נאמנים על הבכור חיה אביו ואמו והתם גופיה לא אמרינן הכי אלא משום דגלי קרא יכיר יכירנו לאחרים ובשביל שהאמינה תורה לאב אע"פ שהוא קרוב ויחיד וטעמא שאין אחר יכול להכירו עכ"ל : ומ"ש ואם הפילה נפל אחר מותו מתייבמת כ"כ רבינו ירוחם אם לא יצא לאויר העולם קיים או חולצת או מתייבמת וכך מבואר בדברי הרמב"ם פ"א מה' יבום ור"פ החולץ (לה:) אמרינן אם יבא אליהו ויאמר דהא דאיבערא אפולי מפלה בת חליצה ויבום היא : ב"ה ובהדיא תנן בפ' החולץ הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה אם אין הולד של קימא יקיים : ומ"ש בשם הר"ף היכא דאיכא לאסתפוקי שמא כלו לו חדשיו או אפילו ילדתו מת אסור להתייבם וחולצת כדמוכח בנזיר (יג.) כו' יש לתמוה עליו דמאן מייתי מר"ש דמשמע דלא קי"ל כר"ש דיחידאה הוא וי"ל דע"כ לא פליגי אלא בספק נזירות דרבנן סברי להקל ור"ש סבר להחמיר אבל גבי ספק זיקה כ"ע להחמיר (ועוד יש) (ב"ה) צריך להעביר הקולמוס ע"ז ולכתוב במקומו ואין לומר דמשמע ליה ז"ל דהלכה כר"ש מדאמר בגמרא אמילתא דתי"ק מאן תנא ר' יהודה משמע דלא אתא אלא לאשמועינן דלא פליג אר"ש אלא יחידאה (ב"ה) דאינן טענה כלום דאף ע"ג דתיהוי מתני' כיחידאי הא קיימא לן דהלכה כסתם משנה וכן הלכה כר' יהודה לגבי ר' שמעון. ומ"מ איני יודע למה הניח תלמוד ערוך שבר"פ החולץ מפורש בענין יבום וחליצה ואהדר למילף מנזיר : כתוב בתשובת הרב שלמה בן הר"ש בר צמח שמכלוף נפטר בח' לאלול והניח אשתו מעוברת ובאחד לאייר ילדה בן שלם בשערו וצפרניו ולבסוף ח' ימים מת והיה למכלוף הנזכר אח במ"ה והתיר את אשתו מפני שביום ט' באב היה חולה כשבא לביתו כי כשהלך מביתו היה כ"ו לתמוז ויש עד אחד מעיד שאז אמר שהיה חושש שאשתו מעוברת ולא אמר זה אלא על שהגיעה זמנה לראות ולא ראתה כשיצא הוא הניחה בחזקת טהורה אפי' שנאמר שמיד כשיצא הוא ראתה נחשוב י"ד ימים על כ"ו לתמוז ובא ל"א יום לאב והרי הוא היה חולה ובני אדם נכנסים לבקרו והנשים אומרות שאמו ביום ובלילה עמו מיום שחלה עד שמת מסתמא לא טבלה אשתו א"כ ע"כ לומר שמקודם נתעברה כמו שאמר הוא וסומכין עליו דאיהו קים ליה בגווה ונאמן הוא לומר יש לי בן ומטעם שני מפני שגמרו שערו וצפרניו ומטעם שלישי משום דהוי כבעל ופירש כיון דבכ"ו לתמוז יצא ומיד כשבא חלה ולא היה שהות לטבילה אם היה אמת שראתה אחר

שיצא הוא מביתו ואפי' לפי דברי אמו שטבלה בכ"ב לאב נשארו מאב ט' ימים עד ר"ח אייר הם ח' חדשים וט' ימים נסיר ה' ימים לתשלום החדשים החסרים לפי שחדשי ההריון הם מל' יום נשארו ד' ימים יותר מח' חדשים וכיון שנכנס בחדש הט' ואפי' יום אחד חוץ מיום שנתעברה בו אע"פ שלא גמרו סימניו ולא שהה ל' יום הוי ולד גמור ואע"פ שאמרו פ' בנות כותים (לח:) יולדת לט' יולדת לשלמים כבר תמהו על זה רבים שהחוש מכזיב זה והתוס' כתבו שעתה נשתנו הענינים כמו שאמרו פ"ג דבכורות (כ.) פרה וחמורה אינן יולדות אלא לג' שנים ועתה יולדות לב' שנים וכן תמצא בהרבה דברים והאריך בתשובה זו: ובתשובות הריב"ש סי' תמ"ו כתוב שנשאל על אשה כבת כ' שנישאת ושהתה עם בעלה ל"ה יום ולסוף אלו הימים חזרה וטבלה לנדתה ונתייחדה עם בעלה ותוך ג' ימים מת בעלה ומיד נסתפקה בהריון ולבסוף ילדה בת ויתברר שמיום מיתת בעלה עד יום לידתה יש ט' חדשים וכ"ב יום והבת גמרו שערותיה וצפרניה ומתה לכ"ט יום והשיב אם מה שנולדה הבת באמצע חדש תשיעי אינו קרוי כלו לו חדשיו מה שגמרו סימניה אינו מוציאה מידי ספק נפל כיון שמתה תוך ל' יום דקיי"ל כרשב"ג דכל ששהה ל' יום באדם אינו נפל דמשמע הא לא שהה הוי ספק נפל כדאיתא בפ' החולץ ואיתמר התם מת בתוך ל' יום ונתקדשה רבינא משמיה דרבא אמר אם אשת ישראל היא חולצת אם אשת כהן היא אינה חולצת ואסיק התם דבאשת ישראל חולצת כר"ש בן גמליאל דקיימא לן כוותיה ובאשת כהן סמכינן ארבנן דאמרי אע"ג דלא שהה ולד מעליא הוי וההיא ודאי לא בידעי שכלו לו חדשיו כגון שבעל ופירש הוא דבכה"ג אפי' רשב"ג מודה דולד מעליא הוי אפי' לא שהה כדאיתא בפרק יוצא דופן ולא בבן ח' ודאי כגון שבעל ופירש הוא נמי דבכה"ג לא אמרי רבנן דאע"ג דלא שהה ולד מעליא הויא אדרבא אמרי דאע"ג דשהה נפל ודאי הוי ואע"ג דגמרו סימניו ואפי' שהה ל' יום אלא ודאי ההיא דפרק החולץ בסתם ולדות היא שבעל ולא פירש והם בספק בן ח' או בן ט' וגמרו סימניו ואף הרמב"ם שפסק כר' דכל שגמרו סימניו הוי ולד מעליא אפי' בן יום א' כמ"ש בפ"א מהל' מילה כבר כתב בפ"א מה' יבום שזהו בדין תורה אבל חכמים החמירו להצריכה חליצה כל שלא שהה ל' וא"כ בנדון זה אם נחשוב אותה כסתם ולדות שהם ספק ב' ח' ספק בן ט' אף ע"פ שגמרו סימני הבת כיון שלא שהתה ל' יום צריכה חליצה ובדיעבד נמי באשת ישראל אלא שאם נתקדשה לכהן אינה צריכה חליצה ועוד איפשר לומר דבנדון זה אפי' נתקדשה לכהן צריכה חליצה משום דהוי ספק נפל אפילו לרבנן מדאמר אביי פיהק ומת דברי הכל מת הוא וכו' ופירש"י דלאו דוקא פיהק ומת אלא ה"ה

לחלה ומת וכ"כ ה"ר יונה והרא"ש ולדבריהם הא דאמר רבא בפרק החולץ דבאשת כהן אינה חולצת משום דסמכינן ארבנן בנפל מן הגג או אכלו ארי הוא אבל חלה ומת בנדון זה אפי' רבנן מודו וא"כ אפילו אשת כהן חולצת אלא שהרי"ף השמיט להא דאביי משמע דס"ל דפליג אדרבא דהא דרבא סתמא הוא בכל ענין וגם הרז"ה סובר דאביי בפיהק ומת דוקא אבל חלה ומת הרי הוא כנפל מן הגג או אכלו ארי ולפי דברי שניהם אף בנדון זה שהוא חלה ומת פליגי רבנן אבל מה שראוי להסתפק בנדון זה הוא אם מה שנתברר שילדה לאחר מיתת הבעל חי' חדשים וכ"ב יום הוי קים לן בגויה שכלו לו חדשיו או לא דאי הוי ככלו לו חדשים הדבר ברור שאפילו לא שהה לי' יצא מכלל נפל אפילו לרשב"ג כדאמרינן בפרק יוצא דופן ומדברי הרמב"ם נראה דבעינן ט' שלימים שכך כי בפ"א מהלכות יבום ונולד לט' חדשים גמורים וכ"כ בסמ"ק וכן נראה מפירש"י בפרק רבי אליעזר דמילה וכו' ונראה שסמכו על ההיא דאמר שמואל בפרק בנות כותיים (לח.) וכן משמע בהדיא בפרק החולץ וכו' אבל מצאתי להרמב"ן בת"ה דנולד לט' חדשים אפילו מקוטעים מתאבל עליו וא"כ בנדון זה לפי סברת הרמב"ן הרי כלו חדשיו ואינה צריכה חליצה כלל ודבר זה כיון שלא מצאנוה מבואר בתלמוד והראשונים זה אומר בכה וזה אומר בכה ובנדון זה אף אם נאמר דלא הוי כלו חדשיו אינה צריכה חליצה משום ספק גמור אלא משום חומרא דרבנן דהא באשת כהן אינה חולצת מעתה הרוצה להקל ולהתירה בלא חליצה הנה יש לו עמוד נכון להשען עליו הרמב"ן שהוא כדאי לסמוך עליו וכ"ש אם הוא שעת הדחק שהיבם קטן או שהוא במדינת הים והמחמיר להצריכה לכתחלה חליצה תבא עליו ברכה עכ"ל: שאלה לא"א הרא"ש ז"ל על יבמה שנישאת לשוק בחזקת שהיה לה ולד של קיימא וכו' בכלל נ"ב וז"ל התשובה הנה בי' עדים כשרים מעידים שחיה יותר מל' יום אבי היבם שהוא כשר לכלתו כיון שמת בנו ונתרחק ממנו וגם שאלתי השמש ואמר שנתאבל עליו ואלו מוציאי הדיבה לא כתבת שהעידו בפני ב"ד עדות ברורה שידוע להם שמת הולד תוך ל' יום אלא שהוציאו קול לעז בעלמא וכל זמן שלא העידו בעדות אפילו אי ליכא עדות שחיה בן ל' יום לא אסרי' לה בקלא דבתר נישואין ואם יבואו ויעידו בפני ב"ד בתורת עדות שיהא ידוע להם לידת הולד וגם היו בשעת פטירתו ולא חיה ל' יום הרי יש כאן עדות מוכחשת שנים מעידים שחיה ל' יום ובי' מעידים שלא חיה ל' יום? וקיי"ל כמ"ש? ר"י י"ל דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ולא אמרינן אוקמה אחזקתה ועוד דאזלינן בתר רוב נולדים שהם של קיימא ולכן הקלו חכמים ואמרו אם אשת כהן היא אינה חולצת אע"פ דספק חלוצה

מותרת לכהן חשו חכמים מאחר שהצריכה חליצה אחר שנישאת יאמרו העולם חכמים עמדו על הדבר דודאי נפל היה והצריכה חליצה ואתי למשרי חלוצה וכ"ש בנדון זה שנישאת האשה במקומה והדבר ידוע אילו לא היה הדבר ברור להם שהיה הולד של קיימא לא היו מניחין אותה לינשא ועוד שיש כאן עדות מוכחשת והוי ספיקא דרבנן ועוד אם היתה חולצת מספק היינו מוציאים לעז על בניה כי ר"י פסק כי ולד יבמה לשוק היינו דרבנן הילכך נ"ל דהך אתתא שריא לבעלה ואינה צריכה חליצה עכ"ל : האומר זה בני או יש לי בנים נאמן וכו' בפרק י"ג (דף קלד.) תנן האומר זה בני נאמן ובגמרא למאי הילכתא לפטור אשתו מן היבום תנינא מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן התם דלא מוחזק לנו באח הכא אף ע"ג דמוחזק לן באח ופי' הר"ן כלומר אי מהתם ה"א דוקא בדלא מוחזק לן דאית ליה אחי הוא דנאמן אבל במוחזק לן לא מ"ה תנא הכי לאשמועינן דאפילו היכא דמוחזק לן דאית ליה אחי נאמן וכתוב בקצת ספרי רבינו ואפילו באו אחר כך עדים שיש לו אחים מותרת וטעמא דמסתבר הוא דכיון שהאמינהו לומר יש לי בנים כי אתי בתר הכי סהדי דאית ליה אחי מאי הוי הרי כיון שהאמינו אותו שיש לו בנים מותרת היא : ומ"ש אבל אם יש עדים שיש לו אחים אינו נאמן לומר יש לי בנים להתירה כן משמע מדברי רשב"ם שכתב שם הכא אתי לאשמעינן דאף ע"ג דבמוחזק לן בגויה חזקה בעלמא בלא עדים אי אמר זה בני נאמן לפוטרה מייבום ע"כ משמע בהדיא דדוקא משום דלא הוה אלא חזקה בעלמא הא אי הוו עדים לא הוה מהימן לומר זה בני והטעם דכיון שקדמו עדים דאית ליה אחי ולא הוה מוחזק דאית ליה בנים הרי היתה בחזקת איסור ותו לא אתיא אמירתו דאית ליה בנים ושריא לה וכן כתב רבינו ירוחם וז"ל אם ידוע לנו בודאי בעדים שיש לו אחים אע"ג דאמר בשעת קידושין שיש לו בנים אינו נאמן דלא אמרינן מה לו לשקר כיון שיש לו עדים שיש לו אחים עכ"ל אבל אין נראה כן מדברי הרמב"ם שסתם וכתב רפ"ג האומר זה בני או שאמר יש לי בנים ה"ז נאמן ופוטור את אשתו מן החליצה ומן היבום : אמר בשעת קידושין יש לי בנים וחזר ואמר בשעת מיתה אין לי בנים נאמן לאוסרה כך הוא הגירסא בספרי רבי ויש ספרים שכתוב בהם אינו נאמן לאוסרה ונראה שזו היא הגירסא הנכונה דתניא בקידושין פ' האומר (דף סד.) בשעת קידושין אמר יש לי בנים ובשעת מיתה אמר אין לי בנים נאמן להתיר ואין נאמן לאסור כלומר נאמן במ"ש בשעת קידושין ואינו נאמן במ"ש בשעת מיתה דברי ר' רבי נתן אומר אף נאמן לאסור ומשמע דהלכה כרבי מחבירו וכן פסק ברמזים וכתב הר"ן דרבנותא קמ"ל דאע"ג דאיכא למימר דמאי דאמר בשעת

קידושין לא אמר אלא כדי שתתרצה אשתו בקידושיו ובשעת מיתה דלא איכפת ליה במידי קושטא קאמר אפי"ה נאמן להתיר משום דאיכא למימר מה לו לשקר כדאמרינן לקמן ואינו נאמן לחזור בו מדיבורו הראשון ולאסור עכ"ל ועוד יתבאר בדינים אלו בסימן שאחר זה: יש קצת ספרי רביי שכתוב בהם והרמ"ה כתב שחולצת ולא מתיבמת ואיפשר שטעמו משום דמספקא ליה אי הלכה כר' או כרבי נתן ופסק לחומרא ורביי ירוחם כתב שהרמ"ה פסק כר' נתן ונראה שטעמו מדמתמה תלמודא בפרק האומר לימא מתניי דלא כר' נתן ודחיק לאוקמה כר' נתן ואין זה הכרע דהכי אורחא דתלמודא למהדר לאוקמי מתניי ככ"ע: כתב הרמב"ם עד אחד נאמן להעיד שנולד בן לבעלה להתירה זה לשונו בפרק ג' נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה ומתיבמת על פיו או שמת יבמה או שניתן לבעלה בן להתירה לזר אפי' עבד או אשה או עכו"ם מסיח לפי תומו מעיד במיתת היבם כמו שמעיד בא"א להתיר כמו שבארנו בהל' גירושין ע"כ והרב רביי אברהם בר דוד השיג על הרמב"ם במה שכתב שעד אחד נאמן להעיד שנולד בן לבעלה והרב המגיד כתב שהרב בעל המאור סובר כדברי הרמב"ם ז"ל וכן הכריע הרשב"א ז"ל ע"כ ודברי הרא"ש שכתבתי גבי שאין האשה נאמנת לומר שכלו חדשיו נוטים לדברי הראב"ד ז"ל: וכתב עוד מי שזינה עם פנויה או עם א"א ונתעברה וכו' בפ' הנזכר וכן כתב רביי ירוחם בשם ספר המצות וכתב ה"ה זה ברור בא"א שרוב בעילות אחר הבעל אבל בפנויה היה נראה לחלק בין אם חשודה ממנו או אם חשודה מאחרים שאם אינה חשודה מאחרים אלא ממנו בלבד הא אמריי פרק אלמנה לכ"ג (סט.) כהן שבא על בת ישראל וילדה תאכל בתרומה ואיכא לישני בגמרא לישנא קמא דוקא דלא דיימא מעלמא ולישנא בתרא אע"ג דדיימא מעלמא ודעת רבינו פ"ז מהלכות תרומות כלישנא קמא וכיון דלענין תרומה דאיכא ג"כ איסורא דאורייתא שדינן הולד בתר דידיה גבי יבום נמי אמאי לא נהמניה וכ"ש ללישנא בתרא והרשב"א ז"ל כתב בתשובה דכל שראינו שבא עליה או שהוא מודה שבא עליה בתר דידיה שדינן ליה והוא שלא ידענו שבא עליה אחר אבל אם ידענו שבא עליה אחר בכי הא לא אמרינן לישדייה בתר קמא דהוה ליה כספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון דמספקא מילתא ולא שדינן ליה בתר קמא עכ"ד ונראה בדעתו ז"ל שהוא פוסק כלישנא בתרא דכל דלא ידעי בבירור שבא עליה אחר אע"ג דדיימא מעליא בתר דידיה שדינן ליה ובזה נראה להחמיר דה"ל ספיקא דאוריית' ונקטינן חומרי דלישני כבל בדלא דיימא מעלמא איני מוצא טעם נכון לחלק בין דין זה לדין התרומה ואפי' בדדיימא

איפשר שהלכה כלישנא בתרא דסוגיין בפ"ק דכתובות (יג:) אתיא כי ההוא לישנא עכ"ל ונמוקי יוסף בס"פ אלמנה לכ"ג כתב דפנויה שילדה ואמרה מפלוני הוא אף ע"פ שנאמנת עליו להכשירו אינה נאמנת עליו לירושה ואפי" בפלגש המיוחדת לו אינה נאמנת עליו : וא"א ז"ל כתב בתשובה על אחד שהיה לו משרתת בביתו והיתה מיוחדת לו וילדה ואמר שהוא בנו שפוטר את אשתו מן היבום וכו' כלל פ"ב סימן ח' ועיין בתשובות הרשב"א סי' תר"י ועיין בנימוקי יוסף בס"פ אלמנה לכ"ג במ"ש שם בשם הריטב"א : האשה שהלך בעלה ובנה למ"ה ובאו ואמרו לה מת בעליך מותרת לינשא וכו' הלכה היא ובעלה ובנה ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת ומותרת לזר מת בני ואח"כ בעלי אינה נאמנת שתתייבם אלא חולצת ולא מתייבמת ויש בקצת ספרי רבי' חסרון הניכר וכאשר כתבתי כך הוא הגירסא הנכונה וכך מבואר במשנה פרק האשה שלום (ק"ח.) והטעם מבואר דכיון שבשעה שהלכה היתה בחזקת היתר לזר כי אמרה מת בעלי ואח"כ מת בני הרי היא מעמדת עצמה על חזקתה ולפיכך נאמנת אבל כי אמרה מת בני ואח"כ מת בעלי שמוציאה עצמה מחזקתה נאמנת להחמיר ואינה נאמנת להקל ולפיכך חולצת ולא מתייבמת ומ"ש הלכה היא ובעלה לבד ובאה ואמרה ניתן לי בן במ"ה ומת בני ואח"כ מת בעלי נאמנת ומתייבמת מת בעלי ואח"כ מת בני אינה נאמנת וחולצת ולא מתייבמת גם זה משנה שם והטעם מבואר כמו שכתבתי בסמוך : ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפ"ג והוא מבואר בגמ' פרק האשה בתרא (דף ק"ט:) דאמרין התם אמתניי אחריתי דאינה חולצת גזירה שמא ימצא הדבר שאינה צריכה חליצה ונמצאת מצריכה כרוז לכהונה ואיכא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה ואמרי הא שרו חלוצה לכהן ומותיב מהאי מתניי דאמרין בה חוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת וליחוש דילמא אתו עדים ואמרי כדקא אמרה ונמצא אתה מצריך כרוז לכהונה אמר רב פפא בגרושה רב חייא בריה דר"ה אמר באומרת אני והוא נחבאנו במערה ופירש"י בגרושה שהיתה גרושה כבר מאיש אחר שפסולה לכהונה אני ובעלי נחבאנו במערה ואין איש עמנו לבא ולהעיד הילכך ליכא למיחש דילמא אתו סהדי עכ"ל ולפי שראה רבינו שבפרק האשה שלום שהוא מקום משניות אלו לא איתמר עלייהו בגמרא מידי ולא נזכר שבמקום אחר העמידום באוקימתות אלו לכך כתב אלה הדברים בשם הרמב"ם ויש בלשון רבינו בדברי הרמב"ם חסרון וכך הוא לשון הרמב"ם ז"ל שמא תחלוץ ויבואו עדים ויעידו שהדבר כמו שאמרו והבעל מת תחלה נמצאת חליצה זו אינה כלום ותינשא לכהן ויראה הרואה אותה שחלצה ונשאת לכהן וידמה

שהחלוצה מותרת לכהונה ואינו יודע בעדים שבאו לפיכך לא תחלוץ ולא תתייבם וכו': האשה שהלך בעלה וצרתה למ"ה ואין לה בנים ובאו עדים שמת בעלה לא תתייבם ולא תינשא עד שתדע אם ילדה צרתה או לא ילדה משנה פ' בתרא דיבמות (שם) ומ"ש ולא אמרינן שתחלוץ אחר ט' חדשים למיתת הבעל ותינשא ממ"נ וכולי שם פלוגתא דאמוראי ופסקו הפוסקים כמ"ד הכי כתוב בספר רבי ירוחם נסתפק לר"ש אם יש לדבר פתח היתר כשתדור אשה זו ע"ד רבי שלא תינשא לכהן שכל עצמנו לא חששנו אלא מטעם דהצרכת כרוז ואחר שתדור נסתלקה חששא זו והאריך שם בזה ומ"ש לפיכך אם היתה גרושה או חללה תחלוץ אחר תשעה חדשים מבואר שם כתוב בספר רבינו ירוחם: ומ"ש אבל לא תחלוץ בתוך ט' ותינשא אפי' אחר ט' דשמא מעוברת היתה צרתה והפילה וכיון שהיתה צרתה מעוברת לא היתה חליצה זו חליצה הכי איפסקא הלכתא בר"פ החולץ (דף לה:) כר"ל דאמר חליצת מעוברת לאו שמה חליצה וכתב הרמב"ם בספ"ג אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה כשמת תמתין צ' יום כשאר היבמות ותחלוץ או תתייבם ולא תחוש לצרתה שבמדינה אחרת הואיל ולא היה בעלה עמה ופשוט הוא דין אשם שהלך בעלה למ"ה ומת שם ונשארה זקוקה ליבם ויצא קול שהיה לבעלה אשה אחרת לשם אם מתירים אותה לחלוץ כתב הריב"ש בתשובה סימן תק"ט:

הלכות יבום

סימן קנו - איזה נקרא זרע קימא לפטור מן היבום

מי שיש לו אח מ"מ אפילו אם הוא ממזר זוקק את אשת אחיו לייבום משנה וגמרא פ"ב דיבמות (דף כב): ומ"ש בין קטן בין גדול משנה פרק יוצא דופן (דף מג: מד.) תינוק בן יום אחד זוקק ליבום: ומ"ש אפי' הוא

גוסס או פצוע מכות שאינו יכול לחיות וכולי משנה פרק קמא דאהלות
אפילו גוסס ואפילו מגוייד זוקק ליבום : ומ"ש ובלבד שנולד בחייו כלומר
שנולד יבם זה בחיי אחיו דאל"כ אינו זוקק ליבום דהוה ליה אשת אחיו
שלא היה בעולמו ואינה זקוקה ליבום דכי ישבו אחים יחדו כתיב שהיתה
להם ישיבה אחת בעולם כדאיתא ברפ"ב דיבמות (דף יז :) ובפי' יוצא דופן
(מד.) : ומ"ש אפי' לא יצא אלא ראשו ורובו לאויר העולם קודם שימות
אחיו כ"כ הרמב"ם בפ"א : ומ"ש ואפי' עבד ואפילו שפחה כאמנין להעיד
עליו שהוא אחיו מאביו כ"כ הרמב"ם בפ"ד והוא מדאמרינן בפרק החולץ
(ד' לט :) דאפי' קרוב ואשה נאמנים בזה משום דגלויי מילתא בעלמא הוא
ומשמע דה"ה לעבד ושפחה דמ"ש וכתב הרמב"ם דה"ה לקטן שהוא
מכיר ונבון כתב הר"י דה"ה דקרוב ואשה נאמנים היכא דליכא חשדא
אבל היכא דאיכא חשדא לא וכתב הריב"ש בסימן קפ"ב שנראה לו לפי
לשון הר"י שאין אשה וקרוב נאמנים לומר זה אחיו של פלוני כשמעידין
כן בשעת מעשה אלא שאם אמרו כן קודם מעשה שאין מעידין לא על
ממון ולא על איסור הוחזק על פיהם ע"כ ואין נראה כן מדברי הפוסקים
אלא אפי' לא אמרו כן אלא בשעת מעשה סומכים עליהם וגם בהגמ"י
פ"ד כתוב דמשמע מדברי הר"י דלא סמכינן אהני אא"כ הם מסיחים
לפי תומם וכתבו דאין נראה לראב"ה אלא אפי' כמתכוונים להעיד
נאמנים וכ"כ במרדכי פרק מצות חליצה : ומ"ש אבל אם נולד אחר מותו
כבר נתבאר. ומ"ש או שהוא אחיו מאמו ברפ"ב דיבמות מייתי מקראי
דאינו זוקק ליבום אלא אחיו מאביו אבל אחיו מאמו ולא מאביו לא :
גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו הרי הם כזרים ואין להם זה ע"ז יבום
אפילו אחד מהם הורתו שלא בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה
משנה בפרק נושאים (דף צז :) ומ"ש ואפילו הם תאומים ונולדו בקדושה
כלומר אבל הורתם היתה שלא בקדושה הרי הם כזרים ואין להם אחוה
עד שיהיו שניהם הורתם ולידתם בקדושה ברייתא שם : כתב רב שרירא
גאון נפלה לפני מומר וכולי ורב יהודאי כתב אי כד נסבה בעלה הוי יבם
מומר לא בעי חליצה מיניה ואם היה הבעל מומר ויושבת תחתיו וכולי
עד ואינה זקוקה לחליצה כל זה כתוב במרדכי פרק החולץ שהעתיק
מספר העיטור אלא שבמקום שכתוב בספרי רבינו ורב יהודאי כתב
שנראה שבא לחלוק על דברי רב שרירא כתוב שם וכתב רב יהודאי
שנראה שאינו חולק על דברי רב שרירא אלא מפרש דבריו וה"א בפ"א
מהלכות יבום העתיק דברי רב שרירא ודברי רב יהודאי כמו שכתבם
המרדכי וכתב שהרשב"א תמה על כל דברי רב יהודאי ושמדברי הרמב"ם
נראה שלא כדברי רב יהודאי שכתב מי שיש לו אח מ"מ אפילו ממזר או

עובד כו"ם הרי זה זוקק את אשתו לייבום ולא חילק בין אם היה עובד כו"ם בשעת הנישואין בין המיר אח"כ וכ"ש בבעל מומר ואח כשר שאם מת שהיא זקוקה לחליצה וליבום וכמ"ש הרשב"א ז"ל עכ"ל : ומ"ש רבינו ולא ידענא למה לא תהיה אשת מומר זקוקה ליבום ודאי קושטא דמילתא הכי דאשת מומר זקוקה לייבום ואפילו קדשה אחר שהמיר ואפי' בנו או בן בנו עד כמה דורות אע"פ שנשארו בהמרתם כ"ז שהם בני ישראליות או מומרות קידושיהן קידושין ונשותיהם הישראליות או המומרות זקוקות ליבום כדמשמע בספ"ק דיבמות אהא דאמר רב אסי עכו"ם שקידש בזמן הזה חוששין לקידושיו חיישינן שמא מי' השבטים הוא ואסיקנא דלא היא משום דגמירי דבנתי דההוא דרא אצטרויי אצטרו משמע הא לאו הכי הוה חיישינן לקידושיו וזה דבר פשוט כביעתא דכותחא וכבר כתב כן מהר"י קולין ז"ל בשורש פ"ה ויש לתמוה על מי שעלה על דעתו היתר זה ועל רב יהודאי שנכתב בשמו איני תמה משום דגמירי דמאור עינים הוה ולפעמים היו תלמידיו כותבין בשמו מה שלא עלה על דעתו וכמבואר אך על תלמידיו הכותבים כן יש לתמוה ועל בעל העיטור שהעתיק דבריהם יש לתמוה למה לא רדפם וכתתם עד החרמה דדבר פשוט הוא דאין לדברים אלו שורש וענף ולא שום צד סמך כלל ואוי לו למי שמיקל בזה ודבר פשוט הוא שאין דברים הללו אמורים אלא בבן ישראלית או מומרת אבל בן עכו"ם או שפחה אפילו מישראל שלא המיר כבר נתבאר דינו בסימן שקודם זה : ומ"ש רבינו דלא ידע מה חילוק יש בין אם היה יבם מומר כשנשאת או לא זה נתבאר בהגהות מרדכי פרק החולץ דטעמא משום דס"ל דנישואין מפילין וכיון דבשעת נישואי אחיו היה מומר היה אסור לה באותה שעה ושוב אינה נופלת לפניו וכתוב שם שיש סוברים דאפי' לא היה מומר בשעת נישואי אחיו כיון שהיה מומר בשעת מיתה אינה זקוקה דס"ל דמיתה מפלת וכתוב בת"ה סי' רכ"ג דהיכא שהיבם נאנס בקטנותו ונטמע בין העכו"ם ונתגדל ביניהם עד שנעשה גדול בשנים ואע"פ כן לא חזר לדת האמת אם בעודו בקטנותו בין העכו"ם נתקדשה יבמתו לאחיו ודאי זקוקה היא אפי' לדברי האומרים דנישואין מפילין דהוי כמו נתקדשה בעודו יהודי ואח"כ המיר דכל מעשה קטן עד שיהא בן שלש עשרה שנה ויום אחד לא חשיב וכשגדל ועמד בהמרותו הוי כהמיר אז וכיון דנישואין מפילים הרי היא זקוקה לו וז"ל המרדכי בפרק החולץ כתוב בתשובת הגאונים יבמה שנפלה לפני מומר פטורה מן החליצה ומן היבום היכא דליכא יבם אחר אלא הוא ולא הביאו שום ראיה לדבריהם וכתב רש"י בתשובה דלא סמכינן עלייהו כלל ואע"פ שחטא ישראל הוא ואם קדש קידושיו קידושין וחולץ ולא מייבם

ונראה לה"ר מאיר להביא ראיה לדברי הגאונים מדפריך פ' הגוזל (קי):
וכו' וכתב הר"ם אע"פ שהבאתי ראיה לדברי הגאונים לא מלאני לבי
לעבור על דברי רש"י כאשר בא מעשה לידי ושאלו להר"ם על יבמה שהיו
לה שני יבמים הגדול מומר והקטן הלך למדינת הים אם הגדול המומר
יכול לחלוץ מפני תקנת העיגון והשיב שלא לעשות מפני שיש לה יבם
ישראל ואזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא עכ"ל ובת"ה כתב שאחד
מהחכמים שהיו בימיו כתב שיש לסמוך על דברי המתירים וחכם אחד
כתב דלית לן לאסוקי אדעתא להקל נגד דברי רש"י שהרי מהר"ם אף
ע"פ שהביא ראיה לדברי הגאונים כתב דעבדינן הכא לחומרא והכא
לחומרא ונראה מדברי ת"ה שכך הוא דעתו לאסור כדברי רש"י ומהר"ם
ז"ל והאריך הרבה בדבר עיין עליו ועיין בהגהות מדרכי פרק החולץ
ומהרי"ק ז"ל כתב בשורש קע"ז על יבמה שנפלה לפני יבם מומר ועד אחד
מעיד שמת אותו מומר שהיא מותרת כיון שרוב הפוסקים מתירין יבמה
ע"פ עד אחד ואפי"ם אם היה המנהג כדברי האוסרים מ"מ פשיטא שבזיקת
יבם מומר שרבו הפוסקים המתירים אותה בלא חליצה ואע"ג דפשיטא
שאין לסמוך על דבריהם וחלילה להקל בשל ערוה שלא כדעת רש"י אשר
כל ישראל שותים מימיו הנאמנים וכמ"ש הר"ם עצמו שלא מלאו לבו
לעבור על דברי רש"י מ"מ איכא תרי רובי להתיר אשה זו על דא אמינא
דאתתא דא שריא עכ"ל הרי כל האחרונים מסכימים לאסור יבמה
שנפלה לפני מומר. אשה שנפלה לפני יבם מומר ונישאת לזר כתבתי
משפטה בסימן קנ"ט: כתוב בת"ה סי' רכ"ג יש נוהגים להתנות בשעת
קידושין שלא תיזקק ליבם אם תפול לפניו וצ"ע בדבר דבמרדכי פרק
הפועלים מייתי ירושלמי דהמתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל כמו אם
מתנה שלא תיזקק ליבום אמנם בתלמודא דידן לא משמע הכי מדפריך
בפ' הגוזל אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה
דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה וכו' מ"מ גילוי דעת הוא דאין בדעתו
לחול הזיקה שתתייבם מחמת הנישואין כמו שמחלקין התוס' דדוקא מן
האירוסין אמרינן דאדעתא דהכי לא נתקדשה ולא מן הנישואין והאידינא
רגילין לעשות קידושין ונישואין יחד בשעת חופה וכיון דבההיא שעתא
מתנה אנישואין נמי מתנה ועיין בפ' המגרש (פד): בגמרא ובתוס' פ' אע"פ
(נו): דהתם מפרש כמה חילוקין במתנה על מ"ש בתורה עכ"ל. ואני תמה
ע"ז מאחר שאין ההיתר מבואר בתלמודא דידן ובתלמוד ירושלמי מבואר
לאיסור היאך אפשר להקל בדבר וע"כ נשתקע הדבר ולא ראינו ולא
שמענו מי שהתנה כן: לא היה מוחזק באחין ואמר יש לי אחין אינו נאמן
בא אחד ואמר אני אחיו אינו נאמן וכו' בקידושין פרק האומר (סד.) תנן

מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן ובגמרא (שם) אלמא נאמן להתיר ואין נאמן לאסור נימא מתניתין דלא כר' נתן דתניא בשעת קידושין אמר יש לי בנים בשעת מיתה אמר אין לי בנים בשעת קידושין אמר אין לי אחים בשעת מיתה אמר יש לי אחים נאמן להתיר ואין נאמן לאסור דברי רבי ר' נתן אומר אף נאמן לאסור אמר אביי מתניי דלא מוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני אמר יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן לאו כל כמיניה לאסור לה אכולי עלמא ברייתא דמוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני דאמרינן מה ליה לשקר מאי קאמר מיפטרא מיבם מצי אמר פטרנא לך בגיטא רבי סבר מה לי לשקר כי עדים דמי ואתו עדים עקרי חזקה ור' נתן סבר מה לי לשקר כי חזקה דמי לא אתי חזקה ועקרא חזקה ופירש"י דלא מוחזק לן האי גברא לא באחי ולא בבני וקיימא הך אתתא בחזקת שאינה זקוקה ליבם הילכך אמר יש לי בנים בחזקה קמייטא הוא דקא מוקים לה הילכך נאמן ואי אתי אח לאחר מכן ואמר אחוה דמיתנא אנא לאו כל כמיניה דאהני דיבורא לחזקה אמר יש לי אחים ואין לי בנים לאו כל כמיניה דמפיק לה מחזקה. ברייתא דקאמר ר' נתן נאמן לאסור עליו דמוחזק לן האי גברא באחי וכו' עד ואילו ה"ל אחי הוה הדר ביה בשעת מיתה וכתב רבינו ירוחם אם יש לו עדים בודאי שיש לי אחים אינו נאמן כשאמר יש לי בנים אפילו לדברי ר' דע"כ לא קאמר ר' אלא במקום חזקה אבל במקום עדים לא וכ"כ מורי ה"ר אברהם בן אסמעאל עכ"ל וכתב הרא"ש בתשובה (כלל נ"ב ס"י ה') שנשאל על אשה שנישאת לבעל ומעולם לא נשמע ולא נודע שהיה לו אח אמנם אחי האשה אמר שהיה באשכנז וראה שם אחד שאמר שהיה אחיו ועתה מת בעלה והיא רוצה לינשא והשיב הא מילתא דפשיטא כיון שהאשה זאת עומדת בחזקת שאין אחים לבעלה אינה נאסרת לשוק על מאמר אחיה דתנן בפרק האומר מי שאמר בשעת מיתתו יש לי אחים אינו נאמן ואמרינן עלה בגמרא לימא מתניי דלא כר' נתן וכו' הרי אנו רואים שהבעל אינו נאמן לומר יש לי אחים היכא דלא מוחזק לן באחי אפילו לר' נתן דלאו כל כמיניה דבעל להוציאה מחזקתה ולאסרה לעלמא ואע"פ דאליבא דרבי דהלכתא כוותיה דנאמן להוציאה מחזקתה (ולהתירה לשוק אפ"ה לאוסרה אין נאמן היכא דלא מוחזק לן באחי אליבא דכ"ע וכ"ש אחיה שאינו נאמן להוציאה מחזקתה) ולאסרה לעלמא ואפילו עד כשר לא היינו חוששין לעדותו דכל היכא דאיתחזק היתרא ואמר עד אחד שהיא אסורה אינו נאמן כדאיתא בפרק הניזקין (נד:) ת"ר היה עושה עמו בטהרות וא"ל טהרות שעשיתי עמך נטמאו וכו' היה עושה עמו בזבחים וכו' שעשיתי עמך ביום פלוני נתפגלו אינו נאמן

מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי כל שבידו נאמן רבא אמר כגון דאשכחיה ולא אמר ליה ובתר הכי אשכחיה וא"ל ועוד בנדון זה אין זה אומר שהוא יודע שהוא אחיו אלא שא"ל הלה שהוא אחיו של מת ואילו היה עומד בפנינו ואומר אני אחיו של מת לא היינו משגיחים על דבריו אא"כ מביא עדים שהוא אחיו כדתנן בפרק יש נוחלין (קלד.) האומר זה אחי אינו נאמן וכן עובדא דמרי בר איסק (כתובות כד:) דאתא ליה אחא מבי חוזאה והיינו לענין ממון והוא הדין לענין איסור שאינו נאמן להוציאה מחזקת היתר וכל שכן זה שאינו מעיד אלא מפיו ולא דמי להא דאמרינן בפרק י"ג ההוא דהוה מוחזק דלית ליה אחין ואמר בשעת מיתתו דלית ליה אחין אמר רב יוסף למאי נחוש לה חדא דהא מוחזק לן דלית ליה אחי ועוד הא אמר בשעת מיתתו דלית ליה אחי אמר אביי והא אמרי דאיכא עדים במ"ה דידיעי דאית ליה אחי ומסיק התם דא"ל רבא לרב נתן בר אמי זיל חוש לה דשאני התם שיש קול שיש עדים במ"ה הילכך ראוי לחוש לקול ולהמתין עד שיחקרו אם יש עדים אבל בנדון זה אפילו אם הוא אמת מ"ש אחיה אינו קול כלל הילכך אין לחוש כלל ומותרת לשוק עכ"ל ואחר כך הבנתי מתוך השאלה שלא היה אחי האשה מכיר לאחי בעלה אלא על פיו שא"ל שהיה אחיו ולכך כתבתי בתשובה ועוד בנדון זה אין אחיה אומר שהוא יודע שהוא אחיו אלא שא"ל אחר שהוא אחיו ומתוך כתבך הבנתי שאחי האשה הכירו שהיה אחי בעל אחותו ומעתה ידעו ועוד שכתבתי לחזק הדבר בטל מ"מ האשה מותרת משאר טעמים שכתבתי עכ"ל: היה מוחזק באחים ואמר אין לי אחים או שאמר על מי שהוא מוחזק שהוא אחיו אינו אחי כ' הרז"ה שהוא נאמן להתירה וכו' בקידושין פרק האומר על סוגיא זו שכתבתי בסמוך רי"ף לא הביא כלל זה וכתב הרא"ש וז"ל הרז"ה כ' מהלכו' הרב נראה דהלכה כרבי ואין נאמן לעולם לאסור דקיימא לן הלכה כרבי מחבירו ולפיכך לא הזכיר זאת הברייתא מחלוקת דרבי ורבי נתן והקשה עליו הרמב"ן דאדרבה היה צריך להביאה כדי שנדע דרבי קאמר אפילו היכא דמוחזק לן באחי ובשעת מיתה קא הדר ביה ומרע לדיבוריה אפ"ה נאמן להתיר ואין נאמן לאסור דלא שמעינן ליה ממתניתין ופירש הוא דלהכי השמיט רב אלפס דהך שינוייה דשני אביי לאו דסמכא היא דודאי היכא דמוחזק לן באחי לא מהימן למימר אין לי אחים להתירה לשוק ושינוייה דחיקא הוא דשני אביי לאוקומי מתני' כר' נתן וליתיה להך שינוייה אלא ברייתא נמי בדלא מוחזק לן באחי ואפי' הכי לר' נתן נאמן אף לאסור לחומרא דמילתא דעבידא לאיגלויי חיישינן לדברי הבעל כדקס"ד מעיקרא וכן מוכח הסוגיא דיש נוחלין דהיכא דמוחזק לן דאית ליה אחי דלא מהימן

למימר דלית ליה אחי דתנן התם זה בני נאמן ואוקמוה דצריכא למימר דאע"ג דמוחזק לן דאית ליה אחי נאמן לומר זה בני ומשמע דוקא זה בני הוא נאמן לומר שאינו סותר לגמרי החזקה אבל לסתור לגמרי החזקה ולומר אין לי אחים אינו נאמן ועוד אמרי' התם ההוא דהוה מוחזק לן דלית ליה אחי וכו' א"ל אביי והא אמרי דאיכא עדים במ"ה דידעי דאית ליה ומסיק אמר ליה רבא לרב נתן בר אמי חוש לה והשתא לקלא בעלמא חיישינן ועקרין לחזקה וגם את דיבורו שאמר דלית ליה אחי כל שכן היכא דמוחזק לן דאית ליה אחי ואמר אין לי אחים שאינו נאמן להכחיש החזקה לגמרי אף על פי שנאמן להוציאה מחזקת יבום ולומר זה בני להתירה לשוק מ"מ אינו נאמן לעקור חזקת אח דמגו להכחיש את החזקה לגמרי לא אמרינן ועוד דקיי"ל בפ"ק דבתרא (ו.) לא אתי מה לי לשקר ועקרא החזקה ובפ' האשה (קטו.) מיבעיא לן הילכך לא סמך הרי"ף אהך שינוייה להקל ולכך השמיטה עכ"ל: והר"ן ז"ל כתב ולענין הלכה משמע דקיי"ל כרבי דאינו נאמן לאסור דקיי"ל הלכה כר' מחבירו ויש לדקדק דאי קיימא לן כר' נקטינן דאפילו כדמוחזק לן דאית ליה אחי נאמן לומר אין לי אחים ואילו בפרק י"ג אמרינן ההוא דהוה מוחזק לן דלית ליה אחים כו' ומסקנא א"ל רבא לרב נתן בר אמי זיל חוש לה אלמא כל היכא דמוחזק לן דאית ליה אחין לא מהימן איהו למימר דלית ליה וניחא לי דהתם שאני דאיכא קלא דאיכא סהדי במ"ה וכל היכא דאיפשר למיקם עלה דמילתא אפומיה דסהדי נטרינן להו ולא מקילינן באיסור א"א אבל בחזקה שאין אנו יודעים שיש עדים בדבר שיהא איפשר להתברר על פיהם נאמן משום מה לי לשקר והרי"ף השמיט כל זה וכתב הרמב"ן בספר המלחמות שסמך לו על מה שהביא משנתינו דאמר ויש לי בני נאמן שמשם יש ללמוד ג"כ לאומר אין לי אחים שהוא נאמן דליכא למימר דלא דמי משום דאומר יש לי בני נאמן לא מרע לחזקה דאחים ואומר אין לי אחים מרע לחזקה דליתא שהרי איפשר שהיו לו ומתו שאילו אומר לא היו לו אחים מעולם ודאי לא מהימן והיינו ההיא דבפרק י"ג דאמרינן והאיכא עדים במ"ה דאלמא משום מגו לא מהימן לאכחושי קלא וחזקה אלו דבריו ז"ל ומ"מ לפי זה מי שהיה מוחזק שיש לו אחים ואמר בשעת מיתה שאין לו אחים נאמן אבל הרמב"ם כתב בפ"ו מהלכות יבום שאינו נאמן ונראה שסמך לו על אותה סוגיא שבפרק י"ג דאביי גופיה דאוקי הא אוקימתא הכא אמר התם הא איכא עדים במ"ה וכולי ורבא נמי אסיק זיל חוש לה ולא הסכימה דעתו באלו החילוקים שכתבנו עכ"ל: וכתב רבינו ירוחם רוב הפוסקים פסקו כרבי. והרמ"ה פסק כרבי נתן דאף על גב דהלכה כרבי מחבירו שאני רבי נתן דרביה דרבי ודאבוה הוה

עכ"ל ולענין הלכה נקטינן הלכה כדברי רוב הפוסקים שפסקו כרבי ובפי"ג מהלכות יבום על מ"ש הרמב"ם נאמן ע"א להעיד ליבמה שמת בעלה ומתייבמת על פיו או שמת יבמה או שניתן לבעלה בן להתירה לזר וכתב עליו הראב"ד זה הדמיון אינו מחוור אם אמרו בעדות מיתה דנאמן עד אחד אפילו בדבר שהיא אינה נאמנת משום דמילתא דעבידא לאיגלווי ולא משקר יאמרו בניתן לבעלה בן דאיפשר דמשקר אפי' בעל עצמו דאמר יש לי בנים והיה מוחזק באחים ובלא בנים אינו נאמן להתירה בלא חליצה עכ"ל כתב ה"ה הרב בעל המאור סבור כדעת רבינו וכן הכריע הרשב"א ז"ל וכתב דאין ראיה מבעל דשאני עד דאף היא דייקא ומינסבא משא"כ בבעל דסמכא עליה לגמרי ע"כ ואני אומר שאף בבעל אין הדין פשוט כן שכבר נתבאר למעלה שאם אמר יש לי בנים אף על פי שמוחזק באחים נאמן כדאיתא בהדיא בפרק י"נ וסתמא קתני לה אע"ג דמוחזק דלית ליה בני נאמן ואיפשר דכיון דמסקינן במוחזק באחים ואמר אין לי אחים אינו נאמן בדבוריה נגד חזקה וה"ה נמי במוחזק דל"ל בנים ואמר יש לי בנים אינו נאמן דכאן וכאן להתיר הוא בא וכי אמרינן דנאמן ה"מ דלא ידעי אי אית ליה בני או לא אבל במוחזק דלית ליה בני לא ויש לחלק ביניהם ולומר דשאני אחים דלא תליא מילתא בדידיה ואיפשר דאית ליה אחים והוא לא ידע שהרי לא ראינו אינו ראיה נגד חזקה אבל באומר יש לי בנים דמילתא תליא בדידיה ואיהו אמר דאית ליה בכל גווני נאמן כנ"ל עכ"ל: לא היה מוחזק באחין ויצא קול שיש עדים במ"ה שיש לו אחים הרי זו חוששת ותמתין עד שיבואו עדים ויעידו היינו ההיא עובדא דבפרק י"נ (דף קלה.) שכתבתי בסמוך ההוא דהוה מוחזק לן דלית ליה אחי ובשעת מיתה נמי אמר לית לי אחי א"ר יוסף למאי ניוש לה א"ל אביי והא אמרי דאיכא עדים במ"ה דידיעי דאית ליה אחי ומסיק דא"ל רבא לרב נתן בר אמי זיל חוש לה וז"ל הרמב"ם בפ"ג לא היה מוחזק באחים ויצא עליה קול שיש שם עדים שיעידו שיש לבעלה אחים והעדים במדינה אחרת אפילו אמר הוא בשעת מיתתו אין לי אח הרי זו חוששת ותמתין עד שיבואו העדים שאמרו וישאלו וכתב ה"ה בפרק יש נוכלין ההוא דהוה מוחזק דלית ליה אחי וכו' וכתב הרמב"ן דלאו בקול בעלמא אסרוה אלא בדאמרי דאיכא עדים כלומר שהוחזקו קול בב"ד וכן נראה דעת הרשב"א ויש מהמפרשים אומרים דלא בעינן קול מוחזק בב"ד וזה דעת רבינו עד כאן לשונו: אשה שאין לה בן ולא אח לבעלה וחמותה וחמיה במ"ה ומת בעלה בכאן מותרת לינשא וכו' משנה ר"פ בתרא דיבמות (ק"ט.) וטעמא משום דכולי האי לא חיישינן שמא נתעברה וילדה וזכר היה: ומ"ש רבינו ומת בעלה בכאן לאו דוקא בכאן אלא איידי דאמר דחמיה וחמותה

במדינת הים אמר דבבעלה לא צריכין למימר שהיה במ"ה דאפילו מת בכאן נמי הוי דינא הכי : ומ"ש יצתה חמותה מכאן מעוברת חוששין שמא ילדה זכר שם במשנה פלוגתא דתנאי והלכה כת"ק דאמר הכי וכן פסק הרמב"ם ודלא כדכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה והלכה כרבי יהושע :

סימן קנז - דיני גרים ומשמד, ואיזה נקרא אח ליבוס

כשם שהאשה נאמנת לומר מת בעלה שתינשא כך נאמנת לומר מת בעלה שתתייבם משנה ריש פרק האשה שלום (דף קיד :) ומ"ש והיבם נכנס לנחלה על פיה מימרא דרב חסדא שם (דף קיז) ומ"ש אבל אינה נאמנת לומר מת יבמה שתינשא לשוק ואין האיש נאמן לומר מת אחי ואייבם את אשתו לפיכך הלכה היא ובעלה ויבמה למ"ה וכולי משנה שם (דף קיח :) ז"ל הרמב"ם בפ"ג מהלכות יבוס אף על פי שהאשה נאמנת לומר מת בעלי ותינשא או תתייבם אין היבמה נאמנת לומר מת יבמי שתינשא לזר הואיל והוא איסור לאו שמא יהא קל בעיניה וכן אין היבם נאמן לומר מת אחי שייבם את אשתו שמא עיניו נתן בה שלא האמינו ע"א אלא משום התרת עיגונא : ומ"ש הלכה היא ובעלה לבד ובאה ואמרה ניתן לי יבם ומת וכו' גם זה שם במשנה ופירש"י נאמנת ומותרת לשוק בחזקתה הראשונה דהפה שאסר הוא הפה שהתיר כתב הרמב"ם שע"א נאמן ביבמה להעיד שמת בעלה שתתייבם וכולי עד כדין עדים המכחישים זה את זה במיתת הבעל בפ"ג כ"כ וכתב ה"ה בפרק האשה רבה (צג :) בהל' בשם הגאון שנאמן ע"א להעיד שמת בעלה כדי שתתייבם או שיאמר שמת יבמה כדי שתינשא לשוק : ומ"ש ואפילו עבד ואפילו שפחה פשוט הוא שכיון שע"א נאמן הרי הוא כעדות מיתת הבעל וכ"נ מן הסוגיא ע"כ וז"ל הרי"ף בפ' הנזכר בעו מיניה מרב ששת ע"א ביבמה מהו מי אמרינן טעמא דע"א (משום מילתא דעבידא לאיגלווי לא משקר ה"נ לא משקר או דלמא טעמא דע"א) משום דהיא גופא דייקא ומינסבא והכא זימנין (דסניא) (דרחמי) ליה לא דייקא ומינסבא מאי ופשיט רב ששת דע"א נאמן א"ד הא לא תיבעי לך דאפי' היא נמי מהימנא דתנן האשה שאמרה מת בעלי תינשא מת בעלי תתייבם אלא כי קא מיבעיא לי למשרי יבמה לעלמא ופשט רב ששת דמהימן ורבא נמי פשט דע"א נמי נאמן ביבמה

מק"ו לאיסור כרת התרת לאיסור לאו לא כ"ש וקאמרי רבוותא אע"ג דדחינן להא דרב ששת ולהא דרבא הנך דחיייתא לאו דסמכא נינהו אלא קי"ל דע"א נאמן ביבמה כדפשט רב ששת וכדפשט רבא וכן הלכתא עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרא"ש ז"ל שם כתב על לישנא בתרא וא"ת ביבמה ליבם אכתי מצי למיבעי במת בנך ואח"כ מת בעליך דומיא דמתניתין דאם יהיה העד נאמן במקום שהיא אינה נאמנת וי"ל דאה"נ אלא דהכי הוי מעשה דעל יבמה לעלמא בעו מיניה מרב ששת א"נ הא לא קא מיבעיא להו דכיון דנאמנת היא עצמה לומר מת בעלי ואתייבם ולא חיישינן שתשקר משום דרחמא ליה כ"ש שיהיה ע"א נאמן אפילו במקום שהיא אינה נאמנת דע"א ודאי עדיף מינה ולא כדהוה קס"ד מעיקרא דע"א גרוע מינה להעיד שמת בעלה ותתייבם אלא כיון דהיא מהימנא לומר מת בעלי ואתייבם אע"פ שהיא בעלת דבר כ"ש ע"א ולא חיישינן דילמא רחמא ליה ליבם וסמכא על העד ולא דייקא וכיון דלא חיישינן להכי א"כ אפי" מת בנך ואח"כ מת בעליך דהיא לא מהימנא ע"א מהימן כי תיבעי לך יבמה לעלמא פירש"י כגון שא"ל ע"א מת יבמך או מת בעלך ואח"כ מת בנך וקשה לפי מה קא מיבעיא ליה במת בנך ואח"כ בעלך הא איהי גופה מהימנא וכ"ש עד אחד כדקאמר הא לא תיבעי לך דהיא נמי מהימנא ועוד למאי דפרישית כיון דפשיטא ליה דע"א מהני ביבמה ליבם משום דהיא גופא מהימנא לומר מת בעלי ואתייבם וכ"ש ע"א הילכך מהימן נמי העד לומר מת בנך ואחר כך מת בעלך אע"ג דהיא גופה לא מהימנא יבמה לעלמא נמי תיפשוט ליה שע"א נאמן לומר מת בעליך ואח"כ מת בנך כמו שהיא עצמה נאמנת לומר מת בעלי ואח"כ מת בני וכיון שנאמן בזה כמו שהיא עצמה נאמנת לומר מת בעלי ה"ה נמי שיהא נאמן במת יבמך שתינשא לשוק במה שהיא אינה נאמנת הילכך נראה דלא מיבעיא ליה אלא במת יבמך אבל במת בעליך ואחר כך מת בנך פשיטא ליה דעד אחד אינו נאמן אף ע"ג דהיא מהימנא לומר מת בעלי ואחר כך מת בני משום דלדידה יש להאמין במגו דאי בעיא אמרה מת בעלי ושתקה ממיתת הבן והיתה מותרת לשוק משום שהיינו מעמידין הבן בחזקת קיים אבל בע"א ליכא מיגו (דאיכא) למיחש שמא שכרוהו שונאיה או הוא בעצמו רוצה לקלקלה וסבר אי מסהידנא אבעל לחודיה כי שמעה שמת גם הבן תחקור ותדע איזה מת תחילה ולא יוכל לקלקלה אבל אי מסהידנא אתרוייהו אבן ואבעל סמכה עלי ומיקלקלת וכתב רב אלפס דפשט רב ששת דמהימן ורבא נמי פשט דע"א נאמן ביבמה כו' ונ"ל דברי תימה איך פסקו להקל דע"כ דחיייה דרבא טובה וחזקה היא דחיישינן שמא תעיד שקר במזיד משום דסניא ליה כ"ש שתסמוך על העד

ולא דייקא ואף ע"ג דפשיטא להו דמשום דרחמא ליה לא שבקה מלמידק איכא טעמא לחלק כמו שכתוב בתוספתא שגדולה שנאת השנואות מאהבת האהובות ושכיח נמי דסניא ליה מדרחם ליה כדמוכח בסוף האשה שהלכה (ק"ח:) ועוד יותר קשה לה שאם תפול לפניו כשהיא (שונאה אותו ממה שנוח לה שתפול לפניו כשאוהבתו דאף אם תפול לפניו כשהיא) אוהבתו שמא יחלוץ לה ואפילו אם יכניסנה אינה מרווחת כ"כ כי תוכל למצוא כיוצא בו או יותר טוב ממנו אבל אם תפול לפני מי ששונאתו ע"כ צריכה היא לינשא לסנויי לה או תתעגן כל ימיה אם אינה רוצה לחלוץ וכן הא דמוקי רב אחא בר מניומי מתניתין בעידי הזמה בהא אידחו מילתא דרב ששת שפיר והא דלא דחי פשיטותא קמייתא דרב ששת ביבמה ליבם ומוקי לה בעידי הזמה לא חשש בעל התלמוד להאריך משום לישנא אחרינא דפשיטא להו דמהימן אבל פשיטותא בתרייתא דחי תלמודא משום דמסתבר דלא מהימן ע"א כי היכי דאיהי לא מהימנא לכך קשה הדבר להקל וכן במת בעליך ואח"כ מת בנך אף על גב דאיהי מהימנא ע"א לא מהימן כדפרישית לעיל אבל מת בנך ואחר כך מת בעליך הוה פשיטא להו דע"א נאמן אף על גב דאיהי לא מהימנא כדפרישית עכ"ל. ומתוך זה יתבאר לך שהגירסא הנכונה היה בדברי רבינו אבל להתירה לעלמא לא מהימן בין אם אומר מת יבמיד בין אם אומר מת בעליך ואחר כך מת בנך ולא כספרים דגרסי מת בעליך ואחר כך יבמיד והגירסא בעצמה מוכחת דמשובשת היא דהא במת יבמה אטו מי שאני לן בין מת קודם מיתת הבעל או אחריו ודברים פשוטים הם ורבינו ירוחם כתב אמר ע"א מת היבם אינו נאמן כך פשוט בפ' האשה רבה וכך הסכימו רוב הפוסקים וכ"כ הרמ"ה אבל הרי"ף כתב בשם הגדולים דקיי"ל כרב ששת וכרבא ותמהו עליו עכ"ל נראה מבין ריסי עיניו דהרי"ף יחיד הוא בדבר זה ואין הדבר כן שהרי הרמב"ם פסק כמותו ומדברי הראב"ד שכתבתי בסימן שקודם זה על מ"ש הרמב"ם להתיר בע"א מעיד שניתן לבעלה בן משמע שסובר דע"א נאמן לומר מת יבמה להתירה לשוק וכ"ש שהרשב"א ובעל המאור מתירים בזו דהא בעדיפא מינה שרו ומעתה יש לתמוה מ"ש רבינו ירוחם שרוב הפוסקים הסכימו דאינו נאמן דאדרבה רוב בנין ורוב מנין הסכימו דנאמן שגם הרא"ש לא גזר אומר לאסור בהדיא ולא כתב אלא שקשה הדבר להקל הילכך כהנך רבוותא דשרו נקטי עיין בתשובת הרשב"א ס"י אלף ורנ"ב כי שם כתב דברים דשייכי לסי' זה וכתב בסי' הנזכר שכל שהאמינו בו ע"א אפי' עד מפי עד וכל אותם שנאמנים במת בעלה נאמנים כאן וכך הם דברי הרמב"ם בפרק ג'. חמש נשים שאינן נאמנות להעיד לאשה שמת בעלה

אינן נאמנות ג"כ להעיד לה שמת יבמה כן משמע בפשיטות במשנה פ' האשה שלום (דף קיז) דבתר דקתני האשה שהלכה היא ובעלה למ"ה ובאה ואמרה מת בעלי תינשא מת בעלי תתייבם קתני הכל נאמנים להעידה חוץ מחמותה ובת חמותה ויבמתה ובת בעלה ומ"ש כדפרישית לעיל הוא בסי' י"ז: ומ"ש לפיכך נשי שני אחים שבאות וכל אחת אומרת מת בעלי ואין להם בנים כל אחת אסורה מפני בעלה של חברתה כו' משנה פ' בתרא דיבמות (ק"ט): ומ"ש היו להן כאן יבמין ונתייבמו כו' שם במשנה נתייבמו ומתו היבמים אסורות לינשא ר' אליעזר אומר הואיל והותרו ליבמים הותרו לכל אדם וידוע דהלכה כת"ק ודבר פשוט הוא דהיינו דוקא כשמתו היבמים האלו בלא בנים אבל אם היו להם בנים מותרות לינשא לעלמא שהרי עכשיו אין שום אחת מהן זקוקה לעדות חברתה שאפי' היה בעל חברתה קיים היתה אסורה להתייבם לו כיון שיש לה בנים מאחיו וכן משמע מפירש"י וכ"כ ה"ה בפ"ג ומ"ש נתייבמו ונתגרשו הרי אלו מותרות לזר כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ג ופשוט הוא מהטעם שכתבתי בסמוך דשוב אין שום אחת מהן זקוקה לעדות חברתה שאפילו אם היה בעל חברתה קיים היתה אסורה לו מפני שהיא גרושת אחיו:

סימן קנח - באיזה אופן אשה נאמנת להתייבם, ואם עד אחד נאמן

אע"פ שהיבמה אסורה לזר קודם שתתייבם או תחלוץ אם קדשה זר תפסי בה קידושין וצריכה גט בפרק האשה רבה (דף צב.) אמר ר"י אמר רב מנין שאין קידושין תופסין ביבמה שנאמר לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר לא תהא בה הויה לזר ושמואל אמר בעניותינו צריכה גט מספקא לשמואל האי לא תהיה אשת המת אי ללאו הוא דאתא דלא תפסי בה קידושין הוא דאתא א"ל רב מרי בר רחל לרב אשי הכי אמר אמימר הלכתא כוותיה דשמואל ודייק רבינו לכתוב תפסי בה קידושין וצריכה גט לומר דלא תפסי בה קידושין אלא לענין שצריכה גט אבל לא לענין שיהיו קידושין גמורים שהרי אין קידושין תופסין בה אלא מספק: ומ"ש ואם קדשה במזיד קנסינן ליה לאוסרה עליו וכו' שם אמר

שמואל אם היה יבמה כהן חולץ לה ושריא ליה איתגורי אתגר אם כן מצינו חוטא נשכר אלא אם היה יבמה ישראל נותן לה שני גט והותרה לו וכתבו התוס' ודוקא היכא דבעי יבם ליבומי הוא דאסורה לשני אבל אי לא בעי ליבומי חולץ לה ושריא ליה להאי שקדשה דבקידושין לא קנסינן אפילו בא"א אלא דוקא בשנשאה וכן הורה ר"ת הלכה למעשה באשה שלא ידעה שהיה לה יבם ונתקדשה והתירה למקדש אחר חליצת היבם והא דפריך הכא אתגורי איתגר היינו משום דקאמר חולץ לה יבם ושריא לבעלה דמשמע חולץ בע"כ שכופין אותו ואע"פ שברצוני היה מייבם אלו לא קדשה ומ"ה פריך אתגורי איתגר אבל אם מדעתו היה חולץ היתה מותרת לו ואין זה אתגורי איתגר והא לא איצטריך ליה לרב אשי לאשמועינן וא"ת והשתא נמי מאי קמשמע לן דקאמר נותן שני גט דלאשמועינן דבעיא גט לא איצטריך דכבר פסק אממר בהדיא הלכה כשמואל ואומר ר"ת דקמ"ל דכופין אותו ליתן גט כדי שלא יהיה חוטא נשכר עכ"ל וכתב הרא"ש שבעל הלכות כתב שומרת יבם שנתקדשה נותן לה גט ומותרת ליבם אבל למקדש אסורה עולמית שלא יהא חוטא נשכר ושכן כתב ר"ח מיהו דברי רבינו תם ז"ל עיקר דהיכא דלא ידעה שהיה לה יבם ונתקדשה בשוגג דמותרת למקדש שאף לדברי בעל הלכות מוכח כך שלא אסרה למקדש אלא משום שלא יהא חוטא נשכר והיינו דוקא במזיד ע"כ וכתב יש לפסוק הלכה למעשה: ב"ה וכ"כ הריב"ש סי' תפ"ב על יבמה שחלצה והלכה ונתקדשה לאחר ואח"כ נודע שהיבם מסר מודעה והשיב שכופין ליבם לחלוץ ותינשא לשני. ועיין ברבי"ר ירוחם. וז"ל ה"ה בפ' כ"ה אהא דאסיקנא אם היה יבמה ישראל נותן לה שני גט והותרה לו פירשו הגאונים למקדש ודאי בכל גווני אסורה כדי שלא יהא חוטא נשכר ואפילו חלץ לה היבם מדעת אסורה וכתב הרמב"ן ז"ל וזה תימה בעיני שנחמיר בזו יותר מן האשה שהלך בעלה למד"ה ונתקדשה שמותרת לחזור לבעלה ואם נתגרשה מותרת נמי למקדש ושמא י"ל התם הוא דנתקדשה ברשות הכא שלא ברשות נתקדשה ע"כ וכ"כ הרשב"א שהטעם הוא מפני שהוא במזיד עכ"ל. וגם נמ"י כתב בשם הרשב"א שהסכמתו והסכמת כל רבותיו שאם נתקדשה בשוגג מותרת לשניהם למקדש או ליבם אם רצה היבם חולץ ומותרת למקדש וכן אם היה היבם כהן חולץ לה ומותרת למקדש דליכא למקנסיה וגם ליכא למקנסה כיון שעשתה בשוגג והיא אינה אשת איש אלא יבמה עכ"ל וכן הם דברי רבינו וכתב בת"ה סי' רכ"ב על אשה שהיתה סבורה שמת יבמה כי כן יצא הקול ונתקדשה לאחד מן השוק ואח"כ בא היבם וחלץ לה ונשאת למקדש ודקדק להחמיר לאסרה לבעלה אפ"י לדעת ר"ת ואין דבריו נראים בעיני

וכתב עוד דלדעת בה"ג דשומרת יבם שנתקדשה אסורה למקדש אפילו נשאת אחר שחלץ לה היבם תצא ודייק לה מדכתב אסורה למקדש עולמית ואין הכרע גמור: ומ"ש וצריך לקדשה פעם אחרת אחר שתחלוץ פשוט הוא דכיון דאינה מקודשת אלא מספק צריך לחזור ולקדשה קידושי ודאי: וכתב עוד נ"י דהא דאמרינן אם היה יבמה כהן כו' שפירש"י שנשאת לשוק בעד אחד או בשני עדים שאמרו לה מת בעלך ואחר כך מת בנך הגאונים ז"ל לא פירשו כן אלא כשנתקדשה ובמזידה גמורה שנתקדשה בלא שום עדים ואפי"ה קס"ד שאם היה יבמה כהן חילץ לה ושריא למקדש כיון דלא עבד איסור ביאה ולא כניסה לחופה ופרכינן דא"כ מצינו חוטא נשכר דכיון דבלא שום עדות קדשה חוטא הוא אלא ה"ק אם היה יבמה ישראל נותן לה גט והותרה לו כלומר שחוזרת ליבם ואע"פ שנתקדשה במזיד דלמקדש הוא דקנסינן אבל ליבם לא קנסינן כיון דליכא אלא קידושין וכן פירש הראב"ד ז"ל דהא קמ"ל דאע"פ דנתקדשה במזיד הותרה ליבם אבל למקדש לא שריא ליה לעולם וכדברי הגאונים ז"ל וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם ז"ל אם חזר המקדש וקדש אחר שחלץ לה יבמה אין מוציאין אותה ממנו בפ"ט ומדסתם ולא חילק משמע לרבינו דבכל גווני מיירי אפילו קדשה תחילה במזיד: וכתב הרשב"א בתשובות ס"י תת"ב על יבמה זקוקה לכהן שהלכה ונתקדשה לאחר לענין אם נידונת כמורדת איפשר לדעת הרי"ף גבי נודרת הנאה מיבמה אחר מיתת בעלה שהיא נדונת כמורדת וכן דעת הרמב"ם אבל אין נראה כן לדעת מקצת שאר הגדולים ולדברי האחרונים דעתי נוטה ועל מה שהיא טוענת שיחלוץ לה כיון שאינה ראויה לו אין נ"ל לכופו לחלוץ אע"פ שנאסרה לו שהיא נתנה אצבע בין שיניה. ואם טוענת שהיא מעוברת אם הוא אחר ג' חדשים בודקין אותה ואם אין העובר ניכר דבריה שוא שא"א שלא יהא ניכר אחר ג' חדשים ואם עוברה ניכר והיבם אומר שאינה מעוברת מאחיו אלא מאותו שנתקדשה לו ולנה עמו בתצרה תולין את הולד בראשון ולא בארוס ואפי"ל לנה עמו בבית אחד ונכנסה עמו לבית הסתר דקי"ל רוב בעילות אחר הבעל ועל מה שתפסה מנכסי בעלה אע"פ שהיא מעוברת ממנו כיון שנתקדשה לאחר הפסידה מזונותיה ומקבלת כל שתפסה בחשבון כתובתה עכ"ל: ואם נשאת לזר בין במזיד בין בשוגג בין שיש לו בנים ממנה בין שאין לו בנים ממנה תצא בפרק האשה רבה (שם) אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב יבמה קידושין אין בה נישואין יש בה משום דמחלפא באשה שהלד בעלה למד"ה וכתב הרי"ף פי' קידושין אין בה אם נתקדשה לאחר קודם שיחלוץ לה יבמה אינה נאסרת

יבם מומר והתירוה בית דין להנשא על פי עדות שהעידו שהיבם מת ואח"כ נודע שהיבם חי כתבו גדולי' להתירה כיון שנשאת לא תצא כתב מהר"י וויילא (סי' נ"ד) על אשה שנפלה לפני יבם מומר והיתה סבורה שמת ואח"כ בא המומר וחלצה לו הא דאמרו חכמים היכא דנשאת בלא חליצה מוציאין אותה מבעלה אינו אלא קנסא מדרבנן והכא לא קנסינן לה כיון דלגאוני' ומהר"ם אפי' לכתחילה יכולה להנשא אן בדיעבד נסמוך עלייהו כיון דליכא איסורא אלא מדרבנן ועוד דבפ"ב דיבמות (כד:) אהא דתנן ב' שקדשו ב' אחיות וכו' ספק חלוצה לא גזרו רבנן ובפ' החולץ (לו:) מת בתוך ל' ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא אינה חולצת אלמא כיון דלא הוי אלא איסור דרבנן לא מפקינא לה מבעלה כהן ואין לומר שאני הכא דאליבא דרש"י הוי איסורא ודאי דהא בפרק החולץ גבי מעוברת חבירו דאינסיבא לכהן בשלמא התם כיון דאיכא רבנן דפליגי ארשב"ג גבי הא דלא איפשר עבדינן אבל הכא כמאן נעביד וכו' אלמא אי אשכחן שום תנא דסבר דמותר עבדינן כוותיה היכא דלא איפשר אע"ג דאיכא ודאי איסורא לאידך תנא כיון דלא הוי אלא איסורא דרבנן ולא איפשר עכ"ל ואני ראיתי אשה נשואה ונודע שהיה לה יבם מומר והורה מורי הה"ר יעקב בי רב ז"ל שאין מוציאין אותה מבעלה כתב בתשובות המיי' דשייכי לספר נשים מעשה בא לפני ר"ת ביבמה שמת בעלה ולא ידעה שהיה לה יבם והלכה ונתקדשה לשוק ולא היה יודע המקדש שהיא זקוקה ליבם ובעודה ארוסה נודע ולא נשאה המקדש שהיא זקוקה ליבם ושאלו את פי ר"ת אי קנסינן למקדש להוציא והשיב כי לא מצינו קנס בשומרת יבם שנתקדשה לשוק אא"כ נשאה ונמצאו הצרות עריות ואיילונית עכ"ל ובמרדכי פרק האשה רבה (עיין בגיטין פ:) מסיים בה שאם היבם רוצה לחלוץ מותרת למקדש ואם לא ירצה לחלוץ לא יחלוץ ואף השני לא יכנוס: כתב ר"י בשם הרמ"ה הא דתנן האשה שהלך בעלה למד"ה ואמרו לה מת בעליך ואח"כ מת בנך ונשאת ואח"כ אמרו לה שהבן מת תחילה והיתה זקוקה ליבם תצא דוקא שהזימום עדים אחרונים לראשונים אבל אם הכחישום לא תצא וכן מוכח מסוגיית הגמרא וכתב עוד אהא דתנן אמרו לה מת בנך ואח"כ מת בעליך ונתייבמה ואח"כ א"ל חילוף היו הדברים תצא והולד ממזר מוכח שם דדוקא שבא עד אחד תחילה ואח"כ באו שנים וכו' וע"ש: זינתה מותרת ליבם ספ"ב דסוטה (דף יח.) אמרי במערבא לית הילכתא כרב המנונא דאמר שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה וכתב רבינו ירוחם דהיינו דוקא אם היבם ישראל אבל אם היבם כהן אסורה לו מאחר שנבעלה לפסול לה ודבר פשוט הוא: נתייבמה בטעות כגון ששמעה שמת בעלה

ונתייבמה ואח"כ בא אם היתה נשואת אחיו אינה צריכה גט מהיבם ומותרת לחזור לבעלה וכו' בפ' האשה רבה (ד' צד:) תנן אמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה ואח"כ באת אשתו מותרת לחזור לו בגמרא ואע"ג דאזיל אשתו וגיסו למד"ה דאהני הני נשואין דקא מיתסרא אשת גיסו אגיסו אפי"ה אשת גיסו אסורה אשתו שריא ולא אמרינן מתוך שנאסרה אשת גיסו אגיסו תיאסר אשתו עליו לימא מתניי דלא כר"ע דאי ר"ע הו"ל אחות גרושתו דתניא כל עריות שאמרו אין צריכות ממנו גט חוץ מא"א שנשאת ע"פ ב"ד ור"ע מוסיף אף אשת אח ואחות אשה וכיון דאמר ר"ע בעיא גט ממילא איתסרא עליה דהו"ל אחות גרושתו ולא איתמר עלה א"ר גידל א"ר חייא בר יוסף אמר רב האי אשת אח ה"ד כגון שקדש אחיו את האשה והלך למד"ה ושמע שמת אחיו ועמד ונשא את אשתו דאמרי אינשי הך קמא תנאה הו"ל בקידושין והא שפיר נסיב והאי אחות אשה נמי ה"ד כגון שקדש אשה והלכה למד"ה אלא נישואין מי איכא למימר תנאה הו"ל בנישואין ופירש"י מי איכא למימר תנאה ה"ל בנישואין הא כ"ע ידעי דאין אדם משים בעילתו בעילת זנות וכתב הרי"ף ז"ל הילכך הו"ל מתניי כוותיה וכיון דמתניי כוותיה הילכתא כוותיה וכתב הרא"ש עמקו ממני דברי רב אלפס שפסק כר"ע נגד רבי' משום דדחיק לאוקומי מתניי כוותיה דכ"ש דאתיא כרבנן הן בקידושין הן בנישואין ואי משום דתלמודא שקיל וטרי לאוקומי מתניי כוותיה אורחא דתלמודא בכל דוכתא דמהדר לאוקומי המשניות אליבא דכלהו תנאי אע"ג דלית הילכתא כוותיהו ונ"ל להביא ראיה דהלכה כר"ע מהא דאמר לקמן יבמה רב אמר הרי היא כא"א ושמאל אמר אינה כא"א ומוקי רב הונא פלוגתייהו כגון שחדש אחיו את האשה והלך למד"ה ושמע שמת אחיו ועמד ויבם את אשתו רב אמר הרי היא כא"א ואסורה ליבם משום דבעיא גט דאמרי אינשי תנאי היה לו לאחיו בקידושין והאי אוקימתא דרב הונא עיקר אע"ג דפריך תלמודא דילמא ליתיה לדרב הונא ובדרב המנונא קא מיפלגי לא מסתבר דפליגי בדרב המנונא דהא בסוטה פסיק תלמודא דליתא לדרב המנונא וגם לא מסתבר דפליגי בקידושין תופסין ביבמה דהא איפליגו בה כבר חדא זימנא והילכתא כרב באיסורי אלמא חיישינן לתנאי קידושין כר"ע עכ"ל וכ"ה ברמב"ם ז"ל שכתב בפ"י מהל' גירושין האשה שנשאה ונמצא הגט בטל או בא בעלה אחר ששמעה שמת אין הבעל הראשון והאחרון זכאין לא במציאתה ולא במעשה ידיה וכו' וכן הדין באחיו שקדש אשה והלך ושמע בו שמת ויבם את אשתו ואח"כ בא תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה: ב"הומ"ש רבינו שאם היתה נשואת אחיו מותרת לחזור לבעלה דהיינו

מההיא שכתבתי בסמוך יבמה רב אמר הרי היא כא"א ואוקמה רב הונא דקדש אחיו את האשה וכו' ופירש"י שאלמלא נשאה ראשון תרווייהו מודו דמותרת לחזור לו דליכא למימר מחזיר גרושתו הוא דהא הכל יודעים שטעות היתה שאם גירשה לא היתה נשאת לאחיו עכ"ל. נראה מדבריו שהטעם שאמרו בהלך בעלה למד"ה ואמרו לה מת בעליך ונשאת שנאסר על בעלה הראשון לא מן התורה נאסרה עליו שהרי היא כמו אנוסה אלא משום דכיון דצריכה גט משני חיישינן שמא יאמרו שהוא מחזיר גרושתו משנשאת וכיון דבנשואת אחיו ליכא למימר הכי לא אסרוה על הראשון ואע"פ שבדברי רש"י בראש הפרק גבי תצא מזה ומזה אינם בדרך זה מ"מ לימדנו הרב שם דלא נאסרה על הראשון אלא מדרבנן ומעתה יש לנו לעיין ולכוון דבריו אלה עם אלה ומ"מ לענין מעשה יש להתיישב בדבר לראות אם הפוסקים שם מסכימים בדבר שהרי"ף השמיט הא דרב והרמב"ם שכתבה אפשר דלא כתבה לענין נשואת אחיו אלא לענין שצריכה גט כשקידשה אחיו אבל לענין ליאסר עליו דא ודא אחת היא דאי הוה סבירא לן כפירש"י לא הוי שתיק מלאגמורן: אחר מיתת הבעל נזקקה אשתו לאחיו וזו היא שנקראת שומרת יבם ומחמת אותה הזיקה חשובה כארוסתו ליאסר בקרובותיה אפי' מת קודם שיחלוץ או ייבם ואפילו נפלה לפני ב' אחים שאין ידוע איזה מהם ייבם או יחלוץ לה אפי"ה שניהם אסורים בקרובותיה לפיכך אם קדש אחד מהם אחות זקוקתו אסור לו לכונסה שהיא כאחות ארוסתו עד שייבם אחיו או יחלוץ לזקוקה ותפקע הזיקה ברפ"ב דיבמות (דף יז:) א"ר הונא א"ר שומרת יבם שמתה מותר באמה אלמא קסבר אין זיקה ורב יהודה אמר שומרת יבם שמתה אסור באמה אלמא קסבר יש זיקה א"ל אביי לרב יוסף הא דרב יהודה דשמואל הוא דתנן שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה משום ר' יהודה בן בתירא אמרו אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה ואמר שמואל הלכה כר' יהודה בן בתירא ופירש"י עד שיעשה אחיך מעשה. עד שייבם אחיך את היבמה ותפקע זיקתה ממך ופסקו הפוסקים הלכה כשמואל ורב יהודה וכתב הרא"ש אע"ג דהילכתא כרב באיסורי בהא קי"ל כשמואל דאמוראי בתראי שקלי וטרו לתרוצי אליבא דמ"ד יש זיקה: ומ"ש בשם ר"י דוקא כשקדש אחותה כו' אבל אם כנסה לחופה א"צ להמתין מלבעול כו' ודוקא קדשה לאחר שנזקקה לו כו' אבל אם קדשה קודם לכן וכו' לא גזרו רבנן כ"כ התוס' בפרק הנזכר בשם ר"י והביאו הרא"ש בפסקיו פרק החולץ: מת אחיו שלא נשאה זקוקה מוציא את הארוסה בגט וכו' ט"ס יש כאן וצריך להגיה שלא נשאה זקוקה אלא לו והדין הוא מבואר במשנה פרק החולץ

(דף מח.) שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה משום ר' יהודה בן בתורא אמרו המתן עד שיעשה אחיך מעשה מת היבם מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה ופ"י רש"י מת היבם ולא נותר לו אח אלא זה ואת אשת אחיו בחליצה אבל ייבומי לא דאחות גרושתו היא: ומ"ש מתה ארוסתו חוזרת היבמה להיתרה הראשון וכו' שם פלוגתא דאמוראי ופסקו הפוסקים כאמוראי דשרו. מעשה שנהרג יהודי אחד והניח אשה ובן קיימא וביום שנהרג מת הולד וספק איזה מת תחילה ועמד האח וחלץ לאשה מספק והנה אותו אח רוצה ליקח אחות זקוקתו וספק אחות חלוצתו מדרבנן כתב המרדכי פרק החולץ שהשיב רבינו ברוך אע"פ שיש למנות ולהתיר אינו רשאי לעשות מעשה לכתחילה :

סימן קנט - יבמה שנתקדשה לזר אם יש זקה לאסר בקרובותיו

היבמה ג' חדשים ניזונת משל בעלה מכאן ואילך אינה ניזונת לא משל בעלה ולא משל יבם ברייתא בפרק החולץ (דף מא:) ופירש"י ג' חדשים הראשונים שאינה יכולה להינשא מחמת בעלה ניזונת משל בעלה שכך כתב לה את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך מכאן ואילך אינה ניזונת לא משל בעלה ולא משל יבם ואינה דומה לשאר אלמנה דהתם כ"ז שלא נשאת לאחר ואומרת מחמת פלוני שכבודו גדול עלי יש לה מזונות אבל הך אגידא ביבם לפיכך אין לה על נכסי בעלה מזונות ולא משל יבם עד שתכנס לחופה. כתב הרא"ש בתשובה כלל נ' ס"י ד' באותם ג' חדשים שהיא ניזונת מעשה ידיה ליבם בכל מה שתרויח בין במלאכה ובסרסרות ובכל דבר ואינה יכולה לקנות חפצים ומלבושים במעשה ידיה בלא רשות היבם ואם קנתה ונשתמשה בהם הבלאות של היבם עכ"ל. ועיין במה שאכתוב בסמוך אצל עמד בדין וברח: עמדה בדין ותבעתו לייבם או לחלוץ ונתרצה לייבם ואירעו אונס שחלה כו' שם בברייתא עמד בדין וברח ניזונת משל יבם וכתבו התוס' והרא"ש לאו בברח בשבילה איירי שרוצה לעגנה ואין רוצה לא לייבם ולא לחלוץ דהא בפרק בתרא דכתובות (קז:) פריך מינה לשמואל דחייש לצררי ואם בשבילה ברח אמאי אית לן למיחש לצררי אלא דברח מחמת מרדין או

מחמת ממון איירי ולא דוקא ברח דה"ה חלה דכיון דלא בשבילה ברח אלא מחמת אונס שאירע לו מה לי ברח מה לי חלה ובהדיא אמרו בירושלמי פרק אע"פ דה"ה חלה ולא כמו שפירש"י דדוקא ברח אבל לא חלה והא דבעי בריש כתובות (ב.) חלה מאי היינו שחלה מיד בהגעת זמן אבל הכא שחלה אחר שעמד בדין דהו"ל לכונסה לאלתר קודם שאירע לו אונס כתב הריב"ש בתשובה סימן ק"ד בנדון זה אין כאן העמדה בדין כי מה שתבעה לייבם או לחלוץ תוך ג' חדשים אינו כלום גם תביעתה להגבות לה הכתובה אינה כלום. בסימן שס"ג כתב בנדון שלפנינו שנראה שלא עמד בדין אלא ששאלה בינה לבינו ולא בב"ד דבר ברור הוא שאין לה. וכתב עוד דאפי' להרמב"ם דסבר דאלמנה משביעין אותה בתחילה ובסוף יבמה אינה צריכה שבועה וכ"כ הוא ז"ל בפ"ח מה' אישות: וכתב א"א הרא"ש ז"ל דוקא ברח יש לה מזונות אבל לא ברח אפי' אירע הדבר שנתאחר זמן מועט מלייבם לא תיקנו לה מזונות כו' וכתבו בספרי רבינו אבל לא נתרצה לייבם ולא לחלוץ וכ"כ בספר א"ח ונראה שהוא טעות סופר וצ"ל אלא לחלוץ וכ"כ המרדכי בפרק הנזכר בשם ר"י וכן הוא בתוס': והרמב"ם אינו מחלק בין לייבם או לחלוץ ומחייב אפי' בלא נתרצה כלומר אינו מחלק בין נתרצה לייבם לנתרצה לחלוץ ולא עוד אלא אפילו לא בירר עדיין אם רוצה לייבם או אם רוצה לחלוץ כיון שברח או חלה אחר שתבעתו בדין חייב במזונותיה שהרי סתם וכתב בפ"ח מה' אישות תבעתו לדין וברח או חלה כו' ה"ז ניזונת משל יבם ונראה שהטעם משום דכל שתבעתו לדין אם אינו פוטרה לאלתר הרי אינה מעוכבת מלינשא אלא מחמתו ולפיכך חייבוהו חכמים במזונותיה: ומ"ש הרמב"ם או שהיה היבם במדינה אחרת אין לפרש כדמשמע לכאורה שהיה כבר היבם במדינה אחרת דהא לא מחויב אלא דוקא כשברח אחר שהעמידתו בדין אלא היינו לומר שאחר שעמד בדין הלך לו למדינה אחרת וכ"כ ה"ה דבר פשוט ומבואר הוא בדברי רבינו שדין חלה והלך למד"ה אינו אלא כשחלה והלך למד"ה אחר העמידה בדין אבל חלה או הלך ולא עמד בדין קודם לכן אינה ניזונת משל יבם וכן מתבאר בירושלמי וכ"כ ז"ל עכ"ל וז"ל הירושלמי חלה כמי שברח הלך למדינת הים כמי שברת ע"כ ומיהו אפשר לומר דמדשני הרמב"ם לכתוב או שהיה היבם במדינה אחרת נתכוון לומר דהא דלא מיחייב במזונותיה אחר העמידה בדין אפי' ברח או חלה היינו דוקא כשהיה דר עמה במדינה אבל אם היה דר במדינה אחרת והעמידתו שם בדין היא או שלוחה מיד הוא חייב במזונותיה דכיון שאינו דר עמה במדינה דינו כברח או חלה: ומ"ש הרי זו ניזונת משל יבם בלא שבועה פשוט הוא: ומ"ש הניחה מעוברת ה"ז ניזונת עד שתלד כתב

ה"ה הטעם מפני שכל ימי עבודה בג' חדשים הראשונים ככל יבמה שבעולם שכשם שאינה יכולה להתייבם ולא לחלוץ תוך ג' חדשים כך כל ימי עבודה אינה יכולה לא להתייבם ולא לחלוץ וא"צ לומר לינשא לאחר לפיכך ניזונת משל בעלה ודבר פשוט הוא: ומ"ש נפלה לפני יבם קטן אין לה מזונות עד שיגדיל בפרק החולץ נפלה לפני יבם קטן מיבם לית לה מבעל מאי פליגי בה רב אחא ורבינא ח"א אית לה וחד אמר לית לה והילכתא לית לה משמיא קנסוה: כתוב בהגהות מרדכי דכתובות יבמה שנפלה לפני יבם קטן והיתה מעוברת וילדה ומת הולד בתוך ל' יום גובה כתובתה לאלתר: כתוב בתשובת רב שמואל בן חפני יבמה שנפלה לפני יבם קטן נותנים לה כלי תשמישי הבית לפי כבודה וכבוד בעלה ונדוניא וכל מה שכתב לה בכתובתה ולא עשה לה או כלים שעשה לה ובלו אם קבל אחריותן עליו וקנו מידו גובה מן הקרקע שלו עכ"ל. ואיני מוצא מקום לתחילת תשובה זו דהיאך יתנו לה כלי תשמישי הבית כיון דאין לה מזונות כתב המרדכי בפרק החולץ יבמה שתפסה כל הממון ואומרת שאינה רוצה לחלוץ מוציאין מידה: ומ"ש מעשה ידיה שלה לעולם אפ"י היא ניזונת שם אהא דתניא עמד בדין וברח ניזונת משל יבם כתבו התוס' והרא"ש דאע"פ שניזונת משלו אין מעשה ידיה שלו כדאמרינן פרק בתרא דכתובות (קז:) אי משום מעשה ידיה לא משעבדא ליה וכתב עוד הרא"ש שכן נראה דק"ל מזוני עיקר ותקיננו רבנן שיהא מעשה ידיה שלו משום איבה וכל זמן שאינה יושבת תחת בעלה אין לחוש לאיבה עכ"ל ולעניות דעתי נראה דאי מהא לא איריא שהרי אלמנה דעלמא תוכיח שניזונת משל יתומים ומעשה ידיה שלהם. ויש לתמוה על הרא"ש שבתשובה שכתבתי בראש סימן זה כתב שבג' חדשים שהיא ניזונת מעשה ידיה של יבם ושמא י"ל דשאני ג' חדשים מדין עמד בדין וברח: נפלו לה נכסים בעודה שומרת יבם מוכרת ונותנת וקיים שאין ליבם בהם כלום עד שיכנוס משנה בפרק החולץ (דף לח.) ופרק האשה שנפלו נ"מ שנפלו לה כשהוא ואפ"י עשה בה מאמר כ"כ הר"ן בפרק האשה שנפלו נ"מ שנפלו לה כשהוא שומרת יבם מוכרת ונותנת וקיים ואפ"י עשה בה מאמר דמאמר לב"ה אינו עושה ספק נשואין וכדאמר עולא בריש סוגיא דפרק החולץ ולא אשכחן מאן דפליג וכ"נ מדברי הרמב"ם בפכ"א מה"א: ב"ה וכתב הה"מ ה"ח אם נשארה אלמנ' מהאירוסין שאפילו נפלו לה בעודה ארוסה שמוכרת דלא עדיף יבם מבעל: ומ"ש בד"א בנכסי מלוג אבל נכצ"ב לא תמכור שיש ליבם זכות בהם דברים תמוהים הם דבנכסי שומרת יבם מאי מלוג ומאי צ"ב שייך בהו ודוחק לומר דבעודה שומרת יבם הכניסתם לו בני"מ או בנכצ"ב ואין לפרש דבנכסים שהכניסה לבעלה

הראשון במלוג או בצ"ב מיירי דא"כ מאי בד"א דקאמר דמשמע דאנפלו לה בעודה שומרת יבם קאי ועוד דאי בנכסים שהכניסה לבעלה הראשון מיירי הכא כתב דמוכרת ונותנת וקיים ולקמן בסימן זה כתב דאפי' בני"מ נמי לא תמכור וצ"ע: ואם מתה כתובתה בחזקת יורשי הבעל בני"מ בחזקת יורשי האשה ובנכסי צ"ב איכא פלוגתא דרבוותא כולי בפרק החולץ שם ובפרק האשה שנפלו תנן גבי שומרת יבם מתה מה יעשה בכתובתה ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה ב"ש אומרים יחלוקו יורשי האב עם יורשי הבעל וב"ה אומרים נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב ופי' רש"י בכתובתה בנדוניא שהכניסה לו ושמאתן לו בכתובתה וקבל עליו אחריותן: ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה. הן נ"מ שאין שמין אותן עליו ואינו רשאי להוציאן אלא כשנכנסה לרשותו נכנסין עמה וכשהיא יוצאה יוצאין עמה: יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב. בני"מ אבל יורשי האב לא יחלוקו בכתובת הבעל ואע"ג דנקט רישא מה יעשה בכתובתה תניא ושבקה: ובה"א נכסים. דצ"ב בחזקתן ובפרק מי שמת מפרש בחזקת מי הם: כתובתה בחזקת יורשי הבעל. ק"ק ותוספת הראויים לבא לה משל בעלה בחזקת יורשי הבעל וכתב הרא"ש בפרק החולץ וז"ל בפרק מי שמת תנן כי הא מתניי גבי מי שנפל הבית עליו ועל אשתו ופליגי בגמרא בחזקת מי ר' אלעזר אמר בחזקת יורשי האשה ר' יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל בר קפרא אומר יחלוקו ופירש"י בפי' האשה שנפלו דכי היכי דפליגי התם פליגי הכא ובפרק מי שמת פסק רב אלפס כבר קפרא דהוה רביה דר' יוחנן ועוד דהויה מסקנא דשמעתא. ור"ת אומר דלא דמיא ההוא דהתם לדהכא דהכא לא פליגי ב"ש וב"ה אלא בני"מ דוקא כדקאמר בגמרא דכתובתה שיירא ודייק מדתנן יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב אבל התם קתני סתמא יחלוקו ומשמע דבכתובתה נמי איירי והיינו טעמא דהתם אם הבעל מת תחילה הויה האשה כאילו גבתה כתובתה אבל הכא שהיא זקוקה ליבם אין לה כלום עד אחר חליצה ועוד את"ל דפליגי הכא בנצ"ב כי התם א"כ למ"ד בחזקת יורשי האשה הוי נצ"ב בחזקת יורשי האשה לב"ש טפי מנ"מ דבנכסי מלוג יחלוקו ובנכסי צ"ב מודו ב"ש לב"ה ולקמן בפרק אלמנה ובכמה דוכתי מוכח איפכא אלא הכא כ"ע מודו שהם בחזקת יורשי הבעל ורבינו מאיר נדחק ליישב פירש"י ומ"מ לפי ר"ת רווחא שמעתתא הוא עיקר עכ"ל: ומ"ש רבי' שהרמב"ם פסק כרש"י הוא בפכ"ב מה"א וכתב ה"ה שהרשב"א כתב דלשיטת רש"י הא דנ"מ בחזקת יורשי האב דוקא בשנפלו לה ועודה שומרת יבם אבל בנפלו לה בחיי בעלה ונתאלמנה מן הנישואין דינם

כנצ"ב וחולקין בהן ורבינו אינו מחלק בני"מ בין נפלו לה בעודה שומרת יבם לנפלו לה מחיים דבעל אלא בכל גווני הם דוורשים ויש בזה שיטה אחרת לקצת גאונים ז"ל והם גורסים במשנה כתובה בחזקת יורשי הבעל ואינם גורסים וכתובה וזהו פירושם נכסים בחזקתן כיצד הכתובה ר"ל העיקר ותוספת ונכסי צ"ב בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסים והיוצאים ר"ל נ"מ בחזקת יורשי האב ודוקא נפלו לה בעודה שומרת יבם אבל נפלו לה בחיי בעלה ונתאלמנה מן הנישואין דינן כנצ"ב ואם מתה יורשי הבעל יורשים אותה וזה דעת קצת מפרשי אחרונים ולר"א שיטה אחרת בהשגות שהוא סבור שנצ"ב כולם ליבם ונכ"מ שנפלו תחתיו דבעל יחלוקו ושנפלו לה בעודה שומרת יבם כולם שלה ולברר דעות אלו מן הגמרא יארכו הדברים וכבר פי' הרמב"ן הסוגיא ביבמות לדעת רבינו ונראה שהוא מסכים לדעתו ודע שאין המאמר מועיל בזה כלום וכ"כ רבינו בפ"ג מה' נחלות עכ"ל. והר"ן כתב שיטות אלו בארוכה בפרק האשה שנפלו ודקדק מדברי הר"י בפרק הכותב שהוא מפרש משנה זו כפי' הגאונים שכתבתי בסמוך וכתב הר"ן בתשובה סי' מ"ו אחר דברי רש"י ודברי הגאונים ואנו בעניותינו שאין לנו להכריע כך אני דן שנצ"ב שהאשה באה להוציא מיד יורשי הבעל לא כל הימנה שאין עושין מעשה להוציא כנגד הגאונים אבל נ"מ אפי' נפלו לה תחת הבעל כל שהם קיימים בזה נותנים מקצתה ליורשיה כדברי רש"י כיון שאותם נכסים ממש הוחזקו למשפחת בית אביה עכ"ל ובסימן נ"ט כתב על ענין תנאי השיור אינו אנא אם תמות אשתו בחייו אבל בחיי יבם אין לנו (וע"ל סי' קי"ח): ומ"ש וכי היכי דאיכא פלוגתא לאחר מיתה ה"נ איכא פלוגתא בחייה ובפירות לרש"י חולקין בהן היא ויבם ולר"ת הוא נוטל הכל והרמב"ם ז"ל כתב בפרק כ"ב מה"א אין ליבם פירות אפילו בנצ"ב שהכניסה לאחיו אין לו פירות עד שיכנוס וכתב ה"ה מ"ש ואין ליבם פירות כולי בני"מ הוא מפני שאין היבם חייב לפדותה כנזכר פרק י"ח וכבר נתבאר פרק י"ב שפדייתה כנגד אכילת פירות נכסיה ועוד שאם מתה יורשי אביה יורשים נ"מ שלה כנזכר בסמוך אבל מ"ש שאפילו בנצ"ב אין לו פירות הוא תמוה למה לא יזכה במחציתן כמבואר בסמוך ואולי שהוא סובר שאין לו זכות אלא בגוף הקרקע ליורשה אם תמות אבל לא בפירות ולא ידעתי מאין הוציא זה והרבה מן המפרשים חלוקים עליו בזה ודעת הרמב"ן ז"ל ביבמות שבפירות יש לו המחצית עכ"ל והר"ן ג"כ בפרק האשה שנפלו כתב על דברי הרמב"ם ז"ל שהרמב"ם ז"ל חולק על מה שכתב שאפי' בנצ"ב שהכניסה לאחיו אין לו פירות עד שיכניס וזה ודאי תימא למה לא יזכה במחצית כיון שאם מתה יורש מחציתן עכ"ל

וז"ל ריב"ש בתשובה סימן ק"ד אע"פ שהרמב"ם כתב שאין ליבם פירות
כבר דחו דבריו וגם מגיד משנה לא מצא לו זכות בפירות נצ"ב ובתשובה
אחרת סימן שפ"ה כתב אין בכל הפוסקים שראיתי דבריהם שיהיה דעתו
שאין לו פירות כלל זולתי הרמב"ם שכתב כן ונדחו דבריו מההיא
דאמרינן בפרק החולץ אדמיפלגי בגופה לאחר מיתה ליפלו בחייה
ולפירות ואף הרב בעל מ"מ המהפך בזכותו של הרמב"ם בכל מה שאפשר
לא מצא לו זכות בנצ"ב כי אם בנ"מ ואמר כי היה דעת הרמב"ם בנ"מ
מפני שפרקונה תחת פירות נ"מ וכיון שאין היבם חייב לפדותה אין לו
פירות ולי נראה שמפני טעם זה אין לנו לדחות אותה סוגיא שבפרק
החולץ דמה שתקנו פרקונה תחת פירות היינו תחת כל פירות ר"ל נ"מ
שנפלו לה קודם שנשאת ושנפלו בעודה תחתיו אבל יבם אין לו פירות
בנכסי מלוג שנפלו לה בעודה זקוקה אלא בפירות נכסים שנפלו לה בעודה
תחתיו דבעל משום דיבם במקום בעל קאי עכ"ל. כתב רב סעדיה בתשובה
שאין היבם חייב ברפואתה בק"ו מפרקונה ולענין קבורתה הא איפשיטא
ברי"פ אלמנה ניזונת שאין ב"ה טעות סופר יש כאן וצריך להעביר
הקולמוס על תיבת שאין וכך צריך לכתוב הא איפשיטא בפרק האשה
שנפלו שהיבם חייב בקבורתה היבם חייב בה דינים דשייכים לסימן זה
עיין במישרי נכ"ג ח"ב: וכתב עוד הר"ן ז"ל בפרק הנזכר כתב הרשב"א
דבנ"מ שנפלו לה תחתיו דבעל דאמרי' בהו יחלוקו אם רצתה למכור
מחציתן מוכרת ונותנת דהא אין ליבם במחציתן כלום והרי זה במחציתן
כמי שנפלו לאחר שנעשית שומר' יבם אבל המחצית האחר לא תמכור
שהרי הוא יורשה אם מתה ואין היבם מוציא מיד הלקוחות עד שתמות
לפי שאין היבם אוכל פירות קודם כניסה כלל דבגופו של קרקע הוא שיש
לו זכות שאם מתה יירשנה אבל פירות בחייה לית ליה כלל דהא לא תקינו
פירות ליבם ואפילו לבעל לא תיקנו אלא משום פרקונה ויבם אינו פודה
וכדתניא בפרק נערה שנתפתתה ונראה היה לומר דאין היבם אוכל פירות
נ"מ שלה ואפילו לאחר שכנס שהרי אין לה כתובה עליו וכיון דאין לה
כתובה עליו תנאי כתובה נמי אין לה עליו דמההיא דפרק החולץ משמע
דאית ליה כדאמרינן התם אדמיפלגי בגופה של קרקע ולאחר מיתה
ליפלו מחיים ולפירות. והר"ן ז"ל כתב דודאי ההיא דהחולץ מוכחא
בהדיא דאותו זכות עצמו שיש ליבם בגופה של קרקע יש לו באכילת
פירות ויישב מה שהוקשה להרשב"א ז"ל על זה: נפלו לה נכסים בעודה
תחת בעלה ומת ונפלה לפני יבם אצ"ל שלא תמכור בנצ"ב שהרי היבם
אוכל כל פירותיה אלא אפי' נ"מ נמי לא תמכור שגם בהם יש חלק
בפירותיהן שחציים שלו והחצי שלה דברי רבינו בכאן תמוהים שכי' שני"מ

נמי לא תמכור שגם בהם יש חלק ליבם בפירותיהן שחציין שלו ולפי טעם זה חציין מיהא יש לה רשות למכור וכמו שכתבתי בסמוך בשם הרשב"א : ב"ה והיאך כתב שלא תמכור דמשמע שלא תוכל למכור כלל : והר"ן ז"ל וגם מ"ש בסתם ואם מתה יחלקו בהן יורשיה ויורשי הבעל וכתובה ונצ"ב הם בחזקת יורשי הבעל והרי בסמוך במחלוקת שנאה שרש"י והרמב"ם חולקים ואומרים דנצ"ב נמי יחלקו ואם נתכוון לסתום דבריו כר"ת ללמדינו דהלכה כוותיה כבר כתב בסמוך שהרא"ש הסכים לדעת ר"ת וכבר נודע שדעת רבינו מסכמת לדעת הרא"ש אביו ורבו ז"ל וכן יקשה על מ"ש בסתם אין צ"ל שלא תמכור בנצ"ב שהרי היבם אוכל כל פירותיה והיינו לדעת ר"ת אבל לדעת רש"י והרמב"ם אינו אוכל אלא חציים ואין לומר דלעיל מיירי בנכסים שנפלו לה בעודה שומרת יבם וקודם שיכנוס הכניסתם לו בתורת נ"מ או נצ"ב והתם הוא דאיפלגו רבוותא אבל בנפלו לה בעודה תחת בעלה ומת ונפלה לפני יבם לד"ה נצ"ב כולם לבעל דא"כ תחלה ה"ל להשמיענו זה ואח"כ הוה ליה להשמיענו דין המכירה : ומ"ש בשם הרמב"ם ז"ל כבר נתבאר בסמוך כתב הרשב"א בתשובה ס"י תפ"ו על ראובן שמת ולו שתי נשים ונשארו זקוקת ליבם ומתה אחת מהן אין ליבם שום טענה בנכסים לפי שהשנייה בפניו ואם יבם סילק זיקת יבום מעל זו ואינו יורשה וכן אם חלץ סילק זיקת יבום מעל כל הבית ואם עדיין לא ייבם ולא חלץ מ"מ כיון שזו לפניו ומצוה עליו לחלוץ או לייבם לזו שהראשונה כבר מתה וכבר נסתלקה זיקתו מהראשונה ועמדה על זו מה שאין כן בשומרת יבם אחת שמתה שכיון שהיתה זקוקה לו ואין אחרת שיחול זיקתו עליה ה"ה יורשה כפי הדינים שנאמרו בגמרא כתב הר"ש בן הר"ש בר צמח על ראובן שייבם יבמתו ולו בנים במ"ה ומתו הוא ובניו ואין ידוע אם האב מת תחלה או הבנים ואח"כ מתה האשה ולוי אחי ראובן רוצה לירש והשיב כיון שהוא ספק אם מת ראובן קודם בניו או אח"כ יורשי האשה הם ודאי בירושה ולוי היבם הוא ספק ואין לספק במקום ודאי כדאיתא בפרק החולץ. ומה שצוה ראובן שימכרו הספרים ויקנו ס"ת וגם הניח הקדשות אחרות ופרעה האשה מקצתן ועכשיו יורשיה אינם רוצים למכור הספרים לקנות ספר תורה מן הדין היה שכיון שהנכסים מטלטלים ותפסתם האשה לאחר מיתת בעלה הרי הם בחזקת יורשיה בפרעון כתובתה ואם יש קרקעות כיון שלא נשבעה האלמנה ימכרו הקרקעות ויקנו ס"ת וישלימו ההקדשות אבל אם הדבר ברור שכשהתחילה לפרוע ההקדשות היה בדעתה להשלים צוואת בעלה אלא שקפצה עליה מיתה הרי היא כמו שהודית בשעת מיתה שנשארו בנכסי בעלה לקיים מצותו וחייבים היורשים לקיימה אפילו ממטלטלי

ואם אין הדבר ברור אין מוציאים מירשים :

סימן קס - חיוב מזונות היבמה וקבורתה, ודין נכסיה וירשתה

מי שהיו לו נשים רבות ומת ולו אח ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת את כולן משנה בפרק החולץ (דף מג מד.) ובגמרא מייתי לה מקרא: ומ"ש ואין היבם יכול לייבם אלא אחת מהן פשוט הוא דכיון דבביאת או חליצת אחת מהן נפטרו כולן אם היה בא אח"כ על צרתה הו"ל אשת אח שלא במקום מצוה ובפרק הנזכר מייתי לה מדכתיב אשר לא יבנה את בית אחיו בית אחד הוא בונה ואינו בונה ב' בתים. ומ"ש ולא חולץ אלא אחת מהן כלומר א"צ לחלוץ אלא אחת מהן וכדי נסבה שלא היה צריך לכתוב זה שכבר כתב שחליצתה של אחת מהן פוטרת את כולן: היו בהן כשרות לכהונה ופסולות כו' בא לייבם מיובם לאיזו שירצה בא לחלוץ חולץ לפסולה ולא לכשרה שם במשנה וכתב ר"י בשם הרמ"ה כופין אותו לחלוץ לפסולה ואם עבר על דברי המזהירים על כך מנדין אותו ואם התרו בו למלקות מלקין אותו עכ"ל: היו לו אחים רבים ונפלו נשותיו לפניהם א' מייבם או חולץ לא' מהיבמות והותרו שאר הצרות ומצוה על הגדול לייבם או לחלוץ לא רצה חוזרין על כל האחין כו' כך הוא הגירסא הנכונה בספרי רבינו המדוייקים ובקצתם יש חסרון הניכר. ומ"ש היו לו אחים רבים ונפלו נשותיו לפניהם אחד מהם מייבם או חולץ לאחד מהיבמות והותרו שאר הצרות מתבאר במקומות הרבה ממסכת יבמות. ומ"ש מצוה על הגדול לייבם או לחלוץ לא רצה חוזרין על כל האחין וכו' משנה בפרק החולץ (ד' לט) מצוה בגדול לייבם לא רצה מהלכין על כל האחין לא רצו חוזרין אצל הגדול אומרים לו עליך מצוה או חלוץ או יבם. ומ"ש רבי מצוה על הגדול לייבם או לחלוץ נ"ל דהיינו דוקא כשאין הקטן רוצה לייבם אלא לחלוץ אבל אם הקטן רוצה לייבם ביאת קטן עדיפא מחליצת גדול כמ"ש לקמן בסמוך. והא דמצוה בגדול מייתי לה מקרא בפרק כיצד (ד' כד): ומ"ש חוזרין על כל האחין דרך גדילתן זה אחר זה: ב"ה יתבאר בדברי ה"ה שכתבתי בסימן קס"ה: ומ"ש וכופין אותו לחלוץ ואין כופין אותו לייבם כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ב

ועיין עוד שם ובתשובת הרשב"א סי' אלף וקס"ה כ' הר"ש בן הר"ש בר צמח אם האח הגדול במ"ה וכתב שאינו רוצה לייבם הרי הוא כמי שאינו ואם האח הגדול השני אינו רוצה לייבם ולא לחלוץ חוזרת המצוה אצל הקטן ואם רוצה לייבם אין כופין אותו לחלוץ. ומ"ש הרמב"ם והטור כופין אותו לחלוץ ואין כופין אותו לייבם אינו אלא במי שלא רצה לא לחלוץ ולא לייבם כי איך יכופו אותו לייבם ואין אדם דר עם נחש עכ"ל: ומ"ש אמר הגדול המתינו עד שיגדיל הקטן או שהיה אחיו חרש ואמר המתינו עד שיבריא אין שומעין לו כו' וכן אם היה הגדול במדינה אחרת אין הקטן ממנו בשנים שהוא כאן יכול לומר על אחי הגדול המצוה המתינו לו עד שיבא כו' משנה בפרק החולץ (דף לט.) ומפרש טעמא בגמרא (שם) משום דשהויי מצוה לא משהינן ודבר פשוט הוא שמ"ש וכן אם היה הגדול במדינה אחרת אין הקטן ממנו בשנים שהוא כאן יכול לומר וכו' היינו לומר דקטן זה אינו קטן ממש דא"כ לאו בר חליצה ויבום הוא וע"כ לומר דגדול הוא מבן י"ג ומעלה והביא ב' שערות אלא שהוא קטן בשנים מאחיו הגדול: לא רצה הגדול לייבם אלא לחלוץ והקטן ממנו רוצה לייבם ביאת קטן עדיפא אבל אם שניהם אינם רוצים לייבם אלא לחלוץ חליצת גדול עדיפא מהקטן שם איתמר ביאת קטן וחליצת גדול פליגי בה רבי יוחנן וריב"ל חד אמר ביאת קטן עדיפא וח"א חליצת גדול עדיפא איכא דאמרי בביאה דכ"ע לא פליגי דביאת קטן עדיפא כי פליגי בחציצת קטן והכי איתמר חליצת קטן וחליצת גדול פליגי בה רבי יוחנן וריב"ל חד אמר חליצת גדול עדיפא וח"א כי הדדי נינהו ופסק רבינו כלישנא בתרא דאמר דכ"ע ל"פ דביאת קטן עדיפא ובפלוגתא דחליצת קטן וחליצת גדול פסק כמ"ד חליצת גדול עדיפא וז"ל ר"י כתב הרמ"ה כיון דלא איפסיקא הלכתא עבדינן לחומרא וכל היכא דאיפשר בגדול עושין ואם לא ירצה הגדול אין כופין אותו כיון דאיכא קטן שרוצה לחלוץ ודבר פשוט הוא דהאי קטן היינו לומר שהוא צעיר מאחיו אבל הביא שתי שערות והוא בן י"ג שנה ויום אחד דא"כ לאו בר חליצה ויבום הוא: אע"ג שמצוה בגדול לייבם קידם הקטן ויבם זכה משנה בפרק החולץ (דף כד): היו לו אחים רבים ומתו ונפלו נשותיהם לפניו אם איפשר לו לייבם את כולם מייבם וכו' משנה וגמרא בפרק החולץ (דף מג:) ומ"ש אם איפשר לו כלומר אם עשיר היא ויכול לזונן וכן פירש"י כתב הריב"ש בתשובה סימן א' שנשאל על יבמה שנשארה זקוקה לב' אחים והגדול הוא מאנוסי הזמן והשני יהודי מי קודם לחלוץ וכן אם קדם הגדול וחלץ אם צריכה לחזור גם על השני לחלוץ ממנו. והשיב היהודי קודם לחלוץ שלעולם יש לחזור אחר חליצה מעולה וכיון שיהודי יכול לחלוץ או לייבם

חליצתו מעולה אמנם אם הגדול קדם וחלץ ודאי הותרה לשוק ואינה צריכה חליצה מן השני שהרי אין כאן חליצה פסולה דישראל הוא לענין גיטין וקידושין ואם בא עליה קנאה ויוצאה בגט ואינה צריכה חליצה ובסימן קנ"ט כתב שנשאל על יבמה שנפלה לפני ב' יבמין וקפץ הגדול ונשבע שלא ייבם ולא יחלוץ והשני אומר עליך המצוה כי אתה הגדול והשיב שמנדי' אותו עד שיפטור אותה לכל הפחות בחליצה אם לא ירצה ביבום ואם ירצה ביבום יהיה נשאל על שבועתו וייבם או יחלוץ וטוב לו זה להסיר כל ספק ולא יחשדוהו כעובר על שבועת דלאו כ"ע דינא גמירי ואין כופין כלל את הקטן כיון שהגדול הוא בעיר ונתבאר בתשובה זו שאם היו ג' יבמים והגדול אסור בה מפני שהוא נשוי אחותה הו"ל כמאן דליתיה והשני נכנס תחתיו והוא הגדול :

סימן קסא - מי שהיו לו אחים רבים ונשים רבות שמתו אחיו ונפלו נשותיהם לפניו

הכונס את יבמתו נאסרו צרותיהן עליו ועל כל שאר האחין פשוט הוא בפ"ק דיבמות (י:) ואם בא הוא או א' משאר האחין על הצרה אין עוברין אלא בעשה לפיכך תפסו בה קידושין ואין הולד ממנה ממזר שם : החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה היא וצרותיה עליו ועל שאר האחין ואינה אלא בעשה לפיכך תפסי בהו קידושין ואין הולד ממזר בפרק החולץ (דף מ: מ:) אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל הבא על צרת חלוצתו הולד ממזר מאי טעמא באיסורא קיימא וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל וליתא להא דשמואל דגרסינן בפרק קמא איתמר החולץ ליבמתו וחזר וקדשה אר"ל הוא אינו חייב על חלוצתו כרת והאחין חייבים על חלוצתו כרת בין הוא ובין אחין חייבין על צרתה כרת ור"י אמר בין הוא בין האחין אין חייבין לא על החלוצה כרת ולא על הצרה כרת ואמרי' מ"ט דר"ל אמר קרא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב אינו בונה איהו הוא דקאי בלא יבנה הא אחין באיסור אשת אח כדקיימי קיימי ועלה דידה הוא דקאי בלא יבנה הא צרה כדקיימי קיימי ור"י מי איכא מידי דמעיקרא איבעי האי חליץ ואי בעי האי חליץ ואי בעי להאי מייבם ואי בעי להאי מייבם והשתא קאי עלה בכרת אלא איהו שליחותא דאחין קא עביד איהי נמי שליחותא

דצרה קא עבדת ואמרינן תו איתמר הבא על יבמתו וחזר ובא הוא או אחד מן האחין על צרתה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בעשה וחד אמר בכרת מ"ד בעשה כר"י ומ"ד בכרת כר"ל וקי"ל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל וכ"ש הכא דקאי ר"י כוותיה ופירש"י בעשה דכתיב אשר לא יבנה את בית אחיו בית אחד הוא בונה ואינו בונה ב' בתים ולא הבא מכלל עשה עשה והרמב"ם כ' בפ"א דעשה היינו מדכתיב יבמה יבא עליה ולא על צרתה ולא הבא מכלל עשה עשה ודע שהרמב"ם כתב בפ' הנזכר גבי חולץ ליבמתו נאסרה היא וכל צרותיה עליו ועל שאר האחין וכולן אסורות עליהן מד"ס כשניות שמאחר שמת אחיו נסתלק איסור ערוה מעל כל נשיו וה"ה תמה עליו דהא משמע בגמרא דלר"י בלאו קיימא ושהרבה מפרשים כתבו כן שהרמב"ם השיג על הרמב"ם בזה: וכשם שהחולץ אסור בחלוצה כך אסור בכל קרובותיה כגון באמה ובבתה והיא אסורה בבנו ובאביו משנה בפרק החולץ (שם). ומ"ש ואפילו באיסור שניות כגון אם אם אמה ובת בן בנו כמו בגרושתו שם בעיא דאיפשיטא. ומ"ש לפיכך מתה מותר באחותה משנה שם יבמתו שמתה מותר באחותה וכבר אמרו בגמרא דמשנה דאינה צריכה היא דזיל קרי בי רב הוא דאפילו אשתו גמורה לא נאסרה אחותה עליו אלא בחייה ולשון לפיכך שכתב רבינו אינו מכוון וצריך לדחוק ולפרש דה"ק לפיכך כיון שהוא אסור בקרובותיה אינו מותר באחותה אא"כ מתה. ומ"ש והאחין מותרין בכל קרובות החלוצה משנה שם: החולץ מותרת באחות צרת החלוצה ובשאר קרובותיה ואסור בצרת אחות החלוצה משנה שם מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו ואסור בצרת קרובת חלוצתו ובגמרא (שם) מאי שנא האי ומ"ש האי הך דאזלא בהדה לב"ד גזרו בה רבנן הך דלא אזלא בהדה לב"ד לא גזרו בה רבנן ופירש"י מ"ש. רישא קרובת צרת חלוצה דשריא. ומ"ש סיפא צרת קרובת חלוצתו ששתיהן נכריות היא וצרתה ונשואות לנכרי וקתני אסור: הא דאזלא בהדה לבית דין. כשלאה חולצת מוליכה אחותה עמה לב"ד וכ"ע לא ידעי הי מינייהו יבמתו ואיכא דסבר דלרחל חלץ וכי נסיב צרת רחל דהיינו צרת קרובת חלוצתו אמרי צרת חלוצתו נסיב ואינהו סברי שרחל וצרת נשי אחיו הוו שהרי לרחל חלץ: הא דלא אזלא בהדה לב"ד. כשהיבמה חולצת אין צרתה הולכת עמה הילכך כי נסיב אחות הצרה לא אמרי אחות חלוצתו נסיב עכ"ל והתוס' תמהו על פירושו והקשו עליו כמה קושיות ונראה לר"י דגרסי' הא דאזלא בהדה לב"ד פי' שהולכת לחלוץ וכיון דחלצה דמיא לגרושה טפי ואסרו גם צרת קרובתה כשנשואה לאחיו דמיא לצרת ערוה אבל כשחולצת צרת לאה ולא לאה לא דמיא לאה לגרושה הילכך קרובתה

שריא: ומ"ש וכן הוא מסקנת א"א ז"ל שם:

סימן קסב - דיני צרת היבמה וקרובותיה

המייבם זוכה בנכסי המת בפרק החולץ (דף מ:) ומייתי לה בגמרא מדכתיב יקום על שם אחיו. ומה שכתב ודוקא במוחזק כו' ואפילו במוחזק לא יטול אלא בגוף הנכסים כו' בפרק יש בכור (דף נא: נב.) תנן דיבם אינו נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק ויהיב טעמא בגמרא משום דבכור קרייה רחמנא דכתיב והיה הבכור ובכור מייתי התם מקראי דאינו נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק. ומ"ש אפילו אם שבחו אחרי יבום קודם חלוקה שם פלוגתא דאביי ורבא והלכה כרבא דאמר הכי. כתב הריב"ש בתשובה סימן ת"ע על מי שמת והניח ג' בנים וציוה שתהא אשתו רשאה ושלטאה בכל נכסיו ומת אחד מהם וייבם השני את אשתו שהוא נוטל חלק אחיו המת כולה ולא נגרע כחו מפני מ"ש לאשתו שתהא רשאה ושלטאה בנכסים ומיהו בשטרות אינו נוטל חלק המת יתר על החי משום דמלוה הוי ראוי ואינו נוטל בראוי כדבסמוך עיין במישרים נכ"ג ח"ב לענין שבחו נכסים אחרי יבום קודם חליצה: תחולץ הרי הוא כאחד מן האחים לנחלה ואם האב קיים הוא יורש הכל משנה בפרק החולץ (שם) ובגמרא הרי הוא כאחד מן האחין פשיטא סד"א הואיל ואפסדה מיבום ליקנסיה קמ"ל. אם יש אב נכסים של אב דאמר מר האב קודם לכל יוצאי יריכו לנחלה: ומ"ש אם מת יחלוקו האחים ביניהם פשוט הוא: ייבם היבם לסוף ב' חדשים למיתת אחיו וילדה לסוף ט' חדשים ספק אם הוא בן ט' חדשים לראשון או בן שבעה לשני ותובע הספק נכסי המת שאומר שהוא בנו והיבם אומר אני יורשו כי אתה בני כו' בפרק החולץ (דף לו:) ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא ספק אמר אנא בר מיתנא ונכסי דידי הוא ויבם אמר את בראי דידי את ולית לך ולא מידי בנכסיי הוי ממון המוטל בספק וממון המוטל בספק חולקין וכתב הרא"ש ואפילו רבנן דפליגי עליה דסומכוס מודי הכא שאין שייך כאן המע"ה שאין זה מוחזק יותר מזה והוי כמו הללו באים לירש והללו באים לירש דאמריי במי שמת (קנא:) יחלוקו ואפילו אחד מהם מוחזק בנכסים אינה חזקה כיון דנכסי בחזקת מיתנא הוו ותרווייהו אתו בטענת ספק ואם

הוא כדברי אחד מהם אין לשני זכייה בהם הילכך הוי ספק וחולקין ותימה ולימא היבם דל מהכא היבום שזכיתי בנכסים מכח היבום מ"מ אני יורש דמיתנא ואתה ספק ותנן (יבמות ק:) הוא אינו יורש אותו אלא הקרוב קרוב יורש כי הוחזקה הנחלה לאותו השבט והוא לא יוציא הנחלה מחזקתה מספק וצ"ל דמיירי שהסבא קיים הילכך מכח קורבה אין היבם זוכה בנכסים כי האב קודם והוא צריך לזכות מכח טענה דאת ברי דידי וזו טענת ספק הוא ומ"מ הסבא נסתלק מן הנכסים בין שהוא בר מיתנא בין שהוא בן היבם הילכך חולקין הנכסים ביניהם ואם מת ספק מקמי חלוקה וסבא אמר בר מיתנא היה ונכסי דידי נינהו חולקין עכ"ל: ה"ג ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי המת ספק אומר אני בן המת ואטול הכל ובני היבם אומרים אחינו אתה ואין לך בנכסים אלא חלק אחד כאחד ממנו החלק שהם מודים יטול הכל והשאר יחלוקו ביניהם ויטול הוא החצי ובין כולם החצי ובקצת ספרי רבינו חסר בבא זו וטעות סופר הוא שדילג הבבא הזאת והתחיל הבבא שאחריה המתחלת ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם לאחר שחלק יבם בנכסי המת וכו' ודין זה שם בפרק החולץ ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא ספק אמר ההוא גברא בר מיתנא ונכסי דידי הוו ובני יבם אמרי את אחונא את ומנתא אית לך בהדן סבור רבנן קמיה דרב משרשיא למימר מתניתין היא דתנן הוא אינו יורש אותם והם יורשים אותו והכא איפכא התם אמרו ליה הבא ראייה ושקול הכא אמר להו הביאו ראייה ושקולו א"ל רב משרשיא מי דמי התם אינהו ודאי והוא ספק הכא אידי ואידי ספק אלא אי דמיא למתניי' להא דמיא ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם גופיה דהתם אמרי ליה אייתי ראייה דאחונא את ושקול וכתב הרא"ש ז"ל א"ל רב משרשיא מי דמי התם אינהו ודאי ואיהו ספק הכא אידי ואידי ספיקי נינהו שגם הספק אינו טוען טענת ודאי שאינו יודע מכח מי בא לירש ובשביל שיש לו זכייה במקצת הנכסים לא חשיב כמוחזק בשאר הנכסים שהוא בא עליהם בטענת ספק אלא הכי הוי דינא מנתא דקא מודו ליה שקיל ואידך הוי ממון המוטל בספק וחולקין הוא נוטל החצי ובין כולם החצי עכ"ל: ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם לאחר שחלק היבם בנכסי המת כו' שם ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם לבתר דפליג יבם בנכסי מיתנא בני יבם אמרי אייתי ראייה דאחונא את ושקול א"ל ספק מה נפשייכו אי אחוכון אנא הבו לי מנתא בהדייכו ואי בר מיתנא אנא הבו לי פלגא דפליג אבוכון בהדאי רבי אבא אמר קם דינא רבי ירמיה אמר הדר דינא ופירש"י אי אחוכון אנא הבו לי מנתא בהדייכו אי משום דשקלי אנא פלגא בנכסי מיתנא מהדרנא לכו ההוא פלגא ונחלוק עתה

הכל בשוה בין נכסי הראשון בין נכסי האחרון וכגון שהיו נכסי היבם מרובים ואחיו מועטים. קם דינא. אחר שנעשה דין בנכסי המת אין זה יכול לחזור ולערער ומה שהוא שואל בנכסי היבם אמרין ליה אייתי ראייה: הדר דינא. ומהדרי ליה פלגא דנכסי מיתנא או פלג כולהו נכסי בשוה וכתב רב אלפס כתבו רבוותא דהלכתא כרבי אבא משום דקים ליה כרבנן: ב"ה וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מה' נחלות וכתב הרא"ש הראב"ד כתב ליתא להאי טעמא דהא א"ר ירמיה אנא דאמרי אפי' לרבנן וכו' ומ"מ הלכתא כרבי אבא משום דר' אבא דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא והרמב"ן השיב דכיון דלכאורה נראה לבני הישיבה דרבי אבא כרבנן ורבי ירמיה כאדמון סברתם עיקר ולא סמכינן אשינוייה דשני מילתייהו כתררווייהו כי דרך התלמוד לדחותה בסברא מועטת ועוד דלא תהא אלא ספיקא והיבם תופס ברשות והנכסים ביד בניו ועל הספק להביא ראייה כדין כל ספיקא ותיקו שבדיני ממונות והר"ז הלוי כתב ממאי דאיפסקא הלכתא בפ"ק דבתרא (ד:) כרבי יוסי דאמר מגלגלין עליו את הכל מטעם הדר דינא ובפרק בית כור (קו:) איפסקא הלכתא כרב דאמר בטלה מחלוקת וא"ל רב נחמן אלמא הדר דינא מכל זה הדעת מכרעת כרבי ירמיה דאמר הדר דינא וכיון דאיפליגו בה רבוותא לא מפקינן מבני יבם עכ"ל: ב"ה עיין במ"מ פ"ה מהלכות נחלות: ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא כו' פשוט שם (לח.) בגמרא משום דהוי יבם ודאי וספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי: ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי סבא כולי גם זה שם בגמרא פלגא דקא מודה להו שקלי תילתא דקא מודו ליה שקיל פש להו דנקא הוי ממון המוטל בספק וחולקין: סבא ויבם בנכסי ספק או ספק וסבא בנכסי יבם חולקין גם זה שם בגמרא משום דהוי ממון המוטל בספק כתב בתשובות הרשב"א סימן אלף ור"מ אחד מן האחים שהיה בן שפחה ונסתפקו אם היתה הורתו ולידתו בקדושה אפילו ייבם את אשת אחיו אינו זוכה בנחלת אחיו המת בידם. ב"ה כתב נ"י בפרק הנזכר הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו ואפילו גרשה למחר דכתיב יקום על שם אחיו והרי קם ומיהו אמרו בירושלמי שאם היא אסורה שאינו רשאי לקיימה אפילו מדרבנן כגון שתי יבמות שעשה מאמר בזו וכנסה לזו לא זכה בנכסים כלל עכ"ל:

סימן קסג - המיבם זוכה בנכסי המת, וטענת בני היבם

היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהיו לה תשעים יום ממיתת הבעל כו' משנה בפרק החולץ (דף מא) היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהיו לה ג' חדשים וכן שאר כל הנשים לא יתארסו עד שיהיו להן שלשה חדשים ומסיק בגמרא צריכה להמתין ג' חדשים חוץ מיום שמת בו וחוץ מיום שנתארסה בו: חלצה או נתייבמה תוך ג' חדשים ולא נמצאת מעוברת הרי זו פטורה ואינה צריכה כלום אבל לא תינשא לאחר אף ע"פ שחלצה עד שיהיו לה ג' חדשים ומיהו כשישלמו ג' חדשים למיתת הבעל תינשא ואף ע"פ שאין לה ג' חדשים אחר החליצה בפ' החולץ (שם) ת"ר יבמה שחלצו לה אחין בתוך ג' צריכה להמתין ג' חדשים לאחר ג' אין צריכה להמתין ג' חדשים הני ג' חדשים שאמרו משעת מיתת הבעל ולא משעת חליצת היבם: אם חלצה תוך ג' חדשים למיתת בעלה אם צריכה לחזור על כל האחים עיין בהגהות מרדכי דסוף גיטין: ומ"ש אבל אם מת היבם תוך ג' חדשים או אפי' אחר ג' צריכה להמתין ג' חדשים אחר מיתתו כ"כ שם התוס' ז"ל והרא"ש והמרדכי בשם ר"ת דדוקא חלץ שהחליצה מוכחת שלא בא עליה מידי דהוה אממאנת לפי שמיאונה מוכיח עליה שהיא קטנה אבל אם מת היבם אחר ג' חדשים צריכה להמתין שלשה חדשים דיותר קרובה היבמה לביאה מארוסה דגזרינן אטו נשואה וכתוב בת"ה סימן רכ"ד דהיינו דוקא היכא שאין שם אלא יבם אחד אבל אם היו ב' יבמים ומת אחד מהם מותרת להתייבם לשני תוך ג' חדשים למיתתו של ראשון: חלצה ונמצאת מעוברת וילדה אם הולד של קיימא אין החליצה כלום ומותרת לכהונה ומותר בקרובותיה משנה ר"פ החולץ (דף לה.): ומ"ש ואם הפילה או ילדה ולא חיה שלשים יום צריכה חליצה אחרת שחליצת מעוברת לא שמה חליצה שם איתמר החולץ למעוברת והפילה ר"י אמר אינה צריכה חליצה אחרת מן האחין דחליצת מעוברת שמה חליצה ור"ל אמר צריכה חליצה מן האחין דחליצת מעוברת לא שמה חליצה ואיפסיקא בגמ' בהא הלכה כר"ל: ומ"ש או ילדה ולא חיה ל' יום הוא ע"פ שנתבאר בסימן קנ"ו שכל שלא חיה באדם ל' יום דינו כנפל א"כ ידוע שכלו לו חדשיו: וכתב הרמב"ם וחולץ לה הוא או אחד משאר האחין בפ"א וכ"כ התוס' בר"פ החולץ: וא"א ז"ל כתב שלא יחלוץ לה הוא וכו' ז"ל בר"פ החולץ אהא דאמר ר"ל צריכה חליצה מן האחין לאו דוקא דאיהו נמי מצי חליץ לה דחליצה קמיינתא לאו כלום הוא ולא פקע זיקתו א"נ אחין של מת קאמר א"נ

אע"ג דחליצה קמייתא לאו שמה חליצה מ"מ הורעה זיקתו והוי כאילו נתן גט ולא מצי תו חליץ חליצה כשרה עכ"ל ומשמע לרבינו דלשון אחרון עיקר וכ"כ ר"י בשם הרמ"ה וכתב עוד שאם כנס אין מוציאין מידו וכל זה מיירי שיצא לאויר העולם קיים דאם לא יצא לאויר העולם קיים או חולצת או מתייבמת : וכן ביאת מעוברת לא שמה ביאה שם פלוגתא דר"י ור"ל והא איפסיקא בגמ' הלכתא כר"ל דלאו שמה ביאה : ומ"ש לפיכך הכונס או חולץ ליבמתו תוך ג' חדשים ולה צרה לא תינשא עד שתלד זו דשמא תפיל ולא היתה ביאה והחליצה כלום והולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם ברייתא שם : היבמה לא תתייבם בעת נדותה אבל חולצת היא ואם עבר ויבם ובא עליה בעת נדותה קנאה ז"ל הרא"ש בריש יבמות יש שואלים אשה שהיתה נדה כשמת בעלה תאסר להתייבם אפילו טבלה כמו אחות אשה שאינה מתייבמת אף ע"פ שמתה אשתו תשובה לדבריהם דלא שייך למילף מאחות אשה דלא דמיא לעריות שאסורות ליבם משום קורבא ומותרת לשאר העולם אבל נדה אסורה לכל ואף על גב דלאו בת ייבום היא חליצתה חליצה בעת נדתה ולא דמי לחליצת מעוברת דלא שמה חליצה לר"ל משום דאינה עולה לייבום דשאני נדה שהיא עומדת לטבול ולטהר כדרך כל הנשים אבל מעוברת שמא תלד ועוד דאף אם בא עליה בעת נדתה קנאה כדמוכח בפסחים פרק אלו דברים (עב :) : הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת מפרישין אותה ממנו ואם הפילה יחזור ויקיים כן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א וכתב ה"ה מ"ש רבינו מפרישים אותה פשוט הוא שהרי ספק אשת אח שלא במקום מצוה הוא ומ"ש אם הפילה הוא כשילדה ולד שלא נגמרו סימניו ולא כלו לו חדשיו שהוא קרוי נפל כנזכר למעלה בדעתו ז"ל וכתב ר"י יקיים ויחזור ויבעול דביאה ראשונה שהיתה מעוברת לא שמה ביאה וכתב הרמ"ה ואם רוצה לחלוץ אינו די לה בחליצה אלא צריכה נמי גט כדי שלא יאמרו יבמה כנוסה יוצאה בחליצה : ומ"ש רבינו ואם ילדה ולא שהה הולד שלשים יום הרי זו ספק וצריכה גט וחליצה ז"ל הרמב"ם שם ואם ילדה אפ"י מת ביום שנולד ה"ז מוציאה בגט וחולץ לה ואח"כ תהיה מותרת לאחרים וכתב ה"ה מ"ש ואם ילדה הוא בשלא נודע בבירור שכלו לו חדשיו אלא שנגמרו סימניו ולפיכך אינה צריכה חליצה בהכרח שכבר נתבאר למעלה שולד כזה פוטר מן התורה ואינו פוטר מדבריהם ולפי שאינו פוטר מדבריהם צריכה חליצה לזיקתו שאין ביאת המעוברת ביאה לפטור מן הייבום כנזכר למעלה וסבור ג"כ רבינו שא"כ צריכה גט לביאתו דדמיא לכנוסה וכן דעת קצת המפרשים וכ"נ שהסכים הרא"ה ז"ל עכ"ל : ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה כיון דספק הוא אין מוציאין אותה ממנו. ואם שהה לי יום

היז של קיימא ויוציא ואינה צריכה כלום זה פשוט דכיון שהיא ערוה עליו אינה צריכה לא גט ולא חליצה. וכתב ה"ה בפ"א דה"ה אם נודע בבירור שכלו לו חדשיו שיוציא ואינה צריכה כלום (וע"ל סימן קנ"ו): ומ"ש ואם יש לספקו בראשון כגון שכנסה לסוף ב' חדשים וכו' יוציא בגט והולד כשר דמספיקא צריכה גט והולד כשר ממ"נ והכי איתא במתניי פ' החולץ (ד' לה): ומ"ש ואם בא עליה אח"כ וילדה הוי ספק ממזר כלומר הבנים שהוליד ממנה הוו ספק ממזרים דהו"ל ספק אשת אח והכי איתא בברייתא בפרק הנזכר: יבמה שילדה אחר מיתת הבעל ומת הולד בתוך ל' יום או ביום ל' חולצת ולא מתייבמת ואם עמדה ונתקדשה לשוק אם לישראל נתקדשה חולצת ואם לכהן נתקדשה שתיאסר עליו אם תחלוץ לא תחלוץ בפרק החולץ (דף לו): ובפרק ר"א דמילה (קלה.) אמר רבינא משמיה דרבא אם אשת ישראל היא חולצת ואם אשת כהן היא אינה חולצת ורב שרביא אמר אחד זו ואחד זו חולצת וכתב הר"י בפרק החולץ וק"ל כרבינא דכיון דאיכא רבנן דפליגי עליה דרשב"ג דאמרי אע"ג דלא שהה ולד מעליא הוא גבי אשת כהן דלא איפשר דאי חליץ לה איתסרא על בעלה עבדינן כרבנן ולא מצרכינן לה חליצה ולגבי ישראל דלית בה פסידא עבדינן כרשב"ג הילכך חליץ לה ועיילא לה לגבי גברא ואי כשנתקדשה מותבינן לה תותי גברא כ"ש אם נישאת דלא מפקינן לה מתותי גברא והך דאמרינן התם לענין שומרת יבם שנישאת בלא חליצה לא שייך בהא מילתא דהתם ודאי בעיא חליצה אבל הכא כיון שמת תוך ל' יום ספיקא הוי ומספיקא לא מפקינן איתתא מתותי גברא וכ"כ שם הרא"ש ז"ל: (ב"ה וכן פ"י הרמב"ם בס"פ שני ועיין עוד שם): וכתב עוד אהא דאמר גבי אשת כהן דאי חלצה מיתסרא על בעלה עבדינן כרבנן ולא מצרכינן לה חליצה ואע"ג דהשתא נשאת תחת בעלה בספק יבמה לשוק דאורייתא ואם היתה חולצת ונשאת תחת בעלה היתה עומדת בספק חלוצה דרבנן מ"מ הא עדיפא טפי דאי חלצה אמרי קמו רבנן בולד דנפל הוא ולהכי הצריכוה חליצה ואתי למשרי חלוצה לכהן אבל כי לא מצרכת לה חליצה אמרי קמו רבנן בולד דולד מעליא הוי ולהכי לא אצרכוה רבנן חליצה ולא אתי למשרי יבמה לשוק עכ"ל: ואם נתייבמה כתב הרמ"ה כיון דספיקא הוא אין מוציאין אותה ממנו ולא נהירא דהא טעם דשרינן לה לכהן מספק משום דסמכינן אדרבנן וכו' וא"כ אדרבא מהאי טעמא נמי תצא מיבם וכו' דברי רבינו ברורים בטעם שכבר נתבאר בסמוך דטעמא דשרינן לה לכהן מספיקא משום דסמכינן אדרבנן כולי ולהרמ"ה צ"ל שהוא סובר דלא הוי טעמא משום הכי דכיון דק"ל דהלכה כרשב"ג לא חיישינן לרבנן אלא טעמא הוי משום דלא מפקינן לה מיניה מספיקא

ולטעמיה אזיל שכתב גבי הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה ולא
שהה ל' יום כיון דספק הוא אין מוציאין אותה ממנו ומיהו יש לתמוה
עליו דכיון דספיקא דאורייתא הי"ל למיזל הכא והכא לחומרא (וצ"ע):
ב"ה צריך להעביר הקולמוס על וצ"ע ולכתוב במקומו וי"ל דמשמע ליה
שזו ספיקא דרבנן היא כמו שכתב הרמב"ם בסוף פרק שני:

סימן קסד - שהיבמה לא תתיבם ולא תחלץ תוך שלשה חדשים, ודין אם נתיבמה ונמצאת מעוברת

רב אלפס פסק שמצות יבום קודמת למצות חליצה בפרק החולץ (דף לט:).
גרסינן תנן התם מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו
מתכוונים לשם מצוה עכשיו שאינם מתכוונים לשם מצוה אמרו מצות
חליצה קודמת למצות יבום אמר רב אין כופין כי אתו לקמיה דרב א"ל
אי בעית חלוץ אי בעית יבם בדידך תלה רחמנא אם לא יחפוץ הא אם
חפץ אי בעי חולץ אי בעי יבם ואף רב יהודה סבר אין כופין ואמרינן תו
התם (שם) אהא דתנן בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה מצות יבום
קודמת עכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת
אמר רמי בר חמא חזרו לומר מצות יבום קודמת א"ל רב נחמן בר יצחק
אכשור דרי מעיקרא סברי לה כאבא שאול ולבסוף סברי לה כרבנן דתניא
אבא שאול אומר הכונס את יבמתו לשם נוי לשם אישות לשם דבר אחר
כאילו פוגע בערוה וקרוב אני בעיני להיות הולד ממזר וחכ"א יבמה יבא
עליה מכל מקום ופסק הרי"ף הלכה כחכמים וכ"פ הרמב"ם בפ"א ורש"י
כתב אהא דא"ר אין כופין אי ניחא לתרוייהו לייבומי אין כופין אותו
לחלוץ דנימא לא למצוה מכווני ופגע באיסור אשת אח אלא אי בעי
מייבם ומיהו היכא דאיהו צבי ייבומי ואיהי אמרה לא בעינא ליה ואמרה
דברים הניכרים אי מצינא לאטעווי ולומר לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך
מאתים זוז מטעינן ליה ואי לא כפינן ליה וחליץ דא"ר ששת מנין ליבמה
שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה ולא תימא מוכה שחין דוקא
אלא כל אמתלאה שתתן לדבריה דאמרינן בהמדיר (עז.) מעשה בצידן
בבורסי שמת ולו אח בורסי ואמרו חכמים יכולה שתאמר לאחיד הייתי
רוצה לקבל ולך איני יכולה לקבל ועוד פסקינן הילכתא בפרק אף ע"פ

(סד.) אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ומכל הלין טעמי כפינן ליה דחליץ ושקלה כתובה וכל הני אין כופין דהכא היכא דתרוייהו ניחא להו וכתבו התוספות והרא"ש דאין דבריו נראין במה שפירש דבשאר אמתלאה כופין דלא דמי למוכה שחין ובורסי דאפי' מתחת בעלה כופין להוציא ועוד דבפ' מצות חליצה (קו.) מייתי כמה מעשים שהיתה נותנת אמתלאה לדבריה והיו טורחים הרבה כדי להטעותו וטורח זה למה יכפוהו לחלוץ הלכך נראה דבשאר אמתלאות מטעין ואין כופין ומה שהביא ראיה מאגרת מרד זו אינה ראיה דא"כ אפילו בלא אמתלאה נמי והתם היינו טעמא משום דסבר דמצות חליצה קודמת כדמסיק התם ור"ת מפרש התם דקאי ארישא בראשונה שהיו מתכוונים וגרסי הכי מצות יבום קודמת למצות חליצה אמר רב אין כופין כלומר אע"פ דמצות יבום קודמת אין כופין אותו לקיים המצוה וכי אתאן לקמיה דרב באותם שהיו מתכוונים לשם מצוה איירי ורב יהודה נמי דאתקין אי צבית לייבומי מסתמא איירי באותם שהיו באים לפניו לחלוץ והיה אומר להם אי בעית לייבומי שאם היו מייבמים הא ודאי מתכוונים לשם מצוה כיון דמעיקרא באו לחלוץ אבל אחריני אין מניחין אותם לייבם אלא אדרבא כופין אותם לחלוץ דהלכתא כמתני' דפ"ק דבכורות (יג.) דעכשיו מצות חליצה קודמת דק"ל כאבא שאול ולעיל נמי בריש מכילתין סתמא דמתניתין כאבא שאול ודלא כרמי בר חמא דאמר חזרו לומר מצות יבום קודמת ובפרק מצות חליצה תני בר קפרא לעולם ידבק אדם בחליצה כאבא שאול וסתמא דתלמודא כאבא שאול בפרק אע"פ וכולה שמעתין דלעיל דמשמע דביאה עדיפא במתכוין לשם מצוה איירי ור"ח פסק כאן דמצות יבום קודמת ולקמן בפרק מצות חליצה חזר בו עכ"ל. ודע שבפ' אע"פ כתבו התוספות דנראה לר"י דבכל ענין אין כופין ואפי' לפי ר"ת דמפרש דא"ר אין כופין קאי למשנה ראשונה דאין כופין לייבם אע"פ שמצות יבום קודמת ונ"מ דבזמן הזה היכא שמתכוונים לשם מצוה כגון שבאים לחלוץ דאותם ודאי אין מתכוונים לשם נוי וכו' אבל היכא דלא ברור לן שמתכוונים למצוה כופין במילי ומרחיקין אותם מן הייבום כמו שפירשתי ביבמות וגם לפירושו אם אם תבע לייבם לא כייפינן ליה לחלוץ אלא מטעין ליה אם אינה חפצה אבל אם אינו רוצה לא לייבם ולא לחלוץ נראה דכופין עכ"ל והוכרחו לפרש דברי ר"ת כן משום דאלי"כ יקשה ג"כ על ר"ת מה שהקשו לפירש"י מהנהו עובדי דפרק מצות חליצה ומפני כך צ"ל דמאי דמשמע מדברי רבינו כאן ולקמן בסימן זה דלר"ת כופין כשאינו מכוין לשם מצוה כפיית מילי הוא : ומ"ש רבינו אחר דברי ר"ת וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל איכא למידק עליה שאע"פ שאחר

שכתב סתירת דברי רש"י כתב דברי ר"ת אין להוכיח משם שסובר כר"ת דאפשר דאינו סובר כמותו ואעפ"כ כ' דבריו וליה לא ס"ל אלא מצות יבום קודמת כרבנן שהרי כתב שם לקמן בסמוך גבי פלוגתא דאבא שאול ורבנן פסק הרי"ף כרבנן ולא חלק עליו אבל טעמו של רבינו מדכתב בפ' אע"פ גבי ההיא דאמר שמואל אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם כתב הרי"ף דליתא למשנה אחרונה הילכך ליתא נמי להא דשמואל ואני כתבתי בפ' החולץ בשם ר"ת דהלכה כמשנה אחרונה איתא נמי להא דשמואל וכן עמא דבר עכ"ל. והריב"ש כתב בתשובה סימן תק"ט הרי"ף והרמב"ם וכל האחרונים פסקו דמצות יבום קודמת והוא הפסק הנכון עכ"ל ועיין עוד בדבריו סימן ר"ט וכתב בסימן ש"ב שאפ"י לדברי הפוסקים דמצות יבום קודמת אם היבם נשוי לכ"ע מצות חליצה קודמת והביא ראיה לדבר. ובסימן א' כ' על יבמה שנשארת זקוקה לשני יבמים והגדול הוא מאנוסי הזמן והשני הוא יהודי והיהודי רוצה לייבם והיא אינה רוצה ואומרת באחיו הגדול הייתי רוצה ואם הוא אינו יכול אנא הא קאמינא אם דנין אותה כדין מורדת ודאי לדידן דאית לן מצות יבום קודמת לעולם חוזרין לייבום על כל האחים אלא שכל שנסתלק הגדול האחרים שוים ביבום ויכולה היא שתאמר לשני בג' אני חפצה יותר ממך כיון שאין לך דין קדימה שהרי נסתלק הגדול ואין דנין אותה בדין מורדת עד שנדע אם השלישי חפץ בה ואם אין השלישי חפץ בה אומרים לה הרי אין כאן מי שחפץ ביבום אלא זה או תתייבם לו או תצא בלא כתובה כדין כל מורדת כמו שביאר זה הרמב"ם בפ"ב מה' יבום וחליצה ובנדון זה ג"כ שאין כאן מי שיוכל לייבם אלא זה אם תבע אותה לייבם והיא לא רצתה דנין אותה כדין מורדת אלא שיש לב"ד לעיין בדבר הרבה אם זה השני נשוי אשה אחרת אם אפשר לו לפרנס שתיהן לפי כבודו וכבודן שאל"כ לא שבקינן ליה אלא משיאין לו עצה ההוגנת לו כדאיתא בפרק החולץ גבי מתני' דד' אחים נשואים ד' נשים ומתו וכו' עכ"ל ועיין במהרי"ק שורש צ"א וק"ב וכתב עוד בתשובה על יבמה שנפלה לפני יבם נער וכו' בכלל נ"ב וכתב שם שהיבם לא היה רוצה לחלוץ עד שיתנו לו דבר קצוב והיבמה היתה עניה ואינה חפצה להתייבם לו והשיב שאם יכולים להטעותו שידרו לו ממון ע"מ שיחלוץ הרי טוב ולא יתנו לו כי חליצה מוטעת כשירה ואם אינם יכולים להטעותו יראה כי בנדון זה שאינו מכוין לשם מצות יבום אלא תובע ממון כדי לחלוץ כופין אותו כדי לקיים מצות חליצה בלי ממון ואם היה תובע לייבם נראה דאמתלאה גדולה נותנת לדבריה שאינה רוצה להתייבם לו כיון שהוא נער ובער ואין לו במה לפרנסה ורש"י כתב דלאו דוקא מוכה שחין אלא בכל אמתלאה שתתן

לדבריה וכו' ור"ת פסק הלכה כסתם משנה דפ"ק דבכורות (יג.) ולפי פסק שלו אף בלא אמתלאה אמנם בפסק זה רבו החולקים ובירושלמי דמצות חליצה גרסינן הוא רוצה פי' לייבם והיא אינה רוצה שומעין לה היא רוצה והוא אינו רוצה שומעין לו ובנדון זה כופין אותו לחלוץ בלא ממון דמצות לאו ליהנות ניתנו ואין נוטלין שכר עליהם ע"כ. ובספר המצות כתב שאם יש לו אשה אחרת שכופין אותו וכו' בסמ"ק אם יש לו אחרת מנדין אותו בהדיא עד שיחלוץ אך בהגהות מרדכי פרק החולץ כתוב בלשון הזה כתב רבינו אביגדור הכהן מי שנפלה לפני יבמה ויש לו אשה אחרת קבלתי ממורי רבי' שמריה שבזמן הזה כופין אותו לחלוץ לה וראייתו מפרק ב"ש (קיא:) הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה ואע"פ שהיא גרמה הואיל ולא נתכוונה לכך כ"ש הכא שלא גרמה היא כלל אלא גזירת הגאון ר"ג מ"ה היא מבדלת ביניהם עכ"ל : יבמה שיש לה ג' יבמין והיא אינה רוצה לחלוץ ולא לייבם ולא לחלוק בנכסים אלא רוצה לישב עגונה ואם חלץ אחד מהם ולקח חצי הנכסים אם צריך לחלוק אותם נכסים עם אחיו ואם יש ליבמה נכסים יתר על כתובתה איך יתנהגו בו הכל בת"ה ובכתביו סימן רס"ב ורס"ג ורס"ד : מצאתי כתוב יבם שדוחה את יבמתו מלחלוץ ולייבם יטעוהו בכל מה שיוכלו להטעותו שיחלוץ כגון שתמחול לו כל ממון שיש בידו משל אחיו אפילו בקנין ותמסור מודעא מקודם ואחר שיחלוץ יגבו ממנו הממון דכיון דניתן רשות להכותו כ"ש דיש לנו רשות להפקיע ממון ממנו מה שאנו נותנים לו כדי שיקיים המצוה דהפקר ב"ד הפקר במיגדר מילתא כ"ש כשעוברים על ד"ת ואם אין יכולין להטעותו כופין אותו בשוטים ובמילי דאמרינן בגמרא הולכין אצל הגדול למכפייה וכל היכא דאיכא כפייה פר"י אפי' בשוטים ועוד דמצוה הוא על היבם לחלוץ או לייבם ומ"ש משאר מצות דאמרינן בפרק הזרוע (קלב:) דמכין אותו עד שתצא נפשו ע"כ ועיין בהגהות מרדכי פרק החולץ : כתב הריטב"א שאלת על יבם שנשבע לחלוץ ליבמתו ליום ידוע אם כופין אותו לחלוץ. תשובה הא ודאי למאן דסבר דחליצה מעושית שלא כדין פסולה ואפילו למ"ד מצות חליצה קודמת אף לזה אין כופין כי אף ע"פ שעל השבועה אתה בא לכופו כיון שמחמת אותה כפייה הוא חולץ החליצה מעושית היא ממילא ולדידיה הכי ס"ל דאין כופין אלא באותם שכופין להוציא בגט וכדמשמע בפרק מ"ח שהשוו גט וחליצה בענין זה ומה שאמרת שיש לו אשה ובנים מ"מ אינו מאותם שכופין להוציא אלא דכל שיש יבם אחר שאין לו אשה בו המצוה יותר ובו משיאין עצה ומבקשים אף ע"פ שאינו גדול לדעת מורי הרא"ה אבל לכופן בכך לא מצינו ומ"מ זה שלא קיים שבועתו

מעצמו עונשין אותו על עבריינותו השבועה מדין שבועת ביטוי או מדין שבועת שוא ממ"נ דאת"ל שזה נשבע לקיים את המצוה למ"ד מצות חליצה קודמת מ"מ הא קי"ל שנשבעין לקיים את המצוה ושבועה חלה כדאיתא בפ"ק דנדריס (ח.) ואת"ל דמצות יבום קודמת ונשבע לבטל את המצוה הוא א"כ הו"ל שבועת שוא אף ע"ג דלדידיה לא חשיב נשבע לבטל את המצוה כיון דבדידיה תלא רחמנא עכ"ל : מתוך שפסק רב אלפס שמצות יבום קודם משמע שיבמה שאינה רוצה להתייבם שדינה כדין מורדת לא היה צריך רבינו ללמוד זה בדרך ילפותא שמבואר הוא בדבריו פרק אף ע"פ דליתא לדשמואל דאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם משום דאתיא כמשנה אחרונה וליתא למשנה אחרונה מדקאמרינן בפרק החולץ חזרו לומר מצות יבום קודמת משום דסברוה כרבנן וכיון דלבסוף סברוה כרבנן נפקא לה משנה אחרונה מהלכתא ובטיל לה מימרא דשמואל מהלכתא וכ"כ עוד בס"פ ב"ש : ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפ"ב ז"ל יבמה הראויה להתייבם ולא רצתה להתייבם דינה כדין מורדת על בעלה וכופין אותו לחלוץ ותצא בלא כתובה : הניח אחיו נשים רבות כל מי שתובע היבם לייבם ולא רצתה היא המורדת וחולץ לה ותצא בלא כתובה ושאר צרותיה שלא נתבעו נוטלות כתובתן כשאר האלמנות היו היבמים רבים ותבע אותה הגדול לייבם וכי' ובקצת ספרי רבינו חסר בבת הניח אחיו נשים רבות וכו' וט"ס הוא שדילגו מתצא בלא כתובה הכתוב בבבא ראשונה עד תצא בלא כתובה בבבא שנייה ועוד יש ט"ס בספרי רבינו שכתוב בהם הואיל והיא רוצה באחד מהם והוא לא רוצה בה הרי לא מרדה וצריך למחוק תיבת לא וכבר כתב ה"ה שבקצת ספרי הרמב"ם כתוב תיבת לא והוכיח שהוא גירסא משובשת : וכתב ה"ה מ"ש הרמב"ם ז"ל יבמה הראויה לייבום שלא רצתה להתייבם דינה כדין מורדת על בעלה כך העלו בהלכות פרק אע"פ וכן דעת המפרשים האחרונים ז"ל וכתב רבינו וכופין את היבמה זהו כפי דעתו ז"ל שכתב בה' אישות פ"ד שכופין את הבעל לגרש את אשתו כשהיא מורדת ואומרת מאיס עלי וכ"ש יבמה שכופין את היבם לחלוץ לה ומה שאמרו מבקשים בקצת מקומות הוא בנתינת הכתובה אבל אם היא מפסדת כתובתה כופין הבעל לגרש והיבם לחלוץ וזה דעתו ז"ל וכבר הארכתי שם בדעות החולקים עליו וכתבתי שאין לסמוך ע"ז ומקצת מפרשים כתבו שאם היה היבם שאינו הגון שאין כותבין אגרת מרד וכ"נ עיקר שלא על זה אמרו מצות יבום קודמת ומ"ש הניח נשים רבות וכו' דינים אלו לא נתבארו בפרט בגמ' אבל הם יוצאים מהיקש סברא כמו שאבאר בכל א' מהם : ומ"ש שאותה שהיבם תובע לייבם היא המורדת הוא ברור שכיון

שא"א לייבם אלא א' והרשות בידו לייבם איזו שירצה כמו שנתבאר אותה שהוא רוצה היא המורדת שהרי הדבר תלוי בו: ומ"ש יחלוץ לה ר"ל שכופין אותה לחליצה והוא כפי דעתו שכתבתי בסמוך: ומ"ש היו היבמים רבים תבע וכו' זה מתבאר ממ"ש למעלה מצוה בגדול לייבם וכיון שהיא אינה רוצה להתייבם למי שהמצוה בו ה"ז מורדת: ומ"ש אמר הגדול איני רוצה וכו' ג"ז מהיקש סברא כיון שמצוה בגדול והוא אינו רוצה לייבמה אין כאן בחירה לאחד משאר האחים שהרי היתה מזומנת למי שהמצוה בו והעיכוב בא מחמתו לא מחמתה וכתב רבינו מאחר שנסתלק הגדול שמצוה בו כולם שוין וע"ז כתוב בהשגות א"א ואיך יאמר שכולן שוין ואני רואה בגמרא דתני אביי קשישא מצוה בגדול אלמא לא רצה הולכין אחר גדול כל הגדול מחבירו הוא קודם למצוה ע"כ. והא דתני אביי קשישא הוא בפרק כיצד (כד.) ויש שם גירסאות חלוקות וגירסת רבי היתה מצוה בגדול לייבם לא רצה הולכין על כל האחים לא רצו הולכין אצל הגדול וכ"נ שהיתה גירסת ההלכות שלא הביאוה כלל וסמכו לפי שכתבו המשנה שבפרק החולץ הנזכר למעלה אבל רש"י גורס כגירסת הראב"ד ואמר דאל"כ מתניתין דפי החולץ היא ולמה לן אביי קשישא ולגירסא זו הסכים הרשב"א ז"ל וז"ל הרשב"א בתשובה ח"א סימן אלף קס"ה יבמה שנפלה לפני ב' או ג' יבמין והיא רוצה באחד מהם והוא אינו רוצה בה איפשר שאין דנין אותה כמורדת מאחר שהיא רוצה באחד מהם מיהו אם הגדול רוצה לייבם והיא אינה רוצה הרי היא כמורדת: ומ"ש בא אותו שתלתה בו וכו' יש לזה סמך בגמרא ממה שאמרו בגמרא ביאת קטן וחליצת קטן ביאת קטן עדיפא וכיון שכן כיון שיש כאן מי שרוצה לייבם ושאר האחים אינם רוצים בין שיהיה גדול או קטן ה"ז מורדת שהרי מצות יבום קודמת עכ"ל ועיין בתשובת הרשב"א סימן אלף וקס"ה: ומ"ש רבינו אבל לר"ת שמצות חליצה קודמת אין לה דין מורדת אלא כופין אותו לחלוץ אם הוא מאותן שכופין וכו' פשוט הוא וכתב הרא"ש בפרק אע"פ אהא דכתב רב אלפס דליתא למשנה אחרונה הילכך ליתא נמי לדשמואל דאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם אני כתבתי בפרק החולץ בשם ר"ת דהלכה כמשנה אחרונה ואיתא נמי להא דשמואל וכן עמא דבר עכ"ל. וז"ל הריב"ש אם היבם תובע אותה בבית דין והיא אינה רוצה כותבין עליה אגרת מרד דהא קי"ל דמצות יבום קודמת כפסק הרי"ף והרמב"ם וכל האחרונים כמו שהוכיחו זה בראיות ברורות עכ"ל וכ"כ עוד בתשובה אחרת וכתב עוד שם דבין שאומרת בעינא ליה ומצערנא ליה בין שאומרת מאיס עלי כותבין עליה אגרת מרד וכתב עוד דאפילו שמואל דאמר אין

כותבין לאו בדאמרא בעינא ליה ומצערנא ליה כלומר שאינה רוצה לא ביבוס ולא בחליצה דאם כן אמאי אין כותבין שתבא לייבם ואפילו למשנה אחרונה דאף ע"ג דמצות חליצה קודמת מיהו גם ביבוס יש מצוה שהרי אמרו קודמת למצות יבוס וכיון שהוא רוצה בייבוס שיש בו מצוה והיא אינה רוצה לא בייבוס ולא בחליצה כותבין ושם האריך וכתב בדין יבמה המורדת מה הפסידה בסימן שס"א ושס"ב וז"ל הר"ן בתשובות סימן פ"ט על יבמה שאינה רוצה לחלוץ ולא להתייבם הרי זה כדין המורדת שמכריזין עליה ד' שבתות ואחר כך אם לא רצתה להתייבם הפסידה כתובתה אלא שמשהין אותה י"ב חדש דאי בעיא למיהדר תיהדר ולאחר זמן זה אף על פי שהפסידה כתובתה נראין הדברים שכופין אותה בנידוי וגם בכפיות אחרות עד שתתרצה לחלוץ או להתייבם לפי שהיבם מעוכב ליקח אשה מחמתה כדאמרינן בפרק אף על פי (נא.) כמה דאגידא ביה לא יהבו ליה אחריתא וכך נראה דברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל וכתוב בת"ה סימן ר"כ דאפי' נשוי נמי אית ליה האי טענה דכל כמה דאגידא ביה אפי' איתתא דידיה מרגלת ביה קטטה ודילמא אימרדא ביה מי ששידך אשה וקודם שכנס נפלה לו יבמה בהגהות מרדכי דכתובות: יבמה שנדרה הנאה מיבמה בחיי בעלה שיש הוכחה שלא כיונה לאסור עצמה על היבם או שנדרה הנאה מן העולם בחיי בעלה כופין אותו לחלוץ ונותן לה כתובה נדרה הנאה מהיבם אחר מיתת הבעל וכו' כך הוא הגירסא הנכונה בדברי רבינו ובקצת ספרים יש חסרון הניכר ודינים אלו משנה ס"פ ב"ש (ד' קיא:) הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין שיחלוץ לה לאחר מיתת בעלה מבקשין ממנו שיחלוץ לה ואם נתכוונה לכך אפילו בחיי בעלה מבקשין ממנו שיחלוץ לה. ופירש"י בחיי בעלה. ולא נתכוונה לפטור עצמה הימנו לאחר מיתת בעלה אלא שהיה להם כעס זה עם זה וכתב ה"ה בפ"ב פירוש לפירושו שכל שהיה שם כעס חוששין שמא נתכוונה לכך ואין כופין אותו לחלוץ שמה ששנינו במשנה ואם נתכוונה לכך אינו ר"ל כשידוע בבירור שלכך נתכוונה אבל כל שיש לומר שלכך נתכוונה ורישא דקתני כופין אותו משום דאמרינן דלא מסקא אדעתה דמיית בעלה וכדאיתא בגמרא ע"כ: ומ"ש רבינו או שנדרה הנאה מן העולם שם (דף קיב.) איבעיא להו נטולה אני מן היהודים ליבם מהו מי מסקא אדעתה דמיית בעלה ונפלה קמי יבם או לא רב אמר יבם אינו כבעל ושמואל אמר יבם הרי הוא כבעל ומסקנא דגמרא כרב ופירש רש"י ליבם מהו. מי אסירא ליבם מפני נדר זה שנדרה בחיי בעלה ומדברי הר"ף נראה שהוא מפרש דלא משום איסור נדר קאמר אלא לענין אי הויא כנדרה הנאה מיבמה בחיי בעלה שכופין אותו לחלוץ לה שכתב יבם

אינו כבעל וכופין אותו לחלוץ ונ"מ דלא הויא מורדת וטעמא דנדרה בחיי הבעל לאחר מיתת בעלה הויא מורדת ושמע מינה דליתא לדשמואל דאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ע"כ וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק שני יבמה שנדרה הנאה מיבמה בחיי בעלה או שנדרה הנאה מכל היהודים כופין אותו שיחלוץ לה ותיטול כתובתה ואם נדרה לאחר מיתת בעלה מבקשין ממנו שיחלוץ לה ואם לא רצה הרי זו מורדת וכן אם נתכוונה בנדרה אפ"י בחיי בעלה כדי שלא ייבם אותה אין כופין אותו לחלוץ אלא א"כ מרדה ותצא בלא כתובה ע"כ. כתב הר"ש בן הר"ש בר צמח בתשובה מה שאמרו בנודרת הנאה מיבמה מבקשין ממנו וכופין אינו אלא כשהנדר קיים אבל אם מצאה פתח לנדרה מתייבמת ולא אמרינן בה כל יבמה שאין אני קורא בה יבמה יבא עליה בשעת מיתה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים והביא ראייה לדבר וה"ה אם היה בעל מום בשעת נפילה ונתרפא שהוא מייבם. וכתב עוד שם ביבם שהיה נכפה בחיי אחיו וטוען שנתרפא עליו להביא ראייה וכיון דנכפה הוי מומין שבסתר וא"א להביא ראייה הרי הוא בחזקת בעל מום ואין חוסמין אותה: כתב הרשב"א סימן אלף ר"ב שאלת העושה מאמר ביבמתו וחזרה וקבלה מאמר מאחיו ואסרה עצמה על שניהם או שרקקה וקי"ל דנאסרה איבמה מי דיינינן לה כמורדת כמי שנדרה הנאה מיבמה אחר מיתת בעלה. תשובה כל כה"ג לא מצינו שכותבים עליה אגרת מרד אלא כדי שתחזור בה ותתייבם לו אבל זו שנאסרה על האחים לעולם למה כותבין עליה והא א"א לה להתייבם מעתה ותדע שאין לך גורמת לאסור על בעל יותר מן המזנה ואפ"י הכי אין דנין אותה כמורדת שהרי לא הפסידה בלאותיה ועוד דההיא דנודרת שאמרת באמת כי הרי"ף למד ממנה למורדת ואין הכל מודים לו שהר"א תלמידו חלוק עליו ואמר דכופין ומבקשין שאמרו שם בשילהי בית שמאי בפלוגתא דרב ושמואל לא שייך במורדת כלל דאם כן קשיא דשמואל אדשמואל אלא לא שמענו ממנה אלא לאחר מיתת בעלה אין כופין לחלוץ כפשטא דמתניתין ועוד שרש"י פירש אותה שמועה בע"א והוא הנכון לפי דעתי וכל שכן כשרקקה דהא אפילו לא נתכוונה אסורה עליו ואם אתה מפסידה כתובתה לקתה מדת הדין בכך ע"כ וכתב הרב המגיד מ"ש רבינו או שנדרה הנאה מכל היהודים הוא ממה שאמרה נטולה אני מן היהודים מאי וכו' ויש לזה פירוש אחר ולזה הסכים הרמב"ן ז"ל וכן עיקר: ומ"ש א"כ מרדה ותצא בלא כתובה הוא לפי דעתו שנתבאר למעלה שהיבמה מורדת כופין יבמה לחלוץ לה ומפסדת כתובתה ומה שאמרו כאן מבקשין הוא כשאינה רוצה להפסיד כתובה אבל בהפסד כתובה כופין על החליצה וכבר כתבתי

למעלה שאין לסמוך על דברי רבינו בזה והראב"ד ז"ל נראה שמודה לו בדין המורדת בין ביבם בין בבעל אבל כתב שאין זו כדין המורדת וז"ל א"א אין הדעת מודה בזה שאמרו או כופין או מבקשין לחלוץ נראה שאינה מורדת שהמורדת אין חוששין להתירה אלא לאחר כמה שנים אבל כאן כופין מיד או מבקשים מיד לפי שאין מורדת לכתחילה ע"כ ולא נתבררו לי דבריו שהרי לפי שיטה זו ג"כ יש מורדת שכופין לאלתר והוא באומרת מאיס עלי ונזכר פרק י"ח מהלכות אישות וזו הנודרת מיבמה אין לך אומרת מאיס עלי גדול מזה ומ"מ עיקר הדין שאין כאן כפייה לא לאלתר ולא לאחר כמה שנים שלא כדעתם ז"ל עכ"ל: ומ"ש רבי בשם הראב"ד כבר נתבאר בסמוך וכ"כ הרא"ש בשמו סוף פרק ב"ש: ומ"ש וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל דאפילו למאן דאית ליה מצות יבום קודמת אין לה דין מורדת שתפסיד כתובה איפשר שכתב כן רבינו ממה שכתב הרא"ש ס"פ ב"ש בשם ה"ר אפרים ז"ל אע"פ שאין זה מבואר כ"כ בדבריו. כתב הרשב"א בתשובות סי' אלף ורמ"ז על ש"מ שגירש ויש ספק בגט והיבם רוצה לעגנה כל שיש ספק בגט ונאסרה עליו כופין אותו מן הדין לחלוץ כדי שלא לעגנה וכ"ש בבאה מחמת טענה דבעיא חוטרא לידא ומרא לקבורה ואפילו במותרת לייבם ואינו רוצה לחלוץ ולא לייבם וכדאיתא בפרק אף על פי (סד.) דאפילו תבעה היא ובאה מחמת טענה כותבין לה אגרת מרד על היבם ובאסורה לו כופין אותו לחלוץ כדאיתא בפרק מצות חליצה (קו.) גבי עובדא דבתי עמודי: כתב הרמב"ם יבמה שתבעה היבם לחלוץ וכולי עד סוף הסימן הכל בפ"ב וכתב הרב המגיד יבמה שתבעה היבם וכולי בסוגיא פרק אף ע"פ (סד.) ודעת רבינו דאפי' למסקנא דקיי"ל כמשנה ראשונה דמצות יבום קודמת כשהוא תובע לחלוץ נזקקין לו וההיא סוגיא קושטא היא אפילו למסקנא דגמרא והרשות בידו אם רצה לייבם מייבם ואם רצה לחלוץ חולץ ויש מן המפרשים חולקים בזה ואומרים דכיון דמצות יבום קודמת אם תבע הוא לחלוץ והיא רוצה להתייבם אין כופין אותה לחלוץ והיא סוגיא דלא כמשנה ראשונה היא ויש מי שסובר כדעת רבינו עכ"ל: ועל מה שכתב הרמב"ם כל יבמה שדינה שתחלוץ ולא תתייבם הרי זו נוטלת כתובתה אם יש לה כתובה וכו' כתב ה"ה זה מתבאר בפרק יש מותרות (פה.) כמו שאכתוב בפרק זה: ומ"ש וכן אם היה יבמה מוכה שחין מימרא פרק אי' דיבמות (ד:) מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה וכו' ומתבאר בפרק המדיר במשנה שכל המומין כן ונזכר שם שאפילו היו המומים ההם בבעל יכולה היא לומר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל וכבר נתבאר זה בפרק כ"ה מהלכות אישות ושם נזכרו פרטי

המומין שהיא יכולה לטעון בהם : ומ"ש נולדו בה מומין זה פשוט ונלמד מדין האשה שנולדו בה מומין אחר שנתארסה כנזכר שם עכ"ל :

סימן קסה - איזה מהם קודם או חליצה או יבום

מצות יבום וחליצה כך היא שתלך היבמה אחר היבם למקום שהוא שם אפילו מבית דין הגדול לקטן ממנו בסוף פרק זה בורר (ד' לא :) היבמה הולכת אחר היבם להתיירה עד כמה אמר רבי אמי אפי' מטבריי לצפורי אמר רב כהנא מאי קרא וקראו לו זקני עירו ולא זקני עירה ומשמע לרבי דאפי' מטבריא לצפורי היינו לומר דאפי' מטבריא שהיו שם כמה בתי דינים חשובים לצפורי שלא היו הבתי דינים שבה חשובים כמו אותם שבטבריא אפילו הכי היבמה הולכת שם וכן פירש בנמוקי יוסף והרמב"ם בפ"ב סתם דבריו וכתב היבמה הולכת אחר היבם במקום שהוא שם ויש בכלל דבריו דברי רבינו : וכתוב בנמוקי יוסף כתבו בשם הרא"ה דדוקא שמקום דירתו בצפורי אבל אם הלך לעיר אחרת אין היבמה הולכת אחריו אלא כופין אותו לבא אחריה דלא מיקרי זקני עירו אלא במקום דירתו ובירושלמי נמי משמע הכי וכדכתיבנא בפרק החולץ עכ"ל : ומ"ש ובאה לדיינים והם קוראים לו והם נותנים עצה ההוגנת לשניה' אם הוא עצה לייבם שייבם ואם הוא עצה לחלוץ כגון שהוא זקן והיא ילדה וכו' משנה בסוף פרק מצות חליצה (דף קו :) ואיתא נמי בריש ההיא פירקא (דף קא :) : בא לייבם א"צ לקדש שמן השמים הקנוה לו אלא בא עליה מבואר פרק ר"ג (ד' נב.) : ומ"ש וכתובתה על נכסי בעלה הראשון משנה בפרק החולץ (ד' לח.) ומפרש בגמרא (דף לט.) מ"ט אשה הקנו לו מן השמים ופי' רש"י אשה הקנו לו ליבם מן השמים ולא שיעבד נכסיו לכתובתה ויכול למוכרם בכל עת שירצה : ומ"ש ואם אין לראשון נכסים כתובתה על נכסי היבם שם בגמרא ויהיב טעמא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה : ומ"ש וחכמים תקנו שלא יבא עליה עד שיקדשה קידושין גמורים בפני עדים ובשוה פרוטה וזהו הנקרא מאמר ברייתא וגמרא בפרק ר"ג (דף נב.) ומתבאר שם בגמרא שהמאמר ג"כ איפשר בשטר כדין קידושי אשה וכתבו ה"ה בפ"א : ומ"ש ואין עושין בה מאמר אלא מדעתה וכו' בפרק האיש מקדש (ד' מד.) תניא העושה מאמר

ביבמתו שלא מדעתה רבי אומר קנה וחכמים אומרים לא קנה וידוע שהלכה כחכמים והכי תניא בפרק כיצד (ד' יט:) כרבנן ודלא כרבי וכתב הריב"ש בתשובה סי' א' שיכול לעשות בה מאמר ע"י שליח דומיא דקידושי אשה. ובסימן קס"ב כתב שאם בא על יבמתו ולא עשה בה מאמר קנה קנין גמור ואינו צריך לקדשה אחר הבעילה אלא שמכין אותו מכת מרדות משום דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה וכתב עוד שם על יבם שעשה מאמר ביבמתו ובלשון הקידושין אמר לה הרי את מקודשת לי בקידושי אחי ובטבעת זו נהי שאם לא נתן לה טבעת אלא שקידשה בקידושי אחיו לבד לא עשה כלום ואפילו היה בעין הדבר שקידשה אחיו בו מ"מ כיון שקידשה גם בטבעת הרי אלו קידושין דדעתה אטבעת דומיא דמלוה ופרוטה דדעתה אפרוטה: ומ"ש וקטנה שנתאלמנה מן האירוסין אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה ברייתא שם ופירש"י מן האירוסין דעדיין רשות אביה עליה כל זמן שלא השיאה: ומ"ש וכותב לה כתובה כדין כל נושא אלמנה דעלמא בפרק ר"ג (ד' נב.) תניא שטר כתובת יבמין כיצד כותב לה אנא פלוני בר פלוני קבילת ית פלוני יבמתי עלי לזון ולפרנסה כראוי וכו': ומ"ש ואם בא עליה בלא מאמר קונה קנין גמור וא"צ לחזור ולקדש ומכין אותו מכת מרדות וכו' בפרק ר"ג (שם): ומ"ש ואם נולד לו בן ממנה א"צ לקרותו על שם אחיו המת ברייתא בפ"ב דיבמות (ד' כד.) יקום על שם אחיו לנחלה אתה אומר לנחלה או אינו אלא לשם יוסף קורין אותו יוסף יוחנן קורין אותו יוחנן נאמר כאן יקום על שם אחיו ונאמר להלן על שם אחיהם יקראו בנחלתם מה שם האמור להלן לנחלה אף שם האמור כאן לנחלה: מדברי בעל העיטור כתב הרב המחבר הכונס את יבמתו מצוה רבה היא ומברך אקב"ו על בעילת יבמה וכו': טופס כתובת יבמין ביום פלוני כך וכד וכו' זה הטופס שכתב רבינו יש בו תוספת דברים והטופס המכוון כתבוהו הרי"ף והרא"ש ז"ל סוף פרק מצות חליצה והרמב"ם בפ"ד מה' יבום: ומ"ש וצריך לשרטט אותה בשביל הפסוקים שכותבין בתוכה הכי אמרינן בסוף פ' מצות חליצה (דף קו:) וכתבו הרמב"ם בפ"ד: והבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד וכו' ברפ"ו דיבמות (דף נג:) תנן הבא על יבמתו בין באונס בין ברצון בין בשוגג בין במזיד אפילו הוא שוגג והיא מזידה הוא מזיד והיא שוגגת הוא אנוס והיא לא אנוסה היא אנוסה והוא לא אנוס קנה ולא חלק בין ביאה לביאה ופירש"י שוגג. כסבור שהיא אשתו או אשה אחרת: מזיד. לשם זנות ולא לשם מצוה: קנה. וזכה בנחלה ומוציאה בגט אם בא להוציא ובגמרא תני רבי חייא שניהם שוגגים שניהם מזידים שניהם אנוסים אנוס דמתני' ה"ד אילימא דאנסוהו עכו"ם ובא עליה והא אמר רבא אין

אונס לערוה לפי שאין קשוי אלא לדעת אלא בישן והא אמר רב יהודה ישן לא קנה ביבמתו אלא בנתקע והא אמר רבא נפל מן הגג ונתקע ביבמתו לא קנה אלא שנתכוין באשתו ונתקפתו יבמתו ובא עליה. שניהן אנוסים דבי רבי חייא היכי דמי כגון שנתכוין לאשתו ונתקפוהו עכו"ם ודבקום זה בזה ובא עליה תניא יבמה יבא עליה כדרכה ולקחה שלא כדרכה גופא אמר רב יהודה ישן לא קנה ביבמתו דאמר קרא יבא עליה עד דמכוין לשם ביאה והא תניא בין ער בין ישן בין ערה בין ישנה הבי"ע במתנמנס מתנמנס ה"ד אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר כגון דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי אזכרו ליה מדכר אמר רבא נתכוין להטיח בכותל והטיח ביבמתו לא קנה להטיח בבהמה הטיח ביבמתו קנה דהא קמכוין לשם ביאה בעולם: ודע שהנוסחא האמיתית בספרי רבינו כך היא או שנתקשה לאשתו ונפל מן הגג ונתקע ביבמתו לא קנה וכן אם הדביקוהו ביבמתו בלא קישוי באבר מת לא קנה ודין זה כתבו התוספות והרא"ש שם אהא דאקשינן והא אמר רבא אין אונס בערוה שאין קישוי אלא לדעת יש לדקדק מכאן דאין יבמה נקנית אלא בקישוי מדלא משני כגון שהדביקוהו עכו"ם על יבמתו בלא קישוי ואיכא למימר דאתיא הך סוגיא כמ"ד [המשמש] מת בעריות פטור ולכך אינה נקנית אלא בקישוי דילפינן קיחה מעריות אי"נ אפילו למ"ד בעינן ביאת יבום דרך הקמת שם וגרע מהעראה ושלא כדרכה דאין דרך ביאה בכך ע"כ: ומ"ש דשכיר שאינו מכיר כלום לא קנה כ"כ הרמב"ם בפ"ב וכתב ה"ה השוה רבינו שכור לנפל מן הגג ונתקע וישן והוא שיגיע לשכרותו של לוט וזהו שכתב שאינו מכיר כלום ובפ"ד מה"א כתב דאין קידושיו קידושין ומתיישבין בדבר זה עכ"ל: והא דביאת שוגג קונה ביבמתו בכל דרך דוקא כשנפלה לו מן הנישואין אבל אם נפלה לו מן האירוסין אינו קונה בביאה שוגג אלא לירש בנכסי אחיו וכו' שם בגמרא אהא דתנן אחד המערה ואחד הגומר קנה מאי קנה רב אמר קנה לכל ושמואל אמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה לירש בנכסי אחיו ולפוטרה מן היבום מן הנישואין ד"ה אכלה דהא הות אכלה מעיקרא כי פליגי מן האירוסין רב אמר אוכלת דהא רבי רחמנא ביאת שוגג כמזיד ושמואל אמר כי רבי רחמנא לאוקומי במקום בעל לאלומי מבעל לא ואיכא דאמרי מן האירוסין ד"ה לא אכלה דהא לא אכלה בחיי בעל כי פליגי מן הנישואין רב אמר אוכלת דהא הות אכלה מעיקרא ושמואל אמר אינה אוכלת כי רבי רחמנא ביאת שוגג כמזיד לדברים האמורים בפרשה אבל לכל מילי לא ופסקו הרי"ף והרא"ש ז"ל כרב אליבא דלישנא בתרא וכתבו התוספות והרא"ש לענין תרומה לאו דוקא דה"ה ליורשה וליטמא

לה ולהפר נדריה ובביאת שוגג פליגי דוקא אבל בהעראה לא פליגי דביאה היא לכל דבר וקני נמי בעלמא אבל בשוגג דרבי רחמנא דוקא הכא פליגי ואע"ג דקבעו מחלוקתם על אחד המערה ואחד הגומר לאו משום דקאי עלה אלא משום דמסיים בה קנה וקאי נמי אשוגג ומזיד ובירושלמי משמע דפליגי בהעראה עכ"ל ומשמע לרבינו ממה שכתבו דבהעראה לא פליגי דביאה היא לכל דבר דאף מן האירוסין קנה לכל ומכל מקום יש לתמוה עליו דכיון שכתבו בירושלמי משמע דפליגי בהעראה מידי ספיקא מיהא לא נפקא ולא ה"ל לפסוק סתם דקונה לכל דבר אף כי נפלה לו מן האירוסין והרמב"ם לא הזכיר דבר מזה בהלכות יבום משמע דסבירא ליה דלענין תרומה דוקא הוא דאיפליגו אבל לשאר דברים אפילו מן האירוסין

קנה:

סימן קסו - מצות יבום שתלך היבמה אחר היבם, ושיקדשנה, ואם כונס בביאה באיזו ביאה היא נקנית

קטן פחות מבן ט' שנים אין ביאתו כלום ומבן ט' שנים ואילך ביאתו ביאה וקונה וכו' משנה פרק יוצא דופן (דף מה.) (בן ט' שנים ויום א' שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל: ומ"ש ודוקא ביבמתו ביאתו ביאה אבל באשה דעלמא לא לפיכך נשא אשה ולו את אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום משנה בסוף פרק האשה רבה (דף צו.) : ומ"ש ואפילו ביבמתו אין ביאתו קונה בה קנין גמור אלא כמאמר לפיכך בן ט' שנים ויום א' שבא על יבמתו קנאה אבל אינו יכול לפוטרה בגט עד שיגדיל יבא עליה אח"כ ואם לא בא עליה אח"כ ובא להוציאה צריכה גט וחליצה בפרק יוצא דופן (דף מה) אמתני' שכתבתי בסמוך דקתני בן ט' שנים שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל פריך בגמרא ולכשיגדיל בגט סגי לה והתניא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול מה מאמר בגדול צריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו אף ביאת בן ט' צריך גט לביאתו וחליצה לזיקתו א"ר ה"ק לכשיגדיל יבעול ויתן גט ופירש"י קנאה. וזכה בנכסי אחיו ואע"פ שאין קנין לקטן הרי קנויה לו ועומדת: אינו נותן גט עד שיגדיל. אם בא לגרשה דקידושי אחיו קידושין גמורים וגירושין של זה אינם גירושין דאינו בן דעת: וחליצה לזיקתו. דאין קידושין גומרין ביבמה

לקנות כאשתו לצאת בגט בלא חליצה אבל ביאה גומרת בה דכתיב יבמה יבא עליה: לכשיגדיל יבעול. והך ביאה הוי קנין גמור ואם בא לגרשה אינה צריכה חליצה דכתיב ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר: ומ"ש ואם בא עליה כשהוא קטן ומת קודם שהגדיל או מת אחר שהגדיל ונא בא עליה משהגדיל ולו אח חולצת ולא מתייבמת ואם משהגדיל נשא אשה אחרת ולא בא על היבמה משהגדיל ומת שתיהן חולצות ולא מתייבמות משנה ס"פ האשה רבה (דף צו.) בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת נשא אשה ומת ה"ז פטורה בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומשהגדיל נשא אשה אחרת אם לא ידע הראשונה משהגדיל הראשונה חולצת ולא מתייבמת השנייה או חולצת או מתייבמת ופירש"י בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת שיש עליה זיקת שני יבמים שבמאמר זה לא יצתה מידי זיקת נפילה ראשונה וחלה עליה זיקת נפילה שנייה ותנן בפי ד' אחין מי שיש עליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמים. נשא אשה שאינה יבמתו ולו אחים ה"ז פטורה. אע"ג דביאתו ביאה קידושיו אינן קידושין ואין קנין קטן כלום עד שיביא ב' שערות אבל יבמה הואיל וזקוקה לו שויה רבנן כמאמר אם לא ידע את הראשונה משהגדיל ראשונה חולצת ולא מתייבמת דזיקת שני יבמים עלה הואיל ולא ידעה משהגדיל ולא יצאה מידי נפילה ראשונה ובגמרא (שם) פריך אהא דקתני השנייה או חולצת או מתייבמת ויעשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול ותדחה צרה מיבום ופירש"י ויעשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול לדחות אשתו גמורה מיבום כי ההיא דפי ד' אחין דקתני הרי אלו חולצות ואפי' אשתו גמורה נדחית מפני שהיא צרת זיקת ב' יבמים ואמאי קתני מתניי שנייה או חולצת או מתייבמת א"ר לא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול ושמואל אמר עשו ועשו וכן אר"י עשו ועשו תנאי היא הך תנא דפרק ד' אחין גזר משום צרה ואשמועינן בגדול והוא הדין בקטן וכו' והאי תנא דהכא סבירא ליה לא גזר משום צרה וכו' וכתב הרא"ש נראה דהלכה כר' יוחנן וכתנא דפרק ד' אחין דהא רבא מפרש אליביה דקאמר בשמעתין הא דקאמרי רבנן זיקת יבמין חלוצי מחלצה יבומי לא מייבמה לא תימא ה"מ היכא דאיכא צרה וכו' וכן לעיל פרק ד' אחין אמר רבא נתן גט למאמר והיתר צרתה עכ"ל וכ"נ שהוא דעת הרי"ף שהשמיט משנה זו בסוף פרק האשה רבה ובפרק ד' אחין כתב הא דאמרי רבנן זיקת יבמין חלצה מיחלץ יבומי לא מייבמה לא תימא ה"מ היכא דאיכא צרה כו' וכ"נ מדברי הרמב"ם בסוף פרק ו': קטן אינו חולץ עד שיגדיל ויבדקוהו שהביא ב' שערות אחר שהגדיל אבל אם היה לו שערות קודם שהגדיל

אינו נחשב גדול על ידו אא"כ יביא אחרות אחר שהגדיל ומ"מ אם מוצאין לו ב' שערות אחר שהגדיל לא חיישינן שמא היו לו קודם לכן בפרק מצות חליצה (דף קה:) אמרינן דבין לר"מ בין לחכמים איש כתוב בפרשה: ומ"ש אבל אם היו לו שערות קודם שהגדיל וכו' ומ"מ אם מוצאין אחר שהגדיל וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"ב מה"א והוא מבואר פרק בא סימן (מח:) וכתבתיו בסימן קנ"ה ושם נתבאר דין קטנה שלא נודעה שהגיעה לכלל שנותיה והביאה סימנין שמטילין אותה לחומרא: קטנה מבת שלשה שנים ויום אחד ביאתה ביאה לכל דבר ואם בא עליה יבם קנאה משנה בפרק יוצא דופן (דף מד:) ופירש"י קנאה וזכה בנכסי אחיו ליורשה וליטמא לה: ומ"ש שיכול להוציאה בגט אבל אינה חולצת עד שתגדיל ויבדקוה אם הביאה שתי שערות מסקנא דגמרא בפרק מצות חליצה (דף קה:) והלכתא עד שתביא שתי שערות כתב הרב המגיד בפרק י"א פירוש ואפי' בדיעבד אין חליצת קטנה חליצה: יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה משנה בסוף פרק ב"ש (דף קיא:) ופירש רש"י יגדלו זה עם זה ואם בא לגרשה אינו יכול עד שיגדיל דגט קטן אינו גט: היבמה שנתייבמה ובא להוציאה ואמר שעדיין לא בעל וצריכה חליצה והיא אומרת שנבעלה ודי לה בגט וכו' משנה בסוף פ' ב"ש (שם) יבמה שאמרה בתוך שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ לה לאחר ל' יום מבקשים ממנו שיחלוץ לה ובזמן שהוא מודה אפילו לאחר י"ב חדש כופין אותו שיחלוץ לה ובגמרא (דף קיב.) עד שכופין אותו לחלוץ נכפנו לייבם א"ר בשגיטה יוצא מתחת ידה כלומר שכיון שנתן לה גט קודם בעילה פוסלת ע"י עצמו מיתבי יבמה שאמרה בתוך ל' יום לא נבעלתי בין שהוא אומר בעלתי בין שהוא אומר לא בעלתי כופין אותו שיחלוץ לה לאחר ל' יום מבקשין ממנו שיחלוץ לה היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי הרי זו יוצאה בגט הוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אף על פי שחזר ואמר לא בעלתי צריכה גט וחליצה א"ר אמי צריכה חליצה עם גיטה רב אשי אמר התם גט לזיקתו הכא גט לביאתו הנהו שניהם מודים דאתו לקמיה דרבא א"ל רבא חלוצו ושרו לה תיגרא א"ל רב שרביא לרבא והתניא צריכה גט וחליצה א"ל אי תניא תניא. ופירש"י היבמה שאמרה בתוך ל' יום. שכנסה היבם לא נבעלתי לו ליבם וגט יבמין יוצא מתחת ידה כדמפרש בגמרא והוא אומר בעלתיך ודייך בגט כופין אותו לחלוץ דהיא נאמנת דעד ל' יום מוקי איניש נפשיה מלבעול [לאחר ל' יום הוא נאמן דלא מוקים איניש אנפשיה מלבעול] ומיהו איהי לא משתריא דשויתה [לנפשה] חתיכה דאיסורא ובעיא חליצה ומבקשין הימנו אבל כופין לא דהא בעל ובגמרא פירש"י היא אומרת נבעלתי.

לאחר ל' יום האי : יוציאה בגט. אם בא להוציאה דיה בגט דהיא נאמנת דכולי האי לא מוקים נפשיה מלבעול : צריכה גט לביאתו. משום דאמר בעלתי ולאחר שלשים יום איהו מהימן : וחליצה. משום דאיהי שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא ומדקאמר צריכה גט מכלל דבאין לה גט עסקינן ואמאי קתני רישא כופין לחלוץ נכפינהו לייבם א"ר אמי לעולם בשגיטה בידה והכי קאמר צריכה חליצה עם גיטה ואף על גב דקתני אמבקשין קאי והכי קאמר אף על פי שחזר ואמר לא בעלתי דאיכא למימר כופין הואיל ומודה אפי' הכי אין כופין אלא צריכה חליצה ואי לא בעי למיחלוץ לא כייפינן דסמכינן אדיבוריה הואיל ולאחר ל' יום הוא : רב אשי אמר. לעולם צריכה גט אחר לבד גט הראשון דהתם גט לזיקתו ונפסלה עליו לפיכך לא נכפנו לייבם וכיון דאמר בעלתי צריכה גט לביאתו דיש ביאה אחר הגט והשתא מסתברא אף על פי דקתני והכי קאמר אף על פי שחזר ואמר לא בעלתי ואיכא למימר לא תיבעי גט אלא חליצה אפי' בעי גט : שניהם מודים. שלא נבעלה מעיקרא אמר בעלתי עכ"ל : והשתא מ"ש רבינו היבמה שנתייבמה ובא להוציאה ואומר שעדיין לא בעל וכו' והיא אומרת שנבעלה ודי לה בגט בתוך ל' יום נאמן וכו' היינו מדתניא היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי הרי זו יוצאת בגט ופירש רש"י דלאחר שלשים יום קאי ומ"ה דיה בגט וכו' משמע הא בתוך ל' יום דליכא למימר כולי האי לא מוקים אנפשיה אין די בגט וצריכה נמי חליצה : ומ"ש ומבקשין אותו שיתן גט אבל אין כופין אותו הטעם דכיון דלפי דברי אינה צריכה גט אין כופין אותו : ומ"ש ואם היא אומרת לא כבעלתי והוא אומר בעלתי שנאמנת וכופין איתו לבעול או לחלוץ ואם גט יוצא מתחת ידה והוא אומר שבעל קודם הגט וכו' כופין אותו לחלוץ היינו מתניתין דקתני יבמה שאמרה בתוך ל' יום לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ לה ואוקימנא כשגיטה יוצא מתחת ידה הא לאו הכי כופין אותו לייבם או לחלוץ : ומ"ש ואם אחר ל' יום אומר לא בעלתי וצריכה חליצה והיא אומרת כבעלתי נאמנת ודיה בגט היינו דתניא היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי הרי זה יוציא בגט ופירש"י דבתוך ל' יום מיירי : ומ"ש ואם היא אומרת לא נבעלתי והוא אומר שבעל נאמן ואין כופין אותו שיחלוץ לה וכולי ומבקשין אותו שיחלוץ לה היינו מתניי דקתני לאחר ל' יום מבקשים ממנו שיחלוץ לה : ודי אפי' חזר והודה לדבריה שלא בעל ודי לה בחליצה אין שומעין לו וצריכה גט וחליצה היינו דתניא הוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אף ע"פ שחזר ואמר לא בעלתי צריכה גט וחליצה : ומ"ש ואפי' יש לה גט ממנו והוא אומר שנתנו לה קודם שבעל צריכה גט שני וחליצה היינו מאי דא"ר אשי התם גט לזיקתו

והכא גט לביאתו. ויש לתמוה על רביי למה השמיט סיפא דמתניי דקתני ובזמן שהוא מודה אפיי לאחר י"ב חדש כופין אותו שיחלוץ: והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב בלשון הזה יבמה שנתייבמה ואמרה בתוך לי יום לא נבעלתי ואף על פי שהוא אומר בעלתי וגירשה כופין אותו שיחלוץ לה הואיל וקדם וגירשה בגט ואם עדיין לא גרש כופין אותו שיבעול או יחלוץ ויוציא בגט גירשה לאחר שלשים יום והיא אומרת לא נבעלתי מבקשין ממנו שיחלוץ לה ואם היה מודה שלא בעל כופין אותו לחלוץ היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי אינה צריכה חליצה שאין זה נאמן לאוסרה על כל אדם אחר שכנסה עכ"ל. וכי ה"ה דעת רבינו מ"ש יבמה שנתייבמה וכי דין המשנה שהעמידה כשהגט יוצא מתחת ידה ופירשו ז"ל דהגט הזה נתן עכשיו דאי קודם כניסה אפיי לאחר לי יום היתה היא נאמנת לומר לא נבעלתי דכיון דאיכא איסורא מוקי נפשיה מלבעול וכתב רבינו ואם עדיין לא גירש שיכופו אותו לבעול או שיחלוץ ויוציא בגט כך הוא עיקר הנוסחא ויש ספרים שכתוב בהן או יוציא בגט וט"ס הוא דודאי דגט בלבד אינו פוטר כיון שאומרת לא נבעלתי אלא תרתי בעינן והטעם לזה דכיון דאיהו אמר בעלתי חיישין לה וצריכה גט וכיון דאיהי אומרת לא נבעלתי צריכה חליצה דלענין איסורא ספיקא הוא לדידן וזהו דין הברייתא דקתני הוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אף על פי שחזר ואמר לא בעלתי צריכה גט וחליצה וי"מ אותה לאחר לי יום ונראה מדבריהם דתוך לי יום אינה צריכה אלא חליצה אבל לאחר לי יום צריכה גט לפי שהוא נאמן לומר בעלתי וחליצה משום דאיהי שוייה אנפשה חתיכה דאיסורא ואין נראה מדברי רבינו כן אלא תרי בבי דסיפא [דברייתא] בכל זמן הן בין בתוך לי בין לאחר לי ועוד י"ל שמה שאמר הנהו שניהם מודים וכי שהוא אפיי תוך לי יום ואף על פי שלא אמר מעיקרא בעלתי כדברי רש"י ז"ל שפירש ומעיקרא אמר בעלתי והטעם דכל שכנסה אינה יוצאה אלא בגט אף על פי ששניהם מודים שלא בעל משום דכיון שכנס מסתמא בעל שמא יאמרו יבמה שנתייבמה יוצאה בחליצה ונ"ל ראייה לזה ממה שאמרו שם בעא מיניה הון בריה דרב נחמן מרב נחמן צרתה מהו א"ל וכי מפני שאנו כופין ומבקשים נאסור צרה ופירש"י דאף על גב דאמרה יבמה לא נבעלתי צרתה ודאי לא מיתסרא דחזקה כונס את האשה בועל לאלתר [אלמא אפיי לקולא אמרינן שנבעלה] ואם כן האיך תהיה מותרת לאלתר בלא גט וזה נראה דעת רבינו שכתב או יחלוץ ויוצאה בגט ומשמע דבכל גווני צריכה גט שאם דוקא כשהוא אומר בעלתי ה"ל לכתוב אף על פי שחזר ואמר בעלתי וכן נראה מן ההלכות שאם כפירוש רש"י לא היו צריכין להביא ההוא דהנהו

שניהם מודים כיון שכבר כתבו הברייתא כן נראה לי: ומ"ש רבינו גירשה לאחר ל' הוא מבואר במשנה והטעם דאיהי שוייה אנפשה חתיכה דאיסורא ולפיכך צריך חליצה: ומ"ש היא אומרת נבעלתי הוא בברייתא ונראה שרבי מפרשה אפי' תוך שלשים יום וזהו שכתב שאין זה נאמן לאוסרה על כל אדם אחר שכנסה ולא כתב אחר ששה שלשים יום אבל רש"י פירשה דוקא לאחר ל' ודברי רבינו נראין לי עיקר דחזקת כנוסה בעולה וכיון שהיא אומרת נבעלתי נאמנת ולא גרעה מצרה שאמרנו שהיא מותרת בחזקה לא נתבאר לי למה לא נזכר דין הצרה בהלכה ובדברי רבינו עכ"ל: ולענין איסור הצרה לדעת ר"י אינו נאמן לאוסרה וכו' שם בעא מיניה הון בריה דר"נ מרב נחמן צרתה מהו א"ל וכי מפני שאנו כופין ומבקשים תיאסר הצרה ופירש"י צרתה מהו. יבמה שכנסה היבם ונפטרה צרתה ואמרה יבמה לאחר זמן לא נבעלתי מהו ליאסר צרתה מפני דיבורה של זאת: מפני שאנו כופין ומבקשין. לצרתה דאיהי שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא נאסרה צרתה ודאי לא מיתסרא דחזקה כונס את האשה בועל לאלתר וכתב הרא"ש משמע מתוך פירושו אף על פי שהיא אומרת לא נבעלתי וגם הוא אומר לא בעלתי לא מהימני לאסור הצרה מדפירש שאחר הסתירה הרי היא בחזקת בעולה מיד והותרה צרתה ודוקא לגבי דיזה אהני דיבורה דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא אבל לא לגבי צרה ונ"ל לדקדק מתוך פירש"י דאם אמר בתוך ל' יום לא בעלתי דהצרה אסורה שהרי פירש שהיא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי דיוצאה בגט דלאחר ל' יום איירי ולכך לא בעיא חליצה דהיא נאמנת דכולי האי לא מוקים נפשיה אבל תוך ל' יום דהוא נאמן ובעיא חליצה ומדנאמן לאוסרה אף על פי שהיא מכחישתו כ"ש שהוא נאמן לאסור הצרה ומה שפירש"י דכיון שנסתרה הרי היא בחזקת בעולה אכופין בתוך ל' ומבקשין אחר ל' קאי דמיירי כשהוא אומר בעלתי ואהא קאמר שהיא נאמנת לשוייה אנפשה חתיכה דאיסורא אבל לא אצרה אבל לאחר ל' אפילו שניהם מודים צרה מותרת דלא מוקים אנפשיה כולי האי עכ"ל. ומתוך לשון זה יתבאר לך שמה שכתוב בספרי רבינו בדעת הרא"ש נאמן לאסור הצרה ואפי' אם אומר שבעל ט"ס הוא וצריך להגיה ואפילו אם היא אומרת שבעל: ומ"ש רבינו דלדעת הרא"ש אינו נאמן לאוסרה וכו' מדברי התוס' נראה שתופסים דברי רש"י כפשוטה דצרה שריא בכל גווני וכתבו שכן פר"ת ובחד לישנא מפרש ר"י כוותייהו בענין צרה ופליג עליה רש"י במה שפירש דברייתא דקתני היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי דאחר ל' קאי ובאידך לישנא פליג עלייהו בענין צרה וקאמר דלא שריא צרה אלא לאחר ל' דוקא ובסוף דבריהם כתבו ומחמת ב'

הלשונות שפריי נראה לאסור הצרה עד לאחר לי אף אם יודו שניהם
שבעל ולהצריך גט לכוונסה אפיי תוך לי אפיי שניהם מודים שלא בעל עכ"ל
(וכ"ד המ"מ) ורביי כתב בשם ר"י כלישנא דשרי ולא היה ראוי לכתוב כן
בשמו כיון דאיהו גופיה ספוקי מספקא ליה. והרי"ף והרמב"ם ז"ל
השמיטו דין זה דצרה וצריך טעם למה והרא"ש תמה על הרי"ף למה
השמיטו והניח הדבר בתימה ולע"ד נראה שהם ז"ל מפרשים כפר"ח
וכדמשמע מפשטא דפירש"י דצרה בכל גווני שריא ומפני כך לא הזכירוה
דכיון שלא נזכר מהי תיתי לן לאוסרה: (ב"ה) וכיון דמהרי"ף והרמב"ם
משמע דשרי ורביי חננאל סבר הכי ודברי רש"י כפשטן הכי מוכח ומה
שרצה הרא"ש לפרש דבריו לאסור אינו מוכרח כדבריו ויש לדחות
ונקטינן להתיר ואע"ג דר"י משמע דמספקא ליה לא שבקינן פשיטותא
דכל הני דכוותא משום ספיקא דידיה:

סימן קסז - דין יבם קטן וחליצתו וכן קטנה

משייבם היבם היבמה הרי היא כאשתו לכל דבר שיכול להוציאה בגט
ולהחזירה ולא אמרינן דכיון שכבר קיים מצות יבום חזר איסור אשת
אח למקומו בפרק החולץ (דף לט.) ובס"פ האשה שנפלו (דף פב:) ומייתי
לה מדכתיב ולקחה לו לאשה כיון שלקחה הרי היא כאשתו לכל דבר:
ומ"ש וכתובתה על נכסי בעלה הראשון ואם אין נכסים לראשון יש לה
כתובה מנה משני וכו' שם (לח.) במשנה כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר
ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון ובגמ' (לט:) מ"ט אשה
הקנו לו מן השמים ואי לית לה מראשון תקינו לה משני כדי שלא תהא
קלה בעיניו להוציאה ופירש"י אשה הקנו לו מן השמים. ולא שיעבד
נכסיו לכתובה ויכול למוכרם בכל עת שירצה: ואי לית לה מראשון. דלית
ליה נכסי: ומ"ש רבינו יש לה כתובה מנה משני פשוט הוא וכ"כ הרמב"ם
בפי' כ"ב מהל' אישות: ומ"ש אבל כל זמן שיש לראשון אפיי הן ביד
לקוחות אין לה מנכסי שני כלום התוס' הקשו אהא דאמרינן מאי טעמא
אשה הקנו לו מן השמים וא"ת מה מרויח בכך היבם כיון דאי לית לה
מראשון תקינו לה משני וכי תימא שאם מכר הראשון נכסיו טרפה
מלקוחות אע"פ שיש בני חורין לשני א"כ תהא קלה בעיניו להוציאה

ואומר ר"י דנפקא מינה שיכול היבם למכור שדותיו ואפ"י אשתדוף שדותיו של מת לא טרפה ממשעבדי אי נמי נפקא מינה אם גירשה ואח"כ אשתדוף שדותיו של מת דלא גבי מבני חרי לשני והר"ן כתב אי נמי נפקא מינה לענין נדוניא דאפ"י ליכא נכסים משני אין לה על השני אלא עיקר כתובה אף ע"פ שהוציא נכסים משל אחיו שהיו מספיקים לנדוניתא ע"כ ורבינו כתב כתירוצא קמא דתוס' ולא חש לחששא דתהא קלה בעיניו להוציאה ולא ידעתי למה ועיין בר"י: גירשה והחזירה קודם שפרע לה כתובה דינה כדין אשה אחרת שגירשה והחזירה שאין לה אלא כתובה אחת כו' משנה וגמרא בסוף פרק האשה שנפלו (דף פ:) אם תפסה האלמנה מנכסי בעלה נתבאר בסימן צ"ג: וכיון שכתובתה על נכסי המת אין היבם רשאי למכור כלום מנכסי אחיו וכו' שם (דף פא) תניא רבי אבא אומר שאלתי את סומכוס הרוצה שימכור בנכסי אחיו כיצד הוא עושה אם הוא כהן יעשה סעודה ויפייס אם ישראל הוא מגרש בגט ויחזור ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בפומבדיתא בעא אחוה למיפסלה בגיטא מיניה א"ל מאי דעתיד משום נכסי בנכסי פליגנא לך אמר רב יוסף כיון דאמור רבנן לא ליזבון איניש אף ע"ג דזבין לא הוי זביניה זביני ופירש"י ומה שעשה זה שהתנה עמו לחלוק לו וקנו מידו הרי הוא כמוכר ומסיק התם דבין יבם ואחר כך חלק בין חלק ואחר כך יבם לא עשה כלום וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' אישות. וכתבו התוס' הרוצה שימכור בנכסי אחיו לפי שאינו יכול למכור ומכר בטל לאלתר אפ"י קודם שתבא לידי גבייה דהחמירו חכמים ביבמה לפי שלא כתב לה כל נכסי אחראין לכתובתה לכך תיקנו שאינו יכול למכור כלל שלא תצטרך לחזור ולטרוח ולטרוף מהלקוחות ואפ"י ישאיר לה כנגד כתובתה אינו רשאי למכור השאר דחיישינן שמא יאבדו או ישתדפו השדות שישאר עכ"ל: ומ"ש ואפ"י אם הניח מטלטלין כגון מעות או פירות תלושים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וכו' משנה שם (דף פ.) ופירש"י דקסבר מטלטלי משתעבדי לכתובה: ומ"ש ואפ"י אם הוא חייב לאחיו מנה לא יאמר הואיל ואני יורשו אחזיק במה שבידי אלא מוציאין אותו מידו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ברייתא שם (דף פא.) ואמר ר"י עלה זו אינה משנה מאי טעמא אילימא משום דהוה ליה מטלטלי ומטלטלי לכתובה לא משתעבדי דילמא ר"מ הוא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה ואלא משום דא"ל לאו בעל דברים דידי את דילמא רבי נתן הוא דאמר מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה שנאמר ונתן לאשר אשם לו לא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה והר"י הביא ברייתא זו וכתב עליה הא מתניתא ר"מ הוא דאמר

מטלטלי משתעבדי לכתובה ואף ע"ג דלית הלכתא כוותיה וכיון דתקיננו רבנן השתא למגבי כתובה ממטלטלי עבדינן כוותיה וכתב הרא"ש תמה הראב"ד איך הביא הרי"ף ז"ל ברייתא זו לפסק הלכה הא אמרינן דזו אינה משנה ולא עבדינן תרי חומרי בכתובה ואי משום דתיקנו רבנן בתראי דכתובה גבי ממטלטלי מי עדיפא תקנתא דבתראי ממילתא דר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה ואפ"ה אמרינן דדוקא במטלטלי דאיתנהו בעין ברשות היורשים אבל מלוה דאיתא ברשות אחרים לא מפקינן מלוה בע"כ ויהבינן לאשה בכתובתה מדר' נתן דלא מחמירין תרי חומרי בכתובה וכ"ש שהיורש גופיה הוא הלוה דלא כייפינן ליה למפרע הנהו זוזי ולא ידענא מאי קשיא ליה דהא דחשיב תלמודא להא מתניתין טעות לפי שודאי מעצמו שנאה התנא ומשבשתא היא לפי שא"א לקיימה אם לא שנעשה המחלוקת תרי זוגי תנאי ר"מ ובר פלוגתיה ורבי נתן ובר פלוגתיה אפי' אי ס"ל הלכה כר"מ וכרבי נתן תרי חומרי בכתובה לא מחמירין אף כי ר"מ סבר כרבי נתן ור"נ כרבי מאיר מודו תרווייהו דלא עבדינן כהך ברייתא אבל השתא דתיקנו רבנן כתובה דגביא ממטלטלי יחזרו המטלטלין להיות כמקרקעי ואין כאן אלא חומרא אחת כרבי נתן עכ"ל וגם הרי"ן כתב כדברי הרא"ש ז"ל ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם ז"ל הוא בפי כ"ב מהל' אישות וכתב ה"ה שהרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבו כדעת הרי"ף ובעיטור כתב בשם גאון כדעת הרמב"ם ז"ל וכתב עוד הרב המגיד דאפי' לדעת רבינו אם כתב בכתובה מטלטלי אגב מקרקעי שלוקחין קרקע מן המטלטלין שהניח האח שהרי הן משועבדים לה מן הדין ולא מן התקנה כנזכר פי"ו עכ"ל וכ"כ הריב"ש דעכשיו שכותבים בכתובות שיעבוד מטלטלין הדין עמה שיוציאו כל הנכסים מידן וילקח בהם קרקע שיהיה קיים לשיעבוד כתובתה והיבם אוכל פירות ואפי' כתובתה אינה אלא מנה והנכסים הם ק' מנה הדין כן כמו שמפורש בברייתא עכ"ל. וכתב עוד הנכסים שביד היבמה מבואר שהדין הוא להוציאם מידה שהרי אין לה עליהם אלא שיעבוד כתובה והיבם אוכל פירות אבל לאחריות כתובתה ילקח בהם קרקע וכתב הרשב"א בתשובה הטעם לשומרת יבם שהוא מעכב ביד היבם לרדת לנכסים ולאכול ולמכור ולהתעסק בהם לפי שאינה יכולה לכופף את היבם לפרוע לה כתובתה עכשיו לפי שהיא שומרת יבם ועוד שאין לה אחריות על נכסי היבם ואפי' לאחר שנשאה אלא נכסי הבעל הראשון. וכתב עוד שומרת יבם הדין הוא שיעמדו הנכסים המטלטלים מחמתה ומחמת היבם ביד ב"ד או אפוטרופין עד שילקח בהם קרקע ויאכל היבם אז הפירות אבל הקרקעות שנשארו מן המת לא תרד בהם האלמנה וגם לא האפוטרופא

בשבילה וגם לא תאכל היא הפירות אלא היורש לפי שאין מזונות לשומרת יבם אלא ג' חדשים הראשונים בלבד או אם עמד בדין וברח עכ"ל. ובקצת ספרי רבינו כתב קודם סברת הרמב"ם כלשון הזה והראב"ד כתב בזה שאין מוציאין אותו מידו: ואפילו גירשה וכנסה אח"כ סתם אינו יכול למכור דכיון שכנסה סתם לא נתחייב לה בכתובה אא"כ יתנה בשעה שמחזיר שכתובתה על נכסיו ואז יכתוב לה כתובה באחריות על כל נכסיו ושקנה ושיקנה ואז יכול למכור כ"כ התוספות והרא"ש ז"ל בפי' האשה שנפלו "ב"ה ומפורש הוא בברייתא הנזכרת אם נתן הוא יעשה סעודה ויפייס על הברייתא שכתבתיה בסמוך הרוצה שימכור בנכסי אחיו כיצד יעשה וכו' ומ"ש וה"ה נמי בלא גירושין אם מתרצה לו שימכור על מנת שיתחייב לה באחריות כתובה וכו' ג"ז כתבו שם התוס' והרא"ש ז"ל: כתב הרמב"ם יבמה שלא היה לה כתובה או שמחלה כתובתה זכה בנכסי אחיו ויכול למכור וליתן כחפצו וכשיכנוס יבמתו יכתוב לה מנה וכו' בפרק כ"ב מהלכות אישות וכתב הרב המגיד דהיינו מדתנן פרק החולץ ופרק האשה שנפלו כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון ובגמרא אי לית לה מראשון תקינו לה משני כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה ע"כ וכבר כתב רבינו זה בסי' זה ולא חזר לכתבו אלא כדי לסמוך דברי הרמב"ם ז"ל שכתב לקמן בסמוך לדברים אלו וכתב עוד יבמה שלא היה לה על בעלה כתובה מפני שהיבמה אסורה עליו והרי היא מותרת לאחיו אם רצה היבם כונס ואין לה כתובה (ב"ה בפ"ב מיבום וע"ש בדברי ה"ה):

סימן קסח - משכנסה הרי היא כאשתו, ועל מי חיוב כתבתה

הלכות חליצה בא לחלוץ יועדו ג' דיינים: ומ"ש יועדו יתבאר בסמוך: ומ"ש ג' דיינים שמצות חליצה בג' דיינים משנה בר"פ י"ב דיבמות (דף קא.) מ"ש ישראלים הוא לאפוקי עכו"ם כדבסמוך: מ"ש כשרים שלא יהיו קרובים זה לזה ולא ליבם וליבמה נראה דתרתני קתני חדא שיהיו כשרים דהיינו שלא יהא בהם שום פסול ועוד שלא יהיו קרובים זה לזה והטעם משום דחליצה היא דין כמו שיתבאר בס"ד וכתוב בת"ה סי' רכ"ו

דאפי' אם נשואים ב' בנות אחים או ב' בנות אחיות או אשה ובת אחותה יש להקפיד מפני מראית העין ורבותא זו היא לדעת הרא"ש דסבר דלא אמרינן תרי בעל כאשתו אבל להרי"ף דסבר דאמרינן תרי בעל כאשתו מדינא נמי פסולים וכתב בכתבי מה"ר איסרלן בסי' רט"ז דשני ושלישי שפיר דמי: ומ"ש ואפילו הם הדיוטות משנה ר"פ י"ב דיבמות (שם) מצות חליצה בג' דיינים אפילו שלשתן הדיוטות: ומ"ש רק שידעו להקרות את היבם ואת היבמה שם מצית חליצה בג' שיודעין להקרות כעין דיינים ופירש"י שיודעין להקרות לא חפצתי לקחתה מאן יבמי ככה יעשה לאיש וכו' וכתבו התוספות שאפילו אינם בקיאים בשאר דברים שרי מאחר שבקיאים בקריאה וטעמא מפני שאר דברים אם לא עשו בטוב יוכלו לשאול לבקיאים ונראה מדבריהם דכי תנן הדיוטות הדיוטות ממש קאמר אבל בני"י כתוב בשם המפרשים דלא קרי להו הדיוטות אלא משום דלא בעינן סמוכים אבל צריך שידעו הלכות חליצה דכי קאמר בגמרא שיודעים להקרות כעין דיינים בכלל זה הלכות קריאה וחליצה שיודעים הדיינים ע"כ. ודברי רבינו נראה שהן כדברי התוספות: נמצא אחד מהן קרוב או פסול או גר ואפי' היה אביו גר ואמו מישראל פסול עד שיהא אביו ואמו מישראל פרק מצות חליצה (דף קב.) אמר רבא גר דן את חבירו דבר תורה ולענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל שנאמר ונקרא שמו בישראל ופירש"י בישראל משמע שיהא ישראל מכל צדדין. וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ד אם אחד מהג' גר פסול ואפי' היה אביו גר ואמו ישראלית לא תחלוץ עד שיהא אביו ואמו מישראל: ומ"ש רבי' בשם ספר המצות להכשיר אמו מגרים רק שיהא אביו מישראל כ"כ התוס' שם משום דאפי' לענין יחס כהונה סגי באביו מישראל כדאמר"י בפ' י' יוחסין (עז:) וסמ"ק והכל בו כתבו דאפילו היתה אמו לבדה מישראל כשר ע"כ וט"ס הוא וצריך להגיה אביו במקום אמו: ומיהו חליצה פסולה מיהא הוי לפוסלה על האחין אפילו ביחיד אפילו בינו לבינה נמצאו עמי הארץ שאין יודעים אפי' להקרות החליצה כשרה כ"כ הרמב"ם בפ"ד ויש לתמוה ע"ז דכיון דאינם יודעים להקרות א"כ לא קראו היבם והיבמה והיאך תהיה כשרה החליצה ואיפשר דהבי"ע כשהיבם והיבמה יודעים לקרות בעצמם מבלי שיקרא להם אחר א"נ אפילו לא קראו כלל החליצה כשרה דיעבד כל שאינם חרשים או אלמים כמו שיתבאר: ולכתחילה מצוה שיוסיפו שנים על הג' לפרסומי מילתא הכי איתא בפרק מצות חליצה שיחלצו בה' לפרסומי מילתא כלומר דאלו מדינא בג' סגי ואפילו לכתחלה חולצת בג' כדאמרינן התם בסוף פירקין ורבי' שכתב חלצו בג' חליצתן כשרה דמשמע דוקא בדיעבד איני יודע לו

טעם ועוד שכבר כתב מצות חליצה בג' דיינים ופירש"י לפרסומי מילתא דחלוצה היא ולא לינסבא לכהן א"נ דליתי אינשי וליקפצו עלה. ומ"ש ואפילו הן עמי הארץ כ"כ הרמב"ם ז"ל ופשוט הוא וכתב נ"י בשם הריטב"א שאם הזמינו ג' לב"ד בפירוש וקראו האחרים למילי בעלמא אפילו גרים ואפילו פסולים נמי ומיהו דייק מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב אפי" עמי הארץ דפסולים לא וכ"כ בהגהות וכן יש לדקדק מלשון רבינו וכן דעת ת"ה ודחק דברי א"ז שמכשיר פסולים בשנים ונ"ל דהיינו לכתחלה אבל בדיעבד כיון שהג' המיוחדים לדיינים כשרים לא נפסלה החליצה מפני פסול השנים שהוסיפו וכתוב בת"ה דקרובים קורבא שאינה פוסלת מן הדין מותר בשנים הנוספים. כתב ב"ה צריכי למיתב ה' בההוא ב"ד וכדכתבי גיטא לכתבו במותב תלתא כחדא הוינא וכן אמר רב צמח גאון זה פשוט דכיון דלכתחלה נמי חולצת בג' אין לכתוב אלא במותב תלתא הוינא שהשנים הנוספים אינם אלא לפרסומי מילתא: ויקבעו מקום תחלה לומר נחלוץ במקום פלוני בפרק מצות חליצה (דף קא:) אמר רבא צריכי דיינים למקבע דוכתא שנאמר ועלתה יבמתו השערה ופירש"י השערה מקום מזומן לכך משמע: וכתוב בת"ה סי' רכ"ו דשנים הנוספים לא צריכי למקבע דוכתא אבל בהגהות מרדכי כתוב ויאמרו הג' דיינים אל השנים נלך ונשב במקום פלוני וכ"נ מדברי רבינו שכי' תוספת השנים קודם קביעות מקום ומצאתי כתוב בשם מה"ר ישראל דיברונא דאע"ג דכתב אשירי יקבעו דוכתא ויאמרו נלך במקום פלוני לחלוץ אין צריכים כולם לומר כן אלא החכם שבהם וכן משמע בגמרא דא"ל רבא לרב פפא תא לזירזא דקני וכו' לא אשכחן שהם אמרו כלום אע"ג דנקט לשון רבים ה"נ נקט לקמן מקרין ליבמה אע"ג דלא מקרי לה אלא אחד עכ"ל ובהגהות מרדכי שכתבתי נראה שכל הג' צריכים לומר כן. ועוד מצאתי בשם מה"ר ישראל דיברונא משמע דלקביעות מקום א"צ לישוב שם כלל אבל ראיתי רבותי שהלכו שם ואמרו בכאן נשב לחלוץ למחר אמנם בא"ז משמע דאפילו הליכה כלל לא צריך רק אמירה בעלמא אכן נכון לעשות מעשה שתהא מוכח לשם מצוה עכ"ל. וכתב אבי"ה רבותי אומרים בההיא יומא ואני ראיתי לאבא מרי שקבע מקום בערב ביום שלפניו כך כתבו המרדכי ובהגהות מיימוניות ומשמע קצת מדברי בעל תרומת הדשן סימן רכ"א דלא אמרינן דדוקא ערב יום שלפניו לאפוקי שחרית יום שלפניו דכל שקובעים ביום שלפניו ואפילו בשחרית שפיר דמי ומיהו דבריו נוטים דנכון לקבוע בערב דוקא ולי נראה דאין קפידא בדבר ואם באנו להקפיד בדבר איפשר דטפי עדיף קביעות בו ביום מקביעות יום שלפניו ואבי"ה איפשר דה"ק רבותי אומרים

בההוא יומא כלומר דוקא בההוא יומא דמוכחי טפי וראיתי לאבא מרי שלא הקפיד בכך וקבע מקום מערב יום שלפניו . עוד מצאתי כתוב בשם מה"ר ישראל מווירנא שאם אירע עיכוב שלא יוכלו לחלוץ באותו יום בטל קביעות הלילה וצריך לקבוע פעם שנית וכן שלישית ורביעית והן ראיתי רבותי עושים כן עכ"ל עוד כתוב שם דנ"ל דאפילו בלילה יכולים לזמן המקום דאין כאן משום תחילת דין אלא כאילו בונה מקום להיות מזומן לב"ד. וכתוב בת"ה סימן רכ"א שאם החליצה ביום ראשון אין קובעין מקום ביום השבת משום דמחזי כבונה ומתקן אלא מע"ש קובעים. ומ"ש שאם קובעים מקום בשבת מיחזי כבונה ומתקן אין לו טעם כתוב בספר התרומה ובהגהות מרדכי בשם סיפרי שהמקום שיקבעו לחלוץ שם צריך שיהיה בגובה של עיר ויליף לה מדכתיב ועלתה ובהגהות מרדכי פ"י בגובה של עיר כלומר מקום מפורסם: כתב הרמב"ם ז"ל צריכים הדיינים לקבוע מקום וכולי לא נועדו ולא קבעו מקום חליצתה כשרה בפ"ד אין חליצה כשרה אלא ביום חלצה בלילה חליצתה פסולה אע"ג דתנן בפרק מצות חליצה (דף קד.) חלצה בלילה חליצתה כשרה רבי אליעזר פוסל בההוא עובדא דמייתי התם (שם) דחלץ במוק ביחיד ובלילה אמרינן בשינוייתא בתרא דכולהו נמי יחידאה קתני להו ופסקו הרי"ף והרא"ש ז"ל כההוא שינוייתא למימרא דחליצה בלילה פסולה וכ"פ הרמב"ם ז"ל וטעמא מפרש בגמרא משום דחליצה הוי כתחלת דין זה ואין דנין בלילה ופ"י נמוקי יוסף דחליצה דיני ממונות היא שגובה כתובתה בפי משילין (לו:) תנן אין חולצין בשבתות ולא בימים טובים ומיהו בחול המועד שפיר דמי דהא תניא בפי א"מ (יד:) דנין דיני נפשות ודיני ממונות במועד כתוב בתרומת הדשן סימן רכ"ז שאין חולצין בערבי שבתות וימים טובים ונ"ל שאין לדבר זה עיקר: וצריך שיכירו אותו שאומר שהוא היבם שהוא אחי המת ושהי בעולמו וזאת היא אשת המת בפי החולץ (דף לח:) אמריי ואשתמודענוהו דאחיה דמיתנא הוא ובס"פ מצות חליצה (דף קו) אסקינן אין חולצין אא"כ מכירין ורבינו ירוחם כתב שה"ר אברהם בן אשמעאל השיב שא"צ שיכירו שזאת הא אשת המת והוא הסכים לדעת האומרים שצריך וכ"כ הרמ"ה וכ"כ הרמב"ם ז"ל וכ"כ הרא"ש בסדר חליצה שלו וכן נראה מדברי הרי"ף: ומ"ש ואפילו אין כאן אלא ע"א שמעיד עליהם שפיר דמי ואפי' עבד או שפחה בפרק החולץ אסיקנא דאפילו אשה או קרוב מהימני משום דלא אמילתא דאיסורא ולא אממונא קא מסהדי אלא גילוי מילתא בעלמא הוא דהאי גברא הוא פלוני והא איתתא איהי פלוניתא וכמו שכתבו שם הרי"ף והרא"ה ז"ל והרמב"ם ז"ל כתב דה"ה עבד או קטן שהוא מכיר ונבון נאמן בכך ועי'

במה שאכתוב לקמן בסימן זה ובמה שכתבתי בסימן קנ"ז ונראה שגם להעיד שהיה להם ישיבה אחת בעולם סגי בחד מהני דהא נמי גילוי מילתא הוא וכן משמע מדברי רבינו ומדברי סמ"ק: וצריך שידעו הדיינים שיש שלשה חדשים ממיתת הבעל כ"כ ספר התרומה וסמ"ק וטעמא משום דתנן בפרק החולץ (דף מא.) היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהיו לה ג' חדשים כלומר דתוך ג' חדשים איכא למיחש שמא מעוברת היא ואסיקנא בר"פ החולץ (לה:) דהלכה כר"ל דאמר חליצת מעוברת לא שמה חליצה וכמו שנתבאר בסימן קס"ד ונראה דגם בזה מהני עדות אשה או קרוב דגילוי מילתא בעלמא הוא: ויבדקו היבם והיבמה אם הביאו ב' שערות ואם הוא בן י"ג שנים ויום אחד טעמא משום דחליצת קטן או קטנה פסולים כדתנן בפרק מצות חליצה (דף קד.) החולצת לקטן חליצתה פסולה קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה פסולה ואסיקנא דאינה חולצת עד שתביא שתי שערות ויש קיצור בדברי רבינו דהוה ליה למיכתב שצריך גם כן שידעו אם היבמה בת י"ב שנה ויום אחד משפט ב' שערות נתבאר יפה בסימן קנ"ה ובסימן קס"ז: ומ"ש והיא נבדקת ע"פ נשים נתבאר ג"כ בסי' קנ"ה כתבו התוס' בפרק בא סימן (מט.) ד"ה ואבע"א יבם קטן או קטנה שבאו לחלוץ טוב לכתחלה לבדקם לפני הפרק אם יש להם שתי שערות וכן לאחר הפרק ואם הן אותן שהביאו קודם נמתין עד שיביאו שערות אחרות אבל יבם גדול ויבמה גדולה דלא איפשר עוד לברר חלצה שפיר אם יש להם שערות ולא חיישינן שמא לפני הפרק באו עכ"ל וכן נתבאר בדברי רבי' בסי' קנ"ה וסימן קס"ז: ומ"ש ואם רואים שגדלו דדיה ושנתמלא זקנו אין צריך לבדוק יותר כ"כ הרא"ש ז"ל בסדר החליצה שכתב בס"פ מצות חליצה גם הרשב"א כתב בתשו' אפי' בסי' העליון די כלומר אם יש לה דדים וז"ל ספר התרומה אם ירצה יבדוק האשה בדדין אם הטו הדדין גדולה היא ומסתמא יש לה שערות כדתנן בפי' בא סי' שזהו סי' העליון וא"א לבא העליון עד שיבא התחתון ע"כ וכך כתבו התוס' בפרק בא סימן וז"ל ואם יש ליבמה דדים גדולים א"צ לבדוק אחר השערות דהא אמרי' לעיל אי אפשר שיבא העליון עד שיבא התחתון: ומ"ש שאם רואים שנתמלא זקנו א"צ לבדוק יותר בס"פ הערל (דף פ) כתבו התוס' אומר ר"י דאין חשוב בהבאת ב' שערות לבד יש לו זקן אא"כ נתמלא זקנו: כתב הרמב"ם ז"ל אין סומכין במנין השנים לא ע"פ קרובים וכו' בפי"ב מהלכות אישות וכתב ה"ה ז"ל זה נלמד מהסוגיא שבפרק האומר בקידושין (סג.) דמשמע מיניה דעדות בעינן יתבאר בסמוך שאפילו האב אינו נאמן לכל דבר עכ"ל וכ"כ המרדכי בפרק מצות חליצה בשם כמה גדולים וכתב דאין להביא

ראיה מאשתמודענוהו דפרק החולץ דהתם גילוי מילתא בעלמא הוא דבלאו הכי תופסים אותו בחזקת אחיו מן האב אבל אם לא היינו מוחזקים בו שהוא אחיו מן האב והביא קרובים לעדות הא לא הוי גילוי מילתא וכל שכן הכא שהיינו מוחזקים בו בחזקת קטן אין הקרובים נאמנים להוציאו מאותה חזקה ומ"ש ר"ת כל אשה שהגיעה לכלל שנותיה והוחזקה לסי' ע"פ שכנותיה לא צריכה בדיקה י"ל דוקא גבי אשה אבל גבי איש לא משום שיש בני אדם שנוהגים לקרות בניהם לס"ת כשנכנסים לתוך י"ג וגם כשהקטן עושה מעצמו אין מוחים בו ונותנים לו לברך ויורד לפני התיבה ומתפלל ואין חוששין הלכך כל הני לא הוי חזקה וע"כ צריך עדות ברורה על מספר שניו להחזיקו בגדול וגם צריך לבדקו וגם היתר יבמה לשוק היא ערוה כדאמר בפרק האשה רבה (צב:) בעניותינו צריכה גט מספק והולד ספק ממזר ואין דבר שבערוה פחות משנים ורבינו יואל כתב אב שמעיד על בנו שהוא בן י"ג שנים ויום אחד כדי שיהא ראוי לחליצה ולהתיר יבמה לשוק אינו נאמן אם לא יצטרף אחר עמו כמו שאר עריות וכגון שאין קרוב ליבמה ואח"כ כתב ומיהו בספר התרומה פסק דאם יש להם ריבוי שערות או ארוכות כמו שיש לאיש ולאשה גדולים מותרת לחלוץ דמסתמא הגיע לכלל שנות הגדולות או אם יש קול שהחזיקו השכנים (בבגרות) שלא ע"פ האב שיש לאיש י"ג שנים ויום אחד ולאשה י"ב שנים ויום אחד סגי בכך להחזיקם בגדולים על השערות שאנו רואים וא"צ עדות על הלידה וראבי"ה כתב נראים הדברים כשיש לו הכרת זקן סגי עכ"ל: ובסה"ת כתב אם אין השנים ידועות אלא ע"פ האב וכו' אינו נאמן להחזיקו בגדול אבל במקום שהוא דר והוחזק בעיני השכנים שלא ע"פ האב שבא לכלל שנים או שיצא עליו קול שבא לכלל שנים נאמנים להחזיקו בגדול וכולי ז"ל סה"ת אומר מורי ריב"ש דאין האב והאם נאמנים כדתניא פרק האומר בקידושין (סג:) נאמן האב לומר על בנו בני זה יש לו י"ג שנים ויום אחד ובתי זו בת שנים עשר שנים ויום אחד לנדרים ולערכין ולהקדשות אבל לא למכות ולעונשין ומסתמא כמו שאין נאמן למכות ועונשים ה"ה לחליצה דהוי דבר שבערוה אינו נאמן ואפי' ראינו שעמד להתפלל והשלים לי' בב"ה אין בכך כלום דשמא על פי האב עשו שנאמנים לנדרים והקדשות מיהו ברייתא מיתוקמא במקום שלא הוחזקו ע"י שכנים שלא נולדו באותו מקום שאין אנו יודעים כי אם ע"פ האב אבל אם הוחזקו שהגיעו לכלל שנים אז יועילו השערות שהרי הוחזקה נדה בשכנותיה (כתובות עב.) בעלה לוקה עליה עכ"ל ומ"ש ואפילו בלא חזקת השכנים אם יש להם ריבוי שערות או שהן ארוכות חזקה שבאו לכלל שנים ג"ז בסה"ת וז"ל

הילכך אם יש להם ריבוי שערות ארוכות הרבה או ריבוי שערות כמו שרגילות לאיש גדול ולאשה גדולה אז מותרת לחלוץ דמסתמא הגיעו לכלל שנת גדלות עכ"ל. וז"ל התוס' בקידושין פרק האומר אהא דתניא דאין האב נאמן לומר בני זה בן י"ג שנה ויום אחד למכות ולעונשין פירש רש"י דמיירי שהביא שתי שערות ואפ"ה צריכין אנו לידע שנותיו וקשה דא"כ כל הנשים הבאות לפנינו לחלוץ היאך יחלוצו אע"פ שיש להם סימנים כיון שאין אנו יודעים שנותיהם לא מהני ואומר ר"י דאי איכא ריבוי שערות סמכינן אריבוי שערות דאין דרכם לבא קודם י"ג שנה אי נמי אם הם גדולים בקומה יש לסמוך על הסימנים והקומה ואפי' אין לו כ"א ב' שערות אבל הכא מיירי שלא הביא רק ב' שערות ולא הגדיל בקומה עכ"ל: ומ"ש ועל זה סומכין שא"צ לבדוק אם יש בו גומות וכו': ומ"ש וישבו הדיינים כמו שצריכין לישוב בדין כ"כ הרא"ש בסדר החליצה וכ"כ בסה"ת ויעמדו לפניהם היבם והיבמה שמצות חליצה מעומד לא עמדו אלא חלצו מוטים אין יושבים חליצתם כשרה ובפרק מצות חליצה (דף קג:) תניא דחליצה כשרה בין עומד בין יושב בין מוטה וכתבו התוס' והרא"ש ואע"ג דכתיב ועמד ואמר אין עמידה מעכבת מדלא כתיב ויעמוד ויאמר אבל ועמד ואמר סיפור דברים בעלמא הוא והכי מפרש במ"ק (כא.) גבי קריעה והא דדריש בסיפרי ועמד ואמר אין דברים הללו אלא בעמידה אסמכתא בעלמא היא ולכתחלה בעי עמידה משום דדמיא לגמר דין כדאמרינן לקמן עכ"ל וכן כתב בסה"ת וסמ"ג והרמב"ם כתב יושבת וחולצת המנעל וכו' ועומדת ורוקת בארץ כנגד פניו וכו' שמצות חליצה שיהיו עומדים בשעת קריאה ובשעת רקיקה כתב ה"ה מ"ש רבינו שמצוה שיהיו עומדים בשעת רקיקה ובשעת קריאה הוא מן הברייתא השנויה בספרי ועמד ואמר מלמד שאין אומרים דברים אלו אלא בעמידה ורקיקה סובר רבינו דכיון דאמר רבא דצריכי דייני למיחזי רוקא כי נפיק מפומה דכתיב לעיני וירקה הרי הוא כדין וצריכים לעמוד לכתחלה אבל החליצה אפילו לכתחלה מיושב כמ"ש רבינו וכתב הרשב"א שכן מוכיח בגמרא דאפי' לכתחלה מיושב ואף רקיקה מסתפק הוא וז"ל למה הצריכה רבינו מעומד ויש מן המפרשים סוברים שהכל לכתחלה מעומד וכן נהגו עכ"ל וכתוב בכתבי מה"ר איסרלן סימן ק"צ דחולה שלא היה לה כח לעמוד וחלצה מיושבת פשיטא דכשרה לכתחלה וראיה מבתי עמודי לחד פירש"י ועוד דכל דבר שאין לו תקנה חשיב דיעבד כפר"י פ' כ"ש (ל. ד"ה לשהינהו) אההיא דקדרות בפסח: וישאלוהו אם ירצה לייבם או לחלוץ כ"כ בסה"ת יאמרו לו אי ניחא לך יבם אי ניחא לך לחלוץ וכ"כ הרא"ש בסדר חליצה וטעמם מדאמרי' בפרק

החולץ דכי אתו לקמיה דרב יהודה אמר להו הכי וסמ"ג כתב דלכל הפירושים אין אומרים אי ניחא לך יבם א"כ חפצה ולא כמו שכתוב בסה"ת שלעולם אומרים אותו: ואם יאמר שרוצה לחלוץ יאמרו לו לבטל כל מודעות שמסר גבי גט שאם מסר מודעא תחלה החליצה פסולה כן כתב הרמב"ם וסמ"ג והרא"ש בסדר החליצה וכתב ה"ה שטעמו מדאמרינן ס"פ מצות חליצה מעושית וגט מעושה זימנין כשר וזימנין פסול הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני והביאו שם מתני' דערכין (כא.) דקתני וכן אתה אומר בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ועל זו המשנה אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא וממה שהשוו החליצה לגט כתב רבי שאף בחליצה נכון הוא למסור מודעא וכתב דין העשוי כדין ושלא כדין והחילוק שיש בין ישראל לעכו"ם על הדרך שכתב פרק ב' מה' גירושין כדין הגט עכ"ל ובסימן זה לקמן כתב רבי דין חליצה מעושית: מי שכופין אותו לחלוץ בדין ומסר מודעא תחלה ולא בטלה משמתינן ליה לטעמיה אזיל שכי' בסימן קל"ד מי שכופין אותו לגרש בדין אם מסר מודעא תחלה כדי לבטלו משמתינן ליה וכבר כתבתי שם שיש לתמוה עליו: ויתנו לו מנעל החליצה במתנה שצריך שיהיה שלו כ"כ סה"ת והרא"ש ז"ל בסדר החליצה וטעמם מדאמרינן בפי' מצות חליצה (דף קא) במתני' דחלצה בסנדל שאינו שלו חליצתה כשרה ובגמ' (קג:) אביי הוה יתיב קמי' דרב יוסף א"ל הב לי סנדלך יהיב ליה סנדלא דשמאלא א"ל אימור דאמור רבנן בדיעבד לכתחלה מי אמור א"ל אי הכי סנדל שאינו שלו נמי אימור דאמור רבנן דיעבד לכתחלה מי אמור א"ל הכי קאמינא לך הב ליה ואקני ליה ופירש"י הב ליה ואקני ליה שיהא שלו במתנה ע"כ כלומר שיאמר לו בהדיא אני נותן לך במתנה ואע"פ שכתוב בהגהות מרדכי דהיינו דוקא במנעל שאינו מיוחד לכך אבל אם הוא מיוחד לכך א"צ להקנותו שאר פוסקים לא חלקו בכך ומ"ש אע"פ שמחזירו אח"כ קרינן ביה שפיר שלו כלומר אע"ג דמסתמא אין נותנים המנעל ליבם אלא על דעת שיחזירונו אח"כ חשיב שפיר שלו דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה. ומ"ש שיי"א שצריך שיהלך בו מעט כדי שיהא נראה כשלו כ"כ בהגמ"ר סוף פרק החולץ ובמרדכי פרק מ"ח כתוב שיהלך בו שעה אחת ומ"ש ואם לא נתנוהו לו כשר כבר כתבתי דמתני' היא חלצה בסנדל שאינו שלו חליצתה כשרה כתוב בא"ח צריך שיעבור החולץ בפני הדיינים מרוח לרוח עד שיראו באיזה רגל יפסיע תחלה לפי שהרגל המפסיע תחלה הוא של ימין ובו חולץ וגם מצריך לבדוק באשה אם היא אטרת עכ"ל: והמנעל צריך שיהיה כולו עור לפיכך צריך לתופרו בפמ"ח (דף קב:) א"ר יהודה א"ר

סנדל התפור בפשתן אין חולצין בו שנאמר ואנעלך תחש ופירש"י התפור בפשתן שתפור בתוכו בגד פשתן ל"א התפור בפשתן שתפרו במשיחה כעין שלנו וכתב הרא"ש ז"ל דלשון שני עיקר דהיינו דתפרו במשיחה כעין שלנו דבעי כוליה עור וכתב נראה דאין חולצין בו לכתחלה קאמר דדרשא דתחש אסמכתא בעלמא היא. ורבינו כתב לקמן בסמוך דהרמ"ה פוסל אפי' בדיעבד: ומ"ש אבל רצועותיו אין צריך שיהיו מעור שם בעא מיניה ר"א מרב הוא של עור ותרסיותיו של שער מהו א"ל מי לא קרית ביה ואנעלך תחש אי הכי אפי' כולו שער נמי ההוא קורקא מיקרי ופירש"י תרסיותיו רצועותיו ולכאורה משמע דדוקא בתרסיות של שער הוא דקרינן ביה ואנעלך תחש משום דדבר הבא מן העור הוא אבל אם הם מדבר שאינו בא מן העור לא וזה דעת נ"י שכתב מיתנא של עור או של שער אבל לא של דבר אחר כדאיתא לקמן עכ"ל אבל רבינו נראה שאינו סובר הכי אלא מכל דבר נמי כשרות ולפיכך סתם וכת' רצועותיו א"צ שיהיו מעור ולפי"ז צ"ל דשל שער לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט: וכתוב בספר המצות צריך שיהיה העור קשה קצת שיהיה דומה קצת לסנדל שמן הדין לא היה ראוי לחלוץ אלא בסנדל אלא שאינו מצוי לכך צריך שיהיה דומה קצת לסנדל בפי מצות חליצה (שם) אמר רבא א"ר כהנא א"ר אם יבא אליהו ויאמר חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל ורב יוסף א"ר כהנא א"ר אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל מאי בינייהו א"ב מנעל לכתחלה ופירש"י דללישנא קמא אין חולצין במנעל לכתחלה דמדקאמר אם יבא אליהו וכו' משמע דכל כמה דלא אתי אליהו ואמר לא חולצין אלמא מנעל לכתחלה לא והרי"ף והרא"ש ז"ל כתבו כי האי לישנא וגם שאר פוסקים נראה שתופסים לשון זה עיקר זולתי הרמב"ם ז"ל לאחת מהדרכים שאכתוב בו בס"ד וטעם הפוסקים שתפסו האי לישנא עיקר אע"ג דללישנא קמא הוא היינו משום דמתני' דקתני חלצה במנעל חליצתה כשרה אתיא שפיר לדידיה דמשמע דיעבד אין לכתחלה לא ואידך לישנא צריך לשנויי בדוחק כדאיתא בגמרא א"נ משום דאמרינן בגמרא (שם) דמנעל לכתחלה תנאי היא דר' יוסי אמר מה ראה ר"מ לומר חלצה במנעל חליצתה כשרה ורבי יעקב אומר משמו של רבי מאיר חולצין במנעל לכתחלה והלכה כר' יוסי דאמר דר"מ לא מכשיר במנעל אלא דיעבד ואין לומר א"כ אפי' בדיעבד תהא פסולה דהכי משמע דס"ל לר' יוסי כדמוכח מדקאמר מה ראה ר"מ לומר חליצתה כשרה דכיון דלא חלק רבי יוסי בהדיא אלא מתמה ואמר מה ראה ר"מ לומר וכו' לא שבקינן מאי

דפשיטא ליה לר"מ משום מאי דמתמה רבי יוסי ותלמודא נמי משמע דהכי ס"ל דקאמר תנאי היא דלר"מ אליבא דר' יוסי חליצה כשרה היא בדיעבד דוקא ואליבא דרבי יעקב לכתחלה נמי ולא אשכחן אמורא דס"ל דאפי' דיעבד חליצתה פסולה אלמא דר"י ודאי לא חלק על ר"מ ולית לן לספוקי אלא אי ס"ל לר"מ חליצתה כשרה או אי ס"ל חולצין לכתחלה וכר' יוסי נקטינן לר"מ דיעבד כשרה אבל לא לכתחלה ולענין חילוק שבין מנעל לסנדל רש"י פי' במתניי קמיינתא דפרק מ"ח (קא.) דסנדל הוא של עור קשה ומבושל ונ"י כתב בשם הרבה מהמפרשים דסנדל כולו מחתיכה אחת מה שעל גבי הרגל והשוואיל"ה תחת הרגל וכתב הריטב"א וראוי לחוש לשניהם עוד מצינו חילוק אחר בין מנעל לסנדל דאמרינן בפרק במה אשה (ס:) שאם תפרו מבפנים הוי מנעל ולא סנדל ופירש"י דהיינו שנתן העור לפנים מן הסנדל ותפרו ומדברי סמ"ג וסמ"ק נראה דתפרו מבפנים היינו שאם תפירותיו לצד פנים הוי מנעל ואם תפירותיו לצד חוץ הוי סנדל וטעמא דאין חולצין לכתחלה במנעל מפרש בגמרא (קב.) גזירה משום מנעל המרופט אי נמי משום חצי מנעל. ופירש"י מרופט מבוקע קרוע מלמעלה דכיון דרכיך אף ע"ג דקרוע מייתב אכרעיה אבל סנדל שהוא קשה אין יכול ליישבו על רגלו משנפחת וליכא למיגזר מידי עכ"ל. ועפ"ז יתפרש משום חצי מנעל דאם נתאכל חצי המנעל יכול לישבו ברגלו ואם נתאכל חצי הסנדל א"א לישבו ברגלו ולדברי המפרשים דסנדל היא מחתיכה אחת יש לפרש דמרופט קרוע והילכך מנעל שהוא מבי' גי' חתיכות איכא למיחש שמא יקרע ולא אדעתיה ונמצא שאינו חופה את רוב רגלו ופסולה אבל סנדל שכולו חתיכה אחת ליכא למיחש להכי וכעין זה יש לפרש בחצי מנעל דחיישינן שמא תינטל חתיכה אחת ולא אדעתיה או לא יקפיד עליה אבל בסנדל שכולו חתיכה אחת ליכא למיחש להכי והיכא דלא שכיח סנדל כתבו העיטור והרא"ש ז"ל דחולצין במנעל והביאו ראיה מהירושלמי וכ"כ נ"י בשם התוס' וכ"כ סמ"ג ור"י ז"ל. ואיפשר שזה היה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב כיצד חולצין מביאין לו מנעל של עור וכו' ולא הזכיר חליצת סנדל לפי שאינו מצוי בינינו אי נמי דס"ל דהילכתא כלישנא בתרא דחולצין לכתחלה אי משום דבכל דוכתא קי"ל כלישנא בתרא ואי משום דרבי יוסי פליג ארבי יעקב ליכא לאכרועי מידי דכיון דר"י לא קאמר סברא דנפשיה אלא משמיה דר"מ קאמר לה בטיל ליה כללא דהלכה כרבי יוסי דאיכא למימר דרבי אף ע"ג דלא חשיב כוותיה הוה דייק טפי אי נמי הוה בחזרה וכיון דלישנא בתרא כרבי יעקב הכי נקטינן. ואף על פי שכתב נ"י שהרמב"ן ז"ל דחה ראיית הירושלמי וכתב דאדרבא משם ראייה דאפי' לא היה מצוי סנדל אין חולצין במנעל

לכתחלה כבר נתבאר שדעת כל הפוסקים אינו כן אלא דכיון דאין סנדל מצוי בינינו חולצין במנעל לכתחלה והרמב"ן נמי אפשר דלהלכה אמרה ולא למעשה ואף על פי שעכשיו אנו חולצין במנעל לכתחלה לפי שאין סנדל מצוי בינינו כתבו קצת מהפוסקים שצריך לעשות המנעל שידמה לסנדל בכל מאי דאיפשר וזהו שכתב רביי בשם סמ"ק שיהא העור קשה קצת שיהא דומה קצת לסנדל וכ"פ הגה"מ והגהות מרדכי בשם סמ"ק ונ"י בשם הריטב"א ז"ל וגם לתנאי השני של סנדל דהיינו שלא יתפרנו מבפנים חששו קצת מהפוסקים שכתבו סמ"ג וסמ"ק וכתבו הגה"מ והמרדכי בשמם שהתפירה תהיה מבחוץ ולא מבפנים כדי שיהא דומה לסנדל וגם רבינו כתב כן בסמוך. וגם לתנאי הראשון של סנדל לפי דעת קצת מפרשים חששו קצת שכתב נ"י בשם הריטב"א ז"ל שצריך לעשותו מחתיכה אחת וכן נמצא בתשובת הרשב"א ז"ל שהעתיקו הקונדרס צורת המנעל כצורת בית רגל שעושין מן הבגד לבתי שוקים אלא שהעקב הוא עור שלם והכל הוא עור אחד ותפירתו מן הצד במקום אחד וכן הוא תפור למטה בצד הרגלים ואין למנעל צורת כף רגל שקורין שול"א אלא כעין בית רגל שעושים לבתי שוקים שלנו עכ"ל ונראה שביאור דבריו הוא שלא יהיו בו אלא ב' תפירות אחת בגב המנעל מן הצד והיא קצרה כי אינה רק משפת המנעל ועד השואיל"ה ויש לו תפירה שנית ארכה לאורך המנעל מראשו לסופו אלא שתפירה זו איפשר לעשותו בא' מב' פנים האחד שמגב המנעל ירד העור שלם ויכפל תחת המנעל לשואיל"ה עד קצת השני של גב המנעל ויתפור שם לאורך המנעל שנמצא לפי זה השואיל"ה שלימה ואינה תפורה אלא מן הצד וגם קצת תפירות בצד החד של המנעל וכן לצד אחוריו. הדרך השני שהתפירה הארוכה הזאת תהיה באמצע השואיל"ה כעין קצת בתי רגלים שקורין פיאל"ש ואם כוונתו ז"ל לדרך הראשון מ"ש שהעקב הוא עור שלם עקב הוא השואיל"ה: ומ"ש וכן הוא תפור למטה בצד הרגלים היינו לומר שהוא תפור למטה ברגלים מן הצד ולא באמצע: ומ"ש ואין למנעל צורת כף רגל היינו לומר שמתוך שבצדו אחד אינו תפור אלא שהוא יורד ונכפל למטה נמצא שאין לו צורת כף רגל ואם כוונתו לדרך השני מה שכתב שהעקב הוא עור שלם האי עקב לאו היינו שואיל"ה אלא עקב שקורין טאלי"ן: ומ"ש והוא תפור למטה בצד הרגלים היינו לומר שהוא תפור באמצע השואיל"ה אע"פ שמלת בצד אינו מכוון כל כך לדרך זה מה שכתבו ואין למנעל צורת כף רגל אתי שפיר טפי לדרך זה שמתוך שהוא תפור באמצע אין לו צורת כף רגל והעידו לפני שפעם אחד הובא לב"ד הרב מה"ר אליהו המזרחי ז"ל כמה מנעלי חליצה וכולם היו תפורים באמצע השואיל"ה וכתב

בתשובות הרשב"א לענין סנדל חליצה שאמרו לך משמי שאם היה החלק תחתון הדבוק לארץ חלח בפני עצמו שהוא פסול אני לא כך אמרתי אלא מכלל מה שנהגתי אמר כן מי שאמרה בשמי שאני הנהגתי לרווחא דמילתא בסנדל דטייעי כדאמר רב (שם) אי לאו דחזיתה לחביבי כו' ופי' הרי"ף כגון האי דקרו ליה ישמעאלים תאסומא וכו' וחכם אחד מזקני צרפת אמר לנו צורת אותו סנדל שכתב הרב ז"ל וקורין אותו תאסומ"א ועל פיו עשינו אותו והנהגתי לחלוץ ולא לפסול סנדל אחר שהנהגתם בו אתם עכ"ל. וגם רבינו ירוחם כתב שראה שרוב העולם נוהגין לעשותו מחתיכה א' ושאין חשש בזה ע"כ. ויש שהפריזו על מדותיהם שגם הרצועות התלויות בו והרצועה שתפרו בו הכל חתיכה אחת שכתב נ"י בשם הריטב"א שמעתי מפי מורי הר"ם כי הסנדל שהיו נוהגים חכמי נרבונא הובאה לפני רבינו רבו ז"ל לצורך חליצה והיו הרצועות מגוף המנעל ואינם תפורות שם וגם הרצועה שתפרוהו בו היתה מקוצה ממנו כדי שתהא כל הסנדל עור אחד ונראה שכל זה חומרא יתירה דעד כאן לא אסתפק לן לקמן אלא בתרסיותיו של שער והנהו מסתמא אינם מגופו אלמא דכוותה של עור כשרים בלא ספק ובשל שער נמי איפשיטא לן בתפירה נמי דוקא בחוט של פשתן אסרו הא של עור דומיא דפשתן שאינו מעצמו שרי ואריך ואין בזה בית מיחוש ומיהו ראוי לחוש לדבר למעשה כל מאי דאפשר עכ"ל ועוד נראה לי דבהדיא אשכחן שלא היו נוהגים בימי חכמי התלמוד שיהיו הרצועות מגוף הסנדל דהא אסיקנא בפרק מצות חליצה והאי דידן אף על גב דאית בה חומרתא קטרינן ביה מיתנא וקטרינן היינו קושרים אלמא דלכתחלה קושרין בו רצועה שאינה מגוף הסנדל ואם כן אנו מהי תיתי לן לחומרא כיון שאין לה על מה לסמוך: ומאיזה עור שיהיה הסנדל שפיר דמי ולא כדברי ר"ת שכתב שצריך שיהיה עור בהמה טהורה דוקא התוס' כתבו בפרק מ"ח (קב: ד"ה ואנעלך) שטעמו של ר"ת מדאמרינן בההוא פירקא דסנדל התפור בפשתן אין חולצין בו שנאמר ואנעלך תחש ובפרק במה מדליקין (כח:): אמרינן דתחש טהור הוא וכתבו עליו שאין נראה כי אין להקפיד אם חלץ במנעל בהמה טמאה והרא"ש ג"כ חלק על רבינו תם וכתב עליו ונראה דאין להקפיד דנעל נעל ריבה וכן נראה שהוא דעת רבינו ירוחם ז"ל גם סמ"ג וסה"ת תמהו על ר"ת ומ"מ כתב סמ"ג דרגילות הוא להחמיר כדבריו וסה"ת כתב כיון דנפק מפומיה דר"ת יעשו לחומרא כדבריו וסמ"ק והעיטור וכלבו בשם מהרי"ף והמרדכי בשם הגהות סמ"ק כתבו כדברי ר"ת וכיון דכל הני רבוותא חששו לדברי ר"ת לא ידעתי למה דחה רבי דבריו בבי' ידים וה"ל לחוש להא לכתחילה מיהא וכתבו עוד סמ"ק

והכלבו בשם מהרי"ף שגם רצועות המנעל והקרסים והלולאות ורצועות התפירה הכל מעור בהמה טהורה: ויהיה לו רצועות לקשרו בהן ולהדקו על הרגל וגם כמין קשר באזנו האחד שיכניסוהו בנקב שיהיה לו באזנו כדי להדקו יפה בר"פ מצות חליצה שם אמר רב אי לאו דחמיתיה לחביבי דחלץ בסנדל שיש לו שנצי אנא לא הוה חליצנא אלא בסנדלא דטייעי דמיהדק טפי והאי דידן אף ע"ג דאית ביה חומרתאק טרינן ביה מיתנא. ופירש"י שנצי אשטר"ל ונוח לחלצו: אף ע"ג דאית ביה חומרתא. קשר קשור על שפתו ומעמידו שלא יצא מן הרגל אפ"ה בשעת חליצה קטרינן ביה מיתנא כי היכי דתיתי היא ותשרי והדר תחלוץ ותיהוי חליצה מעלייתא עכ"ל ומשמע דה"ק סנדל דאית ביה שנצי רחב והוא נוח לחלצו ואפ"ה חליץ ביה כיון דאית ביה שנצי שמהדקו בהן וסנדל דטייעי עדיף דמיהדק טפי וכ"כ הגהות מרדכי בשמו וחומרתא פי' הערוך הוא כעין טבעת כמו לולאות ורבינו ירוחם פירש שהוא קשר עגול שנקרא לאז"ו ונכנס בעקב הרצועה שבצד האחת וכך הם דברי רבינו וסמ"ק וכלבו בשם הרי"ף והמרדכי בשם הגהת סמ"ק כתבו שצריך קרסים וכן נראה מדברי סה"ת וקרסים הם חומרתא וכל הני רבוותא כתבו שצריך שיהיו במנעל רצועות לקשרו בהם וסמ"ק וכלבו בשם מהרי"ף כתבו שהרצועה האחת באזן מכאן והאחת באזן מכאן ונראה שדעת כל הני רבוותא לפרש דכי אמרינן והאי דידן אע"ג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא ה"ה נמי מיתנא בלא חומרתא לא סגי דתרווייהו צריכי להדוקי ליה שפיר ואין כן דעת הרשב"א בתשובה שכתבו הקוני' שלא הזכיר חומרתא כלל אלא רצועה משמע דס"ל דכי אמרינן אע"ג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא היינו לומר דבלא מיתנא לא סגי אבל חומרתא זו לא מעלה ולא מורדת וזה דעת הרמב"ם ז"ל שלא הזכיר קרסי' כלל אלא רצועות וכן דעת סמ"ג שכתב ומשמע הלשון שהרצועות עיקר ואיפשר דהנך רבוותא נמי הכי ס"ל אלא דלרווחא דמילתא הצריכו לשום בו קרסים ורצועות כעין חכמי התלמוד כי היכי דליהדק טפי. ואם לא היו בו לא חומרתא ולא מיתנא ואית ביה שנצי שפיר דמי דהא ר' חייא הוה חליץ ביה ובסידור החליצה של הרי"ף כתוב ועבדין סנדלא דאית ליה עקב ושנצי ולא הזכיר חומרתא ולא מיתנא ומש"ה גם לדעת ראבי"ה שכתב המרדכי אי אית ביה שנצי עדיף מחומרתא ומיתנא מיהו שאר פוסקים שכתבתי לא כתבו אלא חומרתא ומיתנא והרשב"א ז"ל לא כתבו אלא מיתנא וכי הרא"ש גבי מאן דמסגי אלוחת' דכרעיה דסנדל שלהם נראה שלא היה יכול לעמוד ברגל בלא קשירה אבל מנעל שיכול לעמוד ברגל להלוך בו בלא קשירה לא ידענא למה תפסל החליצה אפילו אם חולץ

בלא קשירה שלא נאמרה קשירה בתורה ולא נאמרה הל"מ עכ"ל ובענין מיתנא זו לא נתבאר בתלמוד אם היא רצועה אחת או ב' והרשב"א בתשובה לא הזכיר כי אם רצועה אחת אבל הרמב"ם ז"ל כתב וקושר רצועותיו וכן בדברי רי"ף גבי האי מאן דמסגי אלוחתא דכרעיה לא חליץ הוזכרו רצועות לשון רבים וגם בירושלמי הוזכרו בלשון רבים ואפשר דלאו לעיכובא קאמר אלא אורחא דמילתא נקט וסמ"ג וסה"ת כתבו וצריך שיהיו במנעל ב' רצועות וכ"כ הרא"ש בסידור החליצה וכ"כ רבינו ירוחם ז"ל. ובענין החומרתא מלישנא דגמרא משמע דלא צריך אלא אחת לבד וכן נראה מדברי רבינו ורבינו ירוחם ז"ל אבל סמ"ק וסמ"ג וסה"ת הזכירו קרסים לשון רבים והמרדכי בשם הגהות סמ"ק והכלבו בשם מהרי"ף כתבו וצריך ג' קרסים או לכל הפחות ב' וכתב עוד וטוב שלא יהיו הלולאות מהאזן עצמה כ"א רצועה קטנה מחוברת בראש האזנים וכתבו עוד שצריך שיהו אזניו קצרות שלא יגעו זה בזה כדי שיהיו הקרסים והלולאות שבהם תחובים על שוקו ממש ולא על האזנים ממש משום מעל דמעל וכ"ש דבעינן שיהיו האזנים על שוקו ולא על סנדל דאז הוא ממש מעל דמעל ע"כ ובסמוך יתבאר בס"ד: וכתב בספר המצות צריך שיהיו הרצועות לבנות כ"כ בהגהות סמ"ק וז"ל הרצועות יהיו לבנות כי כן היו בימיהם כדמפרש בתוס' (סנהדרין עד:) בההוא דאפי' ערקא דמסאנא אסור לשנויי וכו' וכן מההוא דהוה מסיים מסאני אוכמי בפרק הכונס (נט:) עכ"ל. ומ"ש ושלא יהיה לו לשון כמו שרגילין לעשות במנעלים כדי שלא יהיה מעל דמעל גם כן בסמ"ק: וכתב עוד בשם מהר"פ וז"ל לא יהיה שום לשון תחת הקרסים ולא יהיה לשון בין האזנים דאם כן הוי מעל דמעל והפותין שקורין אינפיל"א לא תגיע רק עד האזנים ולא תחת האזנים ויש לתמוה על זה מדגרסינן בר"פ מ"ח (קב.) ומ"ד מנעל לכתחילה לא מ"ט משום דהו"א פנתא מעל וערקתא מעל דמעל אי הכי דיעבד נמי לא גזירה משום מנעל המרופט ופירש"י ערקתא שרוך הנעל שכופלים רצועות על אזניו והו"ל כשני נעלים זה על גב זה אבל סנדל אין קושרין רצועות על אזניו שהרי קשה הוא ואין הרצועות דוחקתו אבל בשפת פיו יש כמו קשר לקצר את פיו אי הכי אפי' דיעבד נמי אלא מדאמרינן חליצה כשרה ש"מ גלוי כרעיה בעינן ואפילו שני מנעלים זה על גב זה וכי שלפא לתרווייהו ש"ד כדאמרינן לקמן שני מנעלים כו' ועד כאן לא איבעיא לן אלא דקרעתיה לעילאי ושלפתיה לתתאי אבל שלפתינהו לתרווייהו ש"ד עכ"ל וכ"כ הרא"ש וכ"כ רבינו ירוחם בשם המפרשים ובשם הרמ"ה ז"ל הרי בהדיא דלא אמר בכי הא ולא מעל דמעל ואיפשר דסובר סמ"ק דע"כ לא מכשר רש"י אלא דיעבד אבל

לכתחילה מודה דחיישינן כיון דאיפשר לפרושי קרא הכי ובענין צורת
מנעל חליצה כתוב בכתבי מה"ר איסרלן סימן ר"מ וברבינו ירוחם בשם
הרמ"ה: ומ"ש רבינו ושיהיה התפירה מבחוץ כבר נתבאר בסימן זה.
ומ"ש שיהיה עשוי לצורת רגל נראה דמילתא באנפי נפשה היא ואינו
מקושר עם מה שלמעלה ממנו כי אינו ענין לו ומ"מ איני יודע מה מלמדה
ומצאתי ספר מוגה ומצאתי כתוב שיהיה עשוי לצורת רגל הימנית
וגירסא נכונה היא וכן נראה ממ"ש לקמן או שהוא עשוי במדת רגל
שמאל. ומ"ש וינעלנו ברגלו הימנית משום דתנן בפרק מ"ח (דף קד) חלצה
בשמאל חליצתה פסולה: ומ"ש ויהיה למדת רגל שלא יהיה גדול עד שאין
ראוי להלוך בו ולא קטן עד שאינו מכסה רוב הרגל דתנן בפי' הנזכר (דף
קא.) חלצה בגדול שאינו יכול להלוך בו ובקטן שאינו חופה רוב רגלו
חליצתה פסולה. ומ"ש ולא יהיה קרוע עד שאינו יכול להלוך בו
מדאמרינן גבי אין חולצין גזירה משום מנעל המרופט וכתבו התוספות
והרא"ש והא דתניא בס"פ תולין לא תצא אשה במנעל המרופט ולא
תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשרה התם מיירי שאינו מרופט כ"כ
דעדיין יכול להלך בו: ומ"ש היה בגד פשתן תפור בו מבפנים או
שתפירותיו בפשתן כבר כתבתי שבי' פירושם אלו פירש"י אהא דאמר רב
יהודה אמר רב סנדל התפור בפשתן אין חולצין בו שנאמר ואנעלך תחש.
וכתב הרא"ש רש"י פירש בלשון אחר שיש תחתיו בגד כמו שנותנין לבד
בתוך המנעל בימות החורף ולא נ"ל דלא גרע מסנדל של עץ דתני מתניתין
דחליצתה כשרה. ואוקמוה אבוה דשמואל במחופה עור וד"ה ואביי נמי
אוקי הך ברייתא דקב הקיטע כרבנן ובמחופה עור ונראה כפירוש שני
שתפרו במשיחה כעין שלנו דבעינן כוליה עור גם נראה דאין חולצין בו
לכתחילה קאמר דדרשא דתחש אסמכתא בעלמא היא עכ"ל. ומ"ש או
שהוא של עץ או של סיב או שעם ומחופה עור נתבאר בסמוך ומשמע דהא
דמכשירין במחופה עור היינו דוקא במחופה מכל צד דומיא דואנעלך
תחש וכן נראה קצת מדברי נ"י שכתב שהסוקו"ש של עץ שנותנים עור
בראשם שנכנס בו הרגל אינו חשוב חפוי: ומ"ש או שהוא גדול ממדת רגלו
ויכול להלוך בו או שהוא קטן ממדת רגלו מכסה רוב הרגל ויכול להלוך
בו כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו ודברים אלו מבוארים מהמשנה
שכתבתי בסמוך דלא פסלה אלא בחלצה בגדול אינו יכול להלוך בו ובקטן
שאינו חופה רוב רגלו: ומ"ש או שלא היה שלו או שהיה עשוי בצורת רגל
שמאלו ונועלו בימין שם במשנה חלצה בסנדל שאינו שלו או בשל שמאל
בימין חליצתה כשר וקאמר בגמרא דאינה כשרה אלא דיעבד אבל
לכתחילה לא אלא צריך שיהא שלו או שיקנוהו לו בעליו וגם צריך שיהא

של ימין : ומ"ש או שחלץ באנפיליא של עור או בסמיכת הרגלים או במוק החליצה כשרה דיעבד שם בברייתא (דף קב :) בקב הקיטע במוק בסמיכת הרגלים באנקיליא של עור חליצתה כשרה ופירש"י במוק. קילצון של לבד קשה ומגין : בסמיכת הרגלים. מי שמהלך בידיו שגורר את רגליו עושה להם סמיכה של עץ או של עור שמכניסן לתוכו עכ"ל ואיכא למידק אנפיליא של עור אמאי אינה כשרה אלא דיעבד וצ"ל דצורת אנפיליא משונה מצורת מנעל וסנדל ומש"ה לכתחילה אנפיליא לא אע"פ שהיא של עור ורבינו ירוחם כתב דאנפיליא הוא מנעל החופה עד למעלה מן הפרק ויש לתמוה על רבינו שכתב סתם במוק חליצתה כשירה דיעבד ולא פירש שהוא של לבד דרבותא רבה היא שאע"פ שאינו של עור חליצתה כשרה וכן יש לתמוה עליו אמאי השמיט דין קב הקיטע ומצאתי לרבינו ירוחם שכתב מוק הוא מנעל גבוה שחופה את הרגל ואת השוק עד הארכובה אלא שהוא גורם במוק פסולה ועל מה שאמרו בסמיכת הרגלים כשרה כתב רבינו ירוחם כל אלו שאמרו שכשרה דוקא שיש להם עקב ויש להן רצועות וכ"כ הרמ"ה. ומ"ש בשם הרמ"ה דבמנעל התפור בפשתן פסול אפילו דיעבד דבר פשוט שהוא ז"ל מפרש הא דסנדל התפור בפשתן כפי שני דרש"י וסובר דדיעבד נמי פסול ליה כדמשמע דמייתי לי מקרא דואנעלך תחש ומ"ש אבל חלצה בשל עץ או של שעם שאינו מחופה עור ברגל שמאל או שהיה המנעל גדול שאינו יכול להלוך בו או שהוא קטן שאינו מכסה רוב רגלו או קרוע שאינו יכול להלוך בו או בסנדל שאין לו עקב או באנפיליא של בגד חליצתה פסולה הכל מבואר שם במשנה ובגמרא: ומ"ש בשם הרמב"ם ז"ל שאם חלצה במנעל של בגד אינה חליצה כלל אפילו לפסול על האחין כתב ה"ה ז"ל שטעמו משום שהוא סבור דכיון דאסיקנא בפרק מצות חליצה דלר"מ דסבר דשל שעם ושל סיב אע"פ שאינם מחופים עור חליצתן כשרה מודה דבשל בגד דחליצתה פסולה משום דלא מגין לדידן דקי"ל כרבנן דבשל שעם ושל סיב שאינם מחופים עור חליצתן פסולה אע"פ שמגינים בשל בגד נמי כיון דלא מגין מעלין ליה דרגא ואמרינן דאינה חליצה ומתניי דקתני באנפיליא חליצתה פסולה ר"מ הוא דסתם מתניתין ר"מ הוא ולא קי"ל כוותיה זה נראה בדעתו ז"ל ואינם דברים מוכרחים אבל הרשב"א ז"ל כתב שכולם שוים ובשל בגד נמי חליצה פסולה הויה דכולהו לרבנן ממעטינן להי מדכתיב בהו ואנעלך תחש אלמא עור בעינן הילכך כולן שוין ור"מ הוא דהוה מפליג בינייהו דלית ליה האי דרשא אלו דבריו ז"ל ולמטה בפי' זה מתבאר החילוק שיש בין חליצה פסולה לאינה חליצה עכ"ל: מנעל של עכו"ם שמניחין אותו ברגלי הדמות כו"ם לא תחלוץ בו ואם חלץ בו חליצתה

כשרה אבל סנדל של תקרובת עכו"ם או של עיר הנדחת או שנעשה למת שנקבר בו אם חלצה בו חליצתה פסולה כולו בפרק מ"ח (דף קג:) אמר רבא הלכתא סנדל של עכו"ם לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה כשרה של תקרובת עכו"ם ושל עיר הנדחת ושל זקן העשוי לכבודו ולא תחלוץ ואם חלצה חליצתה פסולה ופירש"י של עכו"ם. הואיל ולהילוכא עבידא ומשמשי עכו"ם לאו לשריפה קיימי דאית ליה תקנתא בביטול ואי משום הנאת חליצה לאו הנאה היא דמצות לאו ליהנות ניתנו: של תקרובת עכו"ם. שהקריב ומסרו לפניו לשם דורון וק"ל (ע"ז כ) תקרובת עכו"ם אין לה ביטול עולמית דאיתקש למת הילכך לית לה תקנתא וכתותי מכתת שיעוריה: של זקן העשוי לכבודו. לתכריכי מיתה הואיל ולא להילוכא עבדי לאו נעל הוא וכתבו התוספות סנדל של עכו"ם פירש רש"י דמיירי בשל עכו"ם וקודם ביטול דכיון דראוי לבטל לא מכתת שיעוריה וא"ת והא מכי אגבהה הו"ל דישראל ויש לומר כגון שהגביהו על מנת שלא לקנותו דהא תנן במנעל שאינו שלו חליצתה כשרה ורבינו תם מפרש דאחר ביטול מיירי ולכתחילה לא תחלוץ דמאיס לענין מצוה לפי שהיה עליו שם עכו"ם ואמרינן בגמרא אהאי מימרא דרבא אמר ליה רבינא לרב אשי מ"ש זקן העשוי לכבודו דלאו להילוכא עביד דבי דינא נמי לאו להילוכא עביד אמר ליה אילו מסגי ביה שליחא דבי דינא מי קפיד עליה דיינא: כתב בספר המצות אפי' אטר חולץ בימין של כל אדם אע"פ שהוא שמאלו ז"ל סמ"ק צריך ליתנו ברגל ימין אבל בשל שמאל פסול ואפי' אטר ע"כ וז"ל סמ"ג תנן חלצה ברגל שמאל חליצתה פסולה שאנו למדים רגל רגל ממצורע שכתוב בו רגלו הימנית כתב מורי אפי' הוא אטר חשוב כימין מאחר שהצריכה תורת ימין בפ"י תדע שהרי באזן און לרציעה (יבמות קד.) שאנו למדין ימין שם אין שייך לחלק שהרי אין כח בזו יותר מבזו ע"כ: ומ"ש רבינו וי"א שהוא חולץ בשתייהן במנעל של ימין בימין ובמנעל של שמאל בשמאל כ"כ במרדכי שיי"א כן ובסמוך אכתוב דברי הר"ן בדין זה. ומ"ש אבל אם שולט בשתי רגליו וכן היא בבי ידיה אז יעשו בשל ימין כ"כ המר' בשם אבי"ה והוא פשוט דהכי אמרינן (מנחות לז:) גבי תפילין דשולט בבי ידיו דינו ככל אדם: ומ"ש רבינו וי"א שאיטר חולץ בימין שלו שהוא שמאל של כל אדם והר"ן כתב בר"פ גיד הנשה איכא לספוקי ביבם איטר אי חולץ בשמאלו שהוא ימינו וניזיל בתר דידיה או בימינו שהיא שמאלו וניזיל בתר מיניה ולפ"ז חולץ בשתייהן וסגי בהכי אלא דאיכא ספיקא אחרינא במילתא מדתנן בס"פ מומין אלו (מה.) ת"ר איטר בין ביד בין ברגל פסול ופירש"י משום דבעי ימין כדגמר יד יד לקמיצה ממצורע וזה אין לו ימין וכ"ת תינח איטר ביד אבל איטר

ברגל למה הוא פסול כבר פירש"י שם מדכתיב לעמוד לשרת בעינין שיעמוד כדרך שאר עמידות שעיקרן בימין כיון דאיטר אין לו ימין יבם איטר אין לו תקנה וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל אחרים אומרים דאיטר משום מום הוא נפסל ולא מפני שאין לו ימין ולפ"ז חולץ בשניהם משום ספיקא אי אזלינן בתר דידיה או בתר מיניה עכ"ל ובנימוקי יוסף פמ"ח הביא סברות אלו וכתב שהרשב"א ז"ל הניח הדבר בצ"ע: וינעול המנעל על רגלו כשהוא יחף ולא על בתי שוקים שלא יהא מעל דמעל כ"כ המרדכי בפרק מ"ח וכתב ואע"ג דסנדל של עץ כשר ומוקי לה בגמרא במחופה עור וכן אנפילאות של בגד היינו לפי שתפורי' יחד והוי מנעל א' אבל מנעל על בתי שוקים איקרו מעל דמעל עכ"ל וכ"כ בסה"ת. ומ"ש ומטעם זה יש מדקדקים שלא יהיה טיט דבוק במנעל מבפנים שלא יהא מעל דמעל כ"כ שם המרדכי בשם אבי"ה ומטעם זה כתב עוד וצריך לרחוץ רגלו הימיני יפה יפה וכתוב בהגהות מרדכי שהיבם קושר כנף המכנסים למעלה משוקו כדי שתהא ראיית הדיינים היטב שלא יהא חציצה בין רגלו ובין המנעל: ויקשרנו קשר גמור ולא בעניבה וי"א שצריך ב' קשרים זה על זה ז"ל סמ"ג יכרוך הרצועות סביב למנעל ברגלו ויקשור שניהם יחד שני קשרים ומפרש בירושלמי כיצד היה עושה כדי שיוכל להלוך בו ואח"כ קאמר רבי חנינא בריה דרבי הכל עונבו כדי שתוכל להתיר באחת מידיה כיצד הוא עושה מתירתו בימין ותופסתו בשמאל ושומטת עקב בימין וגוררתו בימין כדי שתהיה חליצה והתרה בימין ויש שעושים קשר ועניבה על הקשר לקיים דברי הירושלמי עכ"ל והתוספות והרא"ש ז"ל כתבו בריש פרק מ"ח אהא דאמרינן והאי דידן אע"ג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא כי היכי דתיהוי חליצה מעלייתא ירושלמי כיצד הוא עושה קושרו כדי שיהא יכול להלוך בו מאליו רבי חנינא בריה דרבי הלל אומר עונבו כדי שתהא יכולה להתירו באחת מידיה וכו' ונהגו האידנא לקשרו בקשר גמור עכ"ל וסיים בה הרא"ש דקי"ל דעניבה לאו קשירה היא לענין שבת ע"כ. והמרדכי כתב זה הירושלמי וכתב עליו נראה דרבי חנינא עיקר א"כ לא יהדק הקשר השני ע"כ וסמ"ק כתב שם בשם ר"פ כשקושר צריך שני קשרים זה על גב זה ע"כ. וז"ל סה"ת ויש שעושין קשר ועניבה על הקשר לקיים דברי הירושלמי וטוב יותר לעשות ב' קשרים זה ע"ג זה שמה שאומר בירושלמי עניבה היינו כדי שתוכל להתיר בקל בידה אחת בימין וכתוב בספר המצות צריך שיהא הקשר על בשר שוקו ולא על אזני המנעל כן כתוב בסמ"ק ונראה שהטעם כי היכי דלא ליהוי מעל דמעל ובהגהת מרדכי כתוב כורכין הרצועות סביב למנעל ה' קשרים סביב השוק ואויר גדול בין כרך וכרך ומיהו אין קפידא בכרכים אם הם

זה ע"ז וגם על המנעל דלאו היינו מעל דמעל ע"כ ולכתחילה ודאי יש לעשות כדברי הסמ"ק ורבינו והגהות הנזכרים כתבו אח"כ וז"ל ובי הרצועות יסבבם פעמים סביב לשוק עד שישבו ראשי הרצועות על השוק לפנים ממעל לאזני המעל דהיינו על שוקו ערום עכ"ל. ומ"ש לכך כתב בספר המצות שצריך שיחתוך לפניו ולאחריו כמו פגימה כו' דבר זה לא מצאתי לא בסמ"ג ולא בסמ"ק אלא במרדכי פרק מ"ח בשם אבי"ה כתוב בלשון הזה יחתוך ממנו מעט לפניו ולאחריו כדי שתהא הרצועה החוזרת דבוקה ממש על רגלו יחף וכן בצדיו ויכוין הקשר של הרצועה שיהיה מלפניו ומלאחריו ממש על בשרו עכ"ל. ומ"ש רבינו ויכניס הקשר שבאזנו בנקב שבאזנו השנית פשוט הוא: וכתב בקונדריסים יהיו הקשרים על צידי השוק החיצונות על פני השוק ולא מאחוריו: וצריך שיקראו אותו בעמידה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי כבר נתבאר בסימן זה שמצות חליצה לכתחילה מעומד: ומ"ש ואפילו היא מאותן שחולצות ולא מתייבמות שלא התירו להתייבמה אפ"ה צריכה קריאה כ"כ בתשובת הרא"ש כלל נ"ב סימן ב' ז"ל ושאלתם נשים שחולצות ולא מתייבמות אם צריכות קריאה משום דלא חפצתי לקחתה משמע דאי בעי יבם והא לא מצי לייבומי פשיטא שצריכות קריאה אע"ג דקריאה לא מעכבא מ"מ לכתחילה כל דין חליצה בעינן וכל החולצות ולא מתייבמות כגון איסור מצוה ואיסור קדושה מדאורייתא עולה לייבום אלא משום גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה וכן עריות שיש בהן ספק קידושין הצרה עומדת בחזקת היתר ליבם הילכך כולם עולים ליבום מדאורייתא ולא פלוג חכמים בכל החולצות וצריכות קריאה עכ"ל וגם בתשובה להרמב"ן ז"ל כתוב שאלה יבמה שאינה רוצה ביבם והוא רוצה בה איך איפשר שתאמר מאן יבמי תשובה אחר שנותנים לו עצה ההוגנת אם הוא ילד והיא זקנה או הוא זקן והיא ילדה שאומרים לו כלך אצל הראוייה לך ואל תכניס קטטה בתוך ביתך וכיוצא בזה והוא שומע לכך ומתרצה שכבר גמר בדעתו למאן ושלא ייבם כלל אי"כ יכול הוא שיאמר לא חפצתי לקחתה והיא יכולה לומר מאן יבמי דמ"מ מתבטלים הן היבומים וחולצין הם וגזירת הכתוב שכל חולצת תקרא מאן יבמי ושיקרא הוא לא חפצתי לקחתה עכ"ל: ויקראו אותה מלה במלה זו אחר זו בלשון הקדש רק לא אבה צריך שיקראו בנשימה אחת בלא הפסק מ"ש שהקריאה תהיה בלשון הקדש מבואר במשנה בסוטה פ' אלו נאמרים (לב.) ומ"ש רק לא אבה צריך שיקראוהו בנשימה אחת בלא הפסק ס"פ מ"ח (דף קו): אמר אביי האי מאן דמקרי גט חליצה לא ליקרי לדידה לא לחודיה ואבה יבמי לחודיה דמשמע אבה יבמי אלא לא אבה יבמי ולא

ליקרי לדידיה לא לחודיה חפצתי לחודיה דמשמע חפצתי לקחתה אלא לא חפצתי לקחתה רבא אמר אסוקי מילתא היא ואסוקי מילתא לית לן בה רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקמצטער ומקרי לה לא אבה יבמי א"ל לא ס"ל למר להא דרבא א"ל מודה רבא בלא אבה יבמי ופירש"י דמקרי גט חליצה המקרא את האשה בשעת חליצה. מודה רבא בלא אבה יבמי. דבעינן שלא יפסיק דאי מפסיק משמע דהאי לא ארישא קאי דאמר מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא כלומר לא מאן אלא אבה יבמי אבל בלא חפצתי לקחתה שהיא פתיחת קריאתו ליכא למימר הכי לא לעיל קאי ואי מפסיק לית לן בה עכ"ל והרי"ף גורס א"ל מודה רבא בלא אבה יבמי כרבי זירא דאמר (קד:) כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו הכא נמי אם ראוייה למיקריא בבת אחת אין קריאתה מעכבתה ואי לא מעכבא ופירש נמוקי יוסף מודה רבא בלא אבה ה"ה בלא חפצתי מטעמיה דרבי זירא והא דנקט בלא אבה משום שאין דרכן של נשים לידע לקרות וכולן אינן ראויות לבילה חשיבי עד שילמדם אבל סתמן של אנשים יודעים הם וראויים לבילה מיקרו עכ"ל וז"ל הרמב"ם ומלמדין אותה ואת היבם לקרות עד שהוא והיא יהיו רגילין ותהיה יכולה לקרות לא אבה בנשימה אחת ואח"כ תאמר יבמי כדי שלא יהא משמע דברים אבה יבמי ומאחר שתהיה רגילה אע"פ שלא קראה בנשימה אחת אין מקפידין ע"ז אבל אם אינה יכולה מרגילין אותה עד שתדע וכתב ה"ה ומלמדין אותה כולי אמר אביי האי מאן דמקרי גט חליצה לא לקרי לא לחודיה אבה לחודיה וכולי עד א"ל מודה רבא בלא אבה יבמי כדרי' זירא דאמר כל הראוי לבילה בילה מעכבת בו ופי' זה מבואר בהלכות כדברי רבי' וכתב הרשב"א ז"ל וכפי דבריהם אפי' בלא חפצתי לקחתה צריך שידע לומר לא חפצתי בבת אחת והא דנקט בלא אבה משום דאין דרכן של נשים לקרות ואינן ראויות עד שילמדו ראויים הם לקרות והוא ז"ל הקשה עליהם וכתב שיש גירסא אחרת בזה והראשונה נוסחת הגאונים והספרים וכן הוא בעיטור עכ"ל והרא"ש כתב א"ל מודה רבא בלא אבה יבמי פירש"י משום דאיכא לפרושי לא אדלעיל מיניה קאי אבל לא חפצתי תחלת דבור הוא וגירסת רב אלפס ז"ל אינה נכונה דמה ענין רבי זירא לכאן מ"מ יש לטעות בפירוש דבריהם עכ"ל ויש בדברי הרמב"ם שכתב רבינו חסרון הניכר והוא ט"ס כי בקצת ספרי רבינו המדוייקים כתיב כתקנה: ומ"ש רבינו וכן יראה מדברי רי"ף אם אינה יודעת לקרות כאחת אינו מעכב עכ"ל צ"ל דה"ק אם בשעת קריאה לא קראה כאחת אבל מ"מ צריכה שתהיה רגילה לקרותו כאחת דתיהוי ראויה לבילה וכמו שנתבאר ומ"מ לשון אינו מעכב אינו מדוקדק דהא

אפילו לא קראה כלל חליצתה כשרה כמו שיתבאר בסימן זה: ומ"ש וא"א ז"ל כתב שצריך שתקרא אותו בלי הפסק כבר נתבאר: ומ"ש קראוהו מעומד לא חפצתי לקחתה כבר נתבאר בסימן זה דלכתחילה בע"י מעומד: ומ"ש ואין לחוש אם יפסיק בין לא לחפצתי כבר נתבאר בסמוך: ומ"ש וידחוק רגליו בקרקע בפמ"ח (ד' קג:) אמר אמימר האי מאן דחליץ צריך למדחקיה לכרעיה ופירש"י לדחוף רגלו בקרקע וכתב הרא"ש ז"ל למדחקיה לכרעיה כדי שיהא ניכר שטורח לחלוץ מנעלו דלפעמים מנעל ב"ד גדול ממדת רגלו ונראה כיוצא מאיליו אם לא שידחוק רגלו מעט ולקמן בסמוך יתבאר אי לא דחקיה לכרעיה אי הוי חליצה פסולה או לא: ומ"ש ותגביה היא בידיה רגלו מעל הקרקע ותחלוץ המנעל: ומ"ש ויעמוד היבם אצל הכותל או אצל עמוד וישען עליו כדי שיוכל לדחוק רגליו בקרקע כ"כ הרא"ש ז"ל בסדר החליצה שכתב בס"פ מ"ח וכתבו רבינו בסוף סימן זה: וכיצד היא חליצת המנעל שתתיר היא קשירת המנעל בידה הימנית כולי בפמ"ח אהא דאמרינן והאי דידן אע"ג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא כתבו התוספות בירושלמי דפירקין גרסינן כיצד הוא עושה קושרו עד שיהא יכול להלוך בו מאליו וכו' כיצד הוא עושה מתירתו בימין ותופסת בשמאל ושומטת עקב בימין וגוררתו בשמאל עד שתהא התרה וחליצה בימין ע"כ ירושלמי ומיהו נהגו לקשור היטב בקשר גמור וגם צריך שתתירנו בידה הימנית לפי הירושלמי ואע"פ שלא מצינו שפוסל בשמאל אלא ברגל אבל ביד כשר לחלוץ אפי"י בשמאל ואמרינן נמי לקמן בסוף פירקין גדמת חולצת בשיניה משמע דלא מיפסלא אם לא חלצה בידה הימנית עכ"ל וגם הרא"ש כתב ובגמרא דידן לא אשכחן שצריך התרה ביד ימין דלא אשכחן שמצריך ימין אלא ברגל ולקמן נמי אמרינן דגדמת חולצת בשיניה ומיהו נהגו העולם כן על פי הירושלמי עכ"ל וכ"כ נ"י וסה"ת והמרדכי גורסים בירושלמי ושומטת עקב בימין וגוררתו בימין וכן גורס ה"ה ז"ל: ומ"ש רבינו בשם ר"ת שולפתו בימין ושמאל מסייעתה כ"כ המרדכי וסה"ת בשמו וכתבו שאין נראה: ומ"ש רבינו בשם ספר המצות כ"כ בסמ"ק וסה"ת וז"ל תתיר האשה קשר הרצועות והקרסים מן הלולאות הכל בידה הימנית ולא תהא שמאל מסייעתה כדאיתא בירושלמי וכתב עוד בסמ"ק תתיר האשה קשר הרצועות קודם ואח"כ הקרסים הכל בידה הימנית ותגביה רגל היבם מן הארץ ותשמוט המנעל מן העקב בימין בלא סיוע השמאל ותחלוץ כל המנעל חוץ מן הרגל בימין: ומ"ש וגדמת חולצת בשיניה לכתחילה כבר נתבאר דהכי איתא בגמרא ס"פ מ"ח (דף קה.) וכן כתבו הפוסקים ז"ל והרמב"ם ז"ל לא הזכיר יד ימין לענין חליצה וכתב הרב

המגיד דאע"ג דבירושלמי קאמר שהיא ביד ימנית לא סמך עליו הרמב"ם משום דבגמרא דידן לא הוזכרה יד ימין לענין חליצה כלל וגבי יבמה גדמת אמרו מי כתיב וחלצה ביד ורגל ימיני נמי אי לאו דגמרי ליה ממצורע היו מכשירין אפילו של שמאל ויד דלא כתיב מנ"ל ואפי' לכתחילה וכ"כ הרשב"א ז"ל עכ"ל: התיר הוא הקשר ושמטה היא המנעל מרגלו בר"פ מ"ח (דף קב.). א"ר ינאי בין שהתיר הוא ושמטה היא בין שהתירה היא ושמט הוא חליצתה פסולה עד שתתיר היא ותשמוט היא: ומ"ש רבינו בשם הרא"ש ז"ל הא דפסול בשהתיר הוא דוקא שהוא בענין שלא יכול להלוך בו אם לא שהוא קשור כו' כן נראה ממ"ש בפסקיו בפרק הנזכר אהא דאמר אמימר האי מאן דמסיק אלוחתא דכרעיה לא חליץ: לשון הרמב"ם ינעוץ בארץ רגלו והיא יושבת ופושטת ידה בב"ד ומתרת רצועות המנעל וחולצת המנעל ומשלכת המנעל לארץ ע"כ ואיני יודע למה כתב ויושבת והלא מצות חליצה מעומד ועיקר החליצה התרת המנעל וחליצתו ועוד למה הצריכה להשליך אותו לארץ כך היא הנוסחא האמיתית בספרי רבינו המדוייקים ויש ספרים שכתוב בהם חסרון הניכר וט"ס הוא ומה שתמה על הרמב"ם ז"ל למה כתב ויושבת כבר נתן טעם ה"ה לדבר וכתב שכן דעת הרב הרשב"א דאפילו לכתחילה מיושב וכתבתיו בסי' זה. ומ"מ שאר הפוסקים כתבו דלכתחילה חולצת מעומד וראוי לחוש לדבריהם וכן נוהגים וז"ל סה"ת ותהא שומטת על המנעל מן העקב ותחלוץ כל המנעל והכל מעומד או מוטה ולא יושב וכ"כ סמ"ג וז"ל סמ"ק ונגשה יבמתו מעומד או תכוף עצמה ולא מיושב ולא על ברכיה ע"כ ומה שתמה רבינו על הרמב"ם למה הצריכה להשליך המנעל לארץ י"ל דהרמב"ם אורחא דמילתא נקט ולא משום דבעינן השלכה לארץ: אמר אמימר מאן דחליץ צריך למדחפיה לכרעיה בפי' מ"ח (דף קג): ומ"ש ופי' רב אלפס שאם לא עשה כן החליצה פסולה שהוא מדמה אותו לאידך דאמימר דאמר דמאן דמסגי אלוחתא דכרעיה וחלץ חליצתו פסולה שפי' טעמא דלא חלץ מאן דמסגי אלוחתא משום דבעי למדחפיה אארעא כולי אין דברי הרי"ף מבוארים שאם לא עשה כן החליצה פסולה דהא איכא למימר דהא דכתב דמאן דמסגי אלוחתא דכרעיה חליצתו פסולה משום דבעי למדחפיה לכרעיה אארעא היינו משום דאינו ראוי למדחפיה אבל מי שהוא ראוי למדחפיה אע"ג דלא דחף חליצתו כשירה וכמ"ש ה"ה ז"ל וכ"נ מדקדוק לשון הרמב"ם ז"ל שכתב היתה רגלו עקומה לאחור וכולי שהחולץ צריך לנעוץ עקבו בארץ וזה אינו יכול ואם חלצה למי שרגלו כך הרי חליצתה פסולה דמשמע בהדיא דלא פסל אלא דוקא בחלצה למי שרגלו כך לפי שאינו יכול לנעוץ עקבו הא אם חלצה

מעיקרא ואי לא פסיק היה יכול למתרציה אע"ג דאיפסיק חליץ למטה מן הארכובה דהו"ל ראוי) לבילה שבילה אין מעכבת בו. לכל הפירושים האלו משמע דקטע חליץ אבל בירושלמי לא משמע הכי דאמרינן בירושלמי אמתניי דמן הארכובה ולמטה כיני מתניי בקושר מן הארכובה ולמטה כשירה מן הארכובה ולמעלה פסולה ומשמע דלא איירי בקטע אלא במי שרגלו שלם וקושר את הרצועות מן הארכובה ולמעלה וכן פיי רבינו ניסים ז"ל במגילת סתרים וכן פיי רב אלפס ומיהו תימה לומר לפסול חליצה אם לקשרו רצועות הסנדל מן הארכובה ולמעלה דמה נפקא מינה היכי דנתקשרו הרצועות רק שחלצה נעלו מעל רגלו והא דקאמר בירושלמי דעיקר חליצה הסרת רצועות נראה שהסנדל שלהם לא היה יכול לעמוד ברגל בלא קשירה וכן משמע מתוך לשון הירושלמי דאמר קושרו עד שיכול להלוך בו אלמא דעיקר הקשירה כדי שיעמוד על רגליו ויכול להלוך בו וכיון שאין יכול לעמוד ברגל בלא קשירה אם התיר הרצועות הו"ל כאילו שמת הסנדל כיון דסופו ליפול מעצמו וכן אם קשרו למעלה מן הארכובה שעיקר עמידת הסנדל ע"י הקשירה ולא קרינן ביה וחלצה נעלו מעל רגלו אבל מנעל שיכול לעמוד ברגל (להלוך בו) בלא קשירה לא ידענא למה תפסל החליצה אם קשר למעלה מן הארכובה או אפיי אם חולץ בלא קשירה שלא נרמזה קשירה בתורה ולא נאמרה הלכה למשה מסיני והא דקאמר בירושלמי כיני מתניי בקושר מן הארכובה ולמטה כשירה מן הארכובה ולמעלה פסולה לא בא למעוטי קטע אלא לאשמועינן דבעינן שתהא אף הקשירה מן הארכובה ולמטה בסנדל שלהם שאינו יכול לעמוד ברגל בלא קשירה אי נמי בקטע איירי ואתא לאשמועינן דבעינן שישאר כל כך בשוקו שיוכל להכניס הסנדל בשוקו ולהוציא למטה מן הארכובה אבל אם נחתך שוקו בסמוך לארכובה שאינו יכול לקשור הסנדל אלא בשוקו למעלה מן הארכובה פסולה עכ"ל: ומ"ש שדעת הרמב"ם ז"ל כדעת רב אלפס מבואר בדבריו שכתב שאם היה המנעל קשור למעלה מן הארכובה חליצתה פסולה וכתב עוד יבם שרגלו הימנית חתוכה אינו חולץ בשמאל ואם חלצה מנעל שמאלו חליצתה פסולה וכתב ה"ה שכן דעת בעל העיטור ושדעת בעל המאור כפירש"י דכל שנחתך רגלו מן הארכובה ולמטה חולץ וכן דעת הרשב"א ז"ל וכתב הוא ז"ל והוא דדחיס מה דאשתאר על ארעא כדאמר אמרימר האי מאן דחליץ צריך למדחסיה לכרעיה אארעא ע"כ כתב בא"ח כתב הרמב"ם יבם שרגלו הימנית חתוכה אינו חולץ בשמאל ואם חלצה בשמאל חליצתה פסולה מכאן דקדק מורינן ז"ל שדעת הרמב"ם שאם חלצה בימין חליצתה כשירה שאל"כ הו"ל ואם חלץ חליצתו פסולה

ואע"פ שכתב בפירושו בלשון ערב שהוא פסולה ולא יתכן בו חליצה אני אומר שחזר בו [וכן דעת רש"י שאם נחתך רגלו מן הארכובה ולמטה חולצת בשוקו דמעל רגלו קרינן ביה וכ"כ הר"ן וכ"כ העיטור והראב"ד וכ"פ הרשב"א בחידושו וז"ל הילכך אם נקטעה רגלו חולץ בשוקו כל שהוא מן הארכובה עכ"ל ומ"ש הרמב"ם ספר מוטעה נזדמן לו שהיה כתוב בו ואם חלצה בשמאל חליצתה פסולה אבל בנוסחי דידן בספרי הרמב"ם אין כתוב תיבת בשמאל ואפילו לפי נוסחתו אין דקדוקו דקדוק דאיכא למימר דה"ק בימין לא שייך חליצה כיון שרגלו חתוכה ואם חלצה בשמאל דשייך ביה חליצתה פסולה מפני שהוא בשמאל ועי"ל לפי נסחו דמ"ה כתב בשמאל לומר דמ"ה חליצתה פסולה ולא בטלה אבל אם חולץ בימנית החתוכה אינה חליצה כלל וכבר ביאר בסוף אותו הפרק מה בין אמרו חליצתה פסולה לאמרו אינה [חליצה] ואף לפי נוסחתנו הדין הזה דין אמת שאם חלצה בשמאל חליצתה פסולה ואם חלצה בימנית החתוכה אינה חליצה: קרעה המנעל מעל רגלו או ששרפתו פסולה שם (דף קב.) בעי רבי ינאי קרעתו מהו שרפתו מהו גלויי כרעא בעינן והא איכא או דילמא חליצה בעינן והא ליכא תיקו וספיקא דאורייתא לחומרא וכ"כ הרמב"ם ז"ל: ומ"ש היה לבוש שתי מנעלים זה ע"ג זה וחלצה שניהם כשירה קרעה העליון בענין שחלצה התחתון וכי' שם בעא מיניה רבי נחמיה מרבה ב' מנעלים זה ע"ג זה ה"ד אילימא דשלפתיא לעילאי וקאי תתאי מעל אמר רחמנא ולא מעל דמעל לא צריכא דקרעתיה לעילאי ושלפתיא לתתאי וקאי עילאי מאי חליצה בעיא והא איכא או דילמא גלויי כרעא בעינן וליכא וכתב הרא"ש ז"ל ולא איפשיטא אבל אם חלצה שניהם כשירה ואין בו משום מעל דמעל והרמב"ם ז"ל נראה שהיה לו גירסא אחרת בגמרא שכתב היה לבוש ב' מנעלים וחלצה העליון אע"פ שקרעה התחתון עד שנגלית רגלו חליצתה פסולה: ותרוק בארץ כנגד פניו רוק הנראה לדיינים כשיצא מפיה בס"פ מ"ח (ד' קי): תנן וירקה בפניו רוק הנראה לדיינים ובגמרא שם אמר רבא צריכי דייני למיחזי רוקה היכא דנפיק מן פומא דיבמה דכתיב לעיני וירקה ומשמע דיליף רבא הכי מדלא כתיב וירקה לעיני דאז הוה משמע שאחר שיצא הרוק מפיה יראוהו דמהאי טעמא לא בעינן דליחזי בעלה כי נפיק רוק מפומא דכתיב וירקה בפניו אבל גבי דיינים דכתיב לעיני וירקה בעי דליחזי כי נפיק רוק מפומא: כתב סמ"ק רוקת רוק גדול הנראה להדיינים משעה שיצא הרוק מפיה עד שיגיע לפני היבם: כתב הרמב"ם לא ראו הדיינים הרוק כשיצא מפיה כשירה כתב ה"ה שלמד כן מדאמר רבא צריכי דייני למיחזי רוקא ולא אמר אי לא חזי דייני רוקא לאו

חליצה היא כחו שאמרו בההיא דאכלה תומא הסמוכה לה:רקקה וקלעתו הרוח קודם שהגיע נגד פניו כגון שהיא ארוכה ממנו צריכה לרוק פעם אחרת אבל לאחר שהגיע הרוק נגד פניו אפילו לא הגיע לארץ כשירה לפיכך אם הוא ארוך והיא קצרה קרינן ביה שפיר בפניו כך היא הגירסא הנכונה בספרי רבינו המדוייקים ואיתא שם בס"פ מ"ח (קו:) אמר אביי רקקה וקלטתו הרוח לא עשה ולא כלום מ"ט וירקה בפניו בעי' וליכא הילכך הוא ארוך והיא גוצא וקלטתו הרוח הא איכא בפניו היא ארוכה והוא גוץ בעינן עד דמטי רוק לאפי דידיה והדר אזיל וכתבו התוס' והא דאמרינן בהחולץ ורקתה קדמנא רוקא בב"ד דמתחזי על ארעא ובכל הספרים איתיה וכן בסנהדרין בירושלמי שמא למצוה מן המובחר בעינן הכי: כתב ב"י בשם הרמ"ה דהא דאמרינן דקלטתו הרוח אינו כלום וצריכה לחזור ולרוק בפניו דוקא לכתחילה אם עומדת שם אבל אם נתפזרו והלכו להם כשירה:יבמה שרקקה דם אינה צריכה לרוק פעם אחרת וכתב רב אלפס דוקא במוצצת כו' (שם דף קה.) שלחו ליה לאבוה דשמואל יבמה שרקקה דם תחלוץ לפי שא"א לדם בלא צחצוח רוק מיתיבי יכול יהא דם היוצא מפיו ומפי האמה טמא ת"ל זובו טמא הוא טמא ואין הדם היוצא מפיו טמא אלא טהור לא קשיא כאן במוצצת כאן בשותת ופירש"י מוצצת א"א בלא צחצוח רוק ופסקו כן הרי"ף והרמב"ם ז"ל וכתב ה"ה ז"ל בשם הרשב"א אם רקקה ואינה שותתת ואינה מוצצת איכא למימר דאף היא אפשר שתרוק דם בלא צחצוחי הרוק עכ"ל ועיין בר"י: ודע דמקמי הכי אמרי' בגמרא דלוו שאיל בי מדרשא יבמה שרקקה דם מהו א"ל מי כתיב וירקה רוק ואהא דשלחו ליה לאבוה דשמואל יבמה שרקקה דם תחלוץ ואוקימנא במוצצת כתב הרא"ם ז"ל ואני כתבתי כדפירשתי דהנהו דבי מדרשא דאמרי מי כתיב וירקה רוק סברי דאפילו שותתת דלא בעינן צחצוחי הרוק וכ"כ הראב"ד ז"ל דטעמא דמסתברא הוא דהא רוק לא כתיב באורייתא וגבי זב נמי דכתיב וכי ירוק הזב אי לאו זובו טמא ה"א דם היוצא מפיו טמא וכתב דלא פליגי אהדדי דלעיל דלא בעי לצחצוחי הרוק כשרקקה במקום חליצה דסגי לה בהכי והך ברייתא דבעי צחצוחי הרוק כשרקקה שלא במקום חליצה דלפוסלה מן הייבום אי איכא צחצוחי הרוק הוא דפסלה דגזרינן משום רקיקה דבתר חליצה אבל לית בה צחצוחי הרוק לא גזרינן עכ"ל ורבינו סתם וכתב יבמה שרקקה דם אינה צריכה לרוק פעם אחרת ולא חילק בין מוצצת לשותתת וזהו כדעת הרא"ש ז"ל ואח"כ כתב שרב אלפס כתב דוקא במוצצת כו' לומר שרב אלפס חולק על זה והוא מחלק בין מוצצת לשותתת. אמר רבה יבמה שאכלה שום או גרגישתא וירקה

לאו כלום הוא בס"פ מ"ח שם ומפרש טעמא משום דבעינן וירקה מעצמה וליכא: ומ"ש ורב אלפס לא הביא דברי רבה אולי ר"ל מפני שא"א בלא צחצוחי רוק וכו' ז"ל הרא"ש שם רב אלפס לא הביא הא מילתא דרבה אולי ס"ל דלא גרע מרקקה דם ולא דמי להא דהא אפילו צחצוחי הרוק מעצמה אין כאן אם לא נאמר א"א בלא לחלוחית רוק ואותו מעט יצא עם רוק זה ונהגו העם למונעה מכל מאכל קודם חליצה עכ"ל ונראה שיש חסרון לשון בדברי רבינו וצריך להגיה וא"א הרא"ש ז"ל כתב רב אלפס לא הביא דברי רבה אולי ר"ל כולי: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם וכיוצא בו מדברים המזיבים הרוק נראה דט"ס הוא וצריך להגיה המרבים במקום המזיבים. ומ"ש בשם סה"ת ז"ל יזהרו ב"ד שלא תאכל האשה עדיין באותו יום דשמא אכלה דברים הגורמי רוק לבא דאמר רבה אכלה תומא או גרגישתא לא חולצת דכתיב וירקה מעצמה וה"ה רימונים כדאיתא בפרק אע"פ ושאר דברים שאין עולין על לב אדם עכ"ל. וכבר כתבתי בסמוך שגם הרא"ש כתב שנהגו למונעה מלאכול כלום וכ"כ סמ"ג וסמ"ק: כבר נתבאר בסמוך בסימן זה שמצות קריאה ורקיקה לכתחילה מעומד וז"ל סמ"ק ובשעת הרקיקה תעמוד היבמה נגד היבם עכ"ל והטעם שצריכה לעמוד נגד היבם כדי שתרוק נגד פניו: ואח"כ מקרין אותה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל משנה ס"פ מ"ח (שם) וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ע"כ היו מקרין וכשהקרא רבי הורקנוס תחת האלה בכפר. עיטם וגמר את כל הפרשה הוחזקו להיות גומרין כל הפרשה: ומ"ש ומצוה לכל העומדים שם לומר חלוץ הנעל ג"פ שם במשנה ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל מצוה בדיינים ולא מצוה בתלמידים ר' יהודה אומר מצוה לכל העומדים שם לומר חלוץ הנעל ג"פ וגמרא שם תניא א"ר יהודה פעם אחת היינו יושבים לפני ר' טרפון ובאת יבמה לחלוץ ואמר לנו ענו כולכם חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ הנעל וכתבו הר"י והרא"ש ז"ל לההוא ברייתא משמע דס"ל דהכי הילכתא כיון דמייתי לה הלכה למעשה וכן פסקו שאר הפוסקים ז"ל. וכתב בהג"מ בשם ר"י גאון שגם היבמה אומרת ג"פ חלוץ הנעל וכ"כ המרדכי: נמצא סדר חליצה קוראה מאן וכו' עד או שקראה ואח"כ רקקה חליצתה כשירה מימרא וברייתא שם: ומ"ש ולא עוד אלא אפ"י לא קראה ולא רקקה אלא שחלצה בלבד החליצה כשירה משנה שם (דף קד י) חלצה ורקקה אבל לא קראה חליצתה כשירה קראה ורקקה אבל לא חלצה חליצתה פסולה חלצה וקראה אבל לא רקקה ר"א אומר חליצתה פסולה ר' עקיבא אומר חליצתה כשירה א"ל ר"א ככה יעשה כל דבר שהוא

מעשה מעכב א"ל ר' עקיבא משם ראייה ככה יעשה לאיש כל דבר שהוא מעשה באיש ופירש"י דכתיב ככה יעשה דבר שהוא מעשה מעכב דכי כתיב ככה דמשמע עיכוב אמעשה כתיב וקריאה דיבור בעלמא הוא: מעשה באיש. חליצה שהאשה עושה מעשה בגופו של איש לאפוקי רקיקה דלאו מעשה באיש הוא ובגמרא (דף קה.) תניא חלצה ולא רקקה ולא קראה חליצתה כשירה ואוקימנא כר"ע וידוע דהלכה כמותו: וכתב הרמב"ם אהא דאמרינן דקריאה לא מעכבא בד"א כשהיו יכולים לדבר שהרי הן ראויים לקרות אבל אלמת או אלם אינם חולצין ואם חלצו חליצתן פסולה ואינן כחרש וחרשת שחלצו שלא עשו כלום לפי שהחרש או החרשת אינן בני דעת עכ"ל: צריך שיכוונו היבם והיבמה שתהא מותרת לזר בחליצה זו נתכוין הוא ולא נתכוונה היא או נתכוונה היא ולא נתכוין הוא לא הותרה ומיהו חליצה היא לפוסלה על האחין בסוף פרק מ"ח (דף קו.) א"ר יוחנן אני שונה בין שנתכוין היא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא נתכוין הוא חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כאחת: ומ"ש לפיכך יבמה שגדלה בין האחים וראינו שחלצה נעלו של אחד מהן אסורה להתייבם שמא כיוונו לשם חליצה אבל כל זמן שלא ראינו שחלצה לאחד מהם מותרת להתייבם שמא וכו' בריש פרק מ"ח (דף קב:) אמר רב יבמה שהגדילה בין האחין מותרת לינשא לאחד מן האחין ואין חוששין שמא חלצה סנדל לאחד מהם טעמא דלא חזינא הא חזינא חיישינן והא תניא בין שנתכוין הוא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא נתכוין הוא חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כאחד ה"ק אע"ג דחזינא אין חוששין שמא כיוונו וא"ד טעמא דלא חזינא הא חזינא חוששין ודקאמר תנא בעי כוונה ה"מ לאישתרייא לעלמא אבל לאחין מיפסלא וידוע דהלכה כלישנא בתרא: ב"ה ויש לתמוה על הרמב"ם ורבינו גבי יבמה שגדלה בין האחים שמא כיוונו לשם חליצה מאי איריא שכיוונו אפילו לא כיוונו נמי מיפסלא על האחים ונ"ל דלרווחא דמילתא נקטו הכי אבל אין ה"נ דאפ"י לא כיוונו נמי מיפסלא על האחים ועי"ל דהא דמיפסלא היינו משום דחיישינן שמא נתכוונה היא אבל אם היה ידוע לנו שגם היא לא נתכוונה לא מיפסלא: ומ"ש וכן אם רקקה לפני היבם בפני בית דין אסורה להתייבם שם (ד' קד.) שלחו ליה לאבוה דשמואל יבמה שרקקה תחלוץ מכלל דאיפסלא לה מן האחין ואוקימנא כר"ע דאמר רקקה ולא חלצה ולא קראה חליצתה פסולה קראה ולא חלצה אין כאן בית מיחוש. ופירש"י חליצתה פסולה. ופוסלת על האחין אין כאן בית מיחוש ואפילו מייבום לא פסלה: ומאי שנא רקיקה ומ"ט קריאה קריאה דאיתא בין בתחילה בין בסוף לא מיחלפא ליה רקיקה

דבתחילה ליתא ולבסוף איתא מחלפא ליה ואתי למישרי חלוצה לאחין ופ"י רש"י קריאה. בין קודם חליצה מאן יבמי בין לאחר חליצה ככה יעשה א"נ אמרינן תתייבם לא מיחלפא לאינשי בחלוצה דליכא למימר הך בתר חליצה אתייבם דאמרי הך קריאה דמקמי חליצה הואי אבל רקיקה דליתא אלא בתר חליצה מיחלפא לאינשי ויאמרו הך מדרקקה ודאי חלצה לה ברישא ואפ"ה הדרא ומתייבמה ואתי למישרי חלוצה לאחין: ומ"ש רבינו דדוקא ברקקה בפני ב"ד הוא דאסורה להתייבם מתבאר ממה שכתבתי בסמוך דטעמא משום דמיחלפא להו לאינשי ואתו למשרי יבמה לאחין והאי טעמא לא שייך אלא ברקקה בפני ב"ד ובפני היבם. וכ"כ ה"ה בפ"ד על ההיא דיבמה שגדלה בין האחין אין חוששין שמא חלצה לאחד מהן מכאן כתבו קצת מן המפרשים שמה שזכר למעלה רקקה בלבד ה"ז חליצה פסולה אינו אלא כשרקקה בב"ד אבל רקקה בינו לבינה או בפני שנים אינה פוסלת וזה דעת הרמב"ן והרמב"ם ז"ל עכ"ל וכ"כ נמק"י אההיא דיבמה שגדלה בין האחין אין חוששין שמא חלצה לאחד מהם דאסיקנא טעמא דלא חזינא הא חזינא חיישינן ש"מ דאפי' שלא בב"ד חיישינן שמא כיונו ופסולה על האחין ומיהו כיון דלא פסלי' להו מדינא אלא מפני מראית העין מסתברא דהיינו דוקא במעשה כי האי דלאו אורח ארעא בהכי אבל רקיקה דלא איפשר בלאו הכי לא חיישינן לה למיפסלא בהכי דאלת"ה כל יבמה סנדלה בין אחין תאסר להם דהא א"א שלא רקקה בפניהם ולקמן פסלינן רקיקה בב"ד אלא לאו ש"מ כדאמרן וכ"נ מדברי הרמב"ן ז"ל עכ"ל: ומ"ש ומיהו דוקא כשרקקה רוק אבל רקקה דם לפנינו אינה נפסלת בכך אא"כ יהא רוק מעורב בו כ"כ הרא"ש בפסקיו בפרק מ"ח בשם הראב"ד ז"ל וכתבתיו לעיל בסימן זה גבי דין יבמה שרקקה דם: וכתב הרא"ש ק"ל כיון דאמרינן יבמה שרקקה תחלוץ אמאי אדחיקו הנך אמוראי לקמן להטעותו כיון שעמדו היבם והיבמה לפניהם יאמרו לה שתרוק בפנינו ונפסלה לו ואח"כ יכפוהו לחלוץ ואי לית להו להנהו אמוראי הא דשלחו לאבוה דשמואל א"כ לאו דהלכתא היא ורב אלפס הביאה לפסק הלכה ונ"ל דשפיר אית להנהו אמוראי והא דלא אמרו לה לרוק בפנינו משום דלא מהניא רקיקה הכא לפסול כדאמרינן לעיל יבמה שגדלה בין האחין מותרת לינשא לאחד מהן ואין חוששין שמא חלצה סנדל לאחד מהם ופריך טעמא דלא חזינא הא חזינא חיישינן שמא כיונה והא תניא בין שנתכוין הוא ולא נתכוונה היא וכולי חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם ומסיק דכי [חזינן] חיישינן שמא כיוונו אלמא אף חליצת הסנדל לא מהניא לפסול בלא כיונה כ"ש רקיקה והני עובדי דלקמן דידיעי ביה שלא

היה רוצה לחלוץ רקיקה לא פסלה ידוע הוא שלא כיון עכ"ל: כתבו הגהות מיי צריכה היבמה להזהר שלא תרוק לפני היבם שהרקיקה פוסלת לייבום וא"כ תהיה החליצה פסולה כיון שאינה ראויה ליבום ותצטרך לחזור על כל האחים וכ"כ במרדכי מקבלת אבי"ה וכתב ואע"פ שיש להשיב טוב הדבר ליזהר בכך: ומ"ש רבינו ואם קראה לבד לא נפסלה בכך מלהתייבם כבר נתבאר: הסומא לכתחילה לא יחלוץ ואם חלצה מהסומא חליצתה כשירה בפי מ"ח (דף קג:): תניא חולצת מן הסומא חליצתה כשירה וכתבו התוס' וא"ת מהיכן ס"ד למעוטי סומא וי"ל מדכתיב לעיני הזקנים ס"ה לעיני יבם א"נ משום דכתיב וירקה בפניו דהוי כמו לעיניו קמ"ל דלא עכ"ל: והרמב"ם ז"ל כתב בלשון הזה סומא אינו חולץ שנאמר וירקה בפניו ואין זה רואה הרוק וכתב ה"ה ממ"ש בברייתא החולצת מן הסומא חליצתה כשירה למד רבינו שאין חולץ לכתחילה ונתן טעם לדבר משום דכתיב וירקה בפניו אבל בדיעבד כשירה שהרי אין הרקיקה מעכבת ובהשגות א"א והוא שיש שם מי שיחלוץ ע"כ סבור הוא ז"ל דכל היכא דליכא אחרינא אפי' לכתחילה חולץ וברייתא דמשמע דוקא דיעבד הוא בשיש שם אחר ואיני יודע הכרח בזה עכ"ל ואני מצאתי כתוב בשם גדולי אשכנז דטעמא דהראב"ד משום דאין לך דיעבד גדול מזה שלא תתעגן ומצאתי עוד דלענין הלכה למעשה יש לחוש דדילמא הראב"ד ס"ל כמ"ד מצות חליצה קודמת ולהכי חשיב כדיעבד משום עיגונא אבל לפוסקים כמ"ד מצות יבום קודמת מנא לן דחשיב דיעבד ע"כ: חליצת חרש ואלם ואלמת פסולה ופוסלת אבל שוטה וקטן אין חליצתן כשירה בפרק מ"ח (דף קד:): תנן החרש שנחלץ והחרשת שחלצה והחולצת לקטן חליצתה פסולה ובגמרא (שם) אמר רבי ינאי דטעמא דחרש וחרשת לפי שאינן בואמר ואמרה אמר רבא השתא דאמרת קריאה מעכבא לפיכך אלם ואלמת שחלצו חליצתן פסולה ומתניתין דקתני לא קראה חליצתה כשירה כר' זירא דאמר כל הראוי לבילה ואמאי דתנן דחולצת לקטן חליצתה פסולה א"ר יהודה אמר רב זו דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום כלומר ואינה נפסלת לאחין ויכולה להתייבם להם ולו. והרמב"ם ז"ל כתב בלשון הזה אלם או אלמת אינם חולצין ואם חלצו חליצתן פסולה ואינן כחרש וחרשת שלא עשו כלום מפני שהחרש והחרשת אינן בני דעת וכתב ה"ה מ"ש שחליצת חרש או חרשת אינה כלום נראה שסמך לו על התוספתא ששנינו שם חרש שנחלץ וחרשת שחלצה והחולצת מן השוטה וכן שוטה שחלצה והחולצת מן הקטן כו' תצא וי"ג דברים בה הרי השוו דין חרש שוטה וקטן ויתבאר בגמרא שאין חליצת קטן כלום וכן השווים חכמים

בכל מקום לכל דבר שצריך דעת ויש מי שהקשה על רבינו מדאמר בגמרא אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום ולא אמר אין חליצתן כלום אלמא מודו חכמים בחליצת חרש וחרשת דחליצה פסולה היא ועוד ממ"ש שם בגמרא דטעמא דמתניתין לפי שאינן באמר ואמרה ואמר רבא השתא דאמרת קריאה מעכבא וכו' אלמא טעמא דמתני' אינו משום דלאו בני דיעה נינהו אלא לפי שאינם ראויים לקריאה והרי הם כאלם ואלמת ויש לדחוק בזה לדעת רבינו דלהכי מפרשים טעמא דמתניתין משום קריאה לאשמועינן דאפילו אלם ואלמת חליצתן פסולה ומיהו אינן שוין בדינן אלא הא כדאיתא והא כדאיתא ושמואל דאמר אין חליצת קטן כלום ולא קאמר אין חליצתן כלום משום דמשמע ליה דמשום קטן בלחוד תני במתני' חליצה פסולה אבל בחרש וחרשת אפילו תנא דמתניתין מודה דאינו כלום ואגב גררא דקטן נקט בהו פסולה הילכך לא איצטריך ליה אלא קטן א"נ דפלוגתא דר"מ וחכמים בקטן שמיע ליה באינד לא שמיע ליה ומש"ה לא כייל להו ומיהו אנן סמכינן על התוספתא שהיא משוה אותן וזה התירוץ יותר נכון כנ"ל לדעת רבינו אבל הרמב"ן והרשב"א ז"ל סוברים שהחרש והחרשת הרי הם כאלם ואלמת ואינן כשוטה לכל דבר וכ"נ מן ההלכות עכ"ל: קטנה שחלצה לגדול נפסלה על האחין בפרק מצות חליצה (שם) תנן קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה פסולה ובגמרא (דף קה:) אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים איש כתיב בפרשה אבל אשה בין קטנה ובין גדולה רבא אמר עד שתגיע לעונת הנדרים והלכתא עד שתביא ב' שערות וכיון דאסיקנא דעד שתביא שתי שערות משמע דכל שחלצה קודם לכן הויה פסולה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל: ומ"ש רבינו וא"א הרא"ש ז"ל הויה חליצת קטנה לחליצת קטן לא מצאתי כן בדברי הרא"ש אלא בדברי התוס' שכתבו וא"ת כיון דתנא פסולה אמאי תני שתחלוץ משתגדיל ועוד דלא תני ליה גבי קטן וי"ל דאי לא הוה תני גבי קטנה ה"א דחליצתה פסולה דהא מקשינן אשה לאיש מן התורה להכי תני תחלוץ משתגדיל ייתור לשון לאשמועינן דחליצת קטנה אינה כלום כמו חליצת קטן ע"כ ומ"מ יש לתמוה היאך כתב רבינו כן בשם הרא"ש כיון שלא נמצא כן בדבריו ועוד שגם התוספות לא כתבו כן לקושטא דמילתא שהרי כתבו אח"כ ומיהו בירושלמי גרסינן בסדר המשנה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה כשרה ע"כ וכיון שהם מסופקים אי גרסינן חליצתה כשרה היאך אפשר לכתוב בשם דחליצת קטנה אינה כלום כמו חליצת קטן ודע שגירסת רב אלפס כגירסת הירושלמי ומ"מ כיון דאסיקנא דהלכתא עד שתביא שתי שערות משמע

דקודם לכן חליצתה פסולה: חליצה מוטעת כשרה ה"ד חליצה מוטעת שאומרים לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך כך וכך ברייתא בפרק מ"ח (דף קו). ומ"ש אפילו אינה נותנת לו כלום כך פירש"י ונתן טעם כדמפרש בפרק המדיר (עד.) דכל תנאי מתנאי בני גד ובני ראובן ילפינן ליה שהיה איפשר לעשות ע"י שליח וכל שא"א לעשות על ידי שליח כגון חליצה אין תנאי מועיל בה ואע"פ שלא נתקיים התנאי המעשה קיים וכ"כ הרא"ש ז"ל וכ"פ הרמב"ם ז"ל שאע"פ שלא נתנה ולא נתקיים התנאי חליצתה כשרה: וכתב ר"י ואפי' התנה בתנאי כפול ופשוט הוא וכן כתב הרא"ש בתשובה שאכתוב בסמוך: ומ"ש רבינו דמ"מ היא חייבת ליתן לו מה שהתנה כשאר שוכר כו' אבל אם יש טענה שאינה חפצה בו והוא חייב לחלוץ אלא באינו רוצה יכולה לומר משטה אני בך ואינה צריכה ליתן לו כלום שם בת חמוה דרב פפא נפלה לפני יבם שאינו הגון לה אתא לקמיה דאביי אמר ליה חלוץ לה על מנת שתתן לך ק"ק זוג לבתר דחלץ לה אמר לה זיל הב ליה אמרה ליה משטה אני בך עבדא ליה וכתב הרא"ש ז"ל ופירש"י זיל הב ליה דהא קבילת עלך ואף על גב דחליצה בהכי לא מיפסלא מיהו מיחייב לקיומי תנאי מדינא כשאר שכירות דעלמא ולהכי פירש מטעם שכירות ולא מתנאי שהתנה מתחלה ליתן לו משום דהאומר ע"מ אין מחייבין אותו לקיים התנאי אלא אם ירצה לקיים התנאי יתקיים המעשה מעכשיו ואם ירצה לא יקיים התנאי ויתבטל המעשה למפרע הילכך בנדון זה משום תנאי לא מיחייבה למיתב ליה אלא הכי קאמר ליה כיון דאי אפשר לה לחליצה להתבטל ה"ל כשכירות דעלמא א"ל משטה אני בך עבדא ליה דכיון דלא הוה הגון לה ולא בעיא ליה מה שקצבה ליתן לו דמי יתירי כעין אנוסה היא וגם איהו לא פסיד מה מידי עכ"ל. וכן כתב עוד הרא"ש בתשובות ודברי ר"י שכתב בשם הרמ"ה והתוספות נראה בחולקים על זה כתוב בתשובות הרשב"א סימן אלף ור"מ אם הקדימה ונתנה לו אין השטאה אחר נתינה וקרוב בעיני בכל שחלץ קודם שנטל מעות באין מוציא מיד האשה ואפילו חייבה עצמה לו בשטר ואפילו בקנין ועיין במרדכי בפרק החולץ: אמרו לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה אינה חליצה להתירה ומ"מ נפסלה בכך להתייבם וכופין אותו לחלוץ חליצה כשרה בסוף פ' מ"ח (שם) ת"ר חליצה מוטעת כשרה אי זו היא חליצה מוטעת אמר ר"ל כל שאומר לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה א"ל ר"י שונה אני בין שנתכוין הוא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא נתכוין הוא אני שונה חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כאחד ואת אמרת חליצתה כשרה אלא כל שאומרים לו חלוץ לה על מנת שתתן לך ק"ק זוז ובר"פ (קב:) גבי הא דא"ר יהודה אמר רב

יבמה שהגדילה בין האחים מותרת לינשא לאחד מהם ואין חוששין שמא חלצה סנדל לאחד מהם אסיקנא דטעמא דלא חזינא הא חזינא חיישינן דהא דתניא דבעינן כוונה ה"מ לאשתרויי לעלמא אבל לאחין מיפסלא ובסוף הפרק הנזכר (דף קו.) מייתי עובדא ביבמה שאמרה לרבי חייא בר אבא שאינה רוצה להתייבם מפני בלא היה רוצה היבם ליבמה אלא משום דחזאי לה ממונא ורוצה לאכלו ולכלותו ולגרשה וכתב הרא"ש שהיתה כעורה ומפני כך האמינה ר' חייא בר אבא א"ל חלוץ לה ובכך אתה כונסה א"ל השתא מינך איפסלא לה חלוץ לה חליצה מעלייא כי היכי דתשתרי לעלמא וכתב ה"ה על מעשה זה שכתב הרשב"א ז"ל מסתברא שכופין אותו בכך עד שיאמר רוצה אני ואפילו בשוטים דכיון דאסירא ליה מעתה ה"ז חייב להוציאה והכי איתא בירושלמי וטעמא דמילתא דכיון דאסור ליה מדרבנן לא מעגנין לה עכ"ל כתב הרא"ש בתשובה כלל נ"ב ס"ו חלוץ ע"מ שתתן לך ר' זוז אפילו אם כפל התנאי ואמר אם לא תתני לי ק"ק זוז לא תהיה החליצה חליצה אפ"ה החליצה כשרה דאין תנאי מועיל בחליצה משום דלא איפשר למעבד ע"י שליח כתנאי בני גד ובני ראובן שיהושע היה שלוחו של משה ליתן להם את הארץ וכתב עוד שם שאפילו אמר בשעת חליצה אני חולץ ע"מ שלא תנשאי לשום אדם ואם תנשאי לשום אדם לא תהיה החליצה חליצה מותרת לינשא עכ"ל: ב"ה ואני תמה על זה דאע"ג דמדן תנאי לא הוי תנאי כדבסמוך מ"מ כיון שהוא סובר שתנאו קיים שלא תינשא לשום אדם נמצא שלא נתכוין להתירה בחליצה זו וכל שלא נתכוין להתירה בחליצה זו לזר לא הותרה כמו שנתבאר בסימן זה ושמא יש לחלק דשאני הכא שהוא סובר חליצה זו מתירה להנשא לזר ולכך מתכוון ואינה נאסרת לפי דעתו אלא מצד התנאי ועיין ברבינו ירוחם: כתב הרמב"ם ז"ל חליצה מוטעת פסולה כיצד כגון שאמרו לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה או שאמרו לו חלוץ לה שזו מצוה היא ואינה מפסדת עליך כלום ואם תרצה אחר כך לייבם תייבם וכיוצא בדברים אלו פסולה וכתב ה"ה מ"ש רבינו או שאמרו לו חלוץ לה שזו מצוה היא וכו' נראה שהוציאו ממה שאמרו בירושלמי רשב"ל אומר כל שאומר לו חלוץ לה והיא ניתרת לך לאחר זמן ונחלק עליו רבי יוחנן עוד שם בירושלמי אתא עובדא קמיה דר' חייא בר אבא א"ל האשה הזאת אינה רוצה לך דרך יבום אלא חלוץ לה ועקור זיקתה הימנה והיא נישאת לך דרך נישואין מדחלץ לה א"ל אי אתי משה ושמואל לא שרו לה: וכתב הרשב"א ז"ל שהמעשה הזה הלכה הוא ואפילו רבי יוחנן מודה בזה דכיון שהוא מתכוין לחלוץ להתירה באותה חליצה אף על פי שטועה שיועיל לו מצד אחר כשרה ואין נראה כן

מדברי רבינו אלא המעשה אתא כר"ל ואינו כהלכה ומה בין זה למה שאמר ר"ל שם חלוץ לה והיא ניתרת לך לאחר זמן ואיפשר שכיון שפירשו לו בכאן שהוא עוקר זיקתה הימנה חליצתה כשרה היא עכ"ל: חליצה מעושת שלא כדין על ידי דייני ישראל שכפו לחלוץ וכו' עד כפוהו דייני ישראל ע"י דיוני עכו"כ. סככוהו עכו"ם לעשות מה שישראל אומרים לו כשרה כל זה נתבאר בסי' קל"ד לענין גט ובפמ"ח שם ת"ר חליצה מוטעת כשרה גט מוטעה פסול חליצה מעושת פסולה גט מעושה כשר ה"ד אי דאמר רוצה אני אפי' חליצה נמי ואי לא אמר רוצה אני גט נמי לא ה"ק חליצה מעושת וגט מעושה זימנין כשר וזימנין פסול הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני ומדהשוו חליצה מעושת לגט מעושה משמע דשויים הם לכל דיניהם וכן פסק הרמב"ם ז"ל ומ"ש רבינו שהרמב"ם חילק בדין כפו עכו"ם מעצמם והדין נותן שיחלוץ נוסחא משובשת נזדמנה לו בדברי הרמב"ם: כתב בתשובות הרשב"א בסי' אלף ור"מ מדברי בעל הלכות נראה דכל שהיבמה אינה רוצה להתייבם וב"ד רואים שיכניס קטטה לתוך ביתו כאותה שאמרו ב"ד קורין אותו ונותנים לו עצה ההוגנת לו וכו' שאם לא יקבל מהם כופין אותו שיאמר רוצה אני אלא שדברים אלו אינם ברורים בעיני עכ"ל. והרא"ש בתשובה חולק על זה: דין מי שחלץ ואח"כ הראה מודעא שמסר קודם לכן כתב הרא"ש בתשובות סוף כלל נ"ב עיין בתשובת הריטב"א שכתבתי בסימן קס"ה: חליצה פסולה אע"פ שהיא פסולה פוסלת על האחין ופוסלת לכהונה ואוסרת עליו קרובותיה ואינה נישאת לזר עד שתחלוץ חליצה כשרה עברה ונישאת לזר קודם שיחלוץ חולץ לה חליצה כשרה והיא תחת בעלה ואין מוציאין אותה ממנו כך היא הנוסחא האמתית בספרי רבינו המדויקים וכך הוא לשון הרמב"ם ז"ל ומ"ש דחליצה פסולה פוסלת על האחים ופוסלת לכהונה ואוסרת עליו קרובותיה ואינה נישאת לזר עד שתחלוץ בפרק כל הגט (דף כד:) א"ר נחמן אמר שמואל כל מקום ששנו חכמים גט פסול פוסל ופוסל חליצה פסולה פוסלת ופירש"י פסולה. להתירה לשוק אבל פוסלת מן האחים שלא תתייבם להם עוד ואע"ג דבגט לא קי"ל כשמואל דאמוראי טובא פליגי עליה התם בחליצה משמע דהלכתא כוותיה ואף אם נאמר דהלכה כרבי אלעזר דפליגי עליה התם הא לא פליגי אלא בקטן ואנפליא בלבד ואע"ג דנקט במילתיה שמאל ולילה פסולים ופוסלים לאו דוקא הני ולדוגמא נקטינהו ולפי' כתב הרמב"ם בכולם חליצה פסולה ופוסלת ובקטן ואנפליא כתב שאינה חליצה כלל. וכתב הריב"ש בתשובה בסימן תפ"ב על המוסר מודעא על החליצה אפילו נאמר שהמודעא קיימת אין החליצה בטלה

לגמרי אלא שהיא חליצה פסולה דומיא דחליצה מעושית וחליצה מוטעת ואף על פי שהרמב"ם כתב בפ"ו מהלכות גירושין דמוסר מודעא על הגט הגט בטל וכל מקום שכתב בטל ר"ל בטל לגמרי ואפילו ריח גט אין בו כמו שכתב בפרק י' כבר כתב בפ"ד מה' יבום שהמוסר מודעא על החליצה חליצתה פסולה ושחליצה מעושית על ידי ישראל שלא כדין או ע"י עכו"ם שאנסוהו מעצמם כדין פסולה וע"י עכו"ם שלא כדין אינה חליצה וכתב בסמוך כל מקום שאמרנו אינה חליצה לא נאסרו עליו קרובותיה ולא נפסדה מן הכהונה ומותרת להתייבם הנה שאינו משהו דין החליצה לדין הגט בזה שאע"פ שהמוסר מודעא על הגט רוצה שיבטל בטל הוא ואינו כלום אין כן בחליצה אלא חליצה פסולה היא ומועלת לפוסלה מן האחים ולאוסרה בקרובותיה ופסול מן הכהונה ונראה לי שטעם החילוק הזה לדעתו הוא וכו' עכ"ל וכתב עוד שם חליצה אינה יכול לבטלה קודם חליצה בלא אונס שהרי כשאומר אני רוצה שכל חליצה שאחלוץ תהיה בטלה וידענו שאינו אנוס או שהוא מודה בזה אין בדבריו כלום דהא אתיא מעשה החליצה ומבטל דבריו הראשונים ואם נאמר שדעתו לומר שהוא מבטלה מעתה לאחר שתחלוץ הרי לאחר החליצה אינו יכול לבטלה שכבר הותרה לשוק אבל מודעת החליצה הוא שיאמר שהוא אנוס ואנו מאמינים אותו בזה משום דגלויי מילתא בעלמא הוא דומיא דגט או מתנה או אף אם לא יאמר שהוא אנוס אלא שהוא מבטלה סתם נאמר שאומר כן מפני שהוא אנוס על החליצה שאם לא כן מה לו לחלוץ ושיצטרך לבטל קודם לא יחלוץ ולא יבטל וכיון שאין מודעת החליצה אלא מחמת אונס אין החליצה בטלה מחמתה אלא שהיא חליצה פסולה ופוסלת כמו בחליצה מעושית עכ"ל ועיין עוד שם. וכתב הרב המגיד מ"ש שאם עברה ונישאת בחליצה פסולה שאין מוציאין אותה מידו נראה ודאי שמפריש אותה עד שיחלוץ לה חליצה כשרה ואם לא כן כוונת רבינו קי"ל שהרי משמע בגמרא במקצת מקומות שהזכירו חליצה פסולה שמן התורה אינה כלום ואם כן היאך תעמוד עם בעלה בלא חליצה וצריך עיון עד כאן לשונו ודברים פשוטים הם בעיני שהרי לא בא הרמב"ם ז"ל אלא ללמדנו שאין אוסרים אותה עליו אף על פי שעברה ונישאת בלא חליצה כשרה אבל דבר פשוט הוא דכיון שהיא צריכה לחלוץ שמפרישין אותה עד שתחלוץ חליצה כשרה: לאחר שתחלוץ כותבים לה בית דין שחלצה בפניהם גט חליצה להתירה לינשא ואם לא כתבוהו לה כל שנים שראו החליצה יכולים לכתבו אע"פ שאינם מכירים וכו' מימרא דרבא בסוף פרק מצות חליצה (דף קו:): וצריך לשרטטו מפני מקראות שבו שם מר זוטרא משרטט וכתב לה לכולה פרשתא: לשון א"א ז"ל סדור חליצה

מצות חליצה בשלשה שיודעים להקרות וכו' עד סוף הסימן הכל בפסקים
סי'פ מצות חליצה: ומ"ש ואחר החליצה יתנהו לדיינים היינו לומר שחוזר
ונותנו להם במתנה כדי שיוכלו להקנותו לאחרים אי נמי מפני שמתחלה
לא נתנוהו לו אלא על מנת שיחזירוהו להם ואם לא יחזירוהו להם נמצא
שלא זכה במתנה והוי ליה חולץ במנעל שאינו שלו. ומה שאמרו חותמין
עליה תלתא כתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה ואם לא יחתמו אלא שנים
עדות הוא וכשר: וכתב הרשב"א בתשובה יחתמו הג' שנעשו ב"ד ולא
השנים שניתוספו: ומ"ש ולא בעיא לאמתוני לבתר חליצה ג' ירחי כ"כ
ר"י והטעם מפני שאינה חולצת עד שיעברו ג' חדשים ממיתת הבעל
כמבואר בראש סי' זה. כתב הריב"ש סי' שפ"ב על גט חליצה שזמנו
מוקדם שהיה זמנו שנת ה' אלפים וקל"ד וחסר ממנו ל' וכתב וק"ד ורצה
לפסלו והאריך בדבר וכתב על זה להר"ן בתשובות הר"ן סי' י' כתוב
שהשיב להתיר ומיהו כתב בסוף דבריו ומ"מ אם הדבר מזדמן שיתוקן
המעשה ב"ד קודם שתינשא הנה מה טוב ואם אין אין ראוי לעגנה בשביל
זה והריב"ש סי' שפ"ה כתב לחכם אחד ע"ז וז"ל ואתה האדון הפרזת על
מדותיך והכשרת מוקדם בגט חליצה אפי' הקדימוהו לדעת לפי שלדעתך
אין בהקדמתו תועלת והפסד ואפי' בעל הריב לא אמר להתיר אלא מפני
שתולה שנעשה בשכחת הסופר אבל להתיר מוקדם לדעת ראה זה חדש
הוא ומה שכתבת שיש לחוש שגט חליצה זה נעשה בזמנו לאשה אחרת
ששמה כשמה ושם היבם ובעלה כשם אלו זה ודאי אמת ויציב אין ספק
בו וגם אני הרגשתי בטענה זו ובספק הזה כתב לי החכם אחי כי הוא ודון
חסדאי עוררהו לרבינו הר"ן והודה בו להצריך בדיקה אם ימצא שם מי
ששמה כשמה ושמו מן היום ההוא והלאה והתנצל על התירה סתם
בתשובתו לשואל ולא אמר להצריכה בדיקה זו באמרו כי לרוב פשיטותו
לא היה צריך לבאר זה ואין בזה די התנצלות כבודו במקומו מונח עכ"ל
וכתב עוד שם דגט חליצה לעולם צריך קיום אף בלא ערער אפי' יוצא
מתחת ידה אף למי שאינו מצריך בגט אשה משום דליכא טעמא
להאמינה משום חומר שהחמרת בסופה וא"כ בנדון זה שהוא יבמה
ובמקום שאין עדים מצויים לקיימו דהא ממדינה למדינה הוא צריכה
היא קיום וכ"ש למ"ש הרשב"א בשם ר"ת דהאידינא כל שבא מחוץ לעיר
הוי כמו ממדינה למדינה דדיינין להו כבני מחוזא דניידי עכ"ל:

הלכות חליצה

סימן קסט - כל דיני חליצה בפרטות

אע"פ שמן התורה גט לא מעלה ולא מוריד ביבמה תקנו חכמים שכל גט שפוסל באשתו לכהונה כיוצא בו ביבמתו מועיל כולי וכן המאמר שתקנו בה חכמים אינו קונה בה קנין גמור כו' כל זה פשוט בפרק ר"ג (דף נ:) ואמרו שם מ"ט אמור רבנן גט ביבמה מהני משום דמהני בעלמא דאי אמרת לא מהני אמרי גט להוציאה וחליצה להוציאה ומדגט לא מהני חליצה נמי לא מהני ואתי למיבעל אחר חליצה ומ"ט אמור רבנן מאמר ביבמה מהני משום דמהני בעלמא דאי אמרת לא מהני אמרי מאמר לקנות וביאה לקנות ומדמאמר לא מהני ביאה נמי לא מהני ואתי למיבעל אחר ביאה ופירש"י מ"ט אמור רבנן מאמר ביבמה מהני לאסור חבירתה עליו ואתו למיבעל אחר ביאה וה"ל בונה ב' בתים דאיסורא דאורייתא ומה שתלה רבינו הדבר בגט שפוסל באשתו לכהונה שם (דף נב:) בעא מיניה אביי מרבה נתן לה גט וא"ל הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם מהו גט יבמה דרבנן הוא גט שמהני בא"א מהני ביבמה גט דלא מהני בא"א לא מהני ביבמה או דילמא אתי לאיחלופי בגיטא מתקיף לה רבה בר חנן אלא מעתה יהיב לה ניירא בעלמא הכי נמי דפסלה א"ל התם לא פסיל בכהונה הכא קפסיל בכהונה דתניא אשה גרושה מאישה לא יקחו אפי' לא נתגרשה אלא מאישה לא יקחו היינו ריח הגט שפוסל בכהונה ומשמע דלמיפשט בעיא אמר רבא הכי וכן כתב הרא"ש וז"ל א"ל חיישינן דילמא אתי לאיחלופי בגיטא דגט ביבמה אינו אלא לפסול וגט זה הואיל ופוסל בכהונה אי לא פסיל הכא אתי למימר דגט מעליא נמי לא פסיל וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ה: וכיון שאין מאמר קונה קנין גמור ולא גט דוחה דחייה גמורה לפיכך מועיל המעשה שנעשה אח"כ בין גט אחר גט או מאמר אחר מאמר או גט חליצה וביאה אחר המאמר או מאמר וביאה וחליצה אחר גט בין ביבם אחד וב' יבמות בין ביבמה אחת וב' יבמין בין בב' יבמין וב' יבמות כיצד יבם שנתן גט ליבמתו וחזר ונתן גט לצרה נאסר בקרובות שתיהן או ב' יבמים שנתנו גט ליבמה אחת זה

אחר זה שניהם נאסרו בקרובותיה או ב' יבמין וב' יבמות כל אחת נתן גט לאחת כל אחד נאסר בקרובות של אותה שנתן לה גט כך היא הגירסא האמיתית בספרי רבינו המדוייקים ודברים אלו מבוארים בפרק ר"ג (דף נ: נא.) אליבא דחכמים דסברי יש גט אחר גט ויש מאמר אחר מאמר והלכתא כותייהו: וכשבאים להוציא למ"ד חליצה פסולה צריך לחזור על כל האחין בשני יבמים ויבמה אחת צריכה חליצה מכל א' וא' וכתב הרמב"ן וה"הנמי ביבם א' וב' יבמות וכו' ולמ"ד חליצה פסולה אינה צריכה לחזור על כל האחין כולי וכן הוא דעת א"א ז"ל הא דחליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין או לא איתיה בריש פרק ד' אחין (כז:): ויתבאר בסוף סי' זה: וכן יש מאמר אחר מאמר שאם עשה מאמר בזו ואח"כ בזו או אחין בה או בחבירתה כל אחת צריכה גט למאמרה וחליצה לאחת מהן לפטור את שתיהן מבואר בפרק ר"ג שם: וכן אם עשה מאמר בזו ואח"כ נתן גט או חלץ לה או לצרתה או שבא על צרתה או שאחר המאמר שלו נתן לה אחיו גט או חלץ לה או לצרתה או שבא עליה או על צרתה מועיל מה שנעשה אחר מאמר לאסור בעלת המאמר וליאסר בקרובות במעשה שנעשה אחר המאמר ולהצריך גט למאמר וביאה שנעשה אחריו כך הוא הנוסחא האמיתית בספרי רבי המדוייקים ודברים אלו מתבארים והולכים בסמוך ומ"ש וזה תקנתם עשה בה מאמר ונתן לה גט צריכה חליצה עשה בה מאמר וחלץ צריכה גט עשה מאמר בזו ונתן גט לזו ונתן גט לבעלת המאמר והוא או אחיו חולצין לאחת מהן שם במשנה ופירש"י צריכה הימנו חליצה ואם רצה לכנוס לא יכנוס דכיון דהתחיל בגירושיו קיימא עליה בלא יבנה: צריכה הימנו גט. דחליצה אפקעתא לזיקה ובעיא גט לאפקועי קידושין דיליה דחליצה לא מפקעא קידושין: מאמר בזו וגט לזו פסל גט של אחרונה את הראשונה דקם ליה בלא יבנה וצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו דחליצה לא מפקעא קידושין וגט לא מפקע זיקה: ומ"ש והוא או אחיו חולצין לאחת מהן לאיזו שירצה ותפטר האחרת דקי"ל בעלת הגט ובעלת המאמר כי הדדי נינהו בר"פ ד' אחין (כז:): איבעיא להו בעלת הגט ובעלת מאמר איזו מהן קודמת ופירש"י אחיו שמת ולו ב' נשים ועשה זה מאמר לזו וגט לזו ושוב אסור לייבם דקם ליה בלא יבנה כיון שהתחיל לגרש אי זו מהן הגונה לחלוץ ולפטור צרתה ואסיקנא דכי הדדי נינהו: ומ"ש ופירש"י דכי הדדי נינהו וחולץ לאי זו שירצה ותפטר צרתה: ומ"ש והריב"ם פירש ששתיהן צריכות חליצה וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לפירש"י שם עשה מאמר בזו ובעל הוא או אחיו לזו בעלת המאמר צריכה גט שם במשנה מאמר בזו ובעל את זו צריכות ב' גיטין וחליצה ופירש"י מאמר לזו ובעל

את זו אסור לקיימה דהואיל וקמייתא אגידא ביה ה"ל ב' בתים וצריכות שני גיטין זו גט למאמר וזו גט לביאתו וחליצה לאחת מהן ופוטרת צרתה אבל בגט לחודיה לא נפקא בעלת ביאה הואיל דביאה פסולה היא ע"כ ויש לתמוה על רבינו למה לא כתב כן: וכן אם נתן לה גט ואח"כ בא עליה או עשה בה מאמר או בחבירתה או שחלץ לחבירתה או שאחר הגט שלו עשה בה אחיו מאמר או בא עליה או חלץ לה או לחבירתה מועיל מה שנעשה אחר הגט ליאסר בקרובותיה ולהצריך גט למאמר שנעשה אחריו מתבאר והולך בסמוך: וזה תקנתא נתן לה גט ואח"כ בא עליה או עשה בה מאמר צריכה גט וחליצה נתן לה גט ואח"כ בא הוא או אחיו על צרתה או שעשו בה מאמר זו שבא עליה או שעשו בה מאמר צריכה גט וחליצה לאחד מהן לפטור שתיהן כך הוא הנוסחא האמיתית בספרי רבי המדוייקים ודברים אלו מבוארים במשנה פרק ר"ג ופירש"י נתן גט ועשה מאמר. באותה יבמה עצמה אפי' ר"ג מודה דיש מאמר אחר הגט דמספקא ליה אי גט דחי או לא ודילמא גט לא דחי ואהני מאמר יבמין בה וכ"ש לרבנן דאמרי גט דוחה קצת ומשייר קצת אהני מאמר למיקני שיורא דגט וצריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו וייבומי לא דמגט קמא קיימא עליה בלא יבנה נתן גט ובעל אסור לקיימה דקמה עליה בלא יבנה וצריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו ובגט לחודיה לא מיפטרא כשאר כונס את יבמתו שיכול לפוטרה בגט משום דהא ביאה פסולה משום גט קמא ולא קניא לגמרי: גט לזו ובעל את זו צריכה גט וחליצה. ואסור לקיימה דקמה עליה בלא יבנה משום גט דראשונה ובגט לחודיה לא נפקא משום דביאה פסולה היא: הבעילה קונה קנין גמור וכן החליצה דוחה דחייה גמורה לפיכך אין המעשה שנעשה אחריהם מועיל לא לפסול את זו ולא לאסור בקרובות כיצד בא על יבמתו וחזר הוא או אחיו וחלץ לה או לצרתה אין אותה החליצה כלום וכן אם אחיו חזר ונתן לה גט או לצרתה אינו כלום וכן אם חזר ועשה בה מאמר או בעל אינו כלום שכבר היא אשתו של אחיו ואין הקידושין תופסין בא"א הכל מבואר במשנה פ' רבן גמליאל שם: ומ"ש אבל אם בא הוא או אחיו על צרתה או עשו בה מאמר צריכה גט יתבאר בסמוך וכן אם חלץ ליבמתו וחזר הוא או אחיו וחלצו לצרתה אין אותה החליצה כלום ליאסר בקרובותיה או ב' יבמים שחלצו ליבמה אחת זה אחר זה אין חליצת האחרונה כלום ומותר בקרובותיה מבואר במשנה פ' ר"ג שם: ומ"ש אבל אם אחר שחלץ ליבמתו בעל או קדש הוא או אחיו אותה או צרתה תפסי להו בהן קידושין וצריכה גט במשנה פרק ר"ג קתני בהני אין אחר חליצה כלום ואיתמר עלה בגמרא אמר רב יהודה א"ר זו דברי ר"ע דאמר אין קידושין תופסין

בחייבי לאוין אבל חכמים אומרים יש אחר חליצה כלום וידוע הוא
דהלכה כחכמים וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל והא נמי דתנן אבל לא אחר
בעילה כלום ותנן נמי הבעילה בזמן שהיא בתחלה אין אחריה כלום
אליבא דהאי תנא הוא אבל לרבנן הבעילה נמי יש אחריה כגון שני יבמות
הבאות מבית אחד שנפלו לפני ב' אחים ובא אחד מהן על אחת וחזר הוא
או אחיו וקדש צרתה צריכה הימנו גט דקי"ל דחייבי עשה הוא כדאמרינן
בפ"ק (יא.) איתמר הבא על יבמתו וחזר הוא או אחד מן האחין ובא על
צרתה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בעשה וחד אמר בכרת וקי"ל
(פסחים עד:) היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל עכ"ל
וזהו שכתב רבינו לעיל בסמוך אבל אם בא הוא או אחיו על צרתה או עשו
בה מאמר צריכה גט וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ה: ומ"ש רבינו בין קדשה
לשם אישות כגון שקדשה סתם בין לשם יבמות כגון שאמר לה הרי את
מקודשת לי לזיקת יבמין בפרק ר"ג (דף נב:) תנ"ה א"ר אין הדברים הללו
אלא לדברי רבי עקיבא שהיה עושה חלוצה כערוה אבל חכמים אומרים
יש אחר חליצה כלום ואני אומר אימתי בזמן שקדשה לשם אישות אבל
קדשה לשם יבמות אין אחר חליצה כלום תניא אידך החולץ ליבמתו
וחזר וקדשה רבי אומר אם קדשה לשם אישות צריכה הימנו גט אבל
קדשה לשם יבמות אינה צריכה הימנו גט וחכ"א בין שקדשה לשם
אישות בין שקדשה לשם יבמות צריכה הימנו גט אמר רב יוסף מ"ט דרבי
עשאוהו כעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הן דלא קני א"ל אביי מי דמי
התם לא קא מכוין למיקני הכא קא מכוין למיקני הא לא דמיא אלא
לעודר בנכסי גר זה וכסבור של גר אחר הוא דקני אלא אמר אביי הבי"ע
כגון דא"ל התקדשי לי במאמר יבמין רבי סבר מאמר עילוי זיקה קא רמי
ואתיא חליצה אפקעתא לזיקה ורבנן סברי האי לחודיה קאי והאי
לחודיה קאי מעיקרא אילו א"ל התקדשי לי במאמר יבמין מי לא מהני
השתא נמי מהני רבא אמר אי דאמר לה במאמר יבמין כ"ע ל"פ דמהני
הבי"ע כגון דאמר לה התקדשי לו בזיקת יבמים רבי סבר יש זיקה ואהני
חליצה אפקעתיה לזיקה ורבנן סברי אין זיקה מעיקרא אילו א"ל
התקדשי לי בזיקת יבמין מי לא מהני השתא נמי מהני. רב שרביא אמר
בחליצה כשרה אי דא"ל התקדשי לי בזיקת יבמין כ"ע ל"פ דלא מהני
והכא בחליצה פסולה קמיפלגי מר סבר חליצה פסולה פוטרת ומ"ס אינה
פוטרת רב אשי אמר דכ"ע חליצה פסולה אינה פוטרת והכא ביש תנאי
בחליצה קמיפלגי מ"ס יש תנאי בחליצה ומ"ס אין תנאי בחליצה רבינא
אמר דכ"ע יש תנאי בחליצה והכא בתנאי כפול קמיפלגי מ"ס בעינן תנאי
כפול ומ"ס לא בעינן תנאי כפול ופירש"י אימתי. יש אחר חליצה תפיסת

קידושין: בזמן שקדשה לשם אישות. בקידושין גמורין ולא במאמר
יבמים דודאי קידושין תופסין בחייבי לאוין: אבל קדשה לשם יבמות
אינם קידושין. שהרי אין כאן צד ייבום והי"ל קידושי טעות: יש זיקה.
האי דתפיס מאמר בעלמא בכי האי לישנא משום דיש זיקה והשתא
אתאי חליצתה פקעתה וליכא למימר הכי: אין זיקה. אין כח לזיקה
ואפ"ה הוי מעיקרא מאמר: רב שרביא אמר אי דא"ל בזיקת יבמין כ"ע
ל"פ דלא מהני. דיש זיקה ואתאי חליצתה ואפקעתה: והכא בחליצה
פסולה. כגון שחלץ אחר הגט קמיפלגי רבנן סברי לא אפקעתה שפיר ויש
אחריה כלום הילכך קני מאמר וכתב הרי"ף בהך פלוגתא דרבי ורבנן קא
שקלי וטרו טובא לפרושי פלוגתייהו וכולהו טעמי דאיתאמרו בהאי
פלוגתא לא סמכינן עלייהו דלאו אליבא דהילכתא נינהו אלא אוקימתא
בעלמא נינהו וליתא לדרבי דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו
הילכך בין שקדשה לשם אישות בין שקדשה לשם יבמות צריכה הימנו
גט כרבנן עכ"ל: וכתב הרא"ש ע"ז כתב הראב"ד ז"ל האי פיסקא לא
מחורתא שפיר דהני אוקימתות איכא מינייהו דהילכתא כרבי דהכא
ודאי לכולהו דא"ל התקדשי לי בזיקת יבמין עסקינן ופליגי רבי ורבנן אי
אית בה זיקה אחר חליצה אי לאו הילכך לרבא דאמר דפליגי ביש זיקה
או לא הא קי"ל דיש זיקה ובתר חליצה ודאי אין זיקה וכי א"ל התקדשי
בזיקת יבמים לאו כלום הוא ולדברי רב שרביא נמי הא קי"ל דהאי
חליצה פסולה פוטרת כשמואל הלכך בתר חליצה אין כאן זיקה כלל
ולדברי רב אשי נמי דאמר ביש תנאי בחליצה פליגי הא קי"ל דאין תנאי
בחליצה ל"ש כפול ולא שנא שאינו כפול וחליצה מעלייתא היא ואין כאן
זיקת יבמין הילכך קידושין לאו כלום הוא עכ"ל. והרמב"ן הודה לדבריו
ואני אומר שהדין עם הרי"ף ז"ל ומה שהקשה עליו דלרבא דאמר דפליגי
ביש זיקה הא קי"ל דיש זיקה ובתר חליצה ודאי אין זיקה אני אומר דהך
פלוגתא אי יש זיקה או אין זיקה לא בפלוגתא דיש זיקה ואין זיקה
דאיפלוגתא בה תנאי ואמוראי לעיל אלא ה"פ רבי סבר יש זיקה כלומר כיון
דלא הזכיר מאמר אלא אמר התקדשי לי בזיקת יבמין לא הוי קידושין
אי לא דיש זיקה ואתאי חליצה ואפקעיה לזיקה הילכך אי איפשר
לקידושין שיחולו אחר שפקעה הזיקה ורבנן סברי אין זיקה אף ע"פ שלא
הזכיר מאמר אלא זיקת יבמין אפילו אין זיקה התקינו רבנן קידושין
ביבמה דהא זקוקה ועומדת היא לו ומעיקרא אילו אמר לה התקדשי לי
בזיקת יבמין מי לא אהני אף ע"פ שאין הזיקה גורמת לו שיחול השתא
נמי מהני אף ע"ג דפקעה הזיקה וגרסינן רב שרביא אומר אי א"ל
התקדשי לי בזיקת יבמין כ"ע ל"פ דמהני וכן כל האוקימתות על דרך זה

לכ"ע מהני והשתא אין נפקותא בכולהו אליבא דרבנן ומה שהקשה דקי"ל לדברי רב שרביא דהא חליצה פסולה פוטרת כשמואל לא קשה מידי דתיקשי לך רב אשי דאמר דכ"ע חליצה פסולה אינה פוטרת אמאי קאמר דהני תנאי סברי דלא כהילכתא דכיון דמצי למימר דכולהו סברי דפוטרת והכא לא מיירי בחליצה פסולה אלא ביש תנאי בחליצה קא מיפלגי וכן רבינא דאמר דכולהו סברי יש תנאי בחליצה ופליגי בתנאי כפול אמאי דחיק לאוקומי פלוגתייהו דלא כהלכתא דקי"ל דאין תנאי בחליצה אלא נראה להני אמוראי דבסברא מועטת אמרינן דלרבנן מהני מאמר יבמין או זיקת יבמין ואף אחר החליצה הילכך לרבא אף ע"ג דרבנן סברי יש זיקה הכא אין הקידושין תופסין מכח הזיקה כדפרישית הילכך מהני אף אחר חליצה ורב שרביא אמר דבזיקת יבמין אף רבי מודה ופליגי בחליצה פסולה דרבנן סברי דאינה פוטרת לענין זה שלא יועילו בה קידושין לשם יבמות אחריה דבקל אמרינן דמהני קידושין לשם יבמות אחר חליצה ורב אשי אמר דבחליצה פסולה אף רבי מודה ופליגי ביש תנאי בחליצה דרבנן סברי דיש תנאי בחליצה לענין זה שנשאר אחריה זיקה לתפוס בה קידושין לשם יבמות ורבינא אמר דאף בזה מודה רבי ופליגי בתנאי כפול עד כאן לשונו וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ה דבין שקדשה לשם אישות בין קדשה לשם יבמות תפסו בה קידושין כרבנן ועיין בר"י: והא דאין מעשה מועיל אחר ביאה דוקא בביאה כשרה שלא קדם לה מעשה אחר אבל ביאה פסולה כגון שנתן גט לזו ובעל לזו או עשה מאמר בזו ובעל את זו מועיל מעשה שיעשה אחריה שאם יחלוץ הוא או אחיו לשלישית יאסרו בקרובותיה וגם היא לא סגי לה בגט ואכתי נשאר בה זיקה אבל חליצה אפ"י היא פסולה שקדם לה מעשה אחר כגון שנתן גט בזו או מאמר בזו ואחר כך חלץ לה או לצרתה אפ"י הכי אין מועיל אחריה כלום בפרק ר"ג (דף נ:) תנן אין אחר חליצה כלום בין בתחלה בין באמצע בין בסוף והבעילה בזמן שהיא בתחילה אין אחריה כלום באמצע ובסוף יש אחריהן כלום נחמיה אומר אחת חליצה ואחת ביאה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריהם כלום וידוע דהלכה כתי"ק ופירש רש"י בין בתחלה בין באמצע. בין מאמר לגט כגון גט לזו וחלץ לזו וחזר ועשה בה מאמר או בבעלת הגט לא מהני מאמר ולא בעיא גט למאמרו: בסוף. אחר גט ומאמר חלץ אין אחריה כלום וחליצה גמורה היא ואי הדר עביד מאמר לא בעיא גט דחליצה גירושין גמורים היא וקמה עליה בלאו גמור ואף ע"ג דחליצה פסולה הואי: הביאה באמצע. כגון גט לזו ובעל לזו וחזר ועשה מאמר בשלישית אסור בקרובותיה: בסוף. גט לזו ומאמר לזו וחזר ובא על האחת יש אחר ביאה זו זיקת יבמין וכי מפיך לה בעיא חליצה

ולא סגי לה בגט: וה"ז דפירש"י דאחר חליצה לא מהני מאמר כבר נתבאר דהיינו לר"ע דסבר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין אבל לרבנן דפליגי עליה מהני מאמר אחר חליצה ולפיכך סתם רבינו דבריו וכתב אבל חליצה אפ"י היא פסולה כו' אפ"ה אין מועיל אחריה כלום וסמך על מ"ש קודם לכן דהיינו דוקא בחזר הוא או אחיו וחלץ לה או לצרתה אבל אם בעל או קידש תפסי בה קידושין אחר חליצה כשרה וכ"ש אחר חליצה פסולה: עשה מאמר ביבמתו ואחר כך נתן לה גט לזיקתה פסלה עליו ועל כל האחים וצריכה גט למאמרה וחליצה לזיקתה נתן גט למאמרה ולא לזיקתה נשארה זקוקה כמו שהיתה ופירש"י שאינה מותרת אלא לשאר האחין וכו' בפרק ד' אחין (דף לב.) אמר רבא נתן גט למאמרה הותרה צרתה אבל היא אסורה דמיחלפא בבעלת הגט איכא דאמרי אמר רבא נתן גט למאמרה הותרה אפ"י היא מ"ט מאי דעבד בה שקליה ופירש"י מאי דעביד שקליה. ודוקא שפ"י למאמרו ולא לזיקתו אבל סתמא קיימא בלא יבנה אכולהו אחים. וכתב הרא"ש ז"ל ואזלינן לקולא בשל סופרים כלישנא בתרא והוא שפירש למאמרו ולא לזיקתו ובפרק ר"ג (דף נב.): גרסינן בעי רב חנניא כתב גט למאמרו ולא לזיקתו ולא למאמרו מהו מאמר עילוי זיקה רמי וה"ל כמגרש חצי אשה ולא עשה כלום או דילמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ותפשוט ליה מדרבא דאמר נתן גט למאמרו הותרה צרתה לרבא פשיטא ליה לרב חנניא מיבעיא ליה וכתב הרא"ש ז"ל ומדפשיטא ליה לרבא עבדינן כוותיה ומהני אם נתן גט למאמרו ולא לזיקתו ולא למאמרו דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. ורש"י פ"י אם נתן גט למאמרו. ולא לזיקתו אסור. לו ומותרת לאחיו דמאמר דעבדיה שקליה ופש לה זיקה כדמעיקרא והתוספות כתבו דאין חילוק בין לו ובין אחיו דממ"נ להאי לישנא דאמר רבא הותרה אפ"י היא אם כן ה"נ שריא אפילו לדידיה ולהך לישנא דאמר רבא דהיא אסורה משום דמחלפא בבעלת הגט א"כ ה"נ אסורה אפילו לאחיו דהא אם נתן גט ליבמתו אסרה על כל האחין ולא דמי להא דשרי רבא צרתה כשנתן גט למאמרו דהתם בב' יבמות הבאות מב' בתים איירי שאפילו היה נותן גט אף לזיקתה היתה האחרת מותרת לו ומיהו בזה יש חילוק אם נתן גט למאמרו חולץ לה ושריא ואם נתן לזיקתו צריכה עוד גט שני למאמרו כי הגט הראשון לא הפקיע המאמר עכ"ל: ומ"ש רבינו שהרמב"ם כתב כפירש"י ז"ל הרמב"ם בפ"ה נתן מאמר ליבמתו וחזר ונתן גט למאמרו מה שעשה הרי בטלו והותרה ויראה לי שלא הותרה אלא לאחיו אבל זה שנתן הגט אסורה היא לו נתן גט לזיקתו ולא למאמרו פסלה עליו ועל שאר האחין כמו שביארנו וצריכה גט למאמרו

וחליצה להתירה לזר עכ"ל: וכתב ה"ה נתן מאמר ליבמתו כו' בפי' ד' אחין אמר רבא נתן גט למאמרו כו' ופסק כלישנא בתרא להקל בשל דבריהם ופירש"י הותרה אפילו היא לאחין אבל לא לדידיה וזהו כדעת רבינו ובהשגות א"א בגמרא בלישנא בתרא אמרינן הותרה לו אפילו היא ע"כ סובר הרב ז"ל שכיון שאמרו סתם הותרה לו אפילו היא משמע אפילו לדידיה וכבר דחו טעם זה ואמרו דהתם קאי אמתני' דג' אחין נשואין ג' נשים נכריות ומת א' מהן ועשה בה הב' מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות לפי שיש אחת מהן שיש עליה זיקת ב' יבמין ועלה קאמר רבא שאם נתן גט למאמרו הותרה אפילו היא לאח הנשאר ויכול לייבמה אם ירצה ומ"ה לא איצטריך לפרושי דלדידיה אסורה וזה דעת הרשב"א ז"ל וכ"נ מדברי הרמב"ן ז"ל עכ"ל ועיין בר"י: ביאת בן ט' כמאמר בגדול ברייתא סוף פרק האשה רבה (דף צו.) ומ"ש לפיכך בא על היבמה פסלה על כל האחין ואם אחר שבא עליה חזר אחיו הגדול ובא על צרתה או שנתן לה גט או חלץ לה או לצרתה פסלה על הקטן וכן אם חזר הקטן ובא על צרתה או שאחיו בן ט' בא עליה או על צרתה פסלה עליו כדין מאמר אחר מאמר וכן אם עשה הגדול מאמר ביבמה וחזר אחיו בן ט' ובא עליה או על צרתה פסלה עליו כדין מאמר אחר מאמר ומאמרו של בן ט' אינו חשוב כמאמר בגדול ואינו מועיל אלא בתחלה אבל לבסוף לא כיצד עשה קטן מאמר מועיל לפוסלה על האחין אבל אם עשה הגדול מאמר וחזר בן ט' ועשה בה מאמר או בצרתה אינו מועיל לפסלה על האח הגדול אבל מאמרו של בן ט' אחר מאמר בן ט' איכא למימר שמועיל כיון שמאמר הראשון מבן ט' וגט וחליצה אין לקטן כלל אלא בתחלה ולא בסוף בסוף פרק האשה רבה (שם) תנן בן ט' שנים ויום אחד הוא פוסל ע"י אחין והאחין פוסלין על ידו אלא שהוא פוסל תחלה והאחין פוסלין תחלה וסוף כיצד בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו פסל ע"י אחין באו עליה אחין עשו בה מאמר נתנו גט או חליצה פסלו ע"י בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו ואח"כ בא עליה אחיו שהוא בן ט' שנים ויום אחד פוסל על יבמתו ואח"כ בא על צרתה פוסל ע"י עצמו ר"ש אומר לא פוסל וידוע דהלכה כת"ק ופירש"י פוסלין על ידו דביאתה לא קניא לגמרי אלא כמאמר בעלמא והא קי"ל דיש מאמר וגט וביאה וחליצה אחר מאמר: פוסל על ידו. דה"ל כמאמר אחר מאמר דשניהם תופסין בה וכיון דבעיא גט משני קם כוליה ביתא עליה בכיון שלא בנה שוב לא יבנה ובכגון דביאת שני שגגה דאי במזיד הא קי"ל ביאתו ביאה ונהרגת עליו: פסלה. לראשונה על עצמו כ"ש לשנייה דבית אחד הוא בונה ואינו בונה ב' בתים וכיון דאין

ביאתו בראשונה קנין גמור מהניא ביאת שנייה להצריכה גט וכיון דצריכה גט קם כוליה ביתא בלא יבנה ובגמרא (שם) בן ט' שנים ויום אחד תחלה פסיל בסוף לא פסיל והא תני רב זביד בר אושעיא העושה מאמר ביבמתו ואח"כ בא אחיו בן ט' שנים ויום אחד עליה פסלה אמרי ביאה פסיל אפילו בסוף מאמר תחלה פסיל בסוף לא פסיל וביאה אפי' בסוף פסיל והא קתני אלא שהוא פוסל תחלה והן תחלה וסוף כיצד בן ט' שנים ויום א' שבא על יבמתו כו' חסורי מחסרא וה"ק בן ט' שנים ויום א' הוא פוסל תחלה והם פוסלים תחלה וסוף בד"א במאמר אבל ביאה פוסלת אפי' בסוף כיצד בן ט' שנים ויום אחד הבע"י פסל ע"י אחין ומי אית ליה מאמר כלל ע"י אחין והתניא בן ט' שנים ויום אחד הוא פוסל בדבר אחד והאחין פוסלין על ידו בד' דברים הוא פוסל ע"י אחים בביאה והאחין פוסלין על ידו בביאה במאמר בגט ובחליצה ביאה דפסלה בין בתחלה בין בסוף פסיקא ליה מאמר דבתחלה פסיל בסוף לא פסיל לא פסיקא ליה איתמר נמי א"ר יהודה אמר שמואל יש לו גט וכן א"ר תחליפא בר אבימי יש לו מאמר תנ"ה יש לו גט ויש לו מאמר דברי ר"מ וסבר ר"מ יש לו גט והתניא עשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול ר"מ אומר עשו חליצת בן ט' כגט בגדול ואם איתא ליתני כגיטו א"ר הונא בריה דרב יהושע אית ליה וזוטר לר"ג דאמר אין גט אחר גט ה"מ בגדול אחר גדול וקטן אחר קטן אבל קטן אחר גדול מהני לרבנן דאמרי יש גט אחר גט ה"מ בגדול אחר גדול וקטן אחר קטן אבל קטן אחר גדול לא מהני וכ' הרא"ש נראה דלר"מ דאמר יש לו חליצה כ"ש ביאה אבל לרבנן דוקא ביאה יש לו אבל חליצה אין לו כלל ומתני' וברייתא דלעיל דקתני בן ט' פוסל ע"י אחין בדרך אחד והאחין פוסלין על ידו בד' דרכים רבנן הוא דלר"מ חליצה פוסלת תחלה וסוף כגט של גדול והשתא לר"מ יש לו גט וכ"ש מאמר אבל לרבנן מאמר יש לו כדמוכח לעיל דמאמר בתחלה פוסל אבל בגט שהוא במקום חליצה לא והא דקאמרי רבנן כמאמר בגדול ולא אמרו עשו ביאתו כמאמרו י"ל דאית ליה מאמר וזוטר כדשני בגט לר"מ ונראה דהלכה כרבנן וביאתו פוסלת תחלה וסוף ומאמרו דוקא תחלה ומהאי טעמא נמי לא אמרו חכמים ביאתו כמאמרו וחליצה וגט אין לו והא דאמר שמואל גט יש לו אליבא דר"מ קאמר דלא תימא מדקאמר כגט בגדול אלמא קטן אין לו גט וכן הא דאמר יש לו מאמר אליבא דרבנן קאמר דלא תימא מדקאמר כמאמר בגדול אלמא קטן אין לו מאמר דאי אליבא דחד תנא קאמר שמואל כיון דאמר דיש לו גט כ"ש מאמר עכ"ל וגם הרמב"ם בפ"ה פסק כת"ק דברייתא דפליג על ר"מ וכתב ה"ה שכן נראה מן ההלכות וגם בעל המאור כ' שכן הדברים מוכיחים דע"כ לא

קאמר בגמרא יש לו גט אלא לטעמיה דר"מ דאמר יש לו חליצה אבל לרבנן דאמרי אין חליצת קטן כלום ה"ה לגיטו ע"כ ונתבארו דברי רבינו ור"י כתב סברא אחרת בשם הרמ"ה ואיכא למידק במ"ש רבינו ואם אחר שבא עליה חזר אחיו הגדול ובא על צרתה או שנתן לה גט כו' למה לא כתב חזר אחיו הגדול ובא עליה או על צרתה ואפשר כיון דכתב שאם חזר אחיו הגדול ובא על צרתה פסלה על הקטן כ"ש אם בא עליה בעצמה ומיהו אכתי איכא למידק למה השמיט שאם עשה בה אחיו הגדול מאמר פסלה על הקטן כדתנן בהדיא וגם הרמב"ם ז"ל בפ"ה השמיט זה ויש לתמוה עליהם: גדול שעשה מאמר ביבמה או נתן לה גט ולה צרה כשבא לחלוץ אחד מהם ולהתירן אין חליצת בעלת הגט או בעלת המאמר פוטרת הצרה אבל חליצת הצרה פוטרת לבעלת הגט לגמרי ולבעלת המאמר מחליצה וצריכה עוד גט למאמרה בר"פ ד' אחין (דף כז.) אמר שמואל חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרה לצרה נפטרה בעלת הגט חלץ לבעלת המאמר לא נפטרה צרה לצרה נפטרה בעלת המאמר ופירש"י לבעלת הגט. ב' יבמות מאח א' ונתן יבם גט לא' מהן שוב אין חליצתה הוגנת כ"כ דקלישא זיקתה ואם חלץ לה לא נפטרה צרה: חלץ לבעלת מאמר. עשה מאמר באחד מנשי המת ואח"כ חלץ לה לא נפטרה צרה שחליצה זו אינה פוטרת לגמרי שעדיין צריכה גט למאמרו כדתנן בפרק ר"ג ואע"ג דיהיב לה גט אחר דחליץ לה הוא דמהניא אבל צרתה צריכה חליצה אבל חלץ לצרה נפטרה בעלת המאמר מחליצה ואינה צריכה אלא גט למאמרו: ומ"ש ואם עשה מאמר בזו ונתן גט לזו חולץ לאיזו שירצה ופותר השנייה שם בעיא ואיפשיטא דכי הדדי נינהו ור"י פירש דהיינו לומר ששתיהן צריכות חליצה אבל רש"י פירש דהיינו לומר שחולץ לאי זו שירצה ותפטר צרתה. וכבר כתב רבינו כן בראש סימן זה ולפי שהרא"ש הסכים לפירש"י סתם רבינו הדברים כפירש"י: וכתב הרמב"ם ז"ל וכן אם נפלו לפניו איסור לאו או איסור עשה וצרתה כו' בפ"ז כתב כן גבי חלץ לאחיות ולא נפטרו צרות כו' וז"ל יראה לי שכך הדין בשתי יבמות הבאות מבית אחד והאחת מהן אסורה על יבמה משום שנייה או מחייבי לאוין או מחייבי עשה שאם חלץ לאסורה לא הותרה צרתה חלץ לצרה הותרה האסורה: וכתב ה"ה סברת רבינו בזה נראית נכונה שהרי חליצה פסולה הנזכרת בסמוך היא מפני שאין האחיות מתייבמות משום דהויא כל חדא אחות אשה בזיקה ואין זה אלא מדרבנן ואעפ"כ אין חליצתה פוטרת צרתה וא"כ מ"ש שנייה או חייבי עשה וחייבי לאוין שכולן אינן עולות ליבום ולמה תפטר חליצתן צרותיהן אלא משמע דכולן שוות אבל בה"ג ז"ל כתב מי שהיה נשוי ב' נשים שנייה ליבם

ואחרת כשהוא מייבם מייבם לאחרת כשהוא חולץ חולץ לשנייה ע"כ וזה היפך מדברי רבינו ויש מן המפרשים סוברים כן ואומרים שלא אמרו חליצה פסולה אינה פוטרת אלא כגון שנאסרה עליו בזיקה כגון זו דאחיות או שעשה בה מאמר או נתן לה גט או חליצת מעוברת או האשה שהלך בעלה למי"ה ושמע שמת ולא מת כמו שאכתוב בפ"ט אבל בשנייה וכיוצא באלו שהן אסורות מתחלתה חליצה כשרה הוא ופוטרת צרתה אלו דבריהם ואין בחילוק זה טעם נכון אלא שסמכו על התוס' דקתני היתה האי' אסורה על אי' מן האחין איסור ערוה וחלץ לה לא עשה כלום ולא פטר צרתה אלא או היא או צרתה מתיבמת לשאר אחין פי' אפי' מתיבמת היתה איסור מצוה ואיסור קדושה פי' שניות וחייבי לאוין חלץ לה או בא עליה נפטרה צרתה ע"כ ואיפשר שדעת רבינו דהך ברייתא אתיא דלא כשמואל וכיון שלא הקשו ממנה בגמרי' לשמואל לא סמכי' עלה דאם איתא ה"ל לאתויי בגמרא וא"ת שיש חילוק ביניהן ושמואל מודה בזו ה"ל לפרושי והברייתא הנזכרת פרק כיצד איסור מצוה ואיסור קדושה בא עליה או שחלץ לה נפטרה צרתה י"ל דצרתה שהיא [כיוצא בה] קאמר אלא שאין זה מספיק לתרץ דברי רבי' לפי דעתו שהוא סובר דחליצה פסולה אינה פוטרת כיוצא בה כמ"ש בפ"ה וברייתא זו צריכה תלמוד לפי דבריו ז"ל עכ"ל: ג' אחיות יבמות שנפלו לפני ב' אחים יבמים נפלו כאחת שלא הספיקה ראשונה לחלוץ עד שכפלה שנייה ושלישית כו' בר"פ ד' אחין (דף כו.) אמר רבה בר רב הונא אמר רב ג' אחיות יבמות שנפלו לפני ב' אחין יבמין זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת ואמצעית צריכה חליצה משניהם א"ל רבא מדקאמרת אמצעית צריכה חליצה משניהם קסברת יש זיקה וה"ל חליצה פסולה וחליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין אי הכי קמייתא נמי אי דנפול בבת אחת הכי נמי לא צריכא דנפול בזו אחר זה נפלה חדא חלץ לה ראובן נפלה אידך חלץ לה שמעון נפלה אידך חלץ לה האי מפקע זיקתו חלץ לה האי מפקע זיקתו והאמר רב אין זיקה לדברי האומר יש זיקה קאמר ושמואל אמר אחד חולץ לכולן מכדי שמעינן לשמואל דאמר חליצה מעליא בעינן דאמר שמואל חלץ לאחיות לא נפטרו צרות הכא דקיימא חליצה דשמעון כשרה חלץ לה ראובן חליצה פסולה מאי אחד חולץ לכולן נמי דקאמר אאמצעית והא כולן קאמר כיון דרובא גביה קרי ליה כולן ואב"א כי קאמר שמואל חליצה מעליא בעינן ה"מ למיפטר צרתה אבל מיפטר נפשה פטרה ופירש"י מדקאמר צריכה חליצה קסבר יש זיקה וה"ל חליצה פסולה וחליצה פסולה צריכה לחזור וכו' כלומר מדקאמרת צריכה חליצה משניהם קסברת אלימא מצות זיקת יבמין למרמי

אתרוייהו והך חליצה ע"כ חליצה פסולה היא כלומר גרועה שאם רצה לייבם אינו יכול דאחות חלוצתו היא הילכך לא מעלייתא היא וצריכה לחזר על כולן דלא מפקעא זיקה דתרוייהו בחליצה דחד משום דאלימא זיקה ורמי אתרוייהו: קמייתא. ב' ראשונות נמי ליבעו חליצה משניהם דחליצתו נמי לא מעלייתא היא דאי בעי ליבומי לא מצי הואיל ויש זיקה: בבת אחת. כלומר אם באו לחלוץ כאחת שלא הספיקה הראשונה לחלוץ עד שכפלה גם השנייה והשלישית הי"נ דכולן צריכות לחזר אחר כל האחין הכא דנפלו זו אחר זו נפילתה של זו אחר חליצתה של זו נפלה לה חדא חלץ לה ראובן וחליצה כשרה היתה שאם רצה יכול לייבם נפלה אידך חלץ לה שמעון וגם זו כשרה שאם רצה מייבם ואין כאן אחות זקוקה שכבר חלצה אחותה קודם נפילה זו נפלה שלישית אי בעי ליבומי לא מצי דאחות חלוצת שניהם היא ובולא כלום נמי לא נפקא דאחות חלוצה אינה אלא מד"ס הילכך חלץ האי חליצה כל דהו ולא מעלייתא היא שאם חפץ לא ייבם ומיהו חליצתו וזיקתו שוות שתיהן לגרוע ופקעה זיקתו בחליצתו וחלץ האי מפקע זיקה: היכא דקיימא חליצה דשמעון חליצה כשרה. לחלוץ לשנייה שהוא לא חלץ לראשונה חלץ לה ראובן חליצה פסולה בתמיה ראובן שחלץ לראשונה והויא הך אחות חלוצתו ולא חליצה מעליא היא כדשמעון דזיקה גרידתא היא: אאמצעית. כלומר השלישית לאחר שחלץ שמעון לשנייה שהיא על שניהם אחות חלוצה ושניהם שוין בה וקסבר חליצה פסולה אין צריכה לחזור על כל האחין: כיון דרובא גביה. שהחולץ לשלישית חלץ לשתיים: למפטר צרה. כדקאמריי לא נפטרו צרות: אבל נפשה פטרה. בחליצה כל דהו הילכך אי חולץ לגי היכא דליכא צרות בהדייהו: וכתב נמוקי יוסף והכי הלכתא כשמואל ואע"ג דבעלמא הלכתא כרב באיסורי שאני הכא דלרב אליבא דנפשיה כשרה דאיהו סבר אין זיקה ולא אמרה למילתיה אלא אליבא דשמואל דסבר יש זיקה וכיון דלשמואל שרי ניחא וכתב הרא"ש רב אלפס לא הביא שינוי קמא מאי אחד חולץ לכולן אאמצעית משום דחשיב לשינוי בתרא עיקר ופטרה נפשה בחליצה גרועה ואינה צריכה לחלוץ משניהם ונראה דשינוי קמא עיקר כי הוא אליבא דרב אשי כמו שהקשה ר"י וכו' הילכך האי שינוי עיקר ודוקא אמצעית חולצת מאחד אבל שתיים הראשונות אי נפול בבת אחת זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת עכ"ל ובתר הכי אהא דאמר שמואל חלץ לאחיות לא נפטרו צרות כו' וכתב הרי"ף עלה פסקו רבוותא הלכתא כשמואל כתב הרא"ש וז"ל כתב הראב"ד ז"ל האי פיסקא כשמואל לא הוה צריכא אהא מילתא דהא ליכא פלוגתא עילויה אלא אפלוגתא דלעיל קאי דפליג בהדי רב בחליצה

פסולה דא"ר צריכה לחזר על כל האחין ופסקו כוותיה דשמואל מיהו ה"מ גבי אמצעית אבל בתרתי קמייתא כיון דאיכא ב' יבמין זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת דכל מאי דאיפשר לאהדורי בתר חליצה כשרה מהדרינן ואפי' למפטר נפשה ואם עבר וחלץ נמי חד לכולהו מאי דעבד עבד ושריין לעלמא עכ"ל הראב"ד ז"ל והרמב"ן ז"ל כתב דלדברי רב אלפס הלכה כרב דחליצה פסולה צריכה לחזר על כל האחין דהכי קיימא לן הלכתא כרב באיסורי והוצרכו לפסוק במימרא בתרייתא דשמואל במאי דאמר חלץ לצרות נפטרו אחיות דלא תימא כל חליצה פסולה צריכה לחזר ואלו שתיהן חלוצות פסולות נינהו קמ"ל דכי אמרינן חליצה פסולה מחזרת ה"מ כששתי החליצות שוות אז צריכות לחזר על כל האחין וכ"ש על כל שאר הצרות אבל אם אחת מהן מעולה מחבירתה אע"פ שהיא נמי פסולה כגון חליצות צרות במקום אחיות המעולה שבהם פוטרת והגרועה אינה פוטרת וזה דבר צריך ונכון הוא וכ"פ הרמ"ה ז"ל דחליצה פסולה צריכה לחזר ויראה מתוך דברי התוס' דאין הלכה כרב כי הקשו אהא דאמר רבי יוחנן לקמן מתה שנייה מותר בראשונה כו' ותירצו משום דרב ס"ל חליצה פסולה צריכה לחזר על כל האחין כו' ומה שלא דקדק התלמוד דלרבי יוחנן לי שני הכי משום דמוכחא מילתא דסבר ר"י אין צריכה לחזר והאי שינוי דסמכא הוא כי א"א לתרץ קושיא זו בע"א וכיון דר"י סבר כשמואל הלכתא כשמואל עכ"ל: ואיכא למידק היאך כתב רבינו שהראב"ד פסק כשמואל וכשינוי בתרא ושלזה הסכים הרא"ש שהרי נתבאר בדברי הרא"ש שהוא סובר דשינוי קמא עיקר ואיפשר לומר דלא כתב ולזה הסכים הרא"ש אלא לענין דהלכה כשמואל ולאפוקי מהרמ"ה והרמב"ן ז"ל שפסקו כרב אבל לענין לישנא קמא ולישנא בתרא לא אמר אבל מ"מ קשה היאך כתב שהראב"ד פסק כשינוי בתרא דאפילו לפטור נפשה א"א בחליצה כשרה לא תחלוץ גרועה דהא ללישנא קמא הוא דמשמע הכי וכמו שכתב בו רבינו דכל דמצי למחלץ חליצה כשרה לא תחלוץ חליצה גרועה דאילו ללישנא בתרא הרי כתב דלפטר נפשה פטרה בחליצה גרועה לכן נ"ל שט"ס יש כאן וצריך להגיה וכשינוי קמא במקום שינוי בתרא והשתא אתי שפיר ומ"ש ולזה הסכים הרא"ש על ומ"ש וכשינוי קמא: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם ז"ל בקצת ספרים יש חסרון הניכר וט"ס הוא והילך לשון הרמב"ם ז"ל יבמות רבות הבאות מבית אחד כיון שנבעלה אחת מהן בעילה ראויה או שנחלצה חליצה מעולה הותרה הכל ונסתלקה זיקת היבם מעליהן ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה או נתן לה מאמר פסול נאסרו כולן ליבם וצריכה זו שנבעלה או שנתן לה מאמר גט וצריכה אחת

מהן חליצה להתירן לזרים שאין זיקת היבום מסתלקת בבעילה פחותה נחלצה אחת מהן חליצה פחותה הותרה להנשא לזר אותה שנחלצה אבל צרתה אסורה עד שתחלוץ גם היא או עד שיחלצו כל האחין לראשונה שנחלצה החליצה הפחותה שאין חליצה פחותה מסלקת זיקת יבום מבית זה עד שתחזור על כל האחין או עד שתחלוץ כל אחת מהן עכ"ל: וכתב ה"ה כיון שנבעלה א' מהן וכו' עיקר הנוסחא בדברי רבינו בכאן צריכה חליצה כל אחת מהן להתירן לזר שהוא סובר שחליצת אחת מהן אינה פוטרת צרתה וכמו שביאר בסמוך במ"ש נחלצה אחת מהן חליצה פחותה כו' ודעתו בזה צ"ע שהוא ז"ל סובר שאם נתן האחד מאמר לאחת או נתן לה גט ואח"כ בא עליה אחיו ואחד מהן חלץ לאחרת שלא נעשה בה מעשה שאין חליצתה של זו פוטרת זיקת היבום של שנייה וצריכה השנייה גט וחליצה והטעם לפי שזו חליצה פסולה ואינה פוטרת חבירתה ואע"פ שיותר היא פסולה זו שנעשה בה מעשים אלו מ"מ אין חליצתה של שנייה אע"פ שמעולה פוטרתה ונמצא שהוא ז"ל פוסק דלא כשמואל דאמר חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרתה לצרה נפטרה בעלת הגט חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרתה לצרה נפטרה בעלת המאמר והוא ז"ל סובר שאין חליצת אחת מהן פוטרת צרתה וסבור דלפטור עצמה פוטרת וכן הוא ז"ל סובר שאם נחלצה האחת מהן מכל האחין נפטרה הצרה ואיני יודע מהיכן יצא לו זה ואיני יכול להלום הסוגיות לפי שיטתו וכבר נחלקו עליו הרמב"ן והרשב"א ז"ל בדין זה ודעת הרשב"א שכל שהן שוות כגון שיש לפניהם מאמר או גיטין שחליצת אחת מהן פוטרת צרתה ואם הא' בעלת גט או מאמר חליצת האחרות פוטרתה אבל חליצה של זו אינה פוטרת האחרות ואפילו חלצו לה כל האחין עכ"ל: ומ"ש רבינו יראה שפוסק כשמואל אע"פ שלכאורה נראה שפוסק כרב דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין שהרי כתב שאין חליצה פסולה מסלקת היבום עד שתחזור על כל האחין לא משמע לרבינו הכי משום דא"כ אמאי כתב שאם נחלצה אחת מהן חליצה פחותה הותרה לזר הא לרב לא הותרה אפילו היא עד שיחלצו לה כל האחין אלא ודאי כשמואל ס"ל ומה שאמר שאין חליצה פסולה מסלקת היבום עד שתחזור על כל האחין היינו דוקא למפטר צרתה אבל למפטר נפשה אינה צריכה לחזור וכדשמואל ועל מה שאמר רבינו וכשינוייה קמא דלפטור נפשה פטורה בחליצה גרועה יש לתמוה דהאי לשינוייה בתרא הוא דאילו לשינוייה קמא כל היכא דמצי למיחלץ חליצה כשירה לא תחלוץ חליצה גרועה נ"ל דט"ס יש כאן וצריך להגיה וכשינוייה בתרא במקום וכשינוייה קמא. והה"ר דוד הכהן ז"ל בתשובה בית ל"ג כתב ע"ז ופלפל מאד והאריך

ליישב גירסת הספרים דגבי הרמב"ם כתב כשינויא קמא וגבי הראב"ד כתב כשינויא בתרא כתב הריב"ש בתשובת סימן קצ"ט שנשאל על מי שמת בלא בנים והניח ב' אחים וב' נשים והקטן שבהם עשה מאמר באחת מהן והשנייה הוציאה גט ואומרת שנתגרשה בו אך ניכרים הדברים שלא נתגרשה בו אם צריך לחלוץ לשתיהן או אם מספיק בחליצת אחת מהם והאריך שם בתשובה עיין עליו כתוב בת"ה סימן רכ"ה על יבמה שחלצה ואח"כ נמצא שהיתה קטנה דאפי' למ"ד חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין הכא אינה צריכה לחזור וכיון שחלצה לאחד מהיבמים משתגדיל הותרה: כתב הרמב"ם ב' יבמים שייבמו ב" יבמות הבאות מבית אחד ולא נודע מי ייבם תחלה שניהם יוציאו בגט כו' עד סוף הסימן הכל בפ"ה: ב"ה על מ"ש הרמב"ם שאם רצה אחד מהם לחלוץ קודם שידע מה עשה אחיו אין מונעים אותו יש לתמוה מ"ש מהאשה שהלך בעלה וצרתה למ"ה ואמרו לה מת בעלך לא תחלוץ דחיישינן שמא צרתה מעוברת ותלד ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה: ובתשובת הגאונים כתב שצריך ג"כ לחלוץ לאחת מהן ואע"ג דאין לאחר בעילה כלום ה"מ היכא דאיתא בתחלה דלא הוה קמה מאמר באחרת והכא אילו הוה ידעינן דחדא מינייהו איבעלה קמי כל איתעביד מאמר באידך בודאי הוה ביאה פוטרת צרתה השתא דאיכא למימר דילמא ההיא דאיבעלה קמי צרתה הוה איתעביד מאמר בצרתה קמי דתבעיל וה"ל ביאה בתר מאמר ולא ידעינן הי מינייהו היא צריכה ב' גיטין וחליצה כדפרישית דעבדינן לחומרא ולא תסתבר לך דכיון דבא האח נמי על השנייה ליכא חליצה אלא איפשר דתרוייהו ביאות פסולות חדא ביאה אחר מאמר וחדא ביאה אחר ביאה וכי הא ביאה יש אחריה כלום עכ"ל:

סדר חליצה בקצרה

קטנה יתומה שהשיאוה קידושיה דרבנן כדפירשתי לעיל בסי' מ"ג וכן חרשת קידושיה דרבנן מ"מ אין קידושי שתיהן שוות אלא קידושי הקטנה הם בספק אם הם קונים קנין גמור או אם אין קונין כלל וקידושי החרשת קונין במקצתה ומשיירין במקצתה לפיכך מי שהיה נשוי יתומה וחרשת ומת ונפלו לפני אחיו ליבום אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה

וכיצד תקנתן כו' בפרק ב"ש (דף קי:) תנן קטנה וחרשת אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה ובגמרא כיצד תקנתן א"ר חסדא א"ר כונס החרשת ומוציאה בגט וקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ אמר רב תסדא ש"מ קסבר רב חרשת קנויה ומשווירת קטנה קנויה ואינה קנויה דאי ס"ד חרשת קנויה ואינה קנויה קטנה קנויה ומשווירת חרשת אמאי כונס ומוציאה בגט תיתיב גביה ממ"נ אי קנויה היא הא קנויה היא ואי לא קנויה היא אמאי נכרית בעלמא היא. וכ"ת קטנה אמאי תמתין תיתיב גביה אי קנויה היא הא קנויה היא אי לאו קנויה היא נוכריתא בעלמא היא א"כ חרשת במאי תיפוק ופירש"י כיצד תקנתן. דקטנה וחרשת הואיל ואין הא' פוטרת צרתה וחרשת לאו בת חליצה היא דניפוק תרוייהו בחליצה ואי מייבם לה וחליץ לקטנה כשתגדיל מיפסיל קמיייתא דקם ליה בלא יבנה דהא ביאה דחרשת לא דחיא זיקה דנימא אין אחריה כלום: כונס את החרשת ומוציאה בגט. דחליצת קטנה פסל לה: חרשת קנויה במקצת ומשווירת קטנה. ספק קנויה כולה ספק אינה קנויה דבשתיהן קנויות ומשווירת ליכא למימר דמתני' שמעינן לה דא"כ תפטר חדא בביאת חבירתה ושתייהן ספק נמי ליכא למימר מדקתני סיפא דמתני' בא היבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת פסל את הקטנה בא יבם על החרשת וחזר ובא על הקטנה פסל את החרשת ואם שתייהן ספק קמיייתא תיתיב גביה ממ"נ דהא אחרונה לא פסלה לבא עליה דאם שתייהן קנויות אין האחרונה פוסלת הראשונה דאין אחר ביאה כלום ואם זו קנויה וזו אינה קנויה אינן צרות זו לזו אלא חדא קנויה ומשווירת וחדא ספק ומדרב שמעינן דחרשת היא הקנויה והמשווירת וקטנה ספק מ"ה תצא החרשת בגט דילמא קטנה קנויה היא לגמרי ועדיפא מחרשת ופסלה תליצה עליה: הא קנויה היא. ותו ליכא זיקא אבתרייתא: נכרית בעלמא היא. ולא פסלה לה חליצת קטנה וכי תימא אמאי תמתין ותחלוץ ישאנה מתחלה ותשב אצלו ממ"נ: חרשת במאי תיפוק. הא לאו בת חליצה היא ורב תקנתא לתרוייהו קתני ואי קשיא מתני' דקתני בא על הקטנה וחזר ובא על החרשת פסל קטנה אמאי פסל הואיל ונסבה ברישא תיפוק חרשת בגט וקטנה תיתיב גביה ממ"נ כדאמרן ואיכא תקנתא לתרוייהו תריץ משום גזירה דילמא אתי למיבעל חרשת ברישא תחלה וה"נ מתרץ לה בברייתא לקמן עכ"ל. ורב אלפס כתב על הא דא"ר חסדא אמר רב ולר"א מלמדין את הקטנה שתמאן בו ומייבם לחרשת וכן הלכה עכ"ל. כלומר דר"א אמר התם במתני' הכי וכתב הרא"ש על פסק הרי"ף כתב הראב"ד ז"ל זו אינה מחוורת דלא אר"א מלמדין את הקטנה למאן אלא כדי לקיים בחבירתה מצות יבום דאורייתא אבל הכא יבום דחרשת

דרבנן הא והא קיים לה בביאה ראשונה הלכך אין מלמדין אותה למאן מטעמא דאמרינן לעיל ובנוסחא דילן ל"ג בדברי ר"א בכולן מלמדין את הקטנה למאן ור"א אבתרייתא לחוד קאי דאיכא גדולה וקטנה בהדדי וסוגיא דשמעתין (קיא:) נמי הכי משמע דקאמרת ואי אשמעינן בהא משום דגדולה רמיא קמיה מעיקרא וכו' ע"כ והרמב"ן ז"ל כתב למה לא תמאן הא טעמיה דבר קפרא משום דילמא גדלה ומיחרטא בה וזו יוצאת עכ"פ למה תתעגן עד שתגדיל ותחלוץ ותפסל מן הכהונה שופך מי בורו ואחרים צריכים לו ותאסר חרשת על בעלה שכנסה בהיתר וע"כ לא הוצרכו לומר בגמרא ואי אשמעינן אלא בסיפא דמתני' דבא על הקטנה וחזר ובא על הגדולה דאי קיים מצות יבום והוא פוסלן על עצמו בפשיעה לפיכך היה ראוי שלא לחזור ולהתירו לו כלום וכן ברישא משום דגדולה לא רמיא קמיה דמעיקרא כאחות אשה דמיא ומוטב שתצא משתתיבם אבל הכא שאין תקנה אלא להוציא שתיהן למה לא ילמדוה למאן לתקנתה ולתקנת חבירתה וכ"ש שנמצא בנוסחאות בכולן מלמדין את הקטנה והכי איתא בתוספתא ונראין דבריו עכ"ל. וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ה מלמדין את הקטנה שתמאן וכונס את החרשת ואם רצה לגרשה כותב לה גט אחר שיבוא עליה ותותר לזה וכתב ה"ה בהשגות א"א זה המחבר גמר ועשה מדעת עצמו כי בגמרא אמרו תמתין עד שתגדיל ותחלוץ ולא התירו למאן ביבם ולא אפילו בעל אלא כדי לקיים מצות יבום של תורה ע"כ סובר הרב ז"ל שלא אר"א שם בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן בו אלא באחת גדולה ואחת קטנה שיבום הגדולה מן התורה ועל זה נפסקה ההלכה כמותו אבל כאן ששניהם מדבריהן לא אמרו בקטנה שתמאן ודעת רבינו כדעת ההלכות דרב דאמר כונס את החרשת לא אמרה אליבא דר"א דלר"א בכל גווני מלמדין את הקטנה והדבר צריך לי הכרע עכ"ל ואני אומר שכבר כתבתי שהרמב"ן ז"ל הכריע כדברי הרי"ף וכיון שהרי"ף והרמב"ם ז"ל והרא"ש והרמב"ן ז"ל הסכימו שמלמדין את הקטנה שתמאן וייבם לחרשת הכי נקטינן ואין לפקפק בדבר: היו שתיהן חרשות או קטנות ביאת אחת מהן פוטרת צרתה אחת גדולה ואחת קטנה ביאת גדולה או חליצתה פוטרת הקטנה ואין ביאת הקטנה פוטרת את הגדולה אחת פקחת ואחת חרשת ביאת הפקחת או חליצתה פוטרת את החרשת ואין ביאת החרשת פוטרת הפקחת משנה בפ' ב"ש (שם): ואם שתיהן קטנות ובא יבם על אחת מהן וחזר ובא הוא או אחיו על השנייה לא פסל הראשונה עליו אבל אסור לו לקיים את השנייה אלא מלמדים אותה שתמאן ויקיים הראשונה וכן אם שתיהם חרשות אין ביאת השנייה פוסל את הראשונה והשנייה אסורה

לו ויוציאנה בגט ג"ז משנה שם (דף קיא) מי שהיה נשוי שתי יתומות קטנות ומת בא היבם על הראשונה וחזר ובא על השנייה או שבא אחיו על השנייה לא פסל את הראשונה וכן ב' חרשות ופירש"י לא פסל את הראשונה. שהרי ביאתם שוה ואי ראשונה קנויה היא הרי היא אשתו ואחרונה ביאת זנות ואי לאו קנויה היא הרי שתיהן נכריות אצלו שלא היתה קנויה לאחיו: ומקיים את הראשונה. שלא נפסלה עליו אבל אחרונה לא דילמא קנויות הוי ומשבא על הראשונה קמה הך עליה באיסור שתי בתים: אחת קטנה ואחת חרשת בא על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת לרש"י פסל הקטנה עליו וכן פי' הראב"ד ולפי זה מוציא שתיהן בגט והקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ אבל לגירסת רב אלפס לא פסל הקטנה עליו וכן הוא גירסת א"א הרא"ש ז"ל וכ"כ הרמב"ם ויוציא החרשת בגט שם במשנה קטנה וחרשת בא היבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת פסל את הקטנה ופירש"י פסל את הקטנה. משום גזירה דילמא קדם ובעיל חרשת ברישא וכדאמרינן בגמרא ואע"ג דממ"נ היא שריא ליה הואיל וראשונה היא אי קנויה היא הא קנויה היא אי לא קנויה היא נכרית בעלמא היא עד כאן לשונו אבל הרא"ש גורס במשנה לא פסל את הקטנה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה וז"ל קטנה וחרשת שבא היבם תחלה על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת לא פסל את הקטנה והחרשת צריכה גט שביאת הקטנה מעולה מביאת החרשת שהקטנה ראויה היא לאחר זמן לפיכך יקיים הקטנה שנבעלה תחלה עכ"ל. וכתב נ"י שכן אמרו הגאונים וכן הרי"ף ז"ל בהלכותיו וגם ה"ה כתב על דברי הרמב"ם ז"ל שם קטנה וחרשת בא היבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת לא פסל את הקטנה כך הוא הגירסא בספרים ובהלכות והן הן דברי רבינו אבל רש"י ז"ל גורס פסל את הקטנה והביאו לזה הברייתא שהזכירו שם בא היבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת נאסרו שתיהן עליו ואמרו שהטעם דלמא קדים ובעיל חרשת ברישא וזהו דעת הראב"ד בהשגות שכתב א"א טעות הוא זה שהרי נאסרו שתיהן עליו דילמא קדים ובעיל חרשת ברישא עד כאן ואיפשר שרבי' וההלכות סוברים דהך ברייתא פליגא אמתני' וה"ל הלכה כסתם מתני' והרשב"א ז"ל הכריע כדברי רש"י והרא"ה ז"ל עכ"ל. ואני אומר דמאחר שהגאונים והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל מסכימים דלא פסל את הקטנה הכי נקטינן הלכה למעשה: בא על החרשת וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה כתב הרמב"ם דפסל החרשת עליו ומלמדין את הקטנה שתמאן ויוציא החרשת בגט בפ"ה ואין לשון רבינו מכיון דמשמע מיניה

דהרמב"ם הוא שחידש וכתב דפסל את החרשת והא ליתא דמשנה שלימה היא בסוף המשנה הנזכר ופירש"י פסל את החרשת שמא קטנה קנויה כולה וקנין החרשת משויירת עכ"ל. ומה שחידש הרמב"ם אינו אלא שמלמדין את הקטנה שתמאן בו וכך ה"ל לרבינו לסדר לשונו בא על החרשת וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה פסל את החרשת וכתב הרמב"ם ומלמדין את הקטנה שתמאן ויוציא החרשת בגט. ומ"ש שהשיג עליו הראב"ד ז"ל בהשגות א"א לא אמרו זהו אלא כדי שתתקיים מצות יבום שהוא מן התורה ולעולם יתרחק אדם מן המיאונים עוד דהא איכא מ"ד ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לזיקתו עכ"ל וז"ל ה"ה כתב רבי מלמדין את הקטנה שתמאן והוא כדברי ההלכה שכתבתי למעלה דלר"א בכל גווני מלמדין שתמאן והר"א חולק בזה בהשגה ולדבריו תמתין עד שתגדיל ותצא בגט וחליצה: ומ"ש בכאן דהא איכא מ"ד ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לזיקתו אינה קושיא שכבר פסקו בהלכות כעולא דאמר ממאנת אף לזיקתו כמו שנתבאר פי"א מהלכות גירושין עכ"ל: ומ"ש על דברי הראב"ד ולדבריו תמתין עד שתגדיל ותצא בגט ובחליצה אפשר דהיינו לומר דקטנה תשאר אצלו וכמ"ש רבי שנראה מדבריו וקאמר שאם בא להוציאה משתגדיל צריכה גט וחליצה או אפשר שהוא מפרש דברי הראב"ד שאינו רשאי לקיימה ושלא כדברי רבי: ומ"ש רבינו וכן יראה מדברי הרא"ש ז"ל איני יודע מהיכן למד כן מדברי הרא"ש שהרי לא כתב אלא המשנה סתם ולא פירש בה דבר ולא עוד אלא דמשמע דהוא סובר כדברי הרמב"ם שהרי כתב ה"ה שטעמו של הרמב"ם משום דס"ל דלר"א בכל גווני מלמדין שתמאן וכדברי הרי"ף ז"ל כבר נתבאר בסימן זה שגם דעת הרא"ש כן וכתב נ"י על המשנה הנזכר וז"ל כתב הרשב"א ז"ל למ"ד ממאנת אף לזיקתו בא היבם על החרשת וחזר ובא בין הוא בין אחיו על הקטנה מלמדין את הקטנה שתמאן בו ותשאר החרשת עמו שהרי עוקר הזיקה במיאונה לגמרי וכמו שלא היתה צרתה כלל וקי"ל ממאנת אף לזיקתו וקי"ל כר"א דאמר בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן בו אבל הרמב"ם ז"ל כתב בא היבם על החרשת וחזר ובא על הקטנה מלמדין הקטנה למאן והחרשת יוצאה בגט וזה תימה שהרי עקרה זיקתה לגמרי אחר שמיאנה בביאה ובזיקה ועוד שהוא ז"ל כתב גבי גדולה וקטנה בא על הקטנה וחזר ובא על הגדולה מלמדין את הקטנה שתמאן ויקיים את הגדולה שבעילה זו קונה קנין גמור ע"כ ואם איתא דחרשת יוצאה בגט מפני שנפסלה תחלה בביאה דקטנה ואין יציאתה בקטנה התיירה מ"ש והלא אפילו הגדולה נפסלה בביאת הקטנה תחלה ואם מיאונה מתירה אף בחרשת כן וצ"ע עכ"ל הרשב"א ז"ל

בשילהי ב"ש : אחת פקחת ואחת חרשת בא על הפקחת וחזר הוא או אחיו ובאו על החרשת לא פסלו את הפקחת משנה שם פקחת וחרשת בא היבם על הפקחת וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת לא פסל את הפקחת בא היבם על החרשת וחזר ובא על הפקחת או שבא אחיו על הפקחת פסל את החרשת והנך רואה שבבא שנייה חסרה בלשון רבינו ואין ספק שט"ס הוא : ומ"ש והחרשת תצא בגט והפקחת בגט וחליצה הוא מקושר עם בבא שנייה דאילו בבא ראשונה פקחת אמאי צריכה חליצה הא כיון דנבעלה תחלה ביאה כשירה היא כבר נסתלק משם זיקת יבום וכי נבעלה אח"כ החרשת מאי הוי וכך צריך לגרוס אחת פקחת ואחת חרשת בא על הפקחת וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת לא פסל הפקחת והחרשת צריכה גט בא היבם על החרשת וחזר הוא או אחיו ובא על הפקחת פסל את החרשת והחרשת יוצאה בגט והפקחת בגט וחליצה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בספ"ה וכתב ה"ה כתב רבינו שהחרשת צריכה גט והטעם שאע"פ שביאת הפקחת פוטרתה מן הזיקה כמו שנזכר למעלה מ"מ כבר נתבאר שיש ביאה אחר ביאה אפילו בשתי פקחות להצריכה גט והוא שבא עליה לשם אישות או לשם יבמות בא היבם על החרשת וחזר ובא הוא או אחיו על הפקחת כו' פירש רבינו שהחרשת יוצאה בגט ופשוט הוא שביאתה ביאה כשירה היתה ומספיק לה בגט וכן פירש שהפקחת צריכה גט וחליצה והטעם מפני שביאתה היתה ביאה פסולה עכ"ל : אחת גדולה ואחת קטנה כו' וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה לא פסל את הגדולה וכולי ג"ז שם במשנה גדולה וקטנה בא יבם על הגדולה וחזר ובא על הקטנה או שבא אחיו על הקטנה לא פסל את הגדולה בא יבם על הקטנה וחזר ובא על הגדולה או שבא אחיו על הגדולה פסל את הקטנה ר"א אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו ופירש"י מלמדין את הקטנה שתמאן בו. ותעקור נישואיה ויקיים את הגדולה עכ"ל ואיפסק בגמרא הלכה כר"א וטעמו של ר"א מבואר דברי שא כיון שבא על הגדולה תחלה קיים מצות יבום וכשחזר ובא על הקטנה קנאה כמו שנתבאר דיש ביאה אחר ביאה ואסור לקיים את השנייה ולפיכך מלמדין אותה שתמאן ובסיפא אע"פ שבא על הקטנה תחלה כיון שלא קיים מצות יבום מן התורה כשבא אח"כ על הגדולה קנאה קנין גמור מן התורה ונדחית הקטנה מפניה ואסור לקיימה ולפיכך מלמדין את הקטנה שתמאן :

סימן קע - דין גט אחר גט ומאמר אחר מאמר

יש יבם ויבמה שאינן בני חליצה ויבום מפני שינוי שבגופם ומהם מפני איסור שעליהם ובאותם ששינוי בגופם מהם לא מייבמין ולא חולצין ומהם מייבמין ולא חולצין ומהם חולצין ולא מייבמין ובאותם שהאיסור עליהם מהם מייבמין ולא חולצין ומהם חולצים ולא מייבמים כל זה מתבאר והולך בסימן זה ומה שלא כתב גבי מפני איסור שעליהן שיש שמייבמין ולא חולצין כמו שכתב גבי שינוי שבגופם הטעם מבואר דכיון שיש איסור עליהם א"א להתייבם: ומ"ש כיצד הסריס והאיילונית אינם בני חליצה ויבום לפיכך איילונית שחלצה לא נפסלה בכך לכהונה וכן הסריס שחלץ או שחלצו לאשתו אינו כלום כלומר לא נפסלה בכך לכהונה וכל זה מבואר במשנה פרק הערל (דף עט.) וטעמא דסריס פירש"י מדכתיב ולא ימחה שמו מישראל פרט לסריס ששמו מחוי ואיילונית אמרינן בגמרא בפ"ק (יב.) דטעמא משום דכתיב והיה הבכור אשר תלד פרט לאיילונית שאינה יולדת. ומ"ש היה לאיילונית צרה מותרת להתייבם בפ"ק דיבמות (דף יב.) אמר רב אסי צרת איילונית אסורה ואסיקנא הלכתא צרת איילונית מותרת ואפילו הכיר בה ואפילו צרת בתו איילונית ופירש"י ואע"ג דהכיר בה. אחיו וקיימה והויא אשתו לא מיתסרא צרתה משום צרת הבת דכי אסר רחמנא צרת ערוה במקום מצוה הוא דאסרה והא כיון דאיילונית היא דבלאו ערוה נמי לא חזיא ליבום הויא צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה וכך מפרש בה"ג עכ"ל ודוקא איילונית ודאית שיש בה סימני איילונית אבל ספק איילונית חולצת ולא מתייבמת פשוט הוא: ודוקא סריס חמה שלקה ממעי אמו אבל סריס אדם שהיה לו שעת הכושר חולצין לאשתו או מייבמין במשנה פרק הערל (דף מט:) איפליגו ר"ע ור"א במילתא ופסקו הפוסקים כר"ע דאמר סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו שהיתה לו שעת הכושר סריס חמה לא חולץ ולא חולצים לאשתו שלא היתה לו שעת הכושר ומשמע דאפי' סריס אדם מייבמין את אשתו אם ירצו ואידי דנקט בדידיה חולץ דלא הוה מצי למיתני ביה מייבם משום דפסלו לבא בקהל נקט נמי בדידהו חולצין וכך הם דברי רבינו. ומ"ש ואם עבר ובא עליה קנאה ומוציא בגט שם בברייתא קתני דאם בעל קנה ואסור לקיימה מפני שהוא אסור לבא בקהל ודבר פשוט דכיון שהוא קונה אותה קנין גמור שהוא מוציאה בגט וא"צ חליצה ואמרי' בגמרא פרק הערל שם ה"ד

סריס חמה כל שלא ראה מעולם שעה אחת בכשרות מנא ידעינן כלומר שהרי אין סימני סירוס ניכרים בקטנותו אמר אביי כל שמטיל מים ואינו עושה כיפה כלומר וסימן זה ניכר בקטנותו ואע"ג דבהביא שתי שערות בזקן מודה רבי יוחנן דבעינן כולהו כיון שסימן זה ניכר מיד ושאר הסימנים ניכרים כל אחד בזמנו הראשון הוכיח על האחרים שממעני אמו היה לקוי אלא שלא היו האחרים ראויים להכיר סמוך ללידתו ומקשים בתר הכי וליחוש שמא הבריא כלומר והרי היתה לו שעת הכושר ומשני כיון שתחלתו וסופו לקוי לא חיישינן וכתב הריב"ש בתשובה סימן תע"ד נראה מסוגיא זו דלא דיינין ליה בודאי סריס ממעי אמו אלא א"כ היה לו זה הסימן מתחלת לידתו אבל אם מתחלת לידתו לא היה בו סימן זה שלא נבדק בו איכא למיחש שמא אינו לקוי ממעי אמו ואע"פ שנולדו בו אחר כך סימני סריס ומ"מ ספק סריס הוא דכיון שנולדו בו סימני סריס אח"כ הרי איפשר וקרוב שלקוי היה ממעי אמו וכי אמרינן מנא ידעינן היינו לשוויי סריס ודאי אבל בלאו הכי הוי ספק וכ"כ הרא"ש וז"ל הא דבעינן לעיל שיהא בו סימני סריס משנולד היינו ליחשב כודאי סריס אבל ספק סריס הוי אע"פ שלא ניכרו בו סימנים בקטנות ולא נתבררו עד שהגדיל ע"כ: ואלו הן סימני איילונית כל שאין לה דדים וכו' שם בפ' הערל (פב:) בברייתא אלו הן סימני איילונית כל שאין לה דדים ומתקשה בשעת תשמיש רשב"ג אומר כל שאין לה שיפולי מעים כנשים רשב"א אומר כל שקולה עבה ואינה ניכרת בין אשה לאיש ופירש"י מתקשה בשעת תשמיש. תשמיש קשה לה: שיפולי מעים. כמין כף למעלה מאותו מקום כדאמר בפרק יוצא דופן עכ"ל וכתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות אישות בסימני איילונית ד' סימנים אלו וכתב ה"ה פסק רבינו כדברי כולם וסובר שכל אחד מוסיף על דברי חבירו ומ"ש ובאחת מאלו חשובה כאיילונית איפשר שלמד כן מדין סימני סריס שיתבאר בסמוך אבל הרמב"ם בפ"ב מהלכות אישות אע"פ שבזכר כתב אם נראה בו אחד מסימני סריס הרי הוא סריס ואם לא נראה בו סימן מסימני סריס עדיין קטן הוא גבי איילונית כתב נראה בה סימני איילונית הרי היא איילונית ואם לא נראו בה סימני איילונית עדיין קטנה היא וכתב ה"ה כתוב בקצת ספרי רבינו יש כל סימני איילונית ואף על פי שיש באיש חילוק סובר רבינו דבאיילונית בעינן כולהו עכ"ל ול"נ דאף לספרים דלא גרסינן כל נמי כיון דלא כתב באיילונית כדכתב בסריס משמע דבאיילונית כולהו סימנים בעינן: ואלו הן סימני סריס כל שאין לו זקן ושערו לקוי ורך או שמחליק בשרו ורך כבשר האשה או כשמטיל מים בגומא אינו מעלה קצף או שאינן מחמיצין כששוהים לעמוד מעט בכלי או שאינו עושה כיפה

פירוש שאין קילוח השתן הולך ועושה כיפה כשמטיל מים כלפי מעלה
אלא יורדין מיד או שאין בשרו מעלה הבל כשיוצא בימות הגשמים מן
המרחץ או שקולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה שם בברייתא אלו הן
סימני סריס חמה כל שאין לו זקן ושערו לקוי ובשרו מחליק רבן שמעון
בן גמליאל אומר משום רבי יהודה בן יאיר כל שאין מימיו מעלין רתיחות
ויש אומרים כל המטיל מים ואינו עושה כיפה וי"א כל שאין שכבת זרעו
דוחה וי"א כל שאין מימי רגליו מחמיצין אחרים אומרים כל שרוחץ
בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל רשב"א אומר כל שקולו לקוי ואינו
ניכר בין אשה לאיש ופירש"י לקוי. רך: מחליק. חלק כבשר האשה דרך
בשר האיש להיות שעיר: רתיחות. אשקומא: כיפה. קילוח ארוך
למרחוק: דוחה. שאינו קשור אלא צלול כמים: מחמיצין. מסריחין
כששוהין בכלי: הבל. חמימות כעין עשן וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה'
אישות כל סימנים אלו משמע דס"ל דהני תנאי לא פליגי אלא כל אחד
מוסיף על דברי חבירו כמו שפירש גבי סימני איילונית: ומ"ש עוד רבינו
או שלא נתמלא זקנו אפי' הביא ב' שערות בערוה ואין לו בזקנו כלל אפי'
אין בו אלא א' מאלו הסימנים חשוב סריס אבל אם יש לו ב' שערות
בזקנו לא חשיב סריס עד שיהיו בו כל הסימנים אבל אם יש בו כל
הסימנים חשיב סריס אע"פ שיש לו ב' שערות בזקן אע"פ שאם יש לו ב'
שערות בכל הגוף במקום א' מצילין אותו מחזקת סריס היינו טעמא לפי
שבמקום הזקן רגיל להיות שם שער לכך אינו יוצא על ידם מכלל סריס
שאם יש לו כל סימני סריס נדון כסריס ואע"פ שהביא ב' שערות בזקן
חשוב אין לו זקן כיון שלא נתמלא זקנו כך הוא הגירסא בספרי רבינו
המדוייקים ובקצת ספרים יש בהם קצת חסרון ודברים אלו שם בפרק
הערל שם איתמר סימני סריס רב הונא אמר עד שיהיו כולם רבי יוחנן
אמר אפי' בא' מהם היכא דהביא ב' שערות בזקן כ"ע ל"פ דעד שיהיו
כולן כי פליגי בשלא הביא אלא הא דא"ל רבה בר אבוח לרבנן עיינו ביה
ברב נחמן אי בשרו מעלה הבל איתבי ליה ברתאי כמאן כר"ה לא רב נחמן
סיכי דיקני הוו ליה וידוע דהלכה כר' יוחנן ופירש"י איתבי ליה ברתאי.
אלמא כיון דליתנהו כולהו סימני סריס דבצר ליה האי מחזקינן ליה
כסריס: סיכי דיקנא. יתדות הזקן כלומר מקומות ה"ל שער בזקנו וכתבו
התוספות דהיכא דהביא ב' שערות בזקן כ"ע ל"פ עד שיהא בכולן וא"ת
והא אמרת לעיל בן כי שנה ולא הביא ב' שערות וכו' הא הביא ב' שערות
קודם כי לא חשיב ודאי סריס אע"פ שיש בו סימני סריס וא"כ מאי קאמר
עד שיהא בכולן אפי' כולן אין מועילין דהא הביא ב' שערות בזקן ואור"י
דשערות דזקן אין מועילין לדין הבאת ב' שערות אע"ג דבכל שאר

מקומות בגוף מועילין וא"ת כיון דהביא ב' שערות בזקן מאי קאמר עד שיהא בכולן והלא אחד מן הסימנים הוא שאין לו זקן והרי יש לו זקן ואורי"י דאין חשוב בהבאת ב' שערות לבד יש לו זקן וא"כ נתמלא זקנו עכ"ל וכ"כ הרא"ש ז"ל היכא דהביא ב' שערות כ"ע ל"פ דעד שיהיו כולן וב' שערות בזקן לא חשיבי שערות לגדלות לאפוקי מידי סריס אף על גב דבשאר מקומות בגוף מועילים לפי שמקומות הזקן רגיל להביא שערות לכך אינו חשוב גדול על ידם ואם הביא כל סימני סריס חשבינן ליה סריס ואף על פי שהביא ב' שערות בזקן חשיב אין לו זקן כיון שלא נתמלא זקנו עכ"ל. והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב מה"א וז"ל הגיע לזמן הזה ולא הביא ב' שערות למטה ולא הביא ב' שערות בזקן אם נראה בו א' מסימני סריס הרי הוא סריס ודינו כדין הגדול לכל דבר ואם לא נראה בו סימן מסימני סריס עדיין קטן הוא עד שיביא ב' שערות למטה במקום הראוי להן או עד שיהיה בן ל"ה שנה ויום אחד וכתב ה"ה חילוק זה שכתב רבינו שאם הביא ב' שערות בזקן בעי כל סימני סריס ואם לא הביא א"צ אלא א' הוא כר"י פרק הערל וא"ת והלא שאין לו זקן הוא אחד מסימני סריס וא"כ זה שהביא ב' שערות בזקן היאך אפשר שיהיו כל סימני סריס בו והלא חסר זה מהם תירצו בתוס' דאין לו זקן [ר"ל לא] נתמלא זקנו ומ"מ הלשון שכתב רבינו ולא הביא ב' שערות בזקן אם נראה בו אחד מסימני סריס השיג עליו הרא"ש ז"ל ואמר דכיון דלא הביא ב' שערות בזקן הרי יש לו סימן אחד מסימני סריס וא"צ יותר וי"ל לדעת רבינו שאע"פ שלא הביא ב' שערות בזקן אכתי בעי סימן אחר ולשון הגמרא מוכיח כן דקאמר דפלוגתייהו בלא הביא וקאמר ר"י באחד מהם ואם לא היה צריך לסימן אחר הל"ל הרי הוא כסריס ולדעת הרא"ש ז"ל לא משכחת לה ששאר סימני סריס יועילו כלל אלא הכל תלוי בהבאת ב' שערות בזקן כמו שיתבאר בסמוך בדעתו ז"ל וזה תימה שא"כ למה הוזכרו שאר סימנים עכ"ל: בד"א שע"י הסימנים נדונים כסריס ואיילונית כשיהיו בהם הסימנים אחר שהם בני כ' שנה אבל קודם לכן לא אפי' יש בהם סימני סריס ואיילונית ולא הביא ב' שערות אין נידונים כסריס ואיילונית אלא תולין הדבר במה שהם קטנים ודינן כקטן בפחות מבן כ' אבל מבן כ' ואילך אם יש בהם סימני סריס ואיילונית נידונין כסריס ואיילונית אפי' הביא אח"כ שערות ואם אין בהם סימנין וגם לא הביאו ב' שערות אין נידונים כסריס ואיילונית אלא חשבים כקטנים עד רוב שנותיהם ומרוב שנותיהם נידונין כסריס ואיילונית אפי' אין להם סימנים כך הוא הגירסא הנכונה בספרי רבינו המדוייקים ובקצת ספרים יש חסרון הניכר ודינים אלו בס"פ יוצא דופן (דף מז.) (דתנן התם בת עשרים שלא הביאה

ב' שערות תביא ראייה שהיא בת עשרים והיא איילונית לא חולצת ולא מתייבמת בן עשרים שלא הביא ב' שערות יביאו ראייה שהוא בן כ' והוא סריס לא חולץ ולא מייבם אלו דברי בית הלל בית שמאי אומרים זה וזה בני י"ח וידוע דהלכה כבית הלל. ובגמרא ורמינהו אחד לי בן ט' ויום אחד ואחד לי בן עשרים שלא הביא ב' שערות אמר רב שמואל בר יצחק אמר רב והוא שנולדו בו סימני סריס ואם לא נולדו בו סימני סריס עד כמה תני רבי חייה עד רוב שנותיו ופירש"י ורמינהו אחד לי בן ט' שנים וכו'. שניהם דין אחד להם וביאתו כמאמר בגדול כדאמר"י לעיל אלמא קטן הוא ובעיא אמתוני: אמר רב שמואל. מתני' כגון שנולדו בו סימני סריס המפורשים בפ' הערל עכ"ל. וז"ל הריב"ש בתשובה סי' תע"ד ידוע שסימני סריס צריך שיהיו בו והוא בן כ' שנה אבל קודם לזמן הזה אין נקרא סריס אפי' יש בו כל סימני סריס ולא הביא שתי שערות כדאמר רבי אבהו בפ' הערל (פ.) סימני סריס וסימני איילונית אין עושין בהם מעשה עד שיהיו בן כ' ותנן נמי בפרק יוצא דופן בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות יביאו ראייה שהוא בן עשרים והוא סריס לא חולץ ולא מייבם ואיתמר עלה והוא שנולדו בו סימני סריס וכן אמרינן עלה נמי בפרק הבא על יבמתו ובפרק האשה רבה (דף צז) ואיכא למידק מינה הא פחות מבן עשרים שלא הביא שתי שערות אע"פ שנולדו בו סימני סירוס לא דיינינן ליה כסריס אלא אמרינן עדיין קטן הוא וכן אם הוא בן עשרים ולא הביא שתי שערות לא דיינינן ליה כסריס אע"פ שנולדו בו סימני סירוס אח"כ אלא אמרינן דכיון שהגיע לעשרים ולא נולדו בו סימני סירוס לאו סריס הוא ומה שלא הביא שתי שערות עד עתה לפי שעדיין קטן הוא ומשעת הבאת סימנים ואילך הוא גדול ואם אח"כ נולדו בו סימני סירוס חולי הוא ואין זה סריס חמה שהוא לקוי ממעי אמו ואם הוא בן עשרים ולא הביא שתי שערות ונולדו בו סימני סריס אע"פ שהביא שתי שערות לאחר מכאן הרי הוא כסריס לכל דבריו כדאיתא בברייתא בפרק הערל דכיון שהוא בן כ' וקדמו סימני סירוס להבאת ב' שערות כסריס דיינינן ליה ואם הגיע לרוב שנותיו שהם ל"ו שנים ולא הביא ב' שערות אע"פ שלא נולדו בו סימני סירוס הוי סריס ואפי' הביא ב' שערות לאחר מכאן שכיון שנתאחרו כ"כ ודאי סריס הוא כדאמרינן בפ' יוצא דופן וכי לא נולדו בו סימני סירוס עד כמה עד רוב שנותיו ובנדון זה אם ראובן הגיע לרוב שנותיו וידוע שלא הביא ב' שערות במקום הערוה שהוא מקום הבאת ב' שערות וכמ"ש הרמב"ם אף אם לא היו בו סימני סירוס כלל הרי הוא סריס ואין אשתו חולצת ולא מתייבמת אלא שא"א לנו לידע זה בבירור ואפי' בבדיקה שאפי' אם נבדק ולא נמצאו בו ב' שערות קי"ל בפרק יוצא

דופן דחוששין שמא נשרו ובפי' בא סימן אמרינן גומות אע"פ שאין שערות והביאווה הרי"ף והרמב"ם ומי יוכל לבדוק במקום הבאת שערות שלא יהא שם לא שער ולא גומא וע"כ צריכה חליצה מספק שמא הביא ב' שערות ולא סריס הוא ואינה מתייבמת דדלמא לא הביא ונמצא פוגע באשת את שלא במקום מצוה דכיון שנבדק לאחר רוב שנותיו ולא נמצאו לו שערות איתרע ליה רובא ואיכא למיחש לסריס וכ"ש בזה שנמצאו בו קצת מסימני סריס אבל אם לא נבדקו כלל ולא ידענו אם הביא שתי שערות ולא הביא סימני סירוס בזה ודאי אשתו מתייבמת דכיון דע"כ גדול הוא בין הביא ב' שערות בין לא הביא לא דיינינן ליה כסריס דרובא דאינשי לאו סריסים נינהו אלא אמרינן כיון שהגיע לרוב שנותיו ודאי הביא שתי שערות וכתב עוד ואם ראובן זה לא הביא ב' שערות והביא ב' שערות בזקן אלא שלא נתמלא זקנו אם אין בו כל סימני סריס אינו סריס אבל מ"מ כיון שלא הביא ב' שערות ואינו סריס הרי הוא קטן עדיין ואשתו פטורה מן החליצה ומן היבום כדתניא בפי' חרש (ק"ב:) ואם לא נבדק בהבאת שתי שערות אם לא היו בו סימני סריס היתה אשתו חולצת ולא מתייבמת דאם הביא שתי שערות בהן מתייבמת שהרי גדול היה ואם לא הביא קטן היה ואינה אסורה עליו משום אשת אח ומספק צריכה חליצה שמא הביא ב' שערות דכיון שהגיע לכלל שנותיו חזקה הביא סימנים ולהצריכה חליצה לחומרא אזלינן בתר הך חזחה דהא אמרי' לה במיאון לחומרא לענין שלא תוכל למאן עכ"ל ומ"ש רבי' בשם הרמב"ם דמשהגיע לכ' שנה פחות ל' יום ולא הביא ב' שערות ויש בו הסימנים חשיב כסריס ז"ל בפ"ב מה"א היתה בת כ' פחות ל' יום ולא הביאה ב' שערות ונראו בה סימני איילונית הרי היא איילונית ואם לא נראו בה סימני איילונית עדיין היא קטנה עד שתביא ב' שערות או עד שתהיה בת ל"ה שנה ויום אחד הגיעה לזמן הזה ולא הביאה שתי שערות הרי זו נקראת איילונית אע"פ שלא נראה בה סימן מסימני איילונית ואצל הזכר כתב הביא ב' שערות למטה במקומות הידועים לשער והוא מבן י"ג שנים ויום אחד ומעלה נקרא גדול והוא נקרא איש הגיע לזמן הזה ולא הביא ב' שערות אע"פ שנראו בו סימני סריס הרי הוא קטן עד שיהיה בן עשרים שנה פחות ל' יום הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות למטה ולא ג"כ בזקן אם נראה בו סימן אחד מסימני סריס הרי הוא סריס ודינו כדן הגדול לכל דבר ואם לא נראה בו סימן מסימני סריס עדיין קטן הוא עד שיביא ב' שערות למטה במקומות הראוי להן או עד שיהיה בן ל"ה שנה ויום א' הגיע לזמן הזה ולא הביא הרי זה סריס אע"פ שלא נראה בו אחד מסימני סריס הגיע לשנת עשרים פחות ל' יום ולא הביא ב' שערות למטה

והביא ב' שערות בזקן אע"פ שנולד לו אחד מסימני סריס אינו סריס אלא הרי הוא בקטנותו עד שנולדו בו כל סימני סריס או עד שיהיה בן ל"ה שנה ויום אחד וכ"ה ה"ה היתה בת כ' פחות ל' יום כו' כך נמצא בספרי רבי ולפי זה הוא מפרש שמה שאמרו בסוף פ' יוצא דופן שבת עשרים שיצאו ממנה שלשים יום הרי היא כבת עשרים לכל דבריה ומסקנא דגמרא (עתידין) שיצאו שעתידין לצאת עדיין דכיון דאינה חסרה אלא שלשים יום הרי היא כאילו נשלמה וקורא שיצאו אבל כל שאר המפרשים ראיתי שפירשו שיצאו כבר דכיון דהיא בת י"ט ושלשים יום משנת עשרים הרי הם חשובים שנה וכאלו נשלמה לה עשרים וכ"כ בהשגות וכ"נ עיקר הגיע לזמן זה כו' שם מבואר ומה שאמר בן עשרים שנה פחות שלשים יום הוא כפי דעתו הנזכר למעלה בדין הבת וכבר כתבתי שחלקו עליו עכ"ל ורבינו כ' בסי' קנ"ה על מ"ש הרמב"ם גבי איילונית היתה בת עשרים שנה פחות ל' יום שט"ס הוא וכך יש לו להיות אם היתה בת י"ט שנה ושלשים יום ויש לתמוה עליו למה כאן גבי סריס הביא דברי הרמב"ם ולא כתב עליו שהוא ט"ס ועוד יש לתמוה עליו למה כתב כאן שהם בני כ' שנה ולא כתב בני י"ט ול' יום וצ"ל שסמך על מה שכתב בסי' קנ"ה: וכתב עוד בד"א בסריס חמה אבל מי שנחתכו או ניתקו גידיו או ביצו הוא הנקרא סריס אדם כשיהיה בן י"ג שנה ויום אחד נקרא גדול שאינו מביא סימנים לעולם פשוט הוא. גרסי' בסוף פרק יוצא דופן (מז:) כי אתו לקמיה דר' חייא אי כחוש אמר להו אבריוה אי בריא אמר להו אכחשוה דהני סימנים זימנין דאתו מחמת כחשותא זימנין דאתו מחמת בריאותא ופירש"י כי אתו לקמיה דרבי חייא. בני כ' שנה שלא הביאו ולא ידעתי למה השמיטו הפוסקים דבר זה דהא ליכא מאן דפליג ביה: אנדרוגינוס כתב הרמב"ם שדינו כסריס חמה שאינו בר חליצה ויבום בפ"ו מהלכות יבום ואלו שאין להן זיקה כלל סריס חמה ואנדרוגינוס מפני שאינן ראויין לילד ולא היה להם שעת הכושר והוא מבואר בברייתא שכתבו הר"י והרא"ש ז"ל בספ"ק דיבמות עריות שאמרו לא חולצות ולא מתייבמות מוסיף עליהם אשת סריס חמה ואשת אנדרוגינוס ומשמע דכי היכי דאשת אנדרוגינוס אינה זקוקה ליבום הכי נמי אנדרוגינוס שמת אחיו אין אשתו זקוקה לו גבי סריס חמה נמי אף על גב דלא קתני אלא אשת סריס חמה ה"ה דסריס חמה שמת אחיו אין אשתו זקוקה לו: ומ"ש אבל לדעת ר"י דינו כזכר גמור לכל דבר וכן הוא מסקנת אדוני אבי הרא"ש ז"ל בסוף פרק הערל (דף פא.) תנן רבי יוסי ור"ש אומרים אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה ובגמרא (דף פג:) אמר רב ליתא למתניי מקמי ברייתא דתניא רבי יוסי אומר אנדרוגינוס

בריה בפני עצמו הוא ולא יכלו חכמים להכריע בו אם הוא זכר או נקבה אמרי בי רב משמיה דרב הלכה כרבי יוסי באנדרוגינוס כתב הרי"ף וכן הלכה וכתב הרא"ש מתוך דבריו משמע דהא דפסיק משמיה דרב הלכה כר' יוסי אר' יוסי דברייתא קאי כדאמר רב ליתא למתני' מקמי ברייתא ורש"י פירש דארבי יוסי דמתני' קאי ואמרי בי רב היינו רב הונא כדאמר לקמן ופליג אהא דאמרן לעיל אליבא דרב ליתא למתני' מקמי ברייתא וכן פרי"י דאמרינן כי הוינן בי רב הונא כו' ש"מ דפליגי אמוראי בהא מילתא אליבא דרב וכיון דפליגי אליביה דרב מסתבר דהלכה כדאמרי בי רב דשמואל סבר כוותיה דאמר ליתא לברייתא מקמי מתני' ולהאי פיסקא חייבים עליו סקילה מבי' מקומות כרבי יוסי דמתניתין עכ"ל ומשמע לפי דבריהם דהוי דינו כזכר גמור לכל דבר ומשמע לרבינו ז"ל דמסקנת הרא"ש כפי' רש"י ור"י מדהביא דבריהם לבסוף ויש לתמוה על זה דא"כ היאך כתב בסוף בפ"ק דיבמות סתם ברייתא דקתני אשת אנדרוגינוס לא חולצת ולא מתייבמת וצ"ל דס"ל לרבינו שאותה הברייתא אתיא דלא כהלכתא בענין אנדרוגינוס לדעת הרא"ש ז"ל ולא כתבה אלא משום דברים אחרים שנשנו בה דהלכתא ניהו וסמך על מ"ש בפרק הערל וקשה לן דא"כ לא הוה שתיק הרא"ש מלכתוב על אותה הברייתא דקתני דאשת אנדרוגינוס לא חולצת ולא מתייבמת אתיא דלא כהלכתא כמו שאכתוב בסוף פ' הערל ומדלא כתב כן משמע דסבירא ליה דהאי ברייתא הלכתא היא ופי' רש"י ור"י שכתב בסוף פרק הערל לאו משום דסבירא ליה כוותייהו כתב כן אלא להודיענו דעתם ועוד יש לומר דאפילו אם תמצא לומר דסבירא ליה כפירוש רש"י ור"י שדינו כזכר להאכיל בתרומה ולחייב עליו סקילה מכל מקום לענין יבום וחליצה דינו כסריס חמה כדקתני בברייתא וטעמא משום דאינו ראוי להוליד וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ואיפשר דרש"י ור"י נמי הכי סבירא להו כתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה אנדרוגינוס חולץ וחולצים לאשתו אבל אינה פסולה לכהונה דספק חלוצה לא גזרו בה רבנן ואם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם: וטומטום כתב הרמב"ם חולץ ולא מייבם מפני שהוא ספק ואם נקרע ונמצא זכר רצה חולץ רצה מייבם בפרק ו' כתב הרב המגיד דין הטומטום פשוט הוא שהרי הוא בספק ואם נקרע ונמצא זכר הרי הוא זכר גמור הנזכר בפרק ב' מהלכות אישות ודלא כרבי יהודה דאמר בהערל טומטום שנקרע ונמצא זכר לא יחלוץ מפני שהוא כסריס עכ"ל. ומ"ש רבינו בשם הרא"ש ז"ל שם סוף פרק הערל אהא דתנן רבי יהודה אומר טומטום שנקרע ונמצא זכר לא יחלוץ מפני שהוא כסריס אמרי' בגמרא אמר רבי אמי מאי עביד רבי יהודה לטומטום דבירי דאותבוה אכורסיה

ואיקרע ואוליד ז' בנין ורבי יהודה חזור על בניו מאין הם תניא ר"י ברבי יהודה אומר טומטום לא יחלוץ שמא יקרע ונמצא נקבה ואפילו ימצא זכר שמא ימצא סריס חמה מאי בינייהו אמר רבא לפסול במקום אחין ולחלוץ שלא במקום אחין איכא בינייהו ופי' רש"י מאי בינייהו. מאי איכא בין ר"י ברבי יהודה לאבוה וכתב הרא"ש א"ר אמי מאי עביד רבי יהודה לטומטום דבירי כו' משמע דרבנן פליגי עליה וסברי דלאו סריס הוא וחולץ ומייבם ור"י ברבי יהודה פליג אאבוה ועביד ליה ספק סריס ופסיל במקום אחין וחולץ שלא במקום אחין ואינו מייבם והכי עבדינן לחומרא עכ"ל ויש לתמוה עליו כיון דמשמע ליה מדרבי אמי דרבנן פליגי עליה דרב יהודה אמאי לא פסק כוותייהו וכמו שפסק הרמב"ם וכן נראה שהוא דעת הרי"ף שהשמיט הא דאמר ר"י טומטום שנקרע ונמצא זכר לא יחלוץ למימרא דלית הלכתא כוותיה ושמא י"ל דטעמא דהרא"ש משום דכיון דלא מפרש בהדיא לא במשנה ולא בברייתא ולא בגמרא דאיפליגו רבנן עליה דר' יהודה לא סמכינן אמשמעותא דמשמע לן להקל וכיון דר' יהודה ור"י בריה פליגי ולא איפסיקא הלכתא כחד מינייהו נקטינן כמאן דמחמיר ואע"ג דר"י בר' יהודה מסתמא תלמידא דאבוה הוא וקי"ל דאין הלכה כתלמיד במקום הרב כבר כתבו דלא אמרינן הכי אלא מאב"י ורבא ואילך אבל קודם לכן איפשר דהלכה כתלמיד במקום הרב: אחים מן האם וגר ועבד משוחרר כו' לא חולצין ולא מייבמין אחים מן האם מבואר רפ"ב דיבמו' (דף יז.) ואיכא מאן דיליף לה מדכתיב כי ישבו אחים יחדיו המיוחדים בנתלה פרט לאחים מן האם ואיכא מאן דיליף לה אחוה אחוה מבני יעקב: ומ"ש וגר ועבד משוחרר אפי' הם תאומים והורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה אינם לא חולצים ולא מייבמים ברייתא בר"פ נושאין (דף צז:) ב' אחים תאומים גרים וכן משוחררים לא חולצין ולא מייבמין ואין חייבין משום אשת אח היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה לא חולצין ולא מייבמין אבל חייבים משום אשת אח: פצוע דכא וכרות שפכה וסריס אדם והזקן לאו בני יבום נינהו אבל חולצין לפיכך מתו ולהם אחים מייבמים או חולצין לנשותיהם מתו אחיהם הם חולצים ולא מייבמים ואם בעלו קנו ופצוע דכא וכרות שפכה וסריס אדם יוציאו בגט ברייתא כתבוהו הרי"ף והרא"ש ז"ל בספ"ק דיבמות פצוע דכא וכרות שפכה וסריס אדם והזקן חולצים ולא מייבמים ואם בעלו קנו ואסור לקיימן משום שנאמר לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה' וכתב נ"י פצוע דכא כו' לא מייבמים דחייבי לאוין נינהו ומ"מ כיון שהיתה להם שעת הכושר רמיא קמייהו לחליצה והאי זקן מיירי שתשש כחו וכשל הוא דומיא דסריס דלאו בר

ביאה והקמת שם הוא ואם בעלו קנו ומגרשין בגט בלא חליצה עכ"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ו וז"ל ואלו חולצים ולא מייבמים פצוע דכא וכרות שפכה וכיוצא בהן ממיני הסריס והזקן ביותר שתשש כחו וכשל ואם בעל סריס אדם קנה שהרי היתה לו שער הכושר ומוציא בגט מפני שהוא אסור לבא בקהל ובפ"ב דיבמות (דף כ:): תניא פצוע דכה וכרות שפכה סריס אדם והזקן או חולצין או מייבמין כיצד מתו ולהם אחים ולהם נשים ועמדו אחים ועשו מאמר בנשותיהם ונתנו גט או שחלצו מה שעשו עשו ואם בעלו קנו מתו אחים ועמדו הם ועשו מאמר בנשותיהם ונתנו גט או שחלצו מה שעשו עשו ואם בעלו קנו ואסור לקיימן משום שנאמר לא יבא פצוע דכא כו' ופירש"י סריס אדם שסירסו אדם ולא מחמת חולי נסתרס מאליו הוי בלאו דבלאו לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה הוא ואסור לישא ישראלית דכתיב לא יבא פצוע דכא: או מייבמין. לאו לכתחלה קאמר אלא ייבומיה יבום: שאם בעלו קנו. כדקתני ואזיל והזקן שפסק מלידה והאי לאו מחייבי לאוין הוא אלא קמ"ל אע"ג דלאו בר אולודי הוא ביאתו ביאה לקנות יבמתו ויוציאנה ממנו בגט: ונתנו גט. כלומר או נתנו גט או חלצו וגט ביבמה מהני למפסל עליו ועל כל האחים דאי בעי ליבומי תו לא מצי דקם ליה בשוב לא יבנה: ואם בעלו קנו. ויוצאות בגט בלא חליצה: ואסור לקיימה. אסיפא קאי מתו אחין ובעלו הן את יבמתו ואפצוע דכא וכיוצא בו ולא אזקן ע"כ וכתבו התוס' פצוע דכא וכרות שפכה וסריס אדם פ"י שהם סריס אדם לאפוקי בידי שמים שלא היה להם שעת הכושר אם בעלו קנו ה"ה דנמי לכתחלה שרי כדמוכח לקמן אלא אידי דנקט בסיפא לשון דיעבד נקט נמי ברישא לשון דיעבד עכ"ל: חרשת קטנה ושוטה לאו בני חליצה הן אבל מתייבמות לפיכך אחת מאלו שנפלו לפני יבם אינו יכול לחלוץ אבל כונס ומוציא בגט אם ירצה זה מבואר במשנה פרקי חרש בדין יבמה חרשת ודבר פשוט הוא דה"ה לשוטה וקטנה לענין שמתייבמות ואינן חולצות שהרי קטנה נתבאר בפרק מצות חליצה שאינה חולצת ושוטה דינה כחרשת כמבואר בברייתא שכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל בספ"ק דיבמות: ומ"ש רבינו כונס ומוציא בגט אם ירצה דבריו סתומים דמשמע דקאי אשוטה וקטנה נמי והא ליתא שאין דברים אלו אמורים אלא לחרשת לא לשוטה וקטנה דהא שוטה אינה מתגרשת כמבואר בר"פ חרש (ק"ב): וקטנה נמי בעודה קטנה נמי לאו בת גירושי הוא כמבואר בפרק התקבל (סד): ודברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו הם מכוונים שהרי כתב וזה לשונו אלו שמתייבמות ולא חולצות החרשת והשוטה והקטנה לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין ואם רצה הייבם לגרש החרשת בגט אחר שיבעול אותה ה"ז מגרש עכ"ל.

וכן חש"ו לאו בני חליצה נינהו אבל מייבמין בברייתא שכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל בספ"ק דיבמות החרש והשוטה מייבמין ולא חולצין ובמשנה פרק חרש מבואר דחרש מייבם ואינו חולץ ומשמע דה"ה לשוטה כדאיתא בברייתא: ומ"ש והחרש אינו יכול להוציא לעולם שאין גירושיו גירושין מבואר במשנה פרק חרש גבי יבם חרש כונס ואינו מוציא לעולם ופירש"י ואינו מוציא לעולם דלא אתי גט דידיה ומפקע זיקת יבומי אחיו הראשון: ומ"ש כשנפלה לו מאחיו פיקח אבל נפלה לו מאחיו חרש כשם שכנס אחיו ברמיזה כך יוציא הוא ברמיזה נראה שטעמו מדתנן בר"פ חרש חרש שנשא פקחת ופיקח שנשא חרשת אם רצה יוציא ואם רצה יקיים כשם שהוא כונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה ומשמע לרבינו דה"ה ביבמה שנפלה לו מאחיו שנשאה כשהיה חרש כיון שנישואיה לא היה אלא ברמיזה וגם יבומיה לא היה אלא ברמיזה אם ירצה יוציא ברמיזה אבל הרמב"ם כתב פ"ו כלשון הזה ולכשייבם החרש אינו מוציא לעולם שבעילתו עושה אותה א"א גמורה ואין גירושיו גירושין גמורים ולא חילק בין נפלה לו מאחיו פקח לנפלה לו מאחיו חרש ויש לתמוה עליו מההיא דתנן כשם שהוא כונס ברמיזה כך הוא מוציא ברמיזה והוא עצמו ז"ל כתבה לפסק הלכה בפ"ב מהל' גירושין וז"ל אם נשא אשה כשהוא חרש ברמיזה שאין קידושיו קידושין גמורים מן התורה כשם שהוא כונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה ובפ"ד מה' אישות כתב חרש שנשא פקחת וכן חרשת שנישאת לפיקח אין קידושיהן גמורין מן התורה אלא מד"ס ע"כ והשתא כיון שחרש שנשא פקחת אם רצה מגרש ברמיזה כשם שכנסה כשנפלה לפני אחיו החרש וכנסה אמאי לא יגרשנה ברמיזה אם ירצה כמו שכנסה אחיו והוא ברמיזה וכן יש לתמוה על מ"ש שבעילתו עושה אותה א"א גמורה והרי הוא כתב גבי חרש שנשא פקחת שאין קידושי חרש מן התורה אלא מד"ס ואין לומר דהא דאין קידושי חרש מן התורה ה"מ במקדש אשה אבל בא על יבמתו אפי' נפלה לו מאחיו חרש ה"ל קידושי תורה דכיון שקידושי הראשון אינם מן התורה לא נפלה לפני אחיו מן התורה ומן התורה ה"ל כנושא אשה בעלמא שלא היתה אשת אחיו והיאך איפשר לומר שקידושי ב' יהיו קידושין גמורין מפני שהיתה מתחלה אשת אחיו לכן נ"ל דלא איירי הרבמ"ם ז"ל אלא כשנפלה לו מאחיו פיקח אבל אם נפלה לו מאחיו חרש ודאי אם רצה יגרש ברמיזה כמו שכנסה אחיו והוא וכמו שכתב רבינו אחר שכתבתי כל זה מצאתי בפרק מי שאחזו (עא:) א"ר כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו מיתבי חרש לא הלכו בו אחר רמיזותיו ואחר קפיצותיו ואחר כתב ידו אלא במטלטלין אבל לא לגיטין תנאי היא

דתניא ארשב"ג בד"א בחרש מעיקרו אבל פקח ונתחרש הוא כותב והן חותמין וחרש מעיקרו לא כשם שכנסה ברמיזה כך מוציא ברמיזה אי באשתו הכי נמי הב"ע ביבמתו יבמתו ממאי אילימא דנפלה מאחיו חרש כשם שכניסתה ברמיזה כך יציאתה ברמיזה אלא דנפלה ליה מאחיו פיקח ואי בעית אימא לעולם דנפלה ליה מאחיו חרש וגזרה אחיו חרש אטו אחיו פיקח אי הכי אשתו נמי יבמתו מיחלפא אשתו באשתו לא מיחלפא ומי גזרינן חרש אטו פיקח והתנן ב' אחים חרשים נשואים ב' אחיות פקחות כו' ואם היו נכריות יכנסו ואם רצו להוציא יוציאו אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא ופירש"י יכנסו ואם רצו אחר כך להוציא יוציאו דאתי גט חרש ומפקע זיקת קידושי חרש אלמא היכא דנפלה ליה מאחיו חרש מפיק ולא גזרינן אטו אחיו פיקח ע"כ וכיון דאסיקנא דמחוורתא כדשנינן מעיקרא דשאני לן בין נפלה ליה מאחיו חרש לנפלה לו מאחיו פיקח ע"כ צ"ל דהרמב"ם נמי מפליג בינייהו וכמו שכתבתי בסמוך על מ"ש שבעילתו עושה אותה א"א גמורה דע"כ בנפלה ליה מאחיו פיקח דוקא הוא וכמו שנתבאר: ומ"ש והקטן אם רצה יוציאה בגט אם בא עליה לאחר שהגדיל בפרח יוצא דופן(מה). (תנן בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל ובגמרא ולכשיגדיל בגט סגי לה והא תניא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול מה מאמר בגדול צריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו אף ביאת בן ט' צריך גט לביאתו וחליצה לזיקתו אמר רב ה"ק לכשיגדיל יבעול ויתן גט ופירש"י לכשיגדיל ויבעול והך ביאה הוי קנין גמור ואם בא לגרשה אינה צריכה חליצה דכתיב ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר: שני אחין אחד פיקח ואחד חרש נשואים לב' נשים נכריות פקחות וכו' ב' אחים פקחים נשואים ב' נשים נכריות אחת פקחת ואחת חרשת וכו' ב' אחין אחד פיקח ואחד חרש נשואים לב' נשים אחת פקחת ואחת חרשת וכו' עד כונס ואינו מוציא לעולם הכל משנה שם בפרק חרש והם דברים מבוארים בהקדמה מה שנתבאר בסימן זה בדין החרש והחרשת: הסומא מייבם ואינו חולץ ואם חלץ חליצתו כשרה כבר נתבאר בסימן קס"ט דמדתניא בפרק מ"ח (קג.) חולצת מן הסומא חליצתה כשרה למד הרמב"ם דלכתחלה לא יחלוץ ונתן טעם לדבר משום דכתיב וירקה בפניו ואין זה רואה הרוק ומשם יש ללמוד דשפיר מייבם ואפי' לכתחלה דהא ליכא טעמא למעוטי כלל: אשת הקטן והשוטה פטורות מן החליצ' ומן היבום בסוף האשה רבה (צו:): תנן גבי ט' שנים ויום אחד נשא אשה ומת ה"ז פטורה ופירש"י נשא אשה שאינה יבמתו ולו אחין הרי זו פטורה ואף ע"ג דביאתו ביאה קידושיו אינם קידושין ואין קנין כלום עד שיביא ב'

שערות ובגמי תנינא להא דת"ר שוטה וקטן שנשאו ומתו נשותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז דטעמא משום דכתיב לא תהיה אשת המת פרט לאשת שוטה וקטן שאין להם אישות כלל: ומ"ש אבל אשת החרש והזקנה והעקרה הרי הן כשאר כל הנשים וחולצות ומתייבמות דין אשת החרש מבואר במשנה פרק חרש ודין זקנה ועקרה מבואר בברייתא שכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל בספ"ק דיבמות וכתב בני"י דטעמא משום דהא כמה עקרות וזקנות מצינו. שנפקדו וראויות להקים שם משא"כ באיילונית והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו דטעמא דזקנה ועקרה מפני שהיתה להם שעת הכושר:

סימן קעא - דין שתי יבמות חרשות או קטנות

היבמה שהיא אסורה ליבם והיא מחייבי כריתו או מיתות ב"ד אינה זקוקה ליבם ומותרת לזר בלא חליצה כיצד הרי שאחיו מאביו היה נשוי בתו או בת בתו כו' וכשם שהיא פטורה כך צרתה פטורה וכו' וכן צרת צרתה כגון שמת ולו ב' נשים ואחת מהן היא ערוה על שמעון אחיו וכו' וכן עד עולם שאם נישאת צרת הצרה לאח רביעי ומת וכו' הכל מבואר במשנה בריש יבמות ומייתנין לה בגמרא (ג:) מקראי וסוף לשון רבינו ישבו קצת קיצור ומ"מ המכוון מדבריו הוא מבואר: אבל אחת מכל העריות שהיא נשואה לנכרי שאינו אחיו מאביו ומת מותר לישא צרתה גם זה מבואר שם במשנה שש עריות חמורות מאלו מפני שהן נשואות לאחרים צרותיהן מותרות אמו ואשת אביו כו': היבמה שהיא ספק ערוה ליבם כגון שקדש אשה בספק קידושין ואחותה נשואה לאחיו ומת אחיו כו' קצת דין זה מתבאר מהא דתניא בברייתא שכתבו הרי"ף והרא"ש ספ"ק דיבמות הספיקות כגון שקדש אחד מב' אחיות ואינו יודע אי זה קדש חולץ ולא מייבם ותנן בפ"ב מי שקדש אחד מב' אחיות ואינו יודע אי זה קדש מת ולו אח אחד חולץ לשתיים וכן מתבאר בפ"ד אחין וכולן שהיו להן קידושין או גירושין בספק חולצות ולא מתייבמות וז"ל הרמב"ם ז"ל בפ"ו יבמה שהיא ספק ערוה על היבם או ספק ערוה על בעלה ה"ז חולצת ולא מתייבמת לפיכך מי שקדש אשה בספק קידושין ואח"כ מת אחיו שהיה נושא אחותה ונפלה לו ליבום שהיא ספק אחות

אשתו ה"ז חולצת ולא מתייבמת ומוציא את אשתו בגט מספק ושתייהן אסורות עליו יבמתו מפני שהיא ספק ערוה וארוסתו מפני שהיא ספק קרובת חלוצתו שהיא בשנייה כמו שביארנו עכ"ל וכתב ה"ה זה פשוט שספק ערוה ליבם חולצת ולא מתייבמת: ומ"ש שאשתו אסורה עליו ג"כ פשוט כפי מה שנתבאר והכל מתבאר בפ"ד אחין ונלמד כיוצא בזה ממשנת שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה שבפרק החולץ (מא.) (שאמרו בסוף המשנה יוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה עכ"ל: היתה היבמה באיסור ערוה על הבעל כגון שעבר או טעה ונשא בתו או חמותו ומת ונפלה לפני אחיו אין זו אשתו שאין קידושין תופסין לו בה ולא שייך בה לא חליצה ולא יבום ואם היה לה צרה חולצת או מתייבמת וזו שהיתה לבעל באיסור ערוה היא ליבם כמו אשה נכריה ומותר בה בפ"ק דיבמות (י.) תני לוי אמו פעמים פוטרת צרתה ופעמים שאין פוטרת צרתה כיצד היתה אמו נשואת אביו ונישאת לאחיו מאביו ומת זו היא אמו שאין פוטרת צרתה ופירש"י היתה אמו נשואת אביו. ונישאת לאחיו מאביו ומת לא תפסי בה קידושין שהרי אשת אב בכרת ואין קידושין תופסין בחייבי כריתות דברי הכל הילכך כשמת רשע זה לא נפלה זו לפני בנה דלאו אשת אח היא ואין פוטרת צרתה: ומ"ש ראיתי בדברי הרמב"ם שאם היתה היבמה בספק ערוה שחולצת ולא מתייבמת הוא הלשון שכתבתי בסמוך יבמה שהיא ספק ערוה על היבם או ערוה על בעלה הרי זה חולצת ולא מתייבמת ומ"ש רבינו ויראה שהוא ט"ס דממ"נ תתייבם כו' מבואר דקאי למ"ש או ספק ערוה על בעלה דכיון שהיא מותרת ליבם תתייבם ממה נפשך ואפשר לדחוק ולפרש דברי הרמב"ם דה"ק או שהיתה ג"כ ספק ערוה על בעלה כמו שהיא ספק ערוה על יבמה שנמצא שהיא ספק ערוה לשניהם והכי מוכח מדמסיים בה לפיכך מי שקדש אשה בספק קידושין ואח"כ מת אחיו שהיה נושא אחותה וכו' והיינו ספק ערוה על היבם ואילו ספק ערוה על הבעל שבקה אלא ודאי כדאמרן שכשכתב שהיא ספק ערוה על הבעל כשהיא גם כן ספק ערוה על היבם מיירי וכן מה שכתב גבי היתה היבמה ערוה על בעלה ואם היה לה צרה חולצת ולא מתייבמת כשהיתה ערוה גם על היבם היתה וכדמוכח בהדיא מדמסיים בה ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל מותרת ליבם ורצה היבם לישא אותה ולייבם צרתה הרשות בידו משמע דעד השתא כשהיתה ערוה גם על היבם מיירי: ב"ה ומיהו בזו מצאתי מוגה ואם היה לה צרה חולצת או מתייבמת: היה לאחיו בערוה ספק קידושין או ספק גירושין כגון שזרק לה קידושין או גיטא ספק קרוב לה ספק קרוב לו כו' משנה ס"פ ד' אחין (ל:) וכולן שהיו להן קידושין או גירושין מספק הרי

אלו צרות חולצות ולא מתייבמות כיצד ספק קידושין זרק לה קידושיה ספק קרוב לו ספק קרוב לה זהו ספק קידושין כיצד ספק גירושין כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד זהו ספק גירושין ופירש"י וכולן ט"ו עריות שהיה לאחיו המת ספק חידושין או ספק גירושין הויה צרתה ספק צרת ערוה דילמא איגרשא ערוה ולגבי קידושין דילמא לא מיקדשא הרי אלו הצרות חולצות ולא מיפטרן בלא כלום דלמא לאו צרת ערוה היא ולא מתייבמות דילמא צרת ערוה היא עכ"ל ודבר פשוט הוא שמה שכתב היה לאחיו בערוה ספק קידושין או ספק גירושין היינו לומר שהיא מותרת לבעלה וערוה על היבם וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה לא תימא דוקא בב' כיתי עדים ואחת אומרת קרוב לה ואחת אומרת קרוב לו דהוי ספק דאורייתא אלא אפילו בכת אחת דספק דרבנן היא בעיא חליצה מתה הערוה בחיי אחיו או גירשה או שהיתה הערוה קטנה ומיאנה באחיו ומת צרתה מותרת להתייבם ואפי' כנס הצרה קודם שגירש הערוה כיון שלא היתה צרת ערוה בשעה שנפלה ליבום משנה בריש יבמות ט"ו נשים פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהם ומן החליצה ומן היבום עד סוף העולם ואלו הן בתו ובת בתו כו' וכולן אם מתו או מיאנו או נתגרשו צרותיהן מותרות כו' כיצד פוטרות צרותיהן כו' כיצד אם מתו הן צרותיהן מותרות היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו ולו אשה אחרת ומתה בתו או נתגרשה ואח"כ מת הוא צרתה מותרת ובגמרא כיצד אם מתו הן כו' ואפי' כנס ולבסוף גירש ורמינהו ג' אחים שנים מהם נשואים לשתי אחיות ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי אחיות אשתו ומת נשוי נכרית וכנסה המגרש זהו שאמרו אם מתה או מיאנו או נתגרשו צרותיהן מותרות טעמא דגירש ואח"כ כנס אבל כנס ואח"כ גירש לא א"ר ירמיה תברא מי ששנה זו לא שנה זו האי תנא סבר מיתה מפלת והאי תנא סבר נישואין הראשונים מפילים רבא אמר לעולם חד תנא הוא וזו ואצ"ל זו קתני ופסקו הרי"ף והרא"ש ז"ל כרבא וכן פסק הרמב"ם בפ"ו: ומ"ש אבל אם לא מיאנה בו בחייו ומיאנה בו לאחר מותו צרתה חולצת ולא מתייבמת שם במשנה וכל שיכולה למאן ולא מיאנה צרתה חולצת ולא מתייבמת פירש"י וכל שיכולה למאן. שהיא קטנה הערוה ויכולה למאן ולא מיאנה ומת אחיו הואיל וקידושיה אינם אלא מדרבנן וזיקת נפילתה ספק (מדרבנן) אינה פוטרת צרתה מן החליצה ולהתייבם אסורה כדמפרש טעמא בגמרא שנראית צרת ערוה עד כאן ובגמרא ותמאן השתא ותתייבם לימא מסייע ליה לרבי אושעיא דאמר ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לזיקתו לא צרת ערוה שאני משום דמשעת נפילה נראית

כצרת בתו ופירש"י ותמאן. הערוה השתא ותאמר אי איפשי בקידושין שקדשני אמי ואחי לבעלי המת תעקור קידושין הראשונים: ותתייבם. צרתה: משעת נפילה. שנזקקה הבת ליבם למאן בו מחמת קידושי ראשון נראים נישואים גמורים למיהוי אשת המת וצרתה צרת הבת ואי שרית ליה אתי למשרי צרת הבת דעלמא: ספק אם הערוה מתה בחייו אם לא כגון שאחיו היו נשוי בתו ונפל הבית על שניהם ואין ידוע איזה מהם מת תחילה ולו אשה אחרת חולצת ולא מתייבמת משנה בפרק אלמנה לכ"ג (דף סז.) נפל הבית עליו ועל בת אחיו ואין ידוע איזהו מהם מת תחילה צרתה חולצת ולא מתייבמת ופירש"י נפל הבית עליו ועל בת אחיו. שהיא אשתו ספק הוא מת תחילה ונפלו שתיהן לפני אחיו ופוטרת צרתה משום צרת הבת ספק בת אחיו מתה ראשונה ובשעת נפילה ליבום לא הוי צרתה צרת ערוה דתנן ופולן אם מתו או מיאנו צרותיהן מותרות צרתה חולצת ולא מתייבמת: היתה הערוה איילונית צרתה מתייבמת ולא מיבעיא אם לא הכיר בה דהוי מקח טעות שנמצא שלא היתה אשתו מעולם ואינה צרת ערוה אלא אפילו הכיר בה מתייבמת הצרה דכיון דאיילונית לאו בת ייבום היא הרי היא כמי שאינה ולא נפלה הזיקה אלא על הצרה לבד בריש יבמות גבי ט"ו נשים שפוטרות צרותיהן תנן וכולן אם מתו או מיאנו או שנתגרשו או שנמצאו איילונית צרותיהן מותרות ובגמרא אמר רבה צרת איילונית אפילו הכיר בה ואפילו צרת בתו איילונית ואלא הא דקתני שנמצאו תני שהיו ופירש"י הלכתא צרת איילונית מותרת ואע"ג דהכיר בה אחיו וקיימא והוי אשתו לא מיתסרא צרתה משום צרת הבת דכי אסר רחמנא צרת ערוה במקום מצוה הוא דאסרי והא כיון דאיילונית היא דבלאו ערוה נמי לא חזיא לייבום הויא צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה: יבם הצרה שהיה סבור שהערוה איילונית ואח"כ נמצאת שאינה איילונית תצא מיבמה בלא גט והולד ממזר כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ו וכתב ה"ה זה פשוט דכיון שהיא צרת ערוה הוי ליה אשת אח שלא במקום מצוה: ניסת הצרה לזר שהיתה סבורה שאין הערוה איילונית ואחר כך נמצאת איילונית תצא מהבעל ומהיבם וצריכה גט מהבעל וחליצה מהיבם להתירה לזר משנה פרק הזורק (דף פ.) ומ"ש ואם נתקדשה לזר מותרת ליבם כדפרישית לעיל ביבמה שנתקדשה לזר: מי שזנתה אשתו תחתיו בעדים וברצון ומת בלא זרע ונפלה לפני אחיו דינה כדין הערוה והיא וצרתה פטורות מן החליצה ומן היבום בפ"ק דיבמות (דף יא) א"ר יהודה א"ר צרת סוטה אסורה טומאה כתיב בה כעריות ופירש"י צרת סוטה אסורה. היה נשוי ב' נשים וזינתה האחת תחתיו ויש עדים ומת בלא בנים היא וצרתה פטורות אף מן החליצה מאי

טעמא טומאה כתיב בה ונסתרה והיא נטמאה: כעריות. דכתיב אל תטמאו בכל אלה: ומ"ש בד"א שזינתה בודאי אבל ספק אם זינתה אם לאו היא חולצת וצרתה חולצת או מתייבמת שם מתיב רב אשי נכנסה עמו לסתר ושהתה כדי טומאה אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה ואם מת חולצת ולא מתייבמת וכל דינים אלו מבוארים בדברי הרמב"ם ז"ל פ"ו וכך הם דברי הרי"ף ואע"פ שהראב"ד פסק דסוטה ודאית בעיא חליצה או היא או צרתה משום דאילו איתיה לבעל לא בעיא גיטא השתא נמי בעיא חליצה וצרתה כמוה כבר סתר הרא"ש דבריו וכתב דדוקא גבי ספק הוא דאיתמר הכי בפ"ק דסוטה (ה:) והראב"ד לא עלה בלבו לחלק בין סוטה ודאי לסוטה ספק ולסברתו פליגי סוגיא דסוטה אסוגיא דשמעתק ופסק הלכה כסוגיא דסוטה לחומרא אבל לפי מה שחלקת בין סוטה ודאי ובין סוטה ספק אין אנו צריכים לכל זה ולא פליגי אהדדי עכ"ל: ראובן שהמירה אשתו ונישאת לעכו"ם והלך ראובן ונשא אחרת ולא גירש את המומרת ומת בלא בנים אם פטורה רחל מהחליצה ומהיבום משום צרת סוטה עיין בת"ה סימן רי"ט ובמרדכי ריש יבמות: אשת אחיו שלא היה בעולמו אינה בת יבום דכתיב כי ישבו אחים יחדיו שהיה להם ישיבה אחת בעולם וכיון שאינה בת יבום הרי היא כאשת אחיו שלא במקום מצוה ופוטרת צרתה כיצד ראובן שמת ונפלה אשתו לפני שמעון אחיו ואח"כ נולד לוי אחיו וכו' משנה ביבמות רפ"ק (ב:) ורפ"ב (יז:) ומ"ש בין אם נולד קודם שייבם וכו' בין אם נולד לאחר שייבמה שמעון וכו' משנה ר"פ ב' ואע"ג דפליג התם ר"ש ידוע דהלכה כת"ק: כתב הרמב"ם עשה שמעון מאמר באשת ראובן ומת קודם שכנסה הרי לוי חולץ לצרתה ולא מייבם בפ"ו והוא מבואר במשנה ר"פ ב': כיצד אשת אחיו שלא היה בעולמו ב' אחין ומת אחד מהן נולד להם אח ואח"כ ייבם הב' את אשת אחיו ומת הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשנייה משום צרתה עשה בה מאמר ומת שנייה חולצת ולא מתייבמת ופירש"י עשה בה זה שמת מאמר ולא הספיק לכונסה עד שמת שנייה חולצת ולא מיפטרא משום צרת ערוה דלאו צרתה ממש היא ולא מתייבמת דמאמר קונה במקצת והויא צרת ערוה במקצת מדרבנן. ומ"ש בשם הרא"ש דאפי' מת בלא מאמר צרתה חולצת ולא מתייבמת וכו' שם א"ר יהודה אמר שמואל שומרת יבם שמתה אסור באמה אלמא קסבר יש זיקה וכו' הרא"ש וכן הלכתא ואע"ג דרב פליג עליה ואמר שומרת יבם שמתה מותר באמה דאין זיקה וקי"ל הלכתא כרב באיסורי בהא קי"ל כשמואל דאמוראי בתראי שקלי וטרי לתרוצי אליבא דמאן דאמר יש זיקה דפריך בשמעתין ממתניתין עשה בה מאמר ומת שנייה חולצת ולא

מתייבמת טעמא דעבד בה מאמר הא לא עבד בה מאמר שנייה יבומי נמי מייבמה ואי אמרת יש זיקה ה"ל צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו בזיקה אמר רבה ה"ה אע"ג דלא עבד בה מאמר מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה והא דקתני מאמר לאפוקי מדבית שמאי דאמרי מאמר קונה קנין גמור ע"כ וה"ה כתב בפ"ו בבבת היתה היבמה אסורה על יבמה איסור לאו או איסור עשה כולי יש לדקדק למה לא ביאר רבינו שאפ"י בלא מאמר צרתה חולצת ולא מתייבמת דמאמר דקתני מתניתין לאפוקי מדבית שמאי [מדרי"ש] היא וכדאיתא בגמרא ואנן קי"ל יש זיקה ואפילו בלא מאמר ולא נזכר זה בהל' וגם רבינו לא כתב זה אבל הרשב"א ז"ל כ"כ ומבואר הוא בגמרא עכ"ל. ודברים אלו אינם ענין לבבא זו שנכתבו עליה בספרים שלנו אלא ודאי על מ"ש הרמב"ם בבית דין אשת אחיו שלא היה בעולמו עשה שמעון מאמר באשת ראובן ומת קודם שכנסה הרי לוי חולץ לצרתה ולא מייבם כתב ה"ה דברים אלו ומה שהעיד ה"ה שלא נזכר זה בהלכות אני אומר דאשתמיטתיה להרב המגיד דברי ההלכות בפרק ד' אחין אמתני' דג' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות ואחד נשוי נכרית וכו' עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתייבמת שכתב עליה וה"ה אע"ג דלא עשה בה מאמר ומת נכרית מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה דהויא אחות אשה בזיקה והא דקתני מאמר לאפוקי מדבית שמאי דאמרי מאמר קונה קנין גמור ואפילו חליצה נמי לא תיבעי קמ"ל דצריכה חליצה עכ"ל ומשם נלמוד לכחן לדעת הרי"ף וכן נ"ל שהרמב"ם העתיק פה לישנא דמתני' דקתני עשה בה מאמר כו' ואין ה"נ דבלא מאמר נמי חולצת משום דהוה ליה צרת ערוה בזיקה ולא חש לבאר זה כאן לפי שסמך על מ"ש גבי ג' אחים ב' מהם נשואים שתי אחיות ואחד מהם נשוי נכרית כו' ולא עוד אלא אפילו גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו אחר שמת הנשוי נכרית ומת המגרש הרי נכרית חולצת ולא מתייבמת הואיל ונעשית צרת אחות אשתו בזיקה שעה אחת כו' שהרי ביאר שם דצרת ערוה בזיקה אסורה ומינה נשמע לכל אינד: קטנה שהיתה נשואה לאחיו מאמו או לאחי אמו ומת ונשאה אחיו מאביו ומת ונפלה לפניו לייבום כו' בפרק ב"ש (דף קח:) הרי שהיתה אשת אחי אמו שהיא שנייה לו ונשאה אחיו מאביו ומת מהו שתמאן השתא ותעקרניהו לנישואין קמאי ותתייבם צרתה יש מיאון לאחר מיתה במקום מצוה או לא שכרו ב' בני אדם בת' זו ובאו ושאלו את ר"ע בבית האסורין ואסר את רבי יהודה בנציבין ואסר וכתב הרא"ש פירוש אע"ג דקי"ל דיש מיאון לאחר מיתה הכא בשנייה לא דהא בתו לא ממאנת לאחר מיתה ותתייבם צרתה משום דרמי בר יחזקאל דאמר כיון דבשעת נפילה נראית כצרת

ערוה אסורה ה"נ אי שרית להאי שנייה למאן לאחר מיתה אתי למשרי צרת בתו עכ"ל: ומ"ש וצרתה חולצת ולא מתייבמת שאפילו היא חולצת פשוט הוא: היה אחיו נשוי קטנה שאינה ערוה עליו ומת ומיאנה הקטנה ביבם אסורה לו כו' בר"פ ב"ש (דף קז:) א"ר מיאנה בזה אסורה לזה מידי דהוה אבעלת גט בעלת גט כיון דאיתסרא לחד לא איתסרא לכולהו ושמואל אמר מיאנה בזה מותרת לזה ולא דמיא לבעלת הגט בעלת גט הוא דקעביד בה הכא איהי קעבדא ביה דאמרה לא רעינא בך ולא צבינא בך הוא דלא רעינא הא בחברך רעינא: ופירש"י מיאנה בזה אסורה לזה. מיאנה יבמה באחד מן האחין יבמין אסורה לכולם ופסקו הרי"ף והרא"ש הלכה כשמואל משום דקאי רבי יוחנן כוותיה: ומ"ש רבי אסורה לו טעמא משום דמדמי לה לבעלת הגט לגבי ההוא דמיאנה ביה. ומ"ש ומותרת לזר בלא חליצה היינו בדליכא אחין אחריני דאילו איכא אחריני אע"ג דמיאנה בזיקתו של זה הרי לא מיאנה בזיקת דאחרים: ומ"ש ודוקא היא אבל צרתה מותרת לו זה פשוט דהא אפילו נתן גט לזו לא נאסר צרתה: ומ"ש ואפילו היא מותרת לשאר האחין שלא מיאנה בהן כבר נתבאר דפלוגתא דרב ושמואל הוא והילכתא כשמואל וז"ל הרא"ש והרי"ף ז"ל בפ"ח אהא דכי אתא רבין א"ר יוחנן אחת צרת ממאנת פי' ממאנת ביבם ואחת צרת איילונית ואחת צרת מחזיר גרושתו משנישאת כולן מותרות ודוקא צרותיהן אבל אינהו גופייהו בדליכא בהדייהו צרות כל חדא מינייהו אית לה דינא באנפי נפשי וכו' כמו שאכתוב בסי' קע"ד: היה לאחיו באשתו ספק גירושין ומת ונפלה לפניו ליבום חולצת ולא מתייבמת דשמא הוה גירושין וכו' אבל אם היו לאחיו בה ספק קידושין מתייבמת כו'. המגרש אשתו גדולה או קטנה שהשיאה אחיה והחזירה ומת ונפלה לפני יבם מותרת לו משנה בפרק ב"ש (ד' קח:) המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם ר"א אוסר המגרש את היתומה והחזירה מותרת ליבם ר"א אוסר וידוע דהלכה כתי"ק. ומ"ש אבל קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה בקטנותה ע"י אביה והחזירה ומת בעודה קטנה אסורה ליבם כו' שם משנה קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה כיתומה בחיי האב והחזירה דברי הכל שאסורה ליבם ופירש"י והחזירה בקטנותה אסורה ליבם אם מת בקטנותה ואפי' לרבנן דגירושיה גירושין גמורים ואין חזרתה חזרה גמורי דקידושי קטנה אינה כלום הואיל ופקע זכות אב והיא אין לה יד והו"ל כגרושה ועומדת: ומ"ש וכן הדין במגרש הפקחת ונתגרשה והחזירה ומת והיא חרשת כן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז וכתב ה"ה זה פשוט לפי מה שנתבאר שנישואי החרשת שוין לנישואי הקטנה וכולן מדבריהם ויש סמך לזה בירוש' פרק חרש פשוט הוא עכ"ל:

ומ"ש ולענין צרתה וכתב הראב"ד שהיא כמותה כו' שם (דף קט:) בעא מיניה רבא מרב נחמן צרתה מהו ומסקנא צרתה או חולצת או מתייבמת וכתב הרא"ש תמוה לי למה כתב רב אלפס בעיא זו שהיא אליבא דר"א דלא כהלכתא ויש הלכות רב אלפס שכתוב בהן וה"ה לצרתה של יתומה בחיי האב לרבנן והשיב עליו הראב"ד ז"ל הא מילתא לא מיחוורא שפיר משום דלר"א גופיה הא לא שרית לצרה אלא משום דהיא גופיה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה אבל יתומה בחיי האב בין לר' אליעזר בין לרבנן ערוה היא מן התורה הילכך צרתה נמי צרת ערוה הן ושתייהן חולצות ולא מתייבמות ולכאורה היה נראה כדבריו דהיינו דתנן בפ"ק וכל שיכולה למאן ולא מיאנה צרתה חולצת ולא מתייבמת ה"נ צרתה של ערוה קטנה היא ומיהו נוכל לקיים דברי רב אלפס ז"ל דשאני ערוה זו שיש לה היתר לעצמה אם גדלה אצלו הילכך לר"א דגזר אפילו בגדולה דעלמא אטו יתומה בחיי האב שמא יטעה אדם לומר דקידושי קטנה כלום כ"ש דגזר בצרה דידיה אבל לרבנן דלא גזרו אפילו בדידה אם גדלה אצלו כ"ש דבצרתה לא גזרו ומתייבמת וכ"כ הרמב"ן ז"ל ופלוגתא היא בירושלמי עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם ז"ל שמתייבמת בפ"ז וכתב ה"ה בהלכות הביאו בעיא דצרתה ומאי דאסיקו בה או חולצת או מתייבמת לומר דכי היכי דלרבי אליעזר בגדולה צרתה מתייבמת ה"ה קטנה לרבנן וזהו דעת רבינו ויש חולקין בזה וכבר הכריע הרמב"ן כדברי ההלכות וזהו דעת הרשב"א ז"ל עכ"ל: החזירה כשהיא קטנה או חרשת ונתגדלה או נתפקחה אצלו ואח"כ מת מותרת להתייבם שם בברייתא בגמרא מודים חכמים לרבי אליעזר בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה הרי היא כיתומה בחיי האב והחזירה שאסורה לייבם מפני שגירושיה גירושין גמורים ואין חזרתה חזרה גמורה בד"א שגירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא קטנה אבל גירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא גדולה א"נ החזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו ומת או חולצת או מתייבמת ומה שהשוה דין החרשת לדין החטנה כ"כ הרמב"ם בפ"ז וכבר נתבאר בסמוך: אחות גרושתו היא אסורה לו מן התורה כאחות אשתו לפיכך נפלה לפניו לייבום פטורה היא וצרתה מן החליצה ומן הייבום משנה בפרק החולץ (מא.) המגרש את אשתו ונשא אחיו את אחותה ומת הרי זו פטורה ופירש"י פטורה. אף מן החליצה משום אחות אשה הואיל ואשתו קיימת ואחות גרושה מד"ת דכתיב עליה בחייה כל שבחייה:

סימן קעב - דין יבם סריס וחרש שוטה וקטן וטמטום, וכן היבמה

יבמה שהיא אסורה ליבם בלאו או בעשה או באיסור שניות דרבנן היא חולצת כו' משנה בפ"ב דיבמות (דף כ.). כלל אמרו ביבמה כל שאיסורה איסור ערוה לא חולצת ולא מתייבמת איסור מצוה ואיסור קדושה חולצת ולא מתייבמת איסור מצוה שניות מדברי סופרים. איסור קדושה אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר ופירש"י שניות שניות לעריות שגזרו סופרים עליהם: אלמנה לכ"ג. שמת אחיו ההדיוט ונפלה אלמנתו לפניו: גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. שעבר אחיו המת ונשא חלוצה וגרושה וכשמת צריכה חליצה שהרי קידושין תופסין לו בה דקידושין תופסין בחייבי לאווין אבל יבומי לא שהרי אסורה לו לזה שהוא כהן ואפטורי בלא כלום לא דלא אלים לאו למיפטר דילפינן מאחות אשה בפ"ק עכ"ל: ומ"ש רבינו וצרתה או חולצת או מתייבמת כ"כ נ"י אמתני' וז"ל איסור מצוה ואיסור קדושה כו' דוקא היא אבל צרתה מתייבמת שאין צרה פטורה אלא מערוה וכדנפקא לן בפ"ק (ג:) מאחות אשה דכתיב בה לצרור וכן איתא בירושלמי להדיא עכ"ל: ומ"ש ואין חליצתה פוטרת צרתה אבל חליצת צרתה פוטרת אותה כדפרישית לעיל בסימן ק"ע כ"כ בשם הרמב"ם ז"ל ושם נתבאר. ומ"ש ואם עבר ובא עליה קנאה ונפטרה צרתה ומוציאה בגט בפ"ב דיבמות (דף כ:) תניא פצוע דכא וכרות שפכה שמתו אחיהם ועמדו הם ובעלו קנו ואסור לקיימן משום שנאמר לא יבא פצוע דכא פירש"י אם בעלו קנו ויוצאת בגט בלא חליצה. ומ"ש רבי שנפטרה צרתה פשוט הוא דכיון שאם בעלו קנו ויוצאת בגט בלא חליצה א"כ בביאה זו נעקרה זיקה לגמרי מבית זה ופשיטא דנפטרה צרתה וכך מפורש שם בברייתא איסור מצוה ואיסור קדושה בא עליה או חלץ לה נפטרה צרתה והא דקתני דאם חלץ לה שפוטרת צרתה ורבינו כתב בסמוך שאם חלץ לה לא נפטרה צרתה כבר נתבאר בדברי ה"ה שכתבתי בסימן ק"ע ז"ל הרמב"ם בפ"ג היתה היבמה אסורה על יבמה איסור לאו או איסור עשה או שהיתה שנייה הרי זו חולצת ולא מתייבמת ומפני מה צריכה חליצה מפני שיש בה לקוחין הואיל וקידושין תופסין בהן הרי הן זקוקות לייבם ומן הדין היה שיתייבמו שהייבום מצות עשה וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה יבא עשה וידחה את לא תעשה אבל חכמים

גזרו שלא יתייבמו חייבי לאווין ולא שניות גזירה שמא יבא עליה פעם שנייה והרי ביאתה אסורה ואין שם מצוה שאין מ"ע אלא ביאה ראשונה בלבד לפיכך אם עבר ובעל יבמתו האסורה לו משום לאו או משום עשה ואצ"ל שנייה ה"ז קנה קנין גמור ומוציאה בגט והיא וכל צרותיה מותרות לזר שהרי נפטרו עכ"ל וטעם זה שכתב שהוא גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה הוא מסקנא דרבא בפרק כיצד (שם) היתה אסורה לבעלה באיסור לאו או עשה או איסור דרבנן ומותרת לייבם הרי היא זקוקה לו דכיון שלא היתה אסורה לבעלה אלא בלאו תפסי בה קידושין וכיון שמותרת ליבם יכול לייבם אותה מבואר במשנה פרק יש מותרות (דף פד).

(: ומ"ש חוץ ממחזיר גרושתו משניסת שאם החזיר אחיו גרושתו משניסת ומת חולצת ולא מתייבמת בפ"ק דיבמות (דף יא:) בעי ר"י המחזיר גרושתו משניסת צרתה מהו ת"ש המחזיר גרושתו משניסת היא וצרתה חולצת היא וצרתה ס"ד אלא או היא או צרתה ולא תירוצי קא מתרצת לה תריץ הכי הוא חולצת צרתה או חולצת או מתייבמת וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל ומסקנא כי האי תירוצא בתרא דאמרי' כי אתא רבין א"ר יוחנן אחת צרת ממאנת פ"י ממאנת ביבם ואחת צרת איילונית ואחת צרת מחזיר גרושתו משנישאת כולן מותרות ודוקא צרותיהן אבל אינהו גופייהו בדליכא בהדייהו צרות כל חדא מינייהו אית לה דינא באפי נפשה ממאנת ביבם אע"ג דלגבי יבם דמיאנה בו לאו בת חליצה ויבום היא לגבי אחיו של יבם שריא וחולצת או מתייבמת דאמר שמואל מיאנה בזה מותרת בזה ואיילונית לא חולצת ולא מתייבמת ומחזיר גרושתו משנישאת ומת חולצת ולא מתייבמת וכתב ה"ה בפ"ו מפורש בפ"ק ומסקנא שהיא חולצת ולא מתייבמת וצרתה או חולצת או מתייבמת פירוש והיא נפטרת בחליצתה או בביאתה וצרתה נפטרת בחליצתה של זו אבל לא בביאתה אם עבר ובא עליה כדין אלמנה מן הנישואין לכ"ג וכ"כ הרשב"א ז"ל דממעטי לה מההיא דרב גידל דלעיל וזהו שלא הזכיר רבינו איסור בצרתה עכ"ל: ומ"ש מההוא דרב גידל היינו דבפרק כיצד (כ.) אהא דתנא שאם היתה היבמה אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט חולצת ולא מתייבמת הקשו בגמרא קא פסיק ותנא ל"ש אלמנה מן הנישואין ול"ש מן האירוסין בשלמא מן הנישואין אין עשה דייבום דוחה את לא תעשה דאלמנה לא יקח ועשה דוהוא אשה בבתוליה בתולה ולא בעולה ולא הבא מכלל עשה עשה אלא אלמנה מן האירוסין אמאי יבא עשה וידחה את לא תעשה ותירץ רב גידל בשם רב דאמר קרא ואם לא יחפוץ האיש לקחת יבמתו ועלתה יבמתו כו' שאין ת"ל יבמתו מה ת"ל יבמתו יש לך יבמה אחת שעולה לחליצה ואינה עולה ליבום ואי זו

זו חייבי לאוין והקשו ע"ז מן הברייתא דקתני גבי חייבי לאוין ואם בעלו קנו ואסור לקיימה ואי ס"ד מדאורייתא חייבי לאוין לחליצה רמייה לייבום לא רמייה אמאי אם בעלו קנו ואסיקו דלאו מדאורייתא אלא מדרבנן אמרו שאינן עולות לייבום גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה ולפיכך אם בעלו קנו וכתב ה"ה שם כל זה על דברי הרמב"ם ז"ל וכתב עוד וז"ל וכתב בה"ג והא דרב גידל א"ר מיקיימא באלמנה מן הנישואין דאע"ג דמדאורייתא לאו בת ייבום היא רבייה רחמנא לחליצה עכ"ל. ונראי מדברי ה"ה דמחזיר גרושתו עובר בעשה ול"ת מדמדמי לה לאלמנה לכ"ג מן הנישואין ומייתי לה מדרב גידל ואיני יודע מנין לו שאיני מוצא בה אלא לאו בלבד ועוד יש לתמוה עליו שכתב וצרתה של זו נפטרת בחליצה של זו אבל לא בביאתה שהרי כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז יראה לי שכך הדין בב' יבמות הבאות מבית אחד והאחת מהן אסורה על יבמה משום שנייה או מחייבי לאוין או מחייבי עשה שאם חלץ לאסורה לא הותרה צרתה וצ"ע: אחות חלוצה אסורה מדרבנן לפיכך נפלה לפני יבם חולצת ולא מתייבמת וכן צרתה אסורה מדרבנן וחולצת ולא מתייבמת כך כתוב בספרי רבינו המדוייקים ובקצת ספרים חסר כל בבא זו והוא ט"ס שהרי דין זה הוא מבואר בפרק החולץ (דף מא.) דתנן התם החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה ומת חולצת ולא מתייבמת ובגמרא (שם) אמר ר"ל כאן שנה רבי אחות חלוצה מד"ס ומשמע נמי התם במתניי דאסור אדם בצרת קרובת חלוצתו דגם צרת חלוצה אסורה מד"ס: מי שיש עליה זיקת ב' יבמין היא וצרתה חולצות ולא מתייבמות כיצד ג' אחים נשואים לג' נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה אחד מהנשואים מאמר ביבמתו ומת קודם שכנסה כו' משנה פ' ד' אחין (דף לא:) ג' אחים נשואים ג' נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה בה השני מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות שנאמר ומת אחד מהם יבמה יבא עליה שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת ב' יבמים ובגמרא (שם) ואי זיקת ב' יבמים דאורייתא חליצה נמי לא תיבעי אלא מדרבנן וגזירה שמא יאמרו ב' יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות ולייבם לחדא ונחלוץ לחדא גזירה שמא יאמרו בית אחד מקצתו בנוי ומקצתו חלוץ ויאמרו אי דמייבם והדר חליץ ה"נ אלא גזירה דילמא חליץ והדר מייבם וקם ליה באשר לא יבנה ורחמנא אמר כיון שלא בנה שוב לא יבנה ופירש"י מקצתו חלוץ. ואתו למימר בשתי יבמות הבאות מבית אחד חדא מתייבמת ואחרת חלצה. וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל הא דאמרינן בזיקת ב' יבמין מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה לא תימא ה"מ היכא דאיכא צרה דאיכא למיגזר משום צרה אלא אפילו היכא דליכא אלא חדא יבמה ואיכא עלה

זיקת שני יבמין מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה כדתנן בפרק האשה רבה (צו:) בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת ואמר רבא עלה הא דאמרי רבנן זיקת שני יבמין מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה לא תימא ה"מ היכא דאיכא צרה דאיכא למיגזר משום צרה דהא הכא דליכא צרה מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה: נתן לה גט ופירש שהוא למאמרו הרי ביטל המאמר שעשה כו' שם (ד' לב.) אמר רבא נתן גט למאמרו הותרה צרתה אבל היא אסורה משום דמיחלפא בבעלת הגט איכא דאמרי אמר רבא נתן גט למאמרו הותרה אפילו היא מאי טעמא מאי דעביד בה שקליה ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו כלישנא בתרא וכ"פ הרא"ש ז"ל ופירש"י הותרה אפילו היא. לשלישי כשימות שני: מאי דעבד שקליה. והוה ליה כמי שלא עשה בה מאמר ואתיא ומתייבמת לשלישי מחמת זיקת אחיו הראשון ודוקא שפירט למאמרו ולא לזיקתו קאמר אבל סתמא קאי בלא יבנה אכולהו אחים והכי מוכחא מילתא דרבא בפרק ר"ג (נב:) דלמאמרו ולא לזיקתו קאמר וכ"כ הרא"ש ז"ל והכי דייק לישנא דהרמב"ם ז"ל: קטן שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת שאין ביאתו קונה קנין גמור ויש עליה זיקת ב' יבמים משנה וגמרא בס"פ האשה רבה (דף צו:) וכתבתיו בסמוך: מי שחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וקדשה שמעון אחיו ומתו שניהם ונפלה לפני לוי אחיהם מתייבמת לו שאינה אשת ב' מתים וכו' מימרא דרב חסדא בפ' השולח (מג.):

סימן קעג - דין יבמה האסורה ליבם באסור כרת, ודין צרתה, וסוטה וצרתה, וקטנה שמאנה,

יבמה שאינה ראויה להתייבם בשעת נפילה משום איסור ערוה אסורה עולמית אפילו אם יפקע האיסור כגון ב' אחים שנשואים ב' אחיות ומת אחד מהם ונפלה אשתו לפני השני שנשוי אחותה אפי' אם תמות אשתו אח"כ שפקע איסור אחות אשה אפי"ה אסורה משנה פ' ד' אחין (לב:): ומ"ש ואפי' נפלה לפניו פעם אחרת אחרי מות אשתו כגון שהיה להם אח שלישי שלא היתה ערוה עליו כו' ג"ז משנה שם (ל.) ג' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות ואחד נשוי נכרית מת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי

נכרית את אשתו ומתה אשתו של שני ואח"כ מת נשוי נכרית ה"ז אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת: ומ"ש ל"ש מתה אשתו קודם שכנס השלישי ל"ש מתה אחר שכנס אע"פ שלא היתה אסורה עליו בנפילה אחרונה אפי"ה אסורה לו (שם) אמר רב יהודה א"ר כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה מאי קמ"ל תנינא ה"ז אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת מהו דתימא ה"מ היכא דלא איחזיא לה בנפילה ראשונה אבל היכא דאיחזיא לה בנפילה ראשונה אימא תשתרי קמ"ל ופירש"י שעה אחת. בנפילה ראשונה כשנפלה מאחיו הראשון: הרי היא כאשת אח כו'. ואע"ג דהדר איחזיא: בנפילה ראשונה. כל זמן נפילה ראשונה היתה אשתו קיימת שהיא אחותה: אבל היכא דאיתחזי בנפילה ראשונה. כגון שמתה אשתו אחר מיתת אחיו ולא כנסה נשוי נכרית עכ"ל: ומ"ש רבינו אע"פ שלא היתה אסורה עליו בנפילה אחרונה כו' כלומר שלא היתה אסורה עליו בשעת נפילה אחרונה שמתה אשתו קודם שכנס נשוי נכרית את היבמה אפילו הכי אסורה לו כיון שהיתה אסורה לו בשעת נפילה ראשונה: ומ"ש אסורה לו היא וצרתה כגון שהיה אשה אחרת לאח הג' כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ז ודבר פשוט הוא דכיון דהיא אסורה משום אשת אח הו"ל צרתה צרת ערוה וכתב ה"ה הדבר פשוט דל"ש בנכרית אם היה נשוי אותה האח השני בשעה שכנס יבמתו ל"ש נשאה אח"כ דכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בני' ואסורה כדאיתא התם וצרתה הו"ל צרת ערוה עכ"ל: ומ"ש אבל אם מותרת לו בשעת נפילה אפילו אם תיאסר אח"כ אם פקע האיסור חוזרת להיתירה כיצד ג' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות ומת אחד מהם כו' בר"פ ד' אחין (כו:): אמר ר"ה אמר רב ב' אחיות יבמות שנפלו לפני יבם א' חלץ לראשונה הותרה לשנייה הותרה מתה הראשונה מותר בשנייה ואצ"ל מתה שנייה שמותר בראשונה משום דהויא יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתירה הראשון ר' יוחנן אמר מתה שנייה מותר בראשונה אבל מתה הראשונה אסור בשנייה מ"ט שכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה ה"ז כאשת אח שיש לה בנים ואסורה ורב ה"מ היכא דקאי באפה איסור אחות אשה דאורייתא אבל הכא זיקה דרבנן היא ופירש"י ור' יוחנן אמר מתה שנייה מותר בראשונה. הואיל ובשעת נפילה היתה ראויה לו וידוע דרב ור' יוחנן הלכה כר"י ודע שיש בקצת ספרי רבינו חסרון הניכר והגירסא הנכונה בספרים המדוייקים כך הוא מתה האחרונה חזרה הראשונה להיתירה הראשון כיון שהיתה מותרת בשעת נפילה אף על פי שנאסרה בנתיים אבל

אם מתה הראשונה לא הותרה האחרונה כיון שהיתה אסורה עליו בשעת נפילה: וכן אם היו שם עוד אחין וקדם א' מהם וחלץ לאחרונה שם איתיביה ר' יוסי בר חנינא לר' יוחנן ד' אחין ב' מהם נשואים ב' אחיות ומתו הנשואין את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות ואמאי ליקום חד מינייהו ולחלוץ לשנייה ותיהוי הראשונה לגבי אידך כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתרה הראשון א"ל אחיות איני יודע מי שנאן ופירש"י כלומר זו אינה משנה ודקדק רבינו לכתוב וקדם אחד מהם וחלץ לאחרונה דמשמע דלכתחילה לא אמרי' להו לחלוץ השנייה ולייבם הראשונה דגזרי' דילמא אתי למעבד איפכא באלו הצרות עצמן וכ"כ שם התוספות אהא דפריך על מאן דאמר אחיות איני יודע מי שנאן ולימא ליה גזירה דילמא קדים וחליץ לראשונה ברישא וגם הרמב"ם ז"ל בפ"ז כ"כ אם קדם אחד מן האחין וחלץ לאחרונה הותרה הראשונה לשאר אחין דמשמע דדוקא בדיעבד וחלץ קאמר דהותרה ראשונה אבל לכתחילה לא מורינן להו לחלוץ לאחרונה כדי שתותר הראשונה: ומ"ש או שהיתה הראשונה אסורה לאחד מן האחין וייבם האחרונה שהרי היא מותרת לו הותרה הראשונה לשאר אחין שהרי האחרונה שאסרה אותה עליהם נחלצה או נתייבמה למותר לה אבל אם האחרונה אסורה לאחד מהם משום ערוה הרי הוא מותר לייבם הראשונה ושאר האחין אסורים בשתייהן וחולצות ולא מתייבמות שם (דף כח.) תנן היה א' מהן אסורה על האחד איסור ערוה אסור בה ומותר באחותה והשני אסור בשתייהן ס"ד דנפלה חמותה ברישא וכו' ותיהוי חמותה לגבי אידך כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתרה הראשון אמר רב פפא כגון דנפלה הך דאין חמותה ברישא ומתוך דברים הללו יתבאר לך שמ"ש או שהיתה הראשונה אסורה לא' מן האחין היינו לומר שהיא אסורה לו משום ערוה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ז ואהא דכתב רבינו ושאר האחים אסורין בשתייהן וחולצות ולא מתייבמות סיים הרמב"ם ז"ל ואם קדמו וכנסו כל אחד אחת מן האחיות מוציאין אותן מהם. כתב עוד הרמב"ם ז"ל בפ"ז ב' מן האחים נשואין לב' אחיות ומתו שניהם ולא נודע איזה מהם מת ראשון הואיל ואי איפשר לייבם שתייהן והרי זיקה נפלה על שתייהן שתייהן חולצות ולא מתייבמות ואפי' היתה אחת מהן אסורה על היבם משום שנייה או מחייבי עשה או מחייבי לאוין הרי אלו חולצות ולא מתייבמות אבל אם היתה אחת מהם ערוה עליו כגון שהיתה אם אשתו או בתה הרי אחותה מותרת לו רצה חולץ רצה מייבם שהרי לא נפלה זיקתו על שתייהן שאין זיקה על הערוה וכ"כ מדאמרינן בגמרא אהא דאמר רבי יוחנן אחיות

איני יודע מי שנאן ולימא ליה דלא ידעינן הי נפיל ברישא אי הכי היינו דקתני קדמו וכנסו יוציאו בשלמא ראשון אמריי ליה מאן שרי לך אלא שני יאמר חבראי שנייה ייבם אלא ראשונה מייבם היינו דקא"ל אחיות איני יודע מי שנאן משמע בהדיא דכל היכא דלא ידעינן הי נפיל ברישא חולצות ולא מתייבמות: ד' אחין ב' מהם נשואים ב' אחיות ומתו הנשואים את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות: ומ"ש דבת אחת או בזה אחר זה קודם שהספיקו לייבם לראשונה פשוט הוא שכל שלא הספיקו לייבם לראשונה עד שנפלה שניה כנפלו שתיהן בבת אחת דמי: ומ"ש קדמו וכנסו אין מוציאין אותם מידם שם במשנה הנזכר ואם קדמו וכנסו ר"א אומר ב"ש אומרים יקיימו וב"ה אומרים יוציאו וכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה העיקר אצלנו ב"ש במקום ב"ה אינו משנה ר"ל כל זמן שתמצא ב"ש מקילין וב"ה מחמירין וזה היפך המפורסם מסברתם לפיכך תדע שהמשנה מוטעת ושדבר המיוחד לב"ש הוא אמנם הוא חוץ מן המקומות המנויים שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ולפיכך פסק הלכה בכאן יקיימו עכ"ל וקשה לן על דבריו דהא כיון דב"ש מקילין וב"ה מחמירין ר"א הוא דקאמר לה ואילו סתם מתניי קתני לה סתמא אם קדמו וכנסו יוציאו הכי איבעי לן למפסק הלכה. ואפשר שזה היה דעת הרמב"ם ז"ל בחיבורו שכתב אם קדמו וכנסו כל אחד אחת מן האחיות מוציאין אותן מהם. ורבינו איפשר טעמו מדתניא בגמרא ר"א אומר ב"ש אומרים יקיימו ובה"א יוציאו ר"ש אומר יקיימו אבא שאול אומר קל היה להם לב"ה בדבר זה שב"ש אומרים יוציאו ובה"א יקיימו ר"ש כמאן אי כב"ש היינו ר"א אי כב"ה היינו אבא שאול ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה והשתא כיון דאבא שאול סבר דלב"ה יקיימו ור"ש סבר דלדברי הכל יקיימו הכי נקטינן. היתה א' מהן אסורה לאחד מהיבמים משום איסור ערוה כגון שהיתה בתו או אחת מהעריות מותר בשנייה שהרי אין הערוה זקוקה לו ונמצא שאין זקוקה לו אלא אחת והשני אסור בשתייהן היתה אחת מהן אסורה לזה משום ערוה והשנייה אסורה לשני משום ערוה האסורה לזה מותרת לזה שכל אחד אין זקוקה לו אלא אחת אבל אם אין אסורה עליהם אלא באיסור לאו או עשה לא נדחית הזיקה מהם כיון שמן התורה הם בני חליצה וייבום וחולצות ולא מתייבמות הכל שם במשנה: ג' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות ומת אחד מבעלי האחיות ועשה השלישי מאמר ביבמתו כו' משנה שם ג' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות ואחד מופנה מת אחד מבעלי האחיות ועשה בה מופנה מאמר ואח"כ מת אחיו השני בש"א אשתו עמו והלה תצא משום אחות אשה ובה"א מוציא את אשתו בגט וחליצה ואשת אחיו בחליצה:

וכתב הרמב"ם ז"ל מת זה שעשה מאמר והיה לו אשה אחרת ונפלו שתיהן לפני בעל האחות השנייה בעלת המאמר פטורה וכו' בפ"ז והוא מבואר במשנה פרק ד' אחין (ל:) ג' אחין ב' מהם נשואין ב' אחיות ואחד נשוי נכרית מת נשוי נכרית וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת הראשונה יוצאת משום אחות אשה והשנייה משום צרתה עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתייבמת: ומ"ש רבינו בשם הרא"ש אפי' לא עשה השלישי מאמר בא' מן האחיות כו' חולצת ולא מתייבמת כיון שהיא צרת אחות אשה בזיקה על המשנה הנזכרת אהא דקתני עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתייבמת כ' וה"ה אע"ג דלא עבד בה מאמר ומת נכרית מחלץ חלצה יבומי לא מייבמה דהו"ל צרת אחות אשה בזיקה והאי דקתני מאמר לאפוקי מב"ש דאמרו מאמר קונה קנין גמור ואפילו חליצה נמי לא תיבעי קמ"ל דצרתה חולצת עכ"ל וכ"כ הרי"ף ז"ל והם דברי הגמרא בפרק הנזכר על מתניתין דג' אחים ב' מהם נשואין ב' אחיות ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו כו' ובסימן קע"ג גבי אשת אחיו שלא היה בעולמו כתבתי בזה לדעת הרמב"ם ז"ל: ג' אחים ב' מהם נשואין ב אחיות ואחד נשוי נכרית כו' שם (ל.) ב' מהם נשואין ב' אחיות ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי האחיות את אשתו ומת נשוי נכרית וכנסה המגרש ומת זו היא שאמרו וכולן שמתו או נתגרשו צרותיהן מותרות ופירש"י כנסה המגרש ומת. מותרת זו להתייבם שהרי עד שלא כנסה גירש את הראשונה שהיא ערוה ולא היתה צרתה מעולם וזהו שאמרו בפרק ראשון נתגרשו העריות צרותיהן מותרות. ומ"ש אבל אם מת נשוי נכרית קודם שגירש אחד מבעלי האחיות את אשתו אפילו אם לא כנס הנכרית ומת שנמצא שהיתה צרת ערוה בזיקה אסורה לאח הנשאר אפי' גרשה הערוה קודם שמת שם בגמרא אמתני' טעמא דגירש ואח"כ מת אבל מת ואח"כ גירש אסורה אמר רבי אשי זאת אומרת יש זיקה אפי' בתרי אחי ומ"ש וכ"ש אם לא גירש הערוה ומת פשוט הוא: ומ"ש אבל אם כנס בעל האחות את הנכרית וגירש הערוה ומת ל"ש גירש קודם שכנס הערוה (הנכרית) ל"ש אח"כ מותרת הנכרית לאח הנשאר שם אהא דאמר רב אשי זאת אומרת יש זיקה אפילו בתרי אחי כתב הרא"ש וקודם שגירשה היתה זקוקה לב' אחים נשואין ב' אחיות והו"ל צרת אחות אשה בזיקה הילכך אסורה עליו עולמית וא"ת היאך כנסה המגרש הא הויא לכל אחד ואחד צרת אחות אשה בזיקה וי"ל דלא שייך למיקרי צרת ערוה אלא כשהיא והערוה נופלים בבת אחת כשמת המגרש היתה היא צרת אשתו ונפלו שתיהם בבת אחת לפני האח הג' אבל כשהוא חי לא: ומ"ש בה"ג אם מת ולא

גירש אסורה לתרוייהו לא שתאסר להם בחייהם אלא לכל אחד כשימות אחיו תהיה אסורה לו דהויא צרת אחות אשה בזיקה וכ"כ הרי"ף ז"ל דלא אסורה נכרית אלא אחר שמת המגרש עכ"ל ובפ"ק אהא דתנן כיצד אם מתו הן צרותיהן מותרות היתה בתה או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו ולו אשה אחרת ומתה בתו או שנתגרשה ואח"כ מת אחיו צרתה מותרת אמרינן בגמרא אליבא דרבה דלי"ש גירש ולבסוף כנס ל"ש כנס ולבסוף גירש צרת מותרת וכן פסקו הפוסקים ז"ל: שני אחים פקחין נשואין ב' אחיות קטנות או חרשות ומת אחד מהם תצא משום אחות אשה שהרי נשואי שתיהן שוות: אחת פקחת ואחת חרשת מת בעל החרשת תצא משום אחות אשה מת בעל הפקחת בעל חרשת מוציא את אשתו בגט לפי שקידושי הפקחת לפיקח שהן דאורייתא אוסרת את אשתו עליו משום אחות זקוקה שאין כח בקידושי אשתו לדחות הפקחת משום אחות אשה לפיכך מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה כך היא הגירסא הנכונה בספרי רבינו המדוייקים ויש קצת ספרים שיש בהם חסרון הניכר והבבא הראשונה היא משנה בפרק ב"ש (דף קט.) (והבבא השנייה היא משנה בפרק חרש (דף קיב.): ומ"ש היתה אחת גדולה ואחת קטנה מת בעל הקטנה תצא משום אחות אשה מת בעל הגדולה היא אוסרת הקטנה עליו כדפרישית גבי פיקח וחרשת. ומלמדים את הקטנה שתמאן בבעלה וייבם הגדולה משנה בפרק ב"ש (דף קט.) ב' אחים נשואין ב' אחיות גדולה וקטנה מת בעלה של קטנה תצא משום אחות אשה מת בעלה של גדולה ר"א אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו ר"ג אומר אם מיאנה מיאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותצא הלה משום אחות אשה ר' יהושע אומר אי לו על אשתו ואי לו על אשת אחיו מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה ומסיק בגמ' הלכה כר"א ופירש"י תצא משום אחות אשה. ופטורה מחליצה ומיבום: מת בעלה של גדולה. ונפלה לפני בעל הקטנה זיקתה של גדולה שהיא מן התורה אוסרת הקטנה עליה דנישואיה מדרבנן ולא אלימי לאפקועי זיקה דאורייתא והו"ל אחות זקוקתו: ר' אליעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו. ותעקור נישואיה ויהא מייבם את הגדולה וכתב ר"י בשם הרמ"ה ואם לא מיאנה הקטנה והגדילה ל"ש בא עליה לאחר שהגדילה ל"ש לא בא עליה מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה דקיי"ל יש זיקה: שני אחים אחד פיקח ואחד חרש נשואין לב' אחיות פקחות או אחת פקחת ואחת חרשת כו' עד דכמו שכנס אחיו ברמיזה כך יוציא גם הוא ברמיזה הכל מבואר במשנה (פרק חרש קי"ב): שני אחים אחד פיקח ואחד חרש והחרש נשוי ב' נשים פקחות ואחת מהן ערוה על הפיקח כו' עד סוף

הסימן ירושלמי בפרק חרש וכתבו הרמב"ם ז"ל בס' פ"ז ואיתא תו בירושלמי בתו חרשת נשואה לאחיו חרש צרתה פטורה מן החליצה ומן היבום וכתב ה"ה שהשמיטו הרמב"ם ז"ל לפי שהוא מתבאר במ"ש:

סימן קעז - דין האסורה ליבם באסור לאו ועשה

מי שקידש אחת מב' אחיות ואינו יודע איזו קידש כו' משנה בפ"ב דיבמות (כג:) מי שקידש אחת מב' אחיות ואינו יודע איזו קידש נותן גט לזו וגט לזו מת ולו אח אחד חולץ לשתיהן היו לו ב' אחד חולץ ואחד מייבם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם ובגמרא שם ש"מ קידושין שאינם מסורין לביאה הו' קידושין הב"ע כשהוכרו ולבסוף נתערבו וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל האי קושיא והאי פירוקא אליבא דרבא הוא דסבר קידושין שאינם מסורה לביאה לא הו' קידושין ולית הילכתא כוותיה דקי"ל כאביי ביע"ל קג"ם והא חדא מינייהו הילכך בין הוכרו ולבסוף נתערבו בין לא הוכרו כלל נותן גט לזו וגט לזו כפשטא דמתניתין עכ"ל ומ"ש רבי בשם הרא"ש דוקא בשכל אחד וא' אומר כנסתי הזקוקה כו' שם אהא דתנן קדמו וכנסו אין מוציאין מידם מתיב בגמרא ומ"ש מהא דתנן ד' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות ומתו הנשואים את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות התם משום זיקה הכא כל חד וחד אימור דידיה קא מתרמיא ליה וכתב הרא"ש מזה יכול לדקדק דוקא משום דאימור דידיה קא מתרמי ליה אבל המייבם אחות זקוקתו יוציא ונ"ל שיש עוד לדקדק דוקא קדמו וכנסו שלא נמלכו בב"ד אבל אם נמלכו בב"ד ואמר להם שיחלוץ האי וייבם האי והלכו שניהם וייבמו מוציאין מידן ואף ע"ג דאימר כל חד וחד דידיה מתרמי ליה כיון שעברו על דברי ב"ד מוציאין וכך משמע מתוך פירש"י ז"ל עכ"ל: שנים שקידשו ב' אחיות זה אינו יודע איזו קידש וזה אינו יודע איזו קידש ומתו ולזה אח ולזה אח וכו' עד וקדמו השנים האחרונים וכנסו אחר שחלצו שנים הראשונים אין מוציאין מידם משנה וגמ' שם: מי שהלך למ"ה ושמעו שמת וניסת ואח"כ בא בעלה ומתו שניהם ולזה אח ולזה אח אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין משנה פרק האשה רבה (דף פו) ובגמרא (דף צא:): אחיו של ראשון חולץ מדאורייתא ולא מייבם מדרבנן אחיו של שני חולץ

מדרבנן ולא מייבם לא מדאורייתא ולא מדרבנן ופירש"י ולא מייבם מדרבנן. רבנן קנסוה: אחיו של שני חולץ. דמדאורייתא לא קא רמיא עליה ורבנן הוא דאצרכוה חליצה משום גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה כדאמרינן לגבי גט: האשה שהיו לה בנים ולכלתה בנים וילדה היא וכלתה שני זכרים במחבא ונתערבו הבנים וגדלו התערובות ונשאו נשים ומתו וכו' עד א"כ הספק השני הוא בן הכלה והרי הוא מייבם את אשת אחיו משנה שם בפרק נושאין (דף צט): מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים וניסת וילדה ואין ידוע אם הוא בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון והיו לה בנים מן הראשון ומן השני וכו' עד וכבר נחלצה מן האת האחר שהוא יבמה ג"ז משנה שם (דף ק.): חמש נשים שהיה לכל אחת בן ידוע ונתערבו חמשתן וילדו כאחת במחבואה וכו' עד סוף הסימן גם זה משנה שם:

סימן קעה - דין יבמה שהיתה אסורה והתרה

הלכות אונס ומפתה המפתה או מאנס בתולת ישראל קונסין אותו נ' סלעים כסף מפורש בכתוב: ומ"ש בין אם היא בת גדול שבישראל או בת קטן שבישראל משנה בפרק יש בערכין (דף יד:): ואיזהו מפתה ואיזהו מאנס מפתה לרצונה מאנס שלא לרצונה פשוט הוא: כתב הרמב"ם כל הנבעלת בשדה היא בחזקת אנוסה כו' וכל הנבעלת בעיר היא בחזקת מפותה וכולי בתחילת הלכות נערה בתולה: ומ"ש בשם הראב"ד חזקה זו איני יודע מה תועלת יש בה וכו' שם בהשגות וכבר תירץ בעל מגדל עוז דהב"ע שיש עדים שראו נבעלת ממקום רחוק אבל לא ידעו ולא ראו אם ברצון אם באונס היא אומרת אנוסה הייתי ויש לי צער והוא אומר מפותה היית ואין לך צער סמכינן אחזקה בשדה אנוסה וכפשטיה דקרא צעקה ואין מושיע לה ובעיר מפותה ומעניינא דקרא על דבר אשר לא צעקה בעיר אם כדבריה כן הוא ע"כ: דין נ' סלעים הם קנס על המעשה הרע שעשה אבל מלבד זה צריך ליתן לה במפותה בושת ופגם אבל לא צער שאין למפותה צער ובאנוסה שיש לה צער ובושת ופגם נותן לה צער ובושת ופגם כך הוא הגירסא הנכונה לאפוקי ממקצת ספרים שיש בהם חסרון הניכר ודברים אלו הם מבוארים במשנה פ' אלו נערות (דף לט):

ומי"ש ואלו אינן שוין בכל אדם אלא הכל לפי מה שהוא בושת הכל לפי המבייש והמתבייש כו' שם במשנה (דף מ.) איזהו בושת הכל לפי המבייש והמתבייש פגם רואין אותה כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה היתה יפה וכמה היא יפה ובגמרא (שם) פגם רואין אותה כאילו היא שפחה כו' היכי שיימינן לה ואסיקנא אומדים כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח ממנו וכתבו התוספות תימה דמה שומא היא זו וכי אשה חשובה ממשפחה גדולה אינה נפסדת בפגמה אלא שוה שפחה הניסת לעבד וי"ל דכל אשה שמין לפי מה שהיא בענין זה כמה רוצה ליתן בין בתולה לבעולה להשיא לעבדו אשה כזאת הנפגמת והא דנקט שפחה אורחא דמילתא נקט דאין דרך להשיא לעבדו אשה בת מלכים עכ"ל: ומי"ש צער רואין לפי קטנו וקטנותה ולפי בריאותה כמה נצטערה וכן יתן על נ' של קנס פשוט הוא וז"ל הרמב"ם ז"ל בפ"ב צער לפי קטנותה ובנין גופה ולפי שניו וגופו אומדין כמה האב רוצה ליתן ולא תצטער זו מזה ויתן עכ"ל: וקונסין המאנס שצריך לישא אותה מפורש בתורה (דברים כב) ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו: ומי"ש אפי' היא חגרת או סומא משנה בפי' אלו נערות (דף לט:): ומי"ש ואינו רשאי להוציאה לעולם מפורש בתורה ולא יוכל לשלחה כל ימיו: ומי"ש אלא לרצונה דמשמע דלרצונה מיהא מפיק לה וכן מי"ש לפיכך אי"צ לכתוב לה כתובה בפרק אלו נערות (שם) תניא אע"פ שאמרו אונס כשיוציא הוא אין לה עליו כלום. כשיוציא מי מצי מפיק לה אימא כשתוציא היא אין לה עליו כלום מת יצא כסף קנסה בכתובתה ר' יוסי ב"ר יהודה אומר יש לה כתובה מנה במאי קמיפלגי רבנן סברי טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה ור"י ב"ר יהודה סבר הוא נמי מצי מצער לה עד דאמרה היא לא בעינא לך וידוע דהלכה כת"ק: ואם עבר והוציאה כיפין אותו להחזירה דהוה ליה לאו הניתק לעשה דכתיב ולו תהיה לאשה אע"ג דכתיב קודם לא יוכל לשלחה כל ימיו הכי פירושו לא יוכל לשלחה שילוחין שתהיה בה כל ימיו אלא יחזירנה לפיכך אם עבר וגירש כופין אותה להחזירה ואינו לוקה בסוף חולין (דף קמא.) ובפי' בתרא דמכות (דף יז.) תנן זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין לוקין עליה ובפי' בתרא דמכות (דף יד:): אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו ואקשינן עליה מדתניא אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אמאי ל"ת שקדמו עשה הוא ואסיקנא אלא אמר רבא כל ימיו בעמוד והחזיר קאי וכן כי אתא רבין אמר ר' יוחנן

כל ימיו בעמוד והחזיר קאי ופירש"י אם ישראל הוא. שיכול לקיים העשה ויחזירנה מחזיר ואינו לוקה : ואם כהן הוא. שאסור בגרושה לוקה ואינו מחזיר : אלא אמר רבא. הא דתניא באונס מחזיר ואינו לוקה טעמא משום דע"כ לאו שניתק לעשה הוא דאמר קרא כל ימיו לא ה"ל למכתב אלא לא יוכל לשלחה מאי כל ימיו ה"ק לא תהא בשילוחיה כל ימיו אלא יחזירנה ע"כ עמוד והחזיר קאמר והכי קאמר ולו תהיה לאשה אם שלחה שלא יהיו שילוחיה לכל ימיו הרי העשה אחר העברת הלאו : ומ"ש רבינו מתה גרושתו קודם שיחזירנה או שנתקדשה לאחר או שהוא כהן שאסור בגרושה ה"ז לוקה כבר נתבאר דבפרק בתרא דמכות שם תניא אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר ואיתא נמי בפ"ק דתמורה (דף ה) והא דמתה גרושתו או שנתקדשה לאתר מדברי רש"י משמע דאינו לוקה דבפ"ב דמכות אהא דא"ר יוחנן כל ל"ת שקדמו עשה לוקין עליו ואמרינן הניחא למ"ד בטלו ולא בטלו אלא למ"ד קיימו ולא קיימו מאי איכא למימר מידי הוא טעמא אלא לרבי יוחנן הא א"ל ר"י לתנא תני בטלו חייב לא בטלו פטור דתני תנא קמיה דר"י כל מל"ת שיש בה קום עשה קיים עשה שבה פטור בטל עשה שבה חייב א"ל מאי קאמרת קיים פטור לא קיים חייב ביטל חייב לא ביטל פטור תני בטלו ולא בטלו ור"ל אמר קיימו ולא קיימו ופירש"י הניחא למאן. דתני לקמן בלאו הניתק לעשה ביטל את העשה חייב על הלאו לא ביטל את העשה פטור שהלאו תלוי בביטול העשה ואינו נגמר עד שיבטל העשה בידיים ביטול עולם שלא יוכל להתקיים עוד איכא למימר כל ימיו יש לו תקנה בחזרה שאין מבטל את העשה אא"כ מדירה שלא תיהנה ממנו נדר שאין לו הפרה כדלקמן : אלא למאן דתני. קיים את העשה פטור לא קיימו חייב שהעשה תיקונו של לאו הוא ואין הלאו תלוי בביטול העשה שמשעה שעבר הלאו נגמר אבל העשה ניתן לעקור המלקות ולכשיבא לב"ד או יקיים העשה ויפטר או ילקה ליכא למימר בעמוד והחזיר קאי כדקאמרת שאם לא יחזירנה מיד כשיבא לבית דין ילקוהו דהא ליכא למימר קיים לאחר זמן דאלי"כ לא קיים ה"ד לעולם הוא יכול לומר אני מקיים : מידי הוא טעמא אלא לר"י. מי הוצרך לדרוש כל ימיו בעמוד והחזיר ר"י שאמר לא תעשה שקדמו עשה לוקים עליו וקשיא ליה אונס שגירש דקתני אינו לוקה והוצרך לעשותו לאו שניתק לעשה : הא א"ל ר"י לתנא. לקמן תני בטלו חייב לא בטלו פטור אבל ר"ל דתני קיימו ולא קיימו לא דריש ליה לעמוד והחזיר אלא לפני הגירושין לומר כל ימיו תהיה לו לאשה ולא ישלחנה ולדידיה לאו שקדמו עשה ולא שניתק לעשה שוין ואין לוקין עליהם אלא יקיים העשה מיד כשהזירו ב"ד להחזיר : א"ל מאי קאמרת אי בקיים תתני

פטור בלא קיים תתני חייב ואע"פ שלא ביטל ואי בביטל תתני חיובא ע"כ
תתני פטורא בלא ביטל אף ע"פ שלא קיים ה"ג תני בטלו ולא בטלו בטל
עשה שבה חייב לא בטל עשה שבה פטור קיימו ולא קיימו פטור
לא קיימו כשאומרים לו קיים מלקין אותו ור"י מוקים לה למתניתין
בלאו הניתק לעשה דאילו בלאו שקדמו עשה ס"ל דלוקין ולר"ל בין ניתק
בין קדמו עשה שוין עכ"ל והשתא כיון דר"י דהלכתא כוותיה סבר בטלו
חייב לא בטלו פטור דהיינו לומר שהלאו תלוי בביטול העשה ואינו נגמר
עד שיבטל העשה בידיים ביטול עולם שלא יוכל להתקיים עוד ומתה
גרושתו או נתקדשה לאחר כיון שהוא לא ביטל העשה בידיים אינו לוקה
אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפ"א מהלכות נערה בתולה דמתה גרושתו או
נתקדשה לאחר לוקה וטעמו משום שהוא גורס כגירסת רי"ף דגריס תני
תנא קמיה דר"י כל מלי"ת שיש בה קום עשה קיים עשה שבה פטור בטל
עשה שבה חייב א"ל ר"י מאי קאמרת קיים פטור לא קיים חייב בטל
חייב לא בטל פטור תני קיימו ולא קיימו כלומר אף על פי שלא בטלו
לעשה כיון שלא קיימו לוקה אלא תעשה ופי"י נ"י כלומר תפוס רישא
דוקא דאם לא קיימו חייב דמיד כשהתרו בו ב"ד לתקן הלאו ולא תיקן
שוב אין לו תקנה לתקן אותו ולוקה ואע"פ שכתב הרא"ש על דברי הרי"ף
רש"י גורס תני בטלו ולא בטלו וכל הסוגיא מתפרשת ומתיישבת לפי
גירסתו והוא עיקר עכ"ל משום דלא נפקא לן בזמן הזה דאין לנו דיינים
להלקות העתיק דברי הרמב"ם ז"ל לבד ולא חשש לכתוב דעת הרא"ה
ז"ל: ומיהו אם היא אסורה לו אפי" אינה אלא חייבי לאוין ועשה וכו' וכן
אם נשאה ומצא בה ערות דבר יכול לגרשה משנה בפרק אלו נערו (דף
לט.) נמצא בה דבר זמה או שאינה ראויה לבא בקהל אינו רשאי לקיימה
שנאמר ולו תהיה לאשה אשה שהיא ראויה לו: ומ"ש דחייבי עשה או
אפי" שנייה דרבנן א"צ לישא אותה כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א וחייבי עשה
איכא למימר דבכלל אינה ראויה לבא בקהל הם ותניא בפרק א"נ (כט:)
ולו תהיה לאשה שמעון התימני אומר אשה שיש בה הויה רש"א אשה
הראויה לקיימה מאי בינייהו ממזרת ונתינה איכא בינייהו ומסקינן
דאפי" חייבי עשה אין ראוי לקיימן אבל שנייה קשה כיון דמדאורייתא
שריא אשה שהיא ראויה לו היא ואפשר דכיון דמדכתיב ושמרתם את
משמרתו מצאו חכמים מקום לאסור שניות שפיר איכא למימר דשנייה
אימעטא מולו תהיה לאשה ובלא"ה כיון דכל מילי דרבנן אסמכינהו
אלאו דלא תסור שפיר איכא למימר דשנייה אימעטא מולו תהיה
לאשה: ואם היא או אביה אינם חפצים שישא אותה יכולין לעכב אבל
הוא אינו יכול לעכב בד"א באונס אבל במפתה בין הוא או היא או אביה

יכולין לעכב הנישואין מבואר בפרק אלו נערות (לט): בברייתא ובגמרא: ומ"ש שהמפתה יכול לעכב (שם.) (במשנה: ואם כנס המפתה אינו נותן נ" כסף אלא נותן לאביה בושת ופגם וכותב לה כתובה כמו לשאר הבתולות אבל לאונס אע"פ שכונסה צריך ליתן מיד הקנס ובושת וצער ופגם משנה וברייתא שם: ומ"ש אם מת או מוציאה לרצונה א"צ ליתן לה כתובה שכסף קנסה יוציא בכתובתה שם פלוגתא דתנאי בברייתא והלכה כת"ק דאמר הכי וכבר נתבאר לעיל בסי' זה: כתב הרמב"ם ז"ל אין האונס והמפתה חייב בקנסה עד שיבא עליה כדרכה כו' בפ"א וכתבו הגהות דהכי איתא בפ' א"נ (מ): דאמרינן אלו באו עליה שנים א' כדרכה וא' שלא כדרכה יאמרו בעל שלימה נותן נ' בעל פגומה נותן נ' וה"פ בעל שלימה דעלמא נותן נ' בעל פגומה כגון זה שבא עליה כדרכה והיא כבר נבעלת שלא כדרכה וכן משמע מתוך פירש"י ומיהו אח"כ כתבו ע"כ מחייב קנס אביאה שלא כדרכה כדאמר בהדיא פ"ק דקידושין (ט): באו עליה י' ב"א שלא כדרכה ועדיין היא בתולה וכו' וקאמר דמודה ר' לענין קנס שכולם חייבין וכן מוכיח בפרק הבע"י (כט.): ומ"ש דצריך עדים פשוט הוא דאין לחייבו קנס אלא על פי עדים: ומ"ש שא"צ התראה פשוט הוא דלא צריך התראה אלא למיתה או למלקות: ומ"ש באו עליה שנים אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה וכו' בפ"ב: ומ"ש את שבא עליה שלא כדרכה חייב בבושת ופגם ולא בקנס פשוט הוא שחייב בבושת ופגם: ומ"ש שאינו חייב בקנס כבר נתבאר טעמו: ומ"ש ואם הוא האחרון אינו חייב אלא בבושת שכבר נפגמה פשוט הוא: ומ"ש וזה שבא עליה כדרכה בין הוא ראשון או אחרון חייב בקנס ובשאר דברים ג"ז פשוט: ומ"ש אבל אין בושת ופגם של בת שלא נבעלה כלל כבושת ופגם של זו שנבעלה שלא כדרכה ג"ז פשוט הוא: ומ"ש בשם הרא"ש שחייב בקנס אפי' שלא כדרכה כ"כ בפ' א"נ מההיא דפ"ק דקידושין ודפרק הבע"י: ומ"ש בשם הראב"ד ז"ל בהשגות בפ"ה מהלכות נערה בתולה: מאימתי יש לבת קנס משתהיה בת ג' שנים ויום אחד עד שתבגר בפרק א"נ (כט.) (תניא קטנה מבת יום אחד ועד שתביא ב' שערות יש לה מכר ואין לה קנס משתביא ב' שערות עד שתבגר יש לה קנס ואין לה מכר דר"מ וחכ"א קטנה מבת ג' שנים ויום אחד יש לה קנס ואע"פ שר"ח והראב"ד פסקו כר"מ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל פסקו כחכמים ובריש פרק נערה אמרינן בהדיא דבוגרת בושת ופגם וצער אית לה קנס לית לה. וז"ל הרמב"ם בפ"א מאימתי יהיה לבת קנס מאחר ג' שנים גמורות עד שתבגר נבעלה בתוך ג' שנים אין ביאתה ביאה בא עליה משבגרה אין לה קנס שנא' נערה בתולה לא הבוגרת עכ"ל: ומ"ש בין אם

יש לה אב או אין לה אב כך כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א והיא ברייתא בפרק הנזכר (מד:) אם מאן ימאן אביה לרבות יתומה לקנס דברי ר"י הגלילי ואע"ג דדחי לה בגמרא האי דרשא לדעת ר"י הגלילי דחיייה בעלמא הוא: גיורת ושבויה ושפחה שנתגיירו ונפדו ונשתחררו בת ג' שנים או פחות יש להן קנס ואם נפדו או נתגיירו או נשתחררו מבת ג' שנים ומעלה אין להן קנס משנה בפרק א"י (דף כט. ל:): נתארסה ונתגרשה מן האירוסין יש לה קנס שם (לח.) במשנה פלוגתא דתנאי ופסקו הפוסקים כר"ע דאמר הכי: נתגרשה מן הנישואין אע"פ שהיא בתולה כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה אין לה קנס נלמד ממה שנתבאר דכיון דנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה דינה כבעולה: מי שיצא עליה ש"ר כגון שבאו ב' והעידו עליה שתבעתם לזנות אין לה קנס אבל בשביל קול בעלמא על ש"ר שיצא עליה אינה מפסדת קנס ברייתא וגמ' פ' א"י (דף לה:): הבא על אסורה לו באיסור לאו כגון ממזרת נתינה כותית או באיסור כרת כגון אחותו ואחות אביו ואחות אמו כולי אם התרו בו לוקה ואינו משלם שאין אדם לוקה ומשלם ואם לא התרו בו משלם כיון שאינו חייב מלקות בר"פ א"י (דף כט.) תנן דהבא על חייבי לאוין וחייבי כריתות משלם קנס ובגמרא (דף לא:): רמי עלה מדתנן אלו הן הלוקין הבא על אחותו כו' וקי"ל דאין אדם לוקה ומשלם ושני רבי יוחנן כאן שהתרו בו כאן שלא התרו בו דקסבר ר"י כל היכא דאיכא ממון ומלקות ואתרו ביה מילקא לקי ממונא לא משלם: ואם בא על חייבי עשה או שנייה משלם לעולם כיון שאין בהם מלקות כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א ופשוט הוא: אם בא על חייבי מיתות ב"ד כגון בתו ובת בתו כו' אע"פ שלא התרו בו פטור מן הקנס שם במשנה (דף לו:): אלו נערות שאין להם קנס הבא על בתו ועל בת בתו כו' ובההוא פירקא (לה.) אסיקנא כי אתא רבין אמר חייבי מיתות שוגגין כ"ע ל"פ דפטירי ופירש"י שוגגין שלא התרו בהן וז"ל הרמב"ם בפ"א היתה מחייבי מיתות ב"ד כגון בתו ואשת בנו וכיוצא בהן בין התרו בו בין לא התרו בו פטור מן הקנס שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם היה שם אסון אין כאן עונש ואע"פ שהריגת האשה בשגגה שהרי לא נתכוונו לה שהרי כתיב כי ינצו אנשים יחדיו ונגפו אשה הרה הא למדת שלא חלק הכתוב באסון בין שוגג למזיד לפוטרו מתשלומין והרי הוא אומר מכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת מה מכה בהמה לא חלק הכתוב בין שוגג למזיד לחייבו בתשלומין אף מכה אדם לא חלק הכתוב בין שוגג למזיד לפוטרו מן התשלומין וכן הדין לכל עבירה שיש בה מיתת ב"ד שאין בה תשלומין עכ"ל. ודרשא דלא יהיה אסון שם במשנה ודרשא דמכה נפש בהמה וכו' הוא דתני דבי רבי חייא ב"ה צריך להעביר

הקולמוס על רבי חייא ולכתוב במקומו חזקיה: בפרק הנזכר: וכתב הרמב"ם הממאנת ואיילונית והחרשת והשוטה והבוגרת אין להן קנס בפ"א והוא מדתניא בפרק אלו נערות (לה:) הממאנת והאיילונית אין להן לא קנס ולא פתוי ופירש"י הממאנת בבעלה כגון יתומה שהשיאה אמה או אחיה ומיאנה בבעלה אין לה קנס שאינה בחזקת בתולה הואיל וניסת: איילונית. אין לה קנס לפי שאין קנס אלא לנערה וזו שלא תביא ב' שערות לעולם כל כ' שנה היא בחזקת קטנה ומשם ואילך היא בוגרת ואמרינן תו בגמרא (לו.) איילונית אין לה קנס ולא פתוי ורמינהו החרשת והשוטה והאיילונית יש להן קנס ויש להן טענת בתולים והא מאי רומיא הא ר"מ והא רבנן ודקארי לה מאי קארי לה משום דאיכא למירמה אחריתי עליה החרשת והשוטה והבוגרת ומוכת עץ אין להן טענת בתולים א"ר ששת ל"ק הא ר"ג הא ר' יהושע ופירש"י הא ר"ג. בפ"ק היא אומרת משארסתני נאנסתי נאמנת הכא נמי אין להן טענת בתולים להפסידה כתובתה דאמרינן אי הות פקחת לטעון הוה טענה משארסתני ומהימנא: הא ר' יהושע. דאמר לא מפיה אנו חיינן הכא יש לה טענת בתולים דא"נ הות טענה קמן לא מהימנינן לה עכ"ל וכיון דברייתא וחרשת ושוטה אין לה טענת בתולים אתיא כר"ג דק"ל כוותיה ממילא משמע דאין להן קנס דאין קנס אלא לבתולה ומ"ש רבינו ול"נ שהרי הוא פסק כרבנן שהקטנה יש לה קנס והאיילונית דינה כקטנה עד שתהיה בת כ' שנה ומשם ואילך דינה כבוגרת שמקטנות יוצאה לבוגרת הראב"ד והגהות מיימון השיגו עליו כן ואיפשר לדחות ולומר דסבר הרמב"ם ז"ל דכיון דגבי קנס נערה כתיב אף ע"ג דלחכמים קטנה בכלל כיון דכתיב נערה חסר ה"א מפקינן לה כדאיתא בגמרא איכא למימר דהיינו דוקא קטנה דאיתא לידי נערות אבל איילונית דלא אתיא לידי נערות לא והיינו פשטא דברייתא דהממאנת והאיילונית אין להן קנס ואע"ג דתלמודא שני לה בגווי אחריני היינו למאי דס"ד דמקשה דאיילונית לחכמים יש לה קנס אבל לפום קושטא לחכמים נמי לית לה קנס ומהר"י קולון בשורש קל"ח כתב שי"ל שהרמב"ם ז"ל מפרש הא דקאמר פרק אלו נערות (שם) האי תנא סבר לה כר"מ בחדא ופליג עליה בחדא היינו לומר דסבר לה כר"מ באיילונית ופליג עליה בחדא בקטנה שיש לה קנס: וכן בחרשת ושוטה השיב עליו הראב"ד וכתב יש לה קנס ז"ל הראב"ד השוטה והחרשת כו' א"א אף זו טעות דלהדיא לרבנן יש לה קנס ופתוי עכ"ל טעמו מדאמרינן בגמרא שכתבתי בסמוך איילונית אין לה לא קנס ולא פתוי ורמינהו החרשת והשוטה והאיילונית יש להן קנס ויש להן טענת בתולים והאי מאי רומיא הא ר"מ והא רבנן כלומר דברייתא דאיילונית אין לה קנס

כר"מ וברייתא דאיילונית יש לה קנס כרבנן וכיון דבההיא ברייתא דאתיא כרבנן קתני דחרשת ושוטה יש להן קנס הכי נקטינן זה נראה שהוא טעמו של הראב"ד וכבר כתבתי בסמוך טעמו של הרמב"ם ז"ל דבגמרא בסמוך מוקי ההיא ברייתא כרבי יהושע אבל לר"ג דקי"ל כוותיה חרשת ושוטה אין להן טענת בתולים וממילא שמעי' דלית להו קנס: וכן כתב הרמ"ה ואפילו במוכת עץ איפשר שטעמו משום דכיון דברייתא דאוקימנא כרבנן קתני החרשת והשוטה והאיילונית יש להן קנס ויש להן טענת בתולים משמע דלא תלי קנס בבתולים דאל"כ הוה ליה למיתני יש להן טענת בתולים ברישא ונהי דבדרוסת איש אין לה קנס במוכת עץ מיהא יש לה קנס: ומדברי ר"י יראה שאין קנס לחרשת ושוטה ולא למוכת עץ: כתב הרמב"ם כל בת שיש לה קנס יש לה בשת ופגם ואם היתה אנוסה יש לה צער וכל בת שאין לה קנס אין לה בשת ופגם אם נתפתתה וכו' בפ"ב ומ"ש רבינו ואיני מבין דבריו דמה תלוי צער ובשת ופגם בקנס דאע"פ שאין להם קנס למה לא יהא להן שאר דברים גם בעיני יפלא וצ"ע ולענין בוגרת מפותה דאין לה בושת ופגם טעמא משום דמחלה וכ"כ מהרי"ק בשורש קס"ח: ב"ה וכן מפורש בגמרא נערה שנתפתתה (מב.) (וכ"כ הרא"ש והרי"ף: בא עליה ומתה קודם שהעמידו האב בדין פטור בפרק אלו נערות (דף כט.) אמר אביי בא עליה ומתה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה ולא לאבי המתה ואע"ג דאמרין התם מילתא דפשיטא לאביי מיבעיא ליה לרבא כתב הרא"ש דכיון דלאביי פשיטא ליה אזלינן בתר פשיטותיה: כתב הרמב"ם ז"ל ג' דברים של מפתה וארבע של אונס הם של אב בפרק ב' ונתן טעם שכל שבח נעוריה לאביה ואם אין לה אב הרי הן של עצמה והוא משנה בפ' נערה שנתפתתה בושתה ופגמה וקנסה לאביה והצער בתפוסה: ומ"ש נתארסה אחר שנתפתתה אין האירוסין מוציאין מרשות האב והן שלו ג"ז בפ"ב: ומ"ש בשם הראב"ד דצער לעצמה וכו': ב"ה יש לתמוה עליו דהא תנן נערה שנתפתתה בושתה ופגמה וקנסה לאביה והצער בתפוסה ומשמע דצער נמי לאביה דקתני ברישא הוא וכן פירש"י: ואם לא הספיק האב להעמידו בדין עד שבגרה או ניסת או מת הכל לעצמה אבל אם העמידו בדין ואח"כ בגרה או ניסת כבר זכה בו משעת העמדה בדין והוא שלו ומורישו לבניו אם מת משנה בפרק נערה שנתפתתה (דף מא:) עמדה בדין עד שלא מת האב הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה עמדה בדין עד שלא בגרה הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה הרי הן של עצמה ופירש"י ולא הספיק לעמוד בדין וכו'. כיון דלא

עמד בדין לאו ממון הוא להורישו ואמרינן לקמן אין אדם מוריש לבניו זכות שזכתה לו תורה בבתו ויליף לה מקרא: מת האב משעמדה בדין בנערותה בין בגרה קודם מיתה בין לא בגרה הרי הן של אחים דכיון שעמד בדין זכה בהן האב ע"כ וניסת ידוע שדינה כדין בגרה שכך יוצאת מרשות האב בזה כמו בזה: נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה לפיכך המאנס אותה חייב והמפתה אותה פטור משנה בפרק אלו נערות (דף לח.) נערה שנתארסה ונתגרשה רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס ר"ע אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה וכבר נתבאר בסימן זה שפסקו הפוסקים כר"ע ותנן תו התם (דף מ.) יתומה שנתארסה ונתגרשה ר"א אומר האונס חייב והמפתה פטור ובגמרא שם אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ר"א בשיטת ר"ע רבו אמרה דאמר יש לה קנס וקנסה לעצמה ממאי מדקתני יתומה פשיטא אלא למאן אלא הא קמ"ל דנערה שנתארסה ונתגרשה כיתומה מה יתומה לעצמה אף נערה שנתארסה ונתגרשה לעצמה א"ר זירא אמר רב הלכה כר"א ופירש"י בשיטת ר"ע רבו אמרה. דאמר במתניי נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה והך נתארסה ונתגרשה דר"א כשאביה קיים וקרי לה יתומה משום דפקע זכות אב מינה לגבי קנסה ממאי דכר"ע ס"ל מדקתני אונס חייב ומפתה פטור אלמא יש לה קנס ולעצמה הילכך מפתה פטור דמדעתה עבד ואונס חייב ואפילו אביה קיים דאי יתומה כדקתני פשיטא דמפתה פטור אלא הא קמ"ל וכו': וכתב הרמב"ם ז"ל שהקנס לבד היא לעצמה וכו' בפ"ב וכתב הרא"ש בפרק אלו נערות איפשר דטעמיה מהא דאמרינן לקמן על בושת ופגם ואימא לדידה ומסיק דבושת ופגם לאביה משום דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין והאי טעמא שייך נמי כשנתארסה ונתגרשה וקרא דלא אורסה לא קאי אלא אקנסא דכתיב בקרא אבל בשת ופגם יליף מדכתיב ונתן האיש השוכב וכו' הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא בשת ופגם כמו בשאר חבלות אבל בהאי קרא לא כתיבי ומיהו נראה דגם בשתה ופגמה לעצמה מדקאמר ר"א ביתומה שנתארסה ונתגרשה המפתה פטור ואם איתא דבשתה ופגמה לאביה לא ה"ל למיתני דמפתה פטור בסתם כיון דחייב בבשת ופגם והיינו טעמו משום דלענין גביית האב יש לבשת ופגם דין קנס משום דאיתקש לקנס דכתיב ונתן לאבי הנערה נ' כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה ודרשינן מהאי קרא מכלל דאיכא בשת ופגם ולענין גביית האב אתקיש דבמקום שהקנס לאב גם הוא לאב ומהאי טעמא תנן לקמן בפרק נערה לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה ואבשת ופגם נמי קאי מדקתני הרי הן אלמא בשת ופגם אע"ג דממונא הן אין מורישין לבניו משום דאיתקש לקנס לענין

גביית האב הילכך נתארסה ונתגרשה כיון שנתמעט האב מלא אורסה מדין קנס נתמעט נמי מדין בושת ופגם והכל לעצמה עכ"ל: אין אדם משלם קנס על פי עצמו אלא על פי עדים לפיכך האומר אנסתי או פתיתי בתו של פלוני אינו משלם קנס אבל משלם צער ובשת ופגם משנה ס"פ א"נ (ד' מא.). דין אשה שתחלתה באונס וסופה ברצון בביאה אחת או בשתי ביאות עיין במהרי"ק שורש קנ"ט ושם כתב דין אשה טוענת שאיש בא עליה בעת עילופה והבטיח אותה שישאנה והוא כופר: כתב הרמב"ם אם הבת תובעתו ואומרת אנסת או פתית אותי והוא אומר להד"מ הרי זה נשבע שבועת היסת וכו' אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתך הרי זה נשבע שבועת התורה על דמי הצער וכו' בפ"ב והראב"ד כתב שהצער לעצמה וכו' הילכך אינו מודה במקצת דהנך ג' דברים דאביה נינהו ומה שהודה לאביה הודה ומה שכפר לה כפר אין זו השגה על הרמב"ם ז"ל דלטעמיה אזיל שכבר נתבאר בסימן זה שהוא סובר שהצער ג"כ לאביה: ב"ה וכך היא פשטא דמתניתין ומ"ש ועוד אם טען אביה טענת שמא הוא י"ל דאפי' לפי מה שהוא ז"ל סובר שהצער לעצמה לא קשיא דכיון דהני ג' דברים דידה אלא דרחמנא זכינהו לאב שפיר מיקרי איהו בעלת דבר: ועוד אם טען אביה טענת שמא הוא: אונס ומפתה דנין אותו בג' לפיכך דנין אותו בכל זמן אפילו שלא בזמן הבית אבל צריך מומחין לפיכך אין דנין אותו בבבל אין לשון זה מקושר יפה ונראה בעיני שט"ס יש כאן: ומ"ש שדנין אותו בג' משנה בריש סנהדרין (ב.): ומ"ש דנין אותו בכל זמן ואפילו שלא בזמן הבית פשוט הוא: ומ"ש אבל צריך מומחין שם בגמרא: ומ"ש לפיכך אין דנין אותו בבבל נראה דהיינו לומר דייני בבל כיון שאינם סמוכים אין דנין אותו אבל דייני סמוכים אף בח"ל דנין דיני קנסות וכן משמע בהדיא בפ"ק דסנהדרין (יד.) דגרסינן התם אמר ריב"ל אין סמיכה בחוץ לארץ מאי אין סמיכה אילימא דלא דיינין דיני קנסות בח"ל והא תנן סנהדרין נוהגות בין בארץ בין בח"ל אלא דלא סמכי בח"ל: ומ"ש ולא עבדינן בהו שליחותיהו ברי"פ החובל (דף פד.): אסיקנא דלא עבדיי שליחותיהו אלא בממוני ובמלתא דשכיחא ואית בהו חסרון כיס כמו הודאות והלואות אבל מילתא דלית בה חסרון כיס אע"ג דשכיח א"נ לא שכיח אף על גב דאית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותיהו ומהכא משמע בהדיא דבין בקנס ובין בבשת ופגם לא עבדינן שליחותיהו והכי אמרינן בגמרא בהדיא: ומ"ש אבל מתקנת הגאונים מנדין אותו עד שיפייס חבירו וכ"כ הרי"ף מנהג ב' ישיבות אע"פ שאין גובין קנס בבבל מנדין אותו עד שיפייס את חבירו וכד יהיב שיעור מאי דחזי למיתב שרינן ליה כו' כך הוא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו ודברי

הרייף הם בפי החובל וכך הם דברי הרמב"ם זכרונו לברכה בפי ה' מהלכות סנהדרין: ומ"ש וכן נשאל מרב צמח גאון אלו נערות שיש להם קנס מהו להגבותו כדי שלא יהא חוטא נשכר וכו' הרא"ש הביאו בר"פ החובל ועוד כתב שם הרא"ש דעת רב שרירא גאון בזה וכתבו רבינו בטור ח"מ סימן א' כתב הריב"ש בתשובה סי' מ"א אם תובעה ממנו הפנויה שכשבא עליה נדר לה איזה דבר באתננה חייב שבועת היסת על תביעה זו: כתב א"א ז"ל הנטען על הפנויה יש דעות חלוקות י"א שלא לכנוס כו' עד אין להחזיק הקול לפגום שניהם בפ"ב דיבמות כתב כן וכתב מהר"י קולון בשורש קנ"ט גם מתוך לשון המרדכי משמע קצת היותו נוטה שלא לכדברי ר"י ומ"מ בנדון זה יש להכריע כדברי האומר לכנוס כו' עד מ"מ פשיטא דאין לכופו אפי' לפי דברי רבי יצחק כדפי' לעיל ועיין עוד במהרי"ק סימן קכ"ט וסימן קל"ה: כתב הרמב"ם ז"ל אני אומר זה שאמרה תורה אל תחלל את בתך להזנותה שלא יאמר אדם הואיל ולא חייבה תורה אונס ומפתה אלא שיתן ממון לאב הריני שוכר בתי הבתולה כו' עד שהרי זו בחזקה שהפקירה עצמה לדבר זה לרצונה הכל בפ"ב מהלכות נערה בתולה: המוציא ש"ר על בתולת ישראל ונמצא הדבר שקר לוקה ומשלם ק' סלעים כסף לאביה בפרק נערה שנתפתתה (דף מו.) ת"ר וענשו אותו זה ממון ויסרו זה מלקות: ומ"ש ואם היא יתומה הרי היא של עצמה שם (דף מד:) א"ר יוסי בר חנינא המוציא ש"ר על היתומה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה פרט לזו שאין לה אב רבא אמר חייב מדתני אמי בתולת ישראל ולא בתולת גרים אא"ב בכה"ג בישראל מיחייב איצטריך קרא למעוטי גרים אלא אי אמרת בישראל פטור השתא בישראל פטור בגרים מיבעיא ומשמע דהלכה כרבא וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפרק ג' מהלכות נערה בתולה: והמוציא שם רע על הקטנה ועל הבוגרת פטור מהקנס שם אמר ר"ל המוציא ש"ר על הקטנה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה נערה מלא דיבר הכתוב ופירש"י נערה מלא דיבר הכתוב בכ"מ דיבר הכתוב נער וכאן כתב נערה מלא להוציא את הקטנה ע"כ: ומ"ש רבינו דעל הבוגרת נמי פטור כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות נערה בתולה ונראה מדבריו דמשמע ליה מדכתיב נערה למעט את הבוגרת ובפרק נערה שנתפתתה (דף מה:) תניא נערה בתולה המאורסה שזינתה ומשבגרה הוציא עליה ש"ר הוא אינו לוקה ואינו נותן ק' סלעים ופירש"י הוציא עליה ש"ר שכנסה משבגרה ולא מצא לה בתולים ובא לב"ד הוא אינו לוקה אם כיחש ואינו נותן ק' סלעים דכי כתיב ויסרו אותו מלקות וענשו אותו ממון בנערה כתיב וזה עקימת שפתיו גורמין לו ליעשה ועקימת שפתיו בבוגרת הואי: כיצד הוא הוצאת ש"ר בא לב"ד ואומר

בעלתי כדרכה ולא מצאתי לה בתולים ומביא עדים שזינתה אם זינתה קודם אירוסין פטורה ואין לה כתובה ואם לאחר אירוסין זינתה סוקלין אותה בפרק נערה שנתפתתה (מו.) כיצד הוצאת ש"ר בא לב"ד ואמר פלוני לא מצאתי לבתך בתולים אם יש עדים שזינתה תחתיו בסקילה זינתה מעיקרא כתובתה מנה ויש לתמוה על רבינו שכתב אין לה כתובה ואפשר דאין לה כתובה מאתים קאמר: הוזמו עדיו לוקה ומשלם ק' כסף כבר נתבאר ומ"ש אבל אם לא הביא עדים אלא שהעידו מעצמן והוזמו הן נהרגין והוא פטור כ"כ הרמב"ם בפ"ג מהלכות נערה בתולה ופשוט הוא: וכן אם הוציא עליה ש"ר שזינתה שלא כדרכה והוזמו פטור לא בעל ואפילו אם בעל אלא שלא בעל כדרכה והוציא עליה ש"ר אפי' שנבעלה כדרכה והוזמו עדיו אינו חייב אלא מכת מרדות מדרבנן בפרק נערה שנתפתתה (שם) איפליגו תנאי אי בעינן שיוציא ש"ר אחר שבעל או אפילו קודם שבעל נמי ובמסקנא אמרינן שלח רב כהנא משמיה דרבי יוחנן אינו חייב עד שיבעול כדרכה ויוציא ש"ר כדרכה: ועוד יש בו דינים וכו' שאין דנים אותו אלא בב"ד של כ"ג במשנה ריש סנהדרין:

סימן קעו - דין יבמה שאינה בת יבום משום ספק זקוקה, ודין נשי התערובות

הלכות סוטה המקנא לאשתו ונסתרה ואינו יודע אם נטמאה בזמן שב"ה קיים משקה אותה מי המרים ונבדקת על ידן אם נמצאת טהורה מותרת אבל אסורה לעולם עד שתבדק וכו' דברים פשוטים הם: ומ"ש ובלבד שיהא הסתירה והקינאי כראוי כיצד הקינאי אומר לה בפני ב' אל תסתרי עם איש פלוני אפי' הוא אביה או אחיה או עכו"ם או שחוף פי' שאינו מתקשה ואינו מוליד והוא שיהיה גדול אבל אם אמר לה אל תסתרי עם פלוני והוא קטן או עם בהמה לא הוי קינאי בפרק ארוסה (כד.) תנן ע"י כל העריות מקנאין. חוץ מן הקטן וממי שאינו איש ופירש"י ע"י כל העריות מקנאין אם קינא לה מאביה או מאחיה ומאחד מכל העריות שבתורה ונסתרה הוי קינאי ונאסרה עליו ושותה ובגמ' (דף כו.): חוץ מן הקטן איש אמר רחמנא ולא קטן ושאינו איש למעוטי מאי אילימא למעוטי שחוף והאמר שמואל שחוף מקנאין על ידו ואלא

למעוטי עכו"ם והאמר רב המנונא עכו"ם מקנאין על ידו אמר רב פפא למעוטי בהמה שאין זנות בבהמה: ומקנא לה בין אם היא ארוסה או נשואה או זקוקה ליבם ר"פ ארוסה (דף כג): ושומרת יבם לא שותה ולא נוטלת כתובה שנאמר אשר תשטה אשה תחת אישה פרט לארוסה ושומרת יבם ובגמרא (דף כד): מישתא הוא דלא שתיא הא קינוי מקני לה מה"מ דבר אל בני ישראל ואמרת לרבות ארוסה ושומרת יבם לקינוי פירש"י ארוסה שקינא לה ארוס ושומרת יבם שקינא לה יבם: כתב הרמב"ם קטנה שהשיאה אביה אם זינתה לרצונה אסורה לבעלה לפיכך מקנאין לה ולא להשקותה אלא להפסידה כתובתה אבל קטנה בת מיאון אין מקנאין לה וכו' בפ"ב מה' סוטה: והראב"ד השיג עליו וכתב והלא אמרי' פתוי קטנה אונס הוא ועוד התראה לקטנה אינו התראה וכו' כבר כתב ה"ה בזה פ"ג מה' א"ב ומהרי"ק בשורש קס"ח: וכיצד היא הסתירה שנסתרה בפני עדים ושהתה כדי טומאה שהוא שיעור כדי לצלות ביצה ולגמעה במשנה בריש סוטה (דף ב) כיצד הוא מקנא לה אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני וכו' נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה אסורה לביתה ותנן תו התם (דף לא.) בפרק מי שקנא לאשתו ונסתרה אפי' שמע מן העוף הפורח באויר יוציא יתן כתובה דברי ר"א ר' יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. ופירש רש"י מי שקינא לה ונסתרה אם מאחר שקינא לה נסתרה אפי' שמע מהעוף הפורח שנסתרה יוציא ויתן כתובה ר"א לטעמיה דאמר בפ"ק סתירה לא בעיא עדות ואפי' עבד ואפי' שפחה נאמנים דהיינו נמי כעוף הפורח דאיתקש לטומאה דכולהו מהימני הלכך נאסרה עליו ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובה רבי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה כלומר משום סתירה שאין בה ב' עדים אינה נאסרת עליו רבי יהושע לטעמיה דאמר משקה ע"פ שנים מיהו כשישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה בפריצות מכוער הדבר ותצא דהא אפי' מיא תו לא בדקי לה תניא בפ"ק (ו:) וטהורה היא ולא שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה וידוע דהלכה כר' יהושע דלא סגי ליה בשמע מן העוף הפורח ולפיכך כתב רבינו שנסתרה בעדים הא דישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה כתבו רבינו לקמן שמע העם מרננים אחר הסתירה והקינוי עד שהנשים נותנות ונושאות בה וכו' וכך פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב וז"ל אם שמע העם מרננים אחריה אחר הקינוי וסתירה עד ששמע מהנשים הטוות לאור הלבנה נושאות ונותנות בה שזינתה עם האיש שקינא לה עליו ה"ז אסורה לקיימה ויוציא ויתן כתובה: ומ"ש שכדי טומאה הוא שיעור כדי לצלות ביצה ולגמעה בריש סוטה (דף ד.) איפליגו תנאי בשיעור טומאה ומסיק תלמודא דר"ע אמר

כדי לצלות ביצה וכל חד מהנך תנאי דאיפליגו עליה הוי יחידי לגביה וידוע דהלכה כר"ע מחבירו וכ"פ הרמב"ם בפ"א: קינא לה משנים שאמר לה אל תסתרי עם פלוני ופלוני ונסתרה עם שניהם כאחד ושהתה כדי טומאה אפי' הם שני אחים או אביה ואחיה אסורה עד שתשתה כן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א: ב"ה והוא ירושלמי בריש סוטה ופסק כמ"ד הכי וצריך להעביר הקולמוס על מדתנן בפ"ק דכריתות עד ושותה שנית: והוא מדתנן בפ"ק דכריתות (דף ט) המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה ובגמרא מנ"ל דכתיב זאת תורת הקנאות תורה אחת לקנויין הרבה ובפ"ב דסוטה (דף יח:): ת"ר זאת תורת הקנאות מלמד שהאשה שותה ושונה וכו' עד ב' אנשים וב' בועלים ופירש"י וכו' והקשו בתוס' וא"ת הא דרשינן ליה בפ"ב דכריתות שאדם מביא קרבן א' אפילו קינא לאשתו ע"י אנשים הרבה וכו' עד ושותה שנית: אמר לה בפני שנים אל תדברי עם פלוני אין זה קינוי ואפי' נסתרה עמו ושהתה עמו כדי טומאה מותרת או אמר לה אל תסתרי עם פלוני ודברה עמו בפני עדים מותרת שאין זו סתירה בריש סוטה (דף ב.) תנן כיצד מקנא לה אמר לה בפני ב' אל תדברי עם איש פלוני ודברה עמו עדיין הוא מותרת לביתה ומסיק בגמרא דה"ק אל תדברי ודברה אל תדברי ונסתרה ולא כלום אל תסתרי ודברה עמו עדיין מותרת לביתה. וכן אם נסתרה בפני עדים ושהתה כדי טומאה ולא קינא לה בפני עדים מותרת שאין אוסרים על הייחוד אפי' נסתרו יחד על דעת ערוה אלא א"כ קינא לה תחלה בפני ב' הכי משמע בריש סוטה ובפרק ארוסה (כה.) דאין סתירה אוסרת אא"כ קודם קינוי וז"ל הרא"ש בפ"ב דיבמות נראה דבסתירה לחודה בלא קינוי אע"ג דאדעתא דניאוף אסתתרת כי הנהו עובדי דשילהי נדרים (צא:): שריא לבעלה אפילו כי ליכא טעמא כי התם למשרי דהא קי"ל אין אוסרין על הייחוד וסתירה נמי לא אשכחן בה דאיתסרא בה בלא קינוי אפי' בעדים והא דאיצטריך למימר התם טעמא דאיתתא שריא אי איתא דעבד אסורא אירכוסיה הוה מירכס ואם איתא דעבד איסורא ניחא ליה דליכול ולימות משום דהתם מיירי באומרת טמאה אני כי מתני' דהתם דעלה קאי או בשותקת ומודה ומ"ה איצטריך למימר טעמא דאיתתא שריא אבל לאומרת טהורה אני שריא אפי' בלא הני טעמי דהתם: ומ"ש ומ"מ לא תתייחד אשה עם אנשים כדפרישית לעיל בסי' כ"ב: כתב בספר המצות לא יאמר אדם לאשתו בזמן הזה אל תסתרי עם פלוני דשמא הלכה כר"י דאמר קינא לה בינה לבין עצמו שלא בפני עדים הוי קינוי וכו' הא דר"י בר יהודה בריש סוטה (דף ב:): וקאמר התם בגמרא א"ר חנינא מסורא לא לימא איניש לאינישי ביתיה בזמן הזה אל תסתרי בהדי פלוני דדילמא קי"ל כר"י בר

יהודה דאמר קינוי ע"פ עצמו ומסתתרת וליכא האידינא מי סוטה למיבדקה וקא אסר לה עילויה איסור עולם ופירש"י לא לימא איניש. אפי' בינו לבינה: וז"ל הרשב"א בתשובה ס"י תקנ"ז קרוב אני בעיני לומר דמי שאמר לאשתו לא תסתרי עם איש פלוני בלא עדים ונסתרה בפניו בלא עדים אף ע"פ שמדין תורה אינה מתגרשת מ"מ מצוה לגרשה: בא עד אחד והעיד לו שנסתרה עם אותו שקינא לה עליו ושהתה כדי טומאה אם הוא נאמן בעיניו ודעתו סומכת עליו יוציא ויתן כתובה ואם לאו מותרת לו כן כתב הרמב"ם בפ"א וז"ל בא עד אחד והעיד לו שנסתרה עמו אחר קינוי ושהתה עמו כדי טומאה אם הוא נאמן לו ודעתו סומכת עליו יוציא ויתן כתובה ואם לאו הרי אשתו מותרת לו וטעמו מדגרסינן בקידושין פרק האומר (דף סו) ההוא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל שדר שמואל שליחא אבתריה א"ל שליח אשתו זינתה אתא לקמיה דמר שמואל א"ל אי מהימן לך זיל אפקה ואי לא לא תפיק ופריש רבא דה"ק אי מהימן כבי תרי זיל אפקה ואי לא לא תפקה ומשמע דאשתו זינתה לאו דוקא דה"ה לאומר לו אשתו נסתרה עם פלוני אחר שקינא לה עמו שהרי אילו היו שני עדים בסתירה זו היתה אסורה לבעלה כאילו ראה שזינתה ממש ואם הוא בעצמו ראה שנסתרה עמו ושהתה כדי טומאה ה"ז אסורה עליו ויוציא ויתן כתובה שאינו יכול להשקותה ע"פ עצמו כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א ופשוט הוא: לא קינא לה ובא עד אי וא"ל זינתה והוא שותק אם הוא נאמן בעיניו ודעתו סומכת עליו כשנים יוציא ויתן כתובה ואם לאו מותרת לו היינו עובדא דההוא סמיא שכתבתי בסמוך ועיין במה שכתבתי בסימן קט"ו: כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה על אחד שהוציא קול על אשתו שזינתה וכו' בכלל ל"ב ס"י י"ב והביא ראיה לדבר מדאמר בפ"ב דכתובות (כב.) אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת הרשב"א בתשו' ס"י אלף ורל"ז כתב דינים דשייכי לסי' זה. ועיין בדברי רבינו בסימן י"א: שמע העם מרננים אחר הקינוי והסתירה עד שהנשים נושאות ונותנות בה שזינתה מהאיש שקינא לה עליו אסורה לו ויוציאנה ויתן כתובה כבר נתבאר בסימן זה: בעל שמחל על קינויו קודם סתירה קינויו מחול וכו' מסקנא דגמרא פרק ארוסה (כה.) ומ"ש גירשה ה"ז כאילו מחל לה ואם החזירה צריך לקנאות לה פעם אחרת כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א והוא ירושלי' כתבוהו התוספות פ' היה מביא (יח:) ואלו שב"ד מקנאין להן מי שנתחרש בעלה או נשתטה או היה במדינה אחרת או שהיה חבוש בבית האסורים ולא להשקותה אלא להפסידה כתובתה משנה בפ' ארוסה: ומ"ש כיצד שמעו שהעם מרננים אחריה קוראין לה וכו' הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' סוטה ומבואר

שהם פירוש למשנה הנזכר : בא ע"א והעיד שנטמאה מאותו שקינא לה אינה שותה ותצא בלא כתובה משנה בפי מי שקינא לה (דף לא.) אמר עד אחד אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה ולא עוד אלא אפי' עבד אפי' שפחה הרי אלו נאמנים אף לפוסלה מכתובתה ופירש"י לא היתה שותה. דעד א' נאמן להפסיד שרגלים לדבר ומקראי ילפינן לה לקמן במתניי עכ"ל : ומ"ש רבינו מאותו שקינא לה כ"כ הרמב"ם בפי"א וכ"נ מדברי רש"י שם וטעמא דמסתבר הוא דלא היה לנו להאמין עד אחד להפסידה כתובתה אם לא שיהיה רגלים לדבר היינו שקינא לה תחלה עם האיש שמעיד עד זה שזינתה עמו ועוד דמקרא דמייתי לה במתניי משמע דבמעיד עד זה שנטמאה מאותו שקינא לה הוא : ומ"ש אפי' עד הטומאה הוא עד א' מעידי הסתירה כ"כ הרמב"ם בפי"ח ומייתי לה מדכתיב ועד אין בה והרי עד ומ"ש ואפילו עבד או אשה או שפחה או קרוב כשר לעדות זו משנה כתבתי בסמוך אמר עד אחד אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה ולא עוד אלא אפילו עבד אפילו שפחה הרי אלו נאמנים אף לפוסלה מכתובתה : ומ"ש ואפי' נשים ששונאות זו את זו מעידות זו לזו לומר שנטמאת ונאמנות עליה לאוסרה על בעלה וכו' שם במשנה חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה הרי אלו נאמנות לא לפוסלה מכתובתה אמרו אלא שלא תשתה ופירש"י הרי אלו נאמנות לה לעדות זו שהתורה האמינה כל עדות שיש בה ומיהו לא לפוסלה מכתובתה הואיל ושונאות אותה אלא שלא תשתה : בא עד אחד ואמר שנטמאת ואח"כ בא עד אחד ואמר שלא נטמאת אין שומעין לאחרון שעד אחד בטומאת סוטה כשנים ואין דברי האחרון דוחין דברי הראשון שהוא כשנים באו שנים כאחד זה אומר נטמאת וזה אומר לא נטמאת או שבא אחד ואמר נטמאת ואח"כ באו שנים ואמרו לא נטמאת הרי זו שותה כך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפי"ח והוא מדתנן בפרק מי שקינא (שם) : עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת אשה אומרת נטמאת ואשה אומרת לא נטמאת היתה שותה עד אחד אומר נטמאת וב' אומרים לא נטמאת היתה שותה ב' אומרים נטמאת ואחד אומר לא נטמאת לא היתה שותה ופירש"י עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת. אוקי חד בהדי חד והרי היא בספיקא ושותה : וב' אומרים לא נטמאת. כלומר לא נטמאת בפניך שכשבאת ומצאת שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ובפנינו לא נטמאת הרי נסתלק העד הזה ובטלו דבריו מפני השנים והרי היא בספיקא אם נטמאה קודם שבא אלו ומצאום והיתה שותה : ובגמרא (שם) עד אומר נטמאת טעמא דקא מכחיש ליה הא לא קא מכחיש ליה עד אחד מהימן מה"מ דתנו רבנן ועד אין בה וכו' כיון דמדאורייתא עד אחד מהימן אידך

היכי מצי מכחיש ליה והאמר עולא כ"מ שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים אלא אמר עולא לא היתה שותה וכן א"ר יצחק לא היתה שותה ורבי חייא אומר שותה לר' חייא קשיא לעולא ל"ק כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה תנן עד אומר נטמאת וב' אומרים לא נטמאת היתה שותה הא חד וחד לא הוה שותה תיובתא דר"ח אמר לך ר"ח ולטעמיך אימא סיפא ב' אומרים נטמאת וא' אומר לא נטמאת לא היתה שותה הא חד וחד היתה שותה אלא כולה בפסולי עדות ור' נחמיה היא דתניא ר' נחמיה אומר כ"מ שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו ב' נשים באשה א' כב' אנשים באיש אחד ואיכא דאמרי כל היכא דאתא ע"א כשר מעיקרא אפילו מאה נשים כע"א דמיין הב"ע כיון דאתאי אשה מעיקרא ותרצה לדרבי נחמיה הכי רבי נחמיה אומר כ"מ שהאמינה תורה ע"א הלך אחר רוב דעות ועשו ב' נשים באשה אחת כב' אנשים באיש א' אבל ב' נשים באיש א' כי פלגא ופלגא דמו. ופירש"י הרי כאן ב'. הרי הוא כב': קשיא דעולא. דכיון שהאמינה תורה הרי העמידתו במקום ב': כאן בבת אחת. מתני' כשהעידו שניהם בתוך כדי דיבור דבטלו דבריו מיד דלא נתקיימו עדותן בב"ד והיכא האמינתו תורה כשנים כגון אם העיד עדותו ויצא דתו לא מצי חד לאכחושיה: כ"מ שהאמינה תורה. הוציאתו לעדות זה מכלל כל עדיות שבתורה לפיכך פסולים וכשרים שוים בה והלך אחר רוב דעות המעידין בדבר: ואיכא דאמרי כל היכא דאתא עד כשר מעיקרא. ואמר נטמאת ונתקבלה עדותו ואח"כ באו ק' נשים כע"א דמיין וה"ל קמא שנים ואין דבריו של א' במקום ב' ואינה שותה: והב"ע. דקתני עד א' אומר נטמאת וב' אומר לא נטמאת היתה שותה ואוקימנא בפסולי עדות ובין בבת א' בין בזה אחר זה וכר' נחמיה וע"כ דבזה אחר זה איצטריך עיקר לאשמועינן דאי בב"א מאי הלך אחר רוב דעות איכא בחד וחד נמי היתה שותה אלא בהכי עסקינן דההוא דאתא מעיקרא ואמר נטמאת אשה הוי הלכך אפי' בזה אחר זה אתו תרתי ומבטיל להם: ותרצה לר' נחמיה הכי וכו'. דהא דאמרן לעיל ועשו ב' נשים באשה אחת וכו' לאו סיפיה דמילתיה דר' נחמיה הוא אלא פי' דמילתיה הוא דאנן מפרשינן לה הכי: כי פלגא ופלגא. כלומר כי חד וחד ואי בב"א אתי אוקי תרי לבהדי חד ואוקמיה אספיקא ואי בזה אחר זה וההוא דהאמינה תורה קדים ואתא ברישא ה"ל כב' והנך כחד ואין דבריהם במקומו והיכא דשתים אומרות נטמאת ועד אומר לא נטמאת היתה שותה דכי חד וחד נינהו ומתני' דקתני לא היתה שותה כגון דההוא חד הוה פסול עכ"ל ומשמע דהלכה כרבי חייא דמוקי למתני' כדקתני היתה שותה ולא כעולא דמשבש לה ומתני' לא

היתה שותה ולפיכך כתבו הרמב"ם ורבינו בא עד אחד ואמר שנטמאת
ובא עד אחד ואמר לא נטמאת אין שומעין לאחרון כו' באו שנים כא' זה
אומר נטמאת וזה אומר לא נטמאת וכו' ה"ז שותה דהיינו מה שחלק ר'
חייא בין בבת א' לזה אחר זה ומ"ש או שבא אחד ואמר נטמאת ואח"כ
באו ב' ואמרו לא נטמאת ה"ז שותה פשוט הוא דאע"ג דכ"מ שהאמינה
תורה עד א' הרי כאן ב' מ"מ כי אתו תרי ומכחשי ליה ה"ל כתרי ותרי
והדרא לספיקה והיתה שותה: ומ"ש בא עד א' ונשים רבות כאחד העד
הכשר אומר נטמאת והנשים אומרות לא נטמאת ה"ז שותה וכו' היינו
כלישנא בתרא דאמרי כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא אפילו מאה
נשים כעד אחד דמיין והכא במאי עסקינן וכו' אבל שני נשים באיש אחד
כי פלגא ופלגא דמי: ומ"ש היו כולם פסולים הולכים אחר רוב דעות היינו
דרבי נחמיה דאמר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות
ועשו ב' נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד: ומ"ש רבי בשם
הרמב"ם כיצד שתים אומרות נטמאת וגי אומרות לא נטמאת וכולי
דברים פשוטים הם ויש לתמוה למה הוצרך לתלות בשם הרמב"ם ואפשר
לומר דמשום דהוה אפשר למטעי בדרי נחמיה ולומר דלא קאמר אלא
שעשו שני אנשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד אבל גי נשים בשתי
נשים כי פלגא ופלגא דמי לכך הוצרך לכתוב בשם הרמב"ם דליתא
מצאתי כתוב בקצת ספרי רבינו אצל מ"ש לפיכך שותה שנתבטלו דברי
האחד הגיהו וכתבו חמש נשים ששונאות זו את זו מעידות זו את זו ונ"ל
דהגה"ה בטעות היא שהרי דין חמש נשים הללו כבר נתבאר למעלה ולמה
לו לחזור ולשנותן ועוד שאין כאן מקומן ואין להם קשר עם מה שלמעלה
ולא עם מה שלמטה דוק ותשכח: כל שאינה שותה מפני עדי טומאה
אסורה לעולם ותצא בלא כתובה כן כתב הרמב"ם בפ"א ודבר פשוט
הוא: כתב בה"ג שאין מוציאין ע"י עדי טומאה עד שיראו כמכחול
בשפופרת ור"ח כתב שא"צ וכו' ז"ל הרא"ש בפ"ב דיבמות כתב בה"ג
דאין מוציאין מהבעל עד שיראו העדים כמכחול בשפופרת והא ליתא
דהא לענין חיוב מיתה סגי אם ראוהו העדים כדרך המנאפים כדאיתא
בפי' הפועלים (דף צא) ובספ"ק דמכות (דף ז.) במנאפים עד שיראו כדרך
המנאפים ובכלאים עד שיכניס כמכחול בשפופרת וכיון דבדיני נפשות
כתיב והצילו העדה סגי בהכי כ"ש לאוסרה על בעלה וכ"פ ר"ח מראיה זו
עכ"ל וכ"פ הרי"ף ז"ל ג"כ על איזה דברים מוציאים אשה מבעלה נתבאר
בסימן י"א ואימתי כופין אותו להוציא ואימתי אין כופין עיין בר"י נכ"ג
ח"ב: אשה שקינא לה בעלה ונסתרה ומת אינה נוטלת כתובה משנה בפי'
הארוסה (דף כד.) מתו בעליהן עד שלא שתו ב"ש אומר נוטלות כתובה

ולא שותות וב"ה אומר"י שותות או לא נוטלות כתובה ופירש"י מתו בעליהן. של כל סוטות הנסותרות וראויות לשתות ולא הספיקה לשתות וכו' דבעינן והביא האיש את אשתו וגו' ובגמרא במאי קמיפלגי ב"ש סברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי וב"ה סברי לאו כגבוי דמי ופירש"י לאו כגבוי דמי. וה"ל היא תובעת מספק דדילמא זנאי הלכך אינהו ודאי ואיהי ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ועליה להביא ראיה שלא זינתה: כל שאסורה לבעל משום קינוי אסורה לבעל לפיכך האידינא שאסורה לעולם אחר קינוי וסתירה אסורה ג"כ לבעל ואם ניסת תצא משנה בפרק כשם שהמים וכו' כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל ומ"ש ואם ניסת תצא כן משמע בפ"ב דיבמות. וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' סוטה אם עבר ונשאה מוציאין אותה מתחתיו בגט אפי' היו לה כמה בנים ממנו וכן משמע קצת בפרק הנזכר ואם אין עדי טומאה אלא עדי כיעור פירשתי למעלה בסי' י"א ושם כתבתי גם אני וביארתי כל הצורך: כתב ר"ת ישראלית שהמירה ונישאת לעכו"ם ושוב חזרה בתשובה וכו' שמותרת לגר שנתגייר עמה כ"כ התוס' בריש כתובות (ג:) אהא דמקשה התם ולדרוש להו דאונס שרי וא"ת והא אמרינן בפ' בן סורר ומורה על כל עבירות שבתורה יעבור ואל יהרג חוץ מעכו"ם ג"ע וש"ד ותירץ ר"ת דאין חייבין מיתה על בעילת עכו"ם דרחמנא אפקריה לזרעיה דכתיב וזרמת סוסים זרמתם ומייתי ראיה דפריך בפרק בן סורר ומורה והא אסתר פרהסיא הואי ולא פריך והא אסתר ג"ע הואי משמע דמשום עריות לא הוה מחוייבת ומתוך כך התיר ר"ת לבת ישראל שהמירה ובא עליה עכו"ם לקיימה לאותו עכו"ם כשנתגייר דלא שייך למימר אחד לבעל בבית עכו"ם דהויא כביאת בהמה ואין נראה לריב"ם דהא ע"י ביאת עכו"ם באסרה לבעלה כדאמרינן הכא דאיכא פרוצות ובפרק האשה שנתארמלה דברצון אסורה לבעלה אלמא לגבי בעלה ביאת עכו"ם לא חשיבא כביאת בהמה וה"ה לבעל והאריכו בדבר והרא"ש כתב ע"ז בפסקיו ונ"ל לקיים פסק ר"ת ולא מטעמיה אלא משום הא דאמרן ונטמאה ונטמאה אחד לבעל ואחד לבעל היינו היכא שלא היתה אסורה לבעל אלא ע"י ביאה זו אבל בבית עכו"ם דבלאו הכי היתה אסורה לו לא קרינן ביה ונטמאה אחד לבעל ונהי דנאסרה לבעל מ"מ לא ניתוסף בה איסור לבעל בביתו כיון דבלאו הכי היתה אסורה לו וכן מוכח בסוטה פ' ארוסה (כו:) גבי מקנאין ע"י עכו"ם עכ"ל ובא"ח כתוב דאין לסמוך על ר"ת שכל חכמי דורו נחלקו עליו: כתב הרמב"ם מצות חכמים על בני ישראל לקנאות לנשותיהם כו' עד סוף הסימן הכל בסוף הל' סוטה: ומ"ש כל המקנא את אשתו נכנסה בו רוח טהרה מסקנא דגמרא

בריש סוטה (דף ג'.) אין אדם מקנא לאשתו א"כ נכנסה בו רוח טהרה :
כתב הריב"ש בתשובה סימן ע"ט על א"א שטענה על איש אחד שהוא
רודף אחריה והוא מכחישה שאין לאמינה כדי לייסרו ולהענישו אבל כדי
להפרישו מאיסור יגזרו עליו נידוי לבל ידבר עמה מטוב עד רע וכן שלא
ידורו בשכונה א' ואם הוא מוחזק בעיניהם לחשוד על העריות ראוי לגעור
בו בנזיפה ולאיים עליו שאם לא יתנהג כשורה יבדילוהו מביניהם לרעה
וידחוהו בב' ידיים כמו שארז"ל (קידושין פא) מלקין על לא טובה
השמועה וכמו שכתב הרמב"ם בפ' כ"ד מהלכות סנהדרין יש לב"ד בכ"מ
ובכל זמן להלקות אדם ששמועתו רעה וכולי וכיוצא בזה כתב מהרי"ק
בשורש קכ"ט לענין הטוענת על איש שבא עליה בשעת עילופה והבטיח
אותה שישאנה וכתב בשורש קפ"ט אפי' היכא שעד אחד מעיד ובעל דבר
מכחישו כתבתי כל זה בסימן צ"ב. גרסינן בפרק הערל (ע:) עבד רבה
תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים ואישתהי עד י"ב ירחי
שתא ואכשרה וכתב מהרי"ק בשורש ק"ג שכן דעת הפוסקים שהולד
כשר והאשה מותרת לבעלה והרא"ש כתב בפרק עשרה יוחסין בשם ה"ג
דאפי' שהה טובא נמי כשר דאמרינן שמא בא בעלה בצינעא ושימש
והיא דפי' הערל דמשמע דבשהה יותר מי"ב חדש הוי ממזר מיירי
שהבעל והאשה מודים שלא בא וכתב רבינו סברות אלו בסימן ד':
מצאתי כתוב ראובן בא לעירו בתחלת חדש כסליו אחר שעמד חוץ לביתו
קרוב לשנה ונתעברה אשתו ובסוף אדר הפילה נפל כבן ז' באיבריו ובכה
מעט וחיה קרוב לי"ב שעות והיה קול בעיר שא"א שבפחות מה' חדשים
שלימים ישמיע קולו וחששו שמא היתה הרה לזנונים ובדקוהו אם יש לה
שפע חלב ולא נמצא לה והשיב ה"ר דוראן מה שהסכמתם שאין לחוש לה
כיון שהבעל מחזיקה בכשרות יפה הסכמתם שאפי' בא"ל עד אחד
שזינתה אמרינן אי לא מהימן לך לא תפקה וכ"ש בזו שלא נשמע עליה
כלום אלא שחשש גדלות הנפל גרם לקול ולהראותכם כי אין כל חדש
אכתוב לכם ענין יותר קשה מזה והתירוה לבעלה אם אינו חושש לה
לזנות שראובן שהה חוץ מעירו זמן וחזר בו' בתמוז ואמר כי שמעון
הוציא עליה קול שזינתה קודם בוא הבעל ובחדשי כסליו ישלמו לה ט'
חדשים ותלד וילדה בטבת י' ימים אחר שקבע שמעון וקודם לידתה כ'
ימים ראה הבעל בה סימנים שהיה רואה לשהיתה מגעת לחדש הט' ודרך
האשה ללדת לסוף הט' ולפעמים שוהה עד הי' ועכשיו ילדה לו' חדשים
לביאת הבעל ואפ"ה השיב הרשב"א שאם חושש הבעל לדברי שמעון
אסורה וכדאמרי' בההוא סמיא אי מהימן לך כבי תרי ע"כ. ואיני רואה
ק"ו בנדון זה אלא שאם הדבר ברור שנפל בן ה' חדשים אינו בוכה ה"ז

כאילו הפילה בעודו חוץ לביתו והרמב"ם כתב בפט"ו מהא"ב שהולד ממזר אם הוא בן קיימא ואם הוא ממזר היה נראה שתאסר לבעלה ואינו נאמן להכשירה עליו והרי היא כאילו זינתה בעדים וכ"נ ממאי דאמרינן בפרק עשרה יוחסין (עג:) גבי אסופי משום דליכא אלא מיעוט שהלכו בעליהן למדינת הים וכו' ולפי זה אם הדבר ברי שאין נפל של חמש חדשים נגמר באיבריו ובהשמעת קול אין מועיל חזקה דכשרות לבעלה שלא לאסרה עליו זהו לפי דעת הרמב"ם שכתבתי אבל בה"ג כתב בסוף הלכות גירושין אשה שהלך בעלה למדינת הים וילדה דלא חיישינן לממזרות דילמא אתא בעל בצינעא ושימש כי עובדא דאבוה דשמואל וזה נראה כסותר דעתו של הרמב"ם אלא שאיפשר לומר שהגאון לא אמר כן אלא כשאין הבעל בפנינו אבל אם הבעל לפנינו הולד ממזר כדעת הרמב"ם לפי זה חזרה הדין כנדון זה אם איפשר לנפל בן חמשה חדשים להשמיע קול ושיהיה נגמר באיבריו כבן ז' וזהו מה שאני אומר בזה ידוע שהיולדת לז' יולדת למקוטעין ויולדת לט' אינה יולדת למקוטעין כדאיתא בהמפלת א"כ הרי חדש חמישי לבן ז' כחדש שמיני לבן ט' ואין ספק שנפל בן ח' בוכה ויונק עד קרוב לל' יום דכל שלא שהה ל' יום הרי הוא נפל כדאיתא בנדה (מד:) ובפרק רבי אליעזר דמילה (קצה:) ור"פ הערל (פ:) וכיון שבן ה' ליולדת לז' הוא כבן ח' ליולדת לט' א"כ כשם שבן ח' יכול להתקיים ולבכות הכי נמי בן ה' יכול להתקיים ולבכות דאמרינן בן ז' היה ונגמר מהרה ואף ע"פ שלענין שיהיה נגמר באיבריו ידוע שהנולדים לז' הם הדבר חלושי היצירה אבל כבר אמרתם בזה טעם נכון לפי שאביו ואמו רמי הקומה וא"כ נכון הדבר להחזיקה בכשרה ומותרת לבעלה

עכ"ל: